DE OPMERKER.

ORGAAN

BIBLIOTHEEK
DER
TECHNISCHE HOOGESCHOOL
DELFT

VAN HET GENOOTSCHAP

„ARCHITECTURA ET AMICITIA",

WEEKBLAD VOOR BEELDENDE KUNST EN TECHNISCHE WETENSCHAP.

21e JAARGANG

1886.

D02 2059

POLYTECHNISCHE SCHOOL

ARNHEM.

DRUK VAN G. W. VAN DER WIEL & Cº.

REGISTER.

A. Bladz.

Architectura et Amicitia.
30e Jaarlijksche Algemeene Vergadering. 25
Vergadering van 3 Februari 41
» » 17 » 58
Verslag en beoordeeling 2e algemeene prijsvraag, serie 1885—1886 (Titelblad voor *De Bouwmeester*) . . . 65
2e Gewone prijsvraag 1885—1886 66
Vergadering van 3 Maart 75
» » 17 » 96
» » 31 » 111
» » 14 April 127
3e Algemeene prijsvraag 1885—1886 135
Vergadering van 28 April 146
» » 28 Juli. 247
» » 18 Augustus. 273
» » 15 September 303
» » 29 » 319
» » 15 October 335
Beoordeeling der tweede prijsvraag van een titelblad voor *De Bouwmeester* 337
1e Algemeene Prijsvraag 1887. 338
Vergadering van 27 October 351
» » 10 November 367
» » 24 » 385
» » 8 December 401
31e Jaarlijksche algemeene vergadering 417

Amsterdamsche Beursprijsvraag (De). 10
Amsterdam. (Centraal Personenstation te) Ingezonden 68, 267, 276
Arti et Industriae te 's-Hage (De vaktentoonstelling van) 128, 216, 223, 226, 390
Amsterdam. (Tentoonstelling te) 146
Algemeene Voorschriften. (§ 190 en § 335 der) 153
Amsterdam. (Bouwverordening te) Ingezonden 192
Algemeene voorschriften voor de uitvoering van werken. 202
Algemeene voorwaarden van aanbesteding. (Adres der Kamer van Koophandel en Fabrieken, te Amsterdam). 209
Andrea Mantegna 215
Archeologie en Kunst 305
Arbitrage 311
Architect volgens Vitruvius. (De) 319
Amsterdam. (De driejaarlijksche tentoonstelling te) 320, 329, 338, 346, 353
Antiquiteiten. (Moderne) 359, 367
Arti et Amicitiae. (De teekeningen in) 361
Architectuur, (Berlijnsche). 378
Ateliers d'architecture te Parijs en hunne inrichting (De). 385
Architectonische typen 387, 395, 403, 412

B.

Bouwstoffen der Romeinen. (De) 1
Benoemingen. 5, 15, 46, 55, 62, 73, 83, 109, 117, 133, 150, 181, 188, 220, 244, 269, 277, 284, 309, 316, 325, 357, 364, 375, 382, 391, 406, 427
Beursprijsvraag. (De Amsterdamsche). 10
Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. (Vergaderingen). 19, 20, 44, 62, 83, 97, 99, 168, 171, 187, 332, 364, 380, 397, 414
Bezoek aan eenige gebouwen voor handelskantoren te New-York. (Een) 34
Beraudine 37
Brooklijn. (Het woningengebouw »de Fougera" te) . . . 59
Berlijn. (De Jubileum-tentoonstelling te) 67, 95, 146, 167, 175, 183, 231, 258, 393
Budapest. (De bouwkunst in), door Henri Evers . . . 75
Brons. (Nieuwe soorten van) 114
Brun. (Charles le) 119
Brug over de Thoems te Londen. (De nieuw ontworpen). 121
Bouwmaatschappij tot verkrijging van eigen woningen . 152
Bouwverordening te Amsterdam. (Ingezonden) 192
Bouwkundig teekenen 248
Bouwterrein. (Verkoop van) 276
Brand te Scheveningen. (De). 290, 300
Brandvrij bouwen te New-York. (Het) 298
Berlijn. (Nederlandsche architectuur te). 312
Betonbouw. (Iets over den) 322
Beschildering van pleisterwerken 330
Beursplan. (Een nieuw) 345
Barcelona. (De internationale tentoonstelling te) . . . 347
Beschouwingen van een bouwkundige over de wijzigingen, door den heer F. J. Nieuwenhuis en diens medestanders in de A. V. verlangd 354, 369
Berlijnsche architectuur. 378
Beeldhouwkunst. 387
Bouwkunst. (De erker en zijne beteekenis in de Duitsche). 404

Boekaankondigingen.
Korte beschrijving der groote vaste spoorwegbruggen in Nederland 3
Over nieuwere beeldhouwkunst, vooral in Nederland, door Prof. J. A. Alberdingk Thijm 155
De toekomst van Nederland als Handelsstaat, door A. Huet. 155
Le menuisier modeleur mécanicien, par A. Guettier. . . 155
De Bouwmeester 172
Het gebruik van geasphalteerde ijzeren buizen voor waterleidingen, door Dr. W. Meijeringh 187
Vragen des Tijds. Populair tijdschrift, onder hoofdredactie van Dr. H. Blink en A. Winkler Prins 196
L. van Heusden's handleiding tot de burgerlijke Bouwkunde, herzien door P. G. Lancel, architect te Leiden. 293
Bunzel's Nederlandsch schrijfboek voor rondschrift . . 380
Tijdschrift van het Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap 380
Sprookjes van Anna Lindau 380
De kunst in het dagelijksch leven, door Mr. C. Vosmaer. 389

C.

Centraal Personenstation te Amsterdam. (Ingezonden) 68, 267, 276
Constructie voor ramen en buitendeuren met schuif- en draaibeweging 196
Charles le Brun 119
Caricatuur-teekenen in Engeland. (Het). 169
Critiek 377

D.

Droogmaking der Zuiderzee. (De) 13
Duitschland. (De Renaissance in), door C. B. Posthumus Meyjes. 41, 49
Documents classés, van J. van IJssendijcke. (De) Ingezonden. 165, 171
Delacroix in de *École des Beaux-arts*, te Parijs. (De tentoonstelling van de werken van Eugène). 207
Duitsch oordeel over Nederlandsche kunst. (Een) . . . 296
Delft. (Uit). 331

E.

Excursie naar Monnikendam en Edam. (De) . 271, 282, 289
Eventjes over de grenzen 287
Erker en zijne beteekenis in de Duitsche bouwkunst (De). 404

F.

Fabrikage en het onderzoek van witte verfstoffen (De), door L. J. Rijnink 104
Fabrikage en de eigenschappen van Portland-cement (De), door L. J. Rijnink 159
Ferstel (Heinrich von), door Henri Evers 409, 419

G.

Gebouwen voor handelskantoren te New-York. (Een bezoek aan eenige) 34
Gegoten-ijzeren kolommen in gebouwen. (Over het gebruik van) 96
Gedenkteeken op het graf van den architect H. P. Vogel. 106, 129, 140, 211
Green. (Ventilatiesysteem van) 184
Geschiedenis der tuinbouwkunst (De), door F. J. Bremmer Hzn 224, 234, 239
Geschiedenis der tuinarchitectuur (Nog een paar woorden over de), door Leonard A. Springer, 263, 273, 279, 295
Gedenkteeken voor Maria Theresia te Weenen. (Het) . 371

H.

Hedendaagsche kunst. 33
Hoofdstad. (Kunst in de) 67, 103
Hooglandsche of St.-Pancraskerk te Leiden. (Restauratie van de) 87, 120
Herstelling. (Eene). 120
Handwerkslieden. (Prijskamp voor) 129

Bladz.

Hell-gate. (Opruiming van de rotsen in) 143
Hoorn. (Het West-Friesch museum te) 169
Hoofdwacht te Zwolle. (De) 282

I.

Inspiratie. (Redeneering of) 191
Inrichting van musea. (Iets over de) 327, 335, 343
Invloed van vorst op metselwerk. (De) 404

J.

Jubileum. (Een) 120

K.

Kunstwerk. (Een) 19
Kunst. (Hedendaagsche) 33
Kunstvlijt te Rotterdam (Vereeniging) Vergaderingen . 44
Kunstnaaldwerk 46
Kunst in de Hoofdstad 67, 103
Kolommen in gebouwen. (Over het gebruik van gegoten-ijzeren) 96
Kunst per kilogram. (Ingezonden) 99, 115
Kanaal ter verbinding van Noord- met Oostzee . . . 112
Koninklijk instituut van ingenieurs. (Vergaderingen) . 131
Kunsten. (Het verband der) door A. W. Weissman. 135, 151
Kurksteen 154
Koepel van de St.-Pieterskerk te Rome. (De) 167
Kunstnijverheid 223
Kunst en bier 247
Kroniek van Staets. (De) 265
Kunst. (Oude) Ingezonden 289
Kunst. (Archeologie en) 305
Kunstleer van Semper. (De) 393, 401

L.

Louvre te Parijs. (De groote trap in het) 363

M.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.
Verslag Afdeeling Leiden en Omstreken . . 4, 331, 372, 396
» » Groningen . . . 20, 53, 91, 131, 372, 424
» » Rotterdam 20, 107, 129, 164, 425
» » 's-Gravenhage . 21, 54, 91, 123, 332, 373
» » Leeuwarden . . 21, 54, 92, 332, 374, 405
» » Amsterdam . . . 29, 53, 100, 124, 164
» » Arnhem. 37, 71, 100, 147, 154, 348, 381, 414
Tentoonstellingen 61, 123
Algemeene vergaderingen 176
Prijsvragen. 192

Monument tot stand kwam. (Hoe een zeventiende-eeuwsch). 88
Mantegna. (Andrea) 215
Manchester. (Het nieuwe scheepvaartkanaal voor) . . . 242
Metaal der toekomst. (Het) 243
Monnikendam en Edam. (De excursie naar) . 271, 282, 289
Musea. (Iets over de inrichting van) 327, 335, 343
Milaan. (Het Palazzo Marino te), door A. N. Godefroy . 351
Moderne antiquiteiten 359, 367
Merkwaardigheid. (Een Parijsche) 363
Maria Thesesia te Weenen. (Het gedenkteeken voor) . 371

N.

Necrologie van Hugo Pieter Vogel. 9
Nieuwe soorten van brons 114
Nederlandsche vereeniging voor teekenonderwijs . . . 148
New-York. (De nieuwe Maatschappij tot spoorwegvervoer onder de straten van) 200
Nederlandsche kunst. (Een Duitsch oordeel over) . . . 296
New-York. (Het brandvrij bouwen te) 298
Nederlandsche architectuur te Berlijn 312
New-York. (De nieuwe waterleiding van de stad) . . . 339
New-York. (Standbeeld der Vrijheid te) 426

O.

Overweging. (Ter) 57
Ontdekking van een reusachtige pyramide in Mexico . 113
Oude Kunst. (Ingezonden) 289

P.

Prijsvragen en wedstrijden.
Aanleg van het terrein »De Oorsprong" bij Utrecht. 28, 70, 90
Societeitsgebouw in het Bosch voor de Nieuwe of Littéraire Societeit, te 's-Hage. 54, 69, 129, 180, 259, 266, 275, 276, 290, 299, 312, 321
Gedenkteeken op het graf van wijlen den bouwkunstenaar H. P. Vogel . . . 58, 106, 129, 140, 193, 211, 312
Verslag en beoordeeling 2de algemeene prijsvraag 1885—'86, uitgeschreven door Architectura et Amicitia. . 65
2de gewone prijsvraag 1885—1886, Architectura et Amicitia. 66
Spaarbank te Tiel 68

Bladz.

Wedstrijden, uitgeschreven door het Nederlandsch Handelsmuseum 71, 81, 218, 314, 379, 396
Wandbetimmering voor een salon, uitgeschreven door de Afdeeling Utrecht der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. 115
Feest-, muziek- en directietenten voor de IJsclub, te Leeuwarden. 122, 172, 368
Bouw van eene façade aan de Domkerk te Milaan. 123, 154
3de algemeene prijsvraag 1885—1886, Architectura et Amicitia 135
Teekening voor de Vereeniging voor Geschiedenis en Kunst 138
Een zuivelgebouw, uitgeschreven door de commissie uit Gedeputeerde Staten van Friesland 188, 423
Omslag met titelvignet voor het Maandblad der Nederlandsche Vereeniging voor Teekenonderwijs . . . 188
Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst 192
Eerediploma voor de Bakkerij-tentoonstelling . 192, 236, 241
Beoordeeling der 2de prijsvraag van een titelblad voor *De Bouwmeester* 337
1e Algemeene prijsvraag A. et A. 338
Societeit »De Vereeniging" te Deventer 363, 371
Kalender, uitg. door den uitgever Van Ditmar 422
Louise-stichting 423
Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen 424

Paviljoens bij ziekenhuizen. (Over cirkelvormige) . . . 17
Piramide in Mexico. (Ontdekking van eene reusachtige). 113
Panama-kanaal. (Het) 121
Prijskamp voor handwerkslieden 129
Portland-cement (Onvervalschte). Ingezonden 139
Portland-cement (De fabrikage en eigenschappen van) door L. J. Rijnink 159
Pieterskerk te Rome. (De koepel van de Sint-) . . . 167
Plan C te Rotterdam. 249
Pendentifs. (Iets over), door J. A. van der Sluijs Veer . 255
Pleisterwerken. (Beschildering van) 330
Parijs, in 1889. (De tentoonstelling te) 347
Palazzo Marino te Milaan. (Het), door A. N. Godefroy . 351
Postkantoor te Parijs. (Het) 356
Parijsche merkwaardigheid (Een) 363
Parijs. (De groote trap in het Louvre) 363
Parijs en hunne inrichting. (De »ateliers d'architecture" te) 385
Parijs. (De ijzeren toren van 300 M. te) 413, 426
Plafonds. (IJzergaas voor) 413

R.

Romeinen. (De bouwstoffen der) 1
Renaissance in Duitschland (De), door C. B. Posthumus Meyjes. 41, 49
Restauratie van de Hooglandsche of St.-Pancraskerk te Leiden. 87, 120
Ramen en buitendeuren met schuif- en draaibeweging. (Constructie voor) 106
Rotsen in Hell-gate. (Opruiming van de) 143
Redeneering of inspiratie 191
Romeinsch huis in den tuin der Farnesina. (Over de wandversiering van een) 193
Rotterdam. (Plan C te) 249

S.

Stoomtimmerfabriek van Gebr. van Malsen, te 's-Hage. 70
Spoorwegvervoer onder de straten van New-York. (De nieuwe Maatschappij tot). 200
Sarphati-monument. (Het) 235
Scheepvaartkanaal voor Manchester. (Het nieuwe). . . 242
Schoorsteenen bij woonhuizen. (Iets over slecht trekkende) 250, 267
Staets. (De kroniek van) 265
Scheveningen. (De brand te) 290, 300
Semper. (De kunstleer van) 393, 401
Standbeeld der Vrijheid te New-York. (Het) 426

T.

Tentoonstelling te Haarlem. (De) 11
Tentoonstelling bij gelegenheid van het 25jarig bestaan der Ambachtsschool te Amsterdam 37
Tentoonstellingen der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst 61, 123
Tentoonstelling te Berlijn. (De Jubileum-) 67, 95, 146, 167, 175, 183, 231, 258, 303
Tentoonstelling van meubelen, te Amsterdam. (De). . 81
Theems te Londen. (De nieuw ontworpen brug over de). 121
Tentoonstelling van de Vereeniging Arti et Industriae, te 's-Hage 128, 216, 223, 326, 390
Tentoonstelling van de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst, te Groningen 138
Tentoonstellingen te Amsterdam 146
Teekenonderwijs, (Nederlandsche vereeniging voor) . . 148
Tentoonstelling in de Rijks-academie van Beeldende Kunsten 163

Bladz.

Tentoonstelling der Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap 168, 171
Teekenen in Engeland. (Het caricatuur-) 169
Tentoonstelling van de werken van Eugène Delacroix in de *Ecole des Beaux-arts* te Parijs 207
Teekenonderwijs 209
Tentoonstelling van verwarmings- en verlichtingstoestellen. (Wedstrijd en) 218
Tuinbouwkunst (De geschiedenis der), F. J. Bremmer Hzn. 224, 234, 239
Teekenen. (Bouwkundig) 248
Tooverslot. (Een) 259
Tuinarchitectuur (Nog een paar woorden over de geschiedenis der) door Leonard A. Springer. 263, 273, 279, 295
Tentoonstelling te Amsterdam. (De driejaarlijksche) 320, 329, 338, 346, 353
Tentoonstelling te Parijs in 1889. (De) 347
Tentoontstelling te Barcelona. (De internationale). . . 347
Teekeningen in Arti et Amicitiae. (De). 361
Typen. (Architectonische) 388, 395, 403, 412
Tras. (Levering van) 389, 425
Toren van 300 M. te Parijs. (De ijzeren). 413, 426

U.

Universiteitsgebouw te Utrecht. (Het nieuwe). 28, 259, 266, 275, 290, 312

V.

Vergaderingen van Architectura et Amicitia.
30ste Jaarlijksche algemeene vergadering. 25
Vergadering van 3 Februari. 44
» » 17 » 58
» » 3 Maart. 75
» » 17 » 96
» » 31 » 111
» » 14 April 127
» » 28 » 146
» » 28 Juli 247
» » 18 Augustus 273
» » 15 September 303
» » 29 » 319
» » 13 October 335
» » 27 » 351
» » 10 November 367
» » 24 » 385
» » 8 December 401
31ste jaarlijksche algemeene vergadering. 417

Vergaderingen der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.
Afdeeling Leiden en omstreken 4, 331, 372, 396
» Groningen 20, 53, 91, 131, 372, 424
» Rotterdam 20, 107, 129, 164, 425
» 's-Gravenhage. 21, 54, 91, 123, 332, 373
» Leeuwarden 21, 54, 92, 332, 374, 405
» Amsterdam. 29, 53, 100, 124, 164
» Arnhem . . . 37, 71, 100, 147, 154, 348, 381, 414
Algemeene Vergaderingen 176

Vergaderingen van de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam.
Vergadering van 6 Januari 19
» » 21 » 29
» » 4 Februari. 44
» » 18 » 62
» » 4 Maart 83
» » 11 » 97
» » 18 » 99
» » 5 Juni 187

Bladz.

Vergadering van 7 October 332
» » 4 November 364
» » 18 » 380
» » 2 December 397
» » 16 » 414

Vergaderingen van de Vereeniging Kunstvlijt te Rotterdam:
Vergadering van 29 Januari 44

Vergaderingen van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs:
Vergadering van 13 April 131

Vogel. (Hugo Pieter) 9
Verfstoffen. (De fabrikage en het onderzoek van witte) door L. J. Rijnink 104
Verbinding van Noord- met Oostzee. (Kanaal ter) . . . 112
Verband der kunsten. (Het) door A. W. Weissman. 135, 151
Voorschriften. (§ 190 en § 335 der algemeene) 153
Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst te Groningen. 154
Ventilatie-systeem van Green. 184
Vereeniging van gasfabrikanten in Nederland 202
Voorschriften voor de uitvoering van werken. (Algemeene) 302, 354, 369
Voorwaarden van aanbesteding. (Algemeene). Adres der Kamer van Koophandel en Fabrieken, te Amsterdam. 209
Verkoop van bouwterreinen 276
Vitruvius. (De architect volgens) 319
Vorst op metselwerk. (De invloed van) 404

Varia.
Schouwburgbranden in 1885 4
Opgravingen in Egypte 5
De nadeelige werking van paddestoelen op hout . . . 99
Asbest of steenvlas 105
Een middel tegen het roesten van ijzer 105
Slakkenwol 252
Een schoorsteen van papier 252
Gevaren van schilder- en behangwerk 260
Steenen van afval 260
Voorziening tegen verval van een obelisk 291
De kabelspoorweg te Montreal 300
Vloeibare brandstof voor stoommachines 324
Verval van bruggen door onvoldoend onderhoud . . . 340
Suiker als middel tot het voorkomen der vorming van ketelsteen 397
Schouwburgbranden in 1886 414

W.

Waterstaatswerken. 43
Waterbouwkunde. (De) Ingezonden 52, 96
Woningengebouw »de Fougera", te Brooklijn. (Het) . . 59
Woningen. (Bouwmaatschappij tot verkrijging van) . . 152
West-Friesch museum, te Hoorn. (Het) 169
Wandversiering van een Romeinsch huis in den tuin der Farnesina. (Over de) 193
Waterleiding van de stad New-York. (De nieuwe). . . 339

IJ.

IJzerproductie. (De) 199
IJzergaas voor plafonds 413

Z.

Zuiderzee. (De droogmaking der) 13
Ziekenhuizen. (Over cirkelvormige paviljoens bij) . . . 17
Zeventiende eeuwsch monument tot stand kwam. (Hoe een) 88
Zwolle. (De Hoofdwacht te) 282

PLATEN

Bladz.

1. Ontwerp van een Heerenhuis te Amsterdam, van den architect Jan Springer 1
2. Ontwerp voor een Spoorwegstation (antwoord op eene prijsvraag door den heer G. A. Zeeman). 41
3. Schetsen uit Buda-Pest, van den architect Henri Evers 75
4. Woonhuizen te Amsterdam, van den architect I. Gosschalk . . . 111
5. Opruiming der rotsen van Hell-Gate, New-York, door den heer E. Damen. 143
6. Ontwerp van eene R. K. Kerk voor een dorp in Noord-Holland, door den architect J. H. T. Löning 183
7. Twee ontwerpen van het monument voor het graf van wijlen den architect H. P. Vogel, beiden van den architect Henri Evers . . 193
8. Gevel van een heerenhuis, vervaardigd door den architect P. M. A. Huurman, als antwoord op de prijsvraag, uitgeschreven door de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen . . . 215
9. Pendentifs, tot verklaring van een artikel over dit onderwerp van den heer J. A. van der Sluys Veer 255
10. Schetsen en details van het slot Rozenburg en de Holmenskerk te Kopenhagen, door den heer F. J. Bremmer Hzn. 287
11. Fragment van een Villa in de Vondelstraat te Amsterdam, van den architect P. J. H. Cuypers 319
12. Gewijzigde inrichting van de 1ste verdieping van het Rijks-museum te Amsterdam, door den heer A. W. Weissman 327
13. De beurs aan den Dam met boulevard naar het Centraal-personen-station te Amsterdam, door den heer K. van Rijsse Jr. 345
14. Ontwerp van een châlet te Rozendaal (Velp) van den architect R. A. Freem. 393
15. Gebouw voor tijdelijke tentoonstellingen te Amsterdam, ontworpen door den architect A. Salm G.Bzn. 409

NB. De bladzijden geven de plaats aan, waar de omschrijving te vinden is.

ONTWERP VAN EEN HEERENHUIS TE AMSTERDAM

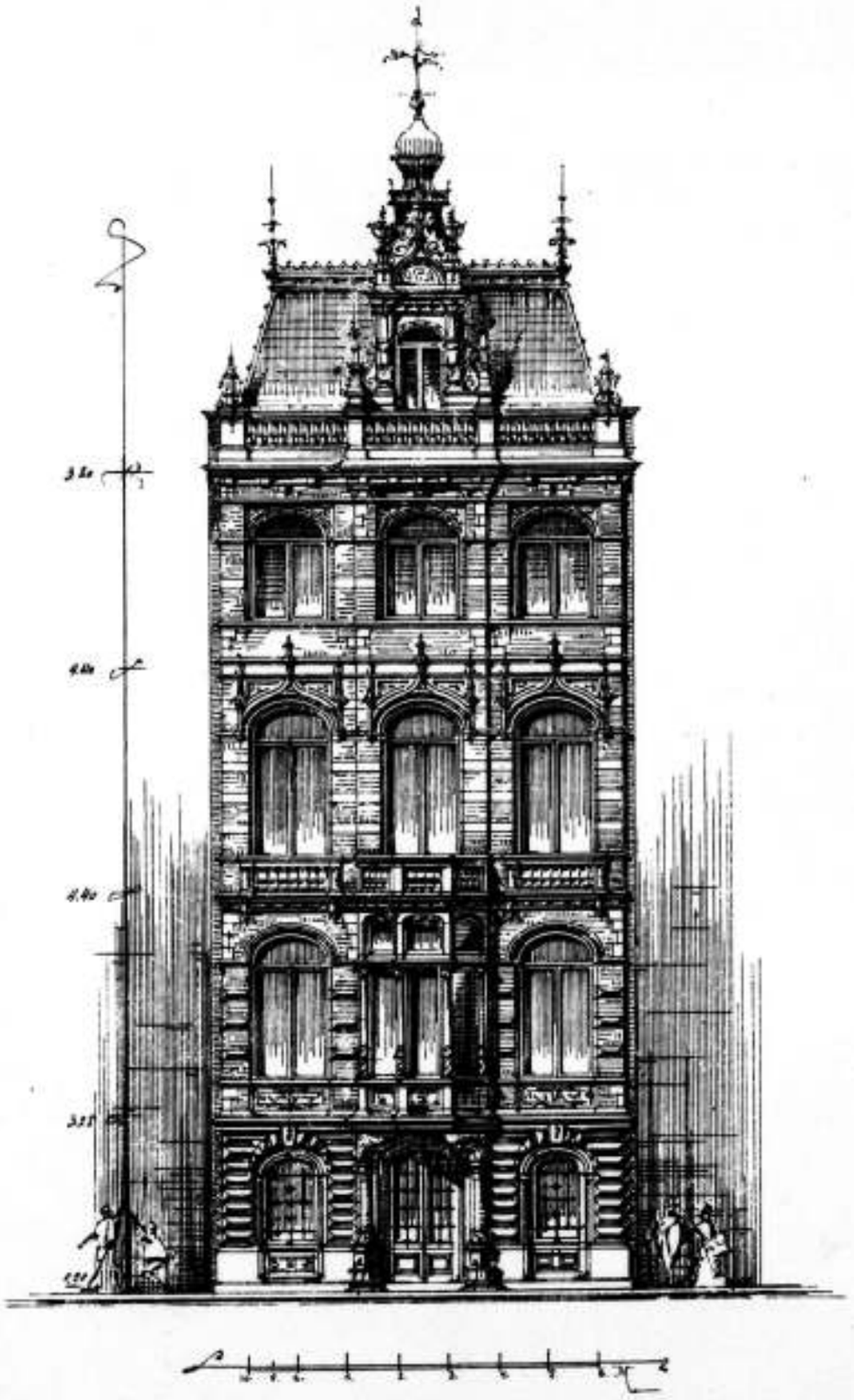

Photolith. v G. J. Thieme, Arnhem.

ONTWERP VAN EEN HEERENHUIS TE AMSTERDAM

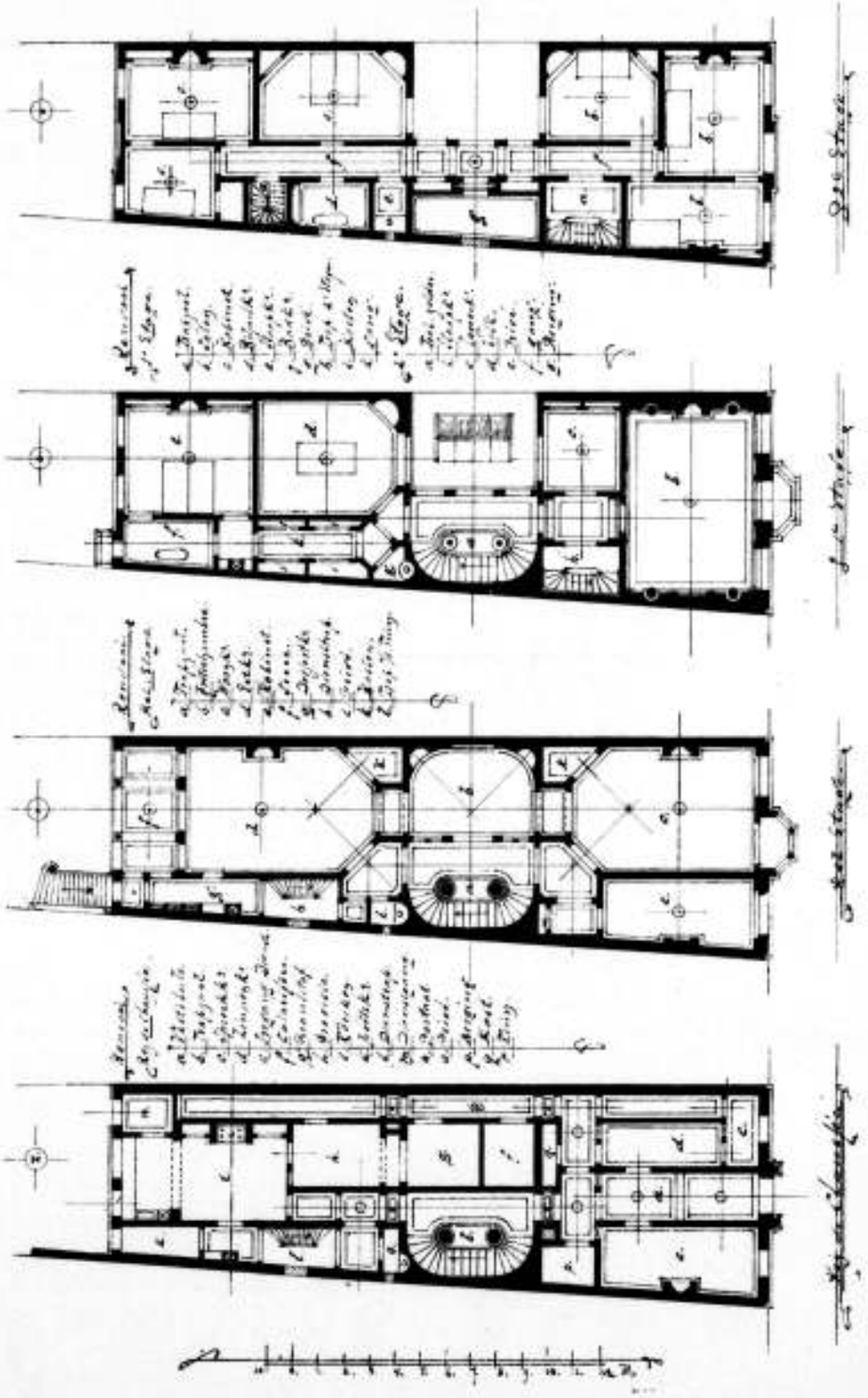

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën:
Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 20 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

(A. et A.) BIJ DE PLAAT.

Het ontwerp van een heerenhuis, bij dit nommer gevoegd, was bestemd, te worden gebouwd ter vervanging van twee te sloopen perceelen, gelegen op de Keizersgracht, Zuidzijde, tusschen de Reguliersgracht en Utrechtschestraat, te Amsterdam.

De gevel aan de straatzijde heeft 8.55 M. en aan de tuinzijde 6.80 M. breedte, terwijl het perceel op een diepte van 25.75 M. is ontworpen. Bij de indeeling der plans is natuurlijk zooveel mogelijk aan de wenschen van den bouwheer tegemoet gekomen.

Het benedengedeelte van den voorgevel zou worden uitgevoerd in witte zandsteen met een basement van Escaussijnsche hardsteen; het bovendeel van den gevel in kleurige baksteen, afgewisseld met banden en lijsten, de vensters versierd met archivolten, enz., alles van witte zandsteen. De kosten van den bouw waren geraamd op ± *f* 50,000.

JAN SPRINGER,
architect.

(A. et A.) DE BOUWSTOFFEN DER ROMEINEN.

Over de bouwwijze der Romeinen bestaan vele werken, die, althans wat de bouwstijlen betreft, slechts weinig te wenschen overlaten. De constructiewijzen en de bouwstoffen worden daarin meestal buiten beschouwing gelaten, en het is uit dien hoofde niet ongepast, indien wij hieromtrent in eenige beschouwingen treden, waartoe de jongste onderzoekingen, o. a. die van Josef Duem, ons de stof leverden.

Reeds Vitruvius schrijft in zijn zesde boek, dat de bouwmaterialen, door de Romeinen gebruikt, afwisselden alnaargelang van de plaatsen, waar de bouwwerken gesticht werden. Vandaar dan ook, dat de meest verschillende steensoorten door de Romeinen gebezigd werden. Vitruvius kent natuurlijke steen van meerdere of mindere vastheid, die meestal in open groeven gewonnen werd.

De zachte soorten kon men in groote blokken verkrijgen en waren gemakkelijk te bewerken; in de open lucht verweerden zij spoedig, maar, indien zij niet aan de lucht waren blootgesteld, konden zij een groote belasting zonder gevaar dragen. Vitruvius raadt aan, ze in den zomer uit de groeve te halen en ze dan twee jaren behoorlijk afgedekt te laten liggen. Blokken, die dan gebreken vertoonden, konden als breuksteen in de fundeering en de onbeschadigde voor den bovenbouw gebruikt worden.

Vitruvius telt onder de zachte steenen de roodachtige tufsteensoorten van Cervaretta en die van Albano, die grijsachtig groen van kleur is, voorts de roode en zwarte tufsteen uit Campanië en de witte tufsteen uit Umbrië.

Plinius spreekt ook nog van een witte steensoort, uit België afkomstig, die men als hout bewerken kon; deze steen noemen wij thans Savonniëresteen. Strabo vermeldt, dat het grootste gedeelte van Rome gebouwd was van roode steen uit Gabies

Harder dan de totdusver genoemde steensoorten is de Tiburtijner steen, thans Travertin genaamd, een geelachtig witte kalksteen, die thans nog te Rome gebruikt wordt en waarvan o. a. het Colosseum gebouwd is. De duurzaamheid van deze steen blijkt wel het beste daaruit, dat vele der gebouwen, waarbij zij aangewend werd, reeds meer dan tweeduizend jaren gestaan hebben. Vitruvius zegt van deze steen, dat zij niet verweert, een groote belasting dragen kan, doch niet tegen vuur bestand is.

Van ongeveer dezelfde hardheid was ook de Anicinische steen, die bij Tarquinii gebroken werd en waarvan Vitruvius zegt, dat noch de tand des tijds, noch het vuur haar verwoesten kon.

Pisa en Luna leverde een witte kalksteen, die in groote blokken te verkrijgen was en over zee gemakkelijk naar Rome kon vervoerd worden, daar de steengroeven dicht aan het strand lagen. De monumentale bouwwerken te Rome zijn dan ook dikwijls, althans gedeeltelijk, van deze steen gebouwd. Men wendde namelijk voor het bekleeden der muren dikwijls wit of gekleurd marmer aan. Het witte marmer was het Pentelische, het Hymettische en het Parische; het gekleurde marmer kwam meest uit Afrika. Vooral onder de Keizers werd veel van marmer gebruikgemaakt. Onder de zwarte marmersoorten werd vooral het Lucullische en Lydische gaarne aangewend, terwijl men geel marmer uit Numidië en Cappadocië, groen mar-

mer uit Thessalië en Laconië, gevlekt marmer uit Thebe liet komen.

De Romeinen kenden reeds de kunst van het polijsten en die van het zagen tot dunne platen. Deze marmerplaten werden om der zuinigheidswille tot het bekleeden van minkostbare materialen gebruikt.

Het marmer behield ook in Italië zijn glans niet lang, als het aan de lucht was blootgesteld. De Romeinen wisten dit ook wel en bezigden daarom later meestal graniet, basalt of lava.

Deuromlijstingen, zuilen, kapiteelen, vloeren, enz. werden veel uit graniet gemaakt (o. a. de zuilen van het Pantheon, die monolithen zijn). Selenit (Marienglas) werd gebruikt tot het afsluiten van lichtopeningen, daar deze steen, in dunne platen gespleten, licht doorlaat. Ook was nog een steen uit Cappadocië bekend, die doorschijnend en hard als marmer was. Een tempel te Rome, uit deze steen gebouwd, was dan ook bij dag, zelfs met gesloten deuren, helder verlicht.

Behalve natuurlijke steen gebruikten de Romeinen ook baksteen. Deze baksteen was oorspronkelijk niet in het vuur gebakken, doch slechts aan de lucht gedroogd, en het behoeft geen betoog, dat dit materiaal in een land, waar het af-en-toe flink kan regenen, niet zeer duurzaam is. Spoedig begonnen dan ook de Romeinen hun steenen te bakken, en het was juist die gebakken steen, die hen tot het uitvoeren hunner kolossale gewelven instaat stelde.

De Lydische baksteen was de meest voorkomende. Zij was 0.44 M. lang, 0.29 M. breed en 0,03 à 0 04 M. dik. Soms gebruikten de Romeinen ook steenen van 0.08 à 0.09 M. dikte.

Vloertegels maakten de Romeinen zoowel rechthoekig en vierkant als veelhoekig. Het ondervlak is dikwijls met groeven voorzien, om de specie beter te doen houden.

Holle steenen werden dikwijls gebruikt, om kanalen te verkrijgen daar, waar een verwarming door heete lucht noodig was, b.v. in thermen of in rijke woonhuizen. Ook werd er wel gebruik van gemaakt om het optrekken van vocht in muren te voorkomen, en vervulden zij dus de rol van ons trasraam. Kleine stukjes gebakken steen gebruikte men tot het vervaardigen van mozaïëken.

De dakpannen heetten bij de Romeinen *Tegulae*. Reeds de Grieken en Etruskers hadden dakpannen gekend, en de Romeinen namen ze onveranderd van hen over. Deze dakpannen waren langwerpig vierkant, en hadden aan beide zijden een opstaanden rand. De randen der pannen sloten dus aan elkander en daarover werd dan een smallere halfcirkelvormig gebogen pan bij wijze van roef gelegd. Iedere pan werd door een spijker op het houten beschot of op de lat bevestigd. De onderste dakpannen waren dikwijls versierd. Vorsten en pannen op de hoekkepers en in de killen werden afzonderlijk gevormd, zoodat een volkomen waterdicht dak verkregen kon worden.

Om zoowel aan den rook een uitgang te verschaffen als om lucht en licht toe te laten, werden pannen gebezigd, die een opening hadden, waarboven zich een kapje bevond om het indringen van den regen te beletten. Ook ziet men dikwijls pannen met openingen, die, blijkens de gevonden glasfragmenten, met een gegoten glazen plaat zijn afgedekt geweest. De Romeinsche dakpannen hebben steeds *en relief* of ingegroefd het stempel hunner vervaardigers.

De Romeinen gebruikten bij hun bouwwerken in natuurlijke steen geen mortel, daar zij de steenen zeer juist passend op elkander werkten en, ter verbinding, van ijzeren, met lood aangegoten doken gebruikmaakten. Bij baksteenmetselwerk werd kalk, met zand en pouzzolanaarde gemengd, gebezigd. Deze mortel had een zeer groot bindend vermogen en kon ook met uitstekend gevolg bij waterwerken gebruikt worden. Reeds Vitruvius beveelt rivierzand boven zeezand aan, doch verlangt steeds, dat het zand scherp zij. Plinius geeft verschillende voorschriften voor mortels.

Hout werd door de Romeinen evengoed als door ons gebruikt. In Pompeji heeft men noten-, eiken-, kastanje-, beuken- en dennenhout aangetroffen. Strabo vermeldt het hout, uit Pisa afkomstig, dat door zijne bijzondere lengte uitmuntte. Vitruvius zegt, dat dennen, lorken, beuken, eiken, esschen, iepen, noten, populieren, linden, wilgen, cypressen, ceders enz. goed timmerhout geven.

Dennenhout en lorkenhout worden door hem, om de groote elasticiteit, voor balken aangeraden; eikenhout beveelt hij daarentegen voor stijlen aan. Vooral lorkenhout wordt door Vitruvius zeer geprezen.

Plinius zegt, dat de houtsoorten, die een geur verspreiden, het duurzaamst zijn. Hij voert als bewijs aan het dak van den Diana-tempel te Ephese en de deuren van dien tempel, alles uit cederhout gemaakt, welk houtwerk na 400 jaren er nog als nieuw uitzag. Voorts wijst hij op het cederhout uit den Apollo-tempel te Utica, dat reeds meer dan 1100 jaren bestaan had.

Als tijd voor het vellen der boomen geven Vitruvius en Plinius den winter aan, en zij achten het 't beste, dit tusschen den 20sten en 30sten van de maand te doen, daar zij meenen, dat de maan op de deugdzaamheid van het hout invloed uitoefent. Ook raden zij aan, eerst het sap uit de boomen te laten wegvloeien, eer men ze velt. Cato schrijft voor, geen hout te vellen met nat weer of bij vorst. Wij zien dus, dat de Romeinen ongeveer alle houtsoorten, die wij gebruiken, gekend hebben.

Het ontbrak den Romeinen ook niet aan metalen. Behalve de edele metalen, kenden zij ijzer, lood, tin en koper.

Het ijzer kwam van Elba, uit Spanje en uit Cappadocië. Het werd gebruikt voor stangen, krammen, doken, haken, spijkers en slotenmakerswerk, terwijl men het ook bezigde tot het vervaardigen van werktuigen. Om het tegen roest te beveiligen bestreek men het met teer, loodwit of gips. Lood werd gebruikt voor het aangieten van ijzer, voorts tot het vervaardigen van waterleidingspijpen, die zoo deugdzaam zijn, dat zij thans nog dienen. Tin bezigde men tot het vertinnen van ijzeren vaatwerk, enz.

Koper kwam voornamelijk uit Spanje en werd aangewend bij het gieten van brons. Behalve voor allerlei huisraad werd brons gebruikt tot het vervaardigen van standbeelden, kapiteelen en andere sieraden, soms ook tot het maken van deuren of dakconstructies, zooals bij het Pantheon. Ook werden dikwijls bij prachtige gebouwen de daken door bronzen platen bedekt.

Glas was reeds bij de Egyptenaren en bij de Assyriërs bekend, en glazen vaatwerk werd ook bij de Romeinen gebruikt. Dat echter, behalve dit huisraad, ook glazen platen vervaardigd werden, die tot het maken van vensters dienden, is door de opgravingen te Pompeji gebleken. Dat glasplaten ter grootte van 0.70 bij 0.40 M. zijn gevonden is niet algemeen bekend. De chemische samenstelling van het antieke glas verschilt weinig met die van het tegenwoordige.

Als kleurstoffen kenden de Romeinen verschillende ook thans nog gebruikte natuurproducten. Vitruvius onderscheidt natuurlijke en kunstmatige verven. Tot de eerste rekent hij: oker, roodaard, berggroen, operment, sandarak, vermiljoen, Armenisch blauw en indigo. Tot de laatsten: zwart, gebrande oker, loodwit, kopergroen, staalblauw en purper. Deze laatste kleur werd uit zeeschaaldieren gewonnen en was van zwartviolet tot helderrood van tint. Reeds toen werd vermiljoen vervalscht, en ook voor purper en indigo bestonden surrogaten,

Men ziet dus, dat de Romeinen ongeveer dezelfde hulpmiddelen bezaten als wij, al maakten zij van sommige ervan, b.v. van ijzer, niet zulk een uitgebreid gebruik als tegenwoordig geschiedt. Wij stellen ons voor, later het een en ander over de constructiewijzen der Romeinen mede te deelen.

BERICHT.

Aan heeren geabonneerden wordt in herinnering gebracht, dat de prijs van het weekblad *f* 2.25 per drie maanden bedraagt en daarover tegen het midden van elk kwartaal beschikt wordt.

De abonnementsprijs voor het geheele jaar wordt tot *zes gulden* teruggebracht, als dit bedrag *vóór* den eersten Februari 1886, *vrachtvrij en zonder eenige korting hoogenaamd*, wordt toegezonden aan de Administratie van *De Opmerker* te Arnhem.

Afzonderlijke nommers zijn, voorzoover de voorraad strekt, steeds te bekomen bij de Administratie van *De Opmerker* te Arnhem en bij den heer Joh. G. Stemler Czn., boekhandelaar in de Haarlemmerstraat, te Amsterdam. De prijs bedraagt 15 cent per nommer en 25 cent per plaat.

Geabonneerden, die als buitenlid tot het Genootschap *Architectura et Amicitia* willen toetreden, wordt in hun belang verzocht, daarvan ten spoedigste kennis te geven aan den Secretaris Th. G. Strengers, Oosterdoksluis te Amsterdam. Zij betalen eene jaarlijksche contributie van *f* 7.50, ontvangen *De Opmerker* gratis en kunnen het plaatwerk *De Bouwmeester* voor *zes gulden* per jaargang bekomen.

BOEKAANKONDIGING.

Korte beschrijving der groote vaste spoorwegbruggen in Nederland door Jhr. P. H. A. Martini Buijs en A. W. Th. Kock, ingenieurs bij den aanleg van Staatsspoorwegen, met een voorwoord van N. Th. Michaëlis, directeur voor de spoorwegen. — Uitgave van A. Eeltjes te Rotterdam; een deel roijaal 8° met een kaartje en een atlas van 18 platen.

Het was eene goede gedachte om de teekeningen der achttien groote spoorwegbruggen, waarop ons land bogen kan, in één atlas bij elkander te brengen. Achtereenvolgens worden de bruggen te Westervoort, Zwolle, Zutfen, Venloo, Kuilenburg, Bommel, Crevecoeur, Moerdijk, Dordrecht, Gennep, Ravestein, Rotterdam, Fijenoord, Arnhem, Nijmegen, Heumen, Reenen en bij Baanhoek behandeld; behalve de afbeeldingen, treft men eene beschrijving aan van de wijze, waarop brugpijlers en landhoofden zijn gefundeerd, van de samenstelling van den bovenbouw en gedetailleerde opgaven van de hoeveelheden der verschillende materialen, die aan ieder der bruggen zijn verwerkt met de noodige opgaven omtrent de kosten zoowel van den onder- als den bovenbouw.

Uit de bovengenoemde opsomming der bruggen, die in dit boekwerk behandeld worden, blijkt dat de chronologische volgorde is in het oog gehouden en daardoor juist komen de vorderingen, in de laatste jaren op het gebied van brugbouw gemaakt, des te sterker uit. Bij elke brug is eene opgave gevoegd van de namen der ingenieurs, die ze ontworpen hebben en van de aannemers, die ze hebben uitgevoerd.

Elk der achttien bruggen is op eene plaat in opstand, plattegrond en doorsnede voorgesteld, en eene tabel, aan het einde van het werk gevoegd, geeft een duidelijk overzicht van het gewicht van den bovenbouw der bruggen en van de kosten, per kilogram berekend.

Wij vernemen, dat de teekeningen met beschrijving bestemd waren voor de Internationale Tentoonstelling te Antwerpen; het gebruikmaken van dezelfde schaal voor de verschillende bruggen vergemakkelijkt het overzicht en werkt mede om zelfs hem, die geen technicus is, een denkbeeld te geven van de betrekkelijke grootte dezer werken.

Wij wenschen den uitgever een goed debiet toe.

Letters en hare grondvormen, naar de beste bronnen bewerkt voor schilders, steenhouwers, graveurs en voor het onderwijs aan ambachts- en kunstnijverheidsteekenscholen, door P. van Looy Jr., leeraar M. O. Teekenen. — Uitgave van Scheltema en Holkema te Amsterdam.

In 32 platen worden de letters en hare grondvormen verduidelijkt, en wij vertrouwen, dat daarvan een gretig gebruik zal worden gemaakt door schilders, steenhouwers en graveurs en dat daarvan voor het onderwijs aan scholen, waar de ambachten en het kunstonderwijs gedoceerd worden, met goed gevolg partij getrokken kan worden. De platen zijn goed uitgevoerd en de mededeeling van den inhoud dezer uitgave zal wellicht velen aanmoedigen het werk te ontbieden; de inhoud is als volgt:

Moenikenletters naar oudehandschriften, 1400 en 1500.
Oud Romein of Latijnsche letters, 1600.
Model Romein of Latijnsche letters, 1600.
Beginletters voor sierschriften, 1600.
Oude Fractuur, oorspronkelijke vorm, 1600.
Model oud-fractuur, oorspronkelijke en afwijkende vorm, 1600.
Oud Fractuur, afwijkende vorm, 1600.
Oud-Hollandsche schrijfletters, 1600.
Kapitalen oud-Hollandsche schrijfletters, 1600.
Model oud-Hollandsch schrift, 1600.
Elzevier, 1700.
Gothiek, oud-Hollandsch, 1700.
Duitsche schrijfletters, 1700—1800.
Duitsche boekdrukletters, 1700—1800.
Duitsch rond, 1800.
Romein kapitaal 1800.
Romein cursief, 1800.
Breed Romein, 1800.
Steenkapitalen, 1800.
Antieken, 1800
Voorbeelden van schikking en wijziging, 1800.
Fractuur, 1800.
Gothiek, 1800.
Fransch rond, 1800.
Basterd, 1800.
Coulée, vloeiend schrift, schuin rond, 1800.
Engelsch, 1800.
Italiaansch, 1800.
Engelsch, model voor woorden, 1800.
Cijfers, 1400—1800.
Russisch en Grieksch.
Hebreeuwsch.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.
AFDEELING LEIDEN EN OMSTREKEN.

Vergadering van 14 December 1885.

De 131ste vergadering werd ingeleid door eene kunstbeschouwing van den heer H. J. Jesse, bestaande uit eenige autographieen, bijeengebracht door de studenten der Polytechnische School te Aken, die met de meeste belangstelling werden bezichtigd.

Door ongesteldheid van den Voorzitter en Vice-voorzitter, werd de vergadering door den Penningmeester geleid, die de z. i. moeilijke taak tot aller genoegen vervulde. Na voorlezing van het verhandelde in de vorige vergadering, trad als spreker op de heer P. A. van Aken, die tot onderwerp gekozen had: de vuurtoren »Eddystone." De vuurtoren wordt genoemd naar de rots waarop hij gebouwd is, en kan een der stoutste bouwwerken genoemd worden, als men weet, dat de rots ruim drie uren gaans van den vasten wal is gelegen. In 1696 bouwde men den eersten vuurtoren, die in 1703 door storm vernield werd. De volgende toren, geheel van hout opgericht, brandde in 1755 af. Een derde toren, van graniet gebouwd, was in 1759 voltooid en kostte in zijn geheel *f* 720,000. Meer dan een eeuw was Smeaton's vuurtoren oud, toen men in 1877 bemerkte, dat door de heftige werking der golven de toren ondermijnd was. Naar het ontwerp van James N. Douglas bouwde men op 36 M. afstand van dezen den vierden toren, die in 1881 voltooid was. De toren is tot het midden der lantaarn, boven de waterlijn van volwee, 39.623 M. hoog, heeft aan den voet een middellijn van 11.20 M. en aan den top van 5.95 M. Hij is uit 2171 granietblokken samengesteld met een gezamenlijken inhoud van 1784 M³ en weegt 4742 ton à 1000 KG. De kosten bedroegen *f* 920,000. Nadat spreker tal van bijzonderheden omtrent den bouw, de constructie en de inrichting medegedeeld en met schetsen op het bord toegelicht had, besprak hij ook de verlichting, die langs den geheelen horizon zichtbaar is en bij helder weder tot op een afstand van ongeveer 28 kilometer reikt. Met eene mededeeling over de levenswijze van de wachters op den toren, besloot de heer Van Aken deze belangrijke voordracht.

Vervolgens kwamen in behandeling de volgende vragen uit de brievenbus: ten 1°. *Welke melange van metselspecie is bij vriezend weer aan te bevelen?* Deze vraag, door den Voorzitter in discussie gebracht, lokte tal van belangrijke besprekingen uit. Waar de één van gewoonen kalkmortel goede uitkomst had verkregen, betoogde een ander dat Portland-cement met scherp zand de voorkeur verdient. Het gebruik van tras werd algemeen ontraden; nog beter was het in 't geheel niet te metselen, hoewel men overtuigd was, dat deze wensch in den tegenwoordigen tijd tot de vrome behoort.

Voor het beantwoorden van de tweede vraag: *Hoe kan men vochtige plekken in muren afdoende verwijderen?* werden de heeren A. Verhoog en J. Roem uitgenoodigd in een der volgende vergaderingen rapport uit te brengen.

De derde vraag, luidende: *Veelal wordt ter wille van de minkostbaarheid voor de binnenlagen van buitenmuren zoo ook voor de fundamenten, een zachtere steensoort gekozen dan voor het overige werk. Is zulks aan te bevelen?* werd staande de vergadering in discussie gebracht, waarvan, na uitgebreide beschouwingen, kan vermeld worden, dat zij in gunstigen zin is te beantwoorden, omdat de harde steenen minder vocht opnemen dan de zachte.

Nadat een nieuw lid was aangenomen, moesten enkele mededeelingen wegens het vergevorderde uur uitgesteld worden en werd de goed bezochte vergadering met een woord van dank door den waarnemenden Voorzitter gesloten.

Vergadering van 24 December 1885.

Nadat de leden vóór den aanvang der vergadering, door den heer G. van Driel in de gelegenheid waren gesteld het plaatwerk *Matériaux et documents d'architecture et de sculpture* te bezichtigen, opende de Voorzitter met eene toespraak de zeer talrijk bezochte vergadering, en werd het verhandelde der vorige gelezen en goedgekeurd. Vervolgens trad als spreker op de heer J. J. Kersbergen, opzichter van de Genie, die een voordracht hield over dynamiet.

Hij deelde mede, dat dynamiet bestaat uit 75 pct. nitroglycerine en 25 pct. kiezelaarde, en de werking daarvan juist het tegenovergestelde is van die van buskruit. Dynamiet zal bij ontploffing den grootsten tegenstand vernietigen, terwijl buskruit bij ontploffing een uitweg zoekt langs de kortste wederstandslijn. Spreker gaf eenige mededeelingen van genomen proeven, de wijze van bewerking bij ontstekingen en meerdere bijzonderheden over de toepassing, alles door schetsen op het bord toegelicht. Na de bezichtiging en verklaring van het benoodigde gereedschap, zeide de heer Kersbergen, dat het bij genomen proeven gebleken was, dat van twee ladingen dynamiet, welke ongeveer 0.7 M. van elkander verwijderd waren, de eene lading ontplofte en de ander in haar geheel was blijven liggen. Verder deelde spreker mede hoe de Hellepoort, een rotsachtige massa in de haven bij New-York, door middel van 275,000 KG. dynamiet was verbrijzeld en de haven daardoor beter bevaarbaar was geworden. Met de waarschuwing, om dynamiet nooit met de bloote hand te bewerken, daar dit hevige hoofdpijnen tengevolge kan hebben, besloot de heer Kersbergen zijn belangrijke voordracht.

De rekening en verantwoording van den Penningmeester werden na onderzoek goedgekeurd, onder dankbetuiging voor het gehouden beheer, terwijl de begrooting voor het volgende jaar, sluitende met een voordeelig saldo, met algemeene stemmen werd aangenomen.

Overgaande tot het verkiezen van Bestuursleden, herinnerde de Voorzitter, de heer J. W. Schaap, eraan, hoe hij steeds van de oprichting af (26 November 1868) tot Voorzitter gekozen was. Hoewel hij dit blijk van sympathie altijd op hoogen prijs had gesteld, was hij thans vast besloten de taak aan jongere krachten over te dragen; niettemin zal hij tot aan zijn dood lid der Afdeeling blijven. In zijn plaats werd de heer W. Kok met 25 van de 30 stemmen gekozen. Na een toepasselijk woord van den nieuw benoemden Voorzitter, die de vele verdiensten van den heer Schaap deed uitkomen en hem eene lange en welverdiende rust toewenschte, bracht de heer Van Aken in waardeerende woorden een warme hulde aan den heer Schaap, wien de leden zooveel te danken hebben. Spreker stelde dan ook voor, hem te benoemen tot Eere-voorzitter, welk voorstel door de Vergadering met algemeene toejuiching werd begroet.

Vervolgens werden in de plaats van de aftredende leden tot Bestuursleden gekozen de heeren G. van Driel en W. C. Mulder, terwijl de Secretaris en Penningmeester bij acclamatie werden herkozen.

In de bus werd de volgende vraag gevonden:

Wanneer vóór de eindoplevering van een bouwwerk zich daarin zoodanige constructieve gebreken voordoen, waardoor het betrekken of exploiteeren daarvan vertraagd wordt, wie is dan voor de daaruit voortvloeiende schade aansprakelijk?

Deze vraag werd in handen gesteld van het nieuwe Bestuur.

Nadat een nieuw lid was aangenomen, werd door den aftredenden Voorzitter nog medegedeeld, dat in eene der eerstvolgende vergaderingen Dr. P. J. Kaiser als spreker zal optreden, terwijl hij ten slotte zich in de herinnering van allen aanbeval.

VARIA.

Schouwburgbranden in 1885. In het afgeloopen jaar hebben, in tegenstelling met vroegere jaren, betrekkelijk weinig schouwburgbranden plaatsgehad. Men mag dus met eenige zekerheid aannemen, dat de voorzorgsmaatregelen, die sedert den brand van het Ring-theater te Weenen genomen werden, niet zonder vrucht gebleven zijn. Het totaal der schouwburgbranden bedroeg in 1885 twaalf; daaronder zijn echter niet begrepen die, welke tijdig en zonder noemenswaardige schade aangericht te hebben, gebluscht werden. Onder dit twaalftal bevinden er zich nog twee, die niet onder de eigenlijke schouwburgen gerekend kunnen worden, omdat zij slechts eene tijdelijke bestemming hadden. De 10 overige branden bepalen zich tot de volgende:

9 Februari: de schouwburg te Exeter; geheel afgebrand;
27 „ het Nationaal Theater, te Washington; voor de vierde maal verwoest;
27 Maart: het Concertgebouw te Buffalo; totaal vernield;
20 April: een houten circus, te Richmond (Vereenigde Staten). Dit gebouw werd geheel in de asch gelegd, waarbij een groot aantal menschen omkwamen.
21 „ het Renaissance-theater, te Newes;
22 „ de schouwburg te Szegedin, eerst in 1883 voltooid.
11 Juni: het Garnizoenstheater te Woolwich;
11 „ het Chineesche theater te San-Francisco;
? October; het in 1884 voltooide Edentheater te Antwerpen;
6 December: het Duitsche theater te Moskou. Dit gebouw werd eerst in 1882 geopend en daarin had ook in October 1883 een brand plaats.

In de laatste vier jaren hadden 67 schouwburgbranden plaats, en wel 25 in 1882, 22 in 1883, 10 in 1884 en 10 in 1885.

Opgravingen in Egypte. In de zitting der Fransche *Académie des inscriptions et belles-lettres* van 16 October j.l. heeft de heer Maspero de tweede aflevering van het werk *Mission française archéologique au Caire* aangeboden. Deze aflevering bevat o. a.: *Trois années de fouilles dans les Tombeaux de Thèbes et de Memphis*, door Maspero.

In die studie vindt men de uitkomsten der opgravingen, ondernomen om de aaneenschakeling der ontwikkeling van de kunst, den godsdienst en de beschaving in Egypte tusschen de zesde en de twaalfde dynastie te bewijzen.

Te Memphis werden de opgravingen uitgevoerd ten dom de beschreven piramiden der zesde dynastie. Men heeft *mastaba's* aan het licht gebracht, opklimmende tot deze dynastie, waarin niet meer de kapel maar de lijkkamer versierd wordt; men heeft ook tomben van denzelfden stijl gevonden, behoorende tot de twaalfde dynastie. Te Memphis, evenals te Thebe, stamt dus de tombe der twaalfde dynastie rechtstreeks af van de tombe der zesde.

Te Thebe en in de omstreken heeft men tomben ontdekt, waarvan de lijkkamer gelijke versieringen heeft als de tomben te Memphis, en gelijke opschriften als de tomben der zesde dynastie.

Dus, in strijd met het algemeen aangenomen gevoelen van Mariette, komen de tomben van Thebe en wat eraan verbonden is (*stèles*, sarkophagen, enz.) in rechte lijn van de kunst en den godsdienst der Memphitische dynastieën.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. De Minister van Binnenlandsche Zaken brengt ter kennis van belanghebbenden, dat de betrekking van leeraar in hand- en rechtlijnig teekenen aan de R. H. B. school met 3jarigen cursus te Bergen-op-Zoom te vervullen is. Jaarwedde *f* 1200. Nadere bijzonderheden bevat de *Staats-Courant*.

— Over de vraag of een verplaatsing van 's-Gravenhage naar Scheveningen een reis is, zijn tien missives gewisseld tusschen de Rekenkamer en het Departement van Binnenlandsche Zaken. Het betrof de verevening van *f* 2,25 aan verblijfkosten, gedeclareerd door een opziener, die voor dienstzaken te Scheveningen moest zijn. De strijd is niet tot een beslissing gekomen: de Rekenkamer bewaert, dat een reis alleen kan zijn een verplaatsing buiten de gemeente, de Minister dat er een reis is overal waar 't spraakgebruik spreekt van een reis. Practisch is de zaak wel beslist, want de opziener heeft zijn *f* 2,25 niet gekregen. (*Vaderland.*)

— Naar aanleiding van zijn redevoering in de Kamerzitting van 23 December jl. over de verwarming der derde-klasse rijtuigen, heeft de heer Heldt een schrijven ontvangen van den Directeur-Generaal der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, waarin hem wordt medegedeeld, dat die Maatschappij besloten heeft tot de verwarming der derde-klasse rijtuigen met waterstoven over te gaan, naarmate de daartoe benoodigde vergrooting der ketelgebouwen en de levering der benoodigde stoven op Staatskosten zullen plaatsvinden.

AMSTERDAM. Naar het *Nieuws* verneemt, zal de bouw der nieuwe Kweekschool voor Machinisten worden opgedragen aan den architect A. Salm G.Bzn.; zoodra de leening is geplaatst, zal met de werkzaamheden worden begonnen.

MAASTRICHT. In zijne zitting van 24 December ll. heeft de Gemeenteraad de voorwaarden vastgesteld, waarop aan de heeren G. van de Gevel en J. C. van Wijk te Rotterdam vergunning wordt verleend voor den aanleg en de exploitatie eener drinkwaterleiding in deze gemeente, met het recht de verkregen concessie over te dragen aan de Waterleiding-exploitatiemaatschappij.

In de voorwaarden komt o. a. de bepaling voor, dat de gemeente den concessionarissen gedurende een tijdvak van tien jaren eene vooraf bepaalde opbrengst verzekert, maar dat het eventueel tekort kan worden betaald met eene oppervlakte der vestingterreinen buiten de voormalige St.-Pieterspoort, waarop alsdan door de concessiehouders een tiental villa's moeten gebouwd worden.

Na het vierde jaar is de Gemeente bevoegd de exploitatie der drinkwaterleiding tegen vooraf vastgestelde bepalingen over te nemen.

Binnen eene maand zullen de concessionarissen het verlangde waarborgkapitaal moeten storten, en binnen vijf maanden zal de Raad de definitieve ontwerpen voor den aanleg moeten vaststellen.

'S-HERTOGENBOSCH. Dinsdag jl. werd alhier de algemeene vergadering van aandeelhouders in de Stoomtramweg-maatschappij 's-Bosch—Helmond gehouden. Ter vergadering waren opgekomen de houders van 255 aandeelen, te zamen uitbrengende 129 stemmen.

De voorstellen van het Bestuur: 1. tot regeling der obligatieschuld; 2. tot wijziging der statuten; 3. tot conversie van het aandeelen-kapitaal; 4. tot vaststelling der voorwaarden, waarop een nieuwe directeur benoemd zal worden, werden na discussie onveranderd en met algemeene stemmen aangenomen. Door den Voorzitter werd medegedeeld, dat de commissaris J. Levelt zijne candidatuur voor het directeurschap had ingetrokken, waarna tot directeur werd verkozen de heer J. T. Keeser, exploitatie-inspecteur van de Noordbrabant—Duitsche spoorwegmaatschappij, met 113 stemmen tegen 16, uitgebracht op den ingenieur G. Heuff.

Na een woord van dank aan den aftredenden directeur werd de vergadering gesloten.

— Wij vestigen de aandacht op een in dit nommer voorkomende advertentie van de Firma J. A. Tognacca en F. Cossa, in de Kalverstraat te Amsterdam, waarbij zij het voornemen te kennen geeft, hare zaak in den loop van 1886 te liquideeren. Behalve huishoudelijke artikelen, worden daar tal van kunstvoorwerpen gevonden, die met eene korting van 25 percent op den gewonen prijs worden uitverkocht. Men late deze gelegenheid om zijne verzameling te completeeren en iets degelijks aan te koopen, niet voorbijgaan; het fijnste, wat de binnen- en buitenlandsche kunstnijverheid oplevert, wordt in de magazijnen van de heeren Tognacca en Cossa aangetroffen.

DOKKUM. Door het Gemeentebestuur is eene oproeping gedaan van sollicitanten naar de betrekking van directeur der gemeentereiniging, op eene jaarwedde van *f* 700 met 1½ percent van de bruto-ontvangst. Gegadigden moeten zich vóór 20 Januari e. k. wenden tot den Burgemeester.

— Volgens de *Deutsche Bauzeitung* verkeert een ijzeren brug van 103 M. spanning, die in de Callow-Hill-straat te Philadelphia over een spoorweg gelegd is en eerst in 1875 gebouwd werd, in bouwvalligen toestand tengevolge van sterk roesten. Toen men deezer dagen besloot de brug te verwen, werd het roest verwijderd en op enkele plaatsen trof men lagen van 6 tot 10 m.M. dikte aan. De nalatigheid om het ijzer behoorlijk onder de verf te houden, heeft tengevolge dat de brug, na tien jaar gebruik, voor het verkeer moet gesloten worden.

BENOEMINGEN.

De heer J. W. Verloop, inspecteur van tractie bij de Nederlandsche Centraal Spoorwegmaatschappij, is benoemd tot chef van tractie bij genoemde Maatschappij.

ADVERTENTIEN

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.
EIGENAARS van BAZALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quennast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Bazalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en bazaltkeien.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en Cementtegels.
Groote voorraden.

A. J. BACON & Cº.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom Nº. 230,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Prijecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek.

SINZIG a/Rijn.

Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevlooring** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zooals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.

Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland

Firma **MARTIN & Cº., Amsterdam.**

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Aanbesteding.

Het R. K. PAROCHIAAL KERKBESTUUR van de H. ANNA, te *MOLENSCHOT*, nabij *Gilze-Rijen* bij *Breda*, is voornemens aan te besteden op **Dinsdag 26 Januari 1886**, des namiddags ten 2 ure, in de Herberg bij A. BINK aldaar.

Het Bouwen van eene KERK met TOREN en bijbehoorende werken.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage in voornoemde Herberg.

Bestekken met een stel teekeningen zijn op franco aanvrage à *f* 4.— verkrijgbaar, zoolang de voorraad strekt, bij den Boekhandelaar EDUARD VAN WEES te *Breda*.

Aanwijzing op het bouwterrein op Vrijdag 22 Januari 1886 des voormiddags ten 12 ure. Inlichtingen geeft de Architect J. J. VAN LANGELAAR te *'s Prinsenhage* nabij *Breda*.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 25 Januari 1886**, des middags te 12 uren, op het Raadhuis, in het **openbaar aanbesteden:**

Het leveren en stellen van Stoomketels, Broeikuipen, een Reservoir, Stoom- en Waterleidingen enz, voor de Algemeene Slachtplaats in de Stads-Rietlanden.

De voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stads-Drukkerij, tegen betaling van *f* 1 (met één Teekening).

Inlichtingen worden gegeven in de Directiekeet op het terrein in de Stads-Rietlanden, elken dag, des ochtends van 11 tot 12 uren.

Burgemeester en Wethouders voorn.:
VAN TIENHOVEN,
De Secretaris,
LE JOLLE.
Amsterdam, 23 December 1885.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK van

WATERPAS-,
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-IJzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

Bij **P. GOUDA QUINT**, te **Arnhem**, is verschenen de **13de** aflevering van:

Geschiedenis van de Bouwstijlen

IN DE

Hoofdtijdperken der Architectuur,

DOOR

EUGEN. GUGEL,

Hoogleeraar voor de Bouwkunst aan de Polytechnische School, te Delft.

Met ruim **800** in den tekst gedrukte figuren en **6** staalgravuren.

Tweede, veel vermeerderde en bijgewerkte druk.

Met nog één aflevering, die aan de Inteekenaren **GRATIS** gegeven wordt en weldra verschijnt, zal dit werk voltooid zijn.

De 13de aflevering bevat het einde van de Bouwkunst der Renaissance, die der XVIIIde en het begin van die der XIXde eeuw, waarvan de 14de aflevering het vervolg en slot zal inhouden.

De inteekening tegen **13** afleveringen à *f* **1.75** blijft tot de uitgave der 14de aflevering opengesteld.

J. A. TOGNACCA en F. COSSA,

Keizerstraat hoek Rozengracht,
Amsterdam,

hebben de eer aan hunne geachte Clientèle te berichten, dat zij voornemens zijn, hunne zaak in den loop van het jaar 1886 te

LIQUIDEEREN.

De kostbare verzameling Kunstvoorwerpen en smaakvolle Huishoudelijke artikelen, als: **Salonmeubeltjes, Lampen, Pendules,** en **kleinere benoodigdheden** in echt gepolijst Koper, enz. worden

UITVERKOCHT

met 25 pCt. korting op den gewonen prijs, die bij elk stuk vermeld staat.

Hiervan is **uitgezonderd:** het **DELFTSCH AARDEWERK.**

Kunstmatige wegneming der grofsappen uit alle soorten van hout, waardoor
krimpvrij en **beveiligd tegen zwam.**
F. & A. VAN DER LINDEN,
Houthandel en Stoomtimmerfabriek
te DORDRECHT.

Vraagt Prijscouranten en Catalogus van **Houten Gebouwen.**

Albums van Timmerwerken met 185 schetsen à f 1.—.

Gegalvaniseerd ijzeren platen,
Vlak, geribd of gegolfd, voor Dak- en Zijbekleeding.
Gebouwen en Daken pasklaar of opgesteld, geheel ijzer of met houten raamwerk en kapspanten.
VAN DER LINDEN & Cº., Dordrecht.
Vraagt Catalogus.
Galvanisering op Leon.

Heden verscheen:

Letters en hare grondvormen

naar de beste bronnen bewerkt voor
SCHILDERS, STEENHOUWERS, GRAVEURS,
en voor het onderwijs aan
Ambachts- en Kunstnijverheidsteekenscholen
DOOR
P. VAN LOOY Jr.
Leeraar M. O. Teekenen.
24 bladen in portefeuille
Prijs f 2.50.

Aanbevelenswaard voor **Calligraphen, Lithographen, Decoratieschilders, Meubelmakers, Architecten** en allen, die in het bouwvak worden opgeleid.

Uitgave van
SCHELTEMA & HOLKEMA'S Boekhandel
AMSTERDAM.

Nieuw Fabrikaat

VAN

NAGEPERSTE WAALSTEENEN,

op de Internationale Tentoonstelling
te ANTWERPEN (1885)
bekroond met de Gouden Medaille.

Deze Steenen zijn **volmaakt** zuiver van vorm, **prachtig** van kleur en **zeer** weinig poreus.

De oppervlakte is bezand en daardoor blijft het karakter onzer Nederlandsche Waalsteenen behouden.

De afmetingen zijn 21.8 × 10.7 × 5.95.

De jaarlijksche productie is pl. m. vijf millioen.

Op aanvrage worden gaarne monsters met prijsopgaaf gezonden.

FR. VAN DE LOO SR.,
te *BEMMEL*, bij Nijmegen.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. | **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. | **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,
Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**

Succursales: **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**
Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam.

FABRIEK voor METAALBEHANDELING

VROEGER

J. N. SCHELTEMA.

Koper- en Zinkgieterij
Smederij.

AMSTERDAM — Beerenstraat 20.

Als Vertegenwoordigers van de verschillende fabrieken recommandeeren wij

KURKSTEEN,

het lichtste Bouwmaterieal dat er bestaat (ongeveer 7 maal lichter dan baksteen) en **uitmuntend** geschikt voor:

OPVULLING VAN HOLLE MUREN,
Vervaardiging van droge Wanden,
het beste Isoleer-middel voor Stoomketels, Stoompijpen, Daken enz. enz.

TROTTOIRTEGELS

en **VLOERSTEENEN** in verschillende Vormen, Kleuren en Afmetingen; het **sterkste** en **goedkoopste materiaal,** dat in den Handel is.

ROLLUIKEN

van **Staal** en **Hout,** zelfrollend en met drijfwerk.

IJZEREN SCHUIFDEUREN.

GEGOLFD IJZERBLIK

voor DAKEN, BRUGGEN, DEKKEN enz.

Complete IJzeren Daken en Gebouwen enz.

E. & P. ROTTSIEPER, te Ronsdorf (Rijnpruisen).

Referentiën bij: de Hollandsche IJzeren Spoorweg-Mij.; Rotterdamsche Tramweg-Mij.; de Heeren Architecten W. C. METZELAAR te *'s-Hage*, M. A. DE ZWART te *Voorburg*, J. SCHOTEL te *Rotterdam*, J. A. VAN DER KLOES te *Delft*, J. C. VAN WIJK te *Rotterdam*, JACQUES LEIJH te *Haarlem*, Steenineuarenfabriek *Gouda*, enz. enz.

Agenten gevraagd. **(EERENDIPLOMA TE AMSTERDAM 1883.)** Men vrage Prospectus enz

THEOD. FERD. BIERHORST, Haarlem, Fabrikant van Marmer-Mozaïk, Granito en Asphalt-Vloeren, levert als eenig Representant der Deutschen Asphalt Actien-Gesellschaft der Limmer en Vorwohler groeven:

Ondoordringbare waterdichte
ASPHALTVLOEREN
voor
Trottoirs,
SKATING-RINKS,
Kolf- en Kegelbanen,
Magazijnen, Gangen,
Kelders, enz.

Houtasphaltvloeren
voor Bruggen,
zeer geschikt om oude bruggen opnieuw te dekken en te versterken.

HOUT-ASPHALTBALKEN
voor
zolderconstructie.
Houtcementdaken
volgens
het beste systeem.

Vloeren, Balken
en
Daken
worden kant en klaar gelegd en geleverd,

Zie beschrijving van **Houtasphaltvloeren** in het N°. 8 van *De Opmerker* van 23 Februari 1884.

Asphalt en zijne toepassing als bouwmateriaal in het N°. 6 van 7 Februari 1885.

ASPHALTGROEVEN TE LIMMER.

Italiaansche
MARMER-
Mozaïkvloeren,
welke door mij in ons land ingevoerd zijn, worden in alle mogelijke kleuren gemaakt. Zij zijn vooral aan te bevelen voor:
VERANDA'S,
Entrées,
VESTIBULES,
KEUKENS,
MAGAZIJNEN,
Gangen, enz.
Om deze vloeren te vervaardigen, heb **ik self bekwame Italiaansche werklieden** gedurigdoerd en kan tot concurreerende prijzen leveren, tevens ook:
CEMENTBETON
EN
CEMENTVLOEREN.
GRANITO
voor
Wandbekleedingen,
STUK-
EN
KUNSTMARMER.

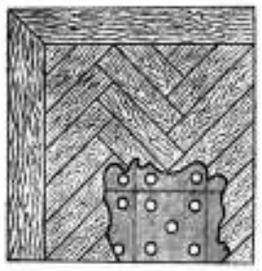

Als eenig Representant van de Société anonyme pour entreprises générales
La Construction Industrielle te Bruxelles.
Anciennes Maisons TASSON & WASCHER et DAMMAN & CASSARD
Fabriek van rijke en eenvoudige Parketvloeren, Bureau- en Schoolmeubelen.
HYDROFUGE PARKETVLOEREN
Systeem DAMMAN & CASSARD.
Massieve en Tapijt-Parketvloeren.
Deze hebben zijn vooral op gewone, bestaande **houten vloeren** zeer gemakkelijk aan te brengen, daar zij met eene bijzondere lijm hierop bevestigd worden; mooie dessins worden reeds tot den prijs van af 8 francs per □ Meter geleverd.
Hoogste bekroonigen op vele Tentoonstellingen.
AMSTERDAM 1883 Eerediploma. — ANTWERPEN 1885 Eerediploma.

VEILIGHEIDSLIFTS
VOOR
Personen, Goederen en Bouwstoffen
VAN
RICH. LIEBIG,
LEIPZIG
MET
positieve zekerheid
TEGEN
valongelukken
zoowel voor hand- als mechanische kracht,
en ook met liggende
Hydraulische Cylinder.

HALLADAY-STANDARD
WINDMOTOREN
tot pompen, waterversorging en transport van water naar alle hoogten,
Waterleiding
voor kleine gemeenten om Machines te drijven tot 15 paardenkracht, speciaal voor
LANDBOUWMACHINES
zeer geschikt.
BRANDSPUITEN.
Concurrenz Universal
POMPEN,
Northon en Norlapompen, Gierwagens en Gierpompen.
Zie beschrijving van Windmotoren in het Bouwkundig Weekblad *„De Opmerker"* N°. 36 van 6 September 1884.

GEKLOOFDE PLAFONNEERLATTEN, het beste en goedkoopste materiaal voor Plafonds.
De helft goedkooper dan de bewerking met riet. Een bos dezer latten, houdende **120** loopende of ± **5** dekkende Meter, kost *f* **1,06**, bij eene dikte der latten van 5 m/m. Deze latten zijn reeds in zeer vele openbare en particuliere gebouwen van ons land toegepast, waarvan getuigschriften ten dienste van belangstellenden staan.

ZWEEDSCH GRANIET
van C. ECKMANN in *Grafvorsfors*.
Uitvoerige **Prospectussen** en **Prijscouranten** bij **THEOD. FERD. BIERHORST, Haarlem.**

GREUSSENER TUFSTEEN en ANDERNACHSCHE LAVA voor Rotswerken.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.M.W.

Redacteur-Uitgever P. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksdijk, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 10 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De Algemeene Vergadering zal gehouden worden op Woensdag 20 Januari a. s.; de agenda voor die vergadering zal in het eerstvolgend nummer van *De Opmerker* worden medegedeeld.

2°. Als buitenleden zijn toegetreden: de heeren G. A. van Lith, architect te Grave; A. J. Stoel Jr., te Haarlem; A. C. Vink, te Utrecht; J. Sluis, te Dordrecht; L. Mohr, te Boskoop; L. Smit, te Arnhem; J. Goossen, te Wageningen; de Bouwkundige Leesvereeniging „Kunstvlijt" en H. J. C. G. Eilbracht, beiden te Rotterdam.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.)

HUGO PIETER VOGEL.

Het pasbegonnen jaar stemt tot weemoed, nu een der oprichters van het Genootschap ons ontvallen is. Na eene ziekte van een tiental dagen werd de architect H. P. Vogel, te 's-Gravenhage, op 52jarigen leeftijd, aan zijne dierbare familiebetrekkingen, aan de kunst en aan zijne vereerders en vrienden door den dood ontrukt. Een longontsteking maakte den 5den Januari een einde aan het leven van den waardigen man.

Hugo Pieter Vogel werd den 27 November 1833 te Hooge-Zwaluwe geboren, waar zijn vader de betrekking van Burgemeester vervulde. Na het doorloopen van het lager onderwijs kwam Vogel eerst onder leiding van den architect H. W. Fromberg, te Arnhem, en daarna onder die van den architect J. W. Schaap, te Leiden, die toentertijd ook het vak van timmerman uitoefende en met het onderwijs aan het Genootschap *Mathesis Scientiarum Genitrix* belast was. Zij, die het voorrecht hadden Vogel van nabij te kennen, hoorden hem dikwerf met genoegen spreken over de dagen, in de woning van den heer Schaap doorgebracht, en over de theoretische en practische leiding, die hij daar heeft mogen genieten. Het was omtrent dezen tijd dat Vogel de eerste bekroning ten deel viel en wel voor het ontwerp van een militair wachthuis, als antwoord ingezonden op eene prijsvraag van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

De eerste schrede op het zuiver practisch terrein werd in 1855 gedaan, toen Vogel naar Amsterdam kwam om, als opzichter, den bouw te leiden van een heerenhuis en magazijn, die naar het ontwerp van den architect Molkenboer en onder diens hoofdtoezicht gebouwd werden. Toen deze werkzaamheden waren afgeloopen, bleef Vogel tot den zomer van 1857 in Amsterdam met het bepaalde doel zich door eigen studie verder te bekwamen. Zijn minzaamheid bezorgde hem tal van vrienden onder de jeugdige bouwkundigen, die zich in de hoofdstad ophielden. Het was grootendeels aan Vogel te danken, dat Architectura et Amicitia totstand kwam; zijn voorbeeld om de bouwkunstige vraagstukken te bespreken en met vakbroeders van gedachte te wisselen moedigde anderen aan, in gelijken geest te handelen en hierdoor deed zich de behoefte aan een eigen lokaal, aan een punt van verzameling gevoelen. Toen dit eenmaal erkend werd, was de oprichting der Vereeniging het werk van een oogenblik, en, zoolang Vogel in Amsterdam vertoefde, bleef hij deel van het Bestuur uitmaken. In de verslagen van het verhandelde over de jaren 55, 56 en 57 wordt zijn naam herhaalde malen genoemd, nu eens als overwinnaar bij een prijskamp en dan weder als spreker op een der samenkomsten.

In den zomer van 1857 vertrok Vogel naar Zaandam, om zich onder leiding van den architect L. J. Immink bijna geheel aan de practijk te wijden. Hij verleende gedurende een drietal jaren hulp op het bureau van dien architect bij het maken van verschillende ontwerpen en het uitwerken van plans, en wisselde deze werkzaamheden gestadig af met die van opzichter bij den bouw.

In het jaar 1860 werd Vogel benoemd tot hoofdonderwijzer in de Bouwkunst en tweede-directeur aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten te 's-Gravenhage, welke betrekking hij tot zijn dood met liefde en groote toewijding vervulde. Men zal zich herinneren, dat de ontslapene in October jongsleden zijn 25-jarig ambtsfeest aan genoemde instelling mocht vieren, en dat hij van het Bestuur, zijne mede-leeraren en zijn leerlingen, ook van hen, die vroeger zijn onderwijs genoten, de bewijzen ontving van de hoogste

waardeering, de hartelijkste vriendschap en de innigste erkentelijkheid.

De loftuitingen en bewijzen van waardeering waren welverdiend, want het optreden van Vogel kenmerkte zich door uitbreiding en verbetering van het bouwkundig onderwijs. Dit kon op de jaarlijksche tentoonstellingen worden waargenomen en bij de plechtige prijsuitdeelingen, die daarop volgden, kon men het de leerlingen aanzien, dat zij het onderwijs met ernst en toewijding ontvingen. Tal van bouwkunstenaars zullen den naam van Vogel, hun talentvollen onderwijzer, in eere houden.

Nauwelijks zijn drie maanden sedert de viering van het jubileum vervlogen, en de bekwame bouwmeester wordt in de kracht des levens uit zijn nuttigen werkkring weggerukt.

In verband met het onderwijs trad Vogel een paar malen als schrijver op van een aanbevelenswaardig boek over *Schoone Bouwkunst*, door Brinkman in 1872 uitgegeven, en van een werk over de Grieksche Bouwkunst, die den schrijver steeds na aan het harte lag.

Niet alleen als onderwijzer, ook als architect heeft Vogel van zijne veelvuldige kennis menig blijk gegeven. Bij den wedstrijd voor het ontwerp van een Paleis der Staten-Generaal, in 1865 gehouden, en waarop 27 antwoorden inkwamen, werden het plan, door Vogel in vereeniging met den heer Koelman gemaakt, met nog twee andere antwoorden als de beste geoordeeld en door het Rijk aangekocht.

Was het wonder, dat de heer Koelman, die als eerste directeur der Academie dagelijks in de gelegenheid was het degelijk onderwijs van Vogel te beoordeelen en zijne talenten op prijs te stellen, zich tot hem aangetrokken gevoelde, en dat deze twee mannen elkander steunden. De ontwerpen van deze vrienden en vakgenooten werden ten volle bekroond voor een drietal monumenten: dat voor den Hertog van Saksen-Weimar, te 's-Gravenhage, voor de verdedigers der Citadel van Antwerpen, te Ginneken en voor den Burgemeester Van der Werff, te Leiden. Deze ontwerpen zijn allen uitgevoerd.

Bij den besloten wedstrijd voor het ontwerp van een Rijks-museum te Amsterdam, waartoe de heeren Cuypers, Vogel en Eberson in 1876 werden uitgenoodigd, werd aan het ontwerp-Vogel de tweede plaats toegekend.

De verandering van den schouwburg te Utrecht en de nieuwe schouwburg te Groningen werden door Vogel, in vereeniging met den architect F. W. van Gendt J.Gz., te Arnhem, ontworpen en uitgevoerd, terwijl voorts gewezen kan worden op de Koninklijke stallen, te 's-Gravenhage, het gebouw der Sophiastichting, te Scheveningen, de Cremer-bank in de Scheveningsche boschjes en tal van particuliere gebouwen, allen door Vogel ontworpen.

De wijze, waarop de overledene door 's Rijks Regeering behandeld werd, bij het maken der ontwerpen van het Departement van Justitie, was grievend, maar het strekt Vogel tot eere, dat hij zich, als kunstenaar, niet aan knellende banden wilde leggen en zijne vakgenooten zullen zijn onafhankelijk karakter op waarde weten te stellen.

Het lag voor de hand, dat een man van zoo veelzijdige ontwikkeling meermalen werd aangezocht om deel te maken van eenig Bestuur of van eene Commissie. Vogel was eenigen tijd werkzaam als lid van het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst en fungeerde meermalen als lid der Commissie voor het afnemen der examens in het hand- en rechtlijnig teekenen voor Middelbaar Onderwijs; tot zijn dood was hij Voorzitter der Afdeeling 's-Gravenhage van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst en Lid van den Raad van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs.

En ten slotte een enkel woord over het karakter van Vogel. Zijne levensopvatting, de humane wijze, waarop hij met allen wist om te gaan, trokken elkeen aan, en Vogel kon zich beroemen, onder de vakgenooten niets dan vrienden gehad te hebben

Het Genootschap Architectura et Amicitia verliest in hem niet alleen een oprichter en eerelid, maar ook een hartelijk deelnemend vriend en raadsman.

(A. et A.) DE BEURSPRIJSVRAAG.

In de Gemeenteraadszitting van 6 Januari is de Amsterdamsche Beursprijsvraag-quaestie voorloopig, misschien wel voor goed, tot een einde gebracht.

Wij wenschen hier het een en ander van de gevoerde discussiën mede te deelen, daar in de meeste dagbladen, waarschijnlijk omdat de verslaggevers niet voldoende op de hoogte waren der technische vraagstukken, het in die zitting gesprokene min of meer onjuist is weergegeven.

De heer Gosschalk, die het debat opende, meende, dat de voordracht een meesterstuk van diplomatische kunst was. Hij geloofde, dat er twee wijzen zijn om een mandataris, die zijn taak niet voldoende ten einde bracht, te behandelen. In de eerste plaats kan men herzien, hetgeen door hem verricht is, in de tweede plaats kan men eerbiedigen, hetgeen door hem is gedaan. Spreker zou de eerste wijze van handelen gekozen hebben, Burgemeester en Wethouders kozen de tweede.

In vele opzichten is hier de mandataris, dat is de Jury, in gebreke gebleven. De Jury toch heeft zich op allerzonderlingste wijze van de begrootings-quaestie afgemaakt, en wel om vijf redenen, in haar rapport genoemd.

De eerste reden was „omdat het haar te lang zou ophouden", de tweede „omdat de gegevens ontbraken", de derde „omdat de kosten niet altijd in rechte reden staan tot den kubieken inhoud, en de kubieke inhouden, zooals gevraagd was, niet opgegeven waren", de vierde „omdat de kosten afhankelijk zijn van de mindere of meerdere duurzaamheid der gekozen materialen", de vijfde „omdat zij, de begrooting niet kunnende controleeren, geneigd zou zijn een goedkoop ontwerp te kiezen, om binnen de grenzen van een cijfer te blijven, buiten hare voorkennis vastgesteld".

Behalve het zich afmaken van de begrootings-quaestie, heeft de Jury willekeurig een element in de beoordeeling opgenomen, buiten het programma om, te weten den eisch van schilderachtigheid, zoogenaamd in verband met de omgeving. Treurig is het daarbij, te bemerken, dat zij uit het oog verloren heeft, hoe de omgeving er uit zou zien bij een gebouw van 37 M. hoogte, zonder de torens en aanbouwen, en van 103 M. lengte, gelegen aan straten van 30 M. en 12 M. breedte.

Spreker zal, om een einde aan de Beursquaestie te maken en om niet den schijn te hebben het verdienstelijk werk, dat geleverd is, te miskennen, ondanks zijn bezwaren, zijn stem geven aan het voorstel tot uitreiking der premiën, en nu tot het bespreken der voordracht zelf overgaan; hij behandelt daarom allereerst hetgeen gezegd is omtrent het plagiaat.

Reeds vroeger zeide hij, dat deze zaak delicaat was en geheel afhankelijk van subjectieve opvatting. Wanneer hij er thans over spreekt, doet hij het als vakgenoot der 13 onderteekenaars, waaronder mannen, uitmuntende door degelijkheid en goede trouw. Burgemeester en Wethouders laten zich wijselijk over de plagiaat-quaestie niet uit, maar verwijzen naar de Jury,

die daaromtrent geraadpleegd is. Wat zeggen echter nu eenige Juryleden? De heer Phené Spiers, de gewaardeerde leeraar van de South-Kensington-school, pleit verzachtende omstandigheden. Hij spreekt van „the hurry of a great competition", „the limited time"; „Mr. Cordonnier being a student of l'Ecole des Beaux Arts at Paris, has hitherto probably designed his buildings in the modern French style; he is suddenly called upon to work in a style, which shall harmonize with the buildings of Amsterdam; he cannot invent a new Dutch style .... he must study the work of the best period of Dutch and Flemish art in the 16 and 17 century and if he wants to engraft something new, he *must* go to the Baltic or go to France ..... Il is only the façade of the Damrak in which there are parts at all resembling the townhall of La Rochelle .... In the arcade Mr. Cordonnier has apparently token his features from the townhall of La Rochelle". (1)

De heer Von Schmidt, te Weenen, spreekt, voor zoover zijn brief leesbaar is, niet over het punt in quaestie; de heer Sédille zegt: „J'avais remarqué dès le principe sur la façade latérale de ce projet une inspiration de l'un des motifs de l'Hotel de Ville de La Rochelle, mais ce motif, très transformé par le concurrent, ne constitue à mon avis que l'usage très légitime, fait par l'artiste des modèles des siècles passés" 1).

Van de overige leden zijn geen schriftelijke mededeelingen overgelegd

Wat moet men nu denken van den ernst der Juryleden bij het lezen van hun rapport, waarvan de aanhef luidt als volgt: „Les soussignés déclarent, que ce qui est venu *plus tard* à leur connaissance, c'est à dire, que l'usage, fait de quelques motifs architecturales de la façade de l'Hotel de Ville de La Rochelle, pour une partie de la façade latérale du projet *Y* de la nouvelle Bourse d'Amsterdam, ne leur aurait donné aucune raison de changer d'opinion sur ce projet, attendu, etc." (2).

Spreker meent, dat uit het aangehaalde genoegzaam blijkt, dat de beschuldiging, als zou de Jury haar taak luchthartig hebben opgevat, niet ongegrond was, en derhalve de waarschijnlijkheid, dat vele belangen der inzenders verwaarloosd zijn, zeer groot is.

Wat nu de begrootingen betreft, hoewel stellig hier en daar bezuinigingen te maken zijn, mag spreker uit zijn eigen ervaring aanvoeren, dat in den regel bij het uitwerken van een project er zooveel bijkomt, dat van bezuiniging ten slotte geen sprake is. Overigens zou het te bejammeren zijn, dat de Gemeente een gebouw van 2 à 3 millioen oprichtte uit niet-monumentale materialen.

De conclusie van de voordracht, wat betreft het uitreiken der premiën aannemende, zal spreker niet nalaten om te blijven protesteeren tegen de uitvoering der onpractische en onarchitectonische plans; hij wijst op den ongeschikten vorm van het bouwterrein en de buitensporige hoogte, en licht dit met enkele voorbeelden van Amsterdamsche bouwwerken toe.

De heer S. W. Josephus Jitta sloot zich bij het door den heer Gosschalk gesprokene aan, voorzooverre dit betrekking heeft op het oordeel der Jury. Hij wil de volgorde der bekroningen laten zooals die is, doch meent, dat het ontwerp *Y* geen practischen plattegrond heeft, wat betreft de nevenlokalen. Het ontwerp *In hoc signo floresco* voldoet hem uit dit oogpunt beter. Hij wenscht door een amendement uit te drukken, dat Burgemeester en Wethouders zich niet zullen gebonden achten een der beide ontwerpen te doen uitvoeren.

De heer Coninck Westenberg was het geheel eens met het afkeurend oordeel, door den eersten spreker over de Jury geveld. Volgens hem kunnen Burgemeester en Wethouders zich gemachtigd achten een geheel nieuw plan voor den Beursbouw in te dienen. Hij protesteert met nadruk tegen vorm en plaats der Beurs.

Ook de heeren D. Josephus Jitta en Kerdijk beamen het laatste. Zij stellen zich voor, te reageeren tegen het besluit, in 1883 genomen.

De heer Muysken wilde nog op eenige lichtpunten wijzen, en noemde als zoodanig, dat een der bekroonde plannen een Nederlandschen naam als medewerker draagt en een ander van twee stadgenooten afkomstig is.

Nadat de Wethouder Ankersmit nog kortelijk gerepliceerd had, werd de voordracht zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Bij de opening der naambrieven werden de bekende namen voorgelezen, vermeerderd met die van de ontwerpers van *Ammerstock*, zijnde de heeren Klingenberg, te Oldenburg, en Rauschenberg, te Bremen.

Wij hebben gemeend eenigszins uitvoerig het gesprokene, voorzooverre het de technische quaestiën betreft, te moeten releveeren, omdat het de bevestiging bevat van de beschouwingen, door ons bij verschillende gelegenheden aan de Beursprijsvraag gewijd. Ook thans blijven wij bij onze meening, dat de gekozen plek door zijn afmetingen voor het beoogde doel ongeschikt is.

(1) „De haast bij een groote prijsvraag", „de beperkte tijd", „Mr. Cordonnier, die een leerling van de Ecole des Beaux Arts te Parijs is, heeft waarschijnlijk totdusverre zijn gebouwen ontworpen in modernen Franschen stijl; nu moet hij plotseling gaan werken in een stijl, die harmonieeren moet met de Amsterdamsche gebouwen; hij kan geen nieuwen Nederlandschen stijl uitdenken ... hij moet de werken uit de beste tijden van Hollandsche en Vlaamsche kunst in de 16e en 17e eeuw bestudeeren, en wil hij wat nieuws toevoegen, dan *moet* hij gaan naar de Oostzee of naar Frankrijk. Slechts in den gevel aan het Damrak zijn gedeelten, die op het stadhuis van La Rochelle gelijken .... In de arcade heeft Mr. Cordonnier blijkbaar zijn motieven aan 't stadhuis van La Rochelle ontleend.

(1) „Ik had van *den aanvang af* bemerkt, dat de zijgevel van dit ontwerp geïnspireerd was op een der motieven van het Stadhuis te La Rochelle, maar het aanwenden van dit, door den mededinger zeer veranderd, motief is naar mijn meening niets anders dan een zeer gezochtheid gebruikmaken van voorbeelden uit vroegere eeuwen."

(2) De ondergeteekenden verklaren dat hetgeen *later* ter hunner kennis kwam, te weten, het gebruik, dat van eenige bouwkundige motieven van het Stadhuis te La Rochelle gemaakt is bij het ontwerp Y voor een nieuwe Beurs te Amsterdam, voor hen geen reden zou geweest zijn om aangaande dit ontwerp van oordeel te veranderen, daar, enz.

DE TENTOONSTELLING TE HAARLEM.

Een zeer belangwekkende tentoonstelling is thans in het Paviljoen te Haarlem geopend.

Wanneer men van den Hout dit gebouw betreedt en de kolommen aanschouwt, wier metselwerk ter onzaliger ure van zijn pleisterlaag ontdaan is, verwacht men zeker niet veel bijzonders in het gebouw te vinden. Toch is hetgeen thans voor den bezoeker te zien is, zeer de aandacht waard.

De inzendingen toch, door eenige Italiaansche Kunstnijverheidsscholen op de Antwerpsche Wereldtentoonstelling ingezonden, zijn door de goede zorgen van den heer Von Saher hier bijeengebracht en tegen een geringen toegangsprijs ter bezichtiging gesteld.

In een smaakvol gedecoreerde zaal vindt men veel bijeen, dat geschikt is om met aandacht beschouwd te worden; de Kunstnijverheidsscholen van Ferrara, Milaan, Florence, Rome, Turijn en Pisa ziet men hier door haar beste voortbrengselen vertegenwoordigd.

Eigenaardig is het, dat eene methode, die bij ons als geheel verouderd beschouwd wordt, nl. het teekenen naar plaat, in Italië nog overal in zwang is. Het teekenen naar plaat heeft, behalve zijn nadeelen, ook ontegenzeglijk zijn goede zijde. Hoewel het den leerlingen zeker niet leert *zien*, geeft het hun toch een zekere vaardigheid, een zekere manier, die hun la-

ter bij het teekenen naar pleister uitstekend te pas komt. De teekeningen naar pleister van de Italiaansche scholen zijn dan ook voor het grootste gedeelte voortreffelijk en de blonde pleistertoon is meestal uitstekend weergegeven.

Zijn dus de pleisterteekeningen in het algemeen en de voorbereidende oefeningen goed, zoodra zelfstandige scheppingen verlangd worden, blijken de leerlingen der Italiaansche Kunstnijverheidsscholen meestal ook zelfs niet aan de meest bescheiden eischen te kunnen voldoen. Wat b.v. in het meubelmakersvak aan ontwerpen geleverd wordt, is bepaald beneden het middelmatige. Men ziet hier vormen toegepast, die noch voor het materiaal geschikt zijn, noch het schoonheidsgevoel bevredigen, en die de vroegere jaargangen van de *Gewerbehalle* maar al te levendig in het geheugen roepen.

De weinige ontwerpen van architectonische détails zijn zoo weinig beteekenend en zoo kinderachtig van opvatting en uitvoering, dat zelfs de meest bescheiden Nederlandsche teekenschool er zich voor schamen zou.

De ontwerpen voor decoratieve beschilderingen zijn wel beter, doch men bespeurt hierbij te weinig gevoel voor kleur en een te groote voorliefde voor naturalisme dan dat zij geheel en al bevredigen zouden.

Beschouwen wij echter het ingezondene eenigszins nader.

De Kunstnijverheidsschool te Ferrara geeft ons in een twaalftal teekeningen eenige voorbeelden van de verschillende stijlvormen te zien. De Egyptische, de Gothische, de Romaansche stijl en de Cinque-cento zijn in 2 teekeningen behandeld, terwijl aan de overige stijlen slechts een teekening gewijd is. Deze teekeningen schijnen meest naar bestaande plaatwerken gekopieerd te zijn. De omtrekken, hier en daar ook de schaduwen, zijn in potlood bewerkt, waarna het penseel het overige gedaan heeft. De meeste teekeningen hangen veel te hoog om ze goed te kunnen zien. De wijze van teekenen schijnt weinig artistiek; hier en daar merkt men een zeer onsmaaklijke krabbelmanier op en zijn de omtrekken zeer hard en ongevoelig; het best voldoen die teekeningen, waarbij van het potlood weinig of geen gebruik gemaakt is.

De pleisterstudiën van de School te Ferrara zijn meerendeels zeer goed. De bloemstudiën voldoen minder; de factuur van sommige stillevens is niet kwaad, doch de schikking der voorwerpen laat veel te wenschen over, terwijl ook de harmonie der kleuren in Ferrara onbekend schijnt. De tentoongestelde landschapsstudiën had men gerust achterwege kunnen doen blijven. Ook de geëxposeerde anatomie-, naakt-, constructie- en perspectiefstudiën vermogen zich niet boven het middelmatige te verheffen.

De machineteekeningen zijn zeer slecht, en de constructieteekeningen van dien aard, dat elke Nederlandsche school ze beter zou leveren.

De wijze van inschrijven is bij deze teekeningen, evenals bij al de andere der Italiaansche Scholen, hoogst slordig en onartistiek.

De School te Milaan zendt vier kaders met decoratieve studiën. Wij merkten daarbij op een goede teekening voor een plafond, een zuiver geteekend, doch eenigszins hard gekleurd, ontwerp voor een kerkbanier in Italiaansch-Gothischen stijl, een aardig geteekend trumeautafeltje, een paar niet onverdienstelijke studiën naar vogels, een eenigszins stijf ontwerp voor een appliqué-ornement, en een tweede ontwerp voor een kerkbanier, dat zeer stijlloos genoemd mag worden.

De pleisterstudiën zijn ook bij deze school voortreffelijk, doch de ontwerpen voor meubelen houden al zeer weinig rekening met het materiaal en herinneren maar al te vaak aan een periode, die wij gelukkig hiertelande tot het verledene mogen rekenen.

Ook een paar portefeuilles, op tafels geëxposeerd, bevatten voortbrengselen van de Milaansche School. Men vindt daar eenige studiën voor stofpatronen, pleisterstudiën van zeer ongelijke waarde, zeer weinig bevredigende architectonische teekeningen, een aardig gewasschen studie voor een schouw en een goede aquarel van het Palazzo Municipale te Piacenza.

De School te Pisa exposeert een paar paneelen in kleuren, die wat al te naturalistisch en hard van tint zijn, voorts zeer goede pleisterstudiën, teekeningen naar plaat, en boetseerwerk, dat zeer hoog hangt, doch niet slecht schijnt te zijn. In portefeuilles vindt men van deze school nog studiën van de vijf bouworden, gewasschen lijnornementen en constructieteekeningen, die niets merkwaardigs bezitten, ook enkelen niet onverdienstelijke naaktstudiën.

Hoofdzakelijk pleisterstudiën en teekeningen naar plaat zijn het, die de School te Florence ons doet zien. De eersten zijn goed, vele der teekeningen naar plaat zijn hoogst middelmatig

Zeer kleurrijk is de inzending van de Kunstnijverheidsschool te Rome. Zij geeft ons geschilderde friesen paneelvullingen te zien in den trant van Raphael's loges. Mogen ook de kleuren voor ons oog wat schril zijn, de compositie en de behandeling van het naakt verdienen lof. De teeken- en schilderstudiën naar pleister beschouwt men met genoegen; minder aangenaam doen de ontwerpen voor meubelen, enz. ons aan, want zij lijden aan hetzelfde euvel als die der andere Kunstnijverheidsscholen.

Onder de inzendingen van de Kunstnijverheidsschool te Turijn zagen wij veel verdienstelijk werk, o. a. een studie in kleuren naar een Etruskische vaas, een goede teekening van een kamerwand in Egyptischen (!) stijl, aardige studiën naar een bronzen vaas, schotel en drievoet, dungewasschen studiën van Etruskische interieurs, een wandversiering in Moorschen stijl, enz.

Vatten wij den indruk samen, die het tentoongestelde op ons maakte, dan kunnen wij tot ons genoegen constateeren, dat de Nederlandsche Kunstnijverheidsscholen geenszins voor hare Italiaansche zusterinrichtingen de vlag behoeven te strijken. Van systematische bestudeering der stijlvormen zien wij bij de Italiaansche scholen weinig; de studie der natuur leidt er tot een naturalisme, dat zeker geen navolging verdient.

Toch moet men den heer Von Saher dankbaar zijn, dat hij ons in de gelegenheid stelde met het werk der Italianen kennis te maken, en wij bevelen dan ook een bezoek aan de tentoonstelling, die tot 15 Januari geopend blijft, ten zeerste aan.

Omtrent deze tentoonstelling ontvingen wij van gewaardeerde hand eene beoordeeling, waaraan evenzeer plaatsruimte wordt ingeruimd.

In het Museumgebouw van Kunstnijverheid — het paviljoen „Welgelegen" — te Haarlem is door de zorg der Commissie van dat Museum sinds een paar weken een tentoonstelling geopend van teekeningen der Italiaansche Kunstnijverheidsscholen te Florence, Pisa, Milaan, Ferrara, Turijn en Rome.

Wij twijfelen niet of deze gelegenheid zal menig bezoek uitlokken, in de eerste plaats van beoefenaars en onderwijzers der kunstindustriëele teekenkunst, want het tentoongestelde is zulk een bezoek ruimschoots waard. Niet, dat wij alles daarvan zoo voorbeeldig vinden, dat een aansporing tot navolging als voor de hand ligt; hetgeen wij in den laatsten tijd van enkele onzer inlandsche teekenscholen (die zich steeds meer en beter ook op kunstindustriëel teekenen toeleggen) zagen, doet ons met voldoening de meening uitspreken, dat gelukkig de tijd voorbij is, waarin wij, neergedrukt door het bewustzijn van eigen onmacht, naar zulke exposities van het buitenland moesten opzien.

Evenwel biedt deze nog menige teekening, om er — als werk van leerlingen — jaloersch op te zijn. Evenals alle Italiaansche kunst, die in de laatste jaren op onze tentoonstellingen is te zien geweest, munt ook deze in de eerste plaats uit door technische behandeling. Er zijn reliefteekeningen bij, die treffen door keurige en ware nabootsing van licht- en schaduweffecten. Vooral munt de school van Florence hierin uit. Met bevreemding zij nochtans hierbij opgemerkt, dat daar zulke teekeningen bijna evenveel naar plaat- als naar pleistervoorbeelden worden vervaardigd. Niet, dat wij hier het teekenen naar plaat geheel zouden wenschen verwaarloosd te zien, maar in de vooronderstelling dat dit voor eenigszins gevorderde leerlingen alleen moet worden aangehouden, om zich verschillende behandelingswijzen eigen te kunnen maken, meenen wij, dat hierbij naar een maximum van verscheidenheid bij een minimum van gelijksoortigheid dient te worden gestreefd, hetgeen in deze collectie niet het geval is.

De andere scholen geven meer proeven van veelkleurig teekenwerk, zoowel in olie- als in waterverf, waarbij de laatstgenoemde de kroon spannen. Onder deze trokken vooral onze aandacht een serie platen met afbeeldsels van kunstindustriëële voortbrengselen, in historische volgorde de voornaamste stijlen weergevende, en naar alle waarschijnlijkheid door verschillende leerlingen vervaardigd in verband met een cursus in de geschiedenis dier stijlen. Verder onderscheiden zich eenige teekeningen van ornementen in marmer en terra-cotta en van metalen vaatwerk, waaronder een bronzen en een zilveren schotel met een kapiteel, bij laatstgenoemde in faïence aardewerk, die allen zeer goed de nagebootste stoffen weergeven. Een daarnaast hangende perspectief-teekening (binnenhof met zuilengang) verdient als zoodanig mede een afzonderlijke vermelding. Mag hierbij vóór allen de school van Ferrara geprezen worden, des te meer moet het verwondering wekken, in de stillevens dezer school doorgaans een groepeering te ontwaren, die bepaald smaakloos is te noemen.

En wat ten slotte te zeggen van de eigen composities der leerlingen? Blijkbaar zijn zij over 't algemeen nog te weinig geoefend in de teekening van het menschelijk figuur om de voorkeur te kunnen rechtvaardigen, die daarvoor uit dit gedeelte van hun werk spreekt. Daarom hadden wij liever wat meer werk zien gemaakt van ornementeele composities met meetkunstige en plantvormige motieven.

Ook geeft de tentoonstelling geen duidelijk beeld van den leergang, die bij het teekenonderwijs gevolgd wordt; de teekeningen in portefeuilles, op tafels uitgestald en die daartoe zoo gemakkelijk waren in te richten, geven daaromtrent slechts ten deele opheldering. Een hiertoe behoorende reeks van bouw- en werktuigkundige teekeningen trok onze aandacht door de veelvuldige voorstellingen van de laatstgenoemde met behulp van axonometrie.

Overigens meenen wij in de geheele verzameling een overheersching van de decoratieve richting op te merken, die de constructieve elementen der kunstnijverheid wel wat veel op den achtergrond houdt.

CASTOR.

DROOGMAKING DER ZUIDERZEE.

Maandag 4 Januari verzamelden zich in het Gebouw van de Maatschappij voor den Werkenden Stand te Amsterdam de afgevaardigden van provinciale, gemeente- en waterschapsbesturen, en van instellingen voor Handel, Scheepvaart en Landbouw, ter bespreking van het plan der heeren A. Buma en P. J. G. van Diggelen, tot afsluiting en drooglegging der Zuiderzee.

De heer Buma opende de vergadering, heette allen welkom en achtte het onnoodig het doel dezer bijeenkomst nader te ontvouwen, beschreven als het is in de circulaires van Augustus en December: de drooglegging der Zuiderzee. Er is een vijand, die steeds dieper doordringt in het hart van Nederland: de Noordzee, wier stroomen zich vereenigen in de Zuiderzee.

Nederland is voor het grootste deel door onze voorvaderen ontwoekerd aan de zee. Op die daad roemen wij, maar ons treft vaak het verwijt, dat wij te veel op dien roem teren, terwijl wij der vaderen moed en wilskracht hebben verloren. Dit verwijt wordt echter tegengesproken door de groote opkomst te dezer vergadering, waar men zich voorneemt dien vijand te bestrijden, en het land zoo mogelijk tevens te vergrooten — waar men niet alleen de voetsporen der vaderen wil volgen, maar het eens begonnen werk ook voltooien.

Met den wensch, dat de beraadslagingen tot dit resultaat mogen leiden, verklaarde spreker de vergadering voor geopend.

Hij lichtte daarna de zaak nader toe en noemde het denkbeeld der afsluiting niet nieuw; in verschillende plans en geschriften werd het openbaar behandeld. Het eerst verscheen een brochure in 1848, in het volgende jaar gevolgd door een uitgewerkt plan van den ingenieur B. van Diggelen. Zonder tot een resultaat te komen, gaven deze geschriften aanleiding tot besprekingen en overdenkingen, die, door meerdere plans gevolgd, oorzaak waren van een wetsontwerp, dat later door de Regeering werd ingetrokken. Inmiddels verschenen de plans-Huët en Opperdoes Alewijn, benevens een plan tot gedeeltelijke drooglegging met vrijlating van de uitmonding van den IJsel.

In 1882 werd door spreker een voorstel bij de Tweede Kamer ingediend om van Regeeringswege een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid en uitvoerbaarheid van een drooglegging van de Zuiderzee, Lauwerzee en Wadden. Dit voorstel werd niet behandeld, doch ingetrokken door den voorsteller. Omtrent het plan, dat nu aan de orde is, merkte spreker op, dat de wijze van afsluiting slechts kan worden aangegeven in algemeenen zin, omdat zij zal afhangen van het in te stellen onderzoek; de kostenberekening, ook van instandhouding en onderhoud der zeeweringen, hangt mede van dat onderzoek af.

Omtrent de drooglegging merkt spreker op, dat de zuidergrondlaag geen nader onderzoek vordert en daaromtrent door de Regeering indertijd reeds genoeg zekerheid is verkregen. Het noordergedeelte daarentegen moet worden onderzocht. De vrees, dat gedeeltelijke drooglegging aan het overige zou schaden, is door meer dan honderd waterschapsbesturen uitgesproken; daar er vooral op voldoende afwatering der stroomen moet worden gelet, schijnt een geleidelijke drooglegging de voorkeur te verdienen boven een dadelijke.

Berekeningen omtrent de drooglegging zelve zullen primitief niet noodig zijn De voordeelen echter liggen voor de hand; de landaanwinst zal een grootte beslaan van twee provinciën en de landen aan de Zuiderzee zullen in waarde stijgen, zoodra zij niets meer van overstroomingen te vreezen hebben.

Aan de verwezenlijking van het plan behoeft niet getwijfeld te worden. Er is geen sprake van een onpeilbaren Oceaan, maar van een water, dat vroeger deel uitmaakte van ons land zelf, waarvan de bodem

op weinig lager peil gelegen is — een water, dat jaarlijks tonnen gouds verslindt. Heeft de verhooging en versterking der zeedijken in de laatste jaren niet millioenen gekost? In de verwezenlijking van het onderhavige denkbeeld ligt het heil van Nederland; een enkele doorbraak, een enkele grondverschuiving kan de schroomelijkste gevolgen hebben.

De heer Henninga, uit Oldebroek, besprak daarna de zaak in het algemeen; hij noemde het voorgestelde plan grootsch en zal trachten de tijdigheid, de noodzakelijkheid, het voordeel en de uitvoerbaarheid ervan aan te toonen.

Tijdig is het, omdat de tijdsomstandigheden er aanleiding toe geven. Materiaal en werkkrachten zijn goedkoop op allerlei gebied. De rentestandaard is laag en kapitaal zal in het rijke Nederland gemakkelijk te vinden zijn, terwijl er meer zekerheid gegeven kan worden dan door de denkbeeldige Amerikaansche spoorwegondernemingen. De machinerieën zijn ook in prijs gedaald. Het doelmatige springt in het oog, als men nagaat, hoeveel grooter de veiligheid voor vele plaatsen wordt, hoeveel minder de kosten van onderhoud zullen zijn.

Noodzakelijk is het plan, omdat steeds arbeid voor duizenden blijft ontbreken, die men toch kost en onderhoud moet verschaffen. Worden nu groote werken totstandgebracht, dan zal het kapitaal strekken tot heil van velen. Nijverheid en Handel zullen door de uitvoering worden gebaat.

Het voordeel springt natuurlijk voor elk in het oog. De Staatskas en alle geïnteresseerden zullen het gevoelen. De afsluiting behoeft niet af te stuiten op waterbouwkundige bezwaren, waar het Suez-kanaal en andere groote werken met zooveel succes zijn totstandgebracht.

Ook in deze zaak moet de spreuk der vaderen gelden, dat „Eendracht Macht maakt". Dan zal de drooglegging en afsluiting niet langer tot de pia vota behooren en aan Nederland's kroon een schitterende parel worden gehecht. De nakomelingschap zal de handeling prijzen waarvan zij de vruchten plukt!

Spreker dankt alleen voor hun belangstelling in dit schoone plan, door zoo trouwe opkomst getoond.

Mr. Van Diggelen bracht dank aan de heeren Buma en Henninga voor hunne mededeelingen en heette alle aanwezigen welkom. Hij hoopte ook, dat men tot de oprichting eener Vereeniging zal kunnen komen.

In het technische gedeelte kiest spreker geen partij. In tal van cijfers en onderdeelen zal spreker niet treden, maar zich bepalen tot het geven van een graphische voorstelling.

Sedert eenige jaren is de geschiedenis der Zuiderzee eene nieuwe phase ingetreden: de drooglegging van de Zuiderzee met behoud van uitwatering op de Noordzee. Ruim veertig jaren zijn er verloopen, dat de elkander opvolgende Landsregeeringen lijdelijk de zaak hebben aangezien en de verschillende aanvragen een ongunstig onthaal vonden. Vandaar deze vergadering; spreker hoopt, dat er belangstellenden genoeg zullen zijn, om zich de zaak aan te trekken.

Bij de behandeling van het eerste der toegezonden voorstellen werd er door verschillende afgevaardigden op gewezen, dat zij een zeer beperkt mandaat hadden en dat zij vrijheid van handelen wenschten voor te behouden. Nadat de heer Van Diggelen verklaard had, dat het alleen in de bedoeling ligt om eene vereeniging te stichten en dat het deelnemen aan de stemming tot niets bindt, werd op voorstel van den Voorzitter punt 1 bij acclamatie aangenomen; de punten 2 en 3 deelden dit lot. De Vergadering had daarbij besloten:

1° *dat er een Vereeniging worde opgericht, die ten doel heeft: het doen instellen van een volledig en grondig technisch en financieel onderzoek naar de wijze, waarop en de middelen, waardoor een afsluiting (mede ter voorbereiding eener latere geleidelijke drooglegging) van de geheele Zuiderzee, de Wadden en de Lauwerzee, wenschelijk en uitvoerbaar is;*

2° *dat de kosten van dit onderzoek zullen worden gedragen door die Vereeniging;*

3° *dat tot deze Vereeniging alle belanghebbende en belangstellende corporatiën en personen, volgens regelen, daaromtrent vast te stellen, zullen kunnen toetreden.*

Het vierde punt, luidende: *dat aan een commissie, bestaande uit een vrij ruim aantal leden — vóór het einde der vergadering uit haar midden te benoemen — worde opgedragen alle voorloopige werkzaamheden, die aan de definitieve oprichting der Vereeniging moeten voorafgaan en waartoe in de eerste plaats behooren:* a. *het ontwerpen en vaststellen der statuten, die de grondslagen, den werkkring, de financieele middelen en de verdere regelen der Vereeniging zullen aanwijzen;* b. *het op die grondslagen bevorderen van de toetreding van leden tot de Vereeniging;* c. *het aan 's Konings goedkeuring onderwerpen der statuten* — gaf aanleiding tot discussie, wat het formeeren der Commissie aangaat. Ten slotte werd het voorstel van den heer Wertheim met acclamatie aangenomen om de Commissie samen te stellen uit de heeren, die aan de groene tafel zaten en hun het recht te geven zich nog eenige personen toe te voegen.

Het vijfde punt, geredigeerd als volgt: *dat dezelfde Commissie als Bestuur der Vereeniging zal optreden; alsdan, zoodra het benoodigde kapitaal is toegezegd, met de leiding van het onderzoek belast wordt en verslag van den stand der zaak geeft of een algemeene vergadering belegt, zoodra en zoo dikwijls het dit noodig en wenschelijk oordeelt* — werd, op voorstel van den heer Cremer, als vervallen beschouwd.

De belangen der goede zaak werden den afgevaardigden door den Voorzitter aanbevolen en met den wensch, dat de aandeelen van de Maatschappij tot droogmaking der Zuiderzee eenmaal hoog op de Amsterdamsche Beurs zullen zijn genoteerd, werd daarop de vergadering gesloten.

De Commissie is samengesteld uit de heeren Jhr. M. J. H. F. Th. van Swinderen, A. Buma, Mr. D. de Ruiter Zijlker, Mr. J. P. R. Tak van Poortvliet, J. T. Cremer, C. Donker, Jhr. Mr. Humalda van Eysinga, Mr. P. J. G. van Diggelen, Mr. J. Thiebout, J. Duyvis en Baron van Heeckeren van Kell.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-HAGE. Even vóór het afdrukken der courant, seint men ons het volgende:

Het stoffelijk overschot van den architect H. P. Vogel werd heden morgen te 11 uren naar de laatste rustplaats, den doodenakker Eik-en-Duinen, gedragen. Ondanks hageljacht en regenvlagen volgden vele vrienden en belangstellenden den stoet, en toen deze de Academie van Beeldende Kunsten passeerde, sloten zich de leerlingen dier inrichting daarbij aan.

De heeren Koelman, Directeur, en Beijnen, Voorzitter der Academie wezen aan de groeve op de vele verdiensten van den overledene en riepen hun kunstbroeder en vriend ook namens de oud-leerlingen en leerlingen een laatst vaarwel toe. Voor de Afdeeling 's-Hage der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst werden door den architect Van Lith eenige woorden gesproken, terwijl ook de architect Muijsken, Voorzitter der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst zijn vroegere mede-bestuurder herdacht. De kunstschilder Vogel, een broeder, en de schoonvader van den overledene dankten uit naam der familie voor de beweezen hulde. De belangstelling op het kerkhof was zeer groot: o. a. waren ook vele dames-leerlingen aanwezig.

HAARLEM. De Tentoonstelling van de werkstukken der Italiaansche Kunstindustriescholen in het Paviljoen blijft nog tot 15 Januari e.k. dagelijks van 10—4 uren geopend. Ingang voorzijde op het terras. Sedert de opening op 20 December l.l. werd zij door ruim 800 personen bezocht.

Het Museum van Kunstnijverheid ontving gedurende het jaar 1885 een bezoek van 7044 personen.

Het Museum blijft, wegens de belangrijke werkzaamheden voor de inrichting van de groote zalen in het Paviljoen, tot nadere aankondiging gesloten.

Ook het Koloniaal Museum zal wegens uitbreiding van localiteit en verbeterde rangschikking eerlang tijdelijk gesloten worden.

DEVENTER. De groote Wesner-bierbrouwerij en mouterij van den heer Cost Budde, alhier, heeft met woonhuis, enz., te zamen groot ruim 3 hektare, in massa *f* 45,000 opgebracht en is voor dien prijs aangekocht door de heeren Van der Harten, te Eindhoven en Lutkie, te 's-Hertogenbosch.

MIDDELBURG. In een vergadering van vennooten der Middelburgsche Telephoonmaatschappij is besloten de verkregen concessie over te doen aan de te Amsterdam gevestigde firma Ribbink, van Bork en Co. Het abonnement mag per jaar niet meer dan *f* 35 bedragen.

BENOEMINGEN.

De heer Franeken, oprichter der Gemeentewerken te Zaandam, is benoemd tot Directeur der Waterleiding aldaar.

— Z. M. de Koning heeft den concessie-aanvrager voor de Scheveningsche Zeehaven, den heer jhr. Hora Siccama, als blijk van Zr. Ms. ingenomenheid met het door hem ontworpen plan, benoemd tot officier der orde van de Eikenkroon.

Bij de toezending van de onderscheidingsteekenen der orde deed Z. M. den heer Siccama tevens een ingenieurspasser van bijzondere constructie toekomen.

ADVERTENTIEN.

OPROEPING
van Jongelingen.

De aandacht wordt gevestigd op de voorwaarden tot **opleiding van jongelingen voor het Kader der Gentetroepen in Nederlandsch-Indië**, omschreven in de *Nederlandsche Staatscourant* van 7 *Januari* 1886, waarvan afdrukken **kosteloos** zijn te bekomen bij het Departement van Koloniën.

Hollandsche IJzeren
Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op **Maandag den 25ste Januari 1886** des namiddags ten twee ure zal in kamer N°. 46 van het Centraal Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam*, worden **aanbesteed** volgens bestek N°. 373:

„Het leveren van ijzeren Lasch- en Klemplaten, Hank- en Schroefbouten, Contrarails en Steunkloson in 8 perceelen".

Bestekken zijn tegen betaling van *f* 1.50 per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, kamer N°. 154 van bovengenoemd Centraal Administratiegebouw alwaar ook inlichtingen zijn te verkrijgen.

De Administrateur.

PRIJSVRAAG.

Voor den aanleg van het terrein »*DEN OORSPRONG*" bij *Utrecht*, met groepen **Villa's** en **Heerenhuizen** wordt verlangd

een PLAN.

De plannen (welke geene detailbeschrijvingen of begrootingen behoeven te bevatten) moeten vóór 15 Februari 1886, onder motto en met aanwijzing van inzender *in verzegeld Biljet*, zijn ingezonden bij den Notaris J. G. BIDDUWER NIJHOFF te *Utrecht*, bij wien verdere opheldering zijn te verkrijgen en ten wiens kantore, *Kromme Nieuwe Gracht, F, N°.* 390, **situatietoeckening** en **program** of **beschrijving** voorliggen.

Aan den ontwerper, wiens plan, door de Commissie van beoordeeling, voor de uitvoering wordt aangenomen, wordt een honorair van *f* **1000** toegekend.

A. J. BACON & Cº.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

BEKROOND Hoogste onderscheiding
Wereldtentoonstelling **Antwerpen 1885.**
Gouden, Zilveren en **Bronzen medaille.**

De van ouds gevestigde Fabrieken van

A. H. VAN BERGEN,
Heiligerlee, prov. Groningen.

Bekroond Wereldtentoonstellingen
Amsterdam 1883, Weenen 1873, Londen, Parijs, Philadelphia,
als ook: te **Arnhem, Amsterdam 1866, 's-Hage, Groningen, Zuidhorn, Beerta, Bedum, Usquert, Appingadam, Hoogezand** etc.

SPECIALITEIT IN:
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN,
EIGEN VINDING.
180 stuks met succes geleverd.
METALEN TORENKLOKKEN,
EN
TORENUURWERKEN.
Metalen voor **SLUISWERKEN, WATERMOLENS** en **MACHINES.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-, HOEKMEET- en andere
INSTRUMENTEN
voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.

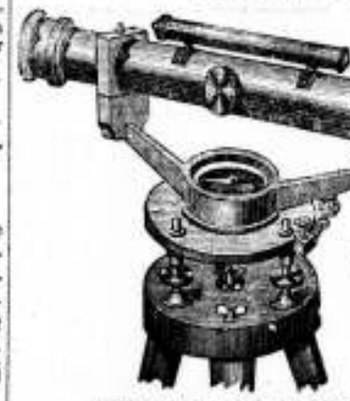

Gedraaillieerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

Door **P. GOUDA QUINT,** te *Arnhem*, is uitgegeven de **zesde** aflevering van:

DE BOUWMEESTER.
ONTWERPEN, SCHETSEN en DETAILS
VAN
Hedendaagsche en Oude Kunst en Voorwerpen van Kunstnijverheid, benevens Antwoorden op Prijsvragen.

HERGEGEVEN DOOR
het Genootschap »ARCHITECTURA ET AMICITIA", gevestigd te *Amsterdam*, en F. W. VAN GENDT J.Gz., Architect te *Arnhem*.

Deze uitgave heeft ten doel om achtereenvolgens eene verzameling van het merkwaardigste, dat in ons Vaderland op het gebied der Bouwkunde en Versieringskunst bestaat of uitgevoerd wordt, tot stand te brengen.

Jaarlijks verschijnen 6 afleveringen, elk van 6 platen in Photo-lithographie, met beschrijving, titelblad en register.

Prijs per jaargang **bij intoekening** *f* 8.—; voor de Leden van het Genootschap »ARCHITECTURA ET AMICITIA" *f* 6.—.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Woensdag den 27 Januarij 1886**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het maken van twee Dric-Lifts Gashouders, ten behoeve der Gemeente-Gasfabriek aan den Oost-Zeedijk.

Bestek, voorwaarden en teekeningen liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Raadselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam* en zijn van af Vrijdag 8 Januarij aanstaande verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers, *Houttuin* 73, tegen betaling van *f* 3,—.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld Timmerhuis, terwijl de aanwijzing in loco zal plaats hebben op *Donderdag* den 21 *Januarij* 1886, des voormiddags ten 11 ure.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'s-HERTOGENBOSCH* zullen op **Donderdag 28 Januari 1886**, voormiddag 10 ure, ten Raadhuize aldaar, bij enkele inschrijving **aanbesteden:**

1°. **Het leveren van gegoten IJzeren Buizen en Hulpstukken. (Bestek n°. 4.)**

2°. **Het leveren van Afsluiters, Brandkranen en Reservestukken. (Bestek n°. 5.)**

Een en ander ten behoeve der Gemeentelijke Hoogdruk-Waterleiding.

De bestekken met teekeningen liggen ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en zijn deze verkrijgbaar bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE aldaar, tegen betaling van *f* 2.50 per stel.

Aanwijzing in loco zal geschieden op Zaterdag 23 Januari e. k., voormiddag 10 ure.

De inschrijvingsbiljetten moeten vóór 3 ure des namiddags van den dag, dien der aanbesteding voorafgaande, in de ten Raadhuize daartoe gestelde bus gesteken zijn.

's-Hertogenbosch, 7 Januari 1886.

Burgemeester en Wethouders voorn.,
V. D. DOES DE WILLEBOIS.
De Secretaris,
J. N. G. SASSEN.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Kunstmatige wegneming der groeisappen uit alle soorten van hout, waardoor krimpvrij en bovendien bijgezigt tegen zwam.
F. & A. VAN DER LINDEN,
Houthandel en Stoomtimmerfabriek
te DORDRECHT.

Vraagt Prijscouranten en Catalogus van **Houten Gebouwen.**
Albums van Timmerwerken met 185 schetsen à f 1.—.

Gegalvaniseerd ijzeren platen, Vlak, geribd of gegolfd, voor Dak- en Zijbekleeding.
Gebouwen en Daken pasklaar of opgesteld, geheel ijzer of met houten raamwerk en kapspanten.
VAN DER LINDEN & Co., Dordrecht.
Vraagt Catalogus.
Galvanisering op Loco.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *Zuidzande* zijn voornemens **Vrijdag 22 Januari 1886**, des morgens om elf uur in het Gemeentehuis publiek **aan te besteden:**

a. **Het bouwen van een School en Onderwijzerswoning te Linde.**

b. **Het bouwen van eene School te Veeningen.**

In twee perceelen en in massa.

De bestekken en de teekeningen liggen voor gegadigden ter inzage in het Gemeentehuis te *Zuidzande* en ten Kantore van den Architect H. E. HOEGSMA te *Hoogeveen*, bij wien tevens nadere inlichtingen zijn te bekomen.

Bestekken zijn op *franco* aanvrage te bekomen aan het Gemeentehuis; die van perceel *a* tegen betaling van *f* 1. en die van perceel *b* voor *f* 0.50.

Aanwijzing in het Gemeentehuis één uur vóór de besteding.

Zuidzande, 6 Januari 1886.

De Burgemeester,
ENGELENBURG.
De Wethouder,
J. J. WESTENBRINK.

FABRIEK VOOR METAALBEHANDELING

DIRECTEUR

J. N. SCHELTEMA.

Koper- en Zinkgieterij Smederij.

AMSTERDAM Beerenstraat 20.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 63, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzerstoen en Cementtegels.
Groote voorraden.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTURA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jzn.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam* en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdokskade, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN zal 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling zal 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De 856ste *Gewone*, tevens 30ste *Algemeene* vergadering zal plaatshebben op Woensdag 20 Januari a. s., des avonds te 8 uren, in het American Hôtel.

De agenda voor die vergadering is:

a. Openingsrede van den Voorzitter;
b. Mededeelingen van het Bestuur;
c. Ballotage van den heer J. Krijgsman, als gewoon lid voorgesteld door de heeren H. J. Walle Jz. en W. de Zeeuw;
d. Installatie van nieuwe leden;
e. Verslag over het afgeloopen jaar van den 1ste-Secretaris;
f. Idem idem van den 2de-Secretaris;
g. Rekening en verantwoording van den Penningmeester;
h. Verslag van de Verificatie-commissie;
i. Idem van den Bibliothecaris;
k. Idem van de Lokaal-commissarissen;
l. Behandeling der begrooting voor het jaar 1886;
m. Verkiezing van drie Bestuurders (aftredend lid: de heer C. B. Posthumus Meyjes, die zich niet weder herkiesbaar stelt, en periodieke aftreding van de heeren Henri Evers en E. Cuypers);
n. Verkiezing van een Redacteur (aftredend lid de heer A. Salm G.Bzn.);
o. Verkiezing van drie Lokaal-commissarissen (aftredende leden de heeren E. van den Bossche, Tymon Meyer en J. A. van der Sluys Veer; laatstgenoemde heer stelt zich niet weder herkiesbaar);
p. Verkiezing van een Voorzitter;
q. Uitloting van 5 aandeelen der rentelooze leening ten behoeve van de Bibliotheek.

2°. Als buitenlid is toegetreden de heer A. A. Andries, te 's-Gravenhage.

3°. Den leden wordt herinnerd, dat de inlevering der ontwerpen van de uitgeschreven te gewone prijsvraag „Een Protestantsche dorpskerk" moet geschieden vóór of op 1 Februari 1886.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) OVER CIRKELVORMIGE PAVILJOENS BIJ ZIEKENHUIZEN.

De heer H. Saxon Snell, F. R. I. B. A., doet ons het volgende opstel, door hem in September 1885 op de vergadering van het *Sanitary Institute of Great Britain*, te Leicester, voorgelegd, toekomen.

Het voorstel, om paviljoenen voor ziekenhuizen een cirkelvormigen plattegrond te geven, werd in Engeland gedaan in het laatst van 1878, juist terzelfder tijd, toen in België de eerste steen voor een ziekenhuis, waarbij dit systeem zou toegepast worden, gelegd werd.

Het ontwerp voor dit gebouw, het Burger-hospitaal te Antwerpen, was door den Gemeenteraad dier stad goedgekeurd. Later werd het aan den Openbaren Gezondheidsraad, te Brussel, voorgelegd, en dit lichaam keurde het bouwen van cirkelvormige paviljoens af, en wel op gronden, die, nu de gebouwen voltooid zijn, volkomen juist zijn gebleken. Toch ging men tot de uitvoering van het ontwerp over; het gebouw is nu geopend en kan door belangstellenden in oogenschouw genomen worden.

Geen andere natie van het vasteland heeft, zoover mij bekend is, dit systeem doen toepassen, maar in Engeland heeft men vele dergelijke ziekenhuizen opgericht en men wil er nog andere evenzoo bouwen.

De cirkelvormige zalen hebben, oppervlakkig beschouwd, iets zeer aantrekkelijks, en men meent aanvankelijk, dat al wat in het voordeel van dit systeem wordt aangevoerd, werkelijk waarheid is. Ikzelf was geneigd om, voor ik de quaestie grondig bestudeerd had, te gelooven, dat het nieuwe systeem zoo niet alle, dan toch vele eischen bevredigen kon. Deze illusie verdween echter, toen ik onlangs gelegenheid had, het vraagstuk nader te bestudeeren, daar mij werd opgedragen, een rapport over een te stichten ziekenhuis uit te brengen. Ik kwam toen tot het besluit, dat de langwerpige paviljoens in elk opzicht de voorkeur verdienen, zoo wat zuinigheid van bouw als exploitatie betreft, en dat men geen nut heeft van het meerdere geld, dat men voor cirkelvormige paviljoens besteedt.

Mijne opmerkingen betreffen slechts de paviljoens van gewone ziekenhuizen, en ik laat de paviljoens voor bijzondere ziektevormen onbesproken. Toch ben ik eveneens overtuigd, dat het cirkelvormige systeem

dat thans door velen voorgestaan wordt, ook voor die paviljoens niet deugt. Om dit aan te toonen, zou ik echter uitvoeriger worden dan mijn bestek gedoogt.

Ik begin met het bespreken van datgene, wat bij het bouwen van paviljoens bij ziekenhuizen in het oog dient gehouden te worden.

In de eerste plaats doet zich de vraag voor, hoeveel patiënten men in één paviljoen mag plaatsen. Miss Nightingale en vele directeuren van ziekenhuizen meenen, dat voor ieder paviljoen, behalve de gewone verpleegsters en dienstboden, ook één hoofdverpleegster en één nachtverpleegster noodig zijn, en dat deze hoogstens 40 patiënten overzien kunnen. Voor een goede administratie is het echter noodzakelijk, dat het aantal patiënten niet meer dan 32 en niet minder dan 20 bedrage, en dat twee isoleerkamers, ieder voor één of hoogstens twee patiënten, in het paviljoen aanwezig zijn. De kamer der verpleegsters moet bovendien in de onmiddellijke nabijheid van de ziekenzalen liggen.

Kleine paviljoens (behalve natuurlijk de isoleerkamers) zijn steeds verwerpelijk, want, zegt Miss Nightingale, zij zijn „slecht voor de discipline, daar een klein getal patiënten eerder tegen de goede orde samenspannen zullen dan een grooter aantal." (1) Een hoofdverpleegster kan beter één groote zaal overzien dan een aantal kleine vertrekken.

Iedere ziekenzaal moet minstens twee privaten en een gootsteen hebben, daarvan gescheiden door goed geventileerde voorportalen, terwijl ook één badkamer in de onmiddellijke nabijheid aanwezig moet zijn. Men begrijpt dus, dat hoe minder patiënten in één zaal bijeen zijn, het aantal der vereischte verpleegsters des te grooter zal worden, en dat men dan ook meer kamers voor verpleegsters, privaten enz. zal moeten maken.

Laten wij aannemen, dat een ziekenhuis bestemd wordt voor 576 patiënten, waarvan 540 in achttien langwerpige zalen opgenomen en 36 in isoleerkamers gehuisvest worden. Wanneer de gebouwen drie verdiepingen hoog zijn, had men slechts zes paviljoens noodig. Volgt men nu het systeem der cirkelvormige zalen, dan kan men slechts twee-en-twintig patiënten in één zaal plaatsen; daardoor heeft men 8 paviljoens noodig en dus in het geheel vier-en-twintig zalen inplaats van achttien. Wij veronderstellen in beide gevallen zalen van denzelfden inhoud (zie de figuren).

Daar men nu één hoofdverpleegster en een nachtverpleegster voor iedere zaal noodig heeft, moet men, als men het systeem der cirkelvormige zalen volgt, twaalf verpleegsters méér hebben.

De beide paviljoens maken daarenboven ook het hebben van twee ondergeschikte bedienden, die brandstof, geneesmiddelen, voedingsmiddelen enz. aanbrengen, noodzakelijk. Deze 14 personen kosten per jaar te zamen zeker niet minder dan £ 700 (*f* 8400).

De kosten van brandstof voor de verwarming dezer beide paviljoens kan men op minstens £ 200 (*f* 2400) per jaar stellen, en de kosten van schoonmaken en herstellen bedragen zeker £ 100 (*f* 1200). Dus worden de jaarlijksche onkosten met een totaal van £ 1000 (*f* 12000) verhoogd.

(1) Notes on Hospitals bij Florence Nightingale 1863.

Herleidt men dit bedrag tot kapitaal, dan komt men op £ 33,000 (*f* 396,000), dat het toepassen van de cirkelvormige paviljoens voor de 576 patiënten meer kost.

Moet men 1000 patiënten huisvesten, dan worden dus de kosten, verbonden aan het maken van cirkelvormige paviljoens £ 57,392 (*f* 688,704) meer dan die van langwerpige paviljoens.

Wat nu de kosten van den bouw der paviljoens betreft, moeten wij eerst nagaan, welke afmetingen men aan de zalen geven moet. Er bestaat veel verschil tusschen de geneesheeren omtrent de afmetingen, die men noodig acht, ten minste, wanneer wij de uitgevoerde ziekenhuizen tot maatstaf nemen.

Capt. Douglas Galton meent dat 34 à 37 M³ per bed voldoende is. Miss Nightingale eischt 34 à 42 M³ en Dr. Parkes 42 à 56 M³ per bed. Dr. De Chaumont, die een rapport omtrent de ziekenhuizen te Norwich en te Norfolk heeft uitgebracht, toont aan, dat waar een voldoende ventilatie aanwezig is, men volstrekt geen voordeel verkrijgt door de zalen grooter te maken dan 34 M³ per patiënt.

Het rapport van de commissie, die benoemd is om na te gaan, hoeveel inhoud aan de zalen in „Metropolitan workhouses and infirmaries" gegeven moet worden, komt tot de conclusie, dat die inhoud niet minder genomen mag worden dan 24 M³, doch onder beding dat de ruimte, boven de 4 M. hoogte, uit den vloer gemeten, niet medegerekend wordt. Deze commissie bestond uit erkende autoriteiten, als Dr. Thomas Watson, Henry W. Acland, Francis Sibson, W. O. Markham, John Randall, Capt. Douglas Galton, Uredale Corbett, Timothy Holmes F. R. C. S. en Charles Hawkins F. R. C. S.

Ik heb vier groote „Parish intirmaries" gebouwd, die gemiddeld meer dan 2500 gewone patiënten bevatten, en ik kon daar nog geen 27 M³. per bed maken, en toch hebben de aan die inrichtingen verbonden dokters het niet noodig geacht, om bedden te doen wegnemen, wat men slechts bij ernstige ziekten wenschte te zien gebeuren.

Het Moabit-hospitaal te Berlijn heeft slechts ruim 24 M³ ruimte per patiënt. Daar in dit ziekenhuis gemiddeld een vierde van het aantal lijders eene besmettelijke ziekte hebben, gelooven wij, dat men althans voor deze lijders meer ruimte zou behoeven. Toch is het sterftecijfer in dit ziekenhuis niet hooger dan in andere Duitsche inrichtingen.

Men kan de afmeting van ziekenzalen niet afleiden alleen uit de kubieke ruimte voor elken patiënt, want Dr. De Chaumont heeft duidelijk aangetoond, dat bij goede ventilatie de grootte der zalen van ondergeschikt belang is. Men moet daarenboven nog zorgen voor voldoende oppervlakte.

Het Moabit-hospitaal en de reeds genoemde „infirmaries" hebben ruim 6 M² oppervlakte per patiënt, en deze oppervlakte wordt ook door de straks vermelde commissie voldoende geacht. Capt. Douglas Galton eischt 8 à 10 M², Miss Nightingale 9 à 9.5 M², Dr. Parkes 9 à 11 M², welk cijfer ook door Dr. De Chaumont noodig geacht wordt.

De minimumruimte is bedoeld voor hospitalen *zonder*, de maximumruimte voor hospitalen *met* medisch onderwijs.

Bij het bepalen van de oppervlakte eener ziekenzaal heeft men met twee gewichtige factoren rekening te houden, en wel de breedte van de zaal en den afstand der kribben van elkander. Een breedte van 7.50 M. wordt voor elke ziekenzaal voldoende geacht, en daar het van het hoogste belang is, dat zich om elk bed een zoo groot mogelijke ruimte bevindt, zou men deze breedte nimmer overschrijden, ware het niet, dat men een ziekenzaal liefst niet langer dan 36 M. maakt.

De afstand der bedden in „parish infirmaries" is 1.80 M., doch 2.10 à 2.40 M. wordt in de meeste hospitalen wenschelijk geacht, waarom men de zalen dan ook breeder maakt.

Ik moet hier erop wijzen, hoezeer de voorstanders van de cirkelvormige paviljoens dwalen, wanneer zij de muurvlakte gelijkluidend verklaren met de vlakte, die voor het plaatsen der bedden noodig is.

In de *Builder* van 9 Mei 1885, b.v., vond ik een ontwerp van een militair hospitaal, dat volgens het cirkelvormige systeem geprojecteerd was. In de beschrijving, daarbij behoorende, werd gezegd, dat voor elk lijder een muurvlakte van 2.40 M. lengte aanwezig was. Wanneer dit hospitaal ooit gebouwd wordt, en men plaatst er de kribben in, komen de hoofdeinden 2.25 M. hart op hart en de voeteinden slechts 1.87½ hart op hart uit elkander, en daar de bedden 0.90 M. breed zijn, is de ruimte daartusschen, aan het voeteinde, slechts 0.97½ M.

Wij moeten dus, om de beschikbare muurvlakte in een cirkelvormige zaal te kunnen vergelijken met die, in een langwerpige, in het eerste geval de lengte berekenen over het midden der bedden.

Wat betreft de hoogte van ziekenzalen, geeft alleen Prof De Chaumont een bepaalde meening te kennen; deze zegt, dat 3.60 à 3.90 M. voldoende is. Twee Amerikaansche geleerden, Dr. Cowles en Dr. Wood, toonden overtuigend aan, dat men geen voordeel heeft van zalen, die meer dan 3.60 M. hoog zijn. De meeste andere autoriteiten beschouwen de vraag, hoe hoog de ziekenzalen gemaakt moeten worden, als ondergeschikt aan de vraag, welke oppervlakte voor ieder bed beschikbaar is.

In de hierbijgevoegde figuren zijn twee zalen van gelijke oppervlakte afgebeeld. Men kan in de langwerpige 30 patienten huisvesten, terwijl in de ronde slechts 22 bedden geplaatst kunnen worden. Bij een gelijke hoogte der zalen heeft dus de ronde zaal een veel grooteren kubieken inhoud per patiënt, hoewel dit geheel onnoodig is, daar men met den kubieken inhoud van de ruimte tusschen den buitenwand en de gestippelde lijn zou kunnen volstaan. De ruimte binnen de gestippelde lijn is dus doelloos. Men heeft op verschillende wijzen van dit middelste deel partij trachten te trekken. Sommigen willen daar een trap maken, terwijl te Antwerpen daar een verpleegsterskamer gemaakt is, die echter, naar ik geloof, wel zelden gebruikt zal worden.

Daargelaten het onpractische van dergelijke inrichtingen midden in een ziekenzaal, springt het ook in 't oog, dat zij hinderlijk zijn voor de geregelde ventilatie.

Wat heeft men nu aan deze overtollige ruimte? Men moet haar bouwen, schoonhouden, verlichten, verwarmen en betalen.

Zien wij eens, wat de twee paviljoens, die wij voor onze 576 patiënten meer noodig hebben, als wij cirkelvormige zalen maken willen, ons kosten. Behalve de *f* 8400 voor verpleging, moeten wij voor bouw, inrichting enz. betalen £ 27,500 (*f* 330,000), dus te zamen *f* 338,400.

Deze som moeten wij verdeelen over 576 patiënten, en wij krijgen dus een vermeerdering per patiënt van bijna *f* 588. Rekenen wij hierbij de tot kapitaal herleide kosten van verpleging, die wij vroeger op *f* 688,704 per duizend patiënten berekend hebben, dan kost de weelde van cirkelvormige paviljoens *f* 1276 per patiënt.

Nu zeggen de voorstanders van het cirkelvormig systeem wel „wij hebben met geen kosten rekening te houden; wat wij wenschen is een zoodanig gebouw, dat het meest geschikt is om de patiënten, die erin opgenomen worden te genezen", en, binnen redelijke grenzen blijvende, is dit zeker volkomen juist, doch ik zoek tevergeefs naar bewijzen, dat cirkelvormige zalen beter zijn dan vierkante, en ik geloof ook niet, dat men ze vinden zal. Men kan toch niet beweren, dat de ventilatie in zalen, waar de vensters 18 à 21 M. uit elkander liggen, beter zal zijn dan daar, waar ze slechts 7.20 à 9 M. van elkaar verwijderd zijn. Ook gaat het niet aan te beweren, dat er door eenzelfde aantal vensters in een ronde zaal meer licht en lucht komt, dan in een vierkante.

Wat heeft men dus voor de *f* 1276, die men per patiënt extra besteedt? In een ziekenhuis, voor medisch onderwijs bestemd en waar zooveel mogelijk ruimte om de bedden voor de studenten noodzakelijk is, kan het toch geen voordeel genoemd worden, dat de voeteinden dicht bij elkander staan, wat in een cirkelvormig paviljoen niet te vermijden is. Ook kan niemand beweren, dat het wenschelijk is, een verpleegster (zooals te Antwerpen geschiedt) midden in de ziekenzaal te plaatsen, waar zij steeds de min of meer bedorven lucht inademt, terwijl, indien haar kamer naast de zaal ligt, zooals bij langwerpige zalen, zij door een venster haar patiënten in het oog houden kan. Is een trap in het midden geplaatst, dan kan men toch niet zeggen, dat het aanbeveling verdient, al het leven, dat noodzakelijkerwijze op die trap gemaakt wordt, midden in de ziekenzaal te hebben, terwijl bij langwerpige zalen de trappen geheel afgescheiden liggen.

Ik kan dus niet inzien, dat deze veranderingen verbeteringen zijn, en dat het cirkelvormige systeem voordeelen bezit boven het totdusverre gevolgde.

(A. et A.)

EEN KUNSTWERK.

Wij waren in de gelegenheid, in het atelier van den beeldhouwer H. J. Teixeira de Mattos de marmerbuste te bezichtigen, die, eenmaal in den foyer van den Stadsschouwburg geplaatst, de heugenis aan de gevierde tooneelkunstenares levendig zal houden.

De beeldhouwer heeft terecht begrepen, dat hij mevrouw Kleine niet moest voorstellen, zooals zij er in hare laatste levensjaren, door lijden verzwakt, uitzag. Om ook aan het nageslacht eenigszins te doen gevoelen, wat de tooneelspeelster voor haar kunst geweest was, gaf het geen pas haar als oude vrouw af te beelden.

Zooals wij haar nu in marmer gebeiteld zien, is het de vrouw in de kracht des levens, en de gelijkenis wordt door hen, die zich de begaafde vrouw van vroeger jaren herinneren, zeer geroemd.

In plaats van het moderne costuum, voor den beeldhouwer vooral zoo ondankbaar, heeft de heer Teixeira een losse draperie gekozen, die in bevallige plooien om de schouders golft en oorzaak is, dat de buste, van alle zijden gezien, een goed silhouet heeft.

Over het geheel ligt een waas van adel uitgebreid zooals voegt daar, waar het de afbeelding geldt van iemand, die een zoo hooge plaats onder onze kunstenaressen innam.

Wij wenschen den heer Teixeira geluk met zijn welgeslaagden arbeid, die, naar wij hopen, in den Stadsschouwburg een gunstige plaats moge vinden.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van 6 Januari 1886.

De Voorzitter opent de vergadering en spreekt bij den aanvang van den ingetreden tijdkring zijne beste wenschen uit voor de leden en hunne belangen. Hij spoort de leden aan, tot bereiking van het doel der Vereeniging mede te werken, daarbij vooral wijzende op het tweede

lid van haren naam: *Vriendschap*. Door onderlinge welwillendheid en vooral door wederkeerige humane behandeling en beoordeeling zal deze naam geen ijdele leus zijn.

Eraan herinnerende, dat deze vergadering minder gewijd is aan ernstige werkzaamheden dan aan gezellig samenzijn, wijst hij op het door een lid ter beschouwing gegeven werk van K. E. O. Fritsch, *Denkmäler Deutscher Renaissance*.

Vervolgens doet hij na eenige huishoudelijke, de volgende mededeelingen.

Een lid heeft zich aangeboden de leden in nauwkeurige kennis te brengen met waterpas- en hoekmeetinstrumenten, om hen, die daartoe lust gevoelen, in het gebruik ervan op het terrein de noodige aanwijzingen te geven. Een ander lid heeft binnenkort eene tentoonstelling toegezegd van verschillende voorwerpen van beeldende kunst, zoowel in natura als in afbeelding. De heer G J. Morre heeft zich, op verzoek van het Bestuur, bereid verklaard, de in de Afdeeling 's-Hage van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst voorgedragen toelichting van een *Diagram, ter bepaling der hoogte van vrij opliggende balken*, ook in een van onze vergaderingen voor te dragen. Een rechtsgeleerde alhier, heeft zich bereid verklaard eene lezing op rechtskundig en administratief gebied te houden.

De teekeningen voor de eerste aflevering van het plaatwerk zullen 1 Februari gereed zijn. Daaromtrent zijn voorstellen van de Regelingscommissie ingekomen, die in behandeling zullen komen nadat van de eerste vruchten kennis genomen kan worden, opdat de leden met meer kennis van zaken zullen kunnen oordeelen.

Met de schets-avonden zal in de volgende week een begin worden gemaakt en deze zullen eenmaal per maand worden voortgezet.

De voorgenomen tentoonstelling van het werk der leden zal in Maart plaatshebben. Het Bestuur voegt zijn uitnoodiging bij die van de Regelingscommissie tot zoo algemeen mogelijke deelneming.

In de volgende vergadering zal het Bestuur het voorstel doen, om een gemeenschappelijk bezoek aan Gouda te brengen, teneinde het beziens waardige aldaar in oogenschouw te nemen.

Het reeds vroeger ter kennis van de leden gebrachte schrijven van de Vereeniging tot Bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid te 's-Gravenhage, tot bevordering van het welslagen van de wedstrijden voor handwerkslieden en leerlingen in Zuidholland, wordt in discussie gebracht Nadat eenige leden over de vraag, of aan de uitnoodiging gevolg zal worden gegeven, hun gevoelen hadden medegedeeld, wordt door een lid het voorstel gedaan, vanwege de Vereeniging een of meer medailles beschikbaar te stellen. Wordt besloten in de volgende vergadering de zaak tot een einde te brengen.

Ten slotte worden acht nieuwe leden aangenomen en twee voorgesteld.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling Groningen.

Vergadering van 8 Januari 1886.

De Voorzitter opent de eerste vergadering in dit jaar met een hartelijk welkom aan de leden. In aanmerking nemende, dat tedezerstede reeds eene Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst gevestigd was, toen kort vóór den aanvang van 1885 de Afdeeling Groningen van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst werd opgericht, was, meent spreker, voor de Afdeeling het eerste jaar van haar bestaan niet zoo ongunstig als wel kan worden verwacht. De hoop op gewenschte toenadering, hoewel niet vervuld, is bij hem niet verminderd. Hij stelt zich voor, dat zij zal komen, wanneer nog meer wordt ingezien, dat de Maatschappij het lichaam is, dat de bouwkundigen tot elkander moet brengen. Was het eerste jaar voor de Afdeeling naar omstandigheden gunstig, met gegrond vertrouwen op haar toenemenden bloei, gaat hij het tweede jaar tegemoet.

Het verslag van den toestand der Afdeeling en van hare werkzaamheden over 1885, daarna door den Secretaris uitgebracht, bevestigde het gevoelen van den Voorzitter.

Daar de heeren Hoekzema, Switters en Nijhuis, in de Decembervergadering tot Bestuursleden gekozen, voor de benoeming hadden bedankt, en eene verkiezing der heeren Wegerif, Scheffel en Van der Voort evenmin tot een gunstig resultaat leidde, stond de Afdeeling voor eenige moeilijkheid, omdat de leden, die, behalve de Bestuursleden, voor eene verkiezing nog in aanmerking konden komen, buiten de stad woonachtig zijn, en uit den aard der zaak dus moeilijk de taak van een Bestuurslid kunnen vervullen.

Het voorstel van den heer Wolters, om in overeenstemming met eene betrekkelijke bepaling der statuten, de herkiezing van de aftredende Bestuursleden aan te bevelen, was aanleiding tot de opheffing van het bezwaar.

De heeren J. B. Jager, H. Raammaker en B. J. Boswinkel werden thans herkozen, respectievelijk tot Voorzitter, 2de-Secretaris en Bibliothecaris. De benoemden verklaarden zich bereid, in het Bestuur zitting te blijven houden, waarvoor hun bij monde van den heer De Vogel den dank der Vergadering wordt gebracht.

Het verzoek aan het Bestuur van het Departement Groningen der Maatschappij tot Bevordering van Nijverheid, om zijne hulp in het organiseeren van tentoonstellingen van kunstvoorwerpen uit het Museum te Haarlem, nevens die van plaatwerken, welke de Afdeeling, eens in de maand, voor het publiek toegankelijk stelt, mocht geen gunstig onthaal vinden. Het Bestuur van het Departement wenschte in dezen op eigen terrein te blijven en vond daarom geen termen voor samenwerking met de Afdeeling. Besloten werd, het Departementsbestuur van de teleurstelling te doen blijken en nader te wijzen op het doel, dat de Afdeeling op het oog had.

De Voorzitter doet mededeeling van een ingekomen schrijven van de heeren E. D. J. de Jongh Jzn. en H. Wind, inhoudende, dat zij voor het lidmaatschap der Afdeeling bedanken; eerstgenoemde wegens vertrek naar elders.

Daarna houdt de heer J. B. Jager eene lezing over *versiering in de Bouwkunst en kunsthandwerken*. Spreker wijst erop hoe, van de vroegste tijden af, de mensch door schoonheidsgevoel gedreven, de verschillende voorwerpen, die hij vervaardigde, trachtte te versieren, hoe het oog aangenaam wordt aangedaan, wanneer vorm en versiering hand aan hand gaan.

Het is niet genoeg, dat een voorwerp, door zijne versieringen, op den oppervlakkigen beschouwer een goeden indruk maakt; ook eene meer nauwlettende beschouwing der ornementen in verband met de deelen, tot wier versiering zij strekken, moet een bevredigend resultaat geven. Spreker geeft ten slotte den wensch te kennen, dat ook bij den werkman het schoonheidsgevoel zich meer ontwikkelen zal. De Afdeeling zou niet beter kunnen doen, dan zooveel mogelijk schoone vormen onder de oogen van het publiek te brengen.

Deze lezing, waarvoor spreker dankgezegd wordt, geeft aanleiding tot een discussie, waarbij de heer De Vogel o. a. te kennen geeft dat, wanneer hier vervaardigde voorwerpen niet altijd getuigden van goeden smaak en kunstvaardigheid, de oorzaak daarvan dikwerf ook schuilt bij de patroons, wat hij nader aantoont.

Daarna sluit de Voorzitter de vergadering.

Afdeeling Rotterdam.

Vergadering van Vrijdag 15 Januari 1886.

Tegenwoordig 10 leden. De notulen der vorige vergadering worden onveranderd goedgekeurd.

De Voorzitter wenscht den leden en de Afdeeling allen voorspoed op deze eerste vergadering in het jaar 1886, en herdenkt den waardigen, bekwamen en innemenden Voorzitter der zuster-afdeeling te 's-Hage, den te vroeg ontslapen heer H. P. Vogel, die aan de Maatschappij en zijn familie zoo plotseling werd ontrukt. De liefde en achting, die den overledene werd toegedragen, bleek uit de tegenwoordigheid van menvele vakbroeders, vrienden, vertegenwoordigers onzer Maatschappij en van andere lichamen en corporatiën, bij het ten grave brengen van het stoffelijk overschot.

De vergadering stemde ten volle in met dit woord van waardeering. De Voorzitter deelde mede, dat de heer H. van der Linden Dzn. de benoeming tot bestuurslid had aangenomen. Genoemde heer werd, bij de aanvaarding van zijn zetel, door den Voorzitter gelukgewenscht. Tot bestuurslid, in plaats van den heer van Prooijen, werd benoemd den heer E. G. A. Fol, die deze benoeming aannam.

Ingekomen is een schrijven van het College van Brandmeesters, de medewerking der Afdeeling inroepende ter verkrijging van een »Diploma voor Brandmeesters", waartoe een prijsvraag zou worden uitgeschreven met uitloving eener premie van ƒ 20. De bedoeling was echter niet duidelijk, daar eerst gedacht werd, dat alléén de leden der Afdeeling zouden meedingen, maar later was vernomen, dat ook aan *Bouwkunst en Vriendschap* een dergelijke uitnoodiging was gericht. Ook de leden dier Vereeniging zouden dus aan den wedstrijd kunnen deelnemen.

Het College van Brandmeesters scheen verder te bedoelen, dat een Jury door de beide Vereenigingen zou worden benoemd, die ook het programma zal kunnen samenstellen, ofschoon het College het recht bedong om een der *niet*-bekroonde antwoorden te laten uitvoeren. Tegen dit laatste opperde de heer Van der Linden bedenkingen, en vroeg waartoe de Jury dan eigenlijk zou dienen. Bij de uitvoering van een bouwwerk kan soms de practische ontwikkeling en moraliteit van den bekroonde in twijfel worden getrokken, weshalve de prijsuitschrijvers in zoo'n geval vrij *moeten* zijn welk ontwerp en onder wiens leiding dit zal worden uitgevoerd. Bij het maken van een diploma kan echter geen bezwaar van dergelijken aard gemaakt worden, weshalve hij zich tegen zulk een voorbehoud verzette.

De Voorzitter beloofde de zaak met het College nader te zullen bespreken, waarna de Vergadering in beginsel besloot hare medewerking tot de prijsvraag te verleenen.

De Voorzitter deelt mede, dat op 29 Januari de heer Le Comte van Delft voor de Vereeniging *Kunstvlijt* een lezing zal houden over *»licht en bruin"* De leden der Afdeeling worden door *Kunstvlijt* uitgenoodigd, die lezing bij te wonen.

De Voorzitter vraagt, wie van de leden iets heeft mede te deelen, waarop de heer Voorhoeve, naar aanleiding van hetgeen op de vorige vergadering in zake de cholerabarak aan de Linker-Rottekade was besproken, berichtte, dat hij door onderzoek der couranten is te weten gekomen, dat de Gemeenteraad slechts heeft toegestaan: het maken van een lokaal of ruimte voor lagere scholen, maar dat er nimmer sprake is geweest om een houten cholerabarak aldaar te plaatsen, die, ingeval van brand, een zeer groot gevaar voor de daarin liggende lijders zou opleveren, gezwegen nog van de onmogelijke afvoer der fecaliën en van het waschwater. Besloten werd in de volgende vergadering op deze zaak terug te komen.

De heer Bekking noodigde daarna de leden der Afdeeling uit ter bijwoning van de vergadering tot Bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid op 21 Januari, in Caledonia, waar als spreker zal optreden de heer H. C. van Woerden, technoloog, technisch directeur van de ateliers voor photolithographie enz. van de firma G. J. Thieme, te Arnhem; deze heer zal de nieuwste toepassingen der photolithographie bespreken en mededeelingen over photolithographie, lichtdruk, photogravure enz. doen. De Voorzitter dankte, namens de Afdeeling, den heer Bekking, maar betuigde zijn spijt, dat deze vergadering juist samenviel met de vergadering van *Bouwkunst en Vriendschap*, waar de heer Weissman van Amsterdam een spreekbeurt zal vervullen, bij welke vergadering de leden der Vereeniging *Kunstvlijt* worden uitgenoodigd. Daarop vroeg de heer Fol het woord om aan de vergadering, en inzonderheid aan den heer Bekking, eenige inlichting te vragen omtrent bliksemafleiders, daar hij op de in aanbouw zijnde kerk te Neuzen een afleider plaatsen moet. Voornamelijk bracht hij deze zaak ter sprake omdat dezer dagen beweerd is, dat, in plaats van platina-, tegenwoordig nikkelpunten worden aangewend; hij vraagt nu, of nikkel daarvoor een goed materiaal is. De heer Bekking geeft verre de voorkeur aan platina omdat hij bij ondervinding weet, dat platina blank blijft, terwijl zilveren punten zwart werden. Nikkel heeft hij nog niet voor dit doel gebruikt, maar uit hetgeen hij bij vernikkelde voorwerpen heeft waargenomen, leidt hij af, dat nikkel »aanslaat." Voorts wijst hij op de zoo noodige *hardheid* der spits, daar zelfs aan platina-spitsen soms nog holletjes ontstaan.

De heer Bekking deelt omtrent de plaatsing van den bliksemafleider nog mede, dat op de fabriek der Electriciteitsmaatschappij »de Khotinsky" alhier, aan het grondeind drie zware koperen platen zijn aangebracht van een meter in het vierkant, welke voorzorg, gepaard aan de zeer diepe ligging dier grondplaten, zeker als afdoende kan worden beschouwd, maar op die wijze wordt een bliksemafleider bijzonder kostbaar. Uit een en ander blijkt, dat het leveren en het plaatsen van een bliksemafleider een werk van vertrouwen is, waarbij de prijs dus niet op den voorgrond moet treden.

De Voorzitter doet alsnu eenige belangrijke mededeelingen, opgehelderd door duidelijke teekeningen, omtrent de ventilatie en verwarming van het Parlementsgebouw te Londen. Het onderwerp is wel niet nieuw, maar het is gebleken, dat deze inrichting nog steeds als een der beste oplossingen op dit gebied kan aangemerkt worden Hij bespreekt daarbij de mislukte pogingen tot oplossing van dit vraagstuk voor genoemd gebouw. Het daar nog steeds gebruikt wordende systeem dateert van het jaar 1850 en berust op den toevoer van warme en koude lucht in een en hetzelfde ondergronds-kanaal. Dit kanaal heeft links en rechts zijkanalen naar luchtkamers, die zich onder den geheelen vloer bevinden, welke luchtkamers door 300,000 gaatjes de versche verwarmde of afgekoelde lucht door den vloer, die door een kleed bedekt is naar boven persen. Hierdoor wordt echter het stof omhoog gestuwd, hetgeen zeer hinderlijk is voor de Parlementsleden, maar overigens voldoet deze inrichting zeer goed. Tot afvoer van de lucht dient een groot kanaal boven het plafond, welk kanaal eveneens door zijkanalen in verbinding staat met caissons, die in het plafond zijn aangebracht. Uit dit afvoerkanaal gaat een buis naar beneden, waar de af te voeren lucht door een vuur aangetrokken, verbrand en door een hongen schoorsteen afgevoerd wordt. Des zomers wordt de lucht in de kelders door ijs afgekoeld. Deze inrichting is zeer kostbaar.

De Voorzitter deelt nog mede, dat de corridors van het Ministerie van Justitie door een verwarmingstoestel worden verwarmd, terwijl elke zaal en kamer een haard of kachel heeft, naar keuze van de ambtenaren, die daarin verblijf houden. Deze combinatie schijnt zeer goed te voldoen.

De Vice-voorzitter, de heer Voorhoeve, zegt den heer Cramer dank voor zijne belangrijke en duidelijke voordracht en beveelt de Afdeeling aan voor meerdere mededeelingen, waarna de vergadering wordt gesloten.

Afdeeling 's-Gravenhage.

Vergadering van Vrijdag 15 Januari 1886.

De vergadering, hedenavond gehouden, was geheel gewijd aan de nagedachtenis van den overleden Voorzitter, den heer H. P. Vogel.

Na voorlezing der mededeeling van dat overlijden, door de kinderen van den overledene, en van een deelnemend schrijven dienaangaande vanwege het Hoofdbestuur der Maatschappij aan de Afdeeling, nam de Voorzitter, de heer Van Lith, het woord om, wijzende op den met rouw omfloersten Voorzitterszetel van den overledene, door eenige welgekozen woorden in het licht te stellen, welk waarlijk groot verlies geleden werd door den dood van den heer Vogel, zoowel door de maatschappij in het algemeen, als door de Academie alhier en onze Afdeeling in het bijzonder.

Dat de heer Vogel zeer bemind was, daarvan getuigde de warme instemming, waarmede het voorstel van het Bestuur der Afdeeling werd aangenomen, om n.l. zijne nagedachtenis zooveel mogelijk in aandenken te doen blijven, door te trachten een monument op zijn graf te stichten; daartoe werd eene commissie benoemd, die zoo spoedig mogelijk aan dat voorstel uitvoering zal geven.

Nadat een der leden, namens de Vergadering, het bestuur had dankgezegd voor de waardige wijze waarop het de Afdeeling bij de begrafenis had vertegenwoordigd, sloot de Voorzitter de vergadering.

Afdeeling Leeuwarden.

Vergadering van Vrijdag 15 Januari 1886.

De Voorzitter opent deze bijeenkomst met een welkomstgroet aan de leden bij de intrede van het nieuwe jaar.

De notulen der vorige vergadering worden onveranderd goedgekeurd en eveneens de begrooting voor dit dienstjaar vastgesteld.

Hierop werd het woord gegeven aan het lid W. C. de Groot, die eene voordracht wenschte te houden over *Landbouwwoningen*. De inrichting en vorm hiervan, die zich in hoofdzaak regelt naar de verschillende landbouwstelsels, wordt door den spreker op eene duidelijke wijze behandeld en door tal van teekeningen, ook der onderdeelen, toegelicht; in hoofdzaak werden de eischen genoemd, die gesteld zijn voor een goede Friesche boerenplaats, waarvan, in tegenstelling bij andere woonhuizen, alle gemakken der bewoners op den achtergrond staan en die geheel voor eene gemakkelijke uitoefening van het bedrijf wordt ingericht. Op bouwgronden heeft men behoeften aan groote bergruimte, terwijl bij greidplaatsen een goede stalling op den voorgrond staat; bij kleigronden is een kleine stal voldoende, terwijl op schrale gronden, met het oog op eene goede bemesting, behoefte is aan een grooten veestapel. Wordt bij een bouwplaats een ruime dorschvloer verlangd, bij greidplaatsen stelt men hooge eischen voor een doelmatigen melkkelder.

Dit laatste onderdeel van dergelijke gebouwen, waarvan eene goede ligging en de doelmatigheid veel kan bijdragen tot ruime boterproductie wordt door spreker meer nauwkeurig omschreven.

Vervolgens worden ook de typen uit andere provincien van ons land nagegaan, en dankt de Voorzitter den heer De Groot voor zijne belangrijke bijdrage.

Aan eene uitnoodiging tot de verschillende leden der Afdeeling gericht, om eenige hunner al of niet uitgevoerde ontwerpen op dezen avond tentoon te stellen, was door de heeren Nijdam, Van der Weijde, Kramer, De Groot, Stoett, Van der Hoef, Faber en Van Wijngaarden gevolg gegeven en prijkte het gezellige vergaderlokaal met tal van teekeningen, waaronder verschillende werden opgemerkt, die als ontwerp en om hare bewerking een woord van lof verdienden.

Hierop werd deze bijeenkomst, die trouw werd bezocht, gesloten, nadat de heer Noordendorp nog eenige waardeerende woorden had gewijd aan wijlen den heer H. P. Vogel.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

— Tot aanvulling van het korte bericht, in het voorgaande nommer opgenomen, omtrent het ten grave brengen van het stoffelijk overschot van den architect H. P. Vogel, dient, dat de lijkstoet werd voorafgegaan door een zestiental leerlingen uit de hoogste klasse van de afdeeling *Bouwkunde*. De directeur en de vijf oudste leeraren der Academie droegen de slippen van het lijkkleed en achter den lijkwagen volgden de andere leeraren, waarbij zich oud-leerlingen hadden aangesloten.

In rijtuigen volgden deputatiën van de Besturen der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, van de Haagsche Afdeeling dier Maatschappij en van Architectura et Amicitia.

Aan de groeve stonden velen om de laatste hulde te brengen, waaronder de Raad van Bestuur der Academie van Beeldende Kunsten, een deputatie van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs, het Bestuur van Arti et Industriae, directeur en onderwijzers der Ambachtsschool en verschillende bouwkundigen.

In het vroegere bericht werd verzuimd melding te maken van het door den architect Mondt gesprokene: hij drukte den wensch uit, dat spoedig op het graf een gedenkteeken mocht verrijzen om getuigenis af te leggen van de achting en de vereering der oud-leerlingen, waartoe ook spreker behoorde.

AMSTERDAM. Het Bestuur van het Genootschap *Natura Artis Magistra* heeft eenige architecten uitgenoodigd, het ontwerp voor een ethnographisch museum in te zenden. Tengevolge van dezen beperkten wedstrijd is de bouw van dit museum aan den ingenieur-architect A. L. van Gendt, tedezerstede, opgedragen.

— In eene dezer dagen gehouden vergadering van het Nederlandsch brood-, koek- en hanketbakkersbond is in hoofdzaak het plan vastgesteld voor de in 1886 vermoedelijk in het Paleis voor Volksvlijt te houden Internationale Vaktentoonstelling met Congres. Er werd besloten een waarborgfonds te vormen van ten minste *f* 10,000, in aandeelen van *f* 50, waarin vóór en staande de vergadering reeds voor een niet onaanzienlijk bedrag was deelgenomen.

LEEUWARDEN. Naar men ons meldt, hebben de heeren Th. Van den Broek en Barneveld Kooy, te Amsterdam, concessionarissen voor den aanleg en de exploitatie eener drinkwaterleiding te Leeuwarden, als *prise d'eau* het Pikmeer en de Wijde Ee, nabij Grouw, gekozen.

Op hun verzoek hebben Gedepateerde Staten van Friesland vergunning verleend om, ten behoeve van genoemde waterleiding, een drietal zinkers te leggen in de provinciale vaarwaters.

ASSEN. Op voorstel van het Dagelijksch Bestuur heeft de Raad aan den heer L. A. L. Kortman, civiel-ingenieur te Veendam, concessie verleend voor aanleg en exploitatie van een stoomtram van het station Assen, langs den parallelweg en den provincialen kunstweg, naar de Hilte, en hem toegekend een subsidie van *f* 10,000, en wel gedurende 10 jaren *f* 1000. Een voorstel, om gedurende 5 jaren *f* 2000 te betalen, werd niet ondersteund en daarna ingetrokken. Subsidie en concessie vervallen, als de lijn niet gereed en in exploitatie is gebracht vóór 1 januari 1888. Voor de richtige nakoming der voorwaarden moet de concessionaris *f* 1000 in de gemeentekas storten.

GOUDA. Het Gemeentebestuur heeft als deskundigen inzake de gasfabriek benoemd de heeren: Van der Horst, directeur der gasfabriek te Leiden, en S. Kenens, directeur der gasfabriek te Alkmaar.

CORRESPONDENTIE.

Den Heere J. B. J. te G. Uw stukje over Hedendaagsche Kunst komt in een volgend nommer.

ADVERTENTIEN.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op **Maandag den 25 Januari 1886** des namiddags ten twee ure zal in kamer N°. 46 van het Centraal Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam*, worden **aanbesteed** volgens bestek N°. 374.

„Het maken van een Haltegebouw en verdere werken aan de Anna Paulownastraat te Den Haag."
Begrooting *f* 20.500.

Bestekken met teekening zijn tegen betaling van *f* 2.— per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, kamer N°. 154 van bovengenoemd Centraal Administratiegebouw, alwaar ook inlichtingen zijn te verkrijgen.

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is aangegeven.

De Administrateur.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BAZALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quennast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Bazalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en bazaltkeien.

ASSOCIATIE.

Een jong architect zoekt gelegenheid zich te **ASSOCIEEREN** met een anderen collega, liefst met eenen die zich uit de zaken wenscht terug te trekken, om na zekeren tijd de zaak geheel **over te nemen.** Adres *franco* brieven letter H aan het Bureau van deze courant.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 25 Januari 1886**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis in het **openbaar aanbesteden:**

A. **Het verbouwen van de Openbare Lagere School der 1e klasse N°. 7, in de Karthuizerstraat;**
B. *a.* **Het vernieuwen van af de Watersloven en tevens verbreeden van de vaste houten Brug N°. 87, over de Spiegelgracht aan de Prinsengracht;**
b. **Het vernieuwen van de vaste houten Brug N°. 103, over de Looiersgracht voor de Looiersdwarsstraat. Beiden met de leverantie van alle daartoe noodige Materialen.**

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stads-Drukkerij, tegen betaling van *f* 1.— voor de sub A (met één teekening) en *f* 0.20 voor de sub B genoemde.

Inlichtingen worden gegeven voor de sub A genoemde ten kantore van den Stads-Architect, Raadhuis Kamer No. 101 en voor de sub B genoemde aan den Stads-Timmertuin, des ochtends van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voorn.:
VAN TIENHOVEN,
De Secretaris,
LE JOLLE.
Amsterdam, 12 Januari 1886.

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, van **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoenen dat vele Intekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door „DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware **één** geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12.— „ „6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit **36** Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten, en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *Ie Uitgever* P. GOUDA QUINT.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Aanbesteding.

Het R. K. PAROCHIAAL KERKBESTUUR van de H. ANNA, te *MOLENSCHOT*, nabij *Gilze-Rijen* bij *Breda*, is voorneemens aan te besteden op **Dinsdag 26 Januari 1886**, des namiddags ten 2 ure, in de Herberg bij A. BINK alhaar.

Het Bouwen van eene KERK met TOREN en bijbehoorende werken.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage in voornoemde Herberg.

Bestekken met een stel teekeningen zijn op franco aanvrage à *f* 4.— verkrijgbaar, zoolang de voorraad strekt, bij den Boekhandelaar EDUARD VAN WEES te *Breda*.

Aanwijzing op het bouwterrein op Vrijdag 22 Januari 1886 des voormiddags ten 12 ure. Inlichtingen geeft de Architect J. J. VAN LANGELAAR te *'s Prinsenhage* nabij *Breda*.

Ministerie van Financiën.
LANDSGEBOUWEN.
AANBESTEDING.

Op **Dinsdag, 9 Februari 1886**, des middags ten 12 ure, zal onder goedkeuring van den Minister van Financiën, aan het gebouw van het Ministerie van Financiën worden **aanbesteed:**

Het onderhouden en herstellen van het gebouw waarin gevestigd zijn de kantoren van de Hypotheken en van het Kadaster te 's Hertogenbosch, gedurende het tijdvak van 1 April 1886 tot en met 31 Maart 1889.

Het bestek ligt ter lezing aan het Departement van Financiën, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2de district te *'s Gravenhage*, aan het kantoor van de Hypotheken en het Kadaster te *'s Hertogenbosch*, en in het gebouw van het Provinciaal Bestuur van *Noordbrabant*.

Inlichtingen worden gegeven door den voornoemden Rijksbouwmeester te *'s Gravenhage* en door den Hoofd-Opzichter bij de Landsgebouwen J. J. G. RINKES te *Breda*.

Aanwijzing zal worden gedaan op Zaterdag, 30 Januari 1886, des voormiddags ten 10 ure.

's Gravenhage, 6 Januari 1886.

De Minister van Financiën,
BLOEM.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *Zuidwolde* zijn voornemens **Vrijdag 22 Januari 1886**, des morgens om elf uur in het Gemeentehuis publiek **aan te besteden:**

a. **Het bouwen van een School en Onderwijzerswoning te Linde.**
b. **Het bouwen van eene School te Veeningen.**

In twee perceelen en in massa.

De bestekken en de teekeningen liggen voor gegadigden ter inzage in het Gemeentehuis te *Zuidwolde* en ten Kantore van den Architect H. E. HOEGSMA te *Hoogeveen*, bij wien tevens nadere inlichtingen zijn te bekomen.

Bestekken zijn op *franco* aanvrage te bekomen aan het Gemeentehuis; die van perceel *a* tegen betaling van *f* 1. en die van perceel *b* voor *f* 0.50.

Aanwijzing in het Gemeentehuis één uur vóór de besteding.

Zuidwolde, 6 Januari 1886.

De Burgemeester,
ENGELENBURG.
De Wethouder,
J. J. WESTENBRINK.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek.
SINZIG a/Rijn.

Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zooals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.

Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland
Firma **MARTIN & C°., Amsterdam.**

OPROEPING
van Jongelingen.

De aandacht wordt gevestigd op de voorwaarden tot **opleiding van jongelingen voor het Kader der Genietroepen in Nederlandsch-Indië**, omschreven in de *Nederlandsche Staatscourant* van 7 *Januari* 1886, waarvan afdrukken **kosteloos** zijn te bekomen bij het Departement van Koloniën.

FABRIEK VOOR METAALBEHANDELING
VROEGER
J. N. SCHELTEMA.
Koper- en Zinkgieterij Smederij.
AMSTERDAM J. N. SCHELTEMA, Dir. Beerenstraat 20.

Als Vertegenwoordigers van de verschillende fabrieken recommandeeren wij
KURKSTEEN,
het lichtste Bouwmateriaal dat er bestaat (ongeveer 7 maal lichter dan baksteen) en uitmuntend geschikt voor:
OPVULLING VAN HOLLE MUREN,
Vervaardiging van droge Wanden,
het beste Isoleer-middel voor Stoomketels, Stoompijpen, Daken enz. enz.

TROTTOIRTEGELS
en **VLOERSTEENEN** in verschillende Vormen, Kleuren en Afmetingen; **het sterkste** en **goedkoopste materiaal**, dat in den Handel is.

ROLLUIKEN
van **Staal** en **Hout**, zelfrollend en met drijfwerk.
IJZEREN SCHUIFDEUREN.
GEGOLFD IJZERBLIK
voor DAKEN, BRUGGEN, DEKKEN enz.
Complete IJzeren Daken en Gebouwen enz.
E. & P. ROTTSIEPER, te Ronsdorf (Rijnpruisen).

Referentiën bij: de Hollandsche IJzeren Spoorweg-Mij.; Rotterdamsche Tramweg-Mij.; de Heeren Architecten W. C. METZELAAR te *'s-Hage*, M. A. DE ZWART te *Voorburg*, J. SCHOTEL te *Rotterdam*, J. A. VAN DER KLOES te *Delft*, J. C. VAN WIJK te *Rotterdam*, JACQUES LEIJH te *Haarlem*, Staarinekaarsenfabriek *Gouda*, enz. enz.

Agenten gevraagd. **(EEREDIPLOMA TE AMSTERDAM 1883.)** Men vrage Prospectus enz

Aanbesteding.

Op **Dinsdag 9 Februari 1886**, des namiddags te halftwee zal door het R. K. Parochiaal Kerkbestuur van den H. Lambertus te *Hoeven* bij *Oosterwijk*, *Noordbrabant*, Bisdom *'s Bosch*, in het lokaal van Mej. Wed. C. VAN DER VEN, aldaar, worden

AANBESTEED:

Het bouwen van een GESTICHT met KAPEL, SCHOLEN en OUDE-MANNEN- en VROUWENHUIS aldaar.

Bestek en teekeningen liggen van af **26 Januari e. k.** ter inzage in 't lokaal van aanbesteding en zijn van af dien datum te verkrijgen bij de Heeren GEBROEDERS SCHRIJVERS aldaar, de bestekken ad *f* 1.— per exemplaar en de afdrukken der teekeningen ad *f* 3.— het stel van 5 stuks.

Aanwijzing in *loco* op **Woensdag 3 Februari** voormiddags 11 ure.

Inlichtingen geeft H. R. HENDRIKS, Bouwkundige te *Oss*.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'s-HERTOGENBOSCH* zullen op **Donderdag 28 Januari 1886**, voormiddag 10 ure, ten Raadhuize aldaar, bij enkele inschrijving **aanbesteden**:

1°. **Het leveren van gegoten IJzeren Buizen en Hulpstukken. (Bestek n°. 4.)**

2°. **Het leveren van Afsluiters, Brandkranen en Reservestukken. (Bestek n°. 5.)**

Een en ander ten behoeve der Gemeentelijke Hoogdruk-Waterleiding.

De bestekken met teekeningen liggen ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en zijn deze verkrijgbaar bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE aldaar, tegen betaling van *f* 2.50 per stel.

Aanwijzing in loco zal geschieden op Zaterdag 23 Januari e. k., voormiddag 10 ure.

De inschrijvingsbiljetten moeten vóór 3 ure des namiddags van den dag, dien der aanbesteding voorafgaande, in de ten Raadhuize daartoe gestelde bus gestoken zijn.

's-Hertogenbosch, 7 Januari 1886.

Burgemeester en Wethouders voorn.,
V. D. DOES DE WILLEBOIS.
De Secretaris,
J. N. G. SASSEN.

MAGAZIJN VAN TEEKENBEHOEFTEN

voor **Bouwkundigen.**

van Th. J. DOBBE en ZOON

te UTRECHT, Voorstraat H 502 en 503.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. — **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales: **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**
Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.**

Geëmailleerd-IJzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Grasvures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.

PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:

VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.

Trottoir-IJzerstoen en Cementtegels.
Groote voorraden.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.S.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jlz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdokskade, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN zal 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling zal 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Tot Buitengewoon Eerelid is benoemd de heer Jac. Ankersmit, Wethouder van Publieke Werken te Amsterdam.

2°. Tot Bestuurder is, in de plaats van den heer C. B. Posthumus Meyjes, gekozen de heer F. J. Bremmer Hzn.

3°. Als Bestuurders zijn herkozen de heeren Henri Evers en Ed. Cuypers.

4°. Het Bestuur is samengesteld als volgt:
Jan Springer, Voorzitter;
E. T. A. Damen, Vice-voorzitter;
Th. G. Strengers, 1ste-Secretaris;
Henri Evers, 2de-Secretaris;
F. J. Bremmer Hzn., Penningmeester;
Ed. Cuypers, Bibliothecaris.

5°. Als Redacteur is herkozen de heer A. Salm G.Bzn.

6°. Als gewoon lid is aangenomen de heer J. Krijgsman.

7°. Van de rentelooze leening ten behoeve van de stichting der Bibliotheek zijn uitgeloot de aandeelen N°s. 4, 14, 16, 32 en 46.

8°. De inlevering der ontwerpen van de uitgeschreven 1ste gewone prijsvraag „Een Protestantsche Dorpskerk" moet geschieden vóór of op 1 Februari 1886.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

30ste *Algemeene, tevens* 856ste *gewone vergadering, gehouden* 20 *Januari* 1886.

De Voorzitter, de heer Jan Springer, opende de vergadering met eene toespraak, waarin hij het lief en leed, door het Genootschap in het afgeloopen jaar ondervonden, in herinnering bracht. Het ledental is wederom aanzienlijk vermeerderd, en de belangstelling in de Genootschapszaken nam toe; dank zij de medewerking van velen, bevatte het Orgaan ook dit jaar weer veel belangrijks, de vergaderingen vonden een druk bezoek, de geldmiddelen zijn in bevredigenden toestand. Gelukkig bleef het Genootschap in het afgeloopen jaar voor verliezen gespaard, doch in de eerste dagen van het pasbegonnen jaar overleed de heer H. P. Vogel, een der oprichters van het Genootschap, gedurende verscheiden jaren ijverig Bestuurder en laatstelijk zeer gewaardeerd Eerelid. Spreker schetste Vogel als kunstenaar en als mensch, en wijdde eenige diepgevoelde woorden van waardeering aan zijn nagedachtenis. Nadat de leden van hunne instemming met deze woorden hadden blijk gegeven, besloot de Voorzitter met den wensch, dat Architectura dit jaar voor verliezen behoed moge blijven en voortdurend in bloei moge toenemen.

Nadat de ingekomen stukken zijn voorgelezen, werd de heer J. Krijgsman als gewoon lid geballoteerd en aangenomen en tot het installeeren der nieuwe leden overgegaan.

De 1ste-Secretaris, de heer Strengers, verkreeg daarop het woord tot het uitbrengen van het jaarverslag, waaraan wij het volgende ontleenen.

Buitengewone eereleden werden niet benoemd, zoodat hun getal onveranderd bleef, wat eveneens bij de eereleden het geval was.

Het Bestuur was op 1 Januari 1885 samengesteld als volgt:
J. H. Leliman, Eerevoorzitter;
Jan Springer, Voorzitter;
C. B. Posthumus Meyjes, Vice-voorzitter;
Th. G. Strengers, 1ste-Secretaris;
J. H. T. Löning, 2de „
E. Damen, Penningmeester;
E. Cuypers, Bibliothecaris.

De heeren Strengers en Damen, die in de Januarivergadering moesten aftreden, werden herkozen.

De heer Löning verzocht in Augustus van zijne bestuursfunctie ontheven te mogen worden en verkreeg eervol ontslag, waarna de heer Henri Evers in zijne plaats benoemd werd.

De Commissie van Redactie was samengesteld als volgt:
Jan Springer, Voorzitter;
C. B. Posthumus Meyjes, Vice-voorzitter;
J. H. T. Löning, Secretaris;

E. Damen, Penningmeester;
E. Cuypers;
A. Salm G.Bz.;
Th. G. Strengers;
A. W. Weissman.

De heer Weissman, die in de Januari-vergadering aftrad, werd herkozen, en in plaats van den heer Löning, die het secretariaat nederlegde, werd benoemd de heer Henri Evers.

Het permanent bureau der Redactie bleef bestaan uit de heeren:
Jan Springer;
C. B. Posthumus Meyjes;
A. W. Weissman.

De Commissie, belast met het behandelen van bepaalde vakken en het oplossen van in de vraagbus gevonden vragen, bestond op 1 Januari 1885 uit de heeren:
Jan Springer, Voorzitter;
C. B. Posthumus Meyjes, Vice-voorzitter;
J. H. T. Löning, Secretaris;
J. A. van der Sluys Veer;
G. van Arkel;
F. J. Bremmer Hz.;
Th. G. Strengers;
W. J. Vuyk;
A. W. Weissman, Rapporteur.

De heer W. J. Vuyk bedankte voor het lidmaatschap dezer Commissie. Eerlang zal een nieuw lid benoemd worden.

Wegens vertrek naar elders werden de heeren Henri Evers, Joh. Stillmann en Jb. Reygers ontheven van hunne functie als correspondeerende leden te Buda-Pest, Muiden en Purmerend. Als correspondeerend lid te Brussel werd benoemd de heer Valère Dumortier, *Président de la Société Centrale des architectes de Belgique*.

De overige correspondentschappen ondergingen geen verandering.

Het getal gewone leden, dat verleden jaar 129 bedroeg, is gestegen tot 135, het aantal buitenleden klom van 138 tot 206, dat der kunstlievende leden van 12 tot 15, dat der donateurs van 13 tot 15.

Het totaal van het ledental was op 1 Januari 1885 332, op 1 Jannari 1886 393.

In het jaar 1885 werden gehouden 1 algemeene, 3 buitengewone en 16 gewone vergaderingen. De vergaderingen werden gemiddeld door 47 leden bezocht. Een buitengewone vergadering, waarop de tentoonstelling, ter gelegenheid van het dertigjarig bestaan van het Genootschap georganiseerd, geopend werd, had plaats in een der zalen van het Militie-commissariaat, één vergadering in het Natuurkundig Laboratorium, de overige vergaderingen in het American Hotel.

Op 4 Februari gaf de heer C. B. Posthumus Meyjes eene bijdrage, waarin hij het *Paleis van Justitie te Brussel* besprak.

Den 18den Februari behandelde de heer A. W. Weissman den bouw van *Ziekenhuizen* en de eischen, daarbij te stellen.

Dr. P. C. Kaz hield den 4den Maart eene verhandeling over de *Telephoon*, door proeven toegelicht.

Op 18 Maart besprak de heer E. Damen *Abattoirs* en hunne inrichting, waarbij hij uitvoerig stilstond bij het slachthuis, thans te Amsterdam in aanbouw.

De *Westinghouse-rem* werd op 1 April door den heer H. J. Walle Jz. verklaard en de voortreffelijkheid van dit stelsel in het licht gesteld.

Het *Amsterdamsche woonhuis* van 1500—1800 was het onderwerp, door den heer A. W. Weissman op 15 April in zijn voordracht behandeld.

Den 29sten April behandelde de heer L. J. Rijnink *Verfstoffen* en hare vervalschingen, en lichtte het gesprokene door proeven toe, terwijl dienzelfden avond het eerelid A. N. Godefroy de vergadering op een bijdrage over *Schinkel en Stüler* vergastte.

De *Baksteen* werd door den heer G. van Arkel op 23 September op grondige wijs besproken.

Den 14den October leverde de heer F. J. Bremmer Hz. een studie over het *Inrichten van tentoonstellingen*.

De heer J. A. v. d. Sluys Veer behandelde den 11den November de *Gewelfconstructie* van den Byzantijnschen en Romaanschen stijl, waarna de heer A. W. Weissman een bijdrage over *Hedendaagsche kunst* ten beste gaf.

Op 23 November vergastte de heer C. B. Posthumus Meyjes den leden op een uitgewerkte studie over *Duitsche Renaissance*.

Buda-Pest en zijn architectuur werd op onderhoudende wijs op 9 December door den heer Henri Evers behandeld.

De heer E. Damen sloot de reeks der bijdragen op 23 December met eene over *Graphische Statica*.

Aan afwisseling heeft het dus ook in het afgeloopen jaar niet ontbroken, en zoowel de beeldende kunst als de technische wetenschap werden met dezelfde liefde beoefend.

Ook was er veel schoons in het jaar 1885 op de kunstbeschouwingen te genieten. Zij werden gegeven:

Op 4 Februari door den heer J. B. Springer, *Le Palais de Justice à Bruxelles;* den heer H. J. Walle Jz., *Architectonische Rundschau*, en den heer J. H. T. Löning, *Entwürfe von Studirenden am Polytechnicum in Berlin*.

Op 18 Februari door den heer G. W. Eskes, *Barock und Rococo* en *Cuno's Holzbauten*, en den heer H. A. Hassink, *Stoomgemaal in de Beemster*.

Op 18 Maart circuleerden de teekeningen van de in aanbouw zijnde *Kerk te Katwijk-a/Zee*.

Den 1sten April stelde de heer J. B. Springer ter bezichtiging photographieën van de *Koloniale Tentoonstelling*, *Napels* en *Nederlandsch-Indië*.

Den 15den April werd door den heer E. Cuypers ter tafel gebracht *Die vorzüglichsten Gemälde des Herzoglichen Museums zu Braunschweig*.

Afbeeldingen van werken door *Schinkel en Stüler* werden op 29 April door het eerelid A. N. Godefroy ter beschouwing gegeven.

Den 27sten Mei bezichtigde men een collectie *Photographieën uit Italië*, door den heer Henri Evers beschikbaar gesteld.

2 September gaf de Genootschapsbibliotheek te aanschouwen *Photographieën uit Weenen*, en *l'Architecture en Belgique;* op 23 September, *Architectur Deutschlands*.

Den 14den October werden door den heer C. B. Posthumus Meyjes photographieën van de *Wereldtentoonstelling te Weenen* ter beschouwing aangeboden.

Op 28 October werd het werk, *Hôtel de Ville de Lyon* door de Genootschapsbibliotheek ter bezichtiging afgestaan.

De pasverschenen photographieën naar *Schilderijen uit het Rijks-museum* werden op 25 November door den heer E. Cuypers vertoond.

De heer Jan Springer gaf op 9 December *l'Architecture du Moyen Age en Toskane* te zien, en eindelijk nog werd door den heer Joseph Herman den 23sten December *Die Renaissance Architectur der Lombardei* vertoond.

De vraagbus verheugde zich dit jaar in een druk gebruik.

Als prijsvragen werden uitgeschreven:

1°. *Een gesmeed-ijzeren traplcuning.*

Ingekomen 8 antwoorden met de motto's: ***Leuning, 7 komma 514, Vicit vim virtus, Wingerd, Fe, Hephaistos, Pak de leuning, Vita brevis ars longa.***

2°. *Een Klokketoren voor een Raadhuis.*

Ingekomen 9 antwoorden met de motto's: *Excelsior, Toren, Germanicus, Dan zal de beiaard spelen, M. K., No time, Orno, Hendrik de Keyser, Nocturne.*

Deze ontwerpen, benevens eenige van het vorige jaar, werden beoordeeld door de heeren P. J. H. Cuypers, H. Molemans en G. B. Salm.

Voor *Een Staand uurwerk* werd aan het ontwerp van den heer Jonas Ingenohl, motto *Eikenhout*, een premie van *f* 30 toegekend.

Geen der ontwerpen voor *Een Schildwachthuis* werd bekroond.

Het ontwerp voor *Een Buitensociëteit*, onder het motto *in Extremis*, vervaardigd door den heer Joseph Herman, kreeg de prijs van *f* 75, terwijl de premie van *f* 25 aan het ontwerp *Kolom*, vervaardigd door de heeren J. P. Stok en W. Molenbroek, werd toegekend.

Voor *Een Jacht-rendez-vous* werd bekroond het ontwerp *Beaurivage*, van de heeren G. Bakkus en G. de Zeeuw, met den prijs van *f* 75, terwijl de premie van *f* 25 aan het ontwerp *Repos ailleurs*, van den heer C. Verhulst, werd toegekend en het ontwerp *Wer rastet rostet*, van den heer W. Kromhout Cz., een eervolle vermelding te beurt viel.

Het ontwerp voor *Een gesmeed-ijzeren traplcuning*, onder het motto *Wingerd*, vervaardigd door den heer W. Kromhout Cz., verwierf den eersten prijs van *f* 25, terwijl de ontwerpen *Vicit vim virtus*, vervaardiger onbekend, en *Hephaistos*, vervaardiger de heer J. C. di Gazar, loflijk werden vermeld.

Van de ontwerpen voor *Een Klokketoren voor een Raadhuis* werd bekroond met den prijs van *f* 75 het project *Nocturne*, van den heer P. H. Scheltema, terwijl het ontwerp *Orno*, door de vereeniging Architectura te 's-Gravenhage ingezonden, de premie van *f* 25 werd waardig gekeurd.

Ter gelegenheid van het dertigjarig bestaan van het Genootschap, op 23 Augustus, werd voor het eerst de bij de wet bepaalde eereprijsvraag uitgeschreven, als onderwerp waarvoor gekozen werd *Een koninklijk paleis in de hoofdstad des Rijks*, en waarbij prijzen van *f* 300 en *f* 100, benevens het eerelidmaatschap des Genootschaps voor den eerstbekroonde, werden uitgeloofd.

Er kwamen 7 antwoorden in, onder de motto's: *Multa paucis, Sansovino, Oranje-Nassau, Paleis, b, Rust roest, M* (in cirkel).

De Jury voor deze eere-prijsvraag, bestaande uit de heeren I. Gosschalk, E. Gugel en H. P. Vogel, kende geen volledige bekroning toe, doch meende het ontwerp *b* van den heer L. Beirer met *f* 150 en het ontwerp *Rust roest*, vervaardiger onbekend, met *f* 100 te moeten beloonen.

Voorts werden nog als prijsvragen uitgeschreven:

3°. *Een centraal telephoon-bureau;* ingekomen 4 antwoorden, met de motto's: *In extremis, Telephoon, Sans nom, A et A.*

4°. *Een titelblad voor De Bouwmeester;* ingekomen 8 antwoorden met de motto's: *Raphael, Meister ich rufe dich, Prijsvragen, Honoris causa, Trachten, Ambitie, Presto, Concours.*

5°. *Een Protestantsche Dorpskerk*, waarop de antwoorden 1 Februari a. s. inkomen.

De schetstochten waren dit jaar niet zoo talrijk als vroeger jaren, daar de toebereidselen tot de tentoonstelling, in Augustus jl., veel tijd in beslag namen. Slechts één tocht werd georganiseerd en wel naar Muiden.

Het 30jarig bestaan van het Genootschap werd in Augustus jl. met veel geestdrift gevierd. In de eerste plaats werd de eereprijsvraag, reeds vroeger vermeld, uitgeschreven. Voorts werd eene Internationale Tentoonstelling in de Militiezaal georganiseerd, die een groot succes had en een talrijk bezoek trok. De excursie naar Enkhuizen, die mede op het feestprogramma vermeld stond, werd door zeer schoon weder begunstigd en was zeer gezellig. Geen minder aangename stemming heerschte op den feestavond, waar het oor door een schoon concert gestreeld en de lachspieren door een geestig tooneelstuk, „de Werkstaking" getiteld, in beweging gebracht werden. De geheele feestviering liet dan ook een alleraangenaamsten indruk achter.

De 1ste-Secretaris besloot met een hartelijken wensch voor den bloei des Genootschaps.

De 2de-Secretaris las daarop het verslag der Commissie van Redactie, waaruit bleek dat deze met ijver werkzaam geweest was. Het Orgaan had volkomen aan het doel beantwoord, en behalve tal van opstellen over artistieke en technische onderwerpen, ook alle belangrijke quaesties van den dag besproken. De eerste jaargang van *De Bouwmeester* verscheen en mocht zich in een zeer goede ontvangst verheugen. De samenwerking met den Redacteur-uitgever, den heer F. W. van Gendt J.Gzn., vond op de aangenaamste wijze plaats.

Nu volgde het rapport van de Commissie, belast met het behandelen der in de vraagbus gevonden vragen. Hieraan ontleenen wij, dat deze Commissie zich o.a. onledig houdt met een onderzoek naar de wijze, waarop aan de verschillende buitenlandsche inrichtingen het bouwkundig onderwijs gegeven wordt. Een rapport over deze belangrijke zaak kan weldra tegemoet gezien worden.

Vervolgens kreeg de Penningmeester het woord om zijn rekening en verantwoording te doen. Uit zijne mededeelingen bleek, dat de rekening in ontvangst en uitgaaf sluit met een cijfer van *f* 4371.60 en met een saldo van *f* 56.03.

Namens de leden, benoemd tot het nazien der rekening, werd door den heer Van der Sluys Veer rapport uitgebracht, strekkende om den Penningmeester onder dankzegging voor zijn nauwkeurig beheer, te déchargeeren, waartoe zonder hoofdelijke stemming besloten werd.

Daarop was aan de orde de concept-begrooting, sluitende in ontvangst en uitgaaf met een cijfer van *f* 4166.53. Ook deze begrooting werd zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd.

De Bibliothecaris bracht daarop zijn verslag uit, waaruit bleek, dat in geregelde volgorde aan de leden verzonden werden:

The Architect;
Der Formenschatz;
Matériaux et Documents;
Revue Générale;
Recueil d'Architecture;
l'Emulation;
Muster Ornamente aus allen Stylen;
Wiener Bau-Industrie Zeitung;
Architectonische Rundschau;
Journal des Beaux arts;
Deutsche Bauzeitung;
Christliches Kunstblatt;
De Nederlandsche Spectator;
Encyclopédie d'Architecture;
l'Art pour tous;
Semaine des Constructeurs;
Gazette des Architectes;
l'Art et l'Industrie;

Deutsches Baugewerksblatt;
Croquis d'Architecture;
De Nieuwe Gids,
terwijl nog vele andere werken voor de leestafel werden afgestaan.

De Bibliotheek werd verrijkt met:
W. Lübke, *Geschichte der Architectur.*
S. Serlio, *Vier boecken van Architecture, door Pieter Coecke van Aelst.*
Vignola, *De vijf orden der architectuur.*
Développement des cinq ordres d'architecture suivant Vignola, Palladio, Scamozzi, et Alberti.
J. Otzen, *Baukunst des Mittelalters.*
Deutsche Renaissance, van Ortwein.
Fritsch, *Denkmäler Deutscher Renaissance.*
Sammel mappen von Concurrenz Entwürfe.
H. Licht, *Architectur Deutschlands.*
„ *Architectur Berlins.*
H. Laureys, *Cours classique d'Architecture.*
Baudry, *Concours d'Architecture.*
Encyclopedia of cottage-, farm-, and villa-architecture and furniture.
Dessins des principaux monuments d'Architecture et de Sculpture à Bruges.
Owen Jones, *Grammar of ornament.*
l'Exposition de Vienne.
H. Havard, *Objets d'Art et de curiosité.*
Meyer's *Universum.*

Vervolgens werd door de Locaal-commissarissen verslag uitgebracht, en daarna overgegaan tot het kiezen van een Bestuurder, in plaats van den heer Posthumus Meyjes, die zich niet weder herkiesbaar stelde. Gekozen werd de heer F. J. Bremmer Hz.

De heeren Henri Evers en Th. G. Strengers, aftredende Bestuurders, de heer A Salm G.Bz, aftredend Redacteur, en de heer Jan Springer, aftredend Voorzitter, werden onder daverende toejuiching herkozen. Den heer Posthumus Meyjes werd door den Voorzitter hartelijk dankgezegd voor het vele, dat hij als Bestuurder voor het Genootschap gedaan heeft, waarop genoemde heer zich bereid verklaart, ook voortaan in het Bureau der Redactie zitting te blijven nemen.

De heer Jac. Ankersmit Jr., Wethouder van Publieke Werken te Amsterdam, wordt hierop door de vergadering tot buitengewoon Eerelid geproclameerd.

De verkiezing van Locaal-commissarissen werd tot eene volgende vergadering uitgesteld.

Uitgeloot werden de aandeelen der leening ten behoeve der Bibliotheek: N°. 4, 14, 16, 32 en 46.

De Eere-voorzitter, de heer Leliman, nam ten slotte het woord om in schoone taal zijn sympathie voor het streven des Genootschaps uit te drukken.

Hierop werd de vergadering gesloten.

HET NIEUWE UNIVERSITEITSGEBOUW TE UTRECHT.

De Gemeenteraad van Utrecht besloot in zijne zitting van 21 November 1885 tot het stichten van een nieuw Universiteitsgebouw, als feestgave ter gelegenheid van het 250jarig bestaan der Hoogeschool, en droeg Burgemeester en Wethouders op den hoogleeraar Gugel, te Delft, uit te noodigen om het plan met bestek, in overleg met den Directeur der Gemeentewerken, op te maken.

In de zitting, den 21sten dezer maand gehouden, werd door Burgemeester en Wethouders aan den Raad medegedeeld, dat bij den hoogleeraar Gugel tegen samenwerking met den heer Vermeys niet het minste bezwaar bestaat, mits op gelijken voet en in dier voege, dat samenstelling van plan en bestek beider gemeenschappelijk werk zou zijn. Alle op den bouw betrekking hebbende stukken zullen beider handteekening dragen, en in gemeen overleg zal de hoogleeraar zich meer met de vervaardiging der teekeningen en details belasten en de heer Vermeys meer in 't bijzonder de uitvoering van het werk op zich nemen. Het Dagelijksch Bestuur deelde verder mede, dat het gezamenlijk honorarium voor het ontwerpen van plan, bestek en begrooting vijf procent van de aannemingssom zal bedragen en dat bovendien het salaris van den dagelijkschen opzichter, dat van den teekenaar en de reiskosten van den hoogleeraar voor rekening van de Gemeente zullen komen.

Het voorstel om de heeren Gugel en Vermeys alsnu definitief te belasten met het opmaken van plan, bestek en begrooting en met de uitvoering van den bouw, nadat het ontwerp door den Raad zou zijn goedgekeurd, werd met 28 tegen 2 stemmen aangenomen. Een der raadsleden had bezwaar tegen het honorarium en een ander lid verzette zich tegen het plan, daar hij aan het uitschrijven eener prijsvraag de voorkeur gaf.

Onzes inziens kon van eene prijsvraag geen sprake zijn met het oog op de korte tijdsruimte, die ons van de feestviering van het 250jarig bestaan der Hoogeschool scheidt.

Wij vertrouwen, dat de samenwerking van de architecten Gugel en Vermeys daartoe zal leiden, dat de grijze Bisschopstad binnen korten tijd op een waardig monument kan wijzen, waarvan de indeeling in allen deele aan de eischen van het Hooger Onderwijs beantwoordt en waarvan het silhouet getuigenis aflegt van den kunstzin, die bij eene feestgave moet voorzitten.

PRIJSVRAGEN.

Nu het publiek meer en meer de toevlucht neemt tot het uitschrijven van prijsvragen, is het de taak der vakbladen om een oog in het zeil te houden, elk programma aan eene grondige critiek te onderwerpen en de bouwkundigen voor te lichten, opdat de deelnemers aan eenigen wedstrijd voor teleurstellingen zooveel mogelijk gevrijwaard worden.

In de laatste dagen doen de prijsvragen weder van zich spreken en nauwlijks is de termijn van inzending der plans voor een concertgebouw te Tiel gesloten of die voor den aanleg van 't terrein „den Oorsprong" bij Utrecht is aan de orde. In het nommer van 14 November 1885, bladz. 397, werd het programma voor de prijsvraag te Tiel medegedeeld en melding gemaakt van eene correspondentie, met den heer Secretaris van de Spaarbank gevoerd, omtrent *a*: de aanvulling der voorwaarden met eene bepaling omtrent de samenstelling der Jury en *b*: de verhooging van den uitgeloofden prijs, die in geene verhouding staat tot den verlangden arbeid. Op grond van die briefwisseling werd de deelneming aan den wedstrijd ontraden, en werd verder gewezen op de meer dan gebrekkige inrichting van de situatie-teekening en toch zijn er 24 antwoorden ingekomen. Nu zijn wij zeer benieuwd te vernemen of het Bestuur van de Spaarbank zich door deskundigen zal doen voorlichten; zijn onze informatiën juist, dan zal dit geen plaatsvinden. En toch hebben wij niet het minste medelijden met de bouwkundigen, die zich in dezen strijd gewaagd hebben. Zij waren gewaarschuwd.

De prijsvraag te Utrecht is van een geheel ander genre; zij luidt als volgt:

PROGRAMMA

voor de prijsvraag voor den aanleg van het terrein „de Oorsprong" bij Utrecht met groepen villa's, en heerenhuizingen.

1°. Op een schaal van 1 à 250 een algemeen plan, waarop villa's en huizingen voorkomen, ter keuze en verdeeling van de heeren inzenders zelve.

Een uitgewerkt plan met opstand voor een bijbouw in overeenstemming met het bestaande buiten. Die bijbouw moet bevatten: zaal, traplokaal, ingang naar het bestaande sousterrain, spreekkamer, veranda of serre en verder privaten, kasten en datgene, wat noodig is voor de behoorlijke bewoning.

Onder den bijbouw behoeft geen sousterrain gemaakt te worden. De hoogten der bestaande verdiepingen zijn, beneden: van den vloer tot den vloer van de verdieping 3.38; van den vloer tot den zolder 4.05 M.

De fontein kan verplaatst worden.

2°. Bij de indeeling van het terrein moet vooral rekening gehouden worden met den bestaanden toestand, dat is met het Buiten, dat bestaan blijft en vergroot wordt; met de beplanting; met de hoogte van het bouwterrein en met de omliggende terreinen en gebouwen en behalve op smaak, doelmatigheid van den aanleg, speciaal ook gelet worden op het voordeelige van den aanleg voor de eigenaren.

3°. Bij het algemeen plan moet van elke villa en van elk heerenhuis, op dat plan voorkomende, een plattegrond gevoegd worden van de beneden of hoofdverdieping.

Bij die plattegrond-teekeningen van de gebouwen moet duidelijk worden aangegeven het peil van de hoogte van den vloer.

4°. De plans moeten allen vóór 1 Maart 1886 zijn ingekomen, bij den notaris J. G. Brouwer Nijhoff te Utrecht.

5°. Binnen 14 dagen na 1 Maart wordt bekendgemaakt of eenig en zoo ja, welk plan door de Commissie van Beoordeeling is goedgekeurd.

6°. Al de ingezonden plans blijven in bezit tot eene maand na de uitspraak der Commissie, waarna ieder zijn plan bij den notaris voornoemd kan terug bekomen uitgezonderd het goedgekeurde plan, hetwelk eigendom blijft van de Maatschappij. „De Oorsprongbouw", welke daarvoor de uitgeloofde som van duizend gulden op 31 Maart 1886 zal betalen.

7°. De verzegelde naambriefjes van de niet aangenomen plans worden teruggeven.

Dit programma geeft geen stof tot tevredenheid, want de uitgeloofde prijs van duizend gulden wordt alleen betaald, als eenig plan door de Commissie van Beoordeeling wordt goedgekeurd (zie punt 5). En hoe zal de Commissie worden samengesteld? In het belang van den wedstrijd is de Maatschappij „de Oorsprongbouw" alsnog verplicht om althans de wijze van samenstelling der Jury en nog liever de namen van hare leden, bekend te maken; wordt voorts bepaald, dat in elk geval het door de Jury best gekeurde plan met *f* 1000 zal worden beloond, dan bestaat er gegrond vooruitzicht op eene ernstige mededinging, die zich nu zal laten wachten.

Wij geven voorts in overweging den termijn voor het inleveren der antwoorden met een paar weken te verlengen, want voor eene degelijke beantwoording is het noodig, dat men zich ter plaatse begeeft, niet alleen om het buiten en de omgeving op te nemen, maar ook om het bestaande huis optemeten, daar de bijbouw daarmede in overeenstemming moet gebracht worden.

De situatieteekening, die voor vier gulden te ontbieden is, heeft weinig waarde.

Komen er geene veranderingen in het programma, dan wordt onthouding aan deze prijsvraag aanbevolen.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling Amsterdam.

Vergadering van Vrijdag 22 Januari.

De waarnemend Voorzitter J. B. Kam, Secretaris, opende de vergadering en las de notulen der vorige vergadering, welke goedgekeurd werden. Daarna verkreeg de heer Dr. A. Reding het woord en verklaarde in de Duitsche taal het gebruik van eenige electrische toestellen zooals verschillende soorten van schellen, barometers, die in verband gebracht zijn met eene electrische geleiding, waardoor men instaat wordt gesteld om in gebouwen, op eenigen afstand van elkander gelegen, de temperatuur van het eene gebouw in het andere af te lezen; voorts een thermometer, die, in een kamer geplaatst, bij een zekeren warmtegraad een schel in beweging brengt, vervolgens eenige klokken, die door een electrischen stroom, verbonden met een regulator, in beweging worden gebracht, en ten slotte een pendule, die geheel zonder uurwerk door afstooting van den slinger in beweging wordt gebracht.

De heer Reding ontving den dank van den Voorzitter voor zijne bijdrage.

Als Bestuursleden, in de plaats van de heeren N. Redeker Bisdom en P. J. Huibers, die zich niet weder verkiesbaar hadden gesteld, omdat zij zich elders metterwoon vestigen, werden gekozen de heeren Jos. Th. J. Cuypers en G. Moen Pz., die beiden zich de keuze lieten welgevallen, terwijl op voorstel van den heer Daniël J. Sanches de heer J. B. Kam bij acclamatie werd herkozen. Bij eerste stemming werd de heer Sanches tot Voorzitter gekozen, die van meening was voor de benoeming te moeten bedanken, waarna de keuze viel op den heer Th. G. Schill.

De heer J. de Haan, als lid voorgesteld door de heeren H. P. Berlage en J. B. Kam, werd aangenomen.

Op voorstel van een der leden werd de tijd van inlevering van de door de Afdeeling uitgeschreven prijsvraag „Een ontwerp voor een Raadhuis" verlengd tot 15 Maart 1886.

Niets meer aan de orde zijnde, werd de vergadering gesloten.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van 21 Januari 1886.

In de eerste plaats wordt mededeeling gedaan van een schrijven van de Vereeniging van Brandmeesters, die zich voorstelt de leden dezer Vereeniging en die der Afdeeling Rotterdam van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst uit te noodigen tot den wedstrijd naar een diploma voor hare Eereleden en verzoekende een der leden aan te wijzen voor het opstellen van een programma. Hieraan zal gevolg gegeven worden.

In behandeling komt het voorstel van den heer W. J. Jansen om een of meer medailles beschikbaar te stellen voor de te houden Tentoonstelling van werkstukken van ambachtslieden. Na eenige toelichting van den voorsteller wordt in beginsel daartoe besloten en de uitvoering aan het Bestuur opgedragen.

Drie leden worden bij ballotage aangenomen en vier voorgesteld.

De heer A. W. Weissman, te Amsterdam, had bereidwillig op zich genomen eene voordracht te houden en „het onderling verband der kunsten" daartoe als onderwerp gekozen.

In zijn inleidend woord trekt spreker een parallel tusschen den toestand der kunsten van thans en aan het einde der vorige en het begin van deze eeuw, en

doet daarbij den tegenwoordig veel gunstiger toestand, ook voor de Bouwkunst, uitkomen.

Tot het eigenlijk onderwerp overgaande, laat spreker de oude Aziatische kunst buiten beschouwing om met de Egyptische te beginnen, waarbij hij tot het besluit komt, dat uit de overgebleven monumenten een volkomen verband blijkt te bestaan tusschen bouw-, beeldhouw- en schilderkunst, welke beide laatste ondergeschikt bleven aan de eerste.

Bij de beschouwing der Dorisch- en Ionisch-Griekse kunst, doet spreker zien dat het verband bij de laatste reeds minder innig is dan bij de eerste. Ook bij de Romeinen is dat verband nog sterk sprekend, getuige de triomfbogen, vooral die van Titus en de bij de opgravingen van Pompeji aan het licht gekomen muurschilderingen en mozaïeken.

In de Byzantijnsche en daaraan verwante kunstrichtingen bestaat dat verband nog in hooge mate; de groote wandvlakten, die zij aanboden, gaven daartoe een gereede aanleiding, doch in de Gothiek is dit reeds minder het geval, daar die groote vlakken ontbreken, maar hierbij wordt op andere wijze daaraan tegemoet gekomen door de uitgebreide glasschilderingen, die in toepassing gebracht werden.

Ook bij de Italiaansche Renaissance komt het verband nog duidelijk uit en volgens spreker ligt de reden voor de hand; de grootste Italiaansche bouwmeesters waren niet alleen architecten, maar beoefenden ook beeldhouw- en schilderkunst, waardoor hunne scheppingen een harmonisch samenhangend geheel gaven.

Toen de gebroeders Van Eijk het eerst de schilderkunst in olieverf beoefenden, veranderde de toestand. Daardoor werd die kunst den weg gebaand zelfstandig op te treden en zij heeft daarvan ruimschoots gebruikgemaakt.

Het verband van bouw- met beeldhouw- en schilderkunst is veel minder bij de gebouwen, die hiertelande in Renaissance-vormen werden gesticht; het Stadhuis te 's-Gravenhage maakt daarop een gunstige uitzondering en de daaraan toegepaste beeldhouwwerken zijn schoon en in overeenstemming met de architectuur.

Bij de beschouwing van het vroegere Stadhuis van Amsterdam wijst spreker op de weinige harmonie, die er bestaat tusschen de wel wat droge architectuur en de weelderige scheppingen van Quellinus, zoowel in- als uitwendig. Deze kunstenaar is als zelfstandig schepper opgetreden evenals de schilders, die aan de versiering van dat gebouw hebben medegewerkt. Hoe verdienstelijk ook hun aller arbeid is, er ontbreekt een innig, harmonisch verband tusschen hunnen arbeid en het gebouw.

Na de noodige aandacht aan den Rococostijl geschonken te hebben, behandelt spreker vrij uitvoerig de stijlen van de drie Lodewijken, waarbij hij doet uitkomen dat tusschen de bouwvormen, door den beeldhouwer aangebracht, en de onderwerpen, door den schilder gekozen, verband bestaat, maar dat ten laatste het wit daarbij ten troon werd verheven; het eerste Keizerrijk was niet bij machte daaraan een einde te maken en nog weinige jaren geleden konden wij daarvan ruimschoots genieten. In de laatste tien jaren is dit anders en beter geworden. Spreker noemt de decoratie van het Rijks-museum te Amsterdam een schrede op dien goeden weg, hoewel door de voor een goed deel minder groote krachten, waarover daarbij kon beschikt worden, alles niet is zoo als het kon en moest zijn.

Ten slotte wijdt spreker eenige woorden aan de wijze, waarop hiertelande veelal met de versiering onzer bouwwerken wordt omgesprongen, vooral bij den huisbouw. Daarbij wordt de architect, de man, die het geheel heeft gedacht, slechts zelden geraadpleegd; de eigenaar kiest daarvoor, als de tijd der uitvoering is aangebroken, menschen naar eigen keuze en als die niet zeer ontwikkeld zijn, gaat de eenheid tusschen hun werk en dat van den bouwmeester te loor. Ook in dit opzicht zijn wij op den goeden weg, dank de zorgen, die aan kunst- en nijverheidsonderwijs thans worden besteed.

Spreker eindigt zijne, grootendeels geïmproviseerde, voordracht met de beste wenschen voor den bloei van *Bouwkunst en Vriendschap* en de Bouwkundige Leesvereeniging *Kunstvlijt*, van welke vereenigingen een 70 tal leden tegenwoordig waren.

Een luid applaudissement en eenige hartelijke woorden van den Voorzitter brachten spreker den dank van de Vergadering voor de even doorwrochte als sierlijke voordracht.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Het café-restaurant, dat op het Scheveningsche Seinpostduin te Scheveningen zal worden opgericht, volgens het ontwerp van den architect H. Wesstra Jr., moet den 4den Juni gereed zijn. Moet men de geruchten gelooven, dan zou de groote concertzaal 1500 personen kunnen bevatten en het open terras ruimte voor meer dan 3000 personen aanbieden.

Een Neptunusbeeld, op een hoogte van 25 Meter boven de grondvlakte, zal den koepel van het gebouw bekronen.

AMSTERDAM. Dinsdag j.l. is een meeting gehouden, uitgeschreven door »De Unie", waarop de tramplans van den heer Sanders werden besproken. Ten slotte werd door de talrijk bezochte vergadering een motie aangenomen, waar het totstand komen eener uitbreiding van het tramwegnet in Amsterdam, met aansluiting aan een centuurbaan en aan trams naar de buitengemeenten, wenschelijk werd verklaard. Deze motie is door het Bestuur ter kennis van den Raad gebracht, die Woensdag het afwijzend preadvies van Burgemeester en Wethouders op de aanvragen der heeren Sanders c. s. en Bos c. s. om concessie voor tramlijnen behandelde. Besloten werd een nader onderzoek der aanvragen te doen plaatshebben.

— Het Bestuur van »Arti et Amicitiae" bericht, dat voor den in 1885 gehouden wedstrijd van het fonds Willink van Collen zijn ingekomen elf schilderijen, voor welker beoordeeling de Eerevoorzitter der Maatschappij, Charles Rochussen, als Jurylid het Bestuur terzijde stond. De prijs werd toegewezen aan de schilderij »Arrestant", van den heer Jan Hoijnck van Papendrecht, terwijl de premie werd toegekend aan de schilderij »Halt in 't bosch", van den heer Willem Witsen. Alle ingezonden stukken zijn tot en met 28 Januari in de Kunstzaal der Maatschappij te Amsterdam tentoongesteld.

— Ter gelegenheid van het 25jarig bestaan der Ambachtsschool van de *Maatschappij voor den Werkenden Stand*, dat in de volgende week zal worden herdacht, zal eene tentoonstelling van werkstukken en teekeningen worden gehouden in de lokalen der school op de Weteringschans, alhier.

Deze tentoonstelling is kosteloos te bezichtigen van af Dinsdag 26 tot en met Zondag 31 Januari a. s. van 10—3 uur.

Wij wenschen, dat een druk bezoek het bewijs zal leveren van de belangstelling in deze inrichting — de eerst-gestichte van dien aard in Nederland —, waarvan het doel is, om jongelieden op grondige wijze op te leiden tot de ambachten, in verband met den burgerbouw, en tot machinisten van de kleine vaart, fabrieken, spoorwegen, enz.

— De heeren Frederik Muller en Co., Doelenstraat 10 alhier, hebben een zeer belangrijken catalogus van 2842 werken over Nederlandsche Geschiedenis en Plaatsbeschrijving verzonden, met opgave van den prijs, waarvoor die werken bij hen te verkrijgen zijn. De inrichting van den catalogus verdient lof; bij de geschiedenis is de chronologische volgorde in acht genomen en bij de plaatsbeschrijving de topographische.

ARNHEM. In de laatste zitting van den Gemeenteraad werd de mededeeling gedaan, dat Burgemeester en Wethouders aan den eervol ontslagen gemeente-architect A. van Cuylenburgh Jr. een jaarlijksch pensioen hebben verleend van ƒ 1866.66⅔, overeenkomende met twee derden zijner jaarwedde.

DELFT. Het voetstuk voor het standbeeld van Hugo de Groot zal van gepolijst rood Zweedsch graniet vervaardigd en door den heer G. Brongers te Amsterdam geleverd worden naar eene teekening, ontworpen door den heer Garnier, architect der Groote Opera te Parijs.

VENLOO. De Gemeenteraad heeft het besluit genomen tot eigen exploitatie van de gasfabriek en niet in onderhandeling te treden met den tegenwoordigen concessionaris, die het gas voor 7 cent aan particulieren en voor 5 cent aan de Gemeente wilde leveren.

— Voor de vacante betrekking van opzichter over den kunstweg van Heerenveen naar Bergum hebben zich niet minder dan 112 sollicitanten aangemeld. De jaarwedde bedraagt ƒ 800. Hebben alle gegadigden de noodige bekwaamheid om het toezicht naar behooren uit te voeren, dan kan men met recht beweren, dat de markt overvoerd is.

DOKKUM. Voor de betrekking van directeur der gemeentereiniging, alhier, hebben zich niet minder dan 255 sollicitanten aangemeld.

MEPPEL. De heer H. A. van der Veen, bouwkundige te Lingen, heeft aan het gemeentebestuur concessie gevraagd voor het maken en exploiteeren eener drinkwaterleiding alhier.

— Aflevering 1 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese, te Utrecht) bevat:

De vorderingen der luchtvaart. Luchtballons ten dienste van het leger (met fig.). — Of een dier tellen kan? — Merkwaardigheden in Amerika. New-York. — De luchtspoorweg. — De schouwburgen. — Het electrisch licht in de Vereenigde Staten (met fig.). — Iets over de voortbeweging der gletschers. — Een eenvoudige methode om de ontbinding der geluidstrillingen door het oor duidelijk te maken (met fig.). — Een optisch bedrog (met fig.). — De electrische verlichting in het café Krasnapolsky (met fig.). — Kijkjes in 't Aquarium te Amsterdam. De Degenkrab (met fig.). — De mythen der Irokeezen (met fig.). — Inrichting aan uurwerken, dienende tot aanwijzing van de spanning der veer (met fig.). — Iets over de wolken. — Voorschriften en korte mededeelingen. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Vragenbus.

ADVERTENTIEN.

ASSOCIATIE.

Een jong architect zoekt gelegenheid zich te **ASSOCIEEREN** met een onderen collega, liefst met eenen die zich uit de zaken wenscht terug te trekken, om na rekeren tijd de zaak geheel **over te nemen.** Adres *franco* brieven letter H aan het Bureau van deze courant.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 9den Februari 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 435.

Het maken van een los- en ladingspoor met keibestrating achter de goederenloods te Enschede.

Raming ƒ 5490.

De besteding geschiedt volgens § 34 van het Bestek.

Het Bestek ligt van den 23sten Januari 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur M. J. VAN DUIJL te *Zutfen* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van **ƒ 0.50.**

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 3den Februari 1886, ten 12.30 ure des namiddags.

Utrecht, den 21sten Januari 1886.

Aanbesteding.

Op **Dinsdag 9 Februari 1886**, des namiddags te halftwee zal door het R. K. Parochiaal Kerkbestuur van den H. Lambertus te *Haaren* bij *Oisterwijk*, *Noordbrabant*, Bisdom *'s Hertogenbosch*, in het lokaal van Mej. Wed. C. VAN DER VEN, aldaar, worden

AANBESTEED:

Het bouwen van een GESTICHT met KAPEL, SCHOLEN en OUDE-MANNEN- en VROUWENHUIS aldaar.

Bestek en teekeningen liggen van af **26 Januari e. k.** ter inzage in 't lokaal van aanbesteding en zijn van af dien datum te verkrijgen bij de Heeren GEBROEDERS SCHRIJVERS aldaar, de bestekken ad ƒ 1.— per exemplaar en de afdrukken der teekeningen ad ƒ 3.— het stel van 5 stuks.

Aanwijzing in *loco* op **Woensdag 3 Februari** voormiddags 11 ure.

Inlichtingen geeft H. R. HENDRIKS, Bouwkundige te *Oss*.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 1 Februari 1886**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis in het openbaar **aanbesteden:**

a. **Het maken van een Gebouw voor twee openbare lagere scholen (1e klasse) aan de Van Swindenstraat op den hoek van de Pontanuastraat;**

b. **Het maken van Dijken om de aan te leggen haven voor petroleumschepen in den Amsterdammer Polder, op 1600 M. bewesten de Westelijke invaart van de Houthaven.**

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van ƒ 3 voor de sub **a** (met 4 teekeningen) en van ƒ 1 voor de sub **b** (met eene teekening) genoemde.

Inlichtingen worden gegeven voor de sub **a** genoemde ten kantore van den Stads Architect, Raadhuis kamer No. 101, en voor de sub **b** genoemde ten kantore van den Stads-Ingenieur, Raadhuis kamer No. 106, des ochtends van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:

VAN TIENHOVEN.

De Secretaris:
LE JOLLE.

Amsterdam, 20 Januari 1886.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

IEMAND, 27 jaar, **praktisch** en **theoretisch**, van goede getuigschriften voorzien, zag zich gaarne geplaatst als **TEEKENAAR, OPZICHTER** of **ONDERBAAS** bij een **Architect** of **Aannemer**, onverschillig waar en aan welk werk.

Groot salaris geen vereischte.

Adres: bureau van dit blad, letter D.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag 17 Februari 1886**, des namiddags 2 uur, zal door het R. C. Parochiaal Kerkbestuur van den H. WILLIBRORDUS te *Oeck*, *Noordbrabant*, Bisdom *'s Hertogenbosch*, ten Koffiehuize van den heer J. VAN DEN HOOGEN aldaar, worden

AANBESTEED:

Het bouwen van een Congregatiegebouw met Kapel en aanhoorende Werken, en het maken van een aanbouw aan de Pastorie aldaar, met bijlevering van alle leveranties, transporten, arbeidsloonen enz.

Bestek en Teekeningen liggen ter inzage van af **Woensdag 3 Februari e. k.**, in 't Lokaal van Aanbesteding, terwijl het Bestek van af dien dag te verkrijgen is aan ƒ 1.25 per exemplaar ter drukkerij van J. A. ACKET, te *Oeck*.

Aanwijzing in *loco* op Woensdag 10 Februari e. k., des morgens ten 11 ure.

Inlichtingen geeft H. R. HENDRIKS, Bouwkundige te *Oeck*.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 9den Februari 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek No. 436.

Het maken van de uitbreiding van het reservoir-gebouwtje op het station Heerenveen.

De besteding geschiedt volgens § 52 van het Bestek.

Het Bestek ligt van den 21sten Januari 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur W. J. KLERK DE REUS te *Meppel* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van **ƒ 0.50.**

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 4den Februari 1886, ten 11 ure des voormiddags.

Utrecht, den 20sten Januari 1885.

Autographiën.

TE KOOP **350 bladen,** of de eerste 5 jaargangen **Autographiën des Akad. Arch.-Vereins Aachen,** à 5 cent per blad. Gelegenheid ter inteekening op 't vervolg à 6 cent per blad. Te bevragen in TEFFERS' Boekhandel te *Deventer*.

MAGAZIJN VAN TEEKENBEHOEFTEN

voor **Bouwkundigen.**

van Th. J. DOBBE en ZOON

te UTRECHT, Voorstraat H 502 en 503.

FABRIEK voor METAALBEHANDELING

VROEGER

J. N. SCHELTEMA.

Koper- en Zinkgieterij

Smederij.

AMSTERDAM J. N. SCHELTEMA, Dir. Beerenstraat 20.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Boekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN** voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

OPROEPING van Jongelingen.

De aandacht wordt gevestigd op de voorwaarden tot **opleiding van jongelingen voor het Kader der Genietroepen in Nederlandsch-Indië**, omschreven in de *Nederlandsche Staatscourant* van 7 *Januari* 1886, waarvan afdrukken **kosteloos** zijn te bekomen bij het Departement van Koloniën.

AANBESTEDING.

Namens het Bestuur der Societeit »HET COLLEGIE" te *Kampen* zal de Architect EVERT BREMAN op **Vrijdag den 5 Februari 1886**, des namiddags ten 1 uur, in een der Societeitslokalen publiek **aanbesteden:**

Het bouwen van een SOCIETEITS-GEBOUW aan de IJsselkade te Kampen met hoofdtoegang aan de Oudestraat.

Aanwijzing in *loco* geeft bovengenoemde Architekt op Woensdag den 27 Januari 's morgens ten 12 uur.

Bestek en teekeningen zijn van af Zaterdag 23 Jan., tegen betaling van *f* 1.50 verkrijgbaar bij den Boekhandelaar

LAURENS VAN HULST.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.

PARKETVLOEREN en WANDTEGELS;

VILLEROY & BOCH,

BOCH FRÈRES.

MINTON HOLLINS & Cie.

Trottoir-IJzersteen en **Cementtegels.**

Groote voorraden.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;

Rollende en Expanseerende Steenenskappen,

GEBOUWEN in **Scherpboek** en zeer **andere** bouwtijen, *gehéel in ijzer of ijzer met hout of steen.*

VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,

Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking panklaar.**

Galvaniseering op Loon.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende **vestigt de aandacht** op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Grasures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jlz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De 857ste vergadering zal plaatshebben op Woensdag 3 Februari a. s., des avonds te 8 uren, in het American Hotel.

De agenda voor die vergadering is:

a. Mededeelingen van het Bestuur;

b. Installatie van den heer J. Krijgsman;

c. Verkiezing van drie Lokaal-commissarissen, op de vorige vergadering wegens het vergevorderde uur uitgesteld;

d. Bijdrage van den heer Jan Springer;

e. Kunstbeschouwing, te geven door den heer H. J. Walle Jz.;

f. Expositie van de antwoorden, ingekomen op de uitgeschreven prijsvraag „Een Protestantsche Dorpskerk".

2°. *Errata.* In *De Opmerker* n°. 4, van 23 Januari 1886, staat op blz. 27, 1e kolom, regel 19 v. o.: „en het ontwerp, *Rust roest*, vervaardiger onbekend", lees: „en het ontwerp *Rust roest, vervaardigd door den heer J. van den Ban;* voorts staat blz. 28 1e kolom, regel 34 v. b.: „De heeren Henri Evers en Th. G. Strengers, aftredende Bestuurders", lees: „De heeren Henri Evers en *Ed. Cuypers*, aftredende Bestuurders".

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) HEDENDAAGSCHE KUNST. (1)

Wie, als de schrijver dezes, belast is met het onderwijs in het bouwkundig teekenen aan eene burgeravondschool, moet dikwijls ook eenig onderricht in de bouwkunst zelve geven.

Nu de heer Moolenaar, mijn zeer gewaardeerde stadgenoot, in een der laatste nummers van *De Opmerker* zijn stem verheft tegen de studie van voorgaande kunsttijdvakken door onze aanstaande bouwmeesters, zij het mij vergund, ook mijn gevoelen mede te deelen

Dat onze maatschappij krank is, zooals de heer M. beweert, en dat dus ook onze kunst in ziekelijken toestand verkeert en daardoor geneesmiddelen van noode heeft, acht ik een zeer pessimistische beschouwing.

Wanneer ik het heden vergelijk met de periode, die wij een 25tal jaren geleden beleefden, heb ik reden te over om met den gezondheidstoestand van de maatschappij en de kunst, tevreden te zijn. Wel-is-waar is er een schaduwzijde, nl. de groote ophooping van werkvolk, de telkens scherper wordende concurrentie, het streven naar zinnelijk genot en gemakkelijk leven; toch acht ik dit niet onrustbarend en blijf gelooven aan de voortgaande ontwikkeling van onze samenleving.

Niet als een raderwerk beschouw ik de maatschappij, al heeft het geven en nemen, het bureaucratische element, de vele intriges die men waarneemt, haar in de oogen van velen gemaakt tot een machine, waarvan de deelen na lang gebruik versleten zijn. Mijns inziens is de maatschappij een organisme, dat voortgaat zich te ontwikkelen van het minder tot het meer samengestelde.

Ik put die overtuiging uit de geschiedenis der beschaving, uit de geschiedenis der kunsttijdperken, en zie de volken nu meer, dan weer minder gelukkig zijn in de vormen, waarin zij aan hun gedachten uiting geven.

Zoowel de Grieksche, Romeinsche en Moorsche, als de Romaansche, Gothische en Renaissance kunst zijn voor mij het bewijs, dat onze kunst, de bouwkunst, zoodanig georganiseerd is, dat zij steeds naar hooger streeft.

Het feit, dat de medewerkers aan de Amsterdamsche Beursprijsvraag er niet in geslaagd zijn, in eenige maanden tijds aan dat gebouw een vorm te geven, die aan de eischen van onzen kunstsmaak geheel voldoet, is nog geen bewijs, dat er geen enkel bouwmeester thans in staat zou zijn, een gebouw te scheppen, aan onze eischen beantwoordende.

Allen, die de bouwkunst beoefenen, kennen de eigenaardige moeilijkheden waarmede men te kampen heeft om in een bouwwerk de veelzijdige behoeften van onze samenleving te bevredigen. Dat men in den regel bij kleine bouwwerken beter slaagt dan bij groote, daaruit blijkt m. i., dat veelal overhaasting door tijdsgebrek de oorzaak is, waarom veel te wenschen overlaat.

Wij moeten de taal, die het menschdom in zijn bouwvormen totdusverre gesproken heeft, verder ontwikkelen; slechts dit kan de grondslag zijn, waarop wij voortbouwen.

(1) Dit stuk, reeds in het begin van Januari ons gezonden, konden wij eerst nu plaatsen. *Red.*

POLYTECHNISCHE

Had men in vroeger tijd een betrekkelijke rust, zoodat zekere vormen tijd hadden om overal door te dringen, waardoor men bepaalde stijlperiodes zag ontstaan, thans is dit geheel anders.

Een bouwwerk, dat thans eenige jaren voor zijn voltooiing eischt, is reeds verouderd vóór het nog voltooid is, zoo snel wisselen de denkbeelden, in de bouwkunst heerschende.

Men vergete echter niet, dat deze periode van leven en beweging slechts van vóór eenige jaren dagteekent, en dat er, na lang zoeken en tasten, wederom zal moeten komen een tijdperk van rust, waarin men het geleverde zal kunnen overzien, en het goede van het minder goede zal kunnen schiften. Bestudeert men dan ook de stijlen van het verledene, dan zal naar mijne meening weldra de tijd weer daar zijn, dat de kunst zich algemeen in dezelfde vormen uiten en een nieuwe stijl ontstaan zal.

Om echter tot dien toestand te geraken, is het noodig onze jongeren voor afdwalen te behoeden en wij moeten ons wel wachten, hen voor te spiegelen, als zouden wij tot den nieuwen bouwstijl kunnen geraken zonder grondige studie van de kunstvormen van voorheen.

Bij die studie behoeft de persoonlijkheid van den jongen architect volstrekt niet verloren te gaan. Door bibliotheken en kunstbeschouwingen kan ieder in de gelegenheid gesteld worden, iets van zijne gading te vinden, dat hij dan op zijne wijze kan ontwikkelen.

Het is m. i. een zielkelijk denkbeeld, als zou het scheppen van een nieuwen bouwstijl ooit het werk kunnen zijn van één persoon. De geschiedenis leert ons, dat velerlei omstandigheden moeten medewerken, om nieuwe stijlvormen te doen geboren worden.

Besteden wij daarom de weinige jaren, die den bouwkunstenaar gegeven zijn, om met volle kracht werkzaam te zijn, om, door rekening te houden met de eischen des tijds, zooveel mogelijk het ontstaan van een nieuwen stijl te helpen bevorderen.

Groningen. J. B. Jager,
Architect.

EEN BEZOEK AAN EENIGE GEBOUWEN VOOR HANDELSKANTOREN TE NEW-YORK.

De uitgebreide, reusachtige handel, die in de hoofdstad van Amerika gedreven wordt, die voor de geheele wereld den toon aangeeft voor alle artikelen van handel, beurs- en marktwezen en waarvan in een voorgaand artikel, door de beschrijving van de groote handelsbeurs (*Produce exchange*), reeds eenig denkbeeld gegeven is (1), heeft meer en meer, door zijn steeds toenemenden bloei, de behoefte aan een groot aantal kantoren doen gevoelen. Op groote schaal heeft men getracht aan die behoefte te voldoen door maatschappijen op te richten, die zich ten doel stelden groote gebouwen, uitsluitend voor kantoren ingericht, te stichten, en op die wijze verschillende handelskantoren, tot algemeen nut, voordeel en gerief, in slechts enkele gebouwen te concentreeren.

Het spreekt vanzelf, dat bij dergelijke maatschappijen de kantoorlokalen niet alleen tot lageren prijs, maar ook door gemeenschappelijke en wederkeerige voordeelen, gretiger verhuurd konden worden, dan de vroeger zoo wijd en zijd door de stad verspreide afzonderlijke kantoren. Langzamerhand ontstonden, aangemoedigd door het goede succes, meerdere maatschappijen, en eindelijk gingen zelfs vermogende particulieren, bouwkundigen, speculanten en anderen ertoe over, hun kapitaal op deze voordeelige wijze te beleggen. Op hoe grooter schaal de onderneming werd op touw gezet, hoe minder naar evenredigheid de kosten bedroegen en hoe hooger de renten van het belegd kapitaal opliepen. Geen wonder dan ook, dat telkens elk nieuw kantoorgebouw zijne voorgangers in grootte, hoogte en aantal verhuurbare kantoren overtrof en zulke inrichtingen als paddestoelen uit den grond verrezen.

Ook het publiek was weldra met deze concentratie ingenomen, daar het alle voordeelen, daaraan verbonden, spoedig inzag, en op korten afstand van de *Produce-exchange* de voornaamste kantoren in de onmiddellijke nabijheid kon vinden.

Merkwaardig is het in vele opzichten, na te gaan, hoe op de schijnbaar meest ongeschikte en wanhopig onregelmatige, hoekige en scheeve terreinen doelmatig in alle behoeften voorzien werd en hoe men dikwijls op zeer eenvoudige en practische wijze het vraagstuk wist op te lossen, om van de ongunstigste omstandigheden de beste partij te trekken en in de kleinste ruimte de meeste kantoorlokalen in te deelen, die allen ruimschoots hun aandeel van lucht en licht moesten ontvangen, zonder dat noodelooze opoffering van ruimte voor gangen, portalen, binnenplaatsen enz. plaatsvond. Ik wil eenige dezer kantoorgestichten met u bezoeken. Wij zullen met een paar kleine beginnen, om met eenige van de grootste en fraaiste te eindigen.

Wij richten onze schreden naar het middelpunt van den heuvel, de reeds meer genoemde en beschreven *Produce-exchange*, in wier onmiddellijke nabijheid ik u verzoek een oogenblik stil te staan in Stone-street tegenover no. 2 en 4. Het gebouw vertoont een zeer regelmatigen gevel, die door bijna tot aan de kroonlijst opgaande pilasters in 5 gelijke vakken verdeeld is. De verdieping gelijkstraats heeft 6 verdiepingen boven zich, en men vindt er tusschen de pilasters aan weerszijden en in het midden een lichtkozijn en daartusschen 2 dubbele deuren. De 4 daaropvolgende bovenverdiepingen bevatten elk 5 dubbele, door kolonnetten gescheiden lichtkozijnen, terwijl elke lichtopening in 2 gelijke ramen verdeeld is. De 5e bovenverdieping, evenzoo door pilasters in 5 vakken verdeeld, bevat 5 dubbele, halfcirkelvormig eindigende, en door kolonnetten gescheiden, raamkozijnen, ieder geheel overspannen door een boogvormigen strek, wiens porringlijnen aansluiten aan de kopstukken, die als console-vormige pilasterkapiteelen dienst doen. De 6e bovenverdieping bestaat uit 5 door pilasters gescheiden vakken, elk vak verdeeld in 3 gekoppelde lichtkozijnen met halfcirkelvormig bovenlicht, en waarvan de ramen ter halve hoogte in 2 deelen verdeeld zijn. De kroonlijst is uitgemetseld en vertoont over de geheele lengte 25 halfcirkelvormige boogvlakken. De behandeling van kolonnetten, pilasters, paneelen, raamfriezen, pilasterkapiteelen enz. is zeer eenvoudig en zonder buitengewonen opsmuk. Het geheel heeft eenigszins het karakter van een fabriek of gesticht. — Begeven wij ons naar de achtergelegen Bridge-street 17—21, dan zien wij den eigenlijken achtergevel, die voor deze straat als voorgevel optreedt. De benedenverdieping gelijkstraats is tot 3 winkels ingericht. Een op kolommen rustende kroonlijst draagt de 6 bovengelegen verdiepingen, die te zamen 48 gelijkvormige lichtkozijnen in gelijke verdeeling vertoonen. Op elke verdieping bevindt zich vóór de beide middelste kozijnen een ijzeren balkon met loodrecht staande ijzeren ladder, die bij brand tot redding dienen moet, en in een gebouw, waar zich steeds zoovele personen bevinden, onmisbaar is. Deze brandladder is aan een eenvoudige door consoles gedragen kroonlijst bevestigd. Elke verdieping bevat 11 kantoorlokalen, allen zeer voldoend verlicht.

(1) *Zie De Opmerker* van 19 en 26 Juli 1884.

De verwarming geschiedt door stoomcirculatie, terwijl 2 elevators ten dienste staan van hen, die dit vervoermiddel boven de trap verkiezen. Wijde gangen en portalen, benevens een voldoend aantal zeer ruime privaten en urinoirs, zijn op alle verdiepingen voorhanden.

Alleen op de bovenverdiepingen bevinden zich 66 verschillende groote en kleine kantoren. Het geheele gebouw herbergt dus alléén aan klerken en bedienden, reeds een zeer talrijk personeel. De distributie van dit gebouw is zeer eenvoudig, daar het grondvlak bijna volkomen rechthoekig is en geene bijzondere moeilijkheden aanbood.

Thans richten wij ons naar de nabijgelegen Broadway, de hoofdstraat van New-York, waar wij in N°. 18 een flink en groot gebouw aantreffen, bekend als Welles-gebouw.

De hoofdverdieping wordt bereikt door een breede hoofdtrap, toegang gevende tot het gebouw door een ruime, halfcirkelvormig eindigende doorgang, die aan weerszijden toegang verleent tot lokalen van zoogenaamd halve-verdiepinghoogte, en waarin een centrale bank en een magazijn gevestigd zijn. De middeningang wordt aan weerszijden geflankeerd door eenigszins vooruitspringende uitbouwen, versierd met pilasters van forsch gehouwen steen in blokverdeeling. In de verdieping gelijkstraats is eenerzijds een petroleumbeurs en anderzijds een zeevaartbureau gevestigd. De bovenverdiepingen zijn allen voor kantoorlokalen ingericht. De middengevel vertoont 25 lichtkozijnen, waarvan 5 als dakkapel gekarakteriseerde lichtkozijnen, en de drie verdiepingen van de beide uitbouwen bevatten 2 dubbele lichtkozijnen met fraai gehouwen tusschenpaneelen in Italiaansche Renaissance, benevens 3 enkele kozijnen, terwijl de bekroning dezer uitbouwen gevormd wordt door een met beeldwerken versierden top, die 2 verdiepingen beslaat, welke behalve 2 enkele, elk nog een dubbel lichtkozijn bevatten. De kap over het middengedeelte is blijkbaar in 2 verdiepingen verdeeld, die te zamen 12 dakkapellen uitmaken. Ook dit gebouw, geheel voor kantoren bestemd, telt een groot aantal lokalen, waarin de handelsgod Mercurius heerscht. Boven den hoofdingang staat met groote letters in het fries van de kroonlijst, die het benedengedeelte bekroont: „Welles-stichting".

Nu wij toch eenmaal in Broadway zijn, waar wij de voornaamste inrichtingen op dit gebied aantreffen, richten wij ons naar het nabijgelegen Washingtongebouw N°. 1 en 3, hoek Broadway en Battery-place. Het front aan eerstgenoemde straat is 100 voet en aan de tweede straat 175 voet breed, terwijl het aan Greenwichstreet bijna 104 voet breed is. Het ligt op een der fraaiste standen van New-York en is uitsluitend ten dienste van den handel ingericht, terwijl, behalve op de beste brandvrije constructie, bijzonder is achtgegeven op gemakkelijke en ruime toegangen, doelmatige inrichting, overvloedige dagverlichting en uitstekende ventilatie.

De directie was steeds voor elken huurder bereid, op diens verlangen verandering in de indeeling der lokalen te maken, zij was zeer vrijgevig in alle te stellen condities en verlangde wijzigingen, en ofschoon het geheele gebouw door stoom verwarmd werd, kon ieder huurder, waar hij dit verlangde, in zijn gehuurd lokaal stookplaatsen gemaakt krijgen. Teneinde zooveel mogelijk aan de verschillende eischen en behoeften van huurders te kunnen voldoen, werden op de eerste en tweede verdieping aan elke straat eenige lokalen onvoltooid gelaten.

De verdieping gelijkstraats bezit aan elke straat een breeden toegang, 4 groote en 2 kleinere dienstlokalen, 5 elevators en 2 trappen. Een groote doorgaande open ruimte verlicht op de verschillende verdiepingen alle localiteiten.

De 1e verdieping bevat 3 groote lokalen, die naar verkiezing kunnen worden ingedeeld, 1 elevator en 2 trapportalen, in wier midden 4 elevators.

De 2e verdieping bevat, behalve de beide trappen en de 4 elevators, trapportalen, gangen, gang-elevator, privaten enz. en te zamen 29 kantoren, evenals op de 3e verdieping, terwijl de 4e verdieping 31 en de 5e, 6e, 7e en 8e verdieping ieder 30 kantoren tellen, zoodat het gebouw in het geheel reeds 213 kantoren bevat, en bovendien de benedenlokalen ruimschoots gelegenheid geven, dit getal tot meer dan 250 op te voeren. Het terrein was betrekkelijk zeer regelmatig en veroorzaakte geen bijzondere moeite om tot een bevredigende indeeling te geraken.

Thans verlaten wij Broadway, om een bezoek te brengen aan het Post-gebouw, dat den naam naar zijn stichter Charles Post draagt, maar, zooals men anders allicht zou denken, niet in het minst met de posterijen in verband staat of daarmede te maken heeft. De architect van dit gebouw was Geo Post.

Het gebouw ligt aan de samenkomst van het Beursplein met Hanover- en Beaverstreet. Behalve de verdieping van den begane-grond, vindt men 7 bovenverdiepingen. Het terrein, waarop dit gebouw geplaatst moest worden, was zeer ongunstig van vorm, daar geen enkele rechte hoek te vinden was en het de meeste overeenkomst had met een scheefhoekig trapezium, van zeer onregelmatig grondvlak.

Het front van Beaverstreet wordt door 4, op blokpedestallen opgetrokken, pilasters in 3 opgaande gevelvakken verdeeld. In Hanoverstreet vertoont de smalste gevel zich als een gevelvak, geflankeerd door 2 pilasters en een ronden hoek tot overgang naar de gevels in Beaverstreet en Exchange place. De gevel in Beaverstreet heeft gelijkstraats in het midden een grooten ingang, door een halfcirkelvormig groot bovenlicht overspannen. Het kalf van dezen hoofdtoegang vormt tevens de cordonvormige afscheiding van deze en de 1e verdieping, welke op haar beurt tusschen gemelden cirkelboog en de cordonlijst, die de hoogere verdiepingen afscheidt, een halve verdieping bevat, voorzien van 4 ramen. Aan weerszijden van den hoofdingang bevindt zich een dubbele deur, aan beide zijden geflankeerd door een raam, terwijl de daarboven gelegen 1e verdieping op dezelfde wijze is ingedeeld. De kleine ramen op de halve verdieping zijn evenwel in de zijvakken (zeer tot schade van den goeden welstand) in 5 raamvakken verdeeld. Men kan zich dat niet beter voorstellen, dan door een dubbele glazendeur met bovenlichtraam, dat in de breedte in 3 gelijke deelen verdeeld is.

De cordonlijst, die de 1e verdieping van de 4 hooger gelegen verdiepingen afscheidt, dient tevens als grondslag voor de 4 pilasters, die 4 verdiepingen hoog zijn. Tusschen elke 2 pilasters vindt men 4 gekoppelde halfcirkelvormige kozijnen, zoodat men in die 3 gevelvlakken niet minder dan 48 halfcirkelvormig eindigende en geheel gelijke raamkozijnen vindt. De pilasters zijn voorzien van fraai geornementeerde kapiteelen, en teneinde de te groote hoogte der pilasters te breken, is een gedeelte onder het kapiteel over 1/4 van de geheele hoogte gecanneleerd. De pilasters dragen een lijst, die de afscheiding voor de volgende of 6e verdieping vormt. Elk raamvak wordt hier door een dubbelen pilaster van het volgende afgescheiden. De vakken, die het verlengde zijn van de pilasters, zijn met schoon geornementeerde paneelversieringen gevuld.

Boven deze verdieping bevindt zich de fraai behandelde, forsche, met consoles getooide kroonlijst, ter-

wijl de volgende verdieping tusschen elk pilastervak verdeeld is in 6 halfcirkelvormige, gekoppelde boogvensters, die onderling gescheiden zijn door spiraalsgewijze gedraaide kolonnetten. Boven elke paneelvulling is een massieve pilaster met dito versiering aangebracht; deze verdieping is als attiek gekarakteriseerd. Elke pilaster van dit attiek eindigt in een pedestalvormige bekroning, die boven het attiek uitsteekt.

Op dezelfde wijze is de gevel aan Hanoverstreet behandeld, alléén met dit onderscheid, dat zich daar geen ingang bevindt en tusschen de flankpilasters elke verdieping 6 lichtkozijnen bevat evenals die, welke in Beaverstreet geplaatst zijn. De kwartronde hoeken zijn voor de 2 onderste verdiepingen voorzien van 2 dubbele ramen en voor de 4 volgende van enkele boogramen, terwijl in de 7e verdieping een langwerpig vierkant en boven de kroonlijst een gekoppeld boograam is aangebracht. Het geheele gebouw maakt, op enkele kleine uitzonderingen na, over het algemeen een zeer gunstigen indruk, en hoewel op veel reusachtiger schaal, doet het 't meest denken aan den welbekenden gevel van Hajenius op den Dam te Amsterdam, waarmede het in vele opzichten zeer groote overeenkomst heeft.

Het gebouw is volkomen brandvrij en voorzien van spiegelruiten, terwijl de portalen en gangen met tegelwerk bevloerd zijn. Nergens is, in tegenstelling met zoovele andere gebouwen, een duistere ruimte, een onverlichte gang of kamer te vinden, terwijl elk dienstlokaal verlicht en geventileerd is door minstens 2 aan den openbaren weg uitkomende vensters.

De toegangen bevinden zich op Exchange-place (Beursplein) en Beaverstreet, en hebben door een wijden corridor gemeenschap. De lager gelegen lokalen bezitten van de straat afzonderlijke toegangen. Naar verkiezing kan stoom- of haardverwarming verkregen worden. Urinoirs vindt men op elke verdieping, terwijl closets op de bovenverdieping onmiddellijk tegenover de lifts zijn geplaatst. Deze inrichtingen zijn dus niet aan de verschillende lokalen toegewezen, maar tot algemeen gebruik, en onder speciaal toezicht van een bediende, die voor onderhoud en reinheid aansprakelijk is. Op deze wijze is voor alle gemakken van de huurders gezorgd, en alle vrees voor stank en gevaar van luchtverontreiniging vermeden.

In de lokalen van de onderste en de 1e verdieping is geen gasaanleg gemaakt, terwijl voor de hooger gelegen verdiepingen gasarmen zijn aangebracht. Wanneer de huurders zonnekappen of schermen verlangen, worden die door de verhuurders, op kosten der huurders, aangebracht. Huurders, die telegrafische of telephoon-aansluiting verlangen, zijn verplicht zich te richten naar de aanwijzingen van de verhuurders, die te voren aantoonen, hoe zij den aanleg en de richting der draden willen toestaan. Geen opschriften of aanduidingen worden uitwendig aan het gebouw toegelaten, noch boven, noch beneden de 1e verdieping, dan met toestemming van de verhuurders.

Wie in Beaverstreet den hoofdingang binnengaat, komt in een ruime vestibule, links toegang gevende aan een zeer onregelmatig zeshoekig lokaal van groote oppervlakte. Uit de vestibule voert een dubbele tochtdeur naar een breeden corridor, waarin zich een trap en 3 elevators bevinden. Ter rechterzijde is toegang tot een lokaal met direct aangrenzend kleiner vertrek. Aan het eind van den corridor bereikt men een onregelmatig vierhoekige open plaats, en door middel van een ijzeren overvloering verkrijgt men toegang tot de overige lokalen, vijf in getal en verschillend in grootte. De trap in den corridor bestijgende, gaan wij door de reeds genoemde halve verdieping naar de 2e verdieping, die zich van de vorigen onderscheidt doordat een gedeelte van den gevel aan Exchange-place onder een afdak terugblijft, terwijl de scheidingsmuren van de ondergelegen lokalen, en aansluitend aan de muren die de open-plaatsruimte omgeven, buitengevels worden, wier lichtkozijnen zoowel het volle daglicht als de frissche lucht doorlaten en uitzicht geven over de onregelmatig vierhoekige plaatsruimte. Zoodra wij boven gekomen zijn, staan wij in een corridor, die onmiddellijk verlicht wordt door de evengenoemde binnenplaats; rechts bevinden zich de 3 elevators, links de toegang tot 19 goed verlichte lokalen; langs de elevators den corridor doorgaande, zien wij nog 7 lokalen. Een traplokaal of traptoren (achter de elevators) brengt ons naar alle volgende verdiepingen, waarvan de vierde 5 lokalen aan één corridor links en niet minder dan 16 lokalen aan een corridor rechts bevat. De 4e verdieping telt 19 dergelijke lokalen, de 5e en 6e 21 en de 7e 18 lokalen, zoodat in het geheel 117 kantoren in dit gebouw gevestigd zijn.

Een der merkwaardigste gebouwen op dit gebied is wel het zeer nabijgelegen reusachtige „Mill's Building", op den hoek van Broadstreet en Exchange-place, waarbij hetzelfde openplaats-stelsel is toegepast, en dat evenzoo door den architect Geo Post ontworpen en gebouwd is. Het gebouw heeft in plattegrond den vorm van een U. Elk been van deze letter bevat een gebouw van 9 verdiepingen, en de verbindingslijn vormt een gebouw, dat niet minder dan 10 verdiepingen hoog is en 5 ramen in de breedte heeft.

Een breede halfcirkelvormige toegang, ter hoogte van de beide onderste verdiepingen, verbindt de beide hoofdgevels. De ingang is zeer fraai en wordt door een prachtig ijzeren hekwerk afgesloten.

De beide uit blokken bestaande zijpilasters dragen elk 2 gecanneleerde, met Korinthische kapiteelen versierde kolommen, die op hare beurt wederom een fraaie kroonlijst met balustraden ondersteunen. Het midden dezer kroonlijst wordt overspannen door een halfcirkelvormigen boog, waarvan het sluitstuk een console is. De driehoekige vlakken aan weerszijden tusschen dezen boog en de kroonlijst zijn versierd met fraai gehouwen ornementvullingen.

Aan weerszijden van dezen ingang verheffen zich de 8 verdiepingen hooge gevels, die door pilasters in 4 vakken verdeeld zijn, waartusschen telkens 2 lichtkozijnen zijn aangebracht.

De 2e en 3e verdieping vormen de hoogte van de blokpilasters, die een rondgaande kroonlijst dragen, welke tot steunvlak dient voor pilasters, die de hoogte van de 4e, 5e en 6e verdieping beslaan en weder een tweede kroonlijst dragen, tot afscheiding van de 7e en 8e verdieping, die evenzoo door pilasters in 4 gelijke vakken verdeeld zijn. Deze pilasters dragen een door een zwaar attiek gekroonde hoofd-kroonlijst.

Het geheele gebouw is rijk versierd met pilasters, bloemfestoenen, geornementeerde paneelvullingen, friesvullingen, leeuwekoppen, rosetten, enz. enz. Daar de hoofdgevel alleen 128 ramen op de bovenverdiepingen bevat, is dit het grootste kantoorgebouw, dat zich in de stad New-York bevindt, en het geeft een bewijs van den onbekrompen ondernemingsgeest, dien men in de Nieuwe Wereld huldigt en die alles in de schaduw stelt.

Moge de nimmer uitblijvende critiek ook al een scherp-afkeurend oordeel over dit reusachtig gebouw geveld hebben, toch verdient de heer Post hulde, zoowel voor de grootsche wijze, waarop hij zijne taak heeft opgevat en uitgevoerd, als voor de meesterlijke wijze, waarop hij zich ervan gekweten heeft.

J. C. Kruseman.

DE TENTOONSTELLING BIJ GELEGENHEID VAN HET VIJF-EN-TWINTIG-JARIG BESTAAN DER AMBACHTSSCHOOL TE AMSTERDAM.

Nu de Ambachtsscholen in vele bouwkundige kringen een punt van ernstige bespreking uitmaken en de meeningen over de vraag, of deze inrichtingen wel het nut stichten, bij hunne oprichting beoogd, zeer uiteenloopen, is het een heuglijk feit, dat de Amsterdamsche Ambachtsschool, ter gelegenheid van haar zilveren feest, de vruchten van den arbeid harer leerlingen tentoonstelt.

In de eerste plaats zijn het de teekenzalen, waarheen de bezoeker genoodigd wordt, zijn schreden te richten. Op de tafels en langs de wanden zijn daar geëxposeerd lijnteekeningen, als werkteekeningen, uitslagen, enz., handteekeningen, ornementstudiën en dergelijken.

Men kan niet ontkennen, dat bij de lijnteekeningen steeds het doel, waarmede het teekenonderwijs op Ambachtsscholen gegeven wordt, in het oog blijft gehouden. Constructie staat daar op den voorgrond, maar hoezeer wij dit ook waardeeren, gelooven wij toch, dat de jongelieden te veel tijd besteden aan wasschen en arceeren. Dat men kleuren laat gebruiken, daar waar dit noodig is om de verschillende materialen aan te duiden, achten wij zeer gepast en bevorderlijk om den lust bij de jongelieden opgewekt te houden; wij meenen echter, dat gewasschen en gearceerde schaduwen op eene Ambachtsschool gerust weg kunnen blijven. Van de isometrische perspectief is bij vele teekeningen een zeer nuttig gebruik gemaakt; op deze wijze krijgen de leerlingen een helder inzicht in anders soms onbegrijpelijke constructiën.

De keus van de voorbeelden is over het algemeen eene goede; slechts kon een weinig meer rekening gehouden zijn met de constructiewijzen van het heden. Zoo zagen wij b.v. een teekening van een houten met zink afgedekte cordonlijst, een constructie, die thans zelfs door speculatiebouwers niet meer wordt toegepast. Ook het gebruik van hardsteen als dunne platen, zooals wij het op vele teekeningen zagen, behoort goeddeels tot het verledene.

Bij het handteekenen schijnt een rationeele methode, zooals thans aan de Normaalschool wordt geleerd, nog niet in gebruik. Toch zagen wij met genoegen, dat aan het teekenen naar de natuur, vooral naar huiselijke voorwerpen, een belangrijke plaats was ingeruimd, en dat op deze wijze zeer goede resultaten verkregen worden.

Verscheiden verdienstelijke teekeningen waren bij de ornementstudies te vinden. De voorbeelden worden hiervoor goed gekozen en over het algemeen is een streven waar te nemen om aan elken stijl recht te doen weervaren. Als zeer goed geslaagd noemen wij eenige penteekeningen en eenige teekeningen, in O.-I. inkt gewasschen.

Eenige schilderproeven, b.v. nagebootste hout- en marmersoorten, letterschrift, enz. geven geen stof tot bijzondere opmerkingen, zoodat wij, onze vriendelijke wegwijzers volgend, de zalen binnentreden, waar de werkstukken zijn tentoongesteld. Vermelden wij echter eerst nog een paar aardige werkstukjes, door oud-leerlingen ingezonden.

Hetgeen in de afdeeling boetseerwerk was tentoongesteld, bleef beneden onze verwachting. Dat het onderwijs hier geen betere resultaten heeft opgeleverd, meenen wij te moeten toeschrijven aan de minder gelukkige keus der modellen, die meerendeels totaal stijlloos zijn. Te verwonderen is het dan ook niet, dat in de afdeeling beeldhouw- en meubelmakerswerk slechts zeer weinig te vinden is, dat den blik streelt. De gesneden blaadjes, enz. hebben zeer weinig aantrekkelijks, de meubelen, althans voorzooverre daarbij niet naar versiering gestreefd is, voldoen beter.

De practische oefeningen in het timmeren gaan op een Ambachtsschool veelal met eigenaardige bezwaren gepaard. Gebrek aan ruimte en de noodzakelijkheid om voorwerpen te vervaardigen, die desnoods verkocht kunnen worden, ziedaar oorzaken, waarom er aan menige Ambachtsschool meer geknutseld dan getimmerd wordt. Dat ook hier de knutselarij geheel vermeden wordt, zouden wij niet durven beweren; voorzoover wij echter konden nagaan, tracht men ook hier, waar dit mogelijk is, de leerlingen die werkzaamheden te doen verrichten, die zij later in de werkplaats zullen moeten uitvoeren.

Bij het smidswerk geldt ook de opmerking, zooeven bij het timmerwerk gemaakt, al is het niet in zoo hooge mate. Blijkens het tentoongestelde houdt men echter ook hier, zooveel men kan, den verderen werkkring van den leerling in het oog. Dat aan het vervaardigen van ornementen nog al zorg gewijd wordt, zal niemand betreuren, die weet, hoe weinig onze smeden, waar het ornementen geldt, nog kunnen leveren.

Ons bezoek aan de Ambachtsschool schonk ons de overtuiging, dat, al is ook deze inrichting niet volmaakt, evenmin als eenig menschenwerk, zij toch veel nut stichten kan.

Dat de leerlingen, als zij de school verlaten, reeds aanstonds knappe werklieden zijn, zal wel niemand verwachten; op de school wordt echter een goede grond gelegd, waarop later voortgebouwd kan worden.

Dat de opleiding der leerlingen een te hooge vlucht neemt, wat in het oog van velen een grief tegen de ambachtsscholen is, konden wij niet waarnemen. Ontwerpen zagen wij er niet, ook geen ornementstudies, die zich boven de grenzen, aan het onderwijs op ambachtsscholen gesteld, verhieven.

De ijverige Directeur zal zeker zorgen, dat de inrichting, aan het hoofd waarvan hij nu vijf-en-twintig jaren staat, steeds vooruitgaat, en dat het weinige, wat er nog ontbreekt, weldra aangevuld wordt. Daarvoor wenschen wij hem lust en opgewektheid.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling Arnhem.

Vergadering van 27 Januari 1886.

Na goedkeuring der notulen van de vorige vergadering, wordt mededeeling gedaan van de volgende ingekomen stukken:

1°. Prijsvraag, uitgeschreven door de Afdeeling Amsterdam, voor een ontwerp van een Raadhuis voor een gemeente van 20,000 inwoners.

2°. Bericht van den heer J. W. Boerbooms, dat hij zijne benoeming tot lid van 't Bestuur niet wenscht te aanvaarden.

3°. Een exemplaar van het diploma van de Vereeniging »Bouwkunst en Vriendschap" te Rotterdam, welk stuk het resultaat eener prijsvraag is.

4°. Een schrijven van de firma Van de Loo, met bericht, dat het nieuwe fabrikaat »nageperste Waalsteenen" weldra belangrijk in prijs zal verminderd worden.

Op uitnoodiging van het Bestuur aanvaardt de heer Persijn opnieuw zijne benoeming tot lid daarvan.

De heer J. W. Boerbooms stelde daarna ter bezichtiging *Das monumentale Rheinland* van D. Bock, en *Croquis d'Architecture*, waarvoor hem door den Voorzitter den dank der Vergadering wordt gebracht.

BÊRAUDINE.

De heer G. Béraud, van Maastricht, heeft dezer dagen te Amsterdam, in eene vergadering van de Afdeeling der Maatschappij van Nijverheid een voordracht gehouden over Béraudine, eene door hem uitgevonden stof.

De uitgestrekte hooge veengronden in Nederland bevatten groote hoeveelheden verweerde plantenvezels, welke tot dusverre voor niets bruikbaar waren en dus

als geheel waardeloos konden worden beschouwd. Na langdurige proefnemingen, is spreker erin geslaagd, deze zoogenaamde turfvezels dienstbaar te maken aan de nijverheid, door ze te verwerken tot vlokken, die veel overeenkomst hebben met wol. Aan deze nieuwe vezelstof is door den uitvinder de naam van *béraudine* gegeven.

Ofschoon de béraudine voor verschillende doeleinden bruikbaar is, ontleent zij echter de grootste waarde aan hare eigenschap van tot garen te kunnen worden gesponnen, van welke garens alle soorten gebreide en geweven stoffen kunnen worden vervaardigd. De béraudine, waarvan de natuurlijke kleur bruin is, kan geverfd worden en is tevens vatbaar voor bleeking, zoodat daarvan garens in alle kleuren kunnen worden vervaardigd.

De béraudine wordt verkregen door aan de turfvezels 10 à 12% wol toe te voegen. Zij bezit een groot absorbatie-vermogen; 100 Kg. béraudine nemen 800 Kg. water op. Eene eigenschap die haar, volgens het oordeel van een Fransch geneeskundige, geschikt maakt ter vervanging van de thans gebezigde verbanden. Ook ter vervanging van de o. a. in België gebruikt wordende vilten platen onder de rails (ter vermindering der dreuning) schijnt de stof aanbeveling te verdienen.

Het belang dezer uitvinding springt in het oog, wanneer men in aanmerking neemt, dat de hooge venen in Nederland ongeveer eene oppervlakte beslaan van 150,000 hektaren en dat de daarin aanwezige hoeveelheid vezelstof op 150 millioen kilogram kan worden geraamd. Deze aanzienlijke massa tot-nog-toe waardelooze turfvezels kunnen voortaan in den vorm van béraudine strekken ter gedeeltelijke vervanging van de zoo dure wol, die voor het meerendeel uit het buitenland moet worden betrokken. Door een oordeelkundig gebruik van deze goedkoope vezelstof, afkomstig uit onzen eigen bodem en daarin overvloedig voorhanden, zal het voor de Nederlandsche spinnerijen en weverijen mogelijk zijn voor hare fabrikaten eene markt te vinden, zelfs in die landen, waar hooge beschermende rechten worden geheven.

Ten einde de levensvatbaarheid en rentabiliteit dezer zoo bij uitnemendheid nationale industrie te bewijzen, heeft spreker gezamenlijk met den heer Dolk, eveneens ter vergadering aanwezig, te Maastricht eene béraudinefabriek op kleine schaal in het leven geroepen, waarvan de resultaten in alle opzichten aan de verwachting hebben beantwoord. De uit een mengsel van wol en béraudine vervaardigde lakens, waaraan op de Internationale Tentoonstelling te Antwerpen eene bekroning is ten deel gevallen, hebben geheel en al het voorkomen van enkel wollen stoffen en zijn even duurzaam; terwijl ze beduidend minder in prijs zijn, ten gevolge van de geringe waarde der turfvezels, die goedkooper zijn dan alle andere vezelstoffen. Door groote weverijen in Frankrijk en elders zijn contracten voorgesteld voor de levering van aanzienlijke partijen garens van béraudine. Die bestellingen konden echter niet worden aangenomen, aangezien niet over genoegzaam materieel en voldoende drijfkracht viel te beschikken. Het voornemen bestaat nu om aan de fabriek zoodanige uitbreiding te geven, dat dagelijks 1000 Kg. garen kan worden vervaardigd, welke garens gedeeltelijk als zoodanig in den handel zullen worden gebracht en gedeeltelijk tot stoffen zullen worden geweven.

Voor de inrichting eener machinale spinnerij en weverij met toebehooren van dien omvang is in het geheel noodig *f* 500,000 hoofdzakelijk tot het aankoopen van materiëel. Ter bereiking van het beoogde doel, zou eene vennootschap gevormd worden met genoemd kapitaal, verdeeld in 500 aandeelen van duizend gulden.

De heer Béraud deed verschillende monsters der nieuwe stof circuleeren en lichte zijne mededeelingen, die later door den heer Dolk in het Nederlandsch werden herhaald, door middel van projectie-beelden nader toe.

Het gesprokene werd met belangstelling gevolgd, terwijl de Voorzitter, de heer Delprat, den heer Béraud ten slotte in heusche bewoordingen dankzeide voor diens interessante mededeelingen, en de hoop uitsprak, dat deze nieuwe tak van nijverheid aan de verwachtingen beantwoorden en tot de welvaart van het vaderland bijbrengen mocht.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

AMSTERDAM. Het Brood-, Koek- en Banketbakkersbond geniet zeer veel ondersteuning in zijn pogen, om den eerstvolgenden zomer hierterstede eene internationale tentoonstelling op het gebied der bakkerij te houden. Het waarborgfonds van *f* 10,000 is volteekend en er zal eene internationale bakkerij-tentoonstelling tot stand komen, waarvan de eer van het initiatief behoort aan het wakkere bestuur van het bond.

— Dinsdagavond jl. werd het 25jarig bestaan der Ambachtsschool van de Maatschappij voor den Werkenden Stand feestelijk herdacht. Verschillende autoriteiten en eene deputatie van oud-leerlingen waren daarbij tegenwoordig. De Voorzitter, de heer C. Dijserinck, schetste in eene uitvoerige rede het lief en leed, dat de Ambachtsschool in het afgel. open tijdvak ondervonden heeft, waarna de oud-leerling Ligthart onder eene hartelijke toespraak — ook namens zijne mede-oud-leerlingen — aan het Bestuur de bustes van de oprichters, de heeren Leliman en Tetterode aanbood. Met muziek en zang werd deze feestavond besloten, die bij alle aanwezigen de aangenaamste herinneringen zal achterlaten.

GRONINGEN. Aan den directeur en den opzichter bij de gemeentelijke gasfabriek zijn gratificatien van 750 en 250 gulden toegekend voor buitengewone werkzaamheden, door hen verricht terzake van den bouw van een gashouder met waterkuip.

DORDRECHT. In de dezer dagen gehouden vergadering van de Afdeeling der Vereeniging tot Bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid werd besloten tot wederopzeggens *f* 5 als jaarlijksche bijdrage te schenken aan de Vereeniging *Christiaan Huijgens*, ten behoeve van de vakschool voor horlogemakers. Daaana kwam aan de orde het rapport der Commissie voor het onderzoek, of eene tentoonstelling van gastoestellen hierterstede financieel uitvoerbaar zou zijn en voldoende nut kon opleveren; de Commissie gaf als hare meening te kennen, dat meerdere bekendheid met de verschillende toepassingen van het gas, voor de kleine nijverheid goede vruchten zou afwerpen, vooral als er bij de inzendingen op gelet wordt toestellen tentoon te stellen, die bij de nijverheid in gebruik zijn. De zaak zal op bescheiden voet moeten aangevat worden, om haar financieel uitvoerbaar te maken, en in elk geval op kleiner schaal dan te Middelburg, waar het nadeelig saldo *f* 2500 bedroeg. De grondregelen, door de Commissie ontworpen, werden in discussie gebracht en met kleine wijzigingen aangenomen, zoodat het vooruitzicht bestaat, dat nog in dit jaar eene tentoonstelling van gastoestellen zal gehouden worden. De leden werden ten slotte vergast op eene tentoonstelling van verschillende ontwerpen, door den architect Veth, gedurende zijn dertigjarig verblijf alhier, gemaakt, waarvoor de Voorzitter hem een woord van dank bracht.

— Nader wordt ons medegedeeld, dat de Gemeenteraad aan de Commissie van exploitatie der gasfabriek machtiging heeft verleend tot het kosteloos verstrekken van hulpleidingen, gas voor andere doeleinden dan verlichting, en eene subsidie van *f* 300 ten behoeve der in September te houden tentoonstelling van gastoestellen heeft toegestaan.

— Den 20sten dezer maand had de aanbesteding plaats van 36 woningen door de vereeniging *Eigen haard*, waarvan de oprichting in het nommer van 7 November jl. werd medegedeeld. Elk blok van 18 woningen kost *f* 24747 en bestaat uit een middendeel van twee woningen onder een topgevel, ter wederzijde waarvan zes huisjes onder één lijst ontworpen zijn, terwijl op elk der hoeken twee woningen van eenigszins anderen vorm staan; iedere woning heeft een voór- en achterkamer met daartusschen gelegen alkoof, benevens keuken en zolder. De bewoners, die na verloop van tijd eigenaar kunnen worden, zullen *f* 1.50 per week moeten betalen, maar kunnen, op mindering der vastgestelde hoofdsom, meer afdragen.

— Directeuren der *Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid* hebben zich tot den Minister van Binnenlandsche Zaken gewend met verzoek, om het teekenonderwijs op de lagere scholen verplichtend te stellen.

— Volgens het *Vaderland* is de civiel-ingenieur J. B. Cores de Vries door het *Comité du Chemin de fer funiculaire* te Montreux (Zwitserland) aangesteld als ingenieur bij het aan te leggen kabelspoor Lyon—Caux.

— Voor de betrekking van directeur van den Schielandschen tram meldden zich meer dan 70 sollicitanten aan, waaronder officieren, rechtsgeleerden, ingenieurs enz.

ZAANDAM. Voor de betrekking van gemeente-opzichter zullen weldra sollicitanten worden opgeroepen. De Gemeenteraad bracht het daaraan verbonden tractement van *f* 600 op *f* 750.

ADVERTENTIEN.

Hollandsche IJzeren

Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op **Maandag den 15 Februari 1886** des namiddags ten twee ure zal in kamer N°. 46 van het Centraal Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed** volgens bestek N°. 376:

Het maken van eene Goederenloods en verhoogde los- en laadplaats met bijbehoorende werken op het Stationsemplacement den Haag.

Begrooting *f* 40.000.

Bestekken met teekening zijn tegen betaling van *f* 2.— per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, kamer N°. 154 van bovengenoemd Centraal Administratiegebouw, alwaar ook inlichtingen zijn te verkrijgen.

Aanwijzing geschiedt als in de bestekken is vermeld.

De Administrateur.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 8 Februari 1886**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis in het openbaar **aanbesteden**:

a. **Het leveren van bezaagde en onbezaagde eiken, grenen, vuren en dennen houtwaren, teer, pik en smeedijzer, ten dienste der Gemeentewerken, onder beheer van den Wethouder belast met de Publieke Werken der Gemeente Amsterdam, gedurende het jaar 1886.**

b. **Het leveren van vijlen, spijkers, steenkolen, ijzerkramerijen, bereide en onbereide verfwaren, touwwerk, schoonmaakgereedschappen, zink, koper; koper- en ijzerwerk; kalfvatwerk; emmers en putaen; bezems; manden; poetskatoen; kurkenzakken; strookdweilen en matten, kalk, cement, witzand en blauwe steenen, ten dienste der Gemeentewerken, onder beheer van den Wethouder belast met de Publieke Werken der Gemeente Amsterdam, gedurende de jaren 1886, 1887 en 1888.**

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stads-Drukkerij, tegen betaling van *f* 0.25 voor de sub a en *f* 0.50 voor de sub b genoemde.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris:
A. v. d. ELST Az. *L. S.*

Amsterdam, 28 Januari 1886.

Theod. Ferd. BIERHORST, Haarlem,
Eerste Nederl. Mozaïekfabrikant,
levert Marmer-, Mezaïek-, Granito- en Terrazzo-vloeren.
Eikenhouten Parketvloeren,
Parquets Hydrofuges,
Systeem DAMMAN & CASSARD.
Asphaltvloeren en Houtcementdaken.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *Graauwbergen* zijn voornemens op **Vrijdag den 5 Februari 1886**, 's morgens te elf uur, in het gemeentehuis publiek **aan te besteden:**

a. **het bouwen van een school te Ane;**
b. **het bouwen van een school te den Velde;**
c. **het bouwen van een onderwijzerswoning te Holthone;**
d. **het verbouwen der school te de Krim aan de Lutterhoofdwijk.**

in vier perceelen en in massa.

De bestekken en de teekeningen liggen voor gegadigden ter inzage in het gemeentehuis te *Graauwbergen* en ten kantore van den architect H. E. HOEGSMA te *Hoogeveen*, bij wien tevens nadere inlichtingen zijn te bekomen.

Bestekken zijn op *franco* aanvrage te bekomen aan het gemeentehuis, tegen betaling van *f* 0.50 voor ieder perceel.

Aanwijzing één dag voor de bestoding, beginnende des morgens te 10 uur, samenkomst ten huize van den logementhouder NIEUHOFF te *Graauwbergen*.

Graauwbergen, den 18 Januari 1886.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
O. VAN RIEMSDIJK, *Burgemeester.*
J. HAZELAAR, *Wethouder.*

Aanbesteding.

Op **Dinsdag 9 Februari 1886**, des namiddags te halfdrie zal door het R. K. Parochiaal Kerkbestuur van den H. Lambertus te *Heeren* bij *Oisterwijk*, *Noordbrabant*, Bisdom 's *Bosch*, in het lokaal van Mej. Wed. C. VAN DER VEN, alhaar, worden

AANBESTEED:

Het bouwen van een GESTICHT met KAPEL, SCHOLEN en OUDE-MANNEN- en VROUWENHUIS aldaar.

Bestek en teekeningen liggen van af **26 Januari o. k.** ter inzage in 't lokaal van aanbesteding en zijn van af dien datum te verkrijgen bij de Heeren GEBROEDERS SCHRIJVERS aldaar, de bestekken ad *f* 1.— per exemplaar en de afdrukken der teekeningen ad *f* 3.— het stel van 5 stuks.

Aanwijzing in *loco* op **Woensdag 3 Februari** voormiddags 11 uur.

Inlichtingen geeft H. R. HENDRIKS, Bouwkundige te *Oss*.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;
Bollende en Expanseerende Stoomverkappen,
GEBOUWEN in **Scherpboek** en naar **andere bouwwijzen**, geheel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen**.
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.
Galvaniseering op Loon.

IEMAND, 27 jaar, **praktisch** en **theoretisch**, van goede getuigschriften voorzien, zag zich gaarne geplaatst als **TEEKENAAR, OPZICHTER** of **ONDERBAAS** bij een **Architect** of **Aannemer**, onverschillig waar en aan welk werk.

Groot salaris geen vereischte.

Adres: bureau van dit blad, letter D.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 9 Februari 1886**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

1°. **Het ONDERHOUD der bestratingen gedurende het jaar 1886.**
2°. **Het leveren van 20500 stuks GRESKEIEN van de Ourthe.**

Aanwijzing Dinsdag 2 Februari 1886, 's voormiddags 10 uur, bureau Publieke Werken; bestekken met gezegeld inschrijvingsbiljet verkrijgbaar ter Secretarie, tegen betaling van *f* 0.50 per stuk.

Provincie ZUID-HOLLAND.

AANBESTEDING.

Op **Maandag den 8ste Februari 1886**, des voormiddags ten 11½ ure, zal onder nadere goedkeuring, door den Voorzitter, of een der Leden van het College van Gedeputeerde Staten der Provincie *Zuid-Holland*, en in bijzijn van den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, aan het lokaal van het Provincial Bestuur te *'s-Gravenhage*, worden **aanbesteed:**

Het VERANDEREN van de Kerkbrug, liggende over de vaart tusschen het gehucht „den Hoorn" en het dorp Schipluiden en het AFGRAVEN van een gedeelte der Molenwerf van den Kerkpolder langs die vaart.
Raming *f* 7000.

Deze aanbesteding zal geschieden bij enkele inschrijving, overeenkomstig § 434 der A. V.

Het bestek ligt ter lezing aan het lokaal van het Provincial Bestuur van *Zuid-Holland* te *'s-Gravenhage*, en is voorts, op *franco* aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij de Boekhandelaars firma GEBROEDERS VAN CLEEF, Spui n°. 28*a*, te *'s-Gravenhage* en door hunne tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Nadere inlichtingen, ook omtrent de kosten der besteding zijn te bekomen bij den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, J. VAN DER VEGT, te *'s-Gravenhage*, terwijl aanwijzing in loco zal plaats hebben op Woensdag 3 Februari te voren, aanvangende aan de Kerkbrug des 's morgens te 10 uur.

De Gedeputeerde Staten der Provincie Zuid-Holland,
FOCK, *Voorzitter.*
F. TAVENRAAT, *Griffier.*

MAGAZIJN VAN TEEKENBEHOEFTEN
voor **Bouwkundigen.**
van Th. J. DOBBE en ZOON
te UTRECHT, Voorstraat H 502 en 503.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BAZALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Hardsteen in Bazalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en bazaltkeien.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag 17 Februari 1886**, des namiddags 2 uur, zal door het R. C. Parochiaal Kerkbestuur van den H. WILLIBRORDUS te *Oeck*, *Noordbeerbant*, Bisdom *'s Hoeck*, ten Koffiehuize van den heer *J.* VAN DEN HOOGEN aldaar, worden

AANBESTEED:

Het bouwen van een Congregatiegebouw met Kapel en aanhoorende Werken, en het maken van een aanbouw aan de Pastorie aldaar, met bijlevering van alle leveranties, transporten, arbeidsloonen enz.

Bestek en Teekeningen liggen ter inzage van af **Woensdag 3 Februari e. k.**, in 't Lokaal van Aanbesteding, terwijl het Bestek van af dien dag te verkrijgen is aan *f* 1.25 per exemplaar ter drukkerij van J. A. ACKET, te *Oeck*.

Aanwijzing in *loco* op Woensdag 10 Februari e. k., des morgens ten 11 ure.

Inlichtingen geeft H. R. HENDRIKS, Bouwkundige te *Oeck*.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Woensdag den 17 Februarij 1886**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het MAKEN, LEVEREN en OPSTELLEN van de hydraulic-mains, afvoerbuizen, klim-, brug- en dippijpen, schuiven, afsluiters, kranen, separators, lantaarnarmen, ijzeren gereedschappen enz., ten behoeve van de uitbreiding der gemeente-gasfabriek aan den Oost-Zeedijk.

Bestek, voorwaarden en teekeningen liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn vanaf Maandag den 1 Februarij aanstaande verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers, *Hoathuis* 73, tegen betaling van *f* 2.50

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld *Timmerhuis*, terwijl de aanwijzing in loco zal plaats hebben op *Donderdag* den 11 *Februarij* 1886, des voormiddags ten 11 ure.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

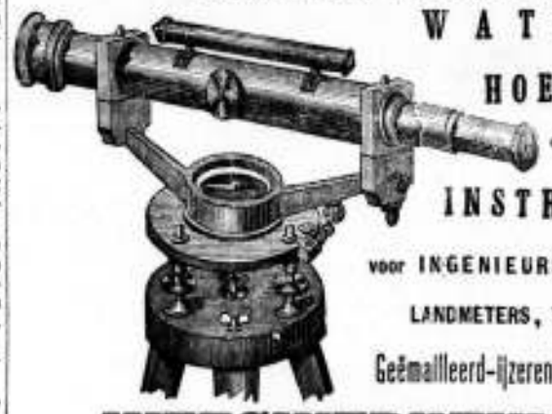

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek. SINZIG a/Rijn.

Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zooals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.

Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland

Firma **MARTIN & Co., Amsterdam.**

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.

PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:

VILLEROY & BOCH,

BOCH FRÈRES.

MINTON HOLLINS & Cie.

Trottoir-IJzersteen en Cementtegels.

Groote voorraden.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

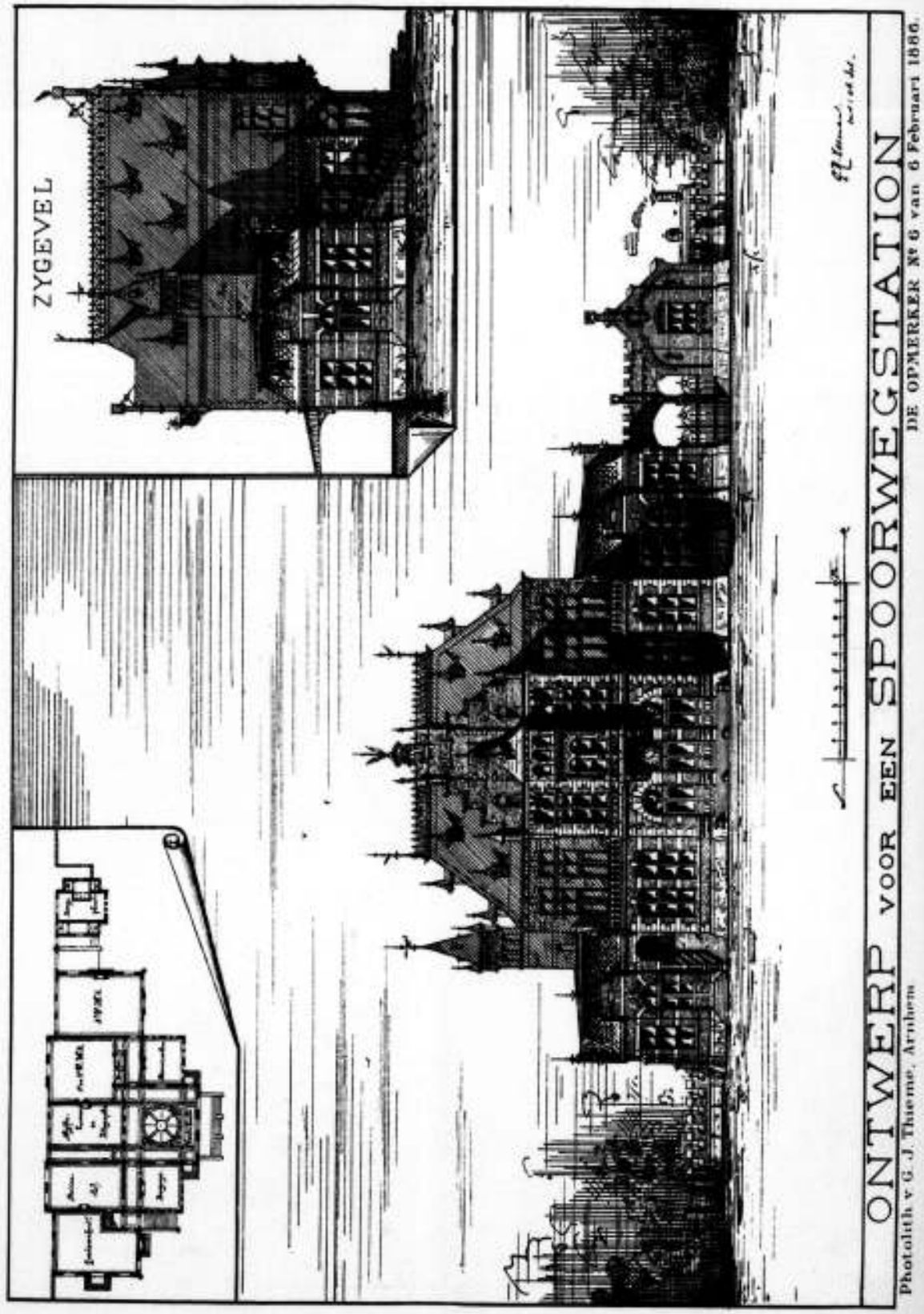

EEN-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 6. ZATERDAG 6 FEBRUARI 1886.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën:
Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdokskade, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij voorafbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als Lokaal-commissarissen zijn gekozen de heeren E. van den Bossche, R. A. Heij en H. J. G. Jansen.

2°. Op de prijsvraag „Een protestantsche dorpskerk" zijn 8 ontwerpen ingekomen; onder de motto's: Abraham; Partant pour la Syrie; ML; Prediker I vers 2 : 12; Tact et Spera; Fiat Voluntas tua; Synode; Nous verrons.

3°. Als gewoon lid is voorgesteld, door de heeren J. Olthuis en J. A. van der Sluys Veer, het buitenlid de heer R. Mentz.

4°. Als kunstlievend is toegetreden de heer H. E. van Dam te Amsterdam en als buitenlid de heer F. L. Kanters te Rotterdam.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) BIJ DE PLAAT.

ONTWERP VAN EEN SPOORWEGSTATION VOOR EEN PROVINCIESTAD.

Dit ontwerp, vervaardigd door den heer G. A. Zeeman, was ingezonden op de prijsvraag, door het Genootschap in 1883 uitgeschreven. Om het vele verdienstelijke, dat het bevat, heeft de Redactie gemeend, het met goedkeuring van den vervaardiger, te moeten publiceeren.

(A. et A.) DE RENAISSANCE IN DUITSCHLAND.

DOOR

C. B. POSTHUMUS MEYJES.

Het tijdperk der Renaissance in de verschillende landen van Europa heeft voortbrengselen van zoo geheel verschillende soort en kunstwaarde doen ontstaan, dat het een ruim veld voor studie is, de eigenaardigheden en het karakteristieke van elk dezer kunstrichtingen, op verschillenden bodem gekweekt, nauwkeurig waar te nemen.

Ieder land en elk volk heeft in de bloeiperiode zijner bouwkunst een nationaal karakter weten te leggen, dat, hoewel somtijds verbasterd en teloorgegaan door vermenging en door het toepassen van motieven aan den vreemde ontleend, toch uit de hoofdmomenten zijner uiting bepaalde types heeft doen ontstaan.

Een kort overzicht van het vele schoone en werkelijk echt nationale, op Duitschen bodem ontstaan, zal ik trachten, aan de hand van de beste werken over dit onderwerp, saam te stellen

Vóór het jaar 1873 was er zeer weinig bekend van de vele schoone voortbrengselen der Duitsche Renaissance. Zelfs de Duitsche architecten hadden toenmaals geen volledig overzicht over de door het geheele Duitsche Rijk wijd en zijd verspreid liggende monumenten, en het uitstekende werk over dit onderwerp, door A. Ortwein saamgesteld, was een der eerste verzamelingen der voortbrengselen dezer kunstperiode.

Door de, uit den aard der zaak aan vele moeilijkheden verbonden, langzame verschijning van deze uitgave en de niet zeer uitvoerige beschrijving der platen, voldeed het in den beginne slechts gedeeltelijk in de bestaande behoefte aan een grondig uitgewerkt, historisch overzicht der bouwwerken, die in de XVIe en XVIIe eeuw in Duitschland waren verrezen.

Aan Professor Wilhelm Lübke komt de eer toe, de eerste volledige geschiedenis over den stijl der Duitsche Renaissance te hebben geboekstaafd. Met onverdroten ijver heeft deze kunstvorscher persoonlijk geheel Duitschland doorgereisd, om alle bekende monumenten te bestudeeren, hunne geschiedenis na te vorschen, in alle grootere en kleinere plaatsen des Rijks de nog onbekende bouwwerken op te sporen en uit oude archieven en documenten hunne geschiedenis samen te stellen. Uit de aldus verzamelde gegevens bijeengebracht, verscheen in 1873 de eerste druk van Lübke's *Geschichte der Deutschen Renaissance*, die weldra was uitverkocht en, herzien en bijgewerkt, door meerdere uitgaven werd gevolgd.

De Duitsche Renaissance treedt het eerst op omstreeks het jaar 1500 in schilderwerken en plastische kunst.

Terwijl in Frankrijk in het begin der XVIe eeuw, door den krachtigen steun van het Hof, de Renaissance uit Italië overgebracht en op eigen bodem

inheemsch gemaakt werd door hare toepassing in prachtige bouwwerken, werd in Duitschland, door den toenmaals heerschenden toestand van onrust en tweespalt, een breede ontwikkeling van kunsten en wetenschappen tegengehouden. Eerst omstreeks het midden der XVIe eeuw is de invloed van het nieuw ontwaakte kunstleven in Italië op de bouwwerken in Duitschland te bespeuren, en van dien tijd tot het begin der XVIIe eeuw, dus van 1550—1600 bereikt de zoo origineele Duitsche Renaissance haar toppunt van bloei, om daarna, gestremd door de rampen van den dertigjarigen oorlog (1618), tot volkomen verval te geraken.

Zeer merkwaardig is het, na te gaan welke verschillende invloeden hebben gewerkt op de ontwikkeling der Renaissance in Noord-, Zuid- en Midden-Duitschland.

Terwijl in Beieren en Oostenrijk de Italiaansche Renaissance door de Katholieke Vorsten voor hunne bouwwerken met voorliefde werd toegepast en daardoor een door Italianen ingevoerde bouwwijze in het leven werd geroepen, was in Saksen, Brandenburg, Wurtemberg en de Pfalz meer de Fransche invloed te bespeuren, aan wier prachtige kasteelen de Duitschers de schoone open trappenhuizen op de slotpleinen ontleenden.

In de Noord-Duitsche handelssteden daarentegen — van Bremen tot Lubeck en Danzig —, door handel en scheepvaart met Holland verbonden, ontwikkelde zich een richting in de bouwkunst, die zeer veel overeenkomst had met de Nederlandsche Renaissance met haar gemengden berg- en baksteenbouw.

Niettegenstaande deze verschillende invloeden, die van buiten af op haar inwerkten, vertoont de Duitsche Renaissance een zeldzame originaliteit in haar bouwwerken en past zij op eigenaardige wijze de uit den vreemde ontleende vormen toe, zonder daarom eigen kunstsmaak op te offeren.

Een bepaalde chronologische ontwikkeling is in de Duitsche Renaissance niet te vinden, doch niettemin kan men haar in drie tijdperken verdeelen.

Het eerste tijdvak bevat de vroegste sporen van den nieuwen bouwstijl en gaat van 1520—1550. In de bouwwerken uit dezen tijd is de invloed der vroeg-Renaissance van Boven-Italië, voornamelijk van Venetië, sterk waar te nemen, doch het ornement bereikt nimmer die fijnheid en sierlijkheid, die het op Italiaanschen bodem ontwikkelde.

Integendeel, waar het ginds uitmunt door zuiverheid van opvatting en uitvoering, is het hier plomp en zwaar van compositie en behandeling. Waar ginds, door de strenge bestudeering der antieken, in de architectuur de schoone verhoudingen en vormen domineeren, vinden wij in Duitschland in dien tijd zeer vreemde verhoudingen. Daarbij speelt de Gothiek nog een groote rol in details, deur- en vensteropeningen, trappen enz., en kan het beeldhouwwerk van figuren, maskers enz. niet evenaren aan dat der Italianen, die, met hun ongemeen fijn gevoel voor het ware schoone, in dien tijd de kunstenaars bij uitnemendheid waren.

Het tweede tijdvak der ontwikkeling begint in 1550. Dit is de bloeiperiode der Duitsche Renaissance en hierin ontwikkelt zij haar grootste kracht. Door het bestudeeren van de vormen der antieken, worden betere verhoudingen toegepast, en nu verrijzen kunstwerken als den Otto-Heinrichs-bouw van het slot te Heidelberg, de gevels aan den tuin van het slot te Dresden, te Stuttgart en de fraaie booggalerij van het Raadhuis te Keulen.

Deze stijlontwikkeling gaat daarna onmerkbaar over in de derde periode. De vormen worden nu reeds meer overladen, de invloed van het Barok doet zich gevoelen, in het bijzonder in de ornementiek. De Italiaansche motieven worden verlaten en maken plaats voor nieuwe vormen, die ontleend zijn aan de ijzer- en lederbewerking.

Bij het uitbreken van den dertigjarigen oorlog eindigt ook deze periode en wordt de stijl van Lodewijk XIV overheerschend.

Na dit korte geschiedkundig overzicht zullen wij, om goed door te dringen in het karakter der Duitsche Renaissance, haar nagaan in de behandeling der verschillende bouwkunstige details, en eindigen met de beschouwing harer meest belangrijke monumenten.

Achtereenvolgens behandelen wij

1° de kolommen,
2° de pilasters,
3° de arcaden,
4° de poortjes en ingangen,
5° de lichtopeningen,
6° het ornement,
7° de gevelcompositie,
8° de topgevels,
9° de erkers,
10° de bouwstoffen en
11° den vakwerkbouw.

1°. *De kolommen.* In geen enkelen bouwstijl is een zoo groote verscheidenheid in de behandeling van de kolom te vinden als in de Duitsche Renaissance. Voornamelijk in de teekeningen en houtsneden uit den vroegsten tijd is een onafzienbare verscheidenheid van vormen, en weldra werden enkele dezer op de bouwkunst toegepast. De schacht van de kolom werd geheel kelkvormig behandeld en van onderen door een bladkrans omgeven. Het basement werd eveneens willekeurig samengesteld uit knolvormig gezwollen geledingen en ook het kapiteel was een origineele samenstelling van middeleeuwsche en antieke motieven. Schoone voorbeelden hiervan zijn de kolommen van het portaal aan den Georgbouw van het slot te Dresden (1530), aan het Raadhuis te Görlitz en onder de erker van het slot Hartenfels te Torgau, een van de rijkste werken der vroeg-Renaissance.

Van deze fantastische vormen wenden wij ons echter af, om de meer strenge zuilen te beschouwen. Ook hierbij is een neiging naar decoratieve behandeling te bespeuren, hetgeen het sterkst is uitgedrukt aan de kolommen van de fraaie grafmonumenten, portalen, enz. Meerendeels werd de schacht van de kolom op $\frac{1}{3}$ harer hoogte door een horizontaal lijstwerk verdeeld en het onderste gedeelte rijk gebeeldhouwd in zeer origineele vormen, die bepaald karakteristiek zijn voor dezen stijl. Dergelijke kolommen zijn zeer fraai aan een portaal in de Kanzleistrasse te Stuttgart en aan het Kanzleigebouw te Ueberlingen, waar het onderste versierde gedeelte bijna de helft van de geheele schacht inneemt. De kapiteelen van deze beide zijn op Korinthische wijze met een bladkrans versierd. Het postament, dat zelden onder deze zuilen ontbreekt, is versierd met krachtige leeuwekoppen, die met ringen in den muil aan deurtrekkers doen denken.

In latere periodes worden kolommen van meer strenge vormen toegepast, meestal in den geest der Dorisch-Toskaansche orde.

Op geheel andere wijze werd de kolom behandeld, waar zij niet slechts als onderdeel van versiering, maar als steunend bouwdeel in de architectuur werd toegepast. Schoone voorbeelden treffen wij hiervan aan in de binnenplaatsen der verschillende kasteelen. Daar zij hier steeds door de geringe verdiepingshoogte, die een eigenaardigheid der Duitsche woonhuizen uit de XVI en XVIIe eeuw is, van korte en gedrongen verhouding waren, zijn zij op zeer oorspronkelijke wijze

als ware steunpilaren behandeld en munten uit door eigenaardige, karaktervolle schoonheid.

Een der beste voorbeelden hiervan is in den slottuin van het oude slot te Stuttgart. Men ziet daar drie verdiepingen, door arcades gevormd; de kolommen hebben Korinthische kapiteelen en zijn met krachtige lijsten als gordels omgeven, die in de bovenverdiepingen met de deklijsten der balustrades samenvallen en de fijn gecanneleerde schachten geven een even sierlijken als typischen indruk. De cannelures in de kolom-schachten der benedenverdieping zijn afgedamd en gevuld met een eigenaardig ornement, dat veel overeenkomst heeft met een dwarsfluit.

Eenvoudiger behandeld zijn de kolommen in het oude Muntgebouw te München, waar zij ongemeen sober en zwaar zijn.

Ten slotte vindt men nog een verscheidenheid in de kolommen, waar zij namelijk vrijstaande worden toegepast, zooals bij de openbare bronnen en andere gedenkteekenen, waaraan de Duitsche Renaissance zoo ongemeen rijk is. Hier worden de kolommen geheel decoratief opgevat en de schoone gezwollen vormen der schacht zijn van zeer oorspronkelijke vinding. Als enkele voorbeelden uit vele zijn te noemen de bronnen te Bazel, Ulm, Gmünd en Bern.

Streng klassiek is daarentegen de Mariazuil te München opgevat.

Zeer origineel is de zuil aan de oude Kanselarij te Stuttgart, waarbinnen een wenteltrap ligt en die bekroond wordt door een verguld Mercuriusbeeld naar Giovanni da Bologna.

2°. *De pilasters.* Ook in de toepassing der pilasters is een groote verscheidenheid in de Duitsche Renaissance waar te nemen. Veelal werden zij gecanneleerd of ook menigwerf behandeld in den geest der Italiaansche Renaissance en met beeldhouwwerk, in een rondgaanden rand gevat, versierd. Voorbeelden hiervan zijn de pilasters op de verdieping van den Otto-Heinrichsbouw, aan het slot te Heidelberg en die van het portaal van het Raadhuis te Rothenburg en vele andere.

Later werden zij bewerkt met blokken en bossages, zooals bijv. aan de benedenverdieping van den Otto-Heinrichsbouw te Heidelberg of werden als hermen en karyatiden, naar onderen verdunnend, aangebracht.

Menigvuldig werd het onderste gedeelte der schacht, evenals bij de zuilen, met ornement, dat aan ijzerbeslag zijn vormen ontleende, bekleed. Aldus aan den Friedrichsbouw van het Heidelbergerslot en aan zeer vele andere bouwwerken.

Ten slotte werden deze vormen verlaten en trad daarvoor in de plaats een streng opgevatte pilaster, die eenigszins verjongend werd toegepast.

3°. *De bogen.* De behandeling van de bogen, hetzij met zuilen of pijlers verbonden tot arcaden of zelfstandig optredend, vertoonde een schoone vermenging van Gothieke met Renaissance-vormen, en, hetzij als spitsboog of gedrukte boog, langen tijd blijft in de profileering en detailleering het Gothisch karakter bewaard. Wordt later impost en archivolte volgens Renaissance opvatting uitgevoerd, dan wordt dikwerf het geheele bogenvlak met pijlers en lijsten met ornement bedekt.

4°. *De poortjes en ingangen* werden in de Duitsche Renaissance, evenals dit in de Nederlandsche het geval is, met bijzondere voorliefde uitgewerkt, en menig poortje is een waar kunstjuweeltje, ofschoon door de meestentijds zware verhouding en profileering niet die fijnheid en adel wordt bereikt, die onzen Nederlandschen Renaissance-poortjes zulk een eenig karakter verleenen. De meeste dergelijke poortjes of ingangen waren in de Duitsche Renaissance saamgesteld uit een met een boog afgedekte deuropening, die omlijst en bekroond werd met pilasters of kolommen en hoofdgestel. Slechts zelden werd een vlakke afdekking der deuropening toegepast, doch meestal de rondboog en somwijlen nog de spitsboog of een vlakke boog. Waar de laatste is toegepast, wordt ook de middeleeuwsche scherp geprofileerde afschuining der neggen aangetroffen.

Tegen het midden der XVI eeuw worden de poortjes strenger opgevat en niet alleen de archivolte, maar ook de kolommen en het hoofdgestel zijn van Renaissance vormen, aan de antieken getoetst.

Eenige poortjes nauwkeurig beschouwende, zien wij een krachtige, dikwijls rijk versierde console; deze treedt als sluitsteen van den boog op; plant- of figuurornement versiert zwikken, archivolten en friezen; de bekroning bestaat uit een streng hoofdgestel, in later tijd uit frontons op barokke wijze doorbroken en somtijds uit een geheel tabernakelvormigen bovenbouw, voorzien van pilasters, kolonnetten, zijwangen enz.

Deze poortjes werden aangetroffen aan woonhuizen, kerken, kasteelen, raadhuizen; in één woord, zij waren een zeer geliefkoosd, talrijk toegepast prototype dezer kunstperiode

In het laatste gedeelte der 16e eeuw werden de vormen der poorten klassieker en minder rijk versierd, maar waren daarom niet van minder kunstwaarde.

(*Slot volgt*)

(A. et A.) WATERSTAATSWERKEN.

Door de heeren H. J. Koper en A. J. de Haan, namens de aannemers-vereeniging *De Vereeniging*, H. Schouten en W. G. van Berkum, namens de Aannemers-vereeniging *De Eendracht* en J. Swagerman en R. Cruyff, namens de Vereeniging *Amstels Bouwkring*, is aan de Kamer van Koophandel te Amsterdam een adres toegezonden, waarin wordt gewezen op de gebreken, die h. i. kleven aan de *Algemeene Voorschriften* voor de uitvoering en het onderhoud van werken, onder beheer van het Departement van Waterstaat.

Zij zeggen daarin onder meer het volgende:

Langen tijd reeds hebben aannemers, die gewoon zijn hunne contracten trouw na te komen, in vele bepalingen der Algemeene Voorschriften voor de uitvoering en het onderhoud van werken onder beheer van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bekend als A. V., aanleiding gevonden tot grieven, die evenwel besloten bleven in eigen kring en dus bestendigd werden.

Het veelvuldig gebruik, dat Gemeente- en andere Besturen, particuliere architecten en aanbesteders van de A. V. maken, door er naar te verwijzen in hunne bestekken, heeft tengevolge, dat ook die aannemers, die niet gewoon zijn Rijkswerken uit te voeren, den dwang dier A. V. eventueel op zich kunnen zien toegepast.

Daardoor zijn de A. V. meer algemeen in gebruik en hebben zij eene verdere strekking dan waarvoor ze zijn uitgevaardigd.

Het ligt vooralsnog niet op onzen weg om te komen in allerlei bijzonderheden.

Betreffende dit onderwerp hebben besprekingen onder vakgenooten plaats gehad, terwijl het alsmede uitmaakte een punt der agenda van de 34e algemeene vergadering van de *Vereeniging tot Bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid* in Nederland, gehouden te Haarlem op 13 Augustus jl.

Door die Vereeniging werd op genoemde vergadering aangenomen de navolgende motie:

1°. dat niet alle geschillen steeds door het Rijk zullen worden beslist;

2°. dat geene onbillijke risico op den aannemer worde geschoven;

3°. dat de rechten van aannemers en leveranciers zoo min mogelijk worden verkort of miskend, — daar de bescherming van nijverheid en industrie evenzeer tot de verplichtingen van den Staat behoort als het waken voor de goede uitvoering van werken ten zijnen dienste, en de Staat zich ook op andere wijze van deze goede uitvoering kan verzekeren.

De heer F. J. Nieuwenhuis te Utrecht hield op 18 Januari 1884, in de Afdeeling Rotterdam van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, eene lezing over »Beschouwingen omtrent het aanbesteden van Werken." Deze lezing is door het Bestuur der societeit De Nijverheid te 's-Gravenhage voor hare rekening in druk uitgegeven en in den loop van 1885 als brochure verspreid.

Wij wenschen uwe aandacht te vestigen op hetgeen pag. 8 en 9 der brochure zegt, hetgeen duidelijk in beginsel uitdrukt de veranderingen, die wij wenschen aan te brengen.

Punt A. Wijziging der algemeene voorwaarden in dien zin dat:

1°. Den aannemer al zijne, hem bij de wet toegekende, rechten blijven gewaarborgd.

2°. De aannemer niet aansprakelijk gesteld wordt voor schaden, ontstaan uit fouten of onvolledigheden in de plans, voorgeschreven materialen of gebruik daarvan, wanneer deze plans niet door hem zelf zijn ingeleverd.

3°. De aannemer ontheven wordt van verantwoordelijkheid voor schaden, toegebracht door oorzaken, die menschelijkerwijze niet in zijne handen liggen.

4°. De eindbeslissing bij geschillen niet gelegd worde in de hand van een der partijen alleen, zooals feitelijk bij het beroep op den Minister het geval is.

5°. Dat meer rekening worde gehouden met de gebreken van natuurlijke materialen in dien zin, dat geene overdreven eischen worden gesteld voor het gebruik der materialen, alleen schadelijke of gebrekkige materialen worden geweerd en dat, waar materiaal zonder gebreken absoluut verlangd wordt, zulks zeer bepaald in een bestek moet worden aangewezen, zoodat daarop vooraf gerekend kan worden.

B. Afgaan van het (wel niet absoluut maar toch feitelijk) bestaande recht van den laagsten inschrijver, om deswege het werk te verkrijgen, maar evenals bij particulieren koop, aanbod en aanbieder in direct verband met elkander te beschouwen.

C. Wijziging in het ontschrijven der bestekken, zoodanig, dat zoo weinig mogelijk aan schatting behoeft te worden overgelaten, dat duidelijk de bedoeling van den ontwerper in alle doelen blijke, ook onder overlegging van de daartoe noodige détails, modellen als anderszins; over het algemeen den aannemer geenerlei verplichtingen op te leggen, waarvan hij den aard en de strekking niet volkomen kan begrijpen.

Om nu langs den ordelijken en goeden weg te komen tot het doel dat wij beoogen, namelijk herziening der A. V. in den zin als boven vermeld, zijn wij van oordeel, dat in de eerste plaats onze wensch daartoe moet worden gebracht ter kennisse van uw College, met het verzoek dien te willen maken tot een punt van behandeling in uwe Vergadering, en, indien herziening der A. V. ook in uw College mocht worden wenschelijk geacht in het belang der onderwerpen aan uwe goede zorgen toevertrouwd, alsdan de noodige stappen te doen, of wel deze voor te bereiden, om te kunnen komen tot de opheffing van de grieven, die tegen de A. V. bestaan bij hen, die er onder moeten werken in de uitoefening van hun beroep.

In aansluiting aan sub. 2 van punt A bovengenoemd meenen wij nog uwe aandacht te moeten vestigen op Artt. 1645 en 1646 en in verband hiermede op Artt. 1933 tot en met 1938 B. W., die, naar de letter gehandhaafd, herhaaldelijk reeds verschillende aannemers, die toch geheel te goeder trouw waren, ten zeerste hebben benadeeld. Eene wijziging van die Artt. onderwerpen wij dus alsmede aan uw oordeel.

Ten slotte kunnen wij U mededeelen, dat aan de Kamers van Koophandel en Fabrieken in andere steden een gelijkluidende missive is ingezonden door belanghebbenden te dier plaatsen.

Het is zeker een verblijdend verschijnsel, dat onze aannemerswereld een zoo krachtig teeken van leven geeft als het bovengenoemd adres.

Hoevele vaxatoire bepalingen in de Algemeene Voorschriften worden aangetroffen, is door den heer Nieuwenhuis indertijd uitvoerig aangetoond. De aannemer is in vele gevallen, zelfs al is het recht aan zijne zijde, door de Algemeene Voorschriften in de onmogelijkheid zich voldoende te doen gelden. Directie en aannemer zijn twee partijen, die beiden haar rechten maar ook haar plichten hebben, en allerminst is het billijk, dat de aannemer dikwijls boeten moet voor de onkunde van den ontwerper.

Wij verwachten, dat de beweging om verbetering der Algemeene Voorschriften te verkrijgen, weldra algemeen zal zijn, en hopen, dat daardoor weldra de door adressanten gewenschte verbetering in de Algemeene Voorwaarden moge worden aangebracht.

Red.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 3 Februari 1886.

Daar de Voorzitter door onvoorziene omstandigheden verhinderd is de vergadering bij te wonen, opent de Vice-voorzitter, de heer E. Damen, de bijeenkomst. Na het lezen der notulen wordt de heer Krijgsman als lid geïnstalleerd, en worden eenige huishoudelijke zaken afgedaan.

Daarna is aan de orde de benoeming van twee Locaalcommissarissen, waartoe gekozen worden de heeren H. G. Jansen en R. A. Hey.

Mededeeling wordt voorts gedaan, dat de heer Jac. Ankersmit het buitengewoon eerelidmaatschap des Genootschaps heeft aanvaard (toejuiching).

Vervolgens wordt medegedeeld dat het Bestuur, daartoe aangezocht door de Afdeeling *'s-Gravenhage* der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, een Jurylid voor de prijsvraag, door genoemde Afdeeling uit te schrijven voor een grafmonument voor den heer H. P. Vogel, heeft aangewezen en wel den Voorzitter, de heer Jan Springer.

Als kunstbeschouwing wordt door den heer Jan Springer aangeboden het werk: *l'Architecture en Toscane*, zijnde de prachtige photographieën van Florentijnsche gebouwen, onlangs door de *Società de San Giorgio* uitgegeven. De heer H. J. Walle doet daarna circuleeren de photographische afbeeldingen van de *Neue Technische Hochschule in Charlottenburg*, en reproducties van ontwerpen der leerlingen van genoemde school.

Na dankbetuiging aan de kunstgevers wordt de bijeenkomst gesloten.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van 4 Februari 1886.

Tegenwoordig 45 leden. De ingekomen vraag, luidende: *Hoe is het mogelijk, dat zooveel Grieksche en Romeinsche monumenten geheel onder den grond geraakt zijn, zonder verwoest te worden, en soms onbeschadigd weder te voorschijn komen?* zal in de volgende vergadering worden behandeld.

Zes nieuwe leden werden bij ballotage aangenomen en twee candidaten voorgesteld.

De heer F. Roshuijzer houdt eene voordracht over het landmeten en waterpassen.

Na eenige algemeene beschouwingen, behandelt spreker de inrichting van verschillende instrumenten en de hulpmiddelen die, behalve het instrument, bij het waterpassen gevorderd worden, waarna hij het onderzoek naar hunne nauwkeurigheid bespreekt en de middelen aangeeft om gebreken daarin te herstellen. Elk onderdeel van het instrument wordt vervolgens besproken en uitvoerig stilgestaan bij de wijze, waarop het moet gebruikt worden om ten slotte het gebruik van instrument en hulpmiddelen op het terrein te omschrijven voor de verschillende omstandigheden, die zich daarbij kunnen voordoen.

Spreker verklaart zich bereid, in een beter seizoen dan het tegenwoordige, het gesprokene, door het uitvoeren van eene waterpassing, nader op te helderen en noodigt de leden uit daarbij tegenwoordig te zijn.

Een lid vestigt de aandacht der Vergadering op een courantenbericht, volgens hetwelk drie aannemers-vereenigingen te Amsterdam zich tot de Kamer van Koophandel en Fabrieken aldaar hebben gewend, zich beklagende over de algemeene voorschriften voor de uitvoering van Rijkswerken, en de medewerking der Kamer inroepende om daarin verbetering te krijgen. Hij stelt de vraag, of het op den weg der Vereeniging zou liggen dit onderwerp te behandelen.

Na eenige discussie, waarin gewezen wordt op moeeiele grieven tegen die voorschriften en op het door den heer F. J. Nieuwenhuis *vóór* eenigen tijd in de Afdeeling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst alhier gesprokene, wordt het Bestuur opgedragen inlichtingen te Amsterdam in te winnen en het onderwerp in de volgende vergadering ter sprake te brengen, om naar bevind van zaken een besluit te nemen.

Door den heer L. Droogleever Fortuyn was een belangrijke verzameling photographische afbeeldingen van schilderijen en andere kunstwerken tentoongesteld.

VEREENIGING KUNSTVLIJT TE ROTTERDAM.

Vergadering van 29 Januari 1886

De Voorzitter heette de leden der zustervereenigingen Bouwkunst en Vriendschap en de Afdeeling der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst welkom en gaf het woord aan den heer A. Le Comte, die daarop eene causerie hield over *licht en bruin in het ornement.*

De geachte spreker — wien een zeer talrijke opkomst (ongeveer 130 toehoorders) reeds bij den aanvang het bewijs leverde, hoeveel belang er in het aangekondigde onderwerp gesteld werd, — begon zijne rede met eene beschouwing over het zien, en toonde aan dat men op tweeërlei wijze kan zien, met het *verstand* en met het *oog*.

Het verstand is voldaan, als het door het gezicht is instaat gesteld over de beteekenis en de bestemming van het voorwerp te oordeelen.

Het oog daarentegen hecht zich aan vorm en kleur; het staat in dienst van onzen schoonheidszin, en deze kan op den duur door een kunstvoorwerp alleen dan bevredigd worden, wanneer de groepeering van kleuren en vormen aantrekkelijkheid heeft. Als voorbeeld wees spreker erop, hoe het onderwerp eener schilderij ons al zeer spoedig koud laat, terwijl de wijze van voorstelling, de rangschikking van het licht en bruin, de groepeering der figuren ten allen tijde de charme der schilderij blijven.

Tot staving van dit beweren beriep spreker zich op de weinige beteekenis der onderwerpen van de meeste stukken der Oud-Hollandsche kunst, die echter door correcte teekening en meesterlijke verdeeling van licht en bruin door de elkander opvolgende geslachten om het zeerst bewonderd werden.

Uit die meesterstukken der Oud-Hollandsche kunst, waarvan eenige verdienstelijke photographische reproducties den wand versierden, wist spreker door vergelijking en ontleding de toehoorders aan te toonen, hoe de juiste verdeeling van licht en schaduw of licht en bruin oorzaak was van de groote aantrekkelijkheid van twee mannenkoppen van Rembrandt boven den platten indruk van een overigens zeer verdienstelijk geteekenden kop door Memmelinck.

Na erop gewezen te hebben, dat de meesterlijke toepassing van licht en bruin iets eigenaardigs is bij de Oud Hollandsche kunst, en dat deze alleen door een Murillo en Velasquez werd geëvenaard, ging spreker na, hoe dezelfde verdeeling van licht en bruin ons in het dagelijksch leven omringt en invloed uitoefent, zonder dat wij onszelven daarvan bewust zijn.

Hiermede was het gebied der decoratie betreden; een gebied, dat zich niet bepaalt tot den kamerwand en het gebouw, maar alles in onze omgeving omvat, wat een tastbaren vorm heeft of waarvan de kleur kan worden waargenomen.

Hierna ontleedde spreker de wijze, waarop de indruk van eene decoratie op ons werkt. Aan de hand der reeds genoemde schilderstukken werd erop gewezen, hoe het wit steeds in de eerste plaats de aandacht trekt en het donker voor ons gezicht wijkt; hieruit leidde spreker af, dat het hoofdmotief van eene decoratie door zijne lichte tint de aandacht moet trekken om een rustigen indruk te geven.

De onbewuste en logische toepassing van dezen regel is in onze kleeding waar te nemen; het witte boordje trekt als 't ware de aandacht en geeft het noodige relief aan het gelaat, den zetel van ons wezen. De geheel in 't wit gedoste bruid wordt door hare kleeding het glanspunt der verzamelde gasten, wier donkerder kleeding als relief dient voor de koningin van het feest. De onbehaaglijke indruk van de witte broek, die esthetische doodzonde in de kleeding, werd door spreker op rekening van het zondigen tegen bovengenoemden regel gesteld.

Die juiste verdeeling, van zoo groot belang voor schilderij en kleeding, kan evenmin bij bouwwerken ontbeerd worden. De kroonlijst, die door een zware slagschaduw den gevel afscheidt van de lucht en op dien gevel de aandacht concenteert; de geledingen dier lijst, waarbij behoorlijk aangebrachte staande vlakken een krachtig wit te voorschijn roepen, het zijn alle toepassingen van het licht en bruin in de gevelversiering.

Bij de bespreking van het licht en bruin in de kunst der verschillende volkeren, vestigde spreker de aandacht op den grooten invloed, die het klimaat en de natuur daarop ongetwijfeld hebben uitgeoefend.

Terwijl de Hollander bij het onafgebroken wolkenspel een schat van studies kan maken van schaduwpartijen in meerdere of mindere sterkte, vinden de bewoner van zuidelijk Europa en de Oosterling in den bijna onveranderlijk strakken helderen hemel als 't ware een voorbeeld voor het naast elkander zetten van schelle kleuren zonder overgangstinten.

De ontleding eener Pompejaansche wanddecoratie en de toepassing der primaire kleuren in bijna alle Grieksche tempelvormen bevestigen bovengenoemde stelling.

Dat de wijze van verlichting van een vertrek grooten invloed heeft gehad op de decoratie, bleek uit eene vergelijking der versiering van de wanden der woonhuizen bij de Grieken en bij ons, Westerlingen. Bij de eerstgenoemden wierp het bovenlicht een zee van licht in het middelgedeelte van het vertrek, maar daardoor bleven de wanden het grootst gedeelte van den dag van direct licht verstoken; om den somberen toon te breken hebben de wanden schelle kleuren met weinig donkere partijen.

Bij onze huizen, waar de wanden direct verlicht worden, zouden dergelijke kleuren zich hard en onaangenaam voordoen; donkere partijen en overgangstinten vervullen bij ons de rol van de slagschaduw, door het bovenlicht ontstaan.

Bij het beschouwen van eenige versieringen van Italiaansche Renaissance, is het hoofdmotief in lichte tint zonder overgang op een donkerbruinen grond aangebracht. Spreker vestigde de aandacht op de versiering der wanden bij de Gothiek met eene nagebootste steenverdeeling, waarbij de steenvlakken licht en de voegen donker zijn aangegeven; ook hier trekt de steen als hoofdfactor der constructie het oog door de lichte tint.

Bij de Duitsche Renaissance ontmoeten wij weder een licht ornement op donkeren grond.

De bespreking van den kachel deed allereerst uitkomen, hoe de versiering van dien gehoelen kachelwand als 't ware een gevolg is geweest van den al te nuchteren vorm van 't geheel; de maker gevoelde behoefte het eentonige dier groote platte vlakken, door geene geledingen onderbroken, te vermijden en vulde de wanden met eene vlakke versiering.

Dat het lang niet onverschillig is, zelfs bij eene vrij gelijke verdeeling van licht en bruin, of het ornement of de grond licht gehouden wordt, bewees spreker door eene naboosing van het motief dier kachelversiering bij verwisseling der tinten. De minder rustige indruk en het verkleinen van het ornement waren duidelijk waar te nemen. Bij de versiering van een voorwerp wees hij erop, hoe de lichte grond aan het voorwerp een totaalindruk verzekert, waarbij de donkerder gehouden versieringen haar juiste rol van versiering vervullen; afbeeldingen van Grieksche vazen, Delftsche en Japansche schotels toonden dit duidelijk aan.

Het Moorsche ornement, anschouwelijk voorgesteld door eene nabootsing van een tegel van het Alhambra, geeft eene echt Oostersche aansluiting van schelle kleuren, waarvan het schreeuwend effect echter gebroken wordt door de groote afwisseling van kleur en de afscheiding met goud. Geen motief was hierbij duidelijk kenbaar; het geheel vertoonde als 't ware een vlakken aangenamen grond.

De belangrijke rol van het goud in het ornement, als sterkst sprekende uiting van het licht, en de verschillende wijzen van toepassing, werden besproken; bij de Gothiek treft men op een gouden grond duidelijk uitkomende ornementmotieven aan, die ook aan den vorm in de versiering een belangrijk aandeel hebben, terwijl bij de Moorsche ornementiek de vorm in het geheel opgaat, en door het goud daaraan een zooveel schitterender aanzien gegeven wordt.

De beschouwingen vervolgende, werd de aandacht gevestigd op de geweven stoffen, waarbij een licht ornement-motief op donkeren grond het meest voorkomt. Diverse monsters en platen van Stork en Feinch dienden hierbij als uitgangspunt. De groote invloed, die deze heeren uitoefenden op het herleven van de ornementiek in deze eeuw en op de Weener Industrie, werd hierbij herdacht.

Met eene groep uit het dagelijksch leven kwam spreker aan het eind zijner beschouwingen; hij wierp de quaestie op, of het op esthetische gronden geoorloofd is de deur in een kamer wit te schilderen.

Bij de toepassing van het beginsel, dat het wit in eene decoratie het allereerst de aandacht trekt, sprak het als van zelf dat de deur in die tint het hoofdmotief der decoratie van de kamer zou worden. In de eerste plaats moeten hare vormen en bewerking dit rechtvaardigen; in de tweede plaats mogen er niet te veel van die sterk sprekende hoofdmotieven in de kamer zijn, wil de aandacht niet verdeeld worden en de indruk onrustig zijn.

Zonder een recept te willen geven, toonde spreker aan, hoe het beginsel en zijne juiste toepassing, bij velen als 't ware een zaak van intuïtie geworden, alles afdoet.

Hiermede eindigde spreker de voordracht en een luide toejuiching strekte tot bewijs, hoeveer het onderwerp de aanwezigen had geboeid.

Nadat de Voorzitter den spreker den dank der aanwezigen had overgebracht, sloot hij de Vergadering.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, is:

1°. met ingang van 1 Maart a. s. aan C. Postma, op zijn verzoek, eervol ontslag verleend als opzichter van den Waterstaat 3de klasse;

2°. met ingang van 1 April a. s. bevorderd tot opzichter van den Waterstaat 3de klasse E. H. Droste, thans opzichter 4de klasse, en benoemd tot opzichter van den Waterstaat 4de klasse, J. N. O. Mink, te Rotterdam.

— Het Koninklijk Instituut van Ingenieurs zal op Dinsdag 9 deser te 11½ uren vergaderen in het lokaal Diligentia. Onder de punten van behandeling komen mededeelingen voor van het lid Ph. Lindo over eene koppelinrichting voor spoorwegrijtuigen, van het lid J. van der Toorn over de haven van Scheveningen en van het raadslid J. F. W. Conrad over de werken, die beoosten Amsterdam aangelegd moeten worden tot verbinding van het Merwede-kanaal met het Noordzee-kanaal. Voorts is de benoeming van een lid van den Raad van Bestuur aan de orde gesteld tot voorziening in de vacature, ontstaan door het overlijden van den heer H. P. Vogel.

— Met zekerheid meldt men aan het *Nieuws van den Dag*, dat Z. M. de Koning aan zijn architect, den heer Eberson, heeft opgedragen een ontwerp te maken voor het bouwen van een villa in de Scheveningsche boschjes.

— Bij de door de Vereeniging *Pulchri Studio* uitgeschreven prijsvraag voor het ontwerpen van een band voor een Wetboek, is van de 11 inzenders bekroond de heer J. L. Scheidel, lithograaf te 's-Hage.

— Bij den Hoogen Raad is door de heeren Otlet en Wilmart aanhangig gemaakt een actie tegen den Staat ter zake van het waarborgkapitaal voor de lijn Rotterdam—Munster.

— De ingenieur Leemans en de adjunct-ingenieur Doffegnies, beiden van 's Rijks Waterstaat, zijn naar Engeland vertrokken om bij de lichting van het op 22 Januari jl. bij Gravesand op de Theems gezonken stoomschip »Edward Eccles" tegenwoordig te zijn en om daarover verslag uit te brengen.

AMSTERDAM. »Arte et Amicitia" alhier heeft een prijsvraag uitgeschreven voor aquarellen van Nederlandsche meesters en daarbij onderwerp en afmeting geheel aan den kunstenaar overgelaten. Als prijs wordt uitgeloofd *f* 200, als premie *f* 100. De bekroonde teekeningen blijven het eigendom van den maker. Mededingenden worden verzocht vóór of op 1 Mei 1886 hun teekeningen, voorzien van een kenspreuk (maar zonder handteekening) en daarmee correspondeerend briefje, te bezorgen aan den Secretaris F. Adama van Scheltema.

— De Gemeenteraad heeft deze week na drie uren discussie de beslissing over den Gasthuisbouw weder verdaagd, met het oog op de bezuinigingen, die in de brochure van Dr. Berns zijn aangegeven. Daarin wordt beweerd, dat één gasthuis èn uit een medisch, èn uit een financieel oogpunt (al zijn de aanvankelijke kosten ook 1½ millioen meer) voordeeliger en wenschelijker is. Burgemeester en Wethouders daarentegen willen op de terreinen, gevormd door de gronden van het Buitengasthuis en de voormalige Stadskweekerij aan den Overtoom, een nieuw gasthuis bouwen, waarvan de kosten ongeveer *f* 1,350,000 zouden bedragen. Een groot gasthuis, mede dienstig voor het geheele medische onderwijs, is op ruim 3 millioen geraamd.

Het plan van Dr. Zeeman beoogt het Binnengasthuis te behouden en ziekenverpleegingen of barakken te bouwen op den Stadstimmertuin, achter den tegenwoordigen circus van Carré aan den Amstel gelegen, en op de naburige Veemarkt, die weldra overbodig zal zijn, als het abattoir in gebruik wordt gesteld. Dit plan vereischt ruim 2 millioen. Er is nu alleen besloten de financieele gevolgen van het plan-Berns te onderzoeken.

KUNST-NAALDWERK.

Bij de voorkeur die men, op het gebied van kunstnijverheid, nog zoo dikwijls geeft aan artikelen, afkomstig uit den vreemde, is het een verblijdend verschijnsel, te kunnen wijzen op belangrijke bestellingen, onlangs opgedragen aan de Vereenigingen »Arbeid Adelt" en »Tesselschade", welke nu instaat zijn, die uit te doen voeren door de leerlingen der *Kunst-Naaldwerkklasse*, in hare vrije uren.

Een onzer eerste mode-magazijnen bestelde een kostbaar garnituur voor een dameskleed; bij de aflevering voldeed het zoozeer, dat er terstond aan een tweede werd begonnen, terwijl meerdere dergelijke borduursels stellig goeden aftrek zouden vinden. Andere firma's en particulieren gaven familiewapens te borduren, op laken en fluweel. De betaling van dit soort werk is bijna het driedubbele van 't gewone naai- en borduurwerk.

De vraag: zal het Kunst-naaldwerk als vak van industrie recht van bestaan hebben, achten wij dus aanvankelijk voldoende beantwoord. Hadden de leerlingen der kunst-naaldwerkklasse op dit oogenblik een dubbel stel handen, er ware voor haar werk in overvloed te bekomen. Zij moeten echter, ook zelfs een deel van haar vrijen tijd, nog aan studie wijden, zoodat bestellingen slechts gedeeltelijk kunnen worden uitgevoerd.

Nu de groote firma's echter zien, dat men hiertelande evengoed als in het buitenland patronen kan ontwerpen en uitvoeren, en zij dit goed betalen, is dit eene aanleiding om jonge meisjes op te wekken zich op deze kunst toe te leggen.

Aanbod van werk en geen handen om het uit te voeren, ziedaar een valsche toestand in een tijd, waarin zoovele beschaafde vrouwen vragen: hoe zullen wij wat verdienen?

Ook het leveren van groodstoffen, nu meest in den vreemde gekocht, kan voor menigen winkel vrij goeden omzet geven, totdat wij wellicht eindelijk op onze beurt borduurwerk naar het buitenland zenden, in plaats van het steeds van daar te ontvangen.

Het toelatingsexamen voor de Afdeeling *Kunst-naaldwerk* aan de *Rijksschool voor Kunstnijverheid* heeft plaats in Juli. Hospitant-leerlingen die zich in een of andere techniek van het naaldwerk willen bekwamen, worden ten allen tijde toegelaten, zoover de plaatsruimte zulks gedoogt.

Inlichtingen worden gegeven door den directeur der school, den heer De Kruijff, en door Jonkvr. De Bosch Kemper, Secretaresse van het dames-comité, Heerengracht 575.

BERICHT.

De Administratie vestigt de aandacht erop, dat van de jaargangen 1884 en 1885 nog eenige exemplaren voorhanden zijn. Zoolang de voorraad strekt, worden zij verkrijgbaar gesteld tot de volgende prijzen, franco tehuis;

In losse bladen ad *f* 4.25 per jaargang
Ingebonden „ „ 5.— „ „

Afzonderlijke nommers zijn, voorzoover voorradig, steeds te bekomen ad 15 cent per nommer en 25 cent per plaat.

Volledige exemplaren van den jaargang 1883 zijn niet meer voorhanden.

— Te Gloms (nabij Luik) heeft de voorgaande week in tegenwoordigheid van een aantal Hollandsche en Belgische ingenieurs, aannemers en anderen deskundigen, de beproeving plaatsgehad van een nieuw graafwerktuig, door den heer D'Andriessens vervaardigd voor de werken aan 't Panama-kanaal. Dit werktuig verplaatst 400 à 500 kubiek meter grond per uur. Het werkt bij wijze van stoombaggermachine. De proefneming moet op de uitstekendste wijze hebben voldaan. De heeren Van Hattum, A. van Seters en Bekker, mede-aannemers van het doorgravingswerk, behoorden onder de aanwezigen, met de ingenieurs, de heeren A. B. Reintjes, Van der Made, Hartog, de heeren Schnebbelie, A. van Hooff, A. Keurenaer en Van Dissel, ingenieurs van den Waterstaat en Smulders, aannemer te Utrecht. (*Vad.*)

MIDDELBURG. Op daartoe gedaan verzoek heeft de Gemeenteraad toegestaan om de concessie tot aanleg van telephonische verbindingen in die gemeente, aan de naamlooze vennootschap »de Middelburgsche Telephoonvereeniging" verleend, over te dragen aan de firma Ribbink, Van Bork & Co., te Amsterdam.

GRONINGEN. Tot Voorzitter der Vereeniging tot verfraaiing van deze stad is herbenoemd de heer Jhr. Mr. W. C. A. Alberda van Ekenstein. De Vereeniging had in het afgeloopen jaar aan ontvangsten *f* 707, aan uitgaven *f* 595.63; zij telt 230 leden en 32 begunstigers.

NIJMEGEN. De heer W. C. A. Hofkamp, hoofdopzichter der gemeentewerken, is door de commissie uit den Raad voor de gasfabriek en waterleiding benoemd tot opzichter bij die inrichtingen op een jaarwedde van *f* 900. Aan hem is het toezicht op het aanleggen van gas- en waterleidingen en de controle, zoowel van gas- en watermeters als van de abonnementen voor het gebruik van water, opgedragen.

BENOEMINGEN.

Door volmachten van het Waterschap »de Lemstersluis" is benoemd tot opzichter bij dat Waterschap de heer J. Kuipers, gemeenteopzichter te Lemmer.

— Benoemd tot leeraar in het teekenen te Tiel, W. Borgman, leeraar aan de school voor kunstnijverheid te Haarlem.

— Tot opzichter over het dagelijksch onderhoud der gemeentewerken te Krommenie is benoemd de heer K. Roes op een jaarwedde van *f* 200.

ADVERTENTIEN.

IEMAND, 27 jaar, **praktisch** en **theoretisch**, van goede getuigschriften voorzien, zag zich gaarne geplaatst als **TEEKENAAR, OPZICHTER** of **ONDERBAAS** bij een **Architect** of **Aannemer**, onverschillig waar en aan welk werk.
Groot salaris geen vereischte.
Adres: bureau van dit blad, letter D.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 23ste Februari 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek No. 437.

Het verlengen van het tweede spoor, het verplaatsen van de perrons en het maken van daarmede in verband staande werken, op de halte Windesheim. Raming *f* 2962.

De besteding geschiedt volgens § 31 van het Bestek.

Het Bestek ligt van den 3den Februari 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur W. J. KLERK DE REUS te *Meppel* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 15den Februari 1886, ten 10.30 ure des voormiddags.

Utrecht, den 2den Februari 1886.

Men verlangt,
liefst om te huis te bewerken, een
vlug en geoefend Teekenaar
om eenige **perspectief-** en **vogelvlucht-perspectiefteekeningen** te vervaardigen voor een **Tentoonstelling.**
Adres met franco brieven, motto *perspectief*, aan den Boekhandelaar JOH. G. STEMLER Czn., Haarlemmerstraat, *Amsterdam*.

In eene Fabriek
wordt gevraagd, tot het besturen der werkzaamheden en het houden van opzicht een flink Persoon, bekend met Fabriekswezen of Bouwkunde. Zij, die hunne opleiding aan eene Rijks Hoogere Burgerschool genoten hebben, zullen de voorkeur genieten. Franco brieven, met opgaaf van ouderdom, worden ingewacht onder lett. K B 790, *Nieuws van den Dag*, Amsterdam.

Koninklijke Nederlandsche
LOCAAL SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.
AANBESTEDING.
Op **Donderdag den 25 Februari 1886**, des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn*, worden **aanbesteed:**
Bestek N°. 14.
Het maken van Gebouwen en verdere inrichtingen voor den Localspoorweg Apeldoorn—Hattem.
(Bedrag der begroeting *f* 39850.)
De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 140 van het Bestek.
Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en zijn aldaar tegen betaling van *f* 5.— per stel te bekomen.
Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE en den Heer Sectie-ingenieur C. A. BESIER, beiden te *Apeldoorn*.
Aanwijzing op het terrein zal worden gedaan op Donderdag den 18 Februari 1886, en wel te *Vaassen* des voormiddags ten 10 uur; te *Emst* des voormiddags ten 11 uur; te *Epe* des middags ten 12 uur; te *Heerde* des namiddags ten 1½ uur; te *Wapenveld* des namiddags ten 2½ uur en te *Hattem* des namiddags ten 3½ uur.
Bijeenkomst van gegadigden aan het lokaal der Maatschappij te *Apeldoorn* des voormiddags 9 uur.
De Commissie van Beheer.

Aanbesteding.
Op **Zaterdag 13 Februari 1886** zal, door het Koninklijk Zoölogisch Genootschap *Natura Artis Magistra*, te *Amsterdam*, in het *Café Panorama*, worden **Aanbesteed:**
Het Bouwen van een ETHNOGRAFISCH MUSEUM op het Gebouw „De Volharding," met de Leverantie van alle Materialen en Arbeidsloonen.
Het Bestek met 2 Teekeningen is ad *f* 2.50 per stel te verkrijgen ter Stoomdrukkerij van ROELOFFZEN & HÜBNER, N. Z. Voorburgwal.
Inlichtingen geeft de Ingenieur-Architect A. L. VAN GENDT.

OPENBARE AANBESTEDING.
BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 15 Februari 1886**, des middags ten 12 uur, op het Raadhuis in het **openbaar aanbesteden:**
a. Het verbouwen van de Openbare Lagere School der 1e Klasse N°. 3, aan de Looiersgracht;
b. Het maken van een Gebouwtje, ingericht tot het ontsmetten van besmette goederen; Het maken van een Verbrandingsoven, beiden op het terrein van het Central-pompstation, aan de Kostverloren Wetering.
De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 1.25 voor de sub *a* (met een teekening) en van *f* 1.00 voor de sub *b* (met 2 teekeningen) genoemde.
Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Architect, Raadhuis Kamer No. 101, des ochtends van 10—12 uur.
Burgemeester en Wethouders voorn.,
VAN TIENHOVEN,
De Secretaris,
A. V. D. ELST Az., *l. s.*
Amsterdam, 2 Febr. 1886.

AANBESTEDING.
Op **Donderdag 11 Februari 1886** zal door den Ingenieur-Architect A. L. VAN GENDT, namens zijn Principaal, in het *American Hôtel*, te *Amsterdam*, worden **aanbesteed:**
Het Bouwen van eene NIEUWE WERKPLAATS op een terrein aan het Rustenburgerpad, in de gemeente Nieuwer-Amstel, met de leverantie van alle Materialen en Arbeidsloonen.
Het Bestek is ad *f* 0.40 te verkrijgen ter Stoomdrukkerij van de Heeren ROELOFFZEN & HÜBNER, op den N. Z. Voorburgwal.
Inlichtingen geeft bovengenoemde Architect.

AANBESTEDING.
Op **Woensdag 17 Februari 1886**, des namiddags 2 uur, zal door het R. C. Parochiaal Kerkbestuur van den H. WILLIBRORDUS te *Oeck*, *Noordbrabant*, Bisdom '*s Hoed*, ten Koffiehuize van den heer J. VAN DEN HOOGEN aldaar, worden
AANBESTEED:
Het bouwen van een Congregatiegebouw met Kapel en aanhoorende Werken, en het maken van een aanbouw aan de Pastorie aldaar, met bijlevering van alle leverantiën, transporten, arbeidsloonen enz.
Bestek en Teekeningen liggen ter inzage van af **Woensdag 3 Februari e. k.**, in 't Lokaal van Aanbesteding, terwijl het Bestek van af dien dag te verkrijgen is aan *f* 1.25 per exemplaar ter drukkerij van J. A. ACKET, te *Oeck*.
Aanwijzing in *loco* op Woensdag 10 Februari e. k., des morgens ten 11 ure.
Inlichtingen geeft H. R. HENDRIKS, Bouwkundige te *Oeck*.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en **Cementtegels.**
Groote voorraden.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al* of *niet* tropische producten;
Rollende en Expansieerende Stoomverskappen,
GEBOUWEN in **Scherpbouk** en naar **andere** bouwwijze, gebouwd in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & Co., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.
Galvaniseering op Loon.

MAGAZIJN VAN TEEKENBEHOEFTEN
voor **Bouwkundigen.**
van Th. J. DOBBE en ZOON
te UTRECHT, Voorstraat H 502 en 503.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.
EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.
FABRIEK TE **AMSTERDAM** **Beltweg N°. 3.**
TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** **ZWITSERLAND.**
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Czn., Beukstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Aanbesteding.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 9 Februari 1886**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden**:

1°. **Het ONDERHOUD der bestratingen gedurende het jaar 1886.**

2°. **Het leveren van 20500 stuks GRÈSKEIEN van de Ourthe.**

Bestekken met gezegeld inschrijvingsbiljet verkrijgbaar ter Secretarie, tegen betaling van *f* 0.50 per stuk.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239,

AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

Nieuw Fabrikaat

VAN

NAGEPERSTE WAALSTEENEN,

op de Internationale Tentoonstelling

te ANTWERPEN (1885)

bekroond met de Gouden Medaille.

Deze Steenen zijn **volmaakt** zuiver van vorm, **prachtig** van kleur en **zeer** weinig poreus.

De oppervlakte is bezand en daardoor blijft het karakter onzer Nederlandsche Waalsteenen behouden.

De afmetingen zijn 21.8 × 10.7 × 5.95.

De jaarlijksche productie is pl. m. vijf millioen.

Op aanvrage worden gaarne monsters met prijsopgaaf gezonden.

FR. VAN DE LOO SR.,
te *BEMMEL*, bij Nijmegen.

Als Vertegenwoordigers van de verschillende fabrieken recommandeeren wij

KURKSTEEN,

het lichtste Bouwmateriaal dat er bestaat (ongeveer 7 maal lichter dan baksteen) en uitmuntend geschikt voor:

OPVULLING VAN HOLLE MUREN,

Vervaardiging van droge Wanden,

het beste Isoleer-middel voor Stoomketels, Stoompijpen, Daken enz. enz.

TROTTOIRTEGELS

en **VLOERSTEENEN** in verschillende Vormen, Kleuren en Afmetingen; **het sterkste** en **goedkoopste materiaal**, dat in den Handel is.

ROLLUIKEN

van **Staal** en **Hout**, zelfrollend en met drijfwerk.

IJZEREN SCHUIFDEUREN.

GEGOLFD IJZERBLIK

voor DAKEN, BRUGGEN, DEKKEN enz.

Complete IJzeren Daken en Gebouwen enz.

E. & P. ROTTSIEPER, te Ronsdorf (Rijnpruisen).

Referentiën bij: de Hollandsche IJzeren Spoorweg-Mij.; Rotterdamsche Tramweg-Mij.; de Heeren Architecten W. C. METZELAAR te *'s-Hage*, M. A. DE ZWART te *Voorburg*, J. SCHOTEL te *Rotterdam*, J. A. VAN DER KLOES te *Delft*, J. C. VAN WIJK te *Rotterdam*, JACQUES LEIJH te *Haarlem*, Stearinekaarsenfabriek *Gouda*, enz. enz.

Agenten gevraagd. **(EEREDIPLOMA TE AMSTERDAM 1883.)** Men vrage Prospectus enz.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-,

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.**

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880.

Gouden Medaille Amsterdam 1883.

Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,

Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**

Succursales: **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdokskade, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN tot 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling af 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De 858ste vergadering zal plaatshebben op Woensdag 17 Februari a. s., des avonds te 8 uren, in het American Hotel.

De agenda voor die vergadering is:

a. Mededeelingen van het Bestuur;
b. Ballotage van den heer R. Mentz;
c. Bijdrage van den heer Jan Springer;
d. **Kunstbeschouwing**;
e. Uitschrijven eener prijsvraag.

2°. De antwoorden, ingekomen op de uitgeschreven prijsvraag „Een Protestantsche Dorpskerk", zijn in het Genootschapslokaal geëxposeerd.

3°. Het adres van den Penningmeester, den heer F. J. Bremmer Hzn., is Prinsengracht 744.

De financieele zaken, loopende over het jaar 1885, worden nog door den vorigen Penningmeester, den heer E. Damen, beheerd.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) DE RENAISSANCE IN DUITSCHLAND.

DOOR

C. B. POSTHUMUS MEYJES.

(*Vervolg en slot van pag.* 43.)

Met de behandeling van ons onderwerp zijn wij genaderd tot

5°. *De lichtopeningen.*

De behandeling der lichtopeningen vertoont ook een merkwaardige vermenging van Gothische vormen met den nieuwgeboren stijl.

Behalve de nog volkomen Gothische spitsboogvensters aan kerkelijke gebouwen, als de kapel te Liebenstein en de kerk te Freudenstadt, zoowel als de gebroken bogen, gelijk bijv. aan den erker van het slot te Torgau, treft men rondbogen, vlakke bogen en horizontale afdekkingen der lichtopeningen aan. Ook hier zijn in den beginne de middeleeuwsche vormen, het afschuinen en afbiljoenen met profielen zeer menigvuldig, bijv. aan verschillende topgevels te Heilbronn en Neurenberg, en eveneens met nog sterker Gothische vormen aan het Tuchersche landhuis te Neurenberg.

Omlijstingen met architraafprofielen volgens antieke opvatting, omgeven door pilasters en bekroond met een hoofdgestel, komen talrijk voor.

Meestentijds zijn de lichtopeningen niet verdeeld, zoodat de gedurende dit gansche tijdvak toegepaste ronde, in lood gevatte ruitjes slechts in houten ramen worden besloten. Bij belangrijke bouwwerken wordt echter de lichtopening door een steenen middenstijl verdeeld en deze dan als herme of karyatide behandeld, zooals aan den Otto-Heinrichsbouw van het Heidelberger Slot, of met pilasters op verschillende wijze bewerkt, zooals aan den Friedrichsbouw van hetzelfde monument en aan het slot te Gottesau. De friezen boven deze vensters worden dan met rijk ornement overdekt en boven het lijstwerk een plastische, vrije bekroning (Otto-Heinrichsbouw) of een eenvoudiger, maar daarom niet minder fraaie, frontonbekroning (Friedrichsbouw) aangebracht.

Somtijds werden ook kruiskozijnen toegepast, waarvan de steenen posten en stijlen geprofileerd werden, zooals aan het Raadhuis te Mühlhausen, het Tuighuis te Danzig, te Hameln en Lubeck, welk laatste een fraai voorbeeld is van kruiskozijnen met omlijsting en bekroning.

Kruiskozijnen komen echter niet veelvuldig voor; als oorzaak hiervan is voorzeker de steeds geringe verdiepinghoogte, die een dergelijke verdeeling der lichtopeningen niet bevorderde. Ook werden de lichtopeningen tot drielichten gegroepeerd, waarvan dan de middenopening somtijds hooger werd dan de beide zijopeningen en vlak of boogvormig werd afgedekt; voorbeelden van deze soort zijn aan het Raadhuis te Mühlhausen en aan de Spieszhof te Bazel.

6°. *Het ornement.*

Het ornement der Duitsche Renaissance is op verre na niet op één lijn te stellen met dat der Italianen. In het plantenornement bleef de Gothische overlevering voor de motieven en voor de compositie in vele opzichten een zoodanigen invloed uitoefenen, dat men in den geest der Italianen nooit geheel is kunnen doordringen.

De arabesken bestaan uit bladwerk, dat met zijn grove omtrekken, zijn flauw relief, in verband met de stroeve teekening en de slepende beweging der ranken

en stengels, aan het ornement een karakter van eentonigheid en overlading verleent, dat met de zuivere vormen der Italianen een sterk contrast vormt.

Tegen het einde der XVIe eeuw werd dit plantenornement geheel verdrongen door een nieuwe wijze van versieren. Een veelzijdige toepassing werd thans gemaakt van cartouches en maskers, en een zeer karakteristiek motief werden de nabootsingen van ijzerbeslag, die, aan de in dien tijd zeer ontwikkelde kunstsmederij ontleend, over alle onderdeelen der ordonnantie werden aangebracht.

Een decoratief karakter dragen de in dien geest behandelde vlakornementen, die, in de gedaante van kunstige lijnfiguren en sierlijke kronkelende bandslingeringen met en zonder bladmotieven, als friezen en paneelvullingen voor versiering van sluitsteenen en blokwerk, en voor omlijstingen van ramen en deuren een uitgebreide toepassing vinden. Ook dit ornement draagt, door de nabootsing van klinknagels, spijkerkoppen en rosetten, de onmiskenbare teekenen der ijzertechniek, terwijl aan de bladmotieven de oostersche invloed is waar te nemen.

Bij deze verschillende wijzen van versiering moeten nog worden genoemd de zoogenaamde intarsia, een uit Italië overgenomen manier van toepassing van vlakornement, die op meubels en houtwerk werd aangebracht en aan de Moorsche damasceering van wapens doet denken.

De fraaiste vormen van ornement treft men in deze kunstperiode aan op de grafmonumenten enz., waaraan zij zeer rijk is. Dat hier Italiaansche hulp is ingeroepen, is duidelijk te bespeuren uit de meer of mindere mate van zuiverheid in compositie en uitvoering, en aan de fijnheid van vormen.

De profileering der Duitsche Renaissance is over het algemeen niet fraai, doch maakt een plompen indruk. De verhoudingen van lijsten en hoofdgestellen zijn nu eens zeer gedrukt en plat, en dan weer buitensporig rijzig.

7°. *De gevelcompositie.*

Meer nog dan in het ornement, is de Duitsche Renaissance eigenaardig in de compositie harer gevels.

In Italië overheerscht de horizontale lijn den geheelen gevel. Krachtige lijstwerken verdeelen de verdiepingen en de gevel wordt door een rijke kroonlijst afgesloten. Daarentegen treden de verticale lijnen slechts in geringe mate op den voorgrond en zelfs, waar zij later door de toepassing van kolommen en pilasters krachtiger spreken, worden zij, door een daarmede evenredige verzwaring der horizontale lijsten, weder tot haar ondergeschikt karakter teruggebracht. Breed en forsch vertoonen zich de massa's der paleizen aan het oog en in de eenvoudige woonhuizen bemerkt men een streven om den paleisbouw na te bootsen. Niet het silhouet bekoort, maar slechts de massa imponeert. Frankrijk neemt deze hoofdelementen der compositie van de Italianen over, behoudt de horizontale lijstafsluiting van den gevel en versterkt deze nog door balustrades, doch toont meer liefde voor de verticale lijn, door het aanbrengen van talrijke torens, hooge daken, paviljoens, dakkapellen enz.

Geheel anders is het in Duitschland. De gevels herinneren hier aan de vormen van het middeleeuwsche woonhuis. Hoog en smal, slechts door zeer lichte lijstwerken gebroken en veelal bekroond met topgevels, wil de Duitsche Renaissance juist de verticale lijn laten domineeren.

Ook aan hare bouwwerken van grooteren omvang tracht zij de horizontale lijnen te breken, door middenpartijen en zijvleugels met hooge toppen te bekronen en met torens, erkers, uitbouwen en dakkapellen haar gevels en daken te versieren. In den aanvang heerscht nog het middeleeuwsche beginsel van groote, rustige muurvlakken, slechts door vensters gebroken. Weldra worden echter de klassieke vormen toegepast, ofschoon steeds in gedrukte verhoudingen, wat aan de lage verdiepingen is te wijten. Pilasters van Ionische, Dorische en Korinthische vormen werden op zeer willekeurige wijze boven en neven elkander geplaatst.

8°. *De topgevels.* Een groote aantrekkelijkheid wordt aan de meeste gevels van dit kunsttijdvak verleend door de hooge topgevels, die in groote verscheidenheid en rijkdom van vormen aan vele gebouwen zijn aangebracht en een zeer kenmerkend onderdeel der XVIe- en XVIIe-eeuwsche Duitsche bouwwijze zijn.

Deze toppen werden veelal bekleed met pilasters, door lijsten in verschillende verdiepingen verdeeld en met voluten, hoornvormige krullen en andere fantastische vormen omgeven, waarbij weder de nabootsing van metaalbeslag een groote rol speelt. Op de hoeken werden in navolging van de Gothische fialen, obelisken of bol- en vaasvormige figuren geplaatst. De bovenste bekroning werd gevormd door een plastische versiering met voluten en obelisken enz. of door geheel tabernakelvormige topjes met frontons, die al of niet afgebroken en bekroond waren door verschillende eindigingsvormen. Talloos zijn de toepassingen der topgevels, die een lievelingsmotief der XVIe- en XVIIe-eeuwsche bouwmeesters waren.

Is bij grootere gebouwen, zooals raadhuizen enz., de lange zijde aan de straat gelegen, dan werd de gevel met eenige kleinere topjes versierd, terwijl het overigens zichtbare dakvlak door tal van houten, met leien en lood bekleede dakkapellen werd verlevendigd.

Onder tal van topgevels, die uitmunten door sierlijkheid en oorspronkelijkheid noemen wij slechts die van het Pellershuis te Neurenberg, het Raadhuis te Gernsbach, het Lusthuis te Stuttgart, het Slot te Heidelberg, het Raadhuis te Bremen, het Rattenvangershuis en het Hochzeitshuis te Hameln, het Leibnitzhuis te Hanover, het Gewandhuis te Brunswijk, de Hämelscheburg, het Vorstenhuis te Leipzig, enz.

In alle gevels blijven de lijstwerken zeer eenvoudig en weinig domineerend. De Duitsche Renaissance vertoont nergens de prachtige kroonlijsten, zooals de Italiaansche aan hare monumenten en paleizen te Florence, Sienna en Rome, noch de groote rijkdom der Fransche aan hare kasteelen te Blois, Chambord en andere.

9°. *De erkers.* Niet weinig wordt het karaktervolle der gevels verhoogd door het aanbrengen van erkers, die bij de meeste gebouwen de geheele compositie beheerschen en waarin de geest en de kunstontwikkeling van dezen tijd in al haar eigenaardig schoon wordt uitgedrukt.

Meestentijds in het midden, rechthoekig op den gevel geplaatst, wordt de erker ook somtijds onsymmetrisch tegen den gevel aangebracht, waarvan een zeer fraai voorbeeld aan het bekende Leibnitzhuis te Hanover te zien is, waar tegen een gevel van weinig kunstwaarde een erker is geplaatst, die een juweeltje van de Duitsche Renaissance is.

De erkers worden gedragen door een Gothisch ribgewelf, zooals aan een huis te Bamberg, het Raadhuis te Halberstadt, en een huis in de Hainstraat te Leipzig, of door een of meer tegen het gevelvlak geplaatste of vrijstaande kolommen of pijlers, zooals aan huizen te Rothenburg, Dresden, Görlitz, Ensisheim en aan het Slot te Torgau, ofwel zij rusten op meer of minder rijkbewerkt lijstwerk, dat uit den gevel voortreedt en rijk gebeeldhouwd werd.

Nog een variatie is het aanbrengen van erkers op twee of meer consoles, zooals aan het Slot te Hämelscheburg, het Raadhuis te Gondersheim, te Lubeck, Colmar en Görlitz, het Pellersche huis te Neurenberg enz.

Veeltijds werden ook erkers aangebracht op de hoeken van gebouwen en dan overhoeksch geplaatst, en van rechthoekigen, veelhoekigen of ronden grondvorm. Deze hoek-erkers, met geestige, gebogen daklijnen bekroond, geven een zeer sierlijken indruk en verhoogen het silhouet van menig gebouw, zooals aan verschillende huizen te Colmar, aan het Furstenhaus te Leipzig, het Raadhuis te Gernsbach, te Rothenburg enz.

10°. *De bouwstoffen.* Een zeer belangrijke invloed op het karakter van alle bouwwerken wordt steeds uitgeoefend door de bouwstoffen, waarvan zij zijn opgetrokken.

In de Duitsche Renaissance worden niet zelden gevels aangetroffen, die geheel van regelmatig behakte bergsteen zijn samengesteld, en wel voornamelijk in die gewesten, waar men over een deugdzaam en goedkoop materiaal beschikte. Meestentijds echter werd gehouwen steen slechts gebezigd tot bekleeding der vensters en deuren, en de samenstelling van erkers, gaanderijen, balkons, lijsten, kolommen enz., terwijl het vlakke werk, uit onbehakte breuksteen saamgesteld, dikwerf werd gepleisterd.

Enkele gevels werden van baksteen opgetrokken en gepleisterd, en de constructieve deelen, als portalen, vensteromlijstingen, lijsten, friezen en alle ornementale deelen gemaakt van gebakken klei, een soort terracotta. Een prachtstuk van deze soort is het Vorstenhuis te Wismar. De hoofdverdienste van dezen gevel bestaat in het vlakornement en de bekleeding der pilasters, raamstijlen en bogen met fijn lofwerk van goede vormen. Ook de talrijk in de friezen aangebrachte portret-medaillons munten uit door scherpte en fijnheid; daarentegen hebben de karyatiden en hermen om de ramen en het portaal slechte barok-vormen.

In de noordelijke handelssteden werden in navolging van de Nederlandsche Renaissance, die toen door Holland's uitgebreide handelsgemeenschap niet alleen in Noord-Duitschland, maar ook in Engeland en Denemarken toepassing vond, de gevels uit baksteen opgetrokken, schoon bewerkt en werd bergsteen voor de constructieve deelen, als banden, blokken, sluitsteenen enz. aangewend. Schoone voorbeelden zijn hiervan het Tuighuis te Danzig, eenige huizen te Keulen, enz.

11°. *De vakwerkbouw.*

Niet minder belangrijk is de echt Duitsche behandeling der gevels in den zoogenaamden vakwerkbouw. Over geheel Duitschland verspreid, werd deze natuurlijk het meest toegepast in de bergstreken, waar overvloed van hout aanwezig is. De schoonste voorbeelden zijn hiervan nog aanwezig in Noord-Duitschland, Neder-Saksen, Thüringen, in den Harz en langs den Rijn.

In Brunswijk, Hildesheim, Heidelberg, Goslar, Eppingen, Frankfort, Stuttgart, Hall en Halberstadt wekken deze zoo origineele en karaktervolle geveltjes terecht de groote belangstelling van kunstenaar en leek. Gothische en Renaissance vormen zijn op geestige wijze bijeengebracht en worden door meestal grof, decoratief behandeld beeldhouwwerk getooid.

Bij de gebouwen in vakwerk is gewoonlijk de benedenverdieping uit breuksteen of behakte bergsteen saamgesteld, waarboven op krachtige, dikwerf zeer fraaie steenen consoles of op uitstekende, eveneens als consoles bewerkte koppen der balken, de verdere verdiepingen, steeds overhangende, zijn opgetrokken.

Tusschen de balkkoppen, die den overgang vormen van den voorsprong van de eene verdieping voor de andere, zijn kunstig gesneden balken aangebracht, die op hun beurt weder onderling tot koppeling en steun dienen voor het houten raamwerk van stijlen en regels, schoren en kruizen, waarvan de open vakken met metselwerk worden gevuld, dat nu eens gevoegd en dan weder gepleisterd wordt aangetroffen.

Zelfs is er in sommige dezer gevels een streven te bespeuren, om steen-architectuur na te bootsen en de constructieve deelen te behandelen als pilasters, karyatiden enz. Een merkwaardig voorbeeld hiervan is het Salzhuis te Frankfort a/M., waar alleen aan de sterke overkraging der verdiepingen de houtbouw is te herkennen, maar alle vormen overigens op steenbouw wijzen. Niet weinig wordt het schilderachtig effect dezer gevels verhoogd door de zware, overhangende daken en gootlijsten. Een niet menigvuldig, slechts in Zuid-Duitschland toegepaste versiering, was de gevels, in navolging der Italianen, te beschilderen of met sgraffito te bewerken. Slechts enkele voorbeelden zijn hiervan nog overgebleven. De gevels werden dan geheel vlak bepleisterd en een architectonische compositie met kolommen, lijsten en nissen met figuren enz., in schilderwerk erop aangebracht. Een der beste voorbeelden hiervan is het Raadhuis te Mühlhausen. Ook bestaan er nog overblijfselen van aan een gevel te Colmar, aan dien van het „Haus zum Ritter" te Schaffhausen, door Tobias Stimmer beschilderd in 1570, aan verschillende huizen te Stein a/d Rijn, Augsburg, Ulm, Bazel en Lucern, waar de beroemde Hans Holbein verschillende gevels beschilderde en daarop geheele allegorische voorstellingen, uit de fabelleer enz. in rijke polychromie uitvoerde. Ook sgraffito-versieringen werden menigvuldig toegepast en zelfs enkele in vakwerkbouw uitgevoerde gevels vertoonen hiervan nog duidelijke sporen.

Na de beschouwing der verschillende onderdeelen dezer zoo bij uitstek karaktervolle uiting van de kunst op Duitschen grond, wensch ik ten slotte een kort overzicht te geven van de inrichting:

1°. der kasteelen en sloten;
2°. der woonhuizen;
3°. der openbare gebouwen en
4°. der kerkgebouwen.

1°. *De vorstelijke paleizen en kasteelen* waren in tegenstelling der in dien tijd in Italië heerschende klassieke distributie nog geheel onder den invloed van de Gothische burchten en werden saamgesteld uit meerdere gebouwen, die, rondom een meestal onregelmatige binnenplaats gerangschikt, met torens en open trappenhuizen verbonden en door grachten en wallen omsloten werden. Deze bouwwerken maakten een bijzonder schilderachtigen indruk door hun onregelmatigen aanleg.

Tegen het einde der XVIe eeuw verkregen zij door den meer en meer doordringenden Italiaanschen geest een minder krijgshaftig karakter. Grachten en wallen en de zware torens verdwenen en werden vervangen door sierlijke hoektorentjes, paviljoens, topgevels, dakkapellen, erkers enz. De indeeling werd thans regelmatiger, de verschillende onderdeelen om een of meer rechthoekige binnenplaatsen gegroepeerd en deze met bijzondere voorliefde behandeld. Prachtige arcades, gaanderijen vormende, werden langs de gevels rondom op alle verdiepingen aangebracht; de verschillende vertrekken werden daardoor onderling verbonden. Schoone voorbeelden van deze binnenplaatsen zijn aan het oude Slot te Stuttgart, waarvan wij reeds vroeger de krachtige kolommen bespraken, aan het Slot te Plassenburg, Dresden, aan het Rittersche Palast te Lucern, aan het Slot Hartenfels te Torgau, te Oels, te Landshut enz.

Het zwaartepunt van den geheelen aanleg was, evenals in de middeleeuwsche sloten, nog steeds gelegen in de ridderzaal, waarneven de slotkapel was aangebracht.

De trappen waren steeds spiltrappen en over het algemeen zeer rijk met beeldhouwwerk versierd, zooals aan het Slot te Mergentheim en te Göppingen. Zij waren geplaatst in de hoeken van den slottuin, in voorspringende ronde of veelhoekige torens, welke echter niet die schoonheid bereiken, die de Fransche Renaissance enkelen harer traptorens, zooals in de kasteelen te Chambord en te Blois, wist te geven, doch waarvan niettemin enkele zeer schoone voorbeelden, rijk aan pilasters, gebeeldhouwde friezen en keurige details, zijn bewaard gebleven, o. a. aan het Koninklijke Slot te Dresden en aan het Slot Hartenfels te Torgau.

2°. *Het woonhuis* der Duitsche Renaissance biedt, wat de distributie betreft, weinig belangrijks aan. Van de meestal diepe erven werd doorgaans een gedeelte voor binnenplaats bestemd, dat het voorhuis met het achterhuis verbond en door een doorrit met de straat gemeenschap had. Houten of steenen gaanderijen werden ook op deze binnenplaatsen langs een of meer der zijden aangebracht en gaven, op zeer schilderachtige wijze behandeld, het geheel een ongemeen cachet.

In de eerste tijden in Gothischen geest opgetrokken, zooals in het Beijersche Hof en het Krafftsche Huis te Neurenberg, waar voornamelijk de balustrades uit laat-Gothisch maaswerk zijn saamgesteld, werden later de prachtige Renaissance juweeltjes gebouwd, die nog tot op den huidigen dag worden bewonderd in het Pellersche Huis te Neurenberg, in het Thon Dittmer Huis te Regensburg, in een huis op de Egidienplaats te Neurenberg, in de Tetzelgasse, Adlergasse 9, Tucherstrasse 21 en vele andere, in de Wolfartgasse te Würzburg en in de Hirschstrasse te Ulm.

In de meeste gevallen blijven deze Duitsche binnenplaatsen smal en eng en bereiken nimmer het grootsche der cours in de Italiaansche Paleizen, doch wat hun aan architectonisch karakter mag ontbreken, wordt ruimschoots vergoed door hooge sierlijkheid en groote oorspronkelijkheid.

3°. Onder de *openbare gebouwen* bekleeden de Raadhuizen de voornaamste plaats. In de distributie werden zij in den beginne ook weder geïnfluenceerd door de middeleeuwsche traditiën. De bestemming van Gemeentehuis werd uitgedrukt door de van ouds gebruikelijke portieken of *Lauben*, die in de gedaante van zuilen- of pijlerarcades nu eens, zooals te Neurenberg, te Keulen, Heilbronn, Bremen, Lohr, Schweinfurt en Rothenburg vóór den gevel uitspringen en dan weder zooals te Lübeck, Neisse enz. in de benedenverdieping zijn ingebouwd. Daar bij de eenvoudige administratie dier tijden niet vele bureau's vereischt werden, bestaan de meeste Raadhuizen slechts uit eenige groote en kleine zalen.

De benedenverdieping had in den regel een ondergeschikte beteekenis, terwijl de bovenverdieping hoofdzakelijk door de groote hoofd- of feestzaal werd ingenomen, om welke zaal de overige lokalen zijn gegroepeerd.

De trappen werden gewoonlijk in tegen den gevel uitgebouwde torens aangelegd en waren wenteltrappen; eerst in latere periodes werden bordestrappen aangebracht, die in het gebouw gelegen waren, zooals in de Raadhuizen te Neurenberg en te Augsburg, alwaar de middeleeuwsche vormen geheel zijn verdwenen.

Een groot sieraad van de Raadhuizen der XVIe eeuw waren de fraaie torens, die, in tegenstelling met de slanke spitsen der Gothiek, werden bekroond met gebogen daken, somtijds twee en drie verdiepingen hoog, afgewisseld en gedragen door open arcades. Vele dezer torenspitsen zijn van een zeer schilderachtig silhouet en hebben veel overeenkomst met de fraaie Nederlandsche Renaissance torens. Een treffend voorbeeld van deze gelijkvormigheid is de toren van het Raadhuis te Danzig, een zeldzaam schoon product van dezen kunstvollen tijd. Dak- en erkertorentjes verhoogden verder in niet geringe mate het effect dezer gebouwen.

Van de andere openbare gebouwen, die tot zeer uiteenloopende doeleinden werden opgericht en in belangrijke monumenten nog heden zijn vertegenwoordigd, komen voornamelijk in aanmerking: de gildehuizen te Hildesheim en Münster, het prachtige Gewandhaus te Brunswijk, die te Bremen en te Bazel; de Slachthuizen en Vleeschhallen te Augsburg, Neurenberg en te Heilbronn; de Stadswaag te Bremen; het Tuighuis te Danzig, Augsburg, Giessen en Keulen; voorts de universiteitsgebouwen te Freiburg, Mainz en Würzburg, en de gymnasia te Brunswijk, Rothenburg, Brieg en Coburg, benevens verschillende regeeringsgebouwen als ambtshuizen, kanselarijen enz., reeds vroeger genoemd

4°. *De kerkgebouwen.* Op het gebied der gewijde bouwkunst zijn de monumenten, in den stijl der Duitsche Renaissance opgetrokken, zeer schaarsch. Evenals in Frankrijk blijft ook in Duitschland tot diep in de XVIe eeuw de Gothiek bij den kerkbouw overheerschend. Eerst in de tweede helft der XVIe eeuw dringen langzamerhand de vormen van de nieuwe kunstrichting ook tot in de kerkgebouwen door, maar blijven meestentijds vermengd met Gothische motieven.

Een bij uitnemendheid belangrijke schepping in Renaissancen geest is de kerk St. Michael te München (1582—1597). Wij noemen voorts de Universiteitskerk te Würzburg, de Drieëenigheidskerk te Regensburg (1627—1631,) de Mariakerk te Wolfenbuttel (1608 begonnen), een merkwaardige vermenging van Gothiek met zuivere Renaissance vormen, de Kloosterkerk te Fulda, de Slotkapel te Liebenstein bij Heilbronn (1590) en eindelijk de Jezuïetenkerk te Coblentz (1609—1617) en te Keulen (1621—1629).

Met deze chronologische opsomming moet ik mijn beschouwingen eindigen. Gaarne had ik nog van de verschillende, thans slechts vluchtig aangestipte bouwwerken meerdere bijzonderheden medegedeeld, en was ik met mijn geduldigen lezer doorgedrongen in de schoone interieurs dezer kunstperiode, om daarbij de karaktervolle meubels, het kunstige smeedwerk en het eigenaardige vaatwerk nader te bestudeeren, doch het onderwerp is te uitgebreid om in een enkele maal te worden afgehandeld.

Veel ontbreekt er voorzeker aan deze regelen, hetgeen nog had moeten worden besproken, doch het lag niet in de bedoeling een volledige geschiedenis te leveren; daarvoor zijn de verschillende uitstekende werken, over dit onderwerp geschreven, bestemd; mijn plan was slechts om een kort, zaakrijk overzicht saam te stellen van een kunsttijdvak, dat zulk een rijkdom van schoons bevat en dat nog door velen zoo weinig is bestudeerd.

INGEZONDEN.

DE »WATERBOUWKUNDE".

Uitgaaf van GEBR. VAN CLEEF, te 's-Gravenhage.

Drie jaren geleden vestigde ik in het Weekblad »*De Opmerker*" de aandacht op de langzame verschijning van *De Waterbouwkunde*, een werk, welks voltooiing binnen 3 jaren was toegezegd en waarvan de kosten waren geraamd op pl. m. *f* 45.

Thans zijn sedert de verschijning van het prospectus bijna 3 maal 3 jaren verloopen en zijn nog slechts enkele onderdeelen van het werk, nl. dat der »wegen" en »beschoeiingen" compleet, terwijl dat der »rivieren" wellicht in dit jaar en dat der »bruggen" in het volgend jaar zal voltooid worden.

Intusschen hebben de kosten van het verschenen gedeelte de raming van het geheel reeds verre overtroffen, en kan het derhalve thans reeds geconstateerd worden, dat een geheel

ander werk, van minstens 4 à 5 maal grooter omvang dan het bij het prospectus omschrevene, zal geleverd worden.

De overeenkomst, tusschen de inteekenaren en de uitgevers aangegaan, moet dus van de zijde der laatstgenoemden geacht worden te zijn geschonden, zoodat eerstgenoemden vrij zijn om als inteekenaar op het werk te bedanken. — Nadat de uitgevers mij schriftelijk verklaard hebben *in dat bedanken te moeten berusten*, ben ik daartoe dan ook overgegaan en koester de verwachting, dat vele anderen mijn voorbeeld zullen volgen.

Niet omdat ik of zij geen belang meer stellen in de verdere verschijning van een werk, dat in vele opzichten een standaardwerk zal kunnen worden; maar omdat de uitgevers alleen langs dezen weg genoodzaakt kunnen worden, *andere en billijker voorwaarden voor de verdere inteekening aan te bieden.* Ik vertrouw toch dat de meeste inteekenaren met mij niet genegen zullen zijn om — zoo niet levenslang dan toch voor een onbepaald aantal jaren — de nog te leveren kopie te betalen, die op het ruim gebied der waterbouwkunde door jong en oud tot in het oneindige kan vermeerderd worden.

Daarom wensch ik door eene *gemeenschappelijke opzegging der geschonden overeenkomst* den weg te banen tot het aangaan van eene nieuwe verbintenis, waarbij als grondslag wordt aangenomen: *de levering tegen een verminderden prijs van het nog onvoltooide deel van het werk tot een maximum getal afleveringen en gratis levering voor zoover dat getal op nieuw wordt overschreden.*

Alleen bij een dergelijk contract zijn zoowel de uitgevers tegenover de inteekenaren als deze tegenover gene gebonden.

Om tot de wetenschap te komen, in hoeverre bovenstaande beschouwingen op instemming kunnen rekenen en of dus het beoogde doel kan worden bereikt, verzoek ik hen, die van het aangegeven middel wenschen gebruik te maken, mij daarvan per briefkaart of door toezending van een naamkaartje mededeeling te doen.

Leeuwarden, Januari 1886. AUG. GORTER,
Ingenieur.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING GRONINGEN.

Vergadering van Vrijdag 5 Februari 1886.

De Voorzitter opent de vergadering met een woord van hulde aan de nagedachtenis van den heer H. P. Vogel, wijst op het vele goede, door den overledene in zijn leven tot bevordering van bouwkunst en vooral ook op het gebied van bouwkundig onderwijs gedaan, en wekt de leden op tot navolging.

Daarna vestigt hij de aandacht op het programma der prijsvraag, door de Afdeeling Amsterdam uitgeschreven, en wordt het voorstel van het Bestuur aangenomen, om door verspreiding van eene circulaire, de toetreding als donateur te bevorderen.

De heer J. de Priester wordt met algemeene stemmen als lid aangenomen en, na het afdoen van enkele huishoudelijke zaken, wordt den heer Jager het woord gegeven om een voordracht te houden over *de taal van den bouwkunstenaar.*

Gaan wij verder met de beoefening der bouwkunde dan om een veilig tehuis te bezorgen; beoefenen wij haar als *kunst*, dán, zegt spreker, trachten wij in onze bouwwerken en in de deelen daarvan eene gedachte te leggen, iets van hetgeen wij gevoelen, in dien bouw aan anderen mede te deelen.

Die gedachte, dat gevoelen zoeken wij kenbaar te maken door vorm, en daarom noemt hij die gedachtenuiting *vormentaal*, eene taal niet onmiddellijk ontleend aan de natuur, maar die, gelijk onze spreek- en schrijftaal, in de laatste drie- à vierduizend jaren zich heeft ontwikkeld en, als deze, voortgesproten uit de behoefte om zijne gedachten uit te drukken. Wanneer spreker op het bestaan dier taal wijst, doet hij dit om tevens te protesteeren tegen hen, die meenen dat de bouwkunst-beoefenaar zijne vormen moet ontleenen aan de natuur; tegen hen, die meenen dat wij, zonder kennisneming van den gedachtengang van vorige geslachten, moeten pogen eene nieuwe bouwwijze te scheppen.

De beoefenaar der vormentaal moet noodwendig gevoel hebben voor vorm, zooals de schilder voor kleur, de toonkunstenaar voor welluidende klanken.

Naarmate de bouwkunstenaar beter gevoelt en de vormen beter begrijpt, zal de toeschouwer beter begrijpen welke gedachte en welk gevoel in de vormen zijn neergelegd. Dit, zegt spreker, is de taal van den bouwkunstenaar. Een goed gebruik dier taal legt in de bouwwerken dat, wat wij kunst noemen.

Bij hare beoefening moet men niet ter school gaan bij onze voorgangers tot voor weinig jaren, maar door eeuwen heen, zoover de geschiedenis van het menschelijk geslacht reikt. Hebben wij de taal der bouwkunstenaren verstaan; ons verplaatst in de omstandigheden, waaronder onze voorgangers aan kunne vormen het aanzijn schonken; begrepen op welke wijze zij hun bouwkunstig gevoel uitdrukten — dan zijn wij op weg om hunne taal mede te kunnen spreken, dan kennen wij, als in de spreek- en schrijftaal, de woordvorming, en komt er orde en regel in de wijze van gebruik der vormen.

Hoe begaafd iemand ook moge zijn: door hem te laten profiteeren van de ondervinding zijner voorgangers, wordt hij voor afdwaling behoed. Daarom, meent spreker, den jongen kunstbeoefenaars niet gewezen op de natuur als den oorsprong der vormen, maar op hetgeen onze voorgangers dachten. Wij moeten bij het uitdrukken onzer gedachten hun vormentaal toetsen aan de tegenwoordige behoeften.

Men versta mij wel, zegt hij, het is niet mijne bedoeling, de natuurbeschouwing bij onze vormentaal buiten te sluiten, maar te zorgen voor de dwaling, dat de natuurbeschouwing den sleutel zal geven tot onze vormentaal, tot de taal van den bouwkunstenaar.

Voorbeelden puttende uit den Renaissancetijd, om te doen zien op welke wijze men de kunst beoefende in de 15e, 16e en 17e eeuw, wijst spreker er tevens op, dat de vormenspraak niet uitsluitend eigendom bleef van den bouwkunstenaar, maar zij meer en meer ook wordt toegepast op de nieuwe, naast de bouwkunst ontstane industrieele vakken, waarin men meer of minder gelukkig slaagt.

Waren de vroegere bouwstijlen nagenoeg geheel een met de verschillende godsdiensten, de Renaissancetijd draagt den stempel der eigen gedachte op antieken grondslag en geeft het aanzijn aan nieuwe woorden in onze vormentaal. Uit de beste producten dier verschillende tijdperken hebben wij een vormenschat, die, gelijk de woorden onzer spreek- en schrijftaal, beschikbaar is om onze gedachten uit te drukken. Vormen, te zamen gevoegd tot eene taal, wier bestaan niet is te ontkennen.

Spreker treedt nu in eene beschouwing van het werken en streven der bouwkunst in de 18e eeuw en in onze eeuw tot den huidigen dag; hoe tegenwoordig wel uit den voorraad van vormen wordt geput, maar soms op eene wijze, die blijk geeft van gemis aan kennis der vormentaal, of wel van gemis aan tijd om de gedachten smaakvol in zijne werken uit te drukken.

Hij eindigt met den wensch, dat de taal van den bouwkunstenaar meer en meer grondig moge worden beoefend.

De gedachtengang, die zich uit de lezing ontwikkelde, komt in het kort hierop neer. De bouwkunst-beoefenaar moet niet uitsluitend bij de natuur of bij onze voorgangers les nemen; hij moet bij beiden ter school gaan. De heer Jager geeft dit toe, vooroover het de versieringskunst en het ornement betreft, maar wil onderscheid gemaakt zien tusschen bouwkunst en ornement. Hij wilde aantoonen, dat roekeloos gehandeld wordt als men, zonder de voorgangers te raadplegen, bij de natuur in de vormentaal zich gaat oefenen.

De kunstbeschouwing, op Zondag 7 dezer gehouden, trok omstreeks 50 bezoekers.

AFDEELING AMSTERDAM.

Vergadering van Vrijdag 12 *Februari* 1886.

Tegenwoordig waren de Bestuurders en een 12tal leden. De nieuwgekozen Voorzitter, de heer Th. Schill, opende de vergadering, zeide in goedgekozen bewoordingen dank voor het vertrouwen in hem gesteld, en gaf de verzekering, dat hij zal trachten zich dat vertrouwen waardig te maken; daarna bracht hij hulde aan het afgetreden Bestuurslid, den heer Huibers, die een reeks van jaren niet alleen een ijverig Bestuurder is geweest, maar tevens een werkzaam lid, aan wien de Afdeeling zeer veel verschuldigd is; ten slotte heet hij de nieuwe Bestuursleden Jos. Cuijpers en Moen welkom aan de groene tafel.

De Secretaris las de notulen der vorige vergadering, die goedgekeurd werden en bracht voorts verslag uit van de werkzaamheden over het jaar 1885.

De Penningmeester, de heer N. Landré, bracht verslag uit omtrent den financieelen toestand, die gunstig genoemd kan worden. De heeren Haverkamp, Hol en Bruning, door den Voorzitter daartoe uitgenoodigd, onderzochten de rekening en verantwoording en vonden deze accoord.

De begrooting voor 1886 werd zonder discussie vastgesteld en als lid aangenomen de heeren J. de Quack en N. Nelis.

Den Voorzitter is het een aangename taak, namens de Afdeeling, aan het Hoofdbestuur der Maatschappij een blijk van waardeering te mogen overhandigen, bestaande in een *portdessus*. De Afdeeling toch is een met de Maatschappij, meer dan eenige andere Afdeeling, ook omdat zij in het Maatschappelijk gebouw haar tehuis heeft; spreker hoopt, dat de Afdeeling en de Maatschappij bloeien, dat de vergaderingen druk bezocht en de moeiten, die het Bestuur zich getroost, beloond zullen worden.

De Voorzitter der Maatschappij, de heer Muijsken, zegt den heer Schill, en daarmede de Afdeeling, dank voor het blijk van waardeering, en aanvaardt in naam der Maatschappij het geschenk; hij drukt daarbij den wensch uit, dat de Afdeeling in bloei moge toenemen, zoowel in ledental als innerlijke kracht en samenwerking.

De heer A. N. Godefroy gaf een kunstbeschouwing van verschillende, door hem ontworpen plans voor een Gasthuis, Beurs en Telegraafkantoor. Op de hem eigen levendige wijze verhaalde de heer Godefroy de lijdensgeschiedenis der verschillende plans voor genoemde gebouwen, waaraan hij reeds vóór ruim 39 jaren begon te arbeiden.

Met de meeste aandacht volgden de aanwezigen Sprekers uit-

eenzetting der plans, die een duidelijk overzicht gaven van de groote en ernstige studie, voor die ontwerpen gemaakt.

De Voorzitter dankte den heer A. N. Godefroy voor zijne belangrijke kunstbeschouwing.

Niets meer aan de orde zijnde, werd de vergadering gesloten.

Afdeeling 's-Gravenhage.

Vergadering van Vrijdag 12 Februari 1886.

In de heden avond gehouden vergadering werden de notulen der vorige gelezen en goedgekeurd. Vervolgens verstrekte het Bestuur aan de leden de programma's der prijsvraag voor een monument op het graf van den heer Vogel. Daarna werd een nieuw lid met algemeene stemmen aangenomen. Onder de mededeelingen kwamen voor: een door de Afdeeling Rotterdam toegezonden diploma, als resultaat van een uitgeschreven prijsvraag en verder het programma eener prijsvraag, door de Afdeeling Amsterdam uitgeschreven.

Daarna hield de heer Morre eene verhandeling over het metselen van ellipsvormige bogen; de groote belangrijkheid van dit onderwerp voor de practijk bleek zóózeer, dat met algemeene stemmen het voorstel van een lid werd aangenomen, om den Spreker te verzoeken, de verhandeling ter gelegener tijd voor opname in de Bouwkundige Bijdragen te willen gereedmaken, wat deze volgaarne op zich nam.

Eindelijk werd behandeld een in de bus gevonden vraag: n.l. »welk is de beste wijze om asphaltvloeren aan te brengen op houten vloeren en welke dikte moet de laag asphalt hebben?" Niemand der aanwezigen kon zich op eenige ondervinding dienaangaande beroepen en het resumé der besprekingen was, dat men deze wijze van werken niet raadzaam achtte, voornamelijk omdat het hout onder het asphalt bijna zeker in eene nadeelige conditie voor zijn behoud zou komen.

Nadat de Voorzitter welverdienden dank aan den heer Morre gebracht had, werd de vergadering gesloten.

Afdeeling Leeuwarden.

Vergadering van Vrijdag 12 Februari 1886.

De Voorzitter opent deze bijeenkomst en geeft, nadat de notulen zijn gelezen en vastgesteld, en mededeeling is gedaan der ingekomen stukken, daarop het woord aan den heer Dr. Ph. Kooperberg, directeur van het Stads-ziekenhuis alhier, die eene lezing op zich genomen en tot onderwerp gekozen had »Ziekenhuisbouw".

Ofschoon men hierbij op verschillende omstandigheden en zaken heeft te letten, meer dan bij eenige andere inrichting, zal spreker zich hoofdzakelijk bepalen tot de eischen, welke de hygiëne aan de ziekenhuizen stelt; het bouwen van ziekenpaleizen veroordeelende, wil spreker de grondslagen noemen, waarop een eenvoudig ziekenhuis moet worden gesticht en waarbij techniek en gezondheidsleer hand aan hand moeten gaan.

Het terrein voor dergelijke inrichtingen moet zoodanig zijn gekozen, dat eene gemakkelijke en snelle luchtbeweging in het gebouw mogelijk is; de daartoe gekozen bouwgrond, waarmede vroeger zoo weinig rekenschap werd gehouden, mag noch aangevuld noch moerassig zijn en evenmin gelegen zijn aan een afvoerkanaal, dat alle schadelijke stoffen uit de stad met zich voert, terwijl de wind geen berwangerde lucht uit de stad over een ziekenhuis mag voeren. Licht en frissche lucht moeten gemakkelijk kunnen toetreden; de lengteas van het gebouw moet de richting hebben van Oost naar West, en er moet ventilatie maar vooral luchtfiltratie zijn, teneinde te voorkomen dat schadelijke kiemen zich ergens kunnen vasthechten. Ofschoon de behoefte aan frissche lucht voor elken patient afhangt van den aard van ziekte, leeftijd enz., moet de toetreding daarvan minstens om de 3 uur plaatsvinden; wordt om de 2 uur geventileerd, dan is gemiddeld 45 M³ frissche lucht toereikend te noemen. Natuurlijke of kunstmatige luchtverversching hangt van bijomstandigheden af; voor groote en hooge gebouwen is laatstgenoemde wijze onontbeerlijk.

Het zwaartepunt van de ventilatie noemt spreker de wijze van afvoeren der bedorven lucht, die langs den kortsten weg moet worden afgevoerd, zoo mogelijk naar beneden, terwijl de frissche lucht van boven kan worden toegelaten; in elk geval zorge men, dat deze af- en aanvoer niet op één plaats geschiedt, waardoor men gevaar loopt dat de toegelaten zuivere lucht zich met de bedorven vermengen gaat.

Waar sterke afwisseling van lucht noodzakelijk is, worden ventilatiekachels zeer ondoelmatig geacht, terwijl deze 's zomers in geen geval in de eerste behoefte kunnen voorzien; evenmin gebruike men kamerkachels, waarmede geen centrale verwarming kan worden verkregen, maar kachels, waarvan het verhittingsvermogen in verhouding staat tot de kameroppervlakte; men zorge steeds voor een gelijke temperatuur van 15 à 20° Celsius. Centrale verwarming, en dan door middel van stoom, kan voor ziekenhuizen de beste worden genoemd; hare voordeelen zijn vele en al zijn de aanlegkosten hoog, men moet hare doelmatigheid en enorme voordeelen niet uit het oog verlieren.

Na de voorname factoren, als lucht en licht, te hebben besproken en vele gegevens te hebben genoemd, waarop de grootte van het ziekenhuis moet worden gebaseerd en waarbij het aantal bedden op 4 per duizend zielen en de grootte van het terrein met tuin enz. op minstens 100 M² per bed werd gesteld, behandelde de heer K. de verschillende inrichtingen, als het paviljoensysteem, dat in Amerika het eerst werd toegepast en, om de centralisatie, verre te verkiezen is boven het corridorsysteem, zooals dit bij het Ziekenhuis te Rotterdam en de Sophiastichting te Scheveningen is gevolgd; de opeenhooping van zieken, zooals te Rotterdam, waar deze inrichting even slecht als mooi wordt genoemd, omdat de ziektestoffen door de gangen van het eene lokaal naar het andere worden gevoerd, is zeer nadeelig.

Spreker roemt het nieuwe ziekenhuis te Antwerpen, waar het paviljoensysteem is gevolgd, terwijl ook met lof wordt gewaagd van dat te Dordrecht, waarbij men dit zelfde systeem door barakken heeft verkregen. Ook op vele plaatsen in Engeland heeft men goede inrichtingen van dien aard verkregen, door op verschillende plaatsen om eene stad ziekenhuizen te stichten, elk voor niet meer dan 20 patienten; hierbij wijst spreker op de noodzakelijkheid voor grootere steden om minstens 2 dergelijke gebouwen te hebben.

Voorts werden nog eenige onderdeelen van het gebouw behandeld; de muren moeten bepleisterd zijn, omdat daarbij eene gedurige overwitting of desnoods geheele vernieuwing gemakkelijk mogelijk is; men vermijde zooveel mogelijk uitspringende deelen, waaraan de ziektekiemen zouden kunnen hechten; eene langwerpige en smalle zaal is niet doelmatig; de hoeken daarvan zoo mogelijk ook bij den grond en aan het plafond af te ronden; de inhoud moet 30 tot 50 M³ voor elken zieke bedragen, de hoogte van verdieping varieeren van 4 tot 5 meter; de ramen zoo mogelijk dubbel tot vermijding van snelle afkoeling en zonder buitenblinden; de bovendeelen der ramen tuimelend en de zolder geplafoneerd; de vloer van steen doch geen porceuse: 't best is terrazzovloeren aan te brengen. Het dak moet gedekt zijn met een slecht geleidend materiaal, waarvoor spreker de houtcementbedekking de beste noemt.

Ofschoon spreker gaarne nog eenige voorname onderdeelen van een ziekenhuis had willen behandelen, zooals privaten, keuken, het drinkwater en andere zaken, voor een zoodanige inrichting van groot belang, meende hij het bij 't gesprokene te moeten laten. De heer Noordendorp geeft daarna eenige beschouwingen over het paviljoen-systeem met cirkelvormige ziekenzalen, te Antwerpen toegepast en in Engeland reeds inheemsch geworden, waarna hij den heer K. dank zegt voor hetgeen deze hedenavond gesproken heeft, dat met recht van groot belang voor de leden der Afdeeling kan worden genoemd, te meer daar de opsomming van de verschillende eischen, door spreker genoemd, door tal van teekeningen werd verduidelijkt.

PRIJSVRAGEN.

Het Bestuur van de Nieuwe of Littéraire Societeit te 's-Gravenhage heeft een besloten prijsvraag uitgeschreven voor een Societeitsgebouw in het Bosch; de ontwerpen moeten vóór 1 Mei e. k. worden ingeleverd. Een prijs van *f* 1000, en eene premie van *f* 500 zijn daarbij uitgeloofd.

Voor het geval de uitvoering van het werk aan den bekroonde wordt opgedragen, en hij buiten 's-Gravenhage woont, zal hem *f* 350 voor reis- en verblijfkosten worden vergoed.

Op den beganegrond worden in hoofdzaak verlangd: een goed verlichte zaal met een of meerdere veranda's en een groot buffet, van binnen en buiten toegankelijk, voorts retirades, keuken, bergplaatsen en verder boven eene binnengalerij en balkons of veranda's, benevens de woning voor den tentbewaarder.

De teekeningen moeten ongekleurd en zonder omgeving van boomen zijn.

Elf architecten zijn tot mededinging uitgenoodigd als: 1 te Nijmegen, 1 te Rotterdam, 2 te 's-Gravenhage, 5 te Amsterdam en 1 te Utrecht.

De ontwerpen worden beoordeeld door een Jury van 5 leden, benevens 1 Bestuurder der Societeit als adviseur. Twee Juryleden worden benoemd door de mededingers en drie, waaronder een buitenlandsch architect, door het Bestuur van de Societeit.

In den loop van deze maand zullen de namen der drie Juryleden, door het Bestuur gekozen, worden bekend gemaakt.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-Gravenhage. De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid heeft een commissie van ingenieurs benoemd voor een plan tot uitvoering der herziening van het Amsterdamsch peil, op grond van de nauwkeurigheids-waterpassingen, door de commissie voor graadmeting en waterpassing voorbereid.

Voorzitter is de heer P. Caland, hoofdinspecteur van den Waterstaat; leden zijn de heeren J. F. W. Conrad en H. S. J. Rose, inspecteurs van den Waterstaat, G. Van Diesen en C. M. Schols, leden der commissie voor de nauwkeurigheidswaterpassing, terwijl als Secretaris aan de commissie is toegevoegd de ingenieur van den Waterstaat W. Verwey Azn.

— De Minister van Marine brengt ter kennis van belanghebbenden, dat er één plaats als adspirant-ingenieur bij de Nederlandsche Marine op een jaarwedde van *f* 1000 wordt opengesteld. Nadere bijzonderheden bevat de *Staatscourant* no. 37.

— Het voorontwerp tot verlenging der concessie van de Nederlandsche Rijnspoorwegmaatschappij is met de opmerkingen van den Raad van State bij de Regeering terugontvangen. De zaak zal dus weldra in den vorm van een wetsvoorstel bij de Staten-Generaal worden aanhangig gemaakt.

Zijn wij goed ingelicht, dan berust de concessie-verlenging in hoofdzaak op dezelfde grondslagen als de overeenkomst, voor eenige jaren met de Hollandsche Spoorwegmaatschappij aangegaan, waarbij ook het recht van naasting van de spoorwegen door den Staat is erkend.

Amsterdam. Den heer F. Meergart, hoofdopzichter bij de bestratingen, is op zijn verzoek door Burgemeester en Wethouders eervol ontslag uit die betrekking verleend met ingang van 1 Maart e. k. Na bijna 41 jaren dienst zij den ijverigen ambtenaar zijn rust wel gegund.

Voorloopig zijn de werkzaamheden opgedragen aan den heer J. P. Theunissen, behoorende tot het Bureel van den gemeente-ingenieur.

— Liefhebbers van het pleisteren van oude muurwerken zullen zeker met belangstelling kennis nemen van het onderstaande bericht, voorkomende in het *Dagblad van Noord-Nederland:*

»Twee agenten van politie houden de wacht voor den hoofdingang van de Nieuwe Kerk op den Nieuwezijds-Voorburgwal te Amsterdam.

»Zij waarschuwen de voorbijgangers, niet langs het gebouw te loopen, omdat het pleisterwerk loslaat en van aanzienlijke hoogte naar beneden stort."

Rotterdam. Bij den gemeenteraad is een adres ingekomen van de smidsgezellenvereeniging *St. Eloy* en de machinewerkliedenvereeniging *Vriendentrouw*, die met leedwezen kennis genomen hebben van den uitslag der inschrijving voor gashouders. Zij betreuren het, dat genoemd werk in het buitenland zal vervaardigd worden, terwijl hier in 't land zelf groot gebrek aan werk is. Adressanten schrijven het verschil in prijs daaraan toe, dat de Nederlandsche fabrikanten in de meeste gevallen tegenover de buitenlandsche niet kunnen concurreeren en trekken in twijfel of het werk, in het buitenland vervaardigd, wel kan opwegen tegen dat, wat hiertelande gemaakt wordt.

Met het oog op de schaarschte aan werk, verzoeken adressanten den Raad, zoo mogelijk het werk aan een Nederlandsch fabrikant te gunnen.

Leiden. De Senaat der Rijksuniversiteit heeft den heer C. M. Schols, hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft, honoris causa benoemd tot doctor in de wis- en natuurkunde.

Tiel. Het bestuur der Spaarbank heeft, overeenkomstig het oordeel van de commissie van advies, bestaande uit de heeren G. Aerden, S. Bitters en C. van Weerden, architecten te 's Hertogenbosch, Wageningen en Tiel, bekroond het ontwerp voor een Nutsgebouw, ingezonden onder het motto »Nut en genoegen". Bij opening van het naambriefje bleek de vervaardiger te zijn de heer D. Kruijf, architect te Utrecht.

Venloo. Alvorens tot het bouwen van eene eigen gasfabriek over te gaan, heeft de Gemeenteraad besloten tot het aanstellen van een directeur, die tevens met het hoofdtoezicht op de gemeentewerken zal belast worden. Het jaarlijksche tractement is, blijkens eene in dit blad voorkomende oproeping, op *f* 1500 bepaald.

— Het Dijksbestuur van het Waterschap »de Zeven Grietenijen en Stad Sloten" roept sollicitanten op voor de betrekking van opzichter bij dat Waterschap. De tegenwoordige titularis geniet een jaarwedde van *f* 800 en belanghebbenden worden verzocht hunne gezegelde verzoekschriften vóór of op 20 dezer te zenden aan de Secretarie van het Waterschap te Lemmer.

BENOEMINGEN.

Met ingang van 1 Maart a. s. is benoemd tot opzichter bij de Stads-reiniging te Amsterdam, met den titel van hoofdopzichter-titulair, de heer N. Nieuwenhuis, thans ambtenaar ter Gemeente-secretarie aldaar.

— Te Zaandam is, met ingang van 1 Maart, tot gemeenteopzichter benoemd de heer J. H. Doolhagen, tijdelijk opzichter bij de werken in de Voorzaan.

ADVERTENTIEN.

Aanbesteding.

Het DIJKSBESTUUR *van het Waterschap der „Vijf Deelen Zuidzijde Bieuwedijk"* zal op **Zaterdag 27 Februari 1886**, 's voormiddags elf uur, behoudens goedkeuring, in het „Staties-Koffiehuis" te *Franeker*, bij enkele inschrijving **aanbesteden:**

Het verhoogen en verzwaren van den Zeedijk in de gemeente Barradeel, over eene lengte van 2216 meters, met bijkomende Werken.

De bestekken, waarin de voorwaarden enz. zijn omschreven, kunnen tegen betaling van 50 cent per exemplaar worden verkregen bij de Opzichters J. LETTINGA te *Roptazijl* en H. VAN DER ZEE onder *Sexbierum* en ter Secretarie van 't Waterschap te *Franeker*.

De aanwijzing in loco zal plaats hebben 19 en 25 Februari e. k., 's morgens 10 uur.

De biljetten van inschrijving (gezegeld) moeten vóór het uur der besteding zijn ingeleverd.

Franeker, 4 Februari 1886.

Het Dijksbestuur voornoemd,
DRAISMA DE VRIES, *Voorzitter.*
R. BIENTSMA, *Secretaris.*

Koninklijke Nederlandsche
LOCAAL SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.
AANBESTEDING.

Op **Donderdag den 25 Februari 1886**, des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn*, worden **aanbesteed:**

Bestek N°. 14.
Het maken van Gebouwen en verdere inrichtingen voor den Localspoorweg Apeldoorn—Hattem.
(Bedrag der begroeting *f* 39850.)

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 140 van het Bestek.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en zijn alsdan tegen betaling van *f* 5.— per stel te bekomen.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE en den Heer Sectie-ingenieur C. A. BESIER, beiden te *Apeldoorn*.

Aanwijzing op het terrein zal worden gedaan op Donderdag den 18 Februari 1886, en wel te *Voorst* des voormiddags ten 10 uur; te *Raat* des voormiddags ten 11 uur; te *Epe* des middags ten 12 uur; te *Heerde* des namiddags ten 1½ uur; te *Wapenveld* des namiddags ten 2½ uur en te *Hattem* des namiddags ten 3½ uur.

Bijeenkomst van gegadigden aan het lokaal der Maatschappij te *Apeldoorn* des voormiddags 9 uur.

De Commissie van Beheer.

Wordt gevraagd

voor de Gemeente *Franeker* een **DIRECTEUR DER GASFABRIEK** tevens **BOUWKUNDIGE.** Salaris *f* 1500.

Zich te melden aan den Heer Burgemeester.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag 17 Februari 1886** zal door den Ingenieur-Architect A. L. VAN GENDT, in het *American-Hôtel*, namens zijn principaal, worden **Aanbesteed:**

Het Bouwen van een Graanpakhuis met Kantoor en Woning, aan het Wittenburgerdijkje te Amsterdam, met de leverantie van alle Materialen en Arbeidsloonen.

Het Bestek met 2 Teekeningen is ad *f* 1.50 per Stel te bekomen ter Stoomdrukkerij van DOELOFFZEN & HUISNER, N. Z. Voorburgwal, te *Amsterdam*.

AANBESTEDING.

Het BESTUUR van het Bisschoppelijk Seminarie »IJpelaar" onder *Gennebes* bij *Breda*, is voornemens **aan te besteden** op **Dinsdag 2 Maart 1886**, des namiddags ten één ure, in de Herberg bij A. VAN MEER, nabij genoemd Seminarie:

Het bouwen van eene KAPEL met bijhoorende werken.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage in voornoemde Herberg. Bestekken met één stel teekeningen zijn op *franco* aanvrage à *f* 4.— verkrijgbaar, zoolang de voorraad strekt, bij den Boekhandelaar EDUARD VAN WEES te *Breda*. Aanwijzing op het bouwterrein op Vrijdag 26 Februari 1886 des voormiddags ten elf ure. Inlichtingen geeft de architect J. J. VAN LANGELAAR te *'s-Prieenhage* nabij *Breda*.

Inschrijving

OP

Vrijdag 5 Maart 1886,

TEN KANTORE VAN DE

Gemeente-Gasfabrieken, Oost-Zeedijk,

naar de LEVERING van

1°. **15,000000 Kilogram Engelsche Gaskolen, en**
2°. **15,000000 Kilogram Westfaalsche Gaskolen, ten dienste der Gemeente-Gasfabrieken te Rotterdam.**

De voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren, ter lezing op het kantoor der Gemeente-Gasfabrieken, *Oost-Zeedijk*, alwaar tevens nadere inlichtingen zijn te bekomen.

De voorwaarden zijn, tegen betaling van 10 cents, voor beide leveringen afzonderlijk, verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers aan den *Hoofdtoren* No. 73

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BAZALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Bazalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fanconval-, porphier- en bazaltkeien.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN,
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

WRIGHT'S
IJzeren Schoorsteenmantels.
Heeren Architecten worden verzocht hunne attentie te verleenen aan bovenvermelde **IJzeren Schoorsteenmantels.** Zij zijn **sierlijk, practisch** en **goedkoop.** Een paar exemplaren zijn ter bezichtiging gesteld bij de firma G. A. HORN, Elandsgracht 19 *Amsterdam.* Teekeningen en andere bijzonderheden zijn te verkrijgen bij de eenige Agenten voor Nederland
GLAZENER & ZOON, Singel 209 *Amsterdam.*

DROOGINRICHTINGEN voor Koffie en andere *als of niet* tropische producten;
Ballasts en Expanseerende Steenenskappen,
GEBOUWEN in Scherphoek en naar andere beteekenis, geheel in ijzer of ijzer met hout of steen.
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer,** voor zijbekleeding en **dakbedekking pasklaar.**
Galvaniseering op Loon.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-,
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek.
SINZIG a/Rijn.
Deze **Mozaïekvloeren** hebben sich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zooals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.
Prijzen en Dessineboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland
Firma **MARTIN & C°., Amsterdam.**

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.
EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.
FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.
TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van Vloeren, Bedekkingen enz. gelieve men sich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beukstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, W. PATON WALSH.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en Cementtegels.
Groote voorraden.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Wz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Drieknoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdokskade, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT / 2.25 per 3 maanden of wel *ten gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland / 7.50 en Nederlandsch-Indië / 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. In dit nommer is opgenomen het programma der prijsvraag voor een eenvoudig gedenkteeken op het graf van wijlen den bouwkunstenaar H. P. Vogel; aan deze prijsvraag kunnen ook medewerken de leden van het Genootschap.

2°. Als gewoon lid is aangenomen het buitenlid, de heer S. R. Mentz.

3°. Het programma van de door het Genootschap uit te schrijven gewone prijsvraag zal in het volgend nommer van dit blad worden opgenomen.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) TER OVERWEGING.

Nu er meer en meer verschijnselen worden waargenomen, die crop wijzen, dat de vaderlandsche bouwkunst zich langzamerhand uit haar diep verval begint op te beuren, is het zeker bevreemdend, dat onze Nederlandsche architecten nog zoo weinig liefde toonen te bezitten voor de bouwwerken uit vroegere tijden, die zich in zoo grooten getale hiertelande bevinden.

Reeds Schnaase zei in de eerste aflevering van zijne *Geschichte der bildenden Künste*, Band V, blz. 599: „Allein schon der völlige Mangel aller Forschungen einheimischer Gelehrten spricht dafür, dasz der Höllandische Kirchenbau wenig Interesse haben musz", en vergat hierbij, dat het niet aangaat bouwwerken van weinig belang te achten, alleen omdat ze niet afgebeeld en beschreven zijn.

Toch is de bewering van Schnaase in tal van „Handboeken" herhaald, totdat eindelijk de onderzoekingen van vreemdelingen aantoonden, hoe ongerijmd zij was.

De studie van de voortbrengselen der vroegere kunstperiodes heeft zich in onze eeuw hiertelande niet in een groote mate van populariteit mogen verheugen.

Wel heeft de *Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst* van den aanvang af hare aandacht aan de gedenkstukken van het verledene gewijd, en door hare *Afbeeldingen van Oude Bestaande Gebouwen* veel materiaal van waarde verzameld, doch eensdeels door de dikwerf minder fraaie wijze, waarop die afbeeldingen zijn uitgevoerd, anderdeels door de zeer weinig systematische wijze, waarop men bij het kiezen der af te beelden monumenten is te werk gegaan, heeft dit werk niet het nut gesticht, dat men verwacht had, waarbij nog komt, dat de beschrijvende tekst vaak zeer oppervlakkig en onwetenschappelijk is.

De middeleeuwsche kunst, vooral die der Romaansche periode, is in die *Afbeeldingen* slechts schaarsch vertegenwoordigd, en moge nu ook het werkje van Eyck van Zuilichem al eenigszins deze leemte hebben aangevuld, die kunstlievende edelman was te zeer dilettant, dan dat men niet steeds het gemis van *goede* afbeeldingen van gebouwen uit de vroege middeleeuwen zou moeten blijven betreuren

De ijverige bemoeiingen van Victor de Stuers in zake het behoud en de opneting onzer oude monumenten erkennen wij met dankbaarheid, doch tevens moet het ons van 't hart, dat men in ruimer kring van de vrucht dier werkzaamheden slechts weinig bespeurt. Toen de Commissie van Rijksadviseurs nog leefde, kreeg men althans afbeeldingen met tekst, die, hoe verschillend zij ook beoordeeld mogen zijn, toch zeker niet van belang ontbloot waren.

Nadat de Commissie van Rijksadviseurs echter ter ruste ging, werd van den rijken schat aan opnetingen, die ongetwijfeld aan het Ministerie van Binnenlandsche Zaken berust, niets meer openbaar gemaakt, waarschijnlijk daar voor dit doel op de Staatsbegrooting geen middelen worden uitgetrokken.

Veel hebben wij te danken aan den pas overleden Rudolf Redtenbacher, die indertijd als teekenaar voor de Commissie van Rijksadviseurs werkzaam was, en die, nadat hij deze betrekking had moeten nederleggen, in verschillende tijdschriften tal van bijzonderheden betreffende zijn zwerftochten door Nederland openbaar maakte. Bij alle verdiensten van Redtenbacher moet echter niet over het hoofd gezien worden, dat hij maar al te vaak zeer oppervlakkig is, en dat een verblijf van een uur of wat hem dikwijls aanleiding geeft om over een bouwwerk bijzonderheden mede te deelen, die bij een kalmer beschouwing blijken onjuist te zijn. Daar Redtenbacher daarenboven, even als de Commissie in wier dienst hij was, vooral de bouwwerken beschouwde met het oog op hunne *restauratie*, liet hij dikwerf, waar hem de gegevens ontbraken, aan zijn fantasie vrij spel.

Het werk „*Documents Classés de l'Art dans les Pays-Bas*", dat door J. J. van IJssendijck wordt uitgegeven, heeft zeker groote waarde, en deze waarde zou ongetwijfeld voor den architect nog verhoogd worden, indien meer photographieën naar *gebouwen* en minder photographieën naar *gravures* werden opgenomen. De kunstnijverheid is echter in dit werk op zeer bevredigende wijze vertegenwoordigd, en zeker zullen de „*Documents*" er het meest toe bijdragen, om ook in het buitenland waardeering voor de fraaie voortbrengselen onzer „*Kleinkünste*" te wekken.

Wat er echter aan de „*Documents*" ontbreekt, is vooreerst een tekst; de korte vermelding van het voorgestelde toch kan op den naam van tekst geen aanspraak maken. Ook mist men noode plattegronden en doorsneden der gebouwen, voor een juiste beoordeeling zoo noodzakelijk. Wij weten natuurlijk niet, wat de „*Documents*" nog brengen zullen, doch het komt ons voor, alsof de stof bij voorkeur in de grootere plaatsen gekozen wordt, terwijl de meer van den weg gelegene, misschien wel omdat zij niet gemakkelijk bereikbaar zijn, slechts zelden een beurt krijgen.

Wien de hooge prijs der *Documents* afschrikt, vindt wellicht in *Die Renaissance in België und Holland* door Ewerbeck & Neumeister zijn gading. Dit werk beweegt zich echter uitsluitend in de Renaissance en zoekt bij voorkeur, waarschijnlijk om de gemakkelijke verkoopbaarheid te bevorderen, overal het decoratieve element. Plattegronden en doorsneden zullen ook in dit werk, naar het zich laat aanzien, schaarsch zijn, terwijl op „*flotte Darstellung*" meer gewicht schijnt gelegd te worden, dan op nauwkeurigheid. Vele afbeeldingen in dit werk zijn daarenboven perspectievisch, en dan reproducties van bestaande platen of van photographieën, waardoor almede de nauwkeurigheid niet bevorderd wordt.

Het werkje van Georg Galland, dat daarenboven slechts de Renaissance behandelt, geeft wel tekst, doch weinig, en dan nog gebrekkige, afbeeldingen. Ook deze tekst is weinig wetenschappelijk en niet zeer nauwkeurig, daar de schrijver, evenals de meeste zijner landgenooten, te zeer aan zijn neiging tot generaliseeren toegeeft.

Dat de oude kunst het Genootschap Architectura et Amicitia, dat zoovele talentvolle mannen in zijn midden heeft, nauw aan het hart ligt, zou ik niet durven beweren. Wel hebben wij af-en-toe in *De Opmerker* reisbeschrijvingen, door schetsen geïllustreerd, aangetroffen, die zeer der lezing waardig waren, maar de afdeeling „Oude kunst" in *De Bouwmeester* werd zeer stiefmoederlijk bedeeld; behalve toch een opmeting van het Monnikendamsche koorhek, kregen wij slechts een paar teekeningen van kasten, die, hoe verdienstelijk ook, het gemis aan goede opmetingen van gebouwen niet konden vergoeden.

Hem, die eenmaal de geschiedenis der Nederlandsche Bouwkunst schrijven zal, ontbreekt het nog ten eenenmale aan het noodige materiaal. Toch zou dit zoo gemakkelijk bijeen te krijgen wezen. Hoe menig jong bouwkunstenaar toch, die thans zijn tijd aan het maken van ontwerpen zonder kunstwaarde verspilt, zou door het opmeten en in teekening brengen der belangrijkste bouwwerken in zijn onmiddellijke omgeving op hoogst nuttige wijze ten bate der vaderlandsche kunst werkzaam kunnen zijn niet alleen, maar ook zijn smaak kunnen veredelen, zijn hand kunnen oefenen. Daar is bijna geen dorp in Nederland of het heeft een kerk of ander gebouw, dat interessant is; men zie slechts de platen van de „Nederlandsche Tafereelen", in 1792 bij De Groot en Warnars te Amsterdam uitgekomen. Moge er ook al veel gesloopt wezen, er is nog zoo veel over, waarvan de heugenis voor het nageslacht bewaard dient te blijven.

Dat deze regelen mogen strekken om een ieder op te wekken, naar de mate zijner krachten mede te doen aan het aandragen van bouwsteenen voor de Geschiedenis onzer Bouwkunst, is de wensch van

een navorscher.

Bovenstaande beschouwingen, ons van zeer gewaardeerde zijde gezonden, bevatten zeer veel waars. Wat de schrijver zegt omtrent het stiefmoederlijk bedeelen der oude kunst in onze tijdschriften, is zeker niet geheel onjuist, doch wij moeten opmerken, dat de redactie rekening heeft te houden niet alleen met de verschillende smaken, maar ook afhankelijk is van de stof, die ter plaatsing aangeboden wordt. Zeer aangenaam zal het ons ondertusschen zijn, indien bovenstaand krachtig pleidooi aanleiding moge wezen, dat ons fraaie opmetingen ter opneming worden gezonden, want ook wij wenschen onze rubriek „Oude kunst" zoo belangrijk mogelijk te doen zijn. RED.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 17 Februari 1886.

De Voorzitter opent de vergadering, waarna de notulen der vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd en het programma medegedeeld der prijsvraag, door de Afdeeling 's-Gravenhage der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst uitgeschreven voor een eenvoudig gedenkteeken op het graf van wijlen den heer H. P. Vogel. Aan de prijsvraag zullen o. m. ook mogen mededingen de leden van het Genootschap. Het buitenlid, de heer S. R. Mentz, wordt tot gewoon aangenomen. De heer Jan Springer houdt eene bijdrage naar aanleiding van het plaatwerk „Le Vatican et la Basilique de Saint-Pierre de Rome, par Paul Létarouilly", door hem ter tafel gebracht. Spreker geeft van dat monument een geschiedkundig overzicht en vele wetenswaardigheden. Wegens het vergevorderde uur, werd de kunstbeschouwing niet geheel ten einde gebracht, doch tot een volgende vergadering aangehouden.

De heer Jan Springer werd door den Vice-voorzitter, den heer E. Damen, namens de vergadering dankgezegd voor zijne bijdrage, die in het orgaan zal worden opgenomen.

De heer J. N. Scheltema liet circuleeren eenige zeer goed uitgevoerde teekeningen van ramen enz. van Engelsch gebrand glas, bij hem verkrijgbaar.

De Voorzitter dankte den heer Scheltema voor zijne kunstbeschouwing.

Een drietal vragen werden in de vraagbus gevonden, waarvan een staande de vergadering werd opgelost en de twee overigen naar de Vak- en Vragencommissie ter oplossing verwezen.

Niets meer aan de orde zijnde, sluit de Voorzitter de talrijk bezochte vergadering onder mededeeling, dat de heer Löning als spreker in de volgende vergadering zal optreden.

PRIJSVRAGEN.

De Afdeeling 's-Gravenhage der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst schrijft een prijsvraag uit voor een eenvoudig *gedenkteeken* op het graf van wijlen den bouwkunstenaar H. P. Vogel.

Men verlangt de teekeningen van: een vóór- en zijaanzicht, plattegrond en doorsneden over de breedte en hoogte, alles op een schaal van 10 c.M. per meter.

Het leveren van details op grootere schaal, benevens eene toelichtende memorie met begrooting van kosten wordt verlangd.

De oppervlakte, waarover kan worden beschikt, is: 1 meter breedte bij 0.50 meter diepte.

Ter mededinging naar deze prijsvraag worden uitgenoodigd alle leden der Afdeeling 's-Gravenhage, de leerlingen en oud-leerlingen van den heer Vogel, de leden der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst en van Architectura et Amicitia.

Aan den inzender van het der bekroning waardig gekeurd ontwerp wordt toegekend een eeregetuigschrift. De naam van den bekroonde zal op het monument worden gegrift. De kosten mogen de som van *f* 1000 niet te boven gaan.

ALGEMEENE BEPALINGEN.

Art. 1. De stukken ter beantwoording dezer prijsvraag moeten vrachtvrij worden ingezonden vóór of op 15 April 1886, aan het adres van den Secretaris, Groenewegje n°. 26, te 's-Gravenhage.

Later ingekomen stukken blijven buiten beoordeeling.

Art. 2. Elk ontwerp moet gemerkt zijn met een spreuk of motto en voorzien van een verzegeld naambriefje, waar op het adres bedoeld motto is herhaald en van binnen zal inhouden den naam, voornaam, de betrekking en woonplaats van den inzender.

Art. 3. Behalve het opschrift, moeten het letterschrift op de teekeningen, den naambrief en de bijbehoorende stukken met een andere hand dan die van den inzender geschreven zijn

Art. 4. De ontwerpen worden ter beoordeeling gesteld in handen eener Commissie van 3 leden, zijnde de heeren W. C. Metzelaar, lid van het Hoofdbestuur der Maatschappij, Jan Springer, Voorzitter van het Genootschap Architectura et Amicitia, en G. J. Morre, lid van het Bestuur der Afdeeling 's-Gravenhage. De naam van den bekroonde met den uitslag van het rapport wordt in het *Bouwkundig Weekblad* en *De Opmerker* bekendgemaakt.

Art. 5. De niet-bekroonde stukken moeten vóór 1 Juli 1886 afgehaald worden bij den Secretaris der Afdeeling, op vertoon van de spreuk of het motto, op de teekeningen aangegeven.

Hieraan niet op den bepaalden tijd voldaan zijnde, vervallen de stukken aan de Afdeeling.

Namens het Bestuur der Afdeeling:
J. v. LITH JR., *Onder-voorzitter.*
P. TIRION, *Secretaris.*

HET WONINGENGEBOUW „DE FOUGERA" TE BROOKLYN.

De vindingrijke en practische Amerikaan, die er steeds op uit is, hoe ook, geld te verdienen, beschouwt het publiek als het vruchtbaarste terrein voor zijne operatiën en is van meening, dat de beste wijze om geld te verdienen daarin bestaat, dat men het publiek in ruil daarvoor allerlei gemakken aanbiedt.

Sommigen leggen zich erop toe een bestaan te vinden door den medemensch ten eigen bate de middelen te verschaffen tot een belangrijke bezuiniging op de zoo drukkende en hooge kosten van levensonderhoud; anderen trachten zich een bestaan te verwerven door het bevorderen van de belangen en het verlichten der zorgen van velen. Zoo kwam men ertoe, de belangen en behoeften van vele huisgezinnen te vereenigen en ontstond het centralisatie-systeem, dat overal, waar 't in practijk werd gebracht, een verrassende besparing van kosten en vereenvoudiging opleverde. Dat centralisatie-systeem had schitterende en voordeelige uitkomsten en werd met algemeenen bijval door het publiek begroet, toen het werd toegepast op de woning, eene behoefte, die voor allen bestaat en een groot deel der jaarlijksche uitgaven verslindt. Het verschaffen van eene goede, vrije en goedkoope woning is eene zaak van gewicht, wijl de huurprijzen in steden als New-York en Brooklyn buitensporig hoog zijn en het herhaald en kostbaar verhuizen lasten geeft, die nog vermeerderd worden door de wispelturigheid en de onverschilligheid der verhuurders. Voeg daarbij het ongerief en de onvrijheid, door tal van medebewoners in hetzelfde pand veroorzaakt, en het ligt voor de hand dat ieder, die eenige malen van woning veranderd was, zich over den verhuurder of de inwonende gezinnen te beklagen had. Men beschouwde den last als onvermijdelijk, daar ieder de overtuiging had, dat geen der bestaande en voor verhuring bestemde gebouwen in New-York, Brooklyn en andere wereldsteden, aan elk gezin volkomen afzondering van mede inwonende gezinnen kon waarborgen. Niemand achtte verbetering mogelijk, daar centralisatie juist tegenstrijdig met afzonderlijke vrijheid scheen. Toch is men erin geslaagd, dit schijnbaar onoplosbaar vraagstuk op vernuftige en volkomen voldoende wijze op te lossen en daaraan financiëele voordeelen te verbinden De beschrijving van de inrichting der Fougera, een gebouw dat minstens 40 woningen omvat, zal dit duidelijk maken.

De Fougera is een groot en fraai gebouw van 6 verdiepingen en 16475 voet oppervlakte; het heeft aan de zijde van de breede Clintonstreet 180 voet lengte, terwijl het de hoeken van de Atlantic-Avenue en Statestreet over 91½ voet lengte beslaat. Atlantic-Avenue is een der grootste boulevards van Brooklyn en ligt in de voornaamste wijk en in de rijkste buurt van deze stad.

De bouw, in het begin van Mei 1881 begonnen, was omstreeks September 1882 voltooid. Het gebouw is opgetrokken van de fraaiste soort geperste Philadelphiabaksteen, met cordonbanden van bruine steen en zware gegalvaniseerd-ijzeren kroonlijsten. De fundeering is zeer solied aangelegd en de steenen scheidsmuren der woningen boven de winkels, die gelijkstraats zijn aangebracht, worden ondersteund door een sterk samenstel van ijzeren draagbalken.

De hoofdingang, als een der voornaamste deelen van dit kostbaar gebouw gekarakteriseerd, ligt in het 5 voet vooruitspringend middendeel van den hoofdgevel aan Clintonstreet en vormt een groot ijzeren portiek van 19 voet wijdte en twee verdiepingen hoogte, waarbij een fraai geornementeerd balkon op elk der twee verdiepingen en 12 forsche ijzeren kolommen.

De ligging van het gebouw is van groot belang, niet alleen voor de bewoners maar ook voor de daarin geplaatste winkels; de bouwplaats werd gekozen in de onmiddellijke nabijheid van het Stadhuis, het Paleis van Justitie, het Postkantoor, de verschillende Banken, Kerken, Schouwburgen, Clubgebouwen en de voornaamste inrichtingen, terwijl Prospect-Park en Greenwood per rijtuig binnen 20 minuten bereikbaar zijn.

Op geringen afstand van daar liggen de South- en Walstreet-veerbooten en vindt men de groote brug, die te zamen de groote verkeersaderen met New-York vormen. Vele tramlijnen loopen langs het gebouw en staan in verbinding met alle veerbooten en spoorwegen op Long-Island-Depot, Coney-Island, Brighton, Manhattan, Rockwaybaai enz., terwijl een luchtspoorweg tot snel verkeer aangelegd wordt op Atlantic-Avenue, met vertakkingen naar de groote brug en naar alle deelen van Long-Island. Deze gemakkelijke vervoermiddelen, waarvan men zich elk oogenblik kan bedienen, zijn in den zomer van de grootste waarde voor huurders, die de frissche zee- of buitenlucht willen genieten. In weinige minuten kan men de Eastriver met een veerboot oversteken om New-York te bereiken, en vervolgens staan steeds allerlei vervoermiddelen, als trams en den Manhattan-luchtspoorweg

gereed om alle plaatsen van New-York of de omgeving te bezoeken. Kooplieden, die hunne zaken in het lager deel van New-York hebben, zullen voor hun gezin bezwaarlijk een meer gelegen, gezonder en gemakkelijker tehuis vinden, dan in de Fougera, want een korte morgenwandeling naar de South-Ferry, een tocht over de baai naar New-York en verder naar het kantoor of de beurs, en dezelfde terugtocht in den namiddag zijn zeer goed om de gezondheid te onderhouden; zulk eene verplaatsing kost weinig geld en is verre te verkiezen boven een langen, tijdroovenden rit van af een meer van de rivier verwijderde woning.

Bij het binnenkomen van het gebouw valt terstond het oog op het rijke mahoniehouten timmerwerk en het tintelend gekleurd antiek glas, die op kunstige wijze zijn te samen gevoegd en zoo fraai bij elkander passen, dat men er met genoegen naar ziet. De hoofdvestibule, het portiersverblijf en de lijstwerken van de hoofdtrap zijn allen in fraai gesneden mahoniehout uitgevoerd en in volkomen overeenstemming met den hoofdingang. De verdieping gelijkstraats is geheel voor winkelruimten ingericht; door de reeds omschreven inrichting zijn de scheidsmuren van de bovenverdieping in de winkels niet doorgetrokken, zoodat er zoowel aan de Atlantic-Avenue als de Clintonstreet 3 of 4 winkels uitkomen, die tot een reusachtig geheel kunnen vereenigd worden. Zij worden des winters met stoom verwarmd, zijn goed verlicht door groote spiegelruiten, hebben groote luchtige kelderverdiepingen en kelders voor magazijnen. Deze winkels zijn de fraaiste van Brooklyn en zeer geschikt voor drogerijen, kleederen, galanterieën, modewaren, bazars enz. Boven de winkels en den ingang zijn vijf verdiepingen, die te zamen 40 gemakkelijke woningen bevatten, acht op elke verdieping, allen goed verlicht en geventileerd.

Elke woning bestaat uit:

1°. Een spreekkamer met vensters aan de straat, waarin een fraai gesneden spiegel, candelabres van het meest gezochte model, marmeren schoorsteenmantel en vuurplaat voor hen, die aan het stoken van een open vuur de voorkeur geven.

2°. Een eetkamer met brisée en (met uitzondering van den spiegel) op gelijke wijze als de spreekkamer gestoffeerd.

3°. Een ruime keuken met closets, flinke aanrechtbank, goede stookplaats, vaste tobben of spoelbakken, waarbij heet en koud water steeds voorhanden, en een kraan voor heete lucht tot het drogen van klein gereedschap of het tafelservies.

4°. 4 slaapkamers, waarvan 2 ieder met een closet of een kleerkast, terwijl alle (met uitzondering van de dienstbodenkamer) een waschbekken met heet en koud water hebben.

5°. Een badkamer, goed verlicht en geventileerd met waschbekken en alle verbeteringen, die in den laatsten tijd op dat gebied zijn bekend geworden.

6°. Een afzonderlijke gang met radiator, hangend gasornement, een zeer doelmatige spreekbuis, die op bijzondere wijze en zeer vernuftig is aangebracht en in verbinding staat met het nummerbord in de portierskamer en een signaalklok aan de buiten- of gangdeur, die sterk geluid geeft en stevig bevestigd is.

Het geheele gebouw wordt met stoom verwarmd, door 2 ketels, elk van 65 paardekracht, die onder het trottoir en alzoo geheel buiten het gebouw geplaatst zijn.

Bij koud weder wordt een constante aangename warmte onderhouden, waarbij de lucht zuiver blijft en niet besmet is met schadelijke koolgassen. De verdiepingen in het gebouw hebben de hoogte van 11½ tot 13½ voet, waardoor overvloed van lucht verzekerd wordt, want het gebouw wordt aan drie zijden door straten begrensd en heeft aan de achterzijde een binnenplaats van 19½ voet breedte.

De woningen op de hoeken zijn de ruimsten en hebben elk 10 vensters in twee gevels langs de straat, waardoor zij verkieslijk boven de anderen zijn.

Van de bovenverdiepingen geeft het panorama over Brooklyn, Staten-Island, New-Jersey, New-Yorkhaven en het landschap mijlen ver in 't rond een prachtig uitzicht, dat een onvergetelijken indruk achterlaat bij ieder, die het eens genoot. De bovenste woningen zijn door hare hoogte natuurlijk vrij van leven en stof; daar zij even gemakkelijk met den na te noemen elevator bereikbaar zijn als de onderliggende en het voordeel van het prachtig uitzicht aanbieden, zijn zij natuurlijk het meest geschikt voor personen, als schilders of andere kunstenaars, die onbelemmerd daglicht noodig hebben.

Voor veiligheid tegen brand zijn alle mogelijke voorzorgen genomen, daar de woningen op dezelfde verdiepingen van elkander gescheiden zijn door een sterken muur van baksteen van 12 tot 16 inches dikte, terwijl in het meerendeel van dergelijke gebouwen slechts muren van 8 inches gevonden worden. Behalve de vuurvaste hoofdtrap en de ijzeren dienstbodentrap, bevindt zich aan het einde van de open plaats een vaste, sterke, gemakkelijke, vrijstaande ijzeren trap met een vuurvaste overbrugging en dito vertakkingen over de plaats, tot gemeenschap met elke verdieping en tot toegang naar de plaats. Deze ijzeren trap aan den achterkant van het gebouw, de ijzeren dienstbodentrap, die een uitgang naar Statestreet heeft en de vuurvaste hoofdtrap bij den hoofdingang geven den bewoners der verschillende verdiepingen meer veiligheid, dan elk ander particulier gebouw of woning. Zeker zijn weinig gebouwen in Brooklyn voor brand veiliger dan de Fougera.

Eenige bijzondere gemakken en voordeelen, ten algemeenen gerieve der bewoners aangebracht, mogen niet stilzwijgend worden voorbijgegaan. Bij den ingang in Clintonstreet is een nette en gemakkelijk ingerichte hydraulische elevator, die de inwonenden zoo goed als voor de deur hunner woningen brengt, wanneer zij ten minste dit middel van vervoer verkiezen boven de gemakkelijke hoofdtrap. Op deze wijze wordt tijd en moeite bespaard.

Het huiswerk wordt zoodoende ook gemakkelijker en op meer economische wijze gedaan; één dienstbode doet het werk van twee, en daardoor worden onderhoudskosten, loon enz. bespaard, terwijl er geen kelderverdieping, geen keuken beneden, geen sousterrain voor dienstboden is en er geen vrees voor indringers behoeft te bestaan. Stoomverwarming, heet water voor baden, voor de wasch en den schoonmaak worden dag en nacht verschaft, zoodat geen ander vuur dan om te koken noodig is. Bedienden van het gebouw houden de gangen en trappen schoon, leveren de brandstoffen aan de deur af en halen dagelijks de asch en de vuilnis op. Deze gemakken, die in de huur begrepen zijn, besparen aan elk huisgezin minstens twee- of driehonderd dollars per jaar, behalve de daaraan verbonden lasten, en zoodoende is het centralisatie-systeem tevens een economische maatregel. Daarbij komt, dat zulk een woning van 8 kamers minder ameublement vordert en bijgevolg goedkooper is dan een huis van 3 verdiepingen. De portier heeft uitdrukkelijk last scherp toezicht te houden op de binnenkomenden, zoodat geen bedelaars, landloopers of indringers van den elevator gebruik kunnen maken om de verschillende verdiepingen te bereiken. De veiligheid voor dames, kinderen of gebrekkigen is voldoende verzekerd en blijft ongestoord, daar elke woning een afzonderlijke afgesloten gang heeft. Een vernuftig systeem van spreekbuizen (Ostrander's oral annunciator) stelt de verschillende woningen in verbinding met het portiersbureau.

Bij het ondernemen van een langdurige reis staat de woning onder beter toezicht, dan gewoonlijk het geval is en, in weerwil van al deze voordeelen, is de jaarlijksche huur zeer billijk, ja zelfs minder, dan de helft van een dergelijke woning in New-York.

Om zich een voorstelling te kunnen maken van de practische wijze der oplossing van het moeilijke vraagstuk om aan de bewoners van een groot aantal woningen vrijheid te verzekeren, volgt hier de beschrijving van één der 5 volkomen gelijk ingedeelde verdiepingen. Wanneer men per elevator of langs de groote trap één der verdiepingen bereikt heeft, ziet men in de diepte van het gebouw tegen een muur, waarachter de kapruimte voor de ijzeren diensttrap gelegen is. In dezelfde richting en terzelfde breedte als de ingang (19 voet) ligt een open plaats, die alle verdiepingen verlicht en waar de genoemde veiligheidstrap en de bordessen zich bevinden, die voor alle verdiepingen bereikbaar zijn. Links en rechts van het vooromschreven gedeelte, dat het midden van het gebouw vormt, vindt men volkomen gelijke indeeling.

Bij aankomst in de groote trap en elevator-ruimte gaat men bijv. links en bereikt een lange open gang, die direct verlicht wordt door de onmiddellijk nabijgelegen open plaats. Vóór zich heeft men 2 deuren, die elk een afzonderlijke gang afsluiten. Aan het eind van eerstgenoemde gang vindt men hetzelfde, doch tevens rechts de deur, die toegang geeft tot het bordes en de vrijstaande ijzeren brandtrap, die tot op de binnenplaats leidt.

De woning aan Clintonstreet bevat:

2 slaapkamers, elk met 1 raam aan Clintonstreet,
1 badkamer, met 1 raam aan Clintonstreet en met
1 slaapkamertje, onmiddellijk daaraan belendend en met een hoog raam in de gang uitkomend.
1 keuken, 1 eetkamer, 1 kamer, } allen met 1 raam aan Clintonstreet, en de laatste met 2 ramen aan Atlantic-Avenue,
1 slaapkamer, met 1 raam aan Atlantic-Avenue.

De beide volgende middelste woningen aan Atlantic-Avenue zijn volkomen gelijk ingedeeld. Zij omvatten te zamen in het midden een open ruimte onder eene glazen bedekking.

Elk dezer woningen bevat:

1 slaapkamer, met een hoog raam in den algemeenen gang,
1 dito als voren en met een raam aan de met een glaskap bedekte ruimte,
1 badkamer, met een raam aan de ruimte met glaskap,
1 slaapkamertje als voren,
1 keuken met 2 ramen aan de ruimte onder de glaskap,
1 eetkamer met een raam als voren en met brisée, grenzend aan
1 slaapkamer met een raam als voren.

De achterste woning is evenzoo ingericht, doch heeft een afzonderlijke met glas overdekte ruimte van de halve oppervlakte, als die voor de beide middelwoningen, terwijl 2 der slaapkamers juist zooveel grooter zijn, dan die der middenwoningen als de breedte van de publieke gang bedraagt; buitendien zijn zij beiden verlicht met een raam aan de open plaats, terwijl de achterste en grootste tevens een raam aan de ruimte onder de glaskap heeft.

De woningen zijn zoowel door meerdere of mindere fraaie en ruime inrichting, als door ligging en door hooger of lager gelegen verdieping verschillend in huurprijs, zoodat ook rekening is gehouden, zoowel met verschil van behoeften als met verschil van geldbeurzen.

Bij de eigenaardige maatschappelijke toestanden van Amerikaansche groote steden, voorziet dit gebouw in een lang gevoelde behoefte; deze inrichting heeft bij het publiek een goed onthaal gevonden, zoodat dan ook zelden een woning daarin onverhuurd staat.

TENTOONSTELLINGEN
DER
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

De Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst zal in de aanstaande Meivergadering het voorstel doen om jaarlijks eene tentoonstelling te houden op het gebied van Bouwkunst. In afwachting van de te nemen beslissing, is het onderstaande reglement ontworpen voor eene nationale tentoonstelling, die in het voorjaar van 1886 gehouden kan worden:

1°. De tentoonstelling zal geopend worden op Zondag 11 April 1886 en gesloten worden op Zondag 23 Mei d.a.v., des namiddags te 4 uren.

De kunstwerken moeten ingezonden worden van 24 tot 31 Maart a.s., *vrachtvrij* en vergezeld van eene duidelijke omschrijving, aan het bureau der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402, te Amsterdam, gelijk mede alle brieven, de tentoonstelling betreffende.

De naam des vervaardigers en het onderwerp der inzending moeten duidelijk op de keerzijde van elke inzending worden vermeld.

2°. Het bestuur benoemt vóór elke tentoonstelling een Commissie van toelating, welke besluit omtrent het al of niet toelaten der inzendingen.

Geene werken zullen geplaatst worden zonder schriftelijke toestemming van de vervaardigers.

3°. Tot de tentoonstellingen worden toegelaten ontwerpen voor gebouwen, uitgevoerd binnen de laatste tien jaren, of ontwerpen voor onuitgevoerde gebouwen, waarvan de plans zijn vervaardigd binnen de laatste zes jaren, onderdeelen daarvan, ontwerpen voor monumenten, voor voorwerpen op het gebied van kunstindustrie en decoratief schilderwerk, schetsen of opmetingen van oude of nieuwe belangrijke bouwwerken, studiën op het gebied van teeken-, schilder en boetseerkunst, en, zoo de plaatsruimte het toelaat, uitgevoerd decoratief schilderwerk en beeldhouwwerk, en wat het Bestuur verder ter opluistering noodig oordeelt.

4°. De teekeningen van een *uitgevoerd* ontwerp, zoowel van bouwkundigen als van kunstindustrieelen aard, moeten, om tentoongesteld te kunnen worden, vergezeld zijn van een photographische afbeelding, genomen naar het uitgevoerde werk. Slechts bij uitzondering kan van deze bepaling worden afgeweken.

5°. Teekeningen, enz. mogen *niet opgerold* voor de tentoonstelling worden ingezonden; teekeningen, die niet op zwaar papier zijn uitgevoerd, moeten, op carton geplakt, worden ingezonden. Photographieën moeten van een lijst of passe-partout voorzien zijn.

6°. Ieder inzender heeft het recht meer dan één ontwerp in te zenden.

Het Bestuur behoudt zich echter het recht voor, om in overleg met de Commissie van toelating, en bij mogelijke toezending van een grooter aantal kunstwerken dan waarvoor plaatsruimte beschikbaar is, een keuze te doen.

7°. Die werken, welke voor het belang der tentoonstelling niet genoegzaam geschikt worden geacht, zullen niet worden geplaatst en, onder geheimhouding, aan de opgegeven adressen worden teruggezonden.

8°. Geplaatste werken zullen niet vóór de sluiting worden teruggegeven; het Bestuur heeft echter het recht in bijzondere gevallen van deze bepaling af te wijken.

9°. Het Bestuur looft twee zilveren medailles uit, geslagen op den stempel der Maatschappij, een voor het beste en daartoe waardig gekeurd ontwerp van een *uitgevoerd* bouwwerk, en een voor het beste en daartoe waardig gekeurde ontwerp van een *onuitgevoerd* bouwwerk; voorts eene bronzen medaille voor de beste en daartoe waardig gekeurde teekening van een bestaand oud Nederlandsch gebouw.

10°. De inzendingen van leden der Maatschappij worden kosteloos teruggezonden aan de opgegeven adressen binnenslands, en tot aan de grenzen voor buitenslands wonende leden. Alle andere inzenders zullen zelf de kosten der terugvracht moeten dragen.

Namens het Bestuur:
C. Muysken, *Voorzitter.*
C. T. J. Louis Rieber, *Secretaris.*

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van 18 Februari 1886.

Tegenwoordig 37 leden.

De Voorzitter deelt mede, dat de spreker voor deze vergadering verhinderd is, waarom thans eene vergadering B in plaats van A zal gehouden worden.

Verder doet hij verschillende mededeelingen met betrekking tot het uit te geven plaatwerk, de schets- en societeitsavonden en de te houden tentoonstelling van werk der leden, waaraan hij eene aansporing tot meerdere deelneming toevoegt. Aan de Vereeniging voor Fabrieks- en Handwerksnijverheid te 's-Gravenhage zal voor hare te houden tentoonstelling eene verguld-zilveren medaille worden aangeboden.

Onder de ingekomen stukken bevinden zich:

1°. het programma van de prijsvraag, uitgeschreven door het College van Brandmeesters, te Rotterdam, voor een diploma voor zijn eereleden en leden van verdienste. Deze prijsvraag, ter beantwoording gesteld voor de leden van de Afdeeling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, alhier, en van de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap, wordt in de belangstelling der leden aanbevolen;

2°. een schrijven van de Vereeniging Arti et Industriae, te 's-Gravenhage, in zake de door haar te houden vaktentoonstelling op het gebied van Kunstnijverheid, met verzoek om medewerking. Wordt besloten daaraan te voldoen.

3°. adres van aannemers-vereenigingen, te Amsterdam, aan de Kamer van Koophandel aldaar, met verdere bescheiden, houdende berwaren tegen bepalingen van de Algemeene Voorschriften. (1)

Na kennisneming hiervan, stelt de Voorzitter de vraag of de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap op de eene of andere wijze dat adres zal ondersteunen.

Werd in de geanimeerde discussie, die nu volgde, eenerzijds gewezen op het billijke van het vooropgestelde verzoek, anderzijds werden de Algemeene Voorschriften niet zoo berwarend geoordeeld, hetgeen bij een nauwgezette overweging ervan zou blijken; daarom werd het niet raadzaam voor de Vereeniging geacht, den gevolgden weg in te slaan. Ten slotte werd het voorstel aangenomen, voor de behandeling van dit onderwerp eene vergadering te beleggen, met opdracht aan het Bestuur, vooraf de quaestie aan een nauwgezet onderzoek te onderwerpen.

In behandeling komt de ingezonden vraag: »Hoe is het mogelijk, dat zoo vele Grieksche en Romeinsche monumenten, enz. onder den grond zijn geraakt, zóó zelfs, dat velen, zonder verwoest te zijn, toch geheel onzichtbaar zijn geworden."

Een lid bepaalt zich alleen tot Rome en meent, dat na den val van het Westersch Romeinsche Rijk, het volk zoodanig was ontzenuwd, dat de daarop volgende verwoestingen, meermalen door de Gothen en Wandalen aangericht, van de verdwijning oorzaak zijn, en dat de onbeteugelde Tiber, vrij spel hebbende, de noodige slib aanvoerde om bij overstrooming de ruimten tusschen de puinhoopen te vullen en vervolgens den grondslag zoodanig verhoogde, dat men thans op het Forum Romanum meters diep moet graven om op den oorspronkelijken bodem, waarop de monumenten stonden, te komen. Van geheel onbeschadigde monumenten zal hier geen sprake kunnen zijn.

Een ander lid wijst op de vulkanische uitbarstingen, die met de daaraan verbonden aschregens en lavastroomen veel hebben bedolven, dat nu weer, getuige Herculanum en Pompeji, ongeschonden aan het licht komt. Een derde lid zegt, dat hij bij zijn nasporingen betrekkelijk dit onderwerp, wel veel feiten vermeld heeft gevonden, maar niets over de oorzaken ervan. Een uitzondering hierop maakt een aan de zeekust in Italië gestichten tempel, die oorspronkelijk vrij hoog boven de zee stond, doch welks vloer thans iets onder het niveau ervan ligt. Een opmerkelijk verschijnsel daarbij is, dat zich in het midden der zuilen een gedeelte bevindt, dat door zeedieren is doorknaagd, wat bij het lager liggende gedeelte niet het geval is. De tempel moet dus vroeger veel dieper onder water hebben gestaan dan thans. Wij kunnen hier aan niets anders denken dan aan eene daling en weder opheffing van den grond, misschien ook in verband met rijzing en daling van het niveau der zee.

Twee nieuwe leden worden bij ballotage aangenomen en een voorgesteld.

In deze vergadering was ter bezichtiging gesteld het plaatwerk van de verbouwing van het Binnenhof te 's-Gravenhage.

(1) Dit adres werd in het nummer van 6 Februari jl. opgenomen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-GRAVENHAGE. De heeren A. H. Steers, civiel-ingenieur en H. A. Clifford, particulier, beiden hierterstede wonende, hebben zich nu reeds tot den Gemeenteraad gewend met verzoek, hun vergunning te willen verleenen voor den aanleg en de exploitatie van een zeehaven te Scheveningen, zoodra de heer Hora Siccama zijn aanvrage om concessie zal hebben ingetrokken. Het ontbreekt derhalve niet aan liefhebbers voor de concessie, maar het blijft de vraag of die haven ooit totstand zal komen. Is het nut daarvan boven verdenking verheven en zou het welbegrepen belang van den Staat niet vorderen, dat in de eerste plaats de bestaande waterwegen naar Amsterdam dam en Rotterdam werden verbeterd om aan de billijke eischen van de scheepvaart tegemoet te komen?

AMSTERDAM. Het Gemeentebestuur heeft het oude Gymnasium aan den Singel voor een maand ter beschikking gesteld van de directie van het Handels-museum, ten behoeve van de openbare tentoonstelling, verbonden aan den wedstrijd van Nederlandsche meubelfabrikanten, een en ander in het laatst dezer maand te openen.

TIEL. Maar wij vernemen, zal het bekroonde ontwerp van het Spaarbankgebouw uitgevoerd en de leiding van den bouw opgedragen worden aan den vervaardiger, den heer D. Kruijf, te Utrecht.

DOKKUM. De aanbeveling van tien personen voor de benoeming van een directeur der gemeente-reiniging werd door den Raad aan het Gemeentebestuur teruggezonden met de opdracht om een voordracht te maken van 5 personen, waaruit de benoeming zal kunnen geschieden.

WAGENINGEN. De vraag of de Oosterstoomtram vergunning zal verkrijgen om door de hoofdstraat te rijden, maakt de gemoederen warm. Een groot aantal bewoners dier straat, de Hoogstraat, hadden den Raad per adres verzocht afwijzend te beschikken op het verzoek tot het leggen van rails en in eene druk bezochte vergadering der Vereeniging tot Bevordering van plaatselijke en algemeene Belangen werd deze zaak besproken en bij meerderheid van stemmen uitgemaakt, dat het leggen van rails onder de door den Raad gestelde waarborgen aanbeveling verdiende.

De Raad heeft echter met 6 tegen 5 stemmen afwijzend beschikt op het verzoek om de rails over de Hoogstraat te leggen.

BENOEMINGEN.

Bij den gemeentereinigingsdienst te Amsterdam is tot opzichter benoemd de heer P. J. M. van Stock, thans tijdelijk opzichter bij de gemeentereiniging te Utrecht.

— Benoemd tot opzichter bij het waterschap »de Lemstersluis", te Lemmer, de heer J. Kuipers, architect der gemeente Lemsterland.

ADVERTENTIEN.

AANBESTEDING.

Het BESTUUR van het Bisschoppelijk Seminarie »IJPELAAR" onder *Gieneken* bij *Breda*, is voornemens **aan te besteden** op **Dinsdag 2 Maart 1886**, des namiddags ten één ure, in de Herberg bij A. VAN MEER, nabij genoemd Seminarie:

Het bouwen van eene KAPEL met bijhoorende werken.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage in voornoemde Herberg. Bestekken met één stel teekeningen zijn op *franco* aanvrage à *f* 4.— verkrijgbaar, zoolang de voorraad strekt, bij den Boekhandelaar EDUARD VAN WEES te *Breda*. Aanwijzing op het bouwterrein op Vrijdag 26 Februari 1886 des voormiddags ten elf ure. Inlichtingen geeft de architect J. J. VAN LANGELAAR te *'s-Prinsenhage* nabij *Breda*.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.

PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:

VILLEROY & BOCH,

BOCH FRÈRES,

MINTON HOLLINS & Cie.

Trottoir-IJzersteen en Cementtegels.

Groote voorraden.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 1 Maart 1886**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het **openbaar aanbesteden:**

a. **Het maken van een gebouw ter vervanging van het gesloopte Logement „De Munt", aan het Sophiaplein en Singel.**

b. **Het uitvoeren van eenige aardwerken en het maken van een houten brugje voor de Algemeene Slachtplaats en Veemarkt, in de Stads-Rietlanden.**

De Voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 2.— voor de sub *a* (met twee teekeningen) en van *f* 1.— voor de sub *b* (met een teekening) genoemde.

Inlichtingen worden gegeven, voor de sub *a* genoemde, ten kantore van den Stads-Architect, Raadhuis kamer N°. 101, des ochtends van 10—12 uur, en voor de sub *b* genoemde, op het terrein in de Directiekeet, staande bij het Exercitieterrein in de Stads-Rietlanden, des ochtends te 11 uur, gedurende de week welke de aanbesteding vooraf gaat.

Burgemeester en Wethouders voorn.,
VAN TIENHOVEN,
De Secretaris,
A. v. d. ELST Az., *l. s.*

Amsterdam, 17 Februari 1886.

Wordt gevraagd

voor de Gemeente *Fenloo* een **DIRECTEUR DER GASFABRIEK** tevens **BOUWKUNDIGE.** Salaris *f* 1500.

Zich te melden aan den Heer Burgemeester.

Ministerie van Financiën.

LANDSGEBOUWEN.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag, 23 Maart 1886**, des middags ten 12 ure, zal onder goedkeuring van den Minister van Financiën, door of van wege den Minister van Financiën, en in tegenwoordigheid van den Rijksbouwmeester in het 1ste district, aan het lokaal van het Departement van Financiën, worden **aanbesteed:**

Het onderhouden en herstellen van het gebouw te Leeuwarden, waarin de kantoren van de hypotheken en het kadaster zijn gevestigd, van af primo April 1886 tot en met 31 Maart 1889.

De besteding zal geschieden bij enkele inschrijving, volgens §§ 434 en 435 der Algemeene Voorschriften.

Het bestek ligt ter lezing aan het Ministerie van Financiën, aan de bureelen van den Rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof n°. 8 te *'s Gravenhage*, aan die van het Provinciaal Bestuur van *Friesland* en ten kantore van den Bewaarder van de Hypotheken en het Kadaster te *Leeuwarden*.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester en door den Hoofd-Opzichter bij de Landsgebouwen D. FOKKENS te *Zwolle*.

Aanwijzing zal worden gedaan op Zaterdag 13 Maart 1886, des middags te 12 ure.

's Gravenhage, 8 Februari 1886.

Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
BARTSTRA.

Inschrijving

op

Vrijdag 5 Maart 1886,

TEN KANTORE VAN DE

Gemeente-Gasfabrieken, Oost-Zeedijk,

naar de LEVERING van

1°. **15,000000 Kilogram Engelsche Gaskolen, en**

2°. **15,000000 Kilogram Westfaalsche Gaskolen, ten dienste der Gemeente-Gasfabrieken te Rotterdam.**

De voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren, ter lezing op het kantoor der Gemeente-Gasfabrieken, *Oost-Zeedijk*, alwaar tevens nadere inlichtingen zijn te bekomen.

De voorwaarden zijn, tegen betaling van 10 cents, voor beide leveringen afzonderlijk, verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers aan den *Houttuin* No. 73.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** **Beltweg N°. 3.**

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.**

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beukstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales: **Amsterdam, Woenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam.

Verschenen:

Uitgave van **C. L. BRINKMAN**, te *Amsterdam*.

BOUWKALENDER voor 1886

voor **J. G. VAN GENDT Jr.,**

VERMEERDERD DOOR

TH. G. SCHILL en D. H. HAVERKAMP,

Ingenieurs en Architecten te Amsterdam.

Prijs in kalfsleer *f* 1.75, in linnen *f* 1.50, der Bijlage (verbeterde druk) *f* 0.80.

Verkrijgbaar bij de meeste Boekhandelaren of tegen Postwissel bij den Uitgever.

Het is een bekende waarheid — en de ervaring leert het dagelijks — dat elk vakman, hij moge nog zoo bekwaam zijn, in de uitoefening van zijn beroep of bedrijf, zekere hulpmiddelen behoeft die hem hoe langer hij ze gebruikt meer en meer onmisbaar worden. De uitgaaf van dezen Kalender bewijst zulks in toenemende mate; het aanzienlijk debiet, dat met elk jaar eene grootere oplaag noodzakelijk maakt, toont duidelijk aan, dat deze Agenda in eene bestaande behoefte voorziet, een betrouwbare Gids blijkt te zijn en door elkeen die op eenigerlei wijze tot het Bouwvak in betrekking staat gaarne geraadpleegd wordt. Immers, niet alleen dat het de voornaamste zaken met betrekking tot de Burgerlijke Bouwkunde, Bouwmaterialen, Machineriën, Post- en Telegraafwezen, wettelijke bepalingen op het Bouwen, Stoomwezen en Zegel, Afstand- en Loontabellen, op eene beknopte duidelijke wijze behandelt, maar bovendien bevat het een bijgewerkte Naamlijst van het korps Ingenieurs en Opzichters van den Waterstaat, verschillende Spoorwegen en andere Technische Inrichtingen en Maatschappijen, benevens een Kaartje van Nederland, waarop de Spoor- en Tramwegen — tot heden bijgewerkt — voorkomen. Met vertrouwen kunnen wij dit zakboekje aanbevelen, want 't geen deze Kalender van de gewone notitieboekjes doet onderscheiden, is niet alleen het bovengenoemde, maar ook de practisch ingerichte Agenda, bestaande uit p. m. 75 pag. blanco geruit papier, waarop de datums vermeld staan, en de noodige ruimte is gelaten, om aanteekeningen of afboekingen te maken. 't Is een onmisbaar Zakboekje voor ieder vakman. Alle vragen betreffende zijn vak zullen steeds op bevredigende wijze in dit boekje beantwoord worden.

Aan de bezitters van bovenstaande Kalender wordt tevens bericht, dat van de personalia afdeeling „Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid" een nieuwe bijgewerkte en verbeterde uitgaaf is verschenen en op aanvrage gratis wordt toegezonden.

Als Vertegenwoordigers van de verschillende fabrieken recommandeeren wij

KURKSTEEN,

het lichtste Bouwmateriaal dat er bestaat (ongeveer 7 maal lichter dan baksteen) en **uitmuntend** geschikt voor:

OPVULLING VAN HOLLE MUREN,
Vervaardiging van droge Wanden,
het beste Isoleer-middel voor Stoomketels, Stoompijpen, Daken enz. enz.

TROTTOIRTEGELS

en **VLOERSTEENEN** in verschillende Vormen, Kleuren en Afmetingen; het **sterkste** en **goedkoopste materiaal**, dat in den Handel is.

ROLLUIKEN

van **Staal** en **Hout**, zelfrollend en met drijfwerk.

IJZEREN SCHUIFDEUREN.

GEGOLFD IJZERBLIK
voor DAKEN, BRUGGEN, DEKKEN enz.

Complete IJzeren Daken en Gebouwen enz.

E. & P. ROTTSIEPER, te Ronsdorf (Rijnpruisen).

Referentiën bij: de Hollandsche IJzeren Spoorweg-Mij.; Rotterdamsche Tramweg-Mij.; de Heeren Architecten W. C. METZELAAR te *'s-Hage*, M. A. DE ZWART te *Voorburg*, J. SCHOTEL te *Rotterdam*, J. A. VAN DER KLOES te *Delft*, J. C. VAN WIJK te *Rotterdam*, JACQUES LEIJH te *Haarlem*, Steenineknarenfabriek *Gouda*, enz. enz.
Agenten gevraagd. **(EEREDIPLOMA TE AMSTERDAM 1883.)** Men vrage Prospectus enz.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-,
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Gedmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Blokerstraat
AMSTERDAM.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 230,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al* of *niet* tropische producten;
Rollende en Expanseerende Stoomverkappen,
GEBOUWEN in **Scherpheek** en naar **andere** bouwwijze, gebed in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer,** voor **zijdekleedleg** en **dakbedekking pasklaar.**
Galvaniseering op Loon.

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.
Het grootste debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware **één** geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:
in fraaie Portefeuille in plaats van f 14.60 voor f 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ 12.— „ „ 6.
Deze **„Verzameling"** bestaat uit **36** Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten, en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester".**
Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

In het Magazijn van Teekenbehoeften voor Bouwkundigen
van Th. J. DOBBE en ZOON
te UTRECHT, Voorstraat H 502 en 508,
Zijn te verkrijgen alle
Teeken- en Bureau-behoeften ten dienste van **Ingenieurs, Architecten, Aannemers,** enz.
Uitsluitend zijn dáár ook te verkrijgen:
Alle soorten Teekenpapieren van de Heeren
Carl Schleicher & Schüll te Düren.
Voor dezelfde prijzen zoo als die op de monsters en de verschillende Tijdschriften zijn aangegeven.
Zonder eenige verhooging van vracht of rechten.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

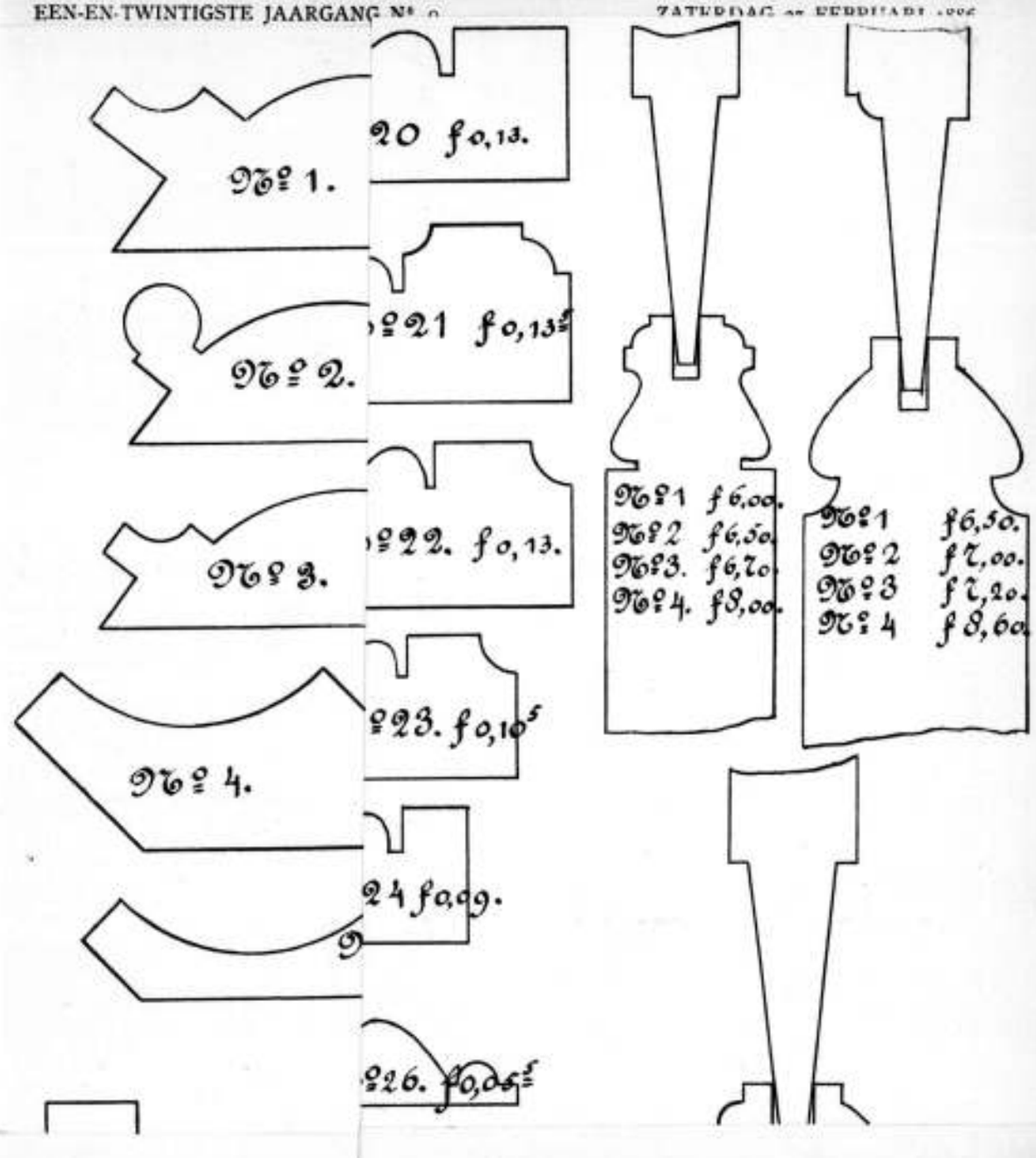

een plaatwerk van ernstige strekking, als *De Bouwmeester*, beschouw ik het antwoord, ingezonden onder

maakt echter het middel bedenkelijk, de wijze, waarop zij op het uiteinde van het cartouche en relief is voorgesteld, is van bedenkelijken aard.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen** enz.
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al* of *oud* tropische producten;
Buikvide en Expansieve Stoorenkappen,
GEBOUWEN in **Scherphoek** en voor **andere** bouwwijze, gebed in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht.
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer,** voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.
Galvaniseering op Loon.

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.
Het grootste debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Intekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door „DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware **één** geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:
in fraaie Portefeuille in plaats van f 14.50 voor f 7.
zonder de Portefeuille .. „ „ „ 12.— „ „ 6.
Deze **„Verzameling"** bestaat uit **36** Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten, en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester".**
Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

voor Bouwkundigen
ZOON
502 en 503,
Architecten, Aannemers, enz.
n de Heeren
e Düren.
de Tijdschriften zijn aangegeven.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

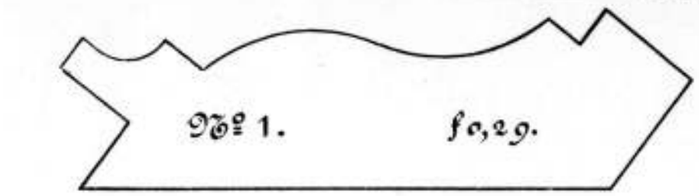

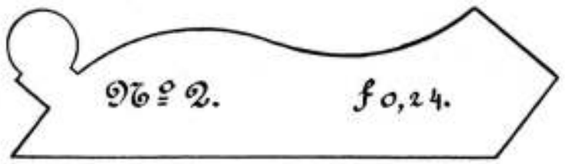

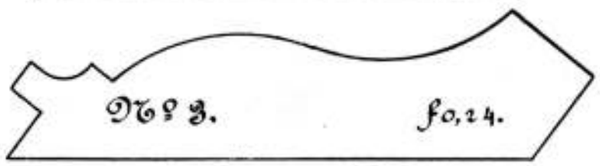

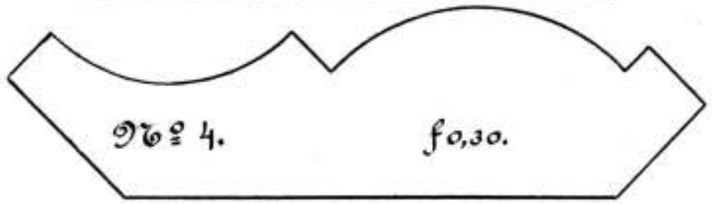

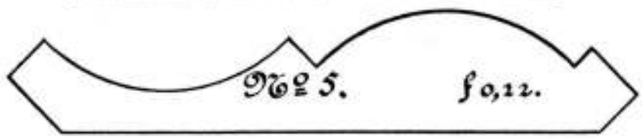

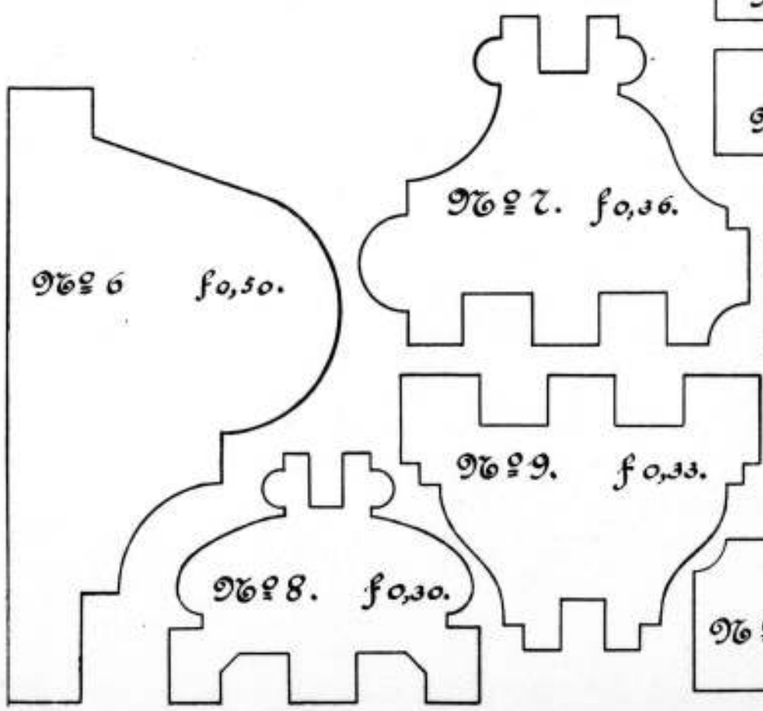

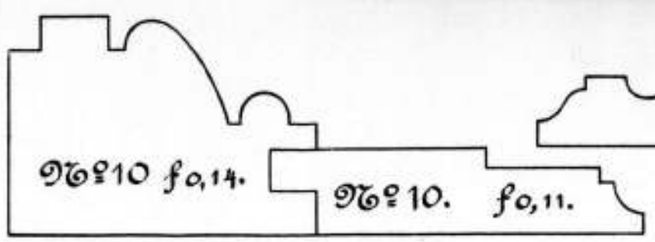

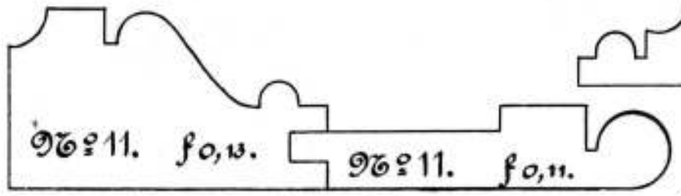

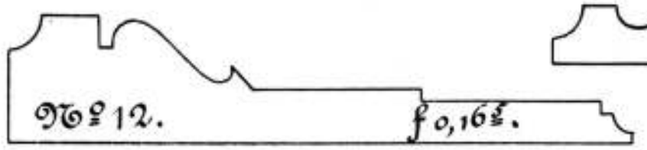

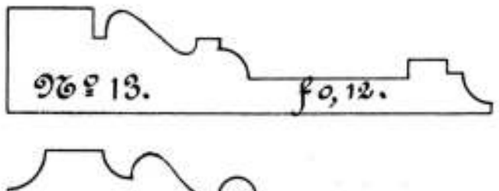

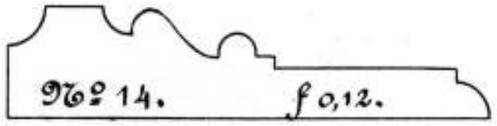

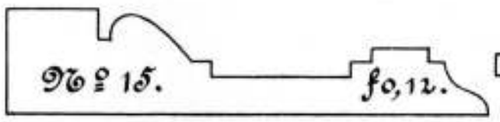

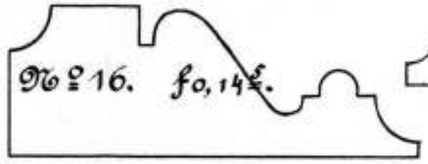

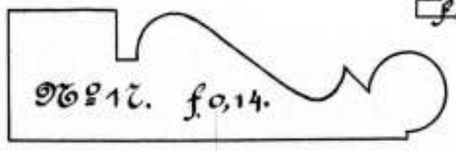

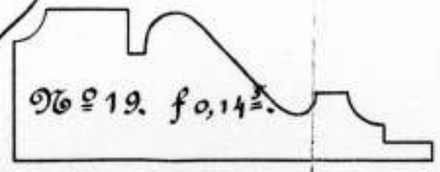

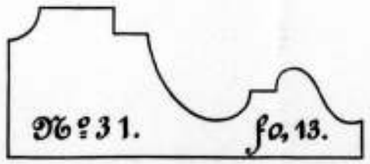

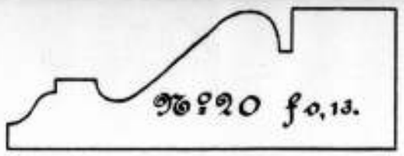

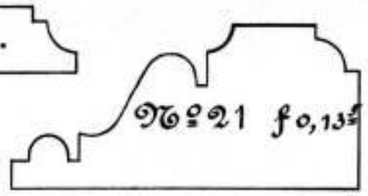

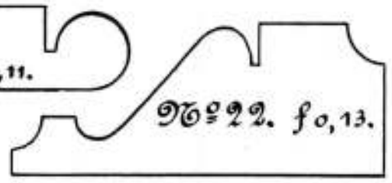

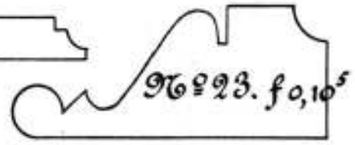

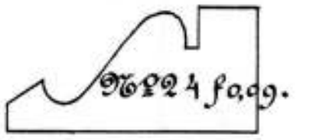

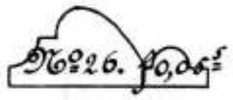

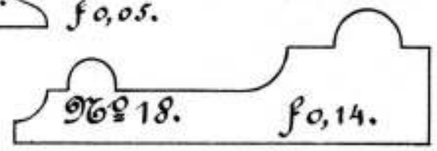

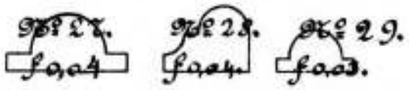

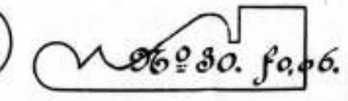

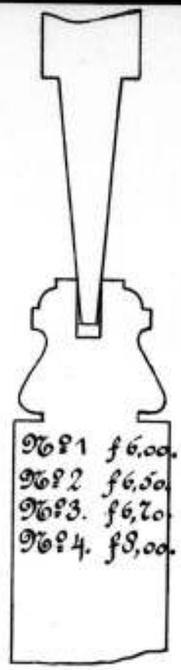

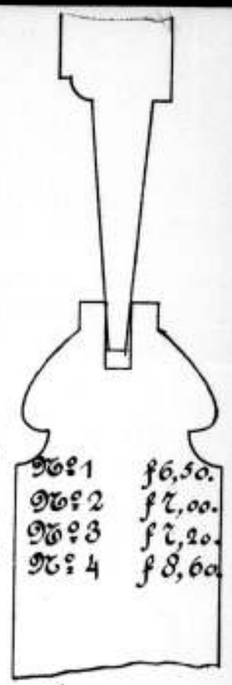

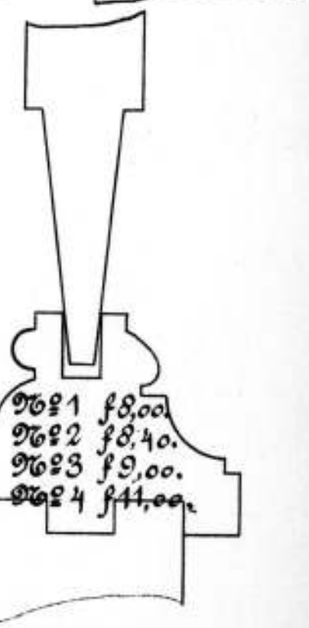

Deuren groot 2,10 x 0,80 M:

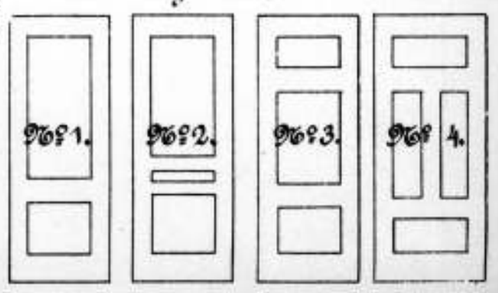

Photolith v G. J. Thieme, Arnhem.

Stoomfabriek voor Timmerwerk

Gebr. VAN MALSEN — den Haag.

Van de aan ommezijde afgedrukte lijsten wordt geregeld voorraad gehouden.

Profillen naar verkiezing worden zonder prijsverhooging geleverd, de prijzen zijn gerekend van vurenhout franco schip of spoor doch zonder de vracht. — Greenen-, eiken-, nooten- of mahoniehouten lijsten tot evenredige prijzen.

Deuren, ramen, lambrizeeringen, deurbekrooningen en complete betimmeringen in alle houtsoorten, worden op bestelling in korten tijd geleverd, van goed gedroogd hout.

Beeldhouwwerk in hout. — Versiering van deuren, lijsten en geheele vertrekken met carton pierre volgens teekeningen.

Eikenhouten-, teakhouten en andere blanke buitendeuren.

Schooltafels, Parketvloeren, Intarsias, enz.

EEN-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 9.

De Orgaan van het ARCH. R

Weekblad voor Beeldende Kun

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jzn.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. Posthumus Meyjes, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer Th. G. Strengers, Oosterdokskade, te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De 859ste vergadering zal plaatshebben op Woensdag 3 Maart a. s., des avonds te 8 uren, in het American Hotel.

De agenda voor die vergadering is:

a. Mededeelingen van het Bestuur;
b. Installatie van leden;
c. Bijdrage van den heer J. H. T. Löning;
d. Kunstbeschouwing, te geven door den heer Th. G. Strengers.

2°. In dit blad is opgenomen het rapport der Juryleden voor de beoordeeling van de ontwerpen, ingekomen op de prijsvraag „Een titelblad voor het plaatwerk *De Bouwmeester*."

Het Bestuur vereenigt zich met de eindconclusie van dat rapport en verzoekt den vervaardigers der ontwerpen, ingezonden onder de motto's: *Presto*, *Concours*, *Honoris causa* en *Raphaël*, hun tweede ontwerp in te zenden vóór of op 5 April e. k.

De ontwerpen zullen van 28 Februari a. s. tot en met 3 Maart d. a. v. in het Genootschapslokaal tentoongesteld en daarna aan de correspondentie-adressen teruggezonden worden.

3°. Het programma voor de 2de gewone prijsvraag is in dit nummer opgenomen.

4°. Het adres van den Penningmeester, den heer F. J. Bremmer Hzn., is Prinsengracht 744.

De financiëele zaken, loopende over het jaar 1885, worden nog door den vorigen Penningmeester, den heer E. Damen, beheerd.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

VERSLAG en BEOORDEELING der 8 antwoorden, ingekomen op de tweede algemeene prijsvraag, serie 1885—1886, uitgeschreven door het Genootschap *Architectura et Amicitia*, te Amsterdam.

Motto *Presto*.

Het meest in het karakter van een titelblad voor een plaatwerk van ernstige strekking, als *De Bouwmeester*, beschouw ik het antwoord, ingezonden onder

mmerwerk

den Haag.

—

ordt geregeld voorraad

der prijsverhooging
n vurenhout franco
— Greenen-, eiken-,
enredige prijzen.

deurbekrooningen
alle houtsoorten,
ijd geleverd, van

van deuren, lijsten
volgens teekeningen.

anke buitendeuren.

Voor dezelfde prijzen zoo als die op de monsters en de verschillende Tijdschriften zijn aangegeven.

Zonder eenige verhooging van vracht of rechten.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *10 gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 12½ cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De 859ste vergadering zal plaatshebben op Woensdag 3 Maart a. s., des avonds te 8 uren, in het American Hotel.

De agenda voor die vergadering is:

a. Mededeelingen van het Bestuur;
b. Installatie van leden;
c. Bijdrage van den heer J. H. T. Löning;
d. Kunstbeschouwing, te geven door den heer Th. G. Strengers.

2°. In dit blad is opgenomen het rapport der Juryleden voor de beoordeeling van de ontwerpen, ingekomen op de prijsvraag „Een titelblad voor het plaatwerk *De Bouwmeester*."

Het Bestuur vereenigt zich met de eindconclusie van dat rapport en verzoekt den vervaardigers der ontwerpen, ingezonden onder de motto's: *Presto*, *Concours*, *Honoris causa* en *Raphaël*, hun tweede ontwerp in te zenden vóór of op 5 April e. k.

De ontwerpen zullen van 28 Februari a. s. tot en met 3 Maart d. a. v. in het Genootschapslokaal tentoongesteld en daarna aan de correspondentie-adressen teruggezonden worden.

3°. Het programma voor de 2de gewone prijsvraag is in dit nummer opgenomen.

4°. Het adres van den Penningmeester, den heer F. J. Bremmer Hzn., is Prinsengracht 744.

De financiëele zaken, loopende over het jaar 1885, worden nog door den vorigen Penningmeester, den heer E. Damen, beheerd.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

VERSLAG en BEOORDEELING der 8 antwoorden, ingekomen op de tweede algemeene prijsvraag, serie 1885—1886, uitgeschreven door het Genootschap *Architectura et Amicitia*, te Amsterdam.

Motto *Presto*.

Het meest in het karakter van een titelblad voor een plaatwerk van ernstige strekking, als *De Bouwmeester*, beschouw ik het antwoord, ingezonden onder het motto *Presto*. Het geheel heeft eenheid en rust in zijn lijnen, is deftig en goed van aspect.

De grootte der gekozen motieven is bijzonder juist, de hoofdzaak (de titel van het boek) spreekt, terwijl de oenlijsting, eenigszins architectonisch opgevat, in overeenstemming is met den inhoud van het werk.

Wordt deze teekening op zacht getint geschept papier gereproduceerd, wellicht met enkele letters in 't rood, dan zal zij een welgeslaagd titelblad vormen.

Toch wensch ik op te merken, dat de vier dolfijnen aan het voetstuk onnoodig, zelfs hinderlijk zijn; het silhouet wint erbij, wanneer zij vervallen. In plaats daarvan zou b. v. de vermelding van den uitgever voldoende vulling aanbrengen. Meerdere opschriften in de open vakken zijn niet noodzakelijk.

Motto *Concours*.

Is het onder het motto *Concours* ingezonden antwoord qua teekenwerk nog verdienstelijker dan *Presto*, zoo staat toch de compositie er zeer bij ten achteren. De algemeene aanblik mist het karakter van *titelblad*. Zooals het opschrift „De Bouwmeester" daar geplaatst is, schijnt het meer op de figuur onder den boog, dan op den inhoud van het werk te duiden.

Verder komt mij de poort te nietig voor, ook vooral in verhouding tot de figuur. Ware dat motief (de poort), dat de *Bouwkunde* symboliseert, grooter gehouden, dan zou aan de verschillende voorwerpen, die de Vrije Kunsten en de Kunstnijverheid voorstellen, van zelf een meer *bescheiden* plaats zijn toegewezen.

De bekroning van het geheel, verkregen door twee staande stutten, waarover een dwarsstok, die met draperieën en kwasten behangen is, ontwikkelt zich niet logisch uit het zware basement. Het geheel is te veel *coin d'atelier*.

De wijze van bewerking getuigt, ik wensch het te herhalen, van een meesterhand.

Honoris causa.

Dit ontwerp getuigt eveneens van een ernstig streven, de details zijn smaakvol geteekend, en het geheel maakt op den eersten aanblik een bevalligen indruk.

De kindergroep met architectonischen achtergrond maakt echter het midden benepen; de wijze, waarop zij op het uiteinde van het cartouche en relief is voorgesteld, is van bedenkelijken aard.

Verder is de manier, hoe de Amstel den krans met jaartal vasthoudt, niet van gezochtheid vrij te pleiten; toch heb ik nog meer bezwaar tegen de symmetrische samenstelling van het geheel, waarbij de op zichzelf fraaie ornementvulling evenwicht moet vormen met de figuur. Mij dunkt, dat dit ontwerp onsymmetrisch moest zijn, om tot een *éénheid* te geraken.

Bij *Raphaël* zijn de details te klein van schaal. Het plaatsen van den titel op een neerhangend gordijn zou uit een oogpunt van stijl moeilijk te verdedigen zijn.

De bekronende figuren op het fronton zijn te groot in verhouding tot de rest, terwijl de middenfiguur, spitsgevleugeld, een anderen indruk maakt dan blijkbaar de bedoeling was.

Het boven en onder halfcirkelvormig laten uitspringen van den zwarten grond komt mij hier niet gemotiveerd voor. Er is overigens in deze teekening veel talent en humor te bespeuren.

Motto *Meister ich rufe dich.*

Het effect van deze teekening wordt zeer benadeeld door den zwarten rand, die bij gemis aan tusschentoon te schril tegen de witte marge afsteekt. De haast, waarmede schijnt gewerkt te zijn, treedt vooral aan 't licht bij de beide figuren, die den Gothischen stijl en de Renaissance voorstellen, en verleent aan het geheel ook iets nevelachtigs. Het opschrift *De Bouwmeester* had, hooger geplaatst, beter evenwicht gegeven.

Motto *Trachten.* Dit ontwerp beantwoordt niet aan de bij de prijsvraag gestelde voorwaarden, daar het niet voor reproductie in *photolithographie* geschikt is, en komt dus verder niet in aanmerking.

Motto *Ambitie* getuigt van meer ambitie dan kunstvaardigheid in het teekenen en ontwerpen.

Motto *Prijsvragen* gelijkt meer op een grafmonument dan op een titelblad, welk vermoeden bevestiging vindt in het gemoedelijke: *in memoriam*, dat in het cartouche vermeld staat.

Aldus naar mijn beste weten opgemaakt door
A. LE COMTE.

Amsterdam, 13 December 1885.

Aan het Bestuur van het Genootschap Architectura et Amicitia.

Bij dezen heb ik de eer te verklaren, dat ik mij volkomen vereenig met de beoordeeling der tweede algemeene prijsvraag voor het jaar 1885—86, door mijn, in de onderhevige materie zoo bij uitstek bevoegd medelid, den heer A. le Comte.

Ook ik acht het antwoord, onder het motto *Presto* ingezonden, het meest in overeenstemming met het doel der prijsvraag-uitschrijving, het verkrijgen van een *titelblad* voor een boekwerk van een aard als *De Bouwmeester*.

Ik mag echter niet ontveinzen, dat ik den indruk verkreeg, alsof de ontwerper zich niet geheel heeft weten los te maken van de herinnering aan andere, niet zeer lang geleden, verschenen titelbladen.

De volgende zaken in het ontwerp *Presto* zouden naar mijne meening veranderd, omgewerkt of nader bestudeerd dienen te worden, vóór het bruikbaar is.

1°. De dolfijnen, reeds door den heer le Comte genoemd, dienen weggelaten;

2°. De balusters naast het jaartal in de borstwering verschillen onderling meer, dan de losheid der teekening toelaat;

3°. De Holbein-achtige colonnetten, die op het entablement staan, vooral de bladen daarvan, en het daarop staand trapezium dienen een weinig verfijnd, terwijl de halve kolommen, naast de pilastervullingen staande, verbeterd dienen te worden.

4°. De vulling van het basement met liggende ruiten en kogels zoude ik een weinig beschaafd, het *cuir* rondom het kopje onder het jaartal een weinig meer geacheveerd wenschen te zien.

De ontwerper heeft, bij al het verdienstelijke in zijn arbeid, niet genoeg in het oog gehouden, dat aan een titelblad, dat het uitvloeisel is eener prijsvraag van een Genootschap als *Architectura et Amicitia*, hoogere eischen moeten worden gesteld dan aan een gewoon product der industrie. Omtrent de andere ontwerpen onderschrijf ik gaarne het gevoelen van den heer Lecomte, wat betreft het voortreffelijk teekenwerk van de ontwerpen *Concours*, *Honoris causa* en *Raphaël*.

Het ontwerp *Meister ich rufe dich* verraadt bijzonderen aanleg, hoewel het om de haastige uitvoering niet geheel op ééne lijn kan gesteld worden met bovengenoemde projecten.

Om te concludeeren, veroorloof ik mij het Bestuur het volgende in overweging te geven:

1°. Om de bekroning niet toe te wijzen, daar geen der ontwerpen, ook *Presto* niet, aan de bepalingen van het programma voldoet, van onmiddellijk geschikt te zijn voor photolithographie.

2°. Om een tweede concours uit te schrijven tusschen de ontwerpers van *Presto*, *Concours*, *Honoris causa* en *Raphaël*.

3°. Om aan het tweede concours, behalve de in het programma genoemde prijs, een premie te verbinden bijv. van *f* 25, terwijl het gepremiëerd ontwerp de eer zal genieten om in den loop van dit jaar in het Tijdschrift te worden opgenomen.

Door op die wijze te handelen, zal, meen ik, de rechtvaardigheid betracht worden. Ware aan de uitvoering van het ontwerp *Presto* een weinig meer zorg besteed, zoodat dit zonder onwerking en nadere bestudeering geschikt ware geweest, dan zou dit ongetwijfeld bekroond hebben moeten worden.

I. GOSSCHALK.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Als 2de gewone prijsvraag, serie 1885—1886, wordt uitgeschreven een ontwerp voor

EEN SCHILDERHUIS.

Er wordt verondersteld een schilderhuis voor een gewone post.

Het geheel moet gemakkelijk zijn te verplaatsen en de afmetingen moeten voldoen aan de bepalingen, voorgeschreven door het Ministerie van Oorlog.

Men verlangt het ontwerp op de schaal van 1 : 10.

De uitvoering der teekeningen wordt geheel vrijgelaten.

Aan den vervaardiger van het der bekroning waardig gekeurd ontwerp wordt toegekend een premie van *vijf-en-twintig gulden.*

De mededinging is opengesteld uitsluitend voor gewone leden van het Genootschap, en de inlevering der ontwerpen, met stipte inachtneming van art. 67 der wet en vergezeld van een correspondentie-adres, ten einde zoo noodig met den vervaardiger te kunnen correspondeeren, moet geschieden vóór of op den 30sten Maart e. k., ten huize van den 1sten-Secretaris, Oosterdoksluis 29, te Amsterdam.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) KUNST IN DE HOOFDSTAD.

Mocht men vroeger klagen, dat het voor het groote publiek aan gelegenheden ontbrak, om door het zien van goede voortbrengselen van kunstnijverheid zijn schoonheidszin te ontwikkelen, thans bestaat er, althans te Amsterdam, voor die klacht geen redelijken grond meer.

Aan de vele tentoonstellingen, die de kunstzaal van het Panoramagebouw reeds binnen haar muren zag, sluit zich bijvoorbeeld thans weder eene aan, die de kerkelijke kunst tot onderwerp heeft, en die door verschillende handelaars in oudheden is samengebracht.

Ongeveer de helft van de zaal wordt ingenomen door de koorgestoelten uit de Karthuizerkerk te Buxheim, nabij München, die in het laatst der XVIIe eeuw vervaardigd schijnen en volstrekt niet tot de XVIe eeuw teruggebracht kunnen worden, al wil men dit van zekere zijde beweren.

Al de buitensporigheden van den barokstijl vindt men hier terug; de compositie is zoo onrustig mogelijk, het ornement kan door zijn overlading niet vergoeden, wat aan gekuischten vorm ontbreekt. Van architectonische hoofdlijnen is nauwlijks sprake; alles draait en zweeft en krult, dat men er schier duizelig van wordt. Het meest behaagden ons nog de gebeeldhouwde heiligenfiguren, die, ofschoon *à la Bernini* gewrongen en gedraaid, toch van een niet alledaagsche kunstvaardigheid getuigen.

Zeker moet men het geduld bewonderen van de onbekende meesters, die deze koorgestoelten vervaardigden, doch men ziet tevens onmiddellijk in, dat geduld en vaardigheid nog niet voldoende zijn om een kunstwerk tot stand te brengen, als deze eigenschappen niet worden geleid door den goeden smaak. Wij hebben in ons vaderland prachtige houtsnijwerken, die van oneindig meer kunstzin getuigen dan deze banken uit Buxheim, bv. het koorhek te Enkhuizen, de koorgestoelten te Dordrecht, om van vele andere niet te spreken; toch zal het bijna niemand invallen, om naar die plaatsen een bedevaart te gaan doen, terwijl thans menigeen, die de Panoramazaal verlaat, meent een kunstwerk gezien te hebben, waarvan de wedergade kwalijk te vinden is! Nog maar al te veel heerscht ten onzent de meening, dat niets goed is dan wat uit het buitenland komt en waarvoor de noodige reclame gemaakt is.

Over hetgeen de Panorama-kunstzaal verder bevat, kunnen wij kort zijn. Men vindt er eenige goedgesneden paneelvullingen uit de eerste helft der XVIe eeuw, wier vormen levendig aan den *François-premier*-stijl herinneren, een aantal tapijten, een paar fragmenten van eikenhouten koorgestoelten uit het laatst der XVe eeuw, een paar kasten uit de XVIIe eeuw, waaronder sommige, die maar al te duidelijk de hand van den restaurateur doen zien, een tryptiek met gebeeldhouwd middenvak en geschilderde zijvleugels, waarop een monogram, dat slecht past onder het middelmatig penseelwerk, een schilderij van Houthorst (??) en eenige schilderijen, die thans met het etiket Bloemaert voorzien zijn, en die, vergissen wij ons niet, reeds vroeger op een veiling als Ribera's hebben dienst gedaan.

Behalve deze tentoonstelling, trekt ook de doorloopende expositie van de Internationale Kunstvereeniging op de Keizersgracht, wier opening wij vroeger reeds vermeldden, voortdurend bezoekers. Aan afwisseling ontbreekt het daar niet, want na Mesdag en Louise Abbema, volgden Frederic Leighton, Portaels en de jongere Haagsche impressionisten elkander op in de versiering der wanden.

Wij wenschen echter de schilderkunst voor het oogenblik te laten rusten en thans de voortbrengselen van plateelbakkerskunst, ter tentoonstelling aanwezig, te beschouwen.

Behalve de bekende Delftsche fabriek, is ook de Haagsche plateelbakkerij goed vertegenwoordigd, terwijl ook een paar tegelpaneelen, door de heeren Delin en Goossens vervaardigd en bestemd voor een door den heer van G. Arkel ontworpen gebouw, aanwezig zijn.

Reeds meermalen waren wij in de gelegenheid, het Delftsche fabrikaat te prijzen; wij behoeven, na hetgeen wij hier weer zagen, van onzen lof niets terug te nemen, al blijven wij van meening, dat die voortbrengselen van de heeren Thooft en Labouchere het voortreffelijkst zijn, waar niet het wedergeven van bestaande kunstwerken beoogd wordt, maar waar de vaardige hand des heeren Le Comte met juist stijlgevoel zelfstandig scheppend ingrijpt.

De Haagsche fabriek maakt goede vorderingen. Naar hetgeen wij hier van haar zagen, schijnt zij zich minder op het vervaardigen van groote *tableaux* toe te leggen, dan wel zich te bepalen tot het met een paar welgelukte penseelstreken versieren van tegels. Zij verkiest daarbij een sepiatint boven het bekende blauw van het Delftsche aardewerk. Ook verschillende soorten van vaatwerk weet zij op kunstige manier en met veel smaak in kleuren te bewerken.

Wie in de gelegenheid waren de groote gekleurde tegeltafereelen van de Delftsche fabriek, o. a. dat voor de Alkmaarsche waag, te zien, zullen bij het aanschouwen der paneelen van de heeren Delin en Goossens een gevoel van teleurstelling niet hebben kunnen onderdrukken. Van den breeden stijl, voor decoratieve tegelversieringen van deze grootte onmisbaar, bespeurt men weinig. De teekening heeft iets aarzelends en de kleur schijnt ons minder gelukkig.

Waarschijnlijk zijn de *tableaux* der heeren Delin en Goossens echter te beschouwen als een eerste proeve op een, voor hen vreemd, terrein, en mogen wij de verwachting koesteren, dat zij, bij meerdere ondervinding, spoedig een schitterende *revanche* zullen nemen. Mogen zij daartoe door den kunstzin van menig bouwheer weldra in staat gesteld worden!

Vermelden wij ten slotte nog eenig fraai kunstnaaldwerk, dat blijk geeft van den goeden invloed der school, die zich aan dat vak wijdt, en een zaaltje, gevuld met keur van tapijten, die door hun aangename tinten om het zeerst het oog streelen.

Wij wenschen den ondernemers der Internationale Kunstvereeniging bij voortduring een druk bezoek toe.

(A. et A.) TENTOONSTELLING TE BERLIJN.

De *Königliche Academie der Künste* te Berlijn zal van half Mei tot half October in het *Neue Landesausstellungspalast* bij het *Lehrter Bahnhof* eene groote tentoonstelling geven, ter herdenking van haar honderdjarig bestaan.

Deze tentoonstelling, *unter dem allerhöchsten Protectorate Sr. Maj. des Kaisers und Königs und unter dem Ehrenpräsidium Sr. Kaiserl. und Königl. Hoheit des Kronprinzen*, zal omvatten:

A werken van levende meesters van het binnen- en buitenland, die de schilderkunst, beeldhouwkunst, bouwkunst of andere graphische kunsten beoefenen, benevens voortbrengselen van decoratieve kunst.

B werken, die kunnen dienen om een aanschouwelijk beeld te geven van de Duitsche kunst, sedert de stichting der Academie Frederik de Groote.

Niet alleen kunstenaars zelven zullen in Afdeeling A mogen inzenden; met hunne toestemming kan dit ook door anderen geschieden; anonyme werken, mechanische reproducties en kopieën worden echter

geweigerd; slechts teekeningen voor kopergravures zijn van deze bepalingen uitgezonderd.

Ieder kunstenaar mag niet meer dan twee werken van eenzelfde soort inzenden. Een cyclus zal als één werk gelden, terwijl ook meerdere kunstwerken in één lijst als een werk beschouwd zullen worden.

Toelatings-jury's zetelen in Berlijn, Dusseldorp, München, Dresden en Weenen. De Toelatings-jury voor buitenlandsche inzenders zetelt te Berlijn.

De termijn van aanmelding is 1 Maart; de kunstwerken moeten vóór 1 April, des avonds te 6 uren, bezorgd zijn aan het tentoonstellingslokaal.

Nadere bepalingen zijn in het Duitsche prospectus, dat bij den 1ste-Secretaris des Genootschaps berust, te vinden.

Het Bestuur van Architectura et Amicitia heeft het initiatief genomen tot een collectieve inzending van werken van Nederlandsche bouwkunstenaars en zich van de beschikking over eene voldoende wandvlakte verzekerd.

Alle Nederlandsche bouwkunstenaars worden uitgenoodigd, aan deze inzending deel te nemen.

De inzending van teekeningen kan plaatsvinden tot uiterlijk 15 Maart, des middags te 12 uren aan het bureau des Genootschaps, Marnixstraat bij het Leidscheplein.

Wij hopen, dat vele bouwkunstenaars aan deze oproeping zullen voldoen, opdat de Nederlandsche architectuur te Berlijn waardig voor den dag kome.

(A. et A.) INGEZONDEN.

Geachte Redactie.

De geruchten, die hier, door de dagbladen verspreid, de ronde deden omtrent een verzakking van de fundamenten voor de groote overkappingen van de perrons en sporen aan het nieuwe Centraal Personenstation, blijken, ongelukkigerwijze, maar al te juist te zijn.

Voor ieder spant van de ijzeren kap zijn twee penanten gemaakt, waarop het komt te rusten. De eene dezer penanten is met en tegen het Stationsgebouw zelven op één fundeering opgetrokken en geeft dus voldoende zekerheid tegen verzakking. De tweede echter zonder koppeling, noch onderling, noch met de fundeering van het gebouw aangelegd, maar ieder voor zich zwaar gefundeerd, geeft niet die waarborg, hetgeen de uitvoerende ingenieurs van den bouw ook het voorstel deed doen, inplaats van op geïsoleerde penanten, de spanten op een zwaren doorgaanden fundeeringsmuur te doen rusten. Dit werd echter wegens de kosten, daaraan verbonden, door de hooge autoriteiten verworpen, en de bestaande penanten met de meeste zorg uitgevoerd.

Eenige dezer penanten nu geven blijken van verzakking en verschuiving naar de IJzijde, zoodat het raadzaam is geacht de werkzaamheden van het stellen der bekapping tijdelijk te staken. Enkele vertoonen een afwijking uit den oorspronkelijken stand van meer dan 15 cM.

Ook de tunnelmuren zijn hier en daar gescheurd en gezet.

Deze ongelukkige toestand is in geenen deele te wijten aan de uitvoerders van deze werken; wellicht ware ook zelfs een doorgaande fundeeringsmuur niet gebleken onfeilbaar te zijn, doch moet het ongeval geheel worden toegeschreven aan den slechten bouwgrond en den bijna onmogelijken eisch, daarop een bouwwerk van dergelijken omvang op te trekken.

Het stationsgebouw is, behalve de bekapping en de tunnels en enkele kleine werkzaamheden en uitgezonderd de decoratieve beschildering, geheel gereed; het is keurig van uitvoering en blijkbaar met bijzondere zorg door uitvoerder en aannemers behandeld. De vormen, inwendig en uitwendig, zijn variaties op de bekende aan het Rijks-museum toegepaste motieven. Vooral inwendig voldoen zij weinig aan de eischen, die men van een gebouw, dat een dergelijke som uit de Staatskas vergde, redelijkerwijs kan verlangen.

Alles is geheel volgens de bekende woorden van Violet-le-Duc *„Rien n'est beau que le vrai"* behandeld. IJzeren liggers met trog- en andere wulven, schoon gemetseld of gepleisterd, vlak geschuurde wanden boven blanke eikenhouten lambris, pilasters zonder kroonlijst om te dragen, enz. enz. doen ons denken aan de binnen-architectuur van het Rijks-museum. Zeer zeker kan ook hier, gelijk daar geschiedde, zeer veel worden goedgemaakt door geestige beschildering en talentvolle decoratie, doch ook hier zal dit alles niet de armoede aan vormen en schoone lijnen, en het gemis aan fijnheid van verhoudingen kunnen vergoeden.

tt.

VITRUVIUS.

PRIJSVRAGEN.

Het ligt op den weg van een vakblad om de onderwerpen te behandelen, die de aandacht van een groot aantal zijner lezers trekken, en, met het oog daarop, mogen de prijsvragen niet over het hoofd gezien worden. Bovendien is er zooveel verscheidenheid in het opstellen der programma's en de wijze van beoordeeling, dat het onderwerp voor den schrijver belangwekkend wordt; daarbij komt, dat de ondervinding meer en meer leert, dat een waarschuwend woord niet overbodig is, want hoevelen werden er niet teleurgesteld, die te goeder trouw zich met de beantwoording bezighielden van eene vraag, die slecht geformuleerd was en waarbij geene voldoende bepalingen waren opgenomen voor eene degelijke en onpartijdige beoordeeling?

Voor heden hebben wij een drietal mededeelingen.

PRIJSVRAAG VAN DE SPAARBANK TE TIEL.

Het programma van deze prijsvraag werd in het nommer van 14 November jl. (*Opmerker* 1885, bladz. 397) opgenomen met de correspondentie, door ons gevoerd met den Secretaris van het Bestuur der Spaarbank en waarbij in hoofdzaak verzocht werd: 1° de voorwaarden aan te vullen met eene bepaling omtrent de samenstelling van de Jury en 2° den uitgeloofden prijs van *f* 200 te verhoogen. Het daarop ontvangen antwoord gaf aanleiding de mededinging ten sterkste te ontraden; niet allen stemden met deze raadgeving in, want er werden 24 ontwerpen ingezonden, maar dit getal zou meer dan waarschijnlijk het viervoud bedragen hebben, als het noodige licht ontstoken was omtrent de wijze van beoordeeling en de uitgeloofde prijs in verhouding tot den verlangden arbeid gebracht was.

Thans ontvangen wij een schrijven van den heer H. J. C. G. Eilbracht, civiel-ingenieur te Rotterdam, die zich tot het meergenoemde Bestuur gewend heeft met verzoek de ingekomen ontwerpen tentoon te stellen en het Juryrapport daarbij over te leggen. Het antwoord was afwijzend, zooals verwacht kon worden, als men rekening houdt met het onthaal, dat tebeurt viel aan het beleefde en niet meer dan billijke verzoek om eenige bepalingen te maken omtrent de samenstelling der Jury. Wij laten hieronder volgen: *a.* de briefkaart van den Secretaris der Spaarbank en *b.* een open brief, als antwoord daarop, ons door den heer Eilbracht toegezonden.

Aan den heer H. J. C. G. Eilbracht, Civiel-ingenieur te Rotterdam.

Mijnheer, Ter beantwoording van uw schrijven van 15 Februari heb ik de eer u mede te deelen, dat het Spaarbankbestuur, hoewel aanvankelijk voornemens de ingezonden plans tentoon te stellen, later heeft gemeend dit plan te moeten laten varen. Dezer dagen zijn de ingezonden ontwerpen aan de respectieve inzenders teruggezonden; waarschijnlijk zal het uwe thans reeds weer in uw bezit zijn of weldra komen.

Met hoogachting

Uw Dw.

Tiel, 19 Februari 1886. J. H. HEIDENRIJK.

Den heer Secretaris van het Bestuur der Spaarbank te Tiel.

Mijnheer,

Uw zeer kort en onvolledig antwoord van 19 dezer heeft mij ten hoogste verbaasd, minder nog om de weigering, daarin vervat, om te voldoen aan het billijke verlangen van inzenders om hun de motieven der uitspraak van uw Bestuur en van zijne Commissie van advies te doen kennen en hen in de gelegenheid te stellen die te beoordeelen, dan wel om de wijze, waarop uw Bestuur van zijne zienswijze in zake de verplichtingen tegenover de mededingers doet blijken, of liever weigert te doen blijken.

Aan het Bestuur van het Genootschap Architectura et Amicitia te Amsterdam werd indertijd geantwoord: »dat uw Bestuur om gewichtige redenen de Commissie van beoordeeling onvermeld wenscht(e) te laten", thans weder heeft uw Bestuur »gemeend" het voornemen, om de ingezonden plans tentoon te stellen, »te moeten laten varen".

Het zou zeer onbescheiden wezen van uw Bestuur mededeelingen te vergen omtrent de bijzondere belangen, daaraan toevertrouwd en de wijze, waarop het meent die te moeten behartigen, maar hiervan kan in dezen geen sprake zijn: het geldt hier slechts de belangen van inzenders van antwoorden op eene bouwkundige prijsvraag en mij dunkt, er zijn geen omstandigheden denkbaar, die eene zóó volkomen verwaarlooging en ontkenning van de belangen dier laatsten zouden rechtvaardigen. Integendeel, ik geloof dat uw Bestuur zeer eigenaardige denkbeelden omtrent de verhouding tot de inzenders koestert, althans niet schijnt te meenen dat de verplichting geheel aan zijn kant is, en dat, waar dit Bestuur als leek staat tegenover Besturen van bouwkundige vereenigingen en inzenders, het allerminst blindelings goedkeuring kan eischen van wat het »vermeent" in dezen te moeten doen.

En te minder zijn hier, zoo ooit, dergelijke inzichten redelijk te noemen, waar verschillende bijzonderheden in de behandeling dezer zaak aantoonen, dat uw Bestuur daarbij niet door deskundigen werd voorgelicht. Het gebrekkige programma en de »situatieteekening", welke de inzenders naar eigen fantasie hebben moeten aanvullen, zijn reeds genoegzaam besproken.

Waar voor andere prijsvragen die »gewichtige redenen" en die zeer private »meening" niet golden, mag men toch zeker wel verlangen, dat uw Bestuur licht ontsteke in de geheimzinnige duisternis, waarin 't het met de Commissie van advies gehouden onderzoek en de daaruit gevolgde overleggingen schijnt te willen hullen. Zoolang uw Bestuur dit weigert, zijn alle onderstellingen gewettigd, ook die, dat het alle nadere contact met de inzenders op zulk een min of meer beslisten toon van gezag afweert, omdat het dit contact, en daarmee openbaarheid van zijn oordeel en dat der Commissie van advies, schroomt.

Nochtans wil ik niet twijfelen of uwe Commissie van advies was haar mandaat ten volle waardig, al hebben de namen harer leden in de eigenlijke architectenwereld misschien een minder bekenden klank; ik zal mij dus wel wachten de »gewichtige redenen" bovengenoemd met die mindere bekendheid in verband te brengen, maar ik herhaal: deze onderstelling, zoo goed als elke andere, zou tegenover de zéér particuliere zienswijze van uw Bestuur gewettigd zijn.

Vóórdat de Commissie van advies haar uitspraak had openbaar gemaakt, werden door uw Bestuur de ingekomen plans voor de leden van »het Nut" tentoongesteld; naar mijn bescheiden meening bevordert zulk eene tentoonstelling, vóór het besluit der Jury gevallen is, een ongewenscht, indirect contact tusschen Jury-leden en inzenders, immers de plans worden daardoor als het ware publiek eigendom — maar waarschijnlijk heeft uw Bestuur voor deze handelwijze »gewichtige redenen" gehad en heeft het eene juistere zienswijze daaromtrent, die vorenstaande overweging te niet doet.

Ik zal ook niet wagen tot de meerdere of mindere degelijkheid en zorgvuldigheid van het gehouden onderzoek te besluiten uit het feit (zeldzaam, zoo niet eenig, voorwaar in de geschiedenis van prijsvragen) dat volgens uw Bestuur aan 10 van de 24 ingekomen ontwerpen een correspondentie-adres ontbrak, welk feit eerst in het *Bouwkundig Weekblad* van 16 Januari l.l., dus toen de termijn van inzending reeds meer dan veertien dagen verstreken was, werd gepubliceerd. Ik heb te veel vertrouwen in de mate van nauwgezetheid, door het Bestuur der Tielsche Spaarbank in zaken betracht, om dit verschijnsel aan verregaande achteloosheid van den geadresseerde te wijten, al verzekerde mij één der inzenders zéér positief (wiens plan volgens evengenoemde mededeeling daarin boven de andere scheen uit te blinken, dat het tevens den naambrief miste) dat, hoe onvolledig zijne inzending op *dat* oogenblik mogelijk ook mocht zijn, zij dit zeker in dat opzicht niet was, toen zij door den geadresseerde in ontvangst werd genomen, en het u daarop door hem gedaan verzoek, om hem te willen meedeelen welke gedeelten van zijn inzending door U ontvangen waren, onbeantwoord was gebleven.

Wat men hierin verder ook moge zien, zeker is het, dat dit blijk geeft van eene algeheele verwaarlooging van de meest eenvoudige plichten der beleefdheid.

Ten slotte zou men dus geneigd zijn alle bijzonderheden daaruit te verklaren, dat Tiel er nog ver van af is, verder dan vele grootere en kleinere plaatsen, om eene wereldstad genoemd te kunnen worden, en de eischen der samenleving aldaar nog een eenigszins landelijk karakter dragen — dan voorzeker waren die eigenaardigheden te verklaren en te vergoelijken; hopen we dan dat Tiel weldra aan de Prijsvraag van het Bestuur zijner Spaarbank een gebouw danke, waarop het in alle opzichten trotsch mag zijn en dat ertoe moge bijdragen, dat Tiel eenmaal een metropolis en zijne inwoners wereldburgers worden; met zulk een succes zou men voorzeker kleine gebreken in deze Prijsvraag over het hoofd zien.

Met verschuldigde achting teeken ik

Uw. Dw.

H. J. C. G. EILBRACHT.
Civ. Ing.

Rotterdam, 22 Februari '86.

BESLOTEN PRIJSVRAAG VOOR DE WITTE SOCIËTEIT TE 'S-GRAVENHAGE.

Tot aanvulling van de mededeeling, voorkomende in het nommer van 13 Februari jl. op bladz. 55, is dienende, dat de Sociëteitstent, waarvoor nu eene prijsvraag is uitgeschreven, reeds eene lijdensgeschiedenis achter den rug heeft. In 81 of 82 werd aan de heeren H. J. van den Brink en H. P. Vogel, beiden overleden, de opdracht verstrekt om een ontwerp te maken voor een Sociëteitsgebouw in het Bosch; omtrent die plans is weinig bekend, maar volgens ontvangen mededeelingen zou de verwezenlijking van dit denkbeeld niet alleen op financiëele moeilijkheden gestuit hebben, maar vooral op gebrek aan medewerking van de zijde van het Domeinbestuur, dat het beheer over het Bosch voert. Het is te hopen, dat de bezwaren alsnu uit den weg geruimd zullen worden, want het is voor de Sociëteit eene bepaalde behoefte om een geschikt buitenlokaal te bezitten. Het programma der prijsvraag geeft geene aanleiding tot bemerkingen; het recht der medewerkers op eene onpartijdige oordeelvelling *is* gewaarborgd en de prijzen staan in verhouding tot den arbeid, die verlangd wordt. Had het Bestuur der Sociëteit de zuinigheid willen betrachten, dan zou een advies van den heer Heidenrijk te Tiel wellicht van nut kunnen geweest zijn.

Het programma luidt als volgt:

's-Gravenhage, Februari 1886.

Het Bestuur van de Nieuwe of Litteraire Sociëteit te 's-Gravenhage looft uit een prijs van *f* 1000 voor het eerste en eene premie van *f* 500 voor het tweede ontwerp voor een Sociëteitsgebouw in het Bosch, te 's-Gravenhage, dat het meest geschikt zal worden geoordeeld.

Eene situatieteekening van het terrein, zooals dit na de vergrooting beschikbaar wordt, met aanduiding van het bestaande gebouw en den muziektempel, gaat hiernevens.

Het gebouw, met veranda's, mag geen grooter oppervlak hebben dan 1000 M².

De afstand tusschen het gebouw en den muziektempel moet, evenals thans, minstens 17 M. zijn. De achtergevel van het gebouw moet minstens 5 M. van het ijzeren hek (nieuwe rooiing) verwijderd blijven.

Het gebouw is niet bestemd om daarin concerten te geven, doch het moet geschikt zijn om daarbinnen te kunnen hooren de muziek, welke in den muziektempel wordt uitgevoerd, en tevens dienen om, bij onverwacht opkomen van slecht weer, den bezoekers zoo veel mogelijk tot schuilplaats te strekken.

Het uiterlijk van het gebouw moet eenvoudig zijn en zooveel mogelijk in harmonie met de schoone omgeving.

Het moet bevatten:

Parterre.

Een goed verlichte en geventileerde zaal met ruime toegangen tot en in gemeenschap met een of meerdere veranda's, welke veranda's groot genoeg moeten zijn om twee rijen van de thans in gebruik zijnde tafeltjes met drie of vier stoelen te bevatten en waar men van alle zitplaatsen zooveel mogelijk gezicht heeft op den muziektempel.

Een groot buffet, waaruit de bediening zoowel in de zaal als langs verschillende wegen naar buiten, zonder door de groote zaal te gaan, kan plaatshebben.

Een kelder onder het buffet, zoodanig ingericht, dat het biertoestel vlak daaronder kan geplaatst worden, tevens geschikt tot berging van biervaten, enz., met eene oppervlakte van ongeveer 25 M², benevens een afzonderlijken wijnkelder, ter oppervlakte van ongeveer 20 M²; de ingang van dezen wijnkelder moet onmiddellijk aan of bij den ingang van het buffet gelegen zijn.

Twee binnen-privaten voor dames.
Twee buiten „ „ „
Twee binnen „ „ heeren.
Twee buiten „ „ „
Tien buiten-urinoirs voor heeren,
Een keuken van ongeveer 65 M².

Twee bergplaatsen, te zamen groot 60 M²; deze ruimte kan ook met tusschenverdiepingen (entresols) verkregen worden.

Een diensttrap voor den tentbewaarder tot het bereiken van zijne woning, welke moet bestaan uit drie vertrekken (zonder keuken) en zoo mogelijk nog eenige bergplaatsen.

Ruime trappen moeten leiden naar eene binnengaanderij en balkons of veranda's, bestemd voor zitplaatsen, welke zooveel mogelijk gezicht geven op den muziektempel, en alwaar men de muziek kan hooren.

Men verlangt:

Twee plattegrondteekeningen, geteekend op eene schaal van 1 à 100.

Drie gevels, een doorsnede over de lengte en een over de breedte van het gebouw, op eene schaal van 1 à 50.

Behalve deze teekeningen, wordt eene gedetailleerde begrooting verlangd, waaruit duidelijk blijkt, dat de kosten van het gebouw niet meer zullen bedragen dan *vijf-en-vijftig-duizend gulden*, de kosten der fundeering daaronder *niet* begrepen.

De teekeningen moeten zijn ongekleurd en zonder omgeving van boomen.

De architecten, die zijn uitgenoodigd mede te dingen, zijn de heeren:

L. A. Brouwer, te Nijmegen.
A. W. van Dam, te Rotterdam.
L. H. Eberson, te Apeldoorn.
A. L. van Gendt, te Amsterdam.
A. N. Godefroy, te Amsterdam.
J. F. Metselaar Sr., te 's-Gravenhage.
W. C. Metselaar, te 's-Gravenhage.
C. Muijsken, te Amsterdam.
F. J. Nieuwenhuis, te Utrecht.
C. H. Peters, te 's-Gravenhage.
T. Sanders, te Amsterdam.
Th. G. Schill & Haverkamp, te Amsterdam.

en de architect der Sociëteit:

J. H. Pfeiffer, te 's-Gravenhage.

Tot bevordering van eene onpartijdige beoordeeling der ingekomen teekeningen, is het raadzaam geacht, de uitgenoodigden te verzoeken hun gewoon schrift niet te bezigen voor het inschrijven der teekeningen en begrootingen van kosten, toelichtingen, enz.

Alle stukken behooren met eene spreuk of motto geteekend te zijn en vergezeld te gaan van eenen brief, bevattende den naam en de woonplaats van den ontwerper.

Buiten op den brief moet hetzelfde motto en een kennelijk teeken tot terugvordering gesteld zijn.

De Jury voor de beoordeeling van de ingekomen ontwerpen zal bestaan uit vijf leden, benevens een van de bestuurders der Sociëteit, die eene adviseerende stem zal hebben.

Twee der Juryleden worden benoemd door de mededingers en drie, waaronder een buitenlandsch architect, door het Bestuur der Sociëteit.

In den loop van de maand Februari zal het Bestuur der Nieuwe of Litteraire Sociëteit de door hen gekozen Juryleden aan ieder der deelnemers bekendmaken. Ieder deelnemer wordt uitgenoodigd vóór ultimo Februari aan het Bestuur der Sociëteit opgaaf te doen van de namen van twee Juryleden, door hem verlangd.

De twee, die bij meerderheid zijn gekozen, zullen aan ieder der deelnemers worden bekendgemaakt.

Het ontwerp, hetwelk met den prijs van *f* 1000 wordt bekroond, blijft het eigendom der Nieuwe of Litteraire Sociëteit.

Indien de vervaardiger van dit ontwerp met de uitvoering van het werk wordt belast, is gezegde prijs onder zijn architectloon begrepen.

Woont de architect buiten 's-Gravenhage, dan zal hem boven dat loon, voor reis- en verblijfkosten in eens, na oplevering van het werk, eene som van *f* 350 worden vergoed.

Alle ontwerpen ter mededinging moeten vóór of op den 1sten Mei 1886 vrachtvrij worden ingezonden aan den Voorzitter van het Bestuur, Mr. C F. Th. van Maanen, Hofsingel nº. 69 te 's-Gravenhage.

De niet-bekroonde ontwerpen worden, in den loop der maand Juli, aan de opgegeven adressen of correspondenten teruggezonden.

Zij, die nog meerdere inlichtingen verlangen, worden verzocht zich te wenden tot den Commissaris der Nieuwe of Litteraire Sociëteit, L. E. Uyttenhooven, Javastraat 51 te 's-Gravenhage.

Het Bestuur voornoemd:

Mr. C. F. Th. van Maanen, *Voorzitter.*
W. A. Hattinga Raven, *Secretaris.*

Prijsvraag voor den Oorspronghouw te Utrecht.

Het programma voor deze prijsvraag met onze bemerkingen werden in het nommer van 23 Januari j. l., bladz. 29, opgenomen en wij meenden onthouding te moeten aanraden. Thans wordt in eenige nieuwsbladen bij advertentie medegedeeld, dat de Commissie van Beoordeeling der vóór of op 1 Maart a. s. bij den Notaris J. G Brouwer Nijhoff te Utrecht in te zenden plans is samengesteld uit de Heeren:

Lievin Rosseels, Park-architect te Leuven,

G. J. de Jongh, Architect-directeur der Gemeentewerken te Rotterdam, en

J. W. Brender à Brandis, Gemeente-ingenieur te Maastricht.

Plans, nà 1 Maart a. s. inkomende, blijven buiten mededinging.

DE STOOMTIMMERFABRIEK VAN GEBR. VAN MALSEN, TE 's-HAGE.

De aandacht onzer lezers wordt gevestigd op de bij dit nommer behoorende plaat, die eene voorstelling geeft van de profielen van eenige lijsten, architraven enz., die aan bovengenoemde fabriek vervaardigd worden. Het timmerwerk der heeren Van Malsen heeft reeds sedert lang een gevestigden naam en kan gerustelijk wedijveren met het beste, dat op dit gebied door het buitenland geleverd wordt. Deze bewering is geen ijdele klank; hen, die haar met bewijzen zouden willen gestaafd zien, verwijzen wij naar de Permanente Tentoonstelling in het gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, waar verschillende modellen van timmer- en beeldhouwwerk, carton-pierre, parketvloeren, schooltafels, deuren en lijsten geëxposeerd zijn. Bij de bezichtiging daarvan, zal men de overtuiging erlangen, dat constructie en bewerking voortreffelijk zijn.

De fabriek, die voor een twintigtal jaren opgericht werd met het doel om het timmerwerk voor de door de heeren Van Malsen aangenomen bouwwerken sneller te vervaardigen, is gaandeweg zoo uitgebreid, dat de firma zich thans uitsluitend bepaalt tot het leveren van allerlei soort van timmerwerk, dat meer bepaaldelijk tot de aftimmering voor een gebouw behoort.

Verschillende bekroningen vielen aan dit fabrikaat ten deel. Bij een wedstrijd voor een kamerbetimmering, in 1877 met de grootste buitenlandsche firma's te Amsterdam gehouden, werd aan Gebr. Van Malsen den eerepalm, bestaande in een gouden medaille, toegekend. Op de Wereldtentoonstelling te Amsterdam, in 1883 gehouden, verwierven zij voor eene kamerbetimmering het eere-diploma; op de Tentoonstelling van het Genootschap Architectura et Amicitia van het vorige jaar, een gelijke onderscheiding voor timmerwerk, en op de jongste Wereldtentoonstelling, te Antwerpen, eene eervolle vermelding voor schooftafels, — bewijzen te over, dat het fabrikaat onze aanbeveling niet meer behoeft. Met vertrouwen durven wij dan ook de fabriek aan allen, die gebouwen ontwerpen of uitvoeren, aanbevelen. Niet alleen, dat men uitmuntend werk verkrijgt, maar men steunt ook bij elke bestelling onze vaderlandsche industrie, die veelal geheel ten onrechte bij de buitenlandsche achtergesteld wordt.

(A. et A.) PRIJSVRAAG NEDERLANDSCH HANDELSMUSEUM.

Op de prijsvraag van een Huis- en Slaapkamerameublement, door het Nederlandsch Handelsmuseum in het vorige jaar uitgeschreven, zijn te zamen 40 inzendingen ingekomen, welke allen in het voormalige Gymnasium-gebouw, op den Singel te Amsterdam, zijn geëxposeerd.

De Jury, bestaande uit de heeren Martin Kalf, Prosper Delin en F. H. van Malsen, kwam Vrijdag j.l. bijeen, en kende aan de inzendingen van de navolgende fabrikanten de bekroningen toe:

Voor het *Huiskamer-ameublement:*

Een 1e diploma met den prijs van *f* 250 aan H. F. Jansen en Zonen.

Een 2e diploma aan J. B. Bleesing en Zoon.

Een 3e diploma aan Gebr. Van Houtum, allen te Amsterdam.

Voor het *Slaapkamer-ameublement*:

Een 1e diploma met den prijs van *f* 250 aan J. B. Bleesing en Zoon.

Een 2e diploma aan Gebr. Van Houtum, beiden te Amsterdam.

Een 3e diploma aan C. H. Eckhart, te Rotterdam.

In een volgend nommer zullen wij de verschillende inzendingen nader bespreken.

De tentoonstelling wordt op 28 Februari a. s. voor het publiek geopend en een bezoek ten zeerste aanbevolen.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.
Afdeeling Arnhem.

Vergadering van 24 Februari 1886.

Bij afwezigheid van den Voorzitter, nam de Vice-voorzitter het presidium op zich, en heette namens de vergadering de heeren Sander van Arnhem en D. van der Pot van Rotterdam, die beiden geïntroduceerd waren, welkom.

Na lezing en goedkeuring der notulen, nam de heer P. Scheltema het woord over: »De bouwkunst en hare bevordering in onzen tijd". Spreker wenschte slechts eenige algemeene beschouwingen ten beste te geven over het onderwerp, daar dit veelomvattend is. De bevordering der bouwkunst moet steeds ons streven zijn. Men moet echter niet uit het oog verliezen, dat er begripsverwarring heerscht over het woord kunst. Wat is kunst? Spreker noemt kunst het vermogen van den mensch om dingen voort te brengen, die niet in de natuur bestaan; daartoe neemt de mensch zijne toevlucht tot de innerlijke vermogens, met de natuur als leermeesteres. De indrukken van de natuur doen denkbeelden ontstaan, wier uitwerking voortbrengselen geeft.

Er was b. v. een tijd, dat de mensch, evenals het dier, een nest bouwde. Bij de dieren beschouwen wij dit vermogen echter niet als kunst. Niet alle voortgebrachte dingen behooren tot kunst. In onze dagen spreekt men van kookkunst, kunst om knollen te telen enz., wat terugwijst op eene vroegere opvatting van het begrip. Alleen die uitingen of voortbrengselen, die in onze ideale behoeften voorzien, noemt men kunst, de dingen, die niet alleen goed en waar, maar ook schoon zijn.

Goed is alles, wat dienstig kan zijn tot zelfverheffing.

Schoon is alles, wat ons de natuur kan doen vergeten, in de aanschouwing van iets onvergetelijks boven de natuur. Ook de natuur noemen wij schoon. Bij een landschap, hoom, vergezicht of zonsondergang denken wij niet aan de oorzaken, maar nemen alleen de lijnen- en kleurenindruk in ons op. Gaan wij echter ontleden, dan is de bezoezeling verbroken.

Spreker stond hier, evenals Pilatus, voor de vraag, wat is waarheid? Hij zal echter deze vraag oplossen.

Waar is alles, wat niet met de zaken in de ons omringende wereld in tegenspraak is, of liever, wat daarmede overeenstemt.

Hoe meer de mensch zich ontwikkelt, des te meer leert hij onderscheiden. Volgende geslachten verwerpen steeds veel van vroegere. Elk volgend geslacht tracht een stap nader te komen tot het ideale. Dit geschiedt ook met de wetenschap, waar deze zich bezighoudt met denken, gene met doen. Het ontstaan van een kunstwerk is niet in bijzonderheden te ontleden. Zelfs de kunstenaar, die het schiep, is dikwijls onbewust van de inspireerende machten; hij alleen is soms in de gelegenheid, het scheppingsproces te onthullen en de gebreken na te gaan. Van een geleerde of kunstenaar, die tevreden is over zijn werk, is niet veel meer te verwachten. Het nageslacht alleen is in staat de kunstvoortbrengselen te beoordeelen, de tijdgenooten kunnen ze slechts genieten. In alle uitingen van de menschelijke natuur is het een opmerkelijk verschijnsel, dat de kunst de wetenschap voorafgaat. Het doen gaat veelal het denken vooraf. De bouwkunst was reeds op hooge trap van ontwikkeling, eer men de wetten van zwaartekracht en draagvermogen kende.

In den tegenwoordigen tijd brengt men in alles weer de methode van eerst denken en dan doen in toepassing. Het bewijs hiervoor zien we in de ontdekkingen der sterrenkunde, natuurkunde enz. Ook voor de kunst geeft dit goede resultaten; hieruit ontstaan kunstscholen, kunstwetenschap en bevordering van bouwkunst. De kunstenaar moet eerst een zekeren cursus doorloopen, waarin theorie en practijk samengaan. Het doel van den theoreticus en den practicus is hetzelfde, en er is geen reden om aan een der beide richtingen de voorkeur te geven. Beide zullen later moeten aanleeren wat hun ontbreekt.

Op dit oogenblik zijn wij echter nog ver van het juiste midden in het vakonderwijs. De wetenschap is nog jong en in het stadium van ontwikkeling. Men is aan het verzamelen en classificeeren van materiaal en het maken van een dogmatiek. Eigenaardig is het, dat meestal dilettanten het materiaal aanvoeren. Spreker vergelijkt hen met de opperlieden bij den bouw, die de materialen voor de metselaars aanbrengen. Door de antiquaren wordt meestal de stof geleverd voor de archeologie en daarna volgt de vergelijkende studie. Men wordt tegenwoordig overstelpt met boeken en plaatwerken, en het sorteeren van kaf en koren is reeds een wetenschap. Hierbij doet echter de verdeeling van arbeid veel. Latere geslachten zullen eerst de eigenlijke wetenschap leeren beoefenen. In alle wetenschappen stuiten de opvolgende geslachten op het onverklaarbare; hoewel zij geregeld weer het onverklaarbare van vorige geslachten onthuld hebben, zal eenmaal de tijd daar zijn, dat men zich het ontstaan van kunstgewrochten kan verklaren.

Als een bewijs, dat de 19de eeuw de verwezenlijking der idealen van vroeger tijd is, wijst spreker op het voleindigen van den Keulschen Dom. Hiervoor zijn ophelderingen noodig geweest, waarover vroegere bouwmeesters niet konden beschikken. De wetenschap rooft menigmaal de idealen, zelfs die der kunst. Vele groote mannen hebben zich aan die op-

helderingen gewijd, o. a. Semper, Viollet-le-Duc, om slechts enkele te noemen. Hoeveel waardeering hun streven ook verdient, is het te bejammeren, dat zij in de dogmatiek zijn vervallen. Groote uitvoerders zijn zij niet geweest, evenmin als geleerden de uitvinders zijn van practische werktuigen. Wat den bloei der kunst aangaat, niet men dikwerf in de geschiedenis tijden van verval, waarop weer kunsttijdperken volgden. Meestal ging de kunst ten onder, wanneer de wetenschap zich verhief. Met de kunst van het Romeinsche rijk was het gedaan, toen het Christendom ontstond. Evenzoo ging het later met de Renaissance. Er is echter nu geen enkele reden om aan de toekomst te wanhopen. De arbeid der hedendaagsche bouwmeesters heeft ontegenzeglijk zijne beteekenis. Aan alle uitingen van den menschelijken geest gaat eene periode van begin vooraf, die zich in den nacht der vrouwen verliest. De voorwaarden voor een nieuwen stijl weten wij nog niet; eerst zal uit de thans bestaande richtingen op sociaal gebied er eene moeten zegevieren en daaruit een nieuwe orde van zaken ontstaan. Op dergelijke overwinningen van een beginsel volgt gewoonlijk een tijdperk van rust. Niemand kan zeggen welk beginsel zal zegevieren; het sterkste is zeker datgene wat op de beste gronden berust. Zeker is het, dat er zelden een tijd is geweest als de tegenwoordige, waarin na 300 jaren de woorden van den grooten dichter: »to be or not to be" zoo goed worden begrepen als thans.

Namens de vergadering wordt den spreker door den Vice-voorzitter dankgezegd voor de voordracht, waarna door den heer Scheltema ter bezichtiging wordt gesteld het werk *Revue d'architecture en Belgique*.

De heer D. van der Pot van Rotterdam, ter vergadering geïntroduceerd, doet daarna eenige mededeelingen over het Portland-cement *Boulogne-sur-mer*, dat volgens spreker, wat kwaliteit en fijnheid betreft, kan concurreeren met de beste merken, die in den handel voorkomen.

Spreker wijst op de lekas veel voorkomende vervalschingen met hoogovenslakken, gips, kalksteen en krijt, welke vervalschingen echter op zeer eenvoudige wijze te onderzoeken zijn. In verdund zoutzuur geworpen, toont zwavelwaterstof-ontwikkeling vervalsching met hoogovenslakken, en opbruising vervalsching met gips of krijt aan.

De *Boulogne-sur-mer* is van zulk een fijnheid, dat, bij eene zifting door eene zeef van 5000 mazen per M² (die bijna aan zijde gelijk is), slechts 25% achterblijft. Bij 900 mazen blijft slechts 2% grof over. Spreker stelt een monsterkistje ter beschikking van de Afdeeling en beveelt het gebruik bij de leden aan.

Hierna sloot de Vice-voorzitter op de gebruikelijke wijze de vergadering.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-GRAVENHAGE. Bij Koninklijk besluit van 22 Februari 1886 no. 17 is aan J. D. C. M. de Roos, thans ingenieur voor het Stoomwezen der spoorwegdiensten, de titel verleend van ingenieur voor het Seinwezen der spoorwegdiensten, en is met ingang van 1 Mei 1886 benoemd tot adjunct-ingenieur voor het Stoomwezen der spoorwegdiensten J. J. F. Pennink, thans Rijksopziener 2de klasse bij de spoorwegdiensten.

— Bij Koninklijk besluit van 22 Februari 1886 no. 18 is, met ingang van 1 Mei 1886, eervol ontslag verleend aan J. A. A. Jonkergouw en D. Storm, als Rijksopzieners der spoorwegdiensten van de 2de klasse.

— De »English-Dutch light Railway-Company", waarvan de hoofdzetel hierterstede gevestigd is, zal met 1 Maart de werkzaamheden beginnen aan de volgende tramwegen, waarvoor zij de concessie heeft verkregen: 1°. Breda—Oudenbosch en Breda—Antwerpen; 2°. Hoorn—Purmerend—Alkmaar; 3°. Druten—Gennep.

— Naar men vernoemt, heeft de benoeming van den opvolger van wijlen den heer H. P. Vogel, voor de betrekking van tweeden directeur en hoofdleeraar in de Bouwkunde aan de Academie van Beeldende Kunsten, met de meeste geheimzinnigheid plaatsgevonden. Hoewel er geene oproeping gedaan was, hadden verschillende sollicitanten zich aangemeld en was er sprake van een voordracht, waarop aan een hoogst verdienstelijk bouwkundige de eerste plaats was aangewezen. Zijn wij goed ingelicht, dan is echter een jongmensch, die voor korten tijd zijne studiën te Hanover voltooid heeft, de heer J. H. Mialaret, benoemd als opvolger van den man, wiens gemis zoozeer betreurd wordt. Wij hopen, dat de nieuwbenoemde bewijzen van geschiktheid zal geven voor de veelomvattende taak, die op zijne schouders gelegd wordt.

— De heer J. R. H. de Jong, lijn-inspecteur der IJsselsstoomtramwegmaatschappij, heeft het plan opgevat, om, evenals in Berlijn en Brussel, in Utrecht een Tramomnibusdienst in te voeren. De waggons zullen zijn voorzien van balkons, laag bij den grond, en dus voor dames en kinderen zeer gemakkelijk te bestijgen. Voor aanschaffing en uitrusting is een bedrag benoodigd van *f* 35,000 Indien op 1 Maart a. s. de inschrijving volteekend is, kan binnen 3 maanden de exploitatie onder den naam van „Utrechtsche Omnibus-maatschappij" worden tegemoet gezien.

GRONINGEN. Dezer dagen werd eene jaarvergadering gehouden van aandeelhouders in den Schouwburg, waarbij de winst- en verliesrekening op 31 December passato werd overgelegd. Wij ontleenen daaraan de volgende cijfers:

Debet

Dienstdoend personeel	*f* 1035.08
Assurantie	„ 1808.77
Verlichting en watergebruik	„ 1331 99
Decoratief	„ 170.00
Pers. belasting en vergunningsrecht	„ 638.54
Telephoon	„ 50.00
Diverse uitgaven	„ 1261 98
Voordeelig saldo	„ 2360.49
	f 8656.86

Credit

Batig saldo balans 1884	*f* 250.71
Opbrengst verh. plaatsen en buffetten	„ 4133.15
Opbrengst diversen	„ 370.29
Saldo's der voorstellingen	„ 3902.71
	f 8656.86

Er werd een voordeelig saldo verkregen van *f* 2360.49, waarvan *f* 1880 bestemd werd voor het uit te keeren dividend over 620 aandeelen ad *f* 250 of *f* 155600. Dit dividend komt overeen met 1½ procent, maar daaraan wordt toegevoegd de 2%, die de Gemeente voor dit doel bijbetaalt. De aandeelhouders genieten alzoo over het afgeloopen jaar 3½%, overeenkomende met *f* 8 van ieder aandeel ad *f* 250, en smaken de voldoening, dat zij tot de oprichting en instandhouding van het tooneelgebouw hebben medegewerkt.

In 1883 werd de schouwburg geopend; hij kan 806 personen bevatten en werd bezocht als volgt:

1883	door	10666	personen	in 21	voorst.
1884	„	24454	„	„ 51	„
1885	„	21429	„	„ 44	„

Hierbij moet niet uit het oog verloren worden, dat de schouwburg in October 1883 geopend werd, zoodat de opgave over dat jaar slechts op drie wintermaanden betrekking heeft. Het gemiddelde bezoek per voorstelling was in

1883	508	personen.
1884	480	„
1885	487	„

ARNHEM. In de eerstvolgende vergadering van den Gemeenteraad, op Zaterdag 6 Maart te houden, zullen de inrichting van het bureau voor den Directeur der gemeentewerken en de instructie voor dien ambtenaar behandeld worden.

BREDA. De Commissie van de ambachtsschool heeft aan den Gemeenteraad een voordracht gezonden voor de benoeming van een directeur, bestaande uit de heeren J. Harte, leeraar aan de Ambachtsschool te Utrecht; J. M. Marijnen, architect te Breda en A. S. Schoevers, te Amsterdam. Deze ambachtsschool is tot stand gekomen door een legaat van wijlen Dr. Cooth aldaar.

— Voor de betrekking van opzichter bij het waterschap »de Zeven Grietenijen en Stad Sloten", op een salaris van *f* 800, hebben zich ruim zeventig sollicitanten aangemeld.

Aflevering 2 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese, te Utrecht) bevat:

Merkwaardigheden in Amerika. Naar brieven van A. Tissandier (met fig.). — Het vermessingen. — De kaasgrot van Bertrich (met fig.). — Krakatau, door M. J. Verbeek, mijningenieur, uitgegeven op last van Z. Exc. den G.-G. van Ned.-Indie (met fig.). — De electrische verlichting in het café Krasnapolsky (met fig.). — Iets over de voortbeweging der gletschers. — Twee stoomrijtuigen en een rijtuig met één wiel (met fig.). — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Antwoorden.

BENOEMINGEN.

Tot gemeente-architect te Bloemendaal is benoemd de heer S. Roog, bouwkundige te Haarlem.

— Tot directeur der gemeente-reiniging te Dokkum is benoemd de heer H. H. Woudstra te Lemmer, met het lot tegen n°. 1 der voordracht, den heer P. Jansz te Utrecht.

BERICHT.

De Administratie vestigt de aandacht erop, dat van de jaargangen 1884 en 1885 nog eenige exemplaren voorhanden zijn. Zoolang de voorraad strekt, worden zij verkrijgbaar gesteld tot de volgende prijzen, franco tehuis:

In losse bladen ad *f* 4.25 per jaargang,
Ingebonden „ „ 5.— „ „

Afzonderlijke nommers zijn, voor zoover voorradig, steeds te bekomen ad 15 cent per nommer en 25 cent per plaat.

Volledige exemplaren van den jaargang 1883 zijn niet meer voorhanden.

ADVERTENTIEN.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'s-HERTOGENBOSCH*, zullen op **Maandag 15 Maart 1886**, voormiddag 10 uren, ten Raadhuize aldaar, bij enkele inschrijving **aanbesteden:**

Het leggen van gegoten ijzeren buizen, hulpstukken en zinkers en het stellen van afsluiters en brandkranen ten behoeve der gemeentelijke Hoogdruk-Waterleiding.

Het bestek ligt ter image op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en is verkrijgbaar tegen betaling van *f* 1.— bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE aldaar, bij wien ook nadere inlichtingen zijn te bekomen.

Voor de aanwijzing die op Maandag 8 Maart e. k. zal gehouden worden, vervoegen zich gegadigden ten Raadhuize voormeld, voormiddag 10 uurs.

's-Hertogenbosch, 26 Februari 1886.
Burgemeester en Wethouders voorn.,
De Burgemeester,
V. D. DOES DE WILLEBOIS.
De Secretaris,
J. N. G. SASSEN.

Theod. Ferd. BIERHORST, Haarlem,
Eerste Nederl. Mozaïekfabrikant,
levert **Marmer-, Mozaïek-, Granito- en Terrazzo-vloeren.**
Eikenhouten Parketvloeren,
Parquets Hydrofuges,
Systeem DAMMAN & CASSARD.
Asphaltvloeren en Houtcementdaken.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;
Rollende en Expansieve Stoomtrekkappen,
GEBOUWEN in **Scherpbouk** en naar **andere** bouwwijzen, geheel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer,** voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.
Galvaniseering op Loon.

Koninklijke Nederlandsche
LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.
AANBESTEDING.

Op **Donderdag den 18de Maart 1886**, des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* worden **aanbesteed:**

Bestek N°. 9.
Het maken van de Aardebaan, de Kunst- en andere werken voor den Locaalspoorweg Dieren—Apeldoorn.
(Bedrag der begrooting *f* 122000.)

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 93 van het Bestek.

Het bestek en de teekeningen liggen ter image ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en zijn aldaar tegen betaling van *f* 5.— per stel te bekomen.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE en den Heer Sectie-Ingenieur C. A. BESIER, beiden te *Apeldoorn*.

Aanwijzing op het terrein zal worden gedaan op Vrijdag den 12 Maart 1886 des voormiddags ten 10 uur, aanvangende te *Apeldoorn*.

Bijeenkomst van gegadigden aan het lokaal der Maatschappij te *Apeldoorn* des voormiddags ten 9 uur.

De Commissie van Beheer.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 230,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

Behangselpapieren en Décors.
J. WIJDOOGEN Jz.,
Hofleverancier van Z. M. den Koning,
10 Leliegracht. Amsterdam.
Décoratief voor Wanden en Plafonds in oléographie.
Nieuwe uitvinding.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BAZALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quanaat, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Bazalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Faurenval-, porphier- en bazaltkeien.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES,
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en **Cementtegels.**
Groote voorraden.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Loverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.
EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.
FABRIEK TE **AMSTERDAM** **Beltweg N°. 3.**
TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Dzn., Boekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

BIBLIOTHEEK H. P. VOGEL.

MARTINUS NIJHOFF te *'s Gravenhage*, zal op **Zaterdag 13 Maart** verkoopen de **belangrijke Bouwkundige Bibliotheek**, nagelaten door den Heer H. P. VOGEL, *Architect en Tweede Directeur van de Akademie van Beeldende Kunsten te 's Gravenhage.*

De Catalogus wordt op franco aanvraag verzonden.

HIJSCHKRAAN.

PRIJSOPGAAF wordt gevraagd van een **VASTE IJZEREN HIJSCHKRAAN** met een lichtvermogen van 4000 KG. en 4 à 5 M. vlucht. Opgaven te verstrekken aan

R. DE BOER VAN DER LEIJ,
Eiland URK.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *fraco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek
SINZIG a/Rijn.

Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de **rijke** kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zoeals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.

Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland

Firma **MARTIN & C°., Amsterdam.**

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-,
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-IJzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

Verschenen:
Uitgave van **C. L. BRINKMAN**, te *Amsterdam.*

BOUWKALENDER VOOR 1886
DOOR **J. G. VAN GENDT Jr.,**
VERMEERDERD DOOR
TH. G. SCHILL en D. H. HAVERKAMP,
Ingenieurs en Architecten te Amsterdam.

Prijs in kalfsleer / 1.75, in linnen / 1.50, der Bijlage (verbeterde druk) / 0.60.

Verkrijgbaar bij de meeste Boekhandelaren of tegen Postwissel bij den Uitgever.

Het is een bekende waarheid — en de ervaring leert het dagelijks — dat elk vakman, hij moge nog zoo bekwaam zijn, in de uitoefening van zijn beroep of bedrijf, zekere hulpmiddelen behoeft die hem hoe langer hij ze gebruikt meer en meer onmisbaar worden. De uitgaaf van dezen Kalender bewijst zulks in toenemende mate; het aanzienlijk debiet, dat met elk jaar eene grootere oplaag noodzakelijk maakt, toont duidelijk aan, dat deze Agenda in eene bestaande behoefte voorziet, een betrouwbare Gids blijkt te zijn en door elkeen die op eenigerlei wijze tot het Bouwvak in betrekking staat gaarne geraadpleegd wordt. Immers, niet alleen dat het de voornaamste zaken met betrekking tot de Burgerlijke Bouwkunde, Bouwmaterialen, Machinerieën, Post- en Telegraafwezen, wettelijke bepalingen op het Bouwen, Stoomwezen en Zegel, Afstand- en Loontabellen, op eene beknopte duidelijke wijze behandelt, maar bovendien bevat het een bijgewerkte Naamlijst van het korps Ingenieurs en Opzichters van den Waterstaat, verschillende Spoorwegen en andere Technische Inrichtingen en Maatschappijen, benevens een Kaartje van Nederland, waarop de Spoor- en Tramwegen — tot heden bijgewerkt — voorkomen. Met vertrouwen kunnen wij dit zakboekje aanbevelen, want 't geen deze Kalender van de gewone notitieboekjes doet onderscheiden, is niet alleen het bovengenoemde, maar ook de practisch ingerichte Agenda, bestaande uit p. m. 75 pag. blanco geruit papier, waarop de datums vermeld staan, en de noodige ruimte is gelaten, om aanteekeningen of afbeeldingen te maken. 't Is een onmisbaar Zakboekje voor ieder vakman. Alle vragen betreffende zijn vak zullen steeds op bevredigende wijze in dit boekje beantwoord worden.

Aan de bezitters van bovenstaande Kalender wordt tevens bericht, dat van de personalia afdeeling „Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid" een nieuwe bijgewerkte en verbeterde uitgaaf is verschenen en op aanvrage gratis wordt toegezonden.

In het Magazijn van Teekenbehoeften voor Bouwkundigen
van Th. J. DOBBE en ZOON
te UTRECHT, Voorstraat H 502 en 508,

Zijn te verkrijgen alle

Teeken- en Bureau-behoeften ten dienste van **Ingenieurs, Architecten, Aannemers,** enz.

Uitsluitend zijn daár ook te verkrijgen:

Alle soorten Teekenpapieren van de Heeren
Carl Schleicher & Schüll te Düren.

Voor dezelfde prijzen zoo als die op de monsters en de verschillende Tijdschriften zijn aangegeven.

Zonder eenige verhooging van vracht of rechten.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

Schetsen uit Budapest

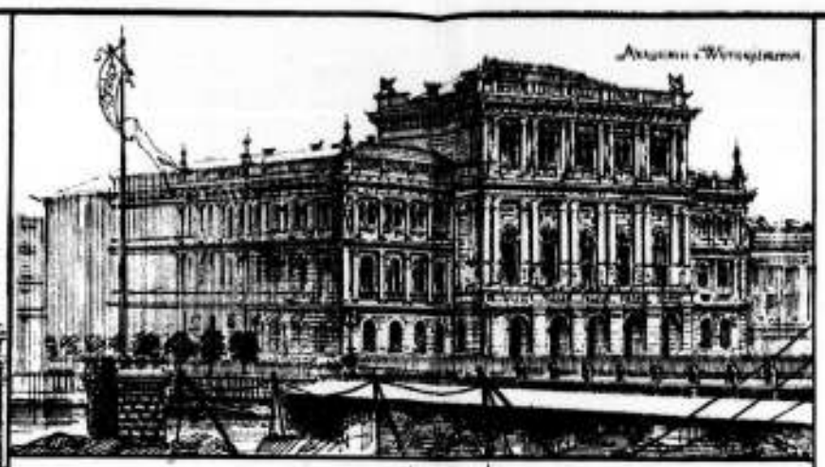

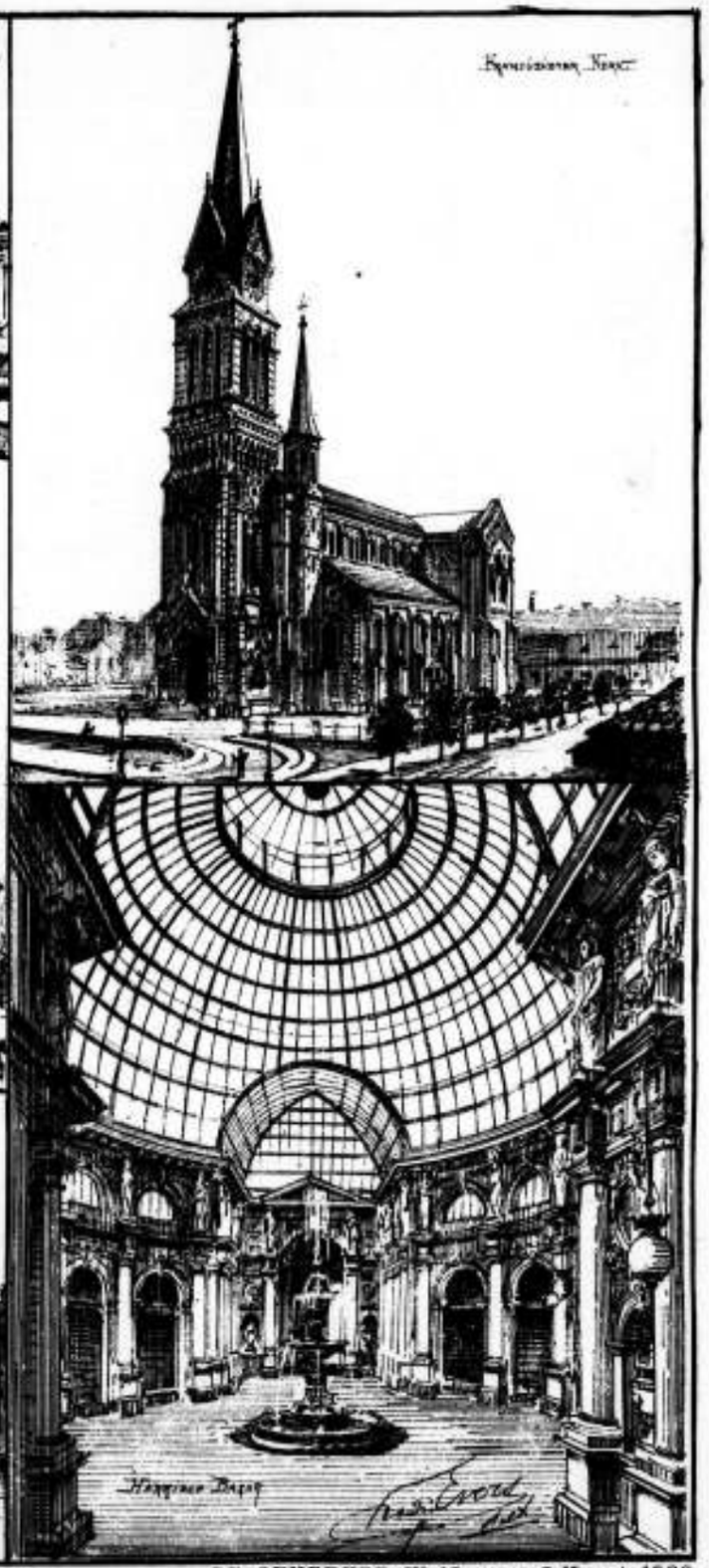

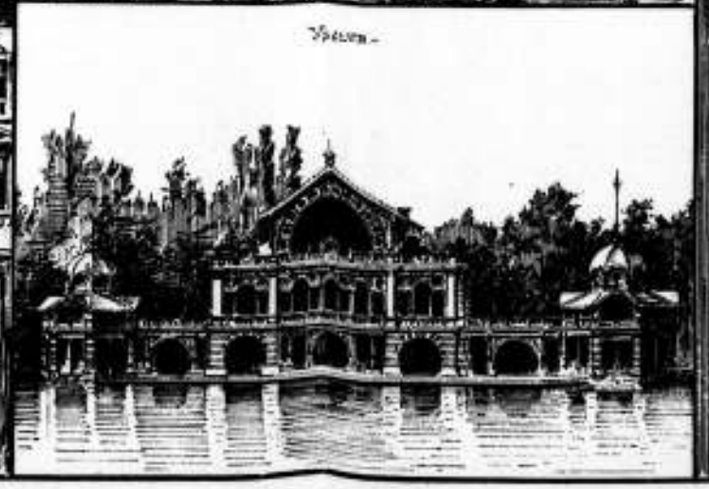

Photolith. v G. J. Thieme, Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Wz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN tot 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling tot 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Tot toelichting der afmetingen van een schilderhuis kan dienen, dat het grondvlak binnenwerks meet 0.85 M. breedte en 0.97 M. diepte, bij een nokhoogte van 2.30 M. De afmetingen zijn echter niet streng verbindend.

2°. Door den Penningmeester zal in den loop der volgende week een aanvang gemaakt worden met het innen der contributie over het jaar 1886.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 3 *Maart* 1886.

Na opening der vergadering worden de notulen der vorige gelezen en enkele huishoudelijke zaken afgedaan.

De heer J. H. T. Löning verkrijgt daarop het woord, en houdt eene bijdrage over de Noordsche mythologie, waarvan hij de beteekenis uitvoerig uiteenzet, en die, naar hij meent, voor ons heel wat gepaster is dan de Grieksch-Romeinsche. Een belangrijke discussie, waaraan door vele leden deelgenomen wordt, volgt nu.

Ten slotte doet de heer Th. G Strengers fraaie afbeeldingen van oude Nederlandsche gebouwen circuleeren, en wordt de vergadering, nadat aan redenaar en kunstgever dank gebracht is, gesloten.

(A. et A.) DE BOUWKUNST IN BUDAPEST.

DOOR

HENRI EVERS.

(*met eene plaat*).

Hoe hoog mijne verwachting ook gespannen was, werd deze toch verre overtroffen, toen ik Budapest voor het eerst zag. Ik stond eenige oogenblikken sprakeloos van verrukking, toen na eene schoone vaart het doel der reis bereikt was, en Hongarije's hoofdstad 's avonds, als een tafereel uit de duizend-en-eennacht vóór mij uit de golven van den breeden stroom opdook. Mijne gewaarwording werd door alle medereizigers gedeeld, die zich in de Herfstmaand van '83 op een der Donaudämpfer van Weenen naar Budapest bevonden.

't Was een stilte als voorbode van een storm van ontboezemingen, van in verschillende dialecten zich luchtgevende gemoedsuitingen, waarbij het *Wunderschön*, het *Grossartig* en andere als grondtonen predomineerden.

En steeds herinner ik mij met genoegen het tooverachtig schoone beeld, dat Budapest, 's avonds van den stroom gezien, den aanschouwer biedt, — een beeld, waar natuur en kunst zoo in harmonie zijn, dat ook in het koudste gemoed een snaar trilt. Budapest is de juiste bekroning van de schilderachtig grootsche natuur, die de oevers van den Donau tusschen genoemde steden omlijst.

't Ligt voorzeker niet op mijn weg u hier eene beschrijving te geven van de schoone tafereelen, die het omringende gebergte van Budapest den tourist biedt; ik voel er me vooreerst niet toe in staat, want wat ik u zou kunnen opdisschen, zou, in vergelijking tot de werkelijkheid, zich ongeveer verhouden als eene slechte photographie tot eene goede olieverfschilderij, — en ten andere zoude het weinig in verband met den titel van dit stuk zijn. Toch meende ik het bovengenoemde even te moeten aanstippen omdat, mijns inziens, de natuur op het werk van den kunstenaar een grooten invloed uitoefent, ze voor hem een machtigen factor bij het ontwerpen is, en aan de uitingen van zijn geest dikwijls als uitgangspunt verstrekt.

Doch ter zake!

De naam Budapest dateert eerst van 1873, toen de steden Ofen, in 't Hongaarsch Budà, en Pest, door den Donau gescheiden, tot ééne stad vereenigd werden, welker aantal bewoners thans ongeveer 360,000 bedraagt.

De stad Ofen, de oude stad, schilderachtig aan den voet van het gebergte gelegen, was eene Romeinsche kolonie, met name Aquineum. Talrijke hier aanwezige fragmenten van gebouwen, waaronder verschillende baden, alsmede een uitgegraven amphitheater herinneren aan den Romeinschen tijd.

In de 16de eeuw werd het door de Turken veroverd, die het ongeveer 1½ eeuw in hun bezit hielden en aan wier verblijf thans nog een kleine moskee en andere gedenkteekenen herinneren.

Daar er totnutoe in de stad zelve slechts luttele, zich tot het vernieuwen van enkele woonhuizen bepalende, wijzigingen zijn aangebracht, vertoont zij nog

steeds het eigenaardig en bevallig aanzien, dat oude steden uit het tijdperk van den Barokstijl en ook Weenen kenmerkt. Door de bergachtige ligging is als van zelf een systematische aanleg buitengesloten, doch dit wordt rijkelijk vergoed door het vele schilderachtige, dat ons bij elke schrede tegemoet komt. Nu eens trekt eene bevallige fontein onze aandacht, dan weer boeit een sierlijk gedenkteeken van kerkelijken aard, door de noodige beeldwerken omgeven, ons oog, of worden we, bij het omslaan eener straat, aangenaam verrast door den aanblik van een coquet torentje, dat zijn ranke spits in de wolken verheft —, kortom, altijd worden wij door iets beziggehouden, dat onze opmerkzaamheid in beslag neemt, en ons het vermoeiende eener wandeling op bergachtigen grond doet vergeten, om ons tot nieuwe zwerftochten aan te sporen.

Tot de merkwaardige publieke gebouwen in Ofen behooren vooreerst eenige fraaie kerkjes in Barokstijl alsmede eene in vroeg-Gothischen bouwtrant, welke thans eene zorgvuldige en kostbare restauratie ondergaat. Behalve het Tuighuis, het Ofener Stadhuis en het hotel van den Minister-president, treft men er het Koninklijke Slot aan, dat op den top van een heuvel gelegen is en door Maria Theresia herbouwd werd. Uiterlijk eene schilderachtig gegroepeerde gebouwenmassa, in pleisterwerk uitgevoerd en met weinig interessante details, biedt het inwendige den bezoeker eenige zalen aan, die, hoewel verschillend in decoratie opgevat, toch een groot harmonisch geheel vormen, dat opnieuw de onuitputtelijke fantasie van den Barokstijl te aanschouwen geeft.

Ofschoon artistiek van opvatting, heeft de Barokstijl hier niet het cachet, dat de Fransche kunst uit dit tijdperk kenmerkt; 't komt ons voor, dat de teekening ietwat droog en lijnig, en het modelé niet met die virtuositeit behandeld is, welke van de periode Louis-XIV de grootste bekoring uitmaakt. De voorzijde van het Slot is naar de rivier gericht en beheerscht door hare hooge ligging de geheele omgeving. Door den schoonen Slottuin, vanwaar men een prachtig panorama op Pest en omstreken heeft, daalt men langs een zigzagvormig aangelegden weg tot den voet van den berg, *de Kaai* af. Deze vertoont een geheel modern karakter.

Door de mildheid van koning Frans Jozef kwam hier voor eenige jaren een grootsch bouwwerk tot stand, dat als meesterstuk van hedendaagsche kunst moet aangemerkt worden. Het was n.l. de wensch des Konings, om dit, op den top des heuvels gelegen paleis door een trap met de kaai te verbinden, derwijze, dat het geheel zich als hoofdtoegang tot het paleis zou vertoonen.

De architect, hiermede belast, de heer Nikolas Ybl, kweet zich op hoogstverdienstelijke wijze van zijn eervolle taak en leverde, in hetgeen de *Burghazar* heet, eene schepping van groote kunstwaarde (zie schets). Het middengedeelte wordt gevormd door eene monumentale trap, welke toegang geeft tot een Dorische arcaden-architectuur, vóór den terrasmuur aangebracht. Ter hoogte der 2de etage wordt deze door twee paviljoens met koepels bekroond, waartegen opene *Lauben* aansluiten. Hellende wegen, van monumentale balustraden voorzien, dalen ter weerszijden tot de kaai af, terwijl op den achtergrond eene open galerij, met slingerplanten begroeid, het middengedeelte in verbinding stelt met twee domineerende hoekpartijen, die in den geest van triomfbogen zijn opgevat en in plattegrond eenigszins voorspringen. Eene arcaden-architectuur verbindt deze paviljoens tot twee uiterste gebouwengroepen, welke als woonhuizen zijn ontworpen.

Op deze wijze gelukte het den architect om een geleidelijken overgang daar te stellen, zoowel tot de omringende gebouwen ter weerszijden, als tot den achtergrond, en voldeed hij aan de eischen der kunst, zonder daarom de hooge rechten der natuur in dezen te miskennen.

Het geheel vertoont zich als een schoone massa van rijk effect, opgevat in Italiaanschen geest en vermengd met eenige Fransche motieven, alles op zeer individueele wijze opgevat.

Het middengedeelte is natuurlijk het rijkst behandeld; monumentaal beeldhouwwerk is hier overvloedig aangebracht; de leeuwen, aan den ingang geplaatst als wachters, de standbeelden, die de zuilen bekronen, de monumentale in veelkleurig marmer gebeeldhouwde obelisken, aan het begin der hellende opgangen aangebracht, verleenen het geheel een vorstelijk aanzien.

De verbindingslaube, met den decoratieven wilden wingerd begroeid, symboliseert den overgang tusschen de kunst op het voorplan en de weelderige natuur op den achtergrond.

De zijpaviljoens, als afsluiting van de middenpartij, zijn waardig en monumentaal gedacht; speelde zooeven de beeldhouwer de hoofdrol, thans neemt de schilder de eerste plaats in. Terwijl de eerste zich bepaalt tot eenige ornementale motieven, als schilden, wapens en krijgstropeeën, vindt de tweede zijne uiting in rijke figurale fresco-schildering op goudgrond, als hoekvullingen en decoratieve paneelen op de binnenwanden aangewend. De cassetten van het tongewelf der triomfbogen zijn met fraaie majolica bekleed. De vroeger genoemde aansluitende arcaden zijn nog eenvoudiger behandeld en vertoonen eene Dorische architectuur.

Ook de details hebben een zeer personeel karakter, zijn volkomen berekend voor de plaats, waarop ze zijn aangebracht, en toonen ons naast den kunstenaar, den man van ervaring.

Ter volmaking van dit schoon geheel, is de kaai met een sierlijken parkaanleg voorzien, waaruit zich een eigenaardig paviljoenvormig café verheft, dat, bij de concerten op zomeravonden, een der vele aantrekkelijke plaatsen van bijeenkomst is, die Budapest zijn bewoners biedt.

Onder de verder geplaatste gebouwen, allen particuliere woonhuizen, ontdekken we eenige imposante gevels, die levendig aan de Italiaansche vroeg-Renaissance herinneren. Het zijn de trotsche verblijven der Hongaarsche Magnaten.

Begeven wij ons thans over de Kettenbrücke, waarvan ik straks zal gewagen, naar Pest terug. Alvorens in nadere bijzonderheden te treden, zal ik trachten van de architectuur in 't algemeen een denkbeeld te geven, om daarna enkele merkwaardigheden in detail aan te stippen. Voorzeker is het veld niet zoo ruim als te Weenen, maar is Pest toch in 't bezit van bouwwerken, die de aandacht van den architect ten volle waard zijn.

Ofschoon te Weenen beweerd wordt, dat de architectuur in Pest een afdruk van de aldaar heerschende kunstrichting is, is dit mijns inziens niet juist. Wel heeft die school haren invloed hier in de eerste jaren der bouwbeweging doen gevoelen, doordat eenige Weener architecten een tamelijk werkzaam aandeel erin namen, maar deze deelneming was toch niet groot genoeg om eene algemeene toepassing der Weener architectuur tengevolge te hebben. Aan beide richtingen ligt de Italiaansche kunst ten grondslag, maar, hoewel één uitgangspunt hebbende, is er een verschil in opvatting te bespeuren, dat in het strenger, minder decoratief aanzien der gebouwen, alhier, zijn uitdrukking vindt.

Verschillende omstandigheden zijn hiervan oorzaak.

De hoofdreden ligt onzes inziens in het verschillend karakter der bewoners, van Oostenrijkers en Hongaren, want hoewel één monarchie vormende, bestaat er tusschen hen eene zeer verklaarbare antipathie, die in eene wederzijdsche critiek eene onschuldige voldoening vindt.

De Weener heeft van nature iets aangeboren artistieks, iets ongezochts, dat bij nadere analyse wellicht niet van zekere oppervlakkigheid is vrij te pleiten.

Wanneer men eenigen tijd Weenen bewoond heeft en in de gelegenheid is geweest stad en bewoners van nabij te leeren kennen, is het merkwaardig het innig verband te zien, dat tusschen beiden bestaat. Wat den bewoner in zijn zeden en gewoonten kenmerkt, spiegelt zich op duidelijke wijze in het aanzien der stad af, en het natuurlijke, het ongekunstelde van den *„gemüthlichen Wiener"* is op zijn gebouwen volkomen uitgedrukt. Hij is zichzelf.

Een karaktertrek van den Hongaar is *Grosszinn*, d. i. zucht naar hooger; van ridderlijken aard, kenmerkt hij zich in zijn gewoonten door groote beleefdheid en loyaliteit, die echter niet van zekeren trots en praalzucht vrij te pleiten zijn. Voegt men daarbij het vasthouden aan oude nationale gebruiken, alsmede het affecteeren van alles wat Hongaarsch is, dan komt men tot de overtuiging, dat, hoewel de Westersche beschaving ook hier haar verfijnenden invloed heeft doen gevoelen, Budapest toch een locale toon eigen is, lang niet zonder bekoring, en die op den vreemdeling een zeer eigenaardigen indruk maakt.

Typisch is het bijwonen eener vergadering in het Magnatenhuis, d. i. de Eerste Kamer. Alle leden verschijnen in hunne oude nationale kleederdrachten; elke stam heeft zijn eigen kleuren en manier van kleeding; de warme, donker-fluweelen en zijden stoffen domineeren en worden verlevendigd door diamanten en edelgesteenten, op kwistige wijze aangebracht. De rijkdom, die alsdan tentoongespreid wordt, is verbazend, en het is een genot die bonte en toch gedistingueerde kleurschakeering te aanschouwen.

Ook bij de hoogere officieren van het leger is het dragen van juweelen, bij feestelijke gelegenheden, verplichtend, en, hoewel de soldaat zich dergelijke luxe niet veroorloven kan, zoo maakt het uitrukken van een regiment, vooral cavalerie, door de smaakvolle costumes een zeer schilderachtig effect.

Bij het landvolk zelfs is een zucht naar opschik waar te nemen; onze aartsvaderlijke klompen zijn daar onbekend; sierlijke kaplaarzen, zoowel bij mannen als vrouwen, zijn hare plaatsvervangsters, en een vergelijking van onze arbeiders met de Hongaarsche valt beslist ten voordeele van deze uit. Doch keeren wij terug. Meenen we dus het verschillend aanzien der twee steden grootendeels aan het verschil in temperament te moeten toeschrijven — een andere oorzaak moet gezocht worden in het verschil der bouwmaterialen.

Zwaait in Weenen de pleisterbouw den schepter, in Pest voert het zichtbaar materiaal den boventoon, en bij de huizen, in den laatsten tijd verrezen, komt gebruik van zandsteen dikwijls voor.

't Behoeft geen betoog, dat aan haar gebruik eigenaardige zwarigheden verbonden zijn, die bij pleisterwerk niet bestaan. Het karakter wordt van zelf strenger en meer constructief, daar het aanbrengen eener kostbare ornementatie achterwege blijft en de architect zich meer op de profileeringen toelegt.

Verder bezit Pest een zeer schoone roodgele baksteen, wier toepassing meer en meer in zwang geraakt, terwijl aan de gevels nog sgraffito-versiering, frescoschildering en majolica-bekleeding gebruikt worden.

Aan de indeeling der woonhuizen ligt het Italiaansche systeem ten grondslag; steeds wordt in het centrum van den plattegrond een binnenplaats aangebracht, waaromheen zich, naargelang van de grootte van het terrein, de verschillende woningen naar drie of vier zijden verdiepingsgewijze scharen.

Een monumentale ingang, bij voorkeur in de as der façade aangebracht, is in directe verbinding met de binnenplaats en de hoofdtrap. Bij eenvoudige woonhuizen heeft deze op de verdiepingen gemeenschap met open gangen, in den vorm van rondloopende balkons tegen de gevels der binnenplaats aangebracht, welke gangen tot de gezamenlijke vestibules der woningen toegang verleenen; voor den dienst is een kleine trap in het achtergedeelte van den plattegrond ingedeeld.

Bij deftige woonhuizen worden de open gangen door overdekte galerijen vervangen, zoodat de binnenplaatsen geheel het karakter der Italiaansche paleizen bekomen. Al heeft deze indeeling, uit een practisch oogpunt, het voordeel, de woningen meer te concentreeren, door het weglaten der storende middengangen, anderzijds heeft ze het inconvenient van de aan de binnenplaats gelegen vertrekken somber en onvrij te maken.

Uit een artistiek oogpunt kan dergelijke indeeling alleen goedkeuring wegdragen, want eene herinnering aan de paleizen Farnese en Borghese, om slechts een paar te noemen, is voldoende om deze meening te staven. En dit begrepen de Pester architecten met recht, want in de talrijke gebouwen, in de laatste jaren verrezen, geven de binnenplaatsen dikwijls architectonische composities te aanschouwen, die Italië's meesterwerken op zijde streven.

Kosten zijn hier niet gespaard; alle middelen, die den architect ten dienste staan, zijn aangewend, architectuur, schilder- en beeldhouwkunst reiken elkaar de hand en vormen in haar zoo machtigen bond vaak een geheel, dat bewondering afdwingt.

Wat constructie betreft, levert het woonhuis te Pest met dat, te Weenen, geen verschil op. Solied bouwen is ook hier *wet*, en daar we vroeger gelegenheid hadden hierover te spreken, willen we thans niet in herhaling vervallen.

Hebben we dus het algemeen karakter der Bouwkunst te Pest aangeduid, thans verzoek ik u mij te willen volgen, om het *„hervorragende"* in oogenschouw te nemen.

Het interessante op bouwkundig gebied bepaalt zich tot drie wijken der stad, n.l. de Frans-Jozefskaai, het Magnaten-kwartier en de Andrassystrasse.

We zullen trachten het belangrijke ervan weer te geven.

De aanvang der Frans-Jozefskaai is op het plein van dien naam, dat, rechthoekig van grondvorm, aan een der lange zijden door den Donau begrensd en verder door gebouwen ingesloten wordt. In het verlengde der kleine as bevindt zich de prachtige Kettenbrücke, die Pest met Ofen verbindt. Ter lengte van 380 M. hangt ze aan twee pijlers, ongeveer 50 M. hoog en 190 M. van elkaar geplaatst. De conceptie is zeer artistiek.

Eenigszins aan een triomfboog herinnerende, zijn de pijlers in monumentale architectuur behandeld en van bergsteen opgetrokken. Ze hebben een ongemeen cachet en zijn in gelukkige overeenstemming met de betrekkelijk dunne schakelconstructie, waaraan de brug hangt. Op een afstand gezien, maakt dit reuzenwerk den indruk van groote koenheid en het doet zich voor als een spinrag, dat de oevers van den machtigen stroom verbindt. Aan de hoofden zijn liggende leeuwen, in steen gebeiteld, aangebracht, die den indruk nog verhoogen.

Als merkwaardig gebouw op het Frans-Jozefsplein mag de Academie van Wetenschappen, een vrijstaand monument, in 1862 naar de plannen van Stühler gebouwd, genoemd worden (zie schets).

De voorgevel van rijk aanzien bestaat uit een predomineerende middenpartij, ter weerszijden door lagere vleugels geflankeerd. Het parterre van het middengedeelte, uit 5 arcaden samengesteld, dient tot sousbasement aan een gekoppelde driekwart zuilen-colonnade, waarachter de groote vergaderzaal der Academie gelegen is. Hierboven verheft zich nog eene verdieping, op dezelfde wijze geordonneerd; alleen de rondboogvensters zijn hier tweeledig. Het geheel wordt door een balustrade bekroond. De domineerende zuilenorde van het middengedeelte bevat de twee verdiepingen, waaruit de aansluitende zijvleugels bestaan.

De indruk, dien we van dezen gevel ontvangen, is verward; de conceptie van het bovengedeelte der middenpartij is storend; de beelden, aldaar aangebracht, zijn als met geweld tusschen de kolommen ingeschoven.

De architectuur der zijvleugels schijnt in een andere schaal en mist het verband ermee; hoe verdienstelijk sommige partijen op zichzelf ook zijn, missen ze onderlinge harmonie. Enkele profiels zijn te zwaar van behandeling, ofschoon de details in 't algemeen goed bestudeerd zijn. De rijk aangebrachte ornementatie toont ons de naturalistische opvatting, die der Berlijnsche school een zekeren tijd eigen was. Het gebouw is geheel in gehouwen steen uitgevoerd. Zij- en achtergevels zijn, hoewel eenvoudiger van behandeling, van aangenaam aspect.

Door de middendeur geraken we tot eene ruime vierkante vestibule, in 9 met kruisgewelven overspannen traveeën verdeeld en door gekoppelde kolommen geschraagd. Aan schoone verhoudingen paart zij eene fijne decoratie, terwijl een zachte polychromie den indruk verhoogt.

In de as tegenover den ingang komt men, eenige treden opgaande, tot eene galerij, vanwaar eene monumentale hoofdtrap in halfronden grondslag zich aan het oog voordoet. De rechte middenarm voert tot een ruim bordes, vanwaar twee halfronde armen links en rechts zich tot de verdieping uitstrekken. De geheele aanleg, met een zuilenarchitectuur verrijkt, maakt een hoogst bevredigenden indruk en de vele zwarigheden, die dergelijk systeem na zich sleept, zijn met veel talent opgelost.

Op de verdieping aangekomen, bevinden we ons in een soortgelijke galerij, als we beneden vóór de trap ontmoetten, met dit onderscheid, dat deze hier veel rijker en mijns inziens te decoratief is opgevat, waardoor ze het karakter eener vestibule verliest.

Haar dwars doorschrijdende, komen we tot de groote vergaderzaal, in den voorgevel uitgedrukt. Ofschoon we met recht meenden, het zwaartepunt van het gebouw hier te mogen zoeken, werden we echter bij het betreden dezer zaal, die zich in rechthoekigen grondvorm aan onzen blik voordoet, eenigszins teleurgesteld. Ter hoogte in twee ordonnantiën afgedeeld, waarvan de benedenste een Dorische colonnade en de bovenste eene karyatidenrij vormt, die een spiegelgewelf als overgang tot het vlakke plafond ondersteunt, maakt de zaal een onrustigen indruk, en mist de stemming, tot een harmonisch geheel noodzakelijk. Daarbij is de polychromie ongunstig, terwijl men de ornementatie van banaliteit niet kan vrijspreken.

De verdieping bevat verder een aantal lokalen van ondergeschikt belang, terwijl de tweede en derde verdiepingen een tamelijk uitgebreide collectie schilderijen bezitten.

Overigens heeft het Franz-Jozefsplein geen gebouwen van bijzondere beteekenis; we richten ons dan onmiddellijk tot de Franz-Jozefskaai, na in 't voorbijgaan de standbeelden van graaf Széchény en Eötvös en het in aanbouw zijnde *Deák-denkmal* genoemd te hebben. Van den aanleg der Franz-Jozefskaai dateert de aanvang der bouwperiode, en in het belangrijk aantal statige gebouwen, alhier verrezen en grootendeels door Weener architecten opgericht, is de Weener school te herkennen.

De hier geplaatste korenbeurs, geheel als *Zinshaus* opgevat, heeft geen bijzonder karakter, waarom wij er ook niet bij zullen stilstaan. In 't algemeen zij opgemerkt, dat de indruk van deze gebouwenmassa een hoogst bevredigende is, dat ze aan gezonde opvatting eene flinke uitwerking der détails en verstandige aanwending van ornement paart. Het lag voor de hand, dat het gebruiken van parterre-lokalen voor restauraties en café's op dit, door de inwoners zoo met recht geliefde *Corso*, als voordeelige speculatie de voorkeur moest hebben. En inderdaad moest de uitstekende wijze van aanleg der kaai ertoe medewerken haar als verzamelplaats der beau-monde te bestemmen.

In de breedte terrasvormig afgedeeld, waarborgt het lagere gedeelte, in onmiddellijk verband met de rivier, de belangen van den Hongaarschen handel, waarvan Pest de stapelplaats uitmaakt; het hoogere gedeelte, ± 4 M daarboven verheven, is op afstanden met trappen ermede in verbinding gebracht, en overigens door eene ijzeren balustrade ervan gescheiden. Dit gedeelte vormt het zoogenaamde Corso Geheel geasphalteerd, en met twee rijen acacia's beplant, die met hunne doordringende bloesemgeuren de lucht vervullen, is dit gedeelte voor rijtuigen ontoegankelijk, zijn de wandelaars voor het onaangename gewoel der drukbezochte rijwegen gevrijwaard en genieten zij bovendien het uitzicht op een panorama, waarmede slechts weinige steden door de natuur begunstigd zijn. Links door den loodrecht in den Donau neerschietende Bloksberg met de vesting begrensd, tegen welks flanken de schilderachtige huisjes van het oude Ofen als 't ware gezaaid zijn, zien we voor ons de stad, met den burcht als domineerend centrum, dat ter rechterzijde zich schilderachtig afteekent op den veelkleurigen achtergrond, door het verwijderd gebergte gevormd, terwijl het voorplan — den *„Schönen blauen Donau"* — aangenaam door talrijke stoombooten en schepen gestoffeerd wordt.

Voortwandelende, geraken we tot de *Redouteplatz*, een klein park, aan welks achterzijde, parallel aan de kaai, het *Redoutengebäude* zich verheft. Geeft het uiterlijk ons slechts een reusachtig, eenigszins plomp gebouw met enkele goede onderdeelen, te aanschouwen — het inwendige biedt ons veel merkwaardigs aan. Op het parterre bevinden zich restauratiezalen en een café, welk laatste onder de schoonste van den modernen tijd kan gerekend worden. Ontworpen in een genre, aan de Romaansche en Moorsche stijlen ontleend, draagt dit interieur een zeer individueel karakter en maakt door zijn monumentale afmetingen, schoone verhoudingen en sierlijke decoratie een imposanten indruk. Vierkant in grondvorm, zijn op ongeveer 2 M. uit de hoeken achtkante zuilen geplaatst, die door bogen vereenigd zijn en waartusschen zich het flauw gebogen middengewelf spant. De kapiteelen der kolommen zijn zeer eigenaardig met decoratieve koppen versierd, terwijl overigens weinig beeldhouwwerk is aangewend en de schilderkunst de hoofdrol speelt. De domineerende tonen zijn gebroken groen, bruinrood en matgeel, verlevendigd door ornement in krachtigen toon en opgehoogd door goudfilets.

In het centrum van 't gebouw bevindt zich de groote trapzaal, waarnaar ons ter weerszijden een overdekte inrit voert; de monumentale, vrijliggende hoofdtrap, in het midden aangebracht, voert ons tot een bordes, vanwaar links en rechts traparmen tot een verdieping geleiden. De trapzaal, door een glazen dak verlicht, is een grootsche arcadenzaal in denzelfden stijl als vroeger en van schoone compositie. De vijf arcaden, waarin de wanden verdeeld zijn, geven ons figurale composities, op muziek en dans betrekking hebbende, en van schoon effect, terwijl een rondloopend fries met fresco's op goud bedekt is, die Hongaarsche legenden voorstellen. In directe gemeenschap met de trapzaal is een lange galerij of vestibule, in wier nabijheid de garderobes en verder toiletkamers zich bevinden, en die ons toegang tot de groote balzaal verleent.

Deze, rechthoekig in grondvorm, maakt door hare groote afmetingen een overweldigenden indruk; hoewel in den geest van 't geheel behandeld, is hieraan een lichte nuance in Moorschen trant bijgezet, waardoor het robuste karakter van den Romaanschen stijl eenigszins verfijnd wordt, en de zaal den passenden toon voor een danszaal verkrijgt.

De twee korte zijden staan in verbinding met kleine zalen en buffetten; tegen de derde zijde is op eene verhevenheid het orkest geplaatst, terwijl in de vierde zijde de vensters voor dagverlichting zijn aangebracht. Ter halver hoogte bevindt zich een arcadengalerij, voor het publiek toegankelijk, en waarnaar twee neventrappen geleiden. De zaal is door een met vakken bewerkt plafond afgedekt. De wanden zijn in schoon geel marmer geïmiteerd terwijl, in de wijkende gedeelten, zooals de galerij en het orkest, een bruinroode toon domineert. De decoratie is met goud gehoogd. Genoemde zalen zijn verder in verbinding met een half dozijn muziek- en balzalen, alsmede verschillende salons, waar buffetten en orkesten zijn geplaatst. Met de carnavalsfeesten worden al deze vertrekken voor het publiek geopend, dat naar welgevallen aan concert en bal kan deelnemen.

De opvatting van het geheel is zeer artistiek; bij het voortgaan toch wordt de attentie steeds meer geboeid en de indruk steeds grooter; de decoratie wordt steeds rijker om in de groote balzaal de hoogste uitdrukking te vinden. Verder geeft ons dit interieur een schat van détails, die door hun veelvuldige afwisseling en de oorspronkelijke opvatting onze bewondering trekken. De ontwerper, de architect Tezzl, een kunstenaar-natuur, begreep ten volle de poëzie der ruimte en wist zijn werk een cachet te verleenen, dat alleen hooge kunstwerken bezitten. Als eigenaardigheid vermelden wij het beweren, als zou het ontwerpers streven geweest zijn met het oprichten van dit gebouw een Hongaarschen stijl te willen *scheppen*.

Hoewel wij dergelijke virtuozen slechts de attentie verleenen, die ze verdienen, d. w. z. hun met schouderophalen beantwoorden, valt, bij nadere bezichtiging, het herhaald aanwenden van sommige details, die in de nationale kleederdracht hun oorsprong vinden, duidelijk in 't oog en is het niet te miskennen, dat deze met talent in decoratie-motieven zijn herschapen, waardoor aan het geheel een zekere locale toon is medegedeeld, die echter op het kunstkarakter natuurlijk niet van overwegenden invloed kon zijn. Als bewijs kan dienen, dat er geen navolgers gevonden werden, hoe goede patriotten de Hongaarsche architecten ook zijn.

De kaai vervolgende, vertoonen ons de gebouwen, allen particuliere woonhuizen, hetzelfde karakter als vroeger genoemd en zullen wij er niet verder bij stilstaan. Aan het einde ervan trekt een gedenkteeken van matigen omvang ons oog; 't is het standbeeld van Petöfi, den Hongaarschen Körner; op een fraai geprofileerd, vierkant pedestal van donkergrijs graniet, met bronzen ornementen verrijkt, verheft zich de bronzen statue van den dichter-soldaat, in staande houding. Bezieling spreekt ons uit het geheel tegen, dat, zonder geaffecteerd of theatraal te zijn, een treffenden indruk maakt; van het sierlijk nationaal costuum is uitnemend partij getrokken. Tegenover het standbeeld bevindt zich een moderne kerk van middelmatige kunstwaarde.

Eindelijk komen wij aan het *Haupt-Zollamt*, een vrijstaand rechthoekig gebouw, in gemengden berg- en baksteenbouw opgetrokken. Robust van aanzien, bezitten deze gevels een karakter, dat volkomen aan de bestemming beantwoordt, en het is den architect, den heer IJbl gelukt, met eenvoudige lijnen een monumentalen indruk te verkrijgen, zonder in droogheid te vervallen. Flink van behandeling zijn ook de details, die soms zeer origineel zijn. Eenige zeer gelukkige fantasieën op Dorische en Ionische kapiteelen en basementen zijn hier te aanschouwen.

Het inwendige, hoe eenvoudig ook, is zeer merkwaardig, omdat in de toepassing der Italiaansche architectuur steeds een personeele opvatting is waar te nemen en alle details zorgvuldig bestudeerd zijn. Een groot aantal kantoren van minder belang, over de verschillende verdiepingen ingedeeld, zullen we met stilzwijgen voorbijgaan.

Niet ver van het *Haupt-Zollamt* en door denzelfden architect gebouwd, aanschouwen wij de Franz-Städterkerk, die, hoewel niet door groote afmetingen schitterend, alleszins de moeite waard is, bezien te worden. Ontworpen in Romaanschen bouwtrant en in bergen baksteen opgetrokken, maakt ze een rustigen indruk; vooral de toren is van gunstig silhouet en goede compositie, en imponeert, trots zijne bescheiden afmetingen, door zijn waardig karakter. Het inwendige, hoewel sober van behandeling, is in volkomen harmonie met het uitwendige en brengt eene passende stemming teweeg.

Beziens waardig in deze buurt is ook het Abattoir, door den Berlijnschen architect Hennicke in het jaar 1872 voltooid voor een bedrag van 2 millioen gulden. Tusschen twee postamenten, door reusachtige steenen groepen gekroond, komt men, links en rechts de administratiekantoren passeerende, tot een groot rechthoekig plein, waarvan het centrum omheind is, tot opneming van het vee, dat geslacht wordt in de slachthuizen, die zich links en rechts bevinden. Aan de achterzijde zijn de noodige controlegebouwen geplaatst, waardoor men gemeenschap met de veemarkt verkrijgt.

De slachthuizen, in den vorm van langwerpige paviljoens, hebben een breede middengang, waarop alle slachtplaatsen uitkomen. Elk van deze is met een ijskelder met afsluiting door dubbele deuren voorzien. De slachthuizen doorgaande, komt men aan eene straat, parallel aan de hoofdas gelegen, waartegen verschillende gebouwengroepen, die als stallingen, bergplaatsen en vaalten dienst doen.

De geheele aanleg is zeer goed gedacht en heeft met recht eene Europeesche vermaardheid. Het geheel, in baksteen met gebruik van bergsteen, maakt door de verschillende groepeering der gebouwenmassa's een gunstigen indruk.

Het Magnatenkwartier, ongeveer in 't centrum der stad gelegen, bevindt zich in de onmiddellijke nabijheid van het Hoogerhuis. Het bestaat uit groote privaathotels of paleizen, nu eens vrijstaande en dan weer aan elkaar grenzende. Hoewel de gebouwen, die uit de eerste periode der bouwbeweging dateeren, eenigszins weifelend van aanzien zijn en niet het grootsch

karakter hebben, dat de nieuwere eigen is, vindt men er toch menig interessante façade onder.

In den jongsten tijd echter zijn hier eenige paleizen verrezen, die, zoowel om de monumentale opvatting als wegens het gebruik van kostbaar materiaal, als typen van patriciers-verblijven zijn te noemen.

De architecten Fellner en Hellener uit Weenen leverden hier eenige zeer gelukkige composities, die als voorbeelden kunnen gelden

Wij waren in de gelegenheid de in aanbouw zijnde paleizen inwendig te zien, en stonden verbaasd over den schoonen aanleg van het geheel en het rijke effect, in een woonhuis verkregen.

Vestibules, galerijen, trapzaal, wintertuinen, salons en loggia's, ze schakeerden zich tot een groot architectonisch geheel aaneen, tot genot voor het oog, tot eere van hun schepper.

Hoewel we in de binnenstad veel publieke gebouwen aantreffen, vinden we er slechts enkele, die opmerkelijk mogen genoemd worden. Wel getuigen het Polytechnicum en het nieuwe Raadhuis, door den architect Prof. Steindl gebouwd, van groote pracht, maar Prudhomme zou ook hier gezegd hebben: „*ne sachant le faire beau, tu l'as fait riche.*" Die façades van groote afmetingen in veelkleurige baksteen, door witte steen, marmer en majolica afgewisseld, hebben te *weinig* lijn en te *veel* kleur 't Is of de ontwerper het met zichzelf niet eens was; de artistieke opvatting ontbreekt. Hier zien we verwarring, daar overlading, maar overal zien we rijkdom.

Zoo mist de Gemeenteraadszaal, hoe rijk ook van aanzien, het ernstige karakter, dat ze behoort te bezitten. Als concertzaal zou ze veel beter dienst doen. De details zijn te zeer gezocht om te kunnen behagen.

Een eenvoudige, goede, klassieke gevel zien we in de bibliotheek, door de architecten Skaluitsky en Koch gebouwd (zie schets). Aan goede afmetingen paart ze eene flinke detailleering, verlevendigd met eene bescheiden polychromie, door het aanbrengen van sgraffito's teweeggebracht. Het geheel heeft een karakter van waardigheid, dat volkomen met een bibliotheek overeenstemt. Ook in het inwendige zijn eenige belangrijke zalen te aanschouwen.

Ten slotte is in de binnenstad nog vermeldingswaard: de Harrisch bazar, zijnde eene met glas overdekte passage. Zoowel de flinke façade in Italiaansch karakter, als het inwendige, wat betreft de schoone perspectief en de goede conceptie, zijn goede producten van hedendaagsche architectuur te noemen (zie schets).

Begeven we ons thans naar de Andrassystrasse, naar Hongarije's eersten staatsman genoemd, die het glanspunt der Pester architectuur uitmaakt. In het centrum der binnenstad haren oorsprong nemende, voert zij in rechte lijn (zooals haar vroegere naam Radealstrasse aanduidde) tot het *Stadt-wäldchen*, het lievelingsoord der stadbewoners. Haar aanleg mag typisch genoemd worden, want hoewel ze zich ongeveer 1 uur gaans in rechte lijn uitstrekt, is toch alle eentonigheid uitgesloten door de verstandige wijze, waarop het stadsbestuur hare bebouwing voorschreef.

Ter lengte is ze namelijk in drieën afgedeeld door twee rondpoints. Bij elke afdeeling verandert het aanzien. Van haar uitgangspunt, nl. tot het eerste rondpoint, zijn de parterrelokalen der imposante woonhuizen tot winkels, restauraties en cafe's ingericht en geven haar dus een karakter van gezelligheid, zooals aan straten in 't centrum der stad eigen is.

Menig interessant voorbeeld van hedendaagsche kunst treffen wij hier aan, en wanneer men bedenkt, dat al die paleizen speculatiehuizen zijn, dan boezemt een volk, dat zooveel kunstzin bezit en dezen zoo groote offers brengt, respect in. Dit gedeelte der stad kan met de schoonste wijken in de Europeesche hoofdsteden wedijveren en alleen deze aanleg verheft Pest tot eene *Grossstadt*. Kosten zijn niet gespaard en zoo ik u cijfers noemde, zoudt gij verbaasd staan over de sommen, hier besteed.

Enkele publieke gebouwen verhoogen den indruk van dit stadsdeel. Ter linkerzijde zien wij vooreerst de nieuwe opera, die door haren fraaien gevel de aandacht trekt (zie schets). Zij is een geschenk van den koning en door den talentvollen, reeds genoemden architect Nic. Ybl uitgevoerd.

Een rustiek sousbasement, waartegen in het centrum een open portiek is aangebracht, dient als grondslag tot eene sierlijke kolommen-ordonnantie, in 't midden met 5 halfcirkelvormig afgesloten traveeën en aan de hoeken door pilasters met nissen geaccentueerd. Eene balustrade, met de standbeelden der meest bekende toondichters voorzien, vormt de bekroning van dit gedeelte Het middengedeelte der façade, als loggia opgevat, is rijk met majolica's versierd, die door hare warme tonen de fijne grijze tint der façade (in gehouwen steen) een gunstig relief verleenen.

Beeldhouwwerken zijn verder in de straks genoemde nissen geplaatst, terwijl twee van Hongarije's groote musici in de nissen van het parterre hun plaats vinden.

De zaal en het tooneel zijn zichtbaar in de gevels uitgedrukt en vormen eene juiste afsluiting voor het geheel. Tijdens mijn verblijf te Pest was het inwendige niet genoegzaam afgewerkt om hierover een juist oordeel te kunnen vellen, doch, zooals ik later uit vertrouwbare bron vernam, voldoet de zaal uitstekend en is ze haren ontwerper waardig.

Het eerste rondpoint is een ruim plein, door een dwarsstraat doorsneden. Het centrum is met een monumentale candelaber versierd, terwijl een parkaanleg het geheel verfraait. De vier huizengroepen, welke het insluiten, zijn in verschillenden stijl opgevat, doch vormen niettemin een schoon geheel. In Italiaansche Renaissance behandeld, maakt de rijke sgraffito-versiering een uitstekend effect; het Italiaansch cachet is zeer goed weergegeven

Verder gaande, bemerken wij, dat het tweede gedeelte der Andrassystrasse van karakter met het eerste verschilt. De huizen hebben een verdieping minder dan vroeger en zijn ook minder groot. De gevels zijn eenige meters uit de vroegere roodlijn opgetrokken, en de daarvoor gelegen strook grond is tot den aanleg van tuinen gebruikt. De perceelen zijn door een sierlijk gesmeed-ijzeren hekwerk van de straat gescheiden. Zuilengalerijen en loggia's komen dikwijls voor en geven deze gebouwen het karakter van privaat-hotels, zooals die in de buitenwijken der groote steden worden aangetroffen.

Ter rechterzijde verheft zich het *Künstlerhaus* met zijnen schoonen gevel in Venetiaansche Renaissance. Origineel kan men dezen niet noemen, daar hij, mijns inziens, een weinig te sterk op het Palazzo Mezzonico in Venetië geïnspireerd is. Het inwendige met schoone vestibule en trapzaal bezit eenige zalen, waarin de jaarlijksche tentoonstellingen van Schoone Kunsten plaatsvinden.

Naast het *Künstlerhaus* bevindt zich de Teekenacademie met hare imposante façade, insgelijks in Italiaanschen stijl ontworpen.

Het parterre, in zware rustiek, bezit veel karakter en dient als repoussoir voor de overige verdiepingen, die rijk met sgraffito's versierd zijn. Het geheel wordt door een breedgeteekende lijst bekroond.

Eindelijk komen we, na het tweede rondpoint gepasseerd te zijn, tot de derde afdeeling der Andrassystrasse.

Deze, als uiterste grens, is geheel met villa's bebouwd en vormt alzoo den overgang van de stad tot de vrije natuur. Een doorloopend ijzeren hekwerk scheidt de perceelen van de straat en vormt tevens een onderlinge verbindingslijn. Zeer gelukkige oplossingen treffen we hier aan; alle genres zijn toegepast. De architecten hebben een goed gebruik gemaakt van de middelen, die hun ten dienste stonden. Torentjes en paviljoens, klassieke colonnades en coquette houten veranda's, erkers en balkons, dakramen en topgevels wisselen elkaar af en vormen in hun bonte kleurmengeling een ensemble, dat het oog bekoort en op waardige wijze de afsluiting der hoofdstad vormt. En dit alles heeft de milde natuur met haar groen looverkleed getooid, dat zijn schaduwen verkwikkend uitspreidt.

Tijdens mijn verblijf aldaar bestond het plan, aan den ingang van het *Stadtwäldchen* een nationaal gedenkteeken op te richten, dat de bevrijding van Hongarije herinneren zoude. In hoeverre aan dit denkbeeld uitvoering gegeven is, weet ik niet te zeggen.

Wanneer ik ten slotte nog het Volkstheater met zijn schoone zaal, het Nieuwe Station, alsmede het Museum en de in aanbouw zijnde *Leopoldstädter Kirche* heb genoemd, dan meen ik, u met het meest merkwaardige van Budapest in kennis te hebben gesteld.

Ik kan niet eindigen zonder te gewagen van het Margaretha-eiland, op ½ uur stoomens van Budapest in den Donau gelegen. Ongeveer ¾ uur lang, bij eene breedte van enkele honderden schreden, is dit eiland, als voorzien van warme bronnen, een der schoonste badplaatsen van den tegenwoordigen tijd. Aan de beide uiteinden bevinden zich badhotels, restauraties en concertzalen, door de mildheid van den aartshertog Jozef met luxe ingericht. Een tramweg, parallel aan den oever en achter dicht geboomte verscholen, stelt de uiteinden in onderlinge verbinding. De schoone aanleg der gebouwen, de schilderachtige ligging, de weelderige natuur en de zeldzame collectie tropische gewassen en bloemen, die hunne welriekende geuren verspreiden, maken dit Eldorado tot het lievelingsoord der stadsbewoners, die onder het genot van muziek hier verstrooiing zoeken.

Resumeeren wij in 't kort den indruk, dien we van Budapest gekregen hebben, dan kunnen wij met genoegen constateeren, dat de kunst hier zeer verdienstelijke beoefenaars vindt, die door de mildheid en de belangstelling der kapitalisten dikwijls gelegenheid vinden, hunne fantasie vrij spel te geven. In aanmerking genomen, dat Budapest eerst in den aanvang van hare ontwikkelings-periode is, zoo kunnen wij haar de beste toekomst voorspellen. Gedurende mijne aanwezigheid was ik in de gelegenheid inzage te nemen van de plans voor enkele nog tot stand te brengen bouwwerken en o. a. ook het model van een nieuw Parlement te zien, waarvoor in de Kamers de voorloopige som van 15 millioen tot dekking der bouwkosten is beschikbaar gesteld. Dit monument, aan den Donau op te richten, zal de aanleg van een geheel nieuw staddeel ten gevolge hebben, waarvan de plans reeds geheel zijn vastgesteld.

Evenzoo is de bouw van een nieuw Gerechtshof noodzakelijk, terwijl men in officiëele kringen over den bouw van een Raadhuis ernstig denkt.

De kunstindustrie mag zich in goeden vooruitgang verheugen, hetgeen men niet alleen aan de gevels maar ook aan de stoffeering van interieurs bespeurt. Vooral de Hongaarsche porseleinproducten hebben door hun typieken vorm en schoone beschildering eene Europeesche vermaardheid verkregen.

(A. et A.) DE TENTOONSTELLING VAN MEUBELEN TE AMSTERDAM.

In het gebouw aan den Singel, dat eertijds tot kloosster der Clarissen diende en waarin later de *spes patriae* zich aan den dienst der klassieke oudheid wijdde, is thans eene tentoonstelling geopend, die het uitvloeisel is van eene, door de Directie van het Nederlandsch Handelsmuseum onder meubelmakers uitgeschreven prijsvraag.

Gevraagd werden een huiskamer- en slaapkamerameublement van een bepaalden prijs, terwijl bij de beoordeeling vooral op nette en stijlvolle bewerking gelet zou worden. De talrijke inzendingen leveren het bewijs, dat het onzen meubelmakers niet aan belangstelling in deze prijsvraag ontbroken heeft.

Bij het beschouwen van het tentoongestelde ontwaart men met voldoening, dat onze meubelmakers in de laatste tien jaren aanmerkelijke vorderingen hebben gemaakt, en dat de offers, voor teekenscholen en kunstnijverheidsinrichtingen gebracht, niet tevergeefs zijn geweest.

Wij willen hiermede niet zeggen, dat alle inzendingen meesterwerken zijn, dat zij verre; doch overal ziet men een met meer of minder goeden uitslag bekroond pogen om iets te leveren, dat aan de eischen van schoonheidszin en practijk beiden voldoet. De *Louis-quinze*-krullen, waarmede de meubelmakers van vroeger hunne producten tot vervelens toe overlaadden, hebben afgedaan en zijn vervangen door meer redegevende vormen. Frankrijk blijkt ook in het meubelmakersvak niet meer de toongeefster der mode te wezen; evenals bij de kleeding wordt in de meubileering bij voorkeur de smaak der Engelschen gevolgd, al ontbreekt het niet aan pogingen om den stijl van het Nederlandsch huisraad der zeventiende eeuw weer ingang te doen vinden.

De Jury van Beoordeeling kende de volgende bekroningen toe.

a. Voor een huiskamer-ameublement:
1e prijs, H. F. Jansen & Zonen, te Amsterdam.
2e „ J. B. Bleesing & Zoon, „ „
2e „ Gebrs. van Houtum, „ „
(de beide inzendingen stonden in waarde gelijk).

b Voor een slaapkamer-ameublement:
1e prijs J. B. Bleesing & Zoon, te Amsterdam.
2e „ Gebrs. van Houtum, „ „
3e „ C. H. Eckhardt, „ Rotterdam.

Onder de ameublementen, die om hunne verdiensten onze aandacht trokken, noemen wij hier enkele, hoewel wij daarmede niet bedoelen, dat de niet genoemde der bezichtiging niet waard zouden zijn.

Bijzonder voldeden ons de meubelen der firma C. H. Eckhardt, te Rotterdam, op zeer smaakvolle wijze in zeventiende-eeuwschen Renaissance-stijl ontworpen en met de meeste zorg uitgevoerd. Ook de firma B. W. Frederiks, te Zutfen, was in het nabootsen van onze antieke meubelen niet ongelukkig; haar werk zou nog meer voldoen, indien eenigszins minder zware voorbeelden gekozen waren

Als verdienstelijk noemen wij voorts het notenhouten slaapkamer-ameublement van J. F. Mumm, en dat van G. A. van Campen, het salon-ameublement van Gebroeders Voogel, dat van Th. Loran, in goeden oud-Hollandschen stijl, en het slaapkamer-ameublement van Van Herpen te Amsterdam.

Het bekroonde salon-ameublement van H. F. Jansen & Zonen is zeer te prijzen, en zou nog winnen, wanneer de tafel door een meer stijlvolle vervangen werd; de zwakke zijde van het met den 2den prijs bekroond salon-ameublement van J. B. Bleesing & Zoon zijn o. i. de stoelen, en als wij ons een aanmerking

op het insgelijks bekroond salon-ameublement van Gebroeders van Houtum zouden mogen veroorloven, zou het deze zijn, dat het kastje wat zwaar is.

Over het algemeen voldoen de slaapkamer-ameublementen beter dan die voor de huiskamer; bij de bekroonden konden wij geen stof tot bemerking vinden, en zoowel dat van Eckhardt, reeds door ons vermeld, als die van Bleesing & Zn. en Gebroeders van Houtum, zagen wij met onverdeeld genoegen.

Daar alle ameublementen voor zeer matige prijzen te koop zijn, zullen, naar wij hopen, velen zich opgewekt gevoelen om door belangrijke aankoopen den meubelmakers eenige vergoeding te schenken voor de onkosten, voor dezen wedstrijd gemaakt.

INGEZONDEN.

's-GRAVENHAGE, 5 Mei 1886.

Aan de Redactie van het Weekblad De Opmerker te Arnhem.

In *De Opmerker* van 13 Februari komt de mededeeling voor, dat door onze Afdeeling een diploma was ontvangen als resultaat van eene prijsvraag, uitgeschreven door de Afdeeling Rotterdam van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst. Dit moet zijn: door de Vereeniging *Bouwkunst en Vriendschap*.

Het verzoek tot rectificatie, door het Bestuur van genoemde Vereeniging tot mij gericht, neem ik de vrijheid aan Uwe Redactie over te brengen.

Met hoogachting

Uw Dw. Dienaar,
P. TIRION,
Secretaris der Afdeeling 's-Gravenhage.

Geachte heer Redacteur,

Na lezing van het verslag van de vergadering der Afdeeling Arnhem van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, in *De Opmerker* van 27 Februari l.l., acht ik mij verplicht U eenige plaatsruimte te verzoeken voor de volgende aanmerkingen.

Het spijt mij, dat het aanmerkingen moeten zijn, doch het genoemde verslag geeft een zoo onsamenhangend overzicht van het gesprokene, en ik zie daarin zooveel geheel anders weergegeven, dan het gezegd en bedoeld is, dat ik niet kan nalaten er tegen te protesteeren.

Het lust mij evenwel niet, het verslag zin voor zin na te gaan, daar ik dan wel haast genoodzaakt zou wezen mijne geheele bijdrage hier woordelijk in te lasschen, doch enkele uitdrukkingen daarin kan ik niet ongemoeid laten staan.

Ten einde begripsverwarring te voorkomen, was ik begonnen met eene zoo juist mogelijke definitie voorop te stellen van de begrippen van kunst en van het goede, ware en schoone, en het trof mij, juist deze definities geheel verkeerd weergegeven te vinden.

Kunst in 't algemeen heb ik genoemd het vermogen van den mensch, om dingen voort te brengen, die niet in de hem omringende natuur bestaan, en tot nadere bepaling van ons hedendaagsch begrip van kunst aangevoerd, dat wij alleen die voortbrengselen daartoe rekenen, welke, behalve aan materieele behoeften, ook voldoen aan de denkbeeldige of ideale behoeften der ontwikkelde menschelijke natuur, of ook wel alleen aan deze laatste.

Goed heb ik genoemd alles, wat in den meest uitgestrekten zin dienstig kan zijn aan ons streven naar zelfbehoud (en niet zelfverheffing zooals ik in het verslag lees) en behoud van onze samenleving.

Schoon heb ik genoemd alles, wat ons voor een tijd de ons omringende natuur doet vergeten, in de aanschouwing van iets hoogers, dan in werkelijkheid voorkomt en wat alzoo indirect dienstig is om het leven naar waarde te doen schatten. Voorts heb ik niet gezegd de vraag, waarvoor Pilatus bleef staan, te zullen oplossen, maar slechts als meening te kennen gegeven: *waar* noemen wij alles, wat niet met de zaken en verschijnselen in de ons omringende wereld in tegenspraak is, of korter gezegd, wat daarmede overeenstemt.

Bij dit weinige zal ik het laten; zij, die belang in de zaak stellen, zullen waarschijnlijk in het eerstvolgend nummer van het *Bouwkundig Weekblad* een duidelijk overzicht van het gesprokene vinden.

Ik weet wel, dat de taak van een verslaggever niet altijd gemakkelijk is en dikwijls verre van dankbaar, en ik wil ook wel de mogelijkheid aannemen, dat ik onduidelijk of te snel gesproken heb, om goed te worden verstaan. Ik meen echter, dat in zulke gevallen den verslaggever toch nog een middel ten dienste staat, zijn verslag zoo zaakrijk mogelijk te maken, namelijk dit, zich tot den spreker zelf te wenden om een uittreksel uit het gesprokene. Ik voor mij ben steeds bereid dit in zulke gevallen te verschaffen.

De spoed, waarmede *De Opmerker* steeds de verslagen, ook van de vergaderingen der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst mededeelt, acht ik alleszins lofwaardig, tenzij het gehalte dier verslagen daar niet onder lijde.

De Afdeeling Arnhem mage zich niet kunnen beroemen op een bloeienden toestand in den laatsten tijd, zeker wordt haren goeden naam bij de denkende lezers van *De Opmerker* niet bevorderd door een onjuist weergeven van het verhandelde in hare vergaderingen, en ook met het oog hierop vertrouw ik, dat er bij U geen bezwaar zal bestaan tegen de opname dezer regelen in uw blad, dat onder meer toch ook in den ruimsten zin de bevordering der Bouwkunst beoogt.

U inmiddels voor de plaatsing dankzeggende,

Gouda, 4 Maart 1886. Hoogachtend,
Uw dienstw. Dienaar,
P. H. SCHELTEMA.

De Redactie deelde dit schrijven aan den verslaggever mede, en ontving het onderstaande antwoord:

Geachte heer Redacteur,

Gaarne doe ik aan den heer Scheltema *amende honorable* voor de verkeerd verstane of mogelijk verkeerd geschreven verklaring van *goed*.

Gemeenis accepteer ik echter des heeren Scheltema's bemerking over het onsamenhangend verslag.

Met het oog op de beperkte plaatsruimte, is beknoptheid naast juistheid een eerste hoofdvereischte, en kan, dunkt mij, van een lezing zonder verband geen verslag verwacht worden, waarin samenhang is.

Verder geloof ik, dat een verslaggever slechts 't gesprokene kan weergeven, en niet, naar 't geen bedoeld wordt, kan gissen.

Wat betreft de beleefdheid van den heer Scheltema om op verzoek een uittreksel te verschaffen, hiervan heb ik nimmer, allerminst op de laatste vergadering, iets bemerkt. Op mijn verzoek om de schriftelijke voordracht te mogen hebben, kreeg ik woordelijk ten antwoord: »Het is niet te lezen, en vormt geen geheel", zonder aanbod om mij op andere wijze te helpen. Ten zeerste houd ik mij voor 't vervolg aanbevolen.

De heer Scheltema zal in het verslag voor 't *Bouwkundig Weekblad* wellicht meer verband in 't geheel brengen, doch heeft daarvoor dan ook 14 dagen tijd. Een verslaggever mag echter geen gedetteerd verslag leveren.

En eindelijk, om op de laatste zinsnede van bovenstaand schrijven te wijzen, zou het mij ten zeerste spijten door mijne verslagen den goeden naam van de Afdeeling te benadeelen, en komt dit ook naar mijn inzien hier zeer ten onpas bij. Juist door dit slotstuk komt de gedachte bij mij op: Hebben deze opmerkingen van den heer Scheltema wellicht ook anderen grond?

Ik heb de eer te zijn, mijnheer de Redacteur,
Uw Verslaggever.

Waarde Redactie,

Niet zonder verbazing las ik uw bericht omtrent de benoeming van een tweeden directeur aan de Academie te 's-Gravenhage.

Daar, waar toch onze vriend Vogel met onberwekten trouw de vaan van het klassieke schoon omhooghield, zal nu een jongmensch, dat, na bij den bouw van het vaderlooze Justitiepalcis te 's-Gravenhage in de geheimen der kunst te zijn ingewijd, bij de meesters der Gothiek te Hannover zijn studieen voltooide, de alleenzaligmakende leer van Viollet-le-Duc gaan verkondigen!

Was het dan niet voldoende, dat reeds aan de scholen, in het Rijksmuseum te Amsterdam gevestigd, de officieele kunstleer verkondigd wordt, en dat ook Professor Alberdingk Thijm aan de Rijks-Academie te Amsterdam voor die leer proselieten tracht te maken? Ik beef bij de gedachte, dat Professor Gugel, die naar ik hoop nog lang zijn eervol ambt vervullen moge, door een of andere oorzaak zijn zetel zou moeten verlaten; onmiddellijk zou die weer door een man van de officieele leer bezet worden. Langzaam, doch systematisch wordt er dus gewerkt, om ons naar den nacht der middeleeuwen terug te brengen.

Ik zie echter één lichtzijde; zooveel ik bespeuren kan, toonen onze jongere bouwkunstenaars, voor zooverre zij mannen van talent zijn, volstrekt geen ingenomenheid met den officieelen bouwstijl, en zoeken zij het schoone, zonder vooroordeel, in alle richtingen. Zou ik hierin het bewijs mogen zien, dat de stijl, ons ten onrechte als onze nationale opgedrongen, zonder den steun, haar van hoogerhand verleend, niet leven kan?

Toch blijft het jammer, dat de kunst, sedert zij Regeeringszaak werd, zoo *eenzijdig* beschermd wordt.

4 Maart '86. tt.
NESTOR.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van 4 Maart 1886.

Tegenwoordig 45 leden.

Een nieuw lid wordt aangenomen en drie candidaten worden voorgesteld.

Aan een ingekomen verzoek van de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen, om wederkeerig de antwoorden op door de beide Vereenigingen uitgeschreven prijsvragen elkander ter tentoonstelling toe te zenden, zal worden voldaan.

De Voorzitter geeft het woord aan den heer M. Sijmons, civiel-ingenieur te Rotterdam, die bereidwillig op zich had genomen eene voordracht te houden over ventilatie en verwarming.

Spreker vangt aan met de omschrijving van het doel, dat de hygienisten trachten te bereiken en met vermelding der middelen, daartoe aangewend. Het eerst vestigt hij de aandacht op de fecaliën-quaestie, die nog verre is van overal op goeden voet geregeld te zijn, en toont dit door voorbeelden aan. Met het drinkwater is men beter op den goeden weg, getuigen de zelfs kleine gemeenten, die pogingen in het werk stellen om eene leiding te bekomen. De rookvraag mag zich daarentegen niet verheugen in de aandacht, die zij verdient. Hierbij doet spreker het ongerieflijke uitkomen van de wijze waarop nog over het algemeen de brandstoffen worden gebruikt, om daarna de gasverwarming aan te bevelen, die, goed geregeld, niet kostbaar is. Hierbij treedt van zelf het denkbeeld op den voorgrond om de gasfabrieken niet alleen te doen dienen voor de fabrikage van lichtgas, maar ook van stookgas. Daarvoor moet het gas, dat zich in het eerste halfuur in de retorten ontwikkelt en het meest lichtgevend is, in afzonderlijke gashouders verzameld en gescheiden worden van dat, hetwelk zich daarna uit de steenkool afscheidt en voor verlichting minder waarde heeft. Spreker meent, dat laatstgenoemd gas hoogstens 2 cent per M³ behoeft te kosten. Aan het slot van dit gedeelte zijner rede behandelt spreker het watergas en zijn fabrikage.

De voornaamste reden waarom de vroegere verwarmingswijzen niet meer voldoen, ligt volgens spreker in de wijziging van het sociaal leven. Groote lokalen, waarin zich een massa menschen bevinden, moeten verwarmd worden en niet minder goed geventileerd, om het verblijf daarin niet schadelijk voor de gezondheid te doen zijn.

De eerste goed gelukte toepassing van het ververschen der lucht in lokalen dagteekent van 1750 en vond plaats in een gevangenis in Engeland, waar de sterfte een schrikbarend hoog cijfer bereikte. De eerste centrale verwarming werd in 1777 in eene fabriek mede in Engeland, toegepast. Geruimen tijd daarna bleven beide zaken sluimeren. Toen men weder gedrongen werd eraan te denken, werd ook de hoeveelheid versche lucht per persoon vastgesteld. Eerst werd die bepaald op 20 M³ per uur. In 1852 werd voor eene infirmerie in Pruisen 32 M³ aangenomen, en langzamerhand klom dit cijfer voor hospitalen tot 50 à 60 M³. Na opsomming van eenige cijfers uit Frankrijk en Amerika, werd ten slotte vermeld, dat voor de zalen in het ziekenhuis te Rotterdam is aangenomen 90 M³, voor de operatiezaal 100 M³ en voor besmettelijke zieken 130 M³.

Thans behandelt spreker de voorwaarden, waaraan een goede luchtverversching moet voldoen, de plaatsen vanwaar de lucht moet genomen worden, hare zuivering, meer of mindere vochtigheid, de toestellen tot onderzoek der lucht, enz., en de verschillende inrichtingen voor zomer- en winterventilatie, hierbij de gegevens noemende, waarop gelet moet worden om tot goede uitkomsten te geraken.

Tot de verwarming overgaande, doet spreker het nut uitkomen van een centrale verwarming en, waar deze niet kan toegepast worden, van de ventilatie-kachels, die voor onze gezondheid goede diensten kunnen bewijzen. Wordt centrale verwarming verlangd, dan dringt spreker er ten sterkste op aan, dat tegelijk met het maken van het ontwerp voor het gebouw, ook dat van de verwarming en ventilatie wordt vastgesteld; geschiedt dat niet, dan bestaat er veel vrees voor mislukking.

Na de verschillende stelsels van centrale verwarming te hebben beschreven, vestigt spreker de aandacht op de omstandigheden, die invloed uitoefenen op de bepaling der te produceeren noodige warmte-eenheden ter verkrijging van de verlangde temperatuur, waarna hij geopperde grieven tegen deze wijze van verwarming vermeldt, die echter niet bestaan, waar het project met de noodige kennis is opgemaakt en goed uitgevoerd.

Ten slotte vermeldt spreker de eischen, die voor het oude en thans in aanbouw zijnde nieuwe gedeelte van het Ziekenhuis te Rotterdam zijn gesteld, en geeft in groote trekken de middelen aan, waardoor aan die eischen zal worden voldaan. Wijl het sprekers bedoeling is geweest het onderwerp thans slechts in het algemeen te behandelen, dringt hij daarin nu niet dieper door, dan door het vermelden van de verschillende cijfers van gevorderde calorien, de hoeveelheid der toegevoerde versche lucht, de voorhanden verwarmings-oppervlakte, enz.

Na de voordracht beantwoordt spreker nog enkele vragen, waarna de Voorzitter hem den dank der vergadering betuigt voor het gesprokene.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-GRAVENHAGE. Z. M. heeft pensioen verleend, ten laste van den Staat, aan J. F. Metselaar, gewezen ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, ten bedrage van *f* 1065 's jaars.

— Tot pensionaires van Z. M. den Koning en H. M. de Koningin, voor de schilderkunst, zijn gekozen mejuffrouw Robertson en de heeren Breitner, Bauer, Haak en De Jong uit 's-Hage; Bos uit Utrecht; Luyten, Rink, Halberstadt en Briet uit Antwerpen; Toorop uit Brussel; Voerman, Legras en Dankmeijer uit Frankfort; Smit, Karssen, De Cock, Willemsen, Schaap en mejuffrouwen Wijthoff en Kritzler, allen uit Amsterdam.

MIDDELBURG. Aan den beeldhouwer S. J. Detmar, alhier, is opgedragen het vervaardigen van een religieus vrouwebeeld, voorstellende de Heilige Barbara, en bestemd voor de in aanbouw zijnde kapel op de R. K. begraafplaats. Het beeld zal een lengte hebben van 1.50 M. en vervaardigd worden van *pierre d'Euville*.

UTRECHT. Tot aanvulling van de mededeeling omtrent de samenstelling van de Jury voor beoordeeling der antwoorden, ingekomen op de prijsvraag voor den Oorspronghouw te Utrecht, is dienende dat de heeren E. Gugel, hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft, en C. Vermeijs, architect-directeur der gemeentewerken te Utrecht, aangezocht zijn deel der Jury uit te maken, doch daarvoor bedankt hebben.

— In *De Amsterdammer Dagblad voor Nederland*, van Zaterdag 6 Maart, is het verslag opgenomen van de Jury voor den door het Nederlandsch Handelsmuseum uitgeschreven wedstrijd van Nederlandsche meubelfabrikanten.

— Wij vestigen de aandacht onzer lezers op den verkoop van de bouwkundige bibliotheek van wijlen den heer H. P. Vogel. Zaterdag 13 dezer, 's avonds te half zeven, zal door en ten huize van den boekhandelaar Martinus Nijhoff, te 's-Hage, de boekverkooping, waaronder zeer belangrijke werken worden aangetroffen, plaatsvinden.

BERICHT.

De Administratie vestigt de aandacht erop, dat van de jaargangen 1884 en 1885 nog eenige exemplaren voorhanden zijn. Zoolang de voorraad strekt, worden zij verkrijgbaar gesteld tot de volgende prijzen, franco tehuis;

In losse bladen ad *f* 4.25 per jaargang
Ingebonden » » 5.— » »

Afzonderlijke nommers zijn, voorzoover voorradig, steeds te bekomen ad 15 cent per nommer en 25 cent per plaat.

BENOEMINGEN.

— De civiel-ingenieur C. P. E. Ribbius, thans adjunct-ingenieur bij den aanleg van Staatsspoorwegen te Amersfoort, is met ingang van 15 Maart e. k. benoemd tot ingenieur-administrateur der Delftsche waterleiding.

— In de plaats van den naar Panama vertrokken heer W. Steenaart, is tot dijkmeester van het Hoogheemraadschap Zeeburg en Diemerdijk benoemd de heer L. A. Van Mels jr., thans opzichter van de Staatsspoorwegen te Amersfoort.

CORRESPONDENTIE.

(A. et A.) »*Een inzender*" wordt bericht, dat de Redactie nimmer stukken opneemt, waarvan haar de steller onbekend is. Ware het niet wenschelijker uw schrijven onmiddellijk te richten tot het Bestuur van A. et A., dat u zeker zal antwoorden. *Red.*

ADVERTENTIEN.

H.H. Machine-Fabrikanten.

Een JONGMENSCH in het bezit van diploma als **WERKTUIGKUNDIG-INGENIEUR**, zoekt plaatsing om zich **praktisch** te bekwamen. *Franco* brieven onder letter J met opgave van voorwaarden bij den Boekhandelaar B. BERGHUIJS, *Kampen*.

Inschrijving

op **Donderdag 18 Maart e. k.**, des namiddags te **2 uren**, ten Raadhuize te *ZUTPHEN*, voor de **levering** van:

80000 Ben ahin Keijen 22/14.
250000 Straatklinkerts.
1300 Meter Engelsche Rioolbuizen.

De **voorwaarden** liggen ter lezing op het Bureau van den Gemeente-Architect F. H. VAN ETTEGER en zijn op franco aanvraag te verkrijgen.

Aanbesteding.

Op **Dinsdag den 23 Maart 1886** des n/m. ten 2 ure in het Hôtel DE GOUDEN LEEUW door het Algemeen Burgerlijk Armbestuur: het *St. Catharina's Gasthuis en Weeshuisje* te *Grave*.

Het slechten van een gedeelte der voormalige Vesting, gelegen tusschen de Brugstraat, Pegelbrug en de Buitengracht.

Te verwerken grond ongeveer 100000 M³.
Breekwerk „ 3750 „

en het maken van Kunstwerken als vier steenen Bruggen, twee Sluizen en een Riool.

Bestek en teekeningen liggen van af 10 Maart ter inzage in voormeld Hôtel en zijn aldaar verkrijgbaar, zoolang de voorraad strekt, het bestek a *f* 1.— en de drie teekeningen à *f* 5.— per stel.

Aanwijzing op het terrein Maandag 22 en Dinsdag 23 Maart van 9 tot 12 uur, door den Architect C. A. VAN LITH te *Grave*.

De Rentmeester, J. W. LUYCKX. *De President*, W. FRIESEN.

STORM VAN 'S GRAVENSANDE. **Handleiding tot de kennis der Burgerlijke en Militaire Bouwkunde**, 3e druk, 2 dln. met **Atlas** van **63 Platen**, gebonden en goed geconditioneerd te koop voor *f* **25**.—. Te bevragen onder letter M. bij de Boekh. GEBR. VAN BREDERODE te *Haarlem*.

Provinciale Waterstaat VAN FRIESLAND.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag, den 19de Maart 1886**, des namiddags ten een ure, zal in het gebouw van het Provinciaal Bestuur te *Leeuwarden*, overeenkomstig §§ 434 en 435 der A. V., bij *sub'e inschrijving* worden **aanbesteed**:

Het verbeteren en kanaliseeren van de rivier „de Tjonger", le gedeelte, in twee perceelen en in massa.

Raming 1e perceel *f* 35550.—
2e „ „ 204850.—

Het bestek ligt ter lezing in voormeld gebouw. Gezegelde formulieren voor inschrijvingsbiljetten zijn tegen betaling van 25 cs bestekken tegen betaling van *f* 2.50 op het bureau van den Prov. Hoofd-Ingenieur verkrijgbaar.

De nadere aanwijzing wordt gedaan op **Dinsdag 16 Maart o. k.**, des voormiddags 11 ure, uittegaan van *Oudeschoot*.

Voorts zijn nadere inlichtingen te bekomen bij den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat te *Leeuwarden*.

Leeuwarden, 3 Maart 1886.

De Commissaris des Konings in de Provincie Friesland,
VAN HARINXMA THOE SLOOTEN.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op **Maandag den 22 Maart 1886**, des namiddags ten twee ure, zal in kamer N°. 46 van het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogdak te *Amsterdam* worden **aanbesteed** de navolgende onderhoudswerkzaamheden:

Op den spoorweg Helder—Amsterdam en Zaandam—Enkhuizen, volgens bestek N°. 379: Uitvoeren van onderhoudswerken in vijf perceelen.
Raming *f* **24723.—.**

Op den spoorweg Amsterdam—Rotterdam en Haarlem—Uitgeest, volgens bestek N°. 380: Uitvoeren van onderhoudswerken in zes perceelen.
Raming *f* **51000.—.**

Op den spoorweg St. Anthoniedijk—Winterswijk en Hilversum—Utrecht, volgens bestek N°. 381: Uitvoeren van onderhoudswerken in vijf perceelen.
Raming *f* **29674.28.**

en op het baanvak Amsterdam, volgens bestek N°. 382: Uitvoeren van onderhoudswerken in 2 perceelen.
Raming *f* **20286.—.**

De bestekken zijn tegen betaling van *f* 2,— per exemplaar te verkrijgen aan het bureau van den Ingenieur van den Weg, kamer N°. 154 van bovengenoemd Administratiegebouw.

Aanwijzing geschiedt en inlichtingen kunnen worden verkregen als in de bestekken vermeld.

Op deze bestekken zijn toepasselijk de Algemeene Voorwaarden der Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij d. d. 31 Januari 1885, die bovendien tegen betaling van *f* 0,50 per exemplaar aan bovengenoemd bureau verkrijgbaar zijn.

De Administrateur.

Provincie ZUID-HOLLAND.

AANBESTEDING.

Op **Maandag den 22ste Maart 1886**, des voormiddags ten 11½ uren, zal, onder nadere goedkeuring, door den Voorzitter, of een der Leden van het College van Gedeputeerde Staten der Provincie *Zuid-Holland*, en in bijzijn van den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, aan het lokaal van het Provinciaal Bestuur te *'s-Gravenhage*, worden **aanbesteed**:

De BOUW eener NIEUWESCHUTSLUIS aan den Leidschendam.
Raming *f* **100.000.—.**

De aanbesteding zal geschieden bij enkele inschrijving, overeenkomstig § 434 der A. V.

Het bestek ligt ter lezing aan het lokaal van het Provinciaal Bestuur van *Zuid-Holland* te *'s-Gravenhage*, en is voorts, op *franco* aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij de Boekhandelaars firma GEBROEDERS VAN CLEEF, Spui n°. 28a, te *'s-Gravenhage* en door hunne tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Nadere inlichtingen, ook omtrent de kosten der besteding zijn te bekomen bij den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, J. VAN DER VEGT, te *'s-Gravenhage*, terwijl aanwijzing in loco zal plaats hebben op Donderdag 11 en Zaterdag 13 Maart te voren, des 's morgens te 10½ uur.

De Gedeputeerde Staten der Provincie Zuid-Holland,
FOCK, *Voorzitter*.
F. TAVENRAAT, *Griffier*.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN**,

WEEGWERKTUIGEN.

Door **P. GOUDA QUINT**, te *Arnhem*, is aan de Inteekenaren verzonden:

DE BOUWMEESTER.

ONTWERPEN, SCHETSEN en DETAILS
VAN
Hedendaagsche en Oude Kunst en Voorwerpen van Kunstnijverheid,
benevens Antwoorden op Prijsvragen.

UITGEGEVEN DOOR
het Genootschap »ARCHITECTURA ET AMICITIA", gevestigd te *Amsterdam*, en F. W. VAN GENDT J.Gz., Architect te *Arnhem*.

TWEEDE jaargang, **EERSTE** aflevering.

Deze uitgave heeft ten doel ons achtereenvolgens eene verzameling van het merkwaardigste, dat in ons Vaderland op het gebied der Bouwkunde en Versieringskunst bestaat of uitgevoerd wordt, tot stand te brengen.

Jaarlijks verschijnen 6 afleveringen, elk van 6 platen in Photo-lithographie, met beschrijving, titelblad en register.

Prijs per jaargang **bij inteekening** *f* 8.—; voor de Leden van het Genootschap »ARCHITECTURA ET AMICITIA" *f* 6.—.

De **EERSTE** jaargang wordt nog tot denzelfden prijs afgeleverd.

Mede is thans verkrijgbaar eene
LINNEN PORTEFEUILLE voor den **eersten** en **tweeden** jaargang. Prijs *f* **2.25**.

Ministerie van Financiën.

LANDSGEBOUWEN.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag, 30 Maart 1886**, des middags ten 12 ure, zal onder nadere goedkeuring van den Minister van Financiën, aan het gebouw van het Ministerie van Financiën, worden **aanbesteed**:

Het onderhouden en herstellen van het gebouw te Zierikzee, waarin gevestigd zijn de kantoren van de Hypotheken en het Kadaster, gedurende het tijdvak van den dag waarop de aanbesteding wordt goedgekeurd tot en met 31 Maart 1889.

Het bestek ligt ter lezing aan het Departement van Financiën, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 3de district te *'s Gravenhage*, aan het kantoor van de hypotheken en het Kadaster te *Zierikzee*, en in het gebouw van het Provinciaal Bestuur van *Zeeland*.

Inlichtingen worden gegeven door den voornoemden Rijksbouwmeester te *'s Gravenhage* en door den Hoofd-Opzichter bij de Landsgebouwen J. J. G. EINKES te *Breda*.

Aanwijzing zal worden gedaan op Vrijdag 19 Maart 1886, des middags te 12 ure.

's Gravenhage, 23 Februari 1886.

De Minister van Financiën,
BLOEM.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'s-HERTOGENBOSCH*, zullen op **Maandag 15 Maart 1886**, voormiddag 10 ure, ten Raadhuize aldaar, bij enkele inschrijving **aanbesteden**:

Het leggen van gegoten ijzeren buizen, hulpstukken en zinkers en het stellen van afsluiters en brandkranen ten behoeve der gemeentelijke Hoogdruk-Waterleiding.

Het bestek ligt ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en is verkrijgbaar tegen betaling van *f* 1.— bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE aldaar, bij wien ook nadere inlichtingen zijn te bekomen.

Voor de aanwijzing die op Maandag 8 Maart e. k. zal gehouden worden, vervoegen zich gegadigden ten Raadhuize voormeld, voormiddag 10 ure.

's-Hertogenbosch, 26 Februari 1886.

Burgemeester en Wethouders voorn.,
De Burgemeester,
v. d. DOES DE WILLEBOIS.
De Secretaris,
J. N. G. SASSEN.

Nieuw Fabrikaat VAN NAGEPERSTE WAALSTEENEN,

op de Internationale Tentoonstelling
te ANTWERPEN (1885)
bekroond met de Gouden Medaille.

Deze Steenen zijn **volmaakt** zuiver van vorm, **prachtig** van kleur en **zeer** weinig poreus.

De oppervlakte is bezand en daardoor blijft het karakter onzer Nederlandsche Waalsteenen behouden.

De afmetingen zijn 21.8 × 10.7 × 5.95.

De jaarlijksche productie is pl. m. vijf millioen.

Op aanvrage worden gaarne monsters met prijsopgaaf gezonden.

FR. VAN DE LOO SR.,
te *BEMMEL*, bij Nijmegen.

Koninklijke Nederlandsche LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.

AANBESTEDING.

Op **Donderdag den 18de Maart 1886**, des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* worden **aanbesteed**:

Bestek N°. 9.
Het maken van de Aardebaan, de Kunst- en andere werken voor den Locaalspoorweg Dieren—Apeldoorn.
(Bedrag der begrooting *f* **122000.)**

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 93 van het Bestek.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en zijn aldaar tegen betaling van *f* 5.— per stel te bekomen.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE en den Heer Sectie-Ingenieur C. A. BESIER, beiden te *Apeldoorn*.

Aanwijzing op het terrein zal worden gedaan op Vrijdag den 12 Maart 1886 des voormiddags ten 10 uur, aanvangende te *Apeldoorn*.

Bijeenkomst van gegadigden aan het lokaal der Maatschappij te *Apeldoorn* des voormiddags ten 9 uur.

De Commissie van Beheer.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 230,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

AANBESTEDING BRUG.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *HAARLEM* zullen op **Donderdag 25 Maart 1886**, 's namiddags ten 2 uur ten Raadhuize der gemeente in het openbaar **aanbesteden**:

Het maken en daarstellen van eene ijzeren draaibrug met gemetselde landhoofden, pijler en vleugelmuren over het Spaarne ter vervanging van de bestaande Melkbrug te Haarlem.
Raming *f* **54700.**

Bestek en Voorwaarden liggen ter lezing op de Gemeente-Secretarie op alle werkdagen van 10—4 uur en aan het **Bureau van gemeentewerken** des morgens van 9—12 uur.

Te beginnen **Donderdag 4 Maart 1886**, zijn gedrukte Exemplaren op de Secretarie verkrijgbaar ad 50 cent per stuk en zoolang de voorraad strekt, de teekeningen aan het Bureau van Gemeentewerken tegen betaling van *f* 2.50 per stel.

Plaatselijke Aanwijzing op **Vrijdag 19 Maart 1886**, 's morgens 10 uur.

Inlichtingen worden gegeven aan het **Bureau van Gemeentewerken** tusschen den dag der aanwijzing en dien der besteding op werkdagen 's morgens tusschen 9 en 10 uur.

Haarlem, 25 Februari 1886.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
E. A. JORDENS
De Secretaris,
A. A. LAND.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.

PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en **Cementtegels.**
Groote voorraden.

Als Vertegenwoordigers van de verschillende fabrieken recommandeeren wij

KURKSTEEN,

het lichtste Bouwmateriaal dat er bestaat (ongeveer 7 maal lichter dan bakstoen) en **uitmuntend** geschikt voor:

OPVULLING VAN HOLLE MUREN,
Vervaardiging van droge Wanden,
het beste Isoleer-middel voor Stoomketels, Stoompijpen, Daken enz. enz.

TROTTOIRTEGELS

en **VLOERSTEENEN** in verschillende Vormen, Kleuren en Afmetingen; het **sterkste** en **goedkoopste materiaal**, dat in den Handel is.

ROLLUIKEN

van **Staal** en **Hout**, zelfrollend en met drijfwerk.

IJZEREN SCHUIFDEUREN.

GEGOLFD IJZERBLIK

voor DAKEN, BRUGGEN, DEKKEN enz.

Complete IJzeren Daken en Gebouwen enz.

E. & P. ROTTSIEPER, te Ronsdorf (Rijnpruisen).

Referentiën bij: de Hollandsche IJzeren Spoorweg-Mij.; Rotterdamsche Tramweg-Mij.; de Heeren Architecten W. C. METZELAAR te *'s-Hage*, M. A. DE ZWART te *Voorburg*, J. SCHOTEL te *Rotterdam*, J. A. VAN DER KLOES te *Delft*, J. C. VAN WIJK te *Rotterdam*, JACQUES LEIJH te *Haarlem*, Stearineaarsenfabriek *Gouda*, enz. enz.

Agenten gevraagd. **(EEREDIPLOMA TE AMSTERDAM 1883.)** Men vrage Prospectus enz.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS,

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren. Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. — **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales: **Amsterdam, Weenen, London, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam.

Verschenen:

Uitgave van **C. L. BRINKMAN**, te *Amsterdam*.

BOUWKALENDER VOOR 1886

DOOR **J. G. VAN GENDT Jr.,**

VERMEERDERD DOOR

TH. G. SCHILL en D. H. HAVERKAMP,

Ingenieurs en Architecten te Amsterdam.

Prijs in kalfsleer / 1.75, in linnen / 1.50, der Bijlage (verbeterde druk) / 0.60.

Verkrijgbaar bij de meeste Boekhandelaren of tegen Postwissel bij den Uitgever.

Het is een bekende waarheid — en de ervaring leert het dagelijks — dat elk vakman, hij moge nog zoo bekwaam zijn, in de uitoefening van zijn beroep of bedrijf, zekere hulpmiddelen behoeft die hem hoe langer hij ze gebruikt meer en meer onmisbaar worden. De uitgaaf van dezen Kalender bewijst zulks in toenemende mate; het aanzienlijk debiet, dat met elk jaar eene grootere oplaag noodzakelijk maakt, toont duidelijk aan, dat deze Agenda in eene bestaande behoefte voorziet, een betrouwbare Gids blijkt te zijn en door elkeen die op eenigerlei wijze tot het Bouwvak in betrekking staat gaarne gerandpleegd wordt. Immers, niet alleen dat het de voornaamste zaken met betrekking tot de Burgerlijke Bouwkunde, Bouwmaterialen, Machinerieën, Post- en Telegraafwezen, wettelijke bepalingen op het Bouwen, Stoomwezen en Zegel, Afstand- en Loontabellen, op eene beknopte duidelijke wijze behandelt, maar bovendien bevat het een bijgewerkte Naamlijst van het korps Ingenieurs en Opzichters van den Waterstaat, verschillende Spoorwegen en andere Technische Inrichtingen en Maatschappijen, benevens een Kaartje van Nederland, waarop de Spoor- en Tramwegen — tot heden bijgewerkt — voorkomen. Met vertrouwen kunnen wij dit zakboekje aanbevelen, want 't geen deze Kalender van de gewone notitieboekjes doet onderscheiden, is niet alleen het bovengenoemde, maar ook de practisch ingerichte Agenda, bestaande uit p. m. 75 pag. blanco gernit papier, waarop de datums vermeld staan, en de noodige ruimte is gelaten, om aanteekeningen of afbeeldingen te maken. 't Is een onmisbaar Zakboekje voor ieder vakman. Alle vragen betreffende zijn vak zullen steeds op bevredigende wijze in dit boekje beantwoord worden.

Aan de bezitters van bovenstaande Kalender wordt tevens bericht, dat van de personalia afdeeling „Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid" een nieuwe bijgewerkte en verbeterde uitgaaf is verschenen en op aanvrage gratis wordt toegezonden.

Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

POSTERIJEN.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag, 19 Maart 1886**, des namiddags te één uur, zal, onder nadere goedkeuring door of van wege den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, en in tegenwoordigheid van den Rijksbouwmeester in het eerste district, aan het lokaal van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, Binnenhof te *'s-Gravenhage*, worden **aanbesteed:**

Het onderhouden en herstellen van het Post- en telegraafgebouw te Velp, van 1 April 1886 tot en met 31 Maart 1889.

Raming / 715.)

Deze aanbesteding zal geschieden bij enkele inschrijving, overeenkomstig §§ 434 en 435 der Algemeene Voorschriften, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, dd. 12 September 1882, n°. 6, Afdeeling Waterstaat A.

Het bestek ligt ter lezing aan het lokaal van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, aan het bureel der Landsgebouwen, Binnenhof n°. 8 te *'s-Gravenhage*, en van het Provincial Bestuur van *Gelderland*, en is voorts op *franco* aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij de boekhandelaren GEBROEDERS VAN CLEEF, Spui n°. 28a te *'s-Gravenhage*, en door hunne tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Nadere inlichtingen worden gegeven door den Rijksbouwmeester in het eerste district te *'s-Gravenhage*.

Aanwijzing zal worden gedaan op Zaterdag, 13 Maart 1886, des middags te 12 uur.

's-Gravenhage, 22 Februari 1886.

Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
DE BOSCH KEMPER.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten; Rollende en Expansietrommels Stoomwerktuigen, **GEBOUWEN** in **Scherphoek** en naar **andere** bouwstijlen, geheel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen**. **VAN DER LINDEN & Cº., te Dordrecht,** Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking gaaklaar. Galvaniseering op Laan.**

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Dº., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.N.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN, Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdokskade, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT / 3.25 per 3 maanden of wel *ter gelden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland / 7.50 en Nederlandsch-Indië / 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhalingsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

De 86ste vergadering zal plaatshebben op Woensdag 17 Maart a. s. des avonds te 8 uren, in het American Hotel.

De agenda voor die vergadering is:

a. Mededeelingen van het Bestuur;

b. Bijdrage van den heer L. J. Rijnink;

c. Kunstbeschouwing, te geven door den heer A. C. Boerma.

Omtrent de Tentoonstelling van Schoone Kunsten, die gehouden zal worden van af medio Mei tot medio October 1886, ter herinnering aan het 100jarig bestaan van de tentoonstellingen der Berlijnsche Academie, is het ons aangenaam te kunnen mededeelen, dat in den loop van de volgende week eene circulaire verzonden zal worden, waarin bepaalde gegevens omtrent deze tentoonstelling zullen voorkomen. Belangstellenden zij thans reeds medegedeeld, dat de termijn van inzending, genoemd in het blad van 27 Febr. jl., verlengd zal worden en dat een Commissie de verdere voorbereiding en regeling, ook de zorgen voor vervoer, opstellen en terugzenden, op zich zal nemen.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) RESTAURATIE VAN DE HOOGLANDSCHE- OF ST.-PANCRASKERK TE LEIDEN.

Den laatsten Februari werd in bovengenoemde kerk de dienst weder hervat, nadat gedurende ongeveer een half jaar het gebouw gesloten bleef om de herstellingen uit te voeren, die deels hoog noodig, deels zeer gewenscht waren. Weinig bouwkundigen zullen onbekend zijn met de oude St.-Pancraskerk en allen zullen haar althans in afbeelding gezien hebben, en hoewel zij het lot van vele Gothische monumenten in ons land deelt, n.l. van niet voltooid te zijn, vertoont het gedeelte, dat afgewerkt is — het koor —, een bijzonderen rijkdom van vormen, die blijkens de bekende eindfaçade uit het laatst van de bloeiperiode der Gothiek dagteekenen.

Het hoofdschip is in zijn tegenwoordigen toestand ongeveer half zoo lang als de ontwerper bedoeld heeft, en men heeft ter plaatse, waar men den bouw eindigde, een klokkentoren gebouwd, die op duidelijke wijze blijken geeft van misplaatst te zijn, zoowel wegens zijn sterk hellenden stand als door zijn vormen en constructiedeelen, die op tijdelijkheid wijzen.

Aangezien de kerk, nu zij voor den Hervormden Eeredienst gebruikt wordt, meer dan voldoende grootte heeft, zal de voltooiing zeer waarschijnlijk, bijna zeker, nooit plaats hebben. De Commissie van Rijks-adviseurs, zaliger, heeft echter het bestaande gedeelte genoeg kunstwaarde toegekend om eene Rijkssubsidie voor de restauratie te doen gebruiken, en zoo ziet men reeds sedert jaren telkens een gedeelte van de façade uit haar vervallen toestand als herboren worden of een lichtopening haar gemetselde raamstijlen tegen fijne zandsteenen traceeringen verwisselen.

Deze veranderingen konden allen uitgevoerd worden zonder het gebruik van 't gebouw te belemmeren. In den loop van het vorige jaar begon men echter met de herstelling van het inwendige en hiervoor moest, zooals gezegd is, de kerk als zoodanig gesloten worden.

Het meubilair vooral zag er tot voor korten tijd bepaald armoedig uit. Het was geen reine eenvoud of waardige kalmte en rust, die ons tegemoet kwam, neen, het was vervallen, versleten en verwaarloosd.

De wanden, kolommen en kapiteelen waren met een dikke huid witkalk bedekt, die slechts ternauwernood een nieuwe laag kon dragen, en hier en daar dan ook afviel. De vloer, bestaande uit gedenksteenen, waaronder grafkelders, lag zoo ongelijk en zoo onstabiel, dat een spoedige voorziening hoog noodig was.

De eikenhouten meubelen vertoonden evenzeer teekenen van langdurigen diensttijd.

Allereerst begon men nu de kalklaag weg te nemen, die de muren enz. bedekte, en nam daarbij de noodige omzichtigheid in acht om eventueel te vinden beschilderingen niet te beschadigen. Het bleek echter, dat deze er nooit geweest zijn; de muren zijn allen van gebakken steen en aan de binnenzijde niet schoon gewerkt; het metselwerk is zelfs slordig te noemen. De muren zijn daarom opnieuw gepleisterd.

De kolommen en kapiteelen, die van zandsteen zijn, hebben hun natuurlijke kleur teruggekregen en hadden eenige vernieuwing noodig; vooral bleken sommige kapiteelen sedert lang een ernstig gevaar voor

de kerkgangers geweest te zijn, doordien ze bij de minste aanraking groote stukken loslieten. De kolommenschachten bestaan uit stukken zandsteen van circa 30 c.M. hoogte, die niet zoo groot zijn als de doorsnede der schacht en dus stootvoegen te zien geven. De voegen zijn met roodbruine biezen beschilderd, gedeeltelijk om de breede cement-voegen wat te maskeeren en ook om de eentonige, grijze steenkleur wat te breken; ze maken een gunstig effect.

De meest ingrijpende verandering is gemaakt in het meubilair, dat, zooals gezegd is, in zeer slechten toestand was. De banken zijn, behalve die der Regeering, bijna allen vernieuwd en, wat profileering betreft, volkomen gelijk gemaakt aan de vroegere. De geldmiddelen lieten echter niet toe, dat hiervoor het degelijke eikenhout kon gebruikt worden, waarom men zijn toevlucht heeft moeten nemen tot vurenhout, dat nu als eikenhout zal geschilderd worden.

De preekstoel, het doophek, de regeeringsbanken en eenige wandbetimmeringen zijn behouden kunnen worden en hersteld. Waar uitbreiding noodig was, werden de bestaande profielen en snijwerken nauwkeurig overgenomen. Het nieuwe snijwerk neemt eene ondergeschikte plaats in en bestaat slechts uit eenige eierlijsten en een paar zwikvullingen in paneelen, zoodat het zeer merkbare verschil tusschen dit en het oorspronkelijke 17de-eeuwsche snijwerk niet zoo dadelijk in 't oog valt, althans niet hindert.

Het z. g. doophek, dat zijn reden van bestaan nagenoeg verloren heeft, onderging eene wijziging door het achter den preekstoel te plaatsen, waardoor meer ruimte in het middenschip kwam; de preekstoel kreeg een nieuwe trap, waarvan de details in overeenstemming met de omgeving zijn; de vroegere trap was een soort trapladder met een ijzeren stang als leuning. Het ondergedeelte van den preekstoel is van zandsteen en uit den Gothischen tijd.

De geheele binnenbetimmering dagteekent uit het begin der 17de eeuw.

Zooals het interieur er nu uit ziet met zijn stemmig gekleurde colonnade, waarbij de roode voegen het juiste effect maken, met zijn sierlijke meubelen en eiken wandbetimmeringen, waar dat noodig is om zitplaatsen langs den muur te hebben, maakt het een hoogst aangenamen indruk en geeft het zoo juist mogelijk het karakter van een Protestantsch bedehuis weer; de afmetingen en plattegrond van het monument beantwoorden natuurlijk aan de eischen van een Katholieke kerk.

De restauratie heeft plaats onder leiding van den architect W. C. Mulder, en de uitkomsten bewijzen, dat deze er de noodige toewijding en het overleg toe bezit, die voor dergelijke werken zoo onontbeerlijk zijn.

R.

HOE EEN ZEVENTIENDE-EEUWSCH MONUMENT TOT STAND KWAM.

Nu wij getuige zijn, hoeveel moeite het kost om in de hoofdstad des Rijks een monument als het nieuwe Beursgebouw te stichten, is het zeker belangwekkend eens na te gaan hoe het Amsterdamsch Stadhuis, „'s werelts achtste wonder", in de zeventiende eeuw tot stand kwam. Bij veel verscheidenheid zullen wij toch veel overeenstemming vinden.

De geschiedenis van de wording van het Stadhuis is het uitvoerigst beschreven in een boekje, voor een twintigtal jaren door A. W. Kroon te Amsterdam uitgegeven, en aan de hand van dien schrijver zullen wij trachten, onzen lezers eenig denkbeeld te geven van de wijze, waarop het gebouw tot stand kwam.

Reeds in 1627 begon men in te zien, dat het destijds bestaand stadhuis, hetwelk in tamelijk vervallen toestand verkeerde, voor een stad, zoo in bloei toegenomen als Amsterdam, ten eenenmale onvoldoende was.

Het terrein, dat de stad in eigendom had, bestond, behalve uit het eigenlijk stadhuis, ook uit het daarachtergelegen Elizabethsgasthuis. Door het afbreken dezer beide gebouwen kon men niet genoeg terrein verkrijgen, om een, der stad waardig, nieuw gebouw te stichten, en men besloot dus ook de huizen, noordwaarts van deze gebouwen, naar de zijde van de Nieuwe Kerk, aan te koopen. Deze aankoop geschiedde van 1627 tot 1648 en men besteedde voor de 69 woningen, die men achtereenvolgens in eigendom verkreeg, niet minder dan ƒ 651,335, of, daar het terrein ongeveer een hektare groot was, ongeveer ƒ 65 per M², zeker voor dien tijd een zeer hooge som. De afbraak der perceelen schijnt geen hooge waarde gehad te hebben.

Had men dus reeds sedert 1627 met het oog op den nieuwen stadhuisbouw huizen aangekocht, het duurde tot 1639, eer Burgemeesters en Thesaurieren aan den Raad of de Vroedschap mededeeling deden van hun voornemen om een nieuw stadhuis te stichten.

Op 28 Januari van dat jaar brachten zij een voorstel in de Raadsvergadering ter tafel „om in de plaats van het bestaande een nieuw raadhuis te doen bouwen."

Niet aanstonds werd dit voorstel aangenomen, doch (wat ook thans nog zoo vaak plaatsvindt) eene Commissie werd benoemd, om het oude Stadhuis nauwkeurig te onderzoeken en daarna rapport uit te brengen. Leden dier Commissie waren de regeerende Burgemeesteren, Thesaurieren en de oud-Burgemeester Hasselaer.

Evenals thans nog de gewoonte van commissiën is, werd ook toen geen haast gemaakt, en eerst op 28 Januari 1640 bracht zij rapport uit, waarvan de conclusie was, dat het Raadhuis zich in zoo slechten toestand bevond, dat het gevaar liep, te eeniger tijd te zullen instorten.

De Raad nam dan ook het besluit, tot de stichting van een nieuw gebouw over te gaan.

Nadat men tot den aankoop van het benoodigde bouwterrein, waarin, zooals wij zagen, reeds een niet onaanzienlijk deel in het bezit der stad was, besloten had, kwamen Burgemeesteren met de XXXVI Raden overeen, om de vereischte plannen en teekeningen te doen opmaken. Deze teekeningen zouden dan aan den Raad vertoond worden, opdat deze daaruit eene keuze zou kunnen doen.

Men koesterde al aanstonds vrees, dat het terrein niet groot genoeg zou wezen, om „'t werck sijn volle beslagh te geven", en machtigde dus de Commissie voor den stadhuisbouw om, als het noodig mocht blijken, plans te doen opmaken, die het beschikbare terrein overschreden en later over den verderen aankoop van grond voorstellen te doen.

Na een jaar werden eenige ontwerpen aan den Raad voorgelegd. Hoewel het toen niet aan stemmen ontbrak, om de zaak tot later uit te stellen, werd nochtans besloten, dat men haar onmiddellijk in behandeling zou nemen.

Na veel discussie werd overeengekomen het gebouw een breedte van 42 à 45 M. te geven, ter wederzijde een straat van 7 M. aan te leggen, en de rooilijn van den gevel te nemen van den hoek der Kalverstraat tot op den hoek van het Ellendige Kerkhof (thans de Eggerstraat).

Op 10 December 1642 dienden Burgemeesters een definitief ontwerp in, waarvan de gevel een breedte had van 40 M., terwijl de straten ter wederzijde 8 M. breed werden.

Daar de hooge prijs der benoodigde gebouwen Burgemeesteren eenigszins huiverig scheen te maken om veel aankoopen te doen, doch zij tevens de overtuiging hadden, dat het nieuwe gebouw der stad waardig moest zijn, kwamen zij kort daarop met een nieuw voorstel, nl. om een grooter ontwerp te doen opmaken, en op het eens genomen besluit, waarbij de grootte van het gebouw was vastgesteld, terug te komen ofwel de zaak vooreerst te laten rusten.

Op 28 Januari 1643 kwamen deze voorstellen in behandeling en werd met groote meerderheid van stemmen besloten, om een uitgebreider plan te doen opmaken en de vereischte perceelen te doen aankoopen.

Burgemeesteren dienden reeds zes weken later dit uitgebreid plan in, zoodat het vermoeden voor de hand ligt, dat zij, in afwachting van het besluit der Vroedschap, maar al vast een project hadden doen opmaken.

Dit uitgebreid plan vond instemming, doch het ontbrak ook niet aan Raadsleden, die met het oog op den ongunstigen toestand des lands (!) meenden, dat de aankoop van meerdere huizen niet gewettigd was. Burgemeesteren verklaarden toen, dat de verkoop der erven, die na de voltooiing van het nieuw gebouw zouden overschieten, bijna zooveel zou opbrengen, als nu voor de te onteigenen perceelen zou betaald moeten worden.

Zij wisten echter wel beter, doch gebruikten dit overredingsmiddel slechts om de weifelende Raden aan hunne zijde te krijgen. Van den aanvang af waren Burgemeesteren van zins geweest, het Raadhuis op de ruimst mogelijke schaal te doen bouwen, en, hoewel zij voor den vorm den Raad af-en-toe raadpleegden, wisten zij toch wel, dat hij hen in hun plannen niet zou dwarsboomen. De XXXVI Raden stonden, wat hun macht betreft, ook bij het volk niet al te best aangeschreven, want dit schetste hun samenstelling in het volgend rijmpje:

„Twaalf allen,
Twaalf mallen,
Twaalf niemendallen."

Van de twaalf *allen* waren Burgemeesteren verzekerd, dus konden de overige hun geen kwaad doen.

Het aankoopen van nieuwen grond ging dus voort, en spoedig werd dit ruchtbaar, hoeveel moeite de XVIIde-eeuwsche regenten zich ook gaven, om hunne besluiten geheim te houden. Velen zonden dus plans voor een nieuw Raadhuis bij Burgemeesteren in.

Dit werd niet aangenaam gevonden, en in de Raadszitting van 20 November 1645 meenden Burgemeesteren dan ook, hun ongunstig oordeel over die plans te moeten te kennen geven. Zij meenden, dat, daar nog niets zekers omtrent het beschikbaar bouwterrein bepaald was, deze plans voorbarig waren. Zij stelden nu voor, de breedte op 40 M., de diepte op 53 M. te bepalen, en alle ontwerpen, die deze verhouding niet hadden, terzijde te leggen. Men ziet dus, dat de gevelbreedte van 1642 behouden bleef, en dat van de uitbreiding voorloopig niets kwam.

Hadden misschien Burgemeesteren deze maten vastgesteld, opdat blijken mocht, dat alle plans, die zouden inkomen, te bekrompen waren? Het vermoeden ligt voor de hand, althans reeds op 11 October 1646 verklaarden zij, dat naar aanleiding van besprekingen met deskundigen, men tot de overtuiging gekomen was, dat het beschikbaar terrein veel te klein was. Zij werden dan ook gemachtigd, om het terrein, „naer vereijsch van 't werck" te mogen vergrooten.

Wie plans hebben ingezonden is ons niet bekend, doch zeker moet Philips Vingboom daarbij geweest zijn. Hij beeldde althans in zijn bekend werk een ontwerp voor „een Raadhuys deser stede" af, dat echter geheel andere afmetingen vertoont, dan die, door de Vroedschap vastgesteld.

Toen Burgemeesteren eenmaal de vergunning hadden, om het terrein, voor den bouw bestemd, te mogen uitbreiden, bekommerden zij zich om de XXXVI Raden niet meer, maar stelden zich in verbinding met Jacob van Campen en Pieter Post, om een ontwerp als door hen bedoeld werd, te verkrijgen.

Uit al wat wij van Jacob van Campen weten, blijkt dat hij een zeer geniaal man, doch te veel artist was om zich met het uitwerken van zijn plans *en détail* te bemoeien. Hij had een zeer grooten naam bij zijn tijdgenooten en verkeerde met de Regeerings-personen van zijn tijd op een voet van gelijkheid. Te verwonderen is het dus niet, dat aan Van Campen het maken van het Raadhuis-ontwerp werd opgedragen.

Van Campen leverde echter slechts schetsen, terwijl Pieter Post meer bijzonder belast schijnt geweest te zijn met het maken van de werkteekeningen, daar hij een man van veel ervaring was.

Het plan van Van Campen had een veel grooter breedte dan de vroeger ingediende ontwerpen, en men zou dus gemeend hebben, dat Burgemeesteren, alvorens tot de uitvoering over te gaan, eerst de goedkeuring van de Vroedschap gevraagd zouden hebben.

Zij deden echter eerst mededeeling van hunne bouwplans aan den Raad op 18 Juli 1648, hoewel men reeds op 20 Januari van dat jaar met het heiwerk der 13659 palen begonnen was, en stelden hem dus voor een *fait accompli*.

De Vroedschap maakte *bonne mine à mauvais jeu* en keurde den bouw goed, zoodat op 28 October van dat jaar de eerste steen gelegd werd. Jacob van Campen was bij die eerste-steenlegging tegenwoordig, doch leidde den bouw slechts in zooverre, dat hij af-en-toe de werken inspecteerde, en op de vervaardiging der teekeningen het oog hield. Hij was te Amsterdam van 14 November 1648 tot 7 Maart 1649 en was toen in het O. Z. Heerenlogement gehuisvest; ook in 1650 bracht hij geruimen tijd te Amsterdam door, terwijl hij nogmaals in 1651 en 1652 het bouwwerk in oogenschouw kwam nemen. Langen tijd vertoefde Van Campen soms te Amsterdam, b.v. van 12 Augustus 1652 tot 16 Juli 1653 en van 17 April tot 1 December 1654. Van Campen schijnt weinig of geen honorarium te hebben genoten, al werden hem zijn reis- en verblijfkosten en andere ongelden vergoed.

Het dagelijksch toezicht werd uitgeoefend door Daniël Stalpaert, die op 29 October, dus een dag na de eerste-steenlegging tot stads-architect benoemd was. Hij had een bezoldiging van ƒ 1600 en ƒ 30 „mantelgeld". Stalpaert had zes beëedigde opzichters onder zijn bevelen en schijnt tot Van Campen's dood tot groote tevredenheid van den beroemden architect te zijn werkzaam geweest. Door sommigen werd beweerd, dat hij met Van Campen het ontwerp voor het nieuwe Stadhuis zou hebben gemaakt, doch hij heeft zelf in een gedicht, getiteld: *Eerplicht aan mijn heer en meester Jacob van Campen* betuigd, dat slechts aan Van Campen de eer van het ontwerp toekomt.

Men begon den bouw met veel ijver, doch reeds spoedig begon die te verflauwen, daar een aanzienlijk deel der Vroedschap, met Burgemeester Backer aan het hoofd, liever den in 1646 begonnen toren van de Nieuwe Kerk voltooid wilde hebben. De twist, welk bouwwerk men met meer kracht zou voortzetten, duurde tot in 1652. Toen brandde op 7 Juli het gedeelte van het oude Stadhuis, dat men had laten staan, geheel af, zoodat de Regeeringscolleges plotseling zonder dak waren en in het Prinsenhof en andere gebouwen, slechts een gebrekkig onderkomen vonden. In

October van hetzelfde jaar overleed ook Burgemeester Backer, en daarna werd dan ook last gegeven, den bouw met de meeste kracht voort te zetten.

De Engelsche oorlog maakte echter, dat de welvaart te Amsterdam sterk afnam, en de Regenten schenen eenigszins te beseffen, dat het op 't volk geen goeden indruk zou maken, als zij zagen, hoe een werk van weelde in zulke slechte tijden voortgezet werd.

Op 27 Juni 1653 werd dan ook besloten: „Ten opsichte van de quade tijden ende de schaersheyt van de finantiën op de thesorie, is geresolveert, dat het stadthuys, in plaats van 2 estagien hoogh, soo als het is geprojecteert te maecken, niet hoogher en sal syn als eene, volgers d'afteyckeninge, den Raedt daervan gheëxhibeert. Ende is teffens daerby geresolveert, dat dese Resolutie ten hoogste streckende tot mesnage, met een posterieure Resolutie niet en sal connen worden geëverneert."

Toch kochten Thesaurieren in ditzelfde jaar de benoodigde Bremer en Bentheimer steen, om de tweede „estagie" te kunnen bouwen, terwijl Quellijn, die sedert 1650 met het vervaardigen van de beeldhouwwerken in zijne werkplaats op de Keizersgracht bij het Molenpad begonnen was, in hetzelfde jaar nog de groote beelden tot versiering der galerijen, de Vierschaar, enz. voltooide. Ook zagen wij reeds, hoe Van Campen in 1653 en 54 op stadskosten langen tijd te Amsterdam vertoefde, om de plans voor den verderen bouw uit te werken.

In 1654 ging men met bouwen voort, en op 10 Februari 1655 kwam de Vroedschap zelfs op het besluit, om het gebouw niet te voltooien, terug. Het terugkomen op Raadsbesluiten achtte men dus in de XVIIe eeuw niet zoo schadelijk voor het prestige als thans!

Op 23 Juli deden Burgemeesteren aan de XXXVI Raden weten, „dat sij met Schepenen verordineerd hebben, om aenstaenden Donderdach aldaer sessie te nemen ende deselfde, neffens den Raet ende Out-Raet middachs te maeltijt te tracteren."

Zoo trok men dan op Donderdag 29 Juli 1655 naar het nieuwe Stadhuis, en dat wel in een statige optocht. De stoet, wier samenstelling veel hoofdbreken had gegeven, daar men het over de rangen der Regenten niet eens kon worden, vertrok van het Prinsenhof en kwam in goede orde in 't nieuwe gebouw aan.

Gereed was het Stadhuis nog in geenen deele, want slechts voor het uitwendige van het gebouw was zorggedragen. Alleen de Vierschaar bezat reeds haar marmertooi, doch de overige vertrekken, ook de groote zaal, waren nog zoo goed als onversierd. De tweede verdieping, met de Krijgsraadkamer, was nog niet voltooid en de koepeltoren ontbrak nog.

Toen Jacob van Campen in 1657 overleed, had hij zelfs nog geen teekeningen voor de Krijgsraadkamer gemaakt, waarom Pieter Post daarmede belast werd. De daken waren, bij de groote haast, die bij het voltooien van het gebouw gemaakt was, niet met de noodige zorgvuldigheid bewerkt, en nog slechts met roode pannen gedekt. Eerst na 1685 werden de noodige leien tot afdekking gekocht; de vernieuwing van de kap van de Burgerzaal vond eerst na 1700 plaats.

De frontispiesen zijn door Quellijn in de jaren 1656 en 1657 voltooid. De bouw van den toren werd eerst aangevangen in 1664, en tevens het vervaardigen van het klokkenspel op 1 April van dat jaar aan den bekenden Hemony opgedragen.

Eigenaardig is het, dat in 1656, toen het uitwendige van het gebouw nog verre van voltooid was, reeds aan Govert Flinck het maken van schilderijen voor de Raadzaal werd opgedragen.

Langzamerhand vermeerderden de kunstwerken in het Raadhuis, en nadat de wanden van de Burgerzaal en galerijen in 1697 door Simon Vennekool met platen van wit Siciliaansch marmer bekleed waren, kon men het weidsch gesticht voor voltooid houden.

Wij hebben het niet ondienstig geacht, een en ander omtrent de stichting van het vermaard Amsterdamsch Stadhuis opnieuw in herinnering te brengen. Wie meer hiervan wil weten, verwijzen wij naar het boekje, in den aanvang dezes vermeld.

Wij kunnen niet eindigen, zonder nogmaals den wensch te hebben uitgesproken, dat het Stadhuis weer aan zijn oorspronkelijke bestemming moge worden teruggegeven, al ware het slechts, indien er geen localiteit genoeg voor al de stedelijke bureau's in te vinden mocht zijn, om bij plechtige of feestelijke gelegenheden dienst te doen, terwijl dan voor de overige vertrekken allicht een nuttige bestemming te vinden zou zijn.

Ontdaan van al de wansmakelijke bijvoegsels uit den Franschen tijd, treuriger gedachtenisse, zouden wij dan het gebouw weer in zijn oorspronkelijken luister zien.

De versregels van Huygens bij de inwijding van „'s werelts achtste wonder:"

Van soo veel heerlykheids tot soo veel nuts ghebracht"

klinken bij het ledigstaand gebouw als een parodie!

Mogen wij spoedig, met een kleine variant op Potgieters bekend gedicht, kunnen zeggen:

De Stelmaagd zetelt weer ter stee
Waar nog haar beeld, Vorstin der Zee
Alleen om harentwil gedwee
De wintermonst'ren zich ziet buigen,
Godinnen off'raressen zijn,
Neptunus en zijn tritons juichen!

PRIJSVRAAG VOOR DEN OORSPRONGBOUW TE UTRECHT.

De Jury tot beoordeeling der 37 antwoorden, ingekomen op de prijsvraag van de Maatschappij de Oorsprongbouw te Utrecht, en bestaande uit de heeren: G. J. de Jongh, Directeur der Gemeentewerken te Rotterdam, W. J. Brender à Brandis, Directeur der Gemeentewerken te Maastricht, en L. Rosseels, Park-architect te Leuven, heeft met eenparige stemmen den uitgeloofden prijs van *f* 1000 toegekend aan het ontwerp, ingezonden onder het motto *La Source*.

Bij de opening van het naambriefje is gebleken, dat de ontwerpers van dit plan zijn: de heeren W. C. A. Hofkamp, Hoofdopzichter bij de Gemeentewerken te Nijmegen, en D. Semmelink, Architect te Nijmegen.

De prijsuitschrijvers zullen Zondag en Maandag 14 en 15 Maart a. s., op den Oorsprong, aan belanghebbenden de gelegenheid geven, om de ingekomen plans te bezichtigen, en het Rapport der Commissie van beoordeeling zal daarbij ter lezing liggen.

Dat rapport, ons door de Directie der genoemde Maatschappij welwillend toegezonden, luidt als volgt:

De ondergeteekenden:
G. J. de Jongh, Directeur der Gemeentewerken te Rotterdam,
W. J. Brender à Brandis, Directeur der Gemeentewerken te Maastricht en
L. Rosseels, Park-architect te Leuven,
door de Maatschappij »de Oorsprongbouw" te Utrecht uitgenoodigd tot het beoordeelen der antwoorden, ingezonden op de uitgeschreven prijsvraag voor den aanleg en de bebouwing van het *Oorsprong-park*, hebben de eer hieronder den uitslag van hun onderzoek mede te deelen.

In hunne handen zijn gesteld 37 ontwerpen onder de navolgende motto's:

N°.	1.	Le voilà.
»	2.	Tuin Architectuur. } van denzelfden ontwerper.
»	3.	Architectura. }
»	4.	Ubi bene, ibi patria.
»	5.	Wapen van Amsterdam.
»	6.	Metamorphosen.
»	7.	Eenvoud is de ware schoonheid.
»	8.	Trajectum (met 9 teekeningen).
»	9.	In magnis voluisse sat est.
»	10.	Kent.
»	11.	M. E.
»	12.	Arbeid.

N°.	13.	Ultrajectum.
»	14.	l'Avenue.
»	15.	Beter.
»	16.	Croquis.
»	17.	Rika.
»	18.	La Source.
»	19.	Wedstrijd.
»	20.	Elisabeth.
»	21.	Twintig.
»	22.	S. J. J. N.
»	23.	Ville giatura.
»	24.	Nedersticht.
»	25.	Den Oorsprong.
»	26.	J. B. D.
»	27.	Hoop doet leven.
»	28.	Heim.
»	29.	Wapen van Utrecht.
»	30.	Champion.
»	31.	Architectura & Flora. } van denzelfden inzender.
»	32.	Flora & Architectura. }
»	33.	Sphynx.
»	34.	Excentrique.
»	35.	Eldorado.
»	36.	Elk huis heeft zijn kruis.
»	37.	Trajectum (met 4 teekeningen).

Na grondig onderzoek van alle ontwerpen en in verband met de bepalingen, vervat in het programma voor de prijsvraag, zijn de hieronder genoemde plans met eenparige stemmen, volgens de rangorde, als de besten bevonden:

N°. 18 onder het motto »La Source".
» 19 » » » »Wedstrijd".
» 25 » » » »Den Oorsprong".
» 37 » » » »Trajectum".
» 11 » » » »M. E".

Bij het ontwerp »La Source" is volkomen rekening gehouden met den bestaanden toestand van het buiten en met de daarop staande beplanting, zoodat slechts 4 boomen zullen behoeven geveld te worden, terwijl de aanbouw, geheel in overeenstemming met het bestaande gebouw, op doelmatige wijze is aangebracht.

Door de plaatsing van slechts eene dubbele villa tusschen het bestaande gebouw en de Maliebaan, wordt het uitzicht voor de geprojecteerde woningen langs de Westzijde van het bouwterrein slechts onbeduidend belemmerd, terwijl de scheiding der 2 villa-terreinen door de waterpartij zeer smaakvol wordt tot stand gebracht.

De plaatsing van een aaneengesloten rij heerenhuizen volgens een gebroken lijn langs de westzijde van het terrein, is niet slechts voordeelig in het belang der Maatschappij, maar tevens wordt daardoor verkregen het maskeeren der achtergevels van de huizen, welke buiten het bouwterrein langs de nieuwe geprojecteerde dwarsstraat zullen gebouwd worden.

Volgens dit ontwerp zal eene behoorlijke en smaakvolle verbinding daargesteld worden tusschen de Biltstraat en de Maliebaan.

Wat de indeeling betreft, zoowel van den aanbouw als van de nieuw geprojecteerde woningen, vermeent de Jury, dat op uitmuntende wijze partij getrokken is van het beschikbare terrein, terwijl tevens daarbij rekening gehouden is met de ligging deser huizen langs een park.

Ten opzichte van den geprojecteerden verbindingsweg tusschen de villa's en de heerenhuizen merkt de Jury op, dat deze bij de uitvoering breeder moest worden aangelegd, met weglating of eventueele wijziging van het perk met fontein, op het plan voorkomende.

Met inachtneming der bovenstaande opmerking, vermeent de Jury, dat door den ontwerper aan alle eischen van het programma is voldaan en dat het plan voor directe uitvoering vatbaar is.

Omtrent de overige plans merkt de Jury nog het volgende op:

Het plan »Wedstrijd" is ruim opgevat, wat de verbinding betreft tusschen de Maliebaan en de Biltstraat.

Aan het bestaande buiten wordt echter door de geprojecteerde villa's afbreuk gedaan, terwijl in het algemeen, het plan voor exploitatie minder voordeelig schijnt.

Het plan »Den Oorsprong" behoort, wat het tracé van het park betreft, tot de besten der ontwerpen, maar de exploitatie der terreinen is met het oog op het onderhoud van het park, zeer moeilijk en kostbaar.

Het plan »Trajectum" is eveneens ruim van opvatting, doch de waarde van de bestaande villa, zoowel als van de geprojecteerde heerenhuizen, wordt door den bouw van een te groot aantal villa's aanmerkelijk verminderd; ook is de gekozen rechte richting voor de verbindingstraat tusschen Biltstraat en Maliebaan minder gelukkig.

Het plan »M. E." is verdienstelijk, doch minder voordeelig voor de exploitatie, terwijl het gezicht uit het park op de achtergevels van de huizen langs de Weijstraat en langs de dwarsstraat eveneens als een gebrek van het plan is aan te merken.

Ook vermeent de Jury het plan »Champion" niet onvermeld te mogen laten, daar zoowel de keurige uitvoering der plans als de architectonische behandeling der gebouwen zeer verdienstelijk zijn.

Ten slotte kent de Jury met eenparige stemmen de uitgeloofde premie toe aan het ontwerp, ingezonden onder het motto *La Source*.

Aldus opgemaakt,
Utrecht, 7 Maart 1886.
(geteekend) G. J. de Jongh,
» Lievin Rosseels,
» Brender à Brandis.

De uitslag van den gehouden wedstrijd is gunstiger geweest dan wij reden hadden te veronderstellen. De Directie der Maatschappij »de Oorsprongbouw" heeft flink gehandeld door zoowel de namen der leden van de Jury als het rapport van beoordeeling bekend te maken, den uitgeloofden prijs toe te kennen en de ingekomen antwoorden tentoon te stellen. Wij houden ons overtuigd, dat de deelneming nog grooter zou geweest zijn, als de Directie had kunnen goedvinden, bij het uitschrijven van de prijsvraag, bepalingen op te nemen omtrent de samenstelling van de Jury, het houden der tentoonstelling en het openbaar maken van het rapport van beoordeeling, vooral als daarbij de verzekering gegeven was, dat de prijs aan het bestgekeurd ontwerp zou worden toegekend.

Redactie.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling Groningen.

Vergadering van 5 Maart 1886.

Het Bestuur, dat reeds lang had uitgezien naar middelen, die de Afdeeling het mogelijk kunnen maken om op een meer ruimen voet werkzaam te zijn, bracht eene concept-circulaire ter tafel, strekkende tot opwekking om als donateur tot de Afdeeling toe te treden.

De discussie hierover nam een groot deel van den beschikbaren tijd in beslag, zonder dat een besluit genomen werd, en men hield daarom de zaak tot een volgende vergadering aan.

Daarna kwam in behandeling de vraag, of het niet wenschelijk zou zijn des Zondags een leestafel kosteloos ter beschikking van het publiek te stellen, evenals met de kunstbeschouwingen van plaatwerken geschiedt.

Besloten werd daarmede een proef te nemen op Zondag 7 Maart e. k.

Bij gebrek aan tijd moest eene aangekondigde lezing tot de volgende vergadering worden uitgesteld.

De kunstbeschouwing en leestafel, j.l. Zondag van 12—4 uren gehouden, trokken 25 bezoekers.

De tafel was voorzien van werken, waaruit vooral ook de werkman veel tot zijne leering kon trekken.

Afdeeling 's-Gravenhage.

Vergadering van Vrijdag 12 Maart 1886.

In de hedenavond gehouden vergadering werden de notulen der vorige gelezen en goedgekeurd, waarna medegedeeld werd:

1°. dat de heeren Van Malsen en Van Lith benoemd zijn tot afgevaardigden bij de Commissie voor de oprichting van een Industrie-museum;

2°. dat op de door de Afdeeling uitgeschreven prijsvraag van een getuigschrift voor bekroningen, ontvangen was één antwoord, ter beoordeeling waarvan als Jury-leden benoemd zijn de heeren Koelman, Stortenbeker en Rossen.

3°. dat ontvangen is een kalender van het Genootschap »Architectura et Amicitia."

Daarna hield de heer Philips eene verhandeling over de hardsteen, genaamd Petit granit, waarvan de schoonste soort geleverd wordt door de groeven van Escaussines en Soignies.

Als aanbeveling bracht spreker onder de aandacht, dat deze soort geen vocht opslorpt, niet bevriest en elken invloed der atmosfeer weerstaat; verder dat het weerstandsvermogen dat der beste granietsoorten nadert, zijnde dit 792 à 844 K.G. per c.M^1^, en zelfs het graniet van Normandie (het beste van Frankrijk) in dit opzicht overtreft, daar dit een weerstandsvermogen heeft van 707 K.G.

Een niet gering te schatten voordeel van het Petit granit bestaat in de groote afmetingen, waarin het te verkrijgen is, want er zijn reeds steenen geleverd van 8 tot 12 M. lengte bij 2 tot 3 M. breedte, onberispelijk van kwaliteit en schoon van kleur.

Het gewicht per M^3^ bedraagt 2700 K.G.

Hieraan knoopte spreker eene beknopt overzicht der mijnexploitatie vast, waarbij zeer veel wetenswaardigs werd medegedeeld aangaande de ontwikkeling der middelen, om die exploitatie zoo voordeelig mogelijk te maken.

Naar aanleiding dezer verhandeling ontstond eene zeer genomeerde bespreking over het onderwerp, waarbij de Vergadering nog menige opheldering en toelichting ontving.

Na met algemeenen bijval den spreker dankgezegd te hebben, sloot de Voorzitter de vergadering.

AFDEELING LEEUWARDEN.

Vergadering van Vrijdag 12 Maart 1886.

Na lezing en vaststelling der notulen van de vorige bijeenkomst, wordt mededeeling gedaan van een ingekomen schrijven der Vereeniging *Arti et Industriae* te 's-Hage, met eenige stukken betreffende de te houden vak-tentoonstelling, behelzende het verzoek tot medewerking, waartoe de leden worden opgewekt.

Een lid der Afdeeling had een viertal vragen ingezonden, betreffende het gebruik van Waalsteen en Friesche steen, het uitslaan van nieuwe muren en het gebruik van kunstzandsteen; tengevolge hiervan wordt voorgesteld eene commissie te benoemen om daarover rapport uit te brengen, waartoe de heeren Ten Doesschate, Stoett en Vermeulen worden gekozen. Voorts was ingekomen een schrijven van den heer F. van de Loo te Bemmel, tot begeleiding van verschillende monsters nageperste Waalsteen, door dien heer gefabriceerd. Omtrent de vragen van genoemden heer wordt besloten deze voor kennisgeving aan te nemen, wijl reeds het meerendeel der leden, op eene vergadering der Vereeniging «Nijverheid», met eene zelfde inzending had kennisgemaakt. Bovendien acht men het gevaarlijk eene goed- of afkeuring uit te spreken over eene nieuwe vinding, waarvan nog geen ervaring is opgedaan.

Voorts wordt nog tijd beschikbaar was, doet de Voorzitter eenige mededeelingen omtrent het rioolstelsel van Liernur en de bekende resultaten, door de toepassing daarvan verkregen, welke met belangstelling worden aangehoord en waarvoor den heer Noordendorp bij monde van den Vice-voorzitter wordt dankgezegd; tevens voegt de heer Stoett hierbij eenige waardeerende woorden aan den Voorzitter voor de vele bemoeiingen in zake de Afdeeling, die hij zich ook dezen winter heeft getroost, waarop eene luide toejuiching volgde.

Hierna sluit de heer Noordendorp, met een woord tot afscheid aan de leden, de laatste vergadering van dit seizoen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-GRAVENHAGE. Tot leden der Commissie voor de behartiging der belangen van Nederlandsche kunstenaars, die hunne werken naar Berlijn opzenden voor de aldaar vanwege de Koninklijke Academie van Schoone Kunsten te houden tentoonstelling, zijn door Z. M. den Koning benoemd de heeren: D. A. C. Artz, kunstschilder te 's-Gravenhage, C. Cunaeus, kunstschilder te Amsterdam, J. C. Greive Jr., kunstschilder te Amsterdam, Josef Israëls, kunstschilder te 's-Gravenhage, J. H. Maschhaupt, kunstschilder te Amsterdam, F. P. ter Meulen, kunstschilder te 's-Gravenhage, en Geo Poggenbeek, kunstschilder te Amsterdam.

— De heer J. Ph. Koelman, Directeur van de Academie te 's-Hage, zal mede deel uitmaken van de Jury voor de beoordeeling van de ontwerpen voor een monument, ter nagedachtenis van wijlen den heer H. P. Vogel.

ROTTERDAM. Op de drie prijsvragen, door de Afdeeling der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst uitgeschreven, zijn in het geheel 15 antwoorden ingekomen en wel op de eerste: *Ontwerp van eene villa op een heuvelachtig terrein* tien stuks, als: 1 motto Postzegel (1 cent); 2 Carolina; 3 Maria; 4 Rustoord; 5 Maas; 6 Werkgebrek; 7 De Improviso; 8 Mignon; 9 A. Z.; 10 Es war eine alte Geschichte, doch bleibt Sie immer neu.

Op de tweede prijsvraag voor een *houten gebouwtje* (kiosk) *tot verkoop van dagbladen, en met twee cellen voor openbare telephoon-posten* kwamen 3 antwoorden in, als: 1 Figaro, 2 Vooruitgang en 3 Cirkel, terwijl op de derde, waarbij het opmeten en in teekening brengen van het *Poortje aan de Hoogstraat N°.* 89 gevraagd werd, twee teekeningen werden ingeleverd, als: 1 1813 en 2 de Maas.

UTRECHT. De jaarlijksche algemeene vergadering der Vereeniging van Nederlandsche Steenfabrikanten werd Donderdag 4 dezer gehouden en door den Onder-voorzitter, den heer Jules van Hasselt uit Kampen, gepresideerd. Aan het verslag ontleenen wij dat de drukkende toestand der tijden aanleiding heeft gegeven tot het stichten der Vereeniging, waarvoor de grondslagen den 26 Maart 1884 te Zwolle werden gelegd, zoodat reeds in September van dat jaar de statuten op eene bijeenkomst te Arnhem konden worden vastgesteld.

Het hoofddoel is strijd tegen het gebruik van Duitsche steen hiertelande, en dit is ten deele bereikt, daar er thans slechts eene luttele hoeveelheid wordt aangevoerd in vergelijking met vroegere jaren. Het weren van Belgische steen geeft meer bezwaar, daar de lage prijzen nog tal van afnemers in Zeeland en Noordbrabant lokken, al moet erkend worden dat het aantal vermindert, sedert de overtuiging zich vestigt, dat de Hollandsche steen eene grootere deugdelijkheid heeft. Aan de opgaven, door de steenfabrikanten ten verzoeke van het Bestuur verstrekt en ten getale van 274 ingekomen, ontleenen wij de volgende cijfers omtrent de fabricage der verschillende soorten:

in 1883	werden gemaakt	967	millioen,
» 1884	»	» 808	»
» 1885	»	» 689	»

zoodat de productie sinds 1883 ongeveer een derde verminderd is. Men beschouwe deze uitkomst geenszins ongunstig, want de vraag naar steen was niet zoo groot, sedert er minder gebouwd wordt, en er bestond overproductie. Juist door tijdelijk minder steen te maken komt men op den goeden weg.

De volgende samenkomst zal te Nijmegen plaatshebben en wel in de maand Maart, daar dit voor de steenbakkers een goed gekozen tijdstip is.

UTRECHT. In de laatste zitting van de Gemeenteraad werd het nieuwe universiteitsgebouw besproken naar aanleiding van een voorstel, om nog een perceel op 't Munsterkerkhof aan te koopen en wel dat, waarin thans het Leesmuseum gevestigd is. Ten slotte werd het volgende voorstel aangenomen:

»De Raad besluite voorloopig het (bedoelde) huis niet aan te koopen, doch Burgemeester en Wethouders uit te noodigen, de beide bouwmeesters twee plans en teekeningen te laten opmaken, het eerste zonder en het tweede met (bedoeld) huis en terrein, met eene vaste begrooting van alle onkosten voor de geheele inrichting op beide wijzen".

In afwachting, dat de bouwmeesters aan die opdracht zullen hebben voldaan, blijft dus de verdere behandeling der zaak aanhangig.

GRONINGEN. Op de door de Vereeniging ter bevordering der Bouwkunst uitgeschreven nationale prijsvraag voor een diploma van de vereeniging zijn 8 ontwerpen ingekomen onder de volgende motto's: *Aanmoediging*; 1500—1540; *B. K.* (buiten mededinging); *Phoenix*; *Concordia*; *Diplome*; *Hein* en *A.* De Jury bestaat uit de heeren A. de Vries, J. Peddemors en J. Nieuwenhuis.

HAARLEM. Het huldeblijk dat door den Senaat, namens het Delftsch studentencorps, aan den voormaligen hoogleeraardirecteur der Polytechnische school, Dr. J. Bosscha Jz., is aangeboden, bestaat in een buste van Christiaan Huijgens, van Carrarisch marmer, staande op een voetstuk van Rosso di Levant, waarop de inscriptie »*Aan Professor Dr. J. Bosscha 70. 1885. Het Delftsch Studentencorps.*" Het prachtige stuk is vervaardigd door Antonio Trilli te Florence en weegt 585 K.G.

DORDRECHT. De Afdeeling Dordrecht der Vereeniging tot bevordering van Fabricks- en Handwerksnijverheid hield Lt. Zaterdag eene vergadering, waarin eenige besluiten betreffende het waarborgfonds voor de aanstaande tentoonstelling van gastoestellen genomen werden. Vervolgens werd een onderwerp ter tafel gebracht, door het Hoofdbestuur aan de Afdeelingen toegezonden, n. l. »de wenschelijkheid om eene Vereeniging op te richten, tot organisatie der wedstrijden, die in verschillende plaatsen nu en dan gehouden worden, speciaal met het oog op de omstandigheid, dat de ondervinding, eenmaal opgedaan, aan volgende wedstrijden ten goede komt, zoodat langzamerhand meer stelselmatig en met meer vrucht zal kunnen worden te werk gegaan".

Na eenige discussie wordt bij acclamatie aangenomen het voorstel van den heer Van Dorsser om het Hoofdbestuur te antwoorden, dat, naar het oordeel der Afdeeling, de wedstrijden voor werklieden geheel door plaatselijke toestanden worden geregeld en beheerscht, zoodat het moeilijk is deze aan vaste wetten te onderwerpen. Desniettegenstaande verklaart de Afdeeling zich bereid, steeds de noodige inlichtingen te geven, zoo dikwerf die haar gevraagd zullen worden.

LEIDEN. Commissarissen der Koninklijke Nederlandsche Grofsmeederij hebben op het tweetal voor de benoeming van een directeur geplaatst, de heeren: C. Bonger, ingenieur aan genoemde inrichting, en C. G. Meerburg, technisch adviseur te Amsterdam.

Uit dit dubbeltal moet door aandeelhouders eerstdaags een benoeming worden gedaan.

LEMMER. Aan den heer H. Woudstra alhier is eervol ontslag verleend als opzichter bij de dorpsreiniging.

BEETSTERZWAAG. De betrekking van opzichter over den kunstweg Bergum—Heerenveen op eene jaarwedde van *f* 600 is vacant, en zoo mogelijk zal deze vereenigd worden met die van gemeente-architect te Opsterland op *f* 800 tractement. Sollicitanten wenden zich vóór 17 dezer tot den Burgemeester van Opsterland.

DEUTICHEM. **Aandeelhouders in de Bouwvereeniging alhier besloten over 1885 een dividend van 5 pCt. uit te keeren, en opnieuw bouwterrein aan te koopen voor den bouw van minstens vier villa's. De 20 serie is daarvoor bijna volteekend.**

— In een buitengewone vergadering van aandeelhouders der Maatschappij tot Exploitatie van het Noordzeebad Wijk-aan-Zee is het Bestuur gemachtigd, om door het sluiten eener hypotheek van ten hoogste *f* 8000 op een boerderij en eenige stukken grond, in de oogenblikkelijke behoefte aan bedrijfskapitaal te voorzien. Een voorstel tot vermindering van het kapitaal werd verdaagd, omdat minder dan drie vierden der aandeelen vertegenwoordigd waren.

CORRESPONDENTIE.

Het verslag der vergadering van de Vereeniging *Bouwkunst en Vriendschap* wordt in een volgend nommer opgenomen.

ADVERTENTIEN.

Ambachtsschool.

Aan de Ambachtschool te *Rotterdam* wordt gevraagd een **BOUWKUNDIGE** voor het geven van **Onderwijs in het bouwkundig Teekenen.** Kennis van Werktuigkundig Teekenen strekt tot aanbeveling. Zij die voor deze betrekking in aanmerking wenschen te komen, vervoegen zich bij den Directeur vóór 17 Maart a. s.

HET BESTUUR.

Rotterdam, Maart 1886.

Gemeentewerken van Bergen-op-Zoom.

AANBESTEDING.

Op **Maandag den 22ste Maart 1886**, des middags ten 12 ure, zal door **Burgemeester en Wethouders** van *Bergen-op-Zoom*, in bijzijn van den **Hoofdingenieur** van den **Provincialen Waterstaat** van *Noordbrabant*, worden

AANBESTEED:

Het onder profil brengen der Aardebaan van Bergen-op-Zoom naar Moerstraten, het daarna bestraten dier baan met Feluikeien en het uitvoeren van diverse daarmede in verband staande werkzaamheden.

Begroting *f* 52403,—.

Deze aanbesteding zal geschieden bij enkele inschrijving.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage op het Raadhuis te *Bergen-op-Zoom*, waar de bestekken tegen *f* 0.50 per exemplaar te verkrijgen zijn.

De aanwijzing zal plaats hebben op **Woensdag** den 17 Maart 1886 des voormiddags ten 10½ ure; samenkomst ten **Raadhuize.**

Nadere inlichtingen te bekomen ten kantore van den Architect R. H. C. VAN SOMEREN te *Bergen-op-Zoom*.

Bergen-op-Zoom, den 10 Maart 1886.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
A. J. L. DE ROOCK.
De Secretaris,
L. M. MAGNÉE.

EGROT & ZOON,
Ingenieurs en Constructeurs
PARIJS.

15 *Bronzen*, *Zilveren en Gouden Medailles*, 3 *Eerediploma's*. *Amsterdam* 1883 *Eerediploma*.

Fabrickanten van Compleete
Stoomkook-Inrichtingen
ten dienste van *Hotels*, *Gasthuizen*, *Kazernes*, *Gevangenissen*, etc.

Vertegenwoordiger voor Nederland
A. OROBIO DE CASTRO,
SINGEL 471, *AMSTERDAM*.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

Als **ONDERBAAS, OPZICHTER** of **TEEKENAAR** wenscht een jong man plaatsing bij **gebouwen, sluis-** of andere **waterwerken** of **waterleidingen**, zijnde in zoodanige betrekking de laatste jaren steeds werkzaam geweest; was vroeger **TIMMERMAN.** Adres letter B bij den Boekh. J. N. PL. VAN BALEN te *Alkmaar*.

AANBESTEDING BRUG.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *HAARLEM* zullen op **Donderdag 25 Maart 1886**, 's namiddags ten 2 uur ten Raadhuize der gemeente in het openbaar **aanbesteden:**

Het maken en daarstellen van eene ijzeren draaibrug met gemetselde landhoofden, pijler en vleugelmuren over het Spaarne ter vervanging van de bestaande Melkbrug te Haarlem.

Raming *f* 54700.

Bestek en Voorwaarden liggen ter lezing op de Gemeente-Secretarie op alle werkdagen van 10—4 uur en aan het **Bureau van gemeentewerken** des morgens van 9—12 uur.

Te beginnen **Donderdag 4 Maart 1886**, zijn gedrukte Exemplaren op de Secretarie verkrijgbaar ad 50 cent per stuk en zoolang de voorraad strekt, de teekeningen aan het Bureau van Gemeentewerken tegen betaling van *f* 2.50 per stel.

Plaatselijke Aanwijzing op **Vrijdag 19 Maart 1886**, 's morgens 10 uur.

Inlichtingen worden gegeven aan het **Bureau van Gemeentewerken** tusschen den dag der aanwijzing en dien der besteding op werkdagen 's morgens tusschen 9 en 10 uur.

Haarlem, 25 Februari 1886.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
E. A. JORDENS.
De Secretaris,
A. A. LAND.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Woensdag den 24 Maart 1886**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het Bouwen van eene SCHOOL met WONING aan de Boomgaardstraat.

Bestek, voorwaarden en teekening liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Haastelijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam* en zijn tevens voor *f* 1 verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers, *Hoogstein* 73.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld Timmerhuis. De aanwijzing in loco zal plaats hebben op *Donderdag* den 18 *Maart* 1886, des voormiddags ten 11 ure.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en anders *als* of *niet* tropische producten;
Reiniche en Expansereude Stoomverkappen,
GEBOUWEN in **Scherpstock** en **alle andere** bouwwijze, **geheel in ijzer** of **ijzer met hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & Cº., te Dordrecht.
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **rijwielsleeding** en **dakbedekking** passklaar.
Galvaniseering op Leen.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en Cementtegels.
Groote voorraden.

Provinciale Waterstaat
VAN
FRIESLAND.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag, den 19de Maart 1886**, des namiddags ten een ure, zal in het gebouw van het Provincial Bestuur te *Leeuwarden*, overeenkomstig §§ 434 en 435 der A. V., bij *enkele inschrijving* worden **aanbesteed:**

Het verbeteren en kanaliseeren van de rivier „de Tjonger", le gedeelte, in twee perceelen en in massa.

Raming 1e perceel *f* 35550.—
2e » » 204850.—

Het bestek ligt ter lezing in voornoemd gebouw. Gezegelde formulieren voor inschrijvingsbiljetten zijn tegen betaling van 25 cs bedekken tegen betaling van *f* 2,50 op het bureau van den Prov. Hoofd-Ingenieur verkrijgbaar.

De noodige aanwijzing wordt gedaan op **Dinsdag 16 Maart e. k.**, des voormiddags 11 uro, uitgaan van *Oudeschoot*.

Voorts zijn nadere inlichtingen te bekomen bij den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat te *Leeuwarden*.

Leeuwarden, 3 Maart 1886.

De Commissaris des Konings in de Provincie Friesland,
VAN HARINXMA THOE SLOOTEN.

AANBESTEDING SCHOOLMEUBELEN.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *HAARLEM* zullen op **Donderdag den 18de Maart, ek.** 's namiddags ten 2 ure, ten Raadhuize der Gemeente bij enkele inschrijving **aanbesteden:**

Het LEVEREN en PLAATSEN van MEUBELEN in de in aanbouw zijnde School aan het Molenpad hoek Wijde Geldelozepad. (Raming *f* 2900.—)

De voorwaarden liggen ter lezing ter Gemeente-Secretarie op alle werkdagen van des voorm. 10 tot 's nam. 4 ure, terwijl de noodige inlichtingen kunnen worden verkregen aan het Bureau van gemeentewerken op alle werkdagen des voorm. tusschen 9 en 10 ure.

Haarlem, 4 Maart 1884.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
E. A. JORDENS.
De Secretaris,
A. A. LAND.

Aanbesteding.

Op **Dinsdag den 23 Maart 1886** des n.m. ten 2 ure in het Hôtel DE GOUDEN LEEUW door het Algemeen Burgerlijk Armbestuur: het *St. Catharina's Gasthuis en Weeshuis* te *Grave*.

Het slechten van een gedeelte der voormalige Vesting, gelegen tusschen de Brugstraat, Pogelbrug en de Buitengracht.

Te verwerken grond ongeveer 10000 M³.
Breekwerk » 5750 »

en het maken van Kunstwerken als vier steenen Bruggen, twee Sluizen en een Riool.

Bestek en teekeningen liggen van af 10 Maart ter inzage in voornoemd Hôtel en zijn aldaar verkrijgbaar, zoolang de voorraad strekt, het bestek à *f* 1.— en de drie teekeningen à *f* 3.— per stel.

Aanwijzing op het terrein Maandag 22 en Dinsdag 23 Maart van 9 tot 12 ure, door den Architect C. A. VAN LITH te *Grave*.

De Rentmeester, J. W. LUYCKX. *De President*, W. FRIESEN.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek.
SINZIG a/Rijn.

Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zoeals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.

Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland

Firma **MARTIN & C°., Amsterdam.**

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BAZALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Bazalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Faneonval-, porphier- en bazaltkeien.

Behangselpapieren en Décors.
J. WIJDOOGEN Jz.
Hofleverancier van Z. M. den Koning.
10 Leliegracht, Amsterdam.

DÉCORATIEF VOOR WANDEN EN PLAFONDS IN OLÉOGRAPHIE.
Nieuwe uitvinding.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK van

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN**
voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.
EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.
FABRIEK TE **AMSTERDAM** **Beltweg N°. 3.**
TRADE MARK.
NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren. Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN,
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Dr., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Drieloningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden *of wel 10 gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagmorgen aangenomen
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als gewoon lid zijn voorgesteld: de heer F. G. F. G. Tissot, door de heeren Jan Springer q.q. en F. J. Bremmer Hzn., en het buitenlid de heer N. Nelis, door de heeren Jan Springer en Th. G. Strengers q.q.

2°. Heeren leden wordt bericht, dat met het innen der contributiën een aanvang is gemaakt.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

Omtrent de Tentoonstelling van Schoone Kunsten te Berlijn is het Bestuurders aangenaam, te kunnen mededeelen, dat zij de heeren I. Gosschalk, architect, en J. A. Schuurman, Directeur der publieke werken der gemeente Amsterdam, hebben uitgenoodigd een Commissie te vormen, waaraan het regelen der Nederlandsche inzending zal worden opgedragen; aan hen is toegevoegd de Voorzitter van het Genootschap, die het Secretariaat der Commissie op zich heeft genomen.

Met het oog op de betrekkelijk geringe wandvlakte, heeft de Commissie gemeend de inzending niet algemeen te kunnen maken, maar zich te moeten beperken tot het doen van uitnoodigingen, bij circulaire hieronder vermeld. Zij, die deze circulaire niet mochten ontvangen en genegen zijn aan deze tentoonstelling deel te nemen, worden dringend verzocht daarvan mededeeling te doen aan bovengenoemde Commissie.

Bestuurderen voornoemd:
De Voorzitter,
Jan Springer.
De 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

Amsterdam, 22 Maart 1886,

Weledelgestrenge Heer.

Gevolg gevende aan het verzoek van het Genootschap *Architectura et Amicitia*, hebben de ondergeteekenden de eer U mede te deelen, dat zij zich tot een Commissie vereenigd hebben, tot het voorbereiden en zoo mogelijk tot stand brengen eener verzameling van werken van Nederlandsche architecten, ter inzending op de aanstaande Jubileumtentoonstelling te Berlijn. Daar de plaatsruimte te zeer beperkt is (slecht 45 M²), hebben zij, tot hun leedwezen, de gelegenheid tot inzending niet algemeen kunnen maken, maar zich beperkt tot het doen van uitnoodigingen aan diegenen der collega's, uit wier werken men zich een voorstelling kan vormen van hetgeen op architectonisch gebied in de laatste jaren heeft plaatsgevonden.

Aldus in den geest en in overeenstemming handelende met de desbetreffende Commissie uit de „Architecten-Verein" te Berlijn, hebben zij de eer zich tot u te wenden met het verzoek, vóór of uiterlijk op 15 April 1886 aan het adres van den Secretaris, den heer Jan Springer, Nieuwe Achtergracht N°. 42 alhier, te mogen ontvangen photographieën of krachtig uitgevoerde teekeningen, liefst in perspectief, vergezeld van één voornamen plattegrond of hoogstens twee plattegronden op kleine schaal.

Zij stellen u beschikbaar ....kaders, ieder hoog 0.50 en breed 0.50 M.

Daar deze door de zorgen der ondergeteekenden in een passe-partout zullen worden gezet met bijvoeging van een opschrift en naamsvermelding, verzoeken zij om op de in te zenden photographieën of teekeningen het opschrift weg te laten, en alleen nauwkeurig te willen opgeven hetgeen als opschrift gewenscht wordt.

Beleefd verzoeken zij u, zoo spoedig mogelijk invulling en franco toezending van bijgaand biljet vóór of uiterlijk op 1 April 1886, evenzeer aan bovengenoemd adres.

Mocht u bovendien nog eenige andere inzendingen op het oog hebben, dan zal eveneens tijdige vermelding onvermijdelijk zijn.

De teekeningen zullen door de zorgen van ondergeteekenden worden verzonden, geplaatst en teruggezonden.

Zij verzoeken u, de verzekering hunner hoogachting wel te willen aannemen.

De Commissie voornoemd,
I. GOSSCHALK,
J. A. SCHUURMAN,
JAN SPRINGER.

POLYTECHNISCHE

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

860ste Vergadering, gehouden 17 Maart.

Na afdoening van eenige huishoudelijke zaken en mededeeling van de plans van het Bestuur voor de Tentoonstelling van Schoone Kunsten in Berlijn, verkrijgt de heer L. J. Rijnink het woord. Op aangename en onderhoudende wijze geeft spreker een uitvoerige beschrijving van de fabrikage van Portland-cement. Deze bijdrage wordt door veelvuldige proeven en monsters toegelicht en verduidelijkt.

Daarna stelde de heer A. C. Boerma ter bezichtiging het prachtwerk: *Zeichnungen und Kunstgewerbliche Entwürfe von Hermann Götz* en *Architectonische Studien-Blätter.*

(A. et A.) OVER HET GEBRUIK VAN GEGOTEN-IJZEREN KOLOMMEN IN GEBOUWEN.

In gebouwen, waarvan de benedenverdiepingen dienen voor magazijnen, werkplaatsen, winkels, en dergelijke inrichtingen en waarvan de bovenverdiepingen tot woningen zijn ingericht, wordt veelal tot ondersteuning van de bovengelegen constructiën gebruikgemaakt van *gegoten-ijzeren kolommen.*

Eenige jaren geleden heeft de politie te Berlijn een besluit uitgevaardigd, waarbij het gebruik van gegoten-ijzeren kolommen in bovengenoemde gevallen verboden wordt. Zij staat in dergelijke gebouwen slechts het gebruik toe van geslagen ijzeren kolommen, gegoten-ijzeren kolommen, voorzien van een ijzeren omhulsel, dat van de kolom door een luchtlaag gescheiden is, ofwel pijlers van gebakken steen, gemetseld met portland-cement.

Dit besluit was genomen na den brand van een groot gebouw, waarbij was geconstateerd, dat een deel der gegoten-ijzeren kolommen, welke de bovenste verdiepingen ondersteunden, gebroken waren of scheuren hadden gekregen.

Deze beperkende bepaling, ten opzichte van het gebruik van ijzeren ondersteuningen, heeft tot veel geschil aanleiding gegeven en was de reden, dat de heer Bauschinger, professor aan de Polytechnische School te München, uitgebreide proeven maakte, om de gegrondheid dezer beperkingen te onderzoeken.

Het resumé van het verslag dezer onderzoekingen, waartoe de heer Bauschinger komt, wiens autoriteit in zake weerstandsproeven niet kan ontkend worden, toont aan, dat het besluit der Berlijnsche politie niet is te rechtvaardigen.

De proeven zijn genomen met kolommen en pijlers op dezelfde wijze belast, als bij verschillende constructiën geschiedt. Deze kolommen en pijlers werden achtereenvolgens verhit tot 300°, daarna tot 600° en eindelijk tot de roode gloeihitte, waarna ze werden afgekoeld door een waterstraal, door middel van een brandspuit erop geworpen.

De gegoten kolommen weerstonden de roode gloeihitte en eene snelle afkoeling, zij namen een lichte kromming aan en vertoonden dwarsscheuren, maar bleven het gewicht, waarmede ze belast waren, dragen.

Van deze kolommen werden eenige ten tweeden male aan de proef onderworpen onder de ongunstigste omstandigheden, dat is te zeggen, ze werden, na roodgloeiend te zijn gemaakt, aan den tegenovergestelden kant van het vuur en op het midden der hoogte door een waterstraal bespoten; ook nu bleven ze de belasting dragen, en bogen en scheurden slechts weinig. Alleen in bijzondere gevallen had er breking plaats.

Geheel anders was het resultaat echter met geslagen-ijzeren kolommen; deze bogen reeds bij eene temperatuur lager dan de roode gloeihitte, dikwijls vóór 600° werd bereikt, vooral wanneer de waterstraal van de tegenovergestelde zijde van het vuur kwam. De buiging van deze kolommen was in dergelijke gevallen sterk genoeg om den val van de belasting te veroorzaken.

De heer Bauschinger heeft bovendien geconstateerd, dat de vorm of het profiel der kolommen geen invloed heeft op haar weerstand met betrekking tot brand.

Proeven, genomen met pijlers hebben hem doen bemerken, dat onder de natuurlijke steenen het graniet de meeste en de kalkachtige steenen de minste weerstand bieden. De pijlers van metselsteen hebben goed voldaan, doch die van beton, bereid met portland-cement, gaven de beste resultaten.

Met het oog op de tegenstrijdigheden tusschen de waarnemingen te Berlijn en die, door den heer Bauschinger gepubliceerd, schijnt het nuttig de aandacht te vestigen op een feit, in 1873 te Saint-Louis (Vereenigde Staten) geconstateerd, welk feit als gevolg heeft gehad, dat het gebruik van geslagen-ijzeren kolommen, samengesteld uit een zeker aantal segmenten en bekleed met onbrandbare stoffen, in Amerika algemeen wordt toegepast in de burgerlijke bouwconstructiën.

Een brand had de opritten van de brug over de Mississipi verwoest; deze opritten werden gedragen door ijzeren kolommen, gevormd door de vereeniging van staven in den vorm van een segment. De ijzeren vloerliggers waren verwrongen, vele gegoten consoles waren gesmolten, maar het meerendeel der bovengenoemde kolommen, welke in het midden van den brand hadden gestaan, konden bij den wederopbouw der opritten opnieuw dienst doen.

Het feit, dat deze holle kolommen aan de beide einden gesloten waren, wordt beschouwd als tot haar behoud te hebben bijgedragen.

Hoe het zij, men verkrijgt tegenstrijdige mededeelingen over de vertrouwbaarheid van geslagen- of gegoten-ijzeren kolommen in geval van brand, en in aanmerking genomen de belangrijkheid der quaestie, zou het zeer wenschelijk zijn, dat alle feiten over dit onderwerp waargenomen, ter kennis werden gebracht van ingenieurs en architecten.

DE WATERBOUWKUNDE.

Uitgaaf van Gebr. Van Cleef, te 's-Gravenhage.

In het nommer van 13 Februari jl., blade. 52, wordt door den ingenieur Aug. Gorter te Leeuwarden de aandacht van inteekenaren gevestigd op de trage wijze, waarop de uitgave van *De Waterbouwkunde* geschiedt en op den grooten omvang, die aan dit werk gegeven wordt. Schrijver wenscht door gemeenschappelijke opsegging der geschonden overeenkomst den weg te banen tot eene nieuwe verbintenis, waarbij als grondslag wordt aangenomen: 1°. levering tegen verminderden prijs van het nog onvoltooide deel tot een maximum getal afleveringen en 2°. gratis levering, voorzoover dat getal opnieuw wordt overschreden.

In het weekblad *De Ingenieur* werd dit schrijven van den heer Gorter door den heer Michaëlis als volgt beantwoord:

In N°. 3 van *De Ingenieur* beklaagt zich de heer Gorter over den tragen voortgang der uitgave van de »Waterbouwkunde", uitgegeven door de Gebroeders Van Cleef te 's-Gravenhage, en de inteekenaren op dit werk zullen ongetwijfeld allen de gegrondheid van die klacht beamen, hoezeer het ook eene gewoonte is geworden, niet slechts in Nederland, maar ook in andere landen, dat de voltooiing van werken van een grooten omvang, zooals dit, lang op zich laat wachten.

Maar indien de inteekenaren zich met de klacht des heeren Gorter kunnen vereenigen, is het toch m. i. niet in hun belang om met zijn voorstel mede te gaan.

Ik ben niet meer in het bezit van het prospectus en weet dus niet of daarbij eenige toezegging is gedaan aangaande den tijd, binnen welken het geheele werk zou zijn uitgegeven. Op den omslag van de eerst verschenen aflevering (derde deel 1ste aflevering) wordt aangaande de uitgave slechts medegedeeld, dat zij zal geschieden in afleveringen van vijf of meer vellen druks, dat de omvang van het werk wordt geraamd op ongeveer 125 vellen, doch niet met juistheid is te bepalen en dat men zich voor het geheele werk verbindt.

Ik wensch in het midden te laten of de trage voortgang der uitgave den inteekenaren eenig recht geeft om bij den uitgever op voor hen voordeeliger voorwaarden aan te dringen, of zich los te maken van de aangegane verbintenis, wat, ook al hebben de uitgevers aan den heer Gorter gezegd, dat zij in zijn »bedanken als inteekenaar moeten berusten," mij twijfelachtig voorkomt; doch voorzeker is dit het middel niet om het doel, eene bespoedigde uitgaaf, te bereiken.

Het debiet van een werk van 200 grooten omvang, dat slechts door Nederlandsch-verstaande technici kan gelezen worden, kan niet groot zijn, de winst van den uitgever is dus waarschijnlijk zeer beperkt en het slechtste middel om hem te nopen meer kracht achter de uitgaaf te zetten zal dus zeker wel zijn, zijn belang bij de zaak nog te verminderen.

Wanneer men er bovendien op let, dat zijn uitgegeven:

in 1878,	1 aflevering	met	8	vel druks,	
» 1879,	3 afleveringen	»	15	»	»
» 1880,	3 »	»	17	»	»
» 1881,	2 »	»	15	»	»
» 1882,	3 »	»	16	»	»
» 1883,	3 »	»	24	»	»
» 1884,	4 »	»	31	»	»
» 1885,	6 »	»	51	»	»

dan blijkt, dat juist thans de uitgaaf krachtig wordt voortgezet en dat er op dit punt, op dit oogenblik, geene reden van klagen bestaat.

Al zijn niet alle onderdeelen van het werk even goed bewerkt, is het toch, over het algemeen genomen, een zeer te waardeeren bron voor de studie van den ingenieur, en het zou te bejammeren zijn indien, onder drang tot meer spoed of tot minder kosten der uitgaaf, het nog te leveren gedeelte van het werk minder breed werd opgevat, hetgeen toch het gevolg zou kunnen zijn van het ingaan der inteekenaren op het voorstel van den heer Gorter.

Ik vertrouw dan ook, dat de meeste hunner den raad van den heer Gorter, die geen inteekenaar meer is en daarbij dus zelf geen belang heeft, misschien ten nadeele van hen, die de voortzetting van het werk op den tegenwoordigen voet wenschen, niet zullen volgen.

's-Gravenhage, Februari 1886. Michaelis.

Dat de zienswijze van den heer Michaelis door vele inteekenaren niet gedeeld wordt, blijkt uit het onderstaande schrijven:

Leeuwarden, 18 Maart 1886.

Aan de Redactie van De Opmerker.

In aansluiting met mijn in Februari j.l. geplaatst schrijven, verzoek ik u beleefd, het onderstaande nog in het eerstvolgend nommer van uw Weekblad op te nemen.

Aan de inteekenaren op »De Waterbouwkunde".

Als resultaat van mijne beschouwingen over de uitgaaf van bovengenoemd werk, opgenomen in N°. 7 van dit weekblad, kan ik thans mededeelen, dat nagenoeg een *honderdtal* inteekenaren mij hunne instemming betuigden en dat ik hiervan voorloopig mededeeling heb gedaan aan den uitgever, ten einde dezen in de gelegenheid te stellen, gewijzigde voorwaarden van inteekening aan te bieden, vóór de beweging zich verder uitbreidde of eene andere wending nam.

Blijkens het antwoord, eerst na herhaalde aanvraag van den uitgever ontvangen, blijft deze ongenegen in een minnelijke schikking te treden, en is hij zelfs niet te bewegen, om den globalen omvang van het werk en het maximum kostenbedrag voor 't vervolg op te geven. Onder deze omstandigheden dient ieder inteekenaar voor zich zelf te beoordeelen of hij nog langer den uitgever kan steunen, dan wel of hij de ontvangst van verdere afleveringen, die in het onbepaalde kunnen vermeerderen, zal weigeren.

In 't laatste geval behoudt hij zich m. i. het recht voor op eventueele vergoeding van schade wegens levering van een onvoltooid werk.

Leeuwarden, Maart 1886.

Aug. Gorter.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Buitengewone vergadering van 11 Maart 1886.

Tegenwoordig 22 leden.

De Voorzitter deelt mede, dat deze vergadering is belegd met het doel, een gedeelte der Algemeene Voorschriften voor de uitvoering en het onderhoud van werken, onder beheer van het Departement van Waterstaat, te bespreken, in verband met een adres van drie Amstердamsche aannemersvereenigingen en het oordeel, uitgesproken door den heer F. J. Nieuwenhuis te Utrecht. Behalve deze stukken is nog ter tafel een uitvoerige memorie, tot verdediging der bepalingen der A. V., van een lid der Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap, welk lid verhinderd is zelf tegenwoordig te zijn.

De Voorzitter stelt namens het Bestuur voor, dat de Vergadering zich zal beperken tot eene bespreking, waarvan de uitkomsten openbaar gemaakt kunnen worden, doch dat de Vereeniging als zoodanig zich niet in den strijd zal mengen. Mochten de leden echter meenen dat het adres ondersteuning verdient, dan kan die van het particulier initiatief uitgaan en ieder, die zulks verkiest, zich daarbij aansluiten. Deze zienswijze ontmoet geen ernstige tegenspraak. De Voorzitter wenscht elk punt van het adres [1]) afzonderlijk in behandeling te brengen en de discussiën te openen, nadat voorgelezen is, wat door den heer Nieuwenhuis en den steller der memorie daarover gezegd is.

Punt A 1. *Den aannemer blijven al zijne, hem bij de wet toegekende, rechten gewaarborgd.*

De heer Nieuwenhuis acht het wenschelijk, dat de rechtstoestand van aannemer en boegen niet worde verkracht en vindt het onverdedigbaar, dat de Uitvoerende Macht bij de Wet verkregen rechten met een enkele pennestreek verkort.

De steller der memorie oordeelt alle hieron slaande bepalingen der A. V. onmisbaar. Vervielen deze, dan zou een onhoudbare toestand geschapen worden.

Moet, na het overlijden van den aannemer, de Staat het werk overnemen, dan moet in de eerste plaats de waarde van het uitgevoerde werk worden berekend; daardoor zal een compagnieschap van aannemers niet meer kunnen bestaan; ten derde zal het gezin van den overledene onmiddelijk de voordeelen missen, die het werk kan afwerpen, en vele kosten zullen het gevolg zijn van de overneming door den Staat.

Hoe zal het met de berekening gaan bij een werk, dat te laag is aangenomen en met die van het voorhanden gereedschap? een factor, die dikwijls van grooten invloed is op de aannemingssom.

Hoe zal het met een compagnieschap gaan als de man sterft, die als aannemer te boek staat, en hoeveel schade en oponthoud zal er niet ontstaan? En al nemen de overblijvende bloedverwanten of andere belanghebbenden het werk dadelijk weder aan, dan gaat toch veel voordeel door de boedelscheiding teloor.

Neemt de Staat het werk weder over, dan kan opnieuw begonnen worden met nieuwe opnemingen, bestekken en teekeningen. Tal van vergissingen zijn dan mogelijk; de kosten worden grooter en veel tijd gaat onnut voorbij, gezwegen nog van de rechtszaken, die er kunnen volgen.

Omtrent den afstand van het recht van schuldsplitsing en uitwinning zegt de memorie, dat het in den Staat is te prijzen, dat niet de eerste de beste onregelmatigheid hem in moeilijkheid kan wikkelen. Wat zullen voor hem de gevolgen zijn, als er een faillissement ontstaat? Wij weten hoeveel tijd er verloopt, wanneer de zaak dan voor de rechtbank behandeld moet worden.

Het opheffen der verplichting om tekortkomingen van den aannemer bij deurwaarders-exploit te constateeren, wordt meer als eene verbetting van den aannemer beschouwd, terwijl de Staat, door zoo te handelen, blijk geeft in zijn beëedigde ambtenaren vertrouwen te stellen. Was het exploit van contractanten onderling even geldig, dan zou dat van den deurwaarder kunnen gemist worden, maar dat gaat niet. De Staat kan dat recht niet geven, omdat hij begrijpt dat zijn personeel, om door anderen geacht te worden, in de eerste plaats aanspraak moet kunnen maken op zijn vertrouwen en zijne achting, waardoor de energie van den ambtenaar levendig gehouden wordt. Welke zou de positie van de Directie zijn, als zij lijdelijk tekortkomingen van den aannemer moest aanzien en slechts per exploit kracht kon uitoefenen?

In de nu volgende uitvoerige discussie zegt een lid den indruk te hebben ontvangen, dat al die opheffingen hoofdzakelijk moeten dienen om het den Staat en zijn ambtenaars zoo gemakkelijk mogelijk te maken en eerstgenoemde de gevolgen van alle quaestiën te doen ontloopen. Dit is wel gemakkelijk, maar is het recht? Mag een Minister bij de Wet vastgestelde bepalingen, als niet geschreven beschouwen? Hij betwijfelt dit ten zeerste. De Staat moet niet schromen rechtvaardig te zijn en kracht genoeg in zichzelf bezitten om het te kunnen zijn.

Een ander lid acht den Minister gerechtigd aldus te handelen. Hij, die het voorschrift geeft, heeft ook de macht daarvan af te wijken. Deze stelling wordt krachtig tegengesproken. In de verdere discussie, die in hoofdzaak over het al of niet aanzeggen per exploit loopt, komen geen nieuwe gezichtspunten voor. Ten slotte doet de eerste spreker opmerken, dat men dit onderwerp van twee zijden kan beschouwen. Uit dat van recht en uit dat van opportuniteit. Stelt men zich op het eerste standpunt, dan moeten al de hierop betrekkelijke bepalingen worden afgekeurd. Maar geschiedt dit, dan is spreker met den steller der memorie ten zeerste overtuigd, dat een zee van quaestiën en vraagpunten zullen ontstaan, die slechts ten nadeele van het werk kunnen uitloopen. Is tusschen deze twee uitersten een *modus vivendi* te vinden? Spreker weet er geen.

Punt A 2. *De aannemer wordt niet aansprakelijk gesteld voor schaden, ontstaan uit fouten of onvolledigheden in de plans, voorgeschreven materialen of gebruik daarvan, wanneer deze plans niet door hemzelf zijn ingediend.*

De heer Nieuwenhuis is van meening, dat deze aansprakelijkheid in geen opzicht te verdedigen is, daar hierdoor de verantwoordelijkheid van den ontwerper voor zijn werk zou vervallen. De aannemer is geen competent beoordeelaar en niet

[1]) Dit adres werd op bladz. 43 van den loopenden jaargang opgenomen.

geroepen de klove tusschen goede uitvoering en bestaanbaarheid te overbruggen; hem wordt daarvoor ook te weinig tijd gegund; hij is alleen tot de beschouwing der financieele zijde geroepen. Ieder zij voor zijn eigen werk verantwoordelijk.

De steller der memorie neemt aan, dat door de aannemers veel schade geleden wordt door onvolledigheid van plans en bestekken, doch beweert, dat zulks even dikwijls ten nadeele van het werk komt.

Wordt de aansprakelijkheid, zooals die in het 1e gedeelte van § 442 vermeld is, niet toegepast, hoe zal men het dan maken als b. v. is aanbesteed het op diepte brengen van eene rivier of het uitbrengen van een krib? Tot wanneer zou de Staat, die tot de gunning de risico op zich neemt, *dan* de zorgen daarvoor dragen?

De Staat en zijn ambtenaren gelasten nooit iets, waarvan zij de risico niet dragen. Veel, wat van verkeerd voorgeschreven constructiën wordt verhaald, is bezijden de waarheid. En waar werkelijk veel risico is, besteedt de Staat per eenheid aan. De A. V. schrijven niets voor, strijdig met de waardigheid van den Staat, doch zij brengen de gelegenheid voor geschil tot een minimum.

Is voor de practijk een andere uitvoerbare methode te vinden, dan zou die succes hebben; maar zeker is het, dat elke wijziging de duizenden, nu voor risico bestemd, in millioenen zou veranderen.

§ 363 eischt van den aannemer niets meer dan een nauwgezette studie van het bestek. Verder dan tot drukfouten, strekt zich zijne verantwoordelijkheid niet uit. Staan de gevallen van voor- en nadeel niet gelijk? Was het voor een aannemer niet meer noodig de bestekken met de teekeningen te vergelijken, van welk gehalte zouden zij dan worden? Men leze § 366 onpartijdig, en alle schijn van onachtzaamheid verdwijnt. De aannemer heeft niets van de wijze van samenstelling voor zijne rekening, wel de zorg, dat de samenstelling goed bewerkt wordt. Heeft er verandering plaats, dan moet die verrekend worden.

In de nu volgende discussie wordt gereleveerd, dat het voor den aannemer onmogelijk is zich in korten tijd in bestek en teekening zoodanig in te werken, dat hij alle, soms belangrijke, fouten kan ontdekken. Een bestek wordt geacht zoo nauwkeurig en uitvoerig mogelijk te zijn, zoodat de aannemer niet alleen weet *wat* en *hoeveel* hij leveren moet, maar ook het *hoe* moet duidelijk aangegeven zijn. Zijn teekeningen en bestekken op die wijze ingericht, dan kunnen slechts kleine, niet noemenswaardige zaken voorkomen, die geen aannemer zal weigeren zonder bijbetaling te leveren; zijn de bestedingsstukken van dien aard, dan zouden alle Algemeene Voorschriften, van den aard als de onderwerpelijke, veilig gemist kunnen worden. Hoe ver somtijds die onnauwkeurigheden kunnen gaan, wordt door een paar sprekers door voorbeelden van tamelijk recente dagteekening aangetoond. Deze bepalingen der A. V. vinden overigens weinig meerdere ondersteuning. Een lid oppert het denkbeeld dat voor vergeten zaken in de bestekken een zekere som als risico voor den aannemer zou worden gesteld. Is die overschreden, dan zou het meerdere bijbetaald moeten worden.

PUNT A 3. *De aannemer wordt ontheven van verantwoordelijkheid voor schaden, toegebracht door oorzaken, die menschelijkerwijze niet in zijne handen liggen.*

De heer Nieuwenhuis zegt: Alle schade bij nieuwe werken komen ten laste van den aannemer, dijkvallen alleen uitgezonderd. Stormvloeden, ijsgang, storm, hagelslag enz. met hunne uitwerkselen komen voor zijne rekening. Tegen brand en hagel kan hij zich verzekeren, maar al het overige is toeval of loterijspel en geheel buiten zijn macht. De aannemer moet daartegen zichzelf assureeren in den vorm eener premie, die hij naar eigen inzicht regelt. Hebben er geen ongelukken plaats, dan is dit in zijn voordeel; ontstaan die wel, dan lijdt hij schade. Dit stelsel moge voor aanbesteders en Directie aangenaam zijn, maar het slot is, dat de Staat voor ieder werk een te hooge premie betaalt. Staat en aannemer zijn beiden dupe.

De memorie stelt bij § 443 de vraag of, door het geven van schadeloosstelling, het oponthoud niet in de hand zou gewerkt worden? kan iemand de voorgewende schade berekenen en zal dat punt geen verschillen doen ontstaan?

Bij § 445. Wie zal beslissen of iets onvoorzien is; de een voorziet niets, de ander veel. Wie zal de prijs der vergoeding bepalen? Is het niet verkeerd de zorg van den aannemer weg te nemen en zal de voorgestelde verandering niet tot misbruiken aanleiding geven?

Bij § 446. Waarom heeft de Gemeente Rotterdam deze § verscherpt? Zou de ondervinding hier niet geleerd hebben? Vele aannemers willen geen werk, waarin geen risico zit.

Bij § 453. Wie kan alles beschrijven? Moet de aannemer niet voor zijn personeel, voor bedrog, enz. verantwoordelijk zijn? Als de Directie daartegen moet waken, wordt zij politieagent. Wie is verantwoordelijk, als de aannemer de uitvoering van zijn werk aan onderbazen overlaat? Het is niet mogelijk daarnaar en naar onderaannemers en contractanten te onderzoeken. Ligt de verantwoordelijkheid van en voor dat alles bij de Directie, dan wordt de aannemer een strooman.

Alle deze bepalingen zijn gebiedend noodzakelijk en, evenals bij de overige, zou verandering slechts schade geven.

Dit punt geeft tot minder discussie aanleiding. Een spreker noemt als voorbeeld een door storm ontstane schade, die den aannemer veel geld heeft gekost en waarvoor hem elke schadevergoeding is geweigerd, hoewel in een vroeger soortgelijk geval, doch onder een ander Departement van Algemeen Bestuur, volledige schadeloosstelling is verleend. Spreker acht deze bepaling in de A. V niet te verdedigen en gelooft, dat de Staat financieel zou gebaat worden, wanneer hij alle uit storm en dergelijken voortgekomen schade voor zijne rekening nam. Nu moet de aannemer altijd een risicopost stellen, die waarschijnlijk in betrekkelijk weinig gevallen benoodigd is; neemt de Staat echter die risico voor zijne rekening, dan behoeft dat niet meer en de Staat geniet de voordeelen daarvan.

PUNT A 4. *De eindbeslissing bij geschillen worde niet gelegd in de hand van een der partijen alleen, zooals feitelijk bij het beroep op den Minister het geval is.*

De heer Nieuwenhuis zegt: dat bij geschillen de Directie beslist, behoudens beroep op den Minister, kan onbillijk zijn. De Minister zal niet licht eene commissie van onderzoek benoemen, maar hoort gewoonlijk den betrokken ambtenaar zelf. Geldelijk voordeel behoeft niet ter sprake te komen (dat bij den aannemer wel het geval is), maar gekrenkte trots, zucht tot bedekken of vergoelijken van begane fouten, ook van ongeschikt personeel, als anderszins, kan licht tot scheeve of eenzijdige voorstellingen leiden, waardoor een beslissing ten nadeele des aannemers mogelijk wordt. Eene verandering zoodanig, dat Staat en aannemer als gelijke partijen tegenover elkander staan, is ook hier billijk.

Volgens de memorie is het volkomen waar, dat een der partijen beslist, maar even waar is het, dat niemand beter dan een Minister recht kan spreken. Hij toch zal niet minder rechtvaardig zijn dan een rechter, maar, zegt men, de Minister wordt eenzijdig voorgelicht, de rechter niet. De aannemer zendt toch ook zijn gemotiveerde bezwaren in en die worden evenmin ter zijde gelegd als die van den ambtenaar. Welk belang zou een Minister erbij hebben, daar het slechts een geldquaestie is, die hem persoonlijk niet aangaat, en die kleiner wordt naar gelang het bestek beter is.

Stel, dat wij arbiters nemen, zijn die dan onpartijdig? De wetenschap, dat een aannemer weinig vermag tegen den Staat en dat hem groote schade wacht, als hij in het ongelijk wordt gesteld, terwijl dit den Staat niet deert, zal grooten invloed uitoefenen. De aannemer kiest natuurlijk een confrater, tegenover wien hij misschien morgen in omgekeerde verhouding staat en de arbiter, door de Directie geroepen, behoeft slechts in een zwak oogenblik .... Waar is dan het recht? En de rechtspraak van den rechter? wordt door hem onvoorwaardelijk recht gesproken? Hoe vaak weet een knap advocaat de zaken zoo voor te stellen, dat er niets overblijft of gebrek aan bewijs geconstateerd moet worden.

Bij rechtspraak dient elk bestek door een rechtsgeleerde bestudeerd te worden, moet elk verschil door minstens twee getuigen geconstateerd zijn; elke order in hun bijzijn behandeld worden; deurwaarders-exploit is onvermijdelijk evenals rechtskennis van den bouwkundige. Hoeveel oponthoud en gehospel zal dat geven. Door het vergeten van een formaliteit schiet de Directie tekort. En welke zullen de gevolgen zijn? waar blijft de goede harmonie en het voordeel van den aannemer? Hoe zal het gaan als verschil ontstaat, waar oogenblikkelijk gehandeld moet worden? Hoe, als de Directie bij de uitvoering een onrechtmatigheid ziet en slechts per exploit tot verandering kan sommeeren? Zulk een rechtspraak is onzinnig.

Rechtspraak door arbiters? Hoe dikwijls zou die noodig zijn, waar zou men die altijd vinden? Men zou er een corps arbiters op na moeten houden, en hun reis- en verblijfskosten, enz. moeten betalen. Veel der bovengenoemde bezwaren bestaan ook hier. Men neme de proef en het zal blijken, dat het oude stelsel het beste is en waarom?

De aannemer is dan evengoed in de gelegenheid mondeling en schriftelijk zijn beweerd onrecht aan bevoegd oordeel te onderwerpen; bij geschillen van belang wordt eene commissie van onderzoek benoemd, even onpartijdig als arbiters. Consideratie van den Minister met een ambtenaar is bijna te ongerijmd om verondersteld te worden, want het is zeker, dat die ambtenaar, als onbruikbaar, zal worden verwijderd. De Directie heeft tegenover het publiek er belang bij onpartijdig te oordeelen en bij goede bestekken zullen slechts zeer ondergeschikte geschillen kunnen ontstaan. De aannemer kan later nog in beroep komen, terwijl in geval van oogenblikkelijk handelen geen oponthoud plaatsvindt.

De toestand van lastgever en lastvolvoerder verwerpt allen schijn van gelijke berechtigdheid; hieruit zou voortvloeien tegenspraak, oponthoud, enz. De Directie staat alleen tegenover allen en alles, en kan zich onmogelijk staande houden, als zij niet eenige overmacht heeft. Een Directie, die niet kan beslissen, is feitelijk machteloos. Het gezag moet bij één man berusten. De aannemers, die betalen, hebben den hefboom

der Maatschappij in handen en bij gelijke berechtigdheid alle voordeelen aan hunne zijde. Thans, nu de aannemers aan onder-aannemers uitbesteden en feitelijk geen kosijn in daggeld wordt gemaakt, moet de macht der Directie wel vergroot, niet verkleind worden. Men maakt slechts tegen onwilligen van zijn macht gebruik en de Directie heeft er geen belang bij onbillijk te zijn.

Dit punt wordt uitvoerig besproken. Er verhieven zich stemmen tegen de uitspraak door één persoon. Gewone arbiters werden niet raadzaam geacht, maar eene Staatscommissie, een College van experts. Het werd ook onbillijk gevonden, dat borgen opgeroepen werden, vóór de aannemers daarvan iets wisten. De laatstgenoemden moesten vooraf ermede in kennis gesteld worden. Er werd ook aangevoerd, dat de uitspraak van den Minister evengoed was als die van den rechter, hetgeen weersproken werd, omdat de Minister steeds alleen recht spreekt en de rechter niet. Hooger beroep dan bij den Minister werd zeer aanbevelenswaardig geoordeeld.

Daar de gewone tijd van vergaderen reeds ver overschreden was, werd voorgesteld de discussiën te verdagen en eene commissie te benoemen om deze zaak verder te behandelen; de commissie kon dan gebruik maken van het nu gesprokene. Dit voorstel werd aangenomen en eene commissie van vijf leden benoemd.

Vergadering van 18 Maart 1886.

Onder de mededeelingen van het Bestuur behoort deze, dat de eerste uitkomsten der werkzaamheden van de Commissie voor het plaatwerk ingekomen en ter kennisneming tentoongesteld zijn.

Het gemeenschappelijk uitstapje naar Gouda wordt vastgesteld op 8 April a. s. Het bepalen van den dag voor het practisch waterpassen wordt aan den leider daarvan, den heer Boshuijer, overgelaten

De heer G. J. Morre, van Delft, gaat over tot de verklaring van een diagram ter bepaling der zwaarte van vrijliggende houten balken, waarvan eenige exemplaren worden rondgedeeld.

Spreker vangt aan met te verklaren, wat men onder een diagram verstaat. Ten opzichte van het nu te behandelen onderwerp kan het genoemd worden een aanschouwelijk beeld der uitkomsten van formulen.

Het diagram is gebaseerd op de hyperbool, dat spreker uitvoerig aantoont, onder vermelding van de verschillende eigenschappen dezer lijn, waarna hij de wijze, waarop het is samengesteld, vermeldt. Hierna wordt het gebruik voor de verschillende gevallen aangetoond en ten slotte aangegeven op welke wijze van het diagram, ook voor andere gegevens, gebruikgemaakt kan worden.

De vergadering sluit zich onder toejuiching aan bij de woorden van dank, die den spreker door den Voorzitter worden toegesproken.

Met een korte herinnering aan de werkzaamheden, gedurende het eerste werkseizoen der Vereeniging verricht en een woord van opwekking voor het volgende, sluit de Voorzitter deze laatste vergadering, die door 37 leden werd bijgewoond.

VARIA.

De nadeelige werking van paddenstoelen op hout. Gedurende de laatste tientallen van jaren heeft men in verschillende Duitsche steden een sterke voortplanting van paddenstoelen kunnen waarnemen op plaatsen, waar zij vroeger ontbraken. Ook in Breslau was dit het geval. Het kwam vreemd voor, dat de oudste gebouwen gespaard bleven, terwijl daarentegen ternauwernood voltooide huizen er hevig van te lijden hadden.

De heer Poleck vond hierin aanleiding tot een onderzoek naar de scheikundige samenstelling van het voedsel, waaraan de paddenstoelen behoefte hebben. Hetgeen hij hierbij waargenomen heeft, is niet alleen voor den beoefenaar der natuurwetenschap, maar ook voor den bouwkundige van groot belang.

Welk voedsel een plant noodig heeft, leidt men af uit den aard der stoffen, waaruit zij op verschillende tijdperken van haar leven bestaat. Men droogt de plantendeelen, verbrandt de droge stof en bepaalt de scheikundige samenstelling der asch.

Zoo ging ook Poleck met de verschillende deelen der paddenstoelen te werk; het gehalte aan water bedroeg 48 á 68,4 %, terwijl de asch voor verreweg het grootste gedeelte, namelijk 75%, uit kaliumphosphaat bestond en ook rijk aan stikstofhoudende bestanddeelen was. De nadeelige werking der paddenstoelen op het hout werd hierdoor ten volle verklaard; immers, als bladgroenvrije plant, moet de paddenstoel deze deelen geheel onttrekken aan het hout, waarop hij leeft.

Poleck vond verder gelegenheid van een stuk hout, dat van binnen aangetast, maar van buiten ongedeerd was, het verlies aan stof rechtstreeks te bepalen. Het binnenste hout had meer dan de helft aan gewicht verloren.

De wijze, waarop de bepaalde paddenstoel (Merulius lacrymans) op het hout werkt, kan men zich als volgt voorstellen. In de eerste plaats onttrekt hij aan het hout de minerale stoffen, die voor den groei noodig zijn; daardoor wordt het hout veel losser en meer vatbaar voor verder vergaan. Tengevolge van zijn groot gehalte aan stikstof, vetten, phosphorzuur en kalium, en van zijn snellen groei, gepaard aan de betrekkelijke armoede van het dennenhout aan genoemde bestanddeelen, vernielt een paddenstoel veel hout. Hoe rijker dit laatste aan de gewenschte voedingsstoffen is, des te geschikter woonplaats levert het aan den paddenstoel, wanneer het zich op vochtige en weinig verlichte plaatsen bevindt. Het voorjaarshout bevat 5 maal zooveel kalium en 8 maal zooveel phosphorzuur als het winterhout; wordt dit voorjaarshout geveld en als timmerhout gebruikt, dan zullen daarop de sporen van paddenstoelen zich weldra spoedig ontwikkelen.

Door opzettelijk daartoe genomen proeven werd het bewijs geleverd, dat het gedurende den zomer en het voorjaar gevelde hout voor de paddenstoelen een geschikter kweekplaats is, dan het hout, hetwelk gedurende den winter geveld was en in vroegere tijden meer dan thans gebruikt werd.

In April 1884 werden sporen van paddenstoelen uitgezaaid op stukken hout van beiderlei soorten, die zich overigens in dezelfde omstandigheden bevonden. Het in den winter gevelde hout was in Februari 1885 niet in het minst veranderd, terwijl de paddenstoelen door het in April gevelde hout voortgewoekerd waren en in alle trappen van ontwikkeling aangetroffen werden.

(*Der Naturforscher.*)

INGEZONDEN.

KUNST PER KILOGRAM.

Onder de berichten, in het laatste nommer van *De Opmerker* geplaatst, werd onze aandacht getrokken door dat, waarin vermeld wordt, hoe Delftsche studenten, als blijk van hoogachting aan hun oud-leermeester Bosscha, een buste van Huygens, door een Italiaansch beeldhouwer vervaardigd, en *wegende* 585 *kilogram*, hebben aangeboden.

Velen zullen bij het lezen van dit bericht, evenals wij, een zeker gevoel van teleurstelling niet hebben kunnen onderdrukken. Waarom toch hebben Nederlandsche studenten een *Italiaansch* beeldhouwer de vervaardiging van hun huldeblijk opgedragen? Wij hebben immers tegenwoordig in ons eigen land eenige talentvolle mannen, aan wie zeker het vervaardigen der buste niet slechts zeer welkom geweest zou zijn, doch die zich tevens op zeker bevredigende wijze van die taak gekweten zouden hebben. Mannen als Van den Bossche, Teixeira en Van Hove, om van anderen niet te spreken, kan men toch wel tot een dergelijk werk in staat achten.

Ook de mededeeling, dat de buste 585 kilogram weegt, deed ons vreemd opzien. Was er van dat kunstwerk dan niets anders te zeggen? Wij willen aannemen, dat deze gewichtsberekening is uitgegaan van een ingenieur, doch ook dan nog doet het ons leed, dat een leerling van een inrichting als de Delftsche school, waar een Gugel, een Lecomte zoozeer voor het schoone ijveren, zoo weinig kunstzin toonde te be-

zitten. Wie heeft zich ooit bekommerd om het juiste gewicht van de Venus van Milo, of van den Laocoon?

Zeker is het treurig, zoo weinig waardeering van een kunstwerk bij ontwikkelde jongelieden, als de aanbieders van het huldeblijk waarschijnlijk zijn, te mogen waarnemen. DIXI.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING ARNHEM.

Vergadering van 17 Maart 1886.

Na opening der vergadering door den Vice-voorzitter, worden de notulen gelezen en goedgekeurd.

Ingekomen is een schrijven van de Vereeniging *Arti et Industriae* te 's Gravenhage, in zake het plan voor een te houden vaktentoonstelling, met verzoek om industriëelen alhier tot medewerking aan te sporen.

De bibliotheek is verrijkt met de volgende werken, als: vervolg van de *Emulation*; 3de deel Kügler *Goth. Bankunst*; Jacob. Burckhardt, *Geschichte der Renaissance*; vervolg van de *Ned. Bibliographie*; *Allgemeine Bibliographie*; en, ter kennisneming, *De Ambachtsman*.

Hierna wordt het jaarlijksch verslag door den Secretaris gelezen en, onder dankbetuiging voor de door hem bewezen diensten, goedgekeurd.

Een der leden zal in de volgende vergadering eene lezing over rioolstelsels houden, in verband met de in de vraagbus gevonden vraag over het gebruik van Portland-cement bij duikers en riolen.

Daarna gaf de heer Persijn een fraaie kunstbeschouwing, bestaande in:

Rafaels Loggien im Vatican zu Rom.
Die fresco Bilder im Krönungssaal zu Aachen.
Der Decorative Ausbau von Ab. Kimbel,

waarvoor de Voorzitter hem uit naam der aanwezige leden dankte.

AFDEELING AMSTERDAM.

Vergadering van Vrijdag 19 Maart 1886.

De Voorzitter opent de vergadering, waarna door den Secretaris de notulen der vorige vergadering worden gelezen en onveranderd goedgekeurd. De Voorzitter doet mededeeling van een schrijven van de Vereeniging *Arti et Industriae* te 's Gravenhage waarin die Vereeniging medewerking en steun verzoekt voor de door haar te houden tentoonstelling van voorwerpen op het gebied van kunstindustrie.

De Voorzitter verzoekt den leden, ieder voor zooveel dit mogelijk is, dien steun wel te willen verleenen.

Voorts deelt hij nog mede, dat op de prijsvraag van een ontwerp voor een Raadhuis vijf ontwerpen zijn ingekomen, die naar de Jury zullen gezonden worden.

De heer J. de Haan verkrijgt nu het woord om zijne aangekondigde bijdrage te houden. Spreker had tot onderwerp gekozen „Ik". Niet zijn *ik*, doch het *Ik*, dat allen, alles, de geheele maatschappij beheerscht, behandelt spreker; hij begint met de jeugd, wanneer die een vakkeuze zal moeten doen en dan tot het resultaat komt, dat architect te zijn het beste is; daarna gaat spreker de geleidelijke ontwikkeling van den adspirant-architect na en teekent in levendige kleuren het lief en leed van den bouwmeester en zijnen werkkring, schetst het nut van vakvereenigingen, het goed uitschrijven van prijsvragen, het standpunt waarop de kunstenaar zich moet plaatsen en in alles zijn *Ik* moet weergeven als het eenige cachet, dat de werken zelfs tot den minst ontwikkelden leek doet spreken; hij geeft voorts eenige behartigenswaardige wenken om nietklaafs te kopieëren, doch te scheppen. Door spreker wordt nog gewezen op de zorg, die de bouwmeester moet hebben voor zijne bestekken en begrootingen, door die niet vaag, onbeduidend en onvolledig te maken, doch duidelijk en in de kleinste bijzonderheden omschreven. Ten slotte eindigt spreker zijne geestige bijdrage met een wensch in poëzie voor den bloei van de Maatschappij en hare Afdeelingen.

De Voorzitter dankt in welgekozen bewoordingen den geachten spreker voor zijne bijdrage, waarin de leden met een daverend applaudissement instemmen.

De heer Bilker vertoont een plaatwerk van werken van Viollet-le-Duc, dat met belangstelling bezichtigd wordt. Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's GRAVENHAGE. Door Z. M. is de heer J. 't Hooft, scheepsbouwkundig en werktuigkundig ingenieur, met 1 April a. s. benoemd tot adspirant-ingenieur der Marine.

— Toen de Dinsdag jl. gehouden zitting met gesloten deuren afgeloopen en de openbare bijeenkomst heropend werd, deelde de burgemeester mede, dat door den Gemeenteraad — na kennis genomen te hebben van de missive van Jhr. Hora Siccama, waarin hij zijne concessie-aanvrage voor den aanleg van eene haven te Scheveningen terugneemt, — in eene eerstvolgende vergadering een adres aan Z. M. den Koning zal worden opgesteld, met verzoek eene Commissie saam te stellen, belast met een onderzoek naar de mogelijkheid, kosten en wijze van uitvoering van den aanleg eener zeehaven te Scheveningen.

AMSTERDAM. Aandeelhouders der *Internationale Kunstvereeniging* alhier hebben tot directeur benoemd de heer M. E. Shavannes, uit Leiden, in plaats van den heer E. Rittner Bos, die zijn ontslag had aangevraagd. Deszen werd door den President, uit naam van de vergadering, dankbetuigd voor zijn goede diensten in zake de financieele belangen van de vereeniging.

— Volgens het verslag van de Amsterdamsche Omnibus-maatschappij over 1885 werden 179 tramwagens gebruikt, bestond het vaste personeel uit 642 personen en waren gemiddeld 574 paarden aanwezig, die aan voeding en legging 96 cent per paard en per dag gekost hebben. Aan de gemeente wordt voor haar aandeel in de opbrengst *f* 62,460.51 en voor onderhoud der bestrating tusschen de rails *f* 16,295.31 uitgekeerd. Het dividend beloopt 8 %.

ROTTERDAM. Uit het jaarverslag van het Esthetisch genootschap blijkt, dat het aantal leden bedraagt 535 nl. 419 gewone, 106 werkende en 10 buitengewone leden. De rekening sluit met een klein batig saldo in kas.

Ter viering van het tienjarig bestaan van het genootschap zal getracht worden geldelijke bijdragen der leden te verzamelen.

GRONINGEN. Tot aanvulling van het in »De Opmerker" van 13 dezer opgenomen bericht in zake de antwoorden, ingekomen op de door de Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst uitgeschreven prijsvraag van een diploma, dient, dat niet *acht* maar *negen* antwoorden zijn ingezonden.

Het niet genoemde ontwerp draagt het motto *Decorum*.

VENLOO. Uit de voordracht voor directeur der stedelijke gasfabriek, bestaande uit de heeren: Van Rossem-Duchatel, civiel-ingenieur, tevens volontair aan de gasfabriek te Leiden; J. van Dijk, directeur aan de gasfabriek te Waalwijk, en L. Zijlstra, onder-directeur aan de stedelijke gasfabriek te Utrecht, is de eerstgenoemde door den Gemeenteraad met algemeene stemmen gekozen.

DEVENTER. De onderhandelingen voor het oprichten van eene particuliere ambachtsschool alhier rijn zoover gevorderd, dat de totstandkoming verzekerd is.

ADVERTENTIEN.

Koninklijke Nederlandsche

LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.

AANBESTEDING.

Op **Donderdag den 1 April 1886**, des namiddags ten 2 ure, zal ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* worden **aanbesteed:**

Bestek N°. 18.

Het leveren, inkopen en bereiden met chloorzink van groenenhouten dwarsliggers.

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens Art. 14 van het bestek.

Het bestek ligt ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en is daar tegen betaling van *f* 0.50 te bekomen, tegen overmaking van welk bedrag het bestek franco wordt toegezonden.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE te *Apeldoorn*.

De Commissie van Beheer.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 6den April 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 438.

Het maken van eene Wachterswoning bij KM. 1212 tusschen Breda en Gilze-Rijen, ten behoeve van den spoorweg van Tilburg naar Breda.

Raming *f* 3440.—.

De besteding geschiedt volgens § 49 van het Bestek.

Het Bestek ligt van den 19den Maart 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. E. BEUNKE te *Breda* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 30sten Maart 1886, ten 10.30 ure des voormiddags.

Utrecht, den 15den Maart 1886.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 6den April 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek No. 439.

Het maken en stellen van Afrasteringen met bijkomende werken voor het gedeelte Kesteren-Beesd van den spoorweg van Elst naar Dordrecht.

Raming *f* 8350.—.

De besteding geschiedt volgens § 27 van het Bestek.

Het Bestek ligt van den 19den Maart 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur F. SASSEN te *Nijmegen* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 31sten Maart 1886, ten 12 ure des middags, aanvangende te *Tiel*.

Utrecht, den 18den Maart 1886.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.

PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en Cementtegels.
Groote voorraden.

Afbeeldingen van oude bestaande Gebouwen.

Wordt in koop gevraagd **Afbeeldingen van oude bestaande Gebouwen**, uitgegeven door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, liefst compleet. Men verzoekt prijsopgave onder letter K aan het Bureau van *De Opmerker*.

Aanbesteding.

Op **Dinsdag den 23 Maart 1886** des n/m. ten 2 ure in het Hôtel DE GOUDEN LEEUW door het Algemeen Burgerlijk Armbestuur: het *St. Catharina's Gasthuis en Weeshuis* te *Grave*.

Het slechten van een gedeelte der voormalige Vesting, gelegen tusschen de Brugstraat, Pegelbrug en de Buitengracht.

Te verwerken grond ongeveer 100000 M³.
Breekwerk „ 5750 „
en het maken van Kunstwerken als vier steenen Bruggen, twee Sluizen en een Riool.

Bestek en teekeningen liggen van af 10 Maart ter inzage in voornoemd Hôtel en zijn aldaar verkrijgbaar, zoolang de voorraad strekt, het bestek à *f* 1.— en de drie teekeningen à *f* 3.— per stel.

Aanwijzing op het terrein Maandag 22 en Dinsdag 23 Maart van 9 tot 12 ure, door den Architect C. A. VAN LITH te *Grave*.

De Rentmeester, J. W. LUYCKX. *De President*, W. FRIESEN.

Directiekeeten

TE KOOP.

Uit de hand te koop **drie soliede Directiekeeten**, staande bij den nieuwgebouwden SCHOUWBURG aan de Aert van Nesstraat te *Rotterdam*.

Een groot 8 × 9 Meter bevattende: Gang, ruim Teekenlocaal en Architecten en Opzigterskamer.

Een groot 6,50 × 11 Meter bevattende: Gang en Kantoor met twee Bergplaatsjes en Portierswoning.

Een groot 4,60 × 8,40 Meter bestaande uit Portaal en twee Vertrekken.

Allen met *kasten* en verdere gemakken ingericht, gemakkelijk verplaatsbaar en tot vele doeleinden in te richten.

Dagelijks te bezichtigen, en te bevragen bij den aannemer J. H. VOS SENIOR.

Gemeentewerken van Bergen-op-Zoom.

AANBESTEDING.

Op **Maandag den 22sten Maart 1886**, des middags ten 12 ure, zal door **Burgemeester en Wethouders** van *Bergen-op-Zoom*, in bijzijn van den **Hoofdingenieur** van den **Provincialen Waterstaat** van *Noordbrabant*, worden

AANBESTEED:

Het onder profil brengen der Aardebaan van Bergen-op-Zoom naar Moerstraten, het daarna bestraten dier baan met Feluikeien en het uitvoeren van diverse daarmede in verband staande werkzaamheden.

Begroting *f* 53403,—.

Deze aanbesteding zal geschieden bij enkele inschrijving.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage op het Raadhuis te *Bergen-op-Zoom*, waar de bestekken tegen *f* 0.50 per exemplaar te verkrijgen zijn.

De aanwijzing zal plaats hebben op **Woensdag** den 17 Maart 1886 des voormiddags ten 10½ ure; samenkomst ten **Raadhuize**.

Nadere inlichtingen te bekomen ten kantore van den Architect R. H. C. VAN SOMEREN te *Bergen-op-Zoom*.

Bergen-op-Zoom, den 10 Maart 1886.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
A. J. L. DE ROOCK.
De Secretaris,
L. M. MAGNÉE.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *als* of *niet* tropische producten;
Roterende en Expanseerende Stoommakgen,
GEBOUWEN in **Scherpbek** en voor **andere** bouwgrond,
gebed in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen**.
VAN DER LINDEN & Cº., te Dordrecht.
Leveren **galvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.
Galvaniseering op Laan.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zaadhandel,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.**

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Dzn., Beckstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. | **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. | **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**

Succursales: **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam.

Als Vertegenwoordigers van de verschillende fabrieken recommandeeren wij

KURKSTEEN,

het lichtste Bouwmateriaal dat er bestaat (ongeveer 7 maal lichter dan baksteen) en uitmuntend geschikt voor:

OPVULLING VAN HOLLE MUREN,

Vervaardiging van droge Wanden,

het beste Isoleer-middel voor Stoomketels, Stoompijpen, Daken enz. enz.

TROTTOIRTEGELS

en **VLOERSTEENEN** in verschillende Vormen, Kleuren en Afmetingen; het **sterkste** en **goedkoopste materiaal**, dat in den Handel is.

ROLLUIKEN

van **Staal** en **Hout**, zelfrollend en met drijfwerk.

IJZEREN SCHUIFDEUREN.

GEGOLFD IJZERBLIK

voor DAKEN, BRUGGEN, DEKKEN enz.

Complete IJzeren Daken en Gebouwen enz.

E. & P. ROTTSIEPER, te Ronsdorf (Rijnpruisen).

Referentiën bij: de Hollandsche IJzeren Spoorweg-Mij.; Rotterdamsche Tramweg-Mij.; de Heeren Architecten W. C. METZELAAR te *'s-Hage*, M. A. DE ZWART te *Voorburg*, J. SCHOTEL te *Rotterdam*, J. A. VAN DER KLOES te *Delft*, J. C. VAN WIJK te *Rotterdam*, JACQUES LEIJH te *Haarlem*, Stearinekaarsenfabriek *Gouda*, enz. enz.

Agenten gevraagd. (EEREDIPLOMA TE AMSTERDAM 1883.) Men vrage Prospectus enz.

VERZAMELING VAN

BEKROONDE ONTWERPEN,

door de Leden van het genootschap

„Architectura et Amicitia",

gevestigd te AMSTERDAM.

Het grootste debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Intekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door „DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware **één** geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

In fraaie Portefeuille in plaats van / 14.00 voor / 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ 12.— „ „ 6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit **36** Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten, en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Broezen Medailles.**

Overtoom N°. 230, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

Magazijn van Teeken- en Bureaubehoeften voor BOUWKUNDIGEN.

De Firma **Th. J. DOBBE en ZOON** te *Utrecht*, **biedt**, namens hare Principalen, **aan:**

WALTON. A collection of problems in illustration of this principles of theoretical Mechanics 1876, net gebonden (nieuw / 10.40) voor / 6.—

WERNICKE. Lehrbuch der Mechanik, compleet 2 deelen 1873 (nieuw / 8.25) voor / 4.50.

BREIJMANN. Allgemeine Bau-Constructionslehre 2 din. compl. 4 Aufl. met talloose fraaie platen, waarbij in kleuren, fraai gebonden (nieuw / 30.—) voor / 16.—

MOLLINGER'S BOUWSTIJLEN. Gothisch, Bijzantijnsch, enz. enz. 4 deelen compl. talloose platen met verklaring voor / 6.50.

BERGHUIS. Handboek der Burgerlijke bouwkunde, met platen, geheel nieuw voor / 2.50.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jzn.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT / 2.25 per 3 maanden *of wel zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland / 7.50 en Nederlandsch-Indië / 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN tot 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling tot 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEDLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De 861ste vergadering zal plaatshebben op Woensdag 31 Maart a. s., des avonds te 8 uren, in het American Hotel.

De agenda voor die vergadering is:
a. Mededeelingen van het Bestuur;
b. Ballotage van voorgestelde leden;
c. Bijdrage van den heer E. Damen;
d. Kunstbeschouwing.

2°. Heeren Leden wordt herinnerd, dat de inlevering der ontwerpen op de 2e gewone prijsvraag moet geschieden vóór of op den 30sten Maart e. k.

3°. Den vervaardigers van de ontwerpen, ingezonden op de prijsvraag van een titelblad voor *De Bouwmeester*, onder de motto's: *Presto*, *Concours*, *Honoris causa* en *Raphaël*, wordt bericht, dat bij de inzending van het nieuwe, ook het eerste ontwerp moet gevoegd worden.

4°. Als buitenlid is toegetreden de heer Th. van Harderwijk, te Utrecht.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) KUNST IN DE HOOFDSTAD.

Wie thans een bezoek brengt aan het Rijks-museum — waar hem, althans op werkdagen, geen dichte drom van meer of minder luidruchtige medebezoekers hinderen zal — ontwaart met genoegen, dat men voor de wenken, reeds onmiddellijk na de openstelling van het gebouw door bevoegden geuit, niet geheel en al doof is gebleven.

De *Nachtwacht* heeft men tot op den vloer laten zakken, en tevens aan de schilderij een kleine helling gegeven, waardoor de hinderlijke glimlichten verdwenen zijn. Zou men niet nog de koorden, waaraan het stuk bevestigd is, aan het oog des beschouwers kunnen onttrekken?

De *Staalmeesters* hangen nog steeds in een niet zeer lichten hoek, half achter een kolom verscholen; toch heeft men ook hier een verbetering aangebracht door het wegnemen der sofa, vroeger onder de schilderij geplaatst. De beschouwer heeft nu althans geen hinder meer van de personen, die op de sofa plaatsnamen.

Het *Jodenvendel* van De Keyzer en de eerst daarboven geplaatste schilderij van Moreelse zijn thans uit de eerezaal verdwenen, en terecht vervangen door de *Schuttersmaaltijd* van Van der Helst, die thans in het daartegenover geplaatst kolossaal doek van denzelfden meester een waardig pendant vindt.

Ook zal men met genoegen opmerken, dat — dank zij de onvermoeide onderzoekingen van de heeren Bredius en Six — tal van schilderijen met den naam van hare, totdusver onbekende, vervaardigers prijken. De verlichting van de eeregalerij en Rembrandtzaal is echter nog als vroeger. Schijnt het misschien onmogelijk hierin verbetering te brengen, zou men dan althans de sterk reflecteerende vloeren niet met donkere tapijten kunnen bedekken?

In een der westelijke zalen, waar de moderne kunst gehuisvest is, werd deze week een buste van Charles Rochussen, door Bart van Hove in marmer gebeiteld, geplaatst.

De gelijkenis valt slechts te roemen, doch ook hier blijkt weer, hoe het zelfs den talentvolsten kunstenaar onmogelijk is, om van onze hedendaagsche kleeding wat dragelijks te maken, als het een plastisch werk geldt. Ware een losse draperie als bekleeding gekozen, het effect zou verhoogd zijn geworden; de details van jas, overhemd en manchetten moeten voor den kunstenaar zeker het meest vervelende gedeelte van zijn taak geweest zijn. De kop is zeer fraai gemodelleerd, doch onder het bovenlicht niet gunstig geplaatst. Bij zijdelingsche verlichting zouden de verdiensten nog meer in het oog springen. Het voetstuk heeft wel karakter, al zal menigeen de verdunning naar onderen uit een oogpunt van stabiliteit niet voldoen.

De buste van Rochussen doet den beeldhouwer Van Hove eer aan.

In het nieuwe atelier, dat de beeldhouwers Van den Bossche en Crevels op den huize *Nieuwburg* aan het Ververspad nabij den Amsteldijk betrokken hebben, zagen wij een model voor een Christusbeeld, bestemd voor de in aanbouw zijnde R. K. kerk aan de Prins-Hendrikkade, in den vorigen jaargang van *De Bouwmeester* afgebeeld.

Christus is, in zegenende houding, zittend voorgesteld;

POLYTECHNISCH

hoewel de kunstenaar natuurlijk niet te veel van het traditioneel type mocht afwijken, is hij er toch in geslaagd aan den kop een zeer persoonlijk cachet te geven. De schikking der draperieën verdient lof, en het geheel is, met het oog op de groote afmetingen, waarin het wordt uitgevoerd, zeer breed van behandeling. Rondom het beeld worden de symbolische figuren der vier Evangelisten geplaatst.

Tevens zagen wij een reliefportret van een der meest bekende Nederlandsche politici, dat ons zeer gelijkend toescheen.

Het model voor het Christusbeeld is voor belangstellenden ter bezichtiging Zondag, Maandag en Dinsdag, 28, 29 en 30 Maart van 1—3 uren. Wij kunnen een bezoek aan de werkplaats ten zeerste aanbevelen.

(A. et A.) DE FABRIKAGE EN HET ONDERZOEK VAN WITTE VERFSTOFFEN.

door

L. J. Rijnink.

(*Vervolg van bladzijde* 300, *jaargang* 1885.)

Het zinkwit.

Onder de witte verfstoffen neemt het zinkwit nevens het loodwit een eerste plaats in, niet alleen omdat het *niet* wordt aangetast door zwavelwaterstofgas, maar ook daar men beweert, dat het dekkend vermogen minstens dat van loodwit evenaart.

Is de verflaag blootgesteld aan zwavelwaterstofgasdampen, dan komt het raadzaam voor de beide eerste lagen met loodwit en de laatste met zinkwit te behandelen.

Zinkwit wordt in het groot bereid, hetzij door oxydatie van het zink, hetzij onmiddellijk uit het gerooste erts.

Aan de Vieille Montagne, bij Luik, gebruikt men de methode van Leclaire, die wij hier beschrijven. In een Silezischen oven bevinden zich 20 moffels van vuurvaste klei. Zij worden met zink gevuld en witgloeiend gemaakt. Aan den mond zijn zij van een opstaanden rand voorzien. De openingen van die moffels komen uit in een kleine ruimte, voorkamer genoemd. Door een buis heeft de voorkamer gemeenschap met een reeks van condensatiekamers, die met een schoorsteen in verband staan, zoodat daarin een sterke luchtstroom wordt onderhouden. De vloer van de voorkamer bestaat uit een beweeglijke, metalen plaat. De zinkdampen komen in de voorkamer, waarvan de vloer is weggenomen, zoodat daar een genoegzame hoeveelheid lucht binnentreedt, om ze te verbranden.

In de kamers worden tusschenschotten, bestaande uit ramen, die met behangsellinnen bedekt zijn, geplaatst, om het zinkwit betere gelegenheid te geven zich af te zetten. De bodem der kamers wordt gevormd door een reeks van groote, naast elkander gelegen, trechters, waaronder tonnen geplaatst zijn om het zinkwit op te vangen. In de voorkamer en eerste kamer zet zich het onzuivere zinkwit af, het wordt, na gemalen te zijn, als zinkgrijs in den handel gebracht. Verder in de kamers zet zich het eigenlijke zinkwit af, waarvan het lichtste gedeelte, dat in de laatste kamer wordt opgevangen, den naam van sneeuwwit draagt.

De methode om zinkwit onmiddellijk uit het gerooste erts te bereiden wordt toegepast te Ougrée, bij Luik. De oven, hier gebezigd, bezit een ijzeren bodem, die doorboord is. Door een blaastoestel kan men een luchtstroom door de openingen in de ijzeren platen voeren. Eerst brengt men cokes in den oven, hierop een mengsel van geroost zinkerts en steenkool. Het zink wordt afgescheiden en komt in dergelijke kamers, als boven beschreven zijn, waarin het verbrandt en zinkwit afzet.

In den handel komen de volgende soorten van zinkwit voor: sneeuwwit, zinkwit n°. 1, zinkwit n°. 2, steengrijs en lei- of zinkgrijs. De fabriek La Vieille Montagne levert het meest in ons land en heeft hier hare depôts.

Tot hiertoe over de bereiding; thans rest het onderzoek, waaraan men zinkwit kan kennen en hoe men de vervalsching ervan kan ontdekken

Proef 1. Men neemt een weinig zinkwit in een ijzeren lepeltje en gloeit dit; door de gloeiing wordt het geel, maar na afkoeling moet het de oorspronkelijke kleur terugkrijgen. Zooals gezegd is, onderscheidt het zinkwit zich van het loodwit, door de onaantastbaarheid van het zwavelwaterstofgas.

Proef 2. Neem een weinig zinkwit in een glas en los dit op met verdund zwavelzuur; voeg nu bij de oplossing zwavelwaterstofwater. Is de zinkwitoplossing zuiver, dan blijft zij volkomen helder.

Proef 3. Bij gedroogde verf is het even gemakkelijk het aanwezig zijn van lood- of zinkwit na te gaan als bij natte verf. Het geverfde bestrijke men met zwavelammonium. Is de verf loodwit, dan wordt zij zwart, het zinkwit daarentegen behoudt zijn witte kleur.

Voor de opsporing van de vervalsching kan bijna geheel dezelfde methode toegepast worden als bij het onderzoek van het loodwit is omschreven; in plaats van salpeterzuur moet zwavelzuur gebruikt worden. De proeven n°. 7, 8, 9, 10 en 11 van de vorige bijdrage zijn dus ook op het zinkwit van toepassing.

Het zinkwit kan men zeer goed zonder wrijven gebruiken, door het eenvoudig met olie te mengen en eenigen tijd te laten weeken; het wrijven van de verfstoffen is overigens aan te bevelen. Met gewreven verfstoffen wordt beter werk geleverd en over 't algemeen hebben ze een meer dekkend vermogen.

Menigmaal wordt beweerd, dat zinkwit minder dekt dan loodwit; volgens de rapporten van een commissie te Toulon, in 1850 door den Minister van Marine benoemd, blijkt echter dat dit minder juist is. Volgens die gegevens dekt één K.G. verf:

	Eerste laag		tweede laag		derde laag	
	M²		M²		M²	
	zinkwit.	loodwit.	zinkwit.	loodwit.	zinkwit.	loodwit.
Op nieuw grenenhout	8.70	7.—	11.80	9.30	11.80	9.30
Op geverfd en afgekrabd oud grenenhout	4.90	4.40	10.50	7.30	10.50	7.30
Op geverfd en afgekrabd eikenhout	5.20	4.70				
Op nieuw ijzer	8.70	6.—				
Op geschilderd plaatijzer	5.40	4.60				

en is, om een M² oppervlakte te dekken, benoodigd:

	Eerste laag		tweede laag		derde laag	
	K.G.		K.G.		K.G.	
	zinkwit.	loodwit.	zinkwit.	loodwit.	zinkwit.	loodwit.
Op nieuw grenenhout	0.115	0.1429	0.0847	0.1075	0.0847	0.1075
Op geverfd en afgekrabd oud grenenhout	0.2060	0.2270	0.0952	0.1370	0.0952	0.1370
Op geverfd en afgekrabd eikenhout	0.1923	0.2128				
Op nieuw ijzer	0.1150	0.1666				
Op geschilderd plaatijzer	0.1850	0.2178				

Uit deze cijfers blijkt genoegzaam, dat zinkwit bij gelijk gewicht beter dekt dan loodwit, maar men moet daarbij in acht nemen, dat men zinkwitverf steeds dikker moet aanmengen dan loodwitverf.

Het tweede geval waarom zinkwit een betere verflaag geeft dan loodwit is, omdat zinkwit tot het aanmengen zijn gelijk gewicht olie vereischt, het loodwit daarentegen slechts 30 percent van zijn gewicht.

De duurzaamheid van een verfstof is niet alleen afhankelijk van het poeder, maar ook van de olie. Zuiver loodwit zal een duurzamer verfstof opleveren dan loodwit met zwaarspaath vermengd, en wel omdat men in het laatste geval minder olie verbruikt; daarom is een doffe verflaag ook minder duurzaam dan een glanzende.

VARIA.

Asbest of steenvlas. Deze delfstof is een waterhoudend calcium en magnesium-silicaat (kiezelzure kalk en kiezelzure magnesia), dat bovendien een geringe hoeveelheid ferro- (ijzeroxydule) en aluminium-silicaat bevat. Gewoonlijk komt zij voor in de gedaante van zijde- of paarlemoerachtige vezels, die eenigszins vettig aanvoelen. Het is een onbrandbare en niet smeltbare stof, die in het vuur wel *schijnt* te verbranden, maar na de afkoeling volkomen ongedeerd blijkt te zijn. Men beweert somtijds, dat het asbest door sommige oude volken werd gebruikt als omhulsel voor de lijken op de brandstapels; de asch der overledenen bleef zoodoende afgezonderd van die der gebruikte brandstoffen. Is deze bewering juist, dan is het asbest toch later geheel in onbruik geraakt.

Eenige jaren geleden werd de aandacht er weder op gevestigd en in den laatsten tijd is men erin geslaagd, een weefsel van asbest te vervaardigen, waarvan handschoenen, kleederen, reddingstouwen enz. worden gemaakt. Behangselpapieren en tooneelschermen van dit weefsel verschaffen ook bescherming tegen brandgevaar, terwijl het asbest voor buizen, waardoor heete stoom wordt gevoerd, een uitstekend bekleedsel oplevert, dat de warmte slecht geleidt en in de lucht niet verandert. Onlangs smolten drie onderling concurreerende maatschappijen in Engeland tot één groote maatschappij samen; de meestbekende asbestlagen in Italië, Engeland, op Corsica en in Canada kwamen daardoor in één hand. Het Italiaansche asbest staat als het beste bekend; de vezels zijn even sterk als de vlasvezel, laten zich gemakkelijk van elkander scheiden en zijn dikwijls verscheidene meters lang.

Vooral in de nabijheid van Milaan wordt dit asbest gevonden. In den regel zijn de lagen zóó stevig, dat men dynamiet moet gebruiken om ze los te maken. Het asbest uit de overige landen bestaat uit korter vezels, die moeilijker van elkander losgemaakt kunnen worden.

In de fabriek te Harefield, bij Mickmansworth, worden uit asbestweefsel allerlei stoffen vervaardigd met behulp van soortgelijke werktuigen, als bij het wolweven worden gebruikt. In de eerste plaats moeten de vezels losgemaakt worden, zonder dat zij breken; dit geschiedt met behulp van twee ronddraaiende, van punten en tanden voorziene cilinders. Door indompeling in kokend water verschaft men aan de vezels vervolgens een groote mate van buigzaamheid; een roertoestel houdt ze voortdurend in beweging, zoodat zij bij afwisseling boven het water uitsteken en er weder ingedompeld worden. Eindelijk worden zij gedroogd in door stoom verwarmde ovens. Nadat de vezels naar haar lengte geschift zijn, worden de langste in de weefgebouwen gebracht. De uit dit weefsel vervaardigde voorwerpen worden dikwijls met een laagje linnen of caoutchouc bedekt. De kortere vezels worden in afzonderlijk daartoe dienende molens tot meel gestampt, en daarna met een weinig lijnolie (en soms wat caoutchouc) tot een pap geroerd, zooals met de plantaardige vezels in de papierfabrieken gebeurt. Men vervaardigt er een uitstekend middel uit om stoompijpen en verbindingsstukken van stoomwerktuigen te bekleeden. Ook wordt hout, met asbestverf bestreken, daardoor onbrandbaar gemaakt, althans de ontbranding wordt gedurende een vrij langen tijd er onmogelijk door.

In 1882 gebruikte Gordon de asbestverf ook ter bekleeding der ijzeren kernen van dynamo-electrische werktuigen en ook daar voldeed zij aan de gestelde eischen. (*La Nature.*)

Een middel tegen het roesten van ijzer. Aan het gebruik van ijzeren voorwerpen staat, zooals algemeen bekend is, een groot bezwaar in den weg, namelijk dit, dat het ijzer zoo sterk roest. Op verschillende wijzen zoekt men dit bezwaar uit den weg te ruimen, o. a. door huishoudelijke voorwerpen van blik (vertind ijzer) te vervaardigen en door het gebruik van gegalvaniseerd ijzer (ijzer dat met een dun laagje zink is bedekt) voor schoorsteenpijpen, telegraafdraden, hekken enz. In den laatsten tijd begint men het ijzer meer en meer tegen roest te beschutten door aan de oppervlakte een dun laagje magnetisch ferro-ferry-oxyde te voorschijn te roepen. In 1860 had Georg Bower waargenomen, dat de ontleding van oververhitten stoom door roodgloeiend ijzer langzamerhand minder sterk werd; er had zich aan den buitenkant van het ijzer een laagje émail van een oxyde van ijzer gevormd. Het duurde echter nog geruimen tijd, voordat deze waarneming toegepast werd. Eerst nadat Barff in 1876 vermeldde, dat hij erin geslaagd was, aan de oppervlakte een laagje ferro-ferry-oxyde tevoorschijn te roepen, kwam Bower op de zaak terug. Hij trachtte thans door middel van de zuurstof, die in vrijen toestand in den dampkring voorkomt, te volbrengen wat Barff met de in den waterdamp scheikundig gebonden zuurstof had verricht. De ijzeren voorwerpen werden in een regeneratief-oven verhit; eerst wordt het gas, dat als brandstof dient, met de vereischte hoeveelheid lucht vermengd, en zoodra het ijzer roodgloeiend is, laat men meer lucht binnenstroomen dan voor de verbranding van het gas noodig is. De heete zuurstof uit deze lucht verbindt zich dan met het ijzer. Heeft deze oxydatie ongeveer 30 minuten geduurd, dan sluit men de lucht af en het gas onttrekt in de daaropvolgende 30 minuten de zuurstof gedeeltelijk aan het ijzeroxyde, dat dientengevolge in ijzeroxyd-oxydule (ferro-ferry-oxyde) verandert. Laat men het ijzer aldus negen à tien malen achtereen geoxydeerd en gereduceerd worden, dan zijn de voorwerpen met een fraaie, blauwachtig-groene, beschuttende laag bedekt. Over het algemeen verkreeg men op deze wijze het gewenschte gevolg beter bij voorwerpen van gietijzer dan van smeed- of staafijzer. Daarentegen slaagde men er beter in de beschuttende laag op smeed- of staafijzer te voorschijn te roepen, door de voorwerpen in een moffel aan de inwerking van oververhitten waterdamp bloot te stellen. De verschillende werktuigen, die men hiervoor noodig had, maakten de zaak echter nog al kostbaar.

Bower heeft thans ook het recht verworven om te werken zooals Barff deed. In zijn oven kan hij de voorwerpen beurtelings verwarmen met kooloxyde, om ze te reduceeren, en met waterdamp, om ze te oxydeeren. Hij is nu in staat zoowel gietijzer als staafijzer met een beschuttend laagje ferro-ferry-oxyde te bedekken; de onkosten zijn gering en bedragen 12 à 15 Mark voor elke ton ijzerwaren.

Het nut van het ijzer wordt door deze uitvinding zeer verhoogd; hoeveel voordeel kan dit b.v. niet afwer-

pen, wanneer men in een groote stad gasbuizen in den grond legt, die niet zullen roesten; ook voorwerpen van kunst en smaak vinden er baat bij. Het beschuttende laagje is in den regel fraai gekleurd en kan bovendien met een zeer kleine moeite geëmailleerd, verguld en verzilverd worden.

Eindelijk wordt het gietijzer tengevolge van de afwisselende oxydatie en reductie veel minder hard, zoodat het beter tegen een stoot of val bestand is dan gewoon gietijzer. (*Chem. Centr. Blatt.*)

GEDENKTEEKEN OP HET GRAF VAN DEN ARCHITECT H. P. VOGEL.

Op bladz. 58 van dit weekblad werd het programma opgenomen der prijsvraag voor een gedenkteeken op het graf van den hooggeachten architect Vogel. Daar de inlevering der antwoorden op 15 April e. k. gesteld is, bestaat het vooruitzicht weldra in het bezit van een ontwerp te zijn en kan het denkbeeld der Afdeeling 's-Gravenhage van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst verwezenlijkt worden, zoodra de middelen voorhanden zijn om de daaraan verbonden kosten te bestrijden. De Commissie van uitvoering heeft daartoe de onderstaande circulaire aan de vrienden en vereerders van wijlen den architect Vogel gezonden.

„Gelijk U bekend is, overleed den 5den Januari j.l. onze geachte vriend, de heer Hugo Pieter Vogel, *Architect* en *Hoofd-Leeraar in de Bouwkunst* en 2*de Directeur aan de Academie van Beeldende Kunsten* alhier.

„Eene kortstondige ziekte maakte aan zijn voor velen zoo dierbaar leven onverwacht een einde

„Met diepen weemoed stond bij zijne ter-aardebestelling een groot aantal zijner vrienden en vereerders om de groeve geschaard; woorden van innige smart en deelneming, maar ook van diepgevoelde erkentelijkheid, werden daar gesproken.

„En geen wonder, want Vogel was algemeen geacht en geëerd en door allen, die hem eenigszins van nabij kenden of die het voorrecht hadden zijn onderwijs te genieten, hartelijk geliefd.

„Daarvan mocht hij zoo kort geleden, bij zijn 25-jarig jubilé als leeraar aan de Academie, de ondubbelzinnigste blijken ontvangen.

„En thans, nu de dood aan dit nuttig leven een einde gemaakt heeft, nu moge — de wensch werd reeds aan de groeve uitgesproken — weldra als bewijs van die liefde en als dankbare hulde aan zijn nagedachtenis, een gedenkteeken op zijn graf verrijzen. Eenvoudig, schoon en zonder praal, gelijk Vogel's voortreffelijk karakter was, getuige het van de blijvende erkentelijkheid en waardeering van allen, die hij in zijn leven ten zegen was.

„De 's-Gravenhaagsche Afdeeling der Maatschappij „tot bevordering der Bouwkunst", waarvan Vogel Voorzitter was, heeft eene prijsvraag uitgeschreven ter verkrijging van een ontwerp voor zoodanig gedenkteeken, terwijl de ondergeteekenden zich als Commissie van uitvoering van dat onderwerp hebben vereenigd.

„Als zoodanig komen zij tot U met het verzoek om eene bijdrage in de kosten van het te stichten gedenkteeken, die voorloopig op de som van duizend gulden zijn vastgesteld.

„Aanbeveling zou de Commissie onvereenigbaar achten met de gevoelens van waardeering en hoogachting, die zij weet, dat door U den heer Vogel werden toegedragen.

„Met vol vertrouwen ziet zij Uwe bijdrage aan het adres van den eerstondergeteekende tegemoet: zij veroorlooft zich alleen het beleefd verzoek die bijdrage, zoo mogelijk eenigszins spoedig, van U te mogen ontvangen."

(A. et A.) CONSTRUCTIE VOOR RAMEN EN BUITENDEUREN MET SCHUIF- EN DRAAIBEWEGING.

De onderstaande figuren stellen een gewoon schuifraam voor, dat tevens op elke verlangde hoogte naar binnen kan worden opengedraaid.

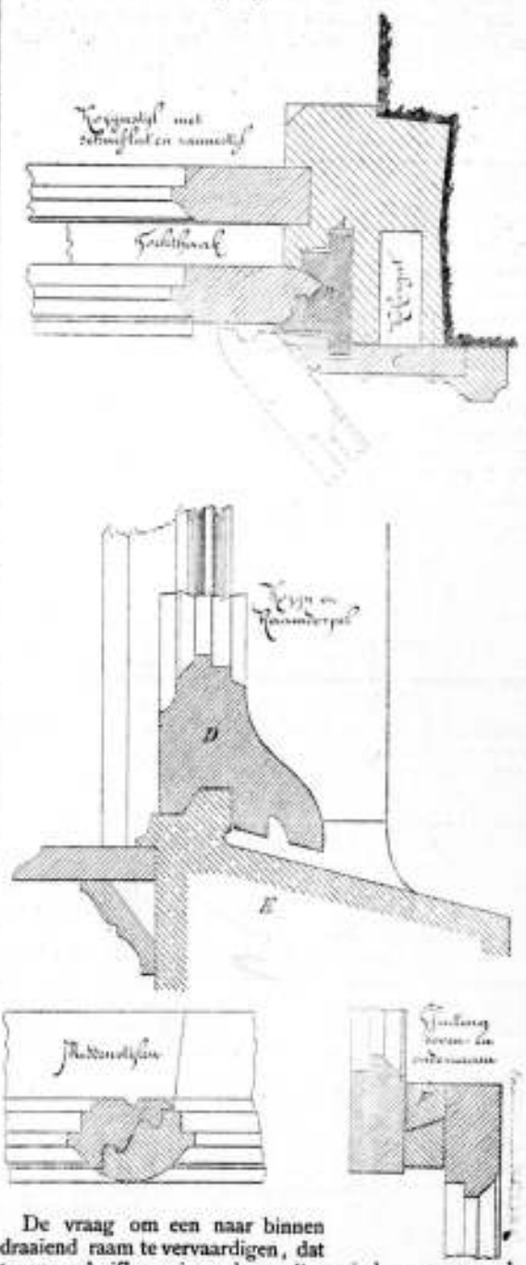

De vraag om een naar binnen draaiend raam te vervaardigen, dat tevens schuifbaar is en bovendien wind en regen volkomen buitensluit, meent men door deze constructie op eenvoudige wijze te hebben opgelost. De draaibare deelen sluiten op het bovenraam en den onderdorpel op dezelfde wijze, als dit voor een gewoon schuifkozijn het meest gewenscht is, terwijl de samenstelling bovendien niet kostbaarder is dan voor een gewone schuif- of draaibeweging. De sluiting kan geschieden met een raampin, zoodat een espagnolet of andere afsluiting geheel overtollig is.

Tot verklaring der figuren diene het volgende:

De raamsponning in het kozijn wordt zwaluwstaartvormig bewerkt en van een groef A voorzien. In deze sponning wordt een eiken schuifstuk B gemaakt, waaraan het raam of de deur wordt afgehangen en dat natuurlijk bij het op- of neerschuiven deze beweging medemaakt. Het belegstuk C, waarin voor zooveel noodig dezelfde groef als bij A gemaakt wordt, dient tevens tot opsluiting van het schuifstuk B. De afsluiting bij het bovenraam geschiedt met tochthaken, zooals bij F is voorgesteld. Bij D en E is de sluiting van kozijndorpel met den onderregel aangegeven. Daarbij valt alleen op te merken, dat het raam eerst eenige centimeters moet opgeschoven worden alvorens het draaibaar is. De middenraamregels kunnen naar verkiezing over elkander gewerkt of gestolpt worden. Eene aandachtige beschouwing der figuren maakt een nadere verklaring geheel overbodig.

Een model, op de aangegeven wijze vervaardigd, voldoet uitmuntend en gaarne zal dit, desverlangd, aan eene vereeniging van deskundigen ter bezichtiging toegezonden worden.

MOOLENAAR,
Adjunct-bouwmeester
bij de Gemeentewerken te Groningen.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST, AFDEELING ROTTERDAM.

Vergadering van Vrijdag 19 Maart 1868.

De notulen worden onveranderd goedgekeurd en het jaarverslag onder applaudissement vastgesteld. Het vangt aan met het constateeren van achteruitgang met 11 leden. De opgave der diverse rubrieken toont aan: 2 eereleden, 26 gewone leden en 87 plaatselijke leden. Als reden der achteruitgang wordt alléén genoemd: het enge keurslijf waarin de wet der Maatschappij de Afdeelingen heeft geregen. Wordt dit ernstige beletsel niet geheel of gedeeltelijk weggenomen, dan is langzame maar zekere dood onze toekomst. De toestand der geldmiddelen is toereikend, daar bezuiniging is gebracht in het aankoopen van boeken voor de bibliotheek. In 1885 zijn 3 prijsvragen uitgeschreven, dank zij de belangrijke gift van ons eerelid, den heer J. H. Leliman. Wij verwachten gunstige resultaten van den uitslag dier prijsvragen. Er zijn in 1885 8 gewone en 1 bestuursvergadering gehouden. De gewone vergaderingen werden door gemiddeld 19 leden bijgewoond. Het voornaamste, wat behandeld is, was een voorstel tot afscheiding van de Maatschappij welk voorstel met slechts 2 stemmen meerderheid is verworpen en waarvan een scheuring het gevolg is geweest. Aan de Maatschappij is verzonden een rapport van de Commissie in zake de beide vragen van de Maatschappij, betreffende de eischen van het vakonderwijs voor werklieden in de bouwambachten en voor de regeling van dat onderwijs voor bouwopzichters.

De heer Braat, van Delft, droeg een verhandeling voor, met voorwerpen en proeven opgelusterd, betreffende de bewerking van het zink. Ook werd rapport uitgebracht in zake een Algemeene Bouwverordening voor Nederland. Door den heer Nijenhuis werden de teekeningen der uitbreiding van het Ziekenhuis tentoongesteld en toegelicht; de heer Bienfait stelde een nieuwe constructie ter verbinding van ijzeren dakgoten ter bezichtiging; de heer Leliman van Amsterdam hield een voordracht over de critici in de bouwkunst. De heer Dupont deelde het groote bouwplan mede voor de te Parijs te houden wereldtentoonstelling in 1889; de heer Van der Linden verklaarde door aanschouwelijke proeven den filter Chamberland-Pasteur; de heer Beijderwellen stelde een belangrijke verzameling kopergravures tentoon, voornamelijk uit de 17de eeuw, en door den heer H. W. Veth, van Dordrecht, werd een verzameling van uitgevoerde en niet-uitgevoerde bouwwerken tentoongesteld, die allen met genoegen werden bezichtigd. Ziedaar in het kort een verhaal van hetgeen door en voor de Afdeeling in 1885 is gedaan.

Van *Arti et Industriae* te 's Gravenhage waren ingekomen de stukken voor de a. s. Nationale Vaktentoonstelling van voorwerpen, behoorende tot de kunstindustrie. Het Bestuur van *Arti et Industriae* verzocht steun door aansporing aan de industrieelen. Het doel is het tentoonstellen van 1° beeldhouwwerk in hout en steen; 2° smeed- en gietwerk in ijzer, koper en brons; 3° decoratie, als decoratief schilderwerk en inlegwerk in hout, steen, ivoor, enz.; 4° schrijnwerk (inzending van slechts één voorwerp). Door de Vergadering werd instemming betuigd met het doel dezer tentoonstelling en de gevraagde hulp, voorzoover zij door deze Afdeeling zou kunnen worden verleend, toegezegd.

Alsnu verkreeg de heer Huijtink het woord over den toren van 300 meter hoogte, op te richten naar aanleiding van en in verband met de Wereldtentoonstelling, te Parijs, in 1889.

Alles heeft zijn tijd; dit zien wij in groote en kleine zaken. In onze jeugd waren er spelen in de mode, evenals thans, en dachten wij er niet aan andere spelen te boefenen, en zoo gaat 't in de wereld ook. De tijd der passages en tramwegen is zoowat voorbij, maar wij leven nog steeds te midden van tentoonstellingen als daar zijn: internationale, nationale, koloniale, electriciteits-, landbouw-, bloemen-, ja zelfs honden-, katten- en..... kindertentoonstellingen. Thans is weder, een paar maanden geleden, door den President der Fransche Republiek een Internationale Tentoonstelling gedecreteerd voor Parijs, in 1889. Het plan is een door belangrijkheid, uitgebreidheid en reusachtige installatien alle vroegere tentoonstellingen in de schaduw te stellen. De Fransche ingenieur Eiffel heeft daartoe een origineel en stout ontwerp gemaakt van een geweldigen toren van 300 meter hoog, ten einde den bezoekers met volle recht een ruime blik te geven.

De heer Huijtink besprak daarna de omschrijving van het plan in al zijn bijzonderheden, zooals dit door den heer Eiffel was gedaan in de Vereeniging van Civiel ingenieurs, te Parijs.

Sedert de heeren Nouguier, Koechlin en Sauvutre, evenals de heer Eijffel, de aandacht van het publiek hebben gevestigd op een plan voor een ijzeren toren van 300 meter, heeft het denkbeeld zijn weg gebaand en is het door de pers wereldkundig gemaakt. Het aanvankelijke groote bezwaar, dat tegen dit ontwerp werd aangevoerd, is het twijfelachtige nut eener dergelijke constructie. Sinds echter mannen van naam er hun adhesie aan hebben gehecht, vertrouwt hij, dat het plan zal doorgaan. Voor Philadelphia was in 1874 een toren van 1000 voet hoogte ontworpen, doch niet uitgevoerd. In 1881 werd door den heer Sébillot voorgesteld, Parijs te verlichten door een lichtpunt op 300 meter hoogte. Het nut van een dergelijke verlichting behoeft niet nader te worden aangetoond.

Echter na het onderzoek der metalen pijlers van ijzeren spoorwegbruggen, zooals die van Garabit, kwam men tot de slotsom, dat, zonder zeer groote moeilijkheden, die pijlers aanmerkelijk hooger gemaakt zoude kunnen worden.

Tot de algemeene beschouwingen over het daarstellen van hooge ijzeren pijlers, behoort het verbinden der kolommen van den pijler door een traliewerk, ten einde weerstand te bieden aan de kracht van den wind. Daar echter het grondvlak der pijlers naargelang de hoogte ook grooter wordt, bereiken de stangen van dat traliewerk door de groote lengte een zeer groote zwaarte. Men kan ze ook den caissonvorm geven, waardoor ieder op zichzelf vatbaar is voor rekking en samendrukking; dit wordt echter moeilijk, als de afstand tusschen de beide beenen van den pijler 25 of 30 meter bereikt. Het is dus 't beste die zware stukken achterwege te laten en aan den pijler een zoodanigen vorm te geven, dat alle snijdende krachten zich in de hoekpunten vereenigen en hem te herleiden in 4 zware opgaande stijlen, ontdaan van traliewerk en eenvoudig verbonden door eenige ver van elkander verwijderde ongaande lijsten.

Deze toren kan dus gemaakt worden uit 4 opgaande hoekzuilen van vierkanten- of caissonvorm. De wanden moeten opengelaten worden om den winddruk te verminderen. De basis zal aan deze constructie alle gewenschte stevigheid verzekeren. De inrichting van den toren is als volgt.

Elke stijl is 15 en aan den top 5 meter vierkant. De afstand van as tot as der hoekstijlen aan de basis is 100 meter. De stijlen zijn met soliede ankers aan een hechte en massieve fundeering verbonden.

Op de 1ste verdieping, 70 meter boven den begane-grond, zijn de stijlen verbonden door een met glas afgedekte galerij van 15 meter breedte, die om het monument roadloopt. Deze galerij, groot 4200 centiaren, de balkons inbegrepen, zou bestemd zijn voor vergaderzalen, restaurants enz.

Op de 2de verdieping is ook een met glas afgedekte zaal van 30 meter vierkant. Op den top is een glazen koepel geplaatst, waaromheen ook een balkon loopt van 250 meter oppervlakte, vanwaar men het prachtvolle panorama over eene uitgestrektheid van 120 kilometer kan aanschouwen. Men zal dit hooge plateau ook kunnen bezigen voor wetenschappelijke waarnemingen en proeven, of er een electrisch lichtpunt op kunnen plaatsen ter verlichting der tentoonstelling. Het onderste deel van den toren en van elk der vlakken vormt een grootsche boog van 80 meter breedte en 50 meter hoogte, die met zijn *à jour* bewerkte lijst en met zijne galerijen, die verschillend georneamenteerd zijn, het voornaamste deel der versiering uitmaakt. De opstijging der bezoekers zou plaats hebben door middel van in de hoekstijlen geplaatste ascenseurs.

Nu volgt een beschrijving der voorwaarden van het weerstandsvermogen en de standvastigheid van den toren, werking van den wind, fundamenten, overhelling of beweegbaarheid in den top. Hierbij behooren echter figuren en formules, die, om niet te uitgebreid te worden, hier worden weggelaten.

Er is aangenomen een constante winddruk van 300 K.G. per M² en dat deze kracht toeneemt van af de basis, waar zij 200 K.G. is, tot den top, waar zij 400 K.G. bereikt. Voorts is een

groot deel als dicht en de winddruk van den voet dubbel berekend. Deze voorwaarden zijn niet zoo voordeelig genomen als gewoonlijk bij viaducten. Gerekend tegen een winddruk van 300 K.G., is de totale horizontale kracht 3,284,000 K.G. en het aangrijpingspunt dier kracht ligt 92.30 M. boven het steunpunt. Het moment van omvalling is dus = 3,284,000 × 92.30 = 303,113,000.

Wat het moment van stabiliteit betreft, is het gewicht als volgt: metaal 4,800,000 K.G.
bemetselde vloeren 5,500 M² à 300 K.G. 1,650,000 »
diversen 50,000 »

Totaal 6,500,000 K.G.

Terwijl de basis van den toren 100 M. is, zal het moment van stabiliteit zijn:

$$6{,}500{,}000 \times \tfrac{100}{2} = 325{,}000{,}000,$$

hetgeen grooter is dan het moment van omvalling.

Bij de onderstelling van een wind van 200 à 400 K.G. is de horizontale kracht slechts 2,874,000, maar het aangrijpingspunt is op 107 M. boven het steunpunt gelegen en het moment van omvalling is dus 2,874,000 × 107 = 307,518,000.

Het totale gewicht en de kracht van den wind bedraagt te zamen 8,562,000 K.G.

Aan het station te Budapest en aan de Fransche spoorwegwerken wordt de arbeidscoefficient op 10 K.G. gesteld. Zij is ook in Duitschland en Oostenrijk gebruikelijk voor groote metalen bouwwerken die niet, zooals bruggen, aan de trillingen van treinen onderhevig zijn.

Voorts is van aanbelang de doorbuiging.

Volgens de opgaven van Claudel zijn de doorbuigingen, die evenredig zijn aan de aangegeven winddrukkingen, als volgt:

Winden.	snelh. per sec.	druk per M².	Overhelling.
Sterke bries	10 Meter	13.54 K.G.	0.038 M.
Bries die de topreilen doet reven	12 »	19.50 »	0.055 »
Sterke wind	15 »	30.47 »	0.086 »
Onstuimige wind	20 »	54.16 »	0.153 »
Storm	24 »	78.— »	0.221 »

Die cijfers zijn geheel en al geruststellend, en daar de schommelingen door de groote lengte van het buigende gedeelte uiterst langzaam zullen zijn, is het zeker, dat het effect geheel onwaarneembaar zal zijn, en dat het veel beneden dat van gemetselde vuurtorens zal blijven, waar de elasticiteit der kalk de hoofdoorzaak der doorbuigingen is. Voor de ascenseurs zal het welbekende compenseerende hydraulische systeem van den fabrikant Heurtebise kunnen worden aangenomen. Dit zou twee beweegbare leidingen vorderen, die in een der 4 opgaande stijlen geplaatst zullen worden en de buiging van dezen volgen.

Een tweede ascenseur in denzelfden vorm zou dienen voor het afdalen. Dit systeem verzekert een volmaakte veiligheid en vervoerlooft het gelijktijdig opstijgen van een groot aantal personen, met snel opvolgende vertrektijden. De snelheid zou zijn 0.50 meter per seconde. Men zou, oponthoud inbegrepen, aldus in een kwartier boven komen. De kosten van dit toestel zullen 200,000 francs bedragen en die der machines 250,000 francs.

De electrische verlichting van den toren, als middelpunt van een cirkel van 1000 meter middellijn, zou zoodanig moeten zijn, dat gedrukt schrift, op de uiterste grens van dien cirkel, voldoende zou kunnen gelezen worden.

De kosten van het werk zullen bedragen:

4,810,000 K.G. à 50 centimes gemonteerd is	frs. 2,405,000
Metselwerk met fundeering	» 400,000
Glaswerk enz.	» 100,000
Te zamen	frs. 2,905,000
Ascenseurs	» 205,000
Totaal	frs. 3,155,000

Het opbouwen zal zonder stellingen geschieden hetgeen reeds meermalen, o. a. bij de bruggen over den Douro, bij Garabit, en van Cubzac etc. geschiedde. Bij het doen der keus tusschen ijzer en staal viel deze op het eerste, daar staal bij hevigen wind veel meer doorbuiging en trilling zou veroorzaken. Ook is metaal aan te bevelen met het oog op eventueele verplaatsing; de onkosten daarvan worden geschat op 6 à 700,000 francs.

Na ernstig onderzoek werd al dadelijk besloten van het gebruik van metselwerk af te zien, wegens den onvoldoenden weerstand in het lichaam zelf, vooral van den mortel, die veel minder is dan die van steen. De klassieke werken geven voor den grootsten weerstand van cementmortel, 150 à 200 K.G. per c.M.² aan. Hiervan $^1/_{10}$ aannemende (als practische grens) zou een metselwerk van gewone steen niet meer moeten dragen dan 15 à 20 K.G. per c.M²; 25 en 30 K.G. kunnen als een uiterst gevaarlijke grens worden beschouwd.

Navier maakt melding van gebouwen, die het zwaarste zijn belast; zij zijn de volgende:

Pilaren van de Dôme des Invalides (Parijs)	14.76 K.G.
» » » St. Pieter te Rome. . . .	16.36 »
» » » St. Paul te Londen. . . .	19.36 »
Kolommen van de St. Paul te Rome. . . .	19.76 »
Pilaren van den toren der Kerk St. Marie te Parijs	29.40 »
Pilaren van het Pantheon te Parijs	29.44 »

Hij voegt er wel een cijfer bij van 45 K.G. voor de Allerheiligen-kerk te Angers, maar dat voorbeeld schijnt niet zeer aanbevelenswaardig, daar die kerk een ruine is. Uit die tabel besluit hij, dat de grens van weerstand bij de flinkste gebouwen 15 à 20 K.G. per c.M² is.

De obelisk, bekend als monument van Washington, is thans het hoogste monument der wereld. Dit werk, geheel van graniet met marmeren bekleedsel, heeft de hoogte van 169.25 meter. De muren zijn onder 4.50 en boven 0.50 meter dik. In de binnenruimte is een stoomascenseur, die tot het opbrengen van materialen heeft gediend en nu ten dienste der bezoekers wordt gebruikt. Het gewicht is hier 20 K.G. per c.M². Als men den winddruk daarbij in aanmerking neemt, wordt het gewicht 26.5 K.G. per c.M². De bouw was echter niet voorspoedig; men bemerkte groote verzakkingen, staakte het werk, vergrootte en versterkte de fundeering en thans is het den 21 Februari onthuld. De totale kosten bedragen thans 6,225,000 francs en de voltooiing zal nog wel 870,000 francs beloopen, dus totaal 7,095,000 francs.

Het optrekken van den toren in steen moet ontraden worden wegens de hooge kosten, den langzamen voortgang van den bouw, gewegen nog van de onmogelijkheid om weerstand te bieden aan den enormen druk.

IJzer schijnt dus het eenig mogelijke metaal en, wat den vorm betreft, verheugen wij ons in den bijval van de eerste artisten en architecten. Het nut, verbonden aan een dergelijken toren, alhoewel heftig tegengesproken, wordt bevestigd door mannen als den meteoroloog Hervé Manjon, den observator Admiraal Mauchez, den sterrekundige Pierre Puisseux en kolonel Perrier.

Behalve het nut uit een wetenschappelijk oogpunt, zal de toren ook groote beteekenis hebben voor militaire doeleinden, optische telegraphie enz. en daarenboven een groote attractie uitmaken voor de bezoekers van de tentoonstelling, om daarna een der belangwekkendste en meest bezochte monumenten van Parijs te blijven.

De toren van 300 meter zal niet alleen de kunst van den modernen ingenieur verpersoonlijken, maar ook de eeuw van wetenschap en industrie, waarin wij leven en waarvoor de weg is gebaand door de groote wetenschappelijke beweging der 18de eeuw en door de Revolutie van 1789, waarvoor dit monument zou kunnen worden opgericht als blijk van erkentelijkheid van Frankrijk.

De heer Huijtink besloot zijn belangrijke voordracht, door constructieteekeningen en een optisch vergroot aanzicht verduidelijkt, met den wensch dat wij elkander te Parijs eenmaal op den toren mogen ontmoeten.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

AMSTERDAM. In tegenwoordigheid van vele vrienden en vereerders werd in het begin dezer week de buste van Ch. Rochussen, gebeiteld door Bart van Hove, in de zaal tot vorming van een hedendaagsche kunstverzameling geplaatst.

— De 6e algemeene vergadering van de Nederlandsche Vereeniging voor Teekenonderwijs zal plaatshebben op Dinsdag 27 April a. s., te 10 uren, in het Rijks-museum te Amsterdam, behalve de gewone werkzaamheden, zal daarin o. a. ook worden behandeld:

1°. een voorstel van het Bestuur, om bij de Regeering een adres in te dienen ter verkrijging van het teekenonderwijs als verplicht leervak op de openbare lagere scholen;

2°. het denkbeeld eener te houden internationale tentoonstelling van teekenwerk.

Vervolgens zullen de volgende vragen besproken worden:

a. Is het wenschelijk, dat op hoogere burgerscholen theoretisch onderwijs wordt gegeven in de beginselen der doorzichtkunde?

b. Staan de eischen voor het eindexamen in teekenen aan hoogere burgerscholen met 5jarigen cursus in verhouding tot hetgeen er in de 5 jaren kan onderwezen worden?

c. Waar, en aan wien voornamelijk behoort de axonometrie onderwezen te worden? Is dit belangrijk onderdeel der beschrijvende meetkunde wel algemeen genoeg bekend?

d. Zouden de soms kale wanden in het lokaal, waar teekenonderwijs gegeven wordt, niet gebruikt kunnen worden om goede teekenvoorbeelden (liefst gekleurde vlakversieringen) op te hangen?

HAARLEM. De Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering van Nijverheid heeft dezer dagen eene onderscheiding van de Regeering ontvangen; de groote zalen van het Paviljoen, welker verzameling van schilderijen naar het Rijks-museum te Amsterdam werd overgebracht, zijn ter beschikking gesteld voor de uitbreiding van het op nationaal onderwijs aangelegd Museum van Kunstnijverheid.

Wil het Museum aan het grootsche plan beantwoorden en wordt het geheel op eenvoudigen, maar behoorlijken voet ingericht, dan is financieele ondersteuning van de zijde van belangstellenden hoog noodig. De Commissie van het Museum van Kunstnijverheid doet thans een beroep op allen, die met middelen gezegend zijn en de eer des vaderlands liefhebben, om eene bijdrage van *f* 100 's jaars te schenken; reeds een veertigtal hebben daaraan gehoor gegeven en deze schenkers zijn in den Raad van Bestuur opgenomen. Daar deze hulp niet toereikend is, noodigt de Commissie tot navolging uit; eene jaarlijksche bijdrage van *f* 100, waarbij de begunstigers onder den Raad van Bestuur worden ingeschreven, is het meest gewenscht, maar een jaarlijksche som van minder bedrag of een gift in eens zullen dankbaar aangenomen worden. De Commissie heeft aanspraak op medewerking, daar zij de beste welvaart van ons volk door de verbetering van zijn nijverheid.

MAASTRICHT. In de zitting van den Gemeenteraad van 23 Maart werd door den Burgemeester medegedeeld, dat door G. van de Gevel en J. C. van Wijk te Rotterdam, concessionarissen voor den aanleg eener drinkwaterleiding alhier, het vereischte waarborgkapitaal, groot *f* 25,000, gestort is.

Voor de verzekering van den aanleg der waterleiding hebben de concessionarissen nog over te leggen de, volgens de concessie-voorwaarden vereischte, definitieve ontwerpen, die daarna door den Raad moeten worden vastgesteld (zie *De Opmerker* N° 1 van 1886).

— Aflevering 3 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat: De locomotief zonder vuur, volgens het stelsel van Honigmann (met fig.). — Krakatau, door M. J. Verbeek, mijningenieur, uitgegeven op last van Z.Exc. den Gouv.-Gen. van Ned.-Indië (met fig.). — Iets over de wolken (met fig.). Opbrengst en verbruik der koffie. — De invloed van dynamo-electrische machines op zakuurwerken en de middelen, om dien invloed op te heffen. — Merkwaardigheden in Amerika. Naar brieven van A. Tissandier (met fig.). — Het schilderen van glasbeelden voor het projectie-apparaat. — Over de oorzaken van het toenemen der onweders. — Proefnemingen met Maignen's patent filtre rapide (met fig.). — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Vragenbus.

BENOEMINGEN.

— De Regeering van Columbia heeft tot waterbouwkundig ingenieur, voor den tijd van één jaar, benoemd den heer W. Brandsma, ingenieur-waterbouwkundige en hoofdopzichter van den polder Prins-Alexander te Kralingen, met last om daar de werken uit te voeren ter verdediging tegen zeevloeden van de haven en de stad Carthagena.

— Bij den stoomtram 's-Hertogenbosch—Helmond is, in plaats van den heer G. de Keyzer, werktuigkundige, die in gelijke betrekking is overgegaan bij een Indische Spoorwegmaatschappij, benoemd de heer A. Weynands, van den Noord-Brabantsch-Duitschen spoorweg.

— Voor de betrekking van opzichter over den kunstweg Heerenveen—Bergum en gemeente-opzichter van Opsterland hebben zich 153 sollicitanten aangemeld. De Commissie van beheer over genoemden weg heeft daaruit benoemd den heer Halbertsma, buitengewoon opzichter bij den Waterstaat.

ADVERTENTIEN.

Openbare Aanbesteding.

De Architect G. VUIJCK te *Rotterdam*, is voornemens namens zijn principaal op **Maandag 5 April 1886** des namiddags ten 3 ure in het Hôtel COOMANS, aan de Hoofdsteeg aldaar publiek **aan te besteden:**

„Het amoveeren van eenige Perceelen op een terrein aan de Tuinderstraat te Rotterdam, en het daar ter plaatse bouwen van DRIE WOONHUIZEN."

Het bestek en de teekeningen liggen ter visie in genoemd Hôtel van af 29 dezer, tot den dag der aanbesteding van 10 tot 4 ure; terwijl de bestekken tegen den prijs van *f* 1.— verkrijgbaar zijn, van genoemden datum af, ter drukkerij van NIJGH & VAN DITMAR, te *Rotterdam*.

Aanwijzing op het terrein op Saturdag 3 April des namiddags ten 2 ure.

Inlichtingen te bekomen bij den Architect des morgens van 10 tot 12 ure.

Koninklijke Nederlandsche LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.

AANBESTEDING.

Op **Donderdag den 1 April 1886**, des namiddags ten 2 ure, zal ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* worden **aanbesteed:**

Bestek N°. 18.

Het leveren, inkepen en bereiden met chloorzink van grenenhouten dwarsliggers.

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens Art. 14 van het bestek.

Het bestek ligt ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en is daar tegen betaling van *f* 0.50 te bekomen, tegen overmaking van welk bedrag het bestek franco wordt toegezonden.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE te *Apeldoorn*.

De Commissie van Beheer.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 5 April 1886**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het **openbaar aanbesteden:**

a. **Het bouwen van eene DARMRENWASCHERIJ, een Stal met Slachtkamer voor verdacht vee, een Ketelhuis met Schoorsteen, een Bergplaats en afsluitingen voor de Algemeene Slachtplaats in de Stads Rietlanden;**

b. **Het verrichten van eenige herstellingen en vernieuwingen, benevens het onderhouden gedurende het jaar 1886 aan: de huizen, torens, poorten, enz., de gebouwen ten behoeve van het Onderwijs, van de Politie, der Brandweer, benevens die op de algemeene Begraafplaatsen.**

De Voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 3.— voor de sub *a* genoemde (met 4 teekeningen) en van *f* 1.— voor de sub *b* genoemde.

Inlichtingen worden gegeven, voor de sub *a* genoemde op het terrein aan de Directieketel, staande bij het exercitieterrein in de Stads Rietlanden, des ochtends te 11 uur, gedurende de week welke de besteding vooraf gaat, en voor de sub *b* genoemde ten kantore van den Stads-Architect aan den Stads-Timmertuin, des voormiddags van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voorn.,
VAN TIENHOVEN,
De Secretaris,
LE JOLLE.
Amsterdam, 23 Maart 1886.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek. SINZIG a/Rijn.

Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zooals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.

Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland

Firma **MARTIN & C°., Amsterdam.**

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend. Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Onz., Beekstraat P. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

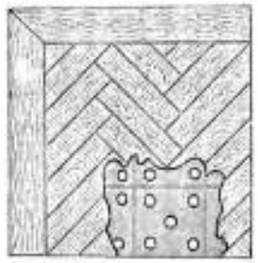

La Construction Industrielle, Société anonyme, te Bruxelles.
Anciennes Maisons TASSON & WASCHER et DAMMAN & CASSARD
Fabriek van rijke en eenvoudige Parketvloeren, Bureau- en Schoolmeubelen.
HYDROFUGE PARKETVLOEREN
Systeem DAMMAN & CASSARD.
Massieve en Tapijt-Parketvloeren.
Deze laatste zijn vooral op gewone, bestaande **houten vloeren** zoer gemakkelijk aan te brengen, daar zij met eene bijzondere lijm hierop bevestigd worden; mooie dessins worden reeds tot den prijs van af 8 francs per □ Meter geleverd.
Hoogste bekroningen op vele Tentoonstellingen.
AMSTERDAM 1883 Eerediploma. — ANTWERPEN 1885 Eerediploma.
Eenig Representant voor Nederland: THEOD. FERD. BIERHORST, Haarlem, Fabrikant van Marmer-Mozaïk, Granito en Asphalt-Vloeren.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 230, AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BAZALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Bazalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en bazaltkeien.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

VERKOOPING
VAN
Boeken over BOUWKUNST, ORNEMENT enz.
W. P. VAN STOCKUM & Zn. te *'s Gravenhage* zullen verkoopen op den **12—20 April a. s.** eene fraaie verzameling **BOEKEN,** waarbij o. a. vele belangrijke werken over **Bouwkunst, Ornement, Kunstnijverheid, enz.,** welke op **Zaterdag, den 17 April** verkocht worden.
De catalogus wordt op aanvraag verzonden.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-, HOEKMEET- en andere
INSTRUMENTEN
voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.**
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al* of *niet* tropische producten;
Ballende en Expanserende Stoomtrekkappen,
GEBOUWEN in **Scherpboek** en voor **andere** bouwwijzen, geheel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd** plaatijzer, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.
Galvanisceering op Loon.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en **Cementtegels.**
Groote voorraden.

JAN VAN DER POT, Vischsteeg N°. 7, Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Kunstgraniet systeem Petitjean. Polychrom- of Frescocement.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

WOONHUIZEN TE AMSTERDAM

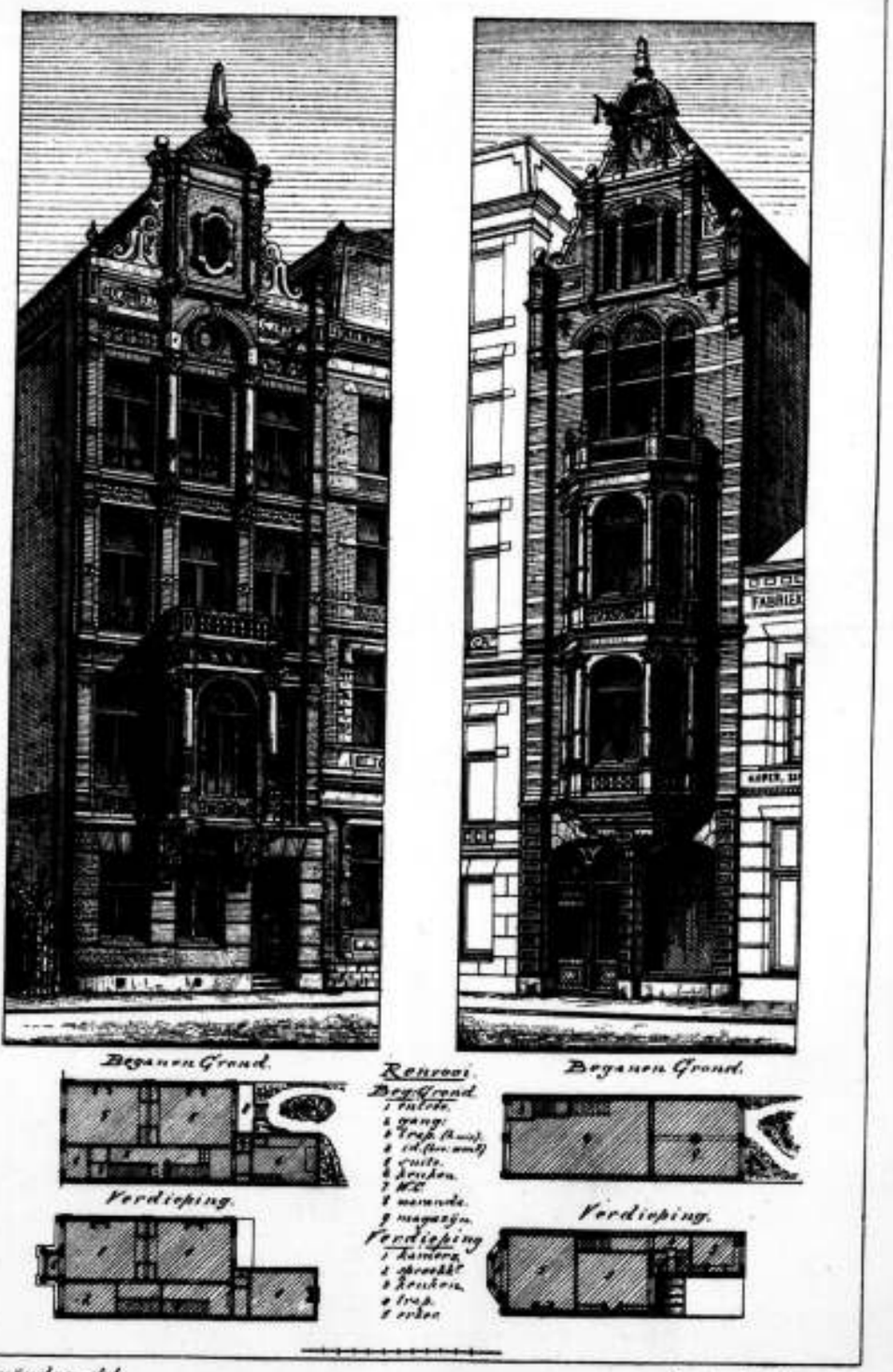

B. J. Ouëndag. del.

J. Gosschalk. Architect.

Photolith. v. G. J. Thieme, Arnhem. DE OPMERKER N°14 van 3 April 1886.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jcz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ten gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als gewoon lid is aangenomen het buitenlid de heer N. Nelis en als buitenlid de heer Jac^{s} van Vessem, te Kralingen.

2°. Op de uitgeschreven 2de gewone prijsvraag Een Schilderhuis zijn 5 ontwerpen ingekomen onder de motto's: *Halt*, *Infanterie*, *Krijgsman*, *Prins Maurits* en *Vigilante*.

3°. Het ingediend voorstel tot het wijzigen van eenige wetsartikelen zal voor de leden ter inzage liggen op de Sociëteitszaal, des Woensdags en Zaterdags, van des namiddags 8 tot 11 uren.

4°. Door den Bibliothecaris zijn de volgende geschenken voor de Bibliotheek ontvangen en op de leestafel ter lezing gelegd; als:

a. *Annales de l'Ecole Polytechnique de Delft; livraisons* 3 *et* 4.

b. *Journal of Proceeding* n°. 10 *of the Royal Institute of British Architects.*

c. *Société des Architectes et des Ingenieurs des Alpes Maritimes à Nice*, de jaarverslagen n°s. 2, 3 en 4, en *Compte du Congrès International et Régional des Architectes et Ingenieurs, tenu à Nice en* 1884.

d. *Société Centrale d'Architecture de Belgique*, het jaarverslag over 1885.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) BIJ DE PLAAT.

Het woonhuis, ter linkerzijde op de plaat voorkomende, was geruimen tijd het laatste in de Plantage-Middellaan te Amsterdam.

Daar er waarschijnlijkheid bestond, dat het hoekterrein tuin zoude blijven, werd er van den zijmuur, door het aanbrengen van banden, vlechtingen en ruitvormige versieringen van gele steen, nogal werk gemaakt.

Overigens onderscheidt het zich, van de meerderheid der Amsterdamsche „huizen met bovenhuizen" wellicht alleen door degelijker bouw, eenige meerdere sierlijkheid en zorgvuldiger afwerking. Daar het „bovenhuis" eerst begint op de *tweede* étage, was het zaak de verdieping gelijkstraats tot de geringst mogelijke hoogte te reduceeren, ontegenzeglijk ten nadeele der verhoudingen.

De kolommen, consoles, vleugels aan den top en de verdere ornementen zijn allen van kunstzandsteen uit de fabriek nabij Velsen. De bewerking ervan was uitmuntend, hetgeen door de behandeling, die het cementwerk sedert onderging, niet meer geheel zichtbaar is.

Het huis werd voltooid in het jaar 1879. Aannemers waren de heeren Staal en Haalmeijer; de bouwkosten bedroegen *f* 23005.50.

Het huis, ter rechterzijde op de plaat voorkomende, maakt beneden een deel uit van het magazijn der Firma Becht en Dijserinck, aan de Stadhouderskade alhier. Het bovenhuis is ontegenzeglijk in gunstiger conditie dan het zooeven besprokene, daar het op de *eerste* étage begint.

Daar het bouwterrein slechts ruim 5.50 Meter breed was, kwam de gedachte bij den ondergeteekende op, de vensters van den voorgevel geheel *in* een soort van „erker" aan te brengen. Deze schuinstaande, over de straat heenstekende ramen blijken in het gebruik zeer aangenaam te zijn. Het geven van een *voor het oog* voldoend draagpunt, aan een dergelijken erker, zal echter, waar de breedte zoo beperkt is als in het onderhavige geval (terwijl bovendien *twee* deuren en een groot „schaufenster" vereischt werden), steeds een moeilijk, goed op te lossen motief zijn.

Aan den gevel werd gebruikgemaakt van roode zandsteen van Heilbron (Agent de heer Ferd. Engers), een zeer gelijkmatig materiaal, schoon van kleur en fijn van korrel. De bewerking ervan was voortreffelijk: scherp, nauwkeurig, degelijk.

Het huis werd voltooid in het jaar 1882; aannemers waren de heeren Gebrs. van Berkum en de bouwkosten bedroegen *f* 21106.60.

Amsterdam, 31 Maart 1886. I. GOSSCHALK.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 31 *Maart* 1886.

Het Genootschap hield Woensdagavond zijne 861ste vergadering in het American Hotel alhier. Na de opening der bijeenkomst, lezing der notulen, mededeeling van ingekomen stukken, enz., werden als buitenlid

aangenomen de heeren Th. van Harderwijk, te Utrecht, en Jac. van Vessem, te Kralingen, en het buitenlid N. Nelis als gewoon lid geballoteerd.

Nog deed het Bestuur een voorstel tot wetswijziging, door het vereischte aantal leden onderteekend; dit voorstel zal een maand op de Sociëteitszaal ter inzage liggen en daarna in de vergadering behandeld worden.

De heer E. Damen hield eene bijdrage over het opruimen van de rotsen in Hell-Gate te New-York; door schetsen toegelicht, werd den leden een denkbeeld gegeven van dit reuzenwerk.

De heer A. C. Boerma liet het plaatwerk *Architectonische Studiën Blätter* circuleeren.

Spreker en kunstgever ontvingen den dank der Vergadering.

De vijf antwoorden, ingekomen op de prijsvraag: „Een Schilderhuis" werden bezichtigd.

In de vraagbus werd een vraag gevonden en naar de Vak- en Vragencommissie verzonden.

Niets meer aan de orde zijnde, werd de vergadering gesloten.

(A. et A.) KANAAL TER VERBINDING VAN NOORD- MET OOSTZEE.

Onder de reuzenwerken, in onze eeuw tot uitvoering gekomen, zal weldra ook het kanaal, dat Noordzee en Oostzee verbindt, behooren.

Reeds in de veertiende eeuw werden beide zeeën in verbinding gebracht en wel door een kanaal van de Elbe naar de Trave, van 1391—1398 gegraven. Een andere verbinding dezer beide rivieren, in 1525 gemaakt, werd in 1550 door de bevolking die met de steden Hamburg en Lübeck overhooplag, onbruikbaar gemaakt.

Hertog Adolf maakte in 1571 een plan om de Kielerbocht met de Noordzee te verbinden, doch dit plan kwam eerst onder Christiaan VII van 1777—1785 in uitvoering. Dit kanaal heeft 6 sluizen; het hoogste punt is 7 M. boven den gemiddelden Oostzeewaterstand en kan door schepen van 3 M. diepgang en 32 M. lengte gebruikt worden.

In 1818 maakte men wel een uitgebreider plan, doch het duurde tot 1848 eer men ernstig aan de verwezenlijking daarvan begon te denken. Vele plans werden geopperd, die als uitgangspunten aan de Noordzee: Husum, Tönning, Büsm, enz. aannamen en aan de Oostzee: Eckernförde, Kiel, Neustadt, Travemunde, enz.

De westkust van Sleeswijk-Holstein is door de vele wadden, zandbanken en ondiepten ongeschikt om door schepen van 8 M. diepte genaderd te worden, en het maken van een vaargeul van voldoende diepte zou daar met groote bezwaren gepaard gaan. De mond van de Elbe heeft daarentegen niet slechts een voldoende breedte en diepte, doch wordt door ijsbrekers steeds vrij van ijs gehouden. De vaargeul nadert den Holsteinschen oever het dichtst tusschen Brunsbüttel en Störort, zoodat de mond van het kanaal noodzakelijk tusschen deze beide plaatsen moet komen.

Daar het kanaal ook voor strategische doeleinden zeer gewichtig is, kan aan de Oostzeezijde slechts de oorlogshaven Kiel het uitgangspunt zijn.

Drie hoofdrichtingen werden voorgesteld en wel:

I. Door *Baurath* Lentze de richting St.-Margarethen—Rendsburg—Holtenau, lang 97 K. M;

II. Door Gebr. Christensen de richting Brunsbüttel, Westensee—Wiek.

III. Door Bartling de richting Störort—Bordesholm—Wiek.

Toen *Regierungs-Baumeister* Boden in het jaar 1881 van den heer Dahlström de opdracht kreeg een nieuw kanaalproject op te maken, ging hij na, hoeveel M³ grond bij ieder dezer drie richtingen verplaatst zouden moeten worden.

Hij kwam tot het resultaat, dat deze cijfers bedroegen

bij richting I 58 millioen M³.
„ „ II 85 „ „
„ „ III 108 „ „

Boden wist, door een kleine wijziging in richting III, de grondverplaatsing daarbij benoodigd, tot 95 millioen M³ te reduceeren.

Om nu tot een raming van kosten te komen, werd voor iedere M³ grondverplaatsing een zelfde eenheidsprijs aangenomen, hoewel dit feitelijk onjuist is, daar bij richting I de grondwerken meer verdeeld zijn, terwijl bij de andere richtingen één heuvelrug ontgraven moet worden, zoodat men daar niet op vele punten tegelijk kan beginnen. De uitgegraven grond wordt bij richting I hoofdzakelijk in de Eidermeeren geborgen, terwijl bij de andere richtingen aanzienlijke terreinen voor grondberging moeten aangekocht worden. Ook wordt voor alle richtingen één onteigeningsprijs aangenomen, wat ook niet juist is, daar de eene meer, de andere minder de bestaande rivieren of kanalen volgt.

Op deze wijze werden de kosten voor de verschillende ontwerpen begroot:

voor richting I op 75 milloen mark
„ „ II „ 104 „ „
„ „ III „ 129 „ „
voor gewijzigde richt. III „ 114 „ „

Daar dus richting I de goedkoopste bleek, werd deze door Boden gekozen en naar zijn inzichten veranderd.

Het plan Boden, waarop de aan den Rijksdag voorgelegde plans gebaseerd zijn, heeft een lengte van 98 K.M., en begint ongeveer 1500 M. zuidelijk van de haven van Brunsbüttel, doorsnijdt dan de Süderdithmaischer Nilderung en de Kudensee, volgt de Burgerau tot Burg, en kruist in het dal van Holstenau de waterscheiding tusschen de Elbe en de Eider bij Gröndal. Vervolgens wordt het Giëselau-dal gevolgd, en bij Wittenbergen vindt de verbinding met de beneden-Eider plaats. Het kanaal volgt nu deze rivier en het oude Eider-kanaal en eindigt bij Holtenau.

Bij het vaststellen van het kanaalprofiel ging Boden uit van de veronderstelling, dat twee groote handelsstoombooten, breed 12 M., met een diepgang van 6 M. en een doorsnede onder water van ± 61 M², elkander moeten kunnen passeeren, terwijl ook de doorvaart van oorlogsschepen met 6 M. diepgang geen stoornis in het verkeer zou mogen brengen, en in tijd van oorlog, door het opstuwen van het kanaal, ook voor schepen van grooter diepgang voldoende diepte moest verkregen worden.

De bodem van het kanaal is daarom op 8 M. beneden den gemiddelden Oostzeewaterstand geprojecteerd, en heeft een breedte van 22 M. De breedte van den waterspiegel is 58 M.

Daar een groot aantal sluizen het verkeer ongemakkelijk gemaakt zou hebben, want voor 6 maal schutten zouden minstens 9 uur benoodigd zijn, heeft de ontwerper slechts twee sluizen, en wel *een* aan de Noordzee- en *een* aan de Oostzeezijde.

De krommingen hebben als minimum op de as van het kanaal een straal van 750 M.

Het ontwerp-Boden werd door het Pruisische Ministerie van Openbare Werken met zorg nagegaan, en zeer gunstig beoordeeld. Slechts wenschte men de afmetingen van het kanaalprofiel wat grooter, om het passeeren van oorlogsschepen gemakkelijker te maken.

De bodemsbreedte werd op 26 M. bepaald, de diepte bij gemiddelden waterstand op 8.50 M. gebracht, en de breedte van den waterspiegel bij gemiddelden waterstand op 60 M. bepaald.

Door deze grootere afmetingen en ook wegens de grootere sluizen en de forten, tot verdediging van het kanaal bestemd en in het Regeerings-ontwerp opgenomen, is dit 49 millioen mark duurder dan het ontwerp-Boden.

De Noord- en Oostzee zijn slechts door een betrekkelijk smal schiereiland gescheiden, zoodat de heerschende wind aan beide kusten dezelfde is. Daardoor heeft men bij het kanaal het voordeel, dat als het water aan de eene kust door den wind opgestuwd wordt, het aan de andere kust wegloopt.

De waterstanden aan beide kusten zijn ten opzichte van het nulpunt der Oostzee-peilschaal:

In de Kieler Bucht (Oostzee):
Hoogwater 3.17 M. +
Laagwater 2.09 M. ÷
Bij Brunsbüttel (Noordzee):
Hoogste bekende waterstand 5.23 M. +
Hoogwater 1.46 M. +
Laagwater 1.30 M. ÷
Laagste bekende waterstand 2.77 M. ÷

De gemiddelde waterstand aan de Elbe-zijde is 0.08 M. hooger dan die aan de Oostzee. De laagstbekende waterstand te Brunsbüttel kwam in 7½ jaar slechts ééns voor.

De waterstanden aan de Oostzeezijde vertoonen slechts weinig abnormaliteiten. Waarnemingen te Kiel hebben aangetoond, dat de gemiddelde waterstand slechts zeer enkele dagen van het jaar boven of beneden het nulpunt is.

De Elbe- en Eider-vlakten, waardoor het kanaal gaat, zijn zeer laag gelegen, en daardoor wordt de waterafvoer van die streken dikwijls belet, daar bij Westenwind, als wanneer zoowel op de Elbe als op de Eider, de waterstand zeer hoog is, van de uitlaatsluizen slechts zeer weinig gebruik gemaakt kan worden. Daar nu juist met Westenwind veel regen valt, heeft de landbouw in die streken dikwijls overlast van water. Zal dus het kanaal tevens dienstbaar gemaakt worden aan de afwatering dezer vlakten, dan is een zoo laag mogelijke waterstand een noodzakelijk vereischte; komt echter de bodem van het kanaal zeer diep te liggen, dan geeft dit aanleiding tot buitengewone grondverplaatsing. Zal het kanaal aan de vereischten, door de scheepvaart gesteld, voldoen, dan moet de waterstand er zoo gelijkmatig mogelijk zijn, en slechts weinig strooming toegelaten worden.

Het komt er dus op aan, om de hooge waterstanden van Elbe, Eider en Oostzee door sluizen te keeren.

Volgens het ontwerp-Boden kan de Oostzeesluis in den regel openstaan, en kan de Elbesluis geopend worden, zoodra de Elbe-spiegel den kanaalwaterstand bereikt heeft en wordt die sluis gesloten, zoodra bij het intreden van den vloed het Elbewater in het kanaal begint te vloeien. Gedurende ieder getijde kan de Elbesluis ongeveer 3 uur geopend zijn, en vloeit ongeveer 2 millioen kubiekmeter uit het kanaal. De westelijke helft van het kanaal krijgt dus een lageren waterstand, en gedurende de 10 uren, dat de Elbesluis gesloten is, vindt dus een strooming van het Oosten naar het Westen plaats, daar de binnenwateren slechts een watermassa van 370,000 M³ op het kanaal brengen.

Bij abnormalen waterstand verandert de toestand. Komt het Oostzeewater 0.50 M. boven of beneden het nulpunt, dan moeten de sluizen aan de Oostzijde gesloten worden, daar anders te veel water in het kanaal zou vloeien, of de waterspiegel te laag zou komen te staan.

Is het water op de Elbe zoo hoog, dat zelfs bij eb de sluizen niet geopend kunnen worden, wat meestal bij sterken Westenwind plaatsheeft, dan voeren de binnenwateren, wegens de hevige regens, waarmede de Westenwind vergezeld gaat, ongeveer 2,350,000 M³ water op het kanaal, zoodat de waterstand daar spoedig zoo hoog wordt, dat spuien op de Oostzee mogelijk is. Door middel der sluizen kan men aan die zijde, in het ongunstige geval, dat de Oostzeespiegel zeer laag daalt, den afvoer regelen. De stroom in het kanaal zal een snelheid hebben, die voor de scheepvaart niet hinderlijk geacht wordt, terwijl het Rijks-project bovendien aan de beide uiteinden van het kanaal een diepte van 9 M. geeft, om de vermindering van het kanaalprofiel bij uitstrooming te voorkomen.

Groote oorlogsschepen zullen eerst kunnen passeeren, wanneer het water tot de vereischte hoogte is opgestuwd, wat soms 24 uur kan duren.

Het groote voordeel, dat het kanaal voor de Elbe- en Eidervlakten biedt, springt in het oog, daar deze, bij hoogen stand der rivieren, haar water op de Oostzee loozen kunnen. Ook wordt door de daling, die in den waterstand van de Eidermeeren zal plaatsvinden, veel vruchtbaar land beschikbaar, terwijl de uitgegraven grond eveneens voor een groot deel in die meeren geborgen kan worden.

In het Rijks-project is aan de Elbe een groote en een kleinere sluis, beiden met dubbele deuren, en een derde sluis, die vier oorlogsschepen tegelijk bevatten kan, voorgesteld, terwijl daar de Eider slechts door een kleine sluis met het kanaal in verbinding staat. Aan de Oostzee heeft men dezelfde sluisinrichting als aan de Elbe.

Slechts bij Rendsburg en bij Kiel wordt het kanaal overbrugd, en wel door draaibruggen; overigens worden stoomponten ter verbinding van de beide oevers gebruikt.

Vóór de zeesluizen heeft men een buiten- en binnenhaven ontworpen. De buitenhaven wordt door hoofden gevormd. Het aanschaffen van 12 sleepbooten is in de begrooting opgenomen.

Van welke beteekenis dit kanaal kan worden, moge blijken uit de opgave der schepen, die de Sond jaarlijks passeeren.

1881 — 22,772 zeilschepen, 9,622 stoombooten, tegen 11,225,562 ton
1882 — 26,392 „ 12,296 „ „ 13,876,846 „
1883 — 22,908 „ 13,960 „ „ 13,973,123 „

De vaart door het Kattegat is in het najaar, den winter en het voorjaar zeer gevaarlijk, zoodat vooral in die jaargetijden vele kapiteins het kanaal zullen verkiezen.

De kanaalgelden worden aangenomen op
0.35 Mark per ton voor zeilschepen in ballast
0.50 „ „ „ „ stoombooten „ „
0.60 à 1.— „ „ „ „ geladen schepen.

Wij hebben gemeend, dat het onzen lezers niet onaangenaam zou zijn iets omtrent dit kanaal te vernemen. Situatie, langs- en dwarsprofielen kan men vinden in het „Wochenschrift des Oesterreichischen Ingenieur- und Architecten Vereins".

Zeer zeker zou het voor Duitschland zeer te wenschen wezen, indien met de uitvoering van dit kanaal spoedig een begin gemaakt werd.

ONTDEKKING VAN EEN REUSACHTIGE PYRAMIDE IN MEXICO.

Onder de pyramiden van Egypte is die van Cheops de meest bekende en om hare grootte beroemd. Weinigen weten evenwel, dat er nimmer een koning Cheops

geleefd heeft, ofschoon oude schrijvers als om strijd dien naam noemen. Later werd bewezen, dat men met den naam van den persoon in de war was, en dat koning Choefoe de grootste pyramide van Egypte liet bouwen, die algemeen als die van Cheops bekend is en als maatstaf van vergelijking met de hoogte onzer groote bouwwerken wordt aangenomen. Dat die koning Choefoe heette en niet Cheops, blijkt duidelijk uit de naamteekens van den stichter, die in hiëroglyphisch schrift tal van malen op de pyramide voorkomen.

Deze pyramide staat op een 40 M. hoog terras, verheft zich 146.5 M. daarboven en heeft een daaraan evenredig grondvlak. Het is niet alleen de hoogte, die onze verbazing wekt, maar nog meer de ontzettende massa. De lengte van elke zijde van het grondvlak bedraagt 233 M. of 1/7 maal de hoogte; het geheele oppervlak, dat de pyramide beslaat, is 233 × 233 M. = 54289 M², terwijl de inhoud omstreeks 2,660,161 M³ bedraagt.

Deze massa van ruim 2½ millioen stère bestaat uit groote blokken, die uit het Mokattam gebergte (Dschebel Mokattam) aangevoerd en bij aankomst over een 40 M. hooge helling vervoerd moesten worden, waarmede gedurende 10 volle jaren 200,000 handen werden beziggehouden. En toch wordt deze reuzenmassa overtroffen door eene pyramide, onlangs in Sonora op 20 mijlen zuid-oostwaarts van de stad Madeleine te midden van een maagdelijk woud ontdekt. Deze pyramide meet aan de basis bijna 4500 voet, heeft eene hoogte van 750 voet en nagenoeg de dubbele afmetingen van die van koning Choefoe in Egypte. Van den voet tot aan den top is om deze reuzenconstructie een rijweg slingersgewijze aangelegd. De buitenwanden zijn bekleed met groote granieten zerken, die met zorg behakt en van groeven voorzien zijn, waardoor een goed effect verkregen wordt.

Een weinig oostwaarts van deze pyramide, doch bijna onmiddellijk daarbij, verheft zich een tweede kegel van bijna gelijke hoogte, die een zeer groot aantal openingen of kamers bevat. Men vindt er meer dan honderd vertrekken, die slechts weinig in afmeting van elkaar verschillen en een gemiddelde lengte van 10 tot 15 voet, bij een breedte van 5 tot 15 voet hebben en gemiddeld 8 voet hoog zijn. Allen hebben slechts één opening, die zich meestal boven en dicht bij de zoldering bevindt.

Het verdient opmerking, dat de muren bedekt zijn met tallooze hiëroglyphen en allerlei vreemdsoortige figuren, waaronder afbeeldingen van handen en voeten, en dat daarin een groote hoeveelheid steenen gereedschappen worden aangetroffen.

Het is niet uitgemaakt en zal moeilijk uit te vorschen zijn, tot welk tijdperk de bouw van deze pyramiden moet worden teruggebracht. Ook is het niet met zekerheid te bepalen of de kamers oorspronkelijk bij den bouw of later uitgehouwen zijn, en evenmin wanneer het volk leefde, dat zich van de gevonden gereedschappen bediende. Velen nemen aan, dat de kamers de voormalige woningen van Maijos waren, een volk, dat nog hedentendage in de zuidelijke gedeelten van Sonora gevonden wordt en zich onderscheidt door blauwe oogen, blond haar en een blanke huid, een niet te miskennen bijzonderheid in een land, dat door volken van bepaald Indiaansch ras bewoond en bevolkt is, en wier zeden, wilde natuur, woest karakter, onbeschaafde gewoonten en luiheid in sterke tegenstelling staan met de zuivere zeden, het zachtzinnig karakter, de arbeidzaamheid en bedrijvigheid der Maijos, die er een eigen alphabet op na houden en tamelijk bedreven zijn in wiskundige en sterrenkundige wetenschappen.

De Egyptenaren genoten totdusverre de eer de beste bewerkers van steen uit de Oudheid te zijn en aan hen werden de grootste werken onder alle volken der wereld toegeschreven. De ontdekking van de pyramiden in Sonora ontneemt hun dien eerepalm.

Het zou voor de geschiedenis van kunst- en wetenschap van groot belang zijn, als kon worden uitgemaakt of de pyramiden van Egypte in eenig verband tot die van Sonora staan, of de eersten naar de laatsten of de laatsten naar de eersten zijn gekopiëerd en hoe en op welke wijze de kunst tot het bouwen van dit soort van monumenten naar een ander werelddeel werd overgebracht; eindelijk boezemt de vraag belang in, of beide volken de op zichzelf gelijke monumenten voor een gelijk doel oprichtten. Spreekt hier niet een bijzonder merkwaardige verwantschap?

J. C. Kruseman.

NIEUWE SOORTEN VAN BRONS.

In de laatste jaren worden zooveel soorten van brons aan de markt gebracht, wier eigenschappen van die der vroeger gebruikte legeeringen genoeg verschillen om in vele gevallen ijzer en staal door brons te doen verdringen, dat men onzen tijd wel het tweede bronzen tijdperk zou mogen noemen. Het eenvoudigste brons is thans, evenals vroeger, een legeering van koper en tin; zoolang deze twee metalen de hoofdbestanddeelen blijven, noemt men tegenwoordig mengsels van metalen brons, ook wanneer zij bovendien zink, lood, phosphor, mangaan, kiezel of ijzer bevatten.

Aan de vermenging van het ouderwetsche brons met een geringe hoeveelheid van een of meer der zooeven genoemde grondstoffen, heeft men de ontwikkeling der vervaardiging van bronzen voorwerpen te danken. In den machinenbouw worden niet minder dan elf verschillende soorten van brons gebruikt: phosphorbrons, kiezelbrons, mangaanbrons, deltametaal, phosphorkoper, phosphormangaanbrons, phosphorloodbrons, phosphortin, aluminiumbrons, zilveroïd en kobaltbrons. In het algemeen kan men zeggen, dat de werking van phosphorus op koperlegeeringen hierop neerkomt, dat de in de gesmolten metalen opgesloten zuurstof weggenomen wordt en het metaal dientengevolge een zekere mate van homogeniteit, vastheid en taaiheid verkrijgt, die het scheikundig zuiver metaal ook bezit.

Phosphorbrons werd door Dr. Künzel, te Blasewitz bij Dresden, uitgevonden en in 1873 voor het eerst door de Phosphor-Bronze Company in Engeland ingevoerd. Het bestaat uit koper, tin, phosphor en andere bestanddeelen volgens bepaalde gewichtsverhoudingen; van het gehalte der verschillende bestanddeelen hangt het af, of het mengsel de zachtheid van koper, de taaiheid van ijzer of de hardheid van staal bezit. Phosphorbrons moet boven staal verkozen worden, wanneer naar vastheid, taaiheid en duurzaamheid wordt gevraagd. Het aantal toepassingen is legio; in de eerste plaats moet wel de vervaardiging worden genoemd van metaaldraad, stangen, buizen, platen, gegoten ornementen, schroeven, cilinders, kleppen, kokers en verschillende deelen van machines, die aan wrijving zijn blootgesteld.

Phosphorbrons bezit de eigenschap, dat het tengevolge van herhaald stooten en buigen niet kristallijn wordt; daar het bovendien bij de aanraking met de verschillende vloeistoffen in mijnwerken of door den invloed der lucht niet roest, is het bijzonder geschikt voor koorden van metaaldraad. In vergelijking met koper, wordt phosphorbrons door zwavelzuur en zeewater weinig aangetast. Om de vermenging met andere metalen geheel te vermijden, gebruikt men, bij het gieten van voorwerpen van phosphorbrons, nieuwe of volkomen zuivere smeltkroezen van graphiet.

De ontdekker van kiezelbrons is Lazare Weiler te Angoulême; hij had gevonden, dat telegraafdraden een beter geleidingsvermogen verkrijgen en even stevig blijven, wanneer de phosphorus van het phosphorbrons door kiezel vervangen wordt. Bovendien is het gewicht van den draad veel kleiner en wordt hij ook aangeprezen wegens zijn groote veerkracht, zoodat de einden van een afgebroken draad niet naar beneden hangen, maar zich oprollen tot de eerste plaats, waar de draad bevestigd is.

Het mangaanbrons behoort tot die soorten, welke in den een of anderen vorm ijzer bevatten. Eerst in 1876 slaagde P. M. Parsons erin, bruikbaar mangaanbrons te verkrijgen door een legeering te maken van koper met eene geringe hoeveelheid ferromangaan. Deze soort van brons wordt gebruikt, wanneer de benedenstukken uit koper bestaan.

Het ferromangaan wordt in een afzonderlijke kroes gesmolten en dan bij het gesmolten koper gevoegd; het eerstgenoemde bewijst hier denzelfden dienst, als wanneer men het in de Bessemer peer bij het van koolstof bevrijde ijzer doet. Evenals phosphor maakt mangaan de legeering dicht en homogeen. Mangaanbrons wordt in vijf verschillende kwaliteiten aan de markt gebracht; de voornaamste toepassing vindt het in de vervaardiging van schroeven voor schepen.

Van de overige soorten moet nog genoemd worden:

Phosphorkoper, het eerst door W. G. Otto te Darmstadt gemaakt om op een gemakkelijker wijze phosphorbrons en allerlei koperlegeeringen te vervaardigen;

Phosphorloodbrons, in het midden van 1881 door H. Kühne & C°., te Löbtau bij Dresden, in Engeland ingevoerd. *Chem. Centr. Blatt.*

INGEZONDEN.

Mijnheer de Redacteur,

Sta mij eenige plaatsruimte toe in uw blad voor enkele opmerkingen omtrent het stuk, getiteld: „Kunst per kilogram", opgenomen in uw nommer van 20 Maart l.l.

Velen met mij hebben bij de lezing van dat artikel een onaangename gewaarwording ondervonden, voortspruitende uit het feit, dat de schrijver „Dixi" de handelingen der Commissie uit het Delftsch Studentenkorps, belast met de zorg voor een geschenk aan Prof. Bosscha, sterk afkeurt en den kunstzin der Delftsche jongelui, in 't algemeen, in twijfel trekt.

Uit goede bron is mij bekend hoe de — tot waarde van het kunstwerk niets afdoende — mededeeling, dat het beeld 585 K.G. weegt, in de kranten kwam. Op den dag der tentoonstelling deelde een Commissie-lid aan een der omstanders dat gewicht mede om hem een denkbeeld te geven van enkele bezwaren, die de opstelling van het beeld had opgeleverd. Dat deze mededeeling zoo bijzonder interessant is gevonden door de intelligente vertegenwoordigers der pers, is waarlijk de schuld niet van de leden van het D. S. C.

De smaak van den onbekenden heer „Dixi" blijkt dus niet zoo heel fijn te zijn geweest. Hij meende den toekomstigen ingenieur te proeven, hij heeft slechts een proeve gehad van de dwaze mededeelingen, die door onhandige verslaggevers tot berichten werden gebrouwen. Een treurig figuur maakt daarom ook de geestigheid, opgesloten in den veelbelovenden titel „Kunst per kilogram"!

En nu de groote grief: waarom het maken van 't beeld niet aan een Hollandsch kunstenaar werd opgedragen! De redenen, om welke de Commissie besloot het geschenk aan Prof. Bosscha niet te doen uitvoeren in Nederland, zijn kiesheidshalve hier niet op te geven; echter is 't bij een weinig doordenken duidelijk, dat die Commissie zeer zeker gewichtige redenen daartoe gehad heeft, indien men in aanmerking neemt de moeilijkheden, die onderhandelingen met een persoon buitenslands onvermijdelijk met zich voeren en het enorm risico, verbonden aan de verzending van een kunstwerk als dit, van Florence naar Delft.

't Is evenwel bekend genoeg, dat hetgeen tegenwoordig van studeerende jongelui uitgaat, door sommigen *per se* wordt veroordeeld. In plaats van opmerkingen, als die van „Dixi", hebben de Delftsche studenten m. i. eerder een woord van lof verdiend voor een zoo kranig gevonden huldeblijk. Het initiatief van 't D. S. C. is zeker in de hoogste mate te prijzen, waar in ons trage Nederland nog geen standbeeld prijkt voor Huygens, een man, die door de wetenschappelijke autoriteiten boven Leibnitz en Newton wordt gesteld. Waar jongelieden zulk een voorbeeld geven, moest alle critiek zwijgen.

Dat het kunstwerk aan hooge eischen beantwoordt, blijkt o. a. uit de woorden, door den heer Lacomblé vóór de buste van Huygens uitgesproken: „Alleen een Italiaan is in staat derwijze het marmer te bezielen"!

Door denzelfden spreker werden de hoogst kunstvolle bewerking en de niet kleingeestige behandeling der détails ten zeerste geprezen. De Commissie heeft in elk geval redenen genoeg zich er niet over te beklagen, dat zij in dit geval het protectionisme niet heeft gehuldigd.

U bij voorbaat dankzeggende voor de opname, mijnheer de Redacteur,

Met de meeste hoogachting,
Uw Dv. Dienaar
Amst. 28 Maart 1886. A. Reijding.

PRIJSVRAGEN.

De Afdeeling Utrecht van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst heeft eene prijsvraag uitgeschreven, waarvoor de mededinging zich bepaalt tot de bouwkundigen in de provincie Utrecht.

Het programma luidt als volgt:

Een wandbetimmering voor een Salon.

Het salon heeft in grondvlak eene afmeting van 5 × 7 meter; de hoogte van den vloer tot onderkant plafond is 4.25 meter.

Gevraagd worden: de *betimmeringen* van den *langen wand met één of twee deuren* (geen brisédeuren) en van den *korten wand met vensters en luiken in kasten*; schaal 1 à 20; benevens de voornaamste *profielen* en *verbindingen* op de halve ware grootte.

De stijl is aan den ontwerper overgelaten, doch de teekeningen moeten met O.-I.-Inkt zijn geteekend en *niet* gekleurd.

Tot de beantwoording dezer prijsvraag worden alle bouwkundigen, wonende in de provincie Utrecht, uitgenoodigd.

De plans moeten worden ingezonden *vóór of op 1 Augustus a. s. bij den Secretaris der Afdeeling* (Donkere Gaard F 283a te Utrecht) en, voorzien van een motto, vergezeld zijn van een gesloten naambriefje met hetzelfde motto en een adres, om, desnoodig, met den inzender te kunnen correspondeeren, zonder het naambriefje te openen.

De teekeningen zullen worden beoordeeld door eene commissie van 3 leden, door het Bestuur, uit de leden der Afdeeling Utrecht, gekozen.

Het bestgekeurde ontwerp ontvangt een premie van *f* 25 in geld, en, indien het wordt bekroond, tevens het getuigschrift van de Afdeeling.

De teekeningen blijven eigendom van de ontwerpers, doch moeten, desverlangd, aan het Bestuur voor afdruk tijdelijk worden afgestaan.

De antwoorden zullen worden tentoongesteld op de eerstvolgende vergadering der Afdeeling, na de beoordeeling, waarbij het rapport ter inzage zal worden gelegd. Na afloop daarvan kunnen zij worden teruggevorderd, volgens nadere kennisgeving, bij den Secretaris op vertoon van een teeken, dat ook op den naambrief moet zijn gesteld. Binnen 14 dagen niet ingevorderd zijnde, zal de naambrief worden geopend, en het plan aan den inzender teruggezonden worden.

Namens het Bestuur van de Afdeeling,
L. H. J. van Lunteren,
Secretaris.

Bij het Bestuur der Nederlandsche Vereeniging voor Teekenonderwijzers zijn *dertien* ontwerpen ingekomen voor een getuigschrift, als:

1. Con Amore,
2. Kunstnijverheid,
3. Natura Artis Magistra 1,
4. Natura Artis Magistra 2,
5. Pentalph,
6. Ars Nobilitat,
7. Artes et Industria,
8. Ars et Doctrina,
9. Concours,
10. Tot oefening,
11. Steeds beter,
12. In zee,
13. Salvador Rosa.

Volgens het Maandblad, gewijd aan de belangen van het Teekenonderwijs en de Kunstnijverheid in Nederland, waaraan wij dit bericht ontleenen, gaf een oppervlakkige blik den indruk, dat aan verscheidene dezer teekeningen veel zorg is besteed, dat er onder de declaseners zijn, die zeer handig de teekenpen voeren en dat er enkele zeer oorspronkelijke concepties onder de antwoorden voorkomen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Met het oog op de onderhandelingen, door de Haagsche Tramwegmaatschappij gevoerd over de oprichting van eene Nederlandsche Vennootschap, waarin de tegenwoordige Maatschappij zich zou oplossen en op de onmogelijkheid, om vóór 1 April deze zaak tot een goed einde te brengen, hebben B. en W. aan den Raad voorgesteld: 1°. hen te machtigen aan de Directie der Haagsche Tramweg-maatschappij tijd te geven tot 1 Juni e. k. om te bewijzen, dat de beoogde Nederlandsche Vennootschap is tot stand gekomen en tevens de voorwaarden, waarop die Vennootschap concessie van den Raad zou verlangen, tot in bijzonderheden mede te deelen; 2°. intusschen het verzoek van den heer Van Lith aan te houden. De Raad heeft in zijne zitting van Donderdag j.l. besloten de bedoelde machtiging aan Burgemeester en Wethouders te geven.

Het beginsel tot indiening van een adres aan Z. M. den Koning om steun in zake den aanleg van een visschershaven te Scheveningen werd aangenomen, waarna de redactie daarvan, door Burgemeester en Wethouders voorgedragen, werd goedgekeurd. Behalve het inroepen van 's Konings hulp, bevat dit adres een mededeeling van den Raad, dat door de gemeente, hoewel bereid het voorlaatste plan met 7½ ton subsidie te ondersteunen, niettemin om verschillende bezwaren niet tot den aanleg van een zeehaven kon overgaan. Mitsdien verzoekt de Raad Z. M. een commissie in het leven te roepen tot het onderzoeken van de vereischten voor een zeehaven, de kosten en de wijze van uitvoering.

— Aan den hoofdingenieur der marine J. W. Calten en den ingenieur 2de klasse der marine F. S. C. M. Wijs, is opgedragen een reis te doen door Zuidelijk Frankrijk en Italië, om op enkele marinehavens de scheepswerven en arsenalen te bezoeken.

— De gewone jaarlijksche vergadering van de Vereeniging *De Ambachtsschool* werd Maandag jl. gehouden en door vele belangstellenden bijgewoond.

In het jaarverslag van den Secretaris wordt de bijzondere aandacht gevestigd op het onderwijs aan de machinistleerlingen, die, in overleg met de Machinistenschool te Amsterdam, de allereerste opleiding in het machinevak aan de Ambachtsscholen genieten. Dat deze opleiding hier op hare plaats is, bewezen de vele aanvragen van de smidsleerlingen om tevens voor de lessen der machinisten te worden ingeschreven. Het aantal dezer leerlingen steeg in dit jaar tot 14.

In den afgeloopen winter werd de proef genomen met een cursus voor teekenonderwijs aan volwassen werklieden. De ondervinding, daaromtrent dezen winter opgedaan, is echter nog niet voldoende om daarover uitspraak te doen. Neemt men echter in aanmerking, dat — ondanks den zeer beperkten tijd, voor de oproeping en toelating beschikbaar, alsmede de geringe openbaarheid, die aan deze zaak gegeven mocht worden, omdat vooreerst niet meer dan 30 werklieden plaats konden vinden, — het aantal deelnemers dit maximum toch bereikte, dan zal men toestemmen, dat er alle kans is, dat bij herhaling en uitbreiding van deze maatregelen de werklieden zich een volgenden winter in grooter getal zullen komen aanmelden; daarom zal de proef worden herhaald.

Het aantal leerlingen bedroeg bij de opening der school op 8 April 1885 142, maar daalde tengevolge van binnentijdsch vertrek tot 120.

BREDA. Op de algemeene vergadering der Ginnekensche Tramwegmaatschappij is bepaald, dat 3 pCt. van het maatschappelijk kapitaal als dividend over 1885 zal worden uitgekeerd. De heerschende malaise en het slechte weder gedurende een groot gedeelte van dat boekjaar werden als oorzaken beschouwd van de mindere opbrengst.

AMSTERDAM. Omtrent het plan der bewoners van de Kalverstraat en het Rokin, van af de Kapelsteeg tot de Watersteeg, om hunne winkels en woningen electrisch te verlichten, meldt de *Amsterdamsche courant* het volgende:

»Met kracht is de zaak ter hand genomen en bereids werden onderscheidene firma's hiertelande aangezocht, om opgave te doen van plans en kosten van aanleg, verlichting enz. Hoewel de beoordeeling der reeds ingekomen opgaven nog aan een bevoegd persoon moet worden opgedragen, kan thans reeds met grond worden aangenomen, dat de electrische verlichting van het aangeduide blok, bevattende een 20tal perceelen, minder zal kosten dan de verlichting met gas, die voor deze perceelen, welke alle thans nog van gas worden voorzien door de Amsterdamsche Pijpgas-Compagnie, gezamenlijk, per jaar ƒ 13,000 à ƒ 14,000 bedraagt. Te meer zal dit het geval zijn, wanneer men tegen 1 Augustus 1887 — het tijdstip waarop de concessie dier Maatschappij eindigt — genoopt zal zijn zich bij de *Imperial* van gas te voorzien. Gelijk de ervaring heeft geleerd, zal ook genoemd bedrag, onder de *Imperial*, met omstreeks 20 percent verhoogd worden.

»Bij aanleg van het benoodigd aantal, zijnde 600 gloeilampjes, zal — 200 verwacht men — besparing van kosten verkregen worden.

»Van de firma's, die opgave van plans deden, is het totnutoe eene Rotterdamsche firma, wier plans, zoowel geldelijk als technisch, het meest aannemelijk schijnen.

»Opmerkelijk, dat de zaak de aandacht getrokken heeft van de Berlijnsche firma Siemens en Halske. Zonder daartoe aangezocht te zijn, liet deze op eigen gelegenheid een plaatselijk onderzoek instellen.

»Dit gedeelte der Kalverstraat zal dus in allen gevalle electrisch verlicht worden."

— (A. et A.) Zooals men zich zal herinneren, is de aanmeldingstermijn ter inzending voor de Tentoonstelling te Berlijn, waarvoor de vereeniging Architectura et Amicitia plaats verwierf, den 15ten April gesloten.

Het is ons aangenaam te kunnen mededeelen, dat de aanmeldingen ruim voldoende zijn om de wandvlakten behoorlijk te vullen. Aan afwisseling zal het niet ontbreken.

Jammer is het te achten, dat de beperkte ruimte, die de Commissie uit de Berlijnsche architecten ter beschikking had, niet toeliet meer dan één kabinet aan hun Amsterdamsche collega's af te staan.

De welwillendheid, waarmede dat echter geschiedde, kan niet genoeg worden geprezen. Het is te hopen, dat daaruit blijvende relatien tusschen de Duitsche architecten en de vereeniging Architectura et Amicitia mogen voortvloeien, die vooral nuttig zullen kunnen zijn voor de jongeren, die voor studie of betrekking de oogen op Duitschland hebben gevestigd.

ROTTERDAM. Er heeft zich een combinatie gevormd, die het panorama wenscht te veranderen in een schouwburg of Edentheater. Men wil er verschillende vermakelijkheden geven tegen zeer matigen toegangprijs.

LEEUWARDEN. Naar aanleiding van een bij Burgemeester en Wethouders ingekomen verzoek van de heeren Th. A. van den Broek en G. W. Barneveld Kooy Jr. te Amsterdam, om nu reeds over te gaan tot de bepaling van den norm, waaraan het water van de waterleiding der gemeente minstens moet beantwoorden, is volgens de *Leeuwarder Courant* door genoemd college onlangs eene commissie van vijf deskundigen benoemd (de heeren Dr. Jac. Baart de la Faille, Dr. N. Reeling Brouwer, G. B. Schmidt Jr., apotheker en H. van Gelder, militair apotheker, allen te Leeuwarden, en Dr. E. A. van den Burg, hoogleeraar te Leiden), om te adviseeren, of en in hoever de door concessionarissen ingezonden conceptnorm — waaraan deze vermeenen, dat bij de gekomen prise d'eau, zijnde het Pikmeer en de Wijde Ee, nabij Grouw, het gezuiverde water der waterleiding zal kunnen voldoen —, aan art. 2 der concessie-voorwaarden tot levering van een allezins deugdelijk drinkwater beantwoordt.

DORDRECHT. Maandag l.l. had de uitreiking der prijzen en getuigschriften plaats aan het eerste zevental leerlingen, dat na het doorloopen van den 3jarigen cursus de Ambachtsschool zal verlaten. Een bezoek, aan de vooraf gehouden tentoonstelling gebracht, deed zien, dat het meerendeel der vertrekkende leerlingen den tijd goed besteed en getracht hebben, zich het onderwijs ten nutte te maken. Vele tentoongestelde voorwerpen, o. a. een Engelsche trap met binnenboom en leuning, een schoorsteenmantel, eenige meubelen, allen op ware grootte vervaardigd, gaven blijk, dat het flink behandelen der gereedschappen en eenige vormkennis den vervaardigers eigen was. Uit het jaarverslag bleek, dat de Dordsche Ambachtsschool zich in grooten bloei verheugen mag, ofschoon zij eerst sedert drie jaar bestaat en in haar leerplan alleen timmeren en teekenen opgenomen is. Neemt men het bevolkingscijfer der stad en het beperkte leerplan in aanmerking, dan is de school geenszins de minst bevolkte onder hare zusteren.

— Voor de betrekking van tijdelijk opzichter bij de rioleering in deze gemeente hebben zich niet minder dan nagenoeg 200 sollicitanten aangemeld, opnieuw een bewijs, dat ook op dit gebied het aanbod grooter is dan de vraag.

TIEL. De Gemeenteraad heeft, wegens de hooge kosten, met 12 tegen 1 stem besloten, de drinkwaterleiding niet van gemeentewege te doen aanleggen.

SLIEDRECHT. De gasfabriek alhier is door den tegenwoordigen eigenaar voor eene som van ƒ 23,000 overgedaan aan den heer W. de Liefde, Directeur der gasfabriek te Hoorn en der Kuilenburgsche Gasverlichting-maatschappij. Als Directeur der fabriek zal optreden de heer W. van der Hoeven, thans in gelijke betrekking te Kuilenburg.

— Men schrijft uit Schagen aan *De Amsterdammer, Dagblad voor Nederland*:

Ten oprichte der verlichting verkeeren de burgers onzer gemeente eenigszins in spanning. De concessie onzer gasfabriek spoedt ten einde; de Raad is niet geneigd de fabriek voor rekening der gemeente te doen exploiteeren, terwijl de pogingen van hen, die getracht hebben de fabriek over te nemen om daarna de concessie te aanvaarden, schipbreuk hebben geleden op de hooge eischen van den tegenwoordigen eigenaar. Van de groote kapitalen voor den aanleg betaald, zoowel door particulieren als door corporatien (de N. H. Kerk alleen betaalde daarvoor meer dan 1500 gulden), zou het zeker jammer zijn, dat de fabriek nu werd gesloten. Ook de straatverlichting, die al niet schitterend is, zou er niet beter op worden.

ARNHEM. Met de instructie voor den te benoemen Directeur der Gemeentewerken wil het niet vlotten. Er werd weliswaar een ontwerp opgemaakt en de behandeling daarvan in de Raadszitting van 6 Maart j.l. aangekondigd, maar ten verzoeke van eenige leden, die hunne bedenkingen schriftelijk hadden ingezonden, werd de zaak tot eene volgende vergadering verdaagd. Sedert zijn vier weken verloopen en schijnt nog niet te zijn bepaald of de instructie weldra een punt van behandeling zal uitmaken.

MONNIKENDAM. De gasfabriek is met den eersten April overgegaan aan den nieuwen eigenaar, tevens directeur, den heer N. Blankevoort aldaar. De gasprijs is van 18 op 15 cent verlaagd.

BERICHT.

Bij de aanvragen om afzonderlijke nommers of volledige jaargangen 1884 en 1885 wordt het verschuldigde bedrag aan kosten tevens ingewacht. Dit bedraagt voor afzonderlijke nommers 15 cent en 25 cent per plaat; de prijs van een volledigen jaargang is

in losse bladen ƒ 4.25
ingebonden. „ 5.—

De Administratie.

BENOEMINGEN.

De gemeenteraad van Breda benoemde in zijne vergadering van Zaterdag 27 Maart tot directeur der nieuw opgerichte Ambachtsschool (legaat Dr. Van Cooth) den heer J. J. Harte, leeraar aan de Ambachtsschool te Utrecht, met 7 van de 13 stemmen. De overige 6 stemmen waren uitgebracht op den heer J. M. Marijnen, architect te Breda, die No. 2 op de voordracht was geplaatst.

— Als onderwijzer, in bouw- en werktuigkundig teekenen aan de Ambachtsschool te Rotterdam, is benoemd de heer A. Dirkzwager aldaar, leeraar M. O. en vroeger als zoodanig eenigen tijd werkzaam aan de Ambachtsschool te Arnhem.

— Tot leeraar aan de School voor Kunstnijverheid te Haarlem is benoemd de heer K. Sluiterman, in plaats van den heer J. Smits, thans te Brussel gevestigd.

— De opzichter te klasse van den Waterstaat D. P. Berkhout is geplaatst bij de werken van het Merwede-kanaal, waardoor een vacature zal ontstaan bij den algemeenen dienst van den Waterstaat.

Bij den aanleg van genoemd kanaal is als tijdelijk opzichter aangesteld H. J. Nahuijsen te Utrecht, vroeger teekenaar bij den bouw der schutsluis te Vreeswijk.

— De heer G. van Dixhoorn is benoemd tot directeur van den Stoomtram van Bergen-op-Zoom naar Antwerpen.

CORRESPONDENTIE.

Aan A. te K. In een volgend nummer zal uwe bijdrage, zoo mogelijk, worden opgenomen.

ADVERTENTIEN.

TENTOONSTELLINGS-GEBOUW.

Wordt **prijsopgave** gevraagd voor een **HOUTEN GEBOUW**, dienende voor eene in dit jaar te houden **Schilderijen-Tentoonstelling** (wandvlakte 400 strekkende Meter).

Gegadigden gelieven zich persoonlijk aan te melden bij den Architect W. SPRINGER, vóór den 10 April e. k.

Afbeeldingen van oude bestaande gebouwen.

Wordt in koop gevraagd **Afbeeldingen van Oude bestaande Gebouwen**, uitgegeven door de **Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst**, liefst *compleet*. Men verzoekt prijsopgave onder letter K aan het bureau van *De Opmerker*.

Bouwterrein TE KOOP.

Aan den Roermondschen weg te *Venloo* zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, van verschillende **breedten** en **diepten**, zeer geschikt voor den bouw van Heerenhuizen.

Te bevragen bij den heer H. VAN GASSELT, Mr. timmerman, aldaar.

Dadelijk gevraagd:

Een **BOUWKUNDIG OPZICHTER**, tevens goed **DETAILLIST**. — Salaris ƒ 50 's maands. Franco Brieven Lett. N, adres Filiaal S. VAN DEN BERG, Driekon. dw. str. 59, *Arnhem*.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBIEDINGEN voor het maken en afstaan in eigendom of in bruikleen van eene **tijdelijke locomotief-** en **rijtuigloods** met **brandstoffen-bergplaats** op het voorplein van het station *Den Haag* ten behoeve van den Stoomtramweg *Den Haag—Scheveningen*, worden ingewacht vóór of op **8 April e. k.** aan het bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer N°. 154 in het Centraal Administratiegebouw te *Amsterdam*.

De teekening en het bestek liggen mede op dit bureau ter inzage.

De noodige inlichtingen en de inschrijvingsbiljetten zijn aldaar op aanvrage verkrijgbaar.

De Administrateur.

Nederlandsche Tramweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op **Donderdag 8 April 1886**, des voormiddags ten twee ure, zal ten kantore der Maatschappij te *Heerenveen* worden **aanbesteed**:

Het veranderen van bestaande bruggen in de gemeente Sneek.

De besteding geschiedt overeenkomstig de bepalingen van Art. 69 der A. V.

Het bestek is tegen betaling van 50 cent te bekomen ten genoemde kantore.

Inlichtingen worden verstrekt den 6den April 1886 door den opzichter HOOGEVEEN, des voormiddags ten 11 ure, beginnende aan het tramwegstation te *Sneek*.

De Directie.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op **Maandag den 19den April**, des namiddags ten twee ure, zal in kamer N°. 46 van het Central-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed**:

Volgens bestek N°. 373: Het vervangen van de gegoten ijzeren bovenbouwen van drie bruggen en den houten onderbouw van één brug door plaatijzeren bovenbouwen met bijbehoorende werken in den spoorweg tusschen Amsterdam en Leiden.
Begrooting ƒ 23600.

En volgens bestek N°. 384: Het maken van eene beschoeiing langs het Noorder landhoofd van de brug over het Noordzeekanaal te Velsen in den spoorweg Haarlem—Uitgeest.
Begrooting ƒ 3400.

De bestekken met teekeningen zijn tegen betaling van ƒ 2.— voor bestek N°. 373, en ƒ 1.— voor bestek N°. 384, te verkrijgen aan het bureau van den Ingenieur van den Weg, kamer N°. 154 van bovengenoemd Administratiegebouw.

Aanwijzing geschiedt als in de bestekken vermeld.

De Administrateur.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.

PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en Cementtegels.
Groote voorraden.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

PORTLAND CEMENT.
Merk: **JOSSON & C°.**
Tot besparing van tijd verzoekt de ondergeteekende, alle **aanvragen** of **inlichtingen** omtrent ons fabrikaat direct te rigten tot den Heer A. E. BRAAT te *Rotterdam*, die uitsluitend voor *Nederland* en *Indie* alle aanvragen beantwoordt.
De Directeur-Generaal,
ANT. GILLES.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. | **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. | Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.
JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**
Succursales: **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam, Utrechtsche Straat 14.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN**
voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

DROOGINRICHTINGEN voor **Kolïo** en andere *al* of *niet* tropische producten;
Ballende en Expanseerende Stroomsnikkappen,
GEBOUWEN in **Scherpboek** en naar **andere** bouwwijze, gebeel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,
Leveren **galvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.
Galvaniseering op Loon.

Nieuw Fabrikaat VAN
NAGEPERSTE WAALSTEENEN,
op de Internationale Tentoonstelling
te ANTWERPEN (1885)
bekroond met de Gouden Medaille.
Deze Steenen zijn **volmaakt** zuiver van vorm, **prachtig** van kleur en **zeer** weinig poreus.
De oppervlakte is bezand en daardoor blijft het karakter onzer Nederlandsche Waalsteenen behouden.
De afmetingen zijn 21.8 × 10.7 × 5.95.
De jaarlijksche productie is pl. m. vijf millioen.
Op aanvrage worden gaarne monsters met prijsopgaaf gezonden.
FR. VAN DE LOO SR.,
te *BEMMEL*, bij Nijmegen.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.
EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.
FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.
TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Dzn., Boekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, W. PATON WALSH.

VERKOOPING VAN
Boeken over BOUWKUNST, ORNEMENT enz.
W. P. VAN STOCKUM & Zn. te *'s Gravenhage* zullen verkoopen op den **12—20 April n. s.** eene fraaie verzameling **BOEKEN**, waarbij o. a. vele belangrijke werken over **Bouwkunst, Ornement, Kunstnijverheid, enz.**, welke op **Zaterdag, den 17 April** verkocht worden.
De catalogus wordt op aanvraag verzonden.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ten gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN tot 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling tot 15 cent per stuk en 25 cent per 3deel, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De 862ste vergadering zal plaatshebben op Woensdag 14 April a. s., des avonds te 8 uren, in het American Hotel.

De agenda voor die vergadering is:

a. Mededeelingen van het Bestuur;
b. Bijdrage van Dr. E. Stark over de etskunst;
c. Kunstbeschouwing, te geven door den heer J. Ingenohl;
d. Uitschrijving der 3de algemeene prijsvraag.

2°. Het ingediend voorstel tot het wijzigen van eenige wetsartikelen zal voor de leden ter inzage liggen op de Sociëteitszaal, des Woensdags en Zaterdags, van des namiddags 8 tot 11 uren.

3°. In de Sociëteitszaal zijn tentoongesteld:

a. de ontwerpen, ingekomen op de uitgeschreven prijsvraag „Een schilderhuis";
b. de ontwerpen, ingekomen op de prijsvraag „Een diploma van lidmaatschap", uitgeschreven door de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen, welwillend aan het Genootschap ter expositie afgestaan.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) CHARLES LE BRUN.

De laat-Renaissance, die voorheen door de kunsthistorici slechts weinig bestudeerd werd, daar men algemeen meende, dat deze periode als een tijd van het diepst verval mocht aangemerkt worden, trekt thans meer en meer de aandacht, en vele zijn de prachtwerken, in den laatsten tijd aan den zoogenoemden Barokstijl gewijd.

Het is vooral het tijdperk van Lodewijk XIV, dat men begint te bestudeeren, en onder de kunstenaars, die dezen monarch terzijde stonden bij het verwezenlijken zijner grootsche plans, moet allereerst Charles le Brun genoemd worden. Men heeft gezegd, dat Le Brun de Lodewijk XIV der schilderkunst was, en werkelijk is er eenige waarheid in dit gezegde. Evenals zijn koning had hij alleen oog voor het grandiose, en hij had een moed en volharding, als men slechts bij de grootste kunstenaars vindt.

Na twee eeuwen is Le Brun's roem aanmerkelijk gedaald en de schilderijen, waarmede hij de overwinningen van zijn koning meende te vereeuwigen, zouden bijna vergeten zijn, indien zij niet door de meesterlijke stift van Audran vermenigvuldigd waren.

Le Brun werd den 24sten Maart 1619 te Parijs geboren als de zoon van een middelmatig beeldhouwer. Reeds vroeg onderscheidde hij zich als teekenaar, en een zijner schetsen trok de aandacht van den kanselier Sequier, bekend door de schoone rede, door La Bruyère in de *Académie* aan zijn nagedachtenis gewijd. Door bemiddeling van Sequier werd Le Brun in de leer gedaan bij Simon Vouet, en later naar Rome gezonden, waar hij onder Nicolas Poussin studeerde.

In 1647 was hij reeds te Parijs terug en trad hij in het huwelijk. Mazarin was toen de groote man en zijn liefhebberij voor de schilderkunst kwam ook Le Brun ten goede. Na Mazarin's dood trad Le Brun in dienst van Fouquet en versierde het paleis, door Le Vau voor dien edelman gebouwd. Fouquet geraakte echter spoedig daarna in de gevangenis, en Le Brun's werkzaamheden hielden op. Spoedig werd hij echter tot hofschilder aangesteld.

De post van hofschilder was in die dagen verre van gemakkelijk. Prinsen, prinsessen en staatslieden intrigeerden om het zeerst, en het was ook voor den hofschilder onmogelijk buiten die intriges te blijven. Le Brun wist echter met veel handigheid zijn weg te kiezen. In 1661 werd een der galerijen van het Louvre een prooi der vlammen. De koningin-weduwe droeg aan Ratabon op, die galerij te herbouwen. Toen Ratabon hiermede gereed was, stelde hij voor om de decoratie aan Errard en Le Brun op te dragen; de eerste zou het beeldhouwwerk, de tweede het schilderwerk uitvoeren. Den beiden kunstenaars werd verzocht op een bepaalden dag hun schetsen in te leveren. Le Brun diende reeds vroeger zijn plans in en wist te verkrijgen, dat zij goedgekeurd werden. Toen Errard dit hoorde, weigerde hij zijn schetsen in te leveren. Ook Ratabon beklaagde zich over Le Brun en werd in zijn verzet door de koningin-weduwe gesteund.

Colbert koos echter de zijde van Le Brun, en door zijn invloed kon de kunstenaar zijn gedachten verwezenlijken. Zoo ontstond de *Galerie d' Appollon*. Een

groot deel van zijn succes had Le Brun zeker te danken aan de gelukkige gedachte, om door het atbeelden van Apollo, den zonnegod, den *roi-soleil* te vleien.

Le Brun mocht echter zijn galerij niet voltooien; eerst aan Delacroix was dit twee eeuwen later gegeven. Le Brun moest het paleis te Versailles versieren op een wijze, Lodewijk XIV waardig. Hier schilderde hij nu de talrijke plafond- en wandversieringen, waarin de heldendaden en de roem van den koning verheerlijkt worden. De gezwollen en gewrongen vormen passen goed voor dit doel en zijn wel in overeenstemming met het pompeuse karakter van den vorst.

Le Brun mocht zich echter slechts een tijdlang in de gunst van Lodewijk XIV verheugen.

Reeds Colbert had den koning gewezen op de buitensporige sommen, die het bouwen van het slot te Versailles van Frankrijk eischte. Toch hield hij nog Le Brun de hand boven het hoofd. Toen Colbert echter kwam te overlijden, werd dat anders. Louvois toch, die in 1688 tot superintendant der koninklijke gebouwen benoemd werd, was Le Brun niet gunstig gezind; deze moest zich terugtrekken en stierf in 1690 als vergeten burger.

Le Brun was in de XVIIde eeuw de toongever in de schilderkunst, evenals de Académie Française dit voor de dichtkunst was. De Académie slaagde er intusschen niet in op alle dichtwerken haar stempel te drukken en mannen als Molière en La Fontaine minachtten haar regelen; de schilderkunst volgde echter slaafsch de modellen, door Le Brun gegeven, en zoo ontstond de academische richting in de beeldende kunst, die gedurende de XVIIIde eeuw de heerschende bleef en zulk een doodenden invloed had.

De verdiensten van Le Brun mogen echter niet voorbijgezien worden. Als decorateur was hij uitstekend en zijn beelden voegen zich zeer goed in het architectonisch kader, dat hen omgeeft. Men moet de zalen van Versailles gezien hebben om dit te beseffen; slechts Le Brun was in staat hier de passende decoratie te scheppen.

Moge men ook glimlachen om de pralerij, waarmede de geringste krijgsgebeurtenissen, als waren het zeer belangrijke feiten, zijn uitgewerkt, men bedenke, hoe ook Racine en Boileau het niet beneden zich achtten aan den „*grand roi*" op de kruipendste wijze hun hulde te brengen. C.

(A. et A.) INGEZONDEN.

EENE HERSTELLING.

R. geeft in *De Opmerker* van den 13^{den} Maart eene beschrijving van de herstelling aan de Sint-Pancras of Hooglandsche Kerk te Leiden, die in vele opzichten juist is. B. spreekt van de Commissie van Rijksadviseurs, door wier bemiddeling een Rijkssubsidie zou zijn verkregen. Dit is onjuist. Reeds veel vroeger had de heer J. C. Rijk, opzichter over de gebouwen der Nederl. Herv. Gemeente, het zonder subsidie, met goedkeuring van de Gemeente-commissie, reeds zoover gebracht om belangrijke herstellingen aan den zuidelijken en noordelijken transeptgevel, ook door het wegbreken van woningen, te doen. En toen daarna de ramen van het koor o. a. van nieuwe traceeringen zouden voorzien worden, of nog ontbrekende versieringen in bergsteen de gemetselde ramen met de posten zouden vervangen, werd er een Rijkssubsidie verleend en toonde de heer P. J. H. Cuypers zijne ingenomenheid met de herstelling der kerk. De Commissie van Rijksadviseurs was toen reeds ontbonden. Nog sta ik in gedachten naast den heer Cuypers voor het boogschild en het baldakijn van het fraaie noordelijk transept-portaal (want ik heb niets van „men zegt") en ik vang zijn doordachte meening op over de herstelling. Timmermans, een zeer bekwaam steenhouwer in die dagen, vertrouwd met het beste tijdvak der Gothiek, voerde zelf den beitel met het beste gevolg. De opzichter Rijk was toen reeds vervuld van het plan om alle gehouwen steen in de Hooglandsche kerk van de laag witkalk te ontdoen, als daartoe de Gemeente-commissie kon overgehaald en gelden beschikbaar gesteld konden worden. Hij ijverde voor den luister van het schoone bedehuis, al kon ook alles niet in zijn oorspronkelijken staat hersteld of bijgebouwd worden; doch alles zou mettertijd wel gebeuren; er werd reeds veel gedaan en de Gemeente-commissie was zeer meegaande. Rijk ontwierp een paar plans voor eene verbouwing en vernieuwing der zitplaatsen; het advies van den heer Cuypers werd daarover gehoord; ook raadpleegde men wel eens anderen, die, met de Gothiek ingenomen, de beeldende kunst beoefenden. Het orgel, waarvan de kast meermalen als een fraai werkstuk uit de 17e eeuw geroemd werd, verkreeg nu ook een zorgvuldige herstelling.

R. merkt op, dat toen men de kalklaag van de muren begon weg te nemen, dit met de uiterste voorzichtigheid geschiedde, omdat men beschilderingen verwachtte. „Het bleek echter" — zegt R. —, „dat zij er nooit geweest zijn; de muren zijn allen van gebakken steen en aan de binnenzijde niet schoon gewerkt; het metselwerk is zelfs slordig te noemen." Hoe dat kwam? Omdat ook hier het voornemen bestond, evenals elders de wanden te beschilderen. Daarom was ook hier geen zorg aan het metselwerk, dat gepleisterd werd, besteed.

Het zal een paar jaar geleden zijn, dat de heer W. C. Mulder, architect te Leiden, zitting nam in de Gemeente-commissie. Bij mij stond het vast, dat hij den opzichter zou steunen bij het voortzetten der herstellingen. Het deed mij genoegen, dat Mulder zich had laten overhalen, lid te worden van de Gemeente-commissie. Het plan kwam tot rijpheid om over te gaan tot vernieuwing en verbouwing der zitplaatsen (in het middenschip, schrijft R.) en daarbij den preekstoel en ander niet onverdienstelijk in eikenhout gebeiteld kerkgeraad te sparen en te herstellen. Wat de kroon op het werk zette, was, dat besloten werd de dikke laag witkalk aan alle gehouwen steen te ontnemen en deze in haar herwonnen frischheid te doen prijken.

Hierover uit te weiden, acht ik overbodig, want R. heeft een en ander vrij nauwkeurig aan het licht gebracht. Doch R. besluit aldus: „De restauratie heeft plaats onder leiding van den architect W. C. Mulder, en de uitkomsten bewijzen, dat deze er de noodige toewijding en het overleg toe bezit, die voor dergelijke werken zoo onontbeerlijk zijn." Uitstekend. Maar hebben dan de uitkomsten *niets* voor den opzichter J. C. Rijk bewezen? Rijk heeft heel wat dienstjaren, maar zal toch wel niet zoolang naar huis zijn gegaan om aan zijn medestander alleen de toewijding (dat beteekent opoffering) en het overleg bij het werk te hebben overgelaten, denk ik. Daarom zou ik er sterk vóór zijn lof te geven wien lof toekomt. *Honor qui honor*, zeggen de Latijnen, en ieder het zijne.

Leiden, 29 Maart 1886. A. J. Kouwels.

EEN JUBILEUM.

Den 8 April ll. herdacht de Heer Jb. Olie Jbzn den dag, waarop hij voor 25 jaren zijne betrekking als onderwijzer in het teekenen en timmeren aan de Amsterdamsche Ambachtsschool aanvaardde.

Wat genoemde heer in die 25 jaren voor het ambachtsonderwijs in het algemeen en voor dat van Amsterdam in het bijzonder gedaan heeft, weet ieder, die met het ambachtsonderwijs in Amsterdam bekend is.

Zonder den heer Olie kan men in Amsterdam van geen Ambachtsonderwijs spreken. Hij was en is nog de ziel van genoemd onderwijs, ja het verpersoonlijkte ambachtsonderwijs.

Zijn uitgebreide kennis op dit gebied deed het Bestuur der Ambachtsschool van de Maatschappij voor den Werkenden Stand dan ook voor ongeveer 20 jaar besluiten, hem tot Directeur der school aan te stellen, en dat hij deze betrekking naar aller genoegen en met de meeste nauwgezetheid vervulde, hiervan zijn de leerlingen en medeonderwijzers getuigen.

Vandaar, dat zijne leerlingen en oudleerlingen hem vóór eenigen tijd een stoffelijk bewijs hunner sympathie gaven, terwijl het Bestuur, bij gelegenheid van het 25-jarig bestaan der Ambachtsschool, hem een gouden remontoir vereerde.

Ook zijne medeonderwijzers gevoelden behoefte, den man, die zich door zijne welwillendheid, zijne vriendschap en zijne nederigheid bij allen bemind heeft gemaakt, een blijk hunner hoogachting te geven. 't Was daarom, dat in den vroegen morgen van den 8sten April het geheele onderwijzend personeel vereenigd was, om den geachten Directeur te ontvangen, zooals dit op een zilveren feestdag past.

De Directeurskamer was met frissche bloemen getooid en allen verbeiden het oogenblik, waarop de jubilaris zou binnentreden. Weldra trad hij, vergezeld van zijne echtgenoote, de kamer binnen.

De Onderdirecteur sprak uit naam van allen, toen hij den waardigen man hartelijk welkom heette. Spreker noemde dezen dag een feestdag in den waren zin des woords, niet alleen voor den jubilaris en zijn gezin, maar ook voor het onderwijzend personeel der school. Dit personeel gevoelde behoefte door daden te toonen, welke gevoelens het bezielde. 't Was daarom, dat hij namens zijne medeonderwijzers den heer Olie een aandenken aanbood, bestaande uit 2 photogravures: *Paroles perdues* en *Demande attendue*, terwijl een keurig uitgevoerde oorkonde het geschenk vergezelde.

Zichtbaar bewogen, bedankte de jubilaris op de hem eigen, weinig zeggende, doch veel beteekenende wijze voor het bewijs van achting en genegenheid, hem geschonken. Hij achte dit geschenk hoog en zou steeds met dankbaarheid op dit voor hem zoo heuglijk oogenblik terugzien.

De naam van Jb. Olie Jbzn. blijve nog lang verbonden aan dien der 1^{e} Ambachtsschool; steeds zal die naam in dankbare herinnering blijven bij allen, die op deze of gene wijze met den heer Olie in betrekking zijn geweest, en wel in de eerste plaats bij zijne leerlingen en medeonderwijzers.

HET PANAMA-KANAAL.

Omtrent den stand der werken aan het Panamakanaal wordt het volgende gemeld.

De Maatschappij heeft contracten gesloten met verschillende groote firma's. De eerste 26 K.M. van het kanaal en de afleiding van de rivier de Chagres zijn aanbesteed aan de firma Slavens en Th. Jacob. Reeds 4,700,000 M^3 grond zijn door deze aannemers verplaatst.

De volgende sectie, van kilometer 26 tot 42, is aanbesteed aan de firma Vineaux, Barbeau en Blonlieue en die van kilometer 42 tot Culebra aan Bonafous. De sectie Culebra is aan de Nederlandsche firma Van Seters opgedragen en de sectie van Culebra tot Panama zal waarschijnlijk aan de firma Letellier gegund worden.

Materiaal is in voldoende hoeveelheid aanwezig. De arbeiders bestaan, behalve uit enkele Europeanen, meest uit negers van Jamaica.

Het is moeilijk te bepalen, wanneer het werk gereed zal zijn. Het officieele verslag der Maatschappij toont aan, dat in 1885 7,545,787 M^3 grond verplaatst is. Neemt men dit cijfer tot basis en neemt men verder aan, dat steeds genoeg geld voorhanden zal zijn om alle moeilijkheden te overwinnen, dan zou het kanaal eerst in 1897 voor den handel geopend kunnen worden. Bedenkt men echter, dat in de 5 jaren, die men aan het werk is, slechts 15 millioen M^3 grond verplaatst is, en het totaal cijfer 135 millioen M^3 bedraagt, dan zou het kanaal eerst na veertig jaren gereed kunnen komen. Is echter de rivier de Chagres eenmaal afgeleid, dan is er geen reden meer, waarom men niet veel meer M^3 dan totdusverre per jaar zou kunnen verplaatsen, altijd wanneer de geldmiddelen niet ontbreken.

Het Panama-kanaal wordt dus geheel door de financieele quaestie beheerscht. Gelukt het de premieleening van 600 millioen francs te plaatsen en wordt dat geld even zorgvuldig besteed als totdusverre, dan kan het kanaal zeker zoover gemaakt worden, dat de verdere voltooiing slechts een quaestie van tijd zal zijn.

DE NIEUW ONTWORPEN BRUG OVER DE THEEMS TE LONDEN.

Het groote verkeer tusschen het Noorder- en het Zuiderdeel van Londen, door de Theems van elkander gescheiden, heeft grootendeels over London-Bridge plaats en de drukte op dit voorname verkeerpunt is van dien aard, dat men zich daarvan door beschrijvingen in boeken en dagbladen, of door verhalen van bezoekers der wereldstad, moeilijk een denkbeeld maken kan; ooggetuigen is het bekend, dat het verkeer bijna elk kwartieruurs minstens eenmaal gestremd wordt door opstopping. Het aangroeien van de bevolking, de uitbreiding van het wagenvervoer en de vermeerdering der middelen van verkeer werken allen te samen om de afmetingen van de brug onvoldoende te noemen. Daarom werd er sedert langen tijd aan gedacht een tweede brug van grooter capaciteit in de onmiddellijke nabijheid over de Theems te leggen en verschillende ontwerpen daarvoor zijn op papier gebracht. De plaats der overbrugging, die het meest geschikt geoordeeld werd, ligt in de onmiddellijke nabijheid van den bekenden Tower. De zaak is thans zoover gevorderd, dat het stedelijk bestuur van Londen een ontwerp heeft vastgesteld, waarop de goedkeuring van het Parlement verkregen is, zoodat tot uitvoering kan worden overgegaan.

De heer Horace Jones, stedelijk architect van de City, en voormalig president van de Koninklijke Vereeniging van Britsche architecten, had reeds sedert 1876, ingevolge opdracht van het Bestuur der stad, een reeks schetsen, ontwerpen en rapporten over dit onderwerp gemaakt. Een Commissie uit het Lagerhuis had ten sterkste aangedrongen op verbetering van de communicatie tusschen de beide Theemsoevers op de hoogte van London-Bridge en was van meening, dat het Gemeentebestuur zich belasten zou met den bouw van zulk een brug met mechanische inrichting tot opening en sluiting. Het Gemeentebestuur verwees de zaak naar de Commissie van overbruggingen, waarvan toen de heer Frank Green voorzitter was en laatstgenoemde droeg den heer Horace Jones op, de noodige plans en teekeningen voor dit doel te leveren.

Na rijp beraad werd het stelsel eener basculebrug gekozen en werden stappen gedaan tot het verkrijgen van een Parlementsbesluit. Het Parlement bekrachtigde het ontwerp en de koninklijke goedkeuring werd den

14 Augustus 1884 verkregen. De samenstelling van het ijzerwerk en van de werktuigen tot opening van het middelste brugvak waren in het algemeen ontwerp opgenomen, maar hierin is groote wijziging gemaakt en werden belangrijke verbeteringen aangebracht door den heer Wolf Barry, de welbekende ingenieur, die met den heer Jones samenwerkte. Het is hoofdzakelijk aan zijn genie en ondervinding te danken, dat het Parlementsbesluit tot stand kwam. De last van de brug wordt gedragen door twee stevige, omvangrijke, maar schilderachtige Gothische torens, waarin de noodige machinerie geplaatst is tot opening en sluiting van de middenopening, waardoor de grootste schepen kunnen passeeren. In elken toren worden elevators aangebracht, en een groote trap ten dienste van voetgangers. De elevators staan in onmiddellijke verbinding met de bovenbrug voor voetgangers, die vast is, en waardoor het verkeer voor voetgangers nooit gestremd behoeft te zijn. De middelkleppen van de brug (de beide basculeerende armen) sluiten, in geopenden stand, in de torennissen, zoodat zij niet den minsten hinder geven aan de vrije doorvaartopening van 200 voet, die voor de grootste schepen meer dan toereikend is om ongehinderd te kunnen passeeren. In gesloten toestand is er zelfs bij hoog water voor de gewone scheepvaart voldoende hoogte om zonder gevaar de brug te passeeren. De opritten en het voetpad hebben de breedte van 60 voet, de overbrugging tusschen de torens en het land daarentegen van 62 voet, terwijl de middelspanning slechts 50 voet breedte verkrijgt. De beide vaste overbruggingen naar land worden elk aan 2 kabels tusschen vaste ankerpunten aan den oever en de torens opgehangen. De materialen, waaruit dit reusachtige werk zal worden opgetrokken, zijn: voor het onderdeel der pijlers tot aan de borstweringlijn der brug *grijs graniet* en voor het bovendeel der torens *harde roode baksteen* met versieringen van portland-steen of eene andere harde steensoort.

De stijl, waarin de torens zullen worden gebouwd, is die van de 16e eeuw, waardoor voldoende waarborg voor een schilderachtige behandeling gegeven wordt. Men mag gerust aannemen, dat het openen, doorlaten van een groot schip en weder sluiten van de brug binnen vier, vijf of hoogstens zes minuten kan geschieden, maar al ware ook een paar malen per dag de dubbele tijd daartoe noodig, zou dit geen belangrijke vertraging in het verkeer geven en van betrekkelijk geringe beteekenis zijn. Natuurlijk zal deze belangrijke overbrugging een groote afleiding geven aan het overmatig druk verkeer over London-Bridge en het gevaar van opstoppingen, die veel tijd tot ontwarring kosten en velerlei ongelukken veroorzaken, zal zoo goed als geweken zijn. Het voorkomen van oponthoud en tijdverlies is van groot belang voor een volk, dat *business* als een levensquaestie beschouwt en time, *money* noemt.

PRIJSVRAGEN.

De IJsclub te Leeuwarden heeft eene prijsvraag uitgeschreven, die wij hieronder in haar geheel mededeelen, al kunnen wij tot onzen spijt de mededinging aan dezen wedstrijd niet aanbevelen.

Het programma luidt als volgt:

ALGEMEENE VEREISCHTEN VOOR DE FEEST-, MUZIEK- EN DIRECTIETENTEN, TE STICHTEN DOOR HET BESTUUR DER IJSCLUB TE LEEUWARDEN.

Art. 1. De feest-, muziek en directietenten moeten respectievelijk geplaatst worden op de oostelijke, westelijke en zuidelijke dijken, gelegen om het terrein van de ijsbaan. Op de voor de tent bepaalde plaats heeft de oostelijke dijk een kruinsbreedte van 10 M. bij eene hoogte van 2 M. boven zomerpeil; de westelijke dijk een breedte van 7 M. bij een trapsgewijze verhooging over de breedte van 1.40 M. tot 2 M. boven Z.p.; de zuidelijke dijk een breedte van 10 M. bij een hoogte van 1.40 M. boven Z.p.

Het maaiveld van het oorspronkelijk terrein ligt op p. m. 0.65 M. boven Z.p.

De bouwgrond van het terrein is, evenals die van de in aanleg zijnde dijken, vaste klei en leem.

De waterstand binnendijks bedraagt hoogstens 1 M. boven Z.p., buitendijks 0.60 M. boven Z.p.

Art. 2. Voor de feesttent is eene oppervlakte beschikbaar van hoogstens 45 M. lengte bij 8 M. breedte. Zij moet bevatten, behalve de ruimte voor zitplaatsen en buffet, een keuken, kleedkamer en privaten, voorts in het sousterrain (beneden de dijkskruin) een watervrije bergplaats en kelder, benevens een regenbak, evenredig aan de behoefte.

De voor het publiek bestemde lokalen moeten verwarmd kunnen worden.

De tent moet geheel of gedeeltelijk van steen opgetrokken en aan de voorzijde, naar verkiezing, geopend en gesloten kunnen worden. Bij het aanbrengen van een veranda of balkon mag het uitzicht van de in de tent aanwezige bezoekers niet worden belemmerd.

Art. 3. De muziektent kan van hout gemaakt en moet aan de oostzijde open gewerkt worden. Zij is bestemd voor een korps van hoogstens 30 muzikanten en moet zoodanig geplaatst worden, dat de passage langs den dijk, ter zijde van of onder de tent door, kan geschieden.

De plans van een gecombineerde feest- en muziektent zullen mede bij de beoordeeling in aanmerking komen.

Art. 4. De directietent, mede in hoofdzaak van hout, moet bevatten drie afdeelingen, waarvan de middelste is bestemd voor de contrôle (tevens voor passage), de beide andere voor de directie- en politiekamer.

Art. 5. Van de feesttent wordt verlangd een plattegrond, de opstand aan de voorzijde en minstens eene doorsnede op de schaal van 1 à 100, met details van 1 á 10; van de muziek- en directietenten, de plattegrond, twee opstanden en minstens eene doorsnede op schaal van 1 à 25.

Art. 6. De kosten der drie gebouwen gezamenlijk, mogen de som van vierduizend vijfhonderd gulden (4500.—) niet overschrijden. Van elk der ontwerpen moet een globale begrooting worden overgelegd.

Art. 7. De prijs voor de bestgekeurde en voor de uitvoering geschikte ontwerpen — waarbij dat voor de feesttent in de eerste plaats in aanmerking zal worden genomen — bedraagt in zijn geheel (*f* 100.—); zijn de bekroonde plans der afzonderlijke tenten van verschillende inzenders, dan wordt de bovengenoemde som, naar gelang van de verdienste der plans, verdeeld.

De uitvoerder van de bekroonde ontwerpen, die het eigendom blijven van de IJsclub, geniet bovendien, voor het opmaken van de bestekken en het houden van toezicht, een belooning van 5% der aannemingssom.

Art. 8. De plans zullen worden beoordeeld door het Bestuur der IJsclub, na ingewonnen advies van deskundigen. Het Bestuur zal desverkiezende de plans vóór of na de bekroning voor de leden der Club ter bezichtiging kunnen stellen.

Art. 9. De teekeningen en begrootingen moeten gemerkt zijn met een motto of cijfer, overeenstemmend met dat der gesloten en verzegelde briefjes, inhoudende den naam en de woonplaats van den ontwerper.

Zij moeten franco worden ingezonden, vóór of op 15 Mei 1886, aan het adres van den heer Mr. J. van Leeuwen, President der IJsclub te Leeuwarden.

Het programma, aan ommezijde vermeld en waaraan eene schetsteekening is toegevoegd, kan tegen betaling van 25 cent verkregen worden bij de boekhandelaren W. Eekhoff en Zoon te Leeuwarden.

Het komt ons voor, dat het programma onvolledig is, want de grootten van feest- en directietenten zijn niet aangegeven. Wordt de beschikbare oppervlakte van 45 M. lengte bij 8 M. breedte, overeenkomende met 360 M², door de feesttent ingenomen, dan zal het geen betoog behoeven, dat de kosten van dit gebouw met watervrijen kelder, bergplaats en regenbak en die voor muziek- en directietent meer dan de beschikbaar gestelde bouwsom van *f* 4500 zullen bedragen.

De uitgeloofde prijs van *honderd gulden* is te klein, vooral, daar men gevaar loopt dat de prijs gesplitst wordt *naar gelang van de verdiensten der plans*. Waarom de splitsing voor elk der drie ontwerpen niet omschreven? Waarschijnlijk zal dit nader bepaald worden door het Bestuur der IJsclub, die zich de beoordeeling reserveert, na ingewonnen advies van deskundigen. Deze wijze van beoordeeling moet om bekende redenen worden afgekeurd.

Wij houden ons verzekerd, dat geen degelijke bouwkundigen aan dezen wedstrijd zullen deelnemen.

Door het Bestuur over den Dombouw te Milaan is eene internationale prijsvraag uitgeschreven voor den bouw van enne façade aan de Domkerk. Het volledige programma daaromtrent is te lezen in de *Deutsche Bauzeitung* van jl. Woensdag. De Jury zal samengesteld zijn uit verschillende architecten, schilders en beeldhouwers, ten getale van 15 leden. Vier der Juryleden worden gekozen door de deelnemers en de overige aangewezen door den aartsbisschop der stad Milaan, de stedelijke Regeering, de Koninklijke Academie van Kunsten en andere corporatiën.

De inlevering moet plaatshebben tusschen 1 en 15 April 1887. Omtrent de wijze van beoordeeling wordt gemeld, dat de Jury niet minder dan tien en niet meer dan vijftien ontwerpen zal uitkiezen, waarvan de vervaardigers onderling in een besloten prijsvraag naar den eerepalm zullen moeten dingen.

(A. et A.) DE TENTOONSTELLING VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Hedenmiddag te 2 uren werd in het Maatschappelijk Gebouw de eerste jaarlijksche Tentoonstelling op bouwkundig gebied geopend. Zooals bekend is, zal op de aanstaande Meivergadering der Maatschappij door het Bestuur een voorstel ter tafel gebracht worden tot het stichten van eene jaarlijksche tentoonstelling. In afwachting der daaromtrent te nemen beslissing, heeft men gemeend reeds nu eene proef te moet nemen en daardoor aan een sedert geruimen tijd geuiten wensch van vele leden voldaan. Is de tentoonstelling niet groot van omvang, veel van hetgeen ingezonden is, loont de moeite der bezichtiging wel. Een vijf-en-twintigtal belangstellenden had zich verzameld om de openingsplechtigheid bij te wonen. Nadat de Voorzitter een kort woord gesproken had, werd de tentoonstelling geopend verklaard. Onder het belangrijkste, dat aanwezig was, noemen wij de photographieën van het Israelietisch ziekenhuis, de nieuwe gasfabriek en verschillende villa's van den architect Gosschalk; eenige kerkgebouwen van den architect Cuypers; fraaie schetsen van bestaande gebouwen in Nederland en in den vreemde door Van Straten, Jos. Cuypers, Berlage en Kromhout; decoratieve studiën door Gips; ontwerpen van de architecten Sanders en Berlage, waarbij een ontwerp voor een koudwater-inrichting; de Schouwburg te Rotterdam van den architect Verheul; ontwerpen van de architecten Kok en Kam; photographieën van Oud-Wassenaar; de bekende buitenverblijven *Elzenoot* en *Duinlust*; een gevangenis, door den architect Metzelaar, en eenige perspectief-studiën van den architect Van Delden. Voorts zijn nog aanwezig studiën van de architecten Leliman, Groll, De Haan, Wolbers, Weve, Scheltema en meer anderen. Wij kunnen een bezoek aan de tentoonstelling gerustelijk aanbevelen en hopen, dat het niet aan belangstellenden zal ontbreken.

BERICHT.

Wij vestigen de aandacht van onze lezers erop, dat artikelen, bestemd voor de Redactie van het Genootschap, steeds geadresseerd moeten worden aan het adres van den heer C. B. Posthumus Meyjes, Kerkstraat 170 te Amsterdam. Stukken, de gewone Redactie en Administratie betreffende, alsmede advertentiën, worden ingewacht aan het bureau van *De Opmerker*, te Arnhem. Vele in den laatsten tijd voorgekomen abuizen noodzaken ons, daarop bij vernieuwing onze lezers attent te maken.

Zij, die afzonderlijke nommers van *De Opmerker* verlangen, kunnen deze, tegen overzending van het bedrag aan de Administratie of den Hoofdcorrespondent Joh. G. Stemler C.zn. te Amsterdam, voorzoover de voorraad strekt, bekomen.

De kosten bedragen voor elke courant 15 cent.
„ „ plaat 25 „

Eenige volledige exemplaren van de jaargangen 1884 en 1885 zijn nog voorhanden en verkrijgbaar gesteld: in losse bladen ad *f* 4.25 per jaargang.
ingebonden „ „ 5.— „ „

De jaargang 1883 is uitverkocht.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING 'S-GRAVENHAGE.

Vergadering van 9 April 1886.

In de hedenavond gehouden vergadering werd, na lezing en goedkeuring der notulen, door den Voorzitter een schrijven ter tafel gebracht, waarin door de Vereeniging *Arti et Industriae*, alhier, wordt verzocht zedelijken en geldelijken steun te verleenen voor de Nationale Vaktentoonstelling, die in de maanden Juni en Juli e. k., door genoemde Vereeniging alhier zal gehouden worden. Met algemeene stemmen werd besloten voor dat doel vijftig gulden uit de kas der Afdeeling beschikbaar te stellen.

Hierna volgde eene opwekking van den Voorzitter aan hen, die voornemens zijn een ontwerp te leveren voor een monument op het graf van den heer Vogel, om dit zoo spoedig mogelijk in te zenden.

Vervolgens werd het rapport voorgelezen van de Jury voor de beoordeeling van het eenig ingeleverde ontwerp, ter beantwoording van de in 1885 door de Afdeeling uitgeschreven prijsvraag, „een getuigschrift

ten behoeve der Afdeeling". Hoewel de Jury de verdienstelijke uitvoering van dat ontwerp niet over het hoofd zag, meende zij toch, dat het voor het doel geene aanbeveling verdiende. Er werd besloten aan den ontwerper eene belooning van *f* 25 toe te kennen, wanneer hij het Afdeelingsbestuur zal hebben gemachtigd om zijn begeleidend schrijven te openen.

Ten einde toch in het bezit te geraken van een getuigschrift, dat voldoen zal aan de beoordeeling van eene door het Afdeelingsbestuur te benoemen Jury, zal dezelfde prijsvraag voor dit jaar weder worden uitgeschreven, met deze wijziging, dat ter beantwoording alle leden der Maatschappij en der Afdeelingen van de Maatschappij worden uitgenoodigd.

Daarna kwam in behandeling de circulaire van drie Aannemersvereenigingen te Amsterdam, waarin punten worden aangegeven, die h. i. in de Algemeene Voorwaarden voor Waterstaatswerken wijziging behoeven. Na ernstige bespreking zal het Afdeelingsbestuur daarvan rapport doen aan de Commissie, die door de Aannemersvereeniging *De Nijverheid* alhier is uitgenoodigd, om dienaangaande een preadvies uit te brengen; door deze Commissie was de bespreking in onze Afdeeling aanhangig gemaakt.

Na bepaling, dat het gebruikelijke zomerreisje voor de leden der Afdeeling naar Noordwijk zal gericht zijn, sloot de Voorzitter deze laatste vergadering van het seizoen.

AFDEELING AMSTERDAM.

Vergadering van 9 April 1886.

Na opening der vergadering en lezing der notulen werd door den heer Berlage, als rapporteur der Jury van beoordeeling van de door de Afdeeling uitgeschreven prijsvraag „een ontwerp voor een Raadhuis", rapport uitgebracht. Uit de conclusie van het uitgewerkt rapport blijkt, dat bekroond is het ontwerp, ingezonden onder het motto „Presto".

Bij de opening van den naambrief bleek, dat de vervaardiger was de heer G. Brouwer Jr., bouwkundig ingenieur te 's-Gravenhage.

De heer Dr. N. P. Kapteijn, daartoe uitgenoodigd, hield zijne aangekondigde bijdrage over de brugconstructie over de Firth of Forth (1). De brug, die over de golf zal gebouwd worden, zal bestaan uit twee groote overspanningen met eene lengte tusschen de steunpunten van ongeveer 510 Meter en met den onderkant der boogvormige liggers 200 hoog, dat evenals bij de brug te Brooklyn een groot schip met volle zeilen daaronder bij hoogwater zal kunnen doorvaren. Op zeer bevattelijke wijze werden door den spreker de wijze van fundeeren en verdere constructiën van het reuzengevaarte verklaard en de ligger-constructiën door eenige proeven toegelicht. Wegens het vergevorderde uur moest spreker zijne bijdrage aanmerkelijk inkorten.

De spreker ontving onder toejuiching der Vergadering den dank van den Voorzitter voor zijne belangrijke en zeer bevattelijk voorgestelde verhandeling.

Niets meer aan de orde zijnde, werd de vergadering gesloten.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-HAGE. In het gebouw naast de Academie van Beeldende Kunsten wordt heden de tentoonstelling geopend van voorwerpen, door handwerkslieden en leerlingen vervaardigd. Wij meenen die tentoonstelling in de bijzondere belangstelling van het publiek te mogen aanbevelen; naar wij vernemen zijn de inzendingen van dien aard, dat zij de stoutste verwachtingen van de Commissie overtreffen. Vooral munten uit de inzendingen op de uitgeschreven prijsvragen voor schrijnwerk, decoratie, koperwerk, brandkasten, schilder- en beeldhouwwerk.

(1) *Zie De Opmerker* N°. 13 van 1885.

AMSTERDAM. Ter beschikking van het Uitvoerend Comité der Bakkerij-tentoonstelling is gesteld de som van *f* 150 voor het uitschrijven van een wedstrijd voor alle banketbakkers. Die wedstrijd zal bestaan in het tentoonstellen van het fraaiste »Piece montée" in het Paleis voor Volksvlijt, van 2 tot 15 Augustus 1886, op nader te bepalen datum.

Als eerste prijs zal worden uitgereikt een diploma met *f* 100, als tweede prijs een diploma met *f* 50.

Inlichtingen omtrent dezen wedstrijd, zoomede aangaande de Tentoonstelling in het algemeen, zijn te verkrijgen aan het bureau van het Uitvoerend Comité, Warmoesstraat 130 te Amsterdam.

— Wij vestigen de aandacht op de Volledige Tabel van het Postverkeer, verschenen bij den Uitgever C. L. Brinkman alhier, waarop de tarieven van verzending in 't binnenland en naar 't buitenland, over de geheele wereld voorkomen, volgens de jongste wijzigingen van het Postverdrag te Lissabon, en saamgesteld door een der Directeuren bij de Posterijen. De inrichting der tabel is practisch en de geringe prijs strekt voorzeker om het debiet te bevorderen.

GRONINGEN. Zaterdag 3 April j.l. hield de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst, alhier, hare maandelijksche vergadering, waarin medegedeeld werd, dat de door de Vereeniging te houden tentoonstelling, wegens eene daaraan te geven uitbreiding, uitgesteld is en dat aan den heer Reesse, fabrikant van portland-cement te Delfzijl, naar aanleiding van zijne in de vorige vergadering genomen proeven, door het Bestuur een certificaat verstrekt is.

Bij monde van den heer J. Nieuwenhuis bracht de Jury voor de uitgeschreven prijsvraag »een ontwerp-diploma van de Vereeniging", daarna haar rapport uit; hieruit bleek, dat de Jury den prijs toekende aan het ontwerp »1500—1540" en de premie aan het ontwerp »Decorum". Tevens adviseerde zij om het ontwerp »B. K.", buiten mededinging ingezonden, als diploma voor de Vereeniging aan te schaffen, omdat het naar hare meening het best aan de gestelde eischen voldeed. Dit advies, tot voorstel van het Bestuur gemaakt, werd aangenomen en tevens bij stemming besloten, de namen van de bekroonden te publiceeren; het bleek, dat de heer L. R. van Essen, bouwkundige te Schalkwijk, de inzender van het ontwerp »1500—1540" en de heer N. de Jong te Amsterdam, technisch ambtenaar bij de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij de inzender van het ontwerp »Decorum" was.

Vervolgens werd na eenige discussie besloten om eene prijsvraag uit te schrijven onder de leden der Vereeniging, en wel een schoorsteenmantel met boezem, met vrije keuze van stijl.

Nadat omtrent de vraag, welke steensoort voor de bepleistering van muren de beste is, eenige discussie gevoerd was, werd de vergadering gesloten.

LEEUWARDEN. In de 11. Zaterdag gehouden vergadering van de Vereeniging *De Ambachtsschool* werden de diploma's uitgereikt aan de leerlingen, die thans den driejarigen cursus doorloopen hebben. Het aantal diploma's bedroeg voor het timmer- en smidsvak elk 8 en voor het meubelmaken 5 stuks. De tentoonstelling van werkstukken, die gedurende 3 dagen voor het publiek toegankelijk was, gaf het bewijs, dat het onderricht aan de school aan goede handen is toevertrouwd.

ZWOLLE. Het verzoek der Commissie voor de practische ambachtsschool, om deze in het gemeentegebouw in de Bloemendalstraat gevestigd te mogen houden, werd door den Gemeenteraad afgewezen, maar besloten, daarvoor de noodige localiteiten in den Buitertal aan te wijzen, ofwel een ruim subsidie te verstrekken tot het in orde brengen van een eigen gebouw.

DELFT. Den 24n dezer zal het 25 jaren geleden zijn, dat de heer G. J. Morre, destijds opzichter bij de Landsgebouwen te 's-Hage, benoemd werd tot leeraar in de burgerlijke bouwkunde aan de Koninklijke Academie alhier. Bij de opheffing dier inrichting in 1864, werd de heer Morre benoemd tot leeraar aan de Polytechnische school.

IERSEKE. Uit een getal van niet minder dan 92 sollicitanten voor de betrekking van gemeente-opzichter werd de heer Hannink, architect te Goes, door den Raad gekozen.

Hierbij dient vermeld te worden, dat de benoemde niet voorkwam op het vijftal, door B. en W. opgemaakt, dat de titularis verplicht is in de gemeente woonachtig te zijn en het salaris uit eene vaste bezoldiging bestaat van *f* 300 en eene percentsgewijze belooning van 2½ over het bedrag der uitgevoerde werken, welke laatste uitkeering voor bestratingen, tot 1½ wordt teruggebracht.

BERGEN-OP-ZOOM. Bij den heer P. Wittouck, beetwortelsuikerfabrikant, bestaat het voornemen, nabij den Havenmond eene maltrosefabriek op te richten; de noodige stappen tot het verkrijgen van grond in erfpacht zijn zoowel bij de Gemeente als het Domeinbestuur gedaan. Volgens het plan van den heer W. zal het fabrieksgebouw, dat eene oppervlakte van ± 3000 M². inneemt, met primo Augustus gereed moeten zijn, terwijl vooraf eene bazaltkade van ongeveer 100 strekkende meters moet gebouwd worden.

— Bij de onderhandelingen tusschen den Staat en de Gemeente omtrent het onderhoud van wegen, enz., werd de gemeente eigenares van een gedeelte vestinggracht, het daarin gelegen eilandje, genaamd de contregarde Coehoorn, de boorden rondom die gracht en het Pillekenswater. Het Gemeentebestuur stelt thans pogingen in het werk een bouwterrein, aan die gracht gelegen, van het Rijk in eigendom te bekomen, waardoor een geheel van ongeveer zes hektare grootte tot park kan worden aangelegd, volgens de plans van den heer Lievin Rosseels, park-architect te Leuven.

Het bedoelde terrein, dat voor park bestemd is, ligt in de nabijheid van het Station en grenst aan den nieuwen Singelweg van 50 meter breedte, waarop twee rijwegen en beplantingen met boomen en plantsoen aangelegd zullen worden; het uiterlijk aanzien zal daardoor eene belangrijke verbetering ondergaan.

— Vóór eenigen tijd werd door de heeren Van de Gevel, particulier, en C. van Wijk, architect, beiden te Rotterdam, concessie aangevraagd voor de oprichting en exploitatie eener drinkwaterleiding en daarop afwijzend beschikt. Thans is in beginsel aangenomen, deze zaak voor gemeenterekening op te richten en te exploiteeren, waartoe door Burgemeester en Wethouders advies werd ingewonnen bij de ingenieurs Halbertsma en François. De kosten van aanleg, met uitzondering van bijkomende werken (prise d'eau, enz.), worden door genoemde heeren op 2 ton geraamd.

Het zielental bedraagt ongeveer elf duizend.

— Met den Stoomtram Bergen-op-Zoom—Antwerpen wil het maar niet vlotten. Was men voor eenige dagen verheugd te vernemen, dat alle zwarigheden waren uit den weg geruimd, thans bericht men, dat de subsidie van 100,000 francs door den Gemeenteraad van Antwerpen is geweigerd.

REENEN. De Gemeenteraad heeft aan de directie van de Ooster-stoomtramwegmaatschappij vergunning verleend, de tramlijn Driebergen—Arnhem midden door de stad te leggen, daar uit een ingesteld onderzoek is gebleken, dat het leggen buiten om de kom der plaats ondoenlijk was.

ADVERTENTIEN.

Bouwterrein TE KOOP.

Aan den Roermondschen weg te *Venloo* zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, van verschillende **breedten** en **diepten**, zeer geschikt voor den bouw van Heerenhuizen.

Te bevragen bij den heer H. VAN GASSELT, Mr. timmerman, aldaar.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kastoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

Er biedt zich aan.

Een **BOUWKUNDIG TEEKENAAR,** reeds eenigen tijd als zoodanig werkzaam geweest zijnde.

Brieven franco onder letters D S aan het bureau van dit blad.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Vrijdag 23 April 1886**, 's voormiddags 11½ ure, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

1o. **Het leveren van twee IJzeren Brugschepen met Schragen en Dwarsbalken, voor de Gemeente-schipbruggen te Arnhem en te Westervoort.**

2o. **Het maken, leveren, stellen enz. van Schoolmeubelen, in twee perceelen, en**

3o. **Het onder profil brengen en verharden van de Gravenstraat.**

Aanwijzing voor No. 2 Woensdag 14 April en voor No. 1 en 3 Vrijdag 16 April, telkens 's voormiddags 10 ure, Bureau Publieke Werken, alwaar de teekeningen ter inzage liggen; bestekken met bijbehoorende gevraagde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van *f* 0.50 per stuk verkrijgbaar ter Secretarie.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 20sten April 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 440.

Het maken van eene Wachterswoning op het station ZEVENBERGEN, ten behoeve van den spoorweg van Rotterdam naar Roosendaal.

Raming *f* 2450.

De besteding geschiedt volgens § 57 van het Bestek.

Het Bestek ligt van den 6den April 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur Jhr. W. HOEUFFT te *Rotterdam* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 14den April 1886, ten 10 ure des voormiddags.

Utrecht, den 3den April 1886.

Aanbesteding.

De architecten G. J. VAN GENDT en C. M. G. NIERAAD, te *Arnhem*, zullen op **Zaterdag 17 April 1886**, des namiddags te 3 uren, in het CENTRAALGEBOUW te *Arnhem*, namens hun principaal, in het openbaar **aanbesteden:**

Het bouwen van Magazijnen voor Grafmonumenten en Schoorsteenmantels aan de Rietgrachtstraat te Arnhem.

Het bestek is van af 10 April 1886 te bekomen tegen betaling van 30 cent ter drukkerij van den heer COERS te *Arnhem*, terwijl de teekeningen van af dien dag ter visie liggen in het lokaal van aanbesteding.

Aanwijzing in loco op Donderdag 15 April 1886, des voormiddags te 11 uren.

Inlichtingen verstrekken de architecten VAN GENDT en NIERAAD voornoemd.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

ZERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.

PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:

VILLEROY & BOCH,

BOCH FRÈRES.

MINTON HOLLINS & Cie.

Trottoir-IJzersteen en **Cementtegels.**

Groote voorraden.

DROOGINRICHTINGEN voor **Kaffie** en andere *al* of *niet* tropische producten;

Rollende en Expanseerende Stoomcilinderkappen,

GEBOUWEN in **Scherphoek** en aan **andere** bouwwijzen, geheel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**

VAN DER LINDEN & C°., te **Dordrecht.**

Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking panklaar.**

Galvaniseering op Loon.

VERKOOPING

VAN

Boeken over BOUWKUNST, ORNEMENT enz.

W. P. VAN STOCKUM & Zn. te *'s Gravenhage* zullen verkoopen op den **12—20 April a. s.** eene fraaie verzameling **BOEKEN,** waarbij o. a. vele belangrijke werken over **Bouwkunst, Ornement, Kunstnijverheid, enz.,** welke op **Zaterdag, den 17 April** verkocht worden.

De catalogus wordt op aanvraag verzonden.

JAN VAN DER POT, Vischsteeg N°. 7, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean. Polychrom- of Frescocement.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

Voor Bouwondernemers.

Door voltooiing der werkzaamheden wensch ik mijn **Spoorwegmaterieel**, bestaande uit

24 stuks weinig gebruikte

STALEN BAK-KIPWAGGONS,

en ca. 2 kilometer STALEN SPOORSTAVEN,

aanzienlijk beneden den kostenden prijs

geheel of gedeeltelijk te verkoopen.

Reflecteerenden gelieven zich zoodra mogelijk te wenden onder **J. C. 5059**, bij **RUDOLF MOSSE**, te *KEULEN*.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN**

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.

Geëmailleerd-IJzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BAZALTGROEVEN in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Bazalt, Hardsteen, Bruisteen,

Faconval-, porphier- en bazaltkeien.

DE PORTLAND-CEMENT-FABRIEK van DYCKERHOFF & SÖHNE, te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn,

levert haar beproefd en voortreffelijk fabrikaat, snel- of langzaam bindend, onder garantie van de grootste bindkracht, gelijkmatigheid en absolute dengdelijkheid.

Productie jaarlijks 400,000 vaten.

Vertegenwoordiger en Magazijnhouder voor *Arnhem, Zutfen, Doesburg* en omstreken,

LAMB. HASSELBACH Jr. te *ARNHEM*.

A. H. VAN BERGEN,

FABRIKANT TE

Heiligerlee, prov. Gron.

SPECIALITEIT IN

Nieuwe Constructie

BRANDSPUITEN, TORENUURWERKEN EN **LUIDKLOKKEN,**

op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.

ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.

Gouden en Zilveren Medailles.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek.

SINZIG a/Rijn.

Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zooals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.

Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland

Firma **MARTIN & C°., Amsterdam.**

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Kz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Drukkersingestraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 20 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als gewone leden zijn voorgesteld de heeren H. Crouwel Jr. en Jacs. Galesloot, en als kunstlievende leden de heeren Fred. Stieltjes en T. G. F. G Tissot; als buitenleden zijn aangenomen de heeren Joh Stuijt, te Geldrop, en J. C. Springer Jr., te Utrecht.

2°. De ontwerpen, ingekomen op de prijsvraag „Een diploma van lidmaatschap", uitgeschreven door de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen en welwillend aan het Genootschap ter expositie afgestaan, zullen tot Zaterdag 24 April a. s. ter bezichtiging blijven.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 14 April 1886.

Na het afdoen van eenige huishoudelijke zaken verkreeg de heer E. Stark het woord, tot het houden zijner aangekondigde bijdrage over de etskunst.

De vader van dezen belangrijken kunsttak was de bekende Lucas van Leyden (1494—1533). Zijn werk week geheel af van dat zijner tijdgenooten Albrecht Dürer en Max Antoine, daar hij zich op het teruggeven van lichteffecten toelegde en zich rekenschap gaf van de vermindering der tinten door den atmospherischen invloed, en zijn schaduwen een groote mate van doorschijnendheid hadden. Dit alles werd veroorzaakt door de etskunst, zooals die door Lucas van Leyden ontdekt en toegepast was.

Als gelukkige volgelingen van Lucas van Leyden mogen genoemd worden Allart Claessen en Dirk van Staren. Met Goltzius brak er een tijdperk aan, waarbij de etsers wel groote vaardigheid tentoonspreidden, doch dikwijls van min gekuischten smaak blijkgeven. Cornelis Visscher wist echter de kunst weer tot haar vroeger hoog standpunt terug te brengen.

Werd dus de etskunst in Noord-Nederland niet verwaarloosd, ook in Zuid-Nederland werd zij door de leerlingen van Rubens, en ook door den meester zelf, beoefend. Hoeveel schoons op deze wijze tot stand kwam, bewijzen de werken van Vorsterman, De Bolswert, Pontius en Soutman.

In de zeventiende eeuw werd in Holland de etskunst met uitstekend gevolg door tal van mannen van naam, als Ruisdael, Berchem, Both, enz. toegepast. Doch al deze werken, hoe verdienstelijk ook, moeten onderdoen voor de meesterstukken, die Rembrandt met de etsnaald schiep.

Men heeft zich dikwijls afgevraagd, welke middelen Rembrandt toch wel bij het uitvoeren en drukken zijner werken ten dienste stonden, en getracht hem nabij te komen, doch alles vergeefs.

De betoovering van het werk van Rembrandt schuilt in de innige overeenkomst tusschen techniek en inspiratie. Men wordt getroffen door den mystieken, hartstochtelijken toon zijner voortbrengselen, en de indruk is zoo overweldigend, dat de critiek zwijgt over gebreken in de teekening, die bij andere meesters storend zouden zijn.

Wanneer men het offer van Abraham of de opwekking van Lazarus ziet, beide werken, onmiddellijk uit des meesters ziel in die des beschouwers overgaande, vraagt men niet naar technische details. Rembrandt's manier is onstoffelijk.

Nu toetst hij breed, dan raakt hij het koper als bij toeval, soms zweeft hij er met de etsnaald overheen. Met bewonderenswaardige handigheid breekt hij een lijn, die een omtrek aangeeft, in het licht af, om haar des te krachtiger in de schaduw te vervolgen. Rembrandt gebruikt zijne werktuigen als goede schrijvers hunne woorden, alleen om ze dienstbaar te maken aan hunne gedachte.

De Vlaamsche kunstenaars hadden, evenmin als Rembrandt, opvolgers hunner waardig. Spoedig zonk de etskunst tot een zeer laag standpunt en geraakte bijna geheel in vergetelheid, totdat het onze eeuw gegeven was, haar weer tot eere te brengen.

Na dit historisch overzicht vertoonde de spreker hoe men bij het etsen te werk gaat. Hij bedekte een plaat met een dekkend vernis en noodigde een viertal leden uit, hun talent als etsers te beproeven. Spoedig waren een viertal schetsen op de plaat zichtbaar. Nadat nu de achterzijde ook door vernis beschut was,

werd de plaat in een bad van verdund salpeterzuur gebracht en, na daar eenigen tijd in vertoefd te hebben, door middel van benzine van het vernis gereinigd en nu met inkt ingewreven en afgeveegd. Onder de pers gebracht, kwam er nu, onder luide toejuiching der leden, een niet onaardige ets te voorschijn, die aan het archief van het Genootschap werd afgestaan.

De heer Stark deed ten slotte nog een fraaie collectie etsen van Lucas van Leijden, Anton van Dijck, Rembrandt, Ruisdael, Isruëls, Löwenstam, Tholen en Zilcken rondgaan, waardoor men gelegenheid had op te merken, welke schoone effecten door de etsnaald verkregen kunnen worden.

Onder hartelijke dankbetuiging aan den heer Stark, sloot de Voorzitter de vergadering.

(A. et A.) INGEZONDEN.

Wie in een kleine Noord-Hollandsche stad als bouwkundige gevestigd is, verkeert zeker in geen benijdenswaardige positie, vooral wanneer het vuur der kunst niet geheel in hem is uitgedoofd. Van esthetica is bij hem nauwelijks sprake; stads- en waterschapsbelangen nemen een groot deel van zijn tijd in beslag en hij mag van geluk spreken, wanneer het hem gegeven is, zij het dan ook met dikwijls maar al te beperkte middelen, een der door een kunstlievend voorgeslacht nagelaten monumenten te restaureeren.

Gelukkig echter zijn onze *villes mortes* niet meer zoo geïsoleerd als vroeger, en kan men de hoofdstad gemakkelijk bereiken om, althans voor een wijle, wat ruimer adem te halen. Mijn Amsterdamsche collega's kan ik benijden; al weet ik wel, dat er, vooral in dezen tijd van malaise, ook onder hen velen zijn, die zich in geen gunstige omstandigheden bevinden, hun wordt toch ten minste af en-toe de gelegenheid geboden, hunne talenten te toonen.

„Het zijn niet alle koks die lange messen dragen" zal ook hier wel gelden; zie ik de nieuwe bouwwerken te Amsterdam aan, dan wordt het mij duidelijk, dat architecten met de meeste practijk hun clientèle aan andere oorzaken danken dan aan hun talent. Toch merk ik, dat, zij het dan ook nog niet zoo dikwijls als ik zou wenschen, de kunstzin van het publiek toeneemt.

Tentoonstellingen, als door Architectura verleden jaar, en door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst thans georganiseerd zijn, kunnen veel goed doen, wanneer althans het publiek er wenscht te komen. Ik hoop, dat het talrijke bezoek dat, naar ik vernam, verleden zomer aan de Militiezaal ten deel viel, ook bij de Maatschappij niet moge uitblijven. Veel schoons is thans in de Marnixstraat te zien en ik beklaagde mij het uur niet, dat ik in het Maatschappelijk Gebouw doorbracht.

Ook aan de Genootschapszaal bracht ik een bezoek, en vond daar geëxposeerd de ontwerpen, ingekomen op de prijsvraag, door de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen uitgeschreven. Onwillekeurig dacht ik aan het bekende:

„C'est du Nord aujourd'hui, que nous vient la lumière."

De prijsvraag scheen flink aangepakt en een aantal der ingezonden antwoorden was niet onverdienstelijk. Begeeft echter de Vereeniging zich niet op een verkeerden weg, door, met terzijdestelling van de uitspraak der Jury, een buiten mededinging ingezonden antwoord, waarin men de hand van een harer bestuursleden meent te herkennen, voor uitvoering te kiezen? Na al wat omtrent prijsvragen en hare inrichting in den laatsten tijd geschreven is, had men van de Vereeniging iets dergelijks niet mogen verwachten.

Toen ik op den Dam liep, zag ik daar, hoe het bekende perceel van Van Gend en Loos gesloopt was en, benieuwd om te zien wat er op een der fraaiste punten van Amsterdam gebouwd zou worden, begaf ik mij naar het, aan ons Noord-Hollanders niet onbekende, café „de Bisschop", waar de teekening van het nieuwe gebouw ter visie ligt. 't Spijt mij, dat ik zeggen moet, dat het ontwerp, waarvan de dagbladen zooveel moois verteld hadden, mij geducht tegenviel. De wijze, waarop de pilasters, zonder hoofdgestellen, op elkander gestapeld zijn, kwam mij niet gelukkig voor; ook de hoektoren scheen niet aangenaam van silhouet. De manier, waarop het ontwerp geteekend was, deed mij slechts weinig hoop koesteren, dat de gevels door detailleering verbeterd zullen worden.

Te meer spijt mij, dat dit gebouw niet beter is, omdat een bouwwerk, dat geen kunstwaarde heeft, vaak jaren achtereen ons een doorn in het oog is. Schilderijen of beeldhouwwerken, die zwak zijn, verhuizen spoedig naar de rommelkamer, waar niemand ze meer bespeurt. Een gebouw blijft echter en als het, uit een artistiek oogpunt beschouwd, slecht is, kan men het niet wegstoppen.

Ik zag nog meer in de hoofdstad, mijnheer de Redacteur, doch ik mag niet te veel van uw plaatsruimte vergen en eindig dus, na u bij voorbaat mijn dank voor de verleende gastvrijheid gebracht te hebben.

AGRICOLA.

VAKTENTOONSTELLING.

De Vereeniging „Arti et Industriae" te 's-Gravenhage heeft het voornemen in de maanden Juni en Juli eene vaktentoonstelling te dier plaatse te houden. Op deze tentoonstelling zullen vier groepen of afdeelingen worden vertegenwoordigd, als:

1°. *Beeldhouwwerk* in hout en steen.
2°. *Smeed- en gietwerk* in ijzer, koper en brons.
3°. *Decoratief* (schilderwerk en inlegwerk in hout, steen en ivoor, enz.).
4°. *Schrijnwerk* (inzending van een meubel).

De Vereeniging „Arti et Industriae" stelt zich daarbij geenszins ten doel om het publiek eene opeenhooping van meer of minder bezienswaardige voorwerpen ter bezichtiging aan te bieden en het voetspoor te volgen der vele tentoonstellingen, die in de laatste jaren hebben plaats gevonden Verre van daar; haar doel is edeler, grootscher en het woord *tentoonstelling*, dat reeds velen een schrik op het lijf jaagt, is hier ook minder juist te noemen.

Het doel der Vereeniging is opheffing en voortdurende verbetering der Nederlandsche kunstindustrie; voorts om de arbeid onzer kunstindustriëelen tot een geheel te brengen, dat van grooten invloed moet zijn voor de kunstindustrie zelve en waarde heeft voor allen, die belangstellen in den oud-Hollandschen naam.

Om dit doel te bereiken, behooren in de eerste plaats zij, die zich beroemen in de aangegeven vakken een goed stuk werk te kunnen leveren, medewerking te verleenen door inzending van het product van hunnen arbeid, en daartoe roept de Vereeniging hen allen op. Om tweeërlei redenen is het voor elken kunstindustriëel van groot belang, aan die oproeping gevolg te geven.

Eerstens toch zal daardoor aan een ieder de gelegenheid worden geschonken, zijn werk met dat van anderen te vergelijken en daardoor eene schrede verder te komen op den weg der kunst, maar daarenboven zullen Nederlanders aan hunne landgenooten en tevens aan de in Juni en Juli te 's-Gravenhage zoo talrijke vreemdelingen hunnen bewijzen, dat Nederland op gelijke lijn staat met andere landen, en dat de rijke, die kunstwerk verlangt, het niet in den vreemde, bij Franschen of Duitschers, behoeft te gaan zoeken, maar het in zijn eigen vaderland vinden kan.

De Vereeniging hoopt en vertrouwt dan ook, dat, al hebben reeds genoeg deelnemers zich aangemeld om het plan te doen doorgaan, nog velen zullen gevonden worden, die door inzending van hunnen arbeid willen medewerken om te bewijzen, dat de hedendaagsche kunst in Nederland er prijs op stelt af te stammen van de zoozeer gezochte, hooggewaardeerde oud-Hollandsche kunst en, evenzeer als deze, een goeden naam verdient.

En wanneer dan ook de meer bemiddelden, die in ons vaderland en in de vaderlandsche kunst belang stellen, de pogingen der Commissie willen steunen, door iets af te zonderen ter wille eener onderneming, die niets beoogt dan de eer van den Nederlandschen naam op te houden — hetgeen in deze tijden van scherpe concurrentie van het hoogste belang mag worden genoemd —, dan zal het welslagen der onderneming zijn gewaarborgd en de overtuiging steeds meer worden gevestigd, dat ook wij met groote schreden zijn vooruitgegaan op het gebied der kunstnijverheid en met de zusternaties gelijken tred hebben gehouden.

PRIJSKAMP VOOR HANDWERKSLIEDEN.

In het nevengebouw van de Academie van Beeldende Kunsten, te 's-Gravenhage, is Zaterdag 10 April een tentoonstelling geopend van de inzendingen voor den prijskamp en de wedstrijden voor handwerkslieden en leerlingen, die in het vorig jaar werden uitgeschreven met het doel om werklieden in staat te stellen, blijk te geven van bekwaamheid in hun vak. Niet minder dan 453 inzendingen uit alle deelen des lands zijn samengebracht.

De prijskamp is door de commissie gesplitst in zes afdeelingen, nl. 1, schrijnwerk, 2, beeldhouwwerk in hout of steen, 3, decoratief schilderwerk, 4, smidswerk, 5, koperslagerswerk en 6, schoen- en zadelmakerswerk. Voor elke afdeeling was een bepaald voorwerp opgegeven voor de mededinging en waren de eischen vermeld, waaraan dat voorwerp zou behooren te voldoen; deze waren zoo gesteld, dat de bijzondere smaak van den vervaardiger volkomen tot zijn recht kon komen.

Daarnevens zijn door de commissie twee wedstrijden geopend, één voor volwassenen en één voor leerlingen, terwijl zoowel voor elk dezer, evenals voor iedere afdeeling van den prijskamp, medailles in verguld-zilver, zilver en brons, benevens eervolle vermelding zijn beschikbaar gesteld.

De tentoonstelling zal tot 26 April geopend blijven; zij werd Zondag door ruim 3800 personen bezocht.

Het is te hopen, dat de goede uitslag, waarin deze onderneming zich aanvankelijk mag verheugen, blijvenden invloed zal hebben voor onze nijverheid. Er moet een woord van dank gebracht worden aan de Jury, die de taak met zorg ter harte genomen heeft en zich ten plicht stelde om den arbeid gereed te hebben, toen de tentoonstelling geopend werd, zoodat de voorwerpen met de bewijzen van bekroning prijkten.

PRIJSVRAGEN.

BESLOTEN PRIJSVRAAG VOOR DE WITTE SOCIËTEIT TE 'S-GRAVENHAGE.

De Jury voor de bovengenoemde prijsvraag, waarvan de antwoorden vóór 1 Mei a. s. moeten worden ingezonden, bestaat uit de heeren:

E. GUGEL, hoogleeraar te Delft;
J. H. KROMHOUT, kolonel-ingenieur te 's-Gravenhage;
H. RIEK, architect te Brussel;
J. R. DE KRUYFF, directeur der Rijksschool voor Kunstnijverheid te Amsterdam;
G. J. DE JONGH, directeur der gemeentewerken te Rotterdam;

en het bestuurslid der Sociëteit L. E. UYTTENHOOVEN met eene adviseerende stem.

De drie eerstgenoemde Juryleden zijn door Bestuurders der Sociëteit gekozen en de heeren De Kruyff en De Jongh door de mededingers, invoege als dit in het programma bepaald was. Naar men ons mededeelt, is de samenstelling der Jury eerst na herhaalde stemming tot stand gekomen.

PRIJSVRAAG VOOR EEN GEDENKTEEKEN OP HET GRAF VAN DEN ARCHITECT VOGEL.

Op deze prijsvraag, door de afdeeling *'s-Gravenhage* der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst uitgeschreven, zijn 32 antwoorden ingekomen. Dit gunstig resultaat strekt tot bewijs, hoezeer de overledene in veler sympathie en achting deelde; de inzender toch van het der bekroning waardig gekeurd ontwerp wordt eene eere-getuigschrift en geene geldelijke belooning toegekend, zoodat de rijke oogst van antwoorden voor een groot deel als eene hulde aan de talenten van den bouwkunstenaar Vogel mag worden beschouwd.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING ROTTERDAM.

Vergadering van Donderdag 15 April 1886.

Deze vergadering, de laatste in dit seizoen, werd opgeluisterd door de tentoonstelling der antwoorden, ingekomen op de prijsvragen betreffende een *Villa*, *Kiosk* en *Opmeting Poortje van het Oude-vrouwenhuis* te Rotterdam.

Voor de Villa waren ingekomen 11 antwoorden met de volgende motto's:

N°. 1. *Postzegel 1 cent*;
„ 2. *Carolina*;
„ 3. *Maria*;
„ 4. *Rustoord*;
„ 5. *De Maas*;
„ 6. *Werkgebrek*;
„ 7. *De Improviso*;
„ 8. *Mignon*;
„ 9. *A. Z.*
„ 10. *Es ist eine alte Geschichte, Doch bleibt sie immer neu*;
„ 11. *Facta est a lea*;

In 't kort zij hier 't volgende vermeld:

Postzegel 1 cent wordt door de Jury een pittoresk ontwerp genoemd, gemaakt door een man van smaak, uitmuntend en vlug teekenaar, doch het ontwerp is al te verleidelijk voor niet deskundigen; *Carolina*: niet gelukkig, gevels eentonig maar netjes, doch niet artistiek; *Maria*: plan goed, doch te veel ruimte aan gangen en trap opgeofferd. Het geheel is met zorg bewerkt, heeft als studie vele, als model minder verdiensten; *Rustoord*: goed van plan, getuigt van gezette studie en zaakkennis, maar heeft veel gebreken volgens het rapport; *Maas*: geeft een goed uitgewerkt stel teekeningen; indeeling niet aangenaam; bouwstijl eenvoudig maar niet landelijk noch behaaglijk; *Werkgebrek*: is niet breed van opvatting, indeeling goed. Gevels eenvoudig en regelmatig. Is een der beste antwoorden. *Mignon*: zeer verdienstelijk, degelijk, eenvoudig, mist echter het ware karakter eener villa in een bergachtige streek en heeft overeenkomst met een stadhuis. Gevels maken een zeer gunstigen indruk, doch zijn niet pittoresk, daar ze een weinig eentonig, doch goed van vorm en detail zijn. Detail hoofdgevel zeer goed; de uitvoering van het geheel bewijst een groodige studie en is zeer accuraat en flink; de stijl is rein; *A. Z.*: gevels niet slecht, maar eentonig. De ontwerper behoeft nog wel eenige studie. Het geheel is echter ferm

van teekening. Het spijt de Jury dit ontwerp niet te mogen onderscheiden; *Es blieht eine alte*, enz.: oppervlakkig beschouwd van bevalligen vorm en voorstelling. Gevels pittoresk, maar te veel in stukken gesneden en slecht van detail. Ontwerper geeft echter veel blijk goeden aanleg te bezitten, maar heeft een goede leerschool noodig. Toch behoort dit ontwerp tot de beste.

Facta est a lea: te laat ingezonden, dus buiten mededinging. Gevels van vrij goed karakter, maar moeten meer uitgewerkt worden. De ontwerper geeft blijk van goede studie. Het geheel maakt geen onaangenamen indruk.

Conclusie 1e. prijsvraag. *Mignon* 1e prijs *f* 80 en het getuigschrift der Afdeeling; *Postzegel 1 cent*, de premie of 2de prijs van *f* 50, extra uitgeloofd, daar deze bij programma niet was beschikbaar gesteld. Dit bedrag was door een belangstellende in den bloei der Afdeeling, en uit erkenning voor de buitengewone verdiensten van dit werk, geschonken. *De Improviso* en, *Es war*, enz. elk met een loffelijke vermelding.

2de Prijsvraag, 3 antwoorden. N°. 1 Motto *Figaro*, N°. 2 *Vooruitgang*, N°. 3 *O*.

Figaro is flink opgevat en geeft zeer goed het karakter eener kiosk weer, die van hout wordt geconstrueerd. Het basement moest forscher zijn tegenover de groote voorsprongen van den bovenbouw. Eenige details behoeven verbetering De Jury vindt dit antwoord de beste oplossing der vraag. *Vooruitgang* is zonder compositie, smaak en studie. Het is blijkbaar van een eerstbeginnende. Motto *O*: het geheel is artistiek. De arabische boog herinnert echter aan een biervat en zou een zeer soliede steenconstructie eischen. Indeeling doelmatig. Conclusie 2de prijsvraag: *Figaro* 1e prijs met *f* 50 en het getuigschrift der Afdeeling. *O* een loffelijk getuigschrift op naam.

3de Prijsvraag: 2 antwoorden gemerkt „813" en „Maas". Deze zijn als 't ware van elkander gekopiëerd en beide verdienstelijk. Zij zijn accuraat opgemeten en bewerkt. Het ornement van *Maas* is beter opgevat en de teekening heeft meer kleur. De profileering van „813" is meer juist. Keuze voor bekroning is zeer moeilijk. *Maas* 1e Prijs: getuigschrift met *f* 20, „813" de premie, getuigschrift met *f* 10.

De Jury (J. H. Leliman, J. Verheul D.zn en A. W. Meineken) betuigt ten slotte dank aan al de inzenders voor hunne belangstelling in het streven der Afdeeling en voor hun verdienstelijken arbeid. Niettemin hebben sommige ontwerpen te veel gekopiëerd, terwijl andere te veel naar schilderachtige vormen en effecten hebben gezocht, waardoor het maken van een solied en degelijk plan is uit het oog verloren. Een goed ingericht constructief plan levert als van zelve den bouwstijl, zijn motieven en lijnen, terwijl daaruit de versiering alléén volgen kan. Een plan mag niet gelijken op een onvoltooiden werklap of mozaïek. De bouwkunst is een heilige, ernstige kunst. Dit moet steeds in 't oog gehouden worden. De Voorzitter zegt, dat het Bestuur zich met het rapport verceinigt. Bij opening der naambrieven blijkt dat „Mignon" is ingezonden door den heer A. R. Freem te Arnhem, „Postzegel 1 cent" door J. P. Stok Wzn., „De Improviso" door A. van de Sandt, „Es war eine alte" enz. door J. W. Blijenburg, allen te Rotterdam, „Figaro" door N. Nelis, te Amsterdam, „O" door W. Stok Jr., „Maas" door C. A. Caminada en „813" door M. Racer, allen te Rotterdam. Geen der bekroonden bleek ter vergadering aanwezig, zoodat hun den uitslag zal worden megedeeld. De heer Dupont vond 't jammer, dat de motto's niet vroeger bekend waren gemaakt of althans de medewerkers niet bij advertentie of door middel van hun correspondentie-adres waren uitgenoodigd om deze vergadering bij te wonen, immers nu kon de prijsuitdeeling niet plaatshebben, waardoor veel van den indruk verloren gaat en daarenboven waren de inzenders in het onzekere of zij de Vergadering en Tentoonstelling op Vrijdag 16 April mochten bezoeken. De Voorzitter repliceerde, dat het Bestuur had gemeend den uitslag eerst op deze vergadering te moeten bekendmaken en dat 't van zelf sprak, dat de inzenders toegang hadden tot de tentoonstelling van hun eigen werk. Ook hadden niet alle inzenders een correspondentie-adres opgegeven en zij, die het wel deden, waren uitgenoodigd, doch niet verschenen. De heer Fol beaamde niettemin hetgeen de heer Dupont had aangevoerd en stelde voor, om misvattingen in 't vervolg te voorkomen, voortaan in de programma's te vermelden dat inzenders vrijen toegang hebben tot de vergadering op den dag, dat den uitslag van den wedstrijd bekendgemaakt en het werk tentoongesteld wordt. Hiertoe werd besloten.

Alsnu is aan de orde een voordracht van den heer Ed. Fol over zinkbedekkingen van B. Baillot Detombaij, te Embourg bij Chênée (Luik), over metaalplaten met ribben voor dakbedekking, muurbekleeding enz, en over zeshoekige metaalleien voor daken.

Deze voordracht, door teekeningen, brochure en modellen opgehelderd, had ten doel om de aandacht op deze nieuwe wijze van zinkbedekking te vestigen. Het aanzicht is rustig en aangenaam. De verbindingen grijpen eenvoudig en goed in elkaar, de sterkte is gelijk aan gegolfd zink en het kan ook op latten worden aangebracht, waardoor de beschieting kan vervallen. De uitzetting is bij dit systeem volkomen gewaarborgd. Het wordt ook met succes voor lambriseeringen (staand werk) en in 't algemeen voor bekleeding van vochtige muren aangewend, zoomede voor lambrequins, nadat eenige uitsnijding heeft plaatsgehad. Ook vindt 't toepassing bij de bekleeding van ezelsruggen bij tuinmuren en dergelijken. De bevestiging op de dakbebording heeft op eenvoudige en zeer doelmatige wijze plaats en alle aansluitingen kunnen gemakkelijk verkregen worden.

Het systeem is daarenboven zeer voordeelig. De leien zijn zeer ingenieus samengesteld en grijpen geheel in elkaar. Voor het eerstgenoemde zink met ribben heeft men 5 bladen noodig van 0.94 M. × 1 M. 0m 4 M². te bedekken. De vierkante meter leibedekking telt ongeveer 22 stuks, waartoe zink n°. 9 of 10 gebezigd wordt, terwijl dat voor de platen met ribben de zwaarte van n°. 11 heeft. De Agenten Bisschop & Co., Nieuwehavensteeg Rotterdam, zijn bereid alle nadere inlichtingen, brochures enz. te verstrekken. Aan een brief van de firma Baillot-Detombaij ontleenen wij de vermelding dat La Société de la Vieille Montagne dit systeem zeer beschermt en het overal aanbeveelt Daarenboven waarborgen de fabrikanten iedere goedgeconstrueerde zinkbedekking naar hun systeem; zink n°. 11 en 12 worden het meest gevraagd. Te Luik wordt 't gebruikt voor het Hospitaal St. Agatha en te Glóns voor een kerk, terwijl de heeren l'Empereur & Bernard hunne uitgebreide fabriek naar dit systeem, en met zeer goeden uitslag, hebben doen overdekken.

In deze vergadering waren aanwezig de heeren Rietschoten en Houwens, importeurs van machinerieën en alle aanverwante artikelen te Rotterdam, die monsters hadden geëtaleerd van een nieuw systeem van plafoneering, alsmede van nikkelspitsen voor bliksemafleider.

Omtrent de nieuwe wijze van plafoneeren en de nikkelspitsen voor bliksemafleiders kunnen alsnog de volgende bijzonderheden worden verstrekt.

Door de heeren Richard Johnson, Clapham & Movus te Manchester, hiertelande vertegenwoordigd door de firma Van Rietschoten & Houwens, Wijnhaven 107 te Rotterdam, is eene nieuwe wijze van plafonneéren ingevoerd, waarbij de rachels en het riet met de daarbij benoodigde spijkers en koperdraad door ijzer worden vervangen.

Tegen de binten worden smalle bandijzers op hun kant aangebracht en aan de onderzijde daarvan een net van gegalvaniseerd ijzerdraad, een en ander met krammen aan de binten bevestigd. Dit vormt den geheelen ondergrond voor het plafond.

De ondervinding heeft geleerd, dat het arbeidsloon van aanbrengen volgens de oude en nieuwe methode ongeveer gelijk staat; de kosten van matrialen hangen af van den marktprijs, en in sommige gevallen zal dus de oude wijze, in andere de nieuwe wijze goedkooper zijn. Het prijsverschil is echter in ieder geval onbeduidend en kan tegenover de kosten van een gebouw niet van merkbaren invloed zijn. De prijs bedraagt thans ± 62 cent per M².

De voordeelen van de nieuwe wijze zijn in de eerste plaats *vermindering van brandgevaar*. Door de afwezigheid van rachels en riet, kan bij eene behoorlijke dikte van bepleistering het plafond zeer heet worden, voordat de binten gevaarloopen; de bepleistering hecht zich sterker aan het ijzeren netwerk dan aan riet, en daardoor vallen er niet zoo spoedig stukken af als bij riet; de binten blijven dus bewaard en de voortgang van den brand wordt gestuit.

In de tweede plaats is het van belang en spreekt 't sterk ten voordeele van de nieuwe wijze, dat verscheidene Engelsche brandassurantie-maatschappijen hare assurantie-premiën aanmerkelijk hebben verlaagd, wanneer de nieuwe wijze wordt toegepast.

In de derde plaats is het een groot voordeel, dat het bandijzer en netwerk niet aan uitzetting door vocht onderhevig zijn en de bevestiging met krammen eene geringe speelruimte toelaat, waardoor het scheuren der plafonds wordt voorkomen.

Verder is de nieuwe wijze veel duurzamer dan de oude, en de eerste dus in elk opzicht boven de laatste te verkiezen.

Ook voor scheidingsmuren, het bekleeden van ijzeren binten of kolommen enz. enz. kan de nieuwe wijze worden toegepast en *zoogenaamde* brandvrije gebouwen, welke juist door hunne ijzerconstructie bij brand gevaarlijk worden en aan *geheele vernieling* blootstaan, werkelijk brandvrij worden gemaakt. Bij scheidingsmuren heeft men ook nog het voordeel van mindere gehoorigheid en dat van geringer gewicht.

De voordeelen betreffende brandgevaar zijn door proeven op groote schaal in elk opzicht bevestigd, waarvan een photographie het bewijs leverde.

Wat de nikkelspitsen voor bliksemafleiders betreft, hieromtrent werd medegedeeld, dat de electrotechnische fabriek van Alwin Hempel te Dresden daarvan de vervaardigster is. De heer Houwens toonde aan, dat de werking van den bliksemafleider door velen verkeerd wordt beoordeeld. Veler meening is, dat de spits den bliksem aantrekt en langs den kabel in den grond afleidt, en niets is minder waar. Een goede bliksemafleider werkt altijd, maar van beneden naar boven, en zoo wordt de electriciteit der aarde en gebouwen naar die der wolken gevoerd; het is aan de spits, waar zich de beide electriciteiten opheffen. Alléén wanneer plotseling zooveel electriciteit aanwezig is, dat de bliksemafleider de uitstrooming niet snel genoeg bewerkstelligen kan, komt het tot bliksemslag. In de meeste gevallen zal een goede leiding dan ook alle schade voor de gebouwen voorkomen. De spits moet echter blank zijn; oxyde geleidt slecht, terwijl het metaal *moet* blank blijven. Bovengenoemde fabrikanten vervaardigen een groote verscheidenheid van spitsen geheel van massief nikkel met of zonder koper onderstuk. Deze nikkelspitsen zijn in vele Staten gepatenteerd, zij bleven altijd blank en zijn zoo groot, dat de sterkste stroom hen niet doet smelten.

De heeren Rietschoten en Houwens te Rotterdam zijn bereid gratis circulaires met teekeningen te zenden aan allen, die bij bovengenoemde nieuwe, economische en practische zaken belang hebben.

De Voorzitter dankte de diverse sprekers en sloot de laatste vergadering in dit seizoen onder opwekking om stof te verzamelen voor het volgende.

Afdeeling Groningen.

Vergadering van Vrijdag 2 April 1886.

Onder de ingekomen stukken kwam voor eene missieve van de Vereeniging *Arti et Industriae* te 's-Gravenhage, houdende verzoek om op te wekken tot deelneming aan de Tentoonstelling van kunsthandwerk-voorwerpen, door Nederlanders vervaardigd en dezen zomer in de residentie te houden. Aan dit verzoek was reeds zooveel mogelijk voldaan.

De heer Fr. van de Loo Sr., steenfabrikant te Bemmel, zond, ter kennismaking van zijn nieuw fabrikaat *ongeperste waalsteenen*, een keurige collectie. Zuivere vorm en kleur trokken zeer de aandacht.

Volgens mededeeling van een der leden, is de fabriek van den heer Van de Loo op grooten en uitmuntenden voet ingericht en een bezoek overwaard.

Daarna ontspon zich eene zeer geanimeerde discussie over metselsteenen en metselwerk in het algemeen.

Vervolgens stelde de Voorzitter aan de orde de brochure van den heer Molkenboer, directeur aan de Rijkskweekschool voor Teekenonderwijs te Amsterdam, getiteld: »Waarom leeren wij teekenen?" Algemeen werd eene ruime verspreiding dezer belangrijke brochure wenschelijk geacht. Besloten werd de aanwezige exemplaren bij de leden te doen rondgaan en zooveel mogelijk de aandacht te vestigen op dit stuk, dat het streven der Afdeeling naar verbetering van het onderwijs voor den ambachtsstand zooveer in de hand werkt.

Voorgesteld werd verder, om in eene der zomermaanden een gezelschapsreis te ondernemen. De leden worden uitgenoodigd daaromtrent hun gevoelen aan het Bestuur kenbaar te maken.

Het voorstel tot het doen van kleine reizen in de omstreken vond al dadelijk ondersteuning, uithoofde van het vele leerzame, dat in de nabijheid te zien is.

De kunstbeschouwing leverde o. m. photographieen van uitgevoerde werken door het eerelid der Maatschappij, den architect Paul Sédille te Parijs, terwijl de leestafel ieders gading ruimschoots bevredigde.

Met den wensch, dat de volgende wintervergaderingen even aangenaam en leerrijk mochten zijn, sloot de Voorzitter deze laatste der wintervergaderingen 1885/86.

KONINKLIJK INSTITUUT VAN INGENIEURS.

Vergadering van 13 April 1886.

Deze vergadering werd in het lokaal *Diligentia* te 's-Gravenhage gehouden en door tachtig leden bijgewoond. Zij werd te half twaalf uren door den president, den heer J. F. W. Conrad, geopend.

De notulen der vergadering van 9 Februari jl. waren gedrukt aan de leden toegezonden met de derde aflevering, eerste gedeelte, van het *Tijdschrift* over 1885—1886. Zij gaven geen aanleiding tot aanmerkingen, maar alleen tot eene korte wisseling van gedachten tusschen de leden W. Verwey Az. en S. van der Toorn en den president, over het al of niet wenschelijke van het alsnog daaraan toevoegen van een paar platen; zij werden daarna goedgekeurd, nadat de president op eene kleine fout in eene van de platen had opmerkzaam gemaakt.

De boekerij was sedert de laatste vergadering, blijkens de daarvan voorhanden lijsten, zoo door aankoop als door geschenken wederom vermeerderd.

De president deelde mede, welke leden sedert de laastelijk daartoe gedane uitnoodigingen hunne photo-

graphische portretten hadden ingezonden, en beval deze zaak in de belangstelling van de overigen aan.

Van den hoofdingenieur van den rijks waterstaat in het 9e district waren de gewone waarnemingen aan Den Helder ontvangen, loopende over de maanden Januari en Februari 1886, alsmede de tabellen der gemiddelde uitkomsten over het jaar 1885 en de jaren 1851—1885. Zij zullen als bijlagen tot de notulen worden afgedrukt.

Van het lid J. Dirks was, in verband met eene vroeger tusschen dat lid en den Raad van bestuur gevoerde briefwisseling, een brief ingekomen, ten geleide van eene reeks getijkrommen te Talcahuano in Chili, waargenomen van 7 Mei tot en met 2 September 1883. Over het van die stukken te maken gebruik zal nader door den Raad van bestuur eene beslissing worden genomen.

Eene circulaire van het lid W. Brandsma Johz., betreffende den voorgenomen aanleg van het Merwedekanaal, lag ter tafel ter inzage voor de leden.

Van het lid A. W. Th. Kock was eene mededeeling ontvangen omtrent de brug over de Maas te Buggenum nabij Roermond, in den spoorweg van Antwerpen naar Gladbach; van het lid A. J. Krieger een bouwprogramma voor de uitvoering der spoorweglijn Medenblik—Hoorn, en van het lid J. Swets Az. eene beschrijving van de bruggen over den IJsel te Kampen van voorheen en thans (1448—1874.) Al die stukken zullen in handen van Commissiën worden gesteld om advies.

Het eerst werd het woord gegeven aan het lid P. Caland, die eene uitvoerige, door kaarten en platen toegelichte mededeeling deed over eene havenverbetering in Brazilië, betreffende den toegang uit zee tot de zuidelijkste provinciën in dat rijk, de provincie Rio Grande do Sul, voor welke zaak de spreker eene zending naar Brazilië had volbracht. Hij besprak niet slechts het eigenlijk doel van die Commissie, maar trad daarbij ook in vele bijzonderheden betreffende het merkwaardige, doch nog zoo weinig bekende land, zijne natuur, zijne hulpbronnen, staatsinstellingen, bevolking enz. Deze voordracht gaf aanleiding tot eene gedachtenwisseling met de leden Dr. E. F. van Dissel, J. P. de Bordes, W. Brandsma Johz. en den president, die den spreker dankzegde voor zijne belangrijke mededeeling.

Het lid De Bordes bekwam hierop het woord om, naar aanleiding van het in de vorige vergadering meegedeelde levensbericht van wijlen het lid J. Groll, kortelijk te wijzen op hetgeen de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij, naast Groll, ook te danken had gehad aan wijlen den Heer Poolman.

Nadat de gewone pause was gehouden, werd het woord verleend aan het lid T. J. W. van Rossum, die eene zeer uitgebreide, door teekeningen toegelichte, voordracht hield over het verrichten van peilingen op breede en diepe stroomen, waarbij hij in uitvoerige beschouwingen trad over de verschillende wijzen van het doen van peilingen of loodingen, de bezwaren daaraan verbonden, de toestellen die daarvoor worden gebezigd, en de berekeningen van fouten als anderszins, die daarmede gepaard gaan. Deze voordracht gaf aanleiding tot eene vraag van het lid J. van Heurn, die door den spreker werd beantwoord, aan wien met een zeer waardeerend woord door den president werd dankgezegd.

Nadat een aantal nieuwe leden was aangenomen en anderen als zoodanig waren voorgesteld, sloot de president de vergadering.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN

Op 1 Mei a. s. zal te Parijs eene hygiënische tentoonstelling gehouden worden van toestellen tot onderzoek en zuivering van bad, lucht en drinkwater, betreffende bouw van kazernen, scholen, slachthuizen en ziekenhuizen, onderzoek van levensmiddelen, ontsmetting, lijkverbranding, fabriekshygiëne, enz.

De deelneming aan die tentoonstelling is gratis: de kosten van vervoer en uitstalling zijn voor de deelnemers. Zij zal eene maand duren en plaatshebben in de lokalen der Kazerne Loban, achter het Stadhuis. De aanvragen moeten gericht worden aan den Voorzitter van de *Société de médecine publique, Caserne Loban.*

Nadere mededeelingen betreffende de voorwaarden aan de tentoonstelling verbonden en de samenstelling van het uitvoerend comité, komen voor in de *Annales d'hygiène publique* van April.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-GRAVENHAGE. In de *Staatscourant* is opgenomen het verslag aan den Koning van de Commissie van Toezicht op de Rijks-academie van Beeldende Kunsten alhier, over den toestand der Academie in het jaar 1885.

In dat verslag maakt de Commissie de volgende opmerkingen met betrekking tot de wedstrijden in beeldhouw- en schilderkunst:

»Keeren wij thans tot den laatstgehouden prijskamp terug, dan kunnen, wij niet ontkennen, dat de ervaring van den afgeloopen zomer de vroeger door ons gemaakte aanmerkingen op de regeling der wedstrijden weder in allen deele heeft bevestigd. Het aan dien wedstrijd voorafgaande examen, dat geheel over theoretische vakken loopt, geeft geen den minsten waarborg, dat hij, die het aflegt, eenige practische vaardigheid heeft in beeldhouw-, schilder- of welke andere kunst ook; van den anderen kant schrikt het de candidaten af, omdat hunne verkregen vaardigheid in de practijk geen invloed kan hebben op den uitslag van een examen in vakken, die de beeldende kunstenaar altoos als bijvakken zal blijven beschouwen.

»Dit heeft de Commissie van examinatoren, die onze zienswijze in deze ten volle deelde, misschien toegeeflijker gemaakt dan zij zou geweest zijn, indien de candidaten ook practische proeven van vaardigheid in het teekenen of boetseeren hadden moeten inleveren. Bij de beoordeeling der ingeleverde beeldwerken stuitte de Jury weer, evenals vroeger, op de moeilijkheid der vergelijking (waar het de mate der verdiensten betreft) tusschen twee of meer kunstwerken met verschillende onderwerpen. Reeds in vorige verslagen wezen wij op den nadeeligen invloed, dien de vrijlating der keus tusschen drie onderwerpen op de gemoedsrust der mededingers moet hebben. Om dezelfde reden zouden wij in 't vervolg in plaats van èn bas-relief èn beeld, slechts één van beide als onderwerp van een wedstrijd in de beeldhouwkunst wenschen voorgeschreven te zien. Ook in dat opzicht verdient de regeling der »concours" aan de Ecole des Beaux-Arts te Parijs navolging.

»Dikwijls reeds is door ons, in overeenstemming met de meest gezaghebbende deskundigen, op eene meer rationeele regeling der prijskampen aangedrongen, en de wenschelijkheid daarvan is nooit weersproken. Het is ons onbekend waarom onze wensch totdusver niet werd vervuld. Moet de oorzaak daarvan gezocht worden in de voorbereiding van eene meer ingrijpende reorganisatie der Academie bij de wet, dan zouden wij ons kunnen vereenigen met het uitstel van deze partieele regeling. Doch indien, gelijk wij vreezen, die ook door ons verlangde reorganisatie nog lang op zich moet laten wachten, dan geven wij Uwe Majesteit eerbiedig in overweging om de hier aangeduide verbeteringen in de bestaande regeling der prijskampen bij administratieven maatregel in te voeren.

— De heer Maarschalk, oud-directeur der Staatsspoorwegen in Indië, is den 13den van deze maand hier ter stede overleden.

ARNHEM. Blijkens eene in dit blad voorkomende advertentie worden sollicitanten opgeroepen voor de vacceerende betrekking van Directeur der Gemeentewerken op eene jaarwedde van *f* 3000. In de laatste zitting van den Gemeenteraad werd de instructie voor dien hoofdambtenaar vastgesteld; wat de verordening aangaat, regelende de inrichting van het Bureau der Gemeentewerken, was de meerderheid van gevoelen, dat hiermede moest worden gewacht, totdat de nieuwe titularis was benoemd. Het voorstel van een der leden om het tractement op *f* 3600 te bepalen en in overeenstemming te brengen met de bezoldiging in andere gemeenten, werd met 16 tegen 9 stemmen verworpen.

BENOEMINGEN.

Door Z. M. is, met ingang van 1 Mei a. s., benoemd tot adjunct-verificateur van 's Rijks zee-instrumenten, de heer M. C. F. J. Cosijn, civiel ingenieur.

ADVERTENTIEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Dinsdag 27 April 1886**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het **openbaar aanbesteden:**

a. **Het uitvoeren van Baggerwerken tot het diep houden van de Dokken, Buitenhavens en het Y, gedurende het jaar 1886.**

b. **Het leveren van 6 stuks tweepersoons- en één zes-persoons gesloten IJzeren Urinoirs met toebehooren, benevens 10 stuks gegoten IJzeren Urinoirs, „model Sterkman."**

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.15 voor de sub *a* en *f* 1.20 (met twee teekeningen) voor de sub *b* genoemde.

Inlichtingen worden gegeven, ten Kantore van den Stads-Ingenieur op het Raadhuis, Kamer N°. 106, des ochtends van 10 tot 12 uur, gedurende de week welke de bestoding vooraf gaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN LENNEP, *Weth.*
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 14 April 1886.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Vrijdag 23 April 1886**, 's voormiddags 11½ ure, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

1o. **Het leveren van twee IJzeren Brugschepen met Schragen en Dwarsbalken, voor de Gemeente-schipbruggen te Arnhem en te Westervoort.**

2o. **Het maken, leveren, stellen enz. van Schoolmeubelen, in twee perceelen, en**

3o. **Het onder profil brengen en verharden van de Gravenstraat.**

Bestekken met bijbehoorende gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van *f* 0.50 per stuk verkrijgbaar ter Secretarie.

Openbare Verkooping
VAN
BOUWTERREIN.

Ten overstaan van den Notaris VAN ECK te *Arnhem*, zullen op **Dingsdag den 4 Mei 1886**, des voormiddags ten 11 ure, in het Koffijhuis *de Harmonie* aldaar, bij inzet en veertien dagen later, op **Dingsdag den 18 Mei**, terzelfder uur en plaats, bij toeslag in het openbaar worden **verkocht:**

Twaalf perceelen **BOUWTERREIN**, waarvan elf ter breedte van zeven ellen, te zamen groot ongeveer 3112 vierk. ellen, aan elkander gelegen te *Arnhem* aan het breede gedeelte van den Boulevard, tegenover de villa's van de Heeren VAN DER SLEYDEN e. s. en grenzende ten noorden aan de Prinsessestraat en ten zuiden aan de Gravenstraat, welke perceelen mede in verschillende Massa's zullen worden **geveild.**

Plan van verkaveling is *gratis* te verkrijgen en nadere inlichtingen omtrent de voorwaarden van **verkoop** zijn te bekomen ten Kantore van voornoemden Notaris.

Burgemeester en Wethouders van *ARNHEM* roepen op Sollicitanten naar be betrekking van

DIRECTEUR DER GEMEENTEWERKEN

aldaar, op eene jaarwedde van *f* 3000.

Adressen, franco en op zegel, aan den Burgemeester vóór 1 Mei 1886.

Aan hen, die zich persoonlijk bij Burgemeester en Wethouders wenschen aan te melden, zal daartoe de gelegenheid worden gegeven ten Gemeentehuize op Maandag 3 en Woensdag 5 Mei 1886, des namiddags tusschen 1 en 3 uur.

De instructie is tegen inzending van *f* 0.10 ter Gemeente-Secretarie verkrijgbaar.

Bouwkunde.

Een solied JONGMENSCH van 21 jaar, zijne studiën in de bouwkunde voleind hebbende, zag zich gaarne **GEPLAATST** bij een Architekt of een aan de Bouwkunst verwandte betrekking. Hoog salaris geen vereischte; gunstige referten door hem over te leggen van kunde en gedrag. Reflect. gelieve fr. Br. sub Lz. B. K. a/d. Kantoorboekh. J. J. WIJCHERS, Oude Leliestraat 5, *Amsterdam.*

Openbare Aanbesteding,

DE FINANTIEELE MAATSCHAPPIJ VOOR NIJVERHEIDS-ONDERNEMINGEN TE *AMSTERDAM*, is voornemens in het openbaar te **besteden:**

Het maken van de Prise d'eau, den Watertoren, het Ketelhuis, de Beambten-woning en verdere tot het Pompstation behoorende werken, een en ander ten dienste der Delftsche Duinwaterleiding.

Bestek en teekeningen zijn op franco aanvrage verkrijgbaar aan het Technisch Bureau, Sumatrastraat 2, te *'sGravenhage*, tegen betaling van *f* 4.—.

Aanwijzing: **Dinsdag 27 April e. k.**, des vóórmiddags ten 11 ure, op het terrein aan den Straatweg tusschen *Monster* en *Loosduinen*, nabij de Tol.

Opening der biljetten op **Zaterdag, 1 Mei e. k.**, des voormiddags 11 uur, in het Café KRASNAPOLSKY, te *Amsterdam.*

Inlichtingen te bekomen bij den Ingenieur-Architect N. BIEZEVELD Hz. te *'s Gravenhage.*

GRINT.

HET GEMEENTEBESTUUR van *Zwolle-kerspel* is voornemens op **Vrijdag 30 April e. k.**, 's voormiddags te half twaalf uur, op het Gemeentehuis **aan te besteden:**

De levering van 300 M³ GRINT, ten behoeve der Kunstwegen.

De voorwaarden van aanbesteding kunnen op aanvrage kosteloos verkregen worden op het Gemeentehuis.

PROVINCIE NOORDHOLLAND.
GESTICHT MEERENBERG,
gemeente Bloemendaal.
AANBESTEDING.

Op **Dinsdag den 4den Mei 1886**, des namiddags ten 2 ure, zal aan het lokaal van het Provincial Bestuur van Noordholland te *HAARLEM*, door de Commissie van Toezicht over het Gesticht *Meerenberg*, bij enkele inschrijving worden **aanbesteed:**

Het maken van eene UITBREIDING van het Krankzinnigengesticht „Meerenberg" en daarbij behoorende werken.
(Raming *f* 318,100)

Het Bestek met Teekeningen ligt van af Vrijdag 16 April e. k. ter lezing aan het lokaal van het Provincial Bestuur voornoemd en aan het bureau van Buitenlandsche jaspoorten op d:n O.-Z. Achterburgwal tegenover het Waleplein te *Amsterdam*, en is voorts op gemeende plaatsen verkrijgbaar tegen betaling van twee gulden vijftig cent per exemplaar.

Nadere inlichtingen kunnen worden verkregen aan het bureau van den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat, in het Gouvernementsgebouw te *Haarlem.*

De *aanwijzing* zal geschieden op Maandag en Woensdag, 19 en 21 April e. k., telkens des vóórmiddags ten 11 ure, op het bouwterrein in de nabijheid van het bestaande Gesticht »Meerenberg", gemeente *Bloemendaal.*

Haarlem, 9 April 1886.

De Commissie van Toezicht voornoemd:
A. VAN STRALEN, *Voorzitter.*
C. DRUYVESTEIN, *Secretaris.*

DE PORTLAND-CEMENT-FABRIEK
van DYCKERHOFF & SÖHNE,
te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn,

levert haar beproefd en voortreffelijk fabrikaat, snel- of langzaam bindend, onder garantie van de grootste bindkracht, gelijkmatigheid en absolute deugdelijkheid.

Productie jaarlijks 400,000 vaten.

Vertegenwoordiger en Magazijnhouder voor *Arnhem, Zutfen, Doesburg* en omstreken,
LAMB. HASSELBACH Jn.
te *ARNHEM.*

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

Voor Bouwondernemers.

Door voltooiing der werkzaamheden wensch ik mijn **Spoorwegmaterieel**, bestaande uit

24 stuks weinig gebruikte

STALEN BAK-KIPWAGGONS,

en ca. 2 kilometer STALEN SPOORSTAVEN,

aanzienlijk beneden den kostenden prijs

geheel of gedeeltelijk te verkoopen.

Reflecteerenden gelieven zich zoodra mogelijk te wenden onder **J. C. 5059**, bij **RUDOLF MOSSE**, te *KEULEN.*

VEREENIGING
ARTI ET INDUSTRIAE
TE
'S GRAVENHAGE.
TENTOONSTELLING
VAN:
1°. **Beeldhouwwerk** in hout en steen.
2°. **Smeed-** en **Gietwerk** in ijzer, koper en brons.
3°. **Decoratie** bevattende: a. Decoratie Schilderwerk. b. Inlegwerk in hout, steen, ivoor, enz.
4°. **Schrijnwerk** Inzending van slechts één voorwerp.
TE BOUWEN IN DE
Academie van Beeldende Kunsten van 16 Junij tot 31 Julij 1886.
HET BESTUUR.
Inlichtingen te bekomen bij de Secretarissen
JOHs. MUTTERS Jr., Princes Mariestraat 17.
H. P. MUTTERS, Trompstraat 1.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;
Rollende en Expansieerende Steenovenkappen,
GEBOUWEN in **Scherphoek** en naar **andere** inrevrijzen, geheel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen**.
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** paaklaar.
Galvaniseering op Loon.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en **Cementtegels.**
Groote voorraden.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-, HOEKMEET- en andere
INSTRUMENTEN
voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.
EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.
FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.
TRADE MARK.
NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Azn., Beckstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéreotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.
Het grootste debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoenen dat vele Intekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door „DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware **één** geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:
in fraaie Portefeuille in plaats van f 14.60 voor f 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ f2.— „ „6.
Deze **„Verzameling"** bestaat uit **36** Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten, en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.
Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.
JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**
Succursales: **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam, Utrechtsche Straat 14.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ten guldens* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De 863ste Vergadering zal plaatshebben op Woensdag 28 April a. s., des avonds te 8 uren, in het American Hotel.

De agenda voor die vergadering is:

a. Mededeelingen van het Bestuur;

b. Ballotage van den heer H. Crouwel Jr., voorgesteld door de heeren Löning en Vixseboxse;

c. Bijdrage van den heer A. W. Weissman;

d. Kunstbeschouwing, te geven door den heer J. Ingenöhl.

2°. De behandeling der voorstellen tot wetswijziging is tot een volgende vergadering uitgesteld.

3°. In het begin der volgende maand zal door den Penningmeester worden gedisponeerd over de contributie van 1886, welke nog niet voldaan is of waarvan de kwitantiën bij de eerste aanbieding zijn teruggezonden.

4°. Het programma der 3de algemeene prijsvraag is in dit blad opgenomen.

5°. De inzending van de werken van Nederlandsche architecten op de Jubileum-kunsttentoonstelling, te Berlijn, zal, te beginnen op Zondag 2 Mei, gedurende enkele dagen ter bezichtiging gesteld worden in een der zalen van het voormalig museum Van der Hoop, Oudemannenhuis.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Als 3de algemeene prijsvraag 1885—1886 wordt uitgeschreven:

Een ontwerp van een Café-restaurant.

Het terrein wordt verondersteld te zijn gelegen op den hoek eener straat aan een ruim plein in het centrum der hoofdstad. De afmetingen van het rechthoekig terrein bedragen 12 en 20 meter; de langste zijde grenst aan het plein en twee zijden zijn bebouwd.

Het gebouw moet bevatten:

a. Soussterrain met keukens, kelders, bergplaatsen, diensttrap en verdere gelegenheden voor den dienst.

b. Begane-grond, 1 meter boven de straat, met vestibules, café, restauratiezaal, buffet, office met lift, toiletkamer, privaten en urinoirs, hoofd- en dienst-trappen, enz.

c. 1e *Verdieping* met vestibule, biljartzaal voor 3 biljarts en twee of drie salons, offices, toiletkamer, privaten, urinoirs, enz.

d. 2e *Verdieping* met woning van den kastelein, bestaande uit 4 vertrekken en dienstpersoneel.

Het geheel moet zoowel in- als uitwendig beantwoorden aan de eischen van luxe en comfort, aan dergelijke etablissementen gesteld. Open galerijen en balkons kunnen, waar noodig geacht, aangebracht worden. De hoeken kunnen schuin of afgerond worden opgelost.

De vereischte teekeningen zijn:
plattegronden van de verdiepingen, de gevels, en de doorsneden, schaal 1 à 100.

Aan den vervaardiger van het eerst der bekroning waardig gekeurd ontwerp zal worden uitgereikt het eervol getuigschrift van het Genootschap met een premie van 75 gulden en aan het daaropvolgend ontwerp eene premie van 25 gulden.

De inlevering der ontwerpen, met stipte inachtneming van art. 67 der wet en vergezeld van een correspondentie-adres, teneinde zoo noodig met den vervaardiger te kunnen correspondeeren, moet geschieden vóór op den 1sten Juli 1886, ten huize van den 1ste-Secretaris, Oosterdoksluis 29 te Amsterdam.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) HET VERBAND DER KUNSTEN. (*)

door

A. W. WEISSMAN.

De meest beschaafde menschen, die thans leven, beseffen den veredelenden invloed van *het schoone*. De zucht om wat schoons te verkrijgen, te gaan zien, te gaan hooren moge door den druk der tijden misschien minder reden van bestaan hebben —, zij uit zich toch waar zij kan.

(*) Voordracht, gehouden in de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam.

POLYTECHNISCHE SCHOOL

Elke winkel bijna is gevuld met fraaie luxe-artikelen, prachtige boekwerken, sierlijke meubelen, porselein, glaswerk, ja wat niet al, en de wijze, waarop die voorwerpen uitgestald zijn, wordt al smaakvoller en verleidelijker. Alle kunsten werken eendrachtig samen om allerlei zaken van huiselijk gebruik of van weelde een zoo aangenaam mogelijk uiterlijk te verleenen.

Ontegenzeglijk heeft de kunstnijverheid in de laatste tien, vijftien jaren reuzenschreden in de goede richting gedaan, en verdient zij ten volle de belangstelling, die zoo ruimschoots haar deel wordt. Ook de belangstelling in de overige beeldende kunsten is toegenomen, en tentoonstellingen van schilderijen of beeldhouwwerken worden in beschaafde kringen even druk besproken als tooneelstukken, opera's of nieuw uitgekomen pennevruchten. Ja zelfs de bouwkunst en haar beoefenaars trekken veel meer de aandacht dan voorheen, al ontbreekt het maar al te vaak bij het publiek aan de meest elementaire begrippen aangaande het streven en het doel der architectuur.

Het gaat met schoonheid en kunst als met het water: slechts wanneer er leven in haar is, kunnen zij rein blijven; stilstand leidt al spoedig tot bederf. Nu, over leven en bedrijvigheid op het terrein der kunsten hebben wij thans niet te klagen. Verzen volgen op verzen; schilderijen worden in zoo grooten getale vervaardigd, dat bij tentoonstellingen honderden afgewezen moeten worden; de scheppingskracht onzer bouwmeesters uit zich in tal van projecten, al moeten ze meestal onuitgevoerd blijven; de inlandsche en buitenlandsche kunstnijverheid worden niet moede om telkens weer wat fraais aan te bieden.

Welk een verschil met de vroegere perioden dezer eeuw! Onze ouders hielden in hun jeugd wel van romantische zonsondergangen, zij bewonderden Byron, Beets, da Costa en de Gids, dweepten met de fletsche voortbrengselen der romantische schilderschool, doch waren volstrekt onverschillig omtrent de wijze waarop hun huizen gebouwd en ingericht werden.

Thans bezien hunne zonen de natuur uit een naturalistisch oogpunt; de romantiek ging ten grave, Byron en Beets worden nog wel gewaardeerd, doch zeker niet voor die hunner voortbrengselen, die onzen ouders het liefste waren, terwijl ook in de schilderkunst een andere richting, die van romantiek niets weten wil, waardeering vindt; de beeldhouwkunst, zij het ook schuchter, durft zich vertoonen, en de bouwvormen der huizen en de wijze en stijl van de inrichting daarvan zijn volstrekt geen onverschillige zaken meer.

De ijverige studie der natuur heeft niet slechts beeldhouw- en schilderkunst op een standpunt gebracht, hooger dan dat, hetwelk voor een veertig, vijftig jaren werd ingenomen —, zij is ook aan de bouwkunst en aan de kunstnijverheid ten goede gekomen.

Iets is schoon of niet schoon alnaarmate het 't oog al dan niet aangenaam aandoet. Deze aangename aandoening kan echter op onderscheidene wijs teweeggebracht worden, vandaar dat er zulke talrijke stijlen en scholen in de kunsten worden aangetroffen.

Een groot onderscheid is er b.v. tusschen de kunst der middeleeuwen en die der Renaissance. In de middeleeuwen een streven om door de kunst de hoogere geloofswaarheden te eeren en te verbreiden, zij het door dichtwerk, bouwwerk, schilderij of beeldwerk. Of ziet gij dit streven niet in de Divina Comedia, in de trotsche kathedralen, in de schilderijen van Van Eyck of Memlinck, in de beeldhouwwerken van Adam Krafft en zijn tijdgenooten?

De Renaissance poogde niet meer de geloofswaarheden te helpen verbreiden; zij was op Heidenschen grondslag ontstaan en beoogde slechts het doel, dat ook de antieke kunst had nagestreefd; de veraangenaming van het leven. De kunstenaars der Renaissance waren niet langer nederige dienaren, zooals die der middeleeuwen — zij leefden *en grand seigneur* en verkeerden met de grooten der aarde op een voet van gelijkheid. De gewijde geschiedenissen werden in de beeldende kunst nog slechts behandeld, omdat zij zulke goede „stoffen" waren. De stervende of doode Christus bood eene prachtige gelegenheid om van de studie in de anatomie blijk te geven. Onderwerpen als de Madonna of Suzanna waren eene uitmuntende aanleiding om weelderige vormen tentoon te spreiden, en al hadden die voorstellingen dan een tamelijk wereldsch karakter gekregen, men vergaf het gaarne, want evenals eens Phryne haar rechters door haar bekoorlijkheid overwon, werd ook hier de critiek der beschouwers door de schoonheid ontwapend.

En wanneer de kunstenaars geen gewijde tafereelen behoefden af te beelden, stond hun de geheele fabelleer ten dienste en aarzelden zij niet de meest gewaagde onderwerpen te behandelen Venus en Cupido, Nimfen door Saters vervolgd, Leda, Danaë, zelfs portretten van bekende vrouwelijke tijdgenooten in hoogst eenvoudig gewaad, zooals Titiaan's „Wereldsche liefde", dit alles gaf den kunstenaars gelegenheid schoone vormen door penseel of beitel te vereeuwigen. Deze kunstenaars oefenden op hun beurt weer invloed uit op de kunstnijverheid. Sedert Praxiteles het waagde zijne Venus onbekleed af te beelden en de openbare meening het hem vergaf, was er zeker geen zoo zinnelijk kunsttijdvak geweest als de Renaissance.

Welke der beide kunstrichtingen was nu de schoonste, die der middeleeuwen of die der Renaissance? Het antwoord op deze vraag zal afhangen van elks persoonlijken smaak, en middeleeuwen en Renaissance hebben dus ieder op hare eigenaardige wijze den indruk van het schoone teweeggebracht.

Toch is het eigenaardig, dat, hoe verschillend de opvatting van het schoone in de achtereenvolgende kunsttijdvakken geweest moge zijn, het onderling verband der kunsten in elke periode waar te nemen is.

Beschouwen wij daartoe de achtereenvolgende kunststijlen eenigszins nader.

Ik ga de kunst der oud-Aziatische volkeren, hoe belangrijk overigens ook, met stilzwijgen voorbij, daar ik anders te uitvoerig zou worden, en behandel in de eerste plaats de kunst der Egyptenaren.

Afgesloten van de overige wereld door zijn geographische ligging, nam het leven en de denkwijs van de bewoners van Egypte spoedig eigenaardige vormen aan, die zich tot den val van het Rijk handhaafden en een zeer ingrijpenden invloed op de kunsten uitoefenden.

De geheele inrichting van de maatschappij der Egyptenaren was streng, en die strengheid vindt men ook in de kunst terug. Ieder was door zijn geboorte tot een bepaalde plaats in de samenleving geroepen; de zoons van kunstenaars werden steeds kunstenaars, en daar de kunst aan van oudsher geldende tradities onderworpen was, had spoedig de techniek voor de kunstenaars geen geheimen meer. Op vindingrijkheid kwam het bij de Egyptische kunstenaars niet aan en zij behoefden zich niet het hoofd te breken met het zoeken naar nieuwe vormen, daar voor alles vaste voorschriften bestonden. Al hun tijd konden zij dus aan hunne technische volmaking wijden.

Welke grootsche bouwwerken de Egyptenaren gesticht hebben, behoef ik u niet in herinnering te brengen. Hun tempels, grafsteden en paleizen zijn u uit tal van afbeeldingen bekend.

Met de vormen der bouwkunst staan de overige beeldende kunsten in een zeer nauw verband. Kolossale

zittende beelden steunen tegen de wanden der gebouwen, elke tempel is aan alle zijden versierd met die eigenaardige vlakke reliefs, die voor onze kennis van het leven der Egyptenaren van zoo onschatbare waarde zijn. De schilderkunst bracht ook het hare bij om de vormen der bouw- en beeldhouwkunst meer te doen uitkomen en bedekte beeldwerken en muurvlakken met frissche, levendige kleuren.

De beeldhouwwerken van de Egyptenaren hebben in al de eeuwen, dat het Rijk bestaan heeft, hetzelfde karakter. De bouwwerken vertoonen wel eenige afwisseling wat sommige details, b.v. kapiteelen, betreft, doch blijven in hoofdzaak steeds dezelfden.

Het verband der kunsten is dus bij de Egyptenaren zeer eng, en van een schilder- of beeldhouwkunst, afgescheiden van de bouwkunst, is volstrekt geen sprake.

Verlaten wij nu het vruchtbare Nijldal om over te steken naar Hellas.

In dit land had de stam der Doriërs, die oorspronkelijk in het noordelijk gebergte gewoond had, zich in den Peleponesus gevestigd, en den daar wonenden stam der Ioniërs verdreven. De Ioniërs vonden in Attika een toevluchtsoord en zonden van daar volksplantingen naar de Grieksche eilanden en naar Klein-Azië. De kolonisten der Doriërs wendden zich naar het Westen en stichtten in Beneden-Italië en op Sicilië Groot-Griekenland. Deze beide stammen waren de vertegenwoordigers van de beide richtingen, waarin het Grieksche leven zich uitte.

De Ioniërs, de oorspronkelijk Grieksche volksstam, bezaten een oostersche verbeelding en hadden die fijnheid van gevoel, zoo spoedig tot verweekelijking leidende, die den Oosterschen volken eigen was. Dat echter de Ionische stam niet ontaardde, was het gevolg van den invloed door de Doriërs uitgeoefend. Deze, streng, waardig en ernstig, werden op hunne beurt door de Ioniërs voor eenzijdigheid behoed. Van daar dan ook, dat in Attika, en wel in het bijzonder te Athene, de plaats waar Doriërs en Ioniërs het meest met elkander in aanraking kwamen, zoowel de Dorische als de Ionische kunst haar hoogsten bloei bereikten. Of zou men in het Parthenon met zijn slanke verhoudingen den invloed der Ionische opvatting, in het Erechtheion, waar de Ionische slankheid gematigd is, den invloed der Dorische kunst mogen miskennen?

De Grieksche bouwwerken werden door beeldhouwkunst en schilderkunst versierd. Bij de Dorische bouwwerken zien wij deze kunsten nog geheel ondergeschikt aan de architectuur. De reliefs in de metopen en de beelden in den gevel toonen de duidelijke blijken, dat de beeldhouwers niet naar zelfstandige werking streefden, doch er slechts op uit waren om door hun voortbrengselen de architectuurvormen te beter te doen uitkomen. Ook de schilderkunst vergenoegt zich met de ondergeschikte rol van het kleuren van sommige bouwdeelen of beeldhouwwerken. De Dorische stijl maakte een ruimer gebruik van kleuren dan de Ionische, althans dit meent men uit de weinige gevonden fragmenten te mogen opmaken.

Bij den Ionischen stijl was het verband tusschen de zusterkunsten niet zoo innig als bij den Dorischen. Niet alleen de schilderkunst was het, die uit het verbond trad, maar ook de beeldhouwkunst begon zich vrijer te bewegen. In onmiddellijke verbinding met de architectuur trad de beeldhouwkunst nog slechts op als vervaardigster van ornementen, zooals gebeeldhouwde bladlijsten, parelstaven, enz. Het fries der tempels, bij den Ionischen stijl niet meer door triglyphen in gelijke vierkante vakken verdeeld, liet een zeer vrije behandeling van het reliefbeeldhouwwerk toe, waarvan de beeldhouwers een dankbaar gebruik maakten.

In den laatsten tijd der Grieksche kunst traden beeldhouwers zoowel als schilders geheel zelfstandig op en maakten zich van de architectuur volkomen los.

Beschouwen wij nu de kunst van Rome. De Romeinen waren een volk, dat ten eenenmale kunstenaarsaanleg miste. Wat in de eerste eeuwen van het bestaan van den Romeinschen Staat aan kunstwerken geleverd werd, dankt men voornamelijk aan den kunstzin der Etruskers. Zoolang Rome nog zijn ontwikkelingstijdperk had, ontbrak het bij zijn bewoners aan alle behoefte aan kunst en wij zien dan ook onder de Republiek niets belangrijks ontstaan. Eerst toen de Republiek haar macht over vele streken van Europa uitgebreid had, voelden de Romeinen behoefte aan glans en praal en deden zij kunstenaars uit Griekenland komen. De schatten, in Rome opeengehoopt, maakten, dat men zelfs voor de meest kostbare kunstwerken niet behoefde terug te schrikken. Was dus de kunst bij de Grieken een plant van inheemschen bodem, bij de Romeinen was zij een uit den vreemde aangevoerd gewas. Bij de Grieken was de kunst heerscheresse, bij de Romeinen slechts dienaresse.

Toch dwaalt men, als men meent, dat de Romeinsche kunst slechts een flauwe afschaduwing van de Grieksche was. De Romeinen moesten de kunst pasklaar maken voor behoeften, die de Grieken in het geheel niet gekend hadden. Zij waren meesters in de techniek van het bouwen en wisten het grandiose, dat het Romeinsche Rijk op het toppunt van zijn hoogsten bloei kenmerkte, uitstekend in hun bouwwerken weer te geven.

Al hebben de Romeinen ook niet den adel van de Grieksche bouwvormen kunen navolgen, zij waren toch niet van smaak ontbloot. De architectuur kon ook bij de Romeinen de medewerking der zusterkunsten niet ontberen. Voornamelijk was het de beeldhouwkunst, die tot versiering der bouwwerken moest bijdragen Het veelvuldig toepassen van de Korinthische en Composite bouworde veroorzaakte van zelf een zeer weelderige sculpturale versiering. Doch ook buitendien werd den beeldhouwers een ruim veld bij de versiering der bouwwerken geboden. Reliefs op eerepoorten als van Titus, Septimius Severus, Constantijn en Marcus Aurelius bij het Forum van Nerva, op de zuilen van Trajanus en van Antonius Pius gaven hun eene uitstekende gelegenheid om van hunne kunstvaardigheid te doen blijken. De reliefs van de eerepoort van Titus behooren zeker tot het beste, wat de Romeinsche kunst ons geleverd heeft. Ook de beeldhouwwerken aan de zuil van Trajanus zijn uitstekend bewerkt, doch bij de andere eerezuilen en eerepoorten ziet men reeds duidelijk het verval van de Romeinsche kunst. In den keizerstijd trad de beeldhouwkunst ook zelfstandig op.

De schilderkunst moest ook tot versiering der bouwwerken, vooral tot versiering van het inwendige bijdragen. Reeds tijdens de eerste jaren van den keizerstijd wordt door Vitruvius geklaagd, dat de schilderkunst achteruit begon te gaan. Toch mogen wij, te oordeelen naar de overblijfselen, in Pompeji gevonden, gerust zeggen, dat deze klacht ongegrond was. De fraaie wijze, waarop de bekende wandschilderingen daarterplaatse zijn uitgevoerd, geeft ons aanleiding om te onderstellen, dat de schilderkunst, vooral in het inwendige der gebouwen, zeer veel bijdroeg om het effect der architectuur te verhoogen. Ook de mozaïek speelde een zeer belangrijke rol, en ongetwijfeld waren het schilders, die de cartons voor de mozaïeken vervaardigden. Ik behoef u slechts aan het bekende mozaïek te Pompeji, waarop Alexander de Groote afgebeeld is, te herinneren om u van de voortreffelijkheid der Romeinsche mozaïeken te overtuigen.

De oud-Christelijke kunst sla ik over, om met een

enkel woord de Byzantijnsche te behandelen. De Byzantijnsche kunst kwam uit den Romeinschen gewelfbouw voort. Niet meer gekneld in het keurslijf der Grecisceerende vormen, kon die gewelfbouw in het Oostersch-Romeinsche Rijk een richting inslaan, den Romeinen onbekend. Koepels sloten zich aan koepels en het geheel werd door kolossale pijlers gedragen. Ook de Byzantijnsche kunst was van versiering niet afkeerig. Al wisten de beeldhouwers, die zij te hulp riep, niets beters te maken dan slechte kopieën van antieke motieven, de schilders, die zij met het ontwerpen der mozaieken belastte, wisten vaak strenge eenvoud van lijnen aan schoone kleurschakeering te paren.

De Romaansche kunst kwam uit de Byzantijnsche kunst voort. De techniek der gewelven werd door haar tot een groote hoogte gebracht, en de talrijke groote kerken, die zij aan den Rijn en elders gesticht heeft, bewijzen wat zij vermocht. De eenigszins sombere levensbeschouwing, die de vroege middeleeuwen kenmerkt, spiegelt zich in hare werken af. Ook het fantastische element, dat zich b. v. in het Nevelingenlied gelden doet, ontbreekt bij haar niet en speelt vooral in het ornement een groote rol.

De kunsten werden in den Romaanschen tijd door de architectuur geheel beheerscht. De beeldhouwkunst zoowel als de schilderkunst beijverden zich, de gebouwen te versieren.

Zeker ontbrak het beeldhouwers en schilders in den Romaanschen tijd aan die technische vaardigheid, die wij bij de antieken, ten deele ook bij de Byzantijnsche kunstenaars, nog waarnemen. Wij vinden zeer dikwijls in de versieringen der Romaansche kunst iets onbeholpens en ruws, doch tevens een juist stijlgevoel. Naturalisme is aan die kunst geheel vreemd. Vandaar dan ook, dat de ornementen een beteren indruk maken dan de afbeeldingen van menschen. De symboliek speelt een groote rol, zoo bij schilders als bij beeldhouwers.

De schilderkunst versiert in de Romaansche periode de wanden der kerkgebouwen met de heiligenlegenden, gewijde geschiedenissen en dergelijken, waartoe de groote wandvlakten in de Romaansche kerken als van zelf aanleiding gaven. In den lateren Romaanschen tijd zien wij ook de glasschilderkunst een niet onbelangrijke rol spelen.

Slechts als vervaardigster van miniaturen voor handschriften treedt de schilderkunst vóór 1200 zelfstandig op; ook van een zelfstandig optreden der beeldhouwkunst is slechts sprake, voorzoover het de vervaardiging van gesneden ivoorwerken, meest voor kerkelijk gebruik bestemd, geldt.

De band tusschen bouwkunst, beeldhouwkunst en schilderkunst is dus in den Romaanschen tijd zeer hecht.

Ook in den eersten tijd der Gothiek is dit het geval. De beeldhouwkunst had een zeer groot aandeel in het versieren der trotsche kerkgebouwen en wist door een ijverige natuurstudie ornementen te leveren, die werkelijk fraai genoemd kunnen worden. De meest eenvoudige bladeren van bosch en veld gaven den beeldhouwers aanleiding tot composities, die breed van opvatting en schoon van uitvoering zijn. Al vond de schilderkunst in de Gothische kathedralen geen groote muurvlakken meer om te versieren, zij tooide de vensters met een schat van geschilderde glazen.

(*Wordt vervolgd.*)

PRIJSVRAAG.

De Vereeniging voor Geschiedenis en Kunst te Rotterdam noodigt belangstellenden uit tot mededinging naar de volgende prijsvraag:

Het maken van een teekening, groot 60 bij 45 centimeter, geschikt ter reproductie. De afdrukken zullen moeten dienen om opgehangen te kunnen worden in koffiehuizen, wachtkamers van spoorwegen en stoombooten en dergelijke lokalen, tot bekendmaking van het Museum der Vereeniging.

Behalve illustraties moet zij in duidelijke letters het volgende vermelden:

„Vereeniging voor Geschiedenis en Kunst".
„Société d'histoire et d'art".
„Society for history and art".
„Gesellschaft für Geschichte und Kunst".
„MUSEUM"
„NIEUWEHAVEN 61"
TE
„ROTTERDAM."

Aan deze prijsvraag zijn de volgende voorwaarden verbonden.

I. De in te leveren teekeningen moeten van een behoorlijk verzegeld briefje voorzien zijn, inhoudende het nauwkeurig adres van den inzender, en van een tweede verzegeld briefje, inhoudende zijn naam.

II De inzending moet vrachtvrij vóór 15 Mei 1886 plaatshebben aan het adres der Vereeniging, in haar Museum, Nieuwehaven 61 te Rotterdam. De niet-bekroonde teekeningen zullen zoodra mogelijk franco aan het adres van de inzenders worden teruggezonden.

III. Aan den inzender van de door het Bestuur der Vereeniging het best gekeurde teekening zal een premie, groot Vijftig Gulden, worden toegekend, waartegen de teekening het eigendom der Vereeniging wordt.

IV. De uitslag der Prijsvraag zal door middel van de dagbladen worden bekendgemaakt.

Namens het Bestuur,
P. H. A. MARTINI BUYS, *Voorzitter*.
J. H. W. UNGER, *Secretaris*.

Rotterdam, April 1886.

VEREENIGING TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST TE GRONINGEN.

PROGRAMMA VOOR DE TENTOONSTELLING,
te houden in het Concerthuis te Groningen, in de maanden Augustus en September 1886, *van*
BOUWMATERIALEN EN AANVERWANTE ARTIKELEN.

Wij vermeenen het ons toegezonden programma in zijn geheel te moeten opnemen, om daardoor de verspreiding in ruimen kring te bevorderen. Het inzendingsbiljet, in art. 5 bedoeld, is op franco aanvrage bij den Secretaris te bekomen (zie advertentie).

Het programma luidt als volgt:

Art. 1. De tentoonstelling zal omvatten:
a. Gebakken steen.
b. Dakpannen en Vloeren.
c. Gehouwen steen (bewerkt en onbewerkt).
d. Smeed- en Gietwerk (ijzer, koper, brons enz.).
e. Zink- en Loodgieterswerk.
f. Schilderwerk (decoratief).
g. Behang- en Stoffeerwerk.
h. Beeldhouwwerk in hout en steen.
i. Schrijnwerk.
j. Portlandcement en tras.
k. Timmerwerk.
l. Verschillende Glassoorten (gewoon, gebrand, geëtst enz.).
m. Vloer- en Wandtegels.
n. Gietwerken in pleister en cement.
o. Teekeningen van Burgerlijke- en Waterbouwkunde.
p. Voorwerpen ter opluistering.

Art. 2. De tentoonstelling zal geopend worden den 16 Augustus en gesloten den 11 September daaropvolgende. De voorwerpen moeten vóór of op 10 Augustus vrachtvrij, en vergezeld van eene duidelijke omschrijving, ingezonden worden aan den Secretaris der Regelingscommissie alhier. Brieven en aanvragen, de tentoonstelling betreffende, aan genoemden Secretaris te adresseeren, bij wien nadere inlichtingen te verkrijgen zijn.

Art. 3. De inzenders voor deze tentoonstelling moeten voor de door hen in te nemen plaatsruimte betalen:
Voor iedere M² vloeroppervlakte . . . . ƒ 5.00
„ „ „ wandoppervlakte . . . . „ 2.50
Dit bedrag moet vóór 1 Augustus aan den Penningmeester worden toegezonden; na verloop van dien datum zal hierover worden beschikt.

Art. 4. De namen van de tentoonstellers of vervaardigers met duidelijke opgave van adres moeten bij de inzendingen voldoende zijn aangegeven om dezelve bij de uitstalling te exposeeren.

Art. 5. De inzenders moeten vóór of op 1 Juni e.k. den aard hunner inzending, met opgave van de verlangde vloer- of wandoppervlakte, alsmede verkoopwaarde en het bedrag der assurantie aangeven op bijgaand inzendingsbiljet. Vóór 15 Juni daaropvolgende zal door de Commissie worden bericht, of de gevraagde plaatsruimte kan worden toegewezen.

Art. 6. Inzendingen, die volgens oordeel van de Commissie niet geschikt geacht worden voor de tentoonstelling, zullen niet geplaatst, maar onder geheimhouding aan de opgegeven adressen worden teruggezonden, met terugzending van het gestorte bedrag.

Art. 7. De geplaatste voorwerpen zullen niet vóór de sluiting worden afgegeven, tenzij de Commissie vermeent hiervan te moeten afwijken.

Art. 8. De Commissie belast zich met den verkoop van die artikelen, die door de inzenders voor verkoop worden bestemd, waartoe de vaste prijs dient te zijn opgegeven. Bij verkoop komt 5 pct. van dit bedrag ten voordeele der Vereeniging.

Art. 9. De étalage, kosten van vervoer enz. komen voor rekening van exposanten.

Art. 10. De kosten van assurantie gedurende de tentoonstelling zijn ten laste van de Vereeniging. Voor de inzendingen zal de meeste zorg worden gedragen, zonder echter voor eventueele beschadiging verantwoordelijk te zijn.

Art. 11. Aan de inzenders van de meest verdienstelijke voorwerpen van inzending zullen voor elk der onderdeelen, in art. 1 vermeld, medailles en diploma's van verdienste worden uitgereikt, volgens beoordeeling eener daartoe te benoemen Jury, wanneer namelijk de inzendingen eene bekroning waardig worden geacht.

Art. 12. De namen der Juryleden zullen zoo spoedig mogelijk, in ieder geval vóór de opening, worden bekendgemaakt.

Art. 13. Alle voorwerpen moeten worden teruggehaald vóór of op 15 September 1886. De lasten en kosten, die bij verzuim hieruit voortvloeien, komen voor rekening der inzenders.

Art. 14. Mocht het Bestuur het wenschelijk achten de tentoonstelling eenigen tijd te verlengen, alsdan zal daarvan tijdig kennis worden gegeven.

Namens het Bestuur der Vereeniging:
J. P HAZEU, Voorzitter.
L. M. MOOLENAAR, 1e-Secretaris.
De Regelingscommissie:
J. H. DE VRIES, Voorzitter.
H. HOEKZEMA, Vice-voorzitter.
J. N. KRUIZINGA, Secretaris.
K. SWITTERS, Vice-secretaris.
G. NIJHUIS, Penningmeester.

Groningen, April 1886.

INGEZONDEN.

ONVERVALSCHTE PORTLAND-CEMENT.

Daar tegenwoordig dikwijls vervalschte Portland-cement wordt aangeboden, heeft de heer A. E. Braat te Rotterdam, eenig vertegenwoordiger voor Nederland en Indie van- en met toestemming der Directie van de Maatschappij *Nieł on Rupel*, fabrikanten van het cement, merk Josson & Cie, eene overeenkomst gesloten met het scheikundig laboratorium van de heeren Schalkwijk en Pennink te Rotterdam, om eenmaal per maand monsters te steken uit aangevoerde ladingen of in het pakhuis opgeslagen cement, en die te beproeven.

Tevens heeft de heer Braat aan belanghebbenden vrijheid gegeven zich met het laboratorium in betrekking te stellen, ten einde op hunne kosten proeven te doen steken en die te doen onderzoeken.

Wij hebben de rapporten over Januari en Februari voor ons en ontleenen daaraan het volgende.

De proeven zijn gestoken uit 30 zakken. De proefstukken bestaan: A uit 100 gew. dn. cement en 27.5 gew. dn. water; B uit 100 gew. dn. cement, 300 gew. dn. Berlijnsch normaal zand en 40 gew. dn. water.

De stukken A zijn, op *niet*-poreuse onderlaag, 1 minuut in den vorm geschud en B 1 minuut met de spatel, volgens de Duitsche normen, in de vormen geslagen; daarna zijn alle 1 etmaal in vochtige lucht verhard en vervolgens gedurende 27 etmalen in water.

Temperatuur der vochtige lucht A Jan. 13° C. Febr. 11.5° C.
» » » » B » 14.5° C. » 10.5° C.
» van het water A » 10.7° C. » 10° C.
» » » » B » 10.5° C. » 10° C.

Bij zifting door eene zeef van 900 mazen liet het cement daarop achter Jan. 13.7% Febr. 13%.

Het cement is langzaam versteenend en werkt niet.

Een mengsel A bindt bij ca. 14° C. in ongeveer 3½ uur.

Kilogr. breekgewicht per cM² uit 10 proefstukken:

	A. hoogste	laagste	gem.	B. hoogste	laagste	gem.
Jan.	39.2	35.8	37.2	11.8	9.7	11
Febr.	37.1	32	34.4	13	8.2	11.3

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Zondag werd in de groote zaal van het *Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen* de uitdeeling gehouden van de bekroningen, toegekend in den aldaar gehouden prijskamp voor handwerkslieden en leerlingen.

De Voorzitter van het Comité, Dr. Mouton, reikte, na een zeer toegejuichte rede te hebben gehouden, den bekroonden de prijzen over, terwijl de leden van de Koninklijke Nationale Zangschool voor Werklieden de plechtigheid door het zingen van liederen opluisterden.

Voordat zij haar laatste lied den aanwezigen toezong, verraste de Voorzitter de schare met de boodschap, dat een werkmansvriend, die onbekend wilde blijven, als blijk van ingenomenheid met hetgeen de werkman bij dezen wedstrijd verrichtte, het Bestuur verzocht had aan den handwerksmaninzender van Nederlandsche afkomst uit 's-Hage, gehuwd en met een gezin, ijverig en oppassend, een extra-belooning toe te wijzen, door dien onbekende uitgeloofd.

De Voorzitter ontveinsde zich geenszins het moeilijke van die taak. Toch had het Comité getracht aan de gedachte van den onbekenden gever zooveel mogelijk uitvoering te geven en het meende dan ook in zijn geest te handelen, door den baitengewonen prijs toe te wijzen aan het hoofd van een gezin van acht kinderen.

De belooning, een in portefeuille gesloten aandeel van ƒ 1000, rentende 4 pct., in de coöperatieve Bouwvereeniging »Vooruit" en bij uitloting recht gevende op een eigen woning, werd door den Voorzitter uitgereikt aan den werkman J. M. Bach, alhier.

De heer Bauer, lid van het comité, bracht een woord van dank tot den heer Mouton, den ontwerper van dezen wedstrijd, aan wiens beżieling en toewijding de gelukkige uitslag grootendeels werd toegeschreven.

Nog rest ons te vermelden, dat op het diploma de wijze les van Vader Cats als onderschrift voorkomt:

Die een ambacht heeft geleert,
Krijght de kost waer hij verkeert.

AMSTERDAM. De studien der leerlingen van de *Rijksnormaalschool voor Teekenonderwijs* alhier (directeur de heer Molkenboer) trokken verleden jaar op de Antwerpsche tentoonstelling zooveel de aandacht, dat het Bestuur van het *Musée pédagogique de l'Etat*, te Parijs, den wensch te kennen gaf ten behoeve van dat museum in het bezit te worden gesteld van eenige werken van de leerlingen der Amsterdamsche school, ten einde een geleidelijk overzicht van leergang en wijze van werken te verkrijgen.

Om aan dit verzoek te voldoen, is eene verzameling teekeningen bijeengebracht, die vóór de verzending, in de week van 25 April tot 2 Mei, in het Rijks-museum voor belangstellenden wordt tentoongesteld.

AMSTERDAM. De inzending van de werken van Nederlandsche architecten voor de Jubileums-kunsttentoonstelling te Berlijn, waarvoor aan het Genootschap Architectura et Amicitia ruimte werd afgestaan, heeft deze week plaatsgevonden. Het is ons aangenaam, te kunnen mededeelen, dat de beschikbare ruimte op hoogst voldoende wijze gevuld zal worden, dank zij de medewerking der voornaamste architecten en der gemeentebesturen van Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage. Alvorens de verzameling naar Berlijn te zenden zal zij, van den 2den tot den 6den Mei aanstaande, in een der zalen van het voormalig Museum Van der Hoop, in het Oudemannenhuis, publiek tentoongesteld worden.

ROTTERDAM. Ter tijdelijke vervanging van den heer W. Brandsma Johzn., wien, wegens zijn zending als waterbouwkundig ingenieur voor het Gouvernement der Vereenigde Staten van Columbia, voor één jaar verlof werd verleend, is benoemd tot waarnemend opzichter van den polder Prins-Alexander de heer W. E. Cramer, civiel-ingenieur alhier, thans werkzaam bij den ingenieur Halbertsma.

UTRECHT. De Senaat van de Rijks-universiteit heeft in zijne vergadering van Donderdag 15 April, naar aanleiding van het 250-jarig bestaan der Hoogeschool, het *doctoraat honoris causa* aan eenige heeren toegekend, o. a. aan den architect P. J. H Cuypers in de wis- en natuurkunde.

GRONINGEN. Toen het Gemeentebestuur dezer dagen den Raad machtiging verzocht om eene partij behakte Belgische keien te koopen, gingen er stemmen op, die zich tegen dit voorstel verklaarden en op openbare aanbesteding aandrongen. Nu is het een feit, dat de laatste jaren steeds greskeien uit eene bepaalde groeve werden aangekocht en dat er reden bestond over de wijze van levering tevreden te zijn. Het ligt ook voor de hand, dat er voor goede sorteering en qualiteit meer zorg gedragen zal worden door den eigenaar der groeve, die alles in het werk zal stellen om ook voor 't vervolg met de levering begunstigd te worden, dan door den laagsten inschrijver bij eene openbare besteding, die zich in hoofdzaak tot taak stelt van de goedkoopste aanbieding gebruik te maken. Een amendement om Burgemeester en Wethouders te machtigen tot aankoop bij wijze van publieke aanbesteding" werd met 16 tegen 12 stemmen verworpen en de voordracht van Burgemeester en Wethouders evenzoo met 15 tegen 13 stemmen. De gelegenheid tot nadere bespreking dezer zaak zal zich wellicht spoedig voordoen.

MAASTRICHT. Er wordt gesproken over het plan om in dit of het volgende jaar eene tentoonstelling van schilderijen te houden, waartoe eenige kunstvrienden hunne medewerking hebben toegezegd.

— Aflevering 4 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese, te Utrecht) bevat:

Het natuurlijke gas in Amerika (met fig.). — Krakatau, door M. J. Verbeek, mijningenieur, uitgegeven op last van Z.Exc. den G.-G. van Ned.-Indie (met fig.). — De Sahara (met fig.).— De sterrenkunde bij de Javanen. Naar het Fransch van R. A. Sandick, ingenieur van den Waterstaat (met fig.). — Eenzijdig ontwikkelde planten (met fig.). — Een electrisch wektoestelletje (zak apparaat). — Een nieuwe machine om knoopen op karton te bevestigen (met fig.). — Noll's toestel om den secundairen diktegroei der stammen van Dicotyle planten aanschouwelijk voor een auditorium voor te stellen. — Uitwerking van electrische stroomen op de ontwikkeling van beetwortelen. — Het schilderen van glasbeelden voor het projectieapparaat (met fig.). — Het element van Pabst. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Antwoorden.

PRIJSVRAAG VOOR HET MONUMENT VAN H. P. VOGEL.

De motto's der 32 antwoorden, ingekomen op bovengenoemde prijsvraag zijn de volgende:

1 Souviens toi;
2 Sancta simplicitas;
3 Pallas Athene;
4 In Memoriam;
5 Ter Nagedachtenis;
6 Sua Sponte;
7 De kunst is lang, het leven kort;
8 Memember;
9 ? Architect;
10 Luctor;
11 A O;
12 Architect (in rand);
13 In Honorem;
14 Memento Mori;
15 Luttare per vincere;
16 Eik-en-duinen;
17 Souvenir;
18 Concours;
19 Laatste Hulde;
20 Simple;
21 R. I. P.;
22 Ter Vereering;
23 A. T. B. (monogram);
24 Hulde aan Vogel;
25 De kunst beweent haar meester;
26 Requiescat in pace;
27 Uit Achting;
28 R. I. P. (in rand);
29 In Memoriam (in rand);
30 H. P. V.;
31 Pax;
32 Een doodshoofd.

CORRESPONDENTIE.

Ter tegemoetkoming aan vele klachten over de late bezorging van het Weekblad, zal voor het vervolg zooveel mogelijk gezorgd worden, dat de verzending vroeger plaatsvindt.

ADVERTENTIEN.

Burgemeester en Wethouders van *ARNHEM* roepen op Sollicitanten naar be betrekking van

DIRECTEUR DER GEMEENTEWERKEN

aldaar, op eene jaarwedde van *f* 3000.

Adressen, franco en op zegel, aan den Burgemeester vóór 1 Mei 1886.

Aan hen, die zich persoonlijk bij Burgemeester en Wethouders wenschen aan te melden, zal daartoe de gelegenheid worden gegeven ten Gemeentehuize op Maandag 3 en Woensdag 5 Mei 1886, des namiddags tusschen 1 en 3 uur.

De instructie is tegen inzending van *f* 0.10 ter Gemeente-Secretarie verkrijgbaar.

Tentoonstelling.

DE VEREENIGING TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST te *GRONINGEN* heeft besloten in de maanden **Augustus** en **September** e. k. eene **TENTOONSTELLING** te houden van **BOUWMATERIALEN en aanverwante artikelen.**

Zij noodigt H.H. Fabrikanten, Leveranciers en Beoefenaars der aanverwante vakken uit zich te wenden tot den Secretaris der Regelings-Commissie, de Heer J. N. KRUIZINGA te *Groningen*, bij wien op *franco* aanvrage gratis **Programma's** te verkrijgen zijn.

VEILING VAN GRONDEN

TE

OUDE-STATENZIJL en te NIEUWESCHANS.

De ONTVANGER der REGISTRATIE en DOMEINEN te *WINSCHOTEN* zal, ten overstaan van den te *Nieuweschans* resideerenden Notaris GEERT WIRTJES, op **Vrijdag den 14 Mei 1886** des middags te 12 uur ten huize van den logementhouder H. A. WAGHO te *Nieuweschans* **verkoopen:**

a. **Een gedeelte van de voormalige tenaille of batterij met aanhoorige landerijen te Oude-Statenzijl, groot 3—67—10 hectaren, met het genot van den af te graven bovengrond van het overig deel der tenaille en, voor afbraak, het daarop staande voormalig wachthuis.**

b. **Twee perceelen grond nabij Oude-Statenzijl, de voormalige batteren nrs. 3 en 2 op den Aadijk.**

c. **Vijf perceelen grond gelegen in het dorp Nieuweschans ten westen van den verbreeden weg naar Winschoten en aan de nieuwe aardenbaan.**

De gronden zijn niet verpacht.

De grenscheidingen van de perceelen onder **a** en **c** genoemd zijn op het terrein door pikketten en kielspitten afgebakend.

Catalogus met kaart verkrijgbaar voor *f* 0.15 ten kantore der Registratie en Domeinen te *Winschoten*, waar inlichtingen worden gegeven.

De aanwijzing op het terrein zal gegeven worden op Donderdag den 13 Mei 1886: te *Nieuweschans* des voormiddags te 9 uur en te *Oude-Statenzijl* des voormiddags te 10½ uur.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 3 Mei 1886**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het **openbaar aanbesteden:**

a. **Het inrichten van de Openbare Lagere School der 1e klasse N°. 5, op het voormalig Leidsche kerkhof, tot een school voor 600 Kinderen;**

b. **Het verlagen en verbreeden van de bruggen N°. 20 over de Heerengracht aan de Leliegracht en N°. 21 over de Leliegracht aan de Heerengracht;**

c. **De levering van ruim 33 ton balkijzer voor de bruggen N°. 20 over de Heerengracht aan de Leliegracht en N°. 21 over de Leliegracht aan de Heerengracht;**

d. **Het verrichten van baggerwerken in grachten, slooten en balkhavens binnen de gemeente Amsterdam, gedurende het jaar 1886.**

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.80 voor de sub *a* (met een teekening), *f* 0.80 voor de sub *b* (met een teekening), *f* 0.70 voor de sub *c* en *f* 0.20 voor de sub *d* genoemde.

Inlichtingen worden gegeven ten Kantore van den Stads-Architect op het Raadhuis; voor de sub *a*, kamer n°. 101 en voor de sub *b* en *c* kamer n°. 96 en 102, en voor de sub *d* genoemde op het Bureau der Stads-Reiniging op den O. Z. Voorburgwal 209, des ochtends van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.
Amsterdam, 21 April 1886.

Openbare Verkooping
van het Landgoed
„KLARENBEEK."

Ten overstaan van den Notaris VAN ECK te *Arnhem*, zal op **Maandag den 10 Mei 1886** des voormiddags ten 11 ure, in het Koffijhuis »DE HARMONIE" te *Arnhem*, bij inzet en voorties dagen later op **Maandag den 24 Mei** terzelfder uur en plaats, bij toeslag in het openbaar

worden verkocht:

Het algemeen bekende en zeer gunstig gelegen prachtige **Landgoed „KLARENBEEK",**

doorsneden door kronkelende Beken, met Vijvers, Watervallen en Fonteinen, benevens het daarvan gemeende **Buitengoed**

„BEKENKAMP",

bestaande uit HEERENHUIZEN, KOETSHUIS en PAARDENSTALLING, JAGERSHUIS, PORTIERSWONINGEN, TUINMANSWONING, BOERDERIJEN, ARBEIDERSWONINGEN, HOSSCHEN, HOUWEN WEILAND, te zamen groot ongeveer **132** Bunders **83** vierk. Roeden **56** vierk. Ellen, gelegen in de gemeente *Arnhem* op ongeveer 20 minuten van de kom dier gemeente, aan den straatweg naar *Velp*, ten zuiden van de Landgoederen **Angerenstein** en **Rennen Enk** en zich uitstrekkende tot den Hommelschen weg en den straatweg naar *Apeldoorn*.

Voormelde Goederen zullen worden geveild in zoodanige perceelen en massa's als omschreven zijn in Bookjes met Kaarten, na 6 April 1886 voor **25 Cent** te bekomen bij T. E. SLOT & ZOON, Boekdrukkers te *Arnhem*.

De **Opgaande Boomen**, met uitzondering van die behoorende tot het Park, zullen op Maandag 17 Mei 1886 des voormiddags ten 11 uur in voormeld Koffijhuis afzonderlijk **worden verkocht**, behoudens het recht van aanslag door de Koopers van den Ondergroud, tegen betaling eener premie van vijf ten honderd aan de Koopers der Boomen.

De Goederen zijn te bezichtigen elken Dingsdag, Woensdag en Donderdag vóór den verkoop van des voormiddags 11 tot 4 ure. Aanwijzing wordt gedaan, voor zooveel de Heerenhuizen betreft door den Koetsier op Klarenbeek en overigens door J. VRUGGINK op Monnikhuizen en H. VRUGGINK op Jacobie-berg aldaar.

Aanvaarding 1 Junij aanstaande, betaling 1 September daaraanvolgende, lasten vanaf 1 Januarij 1886.

Nadere inlichtingen omtrent de voorwaarden van verkoop zijn te bekomen ten kantore van voornoemden Notaris

HERBESTEDING

te *ZETTEN* van een **DUBBEL HEERENHUIS** en eene **KOSTSCHOOL**. Bestek enz. liggen van heden ter inzage bij den Heer COCHIUS aldaar. Inschrijvingsbiljetten in te leveren vóór Donderdag 29 April 's morgens ten tien ure bij den Director van het Gymnasium.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek
SINZIG a/Rijn.

Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zooals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.

Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland

Firma **MARTIN & C°., Amsterdam.**

Openbare Aanbesteding.

DE FINANTIEELE MAATSCHAPPIJ voor NIJVERHEIDS-ONDERNEMINGEN te *AMSTERDAM*, is voornemens in het openbaar te **besteden:**

Het maken van de Prise d'eau, den Watertoren, het Ketelhuis, de Beambten-woning en verdere tot het Pompstation behoorende werken, een en ander ten dienste der Delftsche Duinwaterleiding.

Bestek en teekeningen zijn op franco aanvrage verkrijgbaar aan het Technisch Bureau, Sumatrastraat 2, te *'s Gravenhage*, tegen betaling van *f* 4,—.

Aanwijzing: **Dinsdag 27 April e. k.,** des vóórmiddags ten 11 ure, op het terrein aan den Straatweg tusschen *Houster* en *Loosduinen*, nabij de Tol.

Opening der biljetten op **Zaterdag, 1 Mei e. k.,** des voormiddags 11 uur, in het Café KRASNAPOLSKY, te *Amsterdam*.

Inlichtingen te bekomen bij den Ingenieur-Architect N. BIEZEVELD Hz. te *'s Gravenhage*.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BAZALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Bazalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en bazaltkeien.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos gelevered

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
ZEER-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

DE PORTLAND-CEMENT-FABRIEK
van DYCKERHOFF & SÖHNE,
te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn,

levert haar beproefd en voortreffelijk fabrikaat, snel- of langzaam bindend, onder garantie van de grootste bindkracht, gelijkmatigheid en absolute deugdelijkheid.
Productie jaarlijks 400,000 vaten.
Vertegenwoordiger en Magazijnhouder voor *Arnhem, Zutfen, Doesburg* en omstreken,
LAMB. HASSELBACH JR.
te *ARNHEM*.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN**
voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

JAN VAN DER POT, Vischsteeg N°. 7, Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Kunstgraniet systeem Petitjean. Polychrom- of Frescocement.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Mouwvloeren. Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Dzn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.

PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:

VILLEROY & BOCH,

BOCH FRÈRES,

MINTON HOLLINS & Cie.

Trottoir-IJzersteen en **Cementtegels.**

Groote voorraden.

THEOD. FERD. BIERHORST, Haarlem, Fabrikant van Marmer-Mozaïk, Granito en Asphalt-Vloeren, levert als eenig Representant der Deutschen Asphalt Actien-Gesellschaft der Limmer en Vorwohler groeven:

Ondoordringbare waterdichte **ASPHALTVLOEREN** voor Trottoirs, **SKATING-RINKS, Kolf- en Kegelbanen** Magazijnen, Gangen, Kelders, enz.

Houtasphaltvloeren, **voor Bruggen,** zeer geschikt om oude bruggen opnieuw te dekken en te versterken.

HOUT-ASPHALTBALKEN voor **zolderconstructie.** Houtcementdaken volgens **het beste systeem.**

Vloeren, Balken en **Daken** worden kant en klaar gelegd en geleverd.

Zie beschrijving van **Houtasphaltvloeren** in het N°. 8 van *De Opmerker* van 23 Februari 1884.

Asphalt en zijne toepassing als bouwmateriaal in het N°. 6 van 7 Februari 1885.

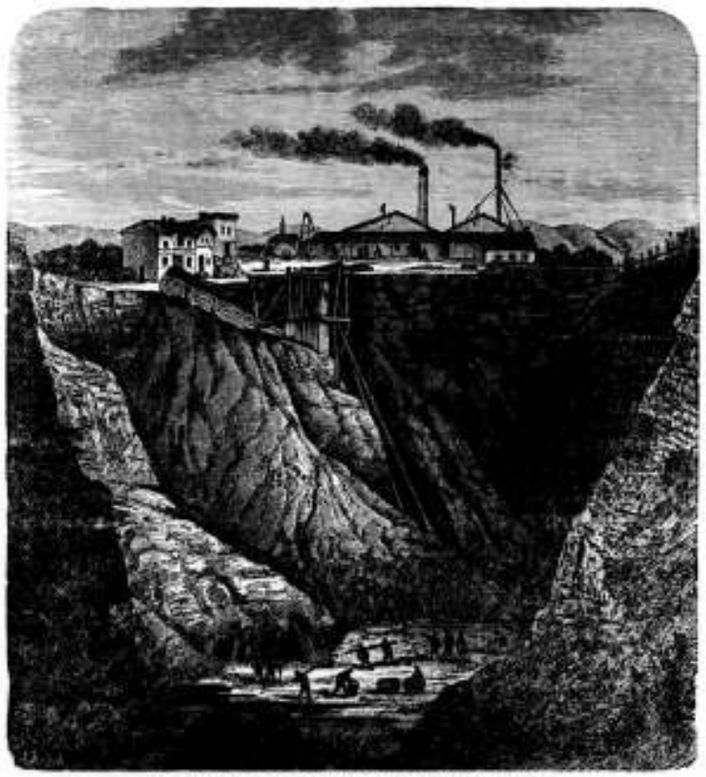

ASPHALTGROEVEN TE LIMMER.

Italiaansche **MARMER-Mozaïkvloeren,** welke door mij in ons land ingevoerd zijn, worden in alle mogelijke kleuren gemaakt. Zij zijn vooral aan te bevelen voor: VERANDA'S, **Entrées, VESTIBULES,** KEUKENS, MAGAZIJNEN, **Gangen, enz.**

Om deze vloeren te vervaardigen, heb **ik zelf bekwame Italiaansche werklieden** geëngageerd en kan tot concurreerende prijzen leveren, tevens ook:

CEMENTBETON EN CEMENTVLOEREN.

GRANITO voor **Wandbekleedingen, Glasmozaïek** EN STUK- EN **KUNSTMARMER.**

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al* of *niet* tropische producten; Rollende en Expansieve Stoomovenkappen,

GEBOUWEN in **Scherpboek** of naar **andere** bouwwijzen, geheel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**

VAN DER LINDEN & Co., te Dordrecht,

Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer,** voor **zijbekleeding** en **dakbedekking psaklaar.**

Galvaniseering op Loon.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

OPRUIMING der ROTSEN van HELL GATE, NEW-YORK (Vereenigde Staten.)

Fig 1 Kaart der uitmonding van de Hudson

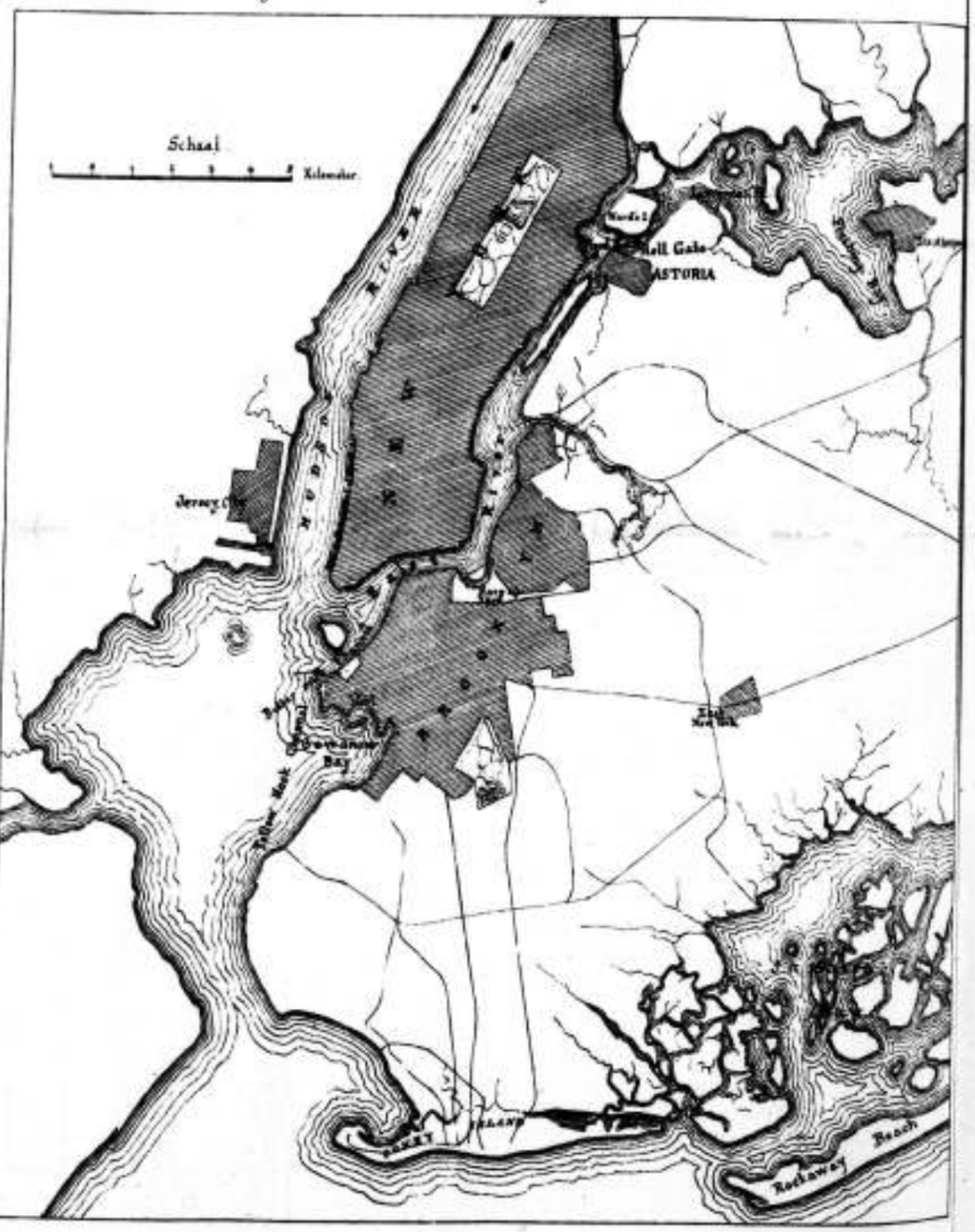

Fig 2 Verticale doorsnede.

Fig 3 Hell Gate in 1845.

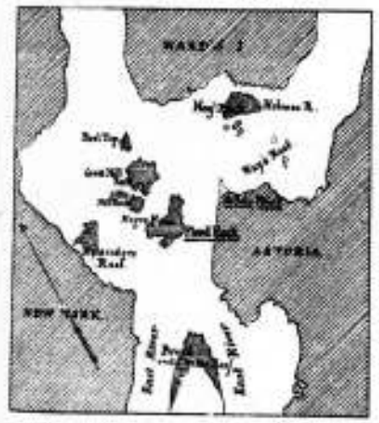

Fig 4 Ondermijning van Flood Rock

Fig 5

Fig 6

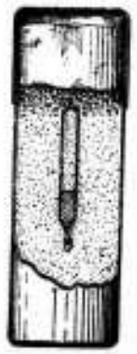

Fig 7

Fig 8

Fig 9

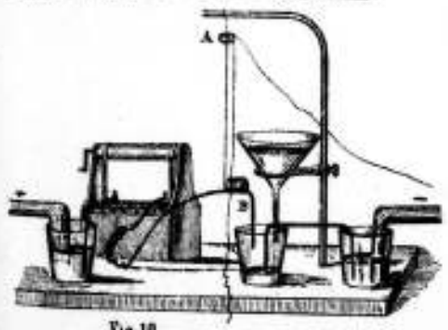

Fig 10

Fig 11

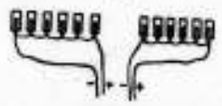

Photolith. v. G. J. Thieme, Arnhem.

De Opmerker
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jcz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën:
Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 2d 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 2d 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als gewoon lid is aangenomen de heer H. Crouwel Jr.

2°. De inzending van de werken van Nederlandsche architecten op de Jubileums-Kunsttentoonstelling, te Berlijn, zal van 2 tot en met 6 Mei, van des morgens 10 tot des namiddags 5 uren, ter bezichtiging gesteld worden in een der zalen van het voormalig Museum Van der Hoop, Oudemannenhuis, ingaang door den tuin.

3°. In het begin der volgende maand zal door den Penningmeester worden gedisponeerd over de contributie van 1886, welke nog niet voldaan is of waarvan de kwitantiën bij de eerste aanbieding zijn teruggezonden.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.)

OPRUIMING VAN DE ROTSEN IN HELL-GATE.

(*Met eene plaat.*)

In *De Opmerker* van 14 November ll. werd reeds een korte beschouwing gegeven van de uitvoering der in het hoofd dezes genoemde werken.

Om de belangrijkheid van het onderwerp zullen wij thans dat overzicht een weinig aanvullen en ophelderen door eenige schetsen. Ter wille van een geregeld verhaal, zal het echter noodig zijn hier en daar in herhaling te treden van reeds in bovenaangehaald overzicht genoemde bijzonderheden. Wij zullen aan de hand der officiëele rapporten nagaan, op welke wijze de werken in Hell-Gate zijn uitgevoerd.

De kaart (fig. 1) toont de ligging van Hell-Gate tusschen het nauw van Long Island ten Noordoosten en de East-River ten Zuidwesten.

De verbetering van *Hell-Gate* is sedert 1848 ter hand genomen. Men bepaalde zich gedurende de eerste jaren ertoe, de oppervlakte der rotsen door middel van gewoon buskruit te laten springen, daar men in dien tijd de meer krachtige ontploffingsmiddelen nog niet kende. Daardoor verkreeg men alzoo eene verlaging van enkele onderzeesche rotsen, waardoor de scheepvaart een weinig vergemakkelijkt werd.

Vóór 1852 werden gebruikt voor *Pot-Rock* 284 ladingen bevattende 15527 K.G. buskruit en voor de *Frying Pan-Rock* en de *Way's Reef* 12631 K.G. in 240 ladingen.

In 1867 echter werd de wijze van uitvoering, welke thans nog wordt gevolgd, voorgesteld door Generaal Newton, die daartoe van het Gouvernement eene opdracht had ontvangen. Zijn project bedoelde het verkrijgen van eene vrije diepte, bij gemiddelden waterstand, van 7.92 M. boven al de rotsen welke de scheepvaart in *Hell-Gate* en de *East-River* belemmeren.

In 1869 plaatste het Congres voor de eerste maal eene som op de begrooting voor de uitvoering dezer werken.

De sommen, achtereenvolgens voor deze werken toegestaan, geven van 1868 tot 1884 een totaalcijfer aan van 3,536,516 dollars, zijnde ongeveer 9,000,000 gulden.

In 1868 werkte men aan de *Diamond Reef* door zich te bedienen van een vaartuig, voorzien van een schacht van 9.76 M. in diameter, waarin 21 stoomboren werkten.

De daardoor gemaakte gaten werden geladen met nitro-glycerine en men liet deze ladingen gelijktijdig springen door middel van eene electrische batterij.

In 1871 werd op dezelfde wijze voortgegaan op de *Counties Reef*, welke in 1873 geheel was opgeruimd. In 1872 bediende men zich van dezelfde gereedschappen op de *Frying Pan Reef*, waar men een groot aantal ladingen deed springen.

In Augustus 1869 begonnen de werken aan *Hallet's point*. Men maakte op den oever een damwand in den vorm van een onregelmatigen vijfhoek, waarvan de grootste breedte 41.70 M. bedroeg, en men opende daarin een schacht, diep 32 M. en 29 M. in diameter.

In Juni 1870 was men genoodzaakt, door gebrek aan beschikbare geldmiddelen, het boren van de schacht te schorsen. Op dezen datum was uitgehaald eene hoeveelheid van 370 M^3 tegen den prijs van $\pm$ *f* 20 per M^3. Kort daarop werd het werk hervat en de schacht geboord tot eene diepte van 10.07 M. beneden den gemiddelden laagsten stand der zee.

Tien uiteenloopende galerijen werden daarop gemaakt tot lengten, verschillende van 15.50 M. tot 38.43 M. Toen deze voldoende gevorderd waren, maakte men concentrische galerijen. Het boren der mijngaten ge-

schiedde geheel uit de hand; in 1871 paste men het boren met stoom toe.

In November 1873 werden de werken opnieuw wegens geldgebrek geschorst.

Bij het einde van het begrootingsjaar, den 30ste Juni 1874, had men slechts gedurende 4½ maand gewerkt; men had 273 M. galerij geopend en 3553 M³ rots weggevoerd

Sedert 1874 werd het werk met meer regelmaat voortgezet. Men volgde toen bij de helling der galerijen het profiel van de rivier, zoodanig dat tusschen den bodem der rivier en de galerij eene dikte van 2 tot 4.50 M. rots bleef zitten.

De ontwikkelde lengte der straalsgewijze en rondgaande tunnels, welke de eerste kruisen, beliep 2265 M.; de hoeveelheid rots, door de voorbereidende werkzaamheden weggenomen, bedroeg 36285 M³ en het kubiek, overgelaten aan pijlers en aan het gewelf, is geschat op 48268 M³.

De gemiddelde voortgang gedurende 12 maanden met 6 boren *Burleigh* is geweest 72.15 M. per toestel en per maand. De diamantboor is hierbij ook gedeeltelijk toegepast, maar bij het gewoon boorwerk waren de hardheid en de veranderlijke helling der rotslagen niet gunstig voor dit gebruik, vooral dáár, waar men aderen ontmoette van zwarte kwarts.

De boring met de machine *Burleigh* kostte met inbegrip van herstellingskosten ± *f* 3 per M, de boring uit de hand ± *f* 8 per M.

Om de gelijktijdige ontploffing van al de mijngaten te verkrijgen, werden de stroomgeleiders verbonden met een opgehangen dwarsstaaf, waardoor de electrische stroom gesloten werd.

Wanneer men deze staaf liet neervallen, dompelden de bronzen punten, waaraan de draden bevestigd waren, in bekers gevuld met kwikzilver, waarin een serie draden van de patronen uitkwam.

Het doen neervallen van de staaf geschiedde door de draden, waaraan zij was opgehangen, electrisch te doen ontbranden.

Zondag 24 September 1876, 's namiddags te 2 uren 50 min. werd de knop, waardoor de stroom gesloten werd, bewogen door het dochtertje van generaal Newton, en de mijn werd onmiddellijk ontstoken.

De hoeveelheid ontploffingsmiddelen, voor deze mijn gebruikt, waren de volgende:

Randrock (*)	—	4138 K.G.
Vulkaan-poeder (†)	—	5374 „
Dynamiet	—	13119 „
Totaal		22631 K.G.

zijnde per M³. rots 496 K.G.

De totale kosten hebben bedragen ruim 3 millioen gulden.

De monstermijn van *Hallet's Point* is het eerste werk van dezen aard geweest, en het verkregen succes was eene groote eer voor generaal Newton en zijne medewerkers.

Nadat op de bovenbeschreven wijze Hallet's Point was opgeruimd, begon men onmiddellijk met *Flood Rock* of *Middle Reef* die men op den 10den October 1885 deed springen.

Deze monstermijn, voorzien van bijna 136,000 K.G. van een der krachtigste onplofbare stoffen, vervat in 13286 mijngaten, is ontstoken door electriciteit en de rots, gedurende een werktijd van 9 jaren ondermijnd, werd in blokken van verschillende grootte verbrijzeld, welke volgens de berekening klein genoeg moesten zijn om door baggering te worden verwijderd.

Het schouwspel moet grootsch geweest zijn. Het water werd over eene oppervlakte van ongeveer 4 hektaren als één gelijkvormige massa opgeheven en vertoonde zich als één witten muur van 360 M. lengte. Op enkele punten, waar de rots slecht en slechts door weinig water gedekt was, werden brokken opgeworpen tot eene hoogte van 60 M., terwijl de hoogte van den vloeibaren muur 30 M. niet te boven ging.

Het geluid en de schok waren, zelfs op een afstand van 300 M., niet sterk, ofschoon de trillingen zijn gevoeld op verscheidene kilometers in het rond en door instrumenten zijn waargenomen op nog grootere afstanden.

Voor de slechting van *Flood Rock* is de voornaamste put gegraven tot eene diepte van 19.52 M. beneden den gemiddelden waterstand der lage zee en van af deze groote uitgraving opende men galerijen, evenwijdig aan den stroom, en andere, loodrecht daarop; van de eerste waren er 24, van de tweede 46. De grootste lengte in de richting van de rivier was 366 M. en de breedte 190.62 M. Het verwulfsel van deze mijn, waarvan de oppervlakte een weinig meer bedraagt dan 3.64 hekt., had eene gemiddelde dikte van 4.57 M. en rustte op 467 enorme pijlers. De ontwikkelde lengte der galerijen bedroeg 6609 M.

In dit verwulfsel en aan het boveneinde der pijlers zijn geboord 13286 mijngaten van 50 en 75 m.M. diam. en gemiddeld diep 2.75 M.; anders gezegd, de rots was met gaten doorboord ter ontw. lengte van meer dan 35 K.M.

Men mocht hopen, dat de ondervinding, opgedaan bij de belangrijke onderneming *Hallet's Point*, aanleiding zou geweest zijn om de kosten der slechting van *Flood Rock* te verminderen, en men ondervindt een zekere teleurstelling wanneer men tusschen deze werken vergelijkingen maakt.

Men bemerkt uit die vergelijkingen, dat al de kosten der slechting van *Flood Rock* de daarmede overeenkomende kosten van *Hallet's Point* hebben overschreden en men acht, dat de verspreiding van de rots te *Flood Rock* minder volkomen is geweest.

Het totaal gebruik van ontploffingsmiddelen, van 1875 tot 1883, heeft gemiddeld bedragen 1.350 K.G. per M³ weggehaalde rots, terwijl voor *Hallet's Point* slechts 0.58 K.G. noodig is geweest.

Het meerder gebruik van ontploffingsmiddelen per M³ schijnt veroorzaakt te zijn door eene minder oordeelkundige plaatsing der mijngaten, waaraan men eene te groote lading zou gegeven hebben; want de groote kracht en de gelijkvormigheid van kwaliteit van het *Rackarock* (†) zijn genoeg bewezen door de proeven, genomen door generaal Abbot.

De heer Divine, van de Compagnie van het Randrock, de gepatenteerde uitvinder van het rackarock, gebruikt aan de monstermijn van *Flood Rock*, deelt mede, dat al het poeder en de patronen door zijne Compagnie geleverd zijn.

Alvorens de mijngaten van eenige lading te voorzien, zijn proeven genomen door generaal Abbot, volgens de methode van *Willet's Point.*

Deze methode bestond daarin 1.36 K.G. rackarock te plaatsen in een blikken bus, hermetisch gesloten en bevestigd in het midden van een zeer solieden en zeer zwaren ijzeren ring van 1.52 M. binnenwerks. De bus verbonden met een electrischen ontlader. Op zes punten op den omtrek van den ring waren cilindrische gaten geboord, waarin stalen zuigers vrij konden bewegen onder de werking van de ontploffing. Achter elk der zuigers, in de gaten, waren geplaatst looden cilinders, ongeveer 25 m.M. lang en ter dikte van een potlood. Alles aldus gereed zijnde, werd het geheele toestel in het water gedompeld.

De ontploffing drukte de zuigers tegen de looden potlooden en maakte ze korter. De juiste maat van de lengte dezer potlooden voor en na de proef, toonde aan de drukking per eenheid van oppervlakte door de ontploffing, zooals zij wordt uitgeoefend op een afstand van ongeveer 0.61 M.

Er zijn meer dan 75 van deze proeven genomen. Generaal Abbot heeft al deze proeven gedaan, de lengten der looden stiften vóór en na de ontploffing gemeten en de daarmede overeenkomende drukking berekend.

De gebruikte patronen waren 61 cM. lang en 63 m.M. in diam. (fig. 5). Zij waren geladen met rackarock, een mengsel van chloorzure potasch en van nitrobenzine, dat men op het oogenblik van gebruik op een naburig eilandje prepareerde.

Bij een der uiteinden van de patroon was in de massa eene andere patroon aangebracht. Deze patroon, voorgesteld in fig. 6, bestaat uit een koperen buis met dynamiet gevuld en een slaghoedje bevattende. Dit slaghoedje is een kleine holle koperen pijp, geladen met kwikzilver en waarvan het open eind dichtgesoldeerd is. De patroon werd vervolgens gesloten door een kurk gedoopt in pik en bedekt met een holle koperen muts.

De laatste patroon van elk mijngat, welke een vijftiental centimeters buiten het vlak van de rots uitstak, was van dynamiet N°. 1 (fig. 7), lang 457 m.M. en 57 m.M. in diameter. In het eind, dat buiten de rots uitstak, bevond zich een slaghoedje gelijk aan dat, hetwelk beschreven is.

De ontploffing der patronen met slaghoedjes werd voortgebracht door den stoot, die door het springen der dynamietpatronen veroorzaakt werd.

Figuur 8 toont de ontploffer of ontlader. Deze was een cilinder van geel koper, lang 229 m.M. en 44 m.M. diameter, gevuld met dynamiet. Binnenin was een electrisch slaghoedje, waarvan het detail is voorgesteld in fig. 9.

Figuur 10 toont deze ontploffer, voorzien met 2 dynamietpatronen, die bevestigd zijn op een staaf van 76 m.M. bij 127 m.M.; 25 van deze ontploffers waren met elkander door een electrischen stroom verbonden en er bevonden zich 24 dergelijke groepen in de mijn.

Aldus had men te *Flood Rock* zeshonderd ontploffers; in de mijn van *Hallet's Point* waren er 5000 geplaatst.

Figuur 12 toont het electrisch toestel, dat gediend heeft tot het ontsteken van de 24 groepen van 25 ontploffers. De draden + der 24 groepen waren gedompeld in het kwikzilver van een beker en de draden — in het kwikzilver van een tweeden beker. Men begrijpt, dat indien de twee bekers met kwikzilver in electrische gemeenschap zijn gebracht, de stroom door al de ontpoffers zal gaan.

Uitgaande van den beker + bevindt zich een geleider, die naar eene electrische batterij gaat, en uitgaande van den beker — mondt een andere draad in den midden-beker, waarin slechts weinig kwikzilver is. De draad B gaat uit van de andere pool van de batterij en wordt opgehouden boven het kwikzilver van den middelsten beker. Het is duidelijk, dat zoodra de draad B in het kwikzilver doordringt, de stroom werkt en de mijn zal afgaan.

In A is een patroon bevestigd aan de geleiding, welke den draad B draagt. Deze patroon kan van den oever electrisch ontstoken worden met behulp van eene bijzondere batterij.

Men zal bemerken, dat de draad B *een weinig* in den beker hangt. Dit is gedaan, opdat de stroom der 24 ontploffers kan werken, zelfs indien het laadkruit niet afging of den draad, die draad B vasthoudt, niet verbrijzelde.

Een trechter vol kwikzilver loopt langzamerhand ledig in den beker en alles is zoodanig geregeld, dat de hoogte daarvan den draad B bereikt in een berekenden tijd, die lang genoeg is om aan de personen belast met de laatste preparatieven, gelegenheid te geven de kust te bereiken en zich in veiligheid te stellen.

De ontwikkelde lengte der mijngaten geboord per dag van 8 uren en per boor is gemiddeld geweest in 1882: 8.278 M. voor de gaten van 50 m.M. en 4.063 M. voor de gaten van 75 m.M.; in 1883 zijn deze lengten respectievelijk 7.009 en 5.944 M., terwijl men bij *Hallet's Point*, zooals we gezegd hebben, het gemiddeld getal van 9.150 M. bereikte met de oude boor van *Burleigh*. Te *Flood Rock* heeft men zich bediend van de boor *Rand*, die in de hardste rotsen en bij verschillende mijnwerken zulke uitstekende resultaten geeft.

Het is zeker, dat men bij de slechtingswerken van *Flood Rock* enorme moeilijkheden heeft ontmoet, eensdeels ontstaande door het indringen van een belangrijke hoeveelheid water op verschillende punten en anderdeels door de natuur van de rots, die gevormd is uit gneiss met aderen van kwarts; maar de cijfers schijnen een zeker gebrek aan oordeel of aan ondervinding in de combinatie en de uitvoering van zulk een werk aan te toonen.

De gelijktijdige ontploffing van de monstermijn is geheel geslaagd, doch het is meer dan waarschijnlijk, dat de rots niet zoo volkomen verbrijzeld is als te Hallet's Point, terwijl de opgedane ondervinding had aangetoond hoe wenschelijk eene nog diepere opruiming was.

De 467 pijlers van *Flood Rock* zijn gelaten op 4.57 bij 4.57 M., afmetingen grooter dan te Hallet's Point; de galerijen hadden slechts eene breedte van 3.05 M., terwijl ze bij Hallet's Point breeder waren; men heeft een bedekking gelaten van 4.57 tot 6.10 M. dikte en niet, zooals vroeger, van 1.83 tot 4.57 M.

De onvoldoende verdeeling van de rots is door bevoegde mannen voorzien, en de inschrijvingen, die ontvangen zijn voor het opruimen van 30,000 ton overblijfselen der ontploffing zullen zonder twijfel als de volle bevestiging van deze veronderstelling beschouwd mogen worden.

De ingekomen aanbiedingen bij de aanbesteding van 21 October 1885 zijn:

De Amerikaansche baggermaatschappij te Philadelphia fl. 26.44 de M³.

Maatschappij der slechtingen van de haven te New-York fl. 23.60 per M³.

P. Sandford Ross te Jersey fl 23.59.

Baggermaatschappij Morrin en Cummings fl 22.91.

Atlantische baggermaatschappij fl 21.62.

De aanbiedingen voor de opruiming der eerste 24,000 ton van Hallet's Point, varieerden van *f* 15.50 tot *f* 20.23 de M³., waarbij in aanmerking moet worden genomen, dat de prijs voor het gewone baggerwerk ongeveer 30 % lager is dan 9 jaren geleden.

De kubieke hoeveelheid rots der pijlers en van het verwulfsel der mijn van Flood Rock is geschat op 229,354 M³ en de begrooting buiten op het bestek van de opruiming vermeldt slechts *f* 1,554,750 of *f* 6.78 per M³.

Het is waarschijnlijk dat deze raming aanmerkelijk zal worden overschreden.

E. Damen.

(*) Randrock is de naam, waaronder in Amerika het lithofracteur bekend is, zijnde een mengsel van houtskool, hars, plantenvezels, zwavel, salpeter met ongeveer 30% nitro-glycerine.

(†) Vulkaan-poeder is een mengsel van salpeter, zeegras, zwavel en houtskool met ongeveer 30% nitro-glycerine.

(†) Het geheimzinnige ontploffingsmiddel.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 28 April 1886.

Na opening der vergadering en lezing der notulen wordt de heer Crouwels als lid geballoteerd en aangenomen.

Voorts wordt medegedeeld, dat de voorstellen tot wetswijziging in een buitengewone vergadering behandeld zullen worden, daar de besprekingen te veel tijd in beslag zullen nemen.

De spreker van den avond, de heer A. W. Weissman, verkrijgt nu het woord, en behandelt in een improvisatie de beoordeelingen van nieuwe bouwwerken, zooals die in de dagbladen plaatsvinden. Hij wijst erop, hoe verkeerd het is, dat, waar de critiek van andere kunstvoortbrengselen, muziekuitvoeringen, schilderijen-tentoonstellingen, enz. steeds door min of meer bevoegden geschiedt, de beoordeeling van bouwwerken overgelaten wordt aan de eerste de beste pen, op een redactiebureau toevallig beschikbaar.

Het publiek, dat toch al weinig inzicht in de bouwkunst heeft, wordt zoodoende geheel en al op een dwaalspoor geleid. Met eenige voorbeelden wordt toegelicht en erop gewezen, hoe zelfs van de minst geslaagde bouwwerken toch altijd nog zooveel goeds gezegd wordt, dat het den vakmannen een ergernis is. Van anti-critiek verwacht spreker weinig heil, doch hij hoopt, dat ieder zijner hoorders in eigen kring zal trachten, gezonde denkbeelden omtrent het al of niet schoone in de architectuur te verspreiden, opdat weldra ook de pers ga inzien, dat de bouwkunst eene ernstige beoordeeling wel waard is. Te meer is dit het geval, dat, terwijl ieder ander kunstvoortbrengsel, dat de toets der critiek niet doorstaan kon, spoedig verdwijnt, een minder geslaagd bouwwerk jaren lang ergernis blijft geven. Worden nu minder geslaagde bouwwerken nog geprezen, dan is dit een aansporing te meer voor het publiek, om bij vervaardigers van dergelijke producten ter markt te gaan.

Nu ontstaat eenige discussie, doch ten slotte blijkt, dat de aanwezigen zich met het gesprokene wel konden vereenigen.

Eene fraaie kunstbeschouwing van *„Studienblätter für Decorations-Malerei"*, door den heer J. Ingenohl, besloot op waardige wijze den avond.

(A. et A.) TENTOONSTELLINGEN TE AMSTERDAM.

In het Rijks-museum is thans door het Bestuur der Normaalschool voor Teekenonderwijzers eene tentoonstelling georganiseerd van de teekeningen en hulpmiddelen bij het onderwijs, die aan de Fransche Regeering gezonden zullen worden.

Wij bezichtigden deze tentoonstelling met genoegen, en merkten op, dat het onderwijs aan de Normaalschool zeer voldoende resultaten geeft.

Goede pleisterstudiën, zoo in krijt als in grisaille geschilderd, wisselden af met vlak-ornementen of polychrome teekeningen. Vooral van het teekenen van voorwerpen uit het dagelijksch leven schijnt veel werk gemaakt te worden, wat zeker te prijzen is. Bijzonder voldeden ons eenige bloemstudiën, die van veel talent blijk gaven, en de wijze, waarop de plantendeelen als ornement gebruikt waren, verdient allen lof.

Bij de bouwkundige teekeningen, zeker voor de lezers van dit blad de meest belangwekkende, vonden wij sommige niet onverdienstelijke; wel misten wij nog die vrijheid en zekerheid van hand, die eerst na jarenlange oefening verkregen kan worden, doch zoowel onder de gewasschen, als in O.-I. inkt gearceerde teekeningen was veel, dat der bezichtiging waard bleek. Zeer trok ons aan het groote detail van den gevel van het gebouw der Maatschappij voor den Werkenden Stand, een ontwerp van den leeraar Beirer, dat door een der leerlingen als forsche penteekening zeer gelukkig was weergegeven.

Indien wij omtrent de bouwkundige teekeningen ons een opmerking veroorloven, is het deze, dat de voorbeelden al te veel in de middeleeuwen gekozen worden; het komt ons voor, dat het voor de leerlingen nuttiger zou zijn, indien men hen onze schoone Nederlandsche Renaissance bij voorkeur bestudeeren liet.

Het speet ons, dat de benauwde atmosfeer in de tentoonstellingszaal, die volstrekt geen ventilatie scheen te bezitten, ons noodzaakte eerder te vertrekken dan wij wel gewenscht zouden hebben. Wij begaven ons toen naar de Teekenschool voor Kunstambachten in de Jacob-van-Campenstraat, die het werk harer leerlingen eveneens tentoongesteld had.

Na het schoone werk der leerlingen van de Normaalschool gezien te hebben, moest deze tentoonstelling natuurlijk afvallen. De leerlingen toch der Teekenschool voor Kunstambachten zijn allen practische werklieden, die slechts hunne avonduren aan het maken van teekenstudiën kunnen besteden. Dat zij met lust en ijver en onder goede leiding werkzaam zijn, bewees echter menige teekening, en ongetwijfeld zal deze school veel nut stichten, daar zij niet slechts voor aankomende jongelingen maar ook voor volwassenen haar deuren openzet.

Wij zagen goede decoratieve studiën, teekeningen voor meubels, vlakornementen, en eenige stillevens en schilderstudiën naar pleister, die van talent blijk gaven.

Wij hopen, dat de belangstelling in deze nuttige inrichting niet verflauwen moge.

(A. et A.) DE INZENDING DER NEDERLANDSCHE ARCHITECTEN TE BERLIJN.

De Commissie, bestaande uit de heeren I. Gosschalk, J. A. Schuurman en Jan Springer, aan welke de regeling van de inzending der Nederlandsche architecten te Berlijn, waar dit jaar een internationale Kunsttentoonstelling (1) gehouden wordt, is opgedragen, is thans met haar arbeid gereed gekomen.

In een der zalen van het voormalig Museum Van der Hoop, in het Oudemannenhuis, wordt thans aan belangstellenden de gelegenheid geboden, het ingezondene te bezichtigen. De photographieën en teekeningen zijn gevat in eikenhouten kaders, tusschen een eenvoudige, doch sierlijke betimmering geplaatst, en door groen peluche van elkander gescheiden.

Blijkens de opgave, ons door de Commissie verstrekt, is het navolgende ingezonden.

G. van Arkel, Amsterdam. Winkelhuis met woningen voor twee familiën te Amsterdam; Winkelhuis te Amsterdam; Buffet in een café-restaurant; Villa nabij Amsterdam.

A. C. Bleys, Amsterdam. Winkelhuis te Amsterdam; Katholieke kerk te Gouda; Verbouwing van het Bagijnenhof te Amsterdam.

A. C. Boerma, Amsterdam. Groep woonhuizen te Amsterdam.

E. v. d. Bossche, Amsternam. Fries voor het gebouw der Melkinrichting te Amsterdam; Fries van het Administratiegebouw der Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij te Amsterdam.

Ed. G. H. Cuypers, Amsterdam. Gebouw der Melkinrichting te Amsterdam; Woonhuizen te Amsterdam.

Jos. Th. J. Cuypers, Amsterdam. Woonhuizen te Amsterdam.

P. J. H. Cuypers, Amsterdam. Katholieke kerk H. Barbara te Breda; Katholieke kerk H. Catharina te Eindhoven; Katholieke kerk H. Hart van Jezus te Amsterdam; Restauratie O. L. V. Munsterkerk te Roermond.

E. Damen en A. C. Boerma, Amsterdam. Slachthuis en Veemarkt te Amsterdam.

(1) Zie *De Opmerker* van 27 Februari 1886.

A. v. Delden, Amsterdam. Villa te Nunspeet; Villa te Vucht; Villa te Bussum; Monumentale fontein; Fragment van een ontwerp voor een parlementsgebouw; Militair gedenkteeken.

Henri Evers, Amsterdam. Villa te Apeldoorn; Villa te Ellekom; Monumentale fontein te Groningen.

A. R. Freem, Arnhem. Villa te Velp; Winkelhuis te Arnhem.

J. F. L. 't Frowein, 's Hage. Beursproject; Stationsgebouw.

A. L. Van Gendt, Amsterdam. Rijschool met stallen te Amsterdam; Concertgebouw te Amsterdam.

J. Gosschalk, Amsterdam. Gevel der Ingenieurswoning van de nieuwe Gasfabriek te Amsterdam; Bureau's en werkplaatsen van idem; Zuiveringshuizen van idem; Vogelperspectief der nieuwe Gasfabriek; Vier woonhuizen te Amsterdam; Watertoren der nieuwe Gasfabriek te Amsterdam; Villa te Hilversum; Israëlietisch ziekenhuis te Amsterdam; Broekerhuis nabij Amsterdam; Panoramagebouw te Amsterdam.

B. De Greef Jr., Amsterdam. Drie Brandweerkazernes te Amsterdam; Blauwbrug te Amsterdam; Halvemaansbrug te Amsterdam.

B. De Greef Jr. en W. Springer, Amsterdam. Stadsschouwburg te Amsterdam; Physisch laboratorium te Amsterdam.

H. J. Jesse, Leiden. Protestantsche kerk te Katwijk aan Zee.

G. J. De jongh, Rotterdam. Gymnasium te Rotterdam.

Jacob F. Klinkhamer, Amsterdam. Woonhuizen te Amsterdam.

Jacob F. Klinkhamer en A. Van Delden, Amsterdam. Beursproject.

J. N. Landré, Amsterdam. Dubbel woonhuis te Amsterdam.

A. Lecomte, Delft. Tegelversieringen van het Stationsgebouw te Delft; Tegelversiering in eene particuliere woning.

J. H. Leliman, Amsterdam. Gebouw voor ziekenverpleging te Amsterdam; Gebouw »Arti et Amicitae" te Amsterdam.

E. J. Margry, Rotterdam. Katholieke kerk H. Bonifacius te Amsterdam; Katholieke kerk H. Johannes te Schiedam; Katholieke kerk H. Bonifacius te Alfen aan den Rijn; Katholieke kerk O. L. V. te Haarlem.

D. A. N Margadant en C. B. Posthumus Meyjes, Amsterdam. Administratiegebouw der Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij te Amsterdam.

C. B. Posthumus Meyjes Amsterdam. Stationsgebouw te Delft.

J. F. Metzelaar 's-Hage. Cellulaire gevangenis te Breda.

C. H. Peters, 's-Hage. Ministerie van Justitie te 's-Hage.

B. Reijnders, 's-Hage. Restauratie van het Raadhuis te 's-Hage; Vergrooting van het Raadhuis te 's-Hage; Gemeenteapotheek te 's-Hage.

J. P. F. van Rossem en W. J. Vuyk, Amsterdam. Cacaofabriek nabij Amsterdam.

A. Salm Gbz., Amsterdam. Blindeninstituut te Amsterdam.

G. B. Salm, Amsterdam. Aquariumgebouw te Amsterdam.

Leonard A. Springer, Amsterdam. Buitenverblijf »de Beek"; Buitenverblijf »Roerestein"; Landgoed »Elzent"; Landgoed »Eijkenstein"; Villapark te Meiderberg.

Jan L. Springer, Amsterdam. Villa te Baarn; Villa te Doorn; Villa te Hilversum; Villa te idem; Woonhuizen te Amsterdam; Bebouwing van het Willemspark nabij Amsterdam; Brug in het Willemspark.

W. Springer, Amsterdam. Dubbele school 1e klasse; school 3e klasse voor meisjes; idem idem voor jongens; school 4e klasse voor meisjes; Gymnasiumgebouw, allen te Amsterdam.

W. en Jan L. Springer, Amsterdam. Kweekschool voor de Zeevaart te Amsterdam.

L. P. Stracké, Rotterdam. Fronton van het Gymnasiumgebouw te Rotterdam.

Th. G. Strengers, Amsterdam. Winkelhuis te Amsterdam; Café-restaurant te Leiden.

C. B. van der Tak †, Rotterdam. Waterleiding te Rotterdam; Brug over de Maas te Rotterdam.

A. Tepe, Utrecht. Katholieke kerk te Mijdrecht; Katholieke kerk te Schalkwijk; Woonhuizen te Utrecht; Katholieke kapel te Katwijk a/Z.; Katholieke kerk te Utrecht.

S. J. H. Trooster BHz., Zwolle. Twee villa's te Zwolle.

J. Verheul Dz., Rotterdam. Schouwburg te Rotterdam; Woonhuis te idem.

A. W. Weissman en J. H. T. Löning, Amsterdam. Kurhaus te Noordwijk a/Z.

Bovendien zijn door het Ministerie van Binnenlandsche Zaken ingezonden de opmetingen van oude Nederlandsche gebouwen, indertijd vervaardigd op last der Commissie van Rijksadviseurs, en door den heer A. W. Weissman een serie afbeeldingen van Amsterdamsche gevels van 1500—1780.

De inzending levert dus een groote verscheidenheid op, en is wel geschikt om onzen oostelijken naburen een juist beeld te geven, van de hedendaagsche Nederlandsche bouwkunst.

Der Commissie komt een woord van lof toe voor de flinke wijze, waarop zij haar taak heeft opgevat. Wij twijfelen niet, of de inzending zal te Berlijn het succes verwerven, dat zij verdient.

De Tentoonstelling blijft van 2 tot 6 Mei kosteloos voor elk belangstellende toegankelijk.

C. B. P. M.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling Arnhem.

Vergadering van 28 April 1886.

Na lezing en goedkeuring der notulen van de voorgaande vergadering, deelt de Voorzitter mede, dat de volgende stukken zijn ingekomen:

1°. Een schrijven van den heer De Kruyff te Amsterdam, in antwoord op een verzoek van de Afdeeling om een exemplaar te mogen ontvangen van de door genoemden heer in *Eigen Haard* geplaatste stukken over Renaissance, meldende, dat de auteur geene exemplaren beschikbaar had, doch later wellicht gelegenheid zou hebben aan het verzoek te voldoen.

2°. Een schrijven van de Afdeeling *'s-Gravenhage* met bericht, dat zij het voornemen heeft een gedenkteeken op het graf van nu wijlen het lid Vogel op te richten, waarvoor eene prijsvraag is uitgeschreven, en verzoekende daarvoor eene bijdrage te verleenen.

De Voorzitter merkt op, dat de treurige toestand der Afdeelingskas niet toelaat aan dit verzoek te voldoen, waarop het lid Freem de opmerking maakt, dat zijns inziens het niet in de bedoeling ligt deze bijdrage uit de kas der Afdeeling te geven, maar door de leden onderling. Over 't algemeen wordt in ons land eerst sedert eenige jaren rechtmatige hulde gebracht aan de nagedachtenis van mannen van beteekenis; het verdient daarom naar zijn oordeel aanbeveling, dat 't Bestuur een opwekkend woord richt aan alle vakmannen hierterstede, 't zij al of niet lid van de Afdeeling, om mede te werken tot het stichten van een gedenkteeken, gewijd aan de nagedachtenis van een kunstbroeder; hij twijfelt niet of een ieder zal gaarne op dit altaar een offer brengen. Met algemeene stemmen wordt dit voorstel aangenomen, en aan het Bestuur opgedragen de noodige stappen te doen.

3°. Een brief van den heer J. J. De Bruyn alhier, over het portland-cement van den heer Reesse te Delfzijl met uitkomsten van door dien heer genomen proeven.

Als afgevaardigde voor de a.s. Meivergadering wordt gekozen de Voorzitter en als plaatsvervanger de heer Van Wadenoyen.

De heer Freem stelt de leden in kennis met het ontwerp eener villa, door hem onder het motto *Mignon* ingezonden als antwoord op de door de Afdeeling Rotterdam uitgeschreven prijsvraag, waarvoor hem den eersten prijs is toegekend. De Voorzitter wenscht den heer Freem met deze onderscheiding geluk. Alsnu komt de ontwerp-bouwverordening voor de gemeente Arnhem aan de orde; op verzoek van het Bestuur hadden Burgemeester en Wethouders een exemplaar van het concept gezonden, waarna Bestuurders zich de leden Boerbooms en Freem hadden toegevoegd om dit ontwerp in behandeling te nemen ten einde het daar gesprokene ter kennis van de leden te brengen.

Het lid Portheine maakt de opmerking, dat het zeer moeilijk voor de leden is om onbekend en onvoorbereid eenig oordeel over eene zoo gewichtige zaak te vellen; dat ook de beperkte tijd van eene vergadering, al werd die nog zoo rekbaar gemaakt, onvoldoende is om het ontwerp met de voorgestelde veranderingen behoorlijk

te overwegen, en dat het wenschelijk ware geweest dit eerst bij de leden der Afd. te laten circuleeren. Na een warm debat werd door genoemd lid het voorstel gedaan om het Bestuur, versterkt met de twee genoemde leden, te machtigen een concept op te maken en namens de Afdeeling in te zenden.

Een der Bestuursleden verklaart zich pertinent tegen dit denkbeeld en op zijn voorstel werd besloten de artikelen achtereenvolgens in behandeling te nemen, en daarvoor nog eene vergadering te beleggen.

Het overige van den avond werd nu besteed met het bespreken der nieuwe verordening, die binnen eenige weken in den Gemeenteraad zal behandeld worden.

NEDERLANDSCHE VEREENIGING VOOR TEEKENONDERWIJS.

Dinsdag 27 April werd in een der lokalen van het Rijks-museum te Amsterdam de zesde algemeene vergadering van de Nederlandsche Vereeniging voor Teekenonderwijs gehouden.

De President heette den aanwezigen (een vijftigtal) in welgekozen bewoordingen welkom, waarna de heeren W. B. G. Molkenboer, B. J. Bouwmeester en B. W. Wierink als Bestuurderen werden herkozen.

Uit het verslag, door den Secretaris uitgebracht, bleek dat de Vereeniging in voortdurenden bloei verkeert. De uitgave van het Maandblad werd geregeld voortgezet, doch algemeene medewerking achtte de redactie dringend noodig. Het ledental klom tot 169, waarbij nog 10 donateurs en 2 eereleden komen. Ook de staat van de kas is gunstig, daar er een saldo van ruim *f* 600 is.

De Jury, benoemd om de ingekomen antwoorden op de prijsvraag voor een getuigschrift te beoordeelen en bestaande uit de heeren Allebé, De Kruijff, Sturm, Huibers en Molkenboer, kende den eersten prijs toe aan het ontwerp *Ars et Doctrina*, waarvan vervaardiger bleek te zijn de heer A. F. Gips te Bergen-op-Zoom. De ontwerpen *Ars nobilitat*, *Natura Artis Magistra II* en *Con amore* werden met waardeering besproken.

Als nieuwe prijsvraag werd uitgeschreven *Een ontslag met vigueur voor het Maandblad*; dezelfde Jury als thans zal wederom uitspraak doen.

Nadat o. a. nog besloten was aan de Vereeniging *Arti et Industriae* een zilveren medaille te schenken voor haar wedstrijd, namen de discussiën over de aan de orde gestelde vraagpunten een aanvang.

„Is het wenschelijk dat op de H. B. S. theoretisch onderwijs wordt gegeven in de beginselen der doorzichtkunde?" luidde de 1e vraag, en de heer Van Dijck meende die bevestigend te moeten beantwoorden. De heeren De Graaff, Kosters en Molkenboer waren van dezelfde meening en nadat de heer Versluijs het nut van het behandelen der verdwijnpunten had aangetoond, werd door de Vergadering als hare meening uitgesproken, dat de behandeling van de perspectief een onderdeel van het onderwijs in het teekenen aan de H. B. S. moet uitmaken.

De volgende vraag, of de eischen bij het eindexamen voor teekenen aan de H. B. S. niet veel te hoog zijn, werd door alle sprekers bevestigend beantwoord.

Het belang der axiometrie, in de derde vraag aan de orde gesteld, werd erkend, doch zoowel de heeren Ehnle als Versluys meenden, dat deze teekenwijze slechts voor technici nut kan hebben, en daarom vooral op ambachtsscholen thuis behoort.

Onder de verder nog behandelde vragen noemen wij die, waarin gevraagd werd, „of de kale wanden in de teekenzalen niet versierd moeten worden", waarop het antwoord natuurlijk in bevestigenden zin gegeven werd.

Nadat nog besloten was, dat op den 2den Paaschdag 1887 weder eene vergadering gehouden zal worden, werd de bijeenkomst met de gebruikelijke plichtplegingen gesloten.

Op de tentoonstelling der Normaalschool, tot het bezichtigen waarvan den leden gelegenheid gegeven werd, komen wij in een afzonderlijk artikel terug.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

AMSTERDAM. De 53ste algemeene vergadering van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst zal op Woensdag 26 Mei, des avonds te 7 uren, en den volgenden dag te elf uren gehouden worden in nader op te geven lokalen. De heeren F. J. Nieuwenhuis en J. J. de Kruyff treden als leden van het Bestuur af, en alleen eerstgenoemde is herkiesbaar; bovendien bestaat er eene vacature door het bedanken van den heer A. Redeker Bisdom.

Op de bijeenkomst van Donderdag 27 Mei zal de heer Dr. A. Pierson het woord voeren over Grieksche Bouwkunst en na afloop der vergadering bestaat er gelegenheid voor het bezoeken van de tentoonstelling in het Maatschappelijk gebouw, het nieuwe Concertgebouw aan de Houbrakenstraat, het nieuwe Centraalstation en de kerk van den H. Augustines aan de Spuistraat.

— Het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst heeft de volgende medailles toegekend voor inzendingen op de Tentoonstelling, die sinds eenigen tijd in het Maatschappelijk gebouw aan de Marnixkade gehouden wordt, en wel:

ZILVEREN MEDAILLE, voor het beste en daartoe waardig gekeurd ontwerp van een *uitgevoerd bouwwerk*, aan den heer J. Verheul Dzn., architect te Rotterdam, voor den watertoren te Schiedam (ingenieur de heer H. P. N. Halberstma) en den nieuwen schouwburg te Rotterdam.

ZILVEREN MEDAILLE, voor het beste en daartoe waardig gekeurd ontwerp van een onuitgevoerd bouwwerk, aan den heer H. P. Berlage Rzn., architect te Amsterdam, voor de beide ontwerpen voor een aanbouw aan den Munttoren te Amsterdam en

BRONZEN MEDAILLE, voor de beste en daartoe waardig gekeurde teekening van een bestaand oud-Nederlandsch gebouw, aan den heer J. A. van Straaten, architect te Utrecht, voor zijne inzending van aquarellen, penteekeningen enz. naar oude Nederlandsche gebouwen, details, enz.

ROTTERDAM. De heer T. E. Van Erkel, wien onlangs door den Gemeenteraad eervol ontslag werd verleend als gemeente-architect van het voormalige Delfshaven, is benoemd tot hoofdopzichter bij de gemeentewerken.

DEVENTER. De tentoonstelling van teekeningen enz. der leerlingen van de teekenschool werd Zaterdagavond geopend. De bronzen medailles, door den Koning beschikbaar gesteld, vielen te beurt aan A. M. Herbst voor bouwkundig teekenen; aan J. Liesker en G. J. Elbrink, beide voor handteekenen. Na de uitreiking hiervan, werden van wege de commissie van toezicht op het Middelbaar Onderwijs nog verschillende prijzen gegeven.

ADVERTENTIEN.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzerstoon en Cementtegels.
Groote voorraden.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 11de Mei 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek No. 441.

Het vergrooten van het privaat- en waterplaatsgebouwtje op het station Venlo.

De besteding geschiedt volgens § 59 van het bestek.

Het bestek ligt van den 30sten April 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. VAN DER KUN te *Venlo* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* **0.50**.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 7den Mei 1886, ten 10 ure des voormiddags.

Utrecht, den 28sten April 1886.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(VERNIEUWINGSFONDS).

Op **Dinsdag den 11de Mei 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 101.
(DRIE PERCEELEN.)
De levering van stalen spoorstaven, stalen laschplaten en ijzeren haak- en schroefbouten.

De besteding geschiedt volgens art. 20 van het bestek.

Het bestek ligt van den 30sten April 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan de bureaux van de Heeren Sectie-Ingenieurs W. J. KLERK DE REUS te *Meppel* en H. F. BEUNKE te *Breda*, en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* **0.50**.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door de Sectie-Ingenieurs voornoemd.

Utrecht, den 27sten April 1886.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(VERNIEUWINGSFONDS).

Op **Dinsdag den 11de Mei 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 102.
De levering van metalen dwarsliggers met bevestigingsdeelen.

De besteding geschiedt volgens art. 22 van het bestek.

Het bestek ligt van den 30sten April 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan de bureaux van de Heeren Sectie-Ingenieurs W. J. KLERK DE REUS te *Meppel* en H. F. BEUNKE te *Breda*, en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* **0.50**.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door de Sectie-Ingenieurs voornoemd.

Utrecht, den 27sten April 1886.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 11de Mei 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek **AR.**
(Twee Perceelen.)
De levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en eindplaten en ijzeren haakbouten.

De besteding geschiedt volgens art. 22 van het bestek.

Het bestek ligt van den 3den Mei 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. E. BEUNKE te *Breda*, en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* **0.50**.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Utrecht, den 28sten April 1886.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'S-HERTOGENBOSCH*, zullen op **Donderdag 13 Mei 1886**, voormiddag 10 ure ten Raadhuize aldaar bij enkele inschrijving

AANBESTEDEN:

Het maken van eene Los- en Laadplaats van Vee, aan het noordwestelijk einde van den noordoostelijken of rechter kanaaldijk der Zuidwillemsvaart.

Het bestek en de teekening liggen ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en zijn deze te verkrijgen bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE aldaar tegen betaling van *f* 1.00.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Maandag 10 Mei e. k. voormiddag 11 ure.

De inschrijvingsbiljetten moeten vóór 3 ure des namiddags van den dag dien der aanbesteding voorafgaande in de ten Raadhuize daartoe gestelde bus gestoken zijn.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Gemeente-Architect voornoemd.

's-Hertogenbosch, 29 April 1886.

Burgemeester en Wethouders voorn.,
V. D. DOES DE WILLEBOIS,
Burgemeester.
J. N. G. SASSEN,
Secretaris.

Openbare Verkooping VAN BOUWTERREIN.

Ten overstaan van den Notaris VAN EECK te *Arnhem*, zullen op **Dingsdag den 4 Mei 1886**, des voormiddags ten 11 ure, in het Kofhijshuis *de Harmonie* aldaar, bij inzet en veertien dagen later, op **Dingsdag den 18 Mei**, terzelfder uur en plaats, bij toeslag in het openbaar worden **verkocht:**

Twaalf perceelen **BOUWTERREIN**, waarvan elf ter breedte van zeven ellen, te zamen groot ongeveer 3112 vierk. ellen, aan elkander gelegen te *Arnhem* aan het breede gedeelte van den Boulevard, tegenover de villa's van de Heeren VAN DER SLEYDEN c. s. en grenzende ten noorden aan de Princessestraat en ten zuiden aan de Gravenstraat, welke perceelen mede in verschillende Massa's zullen worden **geveild.**

Plan van verkaveling is *gratis* te verkrijgen en nadere inlichtingen omtrent de voorwaarden van **verkoop** zijn te bekomen ten Kantore van voornoemden Notaris.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Maandag 10 Mei 1886**, 's voormiddags 11½ ure, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Het bouwen van eene ESTRADE op het Velperplein.

Aanwijzing Woensdag 5 Mei a. s., voormiddags ten 10 ure op het terrein van den bouw; teekeningen ter inzage bureau Publieke Werken; bestek met gevraagd inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

Koninklijke Nederlandsche LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag den 18de Mei 1886**, des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* worden **aanbesteed:**

Bestek N°. 19.
Het maken van een Hoofdgebouw op het station „Het Loo" met bijbehoorende werken.
(Bedrag der begrooting *f* 35000.)

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 83 van het bestek.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en zijn aldaar tegen betaling van *f* 2.— per stel te bekomen.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE en den Heer Sectie-Ingenieur C. A. BESIER, beiden te *Apeldoorn*.

Aanwijzing op het terrein zal worden gedaan op Dinsdag 11 Mei des namiddags ten 2 uur.

De Commissie van Beheer.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-, HOEKMEET- en andere
INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

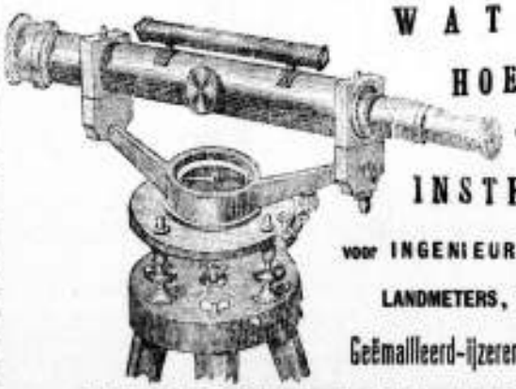

Aanbesteding

van den Bouw eener Nieuwe R. K. KERK te Groningen, onder beheer en volgens de plannen van den Architect P. J. H. Cuypers te Amsterdam, op Vrijdag den 14den Mei 1886.

De **aanwijzing in loco** zal plaats hebben op **Vrijdag den 7den Mei** des middags te 12 uur.

Uitvoerige **detailteekeningen** liggen dagelijks ter inzage in het lokaal boven het R. K. Jongenswezenhuis in de Lintjesstraat.

Het **bestek** met volledig stel **teekeningen** is te verkrijgen, van af **Dinsdag 27 April** bij de Boekhandelaren W. R. CASPARIE en G. J. SLUITER te *Groningen*, voor den prijs van *f* 5.00.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. — **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales: **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1850.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam, Utrechtsche Straat 14.

Walther Weissenborn, Duesseldorp a. d. Rijn.

80% Azijnzuur Prima qualiteit.

Verdund te gebruiken als tafel- en inmaak-azijn

Antwerpen 1885. **Handels-** **Merk.** Antwerpen 1885.

In nieuwe vaten van ca. 200 Ko. inhoud, pr. 100 Ko, fl. 90.— bell.
In schuit, met witte teenen omvlochten glas-ballons (Demyohm) inhoudende 10—40 Ko. pr. 100 Ko. fl. 95.— bell.
In elegante glasflesschen van 1 Ko. inhoud, **per 100 flesschen** fl. 156.— bel., **met inbegrip van emballage, franco vracht en inkomende regten tot costi** tegen trattе 30 dagen date. Netto.

TABEL

aanwijzende de benoodigde hoeveelheid 80% Azynzuur, die slechts met water behoeft verdund te worden, om het verlangde aantal liters azijn te verkrygen.

Ter bereiding van onderstaand quantum azijn	worden vereischt: voor gewonen tafelazijn Azijnzuur Kilo	Gramm	voor goeden tafelazijn Azijnzuur Kilo	Gramm	voor den sterksten inmaakazijn Azijnzuur Kilo	Gramm
5 liter	—	125	—	200	—	315
10 »	—	250	—	400	—	625
50 »	1	250	2	—	3	125
100 »	2	500	4	—	6	250

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz. Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;
Ballende en Expanseerende Steenenskappen,
GEBOUWEN in **Scherphoek** en voor **andere** hoeken,
gebouwd in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.
Galvaniseering op Loon.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Nieuw Fabrikaat VAN NAGEPERSTE WAALSTEENEN,

op de Internationale Tentoonstelling

te ANTWERPEN (1885)

bekroond met de Gouden Medaille.

Deze Steenen zijn **volmaakt** zuiver van vorm, **prachtig** van kleur en **zeer** weinig poreus.

De oppervlakte is bezand en daardoor blijft het karakter onzer Nederlandsche Waalsteenen behouden.

De afmetingen zijn 21.8 × 10.7 × 5.95.

De jaarlijksche productie is pl. m. vijf millioen.

Op aanvrage worden gaarne monsters met prijscourant gezonden.

FR VAN DE LOO SR.,
te *BEMMEL*, bij Nijmegen.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.ZOON., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

EEN-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 19. ZATERDAG 8 MEI 1886.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksdijk, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooraitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 15 cent per stuk en 25 cent per jaar, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Als buitenlid is toegetreden de vereeniging „Arti et Industriae" te 's-Gravenhage.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

HET VERBAND DER KUNSTEN

door

A. W. WEISSMAN.

(*Vervolg en slot van pag.* 138.)

Tegelijkertijd met de glasschilderkunst wendde de Gothiek ook de beeldhouwkunst ter versiering harer kerken aan. Waren de voortbrengselen der Romaansche beeldhouwers nog stijf en onbeholpen, de *tailleurs d'images* der Fransche Gothiek wisten betere kunstwerken voort te brengen. Wel zegt Taine van die beelden: „*Leurs personnages sont dépourvus de beauté, maigres, atténués, mortifiés et souffrants, immobiles dans l'attente ou dans l'extase, trop frêles et trop passionnés pour vivre, et déjà promis au ciel*", doch men moet erkennen dat de *ymaigier* ernaar trachtte, aan zijn beelden uitdrukking te geven, al was het niet altijd met het gewenscht gevolg. Men zal dan ook Viollet-le-Duc gelijk geven, die zegt: „*Le style et la pensée ne font jamais défaut chez les statues du treizième siècle*".

Toen in de 18e eeuw de Gothische stijl rijker vormen kreeg, gingen ook de beeldhouwkunst en schilderkunst met haar mede. Dezelfde gemaniereerdheid, die de laat-Gothische bouwwerken kenmerkt, vindt men ook in de beeldhouwwerken en de schilderwerken van dien tijd terug. Bouwkunst, beeldhouwkunst en schilderkunst gaan dus ook in den Gothischen tijd hand aan hand. De schilderkunst was de eerste, die zich uit den bond losmaakte, toen de Gebroeders van Eijck het schilderen in olieverf hadden uitgevonden. Het duurde echter tot het laatst van de vijftiende eeuw, eer er van een zelfstandige schilderkunst sprake was.

De Gothische stijl had haar invloed over geheel Europa doen gevoelen, doch was in Italië toch niet recht te huis geweest. De studie der antieke fragmenten deed daar reeds in het begin der vijftiende eeuw den stijl ontstaan, die men gewoon is de Renaissance te noemen. Hoewel sedert meer dan tien eeuwen de monumenten te Rome hoofdzakelijk gebruikt waren als steengroeven, waaruit de christelijke bouwmeesters hun materiaal verkregen, was er toch in het begin der vijftiende eeuw in de eeuwige stad nog genoeg van de heerlijkheid, waarmede de keizers haar getooid hadden, aanwezig, om een ruim veld voor studie te bieden.

De eerste kunstenaars der Renaissance kopieerden echter niet wat zij vonden, doch verwerkten het op hunne wijze, zoodat de meest verschillende opvattingen gehuldigd werden. Wel ziet men het den kunstenaars der vijftiende eeuw duidelijk aan, dat zij nog zoeken en dikwijls nog weifelen, doch hunne werken hebben een frischheid, die de latere Renaissance, trots haar meerdere ervaring, verliezen moest.

De zucht tot versiering is in de vroeg-Renaissance bijna algemeen. Fijn relief-beeldhouwwerk, fantastische beschildering, zoo binnen als aan de gevels, sgraffitoversiering, dit alles werd door kunstenaars van groot talent aan de gebouwen aangebracht. De bond der kunsten was dan ook in het laatst der XVe eeuw in Italië zeer hecht, en te verwonderen is het niet, dat wij dikwerf bouwmeester, schilder en beeldhouwer in één persoon vereenigd zien.

Toen de XVIe eeuw aanbrak, werd de Renaissance strenger van vorm. De fantasie van vroeger werd verbannen en het beeldhouwwerk aan de gevels tot een meer ondergeschikte rol geroepen, terwijl het beschilderen van gevels geheel ophield. Toch bleef der zusterkunsten een schoone taak, nl. het versieren van het inwendige der gebouwen. Voornamelijk was het de schilderkunst, die dienst moest doen, soms ook de decoratieve plastiek. Waar de wanden niet door tapijten bekleed werden, die dikwijls van de hoogste kunstwaarde waren, als b. v. de tapijten van Raphaël, moest de schilderkunst te hulp komen. Soms, als in de Sixtijnsche kapel, bootsten de schilders tapijten na, soms vermeidden zij zich in een perspectievische nabootsing der architectuur, zooals in de villa Farnesina, of wel versierden zij de wanden met onsterfelijke meesterwerken, als Raphaël in zijn Stanzen van het Vaticaan, of Michel-Angelo in zijn Jongste Gericht.

De gewelven worden eveneens versierd, en welke schoone kunstwerken de schilders dus wisten te scheppen, ziet men in de Sixtijnsche kapel of in het Vaticaan.

Wisten Raphaël en zijne school hunne werken nog in het karakter der architectuur te doen passen, Michel-Angelo was de eerste, die zich, in de Sixtijnsche kapel, van alle banden losmaakte, en onafhankelijk van de bouwkunst werd. Zonder ook maar de minste architectonische indeeling aan te brengen, behandelde hij den wand, die hij met zijn Jongste Gericht versierde, als eene groote schilderij, die, wat afmeting en proportie aangaat, geheel niet past in het kader der overige versieringen van de kapel.

Zien wij dus tot hiertoe de zusterkunsten in meerdere of mindere mate nog in dienst der architectuur, weldra traden zij ook zelfstandig op. Schilderijen, zoowel als beeldgroepen, werden gedacht en uitgevoerd als afzonderlijke kunstwerken, niet voor één bepaalde plaats bestemd.

Na de bloeiperiode der Renaissance. deed de Barokstijl, door Michel-Angelo binnengeleid, haar intocht. Veel schoons maar ook veel minder gelukkigs bracht zij tot stand. Het Katholicisme, dat door de hervorming een gevoelige knak had gekregen, poogde zijn vroegere macht te herwinnen, en de stichting der Jesuïeten-orde was daarvan het gevolg. De Jesuïeten, menschenkenners bij uitnemendheid, begrepen dat de kerk aan de geloovigen den meest mogelijken luister vertoonen moest, en zij ontzagen dan ook geen kosten, om hunne kerkgebouwen zoo prompeus mogelijk te maken. Niet slechts moest de architectuur alle middelen in het werk stellen om het effect te verhoogen, en koepels, gedraaide zuilen en gebogen lijsten maken, maar ook de schilderkunst en de beeldhouwkunst moesten, door het afbeelden van heiligen in extase, het hare tot de pracht van het inwendige bijbrengen. Zoo ontstonden vele schilderwerken van Tintoretto, Guido Reni, Rubens en Pozzo, en beeldhouwwerken van Borromini, Bernini en Duquesnoy.

Toch werden ook in de Barok-periode vele kunstwerken vervaardigd, die in geen verband tot de architectuur stonden. Reeds vroeger merken wij dit in Italië op, doch het waren vooral Nederlandsche schilders, die geheel zelfstandig werkzaam waren. De zin tot naturalisme gaf daar als van zelf aanleiding toe; ook het Protestantisme werkte als een machtige factor. Kerken te versieren waren er niet meer, want de volgelingen van Calvijn hadden een afschuw van al wat nog aan het vroegere „papisme" herinnerde. De kunst werd dus in de Nederlanden uitsluitend burgerlijk en bepaalde zich tot het schilderen van portretten of voorstellingen uit het dagelijksch leven, waarvoor geen eigenaardige architectonische omlijsting noodig was. Het waren echter niet alleen de kunstenaars uit de Nederlanden, die dus hun vak *„an und für sich"* beoefenden, ook de meesters, die de voortbrengselen der Barok-periode in Vlaanderen, Frankrijk of Italië met beitel of penseel hielpen versieren, vervaardigden daarenboven menig beeld of schilderij als zelfstandige kunstenaars. Men denke b. v. aan de portretten van Rubens of zijn tijdgenooten.

De Baroktijd ging langzamerhand in de Rococo-periode over en het verband der kunsten werd al losser en losser. De woeste krullen, in de bouwkunst aangewend, mochten den beeldhouwer nog werk geven, hier en daar mocht een schilder, was het dan ook niet een der eerste, nog tot het vullen van een paneel of zoldering gerepen worden, meestal wist de architectuur zich zelve te helpen. Eindelijk, toen men in het laatst der XVIIIe eeuw in dorre, kleurlooze classiciteit een tegengif zocht tegen de buitensporigheden van de Rococo-periode, hadden de zusterkunsten aan de versiering der bouwwerken geen deel meer.

Zoo bleef het ook in de eerste helft der negentiende eeuw. Vlakheid en kleurloosheid werden toen als kenmerken van architectonisch schoon beschouwd, en het duurde tot omstreeks 1870 eer men weer begreep, dat plastische versiering en kleur bij een gebouw onmisbaar zijn. Vooral door de ijverige studie der Italiaansche Renaissance werd die gelukkige ommekeer verkregen en het waren vooral de Duitschers, die hier de baanbrekers waren.

Ons vaderland kwam, als meestal, achteraan, doch dank zij de ijverige pogingen der jongere architecten, krijgt men ook ten onzent langzamerhand weer het besef, dat de kunsten samen behooren te gaan. De beeldhouwkunst begint weer te herleven en sierde reeds menig bouwwerk met haar producten, en ook de schilderkunst blijft niet achter, waar het de versiering van gebouwen geldt. Weldra zullen wij, naar we hopen, de vruchten plukken van het zaad, op de kunstnijverheidsscholen uitgestrooid, en, naar het zich laat aanzien, zullen die vruchten wel aan de verwachting beantwoorden.

Toone nu het publiek, dat het deze pogingen in de hand wil werken, en weldra zal het verband der kunsten ook ten onzent inniger zijn dan ooit te voren, tot eer van het land, tot winst voor de kunst in het algemeen.

(A. et A.) BOUWMAATSCHAPPIJ TOT VERKRIJGING VAN EIGEN WONINGEN.

Nieuwsgierig naar den uitslag der prijsvraag, waarvan dezer dagen de bladen melding maakten, begaven wij ons heden naar het gebouw van den Werkmansbond, alwaar de plans tentoongesteld zijn.

Groot was echter de teleurstelling; hetgeen er te zien was bepaalde zich hoofdzakelijk tot eenige proeven van de smaakloos eentonige bouwwijze, welke in onze nieuwe stadsgedeelten den schepter zwaait. Het eerstbekroonde ontwerp *het Westen* was nog wel het meest met die qualiteiten behept. Hoe iemand het geduld en den moed vindt om een vel papier van een meter lengte met honderden vierkantjes van juist denzelfden vorm en dezelfde grootte te vullen en hieraan dan den naam van gevel schenkt, is ons onverklaarbaar.

Daar het hier een tachtigtal huizen geldt, waardoor drie nieuwe straten gevormd zullen worden, belooft dit plan bij uitvoering alles te zullen overtreffen, wat in de nieuwe stadsgedeelten aan wansmaak en eentonigheid te vinden is; ook de indeeling van het onregelmatige bouwterrein gaf blijken van geringe bouwkunstige ontwikkeling bij den ontwerper.

Het plan *Je Maintiendrai* is goed van indeeling en de gevels toonen bij allen eenvoud, veel afwisseling.

Het derde plan *Eigen kunst is eigen leven*, hoewel zwak van conceptie, gaf blijken, dat de ontwerper doordrongen was van de noodzakelijkheid tot het brengen van afwisseling in de groote massa gebouwen; de ontwerper heeft zich veel moeite getroost en zijn plan verdiende o. i. meer waardeering dan het eerstbekroonde. De beide overige ontwerpen waren van te luttel beteekenis dan dat ze stof tot eenige opmerking zouden gegeven hebben.

De plans bleken beoordeeld te zijn door het Bestuur zelf. Als men nagaat, dat hierin alle elementen vertegenwoordigd zijn behalve alleen de bouwkunst, zal niemand over dergelijk resultaat verwonderd zijn.

Vreemd is het echter, dat het Bestuur niet tot een publieke prijsvraag besloten heeft; de prijzen waren toch niet onvoldoende en, zoo het zich van bevoegde beoordeelaars had laten voorlichten, ware er allicht iets beters gekomen dan het nu bekroonde onding. Waarom heeft men niet het veel hooger staande ontwerp *Je Maintiendrai* gekozen?

Bij uitvoering waren dan zoowel de eischen der practijk als die der esthetica bevredigd geworden. R.

(A. et A.) §190 (ART. 32) EN §335 (ART. 58) DER ALGEMEENE VOORSCHRIFTEN.

Dat de tuinbouw in veel gevallen in onmiddellijk contact met de bouwkunde komt, zal niemand ontkennen, en het gebeurt menigmaal, dat bouwkundigen tevens belast worden met de regeling van- of met het toezicht op zaken, die meer tot den werkkring van een tuinbouwkundige behooren.

Zoo staan de beplantingen langs rijks-, gemeentepolderwegen enz. veelal onder toezicht van ingenieurs of opzichters van den Waterstaat of andere bouwkundigen, van wie men niet verwachten mag, dat zij volkomen op de hoogte zijn van de eischen eener beplanting. Staan zij dus voor een feit, dan trachten zij zich te dekken door de alles voorziende Algemeene Voorschriften, die voor dergelijke gevallen raad schaffen en in een paar artikelen aangeven, wat de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid in zulke gevallen eischt.

Maar zijn de voorschriften daaromtrent wel juist en kunnen zij door onbevoegden niet verkeerd uitgelegd of toegepast worden, zonder nog te denken, dat zij sterke wapenen zijn in handen van minder humane directiën?

Deze vragen hielden mij vaak bezig, en telkens kwam ik tot de conclusie, dat wanneer, zooals helaas te dikwijls gebeurt, de letter en niet de geest van de wet gevolgd wordt, het dikwijls ondoenlijk is aan alle eischen eener goede beplanting te voldoen, met de hoop op goede uitkomsten.

In artikel 32 *Beplantingen* leest men bijv. onder § 190 tijdsbepaling: *„De beplanting geschiedt voor loofhout tusschen 1 November en 10 December of 15 Februari en 10 April.*

Hier wordt geen rekening gehouden met ons wisselvallig klimaat. Hoe vaak gebeurt het niet, dat de vorst reeds vroeg invalt of sneeuw den grond bedekt gedurende den plantingstijd van 1 November tot 10 December, terwijl het tijdvak van 10 December tot 15 Februari vaak eene uitmuntende gelegenheid aanbiedt het werk te verrichten. Uitdrukkelijk wordt in de laatste alinea verboden in dit tijdvak te rooien of te planten. Daarbij komt nog een tweede euvel.

De voorjaarsplanting, 15 Februari tot 10 April, mag voor lage gronden geschikt wezen, voor hooge, droge gronden is zij dikwijls zeer ongeschikt. In ons klimaat heeft men in 't voorjaar meestal te kampen met uitdrogende noordelijke en oostelijke winden, zoo uiterst nadeelig voor late beplantingen op hooge gronden, en de boomen, langs wegen en dijken geplant, verkeeren daardoor reeds in geen al te beste positie. Hoe eerder de boomen geplant zijn hoe beter. Kon door deze of gene reden de planting niet in November of begin December plaatshebben, dan moet zij zoo spoedig mogelijk geschieden en niet gewacht worden tot Februari, Maart of April.

Nu zal men tegenwerpen, dat de uitbesteders, 't zij Rijks-, Gemeente-, Polder- of andere besturen, of particulieren de A. V. naar eigen inzichten kunnen wijzigen of in den loop van 't werk aan den aannemer toestaan in besloten tijd te planten. Zeer waar, maar hoevele directiën zijn er niet, die aan de A. V. vasthouden als aan een evangelie of een onfeilbare wet, die stipt naar de letter moet worden nageleefd, en waarvan men geen haarbreed durft afwijken, uit vrees voor moeilijkheden.

Wat het naaldhout aangaat, het hiervoor gekozen tijdstip (15 October tot 10 December en 15 Maart tot 10 April) is in de meeste gevallen bepaald slecht.

Het beste tijdstip voor de verplanting van dergelijke gewassen is bij den aanvang van den groei in 't voorjaar of bij de ontwikkeling van het etgroen (*vert d' Août* der Franschen), dat is, in den nazomer. Naaldboomen (1), in dien tijd geplant, geven altijd betere uitkomsten dan die, welke even voor of gedurende den winter geplant zijn. Hebben loofboomen in 't vroege voorjaar al veel te kampen met droge winden, de naaldboomen nog meer; van daar, dat voor deze eene vroege herfstplanting, begin Augustus tot einde September of zelfs nog begin October, ten zeerste aan te raden is. De boomen zijn dan nog in den groei en voordat de winter begint, hebben zij nieuwe wortels gemaakt, zijn vastgegroeid, en kunnen alsdan beter de nadeelige invloeden van het gure jaargetijde doorstaan. Doen er zich gevallen voor, waarin dit onmogelijk is, dan is de beplanting in de lente aan te bevelen, wanneer, zooals ik reeds gezegd heb, de boomen beginnen te herleven.

Deze planttijd biedt buitendien nog voordeelen aan. Wanneer men, zooals in Gelderland veel geschiedt, een gemengde beplanting maakt, d. i. van naaldboomen en loofboomen, dan kan men reeds vroeg beginnen met de eersten om later te vervolgen met de anderen.

Naaldboomen met afvallend blad, zooals de lorkenboom (Larix Europaeus) moeten als loofboomen, behandeld worden.

Voor Abies- en Pinus-soorten is het beter de beplanting te doen in den nazomer en begin van den herfst (Augustus—October), omdat voor eene eenigszins omvangrijke beplanting het voorjaarstijdperk voor deze te kort is, daar men de in ontwikkeling zijnde planten niet kan verzenden, zonder gevaar te loopen de teedere en licht breekbare jonge topscheuten te verliezen.

Ook § 335 geeft reden tot nadenken en wel wat betreft de maat voor de beesters.

't Is natuurlijk wenschelijk eene maat te kiezen, waarvan men verwachten kan gemakkelijk een groot aantal heesters te kunnen verkrijgen.

Om voor eiken, iepen en beuken dezelfde afmeting te nemen, is echter niet zeer juist. Van deze drie soorten slaat de iep het gemakkelijkst aan, dan de eik, terwijl de beuk een zeer lastige klant is. Kan men iepen van elke afmeting of elken ouderdom met het beste succes verplanten, geenszins is dit het geval met beuken; men moet, om een goeden uitslag te verkrijgen, niet te zware heesters nemen, want de ondervinding heeft geleerd, dat jonge, krachtige beukenheesters de beste uitkomsten geven.

Is een beukenheester van 16 cM. omtrek nog niet zwaar te noemen, voor eene uitgebreide beplanting is deze maat te hoog en zullen heesters van 12 à 13 cM. omtrek veel beter voldoen en veel beter uitkomsten geven. Een jonge krachtige heester haalt spoedig een oudere in, daar deze vaak een paar jaar staan te twijfelen eer zij doorschieten.

Veel hangt ook af, vanwaar de heesters komen en waar zij weder geplant worden. Zijn zij op klei gekweekt en worden zij dan op zand geplant, dan is de uitslag twijfelachtig. Beter gaat het van zand op zand enz.

Het meerendeel der jonge boomen van zoogenaamde grove soorten worden op de kweekerij zelden verpoot en blijven dikwijls een jaar of wat op dezelfde plaats. Op kleigronden verkrijgen zij alsdan weinige doch dikke wortels met weinig haarwortels, wat bij eventueele verplanting zeer slecht is. De boomen zien er verleidelijk uit, zijn krachtig van groei en de stam is blank als zilver, wat zij te danken hebben aan den voedzamen grond.

Komen zij nu onder slechtere condities, waaronder men wegen en dijken veilig rekenen kan, dan voelen

(1) Tot naaldboomen of kegeldragende boomen (Coniferen) behooren ook Thuja's, Cupressen, Juniperus en dergelijken.

zij, zoo zij blijven leven, nog langen tijd den sterken overgang. Zijn het nu jonge, niet te zware heesters, dan zijn de vooruitzichten beter, de wortels zijn minder zwaar en zullen zich spoediger met haarwortels bezetten.

Boomen, op zandigen grond gekweekt, hebben over 't algemeen beter wortelgestel.

Een raad, die bij de planting van naaldboomen met kluit niet over het hoofd mag gezien worden, is, wanneer deze boomen op veenachtigen grond gekweekt zijn, de kluiten dezer boomen wat te breken, vóór men ze aanvult; vooral is dit noodig, wanneer de nieuwe standplaats droog van aard is. De omringende droge grond absorbeert het vocht, dat in de kluit is, deze droogt uit, verhardt, en dientengevolge sterft de plant. Verbreekt men eenigszins de kluit, dan wordt de omringende grond vermengd met den grond van de kluit, zoodat men een trapsgewijze overgang verkrijgt, hetgeen verhindert, dat de kluit afgescheiden blijft, wat de uitdroging bevordert.

Het bovenstaande resumeerende, zou ik wenschen, dat § 190 gewijzigd werd in dier voege, dat de plantingstijd voor loofboomen gesteld werd van 1 November tot 10 April, waarbij de bepaling moet blijven, dat niet tijdens vorst geplant mag worden, en dit evenmin mag geschieden als er sneeuw ligt, want boomen aanvullen met grond, waarin sneeuw vermengd is, is schadelijker dan met grond, waarin nog vorst zit.

De plantingstijd voor naaldboomen zou ik vervangen willen zien door dien van 1 April tot 1 Juni (natuurlijk ongeveer, want dit hangt van omstandigheden af) en van 1 Augustus tot 10 October en vooral niet later.

Wanneer een en ander strekken kan de aandacht van belangstellenden te trekken, om daardoor de minder juiste bepalingen der Algemeene Voorschriften niet al te slaafsch te volgen, kunnen veel moeilijkheden voorkomen worden, hetgeen steller dezes beoogde.

LEONARD A. SPRINGER,
Tuinarchitect.

PRIJSVRAGEN.

DOMBOUW TE MILAAN.

Tot aanvulling van het bericht omtrent de internationale prijsvraag voor den Dombouw te Milaan, opgenomen in het nommer van 10 April j.l., bladz. 123, dient, dat eene speciale commissie uit de Koninklijke Academie van Schoone Kunsten, in overleg met de Administratie van den Dombouw, het programma heeft vastgesteld voor de verbouwing van de façade aan genoemden Dom. Dit programma, met Fransche en Duitsche vertaling, is thans — onder goedkeuring van den Minister van Openbaar onderwijs in Italië — in het licht verschenen.

Heeren architecten, die van genoemd programma, met de zes daarbij behoorende teekeningen ter toelichting, wenschen kennis te nemen, wordt de gelegenheid daartoe aangeboden aan de Rijks-Academie van Beeldende Kunsten, Stadhouderskade 86, te Amsterdam, en wel van Dinsdag 18 tot en met Zaterdag 22 Mei e. k., des namiddags tusschen 1 en 4 uren.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING ARNHEM.

Vergadering van 5 Mei 1886.

Na lezing der notulen van de voorgaande vergadering, die geene aanleiding tot bemerkingen gaven, werd de verdere behandeling van het ontwerp der bouwverordening aan de orde gesteld; bij elk artikel werd het preadvies van het Bestuur ter kennis van de leden gebracht.

Tijdens de behandeling van dit onderwerp ontving de Voorzitter een schrijven van den heer M. A. van Wadenoijen, kennisgevende van zijne benoeming tot ambtenaar op het bureau voor Rijksgebouwen te 's-Gravenhage, tengevolge waarvan hij zich genoopt ziet ontslag als lid van het Bestuur te nemen en de betrekking als Vice-voorzitter neer te leggen. Deze kennisgeving ging vergezeld van de beste wenschen voor den verderen bloei der Afdeeling.

De heer Boerboom bracht hulde aan den ijver, waarmede de heer Van Wadenoijen steeds de belangen der Afdeeling ondersteunde, herdacht daarbij den kundigen en trouwen vriend, die ons gaat verlaten, en eindigde met hem het beste toe te wenschen bij de aanvaarding van de nieuwe betrekking. De Vergadering gaf blijken met het gesprokene ten volle in te stemmen en de Voorzitter sloot daarop de laatste bijeenkomst van dit seizoen, den leden een „tot wederziens" toeroepende.

VEREENIGING TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST TE GRONINGEN.

Deze Vereeniging hield Zaterdag 1 Mei hare gewone maandelijksche vergadering in het café Huizinga. Nadat de notulen van de vorige vergadering gelezen en goedgekeurd waren, deelde de Voorzitter mede, dat gedurende de kermis geen leesavond zal worden gehouden.

Omtrent de door het Bestuur voorgestelde wetswijzigingen werd besloten, ze in de leeszaal ter inzage der leden te leggen en in eene volgende vergadering te behandelen.

Bij stemming werd besloten de beoordeeling voor de uitgeschreven prijsvraag op te dragen aan eene vreemde commissie en het Bestuur der Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam uit te noodigen drie leden uit zijn midden voor genoemd doel aantewijzen.

Na bezichtiging der teekeningen voor de te bouwen R. K. kerk, maakte de heer Jager eenige opmerkingen omtrent de voorgenomen tentoonstelling, het houden van lezingen en het leveren van bijdragen op de maandelijksche vergaderingen. Het eerste punt werd in eene besloten vergadering behandeld en wat het tweede aangaat, werd, op voorstel van den heer Joan Nieuwenhuis, besloten eene commissie te benoemen, die er voor waakt dat in elke maandvergadering door een der leden eene voordracht gehouden wordt. Tot leden dier commissie werden benoemd de heeren Nieuwenhuis, Jager en Ros.

KURKSTEEN.

In *De Opmerker* van 7 Maart 1885 vestigden wij de aandacht der lezers op een materiaal, dat onder bovenstaanden naam door de heeren E. en P. Rottsieper in den handel gebracht wordt. Volgens de getuigenissen van verschillende buitenlandsche vakbladen beantwoordt deze bouwstof volkomen aan het doel, dat men zich er van voorstelt. Zij leent zich ook uitstekend tot het opvullen van holle muren, heeft eene verbazende lichtheid, laat het geluid slecht door en isoleert in de hoogste mate met betrekking tot warmte en vocht. Moest men tot heden op het getuigenis van buitenlandsche vakbladen afgaan, thans ligt voor ons eene verklaring van eene Nederlandsche firma, die de kurkplaten gebruikt heeft om plafonds op te vullen, ten einde het doordringen van het geluid te beletten. Genoemde firma spreekt met lof van het bouwmateriaal en verklaart, dat het volkomen aan het doel beantwoordt. Wij houden ons voor meerdere mededeelingen omtrent de toepassing aanbevolen.

BOEKAANKONDIGING.

Over nieuwere beeldhouwkunst, vooral in Nederland, door Prof. J.A. Alberdingk Thijm. Rotterdam, Nijgh en Van Ditmar.

Professor J. A. Alberdingk Thijm schreef in het weekblad *Lelie- en Rozeknoppen* een en ander over Nederlandsche Beeldhouwkunst en, dank zij de medewerking van thans levende beeldhouwers, konden daarbij eenige biographische bijzonderheden worden opgeteekend, die van belang voor onze kunstgeschiedenis zijn. De artikels uit het genoemde weekblad zijn nu onder bovenstaanden titel tot een geheel gebracht, waardoor de verspreiding in ruimer kring wordt bevorderd. Wij vestigen de aandacht der bouwkunstenaars op deze belangrijke brochure.

De toekomst van Nederland als Handelsstaat, door A. Huet, civiel ingenieur. — Nijmegen, H. C. A. Thieme.

Verschillende artikelen van den heer A. Huet, leeraar aan de Polytechnische school te Delft, achtereenvolgens in het *Handelsblad* opgenomen, zijn onder bovenstaanden titel in eene afzonderlijke verzameling uitgegeven. Eene kaart op de schaal van 1 à 40,000 is daarbij gevoegd tot verduidelijking van het ontwerp tot verbinding van Amsterdam met den Bovenrijn.

Le menuisier modeleur mécanicien par A. Guettier, ingénieur civil — .Bernard & Co. Paris.

De reusachtige uitvindingen dezer eeuw hebben op bijna elk gebied van fabrieks- en handwerksnijverheid groote veranderingen teweeg gebracht, en in het gebruik van hout is eene groote omwenteling waar te nemen. Het bouwen van fraaie houten zeekasteelen, het samenstellen van groote houten bruggen en bekappingen, in één woord, het maken van alle grootsche houtconstructiën, waarop de werkman van weleer terecht zoo trotsch was, behoort tot het verleden; metaal- en meer bijzonder ijzerconstructie zijn daarvoor in de plaats getreden. De houtsnijkunst, eeuwen lang de roem en de trots der vaderen, is door het gietwerk overvleugeld en bijna te niet gegaan. Zelfs in den gewonen huisbouw en in het meubelvak is het hout gedeeltelijk door het ijzer verdrongen.

Het hout heeft, in figuurlijken zin gesproken, geen reden, zich over de gevolgen van de uitvinding der stoomkracht te verheugen. Zeker heeft het hout ook groote verplichtingen aan de hooge vlucht, die werktuigkunde en machinebouw genomen hebben, maar uit den aard der zaak zal de balans steeds in het nadeel neerslaan.

Het hout speelt een groote rol in een der onderdeelen van de ijzeren samenstellingen en met name in de gieterij. De modelmakerij, die gewichtige tak van houtbewerking, is bepaald door de uitbreiding der mechanica in 't leven geroepen; door de modellen moet de mechanicus zijne uitvindingen en gedachten tot practische uitvoering brengen en hierdoor laat zich verklaren dat een goed modelmaker betrekkelijk veel kennis behoort te hebben; practische vaardigheid der handen moet zich aan een goed voorstellingsvermogen paren. In 't algemeen wordt in de verschillende handleidingen voor beoefenaars der houtbewerking weinig of niet over het werktuigkundig modelmaken gesproken, reden waarom op het bovenaangehaalde werk met welgevallen gewezen wordt; daarin wordt op practische grondige wijze het modelmaken in den geheelen omvang behandeld en opgehelderd door nauwkeurig geteekende figuren. In de beide eerste gedeelten van het werk wordt het hout en de inrichting van de werkplaats van den modelmaker besproken en, hoewel daarin veel voorkomt, dat in andere werken over bouwkunde of kennis van bouwmaterialen is opgenomen, verdienen de mededeelingen omtrent de nieuwste machines tot houtbewerking, de uiterst nauwkeurige opgaven betreffende soortgelijk gewicht, enz. onze aandacht. Wij wijzen o. a. op de opgaven, waaruit blijkt, dat de zachte houtsoorten spoediger dan de hardere het overtollig watergehalte verliezen, en dat het meerendeel der houtsoorten binnen het jaar, bij gewone droging in de lucht, den vereischten graad van droogheid verkregen hebben.

Het derde gedeelte van Guettier's werk behandelt de eigenlijke modelmakerij en is de kern der handleiding. Het construeeren der modellen, de bijzonderen eigenaardigheden, voortvloeiende uit de verschillende wijzen van vormen en gieten, waarmede de modelmaker rekening moet houden, wordt klaar en duidelijk uitgelegd; het leert ons, dat een bekwaam timmerman nog volstrekt geen goed modelmaker is, en dat een degelijk modelmaker goed timmerman moet zijn.

Het vierde gedeelte van het boek bevat verschillende détails betreffende de fabrikage enz. Als voorbeeld volgt hieronder de tabel, aangevende de verhouding tusschen het gewicht van een model en dat van het daarnaar gegoten stuk.

Door de veranderlijkheid van het hout, de invloed der wijze van vormen en gieten, de meerdere of mindere handigheid van den gieter enz., is het onmogelijk wiskundig zekere cijfers te geven. De onderstaande hebben den grootst bereikbaren graad van nauwkeurigheid:

soortgelijk gew. van het gebruikte droge hout.	stof waaruit het model vervaardigd is.	metalen voor de gieting gebruikt				
		ijzer.		staal.		brons.
0,797	eikenhout	9	— 9,5	—	10 à 10,5	
0,596	dennenhout	13,5	— 13,9	—	10 à 10,5	
0,760	beuk- en esschenhout	9,5	— 10,6	—	11 à 11,5	
0,665	peren en appelenhout	10,8	— 11,6	—	13 à 13,5	
0,495	lindenhout	14,4	— 15,5	—	17 à 17,5	
0,545	populierenhout	13	— 14,3	—	10 à 10,5	
0,700	notenhout	10,4	— 11,2	—	12 à 12,5	
0,900	palmhout	8	— 9,2	—	9,3 à 9,5	
1,18	pleister (gips)	6,10	— 6,4	—	7,4	
1,55	vernikei	4,7	— 5	—	5,5	

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken, van 3 Mei 1886, is bepaald, dat de Commissie, belast met het afnemen der examens B volgens art. 60 en C volgens artt. 61—65 der genoemde wet, voor het jaar 1886 zitting zal houden te Delft;

en zijn benoemd tot lid en Voorzitter dier Commissie: J. F. W. Conrad, inspecteur van den Waterstaat, te 's-Gravenhage;

tot leden:

E. Gugel, N. H. Henket, Mr. B. H. Pekelharing, Dr. H. Behrens, C. M. Schols, J. A. Snijders G. Jzn., H. A. Ravenek, Dr. G. J. Legebeke, P. van der Burg, Dr. C. A. Scheltema, Dr. S. Hoogewerff, hoogleeraren aan de Polytechnische school;

A. M. K. W. Baron van Ittersum, hoofdingenieur van den Waterstaat, te 's-Hertogenbosch;

A. J. H. Beeloo, hoofdingenieur-adviseur voor scheepsbouw, te 's-Gravenhage;

L. C. P. W. Visser, hoofdingenieur der marine, te Amsterdam;

A. C. Broekmans, eerstaanwezend ingenieur bij den aanleg van Staatsspoorwegen, te 's-Hertogenbosch;

B. Hoogenboom, ingenieur van den waterstaat, te Hoorn;

F. Ph. J. Mahieu, ingenieur voor het stoomwezen der spoorwegdiensten, te 's-Gravenhage;

A. Huet, Dr. L. C. Levoir, A. Le Comte, J. A. van der Kloes, leeraren aan de Polytechnische school.

— Het Bestuur van de Afdeeling 's-Gravenhage der Maatschappij tot Bevordering van Bouwkunst heeft de welwillendheid belanghebbenden in de gelegenheid te stellen tot bezichtiging der aanwoorden, ingekomen op de prijsvraag voor een gedenkteeken op het graf van wijlen den architect H. P. Vogel. Daartoe zal op Dinsdag, Woensdag, Donderdag en Vrijdag, den 11—14 Mei e. k., dagelijks van des voormiddags

10 tot des namiddags 4 uren, gelegenheid gegeven worden in het gebouw naast de Teekenacademie aldaar.

— Ter kennis van belanghebbenden wordt door den Min. van W., H. en N. gebracht, dat er gelegenheid bestaat tot plaatsing van een tijdelijk ambtenaar bij den algemeenen dienst van den Waterstaat te 's-Gravenhage, aanvankelijk op eene jaarlijksche bezoldiging van *f* 600, welke tot *f* 1400 kan klimmen; en dat zij, die voor deze betrekking in aanmerking wenschen te komen, zich behooren aan te melden bij den ingenieur voor den algemeenen dienst van waterstaat (Van Speykstraat N°. 20, te 's Gravenhage), schriftelijk vóór 28 Mei a. s. of in persoon op 28 en 29 Mei c. k., van 2 tot 4 uren.

(A. er A.) AMSTERDAM. Wij waren in de gelegenheid de herbouwde magazijnen van den heer Etienne Delaunoy, antiquaar, Kalverstraat N°. 172, te bezichtigen. Het geheel, ontworpen in Hollandsche Renaissance uit het tijdperk der 17de eeuw, maakt, zoowel uit- als inwendig, een hoogst aangenamen indruk. De winkelpui van eikenhout is met fraai gesneden paneelvullingen, bevattende de koppen van Rembrandt, Vredeman de Vriese, Quellinus, Van Vianen en P. Crabeth, alsmede met karakteristieke smeedwerken, enz. versierd.

Het interieur, bestaande uit een suite van twee salons, galerij en achtervertrek, maakt door de toepassing van sierlijke eikenhouten betimmeringen en plafondschilderingen, de aanwending van beschilderde glazen en de rijke stoffeering met antieke meubelen, gaskronen zen enz., een zeer artistieken indruk, die den ontwerper, den architect Eduard Cuypers alhier, alle eer aandoet.

De beeldhouwwerken zijn vervaardigd in de ateliers van de bekende firma Van den Bossche en Crevels alhier; de plafondbeschilderingen door den heer L. Visser, decorateur, leeraar aan de Teekenschool voor kunstambachten; de gesmeed-ijzeren voorwerpen door den heer Prosper Schryvers te Brussel; de beschilderde glazen door den heer Fontainas te Brussel en Hawinckels te Swalmen; de betimmeringen door de firma Jansen & Zn., terwijl de firma Mulder en Sarlemijn als aannemers voor den bouw optraden.

Wij raden onzen collega's een bezoek ten zeerste aan; gelegenheid hiertoe bestaat Zondag van 12—4 uren.

(A. et A.) AMSTERDAM. De tentoonstelling in het Oudemannenhuis van afbeeldingen van werken van Nederlandsche architecten, bestemd om te worden gezonden naar de Jubileumskunsttentoonstelling der Academie te Berlijn, is Donderdag ll. gesloten. De Commissie, met de organisatie belast, mocht de voldoening van een zeer druk bezoek smaken. Het Dagelijksch Bestuur van Amsterdam, dat behalve andere autoriteiten de tentoonstelling met een bezoek vereerde, betuigde in de vleiendste bewoordingen ingenomenheid met de inzending en wenschte de Commissie een goed succes te Berlijn. Zoowel de inzending der ontwerpen als het arrangement zullen zeker bij onze oostelijke naburen een gooden indruk van de werken hunner collega's in Nederland geven.

LEIDEN. Tot ingenieur aan de Kon. Nederl. Grofsmederij alhier is benoemd de heer F. Couwenberg.

DEVENTER. Bij het Gemeentebestuur zijn ingekomen twee aanvragen om concessie voor den aanleg en de exploitatie van een drinkwaterleiding. De zaak is in handen eener commissie gesteld, om te adviseeren of de gemeente een drinkwaterleiding zal maken in eigen beheer, dan of zij het aanleggen en de exploitatie aan anderen zal overlaten.

Met recht kan men beweren, dat de aanleg van waterleidingen het onderwerp van den dag is en het wekt bevreemding, dat in enkele gemeenten nog stemmen opgaan om eigen exploitatie te ontraden. De omstandigheid, dat de Gemeente de grootste hoeveelheid water gebruikt, als zij aan de eischen der openbare gezondheid wil voldoen en dat over de bepaling van de verbruikte hoeveelheid en de uitlegging van een contract tal van moeilijkheden kunnen ontstaan, leidt ertoe om de zaak niet aan een of anderen concessionaris op te dragen, temeer nu de ondervinding geleerd heeft, dat zulk eene onderneming spoedig rentegevend wordt.

DELFT. Janus van Haren, meesterknecht aan de gerenommeerde aardewerkfabriek »De Porceleyne fles" van den heer Joost Thooft en Labouchère, herdacht dezer dagen den dag waarop hij, 50 jaren geleden, op die fabriek in dienst kwam. Directeuren boden hem als souvenir een gouden horloge aan. Van de heeren A. le Comte, artistiek-adviseur en G. Offermans, chef van het atelier aan die fabriek, ontving hij een gouden horlogeketting. Zijn kameraden schonken hem een fraaie marmeren pendule met beeldjes.

ALMENUM. Den heer T. R. Posthuma, opzichter bij het waterschap der »Vijf deelen Zeedijken Buitendijks" vielen den eersten dezer maand vele bewijzen van belangstelling en waardeering ten deel bij het herdenken van den dag, waarop hij vóór 50 jaren deze betrekking aanvaardde.

BENOEMINGEN.

De heer M. A. van Wadenoijen, architect bij den aanleg van Staatsspoorwegen, is benoemd tot hoofdopzichter bij de Rijksgebouwen voor onderwijs enz., te 's-Gravenhage.

ADVERTENTIEN.

Koninklijke Nederlandsche

LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag den 18de Mei 1886**, des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* worden **aanbesteed:**

Bestek N°. 19.

Het maken van een Hoofdgebouw op het station „Het Loo" met bijbehoorende werken.

(Bedrag der begrooting *f* 35000.)

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 83 van het bestek.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en zijn aldaar tegen betaling van *f* 2.— per stel te bekomen.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE en den Heer Sectie-Ingenieur C. A. BESIER, beiden te *Apeldoorn*.

Aanwijzing op het terrein zal worden gedaan op Dinsdag 11 Mei des namiddags ten 2 uur.

De Commissie van Beheer.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'S-HERTOGENBOSCH*, zullen op **Donderdag 13 Mei 1886**, voormiddag 10 ure ten Raadhuize aldaar bij enkele inschrijving

AANBESTEDEN:

Het maken van eene Los- en Laadplaats van Vee, aan het noordwestelijk einde van den noordoostelijken of rechter kanaaldijk der Zuidwillemsvaart.

Het bestek en de teekening liggen ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en zijn deze te verkrijgen bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE aldaar tegen betaling van *f* 1.00.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Maandag 10 Mei e. k. voormiddag 11 ure.

De inschrijvingsbiljetten moeten vóór 3 ure des namiddags van den dag dier ter aanbesteding voorafgaande in de ten Raadhuize daartoe gestelde bus gestoken zijn.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Gemeente-Architect voornoemd.

's-Hertogenbosch, 29 April 1886.

Burgemeester en Wethouders voorn.,
V. D. DOES DE WILLEBOIS,
Burgemeester.
J. N. G. SASSEN,
Secretaris.

Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

POSTERIJEN.

Aanbesteding.

Op **Vrijdag, 21 Mei 1886**, des namiddags te één uur, zal, onder nadere goedkeuring door of van wege den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, en in tegenwoordigheid van den Rijksbouwmeester in het eerste district, aan het lokaal van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, Binnenhof te 's-Gravenhage, worden **aanbesteed:**

Den verbouw van het bestaande Postkantoor en in verband daarmede den aanbouw van telegraaflokalen te 's-Gravenhage.

(Raming *f* 107500.)

Deze aanbesteding zal geschieden bij enkele inschrijving, overeenkomstig §§ 434 en 435 der Algemeene Voorschriften, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, dd. 12 September 1882, n°. 6, afdeeling Waterstaat A.

Het bestek ligt ter lezing aan het lokaal van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, aan het bureel der Landsgebouwen, Binnenhof n°. 8 te 's-Gravenhage, en aan het Provinciaal Bestuur van Zuidholland, en is voorts op franco aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij de boekhandelaars Gebroeders VAN CLEEF, Spui n°. 28 *a* te 's-Gravenhage, en door hunne tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Nadere inlichtingen worden gegeven door den Rijksbouwmeester in het eerste district te 's-Gravenhage.

Aanwijzing zal worden gedaan op Zaterdag, 15 Mei 1886, des middags te één ure.

's-Gravenhage, 28 April 1886.

Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
DE BOSCH KEMPER.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Maandag 10 Mei 1886**, 's voormiddags 11½ ure, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Het bouwen van eene ESTRADE op het Velperplein.

Bestek met gevegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

Aanbesteding.

Op **Dinsdag 18 Mei 1886**, zal worden **aanbesteed**, door den Architect A. SALM G.Izn. namens zijne principalen:

Het bouwen van een Kweekschool voor Machinisten op een terrein aan de Muidergracht te Amsterdam.

Het Bestek met bijbehoorende teekeningen is verkrijgbaar ter Boek- en Handelsdrukkerij van Th. A. VAN ZEGGELEN, Achterburgwal 84 te *Amsterdam*.

Inlichtingen geeft de Architect,
(Plantage Middenlaan 78).

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 17 Mei 1886**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis in het **openbaar aanbesteden:**

a. **Het veranderen van de Houten Brug N°. 144, over de Palmgracht aan de Brouwersgracht, in eene vaste ijzeren brug; en**
Het maken van twee gemetselde holle Vleugelmuren aan de brug N°. 263, over de Singelgracht vóór het Weesperplein.
Beide met de levering van daartoe noodige materialen.

b. **Het bouwen van Steenen en Houten Wallen en het gewoon onderhoud van, en het verrichten van herstellingen aan:**
de Steenen en Houten Wallen langs de grachten, enz.; de rieolen onder, en de goten langs den openbaren weg, enz.; de openbare waterplaatsen en de verschwaterbakken.

c. **Het verrichten der jaarlijksche Stuc- door- en Witwerken, ten behoeve van de gebouwen ten dienste van het openbaar lager onderwijs.**

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0,20 voor de sub *a*, *f* 0.75 voor de sub *b* en *f* 0.25 voor de sub *c* genoemde.

Inlichtingen worden gegeven voor de sub *a* en *c* genoemde, ten Kantore van den Stads-Architect, aan den Stads Timmerwerf, en voor de sub *b* genoemde ten Kantore van den Stads Ingenieur op het Raadhuis, des voormiddags van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 5 Mei 1886.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kanteren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Koninklijke Nederlandsche

LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag den 21 Mei 1886** des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn*, worden **aanbesteed:**

Bestek N°. 21.

Het leveren van eikenhout voor wissels.

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 11 van het bestek.

Het bestek ligt ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn*, en is aldaar tegen betaling van *f* 0.50 te bekomen.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE te *Apeldoorn*.

De Commissie van Beheer.

De Portland-Cementfabriek van

DYCKERHOFF & SÖHNE

te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn

levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.

Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar.

Magazijnhouders in de voornaamste steden.

GOUDEN Staats-Medaille.

DUSSELDORF 1880.

Medaille Breslau 1869. — Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873. — Gouden Medaille, Offenbach a.M. 1879. — Diploma A: Eerste prijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;
Rollende en Expansieronde Stoomtoonkappen,
GEBOUWEN in **Scherphoek** en voor **andere** bouwplaatsen, geheel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen**.
VAN DER LINDEN & Co., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** ponklaar.
Galvaniseering op Loon.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en **Cementtegels.**
Groote voorraden.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
ERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

JAN VAN DER POT, Vischsteeg No. 7, Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Deverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Kunstgraniet systeem Petitjean. Polychrom- of Frescocement.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN**
voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek.
SINZIG a/Rijn.
Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zoeals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.
Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland
Firma **MARTIN & Co., Amsterdam.**

Door **P. GOUDA QUINT,** te *Arnhem*, is aan de Intekenaren verzonden:
DE BOUWMEESTER.
ONTWERPEN, SCHETSEN en DETAILS
VAN
Hedendaagsche en Oude Kunst en Voorwerpen van Kunstnijverheid, benevens Antwoorden op Prijsvragen.
UITGEGEVEN DOOR
het Genootschap »ARCHITECTURA ET AMICITIA", gevestigd te *Amsterdam*, en F. W. VAN GENDT J.Gz., Architect te *Arnhem*,
TWEEDE jaargang, **TWEEDE** aflevering.
Deze uitgave heeft ten doel om achtereenvolgens eene verzameling van het merkwaardigste, dat in ons Vaderland op het gebied der Bouwkunde en Versieringskunst bestaat of uitgevoerd wordt, tot stand te brengen.
Jaarlijks verschijnen 6 afleveringen, elk van 6 platen in Photo-lithographie, met beschrijving, titelblad en register.
Prijs per jaargang **bij inteekening** *f* 8.—; voor de Leden van het Genootschap »ARCHITECTURA ET AMICITIA" *f* 6.—.
De **EERSTE** jaargang wordt nog tot denzelfden prijs afgeleverd.
Mede is thans verkrijgbaar eene
LINNEN PORTEFEUILLE voor den **eersten** en **tweeden** jaargang. Prijs *f* 2.25.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN,
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. R. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. R. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam* en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhalingsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent: JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

(A. et A.) DE FABRIKAGE EN EIGENSCHAPPEN VAN PORTLAND-CEMENT.

DOOR

L. J. RIJNINK.

Om de waarde van alle bouwmaterialen met juistheid te beoordeelen, is eene groote mate van kennis en vooral veel ervaring noodig. Eene veelvuldig gebruikte bouwstof, tot welker vergelijkende beoordeeling ik in mijn werkkring vooral gelegenheid vond, heb ik tot onderwerp van dit opstel gekozen.

Ik zal trachten eenvoudig en duidelijk te zijn en hoop hiermede een steentje bij te dragen tot het zoo uitgebreide vak van materialenkennis.

Daar over de wijze van het fabriceeren van portland-cement nog weinig geschreven is, heb ik gemeend niet beter te kunnen doen, dan een kijkje te nemen in eene der grootste fabrieken van dit materiaal. De Directeur der Naamlooze Maatschappij „de Niel-on-Rupell", vroeger Josson en Co., stelde mij in staat zijne fabriek in al hare onderdeelen te bezichtigen.

Het kunst-cement heeft zijn ontstaan te danken aan een geschil, op het einde der vorige eeuw ontstaan tusschen den Keurvorst van de Paltz — onder wiens gebied toen de streken behoorden, die het tras opleveren, — en de Staten der Vereenigde Nederlanden over eene belasting op gemalen tras, welk geschil aanleiding gaf, dat men hiertelande trachtte op kunstmatige wijze cement te maken. Men slaagde hierin gelukkig; in 1789 verkreeg De Booijs te Amsterdam patent voor het branden van cement uit klei, in het Y gebaggerd. Dit cement was bekend onder den naam van Amsterdamsch cement en heeft eene groote vermaardheid verworven. Tot poeder gemalen, is het eene roode of roodbruine stof.

Toen het goede slib was verbruikt, moest men zich met minder goede klei behelpen, waardoor het product eene geringere waarde verkreeg en langzamerhand in onbruik geraakte. Bij het sloopen van bruggen te Amsterdam treft men vaak mortel aan, welke met z. g. roode tras of Amsterdamsche cement is gemengd; deze versteende mortel bewijst mede, dat het gebruikte cement van uitstekende kwaliteit is geweest.

In 1796 nam James Parker patent op de bereiding van Romeinsch cement. Dit cement werd gebrand van de z.g. rolsteenen, die gevonden worden in zoogenoemde Londonclay van het eiland Sheppey aan den mond van de Theems. Dit cement bezat eene bruinroode kleur en was uiterst geschikt voor waterwerken.

Nadat gebleken was, dat verschillende soorten van mergel en kalkhoudende klei bij het branden een deugdelijk cement opleverden, lag het voor de hand, om uit kunstmatige mengsels van klei en kalk, door branden, cement te bereiden. Dit geschiedde het eerst in 1818 te Bas-Meudon bij Versailles, volgens aanwijzing van Vicat. Dit voorbeeld werd in 1824 in Engeland gevolgd, waar het product den naam van portland-cement ontving naar de zandsteen van Portland, waarmede het verharde cement in kleur veel overeenkomst heeft.

Wij zullen nu tot de beschrijving van genoemde portland-cementfabriek overgaan.

Zooals de naam aanduidt ligt de fabriek te Niel in de Belgische provincie Antwerpen, aan de rivier de Rupel, een tak van de Schelde. De afmetingen der inrichting zijn ruim en grootsch, en maken een aangenamen indruk op den bezoeker.

Zooals men weet, wordt het portland-cement vervaardigd van klei en kalk of krijt, die in bepaalde verhoudingen bij elkander gevoegd worden. Aan genoemde fabriek wordt 62 percent krijt en 38 percent klei gebezigd; zoodra te veel krijt gebezigd wordt, ontstaat het z.g. werken van het cement. Op dit werken kom ik later terug.

De klei wordt in de nabijheid van de fabriek gegraven en per spoor daarheen gevoerd, terwijl het krijt uit eene aan de fabriek behoorende groeve per vaartuig en per spoor kan worden aangevoerd.

Aan de zijde van de rivier is een walmuur gebouwd, die om de geringe dikte en de wijze van bouw de aandacht waardig is. De muur is geheel vervaardigd van portland-cementbeton, bestaande uit 1 deel cement, 5 deelen rivierzand en 6 deelen harde puin. De hoogte is 5 M., terwijl de dikte in aanleg 80 c.M. en boven slechts 60 c.M. bedraagt. Deze muur houdt zich uitstekend en toont nergens de minste werking of zetting.

Na verschillende toepassingen van het cement bezichtigd te hebben, trokken wij een daartoe bestemd wit pak aan en gingen, aldus voor stof en vuil beveiligd, de fabriek bezichtigen.

Het allereerst kwamen wij aan de molens, die de

klei en het krijt vermalen. Deze molens bestaan uit ronde gegoten-ijzeren bakken van ± 4 meter diameter. Binnen deze molens bewegen zich getande staven, die het krijt en de klei met water vermalen. Om de juiste verhouding goed te kunnen controleeren, gaat men op de volgende wijze te werk: Bij iederen molen staat eene bascule, waarop de wagens met klei en krijt worden afgewogen. Een rad, dat door de machine in beweging gebracht wordt, brengt op geregelde tijden eene schel in beweging en zoodra deze schel zich doet hooren, worden de wagens opgevat en de klei en het krijt in de bakken gestort. Tevens komt er eene geregelde waterstraal in de bakken, die de stoffen tot eene dunne pap maakt. Een rooster, die bezijden de bakken is aangebracht, laat de fijngemalen pap in een daartoe aangebrachten bak vloeien.

Uit dezen bak wordt de pap door middel van een groot rad met emmertjes omhoog gevoerd, welk rad men een jacobsladder zou kunnen noemen. De bovengebrachte pap komt daarna tusschen twee horizontale steenen, waarvan de eene stilstaat en de ander draait. De daaruit voortkomende pap is zoo fijn, dat men tusschen de vingers niet het minste korreltje kan voelen. Wil het krijt in de gloeihitte goed op de klei inwerken, dan is een zeer innige menging van de slib noodzakelijk.

Wanneer geen krijt in de nabijheid te krijgen is en men dus harde kalksteen moet gebruiken, wordt deze laatste eerst gebrand, vervolgens gebluscht en eerst dan met de fijngemalen klei vermengd.

De tusschen de steenen uitkomende pap wordt daarna door buizen naar de droogkamers opgevoerd. Wat in het bijzonder de aandacht waardig is, is de kolossale kracht, die noodig is tot het vervoeren van de pap. Zij wordt namelijk in buizen van ± 30 c.M. diameter 200 M. ver geperst, in welke lengte klimmingen van 10 M. voorkomen.

De genoemde droogkamers ontvangen de warmte van de ovens en zijn omgeven door de uitmondingen daarvan; de diepte der bakken, waarin de natte pap vloeit, is ongeveer 0.30 M. Na voldoende gedroogd te zijn, wordt de koek losgemaakt en aan stukken van ± 15 × 15 c.M. geslagen.

Vóór wij verder gaan, volge een korte beschrijving van de ovens. Zij hebben veel overeenkomst met de schelpkalkovens hiertelande, behalve, dat zij niet afzonderlijk staan, maar aaneengemetseld zijn. Zooals gezegd is, komen de monden van de ovens op de droogkamers uit, zoodat bij vulling van den oven de gedroogde pap zeer nabij is.

Genoemde fabriek heeft 20 gewone en 7 dubbele ovens; de gewone ovens geven circa 25000 K.G. cement, terwijl de dubbele ongeveer 55000 K.G. produceeren.

De vulling van den oven geschiedt met de gedroogde pap en cokes. De hoeveelheid cokes, die van zeer goede qualiteit moeten zijn, bedraagt 40 proc. van het gewicht der gedroogde pap.

De cokes en de pap worden, na gewogen te zijn, in lagen van ongeveer 30 c.M., van boven af in den oven gestort.

Zoodra de oven is gevuld, wordt hij van boven gesloten en steekt men hem aan door middel van brandende takkebossen, die in de erkgaten worden gestoken.

Reeds bij de rood-gloeihitte wordt de koolzure kalk in bijtende kalk veranderd en deze laatste werkt ontledend in op de klei. Nadat de massa gedurende één uur aan de rood-gloeihitte is blootgesteld, wordt de klei reeds zoover ontleed, dat de massa na bekoeling bijna geheel in verdund zoutzuur oplosbaar is. Het product is dan lichtbruin gekleurd en levert een poeder van dezelfde kleur, dat, met water in aanraking gebracht, zich sterk verhit, doordien het te veel vrije kalk bevat, doch daarbij eene niet zeer harde massa oplevert.

Bij verhooging van temperatuur wordt de kleur van het cement donkerder; de massa verhit zich minder, wanneer ze met water in aanraking komt, een bewijs, dat de kalk een inniger verbinding met de bestanddeelen der klei heeft aangegaan.

Bij de wit-gloeihitte wordt de kleur grauwachtig groen, doordien het ijzeroxyde met de kalk in verbinding is getreden. Het poeder is dan scherp en het product heeft den hoogsten graad van deugdelijkheid bereikt. Bij nog hoogere temperatuur wordt de kleur blauwachtig, de massa bakt samen en het product wordt onbruikbaar. Dat eene juiste regeling bij het branden noodzakelijk is, blijkt hieruit duidelijk.

Nadat de stukken cement den oven verlaten hebben, worden zij uitgezocht en gewogen. De niet doorgebrande stukken worden op zijde geworpen, als ondeugdelijk. Bij iederen oven staat een persoon, die toeziet, dat geen verkeerde stukken gebruikt worden. Deze persoon wordt betaald naar de hoeveelheid slechte stukken, die uit den oven verkregen worden; het is dus zijn eigen belang, dat geen verkeerde stukken bij de goede gevoegd worden. Van de cokes is niets meer te vinden, deze zijn totaal verbrand en bij een goed gebranden oven komen ± 3 proc. ongeschikte deelen voor.

Van den oven gaan de stukken cement naar de kneuzers, die het cement tot kleinere stukken verbrijzelen; zij werken bijna op gelijke wijze als de steenbrekers voor de tufsteen en maken een klapperend geluid.

Na genoemde kneuzers te zijn gepasseerd, gaan de stukken portland-cement (klinkers genaamd) achtereenvolgens nog naar 4 al fijner en fijner makende breekmachines. Deze machines bestaan uit cilinders, die binnen eene besloten ruimte ronddraaien; over de lengte van de cilinders zijn groeven aangebracht; de klinker, die door deze groeve passeeren moet, verkrijgt dus de grootte en de diepte der groef. Bij de laatste machine is de groeve zeer ondiep, zoodat het cement, daaruit voortkomende, veel overeenkomst heeft met dat, hetwelk in den handel wordt gebracht. Van af den laatsten breker gaat het cement naar de molens; deze werken evenals de reeds omschreven molens, welke de pap fijnmalen. De steenen liggen weder horizontaal; een ervan ligt stil, terwijl de tweede zich eroverheen beweegt.

Na gemalen te zijn, ondergaat het cement de laatste behandeling en wel die van het builen of ziften. Dit ziften is van het grootste belang, want wanneer het cement niet fijn genoeg gezift wordt, verliest het aanmerkelijk in waarde. De proef hiervan is gemakkelijk; men neemt eene zeef van 900 mazen per cM², zift hierin het cement en van het grove overgebleven portland-cement maakt men proefsteentjes, die met het toestel van Michaëlis onderzocht worden. Men zal zien, dat het draagvermogen gering is, terwijl men van het fijnere cement goede resultaten verkrijgt.

Het grove cement, dat op de zeven overblijft, wordt naar de molens teruggevoerd en opnieuw gemalen.

Om de mazen van eene zeef te tellen, bestaat een toestelletje, dat het meest nabijkomt aan dat, hetwelk gebruikt wordt om de fijnheid van geweven stoffen te beoordeelen.

Aan de omschreven fabriek zijn voorts nog verbonden eene kuiperij, wagenmakerij, timmerwerkplaats, zakkenfabriek, smederij, lampenmakerij, riemenfabriek,

drogerij, magazijnen en een chemisch laboratorium.

Bij dit laatste zullen wij even stilstaan, daar een paar proeven wel waard zijn, hier te worden medegedeeld. Een troggewelf van portland-cementbeton, vervaardigd op last van den Stads-ingenieur te Gent, levert verrassende resultaten. Het beton bestond uit: 1 deel cement, 2 deelen brikken, 4 deelen lekzand en 2 deelen sintels. Men gebruikte hierbij zoo weinig mogelijk water; het mengsel bevatte niet meer water dan wij gebruiken voor eene trasproef met de proefnaald van Vicat. Aan het gebruik van weinig water wordt daar groote waarde gehecht. Genoemd troggewelf heeft een oppervlakte van één × één M. = 1 M², de pijl was 6 c. M., terwijl de dikte van het gewelf in het midden mede 6 c. M. bedroeg; de hoogte bij de geboorte van het gewelf bedroeg 12 c.M. Dit gewelf heb ik belast gezien met 3000 KG., terwijl mij verzekerd werd, dat dit gewicht op 4000 K.G. kon gebracht worden. In hoeverre dit is aan te nemen durf ik niet bevestigen; doch bij eerstgenoemde belasting was niet het minste scheurtje te zien.

Wat mede de aandacht waardig is, is het beproeven door samendrukking of verbrijzeling van metselsteen en portland-cementbeton waartoe proefsteenen van 1000 cM³ inhoud gebezigd worden.

Een cubus van Belgische baksteen werd verbrijzeld bij een gewicht van 50 KG per cM², terwijl een cubus van portland-cementbeton, bestaande uit 12 deelen zand en grint en 1 deel cement, bij een gewicht van 55 K.G. per cM² bezweek; een proefsteen van 6 deelen zand en grint met één deel cement kon een gewicht van 135 K.G. per cM² verduren.

Dagelijks worden van het vervaardigde cement proeven gemaakt volgens de methode van Michaëlis te Berlijn. Deze proefsteentjes worden na 7 dagen, 28 dagen, 1 maand, 2 maanden enz. beproefd. Men verkrijgt aldus voor een geheel jaar een overzicht van de hoedanigheid van het vervaardigde cement. Tevens wordt het droge cement bij de proefsteentjes geplaatst in daartoe bestemde kastjes met opschrift van den datum der fabrikage en beproeving. Zoo er dus klachten mochten worden ontvangen, is het monster aan de fabriek aanwezig en kan er worden nagegaan of er, nadat het portland-cement de fabriek verlaten heeft, vervalsching heeft plaats gevonden.

De analyse van Josson-cement is:

Kalk	61.8 percent.
Kiezelzuur	22.72 „
Magnesia	sporadisch
Aluinaarde	7.03 „
IJzeroxyde	3.62 „
Zwavelzuur	1.42 „
Bijbestanddeelen als water enz.	3.41 „
Totaal	100 percent.

Hoewel cementen en mortels gewoonlijk aan samendrukking weerstand moeten bieden, beproeft men ze gewoonlijk door trekking, dat gemakkelijker en goedkooper is. Overigens is de overeenstemming van den weerstand bij samendrukking en trekking genoegzaam bekend.

Daar de proeven door trekking zooveel mogelijk op dezelfde wijze, op gelijkvormige lichamen van denzelfden omvang en zooveel mogelijk met hetzelfde toestel genomen moeten worden, heeft men in Duitschland en andere landen eene vaste methode tot keuring van portland-cement aangenomen.

Het toestel, dat men voor de beproeving bezigt en bij de Duitsche normen is aangenomen, is samengesteld uit een dubbel stel hefboomen, die op eene zware zuil geplaatst zijn. De bovenste hefboom vermenigvuldigt tienmaal de kracht, de onderste vijfmaal. Aan den ondersten hefboom en op het voetstuk zijn klauwen verbonden, die het proefsteentje kunnen omvatten; de onderste klauw wordt vastgehouden door een schroef voorzien van een wiel, de bovenste hangt aan een stijgbeugel, die zich aan een stift op den ondersten hefboom gemakkelijk kan bewegen. De klauwen zijn in dier voege geplaatst, dat zij eene volkomen aansluiting en eene zekere toepassing der kracht verzekeren. Aan het achtereinde van den bovensten hefboom is een tegenwicht geplaatst; dit tegenwicht wordt gebezigd, om het toestel geheel in evenwicht te houden en wel, dat de beide messen van genoemden hefboom in eene horizontale lijn liggen.

Tegen den tijd, dat men de proef wil nemen, neemt men het proefstukje uit het water en laat dit afdruipen. Men neemt daarna den pot van den beugel, die aan het eind van den bovensten hefboom hangt, en plaatst aan dit einde een tegenwicht. Door middel van de schroef doet men de onderste klauw rijzen, vervolgens trekt men met de linkerhand aan de bovenste klauw, terwijl men met de rechter het proefsteentje neemt en het tusschen de klauwen plaatst. Men laat daarna de klauwen los en stelt, door middel van het wiel, het toestel in zijn oorspronkelijken stand. Nu hangt men den pot voorzichtig aan den beugel en neemt daarna het tegenwicht van het einde des hefbooms af. Met de vulling van den pot kan nu begonnen worden; het beste doet men dit door voorzichtig hagelkorrels in de pot te doen loopen.

Op het oogenblik van de breking eindigt men natuurlijk met de toevoeging van hagelkorrels; men neemt dan den pot met de hagelkorrels van den beugel af en weegt beide. Daar men het gewicht met 50 moet vermenigvuldigen en het oppervlak van het proefsteentje 5 c.M². is, moet men het gewicht met 10 vermenigvuldigen om den weerstand per c.M². te kennen.

Indien men proefsteentjes van geringe sterkte wil beproeven, neemt men in plaats van den grooten koperen pot een klein koperen schaaltje.

Bij de beoordeeling van het portland-cement heeft men te letten:

1°. Op het verhardingsvermogen, 2°. op de fijnheid, 3°. op de volume bestendigheid en 4°. op den afbindingstijd.

Om het verhardingsvermogen te constateeren wordt het omschreven toestel gebezigd. Volgens de Duitsche normen worden de proefsteentjes op de volgende wijze vervaardigd.

a. Proefsteentjes voor zuiver cement.

Men begint het cement met 30% van zijn gewicht zuiver water tot een mortel te maken en giet daarna de mortel in den vorm, die op eene gipsplaat ligt. Deze gipsplaat dient om het overtollige water van den mortel te absorbeeren. Bovendien legt men nog een stukje vloeipapier tusschen de gipsplaat en den vorm.

Wanneer de vorm gevuld is, beweegt men die, en wel door erop te slaan of de pleisterplaat te schudden. Men beweegt den vorm zóólang, totdat er geene luchtbelletjes meer op de oppervlakte van het cement te voorschijn komen; tevens vult men den vorm geregeld aan.

Zoodra het water, dat op de bovenste oppervlakte staat, verdwijnt, neemt men het overtollige cement met een mes van den vorm af. Het is vooral goed om het cement voldoende in den vorm te laten verharden, daar het te spoedig verwijderen van den vorm licht gebreken veroorzaakt.

Zoodra het proefsteentje van den vorm is ontdaan, verwijdert men het vloeipapier en legt het daarna 24 uur droog op een glasplaat. Na verloop van 24 uur

gaat het proefsteentje 6 of 27 dagen onder water, waarna de beproeving met het omschreven toestel geschiedt.

De laatste Duitsche voorschriften geven een tijdsverloop van 28 dagen aan als het beste oogenblik tot keuring van portland-cement.

b. Proefsteentjes met 3 deelen normaalzand en één deel cement.

De proefsteentjes met zand zijn te verkiezen boven die van zuiver cement, omdat portland-cement gewoonlijk met zand verwerkt wordt. Onder normaalzand verstaat men scherp rivierzand, dat wel door eene zeef van 60 mazen en niet door eene zeef van 120 mazen per c.M². gaat.

Voor het maken van de proefsteentjes neemt men 500 gram cement en 1500 gram normaalzand, die men droog vermengt; daarna doet men het mengsel door eene zeef van 60 mazen per c.M². en mengt het daarna opnieuw, en wel zóó, dat ieder zandkorreltje door het droge cement is omgeven. Nu voegt men er 10 proc. van het gewicht aan water bij en bewerkt verder de massa met zorg op een steenen of metalen plaat, totdat men een volkomen gelijkmatig verdeelde mortel heeft.

Men vult daarna den vorm zóó, dat de mortel er boven uitkomt en drukt de massa samen, door eenige lichte slagen. Hierna verwijdert men met een mes de overmaat en polijst de bovenste oppervlakte; vervolgens laat men den gevulden vorm een hoek van 90° maken en legt hem in dezen toestand op de zooeven genoemde gipsplaat, waarna de ledige vorm verwijderd wordt. Daarna worden de proefsteentjes 24 uur in de lucht en 27 dagen in het water gehouden.

Om een nauwkeurigen gemiddelden weerstand te verkrijgen is het noodig van iedere soort 10 proefsteentjes te maken. Tevens is het noodzakelijk, dat men de temperatuur van de lucht en het water kenne, waarin de proefsteentjes gelegen hebben; proeven, bij verschillende temperatuur genomen, hebben tot verrassende resultaten geleid. Koude werkt nadeelig op de versteening van cement.

Over de fijnheid van cement zal ik niet langer uitweiden; bij de fabrikage is reeds medegedeeld van hoeveel belang dit is. In enkele bestekken wordt dan ook voorgeschreven, dat het cement op eene zeef van 900 mazen per c.M² niet meer dan 10 pCt. grof mag achterlaten; volgens de Duitsche normen bedroeg dit 20 pct. Daar vlugwerkend cement van de slecht doorbrande pap gemaakt wordt, kan dit natuurlijk fijner geleverd worden dan het cement, dat van goed doorbrande pap vervaardigd is. Het onderzoek naar de fijnheid moet dan ook geschieden met langzaam bindende cement.

Onder volumebestendigheid wordt het zoogenaamde werken van het cement verstaan. Proeven om de kwaliteit van cement in dit opzicht te toetsen, worden op de volgende wijze genomen.

Men mengt een zekere hoeveelheid cement met zooveel water aan, als noodig is, om eene strijve brij te vormen; vervolgens maakt men er een koek van, die aan de randen dun uitloopt. Men laat dezen koek zoolang liggen, tot hij de proefnaald van Vicat kan dragen, waarna hij gedurende minstens 4 weken onder water wordt gehouden. Zoo er zich binnen dien tijd geen scheurtjes vertoonen, kan het cement als niet werkend beschouwd worden. Het werken, dat een gevolg is van volumevermeerdering der cementdeeltjes, is eene groote fout, waaraan portland-cement onderhevig is; te gevaarlijker, omdat dit gebrek zich eerst na verloop van tijd openbaart, ook dan wanneer het cement, wat betreft verharding, volkomen proefhoudend gebleken is.

Door het werken verliezen de deeltjes hun onderlingen samenhang en doen zich scheuren in de reeds verharde massa voor, ja, valt deze in sommige gevallen geheel uiteen. De kleine scheurtjes, die men soms aan gepleisterde muren of lijsten ziet, moet men niet beschouwen als te zijn ontstaan door het werken van het cement, doch door den invloed van het weder kort na het aanbrengen van het cement, of ten gevolge van fouten bij de bewerking ofwel van vervalsching.

Om den bindtijd bij een cement te bepalen, maakt men een koek, zooals ik reeds beschreef, en legt dezen op eenen glazen of metalen plaat. Zoodra de koek zoover verstijfd is, dat hij de naald van Vicat, zonder eenigen indruk achter te laten, kan dragen, kan men het cement als gebonden beschouwen. Aangezien de temperatuur van de lucht en het gebruikte water invloed uitoefenen op het binden van het cement, omdat eene hoogere temperatuur dit bespoedigt en eene lagere het daarentegen vertraagt, behooren bij de proefnemingen (om overeenkomstige resultaten te verkrijgen) water en lucht eene gemiddelde temperatuur van ongeveer 15 tot 18° Celsius te hebben, of moet, waar dit niet mogelijk is, de temperatuur steeds in rekening gebracht worden

Gedurende het binden mag langzaam-bindend cement niet merkbaar warm worden, terwijl bij snel-bindend cement eene belangrijke temperatuursverhooging kan plaatshebben.

Snel-bindend cement wordt meestal slechts daar gebruikt, waar de aard van het te maken werk eene snelbindende mortel vereischt, bijv. bij aandrang van water, bij bepleistering, bij het trekken van lijsten enz; voor alle andere soorten van werk moet men de voorkeur geven aan langzaam-bindend cement.

Tal van proeven hebben bewezen, dat langzaam-bindend cement op den duur beter is dan het snel-bindende en hieruit blijkt duidelijk hoe onjuist de proefnemingen zijn, die gewoonlijk met portland-cement genomen worden. Er wordt dan een koek gemaakt, die na één of twee dagen beproefd wordt. Is deze licht breekbaar dan heet het cement slecht.

Door een weinig soda bij langzaam-bindend cement te voegen, maakt men dit snel-bindend; men gebruikt hiertoe 1 procent van het gewicht aan cement.

Men noemt het cement snel-bindend, als de afbindingstijd niet langer duurt dan 2 uur, en langzaambindend, als deze van 2 tot 24 uur duurt.

De vertegenwoordiger der fabriek van het Josson-cement hiertelande, A. E. Braat, laat iedere maand door de scheikundigen Schalkwijk en Pennink een monster cement uit zijn pakhuis nemen en maakt den uitslag van het onderzoek aan de verbruikers bekend.

In zulk een rapport wordt het volgende vermeld:

Ten eerste. Hoe groot de partij was waaruit het cement genomen is.

Ten tweede. Het gemiddeld draagvermogen per c.M² van zuiver portland-cement, met omschrijving van de wijze van proefneming.

Ten derde. Het gemiddeld draagvermogen per c.M² van 3 deelen normaalzand en één deel cement, mede met omschrijving van de wijze van proefneming.

Ten vierde. Hoeveel cement op eene zeef van 900 mazen per c.M² achterblijft.

Ten vijfde. Of het cement werkende of niet werkende is.

Ten zesde. De afbindingstijd met aangifte van menging en temperatuur.

Het toestel van Michaëlis wordt tot het nemen van de proeven gebezigd.

De cementproeven worden niet op eene plaat van gips, maar op een steenen plaat genomen; het draagvermogen van de proefsteentjes wordt daardoor aanmerkelijk minder.

Ten slotte nog een enkel woord over de vervalsching van portland-cement. Ik zal zeer kort daarover zijn, daar de heer Reesse, portland-cementfabrikant te Delfzijl, er meer breedvoerig over geschreven heeft.

Deze vervalsching geschiedt gewoonlijk met slakkenmeel of hydraulische kalk. De vervalsching met slakkenmeel geschiedt op groote schaal, zoo groot zelfs, dat de fabrieken, waarin deze vermenging plaats heeft, een bedrag van niet minder dan 50% aan slakkenmeel toevoegen; het mengsel is dus feitelijk geen portland-cement meer.

Het slakkenmeel komt in uiterlijk aanzien zeer veel met het portlant-cement overeen; het is zeer fijn en heeft physische eigenschappen, die zeer nabij die van portland-cement komen.

Men schrijft de eigenschap aan vervalschte portland-cement toe, dat het veel minder tegen vorst bestand is dan onvermengd cement Van wege de Vereeniging van Duitsche cementfabrikanten zijn verscheidene proefstukken van vermengd en onvermengd portland-cement aan eene koude van 11° Celsius blootgesteld; bij het ontdooien waren de onvermengde stukken in goeden staat gebleven, terwijl al de stukken van slakkencement gescheurd waren. Omgekeerd heeft Dr. Früling te Berlijn gevonden, dat gemengde cementen veel minder bestand zijn tegen een hoogere temperatuur, en Dr. Heintsel te Luneburg, dat zij veel meer te lijden hebben van de zomerhitte.

(A. et A.) INGEZONDEN.

DE „DOCUMENTS CLASSÉS" VAN J. VAN IJSSENDIJCKE.

Toen voor eenige jaren de uitgaaf van dit werk begonnen was, werd het algemeen in kunstkringen met bijval begroet.

Het uitstekende procédé, de artistieke behandeling en de keuze der onderwerpen verrieden den man van smaak en kennis, die zich de schoone taak gesteld had de nog talrijke overblijfselen onzer nationale kunst in een standaardwerk te vereenigen.

Hoewel de menigvuldige vignetten, entourages enz., meest overdrukken uit oude werken, voor slechts weinigen interessant genoemd konden worden en ook menigeen de kostuumteekeningen, tapijten en dergelijke gaarne voor iets anders geruild zou hebben, zag men zulks voor het vele belangrijke, dat aangeboden werd, gaarne over het hoofd.

Iets anders echter is het met de vele overdrukken uit de werken van Vredeman de Vries. Zij zijn overbodig daar er van deze werken nieuwe uitgaven bestaan.

In de laatste 3 afleveringen wordt het echter wat al te erg. Ik vind daarin o.a. twee platen, welke reeds eenmaal zijn gegeven, namelijk het détail van den Haagschen raadhuisgevel en dat van het huis „de Zalm" te Mechelen; bij de zeer onpractische wijze van rangschikken valt dit niet zoo dadelijk in het oog, daar van beide détails van het Haagsche raadhuis de een letter S (Sculpturen) tot titel heeft, terwijl de andere bij B (Balustraden) is ondergebracht, alhoewel op beide platen zoowel de sculptures als balustrades te zien zijn.

Bij het huis „de Zalm" hetzelfde; een van beide détailplaten kan men gevoeglijk missen, doch ieder inteekenaar had ongetwijfeld in plaats daarvan gaarne de beide andere prachtige friezen van dit merkwaardige gebouw ontvangen.

Verder treft men in deze afleveringen afbeeldingen aan der preekstoelen uit de kerken te Antwerpen en Brussel, benevens een Rococo-kast uit Luik.

Al mogen dit nu zeer bezienswaardige kunstwerken zijn, in een werk als dit zijn zij m. i. geheel misplaatst.

Wie niet beter wist, zou al geneigd zijn te gelooven, dat de voorraad bijna uitgeput was, doch voornamelijk Noord-Nederland biedt nog stof voor verscheidene jaargangen.

Misschien zal de heer Van IJssendijcke menigeen verplichten met eene op dezelfde leest geschoeide uitgave van de Rococo- en Barok-periode, doch, naar ik geloof, verwachten de inteekenaars op dit werk alleen een zoo volledig mogelijk overzicht onzer *nationale* kunst.

Ik twijfel niet, of verscheidene inteekenaars op dit vrij dure werk zullen instemmen met boven aangevoerde bemerkingen. Zoo dit blijken mocht, ware het wel gewenscht, dat bijv. het Bestuur van A. et A. er den heer Van IJssendijcke mede in kennis wilde stellen.

H. G. Jansen.

(A. et A.) TENTOONSTELLING IN DE RIJKS-ACADEMIE VAN BEELDENDE KUNSTEN.

De studiën, door de heeren van Looy en Dunselman in Italië vervaardigd, zijn thans in een der lokalen van de Rijks-academie van Beeldende Kunsten, aan de Stadhouderskade te Amsterdam, tentoongesteld.

Een zeer groote verscheidenheid boeit er het oog; behalve kopieën naar Michel-Angelo's Sybille, Tiziaan's Hemelsche en Aardsche Liefde, Raphaël's Graflegging, een fragment van Veronese, een portret van Sansovino door Andrea del Sasto enz., vindt men voorstellingen uit het dagelijksch leven, academie-studiën, landschappen, stadsgezichten, kortom al, wat een schildersoog in Italië maar aantrekken kan. Over het meer of minder geslaagde der kopieën is geen oordeel te vellen, als men de origineelen niet kent; ons kwam het portret van Sansovino als een der beste voor.

Zeer vlot behandelde aquarellen trokken onze aandacht en met bijzondere ingenomenheid zagen wij de talrijke architectuurstudiën van het Museum te Florence, S. Marco te Venetië, S. Vitale en het Baptisterium te Ravenna enz.

De heeren van Looy en Dunselman mogen met voldoening terugzien op den tijd, dien zij in Italië doorbrachten; naar wij vernemen vertrekken zij weldra naar Spanje, waar wij hopen, dat zij hun tijd weder even nuttig besteden zullen.

De Rijks-academie toont bij voortduring, hoe zij onder het bestuur van haar ijverigen directeur August Allebé in bloei toeneemt, en welke schoone vruchten zij afwerpt.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

Rotterdam. De tentoonstelling, welke door de vereeniging *Bouwkunst en Vriendschap* van werk van hare leden is georganiseerd, zal 15 Mei geopend worden in de zaal op de plaats der Sociëteit *Harmonie* (Doelen) en ook voor het publiek toegankelijk zijn van 16 tot 20 Mei.

Daartoe in staat gesteld, kunnen wij het volgende mededeelen.

Door ruim een dertigtal leden zijn te samen gebracht ongeveer 250 teekeningen van ontwerpen van verschillende gebouwen; 50 teekeningen en eene collectie photographische afbeeldingen op het gebied van Kunstnijverheid en versiering; 30 geboetseerde statuetten houtrelief-ornementen en afgietsels; een paar schilderijen en studiën in olieverf en eenige teekeningen, onderwerpen bevattende van een, door de Vereeniging uit te geven, plaatwerk.

De opening zal in tegenwoordigheid van enkele genoodigden op eenvoudige wijze plaatshebben. Het tentoonstellingslokaal zal eenvoudig versierd zijn, welke versiering door een der leden zal aangebracht worden.

Een voorloopige beschouwing maakt een goeden indruk. Wij gelooven deze eerste tentoonstelling der Vereeniging welgeslaagd te mogen noemen en bevelen belangstellenden een bezoek ten zeerste aan.

(A. et A.) De bouwkunstige ontwerpen, door het Genootschap Architectura et Amicitia te zamen gebracht voor de Jubileumtentoonstelling te Berlijn, zijn Vrijdag j.l. verzonden. De Tentoonstelling wordt Zondag, 23 dezer, geopend.

ARNHEM. Voor de betrekking van Directeur der Gemeentewerken hebben zich 49 sollicitanten aangemeld, waaronder de beide adjunct-architecten en tal van civiel-ingenieurs

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING ROTTERDAM.

Vergadering van Dinsdag 11 *Mei* 1886.

Aan de orde is de bespreking van de door Burgemeester en Wethouders van Rotterdam aan den Gemeenteraad voorgestelde wijzigingen in de verordening op het bouwen aldaar.

Exemplaren dezer verordening zijn à 30 cents verkrijgbaar ter Secretarie, hetgeen aan de leden niet bekend was; daarom werd een voorstel gedaan vooraf dit concept in een daartoe opzettelijk te beleggen bestuursvergadering te behandelen. Het Bestuur zal vervolgens een vergadering der Afdeeling beleggen en daarop preadvies over dit belangrijk onderwerp uitbrengen.

Mochten er wijzigingen in het concept noodig blijken, dan zal het Bestuur daaraan op de meest geschiktste wijze de noodige openbaarheid trachten te geven.

Op de daartoe gedane uitnoodiging stelde de heer Dupont zich beschikbaar om de zaak met het Bestuur te onderzoeken en te bespreken. De heer Dupont toch heeft in 1867 rapport uitgebracht over de toen voorgestelde bouwverordening en aan dat rapport is de noodige aandacht geschonken door den toenmaligen Directeur der Gemeentewerken, den heer C. B. van der Tak.

De beloofde tentoonstelling der ingezonden antwoorden op de door het College van Brandmeesters uitgeschreven prijsvraag van een Ontwerp-diploma kon niet doorgaan, omdat de Jury niet met haar rapport gereed was.

AFDEELING AMSTERDAM.

Vergadering van 14 *Mei* 1886.

Na lezing en goedkeuring der notulen, deelt de Voorzitter naar aanleiding der agenda van de vergadering mede, dat het Bestuur, bij wijze van proef voor de volgende vergaderingen, verschillende sprekers had uitgenoodigd, die onderwerpen van den dag bespreken zullen, omdat velen tegen het vervullen van een spreekbeurt voor een geheelen avond opzien. De Bestuurders hadden daarom het voorbeeld willen geven en de Voorzitter hoopte, dat de Vergadering hem deze vrijmoedigheid ten goede zou houden.

De heer Berlage verkreeg het woord en deed eenige mededeelingen over de uitgeschreven prijsvraag voor den gevel van den Dom van Milaan. Spreker trad in een kort historisch overzicht van de vormen der Italiaansche Gothiek en wees op het verschil dier Gothiek met die der Noordsche; hij noemde het een gelukkige grootsche gedachte om den gevel van den Dom te vernieuwen en wenschte, dat de prijsvraag in alle opzichten goede resultaten mocht opleveren.

De heer Kam gaf eene korte beschrijving van de bekende wijze van fundeeren, uitgedacht door den ingenieur Poetsch en in hoofdzaak toegepast bij het doen zinken van mijnschachten in losse bodems.

De heer Leliman vroeg, of die methode ook kon toegepast worden in den profaanbouw, wanneer zich bij het fundeeren een wel voordeel, waarop de heer Kam antwoordde, dat hij niet wist of die methode daarvoor geschikt was; hij twijfelt echter niet of de toepassing zal, althans in zekere gevallen, zeer ruim worden, daar zij niet bijzonder kostbaar is, maar alleen wat meer tijd vereischt.

De Voorzitter, de heer Schill, bespreekt uit een sanitair oogpunt her nut van openbare badplaatsen, en treedt in beschouwingen over die inrichtingen bij de Ouden, om achtereenvolgens op te klimmen tot op onzen tijd. Uitvoerig worden de onderdeelen der indeeling van de meeste in Europa bestaande openbare badinrichtingen besproken met opgave der eischen, waaraan ze vooral moeten voldoen; bij besluit met den wensch, dat Nederland spoedig het voorbeeld van het buitenland moge volgen om ten allen tijde gelegenheid te hebben zich te baden, zoowel des winters als des zomers

De heer Leliman dankt den heer Schill voor zijne bijdrage, erkent het nut van openbare badplaatsen, maar twijfelt, of het volk er het gebruik van zal maken, dat de heer Schill zich voorstelt.

De heer Leliman brengt op de laatste vergadering van het seizoen dank aan het Bestuur voor den ijver en lust, waarmede het den afgeloopen winter de vergaderingen aangenaam maakte, en geeft in overweging voortaan candidaten te stellen voor de vacatures in het Bestuur der Maatschappij; hij deed dit, omdat z. i. tegenwoordig die keuze veel te wenschen overliet; vroeger ging dat anders; het Bestuur der Maatschappij bestaat nu alleen uit architecten; maar de Maatschappij is geen architectenvereeniging, want 7/8 gedeelte der leden zijn werkbazen, aannemers enz.; daarom zou hij gaarne deze categorie, evenals die der onderwijzers in de Bouwkunst, zitting in het Bestuur willen zien nemen. Stelden alle Afdeelingen hare candidaten, dan zou er meer eenstemmigheid in de keuze zijn en dat is wenschelijk; ook zou hij gaarne zien dat de Bestuurders weder herkiesbaar waren.

De Voorzitter dankte de heer Leliman voor zijne wenschen en wenken en sloot daarna de vergadering.

ADVERTENTIEN.

Gemeente Bergen op Zoom.

AANBESTEDING LEVERING GRÈSKEIEN.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *BERGEN OP ZOOM* maken bekend, dat door hen op **Woensdag den 26 Mei** aanstaande, des namiddags ten twee ure ten Raadhuize aldaar in het openbaar bij enkele inschrijving zal worden **aanbesteed:**

De levering van 53000 stuks Grèskeien.

Bestek en voorwaarden dier aanbesteding zijn tegen betaling van 25 cents ter Secretarie verkrijgbaar.

Bergen op Zoom, den 14 Mei 1886.

Burgemeester en Wethouders van Bergen op Zoom,
A. J. L. DE ROOCK.
De Secretaris,
L. M. MAGNÉE.

AANBESTEDING.

Op **Zaterdag den 22 Mei e. k.**, zal door den Architect G. W. VIXSEBOXSE te *AMSTERDAM*, des namiddags ten 2 ure in het verkooplocaal »FRASCATI" in de Nes, in het openbaar bij enkele inschrijving worden **aanbesteed:**

Het bouwen van een perceel aan de Rapenburgerstraat No. 96 met de daartoe benoodigde materialen, arbeidsloonen en transporten, voor rekening van Mevr. de Wed. S. NABARRO c. s.

De inschrijvingsbiljetten moeten op den dag der aanbesteding voor 12 ure des middags in gemeld locaal in de daartoe bestemde bus bezorgd zijn.

Het bestek met de teekeningen zal van af Dinsdag 18 Mei e. k. in genoemd locaal ter visie liggen. Aanwijzing op het terrein Donderdag 20 Mei e. k. ten 10 ure des voormiddags.

Nadere inlichtingen geeft de Architect.

AANBESTEDING.

VERNIEUWING SCHOOL.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *HAARLEM* zullen op **Donderdag den 27sten Mei e. k.** nam. ten 2 ure ten Raadhuize in het openbaar **aanbesteden:**

Het doen van eenige veranderingen en vernieuwingen aan het gebouw op het Kleinheiligland en het maken en leveren van meubelen voor de daarin te vestigen Burgerschool.

Raming ƒ 5810.

De voorwaarden liggen ter lezing ter Gemeente-Secretarie op alle werkdagen van des voorm. 10 tot des namidd. 4 uur.

Plaatselijke aanwijzing des Vrijdags vóór de besteding 's morgens ten 10 ure door den Architect over de werken en gebouwen der gemeente, bij wien tusschen den dag der aanwijzing en dien der besteding voorm. tusschen 9 en 10 ure inlichtingen zijn te verkrijgen. Bureau Koningstraat n°. 2.

Haarlem, 14 Mei 1886.

E. A. JORDENS.
De Secretaris,
A. A. LAND.

Bouwkunde.

Een JONGMENSCH, ervaren in het maken van **bouwkundige teekeningen** en reeds eenigen tijd als **Opzichter** gefunctioneerd hebbende, biedt zich als zoodanig aan.

Brieven *franco* onder Lett. L. M. aan het bureau van dit blad.

Bericht van Inzet.

Het in vorige courranten en bij biljetten breeder omschreven **BOUWTERREIN** gelegen te *Arnhem* aan het breede gedeelte van den Boulevard, tegenover de Villa van den Heer VAN DER SLEYDEN, is den 4 Mei in perceelen en massa's ingezet en met de verhoogingen gebracht als volgt:

Perc. 1 op ƒ 1096, perc. 2 op ƒ 1090, massa van perc. 1 en 2 op ƒ 2185; perc. 3 op ƒ 1121, perc. 4 op ƒ 1102, massa van perc. 3 en 4 op ƒ 2225; perc. 5 op ƒ 1175, perc. 6 op ƒ 1180, massa van perc. 5 en 6 op ƒ 2354; perc. 7 op ƒ 1200, perc. 8 op ƒ 2370, massa van perc. 7 en 8 op ƒ 4143, massa van perc. 1 tot en met 8 op ƒ 12599; perc. 9 op ƒ 880, perc. 10 op ƒ 880, massa van perc. 9 en 10 op ƒ 1768; perc. 11 op ƒ 890, perc. 12 op ƒ 830, massa van perc. 11 en 12 op ƒ 1629; massa van perc. 9 tot en met 12 op ƒ 3730, massa van perc. 1 tot en met 12 op ƒ **17730**.

De toeslag is bepaald op 18 Mei 1886, 's morgens ten 11 ure, in het Koffijhuis ter HARMONIE te *Arnhem*. Inmiddels kunnen hoogen gesteld en inlichtingen verkregen worden ten Kantore van den Notaris VAN ECK aldaar.

DE GEDEPUTEERDE STATEN VAN GELDERLAND noodigen hen, die voor de betrekking van

OPZICHTER 3e klasse

van den **Provincialen Waterstaat** in hun gewest op eene jaarwedde van **ƒ 1200** op eene nader aan te wijzen standplaats wenschen in aanmerking te komen, uit, hunne betrekkelijke verzoekschriften en bijbehoorende stukken vóór ultimo Mei a. s. vrachtvrij bij Gedeputeerde Staten in te zenden.

Arnhem, den 12 Mei 1886.

De Gedeputeerde Staten van Gelderland,
MOLLERUS, *Voorzitter.*
BRANTS, *Griffier.*

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 24 Mei 1886**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis in het **openbaar aanbesteden:**

Het maken van een Gebouw voor Twee Openbare Lagere Scholen der 1ste klasse, op een terrein in de Plantage Doklaan.

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van ƒ 2.75 (met 4 teekeningen).

Inlichtingen worden gegeven ten Kantore van den Stads-Architect, op het Raadhuis, Kamer N°. 101, des ochtends van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 11 Mei 1886.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN**,

WEEGWERKTUIGEN.

Bekroond:		Bekroond:
Dusseldorp 1880.	Gouden Medaille	Frankfort a/M. 1881.
Weenen 1880.	Amsterdam 1883.	Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales: **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam, Utrechtsche Straat 14.

Aanbesteding.

De BURGEMEESTER der Gemeente *ARNHEM* zal **Vrijdag 21 Mei 1886**, 's voormiddags 11½ ure, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Het maken van negen kleine en vijf groote LADDERWAGENS met TOEBEHOOREN, ten behoeve van de Brandweer.

Aanwijzing iederen werkdag de besteding voorafgaande, 's voormiddags van 9—12 ure bureau Brandwezen aan het Nieuwe plein, alwaar tevens de teekening en de modellen aanwezig zijn, en bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet verkrijgbaar tegen betaling van ƒ 0.50.

Koninklijke Nederlandsche

LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag den 21 Mei 1886** des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn*, worden **aanbesteed:**

Bestek N°. 21.

Het leveren van eikenhout voor wissels.

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 11 van het bestek.

Het bestek ligt ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn*, en is aldaar tegen betaling van ƒ **0.50** te bekomen.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE te *Apeldoorn*.

De Commissie van Beheer.

AANBESTEDING.

Op **Zaterdag 22 Mei e. k.**, zal door den Architect G. W. VIXSEBOXSE te *AMSTERDAM*, des namiddags ten 3 ure in het verkooplocaal »FRASCATI" in de Nes, in het openbaar bij enkele inschrijving, namens zijnen principaal, worden **aanbesteed:**

Het bouwen van twee Huizen met Bovenhuizen op een terrein aan de Kerklaan in de Plantage met bijlevering van de daartoe benoodigde materialen, arbeidsloonen en transporten.

De Inschrijvingsbiljetten moeten op den dag der besteding voor 12 ure des middags in genoemd locaal in de daartoe bestemde bus bezorgd zijn.

Bestekken en teekeningen zijn à ƒ 2. per stel bij den Architect verkrijgbaar, door wien ook nadere inlichtingen gegeven worden.

Aanwijzing op het terrein Donderdag 20 Mei e. k., des morgens ten 11 ure.

AANBESTEDING.

HET BESTUUR DER ROTTERDAMSCHE MANEGE is voornemens op **Woensdag den 26 Mei 1886**, des namiddags om half drie ure in hare Bestuurskamer in het lokaal der Manege aan den Binnenweg te *ROTTERDAM* in het openbaar **aan te besteden:**

Het amoveeren der bestaande Manege aan den Binnenweg en het aldaar ter plaatse bouwen van eene nieuwe Manege, het maken van Tuig- en Zadelkamer en andere werken ten behoeve der Manege.

Bestek en Teekeningen liggen ter inzage in de Bestuurskamer bovengenoemd van af Maandag den 17 Mei 1886, van des voormiddags 9 tot des namiddags 5 uur en zijn te bekomen à ƒ 3.50 per stel ten Kantore van den Architect A. VAN AMEYDEN VAN DUYM DZN., Schiedamschen Singel 65, door wien tevens aanwijzing zal worden gedaan op het terrein op Zaterdag 22 Mei 1886, des voormiddags ten 10 uur.

ASSOCIATIE.

Een jong Architect, wenscht zich te **associëren,** liefst met een bejaarden collega, van wien hij na zekeren tijd de zaken geheel kan overnemen. Adres franco brieven letter D., aan het Bureau dezer Courant te *Arnhem.*

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al* of *niet* tropische producten;
Rollende en Expansereuse Steenovenkappen,
GEBOUWEN in **Schorpbouk** en naar **andere** beroemde, *gehéel* in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer,** voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** paaklaar.
Galvaniseering op Loon.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en **Cementtegels.**
Groote voorraden.

De Portland-Cementfabriek van
DYCKERHOFF & SÖHNE
te **Amöneburg** bij **Biebrich a/d. Rijn**
levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en dergelijkheid.
Productie-vermogen der fabriek: 400.000 vaten per jaar.
Magazijnhouders in de voornaamste steden.

GOUDEN Staats-Medaille. **DUSSELDORF 1880.**

Medaille Breslau 1869. — **Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.**

Medaille van Verdienste, Weenen 1873. — **Gouden Medaille, Offenbach a. M. 1879.** — **Diploma A: Eerste prijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.**

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.
EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.
FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.
TRADE MARK.
NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beckstraat F. 62, te *Arnhem.*
De Directeur. **W. PATON WALSH.**

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.
Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door „DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware **één** geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:
in fraaie Portefeuille is plaats van /14.60 voor /7.
zonder de Portefeuille.. „ „ „ 12.— „ „ 6.
Deze **„Verzameling"** bestaat uit **36** Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten, en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester".**
Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

Geschiedenis van de Bouwstijlen
in de hoofdtijdperken der Architectuur, door EUGEN GUGEL, Hoogleeraar voor de Bouwkunst aan de Polytechnische School te Delft. Met 831 in den tekst gedrukte figuren en 6 staalgravuren. Tweede, veel vermeerderde en bijgewerkte druk.
De 14de of laatste aflevering, die aan de Inteekenaren **GRATIS** gegeven wordt, is verzonden. Deze aflevering, groot 7 vellen druks, met een aantal nieuwe houtsneden, benevens titel, inhoud en eene lijst van technische termen, bevat het vervolg van de geschiedenis der Bouwstijlen van de XIXde eeuw en besluit met een uitvoerig en omstandig overzicht van de voornaamste werken, welke gedurende dezen tijd in Nederland werden uitgevoerd.
Uitgave van P. GOUDA QUINT te *Arnhem.*

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Dz., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jlz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem.*
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam.*

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN tot 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling tot 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam.*

(A. et A.) DE JUBILEUM-TENTOONSTELLING TE BERLIJN.

De inzending van Nederlandsche architecten op de Jubileum-tentoonstelling, te Berlijn, is in goede orde aangekomen. Met de opstelling en rangschikking is een begin gemaakt en het geheel komt vóór Zondag den 23 Mei a. s., den dag der luisterrijke opening, gemakkelijk gereed, dank vooral aan de wijze, die bij het arrangeeren gevolgd is en een spoedig werken mogelijk maakte.

De Duitsche architectuur is door een aantal harer beste namen vertegenwoordigd; aan schitterende teekeningen en weldoordachte projecten ontbreekt het niet. Dicht bij een der ingangen verkreeg de Nederlandsche inzending eene plaats; daarop volgen de Duitsche en Oostenrijksche afdeelingen en eenige inzendingen van Engelsche architecten. Aan de afdeeling „Architectuur" is eene lengte van meer dan 100 M. afgestaan, die door het plaatsen van schotten bijna verdriedubbeld is.

Wij hopen later gelegenheid te hebben de tentoonstelling uitvoerig te beschrijven. Zij biedt in elk opzicht veel aan, wat leerzaam en beschouwenswaardig is.

De grootsche inrichting van de portalen aan de hoofdingang, geheel in den weelderigen Duitschen rococo-stijl van de vorige eeuw, en bekroond door een met prachtig schilderwerk versierden koepel, is ontworpen door de architecten Kayser en Von Grossheim en alleen reeds een bezoek aan het kunstminnend en verjongde Berlijn overwaard.

Wij hopen, dat vele beoefenaars onzer kunst dezen zomer de tentoonstelling zullen bezoeken; zij kunnen zich overtuigd houden, dat er veel te leeren is

Niet door in bekrompen eigenwaan voort te leven of in dwaze zelfverheffing heil te zoeken, zal men de Nederlandsche bouwkunst verheffen. Wel echter, door te zien, te vergelijken, te studeeren.

(A. et A.) DE KOEPEL VAN DE SINT-PIETERSKERK TE ROME.

Antiquity after a time has the grace of novelty.
HAZLITT.

Eenigen tijd geleden, werd door den Voorzitter van Architectura et Amicitia eene beschrijving gegeven van de Sint-Pieterskerk te Rome, bij welke gelegenheid ook eenige bijzonderheden omtrent den koepel, waaraan de naam van niemand minder dan Michel-Angelo verbonden is, werden gegeven. Wij wenschen die mededeelingen hier eenigszins aan te vullen.

Reeds in 1680 vertoonde de koepel verscheidene scheuren, zoodat men zich ernstig bezorgd begon te maken. Michel-Angelo had, naar men verhaalt, de afmetingen van de vier pijlers, die den koepel dragen, zoo nauwkeurig berekend, dat hij op zijn sterfbed door zijn opvolgers de belofte liet afleggen, dat zij nooit veranderd zouden worden, daar anders de stabiliteit van den koepel in gevaar zou komen. Later stoorde men zich evenwel aan des bouwmeesters wensch niet meer, doch maakte trappen en nissen in de pijlers, zoo althans luidt het verhaal, en daardoor scheen de koepel den ondergang nabij.

Toch blijkt uit officiëele bescheiden, dat dit verhaal onjuist is. Tijdens den bouw der vier groote pijlers werd eene Commissie benoemd, waarin o. a. ook Raphael zitting had, om de fundementen te onderzoeken. Deze Commissie drong op het versterken der fundeering aan, en dit geschiedde ook, door om de pijlers diepe kuilen te graven en deze met beton te vullen, waardoor het dragend oppervlak belangrijk vergroot werd.

In 1590 voltooiden Giacomo della Porta en Dominico Fontana den koepel, nadat Michel-Angelo in 1564 overleden was. De koepel vertoonde in de eerste jaren van zijn bestaan volstrekt geen gebreken, doch omstreeks 1680 vertoonden zich in alle richtingen scheuren, en werd Bernini beschuldigd deze scheuren door het maken van nissen en trappen in de pijlers te hebben doen ontstaan. Zijn vriend Baldinucci toonde echter aan, dat Bernini geen schuld had, daar hij oude plans overlegde, waarop de nissen en trappen reeds voorkwamen. Hij achtte de scheuren van slechts weinig beteekenis.

Intusschen werden de scheuren grooter en het inlaten van zwaluwstaartankers mocht niet baten, daar zij in korten tijd afknapten. De verwoesting werd allengs grooter, en omstreeks het midden der vorige eeuw geloofde men niet anders, of de koepel zou weldra instorten.

Verschillende deskundigen gaven middelen aan om deze ramp te bezweren. De een wilde zware stijlen naast de pijlers zetten om deze te versterken, anderen wilden de vensters dichtmetselen, kortom het monument zou op deze wijze totaal ontsierd worden, zonder dat men eenige zekerheid had, dat de middelen helpen zouden.

Benedictus XIV, die toen Paus was, zag terecht in, dat hier niet de kunst, maar de wetenschap te hulp geroepen moest worden, en hij benoemde een Commissie van drie geestelijken, die zich als beoefenaars der wiskunde beroemd gemaakt hadden, doch geen bouwkunstenaars waren, om een onderzoek in te stellen.

Voorzitter van deze Commissie was Padre Boscovich, die reeds tweemaal meridiaanmetingen verricht had, tal van werken over sterrenkunde en natuurkunde had geschreven, en een Europeesche vermaardheid bezat. Hij behoorde onder de eersten, die de wetten van Newton aannam. De beide andere leden Le Sueur en Jacquier stonden ook als degelijke beoefenaars der wetenschap bekend

In het najaar van 1742 stelden zij hun rapport, dat zij zeer bescheiden „De opinie van drie wiskundigen" hadden getiteld, in handen van den Paus.

Zij waren begonnen met den koepel zeer nauwkeurig te onderzoeken, om dus op de hoogte te komen van den aard der afwijkingen. Twee-en-dertig verschillende gebreken namen zij waar, en sommige dezer waren zeer ernstig, daar de steenen boven de vensters meestal in tweeën gebroken waren en de zuilen van den tambour, die den koepel dragen, ongeveer 3 c.M. naar buiten overhelden.

Dit bewees duidelijk, dat de zijdelingsche druk, door den koepel uitgeoefend, grooter was dan de wederstand. De heeren waren echter niet tevreden met deze eenvoudige verklaring, doch onderzochten ook de vier hoofdpijlers, die volgens veler meening te zwak waren, doch deze waren volkomen gaaf en vereischten geen voorziening. Alle verschijnselen, die zich vertoonden, waren dus slechts te wijten aan de zijdelingsche drukking, door den koepel uitgeoefend.

Om de juistheid van hun beschouwingen te bewijzen, berekenden de geleerden het gewicht van den koepel, en na een nauwkeurige opmeting der hoeveelheden steen, lood, ijzer en koper kwamen zij tot het kolossale gewicht van 165,000,000 Romeinsche ponden.

De weerstand tegen den zijdelingschen druk werd uitgeoefend door de kolommen en penanten van den tambour en door een ijzeren ring, die echter zoodanig ingemetseld was, dat hij niet onderzocht kon worden, doch te licht scheen voor het doel.

De weerstand, die geboden moest worden, werd berekend op 8,000,000 Romeinsche ponden. De conclusie der Commissie was, dat de toestand veel zorg baarde, daar alles afhing van den ijzeren ring.

Toen bekend werd, hoe het bestaan van den koepel van één ring afhing, ontstond er groote ontsteltenis te Rome. Op advies der geleerden moesten vijf ijzeren banden om den koepel gelegd worden. Iedere band zou bestaan uit verschillende stukken, die even als deurknieren aan elkander bevestigd moesten worden.

Het rapport der Commissie werd van alle kanten aangevallen. Daar echter een Commissie van deskundigen er zich mede vereenigde, werden in 1743 twee banden om den koepel gelegd, en in 1744 de drie anderen. De vijf banden te zamen wogen 119,044 Romeinsche ponden.

In 1747 bleek, dat de wiskundigen gelijk hadden gehad, want men bespeurde dat de band, tijdens den bouw om den koepel gelegd, gesprongen was. Hij werd vervangen door een sterkeren ring. De banden zijn in den steen gehakt en zorgvuldig bedekt, om het roesten te voorkomen.

Na het aanbrengen der banden heeft de koepel zich uitstekend gehouden.

(A. et A.) BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

De Vereeniging *Bouwkunst en Vriendschap*, gevestigd te Rotterdam, opende Zaterdag in den Doelen eene tentoonstelling van bouwkundige teekeningen, allen vervaardigd door leden dier Vereeniging. De opening vond plaats door den Voorzitter, de heer J. C. van Wijk, in tegenwoordigheid van genoodigden. In korte trekken werd door den heer Van Wijk een geschiedkundig overzicht der Vereeniging gegeven en gewezen op den grooten vooruitgang, die zij in den laatsten tijd heeft gemaakt, waardoor het mogelijk was uitvoering te geven aan een lang gekoesterd denkbeeld om een tentoonstelling van het werk der leden te houden De wensch was feit geworden en dank zij de uitstekende zorgen der Commissie, bestaande uit de heeren A. Nole, W. C. van Goor, A. van der Heijden en G. Bakkus, was deze eerste tentoonstelling naar zijne meening geslaagd. Spreker bracht den dank aan de leden der Commissie voor hunne bemoeiingen en aan de inzenders voor hunne medewerking, en sprak den wensch uit, dat deze tentoonstelling door nog velen mocht worden gevolgd.

De genoodigden bezichtigden nu de eenvoudig versierde zaal, waarin de teekeningen goed gerangschikt waren. Onder de vele ontwerpen trof men de navolgende aan: van den heer W. C. van Goor het ontwerp voor een schouwburg; van den heer C. N. van Goor het bekende ontwerp voor een beurs te Amsterdam, dat voor de Harmonie te Groningen en eenige zeer goed uitgevoerde teekeningen op 't gebied der kunstindustrie; van den heer J. C. van Wijk, ontwerpen voor plan C te Rotterdam, een kurhaus te Scheveningen, een passage te 's-Hage en eenige villa's; van den heer J. P. Stok Wzn. plans van een villa, een woonhuisgevel enz.; van de heeren J. P. Stok en Molenbroek ontwerpen van een jacht-rendez-vous en een sociëteitsgebouw te Kampen; van den heer W. Stok Jr. ontwerpen van een poortgebouw, een buffet, verschillende gevels enz.; van den heer W. Molenbroek verschillende plans, als de Sociëteit Harmonie te Groningen, een kantoongerecht, een feestgebouw, de kerk te Katwijk, een gymnasium, enz.; van den heer J. P. Houtzager het ontwerp voor een infanterie-kazerne; van den heer Maurisse dat van een watertoren; van den heer J. Engel een ontwerp voor een weeshuis; van de heeren G. Bakkus en G. de Zeeuw een ontwerp van een jacht-rendez-vous, terwijl eerstgenoemde nog had geëxposeerd de plans voor een Hoogere Burgerschool en 2 villa's; van de heeren G. Bakkus en A. van de Sandt een antwoord op de prijsvraag voor een sociëteit te Kampen en van den laatstgenoemde ontwerpen van een gymnasium, een feestgebouw, een vorstelijk paleis, een stadhuis, een dorps-raadhuis, enz.; van den heer J. van der Pluym een plan van een altaar in eene R. K. kerk; van den heer J. Dirkzwager een ontwerp van een sociëteit te Kampen, benevens eenige studiën; van de heeren P. Valk en J. Opzel plans van een kurhaus, een hotel enz. en van eerstgenoemde daarenboven het ontwerp van een Protestantsche kerk te Katwijk, enz.; van den heer H. J. de Richemont ontwerpen voor een kurhaus, hotel en winkelhuizen.

Voors waren tal van studiën naar pleistermodellen, stillevens enz., geëxposeerd en niet onvermeld mogen eenige schetsen blijven van decoratiën, uitgevoerd door den heer Weeldenburg, benevens eenige schetsen van beeldhouwwerk, uitgevoerd door den heer S. Miedema, terwijl de Vereeniging de platen had tentoongesteld van het plaatwerk, dat zij denkt uit te geven. Over het algemeen maakten de teekeningen een zeer goeden indruk en kunnen wij de Vereeniging geluk wenschen met haar succes.

(A. et A.) HET WEST-FRIESCH MUSEUM TE HOORN.

Toen in het jaar 1884 de jaarlijksche excursie naar Hoorn plaatsvond, werd door vele leden van het Genootschap *Architectura et Amicitia* een bezoek gebracht aan het West-Friesch Museum aldaar.

Eenige bijzonderheden omtrent deze nuttige stichting, ontleend aan het dezer dagen verschenen jaarverslag, zullen dus niet onwelkom wezen.

Het West-Friesch Museum te Hoorn werd gesticht op initiatief van den Burgemeester Mr. W. K. Baron van Dedem, die daartoe op 18 October 1876 eene bespreking hield met elf heeren, bekend als belangstellenden in geschiedenis en kunst.

Op deze bespreking werd bepaald dat een adres zou gericht worden aan den Gemeenteraad van Hoorn, waarin verzocht werd de schilderijen en andere voorwerpen, in bezit van de Gemeente, ter plaatsing in het op te richten museum af te staan en over het algemeen de beoogde instelling te helpen totstandbrengen. Tevens werd besloten eene oproeping tot medewerking, en tot het verleenen van geldelijken steun, te richten aan de inwoners der stad.

Door verschillende omstandigheden, voornamelijk door het gemis aan een geschikt gebouw voor het museum, bleef het adres aan den Gemeenteraad zonder bepaald antwoord en werd de oproeping aan de stadgenooten voorloopig uitgesteld.

Na de opheffing van de Arrondissements-rechtbank werd het gebruik van eenige lokalen in het gebouw op den Rooden Steen, het oude Collegegebouw voor Gecommitteerde Raden, ten dienste van het museum verzocht en verkregen. De oproeping tot de stadgenooten werd in Juli 1878 gedaan en hoewel de uitslag niet ten volle aan de gestelde verwachtingen beantwoordde, was de toegezegde steun voldoende om met de inrichting van het museum te kunnen beginnen.

In April 1879 benoemde de Gemeenteraad van Hoorn eene Commissie van toezicht op het Museum, die zich belasten zou met de behartiging van de belangen der nieuwe instelling en den Gemeenteraad van hare werkzaamheden verantwoording zou doen. Tot leden der Commissie werden benoemd de heeren:

Jhr. Mr. D. van Akerlaken, Mr. W. K. Baron van Dedem, Mr. W. C. J. de Vicq, J. C. Bast, Dr. J. J. Aghina, A. C. Bleijs, Dr. A. W. Wijbrands, A. G. Hooft, H. Vorderman, E. Korver, en H. Kroon Dz., die uit hun midden de heeren Van Dedem, Wijbrands en Hooft, resp. tot Voorzitter, Secretaris en Thesaurier verkozen.

De inrichting van het museum was in 1880 zoo verre gevorderd, dat tot de openstelling voor het publiek kon worden overgegaan. Men bepaalde een toegangsprijs van *f* 0.25 de persoon, waarvan de opbrengst zou strekken tot emolument voor den concierge, met het bewaren en schoonhouden van het Museum en het rondleiden der bezoekers belast.

Sedert werd tot op heden met de plaatsing van schilderijen en oudheden voortgegaan en werden eenige restauraties aan schilderijen, meubelen enz. verricht, waarvan de kosten bestreden worden uit een jaarlijksch subsidie van de Gemeente Hoorn, dat aanvankelijk *f* 100.— bedroeg, doch in 1882 tot *f* 200.— verhoogd werd.

Reeds spoedig na hare samenstelling verloor de Commissie vier van hare leden, waarvan de heeren A. C. Bleijs en A. W. Wijbrands door vertrek naar elders en de heeren J. C. Bast en A. G. Hooft door overlijden.

In 1885 werden de nog ontbrekende leden door den Gemeenteraad benoemd, zoodat de commissie thans bestaat uit de heeren:

Mr. W. K. Baron van Dedem, Voorzitter.
Jhr. Mr. D. van Akerlaken.
Mr. W. C. J. de Vicq.
E. Korver.
Dr. J. J. Aghina.
H. Kroon Dzn.
H. Vorderman.
G. J. Hennink.
J. Vermande Sr.
G. H. van Hoolwerff en
J. Brouwer, Secretaris-Thesaurier.

Hoewel het bestaan van het Museum niet in uitgebreiden kring bekend werd gemaakt, omdat men door de geringe geldmiddelen slechts langzaam vorderde met de hoog noodige restauraties, lokten toch de schilderijen van Rotius, Ferd. Bol, Johan de Baen en anderen, de geschiedkundige oudheden, de fraaie collectie gevelsteenen, het houtsnijwerk aan kasten en betimmeringen en andere belangrijke zaken een niet onaanzienlijk aantal bezoekers.

Het algemeen oordeel over de verzameling is zeer gunstig De lokalen zijn beter geschikt voor de tentoonstelling der oudheden dan voor het bezichtigen der schilderijen en de verlichting laat nog te wenschen over. Intusschen bestaat het vooruitzicht, na verloop van eenigen tijd, in het museumgebouw andere vertrekken te kunnen gebruiken, die beter aan het doel beantwoorden.

De rekening en verantwoording der geldmiddelen van het Museum sluit over het afgeloopen jaar met een batig saldo van *f* 13.10. Hierbij is echter niet gerekend een renteloos voorschot, groot *f* 125, van een der commissieleden, waarvan de verplichting tot terugbetaling nog op de kas rust.

Zooals dan ook hierboven reeds vermeld is, vordert men, door de beperkte geldmiddelen, met de rangschikking der voorwerpen en het verrichten van de meest noodige restauraties slechts zeer langzaam.

Toch meent de Commissie uit het steeds aangroeiend getal bezoekers te mogen opmaken, dat het Museum aan het doel van de instelling beantwoordt en doet daarom met vertrouwen een beroep op besturen en particulieren, die voorwerpen bezitten, op de geschiedenis van West-Friesland betrekking hebbende, om deze hetzij ten geschenke, hetzij in bruikleen aan het Museum af te staan en zoodoende mede te werken tot instandhouding van de nagedachtenis aan ons roemrijk verleden.

HET CARICATUUR-TEEKENEN IN ENGELAND.

Toen in het begin der 18de eeuw het zoogenaamd caricatuurteekenen in Frankrijk, Italië, Duitschland en, niet te vergeten, ook in Holland reeds geruimen tijd bloeide, werd deze kunsttak in Engeland door de tijdgenooten van S. Wift, wegens gemis aan bekwame kunstenaars, nog zeer stiefmoederlijk beoefend. Eerst

na de revolutie van 1688 had het eigenlijke caricatuur-teekenen een aanvang genomen en de leerlingen der Hollandsche meesters, die met den nieuwen Koning naar Engeland overstaken, voerden het daartelande in.

Lang werd geaarzeld of aan brons dan wel aan papier de voorkeur zou gegeven worden; na vervaardiging van verschillende voortbrengselen in beide materialen, helde men meer en meer tot het papier over, terecht begrijpende, dat brons strengere lijnen en meer ernstige onderwerpen verlangt dan de vormen en voorstellingen der caricatuur gewoonlijk verschaffen. De caricatuurteekening in 't algemeen heeft geen langen levensduur; de voorstellingen hebben slechts voorbijgaande waarde. Dergelijke teekeningen beoogen niet het schoonheidsgevoel te ontwikkelen, den smaak te verfijnen, grootsche gebeurtenissen te vereeuwigen of het schoone in de natuur te vertolken; zij strekken alleen om maatschappelijke kwalen, gebreken en dergelijken door geestvolle, vernuftige hekelschetsen aan de kaak te stellen, zoodat zij uit den aard der zaak meer zedekundig dan esthetisch veredelend werken.

De talentvolle William Hogarth was de stichter van de zuiver Engelsche caricatuur; hij werd te Londen in 1697 geboren en op 14jarigen leeftijd in de leer gedaan bij Ellis Gamble, goudsmid en graveur in de Cranbourne-straat, op den hoek der Cranbourne-allee. Deze werkplaats, met uitzicht op het drukste gedeelte van het toenmaals reeds woelige Londen, was bij uitnemendheid geschikt om het maatschappelijk straatleven, van elken stand en in de verschillende uitingen, gade te slaan.

Uit al zijne werken blijkt, dat Hogarth daarvan partij heeft weten te trekken en dat de werkplaats zijn eigenlijke leerschool is geweest. De hartstocht van den jongeling om alles gade te slaan, ook op de uren, buiten de werkplaats doorgebracht, was verbazend groot. Hij was bij alles en overal; trouwens de Londensche maatschappij van die dagen gaf veel te aanschouwen, dat uit een oogpunt van zedelijkheid stof tot overdenken gaf. Nu eens bezocht Hogarth de geheimzinnige magazijnen, waar men eene vrouw kocht, voorgevende een stuk porselein te gaan uitzoeken; dan weder drong zijn blik door in de beruchte Fransche gaarkeukens van den „beau-monde" van die dagen.

Zoodra hij daartoe de middelen bezat, bezocht hij de marionetten van Powell of de wassenbeelden van madame Salmon; zelfs terdoodveroordeelden en gewone gevangenen waren voor zijn zucht tot opmerken niet veilig en verscheidene malen bracht hij een bezoek aan Newgate en andere gevangenissen. Ook terechtstellingen trokken zijne aandacht, en hij was getuige van het terdoodbrengen van den beruchten Jack Hul, die prototype van den eleganten vagebond.

Voor iemand, die het maatschappelijk leven van zijn tijd in geschrift of wel met teekenpen of penseel wilde weergeven en critiseeren, waren de omstandigheden in de achttiende eeuw bijzonder gunstig; het was geen wonder, dat de zucht, om dat leven te schilderen en te moraliseeren, bij den grooten aanleg van William tot volmaking kwam.

Hij behoefde niet te scheppen en slechts weer te geven wat zijn scherpe opmerkingsgave hem deed zien. In zijn voortbrengselen ontbreekt het naïeve, het bekoorlijke en het karakteristieke, dat zijn Hollandsche kunstbroeders op dit gebied eigen is en waardoor zelfs de banaalste voorstelling nog een waas van bevalligheid heeft.

Hogarth had geen bepaalde scheppingskracht, maar toch treffen wij onder zijne werken ware meesterstukken aan, die voor de kennis van de Londensche samenleving dier dagen onbetaalbaar zijn.

Als zoodanig noemen wij *een kijkje in den Schouteburg*; van het tooneel is slechts weinig te zien, maar het orkest en de zaal met toeschouwers worden voorgesteld op het oogenblik, dat er een algemeen gelach plaatsvindt. Alle mogelijke physiologische variaties van lachen zijn weergegeven; elk toeschouwer lacht op zijne wijze en niet alleen met de lippen, neen! alles lacht in hen, van het hoofd tot de voeten.

Een enkel toeschouwer, de critiek, maakt daarop uitzondering; de muzikanten lachen niet, want deze arme lieden, die voor eenige stuivers verscheidene uren moeten spelen, konden ook moeilijk schik hebben. Toentertijd had het publiek slechts smaak voor koddige, boertige stukken. Vaudevilles, pantomines, operetten, feeriën en balletten waren in Drury-Lane aan de orde van den dag. Hogarth zag het verkeerde van die modezucht in, getuige een caricatuur door hem in 1723 uitgegeven, waar de werken van Shakespeare op een kruiwagen geladen zijn en het opschrift „scheurpapier" dragen.

Om het Engelsche volk van die dagen op het toppunt van uitgelatenheid te leeren kennen, moeten wij Hogarth's Kermis te Southwark zien. Wat een geraas en gedartel op dat doek! Onwillekeurig brengt men, bij het beschouwen daarvan, de handen aan de ooren. Alles is in volle werking; koperen instrumenten schetteren, koorddansers en worstelaars verrichten hunne halsbrekende toeren; exerceerende apen, vechtende hanen, in een woord, alles wordt in volle actie weergegeven. Alle standen, van af den bedelaar tot den edelman, zijn op het toppunt van kermisvieren en geven zich aan verregaande losbandigheid en dronkenschap over.

Het misbruik van geestrijke dranken was in de geheele Londensche samenleving doorgedrongen. Hogarth moraliseert dit misbruik in twee teekeningen. De eene stelt voor *Sterkedrank-laan* en de andere *Bierstraat*. In de Dranklaan zien wij niets dan havelooze kinderen, grijsaards van 30 jaren, vechtende echtparen, in één woord niets dan wanorde en armoede. In de Bierstraat daarentegen heerscht welvaart; ieder is vergenoegd en arbeidt met lust.

De bovengenoemde gewrochten van Hogarth zijn nog niet zijne hoofdwerken. Het toppunt van roem bereikt hij met zijn vier drama's. Evenals drama-schrijvers ontleende hij de onderwerpen aan het dagelijksch leven, doch zijn schouwburg was het doek, zijne acteurs waren de figuren, die hij vol actie daarop afbeeldde.

Deze 4 drama's zijn: het huwelijk à la mode; de twee leerjongens; de geschiedenis van een lichtmis en die van een lichtekooi.

Het eerste drama geeft in zes schilderijen de geschiedenis en den ongelukkigen afloop van een huwelijk, tusschen de dochter van een rijk city-man en den zoon van een graaf, uit berekening gesloten, zonder op wederzijdsche neigingen acht te geven. Reeds het eerste tableau, de zaal voorstellende, waarin het contract wordt opgemaakt, doet de gevolgen vermoeden, waartoe dit huwelijk zal leiden, want in een der hoeken van de zaal zijn twee aaneengekoppelde honden afgebeeld, die vreeselijk te keer gaan en elkaar bijten. Het tweede drama „de twee leerjongens" wijst in verschillende afbeeldingen op de voordeelen van ijver en oppassendheid tegenover luiheid en losbandigheid. Twee leerjongens zijn tegelijkertijd in hetzelfde atelier werkzaam; de eene is vlijtig en doet zijn best het vak grondig te leeren, terwijl de andere zit te slapen en den leertijd met allerhande ondeugendheden zoekbrengt. De vlijtige wordt een flink werkman, daarna patroon, en ten laatste sherif van Middlesex; de andere vervalt van kwaad tot erger om ten laatste op

het schavot het leven te eindigen. Het derde drama geeft ons op aanschouwelijke wijze in verschillende tafereelen de gevolgen van het losbandig leven van een jongmensch uit de groote wereld; een caricatuur op de ergerlijke en uitspattende levenswijze van de hooge kringen der Londensche samenleving. Het vierde drama is de geschiedenis van een meisje, uit een der graafschappen naar Londen gekomen en aldaar in handen van eene beruchte koppelaarster gevallen. De verschillende voorstellingen doen zien, hoe zij van den rechten weg wordt afgeleid, van kwaad tot erger vervalt, al dieper en dieper zinkt, om ten laatste als eene veile lichtekooi te gronde te gaan. Aandoenlijke oogenblikken uit dit bewogen leven, oogenblikken van nadenken en berouw, heeft Hogarth daarbij afgebeeld.

Ook op het politieke leven van die dagen zijn door Hogarth verscheidene caricaturen geteekend of gepenseeld. Men vergaf hem echter (zelfs in de hoge regeeringskringen) veel, doordien hij bij tijd en wijle de eigenliefde zijner landgenooten zoo meesterlijk wist te streelen door het maken van bijtende caricaturen op de Franschen, hunne erfvijanden.

Deze beknopte mededeelingen strekken om te doen uitkomen, dat Hogarth zich vooral door zedekundige voorstellingen jegens zijne tijdgenooten verdienstelijk heeft gemaakt door de wijze lessen, die hij hun gegeven heeft. Ook de nakomelingschap is hem grooten dank verschuldigd, niet alleen voor de moraal, die uit zijne werken te leeren viel, maar ook voor de kennis der zeden en gewoonten van het Engeland der 18de eeuw.

Zonder bepaald genieaal kunstenaar te zijn, verdient Hogarth bewondering en waardeering om de fijne opmerkingsgave, het meesterschap van weergeven en het oorspronkelijk, geestig, bijtend vernuft. Hij heeft aanspraak onder de eerste Engelsche meesters der 18de eeuw gerekend te worden. D.

DE TENTOONSTELLING VAN *BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP* TE ROTTERDAM.

De beoefenaren der vaderlandsche Bouwkunst hebben dit voorjaar het zeldzaam voorrecht kunnen smaken drie tentoonstellingen van de voortbrengselen hunner collega's te bezichtigen. Vergeleken bij den toestand van eenige jaren geleden, is dit een verblijdend verschijnsel en een teeken van het verhoogde kunstleven, dat de architecten begint te bezielen,

In Amsterdam opende de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst een tentoonstelling van teekeningen van werken *harer* leden. Veel schoons was hier te bezichtigen, doch veel ontbrak, dat daartoe behoorde, om de verzameling compleet te kunnen noemen. Ook de wijze van inrichten van deze verzameling was niet zeer smaakvol te achten.

Een tentoonstelling van meer belang was de keurige verzameling photographische reproductiën en teekeningen, door het Genootschap Architectura et Amicitia te Amsterdam bijeengebracht uit de portefeuilles van de meeste Nederlandsche architecten, met het doel om op de Berlijnsche tentoonstelling door een collectieve inzending onze Duitsche naburen een zoo volledig mogelijk overzicht te geven van de hedendaagsche bouwkunst in ons kleine, doch nijvere land.

Ook deze tentoonstelling was echter niet compleet, want hier ontbraken weder de werken van enkele verdienstelijke mannen, die elders wel waren vertegenwoordigd en geen gevolg hadden gegeven aan de uitnoodiging om mede te werken, waar het gold de eer van ons vak in den vreemde te helpen ophouden. Wat hiervan de reden zij, blijve hier buiten beschouwing, doch de bekende spreuk: *„Eigen kunst is eigen leven"* blijkt door „Architectura et Amicitia" naar waarde te worden geschat.

Dit was ook de prikkel, die de jonge, doch met levensmoed bezielde Vereeniging *Bouwkunst en Vriendschap* te Rotterdam aanspoorde tegenover andere kunstlichamen te toonen, welke innerlijke kracht er in haar schuilt, door een tentoonstelling te openen van de werken *harer* leden.

Voor alle bezoekers waren het voorzeker aangename oogenblikken van studie, die zij dezer dagen in de zaal van den Doelen te Rotterdam doorbrachten. Veel verdienstelijk werk is hier bijeen en het is zeker een moeilijke taak in een beknopt overzicht alles te noemen.

De werken van de oudere architecten waren vertegenwoordigd door een ontwerp van een schouwburg van W. C. van Goor, een teekening van het thans gesloopte stationsgebouw te Rotterdam van W. van der Stok en verschillende uitgevoerde en onuitgevoerde ontwerpen van J. C. van Wijk.

Het leeuwendeel op deze tentoonstelling kwam toe aan de jongeren. Tal van keurig geteekende ontwerpen van grootere of kleinere bouwwerken, van decoratieve onderdeelen en van meubels geven een goeden dunk van de werkkrachten, die de nog jeugdige Vereeniging *Bouwkunst en Vriendschap* in zich bevat; werkkrachten, die een ouder zusterlichaam van veel grooter omvang haar thans zeker zal benijden en die het zal betreuren van zich te hebben vervreemd in stede van ze door juiste maatregelen te hebben vereenigd, doch . . . . . terug ter tentoonstelling.

Bijzonder de aandacht trokken de schetsen en teekeningen van A. van de Sandt, J. P. Stok, W. Stok Jr., de meubelontwerpen van A. Spoon, wiens stijlvol werk niet weinig de waarde van de producten van de meubelfabriek van de firma Eckhardt te Rotterdam verhoogt. Verder de inzendingen van C. N. van Goor, G. M. Bakkus en G. de Zeeuw, W. Molenbroek, De Richemont en Blijenburg.

Keurige schetsen in klei van S. Miedema, afgewisseld door geboetseerde panceelen van J. H. de Richemont en omringd met afgietsels op de welbekende fraaie panceltjes van Oudenaerde, gaven een aangename afwisseling.

De firma Jansen en Knipping, decorateurs te Rotterdam, had een schoone collectie photographieën naar door haar uitgevoerde werken tentoongesteld.

Ten slotte vermelden wij een paar olieverfstukken van K. Hasper en de voornaamste inzenders zijn genoemd

De Vereeniging *Bouwkunst en Vriendschap* komt een woord van hulde toe voor de energieke wijze, waarop zij zich in korten tijd heeft weten te vormen en uit te breiden, terwijl zij getoond heeft, in weerwil van de tegenwerking van zekere zijde, iets goeds tot stand te kunnen brengen. Hare Tentoonstelling moge door vele worden gevolgd!

(A. et A.) INGEZONDEN.

Documents classés de l'art dans les Pays-Bas du Xe au XVIIIe siècle, recueillis et reproduits par J. van IJsendijck.

In N°. 20 van dit weekblad twijfelt de heer H. G. Jansen niet of verscheidene inteekenaars op bovengenoemd werk met zijne opmerkingen zullen instemmen.

Ondergeteekende behoort geenszins tot die categorie van inteekenaars.

Door het schrijven van den heer Van IJsendijck aan de inteekenaren, van 31 Januari 1886, bericht ZEd., dat er voortaan geene reproducties naar gravures meer in zijn werk zullen voorkomen, en zulks zonder ver-

mindering van prijs voor de tegenwoordige inteekenaren. Dat de heer Van IJsendijck zijn woord gestand houdt, bewijzen de afleveringen van Januari, Februari en Maart. De opmerking ten aanzien dezer reproducties mist dus thans alle recht van bestaan.

De heer van IJsendijck zegt in zijn schrijven, dat hij zich, door het nemen van dien maatregel, opofferingen moest getroosten. Wel verre van zulks te erkennen, spreekt de heer Jansen nog van een „vrij duur werk". De platen komen op een weinig meer dan *f* 0.40 te staan. Van welk werk met soortgelijke platen kan zulks gezegd worden?

En nu de twee breed uitgemeten grieven. Wanneer de titel spreekt van de kunst in Nederland van de X^e^ tot de XVIIIe eeuw, mogen dan geene kunstvoorwerpen uit laatstgenoemde eeuw worden afgebeeld? En welk beoefenaar of bewonderaar der beeldhouwkunst zal het den uitgever euvel duiden, dat hij in twee platen hetzelfde onderwerp behandelt, doch in de tweede plaat datgene geeft wat nog aan de eerste ontbrak?

Ondergeteekende zoude gaarne zien, dat meerderen zich bij hem aansloten om het Bestuur van „Architectura et Amicitia" uit te noodigen, den heer Van IJsendijck erkentelijkheid te betuigen voor de uitstekende wijze, waarop hij zich van zijne taak kwijt en waardoor hij de beoefenaars der kunst niet weinig aan zich verplicht. H.

PRIJSVRAAG VAN DE IJSCLUB TE LEEUWARDEN. (1)

Leeuwarden, 21 Mei 1886.

Op de prijsvraag, uitgeschreven door het Bestuur van de IJsclub te Leeuwarden, voor het ontwerp van eene Directie-, Feest- en Muziektent, zijn slechts acht antwoorden ingekomen, onder de volgende motto's:

1. Schaats (figuur);
2. Schaats (in letters);
3. Atze van Terzool;
4. Vorst;
5. Paeonie;
6. IJsvermaak;
7. Patiner;
8. Sport.

In de vergadering, hedenavond gehouden, is de prijs toegekend aan het antwoord, onder het motto *Schaats* (figuur) ingezonden door den heer Tj. Hommes, opzichter van de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij te Deutichem, als in juistheid en soberheid van conceptie, gepaard aan goede vormen en nette teekening, boven de anderen uitmuntende.

Omtrent de overige ingezonden ontwerpen valt te vermelden, dat het plan onder het motto *Paeonie*, op calqueerpapier geteekend, den indruk geeft van niet voor dit programma te zijn ontworpen, terwijl de vastgestelde bouwsom overschreden is; den inzenders van de andere antwoorden moet over 't algemeen oefening en studie van goede vormen worden aanbevolen.

De teekeningen zullen morgen, Zaterdag 22 Mei, voor de leden van de Club worden tentoongesteld.

DE BOUWMEESTER.

Het plaatwerk, onder bovenstaanden titel door P. Gouda Quint te Arnhem uitgegeven, bevat ontwerpen, schetsen en details van hedendaagsche en oude kunst en voorwerpen van kunstnijverheid, benevens antwoorden op prijsvragen, bijeengebracht door het Genootschap *Architectura et Amicitia*, te Amsterdam, en den architect F. W. van Gendt JGz., te Arnhem.

Dezer dagen is aan de inteekenaren de tweede aflevering van den tweeden jaargang verzonden, bestaande uit:

Hedendaagsche kunst:

Ombouwing van het Begijnenhof te Amsterdam, naar een ontwerp van den bouwmeester A. C. Bleijs (dubbele plaat);

Ingang der Koninklijke Nederlandsche Stoomdrukkerij te Amsterdam, ontworpen door de architecten W. Wilkens en G. van Arkel.

Prijsvragen:

Woonhuisgevel van den architect W. J. Camman;

Jacht-rendez-vous, van de architecten G. Bakkus en G. de Zeeuw.

Oude Kunst:

Eikenhouten koorhek in de St.-Vituskerk te Naarden, in teekening gebracht door den architect A. W. Weissman.

De eerste aflevering van den loopenden jaargang bevatte:

Hedendaagsche Kunst:

Friezen in het gebouw der Amsterdamsche Melkinrichting, naar een ontwerp van den beeldhouwer E. van den Bossche (dubbele plaat).

Prijsvragen:

Jacht-rendez-vous, van den architect C. H. Verhulst;

Gesmeed-ijzeren trapleuning voor een raadhuis, van den architect W. Kromhout Gz.;

Gevel van een heerenhuis, van den architect H. J. Jesse;

Orgel, van den architect A. W. Weissman.

Naar wij vernemen zal de derde aflevering bestaan uit:

Hedendaagsche Kunst:

Hollandsche manége te Amsterdam, naar het plan van den architect A. L. van Gendt (2 platen);

Watertoren van de nieuwe gasfabriek te Amsterdam; architect I. Gosschalk;

Woonhuisgevel aan de Ruischstraat, te Amsterdam; architect H. G. Jansen.

Prijsvragen:

Bekroond ontwerp van de prijsvraag, uitgeschreven door de Sociëteit *Het Collegie* te Kampen; architect Evert Breman (2 platen).

Uit deze opgave blijkt, dat er getracht wordt zooveel mogelijk afwisseling in het plaatwerk te brengen. De reproductie der platen verdient lof en met aandrang wordt dit echt Nederlandsche werk bij de bouwkundigen aanbevolen. Het bezit bovendien de verdienste van goedkoop te zijn: leden van het Genootschap Architectura et Amicitia betalen slechts *f* 6 per jaargang, bestaande uit 36 platen met tekst, inhoud enz., overeenkomende met ruim 16 cent per plaat. Voor nietleden van genoemd Genootschap is het werk voor de som van *f* 8 verkrijgbaar gesteld.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

Amsterdam. De Gemeenteraad heeft zich met de voordracht van Burgemeester en Wethouders vereenigd en eene som van *f* 3000 beschikbaar gesteld, teneinde een der binnenplaatsen van het Rijks-museum voor de aanstaande stedelijke tentoonstelling van schilderijen in te richten.

In plaats van den heer Jac. Ankersmit, die de laatste jaren als wethouder van publieke werken optrad en thans om redenen van gezondheid genoodzaakt is deze gewichtige betrekking neer te leggen, werd de heer J. Cosinck Westenberg benoemd.

Rotterdam. Bij den Raad is een voorstel van B. en W. ingekomen om met de *Imperial Gas-Association* een overeenkomst aan te gaan tot overneming door de Gemeente van de gasfabriek, de pijpen, enz. in het voormalig Delfshaven.

Leiden. De Gemeenteraad besloot dezer dagen aan het verlangen van den Minister van Binnenlandsche Zaken gevolg te geven en de Hooglandsche kerk te ontdoen van de aan- en uitbouwsels, die langs de westzijde van dit gebouw gevonden worden en het gerestaureerde monument in hooge mate ontsieren.

Groningen. Temidden van de kermisdrukte, kwam in de voorgaande week de besteigering om de westzijde van den Martini-toren gereed. Waarschijnlijk is het aan die omstandigheid te wijten, dat deze gebeurtenis onopgemerkt voorbijging en toch is het een werk van belang. De steiger heeft eene hoogte van 39 meter en staat geheel vrij, waarbij nog komt, dat hij ten deele op eene overbrugging of een spanwerk van niet minder dan 16.5 meter spanning moest gebouwd worden, om reden twee gebouwen, de woning van den torenwachter en het logement Reitsema, onmiddellijk tegen den toren gebouwd zijn.

Het gehcele werk, waarvoor ongeveer zesduizend gulden werd uitgegeven, is in eigen beheer uitgevoerd onder leiding van den heer J. A. Nieuwenhuis, hoofdopzichter der gemeentewerken, daarin bijgestaan door den opzichter-volontair W. van Engelenburg.

Dordrecht. De heer Alexander Verhuell, van Arnhem, eerelid van Pictura alhier, gaf dezer dagen aan het Genootschap eene belangrijke verzameling werken van en naar Rembrandt ten geschenke, waaronder de portretten der ouders van dien grooten schilder, afbeeldingen van zijn geboortehuis te Leiden, verschillende portretten van den meester en van zijne echtgenoote, door hem zelf en door anderen vervaardigd, en tal zijner werken in teekening en ets., waaronder een latere afdruk van de honderd-guldensprent voorkomt.

Onder deze collectie treft men verder veel aan van hetgeen later tot veroering en ter nagedachtenis van den grooten meester is daargesteld.

Schagen. De gasfabriek is door den heer Klaassen te Zwolle voor *f* 7000 overgenomen.

— Aflevering 5 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

Hulpmiddelen bij het filtreeren door papier (met fig.). — Een goudveld in Siberie. — Een nieuwe toepassing van de wrijvingselectriciteit (met fig.). — Onze voeding. — De zelfregistreerende barometer van Richard. — Een nieuwe vorm van Leclanché-element. — Natuur- en werktuigkundig allerlei: Een gloeilamp voor luchtzuivering. De Cyclostotroop (met fig.). — Merkwaardigheden in Amerika, naar brieven van A. Tissandier (met fig.). — De electriciteit begeeft zich naar de oppervlakte der geleiders (met fig.). — De Sahara. — Van Brohl naar Maria-Laach (met fig.). — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Vragenbus.

ADVERTENTIEN.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Woensdag 2 Juni 1886**, 's voormiddags 11½ ure, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Het maken van Trottoirs met Trottoirbanden van Mendigersteen, Klinkergoten en Rollagen in diverse straten der Gemeente.

Aanwijzing Woensdag 26 Mei 's voormiddags 10 ure bureau Publieke Werken, alwaar de teekeningen ter inzage liggen; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

Alexander S. MEIJER

Binnen- en Buitenlandsche Boekhandel. **Specialiteit in bouwkundige Boek- en Plaatwerken. Teeken- en Schrijfbehoeften, Bind- en Drukwerk.** Plaatsing van **advertentiën** in *alle* bladen.

Korte Houtstraat 14 *DEN HAAG.*

Gemeente Bergen op Zoom.

AANBESTEDING LEVERING GRÈSKEIEN.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *BERGEN OP ZOOM* maken bekend, dat door hen op **Woensdag den 26 Mei** aanstaande, des namiddags ten twee ure ten Raadhuize alhaar in het openbaar bij enkele inschrijving zal worden **aanbesteed:**

De levering van 53000 stuks Grèskeien.

Bestek en voorwaarden dier aanbesteding zijn tegen betaling van 25 cents ter Secretarie verkrijgbaar.

Bergen op Zoom, den 14 Mei 1886.

Burgemeester en Wethouders van Bergen op Zoom,
A. J. L. DE ROOCK.
De Secretaris,
L. M. MAGNEE.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN

in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,

Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

Openbare Verkooping

BIJ INSCHRIJVING,

door den ONTVANGER DER REGISTRATIE EN DOMEINEN, te *DELFT*, op **Dinsdag den 8 Juni 1886**, des voormiddags te 10 uren, in het Hôtel Lubbechts (vroeger Schaap), achter het Stadhuis te *Delft*, van **buitendienstgestelde**

MILITAIRE- EN HOSPITAAL-GOEDEREN,

voorhanden te *Delft*, als:

Paardenhaar, Leder, geslagen en gegoten IJzer, Koper en andere Metalen, Houten Voorwerpen, Dekens, Lakens, Telemeters, enz.

De Verkaveling komt met enige inlichtingen voor in de Verkoopnotitiën, die op *franco* aanvrage *gratis* te bekomen zijn door tusschenkomst van elken Ontvanger der Registratie en Domeinen.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Oen.. Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

JAN VAN DER POT, Vischsteeg N°. 7, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean. Polychrom- of Frescocement.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

(1) Zie het programma in *De Opmerker* van 10 April j.l., blads. 122.

ADVERTENTIEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Vrijdag den 4 Junij 1886**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het bouwen van twee Scholen aan de Vlietkade.

Bestek, voorwaarden en teekening liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Haastelijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam* en zijn tevens voor *f* 1 verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers, *Hoogstein* 73.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld Timmerhuis. De aanwijzing in loco **zal** plaats hebben op *Donderdag* den 27 *Mei* 1886, des voormiddags ten 11 ure.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Bij STENFERT KROESE & VAN DER ZANDE te *Arnhem* is verschenen:

HET GEBRUIK VAN

Geasphalteerde IJzeren Buizen

VOOR

WATERLEIDINGEN,

voornamelijk met het oog op de te Arnhem bestaande quaestie,

DOOR

Dr. W. MEIJERINGH.

Prijs 60 Cent.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al* of *niet* tropische producten; Reflecte en Expanseerende Stoomverwarmingen, **GEBOUWEN** in **Scherphoek** en naar **andere** bouwwijzen, geheel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**

VAN DER LINDEN & Co., te Dordrecht,

Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.

Galvaniseering op Loon.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.

PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:

VILLEROY & BOCH,

BOCH FRÈRES,

MINTON HOLLINS & Cie.

Trottoir-IJzersteen en Cementtegels.

Groote voorraden.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

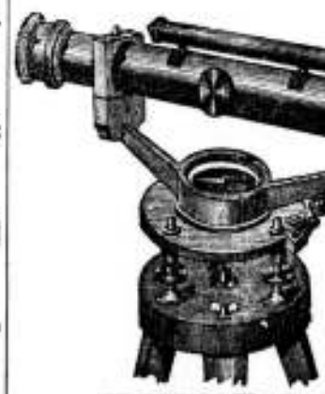

WATERPAS-,

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN,**

LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

De Portland-Cementfabriek van

DYCKERHOFF & SÖHNE

te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn

levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.

Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar. Magazijnhouders in de voornaamste steden.

GOUDEN Staats-Medaille.

DUSSELDORF 1880.

Medaille Breslau 1869.

Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873.

Gouden Medaille, Offenbach a.M. 1879.

Diploma A: Eerste prijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Plans en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *francs* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek.

SINZIG a/Rijn.

Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zooals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.

Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland

Firma **MARTIN & Co., Amsterdam.**

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jkz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN al 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhaalnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling al 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

(A. et A.) DE JUBILEUM-TENTOONSTELLING TE BERLIJN.

I.

De Berlijnsche Kunst-academie, door Koning Frederik I, in het jaar 1699 opgericht, was oorspronkelijk gevestigd in eenige vertrekken van het *Marstall-Gebäude*, en stelde zich ten doel, jongelieden in teekenen, meetkunst, perspectief enz. te bekwamen. In de eerste tijden van haar bestaan bracht zij geen beroemde leerlingen voort, en zelfs toen Frederik de Groote de Fransche kunstenaars Lesueur en Pesne tot leeraren aan de Academie benoemd had, bleef zij toch nog zonder den minsten invloed op de Duitsche kunst. Slechts Daniël Chodowiecki gelukte het, door zijn teekenstift de aandacht van het publiek op de Academie te vestigen.

Eerst toen Friedrich Anton von Heinitz in Januari 1786 tot curator der Academie benoemd was, kwam er nieuw leven. Heinitz verzocht den Koning, de statuten der Academie zoodanig te mogen veranderen, dat er jaarlijks een tentoonstelling georganiseerd kon worden. Frederik de Groote stond dit toe, en den 20sten Mei 1786 werd de eerste tentoonstelling in een plechtige zitting van de Academie geopend verklaard.

Het onderwijs moest wegens deze tentoonstelling tijdelijk gestaakt worden, en in de beschikbaar gekomen zalen werden 37 nummers bijeengebracht. De catalogus werd voor 4 *groschen* verkocht en diende tegelijkertijd als bewijs van toegang. Door een streep met rood krijt werd iedere catalogus, na gebruikt te zijn, als zoodanig aangeduid. Daar echter deze krijtstrepen gemakkelijk weder verwijderd konden worden, wat tot bedrog aanleiding gaf, werden later gewone toegangsbewijzen verkocht.

Eigenaardig is het, dat eene zaal gevuld was met het werk van leerlingen der Academie en eene andere zaal met het werk van dilettanten, als Prins Frederik Willem, zijn broeders en zusters, Alexander von Humboldt, enz. In de zaal der buitenlandsche kunstenaars was het beroemde portret van den grooten Keurvorst, door Gerard Houthorst, het merkwaardigste. Wat de leden der Academie zelf inzonden, had niet veel te beteekenen.

De tentoonstellingen, die in de achttiende en het begin van de negentiende eeuw gehouden werden, verhieven zich niet boven dit peil.

Werken van beteekenis zag men in 1810, toen Schinkel zijn ontwerp voor een grafkapel voor koningin Louise tentoonstelde, en in 1812, toen Schadow zijn relief met de apotheose van de koningin en Rauch zijn buste van Frederik Willem III inzond. Tot 1830 waren het voornamelijk de werken der beeldhouwers, die uitmuntten. Men vindt in de catalogi van dien tijd de namen Schadow, Canova, Thorwaldsen, Rauch en Tieck.

Was de schilderkunst totdusverre nog niet schitterend vertegenwoordigd geweest, in 1836 werd dit anders, daar vele der destijds beroemde Fransche schilders, waaronder wij aantreffen Boulanger, Decaisne, Dubois, Jules Dupré, C. Faure, A. Giroux, Gudin, P. Huet, Roqueplan, Ary Scheffer en Watelet werken inzonden. Andreas Achenbach, Theodor Hildebrandt en Adolph Mengel hielden tegenover Frankrijk de eer der Duitsche schilderschool op.

In 1842 exposeerden de Belgen E. de Biefve en Gallait hun „Verbond der edelen" en „Afstand van Karel V", en maakten hiermede zulk een grooten indruk, dat de richting, die vele schilders naar het voorbeeld van Peter Cornelius volgden en die van naturalisme niet weten wilde, voorgoed verdrongen werd, hoewel Cornelius door koning Frederik Willem IV gesteund werd.

Van 1846 tot 1852 waren het voornamelijk de beeldhouwers, die de aandacht trokken, Rauch met zijn model voor het standbeeld van Frederik de Groote, dat voor Gneisenau en dat voor York, Drake met zijn beeld van Frederik Willem III en Kiss met zijn „Kamp met den draak".

In 1848 had de tentoonstelling door den druk der tijden te lijden; in dat jaar toch was het bezoek zoo gering, dat er een tekort in de kas ontstond, iets wat vroeger nooit gebeurde en later niet weer voorkwam.

De tentoonstelling van 1852 was merkwaardig om Mengel's schilderij „Frederik de Groote als fluitspeler", en de „Begrafenis" van L. Knaus. In 1856 kreeg Mengel de groote gouden medaille, en Gustaf Richter de kleine. Anselm Feuerbach verwierf in 1862 de kleine gouden medaille, Carl Becker en Camphausen de

groote; in datzelfde jaar trad ook Anton von Werner voor het eerst als exposant op.

Onder den invloed van de Deensche en Oostenrijksche oorlogen zag men van 1866 tot 1870 meest tafereelen uit het krijgsmansleven; later zag men Knaus in zijn volle kracht, en trokken ook Grützner's kloostertafereelen de aandacht.

In 1876 werd het oude gebouw verlaten en een tijdelijk tentoonstellingslokaal op de *Cantian-platz* ingericht, doch het licht was daar niet gunstig en het bleek meer en meer, hoe de Noordduitsche kunst niet bij machte was ieder jaar nieuwe meesterstukken te produceeren. De beste stukken waren in de laatste jaren meest van vreemde kunstenaars, als Siemiradsky, Munkacsy, Brozik, Alma Tadema, enz.

Toen Baurath Hitzig, die voorzitter der Academie geweest was, in 1882 overleed, werd hij door den historieschilder Carl Becker opgevolgd, die de tentoonstellingen tot een punt van zijn bijzondere zorg maakte en ook thans deze Jubileum-tentoonstelling organiseerde. Wat op deze tentoonstelling te zien is, zullen wij in eenige volgende artikelen behandelen.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

De Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst hield Woensdag 26 Mei hare 53ste algemeene vergadering in *Maison Struycken* te Amsterdam onder het Voorzitterschap van den heer C. Muysken. In de openingsrede deelde de Voorzitter mede, dat het Bestuur de leden gaarne in het maatschappelijk gebouw zou ontvangen hebben, ware het niet, dat in de vergaderzaal eene tentoonstelling gehouden wordt, omdat enkele leden het verzoek gedaan hadden die expositie eerst na de algemeene vergadering te sluiten. Moest een jaar geleden gezegd worden, dat de toekomst der Maatschappij nog in nevelen gehuld was, thans zijn die nevelen, naar het oordeel van den spreker, opgetrokken, is de bezorgdheid omtrent het bestaan der Maatschappij weggenomen en mag op den gunstigen toestand der financiën gewezen worden. Ook het publiek waardeert meer en meer het streven der Maatschappij, die niet alleen door de permanente tentoonstelling, maar ook door vaktentoonstellingen belangstelling tracht op te wekken. Zij heeft bovendien eene Commissie in 't leven geroepen, belast met een onderzoek naar het ambachtsonderwijs in den lande, en eene andere tot samenstelling eener concept-bouwverordening. Wij beleven een ernstigen tijd, die ook ingrijpt in ons vak, in de werkzaamheden der bouwvakken; trouwens de Maatschappij is geroepen ook pogingen in het werk te stellen dien toestand te verbeteren, waartoe aansluiting in de eerste plaats noodig is. Met den wensch, dat ook deze vergadering daartoe mag medewerken, verklaarde de Voorzitter de 53ste vergadering geopend.

Aan het door den Secretaris, den heer C. T. J. Louis Rieber, uitgebracht verslag, ontleenen wij het volgende:

Leden. Op 20 Mei 1885 bedroeg het aantal leden 879, waaronder 27 buitengewone en 52 kunstlievende. Van deze leden hebben echter niet allen hunne contributie betaald en het bleek bovendien kort daarna, dat het getal leden in Indië te groot was geschat. De Maatschappij verloor in het afgeloopen jaar een zestal leden door den dood en daaronder het bestuurslid H. P. Vogel, aan wiens nagedachtenis eenige warme woorden van hulde werden gebracht. Op dit oogenblik zijn er in het geheel 835 leden, waaronder 23 buitengewone en 52 kunstlievende.

Bestuur. De bestuursleden P. J. H. Cuypers, Th. Sanders en W. H. Veth, aan de beurt van aftreding, werden in de Meivergadering herkozen; de heer N. Redeker Bisdom legde, wegens verandering van woonplaats, zijn taak van Penningmeester neder.

Correspondenten. De heer J. G. J. van Roosmalen te Zwolle, die ontslag vroeg als correspondent, werd vervangen door den heer J. L. van Essen, terwijl de heer G. E. V. L. van Zuijlen, kolonel der genie te Batavia, die het hoofdcorrespondentschap voor Indië voerde, wegens vertrek naar het moederland, tijdelijk vervangen werd door den heer J. W. O. H. Buennink, rooimeester der stad Batavia.

Uitgaven. Met dankbaarheid wordt melding gemaakt van de meerdere medewerking, die de redactie van het weekblad mocht ondervinden, vooral sedert Januari dezes jaars. Er waren klachten ingekomen over de wijdloopige verslagen van de vergaderingen der Afdeelingen en van andere zijde over het inkorten daarvan; tegenover deze tegenstrijdigheid van meening moest de redactie zich vrijheid van handelen voorbehouden, daar zij tracht het blad in 't algemeen belang van de leden te redigeeren.

Het Gemeentebestuur van Amsterdam droeg het Bestuur op eene uitgave te bezorgen van de vijf in de eerste plaats bekroonde plans bij den wedstrijd voor een nieuwe Beurs te Amsterdam. De vereerende opdracht werd aanvaard en binnenkort zullen de leden in 't bezit worden gesteld van 14 groote platen, de voornaamste onderdeelen der 5 bekroonde plans in lichtdruk wedergevende.

De aflevering der Afbeeldingen van oude bestaande Gebouwen, in 1885 verschenen, mag onder de best geslaagde gerekend worden. Zij bevat een gedeelte van een ouden gevel uit Nijmegen en het raadhuis te 's-Hage; in de aflevering voor 1886 komen de raadhuizen te Bolsward en Venloo voor.

Prijsvragen. In Januari 1885 werd het programma bekend gemaakt voor drie prijsvragen, als:

a. Het leveren van een plan tot bebouwing van een terrein, gelegen achter het Rijks-museum te Amsterdam, waarop 3 antwoorden werden ingezonden, als: 1. *Zijt gij voor werk beducht, maak dan geen stad in vogelvlucht;* 2. *Amsterdam;* 3. *G. P. J.*

b. Het ontwerp van een spoorwegstation der 3de klasse, waarop 21 antwoorden inkwamen, als: *Nemo, Statio, Kleinstede, A¹, A², Utilité, 't Verkeer, Gretchen, Holzban, Locomotief, C. v. d. S., + (—a) = — a, Te Laat, Alpha, Negentien, Stephenson, Stop, Strada ferrata, Full speed, B. N.,* en *Rust-roest.*

c. Het ontwerp voor een standaard voor telephoondraden, waarop 5 antwoorden inkwamen, gemerkt: *19e eeuw, Sic vos non vobis nidificatis aves, Modern, Bell* en *China.*

De Jury, samengesteld uit de heeren Prof. E. Gugel, D. E. C. Knuttel en J. Westra, en de bestuursleden W. C. Metzelaar en F. J. Nieuwenhuis, verklaarde in een uitgebreid rapport, dat de drie antwoorden op de eerste prijsvraag niet ten volle aan de eischen van het programma voldoen; toch werden zij niet terzijde gelegd, omdat het minder te doen is om de oplossing zelve, dan wel om studie en oefening aan te moedigen. Zij kende geene volledige bekroning toe, maar stelde voor de ontwerpen *Amsterdam* en *Zijt gij voor werk beducht* te beloonen en wel het eerste, vooral wegens de daarbij gevoegde uitstekende memorie, met de bronzen medaille en *f* 100 en het laatstgenoemde met een tegemoetkoming van *f* 100.

Bij beschouwing der 21 antwoorden op het ontwerp voor een spoorwegstation, had de Jury een zonderlingen indruk verkregen van de opvatting der studeerende jongelui, die gewoonlijk bij prijsvragen het grootste contingent der deelnemers leveren. Prentjes maken schijnt het hoofddoel, en vele hebben het daarin op vrij goede hoogte gebracht. De meeste verdienste werd toegekend aan de ontwerpen, ingezonden onder de motto's: *Utilité, Gretchen, Stephenson, Stop, Strada ferrata* en *B. N.* Bij nadere vergelijking dezer zes ontwerpen was de jury eenstemmig in haar oordeel, dat aan *Stop* de eerepalm moest worden toegekend, en dat de ontwerpen *Stephenson* en *B. N.* aanspraak hebben op een blijk van waardeering; zij stelde voor den uitgeloofden prijs (zilveren medaille en *f* 150) aan *Stop*, en een eervolle vermelding aan de beide anderen te verleenen.

Omtrent de ontwerpen voor een telephoonstandaard was de Jury van oordeel, dat het ontwerp *Bell* ten volle de bekroning verdient, nl. een bronzen medaille en *f* 50.

Door het Bestuur zijn drie prijsvragen uitgeschreven met de hoop, dat ook aan dezen wedstrijd door velen deelgenomen zal worden, als:

1e prijsvraag: plan voor een turngebouw; 1e prijs, verguld-zilveren medaille en *f* 150; 2e prijs *f* 75.

2e prijsvraag: een binnenbetimmering van een eetzaal; prijs, zilveren medaille en *f* 100.

3e prijsvraag: een wachthuisje in een stedelijke wandelplaats; prijs, bronzen medaille en *f* 50.

Initiatief. Voor verschillende zaken interesseerde het Bestuur zich in het afgeloopen jaar. Het kantte zich tegen afbraak of verkoop der Broerkerk te Bolsward, die behouden blijft; met hetzelfde succes trad het op voor het kerkgebouw te Oosterland en voor het herstel der Morschpoort te Leiden, het spoorde 't Gemeentebestuur van Woerden aan om het fraaie raadhuis niet op te offeren. Ook de prijsvragen gaven aanleiding tot verschillende bemoeiingen, daar de progamma's dikwerf door onbevoegden werden opgemaakt.

Bibliotheek. De bibliotheek verkeerde in goeden staat en werd weder door kostbare geschenken verrijkt. Thans behoeft niet meer over slecht bezoek geklaagd te worden, en tal van boekwerken werden, zoowel te Amsterdam als daarbuiten, aan de leden in gebruik afgestaan.

Tentoonstellingen. Van de doorloopende tentoonstelling in het maatschappelijk gebouw is het nut reeds gebleken; de heeren J. H. Stoel te Haarlem, J. van Lith te 's-Gravenhage en I. H. J. van Lunteren te Utrecht zijn met het Bestuur voortdurend werkzaam om deze zaak te bevorderen. Ook speciale tentoonstellingen werden gehouden van: aquarellen op het gebied van decoratieve schilderkunst, beeldhouwwerken, eenige antwoorden op de prijsvraag voor de Sociëteit te Kampen, plans van het Binnengasthuis te Amsterdam en eindelijk bouwkundige ontwerpen, waartoe 38 inzenders medewerkten.

Afdeelingen. Volgens het verslag spreekt in alle Afdeelingen een opgewekt leven. *Amsterdam* zag het ledental van 118 tot 113 verminderen en hare leesavonden vonden weinig waardeering. *Arnhem*, met 14 gewone en 8 plaatselijke leden, behandelde vele onderwerpen, bracht een bezoek aan de werken der waterleiding, de school voor de R. K. Gemeente aldaar en de R. K. kerk te Velp, maar zag zich genoodzaakt de leesavonden op te heffen. *'s-Gravenhage* telde 117 leden, w. o. 61 van de Maatschappij, en vergaderde tweemaal per maand. *Leiden*, met 57 leden, gaat vooruit en benoemde den heer J. W. Schaap, die zijn ontslag nam als lid van het Bestuur, tot Erevoorzitter. *Rotterdam* zag haar ledental van 126 tot 115 verminderen en is voor verderen achteruitgang beducht, terwijl *Utrecht* met 36 leden eene gemiddelde opkomst van elf personen ter vergadering kan constateeren. *Leeuwarden*, met 29 leden, kon zich in een opkomst van 15 à 17 leden verheugen, terwijl *Groningen*, met 28 leden, op slechts 9 personen kon rekenen. Van *Haarlem* was geen verslag ingekomen.

Buitengewone Bestuursvergadering. Op den 22 April j.l. werd de gewone vergadering gehouden van het Bestuur met de Voorzitters en Secretarissen der Afdeelingen. Tegenwoordig waren Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage, Utrecht en Groningen; Haarlem en Leiden werden verhinderd te komen, terwijl Leeuwarden en Arnhem niets van zich deden hooren.

De uitslag van de stemming voor de bestuursleden was, dat als candidaten werden gesteld voor de vacature F. J. Nieuwenhuis (herkiesbaar) de heeren:

J. J. Nieuwenhuis	te Utrecht	met 43	st.,
J. E. G. Noordendorp	„ Leeuwarden	„ 19	„
Prof. E. Gugel	„ Delft	„ 2	„

Voor de vacature J. R. de Kruyff (niet herkiesb.):

J. Kluit	te Amsterdam	met 25	st.
H. P. Berlage	„ „	„ 11	„
W. Hamer	„ „	„ 9	„

Voor de vacature Redeker Bisdom (wegens bedanken):

W. Hamer	te Amsterdam	met 23	st.
Th. G. Schill	„ „	„ 11	„
J. Kluit	„ „	„ 10	„

De Voorzitter bedankte den Secretaris voor het uitvoerig verslag en drukte de hoop uit, dat hij nog vele jaren de belangen der Maatschappij met ijver en toewijding zal blijven waarnemen.

Aan het rapport van den Penningmeester, den heer P. J. H. Cuypers, ontleenen wij de volgende kasrekening:

Debet aan saldo	*f*	3430.58
„ contributiën	„	10606.40
„ Matthes en C°.	„	1250.—
„ plaatshuur	„	2282.45
„ verkoop effecten	„	3381.30
„ „ plaatwerken	„	37.50
„ rente	„	104.98
„ diversen	„	431.75
	f	21524.96
Credit per diversen	*f*	21475.94
„ saldo	„	49.02
	f	21524.96

De balans-rekening, die hieronder volgt, geeft de volgende cijfers aan:

Debet aan maatschappelijk gebouw	*f*	78828.39
„ effecten-rekening	„	300.—
„ bibliotheek-rekening	„	2922.50
„ inventaris-rekening	„	2200.92
„ Credietvereeniging	„	3751.49
„ diverse debiteuren	„	869.15
„ kassa	„	49.02
	f	88921.47
Credit per Holl. Hypotheekbank	*f*	34219.50
„ geldleening	„	27500.—
„ Matthes & C°.	„	4500.33
„ Erven Van Munster & Zn.	„	3079.29
„ diverse crediteuren	„	3460.85
„ saldo, waarde der bezittingen	„	16161.50
	f	88921.47

De heer Stoel bracht het rapport uit der Commissie voor het nazien der rekening en stelde voor, den heer Penningmeester onder dankzegging decharge te verleenen. De Voorzitter sloot zich bij dien dank, uit naam der Vergadering, aan en herdacht de diensten, door den heer Redeker Bisdom als Penningmeester bewezen om daarna eenige welwillende woorden te richten tot den heer J. R. de Kruijff, die op het punt staat den zetel als Bestuurder te ontruimen en daarbij bukken moet voor de wet, die eene herkiezing verbiedt. De Voorzitter wees op het groote aandeel,

door den heer De Kruijff in de reorganisatie genomen en riep hem een tot wederziens toe; in antwoord daarop gaf de heer De Kruijff te kennen, dat het hem aangenaam was te vernemen, dat de maatregelen, door het Bestuur genomen, werden goedgekeurd en dat hij daarin een hernieuwd blijk zag van waardeering. Aan den Voorzitter, zoo ook aan zijn medebestuurders, betuigde spreker dank voor den steun, hem verleend, en voor de medewerking, van allen steeds ondervonden.

De nommers 117, 198, 274, 286 en 260 der geldleening werden uitgeloot, waarna de heeren P. G. Lancel, J. A. Mulock Houwer en A. J. De Haan werden uitgenoodigd het stembureau te formeeren. Voor de eerste vacature werden uitgebracht 38 stemmen, als

36 op den heer Nieuwenhuis,
1 „ „ „ Noordendorp,
1 „ „ „ Gugel,

zoodat de heer F. J. Nieuwenhuis te Utrecht als Bestuurder herkozen werd. De Voorzitter deelde aan de Vergadering mede, dat genoemde heer door ongesteldheid verhinderd werd tegenwoordig te zijn.

Voor de tweede vacature bekwamen de heeren

Kluit 30 stemmen,
Berlage 6 „
Hamer 2 „

zijnde de heer J. Kluit met groote meerderheid gekozen.

De candidatenlijst voor de derde vacature moest worden aangevuld, omreden de heeren Hamer en Kluit, die daarop voorkwamen, door anderen moesten vervangen worden; de eerste, omdat hij niet in aanmerking wilde komen, en de tweede, daar hij zooeven als Bestuurder benoemd was. Na eenig oponthoud werd door den Voorzitter afgekondigd, dat voor de derde vacature gekozen moest worden uit de heeren Th. G. Schill, H. P. Berlage en Daniël J. Sanches.

Bij eerste stemming verkregen de heeren Schill 17, Berlage 17 en Sanches 5 stemmen, maar bij de herstemming tusschen de twee eerstgenoemden, werd de heer Th. G. Schill met 24 stemmen gekozen.

Op voorstel van den heer J. H. Leliman werd de heer G. Muysken bij acclamatie als Voorzitter herkozen.

Bij de behandeling van de conclusiën van het rapport van beoordeeling der antwoorden op de prijsvragen, maken de heeren Kam en Verhulst zich bekend als ontwerpers van het plan, onder het motto *Amsterdam* op de eerste prijsvraag ingezonden. Bij opening der naambriefjes blijkt, dat de heer P. H. Scheltema te Nijmegen bekroond is, zoowel voor het spoorwegstation als den telephoonstandaard.

De heer Kam, ter vergadering aanwezig, nam de belooning in ontvangst, waarna de Voorzitter medailles uitreikte aan de heeren Verheul, Berlage en Van Straaten, hun toegekend voor inzendingen op de tentoonstelling van bouwkunstige teekeningen.

De begrooting voor het jaar 1887, in ontvangst en uitgaaf sluitende met een bedrag van *f* 16880 werd door den Penningmeester toegelicht. Zij is de volgende:

Ontvangsten.

Contributie van Gewone leden	*f* 11670
„ „ Buitengewone leden	„ 150
„ „ Kunstlievende leden	„ 260
Renten	„ 50
Verkoop van druk- en plaatwerken	„ 250
Opbrengst der doorloopende Tentoonstelling	„ 3800
Verhuring van Lokalen	„ 150
Opbrengst van Bezoekers	„ 450
Onvoorziene baten	„ 100
Te zamen.	*f* 16880

Uitgaven.

Uitgave Tijdschrift.	
„ Weekblad.	*f* 4500
„ Oude bouwwerken, enz.	„ 570
„ Bekroonde ontwerpen, enz.	„ 400
Prijsvragen	„ 400
Toelagen aan Afdeelingen	„ 360
Bevordering onderwijs	„ 150
Bibliotheek	„ 400
Reiskosten	„ 500
Honoraria	„ 2900
Verschillende drukwerken	„ 250
Vrachten, verschotten, advertentiën	„ 250
Gebouw Marnixstraat:	
onderhoud *f* 200	
belasting „ 500	
vuur, licht, water „ 400	
assurantie „ 96	
schoonhouden „ 200	
	„ 1396
Tentoonstelling, voor toezicht	„ 365
Renterekening	
hypotheekbank *f* 2121	
leening 5% van *f* 31000 „ 1550	
	„ 3671
Aflossing op de leening	„ 500
Onvoorziene uitgaven	„ 268
Te zamen.	*f* 16880

De heer Leliman bracht hulde aan de groepeering van cijfers, dusdanig opgesteld, dat de begrooting klopt, betreurde het, dat dit stuk reeds zoo lang te voren moet worden vastgesteld, en gaf in overweging voor het vervolg de Septembervergadering voor de behandeling der begrooting te bestemmen. Spreker verlangde meerdere toelichting der posten en ook eene opgave van de gelden, in het afgeloopen jaar voor de verschillende rubrieken besteed. De vraag werd door hem gedaan of concurrentie voor het drukken van Weekblad en Tijdschrift, niet vermindering van uitgaven zou tengevolge hebben; voorts waarschuwde de heer Leliman voor opdrijving van onkosten, werd door hem geklaagd over de reproductie der teekeningen door photo-lithographie en stelde hij voor, meer dan vijf loten per jaar uit te loten om de schuld spoediger te delgen, om ten slotte het vaststellen van de ontwerp-begrooting aan te bevelen.

De Voorzitter repliceerde en na eene korte wisseling van gedachten, waaraan ook de heer Cuypers deelnam, werd het ontwerp zonder hoofdelijke stemming vastgesteld. Nog werd op voorstel van het Bestuur besloten, jaarlijks eene tentoonstelling van bouwkundige teekeningen te houden, zooals de Maatschappij thans heeft opengesteld en daarvoor op de begrooting *f* 100 uit te trekken. Ook ligt het in de bedoeling de tentoongestelde stukken, op aanvraag, naar die Afdeelingen te zenden, welke zich daarvoor aanmelden.

Utrecht werd aangewezen als plaats der a. s. Septembervergadering.

Nadat nog de heer Leliman eenige bijzonderheden omtrent Michel-Angelo ten beste had gegeven en de heer De Haan het betreurd had, dat van de ruim 800 leden, die de Maatschappij telt, nog geen 40 ter vergadering verschenen waren, sloot de Voorzitter de bijeenkomst, en drukte daarbij de hoop uit, dat den volgenden dag meer leden tegenwoordig zullen zijn.

De vergadering werd Donderdag 27 Mei voortgezet en na het vastgestelde uur geopend; vele leden toch maakten van de aangeboden gelegenheid gebruik om in het maatschappelijk gebouw, zoowel de permanente tentoonstelling als de bouwkundige ontwerpen, te bezichtigen. De laatsten vormden de periodieke tentoonstelling van bouwkundige plans, waaraan de antwoorden op de drie prijsvragen der Maatschappij en die der Afdeeling *Amsterdam* en *Rotterdam* waren toegevoegd. Ook de photographische platen, door den heer Dr. U. P. Boissevain ter bezichtiging gesteld, trokken veler aandacht en vandaar de eenigszins vertraagde opening der vergadering, die thans talrijker bezocht was dan den voorgaanden dag.

De heer Cramer deelde mede, dat het ontwerp der bouwverordening voor Nederland door de Commissie was omgewerkt naar aanleiding van de bemerkingen, op het eerste ontwerp in het midden gebracht en dat het weldra in druk zal verschijnen, als de Vergadering zich daarmede vereenigt, waartoe zonder stemming besloten werd.

De heer Leliman wilde het concept, vóór het gedrukt werd, aan de ervaring der leden toetsen, waarop de Voorzitter antwoordde, dat reeds alle Afdeelingen haar oordeel hebben kenbaar gemaakt, en een verdere bespreking tot geen resultaat zou leiden.

De heer Cuypers meende, dat er zeker nog punten in dit concept voorkomen, die tot discussie aanleiding zullen geven. Maar juist daarom is het noodig, dat het ter algemeene kennis worde gebracht. De Vergadering besloot het stuk te doen drukken en verkrijgbaar te stellen.

De Voorzitter deelde mede, dat de in de vorige vergadering benoemde commissie, belast met het onderzoek naar het Ambachts-onderwijs in Nederland, nog niet gereed is. De heer Cuypers, Voorzitter dier commissie, voegde daaraan toe, dat aan alle ambachtsscholen in Nederland een bezoek is gebracht en de beide inspecteurs van het middelbaar onderwijs geraadpleegd zijn, zoodat de eischen voor het ambachts-onderwijs konden worden vastgesteld. Men beraadslaagt nu over de wijze, waarop het onderwijs aan die eischen kan voldoen en de Commissie meent reeds vóór de a. s. September-vergadering geheel gereed te zijn. Een crediet ad *f* 500 werd door de Vergadering aan de Commissie toegestaan.

Na eene wisseling van gedachten over een voorstel van het Bestuur, om de quitantie der contributie door een diploma te vervangen, en eene bemerking van den heer Van Etteger over de plaatwerken, waaraan zijns inziens geen genoegzame zorg wordt besteed, bekwam Dr. Boissevain uit Rotterdam het woord. De Vergadering werd vergast op een boeiende en uitmuntend gestileerde lezing over Michel-Angelo, welke kunstenaar door hem in de luister- en kunstrijke omgeving zijner eeuw werd geschetst. De Renaissance was geboren en de eeredienst van het schoone, het humanisme, deed, vooral onder Cosmo di Medicis in Florence, een rijk en heerlijk kunstleven ontstaan, als slechts met dat te Athene in de 5e eeuw kon worden vergeleken. Te midden van deze eeuw, als de weelde en met haar de kunst zoo hoog is opgeklommen, dat Savonarola er zijne waarschuwende stem tegen doet hooren, wordt Michel-Angelo den 6 Maart 1475 te Capreze, een plaatsje in het boven-Tiberdal, geboren.

De eerste scheppingen van den kunstenaar, zijne madonna's, werden door den heer Boissevain geschetst en vergeleken met die van Rafaël; vooral in zijne beeldhouwwerken, o. a. zijn *David*, openbaarde zich de groote kunstenaar, die met de grootste nauwkeurigheid weergaf wat hij zag, doch in zijne werken steeds zijn eigen persoonlijkheid teruggaf. Zie zijn *Mozes;* alles is geweldig van dien bovenmenschelijken mensch, wiens oogen vlammen schieten, als zijn ooren het afgodisch gezang der kinderen Israëls hooren, als hij gereed staat zich in geheel zijn reuzengestalte te verheffen, om de tafelen der wet, waarop hij steunt, te verbrijzelen. Zie zijn wonderwerk in de Sixtijnsche kapel, dat terecht de bewondering der eeuwen heeft ingeoogst en welke schepping door den spreker tot in elk bijzonder tafereel uit de Schepping en uit het Oude Testament, dat het voorstelt, werd beschreven. Het zijn dezelfde Titanengestalten, als de Mozes, die hier zijn gewrocht, maar niets menschelijks is hun vreemd; hun vreugde en droefheid, hun lijden en genieten is bewonderenswaardig weergegeven. Vooral zijne jongelingsfiguren zijn schoon en menigmaal is zijn werk slechts met dat van Rafaël te vergelijken. *De jongste dag*, de grootste zijner fresco's, is zóó schoon, zóó demonisch schoon, dat de toeschouwer, ook thans, nu het na drie eeuwen zooveel geleden heeft, den toeschouwer doet sidderen. Eindelijk, in den avond van zijn leven, is hij geroepen zich zelf als schilder en beeldhouwer, als bouwkunstenaar door zijn Sint-Pieterskerk te evenaren, welks heerlijke koepel het meesterstuk van bouwkunst is.

Niet alleen in zijne werken, ook in zijn aan ervaringen rijk leven, werd Michel-Angelo door den spreker weergegeven, niet slechts als de groote kunstenaar, maar als de edele mensch; deze leeft voor alle eeuwen, gene stierf in zijn negentigste levensjaar, in 1564. Van Carlyle getuigde men, dat hij zijne werken met zijn hartebloed schreef, en dat woord, overgebracht op de plastische kunst, kan ook van Michel-Angelo gezegd worden.

De Voorzitter bracht, onder luide toejuichingen der leden, den redenaar den dank der Vergadering en ontving op de vraag, om de lezing in het Tijdschrift der Maatschappij te mogen opnemen, een toestemmend antwoord.

Na de pauze werd de heer Van Zuijlen, kolonel van de Genie, uit aanmerking der vele door hem als hoofd-correspondent in Nederlandsch Indië bewezen diensten, bij acclamatie tot eerelid benoemd.

Het woord was aan den heer Cuypers, die het progamma en de samenstelling van den bouw der Katholieke parochiekerk van den H. Augustinus schetste, berekend op 800 zitplaatsen en genoegzame ruimte voor plechtige ommegangen. Het terrein was bekrompen en onregelmatig van vorm en de kerk moest voor minder dan *f* 180,000 worden opgetrokken. Welke stijl moest men aan die kerk geven? Aan eene Katholieke kerk natuurlijk de Gothische, zou men zeggen.

Maar wat is stijl? Het is de juist gevoelde uitdrukking van een beginsel, niet van een zekeren vorm, vooral niet wanneer die vorm onderhevig is aan de wijzigingen van de mode.

Na deze stelling ontleedde de spreker de verschillende uitingen van dien stijl, waarvan gezegd is *Le style c'est l'homme même*, en schetste hij hoe door hem de moeilijkheden waren bestreden, in de gestelde vraag van den bouw van zulk een Katholieke kerk gelegen.

De heer A. L. van Gendt deelde hierna eenige bijzonderheden mede omtrent het in aanbouw zijnde concertgebouw. De bouw is aangevangen in het voorjaar van '83 en moest bekostigd worden uit vrijwillige bijdragen, die genoegzaam inkwamen om de uitbesteding te doen plaatshebben van den onderbouw en de fundeering tot een bedrag van *f* 80,000.

De daarop intredende malaise in zaken verhinderde den opbouw, die evenwel in Februari 1885 werd aanbesteed voor *f* 257,000, waarbij nog voor ventilatie en verwarming *f* 18,000 moet worden toegevoegd, zoodat de bouwsom *f* 361,000 bedraagt, waarin de kosten van het orgel enz. niet begrepen zijn. Dit concertgebouw, dat door spreker tot in bijzonderheden werd beschreven, beslaat 3200 M². en de groote concertzaal is berekend op 2000 zitplaatsen; eene kleine ovaalvormige zaal voor kamermuziek komt, in grootte en in-

richting, overeen met die in het gebouw „Felix meritis".

Aan deze mededeelingen sloten zich aan die van den heer Huygens van Rotterdam over de ventilatie en verwarming, bij dit gebouw in toepassing gebracht naar het ontwerp van het ijzerwerk *Kaiserslautern*.

De Voorzitter bedankte de heeren Van Gendt en Huygens voor de gehouden voordrachten, waarop de heer Van Lith met een enkel woord de aandacht der leden vestigde op de ventilatie naar het stelsel van Green. Aan den heer Scheltema uit Nijmegen, thans ter vergadering aanwezig, werden de medailles uitgereikt voor de bekroningen zijner ontwerpen voor een spoorwegstation en een telephoonstandaard.

De heer Leliman bracht hulde aan den heer Dr. Boissevain voor zijne schoone rede en gaf het verlangen te kennen om in het Tijdschrift de beschrijvingen, door de heeren Cuypers en Van Gendt van hunne bouwwerken gegeven, te doen opnemen, waarna spreker den Voorzitter dankzeide voor de voortreffelijke wijze van leiding en samenstelling dezer bijeenkomst.

De vergadering werd gesloten, waarop de leden zich verdeelden om het Concertgebouw, het Centraalstation en de kerk van den H. Augustinus te bezichtigen, om elkander, althans ten deele, aan een gemeenschappelijken maaltijd terug te vinden.

PRIJSVRAGEN.

Omtrent de besloten prijsvraag, uitgeschreven voor den bouw eener nieuwe tent in 't Bosch voor de Nieuwe of Litteraire Sociëteit te 's-Gravenhage, werd in ons nommer van 27 Februari j.l., bladz. 70, mededeeling gedaan van de namen der dertien bouwmeesters, die tot mededinging waren uitgenoodigd. De heeren Eberson te Arnhem en Godefroy te Amsterdam zagen echter van deelneming af, zoodat het aantal mededingers tot tien werd teruggebracht, die elf ontwerpen inzonden; bij alle ontwerpen waren begrootingen en toelichtingen gevoegd. De Jury, waarvan de samenstelling te vinden is in „De Opmerker" van 17 April j.l., bladz. 129, en die uit de heeren J. H. Kromhout, president, E. Gugel, secretaris, G. J. De Jongh, J. R. de Kruijff en H. Riek bestond, gaf in haar rapport een overzicht van ieder der ontwerpen. Na ernstige overweging kwam zij tot de volgende conclusie:

1°. Als haar gevoelen uit te spreken dat geen der ingekomen ontwerpen, zonder eenige wijziging wat architectuur betreft, voor uitvoering kan worden aanbevolen;

2°. als „de meest geschikte" ontwerpen voor de uitgeloofde bekroningen voor te dragen de projecten 7: *Simplex sigillum veri* en 1: *Tent*, en dus voor te stellen aan het eerst vermelde plan den prijs en aan 't laatstgenoemde de premie toe te kennen.

Het eerste besluit werd met eenparigheid van stemmen, het laatste bij meerderheid van stemmen genomen.

Nog gaf de Jury in haar rapport te kennen, dat 't ontwerp *Tent*, waaraan door haar de hoogste artistieke waarde wordt toegekend, met het oog op sommige groote gebreken, voor bekroning niet kon worden voorgedragen.

De ontwerper van het bekroonde plan is de heer J. H. Pfeiffer, architect te 's-Hage, en die van het plan, waaraan de premie is toegekend, de heer F. J. Nieuwenhuis te Utrecht.

De uitslag van den wedstrijd, uitgeschreven door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst en betrekking hebbende op de onderstaande drie prijsvragen, als:

1°. de bebouwing van het terrein achter het Rijksmuseum te Amsterdam;

2°. een spoorwegstation van de 3de klasse, en

3°. een telephoonstandaard,

is in het verslag van de algemeene Vergadering dier Maatschappij, in dit nommer opgenomen, vermeld.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-GRAVENHAGE. Door Z. M. is bepaald, dat door een commissie een onderzoek zal worden ingesteld naar de vereischten van een haven voor visschersschepen te Scheveningen, naar de kosten, aan den aanleg daarvan verbonden, en naar de wijze waarop aan zoodanig werk uitvoering zou kunnen worden gegeven, en zijn tot leden van die commissie benoemd de heeren:

Mr. P. L. F. Blussé, lid van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, Voorzitter; Mr. E. N. Rahusen, Voorzitter van het College voor de zeevisscherijen; J. van Stralen, wethouder der gemeente 's-Gravenhage; L. S. J. van Kempen, lid der Kamer van Koophandel en Fabrieken te 's Gravenhage, lid van den gemeenteraad aldaar; Jhr. L. P. Quarles van Ufford, hoogheemraad van Delfland; Murk Lels, reeder, lid der Provinciale Staten van Zuid-Holland; A. Hoogenraad, Secretaris van de permanente Commissie uit de reederij en Voorzitter van de Vereeniging Eendracht te Scheveningen, lid van den gemeenteraad van 's-Gravenhage; J. van der Toorn, hoofdingenieur van 's-Rijks waterstaat; J. van der Vegt, hoofdingenieur van den provincialen waterstaat van Zuid-Holland; W. H. Hubrecht, ingenieur van 's-Rijks waterstaat; A. Kool, majoor van den generalen staf; W. F. Blaauw, kapitein-luitenant ter zee, inspecteur over de artillerie der marine, en Mr. F. H. J. Tavenraat, griffier van de Provinciale Staten van Zuid-Holland, aan wien tevens de functie van Secretaris wordt opgedragen.

— In de *Staatscourant* wordt ter kennis van belanghebbenden gebracht, dat van 15 tot 19 Juni aanstaande, te Weenen een tweede internationaal congres van binnenlandsche scheepvaart zal worden gehouden.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen bij het Koninklijk Instituut van Ingenieurs te 's-Gravenhage, de Kamers van Koophandel en Fabrieken te Amsterdam, Rotterdam, Dordrecht, Utrecht, Zwolle en Middelburg, bij het hoofdbestuur der Schippersvereeniging *Schuttevaer* te Bolsward, het bestuur van de Schippersvereeniging *Het Noorden* te Groningen en het bestuur der Vereeniging tot bevordering van de Stoomvaartbelangen te Nijmegen, aan welke exemplaren van den uitnoodigingsbrief en het programma zijn gezonden.

— Ter kennis van belanghebbenden wordt gebracht, dat er gelegenheid bestaat tot plaatsing, als tijdelijk beambte, bij het werk der herziening van de hoogten van de merken voor het Amsterdamsche peil, van *a.* twee civiel-ingenieurs, en *b.* twee civiel-ingenieurs of studenten aan de Polytechnische school; dat zij, die voor deze betrekking in aanmerking wenschen te komen, zich vóór 8 Juni a. s., schriftelijk behooren aan te melden bij den ingenieur voor den algem. dienst van den Waterstaat, Van Speykstraat n°. 20 te 's-Hage.

— Men schrijft uit Leiden aan de *N.R.Cr.*:

Dezer dagen heeft een schendende hand in het Leidsch Academiegebouw een daad van schandelijk vandalisme bedreven. Ieder kent den »Gradus ad Parnassum", de geestige teekeningen langs de trap, die naar de eerste verdieping leidt, door den heer V. de Stuers tijdens zijn verblijf aan de Academie vervaardigd. In de eerste groep (de vader die zijn handen zegenend over zijn zoon uitstrekt bij diens vertrek naar de Academie, en daarbij uitroept: »Heere! breng hem niet in lijden!" De moeder staat huilend daarachter,) is de figuur van den zoon geheel van den muur geschrapt, en die van den vader zwaar beschadigd. Wie de bedrijver van dit oogenhoorde stuk is geweest, weet men niet, en zal men wel niet te weten komen. Dat het een student zou zijn, is nauwlijks te gelooven, en welke reden er voor dit schenden was, is nog minder te begrijpen. Het is een schande en nauwlettend mag wel gewaakt worden over de overgebleven teekeningen.

UTRECHT. Voor het nieuw te bouwen academie-gebouw zijn twee plattegrondteekeningen ingekomen met dezelfde gevelteekening. Het plan, gemerkt A, omvat een bebouwde oppervlakte van 670 vierkante meter en is begroot op ƒ 120,000; dat, gemerkt B, beslaat eene bebouwde oppervlakte van 775 vierkante meter en de kosten daarvan zullen ƒ 131,700 bedragen. Wordt het Leesmuseum daaraan toegevoegd, dan vermeerderen de bebouwde oppervlakte tot 945 M² en de kosten tot ƒ 151,500.

— De Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen heeft zich bereid verklaard, aan de leden der Vereeniging van gasfabrikanten in Nederland, die aan de dit jaar te houden algemeene vergadering te Amsterdam zullen deelnemen, speciale retourkaarten in haar binnenverkeer tot aan de betrokken overgangstations af te geven, geldig van 15 tot en met 22 Juni n. s., tegen den vrachtprijs van enkele reis. Deze retourkaarten zullen worden afgegeven op vertoon van eene door den Voorzitter der Vereeniging, den heer François te Dordrecht, onderteekende toegangskaart voor deze algemeene vergadering

HOORN. De machinale kunstboterfabriek alhier is door eene combinatie van eenige heeren aangekocht, naar men zegt met het doel haar in te richten tot eene fabriek om melk te conserveeren tot verzending naar het buitenland.

IJMUIDEN. De nieuwe ijzeren buitenvloeddeuren voor de Noordzeesluizen zijn, onder leiding van den ambtenaar van 's Rijks waterstaat Van Sluys, met gunstig gevolg ingehangen en onmiddellijk in dienst gesteld. Deze vier sluisdeuren, die een gezamenlijk metaalgewicht van ruim 100,000 kilogram bezitten, zijn in 1885 door de firma W. H. Jacobs te Haarlem vervaardigd. De uitvoering van dit belangrijke werk mocht de tevredenheid der directie wegdragen.

BENOEMINGEN.

Voor de betrekking van Directeur der gemeentewerken te Arnhem werden door Burgemeester en Wethouders in alphabetische volgorde aanbevolen de heeren:

I. A. Lindo, te Enkhuizen.
J. M. K. Pennink, te Nijmegen.
P. E. Rijk, te Arnhem.

De Gemeenteraad benoemde in zijne zitting van heden den heer I. A. Lindo met 13 van de 24 stemmen, die werden uitgebracht. Bij de eerste stemming bekwamen de heeren Lindo en Rijk ieder elf en de heer Pennink 2 stemmen.

— Tot technisch ambtenaar aan het bureau van publieke werken te Nieuweramstel is door den Raad dier gemeente, op een jaarwedde van ƒ 700, benoemd de heer H. Sutherland, te Utrecht.

ADVERTENTIEN.

Aanbesteding.

Op den **8ste Juni 1886**, zal worden **aanbesteed** door den WelEd. Heer J. CAHEN JR.

Het verbouwen der Magazijnen aan de Kalverstraat n°. 35 en 36 en in verband hiermee het Amoreeren en weder opbouwen van een Perceel op het Rokin n. 34.

Bestek en Teekening verkrijgbaar ter drukkerij van TH. A. v. ZEGGELEN Achterburgwal 84 te *Amsterdam*.

Inlichtingen Plantage Middellaan 78 bij A. SALM GBZN. Architect *Amsterdam*.

Opzichter-Teekenaar.

Een JONGMENSCH sedert eenige jaren bij een Architect werkzaam, zag zich gaarne **verplaatst**; uitstekende referentiën staan hem ten dienste.

Brieven onder letters D D aan den Boekhandelaar G. LOS, Hoogewoerd, *Leiden*.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Dinsdag den 15 Juni 1886**, des namiddags ten twee ure zal in Kamer N°. 46 van het Centraal administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed**:

Volgens bestek N°. 386. De levering van 20,000 stuks half ronde eikenhouten dwarsliggers.

Bestekken zijn tegen betaling van **Een Gulden** per exemplaar te verkrijgen aan het bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer 154 van bovengenoemd Centraal Administratiegebouw, alwaar ook inlichtingen zijn te verkrijgen.

De Administrateur.

HERBESTEDING.

Vernieuwing School Klein Heiligland.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *HAARLEM* zullen op **Woensdag den 2den Juni e. k.** nam. ten 2 ure ten Raadhuize in het openbaar **aanbesteden**:

Het doen van eenige veranderingen en vernieuwingen aan het gebouw op het Klein Heiligland en het maken en leveren van meubelen voor de daarin te vestigen Burgerschool.

Raming ƒ 3420.

De voorwaarden liggen ter lezing ter Gemeente-Secretarie op alle werkdagen van des voorm. 10 tot des namidd. 4 uur.

Plantselijke aanwijzing **Maandag 31 Mei** des namiddags ten **zes uur** door den Architect over de werken en gebouwen der gemeente, bij wien tusschen den dag der aanwijzing en dien der besteding voorm. tusschen 9 en 10 ure inlichtingen zijn te verkrijgen: Bureau Koningstraat n°. 2.

Haarlem, 27 Mei 1886.

E. A. JORDENS.
De Secretaris,
A. A. LAND.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

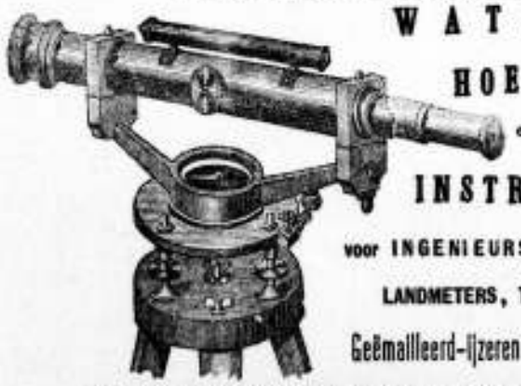

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.**

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

AANBESTEDING.

Op ***Vrijdag den 18den Juni 1886*** des namiddags ten één ure, zullen Burgemeester en Wethouders van 's-Gravenhage **aanbesteden**:

het graven van een Uitwateringskanaal van de Gasfabriek te 's-Gravenhage tot in Zee, ten behoeve der Waterverversching, met de bruggen, sluizen en andere kunstwerken daartoe behoorende, in twee perceelen en in eens.

Raming van het eerste perceel ƒ 230.000.

Raming van het tweede perceel ƒ 590.000.

Bestek en voorwaarden met de teekeningen liggen van Donderdag den 3den Juni 1886 ter lezing op de Gemeente-Secretarie (3e afdeeling) en zijn voorts aldaar verkrijgbaar tegen betaling van ƒ 2.50 voor het bestek met een stel teekeningen van een der perceelen en van ƒ 3.50 voor bestek met de teekeningen voor het geheele werk.

Aanwijzing zal gedaan worden op Dinsdag 8 en Vrijdag 11 Juni te voren, telkens des voormiddags te 10 uren, te beginnen bij de draaibrug in de H. IJ. S. tegenover de Gasfabriek, terwijl voorts inlichtingen te bekomen zijn bij den Hoofd-Ingenieur van den Waterstaat, J. VAN DER VEGT en aan de Directiekeet, staande bij de Oude Laan van Meerdervoort bij het in aanbouw zijnde Stoomgemaal des voormiddags van 10 tot 2 uren.

AANBESTEDING.

Bouw-Maatschappij „VREEWIJK".

Op **Donderdag 10 Juni 1886** te 12 ure in het Hôtel DEN BURG te *Leiden*, zal door bovengenoemde Maatschappij worden **aanbesteed**:

het bouwen van 12 Woonhuizen op het terrein der Maatschappij a/d. Vliet en Witten Singel bij Leiden.

Aanwijzing in loco op 1e Juni a. s. 11 ure v. m.

Bestek à ƒ 1.— en copiën der teekeningen à ƒ 4.— zijn bij den ondergeteekende te verkrijgen.

Nadere inlichtingen geeft de Architekt
W. KOK.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Woensdag 2 Juni 1886**, 's voormiddags 11½ ure, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden**:

Het maken van Trottoirs met Trottoirbanden van Mendigersteen, Klinkergoten en Rollagen in diverse straten der Gemeente.

Bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van ƒ 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

De Portland-Cementfabriek van

DYCKERHOFF & SÖHNE

te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn

levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.

Productie-vermogen der fabriek: 400.000 vaten per jaar.

Magazijnhouders in de voornaamste steden.

GOUDEN Staats-Medaille.

DUSSELDORF 1880.

Medaille Breslau 1869. — Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873. — Gouden Medaille, Offenbach a. M. 1879. — Diploma A: Eerstoprijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepnijverheid,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

TE KOOP aangeboden:

UHLAND'S **Praktische Maschinen-Constructeur**, jaargang '71—'74, '77—'82 en 1e helft '83.

Tijdschrift Kon. Inst. v. Ingenieurs, jaargangen '76—heden.

Adres onder nº. 2881 bij de ERVEN J. J. TIJL, te *Zwolle*.

DROOGINRICHTINGEN voor **Kolle** en anders *al* of *niet* tropische producten;

Rollende en Expansieve Stoomcokappen,

GEBOUWEN in **Scherpbouk** en niet **andere houtsoorten**, geheel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**

VAN DER LINDEN & Cº., te Dordrecht,

Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.

Galvaniseering op Loon.

Alexander S. MEIJER

Binnen- en Buitenlandsche Boekhandel. **Specialiteit in bouwkundige Boek- en Plaatwerken. Teeken- en Schrijfbehoeften, Bind- en Drukwerk.** Plaatsing van **advertentiën** in *alle* bladen.

Korte Houtstraat 14a

DEN HAAG.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg Nº. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Dzn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

LANDSGEBOUWEN.

Aanbesteding.

Op **Woensdag, 16 Juni 1886**, des voormiddags ten 11 ure, zal, onder nadere goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, aan het gebouw van het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid, worden **aanbesteed:**

a. **Verbouwingen in — en**
b. **Herstel en verbetering van het gebouw van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en aangrenzende gebouwen te 's-Gravenhage.**

(Raming / 17371.)

Het bestek Nº 2 ligt van 1 Juni 1886 ter lezing aan het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2de district te 's-Gravenhage, aan dat van het Provinciaal Bestuur van *Zuidholland* en is voorts op franco aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij de boekhandelaars Gebroeders VAN CLEEF, Spui nº. 28a te 's-Gravenhage, en door hunne tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen zijn te bekomen bij voormelden Rijksbouwmeester en bij den Hoofd-Opzichter voor de Landsgebouwen J. A. WEINBERG, beiden te 's-Gravenhage.

Aanwijzing zal worden gedaan op Woensdag, 9 Juni 1886, des voormiddags ten 10 ure.

De prijs waarvoor dit bestek te verkrijgen is wordt aan den voet daarvan vermeld.

's-Gravenhage, 21 Mei 1886.

Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
DE BOSCH KEMPER.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

A. J. BACON & Cº.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom Nº. 239, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrotingen worden kosteloos geleverd

DE LINT & Cie.

Rotterdam.

PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:

VILLEROY & BOCH,

BOCH FRÈRES.

MINTON HOLLINS & Cie.

Trottoir-IJzersteen en **Cementtegels.**

Groote voorraden.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Cº., te Arnhem.

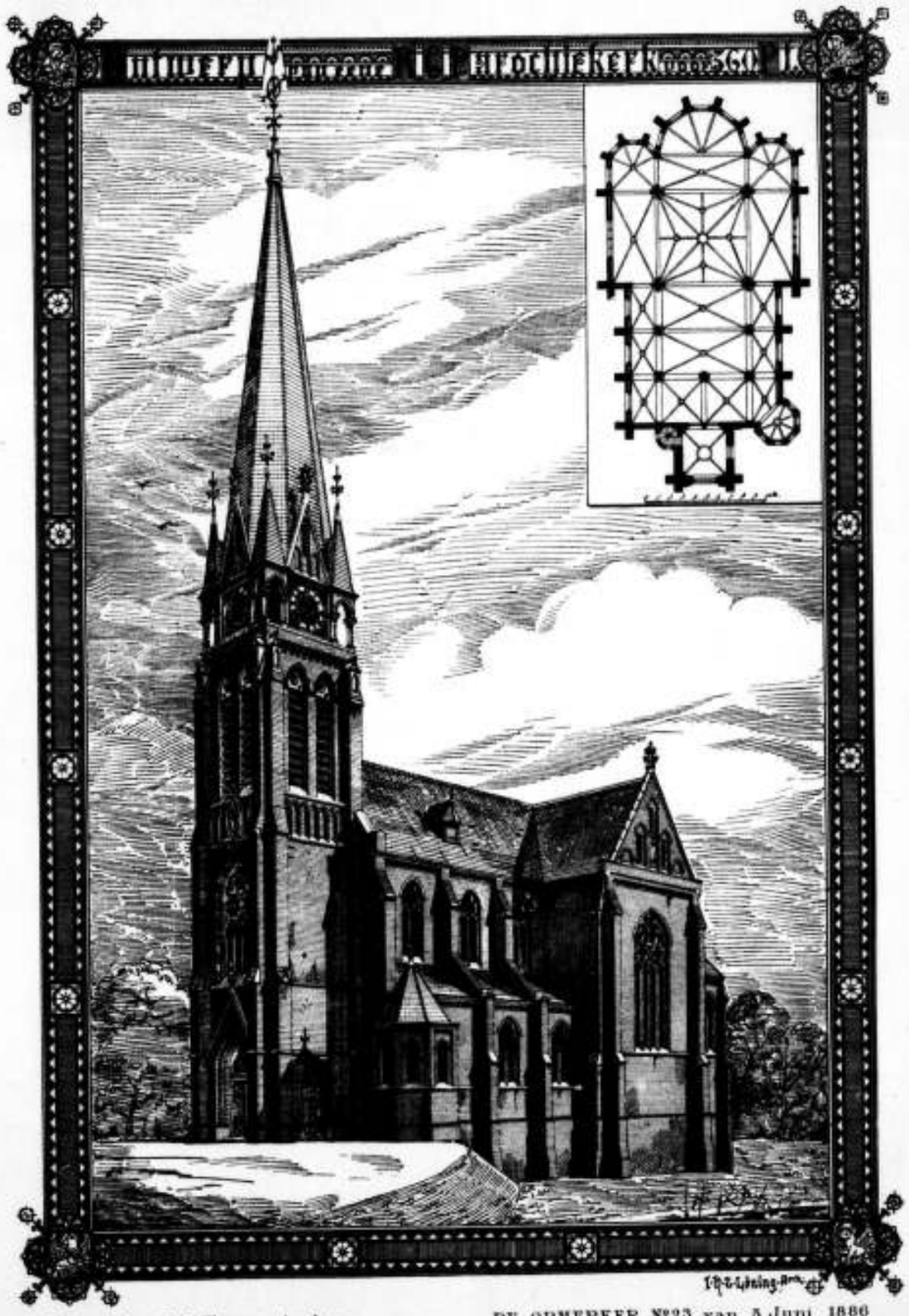

Photolith v. G. J. Thieme, Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën:
Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, door Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ten gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

La Société Centrale d'Architecture de Belgique zal van 19 tot 27 Juni a. s. een excursie houden langs de oevers van de Loire en zal bezoeken Chartres, Orléans, Bourges, Chenonceaux, Tours, Amboise, Blois, Chambord, Chaumont, Fontainebleau, Chantilly en Parijs.

De prijs der reis is bepaald op 255 francs voor correspondenten en leden van correspondeerende Genootschappen; deze som moet worden voldaan, 75 francs bij de aanvraag tot deelneming en het overige den dag van vertrek. Hiervoor is de deelnemer gedurende de geheele excursie vrij van betalingen.

De leden van het Genootschap A. et A. kunnen deelnemen aan deze belangrijke excursie, mits zij zich met bovengenoemd bedrag van 75 francs schriftelijk bij den 1ste-Secretaris van het Genootschap aanmelden *vóór den 8sten Juni a. s.* Nadere inlichtingen zijn te vinden in het uitvoerige reisplan dezer excursie, dat alle te bezoeken merkwaardigheden vermeldt en ter inzage ligt op de leestafel in het Genootschapslokaal.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) BIJ DE PLAAT.

R. K. KERK VOOR EEN DORP IN N.-HOLLAND.

Deze kerk is ontworpen in vroeg-Gothischen stijl en bestemd voor een gemeente in Noord-Holland.

Uitwendig is zij gedacht van baksteen met toepassing van witte zandsteen voor de constructiedeelen, afdekkingen, drempels en voor het maaswerk in de ramen. Inwendig moet zij gedeeltelijk worden gevoegd en gedeeltelijk gepleisterd.

De kerk zal worden gebouwd in een polder, terwijl de toren op den dijk komt. De kruin van den dijk ligt ongeveer 2.70 M. boven het maaiveld. De toren zal een hoogte hebben van 45 M. boven de dijkskruin.

De kerk bevat 360 zitplaatsen en zal met den toren, de sacristy en de pastorie ongeveer *f* 70,000 kosten.

De middelen veroorloven het thans nog niet met den bouw een aanvang te maken.

J. H. T. LÖNING.

(A et A.) DE JUBILEUM-TENTOONSTELLING TE BERLIJN.

II.

Voor wij tot de beschrijving der tentoonstelling zelve overgaan, moeten wij opmerkzaam maken op een zinstorende drukfout, in ons vorig stuk geslopen. Daar toch wordt Adolph *Menzel* steeds als *Mengel* vermeld. De welwillende lezer gelieve dit te rectificeeren.

Om de viering van het Jubileum der Berlijnsche Kunst-academie zoo waardig mogelijk te doen zijn, werd besloten, behalve de tentoonstelling in het *Landes-Ausstellungs Gebäude*, ook het daarbij gelegen park te gebruiken tot het aanschouwelijk voorstellen van verschillende tijdperken uit de Oudheid, waartoe de onlangs volbrachte opgravingen te Olympia en te Pergamon de stof boden.

De architecten Kyllmann en Heyden, ontwerpers van het Tentoonstellingsgebouw, dat thans gebruikt wordt, en dat in 1883 oorspronkelijk voor de Hygiëne-tentoonstelling gesticht werd, belastte men thans ook met het uitvoeren der bijgebouwen. Deze bijgebouwen staan in het zuidwestelijk deel van het terrein, dat sedert de *Gewerbe-Ausstellung* van 1879, wegens de vele bierhuizen, den naam van „natte driehoek" draagt, doch thans tot „klassieke driehoek" verdoopt is. Al deze gebouwen zijn uit steen en ijzer zeer soliede geconstrueerd, zoodat zij jaren lang dienst kunnen doen.

Het *Panoramagebouw*, waarin men een gezicht op Pergamon te zien krijgt, is ook van buiten op een zeer eigenaardige wijze versierd. De onderbouw, 6 M. hoog en 34 M. breed, met de trap daarin, is geheel gevolgd naar het reusachtige Zeus-altaar te Pergamon. De grandiose reliefs, waarmede dit altaar versierd was, zijn ook hier, als afgietsels, aangebracht. Zoo ziet men zuidwaarts van de trap Zeus, die zijn bliksem tegen de Giganten slingert, aan de andere zijde de strijd van Pallas Athene. Is men de trap in dezen onderbouw opgegaan, dan komt men op een terras, waar zich de ingang van het panorama bevindt. Deze ingang is een getrouwe kopie van den oostelijken gevel van den Zeustempel te Olympia. Zoowel de beeldhouwwerken in de metopen, als de afgietsels naar de groep van Paionios zijn geheel gerestaureerd en in kleuren beschilderd, zooals dit oudtijds in Griekenland gebruikelijk was. De zes Dorische zuilen, die het hoofdgestel schragen,

zijn 10.47 M. hoog en hebben een benedenmiddellijn van 2.40 M. De zuilen zijn, evenals bij den oorspronkelijken tempel, bepleisterd.

Treedt men de tempeldeur in, dan komt men in een donkere gang, die toegang tot het panorama van Pergamon geeft. Dit doek, 65 M. lang en 14 M. hoog, is in een halven cirkel opgehangen en geeft ons de stad der Attaliden in de tweede eeuw te zien. Langs hooge cypressen en pijnboomen ziet men den burcht met zijn prachtgebouwen in de avondzon schitteren. Links staat het Zeus-altaar met zijn breede trap en zijn aschhoop, waarop juist het offervuur ontstoken wordt, zoodat de rook zich in een statige kolom verheft. Iets verder is de markt, met den Dianysos-tempel daarnaast.

De burcht of acropolis bevat vele gebouwen, o, a. den tempel van Athena Polias, den tempel van Julia en dien van Trajanus. Achter den burcht ziet men de Romeinsche waterleiding, en meer naar rechts het theater, waar juist de voorstelling plaatsvindt.

Vóór het panoramagebouw is een model van de obelisk opgericht, die men ter herdenking van den aanslag op het leven van Keizer Wilhelm op een der openbare pleinen van Berlijn plaatsen wil.

Bij deze obelisk leidt een monumentale trap naar een nabootsing van een Egyptischen tempel, waarin het *Kaiser-diorama* is opgesteld. De tempel te Denderah is het voorbeeld voor dit gebouw geweest, en ook het rijke kleur-effect der Egyptische tempels is bedrieglijk nagebootst. Van zeer verrassende werking is het inwendige, ook in Egyptischen trant en, om de dioramaschilderijen des te beter te doen uitkomen, in halfdonker gehuld. De diorama-doeken geven voorstellingen van de *Deutschen Colonïen*, zooals de catalogus ze noemt.

Het terrein bevat verder nog een groote restauratie en is overigens met boomgewas beplant; een vijver, met een brug in ijzerconstructie, verlevendigt het geheel. Het feestterrein wordt van het tentoonstellingsgebouw gescheiden door de viaduct van de *Berliner Stadtbahn*, welks bogen als café's en dergelijke dienst doen. Dicht bij die viaduct richten de Berlijnsche architecten een *Künstlerkneipe „zum klassischen Dreieck"* in, die zeer fraai belooft te worden, maar nog niet voltooid is.

Treden wij nu het tentoonstellingsgebouw binnen.

Allereerst komen wij in de vestibule, door de architecten Kayser en Von Groszheim gedecoreerd. De ingang vormt een groot portaal, waarnaast zuilen van stuc met vergulde Korinthische kapiteelen. Rechts staat het beeld van den Vrede, links dat van den Arbeid. Dergelijke portalen zijn ook aan de drie andere zijden der vestibule aangebracht; de hoeken zijn door zeer rijk behandelde groepen en cartouches gekarakteriseerd. Van zeer schoone werking is de koepel, die, in het midden open en door een balustrade afgesloten, ons een tweeden koepel doet zien, waarop in breede trekken een reusachtige allegorie geschilderd is. Bij deze vestibule is van den meer en meer tot eere komenden Barokstijl een zeer dankbaar en gelukkig gebruik gemaakt.

Achter de vestibule ligt de ontvangzaal, die door de architecten Cremer en Wolffenstein gedecoreerd is, en die, ofschoon eenvoudiger van behandeling, toch een zeer fraai effect maakt, al verschilt haar stijl nog al met dien der vestibule. Als wandsieraden zijn groote schilderijen, momenten uit de Duitsche geschiedenis voorstellende, en standbeelden van Pruisische koningen aangebracht. Zalen, in dezen geest behandeld, sluiten zich ter wederzijde aan de vestibule aan.

De eigenaardige inrichting van het tentoonstellingsgebouw werd reeds door den heer Bremmer in onzen vorigen jaargang (pag. 371) besproken. Wij behoeven hier niet op terug te komen. Genoeg zij het, te vermelden, dat men aan de achterzijde nog een afzonderlijk gebouw heeft opgericht, dat deels tot opstelling van beeldwerken, deels tot het tentoonstellen van retrospectieve kunst dient. De architectuur is in zoogenaamde *„Kojen"*, aan de rechterzijde van den ingang, geplaatst. De Nederlandsche Bouwkunst heeft een zeer gunstige plaats, daar zij vlak bij den ingang een *„Koje"* verkreeg en dus elk bezoeker onmiddellijk in het oog valt. De Nederlandsche schilders hebben betrekkelijk weinig ingezonden en hun inzendingen zijn te zeer verspreid, dan dat men van eene afdeeling Nederlandsche schilderkunst zou kunnen spreken. Zeker was het wenschelijk geweest, indien ook de Nederlandsche schilderschool een collectieve inzending georganiseerd had; zij zou dan beter tot haar recht gekomen zijn.

In een volgend opstel zullen wij enkele der tentoongestelde kunstwerken bespreken.

VENTILATIE-SYSTEEM VAN GREEN.

Door een welwillende hand zijn wij in de gelegenheid gesteld eenige mededeelingen te doen omtrent het ventilatie-systeem van Green, dat door den heer Van Lith op de laatstgehouden Algemeene Vergadering der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst besproken zou worden, als de beschikbare tijd dit veroorloofd had.

Het geheel nieuwe stelsel van luchtverversching, dat door de firma Green's Ventilating Company op verschillende plaatsen in het buitenland met goed gevolg wordt toegepast, schijnt groote voordeelen aan te bieden en eene voldoende oplossing te geven voor de uiteenloopende eischen, die daarbij gesteld kunnen worden. Met de onderstaande regelen wordt in geenen deele beoogd eene verhandeling over luchtverversching te houden en daaraan beschouwingen en ontledingen te verbinden; zij dienen alleen om de hooge waarde van het stelsel in 't licht te stellen en daarop de aandacht van vakgenooten te vestigen.

Onder de weldaden van de 19de eeuw behoort voorzeker de meerdere zorg voor de openbare gezondheid en ons lichaam geniet het leeuwenaandeel daarvan. De geleerden vestigen steeds de aandacht op het gehalte der lucht, die door onze longen en andere organen in het lichaam wordt opgenomen, want de luchtverversching is in onzen tijd van microben en bacillen geen ondergeschikte zaak. Luchtverversching is een moeilijk vraagstuk en het is niet gemakkelijk voor de verschillende inrichtingen of gebouwen een goede oplossing te vinden; wat voor het eene goed is, beantwoordt voor het andere niet aan het doel.

Onder de bezwaren, waarmede men te kampen heeft om gebouwen van versche lucht te voorzien, spelen de daaraan verbonden kosten een groote rol; de moeilijkheden zelve kunnen echter overwonnen worden, sedert wetenschap en industrie niet meer terugdeinzen om eene goede ventilatie of luchtverversching tot stand te brengen, als daarmede eene verwarming gepaard gaat.

In een goed geventileerd vertrek moeten de bewoners versche, verwarmde buitenlucht ontvangen op de temperatuur, die verlangd wordt; bovendien moet er zooveel toevoer zijn, dat de lucht, die eenmaal door de longen is opgenomen, daartoe niet opnieuw gebruikt behoeft te worden. Uit den aard der zaak wordt hiertoe meer verwarming gevorderd en de daaraan verbonden uitgave zal vooral des winters zich doen gevoelen, als de temperatuur van de buitenlucht laag is. In gewone gevallen zal het meer dan voldoende zijn, als er gezorgd wordt de schadelijke lucht te neutraliseeren; voor hospitalen en inrichtingen, waar met besmettelijke ziekten rekening gehouden moet worden, is eene volkomen luchtverversching volstrekt noodzakelijk.

Ter bevestiging van de uitgesproken meening, dat in gewone gevallen minder verversching van lucht noodig is dan voor inrichtingen, waar besmetting te vreezen is, dienen de volgende cijfers. Voor gewone vertrekken rekent men per uur en per persoon op 300 kub. voeten (8000 liter); voor gewone ziekenhuizen wordt deze hoeveelheid tot 2400 kub. voeten (64000 liter) verhoogd en voor hospitalen, waar epidemieën heerschen, op het dubbele van laatstgenoemd cijfer gebracht.

De middelen, die de wetenschap aan de hand geeft om een goede ventilatie te verkrijgen, worden in *natuurlijke* en *mechanische* onderscheiden. De natuurlijke ventilatie wordt zonder eenige kracht toegepast; zij berust geheel op het verschil van temperatuur en kan buiten beschouwing blijven, daar de ondervinding geleerd heeft daarmede geene voldoende uitkomsten verkregen kunnen worden. De kunstmatige verwarming van de lucht, die bij deze wijze wel eens wordt toegepast, kan eenige verbetering aanbrengen, maar zij is onvoldoende om het kwaad der luchtbederving te keeren, zoodat de mechanische wijze van behandeling overblijft.

Verschillende stelsels zijn in den laatsten tijd in toepassing gebracht; allen beoogden in de behoefte te voorzien en beantwoordden daaraan in meerdere of mindere mate. Het stelsel van Green, dat door onzen landgenoot, den heer Sterkman te 's-Gravenhage, geëxploiteerd wordt, schijnt groote voordeelen aan te bieden.

De mechanische ventilatie heeft te rekenen met verplaatsing van groote hoeveelheden lucht en moet versche buitenlucht, hetzij direct ofwel verwarmd, op elke verlangde plaats invoeren, maar tevens moet zij de bedorven lucht afvoeren naar een plaats, waar zij gedesinfecteerd, ofwel naar een vuur, waar zij gezuiverd wordt.

Het zou te veel tijd vorderen de verschillende wijzen te bespreken, die allen dienen om dit doel te bereiken, en hare waarde vergelijkenderwijze te bepalen; daarbij loopt men gevaar verschillende wijzen over het hoofd te zien. In hoofdzaak komen allen daarop neer, dat de lucht door toepassing van *vennen* of zoogenaamde *blowers* wordt ingevoerd; luchtpompen worden wel gebruikt, maar deze voeren een te kleine hoeveelheid lucht aan en blijven uit dien hoofde buiten verdere beschouwing.

Er bestaan verschillende constructiën voor *vennen* en *blowers*; de een kan meer lucht verplaatsen dan de andere, of werkt met meer kracht, als dit voor de verplaatsing der lucht op vergelegen afstanden noodig is. De luchtverversching, die tot heden werd toegepast, bediende zich van deze *vennen* of *blowers*, maar daarbij moeten vele bezwaren overwonnen worden, waarin men vooralsnog niet geslaagd is en waartoe men wellicht nimmer geraken zal. Het stelsel der Green's Ventilating Company is van geheel nieuwe vinding en berust op andere gronden In tegenstelling met de vroegere opvatting, waarbij men uitging van het denkbeeld, om de geheele hoeveelheid lucht, die gevraagd werd, te verplaatsen, werkt het stelsel van Green met slechts vijf percent der gevraagde hoeveelheid; het overige vloeit door de wijze van werken vrij toe en men heeft geen rekening te houden met den oorsprong van de kracht, die de kunstmatig opgewekte luchtstroom teweegbrengt. Heeft de ondervinding geleerd, dat de kracht der *vennen* of *blowers* vermindert in evenredigheid der lengte van het luchtkanaal en dat die kracht nagenoeg tot nul gereduceerd wordt, zoodra het luchtkanaal zeer lang is —, met de luchtverversching volgens Green's Ventilating Company is dit in geenen deele het geval; men kan zelfs b. v. te Rotterdam met succes werken, als de oorsprong van de kracht in Den Haag geplaatst is.

De *vennen* of *blowers* werken evenals de schepraderen van watermolens en geven, door de snelle rondgaande beweging, een groote massa lucht, die aan de eene zijde intreedt en aan de andere zijde met kracht uitstroomt. Deze kracht is echter niet groot en hoe geringer tegenstand des te grooter luchtstroom. Bij het leiden van den luchtstroom door buizen, die hoeken vormen en uit op- en nederwaartsche deelen bestaan, ontstaat er tegenstand; is de leiding lang en hoekig, dan vermeerdert die tegenstand en ten slotte draait het scheprad rond, zonder lucht aan te voeren.

Het valt in het oog dat het van belang is, als daarop niet gelet behoeft te worden, zoodat de grootte van het gebouw of van de inrichting dan buiten invloed blijft op het welslagen der onderneming. Neemt men daarbij de noodzakelijke verwarming der lucht in aanmerking, dan is het voordeel nog grooter; volgens de tot heden in practijk gebrachte stelsels moest een centrale verwarmingsinrichting gemaakt worden en van uit dit groote vertrek of centrum van verwarming moesten luchtbuizen door het gebouw geleid worden, dat dikwerf aanleiding tot moeilijkheden gaf en soms ondoenlijk was. Werden meer warmte-kamers gemaakt, dan moest bij elk dezer een stoomtuig of iets dergelijks met afzonderlijken *blower* geplaatst worden, waarmede groote kosten gepaard gaan. Het nieuwe stelsel overkomt deze bezwaren; van uit elke warmte-kamer wordt de versch verwarmde lucht in alle richtingen door het gebouw geleid, zonder dat het noodig is groote buizen te leggen; de afstanden toch tusschen den oorsprong der verwarming en de vertrekken, die verwarmd en geventileerd moeten worden, blijven buiten beschouwing en daarom zijn dunne pijpen, die gemakkelijk worden aangebracht, zeer voldoende.

Bij dit stelsel wordt tegelijkertijd de bedorven lucht afgevoerd, terwijl bij de vroegere stelsels daarvoor speciale *vennen* of *blowers* moesten geplaatst worden, die in omgekeerde richting werkten en waardoor de kosten vermeerderden, terwijl het soms moeilijk was ze te plaatsen.

Neem als voorbeeld de Witte Sociëteit te 's-Gravenhage. Wat zou het inbrengen van versche lucht baten, als er niet gezorgd werd tegelijkertijd rook- en dranklucht te verwijderen, en wat zou eene ventilatie voor ziekenhuizen beteekenen, als men het niet in de hand had, de bedorven lucht te kunnen afvoeren en ontsmetten?

Het stelsel van de „Green's Ventilating Company" berust op eene natuurwet, sedert langen tijd bekend, maar nog nooit in toepassing gebracht, omdat het regelen van den luchtstroom te veel controle vordert.

De uitvinder is aan dit bezwaar tegemoet gekomen door het maken van een automatische luchtschroef (in het Engelsch *nozzle* genaamd; deze schroef beheerscht het geheele stelsel en zonder haar zou de geheele werking falen. Wordt saamgeperste lucht in een buis gevoerd, dan ontstaat er om de denkbeeldige as van den luchtstroom eene golvende beweging, waardoor vrije lucht wordt medegevoerd. Dit kan worden waargenomen bij den schoorsteen van een locomotief; zoodra de in dien schoorsteen aanwezige stoompijp geopend wordt, ontstaat er eene sterke trekking of zuiging, waardoor stukken vuur uit den schoorsteen zouden vliegen, als de machinist den demper niet spoedig sluit.

Bij het stelsel van Green wordt dit in practijk gebracht, maar men bedient zich daarbij van saamgeperste lucht en niet van stoom.

Het werktuig, voor die persing noodig, wordt door stoom, gas, water, heete lucht of anderszins in beweging gebracht en staat in verbinding met een luchtpomp, die de lucht in een luchtketel perst; van uit dezen ketel wordt de lucht, door buizen van $1^1/_2$ Eng. duim wijdte, geleid naar de plaatsen, waar luchtverversching verlangd wordt. Aan het einde van iedere buis bevindt zich de luchtschroef (*nozzle*) en de werking daarvan doet zich gevoelen, al had de buisleiding ook eenige uren lengte. De luchtstroom, op deze wijze aangevoerd, bedraagt het twintigvoud der geperste lucht, d. i. voor elken voet lucht, door de buis geperst, volgen twintig voet uit vrije beweging.

Om dit gunstige cijfer te bereiken, wordt de geperste lucht door een zoogenaamden *contractor* geleid, bestaande uit twee afgeknotte holle kegels, omgekeerd tegen elkander bevestigd; deze *contractors* zijn van veel dienst, maar de automatische werking der *nozzle* moet daaraan toegevoegd worden. De saamgeperste lucht heeft de drukking van ongeveer een halve atmosfeer. Het stelsel is betrekkelijk jong en toch kan op schoone overwinningen gewezen worden. Bij ontstentenis van toepassingen in Nederland, moeten de blikken naar Londen gericht worden.

De Engelsche Regeering heeft den heer Sterkman, te 's-Gravenhage, toestemming verleend om dit stelsel van ventilatie toe te passen op een gebouw van grooten omvang, onder den naam van „Law Court" bekend, in Gothieken stijl opgetrokken en in Fleet-Street te Londen gelegen. Dit gebouw is ingericht voor 19 verschillende gerechtshoven en een waar kunstgewrocht der 19e eeuw. Al deze gerechtszalen, met bijbehoorende vertrekken en gangen, worden verwarmd en geventileerd, waarvoor aanvankelijk £ 35,000 was uitgetrokken, doch waarvan de kosten na herhaalde wijzigingen en verbeteringen tot £ 55,000 of ruim $6^1/_2$ ton gouds geklommen zijn. In weerwil van deze uitgaven houden de klachten over onvoldoende ventilatie aan, en het moet tot lof van het Engelsche Gouvernement gezegd worden, dat het steeds een open oor had voor al, wat de wetenschap aan de hand deed, om hierin verbetering te brengen.

Het mocht den heer Sterkman gelukken van de Engelsche Regeering de opdracht te ontvangen tot het leveren van eene proef; het is een stout bestaan om zich daaraan te durven wagen, maar getuigt, dat onze landgenoot zeker van de zaak schijnt te zijn.

Het lag voor de hand, dat de gerechtszaal, die het ongunstigste voor ventilatie gelegen was, voor het nemen der proef aangewezen zou worden; de werkzaamheden werden gedurende den vacantietijd uitgevoerd en den 22ns October 1885 had de oplevering plaats. In tegenwoordigheid van de hoogste autoriteiten werd het bewijs geleverd, dat aan de gestelde eischen meer dan voldaan was; tengevolge daarvan werd den heer Sterkman opgedragen het geheele gebouw van dit stelsel te voorzien, waarvoor een tijdruimte van twee jaar werd toegestaan, daar alleen in den vacantietijd gewerkt mag worden.

De zestien groote *vennen of blowers* en acht stoommachines, die op verschillende plaatsen in het gebouw aanwezig zijn, zullen nu weggebroken en vervangen worden door 2 compound-luchtpompen.

Bovendien zijn onderhandelingen aangeknoopt voor verschillende gebouwen, als de Parlementshuizen, het Rijks-museum, het Postkantoor en andere inrichtingen te Londen.

Is een goede luchtverversching voor gebouwen van groot belang, voor schepen is zij van niet minder beteekenis, vooral voor de vaartuigen, die heete luchtstreken bezoeken en tal van passagiers of landverhuizers vervoeren. Het heeft *Green's Ventilating Company* veel moeite gekost, het nieuwe stelsel in dezen tijd van algemeene malaise in te voeren, daar het vertrouwen in nieuwe zaken niet groot was, en toch is 't haar mogen gelukken het ventilatie-stelsel toe te passen op twee der grootste booten van de *Cunard Line*, varende van Liverpool op New-York en gebouwd door de gunstig bekende firma Joh. Elder en Co. Deze booten bieden ruimte aan voor ongeveer 800 passagiers en zijn vorstelijk ingericht. Toen de heer D. C. Green in Amerika, als uitvinder van het stelsel, deze opdracht ontving, gevoelde hij zich met dit eerste werk van beteekenis zeer vereerd, temeer daar het de booten van den koning der scheepsbouwmeesters gold. De waardige 65jarige grijsaard zag al zijn moeiten beloond, maar het was hem niet gegeven de vrucht van zijnen arbeid te zien; op den dag, dat hij het werk wilde inspecteeren, overviel hem de dood op den trein van Londen naar Glasgow.

Met zijn dood zou, in figuurlijken zin, ook deze nieuwe zaak begraven zijn geworden, ware het niet, dat de heer A. Sterkman, als technisch directeur, het beheer had overgenomen. Deze industrie heeft thans een groote vlucht genomen; met de voornaamste maatschappijen zijn contracten gesloten en, zoowel te Glasgow als Liverpool, Bremerhaven en Londen, is men druk aan het werk.

Het Duitsche Gouvernement heeft voor de schepen, die te Stettin voor zijne rekening gebouwd worden, Green's Ventilatie voorgeschreven en daartoe voorloopig drie booten aangewezen.

De Duitsche Lloyd heeft de algemeene toepassing eveneens toegezegd en al dadelijk 8 schepen in bestelling gegeven, waarvan drie booten gebouwd worden bij de bovengenoemde firma Elder en Co. De *Pacific Steam Navigation Co.* laat twee harer booten naar Green's Ventilatie-systeem inrichten, en met verschillende maatschappijen worden onderhandelingen gevoerd, niet allen voor stoombooten, voor vervoer van passagiers bestemd, maar ook met die, voor het transport van vee ingericht.

Belangstellenden kunnen daaromtrent nadere gegevens verkrijgen bij den heer Sterkman en dit leidt als van zelf tot de vraag: waarom moet Nederland achterblijven? Worden er dan hiertelande geen landverhuizers verscheept; hebben de passagiers op de booten van de Nederlandsch-Indische Stoomvaartmaatschappij geen behoefte aan versche lucht? Waarom moeten Duitschland en Engeland voorgaan? Ook wij vervoeren vee naar overzeesche landen en bouwen inrichtingen, waar ventilatie noodig is.

Ventilatie op booten is noodzakelijk; de hutten, bewoond door 4 of 6 personen, roepen luide om versche lucht, vooral als het schip zich in een temperatuur van ruim 100° bevindt en er geen wind te bekennen is. De passagiers liggen dan onmachtig op het dek, in de hut is 't niet uit te houden, de stokers worden voor dood naar boven gedragen en moeten kunstmatig worden bijgemaakt.

Breng op zoo'n boot ventilatie, laat de versche lucht, na eerst door ijs gekoeld te zijn, in de hutten stroomen, de passagiersgangen door een aangename luchtbeweging ventileeren en het salon van tafelventilatie voorzien; als de vuren dan door winddruk aangeblazen worden en de stokers, door toevoer van lucht verkwikt, hun taak met lust kunnen volbrengen, zeg mij dan, zelfs als gij op den wal staat, of gij niet de geventileerde boot boven de niet-geventileerde zoudt verkiezen?

Het stelsel der *Green's ventilating Company* wordt ook toegepast op mijnen en tunnels. Op de Wereldtentoonstelling te Amsterdam was een gevaarte opgesteld, dienende voor den toevoer van versche lucht in mijnen; het was een zoogenaamde *ven* van kolossale afmeting, die groote hoeveelheden lucht verplaatste en zoo sterk werkte, dat pet of hoed werd medegevoerd, als men in de nabijheid kwam. Dit stelsel is voor het oogenblik het gebruikelijke, maar wordt door dat van Green's ventilatie ver overtroffen.

Bij eerstgenoemde ventilatie ondervinden enkele kronkelende gangen en doodloopende galerijen weinig uitwerking der pogingen, in het werk gesteld om versche lucht daarheen te stuwen; de kracht van den stroom vermindert in evenredigheid van den afstand, die moet worden afgelegd, en als er tegendruk ontstaat, houdt de werking op. Daar er wel lucht ingevoerd wordt, maar geen afvoer plaatsvindt, blijft het een gebrekkig middel, om den mijnwerkers de hoog noodige lucht te verschaffen.

Green's stelsel, dat geen rekening heeft te houden met den oorsprong der kracht, werkt in den grond op elk verlangd punt, zoowel om de lucht te doen toestroomen, als wel om bedorven lucht of gassen te doen wegvloeien. Voor onderaardsche spoorwegen of tunnels is geen ander stelsel van ventilatie mogelijk dan dat van Green, en zelfs dit zou, evenals andere wijzen van ventilatie, geen effect sorteeren, ware het niet, dat de firma daarvoor een ander middel had uitgedacht. Zeer terecht is zij van de stelling uitgegaan, dat bij tunnels in de eerste plaats daarvoor gezorgd moet worden, de locomotief, die de lucht bederft, te isoleeren. Daartoe wordt aan den bovenkant van de tunnel en over hare geheele lengte een kap gehangen, met eene doorgaande sleuf voor den schoorsteen der locomotief. De rook en alle schadelijke gassen worden in deze kap opgevangen en een sterke luchtstroom, opgewekt door toepassing van automatische *nozzles*, voert ze mede en doet ze ontsnappen, waar de gelegenheid dit toelaat. Is eenmaal de oorzaak der luchtbederving weggenomen, dan is een geringe luchtaanvoer voldoende, om steeds onder den grond een atmosfeer te behouden als in de vrije natuur gevonden wordt.

Het stelsel wordt ook toegepast voor het drogen van koffie, thee, indigo, kina en alle kostbare specerijen; weldra zal het gebruik daarvan algemeen zijn, omreden bij geene andere wijze zoo volkomen controle kan worden uitgeoefend over den warmtegraad, en de afvoer der dampen tegelijkertijd bevorderd wordt.

Ten slotte kunnen wij mededeelen, dat het stelsel van Green toepassing vindt in woldrogerijen, waschinrichtingen, meelfabrieken en ovens voor het smelten van ijzer.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Al werd den 18 Maart j.l. de laatste gewone vergadering gehouden, de lees- en societeitsavonden werden, in gemeenschap met de Vereeniging *Kunstvlijt*, voortgezet tot den laatsten Zaterdag der Meimaand. De sluiting had op eenigszins feestelijke wijze plaats, waartoe eene gemengde commissie, uit leden der beide Vereenigingen bestaande, een plan ontwierp, dat met succes bekroond werd. Het feestje van 29 Mei j.l. was zeer geanimeerd en telde ongeveer 85 deelnemers.

Het werd geopend door een feestmarsch voor piano, voorgedragen door den heer J. W. Blijenburg, waarop humoristische en meer ernstige voordrachten volgden van de heeren C. M. Droogleever Fortuyn, A. Fabri, J. Engel en J. van 't Groenewout, afgewisseld door pianospel van den heer W. Molenbroek, een drietal vocale voordrachten van den heer Smit en een even kernachtige als sierlijke speech van den heer J. Droogleever Fortuyn. Allen verwierven welverdiende toejuiching.

Aan het biljart-concours werd door dertig spelers deelgenomen. Toen de overwinnaars bekend waren, schaarden zij zich met de andere feestgenooten voor- en om den Voorzitter, om uit zijne handen de tusschen groen en bloemen verborgen prijzen in ontvangst te nemen. Alvorens tot het uitreiken daarvan over te gaan, bracht de Voorzitter een woord van dank aan de Commissie, bestaande uit de heeren T. L. Kanters, A. Fabri, J. G. Buhlmann, L. A. van Schaik, J. E. Voogt en C. N. van Goor, en spreker knoopte daaraan eene betuiging van erkentelijkheid voor het organiseeren van den feestavond, waarvoor de kas der Vereeniging niet behoefde aangesproken te worden. Onder, met het oog op de ontknooping, gepaste bewoordingen werden de prijzen uitgereikt met verzoek ze in de omwindselen te laten, totdat ze allen in handen der overwinnaars zouden zijn. Een beschrijving der prijzen geven wij niet; het zij genoeg te zeggen, dat de algemeene vroolijkheid er niet minder op werd, toen zij van hunne omhullingen waren ontdaan.

Nog eenigen tijd werd in gezelligen kout doorgebracht, waarbij het niet aan waardeerende woorden ontbrak. In deze bijeenkomst en in twee vroegere werden zes nieuwe leden aangenomen.

Den 8ste April had het voorgenomen uitstapje naar Gouda plaats, waaraan slechts 13 leden deelnamen, daar het weder allerongunstigst was. De tochtgenooten beklaagden zich niet storm en regen getrotseerd te hebben; zij bezichtigden de geschilderde glasramen der kerk en maakten, door de welwillendheid van heeren Kerkvoogden onder geleide van een hunner, den heer G. A. Oudijk, kennis met eenige der schoonste kartons en de op flinke schaal en in kleuren vervaardigde afbeeldingen van alle glazen.

Na geruimen tijd in het kerkgebouw vertoefd te hebben, werd een bezoek aan het Raadhuis gebracht. De gemeentebouwmeester, de heer L. Burgersdijk, stelde alle teekeningen, die voor de restauratie van den gevel gediend hadden, ter bezichtiging en gaf zich de moeite een en ander te verklaren en toe te lichten.

Terwijl een deel van het gezelschap het Gemeente-museum van op Gouda betrekking hebbende oudheden een bezoek bracht, gingen de overigen naar de welwillend opengestelde nieuwe zalen van de Societeit »Ons Genoegen", om daarna gezamenlijk den terugtocht te aanvaarden.

BOEKAANKONDIGING.

Het gebruik van geasphalteerde ijzeren buizen voor waterleidingen, voornamelijk met het oog op de te Arnhem bestaande quaestie, door Dr. W. Meijeringh — Arnhem bij K. Van der Zande.

De aanleg en de exploitatie van drinkwaterleidingen zijn onderwerpen van den dag en uit dien hoofde verdient de brochure, in het hoofd dezes genoemd, de belangstellende aandacht niet alleen van de vakmannen, die zich met het maken der plans en de uitvoering bezighouden, maar ook van hen, die geroepen worden in deze belangrijke quaestie eenig oordeel, te vellen. In het nommer van 21 Februari '85, bladz. 72 werd een geschiedkundig overzicht gegeven van de waterleiding te Arnhem, waarop eene beschrijving volgde van de prise-d'eau en de verdere inrichting, om ten slotte enkele woorden aan de feestelijke opening te wijden. Bij het schrijven dier regelen vermoedden wij in geenen deele, dat weldra strijd zou ontstaan omtrent den onaangenamen reuk en smaak, die het water op sommige plaatsen nu en dan eigen zijn.

Het is inderdaad bedroevend, dat zoowel smaak als reuk van het water herhaalde malen aanleiding tot gegronde klachten gaven. Het feit is geconstateerd, maar er bestaat verschil van gevoelen tusschen den hoogleeraar Gunning en Dr. Meijeringh over de oorzaken, waardoor het water nu en dan onaangenaam van reuk en smaak is. Terwijl de hoogleeraar Gunning dit aan moerasgras toeschrijft, is Dr. Meijeringh van oordeel, dat de geasphalteerde ijzeren buizen der waterleiding de schuld dragen; het asphaltvernis, waarmede de pijpen inwendig bestreken zijn, bestaat uit een mengsel van asphalt, lijnolie en andere riekende stoffen, waarbij zich gassen kunnen ontwikkelen. Als het water uit de putten, dat toch voortdurend vernieuwd wordt, geen gas bevat, hoe kan het dan in het water der leiding komen? en op welke wijze moet dan de moerasgas-theorie verklaard worden?

Om deze zaak naar waarde te kunnen beoordeelen, heeft Dr. Meijeringh de rapporten van genoemden hoogleeraar en van eene commissie uit den Geneeskundigen Raad voor Gelderland en Utrecht met een voordracht, door hem in het Natuurkundig Genootschap te Arnhem gehouden, en de verschillende stukken, te dien opzichte in de *Arnhemsche Courant* geplaatst, in eene brochure bijeengebracht. Door het uitgeven van deze verzameling verspreide stukken heeft de schrijver het publiek een grooten dienst gedaan en wij beamen volgaarne de voorlaatste zinsnede, daarin voorkomende en luidende:

»De gegevens zijn nu voor iedereen, naar mijne meening, toereikend om een zelfstandig oordeel te vellen over de quaestie of namelijk de geasphalteerde buizen dan wel moerasgassen de oorzaak zijn van den onaangenamen smaak en reuk van het Arnhemsche leidingwater."

De schrijver geeft in overweging het *spoelen*, dat thans met goed gevolg plaatsvindt, eenigen tijd te staken, om de waarheid aan het licht te doen komen.

PRIJSVRAAG VOOR EEN ZUIVELGEBOUW.

Door de Commissie uit Gedeputeerde Staten van Friesland, als beheerders van het door Ds. Lieuwe Annes Buma, van Makkum, aan de Provincie gelegateerde ten dienste van de Landbouwkunde, wordt gevraagd:

Een ontwerp, bevattende eene beschrijving en de hoofdbepalingen van een bestek, alsmede eene gedetailleerde begrooting van kosten met teekeningen, van een eenvoudig, doelmatig ingericht **Zuivelgebouw,** waarin dagelijks tot 6000 liters melk kunnen worden verwerkt.

De beschrijving moet zoowel eene toelichting van de geheele inrichting bevatten, als de redenen, die tot het gevolgde stelsel en de gekozen werktuigen hebben geleid.

Zij moet met eene andere hand, dan die van den ontwerper, zijn geschreven.

Het terrein wordt gesteld geheel vrij te zijn, ter hoogte van 1 M. boven Z. P. en uit vast zand te bestaan tot 0.50 M. beneden dat peil, zoodat kunstmatige fundeering niet noodig is.

De teekening moet, behalve de noodige opstanden en plattegrond, op eene schaal van 1 à 50, minstens twee goedgekozen doorsneden bevatten, waarop de gekozen werktuigen in hoofdlijnen zijn aangegeven, zoodat over de plaatsing daarvan geen twijfel kan bestaan.

Alle stukken, tot eenzelfde ontwerp behoorende, moeten van hetzelfde kenteeken zijn voorzien en vergezeld gaan van eene enveloppe — eveneens met hetzelfde kenteeken —, waarin een correspondentieadres is aangegeven, teneinde, zoo noodig, met den ontwerper te kunnen correspondeeren.

De namen der leden van de commissie van beoordeeling zullen vóór de bekroning worden bekendgemaakt.

Voor het best gecoordeelde ontwerp wordt uitgeloofd een prijs van *f* 400, en voor het daaraanvolgende een accessit van *f* 100.

Beide ontwerpen blijven het eigendom van de Provincie, met het recht er eene uitgaaf van te bevorderen, tenzij de schrijver van het bekroonde ontwerp zich verplichte, binnen 3 maanden na de toekenning van den prijs, onder genot van eene bijdrage van *f* 100, en onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten, eene goedkoope *volksuitgaaf* ervan uit te geven.

De niet-bekroonde ontwerpen worden, tegen bewijs van ontvangst, aan de inzenders teruggegeven.

De ontwerpen moeten, in de Nederlandsche taal geschreven, vóór den 1 November 1886 worden ingezonden aan den Secretaris der voormelde Commissie, den heer Mr. J. G. van Blom JGz., Griffier der Staten van Friesland, te Leeuwarden.

Leeuwarden, Mei 1886.

De Commissie voornoemd,
J. VAN LOON JZ., *Voorzitter.*
VAN BLOM, *Secretaris.*

OMSLAG MET TITELVIGNET VOOR HET MAANDBLAD DER NEDERLANDSCHE VEREENIGING VOOR TEEKENONDERWIJS.

Het Bestuur van bovengenoemde Vereeniging noodigt de leden uit tot het inzenden van ontwerpen voor deze prijsvraag. De Jury zal gevormd worden door de heeren Prof. A. Allebé, J. D. Huibers, J. R. de Kruijff, W. B. G. Molkenboer en G. Sturm.

Aan het best gekeurde ontwerp wordt in elk geval een prijs van *vijf-en-twintig gulden* toegekend.

Daarenboven zal aan dat ontwerp een premie van insgelijks *vijf-en-twintig gulden* worden toegewezen, indien de Jury van oordeel is, dat het ontwerp genoeg geschiktheid en artistieke verdiensten bezit om gereproduceerd te worden.

De ontwerpen moeten zoodanig worden opgevat, dat het titelvignet afzonderlijk kan gebezigd worden als hoofd voor de afzonderlijke nommers van het Maandblad.

De teekeningen moeten zijn uitgevoerd op *wit*, liefst eenigszins *glad* papier, in O.-I. inkt en in lijnen — ook de schaduwen in lijnen —, opdat eene reproductie in photolithographie mogelijk zij.

De afmetingen van het ontwerp moeten overeenkomen met die van het Maandblad. In de grootte van de teekening wordt verder alle vrijheid gelaten.

De teekeningen mogen geen naam of monogram der ontwerpers dragen en moeten voorzien zijn van eenig motto, dat herhaald is op den verzegelden briefomslag, die den naam van den vervaardiger omvat.

De ontwerpen worden ingewacht bij den 1ste-Secretaris der Vereeniging, vóór of op 1 Maart 1887.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

'S-HAGE. In aansluiting aan het bericht omtrent den afloop van de prijsvraag voor eene nieuwe tent in 't Bosch, te 's-Hage, voorkomende in het vorige nommer, kunnen wij mededeelen, dat behalve de heeren Eberson en Godefroy, ook de heer J. F. Metzelaar te Scheveningen aan deze prijsvraag geen deel genomen heeft.

AMSTERDAM. Wij deelen met voldoening mede, dat de heer Jac. Ankersmit in de laatste vergadering van den Gemeenteraad opnieuw tot Wethouder benoemd werd en zich bereid verklaard heeft die betrekking te aanvaarden, mits hem een geruimen tijd verlof wordt toegestaan tot herstel zijner gezondheid.

UTRECHT. Aan 's Rijks Munt is door Curatoren der Universiteit aldaar de opdracht gegeven om, ter gelegenheid van het 250jarig bestaan der Hoogeschool, een herinneringsmedaille te slaan, waarvan afslagen in goud, zilver en brons zullen worden vervaardigd.

De schets van de voorzijde is ontworpen door den heer Victor De Stuers, terwijl de stempel gesneden is door onze bekwame stempelsnijders, de heeren W. Schammer en J. P. M. Menger.

De voorzijde, gegraveerd door eerstgenoemde, vertoont een staand Minervabeeld, dat regtsgevierend met de rechterhand wijst op de stralende universiteitszon, terwijl de linkerhand de speer en een palmtak omklemd houdt.

Het beeld wordt geflankeerd door de wapens van Nederland en Utrecht in kransen, waarboven de woorden prijken: »sol justitiae illustra nos". Het randschrift luidt: »Fausta sub luce laeta saecula surgant".

De achterzijde — van de hand des heeren Menger — vertoont een krans waarin de woorden: »Celebrandis quintis semisaecularis. Univ. Rheno-Traject. auspiciis R. Aug. Guilielmi III. P. P. F. A°. MDCCCLXXXVI".

Het geheel munt uit door artistieke opvatting en zorgvuldige uitvoering, die geheel is in den zestiende-eeuwschen stijl.

ARNHEM. Naar men vernoemt hebben zich voor de betrekking van opzichter der 3e klasse bij den Provincialen Waterstaat in Gelderland, op een jaarwedde van *f* 1200, nietminder dan 116 sollicitanten aangemeld.

— Te Havre zal van 1 Mei tot 30 September 1887 eene Internationale Maritieme Tentoonstelling gehouden worden, gewijd aan alles wat met scheepvaart in betrekking staat, in drie groote groepen verdeeld. De eerste omvat: oorlogsschepen, koopvaardijschepen, visschersvaartuigen, loods- en reddingsbooten en pleziervaartuigen, benevens vuurtorens, lichtschepen enz. enz.

Tot de tweede: machines voor voortbeweging of eenig ander doel, modellen, teekeningen enz., zoowel wat schepen als havens en rivieren aangaat, boeken, platen en andere werken, betrekking hebbende op zeerecht, vischvangst, reddingsdienst, electriciteit enz., en alles wat betrekking heeft op het tuig en de uitrusting van schepen en bemanning. Verder vischvangst en vischteelt, benevens electriciteit. De derde groep is nationaal en heeft betrekking op uit- en invoer der Fransche Kolonien.

Het terrein zal een oppervlakte hebben van 60,000 M² waarvan 40,000 M² voor een bassin. Om dit laatste loopen galerijen en gebouwen voor de voorwerpen, die niet in de open lucht geplaatst kunnen worden.

Eene bijzonderheid, die veel gemak aanbiedt is, dat de vaartuigen, naar de tentoonstelling gezonden, niet den geheelen duur aanwezig behoeven te zijn, maar een bepaalden tijd (twee of vier weken) daarvoor kunnen aangeven. Niet alleen diploma's en medailles, maar ook belooningen in geld zullen worden uitgereikt.

Men kan ook op de tentoonstelling producten fabriceeren en zal gelegenheid hebben ze er te verkoopen.

Gelijktijdig met deze tentoonstelling zullen wedstrijden, tentoonstellingen van schilderijen, beeldhouwwerken, land- en tuinbouw, muziek- en gymnastiekfeesten plaatshebben.

Voor verdere bijzonderheden raadplege men het uitgebreide reglement; eenig agent voor Nederland is het *Nederlandsche Handelsmuseum.*

BENOEMINGEN.

Tot leeraar in timmeren en teekenen, aan de Ambachtsschool te Utrecht, is benoemd de heer S. H. van den Berg, bouwkundige te Zierikzee. De jaarwedde bedraagt aanvankelijk *f* 750, maar is voor belangrijke verhooging vatbaar. Ruim 100 sollicitanten hadden zich aangemeld.

ADVERTENTIEN.

Programma van eene Intern. prijsvraag voor een nieuwen gevel voor den DOM V. MILAAN m. 6 teekeningen *f* 4.50.

Idem met photographie v. d. bestaanden gevel *f* 7.50, franco *Amsterdam.*

Orders hierop worden tot en met 15 Juni '86 aangenomen door den Boekhandelaar JOH. G. STEMLER Cz., *Amsterdam.*

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Dinsdag 15 Juni 1886**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis in het **openbaar aanbesteden:**

a. **Het gewoon onderhoud van- en het verrichten van herstellingen gedurende 1886 aan Sluis- en Waterwerken, Scheepvaartinrichtingen enz.**
b. **Het bouwen van een Schoepensteiger in het Westerdok.**

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 1 voor de sub *a* en *f* 0.85 voor de sub *b* (met een teekening) genoemde.

Inlichtingen worden gegeven ten Kantore van den Stads-Ingenieur, op het Raadhuis, Kamer N°. 106, des ochtends van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voornoemd.
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.
Amsterdam, 2 Juni 1886.

EGROT & ZOON,
Ingenieurs en Constructeurs
PARIJS.
15 *Bronzen, Zilveren en Gouden Medailles.*
3 *Eerediploma's. Amsterdam* 1883 *Eerediploma.*
Fabriekanten van Complete
Stoomkook-Inrichtingen
ten dienste van *Hotels, Gasthuizen, Kazernes, Gevangenissen,* etc.
Vertegenwoordiger voor Nederland
A. OROBIO DE CASTRO,
SINGEL 471, *AMSTERDAM.*

Lokaalspoorweg-Maatschappij
HOLLANDS NOORDER-KWARTIER.
De ingenieur KRIEGER te *Medemblik* vraagt **prijsopgaven** voor de levering van circa **50000 K.G. gegoten ijzer aan buizen.**

Koninklijke Nederlandsche
LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.
AANBESTEDING.
Op **Donderdag den 24 Juni 1886**, des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn*, worden **aanbesteed:**

Bestek N°. 15.

Het maken van gebouwen en verdere inrichtingen voor den Locaalspoorweg Apeldoorn—Deventer.

(Bedrag der begrooting *f* **13130.)**

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 114 van het bestek.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en zijn aldaar tegen betaling van *f* 2.— per stel te bekomen.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BEEDERODE te *Apeldoorn* en den Heer Sectie-Ingenieur M. E. DE WILDT te *Deventer.*

Aanwijzing op het terrein zal worden gedaan op Donderdag 17 Juni 1886 en wel te *Feuye* des middags ten 12 uur en te *Twello* des namiddags ten 1 uur.

De Commissie van Beheer.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.
AANBESTEDING
(VERNIEUWINGSFONDS).
Op **Dinsdag den 15^den Juni 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 103.
(VIJF PERCEELEN.)
De levering van eikenhouten dwarsliggers.

Bestek N°. 104.
(ZES PERCEELEN.)
De levering van eiken wisselhout en eiken brugliggers.

De besteding geschiedt volgens de artt. 13 en 11 van de bestekken.

De bestekken liggen van den 25sten Mei 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan de bureaux van de Heeren Sectie-Ingenieurs W. J. KLERK DE REUS te *Meppel* en H. E. BEUNKE te *Breda*, en zijn op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50 per stuk.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door de Sectie-Ingenieurs voornoemd.

Utrecht, den 27sten Mei 1886.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Faconval-, porphier- en basaltkeien.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrotingen worden kosteloos geleverd.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES,
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en Cementtegels.
Groote voorraden.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie **van Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie **van Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-, HOEKMEET- en andere
INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
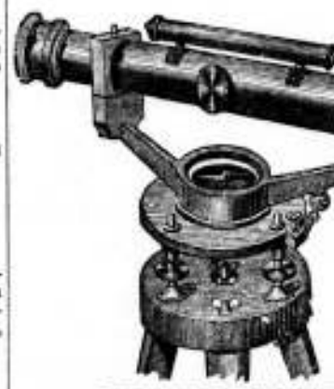
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

Neuchâtel Asphalte Company L^td. London.
EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.
FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.
TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem.*
De Directeur, W. PATON WALSH.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — Gouden Medaille Amsterdam 1883. — Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales: Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.

Opgericht 1830.

Enig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam, Utrechtsche Straat 14.

JAN VAN DER POT, Vischsteeg N°. 7, Rotterdam,

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **rook-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean. Polychrom- of Frescocement.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

De Portland-Cementfabriek van

DYCKERHOFF & SÖHNE

te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn

levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.

Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar.

Magazijnhouders in de voornaamste steden.

GOUDEN Staats-Medaille.

DUSSELDORF 1880.

Medaille Breslau 1869. — Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873. — Gouden Medaille, Offenbach a/M. 1879. — Diploma A: Eerste prijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al* of *niet* tropische producten;

Rollende en Expansieruste Stoomverwarmingen,

GEBOUWEN in **Schorpheok** en met **andere** bouwstoffen, geheel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**

VAN DER LINDEN & Cie., te Dordrecht,

Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer,** voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** gereed.

Galvaniseering op Loon.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek.

SINZIG a/Rijn.

Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevlooring** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zooals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.

Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland

Firma **MARTIN & Co., Amsterdam.**

Nieuw Fabrikaat

VAN

NAGEPERSTE WAALSTEENEN,

op de Internationale Tentoonstelling

te ANTWERPEN (1885)

bekroond met de Gouden Medaille.

Deze Steenen zijn **volmaakt** zuiver van vorm, **prachtig** van kleur en **zeer** weinig poreus.

De oppervlakte is bezand en daardoor blijft het karakter onzer Nederlandsche Waalsteenen behouden.

De afmetingen zijn 21.8 × 10.7 × 5.95.

De jaarlijksche productie is pl. m. vijf millioen.

Op aanvrage worden gaarne monsters met prijsopgaaf gezonden.

FR. VAN DE LOO SR.,

te *BEMMEL*, bij Nijmegen.

Waterbouwkunde HENKET & STEUERWALD.

Uitgevers Gebr. VAN CLEEF 's-Hage.

De tot nu toe verschenen **afleveringen (text en platen)** worden voor *f* 25 **te koop** aangeboden. Brieven *franco* aan het bureau van dit blad onder de letters A. B.

Alexander S. MEIJER

Binnen- en Buitenlandsche Boekhandel. **Specialiteit in bouwkundige Boek- en Plaatwerken. Teeken- en Schrijfbehoeften, Bind- en Drukwerk.** Plaatsing van **advertentiën** in *alle* bladen.

Korte Houtstraat 14*c*

DEN HAAG.

De ondergeteekende bericht, dat bij hem voor **belangstellenden** *ter inzage* liggen eenige **NIEUWE Bouwkundige Werken,** zoals o. a.

DAS SPEISEZIMMER des Kronprinzlichen Paares, text von LESSING.

HUGO LICHT, Architectur der Gegenwart.

GURLITT, Moebel Deutscher Fürstensitze.

OTTO LESSING, Bauornamente der Neuzeit, Band II.

ALEXANDER S. MEIJER,

Boekhandelaar.

Specialiteit in Bouwkundige Boek- en Plaatwerken,

Korte Houtstraat 14*c*.

DEN HAAG.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

EEN-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 24. ZATERDAG 12 JUNI 1886.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.

Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem.*

Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.

Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Keizersgracht 170 te *Amsterdam* en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterlokaluis, te *Amsterdam.*

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *een gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 3.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagmorgen aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam.*

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

De Penningmeester van het Genootschap, de heer F. J. Bremmer Hzn., is verhuisd naar de Reguliersgracht 74.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) REDENEERING OF INSPIRATIE.

Onder de eigenaardige verschijnselen, die men in de negentiende eeuw waarneemt, behoort ook de zoogenaamde kunstphilosophie. Deze tak van wetenschap is wel niet in de negentiende eeuw geboren; immers reeds door enkele antieke schrijvers, b.v. door Platon, werd zij beoefend, maar het is toch onze eeuw geweest, die haar tot ontwikkeling gebracht heeft. Winckelmann, Lessing, Gottsched, Bodmer, Breitinger, Herder, Kant, Schiller, Göthe, Fichte en Schlegel waren de mannen, die tot deze ontwikkeling het meest hebben bijgedragen.

Natuurlijk is het, dat de kunstphilosophie in zwang kwam in de eeuw van Voltaire, de eeuw van het *raisonnement* bij uitnemendheid, de eeuw van de *Encyclopédie*. Alles werd toen beredeneerd en dillettanten meenden al redeneerende meesterwerk te kunnen scheppen. Wat in de achttiende eeuw gezaaid is, heeft in onze eeuw welig vrucht gedragen; talloos zijn de boeken, over kunstphilosophie of esthetica handelende. Alle bijzonderheden uit het leven van kunstenaars van voorheen worden uit de archieven opgedolven, daar men meent, dat zij bij de beoordeeling hunner werken onmisbaar zijn, al ontbreekt het niet aan oprechte kunstbeminnaars, wien het onverschillig laat of Rembrandt, toen hij zijn Nachtwacht schilderde, op den Singel te Amsterdam woonde of niet; die de schutterstukken van Frans Hals te Haarlem bewonderen kunnen, zonder dat zij de wetenschap hebben, dat Hals anno zestien honderd en zooveel een berisping van den Haarlemschen magistraat ontving, omdat hij wat hardhandig met zijne ega omsprong.

Spotte reeds de geestige Heinrich Heine:

Zu fragmentarisch ist Welt und Leben,
Ich will mich zum deutschen Professor begeben,
Der weisz das Leben zusammen zu setzen,
Und macht ein verständlich System daraus;
Mit seinen Nachtmützen und Schlafrockfetzen,
Stopft er die Lücken des Weltenbaus.

ook voor de kunst trachtte men dit *verständlich System* te maken, en het is voor de bouwkunst de bekende Viollet-le-Duc, die dit gepoogd heeft.

De leer van den Franschen schrijver is te bekend, dan dat wij die hier zouden behoeven te ontwikkelen. In de uitspraak *Toute forme qui n'est pas indiquée par la structure doit être repoussée* is zij vervat.

Van alle kunsten leent de bouwkunst zich het best tot zulk een leer. Geen kunst heeft nauwer aanraking met de wetenschap, ja de ten onzent ook gebruikelijke benaming *bouwkunde* doet ons zien, hoe dikwijls zij voor een wetenschap wordt versleten. In een wetenschap moet systeem heerschen, dus ook in de bouwwetenschap!

De nuttigheids-theorie van Viollet-le-Duc, die volstrekt geen rekening houdt met het artistiek temperament, dat ook de bouwkunstenaar, de ware althans, behoort te bezitten, heeft ongetwijfeld voor velen eene groote aanlokkelijkheid. Indien men maar overal de waarheid in al haar naaktheid laat zien, heeft men, volgens die leer, het ideaal van het schoone bereikt. Om verhoudingen behoeft men zich niet te bekommeren — zij vinden in de theorie geen plaats. Zelfs een schuur, die goed geconstrueerd is en aan haar doel beantwoordt, is schoon, en daar velen zich tot het bouwen van schuren wel in staat achten, zoo meenen zij, aan de hand van Viollet le-Duc, nu ook de meest grootsche vraagstukken, die der bouwkunst gesteld worden, te kunnen oplossen. Inspiratie behoeft hij, die de nuttigheids-theorie volgt, niet te bezitten; slechts met zijn hoofd, niet met zijn hart behoeft hij te werken.

In Frankrijk zelf, waar de leer ontstaan is, heeft zij geen ingang gevonden. De Franschman heeft van nature te veel kunstgevoel, dan dat hij tot het toepassen van theorieën zijn toevlucht zou behoeven te nemen; in Engeland en Nederland echter, waar bij de bevolking een kalm, nuchter verstand meer dan een opbruisend gevoel wordt gevonden, heeft men Viollet-le-Duc's denkbeelden met graagte aangenomen.

Te verwonderen is het dan ook niet, dat uit de gebouwen, in die landen naar deze voorschriften gebouwd, een zekere nuchterheid tot den beschouwer spreekt; men mist er de inspiratie, die een kunstwerk slechts tot een meesterwerk kan maken; men ziet alras, dat een gevel nog wat anders moet zijn, dan een muur met gaten erin, dat een geniale blik bij het ontwerpen van een goeden plattegrond meer waard is, dan het berekenend verstand.

Vrijheid is ook in de kunst een eerst vereischte; geen waarachtig kunstwerk ontstaat, indien de kunstenaar zich telkens moet afvragen of hij wel binnen de grenzen blijft, hem door een kunsttheorie gesteld. Het ingeboren gevoel, dat den waren kunstenaar kenmerkt, hoedt hem steeds voor overdrijving; instinctmatig weet hij wat schoon is, en wat niet. Ook in de bouwkunst is het niet anders; steengeworden systemen of theoriecën zijn nog geenszins meesterstukken; en moet ook, uit den aard der zaak, het verstand de fantasie van den bouwkunstenaar breidelen, willen althans zijn voortbrengselen niet onbruikbaar blijken, het moet toch niet het verstand alléén wezen, dat al redeneerende het project in elkander zet.

Er is een tijd geweest, dat men hiertelande ijverig voor Viollet-le-Duc's leer propaganda maakte, doch gelukkig zonder succes. Onze jongere bouwkunstenaars lieten zich niet in een droog systeem kluisteren, maar ieder trachtte op zijn manier iets schoons tot stand te brengen. Vooral de Hollandsche Renaissance leverde tal van motieven, die tot gelukkige combinaties saamgevoegd konden worden. Juist in de verschillende wijze van opvatting en groepeering openbaart zich ieders persoonlijk talent, en daardoor worden wij behoed voor de eentonigheid, waartoe het toepassen van een beredeneerd systeem noodzakelijk leiden moet.

Zonder inspiratie wordt geen waar kunstwerk tot stand gebracht, ook in de bouwkunst niet; redeneering alléén leidt slechts tot het voortbrengen van iets middelmatigs. L.

(A. et A.) INGEZONDEN.

Is het niet tijd, nu er sprake is de bouwverordeningen voor Amsterdam te wijzigen, dat het Gemeentebestuur attent gemaakt wordt op onzes inziens zeer onbillijke en inconsequente bepalingen? Wij noemen hier vooral de voorschriften omtrent de hoogte, die de gebouwen mogen hebben.

Volgens de bestaande verordening mag een gebouw de hoogte hebben der breedste straat, gracht enz., waaraan het gelegen is, tot ten hoogste 21 M., gemeten van den grond tot den onderkant der gevellijst of dakgoot. Hierop kunnen de volgende uitzonderingen gemaakt worden, die bijna altijd worden toegestaan: 1° kan vergund worden het gebouw zoo hoog te herbouwen als het vóór de verbouwing was; 2° kan vergunning gegeven worden, wanneer het gebouw tusschen of tegenover hoogere gebouwen staat, om het zoo hoog te bouwen als deze, mits de straat meer dan 5 M. breed is; 3° voor openbare gebouwen, als kerken, scholen, fabrieken, enz.

De 1° en 2° uitzonderingen leveren hier de grootste onbillijkheid en inconsequentie op, want indien het uit een hygiënisch of ander oogpunt wenschelijk is, dat de gebouwen niet hooger zijn dan de breedte der straat, waaraan ze staan, zoo is dit des te meer het geval in die straten, waar reeds meer hoogere gebouwen zijn. Dan gebeurt het, dat vooraan in eene straat één hoog gebouw staat en b. v. 20 huizen verder een tweede, terwijl verder alle gebouwen laag zijn. Nu kan aan allen (en waar het kan wordt het gedaan), die het geluk hebben tusschen deze 2 hooge gebouwen of daartegenover een perceel te bezitten, vergund worden even hoog te bouwen als die twee, terwijl alle andere bewoners dierzelfde straat lager moeten bouwen. Is dat niet willekeurig een servituut leggen op sommige perceelen? 't Is mij reeds tweemaal voorgekomen, 1° in de Reestraat; de perceelen 15 en 25 hebben daar eene hoogte van ongeveer 14 M., en de N°s 17, 19, 21 en 23 en de daarover gelegen huizen mogen allen dezelfde hoogte hebben, terwijl op eene aanvrage om N°. 3 tot 13.80 M., op te trekken, afwijzend is beschikt.

2° Op het gedempte Spui mocht niet hooger dan tot 11.20 M. gebouwd worden, omdat de straat niet breeder was, terwijl in de smalle Kalverstraat en op hetzelfde Spui een gebouw staat van ± 14 M hoogte. Wanneer nu deze winkel zijn deur verplaatst naar het Spui en de hoek van 't Rokin eveneens verbouwd wordt tot b. v. 14 M. en tevens de deur op 't gedempte Spui brengt, kan men het gebouw tot 14 M. optrekken. Nog iets anders: was de Taksteeg, waaraan het gebouw met een gang, onder een ander perceel door, uitkomt, 5 M. breed, dan had men eveneens vergunning tot 14 M. hoogte kunnen verkrijgen, omdat in de Taksteeg zulke hooge gebouwen staan. Is het niet eene dwaze bepaling, afhankelijk te zijn van omstandigheden, die met de zaak *niets* te maken hebben? De billijkheid eischt hier, dat er ten minste gelijkheid besta. Acht men het bouwen boven eene zekere hoogte nadeelig, welnu men sta het dan aan niemand toe. En als het in de Kalverstraat niet hindert tot 15 à 16 M. hoog te bouwen, hindert dit op het zooveel breedere en kortere Spui nog veel minder.

Nog een ander geval; men wenschte in een gang of slop ± 15 M. hoog te bouwen en vroeg vergunning om dit gebouw te trekken bij een huis, aan eene breede gracht gelegen. De vergunning werd verleend, doch later de communicatie tusschen de beide perceelen dichtgemaakt, zoodat nu in een steeg van 3 à 4 M. een gebouw van 15 M. hoogte staat.

Herziening van de bouwverordening ook op dit punt is dus zeer wenschelijk

A. 8 Juni 1886. J. H. T. Löning.

PRIJSVRAGEN.

Prijsvragen van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

Volgens het rapport der Jury omtrent de antwoorden op de prijsvragen, in 1885 uitgeschreven, werd eene belooning van *f* 100 toegekend aan het ontwerp, onder het motto *Zijt gij voor werk bedacht*, enz., ingezonden op de vraag naar een plan van bebouwing voor het terrein achter het Rijks-museum te Amsterdam. De heer J. Wolbers, architect te Heemstede bij Haarlem, heeft zich als ontwerper bekendgemaakt.

Dezelfde Jury kende eervolle vermeldingen toe aan de ontwerpen van een spoorwegstation, onder de motto's *Stephenson* en *B. N.* ingezonden. Het is gebleken, dat deze onderscheiding is ten deel gevallen aan de heeren Henri S. Keuls te Amsterdam en Jb. van den Ban, thans te Bloemendaal, terwijl de heer W. J. de Groot, te Velp bij Arnhem, zich heeft bekendgemaakt als ontwerper van het antwoord, onder het motto *Utilité* ingezonden, waaraan door beoordeelaren verdienste werd toegekend.

Prijsvraag voor een Eere-diploma.

Het uitvoerend Comité van de Bakkerij-tentoonstelling, te houden te Amsterdam in de maand Augustus 1886, noodigt de Nederlandsche kunstenaars uit tot het inzenden van ontwerpen voor een Eere-

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Photolith. v. G. J. Thieme, Arnhem. DE OPMERKER N° 24 van 12 Juni 1886.

diploma, uit te reiken ter gelegenheid dier tentoonstelling aan bekroonde inzenders.

Voor deze prijsvraag zijn de volgende voorwaarden vastgesteld:

Art. 1. De inzenders zijn geheel vrij in de compositie, zoowel als in de wijze van uitvoering hunner teekening, daar geen enkele wijze van reproductie is buitengesloten.

De allegorische voorstellingen of emblemen, op de teekeningen aan te brengen, moeten toepasselijk zijn op de tentoongestelde voorwerpen, die verdeeld zijn als volgt:

Afdeeling I. Maalderij.
1e klasse Grondstoffen.
2e „ Producten.
3e „ Werktuigen, onderdeelen en gereedschappen.
4e „ Hulpmiddelen.

Afdeeling II. Brood-, biscuit-, kook- en banketbakkerij.
1e klasse Alle grondstoffen, behalve de producten der Maalderij.
2e „ Producten.
3e „ Werktuigen, onderdeelen en gereedschappen.
4e „ Hulpmiddelen.

Op het diploma zal op duidelijke wijze moeten worden aangebracht het wapen van den Nederlandschen Bakkersbond, volgens de hierboven geplaatste schetsteekening [1]).

Ruimte moet worden gelaten voor het volgende bijschrift met handteekeningen en de verdeeling hiervan aangegeven.

Diploma voor een
toegekend aan
voor de Inzending

Commissaris-Generaal. *Jury.* *Uitvoerend Comité.*

Om de ontwerpers zoo min mogelijk te beperken, worden de afmetingen van het diploma niet aangegeven, maar alleen eene maximum-grootte van 55 bij 40 centimeter bepaald, terwijl wordt opgemerkt, dat de reproductie der teekening geschikt moet zijn om behoorlijk omlijst aan den wand te worden opgehangen.

Art. 2. De ontwerpen moeten worden ingezonden uiterlijk 15 Juli a. s. aan het Bureau der Tentoonstelling in het Paleis voor Volksvlijt, te Amsterdam.

Zij moeten van eene spreuk of motto voorzien zijn en moeten worden begeleid door een verzegeld couvert bevattende den naam en de woonplaats van den ontwerper.

Buiten op het couvert moet hetzelfde motto geplaatst zijn met een correspondentie-adres.

Art. 3. De volgende bekroningen worden uitgeloofd:

Eene prijs van ƒ 250.
Eene premie van ƒ 100.
Eene premie van ƒ 50.

Art. 4. Als Jury van beoordeeling treden op de heeren:
Henri Evers, *architect.*
Em. Koechlin, *voorzitter der Tentoonstellings-jury.*
J. R. de Kruijff, *architect en directeur der Rijkskunstindustrieschool te Amsterdam.*
T. Sanders, *civiel- en bouwkundig ingenieur.*
J. L. Springer, *architect.*

Art. 5. Alle ingekomen ontwerpen zullen, na de beoordeeling, op de Bakkerij-tentoonstelling minstens eene week worden tentoongesteld.

De bekroonde ontwerpen blijven het eigendom van het Tentoonstellings-comité.

Het eerstbekroonde ontwerp zal voor de uit te reiken Eere-diploma's gebruikt worden.

Na het sluiten der Tentoonstelling zullen de niet-bekroonde ontwerpen aan de correspondentie-adressen worden teruggezonden.

NB. Zoowel voor het wapen van den Nederlandschen Bakkersbond als de ruimte voor het bijschrift en de handteekening wordt aanbevolen het programma te ontbieden (*zie advertentie*).

[1]) Dit wapen komt voor op het officieele programma.

(A. et A.) MONUMENT VOOR HET GRAF VAN WIJLEN DEN ARCHITECT H. P. VOGEL.

De heeren J. Ph. Koelman, W. C. Metzelaar, G. J. Morre en Jan Springer hebben de ingezonden antwoorden op de prijsvraag van een monument voor het graf van wijlen den architect H. P. Vogel beoordeeld.

Aan de inzenders der ontwerpen N°. 1 en 3, respectievelijk met de spreuken „Souviens-toi" en „Pallas Athene", zijn getuigschriften toegekend; als vervaardiger van beiden maakte zich bekend de heer Henri Evers, architect te Amsterdam, oud-leerling van wijlen den heer Vogel.

De ontwerper heeft gaarne aan de uitnoodiging voldaan om de schetsen zijner ontwerpen aan ons ter publicatie af te staan, zoodat wij in de gelegenheid zijn den lezers hierbij een afbeelding van de beide bekroonde ontwerpen aan te bieden.

OVER DE WANDVERSIERING VAN EEN ROMEINSCH HUIS IN DEN TUIN DER FARNESINA.

Voor den dagelijkschen omgang verkiezen wij gewoonlijk noch menschen, die zich nooit met geestesarbeid ophouden, noch dezulken, wier gedachten meer met zichzelven, dan met hun omgeving en medemenschen bezig zijn. In tijden, waarin de geestelijke verfijning van het maatschappelijk leven het hoogste punt bereikte, streefde men er daarom naar om ook door uitwendige middelen in de lokalen, waar de mensch zich voor zijn genoegen of ter wille van zijn medemenschen placht op te houden, de stemming te doen heerschen, die in het gulden midden tusschen de twee genoemde uitersten ligt. Het tegenwoordig geslacht, dat, helaas, min of meer verleerd heeft zijn eigen oogen goed te gebruiken, is in de aangegeven richting ontvankelijker voor hetgeen met het oor kan worden waargenomen; zoo behoort ook nog, naar ons begrip, bij een feestmaal vroolijke muziek. Maar gelukkig hebben wij niet allen smaak voor hetgeen het oog streelt verloren; integendeel, in den laatsten tijd is die smaak weder ontwaakt en begint men te beseffen, dat ook de versiering van lokalen moet afwisselen naargelang van hun bestemming. In den gulden tijd van Leo X had men het in dit opzicht het verst gebracht; werd men in de Sixtijnsche kapel door de *behangsels* van Rafaël tot diep nadenken over de waarheid van het Christendom aangespoord; spraken de wanden der *Stanzen* — de vertrekken, die voor de uitoefening der belangrijkste daden van de Regeering dienden — tot allen, die binnenkwamen, in duidelijke bewoordingen van de geestelijke macht der Kerk en van haar hoogste vertegenwoordigers op aarde; zoo blonk in hetzelfde Vatikaan vroolijke opgewektheid allen tegen, die de schitterende loggia's met haar fraai uitzicht betraden en daar wellicht deel konden nemen aan de passeggiate van Leo en zijn geestige kardinalen. Deze gewrochten van Rafaël leggen geen beslag op den bewonderaar, door hem van zijn gezelschap te isoleeren en in gepeins te doen verzinken,

neen, zij verpoozen het oog op de lieflijkste wijze, zonder den geest gevangen te houden. Zij vormen een tegenhanger met het uitzicht door de hooge, boogvormige openingen op de eeuwige stad, op haar krans van villa's tot aan de zacht golvende lijnen der lieflijke bergen van Albanië. Op ontvankelijke gemoederen maakt de beschouwing van deze geestige en kleurrijke schilder- en beeldhouwwerken nog hedentendage denzelfden indruk als een fraai uitgevoerde symphonie van Haijdn; een reine, door en door vroolijke en kalme stemming maakt zich meester van onze zintuigen, die nog bezig zijn de verkregen indrukken der *Stanzen* te verwerken; wij zouden nog een oneindige reeks van soortgelijke kunst-symphonieën kunnen genieten —, toch zou de indruk denzelfden blijven. Zoo gemakkelijk en zonder inspanning, als we ze in ons opnemen, ontsproten die scheppingen echter niet, zelfs niet aan de rijke verbeelding van een Rafaël. Onder zijn oogen, gedeeltelijk onder zijn leiding, kwamen van onder de puinhoopen der middeleeuwen ruïnes van paleizen, villa's, badhuizen, tempels en graven uit het Rome der Keizers te voorschijn; de wanden daarvan, maar vooral de zolderingen, vertoonden een stelsel van decoratie, dat, totdusver onbekend, het hart van den kunstenaar plotseling in verrukking bracht, daar het een geheel nieuwe wereld voor hem opende. Een in het Escuriaal bewaard gebleven verzameling teekeningen uit den tijd vóór Rafaël is rijk aan schetsen, door een kunstvaardige hand ontworpen naar de nieuw ontdekte versieringswijze, kennelijk om als voorbeelden bij eigen werk te dienen. Doch Rafaël studeerde zelf en nam op, wat te Rome, Tivoli en elders onder zijn bereik lag; op andere plaatsen, b.v. te Pozzuoli, liet hij vrienden en leerlingen voor hem teekenen; in deze halfverwoeste overblijfselen van antieke pracht bracht hij nieuw leven, door de verschillende brokstukken op kunstige wijze aan elkander te zetten, door vertolking, van hetgeen niet meer begrepen werd, in de taal zijner eeuw, door gelijksoortige ontwerpen in oud schrift doch in een nieuwen geest. En wat Rafaël in de loggia's en de villa Madama begonnen is, werd door anderen voortgezet, en tot den huidigen dag is de herleving van het antieke, door hem op dit gebied verwezenlijkt, gehandhaafd.

Het toeval heeft gewild, dat Rafaël en zijn tijdgenooten verstoken zijn gebleven van de grootste weelde der fantasie, de hoogste fijnheid in uitvoering, zooals die in het gouden tijdvak van Augustus bloeiden.

Zolderingen, lijststukken en fraai ingelegde vloeren werden door hen in grooten getale nageteekend. Dat zij door uitstekende voorbeelden reeds bekend geweest zouden zijn met de oneindig afwisselende kunst der Ouden, om de muren op even architectonische als schilderachtige wijze te bedekken, blijkt noch uit hun schetsboeken, noch uit hun werken; eerst anderhalve eeuw later begonnen ook op dit gebied de ontdekkingen van eenig belang, met name die in Herculanum en Pompeji.

De onlangs ontdekte overblijfselen van wandversiering zijn in omvang niet zoo aanzienlijk, maar staan, zooals te begrijpen is, in fijnheid van vinding en uitvoering ver boven de wanden in de kleine steden aan den Vesuvius, en zouden om hun kunstwaarde zelfs in de Keizerstad ten tijde van Augustus en Tiberius niet misplaatst zijn geweest.

Een beeld van het edelste genot geeft ons nog heden de villa Farnesina, het huis aan den Tiber, dat Agostino Chigi door Balthasar Peruzzi bouwen en door dezen, door Rafaël en Soddoma versieren liet. De fraaie, vroeger open hal met Rafaël's Galatea, de entreezaal met de door Rafaël ontworpen beelden van Amor en Psyche, doen ons zien, hoe deze groote kunstenaar de muren der receptiezalen van een particulier huis en zolderingen van groote afmetingen wilde gedecoreerd hebben; de overschoone fresco's van Soddoma den jongere, dien meester der bevalligheid, in een zaal van de eerste verdieping, geven ons nog een voorstelling van de versieringswijze der Renaissance in haar eersten tijd. Het huis staat in een tuin, waarin vroeger een prachtige laan van steeneiken en laurierboomen op den Tiber uitliep, en op dezelfde plaats, waar Agostino Chigi, bij den doop van zijn eerstgeborene, een feestzaal deed bouwen. De prachtige laan is nu gevallen, woeste aardhoopen beleedigen het oog van den toeschouwer, die aan betere tijden terugdenkt, en de tegenwoordige bewoner van de Farnesina heeft het huis gesloten (thans is het weder opengesteld) als straf voor de geheele wereld, dat de Regeering de onteigeningswet op zijn fraaien tuin toepaste om den lastigen Tiber een breeder bedding te verschaffen.

Uit de aldus tot een nieuw leven opgewekte ruïnen, door Rafaël zelf zoo dikwijls betreden, is ons een ademtocht der antieke kunst tegengewaaid, die ook op Rafaël, wanneer hij hem had gekend, een grooten invloed zou hebben uitgeoefend.

In de zuiver zakelijke, soms zeer droge maandelijksche mededeelingen der Oudheidkundige Commissie van de Academie te Rome, betreffende de archaeologische ontdekkingen in het Koninkrijk Italië, wordt in die van Maart 1879 aangeteekend: „In de laatste dagen der maand kwamen aan het noordelijk einde der Farnesina overblijfsels aan het licht van een zeer aanzienlijk particulier huis uit den tijd van Augustus, getooid met de schoonste wandversieringen, die ooit te Rome te zien waren". Tot het einde van Juni van dat jaar hield deze uitgraving ons in spanning; gedurende het werk was de Tiber er reeds op bedenkelijke wijze binnengeloopen, het fraaiste gedeelte der vertrekken stond weken lang onderwater, en alleen aan de voortreffelijkheid van het antieke stuc-werk en de vastheid der kleuren van de fresco's hebben wij het te danken, dat deze kunstschatten niet zijn verloren gegaan. De plaats der opgraving, die nog beneden den tegenwoordigen waterspiegel der rivier ligt, kon niet aan de macht van den stroom onttrokken worden; met loffelijke zorg werd de versiering van wanden en zolderingen in haar geheel afgenomen en in het voor dat doel gebouwde Museo Tiberino, in den ouden Plantentuin aan den voet van den Janiculus, weer ingezet en wel zoo, dat, al golven de gele wateren van den Tiber ook over de plaats waar het huis heeft gestaan, de bezoeker zich een voorstelling kan maken dier fresco's en stuc-werken. Daarbij moeten de plans geraadpleegd worden, want het opgegraven huis wijkt in aanleg en in schikking der vertrekken geheel af van het schema van het bekende Romeinsche huis; dit vindt zijn verklaring in de ligging vóór de stad, buiten het stof en gewoel en toch niet te ver ervan verwijderd, zooals tegenwoordig nog met menige Romeinsche villa het geval is. Aan het noordelijk uiteinde van het thans voor den Tiber bestemde terrein stond het nieuw ontdekte huis, oorspronkelijk omringd door lieflijke tuinen. Wanneer wij op enkele kenmerken, als de samenstelling van het metselwerk (fraai netwerk met tufsteenverbindingen zonder tusschengevoegde tegels) en den stijl der beschilderingen letten, moet het onder Keizer Augustus gebouwd zijn; het grondvlak ligt ongeveer 5 meter beneden den tegenwoordigen waterspiegel; 230 meter zuidelijker, in de richting van Ponte Sisto, wijst een groot aanzienlijk familiegraf uit den tijd van Tiberius, bijna in ongeschonden toestand, het zuidelijk uiteinde van het opgegraven terrein aan.

De groote ruimte tusschen de begraafplaats en de villa, in de eerste eeuw onzer jaartelling waarschijnlijk nog onbebouwd, werd in de tweede eeuw, toen het terrein door ophooging met puin twee meter hooger was geworden, tot den opslag van groote wijndepôts gebezigd. In de 3e eeuw begon het oude Italië, dat sedert de overwinning van Marius op de Kimbren en Teutonen aan geen buitenlandschen vijand meer dacht, bevreesd te worden voor de Noordsche volken en Keizer Aurelianus omringde de eeuwige stad met den sterken muur, die nog bestaat. Het genoemde graf bleef binnen den muur, de wijndepôts werden meedoogenloos doorgesneden en de villa bleef er geheel buiten. Kort daarna gevoelde niemand zich buiten de poorten meer veilig en, evenals de geheele Campagna, werd ook dit lieflijk landgoed aan den Tiber verlaten, toen de eerste horden der barbaren zich voor de stad vertoonden. De heerlijke villa werd niet door volgende geslachten hersteld of in lateren stijl opgeknapt, evenals met de huizen in het kleine Pompeji kennelijk het geval is geweest; zooals zij ontstaan was, met bewonderenswaardige nauwgezetheid gebouwd en kunstig versierd, zonk zij ook in het graf, dat de overstroomingen van den Tiber haar bereidden. Op het stof en slijk, door de natuur boven dit prachtstuk uit den tijd van Augustus opgehoopt, plantten latere geslachten kool en knollen, totdat Agostino Chigi aan den grond een edeler bestemming gaf en onbewust een stuk oude kunst redde.

In de villa bevonden zich vier vertrekken, welker versiering door den buitengewoon fijnen smaak en daarmede overeenstemmende uitvoering alles overtrof, wat totnutoe bekend is geworden.

Een bijna 50 meter lange en 6 meter breede gang scheidde de westelijk gelegen woningen der slaven, in vele kleine vertrekken bestaande, van het heerenhuis. Deze, door pilaren in tweeën verdeelde, gang was voor de helft met een zorg versierd, die voor zulke ondergeschikte ruimten ongewoon was; een donker plint met bevallig geschilderde liefdegoodjes, daar boven een wit muurvlak, verdeeld door opschietende groene waterplanten, kleine beeldjes in het midden, links en rechts daarvan luchtig gepenseelde landschappen, zóó fijn, dat zij met miniatuur-schilderstukjes zouden kunnen wedijveren; de andere helft was in denzelfden trant, doch eenvoudiger versierd. Op deze gang liepen aan de noordzijde verschillende vertrekken uit, die slechts gedeeltelijk bewaard zijn gebleven; overblijfsels van mozaïek-vloeren getuigen, dat ook hier geen kosten of moeiten gespaard zijn. Uit een dezer vertrekken, een soort van zuilengang, bereikte men twee gelijke kleine vertrekken, door een breeder ruimte gescheiden, en achter die ruimte bevond zich een groote, ongeveer 9 meter lange localiteit, waarvan de muren op de edelste wijze waren afgewerkt; de grond was zwart, evenals in enkele huizen van Pompeji, die daarom beroemd zijn geworden; boven het benedenplint verhieven zich, op behoorlijken afstand van elkander, slanke zuilen, die door festoenen van eikenloof onderling verbonden waren; de zuilen droegen een fries, dat met een reeks van tafereelen uit de Romeinsche rechtspleging versierd was. Te midden van den hoofdwand, die achter de zuilen en festoenen terugwijkt, waardoor de reeds groote ruimte nog grooter afmetingen schijnt te verkrijgen, wordt het oog weer aangetrokken door kleine landschappen, rijk aan fantasie, die slechts luchtig uitgevoerd zijn, maar door overvloedig aangebrachte lichtpunten het donkere van den achtergrond des muurs breken, zonder daardoor aan den grootschen eenvoud van het geheel schade te doen. De zoldering was met relief stuc-werk, de vloer met eenvoudig mozaïek versierd. Heeft men dit vertrek, wegens zijn kalmen toon en de fries-decoratiën, die meer tot het verstand dan tot de zinnen spreken, wellicht als het voornaamste verblijf van den heer des huizes te beschouwen, de kleine zijvertrekken verplaatsen ons in het vroolijke rijk van Venus en Amor, van Bacchus en de Muzen. Slechts één dezer vertrekken is in bijzonder goeden staat gebleven, ofschoon de Tiber het langer dan een maand dreigde te vernielen.

Een beroemd oudheidkundige, die vooral kennis bezit van antieke kunst, schildert den eersten indruk, bij 't binnentreden van dit vertrek verkregen, ongeveer als volgt: „Toen het Tiberwater was weggevoerd, werd onze stoutste verwachting nog overtroffen door den aanblik van dat kleine vertrek, een verblijf als gemaakt voor een godin; stel u voor het helste rood, met kwistige hand uitgestort en daartusschen de sterkste groene, gele en blauwe kleuren, afgewisseld door strepen en grondvlakken van ivoor, alles zóó verdeeld, dat de harmonie der kleuren elke vergelijking met de Perzische en Indische tapijten kan doorstaan. En wanneer het oog van dien verblindenden indruk van 't geheel tot rust komt, dan blijft het allengs aan duizenderlei bijzonderheden hangen. Nu eens bewondert men de zuiverheid der architectonische lijnen, dan weer den rijkdom van den fries, die met het fijnste kantwerk als 't ware bedekt schijnt; dan weer verdiept men zich in de beschouwing der figuren en beschilderingen, die, bij zooveel verschil in stijl, toch allen de meesterhand doen raden.

Ook hier heeft de kunstenaar getracht het vlakke van den wand zooveel mogelijk weg te nemen, waardoor eentonigheid wordt vermeden en een architectonische indeeling mogelijk is.

Van het spelen met perspectief, zooals dit in een later tijdperk van wansmaak voorkomt, is hier nog geen spoor te vinden; van het karakter van den wand is genoeg overgebleven, om hem nog als de grens van het vertrek te kunnen beschouwen; aan den anderen kant is de smaaklooze bouwtrant van een vroeger tijdperk vermeden, toen de wanden uit werkelijke of door stuc-werk nagebootste, bonte, vierkante marmeren platen werden opgetrokken, waardoor de kamers op hinderlijke wijze vernauwd werden.

Ik zal een voorstelling trachten te geven van de twee stukken muur dezer vertrekken, die het best zijn bewaard gebleven; om de schoonheid daarvan ten volle te genieten, moet men natuurlijk de schitterend gekleurde origineelen zelf gaan zien. De wand links is door Korinthische zuilen en deurpilasters afgedeeld, waarbij de zuilen natuurlijk als vóór den wand staande zijn afgebeeld; alleen de verschillende afbeeldingen zijn gelijk, overigens verschilt elke zuil, elk plint van de anderen. De fraaie roode hoofdwand is nog niet van schilderstukken voorzien; slechts lichte ornementfiguren komen daarop voor.

Evenals in een tempel de gevelmuur, die achter de zuilen is opgetrokken, onversierd blijft en alleen aan den bovenkant door een smallen fries wordt samengehouden en afgesloten, is ook hier te werk gegaan; kleine, onmiddellijk met den wand verbonden figuurtjes wisselen af met ornement-onderwerpen en tooneeltjes uit het dagelijksch leven van erotischen aard, die, naar antiek gebruik, door houten deurtjes, hier natuurlijk beschilderd, beschut zijn. In het midden opent de wand zich met een boogvormige nis, als om een blik naar buiten te vergunnen; met het fijnste stuc is een sneeuwwit vlak aangebracht, waarop een zeer teeder uitgevoerd huiselijk tafereel voorkomt: Venus, met een kroon op het hoofd en een bloem in de rechterhand, wordt door een achter haar staande slavin met een rooskleurigen, blaauwgeranden sluier getooid, dien de

eerste met de rechterhand ter hoogte van den schouder aanvat, terwijl de linkerhand, met het eind van den sluier reeds omhoog geheven, rechts van de kroon zichtbaar wordt. Venus houdt haar hoofd eenigszins voorover om der slavin het werk gemakkelijk te maken; haar blikken vallen daarbij op Amor, den kleinen ondeugenden jongen, die met gekruiste beenen den schepter voor zijne goddelijke moeder gereed houdt. De troon der godin is rijk versierd; op de zijstukken ziet men in relief geschilderde voorstellingen van wedstrijden.

De geheele schilderij is, ondanks enkele fouten in de teekening, zoo schoon, zoo vlug en bevallig van compositie, dat slechts weinige stukken van dien aard haar evenaren. De techniek van dit lichtkleurig schilderwerk, op het maken van effect door de omtrekken berekend, treft men in dit huis voor 't eerst in een aantal voorbeelden aan; slechts enkele beschilderde marmeren platen uit Herculanum en Pompeji, Etrurische sarcophagen met gekleurde voorstellingen op witten grond, maar vooral eenige fraaie Attische vazen en schalen uit een vroeger tijdperk, hebben eenige overeenkomst met dit werk.

De smallere wand, tegenover den ingang, is in overeenstemming met zijn vorm bewerkt en meer in de hoogte dan in de breedte versierd; een soort van tempelfront met zijn uiterst bevallig versierden gevel vormt een krachtig middelpunt; de hoofdnis is op de wijze van een troonhemel met het uitzicht op een vroolijk landschap ingericht en lacht den binnenkomende dadelijk tegen. Het schilderstuk vertoont de begroeide helling van den berg Nysa, waar, aan de kristalheldere bron, een nimf op een steen zit, haar moederlijke zorgen wijdende aan het knaapje Bacchus, dat Mercurius haar heeft toevertrouwd; daarnaast staat een thyrsus (met wijnranken omwoelde staf) tegen een muur; deze loopt uit in een hoogen boog, waardoor men een ruimte kan binnentreden, die met een zeil is afgesloten; aan den boog zijn fakkels aangebracht en bovenop staan offervaten; tegenover de poort staat het standbeeld van Bacchus op een hoogen pilaar, want de plaats was heilig. Tusschen dezen pilaar en de poort zien wij twee vrouwen, die uit de boschjes op den achtergrond zijn gekomen en het rustige tafereel aanschouwen; de morgenzon geeft aan het tooneel licht en leven. De uitvoering draagt een geheel ander karakter dan die van het bovenbeschreven Venusbeeld; in plaats van een zorgvuldige lijnteekening vindt men hier een teekening met het penseel, vol licht en schaduw, een effect beoogende, tot verhooging waarvan het van boven rechts binnenvallende zonlicht ongetwijfeld veel bijdraagt. Ter rechter- en linkerzijde vertoonen de vlakken van den hoofdwand weder beschilderde vakken met randen, die door knielende figuren met vleugels, op afzonderlijke voetstukken staande, schijnbaar vóór het muurvlak worden opgehouden; op een witten achtergrond zit op elk der vakken een vrouw, op een snaarinstrument spelende, en achter haar staat een meisje. Een verslaggever van de *Gazette musicale de Paris* heeft beweerd, dat de Gricksche letters, die boven een der instrumenten staan, de Gricksche toonteekens zijn.

De bovenste fries is eveneens op verschillende wijzen ingedeeld; ook van deze is het bovenstuk, helaas, verloren gegaan.

De zolderingen in dit en in de andere vertrekken waren van het fijnste relief-stuc, waarvan zeer belangrijke overblijfsels bijeenvergaard en samengevoegd konden worden. De samenstelling van die zolderingen bewijst opnieuw, hoezeer deze kunst vreemd was aan al wat fabriekmatig is. Denzelfden indruk geeft ons de techniek; alles is met ongelooflijke vlijt uit de hand bewerkt; nergens vindt men eenig spoor van matrijs of mechanisch hulpmiddel en van daar de buitengewone frischheid en het groote meesterschap in de uitvoering. Castellani, die meer antiek en modern werk gezien heeft dan een zijner tijdgenooten, verzekert, dat het stuc-werk uit de villa aan den Tiber met geen enkel bekend werk kan worden vergeleken; het zijn kostbare stukken van den meest uitgelezen stijl, oogenschijnlijk scheppingen van het oogenblik, maar die de meesterhand van een kunstenaar van den eersten rang toonen.

BOEKAANKONDIGING.

Wij vestigen de aandacht op de eerste aflevering van *Vragen van den Dag*, populair tijdschrift, onder hoofdredactie van Dr. H. Blink en A. Winkler Prins. Dit tijdschrift, dat maandelijks verschijnen zal, stelt zich ten doel op eenvoudigen, populairen trant de gewichtigste vraagstukken te behandelen, die de maatschappij in spanning houden. Men zal ons toestemmen, dat dit arbeidsveld zeer ruim, ja onbegrensd is. De Redactie stelt zich dan ook voor te spreken, zoowel over onderwijs, belastingen, verhouding van Kerk en Staat, als b. v. over de nieuwste uitvindingen, ontdekkingen en aardrijkskundige merkwaardigheden. De inhoud van de eerste aflevering bestaat uit: Inleiding. — In memoriam. Anna Louisa Geertruida Bosboom-Toussaint. — Dr. H. Blink. De Nederlandsche Staatsschuld en de conversie. — A. Winkler Prins. De toestand van den Nederlandschen werkman. — Dr. H. Blink. Onderwerpen van sociale wetgeving. — Dr. H. Blink. Vestiging van den Congostaat (met kaart en 2 platen). — Het plaatsen en de inrichting van den bliksemafleider. — De tijd der onweders. — Iets over de uitbreiding en inkrimping der gletschers. — Voorzorgen tegen ontploffing van olielampen. — Invloed van de betrekkelijke vochtigheid der lucht op den mensch. — De blauwe grot van Busi. — Politiek overzicht. — Vraagbus. — Feuilleton.

Men ziet uit deze inhoudsopgave, dat selk wat wils" heeft. De prijs is zeer matig; de 12 afleveringen, die te zamen ± 100 vel druks à 16 pagina's zullen beslaan, kosten slechts *f* 3.90. Het kleed, waarin de nieuwe uitgave gestoken is, is eenvoudig, behaaglijk en solide, terwijl de illustraties niet weinig de waarde verhoogen. Met vertrouwen bevelen wij onzen lezers de kennismaking aan. Voor hen, die op de hoogte van hun tijd willen blijven en niet gaarne de verschillende tijdschriften aanschaffen, voorziet dit werk in eene behoefte.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-Gravenhage. De feestelijke opening van den nieuw aangelegden stoomtram van hier naar Scheveningen heeft plaatsgehad en het ligt in 't voornemen deze lijn op Zaterdag den 12 en dezer maand, voor het publiek verkeer open te stellen.

— In de laatste vergadering, door het Koninklijk Instituut van Ingenieurs gehouden, werd door den Raad van Bestuur de mededeeling gedaan, dat de Conrad's Premie voor de derde maal was toegekend en wel ditmaal aan den ingenieur J. M. Telders, hoogleeraar aan de Polytechnische school te Delft, wegens zijne verhandeling over de herstelling van de brug over den IJsel te Kampen.

In de vacature als lid van den Raad van Bestuur, ontstaan door het overlijden van den heer H. P. Vogel, werd voorzien door de benoeming van den heer C. Muijsken te Amsterdam. Het Instituut heeft getoond getrouw te blijven aan het beginsel om een bouwkunstenaar in het Bestuur te doen zitting nemen.

Rotterdam. De Gemeenteraad heeft zijne goedkeuring gehecht aan de overeenkomst, met de Imperial Gas-Association gesloten tot overneming van de gasfabriek te Delftshaven, met inbegrip van buisleidingen, enz. voor de ronde som van *f* 250,000.

Venloo. De Raad heeft Burgemeester en Wethouders gemachtigd, de bestaande gasfabriek met het geheele buizennet en materieel van den tegenwoordigen eigenaar voor *f* 20,000 over te nemen. De te maken verbeteringen zullen p. m. *f* 25,000 eischen, zoodat de gemeente *f* 45,000 zal te betalen hebben, in plaats van *f* 80,000 voor een nieuwe fabriek.

CORRESPONDENTIE.

Aan *A. te Z.* Kan de toezending van het gevraagde een paar weken worden uitgesteld, dan zal ik trachten te helpen.

ADVERTENTIEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 21 Juni 1886**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het **openbaar aanbesteden:**

Het Verzwaren van de Bestaande Kade en het Voortzetten dier Omkading van het Binnen-terrein bestemd voor Asch- en Vuilnisbelt, gelegen in de Sloter Binnen- en Middelveldsche Gecombineerde Polders aan de Kostverloren Wetering onder de Gemeente Sloten.

Het Ophoogen van het Belltterrein enz.

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.20.

Inlichtingen worden gegeven ten Kantore van den Stads-Ingenieur, op het Raadhuis, Kamer N°. 106, des ochtends van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
I.E JOLLE.

Amsterdam, 11 Juni 1886.

Aanbesteding.

DE DIRECTIE DER MAATSCHAPPIJ TOT EXPLOITATIE VAN BOUW-TERREINEN te *NIJMEGEN* zal op **Maandag 28 Juni 1886** des namiddags ten twee ure ten haren Kantore, Van Welderenstraat 14, aldaar aanbesteden in twee percelen en in massa:

Het bouwen van TWEE VILLA'S aan het Keizer Karelsplein te Nijmegen.

De teekeningen liggen ter visie op het genoemde Kantoor, waar nadere inlichtingen worden verstrekt. Bestekken à *f* 0.50 verkrijgbaar bij den boekhandelaar H. C. A. THIEME te *Nijmegen*.

Aanwijzing op het terrein op den dag der besteding des morgens ten elf uro.

THEOD. FERD. BIERHORST, Haarlem,
levert: **Marmer- Mosaik- Terrazzo-** en **Granito-vloeren.**
Asphaltvloeren, Parketvloeren in **Asphalt gezet.**
DAMMAN & CASSARD.
Marmer- en **Tapijtparketvloeren.**

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;
Rollende en Expansieve Stoomkappen,
GEBOUWEN in **Scherpboek** en naar **andere** bouwwijze, geheel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.
Galvaniseering op Loon.

Bouwterrein TE KOOP,

Aan den Roermondschen weg te *Venloo* zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, van verschillende **breedten** en **diepten**, zeer geschikt voor den bouw van Heerenhuizen.

Te bevragen bij den heer H. VAN GASSELT, Mr. timmerman, aldaar.

Prijsvraag Eere-diploma.

Het uitvoerend Comité der **Bakkerij-Tentoonstelling** te houden te Amsterdam Aug. 1886, noodigt de **Nederlandsche Kunstenaars** uit, tot het inzenden van ontwerpen voor een

EERE-DIPLOMA.

Er wordt uitgeloofd: Eene prijs à *f* 250.— Eene premie à *f* 100.— en eene premie à *f* 50.

Programma's worden op franco aanvraag toegezonden.

De Commissaris-Generaal
G. BRONGERS.
Warmoesstraat 139. *Amsterdam.*

Aanbesteding.

Op **Woensdag 23 Juni 1886**, des namiddags ten 2 ure, in het Societeitsgebouw „Concordia" te *Delftshaven*, zal worden **aanbesteed:**

Het maken van 3 Pakhuizen, aan de Voorhaven W. Z. te Delftshaven.

Het bestek en de teekeningen liggen van af Zaterdag 12 Juni in het Societeitsgebouw „Concordia", alwaar tevens bestekken en teekeningen verkrijgbaar zijn, per stel voor *f* 2 en enkel bestekken voor *f* 0.50.

Aanwijzing op Zaterdag 19 Juni e. k. des voormiddags ten 11 ure.

Inlichtingen verschaft de architect M. M. LOURENS Jzoon, te *Delftshaven*, gemeente *Rotterdam*.

Besteding.

Op **Donderdag den 17 Juni 1886**, des namiddags te één uur zal in het Koffiehuis „DE DRAAK" bij J. B. TRIMBOS te *Bergen-op-Zoom* worden **aanbesteed:**

Het maken van een Steenen Duiker met leiding voor den aanvoer van versch en den afvoer van gebruikt water, met daarmede in verband staande werkzaamheden, ten dienste van den oesterput der firma C. HARTOG & C°. te Bergen-op-Zoom.

Gedrukte bestekken ad 50 cent te bekomen bij den Boekhandelaar A. T. A. DE KOK, te *Bergen-op-Zoom*.

Bestek en teekening ligt ter inzage in het Koffiehuis „DE DRAAK". Aanwijzing in loco op Woensdag 16 Juni 1886, des voormiddags te 10 uren.

Aanbesteding.

De Architecten J. STOK en ZOON alhier, zullen namens hunnen principaal, op **Donderdag den 24sten Juni**, des namiddags ten 2 ure, in het Hôtel de Passage, in het openbaar **aanbesteden:**

Het bouwen van een pand, ingericht tot paarden- en wagenstal, hooizolder en bovenwoningen.

Bestek en teekeningen zijn ten kantore van bovengenoemde Architecten, Spuiwater 10, verkrijgbaar ad *f* 2.50.

Aanwijzing in loco op Maandag 21 Juni a. s. des namiddags ten 2 ure.

Inlichtingen verstrekken de architecten J. STOK en ZOON.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Vrijdag 25 Juni 1886**, 's voormiddags *half twaalf* ure, ten Gemeentehuize in het openbaar **aanbesteden:**

Het leveren en leggen van een CEMENTEN RIOOL met aanverwante werkzaamheden.

Aanwijzing Vrijdag 18 Juni, 's voormiddags 10 ure, bureau Publieke Werken, alwaar de Teekeningen ter inzage liggen; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* **0.50** ter Secretarie verkrijgbaar.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en **Cementtegels.**
Groote voorraden.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-, HOEKMEET- en andere
INSTRUMENTEN
voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN,**
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
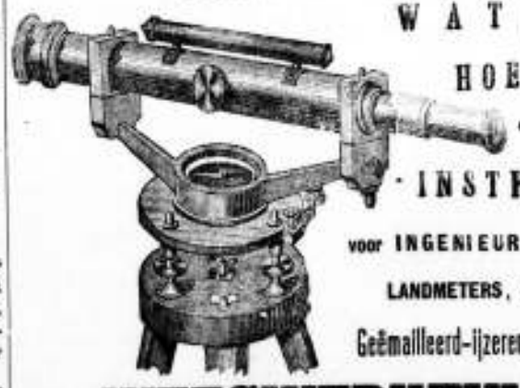
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

Koninklijke Nederlandsche
LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.

AANBESTEDING.

Op **Donderdag den 24 Juni 1886**, des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn*, worden **aanbesteed**:

Bestek N°. 15.

Het maken van gebouwen en verdere inrichtingen voor den Localaalspoorweg Apeldoorn—Deventer.

(Bedrag der begrooting *f* 13130.)

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 114 van het bestek.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en zijn aldaar tegen betaling van *f* 2.— per stel te bekomen.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BEREDERODE te *Apeldoorn* en den Heer Sectie-Ingenieur M. E. DE WILDT te *Deventer*.

Aanwijzing op het terrein zal worden gedaan op Donderdag 17 Juni 1886 en wel te *Vaassen* des middags ten 12 uur en te *Twello* des namiddags ten 1 uur.

De Commissie van Beheer.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 230,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN,
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren medailles.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** **Beltweg N°. 3.**

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Mouwvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beckstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

GOUDEN Staats-Medaille.

De Portland-Cementfabriek van
DYCKERHOFF & SÖHNE
te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn
levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en degelijkheid.
Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar.
Magazijnhouders in de voornaamste steden.

DUSSELDORF 1880.

Medaille Breslau 1869.

—

Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873.

—

Gouden Medaille, Offenbach a. M. 1879.

—

Diploma A: Eerste prijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

Door P. GOUDA QUINT, te *Arnhem*, is eene **nieuwe inteekoning** opengesteld op:

GESCHIEDENIS VAN DE BOUWSTIJLEN

in de Hoofdtijdperken der Architectuur, door EUGEN GUGEL, Hoogleeraar voor de Bouwkunst aan de Polytechnische School te Delft. Met 831 in den tekst gedrukte figuren en 6 staalgravuren. Tweede, veel vermeerderde en bijgewerkte druk.

De uitgever heeft, nu dit werk voltooid is, gemeend aan velen dienst te bewijzen door eene nieuwe inteekening te openen.

Deze nieuwe uitgave zal in 12 maandelijksche afleveringen à *f* 2.— het licht zien.

Voor hen, die het gehoele werk liever in één ontvangen, is het mede terstond compleet verkrijgbaar en wel, naar verkiezing:

ingenaaid in 2 deelen	voor *f* 24.—
gebonden in half marokko prachtband, bovenmoede verguld, in koker	» » 27.50
De prachtband afzonderlijk	» » 2.25

Eene proef-aflevering is bij alle Boekhandelaren *gratis* verkrijgbaar.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *f*co en aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.H.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Rz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Als buitenlid is aangenomen de heer L. van der Tas Dzn., architect te Utrecht.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) DE IJZERPRODUCTIE.

De productie van ruw ijzer is in de laatste jaren in alle landen, waar deze delfstof gevonden wordt, zoozeer toegenomen, dat algemeen overproductie ontstaan is.

Engeland brengt nog steeds het meeste ijzer voort, doch terwijl vóór vijf-en-twintig jaar zijn aandeel in de geheele productie 53% was, bedraagt dit nu slechts 40%. Deze vermindering is daaraan toe te schrijven, dat de Engelsche ijzerindustrie in mindere mate dan die van andere landen van de nieuwere hulpmiddelen der wetenschap gebruikmaakt. Het van nature conservatief karakter der Britten verloochende zich ook hier niet.

De ijzerindustrie van Duitschland en Noord-Amerika heeft zich daarentegen zeer snel ontwikkeld, en het zijn voornamelijk deze landen, die Engeland concurrentie aandoen. Duitschland bracht in 1861 slechts ruim 8%, Noord-Amerika 9% van de geheele hoeveelheid voort; deze cijfers waren in 1883 tot 16.2% en 21.8% gestegen, zoodat zij zich meer dan verdubbeld hebben.

In het jaar 1884 produceerde Engeland 7,608,000 ton, Duitschland 3,600,612 ton en Noord-Amerika 4,162,779 ton, zoodat de beide laatste landen tezamen Groot-Brittanje reeds overtroffen.

De ontwikkeling der ijzerindustrie in Duitschland is wel voor een gedeelte toe te schrijven aan de vergrooting, die het grondgebied in de laatste vijf-en-twintig jaren onderging, doch in hoofdzaak het gevolg van betere bereidingsmethode.

De invoer van het uitmuntende Spaansche erts en de goede hoedanigheid van de Duitsche kolen droegen mede tot de uitbreiding der ijzerindustrie het hunne bij.

Sedert de oorlog van 1870 heeft Frankrijks ijzerindustrie een gevoeligen knak gekregen; totdusverre is zij er niet in geslaagd, de Duitsche industrie in te halen.

België, Oostenrijk, Rusland en Zweden hebben evenmin met de Duitsche en Amerikaansche industrie, wat de ijzerbereiding betreft, gelijken tred kunnen houden.

De vermeerdering der ijzerproductie heeft reeds tot overproductie en tot stilstand in de ijzerindustrie aanleiding gegeven. De overproductie bereikte haar toppunt in de jaren 1873 en 1884, en werd steeds gevolgd door eene malaise.

Dat werkelijk overproductie de oorzaak der malaise is, kan uit het volgende staatje blijken.

Aanwezig waren:

In Engeland	908	hoogovens.
„ Pruisen	232	„
„ Oostenrijk	183	„
„ Noord-Amerika	676	„

Hiervan stonden echter ongebruikt:

In Engeland	433	hoogovens.
„ Pruisen	42	„
„ Oostenrijk	72	„
„ Noord-Amerika	372	„

Van de hoogovens, in de genoemde landen aanwezig, waren dus slechts 50% in werking en vele hoogovens werkten slechts bij tusschenpoozen. Daar de vier genoemde landen 80% van den geheelen ijzervoorraad leveren, heeft men dus een vrij volledig overzicht van den treurigen staat der ijzerindustrie over de geheele wereld.

Hoewel dus vele hoogovens ongebruikt staan, worden er toch telkens nieuwe gebouwd, om de nieuwere hulpmiddelen der wetenschap te kunnen aanwenden. Stond men vroeger reeds verbaasd bij een oven, die in een etmaal 50 ton ruw ijzer leverde, thans bouwt men ovens, die meer dan 100, ja zelfs 200 ton en daarboven in dien tijd produceeren.

In het jaar 1883 bedroeg de hoeveelheid ijzer, die op de geheele wereld werd voortgebracht, bijna het drievoudige van die, in 1861 geproduceerd. Van 1861 tot 1870 werd gemiddeld per jaar 9,703,900 ton ijzer voortgebracht, van 1871 tot 1880 klimt dit cijfer tot 14,473,800 ton, en van 1881 tot 1886 vindt men een gemiddelde van 20,746,000 ton per jaar.

Deze getallen kunnen ook als die van het gemiddeld verbruik beschouwd worden, daar zij over een serie van 10 jaren loopen, en dus de ophooping, bij overproductie ontstaan, door later verbruik weer verdwenen geacht kan worden. In 23 jaren is dus 304 millioen ton ijzer verbruikt.

Gaat het ijzergebruik op dezelfde wijze voort, dan zal gedurende het tiental jaren 1891—1900 het gemiddelde cijfer op 32,300,000 ton voor het jaarlijksch gebruik gesteld moeten worden.

Zooals wij reeds opmerkten, houdt de productie niet altijd gelijken tred met het verbruik, en werd er b.v. in 1873 en 1884 veel meer ijzer voortgebracht dan verbruikt. In de jaren, op deze tijden van overproductie volgende, nam echter de voortbrenging af en het gebruik toe, totdat het evenwicht hersteld was.

Had men niet geleerd, de ertsen beter te bereiden dan vroeger, zoodat thans al het daaruit voortkomend ijzer gebruikt kan worden, dan zou de productie zulk een hooge vlucht als thans niet hebben kunnen nemen. Vooral de Bessemer-methode is hier van invloed geweest.

De ijzerproductie geschiedde in Engeland, België en Duitschland hoofdzakelijk met steenkolen als brandstof; in Oostenrijk, Rusland en Zweden daarentegen werd bijna zonder uitzondering houtskool gebruikt, terwijl in Spanje ook cokes gebezigd werd. Anthraciet speelde bij de ijzerbereiding in Noord-Amerika een hoofdrol.

Ten slotte geven wij hier een overzicht van de ijzerproductie der wereld in 1861 en in 1883.

In 1861 produceerden:

Engeland	3,864,000	ton.
Duitschland	592,000	„
Frankrijk	888,000	„
België	312,000	„
Oostenrijk	315,000	„
Rusland	286,000	„
Zweden	200,000	„
Italië	2,000	„
Spanje	35,000	„
Overige landen van Europa	30,000	„
Totaal van Europa	6,524,000	ton.
Vereenigde-Staten	663,000	„
Overige landen der wereld	100,000	„
Totaal	7,287,000	ton.

In 1883 produceerden:

Engeland	8,579,000	ton.
Duitschland	3,470,000	„
Frankrijk	2,067,000	„
België	730,000	„
Oostenrijk	699,000	„
Rusland	500,000	„
Zweden	423,000	„
Italië	25,000	„
Spanje	90,000	„
Overige landen van Europa	40,000	„
Totaal van Europa	16,623,000	ton.
Vereenigde-Staten	4,668,000	„
Overige landen der wereld	100,000	„
Totaal	21,391,000	ton.

Men ziet dus hoe reusachtig de ijzerindustrie zich in de laatste 25 jaren ontwikkelde.

DE NIEUWE MAATSCHAPPIJ TOT SPOORWEGVERVOER ONDER DE STRATEN VAN NEW-YORK.

De dagelijks toenemende bevolking en het steeds drukker verkeer door de hartaders van de wereldstad New-York heeft langzamerhand zulk een grooten omvang verkregen, dat de gewone vervoermiddelen, die dagelijks honderdduizendtallen van passagiers vervoeren, op verre na niet toereikend zijn. De behoefte aan meer gemeenschapsmiddelen doet zich steeds sterker gevoelen en het is noodig afdoende maatregelen te nemen, waardoor het verkeer voor geruimen tijd mogelijk blijft. In een wereldstad, waar thans dagelijks ongeveer 715,000 personen vervoerd worden, schieten echter alle bovengrondsche vervoermiddelen te kort en daarom heeft men getracht onder de straten van New-York een spoorweg te ontwerpen.

In New-York bestaat slechts één enkele voortdurend rechte straat, die de oude stad van het begin tot aan het einde doorloopt. Deze straat, om hare breedte *Broadway* genoemd, is door hare eigenaardige hoedanigheden de eenige, die in het gebrek aan vervoermiddelen voorzien kan.

Het plan heeft ten doel de Broadway te ondergraven en deze over hare geheele lengte en breedte voor het verkeer in te richten. De bezwaren, die zich daarbij voordoen, zijn niet gering, als men in het oog houdt, dat de volgende werken moeten uitgevoerd worden:

1° Het aanleggen van twee banen voor expresstreinen over den geheelen afstand van de Batterij naar de Haarlemrivier; deze banen, voor snel vervoer ingericht, moeten met de noodige gemakkelijke toe- en uitgangen op een paar hoofdplaatsen voorzien zijn. Alles moet gemakkelijk toegankelijk, licht, zoo geruischwerend mogelijk en veilig zijn, terwijl bovendien voor een goede ventilatie gezorgd moet worden.

2° Het aanleggen van twee gewone spoorbanen voor de lijn van de Batterij naar de Haarlemrivier, waardoor een snelle gemeenschap tusschen drukke punten en veelbezochte plaatsen verkregen wordt.

3 Het maken van doorloopende galerijen aan beide zijden der spoorbanen voor het plaatsen van buizen en leidingen van water, gas, lucht- en drukkracht enz., die thans onder de straatoppervlakte gelegd zijn, en voor het bergen van electrische kabels, telegraaf- en telephoondraden, die nu over stellingen en hooge daken boven de straten loopen. Op deze wijze kunnen alle dienstpijpen in onmiddellijke verbinding gebracht worden met de fundeeringmuren van elk gebouw; daardoor zijn zij steeds gemakkelijk en overal toegankelijk ingeval van verandering, herstel en onderzoek.

De wijze, waarop de bouw tot stand zal gebracht worden, is als volgt. Het uitgraven der straten zal in afdeelingen geschieden en geregeld worden naar den omvang en den aard van het verkeer, dat ongehinderd zal kunnen onderhouden worden door een stelsel van verplaatsbare overbruggingen. Een betonlaag van ongeveer 2 voet dikte, overdekt met een halven duim Trinidad-asphalt, wordt op een diepte van zeventien voet onder de geheele breedte der straat aangebracht en dient tot fundeering voor den geheelen bouw.

Hierop worden ter weerszijde de uiterste rechtstandsmuren opgetrokken, die aan de aanliggende eigenaars het voortdurend vrij gebruik van het geheele gewelfruim, dat aan hun grondgebied grenst, verzekeren.

Gedurende den bouw worden deze muren voorzien van de vereischte inrichtingen tot aansluiting van gas, waterleiding, waterloozing, enz. enz. voor elk huis. Deze muur is de buitenkant der galerij, die voor buizen en pijpen bestemd is. In de richting van de breedte der galerijen zijn ijzeren balklagen geplaatst tot ondersteuning en dracht van de buis- en pijpleidingen. De toegang tot de galerijen wordt verkregen op de eindpunten der lijn en de stations. De electrische geleidingen van de verschillende telegraaflijnen, telephonen, verlichting, alarmsignalen voor inbraak, dienstverrichting enz. worden, zonder invloed op elkaar te kunnen uitoefenen, aangebracht tegen de hoogst gelegen galerijbalken; daar in de galerijen geene enkele zoldering wordt gelegd, blijft de ruimte over de geheele hoogte open en bestaat er gelegenheid om buizen en leidingen van alle zijden te bereiken. Het opbreken van straten om herstelling, verandering of verbinding te kunnen maken is dus geheel onnoodig. De binnenwand, of de scheiding tusschen de galerijen en de spoorwegen, wordt door ijzeren kolommen gevormd, op afstanden van 4 voet van elkander geplaatst. Deze kolommen zijn samengesteld uit twee aaneengeklonken hoekijzeren liggers en rusten op een doorgaande granietfundeering. De galerijen verhoogen de kosten van den bouw aanmerkelijk, maar zijn onvermijdelijk om een veiligen en gemakkelijken toegang te verschaffen tot elk huis, dat aan den weg gelegen is. De ruimte, die tusschen de beide pijp- en buisgalerijen overblijft, is ingedeeld voor vier spoorbanen, dienende voor vertrek en aankomst van twee gewone en twee expresstreinen.

Deze wegen zijn onderling weder door kolommen gescheiden, in rijen op afstanden van 4 voet in één lijn geplaatst en geconstrueerd als die der galerijen; de openingen tusschen de kolommen worden over hare geheele hoogte gevuld met een taaie, geluidwerende stof, ijzervlas genaamd, dat vervaardigd is van staaldraad, plantaardige vezels en verharde olie, welke samenvoeging door middel van hydraulische persen tot een stof van voldoende stevigheid is samengeperst. Het doel van deze constructie is tweeledig: het bevordert de afsluiting, waardoor ventilatie gemakkelijker kan toegepast worden en het voorkomt het geraas, dat door het snel rijden van een trein door een ruimte, tusschen metalen wanden ingesloten, onvermijdelijk zou ontstaan. Het gewelf wordt gesteund door liggers, die op 4 voet van elkander geplaatst zijn, over de geheele spanning reiken, aan de kolommen verbonden en in de buitenste muren ingemetseld zijn, waardoor de geheele bouw gekoppeld wordt. Over deze liggers is een stalen bedekking van gebogen platen van 10 duim (inch) spanning gelegd en daarop geklonken. Hierop rust een 2 duim dikke laag Trinidad-asphalt tot bescherming tegen chemische werking en vocht, waarover eene betonlaag van 6 duim dikte, die de straatbedding vormt, waarop het plaveisel zal worden aangebracht. Deze constructie vereischt een minimum van ontgraving en verzekert de grootst mogelijke duurzaamheid in het gebruik.

De spoorweg kan beschouwd worden als een open cilinder van het eene station naar het andere en de treinen, die van nagenoeg dezelfde doorsnede zijn als de cilinderruimte, vormen een lossen zuiger, die altijd in dezelfde richting voortgaat. Het onmiddellijk gevolg is het in 't leven roepen van een ventileerenden stroom lucht, die, wat kracht betreft, afhankelijk is van de meerdere of mindere nabijheid van kruiswegen, den spoed der treinen en de juiste aansluiting der tunnels; als de verbrandingsproducten uit de tunnels worden geweerd zal het vraagstuk der ventilatie zeer gemakkelijk op te lossen zijn. De rails der spoorwegen, het electrische geleidingskanaal en de veiligheidsplaat zijn aan den stalen onderbouw verbonden en verzekeren de stabiliteit door hunne onwrikbare bevestiging in de beton der fundeering. De veiligheidsplaat, aan den buitenkant der rails bevestigd, maakt elk deraillement onmogelijk.

Voor het verwezenlijken van dit plan is een uitgraving van 35 voet breedte bij 16 voet diepte noodig, waarbij nog voor de buizengalerijen een breedte van 4 voet en 6 duim aan weerszijden vereischt wordt. De doorgaande betonfundeering van 2 voet dikte, waarop alles rust, geeft aan het geheel soliditeit en geen trillingen van eenig belang zullen bij het passeeren van treinen ontstaan.

Bovendien is de wijze van constructie vrijwat verkieslijker dan die van den luchtspoorweg, die bekend is om zijne zeer twijfelachtige soliditeit en stabiliteit, en die bovendien de straten ontsiert en de gebouwen bezoedelt. Daarenboven staan de gebouwen in geen de minste aanraking met den weg, hetgeen bij den luchtspoorweg wel het geval is. De meest nabijliggende rail is $24\frac{1}{2}$ voet van de rooilijn der gebouwen en $6\frac{1}{2}$ voet uit de trottoirlijn verwijderd. Om het noodige aantal stations te verkrijgen, zullen noodzakelijk gedeelten van trottoirs moeten worden ingenomen tot het maken van emplacementen; deze zullen van de eigenaars tegen betaling in bezit genomen worden, ofschoon de nabijheid van een station eerder voor- dan nadeel medebrengt en op zichzelf reeds als een bron van inkomsten beschouwd kan worden. De waggons zullen van ijzervlas gemaakt worden, dat over stalen raamwerken is gespannen. Zij zijn ruim, rijk gestoffeerd en worden door gloeilampen verlicht; zij zijn onbreekbaar en kunnen niet dan door zeer buitengewone omstandigheden derailleeren. Gedurende den bouw zal de Maatschappij zorgen, dat het straatverkeer niet belet wordt, en alle nieuwe buisleidingen zullen aangebracht zijn vóórdat de oude weggenomen worden. De lijnen van de eerste afdeeling zullen vijf zuider- en twee noorder-eindstations hebben.

Niet alleen de dagbladen zwaaien grooten lof aan de Maatschappij en de ontwerpers toe, maar het publiek is uitermate ingenomen met de plans en de wijze, waarop men tot uitvoering zal overgaan. Vele deskundigen verklaren, dat de ontgraving niet het geringste gevaar voor de aangrenzende gebouwen oplevert en dat er geen bezwaar denkbaar is, dat niet door den kundigen ontwerper op glansrijke wijze is voorzien of waaraan niet tegemoet gekomen is. Men kan dus verwachten, dat het plan weldra tot uitvoering zal komen, te meer daar reeds op de plans den 17 Maart, 28 April, 13 October en 27 October 1885 patenten zijn verkregen.

De voorgestelde spoorweg zal, om de kosten van aanleg en exploitatie en de renten van het kapitaal te bestrijden, 54,000,000 passagiers per jaar vorderen. Het vervoervermogen is 333,200,000; de statistiek van reizigers toont duidelijk aan, dat de vermeerdering vóór de algeheele voltooiing sterk zal toenemen. De groote nadeelen, die de eigenaars van perceelen van den luchtspoorweg hebben, zullen eerst blijken, als zij van dezen last bevrijd zijn, dien zij niet anders dan als een onvermijdelijk kwaad gekend hebben.

De stations hebben een opgang en uitgang van slechts 12 voet en 6 duim of 22 treden diepte, hetgeen ook reeds een voordeel is boven den luchtspoorweg, die op veel grooter hoogte boven den beganegrond is gelegen.

Reeds sedert jaren is het denkbeeld van een spoorweg onder den grond besproken; men was reeds sedert lang overtuigd van de onmisbaarheid van een goed vervoermiddel, en ten einde aan de opeenhooping van menschen en allerlei voertuigen en vrachtwagens eenige afleiding te geven, is men er zelfs sedert korten tijd toe overgegaan, om opzettelijk tot dit doel straten te maken, waar die niet bestonden en de hinderlijke gebouwen geheel of gedeeltelijk daartoe te onteigenen of aan te koopen.

J. C. Kruseman.

VEREENIGING VAN GASFABRIKANTEN IN NEDERLAND.

Vergadering van 17 Juni 1886.

De veertiende algemeene vergadering werd te Amsterdam gehouden. Aanwezig waren 87 leden, benevens 29 leden der *Association des Gaziers Belges* en enkele genoodigden.

De voorzitter, de heer J. A. François, sprak bij de opening de verwachting uit, dat het door samenwerking en onderlinge voorlichting gelukken zou aan de concurrentie der electrische verlichting het hoofd te bieden en de concurrentie der petroleum te overwinnen door lage gasprijzen, en uitte de hoop, dat eene gedachtenwisseling ertoe zou leiden om het geldelijk nadeel, voortvloeiend uit lage teer- en ammoniakprijzen, tot de kleinste verhoudingen terug te brengen.

De financiëele toestand is gunstig. Het kassaldo bedraagt *f* 2346. Het ledental is 97 gewone en 23 buitengewone.

Vervolgens werd medegedeeld, dat eerstdaags rapporten gepubliceerd zullen worden omtrent den wedstrijd van gasmotoren en van de Commissie tot onderzoek van den verificateur van Giroud.

Aangenomen werd een bestuursvoorstel om elk jaar *f* 100 beschikbaar te stellen als prijs voor de beste oorspronkelijke bijdrage in het vakblad *Het Gas*. Tot redacteuren van dit blad werden herkozen de heeren François en Salomons.

Bij de bespreking der vraag, wat de Vereeniging doen kon om gasverbruik voor verwarming te bevorderen, was men algemeen van oordeel, dat dit het best te bereiken is door vanwege de gasfabriek de noodige toestellen tegen matige vergoeding in bruikleen af te staan en bij verkoop van die toestellen slechts den prijs in rekening te brengen, die door de gasfabriek wordt betaald.

Ten aanzien van verschillende quaesties van technischen aard deden leden mededeelingen uit eigen ervaring. Zoo deelde Dordrecht o. a. mede, dat de beste Westfaalsche kolensoorten voor gasfabrikage zijn de soorten Alma en Graf Bismarck. Met den toestel van Koerting werden beste resultaten verkregen in zake verhitting van ovens door middel van teer. Het aantal in ons land in gebruik zijnde gasmotoren werd geschat op 80, in afwijking van het blad *Het Gas*, dat dit getal op 16 schatte. Als de beste branders werden genoemd de bower duplex regeneratief, de Siemensbranders en de Wenhemlampen.

De Vergadering besloot o. a., dat de leden zich onderling zullen verbinden om elkander behulpzaam te zijn in het innen van kwade posten bij verhuizing van slechte betalers.

Tot Secretaris-penningmeester werd benoemd de heer T. Salomons, te Rotterdam. Door den heer Jul. Pazzani werd den leden, namens de Nieuwe Amsterdamsche Gasfabrieken (Imperial Continental Gas Association) een beschrijving aangeboden van de inrichting, aan de Haarlemmervaart gelegen. Deze brochure is in 4° en bevat, behalve twaalf bladzijden tekst, een photo-lithographisch gezicht bij vogelvlucht van het terrein met de gebouwen, enz. in kleuren gedrukt, en een situatie-plan.

De volgende jaarvergadering zal plaatshebben te Zutfen.

ALGEMEENE VOORSCHRIFTEN VOOR DE UITVOERING VAN WERKEN.

Meermalen werden van de zijde der aannemers klachten geuit over de algemeene voorschriften voor de uitvoering van werken, die in het openbaar worden aanbesteed. Gewoonlijk werden daarbij de voorschriften besproken, zooals zij door het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid zijn vastgesteld en in toepassing gebracht worden. Het ligt voor het oogenblik in geenen deele op onzen weg om het onbillijke aan te toonen van tal van bepalingen, opgenomen in die zoogenaamde *Algemeene Voorschriften voor de uitvoering en het onderhoud van werken onder beheer bij het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid*, vastgesteld 13 September 1882. Deskundigen zijn het daaromtrent eens, dat deze voorwaarden hoe eerder hoe beter veranderd moeten worden en wie daaraan twijfelen mocht, raadplege de lezing, door den architect F. J. Nieuwenhuis te Utrecht den 18 Januari 1884 in de Rotterdamsche Afdeeling van de Maatschappij van Bouwkunst gehouden en als brochure uitgegeven door de Sociëteit *„De Nijverheid"* te 's-Gravenhage; daarna herleze men het adres, door de Amsterdamsche aannemers-vereenigingen *De Vereeniging*, *De Eendracht* en *Amstels Bouwkring* aan de Kamer van Koophandel aldaar toegezonden (zie ons nommer van 6 Februari j. l., bladz. 43). De omstandigheid, dat de voorwaarden door 's Rijks Regeering zijn vastgesteld, geeft daaraan in de oogen van leeken eene niet gerechtvaardigde beteekenis; het is daaraan te wijten, dat vele gebreken over het hoofd worden gezien, en dat ook andere takken van Algemeen Bestuur, vele gemeentebesturen, ja zelfs particulieren, bij het doen van aanbestedingen, naar deze voorwaarden verwijzen en dat ze ook voor deze werken verbindend verklaard worden.

Er zal lang en aanhoudend gestreden moeten worden om hierin verandering te brengen; vandaar is het aangenaam een voorbeeld te kunnen aanhalen, waar met den ouden sleur gebroken wordt.

In het bestek, waarnaar door het College van Regenten over de Godshuizen en den algemeenen Arme te 's Hertogenbosch den bouw van het Centraalgebouw voor een krankzinnigengesticht met kapel op het landgoed Voorburg onder Vught den 7 April 1885 werd aanbesteed, worden de officiëele voorschriften terzijde gelegd. Omtrent de beslissing van geschillen komen in dat bestek de volgende zinsneden voor:

„Ingeval van verschil tusschen de voornoemde Directie of den architect en aannemer, betrekkelijk de uitvoering en levering van het aanbestede werk, zal dit aan de uitspraak van drie algemeen bekende en practische deskundige mannen worden onderworpen.

„Van die scheidsmannen zal er één door de Directie en één door den aannemer worden benoemd, terwijl de derde door de reeds benoemde scheidsmannen zal worden gekozen.

„Indien een der partijen, of de twee eerstgemelde scheidsmannen in gebreke mochten blijven, de benoeming te doen van den door hen te kiezen scheidsman binnen den tijd van acht dagen, nadat de meest gereede partij de benoeming van haren scheidsman zal hebben kenbaar gemaakt aan de wederpartij, of nadat de twee gekozen scheidsmannen van hunne benoeming zullen hebben kennis gedragen, zal de benoeming geschieden door den heer Burgemeester der gemeente 's-Hertogenbosch.

„De alzoo gekozen scheidsmannen zullen binnen veertien dagen na hunne benoeming het gerezen verschil beslissen; zij zullen als goede mannen naar billijkheid oordeelen, zonder aan de regelen van het gerecht gehouden te zijn of toevlucht daartoe te mogen nemen.

„Tegen hunne beslissing zal geen hooger beroep of eenige andere voorziening kunnen worden ingesteld. Indien een der benoemde scheidsmannen den hem opgedragen last niet aanvaardt, of, behoorlijk opgeroepen zijnde, niet verschijnt, zal deszelfs benoeming nietig zijn; hij zal in dit geval binnen den tijd van veertien dagen door een ander moeten worden vervangen, wiens benoeming zal geschieden op de wijze, hierboven voor de benoeming der wederzijdsche scheidsmannen bepaald.

„De werkzaamheden voor de voltooiing van het werk gevorderd, in zooverre die niet betreffen het punt van verschil, zullen, hangende het geschil, worden voortgezet, tenware de besteders mochten verlangen, die geheel of gedeeltelijk te staken.

„De aannemer zal, indien hij in het ongelijk wordt gesteld, de nadeelige gevolgen hiervan moeten dragen en is verantwoordelijk voor de kosten, schaden en intresten, die daardoor aan de besteders of den architect van het werk mochten worden veroorzaakt, welke kosten allen van zijne tegoed gemaakte penningen zullen worden ingehouden."

Wij kunnen aan het bovenstaande toevoegen, dat eenige geschilpunten tusschen den architect en den aannemer op de wijze, in het bestek omschreven, zijn uit den weg geruimd. Als scheidsmannen traden op de heeren H. van Schevichaven, ingenieur van den Provincialen Waterstaat te 's-Bosch, F. W. van Gendt JGz., ingenieur-architect te Arnhem, en J. J. Weve, ingenieur-architect te Nijmegen. Eerstgenoemde werd door heeren Regenten over de Godshuizen te 's-Bosch en de tweede door de aannemersfirma C. Bastiaansen en J. Moerbeek en Co. benoemd, terwijl de laatstgenoemde door de andere scheidsmannen werd gekozen.

Het bewijs is daarbij geleverd, dat betrekkelijk belangrijke geschilpunten binnen den tijd van enkele dagen kunnen worden uit den weg geruimd.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN

— De *Société nationale d'électricité* heeft besloten te Parijs een centraal laboratorium van electriciteit op te richten, dat niet alleen opengesteld zal zijn voor de 1200 leden dier Vereeniging, maar voor allen, zonder onderscheid van landaard, die aldaar proeven zouden willen nemen.

Die groote wetenschappelijke inrichting, waar voor de geleerden ook de standaard-meter verkrijgbaar zal zijn, zal tot stand gebracht worden door eene bijdrage van genoemde Vereeniging, uit de opbrengst eener internationale inschrijving en verder voor een gedeelte uit het overschot, dat de Electriciteits-tentoonstelling heeft afgeworpen. De Staat heeft voorts eene bijdrage toegezegd en tot de stad Parijs zal een verzoek worden gericht tot afstand van een terrein, behoorende tot het Collège-Rollin.

— Het laatste *Deutsche Vierteljahrschrift für öffentl. Gesundheitspflege* bericht, dat de Duitsche Vereeniging van *Gas- und Wasserfachmännern* eene prijsvraag van 1000 mark heeft uitgeschreven voor de beste verhandeling over de middelen en wijze van: 1°. het verminderen van de overgroote verwarming van gesloten ruimten door het branden van gasvlammen; 2°. de verbrandingsproducten zoodanig af te voeren, dat zij dienen ter totstandbrenging eener goede ventilatie.

De verhandeling moet beknopt en eenvoudig zijn, in het Duitsch geschreven, en vóór 1 September bij het Bestuur der genoemde Vereeniging ingezonden zijn.

— Een nieuwe toepassing van de electrische verlichting heeft plaats gevonden op de maritieme werven van Lorient. Terwijl de schepen onder de kap op de werf staan, heerscht er in het inwendige, wanneer de buitenromp gereed is, een bijna volkomen duister, zoodat de werklieden daar bij kunstlicht moeten werken. De ingenieurs hebben daarom aan eene firma opgedragen, het inwendige van twee schepen met beweegbare gloeilampen te verlichten, welke manier aan de verwachting heeft beantwoord.

Nu wil men verder gaan en kleine bewegingswerktuigen aanbrengen, die door electriciteit werken en daarvan voorzien worden door de groote stoommachines van de werven.

— De doorvorscher van het Heilige Land, prof. Hayter Lewis, heeft ten noorden van de citadel te Jeruzalem een muur van acht tot tien voet dikte ontdekt. Deze muur is op den rand van een steile rots gebouwd en diende klaarblijkelijk ter versterking der stad. Zijn ontdekking is daarom voor de oudheidkunde van belang, omdat, in het geval dat men hier werkelijk, zooals prof. Lewis meent, met den 200 langen tijd onbekend gebleven tweeden muur (der koningen Hiskia, Jotham en Manasse) te doen heeft, alle plaatsen, die tot de kerk van het H. Graf behooren en die totdusver met den dood van Christus heeten in betrekking te staan, onjuist zouden blijken te zijn, daar zij niet meer buiten den stadsmuur, maar aan de binnenzijde daarvan zouden komen te liggen. Om hierin tot zekerheid te komen, doet men alle moeite om den loop van het muurwerk verder na te gaan, maar men wordt daarin niet weinig door de aanwezigheid van huizen op het te onderzoeken terrein gehinderd.

Behalve de ontdekking van den ouden stadsmuur te Jeruzalem, zijn er volgens een bericht van prof. Hayter Lewis in het laatste nummer van het *Athenaeum* in de nabijheid dier stad ook interessante overblijfselen uit den Romeinschen tijd opgegraven en blootgelegd.

Niet ver van de zoogenaamde grot van Jeremia en ten zuidoosten van de bouwvallen der kerk van St.-Stephanus heeft men groote stukken van een ingelegden vloer gevonden, die reeds tot een lengte van vijftig voet blootgelegd is, zonder dat men in die richting het einde vond. Daarentegen bedraagt de breedte tot dusver slechts acht tot tien voet, maar hieronder is de rand van het patroon begrepen, die bijzonder kleurenrijk is. Het geheel bestaat uit kleine steentjes, ongeveer een halve vierkante duim groot en van roode, gele en, blauwe kleuren, welke kleuren allen door twee schakeeringen vertegenwoordigd zijn. De vloer is van marmer en vertoont meetkunstige patronen, die door Lewis, zoo goed en kwaad als het ging, afgeteekend zijn. Het gebouw, waartoe dit mozaïek behoorde, moet zeer groot zijn geweest.

Het was uit den besten tijd der Romeinsche kunst, maar de uitgravingen zijn nog niet zoover gevorderd, dat zij reeds eenig licht over de bestemming ervan kunnen werpen. (*N. R. Ct.*)

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. De vaktentoonstelling, georganiseerd door de Vereeniging Art et Industriae alhier, werd Woensdag jongstleden voor leden en genoodigden in het gebouw der Academie van Beeldende Kunsten zonder eenig vertoon geopend. De keurige inrichting en smaakvolle versiering verdienen lof en wij hopen gelegenheid te vinden op deze tentoonstelling nader terug te komen. Het tentoongestelde omvat: *a.* beeldhouwwerk in hout en steen; *b.* smeed- en gietwerk in ijzer, koper en brons; *c.* decoratie, verdeeld in drie rubrieken: 1°. decoratief schilderwerk; 2°. inlegwerk in hout, steen, ivoor, enz.; 3°. schrijnwerk (inzending van slechts één voorwerp).

— De Gemeenteraad besloot aan de Veenlaan den naam van Toussaintkade te geven, als hulde aan de nagedachtenis van de edele vrouw en talentvolle schrijfster Mevrouw Bosboom-Toussaint, die den 17den April jongstleden overleed en laatstelijk aan de Veenlaan woonde.

— Aan het Bestuur van *Arti et Industriae* is door de Gemeente voor eens af eene subsidie van ƒ 500 verleend, doch niet dan na een hevigen strijd, waarbij het bekende thema „Kunstnijverheid is geen regeeringszaak" werd aangevoerd. Het doet ons genoegen dat deze financieele steun aan de Vereeniging geschonken is; een daartoe strekkend voorstel van den heer Mouton, krachtig ondersteund door den heer Van Malsen, werd met 17 tegen 14 stemmen aangenomen.

BREDA. Den 18 Juni heeft de provisioneele verkooping plaats gevonden van tien perceelen geslechten vestinggrond, buiten de gezamenlijke Ginnekenpoort en aan de Korte Markstraat en den Zuidoostbinnensingel gelegen. Deze perceelen hebben de volgende grootten en werden tot de daarbij vermelde prijzen ingezet, als

perceel	1 ad	3	A. 85	C.a.	op	ƒ 710
»	2 »	3	» 85	»	»	» 600
»	3 »	1	» 87	»	»	» 310
»	4 »	1	» 80	»	»	» 275
»	5 »	1	» 78	»	»	» 280
»	6 »	1	» 75	»	»	» 270
»	7 »	2	» 90	»	»	» 460
»	8 »	2	» 87	»	»	» 400
»	9 »	5	» 75	»	»	» 670
»	10 »	5	» 79	»	»	» 580
Te zamen		32	A. 21	C.a.	op	ƒ 4555.

Overeenkomende met een middenprijs van ƒ 1.415 per centiare. De definitieve veiling wordt op Vrijdag den 2 Juli e. k. gehouden.

WOLVEGA. Bij het graven van het Tjonger-kanaal werden hier en daar op den bodem van het riviertje eenige voorwerpen gevonden, waarvan enkele uit een oudheidkundig oogpunt niet zonder waarde zijn, o. a. in de buurt van Schoterbrug (onder Oudeschoot) eene spits van een piek, een ridderspoor en een paar dolken. Hoogstwaarschijnlijk zijn deze zaken afkomstig van Munstersche krijgsknechten, die in het laatst van Augustus 1673 uit Steenwijk waren getrokken om een strooptocht in Friesland te ondernemen, maar door een der regimenten van prins Johan Maurits, onder aanvoering van den luitenant-generaal Hans Willem van Aijlva, nabij genoemde brug en te Mildom werden geslagen en teruggedreven. Ook vond men een gebakken steen uit het midden der vorige eeuw, waarin een adellijk wapen schijnt gesneden.

Alles is opgezonden aan het Friesch Genootschap.

AMERSFOORT. Op het graf van wijlen den hoogleeraar Pieter Harting is deze week een net, eenvoudig gedenkteeken onthuld. Het is eene keurige hardsteenen naald ter hoogte van 3 meter, gekroond met eene vaas van wit marmer. Aan de voorzijde leest men: »Pieter Harting, 1811—1885"; aan de linkerzijde: »Hij had de natuur lief, zij ontsloot hem hare schatten" en aan de rechterzijde: »Hij had de menschen lief, zij loonden hem met wederliefde". Het is vervaardigd door den heer C. H. de Haart, naar eene teekening van den architect F. J. Nieuwenhuis, beiden te Utrecht.

WAALWIJK. Eene commissie uit de gemeentebesturen, aan de lijn Zwaluwe—'s-Bosch gelegen, is bij den Minister van Waterstaat op audientie geweest, ten einde aan te dringen op het in-exploitatie-brengen van het baanvak Zwaluwe—Baardwijk. De Minister heeft zijn steun toegezegd met de mededeeling evenwel, dat het geheel van den wil der Exploitatie-maatschappij afhangt, die niet verplicht is een gedeelte eener lijn in exploitatie te brengen.

In het belang van de gebouwen zou het wenschelijk zijn, dat de dienst spoedig geopend werd; in vele stationsgebouwen en wachterswoningen worden thans de ruiten ingeworpen.

ENKHUIZEN. Deze week had te Helder de proeftocht plaats der stoomboten, bestemd voor den veerdienst tusschen Enkhuizen en Staveren, ter verbinding van den spoorweg van Amsterdam—Enkhuizen met Staveren—Leeuwarden, welke dienst vermoedelijk den 15 Juli zal geopend worden. Bij beschikking van den minister van Waterstaat enz., is de heer P. J. Neijt, bouw- en werktuigkundige bij de Staatsspoorwegen te Zwolle, belast met het toezicht op den dienst, die zich daartoe te Enkhuizen zal moeten vestigen.

ADVERTENTIEN.

Drinkwaterleiding te Venlo.

Het Gemeente-Bestuur te *Venlo* opent voor partikulieren de gelegenheid, **aanbiedingen te doen,** waarvoor zij genegen zijn, eene Waterleiding in deze gemeente aan te leggen en te exploiteeren.

Koninklijke Nederlandsche

LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.

AANBESTEDING.

Op **Donderdag den 15 Juli 1886**, des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn*, worden **aanbesteed:**

Bestek N°. 16.

Het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor den Localaalspoorweg Apeldoorn-Hattem.

(Bedrag der begrooting ƒ 191400.)

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 94 van het bestek.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en zijn aldaar tegen betaling van ƒ 5.— per stel, van Woensdag 23 Juni 1886 af, te bekomen.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE en den Heer Sectie-Ingenieur C. A. BESIER, beiden te *Apeldoorn*.

Aanwijzing op het terrein zal worden gedaan op Donderdag den 8ste Juli 1886 des voormiddags ten 10 uur, aanvangende te *Apeldoorn*.

Bijeenkomst van gegadigden aan het lokaal der Maatschappij te *Apeldoorn* des voormiddags ten 9 uur.

De Commissie van Beheer.

AANBESTEDING.

Namens de DIRECTIE DER MAATSCHAPPIJ TOT EXPLOITATIE VAN BOUW-TERREINEN te *NIJMEGEN* zal de Architect BERT BROUWER op **Maandag 28 Juni 1886** des namiddags ten twee ure ten haren Kantore, Van Welderenstraat 14, alhaar aanbesteden in twee perceelen en in massa:

Het bouwen van TWEE VILLA'S aan het Keizer Karelsplein te Nijmegen.

De teekeningen liggen ter visie op het genoemde Kantoor, waar nadere inlichtingen worden verstrekt van des morgens 10 tot 2 ure. Bestekken à ƒ 0.50 verkrijgbaar bij den boekhandelaar H. C. A. THIEME te *Nijmegen*.

Aanwijzing op het terrein op den dag der besteding des morgens ten elf ure.

AANBESTEDING.

Namens zijn Principaal zal de Architect A. R. FREEM te *Arnhem* op den **25 Juni 1886** des namiddags ten 1 uur, in het Café DE HARMONIE te *Arnhem* **aanbesteden:**

Het bouwen van een LANDHUIS aan de Rozendaalsche Allée te Velp.

Bestek en teekening liggen van af Vrijdag 18 Juni ter visie in het lokaal der besteding, terwijl bestekken van af dien datum tegen betaling van ƒ 0.50 te verkrijgen zijn aan het bureau van den Architect Karel v. Gelderstraat G 10. Aanwijzing in loco op den 22 Juni 1886 voormiddags 10 uur.

AANBESTEDING.

De Architecten G. J. VAN GENDT en C. M. G. NIERAAD te *ARNHEM*, zullen op **Vrijdag 25 Juni 1886**, des voormiddags te elf uren in het Centraalgebouw te *Arnhem* in het openbaar **aanbesteden:**

Het ophoogen, ingraven, egaliseeren en verharden van de nieuwe wegen tusschen de Amsterdamsche en Zijpendaalsche wegen, voor rekening van den Heer Th. Ettij te Arnhem.

Het Bestek is van af 17 Juni tegen betaling van 25 Cents, te bekomen ter Drukkerij van den Heer J. J. COERS te *Arnhem*, terwijl de teekeningen van af dien datum ter visie liggen in het Besteldingslocaal.

Aanwijzing in loco op Woensdag 23 Juni, des voormiddags ten 9½ ure, aanvangende bij Rosenberg aan den Amsterdamschen weg.

Nadere inlichtingen verstrekken de Architecten voornoemd.

Aanbesteding.

De Architecten J. STOK en ZOON alhier, zullen namens hunnen principaal, op **Donderdag den 24sten Juni**, des namiddags ten 2 ure, in het HÔTEL DE PASSAGE, in het openbaar **aanbesteden:**

Het bouwen van een pand, ingericht tot paarden- en wagenstal, hooizolder en bovenwoningen.

Bestek en teekeningen zijn ten kantore van bovengenoemde Architecten, Spuiwater 10, verkrijgbaar ad ƒ 2.50.

Aanwijzing in loco op Maandag 21 Juni a. s. des namiddags ten 2 ure.

Inlichtingen verstrekken de architecten J. STOK en ZOON.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Vrijdag 25 Juni 1886**, 's voormiddags *half twaalf* ure, ten Gemeentehuize in het openbaar **aanbesteden:**

Het leveren en leggen van een CEMENTEN RIOOL met aanverwante werkzaamheden.

Bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van ƒ 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 6den Juli 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 442.

Het maken van drie Wachterswoningen tusschen BREDA en TILBURG, ten behoeve van den spoorweg van Venlo naar Rotterdam.

Raming ƒ 7700.

De besteding geschiedt volgens § 73 van het bestek.

Het bestek ligt van den 15den Juni 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. E. BEUNKE te *Breda*, en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van ƒ 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 28sten Juni 1886, ten 10.30 ure des voormiddags te *Breda*.

Utrecht, den 12den Juni 1886.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.

PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:

VILLEROY & BOCH,

BOCH FRERES.

MINTON HOLLINS & Cie.

Trottoir-IJzersteen en Cementtegels.

Groote voorraden.

A. J. BACON & Cº.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239,

AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

Bekroond:	**Gouden Medaille**	**Bekroond:**
Dusseldorp 1880.	**Amsterdam 1883.**	**Frankfort a/M. 1881.**
Weenen 1880.		**Amsterdam 1882.**

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales: **Amsterdam, Weenen, London, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam, Utrechtsche Straat 14.

JAN VAN DER POT, Vischsteeg Nº. 7, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **rouk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean. Polychrom- of Frescocement.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-,

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,

LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

Door P. GOUDA QUINT, te *Arnhem*, is eene **nieuwe inteekening** opengesteld op

GESCHIEDENIS VAN DE BOUWSTIJLEN

in de Hoofdtijdperken der Architectuur, door EUGEN GUGEL, Hoogleeraar voor de Bouwkunst aan de Polytechnische School te Delft. Met 831 in den tekst gedrukte figuren en 6 staalgravuren. Tweede, veel vermeerderde en bijgewerkte druk.

De uitgever heeft, nu dit werk voltooid is, gemeend aan velen dienst te bewijzen door eene nieuwe inteekening te openen.

Deze nieuwe uitgave zal in 12 maandelijksche afleveringen à ƒ 2.— het licht zien.

Voor hen, die het geheele werk liever in één ontvangen, is het mede terstond compleet verkrijgbaar en wel, naar verkiezing:

ingenaaid in 2 deelen	voor ƒ 24.—
gebonden in half marokko prachtband, bovensnede verguld, in koker	» » 27.50
De prachtband afzonderlijk	» » 2.25

Eene proef-aflevering is bij alle Boekhandelaren *gratis* verkrijgbaar.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;
Rollende en Expansieruwe Stoomcraskappen,
GEBOUWEN in **Scherpbouk** en voor **andere** bouwwijzen, geheel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen**.
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht.
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** *paaklaar*.
Galvaniseering op Loon.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

DAMMAN & WASHER a Bruxelles.
Successeurs de
La Construction Industrielle, Bruxelles. Société Anonyme en Liquidation.
Anciennes Maisons TASSON & WASHER et DAMMAN & CASSARD.
Entreprises générales. Menuiserie ordinaire et de luxe. Spécialité de parquets riches et ordinaires. **Mobiliers scolaires et de Bureaux.**

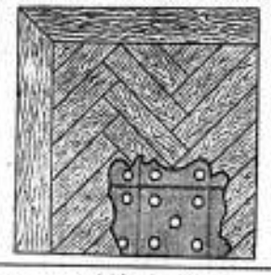

PARQUETS HYDROFUGES,
système breveté DAMMAN & CASSARD.
PARQUETS MASSIFS. PARQUETS TAPIS
depuis 8 Francs le M².
Représentant pour les Pays-Bas,
THEOD. FERD. BIERHORST, *Haarlem.*
Demandez la brochure:
Hygiène des parquets. Leur rôle dans la production des maladies épidémiques, extrait du journal *L'UNION MÉDICAL.*

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.
EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.
FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.
TRADE MARK.
NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Dzn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur. **W. PATON WALSH.**

De Portland-Cementfabriek van
DYCKERHOFF & SÖHNE
te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn
levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.
Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar.
Magazijnhouders in de voornaamste steden.
GOUDEN Staats-Medaille.
DUSSELDORF 1880.
Medaille Breslau 1869.
Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873.
Gouden Medaille, Offenbach a.M. 1879.
Diploma A: Eersteprijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende **vestigt de aandacht** op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek.
SINZIG a/Rijn.
Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 14 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zoals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.
Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland
Firma **MARTIN & C°., Amsterdam.**

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.
Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware **één** geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:
in fraaie Portefeuille in plaats van f 14.60 voor f 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ 12.— „ „ 6.
Deze **„Verzameling"** bestaat uit **36** Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten, en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester".**
Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Drakenisgenestraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STEENGERS, Oosterdokskade, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

DE TENTOONSTELLING VAN DE WERKEN VAN EUGÈNE DELACROIX IN DE ECOLE DES BEAUX-ARTS TE PARIJS.

In het najaar van 1885 werd in de *Ecole des Beaux-arts* te Parijs van de werken van dezen meester eene tentoonstelling gegeven; in de *Revue des Deux Mondes* werden deze werken besproken, en daaraan ontleenen wij het volgende:

Men verlaat deze tentoonstelling met verblinde oogen en diepgeroerde ziel. Schittering van kleur en kracht van dramatische uitdrukking zijn de heerschende karaktertrekken in de werken van Delacroix. Zijn koloriet is reeds ontelbare malen besproken; het is trillend en toch harmonisch, kloek en fijn, vol en teer, flikkerend als het licht en geheimzinnig als het duister, doorschijnend als het luchtruim en veranderlijk als de beweging, beurtelings somber en helder, dik en vloeiend, geleerd en aangeboren; het ontstaat door tegenstellingen of overeenkomsten, door afscheidingen of samenvoegingen.

Volgens zekere gezaghebbende critici zou het koloriet bij Delacroix uitsluitend wetenschappelijk zijn; studie en onderzoek zouden er veel meer deel aan hebben dan talent. Dit tooverachtig palet zou samengesteld worden door bekende gegevens. Dat koortsachtig penseel heeft een ezelsbrug. Delacroix schildert nooit zonder de kleurenroos op zijn ezel. Daardoor weet hij, dat de primaire of de samengestelde kleuren het meest tot haar waarde komen en het hoogste effect bereiken als men ze bijeenbrengt met hare complementaire. Hij weet ook, dat het naast elkander plaatsen van zekere kleuren, de kracht der werking matigt.

Ons schijnt dit echter anders toe. Dat de kleur hare algemeene wetten heeft stemmen wij volkomen toe, maar de groote schilders, en Delacroix in de eerste plaats, aarzelden nooit om die wetten vrij te vertalen, ze te overtreden en ze zelfs openlijk te verkrachten. Als men de stukken, in de *Ecole des Beaux-arts* geëxposeerd, uit een oogpunt van kleuren-techniek beschouwt, komt men tot de ontdekking, dat, als Delacroix dikwijls het rood en het complementair groen, het violet en het complementaire geel, naast elkander plaatst, hij ook dikwijls blauw en rood, oranje en rose, geel en groen bijeenbrengt, en door deze samenvoegingen, die de kleurenwet geheel in 't aangezicht slaan, de levendigste en de meest harmonische overeenstemming teweegbrengt.

Het koloriet kan niet, evenals de scheikunde, tot formules teruggebracht worden. Als men waterstof en zwavel scheikundig vereenigt is het zeker, dat er zwavelwaterstof gevormd wordt, want er zijn geen twee soorten van waterstof of zwavel. Het is echter niet zeker, dat men door rood en groen te vereenigen, een treffende harmonie verkrijgt, want het aantal soorten van rood en groen is ontelbaar, zoodat de schilder door den meerderen of minderen sterktegraad tot in 't oneindige de optische waarde ervan kan wijzigen. Vleeschtonen, roserood of bleek, bruin of gebronst, doen zich op een schilderij voor, alsof zij de tegenstellende schittering te vreezen hebben. Het groen van den bladertooi is hetzelfde bij de roos en de geranium, bij de lischbloem en de sering. De natuur zelf schendt dus de wet der complementairen, want volgens deze wet, zou zij violetkleurige bladeren bij gele bloemen moeten voortbrengen. Als die geleerde theorieën practische waarde hadden, zou bijna elk schilder een goed kolorist zijn. Met behulp van de kleurenroos zou het meerendeel der schilders Rubens en Delacroix evenaren. De Fransche tapisserieën en cachemiren zouden het harmonisch schitterend koloriet van de Oostersche tapisserieën en de Indische cachemiren hebben. En wat zien we?... Dat van de vijf à zes duizend Europeesche schilders, waarbij er zeker geen veertig zijn, die de kleurenroos niet kennen, het meerendeel armzalige koloristen blijft. Evenmin als men de kleur kan aanleeren, kan men haar verklaren Men zal van sommige meesters zekere vermengingen kunnen leeren, maar onmogelijk zal men tot de wetenschap komen, waarom deze meesters zich liever van deze dan van gene kleur bediend hebben, en nog veel minder zal men er achter komen, hoe het komt, dat diezelfde vermengingen, door andere schilders gebruikt, geheel andere effecten teweegbrengen.

Neen! de kleur in hoogeren zin is geen wetenschap, zij is zelfs geen kunst, noch een gevoel, zij is als 't ware een zesde zintuig, een aangeboren gave.

Deze uitweiding behoort eenigermate tot ons onderwerp, want een discours over kleur zal men niet geschikter kunnen behandelen dan vóór het werk van hem, die de grootste der koloristen genoemd is.

Men moet echter aan Delacroix niet het zilveren

palet van Véronèse, noch het gouden en purperen palet van Rubens opofferen. Titiaan en Velasquez kunnen ook naar de eerekroon mededingen.

In kracht van dramatische uitdrukking is echter niemand met Delacroix te vergelijken. Het genre van Michel-Angelo behoort meer tot het heldendicht en de overige Italiaansche meesters zijn nog minder dramatisch. Rubens alleen (of liever gezegd bijna alleen) heeft het drama ook begrepen. Denk slechts aan de kruisiging van Christus. Rubens is altijd schoon en grootsch, en schilder boven alles. Zijn penseel, vol levenskracht, wordt nooit koortsig. Hij offert de physiologische uitdrukking op aan het pittoresk effect. Hij wijkt zelden af van een rijk, levendig en vroolijk koloriet. Bij Delacroix is alles in de hoogste mate dramatisch; de ordonnantie, de standen, de uitdrukkingen, de kleur, alles wedijvert in het weergeven van een dramatisch effect. Het schijnt, dat met hoeveel succes Delacroix de schilderkunst ook beoefent, hij nog meer denker en dichter is. Dramatische indrukken beheerschen hem boven alles. Hij schildert onder een ingeving, onafhankelijk van het *idée de peinture*. Veldslagen, moordtooneelen en oproeren; pijnen, angsten, wanhoopsuitingen en verder alle mogelijk ziellelijden prikkelen vooral zijne verbeelding. Als Delacroix een onderwerp behandelt, waarin het dramatische ontbreekt, brengt hij het erin. Van de *Apollon vainqueur du serpent Python*, dat een zinnebeeldige menschenvergoding is, maakt hij een verschrikkelijken strijd van de reuzen tegen de goden. Van de *Trajanus*, die een triomf voorstelt, maakt hij een uiterst aandoenlijke scène. Waar het drama ontbreekt, schept hij het, en waar het bestaat, maakt hij het zoo dramatisch mogelijk. Uit een tragisch onderwerp trekt hij het meest tragische effect.

Een dramatisch gedicht of eene dramatische handeling brengt hij nog dramatischer op het doek. In het stuk *Les deux Foscari* heeft Delacroix ons een zóó pijnlijke, een zóó grievende scène voorgetooverd, als Byron nimmer had kunnen beschrijven. Hij doet ons de beulen bij de pijnbank, de onverbiddelijke griffier, de menigte nieuwsgierige of bewogen medehelpers, de weenende echtgenoote zien, in één woord, het is de samenvoeging van de gedichten van Byron met een tableau van alle menschelijk lijden. *Dante en Virgilius* overtreft in vreeselijke en schokkende voorstelling de verzen van *Inferno*, waardoor de schilder geïnspireerd werd. Het is hier niet meer de illustratie van éène bladzijde, maar de voorstelling van het geheele gedicht. Wanneer ge de *Barque de don Juan* beschouwt, lees dan de passage van Byron: „De 4e dag brak aan, maar nog geen windje bewoog de lucht: de Oceaan sliep rustig als een zuigeling. Hemel en zee waren helderblauw en kalm .... de honger deed zich gevoelen ...." In het gedicht lijden en sterven deze menschen te midden van een kalme natuur, en daardoor wordt dus eene dramatische tegenstelling gegeven. Op de schilderij echter heeft men een vreeselijke zee, een dreigende, donderende lucht. Het stuk zou het sterk schokkend effect verloren hebben, als de schilder aan den tekst getrouw was gebleven. Van het onderwerp *de Kruisvaarders te Constantinopel* had een ander schilder ongetwijfeld een triomftocht gemaakt; Delacroix echter heeft om Boudewijn en Montserrat alle mogelijke verschrikkingen van eene aan plundering prijsgegeven stad gegroepeerd.

In de *Boissy d'Anglas*, *de dood van Valentijn*, *Lady Macbeth*, *Medea*, *Hamlet en de Koning* enz. heeft Delacroix het dramatische van het onderwerp verhoogd door de wijze, waarop hij de geschreven verbeelding der dichters vertaald heeft. *De schipbreuk van de Medusa*, van Géricault, is zeker een zeer dramatisch doek, maar uit de menschen, die een stuk doek ophouden, uit het schip, dat van verre zichtbaar is, spreekt hoop en begroeting. Delacroix heeft die schipbreukelingen, zonder eenige hoop, midden op den oneindigen Oceaan voorgesteld.

Voor de conceptie van de meeste zijner onderwerpen heeft Delacroix het dramatisch gevoel aan de verbeelding van den dichter ontleend; voor de uitvoering, of liever voor de vertaling dezer dramatische gedachten, heeft hij alle hulpbronnen der schilderkunst uitgeput. Het koloriet heeft het leeuwenaandeel daarin.

Onder zijn penseel verbleeken de luchten, verdikken de schaduwen, de figuren baden in een akelig koud halfduister. In de *Graflegging*, de *Ophelia*, de *Christus aan het kruis*, de *Pietà*, enz., bij allen danken de sobere en toch harmonische kleurenmengelingen haar trillend vermogen aan de bewonderenswaardige hoedanigheid der lichtspelingen.

De beweging, die leven geeft, het gebaar, dat even als het gelaat, uitdrukking teweegbrengt, zijn ook twee machtige dramatische factoren voor Delacroix. Hij stelt ons het aandoenlijke, tragische en hartstochtelijke voor met een kracht, een beweeglijkheid en eene groepeering, die ons verbazen.

Zie Marguerite bij Valentin's doodstrijd! Zie hoe Ophelia zich met den stroom laat meevoeren, zonder aarzeling den wilgentak verlatende, die haar ondersteunt! Met welk een verachting trapt Hamlet het lijk van Polonius! Hoe wild drukt Medea de door haar ter dood gedoemde kinderen aan de borst! Welk een aanval van wanhoop zien wij in de maagd uit *la Pietà!* Welk een bleeke woede teekent hij ons in dien soldaat uit den slag van Poitiers.

Zoo doorgaande over de kracht van beweging en de tragische uitdrukking van stand en gebaar, zou men eigenlijk alle stukken van Delacroix moeten aanhalen, want zoowel de kleine als de grootere doeken geven het ons te zien.

Hij blijft altijd waar; niet uit een anatomisch oogpunt, maar uit het oogpunt van uitdrukking of liever uit het oogpunt eener juiste vertaling van de beroeringen der ziel. Van de teekeningen voor de Faust zeide Goethe: Delacroix heeft de tableau's overtroffen, die ik mij uit mijn eigen werk had voorgesteld. De composities, vol leven, gaan boven de denkbeelden, die ze in 't leven riepen. In deze schildering van alle smarten, die de menschen folteren, was hij in zijn waar element".

Het genie van Eugène Delacroix leeft in het drama en door het drama. Het is nog meer de onmetelijke en hartstochtelijke kracht van uitdrukking dan de verheven glans van het koloriet, die Delacroix in de rij der groote meesters plaatst. Niet tevergeefs heeft hij het doek doen trillen van alle menschelijke hartstochten en smarten.

De expositie gaf ons 324 schilderijen te zien. Zeker een klein getal in verhouding tot het aantal, dat Delacroix gewrocht heeft (meer dan 2000 klein en groot). De oorzaak daarvan is, dat de reglementen van het Louvre en van verschillende musea in de departementen het uitleenen van schilderijen verbieden en ook, dat volstrekt niet alle particuliere bezitters de doeken van Delacroix hebben afgestaan.

Onder de ontbrekende stukken zijn er vele van den 1ste rang, maar toch waren in de *Ecole des Beaux-arts* verschillende zijner voornaamste scheppingen te zien, wij noemen o. a. *l'Entrée des Croisées à Constantinople*, *la Médée*, *les deux Foscari* enz.

D.

TEEKENONDERWIJS.

De Nederlandsche Vereeniging van Teekenonderwijs heeft een adres tot den Minister van Binnenlandsche Zaken gericht, waarin zij verzoekt maatregelen te willen nemen om te verkrijgen, dat het onderwijs in teekenen allerwege in de openbare lagere scholen worde gegeven. Dit adres is onderteekend door de 157 leden der Vereeniging en luidt als volgt:

Geven met verschuldigden eerbied te kennen de ondergeteekenden, leden der Nederlandsche Vereeniging voor Teekenonderwijs, erkend bij Kon. Besluit van 15 October 1880, N°. 17.

dat zij zich overeenkomstig het besluit, genomen met algemeene stemmen in de op 27 April j.l. gehouden Algemeene Vergadering der Vereeniging voorgenoemd, tot Uwe Excellentie wenden met het beleefd, doch dringend verzoek:

maatregelen te willen nemen om te verkrijgen, dat: *het onderwijs in teekenen allerwege in de openbare lagere scholen worde gegeven; — in afwachting eener herziening der Wet op het Lager Onderwijs, waarbij het* TEEKENEN *onder de* VERPLICHTE *leervakken worde opgenomen.*

Het komt ons overbodig voor de aandacht van Uwe Excellentie nader te vestigen op het groote nut van het onderwijs in teekenen met betrekking tot de algemeene vorming en ontwikkeling der jeugd; op de behoefte, die daardoor voor een ieder bestaat, om in de beginselen van het teekenen de noodige opleiding te ontvangen, alsmede op het bijzondere belang van dit onderwijs voor allen, die later tot de nijverheid in betrekking zullen staan en door een grondige opleiding in staat gesteld kunnen worden om tot den bloei onzer nijverheid mede te werken.

De voor die opleiding thans bestaande gelegenheid is, naar onze bescheiden meening, *onvoldoende:*

1° omdat zij slechts in een betrekkelijk klein aantal gemeenten, en dan nog niet aan alle scholen eener zelfde gemeente, gevonden wordt,

2° omdat de leeftijd, waarop dit onderwijs gemiddeld aanvangt, te ver gevorderd is,

3° omdat, tengevolge van een en ander, vele leerlingen niet in staat zijn op lateren leeftijd het onderwijs in de toegepaste teekenkunst met vrucht te volgen — en er alsdan veel tijd moet besteed worden om hun alsnog het onderwijs in de beginselen van het teekenen te geven.

Aan deze bezwaren meenen wij, dat tegemoet kan gekomen worden, indien de elementen der teekenkunst allerwege op jeugdiger leeftijd worden onderwezen.

Het elementair teekenonderwijs — gegeven volgens de beginselen, die daarbij al meer en meer als de doeltreffendste worden erkend — ligt geheel binnen het bereik der lagere school.

Het kan — ook in verband met de eischen van het thans vigeerende programma voor de hoofdonderwijzersexamens — gegeven worden door het aan de scholen verbonden onderwijzend personeel; en het zal dit te méér, naarmate de tegenwoordige regeling dier examens langer in werking is.

Ter verkrijging dezer uitbreiding van het teekenonderwijs, ware het verder hoogst wenschelijk, dat — in afwachting eener bij de Wet geregelde verplichte invoering van het onderwijs in teekenen — nu reeds één of meer ambtenaren belast werden met een onderzoek naar den tegenwoordigen toestand van het teekenonderwijs en dat de behartiging van dat onderwijs hun speciaal werde opgedragen.

De door ons gewenschte maatregel zal in eene dringende behoefte voorzien; in eene behoefte, reeds van verschillende zijden geuit en aan Uwe Excellentie kenbaar gemaakt.

Ons aansluitende bij de in deze richting reeds gedane pogingen, nemen wij daarom de vrijheid, ons met het bovengemelde verzoek tot Uwe Excellentie te wenden, in de overtuiging, dat de strekking van ons verzoek geheel in overeenstemming is met de vele verbeteringen, welke gedurende de laatste jaren met betrekking tot het teekenonderwijs door Uwe Excellentie zijn ingevoerd.

ALGEMEENE VOORWAARDEN VAN AANBESTEDING.

Het adres, door de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Amsterdam aan den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid gezonden in zake *de algemeene voorschriften voor de uitvoering en het onderhoud van werken* onder beheer van dat Departement, luidt als volgt:

Door eenige aannemers-vereenigingen en aannemers werd tot onze Kamer een schrijven gericht, waarin de wenschelijkheid betoogd werd vele bepalingen der algemeene voorschriften voor de uitvoering en het onderhoud van werken onder het beheer van Uwer Excellentie's Departement te wijzigen en onze tusschenkomst gevraagd werd, om aan Uwe Excellentie het verzoek te richten tot het veranderen dier algemeene voorschriften.

In hoofdzaak komen de gewenschte wijzigingen hierop neder, dat

1°. den aannemer al zijne hem bij de wet toegekende rechten blijven gewaarborgd;

2°. de aannemer niet aansprakelijk gesteld worde voor schaden, ontstaan uit fouten en onvolledigheden in de plans, voorgeschreven materialen of gebruik daarvan, wanneer deze plans niet door hemzelf zijn ingeleverd;

3°. de aannemer ontheven worden van de verantwoordelijkheid voor schaden, toegebracht door oorzaken, die menschelijkerwijze niet in zijn hand liggen;

4°. de eindbeslissing bij geschillen niet gelegd worde in de hand van een der partijen alleen, zooals feitelijk bij het beroep op den Minister het geval is;

5°. meer rekening worde gehouden met de gebreken van natuurlijke materialen, in dien zin, dat geen overdreven eischen gesteld worden voor het gebruik dier materialen, alleen schadelijke of gebrekkige materialen geweerd worden en, waar materiaal zonder gebreken absoluut verlangd wordt, zulks zeer bepaald in een bestek aangewezen worde, zoodat daarop vooraf gerekend kan worden;

6°. afgegaan worde van het (wel niet absoluut, maar toch feitelijk) bestaande recht van den laagsten inschrijver, om deswege het werk te verkrijgen, maar evenals bij particulieren koop, aanbod en aanbieder in direct verband met elkander te beschouwen;

7°. de omschrijving der bestekken gewijzigd worde, en wel zoodanig, dat zoo weinig mogelijk aan schatting behoeft te worden overgelaten, duidelijk de bedoeling des ontwerpers in alle deelen blijke, ook onder overlegging van de daartoe noodige détails, modellen als anderzins; in het algemeen, dat den aannemer geene verplichtingen opgelegd worden, waarvan hij den aard en de strekking niet volkomen kan begrijpen.

Doordrongen van het groote gewicht van dit onderwerp en van oordeel, dat voor sommige der gewenschte wijzigingen deugdelijke motieven aan te voeren zijn, hebben wij de zaak in ernstige overweging genomen en daarbij de voorlichting verzocht en welwillend verkregen van deskundigen, werkgevers op verschillend gebied en aannemers.

Wij nemen thans de vrijheid Uwe Excellentie onze beschouwingen mede te deelen over de hierboven vermelde voorstellen tot wijziging der algemeene voorschriften. Wij bepalen ons grootendeels tot die voorstellen, omdat het niet op onzen weg ligt die voorschriften en détail te behandelen, als 't ware artikelsgewijze, en wij alleen beginselen wenschen te overwegen, neergelegd in sommige bepalingen dier voorschriften.

De grieven, sub 1 en 5 genoemd, komen ons ongegrond voor; toch achten wij het gewenscht in het kort de motieven voor onze meening aan te geven.

De eisch van adressanten, om den aannemer al zijne hem bij de wet toegekende rechten gewaarborgd te laten, is gericht tegen de volgende bepalingen der algemeene voorschriften:

a. dat de aanneming niet vervalt door het overlijden van den aannemer, maar de Minister de bevoegdheid heeft om het werk te doen voltooien hetzij door één of beide borgen. § 456;

b. dat de borgen aansprakelijk blijven ook bij den dood des aannemers en zij afstand moeten doen van alle voorrechten van schuldsplitsing en van uitwinning, § 438;

c. dat eventueele kortingen toegepast worden, enkel tengevolge van het voorvallen der zaak of het verschijnen van den bepaalden dag, zonder dat noodig zij een inverzuimstelling bij deurwaarders-exploot § 452;

d. dat bij het laten liggen van het werk door den aannemer, een schriftelijke aanmaning aan de borgen, om het werk op zich te nemen en de verschijning van den daarbij gestelden termijn, voldoende is, om een Minister de bevoegdheid te geven het werk in het openbaar of ondershands aan te besteden

of in daggeld te doen uitvoeren. Ook in dat geval is dus een inverzuimstelling bij deurwaarders-exploot niet noodig, § 457.

De grief is deze: De wet schrijft voor, dat huur van werk ophoudt door den dood des aannemers; dat de borg niet tot betaling gehouden is, dan wanneer de goederen van den schuldenaar vooraf zijn uitgewonnen; dat een der borgen kan vorderen schuldsplitsing en dat een inverzuimstelling geschiedt bij bevel of andere soortgelijke akte; onjuist is het, dat de uitvoerende macht met één pennesteek die rechten verkort.

Onzes inziens is de klacht ongegrond. Daargelaten nog, dat de wet verondersteld heeft, dat van het voorrecht van uitwinning en schuldsplitsing wordt afstand gedaan, dat over de vraag, of onder »soortgelijke acte" in artikel 1274 Burgerlijk Wetboek niet ook te verstaan is een brief, de meeningen zeer verdeeld zijn, welk berwaar kan het toch opleveren, dat de Minister evenals zoo vaak een particulier doet, afwijkt van sommige bepalingen der wet, zich ontslaat van het vervullen van eenige formaliteiten, waarbij aannemer noch borgen het minste belang hebben, en vordert, dat de borgen afstand doen van alle exceptien? De wet schrijft voor, hoe gehandeld moet worden, wanneer partijen omtrent een of ander punt niets zijn overeengekomen; vrijwillig bepalingen te maken, waarbij van de algemeene wet wordt afgeweken en waardoor wellicht omslachtige formaliteiten vermeden worden, kan toch geen verkrachting of verkorting van rechten zijn. Met het oog op de onderwerpelijke afwijkingen zouden wij liever spreken van een vereenvoudiging in de uitoefening van het recht, want of b. v. aannemer of borgen aangemaand worden bij brief of bij exploot, wat doet dit er toe? Hoofdzaak is, dat zij aangemaand worden.

Het berwaar, dat de aanneming niet vervalt door het overlijden des aannemers, is niet van formeelen aard. De afwijking van de algemeene wet, wij voerden het reeds aan, kan onzes inziens niet als een grief worden aangemerkt. Maar in de meeste gevallen zal dit voorschrift naar onze meening in het belang der erfgenamen zijn. In het algemeen mag aangenomen worden, dat een aannemer zijn aannemingssom zóó heeft gesteld, dat de uitvoering van het werk een behoorlijke winst voor hem oplevert. Die winst zal bij het ophouden der aanneming door des aannemers dood den erfgenamen veelal ontvallen; taxatie van een werk, dat voor de helft gereed is, levert groote berwaren op; schatting der in gereedheid gebrachte bouwstoffen zal gewoonlijk meer in het nadeel dan in het voordeel der erfgenamen wezen en meestentijds zal eerst in de laatste termijnen de winst gelegen zijn.

Nu kan het zijn, dat het nakomen der aanneming voor de erfgenamen groote berwaren oplevert; door het nemen van gepaste maatregelen zullen zij deze moeten en kunnen overwinnen. Bovendien veroorzaakt het overlijden van iemand, met wien nog vele verbintenissen loopen, gewoonlijk groote moeilijkheden; die verbintenissen uit dien hoofde te verbreken, gaat toch niet aan en zou voor de andere partij te berwarend kunnen worden.

Het sub 5 genoemde berwaar heeft betrekking op het voorschrift, vervat in § 331 A. V., dat alle bouwstoffen moeten zijn van de beste in hare soort.

Wij erkennen, dat die bepaling voor den aannemer zeer lastig kan zijn, wanneer de met het toezicht belaste personen om de geringste, soms zelfs ongegronde bemerking, de bouwstoffen afkeuren.

Hiertegenover staat echter de groote moeilijkheid, wij durven wel beweren onmogelijkheid, om ten aanzien van dit punt een ander voorschrift te geven, waardoor bovengenoemd berwaar voor den aannemer ondervangen en den aanbesteder voldoende waarborg gegeven wordt. De hoedanigheid van de materialen te doen afhangen van den aard van het werk is ook bedenkelijk; wij zouden dien maatstaf ten minste niet durven aanbevelen. Onzes inziens moet het voorschrift ongewijzigd blijven en de toepassing aan de practijk overgelaten worden, welke tot heden weinig van het geopperde berwaar heeft doen gevoelen. Als het Rijk of de Gemeente aanbesteedt, hebben ook deze instellingen er belang bij, dat de opzichter van het werk practisch oordeele en overwege of een gebrek in de bouwstoffen hinderlijk is voor het werk, omdat anders bij volgende aanbestedingen met het oog op dien onpractischen opzichter, hooger wordt ingeschreven dan anders het geval zou geweest zijn.

Wij meenen te minder op wijziging der bepaling te moeten aandringen, omdat wij, gelijk bij de behandeling van punt 4 zal blijken, den aannemer het recht willen toekennen een geschil tusschen directie en hem aan de beslissing van arbiters te doen onderwerpen en dus de aannemer, die zich met het oordeel der directie over de bouwstoffen niet kan vereenigen, ook hierover een beslissing van arbiters kan vorderen.

Met de overige berwaren van adressanten kunnen wij ons beter vereenigen. Het eerst staan wij stil bij de aansprakelijkheid van den aannemer voor schaden, ontstaan uit fouten of onvolledigheden in de plans, voorgeschreven materialen of gebruik daarvan, wanneer de plans niet door hemself zijn ingeleverd.

Deze grief vindt haar grond in de bepaling van § 442 in verband met § 453 A. V. De eerste paragraaf schrijft voor, dat dadelijk na de gunning van het werk dit voor rekening en risico van den aannemer is, terwijl § 453 bepaalt, dat de aannemer verplicht is het werk uit te voeren naar de bepalingen van het bestek en volgens de bevelen en aanwijzingen, die hem door de directie gegeven worden en te zorgen, dat daaraan ook door zijne onderhoorigen worde voldaan.

Ook wij achten het niet billijk, dat als het werk moet uitgevoerd worden volgens de bevelen en aanwijzing der directie, het risico toch op den aannemer rust; daardoor kan deze schade beloopen uitsluitend door het verplicht opvolgen harer bevelen. Wil men den aannemer niet ontheffen van het risico, men dwinge hem dan ook niet tot onvoorwaardelijke onderwerping aan de bevelen der directie; zoo ja, dan ontsla men hem tevens van elk risico. Schuld, nalatigheid, verzuim van de directie op hem te verhalen, die machteloos daartegenover staat, komt ons niet verdedigbaar voor.

Volgens ons verstrekte inlichtingen hebben de onderwerpelijke bepalingen, evenmin als die betreffende des aannemers verantwoordelijkheid voor schaden, toegebracht door oorzaken, die menschelijkerwijze niet in zijne hand liggen, bij aannemingen van den Staat ooit tot moeilijkheden aanleiding gegeven. Bij aanbestedingen door Gemeenten is het gebruik maken van die aansprakelijkheid een uitzondering, doch particulieren, die in de bestekken steeds naar de Algemeene Voorschriften verwijzen en zich daaraan letterlijk houden, passen de hierop betrekking hebbende bepalingen gewoonlijk toe. Nu zouden wij in overweging wenschen te geven te bepalen, dat voor den aannemer geen schade ontstaan zal uit fouten of onvolledigheden in de plans en hij niet aansprakelijk zal zijn voor schade, ontstaan tengevolge van bevelen en aanwijzing, door de directie hem gegeven in strijd met zijn advies of waarschuwing.

In de tweede plaats wordt gewenscht, dat de aannemer ontheven worde van de verantwoordelijkheid voor schaden, toegebracht door oorzaken, die menschelijkerwijze niet in zijne hand liggen.

Een alleszins billijke wensch, waarmede § 446 A. V. echter in lijnrechten strijd is; bij nieuwe werken, zoo is aldaar bepaald, of gedeeltelijke herstelling van bestaande werken, komen al de schaden, daaraan tijdens de uitvoering ontstaan, ten laste van den aannemer, met uitzondering alleen van dijkvallen.

Schade dus tengevolge van storm, oeverafschuiving of ijsgang komen voor des aannemers rekening, ofschoon hij die oorzaken niet voorkomen kan.

In de Algemeene Voorschriften voor de uitvoering en het onderhoud van werken onder beheer van het Departement van Binnenlandsche Zaken, vastgesteld in 1866, was des aannemers aansprakelijkheid in dit geval reeds zoer beperkt; § 445 toch schreef voor, dat de schade, toegebracht door oorzaken, die menschelijkerwijze niet in des aannemers hand liggen, slechts voor 1/40 gedeelte op hem verhaald mocht worden, een bepaling, welke om ons onbekende redenen in de latere Algemeene Voorschriften niet meer voorkomt.

Onzes inziens verdient het alleszins aanbeveling het voorschrift van § 446, alinea 2, A. V. zóó te wijzigen, dat de aannemer niet aansprakelijk gesteld worde voor schade, ontstaan tengevolge van omstandigheden, welke hij niet heeft kunnen voorzien of waarop hij niet behoefde te rekenen.

Niet minder juist is de grief, ontleend aan het bepaalde in § 475 A. V., volgens hetwelk omtrent elk verschil, betrekkelijk het werk, tusschen aanbesteder en aannemer aan de directie de uitlegging blijft, waarnaar de aannemer zich moet gedragen, behoudens nader beroep op den Minister.

De eindbeslissing over een geschil berust dus bij een der partijen. Dit voorschrift is niet rechtvaardig tegenover de andere partij en vooral niet in casu, waar deze de aannemer is, wiens positie tegenover den aanbesteder reeds een afhankelijke is; het kan aanleiding geven tot groote willekeur; in elk geval doet het den aannemer de zekerheid missen, dat een mogelijk verschil volkomen onpartijdig beoordeeld en beslist zal worden.

Wij zouden daarom het in het buitenland vrij algemeen aangenomen stelsel van arbiters ook hierlande wenschen in te voeren en voor te schrijven, dat eventueele verschillen onderworpen worden aan de uitspraak van drie arbiters, van wie elk der partijen een kiest, terwijl de derde door die twee benoemde arbiters gekozen wordt, onder bepaling evenwel, dat het geschil nimmer aanleiding zal mogen geven tot staking van of oponthoud in het werk, dat steeds overeenkomstig de opvatting der directie zal moeten voortgezet worden, zoodat het resultaat van een uitspraak van arbiters ten gunste van den aannemer zich oplost in een vergoeding der door onjuiste eischen of bevelen veroorzaakte schade.

Van groot gewicht is het zesde punt, t. w. dat afgegaan worde van het wel niet absoluut, maar toch feitelijk bestaande recht van den laagsten inschrijver, om deswege het werk te verkrijgen.

§ 436 A. V. legt de verplichting op het werk te gunnen aan hem, wiens inschrijving het meest aannemelijk voorkomt en

verplicht niet den minsten inschrijver te nemen. Gewoonlijk wordt dit echter wel gedaan.

Gedurende de laatste jaren is het getal aannemers voor werken, welke de Staat, Provincie of Gemeente aanbesteden, zeer uitgebreid tengevolge van gebrek aan werk bij particulieren. Die uitbreiding heeft een ernstige concurrentie in het leven geroepen, waardoor de inschrijvingen over het algemeen tot zulk een laag cijfer plaatsvinden, dat deskundigen schier met zekerheid kunnen verklaren, dat het werk den aannemer groote schade zal berokkenen. Meestentijds weet deze dit ook wel, doch hij ziet zich verplicht, òf om zijn werkvolk aan den arbeid te kunnen laten, òf om met nieuw geld zijne zaken, die slecht gaan, nog eenigen tijd staande te houden, de inschrijving zoo laag te stellen, dat hem het werk wordt opgedragen. Die toestand heeft tengevolge gehad, dat verschillende kundige en solide aannemers zich geen moeite getroosten om op een werk in te schrijven, wel wetende, dat hunne inschrijving niet de laagste zal zijn en hun het werk toch niet gegund zal worden. Ontegenzeglijk is hierdoor het aantal minder solide aannemers vermeerderd.

Toch geeft die omstandigheid o. i. geen aanleiding om af te wijken van de gewoonte, om bij openbare aanbestedingen de aanneming in den regel aan den laagsten inschrijver te gunnen. Onzes inziens is het hoogst moeilijk anders te handelen. Voor den aanbesteder is het niet wel mogelijk te beoordeelen of de inschrijving werkelijk te laag is; een ander werk, dat de aannemer onderhanden heeft, stelt deze b. v. in de gelegenheid voor een laag cijfer in te schrijven; wij denken b. v. aan het ophoogen van een terrein en het uitdiepen van een kanaal, in welk geval natuurlijk de aannemer van het eene werk de inschrijvingssom voor het andere lager kan stellen dan een collega.

Intusschen meenen wij, dat het eischen eener cautie van den aannemer van 10 pCt. over de aannemingssom, welk stelsel in Duitschland en België van kracht is en aldaar gunstig werkt, in vele gevallen ernstige aanbeveling verdient. In het stellen der cautie is eenige waarborg gelegen voor de soliditeit van den aannemer, welke voor den aanbesteder toch ook ver van onverschillig is. Dikwerf blijkt het, dat op de borgen evenmin als op den aannemer eenig verhaal is, zoodat de aanbesteder, voert de aannemer het werk niet geheel uit, een belangrijk verlies lijdt. Wij zouden die cautie echter niet in de plaats der borgstelling willen doen treden, maar daarnaast eischen. Bij sterfgeval van den aannemer of bij het laten liggen van het werk door dezen, kan het van groot belang wezen, dat er borgen zijn om het werk voort te zetten. Bovendien zou, werd alleen het stellen eener cautie gevorderd, bij verlies op het werk de aannemer die cautie desnoods prijsgeven en het werk niet voortzetten, een gevaar, dat niet dreigt bij aanneming van werken voor de uitvoering waarvan belangrijk materieel gevorderd wordt, doch in welk geval juist de cautiestelling minder noodzakelijk zal wezen, omdat dan in het materieel voldoende waarborg aanwezig is.

Naar onze meening zal het cautiestelsel in vele gevallen zeer nuttig werken en aan de thans geopperde berwaren grootendeels tegemoet komen.

Eindelijk het laatste punt: de inhoud der bestekken.

In verband met de uitvoerigheid der bestekken wordt dikwerf eenige studie vereischt om de aannemingssom te bepalen; veelal echter is de tijd, den aannemer gelaten voor het maken zijner berekeningen, daarvoor te kort. Wij zouden het daarom hoogst gewenscht achten te bepalen, dat de bestekken van Uwer Excellentie's Departement vergezeld moeten gaan van een gedetailleerde begrooting, gelijk gebruikelijk is aan het Departement van Oorlog, onder bepaling evenwel, dat de begrooting niet verbindend is voor den aanbesteder en den aannemer niet het recht geeft zich daarop te beroepen. Zij worde alleen beschouwd als een leiddraad bij de berekening, als een middel om het werk spoedig in zijn geheel te overzien.

Wij zouden dit te meer wenschen, omdat wij vermoeden, dat dit een aanbeveling zal wezen voor particulieren om even-zoo te handelen. Het is niet te ontkennen, dat vele bestekken, voor particulieren opgemaakt, de sporen dragen niet met de vereischte zorg te zijn bewerkt en vele moeilijkheden en onaangenaamheden voorkomen zouden zijn, wanneer de ontwerper van het bestek zich meer rekenschap van het werk gegeven en aldus den aannemer in de gelegenheid gesteld had het werk in zijn geheel te beoordeelen.

Tevens komt het ons aanbevelenswaardig voor, zooveel mogelijk uitbreiding te geven aan het in vele bestekken aangenomen beginsel van verbindende hoeveelheden zoowel voor den aanbesteder als voor den aannemer, met verrekening van meer of minder werk tegen een in de bestekken opgenomen eenheidsprijs, waarbij met ernst moet getracht worden die eenheidsprijzen zoo gedetailleerd en nauwkeurig mogelijk gelijk aan den werkelijken leveringsprijs te bepalen en niet van het eene bestek in het andere over te nemen, zonder te letten op soort, wijze van bewerking en omstandigheden.

Deze wijze van aanbesteding vermindert het risico van den aannemer en vergemakkelijkt zeer de prijsberekening, terwijl bovendien minder geschillen over al of niet in de aannemingssom begrepen leveringen zullen ontstaan.

Ten slotte zij het ons vergund met een kort woord te wijzen op het wenschelijke, de aannemers het hun verschuldigde op tijd en betrekkelijk spoedig te laten ontvangen.

Dikwerf komt het, volgens onze inlichtingen, voor, dat de voldoening van een termijn vertraagd wordt en de aannemer geruimen tijd moet wachten op het voor hem zoo noodige geld. Dit moet vermeden worden, opdat de aannemer in zijne berekening geen som behoeft op te nemen voor mogelijke vertraging in de betaling. Wanneer de directie verklaart, dat de aannemer recht heeft op een termijn, dan moet het bedrag binnen vier weken ter zijner beschikking gesteld worden, en mochten de stukken soms niet formeel in orde zijn, dan worde den aannemer ten minste het grootste gedeelte, b. v. 75 pCt., in mindering voldaan. Voor den aannemer, die een kapitaal gestoken heeft in een werk en zijne berekeningen maakt in verband met de te ontvangen termijnen, is het hoogst schadelijk in het betalen van het hem verschuldigde teleurgesteld te worden uit hoofde van de een of andere vormquaestie.

Aan het einde onzer beschouwingen gekomen, stellen wij er prijs op Uwe Excellentie mede te deelen, dat zij tevens teruggeven de zienswijze van al de door ons geraadpleegde deskundigen, zoowel werkgevers als aannemers. Slechts op één punt bestond verschil van gevoelen, te weten: het voegen eener gedetailleerde begrooting achter het bestek.

Wij vertrouwen, dat op grond van die eenstemmigheid, Uwe Excellentie deze beschouwingen in ernstige overweging zal willen nemen en de algemeene voorschriften, hierboven bedoeld, dienovereenkomstig wijzigen.

GEDENKTEEKEN OP HET GRAF VAN WIJLEN DEN ARCHITECT H. P. VOGEL.

Omtrent de beoordeeling van de ontwerpen, ingezonden op de prijsvraag van een gedenkteeken op het graf van wijlen den architect H. P. Vogel, kan het volgende worden medegedeeld. Zooals bekend is, bestond de Jury uit de heeren J. Ph. Koelman, W. C. Metzelaar, Jan Springer en G. J. Morre.

De Jury, door het Bestuur der 's-Gravenhaagsche Afdeeling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst uitgenoodigd, kwam op 4 Juni 1886 bijeen en haar werden ter beoordeeling in handen gesteld 32 ontwerpen, onder de volgende motto's, als:

N°.	1. Souviens-toi.	N°.	18. Concours.
	2. Sancta Simplicitas.		19. Laatste Hulde.
	3. Pallas Athene.		20. Simple.
	4. In Memoriam.		21. R. I. P.
	5. Ter nagedachtenis.		22. Ter vereering.
	6. Sua Sponte.		23. A. T. B. (monogram).
	7. De kunst is lang, het leven kort.		24. Hulde aan Vogel.
	8. Remember.		25. De kunst beweent haar meester.
	9. Architect.		26. Requiescat in pace.
	10. Luctor.		27. Uit Achting.
	11. A. O.		28. R. I. P. (in rand).
	12. Architect (in rand).		29. In memoriam (in rand).
	13. In Honorem.		
	14. Memento Mori.		30. H. P. V.
	15. Luttare per Vincere.		31. Pax.
	16. Eik en duinen.		32. Een doodshoofd.
	17. Souvenir.		

Enkele ontwerpers leverden geen details op groote schaal, zooals in het programma gevraagd was; andere gaven bij hunne ontwerpen perspectief-teekeningen, ofschoon die niet verlangd werden.

De Jury meende tegen het een noch het ander berwaar te moeten maken, aangezien de ontwerpen duidelijk genoeg waren voorgesteld om ze grondig te kunnen beoordeelen. Voorts werd hulde gebracht aan het teekenwerk, dat van vele ontwerpen zeer verdienstelijk mag worden genoemd.

De Jury besloot het aantal ontwerpen te splitsen en de antwoorden, die om verschillende redenen minder geschikt werden geacht, ter zijde te leggen.

Tengevolge daarvan werden vier stemmingen gehouden, waarvan de uitslag was als volgt:

Bij de 1ste stemming werden ter zijde gelegd de N^en.

4, 5, 7, 13, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 29, 30 en 32.

Bij de 2de stemming de N°s. 6, 12, 20, 23, 28 en 31.

Bij de 3de stemming de N°s. 6, 10, 11 en 20.

Bij de 4de stemming de N°s. 2, 8, 9, 14 en 15.

Bleven over de N°s. 1 en 3.

De Jury is van meening, dat de drie eerste stemmingen de architectonische waarde der projecten genoegzaam doen uitkomen, met deze uitzondering, dat het project N°. 19 hooger staat dan de andere nommers dier eerste splitsing, daar alleen het grondvlak niet overeenstemt met de bepalingen van het progamma.

De laatste 7 ontwerpen, zijnde de N°s. 2, 8, 9, 14, 15, 1 en 3, aangeduid bij vierde stemming, worden met een enkel woord nader besproken. Omtrent deze ontwerpen worden de volgende opmerkingen gemaakt:

N°. 2 is verdienstelijk van opvatting en behoort naar de meening der Jury tot de meest oorspronkelijke ontwerpen. De stabiliteit laat echter te wenschen over, en dat gevoel van gemis aan stevigheid wordt nog verhoogd door de weinige samenhang van het voorstuk met het achtergedeelte. Het doek ware beter door een inscriptieplaat te vervangen.

N° 8. Waar aan het onderstuk niets dan lof kan worden toegekend, is het bovenste gedeelte gezocht en minder eigenaardig voor een grafmonument. De overgang van het pedestal op de zuil is zwak en die overgang te bedekken door griffioenen een minder gelukkig denkbeeld te noemen, te meer daar deze de onrust van dat gedeelte nog verhoogen.

N° 9. De algemeene hoofdvorm is goed. Het monument is echter te fijn van behandeling in détails en profielen, vooral als men de schaal, waarop het moet worden uitgevoerd, in aanmerking neemt. De begrooting blijkt te laag te zijn, vooral der artistieke détails; de vorm van het tusschenstuk met gebogen bovenvlak is constructief niet goed te keuren, een zwakheid, die zich ook in den uitwendigen vorm doet gevoelen en den esthetischen zin niet voldoet.

N°. 14. Ware dit ontwerp bestemd geweest om uitgevoerd te worden op dubbele schaal, dan zou het waarschijnlijk een eerepalm hebben weggedragen; thans is die schaal een onoverkomelijk bezwaar. Een sarcophaag van 0.90 M. uitwendige grootte, en dus veel kleiner dan de vereischte afmeting, kan geen gelukkig denkbeeld worden genoemd.

N°. 15. Is te kostbaar voor uitvoering en voor dit geval te uitsluitend op beeldhouwkunstig gebied gedacht; het beeld, ofschoon overigens niet onverdienstelijk, zou in de werkelijkheid, om de afmeting, die verre beneden levensgrootte is, niet voldoen.

N°. 1. Dit ontwerp mag zoowel geheel, als in de onderdeelen, uitnemend geslaagd genoemd worden. Toch is de vraag niet overbodig of de buste niet te groot is voor de daarvoor beschikbare plaats; de buste toch kan moeilijk op kleinere schaal dan levensgrootte worden aangebracht.

N°. 3. Bevat veel verdienstelijks; slechts is het jammer, dat het kolomstuk met kapiteel en Apollokop een minder gelukkig tusschengedeelte vormt, dat aan de waarde van het geheel afbreuk doet inplaats van die te verhoogen.

Ten slotte stelt de Jury voor, aan de inzenders der ontwerpen N°s. 1 en 3 getuigschriften uit te reiken, en, met het oog op de beschikbare som, N°. 3 uit te voeren met de volgende wijzigingen, als:

Het kolomstuk met kapiteel en Apollokop te doen vervallen; hiervoor in de plaats te stellen een kolombasement van ± 20 à 25 centimeter totale hoogte en daarop de door den ontwerper aangegeven bekroning aan te brengen. De ornementbladeren, tegen dit basement aanleunend, uit te voeren in steen.

Laten de kosten het toe, dan de voorkeur te geven aan een uitvoering in Comblanchienne-marmer. Het basement ruw, het overige gepolijst, de letters ingesneden en verguld, de bekronende ster en de leeuwekoppen in brons gegoten.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN

— Het gemeentebestuur van Brussel opent een wedstrijd van verwarmingstoestellen door gas. Eene som van 10,000 franken wordt voor premiën beschikbaar gesteld, als: 6000 franken voor het bekroonde toestel ten behoeve van verwarming van lokalen; 3000 fr. kookkachel; 1000 fr. gastoestel voor huishoudelijk gebruik tot verwarming van water enz. De inzendingen worden gewacht vóór 1 October e. k.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S GRAVENHAGE. De Jury voor de vaktentoonstelling van »Arti et Industriae" bestaat uit: Groep I (beeldhouwerk in hout en steen), de heeren J. Ph. Koelman alhier, Bart van Hove te Amsterdam; F. H. te Poel, E. A. F. Bourgonjon en J. G. Elsen, de drie laatstgenoemden werkende leden der Vereeniging »Arti". Groep II (Smeed- en gietwerk in ijzer, koper en brons), jhr. mr. V. de Stuers, J. G. Vincent, te Schiedam, E. von Saher, te Haarlem, J. F. L. Frowein en J. C. van Wijk, de beide laatsten werkende leden van »Arti"; groep III (Decoratie) de heeren A. le Comte te Delft, Joh. Stortenbeker alhier, prof. G. Sturm te Amsterdam, E. von Saher te Haarlem, N. Nooijen alhier, werkend lid van »Arti"; groep IV (Schrijnwerk) de heeren jhr. mr. V. de Stuers, H. P. Mutters Sr. en K. B. Stutterheim Sr., de beide laatsten werkende leden van »Arti".

AMSTERDAM. Een ingezeten der hoofdstad heeft, ter herinnering aan eene heuglijke gebeurtenis in zijnen familiekring, dezer dagen een gunstig gelegen terrein aan den Uilenburgwal, groot ongeveer 1550 vierkante meter, aangekocht, met het doel eene bewaarschool met bewaarplaatsen (crêches) en speeltuin voor 250 kinderen te doen verrijzen, ingericht naar de eischen der hedendaagsche gezondheidsleer.

De stichter geeft tevens het kapitaal, benoodigd om uit de opbrengst het beheer naar de voorschriften van den Israëlietischen ritus en de leiding der inrichting in de toekomst volledig te verzekeren. De bewaarschool zal den naam van de moeder en van de echtgenoote des stichters dragen.

ROTTERDAM. Het Bestuur van de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap heeft zich met een uitvoerig adres tot den Gemeenteraad gewend en daarbij gewezen op de veranderingen, die zijns inziens moeten gebracht worden in het ontwerp der verordening op het bouwen, dezer dagen door B. en W. aangeboden. In dit adres geven vele meer of minder ingrijpende bepalingen aanleiding tot bedenkingen, maar het hoofdbezwaar ligt in de bepaling, waarbij aan B. en W. het recht gegeven wordt om getimmerten, enz. te doen opruimen, als voor het daarstellen daarvan geene vergunning tot wederopbegging gegeven is. Zeer terecht wordt er in het adres op gewezen, dat uit den aard der zaak de opruiming *kan* worden bevolen van alles, waarvoor vergunning verleend is, maar het gaat niet aan dit te willen toepassen op lang bestaande gebouwen en getimmerten, waarvoor nimmer vergunning gevraagd of verkregen is. Is de opruiming noodig om den toestand te verbeteren, dan moet het particulier belang voor dat van het algemeen zwichten en kan de onteigeningswet worden toegepast.

In het adres wordt verder eene gewijzigde tabel voor de dikten der muren voorgesteld, waarbij het aantal verdiepingen als uitgangspunt is genomen en waardoor, naar de meening van adressanten, een einde wordt gemaakt aan de minder aanbevelenswaardige practijken om de bepalingen der verordening te ontduiken.

ARNHEM. De Gemeenteraad heeft eene gratificatie toegekend aan de adjunct-architecten J. P. Roozendaal en P. E. Rijk, die tijdens de vacature de werkzaamheden van den Directeur der Gemeentewerken hebben verricht. Aan eerstgenoemde, die meer bepaald als chef optrad, werd ƒ 400 en aan den heer Rijk ƒ 200 toegelegd.

— In dezelfde zitting, den 19den dezer gehouden, werd in beginsel besloten het gebouw Musis Sacrum met daarbij behoorend open terrein niet meer te verpachten, maar gegadigden op te roepen om dit in de openbare wandeling gelegen stuk grond voor een tijdvak van vijftig jaren in erfpacht te nemen onder verplichting het bestaande gebouw vóór 1 Mei 1888 te vervangen door eene geheel nieuwe inrichting, meer beantwoordende aan de eischen van den tijd en volgens plans, die aan de goedkeuring van den Raad onderworpen zijn.

VERVOLG DER BERICHTEN.

'S-GRAVENHAGE. Eene tweede coöperatieve bouwvereeniging is hierterstede tot stand gekomen onder den naam van *'s-Gravenhaagsche Coöperatieve Bouwvereeniging Vooruit II.* Zij stelt zich ten doel huizen te bouwen op een terrein, gelegen aan den toegangsweg tot de gemeente-gasfabriek.

AMSTERDAM. Men leest in het vakblad *De Horlogemaker:*

»Dat wij onzen ouden roem betreffende het vervaardigen van torenspeeluurwerken nog niet verloren hebben, blijkt uit hetgeen ons gemeld wordt, dat nl. onze beroemde stads- en torenuurwerkmaker, de heer I. H. Addicks, te Amsterdam, vóór eenige weken naar Stokholm ontboden werd, om verslag uit te brengen en kosten op te geven van een aldaar te plaatsen nieuw torenspeeluurwerk. Thans vernemen wij, dat genoemde heer aannemer van het werk is geworden voor de som van 20,000 gulden."

DELFT. De firma Joost Thooft en Labouchère heeft twee stukken vervaardigd, elk breed 1.60 M., hoog 2.40 M., uitmuntende door keurige uitvoering en voorstellende figuren naar Frans Hals, met een ornement-rand ontworpen door den heer A. Lecomte en geschilderd door den heer L. Senf. Het eigenaardige is, dat de kleur der tegels geheel nieuw en niet meer behoeft achter te staan bij de kleur van 't oud Delftsch aardewerk. Het zijn de grootste blauwe stukken tot heden vervaardigd, opmerkelijk om 't proceédé en om de afmeting. Beide stukken zijn besteld door en het eigendom van de firma J. A. Tognacca en F. Cossa, Kalverstraat te Amsterdam.

GOUDA. Het Gemeentebestuur heeft den Raad voorgesteld eene gasfabriek van gemeentewege op te richten en te exploiteeren en in verband daarmede pogingen in het werk te stellen om de bestaande fabriek en de buisleiding over te nemen. Dit voorstel werd gedaan naar aanleiding van het rapport, te dier zake uitgebracht door de heeren D. van der Horst en S. Kenens, directeuren der gasfabrieken te Leiden en te Alkmaar.

SNEEK. In de laatstgehouden raadsvergadering werd besloten met 1 Januari 1887 den prijs van het gas van 8 op 7 cent per stère te brengen en de verbruikers vrij te stellen van het betalen van meterhuur.

— Aflevering 6 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese, te Utrecht) bevat:

De telegrafische verbinding van loopende treinen met de stations (met fig.). — De praecessie van het nacht-eveningspunt (met fig.). — Natuur- en werktuigkundig allerlei. — De hevelpomp. — De universeele pomp. — Het horloge zonder wijzers. — Een nieuwe roeibank. — Het ei van Columbus (met fig.). — Onze voeding. — De eerste locomotief in Costa-Rica (met fig.). — Merkwaardigheden in Amerika. Naar brieven van A. Tissandier (met fig.). — Van Brohl naar Maria-Laach (met fig.). — Sterrenkundige opgaven.

ADVERTENTIEN.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 13den Juli 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Marerlac Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 443.

Het verrichten van eenige herstellingen aan gebouwen en kunstwerken behoorende tot den spoorweg van Leeuwarden naar Sneek.

Raming ƒ 3675.

De besteding geschiedt volgens § 39 van het bestek.

Het bestek ligt van den 24den Juni 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Marerlac Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur L. J. DESONNAVILLE te *Groningen*, en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van ƒ 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 6den Juli 1886, te beginnen te *Jellum-Boxum* ten 8.15 uren, verder te *Mantgum* ten 9.46 uren enz.

Utrecht, den 22ste Juni 1886.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

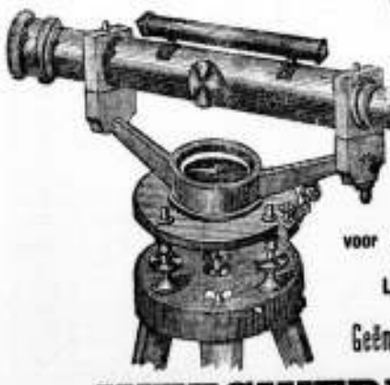

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN**

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

Ministerie van Justitie.

OPENBARE AANBESTEDING.

Op **Maandag 12 Juli 1886** des namiddags ten 2 ure, zal in een der lokalen van het Departementsgebouw van Justitie te *'s-Gravenhage*, op het Plein in het openbaar worden **aanbesteed:**

Het verbouwen van de Cellulaire gevangenis te Gorinchem tot strafgevangenis voor vrouwen en het verrichten van eenige onderhoudswerken aan dal gebouw, in twee percoelen.

Raming

1° Perceel ƒ 6600.

2° Perceel ƒ 1420.

Het bestek ligt ter lezing en de teekeningen zijn ter inzage in het Departementsgebouw voornoemd en in de Cellulaire gevangenis te *Gorinchem*, die van af 2 Juli dagelijks van 8 uur v.m. tot 6 uur n.m. voor gegadigden te bezichtigen is.

Het bestek met de teekeningen zijn verkrijgbaar op *franco* aanvrage tegen betaling van ƒ 0.55 bij de GEBROEDERS VAN CLEEF, Boekhandelaars, Spui 28a te *'s-Gravenhage*.

Inlichtingen zijn te bekomen aan het bureau van den Ingenieur-Architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te *'s-Gravenhage* en bij den Hoofdopzichter voor het Departement van Justitie G. J. v. d. GOES te *Rotterdam*. Aanwijzing in het gebouw Zaterdag 2 Juli en Zaterdag 10 Juli van 11 tot 2 ure.

's Gravenhage, 26 Juni 1886.

De Minister van Justitie,
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
P. J. VAN BELJMA.

Hoogheemraadschap Rijnland.

Openbare Besteding.

DIJKGRAAF EN HOOGHEEMRADEN VAN *RIJNLAND* willen op **Woensdag** den **7den Juli 1886**, des middags ten **12** ure, in het Gemeenlandshuis te *Leiden*, bij enkele inschrijving, **BESTEDEN:**

Het maken van eene vaste ijzeren Brug nabij Warmond over het Oegstgeester Kanaal, lang ongeveer 45 M., in plaats van de bestaande Leebrug.

Het Bestek met teekening wordt op *franco* aanvrage bij de Secretarie van *Rijnland* te *Leiden* toegezonden tegen betaling van 25 Cents.

De Inschrijvingsbiljetten zullen vóór 11 uren van den Bestedingsdag in de bus in het Gemeenlandshuis gestoken moeten zijn, of vóór dien tijd *franco* bezorgd aan het adres van Dijkgraaf en Hoogheemraden van *Rijnland* te *Leiden*.

Nadere inlichting is te verkrijgen bij den Ingenieur van *Rijnland* te *Leiden*.

Dijkgraaf en Hoogheemraden voornoemd,
DE CLERCQ, *Dijkgraaf*
EGBERT DE VRIES, *Secretaris.*
Leiden, 23 Juni 1886.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Mouwvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beckstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH**

De Portland-Cementfabriek van

DYCKERHOFF & SÖHNE

te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn

GOUDEN Staats-Medaille.

DUSSELDORF 1880.

levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.
Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar.
Magazijnhouders in de voornaamste steden.

Medaille Breslau 1869. — **Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.**

Medaille van Verdienste, Weenen 1873. — **Gouden Medaille, Offenbach a/M. 1879.** — **Diploma A: Eerste prijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.**

Door P. GOUDA QUINT, te *Arnhem*, is eene **nieuwe inteekening** opengesteld op

GESCHIEDENIS VAN DE BOUWSTIJLEN

in de Hoofdtijdperken der Architectuur. door EUGEN GUGEL, Hoogleeraar voor de Bouwkunst aan de Polytechnische School te Delft. Met 831 in den tekst gedrukte figuren en 6 staalgravuren. Tweede, veel vermeerderde en bijgewerkte druk.

De uitgever hoeft, nu dit werk voltooid is, gemoemd aan velen dienst te bewijzen door eene nieuwe inteekening te openen.
Deze nieuwe uitgave zal in 12 maandelijksche afleveringen à *f* 2.— het licht zien.
Voor hen, die het geheele werk liever in één ontvangen, is het mede terstond compleet verkrijgbaar en wel, naar verkiezing:

ingenaaid in 2 deelen	voor *f* 24.—
gebonden in half marokko prachtband, bovensnede verguld, in koker	» » 27.50
De prachtband afzonderlijk	» » 2.25

Eene proef-aflevering is bij alle Boekhandelaren *gratis* verkrijgbaar.

Koninklijke Nederlandsche

LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.

AANBESTEDING.

Op **Donderdag den 15 Juli 1886**, des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn*, worden **aanbesteed:**

Bestek N°. 16.

Het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor den Localspoorweg Apeldoorn-Hattem.

(Bedrag der begrooting *f* 191400.)

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 94 van het bestek.
Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en zijn aldaar tegen betaling van *f* 5.— per stel, van Woensdag 23 Juni 1886 af, te bekomen.
Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE en den Heer Sectie-Ingenieur C. A. BESIER, beiden te *Apeldoorn*.
Aanwijzing op het terrein zal worden gedaan op Donderdag den 8ste Juli 1886 des voormiddags ten 10 uur, aanvangende te *Apeldoorn*.
Bijeenkomst van gegadigden aan het lokaal der Maatschappij te *Apeldoorn* des voormiddags ten 9 uur.

De Commissie van Beheer.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.

PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en Cementtegels.
Groote voorraden.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Graveures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;
Rollende en Expansieronde Steenovenkappen,
GEBOUWEN in **Scherpoek** en naar **andere** bouwwijze, *geheel* in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & Co., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer,** voor **zijbekleeding** en **dakbedekking paaknaar.**
Galvaniseering op Loon.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

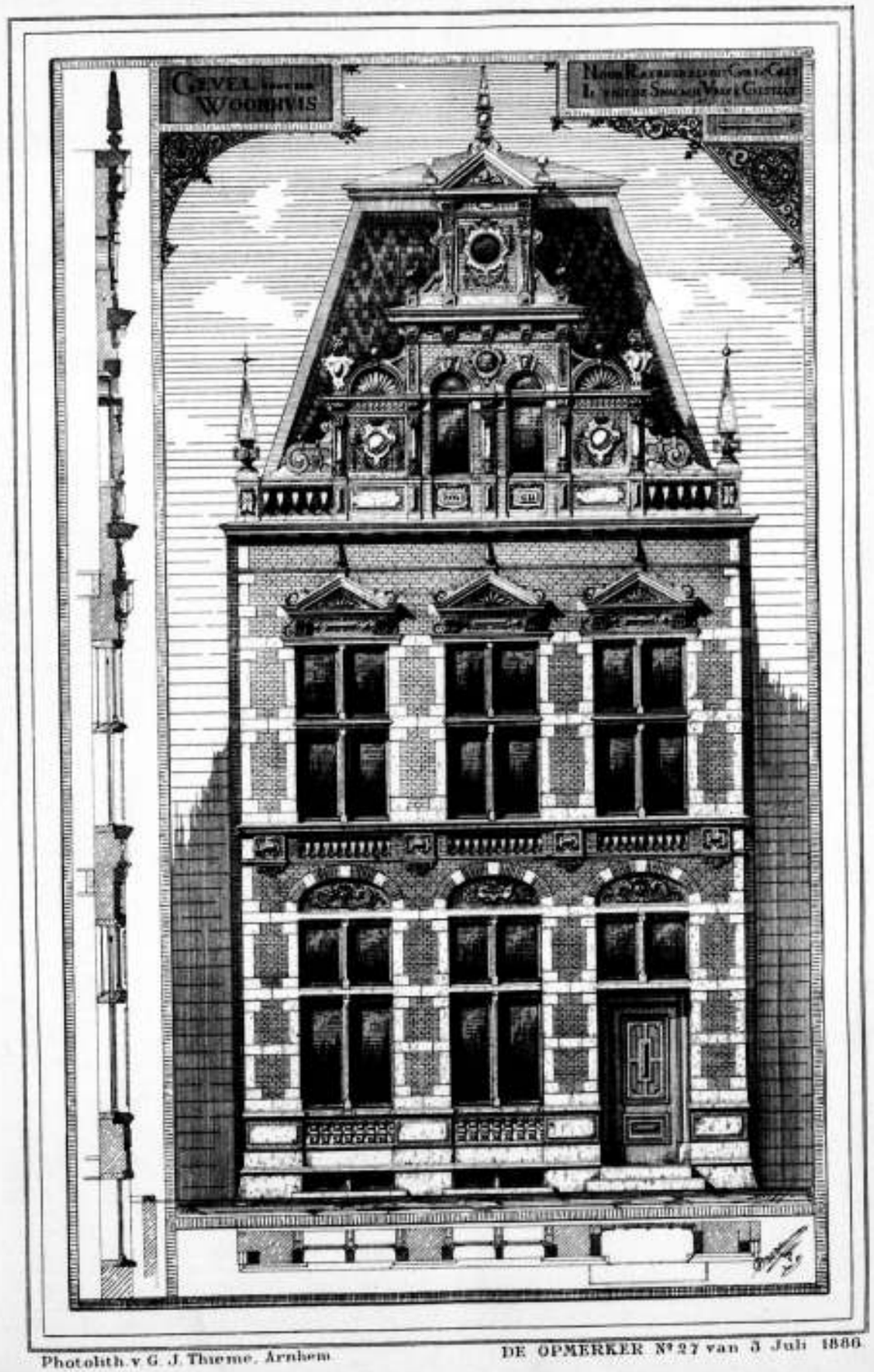

Photolith. v. G. J. Thieme, Arnhem.

EEN-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 27. ZATERDAG 3 JULI 1886.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 10 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Op de prijsvraag, door het Genootschap uitgeschreven: „Een ontwerp van een Café-restaurant" zijn 9 antwoorden ingekomen, onder de navolgende motto's: *X; Labor improbus omnia vincit; Studie; Café; La Concurrence; Lucter et Ementor; Prosit; Vrouwenverdriet* en *Café-restaurant*. De ontwerpen zijn in het Genootschapslokaal tentoongesteld.

2°. Het verslag der werkzaamheden van het Genootschap over het jaar 1885 zal den Leden in den loop der week worden toegezonden.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) BIJ DE PLAAT.

De op bijgaande plaat voorgestelde gevelteekening was een antwoord op de prijsvraag voor een gevel van een heerenhuis, uitgeschreven door de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen. Zij is vervaardigd door den heer P. M. A. Huurman, te 's-Hage.

(A. et A.) ANDREA MANTEGNA.

Andrea Mantegna, de kunstenaar die zoo grooten invloed heeft uitgeoefend op de Italiaansche kunst der XVI^de^ eeuw, werd geboren in de nabijheid van Padua in het jaar 1431. Zijn vader, Biagio, was volgens Vasari, een eenvoudig landbouwer, zoodat Andrea in zijn jeugd het vee hoedde.

Te Padua leefde destijds een schilder, Francesco Squarcione, die hoewel zelf geen groot kunstenaar, toch de grondlegger was van een nieuwe school, daar hij op zijn reizen door Zuid-Italië en Griekenland vele antieke fragmenten verzameld had, die hij door zijn leerlingen, naar zijn eigen getuigenis niet minder dan honderd-zeven-en-dertig in getal, liet kopiëeren.

Reeds in 1441 bemerkte Squarcione het talent van den jongen Mantegna en nam hem als zijn leerling aan. Als zeventienjarig jongeling schilderde Andrea reeds een altaarstuk, dat de algemeene bewondering wekte, doch thans verloren is gegaan. Het oudste schilderstuk van Mantegna, dat bewaard gebleven is, wordt gevonden in San-Antonio, en bestaat in een fresco boven een portaal; het is echter te zeer beschadigd, om een juist oordeel toe te laten. Het draagt het jaartal 1452.

In de kerk der Eremitani, waarvan een kapel door Squarcione en zijn leerlingen beschilderd werd, is het werk van Mantegna duidelijk te herkennen, daar het beter van compositie en minder stijf van vorm is, dan dat van de anderen. Ook trekt het de aandacht, hoe Mantegna reeds spoedig de wetten der perspectief, een wetenschap, die toen zeer populair was, op zijn compositie toepaste. Meesterlijk is in dit opzicht de Romeinsche triomfboog van het fresco, dat Sint-Jacob, een blinde genezende, voorstelt.

Mantegna's werk werd zoozeer bewonderd, dat Squarcione ijverzuchtig werd en allerlei bemerkingen op Andrea's werk begon te maken. Ook was hij zeer ontstemd, dat zijn leerling tevens de lessen volgde van den beroemden Venetiaanschen schilder Jacopo Bellini, die tijdelijk te Padua vertoefde. Mantegna stoorde zich echter niet aan Squarcione's bemerkingen, en werd zoozeer met Bellini bevriend, dat hij 's meesters dochter Niccolosia tot echtgenoote verkreeg.

In 1458 waren de fresco's der Eremitani gereed, en in de jaren, op die voltooiing volgende, maakte Mantegna in gezelschap van vele geleerden van Padua, verscheidene reizen in de omgeving der stad, tot het bestudeeren der antieke fragmenten, die daar nog in groot aantal werden aangetroffen. Hij teekende alles wat hij vond met de meeste nauwkeurigheid en verzamelde dus een schat van motieven, waarvan hij in zijn latere werken een dankbaar gebruik maakte

De roem van Andrea was weldra doorgedrongen tot Mantua, waar de kunstlievende Ludovico Gonzaga den schepter voerde. Reeds in 1456 had deze vorst Mantegna de schitterendste aanbiedingen gedaan, doch de schilder had zich niet laten overhalen. Toen Ludovico bleef aandringen, zeide Mantegna, dat hij een altaarstuk, hem door den abt van San-Zeno besteld, onderhanden had, en dus niet kon komen. Ludovico verzocht toen de abt, hem Mantegna te zenden, daar deze het altaarstuk evengoed te Mantua als te Padua kon voltooien, doch de abt was hem te slim af en liet Mantegna niet gaan voor zijn werk voltooid was. Dit altaarstuk, een Madonna met heiligen, is thans

nog in de kerk van San-Zeno te Verona aanwezig, en behoort tot Mantegna's beste stukken.

Toen Mantegna in dienst van Gonzaga gekomen was, werd hem allereerst het versieren van het buitenverblijf te Gaëto opgedragen; de fresco's, die hij hier schilderde, zijn echter niet bewaard gebleven.

In 1466 bezocht Mantegna Florence, waar hij de gast was van den abt van Fiesole en met groote eer ontvangen werd.

Te Mantua teruggekeerd, werd hem de beschildering van een vertrek in het vorstelijk paleis opgedragen; dit vertrek is thans onder den naam van Camera degli Sposi bekend. De fresco's zijn zeer beschadigd, sommige zelfs geheel verdwenen.

Op den oostelijken wand ziet men Ludovico en zijne vrouw, in rijk gewaad gedoscht en door hun kroost omgeven; de kunstenaar heeft blijkbaar deze portretten niet geflatteerd. Om deze groep zijn hovelingen, dwergen, honden, kortom alles, wat destijds tot de omgeving van een vorst behoorde, aangebracht. Welk een rol de dwergen in dien tijd speelden, blijkt uit het feit, dat Ludovico voor hen een afzonderlijk paleis, geheel in verhouding tot hun grootte, had doen bouwen.

Op den wand daartegenover ziet men den vorst, die zijn gasten verwelkomt, en boven de deur zeven gevleugelde kinderfiguren, die zeer fraai zijn en wier losheid een groot contrast vormt met de stijve figuren van de vorsten en hovelingen.

Het schoonste schilderwerk in de Camera degli Sposi vindt men echter in de fresco's van het gewelf. Hier heeft Mantegna voor het eerst de perspectief te hulp geroepen, om den toeschouwer in den waan te brengen, alsof hij door een opening met een balustrade omgeven, in de vrije lucht keek.

In later tijd is dit effect dikwijls nagebootst. Mantegna deed allerlei figuren over de balustrade kijken, die zoo meesterlijk verkort waren, dat de illusie van de werkelijkheid bereikt werd. Twee vrouwen, een meisje met rijk hoofdtooisel, een pauw, gevleugelde kinderfiguren, dit alles was meesterlijk op de balustrade geschilderd. Deze zoldering wordt door Vasarie zeer geprezen en wekte de bewondering van alle tijdgenooten.

In 1474 waren deze beschilderingen voltooid en daarna hield Mantegna zich met het vervaardigen van kleinere stukken bezig, totdat hij in 1485 het grootste werk van zijn leven, de triomftocht van Julius Caesar begon, die bestemd was voor het paleis van San Sebastian te Mantua, dat toen juist gebouwd werd. Terwijl de kunstenaar in 1488 nog hiermede bezig was, werd hij, hoewel tegen zijn zin, naar Paus Innocentius VIII gezonden om een kapel in het Vaticaan te decoreeren. Het beviel hem echter niet te Rome, daar hij het niet met den Paus kon vinden en zijn taak hem niet toelachte. Hij dacht steeds aan zijn triomftocht, dien hij onvoltooid te Mantua had moeten achterlaten. Om den Paus te doen gevoelen, dat hij wel wat milder belooning mocht geven, schilderde Andrea naast de zeven figuren, die de zeven deugden moesten voorstellen, nog een achtste, en toen Zijne Heiligheid vroeg wat dit beteekende, antwoordde hij, dat dit de bescheidenheid was. De Paus begreep de toespeling wel, doch was niet uit het veld geslagen en antwoordde: „Die deugd behoort in goed gezelschap; plaats er dus het geduld nog naast."

Was dus het verblijf te Rome voor Mantegna niet aangenaam, het was in zooverre nuttig voor hem, dat hij daar de toen nog nieuwe kunst van het graveeren leerde. Hoever Mantegna het in deze kunst bracht blijkt uit zijne gravures, waaronder die naar zijn triomftocht van Julius Caesar, de Muzen op den Parnassus en den strijd der zeegoden.

Zijne gravures werden door Dürer en Holbein hoog geprezen en nagevolgd. Zelfs Rubens achtte het niet beneden zich ernaar te studeeren, en onder de kunstschatten, in Rembrandt's boedel aanwezig, komen de gravures van Mantegna voor.

Toen Mantegna in 1490 te Mantua teruggekeerd was, nam hij onmiddellijk zijn triomftocht weer onderhanden, en voltooide dit reuzenwerk in 1492. Wij zien hier muzikanten, standaarddragers, zegewagens, offerdieren, olifanten, gevangenen, en eindelijk Ceaser zelf. Mantegna geeft hier blijk van veel kennis der oudheid, doch daar het werk op vele plaatsen door overschildering geleden heeft, is het moeielijk over de verdienste der uitvoering een oordeel te vellen

In 1628 werden deze schilderijen verkocht aan Karel I van Engeland. Cromwell kocht ze voor £ 1000 uit zijn nalatenschap, en Karel II plaatste ze in Hampton Court, waar zij zich nog bevinden.

Na zijn grootste werk schilderde Mantegna nog de zoogenaamde Madonna della Vittoria, die zich thans in het Louvre bevindt en vervaardigd werd ter herinnering aan de overwinning van Francesco Gonzaga bij Tornovo. Ook de Madonna met Sint-Jan en Maria Magdalena, in de National Gallery te Londen, dagteekent uit Mantegna's laatste periode. Beide deze stukken behooren tot de fraaiste, door Mantegna vervaardigd.

Mantegna stierf den 13den September 1506, nadat zijn laatste levensjaren verre van aangenaam waren geweest. Zijn zoon werd wegens een zwaar vergrijp met Mantua verbannen, en hij werd door zijn schuldeischers vervolgd. Zij maakten hem het leven zoo zuur, dat hij zelfs van de antieke fragmenten, waaronder zich ook de bekende buste van Faustina, waaraan hij zeer gehecht was bevond, afstand moest doen. Ook de Gonzaga's, die hem totdusverre steeds gesteund hadden, onttrokken zich. Toen Mantegna dood was, hadden zijn zoons nog veel werk met de schuldeischers, waarvan kardinaal Gonzaga, Bisschop van Mantua, de voornaamste was.

Op Andrea's inboedel werd beslag gelegd, en o. a. ook een pas voltooid stuk, de triomf van Scipio, voor schuld verkocht.

Mantegna werd in een kapel in San-Andrea begraven. Een bronzen buste door Sperandio, waar de schilder met een lauwerkrans is afgebeeld, siert zijn graf.

DE VAKTENTOONSTELLING
VAN „*ARTI ET INDUSTRIAE*" TE 's-GRAVENHAGE.

In n°. 16, dato 17 April j.l., is deze tentoonstelling in dit blad aangekondigd en werd daarbij haar doel en aanleg omschreven. Wij mogen dit dus bij den lezer als bekend veronderstellen. Het plan, toen ontwikkeld, is thans volvoerd; de tentoonstelling is er en verdient zeer een nadere bespreking.

Wij stellen ons voor dit te doen naar aanleiding van hare hoofdindeeling en herinneren daarom aan de navolgende groepen:

1°. *Beeldhouwwerk* in hout en steen;

2°. *Smeed- en gietwerk* in ijzer, koper en brons;

3°. *Decoratie* (*a*. Decoratief schilderwerk; *b*. Inlegwerk in hout, steen, enz.).

4°. *Schrijnwerk*;

5°. *Ter opluistering ingezonden voorwerpen.*

Dienovereenkomstig is ook de catalogus ingericht, waarbij dient opgemerkt, dat er onderscheid is gemaakt tusschen voorwerpen ter mededinging en voorwerpen, die expres hierbuiten gehouden zijn. De laatstgenoemde zijn van de leden van A. en I. zelf. Zij vooral hebben zich dapper geweerd; dit getuigt reeds de wijze, waarop het geheel is aangelegd en gerangschikt. De

groote zaal der Haagsche Teekenacademie, die zich oogenschijnlijk minder goed voor het exposeeren leent van voorwerpen, waaronder uit den aard der zaak vele van beperkte en zelfs kleine afmetingen, is even practisch als smaakvol voor het doel ingericht; het geheel draagt wel degelijk den stempel eener Kunstnijverheids-tentoonstelling en lokt uit tot nadere kennisneming.

Doen wij dit door 't eerst de aandacht te vestigen op de meest verdienstelijke en domineerende voorwerpen, dan kunnen we met 't oog op de eerste groep N°. 1 gerust zijn cijfer laten.

Laurent Philips te 's-Hage toch munt niet alleen uit door een groote maar ook door een schoone collectie marmeren schoorsteenmantels, dito jardinière, pedestal en vaas, vooral uitmuntende door keurige bewerking. Mogen we hier een aanmerking maken, dan geven we in bedenking den voet van het pedestal hooger te maken en in zwart marmer niet die fijne Renaissance-ornementatie toe te passen, die eigenlijk alleen in wit marmer tot haar recht kan komen; wij hebben voorts bedenking tegen de wijze, waarop de fries van een der schoorsteenmantels door half-bogen is ingedeeld; deze rusten op een lijst, die zich te zwak voordoet om hen zelfstandig te dragen.

Een houten schoorsteenmantel leverde Straker te Arnhem, die niet gelukkig is. Een fraai model daarentegen (van hout en gips) geeft ons de school voor Nuttige en Beeldende Kunsten te Roermond, waarvan o. i. de gunstige totaal-indruk nog verhoogd zou worden, indien aan de kolomkapiteelen en het bovenfries ook eenig ornement ware aangebracht.

Ook een houten pedestal verdient bijzondere vermelding, n.l. die, welke tot voetstuk dient voor de buste van een Walcherschen boer; doch bij deze buste valt het oog juist op datgene, wat men bij pedestals steeds dient te vermijden, n.l. dat zij, zooals hier, door te rijke ornementatie meer de aandacht vragen voor zichzelf dan voor het voorwerp, waarvoor zij dienen en waaraan zij, ondanks hunne grootere afmeting, steeds ondergeschikt behooren te zijn.

Nog een vaas (van wit marmer) in barok-stijl en daarom minder naar onzen smaak, zond Teixeira de Mattos te Amsterdam in, tegelijk met de bustes van HH. MM. den Koning en de Koningin, die zeer verdienstelijk geboetseerd zijn.

Dit laatste kan niet getuigd worden van de schetsen voor relief der heeren Te Poel & Stoltefus te 's-Hage. Wij stellen aan het relief andere eischen; hier schijnt de „ronde bosse", als 't meest geëigend, gezocht te zijn, terwijl wij meenen dat een relief-ornement steeds moet gehouden worden binnen de perken der vlakversiering. Dat die firma echter ook betere decoraties weet te leveren is bekend en kan blijken uit de overgelegde teekeningen en photographieën van uitgevoerde werken, en zal, naar wij vertrouwen, nog nader blijken wanneer de in den catalogus toegezegde maar nu nog ontbrekende eikenhouten statiën en een St.-Joseph's-beeld door hen zullen zijn tentoongesteld. Laten ze het dan echter niet polychromeeren zooals Bourgonjon te 's-Hage met zijn beeld gedaan heeft. Wij zijn geen onbepaalde afkeurders van het beschilderen van beeldhouwwerken, vooral niet wanneer deze, voor een kerk bestemd, niet zelden een plaats bekomen, te weinig verlicht om in een van nature eer donker dan lichte hout- of steenkleur nog effect te kunnen uitoefenen; maar ook dán zal dit beschilderen — stellen wij ons voor — anders moeten zijn dan de hier gegeven proef te aanschouwen geeft. Daarom en ook omdat het zoo buitengewoon goed is gestoken, zien wij Bourgonjon's rozet voor een plafond in eikenhout veel liever, niettegenstaande ons de compositie daarvan ietwat gezocht schijnt.

In de buurt dezer inzending hebben de heeren H. P. Mutters en Zn. een viertal meubels van verschillende soort, materiaal en ornementatie opgesteld, den goeden naam dezer firma waardig. Buitengemeen correct zijn hunne houten en ivoren inlegornementen; in allen deele fraai is een Renaissance spiegel en een commode (Louis XV), die ondanks haar buikigen vorm elegance vertoont en smaakvol met koperen ornementwerk is afgezet. Toch meenen we, dat meer overeenstemming is te brengen tusschen deze versiering en het daarin besloten intarsia-ornement, hetwelk niet zoodanig tezamen mag worden aangewend, dat aan het hoogere schoon van deze door den meerderen glans van gene afbreuk wordt gedaan. Dan hebben we nog een bedenking, n.l. tegen de wijze, waarop veel, en zoo ook hier, aan sommige kasten in plattegrond ronde hoekstukken worden gegeven, hetwelk aan de buitenlijnen in den opstand bijna altijd schade doet, doordat zij dan den omtrek niet marquant genoeg aangeven. Hetzelfde geldt de boven-omtreklijnen, wanneer deze, zooals hier aan een étagère, door daarbij afzonderlijke aangebrachte bekroningsornementen worden bedekt of overheerscht. Over 't algemeen staat het ornement aan deze étagère achter bij dat aan een paneel, behoorende tot een blank-eikenhouten kast, die nog niet geheel afgewerkt en daarom nog niet opgesteld is. De beeldhouwer J. G. Elsen, te 's-Hage, die dit vervaardigde, leverde tevens een paar proeven van relief en ivoor, die onze bijzondere belangstelling niet konden wekken.

Over andere kleine inzendingen van gebeeldhouwde tableau's zwijgen wij liever geheel. Wij zouden dat ook willen doen over een marmeren buffet, maar het stuk is daarvoor te groot en moet ieder bezoeker wel in 't oog vallen.

Bij de beschouwing hiervan vraagt men zich onwillekeurig af, hoe het mogelijk is, dat men niet alleen op de gedachte, maar ook tot de uitvoering van zulk een maaksel komt. Verbeeld u een meubel geheel in steen uitgevoerd, geconstrueerd alsof het toch in hout was gemaakt; deuren en laden, alles van steen, waarin zelfs sloten zijn ingelaten en spiegels en paneelen zijn opgesloten, zooals dat bij hout gebruikelijk is. Bedenkt men welk een tal van moeilijkheden hierbij te overwinnen was om ten slotte niet anders dan een monster van wansmaak te hebben, dan moge men den vervaardiger niet bespotten maar beklagen.

Ongeacht dit product bestaan er zooveel aanrakingspunten tusschen het besproken beeldhouwwerk (in hout) en het schrijnwerk, dat wij reeds eene inzending, onder laatstgenoemde groep opgenomen, besproken hebben en wél zullen doen, in afwijking van de vooropgestelde volgorde, thans die beide groepen gezamenlijk af te handelen. En dan valt als van zelf 't eerst ons oog op een in de onmiddellijke nabijheid van genoemd buffet staanden preekstoel, in blank eikenhout, van Gebr. Margry en Snickers te Rotterdam. Dit vrij omvangrijke stuk is als schrijnwerk zeer verdienstelijk; ook het beeldhouwwerk is goed van bewerking, maar het geheel mist die eenheid in vorm en bekleeding, welke de beste voorbeelden van dien aard (hier gezegd met 't oog op de Gothische kunst) kenmerken. Het ornement draagt hier en daar al te veel blijken van afzonderlijk te zijn aangebracht; het relief der figuren op de paneelen vinden wij ook hier, meer dan noodig is, te verheven, terwijl de wijze, waarop de daartusschen aangebrachte vrijstaande beelden zijn overdekt, storend werkt op de bovenlijnen van den preekstoel; — kortom, wij hebben zulk werk van deze firma elders beter gezien.

Onder de meubels trekken een bibliotheekkast van

F. van Herpen te Amsterdam door ontwerp en ornementatie, een kastje van Emons te 's-Hage door zijn Oud-Hollandsch cachet, en een buffetkast van Gebr. Van Houten te Amsterdam door haar groote afmetingen en al te overvloedige en zorgvuldige ornementatie, de aandacht. Maar nevens de laatstgenoemde voorwerpen staat een salonkastje van Van der Schilden te Rotterdam, dat wij zonder aarzelen het fraaiste meubel van de geheele tentoonstelling noemen. Zeer gelukkig van verhouding, met smaakvolle profileering en ornementatie, den Renaissance-stijl op oorspronkelijke wijze gevolgd, moet het door al deze goede eigenschappen bij menigeen den lust naar zijn bezit opwekken. Daaraan is natuurlijk slechts vóór een te voldoen; maar om de andere liefhebbers toch ook wat te gunnen, verstouten wij ons, den ontwerper voor te stellen daarvan een teekening verkrijgbaar te stellen, die, op bekwame wijze uitgevoerd, een tijdschrift, zooals *De Bouwmeester* bijv., tot een eer en sieraad zou zijn. Hij gelieve dit eens in bedenking te nemen; wij willen intusschen onze lezers de toezegging doen van een vervolg en slot op dit artikel in het volgend nummer van dit blad.

WEDSTRIJD EN TENTOONSTELLING VAN VERWARMINGS- EN VERLICHTINGS-TOESTELLEN.

De naamlooze vennootschap „Nederlandsch Handelsmuseum" te Amsterdam, heeft het voornemen een wedstrijd uit te schrijven voor verwarmings- en verlichtingstoestellen en wij wenschen haar toe, dat deze prijskamp evengoed mogen slagen als die voor meubelfabrikanten, in het afgeloopen jaar gehouden. Onzerzijds trachten wij het lofwaardig streven te bevorderen door mededeeling van de circulaire met de algemeene voorwaarden en het reglement voor de Jury.

CIRCULAIRE.

Ingevolge de statuten onzer vennootschap is deze in de allereerste plaats in de wereld geroepen om den Nederlandschen handel te bevorderen en uit te breiden en *den fabrikant voortdurend te wapenen voor de concurrentie.*

Natuurlijk is met deze „concurrentie" bedoeld de „concurrentie tegen 't buitenland" en nooit die van den eenen fabrikant tegen den anderen.

Tot deze wapening achten wij in de eerste plaats eene wapenschouwing een vereischte, ten einde zoowel den fabrikant, den handelaar als het publiek in de gelegenheid te stellen om zich een zoo juist mogelijk beeld te scheppen van de hoogte, waarop zich de verschillende takken van Nijverheid bevinden.

Een wedstrijd, gepaard met eene voor het publiek toegankelijke tentoonstelling, achten wij daartoe het geschiktste middel.

Onze eerste poging in die richting, de onlangs gehouden wedstrijd van meubelfabrikanten, heeft ons de juistheid dier opvatting aangetoond.

Een bezoek van ± 5000 personen, aan eene tentoonstelling van ± 7 weken, in de hoogst gure maanden Maart en April, een verkoop van ± 90 ameublementen, door een 27tal inzenders met 37 inzendingen, zijn waarborgen voor den inzender, die zich eenige moeite gegeven heeft en werkelijk „iets" presteeren kan, dat zijne moeite en kosten beloond worden, zelfs in den slechten tijd, die ieder thans te doorworstelen heeft.

Deze cijfers duiden tevens aan, dat het publiek geene *voorliefde* heeft voor buitenlandsch fabrikaat, doch daartoe gewoonlijk slechts zijn toevlucht neemt wanneer de behoudendheid of gemakzucht van den Nederlandschen fabrikant er de aanleiding toe geeft.

Wij wenschen onze nieuwe lokaliteiten Keizersgracht 133 in te wijden met een wedstrijd en eene tentoonstelling van

VERWARMINGS- EN VERLICHTINGS-TOESTELLEN

en hiervoor beschikbaar te stellen zes geldprijzen, uit te reiken bij de sluiting der tentoonstelling als:

A. Een prijs van *f* 75 voor den bestgekeurden salonhaard of kachel, den détailverkoopprijs van *f* 150 niet tebovengaande.

B. Een prijs van *f* 30 voor de bestgekeurde huiskamerkachel, den détailverkoopprijs van *f* 60 niet tebovengaande.

C. Een prijs van *f* 60 voor de bestgekeurde keukenkachel of fornuis, den détailverkoopprijs van *f* 120 niet tebovengaande.

D. Een prijs van *f* 25 voor de bestgekeurde keukenkachel, den détailverkoopprijs van *f* 40 niet te bovengaande.

E. Een prijs van *f* 50 voor de bestgekeurde salonlamp, den détailverkoopprijs van *f* 100 niet tebovengaande.

F. Een prijs van *f* 20 voor de bestgekeurde huiskamerlamp, den détailverkoopprijs van *f* 25 niet tebovengaande.

Bij elken prijs wordt tevens een diploma uitgereikt en zal bij eene eventueele groote deelname voor elk nummer van den wedstrijd als tweeden prijs nog een diploma zonder geldprijs ter beschikking van de Jury gesteld worden; terwijl op voordracht van de Jury zoo noodig de prijzen gesplitst kunnen worden.

De Jury, bestaande uit 5 leden, wordt geheel door de deelnemers gekozen.

Wij hebben de eer u uit noodigen om deel te nemen aan dezen wedstrijd en, ten bewijze dat u op bijgaande Algemeene Voorwaarden daartoe bereid zijt, nevensgaand biljet ons onderteekend en duidelijk ingevuld vóór 15 Juli terug te zenden.

ALGEMEENE VOORWAARDEN.

Art. 1. Aan den Wedstrijd kunnen deelnemen Nederlandsche fabrikanten, hetzij alléén, in vereeniging met of door bemiddeling van magazijnhouders of agenten.

Art. 2. Aan de Tentoonstelling kunnen ook buitenlandsche fabrikanten deelnemen, doch blijven deze bij den *wedstrijd* buiten mededinging.

Art. 3. Haardstellen, vuurschermen, kolen- en turfbakken, enz. mogen tot opluistering in de gebruikelijke verhouding bij ieder verwarmingstoestel worden ingezonden.

Art. 4. Alle in te zenden voorwerpen moeten geprijsd zijn en voor die aangehechte prijzen en détail verkoopbaar zijn. Bovendien kunnen de inzenders ons de engros-prijzen opgeven, onder verband onzerzijds om daarvan geen gebruik te maken tegenover andere inzenders of concurrenten.

Art. 5. De inzenders verbinden zich de ingezonden voorwerpen tegen de opgegeven prijzen af te staan en nabestellingen gedurende één jaar (ingaande op den dag der inzending) tegen denzelfden prijs en geheel overeenkomstig het tentoongestelde uit te voeren.

Art. 6. De deelnemers verbinden zich om hunne inzendingen vrachtvrij in ons gebouw, Keizersgracht 133, te leveren en op te stellen, en bij niet-verkoop deze op hunne kosten daaruit te verwijderen, om hunne inzendingen ten minste vier weken tentoon te stellen en zoowel bij verkoop als bij nabestelling 5% over den opgegeven prijs af te staan.

Art. 7. Ieder inzender deponeert bij zijne inzending een bedrag, gelijkstaande met 5% over den détailverkoopprijs zijner inzending, welk bedrag in geval van verkoop van onze provisie zal worden afgetrokken en bij niet-verkoop ten onzen bate komt.

Art. 8. Inschrijvingen worden ingewacht tot 15 Juli 1886; binnen 8 dagen na dezen termijn zal aan de inschrijvers door ons kennis gegeven worden of de Wedstrijd al dan niet kan doorgaan en tegen welken datum de voorwerpen door ons worden ingewacht (vermoedelijk 15 September 1886).

REGLEMENT VOOR DE JURY.

Art. 1. De Jury bestaat uit 5 leden.

Art. 2. Zij worden gekozen door de deelnemers aan den wedstrijd, 'tzij op eene bijeenkomst dezer heeren, ofwel door inzending van onderteekende stembiljetten aan ons adres; bij eerste stemming wordt de volstrekte meerderheid vereischt, bij tweede of herstemming worden als gekozen beschouwd de personen, welke het grootste aantal stemmen op zich vereenigd hebben.

Art. 3. De Jury zal bij de beoordeeling der verwarmingstoestellen dienen te letten op:

1° deugdelijke en solide bewerking.

2° elegante vormen.

3° doelmatige constructie, zoowel in verband tot gering brandstof-verbruik bij groote warmte-ontwikkeling, m. a. w. op eene maximum-warmteproductie der brandstof, als tot zuivering der atmosfeer door afvoer van bedorven lucht, enz. enz.,

en bij die der verlichtingstoestellen op:

1° deugdelijke en solide bewerking.

2° elegante vormen.

3° doelmatige inrichting, in verband tot gering verbruik van brandstof bij eene maximum-lichtsterkte en een minimum-verontreiniging en verwarming der lucht.

Art. 4. De Jury heeft de bevoegdheid om aan de inzenders vragen te stellen, 'tzij schriftelijk of mondeling, en van hen alle gegevens te verlangen, welke zij tot het vellen van een oordeel noodig zal achten.

Art. 5. De uitschrijvers van den wedstrijd verbinden zich om in geenen deele invloed uit te oefenen op de uitspraak van de Jury.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN

— In *The Engineering* van 18 Juni lezen wij:

Men is thans bezig werken te maken, bestemd om de stad Amsterdam een nieuwe waterleiding te verschaffen. De waterleiding zal een capaciteit hebben van 9,000,000 gallons per dag. Zij bestaat uit een inlaatpijp van 48 inches, die van de rivier de Vecht naar het terrein gaat, waar zich het pompstation en de filters bevinden; deze pijp heeft een lengte van bijna 3 Engelsche mijlen. Het water wordt hier gebracht in reservoirs, die tezamen 18,000,090 gallons kunnen bevatten. Nadat het water door filters van eene nieuwe, door de ingenieurs uitgedachte, constructie gegaan is, komt het gezuiverd in een reeks van overdekte reservoirs, vanwaar het in een standpijp ter hoogte van 232 Engelsche voet opgepompt wordt. Van hier bereikt het door twee pijpen van 27 en 24 inches middellijn, en van een lengte van ongeveer zeven Engelsche mijlen, de stad Amsterdam. In de stad zelf moeten 120 Engelsche mijlen pijp gelegd worden, welk werk buitengewoon verzwaard wordt, omdat niet minder dan 100 grachten gekruist moeten worden. De heeren John Aird & Sons zijn aannemers van het geheele werk, met uitzondering van de levering der pijpen, 25,000 ton wegende, en van de pompmachines van 800 paardekracht. De levering der pijpen is opgedragen aan de Staveley Iron and Coal Company en die der machines aan de heeren Easton & Anderson. De ingenieurs, met de werken belast, zijn de heeren Joseph Quick & Zonen, Great George-street, Westminster.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

DORDRECHT. Aan het verslag, uitgebracht op de algemeene vergadering van Dordrecht's Museum, ontleenen wij dat het aantal leden klom van 82 tot 85 en dat het museum in den loop van het afgeloopen vereenigingsjaar bezocht werd door 5367 niet-leden, waarvan alleen in de maand September 3330, tijdens de tentoonstelling van de schilderij van Giron (*Les deux Sœurs*). De proef, in het afgeloopen jaar genomen, om het Museum enkele dagen voor minvermogenden kosteloos open te stellen, heeft niet ten volle aan de verwachting beantwoord; van de 1200 personen, die eene toegangskaart afhaalden, maakten slechts 702 daarvan gebruik.

De verzameling werd met 4 schilderijen vermeerderd. 1°. Het kapitale stuk van Jozef Israëls: *Het middaguur in eene boerenwoning bij Delden.* 2°. *Vee in de duinen van Terschelling*, door den te Brussel gevestigden Nederlandschen veeschilder J. H. de Haas. 3°. *Een Vrouwenportret* van de Dordschen schilder A. Boonen, die van 1669 tot 1729 leefde en wiens portretten zulk een vermaardheid hadden, dat buitenlandsche vorsten o. a. Czaar Peter de Groote en de hertog van Marlborough zich door hem lieten conterfeiten. 4°. Eene afbeelding van de binnenzijde der voormalige Vuilpoort alhier, door H. Verheggen, naar eene schets van den oud-Dordschen meester J. Schoenmakers.

De verzameling oudheden werd met de volgende schenkingen verrijkt. 1°. Een oude aarden kruik en een tinnen lepel. 2°. Een gevelsteen met het opschrift:

„Beenne die weelde conne dragen
Sin sterker als Samsom talle dagen."

3°. Eenige plattegronden en platen betreffende Dordrecht en omstreken. 4°. De Kaerte (programma) van een schietwedstrijd, ten jare 1644 door de Schutterij der Kloveniers alhier uitgeschreven.

— In de achtste aflevering van het *Vademecum der Bouwvakken* komt een artikel voor van den architect N. Redeker Bisdom te Nieuweramstel over de verlichting van het Rijksmuseum te Amsterdam.

Zonder tekort te willen doen aan de vele en groote verdiensten van den bouwmeester van het Museum, wordt de verlichting aan een grondig onderzoek onderworpen.

De voorwaarden voor eene goede verlichting worden daarin als volgt samengevat: 1°. hooge gebouwen, schoorsteenen of dergelijke voorwerpen dienen streng geweerd te worden in de nabijheid van tentoonstellingszalen, omdat zij schaduwbeelden ontwikkelen of reflectielicht teweegbrengen en derhalve het invallen van zuivere lichtstralen belemmeren; 2°. de lichtopeningen in de bekappingen boven tentoonstellingszalen moeten voldoende afmeting hebben, opdat de lichtstralen onder een hoek van b.v. 45°, in elk geval zonder eenige belemmering, de tentoonstellingsvlakte kunnen bereiken; 3°. de lichtstralen mogen door geene verticale lichtkokers binnenvallen, waardoor een reflectie- en dus onzuiver licht ontstaat, en de grootste lichtkracht op den vloer valt; 4°. de bovengedeelten der bekappingen moeten ondoorschijnend zijn, en 5°. de oppervlakte der lichtopening in het plafond eener tentoonstellingszaal mag niet te klein zijn en dient op ongeveer ⅛ der zaaloppervlakte aangenomen te worden.

Een en ander wordt door photolithographische afbeeldingen verduidelijkt, en de verschillende tentoonstellingszalen van het Museum daarbij aan de bovengestelde bepalingen getoetst.

's GRAVENHAGE. Op het Raadhuis kwam het comité voor de *Tentoonstelling van Kunstnijverheid*, in 1887 te houden, bijeen. De vergadering werd bijgewoond door den Minister van Binnenlandsche Zaken, Eere-voorzitter, die bij den aanvang door den Voorzitter, den heer Dr. L. Mulder, werd verwelkomd.

Deze bijeenkomst was bestemd tot definitieve vaststelling van circulaire en reglement. De *Nationale Tentoonstelling van oude en nieuwe Kunstnijverheid* — gelijk thans de officieele titel zal zijn — zal in de maanden Juli, Augustus en September 1887 in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen worden gehouden. Tot dekking van eventueel verlies zal een waarborgkapitaal van *f* 15,000 in aandeelen van *f* 50 worden tot stand gebracht. Mocht dit vóór 1 October aanstaande niet zijn geschied, dan zal de onderneming geen voortgang hebben.

Na vaststelling van de raming van kosten, circulaire en reglement werden verschillende commissiën benoemd voor 1°. de financiën; 2°. de deelneming en toelating; 3°. den catalogus; 4°. ontvangst, opstelling en verzending en 5°. feestelijkheden.

AMSTERDAM. De ingenieur G. Brongers heeft zich wegens ernstige ongesteldheid genoopt gezien zijne taak als Commissaris-generaal der Bakkerij-tentoonstelling neer te leggen. Het bureau dier tentoonstelling is thans in het Paleis voor Volksvlijt geopend.

— Aan de firma W. H. Jacobs te Haarlem is door de »Imperial Continental gasassociation" alhier opgedragen, de levering van zes stoomketels met toebehooren, ten behoeve van de gasfabriek »Nieuwer-Amstel".

HAARLEM. De Commissie voor de Teekenschool van Kunstnijverheid, verbonden aan het Museum, heeft besloten, gedurende de Algemeene Vergadering van de *Maatschappij tot bevordering van Nijverheid*, die 12 Juli e. v. d. alhier zal plaats hebben, eene tentoonstelling te houden van het werk der leerlingen van die teekenscholen in ons land, die zich het onderwijs op het gebied der kunstnijverheid ten doel stellen. De volgende inrichtingen hebben haar medewerking toegezegd: de Rijksschool voor Kunstnijverheid, de Kunstnijverheidsteekenschool *Quellinus* en de Teekenschool voor kunstambachten der »Vereeniging tot bevordering van fabrieks- en handwerksnijverheid" in Nederland, allen te Amsterdam, de Academie *Minerva*, te Groningen; de Teekenschool van het Genootschap *Mathesis Scientiarum Genetrix* te Leiden; de Academie van beeldende kunsten en technische wetenschappen, te Rotterdam; de afdeeling »Kunstnijverheid" van de Polytechnische school te Delft; de Teekenschool voor Kunstnijverheid te Haarlem.

ZWOLLE. De Kamer van Koophandel en Fabrieken heeft een adres gericht tot den Minister van Waterstaat omtrent het brengen van wijzigingen in de algemeene voorschriften voor de uitvoering en onderhoud van werken onder beheer van dat Departement. Het is te hopen dat deze voorschriften spoedig tot de geschiedenis zullen behooren.

ZWOLLE. Ten aanzien van het nieuwe door den gemeente-architect ontworpen plan van beveiliging der stad tegen overstroomingen bij stormvloeden, door het plaatsen eener keersluis en dammen op eigen terrein heeft de Gemeenteraad besloten genoemden ambtenaar uit te noodigen, alsnog een onderzoek in te stellen naar de uitvoerbaarheid en kosten eener watervrijmaking van de Kamperpoortenvoorstad, het eenig deel der gemeente, dat bij het ingediend plan onbeschermd blijft. Nadat het plan aldus uitgebreid zal zijn, zal het nader door den Raad in behandeling worden genomen.

RUINERWOLD. Het Gemeentebestuur heeft de brandbluschmiddelen vermoerderd met eene nieuwe spuit uit de fabriek van den heer A. H. van Bergen, te Heiligerlee. Algemeen werd de nette en degelijke bewerking geroemd, terwijl het spuitvermogen de verwachting nog overtrof.

BENOEMINGEN.

— De Gemeenteraad te 's-Bosch heeft tot directeur bij de gemeentelijke drinkwaterleiding aldaar benoemd de heer Albert M. L. Sassen, thans hoofdopzichter, op een jaarwedde van *f* 1600 en *f* 400 voor bureaukosten, met bepaling dat hij een persoonlijken borgtocht zal moeten stellen van 1/10 der door hem ontvangen wordende gelden, met een minimum van *f* 1000, en dat de betrekking aanvangt 1 Juli j.l.

ADVERTENTIEN.

Aan de **Gemeentelijke Avondschool voor Handwerkslieden** te *Arnhem* wordt met 1ª September a. s. gevraagd een

LEERAAR

om gedurende 3 avonden per week telkens gedurende 2 uren in een der hoogere afdeelingen der school onderwijs te geven in het **BOUWKUNDIG TEEKENEN.** Zich aan te melden bij den Directeur der school vóór 15 Juli a. s.

HET BESTUUR.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag 20 Juli 1886**, des middags te 12 uur, zullen Mr. HENRICK S. VAN LENNEP en de Surphati Bouw-Maatschappij in het Café ZONNEVELD, Frans Halsstraat N°. 90, in het openbaar **aanbesteden:**

Het ophoogen van bouwterreinen in den Binnendijkschen Buitenvelderschen Polder, onder de gemeente Amsterdam,

waarvan het bestek in bovengenoemd Café ter lezing ligt en tegen betaling van *f* 0.50 is te verkrijgen in de Brakke Grond, Nes 53.

Aanwijzing op het terrein zal plaats hebben op Donderdag den 15 Juli 1886, des namiddags te 2 uur.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 12 Juli 1886**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis in het openbaar **aanbesteden:**

a. **Het rioleeren enz. van de Algemeene Slachtplaats en Veemarkt in de Stads-Rietlanden.**
b. **Het bestraten van de Algemeene Slachtplaats en Veemarkt in de Stads-Rietlanden.**
c. **Het maken van Wegbanen in den Stads- en Godshuispolder.**

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stads-Drukkerij, tegen betaling van *f* 1.40 voor de sub **a** (met één teekening). *f* 0.20 voor de sub **b** en *f* 0,15 voor de sub **c** genoemde.

Inlichtingen worden gegeven, voor de sub **a** en **b** genoemde op het terrein aan de Directiekeet, staande bij het exercitie-terrein in de Stads-Rietlanden, des ochtends te 11 uur, gedurende de week welke der besteding voorafgaat en voor de sub **c** genoemde, ten kantore van den Stads-Ingenieur, op het Raadhuis, Kamer N°. 106, des ochtends van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris:
Le JOLLE.
Amsterdam, 30 Juni 1886.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Vrijdag den 9 Julij 1886**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het maken van eene Zwem-inrigting in het Westwater nabij de Goudsche Wagenstraat.

Bestek, voorwaarden en teekening liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers, *Houtlaia* 73, tegen betaling van *f* 0.50

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld *Timmerhuis*, terwijl de aanwijzing in loco zal plaats hebben op *Dingsdag* den 6 *Julij* 1886, des voormiddags ten 10 ure.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(VOOR REKENING VAN DEN STAAT).

Op **Dinsdag den 13den Julij 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek **A U.**

De levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en eindplaten, ijzeren haak- en schroefbouten, ten behoeve van het tweede spoor tusschen BERGEN OP ZOOM en KRUININGEN.

De besteding geschiedt volgens art. 22 van het bestek.

Het bestek ligt van den 28sten Junij 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. E. BEUNKE te *Breda* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* **0.50**.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Utrecht, den 27sten Junij 1886.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Vrijdag den 16 Julij 1886**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het maken van STREKDAMMEN langs den linker Mansoever en het verrigten van BAGGERWERKEN in de rivier de Maas aldaar.

Bestek, voorwaarden en teekeningen liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers, *Houtlaia* 73, tegen betaling van *f* 1.25.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld *Timmerhuis*, terwijl de aanwijzing in loco zal plaats hebben op *Dingsdag* den 6 *Julij* 1886, des voormiddags ten 11 ure, op den Katendrechtschen Veerdam.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *als* of *niet* tropische producten;
Roltrede en Expanseerende Steenenkappen,
GEBOUWEN in **Scherpbouk** en naar **andere** bouwwijze, gebouwd in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen**.
VAN DER LINDEN & Co., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.
Galvaniseering op Loon.

Koninklijke Nederlandsche
LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.

AANBESTEDING.

Op **Donderdag den 22ste Juli 1886** des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn*, worden **aanbesteed:**

Bestek N°. 30.

Het maken van Gebouwen en verdere inrichtingen voor den Locaalspoorweg Deventer—Almelo.
(Bedrag der begroting *f* 31085.)

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 140 van het bestek.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en zijn aldaar tegen betaling van ***f* 4.00** per stel te bekomen.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE te *Apeldoorn*, en den Heer Sectie-ingenieur M. K. DE WILDT te *Deventer*.

Aanwijzing op het terrein zal worden gedaan op Vrijdag den 16 Juli 1886 en wel te *Colmschate* des voormiddags 10 uur, te *Bathmen* des voormiddags 11 uur; te *Dijkerhoek* des middags 12 uur; te *Holten* des namiddags 1½ uur en te *Rijssen* des namiddags ten 2½ uur.

De Commissie van Beheer.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 13den Julij 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek A S

De levering van eikenhouten dwarsliggers en van eikenhout voor wissels en kruisingen, ten behoeve van het tweede spoor tusschen Bergen op Zoom en Kruiningen.

De besteding geschiedt volgens art. 12 van het bestek.

Het bestek ligt van den 28sten Junij 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. E. BEUNKE te *Breda* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* **0.50**.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Utrecht, den 27sten Junij 1886.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

De Nederlandsche
CEMENTSTEENFABRIEK,
te VRIJENBAN bij Delft,
hier te lande de oudste in dit vak, bevelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER-** en **BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

AANBESTEDING.

Op **Maandag 26 Juli 1886**, des middags te 12 uren, zal in het Raadhuis der Gemeente *DORDRECHT*, ten behoeve van die Gemeente, bij enkele inschrijving worden **aanbesteed** de **OPENBARE REINIGINGSDIENST**, in twee perceelen:

1°. **Het OPHALEN van Asch, Vuilnis, Gruis, Puin enz., voor den tijd van 3 of 6 jaren, ingaande den 1 October 1886, en**
2°. **Het OPHALEN der Faecaliën voor den tijd van één jaar, mede ingaande den 1 October 1886.**

De voorwaarden van aanbesteding liggen ter inzage en zijn, op *franco* aanvrage, tegen betaling van *f* 0.50 per exemplaar, van af 2 Juli a. s. verkrijgbaar ter Secretarie van de gemeente; zij liggen van af genoemden datum tevens ter inzage aan het Bureau der Gemeentewerken, alwaar de noodige inlichtingen te bekomen zijn.

De inschrijvingsbiljetten moeten op den dag der aanbesteding, vóór des middags 12 uren, zijn ingeleverd in de Secretarie voormeld.

Herbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 6 Juli 1886**, 's voormiddags **11 uur**, in het openbaar ten Gemeentehuize **herbesteden:**

Het maken van TROTTOIRS met TROTTOIRBANDEN van Mendigersteen, KLINKERGOTEN en ROLLAGEN in diverse straten der Gemeente.

Aanwijzing Donderdag 1 Juli e. k., 's voormiddags 10 uur, Bureau *Publieke Werken*, alwaar de tekeningen ter inzage liggen; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet ter Secretarie verkrijgbaar tegen betaling van *f* **0.50** per stuk.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES,
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzerstoen en **Cementtegels.**
Groote voorraden.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-, HOEKMEET-

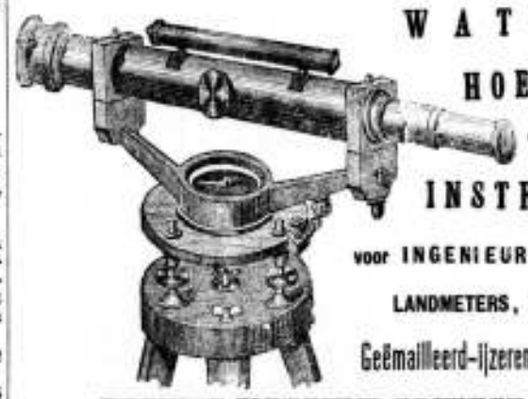

en andere
INSTRUMENTEN
voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.
EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.
FABRIEK TE **AMSTERDAM** **Beltweg N°. 3.**
TRADE MARK.
NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek.
SINZIG a/Rijn.

Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zoals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.

Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland

Firma **MARTIN & C°.**, Amsterdam.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fanconval-, porphier- en basaltkeien.

De Portland-Cementfabriek van
DYCKERHOFF & SÖHNE
te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn
levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.
Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar.
Magazijnhouders in de voornaamste steden.

GOUDEN Staats-Medaille.
DUSSELDORF 1880.

Medaille Breslau 1869. — Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873. — Gouden Medaille, Offenbach a/M. 1879. — Diploma A: Eerste prijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. — Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,
Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**
Succursales: **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam, Utrechtsche Straat 14.

JAN VAN DER POT, Vischsteeg N°. 7, Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Kunstgraniet systeem Petitjean. Polychrom- of Frescocement.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvrag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

Nieuw Fabrikaat
VAN
NAGEPERSTE WAALSTEENEN,
op de Internationale Tentoonstelling
te ANTWERPEN (1885)
bekroond met de Gouden Medaille.

Deze Steenen zijn **volmaakt** zuiver van vorm, **prachtig** van kleur en **zeer** weinig poreus.
De oppervlakte is bezand en daardoor blijft het karakter onzer Nederlandsche Waalsteenen behouden.
De afmetingen zijn 21.5 × 10.7 × 5.95.
De jaarlijksche productie is pl. m. vijf millioen.
Op aanvrage worden gaarne monsters met prijsopgaaf gezonden.

FR VAN DE LOO SR., te *BEMMEL*, bij Nijmegen.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 230,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Wz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdokskade, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *een gulden* per jaar, bij voorafbetaling en franco toezending van dit beding. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij voorafbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

(A. et A.) KUNSTNIJVERHEID.

In het bekende magazijn der firma Tognacca & Cossa te Amsterdam zijn thans twee tegelpancelen tentoongesteld, vervaardigd in de fabriek der heeren Joost Thooft & Labouchère te Delft. Zij munten niet slechts uit door hunne aanzienlijke afmeting, maar ook daardoor, dat het wit van de fond niet zoo schreeuwend wit is als bij de vroegere voortbrengselen dezer fabriek. Het zachte versmelten van het blauw met de fond, dat aan het oude Delftsche aardewerk zulk een eigenaardige bekoorlijkheid geeft, heeft men dus trachten na te bootsen.

Beide paneelen zijn ontworpen door den heer A. le Comte, die door zoo menige fraaie conceptie op decoratief terrein zijn sporen verdiend heeft. Ook hier heeft hij weder van de motieven onzer XVI^de^-eeuwsche Renaissance, voor de *entourages*, een zeer dankbaar gebruik gemaakt. In het midden van elk paneel ziet men een XVII^de^-eeuwsche schutter, naar Frans Hals. De heer Senf, wien het schilderen der paneelen werd opgedragen, heeft zich met zijne gewone virtuositeit van die taak gekweten. Wij wenschen de beide kunstenaars geluk met hun welgeslaagd werk en hopen, dat weldra aan het zoo kunstvolle Nieuw-Delftsch dezelfde vermaardheid ten deel zal vallen, die het Oud-Delftsch thans geniet.

Ook in het vorstelijk 's-Gravenhage ontbreekt het niet aan beminnaars en beoefenaars der kunstnijverheid. De Tentoonstelling, door het Genootschap *Arti et Industriae* in het gebouw der Academie van Beeldende Kunsten ingericht, strekt daarvoor ten bewijs. Wanneer men de klassieke portiek van dat gebouw is doorgegaan, en men betreedt de zeer smaakvol ingerichte zalen, dan bespeurt men reeds aanstonds, dat de vereeniging *Arti* haar taak *con amore* heeft opgevat. Van de verdeeling der zalen door kolommen, is op uitstekende wijs partij getrokken tot het daarstellen van drie salons, waarvan de eerste met kabinetten betimmerd is. Een bevallige plantentooi draagt veel bij tot verhooging van het sierlijk aspect.

Wij wenschen thans eenige van de voornaamste inzendingen te bespreken, waarbij wij zooveel mogelijk den catalogus op den voet zullen volgen. Beginnen wij dus met het beeldhouwwerk in hout en steen.

De marmeren schoorsteenmantels van Laurent Philips kwamen ons zeer geslaagd voor. Vooral die in zwart marmer, in den stijl der XVI^de^ eeuw, trok onze aandacht door artistieke bewerking. Een roset-plafond van E. A. T. Bourgonjon voldeed ons minder; ook de preekstoel in blank eikenhout van Gebr. Margrij en Snickers, hoewel goed van compositie, bevredigde ons niet geheel, daar o. i. het snijwerk van de beeldgroepen niet altijd geslaagd is.

Het marmeren buffet van Singels te Dordrecht zal zeker meer bedoeld zijn als een proeve van hetgeen men van marmer alzoo maken kan, dan als een toonbeeld van oordeelkundige toepassing van materiaal. In ebbenhout uitgevoerd zou dit buffet beter voldoen.

De buste van HH. MM. den Koning en de Koningin, door den beeldhouwer Teixeira de Mattos, zijn goedgelijkend en fraai bewerkt. De lof, hem toegezwaaid, ter gelegenheid dat zijne bustes te Amsterdam tentoongesteld waren, is dan ook wel verdiend. Voor wie in de stereotype beelden, waarmede de tegenwoordige Katholieke kerken versierd worden, behagen scheppen, biedt de inzending van Te Poel en Stoltefus veel, dat zij met belangstelling zullen zien. Wij voor ons moeten bekennen, dat ze ons niet bijzonder aantrekken. Een schoorsteenmantel, door de School voor Nuttige en Beeldende kunsten, wier werk beter is dan haar naam, ontworpen en gemodelleerd, is niet onverdienstelijk en geeft van studie naar goede oude modellen blijk.

De tweede groep, die smeed- en gietwerk in ijzer, koper en brons bevat, telt tal van belangrijke inzendingen; ook hier kunnen wij slechts het voornaamste vermelden.

Een lichtraamversiering van Stroebel en Klerkx is goed van teekening en uitvoering. Ook de firma G. Vincent & C°. handhaaft haar ouden roem en heeft in haar gesmeed-ijzeren hek een fraai staaltje van smeedwerk gegeven.

Bijzonder trokken ons aan de gesmeed-ijzeren uithangborden van G. Matthysen te Huissen en J. van Geilswijk te Stompwijk, daar zij ons het bewijs leverden, dat niet slechts in de groote steden maar ook ten plattelande kunstvaardige smeden gevonden worden. Hopen wij, dat dergelijke uithangborden spoedig weer meer algemeen mogen worden en het hunne mogen bijdragen tot de karakteristieke versiering onzer straten.

Een bloemenbak van J. N. Scheltema is verdienstelijk bewerkt; ook een deurklopper van C. P. Gilde verdient vermelding, zoowel om zijn sierlijken vorm als lagen prijs.

De groep Decoratie is ruim voorzien. Het decoratiefschilderwerk van A. F. Gips te Bergen-op-Zoom verdient geprezen te worden, zoo om de losheid van teekening als de goede kleurschakeering. Een plafond van den heer A. Trautwein is met ornementen op gouden grond niet onverdienstelijk beschilderd. Zijn echter de afmetingen niet wat te klein? Misschien is het de bedoeling, het alleen als model te doen dienen. De decoraties van Joh. Stortenbeker waren op de jongste tentoonstelling van *Architectura* aanwezig, zoodat wij ons van hare bespreking thans ontslagen kunnen rekenen. Een paneel van P. H. Boomgaard geeft den grisailletoon niet onverdienstelijk weer.

Het Delftsch aardewerk van Joost Thooft en Labouchère is, ouder gewoonte, zeer artistiek. Als steeds behagen ons die voortbrengselen der fabriek het beste, waar de decoratiën zelfstandig optreden. De nabootsingen van schilderijen, hoe verdienstelijk overigens, achten wij voor de plateelbakkerskunst minder geschikt. De fabriek zal echter ook hier, en terecht, rekening moeten houden met den smaak der koopers.

Zeer goed van behandeling zijn de decoraties van G. H. Bauer & Zoon. Zoowel het geïmiteerde tapijtwerk als de sgrafittoversieringen trekken aan door losse behandeling en stijlvolle opvatting. Een kamerscherm is door mej. Beelaarts van Blokland op artistieke wijs beschilderd. Van veel talent getuigen de decoratieve ontwerpen van M. Nooijen; deze heer toont zich niet slechts een correct teekenaar, maar tevens goed kolorist. De elegante vrouwebeelden zijn met smaak behandeld. Den heer Buning is eveneens geen talent te ontzeggen, doch af-en-toe schijnt het hem te verleiden tot minder smaakvolle combinaties. Zoo is de toon van de omgeving bij zijn decoratief schilderwerk zeer goed; het middenvak vertoont echter een zeer onharmonische kleursamenstelling en ook de engelfiguurtjes zijn slecht geteekend. Het andere stuk is zeer somber van toon en zondigt tegen de anatomie.

Onder het schrijnwerk spannen de meubelen van H. P. Mutters & Zoon de kroon. Zij munten uit door stijlvolle teekening en keurige afwerking. Ook een salonkastje van J. P. v. d. Schilden is zeer goed en stijlvol bewerkt, en een fraai gedecoreerd secretairekastje van P. J. Mesker verdient vermeld te worden. De meubelen van Gebr. Van Houtum, hoewel zeer pretentieus hebben nog te veel van de oude smaakloosheid behouden, om den kunstminnaar te kunnen bevredigen. De buffetkast heeft karyatiden, die werkelijk niet fraai genoemd kunnen worden.

Ter „opluistering" zijn nog vele zaken ingezonden, die wel de aandacht verdienen. Voornamelijk zijn het talrijke teekeningen, waaronder die van de Vereeniging *Architectura* te 's-Gravenhage, J. van Nieukerken, J. F. L. Frowein en Joh. Mutters uitmunten en eene aandachtige beschouwing verdienen. Ook de schetsen uit Italië van E. W. F. Kerling, die verleden jaar te Amsterdam zoozeer bewonderd werden, ziet men met genoegen terug. Ook eenige andere teekeningen van dezen kunstenaar doen zien, welk een uitnemend aquarellist hij is.

Wij hebben thans eenige van de talrijke inzendingen in het kort besproken. Ons bestek gedoogde de vermelding van veel verdienstelijks niet; wij hopen echter, dat het medegedeelde genoeg zal zijn om onzen lezers een denkbeeld van de belangrijkheid dezer tentoonstelling te geven. Met vertrouwen sporen wij tot een herhaald bezoek aan, en zijn overtuigd, dat ieder in de smaakvol gedecoreerde zalen der Academie eenige genotvolle oogenblikken zal doorbrengen.

De Vereeniging *Arti et Industriae* heeft eer van haar werk.

(A. et A.) DE GESCHIEDENIS DER TUINBOUWKUNST.

DOOR

F. J. Bremmer Hz.

Liefde voor planten is zeker wel elk mensch ingeschapen. Bij rijken en armen vindt men haar overal terug, en ieder op zijne wijze zoekt óf den huiselijken haard óf eigen erf met planten te verfraaien. Vandaar het ontstaan van onze tuinen en parken, die zooveel tot versiering van huis en stad bijbrengen.

De tuinaanleg dateert reeds van de vroegste oudheid; de geschiedenis toch meldt ons, dat die kunst met vrucht beoefend werd bij de oude volken en met de gebrekkige hulpmiddelen, die zij bezaten, tot aanmerkelijke hoogte kwam. Hoe meer handel en nijverheid toenamen, des te meer ook de plantenkennis; en geen wonder! want door het snelle en gemakkelijke verkeer werd men in staat gesteld kennis te nemen van den rijken plantengroei der warmere gewesten of de gematigde luchtstreken van Noord-Amerika. Overgebracht op onzen bodem, vonden de planten hier een nieuw vaderland en bevolkten onze tuinen en serres, die daardoor in pracht en kostbaarheid toenamen.

Gedurende de laatste vijftig jaren heeft de tuinbouw een hooge vlucht genomen, niet alleen wat betreft de bloemkweekerij, maar vooral ook de boomkweekerij. Ook de aanleg van moestuinen is in dien tijd steeds vooruitgegaan en eveneens het aankweeken van vruchten. Vooral Frankrijk munt hierin uit, zoodat men het wel eens den boomgaard van Europa genoemd heeft.

Niettegenstaande de groote vooruitgang van de wetenschap van het aankweeken van tuinen, hield echter de *kunst* of, zooals men het vroeger noemde, „het samenstellen van tuinen" hiermede geen gelijken tred.

Gelukkig gaat ook die kunst thans vooruit. Het goede voorbeeld, door vele Gemeentebesturen gegeven bij het aanleggen en versieren van openbare tuinen, heeft vele navolgers gevonden. Overal vindt men thans specialiteiten voor tuinaanleg. Natuurlijk moet men hier eene schifting maken van werkelijke artisten en anderen, die niets doen dan kopiëeren. Het is met de studiën van de eerste categorie, dat ik mij voornamelijk heb beziggehouden.

Niet onbelangrijk is het, alvorens de kunst van tuinaanleg te bespreken, een geschiedkundig overzicht te geven.

De oudste tuin, waarvan de overlevering gewag maakt, is zeker wel het Paradijs, waarvan Baco zegt: „De almachtige God beplantte het eerst een tuin, waarin de eerste mensch en zijne gezellin hun tijd doorbrachten met kweeken en er de voortbrengselen van te bewonderen en te gebruiken". De werkelijke ligging van dit Eden is dikwijls nagevorscht, maar niet met zekerheid bepaald.

Voorts vindt men bij de heidensche volken melding gemaakt van de tuin der Hespériden, volgens Hylax beplant met oranjeboomen, granaatboomen, olijven en amandelboomen; verder de tuinen van Alcinoüs en van Laertes, vader van Ulysses, waar vruchten en groenten de voornaamste plaats innamen. Dan de Elyseesche velden, waar de wijzen rondwandelden in mirten- en laurierboschjes en overal een aangenaam plekje vonden.

Ook Mahomet heeft zich bij zijne godsdienst een

tuin voorgesteld, waarin de tuba (boom des geluks) met zijne kolossale en heerlijke vruchten stond en welke tuin bevolkt was met houris met groote zwarte oogen, bestemd voor de nieuw aangekomen geloovigen.

Wanneer men dit alles leest en vergelijkt, dan is men zeker verrast over de treffende overeenkomst tusschen de tradities der verschillende volken en zou men kunnen zeggen, dat bij instinkt als het ware de menschelijke geest gewezen wordt op de schoonheid der natuur.

Gaat men terug tot de werkelijk historische beschouwing, dan vindt men de oudste tuinen in Indië en China. De overlevering ervan is echter zeer vaag; alleen kan men vrijwel aannemen, dat de vorm regelmatig en symmetrisch was.

De Egyptische tuinen.

Daar de Egyptenaren aanteekeningen maakten omtrent hunne gewoonten en gebruiken, is men omtrent den tuinaanleg in Egypte niet in het onzekere en is het bekend, dat hij een voorname plaats innam.

Herodotus spreekt van heilige tuinen, vol van pracht, waarvan de voornaamste waren die van Osiris of Ammon, gelegen in eene oase van de Sahara. Rondom tempels, aan dieren gewijd, en woningen voor priesters bevond zich een uitgestrekte heg, beplant met dadelpalmen. Sycomoren en vijgenboomen gaven, in regelmatige lanen geplant, veel schaduw, terwijl bassins van graniet en porphier, waarin krokodillen en ichneumons gehouden werden, het geheel afwisselden. Ook olijf-, granaat-, mirten- en laurierboomen waren aanwezig.

Het kwadraatvormig terrein werd omgeven met palissaden en boomen. Door de hoofdingang leidde een laan van sfinxen tot het paleis, een zwaar gebouw, waarvoor twee obelisken geplaatst waren. De wandelpaden, overvloedig door water verfrischt, leidden tot een uitgestrekt bassin, waarin een waterval als het ware een architectonischen achtergrond vormde. Ook vond men er enkele regelmatige bloemperken.

De Babylonische tuinen.

Wie herinnert zich niet uit de geschiedenis de zoogenaamde hangende tuinen, toegeschreven aan Sémiramis. De vorm dier tuinen was vierkant, de terrassen waren amphitheatersgewijze aangebracht en ondersteund door kolossale kolommen. Het hoogste terras bereikte de bovenkant van den omheiningsmuur. De muren waren twee-en-twintig voet dik. Op de steenen bevloering der terrassen werd een laag asphalt uitgespreid; hierover een dubbele laag gebakken steen, waarover lood, en daarop kwam de teelaarde, dik genoeg om boomen en struiken gelegenheid te geven wortel te schieten.

Werktuigen voerden het water van den Euphraat door een holle kolom naar boven en besproeiden de schoone beplantingen overvloedig.

Verschillende reizigers, als Niebuhr en Lejean hebben nog sporen ervan ontdekt in de omstreken van Hillé; zij troffen er fundeeringsmuren aan, maar terrassen waren niet meer te vinden.

Diodorus geeft ongeveer de grootte dier tuinen aan. De vorm was vierkant met een oppervlak van ± een hectare 52 aren, dus niet zoo groot als men uit de geschiedenis wel zou opmaken.

Israëlietische tuinen.

Het Joodsche volk schijnt weinig waarde aan tuinen gehecht te hebben, althans men vindt in den ouden tijd alleen gesproken van den tuin van Salomo, 1000 jaar voor Christus, belangrijk om zijne volledige verzameling van planten uit dien tijd. De vorm was vierkant, omringd door muren, en bevatte drie bassins met stroomend water, welke Maundrell, een Engelsch reiziger, beweert teruggevonden te hebben; zij waren 60 M. lang, 30 M. breed en zeer diep. Over het algemeen waren de Joden toen meer landbouwers en soldaten dan artisten, zoodat de tuinbouwkunst slechts weinig door hen beoefend werd.

Perzische tuinen.

De Perzen schijnen veel liefde voor tuinbouw gehad te hebben, daar zelfs hunne vorsten zich er persoonlijk mede bezig hielden, o. a. Cyrus, die in zijn tuin te Sardas de meeste boomen zelf geplant had. Plinius zegt, dat de beplanting rechtlijnig en volgens regelmatige figuren plaatshad; schoone lanen van platanen en olmboomen voerden tot volières en torentjes, gelegen tusschen bassins voor besproeiing. In de hedendaagsche tuinen in Perzië vindt men nog zulke torentjes terug.

Grieksche tuinen.

De tuinaanleg schijnt bij de Grieken geen zaak van ernstige studie geweest te zijn.

De voornaamste tuin, waarvan gesproken wordt, is die der Academie, die een kopie was van de Perzische tuinen.

Romeinsche tuinen.

Meer smaak voor tuinbouw vindt men bij de Romeinen. De tuinen van Lucullus waren beroemd om hun pracht. Zij bestonden uit een terrassenaanleg, met uitgestrekte waterpartijen. Hun oorsprong hadden zij waarschijnlijk te danken aan voorbeelden, door Romeinsche generaals medegebracht van hunne militaire tochten in Oostelijk Azië, en zij waren zoo weinig algemeen bekend, dat Cicero zich er vroolijk over gemaakt heeft. Behalve die bij Kaap Misena aan de Golf van Napels had Lucullus andere prachtige villa's in verschillende streken van Italië; hij bracht er naargelang van het jaargetijde verscheidene maanden door, om op deze wijze eene voortdurende lente te genieten. In de tuinen van Lucullus werden voor het eerst kersenboomen geplant.

In den tijd van Augustus ontstond voor het eerst het gebruik de kruinen der boomen te scheren, en evenzoo zag men toen voor het eerst de watervallen en fonteinen, die later algemeen te Rome in gebruik kwamen. De villa's Médicis en Frascati schijnen op dien voormaligen tuinaanleg geplaatst te zijn.

Eigenaardig is het, dat men hier twee voorname tijdperken vindt, namelijk het eerste, waarbij de tuin op kunstmatige wijze werd versierd en het tweede, waarbij van de natuur zelf partij werd getrokken tot verfraaiing. Onder de regeering van Nero ontstond het tweede tijdperk, zoodat ten onrechte beweerd wordt, dat de zoogenaamde landschapstuinen eerst van latere dagteekening zouden zijn. Om zich een juist denkbeeld van zulk een Romeinschen tuin te vormen, laat ik hier de beschrijving volgen van dien van Plinius in Toscane, die tot de volmaakste schijnt behoord te hebben.

Hij was verdeeld in drie deelen:

1°. De onmiddellijke omgeving van de woning, waar zich bevond het hippodrome, omringd met groote dubbele lanen van schoone boomen, bestemd voor oefeningen te paard. Men zag er de *gestatio* of rustplaats, waarheen slaven hunne door weelde verwijfde meesters brachten en de *xystus*, een bloemtuin met overdekte lanen, vlak bij het huis gelegen.

2°. De doolhof, eene dooreenvlechting van rechte en kromme lanen, met dicht en zwaar hout bezet. Aan dit voorbeeld zijn de latere Fransche doolhoven ontleend.

3°. Het heilige bosch, overeenkomende met de *lucus* uit de eerste tijden van Rome; een soort van vallei, door hoog geboomte omringd, besproeid door water van den Tiber, daartoe opzettelijk afgeleid en versierd met tempels, beelden enz.

Verder bestond de kunstmatige versiering voornamelijk in fonteinen, colonnades, kleine triomfbogen en het behakken van de kruinen der boomen in verschillende vormen. Voorts vond men er de *casa* of prieelen en de *pergula*, later *pergola* der Italianen, die ook in onzen tijd nog wel bekend zijn.

Schoone voorbeelden van deze tuinen waren die van de villa's van Hadrianus bij Tivoli, van Caracalla, Géta en anderen, waarvan heden nog overblijfselen bestaan.

De architectuur en de beeldhouwkunst speelden bij den Romeinschen tuinaanleg een groote rol. Sommige lanen en zuilengangen waren geplaveid met mozaieken; marmer, porphier, paarlmoer, ivoor en kostbare houtsoorten vormden de bekleeding der paviljoens. Volières, bevolkt met zeldzame vogels, kostbare vazen en beelden werden er met kwistige hand verspreid en de fijnste voortbrengselen der kunst werden gebruikt om die buitenverblijven te versieren. Die weelde hield gelijken tred met den bloeitijd van het Romeinsche Rijk, maar ontaardde ook weldra in wansmaak, daar men dezen rijkdom, welke alleen bij zeer uitgestrekte parken en tuinen paste, ook aanbracht bij tuinen van veel kleiner afmeting, waar zij een belachelijk effect teweegbracht.

Met den val van het Romeinsche Rijk ging ook de tuinaanleg, die als vele andere kunsten een tijd van kalmte en rust noodig heeft om zich te ontwikkelen, te niet.

Verscheidene eeuwen bleef hij onder de puinhoopen begraven, om met vernieuwde kracht weer op te staan en zich verder te ontwikkelen bij het licht der moderne beschaving.

Hiermede kunnen wij de geschiedenis van den tuinaanleg bij de oudste volken besluiten. De overlevering werd nooit geheel uitgewischt, daar zij in Italië, Spanje en Frankrijk gedurende de middeleeuwen in eere werd gehouden door de talrijke kloosters.

Spaansche tuinen.

De groote invloed, die de Moorsche overheersching in Spanje gehad heeft, kan men voornamelijk terugvinden in den tuinaanleg, waarbij de versiering geheel volgens den Arabischen stijl plaatsvond.

Als bewijzen vindt men nog de overblijfselen van het Alhambra met zijne hangende tuinen, het Alcazar te Sevilla, en dat van Galiana bij Toledo; verder de tuinen van het Escuriaal te Madrid, aangelegd door Filips IV, en de openbare tuinen of Alamédas van Madrid (ook wel genoemd het Prado), van Grenada en Sevilla, die allen zeer prachtig zijn.

Nieuwe vormen vond men er niet. Met uitzondering van enkele details, tot in het oneindige veranderd, zijn alle tuinen symmetrisch en die betrekkelijke armoede hield zelfs verscheidene eeuwen na de Moorsche overheersching stand.

(*Wordt vervolgd.*)

DE VAKTENTOONSTELLING VAN „*ARTI ET INDUSTRIAE*" TE 'S-GRAVENHAGE.

(*Vervolg en slot van pag.* 218).

Na in ons vorig artikel meer bijzonder de aandacht te hebben gevestigd op het beeldhouw- en schrijnwerk, rest ons thans nog dit ten opzichte van het smeed- en gietwerk, het decoratief schilderwerk en inlegwerk te doen.

Onder het gesmeed ijzerwerk mogen 't eerst worden genoemd twee uithangborden c. a., het een ontworpen door Gebr. Margry & Snickers te Rotterdam en uitgevoerd door Matthijsen te Huissen, het andere vervaardigd door Van Geilswijk te Stompwijk naar een ontwerp van Van Nieukerken te 's-Hage. Het eerste is ongetwijfeld 't beste; wat ontwerp betreft, omdat het den eisch handhaaft, dat aan een toestel met uithangbord, het bord steeds moet uitkomen als hoofdzaak, of, wil men liever, als aanleidende oorzaak voor de samenstelling van het geheel.

Bij het tweede is dit niet genoeg in 't oog gehouden; overigens is het meer artistiek gedacht maar minder als zoodanig uitgevoerd dan het eerste. Onder de teekeningen is nog een derde uithangbord, n.l. een ontwerp van E. W. F. Kerling te 's-Hage, waarnaar De Groot aldaar een verdienstelijk stuk vervaardigde en dat wij hier noode missen. Van deze drie toch zou een interessante vergelijkende studie te maken zijn, waaruit met de afbeelding der stukken overtuigend ware aan te toonen, hoe het kunstsmeedwerk hierte lande in den laatsten tijd met groote schreden vooruitgaat. En wie mocht meenen daarvoor aan dit bewijsmateriaal niet genoeg te hebben, kan er gerust de ijzeren lantaren van J. W. Scheltema te Amsterdam, alsmede het ijzeren hek en de consolerozet van Vincent & Co. te Schiedam (hier mede geëxposeerd) bij aanhalen.

De catalogus vermeldt van laatstgenoemde firma ook een parapluie-standaard; wij hebben dezen echter tevergeefs gezocht, maar vonden van haar nog eenige verdienstelijke détails van smeed- en drijfwerk, waarbij een sleutelplaat en deurkruk van Meijers te Roermond, een deurklopper en een bloemenstandaard van Gilde te Middelburg. Behalve deze mogen ook nog een deurhengsel van Gebr. Van der Werf te Leeuwarden, benevens een lichtraam-versiering van Stroebel & Klerkx te 's-Hage genoemd worden.

Een afzonderlijke plaats nemen de Wed. Sterkman & Zn. te 's-Hage in met een vuurscherm en een schaakbord, waarop verdienstelijk graveer- en ciseleerwerk is aangebracht; aan het scherm is echter noodeloos afbreuk gedaan, door daarop nog opgelegd gepolijst ornement aan te brengen; wat het bord betreft, als het gebruikt moet worden, waren de ruiten beter met niello gedaan, zoo niet, dan is dit motief zeker niet een der geschiktste voor een rond blad.

Scheltema voornoemd heeft ook koper- en zinkwerk ingezonden, waarvan het vendel uitmunt door fraaie teekening en zuivere bewerking. Geplaatst te midden van onderscheidene koperen voorwerpen, ingezonden door de firma B. van Wijk te 's-Hage, kan het de vergelijking daarmee flink doorstaan en dat zegt veel, want het meeste, wat deze firma te zien geeft, is van meer dan gewone verdienste. Met name is dit het geval met hare verlichtingstoestellen, uitgezonderd een groote hanglamp, die een zeer ordinair voorkomen heeft. Ook haar bronswerk mag zich laten zien; maar het een, zoowel als het ander, laat in zake oorspronkelijkheid van teekening te wenschen over; zelfs meenden we aan sommige voorwerpen de blijken te vinden, dat zij slechts naar bestaande antieken zijn gegoten.

Dit is wellicht niet zoo het geval met Logher's koperen en zilveren kerksieraden, hoewel deze Haagsche fabrikant zeer getrouw daarvoor bekende Romaansche, Gothische of Renaissance motieven bezigt. In aanmerking genomen, dat hij vaak in edel metaal werkt, hebben we tegen zijne inzending een ander bezwaar, t. w. dat zijne sieraden in dit metaal niet geacheveerd genoeg zijn. Daarom stellen we zijn koperen lezenaar hooger dan zijn zilveren wierookvat en andere zaken; de lezenaar is een zeer fraai stuk werk.

L. P. Stracké te Rotterdam stelt een gedreven-koperen relief en een gegraveerde paarlmoeren schelp tentoon, beide met mythologische figuren. Het laatste

moge 't beste van teekening zijn, het eerste is verreweg 't moeilijkste van bewerking en hier eenig in zijn soort.

Van der Kolf en Molijn te Rotterdam vertoonen degelijke proeven van metaalversiering door middel van slijpen en polijsten, vernikkelen, vergulden, verzilveren, verkoperen, bronzen enz. Haasten we ons hierbij de vergulden spiegels en lijsten te noemen van Laroye de Joncheere te 's-Hage, die we verzuimden in de vorige afdeelingen te vermelden. Al deze versieringen munten echter meer uit door keurigheid van bewerking dan oorspronkelijkheid van teekening.

Nog meer is dit laatste van toepassing op de ingezonden kachels en haarden, die allen, ouder gewoonte, prijken met geleende veeren, d. w. z. gegoten ornementen van weinig of geen kunstwaarde. Wanneer zullen onze huissmeden gaan begrijpen, dat zij met eigen gesmeede en gepolijste ornementen hun vak veel meer eer en zichzelf vrij wat meer voordeel kunnen aandoen? De heer Ruibing te Winschoten is de eenige, die met zijn haard nog iets van dien aard heeft beproefd. Daarbij exposeert hij echter een brandkast, solied bewerkt, maar die, gesloten, geheel het voorkomen heeft van een notenhouten penantkastje, dank (?) zij de kunst van den schilder in het nabootsen van hout.

Op de tentoonstelling, onlangs terzelfde plaatse gehouden, waren tal van dergelijke hout- (en marmer-) imitaties voor de liefhebbers te bewonderen; hier bepalen zich die proeven tot enkele exemplaren; gelukkig, want zij bevorderen een schijnvertoon, dat in de meest mogelijke natuurgetrouwheid zijn hoogste volmaking zoekt. Dan liever imitaties van gobelin, zooals Trautwein te Amsterdam en Stortenbeker te 's-Hage hier te aanschouwen geven, welke zonder veel bedrevenheid in figuur- en ornementteekenen niet zoo te geven zijn. Op het eerste gezicht is daartoe ook de imitatie geweven stof van Bauer en Zoon te 's-Hage te rekenen, doch dit blijkt bij nader onderzoek een meer zelfstandige arbeid te zijn, die, wat doel en uitvoering betreft, waardeering verdient. Het doel is om door schilderwerk op grof linnen een warmer en stemmiger kleureffect te verkrijgen dan op hout of stuc mogelijk is. Dezelfde firma exposeert een proeve van sgraffito-versiering, die mede zeer kenmerkend is.

Dan hebben we het decoratief tegelwerk van 't Hooft en Labouchère te Delft, voor 't grootste deel bestaande in reproducties van schilderijen onzer moderne meesters of het oud-Hollandsch genre nagebootst. Hoe verdienstelijk dit werk ook zij, meenen we daaraan toch een zekere eenzijdigheid op te merken, nl. het bijna uitsluitend schilderen in blauw, welke deze inzending in haar algemeenen aanblik ietwat eentonig maakt. Daarom, maar vooral om deze echt Nederlandsche kunstindustrie al in hare schoonheid en veelzijdige beoefening te doen kennen, hadden wij daarnevens gaarne een uitstalling gezien van de meer kleurige producten, waarmee de nieuwe Haagsche plateelfabriek dezer dagen is opgetreden (1). Het komt ons voor, dat deze beide richtingen elkander op uitstekende wijze kunnen aanvullen.

Als kleurig en keurig zijn hier nog te vermelden twee beschilderde schotels van mej. Du Mée te 's-Hage. Fraai schilderwerk leverde ook mej. Beelaarts van Blokland aldaar, op een kamerscherm. Overigens laten zich deze twee inzendsters moeilijk in één adem noemen, want zoo streng ornementeel de eerste in hare versiering is, zoo vrij decoratief is daarentegen de andere.

Decoratief schilderwerk van zeer vreemde opvatting en uitvoering, ziet men hier van Buning te 's-Gravenhage. De theatrale houding van zijn beeld der wrake en de kleureffecten, die bij gewoon daglicht niet bevredigen, maar waarschijnlijk bij kunstlicht beter zullen voldoen, verraden den tooneel-decorateur; het naakte mannenlijk, waarop dat vrouwebeeld zijn voet zet, vruchten dragende en etende kinderen, enz. getuigen van een driest realisme, dat zonderling afsteekt bij de strenge lijnen en ornementale bekleeding met plantmotieven in andere gedeelten zijner composities. Ongetwijfeld hebben we hier met een artist te doen, die wat durft en ook wat kan, maar zich van dezen decoratieven arbeid niet genoeg rekenschap schijnt gegeven te hebben. Laat men de dicht bij zijn werk opgehangen decoratie van Gips te Bergen-op-Zoom eens aandachtig met het zijne vergelijken, en men zal moeten erkennen, dat deze minder omvangrijke proef vrij wat meer kunstwaarde heeft. — Ook Stortenbeker's Pompejaansche wandversiering heeft veel verdienste, evenals diens vestibule, welke doet zien, dat de daarbij opgestelde fries- en paneelversieringen van Heinen te Amsterdam al te mooi zijn behandeld. En wanneer Nooijen te 's-Hage zijn dansende vrouwefiguur eens wil vergelijken met de vroeger besproken imitatie van Bauer, dan zal hij kunnen zien, hoe door den al te sterk vergulden „fond" de vleeschkleur van dat beeld bedorven is.

Verder zouden we nog enkele plafondschilderwerken kunnen noemen, zorgvuldig van teekening, zooals die van De Kort te Tilburg, van Schotel te Dordrecht en van Trautwein voornoemd; maar omtrent het kleureffect wagen wij ons aan geen oordeel, daar zij als wandschilderwerk zijn opgehangen en ieder weet, hoezeer dat effect zich kan wijzigen wanneer men ze plaatst in dien stand en onder die verlichting, waarop plafonddecoraties afzonderlijk dienen aangelegd te zijn.

Een andere Nooijen, te Rotterdam, exposeert twee groote vazen met imitatie Japansch lakwerk, waartusschen schilden met imitatie Delftsch aardewerk, — van aardewerk zou men denken, neen, van cartonpierre! z. o. „Es giebt der Imitation keine Ende". Intusschen zij gevraagd, of het voor de kunstindustrie niet beter zou zijn, indien hare beoefenaars, in stede van op zulke nabootsingen, zich eens wat meer gingen toeleggen op het leveren van echte waar. Daarom willen we niet verzuimen nog Löhrer te Utrecht te vermelden, wegens zijn glasschilderwerk; de eenige inzender van dergelijken arbeid, want wat Figelet te 's-Hage van dien aard inzond, is ook al imitatie.

Onder de „ter opluistering" ingezonden voorwerpen verdienen nog met name te worden vermeld: A. A. Knuijver te 's-Hage wegens zijne (echt) gouden geborduurde stola in Romeinschen stijl en dito misgewaad; A. T. van Raaij te Rotterdam van wege zijne modellen voor eereprijzen, in zilver en, „last not least", een keurige verzameling bouwkundige en decoratieve teekeningen van „Arti et Industriae", waarover nog heel wat te zeggen zou zijn, doch waarop we liever bij latere gelegenheid terugkomen

Intusschen wenschen we deze Vereeniging met hare tentoonstelling alle succes!

P.S. Bij ons laatste bezoek vonden we enkele wijzigingen aangebracht, waarvan de navolgende aanteekening verdienen. Een der reliefschetsen van Te Poel en Stoltefas is vervangen door een eikenhouten statie; een Joseph's beeld is daaraan nog toegevoegd; terwijl een decoratief paneel van Den Hertog te 's-Hage de reliefschetsen en een gebeeldhouwde kast de inzending van Mutters en Zn. is komen vermeerderen. Allen zeer verdienstelijke werkstukken, die het aanzien der tentoonstelling niet weinig verhoogen.

(1) Men lese daarover de *Nederl. Spectator* van 3 Juli j.l.

CORRESPONDENTIE.

Aan B. te 's-H. Weldra kan het vervolg op het bedoelde artikel tegemoet gezien worden.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

AMSTERDAM. De jeugdige beeldhouwer P. Pander, die verleden jaar in den wedstrijd van de Rijks-academie voor Beeldende Kunsten met zijn *Stroomuynf* den Prix de Rome verwierf, zal weldra hersteld zijn van de langdurige ziekte, waardoor hij verhinderd werd van de aan dien prijs verbonden voorrechten gebruik te maken.

Hij wordt thans nog verpleegd in het Burgerziekenhuis, dat hij evenwel spoedig zal kunnen verlaten.

— Het eind-examen der Afdeeling voor *Kunstnaaldwerk* (aan de Rijksschool voor Kunstnijverheid) 3-j. cursus, is met goed gevolg afgelegd door mej. Johanna van der Kaaij van Alkmaar en mej. Jeanne Knol van Middelburg. Het zijn de eerste eind-diploma's die aan deze school worden toegekend.

DEVENTER. Zaterdag den 3 Juli werd de tiende algemeene vergadering van de Nederlandsche Vereeniging van Locaalspoorwegen en tramwegen gehouden. Nadat de Voorzitter de vergadering geopend en de leden welkom geheeten had, drukte hij den wensch uit, dat deze bijeenkomst mocht leiden tot nut en heil der verschillende Maatschappijen.

De notulen der vorige algemeene vergadering werden goedgekeurd, evenzoo de rekening van de Vereeniging en die van het Weekblad over 1885, voorzoover daardoor de begrooting werd overschreden.

Het voorstel van het Bestuur om ƒ 300 ter beschikking te stellen, teneinde daarmede eene handleiding te doen samenstellen over het voeren van administratie bij tramweg-ondernemingen werd goedgekeurd.

De plaats voor de volgende bijeenkomst werd bepaald te zullen zijn te Amsterdam.

Mr. Goeman Borgesius hield een belangrijke voordracht over verzekering tegen ongevallen, enz.

De Voorzitter deelde de maatregelen mede, door hem in den dienst der Nederlandsche Tramwegmaatschappij in den afgeloopen winter toegepast, tot het voorkomen van belemmeringen door de sneeuw. Zij bestonden in het bezigen van twee locomotieven, voorzien van bezems.

De heer C. R. van Ruijven gaf eenige verklaringen over een door hem ontworpen veiligheidskoppeling voor spoorwegmateriaal, waarvan hij (in miniatuur) eenige proeven gaf.

De heer Linse gaf eenige inlichtingen over de »Sheaters Sanoped horse shoe (het paardenhoef gezondheid-bevorderend-beslag), waarvan 9 modellen in verschillende grootte zijn.

Nadat de Voorzitter de sprekers voor hunne belangrijke bijdragen bedankt had, sloot hij de vergadering, en kort daarna begaf men zich met den tram der Geldersch-Overijselsche Stoomtrammaatschappij, die de directeur beschikbaar had gesteld, naar Lochem en nam men daar deel aan een gemeenschappelijken maaltijd.

ZALT-BOMMEL. De Raad heeft in zijne laatstgehouden zitting een voorstel van Burgemeester en Wethouders aangenomen om de teekenschool voor den ambachtsstand niet op te heffen. Het personeel van directeur en leeraren, werd daarop in hunne betrekkingen op de laatstelijk door hen genoten jaarwedden gecontinueerd.

BREDA. Den 2den Juli had de definitieve veiling plaats van de 10 perceelen geslechten vestinggrond, waarvan de uitslag der provisioneele veiling in ons blad van 19 Juni j.l. werd opgenomen. Het totaal der opbrengst is belangrijk hooger dan het gezamenlijk bedrag der inzetsommen, hetgeen blijkt uit de volgende opgaven.

Perceel.	Grootte.	Inzetsom.	Opbrengst.
1	3 A. 85 c.A.	ƒ 710	ƒ 910
2	3 » 85 »	600	900
3	1 » 87 »	310	360
4	1 » 80 »	275	355
5	1 » 78 »	280	340
6	1 » 75 »	270	380
7	2 » 90 »	460	620
8	2 » 87 »	400	640
9	5 » 75 »	670	1020
10	5 » 79 »	580	955
Totalen	32 A 21 c.A.	ƒ 4555	ƒ 6480

De gemiddelde prijs per centiare bedraagt dus ƒ 2.01.

De inschrijvingen voor de verschillende massa's der kavels bleven allen beneden de bovenstaande opbrengst. Alle kavels zijn gegund.

Door dezen verkoop zal de bouwkunst weder aanwakkeren en ruimschoots gelegenheid tot werkverschaffing worden aangeboden.

ADVERTENTIEN.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 27sten Juli 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 444.

Het leggen van de tweede spoorbaan tusschen Bergen op Zoom en Kruiningen, het wijzigen en uitbreiden der Stationsterreinen te Woensdrecht, Rilland—Bath, Krabbendijke en Kruiningen en het verrichten van bijkomende werken, ten behoeve van den Spoorweg van Roosendaal naar Vlissingen.

De besteding geschiedt volgens § 52 van het bestek.

Het Bestek ligt van den 9den Juli 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. E. BEUNKE te *Breda* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van **ƒ 1.50.**

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 19den Juli 1886 ten 8 ure voormiddags aanvangende te *Bergen op Zoom*.

Utrecht, den 7 Juli 1886.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der Gemeente *UTRECHT* zijn voornemens op **Zaterdag den 24 Juli 1886**, des namiddags ten één uur in het openbaar ten Stadhuize **aantebesteden:**

Het vervangen der bestaande houten ophaalbrug over de Vecht te Nederhorst den Berg door eene ijzeren balansbrug met gemetselde landhoofden.

Het bestek met teekening ligt ter inzage aan het Bureau der Gemeentewerken, Achter Klarenburg en is alsdaar, voorzoo ten Raadhuize (Afdeeling Financiën) en bij de Boekhandelaren VAN TERVEEN & ZOON, verkrijgbaar gesteld tegen betaling van ƒ 1 per exemplaar.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Maandag den 19 Juli c. k., des middags ten 12 ure.

Utrecht, 8 Juli 1886.

De Secretaris der Gemeente *Utrecht*,
DE WATTEVILLE.

AANBESTEDING.

Op **29 Julij 1886**, des namiddags ten **2 uur**, zal in het OUDE en NIEUWE GASTHUIS te *ZUTPHEN*, door PROVISOREN worden **aanbesteed:**

Het bouwen van een nieuw ZIEKENHUIS bij den geprojecteerden Coehoornsingel te Zutphen.

Het **bestek** met **7** stuks **teekeningen** liggen in het Oude en Nieuwe Gasthuis ter visie, en zijn na den 15den Julij, op *franco* aanvraag, aldaar te bekomen, tegen betaling van ƒ 3,—.

De **aanwijzing** in loco zal gehouden worden op Dingsdag 20 en Donderdag den 22sten Juli a.s., des namiddags ten twee ure.

Inlichtingen zijn te bekomen bij de Architecten D. LIJSEN en F. H. VAN ETTEGER.

De inschrijvings-billetten moeten vóór of op den **28sten Julij**, des avonds **7 uur**, worden ingeleverd ten Kantore van den Rentmeester.

Koninklijke Nederlandsche
LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.

AANBESTEDING.

Op **Donderdag des 22sten Juli 1886** des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn*, worden **aanbesteed:**

Bestek N°. 20.

Het maken van Gebouwen en verdere inrichtingen voor den Locaalspoorweg Deventer—Almelo.
(Bedrag der begrooting ƒ 31.085.)

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 140 van het bestek.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en zijn aldaar tegen betaling van **ƒ 4.00** per stel te bekomen.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE te *Apeldoorn*, en den Heer Sectie-ingenieur M. E. DE WILDT te *Deventer*.

Aanwijzing op het terrein zal worden gedaan op Vrijdag den 16 Juli 1886 en wel te *Colmschate* des voormiddags 10 uur, te *Battinen* des voormiddags 11 uur; te *Dijkerhoek* des middags 12 uur; te *Holten* des namiddags 1½ uur en te *Rijssen* des namiddags ten 2½ uur.

De Commissie van Beheer.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 19 Juli 1886**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het **openbaar aanbesteden:**

a. **Het maken van den onderbouw van twee Draaibruggen met waterkeeringen over de monden van het kanaal langs het Pompstation bij de Kostverloren Wetering.**

b. **Het maken en stellen van den metalen bovenbouw van eene Draaibrug over de monden van het Kanaal langs het Pompstation bij de Kostverloren Vaart en bijbehoorende werken.**

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van ƒ 1.00 voor de sub *a* en ƒ 1.00 voor de sub *b* genoemde (elk met twee teekeningen).

Inlichtingen worden gegeven ten Kantore van den Stads-Architect, op het Raadhuis, Kamer N°. 101, van 11 uur des ochtends tot 1 uur des namiddags, gedurende de week welke de besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 7 Juli 1886.

AANBESTEDING.

Op **Maandag 26 Juli 1886**, des middags te 12 uren, zal in het Raadhuis der Gemeente *DORDRECHT*, ten behoeve van die Gemeente, bij enkele inschrijving worden **aanbesteed** de **OPENBARE REINIGINGSDIENST**, in twee perceelen:

1°. **Het OPHALEN van Asch, Vuilnis, Gruis, Puin enz., voor den tijd van 3 of 6 jaren, ingaande den 1 October 1886, en**

2°. **Het OPHALEN der Faecaliën voor den tijd van één jaar, mede ingaande den 1 October 1886.**

De voorwaarden van aanbesteding liggen ter inzage en zijn, op *franco* aanvrage, tegen betaling van ƒ 0.50 per exemplaar, van af 2 Juli a. s. verkrijgbaar ter Secretarie van de gemeente; zij liggen van af genoemden datum tevens ter inzage aan het Bureau der Gemeentewerken, alwaar de noodige inlichtingen te bekomen zijn.

De inschrijvingsbiljetten moeten op den dag der aanbesteding, vóór des middags 12 uren, zijn ingeleverd in de Secretarie voormeld.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag 20 Juli 1886**, des middags te 12 uur, zullen Mr. HENRICK S. VAN LENNEP en de Sarphati Bouw-Maatschappij in het *Café* ZONNEVELD, Frans Halestraat N°. 90, in het openbaar **aanbesteden:**

Het ophoogen van bouwterreinen in den Binnendijkschen Buitenvelderschen Polder, onder de gemeente Amsterdam,

waarvan het bestek in bovengenoemd Café ter lezing ligt en tegen betaling van ƒ 0.50 is te verkrijgen in de Brakke Grond, N°. 53.

Aanwijzing op het terrein zal plaats hebben op Donderdag den 15 Juli 1886, des namiddags te 2 uur.

Ter uitvoering van de voorgenomen onderzoekingen tot het **verkrijgen van beter drinkwater in de gemeente Harlingen**, worden bij den ondergeteekende **PROSPECTUSSEN** ingewacht benevens zoodanige inlichtingen, welke zullen kunnen strekken tot het sluiten eener **overeenkomst** voor het instellen van bedoeld onderzoek.

M. R. LAMMINGA,
Gemeente-Architect.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 27sten Juli 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 447.

Het wijzigen en uitbreiden van de Veelading te Buitenpost, ten behoeve van den spoorweg van Harlingen naar de Pruisische grenzen.
Raming ƒ 2600.—.

De besteding geschiedt volgens § 39 van het bestek.

Het bestek ligt van den 7den Juli 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur L. J. DE SONNAVILLE te *Groningen*, en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van **ƒ 0.50.**

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 19den Juli 1886, ten 1 ure.

Utrecht, den 5den Juli 1886.

De Portland-Cementfabriek van

DYCKERHOFF & SÖHNE

te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn

GOUDEN Staats-Medaille.

DUSSELDORF 1880.

levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.

Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar.
Magazijnhouders in de voornaamste steden.

Medaille Breslau 1869. — Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873. — Gouden Medaille, Offenbach a.M. 1879. — Diploma A: Eerste prijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

ENGELSCH CALQUEERLINNEN

van uitnemende kwaliteit, uit de voornaamste Engelsche fabriek, expresselijk voor ons gefabriceerd en daarom met onze Firma gewaarmerkt; in rollen van **22 Meter** ter breedte van 0.77, 0.96 en 1.10 Meter.

Te verkrijgen benevens **alle** andere **TEEKENBEHOEFTEN** bij TH. J. DOBBE en ZOON, **Magazijn van Teekenbehoeften voor Bouwkundigen**, te *UTRECHT*.

Door toevallige omstandigheden wordt beneden fabrieksprijs aangeboden 600,000 Kilo of het mindere daarvan,

Portland-Cement

van eene bekende 1ste fabriek; op den allerstrengsten keur kan de levering geschieden. Brieven franco aan het Bureau van dit Blad onder motto P. C.

Openbare Aanbesteding.

De ONTVANGER DER REGISTRATIE EN DOMEINEN te *BREDA*, zal op **Vrijdag den 23 Juli 1886**, des voormiddags te 10 uren, in het Koffiehuis HET HOF VAN HOLLAND, te *Breda*, in het openbaar bij enkele inschrijving **aanbesteden:**

1°. **het aanleggen van een WEG te Breda, met keibestrating en bijkomende werkzaamheden;**

2°. **het ophoogen van een deel van blok 27 ten Oosten van de Nieuwe Ginnekenstraat.**

Het bestek ligt ter inzage aan de kantoren der Registratie en Domeinen te *'s-Bosch*, *Bergen op Zoom* en *Breda*, en is aan laatstgemeld kantoor van 6 Juli 1886 af, tegen betaling van ƒ 1 per exemplaar, te bekomen.

Aanwijzing in loco op Dinsdag 20 Juli 1886, voormiddags 11 uur; bijeenkomst aan de Directiekeet in de Mauritsstraat.

Nadere inlichtingen te bekomen bij den Hoofdopzichter voor de ontmantelingswerken P. VAN DE ERVE Jz., te *Breda*.

Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

POSTERIJEN.

Aanbesteding.

Op **Vrijdag, 16 Juli 1886**, des namiddags te één uur, zal, onder nadere goedkeuring door of van wege den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, en in tegenwoordigheid van den Rijksbouwmeester in het eerste district, aan het lokaal van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, Binnenhof te *'s-Gravenhage*, worden **aanbesteed:**

Den verbouw van het bestaande Postkantoor te Utrecht en het onderhoud van het gebouw tot en met 31 Maart 1888.
(Raming ƒ 17720.)

Deze aanbesteding zal geschieden bij enkele inschrijving, overeenkomstig §§ 434 en 435 der Algemeene Voorschriften, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, d. d. 12 September 1882, n°. 6, afdeeling Waterstaat A.

Het bestek ligt ter lezing aan het lokaal van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, aan het bureel der Landsgebouwen, Binnenhof n°. 8 te *'s-Gravenhage*, en van het Provinciaal Bestuur van *Utrecht* en is voorts op franco aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij de boekhandelaars Gebroeders VAN CLEEF, Spui n°. 28a te 's-Gravenhage, en door hunne tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Nadere inlichtingen worden gegeven door den Rijksbouwmeester in het eerste district te *'s-Gravenhage*.

Aanwijzing zal worden gedaan op Zaterdag, 10 Juli 1886, des middags te 12 ure.

's-Gravenhage, 24 Juni 1886.

Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
DE BOSCH KEMPER.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren**, **Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Dzn., Boekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-IJzeren PEILSCHALEN,
WEEGWERKTUIGEN.

Door P. GOUDA QUINT, te *Arnhem*, is aan de Inteekenaren verzonden:

DE BOUWMEESTER.
ONTWERPEN, SCHETSEN en DETAILS
VAN
Hedendaagsche en Oude Kunst en Voorwerpen van Kunstnijverheid,
benevens Antwoorden op Prijsvragen.
UITGEGEVEN DOOR
het Genootschap »ARCHITECTURA ET AMICITIA", gevestigd te *Amsterdam*, en F. W. VAN GENDT J.Gz., Architect te *Arnhem*.

TWEEDE jaargang, **DERDE** aflevering.

Deze uitgave heeft ten doel om achtereenvolgens eene verzameling van het merkwaardigste, dat in ons Vaderland op het gebied der Bouwkunde en Versieringskunst bestaat of uitgevoerd wordt, tot stand te brengen.
Jaarlijks verschijnen 6 afleveringen, elk van 6 platen in Photo-lithographie, met beschrijving, titelblad en register.
Prijs per jaargang **bij intoekening** *f* 8.—; voor de Leden van het Genootschap »ARCHITECTURA ET AMICITIA" *f* 6.—.
De **EERSTE** jaargang wordt nog tot denzelfden prijs afgeleverd.
Mede is thans verkrijgbaar eene
LINNEN PORTEFEUILLE voor den **eersten** en **tweeden** jaargang. Prijs *f* 2.25.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Blekerstraat
AMSTERDAM.

DROOGINRICHTINGEN voor Kolle en andere *al* of *niet* tropische producten;
Rollende en Expansieronde Stoomverkappen,
GEBOUWEN in Scheepsbouw en voor andere bouwwerken, gebouwd in ijzer of ijzer met hout of steen.
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,
Leveren gegalvaniseerd plaatijzer, voor zijbekleeding en dakbedekking pasklaar.
Galvaniseering op Loon.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzerstoen en Cementtegels.
Groote voorraden.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.
BEKROOND met Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans**, **Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *fix en aanvraag gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN,
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *10 gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als buitenlid is toegetreden de heer S. J. H. Trooster B.Hz., architect te Zwolle.

2°. Op Woensdag 28 Juli a. s. zal de 864ste gewone tevens buitengewone vergadering gehouden worden.

De agenda voor die vergadering zal in het eerstvolgend nommer worden bekendgemaakt.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) DE JUBILEUM-TENTOONSTELLING TE BERLIJN.

III.

Voor wij tot de behandeling der kunstwerken zelf overgaan, moeten wij nog met een enkel woord spreken over de *Künstlerkneipe*, reeds in ons vorig opstel vermeld en thans gereedgekomen. De beroemdste schilders hebben hier de wanden met kluchtige voorstellingen bedekt. Allerlei eigenaardigheden der nieuwere Berlijnsche school worden met veel humor geparodieerd.

Zoo ziet men o. a. een schilder, die op een groot doek donkerblauw staat te smeren, een parodie op de blauwe fonds, die vooral bij portretten worden aangebracht. Daaronder staat dan

„Ich male ihn schön mit Pinkertsblau
Und ist der Himmel noch so grau."

Elders weer leest men:

„Ohn Glück, Modell und Gunst
Ist wahre Kunst umsunst."

Een aardige parodie op de manie, om beeldhouwwerken te beschilderen, heeft hier ook een plaatsje gevonden. Men heeft n.l. een kop, die zeer goed in gips is gemodelleerd, met oude lappen omhangen en met allerlei kleuren besmeerd. Daarboven hangt dan een palet met penseelen en het opschrift: *„Ob wir unsere Bildwerke bemalen sollen?"*

Om de buffetopening is een rand geschilderd, waarvan het hoofdmotief gevormd wordt door de bekende aapjes van peluche, die een tijd geleden ook ten onzent zoer in den smaak vielen. Een nabootsing van het tympan van den Zeustempel maakt een zeer komisch effect, daar zij bestaat uit kinderpoppen en paardjes op wieltjes. Grappig is ook een veldslag van tinnen soldaatjes met een uitstekend geschilderde achtergrond. Wie eens hartelijk lachen wil, zal zich dus een bezoek aan dit *„Künstlerheim"* niet beklagen, te meer daar men er een goed glas bier drinkt.

Daar onze lezers het meeste belang zullen stellen in de afdeeling „architectuur", zoo wenschen wij daarmede het verslag te beginnen.

De Duitsche en Oostenrijksche architecten hebben hier het leeuwendeel; toch zijn ook enkele inzendingen van Engelsche en Nederlandsche architecten aanwezig. De Duitsche architectuur wordt ons in tal van waterverfteekeningen, meest perspectievisch en dikwijls van zeer aanzienlijke afmetingen, te beschouwen gegeven, en haar bekende eigenaardigheden verloochent zij ook hier niet. De academische vorming der Duitsche bouwmeesters behoedt hen voor *Ausschweifungen*, als men bij minder *geschulte* architecten maar al te dikwijls aantreft. Zij is echter tevens oorzaak, dat een zeer ruim gebruik van bouwkunstige gemeenplaatsen gemaakt wordt, zoodat het persoonlijk cachet bij de meeste ontwerpen ontbreekt. Heeft eenmaal een motief succes, dan wordt het door tal van architecten onmiddellijk nagevolgd. Zoo is b.v. het motief van den hoofdingang van het *Palais de l'Industrie* te Parijs bij schier alle prijsvragen der laatste jaren toegepast, nadat Semper en Bohnstedt daarmede succes behaald hebben, en zoo vindt thans de geveltop, door Hans Grisebach bij zijn *Wohnhaus Faber* gebruikt, tal van bewonderaars.

Hebben dus de meeste ontwerpen weinig persoonlijks, maar wijzen zij eenvoudig op den invloed van deze of gene hoogeschool of architect van naam, ook in de wijze van voorstellen heerscht eene zekere eenvormigheid, die op den duur min of meer vermoeiend werkt. Oorzaak hiervan schijnt, dat er in Duitschland bepaalde *Architecturmaler* bestaan, die de teekeningen, nadat zij in lijnen gezet zijn, in aquarel of gouache verder afmaken. Daar deze artisten van het eene bureau naar het andere trekken, laat zich begrijpen hoe deze eenvormigheid ontstaat. De teekeningen zijn echter allen zeer *virtuozenhaft* behandeld en de verdeeling van

den arbeid schijnt in het algemeen niet ongunstig te werken. Een schaduwzijde van de zeer hoog opgevoerde teekenkunst is echter, dat de gebouwen, als zij uitgevoerd zijn, dikwijls zeer tegenvallen.

Beschouwen wij nu eenige der ontwerpen, door de Duitsche architecten ingezonden. Bruno Adam & Heinrich Schubert geven hun ontwerp voor de zaal van het verleden jaar te Dresden gehouden Gymnastiekfeest te zien, dat in een prijsvraag de overwinning behaalde. Dit welgeslaagd gebouw, dat o. a. in de *Bauzeitung* van 1885 werd afgebeeld, is hier in aquarel weergegeven.

Een flink ontwerp is ook dat voor een *Kurhaus* te Wiesbaden, door Wilhelm Bogler; het is zeer knap in O.-I. inkt gewasschen. Hoezeer de Barokstijl thans in Duitschland in den smaak valt, bewijst het ontwerp van Cremer & Wolffenstein voor de hoekgebouwen der Kaiser-Wilhelm- en Burgstrasse te Berlijn. Komt ons het ontwerp ook al te grillig voor, wij hebben toch lof voor de wijze, waarop de stijl in deze gevels, die ons hier in model vertoond worden, is volgehouden.

In den geest van den Barokstijl is ook het gipsmodel van den gevel van het woonhuis voor den bekenden uitgever Rudolf Mosse, door de architecten Ebe & Benda ontworpen. Dit model munt uit door zijn schoone plastische versiering, door den beeldhouwer Klein gemodelleerd. Het bekende paleis Von Tiele-Winkler van dezelfde architecten wordt ons in een fraaie photographie te aanschouwen gegeven.

Het atelier Ende & Böckmann, dat tot de bestbeklante der Pruisische hoofdstad behoort, is vertegenwoordigd door de ontwerpen voor een Landeshaus, Synagoge en Bankgebouw te Dantzig. De ontwerpers zijn er vrij goed in geslaagd, hun bouwwerken met den eigenaardigen stijl der oude Hansestad in overeenstemming te brengen. Meer klassieken invloed verraden de ontwerpen voor het „Erbprinzliche" paleis te Dessau en het Landeshaus te Berlijn.

Professor Ewerbeck te Aken heeft twee ontwerpen ingezonden, die met smaak als aquarellen behandeld zijn, nl. dat van de Hasselbachfontein te Maagdenburg en dat voor de restauratie van het raadhuis te Aken. Het komt ons voor, dat het laatste ontwerp 't beste van de twee is; het levert het bewijs dat Ewerbeck zich met gemak in de vormen der middeleeuwen weet te bewegen. De Hasselbachfontein voldoet ons qua ontwerp minder.

Onder de architecten, die zich in den laatsten tijd met succes op den kerkbouw toeleggen, behoort ook de firma Flügge & Nordmann te Essen. Hun ontwerp voor de St.-Maximiliaankerk te Munchen munt uit door schilderachtige groepeering; bij dat voor de *Gedächtnisskirche* te Spiers is met zeer veel talent een veelhoekige voorhal, bestemd tot het opnemen van schilderijen, als hoofdmotief gebruikt. Beide ontwerpen zijn zeer los van teekening.

Een bijzonder gelukkig ontwerp is ook dat van Georg Frentzen voor de restauratie van het Raadhuis te Aken. De wijze, waarop hier de beide torenspitsen behandeld zijn, is zeer origineel; ook de loggia aan de achterzijde van het gebouw is een zeer goed behandeld motief. Het verwondert ons dan ook niet, dat dit ontwerp, in sierlijke aquarellen te aanschouwen gegeven, met den eersten prijs bekroond en voor de uitvoering bestemd is.

Voornamelijk om het fraaie teekenwerk noemen wij de ontwerpen van Giesenberg en Grunert. De architect Güldenpfennig schijnt zich bij voorkeur van middeleeuwsche vormen te bedienen; zijn ontwerpen voor kerkgebouwen hebben veel, dat ons aantrekt.

Onder de zeer fraaie ontwerpen op decoratief terrein behoort dat voor de feestzaal van het *Karlsruher Künstlerhaus*, door Karl Hammer te Neurenberg. Als aquarel overtreft dit ontwerp het meeste, op deze tentoonstelling aanwezig.

De architect August Hartel, die zich af-en-toe met een zijner jongere collega's associeert, heeft hier goede kerkprojecten, waarbij vooral dat voor de *Gedächtnisskirche* te Spiers door het keurige teekenwerk uitmunt.

Hauberrisser te Munchen stelt photographieën van het door hem ontworpen en uitgevoerde raadhuis te München tentoon, die van een zeer vrije, dikwijls eenigszins gezochte opvatting van Gothische motieven blijkgeven. Niet onverdienstelijk, ofschoon eenigszins droog, is het ontwerp voor het raadhuis te Wiesbaden, een gebouw, waarvan de uitvoering aan dezen architect is opgedragen, hoewel Ewerbeck & Neumeister indertijd bij de prijsvraag de zege behaalden. Hier en daar heeft Hauberrisser aan dit project nog al het een en ander ontleend.

De Hanoversche school wordt waardig vertegenwoordigd door Christoph Hehl, die zich vooral als talentvol kerkbouwmeester kennen doet. Een interessante verzameling van meest Gothische ontwerpen is ook die van Hilger Hertel te Münster.

Met belangstelling zal men de belangrijke inzending van Von Holst & Zaar beschouwen; vooral munten hierbij uit een ontwerp voor een „*Reichsgerichthaus*" te Leipzig, en een voor een raadhuis te Oldenburg. Het ontwerp voor het Hôtel Alexanderplatz komt ons een weinig al te pretentieus voor.

Hoewel de bouwmeesters Von der Hude & Hennicke zich niet geheel aan de strooming, die thans in de jongere Berlijnsche architectenwereld de heerschende is, hebben weten te onttrekken, blijven zij toch nog zooveel mogelijk, aan de traditiën der oudere school getrouw. Vandaar dat hun werk bij den eersten aanblik eenigszins tegenvalt; beschouwt men het echter op den keper, dan bespeurt men, dat men hier te doen heeft met mannen, wien het met hunne kunst ernst is en die zich van al hunne vormen behoorlijk rekenschap geven. Dat zij ook aan een zuiver utiliteitsgebouw een aangenaam aspect weten te verleenen, bewijst hun ontwerp voor een abattoir te Buda-Pest.

Professor Jacobsthal is vertegenwoordigd door zijn ontwerp voor een stationsgebouw te Straatsburg, dat, hoewel met zorg gedetailleerd, toch van een zekere droogheid niet is vrij te pleiten. De perspectief, in O.-I. inkt gewasschen, is fraai van bewerking.

Het bekende ontwerp van Ihne & Stegmuller voor het slot Altenburg, dat reeds zoovele jongere architecten tal van dankbare motieven aan de hand deed, ziet men hier met genoegen terug.

Een zeer geslaagd ontwerp is dat voor een vereenigingslokaal voor den Duitschen Boekhandel te Leipzig, door Kayser & Von Groszheim. Het is een waar paleis in zoogenaamd oud-Duitschen stijl. Minder behaagt ons het bankgebouw „Germania" van dezelfde firma; zij heeft hier al te zeer aan haar zucht tot overlading toegegeven. Ter loops zij opgemerkt, dat overlading een kwaal is, waaraan vele der ontwerpen van de hedendaagsche Duitsche architecten lijden; daardoor ontstaat iets *parvenu*-achtigs, dat het tegendeel van deftigheid teweegbrengt. Vooral wanneer men de ontwerpen uitgevoerd ziet, valt het in het oog. Matiging is voor de Duitsche architecten een eerste vereischte, vooral daar zij betrekkelijk weinig echte materialen ter hunner beschikking hebben, en maar al te dikwijls tot surrogaten de toevlucht moeten nemen.

De klassieke rust vindt men terug in het ontwerp van Hugo Licht van het nieuwe Museum te Leipzig. De wijze van voorstelling is uitmuntend. Licht toont veel smaak voor sgrafitto-ornement te bezitten.

Wij vermelden als bezienswaard nog het nieuwe kunst-academiegebouw te Dresden door Lipsius, al komt het ons voor, dat het in het kader der overige Dresdensche monumentale gebouwen niet al te goed past. Onder de ontwerpen van W. Martens merkten wij op een keurige aquarel van een eetzaal in *Schloss* Mellenau; het Münchener bankgebouw kan ons minder behagen. Een ontwerp van W. May voor de Amsterdamsche beurs, achten wij wat droog van vormen.

Dat ook het *Ministerium der öffentlichen Arbeiten* de kunst ter harte gaat, blijkt uit de collectie ontwerpen, door dit lichaam ingezonden. Wanneer men de tegenwoordige Duitsche openbare gebouwen vergelijkt met die, in de laatste jaren van regeeringswege in Nederland tot stand gebracht, is die vergelijking niet in ons voordeel. Een officieele stijl, zooals wij bij ons te lande tot veler ergernis aantreffen, schijnt in Duitschland onbekend. Een groote verscheidenheid doet ons zien, dat men er in Duitschland naar streeft, elk wat wils te geven. Onder de ontwerpen trokken ons vooral aan dat voor het *Landgericht* te Potsdam, dat voor het *Landgericht* te Berlijn, dat voor het Regeeringsgebouw te Breslau, en vooral dat voor het *Oberlandesgericht* te Frankfort aan de Main. Al deze gebouwen worden blijkbaar niet uit een karige beurs betaald.

Een model voor de *Friedenskirche* van August Orth trekt om zijn groote afmetingen de aandacht; bijzonder aantrekkelijk is echter de kapel, door Johannes Otzen in natura opgericht. Men vindt in deze kapel zeer fraai schilderwerk, glasschilderwerk, gekleurd glas-mozaïek, kerkmeubelen met goed snijwerk, ijzeren en bronzen kerksieraden, alles tot een zeer behagelijk geheel te zamen geschikt.

Julius Raschdorff handhaaft zijn reputatie door een goedgeteekend ontwerp voor een postkantoor te Erfurt, in berg- en baksteen. In August Rincklacke leeren wij een kunstenaar kennen, die de middeleeuwsche vormen met veel virtuositeit behandelt, en een meester in het perspectiefteekenen is. De ontwerpen van Paul Rottger, Rossbach en Schaede ziet men met genoegen.

Onder de inzendingen van het atelier Schmieden, von Weltzien & Speer is een zeer goed ontwerp voor een *Reichsgerichtshaus* te Leipzig, en ook een, zoo uit een hygienisch als uit een esthetisch oogpunt, hoogst aanbevelenswaardig ontwerp voor een nieuw ziekenhuis te..... Amsterdam. Het is ons onbekend, of dit ontwerp ten gevolge van een opdracht van het Amsterdamsch Gemeentebestuur vervaardigd werd, dan wel, zooals bij veel ontwerpen in den catalogus vermeld is, of het „*aus eigenem Antriebe entworfen*" is. Ons komt dit ontwerp, dat consequent het paviljoensysteem toepast, en voor een terrein nabij het bestaande Buitengasthuis bestemd schijnt, zeer goed bestudeerd voor. Mocht het werkelijk op last van de Amsterdamsche regeering vervaardigd zijn, dan zouden wij wenschen, dat het in de hoofdstad des Rijks tentoongesteld werd, al was het maar alleen om de meesterlijk geteekende vogelperspectief.

Friedrich von Schmidt, sedert kort „*Freiherr*", heeft behalve twee teekeningen van zijn Weener Raadhuis ook vier bladen met afbeeldingen van het *Stiftungshaus*, gebouwd ter plaatse waar eens het Ringtheater stond, geëxposeerd. Meer en meer schijnt bij dezen kunstenaar een streven te ontstaan, om de motieven der Fransche en Duitsche Gothiek met elementen, aan de Italiaansche, speciaal de Venetiaansche Gothiek, ontleend, samen te voegen, wat ons niet altijd gelukkig voorkomt.

Wie Bruno Schmitz in zijn kracht als teekenaar wil zien, moet vooral niet verzuimen de magistrale houtskoolschets voor het Victor-Emanuel-monument te Rome, ter tentoonstelling aanwezig, te gaan bewonderen. Deze teekening behoort tot het uitstekendste, wat hier te zien is.

Zeer fraai is ook het ontwerp van den architect Schorbach te Hannover voor het kasteel, dat de Hertog van Cumberland, wiens aanspraken op den Brunswijkschen troon zooals men weet door de Duitsche Regeering niet erkend worden, te Gmunden in Opper-Oostenrijk heeft laten bouwen. De laat-Gothische stijl is hier met veel talent toegepast.

Heinrich Seelig heeft op deze tentoonstelling twee zeer goede projecten, en wel dat voor het Stadttheater te Halle a/d Saale, in een flink model en ettelijke teekeningen afgebeeld, en dat voor een Universiteitsbibliotheek te Leipzig. De photographieën van uitgevoerde bouwwerken van Oscar Sommer te Frankfort zijn zeer belangrijk; zij geven echter bij verre na geen volledig beeld van de hedendaagsche Frankforter architectuur. De overige Frankforter architecten toch schitteren door hunne afwezigheid. Over het algemeen kan men zeggen dat de bouwmeesters van het *Spree-Athen* het leeuwendeel der wandvlakte verkregen.

Behalve een verdienstelijk ontwerp voor een Raadhuis te La Plata heeft Hubert Stier nog een kader met photographieën tentoongesteld, waarbij zeer originneele scheppingen voorkomen. Tot de meesterlijke aquarellen behoort ook het ontwerp voor een *Reichsgerichthaus* te Leipzig door Friedrich Thiersch te Munchen. De ernstige waardigheid, die een degelijk gebouw moet kenmerken, is hier op uitstekende wijs tot uitdrukking gebracht. Vooral de *Salle des pas perdus* is hier van een effect, dat aan dat van de basiliek van Constantijn te Rome herinnert.

Otto Wagner heeft op deze tentoonstelling een zeer monumentaal, met brio geteekend ontwerp voor een Parlementsgebouw te Buda-Pest. Vermelden wij ten slotte nog de ontwerpen van Walther, von Wilemans en Werdenbach & Kappler, welke laatste firma een flink gipsmodel van een Casino-gebouw te Chemnitz heeft ingezonden, dan hebben wij het belangrijkste der Duitsche architectuur besproken.

Ongetwijfeld is het effect, dat de Duitsche architectuurafdeeling maakt, zeer schitterend, vooral voor leeken. Reeds in den aanvang van dit opstel wezen wij op eenige schaduwzijden; wij kunnen hier nog bijvoegen, dat ook de Duitsche bouwmeesters, in navolging van de Fransche, en daartoe door de talrijke prijsvragen aangemoedigd, meer en meer in „prentjesmakerij" heil gaan zoeken, wat ons wel eenigszins bedenkelijk schijnt.

Hoewel wij het niet afkeuren, dat men der teekeningen een eenigszins aantrekkelijk aanzien tracht te geven, achten wij het verkeerd, dat de bouwmeester met den schilder wil gaan concurreeren. Dit leidt tot het zoeken van decoratieve effecten, die dikwijls ontaarden in een zinledig praalvertoon. Het hoogste, wat in dien zin te bereiken valt, is thans door de Duitsche architectuur geleverd.

Het zou ons niet verwonderen, indien er na de Barok-periode, die onze Germaansche broeders thans doorleven, als heilzame reactie een tijdperk van betrekkelijken eenvoud volgde.

Wat er verder belangrijks op de *Jubileum-ausstellung* te zien is, bespreken wij in een volgend opstel.

(A. et A.)

DE GESCHIEDENIS DER TUINBOUWKUNST.

DOOR

F. J. BREMMER Hz.

(Vervolg van pag. 226).

Italiaansche tuinen.

In Italië begint tegen het einde der vijftiende en den aanvang der zestiende eeuw de Renaissance der tuinbouwkunst. In dit tijdperk ontstaan de villa's Médicis, Doria, Borghese, Colonna, Aldobrandini enz., die ons herinneren aan de groote namen der Italiaansche familiën, die met den meesten ijver voor de kunst en letteren werkten.

Men vond er echter steeds de versieringen, aan de bouw- en beeldhouwkunst ontleend, terug en aan de plantenversiering werd weinig ruimte afgestaan.

Een Italiaansche uitvinding zijn de kruid- of botanische tuinen, voor het eerst aangelegd in 1546 te Padua, later gevolgd door die te Pisa en Bologna.

Het nut dezer tuinen werd weldra zoo algemeen erkend door de medici, dat ze bij verschillende hoogescholen werden aangelegd, zooals te Montpellier in 1593 en te Leiden in 1577.

Fransche tuinen.

De botanische tuinen waren het, die in Frankrijk aanleiding gaven tot het bestudeeren der tuinbouwkunst. Vooral onder de regeering van Frans I begint deze kunst te herleven; Fontainebleau en Chambord zijn er de bewijzen van. Hier straalt echter de Italiaansche geest nog door en hoe kon dit anders met zoovele Italiaansche kunstenaars, als Frans I aan zijn hof had geroepen.

Eerst met Hendrik IV kwam hierin verandering, toen Claude Mollet als inspecteur over de Koninklijke tuinen werd aangesteld. Het park van het kasteel Anet in Normandië had hem een zekere vermaardheid bezorgd; hij bracht een geheele omwenteling in de tuinbouwkunst teweeg, brak met den streng symmetrischen rechthoekigen vorm en maakte voor het eerst bloemperken, als borduurwerk aangelegd.

De tuinen van Mollet bestaan gewoonlijk uit 4 hoofddeelen, waarvan ieder weer in kleinere afdeelingen van verschillende teekening is verdeeld, terwijl in het midden een fontein is geplaatst. Mollet heeft daardoor veel bijgebracht tot den grootschen stijl van Le Nôtre, die aan Italië slechts de vormen ontleende en niet de proporties.

Uit de vinding van Mollet ontstond ook de smaak voor het versieren der bloemperken met arabesken, rozetten, schilden, naamcijfers en opschriften, vooral toegepast door zijn opvolger Boyceau de la Baraudière.

De eigenlijke Fransche stijl ontwikkelt zich eerst onder de regeering van Lodewijk XIV door André le Nôtre, geboren te Parijs in 1613. Het kenmerkend karakter der werken van Le Nôtre is, dat hoewel hij alles tot de rechte lijn en den symmetrischen vorm terugbracht, hij toch een zekere grootschheid wist te bereiken. Volgens zijn ontwerpen werden de koninklijke verblijfplaatsen versierd met uitgestrekte terrassen, zooals te St.-Germain, monumentale trappen, zooals te Versailles, en een overvloed van standbeelden, fonteinen, bassins, watervallen enz.

Van alle tuinen, die Le Nôtre heeft aangelegd, is die van Versailles zeer zeker zijn meesterstuk en zij, die zijn werk op de plaats zelf hebben bewonderd, zullen dat, geloof ik, volkomen met mij eens zijn. Men mag den stijl eentonig en vervelend noemen, maar niemand zal aan den aanleg van het park te Versailles een breedheid ontzeggen, die goed past bij de monumentale lijnen van het gebouw, waarbij het is aangelegd.

Le Nôtre heeft het geluk gehad zijne denkbeelden door verscheidene landen te zien aangenomen. In Engeland, te Greenwich en St.-James, in Zweden, Duitschland en Spanje, en zelfs in Italië, volgde men zijn stijl.

Er is veel gezegd en geschreven over de scheppingen van Le Nôtre. Hij is goed en slecht beoordeeld, zoowel gedurende zijn leven als na zijn dood in 1700. Maar uit welk oogpunt men zijn stelsel ook beschouwt, dit is zeker, dat het uitnemend paste bij het praalvertoon aan het hof van Lodewijk XIV.

Beschouwen wij nu de regelen, waarnaar zijne tuinen werden aangelegd.

Na keuze van het terrein, dat in eene vlakte of op eene helling moest gelegen zijn, om de woning zelf op het hoogste punt te kunnen plaatsen, had men vier hoofdpunten in het oog te houden:

1°. niet te veel de natuur aan de kunst op te offeren; met andere woorden den tuin niet te omgeven met hooge muren, hem niet te overladen met fonteinen, galerijen, trappen enz., maar er des te meer bloemperken in aan te brengen, voorts de waterpartijen beneden te plaatsen, opdat ze natuurlijker zouden schijnen;

2°. de tuin niet somber en treurig te maken door te veel hoog geboomte, maar de bloemperken flink te doen uitkomen en slechts laag struikgewas erbij te planten;

3°. niet in het andere uiterste te vervallen door den tuin geheel naakt en bijna zonder schaduw aan te leggen, doch hem zoodanig te maken dat men uit de vestibule van het gebouw met een oogopslag het gezicht heeft over het geheele terrein;

4°. het terrein grooter te doen schijnen dan de werkelijkheid, door het uitzicht te beperken met lanen en beplantingen, vooral aan de zijden en langs de muren, om ze te verbergen.

De gewone afmeting was een derde of de helft langer dan de breedte, opdat de deelen langwerpig en dus aangenamer van vorm zouden zijn.

Voorts moest men nog in het oog houden:

5°. de woning minstens drie treden hooger te leggen dan het terrein;

6°. de bloemtuin het dichtst bij de woning aan te leggen en te doorsnijden met grasperken om er meer relief aan te geven zonder echter het gezicht te belemmeren door eenig struikgewas of heg. Hoogstens mocht men den buitensten omtrek beplanten, om een slecht uitzicht aan het oog te onttrekken.

Boschjes mochten alleen in het overige gedeelte van den tuin voorkomen, waarbij men zorg moest dragen, eene beplanting met ook 's winters blijvend groen aan te brengen.

Het uiteinde van een bloemtuin werd versierd met bassins, omgeven door palissaden, die eene ronde afsluiting vormden. De ruimte tusschen bassin en palissaden bestond uit een grasperk, versierd met bloemvazen. Groote lanen liepen op die bassins uit.

In tuinen, met terrassen aangelegd, werd het gezicht niet beperkt door palissaden, maar geheel vrijgelaten en beziggehouden door eene opvolgende reeks bloemtuinen, steeds rijker versierd naarmate men dichter het huis naderde. De voornaamste toegangslaan was recht over het gebouw en werd weder rechthoekig doorsneden door een tweede laan. Beide waren zeer breed en bij de muren afgesloten door hekken, om het gezicht nog verder te doen reiken. In de deelen, door deze lanen afgesneden, bracht men beplantingen in verschillende teekeningen, doolhoven, fonteinen, beelden enz. aan.

Le Nôtre wilde zooveel mogelijk de kleingeestigheid vermeden zien, en zeide: „beter twee of drie een weinig te groote motieven dan een tiental kleinere, die echter

prullen zijn." Voor men het ontwerp ging maken, moest men nagaan wat het worden zou na twintig of dertig jaren en niet zooals het er op het oogenblik zou uitzien. Bij kruising van lanen werden de scherpe hoeken afgerond of de kanten afgeschuind.

De teekening der bloemtuinen werd geheel meetkundig samengesteld. Men kende vier soorten:

1°. die als borduurwerk aangelegd en beplant met zeer laag hout;

2°. die in afdeelingen verdeeld, van de eerste verschillende door de symmetrie der teekening op de 4 hoeken. Zij werden voorzien van dicht hout en grasperken;

3°. de Engelsche, die zeer eenvoudig waren en uit een enkel grasveld bestonden, somtijds doorsneden en omringd met een zoom van bloemen; deze manier werd uit Engeland overgebracht onder Lodewijk XIV;

4°. de bloemtuinen, die noch grasperk noch borduurwerk bezaten, maar bestonden uit kleine bloemperken, gescheiden door zandpaden. Zij waren uit Italië ingevoerd en werden ook wel bloemisterijen genoemd.

De breedte van een bloemtuin moest gelijk zijn aan de gevelbreedte van het gebouw, waarvoor hij was aangelegd. De lengte kon twee- of driemaal de breedte bedragen.

Na de bloemtuinen komen de lanen en omheiningen in aanmerking.

Men onderscheidde de lanen in gesloten en open, enkelvoudige en dubbele, witte en groene lanen.

De gesloten lanen worden gevormd door boomen, waarvan de kruinen zoodanig behakt waren, dat zij elkaar raakten. Zij werden niet zeer breed gemaakt om spoediger schaduw te kunnen geven.

De open lanen waren die, welke begrensd waren door bloem- en grasperken of heggen en laag geboomte. De voornaamste lanen moesten open zijn om het gezicht op den gevel van het gebouw niet te veel te belemmeren. De enkelvoudige lanen bezaten twee rijen boomen, de dubbele vier, zoodat men drie enkelvoudige kreeg, waarvan bij de middelste de boomen vrijstonden, terwijl bij de buitenste de tusschenruimten met een heg werden opgevuld. Witte lanen waren die, welke geheel begrint waren; bij de groene was de middelste met gras voorzien en de buitenste begrint. Bij de hellende lanen was de weg met tonrondte bewerkt, tot afvoer van het water naar de zijkanten; de vlakke op afstanden in het midden van zinkputjes voorzien.

Wat de afmetingen betreft vindt men de volgende gegevens:

De beste afmetingen waren:

Een laan van	400	M.	lengte	14—16	M.	breedte.
„ „ „	600	„	„	18—20	„	„
„ „ „	800	„	„	20—24	„	„

Voor de dubbele lanen besloeg de middellaan de helft en de buitenste een vierde der geheele breedte.

De beste bodem ervoor was eene vaste ondergrond van geklopt puin, waarover de grintlaag werd gespreid. Kon men geen puin krijgen, dan werd de ondergrond goed aangestampt en een dikkere grintlaag gebezigd. Als omheining werd gewoonlijk de haagbeuk en de taxis, niet al te dik en goed geschoren, gebruikt. Naargelang van de hoogte onderscheidde men ze in *tonnieren of gordijnen*, als ze zeer hoog, en in *banken*, als ze slechts tot borstweringhoogte waren aangebracht. Dikwijls werden er nissen in gemaakt, om banken, beelden of vazen te plaatsen, die goed uitkwamen op dien groenen achtergrond.

De boschjes beschouwde men als een der voornaamste deelen van den tuin. Zij waren het relief ervan en dienden tegelijk om des te beter bloem- en grasperken te doen uitkomen.

Hoofdzaak was de boschjes zooveel mogelijk met lanen te doorsnijden, maar altijd volgens zekere figuren, als de ster of het St.-Andrieskruis. In verband hiermede werden doolhoven, prieëlen, fonteinen, eilandjes, watervallen, enz. aangebracht.

Men onderscheidde zes soorten van boschjes: met hoog hout, laag hout, hooge omheining, open boschjes, boomgroepjes en altijd groene bosschen.

Bij de grasperken onderscheidde men twee soorten, de enkelvoudige en de samengestelde. Bij de eerste was alles gras, zonder eenige versiering, de tweede was als borduurwerk verdeeld en versierd met bloemen en vazen.

De smaak voor gevlochten latwerk was niet zoo verspreid onder de regeering van Lodewijk XIV als in de voorgaande eeuw. Het werd slechts in zeer weelderig aangelegde tuinen gebruikt omdat 't te kostbaar was. Het latwerk van den tuin van Condé kostte o. a. 20,000 kronen, hetgeen echter niet belette, dat het binnen weinige jaren verrot was.

(Wordt vervolgd).

(A. et A.)

HET SARPHATI-MONUMENT.

Bezoekers van het Paleis voor Volksvlijt zullen zich zeker het model herinneren, dat lange jaren in een der bijzalen was tentoongesteld; dit model was dat, waarnaar het gedenkteeken voor Dr. Sarphati, den stichter van het Paleis, zou gebouwd worden.

Was de belangstelling in Sarphati's streven zoo verflauwd, of meende men dat het Volkspaleis zelf het beste monument was? Wij wagen het niet te beslissen, maar zeker is het, dat de bijdragen voor het monument, voor het ontwerp waarvan de heer J. R. de Kruijff indertijd bekroond was, slechts traag inkwamen. Ook omtrent de plek, waar het geplaatst zou worden, bestond veel verschil van meening, en nadat het Frederiksplein en het Rondpoint vóór de Weesperbarrière beiden waren voorgesteld en afgekeurd, werd eindelijk een plek gevonden in een nieuw park, door de gemeente Amsterdam buiten de Utrechtsche-barrière aangelegd.

Is deze plaatsing een gelukkige? Wij gelooven het niet; dit park, hoewel met smaak aangelegd, is o. i. te afgelegen. Om het te bereiken moet men eenige niet zeer aanzienlijke buurten doorgaan, waar al de monstruositeiten van den speculatiebouw in ruime mate te vinden zijn. Op het Frederiksplein, welks midden nog steeds om een versieringsmotief vraagt, zou het gedenkteeken beter geplaatst geweest zijn.

Nadat de Gemeente de fundeering voor het monument bekostigd had, kon men tot de uitvoering overgaan. Het werk werd opgedragen aan de gunstig bekende aannemersfirma Cerlijn & De Haan, die zich op uitstekende wijze van haar taak kweet. De heer Beirer leidde de uitvoering.

Donderdag werd het gedenkteeken onthuld. In een hardsteenen waterbassin van ongeveer 12 M. middellijn verheft zich een 12 M. hooge tempel van Oberkirchnersteen. Het dak van dien tempel wordt geschoord door acht zuilen van gepolijst rood graniet, en daaromheen is in verguld letterschrift te lezen: *Sarphati, stichter van het Nieuw-Amsterdam.*

Boven deze woorden prijken vier bronzen schilden; op een ervan ziet men het wapen van Amsterdam, terwijl op de drie andere de woorden: *Onderwijs, Volksvlijt, Handel* te lezen staan.

De tempel wordt gedekt door de Keizerskroon, en aan zijn voet komen, uit vier leeuwenbekken, krachtige waterstralen te voorschijn, die gekruist worden door vier andere, welke door reusachtige kikvorschen omhoog worden geworpen.

Tusschen de zuilen van den tempel staat het borstbeeld van Sarphati, het gelaat naar de stad gekeerd. Op het voetstuk geboorte- en sterfjaar 1813 en 1866.

De indruk, dien het monument maakt, is niet ongunstig. Vooral in de details herkent men een bekwame hand. Overhoeks gezien, toont de bekroning van het tempeltje wat zwaar, de granieten balusters, daar aangebracht, zijn wat *kleinlijk* uitgevallen en hadden gemist kunnen worden. De keizerskroon, die op de afdekking geplaatst en geheel *à jour* bewerkt is, herinnert te veel aan een bloemenmandje. Welke symboliek werd bedoeld, toen men rondom Sarphati's gedenkteeken kikvorschen plaatste? Echt Hollandsch zijn deze symbolen zeker, doch minder toepasselijk.

Hebben wij dus ook al eenige bedenkingen, wij aarzelen toch niet, het geheel te rangschikken onder de verdienstelijke gedenkteekenen, in de laatste jaren in Nederland opgericht.

PRIJSVRAAG
VOOR EEN EERE-DIPLOMA,
UITGESCHREVEN DOOR HET COMITÉ VAN DE BAKKERIJ-TENTOONSTELLING.

Ten vervolge op het bericht omtrent het programma van deze prijsvraag, opgenomen op bl. 192 en 193 van dit Weekblad, kunnen wij thans mededeelen, dat er 49 antwoorden zijn ingekomen onder de volgende motto's:

1. Frey.
2. Diploma.
3. L'art pour tout.
4. Krakeling.
5. Mühle ohne Gang, Glocke ohne Klang.
6. Demeter.
7. En zoo iets u niet behaagt, bedenk elk schip voert ballast mee.
8. Rien sans peine.
9. Roggetje.
10. Lucullus.
11. In zee.
12. Ik zend u een idee en velleke, aan mij terug het velleke.
13. In afwachting.
14. Demeter. (bis)
15. Joh 13 vers 15a.
16. Goede reis.
17. Het zal u zijn tot een blijvend aandenken.
18. Roomtaart.
19. Fructis Laboris Gloria.
20. Ceres.
21. Gloire de Dyon.
22. 1886.
23. Spectrum.
24. Concordia.
25. La simplicité est le vrai beau.
26. Concis.
27. Er is geen koren zonder kaf. *a* en *b* (2 ontw.)
28. De 3 krakelingen.
29. Ars longa vita brevis.
30. Ceres.
31. Vivat fortuna.
32. Streven.
33. Ceres.
34. Hollandia.
35. Honi soit qui mal y pense.
36. Ceres.
37. Het Leidsche wapen (figuur).
38. Multarium Artium Ministra Manus Natura homini dedit.
39. Korenaren.
40. Krintemik.
41. Amstel.
42. A.
43. De kunst in het dagelijksch leven.
44. Spes.
45. Industria.
46. Ceres.
47. Rust roest.
48. Voor 't dagelijksch brood.
49. Diploma.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

MAASTRICHT. Sedert eenigen tijd is tusschen den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid en het provinciaal bestuur van Limburg eene gedachtewisseling gevoerd over de vraag, *of het vernieuwen der drie doorlaatbruggen in den Rijksweg der 2e klasse van Roermond langs Horn naar den rijksweg 1e klasse Neeritter—Venloo al dan niet ten koste der Provincie moet geschieden?* Genoemde bruggen zijn bestemd tot doorlaat van het Maaswater bij hooge rivierstanden, en, zooals met vele van die voorwerpen het geval is, van eene constructie, die niet meer met de tegenwoordige eischen overeenstemt. Daarenboven is de toestand van dien aard, dat zij niet meer door gewone herstellingen instand te houden zijn, maar dat eene algeheele vernieuwing noodzakelijk wordt.

Op grond van deze omstandigheden vermeenden Gedeputeerde Staten, dat het bouwen der nieuwe bruggen door het Rijk moet worden bekostigd en dat een dergelijk werk niet behoort tot de verplichtingen, die bij Koninklijk besluit van Maart 1821 aan de Provincie opgelegd zijn.

De Minister is evenwel eene geheel andere meening toegedaan en weigert iedere geldelijke medewerking in bovenbedoelden bruggebouw te verleenen.

Dit besluit van den Minister heeft Ged. Staten ertoe gebracht aan de Provinciale Staten voor te stellen den vorenbedoelden weg, alsmede dien van Sittard naar Heerlen, met ingang van 1 Januari 1887, niet meer voor rekening der Provincie te doen onderhouden, aangezien beide wegen niet voorkomen op de tabel der wegen, die bij besluit van Maart 1821 als Rijkswegen 2e klasse werden aangewezen, en zij daarin ook niet opgenomen konden worden, dewijl zij in 1821 niet bestonden, maar eerst in de jaren 1838 en 1839 aangelegd werden.

In de zitting der Provinciale Staten van 13 dezer is dit voorstel met algemeene stemmen aangenomen.

ADVERTENTIEN.

H.H. Architecten.

Een jongmensch (18 jaar) die reeds 2 jaar in de theorie en bij de praktijk werkzaam geweest is, zag zich gaarne **geplaatst** op het bureau van een Architect of Gemeentewerken.

Hoog salaris geen vereischte. Brieven onder letters H. B. bij de Boekhandelaars J. GILTAY EN ZOON te *Dordrecht*.

AANBESTEDING.

HET BESTUUR van den Noorder-IJsselder zal op **Maandag den 26ste Juli 1886**, te 12 uren des middags, op het Raadhuis te *Amsterdam* (Kamer N°. 60) in het Openbaar en bij enkele inschrijving doen **Aanbesteden**:

Het hard maken van een gedeelte Ringweg in genoemden Polder.

De aanwijzing zal geschieden op *Woensdag 21 Juli* 1886, des namiddags te 2 uren, te beginnen nabij den Molentocht in den Polder.

Nadere inlichtingen kunnen worden verkregen bij den Opzichter des Polders (aan het Kantoor der Bouw-Opzichters, op het Raadhuis te *Amsterdam*), bij wien tevens de Voorwaarden dezer Aanbesteding te verkrijgen zijn, tegen betaling van *f* 0.25.

De Inschrijvingsbiljetten kunnen op den dag der Aanbesteding tot 11 uren des voormiddags worden ingeleverd aan de Secretarie van den Polder, op het Raadhuis voornoemd, Kamer N°. 67 (afd. Financiën).

De Nederlandsche
CEMENTSTEENFABRIEK,
te VRIJENBAN bij Delft,

hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER-** en **BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Grasures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

HH. Ingenieurs en Architecten.

Een **BOUWKUNDIGE** zoekt direct plaatsing, goed bekend met ijzerconstructie.

Brieven franco onder Letters *J. B.* aan het bureau van dit blad.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;
Ballenale en Expansieronde **Steenwerkkappen**,
GEBOUWEN en **Scheepshoek** en voor **andere** bouwwijzen, gebeel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen**.
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht.
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.
Galvaniseering op Loon.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek
SINZIG a/Rijn.

Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zooals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.

Prijzen en Dessineboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland
Firma **MARTIN & C°., Amsterdam.**

Aanbesteding.

Op **Maandag den 26ste Juli 1886**, des namiddags ten 1½ ure, zal door den Architect A. VAN DER STEUR Jr., namens het Bestuur der Remonstrantsche gemeente te *Haarlem*, in het lokaal „WET- EN WERKEN" bij enkele inschrijving worden **aanbesteed**:

Het bouwen van een nieuwe KERK met CONCIERGEWONING, op den hoek van de Wilhelmina- en Prins-Hendrikstraat.

De aanwijzing op het terrein zal plaats hebben op Woensdag den 21ste Juli 1886, des voormiddags ten 9 uur.

Gedrukte exemplaren van het bestek zijn na Zaterdag 17 dezer op *franco* aanvrage ad *f* 0.75 te verkrijgen bij de Boekhandelaren DE ERVEN LOOSJES.

De teekeningen liggen van af dien datum ter inzage bij den Architect A. VAN DER STEUR Jr., Nieuwe Gracht n°. 50.

Koninklijke Nederlandsche
LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.
AANBESTEDING.

Op **Donderdag den 5den Augustus 1886**, des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn*, worden **aanbesteed**:

Bestek N°. 17.
Het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor het gedeelte Apeldoorn—Bandijk (Twello) van den Localspoorweg Apeldoorn—Deventer.
(Bedrag der begroting *f* 103200.)

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 94 van het bestek.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en zijn aldaar tegen betaling van *f* 4.— per stel te bekomen.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE te *Apeldoorn* en den Heer Sectie-Ingenieur M. E. DE WILDT te *Deventer*.

Aanwijzing op het terrein zal worden gedaan op Donderdag den 29sten Juli 1886 des voormiddags ten 11 uur, aanvangende te *Apeldoorn*.

Bijeenkomst van gegadigden aan het lokaal der Maatschappij te *Apeldoorn* des voormiddags ten 10 uur.

De Commissie van Beheer.

Openbare Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *UTRECHT* zijn voornemens op **Zaterdag den 24 Juli 1886**, des namiddags ten één ure, in het openbaar ten Raadhuize **aan te besteden**:

„Het aanbouwen van localen en maken van inwendige veranderingen aan het Schoolgebouw voor Middelbaar Onderwijs aan de van Wijckskade."

Het bestek met teekeningen ligt van af Woensdag den 14 Juli e. k. ter inzage aan het bureau der gemeentewerken Achter Klarenburg en is van dien datum af aldaar, zoomede ten Raadhuize (Afdeeling Financiën) en bij de Boekhandelaren VAN TERVEEN & ZOON verkrijgbaar gesteld tegen betaling van *f* 1.— per exemplaar.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Dinsdag den 20 Juli e. k. des voormiddags ten 10½ ure.

Utrecht, 10 Juli 1886.

De Secretaris der Gemeente Utrecht,
DE WATTEVILLE.

Openbare Aanbesteding.

De ONTVANGER DER REGISTRATIE EN DOMEINEN te *BREDA*, zal op **Vrijdag den 23 Juli 1886**, des voormiddags te 10 uren, in het Koffiehuis HET HOF VAN HOLLAND, te *Breda*, in het openbaar bij enkele inschrijving **aanbesteden**:

1°. **het aanleggen van een WEG te Breda, met keibestrating en bijkomende werkzaamheden;**
2°. **het ophoogen van een deel van blok 27 ten Oosten van de Nieuwe Ginnekenstraat.**

Het bestek ligt ter inzage aan de kantoren der Registratie en Domeinen te *'s-Hoek, Bergen op Zoom* en *Breda*, en is aan laatstgemeld kantoor van 6 Juli 1886 af, tegen betaling van *f* 1 per exemplaar, te bekomen.

Aanwijzing in loco op Dinsdag 20 Juli 1886, voormiddags 11 uur; bijeenkomst aan de Directiekost in de Mauritsstraat.

Nadere inlichtingen te bekomen bij den Hoofdopzichter voor de ontmantelingswerken P. VAN DE ERVE Jz., te *Breda*.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der Gemeente *UTRECHT* zijn voornemens op **Zaterdag den 24 Juli 1886**, des namiddags ten één uur in het openbaar ten Stadhuize **aantebesteden**:

Het vervangen der bestaande houten ophaalbrug over de Vecht te Nederhorst den Berg door eene ijzeren balansbrug met gemetselde landhoofden.

Het bestek met teekening ligt ter inzage aan het Bureau der Gemeentewerken, Achter Klarenburg en is alhaar, zoomede ten Raadhuize (Afdeeling Financiën) en bij de Boekhandelaren VAN TERVEEN & ZOON, verkrijgbaar gesteld tegen betaling van *f* 1 per exemplaar.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Maandag den 19 Juli e. k., des middags ten 12 ure.

Utrecht, 8 Juli 1886.

De Secretaris der Gemeente *Utrecht*,
DE WATTEVILLE.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzerstoen en Cementtegels.
Groote voorraden.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *EKHUIZEN* zullen op **Maandag den 2den Augustus 1886**, des namiddags één uur op het Raadhuis in het openbaar **aanbesteden**:

Het vergrooten en verbeteren der Zuiderhaven aldaar.
(Raming *f* 100.000.)

Het bestek met drie teekeningen ligt op de Secretarie der gemeente ter inzage, en is aldaar op franco aanvrage verkrijgbaar tegen betaling van *f* 1.50 per exemplaar.

De aanwijzing zal geschieden op Maandag den 26ste Juli 1886.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Ingenieur B. HOOGENDOOM te *Hoorn* en den Opzichter der gemeentewerken te *Enkhuizen*.

Enkhuizen, den 13 Juli 1886.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
HARTKAMP.
De Secretaris,
H. VLASVELD.

Ter uitvoering van de voorgenomen onderzoekingen tot het **verkrijgen van beter drinkwater in de gemeente Harlingen**, worden bij den ondergeteekende **PROSPECTUSSEN** ingewacht benevens zoodanige inlichtingen, welke zullen kunnen strekken tot het sluiten eener **overeenkomst** voor het instellen van bedoeld onderzoek.

M. R. LAMMINGA.
Gemeente-Architect.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 230,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

SCHLEICHER & SCHÜLL,
DÜREN.

Alle onsere **ZEICHNENPAPIEREN, PAUSPAPIEREN** u. s. w. sind vorräthig, zum **Originalpreisen** bei Herrn TH. J. DOBBE & ZOON, *Utrecht*.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN**
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-IJzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.
EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.
FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.
TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Boekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

THEOD. FERD. BIERHORST, Haarlem.
levert als Representant der
Deutschen Asphalt Actien-Gesellschaft der Linnier- en Varnahler groeven:
Ondoordringbare waterdichte
ASPHALTVLOEREN
voor
TROTTOIRS,
Skating-Rinks,
Kolf- en Kegelbanen
Magazijnen, Gangen, Kelders, enz.

HOUTASPHALTVLOEREN
voor Bruggen,
zeer geschikt om oude bruggen opnieuw te dekken en te versterken.

Hout-Asphaltbalken
voor zolderconstructie.
HOUTCEMENTDAKEN
volgens het beste systeem.

Vloeren, Balken en Daken
worden kant en klaar gelegd en geleverd.

Zie beschrijving van **Houtasphaltvloeren** in het N°. 8 van *De Opmerker* van 23 Februari 1884.
Asphalt en zijne toepassing als bouwmateriaal in het N°. 6 van 7 Februari 1885.

Italiaansche
Marmer-Mozaïkvloeren,
Terrazzo en **Granito**
welke door mij in ons land ingevoerd zijn, worden in alle mogelijke kleuren gemaakt.
Zij zijn vooral aan te bevelen voor:
Veranda's, Entrées, Vestibules, Keukens, Magazijnen, Gangen, enz.
Om deze vloeren te vervaardigen, heb **ik zelf bekwame Italiaansche werklieden** geëngageerd en kan tot concurreerende prijzen leveren, tevens ook:
CEMENTBETON en CEMENTVLOEREN.
Granito voor Wandbekleedingen, Glasmozaïek en Stuk- en Kunstmarmer.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — Gouden Medaille Amsterdam 1883. — Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.
JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.
Succursales: **Amsterdam, Woonen, Londen, Boston.**
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam, Utrechtsche Straat 14.

JAN VAN DER POT, Vischsteeg N°. 7, Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Doorlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Kunstgraniet systeem Petitjean. Polychrom- of Frescocement.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

De Portland-Cementfabriek van
DYCKERHOFF & SÖHNE
te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn
levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaams- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.
Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar.
Magazijnhouders in de voornaamste steden.
GOUDEN Staats-Medaille.
DUSSELDORF 1880.
Medaille Breslau 1869.
—
Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873.
—
Gouden Medaille, Offenbach a/M. 1879.
—
Diploma A: Eerste prijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quonnat, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

Goede Photographiën
van **Enkhuizer antique Gevels, Poorten, Gevelsteenen** en **Interieurs** voorhanden in den Boek- en Kunsthandel van A. EGMOND te ENKHUIZEN.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagmiddag aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 20 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als buitenlid is toegetreden de heer D. E. Wentink, bouwkundige te Schalkwijk.

2°. De 846ste gewone, tevens buitengewone vergadering zal gehouden worden op Woensdag 28 Juli a. s. des avonds te 8 uren in het American Hotel.

De agenda voor de vergadering is:

a. Mededeelingen van het Bestuur.

b. Idem omtrent de jaarlijksche excursie, die zal plaatshebben op Zondag den 22sten Augustus e.k.

c. Behandeling der voorstellen van de wetswijziging.

d. Kunstbeschouwing, te geven door den heer A. Salm G.Bzn.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) DE GESCHIEDENIS DER TUINBOUWKUNST.

DOOR

F. J. BREMMER Hz.

(Vervolg en slot van pag. 235).

De berceau's, kabinetten en portieken van de Fransche tuinen werden verdeeld in kunstmatige en natuurlijke; eerstgenoemde waren van latwerk gemaakt en de berceau's samengesteld als een lang gewelf in den vorm van een galerij. De kabinetten waren vierkant of rond of bij wijze van twee salons aan de einden van een berceau aangebracht. Portieken werden gemaakt aan den buitenkant der kabinetten of aan het einde eener laan, de ingang van een bosch enz. en vertoonden meestal de Ionische orde, die beschouwd werd als het schoonst en het gemakkelijkst in latwerk uit te voeren. Beroemd waren in dien tijd de Ionische kolommen van Clagny bij Versailles. Alles werd stevig door ijzer verbonden, vervolgens groen geverfd en met klimplanten versierd. Grotten waren in onbruik geraakt; wel versierde men de uiteinden van lanen met geschilderde landschappen, zooals die te Rueil, die zoo natuurlijk waren, dat de vogels zich den kop te pletter vlogen tegen den muur, waarop de lucht geschilderd was.

Ik heb misschien wat uitvoerig bij den Franschen tuinaanleg der 17e eeuw stilgestaan en ben wat veel in details getreden. Bij zulk een interessant tijdvak kon ik de verleiding echter niet weerstaan om eenigermate de bijzonderheden te behandelen.

We komen nu tot de

Vlaamsche en Hollandsche tuinen.

Terwijl in Frankrijk en Italië de tuinaanleg, wat smaak en stijl betreft, groote vorderingen maakte, was Holland beroemd om de kweekerij.

Reeds in het begin der XVIIe eeuw waren de bloembollen, zooals tulpen en hyacinthen, zeer gezocht, zoo zelfs, dat zij aanleiding gaven tot den welbekenden windhandel. Aan hen dankten de zoogenaamde Hollandsche bloemtuinen, die zich over geheel noordelijk Europa verspreidden, hun ontstaan. De vormen waren noch nabootsingen van die uit Italië, noch van die uit Frankrijk, maar bezaten een eigen kenmerk. In het werk van J. v. d. Groen, *De Nederlantsche hovenier* vindt men er voorbeelden van.

De stijl van Le Nôtre deed echter ook in Holland zijn invloed gelden o. a. in de tuinen van den prins van Oranje te Rijswijk, Hondsholredijk en het Bosch te 's-Hage. Een karakteristieke afwijking bij den Hollandschen tuinaanleg echter was het gebruik van doorsneden cirkels.

Uit dien tijd zijn ook afkomstig de parken van het Loo, aangelegd door Maria van Engeland in 1690. Zij zijn ontworpen door een Fransch architect, zekeren Marot of Marais, en de pracht ervan werd dikwijls vergeleken met die van Versailles.

De tuinen in Duitschland.

De invloed van den Franschen stijl deed zich ook in Duitschland gevoelen, waar verschillende parken op deze wijze werden aangelegd.

Als voorbeeld kan men noemen de tuinen te Heidelberg met terrassenbouw op de wijze van het oude Rome, het park van Schönbrunn in Oostenrijk, waarvan het ontwerp gemaakt werd door den architect Fischer van Erlach en dat nog in zijn oorspronkelijken staat is behouden gebleven.

Het Prater, de groote openbare tuin te Weenen, werd gesticht in 1766 door Keizer Joseph II en bestond uit 5 groote lanen als de stralen van een ster, de zoogenaamde *Praterstern*. De ruimte tusschen de lanen werd ingenomen door grasvelden met verspreide boomgroepen of hakhout.

In Pruisen vindt men eerst onder Frederik II van den parkaanleg gewag gemaakt. Van hem is afkomstig het welbekende Sans-Souci, dat eerst in den symmetrischen, later in Engelschen stijl is aangelegd. De Thiergarten te Berlijn is vrijwel in denzelfden geest als het Prater te Weenen; deze wijze van aanleg bleef bestaan tot in deze eeuw, toen zich een nieuwe richting openbaarde, waarvan de baanbrekers voornamelijk waren Skell en prins Pückler Muskau. We zullen hierop echter later terugkomen.

Onder de belangrijkste parken van symmetrischen aanleg behoort wel dat van Schwetzingen bij Heidelberg. Ontworpen door Keurvorst Karel Theodorus in het midden der XVIIIe eeuw, is het vrijwel in den oorspronkelijken toestand bewaard gebleven; het is een voorbeeld hoe eentonig deze stijl wordt, als hij slecht wordt begrepen en toegepast. De oppervlakte is 120 hektare en het terrein bijna geheel vlak.

Als tegenhanger kan men noemen het park van Wilhelmshöhe, een der schoonste zoo niet de schoonste van alle tuinen in noordelijk Duitschland; de aanleg ervan werd begonnen door landgraaf Karel van Hessen in 1730. Het is gelegen op een heuvelachtig terrein en bezit schoone waterpartijen en een grooten waterval van 65 M. hoogte. De plantengroei is er prachtig, inzonderheid in het beukenbosch op den top van den heuvel.

Overigens is uit dat tijdvak niet veel merkwaardigs uit Duitschland te melden, daar eerst, zooals reeds is gezegd, in de XIXe eeuw in Duitschland de tuinaanleg een gewichtige plaats inneemt.

Deensche, Zweedsche en Russische tuinen.

Over deze kunnen wij kort zijn. De Denen bootsten voor het meerendeel in hunne bloemtuinen Holland na; in Zweden volgde men den stijl van Le Nôtre, die voor Karel XII plans vervaardigd heeft. De tuinen te Upsala, bekend door den beroemden Linnaeus, zijn alleen belangrijk geweest voor de wetenschap; de kunst van versiering speelde er slechts een zeer ondergeschikte rol.

Onder de Russische tuinen uit dit tijdvak is het park Peterhof bij Kroonstad het voornaamste. Het werd aangelegd onder Peter de Groote door Alexander le Blond, een leerling van Le Nôtre, maar het heeft als kunstwerk weinig waarde.

Belangrijker zijn de

Engelsche tuinen.

Reeds in de twaalfde eeuw, onder Hendrik I, wordt melding gemaakt van het park te Woodstock, later toebehoorende aan den hertog van Marlborough. Ook leest men, dat de burgers van Londen in dien tijd reeds hunne woningen met schoone tuinen omringden.

Gedurende de oorlogen tusschen de partijen van York en Lancaster nam de lust voor den tuinaanleg zeer af en hij kwam eerst weer in bloei onder Eduard III en Jacobus I. Uit dien tijd is afkomstig het park van het kasteel te Windsor. De beplanting bestond voornamelijk uit taxisboomen, op de Romeinsche manier behakt.

Onder Hendrik VIII werd het koninklijk park Nonpareil zeer weelderig aangelegd. De beschrijving ervan doet zien, dat de stijl overeenkwam met dien van Frans I, vroeger reeds vermeld. Merkwaardig is echter tevens de wansmaak, waarmede de boomen behakt waren. Men zag bijvoorbeeld hulsten als de ark van Noach, palmboomen als de heilige Joseph, lindeboomen als koningin Elisabeth, en andere boomen als een wild zwijn of beelden van dichters en andere buitensporigheden behakt. Hamptoncourt, van kardinaal Wolsey, Whitehall-park, Holland-house en Hasfield dateeren uit dien tijd.

Met Karel II begint het tijdvak van den stijl van Le Nôtre. De roem der monumenten te Parijs en Versailles spoorden dien vorst aan Le Nôtre tot zich te roepen, die daaraan gehoor gaf en het Kanaal overstak. Onder diens leiding kwamen de tuinen te Greenwich en St.-James tot stand. De geestdrift, door die scheppingen teweeggebracht, was oorzaak, dat verscheidene lords hunne landgoederen en buitenverblijven volgens zijn stijl lieten inrichten. Zoo ontstonden Hackney van lady Brook, Caversham van lord Craven, enz.

In de tuinen van Wollston-Hall vond men in 1700 een oranjerie, totnogtoe onbekend in Europa, overdekt met glas, waarvan onze latere serres afkomstig zijn.

Van 1727 tot 1760 werden de tuinen te Kensington aangelegd, waarbij men meer van de rechtlijnige vormen afweek en tot de kronkelende lijn overging.

Dikwijls heeft men de eer der uitvinding van de zoogenaamde landschapstuinen aan Engeland toegekend, doch ten onrechte, daar men in Frankrijk het eerst met de traditie brak.

Niet zonder strijd kwam deze verandering tot stand. De volgelingen van Le Nôtre, als Le Blond, Dezallier, d'Argenville, Desgodets, de gebroeders Mansard, allen werkelijk bekwame kunstenaars, hielden lang zijn stijl in eere en het gelukte eerst aan Charles Rivière Dufresny daarin eene omwenteling teweeg te brengen. Wel ontzeggen de Engelschen hem die eer en schrijven die toe aan een hunner landgenooten, William Kent, maar het feit, dat Dufresny veel vroeger geleefd heeft, is, dunkt mij, een bewijs van de onjuistheid dier bewering.

Veel heeft Dufresny niet tot stand gebracht, alleen het park van Mignaux is van zijne hand. De voorname oorzaak is zeker wel, dat hij leefde in den bloeitijd van Le Nôtre. Meer deed Kent in Engeland van zich spreken, hoewel hetgeen hij voortbracht nog zeer gebrekkig was.

Kent werd geboren te Yorkshire, was eerst eenvoudig rijtuigschilder, maar ging later onder bescherming van lord Burlington als bekwaam decorateur naar Italië, vanwaar hij met een goed ontwikkelden smaak terugkwam. Hij vernieuwde toen eerst het huis van zijn weldoener en daarna de tuinen van Exton-Park, echter nog volgens het oude stelsel. Eerst na 1730 wijzigde hij zijn stijl en begon hij zijne scheppingen op het gebied der landschapstuinen. Zijne ontwerpen werden zoo geroemd en waren zoo nieuw in Engeland, dat zij aanleiding gaven tot de reeds meegedeelde meening, dat hij er de uitvinder van zou zijn. Kent was ook meer schilder dan plantenkenner, zoodat grondbezitters, die zelf de uitvoering leidden, met toepassing van Kent's denkbeelden verrassender uitkomsten verkregen dan hij zelf, zooals b. v. Morris, Pitt, Hamilton en Lyttleton, die het in deze kunst tot eene groote hoogte brachten.

Na Kent's dood in 1748, kwam Wright zeer in aanzien; hij was echter ook al meer schilder dan kweeker, zoodat hij zelf de uitvoering niet leidde, hoewel enkele ontwerpen, als het groote grasperk te Becker bij lord Burnington, Tonshil-Abbey bij Bristol en het terras te Oatland zeer verdienstelijk zijn.

Na hem kwam Brown, die eene groote populariteit verkreeg door zijn werk te Blenheim. Grove fouten kan men echter bij hem aanwijzen. Hij was namelijk de uitvinder van de zoogenaamde ceintuurbeplanting, een doorgaand dicht bosch, waarin hij iedere bezitting insloot; hij vormde aldus een afgesloten landschap zonder van de omliggende schoonheden partij te trekken en gaf ze den naam van *clumps*. De *clumps* zijn als het ware de plaag van de tuinen, die volgens dit betreurenswaardige stelsel zijn aangelegd. Aan zijne

waterpartijen gaf hij altijd denzelfden omtrek en de vormen waren zoo stereotiep, dat men ze uit duizenden zou herkennen, evenals de dichte beplantingen, die meer den tuinman dan den artist verraden. Brown had vele navolgers.

Latere Fransche tuinen.

Gelijken tred hield de ontwikkeling van den tuinaanleg in Frankrijk. Groote lof komt daarvoor toe aan De Girardin, die er een zorgvolle studie van maakte. Hij zegt: „Om een tuin te scheppen, moet men eerst een belangwekkend landschap uitkiezen en voor alles een schilderachtige ligging opzoeken. Het ideaal is iets samen te stellen, niet als architect of tuinman, maar als dichter en schilder. Alles moet harmonisch verbonden zijn, de natuur en de waarheid moeten het gevoel van den artist beheerschen". Vervolgens geeft hij eenige, men zal misschien zeggen naïeve, voorschriften, maar die toch totnogtoe te weinig in practijk waren gebracht. Als men zich een plan heeft gedacht, moet men, voor tot de uitvoering over te gaan:

1°. een potloodschets maken, goed nadenken en het plan vaststellen.

2°. de hoofdmassa's der beplantingen schikken.

3°. zich rekenschap geven van het effect der constructies op het terrein door middel van houten geraamten.

4°. de waterpartijen aangeven door banden van wit linnen.

5°. het tracé aangeven door piketten, verbonden door een koord.

6°. om boomgroepen aan te geven kruispiketten plaatsen met opschriften, waarop men den aard van de boomen aangeeft.

Het geheel moet worden bestudeerd in verband met de omgeving. De omlijsting toch is even gewichtig voor de schoonheid van het ontwerp als de lijst bij een schilderij.

Het geheel wordt aangegeven door het karakter van de streek, de details door het karakter van het terrein zelf. Een tuin moet volgens De Girardin bezitten: een bochtig en schaduwrijk pad, dat naar een fontein leidt; een geheimzinnig bosch met rotsen en urnen; een dicht boschje voor minnekoozenden; een nauwe doorgang, plotseling leidende naar een waterval, een eenzame vallei, een goed gelegen boerderij enz., alles goed omlijst en toegankelijk gemaakt door flinke paden. Men ziet, dat hier werkelijk gezonde begrippen doorstralen; jammer, dat dit niet overal het geval is, daar hij ook volgens den heerschenden smaak van dien tijd aangeeft de tuinen in te richten volgens den rang en stand der eigenaars.

Gedurende het tijdperk der Fransche Omwenteling verdween de studie van den tuinbouw, om eerst onder het Keizerrijk weder op te staan.

In 1819 verscheen een werk van Gabriel Thouin, dat een welverdiend succes had. Hij gaf betere voorschriften, hoewel men hem verweet te veel misbruik te maken van lanen. St. Ouen, een zijner beste ontwerpen, wijst o. a. die fout aan. Met de regeering van Napoleon III begint eerst de bloeitijd. Het Bois de Boulogne, het park de Monceau, de Buttes Chaumont zijn er de voornaamste voorbeelden van en toonen welk een schoon effect kan teweeggebracht worden door alleen gebruik te maken van de hulpmiddelen, die de natuur van het terrein aanbiedt, zonder echter de andere kunsten geheel buiten te sluiten.

Zij gaven den stoot tot het daarstellen van de openbare tuinen en plantsoenen in de meeste groote steden van Europa, die steeds in talrijkheid en schoonheid toenemen.

Onwillekeurig werden de ontwerpers onzer hedendaagsche tuinen daardoor geïnspireerd en vindt men de nieuwe denkbeelden in hunne scheppingen terug. Dat men hier ook veel kaf onder het koren vindt, is licht te begrijpen, maar het is te hopen, dat de liefde voor planten en bloemen, die tegenwoordig meer en meer inheemsch wordt, oorzaak zal zijn, dat een heilzame kritiek wordt uitgeoefend en het werk der quasi-artisten wordt veroordeeld.

(A. et A.)

RAPPORT

VAN DE JURY TER BEOORDEELING DER INGEKOMEN ONTWERPEN OP DE PRIJSVRAAG VOOR EEN EEREDIPLOMA, UITGESCHREVEN DOOR HET UITVOEREND COMITÉ DER BAKKERIJ-TENTOONSTELLING TE AMSTERDAM.

De ondergeteekenden hebben zich op Vrijdag 16 Juli en Zondag 18 Juli 1886 vereenigd in een der zalen van het Paleis voor Volksvlijt om kennis te nemen van de ingekomen ontwerpen, te zamen 50 in getal.

In aanmerking genomen, dat het ontwerp n°. 50, motto *Consumptie*, na den voorgeschreven datum is ingekomen, moet het, ingevolge programma, buiten mededinging blijven.

De ingekomen ontwerpen zijn:

1. Frey.
2. Diploma.
3. L'art pout tous.
4. Krakeling.
5. Muhle ohne Gang, Glocke ohne Klang.
6. Demeter.
7. En zoo iets u niet behaagt, bedenk elk schip voert ballast mée, (Huisvriend).
8. Rien(e) sans peine.
9. Roggetje.
10. Lucullus.
11. In zee.
12. Ik zend u een idee en velleke, aan mij terug het velleke.
13. In afwachting.
14. Demeter (bis).
15. Joh. 13 V. 15a.
16. Goede reis.
17. Het zal u zijn tot een blijvend aandenken.
18. Roomtaart.
19. Fructis Laboris Gloria.
20. Céres.
21. Gloire de Dyon.
22. 1886.
23. Spectrum.
24. Concordia.
25. La simplicité c'est le vrai beau.
26. Concis.
27. Er is geen koren zonder kaf (A en B).
28. De drie krakelingen.
29. Ars longa vita brevis (1 en 2).
30. Céres.
31. Vivat fortuna.
32. Streven.
33. Céres.
34. Hollandia.
35. Honi soit qui mal y pense.
36. Céres.
37. Leidsche wapen.
38. Multarum artium ministra manus, Natura homini dedit.
39. Korenaren.
40. Krintemik.
41. Amstel.
42. A.
43. De kunst in het dagelijksch leven.
44. Spes.

45. Industria.
46. Céres.
47. Rust roest.
48. Voor 't dagelijksch brood.
49. Diploma.
50. Consumptie.

De Jury is eenstemmig geweest in hare uitspraken, zoowel wat aangaat de toekenning der bekroningen, als de rangschikking der ontwerpen.

Na een nauwkeurig onderzoek heeft zij gemeend, deze te moeten verdeelen in 5 seriën.

In de 1e serie heeft zij geplaatst de No^s. 4, 6, 9, 12, 15, 18, 25, 35, 37, 38, 39, 45, 47 en 49, die geenerlei verdiensten bezitten.

In de 2e serie de No^s. 3, 5, 8, 10, 11, 17, 19, 20, 21, 24, 27 (*a* en *b*) en 28, waarin eenige, zij 't ook zwakke, verdienste niet te miskennen is.

In de 3e serie de No^s. 1, 2, 13, 14, 16, 26, 29 (1 en 2), 33, 34, 36, 40, 41, 43 en 46, die, hoewel niet voor bekroning in aanmerking kunnende komen, alle hunne eigenaardige artistieke hoedanigheden bezitten.

In de 4e serie de No^s. 22, 23, 30 en 44, die aanleiding gaven tot nader onderzoek.

No. 22 mist het cachet van een diploma voor het aangewezen doel. Het ontwerp is in opvatting te architectonisch, bevat enkele goede détails en is als teekening niet onverdienstelijk.

No. 23 is om de goede kleur-compositie van den rand in deze hoogere serie geplaatst. Het ornement en de figuren verraden een nog niet volkomen geoefende hand.

No. 30 geeft blijk van eene verdienstelijke compositie; indien de teekening hiermede gelijken tred had gehouden en de kleuren minder storend waren, zou het voor eene bekroning in aanmerking zijn gekomen.

No. 44 is decoratief van opvatting en goed van teekening; de vlakversiering laat echter te wenschen over.

Thans bleven over de No^s. 7, 31, 32, 42 en 48, waaruit de Jury met algemeene stemmen en behoudens gewenschte wijzigingen No. 7 met den 1sten prijs bekroonde.

Het ontwerp paart aan een breede opvatting van het geheel, een goede verdeeling der onderdeelen, het juiste aanbrengen van duidelijke attributen en een artistieke bewerking. Voor de uitvoering wordt gewenscht een betere randomsluiting, zoowel van het geheel, als van het opschrift; het bakkerswapen meer als bekroning te behandelen, door het buiten den bovenrand te doen uitkomen; aan de figuur en enkele andere onderdeelen kleine verbeteringen aan te brengen.

De vier overige projecten, hoewel zeer verschillend in opvatting en uitvoering, stonden naar de meening van de Jury op één lijn en werden daarom voor een gelijke onderscheiding voorgedragen, door aan elk ontwerp eene premie van *f* 50 toe te kennen.

No. 31 spreekt niet duidelijk genoeg voor het doel; het heeft overigens goede kwaliteiten en is uitmuntend geteekend;

No. 32 heeft als compositie groote verdienste doch de attributen zijn evenmin duidelijk genoeg; de architectonische onderdeelen zijn zwak en de uitvoering heeft iets wazigs.

No. 42 is geestig geteekend, geeft duidelijk het beoogde doel weer, maar is niet ernstig genoeg opgevat.

No. 48 is meer eene omlijsting op kunstindustriëel gebied en heeft, behoudens sommige onderdeelen, als compositie en uitvoering groote verdienste.

De Jury sluit haar rapport met een woord van hulde aan het uitvoerend comité der Bakkerij-tentoonstelling voor de flinke prijzen, die het ter beschikking stelde.

De talrijke deelneming is dan ook daaraan toe te schrijven en de prijsvraag mag, bij een artistieke reproductie van het bekroonde ontwerp, als volkomen geslaagd beschouwd worden.

Ten slotte brengt zij dank aan de deelnemers, die hun arbeid daaraan ten beste gaven.

Amsterdam, 19 Juli 1886.

EM. KOECHLIN, *Voorzitter.*
HENRI EVERS.
R. DE KRUIJFF.
T. SANDERS.
JAN SPRINGER.

Als vervaardiger van het met den eersten prijs bekroonde ontwerp No. 7 heeft zich bekend gemaakt de heer A. F. Gips, te Bergen-op-Zoom. De ontwerpers der overige bekroonde ontwerpen zijn de heeren

A. van de Sandt, te Rotterdam,	No.	31.
S. Lankhout, te 's-Hage,	„	32.
D. Verheul Jz., te Rotterdam,	„	42.
Jan Kuijper, te Haarlem,	„	48.

(A. et A.) HET NIEUWE SCHEEPVAARTKANAAL VOOR MANCHESTER.

Na vier jaren van onafgebroken arbeid en eene worsteling met onophoudelijke tegenwerking, vooral van de stad Liverpool en der vijf groote spoorwegmaatschappijen, en ondanks de verwerping van de verschillende plans door het Engelsche Hooger- en Lagerhuis, hebben de ontwerpers van het nieuwe scheepvaartkanaal, dat deze stad in een zeehaven zal herscheppen en het meest nijvere gedeelte van het Vereenigd Koninkrijk, met eene bevolking van meer dan zeven millioen inwoners, in rechtstreeksche gemeenschap met de zee zal brengen, de uitvoering en het welslagen dezer reusachtige onderneming verzekerd.

Door het huis N. M. Rothschild & Sons, te Londen, zal het benoodigde kapitaal worden bijeengebracht.

Grondige garanties zijn verkregen, dat, binnen vier jaren na den aanvang van het werk, het kanaal tusschen Manchester en de zee zal geopend zijn voor het transitoverkeer van de grootste zeestoomers.

Het denkbeeld om Manchester tot eene zeehaven te maken, is zeer oud. Reeds sedert 1832 trok de eenvoudige wijze, waarmede zulk een denkbeeld kon verwezenlijkt worden, en de groote voordeelen, die bij eene totstandkoming daaruit zouden voortvloeien, de aandacht van verschillende ingenieurs, o. a. van Mr. Hawkshaw, toen ingenieur van „the Manchester and Bolton Railway", en van Mr. Tainban, die van het plan een sterke voorstander was.

Door den toenmaals geopenden nieuwen spoorweg was echter het denkbeeld van een kanaal spoedig vergeten, totdat Mr. Daniël Adamson in 1881 het weder deed herleven en wel op veel grootere schaal dan door vroegere ingenieurs bedoeld was.

Het is dan ook door de onvermoeide volharding en inspanning van Mr. Daniël Adamson, dat deze onderneming tot stand gekomen is.

Zoodra besloten was met het plan aan te vangen, werd met de noodige opmetingen begonnen en alle noodige stappen bij het Parlement en de verschillende belanghebbende steden gedaan om instemming met het plan te verkrijgen. Deze voorbereidende werkzaamheden gingen echter met enorme moeilijkheden gepaard maar werden eindelijk met gunstigen uitslag bekroond.

Het scheepvaartkanaal zal feitelijk bestaan in één onafgebroken dok, lang ongeveer 56 kilometer, diep 26 voet en wijd in den bodem 120 voet, terwijl de oevers geschikt zullen zijn om tot losplaatsen te worden ingericht.

Het kanaal zal beginnen op een punt van de rivier de Irwell, een mijl verwijderd van de Royal Exchange te Manchester en loopt langs Barton-upon-Irwell, Irlam, Partington, Hollingford, Thelwall, Latchford en Warrington naar Runcorn; doorsnijdt de spoorwegviaduct van Runcorn, gaat langs Westen-Point en kruist den mond van de rivier de Weaver en de Trodsham moerassen. Het zal verder langs de landzijde worden geleid voorbij Ince, Stanlow-Point, Ellesmere-Port tot Eastham, boven Liverpool aan de tegenovergestelde zijde, alwaar het in het diepe water van de rivier de Mersey uitmondt.

Eastham ligt direct tegenover de haven van Garston, het zuideinde van de Liverpooldokken. Groote schepen zullen het kanaal kunnen binnenkomen of verlaten bij elken stand van het getij.

De schepen zullen dit kanaal kunnen bevaren met een snelheid van 5 mijlen in het uur. Bij deze snelheid zal de reis van af Manchester van 8 tot 10 uur duren met inbegrip van den tijd noodig voor het passeeren der sluizen.

Het kanaal zal des nachts verlicht worden door electrisch licht en zoo afgebakend, dat de schepen geregeld op en af kunnen varen.

Ter bereiking van den waterstand der dokken in Manchester, die 60.6 voet ligt boven het vlak van den gewonen waterstand bij den ingang van het kanaal, zullen gemaakt worden 4 schutsluizen als volgt:

Sluizen	te	Latchford	17.6 voet	verschil.
„	„	Irlam	14 „	„
„	„	Barton	14 „	„
„	bij de dokken te	Manchester	16 „	„
		totaal	60.6	

Deze sluizen zullen het kanaal verdeelen in vier panden, waarvan de afzonderlijke lengten zijn als volgt:

Van	Eastham tot	Latchford	23	K.M.
„	Latchford „	Irlam	12	„
„	Irlam „	Barton	5	„
„	Barton „	Manchester	6	„
			56	K.M.

De sluizen zullen van zulke afmetingen zijn, dat zij de grootst gebouwde schepen kunnen doorlaten, en worden ook zoodanig ingericht, dat zij tevens voor de kleine vaart gemakkelijk te gebruiken zijn. Elk stel sluizen zal drie schutkolken bevatten, allen geschikt om gelijktijdig te kunnen werken, als: 1°. een groote sluis, lang 550, breed 60 voet; 2°. een tusschensluis, lang 340, breed 40 voet; 3°. een kleine sluis, lang 120, breed 20 voet. Deze sluizen zijn respectievelijk bestemd voor schepen van de grootste afmetingen, voor vaartuigen van kleinere afmetingen en voor kustvaarders en lichters. Elke sluis kan afzonderlijk geopend worden door hydraulische kracht en stelt de schepen in staat in 15 minuten op of neer te gaan.

Uitgebreide dokken, met eene totale wateroppervlakte van ongeveer 40 hektaren en 4 mijlen lengte aan loskaden, zullen gemaakt worden te Manchester, Salford, en Warrington, en kolenbassins te Partington, teneinde het kanaal te verbinden met den spoorweg van „the Cheshire Lines Committee"; een zijtak zal ook aangelegd worden in verbinding met „the London and North-Western Railway", om daardoor een gemakkelijken afvoer te krijgen voor de Lancashire- en South-Yorkshire-kolenvelden. Een directe communicatie zal gemaakt worden met het kanaal, het „Shropshire Unionkanaal" de „London en North-Western Railway" te Ellesmere Port", „the River Weaver Navigation" te Weston-Point, „the Bridgewater Canal" te Runcorn en met het groote kanalennet, waarvan Manchester het middelpunt is.

De ingenieurs der Kanaalmaatschappij begrootten het werk op eene som 6,311,000 p. St., doch de aannemers, de heeren Lucas & Aird te Londen, hebben aangenomen het geheele werk uit te voeren en te voltooien voor 5,750,000 p. St. of meer dan een half millioen p. St. minder dan de begrooting.

Aan de uitvoering van dit groote werk zullen waarschijnlijk geen onvoorziene technische bezwaren verbonden zijn, daar de opnemingen zoo nauwkeurig zijn gedaan en de aard der gronden zoo goed bekend is, dat geen der ingenieurs of aannemers in hunne berekeningen hebben kunnen falen, terwijl de namen van de ingenieurs, de heeren E. Leader Williams en James Abernethy, aan de eene zijde, en van de contractors, de heeren Lucas en Aird, aan de andere zijde, (ten onzent bekend wegens den bouw der Amsterdamsche gasfabriek en den aanleg van de Vechtwaterleiding) geen twijfel overlaten of het werk zal met kracht aangevangen en voltooid worden.

HET METAAL DER TOEKOMST.

Reeds dikwijls is erop gewezen, welke groote veranderingen de metaalindustrie zou ondergaan, indien het gelukte, het aluminium op eene goedkoope wijze in groote hoeveelheden te bereiden. Aluminium toch heeft een soortelijk gewicht, dat slechts een derde van dat van ijzer bedraagt; het heeft een betrekkelijk laag smeltpunt en is niet alleen zeer geschikt om gegoten te worden, maar laat zich tevens zeer goed smeden. Zoowel voor den scheepsbouw, als voor den bouw van bruggen van zeer groote spanning, zou het dus bij uitstek geschikt zijn. Aluminium roest niet, zelfs niet bij roodgloeihitte, en wordt bijna door geen enkel zuur aangetast. Het kan zich met de meeste metalen verbinden en geeft dan daaraan veel van zijn kostelijke eigenschappen. Daarenboven is het een zeer goede geleider van electriciteit, zoodat het al de goede hoedanigheden van de andere metalen in zich vereenigt.

Hoewel totdusverre het zuivere aluminium nog slechts in kleine hoeveelheden en tot betrekkelijk hoogen prijs te verkrijgen is, schijnt het toch, dat dit spoedig anders zal worden. Reeds nu wordt van aluminium een niet onaanzienlijke hoeveelheid verbruikt voor alliages. Een van deze is het zoogenoemde Mites-gietmetaal, dat bestaat uit ijzer, waarbij een zeer kleine hoeveelheid aluminium gevoegd is. Deze bijvoeging van aluminium heeft de uitwerking, dat het smeltpunt van de massa plotseling 300 à 500 graden daalt, zoodat zonder oververhitting een zeer groote vloeibaarheid van het ijzer verkregen wordt, waardoor het de vormen volkomen vult. Draad, van dit metaal getrokken, kon weerstand bieden aan een gewicht van 90,000 Eng. ponden per vierk. Eng. duim.

Een andere belangrijke alliage wordt verkregen door bij negen deelen roodkoper één deel aluminium te voegen. Het metaal, op deze wijze gevormd, heeft nog betere eigenschappen dan het vorige. Niet slechts kan het uitstekend met den hamer bewerkt worden, maar tot draad getrokken, weerstaat het een gewicht van 200,000 Eng. ponden per vierkante Eng. duim, terwijl het, gegoten, een fraaie goudgele kleur heeft. Vermeerdert men het bijgevoegde aluminium tot 5 percent van het koper, dan kan het van dit metaal getrokken draad een gewicht van 68,000 Eng. pond per vierkante Eng. duim weerstaan. Zelfs een bijvoeging van 2 à 3 percent aluminium verhoogt het weerstandsvermogen van het koper bijzonder.

Het zoogenaamde Hercules-metaal bestaat uit koper, nikkel en zink, met bijvoeging van een weinig aluminium. Dit heeft, tot draad verwerkt, zonder breken

aan een trekkracht van 105,000 Eng. ponden per vierkante Eng. duim weerstand geboden.

Dat het aluminium thans reeds veel goedkooper is dan vroeger, is te danken aan de toepassing van den electrischen oven, door Sir William Siemens uitgevonden, en na zijn dood door de Amerikanen E. H. en A. H. Cowles verbeterd. Door deze ovens is men erin geslaagd, ertsen te bewerken, die totdusverre, zelfs bij de grootste hitte, het daarin aanwezige metaal niet opleveren konden Hoewel aluminium een van de meest verbreide metalen op aarde is, behooren toch de ertsen, waaruit het verkregen wordt, tot de moeilijkst te bewerken soorten. Met zuurstof en kiezel verbonden, is aluminium in alle kleisoorten aanwezig, doch het erts, waaruit het meestal bereid wordt, is het zoogenaamde corundum, dat vóór 1869 slechts op sommige plaatsen in Indië gevonden werd. In dat jaar werden echter onuitputtelijke hoeveelheden van dit erts ontdekt in Noord-Georgië. Vroeger reeds, en ook tegenwoordig nog, maakte men, vooral in Frankrijk, aluminium uit het zoogenaamde kryoliet, een erts, dat op Groenland gevonden wordt.

De oven, die door de heeren Cowles tot het bewerken der aluminiumertsen gebruikt wordt, bestaat uit een horizontale, langwerpige bak, die van vuurvaste steenen gemaakt is. Daar deze vuurvaste steenen, bij de grootte hitte, in den oven ontwikkeld, smelten zouden, moeten zij met een stof bekleed worden, die beter weerstand biedt. Deze stof is houtskoolpoeder, dat, voorzoover bekend is, nog nimmer gesmolten is. Toch moet men ook hier nog zekere voorzorgen nemen, daar het houtskoolpoeder, bij groote hitte, in een soort van graphiet verandert en dan een goede geleider van electriciteit wordt. Om dit te beletten begiet men de houtskool eerst met kalkwater en laat haar dan drogen, zoodat ieder deeltje met een kalkhuidje bedekt wordt, wat bij wijze van isolator van de overige werkt. De bodem van den oven wordt met dit poeder bedekt en de wanden worden ermede bekleed met behulp van plaatijzeren wanden, die weggenomen worden, wanneer de oven geheel gevuld is. Deze vulling bestaat uit aluminium-erts, houtskoolpoeder, houtskool in stukken en gegranuleerd (tot korrels gemaakt) koper. Midden in deze vulling bevinden zich de electroden, die op kleinen afstand van elkander zijn vastgemaakt. Als deksel dient een ijzeren plaat, met vuurvaste steen bekleed, en voorzien van eenige openingen, waardoor de gevormde gassen ontsnappen kunnen.

Wanneer de oven dus gereed gemaakt is, laat men den stroom werken, die door Brush dynamo's geproduceerd wordt. Deze stroom kan tot 1300 ampères worden opgevoerd en staat dan gelijk met 50 volts. Om de kracht van den stroom naar willekeur te kunnen regelen, heeft men eenige minder goed geleidende stukken metaal ingeschakeld, die men naar behoefte, aanbrengen of wegnemen kan. Aanvankelijk laat men den weerstand zoo groot mogelijk zijn, om den stroom eerst geleidelijk te versterken. Na tien minuten is al het koper reeds gesmolten, en na vijf uren is ook het aluminium uit het erts afgezonderd en heeft het zich met het koper vereenigd. Onder de bewerking worden de electroden langzamerhand van elkander verwijderd. Hoewel men op deze wijze nog geen zuiver aluminium heeft kunnen verkrijgen, daar in de gunstigste omstandigheden op 100 deelen koper slechts 15 tot 30 deelen aluminium in de alliage voorkomen, koestert men de hoop, door het aanwenden van nog krachtiger machines, het aluminium zonder bijvoeging van koper te kunnen verkrijgen.

Reeds heeft men in de totdusver gebruikte ovens borium, natrium, kalium, calcium, magnesium, chromium en titanium uit hunne oxyden kunnen afzonderen. Vooral het borium verleent, in kleine hoeveelheid bij koper gevoegd, aan dit laatste metaal een groot weerstandsvermogen.

Het behoeft geen betoog, welke groote veranderingen de metaalindustrie zou ondergaan, indien het aluminium algemeen gebruikt kon worden. Vooral waar groote lichtheid met stevigheid gepaard moet gaan, b.v. voor werktuigen voor torpedobooten en luchtballons, schijnt dit metaal een groote toekomst te zullen hebben. Indien het probleem der luchtscheepvaart voor oplossing vatbaar is, zal dit slechts met behulp van aluminium mogelijk wezen.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN

— Ter gelegenheid van de tentoonstelling, die men zich voorstelt te Parijs in 1889, ter herdenking van het honderdjarig bestaan der Fransche revolutie te houden, zal ook een gedeelte van het oude Parijs weder in zijn oorspronkelijken toestand te zien zijn.

Men zal de Bastille weer oprichten, geheel zooals zij in 1789 was, en daarbij een straat aanleggen, die een getrouw beeld zal geven van de Rue St.-Antoine van die dagen. Klompenmakers, wevers, kaarsenmakers, hoedenmakers, enz. zullen in het costuum van dien tijd werkzaam zijn. Een herberg en een café, op de manier van het café Procope, zullen mede voor het publiek geopend zijn.

Het eenige huis, dat thans nog in de Rue Saint-Antoine in denzelfden toestand aanwezig is als voor honderd jaar, is de Protestantsche kerk, die tijdens de Revolutie als concertzaal gebruikt werd. Een nabootsing van deze zaal zal dienen om daarin muziek van J. J. Rousseau, Méhul, Grétry, Gluck, enz. ten gehoore te brengen.

De oppervlakte, voor deze retrospectieve afdeeling vereischt, bedraagt 6400 M². Men rekent erop, dat dit kijkje in het verledene vele bezoekers naar Parijs zal lokken.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-HAGE. De volgende bekroningen zijn op de tentoonstelling voor »Arti et Industriae" toegewezen.

I. Beeldhouwwerk in steen, hout enz. — Margry en Snickers, te Rotterdam, voor preekstoel in Gothischen stijl, diploma 1e graad; Teixeira de Mattos, te Amsterdam, voor busten van HH. MM. den Koning en de Koningin, diploma 2e graad; G. J. den Hollander, te Middelburg, voor een pedestal, diploma 3e graad.

II. Giet- en smeedwerk in ijzer, koper en brons. — G. Matthyssen, te Huissen, voor een uithangbord gesmeed ijzer, diploma 1e graad; A. B. Logher, te 's-Hage, voor kerksieraden, diploma 1e graad; P. Sterkman & Zn., te 's-Hage, voor gecise-leerd vuurscherm enz., diploma 2e graad. Diploma 3e graad aan de heeren: Gebrs. Van der Werff, Leeuwarden, voor deurpaneel en geheng van smeedijzer; J. Van Geylswijk, Stompwijk, voor gesmeed-ijzeren uithangbord; H. Meijers, te Roermond, voor sleutelplaat en deurkruk; J. Snijders, te Haarlem, voor koper-drijfwerk.

III. Decoratief schilderwerk enz. — Joost 't Hooft en Labouchère, Delft, voor decoratief tegelwerk de hoogste onderscheiding, V. Z. M.; A. F. Gips, te Bergen-op-Zoom, voor plafonddecoratie, diploma 1e graad; P. H. Boomgaard en Co., te Amsterdam, decor. paneel, diploma 2e graad; L. J. Nooyen, te Rotterdam, voor imitatie Japansch lakwerk, diploma 2e graad; Letterie, te 's-Gravenhage, voor intarsia, diploma 2e graad; en diploma's 3e graad aan de heeren: J. Giddink, te Rotterdam, voor een decor. paneel; A. Trautwein, te Amsterdam, voor imitatie gobelins; mej. Corn. Du Mée, te 's-Hage, voor beschilderde schotels; J. Schotel, te Dordt, voor plafonddecoratie; School voor Nuttige en Beeldende Kunsten te Roermond, G. van der Lucht, te 's-Hage, voor lakwerk; J. Haring, te Utrecht, voor calligraphie.

IV. Meubelen. — Hoogste onderscheiding V. Z. M., J. F. van der Schilden, te Rotterdam, voor een salonkastje; Gebr. van Houtum, te Amsterdam, voor een buffetkast, diploma 1e graad; F. van Herpen, te Amsterdam, voor een bibliotheekkast, diploma 2e graad; J. J. Terburg, te Arnhem, voor een boekenkast, diploma 3e graad; J. Emons, te 's-Hage, voor een salonkast, diploma 3e graad.

Hierbij zij opgemerkt, dat de leden van »Arti et Industriae" zich van mededinging hebben onthouden.

BENOEMINGEN.

De heer J. W. Boerbooms, architect te Arnhem, is benoemd tot leeraar aan de gemeentelijke Avondschool voor Handwerkslieden aldaar.

ADVERTENTIEN.

Gemeentewerken van Bergen-op-Zoom.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag den 4 Augustus 1886**, des middags te twee uren, zal door BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *Bergen-op-Zoom* bij enkele inschrijving worden **aanbesteed**:

Het maken van een kaaimuur van baksteen tot vervanging van een deel bekleedingsmuur der voormalige vesting, het plaatsen van meerpalen en diverse werkzaamheden.

Het bestek met teekening ligt van af Woensdag 28 Juli ter inzage op het Raadhuis te *Bergen-op-Zoom*, waar het bestek tegen *f* 0.50 per exemplaar te verkrijgen is.

De aanwijzing in loco zal plaats hebben op Maandag en Dinsdag, den 2 en 3 Augustus 1886, telkens des voormiddags te 11½ uren.

Bergen-op-Zoom, den 24 Juli 1886.

Burgemeester en Wethouders voorn.:
A. J. L. DE BOOCK.
De Secretaris,
L. M. MAGNEE.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op **Maandag den 9den Augustus 1886** des namiddags ten twee ure, zal in kamer N°. 46 van het Central Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed**:

Volgens bestek N°. 387:

Het maken van één drievoudige en vier dubbele waohterswoningen, allen van drijfsteen regelwerk aan den spoorweg Amsterdam—Rotterdam met bijbehoorende werken.

Begrooting *f* 25100.

Volgens bestek N°. 388:

De levering van ongeveer 647 kubieke meters eikenhout voor wissels;

en volgens bestek N°. 389:

Het vergrooten van de goederenloods aan de Nieuwe Vaart op het goederenstations-emplacement Amsterdam (Oostenburgergracht.)

Begrooting *f* 10.000.

Bestekken zijn tegen betaling van *f* 1.50 voor bestek N°. 387 en 389, en van *f* 1.— voor bestek N°. 388, per exemplaar, te verkrijgen aan het bureau van den Ingenieur van den Weg, kamer N°. 154 van bovengenoemd Centraal Administratiegebouw, alwaar ook inlichtingen zijn te verkrijgen.

De Administrateur.

AANBESTEDING.

Op den **2den Aug. 1886** des 's middags te half drie uur zal in het koffiehuis GEBR. REINKMAN, Groote Markt te *Haarlem*, door den Architect J. WOLBERS namens zijn principaal worden **aanbesteed**:

Het bouwen van twee Woonhuizen op een terrein gelegen aan den Dreef te Haarlem.

Aanwijzing op het terrein Donderdag 29 Juli a. s. des 's morgens te 10 uur en verdere inlichtingen te bekomen in bovengenoemd koffiehuis, Maandag 26, Woensdag 28 en Zaterdag 31 Juli van 's morgens 10—11 uur.

Bestekken tegen betaling van *f* 1.— verkrijgbaar bij de Boekh. GEBR. VAN BREDERODE, Groote Markt te *Haarlem*.

Teekeningen liggen ter visie van af 26 Juli in het bovengenoemd koffiehuis van 10—5 uur.

Inschrijving

op

Dinsdag 17 Augustus 1886,

TEN KANTORE VAN DE

Gemeente-Gasfabrieken Oostzeedijk,

naar de LEVERING van:

GEGOTEN IJZEREN BUIZEN en HULPSTUKKEN tot een gezamenlijk gewicht van 517147 Kg., ten dienste der Gemeente-Gasfabrieken te Rotterdam.

De Voorwaarden liggen op de gewone dagen en uren ter lezing op het kantoor der Gemeente-Gasfabrieken, Oostzeedijk, alwaar tevens nadere inlichtingen zijn te bekomen.

De voorwaarden zijn tegen betaling van *f* 0,25 en de teekeningen tegen betaling van *f* 2,— per stel te verkrijgen bij Wed. P. VAN WAESBERGHE EN ZOON, Boekdrukkers aan den Houttuin N°. 73.

Aanbesteding.

Op **Woensdag den 4den Augustus 1886**, des namiddags ten drie ure, zal door de Commissie tot den bouw eener zesde kerk voor den Nederl. Herv. Gemeente te 's *Gravenhage*, in de consistorie der Groote Kerk aldaar, bij enkele inschrijving worden **aanbesteed**:

Het bouwen van eene Kerk met Klokketoren op een terrein gelegen aan de Palcekstraat en Hoefkade te 's Gravenhage.

De aanwijzing zal plaats hebben op Zaturdag den 31ste Juli, des voormiddags ten elf ure, in hen Café-Neuf, Stationsweg te *'s Gravenhage*.

Bestek en Teekeningen zijn van af Woensdag 28 Juli tegen betaling van *f* 1.50 te verkrijgen, bij de boekhandelaren MENSING & VISSER Wagenstraat te *'s Hage*.

Inlichtingen geeft den architect H. W. A. CROISET VAN UCHELEN, Princes Mariestraat aldaar.

Voor het Binnen- of Buitenland biedt zich aan

EEN TEEKENAAR.

Adres fr. brieven letters L. S. bij den Boekh. J. J. C. MUNK, *Haarlem*.

Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

POSTERIJEN.

Aanbesteding.

Op **Vrijdag, 30 Juli 1886**, des namiddags te één uur, zal, onder nadere goedkeuring door of van wege den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, en in tegenwoordigheid van den Rijksbouwmeester in het eerste district, aan het lokaal van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, Binnenhof te *'s-Gravenhage*, worden **aanbesteed**:

Den bouw van localen ten behoeve van den postdienst op het stationsterrein te Arnhem.

(Raming *f* 15,100.)

Deze aanbesteding zal geschieden bij enkele inschrijving, overeenkomstig §§ 434 en 435 der Algemeene Voorschriften, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, d.d. 12 September 1882, n°. 6, afdeeling Waterstaat A.

Het bestek ligt ter lezing aan het lokaal van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, aan het bureel der Landsgebouwen, Binnenhof n°. 8 te *'s-Gravenhage*, en van het Provincial Bestuur van *Gelderland*, en is voorts op franco aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij de boekhandelaren Gebroeders VAN CLEEF, Spui n°. 28a te *'s-Gravenhage*, en door hunne tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Nadere inlichtingen worden gegeven door den Rijksbouwmeester in het eerste district te *'s-Gravenhage*.

Aanwijzing zal worden gedaan op Vrijdag, 23 Juli 1886, des namiddags te 1 ure.

's-Gravenhage, 12 Juli 1886.

Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
DE BOSCH KEMPER.

De Portland-Cementfabriek van

DYCKERHOFF & SÖHNE

te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn

levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste matheid en deugdelijkheid.

Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar.

Magazijnhouders in de voornaamste steden.

GOUDEN Staats-Medaille.

DUSSELDORF 1880.

Medaille Breslau 1869. — Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873. — Gouden Medaille, Offenbach a/M. 1879. — Diploma A: Eerste prijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *ENKHUIZEN* zullen op **Maandag den 2den Augustus 1886**, des namiddags één uur op het Raadhuis in het openbaar **aanbesteden:**

Het vergrooten en verbeteren der Zuiderhaven aldaar.

(Raming *f* 100.000.)

Het bestek met drie teekeningen ligt op de Secretarie der gemeente ter inzage, en is aldaar op franco aanvrage verkrijgbaar tegen betaling van *f* 1.50 per exemplaar.

De aanwijzing zal geschieden op Maandag den 26ste Juli 1886.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Ingenieur R. HOOGENBOOM te *Hoorn* en den Opzichter der gemeentewerken te *Enkhuizen*.

Enkhuizen, den 13 Juli 1886.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
HARTKAMP.
De Secretaris,
H. VLASVELD.

Koninklijke Nederlandsche

LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.

AANBESTEDING.

Op **Donderdag den 5den Augustus 1886**, des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn*, worden **aanbesteed:**

Bestek N°. 17.

Het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor het gedeelte Apeldoorn—Bandijk (Twello) van den Locaalspoorweg Apeldoorn—Deventer. (Bedrag der begroting *f* 103300.)

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 94 van het bestek.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en zijn aldaar tegen betaling van *f* 1.— per stel te bekomen.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE te *Apeldoorn* en den Heer Sectie-Ingenieur M. E. DE WILDT te *Deventer*.

Aanwijzing op het terrein zal worden gedaan op Donderdag den 29sten Juli 1886 des voormiddags ten 11 uur, aanvangende te *Apeldoorn*.

Bijeenkomst van gegadigden aan het lokaal der Maatschappij te *Apeldoorn* des voormiddags ten 10 uur.

De Commissie van Beheer.

A. J. BACON & Cº.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

ENGELSCH CALQUEERLINNEN

van uitnemende kwaliteit, uit de voornaamste Engelsche fabriek, expresselijk voor ons gefabriceerd en daarom met onze Firma gewaarmerkt; in rollen van **22 Mpter** ter breedte van 0.77, 0.96 en 1.10 Meter.

Te verkrijgen benevens **alle** andere **TEEKENBEHOEFTEN** bij Th. J. DOBBE en ZOON, **Magazijn van Teekenbehoeften voor Bouwkundigen**, te *UTRECHT*.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** **Beltweg N°. 3.**

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** **ZWITSERLAND.**

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beukstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN** voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.

PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES,
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en **Cementtegels.**
Groote voorraden.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al* of *niet* tropische producten;
Rationele en Expanseerende Stoomovenkappen,
GEBOUWEN in **Scherpbeck** en niet **andere** bouwwijze, gebouwd in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & Cº., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** *pnaklinar*.
Galvaniseering op Loon.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Cº., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden *of* wel *ten gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als gewoon lid is voorgesteld de heer K. Barendregt, door de heeren M. de Jongh en C. B. Posthumus Meyjes, en als buitenlid is aangenomen de heer P. H. Bouten, opzichter bij de Staatsspoorwegen, te Amersfoort.

2°. De jaarlijksche excursie zal plaatshebben op 22 Augustus e. k. naar Edam en Monnikendam; de regeling van den tocht zal nader worden bekend gemaakt. Hun, die daaraan wenschen deel te nemen, wordt verzocht, van hun voornemen schriftelijk kennis te geven vóór of op 15 Augustus e. k. aan den 1ste-Secretaris.

3°. De portefeuilles van den leescirkel zullen Maandag a. s. aan de Leden weder verzonden en tevens de beloopen boeten geïnd worden.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

864ste Gewone, tevens Buitengewone Vergadering, gehouden 28 Juli 1886.

Na opening der vergadering, lezing der notulen en mededeelingen van ingekomen en verzonden stukken, werd de wetswijziging behandeld en na eenige discussie aangenomen. De door de heeren A. Salm G.Bz. en J. A. van Voorthuijzen te geven kunstbeschouwingen werden wegens het vergevorderde uur tot een volgende vergadering uitgesteld.

Ten slotte wordt de heer K. Barendregt als gewoon lid voorgesteld, de plaats der jaarlijksche excursie bepaald en medegedeeld, dat de heer P. H. Bouten als buitenlid is aangenomen.

(A. et A.)

KUNST EN BIER.

Zij die klagen, dat het Nederlandsche volk langzamerhand zijn eigenaardigheden, zijn karakter verliest, wijzen niet slechts op de telkens talrijker wordende Germanismen, die onze taal binnensluipen, maar ook op de zeden en gebruiken uit den vreemde, die hier meer en meer in zwang beginnen te komen.

Reeds is een groot deel van ons lieve vaderland door het Duitsche bier veroverd, en met dat bier hebben tevens Duitsche *Kelluerinnen*, Duitsche *Bierssprüche à tutti quanti* hunnen invloed op volbloed Nederlanders doen gelden. Deze bier-annexatie begon in de koopsteden aan Amstel en Maas, waar een niet onaanzienlijk getal Germanen, voor wie de *Heimath* geen plaats meer had, het *ubi bene, ibi patria* in toepassing brengt, en ofschoon tegenwoordig het Nederlandsche element in de meeste bierlokalen het overheerschende is, wordt toch *am Stammtisch* in den regel slechts Duitsch gesproken.

Was vroeger de Duitsche *Bierhalle* een zeer eenvoudig lokaal, dat slechts bezocht werd om de uitstekende eigenschappen van het gerstenat, dat er geschonken werd, en om de *Gemüthlichkeit*, die daar te midden van dikke rookwolken heerschte, — sedert een tiental jaren verlangt men ook artistieke versiering. Vooral de „oud-Duitsche stijl" verheugt zich thans in den gunst onzer oostelijke naburen, waar het geldt, eene *Bierhalle* te versieren. Zal een bierlokaal thans in hun smaak vallen, dan verlangen de Germanen vóór alles Duitsche Renaissance.

Ook in ons vaderland heeft de oud-Duitsche stijl in gezelschap van het bier zijn intocht gedaan. Gekleurd glas, *Butzenscheiben*, gesneden eikenhout, afbeeldingen van de XVIe-eeuwsche lansknechten en edelvrouwen, dit alles moet het zijne doen, om het gewenschte oud-Duitsche effect teweeg te brengen In het dus versierde lokaal maken de daar aanwezige personen den indruk van een zonderling anachronisme. Men zou Anna of Louise, die met onnavolgbare gratie een twaalftal gevulde glazen torsen, als *Edelfräulein* uit den tijd van Hans Sachs wenschen uitgedost te zien, de jeugdige kooplieden, wier welgegomd hoofd thans boven een buitensporig hooge boord uitsteekt, in fulpen tabbaarden willen hullen, de kunstenaars, aan gindschen disch bezig aan het afbreken van al of niet geusurpeerde reputaties, een kleurig wambuis toewenschen, de wakkere musici, wier talent even groot is als hun dorst, als *Meistersinger* willen zien verschijnen.

In Frankrijk heeft men dit anachronisme, althans eenigszins, trachten op te heffen. Ook daar is, met het Duitsche bier, den smaak voor „stijlvolle" versiering der lokalen over de oostelijke grenzen gekomen.

Wordt daar echter een *Brasserie* in den stijl van een bepaalde periode ingericht, dan zorgt men, dat ook het bedienend personeel het costuum van dien tijd draagt.

Onder den titel *Raphael et Gambrinus ou l'art dans la Brasserie* heeft John Grand-Carteret onlangs een keurig geïllustreerd bockske uitgegeven, waarin hij een overzicht geeft van de versiering der Parijsche bierhuizen. Moge het ook sommigen ergernis geven, dat Raphael, de goddelijke Sanzio, in één adem genoemd wordt met Gambrinus, den fabelachtigen koning, aan wien men de uitvinding van het bier pleegt toe te schrijven, dit mag hen niet weerhouden, het fraai uitgevoerde werkje eens te doorbladeren. Zij zullen dan zien, dat Raphael minder geprofaneerd wordt, dan zij vermoedden.

Op het titelblad ziet men Gambrinus, met het traditioneele bierglas in de rechterhand. Daarnaast, in een antieke herberg, zitten de erentfeste heeren, wier taak het is, als *Bierkiesers* het nieuwe brouwsel te keuren. Bovenaan hangt een palet naast een bierglas, een symbolische voorstelling van het door den schrijver behandeld onderwerp.

De heer Grand-Carteret verhaalt ons, hoe hij op het denkbeeld kwam, dit werkje te schrijven. De dwaasheden, waarmede een zekere Taverot de wanden van de *Brasserie au plus grand bock* bedekt had, gaven hem daartoe aanleiding.

Er is een groot verschil tusschen de bierhuizen te München, Frankfort en Berlijn, en die te Parijs. De moderne Duitscher houdt van pompeus ingerichte vertrekken, met gesneden kasten, kunstvol vaatwerk en dergelijken. Droomt de opiumschuiver van een zalige toekomst, de hedendaagsche Duitsche bierdrinker droomt zich terug in een poëtisch verleden, en opdat hij niet al te veel van zijn verbeeldingskracht zal behoeven te vergen, doet de waard zijn best, om hem dat verleden zoo tastbaar mogelijk voor te stellen. Op deze wijze kan de bezoeker zich des avonds de weelde gunnen zich, onder het genot van ettelijke glazen bier, in de tijden van weleer te verplaatsen.

In de muurschilderingen heerscht wel af-en-toe humor, maar zelfs die humor is eerlijk en rechtschapen om niet te zeggen burgerlijk.

Ook Parijs bezit dergelijke bier-etablissementen, doch de luxe is hier meer verfijnd, meer in overeenstemming met den Franschen smaak. Onder de nabootsingen van oud-Fransche herbergen neemt de *Taverne au Lyon d'or* de eerste plaats in. Geheel in *style Henri deux* gebouwd, overtreft deze *hotellerie* in pracht alles, wat de stoutste verbeelding zich denken kan.

Er bestaat echter te Parijs ook een andere soort van bierhuizen, bij de versiering waarvan minder op zuiverheid van stijl gelet en meer naar het ongewone en zonderlinge gestreefd is. Het lokaal *Au plus grand bock*, waarvan wij reeds spraken, is een daarvan. De decoratie is van de hand van Taverot, een gewezen clown. Hij heeft hier zijn vroegere kunstbroeders in de meest verschillende houdingen afgebeeld, op stelten, op varkens rijdende, enz. In weer andere lokalen, die „*Au chat noir*", „*Au rat mort*", „*Au fidèle cochon*" of dergelijke zonderlinge en veelbelovende namen op hun uithangbord hebben, ziet men nog gewaagder voorstellingen, zelfs eene, die eene parodie op de *Cena* van Lionardo da Vinci bedoelt en waar men de apostelen met bierglazen afgebeeld vindt. Ook komen tafereelen, als de geschiedenis van een ter dood veroordeelde en soortgelijke, veelvuldig voor. In het algemeen heeft men in deze lokalen een groote voorkeur voor het afschrikwekkende. Op een uithangbord, dat thans verdwenen is, zag men een vrouw, die in een doodkist gelegd werd, en daaronder stond *Bière de Strasbourg*, een allesbehalve fijne woordspeling. Wij gaan hier de voorstellingen, die een streng zedemeester de haren te berge zouden doen rijzen en die de voornaamste aantrekkelijkheid van vele tavernen uitmaken, met stilzwijgen voorbij.

In de laatste jaren hebben de bezitters van Parijsche bierhuizen nog naar andere middelen uitgezien om gasten te lokken. Waren reeds in enkele lokalen de bedienden in costumes gekleed, die bij de omgeving pasten, men begon nu ook, wat de kleeding betrof, naar iets vreemds, iets buitengewoons te zoeken. Zoo ontstond de *Taverne des Apothicaires*, waar men door apothekers bediend wordt, in het gewaad van Molieres tijd gekleed en van al hunne attributen voorzien. Weer een ander deed zijn *Kellnerinnen* als Fransche koninginnen verschijnen, zoodat men zich naar verkiezing door Katharina de Medici of Marie Leczinska kon laten bedienen. Een *taverne* met Fransche koningen mocht nu natuurlijk niet ontbreken; Frans I doet daar dienst als tapmajoor, Hendrik IV en *le Roi Soleil* loopen met bierglazen rond. Zoo wordt de geheele geschiedenis van Frankrijk tot een caricatuur gemaakt, zonder dat de tegenwoordige Fransche regeering daarin iets beleedigends vindt.

Ook aan akeligheden is in deze „gecostumeerde bierhuizen" geen gebrek. In „De Hel" wordt men door roode, zwarte en groene duivels bediend, de *Auberge aux adrets* ontleent hare costumes aan Robert Macaire. Zelfs is er een *Chateau d'If*, waar alles gedaan is, om de bezoekers in den waan te brengen, dat zij in de gevangenis zitten. Ook dit werd echter nog overtroffen door de *Taverne du bagne*, waar de *kellners* als galeiboeven zijn uitgedost en waar ook de gasten als gevangenen aangesproken en behandeld worden. Toen deze bierhal pas geopend was, viel de inrichting zoo in den smaak, dat men *queue* moest maken, om toegelaten te worden. De ondernemer, een gewezen tooneelspeler, heeft uitstekende zaken gemaakt.

Gelukkig behoeven de biertempels ten onzent de gasten nog niet door dergelijke buitensporigheden te lokken. Moge men ook klagen over den druk der tijden, de dorst schijnt er niet minder op te worden, en trots de jeremiaden van hen, die meenen, dat het offeren aan Gambrinus strijdig met den vaderlandschen volksaard is, wordt nog menig glas geledigd. Voor annexatie zijn wij nog niet beducht, al kunnen soms jonge Nederlanders het vuur van een paar blauwe of bruine oogen niet weerstaan, zoodat zij, schier zonder slag of stoot, in de macht van Bismarck's voorposten vallen.

Reeds mochten sommige onzer bouwkunstenaars hunne krachten aan het bouwen of inrichten van een bier-etablissement beproeven, een taak, die zeker wel aanlokkelijk is.

Wij gelooven dan ook, dat de bouwmeesters, zelfs al zijn zij geen minnaars van het edele gerstensap, toch den inval van Gambrinus in ons land niet zullen betreuren. W.

BOUWKUNDIG TEEKENEN.

Een getrouw bezoek van de verschillende tentoonstellingen van voortbrengselen der teekenkunst, in de laatste jaren gehouden, en eene lezing der daaromtrent uitgebrachte verslagen, geven de overtuiging, dat de wijze van bouwkundig teekenen eene groote verandering heeft ondergaan. Zoowel bij de eenvoudige jaarlijksche expositie eener gewone teekenschool of teekenacademie, als bij de belangrijkste tentoonstelling van ingekomen antwoorden op uitgeschreven prijsvragen, valt die verandering waar te nemen. Wij hebben hierbij niet op 't oog den meerderen smaak, de hoogere

kunst of technische kennis, waarvan de architectonische ontwerpen der laatste jaren blijk geven, maar meer de manier van voorstelling, de behandeling der teekening, door den architect toegepast om zijn denkbeeld — de schepping van zijn geest — voor het publiek begrijpelijk te maken. De tijd is voorbij, waarin men uitsluitend de zuiver droog-gelijnde projectieteekeningen, hoogstens met een zacht tintje aangewasschen, zag tentoongesteld. Breed gelijnd, artistiek met kleur enz. opgewerkt, worden de bouwkundige ontwerpen ons tegenwoordig te zien gegeven, terwijl eenige perspectieven, hetzij van het uitwendig ensemble, of van de voornaamste gedeelten van het interieur, vaak als aquarel behandeld, de meetkundige voorstellen als uitdrukkingsmiddelen te hulp komen en aanvullen. Ongetwijfeld geeft de nieuwe manier van behandeling, als zij tot het uiterste wordt opgevoerd, reden tot bezorgdheid, daar zij op deze wijze gevaarloopt om op te houden architectuur te zijn, en schilderwerk te worden. Heeft er echter geen overdrijving plaats en laat de architect zijn schildernatuur niet te veel op den voorgrond treden, dan zeker is de zoogenaamde artistieke manier van behandeling veel verkieslijker dan de vroegere koude, droge manier. De teekening is in de eerste plaats het middel om de gedachte van den architect in steen, hout en ijzer te vertolken, maar dient ook om te onderzoeken of die gedachte de bedoeling en het verlangen van den niet-ingewijden bouwheer weergeeft. Nu moge men zeggen dat in de meeste gevallen de rijk opgewerkte teekening oogbedriegend op den bouwheer zal werken en hem een overdreven, verkeerd idee der werkelijkheid zal doen verkrijgen, maar wie zal beweren, dat met de droog-gelijnde teekening van vroeger, de bouwheer ook nooit bedrogen uitkwam? De eenvoudige projectieteekening drukte evenmin de juiste bedoeling van den bouwheer uit en baarde hem, als zij in steen vertaald was, dikwijls teleurstellingen. In 't algemeen toch zullen eenige aquarellen van het interieur van eenig bouwwerk, veel verstaanbaarder, veel duidelijker voor een leek zijn, dan het samenstel van lijnen, dat men doorsnede noemt. Een perspectievische voorstelling van het uitwendig ensemble, zoo noodig met de naaste omgeving erbij, kan niet anders dan verduidelijkend werken, en zal ongetwijfeld in hooge mate bijdragen om bij benadering een idee van de werkelijkheid te verkrijgen. Om het volmaakte te hebben, zou eigenlijk elk aanzienlijk ontwerp, vooral als er oorspronkelijke motieven in voorkomen, van een verkleind model moeten vergezeld gaan; dan zouden teleurstellingen tot de zeldzaamheden behooren, want behalve dat een zoodanig model het voorstellingsvermogen van den niet-ingewijden bouwheer te hulp komt, heeft het nog dit groote voordeel, dat de architect, hoe duidelijk zijn gedachte hem ook voor oogen staat, hoe vereenzelvigd hij ook met zijn ontwerp is, evenals de tooneeldichter bij de repetitie van een stuk, allicht nog eenige wijzigingen ten goede zal weten aan te brengen.

Behalve de reeds opgenoemde voordeelen, heeft de tegenwoordige manier van teekenen nog iets voor, dat mede verdient genoemd te worden en waarmede men ook eenigszins rekening mag houden. Zag men vroeger tentoonstellingen, waar de drie zusterkunsten geëxposeerd waren, dan kon men er zeker van zijn, dat de werken der bouwkundigen door het groote publiek nauwelijks de aandacht waardig gekeurd werden. Schilderijen van middelmatig gehalte lokten tal van beschouwers en bewonderaars, terwijl een ontwerp, waarin de architect zijn geheele *ik* had weergegeven en als 't ware zijn ziel had neergelegd, slechts door enkele vakmannen bewonderd werd. Dit treurige verschijnsel, dat zich tegenwoordig nog nu en dan voordoet, is niet te wijten aan onverschilligheid voor de bouwkunst bij het publiek! Integendeel, geen der drie zusterkunsten bezit een zóó groote mate van populariteit als de bouwkunst. Er is bijna geen enkel met reden begaafd wezen, van wat rang of stand ook, of hij heeft wel eens over bouwkunst (in ruimen zin genomen) gedacht, gesproken en er zich voor geïnteresseerd. Een gezellige woning, practisch ingedeeld, toegankelijk voor het licht, beschut tegen den noordenwind, geopend voor de zachte zuiderkoelte, — wie onzer heeft zich zulk een verblijf nooit eens toegewenscht? Wij kunnen dus de weinige belangstelling voor gewone bouwkundige ontwerpen niet toeschrijven aan onverschilligheid voor het bedoelde gebouw of monument, doch wel aan de wijze, waarop het bouwwerk door de teekenkunst wordt voorgesteld. De façaden, al waren zij droog en koud behandeld, konden de groote menigte nog eenig belang inboezemen, maar het zijn niet deze, die in de gedachten der leeken de eerste plaats innemen. De hoofdrol speelt het interieur; het weefsel van lijnen, waaruit de doorsneden gevormd zijn, gaat het bevattings-vermogen van het meerendeel der niet-ingewijden te boven en mist alle aantrekkelijkheid, zoodat het oog wordt afgewend met de verzuchting „ik begrijp het niet"! Indien nu echter die doorsneden van eenige aantrekkelijk voorgestelde aquarellen vergezeld gaan en er door verduidelijkt worden; wanneer de architect door de artistiek behandelde gevels, door een fraai perspectief van het geheel, de teekening meer op den voorgrond doet treden, — dan trekken de ontwerpen wel toeschouwers, en worden niet minder belangstellend gadegeslagen en besproken dan een schilderij. Koepels, torenspitsen enz., die zich op de teekening tegen een zonnig luchtje afspiegelen, ontwerpen van villa's, raadhuizen, schouwburgen enz., waarbij getracht wordt om façades en perspectieven bij benadering de kleuren der werkelijkheid te geven en de verschillende schaduwspelingen aan te brengen, moeten ongetwijfeld voor niet-bouwkundigen meer aantrekkelijks bezitten, dan een droog-gelijnde voorstelling. Vervalt men bij de artistieke behandeling van bouwkunstige teekeningen, in geen uiterste; wordt de uitvoering aan bekwame handen toevertrouwd en nooit uit het oog verloren, dat de kleur steeds streng aan de teekening en aan den vorm moet onderworpen blijven, dan kan dit nooit der bouwkunst tot schade verstrekken en zullen de aldus behandelde ontwerpen bij eventueele uitvoering geen grootere teleurstellingen baren, dan een gewoon gelijnde teekening van hetzelfde ontwerp. D.

PLAN *C* TE ROTTERDAM.

Bij de behandeling der verschillende voorstellen tot verbetering der verkeerswegen aan het einde der Hoofdsteeg en tot verruiming van de Kleine Draaisteeg te Rotterdam, gaf de Gemeenteraad in zijne zitting van 29 September 1881 den voorrang aan het ontwerp, dat als plan C was aangegeven. De directeur der gemeentewerken deelde in de toelichting van dit plan mede, dat de waarde van het daardoor te verkrijgen terrein zou opwegen tegen de uitgaven, die de Gemeente zich zou moeten getroosten en deze opgaven zijn bewaarheid. Zoodra het terrein gereed was, trok het de aandacht van menig speculant en het duurde niet lang of er had zich een comité gevormd, met den architect J. C. van Wijk aan het hoofd, dat aan de Gemeente een bod deed van *f* 400,000, welk bod werd ingetrokken, toen de Gemeenteraad besloot het terrein bij inschrijving te koop aan te bieden, op grond dat er mededinging bestond omtrent het bezit. De publieke

inschrijving ging niet naar wensch en het terrein bleef beschikbaar.

Thans kan hierin verandering komen en het is, vooral in deze tijden van malaise, eene streelende gedachte voor Rotterdam, dat er mannen zijn opgestaan, die de hand aan het werk zullen slaan, waardoor een goed doordacht plan van bebouwing tot uitvoering komt en aan tal van ambachtslieden werk gegeven wordt.

Het bod van *f* 300,000 voor den beschikbaren grond heeft een gunstig onthaal bij het Gemeentebestuur gevonden en het voorstel, door Burgemeester en Wethouders onder dagteekening van 27 Juli aan den Raad gedaan, luidt als volgt:

„Het is den Raad bekend, dat in den zomer van 1884 eene vergeefsche poging is gedaan om het bouwterrein, liggende tusschen de Oudenhavenkade, de Kolkkade, de Gelderschekade en de Gelderschestraat en bekend onder de naam van plan C, bij openbare inschrijving te verkoopen en dat door het uitschrijven van die concurrentie is vervallen een onderhandsch bod van *f* 400,000. Kort daarna is ingekomen een bod van denzelfden ondernemer van *f* 350,000, doch met zulke bezwarende nevenbedingen, dat dit niet in aanmerking kon komen.

„Sedert dat tijdstip hebben zich in langen tijd geen ernstige gegadigden voorgedaan tot in het voorjaar door eene nieuwe combinatie onderhandelingen zijn geopend.

„Als gevolg daarvan is onder dagteekening van 1 Juni door ons ontvangen het hiernevens gevoegd adres van den heer M. G. van den Arend en zeven medeonderteekenaars, zich noemende het voorloopig comité van de op te richten naamlooze vennootschap „plan C", waarbij voor den grond, onder de verplichting om de gevelteekeningen der daarop te stichten gebouwen aan onze goedkeuring te onderwerpen, werd geboden *f* 300,000, vrij op naam te leveren.

„Met de Commissie voor de plaatselijke werken enz. zijn wij van oordeel, vooreerst dat aan den prijs, die vroeger geboden was, in de gegeven omstandigheden niet kan worden vastgehouden, o. a. omdat sedert dat tijdstip de achtjarige vrijdom van grondlasten voor de nieuwe gebouwen door de ondernemers niet meer genoten wordt, en secundo: dat langer onbebouwd blijven van het terrein door de derving èn van de rente van de som, die het vertegenwoordigt, èn van de belastingen van de perceelen, die daarop gebouwd kunnen worden, niet in het belang der Gemeente is, zoodat ook wij meenen dat een prijs van *f* 300,000 aannemelijk zou zijn.

„Wij hebben ons dus bereid verklaard den verkoop aan uwe Vergadering voor te dragen, mits die som integraal door de Gemeente werd ontvangen, en derhalve de kosten van overdracht bleven voor rekening van den kooper.

„Het Comité — ofschoon van meening, dat de koopsom die het bood, niet kon worden verhoogd — heeft ten slotte op dat punt toegegeven, doch slechts tegenover eenige faciliteiten in betaling van den prijs, zooals die omschreven is in het ontwerp-besluit, dat wij u hiernevens aanbieden, en onder voorwaarde, dat vóór den 16*en* Augustus eene beslissing worde genomen.

„In dat ontwerp zijn verder opgenomen voorwaarden ter verzekering van eene goede overbouwing der kanalen en van onzen invloed op de constructie der gevels.

„Onder overlegging der stukken en van de plans, die bij de onderhandelingen als grondslag hebben gediend, hebben wij de eer u voor te stellen tot den verkoop te besluiten en daartoe vast te stellen een besluit overeenkomstig ons ontwerp."

Het plan wordt verwezenlijkt door samenwerking van de firma C. H. Eckhart, te Rotterdam, van wie het nieuwe plan tot bebouwing is uitgegaan, met de firma Van Lith & Van Dam te 's-Gravenhage, en den heer C. Muysken te Amsterdam.

Het onregelmatige vlak is zóó ingedeeld, dat bijna alle huizen, achttien in getal, zuiver haaks zijn. De gevels zijn ontworpen in den Italiaanschen Renaissancestijl: langs de gevels aan de Oude Haven en Kolkkade loopt eene galerij, zoodat men, tegen weer en wind beschermd is bij eene wandeling langs de magazijnen, die daar gesticht zullen worden. Ook liggen in deze galerij de toegangen tot de bovenhuizen, die een fraai uitzicht verkrijgen naar de Maas en naar de Kolk. Aan zuivere lucht en aangename afwisseling is daar geen gebrek. De bovenbouw bestaat uit 3 verdiepingen. Op de eerste verdieping zijn de voorkamers, uitkomende aan de Oude Haven en Kolkkade, voorzien van loggia's, op de tweede verdieping van balkons, terwijl de derde verdieping, door flinke banden afgesloten, de krachtig geprofileerde gevellijst en mansardes draagt.

De gevels aan de Oude Haven en Kolkkade zullen uitgevoerd worden in graniet en witte steen, die aan de Gelderschestraat en Geldersche kade in baksteen met banden van witte zandsteen. Aan alle hoeken komen sprekende gedeelten, die buiten het gevelvlak uitsteken, zoodat deze gevels bij hunne groote afmeting een schoon gezicht, vol afwisseling zullen opleveren.

Het geheele bouwplan is zóó ingericht, dat het aan de voorwaarden van het Gemeentebestuur beantwoordt, maar ook ieder perceel op zichzelf kan worden verkocht. De plans waarborgen der Gemeente de aanwinst van een schoonen, monumentalen bouw en een werk, waaraan behoefte bestaat.

IETS OVER SLECHT TREKKENDE SCHOORSTEENEN BIJ WOONHUIZEN.

Onder de vele wederwaardigheden, waarmede een bouwkundige in zijn practijk vroeg of laat te kampen krijgt, tenzij zijn gelukkig gestarnte hem als bij uitzondering daarvoor behoedt, behooren zeker in de eerste plaats de schoorsteenen genoemd te worden. Geen architect ter wereld, die er niet van gewagen kan en uit zijn langdurige practijk niet van de zonderlingste ervaringen weet mede te praten, waarvan de eene nog vreemder en raadselachtiger is dan de andere. Het is met schoorsteenen, die niet trekken, als met een patiënt, die allerlei geneesmiddelen te slikken krijgt en niet herstelt. De dagelijksche verschijnselen zijn steeds met elkaar in strijd; het blijft maar altijd „vallen en opstaan", en de omstandigheden schijnen wel een loopje er mede te nemen. Gelukkig zijn de meeste patiënten niet ongeneeslijk, want de geneesmiddelen zijn talloos. Zoo is het ook met schoorsteenen. Let maar eens op, welk een menigte voorwerpen op schoorsteenen, zoo in als buiten een stad, van allerlei vorm en soort, kostbare en goedkoope, gecompliceerde en eenvoudige, in hout, steen, zink en ijzer zijn aangebracht. En al die middelen kunt gij nog zien, maar wie weet, op hoeveel lastige patiënten geheimmiddelen zijn toegepast, waarop uwe aandacht niet valt! Zulke patiënten waren bijzonder lastig te cureeren en daar alle uitwendige middelen niets baatten, heeft 't heel wat voeten in de aard gehad, om met inwendige middelen de kwaal te genezen. Als echte vakmannen over hun ondervinding van schoorsteenen aan 't praten raken, dan zijn zij gewoonlijk vooreerst nog niet uitgepraat en hoort men staaltjes, die men haast voor onmogelijk zou houden, daar zij ten eenenmale in strijd zijn met alle mogelijke theorieën en boekengeleerdheid, die door het niet-deskundig publiek als de alléén mogelijke, onfeilbare wijze worden beschouwd, volgens welke schoorsteenen gebouwd moeten worden, zooals het behoort. Met alle verdere bij-omstandigheden, invloeden en natuurwetten houdt het publiek zich verder niet op; een schoorsteen is een schoorsteen en als een schoorsteen niet trekt, dan licht het eenvoudig daaraan, dat hij niet goed gemetseld is en dus niet deugt; en wiens schuld is dit anders, dan van den architect? Van welke haast nietige, belachlijk kleine oorzaken of toevalligheden de bruikbaarheid van een schoorsteen en bijgevolg de reputatie van een architect afhangt, kan blijken uit de volgende feiten, die mij gedeeltelijk uit eigen, gedeeltelijk ook uit anderer practijk zijn bekend geworden.

Een schoorsteen van een nieuw gebouwd huis wilde ondanks alle mogelijke moeiten, proefnemingen, verlengstukken, kappen, gekken, buizen enz. maar volstrekt geen genoegzame hoeveelheid rook uit de kachel eener kamer afvoeren, en het gevolg was steeds, dat de kamer tot stikkens toe met rook gevuld werd. De schoorsteen, die tegen een buitenmuur gebouwd was, had dit gebrek alléén wanneer de wind stond op den steensbuitenmuur, waartegen de schoorsteen binnenshuis was gemetseld. Bij andere windrichting voldeed de schoorsteen goed. Alle maatregelen, hiertegen genomen, bleven zonder succes. Eindelijk kwam de architect op het denkbeeld of er soms een opening tusschen de rookgangen zou kunnen zijn, waardoor de wind binnen het rookkanaal kon vallen. Ten einde zich eenigszins beter van den inwendigen toestand van den schoorsteen te kunnen vergewissen, liet hij een gat in den muur slaan, waardoor hij van buiten af in den schoorsteen kon gluren. Nauwelijks was één steen verwijderd, of plotseling verdween alle hinder van rook in de kamer en trok de schoorsteen zelfs bij de hevigste rukwinden; sedert heeft hij nimmer reden tot klagen gegeven (1). Natuurlijk bleef het geïmproviseerde kijkgat zooals het was.

Twee andere schoorsteenen op korten afstand van elkander, beide door hetzelfde platte zinken dak gaande en op omstreeks 1 M. hoogte daarboven opgetrokken, waren onafgedekt en gaven al zeer spoedig reden tot klachten over rook.

Zoowel rookverdrijvers, schoorsteenvegers, als architect en metselaar werden erbij geroepen, totdat elks raad opgevolgd was en niets gebaat had. Een ander metselaar werd ontboden en deze verklaarde, dat ook hij er geen weg op wist, maar toch nog eens probeeren zou. Een der breede zijwangen verhoogde hij bij wijze van proef met één platte laag en ziet, het gebrek was verholpen. Toen hij, zeer verblijd over zijn goede vinding, ook den anderen schoorsteen op deze wijze meende te genezen, zag hij tot zijn niet geringe verwondering, dat dit hier geen de minste verbeteringbracht, zelfs niet als er 2, 3 of 4 lagen bovenop kwamen. Ziende, dat hij de zaak hiermede niet verbeterde, besloot hij de opgebrachte lagen weer af te nemen, nam van de tegenover liggende lange zijde 1 of 2 lagen oud metselwerk af en waarlijk, ook deze schoorsteen was voor goed genezen. Bij den eenen schoorsteen diende dus verhooging, waar aan den anderen verlaging noodig was om dezelfde uitwerking te verkrijgen.

Op een bureau had men telkens bij wind uit een bepaalde windstreek veel overlast van rook. De schoorsteen was bovendaks met een gewonen schoorsteenpot afgedekt en geheel naar den eisch afgewerkt. Een ingesteld onderzoek bracht geen reden tot stoornis in den trek aan het licht. Aan een metselaar werd toen bevel gegeven den schoorsteen bovendaks te inspecteeren. Toen hij boven was en zich van de goede aansluiting van den pot aan het metselwerk wilde overtuigen, sloeg hij de hand aan den bovenrand van den schoorsteenpot om zich daaraan eenigen steun te geven. De schoorsteenpot was echter, waarschijnlijk door een barst of scheur, die door den invloed van weer en wind verergerd was, daartegen niet bestand, althans de werkman hield een scherf van den bovenrand in de hand, terwijl de naar behooren vastgemetselde pot onbeweeglijk bleef staan. Plotseling hield het rooken van de kachel in het bureau op en werd later geen last van rook meer geleden. Uit deze gevallen blijkt ten duidelijkste van welke kleine invloeden het trekken van een schoorsteen afhangt en hoe weinig dit op theoretische gronden vooraf is te bepalen. Toch kan men regelen opgeven, waaraan een schoorsteen in de eerste plaats zal moeten voldoen om rookvrij te zijn, of liever om geen overlast van rook te veroorzaken. Deze zijn de volgende:

1°. De rookgangen behooren zooveel mogelijk in loodrechte richting en zonder afwijking te loopen.

2°. Zij behooren zooveel mogelijk glad en van éénzelfden vorm en wijdte over de geheele lengte te zijn.

3°. De horizontale doorsnede vertoone zoo mogelijk een cirkelvorm, die beter is dan een vierkanten vorm, omdat zich in de hoeken het meeste roet afzet, dat bij het vegen zelden geheel verwijderd wordt en als bron van vocht de trekking belet en de temperatuur inwendig verlaagt.

4°. De lengte der rookkanalen moet voldoende zijn, om een behoorlijke trekking te verkrijgen, die afhankelijk is van het verschil in de dichtheid van de lucht aan de begin- en eindopeningen.

5°. De rookkanalen behooren zuiver dicht gemetseld en zonder gemeenschap met de buitenlucht te zijn. (2)

6°. Waar afwijking van richting noodzakelijk is, zij die zoo gering en geleidelijk mogelijk, zonder verwijding of vernauwing van de doorsneevlakte.

7°. Zorg, dat de rookkanalen steeds schoon en droog blijven door menigvuldig vegen, voldoende afdekking tegen inslag van regen aan de rookuitmonding en door niet te spaarzame voorziening met lood, waar de schoorsteen door dakvlak of goot buitenkomt.

8°. Zorg, dat verankeringen geen inwatering kunnen veroorzaken, en al het lood ingemetseld en niet later ingevoegd wordt. Het is raadzaam de aansluiting van het lood met het metselwerk met portlandcement te behandelen.

(1) De algemeen gebezigde uitdrukking „trekken" van schoorsteenen is zeer onjuist.

De door verwarming in de kachel verwarmde lucht stijgt, wegens haar mindere zwaarte, in het rookkanaal en voert den rook mede. Binnen kachel en schoorsteen ontstaat daardoor verminderde spanning, die zich tracht te herstellen door toevoer van lucht uit het woonvertrek, door den roester. Dat herstel wordt echter niet bereikt, zoolang het vuur de lucht binnen de kachel blijft verhitten en de warmte der lucht in het vertrek niet gelijke temperatuur heeft aangenomen, als de warme lucht binnen de kachel en de schoorsteenruimte. Werd de kamer volkomen dicht afgesloten, zoodat geen koude lucht door deuren of vensters kon binnentreden en geen afkoeling kon plaatshebben, dan zou de verbranding en dientengevolge de luchtverplaatsing wehra eindigen.

Het „trekken" van een schoorsteen is dus niet anders, dan een voortdurende verplaatsing van verwarmde lucht, die vervangen wordt door daarvoor in de plaats tredende koudere lucht, welke op hare beurt weder verwarmd en vervangen wordt en waardoor eene stroming ontstaat.

„Trekking" is dus de benaming van hetgeen eigenlijk „drukking" is, die een onafgebroken luchtstroom, tot herstel van verschil in dichtheid tusschen de kamerlucht, en de buitenlucht boven den schoorsteen, in het leven roept. Kachel en schoorsteen vormen den trechter, waardoor dit geschiedt. Hoe grooter het verschil tusschen binnen- en buitenlucht is, hoe sterker de luchtstroom werkt, tenzij tegenwerkende luchtstroomen van grooter kracht, bijv. wind, den luchtstroom overtreft en vernietigt.

(2) Wanneer de wind op de geheele hoogte van den schoorsteen staat en door de bovenopening in den schoorsteen kan treden, zoolat de rook teruggaat, kan een opening beneden in den schoorsteenwand in enkele gevallen in 't voordeel werken en wel: te wanneer daardoor de invallende wind gelegenheid heeft de rookgang te verlaten alvorens de rook tot het lager gedeelte van de rookgang terug te dringen, of afstat op een grootere stijgkracht van den warmen luchtstroom; ze wanneer daardoor voor den rook een verhoogde stijgkracht of circulatie door de rookkanalen ontstaat.

9°. Dek een potschoorsteen rondom den pot pyramidaalvormig met portlandcement af, goed schuin en glad, zonder scheuren of onvolkomen aansluiting. Een voldoend overstek belette het afstroomend water langs de schoorsteenschacht te loopen

10°. Houd de schoorsteenen zoo hoog mogelijk binnenshuis, opdat de temperatuur niet lager worde binnen de rookkanalen, dan de warmtegraad binnenshuis.

11°. Kanalen van schoorsteenen, welke niet gebruikt worden gedurende de zomermaanden of andere gedeelten van het jaar, behooren aan het begin en 't eind afgesloten te worden.

12°. Waar schoorsteenen geheel of gedeeltelijk aan de buitenlucht zijn blootgesteld, gebruike men harde steen en goede specie.

13°. Zorg, dat elke stookplaats een eigen rookkanaal hebbe en in geen gemeenschap kan zijn met een andere rookgang.

14°. Zorg, dat zich bij de intrede van de kachelpijp in den schoorsteen nimmer roet of asch kan verzamelen, maar dat deze stoffen blijven liggen in een trechtervormige ruimte, die door een ijzeren luikje gemakkelijk te reinigen en te ledigen is.

Wanneer alle deze regels worden toegepast zal meestal een schoorsteen voldoende trekken; toch is dit niet altijd het geval. De trekking zal zich dikwijls naar geheel andere omstandigheden regelen, bijvoorbeeld naar windrichting, hoog- en laaghangende wolken, temperatuursverschillen binnen- en buitenshuis, luchtstroomingen door open binnendeuren of ramen, invloed van nabijzijnde hooge gebouwen of boomen, windkracht, windhoogte, ja zelfs van zonnestand en hygroscopischen toestand van de dampkringslucht. Een der veelvuldig voorkomende redenen, waarom een schoorsteen niet voldoende trekken kan, is wel de groote zorgeloosheid en onkunde omtrent kachels, kachelpijpen, schoorsteenplaten en stookmaterialen, nisbussen en de opstapeling der brandstoffen enz.; doch dit ligt niet direct op den weg van den bouwkundige en kan dus hier veilig achterwege blijven. Een weinig gezond verstand en oordeel zal spoedig doen uitkomen, waar het gebrek te vinden is en hoe het verbeterd moet worden.

(*Wordt vervolgd.*)

VARIA.

Slakkenwol. Slakkenwol is een stof, die verkregen wordt door een krachtigen straal stoom te spuiten op de in smeltenden toestand verkeerende slakken van gietijzer in vloeibaren toestand. De slakken drijven op de oppervlakte van het veel zwaarder vloeibaar ijzer als een glasachtige massa rond. Door de groote kracht, waarmede de stoom op deze vloeistof gespoten wordt, vormen zich zeer fijne glasachtige draden en fijne korreltjes, welke stof een groote overeenkomst met wol heeft. Zij is onbrandbaar en wordt veel gebruikt in Engeland tot het opvullen van ruimten tusschen houten schotwerken, dunne gehoorige muren en onder dakbeschotten tot wering van hitte en gedruis, vooral in de bovenste verdiepingen. Het is een uitmuntend middel tegen groote temperatuursverschillen, daar het des winters de warmte belet uit te stralen en des zomers de warmte weert. Voor waterleidingen is het bij vriezend weer een goed behoedmiddel tegen vorst. De stof wordt veelvuldig aangewend voor omkleeding van stoomketels, stoompijpen en fornuizen om deze tegen warmteverlies te beschermen en zij wordt eveneens gebruikt voor bekleeding van afkoelingmachines, ijskelders en ijsmachines, om de koude niet verloren te doen gaan. In Amerika wordt slakkenwol op groote schaal vervaardigd en neemt het gebruik in sterke mate toe. Men vervaardigt zelfs in de laatste tijden twee verschillende soorten. De eene soort, bekend onder den naam slakkenwol, dient tot vulling, geluidwering, verpakking enz. De andere soort heet rotswol en dient als voorbehoedmiddel tegen afkoeling, tegen condensatie van stoom en tegen vorst. De eerste soort is uitstekend geschikt voor goederen, die tegen ongedierte beschermd moeten worden en is ook voor opvulling van muren beter dan houtwol, houtkrullen, turfmolm, zaagsel, beukendoppen en andere vulmaterialen; bovendien rot de stof niet, zij is totaal onbrandbaar, onverkoolbaar, onverteerbaar en behoudt steeds hare waarde, redenen waarom zij veel aftrek en veelvuldige toepassing vindt.

Een schoorsteen van papier. Een fabrikant te Breslau heeft een papieren schoorsteen gebouwd van meer dan 50 voet hoogte. De blokken, die voor den bouw gebruikt werden, waren van samengeperst papier en werden met kiezelzuur-cement (waarschijnlijk waterglas) aan elkander verbonden. De schoorsteen moet zeer elastisch en tevens brandvrij zijn. Ook spoorwegwielen, rails en schilderijlijsten worden van papier vervaardigd; voor laatstgenoemde voorwerpen bestaat het materiaal uit papierpap, lijm, lijnolie en koolzure kalk of witsel, welke stoffen samengemengd en tot een dikke stroop verhit worden, die na bekoeling in vormen gegoten en vastgemaakt wordt. De lijsten worden daarna verguld of gebronsd, alsof zij houten lijsten waren.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Bij Koninklijk besluit van 26 Juli 1886 n°. 25 is, met ingang van 1 October 1886, aan J. Strootman, wegens lichaamsgebreken, eervol ontslag verleend als hoofdingenieur van 's Rijks Waterstaat, behoudens aanspraak op pensioen of wachtgeld.

— Ter vervulling van eene plaats van adjunct ijker der maten en gewichten, waaraan eene jaarwedde van *f* 1000 verbonden is, zal op den 6en September e. k. in het gebouw van de Polytechnische School te Delft een vergelijkend examen worden afgenomen.

— De Nederlandsche Vereeniging voor Teekenonderwijs hoofde ter gelegenheid van de door »Arti et Industriae" gehouden Vaktentoonstelling, een verguld-zilveren medaille uit voor het werkstuk, dat uitblonk door goeden smaak, maar tevens blijk gaf van den invloed, dien het teekenonderwijs op het product had uitgeoefend.

Deze bijzondere en eenige bekroning werd door de Jury — Jhr. Mr. Victor de Stuers, W. B. G. Molkenboer en H. L. Boersma — toegewezen aan de firma H. P. Mutters en Zonen, die door hun inzending de eer van de Nederlandsche industrie, uit het oogpunt van smaak en kunstzin, hebben opgehouden.

AMSTERDAM. Het bekroonde ontwerp van een eerediploma, ingezonden op de prijsvraag, uitgeschreven door het Uitvoerend Comité de Bakkerij-tentoonstelling, wordt door de firma Roeloffzen en Hübner alhier zincographisch gereproduceerd. Daarna zal dit, benevens de overige op deze prijsvraag ingezonden ontwerpen, van af 9 tot en met 15 Augustus a. s., op de tentoonstelling in het Paleis voor Volksvlijt ter bezichtiging worden gesteld.

— Aflevering 7 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

Twee nieuwe toestellen voor beetwortelsuiker-fabrieken (met fig.). — De kabeltramwegen van San-Francisco (met fig.). — Onze voeding. — De blinden op aarde. — Merkwaardigheden in Amerika. Naar brieven van A. Tissandier. Yellowstone-Park, in Wyoming. Mammoth hot springs. De Geysers (met fig.). — Het noordsch diluvium (met fig.). — Muybridge's nieuwste moment-photographieën. — Natuur- en werktuigkundig allerlei. Een rookmachine. Een zelf-registreerende zonnewarmte-meter. Nog een electrisch lampje. Een electrische wekker. Proef voor de omzetting van arbeidsvermogen (met fig.). — Korte mededeelingen. — Sterrenkundige opgaven.

ADVERTENTIEN.

AANBESTEDING.

Op **7 Augustus 1886**, zal worden aanbesteed door den Heer C. O. ROELOFS Jz.

Het BOUWEN van een SIGAREN-FABRIEK met KANTOOR en PAKHUIS op een terrein gelegen aan de N. Z. Voorburgwal hoek Armsteeg te Amsterdam.

Inlichtingen verstrekt de Architect A. SALM G.lzn., Plantage Middenlaan 78, alwaar de teekeningen ter visie liggen.

Bestek en teekeningen verkrijgbaar ad *f* 2.50 ter Boek- en Handelsdrukkerij van Th. A. VAN ZEGGELEN, Achterburgwal 84, *Amsterdam*.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 9 Augustus 1886**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het **openbaar aanbesteden**:

a. **Het leveren van Andernachsche Keien.**
b. **De levering van de Turf vereischt voor de Gemeente-Administratie en de Kantoren van de Publieke Werken der Gemeente, en van Gas-cokes, ten dienste van de stoomboot der Havenpolitie.**

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij tegen betaling van *f* 0.15 voor de sub **a** en *f* 0.15 voor de sub **b** genoemde.

Inlichtingen worden gegeven voor de sub **a** genoemde ten Kantore van den Stads-Ingenieur, op het Raadhuis, Kamer N°. 106 en voor de sub **b** genoemde aan de afdeeling Publieke Werken, Kamer N°. 86, des echtends van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
In Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 26 Juli 1886.

Gemeentewerken van Bergen-op-Zoom.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag den 4 Augustus 1886**, des middags te twee uren, zal door BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *Bergen-op-Zoom* bij enkele inschrijving worden **aanbesteed**:

Het maken van een kaaimuur van bakstoen tot vervanging van een deel bekleedingsmuur der voormalige vesting, het plaatsen van moerpalen en diverse werkzaamheden.

Het bestek met teekening ligt van af Woensdag 28 Juli ter inzage op het Raadhuis te *Bergen-op-Zoom*, waar het bestek tegen *f* 0.50 per exemplaar te verkrijgen is.

De aanwijzing in loco zal plaats hebben op Maandag en Dinsdag, den 2 en 3 Augustus 1886, telkens des voormiddags te 11½ uren.

Bergen-op-Zoom, den 24 Juli 1886.
Burgemeester en Wethouders voorn.:
A. J. L. DE ROOCK.
De Secretaris,
L. M. MAGNEE.

TE KOOP.

Een **EIKENHOUTEN TRAP** (schalmgat) met **BORDES**, stijl Louis XV. De trap heeft 20 treden, een gesloten boom met lambrisering en een uitgekeepten boom met gesneden kardoezen. De houten balusters zijn gesneden en de leuning met hare wrongen zijn geprofileerd. Te bevragen bij G. J. MOERE, Architect, DELFT.

H.H. Architecten.

Een jongmensch (18 jaar) die reeds 2 jaar in de theorie en bij de praktijk werkzaam geweest is, zag zich gaarne **geplaatst** op het bureau van een Architect of Gemeentewerken.

Hoog salaris geen vereischte. Brieven onder letters H. B. bij de Boekhandelaars J. GILTAY EN ZOON te *Dordrecht*.

Koninklijke Nederlandsche
LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.

AANBESTEDING.

Op **Donderdag den 19 Augustus 1886** des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn*, worden **aanbesteed**:

Bestek N°. 22.

Het maken van toegangen naar de brug over de rivier den IJssel bij Deventer.

(Bedrag der begroting *f* 97.200)

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 65 van het bestek.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en zijn aldaar tegen betaling van **f 3.00** per stel te bekomen.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE te *Apeldoorn*, en den Heer Sectie-ingenieur M. E. DE WILDT te *Deventer*.

Aanwijzing op het terrein zal worden gedaan op Donderdag den 12 Augustus 1886 des namiddags ten 2 uur.

De Commissie van Beheer.

Inschrijving
OP
Dinsdag 17 Augustus 1886,
TEN KANTORE VAN DE
Gemeente-Gasfabrieken Oostzeedijk, naar de LEVERING van: GEGOTEN IJZEREN BUIZEN en HULPSTUKKEN tot een gezamenlijk gewicht van 517147 Kg., ten dienste der Gemeente-Gasfabrieken te Rotterdam.

De Voorwaarden liggen op de gewone dagen en uren ter lezing op het kantoor der Gemeente-Gasfabrieken, Oostzeedijk, alwaar tevens nadere inlichtingen zijn te bekomen.

De voorwaarden zijn tegen betaling van *f* 0,25 en de teekeningen tegen betaling van *f* 2,— per stel te verkrijgen bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers aan den Houttuin N°. 73.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

SCHLEICHER & SCHÜLL,
DÜREN.

Alle unsere **ZEICHNENPAPIEREN, PAUSPAPIEREN** u. s. w. sind vorräthig, zum **Originalpreisen** bei Herrn TH. J. DOBBE & ZOON, *Utrecht*.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN,
WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzerstoen en Cementtegels.
Groote voorraden.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

De Nederlandsche
CEMENTSTEENFABRIEK,
te VRUENBAN bij Delft,
hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER-** en **BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;
Rollende en Expanseerende Steenverkappen,
GEBOUWEN in **Scherphoek** en naar **andere** bouwwijzen, geheel in **ijzer** of **ijzer met hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking pasklaar.**
Galvaniseering op Laan.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek.
SINZIG a/Rijn.
Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zoeals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.
Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland
Firma **MARTIN & C°., Amsterdam.**

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quennast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.
EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.
FABRIEK
TE
AMSTERDAM
Beltweg N°. 3.

NATUURL. ASPHALT
VAN
VAL DE TRAVERS
ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, W. PATON WALSH.

JAN VAN DER POT, Vischsteeg N°. 7, Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Kunstgraniet systeem Petitjean. Polychrom- of Frescocement.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

GOUDEN Staats-Medaille.
De Portland-Cementfabriek van
DYCKERHOFF & SÖHNE
te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn

DUSSELDORF 1880.
levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der verkraamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.
Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar.
Magazijnhouders in de voornaamste steden.
Medaille Breslau 1869. — Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873. — Gouden Medaille, Offenbach a/M. 1879. — Diploma A: Eerstepprijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

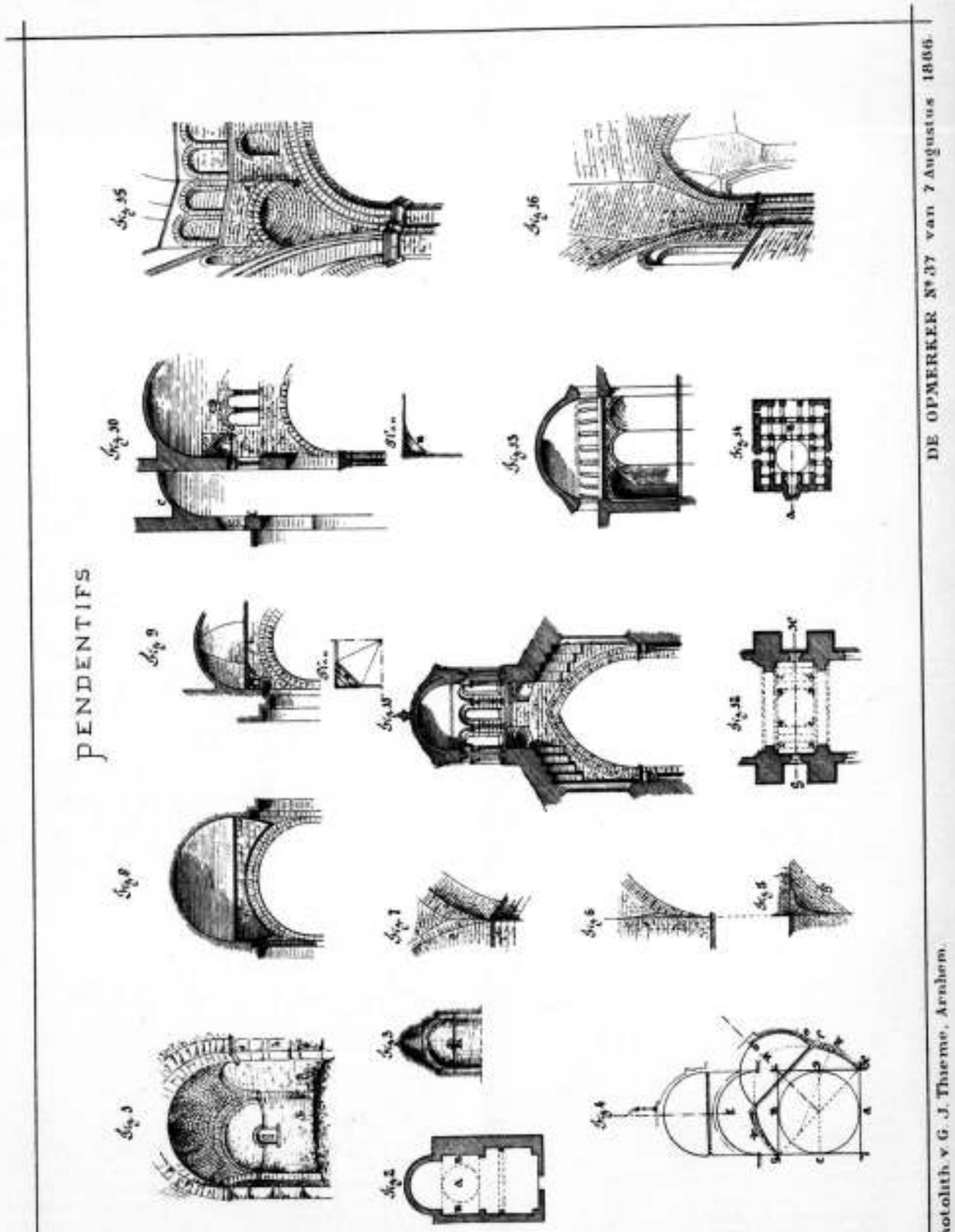

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jlz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën:
Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER,
C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer
C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer
TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *10 gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

(A. et A.) IETS OVER PENDENTIFS.

Vrij naar het Fransch

DOOR

J. A. VAN DER SLUIJS VEER.

(*Met eene plaat.*)

Bij het beschouwen van de bouwgewrochten, opgericht door Grieken en Romeinen, ontwaart men, dat beide volken geboren constructeurs waren. Zij gebruikten echter de materialen ieder op hunne wijze.

Een Grieksch monument verschilt aanmerkelijk van een Romeinsch, vooral wat betreft de samenstelling der zolderingen. De Grieken gebruikten horizontale bedekking op verticale steunpunten. De Romeinen gebruikten de bogen, dus ook de gewelven. Dit bewijst reeds genoeg, hoe deze tegenovergestelde zaken zeer ongelijke constructiën teweegbrachten.

Het beginsel der Romeinsche architectuur bestond in het maken van steunpunten, die door hunne breedte en volkomen samenhang, massa's vormden, stevig genoeg, om aan het gewicht en den druk der gewelven weerstand te bieden, en dus dien druk op de zware steunpunten over te brengen. Bij de Grieken werd de stabiliteit verkregen door hunne juiste opmerkingen omtrent de zwaartekracht; zij kenden noch de samenhang der materialen, noch de metselspecie. De gewelven waren hun onbekend.

Steeds zochten de Romeinen de gewelfconstructiën te verbeteren; uit het tongewelf ontwikkelde zich het kruisgewelf. In de eerste eeuwen van het Christendom onderging het Romeinsche gewelfstelsel eene gewichtige verandering, toen door de Byzantijnen eene constructie toegepast werd, waardoor het mogelijk was het koepelgewelf te gebruiken, voor de overdekking van ruimten, die door rechte lijnen begrensd worden, terwijl de Romeinen alleen den koepel boven den cirkelvormigen grondslag kenden.

Om eene veelhoekige of meer bepaald eene vierkante ruimte koepelvormig te overwelven, kan men de middellijn van den eigenlijken koepel gelijknemen aan de lengte der zijden van het vierkant, zoodat in de horizontale projectie het koepelgewelf het midden der wanden raakt. De overblijvende driehoeken buiten de cirkelvormige basis moeten dan aangevuld worden door spherische driehoeken of pendentifs. De overdekking bestaat dus eigenlijk uit twee koepelgewelven, waarvan de onderste door de zijden der insluitende muren verbroken wordt en zoo hoog opstijgt, dat er eene cirkelvormige basis voor den tweeden koepel of eigenlijke calotte is gevormd.

Onbetwistbaar is dit stelsel een der meest volmaakte constructies, doch op zeer uiteenloopende wijzen is het in verschillende monumenten gevolgd.

Aan de hand van Viollet-le-Duc wil ik trachten hiervan een kort overzicht te geven.

Zooals men weet komt het bolvormig gewelf óf voort uit twee bogen, die elkander in den top snijden, óf is gevormd door een halve ellips, gesteld op een cirkelvormig of veelhoekig grondplan.

Het woord koepel is pas gebruikt sedert de Italiaansche architectuur hare intrede deed in de 16de en 17de eeuw; het is het Italiaansche woord *cupola*, verfranscht in *coupole* en in het Hollandsch *koepel* geworden.

Aan Byzantium komt de eer toe, dat door de keizers de eerste koepels werden opgericht, rustende op pendentifs. Het is niet aan te nemen, dat de beroemde koepel der St.-Sophiakerk de eerste is geweest, op deze wijze gemaakt. Het proefstuk zou te stout zijn geweest, omdat de diameter van dezen koepel van veel grootere afmeting is dan die van alle andere bestaande koepels op pendentifs.

Het is zeker, dat de Byzantijnsche koepel voor de architecten der middeleeuwen, een type was, dat zij in het Westen zochten na te bootsen.

Onder Karel de Groote richtte men dien te Aken op, in navolging van den koepel van St. Vitale te Ravenna, maar geen van beide rust op pendentifs en de bolvormige bedekkingen worden van onderen af gedragen.

Te Venetië construeerde men, op het einde der Xe eeuw, de koepels van de St.-Markuskerk op pendentifs en dit gebouw was eenigszins gekopiëerd naar de kerk van St. Front te Périgueux. Vóór dit tijdstip had men echter proeven genomen met gewelven op pendentifs. Er bestaat op het oostelijk punt van het eiland St.-Honorat, nabij de kusten van de Middellandsche zee, eene kleine kerk, waarvan de constructie schijnt te herinneren aan de 7e of 8 eeuw; het is de kapel St.-Terrsol (zie fig. 1, 2 en 3).

Het is moeilijk eene meer eigenaardige constructie

te bedenken. Bij A ziet men de horizontale projectie van een kleinen koepel met cirkelvormige basis, terwijl de ruimten B geen tongewelf vormen, zooals men allicht zou denken, maar gewrongen pendentifs, om op die manier een horizontaal vlak te verkrijgen, waarop de koepel A rust. De constructeur heeft eenvoudig de lagen van het tongewelf gewrongen, om tot dit resultaat te komen, waardoor het geheel een vreemd verband heeft gekregen. Het inwendige van den koepel doet het verband der bloksteenen zien, waarvan de pendentifs gevormd zijn.

Wanneer wij de dwarsdoorsnede beschouwen (fig. 3), zien wij, dat de koepel niet is eene bolvormige of elliptische bedekking, maar een kromlijnige kegel. Dit voorbeeld — misschien zijn er nog wel andere — duidt aan, dat de architecten van die tijden zeer ingenomen waren met het denkbeeld, om koepels op pendentifs op te richten, want zeer zeker waren er twintig meer eenvoudige manieren geweest om de voornaamste travé van dit gebouw te overwelven, zonder dat het noodig was, tot dit middel zijn toevlucht te nemen. Het is duidelijk, dat men daar de Byzantijnsche constructiën trachtte na te volgen, die toen voor meesterstukken in de bouwkunst doorgingen.

De koepels van de Abdijkerk van St.-Front, te Périgueux, kunnen beschouwd worden als de eerste, waarvan de constructie een grooten invloed heeft uitgeoefend op de westersche architectuur. Deze koepels, ten getale van vijf, gelijk in diameter en hoogte en met cirkelvormige basis, zijn gesteld op pendentifs, maar deze zijn niet gemaakt zooals het moest zijn, want de beddingen der lagen zijn horizontaal, in plaats van normaal op de algemeene booglijn. Het zijn overstekende steenen, die alleen door den mortel en door hun spherischen vorm voor vallen behoed worden. Het is alzoo duidelijk, dat de architect van St.-Front den vorm van eene vreemde constructie heeft geïmiteerd, zonder zich rekenschap van het beginsel te geven.

De koepels der St.-Sophiakerk, die van de St.-Markuskerk te Venetië en die van St.-Front te Périgueux, zijn intusschen slechts bollen, gesneden door tongewelven. Men heeft vooreerst op de vier pijlers een bol, die afgeknot is, vervolgens boven het afgeknotte deel een tweede deel van den bol, waarvan het middelpunt verhoogd is. Dit is het, wat de Byzantijnsche koepel van den Romeinschen doet verschillen. Om deze definitie door eene figuur te verduidelijken, zij A (fig. 4) de horizontale projectie van een koepel, gesteld op vier pendentifs en vier graatbogen. De doorsnede over de as CD geeft in verticale projectie het profiel E, maar de doorsnede over de diagonaal GH zal het afgeknotte profiel I geven. Het is naar dit beginsel, dat men de koepels van St.-Front te Périgueux gevormd heeft. Na het construeeren der vier graatbogen, zijn de ontwerpers ertoe overgegaan, om den eersten bol, gesneden door deze bogen, te beschrijven door middel van twee cirkelbogen GK en HK. De horizontale overgang van dezen eersten bol is in L gemaakt en een uitstekende band is op dit waterpas vlak gesteld ter constructie van den koepel.

Het behoort tot eene goede constructie de pendentifs in verband te brengen, zooals het is aangegeven bij M, dat is te zeggen, steenlagen vertoonen, waarvan de draagvlakken normaal staan op den boog HK. De constructeurs hebben deze moeite niet genomen en zij stelden zich tevreden de lagen der pendentifs overstekende te doen rusten als bij N. Dank zij de bocht der pendentifs zweven deze overstekende lagen niet, maar zij kunnen het onderste punt van den driehoek verbrijzelen en kan het gebeuren dat er een stuk losraakt. Wat betreft den eigenlijk gezegden koepel, hij is saamgesteld uit een soort trommel O, bestaande uit horizontale lagen met een bolvormige bedekking, die vlak is afgedekt, waarop eene bekroning.

Te St.-Front zijn de graatbogen in aanzicht verticaal, terwijl de pendentifs hunne kromming beginnen op de buitenzijde van deze bogen.

Weldra dachten de constructeurs, en niet zonder reden, dat deze graatbogen een zwaren last torsten; het was noodig om de sluitsteenen eene grootere diepte te geven, maar niet om zoodoende de pendentifs hooger te beginnen, en daardoor meerdere helling eraan te geven; de lagen der graatbogen lieten zij deel uitmaken van den eersten bol. Daar zij evenwel niet goed wisten, hoe de draagpunten te schikken der beide graatbogen op de vooruitstekende hoeken der pijlers, wilden zij hen zooveel mogelijk van elkander vrijmaken; daarom verlaagden zij de middelpunten van deze graatbogen tot beneden het vlak van hunne geboorte en kwamen de bogen daardoor onmiddellijk buiten de rustpunten.

In de kerk van Sauillac, waarvan de constructie van later dagteekening is dan die van St.-Front, hebben de bouwmeesters reeds deze wijziging overgenomen. In P (fig. 5) is het plan van een hoekpijler van deze kerk aangegeven, met de horizontale projectie der graatbogen en een pendentif, in fig. 6 de verticale projectie en in fig. 7 een perspectievisch aanzicht.

De koepels met pendentifs buitenwaarts zien wij niet meer in de westelijke provinciën van Frankrijk gedurende het romantische tijdperk verschijnen, en in deze streken, zelfs tegen het einde der XIe eeuw en het begin der XIIe, werden zij dikwijls door de trompetgewelven vervangen. De pendentifs waren klaarblijkelijk een kunstvorm, die niet volmaakt door de constructeur was begrepen, en waarvan het verband altijd een zeker wantrouwen inboezemde, wanneer de bouwmeesters groote gebouwen moesten oprichten.

Aan de oevers van de Charente in het zuidwesten van Frankrijk ontmoet men evenwel een massa kleine kerken met koepels op pendentifs, goed uitgevoerd en begrepen. Een enkel voorbeeld, met name de kerk van Montnursau (XIIe eeuw) zullen wij aanhalen. Hier maken de graatbogen deel uit der pendentifs (fig. 8) en in vooraanzicht zijn de sluitsteenen eenigszins gebogen, om zich te schikken naar de bocht van den inwendigen bol, van gelijke constructie, wat betreft de koepels van Sauillac.

De kerk der stad Montbrin, gelegen in het oosten van Angoulême, vertoont ons reeds niet meer een halfronde bol op het kruis, maar een koepel met acht vakken, gedragen op vier trompetgewelven, waarboven vooruitstekende kraagsteenen (fig. 9). Deze methode werd algemeen gevolgd gedurende de XIe en XIIe eeuw, in Le Limousin in Auvergne en een deel van het Lyonsche tot in Nivernais.

De koepel, die het midden van het kruis van de kerk Notre-Dame-du-Port te Clermont, gelegen in Neder-Auvergne, kroont, is op het plan noch cirkelvormig, noch veelhoekig, maar houdt het midden tusschen deze twee figuren. De constructeur heeft in den blinde rondgetast. Hij is begonnen (fig. 10) door van het vierkant naar het achtkant over te gaan met een driehoekig vlak A; op dit vlak heeft hij een soort trompetgewelf gevormd; vervolgens heeft hij op de kraagsteenen een kleine boog B getrokken. Alles te zamen vormt het geen regelmatigen veelhoek, maar een achthoek met vier groote en vier kleine zijden. Op deze basis heeft hij, zoo goed als het kon, een onregelmatigen achthoekigen koepel met afgeronde hoeken opgericht. Door de ronding van het gewelf, waarvan de sluitsteen zich verheft tot boven den à jour bewerkten boog D, zooals de stippellijn aangeeft, wordt de drukking van den koepel naar de zijde van het schip opgeheven.

De tongewelven over de beide armen van het kruis zijn evenwel veel lager, en in de richting der transepten kon de constructeur den druk van de koepel vreezen. Om deze onschadelijk te maken, heeft hij er niets beter op weten te vinden, dan twee halve tongewelven C daar te stellen, die op de bogen E beginnen en de verlengde zijmuren overspannen.

Op het eerste gezicht is deze constructie bijzonder ingewikkeld, vooral als men den tijd in aanmerking neemt, waarin zij tot uitvoering gekomen is (XIe eeuw); men vraagt zichzelf af, waar de bewoners van Auvergne de voorbeelden hebben gezien, die hun tot model gediend hebben.

In de XIe eeuw hadden de bouwmeesters geen andere handleiding dan de Romeinsche overleveringen en de Oostersche kunst. De St.-Sophiakerk te Konstantinopel was voor deze kunstenaars een type, een weergaloos werk, het hoogste streven van het menschelijk verstand. Sedert de wedergeboorte der kunsten, onder Karel de Groote, geloofde men op een groot deel van het Europeesche vasteland niet beter te kunnen doen, dan de Byzantijnsche typen weder bijeen te brengen en ze te bestudeeren. Zoo men nu de doorsneden van de Sophiakerk onderzoekt, ziet men, dat de groote centrale koepel in de lengterichting wordt gesteund door twee halve koepels of vierde deelen van een bol, en wat de andere richting, die der kruisarmen, betreft, deze overeenstemmen met de transepten van bovengenoemde kerk.

De koepel wordt gesteund door een reeks steunbogen, die hem omvatten, evenals de halve tongewelven van de bescheiden kerk Nôtre-Dame-du-Port, den koepel omsluiten. Onder den koepel van de St.-Sophiakerk, evenals onder die van Nôtre-Dame-du-Port, zijn de zijmuren doorbroken met kleine bogen. In de St.-Sophiakerk is deze bogenrij eene ordonnantie van grooten rijkdom; in de Nôtre-Dame-du-Port bestaat zij uit drie bescheiden bogen, ondersteund door kleine kolommen.

In den grond is het principe hetzelfde en men moet erkennen, dat de bouwmeesters van Auvergne, geheel bezield door het beginsel van constructie van een groot gebouw, het in overeenstemming wisten te brengen met de grootte van hun bescheiden kerk en niet eene groote constructie in het klein daarstelden. De koepel van de kerk Nôtre-Dame-du-Port wordt niet gedragen op pendentifs, zooals die van de St.-Sophiakerk, maar wij kunnen zien, dat de westersche bouwmeesters, dit systeem toepassende, nooit het fijne ervan begrepen hebben.

De kerk Nôtre-Dame-des-Doms te Avignon, hoewel nu verminkt, doet ons een voorbeeld zien van een koepel op een plan, dat er volstrekt niet voor geschikt is (fig. 12).

Het eenige schip van die kerk is samengesteld met rechthoekige travéën, waarboven een tongewelf, rustende op graatbogen in den vorm van een spitsboog, geschraagd door zware contreforten, waartusschen tegenwoordig openingen zijn voor inwendige kapellen. Op het voorlaatste travé vindt men, inplaats van een tongewelf, acht halfcirkelvormige bogen, de een boven den ander stekende, rustende op twee groote graatbogen. De stippellijnen EF geven op het plan aan, hoe men tot het kwadraat ABCD gekomen is. In het binnenste van dit vierkant vormen vier trompetgewelven een achthoek. Op deze basis verheft zich de zoogenaamde trommel, terwijl de calotte op acht kolommen rust, waartusschen vensters zijn aangebracht. Een doorsnede GH is hiervan te zien in fig. 11.

Indien wij ons verplaatsen van de oevers der Rhône naar die van den Rijn, zullen wij ook monumenten uit de XIIe eeuw vinden, waarin de koepel te voorschijn treedt, en het is altijd de Byzantijnsche koepel, hoewel hij niet op pendentifs is opgericht. Maar gaan wij eerst eens naar Athene.

Een der grootste kerken van deze stad is de kerk St.-Nicodemus, waarvan het plan is aangegeven in fig. 14. Een enkele koepel bedekt het centrum. Indien men een doorsnede volgens de lijn AB neemt (fig. 13), ziet men hoe vier nissen, of liever vier overdekte holten, de constructie doen overgaan van het vierkante plan tot het ronde, terwijl de calotte in de hoeken gedragen wordt door gebogen tympans of acht flauwe pendentifs, die boven de bogen verrijzen. Daar heeft de constructeur de pendentifs durven brengen; hij heeft ze toegevoegd aan deze vier nissen, die overeenstemmen met de trompetgewelven, zoo menigvuldig toegepast in laat-Romaansche constructiën.

In de kathedraal van Worms ziet men een koepel, eenigszins naar deze gegevens geconstrueerd. Het verschil, dat er bestaat tusschen den koepel van deze kerk en dien van Athene is, dat die van Worms met acht vakken, in plaats van bolvormig is; maar het stelsel, in den koepel van de St.-Nicodemus toegepast, om van het achthoekige tot het ronde te komen, kon niet aangenomen worden in de groote kerk van Worms. De calotte rust hier op graatbogen; daarenboven gaf de constructie van de tympans boven trompetgewelven moeilijkheden, die de architecten van den Rijn wilden vermijden. Zoo wij deze constructie onderzoeken, dan ziet men, dat de bolvormige driehoek A B C (fig. 15) een werkelijk pendentif is door zijn vorm, ten minste door het verband der steenen, daar de lagen hiervan horizontaal zijn.

Uit bovengenoemde voorbeelden kan men besluiten, dat in de Westersch-Romeinsche architectuur, in verband met Latijnsche tradities, bijna overal een Byzantijnsche invloed wordt gevonden, die zich uit door de toepassing van den koepel.

Mochten evenwel de architecten van Auvergne, van het Westen en van de oevers van den Rijn den Oosterschen koepel toepassen op Latijnsche gebouwen, zoo goed en zoo kwaad als het ging, zij, die behoorden tot de scholen van het Noorden, lieten zich niet meeslepen deze mode te volgen, ten minste niet in hunne constructies.

Evenals in alle zaken zijn er ook in de kunst overgangen; de eene kunstenaar onderwerpt zich vrijelijk aan een vreemden invloed, een ander biedt volstrekt weerstand, terwijl een derde beproeft zich van dezen invloed te bedienen als een middel, om denkbeelden, die hem toebehooren, uit te drukken.

Er is in Frankrijk juist op de grens, die de gebouwen met koepels scheidt van hen, die ze niet bezitten, een eenig monument, waarin, om zoo te zeggen, de invloeden van de Oostersche kunst ineensmelten met de constructiewijze, in het begin der XIIe eeuw in het Noorden aangenomen. Het is de kerk van Loches. Deze kerk, met een enkel schip, is verdeeld in vier travéën, elk op vierkant plan. Op de beide uiterste verheffen zich de klokketorens, maar op de twee middelste zijn in plaats van koepels of gewelfruggen, holle kegels, gedragen door overstekende steenlagen (fig. 16). Men kan zich in gedachten voorstellen, hoe het effect is van een gewelf, daargesteld op zulk eene vreemde manier. Deze uitgeholde pyramiden, donker in den top, veroorzaken een onbeschrijfelijk gevoel. Hier geeft de constructie den vorm

aan, terwijl de holle pyramiden, samengesteld uit horizontale lagen een der soliedste constructies aangeven, die mogelijk is.

Dit zijn dus eenige voorbeelden, waarbij de wijze, om van het vierkant tot het ronde over te gaan op verschillende manieren in vroegere tijden is toegepast, en hoewel niet allen volgens alle eischen der constructie zijn daargesteld, vindt men er toch voorbeelden onder, die wij voor onze tegenwoordige monumenten zeer goed zouden kunnen toepassen

Zooals hierboven is gezegd, is het stelsel der pendentifs of hangkoepels, mits goed toegepast, uit een constructief oogpunt wel aan te bevelen, terwijl, wat het uitwendige betreft, er zeker geen vorm van overdekking is, die meer voordeelen aanbiedt voor een hoog schilderachtig effect dan de koepel.

Hoewel in de Byzantijnsche gewrochten van dit motief nog niet zeer gelukkig partij is getrokken, is de vorm van den koepel in laat-Byzantijnsche monumenten daarentegen levendig en aangenaam.

(A. et A.) DE JUBILEUM-TENTOONSTELLING TE BERLIJN.

IV.

Behalve de werken der hedendaagsche architecten, in ons vorig overzicht genoemd, vindt men nog eenige ontwerpen, die in den catalogus als *Nachtrag* opgenomen werden, en waarbij er zijn, die wel vermelding verdienen. Wij zagen o. a. een paar zeer goede ontwerpen van F. Adler, waarbij ons een teekening voor een *National Denkmal* zeer aantrok. De Engelsche architectuur is slechts door een paar inzendingen vertegenwoordigd, die echter een goed denkbeeld van den smaak der Britten geven. James Brooks exposeert de *Church of St.-Mary* te Woolwich, een gebouw in den stijl, dien de Britten *early English* noemen. Twee kranig behandelde penteekeningen vertoonen ons deze kerk.

De bekende architect Alfred Waterhouse stelt ontwerpen voor een *clubhouse* en voor het Museum van natuurlijke historie te *South-Kensington* tentoon. Als aquarellen overtreffen deze teekeningen het meeste Duitsche teekenwerk; bij het Museum-ontwerp, dat, althans wat den gevel betreft, wel eenige gelijkenis met ons Rijks-museum heeft, is op een zeer gelukkige wijze van allerlei diervormen in de versiering gebruik gemaakt.

De Nederlandsche inzending maakt een goed figuur; haar in bijzonderheden te bespreken achten wij onnoodig, daar weldra, naar wij hopen, de Duitsche vakbladen het werk onzer landgenooten beoordeelen zullen.

De historische afdeeling voor architectuur is in vele opzichten merkwaardig; wie echter meent, daar ontwerpen van zeer oude dagteekening te zullen zien, zal teleurgesteld worden. De oudste ontwerpen, ter tentoonstelling aanwezig, dateeren uit het laatst van de vorige eeuw, toen een droog classicisme heerschende was. Men heeft echter, wat misschien velen eenigszins zonderling zal voorkomen, ook de werken van mannen als Ferstel, Bohnstedt, enz. onder deze historische rubriek gerangschikt. Bij de beschouwing van deze afdeeling zullen wij de chronologische volgorde laten varen, en ons aan de rangschikking van den catalogus houden. Voor wij echter tot de gedetailleerde bespreking van enkele ontwerpen overgaan, wenschen wij eenige woorden aan de historische architectuur in het algemeen te wijden.

Zooals wij reeds zeiden, vindt men geen oudere ontwerpen dan uit het laatst der XVIIIe eeuw. Zelfs met de meeste welwillendheid kan men die ontwerpen, van Erdmannsdorf, Gilly, Boumann en Gontard, geen meesterstukken noemen. Een zeer droge, doch correcte toepassing der kolomorden, ziedaar wat het meerendeel der ontwerpen te aanschouwen geven. De wijze van voorstellen is zeer eenvoudig en zonder pretentie; meest ziet men O.-I. inkt in zachte tinten toegepast.

De ontwerpen van Schinkel zijn genoeg bekend; wij behoeven hunne deugden en gebreken dus niet nader aan te toonen. Welk een smaakvol en vaardig teekenaar Schinkel was, blijkt hier duidelijk; vooral door het bijwerk wist hij aan zijn perspectieven, zelfs waar het vrij droge ontwerpen gold, een zekere aantrekkelijkheid bij te zetten.

De latere Berlijnsche school trad in Schinkel's voetspoor, al begon zij ook reeds romantische motieven op te nemen. In de wijze van voorstellen sloot zij zich bij Schinkel aan, doch streefde allengs meer naar effect, zoodat de teekenkunst weldra op een hoogte kwam, als wij thans bij de jongste Duitsche school waarnemen.

Bespreken wij thans enkele der ontwerpen. Ludwig Bohnstedt (1822—1885) is vertegenwoordigd door een ontwerp voor een *Campo Santo*, dat, hoe verdienstelijk overigens, o. i. niet tot de beste ontwerpen van den meester behoort.

Burnitz (1827—1880), de architect, die deels in vereeniging met Sommer, deels zelfstandig, de stad Frankfort met zoo menig fraai bouwwerk verrijkte, heeft een zeer goede plaats, en de prachtige photographieën verdienen dit wel. Behalve eenige villa's en woonhuizen ziet men ook de Frankforter Beurs. Al deze gebouwen zijn in onzen jaargang 1884, pag. 373 en vlg., uitvoerig besproken, zoodat wij hiernaar verwijzen kunnen.

Georg Adolf Demmler (1804—1886), wiens romantische levensloop ons onlangs in de *Deutsche Bauzeitung* geschetst werd, heeft in het slot te Schwerin zijn meesterstuk geleverd, en het is dus begrijpelijk, dat een afbeelding van dit fantastisch gebouw in François-I-stijl hier prijkt. De wijzigingen, door Stüler in sommige deelen van het ontwerp aangebracht, toen Demmler wegens zijn democratische gezindheid uit zijn ambt ontzet was, zijn niet gelukkig te noemen.

Groot is het verschil tusschen het slot te Schwerin en dat te Wörlitz, door den *Anhalt-Dessausche Hofbaumeister* Friedrich Wilhelm von Erdmannsdorf (1736—1800) gebouwd. Was ginds de romantiek aan het woord, hier zien wij de klassieke vormen heerschen. Aan goeden wil ontbrak het Erdmannsdorf zeker niet, doch hij miste het talent, noodig om een taak als deze tot een bevredigend einde te brengen.

Ook Heinrich von Ferstel (1828—1883) heeft zich bij zijn ontwerpen voor de *Hofmuseën* en van het Kunstnijverheids-museum te Weenen van de klassieke vormen bediend. Zijne opvatting is echter een geheel andere als die van Erdmansdorf; ook al vermeldde de catalogus geen jaartallen, men zou toch zien, dat een eeuw deze kunstenaars scheidt. Ferstel's ontwerpen werden in onzen jaargang 1883, pag. 297 en vgl., besproken; we behoeven ze dus niet nader te behandelen.

Een eigenaardigen indruk maakt het ontwerp van een *Ruhmeshalle* door Friedrich von Gärtner (1792—1847), den vader van de zoogenaamde romantische richting in de bouwkunst, die voor een twintg jaar geleden ook hiertelande nog zooveel aanhangers telde. Hoe verouderd komen ons thans deze vormen voor! Wij kunnen ons haast niet begrijpen, hoe een man als Gärtner zulk een grooten invloed op tal van kunstenaars van zijn tijd heeft kunnen krijgen.

Meesterlijk zijn de aquarellen van Gnauth (1840—1884), een kunstenaar, die zich vooral als decorateur naam gemaakt heeft. Van de soberheid en droogheid, die men bij Gärtner's ontwerp opmerkt, is hier geen spoor; de weelderige vormen, hier en daar van een zekere grilligheid niet vrij te pleiten, bewijzen, dat Gnauth een open oog had voor de schoonheden der latere Renaissance, thans in Duitschland zoo in den smaak gekomen.

Een groot decoratief talent is ook Martin Gropius (1824—1880) niet te ontzeggen. Zoowel de gevel van het Kunstnijverheids-museum, als de zaal van het *Gewandhaus* te Leipzig zijn zeer verdienstelijk. Toch blijkt het, dat Gropius zich niet van de traditie der oudere Berlijnsche school weet los te maken; vooral komt dit uit, waar hij Renaissance en Grieksche motieven naast elkander of in min of meer gelukkige vermenging toepast.

Ook F. Hitzig (1811—1881) bleef aan de traditie der oudere Berlijnsche architectuur getrouw; zijn *Technische Hochschule* is daar om het te bewijzen. Vooral het middengedeelte van dit gebouw is imposant door zijn hoofdlijnen en verhoudingen. De details zijn echter droog, een euvel, dat bij de werken der meeste oudere Berlijnsche architecten waargenomen wordt.

De pogingen, door Hübsch (1795—1863) gedaan, om de oud-Christelijke vormen meer ingang te verschaffen, en de talrijke, belangrijke historische onderzoekingen, door hem verricht, hebben dien architect een zekere vermaardheid verschaft. Als scheppend kunstenaar schijnt hij echter, althans naar het hier tentoongestelde te oordeelen, minder hoog gestaan te hebben dan als oudheidkenner. Ook zijn tijdgenoot, de eens zoo gevierde Leo von Klenze (1784—1864) maakt op deze tentoonstelling geen schitterend figuur. Zijn ontwerp van een *Friedens-Denkmal* en dat voor de Propyleen te München zijn streng, toch tevens wat droog van opvatting, althans voor onze moderne oogen.

Verdienstelijk is de Synagoge van Knoblauch (1801—1868), die hier een poging heeft gedaan om Moorsche en Romaansche elementen tot een nieuwen stijl te versmelten. Men bespeurt echter te veel het berekenend verstand in dit ontwerp; de ware inspiratie ontbrak.

Richard Lucae (1829—1877), een der beste nieuwere Berlijnsche architecten, is waardig vertegenwoordigd door de Opera te Frankfort, een gebouw, onzen lezers voorzeker uit afbeeldingen bekend, en in den jaargang 1884 van *De Opmerker* uitvoerig besproken.

Zeer belangrijk is de collectie photographieën naar werken van den Hanoverschen bouwmeester Edwin Oppler (1831—1888o). De vroeg-Gothische vormen zijn hier met bijzonder veel talent toegepast.

De beroemde Schinkel (1781—1841) is door een aantal ontwerpen vertegenwoordigd, die, al gevoelt het hedendaagsche geslacht daarvoor niet meer die bewondering, die tijdgenooten daarvoor overhadden, toch met belangstelling gezien worden. Vooral de teekening van het slot Orianda en die van het *Schauspielhaus* zijn fraai; ook de tooneeldecoraties zijn zeer smaakvol behandeld. Tot welke vreemde opvattingen de groote man in staat was, bewijst echter zijn ontwerp voor een . . . . gietijzeren monument.

Semper's werk ziet men met genoegen. Deze man, die gedurende zijn lang leven (1803—1879) als schrijver zulk een grooten invloed heeft uitgeoefend, blijkt ook van scheppend talent niet misdeeld te zijn. Zijn teekeningen zijn zeer eenvoudig van behandeling en hij versmaadt alle effectbejag. Zijn Weener-façades en ontwerpen voor het theater te Dresden zijn zeer gelukkig. Minder voldoen ons het raadhuis te Winterthur en de lijkwagen voor den hertog van Wellington.

Van Strack (1805—1880) en Stüler (1800—1865), twee meesters, die tot de verdienstelijkste navolgers van Schinkel gerekend mogen worden, zijn hier tal van ontwerpen aanwezig.

Strack wendde zich bij voorkeur tot den utiliteitsbouw, doch toont ook als archeoloog verdienste bezeten te hebben. Stüler, die zich in de bijzondere gunst van Friedrich-Wilhelm IV verheugen mocht, heeft zich meer met ideale ontwerpen kunnen bezighouden. Zijn ontwerp voor een Dom te Berlijn, waarbij, op uitdrukkelijken last van den koning, de basiliekvorm uit den oud-Christelijken tijd als grondslag was genomen, is zeer verdienstelijk. Waar hij zich echter aan de middeleeuwsche vormen zocht aan te sluiten, zooals bij den burg Hohenzollern, was hij minder gelukkig.

Wanneer wij nu nog het fraaie kathedraal-ontwerp van G. Ungewitter (1820—1864) den verdienstelijken *Gothiker* genoemd hebben, dat als penteekening met onovertrefbaar meesterschap behandeld is, gelooven wij het voornaamste van de historische architectuur besproken te hebben.

In een volgend opstel zullen wij het een en ander over de afdeeling „Kunstnijverheid" mededeelen.

(A. et A.) INGEZONDEN.

Geachte Redactie,

Mag ik gelooven, wat mij dezer dagen werd verteld, dan zouden er van Rijkswege bezwaren zijn geopperd tegen het door den hoogleeraar Gugel, in verbinding met den architect Vermeijs, ontworpen plan voor een nieuw Universiteitsgebouw te Utrecht, en zouden er pogingen worden aangewend om dit gebouw door een der Rijksbouwmeesters in den officiëelen stijl te doen optrekken.

Ook bij het ontwerp voor de Tent te 's-Gravenhage, vervaardigd door den architect Pfeiffer, zou het Rijk bezwaren hebben gemaakt en zou een Rijksbouwmeester kans hebben, het werk uit te voeren.

Zoowel het Utrechtsche als het Haagsche ontwerp zijn mij onbekend; ik kan dus over de verdienste van beide niet oordeelen. Toch komt het mij voor, dat het Rijk in deze zijn zorgen wel wat ver uitstrekt. Sedert kunst Regeeringszaak werd, zijn wij er wel-iswaar aan gewend geraakt, dat het Ministerie van Binnenlandsche Zaken zijn veelvermogenden invloed, waar het kan, doet gelden, om ook de particuliere bouwkunst zooveel mogelijk in de officiëele paden te leiden, doch eene inmenging als waarvan hierboven sprake was en waardoor particuliere architecten door Rijksbouwmeesters verdrongen zouden worden, gaat toch wel wat ver.

Zijn wellicht bij u bijzonderheden aangaande deze zaak bekend, dan zult gij de bouwkunstenaars door mededeeling zeer verplichten.

Utrecht, 4 Aug. '86. X.

EEN TOOVERSLOT.

Van de talrijke prachtige gebouwen, die Koning Lodewijk II van Beieren, onlangs op zoo treurige wijze om het leven gekomen, is alleen het slot Linderhof voltooid geworden. Hoe men ook over den ongelukkigen vorst denken moge, zeker is het, dat hij door zijn excentrieke denkbeelden de bouwkunst, zoogoed als de toonkunst, tot buitengewone scheppingen gelegenheid schonk.

Linderhof was oorspronkelijk een boerenplaats, die door koning Maximiliaan II gekocht en tot jachtslot ingericht werd.

Lodewijk gevoelde zich zeer aangetrokken door de schoone natuur, die dit jachtslot omgaf, en besloot daar een vorstelijk ingericht verblijf te doen bouwen.

Het slot Linderhof ligt aan een zijweg van den straatweg die van Oberammergau, bekend door zijn passiespelen, naar Hohenschwangau, een slot, eveneens door Koning Lodewijk gebouwd, leidt. Het is een gebouw van twee verdiepingen, in den stijl, die tijdens Lodewijk XIV in Frankrijk heerschte. Pilasters en zuilen versieren de gevels; rijke balustrades en afgebroken frontons omgeven het dak, dat een gebogen vorm heeft. De balkons worden door karyatiden gedragen, en beelden, die de vier jaargetijden en Venus Urania voorstellen, dienen tot

sieraad van den hoofdgevel. Alle détails zijn met den meestmogelijken rijkdom uitgevoerd.

In de vestibule, die geheel in marmer is uitgevoerd, staat een ruiterstandbeeld van Lodewijk XIV, den vorst, die door den Beiersche Koning zooveel mogelijk nagevolgd werd. Toen Lodewijk in 1870 naar Versailles was gegaan, om keizer Wilhelm te kronen, is die voorkeur voor den *Roi Soleil* bij hem ontstaan.

Op den begane-grond bevinden zich de keukens, de dienstvertrekken, woonvertrekken van het personeel en ook de koninklijke badkamer, een klein vertrek, met frescoschilderingen versierd. Ook bevonden zich hier de caloriferes van de heete-luchtverwarming en de waterleidingsapparaten.

Een prachtige trap, door rijkvergulde kroonluchters versierd, leidt naar den bel-étage, waar de woonvertrekken van den koning gelegen zijn. Eerst komt men in de muziekzaal, waar de koning, die een niet onverdienstelijk pianist was, een groot gedeelte van den dag doorbracht. Het plafond is met voorstellingen uit de muziekgeschiedenis versierd, de wanden zijn behangen met gobelins, die het leven van Lodewijk XIV ten onderwerp hebben. Witfluweelen gordijnen hangen voor de vensters, en ook de schoorsteen is, in overeenstemming met den lichten toon van het schilderwerk, van wit warmer.

De parketvloeren zijn met prachtige tapijten bedekt en overal is rijk vergulde sel aangebracht. Van de muziekzaal komt men in de spiegelzaal, die prijkt met een keur van porselein en waarvan het plafond beschilderd is met voorstellingen uit Wagner's opera's. Uit dit vertrek komt men in de slaapkamer, die in blauw en goud gedecoreerd is. Bronzen beelden stellen hier Lohengrin, Parsifal en andere helden uit opera's voor, en om het bed staat een vergulde balustrade. Het bed zelf is van de kostbaarste houtsoorten; aan het hoofdeinde is het koninklijk wapen, aan het voeteinde een scène uit Tannhäuser uitgehouwen.

De eetzaal is in gele tinten beschilderd, en door een mechanismus is het mogelijk, de tafel geheel gedekt uit het sousterrain in de zaal te doen stijgen. De werkkamer is in steenmig groen gedecoreerd; ook hier is het ameublement met rijk snijwerk getooid.

De tuinen zijn in den stijl van Le Nôtre aangelegd, om de illusie van een klein Versailles zoo groot mogelijk te maken. Fonteinen, watervallen en andere waterwerken zijn overal aangebracht. Van de heuvelachtigheid van het terrein is op uitnemende wijze partij getrokken. Vooral merkwaardig is een koepel, die rijk verguld is, en die, tijdens 's konings leven, steeds met frissche bloemen prijkte. Ook staan hier twee pauwen van brons, die rijk met edelgesteenten versierd zijn.

Een kunstmatige grot, gevormd naar de beroemde blauwe grot op Capri, trekt ook de aandacht der bezoekers. Zij bevat een kunstmatig meer, waarop de koning, in de gedaante van Lohengrin, in een vergulden zwaan ging varen.

Een afzonderlijk gebouw bevat de oranjerie en de stallen, waar vooral de drie prachtige sleden en de karos van staat, alles in den trant van Berain en Le Brun, bewondering wekken. Als er sneeuw lag, schepte Lodewijk er behagen in, om als Lodewijk XIV gekleed, in een dezer sleden een fakkeltocht te houden. Zelfs de karos van staat is met tafereelen uit Tannhäuser versierd.

Wie dezen zomer naar Tirol gaat of de Beiersche Alpen wil bezoeken, zal weldoen, dit prachtig slot, dat van 1 Augustus af tegen entree te zien zal zijn, te bezoeken. Een prachtvertoon als dat van Lodewijk II, die geld noch moeite spaarde, heeft de wereld sedert de Fransche Revolutie niet gezien.

VARIA.

Gevaren van schilder- en behangwerk. De *Deutsche Bauzeitung* vestigt in een harer artikelen de aandacht op het gevaar, dat ontstaat bij het gebruik van sommige stoffen voor het witten van muren, het behangen en het schilderwerk, waarbij versch bereide lijm en andere organische zelfstandigheden zeer gemakkelijk besmettende stoffen kunnen overbrengen en verspreiden. Vooral behangselpapier en gordijnen zijn dikwijls met zeer vergiftige stoffen terwille van een fraai kleurtje behandeld; het is volstrekt niet met het bloote oog te onderscheiden, welke stoffen vergiftige uitwasemingen verspreiden, daar zoowel de helle als de doffe kleuren vergiftigd kunnen zijn. Het groene behangselpapier en vele andere sterkgekleurde behangsels bevatten in betrekkelijk groote hoeveelheden rattenkruit (arsenicum), één der schadelijkste vergiften. Ook bedgordijnen, tafelkleeden, boekbanden, gebloemde kleederen, zoogenaamde cretonnes zijn in menigte met sterke vergiften doortrokken, die veelal de overtuigendste bewijzen van vergiftingen of verschijnselen van vergiftiging aanwijzen. Ook lood en koper, kwik en andere schadelijke stoffen spelen dikwijls een voorname rol in de fabriekmatige vervaardiging van kleurstoffen of daarmede behandelde gordijn- of meubelstoffen. Niet zelden krijgt het drinkwater de schuld van eene ongesteldheid of ziekte, uitslag, verlamming, hoofdpijn, lusteloosheid, of andere onaangename gewaarwordingen, waar een fraaigekleurd japonnetje, behang of gordijn de oorzaak is en waarop niet genoeg de aandacht van het publiek gevestigd kan worden. Talrijk zijn de gevallen van dergelijken aard. Van de 100 verdachte stoffen, onlangs door een bevoegd scheikundige onderzocht, waren minstens 60 schadelijk voor de gezondheid en werden onvoorwaardelijk afgekeurd.

Ofschoon in Duitschland wettelijke bepalingen bestaan, volgens welke een bouwkundige op het gebied der hygiëne verantwoordelijk gesteld wordt, schijnt aan de fabrikage van voor de gezondheid schadelijke bouwmaterialen of kleedingstukken de grootste vrijheid van regeeringswege oogluikend toegestaan, althans niet verhinderd te worden. Gelukkig wordt het publiek door ondervinding en door de menigte voorkomende gevallen meer en meer op zijn hoede, waardoor de fabrikanten wel gedwongen worden minder gevaarlijke stoffen te bezigen, willen zij althans een winstgevende industrie niet in miscredit gebracht en met spoedigen ondergang bedreigd zien.

Steenen van afval. In de *Génie civil* deelt M. Gouvy eene beschrijving mede van de wijze, waarop in een fabriek in het oosten van Frankrijk, waar deze industrie een groote trap van ontwikkeling bereikt heeft, van afval steenen vervaardigd worden. Alle afval van de fornuizen der fabriek wordt door een omwentelende kist of koffer gevoerd, die daaruit poederstof, stukken ter grootte van noten en groote stukken afzondert. Het poeder wordt bij het maken van steenen gebruikt, de stukken ter grootte van een noot worden afgespoeld om de kleine stukjes cokesgruis, die er mede vermengd zijn, ervan af te zonderen. De reeds gebruikte cokes, die op deze wijze benut wordt, doch anders als afval verloren ging, brengt daardoor wijze 4 of 5 percent besparing aan brandstof ten nutte der fornuizen op. Het poeder wordt in een mortelmolen met kalkmortel vermalen in verhouding van 10 op 3 deelen en deze brij vervolgens door middel van een machine tot steenen geperst. De steenen dienen tot scheidingsmuren en bekleedingswanden of tot eenig ander doel, mits zij geen zware lasten te dragen krijgen. Een kubieke meter van deze brij levert 2500 steenen. Na verloop van tijd worden de steenen sterker en harder, zoodat zij eigenlijk eerst zes of zeven maanden moeten staan, vóór zij tot gebruik geschikt zijn.

Een groot deel der gebouwen van de fabriek is van deze steen opgetrokken. De machine, die de steenen vormt, is voor het doel afzonderlijk vervaardigd en bestaat uit een vorm, die de brij ontvangt en in een raamwerk perst. De stempel weegt omstreeks 200 ℔ en kan, evenals een heiblok, tot het hoogste punt van het raamwerk opgeheven en op den vorm neergelaten worden. Een drijfriem houdt een spil of as, die door het bovenste deel van het raamwerk loopt en van een trommel voorzien is, in voortdurende omwenteling. De gevormde steen wordt verwijderd door een voethefboom, die haar uit den vorm opheft. Een man en een jongen kunnen de machine voldoende bedienen en drijven. De bleekgrijze kleur dezer steenen is zeer geschikt om de sterke roode kleur van de gewone baksteen te dempen en daarin een aangename afwisseling te brengen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

— Er is concessie aangevraagd voor den aanleg en de exploitatie van een pier te Scheveningen. De aanvrage gaat uit van den heer Henry Hemans, koopman, lid van de Kamer van Koophandel te Londen en handelende voor zichzelf en voor: Ewing Matheson, civiel-ingenieur, S. Perigrine Birsch, civiel-ingenieur, allen wonende te Londen.

Zij wenschen aan de pier de volgende afmetingen te geven: Toegang ter breedte circa 20 M., weg op de pier 10 M., het hoofd 58 M. breedte, en lengte 90 M., totale lengte 325 M.

Zij willen zich voorts voorbehouden het recht tot het maken van eene landingsplaats voor stoombooten, met eene diepte van 1,80 M. bij laag water en eene lengte van 120 M., zoodat de geheele lengte vierhonderd-vijf-en-veertig meters zou bedragen vanaf den straatweg langs de duinen.

Aan het hoofd der pier zullen zij maken een beschermde trap en landingsplaats voor kleine booten en baders bij elken waterstand.

De pier, waar zij het wandelstrand en den straatweg kruist, zal van genoegzame hoogte zijn, dat paarden en voertuigen onder de viaduct kunnen doorgaan.

— Het *Maandblad van de Ned. Vereeniging voor Teekenonderwijs* geeft bij zijn nommer van 1 dezer, als plaat, de ontwerpen, ingezonden onder de motto's *Studie* en *Cou amore* op de prijsvraag voor een diploma, uitgeschreven door de genoemde Vereeniging. Eerstgenoemd ontwerp is een antwoord op de prijsvraag van 1885 en van de hand van den sedert overleden heer B. H. Heijmans, te Kampen. en het tweede werd ingezonden door den heer H. Steffelaar, te 's-Hage, als antwoord op de in dit jaar uitgeschreven prijsvraag. De redactie van het *Maandblad* stelt zich voor bij een der volgende nommers eene reproductie te geven van de antwoorden, onder de motto's *Artis Naturæ Magistra II* en *Ars nobilitat* ingezonden.

CORRESPONDENTIE.

Aan V. d. M. te A. Uw schrijven wordt niet uit het oog verloren. Wij hopen weldra de quaestie te behandelen.

ADVERTENTIEN.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'S-HERTOGENBOSCH*, zullen op **Donderdag 19 Augustus 1886**, voormiddag 10 ure ten Raadhuize aldaar bij enkele inschrijving **aanbesteden**:

Het driejarig onderhoud van den straatweg van 's Hertogenbosch naar Best, eindigende 30 Juni 1889.

Het bestek ligt ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en is verkrijgbaar bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE aldaar, tegen betaling van *f* 0.75.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Maandag 16 Augustus e. k. voormiddag 9 uru, te beginnen nabij het Huisje ten halve.

De inschrijvingsbiljetten moeten vóór 3 ure des namiddags van den dag dien ter aanbesteding voorafgaande in de ten Raadhuize daartoe gestelde bus gestoken zijn.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Gemeente-Architect voornoemd.

's-Hertogenbosch, 6 Augustus 1886.

Burgemeester en Wethouders voorn.,
v. d. DOES DE WILLEBOIS,
Burgemeester.
J. N. G. SASSEN,
Secretaris.

Inschrijving
op
Dinsdag 17 Augustus 1886,
TEN KANTORE VAN DE
Gemeente-Gasfabrieken Oostzeedijk,
naar de LEVERING van:
246 Kilogram CAOUTCHOUCRINGEN, ten dienste der Gemeente-Gasfabrieken te Rotterdam.

De voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren ter lezing op het kantoor der Gemeente-Gasfabrieken, Oostzeedijk, alwaar tevens nadere inlichtingen zijn te bekomen.

De voorwaarden zijn tegen betaling van *f* 0.25 te verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE & ZOON, Boekdrukkers aan den *Houtlein* n°. 73.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 17den Augustus 1886**, desnamiddags ten 2 uru, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 448.

Het wijzigen van het plankier langs de spoorweghaven en uitbreiding van sporen op het stations-emplacement te Hoogezand—Sappemeer.

De besteding geschiedt volgens § 33 van het bestek.

Het bestek ligt van den 2den Augustus 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur L. J. DE SONNAVILLE te *Groningen*, en is op *franco* aanvrage aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* **0.50**.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 10den Augustus 1886, ten 10 ure des voormiddags.

Utrecht, den 1ste Augustus 1886.

Koninklijke Nederlandsche
LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.

AANBESTEDING.

Op **Donderdag den 19 Augustus 1886** des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn*, worden **aanbesteed**:

Bestek N°. 22.

Het maken van toegangen naar de brug over de rivier den IJssel bij Deventer.

(Bedrag der begrooting *f* 97.200)

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 15 van het bestek.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en zijn aldaar tegen betaling van *f* **3.00** per stel te bekomen.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE te *Apeldoorn*, en den Heer Sectie-ingenieur M. E. DE WILDT te *Deventer*.

Aanwijzing op het terrein zal worden gedaan op Donderdag den 12 Augustus 1886 des namiddags ten 2 uur.

De Commissie van Beheer.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepsard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

A. J. BACON & Co.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK van
WATERPAS-, HOEKMEET-

en andere
INSTRUMENTEN
voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.**
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *BERGEN OP ZOOM*, zullen op **Zaterdag den 14 Augustus 1886**, des namiddags ten twee ure, ten Raadhuize alsdaar in het openbaar bij enkele inschrijving

AANBESTEDEN:

Het leveren van zevenhonderd vijftig strekkende meters hardsteenen trottoirband.

Het Bestek en Voorwaarden liggen van af heden op de gewone dagen en uren ter Secretarie voor belanghebbenden ter inzage en zijn tegen betaling van *f* 0.25 alsdaar verkrijgbaar.

Bergen op Zoom, den 3 Augustus 1886.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
A. J. L. DE ROOCK.
De Secretaris,
L. M. MAGNÉE.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al* of *niet* tropische producten;
Rolbrade en Expanseerende Steenverenkappen,
GEBOUWEN in **Scherphoek** en naar **andere** bouwwijze, geheel in **ijzer** of **ijzer met hout** of **steen**.
VAN DER LINDEN & Co., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.
Galvaniseering op Loon.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES,
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en **Cementtegels.**
Groote voorraden.

Nieuw Fabrikaat
VAN
NAGEPERSTE WAALSTEENEN,

op de Internationale Tentoonstelling
te ANTWERPEN (1885)
bekroond met de Gouden Medaille.

Deze Steenen zijn **volmaakt** zuiver van vorm, **prachtig** van kleur en **zeer** weinig poreus.
De oppervlakte is bezand en daardoor blijft het karakter onzer Nederlandsche Waalsteenen behouden.
De afmetingen zijn 21.8 × 10.7 × 5.95.
De jaarlijksche productie is pl. m. vijf millioen.
Op aanvrage worden gaarne monsters met prijsopgaaf gezonden.

FR. VAN DE LOO SR.,
te *BEMMEL*, bij Nijmegen.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK
TE
AMSTERDAM
Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT
VAN
VAL DE TRAVERS
ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

De Portland-Cementfabriek van
DYCKERHOFF & SÖHNE
te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn

levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en dengdelijkheid.
Productie-vermogen der fabriek: 600,000 vaten per jaar.
Magazijnhouders in de voornaamste steden.

GOUDEN Staats-Medaille.

DUSSELDORF 1880.

Medaille Breslau 1869.

Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873.

Gouden Medaille, Offenbach a.M. 1879.

Diploma A: Eerste prijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880.
Gouden Medaille Amsterdam 1883.
Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,
Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**
Succursales: **Amsterdam, Weenen, London, Boston.**
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS. Amsterdam, Utrechtsche Straat 14.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdokskade, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel platgeslagen en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEHLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De 847ste gewone, tevens buitengewone vergadering zal gehouden worden op Woensdag 18 Augustus a. s., des avonds te 8 uren, in het Societeitslokaal van het Genootschap.

De agenda voor die vergadering is:

a. Behandeling van het reglement voor de schetsclub.

b. Mededeelingen omtrent de excursie op Zondag 22 Augustus a. s.

c. Kunstbeschouwing, te geven door de heeren A. Salm GBz. en J. A. van Voorthuyzen.

2°. De jaarlijksche excursie zal plaatshebben naar Monnikendam en Edam op Zondag 22 Augustus a. s. Plaats van samenkomst aan de De-Ruyterkade, Midden-Eiland, Purmerender Steiger (2de steiger van de westelijke viaduct), des morgens te 8 uren precies. De vermoedelijke kosten tot deelneming aan den tocht zullen bedragen *f* 5.

Zij, die aan den tocht wenschen deel te nemen, worden uitgenoodigd daarvan kennis te geven aan den 1ste-Secretaris vóór of op Donderdag 19 Augustus a. s.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) NOG EEN PAAR WOORDEN
OVER DE
GESCHIEDENIS DER TUINARCHITECTUUR
DOOR LEONARD A. SPRINGER.

In bijna geen land wordt zoo weinig over tuinarchitectuur geschreven als in het onze, en wij kunnen, helaas, op geen enkel degelijk boek wijzen, dat in onze taal is uitgegeven. Doch dit heeft eene zeer geldige reden, n.l. dat dergelijke werken, zullen zij nut stichten, onvermijdelijk met talrijke illustratiën opgehelderd dienen te worden, en deze brengen groote kosten met zich.

Wil men dus iets over tuinarchitectuur of hare geschiedenis lezen, dan moet men daarvoor buitenlandsche werken over de tuinbouwkunst naslaan of dat legio oude en nieuwe werken over den algemeenen tuinbouw doorsnuffelen, om uit de daarin vermelde theorieën eene geschiedenis op te maken, wat wel langs een grooten en kostbaren weg, doch zeker de rationeelste wijze is.

Eenzijdigheid en onvolledigheid ontstaat er, wanneer men zich slechts bij een of ander schrijver houdt en deze navertelt. Men vergelijke slechts twee of drie werken, die onafhankelijk van elkander geschreven zijn en men ontmoet dadelijk verschillen. Eigen onderzoek is dus het beste, ofschoon niet te ontkennen valt, dat de bronnen over tuinarchitectuur zoo maar niet voor de hand liggen.

Uit het stuk van den heer Bremmer, in N°. 28 en volgende van *De Opmerker* geplaatst, bleek mij ten duidelijkste, dat schrijver, door gemis aan gegevens, geen vergelijkende studie gemaakt heeft, en hier en daar, zelfs over de belangrijkste punten, losjes heen geloopen is, waardoor het geheele stuk eenigszins oppervlakkig en onvolledig kan genoemd worden. 't Is waar, wil men kunstgeschiedenis schrijven, dan is een weekblad niet geschikt om het onderwerp uitvoerig te behandelen, doch men dient toch de voornaamste punten breedvoeriger te behandelen dan de onbelangrijke.

Schrijver begint terecht met de legendarische tuinen; maar het Paradijs van de Heilige Schrift, de tuinen van Alcinoüs en Laërtes, de Elyzeesche velden in een rubriek te plaatsen, is niet rationeel, daar zij allen een geheel andere strekking hadden.

Dat men te vergeefs naar de plaats van het aardsche paradijs van de H. Schrift zoekt, is duidelijk te verklaren, om de eenvoudige reden, dat het wel niet bestaan zal hebben, daar het ontsproten is uit 't brein van godsdienststichters. Mozes, als grondlegger van de joodsche godsdienstgeschiedenis, wijst het paradijs natuurlijk in Azië aan, terwijl het Christendom en de Islam, uit den joodschen godsdienst ontsproten, deze aanwijzing volgen. Doch de oude Noormannen zochten het paradijs in Zweden en de oude Mexikanen op den berg Tchuantepek.

Wat nu de bepaald historische tuinen betreft, zijn die, van welke men afgeronde gegevens heeft, wel de belangrijkste; het verwondert mij echter, dat de heer Bremmer de Chineesche tuinen plaatst onder die, waarvan wij maar zeer vage begrippen hebben. Het was te wenschen, dat er van de hangende tuinen van Babylon, van de Perzische en Israëlietische tuinen, zooveel duidelijke gegevens waren als van de Chineesche. Als men nagaat, dat in 1086 vóór onze jaartelling, See-making, een Chineesch dichter, zijn buitenverblijf beschrijft,

waaruit men duidelijk een tuin in landschapstijl leert kennen, dan ziet men hier reeds uit, dat de Chineesche tuinen niet zoo moeilijk te omschrijven zijn. Een ander oud Chineesch schrijver, Lioc-Tocheoe, geeft zelfs bepaalde regels. Hij zegt o. a.: „De kunst om tuinen aan te leggen bestaat in het streven om weelderigen wasdom, licht en schaduw, eenzaamheid en rust zóó te vereenigen, dat door het landelijk aanzien de zinnen betooverd worden. De afwisseling, die de hoofdtrek van het vrije landschap is, moet gezocht worden in de keuze van den bodem, in het scheppen van heuvels en dalen, van beken en meren, die met waterplanten bedekt zijn. Alle symmetrie is vermoeiend; overlading en verveling worden in die tuinen geboren, waarvan elk onderdeel dwang in kunst verraadt (1)."

De Chineesche kunst is eeuwen achtereen op hetzelfde standpunt blijven staan, en is niet veranderd, niettegenstaande het Chineesche volk reeds in gemeenschap geweest is met de oudste volken der wereld. Ook de oude prenten geven ons duidelijk voorbeelden in dien geest aan en wanneer nu de heer Bremmer zegt, dat de landschapstijl het eerst onder keizer Nero beoefend is geworden, heeft hij het wel eenigszins mis.

Reeds in 1222 vóór onze jaartelling stond het Chineesche volk op tegen zijn keizer, omdat deze den landbouw schade deed, doordat hij zijn park te groote uitgestrektheid gaf.

De Chineesche keizer Tsin-chi-Hang had een park van 30 uren, en keizer Oe-ti een van 50 uren omtrek, welk laatste door 30,000 slaven onderhouden werd.

Volgens Meger zou omstreeks 1100 v. Chr. keizer Moe-Oeang kunstenaars uit Perzië gehaald hebben, om zijn palcis te bouwen en zijn park aan te leggen, en zou dit park regelmatig zijn geweest, wat nog zeer te betwijfelen is, daar men het zelfs niet eens is of de Perzische tuinen regelmatig of onregelmatig aangelegd waren.

Buitendien zouden de strenge lijnen volstrekt niet strooken met de geheele Chineesche kunst, waar de grilligste vormen hoofdkenmerken zijn geworden.

Eerst in de 17e eeuw verkregen de Europeanen toegang tot een deel van dit zonderlinge land, en wat zij verhaalden omtrent de tuinen van den keizer en de landsgrooten, komt niets met regelmatige tuinen overeen; de Chineesche kunstenaar, die te conservatief is, om iets van buitenlanders over te nemen, zal ook op dit gebied wel oorspronkelijk geweest zijn.

China en Japan gingen op dit punt te zamen, als broeders uit één stam en George Meistern (2), een Duitscher uit 't laatst der 17e eeuw, schrijft, dat de Chineezen en Japaneezen in hunne tuinen kunstmatige rotsen maken, waarop zij allerhande boomen planten. Ook natuurlijk nagebootste watervallen heeft hij er gevonden. Gesteld dus, dat onder Nero de landschapstijl het eerst toegepast zou zijn, dan zouden de Chineezen dien van de Romeinen moeten afgezien hebben, doch daar het waarschijnlijker is, dat de Romeinen in China geweest zijn, dan de Chineezen in Rome, kunnen wij den Chineezen het recht niet ontnemen, de eersten geweest te zijn, die getracht hebben, de natuur binnen hunne parken ongeschonden te bewaren, of na te bootsen en hiervan zijn bewijzen genoeg voorhanden.

Of de Chineesche tuinbouwkunst ouder is dan die der Egyptenaren, is moeilijk uit te maken, maar dat bij deze laatste de kunst van tuinen aan te leggen reeds zeer vroeg bekend was, is zeker, en van geen volk der hooge oudheid weet men dit met zooveel zekerheid, door de bewijzen, die zij ons achtergelaten hebben.

Op de bouwvallen van Thebe, Alabastion, Tel-el-Amara en andere plaatsen vond men duidelijke afbeeldingen van villa's met hare tuinen, of deelen van deze met toelichting van het gebruik. Het verwonderde mij daarom destemeer, dat de heer Br. er niet meer van gezegd heeft, terwijl zij toch in Wilkinson's *Manners and Customs of the Ancient Egyptians* uitvoerig beschreven en afgebeeld zijn, zoo ook in het werk van Lepsius *Denkmäler aus Aegypten und Aethiopiën*. In de Egyptische tuinen vind men reeds eene bepaalde verdeeling. Moes- en fruittuinen zijn afzonderlijk, zoo ook de wijngaarden.

Doch ook zij wisten het nuttige en aangename met elkander te vereenigen door enkele voetpaden in den bloemtuin met berceau's van wingerdranken te overwelven. Vijvers werden in alle deelen gevonden, omdat besproeiing in dit droge klimaat noodzakelijk was en de villatuinen buiten het bereik der overstroomingen aangelegd werden. In den bloemtuin of daaraangrenzende was veelal een groote vijver gemaakt, waarin de eigenaar zich in een sierlijke boot liet rondvaren of er zich met de vischvangst onledig hield. Meestal stond aan een der oevers een tuinhuisje, dat gewoonlijk gebruikt werd om gasten te ontvangen. De geheele indeeling was strikt regelmatig, zoo ook de vijvers, welke door sycomoren, palmen en andere boomen overschaduwd werden, waar de lotus op het water wiegde. Ook de omgeving van vele tempels was als tuin aangelegd, terwijl ook sommige graven met bloemen getooid schijnen geweest te zijn, want in de metropolis van Thebe vond men bij de graven gedeelten met zwarte aarde bedekt, welke daarheen gevoerd was, hoogstwaarschijnlijk om er bloemen in te planten.

Aangaande de Babylonische tuinen kan nog gezegd worden, dat nog niet uitgemaakt is, wie deze gesticht zou hebben. Sommige schrijvers beweren, dat de hangende tuinen door Semiramis (2000 jaar voor Christus) gemaakt zouden zijn, andere schrijven hen toe aan Nebucodnozor (605—562 vóór Christus), weer andere aan Nokritis (538 voor Christus). Semiramis is zelf zulk een mytisch figuur, aan wier bestaan door sommige schrijvers getwijfeld wordt, dat men niet met zekerheid de hangende tuinen aan haar toeschrijven mag. Eigenaardig is het, dat Herodotus, die eene nauwkeurige beschrijving van Babylon geeft, er geheel over zwijgt. Strabo, daarentegen, beschrijft ze wel. Dat deze terrasgewijze gebouwde tuinen kunnen bestaan hebben, vindt men bewezen door het vinden van dergelijken bij Kirmanscha, waar zij tegen de helling van den berg Besoetoem (Bagistanos) aangebracht waren.

Van het bestaan der Hebreeuwsche tuinen vinden wij slechts gegevens in Prediker 2 en Hooglied 4, waaruit afgeleid kan worden, dat Salomo ook tuinen liet aanleggen. Of het evenwel algemeen bij de Israëlieten de gewoonte was, is niet te bepalen. In den omtrek van Bethlehem heeft men 3 langwerpige vijvers gevonden, die met elkander in gemeenschap staan. De hoogstgeplaatste stort zijn water in de lager gelegene en de laatste ontlast zich in een kanaal, dat naar Jeruzalem voert. 't Is evenwel niet zeker of men met bepaald aangelegde diepe waterreservoirs te doen heeft, of dat zij afkomstig zijn van een buitenverblijf van Salomo (Hooglied 4).

Over de Perzische tuinen sprekende, zwijgt de heer Bremmer over de zoogenaamde *paradysos*, welke eene afzonderlijke vermelding verdienen, omdat bij de Perzen twee soorten van tuinen gebruikt werden. Bij de gewone burgers bestond de tuin voornamelijk uit

(1) Lehrbuth der schönen Gartenkunst (G. Meger).

(2) George Meistern. Die Orientalisch-Indianische Kunst-und Lust-Gärtner 1692.

vruchten- en groentetuinen, terwijl de grooten een meer sierlijken bloemtuin bezaten, die al naar den meerderen of minderen rijkdom van den gelukkigen bezitter kostbaarder versierd waren. De paradijzen waren meer bosschen met rechte lanen en schoone fonteinen en werden meestal gebezigd als jachtterrein. Sommige schrijvers beweren, dat deze paradijzen in meer landelijken stijl aangelegd waren, maar noch van den een noch van den ander heeft men eenige duidelijke aanwijzing.

Van de Grieksche tuinen is niets bekend, wat aangaat hun belang voor de kunst, wat wel te verwonderen is. Aan de andere zijde moet men misschien erkennen, dat de Griek, als geboren esthetieus, de natuur 't liefst liet, zooals zij zichzelve vormde en haar aan geen leiband wilde leggen. De tuinen, die Homerus in zijn Odyssee beschrijft, b. v. die van den koning der Phaäken, van koning Laërtes en de grot van Calypso, moeten òf als gewone fruittuinen, zooals de twee eersten, òf als een beeld uit de vrije natuur beschouwd worden, zooals de laatste,

De tuinen der gymnasiën en academiën waren meer openbare wandelplaatsen met rijen platanen en in 't midden een fontein. Later versierde men ze, evenals de heilige bosschen en de binnenhoven, met beelden en altaren.

In de binnenhoven, omringd door een *peristylium*, had men bloemenbedden en boschjes van bloeiende heesters, waar de Grieksche vrouwen, die nooit of zelden in 't openbaar verkeerden, zich het leven veraangenaamden. Dit is door de Romeinen nagevolgd.

Het verwondert mij, dat de heer Br. de brieven van Plinius de jongere aan zijn vriend Apollinaris (1) niet gelezen heeft, die toch algemeen bekend zijn, althans ik kan uit de beschrijving niets vinden, dat met die brieven overeenkomt.

De *xystus*, door den heer B. een bloemtuin met overdekte lanen genoemd, was een soort terras, waarvan het talud met diergestalten versierd was. Ook het terras zelve was door laaggehouden heggen van buxus in onderdeelen verdeeld en opgesierd.

Xystus conicus in plurimos species, districtusque buxus; demissus inde pronusque pulvinus, cui bestiarum effigies invicem adversas bunus inscripsit: Pl. Epist V, VI. De *xystus* sloot zich aan een zuilengalerij van de villa.

Noch in zijne beschrijving van het *Tuscum*, noch in die van het *Laurentium* vind ik melding gemaakt van een doolhof, ook niet van een heilig bosch, dat misschien een rol speelde in den Romeinschen godsdienst, maar niet tot de villa's behoorde, althans niet tot die van Plinius.

De voornaamste deelen van het Tuscum waren:

De *xystus* met zijn versierde taluds.

Het *acanthusveld* met de omringende berceau's (*ambulatio*).

Het *gestatio*, in den vorm van een circus of hippodrome, versierd met talrijke buxusboompjes in allerlei, soms wanstaltige, vormen gesneden (dus geen rustplaats zooals de heer B. schrijft).

Het *sphaeristerium*, plaats voor bal- en andere spelen.

Het eigenlijke *hippodrome* was eveneens luisterrijk versierd. Binnen den weg, dien het hipprodrome vormt, vond men het *rosarium*. Daaraan sluit zich een rustplaats, tuinkamer of tuinhuis (*cubiculum*) met het *zotheeula*. Daartegenover aan de andere zijde van het hippodrome het *stabidium*, van wit marmer, beschaduwd door wingerden, gedragen door vier zuilen. In 't midden was een bassin, omringd door rustplaatsen. Wanneer zich iemand daarop neervlijde, werden door de zwaarte kranen geopend en spoot het water uit eenige verscholen pijpen in het bassin.

Het hippodrome was geheel omringd door beplantingen van platanen, cypressen, laurieren en andere boomen.

De meest bekende villa's uit den bloeitijd van het keizerrijk waren: de villa van Lucullus, Julius Caesar, Hortensius, Cato, Marius, het Tusculanum van Cicero, Hadrianus.

Ook de woonhuizen in de Romeinsche steden hadden een tuin, welke in verhouding van den rijkdom der bewoners meerder of minder oppervlakte besloeg, of weelderiger ingericht was.

(*Wordt vervolgd.*)

(1) Schinkel, architectonisches Album, Heft VIII; ook G. Meger, Lehrbuch der Schönen Gartenkunst, beiden met afbeeldingen, die evenwel iets verschillen.

(A. et A.) DE KRONIEK VAN STAETS.

Het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, aangemoedigd door de gunstige ontvangst, die de studie van den heer Weissman over het Amsterdamsche woonhuis, bij het jaarverslag over 1885 gevoegd, ten deel viel, heeft thans aan het verslag over 1886 een bijdrage toegevoegd, waarin Mr. N. de Roever, archivaris van Amsterdam *De kroniek van Staets* behandelt, en ons met een deel der geschiedenis van het fabrieksambt der stad Amsterdam doet kennis maken.

Bestuurderen van het Genootschap verdienen lof voor hun streven om de verslagen, die, hoeveel belangrijke feiten en bijzonderheden zij dikwerf bevatten, toch in den regel niet met groote belangstelling ter hand worden genomen, een zekere aantrekkelijkheid te verleenen.

De *kroniek van Staets* is een gedicht, dat door den Amsterdamschen predikant Jacobus Laurentius in 1628 gemaakt werd ten verzoeke van Henrick Jacobus Staets, den stadstimmerman, die toen zeventig jaar oud was.

Dit gedicht vermeldt in kreupelrijm de werken, door dezen stadstimmerman tot stand gebracht, niet slechts om zijn naam bij het nageslacht levendig te houden, doch ook om Burgemeesteren en Thesaurieren, aan wie het gedicht is opgedragen, de verdienste van Staets onder het oog te brengen. Het nageslacht schijnt Staets spoedig vergeten te hebben, althans de *Kroniek* is thans nog slechts in één exemplaar bewaard, doch Burgemeesteren en Thesaurieren beviel het gedicht wel, zoodat Staets er zijn doel mede bereikte en een „vereeringhe" van 150 gulden ontving.

Vele belangrijke bijzonderheden omtrent het stadsfabrieksambt van 1594—1628, dus in een periode, toen tal van monumentale bouwwerken te Amsterdam tot stand kwamen, zijn in het opstel van Mr. N. de Roever te vinden. Toen Staets werd aangesteld, in 1594, waren de werkzaamheden der manschappen van den „Timmertuin" nog niet zeer omvangrijk. Zelfs in 1597 bedroeg het aantal dier manschappen nog slechts twaalf; in 1623 was hun getal echter tot honderd geklommen. Staets had, evenals de stadsmetselaar Cornelis Danckertz, een jaarwedde van *f* 400, waarbij nog *f* 20 voor mantelgeld kwam. Hendrik de Keyser, die den titel van stadssteenhouwer voerde, genoot tot 1608 slechts *f* 320 's jaars, en van 1608 tot 1612 ontving hij wel *f* 400 als bezoldiging, doch geen mantelgeld.

Door buitengewone toelagen werden echter deze tractementen belangrijk verhoogd. De Keyser moest zich echter met minder dan de andere meesters tevreden stellen, hoewel zijn talent algemeene waardeering ondervond. Mr. De Roever verklaart deze tegenstrijdigheid daardoor, dat De Keyser's betrekking minder verbonden was, dan die der anderen, zoodat hij als particulier bouwmeester veel kon verdienen.

De instructie van Staets is verloren gegaan, zoodat men niet kan nagaan, in welke verhouding hij tot Danckerts en De Keyser gestaan heeft. Wij voor ons twijfelen er echter niet aan, of De Keyser heeft den roem, hem sedert bijna drie eeuwen ten deel gevallen, ten volle verdiend. Gebouwen als de Wester-, Zuider- en Noorderkerken te Amsterdam zijn niet het werk van den eersten den besten stadstimmerman of stadsmetselaar. Wanneer Laurentius zegt: *„de Noorderkerck ontworpen"*, en dus Staets als den bouwmeester van de Noorderkerk wil doen doorgaan, moet men o. i. voorzichtig wezen in het vellen van een oordeel. Dit woord *ontworpen* kwam zoo in het rijm te pas, en de predikant, in wiens gedicht, zooals Wagenaar reeds zei *„meer welmeenendheid dan kunst doorstrekt"*, nam het met de historische juistheid zoo nauw niet. Daarenboven is het begrijpelijk, dat hij in zijn lofgedicht hier en daar wat overdreef.

De werken van De Keyser hebben iets zoo eigenaardigs, dat men ze onmiddellijk van die zijner tijdgenooten onderscheidt. Men vergelijke b. v. de vleeschhal te Haarlem en de Zuiderkerk of het O.-I. huis te Amsterdam, dan springt dit verschil aanstonds in het oog. De Noorderkerk te Amsterdam nu vertoont zoo duidelijk de Keyser's vormen, dat o. i. geen twijfel aan het vaderschap mogelijk is.

Bij werken, door stedelijke administraties of dergelijke lichamen uitgevoerd, is het vaak moeilijk uit te maken, welk aandeel ieder beambte aan het ontwerp gehad heeft. Evenals thans ondergeschikte ambtenaren wel trachten, zich in de couranten als ontwerpers te doen doorgaan, heeft ook Staets, vreezende dat de Heeren (want om het publiek, dat toen nog weinig in te brengen had, gaf hij niet) zich zijner niet genoeg zouden herinneren, Laurentius verzocht, het gedicht te maken, waarin hem van *alle* bouwwerken de eer wordt gegeven, en waarin de naam van De Keyser of van Danckerts geen enkele maal genoemd wordt. Wij vergeven den 70-jarigen Staets zijne ijdelheid gaarne, en gelooven, dat hij als wakker timmerman en uitnemend practicus dapper aan het tot stand komen van *„hetgeen dat Henrick de Keyser schetste"* zal hebben medegewerkt, doch dit kan o. i. den roem van De Keyser niet verkleinen.

Dat de Bray in zijn *Architectura Moderna* met geen enkel woord het vaderschap van de Noorderkerk aan Staets betwist, is dunkt ons, een bewijs, hoe weinig indruk het rijm van Laurentius op zijn tijdgenooten gemaakt heeft.

Het opstel bevat voorts nog bijzonderheden omtrent de inrichting van het stads-fabrieksambt, en de verbeteringen, in de organisatie door den oud-Schepen Frans Hendrik Oetgers, in 1594 tot fabrieksmeester benoemd, daarin aangebracht.

Aan het slot wordt de volledige kroniek van Staets afgedrukt, voorzien van aanteekeningen, die voor het juist begrip onmisbaar zijn.

Wij wenschen Mr. De Roever geluk met zijn welgeslaagden arbeid, en hopen, dat hij aan zijn voornemen, om de bijzonderheden, die hij in het Amsterdamsch archief vond betreffende de familie De Keyser, mede te deelen, spoedig gevolg moge geven.

(A. et A.) INGEZONDEN.

Aan de Commissie van Redactie van het Weekblad „De Opmerker".

In uw vorig nummer was een ingezonden stukje opgenomen van zekeren X, behelzende enkele mededeelingen over de ontwerpen voor het nieuwe Universiteitsgebouw te Utrecht, en het Societeitsgebouw, dat men zich voorstelt, ter vervanging van de Tent in het Haagsche bosch, te bouwen.

Ik laat daar, in hoeverre deze mededeelingen al of niet juist zijn; zelfs al zouden er door den heer Dr. P. J. H. Cuypers en Jhr. Hoeufft ontwerpen voor de Utrechtsche Universiteit en voor de Haagsche Tent gemaakt worden, is er dan reden, dit zoozeer te bejammeren? De vele en prachtige gebouwen, door Dr. Cuypers alom in den lande gebouwd, geven hem toch zeker het recht, een woordje mede te spreken. Vooral te Utrecht, waar hij de gehoorzaal in haar oorspronkelijken luister herstelde, en waar hij ook de kruisgang in schooner vormen dan voorheen doet herrijzen, zou een gebouw in zijn stijl zeer goed op zijn plaats zijn. Hoezeer men daar zijn talenten weet te waardeeren, blijkt uit de onderscheiding, die de Utrechtsche Universiteit ter gelegenheid van haar tweehonderdvijftigjarig bestaan aan den beroemden architect deed te beurt vallen; geen ander bouwmeester werd met den doctorstitel begiftigd.

Ook te 's-Gravenhage zou men het, dunkt mij, niet betreuren, wanneer een man als Jhr. Hoeufft, die zich, ofschoon nog jong, toch als een hoogstverdienstelijk bouwkunstenaar heeft doen kennen, met den bouw van de Tent belast wordt. Sprak niet reeds de Jury een afkeurend oordeel over het ontwerp-Pfeiffer uit?

Er is echter een partij van malcontenten, die maar niet wel inzien, dat wat door het Ministerie van Binnenlandsche zaken in de laatste jaren gedaan is, werkelijk ten bate van de Nederlandsche kunst is gekomen. De ijverige pogingen van den kundigen referendaris Jhr. Mr. Victor de Stuers, om de waarheid in de bouwkunst te doen zegevieren, vinden nog maar al te veel miskenning. Toch danken wij aan hem ons schoon Rijksmuseum, door landgenoot en vreemdeling, trots de vit- en bedilzucht van enkelen, als om strijd geprezen. Ook het even doelmatig als sierlijk Centraalstation te Amsterdam, en het niet minder fraaie Ministerie van Justitie zijn daar om zijn roem aan het nageslacht te verkondigen.

De malcontenten kunnen natuurlijk de schoonheid dezer gebouwen niet inzien, ja zij aarzelen zelfs niet aan den stijl daarvan de benaming kloosterstijl te geven! Werkelijk, in dezen tijd van troebelen, nu men eerst ziet wat het atheïsme uitwerkt, past het allerminst, iemand, die van zijn geloof ook in zijn werken getuigt, daarover hard te vallen.

Gelukkig echter stoort Jhr. Mr. Victor de Stuers zich niet aan de vitters, bedillers en malcontenten; hij gaat kalm zijn weg, trots miskenning en verguizing. Wanneer hij zijn invloed gebruikt om bouwwerken, die tot het nageslacht moeten spreken, door mannen van zijn richting te doen uitvoeren, dan doet hij dat geenszins, om hen eenig geldelijk voordeel te verschaffen (wat de malcontenten beweren) doch slechts om datgene verwezenlijkt te krijgen, wat naar zijne innige overtuiging de eenige ware kunst is.

Ik zou wenschen, dat de tegenstanders wat meer waardeering voor zijn streven overhadden; al is men het niet met iemand eens, toch past het ook *zijn* gevoel te eerbiedigen.

U dankzeggende voor de plaatsing verblijf ik

uw dw.

Den Haag, 8 Augustus 1886. Y.

Aan het Bureau der Redactie van Architectura et Amicitia.

Bij deze neem ik de vrijheid u te wijzen op twee zinstorende drukfouten, voorkomende in het opstel „Iets over pendentifs" en geplaatst in *De Opmerker* van 7 Augustus l. l., met beleefd verzoek deze te willen rectificeeren.

Er staat namelijk op pag. 255, tweede kolom, tweede regel van onderen: *Ferrsol* moet zijn: *Ferrol* en op pag. 256, tweede kolom, acht-en-twintigste regel van onderen: *Montnursan* moet zijn: *Montmorsan*.

Achtend,

uw dw. dienaar
J. A. VAN DER SLUIJS VEER.

(A. et A.) *Aan de Redactie van De Opmerker.*

In de laatste dagen zijn er te Amsterdam weder zeer onrustbarende geruchten omtrent den toestand van de viaducten en de overkapping van het Centraalstation in omloop. Indien de toestand werkelijk zoo is, als hij door de *Amsterdamsche Courant* (welke haar mededeeling door een figuur doet vergezeld gaan) beschreven wordt, dan zou er ontegenzeglijk gevaar bestaan.

Een entrefilet in het *Handelsblad*, dat een officieuse tint heeft, tracht wel de ongerustheid weg te nemen, doch op eene wijze, die mij niet afdoende voorkomt. Het is volstrekt niet waar, dat negen van de tien Amsterdamsche huizen gescheurd zijn, wat daar ter geruststelling beweerd wordt; ieder deskundige weet wel beter. Er is ook een groot verschil tusschen de kolossale scheuren in de viaducten, die telkens wijder worden, en de kleine zettingen, die men soms wel in gebouwen waarneemt.

Om over het al of niet gevaarlijke van den toestand te kunnen oordeelen, is het echter noodig, dat men omtrent den staat van den ondergrond zekerheid hebbe. Van rijkswege zijn boringen verricht, doch van de resultaten bleek niets; de onzinnige mededeelingen toch, die als om strijd in de dagbladen de ronde deden, hebben geene de minste waarde. Zelfs al zou het waar wezen, wat o. a. bericht werd, dat er op..... 50 M. ÷ AP. goeden grond gevonden was, dan zou dit nog niet veel beteekenen.

Indien werkelijk de toestand niet zorgwekkend is, behoeft de Regeering niets anders te doen, dan de resultaten van haar onderzoek openbaar te maken, om aanstonds den steun van alle technici van naam te krijgen.

Is echter de toestand zoo rooskleurig niet, dan zal geheimhouding op den duur toch geen catastrophe kunnen voorkomen.

Openbaarheid is hier m. i. een eerste vereischte. Na al de dwaze berichten van den laatsten tijd dient de ware staat van zaken eindelijk eens aan het licht te komen.

Met de meeste hoogachting

v. d. R.

Amsterdam, 12 Augustus 1886.

IETS OVER SLECHT TREKKENDE SCHOORSTEENEN BIJ WOONHUIZEN.

(*Vervolg en slot van pag.* 252.)

Wat de invloed van het weer betreft, die de trekking der schoorsteenen regelt, is het dikwijls zeer moeilijk daarmede rekening te houden en nog moeilijker doeltreffende en afdoende maatregelen aan te wenden. Windrichting en luchtstroomingen zijn altijd de lastigste en meest voorkomende oorzaken van rookende schoorsteenen. Algemeen is het publiek van oordeel, dat een schoorsteen in de allereerste plaats hooger moet zijn, dan de nok en dat, wanneer dit het geval is, elke schoorsteen onfeilbaar en onberispelijk trekt. Niets is meer bezijden de waarheid, dan deze ongegronde stelling. Sedert de tijden, waarin onze voorouders zich den houtwalm moesten laten welgevallen, kwam er langzamerhand verbetering, daar de stookplaats, in plaats van midden in het vertrek, allengskens verplaatst werd naar een der zijden en het vuur tegen een muurplaat onder een ruimen schoorsteen werd aangelegd; deze, van hout vervaardigd, werd tegen het vuur beschermd door een kleilaag en later door gebakken steen vervangen. Toen ook de huizen later meer en meer in baksteen werden opgetrokken, werden de schoorsteenen geheel gemetseld; zij werden tot een groote hoogte boven de daken en nokken opgetrokken, onverschillig of zij tegelijk met een eindgeveltop of boven het dakvlak of de nok werden gemaakt. Sedert dien tijd verminderde al meer en meer de trekkracht in de rookkanalen en de roosters werden toen ingevoerd om daarin te voorzien.

Veelal ligt het ongemak van rookgevende schoorsteenen aan spitse daken en puntige eindgevels, waarbij dan nog de evenzoo afgedekte dakkapellen medewerken om den wind tusschen de verschillende groote, steil loopende vlakken op te vangen, als ware het er om te doen, zoo min mogelijk van zijn kracht verloren te doen gaan en zijn storende uitwerking op den nabij staanden schoorsteen te versterken. Nu eens werkt zulk een steil dak als geleiding van den luchtstroom over de nok, dan weder als een stuw of dam, waarover de wind aan de andere zijde neervalt en den rook in rookkanalen terugslaat of opstopt. Van alle daken hebben zeker de platte daken het minste schuld aan het rooken van schoorsteenen; daarna komt een flauw hellend dak, dat aan alle hoeken is afgesnoten, aan de beurt, vervolgens komt een spits dak in aanmerking en eindelijk volgt, als het slechtst van allen, het hooge spitse dak met vlakke loodrechte eindgeveltoppen. Bij de beschouwing van schoorsteenen in verband met dakconstructiën moet in het oog gehouden worden, dat stoornis in de goede trekking gewoonlijk ontstaat bij enkele windrichtingen uit bepaalde windstreken en onder vaste valhoeken. In sommige omstandigheden kan wind gunstig zijn voor een schoorsteen, die in alle andere gevallen onbruikbaar is, terwijl in enkele gevallen sterke wind het gebrek zoo verergeren zal, dat de trekking niet alleen geheel omkeert, maar zelfs het vuur alle kans heeft buiten de kachel terecht te komen. Daarom is het maken van een schoorsteen, die onder alle omstandigheden volmaakt trekt, louter geluk.

In eenige gevallen kan het soms ten eenenmale onmogelijk zijn een huis van schoorsteenen te voorzien, die onder alle omstandigheden bruikbaar zijn, bijv. wanneer het huis bij een berg, een heuvel, een dijk, een kerk, een boom of een bosch gelegen is, waarover de wind eerst heenstrijkt en, alvorens den schoorsteen te bereiken, in vallenden toestand geraakt. In zulk een geval voert de neervallende wind den rook bij de opening in het kanaal terug en dit komt zeer dikwerf voor. Toch kan het evengoed in dezelfde omstandigheden gebeuren, dat, wat men schijnbaar voor een beletsel zou houden, juist de trekking bevordert. Wanneer bijv. een huis vlak aan een boschrand gebouwd is en de boomtoppen in de richting naar het huis een oploopend vlak vormen, kan de wind een opwaartsche richting aannemen, die zich tot over het gebouw voortplant en krachtig genoeg blijft om een zuigenden luchtstroom door de rookkanalen te veroorzaken. Evenzoo kan het geval zich voordoen, dat van een hoog gebouw de schoorsteenen verkeerd werken, terwijl die van een daarnaast staand laag gebouw zeer sterk trekken.

Het zal altijd gemakkelijker vallen schoorsteenen trekkend te maken bij huizen, die op een heuveltop liggen of op een vlak en open terrein, dan bij die, welke naast een heuvel liggen. Huizen in valleien van eenigen omvang en diepte hebben gewoonlijk wei-

nig last van rook. Uitzonderingen buiten rekening latende, kan men over het algemeen aannemen:

1°. dat wanneer de wind slaat over hooge gebouwen, die aan de eene zijde eener straat gebouwd zijn, de lagere schoorsteenen van lagere woonhuizen, aan de andere zijde van de straat en tegenover de hooge gebouwen, zullen rooken;

2°. dat platte daken geen of onmerkbaren invloed op daardoor heengaande schoorsteenen zullen uitoefenen;

3°. dat schoorsteenen van goede constructie, die door de nok van een gebouw dringen, welks dakvlakken elkander onder meer dan 90° ontmoeten, gewoonlijk goed zullen trekken;

4°. dat verder van de nok staande schoorsteenen bijna steeds met valwinden zullen te kampen hebben, en gewoonlijk van inrichtingen ter bevordering van de trekking of van maatregelen tegen terugslag voorzien zullen moeten worden. Heeft het dak eene flauwe helling en eene geringe spanning, dan kan zulk een schoorsteen bij eene flinke hoogte nog zeer goed voldoen. Bij zeer steile en hooge daken, die een groote breedte overspannen, trekken de schoorsteenen altijd slecht. Zulke schoorsteenen ziet men in menigte en zij bestaan meestal uit verschillende geledingen, die blijkbaar achtereenvolgens werden aangebracht en eindelijk zulk een hoogte bereikte, dat ijzeren staven en ankers aan de nok noodig werden om het dreigend gevaarte recht te houden.

In een zeer ongunstig geval verkeert een schoorsteen, die aan de onderzijde van een steil dak is gemaakt, waarvan het andere dakvlak 2 evenwijdige, aan elkander gelegen steile daken in zich opneemt. De wind, die tusschen de daken wordt saamgeperst, neemt de opwaartsche richting van het driehoekig dakvlak aan, valt met verhoogde kracht over de nok en neemt een nederwaartsche richting. Bij het ontwerpen van gebouwen is het dus van het grootste gewicht de schoorsteenen zoo voordeelig mogelijk te plaatsen. Steile daken kunnen zonder bezwaar toegepast worden, als de schoorsteenkanalen worden gebracht tot door de nok. Elkaar kruisende nokken, die in vlakke gevels eindigen, moeten zoo mogelijk vermeden worden, maar waar zij onmisbaar zijn, is het goed voor twee vlakke gevels te zorgen. Kunnen, ter plaatse waar twee evenwijdige daken aan elkander sluiten, de schoorsteenen bezwaarijk door de nok gebracht worden, dan moet zonder bedenking de plaats tusschen de beide daken, dus in de goot gekozen worden, waarbij de hoogte der schoorsteenen dan hooger dan de nokken dient te zijn.

Bij een mindere soort van burgerwoonhuizen wordt dikwijls een zeer afkeurenswaardige wijze gevolgd, wanneer de keuken aan den achtergevel is uitgebouwd en de stookplaats rechthoekig geplaatst is op den achtergevel, slechts op weinige meters afstand daarvan. De kanalen voor den rook worden dan naar den achtergevel geleid en meestal waterpas of onder zeer geringe helling door het hoofdgebouw naar den meest nabijgelegen schoorsteen geleid. Natuurlijk is dit met de allereerste eischen van een goeden schoorsteen in strijd, daarbij gevaarlijk en tevens zeer lastig voor het vegen. Beter is het dan, de keuken wat ruimer te maken, de stookplaats tegen den achtergevel aan te brengen en den schoorsteen rechtop, door het dakvlak en flink boven de nok uit te brengen, desnoods met afsnuiting van het dakeind.

Bestaande schoorsteenen, die niet dan met groote kosten goed trekkende te maken zijn, tracht men door allerlei middelen, zooals zuigers, gekken, trommels, verlengstukken, buizen, schermplaten, randen, bochten, dwarscilinders, kappen, spiralen en vele andere hulpmiddelen te verbeteren. Dikwijls slaagt men er spoedig in, maar menigmaal schijnt alle moeite te vergeefs en loopen de kosten van aanhoudende proefnemingen zoo hoog, dat zij daardoor slechts de onhoudbaarheid en het onvoldoende van de theorie bewijzen. De ondervinding zal echter altijd de beste leermeesteres blijken te zijn.

PRIJSVRAAG

VAN DE IJSCLUB TE LEEUWARDEN.

De Directie van de Vereeniging »De IJsclub" te Leeuwarden maakt in de Leeuwarder Courant per advertentie bekend, dat de heer Tj. Hommes te Deutichem, aan wien de prijs werd toegekend voor het ontwerp van eene directie-, feest- en muziektent (*), — onder het motto *schaats* (figuur) ingezonden —, zich tot zijn leedwezen aan de uitvoering van het plan heeft moeten onttrekken. De Directie verzoekt den ontwerper van het destijds onder het motto *IJsvermaak* toegezonden ontwerp zich, onder inzending der teekening, bij den voorzitter aan te melden om in nader overleg te treden.

De heer Hommes heeft, als opzichter eener Spoorwegmaatschappij, geene vergunning kunnen verkrijgen om onmiddellijk toezicht op de uitvoering te houden en gemeend afstand te moeten doen van den prijs, hem voor de bekroning van zijn plan toegekend.

(*) Zie *De Opmerker* van 22 Mei jl., blz. 172.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Blijkens de *Staatscourant* No. 185 worden door den Minister van Marine sollicitanten opgeroepen voor de betrekking van adspirant-ingenieur bij de Nederlandsche Marine, op eene jaarwedde van *f* 1000. Er zal een vergelijkend examen plaatshebben van sollicitanten, die in het bezit zijn van het diploma van scheepsbouwkundig ingenieur en op 1 September e. k. hun 26ste jaar nog niet zijn ingetreden.

— Prof. Alberdingk Thijm schrijft aan *De Tijd*:

»Ter toejuiching van den stijl van het Rijksmuseum en van zijn geschiktheid om daaraan toevertrouwde kunstschatten in al hun heerlijkheid tentoon te stellen, wil ik het eenparig getuigenis niet inroepen van de bekwame en beroemde bouwmeesters, die hier in jury zijn vereenigd geweest tot beoordeeling van de beursplannen: het zou kunnen schijnen, dat zij uit kameraadschap hunne ware meening verborgen. Maar voor drie, vier weken had ik de groote voldoening hier mijn ouden vriend dr. Aug. Reichensperger te ontvangen; ik bracht twee dagen met hem in en om het Muzeum door, en hij — de 75-jarige kunstkenner, wiens liefde en bewondering voor onze XVIIe-eeuwsche schilders wedijveren met zijn kennis en waardeering van de middeleeuwsche kunst, — was letterlijk verrukt door het geheel, dat het Muzeum aanbood. Hij juichte de keus van den stijl zeer toe; maar vooral drukte hij zijn ingenomenheid uit met de omgeving der schilderijen. Hij kon niet begrijpen, dat men, bij deze polychromeering en drapeering, van bontheid spreken kon: integendeel: de indruk, dien hij kreeg, was volkomen harmonieus; en bij het afscheidnemen droeg hij mij op, den heer Cuypers te zeggen, hoeveer hij zich in deze schepping verheugde. Hij heeft al de voorname Muzeums van Europa bezocht, en noemde dit het voortreffelijkste, dat hij gezien had."

De *Amsterdammer*, *D. v. N.* teekent hierbij aan:

»Wellicht zijn het dezelfde redenen, welke Dr. Reichensperger, te rade gaande met zijn »kennis en waardeering van de middeleeuwsche kunst," stemmen tot deze loftuitingen, en welke vele anderen met dit gebouw, als Rijksmuseum, niet kunnen verzoenen."

— (A. et A.) Naar men vrij algemeen verzekert, is eene nieuwe combinatie in wording tot het stichten van een derde omvangrijke onderneming voor publieke vermakelijkheden te Scheveningen. Het ontwerp moet zijn een gebouw, waarin tal van uitspanningen zouden worden vereenigd, o. a. een circus, een café-concert, enz. Aanvankelijk zou men hiervoor het oog hebben gevestigd op het terrein, toebehoorende aan de vorstin Von Wied, H. K. H. prinses Maria der Nederlanden. Een zeer aanzienlijk aanbod voor dit terrein moet evenwel, evenals alle vroegere aanbiedingen, van de hand zijn geslagen. Thans moet men betrekkingen aangeknoopt hebben met eigenaren van de uitgebreide gronden in de z. g. renbaan, gelegen tegenover het in die baan ontworpen park op gemeentegrond. Reeds moet een plan voor bedoelde inrichting ontworpen zijn door den architect Van Gendt, te Amsterdam. (*Handelsblad*)

ROTTERDAM. Met 21 tegen 3 stemmen besloot de Gemeenteraad tot verkoop van het terrein van plan C voor 3 ton. Dit plan werd in *De Opmerker* van 31 Juli jl. blz. 250 en 251 besproken.

GOUDA. De Raad heeft besloten tot het exploiteeren eener gasfabriek van gemeentewege en heeft Burgemeester en Wethouders gemachtigd om met het bestuur der Maatschappij voor nieuwe geoctrooieerde gasbereidingen aldaar in onderhandeling te treden over de overname der bestaande gasfabriek.

WORKUM. De Gemeenteraad heeft het besluit genomen tot eigen exploitatie van de gasfabriek en den gasprijs bepaald op 12 cts. per M³, niettegenstaande de meerderheid der gasverbruikers het verzoek had gedaan dit op 10 cts. te stellen. Als boekhouder-secretaris werd benoemd de heer J. Bogtstra, gemeente-architect albier.

BENOEMINGEN.

— In de laatstgehouden zitting van den Gemeenteraad te 's-Gravenhage werd door den Voorzitter medegedeeld, dat bij de uitvoering der werken voor de waterverversching, onder den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat, met ingang van 1 Juli l. l. door Burgemeester en Wethouders zijn werkzaam gesteld, de heeren A. H. W. Van der Vegt, als ingenieur, M. Treur en P. De Geus, als opzichters, en met ingang van 1 Aug. d. a. v. de heer J. C. Schram, als teekenaar.

Aanbesteding.

HET BESTUUR der Coöperatieve Winkelvereeniging van het district *'s Gravenhage* der Vereeniging EIGEN HULP is voornemens op **Dingsdag 31 Augustus 1886**, des avonds te zeven uren, ten kantore der Winkelvereeniging voornoemd, bij openbare inschrijving **aan te besteden:**

Den bouw van een Winkelhuis met toebehooren aan de nieuwe Prinsestraat te 's Gravenhage.

Aanwijzing op Donderdag 26 Augustus, des namiddags te twee uren.

Bestek en teekeningen zijn van Donderdag 19 Augustus af à *f* 1.50 per stel aan voormeld kantoor, Nobelstraat 10 verkrijgbaar.

Inlichtingen geeft de Architect H. J. MONDT Kerkplein 13, te *'s Gravenhage*.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

JAN VAN DER POT, Vischsteeg N°. 7, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Desverlangd bijleverings van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean. Polychrom- of Frescocement.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Dingsdag den 24 Augustus 1886**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het leggen der Sporen en Wissels naar en op de Viaduct op het terrein der Gasfabriek aan den Oost-Zeedijk.

Bestek en voorwaarden liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers, *Houttuin* 73, tegen betaling van *f* 0,25.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld Timmerhuis, terwijl de aanwijzing in loco zal plaats hebben op *Donderdag* den 19 *Augustus* 1886, des voormiddags ten 11 ure.

AANBESTEDING.

eener verbouwing van

„De Huize De Cloese",

bij *LOCHEM*, ten dienste van den Hoog Edel Gestr. Heer Mr. C. J. SICKESZ, op **27 Aug. 1886**, des n.m. ten 1 ure.

Aanwijzing in loco op den 23 Aug. 1886, des v.m. ten 10 ure.

Gedrukte bestekken met teekeningen zijn à *f* 2.— te verkrijgen bij de Boekhandelaren GEBR. VAN LANGENHUIZEN te *'s Gravenhage*, J. H. SCHEEN te *Lochem* en W. C. WANSLEVEN te *Zutphen*.

Nadere inlichtingen worden gegeven door den Architect NICS. MOLENAAR te *'s Gravenhage*.

Aanbesteding.

Op **Zaterdag den een-en-twintigsten Augustus 1886** zal door den Architect A. VAN DER STEUR Jr., namens de Coöperative Bouwvereeniging *ede Voorzorg*", in het lokaal Weten en Werken, des namiddags ten 1½ uur, worden **aanbesteed:**

Het bouwen van DRIE-EN-ZESTIG ARBEIDERSWONINGEN, op een terrein, gelegen in het westelijk gedeelte der stad, nabij de Leidsche Vaart.

De bestekken zijn van Maandag den 16den Aug. af op *franco* aanvrage aan *f* 0,50 verkrijgbaar bij DE ERVEN LOOSJES, Boekhandelaren, Gedempte Oude Gracht. De aanwijzing zal plaats hebben op Woensdag den 18den Aug. 1886, des morgens ten 10 uur. De teekeningen met het bestek liggen van Maandag den 16den Aug. af ter inzage in het lokaal Weten en Werken.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'S-HERTOGENBOSCH*, zullen op **Donderdag 19 Augustus 1886**, voormiddag 10 ure ten Raadhuize aldaar bij enkele inschrijving **aanbesteden:**

Het driejarig onderhoud van den straatweg van 's Hertogenbosch naar Best, eindigende 30 Juni 1889.

Het bestek ligt ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en is verkrijgbaar bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE aldaar, tegen betaling van *f* 0.75.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Maandag 16 Augustus e. k. voormiddag 9 ure, te beginnen nabij het Huisje ten halve.

De inschrijvingsbiljetten moeten vóór 3 ure des namiddags van den dag dien der aanbesteding voorafgaande in de ten Raadhuize daartoe gestelde bus gestoken zijn.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Gemeente-Architect voornoemd.

's-Hertogenbosch, 6 Augustus 1886.

Burgemeester en Wethouders voorn.,
v. D. DOES DE WILLEBOIS,
Burgemeester.
J. N. G. SASSEN,
Secretaris.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

A. J. BACON & Co.
Ingenieurs, Aannemers van Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.
BEKROOND met Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.
Overtoom N°. 230,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek.
SINZIG a/Rijn.
Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zooals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.
Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland
Firma **MARTIN & Co., Amsterdam.**

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;
Roterende en Expanseerende Steenovenkappen,
GEBOUWEN in **Scherpboek** en voor **andere** bouwwijzen, geheel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & Co., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.
Galvaniseering op Loon.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzerstoen en Cementtegels.
Groote voorraden.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-,
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN,
WEEGWERKTUIGEN.

De Portland-Cementfabriek van
DYCKERHOFF & SÖHNE
te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn
levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.
Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar.
Magazijnhouders in de voornaamste steden.
GOUDEN Staats-Medaille.
DUSSELDORF 1880.

Medaille Breslau 1869. — Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873. — Gouden Medaille, Offenbach a/M. 1879. — Diploma A: Eersteprijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

De Nederlandsche
CEMENTSTEENFABRIEK,
te VRUENSAN bij Delft,
hier te lande de oudste in dit vak, bevolt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER- en BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN,
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jlz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdokskade, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden *of wel tien guldens* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN *ad* 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling *ad* 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als gewoon lid is aangenomen de heer K. Barendregt en als buitenlid de heer G. J. van der Mark te Wassenaar;

2°. De jaarlijksche excursie zal plaatshebben op Zondag 22 Augustus a. s. naar Edam en Monnikendam. De plaats van samenkomst is aan de De-Ruyterkade, Stations-Midden-eiland, aan den 2den steiger beoosten de westelijke viaduct (Purmerender steiger), te 8 uren precies;

3°. De Penningmeester zal Maandag a. s. beginnen met het innen der contributiën over het 2de halfjaar van de gewone leden en van de buitenleden, voorzoover die contributie nog niet is voldaan.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) DE EXCURSIE NAAR MONNIKENDAM EN EDAM.

Nu de jaarlijksche excursie ditmaal naar Monnikendam en Edam zal plaatsvinden, zullen zoowel de deelnemers, als ook die leden, die door omstandigheden tot thuisblijven genoodzaakt zijn, niet zonder belangstelling eenige bijzonderheden omtrent beide steden en hunne merkwaardigheden vernemen.

Van het weder zal het afhangen, of de tocht over de Zuiderzee, dan wel binnendoor zal geschieden. In het eerste geval volgt de boot dezelfde koers, als bij de tochten naar Hoorn en Enkhuizen, en bereikt dan langs Durgerdam, Ransdorp en Uitdam, de Goudzee, om in het Monnikendammergat binnen te loopen. Misschien kan dan ook Marken bezocht worden. Gaat de boot binnendoor, dan wordt de tocht volbracht langs Buiksloot, het Broeker Schouw en Broek-in-Waterland, het eens zoo beroemde dorp, waar echter thans niets merkswaardigs meer te zien is. Blijft uit den aard der zaak een zeetochtje natuurlijk verkieslijk, ook de vaart langs de Waterlandsche kanalen is niet zonder aantrekkelijkheid.

De naam Monnikendam is afkomstig van een dam, die in een meer lag, dat genoemd werd naar de monniken, die omstreeks de helft van de 13e eeuw door de Heeren Van Persijn met een gedeelte van het eiland Marken beschonken werden. Deze monniken behoorden tot het klooster Mariengaarde, bij Leeuwarden. In een handvest van Graaf Floris V, in 1288 gegeven, wordt de naam Monnikendam het eerst gebruikt. In 1340 kregen de bewoners der plaats van Graaf Willem IV tolvrijheid en in 1355 verleende Hertog Willem Van Beieren hun het stederecht.

In 1297 brachten de Waterlanders aan den Bisschop van Utrecht, die een inval in Holland gedaan had, een beslissende nederlaag nabij Monnikendam toe. In 1426 werd de stad, die de Kabeljauwsche zijde gekozen had, door de Hoekschen, onder aanvoering van Willem van Nagel, stormenderhand ingenomen. Ook Purmerend en Edam ondergingen toen gelijk lot. In hetzelfde jaar bracht echter Philips van Bourgondië aan de Hoekschen bij Hoorn een nederlaag toe, zoodat de steden weer bevrijd werden. Veel had Monnikendam in 1492 te lijden, toen de stad weigerde, een zware schatting, ruitergeld genaamd, door den Kabeljauwschen stadhouder Jan van Egmond geheven, op te brengen. Zij bracht, met behulp van andere Noord-Hollandsche steden, een legernacht op de been, die versterkt door het zoogenoemde Kaas- en Broodsvolk, voornamelijk bestaande uit plattelandbewoners, op vreeselijke wijze in Haarlem en Alkmaar huishield. Toen de orde door Hertog Albrecht van Saksen hersteld was, moest de stad eene zware geldboete opbrengen, waardoor zij een gevoeligen knak kreeg.

In 1504 beproefden de Gelderschen een aanslag op de stad, doch zij werden in een zeegevecht door de Hollanders verslagen, zoodat zij onverrichter zake moesten aftrekken. De Watergeuzen plunderden de stad in 1571, en deden den pastoor Johan Pipo op onmenschelijke wijze ter dood brengen. De stad koos echter in het volgende jaar reeds 's Prinsen zijde, en was dus een van de eerste, die voor de zaak der vrijheid gewonnen werden. In het volgende jaar, toen de steden, die zich van Spanje hadden losgemaakt, een vloot in zee brachten om Bossu te bestrijden, voerde een inwoner van Monnikendam, Cornelis Dirkz, het opperbevel. Bossu werd geslagen en gevankelijk binnen Hoorn gebracht. In 1574 versloegen de Monnikendammers de troepen, door het Spaanschgezinde Am-

sterdam op hen afgezonden. In 1775 en in 1825 had de stad veel van overstrooming te lijden.

Monnikendam is, tusschen zwaar geboomte, zeer schilderachtig gelegen, en biedt tal van aardige stadsgezichten ter bewondering aan. Vooral de grachten, die men hier en daar vindt, dragen bij tot het behaaglijk aanzien. Hoewel niet onwelvarend, heeft de stad, daar de haven zoo goed als onbruikbaar geworden is, toch veel van haar vroeger aanzien verloren.

De kerk, die aan den westelijken hoek der stad, dicht bij de voormalige Nieuwepoort gelegen is, was eertijds aan den H. Nicolaas gewijd. In 1412 was zij volgens Thirion nog niet voltooid, wat, naar den stijl te oordeelen, zeer waarschijnlijk is. De kerk heeft drie even hooge schepen, die door slanke ronde pijlers van elkander gescheiden worden. Het middenschip eindigt in een koornis, die de drie zijden van den achthoek als grondvorm heeft. Een kruisschip wordt niet aangetroffen, en de zijschepen hebben groote vensters, ten deele dichtgemetseld, aan de oostzijde. Een toren van aanzienlijke afmetingen, en door een spits gedekt, wordt aan de westzijde gevonden. Aan de noordzijde, naast het portaal, is in de XVII^de^ eeuw een kosterswoning aangebouwd, die een zeer schilderachtig gezicht oplevert. De geheele kerk bestaat uit baksteen, slechts hier en daar door bergsteen verlevendigd. De zuilen tusschen de schepen hebben eenvoudige, laat-Gothische bladkapiteelen, die echter door de dikke witsellaag moeilijk te beoordeelen zijn. De gewelven zijn van hout.

De kerk bevat een eikenhouten koorhek uit de XVIe eeuw, dat zeer veel overeenkomst heeft met dat van Haarlem. De Gothische- en Renaissancevormen zijn in vermenging met elkander toegepast. De hoofdstijlen met baldakijns, de omlijsting der paneelen en de bekroning schijnen tot eene vroegere periode te behooren dan de balusters, het maaswerk en de paneelvullingen. Op twee der balusters vindt men de jaartallen 1562 en 1563. Verdere bijzonderheden omtrent, benevens een afbeelding van dit koorhek, vindt men in de eerste aflevering van *De Bouwmeester* van 1885.

De kerk bevat verder een goeden XVII^de^-eeuwschen predikstoel met doophek en banken, en keurige koperen luchters uit denzelfden tijd. Het koor wordt als begraafplaats gebezigd en de vloer is, door het inzakken der graven, in slechten toestand. Op een der grafsteenen leest men

D. G. S. H. I. Geweest
D. I. B. S. W. D. D. Leest,

hetwelk beteekent:

Die ghy syt hebt ick geweest,
Die ick ben sal worden die dit leest.

Voorts vindt men een grafschrift op Samuel Bartholdus, in 1599 als leeraar te Monnikendam beroepen, benevens een gedenkteeken voor Jan Nieuwenhuyzen, stichter der Maatschappij *tot Nut van 't Algemeen*.

Zeer merkwaardig is verder de doopvont, in Romaansche vormen gehouwen. De overgang van het achtkant in het rond, en de ondersteuning van het eigenlijke bekken zijn even eenvoudig als effectvol. Daar deze doopvont van veel ouder dagteekening moet zijn dan de kerk zelf, ligt het vermoeden voor de hand, dat zij van elders is aangebracht, misschien wel van het klooster op Marken. Een groot stuk is van de vont afgebroken.

Het oude Stadhuis, aan het Noordeinde, is thans gesloopt; slechts de toren, voorzien van een opengewerkte spits met klokkenspel, is nog aanwezig. Thans is het Stadhuis gevestigd in een deftig XVIII^de^-eeuwsch woonhuis; men bewaart daar het ordeteeken van het Gulden Vlies, door Bossu tijdens den slag op de Zuiderzee gedragen.

Aan het einde van de straat, waar zich het Stadhuis bevindt, ziet men de Noordeinderpoort, een schilderachtig gebouw. De voormalige wallen zijn thans aangename wandelwegen.

Edam is een uur gaans ten noorden van Monnikendam gelegen. Het draagt zijn naam naar een watertje, de IJe of Ee geheeten. In 1357 wordt de naam voor het eerst in een handvest van hertog Willem van Beieren genoemd. In 1403 bezat de plaats reeds het stederecht; in 1426 werd Edam door de Kabeljaauwschen geplunderd. In 1492 werd de stad, wegens deelneming aan den opstand van het Kaas- en Broodsvolk, tot een zware geldboete veroordeeld.

Den 26sten Juni 1572 begaf Edam zich onder het gezag van den Prins van Oranje, terwijl Sonoij tot bevelhebber der stad werd aangesteld. Ook zij had schepen uitgerust, die aan den roemrijken zeestrijd van 1573 deelnamen.

Gedurende de XVII^de^ eeuw is er weinig merkwaardigs te Edam voorgevallen; slechts wordt gemeld, dat daar in 1633 Trijntje Keever geboren is, een vrouw, die meer dan 2.50 M. lang was.

In 1786 werd te Edam een vaderlandsche sociëteit opgericht, die in den Eenhoorn vergaderde en ten zinspreuk had:

De Deugd en Trouw brengt ons bijeen,
En strekt tot Nut van 't Algemeen.

Daar dit genootschap zich in het weekblad *De Politieke Kruijer* niet zeer prinsgezind uitliet, liep het gemeen, dat voor het grootste gedeelte uit Oranjeklanten bestond, den 19^den^ Maart 1787 te hoop, en eischte op dreigenden toon, dat het genootschap en het weekblad verboden zouden worden. Hoewel het aanvankelijk een der burgemeesters gelukte de volkswoede wat te doen bedaren, achtte de Vroedschap het toch geraden, aan den volkswensch toe te geven. Toch dreigde het gepeupel met plundering, die slechts door het uitdeelen van geschenken voorkomen werd.

Edam wordt, evenals Monnikendam, door eenige kanalen doorsneden, die, in vereeniging met de rijkelijk aangebrachte beplanting, aan de stad een vriendelijk aanzien geven. De zeven poorten, die de stad voorheen bezat, zijn allen gesloopt en de bolwerken in wandelingen herschapen.

Edam heeft een bloeiende handel, vooral in zuivelprodukten, en heeft geheel het uiterlijk van een welvarende plaats.

De groote kerk, aan den stadswal, bij de voormalige Noorderpoort, was vroeger aan den H. Nicolaas gewijd. Zij bezat vroeger een rijkbeschilderd gewelf en prachtig gekleurde glazen. Drie orgels, gedeeltelijk met zilveren pijpen en een koperen koorhek, met lofwerk, bloemen en vogels versierd, waren verder in de kerk aanwezig. Al deze pracht verdween, toen de bliksem den 24sten Februari 1602 in den toren sloeg en het vuur zoowel toren als kerk verwoestte. Men besloot echter de kerk te herbouwen, en weldra waren de gelden, hiertoe benoodigd, door vrijwillige bijdragen bijeengebracht.

Het schijnt, dat het muurwerk bij den brand niet zeer beschadigd is geworden en dat de herbouw voornamelijk het houtwerk en de kerkmeubelen betrof. De kerk bestaat uit drie evenhooge schepen en een kruisschip. De koorsluiting is dezelfde als te Monnikendam. Ook dezelfde wijze van constructie, nl. baksteen met spaarzaam gebruik van bergsteen, is gevolgd. De gewelven der kerk zijn van hout. De kerk bevat een goeden predikstoel uit de XVIIe eeuw en eenige XVIe-eeuwsche banken, doch haar voornaamste sieraad zijn de geschilderde vensters, door verschillende Hollandsche steden geschonken, en wat stijl betreft, veel overeenkomst bezittende met de XVIIe-eeuwsche glazen uit Gouda. Tot voor korten tijd waren deze glasschilderingen in zeer slechten toestand; thans worden zij echter zoo goed mogelijk weder hersteld.

De toren van deze kerk is zeer zwaar en door een korte spits gedekt.

Dicht bij den Dam stond de kleine kerk, die tot een Bagijnhof behoorde en aan de H. Maagd gewijd was. Dit gebouw, dat, zeldzaam genoeg, twee schepen naast elkander had, is in 1883 wegens bouwvalligheid gesloopt moeten worden. Drie zuilen, met de daarbij behoorende bogen, van deze kerk afkomstig, zijn thans achter het Rijks-museum te Amsterdam opgesteld. Ter plaatste van de kerk staat thans eene school, doch de toren bleef behouden. Hij is zeer slank, en bestaat uit een onderbouw van baksteen, met maaswerken versierd, waarin de galmgaten zijn aangebracht. Deze onderbouw eindigt in een rondboogfries, met daarbovengeplaatste balustrade; de houten spits is opengewerkt en bevat een klokkenspel. Ook hier zijn laat-Gothische vormen toegepast, eenigszins op de wijze van den toren der Bakenesserkerk te Haarlem. Het geheel eindigt in een tulpworm.

Hier en daar bevat de stad nog aardige fragmenten van XVII^de^-eeuwsche gevels; zoo vindt men aan den Dam nog een zeer goed bewaard exemplaar. Een der merkwaardigheden van Edam moet ook zijn de leuning op de Damsluis, die, naar men wil, nooit roest.

Het Stadhuis te Edam stond vroeger op de Voorhaven, doch dit werd in 1737 afgebroken en in 1739 het tegenwoordige, aan den Dam, gebouwd. Het is een deftig gebouw in barokstijl, en bevat eenige fraai gedecoreerde vertrekken en eenige niet onbelangrijke schilderijen.

Ofschoon in *De Opmerker* van 1 September 1883 reeds eenige bijzonderheden omtrent Monnikendam en Edam voorkwamen, van afbeeldingen vergezeld, meenden wij toch, dat een herinnering niet onwelkom zou wezen. Moge deze excursie, even als de vorige, door goed weder begunstigd worden!

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

865ste gewone, tevens buitengewone Vergadering, gehouden 18 Augustus 1886.

Na opening der vergadering en lezing der notulen, worden de ingekomen en verzonden stukken medegedeeld, waarna het buitenlid, de heer K. Barendregt, tot gewoon lid aangenomen en het gewone lid, de heer H. Crouwel Jr., geïnstalleerd wordt.

De Voorzitter brengt de voorstellen tot wetswijziging van de artikelen, betrekking hebbende op de schetsavonden en schetstochten, ter tafel en deze worden, behoudens kleine wijzigingen, en bloc aangenomen, waarna mededeelingen worden gedaan omtrent de excursie op Zondag a. s.

Nadat de heer G. J. van der Mark te Wassenaar als buitenlid is aangenomen, wordt overgegaan tot het bezichtigen van eene schoone collectie photographieën van merkwaardigheden in Egypte, Alexandrië, Caïro, Venetië enz., afgestaan door den heer J. A. van Voorthuyzen, wien door den Voorzitter de dank der Vergadering gebracht wordt.

(A. et A.) NOG EEN PAAR WOORDEN OVER DE GESCHIEDENIS DER TUINARCHITECTUUR DOOR LEONARD A. SPRINGER.

(*Vervolg van pag.* 265.)

Na den val van het Westersch-Romeinsche keizerrijk (476 jaar na Christus) werd de liefhebberij voor tuinen in 't Byzantijnsche Rijk nog eenigen tijd met Oosterschen luister volgehouden. In westelijk Europa vindt men eerst onder de Mooren in Spanje weder de herleving van de *kunst* op tuinbouwgebied, want hoewel de Christelijke kloosters veel bijgedragen hebben tot de instandhouding en voortgang van den tuinbouw in 't algemeen, had deze volstrekt geen kunstwaarde; als voorlooper der botanische tuinen is zij belangrijk. Eerst bij de Renaissance komt de tuinarchitectuur in het ware licht en met verwondering zag ik dan ook, dat de heer B. slechts een klein aantal regels aan dit deel der tuinaanlegkunst wijdt. Een uitstekend werk over deze tuinen verscheen in 't vorige jaar van Tückermann: *Die Gärten der Italiënischen Renaissance-Zeit.*

Tückermann verdeelt ze in 6 perioden namelijk:

de 1^e^. tot 1500, waarbij het botanische element de voorrang had, doordat men door handel en zeevaart bekend was geworden met planten uit andere wereld-deelen.

de 2^e^. van 1500—1550. Het tijdvak, dat de architectuur den boventoon had en de tuinbouw afhankelijk was.

de 3^e^. 1550—1600. Het tijdvak, waarin tuin en park een hooger standpunt bereiken en een harmonisch geheel vormen met de zusterkunsten.

de 4^e^. 1600—1650 ongeveer. Dit tijdvak valt nagenoeg tezamen met den bloei van de Barok-renaissance, toen men in de tuinbouwkunst in overdrijvingen verviel, die van toen af bleven bestaan en waarvan men bij de bestaande tuinen nog voorbeelden kan aanwijzen.

de 5^e^ begint in 't midden van de 17^e^ eeuw, waarbij de Italiaansche kunst samensmelt met de Fransche en

de 6^e^, het tijdvak van 1700—1780, toen men weder de barokke aanhangsels verwierp, de tuinen zuiverde van de kinderachtige zaken der 17^e^ eeuw en terugkwam tot een edeler kunst.

Het eerste tijdvak was van weinig belang; alleen dient vermeldt te worden, dat in dit tijdvak ook de wildbanen in gebruik raken, zoo ook de labyrinthen of doolhoven.

Even vóór zijn dood (1490) liet Lorenzo di Medici de villa bouwen, waaraan hij een academie verbond, die door Michel Angelo Buenorotti druk bezocht werd. Voor de kunst waren de tuinen toen nog van geen groot gewicht.

Meerendeels is de bodem van Italië sterk golvend, en de meeste streken, die men uitzocht voor den bouw van een villa, waren bergstreken. Dit bracht voor den bouw eigenaardige bezwaren mede en men was gedwongen terrassen te bouwen, ten einde de beweging over het terrein te vergemakkelijken. Deze terrassen verkregen eene weelderige versiering, waardoor zij vaak belangrijker waren dan de villa's zelve.

Beeldhouwwerken, fonteinen, grotten, alles met den grootsten luister, vormden een schoon contrast met het donkere groen van cypressen- en kastanjeboomen. Het tuinbouwgedeelte was eenvoudig, maar juist die eenvoud moet hier beter voldaan hebben dan de wispelturige zaken, die er later aan toegevoegd zijn.

De meest bekende villa's uit dit tijdperk zijn:

Terrassen van Bramante in 't Vatikaan met de *giardino della pigna*. De kunstwerken hiervan bestaan nog, o. a.

Villa Madama, aan den voet van den berg Mario (1518), Palazzo Doria in Genua, door den architect Montorsoli (1529), Villa Farnesina, door den architect Baldassare Peruzzi (1509), en zoovele anderen.

In het derde tijdvak werd aan den tuin zelf meer plaats gelaten, zonder dat evenwel de zoo schoone als noodzakelijke terrassen verwaarloosd werden, terwijl ook de waterwerken, als watervallen, fonteinen enz., meer uitbreiding verkregen.

Een der belangrijkste uit dien tijd is de Villa d' Este, in het jaar 1549 aangevangen, die evenals de Villa Pia bij Rome (1560) gemaakt is volgens het ontwerp van Pirro Ligorio uit Napels (1). De Villa d' Este, die nog heden voor iedereen te zien is, zou alleen een boekdeel eischen, om haar in al hare onderdeelen te beschrijven. Eene andere oude villa-tuin, welke nog in zijn oorspronkelijken vorm is, is die der Villa Giusti bij Verona.

Niet minder belangrijk waren Villa Negroni, Villa Baborini, Villa Sacchetto, Villa Aldobrandini, Villa Monte Dragone, Giardini Boboli, Villa Franzoni, Villa Medicis, Villa Mattei enz.

Hoewel streng architectonisch, is de verdeeling van den tuin in dit tijdvak volstrekt niet aan eenen of anderen regel gebonden, doch geheel afhankelijk van de ligging van het terrein en van de plaatsen, welke door de andere kunstwerken ingenomen werden.

Men vindt in sommigen het terrein in kleine vierkante stukken gelijkmatig verdeeld, andere weer in grootere gazons. Slechts bij eene enkele is een labyrinth, b.v. bij de Villa d'Este. In het laatste gedeelte van dit tijdvak ziet men reeds een eigenaardigen overgang, nl. men begon hooge groene beggen te maken als achtergrond voor beeldhouwwerken. Dit trof men aan b.v. in de Giardini Boboli en villa Aldobrandini.

Een voorbeeld, op welke wijze een tuin der Italiaansche Renaissance uit 't laatst der 16e eeuw versierd was, vinden wij te Parijs in de Fontaine de Medicis, in de tuinen van de Luxembourg. Deze is op last van Maria de Medicis gebouwd, tegelijkertijd met het paleis, dat in 1615 gereed was. Men zegt, dat aan Salomon de Brosse opgedragen was het paleis en den tuin geheel en al in te richten als de Giardini Boboli, doch door de vlakke ligging van het terrein was een getrouwe kopie niet mogelijk.

Het 4e tijdvak kenmerkt zich voornamelijk door de vele landelijke motieven, die aan de tuinen toegevoegd werden. Weiden en allée's, doch ook andere mindere esthetische zaken, werden aan de tuinen toegevoegd, zooals de kinderachtige waterwerken met beweegbare figuren, die nog langen tijd het burgerrecht behielden, figuren uit buxus gesneden enz. Toch vindt men uit dit tijdperk schoone voorbeelden als de villa's Borghese en Pamphili Doria.

De meest karakteristieke tuin is die, welke door Vitaliano Borromeo aangelegd is op Isola Bella, en eenigermate aan de hangende tuinen van Babylon doet denken. Hij bestaat uit 10 op elkander volgende terrassen, pyramidaalvormig oploopend tot op 40 M. boven den waterspiegel van het omringende Lago Maggiore.

Intusschen is Le Nôtre in Frankrijk op den voorgrond getreden en zijn invloed begint zich ook in Italië te doen gelden.

Dit geeft aanleiding tot het 5e tijdvak. Le Nôtre zelf wordt naar Italië geroepen en legt de Villa Ludovici aan, en nu volgt de eene na de andere. Oude villa's krijgen het cachet van Le Nôtre, en zoo zij al niet geheel veranderd werden, worden sommige onderdeelen ervoor ingericht. Toch bleef de Italiaansche stijl zijn eigenaardig karakter behouden, wat grootendeels te danken is aan het bergachtige der meest gezochte landstreken, maar zooals reeds gezegd is, sterk onder den invloed der wanstaltige figuren, uit buxus, die na Le Nôtre opnieuw in de mode kwamen.

De Italiaansche geest scheen niet spoedig geschikt te zijn de nieuwe tuinbouwkunst uit de laatste helft der 18e eeuw aan te nemen. Toen in Engeland reeds met het oude gebroken was, werden in Italië weder in oud-Italiaansche Renaissance en Rococo, prachtige en beroemd geworden villa's gebouwd, waaronder Villa Albani, bij Rome, en Caserta, bij Napels.

Doch ook de wansmakelijke misgeboorte, de Anglo-Chineesche stijl, in den aanvang der 19e eeuw in de wereld gekomen, vond er voedsel en bracht die onmogelijke samenhang van de meest tegenstrijdige zaken mede, die wij nog hedentendage kunnen zien in het park der Villa Pallavicini di Pegli bij Genua, doch zij zal zeker wel ertoe hebben bijgedragen, dat de Renaissance in Italië opnieuw herleefde, waardoor het 6e tijdvak ontstond, waarvan in Italië zulke schoone voorbeelden zijn aan te wijzen, bv. de Villa Giulia bij Bellegio.

Doch voor ik deze mededeeling sluit, zij nog even opgemerkt, dat het ontstaan der Renaissance-tuinen voornamelijk te danken was aan het vinden der bouwvallen der oude keizerlijke villa's en de geschriften van Plinius en anderen.

De Villa d'Este verrijst op de puinhoopen van Villa Hadriana, de Villa Aldobrandini op die van de Villa van Lucullus, Villa Pamphili Doria of ook Belrespiro genoemd, neemt de plaats in der ruine van de villa des keizers Galba en zoo meer.

Bij den bouw der Villa d'Este vond men tal van beeldhouwwerken uit de Villa Hadriani; zij werden zorgvuldig bewaard en als tuinversiering gebezigd, en van toen af werden beelden, vazen, enz. onmisbare sieraden voor elken tuin. Deze, de machtige waterwerken, en de grootste bouwwerken zijn de voorbeelden geweest, die Le Nôtre hebben geïnspireerd, en hoewel het niet zeker is, dat Le Nôtre vóór 1676 Italië bezocht, heeft hij ongetwijfeld, door welk middel dan ook, de kunstgewrochten bestudeerd. Wij hebben nu gezien in hoeverre de bewering van den heer Br. doorgaat, dat aan de plantenversiering weinig ruimte wordt afgestaan. Bij de oud-Italiaansche kunst liet men de omringende boomen den natuurlijken vorm; eerst door den invloed van de Fransche Renaissance uit den Baroktijd en van Le Nôtre zien wij ook hier de boomen verknoeien.

Bij de Fransche tuinen, zooals de heer Br. die bespreekt, moet ik nog voegen dat Claude Mollet, voornamelijk onder den invloed van den architect De Perac zijn broderie's ontworpen heeft. Geheel nieuw waren zij niet, daar reeds vroeger de bedden der Fransche tuinen reeds dermate versierd waren, dat zij de eerstelingen moeten genoemd worden. Volgen wij slechts zijn eigen woorden. *„Le temps passé, il y a environ quarante ou cinquante ans qu'il ne faisoit que des petits compartiments dans chacun quarré d'un jardin de diverses sortes de desseins qui se représentent encore à présent au livre de la maison rustique."* Verder zegt hij wel, dat sedert hij onderricht kreeg van De Perac, die zelf de teekeningen der verschillende deelen maakte, er eene betere richting kwam en de eigenlijke broderie's geboren werden. Doch vergelijkt men de vroegere bij die van Claude Mollet's eersten tijd, dan vinden wij er veel overeenkomst in, wat de hoofdverdeeling aangaat; alleen de fijnere deelen zijn van hem afkomstig.

Wat Le Nôtre aangaat, zal niemand twijfelen aan zijn grootsche opvattingen, die alleen met goed gevolg uit te voeren waren in een park als dat te Versailles en met een beurs, als van Lodewijk XIV. Elders toegepast, werden het wangedrochten.

Hoewel de heer Br. zegt, dat Le Nôtre van 't idee uitging de natuur niet te veel aan de kunst op te offeren en geene plaats met muren te omringen, geloof ik, dat verschillende parken wel degelijk met muren omringd werden; in tegenstelling met de oude Fransche Renaissance maakte Le Nôtre uitzichten, waardoor men over den tuin of het park in 't vrije veld of op aangrenzende bosschen zag, doch overigens werd in het park of den tuin *alles* aan de kunst onderworpen; van overlading zijn zij echter niet vrij te pleiten. Le Nôtre zelf heeft geen enkel boek nagelaten, doch een zijner beste leerlingen, d'Argenville, daarentegen een der volledigste, en daarin vind ik denzelfden regel doch korter. Leest men evenwel verder, dan vindt men, dat hij om der *kostbaarheid*wille die verschillende kunstwerken afraadt. Doch geheel buitensluiten doet hij ze niet; in plaats van figuren uit steen, werden ze door hem en zijne navolgers uit buxus en andere boomen gemaakt en niemand zal ontkennen, dat hierdoor de natuur geheel onder den druk der kunst geplaatst werd. *Natuur* is in geen enkel werk van Le Nôtre of de zijnen te vinden.

't Is zeer moeilijk eene juiste beschrijving te geven van het type der tuinen van Le Nôtre en toch gelijken allen op elkander; daarentegen zijn de onderdeelen gemakkelijk na te gaan. Daar de heer Br. er eenigen geeft, zij het mij vergund ook hieraan iets toe te voegen.

De heer Br. zegt, „De bloemtuin, die als borduurwerk aangelegd was, werd met *zeer laag hout* beplant." Ik moet hiertegen opkomen.

De broderie's of borduurwerken werden in hoofdzaak vervaardigd uit *zeer lage buxus*; dikwijls waren de hoofdornementen ook van gras, madelieven of andere laag blijvende planten, welke in de meeste gevallen nog door een rand van lage buxus afgescheiden waren van den ondergrond, die meestal uit kleine steentjes bestond. De ondergeschikte ornementen en ook randen werden van kleurige steentjes gelegd, ook wel houtskool en stukjes gekleurd glas; zoo ook een glasachtig materiaal uit de ijzergieterijen (machifer) en dergelijken. Rood, blauw, zwart en geel waren de meest gebruikte kleuren, die in vakboeken door eigenaardige arceering op de teekeningen zijn aangegeven. De ornementen hadden allen een afzonderlijken naam, doch om die allen op te noemen zou te omslachtig worden. Het geheel werd meestal door een rabat omgeven, om er bloemen op te planten en ook van afstand tot afstand versierd met taxus, buxus, en andere groenblijvende boompjes, in allerhande vormen. Laag houtgewas werd nooit gebruikt.

De perken met afdeelingen waren als de eersten, doch strikt symmetrisch; ook hier, zoo min als bij de eersten, werd laag of dicht hout gebruikt. Zou schrijver zich soms ook vergist hebben met het woord *buis*, dat de Fransche naam van *buxus* (palm) is, en daarvoor *bois* gelezen en dit in hout vertaald hebben?

Het verdeelde parterre bestond uit een aantal bloemrabatten, welke met elkander meestal ook een ornement vormden. Het zijn de bloembedden, zooals zij gemaakt werden reeds vóór Claude Mollet; zij zijn niet uit Italië afkomstig maar wel degelijk van Fransche oorsprong.

Ook als Schr. verder over de grasperken schrijft, geloof ik, dat hij daarmede bedoelt de *Boulingrins* der Franschen, de droge kommen onzer voorvaderen. Wanneer men spreekt over de grasperken, zou men die licht verwarren met de Engelsche parterres, die ook uitsluitend uit gras bestonden. De hier bedoelden waren steeds verdiept, dat is, het grondvlak lag één of meer voeten beneden het omringende pad of over 't algemeen den begane-grond.

De kanten werden zachtglooiend gemaakt, terwijl de bodem 't zij enkel gras, 't zij versierd met een fontein in 't midden, met een parterre *à compartiment* of *à broderie*. In enkele gevallen was aan een der smalle zijden van eenen parallellogramvormig boulingrin een bassin met fonteinen aangebracht, dat alsdan den naam van *buffet* droeg.

Zoo voortgaande zou nog veel aan het stuk toegevoegd kunnen worden, wat betreft den vorm van pallisaden en verdere soorten van beggen enz. Doch onder de kabinetten mogen vooral niet vergeten worden de zoogenaamde kloosters. Men bootste daarmede de binnenhoven der gewone kloosters na. De open ruimte in een boschje werd verondersteld te zijn het binnenhof, terwijl de kloostergaanderijen en kolonnades nagebootst werden door berceau's van latwerk of gesnoeide boomen. Zelfs werden kolommen met basement en kapiteel voorgesteld door aldus gesnoeide en verknoeide haagbeuk of haagiep. Het middendeel was versierd óf met een fontein, óf een beeld of vaas.

(*Wordt vervolgd.*)

(1) Sommige schrijvers beweren, dat de tuinen der Italiaansche Renaissance niet door den bouwmeester van de villa, maar door een ingenieur voor waterwerken waren aangelegd. Zie G. Meijer, *Lehrbuch der schönen Gartenkunst.*

N.B. In het eerste deel van dit opstel, zijn de volgende zinstorende fouten ingeslopen:

bladz. 263, 2de kol, 11e regel v o. staat Tehuantepek, lees: *Tzatzitepec.*
„ 264, 1ste kol., 4de regel v. b. staat: Lioe Tocheoe, lees: *Lioe Tscheoe.*
„ „ 1ste kol., 31ste regel v. b. staat: Meger, lees: *Meijer.*
„ „ 2de kol., 3e regel v. b. staat: Alabastion, lees *Alabastron.*
„ 265, het citaat uit Plinius moet luiden: *Ante porticum xystus concicus in plurimas species, distinctusque buxo; demissus inde pronusque pulvinus, cui bestiarum effigies invicem adversas buxus inscripsit.*
„ „ 1ste kol., 22ste regel v. o. staat: Saurantium lees *Laurantium.*

(A. et A.) INGEZONDEN.

Geachte Redactie,

Het betoog van den heer Y, als antwoord op mijn stukje van 4 dezer, heeft mij nog niet kunnen overtuigen, dat ik ongelijk had, toen ik beweerde, dat de zorgen van het Rijk te ver gaan, wanneer dit tracht, waar het kan, particuliere door Rijks-bouwmeesters te doen vervangen.

Met groote behendigheid laat de heer Y. de hoofdquaestie zoo goed als onaangeroerd, om daarentegen in den breede over den lof der heeren Cuypers en Hoeufft als de mannen, die het Utrechtsche en Haagsche project zullen maken, uit te weiden, en ten slotte ook nog voor Victor de Stuers de loftrompet te steken.

Waarom de „vele en prachtige gebouwen", door den heer Cuypers gebouwd, ja zelfs zijn doctorshoed hem het recht geven mannen als Gugel en Vermeys te verdringen, zal zelfs de meest aandachtige lezer niet begrijpen. Waarom het ongunstig oordeel van de Haagsche Jury aanleiding moet geven, dat juist Jhr. Hoeufft, met voorbijgang van alle anderen, een plan voor de Tent gaat maken, zal ook aan niemand duidelijk zijn. Of moet men wellicht tusschen de regels lezen?

De minder vleiende woorden aan het adres van hen, die het drijven van Victor de Stuers met leedwezen zien, en die het Rijks-museum en het Centraal-station zonderlinge anachronismen vinden, hadden gerust achterwege kunnen blijven, nu tal van binnen- en buitenlandsche critici van naam een afkeurend oordeel over deze gebouwen hebben uitgesproken.

De mannen van den officiëelen bouwstijl vragen wel steeds waardeering voor *hun* streven, doch, eenzijdig

als zij zijn, denken zij er nimmer aan, ook de kunstrichting van anderen te waardeeren.

Het optreden van Jhr. de Stuers is indertijd in vele opzichten verblijdend geweest; hij heeft weer liefde gewekt voor de monumenten van het grijs verleden. Sedert hij echter, met behulp van een paar geestverwanten, poogt iedere vrije uiting der Nederlandsche bouwkunst in de geboorte te smoren, wordt zijn streven, hoe goed misschien ook gemeend, verderflijk.

Utrecht, 17 Augustus 1886.

Uw dv.
X.

(A. et A.) *Aan de Redactie van „De Opmerker".*

In het *Handelsblad* van 17 dezer meent een inzender, dat er verwarring heerscht in de denkbeelden aangaande den toestand van het Centraal-station te Amsterdam. Volgens hem staan de grondboringen alleen in betrekking tot het onderzoek betreffende de fundeering der overkapping. Hoe deze inzender aan die wetenschap komt, blijkt echter niet. Is hij van officiëele zijde ingelicht of wellicht zelf een officiëel persoon, waarom noemt hij dan zijn bron of zijn naam niet?

Het is zeker zeer gemakkelijk het publiek met rust te laten. Er dient echter licht omtrent de *geheele* Stationseiland-zaak verspreid te worden. Hoe ook de toestand zij, gunstig of ongunstig, de talrijke reizigers die dagelijks over het stationsterrein vervoerd worden, hebben recht op het ontvangen van inlichtingen. Zijn er fouten begaan, men aarzele niet, ze te erkennen; dwalen is menschelijk.

De verzekering van den inzender, dat de twee doorgangen of viaducten geen het minste gevaar opleveren voor het overtrekken der treinen, zou zeker waarde hebben, indien die van officiëele zijde, en met bewijzen gestaafd, werd gegeven. De Regeering blijft echter zwijgen, en zoolang zij dit doet, blijft onzekerheid en ongerustheid bestaan.

Het is daarom m. i. de plicht van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid om, op welke wijze dan ook, het publiek met den waren stand van zaken in kennis te stellen. Er zijn dan hiertelande nog bekwame technici genoeg, om te kunnen oordeelen, of de toestand gevaar oplevert of niet.

Hoogachtend
V. D. R.

DE TENT IN HET BOSCH.

Helaas — schrijft men ons uit de residentie —, is de hoop verijdeld de tegenwoordige tent in 't Bosch vervangen te zien door eene doelmatige en ruime lokaliteit, geschikt om bij min gunstig weder het vaak zeer talrijke gezelschap een onderkomen te bezorgen.

Na de bekroning toch van het plan van den heer Pfeiffer, schijnt de Hooge Regeering bezwaren gemaakt te hebben; althans de oppervlakte grond, voor vergrooting van het terrein benoodigd, is *niet* afgestaan.

Vraagt men nu óf en in hoeverre het de bedoeling kan zijn den bouw van de nieuwe tent aan een Rijksbouwmeester op te dragen, dan kunnen we ons niet denken dat dit het geval kan zijn. Dergelijk werk behoort aan particuliere krachten te worden overgelaten; immers hij, die een rijks- of gemeentebetrekking bekleedt, zal bezwaarlijk tijd kunnen vinden een zóó omvangrijk werk in betrekkelijk korten tijd te ontwerpen en uit te werken.

Nu men een jury benoemde, bestaande uit mannen van erkende bekwaamheid, en deze haar oordeel heeft uitgesproken, gaat het niet aan allerlei bezwaren aan te voeren en deze zóóver en zóó krachtig uit te meten, dat de uitvoering verijdeld wordt.

Uit de bekroning blijkt, dat men vooral gelet heeft op een goed *plan*, hetgeen dan ook hierterplaatse hoofdzaak is. In dat opzicht verdient ongetwijfeld het ontwerp-Pfeiffer de voorkeur.

De wending, die de zaak genomen heeft, wordt door ons betreurd, in de eerste plaats ter wille van den heer Pfeiffer, wien de gelegenheid ontnomen wordt zijne denkbeelden te verwezenlijken, ook voor de bezoekers van de zomerconcerten, die nu vooreerst geen kans hebben een grooter gebouw te verkrijgen, en eindelijk voor de bouwkundigen in 't algemeen, die zich tijd en moeite geven om prijsvragen te beantwoorden en recht hebben, dat het bekroonde ontwerp wordt uitgevoerd. Zijn er werkelijk bezwaren, dan moet daaraan publiciteit gegeven worden.

VERKOOP VAN BOUWTERREINEN.

Het Domeinbestuur bracht deze week een blok bouwterrein, gelegen aan het St.-Geertruidaplein te Bergen-op-Zoom in veiling en wel in vier kavels van de onderstaande grootten, die de daarbij vermelde prijzen opbrachten:

kavel	1	ad	14 A.	28 cA.	*f* 2525
„	2	„	11 „	87 „	„ 2475
„	3	„	9 „	73 „	„ 1175
„	4	„	11 „	21 „	„ 2200

overeenkomende met een gemiddelden prijs van *f* 1.78 per centiare.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-HAGE. Bij beschikking van den Minister van Waterstaat is met ingang van 1 October a. s.:

de hoofdingenieur J. van der Toorn, te 's-Hage, eervol ontheven van het beheer over het 1ste rivierdistrict en belast met den dienst in het 1ste en 2de district (Groningen en Friesland) ter standplaats Leeuwarden;

de hoofdingenieur G. van Diesen, te 's-Hage, belast met het beheer der groote rivieren, met uitzondering van de werken van den waterweg van Rotterdam naar zee; de ingenieur Leemans te Rotterdam belast met den dienst in het 6de rivierarrondissement, waartoe behooren de werken tot verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee.

— Men schrijft aan de *N. R. Ct.:*

Het raadslid G. A. Oudijk, te Gouda, heeft onlangs met een paar collega's voorgesteld om de botermarkt onder het Raadhuis van Gouda „in te richten" tot bureau's voor de secretarie.

Wat die „inrichting" bedoelt? Niets minder dan het sloopen van de prachtige benedenverdieping van het raadhuis met hare driedubbele kunstige Gothische gewelven, gesteund door eene tweevoudige rij pilaren!

Zoodanige „inrichting" zou niet slechts voor het behoud van het raadhuis zelf hoogst nadeelig zijn, doch tevens een wandalisme van de ergste soort wezen. Het was wel der moeite waard het Raadhuis van Gouda met groote kosten te restaureeren, om daaruit een jaar later eene gewelfde monumentale markt weg te breken, die in Nederland eenig in haar soort is en terecht bewondering wekt.

NIJMEGEN. In de afgeloopen week werd feest gevierd bij de aanbieding van het huldeblijk aan de drie wakkere mannen, die als Raadscommissie het grootsche werk van de uitbreiding der stad hebben voorbereid en ten uitvoer gelegd. Zoo ooit, dan paste hier een blijk van sympathie aan den wethouder Mr. W. Francken en de raadsleden H. L. Terwindt en J. H. Graadt van Roggen, aan wier beleid de gemeente zoo veel te danken heeft; al kunnen zij bij het neerleggen van het mandaat, hun door den Raad gegeven, met voldoening op den arbeid terugzien, mag en kan een huldeblijk hun niet onverschillig zijn. Daartoe is eene monumentale brug over den Voerweg gebouwd en de opschriften op de bekroning van de gesmeed ijzen barrière geven het doel van den bouw duidelijk aan. Het eene opschrift luidt: *De gemeente Nijmegen stichtte deze brug als huldeblijk aan de leden der Commissie van den uitleg der stad;* daaronder zijn op langwerpig vierkante velden de namen vermeld der drie heeren, die de Commissie uitmaakten. Het andere opschrift is het volgende;

Uitleg der stad, begonnen 1879, voltooid 1886.
Anno Domini. — Eendracht maakt macht — MDCCCLXXXVI.

De brug werd gebouwd naar het ontwerp van den ingenieur-architect J. J. Weve en is een sieraad voor de stad. Ook de uitvoering mag geroemd worden.

AMSTERDAM. Wij ontleenen het onderstaande aan de *Nederlandsche Spectator:*

„Over het rijksmuseum te Amsterdam schrijft (in de *Art* van 1 Aug.) de heer Emilie Michel, wiens uitstekende werk over Rembrandt wij voor eenigen tijd bespraken. Hij had, zegt hij, zoo streng over dat museum hooren oordeelen, dat hij aan eenige overdrijving dacht. Nu geeft hij zelf zijn oordeel. Uit de verte had hij er een vrij goeden indruk van ontvangen, zooals het daar staat, omringd van groen en geheel vrij. Hij gevoelde zich aanvankelijk gestemd voor *deze tentative de restauration d'un style soi-disant national.* Ongelukkig houdt die goede indruk geen stand; hoe nader men komt, hoe meer de aanmerkingen zich in menigte opdringen. Niets in dit gebouw doet zijne bestemming bevroeden. Is het een stadhuis, een klooster of een gesticht van weldadigheid? De twijfel is hem des te gerechtvaardigder, daar het nieuwe stationsgebouw een gelijksoortig karakter draagt en evenmin zijne bestemming verraadt. *Quant aux deux grands corps de logis dont la masse centrale est flanquée et aux pavillons, il faut reconnaître que l'architecte ne s'est pas mis en frais d'imagination. Ces trois étages présentent un ensemble d'une conception par trop élémentaire et monotone.* Al de kennis en ondervinding, waar andere musea gelegenheid toe boden, schijnen den architect vreemd te zijn gebleven. Hij schijnt *à tout prix* de aandacht alleen voor zijn gebouw te hebben gezocht zonder zich om de eischen van het inwendige te bekommeren. Van binnen geen zweem van stelselmatige rangschikking. De voorhal met haar bonte glazen, waarin een slecht beeld van Rembrandt voorkomt; de tweede doorgang met zijn bonte gordijnen en te kleine zijkabinetten; de nadeelige werking van het licht in de eerezaal; de koloммen met vergulde poppen, *plus que médiocres*, de toestand van Rembrandts Schutters, *ce pauvre tableau qui se laisse plus rien soupçonner de ses transparences mystérieuses et veloutées;* — in dit alles *l'erreur est complète.* De weinige methode en de schikking van het overige, de nabijheid der nieuwe schilderijen, met zooveel kaf onder het koren, worden door hem afgekeurd. Verder wijt hij eenige juiste beschouwingen over belangrijke aanwinsten en den rijken schat van schutter- en regentenstukken, dat eigenaardige onderdeel der Hollandsche kunst."

— De *Middelburgsche Courant* vermeldt, dat bij het restaureeren der kerk te Oostkapelle, onder een laag kalk en witte verf, een geschilderd wapenbord is gevonden. Een staande leeuw met schuin staand wapenschild werden ontbloot, waaraan men kon bemerken, dat de uitvoering zeer net moet wezen. Om het geheel niet te veel te schenden staakte men het ontblooten. Voor oudheidkundigen heeft deze ontdekking misschien eenige waarde.

AMSTERDAM. Voor den wedstrijd van verwarmings- en verlichtingstoestellen, uitgeschreven door het Nederlandsch Handelsmuseum, zijn door de deelnemers tot juryleden gekozen de heeren: J. J. Elsenburg Az. fabrikant; I. Gosschalk, architect; G. van Heerde, fabrikant; H. J. Gelijnssen, ingenieur en Martin Kalff. Secretaris der Redactie van het *Algemeen Handelsblad*, allen alhier.

GOUDA. De heer T. J. Koobs, hoofdopzichter bij de Nederlandsche Rhijnspoorweg-maatschappij, heeft deze week onder vele blijken van belangstelling den dag herdacht, waarop hij vóór 25 jaren in dienst van genoemde Maatschappij trad.

ELBURG. De gasfabriek alhier zal met 1 Sept. in handen der Gemeente overgaan en de prijs van het gas van 16 op 12 cent de M³ gebracht worden.

FRANEKER. Voor de herstelling van het raadhuis is een Rijksubsidie van *f* 3000 verleend. De begrooting der kosten van dit werk bedraagt *f* 6500.

— Aflevering 8 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

Merkwaardigheden in Amerika. Naar brieven van A. Tissandier (met fig.). — Iets over luchtverversching en verlichting van woningen (met fig.). — Het noordsch diluvium (met fig.). — Nog iets over het natuurlijke gas te Pittsburg (met fig.). — Natuur- en werktuigkundig allerlei: Een doelmatige lampekap. De diplograaf van Levesque. De bederfwerende ketel van Schribaux. De posometrische druppelteller van Jannin. Eigenaardige voorstelling van een vulkaan. De zelfregistreerende zonlichtmeter van Jordan. Een draaimolen met zeilen (met fig.). — Onze voeding. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Antwoorden. — Vragenbus.

BENOEMINGEN.

De Minister van Waterstaat heeft tot tijdelijk opzichter bij de werken voor de verlegging van den Maasmond, op eene maandelijksche belooning van *f* 133, benoemd den heer M. Muller, thans buitengewoon opzichter bij de werken van het kanaal van Terneuzen te Sas van Gent.

CORRESPONDENTIE.

Den Heere Br. te A. Uw brief in een volgend nommer.

ADVERTENTIEN.

Aanbesteding.

HET BESTUUR der Coöperatieve Winkelvereeniging van het district *'s Gravenhage* der Vereeniging EIGEN HULP is voornemens op **Dingsdag 31 Augustus 1886**, des avonds te zeven uren, ten kantore der Winkelvereeniging voornoemd, bij openbare inschrijving **aan te besteden:**

Den bouw van een Winkelhuis met toebehooren aan de nieuwe Prinsestraat te 's Gravenhage.

Aanwijzing op Donderdag 26 Augustus, des namiddags te twee uren.

Bestek en teekeningen zijn van Donderdag 19 Augustus af à *f* 1.50 per stel aan voormeld kantoor, Nobelstraat 10 verkrijgbaar.

Inlichtingen geeft de Architect H. J. MONDT Kerkplein 13, te *'s Gravenhage.*

AANBESTEDING.

ener verbouwing van

„De Huize De Cloese",

bij *LOCHEM*, ten dienste van den Hoog Edel Gestr. Heer Mr. C. J. SICKESZ, op **27 Aug. 1886**, des n.m. ten 1 ure.

Aanwijzing in loco op den 23 Aug. 1886, des v.m. ten 10 ure.

Gedrukte bestekken met teekeningen zijn à *f* 2.— te verkrijgen bij de Boekhandelaren GEBR. VAN LANGENHUIZEN te *'s Gravenhage*, J. H. SCHEEN te *Leiden* en W. C. WANSLEVEN te *Zutphen*.

Nadere inlichtingen worden gegeven door den Architect NICS. MOLENAAR te *'s Gravenhage*.

AANBESTEDING.

Op **Zaterdag den 28ste Augustus 1886** zal door den Architect A. VAN DEN STEUR Jr. namens de Coöperatieve Bouwvereeniging „De Vooruitgang", in het lokaal Weten en Werken, des namiddags te 1½ uur, worden **aanbesteed:**

Het BOUWEN van ACHT-EN-VEERTIG ARBEIDERSWONINGEN, op een terrein, gelegen in het oostelijk gedeelte der stad, nabij de Amsterdamsche poort.

De bestekken zijn van Zaterdag een-en-twintig Augt. op *franco* aanvrage ad *f* 0.50 verkrijgbaar bij DE ERVEN LOOSJES, Boekhandelaren, Gedempte Oude Gracht. De aanwijzing zal plaats hebben op Woensdag den 25ste Augt. 1886, des morgens te 10 uur.

De teekeningen en het bestek liggen van Zaterdag den 21ste Augt. ter inzage in het lokaal Weten en Werken.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

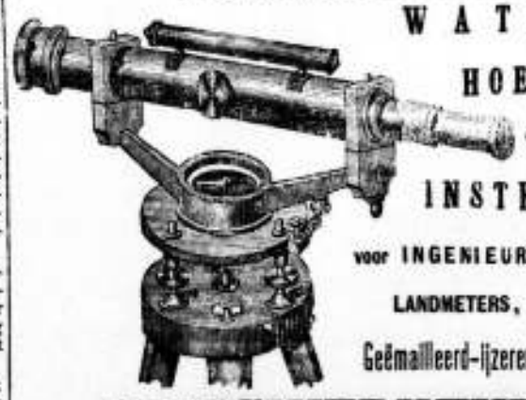

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

De Portland-Cementfabriek van

DYCKERHOFF & SÖHNE

te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn

levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, maar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.

Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar.
Magazijnhouders in de voornaamste steden.

GOUDEN Staats-Medaille.

DUSSELDORF 1880.

Medaille Breslau 1869.

Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873.

Gouden Medaille, Offenbach a.M. 1879.

Diploma A: Eerste prijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880.

Gouden Medaille Amsterdam 1883.

Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**

Succursales: **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam, Utrechtsche Straat 14.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beckstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Provincie ZUID-HOLLAND.

AANBESTEDING.

Op **Maandag den 6de September 1886**, des voormiddags ten 11½ uren, zal onder nadere goedkeuring, door den Voorzitter, of een der Leden van het College van Gedeputeerde Staten der Provincie *Zuid-Holland*, en in bijzijn van den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, aan het lokaal van het Provinciaal Bestuur te *'s-Gravenhage*, worden **aanbesteed:**

Het MAKEN van een BAZALT-MUUR langs de aanlegplaats der haven te Stellendam.
Raming f 4,530.—.

De aanbesteding zal geschieden bij enkele inschrijving, overeenkomstig § 454 der A. V.

Het bestek zal **van af Woensdag 25 Augustus e. k.** ter lezing liggen aan het lokaal van het Provinciaal Bestuur van *Zuid Holland* te *'s-Gravenhage*, en is voorts van dien datum, op *franco* aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij de Boekhandelaars firma GEBROEDERS VAN CLEEF, Spui n°. 28*a*, te *'s-Gravenhage* en door hunne tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Nadere inlichtingen, ook omtrent de kosten der besteding zijn te bekomen bij den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, J. VAN DER VEGT, te *'s-Gravenhage*, terwijl aanwijzing in loco zal plaats hebben op Woensdag 1 September des namiddags te 12½ uur.

De Gedeputeerde Staten der Provincie Zuid-Holland,
FOCK, *Voorzitter.*
F. TAVENRAAT, *Griffier*

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;
Ballende en Expansieve Stroomverskappen,
GEBOUWEN a **Scherpheek** en naar **andere** bouwwijzen, gebed in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking pasklaar.**
Galvaniseering op Loon.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
ZEER-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en Cementtegels.
Groote voorraden.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jzn.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN, Sukkel, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam* en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhaalnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 20 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

(A. et A.) NOG EEN PAAR WOORDEN OVER DE GESCHIEDENIS DER TUINARCHITECTUUR

DOOR LEONARD A. SPRINGER.

(*Vervolg en slot van pag.* 275.)

In hoeverre grotten uit de mode waren, kan men nagaan, wanneer men de talrijke prenten bestudeert, welke er uit dien tijd bestaan en het mist niet of men vindt bijna in elke beschrijving van een park of tuin meiding gemaakt van prachtige grotten. Deze grotten moet men zich evenwel niet denken als nabootsingen van natuurlijke grotten. Verre vandaar, 't waren meerendeels gebouwen, die uitwendig er als eerepoorten enz. uitzagen, met motieven van den gewonen woonhuisbouw; het cement of de steen ruw bewerkt, wat men soms heden nog grotwerk noemt. Van binnen was dit het sterkst en waren allerlei zaken aangebracht om de ruwe vlakte een natuurlijk aanzien te geven, waarin men natuurlijk faalde. Fonteinen, beelden, watergoden en godinnen voorstellende, echte en nagebootste schelpen waren de gewone versieringen.

Wat een werkelijk artistiek geheel aangaat, geloof ik te mogen beweren, dat de zuivere Italiaansche tuinen in veel gevallen boven die van den stijl van Le Nôtre te verkiezen zijn. Waar overmatig geld voorhanden was, als bij den aanleg te Versailles, zien wij dat de versieringen van dood materiaal de hoofdrol spelen en de boomen slechts tot achtergrond dienen. Later, toen ook de kas van Lodewijk XIV minder ruim voorzien was, zien wij Marly verrijzen met tal van zaken, die bij Versailles in hout of steen, doch hier uit levende boomen gemaakt waren en dit was de eerste schrede op den weg, die anderen op het dwaalspoor bracht en met de knutselwerken uit de eerste helft der 17e eeuw de oorzaak zijn van den wansmaak, die tot in de 2e helft der 18e eeuw voortduurde. Een deel van Klein Trianon werd in 1754 nog als zoodanig aangelegd.

Wat de Vlaamsche en Hollandsche tuinen aangaat, hier heeft de liefhebberij voor bloemen grooten invloed gehad op de versiering, doch de motieven, daarbij gebruikt, hebben zich niet buiten Holland verspreid. Zonder iets ten nadeele onzer voorvaderlijke kunst te zeggen, kan men aannemen, dat op 't gebied der tuinarchitectuur onze voorvaderen niet voorgegaan, maar meestal gevolgd hebben. De motieven, in Van der Groen (1) te vinden, zijn uit vroegere tijdperken. De rechthoekige indeeling der bedden dagteekent reeds vanuit de 1e helft der 16e eeuw; later, onder Vredeman de Vries, hadden zij een eigenaardig karakter, en werden motieven uit de ornementiek van dien tijd niet versmaad. De ornementbedden in ditzelfde boek zijn naar motieven van Claude Mollet, of Boyceau de la Baraudière; bij nauwkeurige beschouwing zal men uit de weinig fraaie teekeningen deze motieven gemakkelijk herkennen (2).

Als voorbeelden van den invloed van Le Nôtre op de Hollandsche tuinen haalt de heer Br. aan de tuinen te Rijswijk en Hondsholredijk. Nu is maar de vraag, uit welken tijd men de teekeningen nemen moet.

De uitvoerige plattegrond van Rijswijk, uitgegeven bij Frederik de Witt, geeft ons Rijswijk te zien, waarvan de tuin in al zijne détails aan een vroegere periode dan Le Nôtre doet denken, en wel het tijdperk tusschen Claude Mollet en Le Nôtre in. Dezelfde afbeelding is ook overgenomen in J. v. d. Groen. Volgens eene andere gravure (van Anna Beek) had die tuin later zijn artistieke waarde verloren.

Bij de afbeeldingen van 't Huis Hondsholredijk is dit nog opmerkelijker.

De prent van Balthasar Florentius à Berkenrode geeft ons deze plaats te zien in 'tzelfde tijdvak en is ook in J. v. d. Groen te vinden. Daarentegen zijn de afbeeldingen, die D. Stoopendaal, Bega en anderen ons achtergelaten hebben, uit den tijd dat Le Nôtre's invloed niet te miskennen valt. Ook van 't Huis in 't Bosch bestaan verschillende toestanden; die in J. v. d. Groen is van hetzelfde tijdperk als van Rijswijk met broderies à la Boyceau.

Wat het Loo aangaat meen ik te mogen beweren, dat dit op last van Willem III, koning-stadhouder is aangelegd door Jacques (?) Marot (3) en werden de werkzaamheden aangevangen in 1685, toen het Loo

(1) De eerste uitgaaf geschiedde in 1668, de tweede in 1677 en de derde in 1683.

(2) Vergelijk de teekeningen uit V. d. Groen met die van *„Cierraad der lusthoven"* enz., om het verschil tusschen de oude en de latere broderies te zien.

(3) Immerzeel noemt Daniel Marot als hebbende veel voor Willem III gewerkt; in een ander werk *„De Zeggenlande Vecht"* vinden wij den naam van Jac. Marot.

door aankoop aan den prins gekomen was. In 1688 was het voltooid.

Waar de heer Br. de motieven gevonden heeft, waarop zijn beweren gegrond is, dat de Hollandsche tuinen zich vooral kenmerkten door het gebruik van doorsneden cirkels, begrijp ik niet. Is dit beweren voortgesproten uit de bloemperken uit den tijd, waaruit J. v. d. Groen zijn voorbeelden ontleend heeft, dan is het niet volkomen juist, omdat men ze ook in Frankrijk vond.

Vond de heer Br. zijn motieven in de tuinen van lateren tijd, toen Le Nôtre ook hier invloed uitoefende? Dan is dit nog minder juist, want zeker werd de rechte lijn in ons land bij de indeeling van den tuin niet minder toegepast dan elders. In Duitschland, bijvoorbeeld te Carlsruhe en Schwetzingen, vormden de cirkels meer de hoofdlijn dan in de Hollandsche tuinen (1).

De kenmerkende afwijkingen, waardoor de Hollandsche tuinen zich onderscheidden, berusten grootendeels op den eigenaardigen toestand van het land. De streken, waar het grootste aantal gevonden werd, zijn geheel vlak en waterrijk. De terrassen waren een luxe, die terecht door La Court in zijn werk (2) bestreden wordt, omdat zij niet in overeenstemming waren met de landstreek, en doen zich op de plaatsen, waar zij gemaakt waren, als dijken van een polder voor en loonen niet de groote kosten, waarmede de aanleg gepaard ging.

Practischer dan de slecht voldoende fonteinen waren de flinke waterpartijen en de natte kommen (3)

Om een waar denkbeeld onzer Hollandsche tuinen te krijgen, moet men zooveel mogelijk de oude prenten en prentwerken uit dien tijd bestudeeren. Een bepaalde theorie in onze taal bestaat er uit dien tijd niet en de weinige tuinbouwwerken geven ons weinig licht. Men wachte zich evenwel, de tuintjes, zooals er langen tijd te Broek-in-Waterland waren, als typen onzer voorvaderlijke tuinen te nemen; zij waren niets dan een kinderlijk geknutsel. Ook buxusboomen in diervorm geknipt, waren volstrekt niet typisch Hollandsch en werden slechts bij uitzondering gevonden, althans in tuinen van eenige kunstwaarde. Men zoekt ze dan ook bijna tevergeefs op onze oude prenten; ik vond ze slechts op twee prenten (4).

Wat de overige landen van Europa aangaat, deze hadden weinig kunstenaars en het waren meestal Franschen, die geroepen werden om werken van eenig belang uit te voeren. Wij kunnen evenwel namen noemen van landgenooten, die in ons land de meeste werken hebben uitgevoerd. Het waren vooral Simon Schijnvoet, Speelman, Jan en Samuel van Staden en Steven Venakool.

De heer Bremmer, sprekende over de tuinen in Duitschland, zegt, dat de Fransche stijl ook daar veel invloed had en noemt als voorbeeld de tuin van het Slot te Heidelberg. Deze tuin is wel-is-waar door een Franschman (Salomon de Caus) aangelegd maar in een tijd toen Le Nôtre nog een dreumes was. Salomon de Caus stierf in 1630 en was tot 1620 tuinman van den keurvorst. Zijn werk dagteekent dus van vóór dat jaar.

Of Schwetzingen door den keurvorst Karel Theodorus zelf ontworpen is, valt wel eenigszins te betwijfelen. Eerst op 31 Dec. 1742 kwam hij aan de Regeering, terwijl de aanleg van het park reeds in 1722 begonnen is. Wel heeft hij het voornaamste aandeel gehad in de uitbreiding en opluistering, waarvoor de plans werden gemaakt door De Pigage, die toen *Bau-intendant* en later *Oberbau- und gartendirector* was. Wilhelmshöhe, zooals het zich thans voordoet, is niet meer het oude; slechts hier en daar zijn er brokstukken van over, zooals de Hercules, met den grooten waterval.

Het is wel wat boud gesproken, om Petershof bij St. Petersburg te veroordeelen als zonder eenige kunstwaarde. In vergelijk met Versailles zeker, doch dan is het nog de vraag, of Charlottenburg, Schönbrunn en anderen, met dit werk van Alexander Le Blond kunnen wedijveren.

Uit hetgeen de heer Br. zegt over de Engelsche tuinen, zou men gelooven, dat dit land het eenige was, waar reeds vroeg de kunst (?) om boomen te verknoeien beoefend werd.

Het snoeien van boomen in allerlei dolle figuren en beelden is niet uit Engeland maar uit Italië afkomstig, uit den tijd van den Barokstijl. Zeker is het evenwel, dat zij nergens zoo lang bewaard gebleven zijn als in Engeland, op groote buitenplaatsen ten minste.

Kensington werd in 1727—1760 begonnen maar voortgezet. Willem III, de Koning-stadhouder, liet beginnen met den aanleg van Kensington, terwijl Koningin Anna het werk vervolgde. Dat hier reeds kronkelende lijnen gebezigd werden, was geen nieuws; ook in ons land waren toen reeds plaatsen te vinden, waar op deze wijze van de oude manier was afgeweken (5).

Onder de volgelingen van Le Nôtre noemt de heer Br. Dezallier en d'Argenville. Dit was een en dezelfde persoon, die den naam droeg van Dezallier Antoine Joseph d'Argenville (6). Hij is de schrijver van het werk *Théorie et Pratique du Jardinage*, dat ten onrechte aan Le Blond is toegeschreven, aan wien alleen de illustratiën te danken zijn. In de 2e editie komen de voorletters van d'Argenville voor; in de 3e editie de naam van Le Blond, terwijl in de 4e editie in de voorrede van deze vergissing is melding gemaakt.

Dat Charles Dufresny vroeger dan Kent tuinen in landschapstijl heeft aangelegd is onloochenbaar, doch hij heeft de omwenteling niet teweeggebracht, want 't blijft altijd de vraag, of datgene, wat hij gemaakt heeft, werkelijk de moeite waard geweest is. In Engeland was Kent ook de eerste niet, want de dichter Pope had reeds ruimen tijd vóór hem zijn tuin te Twickenham in landschapstijl aangelegd, hem ingegeven door zijn dichterlijke vereering der natuur.

Dat Kent's werken dadelijk niet volmaakt waren is geen wonder. Alles wat nieuw is, is voor verbetering vatbaar; men valt zoo licht in uitersten, wat ook het geval was met Brown. Kent was *te veel* idealist, Brown te weinig, maar die twee hebben aanleiding gegeven tot iets beters; een ander profiteerde van hunne fouten en deze was Humphry Repton.

De heer Bremmer noemt hem niet en toch heeft niemand, direct en indirect, meer invloed op de kunst gehad dan hij.

Aanvankelijk een navolger van Brown, had hij veel te lijden van de kritiek van Price, een vereerder van Kent, en Repton was zoo verstandig het goede uit die kritiek in zich op te nemen. Zijn boekwerk *Observations on the theory and practice of landscapegardeering*, dat in 1803 verscheen, nadat er reeds anderen voorgegaan waren, wordt als het beste beschouwd en was jaren lang het eenige werkelijk bruikbare boek, dat over

(1) Vergelijk de talrijke plattegronden die er bestaan, bijvoorbeeld in „*'t Zeegevalende Kennemerland*".

(2) „*Bijzonder aanmerkingen over het aanleggen van practige en generale landhuizen, lusthoven, plantagien en aanklevende cieraden*". 2e druk 1703.

(3) „*Cieraad der lusthoven*, bestaande in allerhande soorten van drooge en natte konnen, parterres, graswerken en fonteinjnen." J. V. D. M.

(4) „*Verheerlijkt Diemermeer en Villa Anglana*", gegrav. door Romeijn de Hooghe.

(5) „*'t Huis Ter Meer bij Maarsen*", 1727, gravure H. de Leth.

(6) Gest. 1755.

geheel Europa geraadpleegd werd. In 1862 verscheen er eene Duitsche vertaling van, door E. Petzold, met slechts hier en daar eene wijziging. Het zijn de parken, door Repton aangelegd, die het meest den vader der Duitsche school, Prins von Puckler Muskau, geïnspireerd hebben, toen hij zijn werk op Muskau aanving, en nog gedurende dezen arbeid ging P. M. dikwijls naar Engeland om te leeren van hetgeen Repton gedaan had. Dergelijke mannen mag men niet vergeten, als men over de geschiedenis der tuinarchitectuur schrijft.

De heer Bremmer slaat ook die periode van de landschapstijl over, welke algemeen bekend is onder den naam van Anglo-Chineesche stijl.

In 1685 komt Sir William Temple op, om op hetzelfde aanbeeld te slaan als Bacon en schildert met geestdrift al de fouten van den heerschenden stijl en al het goede, dat in China te zien is, waar men eerst recht de natuur weet te waardeeren. Maar 't was aan een dovemans deur geklopt; men was eenmaal onder den indruk van Le Nôtre's werken. Toen na Kent eindelijk de landschapstijl wortel schoot, trad er een architect op, die langen tijd in China geweest was en daar veel gestudeerd had. 't Was William Chambers. In 1757 verscheen zijn werk *Designs for Chinese Buildings*, in 1770 zijn *Dissertations on Oriental gardens*. Dit gaf den doorslag aan de verdere ontwikkeling van den landschapstijl, maar was tevens ook de oorzaak van al de wangedrochten, die na dien tijd geboren werden. Schilders, dichters, alles bemoeide zich met de tuinarchitectuur. Ook philosophen bleven niet achter en door al de overdreven voorspiegelingen, raakte men aan 't droomen. Men verkondigde, dat in elk park, elk deel een eigenaardig karakter moest hebben. Men maakte romantische gedeelten, treurige gedeelten met grafteekenen voor een of ander groot genie of voor familiebetrekkingen, woeste partijen, liefelijke partijen, grootsche partijen, en met dat al verloor men de ware kunst uit het oog. De wansmaak van den ouden stijl, zoo dikwijls veroordeeld, behoefde waarlijk niet voor dien van dezen waanzinnigen tijd onder te doen. Goethe schildert ons die manie zoo goed als maar mogelijk is in zijn gedicht *Triumph der Empfindsamkeit:*

»Denn, Notabene, in einem Park
Muss alles ideal sein,
Und, Salva venia, jeden Quark
Wickeln wir in eine schone Schal' ein
So verstecken wir zum Exempel,
Einen Schweinstall hinter einem Tempel;
Und wieder ein Stall, versteht mich schon,
Wird geradeswegs ein Pantheon,
Die Sache ist, wenn ein Freinder d'rin spaziert,
Dasz alles wohl sich präsentirt;
Wenn's dem denn hyperbolisch dunkt
Posaunt er 's hyperbolisch weiter aus,
Freilich, der Herr vom Haus,
Weisz meistens, wo es stinkt.

Zum vollkommnen Park
Wird uns wenig mehr abgehn.
Wir haben Tiefen und Höhn,
Eine Musterkarte von allem Gesträuche,
Krumme Gänge, Wasserfälle, Teiche,
Pagoden, Höhlen, Wies'chen, Felsen und Klafte
Eine Menge Reseda und andre Gedufte,
Weimouthsfichten, babylonische Weiden, Ruinen,
Einsiedler in Löcher, Schäfer im Grünen.
Moscheen und Thurme mit Kabinetten
Von Moos sehr unbequeme Bette,
Obelisken, Labyrinthe, Thriumphbogen, Arkaden.
Fischerhutten, Pavillons zum Baden,
Chinesisch — Gothische Grotten, Kiosken, Ting's,
Maurische Tempel und Monumente,
Gräber, obgleich wir Niemand begraben —
Man musz es alles zum Ganzen haben."

Doch zijn wij er thans boven verheven? Heeft men geleerd van die groote voorgangers uit deze eeuw? Volstrekt niet, evenals toen, maakt men ook heden steenen pyramiden van een paar meter hoogte, rotsen om over te struikelen, bruggen, die niet door iedereen te beloopen zijn, vijvers als een spoelkom, watervallen, die overal op gelijken behalve op een waterval, en slechts dit met die grootsche natuurtafereelen gemeen hebben, dat er water op stukken steen valt.

Doch ik moet mij aan het stuk van den heer Br. houden.

Met Girardin d'Ermenonville mogen wij niet vergeten te noemen J. J. Rousseau en den abt De Lille, die door zijn gedicht *Les Jardins* niet minder tot de verbreiding der nieuwe richting gedaan heeft dan Girardin met zijn werkje *De la Composition des Paysages*. In Frankrijk kwamen schoone buitens tot stand onder den invloed van Morel (Parc d'Ermenonville), Carmontelle (Parc Monceau, dat later weer veranderd is). Baltar (?) Petit Trianon (10) Coffinet, enz.

Ook ons land, dat door den heer Br. geheel vergeten wordt, nam spoedig de richting aan. Zoo zien wij, dat Biljoen reeds vóór de omwenteling als landschapspark bekend was, te oordeelen naar een paar gravures van Henning met een opdracht aan den prins-stadhouder. Schaffelaar bij Barneveld, Elswout bij Haarlem en zoovele andere dagteekenen uit de vorige eeuw. Ook toen, evenals nu, werden wij overstelpt door vreemdelingen, want de namen als van Charpentin en Michael, komen dikwijls voor. Doch de naam Jan David Zocher Jr. mag niet vergeten worden. Al dragen zijne bouwwerken niet aller sympathie weg, op tuinbouwgebied behaalde hij terecht welverdienden roem. Reeds zijn vader Jan David Zocher Senior was als tuinarchitect niet onbekend en ontwerper van den aanleg van Soestdijk, dat later door den zoon J. D. Zocher Jr. (11) voltooid werd.

Broekhuizen werd in 1794 door den oudsten Zocher voltooid, nadat het door bovengenoemden Michael begonnen was. De thans nog levende en bekende tuinarchitect uit die familie is Louis Paul Zocher.

Bij de nieuwe Fransche school mag, na Thouin, Bühler niet vergeten worden, die een nieuwe richting aan de toepassing der wegen gaf, zooals zij thans aldaar gebruikt worden. Ook Bellangé, Barillet-Deschamps en Alphand telt men onder de groote mannen, die Frankrijk op 't gebied der tuinarchitectuur voortgebracht heeft.

Engeland leverde nog op John Paxton, de man van 't Sydenham-paleis, Fordyce, van het Regentspark, Joh. Gibson, ontwerper van 't Victoriapark. Vooral de eerste, die met zijn grootsche waterwerken heeft doen zien dat natuur en kunst kunnen samengaan, zonder dat beiden geschaad worden. Paxton is een der eersten, die den symmetrischen stijl verbond met den landschapstijl en met het beste succes.

In Duitschland was het Schinkel, die, daarin geholpen door Lenné, erin slaagde deze twee op zich zelf staande richtingen tot een goed geheel te vormen en een der bekwaamste mannen van dezen tijd op dit gebied, Ed. André, zegt dan ook met recht „*C'est à lui l'avenir*".

Wat de overige landen aangaat, deze bleven niet achter, doch kenmerken zich niet door eene bepaalde richting. Drie hoofdtypen kunnen wij thans in de tegenwoordige kunst aanwijzen; de Engelsche school, die grootendeels, met enkele uitzonderingen, de oude traditie van Repton volgt; de Fransche school van Barillet-Deschamps en de Duitsche school van Pückler en Schinkel-Lenné.

(10) Er bestaat van Petit Trianon nog een plan van de hand van Antoine Richard, doch dit is zeer slecht.

(11) De tweede zoon, Karel Zocher heeft ook vele plaatsen aangelegd, maar is minder bekend.

Dat alle volgelingen niet den meester toonen, is begrijpelijk, omdat de meester niet altijd begrepen wordt; bijvoorbeeld in het feit dat wij hedentendage duidelijk zien uitkomen, dat het schoone idee van den meester om fraaie golvingen in het terrein aan te brengen, door de leerlingen nagevolgd wordt op vlakke terreinen, en op plaatsen, waar de omgeving er niet mede overeenstemt.

Dergelijke dwaasheden voeren ons tot de Anglo-Chineesche manie terug. De eenige weg, die tot het goede leidt, is, dat het dilettantisme vermindere. Niet alle particulieren zijn een Pückler Muskau, niet alle landschapschilders zijn een Kent, niet alle architecten of ingenieurs zijn een Alphand, niet alle tuinbouwers zijn een Lenné of Meyer.

Hiermede breek ik maar af; ik heb meer geschreven dan mijn plan was, wat zijn oorzaak vond in het feit, dat er zooveel te zeggen valt op 't gebied van de geschiedenis der tuinarchitectuur, zelfs al blijft men binnen het algemeene. Het doel van dit stukje was aanvankelijk om op enkele gebreken in het stukje van den heer Br. te wijzen en enkele hoofdzaken aan te vullen, doch gaandeweg is het uitvoerig geworden, door de ontzaglijke hoeveelheid stof, die voor dit onderwerp voorhanden is. Ben ik te langdradig geweest dan verzoek ik verschooning, en zoo de heer Bremmer mijne gevoelens, in dit stuk neergeschreven, niet deelt, dan houd ik mij voor zijne opmerkingen aanbevolen.

☛ Aangenaam was het mij, dat mijn opstel over *Geschiedenis der Tuinbouwkunst* aan een specialiteit als de heer S. aanleiding gaf zich tot schrijven te zetten.

Waar hij mij van oppervlakkigheid beschuldigt, dient tot verdediging, dat het niet in mijne bedoeling lag eene volledige geschiedenis der tuinbouwkunst in dit blad ten beste te geven, maar alleen een kort overzicht. Is mij dit slechts ten deele gelukt, ik zal de eerste zijn dit te erkennen, daar niet dan een gering aantal hulpbronnen onder mijn bereik staan; ik ben uitdienhoofde den heer S. dankbaar voor de aanvulling van mijn overzicht, maar moet de volgende bemerkingen maken:

1°. Wat betreft het niet vermelden der *paradysos* bij de Perzische tuinen; dit is vrij duidelijk, omdat over het algemeen de Perzen hunne tuinen paradysos noemden en zoowel groenten- als vruchtentuin met den bloemtuin vereenigd waren.

2°. Van den doolhof en het heilige bosch is melding gemaakt bij de beschrijving van de villa van Plinius in Toscane (zie bladz. 225); deze details komen ook voor bij de beschrijving die Félibien en Castell van deze buitenverbijven hebben gegeven.

3°. Mijne bewering omtrent het gebruik der doorsneden cirkels bij de Hollandsche tuinen was misschien niet duidelijk uitgedrukt; het was mijne bedoeling dit gebruik aan den invloed der werken van Claude Mollet toe te schrijven.

4°. Dat Dezallier (,) d'Argenville de naam van één en dezelfde persoon is, was mij bekend; de komma is een zetfout.

Overigens heb ik aan het geschrevene van den heer S. weinig toe te voegen; hem, den bekenden deskundige, ben ik dankbaar voor zijne kritiek en de aanvulling van mijn opstel. Br.

(A. et A.) DE HOOFDWACHT TE ZWOLLE.

In de vergadering van den Raad der Gemeente Zwolle van 23 Augustus is na eenig debat aangenomen het voorstel van Burgemeester en Wethouders, om tot restauratie van het gebouw der hoofdwacht een som van *f* 3174 beschikbaar te stellen.

De heeren Klinkert en Van Roijen bestreden het, daar zij zich tot de noodzakelijke uitgaven voor herstel wilden bepalen; de hh. Van Rees, Roijer, Van Aerssen en Schellwald verdedigden het op verschillende gronden. Daarbij werd er o. a. op gewezen, dat het bedrag voor het noodzakelijk herstel allicht een *f* 2500 zou beloopen, daar het gebouw in hoogst bouwvalligen toestand verkeert. Het cijfer, noodig tot herstel van het schoone gebouw in zijn oorspronkelijken toestand, is dus betrekkelijk gering, terwijl de Raad herhaaldelijk èn door verlaging van de wallen èn door het aanbrengen van bloemen in het plantsoen getoond heeft, rekening te houden met de eischen van den welstand en de verfraaiing der omgeving van de stad.

Met 14 tegen 2 stemmen werd 't voorstel aangenomen.

Het is zeker verblijdend, dat meer en meer blijkt, hoe ook kleinere provinciesteden hart hebben voor hare monumenten. Men zij echter voorzichtig, eer men tot »restauratie" overgaat. Er is in de laatste jaren, zoo door het Rijk als door Gemeentebesturen, zooveel in naam der »restauratie" verknoeid, dat men een zekeren angst niet kan onderdrukken wanneer men vernemt, dat dit proces weer op een gebouw zal worden toegepast.

De hoofdwacht te Zwolle is een gebouw, dat in zijn tegenwoordige gedaante een zeer pittoresk aanzien heeft. Zijn ook de verhoudingen wat gedrukt, de fraaie topgevel heeft menig interessant detail. Indien men bij de »restauratie" pogingen wil aanwenden om de bestaande vensters te veranderen, zij men vooral voorzichtig. Bezit men geen goede gegevens omtrent den vroegeren toestand, men late ze liever in hun tegenwoordigen staat. Wij vertrouwen, dat de restauratieplans niet tot uitvoering zullen komen eer men zich van den aard en de strekking dier ontwerpen behoorlijk vergewist heeft en de opinie van bekwame vakmannen gehoord zal zijn.

(A. et A.) DE EXCURSIE.

In den vroegen morgen van den twee-en-twintigsten Augustus des jaars achtienhonderd zes en-tachtig lag aan een der steigers van de De-Ruyterkade te Amsterdam de stoomboot »Anna" gereed om zee te kiezen. De bemanning bestond uit den kapitein, den machinist en twee varensgezellen, allen lieden, die reeds menigen tocht met het ranke vaartuig gemaakt hadden, zoowel over de zilte baren als op de meer kalme wateren, die Noord-Holland doorsnijden. Er bevond zich echter nog een persoon aan boord, die zich daar blijkbaar veel minder thuis gevoelde, en die door zijn onophoudelijk heen en weer loopen en zijn geheimzinnig verdwijnen in en verschijnen uit de kajuit de aandacht trok van de menigte toeschouwers aan den wal. Een van hen, blijkbaar een onderzoekende geest, lichtte het deksel van een der manden, die ingescheept werden, op, en verzekerde daarop den omstanders, dat men bezig was het schip voor geruimen tijd te proviandeeren. Naar den voorraad te oordeelen, was het zeker, dat er een groot gezelschap aan boord moest komen om een lange reis te ondernemen.

De zonnestralen spiegelden zich in het kabbelend IJwater en een frissche oostenwind deed de vlaggen en wimpels van het schip wapperen, dat het een aard had. De kapitein voorspelde dan ook een pracht van een dag.

De klok van de Oude Kerk had nauwelijks acht uren geslagen, of men zag van beide zijden groepjes toeristen aankomen, die zich inscheepten. Weldra bleek nu de geheimzinnige persoon, waarvan boven sprake was, de hofmeester te zijn. Toen allen aan boord waren, kwam een jolleman met zijn vaartuig langs zij, en nadat hij zijn bootje achteraan het stoomschip bevestigd had, werden de touwen losgemaakt en men vertrok.

Wie de reizigers waren? Leden van het Genootschap *Architectura et Amicitia* te Amsterdam, die deelnamen aan de jaarlijksche excursie, die volgens art. 46 van de Genootschapswet georganiseerd was. Uit den aard der zaak bestond het gezelschap grootendeels uit bouwkunstenaars en beoefenaars der aanverwante kunstvakken; buitendien werd de tocht medegemaakt door een bekend historicus, door een verdienstelijk lid der Amsterdamsche balie en *last not least* door een *amateur photographe*, die zijn toestel had medegebracht.

Zoo stoomde dus de »Anna" naar de Oranjesluizen. Het schoone stadsgezicht miste ook nu weer zijn werking niet. Algemeen was men van oordeel, dat de koepel van de in aanbouw zijnde St.-Nikolaaskerk een fraai effect maakt, vooral op een afstand gezien; de beide torens van die kerk voldeden minder, zoo om hunne gedrukte bekapping als om de vreemde wijze, waarop zij geplaatst zijn, terwijl de leden, die des morgens de kerk van nabij gezien hadden, er hunne verwondering over uitspraken, dat zij zoo slecht gedetailleerd is. Ook de monitors »Tijger" en »Bloedhond", die men voorbijvoer, trokken om hun zonderlingen vorm de aandacht. Aan de Handelskade was het leeg; de treurige tijdsomstandigheden waren hier duidelijk waar te nemen.

Nadat de boot in de Oranjesluizen geschut had, kwam een viertal waaghalzen op het overmoedige denkbeeld, de tocht naar Marken in de jol te doen, en nadat Tijs de jolleman voor de soliditeit van zijn vaartuig had ingestaan, stapten zij erin. Als een notendop danste de jol op het water, en menigeen, die zich op de stoomboot bevond, sloeg met een zorgvollen blik het stout bedrijf van het viertal gade. Het bleek echter, dat Tijs gelijk had gehad, daar Marken zonder eenig ongeval bereikt werd.

De boot had te grooten diepgang om de haven van Marken of van Monnikendam te kunnen bereiken. Men was dus verplicht in de jol op het eiland te landen, wat in goede orde werd volbracht. De zon had inmiddels haar invloed op de excursionisten doen gelden en aan velen een tint van weldaanheid gegeven, die, naar het zich liet aanzien, nog wel eenige dagen blijven zou.

Langs een smallen dijk werd nu een der gehuchten van Marken bereikt, waar oud en jong naar buiten kwam, om de vreemdelingen te begroeten. Trok de forsche gestalte der mannen in de eerste plaats de aandacht, meer nog werd het schilderachtig costuum en de frissche gelaatskleur van de vrouwen en kinderen bewonderd. De photograaf achtte nu het oogenblik gekomen om een proeve van zijn kunst te geven, en nadat de deelnemers aan den tocht en eenige Marker kleinen tot een bevallige groep vereenigd waren, werden een tweetal afbeeldingen gemaakt, die zeker een aangename herinnering aan den tocht zullen zijn.

Trots de brandende zonnestralen, die op het zoo goed als boomloos eiland hun kracht geducht deden gevoelen, toog men nu naar het Kerkdorp, waar het huis van Marretje Thijsen in oogenschouw werd genomen. Langs een anderen weg zocht men nu de landingsplaats weer op, en na een marsch van een half uur rocide men naar boord, waar het Munchener bier gereeden aftrek vond.

Daar het onmogelijk bleek, te Monnikendam, welks haven te ondiep is, met een boot als de »Anna" te landen, zette men koers naar Edam, dat ongeveer te halfdrie bereikt werd.

Door de kapitale zeesluizen, waar zich de heer G. J. Hennink, stadsarchitect van Hoorn, bij het gezelschap voegde, kwam men in de binnenhaven, ook wel het oorgat genoemd, en daarna door de Nieuwe haven, waar de kolossale houtloodsen van de firma Post de aandacht trokken, aan den Scheepmakersdijk, waar de heer A. H. D. Rups, oud-bestuurder van het Genootschap, thans architect-landmeter te Edam, en de stadsarchitect van Edam, de heer A. W. Reijnders, de deelnemers aan den tocht ontvingen.

Onder het geleide dezer heeren begon men nu den tocht door de stad. Het eerst werd de toren van de voormalige kleine kerk, in 1883 gerestaureerd, in oogenschouw genomen. Daarna wandelde men langs de schaduwrijke voorhaven, waar tal van aardige geveltjes, meest uit de XVIIe eeuw, met genoegen werden beschouwd. Ook eenig fraai XVIIde-eeuwsch smeedwerk ontging de aandacht niet.

Langs de voormalige bolwerken, thans met welig groen beplant, bereikte men het kerkhof, dat met keur van bloemen prijkte en vanwaar men een goed gezicht op de noordzijde van de Groote Kerk genoot.

Het voormalig Prinsenhof, aan de zuidzijde van de kerk gelegen en thans, met de omringende terreinen en gebouwen, voor de weldra te houden tentoonstelling ingericht, werd nu beschouwd. Algemeen prees men de flinke wijze, waarop de inrichting had plaatsgevonden. Het Prinsenhof zelf is in den loop der tijden zoodanig veranderd, dat het uit een architectonisch oogpunt weinig merkwaardigs meer oplevert. Slechts een schouw, met daarboven geplaatst bord, uit de consistoriekamer der Groote Kerk afkomstig, getuigde nog van de voormalige pracht.

De Groote Kerk werd daarna bezocht. Het sierlijke zuiderportaal, een fraai overblijfsel van XVe-eeuwsche architectuur, werd algemeen bewonderd. Naar men vernam, bestond er plan dit gedeelte der kerk te restaureeren; de aanwezigen uitten de hoop, dat deze restauratie zich bepalen mocht tot het herstellen van gebreken, die tot den ondergang van het gebouw zouden leiden, doch dat er geen pogingen zouden gewaagd worden, om door fantasie aan te vullen wat in werkelijkheid ontbreekt.

Het portaal, door een fraai stergewelf overdekt, dat verdieaen zou van de thans aanwezige witsellaag ontdaan te worden, bevat tevens den toegang tot de daarboven gelegen vertrekken der voormalige Latijnsche school. De deur, die tot deze lokalen toegang geeft, is zeer goed bewaard; op de verdieping vindt men een fraaie XVIIe-eeuwsche tafel, fragmenten van een eikenhouten betimmering en een collectie kaarsensnuiters. Ook ziet men daar de borden, die eertijds aan de pijlers der kerk waren aangebracht, om er de psalmen en gezangen op te kunnen aangeven; zij zouden verdienen, weer voor hun oorspronkelijke bestemming gebruikt te worden.

De kerk zelve is zeer ruim. Zij bevat een preekstoel uit de XVIIe eeuw, een koorhek uit denzelfden tijd en een doophek van 1657, alles in goede vormen bewerkt. Ook zijn merkwaardig de laat-Gothische kerkbanken, die bij den brand van 1602 gespaard bleven. Het zou echter wenschelijk zijn, indien de verflaag, die deze meubelen bedekt, door een deskundige hand werd verwijderd.

Het orgel, in 1662 door Barend Smit van Hoorn gemaakt, is thans geheel witgelakt. Kon ook hier de verflaag verwijderd worden, dit zou zeer gewenscht zijn. Ook een staande klok, van blank ebbenhout met koper gemonteerd, is wel de bezichtiging waard. Interessante grafteerken zijn mede in groot aantal in de kerk aanwezig.

Op een afgezaagden balk, thans tegen een der muren aangebracht, vindt men het volgend vers, dat de herinnering aan den brand van de kerk levendig houdt.

Als men schreef 1602
Geschied' ons hier ter Stee groot lee,
In Februarij den 24 dack,
Men dese Kerck, veel Huisen mee,
verbranden sack,
Door 's Heemelick vier, en Donders Bliksems slagen,
Gedenkt dees Plagen.
Den vijfden Augustij daer naer,
Sack men hem in 't selfde jaer
Herbouwen, en elck Burger wat toedragen
met wellebagken.
Duisent 608
Was 't Oost end zoo ver volbracht,
Dat men den 9 Januarij door Gods gratie
Daarin deed de eerste Predikatie.
't Weetend, Goddank, is nu ook klaar,
En d' eerstemaal Gepreeckt aldaar,
Den 24 Februarij, 1620 en 6
Ik wensch dat elk onthoud dat les
En leve sonder Sond en Schant,
Soo vrijt ons Godt voor d' Helsche Brant.

De fraaie glazen, waarmede de kerk vóór den brand prijkte, werden in het begin der XVII^de^ eeuw door de mildheid van velen vernieuwd.

Zij zijn thans drie-en-dertig in getal en meerendeels zeer beschadigd. Men is thans bezig, ze te restaureeren; hoeveel lof dit pogen ook verdient, het is niet te ontkennen, dat het werk der hedendaagsche glasbranders verre bij dat van voorheen achterstaat.

In het zuidoosten beginnende, zijn de volgende voorstellingen in de glazen aanwezig.

1. Het wapen van Gouda, tusschen kolommen.
2. Het wapen van Amsterdam, eveneens tusschen kolommen en met bekronend motief. Dit glas, dat door de hardblauwe tinten, daarin aanwezig, reeds geen behaaglijken indruk maakt, is op zeer onhandige wijze in vroeger tijd gerestaureerd.
3. Het wapen van Medemblik, met omgeving.
4. Het wapen van Enkhuizen, door een vrouw gehouden, en aan weerszijden, behalve attributen, een gezicht op die stad. Ofschoon zwaar beschadigd, is dit glas een der fraaiste, in de kerk aanwezig.
5. Het wapen van Alkmaar.
6. Het wapen van Hoorn.
7. Het wapen van Monnikendam met omgeving. Dit glas munt uit door opvatting en uitvoering.
8 en 9. Het wapen van Haarlem en de slag van Damiate. Deze voorstelling, door Nicolaas Delff in 1606 vervaardigd, is zeer uitvoerig en goed van compositie.

Op de borden, aan weerszijden aangebracht, wordt in verband met de overlevering, welke de Edammers met »die van Haarlem" uitstekende diensten bij de belegering van het kasteel en de stad Damiate doet bewijzen, vermeld, op welke wijze Haarlem en Edam hare wapens zouden hebben verkregen.

Aansiet, overleest, wilt er U toedoghen,
Hoe dat die van Haerlem *haer Wapen kregken,*
Met stoute Plegken.
De Paus gaf 't Cruijs, de Keijzer' het Swaert,
Met ten Oort ten Hemelvaert,
Stout onvervaerdt
De Vier Sterren gaven de Patriarchen
Soo men hier Figuerlick kan mercken.
Om vreucht te verstercken.
De Cardinalen gaven het Rootvelt
Want sij Damiaten wonnen met gewelt
Soo 't hier is gestelt.
1610.

EDAM, als getrouwe Lantsaten
Quamen die van Haerlem *te baten,*
Wilt vreuchde vaten.
Sij ginghen hem hard en fier,
Met stoute moedt, met felle manier,
Als verwoede Stier.
Paus, Keijser, en al het Christen Heer
Verwonderden hen met allen seer,
Van die groote Eer.
Alsoo kreegh EDAM haer Waepen met Eer,
en gewelt,
Drie vergulde Sterren in 't Rootvelt,
End een Stier daer in gestelt.
Anno 1610.

10. Het wapen van Rotterdam.
11. Het wapen van Leiden, met rijke omgeving. De uitvoering is ook hier zeer goed; het glas is vrijwel bewaard.
12. Het wapen van Delft.

13. Het wapen van Dordrecht.
14. Het wapen der Admiraliteit, met attributen.
15. De wapens van een-en-dertig Hollandsche steden.
16. Een zeer klein wapen van Zaandam.
17. Jouef, patroon der scheepstimmerlieden, met attributen, geschenk van het scheepstimmerliedengild.
18. Petrus en Paulus, voor een tempel met een wapen, waarin een der bezoekers dat van Brielle meende te herkennen.
19. Het wapen van Schoonhoven, in een zeer fraai uitgevoerde omgeving.
20. Het wapen van Gorichem, mede in een sierlijke omgeving gevat.
21, 22, 23, 24 en 25 zijn of geheel, of voor een groot deel verloren gegaan.
26. Vertoont een zoutpan en is een geschenk der gezamenlijke zoutkeeten.
27. Het wapen van West-Friesland.
28. Het grootste glas, geschenk van de Staten van Holland en West-Friesland.

Het opschrift aan den voet:

Dit glas heeft gegeven
De Heeren Staten van West
Friesland en Noordergaartier.

is geplaatst tusschen twee consoles: achter deze verrijzen twee kolommen, die door eene kroonlijst (waarin het jaartal 1606) worden verbonden. Aan de voorzijde dier kolommen rusten twee leeuwen als tenanten der wapens van West-Friesland en het Noorderkwartier; tevens omvatten zij eene lijst, waarin de wapens der 7 Noord-Hollandsche Steden: Hoorn, Enkhuizen, Medemblik, Alkmaar, Purmerend, Edam en Monnikendam zijn opgehangen. Het bovengedeelte vertoont nog eens de zooeven genoemde wapens, ook door eene lijst omgeven, welke hier wordt ondersteund door twee vrouwefiguren, die geplaatst zijn in het midden van een aantal voortbrengselen van den Tuinbouw. Boven dit schild prijkt de Gerechtigheid benevens twee beelden, die haren roem vermelden.

Dit glas is onlangs gerestaureerd.

29. Bevat eene voorstelling van den slag op de Zuiderzee, waarin ook Edam aandeel had.
30. Edamsche familiewapens.
31. Het wapen van Oosthuizen.
32. Het wapen van Ilpendam.
33. Het wapen van Purmerend.

Hoewel soms zeer beschadigd, zijn deze glazen toch zeer belangrijk voor hem, die het ornement uit den aanvang der XVIIde eeuw wil bestudeeren. De invloed der Vlaamsche meesters als Vredeman de Vries, Pieter Koecke enz. is nog duidelijk waar te nemen. De kleuren, ofschoon niet meer zoo schitterend als die van de XVIe eeuw zijn toch harmonisch. Hoe spoedig echter de glasschildertechniek verviel, blijkt uit de enkele glazen, in het laatst der XVIIe eeuw vervaardigd en uit de restauratie (?), in het begin der XVIIIe eeuw verricht.

In de Kerkstraat trokken een paar gevels om hun kunstvol metselwerk de aandacht. Ook het huis aan de Kaasmarkt, waar de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen het levenslicht zag, werd om zijn architectonisch schoon met genoegen beschouwd.

Men kwam nu op den Dam, waar het vermaarde hek, dat nimmer roest, bekeken werd, waarna het Stadhuis aan de beurt kwam. De bouwmeester schijnt zich het Raadhuis te Enkhuizen ten voorbeeld gesteld te hebben en heeft dit, in bescheidener afmetingen, nagevolgd.

In de vestibule ziet men een steen, waarop men leest:

Aleer dit Stadtgebouw
Dus prachtig hier verscheen
Zoo leid d' Heer Roelof Hoot
Daaraan den eersten steen
Dees tijd Voorzitter van het Stadtbewint
Gods zegen daal' altoos op dit huys
Gelijk een Zomerregen.

Op den 18 Mey des Jaars 1735. E. W.
Gebouwdt door JACOB JONGH, Mr. Huystimmerman.

Na de raadzaal, met het onlangs gerestaureerde, geschilderde behangsel, de kroning en het eerste recht van Salomo voorstellende, te hebben doorloopen en eene vluchtige blik te hebben geslagen op de keurige XVIIIe-eeuwsche gebeeldhouwde stoelen, beklom men de gemakkelijke trap naar de bovenvestibule, waar op de »Schepenkamer" onderscheidene oude schilderstukken de aandacht trokken. Allereerst benag men het portret »ten voeten uit" van de Edamsche reuzin *Trijntje Keezer*, bijgenaamd »de groote Meijdt", die op haar zeventiende jaar 4.45 ellen moet hebben gemeten, om vervolgens het oog te richten op den eerbiedwaardigen Burgemeester *Pieter Dirksz, alias Langebaerdt*, van wiens baard in de oude kronieken liefelijke melding wordt gemaakt als zijnde het voorwerp, dat door den edelmoedigen bezitter in »onderscheidene steden en plaatsen" in het jaar 1583 ter bezichtiging werd gesteld »ten voordeele ende bate van die arme weeskinderen van Yedamme". Deze schilderij is een kopie van het origineel, dat thans te Amsterdam berust.

Rustig staat deze deftige philantroop naast de eerzame »dikke kastelein uit het Heeren-Logement", die van het doek den verbaasden beschouwer toeroept:

Doe ik oudt was
42 jaeren en ghezondt,
Doe woogh ik 455 pondt.

De oude schilderij, waarop de beroemde scheepstimmerwerf van Oosterlin is afgebeeld, herinnert aan den tijd, toen Edam »in nhering ende hanteering", bloeiende was, den tijd, toen men er »verpondinge betaalde van 16 Zoutkeeten, 13 Timmerwerven, 2 Lijnbanen, 26 Houtwallen en 48 Tuynen".

Ook zag men nog in een benedenzaal de portretten van Prins Maurits en Frederik-Hendrik.

Na nog een fraaien gevel van omstreeks 1500, aan den Dam staande, te hebben bezichtigd, begaf men zich naar het Damhotel, waar een keurige maaltijd het gezelschap wachtte. Dat het daarbij aan hartelijke woorden niet ontbrak, behoeft nauwelijks vermeld.

Te negen uren scheepte men zich weer in, en te midden van het gejuich van de Edammers en het knetteren van het vuurwerk, stak de boot van wal.

Dank zij het heerlijk weder, was de terugtocht langs Monnikendam, Broek-in-Waterland en Buiksloot zeer aangenaam. Menig glas werd onder genoeglijken kout of welluidend gezang geledigd, en toen men kort na middernacht de hoofdstad weder bereikte, waren allen het eens, dat deze excursie bij geen der vorige had behoeven achter te staan.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

AMSTERDAM. De Bakkerij-tentoonstelling is uitmuntend geslaagd: zij werd tijdens haren geheelen duur door niet minder dan 90,818 personen bezocht.

— De Hollandsche IJzeren-Spoorwegmaatschappij heeft zich tot den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid gewend met het verzoek, dat de minister eene commissie van deskundigen benoeme, tot het instellen van een onderzoek naar den toestand van het Middenstationseiland van het Centraal-station.

Wij hopen, dat de Minister weldra aan dit verzoek zal voldoen, opdat in zake het Centraalstation de waarheid aan het licht kome, en, naar wij vertrouwen, de ongerustheid verdwijne.

Immiddels is men thans bezig, de reeds gestelde bekapping, voor zoo ver die verzakt is, op te winden.

DORDRECHT. De tentoonstelling van gastoestellen, voornamelijk voor andere doeleinden dan voor verlichting, op touw gezet door de afdeeling *Dordrecht* van de Vereeniging tot bevordering van Fabrieken Handwerksnijverheid in Nederland, zal plaatshebben in het lokaal van den heer Van der Horst, Groenmarkt alhier, en geopend worden op Dinsdag 21 September a. s.

Vele hoogst belangrijke inzendingen zijn toegezegd.

LEEUWARDEN. Als ontwerper van het plan der gebouwen ten behoeve van de Vereeniging »de IJsclub" alhier, onder het motto *Ijsvermaak* ingezonden, heeft zich bekendgemaakt de heer A. H. Hoekstra, architect alhier.

Dat plan bevat eveneens eene gecombineerde feest- en muziektent, alsmede eene directietent.

Naar aanleiding der gehouden besprekingen heeft de directie dier Vereeniging thans besloten de uitvoering van dat plan, behoudens eenige wijzigingen, op te dragen aan den heer A. J. de Boer, timmerman, mede alhier, voor de door hem ingeschreven som van *f* 4807, terwijl de heer Hoekstra met de leiding belast is.

Dezer dagen is met de werkzaamheden reeds een aanvang gemaakt.

WIJK-BIJ-DUURSTEDE. Met de restauratie van het kasteel, waar vroeger de bisschoppen van Utrecht woonden en oudtijds een Romeinsche burcht stond, zal eerstdaags een begin worden gemaakt. Het Rijk heeft daartoe subsidie verleend.

BENOEMINGEN.

Benoemd te Enschedé tot leeraar in het handteekenen voor het middelbaar en lager onderwijs J. H. Weyns te Harlingen.

CORRESPONDENTIE.

Aan *Z. te R.* Uw brief wordt in het volgend nommer opgenomen.

ADVERTENTIEN.

Aanbesteding.

Op **Zaterdag 4 September 1886**, des namiddags te 2 uur, zal in het Café „de Gouden Leeuw", Nieuwe Rijn N°. 22 te *Leiden*, worden **aanbesteed:**

Eene belangrijke verbouwing van het Perceel aan de Botermarkt N°. 8 te Leiden.

Bestek en teekeningen liggen van af 31 Augustus ter inzage in genoemd Café en zijn aldaar voor *f* 2.— verkrijgbaar. Aanwijzing in loco Vrijdag 3 September, des voormiddags te 11 uur. Inlichtingen zijn te bekomen bij den architect W. A. v. LITH, Papengracht N°. 18 aldaar.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 31 Augustus 1886**, 's voormiddags ten 11½ ure, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Het ONDERHOUD van School n°. 15 (2e Overgangsschool) van 1 September 1886—31 December 1888.

Aanwijzing 28 Augustus a. s., 's voormiddags 10 ure, in het gebouw der School Rietgrachtstraat n°. 20; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 21ste September 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 446.

Het verrichten van grondwerken, het leggen en wijzigen van sporen en wissels, en het uitvoeren van eenige bijkomende werken, ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het Station ZWOLLE.

Raming *f* 98000.—

De besteding geschiedt volgens § 42 van het Bestek.

Het Bestek ligt van den 23sten Augustus 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur W. J. KLEEK DE REUS te *Meppel* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.—

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 11den September 1886, ten 12,30 ure des namiddags.

Utrecht, den 20sten Augustus 1886.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.
(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 7den September 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 449.

Het verrichten van herstellingen en het uitvoeren van daarmede in verband staande werken aan de gebouwen, kunstwerken en verdere inrichtingen van den spoorweg Zwolle-Almelo.

Raming *f* 12450.—.

De besteding geschiedt volgens § 50 van het bestek.

Het bestek ligt van den 23sten Augustus 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur W. J. KLERK DE REUS te *Meppel* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 2den September 1886, na aankomst van trein 463, te beginnen van Almelo.

Utrecht, den 21sten Augustus 1886.

Bouwkunde!

Iemand van goede getuigen voorzien zag zich gaarne **geplaatst** als **BOUWKUNDIG OPZICHTER-TEEKENAAR.** Hoog salaris geen vereischte. Brieven onder motto „BOUWKUNDE" aan den Boekhandelaar A. MEIJER te *Leeuwarden*.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.
(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 21ste September 1886**, 's namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 445.

Het maken van de uitbreiding der Werkplaats op het Station Zwolle.

Raming *f* 263500.—

De besteding geschiedt volgens § 155 van het bestek.

Het bestek ligt van den 23sten Augustus 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur W. J. KLEEK DE REUS te *Meppel* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen tegen betaling van *f* 2.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 11den September 1886, ten 12,30 ure des namiddags.

Utrecht, den 20sten Augustus 1886.

Provincie ZUID-HOLLAND.

AANBESTEDING.

Op **Maandag den 20sten September 1886**, des voormiddags ten 11½ uren, zal onder andere goedkeuring, door den Voorzitter, of een der Leden van het College van Gedeputeerde Staten der Provincie *Zuid-Holland*, en in bijzijn van den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, aan het lokaal van het Provinciaal Bestuur te *'s Gravenhage*, worden **aanbesteed:**

Het MAKEN van den IJZEREN BOVENBOUW voor de brug over de Oude Maas, nabij de Haven van Barendrecht.

Raming *f* 290,000.—.

De aanbesteding zal geschieden bij enkele inschrijving, overeenkomstig § 434 der A. V.

Het bestek zal **van af Dinsdag 2 September e. k.** ter lezing liggen aan het lokaal van het Provinciaal Bestuur van *Zuid-Holland* te *'s-Gravenhage*, en is voorts **van dien datum**, op *franco* aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij de Boekhandelaars firma GEBROEDERS VAN CLEEF, Spui n°. 28a, te *'s Gravenhage* en door hunne tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Nadere inlichtingen, ook omtrent de kosten der besteding zijn van af 5 September e. k. te bekomen bij den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, J. VAN DER VEGT, te *'s-Gravenhage*, en bij den Ingenieur J. A. ROIJER in de Directiekeet te *Boven-Hardinxveld*.

De Gedeputeerde Staten der Provincie Zuid-Holland,
FOCK, *Voorzitter*.
F. TAVENRAAT, *Griffier*.

De Portland-Cementfabriek van
DYCKERHOFF & SÖHNE
te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn

GOUDEN Staats-Medaille.

DUSSELDORF 1880.

levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en degelijkheid.

Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar.
Magazijnhouders in de voornaamste steden.

Medaille Breslau 1869.

—

Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873.

—

Gouden Medaille, Offenbach a M. 1879.

—

Diploma A: Eersteprijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Bookstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

De Nederlandsche
CEMENTSTEENFABRIEK,
te VRIJENBAN bij Delft,
hier te lande de oudste in dit vak, bevelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER-** en **BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek
SINZIG a/Rijn.
Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zooals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.
Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland
Firma **MARTIN & C°., Amsterdam.**

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *af* of *met* tropische producten;
Buigbare en Expansieve Stoomverkappen,
GEBOUWEN in **Scherphoek** en naar **andere** bouwwijzen, geheel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen**.
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht.
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.
Galvaniseering op Loon.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quénast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen** enz.
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 230,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en **Cementtegels.**
Groote voorraden.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN**
voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

JAN VAN DER POT, Vischsteeg N°. 7, Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vruchten.
Kunstgraniet systeem Petitjean. Polychrom- of Frescocement.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de matste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

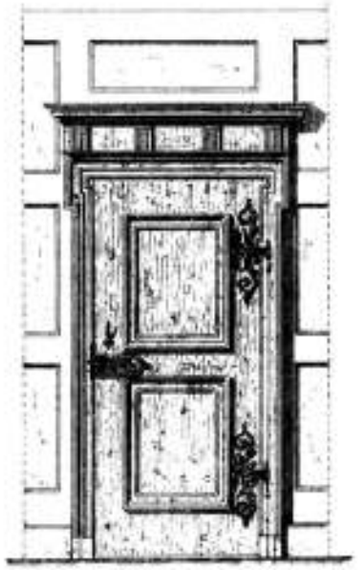

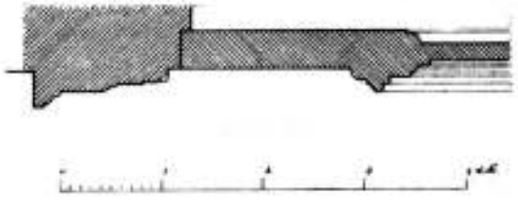

SCHETSEN EN DETAILS
van het
Slot ROZENBORG en de HOLMENSKERK
te
KOPENHAGEN.

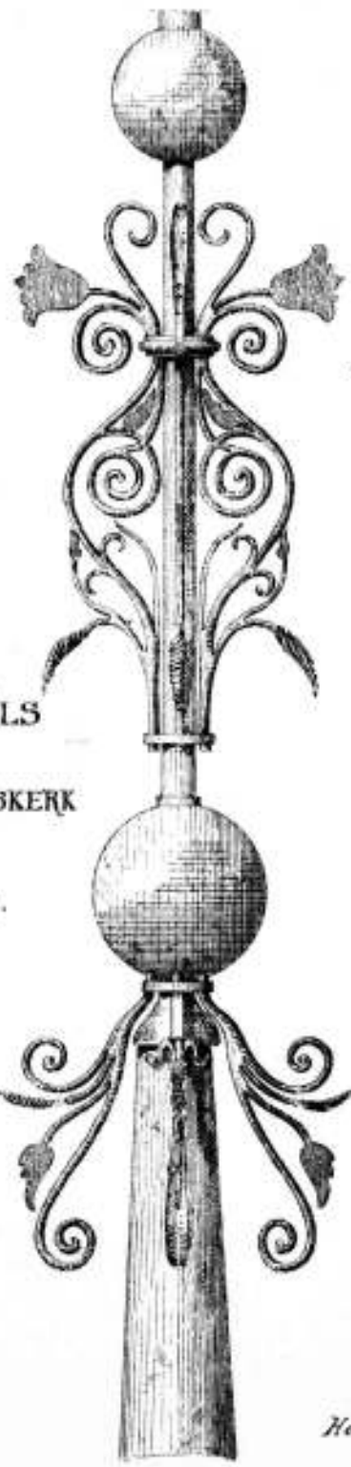

Versiering der Lichtkronen.

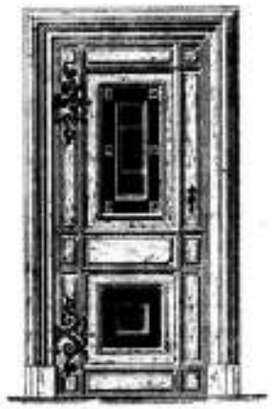

Slot Rozenborg.

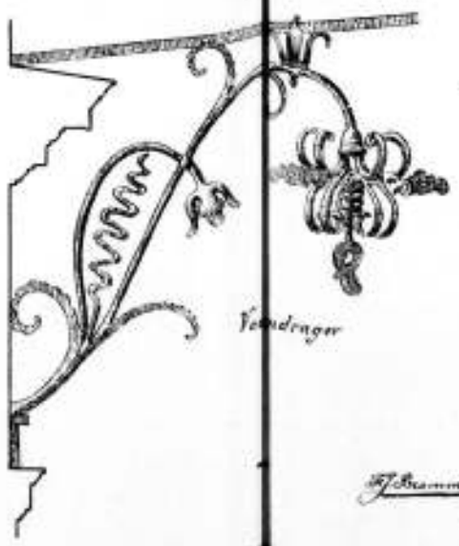

Voordeur

Holmenskerk.

F. J. Brammerlo del.

Photolith. v. G. J. Thieme, Arnhem.

EEN-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 36. ZATERDAG 4 SEPTEMBER 1886.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdokskade, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

(A. et A.) BIJ DE PLAAT.

SCHETSEN EN DETAILS VAN HET SLOT ROSENBORG EN DE HOLMENSKERK TE KOPENHAGEN.

Het slot Rosenborg te Kopenhagen dateert van het jaar 1614 en is gebouwd tijdens de regeering van Christiaan IV. Het is een der schoone voorbeelden van den invloed der Hollandsche Renaissance in Denemarken en vertoont met zijne torens en topgevels een indrukwekkend uiterlijk. De middentoren verheft zich hierbij tot eene hoogte van 100 M.

Op de plaat zijn voorgesteld twee binnendeuren van de vorstelijke vertrekken met haar karaktervol beslag. Verder de hoogstsierlijke windvaan van den middentoren.

Geruimen tijd diende het slot tot verblijfplaats der Deensche vorsten; eerst in lateren tijd werd het ingericht tot museum van vorstelijke kostbaarheden in goud, zilver, edelgesteenten, wapens, kleederen, meubelen, enz., in chronologische orde gerangschikt. Als zoodanig is het een rijke studiebron voor de geschiedenis der vorige eeuw.

De Holmenskerk is gebouwd in het begin der 17e eeuw. Ze bevat de grafmonumenten van Niels Juel en Peter Tordenskjöld of Peter Wessel, welke laatste bekend is uit den Noordschen oorlog tijdens de regeering van Frederik IV.

De op de plaat afgebeelde windvaan en versiering der lichtkronen zijn merkwaardige voorbeelden van smeedwerk uit de 17e eeuw.

F. J. BREMMER HZN.

(A. et A.) EVENTJES OVER DE GRENZEN.

Vele bouwkundigen en ook anderen, die een open oog hebben voor het schoone, zijn in de gelegenheid om althans éénmaal per jaar een reisje te maken naar de eene of andere plaats of landstreek, die, hetzij om de belangrijkheid op kunstgebied of wegens haar natuurschoon, genoeg aantrekkelijkheid bezit om belangstellenden erheen te lokken.

In den regel worden die plaatsen nogal ver gezocht, want het zou al te dwaas geacht worden, wanneer men een dag of acht vacantie dicht bij huis doorbracht.

Een uitzondering mag het genoemd worden, wanneer iemand zijn vacantietijd binnenslands doorbrengt en dien b.v. aan een uitgebreiden wandeltocht besteedt. Zoo iemand zou zich min of meer schamen om het zijn kennissen te vertellen, uit vrees van een zonderling genoemd te worden.

Dat het echter zeer goed mogelijk is om veel merkwaardigs te zien zonder veel tijd ter beschikking te hebben, zal menigeen zeker reeds ondervonden hebben en o. a. zullen de leden van A. et A., die als zoodanig aan eene jaarlijksche excursie deelnemen, ervan kunnen getuigen, hoe aangenaam en nuttig een zomerdag kan doorgebracht worden.

Aangezien deze excursies, om verschillende redenen, steeds ondernomen worden naar die plaatsen, die eenigszins in den omtrek liggen, teneinde niet meer dan één dag noodig te hebben, is men van zelf genoodzaakt om, wanneer men wat verder uit wil vliegen, zelf het initiatief te nemen of, in het gunstigste geval, gehoor te geven aan de invitatie van een welwillend kunstbroeder.

Onder die streken van ons land, welke wegens hare afgelegenheid weinig bezocht worden (en uit een architectonisch oogpunt niet ten onrechte), behoort het gedeelte, dat bekend is onder den naam van Twente. De bevolking bestaat voor een groot deel uit industriëelen, die als steunpilaren van bijna geheel de hen omringende maatschappij, hier ook den toon aangeven op kunstgebied. En nu zou men denken, dat, waar de industrie een voorname plaats inneemt, ook de kunst moet geacht worden. Doch neen, bijna nergens is kunst en nijverheid verder van elkaar verwijderd dan hier. Dit openbaart zich in de eerste plaats in de woningen of zoogenaamde villa's der notabelen.

Met de grootst mogelijke consequentie worden alle muurvakken der moderne huizen daar gepleisterd, alsof het in de gemeentebouwverordening zoo bevolen was, en de versiering der gevels bestaat uit eene overvloedige en meestal zeer heterogene collectie terracotta ornementen.

Geen huis heet hier compleet, of 't al of niet bewoond is,
Tenzij 't met 4, 6, 8, 10 *bloempotten bekroond is.*

In 't kort de cement-architectuur bloeit er nog welig.

Het merkwaardigst is, dat bijna alle moderne huizen bijzonder veel overeenkomst met elkaar hebben en b. v. villa's te Hengeloo, hun tweede *ik* zoowel te Enschedé en Groenloo als elders kunnen vinden.

POLYTECHNISCHE SCHOOL

Gelukkig schijnt er toch verandering ten goede te komen en is een van de jongere architecten erin geslaagd om te Hengeloo een bouwpatroon te vinden, wiens smaak blijkbaar genoeg ontwikkeld is om een eenvoudige en degelijke façade met gevoegde en onopgesmukte muurvakken te verkiezen boven een huis, dat als monsterkaart van bouwmaterialen dienst kan doen; we willen hopen, dat het voorbeeld navolging vinde.

Wanneer de Twentenaren zich ontspannen willen, schijnt het vaderland niet in hun behoeften te voorzien, althans des Zondags trekken ze in grooten getale over de grenzen om te Bentheim te zoeken wat ze in hun eigen land niet vinden kunnen. We volgden het voorbeeld van zoovelen en stapten weldra aan het station Bentheim af. In tegenstelling met de stationsgebouwen van den Ned. Staatsspoorweg, die we gepasseerd waren, maakt dit gebouw een bijzonder goeden indruk. Het is opgetrokken in dien eigenaardigen vakwerkbouw, die in Duitschland veel toegepast wordt, met Gothische motieven en sierlijke details, terwijl het schilderachtig silhouet, door de torentjes, veranda's, enz., een aardig geheel vormt met de boschrijke omgeving. Onwillekeurig kwam Garnier's oordeel over de Duitsche stations ons voor den geest n.l.: *Les premiers vous amusent, les seconds vous ennuient, mais enfin ils vous agacent.*

Over de beide laatste uitingen zullen we niet oordeelen, maar de eerste is o. i. zeer juist.

Door een breede laan van eeuwenoude eiken wandelden we den heuvel op, die op zijn kruin het slot van Bentheim's vorst draagt. Rondom langs de helling van den heuvel verdringen zich als 't ware de huizen om zich onder de bescherming te stellen van den grijzen kolos, die met onverholen trots, als bewust van zijn kracht, de torens en tinnen in de lucht verheft, schijnbaar gereed om den overmoedigen indringer te tuchtigen.

Door een bijzondere omstandigheid was het slot voor belangstellenden toegankelijk en traden we de vestingpoort binnen, om daarna door de slotpoort op het binnenplein te komen. Hier vonden we, wat in Engeland een *fancy-fair* genoemd zou worden, en onder patronaat van de vorstelijke familie, die zich ook tusschen de vele bezoekers bevond, werden in de verschillende tentjes door eene keurbende van Bentheim's schoonen pogingen aangewend om geld te verzamelen voor een ziekeninrichting.

Het was duidelijk, dat de lieftallige verkoopsters moeite gedaan hadden om een kostuum te bekomen, dat in harmonie met de omgevende gebouwen zou zijn, maar aangezien de stichting van het gebouw uit de 10de eeuw dagteekent en er sedert dien tijd dikwijls aan bijgebouwd en gerestaureerd is, moest het hoogst moeilijk zijn om anachronismen te vermijden. Om den critici den mond te snoeren was dan ook de verscheidenheid der costumes even groot als die der stijlvormen van het slot; het gracieuse XVIde-eeuwsche costuum der „*Edelfräulein*" bleek echter het meest in den smaak te vallen.

Aan eene zijde grenst het slot aan den daarbij behoorenden tuin, die evenwel nog binnen den vestingmuur ligt. Aan de achterzijde loopt het bosch tot tegen de verdedigingswerken, welke laatsten er echter bovenuit steken; hier en daar ziet men tusschen de boomen kolossale stukken rots uitkomen, die indertijd den duivel in eigen persoon tot slaapplaats gediend hebben, althans op de bovenzijde van een der stukken is de afdruk van een reusachtig oor zichtbaar; de rots heet daarom *het duivels oorkussen*.

Vanaf den rondom het slotplein loopenden vestingmuur vertoont zich aan de andere zijde een prachtig panorama van de omstreken en er behoort slechts weinig verbeeldingskracht toe, om, wanneer men langs de massieve, zware borstweringmuren wandelt en hier en daar een bronzen kanon tusschen de kanteelen ziet dreigen, zich voor te stellen hoe inrichtingen als deze te waardeeren zijn in tijd van oorlog.

Wanneer het slot gesticht is, kan niet met zekerheid gezegd worden; bekend is het, dat de Romeinen reeds omstreeks Christus' geboorte hier een versterkte stelling hadden aangelegd.

In den rotswand zijn verscheiden inscripties te vinden, die op de geschiedenis betrekking hebben. Een ervan verkondigt met eenigen ophef den roem van de vesting; zij is in 't latijn en luidt vrij vertaald, als volgt: „Sta! wandelaar, sta! bewonder den burcht, een gedenkteeken van de oude Romeinsche glorie, wiens grondslag de hechtste rots is. Kent gij den grondvester niet? Het was Drusus Germanicus, de stiefzoon van keizer Augustus, Romeinsch Consul en bevelhebber van het Romeinsche leger in deze streken. Bewonder zijn ouderdom, die met het begin der Christelijke tijdrekening samenvalt; den Frankischen koning strekte hij tot woning, den Bentheimschen vorsten tot geboorteplaats. Gevallen zijn de overige gedenkteekenen van Romeinsche macht, die eenmaal door de Tubanten opgericht waren. Dit echter staat, bloeit en zal eeuwig blijven".

In de geschiedenis komt herhaaldelijk voor, dat het slot te Bentheim belegerd en verdedigd is: in 1760 tijdens den zevenjarigen oorlog, toen het door de Franschen bezet en door de Hanoveranen beschoten werd, en het laatst in 1796, toen de Franschen er het beleg voor geslagen hadden en na een langdurigen strijd en met veel verlies de bezetting tot capitulatie dwongen. Dat deze toen slechts bleek te bestaan uit 20 soldaten en een Hollandsch officier, Westerhuis, was voor de belegeraars eene bittere teleurstelling.

Door de verschillende belegeringen zijn er nu en dan ook groote verwoestingen aangericht en is er, zooals we reeds opmerkten, een groote verscheidenheid in de stijlvormen, aangezien elke herstelling werd uitgevoerd in den stijl, die in dien tijd de overheerschende was. Zoo is de slotpoort in het begin der vorige eeuw herbouwd, zij heeft in het front een pilasterverdeeling met ranke, Ionische kapiteelen en vruchtenfestoenen, die het wapenschild en de naamcijfers van den bewoner omlijsten; de profileeringen en kroonlijsten hebben fraaie lijnen en verhoudingen. Het gebouw, waarin vroeger de concertzaal moet geweest zijn, wordt tegenwoordig gerestaureerd in vroeg-Gothischen stijl. Het nog niet gesloopte gedeelte is rijk betimmerd in Louis-XVI-stijl, maar draagt de sporen van verwaarloozing. Generaal Van Damme, die in 1795 het slot ingenomen had, heeft veel schuld aan den vervallen toestand van vele zalen; behalve de decoratiën liet hij ook vele kostbare meubelen en merkwaardigheden vernielen.

Het tegenwoordige verblijf der vorstelijke familie is een groot, maar smaakloos gebouw uit het begin dezer eeuw, dat op het slotplein langs een der zijden gebouwd is.

De meeste huizen in het dorpje zijn van één verdieping en hebben vakwerkgevels; de topgevels zijn van buiten beschoten. De steengroef, die aan het eind van het dorp en den heuvel ligt is tegenwoordig weinigbeteekenend. De voorhanden stukken steen hebben zeer verschillende kleuren van rood tot lichtgeel en de daartusschen gelegen nuances.

Hieruit is het ook te verklaren dat ze voor gevels bijna niet meer gebruikt wordt. De groef te Gilsdorf, die op een uur afstand ligt, levert een meer gelijkkleurige steen, die dan ook meer gevraagd wordt.

Een van de grootste aantrekkelijkheden voor de vreemdelingen is voorzeker het *Kurhaus*, dat, in de nabijheid van het station, in het bosch gelegen is. De badplaats wordt door vele Hollandsche families bezocht, die van de zwavelbaden herstel van gezondheid verwachten; des Zondags is er in het Kurhaus concert en bal. Dat er ook van deze uitspanning veel gebruik wordt gemaakt door Hollanders, bleek, toen een musicus het signaal gaf, dat het tijd werd voor den „badtrein", die des Zondags een uur later naar Holland vertrekt: het grootste deel der bezoekers toog toen naar het station.

Onder deze laatsten behoorden ook wij en na eene korte wandeling in den maneschijn, die in de dicht begroeide lanen van het bosch een fantastisch licht verspreidde, namen we afscheid van dit romantisch oord, waar de dag op zeer aangename wijze doorgebracht was.

We kunnen ieder, die eenigszins daartoe in de gelegenheid is, een dergelijk uitstapje ten zeerste aanraden.

Amsterdam 18 Aug. '86. M. D. J.

(A. et A.) INGEZONDEN.

OUDE KUNST.

Dezer dagen bezocht Professor Ewerbeck, uit Aken, vergezeld door een aantal zijner leerlingen, weder verschillende plaatsen in ons land, met het doel, materiaal te verzamelen voor zijne uitgave *„Die Renaissance in Belgien und Holland.*

Het is zeker voor ons nationaal gevoel alles behalve streelend, dat jongelieden van een Duitsche Polytechnische school hierheen moeten komen, om ons met de talrijke en fraaie overblijfselen onzer zestiende- en zeventiende-eeuwsche bouwkunst en kunstnijverheid bekend te maken.

Hebben wij dan geen Polytechnische school te Delft, die reeds sedert 1864 bestaat? Waarom heeft die totdusverre zich zoo weinig aan onze oude kunst laten gelegen zijn? Hebben wij niet talrijke kunstlichamen, wier taak het moest zijn, een monumentaal werk over Nederlandsche Oude Kunst tot stand te brengen? Behalve de afbeeldingen van oude bestaande gebouwen, door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst uitgegeven, een werk zonder systeem en vaak van hoogst gebrekkige uitvoering, hebben wij hier niets.

Onze Nederlandsche architecten schijnen nu eenmaal blind te zijn voor de kunstschatten van voorheen. Toch klagen zij nog, wanneer een man als Victor de Stuers zich de oude kunst aantrekt. Waar zijn de mannen, wien het een lust is, hunne beste krachten aan het weergeven van de kunstvoortbrengselen van voorheen te wijden? Vraag het maar eens aan het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, dat alle moeite heeft, stof voor zijne uitgave te krijgen en zich dikwijls met zeer middelmatigen arbeid tevreden moet stellen.

Ik wil op het scheppend vermogen onzer bouwmeesters niet afdingen. Wij beleven echter thans een tijd van malaise, die den meesten architecten noodzaakt, hun scheppingskracht tijdelijk op non-activiteit te stellen.

Als zij nu de ledige uren eens besteedden aan de talrijke overblijfselen van oude kunst, overal verspreid, zouden zij hun hand oefenen, hun smaak louteren, en tot eer van het vaderland werkzaam zijn.

Dat deze opwekking daartoe moge medewerken is de wensch van *een Navorscher.*

(A. et A.) DE EXCURSIE.

In het verhaal der excursie van 22 Augustus j. l., van eenige leden van het Genootschap Architectura et Amicitia, wijdt de schrijver-bouwkunstenaar eenige regelen aan de in aanbouw zijnde St.-Nicolaaskerk te Amsterdam en verklaart daarin, dat de koepel hem beter bevalt dan de torens.

Als reden geeft de schrijver-bouwkunstenaar op, dat de bekapping der torens gedrukt is. 't Is moeilijk zoo iets door bewijzen te staven en mijne bewering, als bouwmeester, dat de torenbekappingen de juiste afmetingen en overeenstemmende vormen hebben om den koepel tot zijn waarde te doen komen, heeft evenveel waarde als het tegenovergesteld beweren van den schrijver-bouwkunstenaar.

Voorts spreekt hij over de vreemde plaatsing der torens. Deze plaatsing kan toch geen invloed uitoefenen op den vorm, de afmetingen en de schoonheid der torens zelve.

Dat de torens niet geplaatst zijn, zooals men dat tot heden bij kerken met twee torens veelal gewoon is, geeft wel recht te zeggen: de plaatsing is vreemd.

Dat die vreemde plaatsing een minder goed effect maakt, ontken ik.

Eene andere plaatsing was tengevolge van den terreinvorm in zekeren zin onmogelijk.

Daarbij is mij gebleken, dat bij vele kerken met twee torens op één plan, dit altijd een zekere stijfheid en eentonigheid teweegbrengt door het gelijk loopen der overeenkomstige lijnen.

De vooruitplaatsing van den toren aan de westzijde geeft m. i. eene aangename speling in de lijnen, niettegenstaande beide torens gelijkvormig zijn.

Had ik op een regelmatig terrein gebouwd, dan zou het mij waarschijnlijk niet zijn ingevallen de torens te plaatsen zooals zij nu staan; moest ik echter hetzelfde nog eens behandelen, ik zou bepaald de torens plaatsen als nu.

Dat de schrijver en zijne tochtgenooten het met mij niet eens zijn is hun recht; misschien hebben zij op dat gebied meer ondervinding en meer schoonheidsgevoel dan ik.

Tot zoover is het Architectura et Amicitia.

Wat daarna volgt „dat zij zoo slecht gedetailleerd is", zonder bewijs, grond of reden, waarom men dit aanvoert, daarbij te voegen, pleit niet voor beleefdheid en fijngevoeligheid van den schrijver en hier is „Amicitia" zoek.

Hoewel ik vermeen als bouwmeester de kinderschoenen ontwassen te zijn, houd ik mij toch aanbevolen voor een juiste aanwijzing *dier slechte* detailleering.

Gaarne wil ik eens een lesje van de heeren tochtgenooten hebben in het detailleeren, opdat ik in 't vervolg wete, hoe te handelen, zoodat mijne werken de goedkeuring van die heeren critici mogen wegdragen als zij gaan spelevaren.

Eene vergelijking met het beste werk van een der meest ervaren leden van Architectura et Amicitia zou bijvoorbeeld tot leiddraad kunnen dienen.

Eene zoo oppervlakkige beoordeeling van een onvoltooid belangrijk bouwwerk past m. i. niet in een ernstig vakblad en trekt mijn aandacht al evenzeer, als de wijze waarop de redactie het woord „ook" laat volgen op de beoordeeling van mijn werk.

Aangezien het verslag van de excursie voorkomt onder A. et A., mag ik hopen, dat het Bureau van Redactie, met wier voorkennis dat stuk gesteld is, aan dit schrijven een plaatsje in het eerstvolgende nommer zal willen afstaan, vertrouwende, dat men mij de overtuiging zal geven, dat de gemaakte bemerking door mij niet als een hatelijk gezegde kan beschouwd worden.

Amsterdam, 1 September '86.

A. C. Bleijs,
Bouwmeester der Sint-Nicolaaskerk te Amsterdam.

DE BRAND TE SCHEVENINGEN.

De brand, die den 1sten September het pas voltooide Kurhaus te Scheveningen vernielde, heeft tal van pennen in beweging gebracht. Dagbladen van allerlei kleur en gehalte boden den lezers eene groote verscheidenheid aan van berichten omtrent het ontstaan en den voortgang van den brand; mededeelingen aangaande het ontoereikende van de bluschmiddelen en het zoeken naar waterkranen en gasleidingen werden afgewisseld door verhalen omtrent het redden van personen en goederen, het cijfer der assurantie en den ijver van velen, die tot redding waren toegesneld.

Onder al die berichten trok eene mededeeling van *Het Vaderland* meer bijzonder de aandacht; volgens dat blad werden de speeltafel met roulette en toebehooren van de „Club de Schéveningue" gered en dit gaf een vreemden indruk, daar het groote publiek de meening is toegedaan, dat er in ons dierbaar vaderland niet gedobbeld wordt. De redactie beijverde zich dan ook in een volgend nummer de verzekering te geven, „dat het woord roulette haar in de haast bij 't opstellen van het verslag ontsnapt was en dat er, zooals men weet, in het Kurhaus geene roulette was". Het *ontsnappen* van zulk een woord zou tot vreemde gevolgtrekkingen aanleiding kunnen geven; het Kurhaus toch staat onder het patronaat van de Gemeente en het zou moeilijk te verdedigen zijn vergunning tot het plaatsen van eene roulette aan het Kurhaus te geven, en den stadgenooten de kermis om redenen van moraliteit te onthouden.

De uitwerking van den brand was vreeselijk en het geheele Kurhaus werd vernield; de muren, die nog staande gebleven zijn, moeten spoedig omvergehaald worden, of de najaarsstormen zullen zich met dit werk belasten. Het geheele gebouw moet om zoo te zeggen van uit den grond vernieuwd worden en uit een architectonisch oogpunt kan dit niet betreurd worden. Bij den herbouw toch bestaat een uitmuntende gelegenheid om tal van verbeteringen aan te brengen, niet alleen in de ordonnantie en groepeering, maar ook in de distributie der lokalen. De ondervinding, tijdens den korten duur der exploitatie opgedaan, is daarbij van groot nut en bemerkingen, door deskundigen ten beste gegeven, kunnen in overweging genomen worden.

Het is te hopen, dat het gebouw op andere wijze wordt opgetrokken en dat gebroken wordt met de gewoonte om dergelijke gebouwen door groote afmetingen een monumentaal karakter te geven. De opeenstapeling van verdiepingen kan uit het oogpunt van veiligheid niet verdedigd worden, vooral niet voor een hôtel, waar op alle verdiepingen tal van personen zich ter ruste moeten begeven. Het is noodig de conversatie- en speelzalen in een afzonderlijk gebouw te vereenigen en ze af te zonderen van de logeerkamers, waarbij dan de mogelijkheid bestaat om vertrekken op den begane-grond te bekomen, die juist voor het leven aan het strand groote waarde hebben en in het oude Badhuis steeds gezocht werden.

Nu worden wel-is-waar van vele zijden klachten geuit over den onvoldoenden toestand van de brandweer in de residentie en is het zeer waarschijnlijk dat ze ten deele gegrond zijn, maar de ramp zou niet kleiner geweest zijn, al was de inrichting van de Brandweer uitmuntend geweest. In het gebouw toch waren tal van hydranten, maar de werking kon het vuur niet bedwingen, omreden het hooge gebouw op een zeer verheven grondslag staat. Men leze daaromtrent het bericht, voorkomende in *Het Vaderland*, waarbij de directeur der duinwaterleiding, naar aanleiding van het verbranden van het Badhuis en alle daarmede in verband staande quaesties, aan de Redactie van dat blad mededeelt, dat voor een behoorlijke watervoorziening een drukking van 3 à 4 atmosfeeren wordt vereischt; in verband hiermede gaat het toch moeilijk, om ten behoeve van enkele gebouwen het pompstation in te richten om water te geven van 7 à 8 atmosfeeren. De hooge drukking is een van de voornaamste oorzaken van de betrekkelijke duurte van het water, zoodat bij het maken van een goed beredeneerd plan, het niet te verdedigen zou zijn, om den druk in dergelijke mate te overdrijven en de kosten dus zooveel hooger op te voeren.

Daargelaten de bezwaren van verschillenden aard, die tegen te hoogen druk bestaan, kan men het pompstation wel inrichten om water te geven van hoogen druk wanneer er brand is, doch bij de uitbreiding die de brand van het Kurhaus had verkregen, reeds vóór dat het brandsein was gegeven, zou door geen openbare brandweer ter wereld iets noemenswaard tegen het vuur zijn uitgericht.

Op de brandkranen van de waterleiding, zoo bericht de directeur verder, waren aangeschroefd 13 slangen, terwijl de kranen voor de brandspuiten, waaruit de stoombrandspuit en alle handspuiten werden gevoed, wijd open stonden. Bedenkt men daarbij dat in de Galeries, bij de stallen van den Tram, in één woord, in alle omliggende gebouwen onophoudelijk werd gespoten, dan is het niet te verwonderen dat het verlies in druk daar groot was.

Ten slotte merkt de directeur op, dat absolute zekerheid tegen brandgevaar nog nergens is bereikt en dat de beste brandweer van de wereld groote onheilen, als die van verleden Woensdag, niet zou kunnen beletten.

Wij sluiten ons gaarne bij het gevoelen van den Directeur der waterleiding aan en vertrouwen daarom, dat de schuld niet geworpen zal worden op de Brandweer, maar op de inrichting van het Kurhaus. Het is niet te verdedigen om tal van verdiepingen op elkander te stapelen en de salons, zoowel als slaapkamers, slechts door latten muren van elkander te scheiden. Daardoor wordt het brandgevaar verhoogd en er bestaat geen verband tusschen de hoofdmuren en de scheidingen der lokalen.

De les is meer dan gevoelig, maar voor herhaling der dergelijke onheilen moet gewaakt worden. Veel hangt daarbij af van de houding van het Gemeentebestuur; het heeft de bevoegdheid den herbouw van het Kurhaus in den vorigen toestand te verbieden en het publiek zal dankbaar zijn, als er maatregelen in het belang der veiligheid genomen worden.

Het wekt bevreemding, dat op de constructie van het Kurhaus nimmer bemerkingen gemaakt zijn, want wij leven in een tijd dat de verordeningen op het bouwen tal van bepalingen behelzen, die den bouwheer aan banden leggen. Het optrekken van latten muren is in vele plaatsen verboden en dikwerf zijn ook de zwaarten aangegeven, waaraan de binnenmuren moeten voldoen. Het Kurhaus kon er op bogen een minimum van binnenmuren te hebben, een gevolg van het streven, om de zalen op den begane-grond te maken.

INGEZONDEN.

Naar aanleiding van het door X in *De Opmerker* van 7 Augustus vragenderwijze medegedeelde, is in het nummer van 14 Augustus een met Y geteekend stukje opgenomen, dat veel te denken geeft. Na het lezen en herlezen ervan, vroegen wij ons af, is dit ernst of scherts? Een afdoend antwoord hebben wij niet kunnen vinden. Het eene gedeelte heeft al den schijn van vollen ernst te zijn, bij andere deelen is het moeilijk een glimlach te onderdrukken. Daar X het als ernstig gemeend in het nummer van 24 Augustus behandelt, willen wij zijn voorbeeld volgen, door ons aan een ernstiger beschouwing van hetgeen Y zegt, te wagen.

Aan de bron gerateld, is Y hoogstwaarschijnlijk beter dan vele anderen op de hoogte of er iets — en zoo ja, wat gaande is van hetgeen, waarnaar X vraagt. Dit, de hoofdzaak, laat Y stilletjes rusten, doch vraagt erg naief, of het zoozeer te bejammeren zou zijn, als door Dr. Cuypers en Jhr. Hoeufft ontwerpen voor de Utrechtsche Universiteit en de Tent in het Haagsche bosch gemaakt worden.

Te bejammeren? Och, op zichzelf volstrekt niet. Doch als het waar is, dat die heeren daarmede bezig zijn, dan is à priori vast te stellen, dat dit met eenig doel geschiedt, omdat het in de verste verte niet is te veronderstellen, dat zij dit alleen voor hun genoegen zouden doen.

Beide zaken hebben hun legaal verloop gehad en beslag gekregen. Is het nu waar, dat anderen bezig zijn met het maken van nieuwe ontwerpen, hetzij dit uit eigener autoriteit of op inspiratie van derden geschiedt, dan kan het doel geen ander zijn dan te trachten die plans in de plaats van de aangenomen te schuiven. Dit zou een daad zijn, beleedigend voor de wettige machten en als zachtste naam te bestempelen met *onderkruiping*. Dat Dr. Cuypers een woordje mag mede spreken, geven wij *in het algemeen* toe, maar in de Utrechtsche Universiteits-zaak heeft hij geen recht daartoe, tenzij geroepen wordende door hem, die daarin te beslissen heeft, namelijk de Utrechtsche Gemeenteraad met het Dagelijksch Bestuur aan het hoofd.

Ook te 's Hage, zegt Y, zou men het niet betreuren, als Jhr. Hoeufft met den bouw van de Tent belast werd. Dat *ook* sluit in zich, dat men het te Utrecht werkelijk betreurt, dat Dr. Cuypers daar niet geroepen is geworden. Wie is, of zijn die *men*? Is dit de bedekte term om het Dagelijksch Bestuur en den Gemeenteraad van Utrecht aan het verstand te brengen, dat zij, in hunne kortzichtigheid, den eenig rechthebbende zijn voorbij gegaan?

Y kan zich niet begrijpen hoe het mogelijk is, dat een partij van malcontenten niet wil inzien, wat door Jhr. Victor de Stuers gedaan is ten bate van de Kunst in Nederland en om de waarheid (!) in de bouwkunst te doen zegevieren. Y dwaalt. Die malcontenten zijn degelijk overtuigd van de groote verdiensten van Jhr. De Stuers en waardeeren zijn pogen *in het algemeen* van ganscherharte. De malcontenten strijden alleen tegen de eenzijdige wijze, waarin dit op bouwkundig gebied geschiedt; zij kunnen niet inzien, dat de opvatting van de waarheid van Jhr. De Stuers en zijn zichzelf bewuste of onbewuste volgers, in naar de middeleeuwen wijzende vormen, geschikt is voor— of past aan het Nederland van het einde der 19e eeuw. Voor meer dan 300 jaren heeft Nederland met den middeleeuwschen geest gebroken en tevens met de vormen, waarin die geest zich uitte. Zij passen niet aan onze tegenwoordige toestanden en levens- en wereldbeschouwing.

De malcontenten huiveren bij de gedachte, dat onze steden en dorpen geen andere vormen zouden te aanschouwen geven dan deze, omdat zij overtuigd zijn, dat de mensch in zulk een omgeving, ontegenzeglijk vatbaar wordt voor den geest, die eruit spreekt. Is het doel Nederland weder in dien keten te klinken, dan kunnen zij, die dat doel wenschen te bereiken, geen krachtiger middel aangrijpen, dan het land met middeleeuwsch uitziende gebouwen te overdekken.

Wij weten wel, dat wij, met dit te zeggen, het bekende *spook* weder ten tooneele voeren; maar hij, die de teekenen des tijds met belangstelling en nauwgezetheid beschouwt en doorgrondt, zal dit oproepen niet overbodig achten. De kunst in het algemeen en de bouwkunst in het bijzonder, naar de middeleeuwen gericht wordende, kan een der krachtigste oorzaken zijn, dat het spook belichaamd wordt. Onder meer zien wij in het Rijksmuseum en het Centraalstation zulke belichamingen.

Op de bewering van Y, dat deze gebouwen, trots de vit- en bedilzucht van enkelen, door landgenoot en vreemdeling, als een strijd geprezen worden, zal wel iets af te dingen zijn. In plaats van *enkelen* kunnen wij gerust van *velen* spreken, die een afkeurend oordeel hebben uitgesproken. De stemmen van vreemdelingen zijn even verdeeld. In het nummer van *De Opmerker* van 14 Augustus kan men een gunstig oordeel van Reichensperger lezen, met een ter zake dienende bemerking van *De Amsterdammer* en in het nummer van 21 Augustus een afkeurende oordeelvelling, waar wij meenen in niet malsche bewoordingen.

Verder heet het: »de malcontenten kunnen *natuurlijk* (!) de schoonheid dezer gebouwen niet inzien". Dat is gemakkelijk te verklaren. Hun geestesrichting is *vooruit*, niet *terug*. Van alles, wat langs den kreeftenweg gaat, hebben zij bij instinct een afkeer, en hoe zouden zij dit dan schoon kunnen vinden? dat zou *onnatuurlijk* zijn. Wij verheugen ons er echter over, dat Y dit *natuurlijk* vindt, omdat bij slot van rekening, de *natuur* sterker is dan de *leer*.

In hetgeen dan volgt ligt naar ons inzien het zwaartepunt van al hetgeen Y zegt. Niets meer of minder toch dan het geloof doet hij als bondgenoot opdagen. Het onderwerp: verband tusschen geloof en kunstuiting, behoort in een blad als *De Opmerker* minder tehuis. Doch nu Y het ijs heeft gebroken, wagen wij het ook dit onderwerp aan te roeren.

Y dwaalt alweder als hij zegt, dat iemand, die in zijn werken van zijn geloof getuigt, daarover hard wordt gevallen. De malcontenten, vooral zij onder hen, die hebben afgerekend met wat men hedentendage bij uitnemendheid HET *geloof* noemt, zullen zich daaraan, dank hunne ruimere opvatting, niet schuldig maken. Zij eerbiedigen iedere *gepaste* geloofsuiting, maar laten zich die niet als de eenige goede en ware opdringen. Dat beginsel volgen zij ook, waar het de bouwkunst geldt. Zij voeren strijd tegen de van hoogerhand gesanctioneerde kunstuiting, omdat zij die verderfelijk oordeelen, zelfs al was die op het een of ander geloof gegrondvest. In elk geval zijn wij Y dankbaar voor deze woorden; zij ontsteken eenig licht.

In tegenstelling schrijft Y het treurige, waarover wij ons tegenwoordig moeten bedroeven, aan het atheisme toe. Y zij gerust. Atheisten, in de ware beteekenis van het woord, zijn uiterst dun gezaaid en met hun allen niet in staat, zelfs het geringste oproertje te provoceeren. Talrijker en gelukkig veel talrijker zijn zij, die door de geloovigen met dien naam geteekend worden, zonder het te zijn.

Dat Jhr. De Stuers zich niet aan vitters, bedillers en malcontenten stoort, is volstrekt geen bewijs, dat de waarheid aan zijne zijde is. Als Y dat meent, dan is het bewijs voor de waarheid hem gemakkelijk te leveren. Hij bedenke echter, dat het doordrijven van Jhr. de Stuers en zijn stilzwijgend ignoreeren van hetgeen van andere zijde in het midden wordt gebracht, eerder een bewijs kan zijn van de zwakte der gronden, waarop zijn inzicht steunt of van vrees om die rond en open te verkondigen. Tusschen het zoo laag neerzien op anderer denkbeelden en misbruik van macht is de afstand niet groot.

Aangenaam was het ons te vernemen, dat Jhr. de Stuers de bouwwerken, die tot het nageslacht moeten spreken, niet door mannen van zijn richting laat uitvoeren om hen *eenig* (?) geldelijk voordeel te verschaffen, maar om verwezenlijkt te krijgen wat, naar zijn innige overtuiging, de eenige ware kunst is. Zeer zeker nobel. En toch durven wij met alle overige malcontenten gerust aannemen, dat die heeren dit alles niet alleen voor de eer doen, maar *behoorlijk* betaald worden, hetgeen billijk is. Doch al is het doel niet hun *eenig* geldelijk voordeel te verschaffen, als de betaling over tonnen en millioenen loopt, blijft het toch voor den betrokkene een niet te verwerpen voordeeltje. Wij kunnen gerust zeggen, dat het een der zwartste zijden van het exclusivisme is, dat al die niet bedoelde voordeelen in de kas van enkele uitverkorenen komen, terwijl anderen, die evenzeer daarop recht hebben, omdat zij de noodige kennis bezitten om te doen wat die heeren verrichtten, al is het in andere vormen, bewonderend mogen opzien naar al dat gewrochte schoons en dan kalm naar huis gaan.

Met eenige wijziging nemen wij den slotzin van Y over.

Wij zouden wenschen, dat Jhr. Victor de Stuers en de mannen van zijn richting wat meer waardeering over hadden voor het streven van hen, die niet precies zooals zij denken en handelen. Al is men het niet met iemand eens, past het toch ook *zijn* gevoel te eerbiedigen. Z.

☛ Een paar woorden over de vertraging, die de bouw van de Tent in het Bosch ondervindt, werpen een ander licht op de zaak.

Het is bekend, dat de zoogenaamde Tent in het Bosch op domeingrond staat en dat de Directie der Societeit zich omtrent het gebruik van het terrein moet gedragen naar de voorschriften, die door den Minister van Financiën, als beheerende de domeinen van den Staat, gegeven worden. Een verzoek om het terrein te mogen vergrooten en in verband daarmede eene nieuwe tent te plaatsen, werd in beginsel toegestaan, onder voorwaarde dat de ordonnantie van het te stichten gebouw in overeenstemming zou zijn met de omgeving en dat de teekening door den Minister moest worden goedgekeurd.

Nadat het Bestuur der Societeit de prijsvraag uitgeschreven en den uitgeloofden prijs toegewezen had, werd den Minister het verzoek gedaan om de Tent overeenkomstig dat plan te mogen bouwen. Uit vertrouwbare bronnen is ons gebleken, dat de Minister van Financiën de goedkeuring aan het ontwerp onthield, omreden het gebouw volgens de uitspraak van de Jury weinig architectonische waarde had. Inzage van het Juryrapport zal omtrent dit punt het noodige licht ontsteken en wij behouden ons voor op de zaak terug te komen, zoodra den inhoud van het rapport ons bekend is.

Redactie.

(!) Wij cursiveeren.

VARIA.

Voorziening tegen verval van een obelisk. De groote Egyptische obelisk in Central-Park te New-York is door het afwisselend klimaat van regen en zon, storm en stof, langzamerhand tot een begin van verval gekomen. De weinige jaren in Amerika waren van meer invloed dan de tientallen eeuwen, in het droog en warm klimaat van Egypte doorgebracht. De meer en meer toenemende sporen van verval drongen op spoedig handelen aan, wilde men het oude en belangrijke monument niet binnen korten tijd onherstelbaar tot een puinhoop zien vervallen en het dreigend gevaar van geheel of gedeeltelijk omvallen voorkomen. Het herstel vorderde echter langzaam, maar thans

is een groot oppervlak reeds gereed en staan de porieën van de steen niet meer zoo sterk bloot aan den invloed van regen en wind. De wijze, waarop men te werk ging, is zeer eenvoudig. Eerst werd de steen sterk verhit en, nog warm, met een mengsel van paraffine, creosoot en terpentijn bestreken. Aan de *Maatschappij tegen beschadiging van steen door weersinvloeden* werd dit werk opgedragen en daar de vinding nog nimmer op een dergelijk monument was toegepast en de hooge en smalle zuil eigenaardige moeilijkheden opleverde, werd veler aandacht erop gevestigd. De besteigering op zichzelf was reeds een bijzonder zeldzaam voorkomend geval. Om de steen te verhitten gebruikte men een ijzeren kist, waarvan de staande voorzijde met ijzeren spijlen was voorzien, en waartusschen zwaar ijzeren gevlochten draadwerk was gespannen. Deze kist werd tegen de zuil aan een ijzeren hengsel opgehangen en van boven met een draaibare klep afgedekt. Inwendig werd de kist met gloeiende houtskoolen gevuld en van tijd tot tijd langs de obelisk verplaatst. Zoodoende werd de obelisk telkens bij kleine oppervlakten verhit. Teneinde in de verdiepte hieroglyphen alle plekken zeker en genoegzaam te verhitten, werd een groote vlam van een alcohollamp met drie pitten, bijwijze van blaaspijp, op de hieroglyphen gericht. Nadat de steigers waren weggenomen, bleek de kleur iets verhoogd te zijn en meer met den oorspronkelijken toon overeen te stemmen. Ook schijnen de hieroglyphen scherper uit te komen, zelfs zóó, dat een groot aantal menschen overtuigd scheen, dat zij opnieuw verdiept waren geworden. Over het algemeen is men zeer ingenomen met de resultaten, die deze bewerking heeft opgeleverd en waaromtrent men totdusverre op dit gebied nog geen ondervinding had. Daar echter de Maatschappij reeds veel in St.-Louis had gewerkt en gedurende den voorgaanden zomer een aantal aanmerkelijke gebouwen in New-York tegen weersinvloed beveiligd had, verwacht men alle goeds van de behandeling en deze verwachting is tot heden niet teleurgesteld.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Volgens bij de Regeering ingekomen bericht zal, bij gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van Zuid-Australië als Britsche kolonie, van 20 Juni 1887 tot 1 Jan. 1888, te Adelaide eene internationale tentoonstelling gehouden worden op het gebied van mijn- en fabrieksweezen, machinerieën, kunsten en wetenschappen, land- en tuinbouw.

Tot het bekomen van inlichtingen worden belanghebbenden verwezen naar de volgende adressen, aan welke het prospectus voor de tentoonstelling is toegezonden:

het hoofdbestuur der Vereeniging tot bevordering van fabrieks- en handwerksnijverheid in Nederland te 's-Gravenhage;

Het bewind der Vereeniging van en voor Nederlandsche industrieelen;

het hoofdbestuur der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van nijverheid.

— Wij ontleenen het onderstaande aan *De Amsterdammer, Dagblad voor Nederland*, van 3 September j. l.

»Bij Koninklijk Besluit van 31 Augustus j. l. is eene commissie benoemd voor de vervaardiging en rulling van reproductiën van kunstvoorwerpen, en zijn tot leden van die commissie aangewezen de heeren Jhr. Mr. V. E. L. De Stuers, referendaris bij het Ministerie van Binnenlandsche Zaken; Dr. P. J. H. Cuypers, architect der Rijks-museumgebouwen te Amsterdam en Fr. D. O. Obreen, hoofddirecteur van 's Rijks-museum te Amsterdam.

»De referendaris, zijn vriend de architect en zijn ondergeschikte, de hoofddirecteur van 's Rijks-museum; waarom voegt de heer De Stuers zich nog twee personen toe? Hij zelf is immers volkomen in staat om een »commissie" te zijn. Gelukkig heeft de heer De Stuers zitting in een commissie van slechts drie leden. Men had de fout kunnen begaan een veel talrijker commissie te benoemen en door die fout zich de ramp op den hals kunnen halen van de benoeming eener *oapartijdige* commissie. Wat zou de Nederlandsche kunstwereld, daar zoolang reeds aan ontwend, hebben staan te kijken! Alles wel beschouwd is de samenstelling van deze commissie uitstekend."

AMSTERDAM. De Jury voor den aanstaanden wedstrijd van verwarmings- en verlichtingstoestellen, uitgeschreven door het Nederlandsch Handelsmuseum heeft zich thans definitief geconstitueerd als volgt: de heeren I. Gosschalk, voorzitter, M. Kalff, secretaris-rapporteur, J. J. Elsenburg Azn., G. van Heerde, P. J. G. Mijnssen, leden. De eerste zitting tot beoordeeling der mededingende inzendingen is bepaald op 15 September e. k.

— De heeren professor Rud. Stang, professor J. A. Alberdingk Thijm en Dr. P. J. H Cuypers hebben hun ontslag genomen als leden der commissie voor de kunstbelangen, bij de »Internationale Kunstvereeniging".

ROTTERDAM. Zaterdag j. l. werd in het gebouw der Diergaarde de jaarlijksche algemeene zomervergadering der Vereeniging van burgerlijke ingenieurs gehouden. Na afdoening van eenige huishoudelijke aangelegenheden werden tot leden van het Bestuur benoemd de heeren Baron Van Ittersum, Telders en Van Dissel, in plaats van de heeren Broekman (voorzitter) en Kemper, die aan de beurt van aftreding waren, en van den heer Snethlage, die als zoodanig bedankt had. Als buitengewone leden der Vereeniging werden daarop aangenomen de heeren: Jhr. Six, Van Zuylen en H. Waldorp.

Ten opzichte van het voorstel van den heer Keurenaer omtrent het vaststellen van tarieven voor het honorarium van civiel-ingenieurs bij het maken van plans en het uitvoeren der werken, waaromtrent door eene commissie van drie leden advies was uitgebracht, werd besloten, dat het Bestuur zich, in overleg met den heer Keurenaer, op de hoogte zal houden van de uitkomsten, waartoe het *Verband deutscher Architecten und Ingenieur Vereine*, dat thans tarieven tracht vast te stellen voor deze werkzaamheden, zal geraken.

Door bovengenoemde commissie was ook voorgesteld om, naar aanleiding van een voorstel van den heer Knuttel omtrent vergoeding voor vacatiën en reis- en verblijfkosten als deskundigen in strafzaken, een adres tot den Minister van Justitie te richten met verzoek in de wet van 1874 (Staatsblad no. 66) duidelijk te formuleeren, dat de tijd aan de samenstelling van het schriftelijk verslag, in art. 15 van die wet bedoeld, mag in rekening gebracht worden bij de bepaling van het aantal vacaties. Nu sedert oenlangs door de Staten-Generaal een wetsontwerp tot wijziging van genoemde wet is aangenomen, werd besloten dit onderwerp verder te laten rusten.

Naar aanleiding van het voorstel van den heer R. P. J. Nolthenius om vanwege de Vereeniging eene op rationeele gronden berustende regeling van vergoeding voor reis- en verblijfkosten samen te stellen, werd besloten aan het Bestuur op te dragen, de noodige maatregelen tot voorbereiding eener dergelijke regeling te nemen, op grond van de voorstellen daartoe door eene commissie gedaan, daarbij rekening houdende met eenige door den heer Telders gemaakte opmerkingen.

Door den heer Tutein Nolthenius werd ten slotte de wensch geuit, dat het Bestuur zal overwegen het benoemen eener commissie tot onderzoek naar eene wijziging van de Algemeene Voorschriften.

Na afloop der vergadering werd door een aantal leden gebruik gemaakt van de gelegenheid tot een tocht per extra-tramrijtuig naar de Gemeente-gasfabriek, terwijl een diner in het gebouw der Diergaarde den dag opgezellige en aangename wijze besloot.

(A. et A.) UTRECHT. Naar wij uit vertrouwbare bron vernemen, wordt door den heer P. J. H. Cuypers een nieuw ontwerp voor een Universiteitsgebouw alhier gemaakt. De heer C. Vermeys, die in vereeniging met den hoogleeraar E. Gugel het vorige project bewerkte, zal de uitvoering leiden.

— De heer A. D. Hamburger heeft, bij gelegenheid van het 25jarig bestaan der door hem opgerichte Nederlandsche Looden Zinkpletterij eene fraaie monumentale pomp aan de Gemeente ten geschenke aangeboden, die op de Neude zal geplaatst worden. De Gemeenteraad nam het geschenk onder dankbetuiging aan.

BREDA. De Gemeenteraad heeft tot aanleg van een park, *Het Valkenberg*, besloten en zijne goedkeuring gehecht aan plan no. 1 van den heer Rosseels te Leuven, met opdracht aan Burg. en Weth. om te bewerken, dat het tegenwoordig geboomte zooveel mogelijk worde behouden, althans wanneer dit de uitvoering van bedoeld plan niet in den weg staat.

WAGENINGEN. De directie der Wageningsche Gasverlichting-maatschappij heeft den prijs van het gas verlaagd tot 10 cent en voor beweegkracht of verwarming tot 5 cent per M³.

DEUTICHEM. Het Bestuur van de Geldersche stoomtramweg-maatschappij heeft van den Raad geene vergunning verkregen tot uitbreiding der tramlijn van Dieren door Steeg—Ellekom naar Velp, omreden aan de gestelde voorwaarden bij de verleende rente-garantie niet altijd voldaan werd.

MAASTRICHT. Op een gedeelte der vestinggronden alhier, die bij onderhandschen verkoop van het Rijk aan de Gemeente zijn overgegaan, beginnen langzamerhand tal van burgerwoonhuizen te verrijzen. Zoo zijn de terreinen, gelegen aan den nieuwen toegangsweg naar het station (*de Stationstraat*) bijna allen in particuliere handen overgegaan en grootendeels reeds bebouwd.

Wel-is-waar laat die bebouwing, in den zin der kunst beschouwd, met enkele uitzonderingen veel te wenschen over, want men treft er tal van gevels aan, waar op zijn zachtst genomen niet het geringste offer aan de kunst gebracht is, maar niettemin wordt de uitbreiding der gemeente hier met vreugde begroet, ten eerste omdat zij ons in het bezit stelt van nieuwe woningen, geheel in overeenstemming met de tegenwoordige behoeften ingericht, en ten tweede omdat zij ongetwijfeld een heilzamen invloed zal uitoefenen op den betreurenswaardigen toestand en de hooge prijzen van het grootste gedeelte der huurhuizen in de oude stad.

Ook op de vestinggronden buiten de voormalige St.-Pietespoort is de aanbesteding voor den bouw van een drietal villa's door de *Maastrichtsche Bouwmaatschappij* aangekondigd en deze zal weldra door die van een drietal andere gevolgd worden.

UTRECHT. De 54ste algemeene vergadering van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst zal Donderdag 23 September hierterstede gehouden worden. Door de zorgen van de Afdeeling zullen de noodige rijtuigen van de Utrechtsche Tramway-Maatschappij worden beschikbaar gesteld om na afloop der vergadering een tocht te ondernemen naar Zeist, ter bezichtiging van de Koninklijke fabriek van gegoten zink- en bronswerken van de heeren Schütz en Zoon en van de terra-cotta-fabriek van de heeren Martin en Co. Ook voor hen, die behoefte gevoelen zich door een middagmaal te versterken, zal gezorgd worden; voor drie guldenstukken en bijbetaling van wijn, wordt toegang tot den feestdisch gegeven.

BOEKAANKONDIGING.

L. van Heusden's Handleiding tot de Burgerlijke Bouwkunde, herzien door P. G. Lancel, architect te Leiden. — Zevende veel vermeerderde druk. — Uitgave van A. W. Sijthoff te Leiden.

Het pleit voor de deugdelijkheid van het werk, in het hoofd dezes genoemd, dat de eerste uitgave door zes anderen kon gevolgd worden. Bij elk der volgende oplagen werd het boek bijgewerkt tot den tijd waarop ze verschenen en dit is ook met den zevenden druk het geval. Het oorspronkelijke is hier en daar geheel omgewerkt en uitgebreid.

Het boek, hoofdzakelijk voor ambachtslieden bestemd is een eenvoudige en gemakkelijke wegwijzer voor allen, die iets meer dan het oppervlakkige wenschen te weten en te kennen.

ADVERTENTIEN.

Landgoed HULSEN.

Op nader te bepalen dag en plaats zal, in de maand October e. k., zonder beraad in Perceelen, Ondermassa's en Massa worden verkocht: het rentegevend Landgoed Hulsen, groot ± 150 Hektaren, en gelegen aan den straatweg van Nijmegen naar Grave.

W. C. Böhtlingk. Notaris.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

Koninklijke Nederlandsche LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.

AANBESTEDING.

Op **Donderdag den 23 September 1886**, des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn*, worden **aanbesteed**:

Bestek N°. 223.

Het maken van de Aardebaan, de Kunst- en andere werken voor het gedeelte Deventer—Wierden van den Locaalspoorweg Deventer—Almelo.

(Bedrag der begrooting /284800.)

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 95 van het bestek.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en zijn aldaar tegen betaling van *f* 4.— per stel te bekomen.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE te *Apeldoorn* en den Heer Sectie-Ingenieur M. E. DE WILDT te *Deventer*.

Aanwijzing op het terrein zal worden gedaan op Donderdag den 16de September 1886 des voormiddags ten 10 uur, aanvangende te *Deventer*.

Bijeenkomst van gegadigden aan het Sectiebureau der Maatschappij te *Deventer* des voormiddags ten 9 uur.

De Commissie van Beheer.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **stereotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Maatschappij tot Exploitatie VAN STAATSSPOORWEGEN.

Verkoop van gebruikte open- en gesloten Goederenwagens en Rijtuigen met daaronderstaande Assen en Wielen en stellen Assen met Wielen.

In de Werkplaats *Tilburg* zijn aanwezig 25 open **Goederenwagens**, 1 overdekte **Paardenwagen**, 2 derde klasse **Rijtuigen**, 2 gemengde 1e, 2e, 3e klasse **Rijtuigen**, 5 **Bagagewagens** met daaronder staande **Assen** met **Wielen** en 4 stellen **Assen** met **Wielen** die bij inschrijving zullen worden verkocht.

De Inschrijvingsbilletten moeten den 15 September 1886 vóór 12 uur bij de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, Afdeeling Tractie en Materieel te *Utrecht* ingekomen zijn.

Nadere bijzonderheden omtrent deze voorwerpen en den verkoop derzelve worden op franco aanvrage door den Heer Ingenieur Chef der Werkplaats *Tilburg* verstrekt.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN WATERPAS-, HOEKMEET-

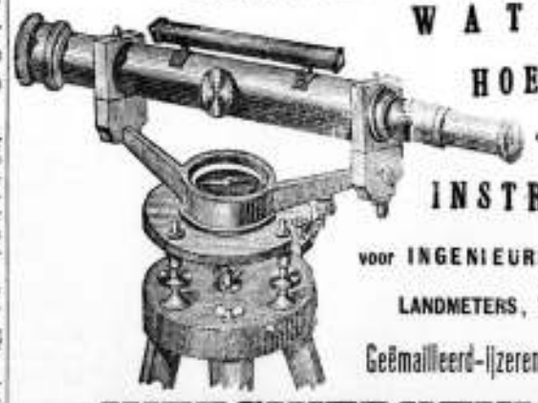

en andere **INSTRUMENTEN** voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

Provincie ZUID-HOLLAND.

AANBESTEDING.

Op **Maandag den 13den September 1886**, des voormiddags ten 11½ uren, zal, onder nadere goedkeuring, door den Voorzitter, of een der Leden van het College van Gedeputeerde Staten der Provincie *Zuid-Holland*, en in bijzijn van den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, aan het lokaal van het Provinciaal Bestuur te *'s-Gravenhage*, worden **aanbesteed**:

Het LEVEREN en STELLEN van TWEE IJZEREN OPHAALBRUGGEN over de nieuwe Schutsluis aan den Leidschendam.

Raming ƒ 8600.—.

De aanbesteding zal geschieden bij enkele inschrijving, overeenkomstig § 434 der A. V.

Het bestek zal **van af Zaterdag 4 September e. k.** ter lezing liggen aan het lokaal van het Provinciaal Bestuur van *Zuid Holland* te *'s-Gravenhage*, en is voorts **van dien datum**, op *franco* aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij de Boekhandelaars firma GEBROEDERS VAN CLEEF, Spui n°. 28a, te *'s-Gravenhage* en door hunne tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Nadere inlichtingen, ook omtrent de kosten der besteding zijn te bekomen bij den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, J. VAN DER VEGT, te *'s-Gravenhage* en bij den Ingenieur H. DE MOL VAN OTTERLOO, te *Leidschendam*.

De Gedeputeerde Staten der Provincie Zuid-Holland,
FOCK, *Voorzitter*.
F. TAVENRAAT, *Griffier*.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en Cementtegels.
Groote voorraden.

LINCRUSTA WALTON.
(RELIEF-BEHANGSEL.)

30 pCt. Prijsvermindering ten gevolge eener verbeterde fabricatie.

MONSTERS ter keuze bij

J. WIJDOOGEN Jz., Hofleverancier,
AMSTERDAM.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. — **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**
Succursales: **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam, Utrechtsche Straat 14.

De Portland-Cementfabriek van
DYCKERHOFF & SÖHNE
te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn

GOUDEN Staats-Medaille.

levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.
Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar.
Magazijnhouders in de voornaamste steden.

DUSSELDORF 1880.

Medaille Breslau 1869. — **Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.**

Medaille van Verdienste, Weenen 1873. — **Gouden Medaille, Offenbach a.M. 1879.** — **Diploma A: Eerste prijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.**

Nieuw Fabrikaat
VAN
NAGEPERSTE WAALSTEENEN,
op de Internationale Tentoonstelling
te ANTWERPEN (1885)
bekroond met de Gouden Medaille.

Deze Steenen zijn **volmaakt** zuiver van vorm, **prachtig** van kleur en **zeer weinig** poreus.
De oppervlakte is bezand en daardoor blijft het karakter onzer Nederlandsche Waalsteenen behouden.
De afmetingen zijn 21,8 × 10,7 × 5,95.
De jaarlijksche productie is pl. m. vijf millioen.
Op aanvrage worden gaarne monsters met prijsopgaaf gezonden.

FR. VAN DE LOO Sr.,
te *BEMMEL*, bij Nijmegen.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al* of *niet* tropische producten;
Roldraai- en Expansieruiten Steenovenkappen,
GEBOUWEN in **Scherphoek** en naar **andere** bouwwijze, *gebeel* in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** **pasklaar.**
Galvaniseering op Loon.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & D°., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT ƒ 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland ƒ 3.50 en Nederlandsch-Indië ƒ 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

De 866ste Vergadering zal gehouden worden op Woensdag 15 September e. k., des avonds te 8 uren, in het American Hotel, Leidsche plein alhier.

De agenda voor die vergadering is als volgt:

1°. Mededeelingen van het Bestuur.

2°. Uitschrijven van een schetsprijsvraag.

3°. Bijdrage van den Eerevoorzitter, den heer J. H. Leliman.

4°. Kunstbeschouwing, te geven door den heer E. van den Bossche.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) INGEZONDEN.

Mijnheeren,

Het zij mij vergund nog even terug te komen op een paar punten van 'tgeen de heer Bremmer naar aanleiding van mijn stuk heeft aangevoerd.

Volgens den heer Br. zouden *alle* tuinen der Perzen *paradysos* genaamd worden. Volgens sommige schrijvers is dit wel zoo, maar deze gaan alleen af op de beschrijvingen van de door mij bedoelde groote jacht- en lustterreinen. Het spreekt van zelf, dat deze meer indruk gemaakt hebben op de toenmalige schrijvers dan de kleinere tuinen, die meer als versierde moes- of fruittuinen te beschouwen zijn. Vele oude en nieuwere schrijvers maken van beiden afzonderlijk melding.

De aanwezigheid van een heilig bosch of labyrinth in de tuinen van Plinius, volgens de beschrijvingen van Filibien en Robert Castell, is mij niet opgehelderd. Het werk van Filibien heb ik niet gelezen, doch voor mij heb ik de *Encyclopaedi of gardening* van J. C. Loudon (1822) en zie daarin eene afbeelding met verklaring van een plan van het Tuscum van Plinius, volgens opvatting van Robert Castell, overgenomen uit zijn werk *The villa's of the ancients* (Londen 1728).

Doch ik vind er noch van het eene noch van het andere melding gemaakt of iets afgebeeld. Daarbij is R. C. niet best te vertrouwen, want vergelijkt men zijn plan met den orgineelen tekst van den brief van Plinius of met de goede overzettingen, die ervan bestaan, dan ontmoet men vele gebreken en stuit men op punten, voortgesproten uit zijne fantasie.

Het gaat natuurlijk niet aan den origineelen Latijnschen brief van Plinius over te nemen, daar het meerendeel der lezers er niet veel van zou begrijpen, doch ik durf hun veilig verwijzen naar de uitmuntende vertaling, die te vinden is in Schinkel's *Architectonische Album* N°. VII.

Ook in Meijer's *Lehrbuch der schöne Gartenkunst* komt eene zeer goede vertaling voor, die slechts met die van Schinkel verschilt in de keuze en plaatsing der woorden, eene zaak, die men in alle vertalingen aantreft.

De teekening van R. C. is klaarblijkelijk geheel onder den invloed van den Le Nôtre-stijl. Het gedeelte (n°. 22), dat door hem *vivarium* wordt genoemd, is van top tot teen Le Nôtre en het geheel is zoo onsamenhangend, dat er onmogelijk aan een goed doordacht plan te denken valt. Vele zaken, die in den brief van Plinius voorkomen, zijn vergeten en andere er maar aan toegevoegd.

Hoogachtend,

uw dw. Dr.
LEONARD A. SPRINGER.

Een kunstenaar, die zijn werk in het openbaar verdedigt, is een *rara avis* in ons vaderland, waar zoowel de broeders van Sint-Lucas als de gezellen van Sint-Jozef in den regel de bescheidenheid zoover drijven, dat zij tegenover de critiek, hoe onbillijk en onbevoegd die soms moge zijn, zwijgen.

De bouwmeester A. C. Bleys is een van die zeldzame vogels, en dit strekt hem tot eer. Met gepaste vrijmoedigheid verdedigt hij zijn Sint-Nicolaaskerk tegen de opmerkingen, door eenige leden van „Architectura et Amicitia" bij het beschouwen daarvan gemaakt. Toch geloof ik niet, dat hij erin geslaagd is, die critiek in allen deele te weerleggen; trouwens hij erkent zelf, dat vorm en plaatsing der torens afwijken van hetgeen men totdusverre gewend was bij een kerkgebouw als dit te zien.

Zeldzaam gelukkig geplaatst als het gebouw is (men denke bv. aan het fraai aspect, dat de kerk oplevert van de Oude Doelestraat of van de Kattenburgerbrug gezien) en zeer verdienstelijk wat hoofdvorm aangaat, kan men het niet anders dan bejammeren, dat de detail-

leering niet beter is uitgevallen. Zelfs al wil men er den bouwmeester geen verwijt van maken, dat hij Romaansche, Gothische, Neo-Grecque en Renaissance elementen door elkander heeft gewerkt, dan zal men toch moeten erkennen, dat de profileering der lijstwerken te grof is, dat de zinken dakvensters op den koepel van zekere banaliteit niet zijn vrij te pleiten, dat de kapiteelen der torenzuilen niet zeer elegant zijn, en dat de kapiteelen en de bekroning van de portiek of de *cul-de-lampe* onder het beeld van den schutspatroon meer vreemd dan fraai zijn.

Een vergelijking met de *Dome des Invalides* te Parijs en met Hendrick de Keyser's torenspitsen zal ten deele duidelijk maken, wat wij bedoelen. Detailleeren is echter een zaak van gevoel en smaak; ook hier geldt Göthe's woord:

„Wenn ihr's nicht fühlt —, da werdet ihr 's nicht fassen."

Ik wil den heer B. geen ervaring betwisten; tal van kerken en profane gebouwen zijn door hem tot stand gebracht. Hij zal het echter met mij eens zijn, dat ervaring meer den constructeur dan den estheticus ten goede komt.

Indien de heer B. zijn details vergelijkt met die van „het beste werk van een der meest ervaren leden van Architectura et Amicitia", zal hij, indien hij tenminste onbevooroordeeld te werk gaat, nog wel eenige leering kunnen trekken.

Een hatelijkheid was met de critiek op de Sint-Nicolaaskerk niet bedoeld. Zoover mij bekend is, heeft echter geen der leden van ons Genootschap ooit gewild, dat „Amicitia" synoniem zou zijn met *admiration mutuelle*.

De Verslaggever.

EEN DUITSCH OORDEEL OVER NEDERLANDSCHE KUNST.

De *Deutsche Bauzeitung* n°. 72 bevat eene beschouwing over de inzending der Nederlandsche architecten op de Jubileumtentoonstelling te Berlijn. Wij achten die belangrijk genoeg om er onze lezers mede in kennis te stellen.

De gemeenschappelijke tentoonstelling der Nederlandsche architecten is in een afzonderlijk kabinet opgesteld en neemt dus ook in den catalogus een afzonderlijke plaats in. Deze ruimte was aan het Genootschap *Architectura et Amicitia* toegestaan, vóór men hier een opgaaf had van hetgeen gezonden zou worden, of eene keus gedaan was. Eerst toen men te Amsterdam wist, over welke plaats beschikt kon worden, is de keuze met het oog op de aanwezige ruimte gedaan, en het verdient bepaald bewondering met hoeveel talent daarvan gebruik gemaakt is en een massa afbeeldingen, waarvoor anders de drie- of vierdubbele oppervlakte niet toereikend zou zijn, geëxposeerd werden.

Op de smalle tafels langs de wanden van het vertrek zijn, onder glas, de opmetingen der Rijksadviseurs benevens een keur van platen en afleveringen van de twee vakbladen des lands *De Bouwmeester* en *De Opmerker* geëtaleerd. De wanden zelf zijn met 3 rijen afbeeldingen, allen van één formaat en op behoorlijke wijze omlijst, bedekt, die een beeld geven van de bouwwerken, door particulieren gesticht.

Midden in het kabinet is een standaard met vier vleugels, die dient tot het tentoonstellen van afbeeldingen der openbare werken van het Rijk en der steden Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage. Eenige grootere teekeningen zijn in een aangrenzend vertrek tentoongesteld.

Ofschoon deze wijze van inrichten, waardoor zooveel materiaal in een zoo kleine ruimte samengebracht is, werkelijk als voorbeeldig geroemd moet worden, is er toch ook een nadeel aan verbonden. Voor de grootendeels door photographie weergegeven bouwwerken moest een zeer kleine schaal gekozen worden, en dit vermoeit het oog, terwijl daarenboven de afbeeldingen te dicht op elkander moesten geplaatst worden, wat ook eenigszins hinderlijk werkt. Waarschijnlijk zullen slechts weinig bezoekers volharding genoeg gehad hebben, de rijke verzameling al de aandacht te geven, die zij verdient, en wij moeten bekennen, dat het ook ons niet geheel gelukt is. Blijkbaar hadden echter de exposanten ook niet het doel, om ieder ontwerp in het bijzonder tot zijn recht te doen komen; het was hun meer te doen om een algemeen beeld van de Nederlandsche bouwkunst onzer dagen te geven. Daarom kunnen wij Duitschers hun voor de uitgebreide inzendingen en voor de voortreffelijke wijze, waarop zij aan ons feest hebben deelgenomen, niet dankbaar genoeg zijn; zij hebben op schitterende wijze getoond tot onze stamverwanten te behooren

Het is ons een waar genoegen, te kunnen uitspreken, dat de Nederlandsche bouwkunst zich hier op een zeer gunstige wijze doet kennen en ons achting afdwingt. Wanneer misschien een groot deel van de tentoongestelde gebouwen tot de gewone, alledaagsche voortbrengselen behoort, wat bij een inzending als deze niet te vermijden is, er zijn tevens werken bij, die doen zien, dat de Nederlanders bij den vooruitgang der bouwkunst in de laatste jaren niet achtergebleven zijn, en dat bij hen de kunstzin, die eens de heerlijke werken der bloeiperiode voortbracht, nog niet uitgedoofd is. Wat echter bijzonder onze aandacht trekt is het feit, dat de opvatting der Nederlandsche architecten in het algemeen overeenkomst vertoont met die der Duitschers; slechts zelden ziet men herinneringen aan de Fransche bouwkunst. Toch is het waarschijnlijk, dat het aantal bouwkunstenaars, die hunne studiën te Parijs gemaakt hebben, grooter is dan dat, hetwelk zijn opleiding op een Duitsche academie genoot. Er zijn echter slechts weinig werken, die evengoed een Duitsch als een Nederlandsch architect tot schepper konden gehad hebben. De verscheidenheid der kunstrichtingen is ook hier groot. In de eerste plaats ziet men de Renaissance, evenals overal in Europa, en wel naast de Grieksche, Italiaansche en Fransche Renaissance, ook vooral de Nederlandsche Renaissance, die zich van die van het naburige Duitschland zoo weinig onderscheidt, dat men haar gerust een plaats, zij het dan ook niet de eereplaats, in de Duitsche Renaissance kan geven. [1])

Ook is de Gothiek niet alleen bij den kerkbouw, maar ook in de wereldlijke bouwkunst in toepassing gekomen en, voornamelijk door haar, heeft zich de baksteenbouw hier op een zeer eigenaardige wijze ontwikkeld, die wel navolging verdient.

Wij zullen nu enkele inzendingen bespreken, waarbij wij niet de voortbrengselen van elk architect afzonderlijk behandelen zullen, doch ons liever tot het beschouwen van enkele groepen van gebouwen zullen bepalen. Beginnen wij dan met de openbare gebouwen.

Kerken zien wij hier van de architecten A. C. Bleys en P. J. H. Cuypers te Amsterdam, H. J. Jesse te Leiden, E. G. Margry te Rotterdam en A. Tepe te Utrecht. Met uitzondering van het ontwerp voor de kerk te Katwijk, van Jesse, dat zich aansluit aan de vormen der nationale Renaissance, zijn al de andere in middeleeuwsche vormen, en als baksteen-bouwwerken ontworpen, meest in eenvoudigen Gothischen stijl, terwijl eenige rijkere gebouwen ook details van gehouwen steen vertoonen. Voorzooverre wij uit de kleine afbeeldingen kunnen oordeelen, schijnen al deze kerken het werk van ervaren kunstenaars, die meester zijn van hun eigenaardig terrein. Wat kunstwaarde betreft komen ons de werken van Tepe het best voor; dan komen die van Margry.

Van de Rijks- en Stadsgebouwen zien wij hier het Ministerie van Justitie te 's-Gravenhage, door den Rijksbouwmeester C. H. Peters, reeds in dezen jaargang in no. 17 besproken, een gebouw voor een Spoorwegdirectie, van Margadant en Meyjes te Amsterdam, een uitbreiding van het Raadhuis te Rotterdam [2]) en een gemeente-apotheek, van den Stadsbouwmeester Reinders, monumentale werken, die met uitzondering van de beide laatsten, die aan Fransche voorbeelden ontleend zijn, den nationalen berg- en baksteenbouw volgen.

De gebouwen voor kunstverzamelingen zijn vertegenwoordigd door het Rijks-museum te Amsterdam, reeds in No. 23 van onzen vorigen jaargang besproken, en een bijzonder aantrekkelijk, schilderachtig gegroepeerd gebouw van I. Gosschalk te Amsterdam: het zoogenaamde *Broekhuis* [3]), terwijl men van de gebouwen voor openbaar verkeer een ontwerp voor de Amsterdamsche Beurs, van Klinkhamer en Van Delden, en een van Frowein te 's-Gravenhage vindt; voorts een bekroond ontwerp voor een stationsgebouw van laatstgenoemde, en afbeeldingen van het Stationsgebouw te Delft, door Posthumus Meyjes, allen Renaissance-bouwwerken van goede opvatting en uitvoering. Bijzonder moeten wij hier de voortreffelijke perspectiefteekening van het eerste beursontwerp noemen, dat in zijn soort tot de aantrekkelijkste inzendingen behoort.

Voortreffelijke scheppingen vindt men ook onder de gebouwen voor openbare vermakelijkheden, die bijna allen in klassieke Renaissance ontworpen zijn. Het beste van allen schijnt het aquariumgebouw te Amsterdam, door G. B. Salm, doch ook het concertgebouw van A. L. van Gendt en het panoramagebouw van Gosschalk zijn zeer verdienstelijk. Het laatste onderscheidt zich gunstig van andere dergelijke gebouwen, door de kunstzaal met open *loggia*, die daarvóór is aangebracht. Als schouwburgen zijn de verbouwde Stadsschouwburg, door de stadsbouwmeesters De Greef en Springer, en de schouwburg te Rotterdam, door Verheul, te noemen. Minder voldeden ons het bekroonde ontwerp voor een Kurhaus te Noordwijk, van Weissman en Löning, en het gebouw der Maatschappij „Arti et Amicitia", door Leliman te Amsterdam.

Onder de gebouwen voor onderwijs onderscheiden zich door hunne edele klassieke Renaissance, de Gymnasia te Rotterdam, van den Directeur der Stadswerken De Jongh, en te Amsterdam, door den bouwmeester W. Springer. De door laatstgenoemde, in gemeenschap met den heer Jan L. Springer, uitgevoerde Zeevaartschool, benevens zijn scholen en het door hem en De Greef ontworpen Physisch Laboratorium zijn daarentegen werken van veel eenvoudiger opvatting, waarbij de architectuur minder dan de spaarzaamheid op den voorgrond stond. Dit is ook het geval bij de brandweerkazernes te Amsterdam, van De Greef, het Abattoir aldaar, van Damen en Boerma, het Ziekenhuis, van Leliman, en de Celgevangenis te Breda, van Metzelaar. Toch is de middeleeuwsche poort van het laatstgenoemde gebouw, uit een architectonisch oogpunt, hoogst interessant.

Wat rijker zijn de gevels van het Israëlietisch Ziekenhuis te Amsterdam, door Gosschalk, en het Blindeninstituut van A. Salm; deze laatste gevel heeft echter te schematische, geometrische vormen. Interessante voorbeelden van de voortreffelijke resultaten, die men zonder groote kosten, door schilderachtige groepeering en met liefde bewerkte details, ook bij utiliteitsgebouwen uit een esthetisch oogpunt kan verkrijgen, geven de kolossale gasfabriek te Amsterdam, door Gosschalk (in een groote vogelperspectief en door photographieën van verschillende afzonderlijke gebouwen afgebeeld), en de waterleiding te Kralingen, bij Rotterdam, hoofdzakelijk middeleeuwsche baksteenbouwwerken. Zeer merkwaardig is vooral de watertoren van laatstgenoemde inrichting, door wijlen den Directeur der Stadsbouwwerken, Van der Tak te Rotterdam, gebouwd. Het groote reservoir wordt hier flinkweg vertoond, en vormt een onderdeel van de architectuur, iets wat slechts in een zeer gunstig klimaat mogelijk is.

Als goede voorbeelden van dergelijke architectuur noemen wij ook de Cacaofabriek in Watergrafs- (lees graafs-) meer, door Van Rossem en Vuyk te Amsterdam, en de Rijkschool met stallen, van A. von van Gendt (lees A. L. van Gendt).

Openbare bouwwerken, aan welker kunstvol voorkomen men in Nederland terecht hooge waarde hecht, zijn ook de bruggen, en men ziet hier interessante pogingen, om ook de ijzerconstructie artistieke waarde te geven. De interessantste brug is misschien de Maasbrug te Rotterdam, van Van der Tak; toch zouden wij betwijfelen of het totaal effect dezer fijne vormen bevredigend is; het meest geslaagde voorbeeld achten wij de brug in het Willemspark te Amsterdam, door Jan L. Springer. Openbare monumenten zijn er weinig; laat men twee oude prijsvraag-ontwerpen van Van Delden buiten beschouwing, dan blijft slechts het fraaie ontwerp van H. Evers te Amsterdam, voor een fontein te Groningen, over.

Interessante, artistiek opgevatte scheppingen schijnen de park- en tuinontwerpen van Leonard A. Springer te Amsterdam te zijn, die als specialiteit een zeer veelzijdige werkzaamheid toont, en een grooten naam heeft. De kleine schaal der reproducties maakt het onmogelijk de détails te beschouwen.

Het meerendeel der tentoongestelde werken der Nederlandsche architecten zijn natuurlijk woonhuizen, zoowel villa's als stadshuizen, soms met winkels verbonden. Men ziet hier een groote verscheidenheid; de meest uiteenloopende stijlsoorten zijn toegepast, en overal ziet men een streven naar het schilderachtige. Het interessantst zijn de gebouwen, tusschen andere huizen geplaatst op terreinen, die meest minder dan 10 meter breedte hebben; architecten uit andere landen zouden daarvan niet veel weten te maken. Wij kunnen ze niet allen bespreken en noemen daarom onder de inzenders slechts de heeren G. Van Arkel, Bleys, Boerma, Ed. G. Cuypers, Jos. Th. H. Cuypers, Van Delden, Evers, Van Gendt, Gosschalk, Klinkhamer, Landré, Jan Springer, Strengers te Amsterdam, Freem te Arnhem, Tepe te Utrecht, Trooster te Zwolle en Verheul te Rotterdam.

Vermelden wij nog, dat de beeldhouwers Van den Bossche te Amsterdam en Stracké te Rotterdam photographieën van eenige fraaie beeldhouwwerken tentoongesteld hebben, en dat Prof. Le Comte te Delft eenige aantrekkelijke ontwerpen voor tegelpaneelen inzond, dan blijven ons nog eenige restauraties en opmetingen van oude gebouwen te bespreken over.

Onder de eersten bevinden zich eenige kerkrestau-

[1]) De *Stammesverwandschaft* met ons Nederlanders, die zich dikwijls bij Duitschers meer uit, dan ons vaak lief is, doet den schrijver hier een onjuistheid zeggen. De Nederlandsche Renaissance, in Duitschland nog pas weinig bekend, behoort volstrekt niet als onderdeel van de Duitsche beschouwd te worden. Zij werd uit Nederland in Noord-Duitschland ingevoerd. Over het algemeen staan ook de voortbrengselen van de Nederlandsche kunst der XVI^de eeuw veel hooger dan die der Duitsche kunst, die algemeen *einen etwas derben Zug haben*.
Vert.

[2]) Hier zal de verslaggever 's-Hage bedoeld hebben. Vert.

[3]) Broekerhuis. Vert.

raties van P. J. H. Cuypers, die men echter niet beoordeelen kan, daar de oude toestand niet afgebeeld is, en voorts het ontwerp tot verbouwing der achtergevels van het oude Begijnenhof te Amsterdam, door A. C. Bleys. Dit ontwerp overschrijdt de grenzen van een restauratie verre, daar de lange rij huizen met kapel niet alleen in den oorspronkelijken toestand teruggebracht, maar daarenboven door tamelijk ver gaande artistieke toevoegselen opgevroolijkt wordt. Daar de kunstwaarde der oude gebouwen echter zeer gering schijnt, kan men dit slechts toejuichen, te meer, daar het geheel een hoogst belangrijk effect belooft te maken.

De opmetingen zijn door een zeer verdienstelijke groep van oude Amsterdamsche woonhuizen (van 1500—1780), door A. W. Weissman, benevens door de bovengenoemde werken der Rijksadviseurs (bijna uitsluitend door Redtenbacher en Mulder) vertegenwoordigd. Wij hebben de laatsten reeds, toen de teekeningen in 1879 te Munchen geëxposeerd waren, besproken. Wij zien hier de photolitographische reproducties, die echter nog niet uitgegeven zijn. De Nederlandsche Regeering zou den dank van alle kunsthistorici ontvangen, wanneer zij de uitgave niet langer uitstelde.

Zooals men ziet, wijkt het oordeel van den Duitschen criticus niet onbelangrijk af van dat, hetwelk in den regel in Nederland geveld wordt. Blijkbaar hebben hem die bouwwerken het meeste aangetrokken, waarin zich de oudere Berlijnsche school, zij het ook zeer uit de verte, weerspiegelt. Toch laat hij ook menig ander bouwwerk recht wedervaren en wij kunnen hem slechts dankbaar zijn voor de welwillende, van waardeering getuigende, woorden, aan onze kunst, die anders door onze oostelijke naburen niet verwend is, gewijd.

HET BRANDVRIJ BOUWEN TE NEW-YORK.

Op het gebied van brandvrije gebouwen of althans van gebouwen, waarvan men verwacht, dat zij brandvrij zullen zijn, staat New-York zeker boven alle andere steden, al treft men in Londen en Parijs, Berlijn en Weenen enkele brandvrij geconstrueerde gebouwen aan met zware muren, kleine vensters en vloeren, die op gewelven van baksteen rusten. Vele andere daarentegen worden brandvrij genoemd omdat de steenen vloeren, die echter op een licht ijzeren raamwerk rusten, niet door het vuur kunnen aangetast worden; de groote hoeveelheid brandbare goederen, die zich dikwerf in deze gebouwen bevindt, maakt bij brand echter een instorting onvermijdelijk. Parijs leverde daarvan nog niet lang geleden een voorbeeld, toen in weinige minuten een der grootste magazijnen vernield werd.

Alleen New-York kan vele gebouwen aanwijzen, die geheel licht en luchtig gebouwd zijn en toch door het vuur onmogelijk vernield kunnen worden. De reden ligt in de keuze der materialen en in eene constructie van ijzerwerk, die volkomen beveiligd is, omdat het geheele raamwerk door terra cotta wordt omsloten. Ofschoon de grondregelen niet veranderd zijn, werden de kleinere constructiën bij brandvrij of vuurvast werk in weinige jaren zeer veel gewijzigd. Het is nog zoo lang niet geleden, dat beton van sintels en cement veelvuldig gebruikt werd als vulling tusschen vloerliggers, voor afscheidingen, bekleeding van buitenmuren en tot bescherming van ijzer. Dit materiaal genoot eene goede reputatie, maar de ondervinding leerde al spoedig, dat het tegen de werking van vuur en water niet bestand was. Daarom heeft men dit en evenzoo alle andere mengsels door gebrande klei vervangen. Om buitenmuren te bekleeden of vlak te maken, om vocht uit het metselwerk uit de kamers te weren is de terra cotta, die niet vast ineengeperst en dus poreus is, verreweg te verkiezen boven betonspecie.

De terra cotta wordt gemaakt door vuurvaste klei met zaagsel te vermengen en te verhitten tot een warmtegraad, die groot genoeg is om het zaagsel te verbranden. Zoodoende ontstaat een harde, sponsachtige massa. De gebrande klei wordt ook wel in dunne blokken vervaardigd om scheidingsmuren te maken, die zeer licht en toch sterk zijn, vuurvast en volkomen bestand tegen de roodgloeihitte en de afkoeling. Voor vloeren wordt zonder uitzondering gebrande klei gebruikt in den vorm van blokken, die inwendig hol en eenigszins wigvormig zijn. De oude constructie van wulven in baksteen op lager liggende flenzen van ijzeren liggers is geheel verlaten.

Niet alleen is het een minder fraai gezicht een gewelf te zien smooren in lange, evenwijdige richels, maar bovendien zijn de onderflenzen van deze ijzeren liggers aan het vuur blootgesteld, zoodra er eenig ongeval ontstaat. Vroeger trachtte men wel een soort van vlak plafond onder de wulven door middel van ijzeren regels te maken, maar dit was toch zeer kostbaar en werd weldra als onvoldoend weer afgeschaft. Het middel om de onderflenzen der liggers te beveiligen door het maken van platte boogwulven van holle blokken, bleek in het eerst niet aan de verwachting te beantwoorden. Voor bepleistering van den onderkant van het blokkenwulf tot aan de onderste flens van den wulfligger, die dikwijls een tamelijke breedte heeft, moest somtijds een ruimte van 10 cM. met mortelspecie gevuld worden, zonder dat deze op eenige wijze met het ijzer werd verbonden. Bij brand liet deze vulling spoedig los en het ijzer werd aan het vuur blootgesteld. Later vervaardigde men de blokken zóó, dat zij iets onder den ligger doorhingen en een soort van zwaluwstaartvormige groeven vormden, die met terra cotta aan elkander verbonden werden; zoo werd een stevig verband verkregen, dat een uitstekend beschermmiddel was, maar wel een weinig omslachtig werd. Nog later vervaardigde blokken zijn zóó ingericht, dat zij onder de liggerflenzen aansluiten, zonder een terra cottavulling van eenige belangrijke dikte noodig te hebben. Deze blokken kunnen even spoedig gesteld en aangebracht worden als de eerst gebruikte blokken en beschermen de liggerflenzen volkomen tegen het vuur. In New-York worden deze blokken algemeen gebruikt als het materiaal voor bevloering in alle nieuwe bank- en dienstinrichtingen van publiek belang, evenals in de grootste en voornaamste huur- en particuliere huizen. Behalve in Chicago, waar men met den besten uitslag brandvrije gebouwen vervaardigt, zijn deze steenen nauwelijks bekend en worden ze bijna nergens toegepast. In New-York gebruikt men ze eerst sedert kort.

In Engeland meenen zelfs de kundigste architecten door het gebruik van beton een vuurvaste constructie te verkrijgen; men vervaardigt daar van uitmuntend portland-cement en zwavel een beton, dat slechts gedeeltelijk tegen vuur bestand en in geringe mate aan splijten en afbrokkelen door werking van vuur en water onderhevig is. Het is echter onmogelijk met een mengsel van beton iets te construeeren, dat zoo veel veiligheid geeft en zoo gemakkelijk te bewerken is, als de boven omschreven holle terra-cottablokken. Daarbij komt, dat men de formeelen bij het blokkensysteem terstond na voltooiing van een gedeelte van het wulf kan wegslaan of verplaatsen. Ook kan men met de poreuze bekleedings-, vullings- of scheidingstegels op de verschillende verdiepingen in alle richtingen scheidingsmuren plaatsen en alles volkomen brandvrij construeeren.

In Fransche en Duitsche magazijnen daarentegen maakt men van den kelder tot aan het dak zware doorgaande scheidingsmuren en de wulven vereischen dikwijls tusschen de kruin en geboorte een hoogte van 2 of 3 voet; toch heeft men bij hevigen brand geen zekerheid tegen algeheele vernieling.

Het zijn echter niet alleen muren en vloeren, die een gebouw brandvrij maken, ook de daken dienen tegen het vuur beschermd te worden. Evenals bij de vloeren worden de ijzeren liggers en spanten beschermd en omgeven door holle terra-cottablokken, opgevuld met beton, met twee, drie of vier lagen asphalt-vilt belegd en het geheel met een laag rots-asphalt van omstreeks $2^1/_2$ c.M. dikte overtrokken. Dit laatste asphalt is geheel van dezelfde soort als dat der asphaltwegen te Parijs en op dezelfde wijze vervaardigd en aangebracht. Wanneer het raamwerk van spanten, enz. en het eigenlijk geraamte van de kap hecht genoeg is, blijkt zulk een dak even duurzaam en tegen den tand des tijds bestand, als het gebouw zelf, daar geen zonnechitte, hoe fel ook, er invloed op heeft en de zwaarste regenstroomen eroverheen vloeien als over een hardsteenen zerk, terwijl zelfs de dreuning van zwaar geladen vrachtwagens niet de minste zetting kan veroorzaken. Bij daken zijn de frieslijsten het meest aan vuur blootgesteld en daarom heeft men bij de groote openbare brandvrije gebouwen deze friezen vervangen door groote gepolijste leiplaten, die verticaal rondom de borstweringmuren geplaatst zijn.

De onderste deelen van de frieslijst, of eigenlijk van den borstweringmuur, zijn in beton besloten en daarboven bevindt zich dan een tweede borstweringmuur. Tegen dit vlak, het eigenlijk friesvlak, worden de leiplaten aangebracht. Elke nadeelige invloed van vuur en water is door deze constructie nagenoeg onmogelijk en afschoon de kosten ervan hoog zijn, is het op den langen duur de beste, de voordeeligste en ook de zuinigste weg.

In al deze brandvrije gebouwen legt men houten vloeren op houten liggers; de liggers rusten op de koppen der terra-cottablokken en worden op hun plaats gehouden door wiggen onder de bovenflenzen der ijzeren balken; daarna wordt de tusschenruimte met sintels opgevuld en de vloer gelegd. Door deze vulling der tusschenruimte wordt de luchttrekking onder den vloer verhinderd. Al ware het geval mogelijk, dat er een gat in den houten vloer brandde, dan zou het vuur zich toch niet kunnen uitbreiden. De met sintels gevulde ruimte geeft een schoone gelegenheid tot berging van buisleidingen voor gas, water of stoom van het eene vertrek naar het andere, zooals zoo dikwijls in publieke gebouwen of familiehotels noodig is.

PRIJSVRAGEN.

Omtrent het bouwen van de Sociëteitstent in het Bosch te 's-Gravenhage is eindelijk eenig licht ontstoken.

Commissarissen der „Nieuwe of Littéraire Sociëteit" hebben in een uitvoerig schrijven aan de leden eenige mededeelingen gedaan, aangaande den loop der onderhandelingen over de oprichting van een nieuw Sociëteitsgebouw in het Bosch. De zaak begon onder de schoonste auspiciën, want in de vergadering van Commissarissen, van 1 October 1881, kon de Voorzitter mededeelen, dat de toenmalige Minister van Financiën, nu wijlen de heer Van Lijnden van Sandenburg, hem de verzekering had gegeven, dat Commissarissen op zijn medewerking konden rekenen, wanneer zij vergrooting van terrein noodig achtten voor hun plans en daartoe aan het Domeinbestuur aanvrage zouden doen. De heeren architecten Van den Brink en Vogel werden uitgenoodigd een plan met begrooting in te leveren; het Domeinbestuur had geen bezwaar, Commissarissen achtten de plans niet verwerpelijk, maar de Commissie van vertegenwoordiging uit de leden had bedenking tegen de wijze, waarop Commissarissen in de kosten van het op te richten gebouw wenschten te voorzien. De zaak bleef twee jaren rusten, totdat de Commissie van vertegenwoordiging anders was samengesteld. In stede van het vroegere plan op te vatten, noodigden Commissarissen hun eigen bouwkundige, den architect Pfeiffer, uit een schetsteekening te vervaardigen, waartoe ook de architect B. Brouwer uit Nijmegen zijn medewerking verleende. Bij resolutie van 24 Juli 1885 werd door den Minister van Financiën het oorspronkelijk aangevraagd terrein, voor de vergrooting benoodigd, toegezegd; vermits de gevel van het plan-Pfeiffer den Minister mishaagde, droegen Commissarissen twee Amsterdamsche architecten, de heeren Schill en Haverkamp, op, een nieuw gevelplan voor de teekening-Pfeiffer-Brouwer.

Nu zou men meenen, dat alles in orde was en de werkzaamheden zouden kunnen beginnen, maar Commissarissen waren thans in het bezit van zooveel plans en teekeningen, dat zij het noodig achtten de heeren Van Dam uit Rotterdam, Sanders uit Amsterdam en Metzelaar uit 's-Hage om advies te vragen; deze Commissie echter maakte bezwaar een plan ter uitvoering voor te dragen, of uit de bestaande gegevens een eigen plan op te maken. Daarop werd besloten eene beperkte prijsvraag uit te schrijven, en van de elf ontwerpen werd de prijs toegekend aan plan N°. 7; het bleek wederom te zijn van den bouwkundige Pfeiffer. Maar nauwelijks was het bekend, dat een zoo eenvoudig en practisch man als de heer Pleiffer, geen professor in het bouwen, was bekroond, of van alle zijden kwam de tegenwerking. De Jury zelve in haar rapport maakte nu, alvorens het aan te bevelen, een voorbehoud. Zij verklaarde nl. dat een uitvoerige ordonnantie gebrek aan eenheid verraadt, dat sommige détails daaraan een weinig gedistingeerd karakter bijzetten, en dat er wanverhouding bestaat tusschen de hoogten van veranda en bovenverdieping. Zij concludeerde echter, dat hoewel dit plan, zonder eenige wijziging, niet voor de uitvoering kon worden aanbevolen, het echter als het meest geschikte voor bekroning kon worden voorgedragen. Bij resolutie van den Minister van Financiën van 17 Juli jl., wordt over het bekroonde plan „la mort sans phrases" uitgesproken.

De beschikking luidt:

„Geeft aan adressanten bij afschrift dezer te kennen: dat, aangezien het door de Jury bekroonde ontwerp door haar, ongeacht den prijs, dien zij daaraan volgens het programma heeft moeten toekennen, niet goedgekeurd, maar wat betreft het uitwendige, het eenige waarbij de Staat belang heeft, veeleer afgekeurd is, de door den Minister verlangde en voor hem onmisbare waarborg, dat het te stichten gebouw zijn omgeving niet zal ontsieren, niet is geleverd;

„dat dus de Minister zijn medewerking niet kan verleenen tot de uitvoering van voormeld ontwerp."

Commissarissen hebben thans besloten de zaak te laten rusten, totdat zij op meer tegemoetkoming bij het Domeinbestuur zullen mogen rekenen.

De bouwkundigen zijn Commissarissen dank verschuldigd voor de mededeelingen, hiervoren omschreven. Voor onpartijdige beoordeeling is het wenschelijk, dat ook het rapport der Jury wordt bekendgemaakt.

DE BRAND TE SCHEVENINGEN.

Door den ingenieur-architect J. F. Metzelaar te 's-Gravenhage zijn in *Het Vaderland* een drietal vragen gedaan, waarvan de beantwoording met ongeduld wordt tegemoet gezien. Deze vragen zijn de volgende:

„1°. *Aan de architecten.* Waarom hebt gij de in het bestek en op de teekeningen bepaalde steenen scheidingsmuren tusschen de logeerkamers op de 1e en 2e verdieping doen vervangen door houten schotwerk; waarom de ijzerconstructie der veranda in een gedeeltelijke houtconstructie veranderd, waardoor gij op onverantwoordelijke wijze het gevaar voor brand hebt verhoogd?

„2°. *Aan de directie van het zeebad Scheveningen.* Hebt gij, zonder verlof of toestemming van het Dagelijksch bestuur der gemeente 's-Gravenhage, die wijzigingen aan uwen architect toegestaan?

„3°. *Aan het Dagelijksch Bestuur der gemeente 's-Gravenhage.* Indien aan u verlof is gevraagd, om deze wijzigingen in te voeren, welke overwegende redenen hebben ertoe bijgedragen, om zulk een voor de publieke veiligheid onverantwoordelijke wijziging toe te staan?

„Het publiek, vooral de vreemdelingen, die in het badhuis hun tijdelijk verblijf vestigden, hebben het volste recht te mogen veronderstellen, dat een gebouw, ontworpen door en uitgevoerd onder toezicht van kundige architecten, voor rekening van een maatschappij, waarvan het beheer is opgedragen aan eerlijke loyale mannen, onder toezicht en voor een groot deel op kosten der gemeente 's-Gravenhage, dat zulk een gebouw niet alleen aan comfort, maar aan veiligheid enz. alles in zich zal vereenigen, waarop in billijkheid aanspraak mag gemaakt worden.

„De zaak, hoe treurig ook, is gelukkig zonder verlies van menschenlevens afgeloopen. Het weer was kalm, geen windje bewoog zich; had er echter een frissche bries gewaaid, dan zou er, voor hetgeen nu in vier uren was afgeloopen, geen twee uren zijn noodig geweest. Hoeveel slachtoffers waren er dan gevallen? Was het des nachts gebeurd, de ramp van het Weener theater was er door in de schaduw gesteld."

Het is een verblijdend verschijnsel, dat van vele zijden de aandacht wordt gevestigd op de onverdedigbare constructie van het Kurhaus te Scheveningen. Daardoor wordt wellicht voorkomen, dat de catastrophe van 1 September j.l. zich herhalen kan.

VARIA.

De kabelspoorweg te Montreal. In het laatste gedeelte van het vorig jaar is de kabelspoorweg te Montreal gereed gekomen, waarmede de top van Mount Royal bij wijze van elevator bereikt wordt. De spoorweg is, horizontaal gemeten, 403 voet lang en klimt op dezen afstand 275 voet, terwijl de baanlengte 510 voet bedraagt. De baan beschrijft een cirkelsegment en een hol gedeelte van 12 voet. De helling ligt bijna onder een hoek van 33½ graden. De weg rust op 16 ijzeren pilaren op steenen fundeering en de verbindingsarmen zijn zware grenen balken. De afstand tusschen de rails bedraagt 4 voet. Om de wagens naar den top te trekken is eene vaste machine van 75 paardekracht op den top van den berg werkzaam. Het aantal kabels, dat in werking is, bedraagt 3, waarvan de beide buitensten 1½ en de middelste 1¾ inch dik zijn. De beide eerste zijn beproefd op een spanning van 35 tons en de middelste of veiligheidskabel op 43 tons. De schijven, waarover de buitenkabels loopen, zijn 6 voet in diameter en de trommels, waarop de kabels worden gewonden, zijn van hout en ijzer, 10 voet in diameter en staan in direct verband met de wagens. De middenkabel loopt zonder beweegkracht van de machine te ontvangen en verbindt de op- en de neergaande waggons, die elkander in evenwicht houden als de buitenkabels mochten breken. Bovendien is een rad van 11 voet in diameter met remmen voorzien, die door den machinist op den top van den berg terstond in werking gebracht kunnen worden.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

DELFT. De vier kolossale blokken graniet voor het standbeeld van Hugo de Groot, die met schuiten van Rotterdam naar hier waren vervoerd, zijn ontscheept.

Het beeld, dat een gewicht van ongeveer 2300 kilogram heeft, wordt Maandag hier verwacht; met het plaatsen daarvan op het voetstuk, waarop het los komt te staan, met het gezicht naar het Raadhuis gewend, hoopt men aanstaanden Woensdag gereed te zijn. Ofschoon het juiste stellen der graniet-blokken nog heel wat arbeid en toezicht vereischt, vermeenen we toch den architect J. den Braanker, onder wiens kundige leiding de werkzaamheden worden verricht, geluk te mogen wenschen met het welslagen van dit gedeelte van den arbeid. De donkerbruine, schitterend gepolijste steen is van vlekkelooze reinheid en de fraai geteekende profileeringen zijn zuiver bewerkt. De firma Kessel & Böhl te Berlijn heeft dan ook alle eer van haar werk.

Aan de vier hoeken van het voetstuk zullen, op eenigen afstand, gaslantarens geplaatst worden. Of het monument door een ijzeren hekwerk afgesloten, dan wel slechts door een ketting op paaltjes omgeven zal worden, is nog niet beslist.

ZUTPHEN, 6 September. In de hedenmiddag gehouden raadszitting werd het rapport voorgelezen, betreffende de concessie voor het aanleggen eener waterleiding, waarvan de conclusie luidde de concessie thans voorloopig en later definitief te gunnen aan de heeren Van Wijck en Van de Gevel.

KAMPEN. De Gemeenteraad heeft na langdurige discussie besloten tot het maken en exploiteeren van een IJsel-waterleiding voor rekening van de Gemeente.

ADVERTENTIEN.

Aanbesteding.

MAATSCHAPPIJ VOOR TURNGEBOUWEN
TE AMSTERDAM.

Namens den Raad van beheer der Maatschappij, zal door de ondergeteekenden op **Maandag 20 September a. s.** 's namiddags ten 3 uren precies in een der zalen van Café Krasnapolsky, Warmoesstraat te *Amsterdam* worden **aanbesteed**:

Het maken van de houten en steenen fondeering ens. voor een turngebouw met aangrenzende woningen aan de Marnixstraat en Leidsche kade.

De inschrijvingsbiljetten moeten zijn ingeleverd één uur vóór de aanbesteding bij den 2den ondergeteekende, Singel 149, alwaar tevens inlichtingen worden verstrekt 's morgens van 9—10 uur.

Bestek en teekening zijn van af Dinsdag 14 September te verkrijgen bij GERRIT REIMERINGER, Rokin 91, tegen betaling van *f* 1 per exemplaar.

De Architecten
KAREL MULLER en Zn. INGENOHL.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;
Rollende en Expansieerende Stoomverkappen,
GEBOUWEN in **Scherphoek** en voor **andere** bouwwijze, geheel in **ijzer** of **ijzer met hout** of **steen**.
VAN DER LINDEN & Co., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking pasklaar**.
Galvaniseering op Loon.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(Voor rekening van den Staat.)

Op **Dinsdag den 21sten September 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek **AW.**

Levering van eikenhouten dwarsliggers en van eikenhout voor wissels en kruisingen ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle.

De besteding geschiedt volgens art. 12 van het bestek.

Het bestek ligt van den 6den September 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur W. J. KLERK DE REUS te *Meppel* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van **f 0.50.**

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Utrecht, den 4den September 1886.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÉRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en **Cementtegels.**
Groote voorraden.

Koninklijke Nederlandsche
LOCAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.
AANBESTEDING.

Op **Donderdag den 23 September 1886**, des namiddags ten 2 ure, zal, ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn*, worden **aanbesteed**:

Bestek N°. 1215.
Het maken van de Aardebaan, de Kunst- en andere werken voor het gedeelte Deventer—Wierden van den Locaalspoorweg Deventer—Almelo.
(Bedrag der begrooting /284600.)

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens § 95 van het bestek.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage ten kantore der Maatschappij te *Apeldoorn* en zijn aldaar tegen betaling van *f* 4.— per stel te bekomen.

Inlichtingen worden gegeven door den Heer Hoofdingenieur-Directeur K. H. VAN BREDERODE te *Apeldoorn* en den Heer Sectie-Ingenieur M. E. DE WILDT te *Deventer*.

Aanwijzing op het terrein zal worden gedaan op Donderdag den 16den September 1886 des voormiddags ten 10 uur, aanvangende te *Deventer*.

Bijeenkomst van gegadigden aan het Sectiebureau der Maatschappij te *Deventer* des voormiddags ten 9 uur.

De Commissie van Beheer.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(Voor rekening van den Staat).

Op **Maandag den 27sten September 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek **AV.**

Levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en eindplaten, ijzeren haak- en schroefbouten ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle.
(In twee perceelen.)

De besteding geschiedt volgens art. 22 van het bestek.

Het bestek ligt van den 7den September 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur W. J. KLERK DE REUS te *Meppel* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van **f 0.50.**

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Utrecht, den 6den September 1886.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN,
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

AANBESTEDING.

De RENTMEESTER DER DOMEINEN in het Rentambt *Zevenaren*, woonende te *Breda*, zal op **Vrijdag den 7den October 1886**, des middags te 12 uren, in het Logement »DE KORENBEURS", bij Mej. VAN DIJK, te *Lage-Zwaluwe*, bij **enkele inschrijving aanbesteden:**

Het maken der GEBOUWEN en AARDWERKEN voor een Stoomgemaal in den polder Schuddebeurs onder Lage-Zwaluwe.

Het Bestek en drie Teekeningen zijn — na 22 September — tegen betaling van **één gulden** te bekomen bij den Rentmeester voornoemd.

Aanwijzing op Dinsdag 28 September en Vrijdag 1 October e. k., telkens des morgens te 9 uren, te beginnen bij den Windwatermolen in *Schuddebeurs*.

Inlichtingen te bekomen bij den Rentmeester voornoemd, den Ingenieur VAN GENDT, te *Arnhem*, en den Hoofdopzichter VAN DE ERVE, te *Breda*.

AANBESTEDING.

Namens zijn principaal zal de Architect D. GEIJSBEEK MOLENAAR op **Maandag 20 September a. s.**, v/m. 11½ uur, **publiek aanbesteden**, in de Koffiekamer van het Centraalgebouw te *Arnhem*:

Het verbouwen eener Villa, aan den Velperweg N°. 65, aldaar.

Teekening ligt in voornoemd locaal ter inzage. Bestekken zijn verkrijgbaar à *f* 0.50, Hertogstraat 18.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'S-HERTOGENBOSCH*, zullen op **Donderdag 16 September 1886**, voormiddag 10 ure, ten Raadhuize aldaar, bij enkele inschrijving

AANBESTEDEN:

1. **Het doen van vernieuwingen en herstellingen aan de brug in den toegangsweg naar het Spoorwegstation.**
2. **Het doen van herstellingen aan de bekleedings- of voormalige Vestingmuur aan de Buitenhaven, nabij het zoogenaamde Waaigat.**

De bestekken liggen ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en zijn verkrijgbaar bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE aldaar, ieder tegen betaling van *f* 0.50.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Maandag 13 September e. k., voormiddag 10 ure, te beginnen met de werken onder 1 vermeld.

De inschrijvingsbiljetten moeten vóór 3 ure des namiddags van den dag, dien der aanbesteding voorafgaande, in de ten Raadhuize daartoe gestelde bus gestoken zijn.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Gemeente-Architect voornoemd.

's-Hertogenbosch, 6 Sept. 1886.

Burgemeester en Wethouders voorn.,
v. p. DOES DE WILLEBOIS,
Burgemeester.
J. N. G. SASSEN,
Secretaris.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN. TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

De Portland-Cementfabriek van
DYCKERHOFF & SÖHNE
te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn
levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en doegelijkheid.
Productie-vermogen der fabriek: 400.000 vaten per jaar.
Magazijnhouders in de voornaamste steden.

GOUDEN Staats-Medaille.

DUSSELDORF 1880.

Medaille Breslau 1869.
—
Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873.
—
Gouden Medaille, Offenbach a/M. 1879.
—
Diploma A: Eerste prijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 230,

AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek.

SINZIG a/Rijn.

Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zooals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.

Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland

Firma **MARTIN & C°., Amsterdam.**

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quennast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,

Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

De Nederlandsche

CEMENTSTEENFABRIEK,

te VRIJENBAN bij Delft,

hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER- en BERRPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

HOUTCEMENTDAKEN

bestaande uit 1 laag asphalt en 3 lagen gewoon papier. Het houtcementdak kan wel het dak der toekomst voor ons land genoemd worden. Zulke daken, 50 jaar geleden uitgevoerd, hebben zich zonder de **minste** reparatie goed gehouden.

HOUTASPHALTVLOEREN en **HOUTASPHALTBALKEN** voor Zolderconstructie. Gewone **ASPHALTVLOEREN.**

MARMER-MOZAïEK, TERRAZZO en **GRANITO, CEMENTBETON** en **CEMENTVLOEREN, KUNSTMARMER** en **GLASMOZAïEK** levert

THEOD. FERD. BIERHORST, Haarlem.

Neuchâtel Asphalte Company Ltd. London.

EXPLOITATIE DER GROEVEN VAN VAL DE TRAVERS.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN**

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

JAN VAN DER POT, Vischsteeg N°. 7, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean. Polychrom- of Frescocement.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvrag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

EEN-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 38. ZATERDAG 18 SEPTEMBER 1886.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam* en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoklaan, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij voorafbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij voorafbetaling.

ADVERTENTIEN al 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling al 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als buitenleden zijn toegetreden de heeren A. W. van Malsen en H. J. Mondt te s'-Gravenhage.

2°. Door den Penningmeester zal in de volgende week bij de deelnemers aan de excursie over het verschuldigde bedrag gedisponeerd worden.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 15 September 1886.

Na opening der vergadering worden de notulen, de ingekomen en uitgegane stukken gelezen en daarna eenige huishoudelijke zaken afgedaan.

De spreker van den avond, de heer J. H. Leliman, Eere-voorzitter des Genootschaps, behandelde het ambachtsonderwijs, aan de invoering waarvan hij, zooals bekend is, zulk een werkzaam aandeel gehad heeft. Hij ging uitvoerig de werking van de ambachtsscholen gedurende de bijna dertig jaar van haar bestaan na en kwam tot de conclusie, dat, al mochten ook aan deze inrichtingen, evenals aan alle menschenwerk, gebreken kleven, zij toch het doel, waarvoor zij gesticht waren, uitnemend vervuld hebben. Tegen het rapport, dat dezer dagen door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst is uitgebracht, had spreker verschillende bezwaren, die hij uitvoerig mededeelde en die hij zich voorstelt, ook op de aanstaande Septembervergadering van bedoelde Maatschappij te ontwikkelen.

Een zeer levendig debat werd na afloop der spreekbeurt gevoerd. Vele leden deelden uit hunne ervaring mede, wat zij aangaande de resultaten der ambachtsscholen wisten. Ook werd erop gewezen, dat ambachtsscholen, hoe uitstekend ook, toch alleen niet in staat zullen zijn het lot van den werkman te verbeteren, maar dat tevens belangrijke sociale hervormingen noodig zijn. Dat echter ambachtsscholen veel nut kunnen stichten, werd algemeen erkend.

De spreker werd voor zijn zeer belangrijke bijdrage over deze *question brûlante* door een luid applaus bedankt. Daarna gaf de heer E. van den Bossche een fraaie collectie afbeeldingen van beeldbouwwerken van het Louvre te bezichtigen, waarop de vergadering gesloten werd, nadat nog goedgevonden was het uitschrijven der prijsvraag tot later aan te houden.

(A et A.) DE JUBILEUM-TENTOONSTELLING TE BERLIJN.

Slot.

Te midden van de teekeningen en schilderijen is in de verschillende tentoonstellingszalen een hoogst belangrijke collectie voorwerpen van decoratieve kunst, prachtvolle uitingen van de herlevende kunstnijverheid in Duitschland en vooral in Oostenrijk, opgesteld.

Met niet genoeg te roemen belangstelling voor deze tentoonstelling hebben de Keizers van Duitschland en Oostenrijk en de vorstelijke familiën hunne schatkameren geopend en het comité een keuze laten doen uit de vele kunststukken, bij verschillende gelegenheden aan hen ten geschenke aangeboden. Ook de Vereeniging voor Kunstnijverheid te Munchen en die van Oostenrijk-Hongarije hebben vele van hare rijkste schatten hier bijeengebracht ter opluistering van het geheel en ter verheerlijking van de kunst in hare landen.

De meeste dezer voorwerpen munten niet alleen uit door uitstekende teekening, maar ook door prachtige uitvoering. Zij bewijzen, dat groote meesters het niet beneden hunne waardigheid achtten hun talenten te besteden aan een voorwerp der kunstnijverheid, maar integendeel dit somwijlen met bijzondere voorliefde en toewijding deden.

Het is niet mogelijk alles te noemen en ook niet der moeite waard, want gelijk overal is ook hier kaf onder het koren.

Eenige vitrines, in twee zalen opgesteld, zijn uitsluitend gevuld met zilver- en goudwerken van den Keizer van Duitschland, den Kroonprins en Prins Wilhelm van Pruisen. Bijzonder uitmuntend zijn hiervan: een doopbekken en kan, van goud gedreven, een schild in zilver, geschenk van de stad Berlijn aan Frederik Wilhelm IV, gemaakt naar het ontwerp van Stier. Door omvang en door pracht van compositie en uitvoering is bijzonder treffend het geschenk der stad Danzig aan den Kroonprins. Het stelt voor een schip, door najaden gedragen. Vooral de vrouwefiguren zijn keurig gemodelleerd. Het ontwerp is van Bosshardt, de eer der uitvoering heeft Stumpf te Danzig. Niet minder fraai zijn de geschenken,

POLYTECHNISCHE

aan Prins Wilhelm van Pruisen aangeboden bij zijn huwelijk. Twee *Tafelaufsätze* (onze anders zoo rijke Nederlandsche taal heeft geen bepaald woord hiervoor), voorstellende groepen van tritons en najaden, die, half uit de golven opduikende, een grooten schelpvormigen bloemenbak torsen; vier groepen, vertegenwoordigende de groote Duitsche stroomen, den Rijn met de keizerskroon en het symbool van den wijn, de Elbe met de symbolen van scheepvaart en industrie, de Oder met die van scheepvaart en visscherij, de Weichsel met die van den akkerbouw en het model van den Marienburcht, allen door talentvolle beeldhouwers ontworpen en door kunstvaardige handen bewerkt, wekken de bewondering van iedereen aandachtigen beschouwer.

De Rijnprovincie en de provinciën Westfalen, Sleeswijk-Holstein, West-Pruisen en Saksen schonken prachtvolle wijnbowlen, theeserviezen en bokalen, in goud en zilver gedreven en sommigen met email en edelgesteenten versierd.

De verzameling van de Vereeniging voor kunstnijverheid te Munchen moge niet op stukken van zoo groote geldelijke waarde kunnen wijzen, haar schatten doen niet onder in kunstwaarde bij de bovengenoemde vorstelijke bezittingen. Bijzonder schoon zijn de in koper gedreven kannen, vaten en schalen, ontworpen door Kellner en uitgevoerd door Seitz te Munchen, de fraaie cassetten van ebbenhout met zilver en van perkamenten bekleeding met vergulde figuren en ornementen, en de sierlijke drinkhoorns, samengesteld uit steenbokhoorns op artistieke wijze in goud gemonteerd met email, paarlen en koralen.

Bijzonder aantrekkelijk is een Japansche kamer in een der bijzalen van het tentoonstellingsgebouw, ingericht door den Münchener kunstschilder Freiherr Von Seijdlitz. Sedert langen tijd heeft de heer Von Seijdlitz een studie gemaakt van de kunstuiting der Japanners en getracht zich de eigenaardigheden der kunstproducten van dit hoogst intelligent volk eigen te maken. Het is niet mogelijk deze kamer te beschrijven, men moet het geheel zien, om er zich een goede voorstelling van te kunnen vormen. Op zeer gelukkige wijze is vermeden het al te bonte en te bizarre in kleur en lijnen, dat de echte Japansche verzamelingen veelal hebben. De kunstenaar weet de Japansche kunsttheorieën zeer juist toe te passen en daarbij de moeilijke klippen te ontzeilen. Het is zijn streven salons, boudoirs enz. in dezen stijl in te richten.

Genoegzaam alle bovengenoemde voortbrengselen van kunstnijverheid zijn in Duitschland gemaakt, en geven een hooge gedachte van de enorme ontwikkeling, die de Duitsche kunst in de laatste jaren heeft genomen. Hiermede in edelen wedijver tredend, gaat het Oostenrijksche product der kunstnijverheid zoo mogelijk nog het Duitsche te boven. Elk bezoeker der Jubileum-tentoonstelling heeft zeker niet verzuimd eenigen tijd van aandachtige beschouwing te wijden aan de verzameling decoratieve kunst van Oostenrijk en Hongarije. Te beginnen met het merkwaardige, door J. Storck ontworpen, huwelijksgeschenk aan den Kroonprins van Oostenrijk: een kunstkast van ebbenhout, met prachtvolle figuren en ornementen, ciseleering en schilderwerk versierd, verder een uitstekend fraai, staand uurwerk van brons, verguld met candelabres, een dito van gesmeed ijzer met gedreven ornement en koperen beslag, meesterlijk van ontwerp en uitvoering, een reeks van candelabres, bokalen, cassetten en pronkschalen van de beroemde firma Lobmeyr en anderen, te Weenen, in een woord, deze geheele verzameling ademt een ongemeen kunstvollen geest en geeft een belangrijk overzicht van de hooge trap van ontwikkeling, door de Oostenrijksche kunstnijverheid bereikt.

De Tentoonstelling verder doorwandelende, wordt het oog steeds opnieuw geboeid door ware kunstjuweeltjes. Op gevaar af van mijn lezer te verdrieten, wensch ik nog eenige stukken te noemen, ten einde dit verslag op eenige volkomenheid kunne bogen.

Volgens het ontwerp van Schill te Dusseldorf en door eerste meesters bewerkt, is het eeregeschenk van de Duitsche Industriëlen aan den Minister Von Stosch (1883), een standaard met album van ebbenhout, met figuren en ornementen in zilver, met emailleering en keurig beschilderde paneeltjes, een waar kunstproduct. Nog noemen wij uit den rijken voorraad een zestal *Tafelaufsätze* van meer of minder groote afmetingen, doch alle van hooge kunstwaarde, de uitstekende producten van de firma Schürmann en C°., te Frankfurt a/M, van Moritz Elimeijer te Dresden, de werken van den bekenden Berlijnschen beeldhouwer Otto Lessing, eenige cassetten van ebbenhout met zilveren beslag, de prachtbokaal, den Kroonprins in 1883 door de Vereeniging van Berlijnsche kunstenaars aangeboden, en een staand uurwerk van marmer met uitstekende figuren en groepen. Ook een verzameling oorkonden, op perkament geteekend, meesterlijk van uitvoering en compositie, vormde op zichzelf een zeer beziens waardig geheel.

Het was voor een Nederlander een beschamend gevoel, te midden van al deze kunstschatten een wijle het vermoeide oog ruste gevend, een vergelijking te maken tusschen hetgeen onze Duitsche naburen op het gebied der kunstnijverheid presteeren en hetgeen wij in ons land dikwijls nog zien voortbrengen door onze eerste fabrieken van goud- en zilverwerken en door onze industriëelen. Slechts door ernstige studie zal het mogelijk zijn onze, gelukkig in een staat van herleving verkeerende, kunstnijverheid te verheffen boven het peil van het alledaagsche. Reeds is er veel verbetering, dank zij de scholen en werkplaatsen, waar de kunstzin van leerling en werkman wordt aangekweekt, doch veelal komt er zeer veel te kort aan het ontwerp, waarnaar de stukken worden bewerkt. Terecht begrijpen de Duitschers, dat een product der nijverheid slechts dan aanspraak kan maken op den naam van kunstproduct, als niet alleen de uitvoering onberispelijk en artistiek is, maar als bovenal de compositie en conceptie van het geheel, den stempel van het schoone, door een kunstvolle hand wordt gegeven. Terecht wenden zij zich tot beeldhouwers en architecten, om hun de ontwerpen op te dragen van de ter uitvoering bestemde producten. Moge dit in Nederland ook meer en meer worden toegepast, dan voorzeker zullen ook onze nijverheids-voortbrengselen der kunst tot eere strekken.

Met dit artikel eindigen wij onze verslagen over deze hoogstbelangrijke Tentoonstelling. Het mag een ongemeen voorrecht genoemd worden, haar te hebben kunnen bezoeken en door aandachtige beschouwing veel leerzaams te hebben kunnen opdoen. Slechts vluchtig en oppervlakkig konden uit den aard der zaak onze verslagen zijn. Gaarne hadden wij nog eenige woorden gewijd aan de schilder- en beeldhouwkunst, waarvan de schoonste producten hier bijeen zijn gebracht, doch wij wenschen niet hierover een oordeel uit te spreken, maar verwijzen den belangstellende naar de uitstekende verslagen, in verschillende Duitsche tijdschriften door bevoegde beoordeelaars geleverd.

Met voordacht werd door ons de inzending der Nederlandsche architecten op deze Tentoonstelling niet besproken, daar het zeker voor velen aangenamer moest zijn, een buitenlander over onze werken te hooren. Met genoegen zal het verslag in de *Deutsche Bauzeitung* N°. 72, vertaald opgenomen in ons vorig nommer, door de Nederlandsche architecten zijn ontvangen.

Moge dit goed succes ons aansporen bij voorkomende gelegenheden weder de handen ineen te slaan en den buitenlandschen kunstbroeders te toonen, dat er in Nederland ook ernstig gestreefd wordt naar verheffing van de bouwkunst en de veredeling van de kunst in het algemeen.

INGEZONDEN.

NOG EENS DE EXCURSIE.

(A. et A.)

Het doet mij genoegen, dat de criticus erkent, dat critiek soms onbillijk en onbevoegd is — luchthartig ook, zoude ik er bij durven voegen; voor een degelijk vakblad als *De Opmerker*, een orgaan van bouwkunstenaren, komt dit minder te pas en ik geloof, dat het wenschelijk is daarmede omzichtig te zijn.

Dat detailleeren alleen een zaak van gevoel en smaak is, zullen zeker velen met mij betwijfelen en erkennen, dat ervaring daarbij wel degelijk een hoofdrol speelt.

Menig gebouw van den laatsten tijd in Amsterdam, krachtiger gedetailleerd, zoude zeker beter effect maken dan het dit nu doet; ik zal geen namen noemen, evenals de criticus, die vergeten heeft mij het adres van den leermeester in het detailleeren te geven.

Heeft de criticus bij het beschouwen van den voorgevel wel nagedacht, dat die voorgevel bijna nooit door de zon beschenen wordt en fijne profielen daar geen effect zouden maken; dat in Amsterdam na verloop van eenigen tijd, die profielen allen met een grauwe vuile laag bedekt worden en voor 't oog verloren gaan, en gerekend moet worden op de overeenstemming met onzen baksteenbouw.

Ook met den grooten afstand, vanwaar de kerk en den voorgevel in 't bijzonder meestentijds gezien wordt, had ik rekening te houden; door zich te plaatsen op de brug tegenover het Centraalstation kan ieder door beschouwing zich overtuigen of ik geslaagd ben in mijn berekening der effecten van details en profielen.

De profielen der klassieken, hoe schoon die ook zijn, vinden alleen hun juiste toepassing in 't Zuiden, in 't land van marmer en zonneschijn.

Ook hier geldt Goethe's woord:

Wenn ihr's nicht fühlt, — da werdet ihr's nicht fassen.

Eene vergelijking van de details der heerlijke „Dome des Invalides" te Parijs, met de St.-Nicolaaskerk te Amsterdam gaat m. i. niet op; de „Dome des Invalides" is *geheel* van groefsteen en staat te Parijs — voor mij golden geheel andere gegevens dan voor den architect dier „Dome"; — ook Hendrik de Keyser's torenspits kan met dien „Dome" niet in een adem genoemd worden.

Trouwens tusschen de details van de „Dome des Invalides" en den „Westertoren" is, en terecht, een groot verschil — ook De Keyser wist zeer goed, dat zijn profielen grootendeels met baksteen moesten overeenstemmen en dat het altijd geen zonneschijn is in ons land van regen, mist, enz.

Dat de criticus, in een tijd waarin het slaafsch volgen zoo algemeen is, dat men alle mogelijke en onmogelijke details, zelfs geheele gebouwen durft kopiëeren, eenige mijner détails die niet te slaafs gevolgd zijn, vreemd vindt, kan ik best begrijpen.

Dat ik de „*zekere* banaliteit" der dakvensters van den koepel niet verdedig, zal, vertrouw ik, de zaak niet hinderen; waar zouden wij blijven, als men dit ging doorvoeren in onzen tijd.

Dat geen der leden van het Genootschap ooit gewild heeft, dat *Amicitia* synoniem zou zijn met *admiration mutuelle* neem ik gaarne aan en ik hoop, dat *De Opmerker* zich daaraan, al geldt het ook de naaste vrienden, nooit zal schuldig maken; maar dat de criticus de leden van het Genootschap nieuwe titels, als die van *zeldzame vogels* geeft, zullen zij zeker ook niet prijzen.

Alhoewel het onderteekenen van den criticus met „de verslaggever", in plaats van zijn naam, weinig afdoet aan de meerdere of mindere degelijkheid zijner argumenten, zoude het m. i. loyaler geweest zijn, het ingezonden stuk met zijn naam te onderteekenen; wij zijn immers alle leden van het Genootschap *Architectura et Amicitia*, en strijden met open vizier is immers ridderlijk.

Hiermede neem ik voor deze keer afscheid van .... „de verslaggever".

A. C. Bleijs,
Bouwmeester der St.-Nicolaaskerk, te Amsterdam.

Nu de Redactie zoo beleefd was, mij bovenstaand schrijven ter kennisneming te zenden, acht ik mij verplicht daaraan nog een enkel woord toe voegen.

Bij het lezen ervan dacht ik onwillekeurig:

Mit Worten lässt sich trefflich streiten,
Mit Worten ein System bereiten.

Het wordt echter tijd, dat aan dezen woordenstrijd een einde komt. Weinig zou het baten of ik nu al uitvoerig ging betoogen, dat alle fraaie gebouwen, sedert de XIIIde eeuw in ons land verrezen, veel fijner geprofileerd zijn, dan de Sint-Nicolaaskerk en het klimaat van deze streken sedert dien tijd niet merkbaar veranderd is; weinig nut zou het hebben, of ik al ging aantoonen, dat juist de veeltijds onbekende architecten onzer berg- en baksteenbouwwerken uit de XVIde en XVIIde eeuw hunne profielen naar die der klassieken volgden.

De heer Bleys is nu eenmaal niet te overtuigen en de schoone woorden, in het fries van een der zalen van de *National-Gallery* te Londen, waar gezegd wordt *The works of those who have stood the test of ages have claim to that respect and veneration to which no modern can pretend* schijnen voor hem niet geschreven.

Mij rest dus niets, dan de vakgenooten uit te noodigen, het bouwwerk in oogenschouw te gaan nemen en uit te maken, wie het recht aan zijn zijde heeft.

Behoef ik den heer Bleys nog de verzekering te geven, dat met de benaming *zeldzame vogel* niet anders bedoeld werd, dan de vertaling van *rara avis?* Misschien was ons Hollandsche *witte raaf* duidelijker geweest.

Ten slotte uit ik den wensch, dat de Sint-Nicolaaskerk de *test of ages*, die reeds voor zoo menig kunstwerk noodlottig was, schitterend moge doorstaan.

De Verslaggever.

De Redactie sluit nu het debat over deze zaak.

ARCHEOLOGIE EN KUNST.

Het valt niet te ontkennen, dat de geschiedenis en meer bepaald de geschiedenis der bouwkunst, nooit met meer ijver, meer volharding en meer nauwkeurigheid beoefend is dan in onze eeuw. Wel-is-waar hebben ook in de vorige eeuw verschillende geleerden getracht, veel duisterheden van het grijze verleden tot klaarheid te brengen, maar het doel der nasporingen betrof altijd meer in 't bijzonder de Grieksche en Romeinsche monumenten, terwijl de verkregen resultaten in vergelijking met de tegenwoordige zeer onbeduidend waren. De geleerden dier dagen baseerden hunne onderzoekingen op fragmenten, in musea of bibliotheken aanwezig, en op de gewoonlijk vage berichten der antieke schrijvers. Nauwkeurige ontgravingen, persoonlijk geleid en aangemoedigd door mannen van kennis, behoorden tot de zeldzaamheden. Tengevolge nu van een en ander bleef de archeologie zich bepalen tot een

droge opsomming van datums, bestemmingen, en beschrijvingen van uitwendig aanzien. Zij bleef dus in de eerste plaats wetenschappelijk, terwijl de esthetische zijde óf zeer weinig, óf in 't geheel niet in aanmerking kwam of kon komen. De esthetische gedachten, die in de toen reeds ontdekte en bekende overblijfselen der oudheid waren uitgedrukt, werden nog niet begrepen of men was er onverschillig voor. Op overblijfselen, van een laag ontwikkelingspeil getuigende, op tijdperken, waarin de kunst nog in hare eerste kindschheid verkeerde en waarin wij hedentendage toch reeds de kiemen bespeuren, waaruit de toekomst zich ontwikkelen zou, werd in 't geheel geen acht geslagen. De Keltische monumenten — of liever overblijfselen —, in zoo groote menigte voorhanden, werden o. a. niet het minste grondig onderzoek waardig geacht. De grootsche, wonderbare ruïnes in Indië, door het drukke handelsverkeer ongetwijfeld gedeeltelijk bekend, schenen het intellectueele Europa niet het minste belang in te boezemen of tot onderzoek te prikkelen. Rome en Athene, hoewel nog zeer oppervlakkig en onvolkomen bekend, waren niet alleen in de vorige, maar zelfs nog in het begin dezer eeuw voor het geleerde Europa de eenige bronnen en de ware oorsprong van alle kunst en beschaving. Tot op zekere hoogte laat zich deze voorkeur verklaren: men steunde grootendeels nog op de teksten der oude schrijvers, men wist nog niet — en door het beperkte der archeologische ontdekkingen kon men ook nog niet weten — dat, om maar een paar voorbeelden te noemen, Vitruvius veel minder juist dan wij over de Etruskische en Romeinsche kunst in haar geheel kon oordeelen; dat een tijdgenoot van Pericles, hoewel dezelfde taal sprekende als de Grieken uit het Homerische tijdvak, veel minder nauwkeurig dan wij den toestand der kunst en hare ontwikkeling kon gadeslaan. Om over een zekere kunstrichting een degelijk oordeel te kunnen vellen, om zulk een kunstrichting te analyseeren en er het meest mogelijke nut uit te trekken, moet men niet alleen den bloei en het verval, maar ook de opkomst ervan kennen; men dient de allereerste sporen te ontdekken, de gedachten te weten te komen, die in deze eerste kunstuitingen waren uitgedrukt; het innerlijk gevoel te kennen, dat de eerste kunstenaars bezielde, toen zij hunnen gewrochten het aanzijn schonken.

Daarvoor echter worden andere hulpmiddelen vereischt dan enkel geschreven teksten; daartoe kan men alleen door vergelijkingen komen, en de middelen tot vergelijking waren de eerste jaren onzer eeuw nog schaars. Van het bestaan dier grootsche, wonderbare gedenkteekenen, die weldra uit het stuifzand der woestijn, uit den bodem van het eenzaam en verlaten Mesopotamië, uit de diepte der wateren en uit de onderaardsche holen zouden te voorschijn komen, vermoedde men niet het minste. De ontzagwekkende tempel- en paleisruïnes van Chaldea en Assyrië, de belangrijke voortbrengselen van kunstnijverheid, de bas-reliefs, waarop de gansche geschiedenis van een lang vervlogen beschaving is voorgesteld, welke door de volhardende pogingen van een Loftus, van een Layard zijn aan 't licht gebracht, hebben, zoowel als een meer nauwkeurige kennis der Egyptische monumenten, geheel andere toestanden en meeningen in 't leven geroepen.

Daardoor is men tot de wetenschap gekomen, dat de oorsprong der Grieksche en Romeinsche kunst aan de oevers van Euphraat en Tiger, aan de boorden van den Nijl moet gezocht worden; dat men, om die zoogenaamde klassieke kunsten, op hare juiste waarde te schatten en tot hare volle beteekenis door te dringen, beginnen moet met de bronnen te leeren kennen, waaruit zij hare beginselen, hare kiemen heeft geput. Dan ook zal men opmerken, dat de kunst, vanaf hare eerste, kinderlijkste uitingen tot aan haar toppunt van bloei — behoudens enkele uitzonderingen — zich steeds geleidelijk ontwikkeld heeft. Eer den voortreffelijken meesterwerken uit het Grieksche bloei-tijdperk het aanzijn geschonken kon worden, was een eeuwenlange voorbereidingsperiode noodig, die wij hedentendage, door de gemaakte veroveringen op archeologisch gebied, in hare verschillende stadiums kunnen volgen.

Daar de allereerste sporen der Grieksche kunst aan de oevers van Euphraat, Tiger en Nijl gezocht moeten worden, ligt het voor de hand, dat een degelijke studie over de Helleensche kunst, door een grondige kennis der Chaldeeuwsche, Assyrische en Egyptische moet worden voorafgegaan. Wijl we nu in onderstaande regels zullen trachten om in beknopten vorm, de ontwikkeling der Grieksche kunst te behandelen, zullen met enkele woorden de oude Oostersche voorgangsters moeten besproken worden en voorafgaan. De oud-Chaldeeuwsche ruïnes van Mugeir en Warka, voornamelijk door Loftus onderzocht, zullen we, als zijnde voor dit opstel zonder practische beteekenis, stilzwijgend voorbijgaan. De nieuw-Chaldeeuwsche monumenten (de ruïne van Babylon), als staande in 't algemeen bij de Assyrische kunst ten achter, zullen we evenmin behandelen. De belangrijkste ontdekkingen en opgravingen dezer eeuw zijn ongetwijfeld de door Layard aan 't licht gebrachte Assyrische monumenten.

Zoowel uit een technisch, als esthetisch oogpunt zijn deze ruïnemassa's de merkwaardigste overblijfselen van de geheele oud-Oostersche kunst. In de Assyrische versieringskunst ontmoeten we de kiemen, waaruit na honderden van jaren zich de Grieksche ornementiek ontwikkelen zou. Uit de verschillende constructiën kan men opmaken, dat de Assyrische kunst een dochter der Chaldeeuwsche was, die echter èn in technische vaardigheid, èn in esthetische ontwikkeling hare moeder spoedig zeer ver overtrof. De Assyrische kunstenaars hebben, vooral in hunne alom vermaarde basreliefs, blijk gegeven van een aanleg voor beeldende kunst, een smaak voor versiering, zooals geen ander volk uit het vóór-klassieke tijdperk ons te zien geeft. Een streng despotisch ceremoniëel, benevens de dwaze opzichtelijke kleederdracht en haartooi hunner tijdgenooten, legde de Assyrische scheppingskracht aan banden en was oorzaak van dat stijve en gedwongene, dat al hunne beeldhouwwerken eigen is. Van daar, dat de bouw- en beeldhouwwerken van dit trotsche rijk, dat, met Ninivé als hoofdstad, eenmaal op het wereldtooneel zoo schitterde, een zeker peil niet kunnen te boven gaan en eeuwen lang op dezelfde hoogte blijven staan. Voor de stammen van het latere Hellas was het weggelegd om de erfenis te aanvaarden, om de kunst te veredelen en te volmaken. Evenals de vlakten van Mesopotamië biedt ook de Nijldelta voor de oudheidkundigen een vruchtbaar veld voor onderzoekingen aan. Toen niemand nog het bestaan vermoedde van die Assyrische monumenten, waren in Egypte reeds talrijke ontdekkingen gedaan. In onze eeuw echter zijn de onderzoekingen meer nauwkeurig geworden, meer wetenschappelijk geleid. Geleerden van Europeesche vermaardheid hebben in onze dagen het oude Egypte zoo nauwkeurig en uitvoerig onderzocht en ontsluierd, dat we tot in de kleinste bijzonderheden met den voormaligen toestand van land en volk bekend zijn.

Hoeveel echter reeds tot klaarheid gebracht is, toch blijft over veel, vooral over de alleroudste gewrochten, nog een dichte sluier hangen. De oudste monumenten, de alom bekende piramiden, zullen wij, evenals

de oude Chaldeeuwsche werken, stilzwijgend voorbijgaan. De grootsche, indrukwekkende gedachten, die in deze reuzengevaarten zijn uitgedrukt, kunnen ons bewondering afdwingen; de technische vaardigheid, waarvan zij getuigen, kan ons verbaasd doen staan, maar voor ons doel zijn de graven van het volk, de zoogenaamde necropolen of doodensteden, veel belangrijker dan die monsterachtige koningsgraven. De grafkamers der bewoners van het oude Memphis, met hare wandbeschilderingen, waaruit men het doen en laten van een geheel volk kan leeren kennen, zijn voor de kunstgeschiedenis van onschatbare waarde. Hoewel nog niet zoo ontwikkeld als de wandversieringen der grafsteden in het latere Thebe, ontmoeten we toch reeds sporen, waaruit de zuilconstructiën zich ontwikkelen zouden. Belangrijker nog voor ons doel zijn de paleizen en tempels van het nieuwe rijk, dat, met Thebe als hoofdstad, ruim 2000 jaar vóór Christus gegrondvest werd. De architectuur en versieringkunst dezer monumenten geven ons tal van motieven te aanschouwen, die later door de Grieken overgenomen en volmaakt werden. Evenmin toch als de Assyrische kunstvoortbrengselen, kunnen de Egyptische werken een zekeren graad van ontwikkeling overschrijden. Evenals daar, was de kunstuiting der artisten aan strenge regels gebonden, die een vrije ontwikkeling in den weg stonden en waardoor de te gebruiken motieven beperkt werden.

De eerste sporen van kunst en beschaving zijn dus, zooals we hierboven met korte trekken hebben aangetoond, voor een deel aan de oevers van Euphraat en Tiger, voor een ander deel aan de boorden van den Nijl wellicht tegelijkertijd ontloken, en hebben zich daar tot een zekere hoogte ontwikkeld. Uit Egypte verspreidde zich de kunst naar Syrië; uit Chaldea naar Opper-Mesopotamië, naar Armenië en Klein-Azië. Daar, waar de beide stroomen van kunst en beschaving zich tegelijk openbaarden, verrezen en ontwikkelden de Fenicische steden. Nu zou men meenen, dat die Fenicische metropolen het oudere Ninivé en Thebe in pracht en luister zouden overtreffen, dat de paleizen en tempels van Tirus en Sidon de Assyrische en Egyptische monumenten in de schaduw zouden stellen; niets is echter minder waar. Op gebied van kunstnijverheid mogen de Feniciërs wellicht de beide Oostersche volken geëvenaard hebben, in handels- en zeevaartkennis mogen zij verre boven hen gestaan hebben, doch op het gebied der architectuur en der zusterkunsten hebben zij de Assyriërs en Egyptenaren nooit kunnen of willen ter zijde streven. Toch heeft dit vermaarde handelsvolk, welks karavanen even onverschrokken de woestijnen doorkruisten als zijne schepen de zee, aan de kunstontwikkeling onschatbare diensten bewezen. Hun handelsgeest was oorzaak, dat de kunstkennis van het Oosten aan de stammen, die de eilanden en de kusten der Middellandsche Zee bevolkten, werd meegedeeld en overgebracht. De gedurige aanraking van de Grieksche en Italiaansche stammen met de moedige Fenicische zeevaarders, die bij hen de koopwaar kwamen ter markt brengen, moest ertoe leiden, dat in deze jonge en naïeve zielen een gevoel voor hunne kunstbeschaving, voor hunne levensbehoeften opgenomen werd. Men begrijpt reeds vooraf, dat er jaren, ja eeuwen zijn noodig geweest eer de nieuwe stammen de eerste barbaarschheid hadden afgelegd, eer het zaad, hun uit het oosten aangebracht, zoo wortel geschoten had, dat zij een rol op het wereldtooneel konden vervullen, zóó schitterend, zóó eenig, als geen volk vóór hen ooit gedaan had.

De geschiedenis van het eigenlijk Helleenisme, mogen wij niet vroeger beginnen dan 1000 à 900 jaren v. Chr.: het tijdvak, waarin Homerus leefde en zijn meesterstukken dichtte. Al wat van vóór dien tijd vermeld wordt, berust op gissingen en dwalingen. De kunst van Mykenae, heelwat ouder dan het Homerische tijdperk, mogen we zelfs niet als zuiver Grieksche kunst beschouwen. De vervaardigers van de Leeuwenpoort en van de schatkamer van Atreus, zijn hoogstwaarschijnlijk van Aziatischen oorsprong. Vanwaar zij gekomen zijn, hoe en wanneer zij met de oorspronkelijke stammen ineengesmolten zijn, weten wij niet. Dat zij echter niet tot het zuiver Helleensche ras mogen gerekend worden, hebben de jongste ontdekkingen van den onvermoeiden Schliemann nog nader bevestigd. Daardoor toch is aan 't licht gebracht, dat men te Mykenae de lijken begroef, na de aangezichten met gouden maskers en het verdere gedeelte van het lichaam met edel metaal omhuld te hebben. Daar nu, èn in het Homerische tijdperk, èn in de geheele verdere Grieksche geschiedenis, de lijken verbrand werden, heeft men in deze omstandigheid een grondig motief te meer, om Mykenae niet tot de zuiver Grieksche steden te rekenen. De stijl der kunstvoortbrengselen, bij de begraven lijken gevonden, toont ook bijna geen Assyrischen of Egyptischen invloed of oorsprong, en is van den meest uiteenloopenden aard, zoodat men totnogtoe aangaande den stamzetel der Atriden in volle onzekerheid verkeert. In elk geval kunnen wij constateeren, dat de Mykenaers verbazende steenconstructeurs waren en dat zij een overvloed van edele metalen bezaten.

Met Homerus begint dus eerst het tijdperk der zuivere Grieksche kunst. Alleen de taal kon in dit tijdperk ware kunstvoortbrengselen leveren. De teekenkunst verkeerde nog in de eerste kindschheid. De voortbrengselen van plastische kunst bepaalden zich dientengevolge tot zeer kinderlijke scheppingen, hoogstens tot nabootsing van eenig eenvoudig, uit het Oosten aangevoerd voorwerp, en stonden allen beneden het middelmatige. Verscheidene eeuwen moest nog op de ontwikkelingsbaan worden voortgeschreden eer de bouw-, beeldhouw- en schilderwerken konden geschapen worden, waardoor Griekenland zich vereeuwigd heeft. Hoewel men nu, oppervlakkig beschouwd, zou meenen, dat het gemakkelijker is om een figuur van mensch of dier in klei te modelleeren en in steen uit te beitelen, dan een taal te scheppen zóó vol coloriet, zóó gedwee en edel, als de Grieken van dit tijdvak ons hebben nagelaten, is dit toch niet het geval. Bij de plastische kunst biedt de stof veel meer weerstand aan de gedachte dan bij de kunsten, waar die gedachte door tonen vertaald wordt. Die laatste vertaling heeft iets meer directs, iets meer spontaans, iets meer spoedigs; vandaar, dat bij alle door de natuur begaafde volkeren onder al hunne scheppingen, de voortbrengselen der taal het eerst tot volmaking kwamen. De plastiek berust bij alle volken, die een eenigszins ontwikkelde kunst beoefend hebben, op een zeker aantal overeenkomsten. Die overeenkomsten kan de kunstenaar niet voorstellen, kan zijn publiek niet begrijpen en aannemen dan na vele onderzoekingen en vergelijkingen, na een lange, zeer lange opvoeding der oogen. Steenconstructies van eenig belang kwamen in de omgeving van Homerus nog bijna niet voor. De inwendige versiering der gebouwen bepaalde zich tot een beperkte toepassing van emailleerwerk. Verdeeling van arbeid (speciale vakbeoefening) was bij des dichters tijd- en stamgenooten nog onbekend. Kleederdracht en haartooi stonden nader bij Ninivé en Sidon, dan bij het Athene van Pericles. De verschillende voorwerpen, bij oorlog of vrede in gebruik, hadden hoogstwaarschijnlijk nog denzelfden vorm als die,

welke men op de Assyrische bas-reliefs ziet voorgesteld. In één woord, men was op het gebied der beeldende kunst nog totaal hulpeloos en afhankelijk van het Oosten. Er heerschte nog volkomen onmacht van oog en hand. In de taalvoortbrengselen van dien tijd openbaarden zich echter reeds gelukkige voorteekens. De Homerische zangen getuigen van een aanleg voor beeldende kunst, die, als oog en hand genoegzaam ontwikkeld zouden geraken, de wereld met verbazing zou vervullen. Geen der volkeren, welks beschaving toen reeds het toppunt van bloei bereikt had, wist in zijne poëzie dat plastisch element te brengen, zooals de Iliade ons dat te genieten geeft. De zin voor physieke schoonheid, die hen eenmaal tot de grootste beeldhouwers der aarde zou vormen, blinkt overal in hunne poëzie door. De poëzie van geen ander volk schildert een figuur, waarin de noodlottige macht der schoonheid zóó gepersonificëerd wordt als in Helena, waarin de physieke schoonheid der jeugd en ook de edele, achtbare trekken der grijsheid zoo meesterlijk bezongen worden.

Van af Homerus tot aan het tijdvak, dat met Solon begint, dus van de 10e tot de 6e eeuw v. Chr., heeft een langzame, geleidelijke kunstontwikkeling plaats. Meer en meer beginnen oog en hand zich te bekwamen, om de Oostersche motieven te volmaken en te overtreffen. Die opkomst, dat zoeken der kunst kunnen we het beste leeren kennen, uit de oorspronkelijkste werken van tempelbouwkunst, wier overblijfselen door oudheidkundige nasporingen reeds aan 't licht zijn gebracht, en die hoogstwaarschijnlijk nog wel door meerdere vondsten zullen gevolgd worden. Uit al die overblijfselen kan men opmaken, dat een aanhoudende strijd tegen technische zwarigheden gestreden moest worden, en dat men steeds moeite had zich van de Oostersche overleveringen te ontdoen of er zich aan te onttrekken.

In het nu volgende tijdvak van af Solon tot Pericles (600—450 v. Chr.), begint de Grieksche kunst volwassen te geraken. Hoewel nog niet geheel van vreemden invloed vrij, verrijzen toch monumenten en werden reeds beeldhouwwerken voortgebracht, die ons met bewondering vervullen en eerbied afdwingen. Het best kunnen wij den ontwikkelingsgang van dit tijdvak leeren kennen uit de overgebleven monumenten, uit de majestueuse tempelruïnes van Beneden-Italië en Sicilië. De strenge, majestueuse vervallen tempels met hunne fiere zuilen, waarvan regen en wind de canneluren hebben uitgewischt, met hunne friezen en frontons, wier gebeeldhouwde en geschilderde versieringen door den tand des tijds zijn weggevaagd, vervullen ons met verbazing voor het scheppend genie van het Helleensche ras. Al mogen dan ook de scheppingen nog niet die volmaking, dat onnavolgbare bezitten van het later verrezen Parthenon, toch getuigen zij, bij vergelijking met de gewrochten uit het vorige tijdperk, dat de kunstontwikkeling met reuzenschreden was vooruitgegaan. De staatkundige toestand van Griekenland was voor die kunstontwikkeling dan ook hoogst gelukkig. Het groote verschil in karakter en de onderlinge naijver der verschillende stammen bewaarden de kunst voor alle eenzijdigheid. Geen streng ceremoniëel, geen godsdienstige vooroordeelen, geen stijve en dwaze kleedij legden de kunst aan banden, of stuitten haar in de ontwikkeling. In 't algemeen is men van meening, dat de Grieksch-Dorische tempels uit dit tijdvak geheel beschilderd waren. Volgens Hittorff waren de groote partijen der buiten-ordonnantie gewoonlijk in een helder-gelen toon behandeld, een kleur die minder verblindend in de zon en minder hard dan het wit is, daarbij het geheel beter tegen de lucht doet uitkomen en aangenamer met het groen contrasteert. Op dezen heldergelen grond zijn de details der versiering met levendige tinten aangegeven. De triglyphen zijn blauw, de fonds der metopen en frontons rood geschilderd. De kolommen verheffen zich in lichte tonen op een donkerder voetstuk. Meer naar boven worden de ornementen in meer variëerende kleuren behandeld, om als 't ware een soort kroon over het gebouw te vormen. Verder bevatten de tempels een schat van voorwerpen betreffende de kunstnijverheid, die van tijd tot tijd als offergaven geschonken werden. Van die kunstvoorwerpen worden betrekkelijk weinig meer gevonden, hetgeen niet te verwonderen is als men bedenkt, dat ten tijde der Romeinsche overheersching ware roofjachten op de kunstscheppingen gehouden werden en deze te Rome tegen goud opwogen (1).

In het nu volgende tijdvak, naar Pericles genoemd, bereikt de Grieksche kunst het toppunt van bloei en volmaking. De geschiedenis kan geen tijdperk aanwijzen, waarin de bouwkunst hare denkbeelden op heerlijker wijze verwezenlijken zag, waarin de beeldhouwkunst van uitstekender kunstvermogen, van idealer richting getuigde. Geen volk heeft ooit bestaan, waarbij de kunst tot zulk een graad in merg en been was doorgedrongen, waarbij zij zoo diep in het geheele volksleven had wortel geschoten. In dat weergalooze tijdvak verrezen te Athene de overschoone, gewijde monumenten, de heerlijke beeldhouwwerken, die nog zelden geëvenaard, nooit overtroffen zijn. Toen waren kunstgevoel, zoowel als oog en hand, volkomen in staat om de idealen, die Homerus voor den geest zweefden, in marmer te vertalen. Toen kon men de ideeën van wijsheid, kracht en schoonheid in tastbare vormen voorstellen, zóó waar, zóó betooverend schoon, dat niets daarbij te vergelijken is. Elke beitelslag aan die goddelijke figuren was geest en leven.

Eene uitgebreider behandeling van het Grieksche bloeitijdperk, hoe verleidelijk ook, laat de ruimte van het blad niet toe. Het doel van dit opstel is alleen geweest om in grove trekken te doen zien, hoeveel de geschiedenis der beeldende kunsten aan de archeologische ontdekkingen dezer eeuw verplicht is, hoe de verschillende ontdekkingen en ontgravingen van die onvermoeide mannen ons in staat stellen de Grieksche kunst, vanaf de allereerste kindschheid, op hare ontwikkelingsbaan te volgen. Naarmate nu de archeologie vorderingen maakt, zal de kennis, die wij van het grijs verleden bezitten, volledíger worden, want, hoe menige duisterheid reeds tot klaarheid gebracht is, toch valt er nog veel te ontcijferen.

D.

INGEZONDEN.

Amsterdam, 12 September 1886.

Aan de Redactie van »De Opmerker", Arnhem.

Mijnheeren,

Ik neem de vrijheid u attent te maken, dat door u een zinsnede van de beschouwing, voorkomende in nº. 72 der *Deutsche Bauzeitung* verkeerd vertaald is, hetgeen aanleiding tot misverstand zou kunnen geven, te meer daar uw collega van het *Bouwkundig Weekblad* toevallig dezelfde fout gemaakt heeft. *De Deutsche Bauzeitung* zegt: »man kann ihr (der »Niederl. Renaissance) wohl ohne weiteres eine Stelle — *wenn nicht die hervorragendste Stelle* — innerhalb der Deutschen »Renaissance anweisen."

Het gecursiveerde werd door u vertaald met: »zij het dan ook niet de eereplaats" — in plaats van: *»misschien wel de eereplaats"*.

Hoogachtend,
uw dw. Dn.
E. U.

(1) Zeer belangrijke mededeelingen over den toestand waarin de Grieksche kunstvoortbrengselen zich ten tijde der Romeinsche overheersching bevonden, vinden wij in Cicero's verhandeling betreffende het proces tegen Verrès, een stadhouder over het toenmalige Wingewest en berucht wegens zijne afpersingen en roverijen van Grieksche kunstvoorwerpen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

'S-GRAVENHAGE. Door Z. M. is aan S. T. de Visser, opziener der domeinen in de provincie Noord-Brabant, op zijn verzoek, eervol ontslag verleend, behoudens aanspraak op pensioen.

— Naar »de Ingenieur" uit goede bron vernemt, zijn met 1 Sept. jl. de Celubra-werken ten behoeve van de doorgraving van de landengte van Panama, welke door de Hollandsche aannemers J. C. van Hattum & Co. waren aangenomen, ter voortzetting overgedragen aan de Fransche compagnie.

Dientengevolge zal het daarbij werkzaam zijnde Hollandsche personeel dezer dagen de terugreis aanvaarden.

— De heeren A. Huet, leeraar aan de Polytechnische school te Delft, en Mr. Gerard W. Schimmel te Amsterdam hebben het voornemen opgevat een »Vereeniging van voorstanders eener Nederlandsche Oetrooiwet" te stichten. Zij hebben de medewerking van belangstellenden gevraagd, die uitgenoodigd worden daarvan aan den heer Schimmel schriftelijk te doen blijken. Later zullen zij tot eene eerste vergadering worden opgeroepen.

AMSTERDAM. In de Donderdag j. l. gehouden huishoudelijke vergadering der Zuiderzee-maatschappij, werd tot hoofd van het technisch onderzoek benoemd de hoofdingenieur J. van der Toorn, behoudens de toestemming der Regeering om hem onbepaald verlof te verleenen uit 's lands dienst, terwijl tot ingenieur benoemd werd de heer Lely te Delft.

(A. et A.) UTRECHT. In het laatste nummer van het *Bouwkundig Weekblad* wordt ten stelligste medegedeeld, dat aan den heer Cuypers hoegenaamd geene *opdracht* tot het maken van een ontwerp voor de Utrechtsche Universiteit is gedaan en dat dus ons bericht van 4 deezer uit de lucht is gegrepen.

Wij moeten doen opmerken, dat wij van geen *opdracht* gesproken hebben. Ons werd slechts uit vertrouwbare bron gemeld, dat door den heer Cuypers *een nieuw ontwerp werd gemaakt*. Totdusverre hebben wij geen reden aan de vertrouwbaarheid van onzen berichtgever te twijfelen.

DEVENTER. De Commissie voor het sloopen der vestingwerken heeft aan den Gemeenteraad geadviseerd om, alvorens verder eenigen grond te verkoopen voor bouwterrein, een deskundige te raadplegen om in overleg met den gemeentebouwmeester een plan te ontwerpen voor den aanleg van plantsoen op het thans nog onbebouwde terrein of daarvoor een prijsvraag uit te schrijven.

— De *Nieuwe Rotterdamsche Courant* bericht, dat op de Jubileumtentoonstelling werden uitgereikt 15 groote en 60 kleine gouden medailles. Eene kleine gouden medaille verwierven onze landgenooten H. W. Mesdag, kunstschilder te 's-Hage en P. J. H. Cuypers, architect te Amsterdam. Den architecten J. F. Klinkhamer en A. van Delden te Amsterdam vielen eervolle vermeldingen ten deel.

— Naar wij vernemen, is totdusver het waarborgkapitaal van ƒ 15.000 voor de Nationale tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid, die het Haagsche Departement der Ned. Maatschappij tot bevordering van Nijverheid zich voorstelt, ter gelegenheid van haar 100-jarig bestaan, het volgende jaar alhier te houden, voor twee derden volteekend. Het is te verwachten, dat het ontbrekende een derde, of 100 aandeelen à ƒ 50 nu spoedig zal genomen worden en dit is te meer noodzakelijk omdat, indien vóór 1 October aanstaande het waarborgkapitaal niet is volteekend, het plan bepaald zal moeten worden opgegeven, wat èn voor de Maatschappij van Nijverheid, èn voor de vele belangstellenden in kunstnijverheid inderdaad te betreuren zou zijn. Het is dus te hopen, dat velen zich opgewekt zullen gevoelen spoedig in de geringe ontbrekende som te voorzien, wat trouwens zeer weinig risico voor de nemers zal opleveren. De raming der kosten is toch zoo zuinig gemaakt, dat indien het bezoek der tentoonstelling niet geheel tegenvalt, wat niet is aan te nemen, de geheele som der aandeelen zal kunnen worden terugbetaald, terwijl in het allerergste geval wellicht slechts een derde van het waarborgkapitaal verloren zou zijn.

BENOEMINGEN.

Door Z. M. is de heer Jhr. H. Rappard, scheepsbouwkundig en werktuigkundig ingenieur, met 1 Oct. a. s. benoemd tot aspirant-ingenieur der Marine.

— Bij Koninklijk besluit van 10 September 1886 no. 21 is, met ingang van 1 October 1886, benoemd tot hoofdingenieur van den waterstaat der 1ste klasse G. van Diesen, thans hoofdingenieur der 2de klasse.

— Tot buitengewoon opzichter bij het opruimen van een gedeelte der Ruigte-plaat en van gronden in het bed der rivier de Amer, is door den Minister van Waterstaat benoemd de heer F. Smits Pz., te Lage Zaluwe.

ADVERTENTIEN.

Photografie v/d. Gevel ontworpen Universiteits-Gebouw te Utrecht,

CABINETFORMAAT / 0.60.

wordt tegen overmaking van het bedrag in postwissel of zegels fr. p. p. toegezonden door den Boekh. H. T. SCHOLTEN, te *Utrecht*.

AANBESTEDING.

De RENTMEESTER DER DOMEINEN in het Rentambt *Zaaluwen*, wonende te *Breda*, zal op **Vrijdag den 1ste October 1886**, des middags te 12 uren, in het Logement »De KORENBEURS", bij Mej. VAN DIJK, te *Lage-Zwaluwe*, bij **enkele inschrijving aanbesteden:**

Het maken der GEBOUWEN en AARDWERKEN voor een Stoomgemaal in den polder Schuddebeurs onder Lage-Zwaluwe.

Het Bestek en drie Teekeningen zijn — na 22 September — tegen betaling van **één gulden** te bekomen bij den Rentmeester voornoemd.

Aanwijzing op Dinsdag 28 September en Vrijdag 1 October e. k., telkens des morgens te 9 uren, te beginnen bij den Windwatermolen in *Schuddebeurs*.

Inlichtingen te bekomen bij den Rentmeester voornoemd, den Ingenieur VAN GENDT, te *Arnhem*, en den Hoofdopzichter VAN DE ERVE, te *Breda*.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 230, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

Magazijn van Teeken- en Bureaubehoeften van Th. J. DOBBE en ZOON te Utrecht.

Calqueerlinnen, Calqueerpapier, Pauspergament, Wit **papier sans fin,** Getint **Idem, Détailpapier, Lichtdrukpapier** en **Vloeistof** voor Lichtdruk-teekeningen, **Tauenpapier, Papier quadrille au milliMètre, Whatman** en **Cansonpapier.**

Alle soorten Teekenpapier van Carl Schleicher & Schüll te Düren tegen fabrieksprijzen.

Passerdoozen, Trekpennen, Orillonpassers, DeciMeters, Driebeenen in hout en caoutchouc, **Teekenborden, Teekenhaken, Pistolets,** ACKERMANN'S **Verwen, Verwen in Tuben, O. I. Inkt,** Vloeibare **O. I. Inkt, Verfschotels, Penseelen, Rekenschalen, Meetlinten, Punaisen, Gomelastiek, Radeergom, Potlooden** van FABER, HARTMUTH, enz. enz.

Begrootingpapier, Wooklijsten, Bon- en **Kwitantieboekjes.**

HH. ARCHITECTEN EN AANNEMERS.

Een persoon oud 23 jaar, die de beste getuigschriften kan overleggen, en reeds werkzaam is geweest als **Opzichter, Onderbaas** en **Teekenaar** voor de uitvoering van **bouwwerken**, biedt zich aan voor een **dergelijke** betrekking, onverschillig waar. Reflectanten gelieve zich te adresseeren Van Diemenstraat N°. 14. Letter L., *'s-Gravenhage.*

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 27 September 1886**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het **openbaar aanbesteden:**

Het NORMALISEEREN van een deel der Mauritskade en van het AANLEGGEN van een gedeelte WEGBAAN in den Over-Amstelschen Polder.

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij tegen betaling van *f* 0.20.

Inlichtingen worden gegeven ten Kantore van den Stads-Ingenieur, Kamer N°. 106, op het Raadhuis, des ochtends van 10—12 uur, gedurende de week welke de besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
A. v. d. ELST Az., *l. s.*

Amsterdam, 16 September 1886.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Blokerstraat

AMSTERDAM.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *fco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.

PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:

VILLEROY & BOCH,

BOCH FRÈRES.

MINTON HOLLINS & Cie.

Trottoir-IJzersteen en Cementtegels.

Groote voorraden.

DROOGINRICHTINGEN voor **Kolle** en andere *al* of *niet* tropische producten;

Rollende en Expanseerende Stoomkappen,

GEBOUWEN in **Scherpboek** en voor **andere** bouwwijze, gebeel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**

VAN DER LINDEN & Co., te Dordrecht,

Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.

Galvaniseering op Loon.

De Portland-Cementfabriek van

DYCKERHOFF & SÖHNE

te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn

levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en dengelijkheid.

Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar.

Magazijnhouders in de voornaamste steden.

GOUDEN Staats-Medaille.

DUSSELDORF 1880.

Medaille Breslau 1869.

Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873.

Gouden Medaille, Offenbach a.M. 1879.

Diploma A: Eersteprijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880.

Gouden Medaille Amsterdam 1883.

Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales: **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam, Utrechtsche Straat 14.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Visoren, Bedekkingen** enz. geliere men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Dzn., Beckstraat F. 62, *te Arnhem.*

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

EEN-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 39. ZATERDAG 25 SEPTEMBER 1886.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Rz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem.*
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam.*

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit beding. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagsmid aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam.*

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De 867ste vergadering zal gehouden worden op Woensdag 29 September a. s., des avonds te 8 uren, in het American Hotel alhier.

De agenda voor die vergadering is:

a. Mededeelingen van het Bestuur.
b. Bijdrage van den heer J. A. van der Sluys Veer.
c. Kunstbeschouwing, te geven door den heer G. van Arkel.

2°. Voor de bibliotheek zijn de volgende werken ontvangen:

a. Annales de l'Ecole Polytechnique de Delft, livr.: I en II.
b. Verslag van de „Architecten-Verein" te Praag.
c. Catalogue de l'Exposition nationale de 1886 van de „Société Centrale d'Architecture de Belgique".
d. Journal of Proceedings n°s. 15—19, of the Royal Institute of British Architects.
e. Verslag van de 6e algemeene vergadering van de Vereeniging van Teekenonderwijzers.
f. Verzameling der bekroonde beursprijsvragen. Uitgaaf van de Maatsch. tot Bev. der Bouwkunst.
g. Het land van Rembrandt, door C. Busken Huet. I, II en III.
h. La Section Italienne à l'Exposition d'Anvers 1885, n^os. I, II, III, par Th. Fumiere, Arch.
i. Programma van de internationale prijsvraag voor een nieuwen Domgevel te Milaan.
k. De Kunst in het dagelijksch leven, door Vosmaer.
l. Vademecum der Bouwvakken, door J. de Haan.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) ARBITRAGE.

In ons nommer van 19 Juni ll. kwam een artikel voor, waarin betoogd werd, dat veel geschillen tusschen aannemers en bouwheeren op een zeer eenvoudige manier door arbitrage beslecht kunnen worden. Als voorbeeld werd toen de arbitrage in zake den bouw van het krankzinnigengesticht te Vucht aangehaald.

Dat echter somtijds een zeer vreemde opvatting van arbitrage plaats kan vinden, leert ons eene brochure, dezer dagen door den aannemer van het gebouw van de Maatschappij voor den Werkenden Stand, op den Kloveniersburgwal te Amsterdam, aan de leden van bedoelde Maatschappij rondgezonden.

Bij gebrek aan de noodige gegevens is het ons natuurlijk onmogelijk een oordeel te vellen over den inhoud van die brochure, waarin de aannemer zich verdedigt tegen de opmerkingen, in het jaarverslag der Maatschappij door het Bestuur gemaakt, en waarin hij tracht een ander licht over het geschil tusschen hem en dat Bestuur te werpen.

Er is echter toch in deze brochure iets, dat onze aandacht trok. Op bladzijde 22 lezen wij, dat eindelijk goedgevonden werd, het geschil door een arbitrage te doen beëindigen. De aannemer koos een bouwkundige, het Bestuur een .... rechtsgeleerde tot arbiter.

Verschillende pogingen door den bouwkundige aangewend om met den rechtsgeleerde tot overeenstemming te geraken omtrent de benoeming van een derden arbiter mislukten, daar de rechtsgeleerde verlangde, *dat ook de derde arbiter* rechtsgeleerde zou zijn.

Toch schreef § 63 van het bestek:

„Mocht bij niet te voorziene gevallen tusschen de Directie en den aannemer eenig verschil ontstaan, dan blijft de beslissing aan de uitbesteders. Indien door den aannemer met deze uitspraak geen genoegen kan genomen worden, zullen beide partijen een *deskundige* benoemen om te beslissen; wanneer nu deze scheidsmannen niet met elkander kunnen overeenstemmen, zal door hen een derde arbiter worden benoemd, aan wier uitspraak beide partijen zich moeten onderwerpen, zonder, onder welk voorwendsel ook, in hooger beroep te kunnen treden; de daarvoor te maken kosten komen voor de in 't ongelijk gestelde partij en zullen de kosten, wanneer ze voor rekening van den aannemer komen, van zijn eerstvolgenden te ontvangen termijn worden afgehouden. De twee eerstgenoemden, evenals de derde arbiter, doen hunne uitspraak als goede mannen. De vertragingen, die hierdoor kunnen ontstaan enz."

Waar dus het bestek duidelijk van een *deskundige* spreekt, wekt het verwondering, dat door het Bestuur een advocaat als arbiter benoemd wordt en wij kunnen ons wel begrijpen, dat de aannemer tegen die keus bezwaar had. Brengt ook de magistertitel in de oogen van velen al van zelf een universeel bekwaamheids-

brevet met zich, het was ons toch nieuw, dat hij ook reeds op den naam van deskundige in technische zaken aanspraak geeft.

Waar het echter een feit is, dat slechts in het vak vergrijsde bouwkunstenaars kunnen bekwaam geacht worden om over een zoo ingewikkelde zaak als een quaestie tusschen bouwheer en aannemer een oordeel te vellen, durven wij de competentie van een rechtsgeleerde in deze ontkennen.

Wij twijfelen dan ook niet of de Maatschappij voor den Werkenden Stand, die, vergissen wij ons niet, tal van bekwame bouwkunstenaars onder haar leden telt, zal op haar besluit, waarschijnlijk in een ondoordacht oogenblik genomen, terug willen komen, en door het benoemen van een deskundig arbiter aan dit geschil, dat ook voor haar onaangenaam zal zijn, een bevredigend einde willen maken.

Zal arbitrage doeltreffend zijn, dan is het in de eerste plaats noodig, dat er met kennis van zaken geoordeeld worde. In de Vuchtsche quaestie waren het dan ook drie vakmannen van naam, die de betrekkelijk belangrijke geschilpunten binnen den tijd van enkele dagen uit den weg ruimden.

(A. et A.) HET MONUMENT VOOR WIJLEN DEN HEER H. P. VOGEL.

Met genoegen vernemen wij, dat de Afdeeling 's-Gravenhage der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst succes heeft op haar pogen, om het graf van wijlen den heer H. P. Vogel met een waardig gedenkteeken te sieren.

Nadat de Jury de beide door den heer Henri Evers vervaardigde ontwerpen (zie ons N°. van 12 Juni jl.) bekroond had, is thans van deze het ontwerp, gemerkt met de spreuk *Souviens-toi*, voor de uitvoering bestemd.

De heer Koelman heeft zich geheel belangloos belast met het modelleeren van de buste, een werk dat, ook door den dagelijkschen omgang met den overledene, zeker aan zijne handen uitstekend is toevertrouwd.

Het monument zal worden uitgevoerd in Oberkirchner zandsteen, het onderste gedeelte van het voetstuk in graniet, door de firma G. en J. Cool te Amsterdam.

De inwijding kan in Maart van het volgende jaar tegemoet gezien worden.

(A. et A.) INGEZONDEN.

Geachte Redactie,

Toen ik u 4 Augustus jl. mijn eerste schrijven zond, kon ik weinig vermoeden, dat de geruchten, waarvan ik melding maakte, reeds zoo spoedig bewaarheid zouden worden.

De circulaire van Commissarissen der Witte Sociëteit, opgenomen in uw N°. van 11 dezer, toonde duidelijk, hoever de inmenging van het Rijk, wat de Tent betreft, gegaan is. Het besluit om de zaak van den tentbouw te laten rusten, doet zien, dat Commissarissen in deze niet naar de pijpen van de officiëele kunstleer willen dansen.

Uw bericht van 4 September bevestigde, dat ook in zake de Utrechtsche Universiteit de officiëele kunst het voornemen heeft, zich krachtig te laten gelden.

Herinnert gij u nog, op welke wijze het Haagsche Justitiepaleis tot stand kwam? Weet gij nog hoe onze betreurde Vogel met een plan daarvoor bezig was, toen hem plotseling teekeningen verstrekt werden (later vernam men van welke zijde) die hij te volgen had, wilde hij met den bouw belast worden; hoe Vogel, een man van karakter, weigerde op dergelijke, voor hem vernederende voorwaarden, aan het werk te blijven en zich terugtrok? Eerst daarna zag het vaderloos Justitiepaleis, zooals de *Spectator* het noemde, het levenslicht.

Bij het Utrechtsch Universiteitsgebouw zal wellicht een dergelijke komedie vertoond worden, tenzij onze Utrechtsche Raadsleden evenveel standvastigheid bezitten als Commissarissen van de Witte Sociëteit en hun eens gekozen architect handhaven. Hij die weet, hoezeer men hier naar het Universiteitsgebouw verlangt, daar dat bouwwerk toonen moet, hoe groot en onmisbaar onze zoo vaak reeds bedreigde Hoogeschool is, zal echter twijfelen, of er in den Raad veel oppositie gevoerd zal worden. Stelt, zoo zullen velen redeneeren, het Rijk zijne toestemming afhankelijk van het volgen van een bepaald plan, waarom zouden wij dat dan niet aannemen? Wat komt het er ten slotte op aan, door wien het gebouw wordt opgetrokken en wat stijl het vertoont?

En zoo zal dan wellicht ook Utrecht een gebouw in den officiëelen stijl rijk worden en andermaal een particulier architect voor de Rijksbouwmeesters de vlag moeten strijken.

Moge de toekomst leeren, dat ik in deze onjuist heb gezien.

Utrecht, 22 Sept. '86. X.

NEDERLANDSCHE ARCHITECTUUR TE BERLIJN.

Gaven wij verleden week het oordeel weer, door de *Deutsche Bauzeitung* over de Nederlandsche architectuurinzending op de Jubileum-tentoonstelling te Berlijn uitgesproken, wij vertrouwen, dat ook onze lezers gaarne met onderstaande critiek, voorkomende in de *Vossische Zeitung* van 12 September, zullen kennismaken.

Wij willen nu onze wandeling met de Tentoonstelling der Nederlandsche architectuur, die een afzonderlijke ruimte aan den hoofdgevel van het gebouw inneemt, beginnen.

De werken der Nederlanders zijn voor het grootste gedeelte photographieën, lithographieën of andere reproducties. Behoort daarom misschien de verzameling op een Wereldtentoonstelling minder thuis (sic!), zoo biedt zij toch een zeldzame gelegenheid om de architectuur van een land, in haar hoofduitingen, in een klein bestek te kunnen overzien. Dit heeft te meer waarde, daar Holland zoozeer buiten de gewone reisroutes ligt, dat zelfs de groote gebouwen in Duitsche kringen tamelijk onbekend zijn.

De architecten Klinkhamer en Van Delden hebben hun ontwerp voor een nieuwe kerk (hier zal beurs bedoeld zijn) te Amsterdam tentoongesteld. De eene behandelde de architectuur, de andere de binnenordonnantie, zoodat het werk verdeeld was. In het algemeen sluit dit werk zich op gelukkige wijze aan de oude Nederlandsche bouwwerken aan, en toont in den plattegrond een goede aaneenschakeling van de korenbeurs, handelsbeurs en effectenbeurs in de lengte-as. De wijze van voorstellen verdient veel lof.

Het Rijksmuseum te Amsterdam, van den bekenden architect Cuypers, is een langwerpig, om twee binnenplaatsen gegroepeerd gebouw van twee verdiepingen, met trotsche middentoren en zeer massieve hoekgebouwen, waardoor her geheel een zeer zwaar, somber aanzien krijgt. Men ziet hier niet oninteressante pogingen om de Renaissance met de Gothiek kunstmatig met elkaar te verbinden, doch een harmonisch geheel is niet verkregen. De grondtoon van het gebouw is ernstig als die van een middeleeuwsch kasteel.

De meeste afbeeldingen toonen, dat de Nederlanders eenvoudig en degelijk bouwen en niet naar kunstmatige effecten, door schijn en pronk streven. Die indruk

geven ons het fraaie Stationsgebouw te Delft, door C. B. Posthumus Meyjes, en het door hem met D. A. N. Margadant ontworpen administratiegebouw voor de Hollandsche Spoorwegmaatschappij te Amsterdam.

De architect H. Evers teekende een zeer bevallige fontein in brons en steen voor Groningen, E. J. Margry te Rotterdam een Gothische Lieve-Vrouwekerk voor Haarlem.

Een verzameling van gevels van oude Amsterdamsche woonhuizen van 1500—1780, in teekening gebracht door A. W. Weissman, heeft waarde voor de kunstgeschiedenis; eveneens de photolithographieën van Nederlandsche monumenten, 114 in getal, die onder leiding van de vroegere Commissie voor Geschiedenis en Kunst vervaardigd werden, doch, naar de catalogus meldt, nog niet verschenen zijn. Wij noemen als de merkwaardigste: het Raadhuis te Heusden, de Sint-Nicolaaskerk te Kampen, een huis te Aardenburg, het Raadhuis te Nijmegen, de St.-Janskerk te Maastricht, de Eusebiuskerk te Arnhem, de Salvatorkerk te Susteren. Men vindt ook afbeeldingen van oude gebouwen in het geïllustreerd tijdschrift *De Bouwmeester*, dat echter ook nieuwere bouwwerken weergeeft.

Een rijke verzameling van uitgevoerde bouwwerken zijn van I. Gosschalk te Amsterdam afkomstig. Men ziet daarbij verscheidene goede woonhuizen, een zeer geslaagden watertoren voor de gasfabriek te Amsterdam, het Israëlietische Ziekenhuis en het Panorama aldaar. Het laatste is een statig rond gebouw, waarmede een kunstzaal in verbinding staat. Hij moet een der meestwerkzame architecten zijn, daar alleen wat hij in de laatste zes jaren bouwde, een som van drie millioen vertegenwoordigt.

Een goede schepping is J. Verheul's theater te Rotterdam, dat in het Hollandsch zeer treffend „Schouwburg" genoemd wordt.

Eene opmerkelijke schepping is het in gehouwen steen uitgevoerde fraaie Aquarium te Amsterdam, dat een museum, een kleine ronde gehoorzaal en een galerij voor microscopie heeft.

De architect G. B. Salm heeft het in 1881/82 voor een half millioen gebouwd.

Opmerkelijk is de werkzaamheid van den Amsterdamschen stadsarchitect B. de Greef Jz., die verscheidene brandweerkazernes en een brug over den Amstel bouwde, en den bouw van het Physisch Laboratorium en, met W. Springer, de verbouwing van den Stadsschouwburg tot stand bracht. Het laatste is een modern werk in pleisterbouw, dat in Weenen of Berlijn niet slecht geplaatst zou zijn.

Van W. Springer zijn het Gymnasium en vele scholen, deels in zeer nuchtere vormen, doch deels zeer goed, zooals bv. een Lagere School voor meisjes (waarschijnlijk is hier de Elisabeth-Wolffschool bedoeld).

Een goede architectuur, aansluitende aan den vaderlandschen bouwtrant, toont het Ministerie van Justitie te 's-Gravenhage, voor 4 jaren voltooid.

Twee andere groote gebouwen te 's Hage zijn afkomstig van B. Reinders, nl. de Gemeente-apotheek en de aanbouw aan het Raadhuis, die karakteristiek, maar van geen belang is.

G. B. van der Tak, de thans overleden directeur der publieke werken van Rotterdam, bouwde de Maasbrug, waar steen en ijzer zeer goed verbonden zijn, en ook de fraaie bouwwerken der waterleiding aldaar.

A. Tepe te Utrecht brengt een reeks van katholieke kerken te Schalkwijk, Mijdrecht, Katwijk en Utrecht, A. S. (lees L.) van Gendt een *„flott"* overdekte rijschool, J. F. Metzelaar de cellulaire gevangenis te Breda, A. van Delden, wiens werken de Duitsche school verraden, vele goede villa's en ook prijsvraagontwerpen, die nog van een zekere aarzeling blijkgeven.

Ook op dit oordeel valt wel wat af te dingen. Toch is het ook zeer welwillend en waardeerend, al laat het veel merkwaardigs buiten beschouwing.

Eenige opmerkingen, die in de *Deutsche Bauzeitung* van 28 September gemaakt worden, en die blijk geven, hoezeer het streven van het Genootschap ook in het buitenland gewaardeerd wordt, mogen hier wel vermeld worden.

Het blad zegt, naar aanleiding van de betrekkelijk geringe deelneming der Duitsche architecten, het volgende:

„Tegenover de eendrachtige, door één geest, één wil doordrongen deelneming van de Nederlandsche architecten aan deze Tentoonstelling, merkt men op zeer onaangename wijze, hoe betrekkelijk weinig belangstelling de Duitsche bouwkunstenaars voor de onderneming getoond hebben. Wij zien hieruit weder duidelijk, hoe in ons lieve Duitsche vaderland wel een schijnbare eenheid bestaat, doch dikwerf nog de oude verdeeldheid gebleven is.

„Terwijl het Amsterdamsche Architecten-genootschap *Architectura et Amicitia* de tentoonstelling in de hoofdstad van het *stammverwandte* Rijk belangrijk genoeg vond, om al zijn krachten voor een waardige inzending in te spannen, heeft het *Verband Deutscher Architekten- und Ingenieur-Vereine*, dat alleen in staat geweest zou zijn, iets dergelijks voor de Duitsche bouwkunst tot stand te brengen, zich niet alleen in het geheel niet voor deze *Berliner* Tentoonstelling geïnteresseerd, maar haar zelfs tegengewerkt, door ter gelegenheid van de, zoo kort durende, algemeene vergadering tevens een tentoonstelling te organiseeren. Wij gelooven ten minste niet geheel te dwalen, wanneer wij het feit, dat uit Frankfort slechs één en uit Hamburg geen enkele inzending inkwam, aan die onderneming van het *Verband* toeschrijven (1).

„Ook het *Berliner Architecten Verein* heeft het niet noodig geacht, zich voor een waardige vertegenwoordiging der bouwkunst op deze Tentoonstelling in te spannen, maar dit aan de *Vereinigung zur Vertretung baukünstlicher Interesse* overgelaten. Deze Vereeniging kon echter slechts op haar eigen leden werken, en de helft daarvan nam dan ook aan de tentoonstelling deel; overigens kon zij niets anders doen, dan een circulaire aan de meest bekende Duitsche vakgenooten richten.

„Aan deze circulaire is het meerendeel der van buiten ingezonden projecten te danken; toch is het totaalcijfer helaas zeer gering geworden, zooals wij reeds vroeger mededeelden. Munchen en Leipzig, en in de tweede plaats Schwerin, Hanover en Karlsruhe, zijn de plaatsen, waar men zich voor de Tentoonstelling eenigszins meer geïnteresseerd heeft; de meeste andere plaatsen zijn, op enkele uitzonderingen na, niet vertegenwoordigd. Er kan dus hoegenaamd geen sprake zijn van een beeld der Duitsche bouwkunst, zooals zij zich thans werkelijk vertoont."

Den Nederlandschen deelnemers aan de tentoonstelling zal het zeker aangenaam zijn te vernemen, hoezeer hun samenwerking tot een goed resultaat geleid heeft.

---

(1) Het hoofdbestuur van deze instelling zetelt te Hamburg; de jaarlijksche vergadering had te Frankfort plaats. *Vert.*

DE WEDSTRIJD VAN VERWARMINGS- EN VERLICHTINGSTOESTELLEN IN HET NEDERLANDSCH HANDELSMUSEUM TE AMSTERDAM.

Het Nederlandsche Handelsmuseum, dat dit voorjaar eene tentoonstelling van meubelmakerswerk organiseerde, heeft thans een wedstrijd voor fabrikanten van verwarmings- en verlichtingstoestellen geopend in het onlangs betrokken gebouw, Keizersgracht 133.

Was in vele opzichten de voorjaarstentoonstelling, waar 't vooral op het leveren van smaakvolle producten aankwam, interessanter dan deze, toch moet men thans het streven der directie waardeeren

In het, met een XVII^{de} eeuwschen gevel prijkend huis, welks interieur nog op menigerlei wijze blijk geeft van den kunstzin van later tijd en van het wandalisme, sedert Napoleon hiertelande heerschende, ziet men tal van verwarmings- en verlichtingstoestellen bijeen, van den salonhaard en de salonkroon af tot het keukenfornuis en de huiskamerlamp toe. Daar het zonder grondige studie en proefneming niet mogelijk is, over de practische waarde van het ingezondene te oordeelen, zullen wij ons bepalen tot een enkel woord over het uiterlijk aanzien der ingezonden voorwerpen. Het Juryrapport, dat wij hieronder mededeelen, kan onze lezers dan ook over de meerdere of mindere voortreffelijkheid in het gebruik van het ingezondene doen oordeelen.

Dat onze smeden bijzondere vorderingen in de schoonheidsleer gemaakt hebben, durven wij, naar hetgeen wij hier van verwarmingstoestellen zagen, niet beweren. Slechts zeer enkele inzendingen missen de banaliteit, die het werk onzer smeden zoo vaak ongenietbaar maakt; mag ook al de betrekkelijk lage prijs, waarvoor ieder ingezonden stuk werk te koop moest zijn, eenigen invloed hebben uitgeoefend, veel meer is op rekening van bepaalde wansmaak der vervaardigers te stellen. Zoo ziet men kachels in . . . buffetvorm, kachels met gegoten-ijzeren ornement, dat werkelijk geen de minste kunstwaarde heeft, en meer abnormaliteiten.

De technische bewerking van veel, dat ingezonden was, is daarentegen voortreffelijk; dikwijls is ook blijk gegeven, dat de eischen der hygiëne den vervaardigers niet onbekend waren. Of echter de prijzen, die gevraagd worden, in de meeste gevallen niet verre beneden de werkelijke handelswaarde der voorwerpen gaan, ziedaar een vraag, die moeilijk te beantwoorden is.

Bij de lampen ziet men in het algemeen behaaglijker vormen; de beste indruk maken diegenen, waar naar een gepaste soberheid gestreefd is, en men het effect meer gezocht heeft in eenvoudige hoofdlijnen, dan in goedkoop ornementwerk. Vooral eenige der salonkronen komen ons zeer geslaagd voor; ook bij de huiskamerlampen is wel het een en ander, dat waardeering verdient.

Wij laten het verslag der beoordeelaars volgen:

Het is geen opwekkend verschijnsel, dat de nijverheid hiertelande in het algemeen niet de belangstelling ondervindt, waarop zij met het volste recht aanspraak mag maken.

Is men niet genoegzaam doordrongen van het besef, dat eene bloeiende nijverheid menige milddoeiende bron van welvaart ontsluit; laat men zich te spoedig uit het veld slaan, indien gegronde verwachtingen niet aanstonds worden verwezenlijkt; of gevoelt men zich moedeloos bij de scherpe buitenlandsche mededinging?

Ziedaar een drietal vragen, die zeker gewettigd zijn en bij welker beantwoording geldschieters en nijveren tevens niet zouden verruimen te wijzen op de onverschilligheid van ons publiek, dat, door onkunde of modezucht gedreven, zich vaak tot het buitenland wendt om artikelen, die hier even goed en tegen gelijken prijs vervaardigd worden of kunnen worden.

Het is waar, ook in naburige landen wordt die onvaderlandslievende handelwijze, zij het in geringere mate, waargenomen. Maar hoe veel luider dan hier wordt er daartegen verzet aangeteekend; zelfs op eene wijze, die niet altijd van even groote ridderlijkheid getuigt. Vooral in de laatste jaren, bij den toenemenden druk der tijden, is dat het geval geweest in eene mate, die hier zeer de aandacht heeft getrokken. De algemeene schaarschte van werk, die in den afgeloopen winter tot ongewone maatregelen noopte, zou zoodoende bij hare scherpe schaduwkanten mogelijk de lichtzijde kunnen hebben, dat het Rijk, de gemeenten en bijzondere personen voortaan minder lichtvaardig werk naar buiten geven.

Bij dien stand van zaken meenen de ondergeteekenden in de eerste plaats een woord van waardeering verschuldigd te zijn aan Bestuurderen van het Ned. Handelsmuseum, die door den wedstrijd voor Nederlandsche meubelfabrikanten, evenals door den tegenwoordigen prijskamp, de fabrikanten onderling tot krachtsinspanning aansporen en ons publiek de oogen trachten te openen voor de goede eigenschappen van het Nelandsch fabrikaat.

Gold het hier louter voortbrengselen van nijverheid, die goede eigenschappen zouden wellicht in elk opzicht onbetwistbaar zijn. Doch het hier tentoongestelde werk behoort voor de eene helft tot het gebied der kunstvlijt, en — de ondergeteekenden mogen het niet ontveinzen — dat is de zwakke zijde van den Nederlandschen fabrikant, helaas ook van het Nederlandsche publiek.

Eerst in de allerlaatste jaren is men dat gaan inzien; maar de middelen, zoowel van Regeeringswege als van bijzondere zijde aangewend om daaraan te gemoet te komen, werken nog te kort om reeds merkbare verbetering aan te brengen.

Die achterlijkheid in liefde en begrip voor het schoone laat zich gedeeltelijk verklaren uit de omstandigheid, dat wij meer aan kunst dan aan kunstnijverheid doen; terwijl de geschiedenis leert dat bij alle volken, die in dat opzicht hebben uitgemunt, de kunst-nijverheid aan de kunst is voorafgegaan. Dat is dan ook de geleidelijke weg. Of moet men niet eerst eene voorbereidende school doorloopen om met vrucht de lessen van het hooger onderwijs te kunnen volgen? Nu staan wij voor het feit, dat zelfs onze kunstschilders, blijkens de binnenhuizen hunner keuze, meerendeels weinig of geen begrip toonen te hebben van huisraad, dat aan de eenvoudigste eischen van den goeden smaak beantwoordt.

Het zoogenaamd schilderachtige, dat zoo spoedig in willekeur ontaardt, is ten allen tijde een woekerplant geweest in den hof der waarachtige kunst, die, wars van grilligheid, elke gedachte, elk motief stelselmatig wenscht uitgewerkt te zien en den vorm afhankelijk stelt van de stof, waaruit het voorwerp is gemaakt.

Gelijk de kunst ons schoonheidsgevoel, bevredigt de nijverheid onze behoeften; de kunstnijverheid — haar naam duidt het reeds aan — behoort beiden te voldoen; en eerst dán kan zij bloeien, wanneer zij niet als een artikel van weelde wordt aangemerkt, maar een zaak van behoefte is voor ieder.

In dat bewustzijn achten de ondergeteekenden zich verplicht, er onbewimpeld voor uit te komen dat, naar hunne meening, het meerendeel der inzenders die behoefte blijkbaar nog niet kent, althans niet levendig gevoelt. Wat van haarden, kachels, lampen, kronen enz. te zien wordt gegeven, getuigt in het algemeen niet van een ernstig streven naar veredeling van den vorm of zijne onderdeelen. Dat is dubbel te betreuren, omdat de deugdelijkheid van het werk daarentegen in de meeste gevallen onzen ouden goeden naam handhaaft.

De prijzen zijn daarbij zeer matig, in vele gevallen naar het oordeel der ondergeteekenden zelfs te laag gesteld. Zij hebben echter berust bij de uitdrukkelijke verklaring der inzenders, dat zij bereid zijn, gedurende een jaar nabestellingen voor gelijken prijs uit te voeren.

AFDEELING A.

Salonhaarden en kachels van ten hoogste f 150.

Eerste prijs: N°. 37, wed. P. Sterkman & Zn., te 's Hage, en n°. 36, Becht en Dyserinck, te Amsterdam.

Uit een esthetisch oogpunt beschouwd, levert deze afdeeling niet zooveel belangrijks, als men met eenig recht had mogen verwachten. Men vindt de gebruikelijke modellen, met de gewone Duitsche gietornementen overladen. Het beter geteekend en zuiverder gegoten Belgische ornement is uitzondering. De iets hoogere prijs behoeft daarvan niet de oorzaak te zijn, want men mist het zelfs bij haarden met eene kostbare, uit de hand gedreven klep, waar een gestampte evengoed voldaan zou hebben.

Slechts bij één haard (n°. 37) is getracht door strakke lijnen en afwisseling van kleur een goed geprofileerd geheel te krijgen. Hij is saamgesteld uit blankgeschuurd ijzer en geelkoper, en vormt in zijn eenvoud een sieraad der tentoonstelling. Door samenvoeging bijv. van roodkoper en dof gezwart ijzer kan eveneens een haard verkregen worden, waarbij het opgeklonken ornement, dat overal en dus nergens pas is, geheel gemist kan worden. Dergelijke verwerking van verschillende metalen naar een stijlvol ontwerp verdient de bijzondere aandacht onzer smeden.

Wat het practisch gedeelte betreft, hebben de ondergeteekenden met genoegen te wijzen op het bijna algemeene streven

om de warmte door saamgestelde geleiding doelmatig te gebruiken, de bedorven kamerlucht af- en de versche lucht aan te voeren. De bekroonde haard n°. 38 onderscheidt zich in dat opzicht zeer gunstig.

Eene nieuwe toepassing van een in Frankrijk meer gebruikelijk stelsel levert de inzender A. J. Rizzi alhier, met N°. 24. Onder de haardplaat is eene kamer aangebracht voor koude lucht, door een onder den vloer loopende pijp onmiddellijk van buiten aangevoerd. Die lucht, door het haardvuur verwarmd, verspreidt zich door drie stel achter elkander staande vierhoekige buizen, verzamelt zich in een kanaal boven het haardvuur en stroomt uit door roosters, naar verkiezing in de wangen, het fries of de pilasters van den schoorsteenstoel geplaatst.

AFDEELING B.

Huiskamerkachels van ten hoogste f 60.

Eerste prijs n°. 92 en volg., E. Smit Jzn., Heerenveen.

Tweede prijs n°. 84, G. H. Oberink, Amsterdam.

Ook in deze afdeeling staat de goede smaak, waardoor de inzendingen zich behoorden te kenmerken, niet in evenredige verhouding tot de deugdelijkheid. De zucht voor overtollige versiering gaat hier zelfs zoo ver, dat enkele inzenders, ter afwisseling van de bekende bloemen en vruchten, dagelijks een hond of een paard laten opwarmen.

De bekroonde kachel uit Heerenveen, uitwendig naar een bekend Amerikaansch model gevolgd, heeft inwendig nieuwe eigenschappen, die zeer de aandacht verdienen. Het is een vulkachel, waarin de kolen niet alle tegelijk toevloeien, zoodat het verbruik spaarzamer, de hitte gelijkmatiger is. Tevens wordt de bedorven lucht geregeld afgevoerd. De goedkoopere soorten zonder vernikkelde brokstukken, voldoen het meest aan de eischen van den goeden smaak.

AFDEELING C.

Kookfornuizen van ten hoogste f 120.

Eerste prijs n°. 129, H. Alink, Amsterdam.

Tweede prijs n°. 148, J. F. Rijkhart, id.

Voor geringe prijzen wordt ook hier in het algemeen zeer deugdelijk werk geleverd. Men vindt daarenboven veel verscheidenheid van inrichting, zonder bepaaldelijk iets nieuws aan te treffen, zoodat zij geen stof geeft voor bijzondere opmerkingen.

Eenvoud is natuurlijk bij een voorwerp van louter nut, gelijk een fornuis, ten zeerste aan te bevelen. Daarom hadden de ondergeteekenden bij n°. 129, evenals bij zoovele andere, de gegoten consoletjes liever vervangen gezien door gesmede beugeltjes, en de geschulpte lijn aan den onderkant van het voetstuk door eene rechte, die nog het voordeel oplevert van minder bewerkelijk te zijn.

Ook n°. 148, uit lichter ijzer vervaardigd, zou bij weglating van de gegoten pootjes en het overige gietornement hebben gewonnen.

AFDEELING D.

Keukenkachels van ten hoogste f 40.

Eerste prijs: n°. 159, H. Alink, Amsterdam.

Tweede prijs: n°. 160, Becht & Dyserinck, Amsterdam.

Voor deze afdeeling geldt evenzeer de opmerking, reeds naar aanleiding van de vorige gemaakt. De onderste baget bij n°. 159 eindigt, ter wille van een aangezet pootje, botweg met een afgehakten kant, waaraan geregeld de stofdoek zal blijven haken. Dus ook uit een practisch oogpunt verdient een boogvormig omloopende baget aanbeveling.

AFDEELING E.

Salonlampen van ten hoogste f 100.

Prijs n°. 213, Becht en Dyserinck, Amsterdam.

Daar Nederlandsch fabrikaat was gevraagd, konden hier slechts twee inzenders mededingen: de firma W. J. Stokvis te Arnhem en het bekroonde.

De beide kronen van eerstgenoemden fabrikant kwamen den ondergeteekenden wat schraal en minder constructief voor; zij moesten als zoodanig wijken voor de beide modellen van de firma Becht en Dyserinck. Het kleinste daarvan (N°. 213) is hoogst verdienstelijk van vorm en uitvoering. Het ontwerp verraadt een zeer geoefende hand. In elk klein salon belooft dit behaagziek kroontje een sieraad te zijn.

De grootere kroon (N°. 213b) is zwakker van teekening.

De moderateurlampen van de firma J. C. Stelling, alhier, zijn minder gelukkig wat enkele onderdeelen betreft; bij dergelijken fijnen voet met massief gegoten beslag zou bijv. een rijker behandelde kap passen.

Het verheugt de ondergeteekenden echter, deze firma hier te ontmoeten, omdat de tentoongestelde kust- en zeinlantaarns, waarmede zij meermalen de mededinging met eerste buitenlandsche huizen heeft volgehouden, hun een ongezochte gelegenheid geven deze nijvere openlijk van hunne waardeering te doen blijken. Dat werk is een lauwer voor onze fabrieksnijverheid, zoodat de ondergeteekenden, daar de uitgeschreven wedstrijd en tentoonstelling toch in de eerste plaats opwekking en aanmoediging bedoelen, de firma Stelling voordragen voor een buitengewoon diploma.

Op denzelfden grond wenschen zij dergelijke onderscheiding toe te kennen aan den fabrikant Th. A. de Koster alhier, die met zijne verwarmingstoestellen het buitenland in rusteloozen ijver den voorrang betwist.

AFDEELING F.

Lampen voor de huiskamer van ten hoogste f 25.

Prijs N°. 315, H. J. Kloosterhuis, Amsterdam.

Slechts een drietal inzendingen konden hier voor bekroning in aanmerking komen. De overige toch bleven, met uitzondering der aanbevelenswaardige veiligheidslampen van den heer F. J. Kloos te Rotterdam, buiten mededinging.

In eenvoud, altijd te verkiezen boven overdreven versiering, spant de hanglamp (voor gas) n°. 315 de kroon. Zij heeft tevens de goede eigenschap dat het water gewaarborgd is tegen spoedige verdamping door den afstand, waarop de pijp van den brander is geplaatst. De Neo-grec kraan past overigens niet bij den Renaissance-vorm van het geheel, dat bij aanbrenging van een derden arm belangrijk zou hebben gewonnen.

De fraai afgewerkte lamp van de firma W. J. Stokvis te Arnhem hangt eveneens aan twee stangen, waaraan de ring wel wat onconstructief is bevestigd; terwijl het opgesoldeerd ornement door niets wordt gevraagd of gewettigd. Het is louter eene droge versiering. De trekring behoorde beweegbaar te zijn.

De lamp van de firma Becht en Dyserinck zou ingelijks bij vereenvoudiging aanmerkelijk hebben gewonnen. In elk opzicht kunnen zij echter met buitenlandsch werk van gelijken prijs wedijveren.

Hiermede is de taak der ondergeteekenden volbracht. Zij wenschen hunne beschouwingen echter te besluiten met den tweevoudigen wensch:

dat onze nijveren toch mogen beseffen, dat wij een tijdperk van ontwakende kunstliefde doorleven, zoodat de eischen van den goeden smaak steeds meer gewicht in de schaal zullen leggen;

dat het publiek door deze tentoonstelling versterkt moge worden in de overtuiging, dat hiertelande goed werk tegen billijke prijzen wordt geleverd.

J. Gosschalk, *Voorzitter.* Martin Kalff, *Secretaris.*

J. J. Elsenburg Az.
G. van Heerde.
J. H. G. Mijnssen.

Amsterdam, 18 September 1886.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-Gravenhage. In eene vergadering, gehouden den 13^{den} dezer door eenige leden der Commissie van uitvoering in zake het monument op het graf van wijlen den heer H. P. Vogel, is in nader overleg met den heer Henri Evers en eenige leden van het Bestuur der Afdeeling besloten:

1°. te kiezen het ontwerp *Souvieus-toi*;

2°. de uitvoering daarvan op te dragen aan de firma G. en J. Cool te Amsterdam, zijnde de minste inschrijver;

3°. de termijn van oplevering te bepalen vóór of op 15 Maart e. k.

Hierbij zij opgemerkt, dat de geheel belanglooze medewerking van den heer Evers in het wijzigen van het bedoelde ontwerp — bepaaldelijk wat de hoogte betreft —, de welwillendheid van den heer Ph. Koelman in het modelleeren van de buste en daarbij de *minder* kosten van het ontwerp *Souvieus-toi* tegenover *Pallas Athene* tot het bovengenoemd besluit geleid hebben.

Nog altijd zijn eenige ontwerpen, op de bovengenoemde prijsvraag ingezonden, niet opgevraagd.

Tegen overzending van het adres aan den Secretaris der Afdeeling, Groenewegje 27 te 's-Gravenhage, zullen zij franco worden teruggezonden.

Amsterdam. Door de heeren L. C. Middendorp en J. P. Vogelpoel is een request aan Burgemeester en Wethouders ingediend, waarin zij de toestemming vragen om het gedempte gedeelte van het Damrak, voor den bouw eener koopmansbeurs bestemd, gedurende dezen winter bij vriezend weder te mogen inrichten tot een natuurlijke ijsbaan ten dienste van een skating-club.

Indien dit verzoek wordt toegestaan, zijn genoemde heeren voornemens het terrein electrisch te verlichten.

Utrecht, 23 Sept. De 54^{e} algemeene vergadering van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst werd heden in de bovenzaal van de Societeit *de Vriendschap* gehouden en vrij druk bezocht. De wanden van het lokaal waren behangen met verschillende ontwerpen van de heeren Houtzagers, Kruijf, Van Lunteren, Nieuwenhuis, Nyland en Vermeys, de antwoorden op de door de Afdeeling uitgeschreven prijsvraag voor de wandbetimmering van een salon en diverse teekeningen en modellen van ramen met geschilderd glas. De hoofdzaak, voor heden aan de orde gesteld, was het rapport der Commissie,

benoemd tot beantwoording van de vraag: *Welke eischen dient men te stellen aan eene goede regeling van vakonderwijs voor de handwerksliedeu in de bouwambachten?* met het preadvies, door het Bestuur daaromtrent uitgebracht. De Vergadering vereenigde zich met :dit preadvies en behandelde daarop een voorstel van den heer De Haan om de middelen op te sporen, die in practijk moeten worden gebracht om het rooken van schoorsteenen te voorkomen. Aan het Bestuur werd machtiging verleend eene commissie te benoemen of wel eene prijsvraag te dier zake uit te schrijven, als daaraan naar zijn oordeel de voorkeur moet gegeven worden.

De Afdeeling Utrecht vervulde de rol van gastvrouw op waardige wijze en bood den leden een ontbijt in de benedenzaal der Societeit *De Vriendschap* aan, waarna door eenigen een bezoek werd gebracht aan de kruisgang van de Domkerk en de groote gehoorzaal, en door anderen aan de Nederlandsche zink- en loodpletterij van den heer A. D. Hamburger. Allen verzamelden zich daarop aan de Wittevrouwenpoort, van waar de tocht naar Zeist werd ondernomen in een drietal rijtuigen van de Utrechtsche Tramway Maatschappij, die door de zorgen der Afdeeling werden beschikbaar gesteld. Te Zeist werd een bezoek gebracht aan de Koninklijke fabriek van gegoten zink- en bronswerken van de heeren L. Schütz en Zoon en aan de Terra-cottafabriek van de heeren Martin en Co.; de terugtocht naar Utrecht had per tramweg plaats en te zes uren vereenigden zich vele leden aan een gemeenschappelijken maaltijd.

Op het rapport der Commissie voor de regeling van vakonderwijs voor de handwerksliedeu in de bouwambachten komen wij in een volgend nommer terug. Plaatsruimte verhindert ons voor heden omtrent deze zaak in beschouwingen te treden.

DORDRECHT. Zooals indertijd aan de lezers van dit blad werd meegedeeld, besloot de Afdeeling Dordrecht van de Vereeniging tot bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid in hare vergadering van 11 December 1885, om alhier een tentoonstelling te organiseeren van toestellen, enz. betreffende de gasindustrie, en wel in de eerste plaats van zoodanige toestellen, waarbij het gas tot andere doeleinden dan verlichting wordt toegepast. Deze tentoonstelling nu werd hedenavond, in tegenwoordigheid van verschillende genoodigden met hunne dames, door onzen geachten Burgemeester plechtig geopend. Alvorens tot de beziehtiging der ingezonden voorwerpen, in de aangenaam gedecoreerde tentoonstellingszaal smaakvol uitgestald, over te gaan, werd door den Voorzitter in korte trekken het doel dezer expositie uiteengezet. Spreker deed opmerken, dat er in 't algemeen veel te weinig gelegenheid bestaat om met de nieuwe uitvindingen en toepassingen der gasindustrie kennis te maken, zoodat het publiek de verschillende voordeelen, die de gastoestellen, hetzij voor huiselijk hetzij voor industrieel gebruik, aanbieden, nog niet genoeg naar waarde kan schatten. Volgens Spreker is voor het gas, al moge de electriciteit voor verlichting ook al haan breken, nog voor andere doeleinden dan verlichting een groote toekomst weggelegd.

Aantal en gehalte der ingezonden toestellen doen zien, dat verscheidene industrieelen aan de oproeping der Tentoonstellings-commissie flink beantwoord hebben. Behalve eenige belangrijke verlichtingstoestellen (de toelating daarvan bepaalde zich alleen tot het benoodigde voor verlichting der tentoonstellingsalen) bevat deze expositie hoofdzakelijk toestellen voor kamerverwarming, spijsbereiding, badgebruik en beweegkracht, alles in de grootste verscheidenheid en van den meest verschillenden aard. Een beschouwing der verschillende zaken doet ons zien: ten 1e, dat voor huishoudelijk gebruik de gastoestellen meer veiligheidswaarborgen aanbieden, dan die, waarbij petroleum, spiritus enz. gebruikt wordt; ten 2e, dat men bij toepassing van gasmotoren, de tot arbeidsverrichting benoodigde kracht op elk gegeven oogenblik, zonder voorafgaande omslag bij de hand heeft, en na eindiging van den arbeid onmiddellijk kan doen ophouden, zoodat voor de kleine nijverheid vooral, deze beweegkracht zeer aanbevelenswaardig is. Wij hopen, dat deze tentoonstelling met een druk bezoek zal vereerd worden, daar dit en aanmoedigend voor het Bestuur, en noodzakelijk tot bereiking van het beoogde doel is.

DORDRECHT. 18 September j. l. hield het alhier bestaande Genootschap Pictura zijne jaarlijksche vergadering voor werkende leden, tot regeling der a. s. winter-teekenoefeningen en kunstbeschouwingen. Deze vergadering was vooral belangrijk omdat het juist 50 jaar geleden was, dat de thans nog in gebruik zijnde zalen plechtig werden ingewijd. Onder de aanwezige leden waren er nog drie, die het inwijdingsfeest hadden bijgewoond, en wel de kunstschilders Rosiene en De Koningh, benevens den heer Smits, van Nieuwerkerk, een eerste voorstander en beschermer der kunst, aan wien het Genootschap veel te danken heeft. Er zullen dezen winter 4 kunstbeschouwingen gegeven worden, waarvoor reeds zeer belangrijke toezeggingen gedaan zijn.

DELFT. Donderdagmiddag had in het hoofdgebouw der Polytechnische school de plechtige herdenking plaats van den dag, waarop de heer G. J. Morre, leeraar aan die inrichting, voor 25 jaar zijn taak had aanvaard. Uit naam der ambtgenooten werd het woord gevoerd door den heer Dr. A. C. Oudemans. Namens het Studentencorps hielden de heeren Sandberg en J. C. Spakler toespraken. Keurige geschenken werden den jubilaris aangeboden.

— In het laatste nommer van de *Deutsche Bauzeitung* komt eene beschrijving voor van het drijvend dok te Rotterdam; de constructie wordt in vele opzichten zeer belangrijk genoemd.

— Aflevering 9 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

Klein weefgetouw van een kaart gemaakt (met fig.). — De Wenham-lamp (met fig.). — Merkwaardigheden in Amerika. Naar brieven van A. Tissandier (met fig.). — Onze voeding. — Electrische verwarming. — Photographieen, verkregen zonder van lenzen gebruik te maken (met fig.). — Gletschers (met fig.). — De projecteur Mangin (met fig.). — Het voortbrengen en overbrengen van beweegkracht door middel van electriciteit (met fig.). — Sterrenkundige opgaven. — Korte mededeelingen.

BENOEMINGEN.

De hoofdingenieur G. van Diesen te 's-Gravenhage is, met ingang van 1 October a. s., benoemd tot hoofdingenieur van den Waterstaat 1ste klasse.

CORRESPONDENTIE.

Aan *H. te L.* Het gevraagde zal u de volgende week worden toegezonden.

Aan *B. te M.* De bijdrage, heden ontvangen, is minder geschikt om in een bouwkundig blad opgenomen te worden. Het manuscript wordt teruggezonden.

ADVERTENTIEN.

HH. ARCHITECTEN EN AANNEMERS.

Een JONGMENSCH, practisch en theoretisch bekend met het **bouwvak**, zag zich gaarne geplaatst als:

Opzichter of Teekenaar.

Brieven franco bld. Boekh. JOH. G. STEMLER Cz., Haarl. straat 2, *Amsterdam*.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;
Rollende en Expansieve Stoomovenkappen,
GEBOUWEN in **Scherpboek** en naar **andere** bouwwijzen,
gebouwen in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & Cie., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** gereed.
Galvaniseering op Loon.

Bouwterrein te Koop.

Aan den Roermondschen weg te *Vendoo* zijn eenige **goed gelegen** BOUWTERREINEN te Koop, van verschillende **breedten** en **diepten**, zeer geschikt voor den bouw van Heerenhuizen.

Te bevragen bij den heer H. VAN GASSELT, Mr. Timmerman, aldaar.

Magazijn van Teeken- en Bureaubehoeften
van Th. J. DOBBE en ZOON te Utrecht.

Calqueerlinnen, Calqueerpapier, Pauspergament, Wit papier sans fin, Getint **Idem, Détailpapier, Lichtdrukpapier** en **Vlocistof** voor Lichtdrukteekeningen, **Tauenpapier, Papier quadrillé au millimètre, Whatman** en **Cansonpapier.**

Alle soorten Teekenpapier van Carl Schleicher & Schüll te Düren tegen fabrieksprijzen.

Passerdoozen, Trekpennen, Orillonpassers', DeciMeters, Driehoeken in hout en caoutchouc, **Teekenborden, Teekenhaken, Pistolets,** ACKERMANN'S **Verwen, Verwen in Tuben, O. I. Inkt,** Vloeibare **O. I. Inkt, Verfschotels, Penseelen, Rekenschalen, Meetlinten, Punaisen, Gomelastiek, Radeergom, Potlooden** van FABER, HARTMUTH, enz. enz.

Begrootingpapier, Weeklijsten, Bon- en **Kwitantieboekjes.**

De DIJKSTOEL van het POLDERDISTRICT *de Cirkel van de Ooij*, zal op **Zaterdag den 9 Oktober 1886**, des namiddags ten één ure, in het Gerfdenhuis aan den Voerweg te *Nijmegen*, in het openbaar

AANBESTEDEN:

Het MAKEN en INHANGEN van vier IJZEREN DEUREN, ter vervanging van de bestaande houten deuren, in de Moerasluis te Nijmegen.

De aanwijzing in loco zal plaats hebben op den dag der aanbesteding des voormiddags ten elf ure.

Afdrukken van bestek en voorwaarden zijn tegen betaling van 50 cent per exemplaar op aanvrage verkrijgbaar bij den Secretaris C. HACKER te *Nijmegen*.

AANBESTEDING.

De RENTMEESTER DER DOMEINEN in het Rentambt *Zwaluwe*, woonde te *Breda*, zal op **Vrijdag den 1ste October 1886**, des middags te 12 uren, in het Logement »DE KONINGSKUIS", bij Mej. VAN DIJK, te *Lage-Zwaluwe*, bij **eskale inschrijving aanbesteden:**

Het maken der GEBOUWEN en AARDWERKEN voor een Stoomgemaal in den polder Schuddebeurs onder Lage-Zwaluwe.

Het Bestek en drie Teekeningen zijn — na 22 September — tegen betaling van **één gulden** te bekomen bij den Rentmeester voornoemd.

Aanwijzing op Dinsdag 28 September en Vrijdag 1 October e. k., telkens des morgens te 9 uren, te beginnen bij den Windwatermolen in *Schuddebeurs*.

Inlichtingen te bekomen bij den Rentmeester voornoemd, den Ingenieur VAN GENDT, te *Arnhem*, en den Hoofdopzichter VAN DE ERVE, te *Breda*.

Ministerie van Justitie.

OPENBARE
AANBESTEDING.

Op **Dinsdag den 5den October 1886**, des namiddags ten 2 ure, zal in een der lokalen van het Departementsgebouw van Justitie te *'s Gravenhage* op het Plein, in het openbaar worden **aanbesteed:**

Ten behoeve der Rijkswerkinrichtingen te *Veenhuizen*:

Bestek nº. 11. **De leverantie van hardsteenwerken.**
» » 12. **De leverantie van getrokken ijzer, plaatijzer, schroefbouten en staafijzer.**
» » 13. **De leverantie van verfwaren, kalk en tras, in 3 perceelen.**
» » 14. **De leverantie van houtwaren in 2 perceelen.**

De bestekken liggen ter lezing in het Departementsgebouw bovengenoemd en in de Rijkswerkinrichting te *Veenhuizen*, en zijn voorts elk afzonderlijk te verkrijgen op *franco* aanvrage tegen betaling der onkosten (Bestek nº. 11 en nº. 12 ieder 40 cts. en nº. 13 en nº. 14 ieder 30 cts. per stuk, *franco* per post) bij de GEBROEDERS VAN CLEEF, Boekhandelaars, Hofspui 28a te *'s-Gravenhage*.

Inlichtingen zijn te bekomen aan het Bureau van den Ingenieur-Architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, Departement van Justitie te *'s-Gravenhage*.

's Gravenhage, 20 September 1886.

De Minister van Justitie,
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
P. J. VAN BELJMA.

Provinciale Waterstaat
VAN
FRIESLAND.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag, den 12den October 1886**, des namiddags ten een ure, zal in het gebouw van het Provincisal Bestuur te *Leeuwarden*, overeenkomstig §§ 434 en 435 der A. V., bij *enkele inschrijving* worden **aanbesteed:**

Het uitvoeren van de SLUIS- en DIJKSWERKEN te Lemmer.
Raming f 430875.

Het bestek ligt ter lezing in voornoemd gebouw.

Gegadigden worden gewezen op de bepaling, vervat in § 82, 3e alinea van het bestek, dat als minste inschrijver diegene wordt beschouwd, van wien de som der inschrijving voor dit werk en voor het tegelijkertijd door het Rijk aan te besteden werk het kleinst is.

Gezegelde formulieren voor inschrijvingsbiljetten zijn tegen betaling van 25 cent en bestekken met teekeningen tegen betaling van *f* 4.50 op het bureau van den Prov. Hoofdingenieur verkrijgbaar.

De zoodige aanwijzing wordt gedaan op **Donderdag den 7den October**, des middags ten 12 ure te *Lemmer*.

Voorts zijn nadere inlichtingen te bekomen bij den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat te *Leeuwarden*.

Leeuwarden, 20 September 1886.

De Commissaris des Konings in de Provincie Friesland,
VAN HARINXMA THOE SLOOTEN.

Aanbesteding Stoomgemaal.

Het POLDERBESTUUR van het 6e en 7e Veendistrict onder *Opsterland* en *Ooststellingwerven*, zal, op **Zaterdag den 2 October 1886**, des voormiddags 11 uur, in het Logement »DE KOORNBEURS" te *Gorredijk*, bij enkele inschrijving **aanbesteden:**

I. **Het bouwen van een nieuw KETELHUIS met aanverwante werken in den polder onder Gersloot.**
II. **Het leveren en stellen aldaar van eene MACHINE met HEVELCENTRIFUGAALPOMP en 2 KETELS.**

De Bestekken en Teekeningen dezer werken liggen ter inzage ten huize van den Opzichter der polders den Heer A. KOOISTRA te *Gorredijk*, bij wien tevens op *franco* aanvrag verkrijgbaar zijn: de bestekken à *f* 0.75 en de teekeningen à *f* 1.50.

Aanwijzing in loco zal geschieden op Donderdag 30 September a. s., des voormiddags 11 uur.

De Inschrijvingsbriefjes franco in te zenden ten huize van den Heer J. KOOPMANS, Voorzitter van het Polderbestuur te *Gorredijk* op den dag der aanbesteding vóór 10 uur des voormiddags.

Inlichtingen zijn te verkrijgen betreffende de machinerieën bij den Heer HENKET, Hoogleeraar te *Delft* en aangaande de gebouwen bij den Opzichter der Polders.

Gorredijk, 20 September 1886.

Het Polderbestuur voornoemd:
J. KOOPMANS, *Voorzitter*.
Y. GATSONIDES, *Secretaris*.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg Nº. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Mouwvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

JAN VAN DER POT, Vischsteeg Nº. 7, Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.

Het **kyanisooren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Kunstgraniet systeem Petitjean. Polychrom- of Frescocement.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN. TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

DE LINT & Cie.
Rotterdam.
PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:
VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES.
MINTON HOLLINS & Cie.
Trottoir-IJzersteen en Cementtegels.
Groote voorraden.

Landgoed HULSEN.

De Notaris W. C. BÖHTLINGK te *Nijmegen*, zal op **Maandagen 4 en 18 October 1886**, telkens 's middags ten 12 ure, in het Café-Restaurant van den Heer DUPPEN aan het Valkhof aldaar, **veilen** en **ZONDER BERAAD verkoopen**:

Het onder Nijmegen, aan den grooten weg naar Gravo, gelegen Adellijk Huis en rentegevende, wildrijke LANDGOED HULSEN, groot 149 Hectaren.

De veiling geschiedt in 15 Kavels, Ondermassa's en Generale Massa.

De goederen zijn te bezichtigen elken Dinsdag, Donderdag en Zaterdag van 10 tot 3 uur, mits daartoe zich aanmeldende bij den Boschbaas op Hulsen.

Veilingsboekjes met plans zijn à 20 Cents te bekomen ten Kantore van den Notaris W. C. BÖHTLINGK te *Nijmegen*.

De Nederlandsche
CEMENTSTEENFABRIEK,
te VRIJENBAN bij Delft,
hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER- en BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

A. J. BACON & Co.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 230,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-,
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

De Portland-Cementfabriek van
DYCKERHOFF & SÖHNE
te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn
levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.
Productie-vermogen der fabriek: 400.000 vaten per jaar.
Magazijnhouders in de voornaamste steden.

GOUDEN Staats-Medaille.

DUSSELDORF 1880.

Medaille Breslau 1869.
—
Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873.
—
Gouden Medaille, Offenbach a/M. 1879.
—
Diploma A: Eerste prijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek.
SINZIG a/Rijn.
Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zoals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.
Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland
Firma **MARTIN & Co., Amsterdam.**

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Fragment van een Villa in de Vondelstraat te Amsterdam.

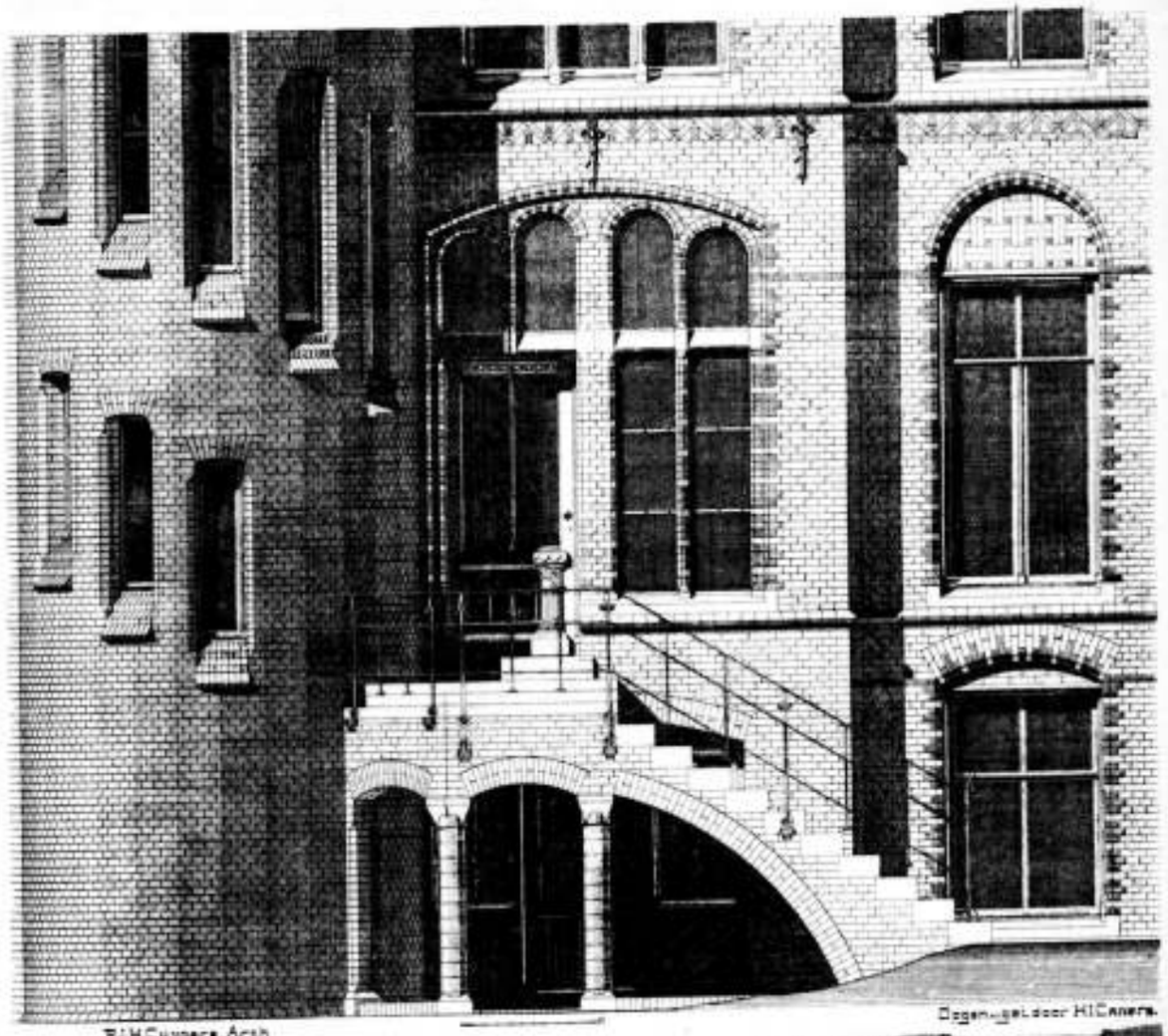

Bij H. Suyvers, Arch. Dagen. gel. door H. Cuypers.

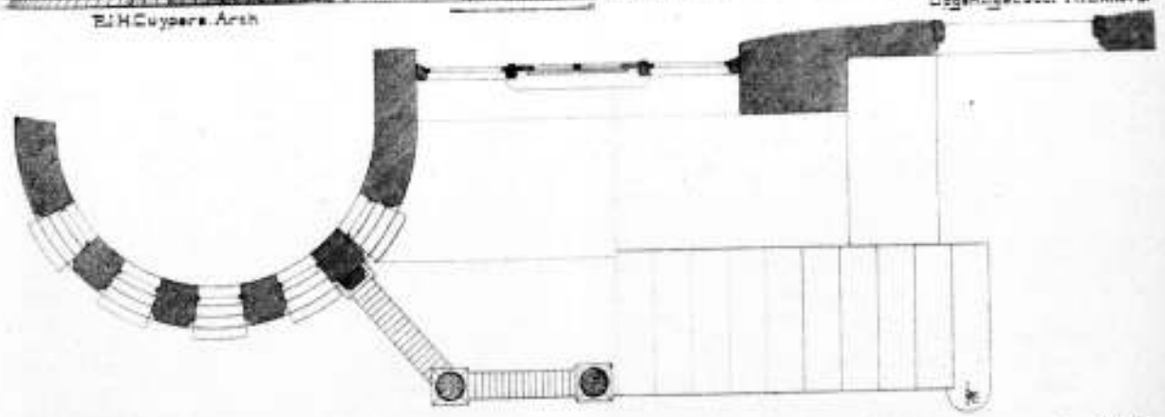

Photolith. v. G. J. Thieme, Arnhem.

EEN-EN-TWINTIGSTE JAARGANG Nº. 40. ZATERDAG 2 OCTOBER 1886.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën
Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER,
C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN,
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer
C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer
TH. G. STRENGERS, Oosterdokskade, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ten gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN à 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling à 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEHLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Als leden der Jury ter beoordeeling van de ingekomen antwoorden op de prijsvragen, serie 1885—1886, zijn benoemd de heeren Dr. P. J. H. Cuypers, A. N. Godefroy en W. Springer, welke heeren de benoeming hebben aanvaard.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) BIJ DE PLAAT.

De villa, waarvan op bijgaande plaat een fragment van een der gevels is afgebeeld, werd in 1876—77 op een terrein, op den hoek van de Vondelstraat en het Vondelpark, te Amsterdam, gebouwd naar het ontwerp van Dr. P. J. H. Cuypers.

Als materiaal is baksteen in verschillende kleuren, hier en daar geprofileerd, gebezigd. Voor de drempels der deur- en vensterkozijnen is groefsteen op spaarzame wijs gebruikt. Overal is de constructie ook naar buiten vertoond; ornementen zijn vermeden. Slechts door het chaufreineeren van de lichtopeningen en door het aanbrengen van baksteen-mozaïek in de velden tusschen de ontlastingsbogen, is getracht aan het geheel een behaaglijk aanzien te geven.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 29 September 1886.

Na opening der vergadering worden de notulen gelezen, eenige huishoudelijke zaken afgedaan en vervolgens het woord gegeven aan den heer J. A. van der Sluijs Veer, tot het houden van eene bijdrage over de geschiedenis der spoorwegen.

Spreker staat eerst stil bij de pogingen, in de 17e en 18e eeuw gedaan, om de stoom als beweegkracht aan te wenden; eerst toen James Watt het eigenlijk stoomwerktuig had uitgevonden, konden die pogingen met een goeden uitslag bekroond worden.

De eerste spoorweg werd in 1812 door Stephenson aangelegd, en hoewel korten tijd daarna een groot deel van Groot-Brittanië met dat vervoermiddel voorzien was, ondervond het toch in Engeland en vooral op het vasteland veel tegenkanting. Zonderling klonk het, te vernemen hoe nog in 1845, zoowel in Engeland als in Frankrijk, velen aan de spoorwegen geen levensvatbaarheid voorspelden, hoe de hertog van Wellington weigerde van dit vervoermiddel gebruik te maken, hoe koningin Victoria eerst na lang aarzelen ertoe overging, en hoe de eerste minister van Louis Philippe in een Kamerzitting zei, dat hij aan geen spoorwegmaatschappijen concessie verleenen durfde, wegens de nadeelen, die de andere vervoermiddelen daarvan zouden ondervinden.

België was het eerste land van Europa, dat een volledig spoorwegnet tot stand bracht; later volgde ook Frankrijk. Tal van bijzonderheden omtrent de Engelsche, Belgische en Fransche spoorwegen werden door spreker medegedeeld, die beloofde in een volgende lezing ook de spoorwegen van de andere voornaame Europeesche Rijken en ook die van Nederland te zullen behandelen.

Den spreker werd de dank der vergadering gebracht, en daarna de door den heer G. van Arkel aangeboden kunstbeschouwing gegeven, bestaande in *Entwürfe der Studirenden an der Technischen Hochschule in Berlin*.

Ook hem werd dankgezegd, en vervolgens als prijsvraag uitgeschreven een ontwerp voor een *Edentheater*.

Niets meer aan de orde zijnde, werd de vergadering gesloten.

(A. et A.) DE ARCHITECT VOLGENS VITRUVIUS.

Het is niet onbelangrijk te vernemen, wat Vitruvius, de architect-schrijver, aan wien wij een goed deel van onze kennis van de bouwkunst der antieken danken, zegt over de taak, die de bouwmeesters te vervullen hebben en de vereischten, waaraan zij naar zijn oordeel moeten voldoen.

Volgens hem moet de architect kunnen schrijven en teekenen, niet onbedreven zijn in de doorzichtkunde, de meetkunde grondig verstaan, goed kunnen rekenen, de geschiedenis en de wijsbegeerte bestudeerd hebben, en eenige kennis van muziek, geneeskunde en sterrenkunde benevens eenige rechtskennis bezitten.

POLYTECHNISCHE SCHOOL DELFT

Slechts weinige onzer hedendaagsche architecten zouden dus in de oogen van Vitruvius genade kunnen vinden. Ziehier de redenen, die Vitruvius aangeeft, waarom hij dit alles eischt.

Het schrijven is noodig om van alles, wat de architect moet uitvoeren, duidelijke bestekken en omschrijvingen te kunnen maken. Het teekenen dient natuurlijk om zijn gedachten goed ten papiere te kunnen brengen; de meetkunde is noodig om opmetingen te doen, en passer en liniaal behoorlijk te kunnen hanteeren. De doorzichtkunde wordt vereischt om de lichtopeningen in een gebouw behoorlijk te kunnen verdeelen. Het rekenen is onmisbaar om maat te kunnen voeren en de verhoudingen, die men dikwijls beter berekenen dan teekenen kan, te bepalen.

De geschiedenis oefent 's bouwmeesters verstand en levert hem de motieven voor veel zijner ornementen. De studie der wijsbegeerte geeft den bouwmeester zieleadel en dat zelfvertrouwen, hetwelk voor den waren kunstenaar onmisbaar is; zij leert hem eerlijk, getrouw en belangloos te zijn. De muziek heeft, volgens Vitruvius, niet slechts een beschavenden invloed, maar dient ook om met kennis van zaken schouwburgen te kunnen ontwerpen. De geneeskunst (in antieken zin namelijk) wordt vereischt, om de meerdere of mindere gezondheid van een klimaat, van drinkwater enz. te kunnen beoordeelen.

Voor den architect is de kennis der wetten noodig, om over gemeene muren, recht van waterloozing enz. een oordeel te kunnen vellen; hij wordt door het beoefenen der rechtswetenschap ook in staat gesteld, zijn bestekken zoo te kunnen maken, dat zij geen dubbelzinnigheden bevatten, die tot verschil van meening aanleiding kunnen geven. De sterrenkunde acht Vitruvius noodzakelijk om zonnewijzers te kunnen vervaardigen.

Vitruvius eischt voorts, dat de architect werkzaam en belangloos zal zijn. „Ik weet wel" — zegt de Romeinsche bouwmeester — „dat men algemeen denkt, dat de ware wijsheid in het verzamelen van groote rijkdommen bestaat en dat er menschen zijn, zoo gelukkig, om met het geld ook een zekere reputatie te verwerven. Hoewel dus de meesten meenen, dat men alles doen moet om geld te verzamelen, heb ik van mijn meesters geleerd, dat een architect moet wachten totdat hij de opdracht van een werk krijgt, en dat hij, die daarom verzoekt, zichzelf vernedert. Het is toch zeker, dat men nooit aan de menschen iets verzoekt of men wil wat van hen ontvangen. Wat moet dan hij, die zulk een verzoek krijgt, anders denken, dan dat de vrager het voornemen heeft zich ten zijnen koste te verrijken? Vandaar dat het vroeger ook de gewoonte was, naar de geboorte en de opvoeding van een bouwmeester te informeeren alvorens hem eenig werk op te dragen. Men had meer vertrouwen in de bescheiden kunstenaars dan in hen, die uit al hun kracht op de groote trom sloegen."

Zou dus Vitruvius in onzen tijd niemand vinden, die, naar zijn oordeel, de vereischte bekwaamheid als bouwmeester bezat, nog meer zou hij zich verbazen over het zedelijk peil, waartoe vele architecten in zijn oog gedaald zouden zijn.

Waar zijn de architecten, die ook maar eenig begrip van wijsbegeerte hebben; waar zijn de architecten, die daardoor zieleadel en belangloosheid verkregen hebben, zou hij vragen. Wat zou hij wel gezegd hebben van de bouwmeesters, die met hunne plannen naar de redactiën van dagbladen loopen, opdat aan den volke de groote voortreffelijkheid dezer plannen openbaar gemaakt worde? Welke zou zijn meening geweest zijn over de intriges, die maar al te vaak in onzen tijd worden aangewend om aan opdrachten te komen?

Zijn oordeel zou gestreng zijn en al wat wij tot onze verdediging zouden kunnen aanvoeren, zou zijn, dat de *struggle for life* voor ons zooveel harder is, dan voor de menschen van zijn tijd.

DE DRIEJAARLIJKSCHE TENTOONSTELLING TE AMSTERDAM.

I.

De driejaarlijksche Tentoonstellingen, die om beurte te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage gehouden worden, dagteekenen uit een tijd, toen den kunstenaars nog slechts zeer weinig gelegenheid gegeven was, om het publiek met de vruchten van hun penseel, beitel of graveerstift kennis te doen maken.

Aanvankelijk hebben zij uitnemend voldaan aan het doel, waarmede zij waren ingesteld, doch langzamerhand verflauwde de belangstelling eenigszins. Voor een deel is dit toe te schrijven aan de tentoonstellingen, door de kunstenaars zelve georganiseerd, doch voor een deel ook daaraan, dat de qualiteit van het ingezondene niet steeds gelijken tred hield met de quantiteit.

In 1880 werden de ietwat sombere zalen van het Oudemannenhuis, waarin totdusverre de tentoonstelling gevestigd was, niet meer gebruikt, doch vond men in de verbouwde Militiezaal en de destijds nog niet in gebruik genomen Universiteits-bibliotheek, zeer geschikte lokalen. In 1883, toen de Tentoonstelling samenviel met de Koloniale Tentoonstelling, kon van het gebouw voor Schoone Kunsten, dat, wat verlichting betreft, vrijwel voldeed, gebruik gemaakt worden.

Thans had men geene geschikte localiteit beschikbaar, en nadat een voorstel van het Dagelijksch Bestuur der Gemeente, om een verplaatsbaar gebouw tot het houden van tijdelijke tentoonstellingen te doen oprichten, verworpen was, bleef er niets anders over, dan de gastvrijheid van het Rijks-museum, dat reeds aan zooveel kunstschatten herbergzaamheid verleende, in te roepen. Daar hier geen zalen, voor dit doel geschikt, te vinden waren, moest men ertoe overgaan, van een der overdekte binnenplaatsen gebruik te maken. Er waren hier echter reeds een aantal gipsafgietsels opgesteld, die niet weder weggenomen konden worden; men richtte daar dus, door middel van houten schotten, een aantal zalen in, waarvan de verlichting, al is die natuurlijk niet zoo goed als in andere, voor het exposeeren van schilderijen opzettelijk gebouwde lokalen, toch niet geheel onvoldoende geacht kan worden. De gebrekkige ventilatie van de binnenplaats is echter oorzaak, dat de atmospheer in de, door doek afgedekte lokalen nu juist niet bijzonder aangenaam genoemd kan worden.

Gaat men het tourniquet door, dan komt men allereerst in een zaal aan de noordzijde van het Museum, waar eenige aquarellen, teekeningen en gravures zijn tentoongesteld. De ruimte is hier zeer overvloedig en zou voor de dubbele hoeveelheid kunstwerken voldoende geweest zijn. In deze zaal hangen tevens de niet zeer talrijke inzendingen op architectonisch gebied.

Niet zonder eenig zoeken bereikt men den toegang tot de eigenlijke schilderijzalen. Is het altijd een eenigszins gewaagde proef om moderne kunst met XVII^de^ eeuwsche schilderijen onder een dak te brengen, vooral hier, waar men zoo talrijke meesterstukken van het verleden kan zien, is dit het geval. De collectie der levende meesters zou al zeer uitstekend geweest moeten zijn, om niet bij het werk der „doode" kunstenaars af te vallen.

Hebben wij nu een dergelijke keurcollectie voor ons?

Wij zouden deze vraag niet gaarne in bevestigenden zin beantwoorden. Wel zijn er een aantal hoogstverdienstelijke stukken, maar het meerendeel is van dien aard, dat men ze hoogstens middelmatig kan noemen. Dat tal van onze eerste meesters aan deze tentoonstelling niet, of althans niet op eene wijze hunner waardig, vertegenwoordigd zijn, daaraan kon de Commissie, met de inrichting belast, natuurlijk niets doen, maar zeker had zij tal van schilderijen, die gerust onder de klasse der *croutes* gerangschikt mogen worden, kunnen weren. Gaarne brengen wij hulde aan de humaniteit, waarmede de Commissie te werk is gegaan, maar kunnen toch de vraag niet weerhouden, of bij een tentoonstelling, als deze, niet strenger eischen hadden moeten gesteld worden. Vele verdienstelijke schilderijen lijden nu schade door de omgeving, waarin zij geplaatst zijn.

Toch is ons verzekerd, dat de Commissie met meer dan gewone strengheid is opgetreden, en dat zij meer dan honderd kunstenaars heeft afgewezen. Ware ook hier een *„Exposition des refusés"* gebruikelijk, men zoude hierover oordeelen kunnen.

De middenzaal schijnt als eerezaal dienst te doen. Men schijnt echter bij de classificatie der stukken niet slechts de kunstwaarde van het ingezondene als maatstaf genomen, maar ook met de maatschappelijke positie der inzenders rekening gehouden te hebben. Wij althans kunnen voor de aanwezigheid van tal van stukken in deze eerezaal geene andere reden vinden.

Jeugdige kunstenaars schijnen slechts bij hooge uitzondering op een plaats in dit kunstheiligdom aanspraak te hebben kunnen maken, terwijl den werken van meesters der oudere periode, al geven zij ook op bedenkelijke wijze te kennen, dat de scheppingskracht hunner vervaardigers afnemende is, zonder aarzelen hier een plaats, soms de beste plaats, gegeven is.

Aan schilderijen van grooter afmetingen, dan de bij ons gebruikelijke, ontbreekt het niet, doch slechts bij weinige staat de kunstwaarde in rechte reden tot de oppervlakte, die beschilderd is. Op enkele uitzonderingen na hebben de inzendingen uit het buitenland niet veel te beteekenen; vooral het door onze oostelijke naburen gezondene blijft beneden hetgeen men, zelfs bij zeer bescheiden eischen, verwachten mocht.

Over gebrek aan afwisseling heeft men overigens op deze tentoonstelling niet te klagen. Tal van portretten, soms tot bevallige groepen samengeschikt, landschappen bij dag- en avondverlichting, met of zonder sneeuweffect, interieurs met de bekende traditioneele figuren, doch ook hier en daar met minder gewone stoffage, zeeën, stillevens, figuurschilderijen, dikwijls zeer sombere onderwerpen behandelend, voorstellingen uit de militaire wereld, kortom bijna ieder genre is op min of meer voldoende wijze vertegenwoordigd.

Met genoegen zagen wij ook ditmaal het werk der jongeren. Zijn het ook niet allen meesterstukken — de schilderijen, die zij zonden, geven toch allen blijk van ernstige studie, van een streven om niet platgetreden paden te blijven bewandelen maar zich een eigen weg te kiezen. Dat de oudere meesters, die een reputatie op te houden hebben, allen daarin geslaagd zijn, betwijfelen wij; men mag echter hopen, dat zij een schitterende revanche zullen nemen.

Na deze algemeene beschouwingen stellen wij ons voor, in een reeks van artikelen het merkwaardigste van het ingezondene op deze tentoonstelling te behandelen en het eerste stuk daarvan in een volgend nommer te plaatsen.

PITTORE.

(A. et A.) INGEZONDEN.

Naar aanleiding van het stuk omtrent de Utrechtsche Universiteit, in het vorig nommer, zij het mij vergund op te merken, dat er slechts in zooverre van een project van den heer Cuypers sprake kan zijn, als hem, in zijne qualiteit van restaurator van de kruisgang van den Dom, de ontwerpen ter beoordeeling zijn toegezonden.

Vertrouwende, dat u ook deze rectificatie zult willen plaatsen, verblijf ik

's-Hage, 1 Oct. '86. *uw dw Dr.*
Y.

DE SOCIETEITSTENT TE 's-GRAVENHAGE.

Commissarissen der Nieuwe of Litteraire Sociëteit te 's-Gravenhage hebben een vrij dwaas figuur gemaakt. In de afgeloopen maand richtten deze heeren een schrijven aan de leden, waarin eenige mededeelingen werden gedaan omtrent den loop der onderhandelingen, met den Minister van Financiën gevoerd over de oprichting van een Sociëteitsgebouw in het Bosch, welk stuk met de volgende zinsnede eindigde:

„Commissarissen sluiten hiermede hunne mededeelingen, gaarne het oordeel aan H. H. leden overlatende; alleen meenen zij te mogen constateeren, dat zij alle verantwoordelijkheid van zich afwerpen voor het feit, dat aan de huns inziens dringende behoefte tot oprichting van een ruim en doelmatig tentgebouw in het Bosch, in de eerste jaren althans niet zal worden gedacht, en dat zij zich in deze treurige geschiedenis niets te verwijten hebben, of het moest misschien dit ééne zijn, dat zij te naïef en te optimistisch gestemd waren, toen zij bij het opvatten van hun taak meenden te mogen rekenen op welwillendheid en steun van eene zijde, vanwaar die in den regel niet te wachten is."

En thans, nauwelijks een maand later, komt hetzelfde Bestuur tot den Minister van Financiën terug met de vraag of op medewerking kan worden gerekend, wanneer het bekroonde plan N°. 7, na wijziging van het uitwendige, door de Jury zal worden goedgekeurd.

In de meening, dat er in de eerste jaren althans niet kan worden gedacht aan de oprichting van een nieuw Sociëteitsgebouw, is buitengewoon spoedig verandering gekomen. Op het verzoek van het Bestuur der Sociëteit heeft de Minister geantwoord, dat hij volgens de woorden zijner in de circulaire afgedrukte resolutie, zoodra hem een door de Jury goedgekeurd plan is overgelegd, bereid zal zijn om tot de uitvoering van dat plan mede te werken. [1])

Dit antwoord is correct, want de uitspraak van de Jury omtrent het bovengenoemde ontwerp 7 is waarlijk niet vleiend; wij lezen in haar rapport het volgende:

„N°. 7, gemerkt: *Simplex sigillum veri.*

„De planverdeeling van dit ontwerp is eenvoudig en doelmatig en uit dit oogpunt mag dit project als een der best geslaagden worden beschouwd. Het zeer groote buffet is goed gelegen en heeft ruime en doeltreffende gemeenschap zoowel met de huishoudelijke vertrekken, als met de beide verdiepingen van het gebouw en met den tuin. Hoewel groepeering en silhouet van het gebouw niet onverdienstelijk zijn, is de architectonische compositie overigens niet zeer gelukkig. Gelijk tusschen de in- en uitwendige ordonnantie geene groote overeenstemming bestaat, zoo toont ook de laatste op zichzelve gebrek aan eenheid.

„Sommige details, zooals de met zinken en ijzeren hekken opgeluisterde houten kroonlijsten en andere nietige motieven, die aan den chalet-bouw ontleend zijn, zetten aan de buitenordonnantie een weinig gedistingeerd karakter bij.

[1]) Zie *De Opmerker* van 11 September jl., blads. 299.

„Als een ander gebrek moet de wanverhouding tusschen de meer dan vijf M. hooge veranda en de slechts ± 3 M. hooge bovenverdieping worden aangemerkt."

Het bovenstaande samenvattende wordt de planverdeeling goedgekeurd, maar over het uitwendige een afkeurend oordeel uitgesproken; ligt het niet voor de hand, dat de Minister van Financiën, die zijne medewerking had toegezegd onder voorwaarde, *dat het te stichten gebouw de omgeving niet zal ontsieren*, de goedkeuring onthield aan een plan, waarop de Jury zoo veel te bemerken had? Onzes inziens terecht.

Commissarissen schijnen dan ook na rijp beraad tot de overtuiging te zijn gekomen, dat het in de eerste plaats noodig is een ontwerp te bekomen, waaraan de Jury hare goedkeuring kan hechten.

IETS OVER DEN BETONBOUW.

Wanneer een mengsel van portlandcement en hardgebakken steen tot beton gemaakt wordt, zal dit beton ondoordringbaar voor vocht worden en toch terzelfder tijd, wanneer het niet waterdicht geperst wordt, een genoegzame hoeveelheid vocht uit de lucht opnemen en aldus condensatie op de oppervlakte der wanden voorkomen. Het beton weerstaat niet alleen de vernielende invloeden van den dampkring, maar wordt zelfs op den duur harder.

Men kan er verschillende kleuren aan geven en het kan afgewerkt worden naar verkiezing, geheel ruw, of als een gepolijste oppervlakte. Wanneer men een gebouw wil oprichten op een stuk grond, waarin een voldoende hoeveelheid steengruis of klei, die gebrand kan worden, aanwezig is, kan men het grootste deel der noodige bouwmaterialen door het graven van den kelder verkrijgen; in kustplaatsen zal het zand of gruis, dat nabij de kust aangetroffen wordt, zonder bezwaar droge en sterke muren opleveren, als het tot samenstelling van het beton wordt gebezigd. Het gebruik van beton heeft voordeelen boven andere bouwmatrialen; het is tegen vuur bestand en kan niet door insecten aangetast worden. Ruwe en baldadige kinderen, die vooral in de mingegoede klasse zoo vernielzuchtig zijn, kunnen er weinig aan beschadigen, zoodat het materiaal voor zulk soort van huizen zeer geschikt is. Het meest gevolgde systeem bij den bouw in beton bestaat daarin, dat eerst houten vormen worden gemaakt, waarin het beton wordt gestort of gegoten. Na genoegzame verharding worden de vormen weggenomen, de holten en beschadigingen aangevuld en de stukken met een fijn sausje overtrokken. Moeten echter geornementeerde of zeer fijn bewerkte stukken vervaardigd worden, dan volgt men de methode, bij de stukadoors in gebruik. Vooral bij ingenieurswerken en eenvoudige bouwconstructies wordt het betonwerk veelvuldig toegepast en bewijst het uitstekende diensten, maar bij zeer samengestelde werken, waar veel verscheidenheid van modellen noodig is, worden de kosten der modellen zeer hoog. Bovendien zijn de oppervlakten der stukken dikwijls gebarsten of geschilferd, vooral als het is aangebracht geworden, nadat de betonmuur zetting heeft gekregen en verhard is.

Een nieuw systeem van betonbouw is sedert korten tijd uitgevonden door de heeren West te Londen, waarnaan door hen den naam gegeven is van beton-*ex*structie, in plaats van *con*structie. Zij beschouwen hunne benaming, die uit het Latijnsche *exstructio* is afgeleid, als juister, dan *con*structie, waarmede eigenlijk meer betonbouw in 't algemeen bedoeld wordt. In het systeem van de heeren West worden in plaats van houten vormen, waarin het beton gegoten wordt en verharden moet, betonvormen gebruikt. Deze vormen worden niet weggenomen nadat de beton verhard is, maar vormen zelf een gedeelte van den muur en wel het uitwendige of buitendeel. De betonvormen bestaan uit steenen of platen van tamelijk groote afmetingen en zijn in rechthoekige, driehoekige, zeshoekige en in allerlei andere vormen verkrijgbaar. De dikte wordt geregeld naar den aard van het werk, waar het voor bestemd is. Bij ondervinding heeft men geleerd, dat de meest geschikte hoogte voor een rechthoekig vierkant 31 c.M. en de beste breedte 46 c.M. is en dat deze afmetingen goed met de meest voorkomende en gebruikelijke maten van verschillende onderdeelen overeenkomen. De zeshoekige vorm meet tusschen de evenwijdige zijden 31 c.M. Waar de samen voeging der stukken niet met de vereischte maten strooken, moeten aanvullingsstukken gemaakt en aangebracht worden, om het verschil te vereffenen. De vormen, waarin de platen gemaakt worden, zijn eenvoudige raamwerken, waarvan de voering of de binnenvlakten met een dunne laag caoutchouc of eenig ander materiaal bedekt zijn, waardoor scherpe kanten en profielen met de grootste nauwkeurigheid en strakheid gevormd worden. Gedurende de gieting der platen en terwijl zij in een verstijvenden staat verkeeren, kunnen, als dat noodig is, vormen of andere ornementen van een passende lengte aan de weeke oppervlakte vastgedrukt en bijgewerkt worden, zoodat alles tot één geheel verharden kan.

Men kan de platen ook wel in ééns met ornement of profielwerk gieten, maar het is voordeeliger, voor elk stuk afzonderlijke vormen te hebben en gedurende het verhardingsproces der platen deze aan elkaar te voegen. Kraagsteenen, afwaterend geprofileerde lijsten en banden en andere constructieve toepassingen kunnen op deze wijze worden aangebracht terwijl de platen nog week zijn. Een dunne opperhuid van marmer of eenig ander versieringsmateriaal kan evenzoo aangehecht worden op de buitenvlakte van de platen, zoolang zij nog niet verstijfd zijn; daardoor kan, niettegenstaande de gieting reeds volbracht is, de laatste hand tot afwerking aan het stuk worden gelegd.

De fundeeringsmuren behoeft men niet, zooals bij ons te lande, met versnijdingen aan te leggen. Eenvoudiger, doelmatiger, gemakkelijker en spoediger is het, den aanleg te maken met vlakke, schuin omhoog gerichte zijwangen, zoodat de doorsnede een scheefhoekig trapezium vormt met gelijke hoeken aan de basis. Men behoeft dan zelfs geen blokken te maken en die aaneen te voegen, maar kan na het stellen van gewone planken, volgens de aan te nemen schuinte, over de volle breedte van elken gevel de fundeering in eens afgieten en zoo elke fundeering afzonderlijk in zeer korten tijd vervaardigen. Spouwruimte is bij de bouw met beton, als niet poreus materiaal, onnoodig. Over het bovenvlak van den fundeeringsmuur wordt gewoonlijk een horizontale dekplaat gelegd, welke dienen moet om de dikte van de opgaande muren nauwkeurig aan te geven en om er de eerste reeks platen zuiver op te bevestigen en te stellen. Zulk een plaat wordt dus hoofdzakelijk gebruikt ter wille der nauwkeurigheid en zou overigens evengoed gemist kunnen worden. Soms maakt men ook wel, in plaats van de dekplaat, de eerste reeks platen aan den onderkant wat dikker en bevestigt deze platen, door een aanvulling van beton erachter aan te brengen. De tweede reeks platen wordt op de eerste reeks gesteld met verspringende voegen van een halve plaat breedte, terwijl elke reeks aan de andere verbonden wordt door een snelbindend cement, dat gegoten wordt in gaten, die door de dikte van de staande plaat, en dus verticaal, bij de gieting worden uitgespaard.

Deze gaten worden op verschillende wijze aangebracht en wel zwaluwstaartvormig, cirkelrond, vierkant of van anderen vorm; zij loopen, zooals gezegd is, door de dikte en bijna te lood over de hoogte der platen, terwijl zij in de breedte-richting schuin loopen. Afzonderlijke platen worden gemaakt voor scheeve uitspringen, scheeve hoeken en veranderingen van richting, waarbij dan de eene arm $^3/_4$ en de andere $^1/_4$ van de totale plaatbreedte vormt. Daardoor ontstaat een verband, dat bij ons bekend is onder den naam van halfsteens verband, doch waarbij de steenen echter van meer dan dubbele afmetingen zijn (12 × 18 inch = 0.30^{M} × 0.45^{M} M.), die, om geen verwarring te doen ontstaan, hier bestempeld worden met den naam *platen*. Bij hoeken ziet men aan één zijde een $^3/_4$ steen in de ééne laag en daarboven een $^1/_4$ steen in een volgende laag, terwijl aan de andere zijde in de eerste laag een $^1/_4$ steen en daarboven een $^3/_4$ steen (wij zouden zeggen een klezoor en daarboven een drieklezoor) te zien zijn. Voor openingen voor deurkozijnen worden de stijlen en bovendrempels, en voor vensteropeningen de onderdorpels, geheel massief gemaakt en alleen van gaten voorzien om eene verankering in de betonvulling te vormen, die als aanvulling daarachter wordt gebruikt. Op de plaats, waar de platen tegen de stijlen der deur- en vensteropeningen moeten aansluiten, bevindt zich in die stijlen een groef en evenzoo wordt in den zijkant der platen een groef gelaten, die juist met eerstgenoemde groef overeenstemt en daarmede één holte vormt, die als koppeling dienst doet, door er de verbindingsspecie in te gieten of er cementmortel in te storten. Zoo worden alle stukken en platen op dezelfde wijze aaneén verbonden en dit geschiedt, nadat een laag platen in meer of minder aantal, al naar de omstandigheden dit vereischen, gesteld is. Na genoegzame verharding vormt het geheel dan één vaste massa en zijn alle platen stevig aangesloten en als het ware verankerd. De aanvulling geschiedt echter niet tegelijk vóór en achter (dat is tusschen de stukken onderling en de vulling daarachter), maar de achtervulling geschiedt eerst nadat de tusschenvulling genoegzaam verhard is. Daarbij worden dan de trekscheuren dichtgemaakt, die bij de eerste vulling door samentrekking der specie bij de verharding ontstaan zijn. Tevens wordt voor het aanbrengen van buisleidingen, luchtkanalen, electrische geleidingen, gas- en waterleiding, afzonderlijke buisleidingen of andere inrichtingen gezorgd en de noodige openingen, uitgespaard voor deuren, vensters enz. Ook wordt zorggedragen voor bevestiging van timmerwerken door het aanbrengen van houten klossen of er worden afzonderlijke platen vervaardigd, waarin spijkers kunnen geslagen worden, die daarin vasthouden.

Ook voor ronde bouwwerken is de betonbouw geschikt, bijv. voor koepels of torens, absidale einden van kerken, zelfs voor halfbolvormige koepelgewelven en halfcirkelgewelven. Waar dit vereischt wordt, kunnen baksteen, gehouwen steen en andere steensoorten tegelijkertijd met deze platen gebruikt worden. Deze wijze van bouwen kan in 't vervolg van tijd baksteenbouw en metselwerk in al hun verschillende toepassingen vervangen en daarvoor in de plaats treden. Totdusverre is nimmer eenig werk in betonplaten uitgevoerd met inbegrip van vorming enz. Wel heeft men ten ruwste en zonder ornementwerk beton voor huizenbouw gebezigd. Eene groote moeilijkheid bij het maken van betonmuren was tot heden om te voorkomen, dat de platen naar buiten gedreven werden of om het uitzetten van de gietspecie door haar eigen persing te voorkomen. Voorts moeten de platen de drukking van den eigenlijken muur, de achtervulling der beton-specie, weerstaan.

Er bestaan verschillende wijzen van bouwen met beton; men heeft platen, wier zijden elkaar horizontaal en verticaal ontmoeten en dus in doorsnede een L vormen; voorts platen, die inwendig gesteund of geschoord worden; die van buiten tegen een eerst opgetrokken muur werden aangeplakt en door middel van raamwerken tegen de muren gesteld en vastgegoten werden.

Bovendien dacht men verschillende hulpmiddelen uit om enkele moeilijkheden te vermijden. In de eerste plaats gebruikte men tijdelijke touwen of strengen, welke de beide muurvlakken, dus hier de beide platen, verbonden en die, zoodra de tusschenvulling gestort en verhard was, werden weggenomen. In de tweede plaats gebruikte men blijvende touwen of ankers, die in den muur vastgegoten en in het vullingsmateriaal begraven werden. Men gebruikte van deze ankers twee verschillende soorten en wel die, welke aangebracht werden zoodra de platen gesteld waren en die, welke onder de vervaardiging der platen daarmede verbonden worden. In de derde plaats maakte men kleine liggertjes van hetzelfde materiaal als de platen, om als een dwarsverbinding bij het stellen dienst te doen en de beide evenwijdige vlakken te verbinden. Somtijds werden die verbindingsstaven op eenvoudige manier aan de platen verbonden, somtijds ook op meer omslachtiger en zorgzamer wijze, bijv. door zwaluwstaartverbinding of op andere wijze. Al deze constructies zullen spoedig blijken op den duur niet van blijvend nut te zijn en zij dienen alleen zoolang totdat het beton verhard is en een blijvende verankering tusschen de twee muurvlakken gevormd wordt. Het is duidelijk, dat de grootste moeilijkheid van elke betonconstructie is: *a*. de aanvullingsbeton tegen te houden; *b*. de platen te verankeren en te bevestigen in de massa, die zij zelf vormen en *c*. den muur een goed uiterlijk te geven. Zijn deze moeilijkheden overwonnen, dan behoeft men geen zorg te dragen voor eenige verankering hoegenaamd. In het systeem van West, waar de platen rij aan rij verbonden zijn, wordt elk soort van anker geheel overbodig gemaakt en dit kan veilig achterwege gelaten worden, uitgezonderd in de eerste laag. De hooger gelegen lagen rusten geheel op de ondergelegen, en wanneer die onwrikbaar en stevig zijn gesteld, verhard en daarna aangevuld, kan het werk geregeld en zonder bijzondere verankeringen voortgezet worden.

Er bestaat echter een aanmerkelijk verschil tusschen de vroeger gevolgde systemen en dat van West, want de ondervinding heeft duidelijk aangetoond, dat alle platen, die den bouw vormen, meestal kunnen gesteld worden vóórdat de vullingspecie tusschen die platen wordt aangebracht, hetgeen bij geen ander geval mogelijk is. Bij vergelijking met eenig ander systeem van betonbouw munt dit systeem uit doordat:

1°. De last, kosten en schaden van houten vormen wordt vermeden.

2°. De binnen- en de buitenzijde van het werk afgewerkt wordt nadat de platen gesteld zijn, waardoor het afwerken van bersten en scheuren niet meer behoeft te geschieden.

3°. Dat de moeilijkheden vervallen, die men ontmoet bij het vormen van ornementwerk aan de buitenzijde, volgens de gewone stukadoorswijze. Daarbij verschaft deze methode gelegenheid voor een uiterlijk aanzien in de gebruikelijke kleuren en geeft tevens de gelegenheid ander materiaal, b.v. marmer, toe te passen. Ook geeft het beter en solieder werk bij minder kosten, althans bij werken van eenigen omvang.

Voor zeeweringen zullen vooral de hexagonale platen uitstekend voldoen en deze worden dan van veel grooter dikte gemaakt dan voor gewone muren. Men

moet daarbij de voegvlakken naar verhouding veel breeder maken. Bij het gebruik van zulke hexagonale platen zal men verwonderd zijn over den grooten spoed, waarmede het werk vordert.

Losse steigers kunnen voor dit systeem niet geheel gemist worden, maar de heer Frank West heeft een speciaal werktuig uitgedacht, dat zeer veel aanbeveling verdient, daar het niet alléén als steiger dienst doet, maar tevens ingericht is als stelling, waarmede men zoowel de platen als de vloeibare specie en beton kan ophijschen. De betonstorting tot vulling achter de platen geschiedt daarmede met groot gemak, de stelling is geheel onafhankelijk van het gebouw en kan gebruikt worden overal, waar een licht spoor- of trambaantje, zooals aannemers gebruiken, gelegd kan worden.

VARIA.

Vloeibare brandstof voor stoommachines. In Amerika heeft men voor eenigen tijd belangrijke proeven genomen met petroleum als brandstof op stoombooten van groot kaliber. Thans kan men met met eenige meerdere zekerheid over de resultaten oordeelen en daaruit blijkt, dat op eene boot in vijf maanden tijds 7000 dollars aan stookkosten bespaard is door het gebruik van petroleum als brandstof. Behalve een besparing van 44 percent aan brandstof zuinigde men vier stokers uit, hetgeen een voordeel van 240 dollars per maand geeft. Op eene andere boot — de „Solano" — kon men niet zooveel (slechts 17 percent) besparen. De reden hiervan ligt in de kortere reizen, waarbij meer brandstof onnut verloren gaat.

De olie kost 1.70 dollar per 40 gallons, dus omstreeks *f* 0.10 per gallon. Bij ondervinding is gebleken, dat 100 gallons olie ongeveer gelijkstaan met een ton kolen; deze kost omstreeks 7 dollars, dus bijna het dubbele van de olie, en daarom is men bij een der Oakland-veerbooten ertoe overgegaan deze voor vloeibare brandstof in te richten. De olie wordt door een straal stoom onder den ketel gespoten; de aanvoer der olie heeft uit verschillende bakken plaats, die op hunne beurt weer gevuld worden uit een op de werf geplaatsten hoofdbak. Een groot voordeel is, dat geen rook, roet of asch ontstaat.

Behalve de groote bezuiniging door goedkooper brandstof, denkt men op de boot nog 16 stokers te kunnen uitwinnen. De kosten van inrichting zijn gering en zullen weldra ertoe leiden ook de overige veerbooten voor dit systeem in te richten. Vroeger werd de steenkool voor deze stoombooten ingevoerd en de stookkosten waren dus hoog. De concurrentie met andere landen zal dus door het gebruik van petroleum met meer zekerheid volgehouden kunnen worden, vooral daar de petroleum-productie in Californië sedert vijf jaren belangrijk is toegenomen. In 1879 bedroeg die 19,858 vaten en in 1884 was dat bedrag reeds tot ver over de 100,000 gestegen, waardoor Californië de derde rang onder de petroleum leverende landen innneemt.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Aan den hoofdingenieur J. van der Toorn, door de Zuiderzee-maatschappij tot hoofd van het technisch onderzoek benoemd, is bij Koninklijk besluit van 26 September j.l., No. 28, onbepaald verlof verleend.

Volgens de *N. R. C.* heeft genoemde ingenieur een aanzoek ontvangen van de Japansche Regeering om zich aldaar aan het hoofd van den Waterstaat te stellen. De heer Van der Toorn heeft daarvoor echter bedankt.

— Met 10 November e. k. zal door de Rumeensche Regeering worden uitbesteed de bouw van 18 forten, rondom Bucharest, met even zoovele tusschenliggende batterijen, een en ander omvattende belangrijke aarde-, metsel-, timmer- en betonwerken, zullende de bijbehoorende pantserkoepels en verdere staal- en ijzerwerken geen deel der aanbesteding uitmaken.

De kosten van het geheele werk zijn geraamd op 50 tot 54 millioen francs; het werk zal worden aanbesteed in 4 perceelen, van evenredig belang; de termijn van levering zal 4 jaar zijn, terwijl door de aannemers een borgtocht zal moeten worden gesteld, 5 pct. der te leveren waarde bedragende.

Daar vermoedelijk slechts aanbiedingen van buitenlandsche firma's te wachten zijn, wenschen wij langs deezen weg de aandacht ook onzer Hollandsche aannemers op de zaak te vestigen.

Ook voor Hollandsche kapitalisten zou de gelegenheid bestaan zich, door tusschenkomst van een sedert verscheidene achtereenvolgende jaren in Rumenie gevestigd Nederlander van goeden naam, met een bekwaam en vertrouwd Rumeensch deskundige in verbinding te stellen, tot het deelnemen in de uitvoering der voormelde werken.

De luitenant-kolonel-ingenieur A. J. Voorduin, te 's-Gravenhage, is bereid belangstellenden naam en adres der bedoelde personen mede te deelen.

AMSTERDAM. Naar wij vernemen is den beeldhouwer Bart van Hove het maken der beeldgroepen voor den gevel van den Stadsschouwburg opgedragen. Aanvankelijk schijnt het plan bestaan te hebben, voor dit beeldhouwwerk een wedstrijd te openen; waarom aan dit voornemen, dat aan de Nederlandsche beeldhouwers een welkome gelegenheid gegeven zou hebben hunne krachten te meten, geen gevolg is gegeven, is ons niet bekend.

AMSTERDAM. De *Voorzorgkas* (caisse de prévoyance), door de *Vereeniging van Letterkundigen* gewild, is thans in beheer genomen.

Volgens de statuten moet haar Bestuur bestaan uit *vijf* deelhebbers, te Amsterdam woonachtig.

Totdusverre slaagde men niet in het vormen van het Bestuur, aan welks samenstelling zulk een beperkende voorwaarde, wat de woonplaats betreft, was toegevoegd.

Men begreep echter dat, om eenmaal en misschien weldra, zoodanig in Amsterdam gevestigd Bestuur te zien optreden, een begin van uitvoering noodzakelijk was, waarom de Vereeniging van Letterkundigen het geraden achtte eene Commissie van voorbereiding te benoemen, bestaande uit de heeren: H. J. Schimmel, A. W. van Megen, Mr. Gerard W. Schimmel, H. Th. Boelen en S. J. Bouberg Wilson, benevens Prof. Dr. P. van Geer, te Leiden, als technisch adviseur.

De Voorzorgskas heeft uitsluitend ten doel, de schrijvers en dichters in de gelegenheid te stellen, zich een pensioen te verwerven op den ouden dag en hen hetzelfde voorrecht te doen genieten, dat ook iederen beoefenaar der Zusterkunsten door de te hunnen bate opgerichte Vereenigingen wordt verzekerd.

Door een vaste jaarlijksche bijdrage, door het afzonderen van een deel der uit litterairen arbeid verkregen inkomsten, door schenkingen, te verzamelen in een reservefonds van vermogende letterkundigen, — en dat aantal is niet gering! — door een geheel kosteloos beheer, kunnen binnen weinige jaren aanzienlijke bedragen verkregen en bijeengevoegd worden, waardoor in de toekomst het wel wat vernederend schouwspel kan worden vermeden, dat, om een onbezorgden ouderdom te verschaffen zelfs aan wie in de Letteren tot de Prinsen van den bloede gerekend mogen worden, de algemeene liefdadigheid moet worden ingeroepen.

Daarom, letterkundigen en dichters, bemiddelden en onbemiddelden, die van de vruchten van hun geest moeten leven, treedt toe tot de Voorzorgskas en steunt het pogen van de Vereeniging van Nederlandsche Letterkundigen.

Wie nadere inlichtingen begeert of als donateur of als deelnemer wenscht toe te treden, gelieve zich te wenden tot den heer A. W. Van Megen, Vondelstraat 78 te Amsterdam, Secretaris der Commissie.

UTRECHT. Door B. en W. is aan den Raad voorgesteld den heer J. R. H. de Jong concessie te verleenen voor den aanleg en de exploitatie van eenige tramlijnen door de stad.

BERGEN-OP-ZOOM. De stalen wegbrug over den Staatsspoorweg nabij deze Gemeente zal ook door den thans in aanleg zijnden Stoomtramweg Bergen-op-Zoom—Antwerpen worden gebruikt. Zij moet daartoe belangrijk versterkt worden. Alle dwarsdragers worden met dubbele flensplaten voorzien; het kruisverband wordt geheel vernieuwd, terwijl onder de hoofdwanden twee kolommen zullen geplaatst worden, bestaande uit drie scharnierende stukken, volgens een in ons land nog niet uitgevoerde samenstelling. Het werk staat onder de leiding van den ingenieur Van Hoorn, die het plan daarvoor heeft ontworpen. Tot het verrichten van deze werkzaamheden behoeft het verkeer over de brug slechts drie weken gestremd te worden.

'S-HAGE. De Academie van Beeldende Kunsten vierde heden het 25-jarig feest van haren directeur, den heer J. Ph. Koelman.

De Raad van Bestuur der Academie, hare leeraren, tal van leerlingen en oud-leerlingen, zoowel vrouwelijke als mannelijke, waren aanwezig om den waardigen Koelman te begroeten.

De Voorzitter van den Raad van Bestuur, Dr. L. R. Beijnen, wenschte den jubilaris met deszen heugelijken dag geluk en overhandigde hem, in navolging van de Grieken, een lauwer, bestaande in een massief zilveren krans van eikenblaren. Namens het leeraarspersoneel sprak de heer Schmidt Crans en schonk een levensgroot portret in olieverf, dat den heer Koelman, in zittende houding, te aanschouwen geeft. Ook de leerlingen en oud-leerlingen lieten zich niet onbetuigd en een oud-leerling bracht als feestgave de hoeltenis van wijlen den onder-directeur, den heer Vogel.

BENOEMINGEN.

— Bij Koninklijk besluit van 30 September 1886 n°. 29 zijn, met ingang van 1 November 1886, benoemd tot adjunct-ijker der maten en gewichten J. G. Berck en J. M. Manders.

ADVERTENTIEN.

AANBESTEDING.

Aanbesteding van het bouwen van een BADHUIS op het eiland SCHIERMONNIKOOG op **Donderdag den 14 October**, des namiddags te één uur in het Café PRINS te *Groningen*.

Bestekken en Teekeningen zijn van af Woensdag 6 October op franco aanvrage te verkrijgen bij de Boekverkoopers SCHOLTENS & ZONEN te *Groningen*, voor de aannemers à 3 gulden en voor particulieren zonder bestekken à 3.50 gulden.

Aanwijs in loco, Zaterdag 9 October, des namiddags ongeveer 2 uur.

Inlichtingen worden verstrekt ten mijnen Kantore des morgens tusschen 10 en 11 uur en 's namiddags tusschen 1 en 2 uur.

J. P. HAZEU,
Architect, *Groningen*.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Vrijdag 8 October 1886**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

De levering van BRANDSTOFFEN (Steenkolen en Gruis), in twee perceelen.

Aanwijzing elken werkdag de besteding voorafgaande, 's voormiddags van 9—12 ure bureau Gemeentewerken, alwaar tevens de monsters zijn gedeponeerd; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

Architectonisches Skizzen-Buch.

Eine Sammlung von Landhäusern, Villen, ländlichen Gebäuden, Gartenhäusern, Gartenverzierungen, städtischen Wohngebäuden Dekorationen innerer Räume, Gittern, Erkern, Balkons, Blumenfenstern, Brunnen, Springbrunnen, Hofgebäuden und Einfassungsmauern, Candelabern, Grabmonumenten und anderen kleinen Baulichkeiten, welche zur Verschönerung baulicher Anlagen dienen und in Berlin, Potsdam und anderen Orten ausgeführt sind.

MIT DETAILS.

Gr. 4. In Heften von 6 Blatt in reichem Farbendruck, Stich und Lithographie. Prijs *f* 2.60 per Heft. De voorhanden voorraad wordt tegen *f* 1.80 per Heft opgeruimd, door

SEYFFARDT'S BOEKHANDEL.

te *Amsterdam*, Damrak 97

Inhoudsopgave gratis.

AANBESTEDING.

D. GEZELSEEK MOLENAAR, Architect, zal namens zijn Principaal op **Maandag 11 October**, des voormiddags ten half twaalf ure, in het kofhehuis »DE HARMONIE", van den heer SIEP, te *Arnhem*,

publiek aanbesteden:

Het verbouwen der perceelen N°. 61 en N°. 62 in de Koningstraat, aldaar.

Bestekken zijn ad *f* 0.50 verkrijgbaar bij den Architect en bij »De Arnhemsche Drukkers- en Uitgevers Maatschappij", Zwanenstraat, 24.

Landgoed HULSEN.

De Notaris W. C. BÖHTLINGK te *Nijmegen*, zal op **Maandagen 4 en 18 October 1886**, telkens 's middags ten 12 ure, in het Café-Restaurant van den Heer DUPPEN aan het Valkhof aldaar, **veilen** en **ZONDER BERAAD verkoopen:**

Het onder Nijmegen, aan den grooten weg naar Gruvo, gelegen Adellijk Huis en rentegevende, wildrijke LANDGOED HULSEN, groot 149 Hectaren.

De veiling geschiedt in 15 Kavels, Ondermassa's en Generale Massa.

De goederen zijn te bezichtigen elken Dinsdag, Donderdag en Zaterdag van 10 tot 3 uur, mits daartoe zich aanmeldende bij den Beschbaas op Hulsen.

Veilingsboekjes met plans zijn à 20 Cents te bekomen ten Kantore van den Notaris W. C. BÖHTLINGK te *Nijmegen*.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.

PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:

VILLEROY & BOCH,
BOCH FRÈRES
MINTON HOLLINS & Cie.

Trottoir-IJzerstoon en **Cementtegels.**
Groote voorraden.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al* of *niet* tropische producten.
Rollende en Expansieretende Stoomstookkappen.
GEBOUWEN in **Scherphoek** en met **andere** buitenwijzen, priel- in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking pasklaar.**
Galvaniseering op Loon.

Provinciale Waterstaat VAN FRIESLAND.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag, den 12den October 1886**, des namiddags ten een ure, zal in het gebouw van het Provincinal Bestuur te *Leeuwarden*, overeenkomstig §§ 434 en 435 der A. V., bij *enkele inschrijving* worden **aanbesteed**:

Het uitvoeren van de SLUIS- en DIJKSWERKEN te Lemmer.
Raming *f* 430675.

Het bestek ligt ter lezing in voornoemd gebouw.

Gegadigden worden gewezen op de bepaling, vervat in § 82, 3e alinea van het bestek, dat als minste inschrijver diegene wordt beschouwd, van wien de som der inschrijving voor dit werk en voor het tegelijkertijd door het Rijk aan te besteden werk het kleinst is.

Met wijziging van § 435 der A. V. wordt de inschrijving op den dag der besteding te 12 ure gesloten.

Na dien tijd worden dus geen inschrijvingsbiljetten meer aangenomen.

Gezegelde formulieren voor inschrijvingsbiljetten zijn tegen betaling van 25 cent en bestekken met teekeningen tegen betaling van *f* 4.50 op het bureau van den Prov. Hoofdingenieur verkrijgbaar.

De noodige aanwijzing wordt gedaan op **Donderdag den 7den October**, des middags ten 12 ure te *Leeuwarden*.

Voorts zijn nadere inlichtingen te bekomen bij den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat te *Leeuwarden*.

Leeuwarden, September 1886.

De Commissaris des Konings in de Provincie Friesland,
VAN HARINXMA THOE SLOOTEN.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 230,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.**

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

De Portland-Cementfabriek van

DYCKERHOFF & SÖHNE

te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn

levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.

Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar. Magazijnhouders in de voornaamste steden.

GOUDEN Staats-Medaille.

DUSSELDORF 1880.

Medaille Breslau 1869. — Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873. — Gouden Medaille, Offenbach a/M. 1879. — Diploma A: Eerste prijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK. VAL DE TRAVERS

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — Gouden Medaille Amsterdam 1883. — Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,

Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**

Succursales: **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam, Utrechtsche Straat 14.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

Theod. Ferd. Bierhorst. Haarlem.

Representant der *Deutschen Asphalt Actien-Gesellschaft der Linsser- en Forwohler gruben*, levert:

Ondoordringbare, waterdichte

ASPHALTVLOEREN

voor TROTTOIRS,

Skating-Rinks,

Kolf- en Kegelbanen,

Magazijnen, Gangen, Kelders, enz.

PARQUETS-HYDROFUGES

systeem DAMMAN & CASSARD.

MASSIF en TAPIJT-PARQUET

van af 8 frcs. per M².

HOUTASPHALTVLOEREN

voor Bruggen,

zeer geschikt om oude bruggen opnieuw te dekken en te versterken.

Hout-Asphaltbalken

VOOR zolderconstructie.

HOUTCEMENTDAKEN

volgens het beste systeem.

VLOEREN, BALKEN en DAKEN worden kant en klaar gelegd en geleverd.

Italiaansche

Marmer-Mozaïkvloeren,

welke door mij in ons land ingevoerd zijn, worden in alle mogelijke kleuren gemaakt. Zij zijn vooral aan te bevelen voor:

Veranda's, Entrées, Vestibules, Keukens, Magazijnen, Gangen, enz.

Om deze vloeren te vervaardigen, heb ik **zelf bekwame Italiaansche werklieden** gedingagreerd en kan tot concurreerende prijzen leveren, tevens ook:

CEMENTBETON en CEMENTVLOEREN.

Granito voor Wandbekleedingen, Stuk- en Kunstmarmer. Stift- en Glasmozaïek.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

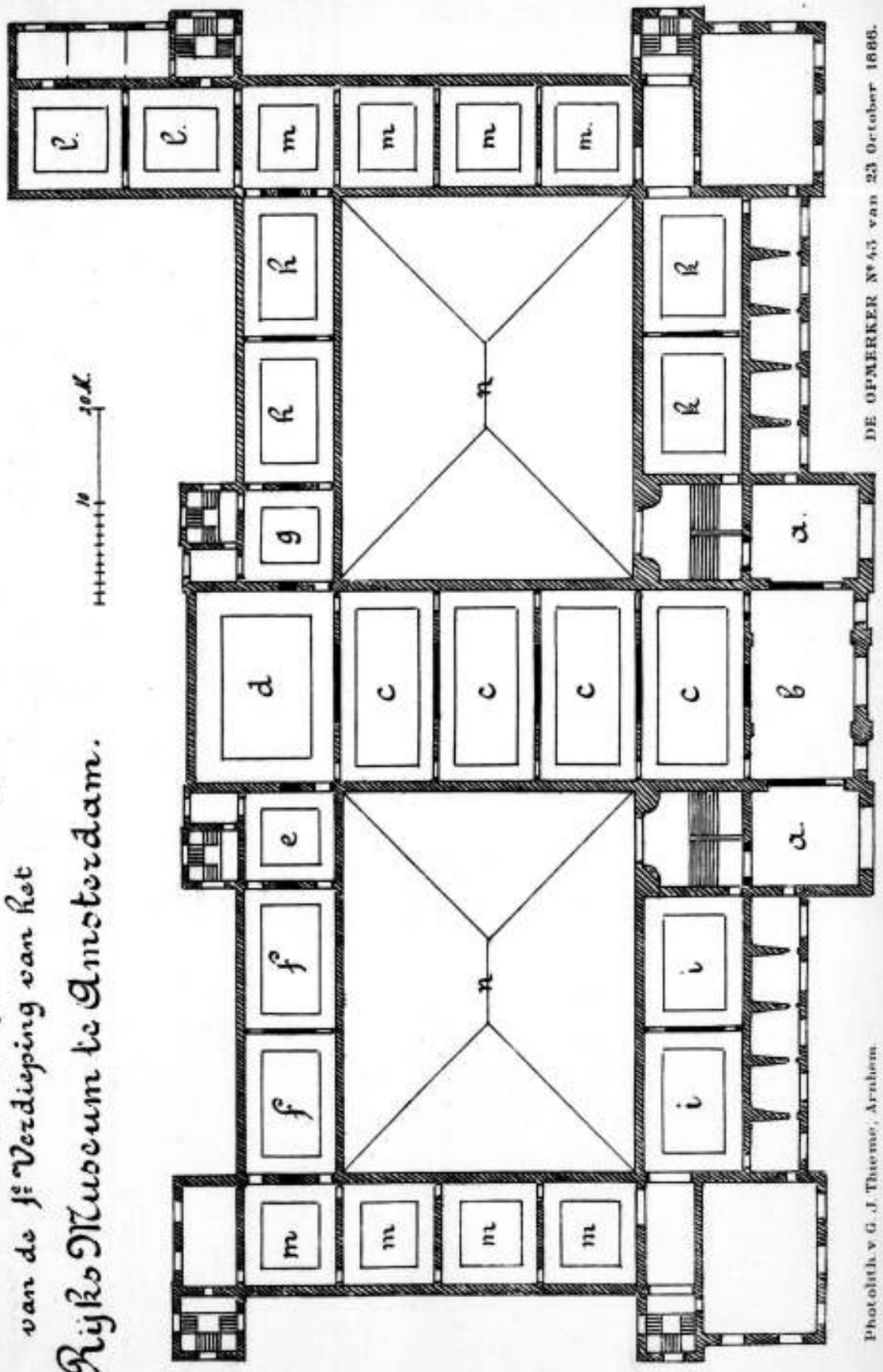

EEN-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 41. ZATERDAG 9 OCTOBER 1886.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën:
Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdokskade, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN zal 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling zal 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De 868ste vergadering zal gehouden worden op Woensdag 13 October a. s., des avonds te 8 uren, in het American hotel, alhier.

De agenda voor die vergadering is:

a. Mededeelingen van het Bestuur;

b. Bijdrage van den heer J. A. van der Sluys Veer;

c. Kunstbeschouwing, te geven door den heer A. Salm G.Bz.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) IETS OVER DE INRICHTING VAN MUSEA.

DOOR A. W. WEISSMAN.

Zooals de naam reeds aanduidt, ontstonden de eerste musea, of gebouwen aan den dienst der Muzen gewijd, in de klassieke oudheid. Waren het aanvankelijk slechts betrekkelijk kleine bouwwerken, waar kunstschatten onder het opzicht der priesters bewaard werden, Alexander de Groote en zijn opvolgers stichtten groote musea te Alexandrië, Antiochië, enz. In de wereldstad Rome deden vele kunstlievende keizers gebouwen verrijzen, die, behalve voor andere doeleinden, ook gedeeltelijk voor het bewaren van kunstschatten gebruikt werden. De thermen dienden tevens tot het tentoonstellen der meesterstukken van antieke kunst.

Toen de Romeinsche beschaving in Europa plaats had gemaakt voor de ruwe zeden der Germaansche volksstammen, was het met den kunstzin gedaan. De prachtigste kunstwerken werden in naam van het Christendom vernield, en niemand dacht eraan de weinige overblijvende meesterstukken te verzamelen en voor verval te behoeden.

Eerst toen de Renaissance haar intocht in Europa hield, trachtte men het vroeger verzuimde weder goed te maken. De bodem van Rome en van andere plaatsen, in de oudheid vermaard, werd zorgvuldig doorzocht, en de talrijke beeldwerken, die, hoe verminkt zij ook waren, toch de bewondering van alle kunstminnaars opwekten, vonden in het Vaticaan en in de paleizen der Medici een waardig verblijf.

Ook verzamelingen van schilderijen werden sedert de zestiende eeuw, vooral door vorsten, aangelegd. Tot den aanvang van deze eeuw werden echter geene afzonderlijke gebouwen voor deze collecties ingericht maar van bestaande bouwwerken gebruikgemaakt. Zoo werd in 1746, te Dresden, de reeds vroeger aangelegde verzameling in het voormalig *Judenhof* overgebracht, in 1753 het Britsch Museum in het *Montagne-house* gevestigd, in 1793 de collectie van het Louvre aangelegd.

Ook hiertelande werd reeds in de vorige eeuw een bescheiden poging tot het aanleggen van een kunstverzameling gedaan, door het aanleggen van een *kunstkamer* op het Raadhuis te Amsterdam. Koning Lodewijk-Napoleon grondvestte in den aanvang dezer eeuw ons tegenwoordig Rijksmuseum.

Eerst in het begin dezer eeuw werden gebouwen, meer bepaaldelijk bestemd tot het opnemen van kunstverzamelingen, gesticht. Klenze bouwde voor Lodewijk I van Beieren van 1816—1830 de Glyptotheek, van 1826—1836 de oude Pinakotheek, beide te München. Ook deed hij het gebouw van de Ermitage te St.-Petersburg verrijzen. Schinkel was de ontwerper van het Oude Museum te Berlijn, dat van 1824—1828 verrees. Ook in Engeland werd korten tijd later de *National-Galery* gebouwd.

Van latere dagteekening zijn de nieuwe Pinakotheek te München, de musea te Dresden, Stockholm, Keulen, Hamburg, Hanover, Weimar, Schwerin, Kassel, Dusseldorf, Amsterdam, Madrid, Grenoble, enz.

Wij wenschen, na deze korte geschiedenis der musea, eenige van de vereischten te bespreken, waaraan zij moeten voldoen.

Wanneer het slechts eenigszins mogelijk is, zal men een museum steeds op een geheel vrij terrein plaatsen, niet slechts ter vermijding van brandgevaar, maar vooral, om de zalen behoorlijk te kunnen verlichten.

Omtrent den grondvorm, aan het plan te geven, kunnen geen algemeene regelen opgesteld worden, daar de vorm van het terrein steeds den doorslag zal geven. Ook omtrent het uitwendig aanzien kan slechts dit opgemerkt worden, dat de meeste musea in klassieke vormen gebouwd zijn en dat ook de sculpturale versiering meest aan de antieken ontleend is. Aan enkele pogingen om ook middeleeuwsche vormen bij

het bouwen van musea te gebruiken, heeft het echter niet ontbroken. Behalve de bezwaren, uit een esthetisch oogpunt tegen het aanwenden van middeleeuwsche vormen geldend gemaakt, is er ook op gewezen, dat het aanbrengen van torens en andere verhevenheden, bij den middeleeuwschen bouwtrant schier onvermijdelijk, een minder gunstigen invloed op de verlichting der zalen uitoefent.

Wenschelijk is het, dat de vestibule en het trapportaal zoo monumentaal mogelijk behandeld worden, opdat de bezoekers op waardige wijze tot het hen wachtend kunstgenot worden voorbereid. Zalen van verschillende afmeting, benevens kleinere kabinetten zijn noodzakelijk, opdat alle schilderijen of beeldwerken zoo veel mogelijk een voor hen passende omgeving kunnen verkrijgen.

Meer dan twee verdiepingen in een museum aan te brengen is niet raadzaam, eensdeels om de bezwaren, die aan een behoorlijke verlichting verbonden zijn, anderdeels omdat de ondervinding leert, dat zalen op een derde verdieping slechts schaars bezocht worden.

Zijn er binnenplaatsen aanwezig, dan kan het zijn nut hebben, deze met glas te overdekken; deze overdekking moet echter zoo geschieden, dat daardoor de verlichting der tentoonstellingszalen niet geschaad wordt. Verschillende dienstlokalen, bergplaatsen, bureau's, enz. moeten in het gebouw plaats kunnen vinden. Woningen van beambten moet men echter liever in de nabijheid van het gebouw, dan in het gebouw zelf projecteeren, om zooveel doenlijk brandgevaar te vermijden.

Een zaak van het hoogste belang is de wijze, waarop het gebouw des winters verwarmd wordt. Verwarming kan niet gemist worden, eensdeels om in den winter den bezoekers niet af te schrikken, anderdeels omdat een gelijkmatige warmte voor de tentoongestelde voorwerpen nuttig is. Een warmtegraad van 55 à 60° Fahrenheit verdient de meeste aanbeveling. De eerste musea werden steeds door heete lucht verwarmd; later zag men echter in, dat bij een dergelijke verwarmingsmethode het daarbij onvermijdelijke stof de tentoongestelde voorwerpen op den langen duur schade doet, en verkoos men warmwater- of stoomverwarming. Niettegenstaande deze ervaringen heeft men echter ons Rijksmuseum toch van een heeteluchtverwarming voorzien.

Vooral droge warmte werkt op den duur schadelijk, in het bijzonder op schilderijen. Niet alleen dat de paneelen trekken gaan, maar de verf krijgt barstjes en bladdert af.

Hoewel men, bij het aanleggen van een doeltreffend verwarmingssysteem, in een geheel vrijstaand gebouw betrekkelijk weinig brandgevaar te vreezen zal hebben, moet natuurlijk het gebouw toch geheel brandvrij geconstrueerd worden. Graniet en kalksteen hebben, naar de ondervinding leert, niet de zekerheid opgeleverd, die men daarvan verwachtte; baksteen daarentegen heeft steeds uitmuntend voldaan. Waar ijzer gebruikt wordt, vooral in verbinding met steen, dient de constructie zoo ingericht te worden, dat het ijzer zoo min mogelijk door de temperatuursverhooging bij brand kan uitzetten, wat dikwijls zeer schadelijke gevolgen heeft. Kan men het gebouw door brandmuren met brandvrije sluiting in verschillende deelen scheiden, dan is dit natuurlijk zeer gewenscht.

De wijze van verlichting der tentoonstellingszalen is een zaak van het hoogste belang. Het wordt tegenwoordig meer en meer ingezien, dat bovenlicht, hoe goed dit bij sommige schilderijen voldoet, toch niet overal moet toegepast worden, daar er veel schilderijen, vooral van de XVIIe-eeuwsche Nederlandsche meesters zijn, die bij staand licht beter voldoen. Ook beeldhouwwerken worden door zijlicht beter verlicht dan door bovenlicht.

Prof. E. Magnus heeft verschillende regelen vastgesteld, die bij het verlichten van schilderijzalen in acht genomen moeten worden om een bevredigend effect te verkrijgen. Volgens hem moet de breedte van het bovenlicht $^1/_2$ van de breedte der zaal bedragen. De hoogte moet tot de breedte der zaal zich verhouden als 5 tot 7. Deze cijfers zijn door Magnus na herhaalde proefnemingen bepaald; maakt men het bovenlicht breeder, dan komt er wel meer, doch tevens ook diffuser licht, terwijl ook de vloer dan op hinderlijke wijze reflecteert. Er moet vooral zorggedragen worden, dat het zenithlicht, d. i. het licht loodrecht boven den beschouwer, bedekt blijft.

Allerlei middelen zijn hiervoor uitgedacht. Het eenvoudigst is natuurlijk, de lantaren zoo in te richten, dat hij aan twee zijden staand licht, en van boven een ondoorschijnend gedeelte heeft. Is deze constructie om een of andere reden niet gevolgd, dan kan soms het ophangen van een velum verbetering aanbrengen. Een dergelijk velum is echter in de zaal zelf van geen gelukkig effect, en is ook, wegens het zich daarop verzamelende stof, op den duur voor de schilderijen nadeelig. In een der zalen van de Nieuwe Pinakotheek te München en ook in een der zalen van de *National-Gallery* is, in plaats van een velum, een afdak, op zuilen rustende, aangebracht. Behalve het bezwaar, dat een dergelijk afdak wegens het zich daarop verzamelende stof heeft, zijn ook hier de zuilen hinderlijk bij het beschouwen der schilderijen op eenigen afstand. In het Rijks-museum te Amsterdam worden thans proeven met een velum in de zoogenaamde Rembrandtzaal genomen, die echter totdusverre tot geen bevredigend resultaat geleid hebben.

Van groot belang is het, dat de vloer der schilderijzalen zoo min mogelijk reflecteert. Een donkere parketvloer verdient daarom de meeste aanbeveling. Tapijten zijn minder aanbevelenswaardig, wegens de groote slijtage en het stof, dat zij veroorzaken. Mozaïekvloeren voldoen in den regel niet, daar de marmersoorten, waaruit zij samengesteld zijn, te licht van tint zijn en — vooral wanneer zij niet zeer dikwijls geolied worden, wat in de practijk groote bezwaren met zich brengt — het licht te sterk reflecteeren.

De decoratieve behandeling van het trapportaal en van de entreézaal kan zeer rijk zijn. Het aanbrengen van veel ornement in de eigenlijke tentoonstellingszalen is daarentegen af te keuren, daar dit de aandacht te veel van de eigenlijke kunstwerken afleidt.

Zuilen, beelden en dergelijken moet men vooral in museumzalen vermijden. Een fries, in stille tinten behandeld, is voor de versiering van een museumzaal alleszins voldoende. Welke kleur aan de wanden gegeven dient te worden, hangt af van de schilderijen of andere kunstwerken, die daartegen geplaatst worden. Vooral bij schilderijen is het van het hoogste belang, dat de omgeving aan de kleuren geen schade doe. Dof rood, bruin, soms ook dof groen worden meestal verkozen.

Het aanbrengen van draperieën in een museum is niet aanbevelenswaardig; zij verhoogen niet slechts het brandgevaar, doch geven tot stofophooping aanleiding, die op den duur nadeelig voor de kunstwerken zal blijken. Gordijnen, tot wering der zonnestralen bij bovenlicht of tot tempering van het staand licht, zijn natuurlijk onvermijdelijk; ook hier dient echter tegen stofophooping zorgvuldig gewaakt te worden.

(Wordt vervolgd.)

INGEZONDEN.

(A. et A.)

Aan het bureau van Redactie van Architectura et Amicitia.

Bij deze neem ik de vrijheid den verslaggever der jongstgehouden vergadering des Genootschaps op eene kleine onjuistheid te wijzen. Hij laat mij in *De Opmerker* van j.l. Zaterdag vertellen, dat de eerste spoorweg werd aangelegd in 1812; dit was niet zoo, het gebeurde pas in 1839. Wel heb ik gezegd, dat in het eerstgenoemde jaar de eerste locomotief door Stephenson in de wereld werd gebracht voor het vervoer van kolenwagens, doch zeventien jaar moest er nog verloopen, voordat dit werktuig voor het eerst gebruikt werd voor het vervoer van personen en goederen.

Beleefd verzoek ik u deze rectificatie in uw eerstvolgend nummer te willen opnemen.

Achtend,
uw dw. Dienaar,
J. A. v d. Sluijs Veer.

DE DRIEJAARLIJKSCHE TENTOONSTELLING TE AMSTERDAM.

II.

Beginnen wij onze besprekingen met de portretschilderijen.

Het portret van den bekenden graveur L. Löwenstam, door Alma Tadema, trekt, en terecht, de meeste aandacht. Over de gelijkenis kan men slechts oordeelen indien men het origineel persoonlijk kent; hoewel wij dit voorrecht missen, gelooven wij, dat er op de gelijkenis weinig valt af te dingen. Wat echter in dit portret bijzonder treft is de mooie factuur, en zelfs zij, die meenen dat de achtergrond, gevormd door eene compleete verzameling van graveursgereedschappen, niet stil genoeg is, zullen toch de wijze van schilderen van de koperplaat, het vloeiraam, het glas, enz. moeten bewonderen. Jammer is het o. i., dat deze schilderij in een zoo vreemde omlijsting gevat is.

Geeft ons Tadema in zijn portret het werk van een gerijpt talent te zien, de groote portretgroep, door den Antwerpschen kunstenaar H. Luyten, waar eene zitting van de jonge Kunstvereeniging *Als ik kan* is afgebeeld, toont ons een talent in opkomst. Wie zich nog van de laatste Arti-tentoonstelling het *Schildersatelier* en de *Wagenmakerswerkplaats* van dezen jongen schilder herinneren, zullen zeker van meening zijn, dat deze portretgroep op een kolossale vooruitgang van des schilders kunstvaardigheid wijst. Was bij de vroegere schilderijen, hoe goed van behandeling zij overigens ook waren, een zekere kleingeestigheid niet te miskennen, dit schilderij is breed gepenseeld en met groote groepen gecomponeerd. Er is leven in die pikant verlichte koppen; men ziet als het ware, hoe de kunstenaars in levendig debat gewikkeld zijn. De moderne kleederdracht, voor zoovelen onzer beeldende kunstenaars een struikelblok, is hier op hoogst gelukkige wijze behandeld. De maker van deze portretgroep, die doet zien, dat ook onze hedendaagsche schilders in staat zijn regentenstukken te leveren, belooft veel voor de toekomst.

Onder den titel *Kinderportret*, geeft ons de schilder P. Josselin de Jong het afbeeldsel van drie kinderen in een rijk gestoffeerd interieur te zien. Het is niet te ontkennen, dat er in dit portretstuk uitstekende qualiteiten gevonden worden. De wijze van schilderen verdient hoogen lof; de verschillende stoffen en het vleesch zijn fraai uitgedrukt; het coloriet is harmonisch. Toch ontbreekt hier, naar wij meenen, dat levendige, dat ongedwongene, wat de schilderij van Luyten zoo aantrekkelijk maakt. De kinderen poseeren te veel, al heeft de kunstenaar getracht ze bevallig spelende voor te stellen.

Jan Veth heeft ditmaal een zijner kunstzusters afgebeeld. Vergelcken bij het portret van den *Nieuwe-Gids*-redacteur, waarmede hij in Arti zooveel succes had, valt dit stuk niet mede. Er ligt iets mats, iets wazigs over het geheel uitgespreid, dat onaangenaam aandoet. Het leven, dat het vroegere portret bezat, zoekt men hier tevergeefs.

Een goed mansportret is door E. S. Witkamp Jr. ingezonden; het munt uit door coloriet en behandeling. Jammer, dat het in de eerezaal zoo slecht geplaatst is, dat menigeen het voorbijgaat zonder het op te merken. Het damesportret van Haverman, dat ook in deze zaal hangt, heeft verdienste, wat de behandeling van achtergrond en bijwerk betreft, doch de vleeschkleur geeft den indruk, alsof deze dame zich wat al te sterk geblanket heeft.

Hare hoogheid Prinses Maria Alexandrine Reuss, geboren Prinses van Saksen-Weimar, Hertogin van Saksen, heeft op deze tentoonstelling drie portretten tentoongesteld, waarvan twee in de eerezaal een plaats hebben gevonden. Wij kunnen niet zeggen, dat het werk van deze vorstelijke schilderes ons bijzonder voldaan heeft; het portret van den Duitschen gezant te Weenen, zoomin als het damesportret, heeft ons kunnen boeien. Het coloriet is koud en de teekening laat te wenschen. Wat eindelijk het portret van den Directeur der Rijks-academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam aangaat, kunnen wij de opmerking niet weerhouden, dat het vorstelijk penseel aan dien karakteristieken kop geenszins recht heeft laten weervaren. De hooge blos, dien de schilderesse goedgevonden heeft over zijn gelaat uit te spreiden, flatteert niet.

Het mansportret, door Alb. Neuhuijs, is zeer goed, wat het coloriet aangaat. Ware de teekening, zoo van kop als van handen, wat beter verzorgd, dit portret zou onder de beste, op de tentoonstelling aanwezig, te rangschikken zijn.

Een niet onverdienstelijk kinderportret wordt door Mej. B. Valkenburg tentoongesteld. De behandeling der stoffen is goed, de pose ongedwongen; het kopje heeft echter eenige blauwe schaduwen, die aan het totaal-effect afbreuk doen.

Het damesportret van G. Muller heeft iets hoekigs, dat het oog niet aangenaam aandoet; wellicht is deze hoekigheid aan het origineel eigen. De wijze van schilderen heeft overigens wel verdienste. Het portret van Ebersbach is niet fraai van kleur; ook de beide damesportretten van Egenberger hebben weinig aantrekkelijks. Vooral bij de *Fongedame* ontbreekt alle distinctie. Van de beide portretten van den Luikschen schilder J. Kronké is al evenmin wat goeds te zeggen. Bij het portret ten voeten uit hindert de omgeving, bij het andere de citroengele gelaatskleur. Het portret van Ellen Montalba heeft iets zeer conventioneels; ook dat van Fanny Retemeijer kan niet onder de meesterstukken gerangschikt worden. Bepaald slecht is het portret van den weleerwaarden heer Brun, door Pothast.

Resumeeren wij onze indrukken over de portretschilderkunst ter tentoonstelling, dan kan ons oordeel in het algemeen niet gunstig luiden. Wel zijn er enkele zeer verdienstelijke, doch daartegenover staan zooveel slechte, dat men, moest men naar het hier ingezondene oordeelen, zou wanen, dat de portretschilderkunst van onze dagen niet veel te beteekenen heeft. Hopen wij, dat bij een volgende gelegenheid betere portretstukken mogen worden ingezonden.

Voor de volgende keer zijn de figuurschilderingen aan de beurt.

Pittore.

BESCHILDERING VAN PLEISTERWERKEN.

Het is bekend, dat van portland-cement een ruim gebruik gemaakt wordt voor bepleistering van gevels en het tot vóór korten tijd nog niet gelukt was dit materiaal te verven op eene wijze, dat het van andere beschilderde bouwstoffen, b. v. hout, niet te onderscheiden is. In den regel worden de bepleisterde gevels, nadat ze met een of ander zuur afgewasschen zijn, geolied, en de glans daarvan is oorzaak, dat aan het gebouw het karakter van monumentaliteit ten eenenmale ontnomen wordt. Somtijds wordt voor het bestrijken der gevels ook wel kalk of silicaat gebruikt.

De olie laat evenwel dikwijls los en bladdert af, terwijl het laagje kalk of silicaat door den invloed der lucht nog spoediger verdwenen is. Bovendien verliest de verf al spoedig haar oorspronkelijke kleur en het gebouw krijgt daardoor een onooglijk aanzien. Al deze nadeelen zijn aan de architecten, schildersbazen en stukadoors zeer goed bekend en het is onnoodig deze breedvoerig te bespreken.

Thans is echter een middel gevonden, waardoor alle in portland-cement vervaardigde ornementen of bepleisteringen worden beschermd tegen elken invloed van het weder. Het materiaal is samengesteld door eenvoudige en bekende bewerkingen, zoodat het gebruik ervan geen enkel bezwaar oplevert; behalve dat het geschikt is voor het bestrijken van gevels, leent het zich ook uitmuntend voor het beschilderen van allerlei ornementen, beelden enz., die voor afzonderlijken verkoop dienen.

De bovenste pleisterlaag bestaat uit eene 1 ½ à 3 m.M. dikke laag polychroom-cement; daarbij wordt de gewone werkwijze gevolgd en er moet alleenlijk voor gezorgd worden, dat het afpleisteren niet met een ijzeren maar met een houten werktuig geschiedt; de oppervlakte blijft dan meer korrelig en ruw, en is daardoor beter voor beschildering geschikt.

Deze bepleistering, die, zoo noodig, vochtig gehouden moet worden, kan na 4 of 6 weken in de verlangde kleur geverfd worden. Vóór men evenwel hiertoe overgaat, moet de oppervlakte met een verdund zuur afgewasschen en met waterglas bestreken worden; de cementverf wordt op de gewone wijze aangebracht en terstond daarna met eene oplossing van waterglas bespoten en vastgehecht. Bijzondere toestellen voor het bespuiten met deze stof zijn reeds sedert eenigen tijd in den handel.

De op deze wijze aangebrachte verflaag heeft eene buitengewone hardheid; zij weerstaat niet alleen elken invloed van het weer, maar kan ook zonder nadeel aanhoudend aan de uitwerking van waterdamp blootgesteld en bovendien afgewasschen worden.

Het springt al dadelijk in 't oog, dat deze stof met succes gebruikt kan worden voor binnenverfwerk van sousterrains, restauraties, keukens, bad- en waschinrichtingen en andere lokalen, waarvoor het gewone verfwerk geen aanbeveling verdient. De omstandigheid, dat de bepleistering door het polychroom-cement zeer poreus geworden is, maakt, dat de verf diep in het cement dringt en daarmede als het ware één geheel vormt.

Met het polychroom-cement kan men de verschillende lijsten en architraven aan een gebouw op de gewone wijze trekken; het is echter wenschelijk daarbij twee mallen te gebruiken omdat men anders gevaar loopt, dat de onderlaag van portland-cement hier en daar onbedekt zou blijven, hetgeen de vasthechting der verf zou verhinderen. Daardoor zou deze als stof afvallen of aan denzelfden invloed blootstaan als de tot heden gebruikelijke verfwijze.

Bij het trekken van lijsten enz. moet ervoor gezorgd worden, dat de onderlaag van portland-cement nog vochtig is en daarvoor alleen zuivere polychroom-cement, zonder bijmenging van andere bestanddeelen, gebruikt wordt. Daardoor verkrijgt men ééne vaste massa, zoodat afbrokkeling geheel onmogelijk is. Overigens worden de lijsten op dezelfde wijze geverfd als de vlakke deelen. Bij dit systeem is het een groot voordeel, dat elk onderdeel van den gevel in de gewenschte kleur geverfd kan worden; het kleinste figuur komt op een groote hoogte nog scherp uit, terwijl eene decoratie, zoowel met mallen als uit de hand, overal kan aangebracht worden.

Het systeem is ook van zeer veel gewicht bij het vervaardigen van architectonische ornementen. Deze worden ongeverfd op de gewone wijze aan den gevel bevestigd en de schilder geeft daarna de vlakken en uitspringende deelen den vereischten toon, die altijd eenigszins heller genomen moet worden als noodig is, omdat door het bestrijken met waterglas de kleur iets van zijne helderheid verliest.

De eerste laag kan men zonder moeite afwasschen, zoodat eene proef zoolang voortgezet kan worden tot de vereischte kleur verkregen is.

Het gebruik van het polychroom-cement biedt nog andere voordeelen. Het gebeurt o. a. somtijds, dat men aan een gevel decoratieschilderingen wil aanbrengen; ook voor dit doel is het materiaal zeer geschikt, daar alle soort van schilderwerk met het penseel geschieden kan en alle mogelijke kleuren gebruikt kunnen worden.

Men weet, dat de kunstnijverheid veelvuldig van portland-cement gebruik maakt om plastische voorwerpen, basreliefs en beelden te vervaardigen; in de cementmassa wordt dan eene verfstof gemengd, die de onooglijke kleur ervan wegneemt. Deze gekleurde cement laat echter een goede polychromie niet toe en heeft bij groote voorwerpen het nadeel, dat sommige deelen niet gelijk van toon zijn.

Met behulp der polychroom-cement echter kunnen alle mogelijke reliefs en beelden, zoowel voor versiering van gevels als voor andere doeleinden, beschilderd worden. Het is duidelijk, dat dit systeem in de architectuur vele voordeelen heeft, vooral daar, waar gehouwen steen slechts met opoffering van groote kosten verkregen kan worden.

Van portland-cement wordt, zooals bekend is, voor de bepleistering van gevels, een ruim gebruik gemaakt. De nadeelen, daaraan verbonden, zijn overal dezelfde; het is niet mogelijk dit materiaal duurzaam te verven. De olielaag bladdert na eenigen tijd af, zoodat al spoedig eene nieuwe beschildering noodig wordt. Dat dit kostbaar is, behoeft geen betoog. Eene veeljarige ondervinding heeft de duurzaamheid van het verven op de bovenvermelde wijze bewezen en de vakmannen hebben reeds een gunstig oordeel daarover uitgesproken. Bovendien is daardoor het middel gevonden om de gevels te polychromeeren op eene wijze, die aan elken invloed van ons afwisselend klimaat weerstand biedt.

Het sgrafitto heeft, hoe eentonig het in den regel ook is, reeds allerwege toepassing gevonden en dit komt wel hoofdzakelijk daardoor, dat een beter middel voor eene goede decoratieschildering niet bekend was. De aandacht der architecten en vakmannen wordt daarom op dit systeem gevestigd, dat zich uitmuntend leent om onze woonhuizen, villa's en monumentale gebouwen een frisch, duurzaam en fraai aanzien te geven.

Wij mogen echter de bezwaren niet over het hoofd zien, die zich bij de vervaardiging van lijsten, ornementen enz. met dit middel voordoen, maar het valt niet te ontkennen, dat elk knap werkman, door eenige oefening, weldra de behandeling volkomen meester zal zijn. Er moet bovendien voor gewaarschuwd worden om de gevels niet te bont te maken, daar ze dan al spoedig een belachlijk aanzien zouden verkrijgen; voor elkeen, die eenigen smaak heeft, springt het duidelijk in 't oog, dat hier met weinig middelen een kunstvol geheel verkregen kan worden.

Wij wenschen daarom het nieuwe materiaal eene ruime verspreiding toe. De kosten zijn geen hinderpaal om het ook bij gewone burgerlijke gebouwen te gebruiken; door de duurzaamheid en schoonheid worden ze drievoudig vergoed.

(*Das Baugewerbe.*)

Wij voegen aan het bovenstaande nog toe, dat het polychroom-cement uitgevonden is door professor Von Koch en Dr. Adamy, hoogleeraars aan de Polytechnische school te Darmstad. Naar wij vernemen is het materiaal ook geschikt voor eene eenvoudige bepleistering, die niet beschilderd wordt. De bepleistering is gelijk van toon en lichtgrijs, ongeveer van de kleur van Bentheimersteen; zij wasemt niet uit en krijgt geen windscheurtjes. Daardoor leent het materiaal zich ook bijzonder voor voegwerk. Proeven, reeds jaren geleden genomen, hebben bewezen, dat het fabrikaat volkomen tegen den invloed van het weer bestand is.

Men deelt ons mede, dat het polychroom-cement door den heer Theod. Ferd. Bierhorst, te Haarlem, in den handel gebracht wordt.

UIT DELFT.

Iedere stad wil tegenwoordig haar standbeeld hebben en ook het stille Delft meende, dat het niet genoeg monumenten binnen zijn muren bezat om het beeld van een of anderen beroemden stadgenoot op zijn markt te kunnen missen.

En zoo prijkt daar dan thans Hugo Grotius in brons, en ziet naar Hendrik de Keyser's weelderigen stadhuisgevel. Dat bij der Nieuwe Kerk den rug toekeert schijnt velen ergernis te geven. — Waar men tegenwoordig de symboliek al niet zoekt!

De leden der Delftsche vroedschap hebben elkander gelukgewenscht met het tot stand komen van dit gedenkteeken, dat, naar zij waarschijnlijk hopen, naast Grotii lof ook hun lof aan het nageslacht zal verkonden. Toch had Grotius werkelijk geen standbeeld van noode, om zijn heugenis bij het nageslacht levendig te houden.

Wij zijn in het algemeen niet gelukkig met onze standbeelden. Zondert men Prins Willem's ruiterstandbeeld en Spinoza uit, dan kan men gerust verklaren, dat de kunstwaarde van de overigen gering is. Het Delftsche beeld kan het aantal der gunstige uitzonderingen niet vergrooten. Moge er van den kop ook nog wat goeds te zeggen vallen, het overige lijdt aan diezelfde stijfheid, die nu eenmaal, wellicht om een nationalen karaktertrek uit te drukken, bij het meerendeel der Nederlandsche standbeelden gevonden wordt.

Het voetstuk heeft de goedkeuring van niemand minder dan Charles Garnier weggedragen, althans in teekening. Toch is twijfel geoorloofd, of hij dat blinkend gepolijst graniet, dat onwillekeurig aan een glasmassa doet denken, en door zijn glimlichten en spiegelingen hoogst ongunstig werkt, goedgekeurd zou hebben.

Dat het van kiesch gevoel getuigt, de standbeelden als reclame van een bronsgieter te laten dienen, zal wel niemand beweren. Op zeer pretentieuse wijze zijn hier echter de adressen van den gieter zoowel als van de granietleveranciers aangebracht. Dat de beeldhouwer zijn naam op een bescheiden plaatsje vermeldt, wie zal het hem euvel duiden, doch dat aan industriëele reclame gelegenheid tot adverteeren gegeven wordt, is niet goed te keuren.

Toen wij het beeld van De Groot gezien hadden, gevoelden wij behoefte, nog eens De Keyser's bronswerk in de Nieuwe kerk te gaan zien. Waarlijk, de negentiende eeuw kan het der zeventiende nog niet verbeteren. Welk een verschil tusschen het stijve beeld van De Groot en de los behandelde vrouwebeelden om 's Prinsen graf! Jammer, dat het oorspronkelijk effect van het interieur der kerk zoo geschaad wordt door de wansmaaklijke betimmering, daarin aangebracht door datzelfde geslacht van Delvenaren, dat zijn Rembrandts voor een appel en een ei naar Kassel verkocht.

Een verblijdend verschijnsel was in de Oude Kerk waar te nemen. De fraaie, XVIe-eeuwsche predikstoel werd van zijn eikenhoutverf ontdaan, en de fraaie reliefs waren ten deele reeds weer in hun oorspronkelijke schoonheid te genieten.

Men is druk bezig, het trapportaal en de zaal, bekend door Balthazar Gerard's sluipmoord, op te knappen. Weldra zal deze nieuwe antiquiteit voor een ieder te bezichtigen zijn.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING LEIDEN.

Vergadering van 30 Sept. 1886.

Vóór den aanvang der vergadering werd door de leden met veel belangstelling bezichtigd het plaatwerk «*Städtische Geschäfts- und Wohnhäuser Deutsche Renaissance-Façaden*», van Hermann Betke, welwillend door den Voorzitter, den heer W. Kok, ter beschikking gesteld.

Met een woord van welkom wordt de vergadering geopend, en de wensch uitgesproken, dat de bijeenkomsten steeds vruchtdragend mogen zijn en eene goede verstandhouding tusschen de leden onderling moge blijven bestaan.

Na voorlezing van de notulen der vorige vergadering werd verslag uitgebracht van het uitstapje, door eenige leden in de maand Juli Ll. naar Breda ondernomen, en waarvan de heer P. van de Erve, correspondent der Maatschappij, de leiding op zich genomen had. In de eerste plaats werd o. m. in herinnering gebracht het bezoek aan de cellulaire gevangenis. Dit gebouw werd, met den heer Peeters, hoofdopzichter bij de gevangenissen, als gids, in al zijne onderdeelen bezichtigd. Met de meeste bereidwilligheid kweet deze heer zich van zijn taak en hij ontving dan ook bij het verlaten van het gebouw den dank der leden. Vandaar werd een bezoek gebracht aan de Koninklijke Militaire Academie, terwijl de heer Van de Erve intusschen de reisgenooten opmerkzaam maakte op het plan van uitleg van Breda, waarbij de ruime aanleg van wegen, waterleidingen, enz de aandacht trok. Aan de Koninkl. Milit. Academie werd het gezelschap verwelkomd door den heer Koomans, leeraar in de bouwkunde aan genoemde inrichting, die met de meeste voorkomendheid de leden door de verschillende zalen leidde en de aandacht vestigde op alles, wat op het gebied der bouwkunst van belang kon genoemd worden. Na bezichtiging van de modelzaal dier inrichting, toog men naar de gasfabriek, waar de heer Neunderburg, directeur der fabriek en voormalig inwoner van Leiden, ons verwelkomde en de aandacht vestigde op het merkwaardige, dat de gasfabrikage aanbiedt; de nieuwe gashouder, die niet *in* maar *boven* den grond wordt bewogen, trok veler aandacht wegens zijne groote afmetingen en goede constructie.

Vervolgens werd de tocht voortgezet naar de Groote Kerk, waar de graalgraven bezichtigd werden; het prachtige beeldhouwwerk der beroemde graftombe van Engelbrecht II, Graaf van Nassau en zijne gemalin wekte elks bewondering; ook de vermaarde van koper gedreven doopvont, met haar prachtig gesmeed-ijzeren balans trok de grootste opmerkzaamheid.

Nadat vooraf in een druk bezocht koffiehuis op het Marktplein de dorstigen met het bekende en geliefde Bredasche brouwsel gelaafd waren, werd per rijtuig een bezoek gebracht aan het monument te Ginneken, gewijd aan de strijders op de Citatel van Antwerpen en vervaardigd naar een ontwerp van wijlen den architect Vogel; daarna maakte men een rijtoer door de heerlijke Mast- en Liesbosschen en bezichtigde ten slotte de R.-K. Kerk te Prinsenhage, gerestaureerd naar de plans van den architect Cuypers. Te Breda teruggekeerd, vereenigde men zich met den heer Van de Erve aan een gemeenschappelijken maaltijd, waarbij een hartelijk woord werd gewijd zoowel aan den mentor, als aan de Maatschappij en de Afdeeling. Met een woord van dank aan den heer P. van de Erve, voor de goede zorgen en beste regeling, werd het verslag besloten.

De verslagen van de vergaderingen der Maatschappij, te Amsterdam en Utrecht gehouden, werden door de heeren Lancel en Van Driel uitgebracht.

Vervolgens werden eenige mededeelingen omtrent het 3-Octoberfeest gedaan en besloten aan den optocht met de banier der Afdeeling deel te nemen.

Na voorlezing van eenige ingekomen stukken, werd de heer D. E. C. Knuttel met algemeene stemmen als lid aangenomen en vestigt de Voorzitter ten slotte de aandacht op het onlangs gevierd 50jarig feest van het geacht medelid Ads. Verhoog, Directeur der Brandweer. Aangezien genoemde heer niet ter vergadering was, werd den Secretaris verzocht, schriftelijk van de belangstelling en deelneming te doen blijken.

Voor het sluiten der Vergadering, gaf een der leden het Bestuur nog in overweging om middelen te beramen ten einde een beter uurwerk in onze Gemeente te verkrijgen, en werden door verschillende heeren bijdragen voor de volgende vergaderingen toegezegd.

AFDEELING 'S-GRAVENHAGE.

Vergadering van Vrijdag 8 October.

Met een woord van welkom opent de Voorzitter de vergadering; hij herdenkt hierbij tevens den dag, de vorige maand door den heer Morre gevierd, waarop deze 25 jaren zijn leeraarsambt heeft vervuld, en het voorrecht, dat hij mocht genieten zooveel te hebben bijgedragen tot vorming van tal van jongelieden tot mannen, die met eer eene plaats innemen in de rij der Nederlandsche bouwmeesters. Vele jaren moge de heer Morre zijne gaven wijden aan de ontwikkeling van den door hem zoo geliefden tak der bouwkunst.

Luide toejuichingen volgen op deze welverdiende hulde, aan den heer Morre gebracht.

De heer Morre brengt den Voorzitter en de Vergadering zijnen dank voor die hulde; steeds hoopt hij zijne krachten te blijven wijden aan dien tak der bouwkunde, zoo eigenaardig door de Franschen *l'Art de bâtir* genoemd en waarbij de constructie geheel op den voorgrond treedt. Waar het hem mogelijk is, hoopt hij de Afdeeling, die hem lief is geworden, met alle hem ten dienste staande middelen ter zijde te staan.

Na lezing der notulen van de vorige vergadering deelt de Voorzitter mede, dat 3 antwoorden zijn ingekomen op de prijsvraag voor een getuigschrift der Afdeeling. Deze antwoorden worden in handen gesteld eener Jury, bestaande uit de heeren Muysken, De Kruyff en Le Comte.

Onder andere mededeelingen blijkt uit een verslag der Commissie, dat de uitvoering van een gedenkteeken op het graf van den heer H. P. Vogel verzekerd is. De heer Henri Evers te Amsterdam is daarmede belast en eene voldoende som, ongeveer *f* 700 bedragende, is disponibel. De firma Cool te Rotterdam zal het monument uitvoeren en de heer Koelman, Directeur der Haagsche Academie, heeft zich welwillend bereid verklaard de buste van wijlen den heer Vogel te modelleeren.

De heeren A. W. van Malsen en J. M. Ginjoolen Jr., als kunstlievende leden voorgesteld, worden met algemeene stemmen aangenomen.

De heer P. Tirion brengt als afgevaardigde verslag uit van het verhandelde op de algemeene vergaderingen der Maatschappij, te Amsterdam en te Utrecht gehouden.

De heer A. W. P. Sterkman, door het Bestuur uitgenoodigd, verkrijgt het woord tot het doen van eenige mededeelingen omtrent een nieuw systeem van ventilatie, waarvan D. C. Green de uitvinder is geweest.

Nadat het leven en werken van Green met een enkel woord is herdacht, geeft de heer Sterkman een kort overzicht van de verschillende stelsels van ventilatie, tot heden in gebruik. Een bezwaar tegen allen is, dat groote buizen voor aan- en afvoer van lucht noodig zijn, die uit den aard der zaak evenmin in schepen als in huizen gemakkelijk kunnen worden geborgen, terwijl bovendien het nuttig effect niet evenredig is aan de vele moeilijkheden, aan elk dier stelsels verbonden. Bij Green's ventilatie nu is wel een ruim kanaal tot af- en aanvoer van de buitenlucht naar binnen noodig, doch de buizen door het gebouw kunnen van zeer geringe afmetingen zijn.

Het systeem zelf berust op dezelfde beginselen als aan het stoomwerktuig door den injecteur Giffard zijn toegepast. Wanneer in dit geval 5 deelen gewone lucht met zekere snelheid door een buis van aangewezen vorm worden gedreven, worden 95 deelen gewone lucht met diezelfde snelheid medegevoerd. Als proef was een ketel met tot $^2/_3$ atmospheer saamgeperste zuurstof aanwezig; door het openen van een kraan ontsnapt de zuurstof en doet, door die buis, de zoogen. *air nozzle*, gaande, eene strooming ontstaan als van een sterken wind, die in zeer korten tijd het geheele vertrek afkoelt. Deze proef gelukte volkomen.

Reeds is Green's systeem dikwijls toegepast o. a. in de Law Court te Londen, op verschillende booten van de Duitsche Lloyd, de Imbria enz. Overal, waar men met zelfs zeer moeilijk te verwijderen lucht te doen had, bleek deze ventilatie proefhoudend te zijn, terwijl daarenboven de onkosten oneindig veel minder waren.

Thans worden pogingen aangewend de Theemstunnels door dit systeem te ventileeren en evenzeer zijn in het *House of Parliament* proeven genomen, die een goeden uitslag verzekeren. Dit stelsel brengt, naar het oordeel van den heer Sterkman, een nieuw leven ook daar, waar vroeger onoverkomelijke bezwaren aan het ventileeren verbonden waren.

Na op talrijke wijzen dit stelsel te hebben toegelicht, eindigt de heer Sterkman deze zeer merkwaardige mededeelingen.

De Voorzitter brengt hulde aan den spreker voor zijne energie om deze belangrijke uitvinding toe te passen; daar in het buitenland met zoo gunstig effect proeven zijn genomen, hoopt hij dat spoedig ook Nederland op uitvoering zal kunnen wijzen.

De heeren Morre, Van Malsen, Frowein en Kriens vragen den heer Sterkman nog nadere inlichtingen omtrent het gebruik in sommige inrichtingen en woonhuizen, vooral met het oog op de noodige beweegkracht en de luchtverplaatsing, die ontstaat en tocht zal veroorzaken; de heer Sterkman licht een en ander nader toe en toont aan, dat met de nieuwste uitvindingen en verbeteringen op het gebied van het stoomwerktuig vele bezwaren daartegen worden weggenomen en de toepassing gemakkelijker wordt gemaakt, terwijl eindelijk ook over deze uitvinding het laatste woord nog niet gesproken is.

AFDEELING LEEUWARDEN.

Vergadering van Vrijdag 8 October 1886.

Met een hartelijk welkom begroet de Voorzitter, de heer J. E. G. Noordendorp, de leden, die op deze eerste wintervergadering opgekomen waren; hij uit daarbij den wensch, dat ieder het zijne ertoe moge bijdragen om de vergaderingen zoo aangenaam en nuttig mogelijk te doen zijn.

De notulen van de vorige vergadering worden onveranderd vastgesteld en een nieuw lid, de heer Van de Wint, uit Franeker, met algemeene stemmen aangenomen. Voorts wordt nog mededeeling gedaan, dat op eene volgende bijeenkomst eene portefeuille met plaatwerken, toebehoorende aan de Maatschappij, ter bezichtiging zal worden gegeven.

In hoofdzaak wordt thans de regeling der werkzaamheden voor de volgende vergaderingen vastgesteld; de heeren Noordendorp, Kramer en Van Wijngaarden hebben zich bereid verklaard voordrachten te houden, of de beantwoording van eenige vragen op zich genomen, welke naar aanleiding van een vroeger door het lid Kramer gedane voorstel, bij het Bestuur waren ingekomen.

De bijeenkomst werd daarop door den Voorzitter gesloten, nadat nog besloten was eene prijsvraag uit te schrijven onder de bouwkundigen van Friesland.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van 7 October 1886.

De eerste kleine vergadering van het werkseizoen wordt door den Voorzitter geopend met een korten welkomsgroet en opwekking tot krachtige werkzaamheid.

Daar de heer P. J. Blijenburg, wegens vertrek naar elders, zijn mandaat als bestuurslid nedergelegd heeft, wordt in diens plaats gekozen de heer J. Verheul Dz., wien, als niet tegenwoordig zijnde, hiervan zal worden kennis gegeven.

Onder meerdere mededeelingen van het Bestuur, komt deze voor, dat twee leden der Commissie in zake wijziging der A. V., hun ontslag hebben genomen. Het Bestuur heeft zich in betrekking gesteld met de beide andere Commissieleden, doch kan zich niet met het door hen aangegeven denkbeeld, hoe verder te handelen, vereenigen.

Eene aanvulling der Commissie achtte het Bestuur minder raadzaam, ook met het oog op den langen tijd, die reeds verstreken en nog te verwachten is, vóór een resultaat van hare werkzaamheden zou verkregen zijn.

Het is daarom, dat het Bestuur voorstelt, het adres van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Amsterdam aan den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid in behandeling te nemen en, indien de vergadering zich daarmede kan vereenigen, een adres van adhesie in te zenden, of de zaak geheel te laten rusten.

Daar het laatste denkbeeld wordt bestreden, wordt het adres gelezen en ondersteund. Op de vraag in welken geest het gereed zijnde concept-rapport der Commissie was gesteld, wordt door een der ontslag genomen hebbende leden gezegd, dat de Commissie in twee even groote helften was verdeeld: de eene voor onveranderd behoud der A. V. en de andere voor wijzigingen, en wel met enkele geringe afwijkingen, in den zin van het adres.

Met algemeene stemmen op één na wordt aangenomen een adres van adhesie in te zenden. De tegenstemmer formuleert zijn stem als zou deze handeling mosterd na den maaltijd zijn, welk gevoelen wordt wedersproken, door erop te wijzen, dat nog niets bekend is van een door den Minister genomen beslissing.

Ingekomen is een schrijven van de Commissie voor de schetsavonden, waarin wordt voorgesteld die voorloopig op te heffen. De Voorzitter zegt, dat het Bestuur dit zeer zou betreuren, in welk gevoelen de Vergadering deelt. Het Bestuur heeft dit onderwerp reeds voorloopig besproken en stelt zich voor pogingen aan te wenden, dat op dit voorstel wordt teruggekomen.

Door den heer G. Bakkus werd eene verzameling photographieën van binnendecoratiën, enz. ter bezichtiging gesteld.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

'S-GRAVENHAGE. Het Dagelijksch Bestuur heeft den Raad in de op Dinsdag gehouden zitting medegedeeld, dat de brandschade van het Kurhaus geregeld en de eerste termijn der assurantiepenningen betaald was; voorts, dat de voorbereidende werkzaamheden voor den opbouw waren begonnen en dat het wenschelijk was ontheffing te verleenen van de bepaling, dat de herbouw in het openbaar moest worden aanbesteed. Dienovereenkomstig werd besloten.

Na zwaren strijd werd de prijs van het gas met 1 cent verminderd en van 8 op 7 cent per stère gebracht.

— Nu het Kurhaus in eigen beheer en onder toezicht van den gemeente-architect zal worden herbouwd, vertrouwt men, dat tal van verbeteringen zullen worden aangebracht. In het belang der exploitatie is het wenschelijk, dat daaraan de grootst mogelijke publiciteit gegeven worde, te meer daar de oordeelvellingen van de buitenlandsche bladen over de samenstelling van het verwoeste gebouw niet zeer vleiend waren.

AMSTERDAM. Voor rekening van het Rijk zijn ter stedelijke tentoonstelling aangekocht: *In het Duin* van Breitner, *In het Bosch* van F. P. ter Meulen, en *Het Singel van de Munt gezien* van A. Hilverdink.

— Op den 11den October aanstaande hoopt J. G. A. Lefebvre, opzichter 1e klasse, afdeeling publieke werken, den dag te herdenken waarop hij voor 50 jaren geleden bij de Gemeente in dienst trad. Door eerlijkheid en plichtsbetrachting heeft hij zich de achting en genegenheid zijner superieuren steeds waardig gemaakt.

BUINEN. Door het graven van den in 1883 voltooiden waterweg is hier vertier gekomen en de keisteenenhandel breidt zich uit; 120 tot 150 werklieden, die uit den omtrek derwaarts komen, houden zich met het keien-delven, of, zooals men het dáár noemt, met het „vlinten-rooden" bezig, zoodat groote massa's steenen uit den schoot der aarde worden gehaald.

De afvoer gaat langs den nieuwen waterweg Buinen-Stadskanaal zóó druk, dat aan de uitmonding van het kanaal geen enkele keisteenen-bult meer aanwezig is, maar alle per as aangevoerde keien dadelijk in het schip worden geladen. De keisteenen worden, behalve voor kustweringen te Delfzijl, grootendeels geleverd aan gemeentebesturen die klopkeien koopen, ten einde in werkverschaffing gedurende den winter te voorzien.

SNEEK. De nieuwe lijn Sneek—Joure der Nederlandsche Tramwegmaatschappij is op een zeer veenachtigen bodem gelegd en werd binnen een jaar voltooid; neemt men in aanmerking dat daarbij drie bruggen gebouwd en tal van technische bezwaren overwonnen moesten worden, dan mag de Directie een compliment gebracht worden over de vaardige wijze, waarop het werk werd aangevat en uitgevoerd.

ADVERTENTIEN.

Bouwterrein te Koop.

Aan den Roermondschen weg te *Venloo* zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, van verschillende **breedten** en **diepten**, zeer geschikt voor den bouw van Heerenhuizen.

Te bevragen bij den heer H. VAN GASSELT, Mr. Timmerman, aldaar.

PRIJSOPGAAF gevraagd

voor de levering van **120 versche, rechte grenen** of **dennen HEIMASTEN** lang **8** M. bij een omtrek van **90** c.M. op **1** M. van den kop en van **35** c.M. aan de punt.

Aanbiedingen *franco* onder lett. A N, aan het bureau van dit blad.

LOCAALSPOORWEG-MAATSCHAPPIJ

Hollands Noorder-Kwartier.

Aanbesteding,

bij inschrijving op **Maandag 1 November 1886**, des middags ten 12 ure, op het Koggenhuis te *Medemblik*, van:

Bestek N°. 12.

Het maken van de grond- en kunstwerken, het leggen van spoorbaan en wissels, het maken en plaatsen van afdeelingsteekens en afsluitingen en het uitvoeren van eenige andere werken, ten behoeve van den Lokaalspoorweg Medemblik—Hoorn.

Inlichtingen zijn verkrijgbaar en bestekken met teekeningen à *f* 6,— per stel, aan het bureau van den Ingenieur KRIEGER te *Medemblik*.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek.

SINZIG a/Rijn.

Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zoals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.

Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland

Firma **MARTIN & C°., Amsterdam.**

Bericht van Inzet.

Het Landgoed **„HULSEN"** bij *Nijmegen*, groot 148 H.A., is ingezet en verhoogd als volgt:

Kavel 1 op *f* 13000,—; **2** *f* 2500,—; **3** *f* 1400,—; **2** en **3** *f* 4000,—; **4** *f* 1740,—; **1—4** *f* 19320,—; **5** *f* 5400,—; **6** *f* 2000,—; **5** en **6** *f* 7380,—; **1—6** *f* 26700,—; **7** *f* 2800,—; **8** *f* 2500,—; **1—8** *f* 34800,—; **9** *f* 5300,—; **10** *f* 1500,—; **11** *f* 3000,—; **12** *f* 4200,—; **13** *f* 2600,—; **14** *f* 6100,—; **13** en **14** *f* 9000,—; **15** *f* 3200,—.

Generale Massa *f* **65000,—.**

De toeslag, **zonder bernad**, zal plaats hebb n op **Maandag den 18 October 1886**, 's middags ten 12 ure, in het Café-Restaurant van den Heer DUPPEN, aan het VALKHOF te *Nijmegen*.

Hoogen worden aangenomen en veilingsboekjes zijn tegen betaling van 20 cts verkrijgbaar ten kantore van den Notaris W. C. BOHTLINGK te *Nijmegen*.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN

in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen.

Faconval-, porphier- en basaltkeien.

DE LINT & Cie.

Rotterdam.

PARKETVLOEREN en WANDTEGELS:

VILLEROY & BOCH,

BOCH FRÈRES.

MINTON HOLLINS & Cie.

Trottoir-IJzersteen en **Cementtegels.**

Groote voorraden.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN**

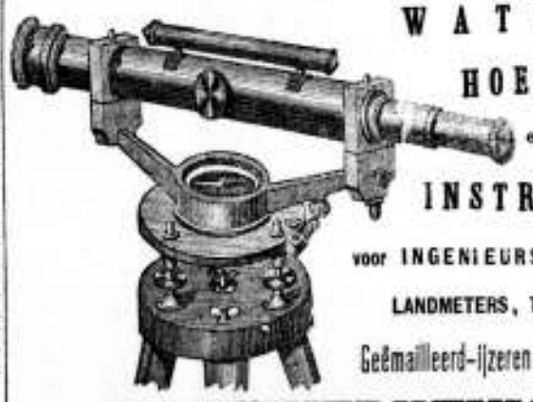

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.**

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

De Nederlandsche
CEMENTSTEENFABRIEK,
te VRIJENBAN bij Delft,
hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het leveren van RIOLEN, BUIZEN, WATER- en BEERPUTTEN, GEVELWERK en alle tot het bouwvak behoorende artikelen.

DROOGINRICHTINGEN voor Koffie en andere *al of niet* tropische producten;
Rollende en Expansieronde Steenovenkappen,
GEBOUWEN in Schaphoek en naar andere bouwtrant, *plat* in ijzer of ijzer met hout of steen.
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,
Leveren gegalvaniseerd plaatijzer, voor zijbekleeding en dakbedekking pasklaar.
Galvaniseering op Loon.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor Photolithographie, bijzonder geschikt voor de reproductie van Plans, Teekeningen enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor Photozincographie voor de reproductie van Platen en Gravures, ook van Teekeningen voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne Stéréotype-Inrichting voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvraag gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.
BEKROOND met Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.
FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.
TRADE MARK.
NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van Vloeren, Bedekkingen enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, W. PATON WALSH.

JAN VAN DER POT, Vischsteeg N°. 7, Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.
Het kyaniseeren is het eenigste afdoende middel tegen verrotting en zwam. De bewerking geschiedt geheel reuk- en kleurloos. Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Kunstgraniet systeem Petitjean. Polychrom- of Frescocement.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

De Portland-Cementfabriek van
DYCKERHOFF & SÖHNE
te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn
levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.
Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar.
Magazijnhouders in de voornaamste steden.
GOUDEN Staats-Medaille.
DUSSELDORF 1880.
Medaille Breslau 1869.
—
Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873.
—
Gouden Medaille, Offenbach a/M. 1879.
—
Diploma A: Eerste prijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN,
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Dz., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *f* 9.— *gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhaalnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling à 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent Jhr. G. SIEBOLD CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De Commissie ter beoordeeling van de ontwerpen, ingezonden op het 2e concours van een *titelblad* voor *De Bouwmeester*, heeft blijkens haar rapport, in dit nommer opgenomen, den 1ste prijs toegekend aan het ontwerp *Presto*, den 2de prijs aan het ontwerp *Concours* en een loffelijke vermelding aan het ontwerp *Raphael*.

Als vervaardiger van het 1e ontwerp heeft zich bekendgemaakt de heer M. de Jongh, en van het 2e ontwerp de heer A. C. Boerma, beiden te Amsterdam.

Den vervaardiger van het ontwerp *Raphael* wordt machtiging verzocht tot opening van den naambrief.

2°. Als 1e algemeene prijsvraag voor het jaar 1887 wordt uitgeschreven een *ontwerp voor een Edentheater*, waarvan het programma in dit nommer is vermeld.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 13 October 1886.

De President opent de vergadering, waarna de Secretaris de notulen der vorige bijeenkomst voorleest, die onder dankzegging worden goedgekeurd. Nog doet de Voorzitter mededeeling van de ingekomen stukken, waaronder het rapport van de Jury ter beoordeeling van de ontwerpen voor een titelblad voor *De Bouwmeester*.

De heer Van der Sluys Veer heeft thans het woord en houdt in vervolg op zijne laatste voordracht, een bijdrage over de geschiedenis der spoorwegen.

Spreker geeft een nauwkeurig historisch overzicht van den aanleg ervan in de voornaamste Staten van Europa, treedt in een critische beschouwing over de verschillende wijzen van exploitatie en eindigt zijne belangrijke bijdrage met een kijkje op dit gebied in Noord-Amerika en Afrika.

Luide bijvalsbetuigingen bewijzen hoezeer de Vergadering den spreker met belangstelling gevolgd heeft, en zeker is de President de tolk van allen, wanneer hij den heer Van der Sluys Veer zijnen dank betuigt.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

(A. et A.) IETS OVER DE INRICHTING VAN MUSEA.

DOOR A. W. WEISSMAN.

(*Vervolg van pag.* 328).

Zooals wij reeds zeiden was de oude Pinakotheek te München het eerste gebouw, dat met het bepaalde doel om schilderijen tentoon te stellen, werd opgericht. Dit museum werd van 1826 tot 1833 naar de plans van Leo von Klenze gebouwd.

De verdieping gelijkstraats van dit gebouw bevat een verzameling van vazen en een prentenkabinet, benevens een restauratie, enz.; de bovenverdieping bevat de eigenlijke schilderijzalen. De grondvorm van het gebouw is een langwerpig vierkant; aan de vier hoeken bevinden zich zeer sterk vooruitspringende paviljoens, in een waarvan de hoofdtrap is aangebracht. Behalve zeven groote zalen met bovenlicht, bevat het gebouw drie-entwintig kabinetten met staand licht aan de noordzijde, terwijl aan de zuidzijde een open loggia aangebracht is.

De bovenlichtzalen hebben een lengte van 12 tot 24 M., een breedte van 12 M. en een hoogte van 15 M. De plafonds zijn als tongewelven behandeld, en met stuc-ornement, dat op spaarzame wijze verguld is, gedecoreerd.

De kabinetten hebben een lengte van 5.70 M., een breedte van 4.80 M. en een hoogte van 4.90 M. De deuren, die deze kabinetten verbinden, zijn aan de zijde der vensters aangebracht, om zoo min mogelijk tentoonstellingsruimte te moeten opofferen.

Is de orneering der schilderijzalen betrekkelijk sober, de loggia, die niet tot het tentoonstellen van kunstwerken gebruikt wordt, is des te rijker behandeld. De wanden en zolderingen zijn, naar ontwerpen van Cornelius, beschilderd met voorstellingen, aan de geschiedenis der schilderkunst ontleend.

De voorzaal, die aan de oostzijde van het gebouw toegang tot de eigenlijke kunstzalen geeft, is rijk versierd door beeldwerk, dat van de hand van Schwanthaler is, en op de stichting van het museum en de geschiedenis van Beieren betrekking heeft.

De wanden der zalen zijn met zacht groen en rood damast behangen, de vloeren in mozaïek behandeld. De wijze, waarop de bovenverlichting ingericht is, kan niet gelukkig genoemd worden. Het licht valt te hoog boven den vloer in, terwijl ook de lichtkokers, die

1.15 M. hoog en helderwit geschilderd zijn, den bezoeker hinderen. Van minder gelukkige werking is ook het ornement van de gewelven, dat, hoe sober ook behandeld, door zijn vergulдsel op het effect der schilderijen nadeelig werkt. Ook de grootte der bovenlichtvensters is onvoldoende.

Het uitwendige van de oude Pinakotheek vertoont een eenigszins droge klassieke pilaster-architectuur. De 24 beelden van beroemde schilders, waarmede de loggia prijkt, zijn door Schwanthaler gemodelleerd.

Ongeveer terzelfder tijd werd te Berlijn het Oude Museum door Schinkel gebouwd. Het vormt een langwerpig vierkant, in het midden waarvan zich een rotonde, op de manier van het Pantheon te Rome, bevindt, die met een monumentale trapzaal in verbinding staat.

De verdieping gelijkstraats bevat vertrekken voor beeldhouwwerken en een bibliotheek, welke zalen om twee binnenplaatsen gegroepeerd zijn. De daarboven liggende verdieping bestaat uit schilderijzalen, waarvan enkele in lateren tijd met bovenlicht voorzien zijn, maar die overigens zijlicht hebben; ook de inrichting van de kabinetten is eerst in den laatsten tijd geschied. De groote schilderijzalen, die, behalve de bovenlichtzaal, door schotten in afzonderlijke compartimenten verdeeld zijn, hebben een diepte van 9.40 M. De versiering der zalen is vrij eenvoudig; de betrekkelijk geringe som, die beschikbaar was, veroorloofde geen groote weelde.

De voorgevel van het gebouw vertoont een Ionische zuilengalerij, waartoe een monumentale trap toegang geeft. Al is het ook niet te ontkennen, dat deze zuilen niet zeer organisch met de, uit twee verdiepingen bestaande, zijgevels verbonden zijn, zijn zij toch van een zeer monumentaal effect. Tegen de wanden dezer galerij zijn groote fresco's, naar cartons van Cornelius, aangebracht. Het dak der rotonde wordt aan de vier hoeken door groepen gekroond; ter wederzijde van de trap zijn de bekende groepen van Kiss en Wolff opgesteld.

Het was in 1846, dat te München begonnen werd met den bouw van de nieuwe Pinakotheek, een gebouw, bestemd om moderne kunst te huisvesten. Bij dit museum, naar de plans van Von Voigt opgetrokken, is de plattegrondvorm van de oude Pinakotheek, zij het dan ook eenigszins gewijzigd, gevolgd. Ook hier ligt de trap in den oostelijken vleugel, doch zij heeft veel grooter afmetingen dan die van Klenze; een eigenlijke voorzaal ontbreekt. Uit het trapportaal komt men in een reeks zalen met bovenlicht, ten noorden waarvan een aantal kabinetten met zijlicht gevonden worden; de loggia, die men bij de oude Pinakotheek aan de zuidzijde vindt, ontbreekt hier. In de plaats daarvan is een reeks kleinere zalen met bovenlicht aangebracht. De westelijke vleugel wordt ingenomen door de zaal, waar de schilderijen van Karl Rottmann zijn tentoongesteld; hier is het afdak, tot afwering van het zenithlicht, waarvan wij vroeger reeds spraken, aangebracht. De decoratie der zalen is betrekkelijk eenvoudig.

Het uitwendige van de nieuwe Pinakotheek is met fresco-schilderingen versierd, die echter aan de gevels iets onrustigs geven en daarenboven ten deele reeds zoo verweerd zijn, dat men ze nauwlijks herkennen kan.

In 1847 begon Semper den bouw van het Museum te Dresden, dat als een der voornaamste werken van dien meester genoemd wordt. De plattegrond herinnert door zijn langwerpige vorm aan dien der Münchener Pinakotheek. Daar echter in het midden van het gebouw een doorrit is aangebracht, bestaat de verdieping gelijkstraats uit twee geheel afgescheiden gedeelten. Een dezer deelen dient voor het tentoonstellen van gipsafgietsels; in het andere bevindt zich de niet zeer gelukkig geplaatste vestibule met hoofdtrap en het prentenkabinet.

De hoofdverdieping bevat zes groote zalen met bovenlicht, die drie aan drie gegroepeerd zijn en gescheiden worden door de zaal boven den doorrit, waarvan de vloer veel hooger ligt, zoodat een geheel systeem van trappen noodig was, om de zalen met elkander in verbinding te brengen. Dit telkens op en afklimmen werkt zeer vermoeiend, en het moet erkend worden, dat de doorrit met de daarbovenliggende zaal het zwakke punt van Semper's ontwerp is.

Aan de zuidzijde vindt men een open loggia, die op niet zeer fraaie wijze door de trap afgebroken wordt; aan de noordzijde kabinetten met zijlicht. De bovenlichtzalen zijn 10 M. breed en 14 M. lang. Hare hoogte bedraagt 8.30 M. Vooral het bovendeel der wanden ontvangt goed licht. Daar echter de schilderijen tot een hoogte van 6.70 M. hangen, kan men de bovenste slecht zien. De kabinetten zijn 5 M. bij 4.70 M.; de wanden daarvan zijn 4.40 M. hoog.

Zijn er dus op de inrichting van Semper's Museum gegronde aanmerkingen te maken, de gevels kunnen tot het beste gerekend worden, dat door dezen kunstenaar geconcipieerd werd. De koepel, die minder gelukkig van vorm is, werd er eerst op geplaatst, nadat Semper wegens zijn deelnemen aan de revolutie van 1848 naar het buitenland had moeten vluchten.

Zeer fraai van effect is de zuidelijke gevel, die in den geest van Sansovino's bibliotheek behandeld is. Een voortreffelijke werking wordt daar vooral verkregen door het contrast tusschen de rustica van die verdieping gelijkstraats en de fijne kolom architectuur daarboven.

De noordelijke gevel is eenvoudiger behandeld, en meer in den geest der Romeinsche architectuur. Voor den doorrit is op zeer gelukkige wijze gebruikgemaakt van het motief der Romeinsche triomfbogen. Het beeldhouwwerk dezer gevels, dat zeer goed van uitvoering is, werd door Hähnel en Rietschel vervaardigd.

Met den bouw der *National Galerie* te Berlijn, een gebouw bestemd tot het opnemen van werken van Duitsche kunstenaars uit de achttiende en negentiende eeuw, werd in 1866 een begin gemaakt.

Het gebouw, dat den vorm heeft van een pseudoperipterale prostylostempel, waarvoor een monumentale trap met ruiterstandbeeld van Friedrich Wilhelm IV geplaatst is, staat naast het *Neue Museum*, en tegenover het *Alte Museum*. Men kan niet zeggen, dat de vorm van het gebouw voor een museum een gelukkige is. Hij werd gekozen uit pieteit voor Friedrich Wilhelm IV, die daarterplaatse een aula voor de Universiteit, als antieke tempel gedacht, had willen oprichten.

De monumentale trap vóór het gebouw wordt niet gebruikt, zoodat men onder die trap drie tamelijk onaanzienlijke deuren moet binnengaan. Men komt dan in een vestibule met hoofdtrap. De verdieping gelijkstraats bevat kabinetten met zijlicht. De daarboven gelegen verdieping heeft zalen met bovenlicht, en ook eenige kabinetten met zijlicht.

Hoewel de tempelvorm tot talrijke moeilijkheden aanleiding gaf, kan toch de wijze van verlichting der zalen geslaagd genoemd worden. De schilderijzalen zijn decoratief beschilderd, en hoewel men blijkbaar getracht heeft, de schilderwerken zoo stil mogelijk te houden, om de eigenlijke kunstwerken geen afbreuk te doen, is dit toch niet overal gelukt.

De detailleering van het gebouw is in den geest van de oudere Berlijnsche school; door het gebruik van echt materiaal is vaak een zeer fraai effect verkregen. Vooral het trapportaal met zijn marmeren zuilen maakt een imposanten indruk. Toch kan het niet ontkend worden, dat het uiterlijk van dit gebouw in geen het minste verband staat tot het inwendige. De benedenverdieping is in een hoog stylobaat verborgen; de verschillende zalen van de bovenverdieping zijn in het geheel niet in den gevel uitgedrukt.

Het ontwerp van de *National Galerie* is van Stüler, terwijl Strack de uitvoering leidde.

In 1871 werd met den bouw der *Casseler Galerie*, een museum welks inrichting totdusverre nog niet overtroffen is, begonnen. Von Dehn-Rothfelser, de architect, met den bouw belast, nam zich de Münchener Pinakotheek ten voorbeeld, doch streefde er tevens naar, de aan dit gebouw klevende gebreken te vermijden.

Evenals het Münchener voorbeeld heeft ook dit gebouw een langwerpigen vorm; de sterk voorspringende paviljoens der Pinakotheek echter, die tot hinderlijk reflexlicht aanleiding geven, zijn hier weggelaten.

De vestibule met hoofdtrap bevindt zich aan de oostelijke zijde; de verdieping gelijkstraats bevat, behalve de noodige dienstvertrekken, een verzameling gipsafgietsels. De bovenverdieping bevat een viertal zalen met bovenlicht en overigens een aantal kabinetten, waarvan de meeste, die bestemd zijn voor de Hollandsche school, hun zijlicht van het noorden ontvangen. Enkele kabinetten voor de Duitsche en Fransche school ontvangen hun licht uit het zuiden, wat natuurlijk geene aanbeveling verdient. Een loggia is aan de zuidzijde van het gebouw aangebracht; men heeft daar een prachtig gezicht op de heerlijke omgeving van Cassel.

De zalen met bovenlicht hebben 8.60 M. breedte en 11 of 17.70 M. lengte. Zij hebben een hoogte van 8.60 M. De kabinetten zijn 5.50 M. breed, 6.10 M. diep en 6 M. hoog. De verlichting der zalen is uitstekend; de vloer bestaat uit zeer donker eikenhout, en reflecteert dus zeer weinig. De wanden zijn met stil gekleurd doek bedekt; de friezen daarboven hebben deels een groenen, deels een rooden grond, waarop fijne ornementen en schilden met namen van kunstenaars zijn aangebracht.

De loggia is zeer rijk behandeld, en vertoont muurschilderingen, een mozaïekvloer, versierde gewelven enz. Ook de hoofdtrap maakt, door het gebruik van stuc-marmer en echt marmer in verschillende kleuren, een zeer rijk effect. Zeer veel zorg is tevens aan de verwarming besteed, die door warm water geschiedt, om het stof, dat bij een heeteluchtverwarming onvermijdelijk is, te ontgaan.

Het uitwendige van het gebouw vertoont eenvoudige, doch waardige klassieke vormen en is in roode zandsteen uitgevoerd. Door eene spaarzame toepassing van beeldhouwwerk wordt het effect nog belangrijk verhoogd.

Bij de verlichting der schilderijzalen hebben de aanwijzingen van Prof. Magnus zich als zeer vertrouwbaar getoond.

(*Wordt vervolgd.*)

BEOORDEELING der door het Genootschap ARCHITECTURA ET AMICITIA uitgeschreven prijsvraag, van een *Titelblad* voor *De Bouwmeester* tusschen de ontwerpers onder de motti *Presto*, *Concours* en *Raphaël*.

TWEEDE CONCOURS.

In de conclusie van het rapport, opgenomen in het weekblad *De Opmerker*, N°. 9, van 27 Februari 1886, werd in overweging gegeven, om een tweede concours uit te schrijven, tusschen de ontwerpers van *Presto*, *Concours*, *Honoris Causa* en *Raphaël*.

Blijkens de bij de ondergeteekenden ontvangen teekeningen, hebben slechts de ontwerpers van *Presto*, *Concours* en *Raphaël* nieuwe projecten ingezonden, en wel die met het motto *Presto*, een teekening, gewijzigd volgens de in bovenvermeld Weekblad gemaakte opmerkingen, die met de motti *Concours* en *Raphaël* geheel nieuwe.

Ofschoon het niet *uitdrukkelijk* in de rapporten der ondergeteekenden voorkwam, was het toch de bedoeling, dat in het tweede concours de teekening voor het eerste tot grondslag zou worden genomen.

De ondergeteekenden zullen in de beoordeeling der ingezonden teekeningen echter met deze bedoeling geen rekening houden, en de drie ontwerpen beschouwen, als waren zij ten eersten male ingezonden.

1°. *Presto*. (II).

Hoewel dit ontwerp niet geacht kan worden oorspronkelijk te zijn, voldoet het aan de bedoeling.

De verhouding van het veld, tot opschrift bestemd, tot de omlijsting is goed.

De teekening is los en niet onbevallig.

De compositie is architectonisch en tevens decoratief.

De gevolgde teekenwijze maakt photolithographische verveelvuldiging gemakkelijk.

2°. *Concours*. (II).

De teekening van dit ontwerp is handig, vlug, aangenaam voor het oog, hoewel de compositie niet door oorspronkelijkheid en de figuren niet door onberispelijkheid uitmunten. Er is echter een zekere tweeslachtigheid in het ontwerp, die veroorzaakt, dat de beoordeelaars daaraan geen onverdeelde goedkeuring kunnen schenken.

Het middengedeelte der eigenlijke teekening (aan de beide zijden is deze begrensd tusschen renaissance decoratieve vazen, waaruit zich een voortreffelijk geteekend en zeer smaakvol arabesk-motief ontwikkelt, en van boven door het opschrift), bestaat uit twee stukken, onder een strenge renaissance ordonnantie, die tot omgeving dient van een in een nis zittend figuur, daarboven een half-cirkelvormige schelp met attributen en kinderfiguren; op de omlijsting dier nis alweder zittende figuren met attributen.

De strenge architectuur van het benedengedeelte is met den verderen, meer spelenden opbouw niet in harmonie.

De rand, die op een paar duim afstand de eigenlijke teekening omgeeft (van boven een gevleugelde figuur met banderol, ter zijde en van onderen doornstokken met linten, schilden en kransen), toont in de bevallige losheid van teekening en daarbij in de vastheid van hand, welk benijdenswaardig talent de ontwerper van 2°. *Concours* bezit.

3°. *Raphaël*. (II.)

Ook dit ontwerp bevat veel goeds. Het is echter een weinig ruw en wild van behandeling. Zwart en wit is niet in goede harmonie. Terwijl het middendeel vrij zware architectonische vormen heeft, bevinden zich daarnaast zeer lichte — als van ijzer bedoelde — stangen, waaraan emblemen door middel van koorden opgehangen (links: driehoek, passer, palet; rechts: kapiteelen). Het geheel wordt ingesloten door zware lijsten, waartusschen een architectonische, althans regelmatige lijnversiering.

De ondergeteekenden zijn van meening, dat deze compositie het ongeoorloofde in phantastische architectuur zeer nabij komt.

Conclusie.

De ondergeteekenden meenen dat niettegenstaande de oorspronkelijkheid van het ontwerp *Presto* te wenschen overlaat, daaraan toch den prijs moet worden toegekend, als het meest beantwoordende aan het doel. Het verdient aanbeveling, het eventueel te

doen drukken op licht-grijs papier, met het opschrift in rood.

De premie moet worden toegekend aan het ontwerp *Concours*.

Aan het ontwerp *Raphaël* veroorloven zij zich voor te stellen een loffelijke vermelding uit te reiken.

Aldus opgemaakt den 4 October 1886.

Delft. A. Le Comte.
Amsterdam. I. Gosschalk.

GENOOTSCHAP ARCHITECTURA ET AMICITIA.

1e Algemeene Prijsvraag — 1887.

Het Bestuur van het Genootschap heeft de eer heeren leden kennis te geven, dat als 1e algemeene prijsvraag voor het jaar 1887 wordt uitgeschreven het ontwerp:

een Edenthéater.

Het gebouw wordt verondersteld te zijn gelegen op een vrij terrein in een der voorname wijken eener hoofdstad, en door boulevards en breede straten omgeven. De oppervlakte van het terrein bedraagt 4000 M², welke geheel of gedeeltelijk kunnen bebouwd worden.

Het gebouw moet bevatten:

Ruime en doelmatig aangebrachte toegangen, zoowel voor voetgangers als voor rijtuigen, die tezamen in één groote vestibule zich vereenigen, waar de bureau's voor controle geplaatst zijn.

Onmiddellijk hiermede in verband ruime galerijen of gangen, toegang gevende tot de groote zaal en tot een of meer hoofdtrappen, welke naar de 1e etage geleiden.

Deze zal bevatten galerijen of promenoirs, die in directe gemeenschap met het balkon der zaal staan, verder foyers, wintertuinen, restauratie, bierhalle met buffetten, loges, enz., allen zoodanig ontworpen, dat bij feestelijke gelegenheden alle zalen tot een geheel kunnen vereenigd worden.

Ter vereischte plaatse zullen garderobes, privaten en urinoirs worden ingedeeld.

De zaal zal met inbegrip van het balkon 1000 zitplaatsen moeten bevatten. De oppervlakte per plaats is ± 0.50 M².

Een afzonderlijke toegang voor den dienst der buffetten wordt verlangd, benevens een woning voor den kastelein.

In verbinding met de zaal zal worden aangebracht een ruim tooneel met de noodige vertrekken voor den dienst, als:

Een ingang voor het personeel met loge voor den controleur.

Afzonderlijke kleedkamers en foyer voor mannelijke en vrouwelijke artisten.

Een foyer voor het corps de ballet met garderobe.

Een kamer voor den regisseur.

Een kamer voor den machinist.

Een bergplaats voor de decoratiën, die in den loop der voorstelling gebruikt worden.

Een foyer voor de figuranten met magazijn voor kleederen.

Een foyer voor de leden van het orkest met stemkamer, en verder eenige kamers.

Voor de administratie wordt verlangd:

Een ingang.

Een kamer voor den directeur met wachtkamer.

„ „ „ „ secretaris.

„ „ „ het archief met bibliotheek.

„ woning voor den directeur en den portier.

De noodige trappen, privaten en urinoirs aan te brengen; voorts een brandweerpost, bestaande uit bergplaats en wachtkamer.

De constructies zooveel mogelijk brandvrij; het gebouw moet zoodanig zijn ontworpen, dat eene snelle ontruiming door het publiek mogelijk is.

Er worden verlangd de teekeningen van 2 plattegronden, 2 gevels en 2 doorsneden, op de schaal van 1 : 200.

De stijl van het gebouw, alsmede de behandeling der teekeningen worden geheel vrijgelaten.

Aan den vervaardiger van het der bekroning waardig gekeurd ontwerp zal worden uitgereikt het *eervol getuigschrift* met een premie van *honderd gulden*; aan het daarop volgend ontwerp een premie van *vijf-en-twintig gulden*.

De inlevering der ontwerpen, met stipte inachtneming van art. 67 der wet, en vergezeld van een correspondentie-adres, ten einde zoo noodig met den vervaardiger te kunnen correspondeeren, moet geschieden vóór of op den 20 December 1886, ten huize van den 1ste-Secretaris, Oosterdoksluis 29, te Amsterdam.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

DE DRIEJAARLIJKSCHE TENTOONSTELLING TE AMSTERDAM.

III.

Een van de aantrekkelijkste schilderijen der tentoonstelling is zeker de dorps-godsdienstoefening, ons door den Franschen schilder Melchers afgebeeld. De houding der verschillende figuren is uitstekend weergegeven; al de verschillende graden van aandacht vindt men terug, van af den boer, die met geopenden mond luistert, tot het boerinnetje, dat de preektoon in slaap heeft gesust. De blauwe verf, op het houtwerk der kerk aangebracht, is misschien minder behaaglijk, doch naar het leven gevolgd. De wijze, waarop de figuren geschilderd zijn, en de getrouwheid, waarmede het Nederlandsch costuum afgebeeld is, verdienen hoogen lof.

Van meer dan gewone afmetingen is de schilderij, waarop N. van Maasdijk ons afbeeldt, hoe kardinaal Mazarin den schilder Charles Lebrun in de *Galerie d'Apollon* aan Lodewijk XIV voorstelt. De architectuur dezer zaal is met talent weergegeven, doch de figuren hebben iets zeer conventioneels. Vooral de buigende hoveling op den voorgrond geeft blijk van weinig ernstige studie; in het algemeen zijn de figuren zeer weinig transparant geschilderd, waardoor ze iets groezeligs krijgen.

De jongedame *en profil*, van Carl Nijs, is niet onbehaaglijk; zij is echter te zeer in een hoek van het doek aangebracht, waardoor het den schijn heeft als of men de andere helft gerust zou kunnen missen. Het invallend licht is goed geobserveerd.

Mejuffrouw Wandscheer is op deze tentoonstelling beter vertegenwoordigd, dan vroeger wel eens het geval was. Zoowel haar damesfiguur voor een spiegel als haar fantasieportret zijn goede staaltjes van haar bevallig talent.

Jan Veth, die bij een vorige gelegenheid zooveel beloofde, heeft zijn belofte slecht gehouden. Hij kan ons, gelooven wij, wat beters geven, dan het min fraaie figuurtje, dat hij den titel van *Onderweg* geeft.

De boerinnetjes van Witkamp zijn aangenamer om te zien; men bespeurt, dat deze kunstenaar natuurwaarheid met een zekere gratie niet onvereenigbaar acht.

Tot de fraaiste inzendingen op deze tentoonstelling behoort *In Bretagne* van Hubert Vos. Het Bretonsch interieur is met zeer veel zorg, doch zonder eenig effectbejag weergegeven. De figuren zijn vol leven en met zorg geteekend, iets wat men van vele figuren, op andere schilderijen, nu juist niet zeggen kan.

Een heer te paard, op levensgrootte, van zijn hond vergezeld, wordt ons door G. Muller te aanschouwen gegeven. Wie zich het fraaie ruiterstuk van den te vroeg overleden Henri Regnault herinnert, zal bij het beschouwen van dit doek een zekere teleurstelling ondervinden. Daar zit geen leven in dit paard, met hoeveel zorg het ook geschilderd zij; ook de ruiter heeft iets stijfs, en mist relief. De achtergrond doet ons geenszins aan een stuk natuur denken; de hond is wel breed geschilderd, doch geeft ons de illusie van het leven niet. Het was een stout bedrijf, door den kunstenaar ondernomen, om een stuk van deze afmetingen te schilderen; al was hij tegen deze taak nog niet opgewassen, hij toont toch, dat hij durft en zich niet door moeilijkheden laat afschrikken.

De stukken van Artz zijn, als altijd, zorgvuldig van behandeling en geven de natuur getrouw weer. Toch durven wij beweren, dat wij beter werk van dezen begaafden kunstenaar gezien hebben. Een *Bloemenmeisje*, van mevr. Bamberg—Zimmerman, is met smaak geschilderd; de stukken van Bource blijven beneden hetgeen wij van dezen kunstenaar verwachten mochten.

Uitstekend zijn de ruiters van Breitner. Hier is alles leven en beweging, men ziet die artillerie naar voren stormen, te midden van een warrelwind van stof, door een schelle zon beschenen. De opmerking, die vroeger wel eens bij de stukken van Breitner gemaakt werd, dat de schaduwen wat donker waren, geldt hier niet. Indien men een aanmerking zou willen maken, zou het zijn, dat de teekening hier en daar van zekere nonchalance blijkgeeft.

Tragisch bedoeld is de voorstelling uit *La Dame aux Camélias*, door N. v. d. Eeden; misschien zullen velen met ons haar nog liever melodramatisch noemen. Er zijn in dit stuk wel qualiteiten; de uitdrukking van het gelaat der hoofdpersonen is goed weergegeven, en toch is de indruk, dien men bij het beschouwen van dit stuk krijgt, niet bevredigend; er is geen lucht tusschen deze figuren; het ware leven ontbreekt.

In *Le quart d'heure de Rabelais* vertoont ons Van Engelen een tafereel uit een Parijsch restaurant, dat, mag het ook geen groote verdienste hebben, toch ook geen groote gebreken heeft; de figuur der jongedame die op den spiegel schrijft, is niet onbevallig. Onderwerpen, aan den Israëlietischen eeredienst ontleend, worden door Ed. Frankfort behandeld; deze jonge kunstenaar geeft wel blijk van talent, en zal, naar wij hopen, bij ijverige studie, een goed schilder kunnen worden.

Onder de „groote" stukken behoort ook dat van Grass te Dusseldorp, waarop een onthoofd vrouwefiguur op een baar liggende, is afgebeeld, terwijl een jong man op den achtergrond staat te treuren. Het komt ons voor, dat de jonge vrouw van meer dan gewone afmeting is, en dat haar hoofd niet bij het lichaam past. Ook het coloriet van deze schilderij kan ons niet bekoren.

Op eigen wieken noemt W. Hamel een schilderij, dat eene jongedame, in een leunstoel gezeten, voorstelt. Daar ligt iets aandoenlijks in dit tafereel; de bleeke gelaatstint der jonge vrouw vormt een sterk contrast met de goedgeschilderde rouwjapon. Deze schilderij, die van talent getuigt, had o. i. wel een betere plaats verdiend, dan haar thans ten deel viel.

Hoynck van Papendrecht, die ons bij vorige gelegenheden zulke aardige tafereeltjes uit het militaire leven schilderde, blijft ditmaal beneden het gewone peil van zijn talent. De hardblauwe lucht van *Na de manoeuvre* ontsiert deze schilderij ten eenenmale; ook de *Bloemenmarkt* is niet zoo goed als wij wenschen zouden.

De binnenhuisjes van Huibers ziet men met genoegen; toch zou eenige afwisseling op den duur niet schaden. Ook het binnenhuis van Kever doet ons geen nieuwe facetten van het talent des kunstenaars zien.

Was totdusverre de behandeling van het naakt bij onze kunstenaars niet geliefd, de heer Willy Martens heeft ons willen toonen, dat ook een Hollandsch kunstenaar wel een gedeeltelijk ontkleed vrouwefiguur kan schilderen. In het teruggeven van den vleeschtoon is de schilder niet ongelukkig geweest, en zelfs voor ons Hollanders, die zoo *prude* zijn, hebben de schilderijen niets *shocking's*, of het moest zijn, dat men het ongepast vond, den schilder en zijn model tegelijkertijd af te beelden. Jammer is het, dat de linkervoet van de jongedame in *Na het bad* zoo buitengewoon groot is geworden.

Wally Moes is ditmaal niet gelukkig; de twee lompe boerenkinderen in het bijzonder sterk groengekleurde gras kunnen ons niet bekoren. Ook Oldewelt heeft beter werk gemaakt dan wij hier van hem zien.

Het schilderij van Omichen te Dusseldorp, een begrafenis in Westfalen voorstellende, is als alle Duitsche stukken, goed geteekend, maar zoo hard van kleur, dat onwillekeurig de gedachte aan een oleographie bij ons opkwam.

De gebroeders Oijens kent men reeds lang als verdienstelijke schilders. Onder de stukken van Pieter trok ons *De Moeder* het meest aan door natuurwaarheid, al willen wij niet beweren, dat de handen dezer figuur onverbeterlijk geschilderd zijn. Het andere vrouwefiguurtje bevalt ons veel minder; hier zijn de fouten tegen de teekening te zeer in het oog loopend. Op hetgeen David Oijens zond, komen wij later terug.

De glasachtige figuurtjes van Postma zijn zoo onnatuurlijk mogelijk; zij vinden echter, naar het schijnt, nog hunne bewonderaars, wat niet voor den kunstzin van het publiek pleit.

Therese Schwarze's werk begint iets conventioneels te krijgen, wat ons zeer bedenkelijk voorkomt. Deze kunstenares schijnt er een bepaald aantal kleuren op na te houden, die zij bij al hare figuren toepast. Zij heeft inderdaad een schoone hoogte bereikt, doch wachte zich, gemaniereerd te worden. Dezelfde kleuren van *Psalm* 123 vindt men bij de *Eerste Kerkgang* terug. Moge ook zij bedenken *Noblesse oblige!*

Stroebel, Taanman en Verveer geven ons niets nieuws te aanschouwen; ook Valkenburg blijft aan zijn gewoon genre getrouw, dat, hoe verdienstelijk ook, toch op den duur wat eentonig wordt.

Wij meenen nu het voornaamste der figuurschilderijen behandeld te hebben; nu komt landschap, zeegezicht, enz. aan de beurt.

Pittore.

DE NIEUWE WATERLEIDING VOOR DE STAD NEW-YORK.

De stad New-York vereischt voor haar waterverbruik een dagelijkschen toevoer van niet minder dan minstens 250 millioen gallons of, het getal waterverbruikers op 2½ millioen stellende, door elkaar 100 gallons per hoofd en per dag; dit reusachtig bedrag, dat door de Crotonwaterleiding wordt aangevoerd, is door de snelle uitbreiding van het zielenaantal der wereldstad niet in staat aan de toenemende behoefte te voorzien. Door het stijgen van het zielental verminderde het waterverbruik per hoofd belangrijk en in toenemende mate, totdat, om aan het gebrek tegemoet te komen, van de waterleiding meer gevergd moest worden dan waarvoor oorspronkelijk bij den aanleg gerekend was. Het natuurlijk gevolg hiervan was een grootere drukking, die echter aan de steeds toenemende vraag tot nog sterker toevoer niet kon voldoen.

De beambten, met het toezicht belast, konden niet dan door de grootste zorg en waakzaamheid, de gevaren

van dezen onhoudbaren toestand voorkomen, en het was dringend noodig intijds voor een ruimer en sneller toevoer zorg te dragen. Bijna in het midden der stad ligt het groote Croton-reservoir; in Centralpark en in de onmiddellijke nabijheid van dit reuzenreservoir liggen nog twee reservoirs, waarvan één als ontvanger dienst doet en het water aan de beide andere reservoirs afstaat. Wanneer men er toe overging de Quaker-brugdam, zooals eerst het plan was, te bouwen, zou het reservoir een inhoud van 32,200 millioen gallons water kunnen bevatten, eene massa, groot genoeg om eene oppervlakte van 9400 morgen ter diepte van 10 voet te vullen. De waterleiding, die thans wordt aangelegd, heeft een aanvoervermogen van 320 millioen gallons per dag en loopt van Crotondam naar een zeker punt van de grenslijn van New-York, waar men van plan is een groot reservoir te maken tot verspreiding door het aangrenzend stadsdistrict; het overblijvende water is dan nog in staat om 250 millioen gallons dagelijks te leveren. Het noordelijk deel der leiding is in doorsnede 13.6 voet hoog en 13.6 breed; de halfcirkelvormige boog heeft een straal van 6.8 voet, de holle zijden hebben een straal van 20.92 voet en de bolle zijden van 18.5 voet. De rotsmuren worden, waar dat noodig blijkt te zijn, met beton opgevuld en bekomen een bekleeding met metselwerk van 30 c.M. dikte tegen de zijden en bogen en van 15 c.M. aan de bolle zijden, behalve waar de aard van de rotswanden dit niet noodig maakt. Het ander gedeelte van de leiding, ter lengte van $6^1/_2$ mijl, is in doorsnede cirkelvormig, heeft een middellijn van 12 voet en is met 30 c.M. dik metselwerk bekleed. Wegens de niet toereikende hoogte van den grond, komt dit gedeelte omstreeks 100 voet lager dan het andere te liggen. Op het punt, waar de leiding de Haarlemrivier kruist, wier bedding belangrijk lager ligt, duikt de leiding 200 voet dieper en passeert onder de rivier. Al het metselwerk zal van uit de hand gevormde en hardgebakken metselsteen in specie van 1 deel cement op 2 deelen zuiver zand van de scherpste soort gemaakt worden. Van Crotondam tot de Haarlemrivier bedraagt de lengte $28^1/_4$ mijl en vervolgens tot het Centralpark-reservoir $33^1/_4$ mijl. Behalve 3000 voet ten noorden van de Haarlemrivier, dringt de schacht der leiding door vasten rotsgrond. De wijze, waarop de leiding gemaakt wordt, is de volgende: Men boort putten of schachten op afstanden van $1^1/_4$ mijl en werkt dan in noordelijke en zuidelijke richting in elke schacht. Zoodoende zijn 24 putten ten noorden en 8 putten ten zuiden der Haarlemrivier noodig, die van 28 tot 350 voet in diepte verschillen. Deze schachten worden inwendig met hout betimmerd en elke schacht heeft een afzonderlijke hijschmachine, luchtpers en pomp, welke door twee stoomketels bediend en bewogen worden. De schachten zijn $17^1/_2$ voet in de richting van het ondergrondsch kanaal in diameter in den dag en 8 voet in diameter over de rechthoekig daarop vallende as. Twee bakken rijzen en dalen om beurten door middel van twee trommels, die op de werkas van de Dickson-hijschmachine zijn aangebracht. Een dezer is voor den rijzenden bak, die gevuld is, de andere voor den leegen, omlaaggaanden bak, die beneden met uitgebroken rotsgrond gevuld wordt. Voor beweegkracht gebruikt men 2 ketels van 90 paardekrachten elk; Ingersoll-luchtpersen en Eclipse-boortoestellen worden voor het werk in de tunnel gebruikt; zij voldoen uitstekend, waarom over de geheele lengte der tunnel thans een aantal van 200 boorwerktuigen, 18 persmachines en 30 stoomketels volgens dat systeem in werking zijn.

De krachtigste luchtpersen hebben cilinders van 46 à 75 c.M., die de lucht tot een drukking van 80 pond per vierk. Eng. duim samenpersen. De lucht wordt eerst in een ontvanger van gecondenseerde lucht gebracht, waar zij van alle schadelijke bestanddeelen en vocht gezuiverd en voorts naar beneden in de schacht gebracht wordt door buizen van 8 à 9 c.M. middellijn. Elk eind der tunnel wordt door 4 boormachines, paarsgewijze aan een standaard of stijl verbonden, uitgeboord.

De tunnel is niet op alle plaatsen van dezelfde constructie en afmeting, maar deze is afhankelijk gesteld van de gesteldheid van den omringenden grond. De boogdikte van de tunnel bedraagt meestal 30 tot 50 c.M., de dikte der holle wanden 20, en deze worden door muren versterkt.

Het totaal der aanneemingssommen wijst het belangrijke cijfer van 11,890,342 dollars aan.

VARIA.

Verval van bruggen door onvoldoend onderhoud. Een voorbeeld van snel verval van een ijzeren brug, die niet genoegzaam onderhouden wordt, vindt men te Philadelphia, in *Callow-Hillstreet*. Onlangs werd besloten deze brug te verven en toen de schilders met den arbeid begonnen, ontdekten zij hier en daar plekken, die ongeveer 1 centimeter diep ingeroest waren. Het weerstandsvermogen der brug was reeds belangrijk verminderd en de trilling was bij het berijden zoo sterk, dat de werklieden den arbeid moesten staken en gevaar liepen door de schuddende deelen afgeworpen te worden. Bij onderzoek bleek, dat niet alleen de spanten, maar al het ijzerwerk door roest was aangetast. Bovendien was de brug, die in eene helling ligt, benedenwaarts afgeweken en waren de kruisstaven of tusschenverbindingen reeds krom gebogen. De houten blokjes der bestrating tusschen de tramrails waren tegen elkander opgewrongen en het asphalt der voetpaden gebarsten. De brug ligt over een spoorweg en heeft een overspanning van 340 voet; zij werd in 1875 gebouwd en een tijdvak van slechts 10 jaar was voldoende om haar voor den verderen dienst ongeschikt te maken. Bij goede voorzorgsmaatregelen en met geringe onderhoudskosten had men dit kunnen voorkomen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. In den brief van de *Société de Chemins de fer économiques*, waarmede de onderhandelingen voor eene concessie van het tramwegnet op nieuwe grondslagen zijn heropend, verlangt de *Société* zekerheid omtrent de volgende punten, die nog aan de beslissing van het Gemeentebestuur bleven onderworpen:

1°. De lijn Plein—Scheveningen (nieuwe weg) moet bij electrische exploitatie over het Korte Voorhout gaan en de retourlijn van Scheveningen door de Kanonstraat. De *Société* stelt van deze voorwaarde de aanvaarding der concessie afhankelijk.

2°. De richting der lijn Laan-van-Meerdervoort—Stadhuis.

3°. De aanwijzing van de veranderingen aan den openbaren weg, die gemaakt moeten worden bij den aanleg der lijnen.

4°. Vaststelling van een maximum der kosten tot verfraaiing van het depôt te Scheveningen.

Wat de electrische exploitatie betreft, acht de *Société* het jaargetij te ver gevorderd om reeds in 1887 electriciteit te kunnen aanwenden. In plaats van 1887 zal dus 1888 moeten worden bepaald; in elk geval brengt het belang van den concessionaris mee om de electriciteit zoo spoedig mogelijk in te voeren.

— Naar het *Dagblad* verneemt, zijn wederom plans in bewerking tot verandering van het gebouw van den Hoogen Raad, dat, zooals men weet, hoewel eerst 23 jaren oud, wel wat aan soliditeit te wenschen overlaat.

Het voornemen schijnt te bestaan om een nieuw gebouw op te richten, waarin al de rechtscolleges zouden vereenigd zijn.

Dezer dagen werd door den Rijksbouwmeester, den heer Peters, eene schets aan de leden van den Hoogen Raad ter inzage voorgelegd.

— De hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat in Zeeland, de heer M. B. G. Hoogerwaard, heeft van de Japansche Regeering aanzoek ontvangen om als hoofd van den Waterstaat daartelande op te treden.

De heer Hoogerwaard heeft echter voor de uitnoodiging bedankt.

ROTTERDAM. Voor de betrekking van hoofdmachinist van het stoomgemaal *Prins Alexander* aan het Kralingsche veer, waaraan eene jaarwedde van *f* 840 's jaars met genot van vrije woning, vuur en licht is verbonden, hebben zich niet minder dan 160 sollicitanten aangemeld.

Vóór 1 November zal de benoeming plaats hebben.

SCHIEDAM. Eindelijk is eene beslissing genomen in de zaak van het station. Het nieuwe gebouw zal, naar men verneemt, verrijzen op dezelfde plaats waar het oude staat.

KAMPEN. De Gemeenteraad besloot onlangs een drinkwaterleiding aan te leggen, waarvoor het water zal genomen worden uit de heide. Naar aanleiding daarvan zullen, volgens dezer dagen genomen raadsbesluit, 232 H. A. heidegrond onder Oldebroek worden aangekocht tegen *f* 70 de H.A.

ZEVENBERGEN. Na tweemalen te hebben geweigerd, heeft de gemeenteraad concessie verleend aan den Heer A. Hartog te Rotterdam, tot het leggen van een stoomtram, loopende van Leur over Zevenbergen naar Klundert en Willemstad.

— Naar men verneemt, bestaan er plans tot het aanleggen van eene drinkwaterleiding in deze Gemeente. Het water zou worden getrokken uit de rivier de Mark.

REENEN. In deze gemeente werd deelgenomen in de leening ten behoeve der geheele voltooiing van den Oosterstoomtramweg onder voorwaarde, dat de lijn met 1 jan. e. k. in exploitatie zou worden gebracht. Dit blijkt echter onmogelijk, en nu heeft de directie der Trammaatschappij zich tot den Raad gewend met het verzoek den termijn te verlengen tot 1 Juli 1887.

BERICHT.

In antwoord op de aanvrage van een drietal abonnenten, die de vorige jaargangen van *De Opmerker* tot verminderden prijs wenschten aan te koopen, is dienende, dat de jaargangang 1883 is uitverkocht. Exemplaren van den jaargang 1884 of 1885 zijn, voor zooverre de voorraad strekt, tegen betaling van **vier gulden** te bekomen.

ADVERTENTIEN.

Er wordt ter kennis gebracht van Aannemers van Openbare Werken dat op 1/13 *November* 1886 een **licitatie** zal plaats hebben bij het Ministerie van Oorlog voor de

aanneming der VESTINGWERKEN van *Bucarest*.

De algemeene en speciale voorwaarden kunnen gevraagd worden aan de Legatie van *Roemenie*, rue des 2 Eglises, No. 35, te *Brussel*, elken werkdag van 1 tot 3 uren.

Bouwterrein te Koop.

Aan den Roermondschen weg te *Venloo* zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, van verschillende **breedten** en **diepten**, zeer geschikt voor den bouw van Heerenhuizen.

Te bevragen bij den heer H. VAN GASSELT, Mr. Timmerman, aldaar.

Het **Kantoor** van

FERD. ENGERS

is *verplaatst* naar de

Heerengracht 335

bij de Oude Spiegelstraat,

AMSTERDAM.

Openbare Verkooping

VAN

WEILANDEN.

C. W. MARIS Jr. Notaris te *Klundert*, zal ten verzoeke zijner principalen, **in het openbaar veilen en verkoopen:**

EERSTE KOOP. **Een perceel WEILAND,** gelegen in het Strepenland, gemeente *Zevenbergen*, kadaster sectie E, No. 80, groot 1.3940 Hectaren.

TWEEDE KOOP. **Een perceel WEILAND,** gelegen naast den eersten koop, kadaster sectie E, No. 81, groot 2.8760 Hectaren.

DERDE KOOP. **Een perceel WEILAND,** gelegen in Meester Klaas- of Rietland, gemeente *Klundert*, kadaster sectie D, No. 137, groot 2.2910 Hectaren.

Inzet. **Dinsdag 26 October 1886**, in het Hôtel Dolk.

Toewijzing, Dinsdag 2 November 1886, in het Hôtel de l'Ancre, beiden te *Zevenbergen*, telkens des avonds om 6 uren.

Aanbesteding.

De Architect A. VAN AMEYDEN VAN DUYM DZN., is voornemens namens zijnen principaal op **Vrijdag den 29ste October 1886** des namiddags ten $2^1/_2$ ure, in het Hotel BUWALDA aan den Van Stolkweg in het Scheveningsche Park te *Scheveningen*, bij openbare inschrijving **aan te besteden:**

Het Bouwen van eene Villa, Stal, Koetshuis en Koetsierswoning op het terrein genaamd Olanda aan den Van Stolkweg in het Schevoningsche Park te Scheveningen.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Zaterdag den 23ste October 1886 des namiddags ten $2^1/_2$ ure precies. De teekeningen en bestekken liggen van af Zaterdag den 16de October 1886 ter visie aan het Hotel Buwalda bovengenoemd en zijn van af dien datum aldaar verkrijgbaar ad *f* 6.—, zoo ook bij den Architect bovengenoemd te *Rotterdam*, Schiedamschen Singel 65, bij wien tevens nadere inlichtingen zijn te verkrijgen.

H.H. Schilders en Architecten.

Schildersechtige Photographische Stadsgezichten met **Oude Gevels** en **Landschappen** van **Oudewater** en **Omstreken**, waaronder de **Heksenwaag**, **Huis van Arnisius**, **Ark**, enz Verkrijgbaar bij E. C. RAHMS, te *Oudewater*.

Polychroom-cement

wordt onder nevenstaand merk door den ondergeteekende in den handel gebracht en is een door de Heeren Professor VON KOCH en DR. ADAMY te *Darmstad* uitgevonden material, hoofdzakelijk bestaande uit **gemalen lava** (uitwerpsel van vuurspuwende bergen).

Polychroom-cement is het goedkoopste materiaal,

zoowel voor bepleistering, die volkomen tegen den invloed van het weer bestand is, als voor voegwerk.

Bijzondere voordeelen:

1°. De bepleistering is gelijk van toon en lichtgrijs, in de kleur van Bentheimersteen;
2°. Geen uitwaseming van kalk of silicaat;
3°. Geene bij gebruik van gewoon cement voorkomende winsscheurtjes;
4°. Eene bepleistering met Polychroom-cement kan beschilderd worden 4 of 5 weken nadat zij aangebracht is. De beschildering kan het afwasschen verdragen.

Hoofddepot voor Nederland bij Theod. Ferd. Bierhorst te Haarlem.

Actieve Agenten en Vertegenwoordigers gevraagd.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN**

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

De Portland-Cementfabriek van

DYCKERHOFF & SÖHNE

te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn

levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.

Productie-vermogen der fabriek: 400 000 vaten per jaar.

Magazijnhouders in de voornaamste steden.

GOUDEN Staats-Medaille.

DUSSELDORF 1880.

Medaille Breslau 1869.

Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873.

Gouden Medaille, Offenbach a/M. 1879.

Diploma A: Eersteprijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880.

Gouden Medaille Amsterdam 1883.

Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales: Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam,

Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat nr. 335.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

LOCAALSPOORWEG-MAATSCHAPPIJ

Hollands Noorder-Kwartier.

Aanbesteding,

bij inschrijving op **Maandag 1 November 1886**, des middags ten 12 ure, op het Koggenhuis te *Medemblik*, van:

Bestek N°. 12.

Het maken van de grond- en kunstwerken, het leggen van spoorbaan en wissels, het maken en plantsen van afdeelingsteekens en afsluitingen en het uitvoeren van eenige andere werken, ten behoeve van den Lokaalspoorweg Medemblik—Hoorn.

Inlichtingen zijn verkrijgbaar en bestekken met teekeningen à *f* 6,— per stel, aan het bureau van den Ingenieur KRIEGER te *Medemblik*.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, *Rotterdam*.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 230, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Blekerstraat

AMSTERDAM.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;

Bollende en Expansieerende Stoomverkappen,

GEBOUWEN in **Scherpbouk** en voor **andere** bouwstijlen, geheel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen**.

VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,

Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking gaanklaar**.

Galvaniseering op Loon.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENIT Jr.

Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.

Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN, Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 270 te *Amsterdam* en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *10 gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, betalen bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN: tot 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhalingsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFGONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling tot 15 cent per stuk en 25 cent per jaar, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

De 869ste vergadering zal gehouden worden op Woensdag 27 October a. s., des avonds te 8 uren, in het American Hotel, alhier.

De agenda voor die vergadering is:

a. Mededeelingen van het Bestuur;
b. Bijdrage van het eerelid A. N. Godefroy;
c. Kunstbeschouwing.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) IETS OVER DE INRICHTING VAN MUSEA.

door A. W. WEISSMAN.

(*Slot van pag.* 337.)

De zeer belangrijke verzameling der *National Galery* te Londen was tot 1876 in zeer weinig passende lokalen gehuisvest. Men besloot toen nieuwe zalen te maken, doch de verbouwing zóó te doen geschieden, dat het bezoek aan het Museum ongehinderd kon doorgaan.

De verbouwing van ruim één vierde deel van het geheel kwam totdusverre gereed. Het nieuwe gedeelte bevindt zich rechts achter het oude gebouw en bestaat uit twee groote zalen, die rechthoekig op elkander liggen en door een kleinere, vierkante zaal verbonden zijn. Uit deze groote zalen komt men in kleinere vertrekken, die in den vorm van een gricksch kruis om een achtkante middenzaal gegroepeerd zijn.

De verdieping gelijkstraats bestaat uit verschillende dienstvertrekken, de zalen op de eerste verdieping hebben allen bovenlicht. De achtkante zaal heeft een glazen koepel en 4 nissen voor de schilderijen; de andere zalen hebben tongewelven, waarvan het middendeel uit glas bestaat.

De groote zalen zijn 36.50 M. lang en 12 M. breed; de kleine zalen zijn ongeveer 12 M. in het vierkant. Ter versiering zijn in de koepelzaal en in de doorgangen naar de andere zalen muurzuilen van groen Italiaansch marmer aangebracht. De plinten der zalen bestaan allen uit zwart Belgisch marmer; de wanden zijn in een zachtroode kleur beschilderd; het fries daarboven is met ornementen in twee kleuren groen beschilderd. In de achtkante zaal prijkt dit fries met de woorden: *The works of those who have stood the test of ages have claim to that respect and veneration to which no modern can pretend.*

De architraaf, onder deze friesversieringen, is gedeeltelijk verguld. Het gedeelte der gewelven, dat niet door glas wordt ingenomen, is met caissons voorzien, die in stilgrijze tinten, hier en daar door wat goud gehoogd, beschilderd zijn.

De vloer der zalen bestaat uit eikenhout; slechts in de achtkante zaal heeft men een gefigureerde, marmeren vloer gemaakt, die wel-is-waar zeer goed van teekening is, doch het licht op hinderlijke wijze reflecteert. De wijze, waarop de bovenverlichting is ingericht, geeft tot bedenking aanleiding, daar het zenithlicht niet genoeg weggenomen is. De zalen van 36.50 M. lengte zijn te groot, daar de bezoeker door het groote aantal schilderijen een verwarden indruk krijgt.

Voor de versiering van het interieur zijn klassiek-Korinthische vormen gekozen; de architect E. M. Barry, die het Museum bouwde, heeft ook voor het uitwendige een waardig, streng-klassiek ontwerp gemaakt, dat echter totdusverre niet tot uitvoering gekomen is.

In het jaar 1866 werd door de Oostenrijksche Regeering een prijsvraag voor een ontwerp van de Hofmusea, tusschen de architecten Ferstel, Hansen, Hasenauer en Von Löhr uitgeschreven. De ontwerpen dezer beide laatsten werden van gelijke waarde, wat bruikbaarheid aangaat, geacht, en een nieuwe prijsvraag uitgeschreven om te kunnen beslissen, wie de zege zou wegdragen.

De Jury kon tot geen eenstemmigheid komen, en men besloot de beslissing aan Semper, die toen te Zürich woonde, op te dragen.

Semper gaf aan Hasenauer's ontwerp de voorkeur, doch wist tevens te verkrijgen, dat hij in gemeenschap met dezen de plans verder zou uitwerken en de uitvoering zou leiden. Semper kwam toen voorgoed naar Weenen, en was tot 1876 met Hasenauer werkzaam. De verhouding der beide architecten schijnt af-en-toe zeer gespannen geweest te zijn, en vele Duitsche technische bladen hebben herhaalde malen de vraag behandeld, wien van beiden het auteursrecht toekwam, doch zonder dat een afdoend antwoord gegeven is. Zooveel schijnt zeker te zijn, dat Semper's hand vooral in de gevel-architectuur te herkennen is.

De beide musea zijn op pag. 307 van den jaargang 1883 van dit blad door den heer Henri Evers uitvoerig beschreven; wij behoeven dus niet in herhalingen te vervallen, en kunnen onze lezers daarheen verwijzen. Een afbeelding van de musea is bij die beschrijving gevoegd.

Een der musea is voor natuurlijke historie bestemd, het andere dient tot het opnemen van kunstwerken. In het kunstmuseum bevat de verdieping gelijkstraats in het midden een groote vestibule met monumentale trapzaal; daarachter bevindt zich een zaal voor moderne beeldhouwwerken; zalen van verschillende grootte zijn om twee binnenplaatsen gegroepeerd, en bevatten Egyptische, Grieksche en Romeinsche beeldhouwwerken, een wapenverzameling, dienstlokalen, enz.

De eerste verdieping van het gebouw, die men langs de monumentale hoofdtrap bereikt, bevat, om de binnenplaatsen, zalen met bovenlicht, en aan de gevelzijden twee rijen kabinetten en kleinere zalen boven elkander.

In het sousbasement bevinden zich woningen, bergplaatsen, enz. Daar het museum nog niet geheel afgewerkt is, kan men over de wijze van inrichting nog geen oordeel vellen. Slechts schijnt het, dat de afmetingen der bovenlichtzalen te groot zijn genomen.

Ten slotte wenschen wij nog eenige woorden aan het Rijks-museum te Amsterdam te wijden. Een beschrijving van dit gebouw behoeven wij niet te geven; indien er nog onder onze lezers zijn, die het niet gezien hebben, dan kunnen wij hen naar het door ons bij den uitgever Gouda Quint te Arnhem in het licht gezonden werkje verwijzen. Wij zullen ons daarom tot eenige critische beschouwingen bepalen.

Toen de architect Cuypers zijn plattegrond concipieerde, schijnt hij zich de planverdeeling van Hasenauer's museum ten voorbeeld gesteld te hebben. In allen deele was dit plan echter niet te volgen, daar de verplichte doorrit tot verandering aanleiding moest geven. Om nu niet, zooals Semper te Dresden deed, door het aanbrengen van één hoofdtrap aan eene zijde van den doorrit het geheele plan te moeten bederven, heeft de architect twee hoofdtrappen gemaakt, wat hem als van zelf het motief der beide torens aan den voorgevel aan de hand deed.

De zalen met zijlicht, op den begane-grond, zijn, evenals te Weenen, niet voor het tentoonstellen van schilderijen bestemd, doch dienen deels voor het prentenkabinet, deels voor tijdelijke tentoonstellingen, en voor het overige voor Nederlandsche oudheden. Dat men in éène dezer zalen toch schilderijen exposeert, mag den bouwmeester niet tot grief gerekend worden.

Op de eerste verdieping zijn de schilderijzalen aangebracht. De doorrit gaf als v:n zelf aanleiding tot het maken van één groote zaal. Daar de bouwmeester echter waarschijnlijk bevreesd was, dat deze zaal, die ongeveer 42 M. lengte bij 19 M. breedte gekregen zou hebben, van te groote afmetingen zou zijn geworden, heeft hij, door het aanbrengen van kabinetten met bovenlicht, aan weerszijden van een donkere middengang een effect zoeken te krijgen, dat de voordeelen, aan de tusschenschotten van het Berlijnsch Museum verbonden, met die van de Rottmannzaal te München vereenigt. Tevens werd op deze wijze een perspectievische werking, niet ongelijk aan die van de nieuwe zalen in de *National-Galery*, verkregen.

Hoeveel verdienste er ook in deze gedachte schuilt, het bleek toch, dat deze eerezaal niet aan de verwachting beantwoordt; laten wij zien waarom.

Aan het einde van deze zaal bevindt zich de zoogenaamde Rembrandtzaal. De zalen daarnaast, die met weinig moeite van bovenlicht voorzien hadden kunnen worden, dienen thans voor oudheidkundige doeleinden, en maken, te midden van de schilderijzalen, geen gunstig effect. De bovenlichtzalen aan de noord- en zuidzijden hebben een lengte van 29 bij een breedte van 10 M.; de overige bovenlichtzalen hebben een afmeting van ongeveer 10 M. in het vierkant. De kabinetten aan de noordzijde hebben afmetingen, overeenkomende met die te Kassel, die een zeer gunstige reputatie genieten.

De afmeting der 4 groote bovenlichtzalen overtreft die in de oude Pinakotheek te München en te Dresden, die reeds door velen voor te groot worden aangezien. Het kan niet ontkend worden, dat daardoor dezelfde verwarrende indruk ontstaat, waarvan wij reeds bij de zalen van de *National-Galery* spraken.

Indien deze zalen door een middenwand in tweeën werden verdeeld, zou niet slechts wandvlakte gewonnen, maar tevens een rustiger effect bereikt worden. De kleine bovenlichtzalen aan de oost- en westzijden zijn zeer gunstig van afmeting. De zoogenaamde Rembrandtzaal is ook te groot; in een kleinere zaal zouden de doeken, thans daar gehangen, beter voldoen.

De kabinetten ter wederzijde van de eerezaal hebben echter een te geringe diepte, welk bezwaar, door de daarvoor gehangen draperieën, nog te sterker uitkomt. Werden de scheidingen tusschen de kabinetten doorgetrokken, dan zou men een viertal zalen krijgen, die, evenals de noordelijke en zuidelijke zalen verlicht, een goed geheel zouden opleveren, en waardoor ook aanzienlijk aan wandvlakte gewonnen zou worden.

De verlichting der zalen is zeer voldoende, alleen de eerezaal en de Rembrandtzaal maken eene uitzondering. De kabinetten ter wederzijde van de eerezaal hebben bovenlicht, dat echter deels door de beide hoofdtorens, deels door de staande wanden van de binnenplaats-overkappingen zeer geschaad wordt. Werden de binnenplaats-bekappingen naar vier zijden afgewolfd, dit zou waarschijnlijk reeds verbetering brengen, daar in het model- of proeflokaal van de eerezaal, dat indertijd *geheel vrij* stond, het licht voldoende werd geacht. Een radicale verbetering zou het echter zijn, op de door ons boven aangegeven wijze van de eerezaal vier zalen te maken. Mocht het blijken, dat de noordelijke zaal, grenzende aan de entreezaal, dan nog geen goed licht had, wegens het schadelijk effect van de hoofdtorens, dan zou die zaal bij de entreezaal aangetrokken, ofwel voor minder belangrijke stukken gebruikt kunnen worden.

De Rembrandtzaal heeft niet, als de andere zalen, van twee zijden invallend bovenlicht, doch ontvangt al haar licht uit het noorden. Het koude licht, op deze wijze verkregen, doet aan Rembrandt's *Nachtwacht* geen goed. Warm licht was hier een eerste vereischte geweest; men denke slechts aan het bekoorlijk effect, dat de namiddag-verlichting op het doek, toen het nog in het Trippenhuis hing, teweegbracht. De *Staalmeesters* voldoen thans, nu zij op het zuiden hangen, trots de wansmakelijke draperie, veel beter.

Zeer hinderlijk is in het Museum de sterke weerkaatsing der terrazzovloeren. Slechts door daarover parketvloeren van eikenhout te leggen, kan men de reflectie verminderen. Tapijten toch zijn èn te kostbaar èn, door het zich daarop verzamelend stof, nadeelig voor de schilderijen. De pogingen, in de Rembrandtzaal gedaan, om door een velum het van boven invallend licht te beletten op den vloer te komen, kunnen niet geslaagd genoemd worden.

De heeteluchtverwarming, waarmede men in het buitenland slechte ervaringen opdeed, wegens het stof, dat zij veroorzaakt, zal ook hier op den duur schadelijk werken.

De rijke beschildering der zalen, hoe verdienstelijk

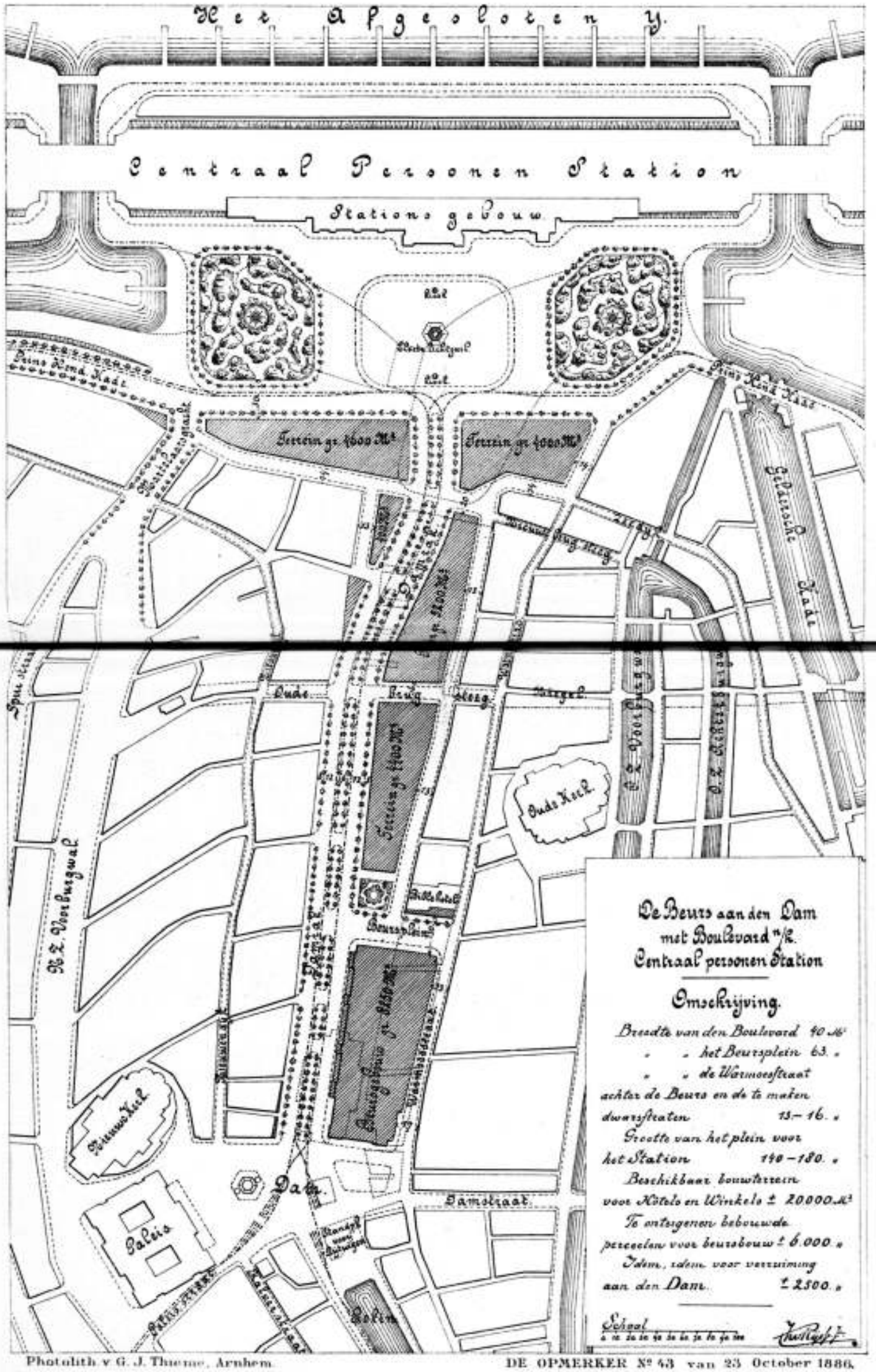

De Beurs aan den Dam
met Boulevard n/z.
Centraal personen Station

Omschrijving.

Breedte van den Boulevard 40 M.
" " het Beursplein 63. "
" " de Warmoesstraat
achter de Beurs en de te maken
dwarsstraten 13–16. "
Grootte van het plein voor
het Station 140–180. "
Beschikbaar bouwterrein
voor Hôtels en Winkels ± 20000 M²
Te onteigenen bebouwde
perceelen voor beursbouw ± 6.000 "
Idem, idem voor verruiming
aan den Dam. ± 2500. "

School

Photolith v G. J. Thieme, Arnhem.

op zichzelf, werkt zeer storend bij het beschouwen der kunstwerken. Stiller tinten en veel minder goud zouden een beter effect gegeven hebben. De schilderijen, voor het meerendeel met het oog op een zeer eenvoudige omgeving geschilderd, voldoen niet in deze rijke zalen. De kolommen en vergulde beelden in de Rembrandtzaal zijn daar ook niet op hun plaats.

Niet ongestraft heeft men Klenze's raad: *Jedes Opfer für die zweckmässige Aufstellung und Beleuchtung der Kunstwerke ist zu bringen; pikante und reiche Effecte, welche Säulendurchsichten, Reichthum, architectonische Formen geben können, sind zu vermeiden* in den wind geslagen.

Wat betreft den stijl van het gebouw kunnen wij verwijzen, naar hetgeen wij vroeger reeds schreven.

Aan afkeurende oordeelvellingen over het Rijksmuseum ontbrak het sedert niet; slechts enkele trouwe volgelingen van den bouwmeester hebben voor zijn stijl een lans gebroken. Aan het uiterlijk van het gebouw valt echter niet te veranderen. Wel kan men in de zalen die wijzigingen aanbrengen, die noodig zijn om het ongestoord genieten der meesterstukken mogelijk te maken. Hopen wij, dat ook onze opmerkingen het hare mogen bijdragen, om die wijzigingen, althans ten deele, spoedig te doen plaatsvinden.

Ter verduidelijking onzer denkbeelden doen wij dit opstel van een schets vergezeld gaan, waarop is aangegeven, hoe met betrekkelijk geringe kosten en zonder aan de gevels iets te veranderen, in het Rijks-museum de verbeteringen kunnen worden aangebracht, waaraan het zoo dringend behoefte heeft, terwijl men dan tevens, zonder aanbouw, een aanzienlijke vermeerdering van wandvlakte zou verkrijgen.

Verklaring der afbeelding:

a. entreezalen (de twee vleugels van de bestaande entreezaal).
b. zaal met staand licht (het middendeel der bestaande entreezaal, na wegneming der gekleurde vensters).
c. vier zalen met bovenlicht (de bestaande eerezaal met kabinetten).
d. Rembrandtzaal.
e. zaal met bovenlicht (de bestaande Karolingische kapel).
f. twee zalen met bovenlicht (de bestaande zaal voor buitenlandsche kunst).
g. zaal met bovenlicht (de bestaande regentenkamer).
h. twee zalen met bovenlicht (de bestaande zaal voor 19de-eeuwsche kunst).
i. twee zalen met bovenlicht (de bestaande zaal voor portretten).
k. twee zalen met bovenlicht (de bestaande zaal van der Hoop.)
l. twee zalen met bovenlicht (de bestaande bibliotheek).
m. acht bestaande zalen met bovenlicht.
n. gewijzigde bekapping der binnenplaatsen.

(A. et A.) EEN NIEUW BEURSPLAN.

(Met een plaat).

Hoe afgezaagd het voorstellen en bespreken van beursplannen nu ook wordt, het groote gewicht der zaak zelve dwingt ons niet achteraf te houden, wat nog wel eens der overweging waardig kon zijn.

Het is daarom, dat wij langs dezen weg op het reeds vroeger gepubliceerde plan, na daarin eenige veranderingen gebracht te hebben, nog eens de aandacht der vakmannen willen vestigen.

De plaatsing van de Beurs is gebleven. Van de terreintjes tot verbetering der rooilijn langs de Damrakgevels is afgezien, waardoor de Boulevard eene gebogen rooilijn krijgt, die ook in het nieuwe gedeelte volgehouden is, waardoor het einde midden tegenover het nieuwe Stationsgebouw komt. Aan de Prins-Hendrikkade is eveneens bouwterrein beschikbaar gesteld, met de rooilijn evenwijdig aan die van het Station, waardoor het vroeger opgegeven oppervlak bijna wordt verdubbeld. De haventjes, die, gereduceerd tot een vorm als het voorgaande plan aangaf, nog meer doelloos zouden zijn dan thans, zijn geheel weggedacht.

Een gebogen boulevard klinkt wellicht iets vreemd. Dat er echter gegronde bezwaren tegen in te brengen zijn, is niet denkbaar. Integendeel, de voor die breedte niet zeer lange straat, zal zich daardoor langer voordoen, terwijl het contrast met de nauwe, kronkelende straten in de onmiddellijke nabijheid, niet zoo scherp zou zijn, als bij een rechte boulevard (althans een van 65 meter breedte).

Tot zoover genoeg voor de toelichting der veranderingen, in het plan aangebracht.

Alle voordeelen breed uit te meten en over de bezwaren met eene enkele aanwijzing heen te stappen, gaat echter niet. Om deze fout, waartoe men zoo ligt geneigd is, niet op het geweten te hebben, is het beter van beiden niets te zeggen. Bij wat de Redactie in haar nommer van 19 December j.l. over het voorgaande plan schreef, leggen wij ons gaarne neder; alleen op het toen aangevoerde „toch vreezen wij, dat de hooge eischen, die de bewoners der te onteigenen perceelen zullen stellen, de verwezenlijking weder onmogelijk zullen maken," wenschten wij nog even terug te komen. Niet wijl zij toen den toestand te zwartgallig inzag, maar omdat, naar onze bescheiden meening, het bijgaande plan voor een groot deel, zoo niet geheel, aan deze rechtmatige klacht tegemoet komt.

In het *Gemeenteblad* van 3 April 1884 stellen Burgemeester en Wethouders voor, het beursgebouw te plaatsen aan den Dam (ongeveer op dezelfde plaats). Daarvoor moet onteigend worden 5096 M², zijnde de perceelen van af den Vijgendam tot aan de Papenbrugsteeg, waarvoor gesteld werd „het hooge bedrag van $2^1/_2$ millioen gulden". Volgens deze gegevens zou dus de som voor onteigening, zooals die op bijgaand plan is voorgesteld, nl. 6000 M², ± 3 millioen bedragen, terwijl de 20000 M² beschikbaar bouwterrein ongeveer eene bate van 2 millioen kan opleveren.

Wij vermeenen echter te kunnen wijzen op de gunstige omstandigheid, die de onteigening in nevensgaand plan onderscheidt van een in den gewonen zin, die bedoeld wordt in bovengenoemd *Gemeenteblad*. De eigenaars behoeven hier niet kort en goed de deur uitgezet te worden, om zelf maar weer fortuin te zoeken; de Gemeente kan de te amoveeren terreinen betalen met in stand overeenkomende, aan de Boulevard. De nieuwe eigenaars kunnen, alvorens zij de oude huizen verlaten, nieuwe bouwen, terwijl eerst na het betrekken daarvan, de Gemeente eigenaresse wordt van de oude perceelen, m. a. w. de stad behoeft in dit geval geene bespottelijk hooge sommen te betalen voor de aflaires en de standen, daar de zaken alleen worden verplaatst en de standen in ieder geval eene verbetering ondergaan.

Dat de meeste eigenaars daarnaar wel ooren zullen hebben, is geene te gewaagde onderstelling.

Wanneer men nu op deze wijze de rekening opzet en de 14000 M², die na aftrek van de 6000 in ruil gegevene, nog beschikbaar zijn en dus eene waarde vertegenwoordigen van 1.4 millioen, beschouwt als vergoeding voor de te koopen oude gebouwen, dan

kan de Gemeente gemiddeld 230 gulden per M² betalen, alvorens zij behoeft bij te passen.

Het is niet waarschijnlijk, dat zulk een cijfer noodig zal blijken te zijn.

De opbrengst van de te sloopen perceelen kan geacht worden de kosten te dekken, die noodig zullen zijn voor het in orde brengen van het Damrak.

De financiëele uitkomsten, het groote struikelblok, waarover reeds zooveel schoone plans tuimelden, ietwat uitvoerig te behandelen, dacht ons niet overbodig, en wij vleien ons in stilte met de hoop, dat, hoe globaal ook nog, bovenstaande becijfering, die toch maar de hoofdquaestie uitmaakt, ertoe zal bijdragen dat nevensgaand plan, als een der aandacht waardig, ontvangen worde.

K. Van Rijsse Jr.

DE DRIEJAARLIJKSCHE TENTOONSTELLING TE AMSTERDAM.

IV.

Voor wij tot de behandeling van de landschappen overgaan, wenschen wij nog een paar schilderijen te bespreken, die eigenlijk in het vorig artikel reeds een beurt hadden moeten hebben.

Wat te zeggen van de schilderij, die Mej. Bramine Hubrecht onder den titel *Grootje* inzond? De kleur is zoo flets, en zoowel het oudje als haar kleinkind hebben zoo weinig *corps*, dat men zich moeilijk verbeelden kan, een stuk natuur voor zich te zien. Toch toont Mej. Hubrecht wel aanleg te hebben; zij kan wat beters leveren.

Onder den titel *Het gedicht* heeft David Oijens ons een jongedame afgemaald, met eenig schrijfwerk bezig. Is ook misschien het profiel dezer dame wat scherp omgetrokken, toch voldoet deze schilderij door haar aangename kleur.

De schilderij van P. van der Velden wijkt, wat het onderwerp betreft, niet af van die, welke gemeenlijk door onze binnenhuis-schilders vervaardigd worden, doch trekt aan door het verdienstelijk coloriet. Ook die van Melis, tot dezelfde soort behoorende, is aangenaam van kleur. Gaan wij thans tot het landschap enz. over.

Het beste landschap der tentoonstelling is voor ons de *Herfstavond in Drente*, door J. van de Sande Bakhuizen gepenseeld. Met groot meesterschap zijn de lichteffecten tusschen het geboomte en in het water op den voorgrond weergegeven. Daar ligt poëzie over dat landschap uitgespreid, dat ons de natuur onopgesmukt, maar van haar gunstigste zijde aanschouwd, voor oogen toovert.

Voortreffelijk is ook het groote doek *Alla Stanga*, van Segantini. De voorgrond is hier met benijdenswaardige virtuositeit behandeld; de koeien zijn goed geteekend; de toon van het verschiet zeer natuurlijk. Moge ook het heldere groen van het nieuwe gras aanvankelijk eenigszins vreemd op het oog werken — als men de schilderij lang beschouwt, ziet men, dat ook deze tint hare juiste waarde heeft.

Aantrekkelijk is ook de zonnige weide van W. Maris. Ware aan de teekening der molens en koeien eenige meerdere zorg besteed, er zou op deze schilderij geen aanmerking te maken zijn. Als colorist toont Maris zich hier weer van zijn gunstigste zijde.

Van J. Maris zagen wij vroeger wel eens betere doeken, dan thans. Wij willen aan den toon van het geheel een zekere mate van natuurlijkheid niet ontzeggen, doch de zonden tegen de teekenkunst zijn groot. Een molen met ongelijke wieken, als ons hier wordt afgebeeld, bestaat niet.

Onder de goede landschappen mag ook de *Passage d'eau* van Claus gerekend worden. Deze schilder bezit een zeer groote vaardigheid om het *plein air* af te beelden, en zonder in dat vage te vervallen, wat vele onzer impressionisten als het hoogste in de kunst beschouwen, is hij erin geslaagd ons werkelijk water met een werkelijk verschiet te laten zien.

De *Winter* van Louis Apol is in zijn bekenden trant geschilderd; de sneeuw op de boomen doet eenigszins aan wol denken. De *Herfstavond* van denzelfden meester is zeer somber van toon; de ondergaande zon verspreidt geen licht. Bastert's *Maneschijn* kunnen wij niet onder het beste werk van dezen schilder rangschikken.

Het *Wintergezicht* van Mevr. Bilders van Bosse komt ons zeer geslaagd voor. Minder bevalt ons haar *Geldersche heide*; de lucht en het verschiet bevatten hier hardblauwe tinten, die aan de werkelijkheid niet eigen zijn. De schilderijen van Gabriel zijn in de gewone manier van dezen meester geschilderd; als altijd toont hij zich een getrouw volgeling der natuur.

De stukken van Hendricus Jansen geven blijk, dat deze kunstenaar ernaar streeft, het effect te bereiken, dat sommige XVIIe-eeuwsche landschappen zoo bekoorlijk maakt. Het kan echter niet ontkend worden, dat het eenigszins gevaarlijk is, dergelijke kunstmatige antiquiteiten in de XIX^de eeuw te willen voortbrengen; wil men stijl verkrijgen, men bestudeere de natuur, kopieere onze oude meesters zooveel men wil, doch wachte zich gemaniereerd te worden.

Een streven om wat ongewoons te leveren, is ook in het groote landschap *IJsseloevers* van H. W. Jansen waar te nemen. Reeds de lijst is hoogst zonderling geornementeerd en de natuur van Gelderland is op een zeer vreemde wijze weergegeven; zijn hier niet de kleur-effecten op zeer overdreven wijze opgevat? Vooral de lucht met hare groote wolken is door deze overdrijving onnatuurlijk geworden.

Dezelfde vreemde natuuropvatting vindt men ook in Klinkenberg's *Stadsgezicht*. Het ééne lichteffect, dat deze schilder tot vervelens toe telkens herhaalt, vinden wij ook hier weer. Het schrille licht wordt thans nog versterkt door een zeer donkere lucht, zoodat men eenigszins aan electrische verlichting moet denken.

Mauve's werk is, als steeds, fraai van kleur, doch munt ditmaal niet bijzonder uit. Ed. van der Meer toont zich in zijn landschappen een impressionist, die wat belooft; moge hij zijne beloften houden! De beide zeestukken van Mesdag komen ons niet gelukkig voor; de sombere tonen, die de meester thans op zijn palet heeft genomen, zullen, naar wij hopen, weldra voor levendiger tinten plaats maken.

De schilderijen van F. P. ter Meulen zijn niet onverdienstelijk. Ware de teekening der schapen in het landschap N°. 221 wat beter, dan zou het geheel nog hooger staan.

Een zonderlingen indruk maken de schilderijen van Clara Montalba, een kunstenaresse, die in Engeland veel reputatie heeft. Indien wij het nog niet wisten hoe weinig kleurgevoel de Engelschen hebben, dan zouden het melkwitte water, de hardroode tint der daken, de groene kleur der lucht ons dit hebben kunnen leeren.

Zeer fraai is het landschap van Geo Poggenbeek. Met veel gevoel is die fijne, zonnige lucht, dat sappig groen geboomte op het doek gebracht. Dit gezicht op den *Plas bij Nieuwersluis* mag onder het beste werk van dezen jongen kunstenaar gerekend worden.

De schilderij van Roermeester, een *Wintermorgen* voorstellende, schijnt niet in den smaak der heeren van de Toelatingscommissie gevallen te zijn, en is daarom in een smal gangetje, tusschen afschuwelijke *croûtes* gehangen. Toch had dit stuk beter lot verdiend; de fijne sneeuwtoon en het groen der boomen getuigen van veel natuurstudie. Enige vegen van wit en grijs moeten ons, naar den catalogus vermeldt, den indruk van den winter weergeven, zooals de heer G. Vogels dien ontvangt. Deze heer schijnt een groote aanleg voor *Concertmaler* te hebben; of zou misschien dit stuk niet ernstig bedoeld zijn?

Het Raadhuis te Lubeck wordt ons door Springer afgebeeld; hoewel de teekening en de detailleering der gebouwen als gewoonlijk zeer zorgvuldig is, achten wij de kleur niet gelukkig. Vele vroegere schilderijen van dezen meester voldeden ons, wat coloriet betreft, beter.

De *Weide met koeien* van P. Stortenbeker biedt in opvatting en uitvoering niets, dat van het vroegere werk van dien kunstenaar verschilt. Ook J. Vrolijk beeldt ons een weide met koeien bij ochtendlicht af; zijn werk overtreft echter naar onze meening verre dat van zijne voorganger.

De avondtoon heeft voor Th. de Bock een bijzondere bekoorlijkheid. Ook thans doet hij ons een landschap zien, door de laatste stralen der zon, die achter scherp begrensde boomgroepen wegduikt, bestraald. Zijn werk mag onder het beste, dat door onze impressionistische landschapschilders geleverd werd, genoemd worden.

Indien wij thans nog het werk van Zilcken vermelden, waarbij het *Winterlandschap* van een zeer oorspronkelijke opvatting getuigt, dan hebben wij het voornaamste, wat landschap, zeegezicht en stadsgezicht betreft, behandeld.

In een slotartikel bespreken wij nu nog de dierstukken, het stilleven, de beeldhouwwerken en teekeningen.

Pittore.

DE TENTOONSTELLING TE PARIJS IN 1889.

Men begint aan de tentoonstellingsplans reeds uitvoering te geven. In het *Pavillon Rapp*, Avenue de la Bourdonnais, heeft de technische hoofddirecteur Alphand zijn kwartier opgeslagen. Hij wordt door de ingenieurs Barlet en Contamin en door de architecten Bouvard, Dutert en Formigé bijgestaan.

De groote toren wordt tusschen den *pont d'Jena* en het *Square*, dat vóór het eigenlijk tentoonstellingspaleis zal komen, geplaatst. De vier pijlers zullen aan den onderkant 100 M. hart op hart uit elkander geplaatst worden, en op massieve fundeeringen van 30 M. in het vierkant, tot op den vasten grond doorloopende, komen te rusten. De eerste verdieping van den toren komt op 60 M. boven den beganen grond en zal een oppervlakte van 4200 M. hebben; zij wordt gebruikt voor restauraties, enz. De tweede verdieping, op 150 M. hoogte, wordt voor wetenschappelijke waarnemingen gebezigd.

Het totaalgewicht van den toren is zes millioen kilogram, zoodat de bodem met 2 kilogram per vierkante centimeter belast wordt, een cijfer, dat bij vele Parijsche bouwwerken verre wordt overschreden.

De toren zal aan een winddruk van 400 KG. per M² weerstand kunnen bieden; de hevigste stormen, te Parijs waargenomen, oefenden slechts een druk van 150 KG. per M² uit. De slingering aan den top zal, bij een winddruk van 400 KG. per M², slechts 0.75 M. bedragen.

Nog dit jaar komen de fundeeringen gereed, en bij het einde van het volgende jaar rekent men een hoogte van 60 M. bereikt te zullen hebben. In het laatst van 1888 zal de geheele toren van 300 M. voltooid zijn.

Over het systeem van hijschtoestellen voor de bezoekers is men het nog niet eens.

INTERNATIONALE TENTOONSTELLING TE BARCELONA.

Voordat de groote tentoonstelling van 1889 te Parijs gehouden wordt, hoopt de Spaansche handelsstad Barcelona hare poorten te openen voor een „wedstrijd der volken" op het gebied van handel, nijverheid, wetenschap en kunst. De voorbereiding van de internationale tentoonstelling is zoover gevorderd, dat men mag verwachten, dat ook deze onderneming naar behooren zal tot stand komen.

De tentoonstelling, die van 15 September 1887 tot April 1888 zal duren, omvat alles wat betrekking heeft op handel, nijverheid, landbouw, visscherij en vischteelt, zeevaart, schoone kunsten, onderwijs, electriciteit en balneologie. Zij staat onder bescherming der Regeering en onder toezicht van een commissie, samengesteld uit de voornaamste autoriteiten op elk gebied. Het uitvoerend comité, de *Junta Directiva*, heeft dezer dagen het algemeen programma opgemaakt, dat weldra ook in het buitenland zal bekend worden, daar de Minister van Staat het Corps diplomatique bij circulaire heeft verzocht de aandacht der verschillende Regeeringen op de tentoonstelling te vestigen.

Commissaris-generaal is de heer R. Serrano de Cassanova, die in 1883 op de Koloniale Tentoonstelling te Amsterdam deel uitmaakte van de Jury.

Door de internationale Jury zullen eerediploma's benevens diploma's voor gouden, zilveren, bronzen medailles en eervolle vermeldingen worden toegekend. Elk diploma gaat vergezeld van een bronzen gedenkpenning in den vorm van een kruis of ordeteeken, gehecht aan een lint van de Spaansche kleuren.

Het terrein, waar de tentoonstelling wordt gehouden, is gelegen in het groote Park van Barcelona en op de omliggende gemeentegronden, in de onmiddellijke nabijheid van de voornaamste spoorwegstations en van de nieuw aangelegde handelskaden. Het beslaat een oppervlakte van ruim 300,000 vierkante meters. Behalve het hoofdgebouw en de machinegalerij, zullen er twee paviljoens, een voor Schoone Kunsten en een voor de Koloniale Afdeeling, verrijzen.

Het hoofdgebouw wordt waaiervormig en zijne oppervlakte van 70,000 M² wordt verdeeld in dertien rechthoekige afdeelingen, waartusschen men twaalf zalen in driehoekvorm vindt. De middelste van eerstgenoemde galerijen is 131 M. lang, 40 M. breed en 28 M. hoog, terwijl de andere elk 120 M. bij 19 M. oppervlakte hebben. De hoofdfaçade, 360 M. breed, wordt opgetrokken in Byzantijnschen stijl en verdeeld in vijf afdeelingen. Het middenstuk omvat het groote portaal en wordt versierd met twee torens, 48 M. hoog, van waaruit het terrein electrisch kan worden verlicht. De zijvleugels vormen paviljoens, terwijl de ruimten aan beide zijden van het portaal worden gevuld met portieken.

Tegenover elken zijvleugel vindt men een der beide bovengenoemde paviljoens voor Schoone Kunsten en Koloniën. In het midden der terreinen komt een straat van kleinere karakteristieke gebouwen, in een halven cirkel gebouwd om de *great attraction* van de tentoonstelling: een reuzentoren, 200 meters hoog, waarvan de grondvesten een oppervlakte van 6000 M² zullen moeten innemen.

De plans en teekeningen voor terreinen en gebouwen zijn van de hand van den architect Gusta Bondia, terwijl de toren het werk zal zijn van den heer Lapierre.

Het programma noemt als laatsten dag van inzending 1 September 1887. Alle inlichtingen zijn voorloopig te verkrijgen bij: „La Junta Directiva de l'Exposition Universelle de Barcelona, aux bureaux de l'exposition."

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING ARNHEM.

Vergadering van 20 *October* 1886.

De Voorzitter richt een woord van welkom tot de leden op deze eerste winterbijeenkomst, en spreekt den wensch uit, dat niet minder dan het vorige jaar, de leden door trouwe opkomst hunne belangstelling in de Afdeeling zullen toonen.

Na mededeeling van eenige ingekomen stukken, bericht de Secretaris, dat de heeren De Groot en Rijk voor het lidmaatschap hebben bedankt, en de heer Steinmann als lid van het Leesgezelschap.

Als bijdrage aan het monument Vogel is *f* 22 aan de Commissie gezonden.

Het verslag door de Afgevaardigden ter Meivergadering wordt daarna uitgebracht, waarna de heer W. Boerbooms tot lid van 't Bestuur wordt benoemd.

De rooster voor kunstbeschouwingen of bijdragen wordt door de leden ingevuld, waarna de bekroonde antwoorden op de prijsvragen, in 1884 door de Maatschappij uitgeschreven, ter bezichtiging worden gesteld. Nadat door een der leden tot den Voorzitter het verzoek was gericht, om den catalogus van den bibliotheek der Afdeeling verkrijgbaar te stellen, wordt de Vergadering gesloten.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Naar wij vernemen, is door de Regeering aan de Nederlandsche Maatschappij voor electriciteit en metallurgie te 's-Hage opgedragen de electrische verlichting van de havenwerken te Tandjong-Priok. Behalve 4 stuks electrische machines, die een groot aantal booglampen moeten voeden, is tevens gerekend op het noodige reserve-materieel, opdat storingen niet kunnen voorkomen. De geheele inrichting zal reeds aanvang 1887 in werking treden.

— Het voor rekening van de Provincie aanbestede werk van het maken van den bovenbouw der brug over de Oude Maas, nabij Barendrecht, is thans gegund aan de heeren Kloos & Zn., te Alblasserdam, die bij de aanbesteding voor een hooger bedrag (*f* 224,150) hadden ingeschreven dan de laagste inschrijver, de Maatschappij van ijzerindustrie en bruggenbouw, voorheen J. C. Harkort, te Duisburg, wier aanbieding *f* 218,974 was. Vooraf hadden Gedeputeerde Staten besloten den Nederlandschen aannemer te vragen, of hij het werk wilde uitvoeren tegen den lageren prijs, waarvoor de buitenlander het wilde maken, welk aanbod door den Nederlandschen bouwondernemer is aangenomen. Tusschen de leden van Gedeputeerde Staten zelf heerschte groot verschil van gevoelen over de vraag, of wegens het geringe prijsverschil der aanbiedingen het werk aan den binnen- of den buitenlander zou worden opgedragen. Dientengevolge moest het buitengewoon lid van Gedeputeerde Staten, waartoe in de jongste vergadering de heer Begram is benoemd, in de vergadering worden geroepen om de gevorderde beslissing te verkrijgen, welke bijstand in eene reeks van jaren niet was gevraagd.

AMSTERDAM. Op de Tentoonstelling van levende meesters zijn de zes gouden medailles, uitgeloofd door de Gemeente Amsterdam, toegekend aan de heeren:

J. Gari Melchers, te Parijs, voor n°. 214, *Le Prêche*;
G. Segantini, te Milaan, voor n°. 322, *Alla Stanga*;
P. Josselin de Jong, te 's-Gravenhage, voor n°. 170, *Kinderportret*;
H. Luijten, te Roermond, voor n°. 195, *Zitting der Kunstvereeniging »Als ick kan"*;
W. Maris, te 's-Gravenhage, voor n°. 201, *Aan den Plas*;
Hubert Vos, te Maastricht, voor n°. 371 en 372, *In Bretagne, Studiekop Bretagner bedelaar* en n°. 424 (Pastel), *Studiekop Spanjaard*.

De Jury was samengesteld uit de heeren: Prof. Aug. Allebé, C. Cunaeus, Jac. Maris, J. C. Greive Jr., C. Bisschop, H. W. Mesdag en J. H. Maschaupt.

— In de zalen der Maatschappij »Arti et Amicitiae" is eene tentoonstelling geopend van teekeningen enz. van levende meesters. Vele der bekendste Nederlandsche kunstschilders, zooals Josef Israëls, J. Bosboom, Chs. Rochussen, W. Roelofs, Willem Maris, Alb. Neuhuijs en meer anderen geven aan de tentoonstelling een groote belangrijkheid. In het geheel zijn 165 werken door 90 kunstenaars tentoongesteld.

ROTTERDAM. Eene commissie uit den Gemeenteraad heeft namens dezen aan den Burgemeester eene marmeren groep ten geschenke aangeboden, ter herinnering aan de vereeniging van Rotterdam en Delftshaven.

De groep stelt voor Erasmus en Piet Hein, die hand aan hand het hoofd van het Bestuur hunner geboorteplaats begroeten. De vervaardiging strekt den ontwerper, den heer Leo P. Stracké, tot eer.

HAARLEM. De overgangen over den spoorweg, vooral die aan den Kruisweg, zijn sedert lang eene bron van ergernis en gevaar. Het drukke verkeer tusschen het zuidelijk en het noordelijk deel der stad kruist daar een niet minder druk verkeer van treinen en rangeerende locomotieven. De Raad bleef voor dat gevaar niet blind en benoemde eene commissie om de middelen tot verbetering van den toestand op te sporen, die thans een plan van Prof. Telders te Delft heeft aangeboden, dat in hoofdzaak is goedgekeurd door den Raad van Administratie der H. IJ. S. M.

Het plan laat zich kortelijk aldus weergeven. Door verhooging der spoorbaan met 2 à 3 meter wordt het mogelijk, zoowel aan den Jansweg als aan den Kruisweg, voor rijtuigen en voetgangers onder de spoorbaan doorgangen te maken, gelijkvloers met de bestaande straat. Daardoor wordt tevens de Sparenbrug verhoogd, zoodat schepen en stoombooten met gestreken mast en schoorsteen onder de gesloten brug zullen kunnen doorvaren, wat thans niet het geval is. Daarenboven wordt eene spoorwegh aven gegraven, die gelegenheid zal geven om direct in en uit de waggons te laden en te lossen, eene gelegenheid, die te Haarlem nog ontbrak.

Bij de H. IJ. S. M. heeft de commissie medewerking gevonden. De Maatschappij stelt voor de op één millioen geraamde kosten 200 te verdeelen, dat voor hare rekening komt *f* 610,000, voor die der Gemeente *f* 390,000. Hiervan moet worden afgetrokken *f* 105,000 voor in de begrooting opgenomen gemeentegrond, zoodat de uitgave voor Haarlem slechts *f* 285,000 zal bedragen.

SCHIEDAM. Het departement »Schiedam" der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid benoemde in September eene commissie tot het maken van een volledig plan voor de organisatie van eene chemische en technische inrichting ten dienste der branderijen en aanverwante vakken.

Het plan, door bovenstaande commissie eenstemmig vastgesteld, omvat:

I. aanstelling van een bekwamen chemicus (tevens technoloog of wel door een technoloog bijgestaan), die de inrichting onzer fabrieken en de wijze van werken bestudeeren, en alle mogelijke verbeteringen aangeven zal. Men denke hier, om iets te noemen, aan het gebrek op het gebied van mouten, malen, gistbereiden en stoken nog te verrichten valt.

II. De oprichting van een chemisch en technisch laboratorium, op de minst kostbare, doch alle eischen bevredigende wijze ingericht.

III. De oprichting van een vakschool, voor theoretische en practische opleiding van branders, meesterknechts, mouters enz.

Blijkt hiervan de wenschelijkheid en laten de middelen het toe, dan zullen eene branderij en eene mouterij worden gekocht of gehuurd, om er proeven te nemen en ze langzamerhand tot modellen te maken ten dienste van de vakschool. Ook zal dan het uitgeven van een vakblad overweging verdienen, waarin zullen worden behandeld de in het laboratorium en de proeffabrieken verkregen uitkomsten en alle technische, commerciëele en economische wetenswaardigheden van het vak uit binnen- en buitenland.

ZWOLLE. Nadat vroeger van Rijkswege, onder toezicht van den Rijksarchitect, door modelleurs afgietsels en teekeningen werden genomen van de zolderversieringen, aanwezig in de trouwzaal van het Stadhuis, is men thans bezig afgietsels te maken van de versieringen van den prachtigen antieken schoorsteen en van de deuren der wapenkasten in die zaal.

In het nieuwe Rijksmuseum te Amsterdam (afdeeling oude kunst) is reeds eene nabootsing van de Zwolsche trouwzaal en van de Raadzaal in het Stadhuis te Kampen aangebracht.

VENLOO. De Gemeenteraad is ontrust den aanleg van eene drinkwaterleiding in overleg getreden met den ingenieur Scheyen ter Bochum, die verschillende leidingen in Duitschland heeft aangelegd; de Raad heeft *f* 300 toegestaan voor het maken van een voorloopig plan met begrooting.

DOESBURG. Het voorstel van het Gemeentebestuur om aan de Geldersche Stoomtramwegmaatschappij volle vrijheid te verleenen hare lijn van Dieren naar Velp te verlengen, onder beding, dat de Gemeente hare rentegarantie alleen handhaaft over de lijn Dieren—Terborg, is door den Raad aangenomen.

WARNSVELD. De Gemeenteraad heeft den heer J. H. Berghuis van Woortman, Secretaris der Geld.-Overijsselsche Stoomtrammaatschappij te Lochem, voorzoover die Gemeente betreft, voorloopige concessie verleend voor den tijd van 8 maanden, tot den aanleg en de exploitatie van een paardetram van het station Zutfen naar de uitspanning »het Jachthuis" onder deze Gemeente.

De Raad behield zich het recht voor om bij het verleenen van de definitieve concessie nadere bepalingen te maken.

ADVERTENTIEN.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al* of *niet* tropische producten;
Rollende en Expansieevende Steenenskappen,
GEBOUWEN in **Scherphoek** in plaats **andere** bouwwijzen,
gebouwd in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen**.
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.
Galvaniseering op Loon.

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

LOCAALSPOORWEG-MAATSCHAPPIJ
Hollands Noorder-Kwartier.
Aanbesteding,
bij inschrijving op **Maandag 1 November 1886**, des middags ten 12 ure, op het Koggenhuis te *Medemblik*, van:
Bestek N°. 12.
Het maken van de grond- en kunstwerken, het leggen van spoorbaan en wissels, het maken en plantsen van afdeelingsteekens en afsluitingen en het uitvoeren van eenige andere werken, ten behoeve van den Lokaalspoorweg Medemblik—Hoorn.
Inlichtingen zijn verkrijgbaar en bestekken met teekeningen à *f* 6,— per stel, aan het bureau van den Ingenieur KRIEGER te *Medemblik*.

De Portland-Cementfabriek van
DYCKERHOFF & SÖHNE
te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn
levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzame- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.
Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar.
Magazijnhouders in de voornaamste steden.

GOUDEN Staats-Medaille. — DUSSELDORF 1880.

Medaille Breslau 1869. — Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873. — Gouden Medaille, Offenbach a.M. 1879. — Diploma A: Eerste prijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.
Aanbesteding.
Op **Maandag den 8 November 1886**, des namiddags ten twee ure zal in Kamer N°. 46 van het Centraal administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed**:
Volgens bestek N°. 380.
Het maken van een verhoogd PERRON met ABRI en de fundeeringen voor eenige zeven OVERKAPPING met het lossen, stellen en gedeeltelijk vervoeren dezer overkapping en het uitbreiden van de spoorinrichtingen op het Stationsemplacement Baarn met bijbehoorende werken. Raming *f* 16.500.
Bestekken zijn tegen betaling van *f* 1.50 per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer 154 van bovengenoemd Centraal Administratiegebouw, alwaar ook inlichtingen te verkrijgen zijn.
De Administrateur.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers,
FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen contreut het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 1 November 1886**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis in het openbaar **aanbesteden**:

a. **Het bouwen van vier Landhoofden met ijzeren afsluitbalken, voor de nieuwe Petroleumhaven, in den Amsterdammer Polder;**
b. **Het bouwen van een steenen walmuur langs de Nieuwe Prinsengracht, ter vervanging van de beschoeiing aan de Zuidzijde van het Armenhuis;**
c. **Het rioleeren van eenige straten in de Gemeente.**

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stads-Drukkerij, tegen betaling van *f* 2.— voor de sub a (met 3 teekeningen), *f* 0.25 voor de sub b en *f* 0.25 voor de sub c genoemde.

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Ingenieur, Kamer N°. 106, op het Raadhuis, des ochtends van 10—12 uur, gedurende de week welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris:
Le JOLLE.

Amsterdam, 21 October 1886.

Openbare Verkooping
VAN
WEILANDEN.

C. W. MARIS JR. Notaris te *Klundert*, zal ten verzoeke zijner principalen, **in het openbaar veilen en verkoopen:**

EERSTE KOOP. **Een perceel WEILAND,** gelegen in het Strepeland, gemeente *Zevenbergen*, kadaster sectie E, No. 80, groot 1.3940 Hectaren.

TWEEDE KOOP. **Een perceel WEILAND,** gelegen naast den eersten koop, kadaster sectie E, No. 81, groot 2.8760 Hectaren.

DERDE KOOP. **Een perceel WEILAND,** gelegen in Meester Klaas- of Rietland, gemeente *Klundert*, kadaster sectie D, No. 157, groot 2.2910 Hectaren.

Inzet, **Dinsdag 26 October 1886**, in het Hôtel Dolk.

Toewijzing, Dinsdag 2 November 1886, in het Hôtel de l'Ancre, beiden te *Zevenbergen*, telkens des avonds om 6 uur.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Plans** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *free* en aanvraag gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruissteen,
Faneonval-, porphier- en basaltkeien.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek.
SINZIG a/Rijn.
Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zooals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.
Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland
Firma **MARTIN & C°., Amsterdam.**

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

JAN VAN DER POT, Vischsteeg N°. 7, Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **rouk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijbevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Kunstgraniet systeem Petitjean. Polychrom- of Frescocement.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-,
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN
voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN,**
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

Door **P. GOUDA QUINT**, te *Arnhem*, is aan de Inteekenaren verzonden:
DE BOUWMEESTER.
ONTWERPEN, SCHETSEN en DETAILS
VAN
Hedendaagsche en Oude Kunst en Voorwerpen van Kunstnijverheid, benevens Antwoorden op Prijsvragen.
UITGEGEVEN DOOR
het Genootschap »ARCHITECTURA ET AMICITIA", gevestigd te *Amsterdam*, en F. W. VAN GENDT J.Gz., Architect te *Arnhem*.
TWEEDE jaargang, **VIERDE** aflevering.
Deze uitgave heeft ten doel om achtereenvolgens eene verzameling van het merkwaardigste, dat in ons Vaderland op het gebied der Bouwkunde en Versieringskunst bestaat of uitgevoerd wordt, tot stand te brengen.
Jaarlijks verschijnen 6 afleveringen, elk van 6 platen in Photo-lithographie, met beschrijving, titelblad en register.
Prijs per jaargang **bij inteekening** *f* 8.—; voor de Leden van het Genootschap »ARCHITECTURA ET AMICITIA" *f* 6.—.
De **EERSTE** jaargang wordt nog tot denzelfden prijs afgeleverd.
Mode is thans verkrijgbaar eene
LINNEN PORTEFEUILLE voor den **eersten** en **tweeden** jaargang. Prijs *f* 2.25.

De Nederlandsche
CEMENTSTEENFABRIEK,
te VRIJENBAN bij Delft,
hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER-** en **BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jcz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STEENGERS, Oosterdoksstraat, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ter gelden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit beding. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN tot 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhalingsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling tot 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent Jos. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 27 October 1886.

Na voorlezing der notulen, en het afdoen van eenige huishoudelijke zaken, verkrijgt het eerelid, de heer A. N. Godefroy, het woord en houdt eene interessante lezing over het Palazzo-Marino te Milaan, die wij in dit nummer opnemen. Hij voegt daaraan nog eenige bijzonderheden omtrent andere Noord-Italiaansche monumenten toe, en laat ten slotte *die Architectur der Lombardei*, door Prof. Pallavicini, circuleeren, welke platen met belangstelling worden beschouwd.

De Vice voorzitter brengt den spreker den dank der Vergadering en uit den wensch, dat de heer Godefroy nog dikwijls als spreker moge optreden. De Vergadering betuigt door applaudissement hare instemming met deze woorden.

(A. et A.) HET PALAZZO MARINO TE MILAAN.

DOOR

A. N. GODEFROY.

Wie in *Bouwkunst* de *vormgeving* onderscheidt van het constructieve en handwerkmatige der *uitvoering*, zal dadelijk moeten bekennen, dat de studie der kunstwerken van vroegere tijden noodzakelijk moet geacht worden tot beschaving van de hedendaagsche kunst.

Voorzoover de hooge oudheid der Europeesche volken betreft, zijn het de Grieken en Romeinen, wier werken nog altijd voor de monumentale kunst met vrucht zullen bestudeerd worden. Uit die werken hebben zich op consequente wijze de bouwwerken der middeleeuwen ontwikkeld. Bij deze laatsten heeft zich, door de veranderde inrichting der burgermaatschappij, het handwerkmatige op de veelzijdigste wijze doen gelden, vooral bij de burgerlijke bouwkunst, waarvan de oudheid zoo goed als niets heeft achtergelaten.

Als gevolg daarvan heeft dan ook in de middeleeuwen zich een overwicht van het handwerkmatige deel der bouwkunst ontwikkeld, waardoor allengs het monumentale op den achtergrond kwam.

In Italië evenwel heeft zich de antieke kunst altijd in gemeenschap gevoeld met het burgerlijk element, hetzij door den natuurlijken aanleg der bevolking, hetzij door den staatsvorm (veelal republikeinsch), onder den invloed van kunstwaardeerende, voorname geslachten, die invloed op het openbaar gebied konden en wilden doen gelden.

Vandaar, dat bij de Italiaansche bouwkunst het handwerk steeds ondergeschikt blijft aan het kunstelement, en zelden zich als beheerschend zal vertoonen.

Het is uit dien hoofde, dat de Italiaansche kunst steeds als een bron van studie zal mogen erkend worden tot beschaving van het kunstgevoel van volken, die door natuurlijken aanleg méér geneigd zijn het handwerkmatige op den voorgrond te stellen.

Bij de hedendaagsche zucht om oude nationale motieven weder in gang te brengen, zelfs met behoud van het dikwerf onvolmaakte der vormen, kwam het mij daarom niet ongepast voor, het gevoel voor schoone onderdeelen nog éens op te frisschen door de beschouwing van eenige werken der Italiaansche Renaissance.

Ik hoop, dat de beschouwing dezer werken bij u allen den eerbied voor de Italiaansche Renaissancekunst zal opwekken en verhoogen, en gij ze zult beschouwen als uitingen van bezielde kunstenaars, bij wie beschaafdheid van vorm op gelukkige wijze met meesterschap en fijn gevoel voor proportie en lichtverdeeling vereenigd was; bij wie het handwerk steeds in eere werd gehouden, zooals de zorgvuldige uivoering allerwege bewijst, maar tevens daaraan de passende plaats werd aangewezen, waardoor het zich als *hulpmiddel* en *niet* als *hoofdzaak* eene eereplaats in de bouwkunst heeft waardig gemaakt.

De naburige volken der Italianen, ik bedoel hier meer bepaald de Duitschers en Franschen, hebben met vrucht van de inspiratie dier kunstvormen partijgetrokken, toen zij ze allengs hadden leeren kennen en waardeeren. Onder de Regeering van de graven uit de Bourgondische en Oostenrijksche huizen in de 15de en 16de eeuw is de invloed der Italiaansche Renaissance in onze Nederlanden niet te miskennen. Men denke slechts aan de monumenten te Breda.

Die invloed vermindert gedurende den *Vrijheidskrijg*, als wanneer de Vlaamsche en Duitsche invloed merkbaarder wordt. Later komt de Fransche kunst ervoor in de plaats en blijft zich doen gelden totdat in de laatste jaren de Duitsche traditie weer schijnt op te leven in de eenvoudige baksteenvormen der Gothiek, waarbij de Italiaansche kunst op den achtergrond geraakt.

POLYTECHNISCHE SCHOOL

Een van de fraaiste voortbrengselen der Italiaansche Renaissance is het Paleis Marino, sedert 1818 zetel van het Gemeentebestuur van Milaan.

Het was in 1525, dat de Genuees Tomaso Marino zich in de stad Milaan metterwoon vestigde. Gedurende het tijdsverloop van 1559—1563 verwierf hij grooten rijkdom als pachter van de zoutbelasting, en verkreeg hij daardoor groot aanzien. Koning Philips van Spanje, toentertijd tevens Hertog van Lombardië, waarvan Milaan de hoofdstad was, maakte hem Hertog van Terra Nuova en Markies van Castelnuovo; in het jaar 1552 werd hij tot Senator verheven.

Voornemens zijnde zich een prachtig paleis te doen bouwen, werden hem, naar men zegt, van vele zijden architectonische ontwerpen aangeboden, van welke geen aan zijne wenschen beantwoordde. Eerst het ontwerp van Galeasso Alessi, toentertijd bezig met den bouw der façade van de kerk *Santa Maria dei Miracoli* bij *San Celso*, bevredigde hem door grootsche en fantasievolle opvatting. Men verhaalt, dat hij in zijne opgetogenheid over het prachtige ontwerp, den kunstenaar zijne met goud gevulde geldkisten liet aanschouwen, om hem aan te vuren tot eene vrije vlucht van zijne rijke fantasie bij de uitvoering. De uitkomst beantwoordde aan de ten koste gelegde middelen, want men kan dit bouwwerk als het meesterstuk van Alessi stempelen. Het geluk keerde evenwel den trotschen bezitter naderhand den rug toe, althans Marino moest het land verlaten en zijn kostbaar paleis werd verbeurd verklaard.

Galeazzo Alessi werd te Perugia in het jaar 1500 (1) geboren en genoot zijne eerste opleiding bij Caporali om zich later in Rome te vormen.

In zijne geboortestad teruggekeerd, voltooide hij de door San Gallo begonnen vestingwerken en schiep tevens eenige particuliere woningen, waardoor zijn naam bekend werd.

Naar Genua ontboden, verbeterde hij den aanleg der straten door verbreeding en regeling der rooiing; hij bouwde de kerk *dell Assunzione*, versierde de haven met Dorische arcaden, en volvoerde den bouw van de paleizen *Grimaldi*, *Brignole*, *Carega*, *Lercari*, *Giustiniani*, *Sauli*, *de Bank* (of zooals wij zouden zeggen, *de Beurs*) enz. enz.

Ook in andere steden, o. a. Bologna en Milaan, heeft hij voortreffelijke werken nagelaten. Hij stierf in 1572 en was dus tijdgenoot van Giacomo Barozzio da Vignola.

Het paleis *Marino* is bekleed met een conglomeraatsteensoort, die aan de rivier de Adda in Trezzo wordt gebroken, en bekend is onder den naam van *Puddinga di Trezzo*.

De hoogte van het gebouw bedraagt 24 meter en het bestaat uit drie verdiepingen. De plattegrond vertoont een onregelmatig vierkant. Drie der gevels zijn bijna voltooid. De vierde, tegenover het theater *della Scala*, is nagenoeg van alle architectonische sieraden ontbloot.

De onderste verdieping, welke op een krachtigen sokkel rust, vertoont *Dorische* zuilen, waartusschen de raamopeningen door Ionische zuilen zijn ingesloten.

De eerste verdieping heeft Ionische pilasters; de ramen zijn omlijst door hermen, welke gebroken overdekkingen onderschragen, beurtelings recht en naar den cirkel gebogen.

De bovenste verdieping is versierd met groote hermen of beeldzuilen, die de kroonlijst dragen. Dit is wellicht het volkomenst en belangrijkst deel uit het oogpunt van bouwkunstige ordonnantie.

Boven de kroonlijst loopt een sokkel of plint, met méanders versierd, dat waarschijnlijk bestemd was tot dracht van eene omgaande balustrade. Men meent zelfs, dat het Alessi's bedoeling was, bij wijze van hangenden tuin, het geheel met planten, gewassen en bloemen te doen bekronen.

De gevel aan de *Piazza San Fedele* heeft een portaal met gekoppelde zuilen, die voor den gevel uitkomen en het balkon onderschragen. Dit portaal ligt niet in het midden, maar tegenover de op het plein uitkomende straat *Via dell' Agnello*. Het plein zelve is eerst in het begin dezer eeuw ontstaan, ten gevolge van een oproer, waarbij het huis van den ongelukkigen minister Prina werd verwoest.

Alessi gaf voorzeker de voorkeur aan de plaatsing van den portaalingang tegenover eene straat, boven de plaatsing in het juiste midden, waardoor de ingang minder in-het-oogvallend zou zijn geweest.

Door dit portaal treedt men langs eenige optreden in eene zaal met een prachtig gewelf met caissons en sierlijke, afwisselende rozetten. Een dergelijk portaal, maar zonder treden, versiert de gevel naar *San Giovanni alle case rotte* gekeerd, en is *hier* in het midden der façade geplaatst.

Op gelijke wijze is het portaal in de *Via Marino* geordonneerd, doch daar zijn de voorspringende kolommen weggelaten. Uit de wijze waarop de lijstwerken hier in de kolommen terechtkomen, en uit den meer gedrongen afstand der penanten komt men tot de veronderstelling, dat deze ingangsdeur eerst in later tijd is aangebracht, waarschijnlijk om een meer gemakkelijken toegang tot den binnenhof te verkrijgen.

De eerebinnenplaats is in al hare deelen even rijk als bevallig en sierlijk van vormen. Iedere zijde van het kwadraatvormig plan vertoont drie bogen, gedragen door gekoppelde Dorische zuilen met pilaster-rechtstanden in de hoeken. Leeuwenhermen en verheven paneelen vormen den overgang tot de voornaamste of eerste verdieping. Deze laatste heeft eene decoratie van groote vrouwelijke hermen, nissen met beelden, adelaars, basreliefs, vruchten- en bloemfestoenen, in schoone ordonnantie en voortreffelijke verhouding tot het geheel en in overeenstemming met de even rijke als fantasievolle versiering van de kroonlijst.

De hoeken van den binnenhof zijn mede met hoeksgewijs geplaatste leeuwen- en vrouwenhermen, korven met vruchten, en bloemfestoenen rijk gedecoreerd.

Verscheidene vertrekken van beide verdiepingen bezitten nog vrijgoed in staat gebleven zolderingen met fraaie plafonds. De meest in aanmerking komende is de groote zaal, lang 22 Meter bij 11½ meter breedte en die de hoogte van 2 etages beslaat, namelijk 12½ meter.

Deze indrukwekkende ruimte, die in het jaar 1872 gerestaureerd is ten behoeve der zittingen van den Gemeenteraad, is eene glansrijke proeve van Alessi's manier. Vele onderdeelen herinneren aan de ordonnantie van de paleizen van Genua; intusschen is het niet onwaarschijnlijk, dat na Alessi's verscheiden, eenige versieringen zijn toegevoegd of geheel voltooid zijn geworden.

Het geheele benedengedeelte der zaal werd in het bovengenoemd jaar 1872 bij die restauratie met weinig begrip van stijl nieuw opgemaakt. Zoo ook het fries met bladwerk en beeldjes en prijkende met de woorden: *Quae in patribus agentur modica sunto. Caussas populi teneto. Vis abesto.*

Daarvoor in plaats had men oorspronkelijk de inscriptie, die nu buiten is aangebracht, en luidende als volgt: *Thomas a Marino, Dux Terrae Nevae ad familiae Suae memoriam et ornamentum civitatis a fundamentis erexit ornavitq anno a natali Jesu Christi servatoris MDLVIII.*

(1) Of 1512 (zie Redtenbacher Arch. Ital. Ren. pag. 243).

De vergulde letters van het oude opschrift kwamen op ongedwongen wijze op den effen ondergrond van den muur uit, en vormden een rustigen overgang tusschen de versieringen der zijwanden en die van de zoldering.

De schilderwerken zijn van de schilders Semini; zij waren op oordeelkundige wijze door verguldwerk in harmonie met het geheel. Nu evenwel zijn (wellicht uit bezuiniging of spaarzaamheid) de basreliefs niet wederom verguld, zoodat hunne schrille witte kleur een onrustigen en storenden indruk op het geheel teweegbrengt.

Onder de galerij van de eerste verdieping werden in de boogvlakken sporen van schilderwerken in Rafaëls manier waargenomen, waaruit men de pracht van het werk in Tomaso Marino's tijd kan opmaken.

Het groote plafondstuk van de zaal stelt der Goden gastmaal voor.

De trap in hare tegenwoordige gedaante dagteekent van den tijd toen het paleis uit handen van den fiscus overging aan *Omodeo di Castel Rodrigo*, en onderging bij de restauratie van 1872 opnieuw eene gedaanteverandering.

Een vergelijkend onderzoek van de uitwendige deelen, inzonderheid de metopen tusschen de triglyphen, en de maskers tusschen de frontons der ramen, doet aan den dag komen, dat tal van onderdeelen onder leiding van een ander (minder begaafd) architect zijn tot stand gekomen.

Naast al de pronkzucht van den bouwheer komt niettemin het karakter van den rijken parvenu aan het licht, kenbaar aan de zuinigheid om gebruik te blijven maken van aanwezige binnenmuren, waarvan de stand ten duidelijkste verraadt, dat zij van een vroeger bouwwerk afkomstig zijn. Een kunstenaar van Alessi's talent kan zich nimmer aan zulke storende gebreken bij een geheel nieuw bouwwerk hebben schuldiggemaakt.

Een paar teekeningen (zonder naam), die stellig de eerste schetsen van Alessi moeten zijn, vroeger in het bezit van de hertogelijke familie Litta, nu overgegaan in dat van het Gemeentebestuur, vertoonen het paleis met een volkomen rechthoekig plan, met zoodanige gelijke lange zijden, dat ook de portalen niet in het midden, maar in dezelfde as gelegen zijn.

Hierdoor wordt het vermoeden versterkt, dat Marino de architect heeft genoodzaakt om gebruik te maken van de oude muren van de huizen van *Castelnovate*, die zich vroeger daarterplaatse bevonden.

DE DRIEJAARLIJKSCHE TENTOONSTELLING TE AMSTERDAM.

V.

Onder de dierenschilders neemt Jan van Essen sedert eenigen tijd een voorname plaats in. Was het vroeger vooral het Gooische landschap, dat hij ons afmaalde, thans kiest hij zich meer de bewoners onzer diergaarde ten onderwerp. Al kan zijn tijger ons de leeuwen van verleden jaar niet doen vergeten, de schilder is er toch wel in geslaagd, de fijne tonen van het vel weer te geven. De gieren voldoen ons niet zoo goed; daar ligt iets in deze schilderij, dat aan een schets doet denken. Voor een kunstenaar als Van Essen was van het contrast der verschillend gekleurde vederen meer te maken geweest.

De leeuwen van Strackè zijn niet zonder talent weergegeven; de toon is vrij goed, doch de noodige ronding ontbreekt. De honden van Cunaeus hebben iets porseleinachtigs, dat ons onaangenaam aandoet, en blijkgeeft, dat het talent van dezen schilder reeds lang geleden zijn middaghoogte bereikte.

Aan stillevens ontbreekt het op deze tentoonstelling niet; voornamelijk de dames-artisten schijnen voor deze onderwerpen een besliste voorkeur te hebben. Het fraaist komt ons de schilderij van mej. Maria Vos voor, die haar bloemen met zeer veel zorg en met een juist gevoel voor kleur geschilderd heeft. Ook de rozen van mej. Roozeboom toonen ons, dat het talent dezer dame nog niet aan het verminderen is. De violen van Gabriel mogen misschien bij den eersten aanblik minder behagen, indien men dit stuk eenigen tijd met aandacht beschouwt, zal men toch moeten erkennen, dat men hier met werk van een zeer begaafd kunstenaar te doen heeft.

Mej. Haanen handhaaft met de provincierozen haar goeden roep; Haverman geeft in zijn stillevens blijk, dat hij ook in dezen kunsttak wat fraais weet te leveren. Uitmuntend van toon, doch minder goed van teekening is de oude melkkan van David Oijens; de blauwe lap, die van de tafel afhangt, zouden wij door iets anders vervangen wenschen te zien. Wanneer wij nu nog de stillevens van mej. Suze Robertson, en van de dames Elize en Emma Ronner genoemd hebben, meenen wij de voornaamste stillevens der tentoonstelling te hebben vermeld. De schilderij van mevr. Ronner, die half tot het stilleven behoort, is in haar bekenden trant geschilderd.

Het beeldhouwwerk is niet zeer gelukkig opgesteld. Voor een deel staan de voortbrengselen der beeldhouwers als soldaten in het gelid in een hokje, waarvoor men blijkbaar geen bestemming had, voor de rest zijn zij in een zaal van het museum, tusschen de schotten, waarop de teekeningen geëxposeerd zijn, geplaatst. In beide gevallen laat de verlichting nog al te wenschen over. Slechts weinig beeldhouwwerk is er, dat zich boven het peil der middelmatigheid verheft. Met gevoel gedaan, eenigszins in den trant van Donatello, is het kopje *Innocentia* van Jacobs. Ook de visschersbuste van Charlier is wel karakteristiek, terwijl de stoelenmatter van Courroit meer dan gewone verdienste bezit. Een buste van Bart van Hove, den „weled. gestr. heer W. J. Hofdijk" voorstellende, heeft een goede gelijkenis; de vogelvanger van Willems toont wel karakter. Van Teixeira de Mattos zagen wij vroeger wel eens beter werk dan hier. Velen der andere busten en beeldjes zijn van het soort, dat men te Amsterdam in magazijnen koopt.

De afdeeling „teekeningen en gravures" is slechts schraal voorzien. Zeer fraai achten wij een studiekop van Hubert Vos. Een tijger van Wierink kwam ons niet ongeslaagd voor; de teekeningen van Prof. Rud. Stang zijn te minutieus om in een impressionistischen tijd als de onze nog indruk te maken.

Zeer belangwekkend is hetgeen onze etsers ditmaal te aanschouwen geven. Tracht Dake in zijn etsen naar schilderijen van oude meesters den indruk van de origineelen zoo getrouw mogelijk weer te geven, Van der Waay heeft in Italië de onderwerpen voor zijn etsnaald gevonden. Breeder, met meer kennis gedaan, zijn de etsen van Storm van 's Gravesande en van Zilcken. De gezichten op Katwijk van den eersten zijn karakteristiek voor zijn talent. Met zeer veel gevoel heeft Zilcken zoowel Rembrandt's als Maris' werk weergegeven.

Maken wij ten laatste nog melding van eenige bouwkunstige ontwerpen van de architecten Gosschalk, Kok en Frowein, deels in photographie, deels in penteekening weergegeven, dan gelooven wij het meest beziens-waardige der expositie de revue te hebben doen passeeren. Alles te vermelden was niet doenlijk, en wanneer wij wellicht naar sommiger oordeel kunstwerken, die der vermelding waardig waren, hebben

overgeslagen, gelieve men ons te verontschuldigen en te bedenken, dat de smaken verschillen.

En hiermede roepen wij onzen lezers een tot weerzien toe! PITTORE.

BESCHOUWINGEN VAN EEN BOUWKUNDIGE OVER DE WIJZIGINGEN, DOOR DEN HEER F. J. NIEUWENHUIS EN DIENS MEDESTANDERS IN DE A. V. VERLANGD.

(*Ingezonden*).

Op den voorgrond wordt gesteld, dat de Algemeene Voorschriften voor de uitvoering en het onderhoud van werken onder het beheer van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, alleen beschouwd zullen worden in verband met de werken, waarvoor zij *geschreven* zijn en niet voor die, waarop zij worden *toegepast*.

Verder meen ik, dat de bezwaren, door bovengenoemde heeren tegen de A. V. ingebracht, zoo algemeen bekend zijn, dat de enkele vermelding der voorgestelde wijzigingen voldoende is om het daarbij aangevoerde in het geheugen der lezers terug te brengen.

De eerste dier voorgestelde wijzigingen is:

dat den aannemer al zijne, hem bij de wet toegekende, rechten blijven gewaarborgd .... want — zoo betoogen zij — zijn rechtstoestand wordt verkracht door de §§ 438, 452, 456 en 457.

Wanneer men dit leest, zou elk rechtgeaard mensch geneigd zijn het voorstel te ondersteunen, maar gaat men die paragraven met bedaardheid na, dan komt men spoedig tot andere gedachten.

In § 438 wordt m. a. w. gezegd: dat het gezin verantwoordelijk blijft, als de Minister het wil, en dat de borgen afstand moeten doen van alle voorrechten van schuldsplitsing en uitwinning.

Gesteld, dat deze bepaling niet bestond en de Staat dus bij overlijden van den aannemer het werk moest overnemen, dan zou dit tot gevolg hebben:

a. dat de waarde van het uitgevoerde werk moest berekend worden;

b. dat een gewone compagnieschap van aannemers niet meer kon bestaan of de overblijvenden moesten aanstonds alle verdiensten missen;

c. dat enorm veel oponthoud en onkosten werden veroorzaakt.

Punt a. Hierover kan ik kort zijn. Elk practisch ervarene *kent* dat berekenen; hij *kent* het tal bezwaren en redeneeringen, dat daarbij overwonnen moet worden. En hoe zou het gaan, als de werken veel te hoog of te laag aangenomen waren? Bovendien komt het gereedschap, dat door den Staat toch niet kan overgenomen worden, als waardeloos voor der erven rekening. Die gereedschappen overnemen en bij de tweede aanbesteding als aanwezend stipuleeren, zou het getal liefhebbers (zeer dikwijls wordt door de aannemers lager ingeschreven omdat hun materieel toch renteloos ligt) aanmerkelijk verminderen, en bovendien — wat zou *dan* de waarde zijn? *Onbeteekenend* tegenover de *werkelijke waarde* voor het werk, wanneer dat door de erven of confraters kon worden uitgevoerd.

Punt b. In een gewone compagnieschap van aannemers staan een of twee hunner als aannemer, de overigen als borgen. Het gebeurt dan dikwerf, dat de compagnie een tiental werken gelijktijdig uitvoert. Nu sterft de man, die als aannemer te boek staat, en het werk gaat op den Staat over. De schade daarvan voor die compagnie behoef ik niet op te sommen; het jaargetijde om te kunnen werken gaat voorbij, loopende contracten moeten verbroken worden, schade op schade, oponthoud op oponthoud en .... waarom?

Niemand zal hier een vennootschap durven aanbevelen en dit zou toch de eenige weg zijn om al dat gehaspel te voorkomen.

Gesteld verder, de aannemer heeft zoons, die met of voor hem de werken uitvoeren; wat dan? Den gezinnen, die door het werk konden voortbestaan, worden de handen gebonden, de verdiensten zijn verloren en de schaden laten niet op zich wachten. Dadelijk het werk opnieuw aannemen? Maar het voordeel, dat zij zouden hebben boven anderen, is vernietigd door de boedelscheiding.

Punt c. De Staat, het werk na veel beslommering en moeilijkheden overgenomen hebbende, kon beginnen met opnieuw aan te besteden; nieuwe opnamen, nieuwe teekeningen, nieuwe bestekken, groote risico van al of niet gereed zijnde onderdeelen, van slecht uitgevoerd werk, enz. enz., onkosten, oponthoud, terwijl het werkseizoen voorbijgaat. Waarlijk het zijn schitterende resultaten! Een werk, dat na een of twee *maanden* gereed kon zijn, zal even zooveel *jaren* vorderen!

Thans komen wij aan de bepaling dier paragraaf, dat de borgen het voorrecht moeten missen van schuldsplitsing en uitwinning.

Wie zich daarover bezwaard gevoelt, voorzeker geen onpartijdige, die hecht aan een flink en degelijk contract; die weet wat het is: recht van schuldsplitsing en uitwinning. Bedenkt men, dat deze bepalingen menigmaal gelden voor contracten van millioenen guldens, dan zal ieder het in den Staat prijzen, dat hij zoodanig contracteert, dat niet de eerste de beste onregelmatigheid hem in moeilijkheden kan brengen. Men is geen tyran, als men zorg draagt voor eene op goede grondslagen berustende overeenkomst. Zullen de heeren, die klagen over onbillijkheid en erger, anders doen wanneer het hun eigene zaken geldt? Men heeft welis-waar geïnformeerd naar de soliditeit van den aannemer, enz.; maar hoevele instellingen — om niet te spreken van personen — die men zoo solide waande als onze Bank, zag men ineen storten? Dan zou de Staat den afloop van het faillissement moeten afwachten, daarna door de Rechtbank de borgen doen sommeeren enz. enz. Dit alles vordert veel tijd en groote kosten, terwijl het werk zoozeer wordt opgehouden, dat het niet te bepalen is wanneer het gereed zal zijn.

Waarlijk, het is mij onverklaarbaar waarom het recht van uitsluiting, door den Staat voor zichzelf bedongen, doch overigens aan ieder ander toegekend, aanleiding tot klachten kan geven.

In § 452 wordt o. m. gezegd, *dat geen deurwaardersexploot noodig is om den aannemer aan te zeggen, dat hij in zijne verplichtingen is te kort geschoten.*

Ik beken 't niet te begrijpen waarvoor een deurwaarder noodig is. Is het al niet bedroevend in het dagelijksch leven de hulp van een deurwaarder te moeten inroepen om iemand aan zijne verplichtingen te herinneren? Wie is die iemand? In den regel een, die zijn plicht niet *wil* doen. Willen de aannemers dan liever beschouwd worden als zoo iemand? Was het niet beter er trotsch op te zijn, dat de Staat hen voor zoo nobel aanziet? Wordt de zaak er door veranderd of een Directie of wel een deurwaarder hun tekortkomingen aanzegt? Neen, maar het is velen een gruwel, te moeten zien, dat de Staat zijne ambtenaren — die toch allen beëedigd zijn — zooveel achting en vertrouwen schenkt, dat hunne verzekering, hun woord gelijkgeldig is met dat van een deurwaarder. Duidelijk blijkt hieruit het streven naar vernedering van de Directie en naar opheffing van de haar toegekende onderscheiding. Denkt men dat de Staat dat ooit veranderen zal? Neen, want hij begrijpt zeer goed, dat zonder zijn vertrouwen en zijne achting voor het personeel, niemand dit laatste achten zal; dat het voornamelijk die achting is, welke de energie van den ambtenaar levendig houdt en hem de belangen van den Staat doet behartigen.

Voorzeker, sommigen bezitten achting door bekwaamheid, gedrag, leeftijd, stand, positie enz. Maar wat blijft er van dit alles over bij geschillen?

Wat zou de positie van eene Directie zijn, als zij bij elk geschil of tekortkoming lijdend moest toezien en slechts per exploot kracht kon bijzetten aan haar verlangen. Welk een knoeiwerk, gehaspel, oponthoud en onkosten zou het geven als de aannemer bleef doorgaan tot hem een exploot was beteekend. Zouden alle fouten nog aan te wijzen zijn? En gesteld, al leerden de ambtenaren, die voor hunne examens toch reeds zooveel te studeeren hebben, dat beetje rechtskennis van een deurwaarder er nog bij, zou dan alles in orde wezen?

Een gedeelte van § 456 geeft den Minister het recht, het werk door de erfgenamen of borgen te doen afwerken; in § 457 wordt o. a. gezegd, dat geen exploten behoeven te melden, dat de aannemer het werk niet volgens bestek heeft afgemaakt; dit kan de Directie doen, na *vooraf* de *borgen* mede te hebben *aangemaand* en wanneer ook *die* in gebreke zijn gebleven.

Na mijne bemerkingen op de §§ 438 en 452 kan ik ze stilzwijgend voorbijgaan. Wat het gevolg zou zijn, als de Minister de hem daarbij verleende macht niet had, heb ik behandeld, en hoe het zal gaan als arbiters of rechters zaken als hierbedoeld moeten beslissen, hoop ik aan te toonen bij de behandeling van de vierde der wijzigingen.

De tweede der wijzigingen is:

dat de aannemer niet aansprakelijk gesteld wordt voor schaden, ontstaan uit fouten of onvolledigheid in de plannen, voorgeschreven materialen of gebruik daarvan.

Deze wijziging kan ik moeilijk in verband brengen met al de §§, waarvoor zij bestemd is, en tegen den zin, zooals hij daar staat, moet worden opgemerkt, dat hij te ver strekt. Immers, het zou ongerijmd zijn te onderstellen dat de aansprakelijkheid van den aannemer voor fouten en onvolledigheden zich verder zou uitstrekken dan datgene, wat hem *uit de stukken der aanbesteding kan worden aangetoond tot het werk te behooren*, m. a. w. er zal uit een of meer stukken duidelijk het goede recht der vordering moeten blijken. Zonder strijdige bepalingen kan er dus nooit in dien zin geschil ontstaan, doch dit geval komt voor en zal blijven voorkomen, hoe ook de bestekken enz. worden ingericht.

Hoewel ik dus de mogelijkheid niet ontken, dat eene beschrijving, teekening, tabel, peiling, of wat dan ook, op eenig punt een onnauwkeurig beeld der werkelijkheid geeft, kan ik er nog het grove onbillijke niet van inzien dat in zoo'n geval het klaarblijkelijk recht wordt gehandhaafd. Zijn er geen gevallen — en misschien wel evenveel — dat de aannemers voordeel hebben van de onnauwkeurigheden, en hoe vaak wordt er geen genoegen genomen met minder dan waarop men recht heeft?

Doch volgen wij het betoog der heeren Nieuwenhuis c. s. meer op den voet en overwegen wij de daarbij aangehaalde §§ 442 (1e. ged.), 463 en 466.

In het eerste gedeelte van § 442 leest men:

Dadelijk na de gunning van het werk is, behoudens het bepaalde bij § 446 (rampen) het geheele werk voor rekening en risico van den aannemer, die tevens aansprakelijk is voor alle voorkomende beschadigingen, enz.

Aannemende, dat deze bepaling niet zoo gesteld was, maar derwijze, dat de risico enz. voor den aannemer eerst begint bij den aanvang van het werk, dan zou dit ten gevolge hebben, dat eerst bij de aanbesteding en daarna bij den aanvang van het werk den juisten toestand gemeenschappelijk moest worden opgenomen en vastgesteld.

Ik geef gaarne toe, dat dit in veel gevallen eene geringe moeite is, doch daar zijn er ook, zooals bij rivierwerken, zeehoofden enz., waar dat opnemen heelwat moeite zou kosten, ja, waar men het over de eerste opneming nog niet eens zou zijn, als de tweede moest volgen, want in den regel liggen slechts enkele dagen tusschen de gunning en den aanvang van het werk.

In het eerste geval kost die opneming weinig, maar zij zal ook van geen beteekenis zijn; in het tweede kost zij veel en kan evengoed in het nadeel als in het voordeel van den aannemer uitvallen, doch hoe ook, de kosten zouden er hoogst zelden door gedekt worden en zeer vaak zouden alle moeiten en uitgaven tot niets leiden.

Trouwens aannemers van zulke werken zouden die kleingeestigheid zelf niet willen.

Onderstellen wij nu nog eens, dat de risico enz. geheel voor rekening van den Staat blijft tot het einde van het werk; wat zou er dan gebeuren? Bij baggerwerken zou er steeds van verzanding, bij ophoogingen van verzakking, bij wind van storm, bij een goed tijwater van een springvloed gesproken worden, en zooal meer, zoodat de Directie in plaats van het werk te leiden, politietoezicht te houden had en dag en nacht in overleg met den aannemer weer en wind zou moeten constateeren.

Verder zou de Directie hare voorzorgsmaatregelen als van zelf altijd te hoog opvoeren, wat enorme kosten (vaak geldverspilling), oponthoud en tal van twisten en moeilijkheden zou veroorzaken.

Wat vooral verkeerd zou zijn, men neemt de zorgen van den aannemer weg of liever, men leidt die dan in verkeerde richting. Zooals nu de bepaling geldt, zal een goed aannemer letten op weer, wind, jaargetijden enz. enz.; zeer vaak zal hij krachtig werken om vóór een bepaald tijdstip gereed te komen, maar is alle risico voor den Staat, dan zal hoogst zelden een aannemer gevonden worden, opofferend genoeg om dag en nacht te waken en te werken — meest tegen zijn voordeel in — ten einde een gevaar af te wenden of te boven te komen. De schade wordt hem immers ruimschoots vergoed! Is het zoo gemakkelijk dan zijne nalatigheid aan te toonen? En wat vermag de Directie daartegen?

Dat er Directiën gevonden worden, die in gevallen als bovenbedoeld de aannemers niet vrij laten in het aanwenden van door hen noodzakelijk geoordeelde hulpmiddelen; dat er zijn, ongevoelig voor de schaden, die worden geleden, of dat zij niet van haren kant zouden doen wat mogelijk is om risico en schaden tot een minimum te brengen, acht ik ondenkbaar.

Dit overwegende, moet men toch bekennen, dat eene wijziging in die bepaling, de duizenden, nu aan risico besteed, in millioenen zou veranderen, en dat vaak zonder iemands voordeel.

Waar veel risico is, besteedt de Staat per eenheid uit, en daar, waar de risico zijne eigen schatting ver te boven ging, nam hij genoegen met den verkregen toestand en gaf — naar ik vernam — enkele malen nog schadevergoeding bovendien.

§ 463 luidt:

De aannemer is gehouden, al de in het bestek bepaalde afmetingen met de algemeene bepalingen der werken te vergelijken, en om, bij overhoopt abuis in die opgaven, de leveringen zoodanig te doen, als de aard van het werk vereischt, zonder daarvoor extra-betalingen te kunnen vorderen.

Overweegt men hierbij wat ik als algemeene beschouwing dezer wijziging gezegd heb, dan zal niemand hierin iets onbillijks vinden. Drukfouten zijn zelfs in de beste drukwerken geen zeldzaamheden en hoe zou

men die anders moeten verklaren dan § 463 verlangt? Wat eischt zij anders dan wat een degelijk aannemer van zelf doet, n.l. het met nauwgezetheid nagaan en vergelijken van de verschillende bepalingen van het bestek onderling, en ook met de werkelijkheid? Voor het aanbrengen van verzwaringen of veranderen van materialen geeft deze paragraaf geene bevoegdheid.

Men leze thans § 466; maar goed, onpartijdig, met de moraal, een goed staatsambtenaar eigen, en alle schijn van onrechtvaardigheid verdwijnt. Trouwens, er staat niet, wat de heer Nieuwenhuis er leest. De aannemer heeft niets van de wijze van samenstelling voor zijne rekening, wel de zorg dat die samenstelling goed bewerkt wordt. De aannemer heeft naar de teekeningen en het bestek te werken en zoodra eenige verandering plaats heeft, *moet* er verrekend worden.

En gesteld eens, het ware de bedoeling, dat eene mislukte constructie opnieuw gemaakt moest worden, zou die dan weer niet instorten? En waar lezen de heeren in de A. V. het aantal malen dat zulks moet plaats hebben, alvorens tot wijziging over te gaan.

Blijkt hieruit niet, dat zij aan den geest van het artikel een geheel verkeerde strekking hebben gegeven?

(*Wordt vervolgd.*)

HET POSTKANTOOR TE PARIJS.

Allen, die Parijs bezocht hebben, zullen zich nog de gebrekkige localiteiten herinneren, waarin vroeger het Postkantoor gevestigd was. Het gebouw in de Rue Jean-Jacques-Rousseau voldeed dan ook sinds lang niet meer aan zijn bestemming, zoodat men besloot tot het stichten van een nieuw gebouw over te gaan.

Daar het terrein, door het oude gebouw ingenomen, voor het nieuwe ten eenenmale onvoldoende was, werd het door onteigening belangrijk uitgebreid, zoodat het thans 7500 M². groot is. Door het maken van verschillende verdiepingen is de architect Guadet, naar wiens plannen het gebouw gesticht werd, er in geslaagd een beschikbare oppervlakte van ruim 25000 M² op het terrein te verkrijgen.

De begane-grond van het nieuwe gebouw bevat de lokalen, waar het publiek toegang heeft, en dient tevens voor den rijtuigdienst. Gaat men de portiek in de Rue du Louvre binnen, dan komt men in een groote vestibule, waar zich de brievenbussen en de loketten voor den verkoop van postzegels bevinden. De verschillende lichtingen der bussen worden op wijzerplaten aangeduid; een schel geeft het sein, wanneer een lichting geschiedt.

Rechts van de vestibule bevinden zich de zalen tot het verkrijgen van inlichtingen en de schrijfkamers voor het publiek; links vindt men de administratieve bureau's. Midden achter de vestibule ligt de groote zaal, waar zich vier-en-twintig loketten bevinden en tevens de noodige kastjes voor de brieven der geabonneerden. Een ander deel van het gebouw is bestemd voor de drukwerken.

Om de verdere inrichting van het gebouw te kunnen begrijpen, dient men eenigszins op de hoogte te zijn van de wijze, waarop de postdienst te Parijs is ingericht.

Alle brieven, die te Parijs aankomen, gaan in gesloten zakken naar het Postkantoor; zelfs de stadsbrieven zijn van dezen maatregel niet uitgesloten. Daar worden zij uitgezocht en naar de verschillende wijken verdeeld. De bestellers verdeelen dan weer de wijken onderling.

De vertrekkende brieven worden gesorteerd volgens de spoorlijnen, waarmede zij vervoerd worden. In de waggons worden de brieven voor de verschillende plaatsen dan bijeen gezocht.

Er bestaat echter te Parijs ook nog een speciale dienst voor plaatsen, in de nabijheid der stad gelegen, daar het den beambten in de waggons onmogelijk zou zijn, die zoo snel te sorteeren, dat zij er vóór de aankomst van den trein reeds mede gereed waren.

De wagens, die nu de komende en gaande brieven vervoeren, vinden ieder een afzonderlijken ingang in de Rue Jean-Jacques-Rousseau; zij hebben ook elk hun eigen uitgang, zoodat er van opstopping geen sprake zijn kan.

Tusschen de plaatsen van ontvangst en afgifte der brieven, bevinden zich de toestellen om de brievenzakken naar boven en naar beneden te brengen. Het naar boven brengen geschiedt door eene machinerie in den trant van de baggermolens; het naar beneden expediëeren geschiedt, door ze te laten glijden langs een spiraalvormig hellend vlak, als het ware een reusachtige tonmolen.

De eerste verdieping van het gebouw is voor den stadsdienst bestemd. Op de tweede verdieping heeft men den dienst voor de provincie en voor het buitenland. De derde verdieping is nog disponibel. Het sousterrain bevat de stallen, waarin de paarden langs een hellend vlak afdalen. Ook zijn daar de machines voor het pneumatisch brievenvervoer, voor het oppompen van water naar de verschillende verdiepingen en voor de hydraulische inrichtingen, bestemd voor de hijschtoestellen, de stoomketels, de dynamo's voor de electrische verlichting enz.

Tevens bevindt zich in het sousterrain een lokaal voor het stempelen der drukwerken.

Bij de nieuwjaarsdrukte wordt ook nog een groote zaal op de derde verdieping voor dit doel gebruikt.

De fundeering van het gebouw gaf tot geene buitengewone moeilijkheden aanleiding. Het drooghouden van den fundeerput vereischte echter krachtige pompwerktuigen. Het plint van het gebouw is van *pierre de Souppes* en van *pierre de Saint-Maximi*; het overige van *banc de Méry*. De fundeeringmuren rusten op beton van 0.90 M. dik. De kap is deels met leien, deels met zink gedekt.

De kosten van het geheele gebouw hebben bijna 10 millioen francs bedragen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-HAGE. In de haven van Genua zullen twee droogdokken moeten gebouwd worden; daartoe is een aanbesteding uitgeschreven door het Ministerie van Publieke Werken te Rome. Aan het consulaat van Italie, alhier, zijn inlichtingen daaromtrent te bekomen.

AMSTERDAM. Op de LI. Maandag gehouden vergadering van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap hield de heer A. W. Weissman een voordracht over »Moderne antiquiteiten". Spreker behandelde o. a. de wijze, waarop men tegenwoordig oude bouwwerken »restaureert" en deed het onderscheid uitkomen, dat bestaat tusschen *conserveeren* en *restaureeren*. In plaats toch, dat de werken, door onze vaderen gewrocht, voor verval behoed worden, strekt men het restauratie-begrip zoover uit, dat ze geheel vernieuwd en van onnoodige toevoegsels voorzien worden, waaruit de hand van den schepper onmogelijk meer te herkennen is. Spreker waarschuwde in deze voor overdrijving en meende, dat het Genootschap ongetwijfeld veel invloed ten goede zou kunnen uitoefenen.

— In de gisterenavond gehouden vergadering van de Afdeeling Amsterdam der Maatschappij tot bevordering der bouwkunst hield de heer Jos. Th. J. Cuypers eene lezing over Noorddultschen baksteenbouw.

In plaats van het bestuurslid D. Sanches, die bedankt heeft, is gekozen de heer Haalmeijer.

MAASTRICHT. Bij den Gemeenteraad is ingekomen een door den gemeente-ingenieur ontworpen plan tot verlegging der uitmonding van de rivier de Jeker. De kosten hiervan worden, met al wat er bijkomt, op *f* 80,000 geraamd.

ENSCHEDÉ. De Gemeenteraad heeft in zijne vergadering van gisteren besloten den gasprijs van af 1 Januari a. s. te stellen op 7½ cent.

— De *Staatscourant* maakt de namen openbaar van de Juryleden, belast met de beoordeeling der ontwerpen voor den wedstrijd voor een nieuwen gevel aan den Dom, te Milaan. Die namen zijn de volgende:

Benoemd door de Academie van Schoone Kunsten te Milaan.

Visconti, Markies Carlo Ermes, te Milaan, president, lid van de administratie der fabriek van de Domkerk te Milaan, door dat college benoemd.

Ceruti, Sac. Cav. Don Antonio, te Milaan, benoemd door den aartsbisschop van Milaan.

Franco, professor Cav. Giacomo, Italiaansch architect, wonende te Venetie.

Von Schmidt, baron Friedrich, Duitsch architect, wonende te Weenen.

De Dartein, professor Marie Ferdinand, Fransch architect, wonende te Parijs.

Waterhouse, professor Alfred, Engelsch architect, wonende te Londen.

Benoemd door de gemeente Milaan.

Bertini, professor comm. Giuseppe, te Milaan, kunstschilder.

Boito, professor comm. Camillo, te Milaan, architect.

Cantù, Comm. Cesare, te Milaan, geleerde, benoemd door het Lombardisch Instituut van Wetenschappen en Letteren te Milaan.

Clericetti, professor Cav. Celeste, te Milaan, architect, benoemd door de Commissie voor het behoud van Monumenten in de provincie Milaan.

Brioschi, professor comm. Francesco, te Milaan, benoemd door de Ingenieurs- en architecten-vereeniging te Milaan.

— Aflevering 10 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

Nieuwe tandradbanen, volgens het stelsel Abt (met fig.). — De gasindustrie (met fig.). — Hoe groot zijn de rijken van Europa? — De heliochromie of photographie in natuurlijke kleuren. — Merkwaardigheden in Amerika. Naar brieven van A. Tissandier (met fig.). — De haematospectroskoop (met fig.). — Gletschers (met fig.). — Het internationaal Poolonderzoek. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie.

BENOEMINGEN.

De heer A. G. A. van Eelde te Utrecht, civiel-ingenieur, is met ingang van 1 November e. k. door Gedeputeerde Staten van Friesland benoemd tot tijdelijk opzichter bij de uitvoering van de sluis- en dijkwerken te Lemmer.

— De heer H. Bekkering is benoemd als dagelijksch opzichter bij den bouw van het stoomgemaal in den polder Schuddebeurs.

— Bij de gemeentewerken der Haagsche waterverversching zijn nog in dienst gesteld, met ingang van 1 November e. k., de heeren C. D. Nagtglas Versteeg, als ingenieur, F. Trosée en A. Vreugdenhil, als opzichters.

ADVERTENTIEN.

Bericht van Inzet.

Bij de op **27 October j.l.**, ten overstaan van den Notaris Mr. Th. W. VAN DER SCHALK, te *Noordwijk*, gehouden **veiling** van de

TERREINEN

der Maatschappij „Noordwijk"

TOT

Exploitatie van Duingronden,

te zamen groot circa **110** Hectaren, zijn de percoelen te zamen in loi gebracht op *f* **28,235.**

Afslag en **Toewijzing** op **Woensdag 3 November a. s.**, 's morgens ten tien ure, in het Logement van W. H. VAN KONIJNENBURG, te *Noordwijk aan Zee*.

Verkoop bij Inschrijving

VAN

1.68.20 H.

GRIENDHOUT,

(2 en 3jarig), a/d. Molendijk te *Ridderkerk*. Aanwijzing door den Heer J. SCHELLING, a/d. *Oostendam*, aldaar.

Borgen stellen, onkosten contant.

Biljetten worden ingewacht vóór of op 4 November a. s., voorm. 11 ure, ten kantore van Notaris D'AULNIS, te *Ridderkerk*.

NED. RHIJNSPOORWEG.

Aanbesteding

van het leveren van 25.000 stuk Eikenhouten DWARSLIGGERS, in zeven percoelen.

Bestekken ad *f* 0,50 verkrijgbaar bij den Ingenieur van den weg te *Utrecht*. Inschrijvingsbiljetten *franco* aan de Directie te *Utrecht* in te zenden uiterlijk Dinsdag 16 November 1886.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren**, **Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Dzn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Ministerie van Binnenlandsche Zaken.

PROVINCIE OVERIJSSEL.

Aanbesteding.

Op **VRIJDAG 12 November 1886**, des namiddags te 12 uren, zal, onder nadere goedkeuring, door den Commissaris des Konings in de provincie *Overijssel*, of, bij zijne afwezigheid, door een der leden van de Gedeputeerde Staten, en in bijzijn van den Rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., aan het gebouw van het Provinciaal Bestuur te *Zwolle*, worden **aanbesteed:**

Het VERBOUWEN van de Rijks lagere school te Willemsoord, gemeente Steenwijkerwold, en het doen van HERSTELLINGEN aan de onderwijzerswoning aldaar.

(Raming f 10200.)

Deze aanbesteding geschiedt volgens § 441 der Algemeene Voorschriften:

»De inschrijvingsbiljetten worden geschreven op een zegel van vijftien cents in hoofdsom; zij worden behoorlijk verzegeld.

Buiten op den verzegelden omslag wordt gesteld:

Inschrijvingsbiljet voor het verbouwen van de Rijks lagere school te *Willemsoord*, gemeente *Steenwijkerwold*, en het doen van herstellingen aan de onderwijzerswoning aldaar, aan te besteden den 12den November 1886.

Elk biljet wordt door den inschrijver en door twee borgen ondertcekend, en, op straffe van nietigheid, volgens onderstaand model ingericht:

De ondergeteekende (naam en voornamen voluit geschreven), wonende te . . . . . (provincie . . . . . .), bij deze domicilium kiezende te . . . . . bij . . . . . verbindt zich bij ondertekening dezes, overeenkomstig de voorwaarden van aanbesteding, vervat in het bestek n°. 13, goedgekeurd den 18den October 1886, tot de aanneming van het verbouwen van de Rijks lagere school te *Willemsoord*, gemeente *Steenwijkerwold*, en het doen van herstellingen aan de onderwijzerswoning aldaar, voor eene som van . . . . . gulden, zegge *f* . . . .

Tot borgen stellen zich (namen en voornamen voluit geschreven), wonende te . . . . . (provincie . . . . . .).

Gedaan te . . . . . den . . . . . 18 . .

De borgen, De aannemer,"

Het bestek ligt ter lezing aan het gebouw van het Ministerie van Binnenlandsche Zaken, aan dat van het Provinciaal Bestuur van *Overijssel* te *Zwolle*, en is voorts op franco aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij den Boekhandelaar M. NIJHOFF, Nobelstraat n°. 18, te *'s-Gravenhage*, en door zijne tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Op Vrijdag 5 November 1886, des namiddags te 1 ure, wordt de noodige aanwijzing op de plaats gedaan; voorts zijn nadere inlichtingen te bekomen bij den bouwkundige voornoemd, en bij den hoofdopzichter der Universiteitsgebouwen J. C. HUBSCHER te *Groningen*.

's-Gravenhage, 18 October 1886.

Voor den Minister
De Secretaris-Generaal,
HUBRECHT.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al* of *niet* tropische producten;
Rollende en Expanseerende Steenenkappen,
GEBOUWEN in **Scherpboek** in **met andere** bouwwijzen,
gebeel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & Co., te Dordrecht.
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.
Galvaniseering op Loon.

Provinciale Waterstaat
VAN
FRIESLAND.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag, den 12den November 1886**, des namiddags ten een ure, zal in het gebouw van het Provinciaal Bestuur te *Leeuwarden*, overeenkomstig §§ 431 en 435 der A. V., bij *enkele inschrijving* worden **aanbesteed**:

Het kanaliseeren van de Tjonger (2e gedeelte).
Raming f 414260.—.

Het bestek ligt ter lezing in voormeld gebouw. Gezegelde formulieren voor inschrijvingsbiljetten zijn tegen betaling van 25 cent en bestekken tegen betaling van f 3.— op het bureau van den Prov. Hoofdingenieur verkrijgbaar.

De noodige aanwijzing wordt gedaan op **Dinsdag 9** en **Woensdag 10 November**, aan te vangen op **9 November** des voormiddags 8½ ure te *Heeresvaen*.

Voorts zijn nadere inlichtingen te bekomen bij den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat te *Leeuwarden*.

Leeuwarden, 28 October 1886.

De Commissaris des Konings in de Provincie Friesland,
VAN HARINXMA THOE SLOOTEN.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergetoekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-, HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

De Portland-Cementfabriek van
DYCKERHOFF & SÖHNE
te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn
levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.
Productie-vermogen der fabriek: 400.000 vaten per jaar.
Magazijnhouders in de voornaamste steden.

GOUDEN Staats-Medaille.
DUSSELDORF 1880.
Medaille Breslau 1869.
Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.
Medaille van Verdienste, Weenen 1873.
Gouden Medaille, Offenbach a/M. 1879.
Diploma A: Eerstegrijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

Polychroom-cement

wordt onder zevenstaand merk door den ondergeteekende in den handel gebracht en is een door de Heeren Professor VON KOCH en DR. ADAMY te *Darmstad* uitgevonden materiaal, hoofdzakelijk bestaande uit **gemalen lava** (uitwerpsel van vuurspuwende bergen).

Polychroom-cement is het goedkoopste materiaal,
zoowel voor bepleistering, die volkomen tegen den invloed van het weer bestand is, als voor voegwerk.

Bijzondere voordeelen:
1°. De bepleistering is gelijk van toon en lichtgrijs, in de kleur van Bentheimersteen;
2°. Geen uitwaseming van kalk of silicaat;
3°. Goene bij gebruik van gewoon cement voorkomende windscheurtjes;
4°. Eene bepleistering met Polychroom-cement kan beschilderd worden 4 of 5 weken nadat zij aangebracht is. De beschildering kan het afwasschen verdragen.

Hoofddepot voor Nederland bij Theod. Ferd. Bierhorst te Haarlem.
Actieve Agenten en Vertegenwoordigers gevraagd.

DE LINT & Co.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

A. J. BACON & Co.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 230, AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Wz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Keizersgracht 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT f 2.25 per 3 maanden of wel *ter gelden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland f 7.50 en Nederlandsch-Indië f 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhaalnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 15 cent per stuk en 25 cent per jaar, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als vervaardiger van het ontwerp, ingezonden onder het motto Raphaël op de prijsvraag *Een titelblad* voor het plaatwerk *De Bouwmeester* heeft zich bekendgemaakt de heer W. L. Brückmann, te 's-Hage.

2°. Op verlangen van eenige leden is de termijn van inlevering der uitgeschreven 1e algemeene prijsvraag *Een Edentheater* verlengd met 2 maanden, alzoo gesteld op 20 Februari 1887.

3°. De 870ste vergadering zal gehouden worden op Woensdag 10 November a. s., des avonds te 8 uren, in het American Hotel, alhier.

De agenda voor die vergadering is:
a. Mededeelingen van het Bestuur;
b. Bijdrage van den heer A. W. Weissman;
c. Kunstbeschouwing, te geven door den heer F. J. Bremmer Hzn.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) MODERNE ANTIQUITEITEN. (1)

De oudheidkunde, zooals die thans beoefend wordt, is een wetenschap, die pas van jongen datum is. Wel verzamelden reeds de Romeinen kunstwerken uit de bloeiperioden der Grieksche kunst, maar zij deden dit meer wegens de esthetische dan wegens de archeologische waarde der voorwerpen.

Toen het Romeinsche Rijk ten gronde gegaan was, bekommerde men zich weinig of niet meer om de voortbrengselen van het voorgeslacht, te meer, daar al wat van heidenschen oorsprong was, door de Christenen met wantrouwen werd aangezien. Waar de monumenten uit de oudheid te stevig bleken, om zonder veel moeite vernield te kunnen worden, richtte men ze, zoo goed en zoo kwaad het ging, voor Christelijke doeleinden in, of gebruikte ze als steengroeven voor nieuwe bouwwerken. Slechts de voortbrengselen der antieke letterkunde werden, althans ten deele, in eere gehouden, en zijn door den ijver der kloosterbroeders tot het nageslacht gekomen, zij het dan ook na min of meer belangrijke verminkingen, meest door de onkunde der kopiisten ontstaan, ondergaan te hebben.

De eerste Christenen volgden, althans in de bouwwerken, de voorbeelden, hun door de Romeinen gegeven; daar zij echter, wat de techniek betreft, verre beneden de antieke bouwmeesters stonden, maakten zij gaarne gebruik van bouwdeelen, uit Romeinsche monumenten gesloopt. Vandaar, dat de oudste basilieken te Rome en Ravenna, en zelfs de bekende Sophiakerk te Konstantinopel, met antieke zuilen, van verschillende gebouwen afkomstig, prijken. Gedurende de middeneeuwen werd dit voorbeeld in Italië en Griekenland steeds gevolgd en telkens werden antieke bouwwerken geheel- of gedeeltelijk gesloopt, om het materiaal tot het stichten van nieuwe bouwwerken aan te wenden, soms om er kalk van te branden. Het pleit wel voor de stevigheid der antieke constructiën, dat, niettegenstaande dit stelselmatig sloopingswerk, toch nog enkele monumenten voor een groot deel bewaard bleven. Ik wijs slechts op het Colosseum en het Pantheon te Rome, en het Pantheon te Athene, waarvan een gedeelte zelfs aan een buskruitontploffing weerstand bood.

Had men dus geen eerbied voor hetgeen de antieken hadden nagelaten, ook de voortbrengselen van later tijd vonden in de middeneeuwen slechts zelden genade, en hadden hun behoud slechts aan toevallige omstandigheden te danken.

Van de talrijke en dikwijls zeer aanzienlijke kerkgebouwen, in den Romaanschen tijd gesticht, is het meerendeel in den Gothischen tijd, geheel of ten deele naar den smaak van dien tijd, verbouwd. Slechts daar waar de middelen tot een dergelijke verbouwing ontbraken, of de Romaansche bouwwerken van een meer dan gewone afmeting of bijzonder stevige constructie waren, bleven zij gespaard. Bijna al de trotsche Gothische kathedralen, die thans onze bewondering wekken, zijn in de plaats van gesloopte Romaansche kerkgebouwen gekomen.

Ook de wereldlijke Romaansche bouwwerken werden in den Gothischen tijd slechts zeer zelden gespaard, zoodat dan ook het aantal der thans nog aanwezige zeer gering is.

Indien op deze wijze met groote bouwwerken gehandeld werd, kan men begrijpen, dat aan het bewaren van meubelen, huisraad, wapenen, kortom alles wat tegen-

(1) Lezing gehouden in het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap.

woordig onze musea vult, nog veel minder gedacht werd. De voorwerpen uit den Romaanschen tijd, die bewaard bleven, hebben dit slechts te danken óf aan de kostbare materialen, waaruit zij vervaardigd zijn, óf aan het kerkelijk gebruik, waarvoor zij bestemd waren.

De Renaissance toonde op haar beurt weinig eerbied voor de Gothiek. Toch was zij het, die aan de beoefening der oudheidkunde den eersten stoot gaf. De oudheidkundigen der Renaissance bestudeerden echter uitsluitend de Romeinsche oudheid; wat na de Romeinen was voortgebracht, achtten zij barbaarsch en der bestudeering niet waard.

Italië, het land dat nog zoovele kunstwerken in zijn bodem bevatte, werd toen overal met ijver doorzocht, en de schatten, in de musea te Rome en te Florence te vinden, zijn voor het grootste deel aan den ijver der XVe- en XVIe-eeuwsche archeologen te danken. Een man als Leo Battista Alberti begon op wetenschappelijke wijs de architectuur der Romeinen te bestudeeren, en werd daarin door vele kundige mannen nagevolgd.

Had dus de Renaissance van het werk der middeneeuwsche meesters ook al een afkeer, de monumenten, door hen gesticht, waren van zoodanigen omvang en soliditeit, dat het niet aanging ze af te breken, en door andere, naar den gewijzigden smaak, te vervangen, te meer, daar de grootste als kerkgebouwen zoozeer voor hun doel geschikt waren.

Waar deze gebouwen echter reparatie of uitbreiding noodig hadden, geschiedde dit in de in zwang zijnde Renaissance-vormen. Aan het verzamelen van middeneeuwsche voorwerpen werd ook toen natuurlijk niet gedacht. Wie het maar eenigszins bekostigen kon, verving zijn oud huisraad door nieuw.

De studie der klassieke oudheid werd sedert de XVI^de^ eeuw tot op onzen tijd onafgebroken voortgezet en de vruchten daarvan zijn in alle kunstwerken der XVI^de^, XVII^de^ en XVIII^de^ eeuw terug te vinden. Het pleit wel voor de vindingrijkheid van de kunstenaars dier tijden, dat zij, met gebruikmaking derzelfde klassieke motieven, er toch in geslaagd zijn een geheele reeks van stijlnuances, van de losse vroeg-Renaissance van Brunellesco's volgelingen af, tot de strenge en toch bevallige vormen van den *style-Louis XVI* toe, te scheppen.

Eerst in de XIX^de^ eeuw is men begonnen, aan de voortbrengselen van *alle* vroegere eeuwen recht te doen weervaren. In gelijke mate als de gave, om iets zelfstandigs te kunnen scheppen, bij de kunstenaars afnam, zag men den lust om de voortbrengselen van voorheen te bestudeeren, bij de geleerden toenemen. De middeleeuwsche stijlen, door de Renaissancisten voor barbaarsch aangezien, kwamen door den invloed der Romantiek weer in eere, en aan hetgeen de Romaansche en Gothische periodes hadden voortgebracht, werd bijzondere aandacht gewijd. De opgravingen, sedert het laatst der vorige eeuw in Griekenland ondernomen, lokten als van zelf tot het bestudeeren van de Oud-Helleensche kunst uit; de ontdekking van Pompeji en Herculanum wierp een nieuw licht op het leven der Romeinen; door Bonaparte's tocht naar Egypte werd de eerste stoot aan de studie van de talrijke monumenten, door de Pharao's gesticht, gegeven. Talrijke reizigers in West-Azië ontsloten tevens een ruim veld voor de beoefening der oud-Oostersche kunst, terwijl ook de voortbrengselen der oud-Germaansche volken tot studie uitlokte.

In ieder land, dat op beschaving aanspraak maakte, werd al wat door het voorgeslacht aan voorwerpen van kunst of kunstnijverheid was nagelaten, met ijver verzameld. Bleef ook ons vaderland geruimen tijd achter, ook daar werd, aanvankelijk door particulier initiatief, later ook van Rijkswege, aan de voortbrengselen van het verledene de noodige aandacht geschonken.

Terwijl het eerst slechts de oudheidkundigen van professie waren, die zich de kunstwerken van voorheen aantrokken, begon in de laatste jaren ook het groote publiek op oudheidkundig terrein te liefhebberen. In zooverre deze liefhebberij, die zich van Engeland en Frankrijk ook naar ons land een weg baande, werkelijk moet toegeschreven worden aan de zucht om wat fraais te verzamelen, is zij zeker te prijzen. Maar al te vaak echter is zij niets dan een volgen der algemeene mode, die thans voorschrijft, dat men ten minste een deel van zijn huis met echte of nagemaakte oudheden gevuld hebbe.

Deze liefhebberij voor oudheden was oorzaak, dat zij tot een zeer gewild handelsartikel werden; de eigenaren van antiquiteiten-magazijnen wisten op het platteland tal van voorwerpen, die door de boeren als waardeloos beschouwd werden, voor een appel en een ei machtig te worden, om ze dan aan de liefhebbers voor grof geld te verkoopen Daar de vraag dikwerf het aanbod overtrof, ontwikkelde zich in het buitenland eene industrie, die zich het vervaardigen van nieuwe antiquiteiten ten doel stelt. Men heeft het daar in het namaken zoover gebracht, dat kenners dikwerf moeite hebben, echt werk van nagemaakt te onderscheiden. Dat ook, helaas, in ons vaderland personen gevonden worden, die deze industrie beoefenen, heeft indertijd de geschiedenis van den schouwburgbeker, die de leden van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap zich nog wel zullen herinneren, bewezen.

Zeer zeker zal het door ieder oudheidkundige betreurd worden, dat dergelijk bedrog gepleegd wordt; menigeen echter werkt, misschien zonder dat hij het weet, aan de vervaardiging van een andere soort van nieuwe antiquiteiten mede. Wij bedoelen de zoogenaamde „restauraties" van bouwwerken.

Toen er, tusschen 1830 en '40 in vele landen van Europa meer aandacht geschonken werd aan de bouwwerken, door de middeneeuwen nagelaten, bespeurde men, in welk een deerniswaardigen toestand vele dezer gebouwen verkeerden. Velen waren in een zoo slechten staat, dat reparatiën dringend noodzakelijk waren. Toen men eenmaal aan het herstellen was, ontwaakte de lust, om deze bouwwerken, meestal onvoltooid, in den geest van den oorspronkelijken ontwerper te volbouwen of althans enkele ontbrekende deelen aan te vullen. Zooveel mogelijk trachtte men uit oude documenten de noodige gegevens te verzamelen; waar die ontbraken, liet men aan zijn verbeelding vrij spel. Menig restaurator was echter tevens purist, en de aanvoegsels van latere eeuwen aan het oorspronkelijk gebouw waren hem eene ergernis; hij verving ze door datgene, wat volgens hem door den oorspronkelijken ontwerper bedoeld was.

Er is bijna geen kerkgebouw van eenig belang in Europa, dat niet een dergelijk restauratie-proces moest ondergaan. Eerst thans komt men tot het besef, dat men op deze wijze nieuwe oudheden maakt, die in alle opzichten waardeloos zijn. In Engeland, waar de restauratiekoorts het hevigst gewoed heeft, is sedert eenige jaren een *Society for the protection of ancient buildings* opgericht, die, waar zij kan, het restaureeren van oude gebouwen tracht tegen te gaan, en slechts de dringend noodzakelijke herstellingen wil verricht hebben. In een schrijven, door haar indertijd aan verschillende kunstenaars- of oudheidkennersvereenigingen gericht, zegt deze Maatschappij, dat, nu zich in de laatste vijftig jaren een streven geopenbaard heeft om de gedenkteekenen van vroeger eeuwen te restaureeren, zij het noodig acht, de gebouwen, die dit proces nog niet ondergaan hebben, daartegen te beschermen. Al is het een heuglijk feit, dat die bouwwerken de opmerkzaamheid trekken, het blijft een waarheid, dat zij dikwerf op onwaardige wijze behandeld worden en dat de zoogenaamde restauratie tot vernietiging leidt.

Nu in onzen tijd een eigen bouwtrant ontbreekt, doet de lust om oude gebouwen te restaureeren zich gelden; iedere restauratie is echter een vervalsching. Het gaat toch niet aan, een gebouw, dat in verschillende tijden bij gedeelten werd opgetrokken en daarvan de onmiskenbare bewijzen draagt, te veranderen in den stijl van een bepaalden tijd, waarbij aan de bijzondere inzichten van den persoon, die met de restauratie belast is, wordt toegegeven, terwijl toch het cachet van oorspronkelijke kunst ontbreekt. Door het restaureeren gaat het oude verloren en het nieuwe is niets dan een zielloos namaaksel. Veel is reeds verloren gegaan, dat nimmer terug te bekomen is. De gebouwen, die te oud zijn om ze door stutten te kunnen bewaren, moet men liever afbreken dan restaureeren. Een goede teekening van den ouden toestand heeft meer waarde dan een moderne kopie van een oud gebouw.

Er is zeer veel waarheid, in hetgeen de Engelsche Vereeniging opmerkt.

Gij allen hebt wel eens een gebouw zien restaureeren. Deed het u niet weemoedig aan, als gij het gebouw met zijn door de eeuwen gebruinde baksteenen, met zijn heerlijk getinte bergsteen, soms met mos begroeid, achter steigers zaagt verdwijnen? Als er dan genoeg gehakt en gebikt was, werden de steigers weer weggenomen, en kwam het gebouw weer voor den dag. Nieuw en net, maar tegelijkertijd akelig koud zag het er nu uit. Waar bleef de *patina* der eeuwen? Zij is voor goed verdwenen.

(Wordt vervolgd.)

DE TEEKENINGEN IN ARTI ET AMICITIAE.

In de zalen van het Schildersgenootschap Arti et Amicitiae te Amsterdam is thans eene collectie teekeningen te zien, als wij er nog slechts zelden aanschouwen mochten.

Zoo weinig bevredigend de Driejaarlijksche Tentoonstelling is, zoo voortreffelijk is deze collectie. Wel zijn niet alle teekeningen meesterstukken, maar het aantal middelmatigheden is tot het onvermijdelijke beperkt. Zeker zou nog wel aan een paar inzenders de toegang ontzegd zijn geworden, waren zij niet, als gewone of buitenleden van het Genootschap, aan de controle der Commissie van Toelating ontsnapt. Het geheel is echter zeer goed.

Dat onze waterverf-teekenaars tegenwoordig geheel andere procedé's volgen dan vroeger, is reeds door tal van kunst-beoordeelaars tot vervelens toe betoogd. De dunne, vlot gewasschen tintjes ziet men thans zelden; de meer opaque verven voeren thans bijna uitsluitend heerschappij. Doch wat doet het er eigenlijk toe, op welke wijze een effect verkregen is? Men mag elk kunstenaar zijn wijze van werken gunnen, indien hij althans daardoor een behaaglijk kunstproduct te voorschijn brengt.

Laat ons vluchtig het een en ander omtrent het meest belangwaardige dezer collectie in het midden brengen. Volgen wij daartoe den catalogus op den voet.

Apol's *Winter bij avondschemering* is zeker verdienstelijk, doch wij hebben beter werk van dezen begaafden kunstenaar gezien; ook het werk van Artz, ofschoon goed, behoort niet tot het beste van dezen meester.

Bastert daarentegen heeft eenige zeer goede aquarellen ingezonden; vooral zijn groot stilleven munt uit door fraaie kleur en krachtigen toets. Bauffe's *Molen*, een zeer vlugge aquarel, doet eveneens zijn maker eer aan.

De *Amsterdamsche stadsgezichten* van Berlage zijn wat hard van kleur, doch de architectuurvormen zijn met blijkbare voorliefde weergegeven. Zeer gelukkig zijn de beide aquarellen van mevr. Bilders van Bosse, die erin geslaagd is, ons al de poëzie van het Geldersche landschap te doen gevoelen.

Bles en Van Borselen geven *acte de présence*, meer niet; Bosboom, daarentegen, handhaaft schitterend zijn ouden roem, waar hij ons het oxaal in de Janskerk te 's-Hertogenbosch en een gezicht in de Jacobskerk te 's-Gravenhage afbeeldt. De wazige toon dezer interieurs is met onovertreffbaar meesterschap weergegeven. Treffend door natuurwaarheid en toch vol poëzie is het *Gezicht op de Oude Gracht te Utrecht*, van denzelfden meester.

Breitner geeft ons ook hier een paar tafereelen uit het krijgsmansleven. De huzaren in het duin zijn zeer impressionistisch behandeld; toch zit er in deze teekening veel licht, en krijgt het geheel, op een afstand gezien, wel het aspect van de werkelijkheid. De andere aquarel bevalt ons veel minder; hier zien wij het impressionisme van zijn ongunstigste zijde. Zijn dit vlekken of menschen?

Du Chattel heeft twee teekeningen ingezonden, waarvan ons de *Avondstond* het meest aantrekt. Het *Winterlandschap* heeft ook wel verdienste, maar is een weinig hard van toon.

De etsen van Dake ziet men met genoegen; toch gelooven wij, dat de etskunst nog wel op andere wijze, dan door het reproduceeren van werken van XVIIe-eeuwsche meesters zou kunnen beoefend worden. De vrije, losse behandeling, waartoe de etsnaald gelegenheid geeft, opent een ruim veld voor oorspronkelijke scheppingen, die de heer Dake ons in het vervolg, naar wij hopen, niet onthouden zal.

Jan van Essen treedt hier zoowel als landschapschilder en als dierenschilder op. Zijn landschappen koos hij ditmaal in de omgeving van Alkmaar. In het *Boschgezicht* is de invloed der nieuwere Fransche impressionisten niet te miskennen. De blauwe lucht met de witte wolk daarin, die door de boomen schittert, herinnert aan Diaz. Of echter dergelijke effecten aan de natuur ontleend zijn, betwijfelen wij; de schilder hoede zich voor gemanieerdheid. Het *Duinlandschap* voldoet ons beter; wij herkennen hier onzen Hollandschen kunstenaar weer. Voldoet ons Van Essen als landschapschilder thans dus minder, veel lof hebben wij voor zijn dierstudies. De maraboet is voortreffelijk in zijn karakter weergegeven; ook de vederdos van den gier is met liefde bestudeerd.

De Nederlandsche etsclub geeft ons een dertiental meer of minder geslaagde etsen te zien, door Der Kinderen, Koster, V. d. Maarel, Jan Veth, Willem Witsen, Ph. Zilcken, Wally Moes en W. de Zwart vervaardigd. Het is een verblijdend verschijnsel, dat de etskunst, eens hiertelande zoo hoog opgevoerd, thans weder meer en meer in zwang komt.

Een aquarel van mej. Etha Fles geeft ons een regendag te zien. De toon is zeer goed; slechts de teekening van den molen in het verschiet scheen ons niet onberispelijk.

Entre-acte noemt Haverman een zeer kleurrijke teekening, waarop een bevallige dame, in geel satijnen kleed, half in de schaduw weggedoken, is voorgesteld. Het onderwerp is met veel smaak behandeld; toch behaagt deze teekening minder, om de niet zeer aangename kleur. Door denzelfden kunstenaar is een landschap bij avond met juist kleurgevoel weergegeven.

Hoynck van Papendrecht heeft zich blijkbaar Detaille ten voorbeeld gesteld. Al is hij er in zijn beide waterverftoekeningen nog niet in geslaagd dien meester te evenaren, zijn cavalleristen geven toch blijk van ernstige studie, van een groote zekerheid van toets.

Mej. Hugenholtz schijnt Israëls naar de kroon te willen steken, voorwaar een stout bestaan. Om echter hetzelfde effect als hij teweeg te brengen, is er meer toe noodig, dan eenigszins zijn manier te volgen. Zelfstandige studie zij deze dame, die veel belooft, aanbevolen.

Dat Israëls zelve ook niet altijd gelukkig is, bewijst zijn *Harpspeelster*. Was deze aquarel van een andere naamteekening voorzien, zij ware zeker niet op de eereplaats gehangen. Men zie bijvoorbeeld eens de slecht geteekende en gekleurde handen der musicienne! De andere aquarel, een Israëlietisch type, is daarentegen den meester waard.

Kever is op deze tentoonstelling goed vertegenwoordigd. Zijn groote aquarel behoort tot de beste, die hij vervaardigde. De la Mar is ditmaal ook gelukkig; was zijn boerinnetje een weinig minder hoog van kleur, men zou op zijn inzending geen aanmerking kunnen maken.

Willem Maris beeldt weder eenige koeien aan een waterplas af. Zijn aquarel is zeer fraai, al heeft zij niet het effect van de schilderij, die hem onlangs het zoo welverdiend eere-metaal bezorgde.

Zeer smaakvol is de fantasiekop in pastel van Willy Martens; de teekening is hier goed verzorgd, hoewel ook de kleur niet verwaarloosd is.

Mauve's *Schapen* behooren onder het beste wat hier aanwezig is; deze aquarel heeft die eigenaardige bekoorlijkheid, waarvan Mauve het geheim schijnt te bezitten. Het geheel is zeer natuurlijk. Van der Meer heeft zich niet onbetuigd gelaten, en van het viertal aquarellen, dat hij zond, mogen het *Wintergezicht* en het *Bruggetje* gerust tot het beste van dien kunstenaar gerekend worden.

Zelden zagen zij van Neuhuys een teekening, die ons zoo aantrok als die, waarop hij een landelijk paar onder een vlierboom heeft afgebeeld. De vormen, die soms bij dezen artist wel eens wat te wenschen overlaten, zijn met zorg geobserveerd en de kleur is vol waarheid. Men meent den vliergeur te ruiken. De tweede aquarel van denzelfden meester is meer in zijn gewonen trant, zeer breed en onbestemd van behandeling.

Tony Offermans heeft zich aangetrokken gevoeld tot het weergeven van een drietal typen van handwerkslieden. Hij heeft zijn taak uitstekend volbracht en aan zijn eenigszins prozaïsche onderwerpen een poëzie weten te geven, die deze drie aquarellen tot ware kunststukken stempelt.

Een aardig vrouwefiguurtje wordt ons door Oldewelt te aanschouwen gegeven.

De gebroeders Oyens hebben, als steeds, een merkwaardige inzending. De teekeningen van David zijn zeer habiel gedaan; slechts zou men in het stilleven de vormen wat beter geobserveerd hebben willen zien. In *De studie* is met weinig middelen veel effect verkregen. Pieter was in zijn afbeelding van de Heerengracht te Amsterdam niet zeer gelukkig; hij toont echter wat hij kan in de gevoelvolle aquarel, *Bij den uitdrager* getiteld.

Een allerliefste teekening is het landschap van Poggenbeek. Eenvoudig van opvatting, oefent het een groote bekoorlijkheid uit door het harmonisch coloriet en de juiste natuurwaarneming.

Mej. Robertson wil ons wat anders dan het alledaagsche geven. Bij het penseelen van de *Uien* heeft zij waarschijnlijk aan Courbet's appelen gedacht, en getracht een even brutaal kleureffect te bereiken. Zij is daar niet kwaad in geslaagd; de donkere achtergrond; die bij Courbet gemist werd, komt haar bij het effect ten goede.

Rochussen geeft ons een aquarel te zien in zijn bekenden trant. Roelofs zond een paar zeer goede teekeningen. Een, in houtskool, doet ons een zonnige weide met koeien zien; de andere, een aquarel, heeft een hoekje van een plas ten onderwerp, behandeld op een wijze, zooals Roelofs alleen dit doen kan.

De rozen van Mej. Rooseboom zijn, als altijd, vol distinctie; ook de bloemen van mej. Van de Sande Bakhuyzen mogen met lof worden vermeld.

Therese Schwartze, wier schilderwerk in den laatsten tijd nogal stof tot aanmerking gaf, toont zich in een viertal pastelteekeningen op de hoogte van haar ouden roem. Bijzonder geslaagd achten wij het portret der blonde dame in Chineesch costuum, dem Amsterdammers niet onbekend. De fijne tonen van het blanke vel zijn met liefde bestudeerd; het zijdeachtige haar is uitmuntend uitgedrukt. De lichtblauwe fond past zeer goed bij het geheel. Ook een kinderportret is zeer goed geslaagd.

De aquarellen van Jacob Smits zouden meer voldoen, indien zij wat frisscher van kleur waren; zij hebben iets groezeligs, dat onbehaaglijk op den beschouwer werkt.

Frisch van kleur, doch tevens wat conventioneel, is Springer's *Groote kerk te Monnikendam*. Zijn *Gezicht in Halberstadt* is met smaak in houtskool geteekend.

Mochten wij uit de ingezonden aquarellen een keuze doen, dan zou zeker Tholen's *Kerkje te Spankeren* onder het gekozene behooren. De fijne, zonnige ochtendtoon is hier zoo meesterlijk uitgedrukt, dat men niet moede wordt, dit bekoorlijk en toch zoo eenvoudig tafereeltje te bewonderen. Ook de beide ander aquarellen van Tholen zijn zeer verdienstelijk.

Valkenburg zond ditmaal geen binnenhuis, maar beeldde een man af, bezig in de open lucht eenig tuinwerk te verrichten; ook hier toont hij zich een nauwgezet natuurwaarnemer.

Van der Waay geeft in zijn twee studies naar figuur nauwkeurig rekenschap van den vorm; zijn dorpsgezichten in Drente hebben de eenigszins conventioneele kleur, die aan het werk der Fransche impressionisten eigen is. De schetsen, door hem met Witkamp voor een wanddecoratie gemaakt, zijn zeer smaakvol en vlot gedaan.

Knap gedaan is Weissenbruch's aquarel *Spaarne te Haarlem*. Is dit echter een stuk natuur? Waar zag men ooit zulk een groenblauwe lucht, zulk een zonderlinge wipbrug?

Een paar studiekoppen van Witkamp ziet men met genoegen. Wijsmuller ondervindt, als andere kunstjongeren, den invloed van Diaz. Voornamelijk in zijn *Namiddag* komt dit uit. Het *Dorpsstraatje*, is, dunkt ons, natuurlijker; men ziet daar de zon werkelijk schijnen.

Vermelden wij ten slotte een paar etsen van Zilcken, waarbij deze kunstenaar toont, dat hij het werk van twee zoozeer verschillende kunstenaars als J. Maris en A. Stevens met evenveel gemak weet weer te geven, dan meenen wij het meest bezienswaardige in Arti te hebben aangestipt.

PITTORE.

CORRESPONDENTIE.

Het vervolg van het artikel over de *algemeene voorschriften* zal in het nommer van 13 November e. k. worden opgenomen.

EEN PARIJSCHE MERKWAARDIGHEID.

Reeds werden, eenigen tijd geleden, in dit blad enkele bijzonderheden betreffende de artistieke versiering der Parijsche bierhuizen medegedeeld. Wij meenen onzen lezers geen ondienst te doen door hen thans het een en ander van de inrichting van de *Chat noir*, het meest bekende der hedendaagsche Parijsche *tavernes* te verhalen.

Als plaats van bijeenkomst van al wat Parijs aan opkomende talenten in de verschillende kunstvakken bevat, heeft de *Chat noir* ook zonder haar artistieke versiering reeds een groote aantrekkelijkheid. Jonge dichters dragen daar hun verzen voor, of toonen in improvisaties hun *esprit gaulois*; jonge schilders en architecten achten het niet beneden zich aan de decoratie der wanden of aan de opluistering der dramatische voorstellingen mede te werken, hoewel het theater geen ander is dan dat, wat wij in onze kindsche jaren voor het vertoonen van Chineesche schimmen bezigden.

Indien de negentiende eeuw nog, voor zij ten einde loopt, een eigen stijl zal verkrijgen, zullen ongetwijfeld de *Chat-noiristes* daaraan hebben medegewerkt. Zij zijn, bij het ontwerpen van hun gebouw, van het denkbeeld uitgegaan, dat men vóór alles naar oorspronkelijkheid moet streven, en reeds de gevel, die men in de *Rue Laval* aanschouwt, maakt een zeer eigenaardigen indruk. De ingang, die tot opschrift draagt „*Passant, sois moderne*", wordt door een pittoresk afdak overhuifd, dat eenigszins aan Gothische voorbeelden herinnert. De zwarte kat zit naast de deur, doch heeft tevens het motief geleverd voor een keurig gesmeed uithangteeken. Vensters, met luifels er boven, en een paar Indo-chineesche lantarens voegen zich met dat alles tot een werkelijk verrassend geheel.

Doch vooral het inwendige van het gebouw vertoont ons de *modernité*. Men ziet op den begane-grond een schoorsteen, op hoogst origineele wijze met katten in allerlei houdingen gedecoreerd; voorts ziet men daar heiligenbeelden van verguld hout, koperen lusters van zeer ongewonen vorm en blauw Delftsch aardewerk.

Bijzonder merkwaardig zijn de wandversierselen, waarvoor de zwarte katten alweder het motief geleverd hebben. Een bijtend sarcasme vertoont ons het groote, gekleurde venster, naar een ontwerp van Willette uitgevoerd. Het heeft tot onderschrift: „de aanbidding van het gouden kalf" en men ziet daar Macht, Kunst, Schoonheid en Deugd hare offers brengen.

Op de verdieping bevindt zich de zaal, waar de Chineesche schimmen vertoond worden. Het theater heeft eenigszins den vorm van de oud-Hollandsche poppenkast, en is in een hoek geplaatst. De versiering is hier echter weer zeer origineel: de zon, de lier en andere attributen brengen Phoebus Apollo in herinnering; de zwarte katten ontbreken echter niet. Een piano staat onder het theater; de voorstellingen bestaan in geestige parodieën op moderne toestanden.

Vreemdsoortige dierfiguren hangen aan de zoldering; wapens, Chineesche parasols en waaiers, portretten van *pschuttenses*, enz. versieren de wanden. Het geheel levert een aanblik op, zoo origineel, dat geen artist, die Parijs bezoekt, moet verzuimen het te gaan zien.

De lijfspreuk der *Chat-noiristes* is dan ook *„le principal c'est d'être décoratif"*.

DE GROOTE TRAP IN HET LOUVRE TE PARIJS.

De werkzaamheden voor het maken van de groote trap in het Louvre, de zoogenaamde *escalier Daru*, zijn thans in vollen gang.

Het metselwerk is voltooid en men is thans bezig met de decoratie, die hoofdzakelijk uit mozaïeken bestaan zal. Zoo door omvang als pracht zal deze trapzaal de beroemde schepping van Garnier nog overtreffen, en er is zelfs van verschillende kanten den bouwmeester Guillaume, die met het maken van het ontwerp belast was, het verwijt gemaakt, dat hij door zijn trap de aandacht van de eigenlijke kunstwerken, die het Louvre bevat, zal afleiden.

De mozaïeken worden door twaalf artisten uitgevoerd; de bekende schilder Lenepveu heeft de cartons vervaardigd. Zij stellen voor vier vrouwefiguren, als zinnebeelden van Frankrijk, Italië, Duitschland en de Nederlanden. De figuur van Duitschland, die niet zeer gelukkig schijnt uitgevallen te zijn en die natuurlijk door de Franschen ongaarne gezien wordt, is reeds het voorwerp van scherpe critiek geweest.

Tusschen deze figuren komen, eveneens in mozaïek, de portretten van Poussin, Raphaël, Dürer en Rubens. De verlichting van deze trapzaal geschiedt door een kolossaal bovenlicht, dat op een zeer weelderige wijze omlijst wordt. Op de wanden komen de namen van alle beroemde schilders, waarvan zich werk in het Louvre bevindt.

Het geheel belooft aan pracht alles, wat men totdusverre te Parijs zag, te zullen overtreffen.

PRIJSVRAAG VAN DE SOCIëTEIT „DE HEREENIGING" TE DEVENTER.

Het Bestuur der Sociëteit *De Hereeniging* te Deventer noodigt alle Nederlandsche bouwkundigen uit tot de beantwoording van de volgende prijsvraag:

Het leveren van schetsplannen voor eene *Zomerconcertzaal* op het terrein der Buitensociëteit aldaar.

Het programma met situatieplan is op franco aanvrage verkrijgbaar bij den heer Tiddens, kastelein der Sociëteit, tegen betaling van *f* 1.

Men verlangt plattegrond-, gevel- en doorsnede-teekeningen op de schaal van 1 à 200, een situatieteekening op de schaal van de bijgevoegde kaart en een teekening van de hoofdfaçade op de schaal van 1 à 100.

De ontwerpen moeten vergezeld zijn van memorie van toelichting en globale begrooting en bezorgd zijn vóór den 20 December e.k. aan het adres van het Bestuur der Sociëteit.

De stukken moeten franco toegezonden worden, behoorlijk verpakt en voorzien van een motto met begeleidend verzegeld naambriefje, met hetzelfde motto voorzien, alsmede van een adres om de stukken te kunnen terugzenden en met de ontwerpers te kunnen correspondeeren zonder opening van het naambriefje.

De beoordeeling der ingekomen ontwerpen zal geschieden door eene Commissie, bestaande uit eenige leden der Sociëteit, bijgestaan door den civiel en bouwkundig ingenieur J. A. Mulock Houwer, gemeentearchitect te Deventer.

Er worden twee prijzen uitgeloofd: eene eerste prijs groot *f* 500 en een tweede prijs groot *f* 100.

De bekroonde ontwerpen worden het eigendom der Sociëteit, indien de bekroonden den uitgeloofden prijs hebben in ontvangst genomen.

De bouwkosten mogen, inclusief de kosten voor terreinophooging, een bedrag van *drie-en-dertig duizend gulden* niet te boven gaan.

Plannen, welke naar het oordeel der Jury een hoogere bouwsom eischen, komen niet in aanmerking voor bekroning.

Na de uitspraak der Commissie van beoordeeling worden de ingekomen plannen te Deventer tentoongesteld.

Na afloop dezer tentoonstelling worden de niet be-

kroonde ontwerpen franco aan het correspondentie-adres teruggezonden.

Het programma is van den volgenden inhoud:

Het terrein der Buitensociëteit is aangewezen op nevensgaande situatie. Het terrein is omsloten aan de Noordzijde door den grooten straatweg Deventer-Apeldoorn, aan de Oostzijde door een zomerkade (tevens binnenweg) en aan den Zuid- en Westzijden door een particulier terrein.

De prijsvraag beoogt het ontwerpen van een gebouw op dit terrein, daar te stellen op de minst kostbare wijze, geschikt voor het geven van concerten in den zomer. Voor de samenstelling van het gebouw kan gebruik gemaakt worden van scheerwanden; de kapconstructie kan zichtbaar blijven. Het gebouw moet ook bij hooge IJselstanden watervrij zijn, waarvoor een hoogte van den vloer van 7.50 M. pl. A.P. vereischte is.

Het gebouw moet zoo mogelijk met het front midden voor den straatweg naar Deventer geplaatst worden aan de zuidzijde van het terrein.

Er moeten de volgende lokalen aanwezig zijn:

1° Een zaal ter oppervlakte van pl. m. 700 M² met orkest van pl. m. 100 M² en gaanderijen.

2° Ten minste één stemkamer.

3° Buffet groot pl. m. 100 M² met directe toegangen tot zaal en tuin.

4° Keuken, bier-, wijn- en provisiekelders ter gezamenlijke oppervlakte van pl. m. 150 M².

5° Woning voor den kastelein, bevattende, 2 á 3 kamers met keuken.

6° Groote veranda's in verband met den voorgevel en geschikt tot het bijwonen der concerten in de open lucht, ter gezamenlijke oppervlakte van pl. m. 400 M².

7° Vestibule aan de zijde der zomerkade.

De aanwezige muziektent moet verplaatst worden in verband met het te maken gebouw. Voorts moeten de noodige privaten en urinoirs op het terrein aangebracht worden.

Aan bovenstaande mededeeling ontbreekt wel-is-waar het situatieplan, maar de lezers van ons blad kunnen zich zonder deze teekening de vraag stellen of medewerking aan den wedstrijd geoorloofd is. Mocht dat antwoord toestemmend zijn, dan kan de situatie op franco aanvrage en tegen betaling van *f* 1 bij den kastelein der Binnensociëteit bekomen worden.

Het programma heeft ons niet bevredigd en wel om de volgende redenen:

1°. de wijze van beoordeeling door eene commissie, bestaande uit eenige leden der Sociëteit, bijgestaan door den gemeente-architect, geeft niet de minste waarborgen voor eene deugdelijke waardeering van het werk der mededingers. Wat toch is het geval? de gemeente-architect, wellicht de eenig bevoegde der te benoemen commissie, is aangewezen om de heeren *bij te staan*, maar zijne zienswijze legt geen gewicht in de schaal, daar het aantal stemmen den doorslag moet geven en het zelfs niet zeker is of die deskundige recht heeft om aan de stemming deel te nemen. Zoodra niet-deskundigen het oordeel moeten uitspreken, verandert de wedstrijd in eene loterij, waarbij het opwerken der teekeningen en het daaraan toevoegen van eene perspectief de kans van slagen verhoogt.

2°. de prijzen van *f* 500 en *f* 100 worden wel uitgeloofd, maar de verzekering, dat die prijzen in elk geval zullen worden toegekend, ontbreekt. Omtrent dit punt moet zekerheid bestaan voor hen, die aan den wedstrijd deelnemen en zich door de samenstelling van de Jury niet laten afschrikken.

Het is te hopen, dat het Bestuur der Sociëteit, na kennisneming van de geopperde bezwaren, ertoe besluiten zal daaraan te gemoet te komen. Wijziging in de samenstelling van de Jury en bepaalde verzekering omtrent het toekennen der prijzen zullen ertoe leiden om de bouwkundigen tot mededinging aan te sporen; daardoor wordt het doel van de prijsvraag in de eerste plaats gebaat.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van 4 November 1886.

De Voorzitter deelt mede, dat het Bestuur onderhandelingen heeft aangeknoopt, met het Bestuur van het Genootschap Architectura et Amicitia, teneinde uitvoering te kunnen geven aan het in het reglement bepaalde omtrent een uit te geven plaatwerk.

Die onderhandelingen zijn thans zoover gevorderd, dat door het Bestuur van A. et A. de regeling is voorgesteld, volgens welke door de leden onzer Vereeniging kan worden medegewerkt aan de samenstelling van *De Bouwmeester*.

Na uitvoerige discussiën wordt het voorstel van het Bestuur in twee deelen gesplitst en het eerste, zijnde de nu geformuleerde grondslag, met algemeene stemmen, op een na, aangenomen.

Het tweede gedeelte van het bestuursvoorstel, bevattende een financieele regeling, waarbij alleen de leden van Bouwkunst en Vriendschap belang hebben, wordt ter beslissing tot de volgende vergadering aangehouden.

Daar het in de vorige vergadering gekozen nieuwe Bestuurslid de opdracht niet heeft aanvaard, wordt nu de heer A. Dirkzwager benoemd.

Voor het uitschrijven van prijsvragen worden vier onderwerpen genoemd. Bij meerderheid van stemmen worden gekozen: als eerste onderwerp de buiten-ordonnantie van eene steenen brug, en als tweede eene kleine villa, zonder toren of dergelijke kostbare aan- of uitbouwingen.

Ter bezichtiging waren gesteld: door den heer J. P. Stok Wz. platen van het werk *Het Vaticaan te Rome*, door den heer J. Heiman eenige groote afbeeldingen van gebouwen in Italië en door den heer Buhlman een werkstuk op decoratief gebied.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

AMSTERDAM. Tot leden der Jury van de Internationale Tentoonstelling van kunstnaaldwerk zijn benoemd de heeren De Kruijff, directeur der rijksschool voor kunstnaaldwerk; Posthumus Meijes, architect; Prosper Delin, leeraar aan de Quellinusschool, te Amsterdam; Von Saher, directeur der school voor kunstnijverheid te Haarlem; Houtzagers, idem te Utrecht.

Uitgeloofd zijn: door de Internationale Kunstvereeniging 2 gouden en een aantal zilveren en bronzen medailles; door het dames-comité van regeling een stel gouden, zilveren en bronzen dito; door eenige dames van *Arbeid adelt* een gouden dito; door de Vrouwenvereeniging *Tesselschade* eene gouden dito, voor het fraaiste werk eener Nederlandsche vrouw.

— Wij vernemen met leedwezen, dat de heer J. Ankersmit, van zijn verblijf in het buitenland hierterstede teruggekeerd, om gezondheidsredenen definitief ontslag genomen heeft als wethouder van publieke werken.

ROTTERDAM. Met den nieuwen schouwburg wil het niet vlotten. Een voorstel van het Gemeentebestuur om aan de Rotterdamsche Schouwburg-vereeniging een hypothecair voorschot van *f* 200,000 te verleenen voor de voltooiing van het gebouw in de Aert-van-Nesstraat werd met 19 tegen 18 stemmen verworpen.

DEVENTER. De aandacht der bouwkundigen wordt gevestigd op de in dit blad voorkomende advertentie betreffende de prijsvraag voor de verbouwing van de Buitensociëteit. Ook het programma is in dit nommer opgenomen.

BENOEMINGEN.

— Bij Koninklijk besluit zijn benoemd tot Hoofdingenieur van den Waterstaat 2e klasse W. J. S. J. Blom, thans ingenieur 1e klasse, en tot ingenieur van den Waterstaat 1e klasse P. W. van der Sleyden, thans ingenieur 2e klasse, en is de ingenieur P. W. van der Sleyden, met intrekking van het hem bij Koninklijk besluit van 11 April 1881 verleende onbepaald verlof, in actieven dienst hersteld.

Den Hoofdingenieur Blom voornoemd is Leeuwarden als standplaats aangewezen.

ADVERTENTIEN.

De Nederlandsche

CEMENTSTEENFABRIEK,

te VRIJENBAN bij Delft,

hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER- en BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

Aanbesteding.

op **11 November 1886**, des avonds 8 uur van de levering van **600 ZAALSTOELEN van notenboomhout, ten dienste van de Vereeniging „de Harmonie" te Groningen.**

Gedrukte bestekken zijn verkrijgbaar bij de ERVEN B. VAN DER KAMP in de St. Jansstraat à *f* 0.25 per exemplaar.

Inlichtingen te bekomen bij den heer H. RAAMMAKER, bouwkundige van voornoemde vereeniging.

Monsters dagelijks te bezichtigen op het bureau van den administrateur van 10 tot 4 uur op de kleine bovenzaal van het gebouw.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 22 November 1886**, des namiddags ten 2 ure, zal in Kamer 46 van het Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed:**

Volgens bestek N°. 391:

De levering van Grès-keien in 2 perceelen.

Volgens perceel 1: 10000 M³ en volgens perceel 2: 8000 M³.

en volgens bestek N°. 392:

Het maken van den onderbouw en het maken, leveren en opstellen van den bovenbouw eener draaischijf van 13.50 M. middellijn met bijbehoorende werken op het terrein van de werkplaats te Haarlem, in 2 perceelen.

Raming voor perceel 1 *f* 2000 en voor perceel 2 *f* 4200.

Bestekken zijn tegen betaling van *f* 1.— per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer 154 van bovengenoemd Administratiegebouw, alwaar ook inlichtingen zijn te verkrijgen.

Aanwijzing voor bestek 392 geschiedt als in het Bestek is bepaald.

De Administrateur.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 15 November 1886**, des middags te 12 uren, op het Raadhuis in het openbaar **aanbesteden:**

a. **Het aanplempen van een WATERVLAKTE in den Kwakerspoel bij de Potgieterstraat en het terrein van den houtzaagmolen „De Boterton", voor den bouw van twee openbare lagere scholen 1e klasse.**

b. **Het leveren van HARDSTEENWERK.**

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0,65 voor de sub **a** (met één teekening) en *f* 0,30 voor de sub **b** genoemde (met één teekening aangehecht.)

Inlichtingen worden gegeven, voor de sub **a** genoemde ten kantore van den Stads-Architect, Raadhuis Kamer N°. 101, en voor de sub **b** genoemde ten kantore van den Stads-Ingenieur, Raadhuis Kamer N°. 106, des ochtends van 10—12 uur, gedurende de week welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:

DRIESSEN,
Wethouder.

De Secretaris,
Le JOLLE.

Amsterdam, 3 November 1886.

PRIJSVRAAG.

Het BESTUUR der Sociëteit *„de Vereeniging"* te *Deventer*, noodigt de Nederlandsche bouwkundigen uit om deel te nemen aan een **wedstrijd** tot het leveren van een **ontwerp** tot verbouwing der Buitensociëteit.

Aan deze prijsvraag is verbonden een

Prijs van *f* 500

en een premie van *f* 100.

Het Programma is tegen toezending van *f* 1.— verkrijgbaar bij den Kastelein van de **Binnen***sociëteit.*

Het Bestuur.

AANBESTEDING.

Op **Maandag den 15den November 1886** des voormiddags ten 11 uur zal namens den Heer C. JAMIN te *Rotterdam* in het Hotel *Van Selten*, Hugo de Grootstraat 45 aldaar, bij inschrijving worden **aanbesteed:**

Het maken van eene fabriek van Banket, Chocolaad- en Suikerwerken, met Woonhuis en Stalgebouw aan de Hugo de Grootstraat Nos 21, 23 en 25 te Rotterdam.

Het bestek met teekeningen is tegen betaling van *f* 6 verkrijgbaar ten Kantore der bestaande Fabriek aan de Crooswijkschekade 27—28.

Nadere inlichtingen worden gegeven door den Architect J. S. C. VAN DE WALL te zijnen Kantore, Hugo de Grootstraat 19, den 8ste en 9den November van 10—12 uur.

DE LINT & Cº.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS.

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

Provinciale Waterstaat VAN FRIESLAND.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag, den 12den November 1886**, des namiddags ten een ure, zal in het gebouw van het Provinciaal Bestuur te *Leeuwarden*, overeenkomstig §§ 434 en 435 der A. V., bij *enkele inschrijving* worden **aanbesteed:**

Het kanaliseeren van de Tjonger (2e gedeelte).

Raming *f* 414280.—.

Het bestek ligt ter lezing in voornoemd gebouw. Gezegelde formulieren voor inschrijvingsbiljetten zijn tegen betaling van 25 cent en bestekken tegen betaling van *f* 3.— op het bureau van den Prov. Hoofdingenieur verkrijgbaar.

De nadere aanwijzing wordt gedaan op **Dinsdag 9** en **Woensdag 10 November**, aan te vangen op **9 November** des voormiddags 8½ ure te *Heeresees*.

Voorts zijn andere inlichtingen te bekomen bij den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat te *Leeuwarden*.

Leeuwarden, 28 October 1886.

De Commissaris des Konings in de Provincie Friesland,
VAN HARINXMA THOE SLOOTEN.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat

AMSTERDAM.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN**

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.**

Geëmailleerd-IJzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

HOUTCEMENTDAKEN, bestaande uit 1 laag asphalt en 3 lagen gewoon papier,

levert:

THEOD. FERD. BIERHORST,
HAARLEM.

Bij 100 vierkante meter grondvlakte:

147 M² Pannendak
118 » Leiendak en sleehts
104 » Houtcementdak.

Het Houtcementdak kan wel het dak der toekomst, ook voor ons land, genoemd worden. Zulke daken, 50 jaren geleden vervaardigd, hebben zich zonder de **minste reparatie** goed gehouden. **Bijzondere voordeelen** zijn: dat het dak geheel vlak is, de lokalen er onder volkomen droog, in den zomer koel en in den winter warm zijn.

(Zie de uitvoerige beschrijving in *De Opmerker* van 7 Februari 1885).

Door het opbrengen van zand en grint wordt het doorslaan van koude en warmte voorkomen.

Zekerheid tegen brandgevaar, groote stabiliteit bij storm of hagelslag. Geen onderhoudskosten.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek
SINZIG a/Rijn.

Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zooals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.

Prijzen en Dessinboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland
Firma **MARTIN & C°., Amsterdam.**

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al* of *niet* tropische producten;
Rollende en Expansieve Stoomwerktuigen,
GEBOUWEN in **Scherpboek** en naar **andere** bouwwijzen,
geheel in **ijzer** of **ijzer met hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking pasklaar.**
Galvaniseering op Loon.

JAN VAN DER POT, Vischsteeg N°. 7, Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd hiljlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurrerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.**

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Boekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. | **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. | **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**
Succursales: **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Techniſche Weetenſchap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jcz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel 10 *guldens* per jaar, bij voorafbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij voorafbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 12½ cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als buitenlid is toegetreden de heer A. van de Sandt, te Rotterdam.

2°. Op verlangen van eenige leden is de termijn van inlevering der uitgeschreven 1e algemeene prijsvraag, *Een Edentheater*, verlengd met 2 maanden, alzoo gesteld op 20 Februari 1887.

3°. Het programma met situatieplan van de prijsvraag, uitgeschreven door het Bestuur der Sociëteit *De Hereeniging* te Deventer, ligt voor de leden in de Sociëteitszaal van het Genootschap ter inzage.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 10 *November* 1886.

Na opening der Vergadering en lezing der notulen doet de 1ste-Secretaris mededeeling der ingekomen stukken, waarna de heer A. W. Weissman het woord verkrijgt tot het houden eener voorlezing over de bouwkunst der Etrusken.

Spreker begint met een kort geschiedkundig overzicht, om daarna achtereenvolgens de versterkingen, poorten, huizen, tempels en graven van dit merkwaardig volk te behandelen, waarbij vooral de beteekenis der Etrusken als constructeurs en als leermeesters der latere Romeinen in het licht wordt gesteld. Door eenige schetsen wordt het gesprokene toegelicht.

Spreker ontvangt den dank der Vergadering, waarna de heer F. J. Bremmer Hz. de leden vergast op de beschouwing van reproducties van de *Prix de Rome* der *Ecole des Beaux Arts* te Parijs, en van *Raschdorff's Entwürfe*. Ook hem wordt dank gebracht en daarna de vergadering gesloten.

(A. et A.) MODERNE ANTIQUITEITEN.

(*Vervolg en slot van pag.* 361).

Een restaurator uit de XIX^de^ eeuw is een man van de wetenschap, en hij wil dit toonen ook. Zij, die in vroeger tijden een gebouw moesten herstellen of voltooien, waren echter *kunstenaars*. Een architect uit de XVI^de^ eeuw, die een portaal moest zetten voor een kerk uit de middeneeuwen, deed dit in zijn eigen stijl. Ook de bouwmeesters van vroegeren en lateren tijd maakten zich niet tot slaaf van het voorgeslacht. Ieder ging zijn eigen weg en zoo drukte elke eeuw haren stempel op het gebouw. In het geheel werd de denkwijze der achtereenvolgende eeuwen getrouw weerspiegeld. Ieder deel verhaalde zijn eigen geschiedenis.

Ten slotte kwam de XIX^de^-eeuwsche architect, en daar hij niet, evenals zijn voorgangers, een eigen taal had om zich in uit te drukken en de geschiedenis van zijn tijd niet waardig achtte om verhaald te worden, bediende hij zich van de kunsttaal van het voorgeslacht om een leugen op te disschen. Evenals iemand, die geen Franschman is, nooit onberispelijk Fransch zal kunnen spreken en nooit in die taal zal kunnen denken, evenmin kan ook de XIX^de^-eeuwsche architect de kunsttaal van het voorgeslacht spreken zooals het behoort; allerlei moderne denkbeelden komen hem telkens hinderlijk in den weg. Hij is nog geen zoon der middeneeuwen al gaat hij achter gekleurde vensters zitten of al tooit hij zijn huis met torens en tinnen.

Stel, een restaurator wordt met het herstellen eener kerk belast. Welnu, hij begint met ons duidelijk te maken, hoe alles had *kunnen* geweest zijn. Soms vindt hij in archieven het een en ander wat grond geeft tot zijn onderstellingen; dikwijls moet hij zich echter met zeer vage schriftelijke gegevens of enkele prentjes, die geen waarborg geven dat zij getrouw zijn en die ten overvloede onderling nog verschillen, behelpen.

Doch zijn fantasie voorziet in wat ontbreken mocht. Hij maakt een restauratieproject, breekt alles weg wat hem ongepast voorkomt, en brengt het geheel terug tot hetgeen hij den oorspronkelijken toestand acht. Is de kerk dan gerestaureerd, dan ziet ze er fraai genoeg uit, doch het belangwekkende is verdwenen. Men herinnere zich den Keulschen Dom, ten onrechte zoo

hoog geprezen. Hoe droog, hoe dor is hetgeen onze eeuw aan dit kerkgebouw toevoegde.

Niemand zal het tegenwoordig wagen het voorstel te doen, het ontbrekende deel van Rembrandt's *Nachtwacht* te doen bijschilderen of de Venus van Milo van armen te voorzien. Voorheen was echter het op deze wijze „opknappen" van schilderijen of beeldwerken niet ongebruikelijk, en werden vele goede stukken voor altijd bedorven.

Wij zijn echter bezig alle monumenten te bederven, en eerst een volgend geslacht zal het onzinnige van onze handelwijze inzien.

Het is zeker loffelijk, dat men tracht de schoone bouwwerken van het verledene voor ondergang te behoeden en met dit doel zijn bijzondere zorg wijdt aan het herstellen van daken en goten, het zoo noodig versterken van fundeeringen, enz. Maar men make zoo min mogelijk veranderingen, bepale zich tot het verwijderen van de verflagen, die de kunstlooze generatie van vóór vijftig jaar heeft aangebracht, en doe het witsel verdwijnen waar de oorspronkelijke muurwerken nog toonbaar zijn. Men verwijdere echter niets, wat door vroegere geslachten is aangebracht met het doel, het gebouw te verfraaien. Het getuigt van weinig piëteit als men, hetgeen de vaderen maakten, op arbitraire wijze verwijdert. Wie benoemde ons tot rechters over hun werk?

Welke snelle wisselingen de kunstsmaak kan ondergaan en hoe gevaarlijk het is, iets uit vroeger tijd te verwijderen, leert men uit de geschiedenis van het oxaal te 's-Hertogenbosch. Indertijd werd dit prachtstuk, als niet passende bij het geheel, gesloopt en naar Engeland verkocht. Thans benijden de Bosschenaren aan het *South-Kensington-museum* wat zij vroeger versmaadden.

Daarom, men conserveere, maar restaureere niet! Er is reeds zooveel bedorven, dat wij wel ons best mogen doen, om wat er nog is, te behouden. Het nageslacht zal ons voor die zorg meer dank weten, dan voor de nieuwbakken oudheden, die wij thans produceeren.

Wij willen hiermede niet gezegd hebben, dat men niet zou mogen trachten zich rekenschap te geven, hoe oude bouwwerken er in hun oorspronkelijken toestand kunnen hebben uitgezien. Men brenge echter zijne restauratie alleen op het papier ten uitvoer; worden dan later wellicht documenten of afbeeldingen gevonden, die een nieuw licht op de bouwgeschiedenis van het monument werpen, dan is er althans niets bedorven.

Voor den archeoloog heeft een gerestaureerd gebouw al zeer weinig waarde meer. Is de restauratie geschied door iemand, die zich in den stijl geheel had weten in te werken, dan zal de oudheidkundige telkens moeten twijfelen of hij de oude vormen of de namaak aanschouwt; is de restauratie door een onbedreven hand geschied, dan zijn de moderne toevoegsels wel-is-waar duidelijk kenbaar, maar is ook menig belangwekkend detail van het gebouw verloren gegaan.

Na een restauratie is het niet meer mogelijk een zelfstandig oordeel over den oorspronkelijken toestand van een bouwwerk te vellen; men moet zich dan eenvoudig bij de uitspraak van den restaurator neerleggen en de nieuwe antiquiteit nemen zooals zij is.

Het zijn echter niet de restauratoren alleen, die zich als bouwkunstenaren op het vervaardigen van nieuwe antiquiteiten toeleggen. Ook onze hedendaagsche architecten en kunstnijveren schijnen zich als ideaal te stellen, dat hun werk zoo getrouw mogelijk op de voortbrengselen van weleer gelijke.

De tijd is nog niet verre achter ons, dat zoowel bouwkunst als kunstnijverheid in een beklagenswaardig verval verkeerden. In den aanvang onzer eeuw scheen het alsof het droge klassicisme, waarin de kunst vervallen was, haar laatste woord zou zijn. Het scheen alsof de stijl van Percier en Fontaine, de zoogenoemde „Style Empire" door geen andere opgevolgd zou worden. De archeologische ontdekkingen in Griekenland, door Stewart en Revett gedaan, vestigden echter de aandacht op de monumenten uit den bloeitijd der Grieksche kunst, en weldra ontstond er een architectenschool, wier ideaal het was zich zoo getrouw mogelijk aan de Grieksche voorbeelden aan te sluiten. Nabootsingen van Grieksche tempels moesten, daar een oorspronkelijke bouwtrant ontbrak, voor allerlei doeleinden dienst doen, hoewel de Helleensche bouwtrant noch voor het Noord-Europeesch klimaat geschikt en evenmin voor XIXe-eeuwschen monumentaalbouw gepast geacht kon worden. Schinkel kan dus als een vervaardiger van nieuwe antiquiteiten aangemerkt worden.

Koning Maximiliaan van Beieren, die in de werken door Klenze, een geestverwant van Schinkel, onder zijns vaders regeering gebouwd, te recht het gemis aan oorspronkelijkheid voelde, en die wel inzag, dat de strengste archeologische studiën ons niet aan een XIXe-eeuwschen stijl zouden helpen, spoorde zijn bouwmeesters aan wat oorspronkelijks te scheppen. Hij moest het echter ondervinden, dat een nieuwe kunst zoo maar niet op commando ontstaat. In de *Maximilianstrasse* te München kan men thans, bij het zien van de uit allerlei heterogene motieven samengestelde gebouwen, die de koning stichtte, een glimlach niet onderdrukken.

Het totstandbrengen van een XIXe-eeuwschen stijl was dus mislukt. Men begreep daarom, dat het maar weer wijzer was de voorbeelden van vroeger te volgen. De architecten van het midden dezer eeuw sloten zich dus óf bij de Nieuw-Helleensche richting van Schinkel aan, ofwel trachtten zoo goed en kwaad het ging de monumenten der middeneeuwen of der Renaissance na te bootsen. Inmiddels had zich de archeologie meer en meer tot een wetenschap verheven en begonnen de werken van Viollet-le-Duc hun invloed te doen gelden. De lust tot het bestudeeren van bouwwerken van vroeger tijd was ontwaakt en weldra kwamen afbeeldingen van oude gebouwen onder het bereik van iedereen. Ook afbeeldingen en afgietsels van voorwerpen van kunstnijverheid werden in zeer ruimen kring verspreid. Aan materiaal voor het totstandkomen van een nieuwen stijl ontbrak het dus niet. Wat echter wel ontbrak en nog steeds blijft ontbreken, was de kunstzin, die b.v. de mannen der *Cinque-cento* bezaten, waardoor zij in staat waren een nieuwen stijl, met gebruikmaking van Romeinsche motieven, te scheppen. De motieven van *alle* periodes staan ter onzer beschikking, en toch weten wij niets anders te doen dan ze tot een *olla podrida* door elkander te gooien of ze zoo slaafs na te volgen, dat wij slechts nieuwe antiquiteiten voortbrengen.

Den oudheidkundigen is daarvan geen verwijt te maken; hun roeping is het slechts de bouwstof aan te dragen, niet die te verwerken. Zij doen hun plicht, en kunnen het niet helpen, dat de ware scheppingskracht onze eeuw ontbreekt. Slechts de *ijzerstijl*, de stijl onzer viaducten, stationsbekappingen, bruggen, enz. zou men een schepping der negentiende eeuw kunnen noemen. De nuchterheid dezer bouwwerken, die slechts aan den ingenieur het aanzijn danken, sluit echter, onzes inziens, elk denkbeeld van stijl uit. Toch heeft de ijzerstijl, die nuttigheidsstijl bij uitnemendheid, de kiem voor verdere artistieke ontwikkeling in zich; de toekomst kan in dit opzicht wellicht nog verrassingen brengen, wanneer ook aan de artistieke versiering van dergelijke ijzerconstructies de noodige zorg besteed wordt. Al vindt men hier zijn voorbeelden niet onmiddellijk in het verledene, de archeologen hebben toch tal van fraaie oude smeedwerken, die tot leering kunnen strekken, voor ondergang bewaard.

Wij zullen echter niet verder over de vraag of een nieuwe stijl mogelijk is, uitweiden. Liever spreken wij nog een enkel woord over hetgeen door de oudheidkenners in het algemeen, en door dit Genootschap in het bijzonder, kan gedaan worden om de zucht naar nieuwe antiquiteiten tegen te gaan.

De handel in nagemaakte oudheden, de eerste soort der door mij besproken nieuwe antiquiteiten, zal wel nooit geheel onderdrukt kunnen worden. Ik wensch echter elk oudheidminnaar de volharding van onzen te vroeg overleden Adriaan de Vries toe, die niet rustte voor hij de vervaardigers van nagemaakte oudheden had opgespoord en aan de kaak gesteld.

Aan het onderdrukken van de tweede soort van nieuwe antiquiteiten kan een Genootschap als het onze veel doen. Terwijl totdusverre voor tal van restauraties gelden beschikbaar werden gesteld, zonder dat men eigenlijk wist van welken omvang de restauratieplans waren, zoodat men menigmaal medewerkte aan het totstandkomen van herstellingen, die men later betreurde, moest men in het vervolg liever trachten de bedreigde monumenten te beschermen en, zijner oudheidkundige roeping getrouw, tegen het maken van onnoodige aanvoegsels waken. Te meer is dit noodig, daar sedert een tiental jaren het Rijk aan het restaureeren is op eene wijze, die zeker uwe goedkeuring niet in allen deele wegdraagt. Door aan geschikte personen een onderzoek naar het al of niet noodige van herstellingen op te dragen, kunt gij zeker veel invloed ten goede uitoefenen.

Gij kunt natuurlijk onzen hedendaagschen bouwkunstenaars niet beletten, de nieuwe bouwwerken naar die van vroeger eeuwen te kopiëeren; het onderdrukken van de derde soort der nieuwe antiquiteiten ligt dus niet in uwe macht. Maar al te dikwijls wordt echter dergelijk kopiëeren door oudheidkundigen toegejuicht en dus de hedendaagsche kunst op verkeerde banen geleid. Blijkt ook al totdusverre onze eeuw onmachtig zich een eigen stijl te verschaffen, dit mag geen reden zijn om geestlooze nabootsingen van het verledene als het hoogste te beschouwen wat het heden kan voortbrengen. Elke poging om in de bouwkunst en de kunstnijverheid iets echt *moderns* te leveren moet ook uwe waardeering ondervinden. Ook hier geldt Koen's woord:

Desespereert niet.

A. W. Weissman.

BESCHOUWINGEN VAN EEN BOUWKUNDIGE
OVER DE WIJZIGINGEN,
DOOR DEN HEER F. J. NIEUWENHUIS EN DIENS MEDESTANDERS IN DE A. V. VERLANGD.

(*Ingezonden*).

(*Vervolg en slot van pag.* 356.)

De derde der wijzigingen is: *dat de aannemer ontheven wordt van verantwoordelijkheid voor schade, toegebracht door oorzaken, die menschelijkerwijze niet in zijne hand liggen.*

Het is vermakelijk te zien hoe onnoozel die heeren zich kunnen houden; lezen wij met hen de ergerlijke (?) paragraven 443, 445, 446 en 453, en stellen wij ons daarbij de beantwoording van de volgende vragen voor.

Bij § 443 (vergoeding voor oponthoud bij slecht weer en andere omstandigheden, onafhankelijk van den wil des aannemers): Wien zou het bestaande gebruik meer drukken, den werkman of den baas? Is het dan te verdedigen schadeloosstelling te geven aan bazen en onderbazen en den werkman zijn dagloon te onthouden? Zijn er gedurende onwerkbare dagen voor de onderbazen, in het belang van de uitvoering, geen werkzaamheden te verrichten? Zou het mogelijk zijn het stelsel van vergoeding consequent door te voeren? Op werken, waarbij het kan voorkomen dat gedurende vele, soms achtereenvolgende dagen niets kan worden uitgevoerd, en waar men toch de werklieden moet betalen, zijn daar de aannemers niet gewoon op een zeker aantal onwerkbare dagen te rekenen; en is dat schade voor hen? Zou door het geven van schadevergoeding het oponthoud niet in de hand gewerkt en zouden de onkosten niet nutteloos verhoogd worden? Is die schade wel te berekenen en zal zij niet aanleiding tot geschil geven en een bron van ellendige knoeierij worden? Moet er ook vergoeding gegeven worden, als door vertraagde levering de uitvoering wordt opgehouden?

Bij § 445 (vergoeding van onvoorziene uitgaven, die een noodzakelijk gevolg zijn der uitvoering of van het behoorlijk gebruik der bouwstoffen): Waar is de grens van voorzien en niet voorzien? Wie zal beslissen of iets onvoorzien is, daar de een niets voorziet en de ander veel? Wie kan den prijs der vergoeding bepalen? Hoe zal het gaan als de aannemer voorzag en de Directie niet, of omgekeerd? Is het niet verkeerd de zorg van den aannemer weg te nemen en zal de voorgestelde verandering niet tot misbruiken aanleiding geven?

Bij § 446 (vergoeding wegens aanvaring, oeverafschuiving, stormvloeden, ijsgang, storm, hagelslag, onweder, brand of dergelijke buitengewone omstandigheden): Kan men de werken niet tegen brand, onweer en hagelslag verzekeren? Hoe bepaalt men de grens van stormvloeden en gewone hooge vloeden, van harden wind en storm, en van alle verdere omstandigheden om ze al of niet volgens § 446 als rampen te kunnen aanmerken? Zouden, bij eventueele wijziging, met het oog op dergelijke rampen, de aannemers niet zeer bemoeilijkt worden in de uitvoeringen en voorzorgen, en zou dat voortdurend bezwaar niet meer drukken dan een op zichzelf staande ramp?

Hoe heeft men te handelen als onvoldoende voortgang of zorg — deze zijn niet altijd te constateeren — oorzaak zijn waarom niet juist nog vóór dien storm, vóór dat tij enz., het werk gereed is? Moet deze zorg van den aannemer weggenomen worden? Is bij bepaalde rampen — waardoor ik versta een buitengewoon zeldzaam hoogen watervloed, een windhoos, een orkaan, een doorbraak van den dijk eener hoofdrivier en dergelijken — gevallen, waarin eene ruime schadeloosstelling moest gegeven worden — de Regeering steeds zoo onbillijk geweest, dat men om zulk een geval, dat wellicht eens in de vijf-en-twintig jaar voorkomt, een paragraaf zou wijzigen, die overigens zoo nuttig is.

Bij § 453 (uitvoering, ook naar de bevelen en aanwijzingen van de Directie, verantwoordelijk voor bedrog, beschadigingen enz. van zijne ondergeschikten). Is er iemand, die de geheele uitvoering *beschrijven* kan? Als een aannemer niet voor zijn personeel, voor bedrog, beschadigingen enz. aansprakelijk is, wie is het dan? Kan de Directie overal tegelijk zijn om opzettelijk knoeien te voorkomen? Heeft die verantwoordelijkheid bij eene goede uitvoering eenig bezwaar? Wie is bij onderaannemers of voor eene uitvoering, uitsluitend door onderbazen, de verantwoordelijke persoon?

Het komt mij voor, dat al deze bepalingen door de gebiedende noodzakelijkheid zijn daargesteld, en er zonder deze geene Directie zou te vinden zijn, die een werk van eenige beteekenis op bevredigende wijze kon uitvoeren.

Thans komen wij aan de vierde wijziging; deze luidt:
dat de eindbeslissing bij geschillen niet gelegd wordt in de hand van een der partijen alleen, zooals feitelijk bij beroep op den Minister het geval is.

Volkomen waar, dat de beslissing aan een der partijen is overgelaten, maar even waar is het, dat niemand in deze *beter* dan een Minister recht kan spreken. Men zal toch een Minister niet voor minder rechtvaardig houden dan den Rechter? Neen, zegt men, maar de Minister wordt slechts eenzijdig voorgelicht en de Rechter niet. Meent ge dat? De aannemer zendt toch ook zijne behoorlijk gemotiveerde bezwaren in, en denkt ge, dat die terzijde worden gelegd? „Er wordt consideratie gebruikt en een aannemer krijgt het op zijn hoofd", zoo meent ge misschien? Jawel, een Minister zegt en handelt maar naar zijn goedvinden en is niet gehouden aan de eischen der rechtvaardigheid! Bovendien, welk belang zou de Minister erbij kunnen hebben, daar het altijd slechts een geldquaestie betreft, die hem persoonlijk niet aangaat, en die te kleiner wordt naargelang het bestek beter is.

Voldoen wij echter aan het verlangen en nemen wij arbiters, hetgeen zeggen wil een jury of raad van gezworenen. Zijn die onpartijdig? Onmogelijk! Steeds zal de wetenschap, dat een aannemer, groot of klein, doch nietig tegenover den Staat, bij *ongelijk* enorm geschaad en het Rijk als het ware toch niet gedeerd wordt, grooten invloed uitoefenen. De aannemer, die natuurlijk hem bevriende collega's voor zijne partij kiest, is daar reeds vrij zeker van, omdat hij misschien morgen voor zijne arbiters als zoodanig zal moeten optreden.

We zien in naburige landen op welke wijze een jury — en die kan in ons geval uit lieden van alle standen bestaan — recht spreekt. Waarlijk er zijn te schoone voorbeelden van, om daarbij aan onvoorwaardelijk recht te denken.

Eindelijk onderstellen wij de gewone rechtspraak door den Rechter. Meent ge, dat dan onvoorwaardelijk recht zal worden gesproken? Hoe vaak weet een knap advokaat — want die hebben er dan natuurlijk de handen in — de zaken zóó voor te stellen en te verdraaien, dat er óf niets van overblijft óf gebrek aan bewijs moet geconstateerd worden.

Nu bij alle drie gevallen onrecht mogelijk is, gaan wij het beste zoeken.

Wat tal van bezwaren zijn er niet tegen de laatste rechtspraak aan te voeren:

1°. Elk bestek dient door een degelijk rechtsgeleerde bestudeerd te worden, wil de besteder niet het gevaar loopen, dat hij zich een strik spant.

2°. Tenzij de Directie zich als politieambtenaar liet beëedigen, moest elk bepaald geschil en elke order of afspraak voor eventueele gevallen, door minstens twee getuigen geconstateerd worden, willen zij rechtsgeldig zijn.

3°. Deurwaardersexploot en degelijke rechtskennis bij de bouwkundigen is dan noodzakelijk.

4°. Bij geschil over keuring, bewerking en dergelijke practische zaken moeten voor het onderzoek deskundigen worden benoemd, zoodat er veel te veel tijd zal verloren gaan.

5°. Bij een geschil over mooi of leelijk, over al of niet voldoende enz. zal de rechter door zijne uitspraak de Directie zedelijk de geheele verantwoordelijkheid ontnemen en daardoor een zeer ongunstigen, ja onhoudbaren toestand scheppen.

De tweede wijze van rechtspraak heeft, behalve de reeds genoemde treurige ervaring in den vreemde, nog als bezwaren:

1°. de moeilijkheden bij het keuren en, in het algemeen, bij alle geschillen waar spoedig beslist moet worden;

2°. het ontnemen van de verantwoordelijkheid en de energie aan de Directiën;

3°. het ontnemen van 't besef van macht en de daaraan als het ware verbonden neiging tot toegeeflijkheid;

4°. het oponthoud, door arbitrage veroorzaakt, en de weinige kans om steeds geschikte arbiters te vinden;

5°. de mogelijkheid, dat een der arbiters door zijne gevatheid, of hoe dan ook, de anderen beheerscht;

6°. de kans op vermeerdering der twisten.

Tegen de bestaande rechtspaak kan alleen de, nog wel betwistbare, eenzijdigheid worden aangevoerd, zoodat die onderstelde onrechtvaardigheid — zie mijne voorafgaande beschouwing — nog al van *veel* beteekenis moet zijn, wil zij tegen de aangevoerde bezwaren der andere rechtspraken opwegen.

In het belang der bestaande rechtspraak kan nog worden aangevoerd:

1°. dat de Directie, zoowel tegenover zijne superieuren als tegenover het publiek, het grootste belang erbij heeft, zuiver en onpartijdig te oordeelen, daar nooit eenig voordeel voor haar kan ontstaan uit verkeerde voorstellingen en omgekeerd het nadeel niet uitblijft;

2°. dat bij geschillen van aanbelang steeds eene commissie tot onderzoek wordt benoemd en deze even onpartijdig kan worden geacht als arbiters;

3°. dat eene Directie, die opzettelijk wil benadeelen, daartoe, zonder een oogenblik buiten haar bestek te gaan, nog overvloed van gelegenheid heeft.

En wat nu betreft „den schijn van overmacht, aan de Directie toegekend", ik aarzel niet dit een groot voordeel te noemen; en waarom?

1°. omdat eene Directie niet weet, uit welken hoek der wereld haar een aannemer of uitvoerder wordt gezonden; zij kan wel eenige informatiën bekomen, maar wordt dikwijls genoodzaakt met deze heeren nolens volens om te springen, zoodat het voor haar prestige volstrekt noodig is, dat men wete hoe gevaarlijk het is, zich tegen de Directie te verzetten;

2°. omdat de verhouding van lastgever en lastvolvoerder dien schijn van overmacht geheel in zich sluit en er uit gelijkberechtigdheid eventueel zoude voortvloeien tegenspraak, oponthoud, geschil, verwarring enz. Een onder-aannemer, gelijkberechtigd met den aannemer, zou — al was de aannemer zelf een nobel mensch — het werk enorm kunnen bemoeilijken, tot des aannemers eigen schade;

3°. omdat de aannemers, die betalen en dus altijd den hefboom der Maatschappij in handen hebben, bij gemis aan schijn van overmacht, alle voordeelen aan hunne zijde hadden; eene Directie zou zich niet kunnen handhaven en het Rijk had niet den minsten waarborg voor goed werk.

4°. omdat eene Directie alléén staat tegenover alles en allen.

Zelfs al had de Directie eenige overmacht, dan nog acht ik zulks, in het belang van den goeden gang van zaken, een, zoo niet schadeloos, dan toch het beste middel; waarom?

1°. omdat het onloochenbaar is, dat een zaak van welken aard ook, op den duur goed gaat, als meer dan een persoon het roer in handen heeft, en het niemand in het hoofd zal komen een aannemer als hoofd te stellen;

2°. omdat de aannemers zeer goed weten met wien zij als Directie te doen krijgen en het hun volstrekt niet onbekend is welke eischen zij stelt en hoe haar rechtsgevoel ontwikkeld is;

3°. omdat het zelden gebeurt, dat iemand van zijn macht gebruik maakt en dit dan steeds onwilligen geldt.

Gelijkberechtigd en *de gewone wet van toepassing, of arbiters!* Het klinkt schoon, gelijkberechtigd te zijn! *Vrijheid, gelijkheid en broederschap* klonk óók zeer mooi, doch wij weten allen, dat deze stelling onhoudbaar was en er uit die gelijkheid en broederschap, *despoten* en *tyrannen* verrezen, waarbij onze oude schoolmeesters zachtmoedig geleken.

Eindelijk komen wij aan de laatste wijziging n.l., *dat meer rekening moet worden gehouden met de gebreken der natuurlijke materialen, in dien zin*, enz.; dit geldt de geheele tweede afdeeling.

Ik geloof, dat de bepaling „de materialen moeten zijn ten genoegen der directie en *volkomen voldoende aan het oogmerk*" alle overdreven eischen uitsluit.

De examens der lagere staatsambtenaren berusten hoofdzakelijk op een onderzoek naar hunne practische kennis en beleid en daar deze meestal meer direct met de keuring belast zijn, heeft men daarin een waarborg te meer.

Zou het mogelijk zijn met juistheid de toe te laten gebreken te stipuleeren, gaarne zou ik medegaan, doch er komen zooveel honderden gevallen voor, dat het m. i. bepaald onmogelijk is, anders dan *volkomen goede* en aan het oogmerk voldoende kwaliteit over te schrijven.

Ik weet wel, dat de Directie beslist en meer of minder streng kan zijn, maar dat zal evenzoo blijven als er materialen van mindere kwaliteit toegelaten worden. Trouwens de aannemers zorgen wel, dat zij de Directie op dat punt niet verwennen.

Met vorenstaande beschouwingen meen ik genoegzaam aangetoond te hebben, dat de voorgestelde wijzigingen in de A. V. meer kwaad dan nut zouden stichten.

Als dringend noodige verbeteringen wijs ik op het volgende:

1°. duidelijker bestekken met goed gesplitste tabellen van het te verwerken materiaal en vermelding van het eindcijfer der begrooting;

2°. teekeningen, waarin de cijfers en juiste vormen hoofdzaak zijn, en flinke détails van belangrijke onderdeelen;

3°. monsters van belangrijke kramerijen, materialen enz., kortom zooveel gegevens van allerlei aard, dat een opmerkzaam man volkomen weet, waarnaar hij zich te houden heeft.

Namen alle plannenmakers deze eenvoudige maatregelen en offerden velen wat effect op aan meer degelijkheid, men zou weldra geen klachten meer vernemen.

C. J. S.

HET GEDENKTEEKEN VOOR MARIA-THERESIA TE WEENEN.

Een meesterstuk van techniek mag het thans gedeeltelijk voltooide Maria-Theresia-monument te Weenen heeten. Wel-is-waar overtreft het rotsblok, dat te Sint-Petersburg Peter de Groote draagt, in gewicht het pedestal van dit gedenkteeken, doch totdusverre was nog nergens in een zoo hard materiaal als syeniet zulk fijn beeldhouwwerk gemaakt.

Het monument staat tusschen de hofmusea en den hofburcht. Wanneer de colonnade, die het plein tusschen de musea afsluiten moet, voltooid zal zijn, zal de architectonische omgeving niets te wenschen overlaten.

De stijl van het gedenkteeken is de Barokstijl, zooals die ten tijde der groote Keizerin gebruikelijk was. Drie treden leiden naar een plateau, waarop zich een onderbouw verheft, die het beeld der Keizerin draagt. Maria-Theresia, voorgesteld op middelbaren leeftijd, is op een troon gezeten, die met het Oostenrijksche wapen is versierd. De linkervoet rust op een kussen, de linkerhand draagt den scheptер en een rol, die de „phragmatieke sanctie" moet voorstellen, terwijl de rechterhand een gebaar maakt. Het gewaad is rijk geornceerd; de Keizerin draagt de pruik, die in haar tijd gebruikelijk was, en daarop een diadeem.

Aan het pedestal sluiten zich op de hoeken vier zuilen, die de beelden van de Wijsheid, de Kracht, de Rechtvaardigheid en de Zachtmoedigheid dragen. Bronzen wapens, adelaars, guirlandes, enz. dienen tot sieraad van het pedestal. Op de vier hoeken van het plateau, dat het pedestal draagt, ziet men de ruiterstandbeelden van Laudon, Daun, Khevenhüller en Traun, eenigszins als bij het gedenkteeken voor Frederik de Groote te Berlijn. Tusschen deze beelden bevinden zich hautreliefs in nissen, waarin de personen zijn afgebeeld, die onder de regeering der Keizerin hebben uitgemunt. Voor deze reliefs staat telkens een standbeeld.

De eerste zijde stelt de Politiek voor; daar vindt men het standbeeld van Kaunitz en de reliefs van Bartenstein, Starkemberg en Mercy. De tweede zijde verbeeldt de Wetgeving; zij prijkt met het standbeeld van Haugwitz en de reliefs van Riegger, Martini, Sonnenfels, Gressalkovich en Bruckenthal. De derde zijde verzinnelijkt den Oorlog door het standbeeld van Wenzel Liechtenstein en de reliefs van Lascy, Hardig en Nadasdy. De vierde zijde verbeeldt Kunsten en Wetenschappen door het standbeeld van Van Swieten en de reliefs van Glück, Haydn en Mozart.

Op deze wijze vormt het monument als het ware de apotheose der XVIII^de^ eeuw. Het is ontworpen door Hasenauer, dezelfde, die sedert Semper's dood den bouw der hofmusea leidde. Het pedestal is zoo goed als voltooid; met het gieten van de beelden is men begonnen.

PRIJSVRAAG
VAN DE
SOCIÉTEIT „DE HEREENIGING" TE DEVENTER.

De bezwaren tegen het programma van deze prijsvraag zijn ter kennis van het Bestuur der Sociëteit gebracht, en in antwoord daarop zijn brieven van het Bestuur en van den heer J. A. Mulock Houwer ingekomen. Hoewel aan het hoofdbezwaar niet wordt tegemoet gekomen, kan de kennisneming der gevoerde correspondentie wellicht voor de medewerkers van belang zijn. Zij wordt hieronder medegedeeld.

Arnhem, den 7 November 1886.

Aan
de Directie der Sociëteit
»De Hereeniging" Deventer.

Weledele Heeren,

Het programma van de door u uitgeschreven prijsvraag en de voorwaarden van deelneming aan dien wedstrijd hebben de Redactie aanleiding gegeven tot het maken van een paar aanmerkingen omtrent de samenstelling van de Jury en het toekennen van prijs en premie.

Ik heb mij de vrijheid veroorloofd u een exemplaar te zenden van het weekblad, waarin deze zaak met een enkel woord behandeld wordt en geef uwe Directie beleefdelijk in overweging alsnog eene verandering in de samenstelling van de Jury te maken, waardoor het succes van den wedstrijd verzekerd wordt, vooral zoo daaraan de bepaling mocht worden toegevoegd, dat prijs en premie in elk geval zullen worden toegekend.

Hoogachtend noem ik mij

uw dw. dienaar
VAN GENDT.

Aan
de Redactie van het weekblad »De Opmerker".

Naar aanleiding van de bezwaren, in uw blad van 6 Nov. j.l. geopperd tegen sommige bepalingen in de prijsvraag, uitgeschreven door de Sociëteit »de Hereeniging" te Deventer, neemt het Bestuur van voornoemde Sociëteit de vrijheid de navolgende opheldering te verstrekken.

De prijsvraag vermeldt, dat de plannen beoordeeld worden door eene Commissie, samengesteld uit eenige leden der Sociëteit, bijgestaan door den Gemeentebouwmeester; de heer Mulock Houwer heeft echter niet slechts eene adviseerende

stem, zoals in uw blad vermeld wordt, maar eene beslissende stem.

De bekroning geschiedt niet dan met zijne goedkeuring

Verder wordt de verzekering gegeven, dat de uitgeloofde prijsen reeds dan zullen worden toegekend, als er plannen ingeleverd worden, die erkend moeten worden de vrucht te zijn van ernstigen arbeid.

Namens het Bestuur
Deventer 11 November 1886. A. F. VAN ZWET.

Aan de Redactie van het weekblad »De Opmerker".

Voor een paar toelichtingen tot het programma der prijsvraag van de Societeit »Hereeniging" te Deventer verzoekt steller dezes beleefd eenige plaatsruimte.

Vragen, dezelfde quaestie betreffende, van verschillende zijden gedaan, maken het duidelijk, dat te dien aanzien eenige opheldering wenschelijk is.

Ten eerste moet namelijk medegedeeld worden, dat al het terrein, dat op de situatie gekleurd is, het eigendom is der Societeit, met uitzondering natuurlijk der wegen.

Ten tweede moet vermeld worden, dat met de plaatsing midden voor den straatweg naar Deventer bedoeld wordt eene ligging, waarbij het midden van het gebouw in de as komt van het rechte gedeelte van den weg tusschen de boomrijen.

Eene andere plaatsing werd bij de bepaling van het programma niet geheel als onmogelijk geacht, doch de ligging in de as werd als de aangewezene beschouwd. Deze alleé toch, aan weerszijden met 3 rijen linden beplant, leidt regelrecht tot de schipbrug en zoo over de rivier tot de stad.

Het fraaiste uitzicht wat men van uit het Societeitsterrein heeft is door deze laan op de stad, en omgekeerd laat zich nauwlijks eene betere ligging denken, dan wanneer men door de laan regelrecht het gezicht op het gebouw heeft.

Evenals in de meeste gevallen zal ook hier een bezoek ter plaatse den ontwerper het beste denkbeeld geven welke hoofdvorm en plaats voor het gebouw het meest gepast is.

J. A. MULOCK HOUWER.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING LEIDEN EN OMSTREKEN.

Vergadering van 5 November 1886.

Nadat de ter besichtiging gestelde platen van het slot te Heidelberg en eenige teekeningen betreffende de restauratie der Boven- of St.-Nicolaaskerk te Kampen met veel belangstelling door de leden waren beschouwd, opende de Voorzitter de vergadering en werden de notulen der vorige bijeenkomst goedgekeurd. De heer W. C. Mulder, die op zich genomen had eene bijdrage over de tentoongestelde platen van het slot te Heidelberg te leveren, ving zijne voordracht aan met er-op te wijzen, dat zich in het begin der 15e eeuw in Italië op het gebied der kunst in het algemeen en op dat der bouwkunst in 't bijzonder, eene machtige beweging openbaarde, die eerst veel later, nl. in het eerste derde gedeelte der 16e eeuw tot Duitschland doordrong.

Als een der eerste voortbrengselen van dit tijdperk der Renaissance in Duitschland kan veilig beschouwd worden het eerstgebouwde gedeelte van het Heidelberger slot, dat zich thans nog als eene ruïne vertoont, maar dat, door zijn grootschen aanleg en schoone details eerbied afdwingt voor het genie der verschillende bouwmeesters en de kunstliefde der vorsten van dien tijd.

Alvorens de beschrijving, wat de in Renaissance-stijl gebouwde gedeelten betreft, aan te vangen, gaf spreker een overzicht van de ontwikkeling van den bouw van het slot.

Een der oudste deelen werd gebouwd door Paltsgraaf Rupert III, verkozen tot koning in 1400. Onder de regeering van Lodewijk III, Lodewijk IV en Filips de Oprechte onderging het verscheidene uitbreidingen, terwijl in 1508 Lodewijk V veel tot vergrooting van het slot bijdroeg. Hij stichtte in 1524 het oostelijk deel en in 1528 den kleinen ronden toren en den walmuur, waardoor hij de reeds door zijn vader gemaakte plans uitvoerde, terwijl hij in 1533 den grooten toren, reeds door Filips de Oprechte begonnen, voltooide. In 1537 sloeg de bliksem in de kruitbergplaatsen waardoor die middeleeuwsche gebouwen werden verwoest. In 1541 bouwde Lodewijk V de brug, die tot het slot toegang geeft, en ook den vierkanten toren, om in 1543 een aanvang te maken met de herstelling van het stuk, dat door Rupert III gesticht was. Frederik II voltooide, als opvolger, de aangevangen werken, terwijl het nieuwe paleis in 1549 door hem gesticht werd. Nadat nog vele verbeteringen en veranderingen waren aangebracht, werd Frederik II, na zijn overlijden, den 26 Februari 1556 opgevolgd door Otto Heinrich, die eveneens een minnaar der schoone kunsten was en die aan het slot het deel toevoegde, dat door de stichtingen van Lodewijk V en Frederik II werd ingesloten. Nadat de heer Mulder nog aantoonde wat door Lodewijk VI, Frederik IV en V, allen voorstanders van de bouwkunst, aan het slot was gedaan, besloot hij het geschiedkundig overzicht met te vermelden, dat Paltsgraaf Keurvorst Karel Filips, die in 1742 overleed, de laatste vorst was, die aan het slot liet bouwen of restaureeren.

Vervolgens schetste spreker de verschillende lotgevallen van het slot, dat afwisselend door oorlog, brand, bliksem enz. werd geteisterd, welke lotgevallen, niettegenstaande herhaalde restauraties, het brachten in den toestand, waarin het zich thans bevindt. In 1771 werd de architect Meijer belast met het maken van een plan voor de herstelling van den Otto-Heinrichbouw. Dit plan werd evenwel niet uitgevoerd, hetgeen met het oog op de hoogte der toenmalige Renaissance-architectuur zeker als een geluk beschouwd mag worden

Na deze historische mededeelingen ging spreker over tot de beschrijving van de verschillende details en beeldhouwwerken van het slot. De nauwkeurige behandeling daarvan gaf aan de platen, welke tentoongesteld waren, eene dubbele waarde, daar verschillende details door spreker's voordracht werden verduidelijkt.

Nadat nog eenige photographieen, op het slot betrekking hebbende, waren bezichtigd, waarbij het vermaarde Heidelberger vat niet ontbrak, werd den heer Mulder door den Voorzitter voor zijne belangrijke voordracht dankgezegd.

Vervolgens gaf de heer H. J. Jesse eenige toelichting op de teekeningen van de restauratie der Boven- of St.-Nicolaaskerk te Kampen.

Spreker ving aan met de mededeeling, dat de stad Kampen vermoedelijk reeds in de 8e eeuw in het bezit was van een houten kerkgebouw, dat echter, door de vermeerdering van de bevolking der stad, reeds in de elfde eeuw door een steenen kerk in Romaanschen stijl vervangen werd. Na de verschillende lotswisselingen te hebben beschreven, deelde hij mede, dat de tegenwoordig bestaande kerk gebouwd werd in 1296. Om de oude Romaansche kerk werd een nieuwe in Gothischen stijl opgetrokken, en wel door de muren hooger te metselen en de binnenmuren tot pilaren uit te hakken. De toren, die in 1516 opnieuw is opgebouwd, werd in 1611 belangrijk hersteld, terwijl in 1620 door Mr. Jan Carlier, uurwerkmaker te Zwolle, een nieuw uurwerk erin geplaatst werd. In 1686 werden onderscheidene architecten geraadpleegd met het oog op de belangrijke verrakkingen. Hun advies, dat tot afbreken raadde, werd niet opgevolgd, daar Mr. Jan de jonge te Dordrecht op zich nam den toren recht te zetten, hetgeen hij dan ook in zeer korten tijd tot aller genoegen verrichtte. Aangezien hij geen honorarium verlangde, werden hem door de Stadsregeering 2000 car. guldens toegekend, benevens het burgerrecht voor hem en zijne kinderen. In 1662 werd een nieuw dak op den toren gezet, hetwelk in 1808 door het tegenwoordige vervangen werd.

Vervolgens beschreef spreker de restauratien, welke dit gebouw ondergaan had, het laatst die van het koor, door den heer Gosschalk, die zóó de algemeene goedkeuring mocht wegdragen, dat ook tot verdere reparatien besloten werd. De heer Jesse eindigde met de mededeeling, dat het werk over verscheidene jaren verdeeld wordt, zoodat op die manier dit schoone gedenkstuk van oude bouwkunst in zijn ouden luister zal hersteld worden.

Na dankzegging aan den spreker bracht de heer B. Kersbergen een monster van kunstgraniet ter tafel, dat volgens zijne mededeeling bestaat uit steen en cement, verbonden door een scheikundig preparaat, dat het geheim van den fabrikant is. Dit graniet is zeer hard, zelfs harder dan natuurlijk graniet of hardsteen. Het laat volstrekt geen vocht door en verooorzaakt bij de toepassing voor vloeren geen gedruis. De heer Kersbergen heeft het voor een vloer in de kazerne toegepast en verwachtte daarvan de beste resultaten. Het graniet, dat ook gepolijst kan worden, wordt geleverd door den heer Van der Pot, te Rotterdam.

Nadat nog eenige inlichtingen dienaangaande gevraagd en gegeven waren, en het vóór en tegen was besproken, werd door den Voorzitter de deelneming aan de 3-Oct.-feestviering in herinnering gebracht en den leden dankgezegd voor hunne medewerking. Ten slotte werd het lid Kersbergen, bij zijn vertrek naar Woerden, hulde gebracht voor hetgeen hij steeds in het belang der Afdeeling gedaan heeft.

Daarna werd de goedbezochte vergadering gesloten.

AFDEELING GRONINGEN.

Vergadering van Vrijdag 5 November 1886.

De heden gehouden vergadering was de derde der in dit jaar gehouden bijeenkomsten. Van de beide voorafgegane werd geen afzonderlijke melding gemaakt, omdat ze in hoofdzaak gewijd waren aan zaken van huishoudelijken aard.

In aangename herinnering kwamen daarbij de gezelschapsreisjes, door eenige leden dezen zomer in de provincien Groningen en Drente gemaakt, toen o. m. bezichtigd werden: het kerkgebouw te Stedum, dat eenige jaren geleden eene inwendige restauratie onderging; de stoomtimmerfabriek van den heer C. Roggenkamp te Appingedam en de Nederlandsche Portlandcementfabriek van de firma J. J. Reesse nabij Delfzijl, beide om hare volmaaktheid bezienswaardige inrichtingen; voorts het nagenoeg voltooid Gouvernementsgebouw te Assen en het ze der Rijksgestichten te Veenhuizen.

Wat van den tijd in beide vergaderingen nog restte, besteedde de heer Jager aan eene lezing, waarin hij zijne meening ten beste gaf over teekenonderwijs voor den handwerksman en ambachtsonderwijs; wat op dit gebied te Groningen wordt gedaan en z. i. daar ter verbetering behoort gedaan te worden.

Dit gaf aanleiding tot eene geanimeerde gedachtenwisseling, waarbij een lid in overweging gaf, de gevolgen af te wachten van het uitstekend rapport der Commissie in zake ambachtsonderwijs in verband met de machtiging, aan het Bestuur der Maatschappij verleend, om bij de Regeering op de wettelijke regeling van dat onderwijs aan te dringen.

In de jongste vergadering was onder de ingekomen stukken een brief van het Bestuur van het Natuurkundig Genootschap, houdende bericht, dat niet kan worden voldaan aan het verzoek der Afdeeling, om haar een gratis gebruik van een lokaal in het gebouw van het Genootschap voor het houden van hare vergaderingen en kunstbeschouwingen toe te staan.

Voorts een brief van het Bestuur van het Departement Groningen der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering van Nijverheid. Het Bestuur der Afdeeling had — na van bevoegde zijde te zijn ingelicht, dat samenwerking van Departementen der genoemde Maatschappij met Afdeelingen van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst mogelijk was, waar vermeerdering van kunstzin beoogd werd — haar verzoek aan het Departement herhaald om mede te willen werken, dat aan de kunstbeschouwingen van plaatwerken en de leestafels, die de Afdeeling eens in de maand kosteloos voor het publiek toegankelijk stelt, voorwerpen uit het museum van Kunstnijverheid te Haarlem worden toegevoegd.

Het antwoord was andermaal teleurstellend. Daarin wordt te kennen gegeven, dat het Departement meent voort te moeten gaan met zelf te doen wat het kan om aan zijne roeping te beantwoorden en daarvoor o.a. het plan in behandeling is om op zijne maandelijksche vergaderingen een deel der voorwerpen van bedoeld Museum ter bezichtiging te stellen.

Dit moge een stap voorwaarts zijn, er wordt niet door verkregen wat de Afdeeling zich voorstelt, omdat de werkman, waarop zij voornamelijk het oog heeft, zich niet de weelde kan veroorlooven lid te zijn van eene corporatie tegen eene, zij het overigens matige, contributie.

Daarom besloot zij het Departementsbestuur schriftelijk van hare teleurstelling te doen blijken en daarbij de hoop uit te spreken, dat alsnog aan haren wensch moge worden tegemoet gekomen.

Op voorstel van den Voorzitter werd verder besloten, dat namens de Afdeeling aan het Bestuur der Maatschappij het verzoek zal worden gericht om bij het Hoofdbestuur der Maatschappij tot bevordering van Nijverheid te willen bewerken, dat, waar beide Maatschappijen zijn vertegenwoordigd, Departementen en Afdeelingen kunnen samenwerken tot het stichten van verzamelingen van afgietsels van voorwerpen uit het Museum van Kunstnijverheid.

Aangenaam was het te mogen vernemen, dat de Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst alhier, wier leden volgens het huishoudelijk reglement vrijen toegang tot de gewone vergaderingen der Afdeeling hebben, hare statuten heeft gewijzigd in dien zin, dat de leden der Afdeeling wederkeerig hare vergaderingen mogen bezoeken.

Bij kennisneming van dit bewijs van toenadering, werd de vraag overwogen, wat verder zal kunnen worden gedaan om eene gewenschte samensmelting te bevorderen.

Alsnu werd overgegaan tot beschouwing der bekroonde antwoorden op de vanwege de Maatschappij in 1884 uitgeschreven prijsvragen.

De kunstbeschouwing en leestafel werden Zondag 7 dezer door nagenoeg veertig personen bezocht.

AFDEELING 's-GRAVENHAGE.

Vergadering van 12 November 1886.

Na opening der Vergadering en goedkeuring der notulen, deelt de Voorzitter mede, dat het verslag is ingekomen van de Commissie, benoemd door de Maatschappij in zake de vraag: welke eischen dient men te stellen aan eene goede regeling van vakonderwijs voor handwerkslieden in de bouwambachten".

Verder, dat de bekroonde antwoorden op de prijsvragen, door de Maatschappij uitgeschreven, in de Loge zullen zijn tentoongesteld tusschen 7 en 21 December a. s.

Voorts, dat het Hoofdbestuur in handen der Afdeeling heeft gesteld de vragen van de Commissie van enquête uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

De Voorzitter geeft in overweging deze vragen, de weinige voorbereiding in aanmerking genomen, niet afzonderlijk te behandelen, doch één of meer personen aan te wijzen, die, naar de meening der Vergadering, door die Commissie zouden kunnen gehoord worden.

Na eenig debat wordt besloten één persoon te benoemen, die door zijne bekendheid met patroons en werklieden de aangewezen man is om op de gestelde vragen de meest afdoende inlichtingen te geven. Eenparig is men van oordeel, dat de heer W. A. Schroot, Voorzitter der Haagsche Werkliedenvereeniging, het meest daartoe bevoegd zal zijn.

Thans is aan de orde het rapport der Jury over de ingekomen antwoorden op de prijsvraag voor »een Getuigschrift", uitgeschreven door de Afdeeling. Het oordeel over de twee ontwerpen *Wedstrijd* en *Diploma* luidt, ze voor geene onderscheiding in aanmerking te doen komen. Het voorstel is verder het ontwerp *Italia* met den 1ste prijs te bekronen, wanneer echter de ontwerper genegen is eenige onderdeelen, die door de Jury worden aangewezen, te wijzigen en te veranderen.

Dit laatste ontwerp is meer dan gemspireerd door een hoogst verdienstelijk diploma van een bekend Haagsch kunstenaar; jammer slechts, dat het noch in ontwerp, noch in uitvoering daarmede op eene lijn kan worden gesteld.

Daarna komt in behandeling een voorstel van het Bestuur dezer Afdeeling, tot wijziging van Art. 11 van het huishoudelijk reglement, betrekking hebbende op de benoeming en het jaarlijksch aftreden van leden voor het Bestuur. Het voorstel wordt aangenomen met inlassching eener nieuwe alinea, waarbij de Secretaris alleen dadelijk na de aftreding weder herkiesbaar wordt gesteld.

De Heer G. J. Morre vestigt daarna de aandacht op een nieuw Duitsch tijdschrift over de *Rationele Steinbau*. Spreker vergelijkt het zeer uitgebreide gebruik, dat voor allerlei constructien van ijzer wordt gemaakt, met de betrekkelijk weinige toepassing van metselwerken, terwijl toch zelfs onder zeer gunstige omstandigheden de duur van het ijzer verre bij dien van hout en steen achterstaat.

Hoevele houtconstructies, steenen bruggen, gewelven enz. bestaan nog van eeuwenher, basilieken, uit het begin onzer jaartelling, zijn overgebleven met hare houten bekappingen, terwijl wij voor onze groote constructies van ijzer, wanneer ze niet in zeer gunstige omstandigheden verkeeren, ongeveer één halve eeuw kunnen rekenen. De Dom te Halberstad staat nog in goeden toestand sedert de 11de eeuw, terwijl van een daar hangend zwaard het stalen lemmet totaal is verwoest en daarvan slechts de greep is overgebleven.

Een en ander pleit niet voor het ijzer, terwijl nog een kwaad daarbij komt n.l., dat bij voortdurende trillingen zelfs het beste staal in kristalvorm overgaat, de aanvankelijke vastheid-coëfficient derhalve geheel verandert en zooveel wordt verminderd, dat ook bij oppervlakkig goeden toestand de constructie gevaarlijk wordt.

Oogenschijnlijk nu is het waar, dat, wil men ijzerconstructies vervangen door metselwerk, de muurdikten aanzienlijk vermeerderen; dit tijdschrift bewijst echter, dat bij zuiver mathematische vaststelling der afmetingen van de constructiedeelen, deze aanzienlijk kunnen worden verminderd en het ruimteverlies veel minder wordt dan men zich voorstelt. Eéne hoofdzaak echter moet men vooral in het oog houden en wel, dat de te gebruiken mortel evenredig aan de hardheid der steenen moet zijn.

Spreker verkiest ookmetselwerk boven vele andere constructies; daarom waarschuwt hij ook hierbij voor oppervlakkigheid, waarin de voorstanders van den zoogen. baksteenbouw, waaronder vele jonge architecten, allicht geraken door alle waarde aan een lief geveltje te hechten en de werkelijk meest interessante deelen van het inwendige te verwaarloozen. Op de constructie komt het aan en men zou er heelwat bij winnen indien ook metselwerk wat meer bij het inwendige, als aan trappen, vloeren, voor overspanningen, enz. werd gebruikt. Eenerzijds ware de bouw van langer duur en anderzijds zou veel minder gevaar bij brand of andere ongelukken ontstaan.

Ook de groote ijzeren bruggen kunnen, blijkens dit tijdschrift, door gewelven worden vervangen en algemeene bekendheid met dit werk ware zeer gewenscht.

De heer Morre eindigde hiermede zijn overzicht; slechts een enkele vraag werd nog gedaan en het hoogst gewichtige onderwerp was afgehandeld. Menigeen zal het zeker betreurd hebben, dat punten waaruit zooveel te leeren valt, die in dezen tijd zoo actief zijn, die zoo weinig bestudeerd worden en waarvan zulke merkwaardige overblijfselen ons land versieren, in zoo korten tijd waren afgehandeld. De gewelfbouw alleen is een veld, zoo onafzienbaar ruim ter behandeling, dat de heer Morre een uitstekende daad zou verrichten *dit* onderwerp en *dat* over de bekappingen nogmaals in de Haagsche Afdeeling ter tafel te brengen.

De Voorzitter bracht den heer Morre den dank der Vergadering, waarmede een luid aplaudissement instemde.

Vervolgens deed de heer Van Lith Jr. eenige mededeelingen over de in 1889 te Parijs te houden wereldtentoonstelling en hoofdzakelijk over den aldaar te bouwen ijzeren toren.

Dit gevaarte, hoog 300 M. en geheel van ijzer samengesteld, bezit twee omgangen, waarop vertrekken tot verschillende doeleinden zullen worden ingericht. Vier ascenseurs, die door de hoekstijlen loopen met eene snelheid van 1 M. per seconde, verbinden de bovendeelen met den beganen grond.

Talrijke cijfers duiden de ontzaglijke afmetingen aan van dit reuzengevaarte, dat zal worden gebruikt voor verschillende waarnemingen, electrische verlichting van het tentoonstellingsterrein en dat tevens als bliksemafleider voor den omtrek dienst zal moeten doen.

De heer Van Lith ontving den dank der Vergadering voor

deze mededeelingen, die men hoopte gecompleteerd te zien wanneer alle bijzonderheden daaromtrent bekend zullen zijn; mocht ook na het straks gehoorde van den heer Morre dien bouw niet voor eeuwen bestemd zijn, ongetwijfeld gaf het een denkbeeld van den ontzaglijken ondernemingsgeest, die de Franschen kenmerkt.

AFDEELING LEEUWARDEN.

Vergadering van Vrijdag 12 November 1886.

De Voorzitter opent de vergadering, de notulen der vorige bijeenkomst worden onveranderd vastgesteld en als nieuw lid der Afdeeling aangenomen de heer Dr. Meursinge, adjunct-inspecteur van het geneeskundig Staatstoezicht in Friesland en Groningen, te Leeuwarden.

Mededeeling wordt gedaan van eene bij de Afdeeling ingekomen missive van het Hoofdbestuur, waarbij inlichtingen worden gevraagd betreffende de werking en uitbreiding der wet van 19 September 1874 en naar den toestand van fabrieken en werkplaatsen in de provincie Friesland.

Op voorstel van het Bestuur wordt hieromtrent besloten aan het Hoofdbestuur der Maatschappij te berichten, dat de Afdeeling zich gaarne bereid verklaart alle inlichtingen te verstrekken, welke zij in het belang dezer zaak noodig acht doch dat zij, in verband met den korten tijdstermijn, (26 November), geen kans ziet de verschillende vragen der Commissie van enquête te beantwoorden en zich omtrent dit belangrijk onderzoek slechts tot enkele mededeelingen zal moeten bepalen. Mocht evenwel eene opgave van personen, die bij de enquête kunnen worden gehoord, voldoende worden geacht, dan kan daaraan vóór genoemd tijdstip door de Afdeeling worden voldaan.

Daarna wordt vastgesteld het programma voor het uitschrijven van twee prijsvragen, waartoe in eene vorige vergadering was besloten en waaraan alleen de bouwkundigen van Friesland zullen kunnen mededingen.

De eerste prijsvraag betreft een *Tramwegstation* aan een kommerrijken weg in de nabijheid eener stad, waarvoor teekeningen worden gevraagd van den plattegrond, alle gevels en minstens één doorsnede over de lengte en eene over de breedte; voor het ter bekroning waardig gekeurde ontwerp wordt uitgeloofd het Getuigschrift der Afdeeling met een premie van dertig gulden. Als tweede prijsvraag wordt gesteld: *Eene afsluiting met schuifdeuren tusschen twee kamers*, waarvoor verlangd wordt eene opstandteekening met doorsneden en duidelijke détails, waaruit de wijze van constructie kan blijken. Hiervoor wordt eveneens het diploma der Afdeeling uitgeloofd, met eene premie van vijftien gulden.

De ontwerpen moeten vóór of op den 1ste Maart 1887 zijn ingezonden en zullen in handen worden gesteld van eene Commissie van beoordeeling, bestaande uit de heeren L. M. Moolenaar, adj.-Directeur der Gemeentewerken, J. P. Hazeu, architect, en J. C. Hubscher, bouwkundige bij de Landsgebouwen voor onderwijs, allen te Groningen. De bekroonde ontwerpen blijven gedurende een zekeren tijd het eigendom der Afdeeling, die het recht behoudt ze te doen drukken.

Naar aanleiding der besprekingen over deze prijsvraag, acht de Voorzitter zich geroepen de leden der Afdeeling te moeten ontraden mede te werken aan de prijsvraag der Société »De Hereeniging" te Deventer, waar volgens het programma slechts één deskundige bij de beoordeeling der antwoorden zal worden gehoord en deze geheel door leeken zal geschieden; met recht, zegt spreker, noemt *De Opmerker* van 6 dezer deze wedstrijd eene loterij; ook het recht dier Société om de prijzen niet te *moeten* toekennen is niet naar behooren.

Hierop komen in behandeling de vragen: 1°. Kunnen de privaten, waarbij het tonnenstelsel is toegepast, op eenvoudige wijze reukeloos worden gemaakt? 2°. Welke zijn de beste scharnieren voor naar beide zijden draaibare deuren? en 3°. Op welke wijze kan Escaussijnsche steen van vlekken worden ontdaan?

Verschillende besprekingen volgde op de behandeling van elk dezer vragen. Als de beste oplossing ter beantwoording van de eerste vraag werd geacht het toestel, door het lid Van Wijngaarden uitgedacht, bestaande uit een dubbelen trechter, op de gewone wijze aan den onderbril bevestigd. De buitenste trechter hangt met het ondereind in een met water gevulden ring, welke op de ton en de opening is geplaatst; hierdoor wordt belet, dat de onaangename reuk tusschen de ton en den bril ontsnapt, terwijl, om te voorkomen dat deze door den trechter en de gewone opening uitkomt, onderaan den binnensten trechter, welke in de ton hangt, eene klep is vervaardigd, die naar verkiezing geopend en gesloten kan worden en, met een weinig water gevuld, eene volkomen hermetische afsluiting teweegbrengt. Dit toestel, waarvan een model op natuurlijke grootte ter vergadering was en dat naar verkiezing van zink of geëmailleerd ijzer kan worden vervaardigd, voldeed, behoudens enkele kleine wijzigingen, volgens het oordeel der meeste leden door zijne doelmatigheid en eenvoud aan de gestelde vraag. Eene andere wijze van afsluiting door eene gutta-percharand, om de opening aangebracht en door een der leden met succes toegepast, werd afschoon doelmatig, minder duurzaam geacht.

Voor de beste scharnieren voor doordraaiende deuren, ter beantwoording van de 2de vraag, werden verschillende soorten genoemd doch geen bepaald soort scharnieren als de beste aangewezen.

Omtrent de derde vraag waren door een der leden verschillende proeven genomen, en daaruit was gebleken, dat vlekken, voornamelijk door verf of olie op Escaussijnsche steen teweeggebracht, gemakkelijker en veel vlugger door een oplossend preparaat als »paint remover" en andere kunnen worden verwijderd dan door de door steenhouwers meestal gevolgde bewerking, bestaande in het aanbrengen van een pap van reepziedersasch op het bevlekte gedeelte en vervolgens het afschuren van die oppervlakte met Gothlandsche steen.

Voorts waren op deze bijeenkomst tentoongesteld de bekroonde antwoorden van in 1884 door de Maatschappij uitgeschreven prijsvragen voor een plan tot bebouwing van het terrein achter het Rijksmuseum te Amsterdam, een stationsgebouw en een telephoonstandaard.

Een verschillend oordeel werd over deze ontwerpen uitgesproken, doch in hoofdzaak roemde men enkele der plans voor het stationsgebouw als goed geslaagd.

Deze bijeenkomst, die door 16 leden en 2 geïntroduceerden werd bijgewoond, werd daarop door den Voorzitter met een woord van dank aan de verschillende sprekers gesloten.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

MAASTRICHT. Door Gedeputeerde Staten van Limburg is, onder voorbehoud der goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, aan de heeren Van der Slik en C°., expediteurs te Dordrecht, Van den Bergh, particulier te 's-Hage, en Sarolea, bouwkundig ambtenaar bij de Staatsspoorwegen in Nederlandsch-Indie, tijdelijk met verlof te Maastricht, concessie verleend voor den aanleg en de exploitatie van een stoomtram op den rijksweg 2e klasse Heerlen—De Locht, in aansluiting aldaar met den kolenspoorweg Simpelveld—Kerkrade.

De Staten voornoemd hebben zich — wegens het tusschen het Rijk en de Provincie hangend geschil over het onderhoud van den Rijksweg 2e klasse Heerlen—Sittard — onbevoegd geacht het verleenen der concessie, hierboven genoemd, ook op deeen weg uit te strekken.

Het is daarom te wenschen, dat dit geschil spoedig opgelost worde, daar men zich dan van den aanleg der geheele tramweglijn Sittard—Heerlen—De Locht kan verzekerd houden.

NIJMEGEN. Belangstellenden worden verwezen naar de in dit plan voorkomende advertentie van den verkoop van een uitmuntend gelegen bouwterrein in het midden der stad. Op het bijvoegsel is de ligging nader aangewezen.

DORDRECHT. Een vreemdeling, die onze stad bezoekt, moet het bevreemden, dat er geene geschikte concertzaal te vinden is. Sinds eenigen tijd worden pogingen aangewend om daarin te voorzien, maar de voorstellen om »Kunstmin" met de »Schouwburgvereeniging" tot éénheid te brengen zijn met algemeene stemmen op eene na, verworpen. Behalve door het Hoofdbestuur en de 30 gevolmachtigden van »Kunstmin", werd deze vergadering door een groot aantal gewone en werkende leden bijgewoond.

Er zal nu, naar wij vernemen, eene prijsvraag worden uitgeschreven voor het indienen van ontwerpen om het societeitsgebouw *Kunstmin* te hervormen en geschikt te maken tot het geven van concerten en tooneeluitvoeringen.

— Onder de steden van den tweeden rang neemt de Merwestad eene eervolle plaats in op het gebied van tentoonstellingen en de uitvoering van werken der toon- of dichtkunst. De tijdelijke tentoonstellingen in het Museum van de werken van eenig buitenlandsch of Nederlandsch schilder volgen elkander geregeld op. In Augustus werd het werk van den Amerikaanschen kunstschilder Charles Fox en in September dat van Garnier geëxposeerd, terwijl op 't oogenblik dat van Klinkenberg ter bezichtiging gesteld is. Behalve deze kunstvoortbrengselen, werd in het lokaal der vereeniging Musis Sacrum een zeer merkwaardige tentoonstelling gehouden van de werken van den Dordtschen kunstschilder Frans Lebret. Niet alleen Oostersche teekeningen (in Oost-Indische inkt en waterverf) maar ook een gedeelte zijner verzameling van Oostersche voorwerpen waren gedurende een drietal dagen in October ter berichtiging gesteld.

De teekeningen hebben groote waarde, daar zij naar de natuur vervaardigd zijn tijdens de reis, door den heer Lebret vóór eenige jaren door Java ondernomen. Voor het meerendeel zijn het voorstellingen van het Javaansche landschap en uit het volksleven; het vreedzame bouwland, gestoffeerd met paard en karbouw, zoowel als de meer verheven berggezichten, zijn door den meester natuurgetrouw teruggegeven, terwijl de Javaansche veldarbeider en handwerkman, zoowel als de meer aanzienlijke Indier, in hun dagelijksch doen en laten zijn afgebeeld. — Ook Egypte, dat de heer Lebret in 1863 op zijn tocht naar Java doorreisde, is niet vergeten. Verschillende gezichten uit het Nijlland, en typen van zijne bewoners werden door den onvermoeiden reiziger in teekening gebracht.

BERGEN-OP-ZOOM, 10 November. Heden had de beproeving plaats van de »Stalen brug", gelegen in den Provincialen weg van Bergen-op-Zoom naar Putte en over den Staatsspoorweg van Bergen-op-Zoom naar Goes. De brug, die vroeger voor het gewoon verkeer diende, is thans dienstbaar gemaakt voor de stoomtram Tolen—Antwerpen. Te dien einde zijn, behalve de gewone versterking, in het midden onder de brug twee ijzeren kolommen aangebracht.

De totale lengte der brug bedraagt 37.50 M. bij eene breedte van 4.15 M. De beproeving had plaats met een locomotief, twee zandwagens en spoorstaven tot een gewicht van 80,000 K.G., waarbij de doorbuiging 3 m.M. bedroeg, die gunstig mag genoemd worden, daar zij 8 m.M. had mogen bedragen.

BENOEMINGEN.

De Gemeenteraad te Goes benoemde met 8 stemmen tot directeur-boekhouder der gasfabriek de heer G. J. Wolters, adjunct-directeur der gemeentelijke gasfabriek te Zwolle. Op den heer H. de Liefde waren 4 stemmen uitgebracht.

ADVERTENTIEN.

Provincie ZUID-HOLLAND.

AANBESTEDING.

Op **Maandag den 29sten November 1886**, des voormiddags te 11½ uren, mal. onder nadere goedkeuring, door den Voorzitter, of een der Leden van het College van Gedeputeerde Staten der Provincie *Zuid-Holland*, en in bijzijn van den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, aan het lokaal van het Provincinal Bestuur te *'s-Gravenhage*, worden **aanbesteed**:

Het onderhouden van- en het doen van eenige HERSTELLINGEN aan het gebouw van het Provincial Gouvernement van Zuid-Holland, te 's-Gravenhage, gedurende twee jaren ingaande 1 Januari 1887 en eindigende 31 December 1888.

Deze aanbesteding zal geschieden bij enkele inschrijving, overeenkomstig § 441 der Algemeene Voorschriften, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 22 Mei 1876, n°. 31.

De inschrijvingsbiljetten moeten zijn geschreven op een zegel van vijftien cents in hoofdsom en door den aannemer en zijne borgen zijn onderteekend.

Zij moeten zijn ingericht volgens onderstaand model:

»De ondergeteekende (naam en voornamen voluit geschreven) wonende te »Provincie domicilium kiezende te (*) bij , verbindt zich »bij onderteekening dezer, overeenkomstig de »voorwaarden van aanbesteding vervat in het »bestek goedgekeurd 1 November 1886, tot »de aanneming van het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan het »gebouw van het Provincial Gouvernement »van *Zuid-Holland*, te *'s-Gravenhage*, gedurende twee jaren, ingaande 1 Januari 1887 »en eindigende 31 December 1888, voor een »som van (het bedrag in letters) zegge ƒ (het »bedrag in cijfers).

»Tot borgen stellen zich: (namen en voornamen voluit geschreven) wonende te »Provincie

»Gedaan te den 1886.

De borgen, De aannemer,

(*) Hier in te vullen *„ten zijne(n) laste"* of, zoo de aannemer bij een ander domicilie kiest, alsdan te vermelden diens naam en woonplaats.

Het bestek ligt ter lezing aan het lokaal van het Provincinal Bestuur van *Zuid-Holland* te *'s-Gravenhage*, en is voorts, op *franco* aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij de Boekhandelaarsfirma GEBROEDERS VAN CLEEF, Spui n°. 28*a*, te *'s-Gravenhage* en door hare tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen bij den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, J. VAN DER VEGT, te *'s-Gravenhage*, terwijl aanwijzing in loco zal gehouden worden op Donderdag, de aanbesteding voorafgaande, des voormiddags te 10 ure.

De Gedeputeerde Staten der Provincie Zuid-Holland,

FOCK, *Voorzitter.*
F. TAVENRAAT, *Griffier.*

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(VERNIEUWINGSFONDS).

Luik—Limburg.

Op **Dinsdag den 30sten November 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 107.

(DRIE PERCEELEN.)

De levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en onderlegplaten, stalen schroefbouten en ijzeren haakbouten.

De besteding geschiedt volgens Art. 21 van het Bestek.

Het Bestek ligt van den 12den November 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur Ch. BENSON te *Luik* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van **ƒ 0.50**.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Utrecht, den 10den November 1886.

De Notaris W. C. BÖHTLINGK te *Nijmegen* zal op **Dinsdagen 23 November** en **7 December 1886**, telkens des avonds 7 uur, in het Café Restaurant van den Heer J. R. DUPPEN, aan het Valkhof aldaar **veilen** en **verkoopen**:

BINNEN NIJMEGEN.

Een aanzienlijk **GEBOUW**, waarin **Boek-** en **Plaathandel** en eene zeer uitgebreide **Boekdrukkerij** worden uitgeoefend, gelegen binnen *Nijmegen*, op het fraaiste en drukste gedeelte van de Groote Markt, op den hoek van de Groote straat, met annex **Heerenhuis** aan de Groote straat, kad. sectie C n°. 4377, geheel groot 3,89 Aren.

Dit Pand zal worden geveild in 5 Perceelen, Onder-Maan's en Generale Massa, bij Biljetten, waarop de plattegrondteekening, omschreven.

Aanvaarding en Betaling 1 Mei 1887.

Te bezichtigen elken Dinsdag, Woensdag en Donderdag van 2 tot 4 uur.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(VERNIEUWINGSFONDS).

Luik—Limburg.

Op **Dinsdag den 23sten November 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 110.

(DRIE PERCEELEN).

De levering van EIKENHOUTEN DWARSLIGGERS.

De besteding geschiedt volgens art. 9 van het bestek.

Het bestek ligt van den 6den November 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur Ch. BENSON te *Luik* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van **ƒ 0.50**.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Utrecht, den 4 November 1886.

De Portland-Cementfabriek van

DYCKERHOFF & SÖHNE

te Amöneburg bij Biebrich a/d. Rijn

levert haar erkend en uitmuntend fabrikaat, naar den eisch der werkzaamheden langzaam- of snelbindend, met garantie voor de grootste vastheid en deugdelijkheid.

Productie-vermogen der fabriek: 400,000 vaten per jaar. Magazijnhouders in de voornaamste steden.

GOUDEN Staats-Medaille.

DUSSELDORF 1880.

Medaille Breslau 1869.

Gouden Medaille, hoogste onderscheiding in den internationalen wedstrijd te Arnhem, 1879.

Medaille van Verdienste, Weenen 1873.

Gouden Medaille, Offenbach a/M. 1879.

Diploma A: Eerste prijs voor uitmuntend fabrikaat. Kassel 1870.

De Notaris W. C. BÖHTLINGK te *Nijmegen* zal, op **Woensdagen 1 en 15 December 1886**, 's middags 12 uur, ten huize van den Kastelein D. MELSEN te *Beuningen*, **veilen en zonder borgtocht verkoopen**:

Een Perceel **BOUWLAND**, gelegen te *Beuningen* aan de Ruitersche straat, genaamd »de Kapperen", groot 3.70.70 H.A.

Verpacht aan diversen tot stoppelbloot 1887, voor *f* 235, waarvan kooper $^{3}/_{4}$ geniet.

Betaling der kooppenningen 1 Mei 1887.

Aanwijzing doet de Heer L. W. JANSEN op de Linden te *Beuningen*.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Aanbesteding.

(VERNIEUWINGSFONDS.)

Luik—Limburg.

Op **Dinsdag den 23ste November 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 109.

De levering van EIKEN WISSELHOUT.

De besteding geschiedt volgens art. 9 van het bestek.

Het bestek ligt van den 6den November 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur CH. RENSON te *Luik* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Utrecht, den 4den November 1886.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 230, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

Verkrijgbaar bij DE ERVEN H. VAN MUNSTER & ZOON, te *Amsterdam*, en aan het Bureau der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402, alhaar:

De vraag: »Welke **eischen** dient men te stellen aan eene goede regeling van **vakonderwijs** voor *handwerkslieden* in de bouwambachten?" beantwoord door eene Commissie, daartoe benoemd door de Mij. t. bevordering der Bouwkunst. *f* 0.25.

Reproductie der vijf in de eerste plaats bekroonde plannen in den wedstrijd voor een **nieuwe Beurs** te *Amsterdam*, 14 phototypiën, 35 bij 50 cM., met tekst, *f* 8.—; op zwaarder karton *f* 10.—.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Grasures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden *op franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al* of *niet* tropische producten;

Rollende en Expanseerende Steenenkappen,

GEBOUWEN in **Scherpbek** en niet **andere** beweging, geheel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**

VAN DER LINDEN & Co., te Doetrecht,

Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking pasklaar.**

Galvaniseering op Loon.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN, WEEGWERKTUIGEN.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers,

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat P. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

DE LINT & Co.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS, TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTERNTEGELS.

Groote voorraden.

A. H. VAN BERGEN,

FABRIKANT TE

Heiligerlee, prov. Gron.

SPECIALITEIT IN

Nieuwe Constructie

BRANDSPUITEN, TORENUURWERKEN EN LUIDKLOKKEN,

op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.

ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.

Gouden en Zilveren Medailles.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 176 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterbokshuis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tegoldon* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN tot 20 cent voor elken regel platteruimte en 10 cent voor een herhaalnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling tot 15 cent per stuk en 25 cent per plat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

De 871ste vergadering zal gehouden worden op Woensdag 24 November a. s., des avonds te 8 uren, in het American Hotel, alhier.

De agenda voor die vergadering is:

a. Mededeelingen van het Bestuur;

b. Bijdrage van den heer C. B. Posthumus Meyjes;

c. Kunstbeschouwing te geven door den heer J. C. di Gazar;

d. Benoeming van een commissie ter verificatie der rekening en verantwoording van den Penningmeester (art. 41 der wet).

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) CRITIEK.

Onder den titel van: *La critique en matière d'art architectural* bespreekt ons correspondeerend lid V. Dumortier, President van de *Société Centrale d'Architecture* te Brussel, in het orgaan dier Maatschappij de houding, die de pers tegenover de bouwkunst inneemt.

Wij gelooven dat ten onzent, waar onlangs de dagbladpers nog een pasgebouwd kleedermagazijn tot 's werelds negende wonder verhief, de opmerkingen des heeren Dumortier nut kunnen stichten.

Na herinnerd te hebben, dat Boileau's uitspraak: *la critique est aisée* ten opzichte van de architectuur niet geldt, zegt hij: dat, terwijl voor alle tentoonstellingen, of het van schilderkunst, beeldhouwkunst, ja zelfs photographie is, een der zake kundig verslaggever de beoordeelingen levert, de architectuur aan de waardeering van den eersten den besten reporter wordt overgelaten. Terwijl de dagbladschrijvers vaak in opwinding geraken bij het beschrijven van een landbouwtentoonstelling, een wedren of een publieke vermakelijkheid, wordt de architectuur meest met stilzwijgen voorbijgegaan. Wordt een nieuw gebouw geopend, van ernstige critiek is geen sprake; men bepaalt zich tot belachlijke reclame-artikels.

De heer Dumortier bejammert het, dat de tentoonstelling, door de *Société* in Mei LL. georganiseerd, door de dagbladpers bijna genegeerd werd, hoewel toch het Bestuur op alle mogelijke wijzen de redactiën der verschillende bladen zocht op te wekken tot het geven van verslagen.

Werd er een enkele maal een verslag gegeven, dan geschiedde dit door geheel onbevoegde personen, die zich, zoo goed en zoo kwaad het ging, van de zaak afmaakten. Een der verslaggevers erkende zelf, dat hij schrijven moest over een zaak, waar hij niet het minste verstand van had.

Terwijl bij het beoordeelen van tentoonstellingen van schilderkunst of beeldhouwkunst, beide kunsten die de natuur nabootsen, ieder die een weinig smaak heeft een woordje kan zeggen over het coloriet, de teekening, de houding der figuren enz., zonder dat hij vrees behoeft te koesteren zich bespottelijk te zullen maken, is tot het beoordeelen van teekeningen van bouwwerken een bepaalde studie noodig. Iemand, die geen deskundige is, wordt maar al te vaak medegesleept door een „mooie" teekening. De heer Dumortier verlangt daarom, dat de dagbladen, wanneer zij een beschouwing over architectuur willen geven, zich zullen wenden tot een bouwkunstenaar hunner kennis. Slechts op deze wijze zal het gelukken het groote publiek, dat van architectonisch schoon zoo weinig besef heeft, op bevredigende wijze voor te lichten.

Zeker zou het wenschelijk zijn, indien ook ten onzent de raadgevingen des heeren Dumortier gevolgd werden. Wel-is-waar heeft de tentoonstelling van bouwkundige ontwerpen, verleden jaar in de Militiezaal gehouden, verscheidene zeer juiste verslagen in dagbladen tengevolge gehad, doch bij de beoordeeling van nieuwe bouwwerken is de dagbladpers meestal geheel en al de kluts kwijt.

Geen nieuw gebouw kan er in een onzer groote steden geopend worden, of de dagbladpers verklaart het voor een meesterstuk. Al wat de eigenaar maar gelieft op te geven, wordt met de meeste welwillendheid opgenomen, al is het ook nog zoo dwaas. Zoo werd onlangs nog bij de opening van een linnenwinkel verklaard, dat deze in Louis-XVI-stijl was. Waarschijnlijk zal de gelukkige bezitter van dit magazijn van het onderscheid, dat tusschen den stijl der verschillende Lodewijken bestaat, niets beseffen en maar op goed geluk af den gemaal van Marie Antoinette gekozen hebben. Aan den winkel zelf is van den trant van geen enkel der Lodewijken iets te bespeuren.

Vóór een vijftal jaren nam een onzer weekbladen eenige beschouwingen over hedendaagsche architectuur op, die van een onzer bevoegde critici afkomstig schenen, en met den pseudoniem *Duplex* onderteekend waren. Op onbevangen wijze werden daar tal van bouwwerken beoordeeld; zonder aanzien des persoons werd aan ieder bouwmeester de plaats gegeven, waarop hij als kunstenaar aanspraak had. Het schijnt echter, dat deze beschouwingen, hoe waar zij ook mochten zijn, te zeer van die der dagbladpers afweken; de criticus toch bleef midden in zijn werk steken.

Het is werkelijk bedroevend te zien, hoe weinig smaak voor goede architectuur ons publiek heeft. Dubbel jammer is het, dat de pers in deze zulk een slechte voorlichting geeft. De raad van den heer Dumortier om een deskundige te raadplegen, alvorens een beoordeeling van een bouwwerk te leveren, zou toch zoo gemakkelijk op te volgen zijn. Werkelijk, er rusten op de pers nog hoogere plichten, dan het maken van reclame! Moge zij eindelijk eens beseffen, dat ook de bouwkunst wel de eer eener ernstige en degelijke bespreking waard is. X.

BERLIJNSCHE ARCHITECTUUR.

Een der laatste nummers van het *Zentralblatt für städtische Verwaltung* bevatte onlangs eenige beschouwingen over de hedendaagsche Berlijnsche architectuur, die zeker belangrijk genoeg zijn, om ze ook ter kennis van onze lezers te brengen.

Hooren wij eerst hoe een Berlijnsch huis beschreven wordt.

Een prachtige gevel strekt tot sieraad van de straat. Het sousterrain is in Saksische zandsteen opgetrokken, en kunstig bewerkte gesmeed-ijzeren tralies dienen tot afsluiting van de keldervensters. Boven het sousterrain ziet men vier verdiepingen, in roode baksteen; vensters en deuren zijn door zandsteen omsloten; ook aan lijsten en balkons in dit materiaal ontbreekt het niet. Daar het geheel in den zoogenaamden oud-Duitschen stijl gebouwd is, vindt men overal krullen en ornementen.

Dit moet wel het huis van een zeer rijk man zijn, denkt men. Wat zal dat van binnen een pracht vertoonen! Best, men begeeft zich naar den ingang, een poort van 4 M. hoog, in eikenhout gebeeldhouwd, en van een fijn geciseleerde deurklopper voorzien. Dat zal natuurlijk de inrijdeur voor de equipages zijn, denk ik, en zoek een andere deur. Daar die er echter niet is, schel ik aan om den portier te waarschuwen. Het slot springt open, doch niet zonder moeite slaag ik erin de zware deur open te draaien. Ik denk nu in de vestibule een gegalonneerden *suisse* te zullen vinden, maar ik bespeur niets, en door de tocht slaat de deur met een geweldig geraas achter mij dicht.

Ik schaam mij geweldig, doch daar niemand komt, ga ik verder en beschouw de vestibule, die hoog genoeg is en door kruisgewelven wordt afgedekt. De wanden zijn met schreeuwend gekleurde marmersoorten (natuurlijk geïmiteerd) bedekt, de vloer bestaat uit cementtegels; een venster met gekleurd glas geeft licht.

Op den achtergrond zie ik een witmarmeren trap met een leuning van groen fluweel, door bronzen balusters gedragen. Een bronzen vrouwefiguur staat op de eerste trede en draagt een sierlijke lantaren. Bontgeschilderde vensters dienen voor de dagverlichting.

Ik klim de trap op en kom aan de deur van de eerste verdieping. Ik trek aan een fraaie bronzen schelknop, de deur gaat open en een lakei in livrei treedt mij tegemoet. De deur wordt achter mij gesloten, en ik bevind mij in pikduister. De lakei neemt mijn overjas aan, hoewel ik hem niet zien kan, zelfs zijn witte kousen niet.

Het donker lokaal, waar ik mij bevind, draagt den weidschen naam van *Vorzimmer*. De groote zaal wordt geopend en ik treed binnen. Drie hooge vensters met spiegelruiten zien op de straat uit, en verlichten de pracht, hier tentoongesteld. Een zwaar tapijt dekt den vloer, het ameublement is van notenhout en, evenals den marmeren schoorsteenmantel en het gestucadoorde plafond, met ornement overladen. Hier staat een XVIIde-eeuwsch tresoor, ginds hangt een modern schilderij; Belgische gobelins ziet men naast Japansche waaiers. Aan dit vertrek grenst een kabinet, dat als werkkamer schijnt te moeten dienen. Een groote schrijftafel, met koper beslagen, oud-Duitsche zetels, een erker met bloemen, ziedaar het ameublement Zware gaskronen dienen tot avondverlichting, maar daar zij een ondraaglijke hitte geven, worden zij schier nimmer gebruikt.

De eetkamer ligt aan de achterzijde van het huis aan een kleine binnenplaats, en heeft slechts één venster met gekleurd glas. Van al de pracht, die zij bevat, is overdag niets te zien, daar het natuurlijk zeer duister in het vertrek is. Verspreidt echter de gesmeed-ijzeren kroon haar licht en hitte, dan ziet men het buffet en de stoelen, die zoo rijk mogelijk besneden zijn. De wanden prijken met imitaties van borden, kannen, schotels en bekers uit alle tijden .... die echter nooit gebruikt worden.

Uit de eetkamer komt men door een deur in een smalle, halfduistere gang. Ik strompel voort en kom dan door een deur in een klein, doch zeer hoog vertrek, welks vensters op de binnenplaats uitzicht hebben. Daar deze slechts 13 schreden breed is, valt in dit vertrek, dat tot slaapkamer dient, nimmer een zonnestraal. De binnenplaats ziet er uit als een hooge schoorsteen.

Verder ziet men de kinderkamer, die zoo klein is, dat er ternauwernood drie bedden kunnen staan. Het licht is er al even slecht als in het vorig vertrek. De keuken komt ook in de gang uit. Zij is vrij ruim en helder. Doch waar is het verblijf der dienstboden? Men wijst mij een paar gangetjes; in het onderste woont de keukenmeid, in het bovenste de lakei.

Ga ik een verdieping verder, dan vind ik dezelfde inrichting, doch met nog meer pracht. Op de tweede verdieping is de trap niet meer van marmer, maar van eikenhout; de pronkvertrekken zijn gebleven, de kamers aan de binnenplaatszijde nog kleiner en kaler.

Hoe hooger men komt, hoe armoediger de vertrekken worden; 't gaat er juist mede als bij het bestijgen van een hoogen berg. Welk een wanverhouding er bestaat tusschen de pronkvertrekken en de ruimten, voor de eigenlijke woning bestemd, springt op alle verdiepingen maar al te zeer in het oog.

Ongelooflijk veel geld wordt aan de gevels en aan de paradevertrekken besteed, doch van comfort vindt men geen spoor; licht en lucht ontbreken zelfs in de rijkste woningen.

De Berlijners hebben nog geen geld genoeg om zich een huis in te richten, geheel in overeenstemming met hun pronkkamers. Daarom behelpen zij zich in kleine slaapvertrekken, in kleine woonkamers, doch zij zorgen, dat de gevel vooral een goed figuur maakt.

In andere steden, waar meer geld gevonden wordt, zorgt men daarentegen meer voor het inwendige comfort en maakt men de gevels eenvoudiger. De Berlijnsche millionnairs toonen zich ook in hunne bouwwerken parvenus.

Men zie b.v. eens de paleizen in den Faubourg Saint-Germain te Parijs, die dikwijls van buiten zoo eenvoudig zijn, dat men ze onopgemerkt voorbijgaat. Hoe behaaglijk en comfortabel zijn zij echter niet van binnen! Men bespeurt hier aanstonds, dat men in het huis van een aanzienlijk persoon is. Men heeft niet zooveel ornement aan den gevel noodig om behaaglijk te wonen. In Holland leeft men op veel grooter voet dan bij ons, en dat wel in eenvoudige baksteenbouwwerken. Men hecht daar echter meer aan een gemakkelijke inrichting van het geheele huis dan aan een rijken gevel, die slechts voor den voorbijganger waarde heeft. Bij ons is echter uiterlijk vertoon het wachtwoord.

Verschillende oorzaken zijn er, die maken dat er te Berlijn niet beter gebouwd wordt: 1° de slechte aanleg der nieuwe straten; 2° de slechte bouwverordening en 3° de gebrekkige toestand, waarin zich langen tijd de middelen van verkeer bevonden.

De nieuwe straten zijn in Berlijn steeds zoo aangelegd, dat de bouwterreinen een zeer groote diepte moeten krijgen. Daar de prijs zeer hoog is en de breedte der perceelen betrekkelijk gering wordt genomen, is men wel genoodzaakt het grootste gedeelte van den grond te bebouwen, wil men rente van zijn geld maken. Men bouwt dus twee lange vleugels aan de achterzijde met een zeer smalle binnenplaats daartusschen, zoodat vele vertrekken al hun licht en lucht van die binnenplaats ontvangen en de gangen en portalen van alle licht en lucht verstoken zijn. Deze wijze van bouwen noodzaakt ook tot het maken van een zoogenaamd *Berliner Zimmer*, een vertrek, dat juist in den rechten hoek, die de vleugel met het hoofdgebouw maakt, gelegen is, en al zijn licht en lucht van een raam in den hoek ontvangt. Dit vertrek, waar alle dienstboden doorheen moeten loopen, daar het de eenige verbinding tusschen voor- en achterhuis vormt, kan slechts als eetkamer gebruikt worden. De smalle vertrekken in de vleugels zelve dienen als slaapvertrekken.

Dat de bouwterreinen zoo hoog in prijs geworden zijn vindt zijn verklaring in de gebrekkige bouwverordening, die het maken van dergelijke ongezonde binnenplaatsen toelaat. Hoe eer hoe liever moet hierin verandering komen.

Wij hebben gemeend, dat deze mededeelingen omtrent Berlijnsche woonhuizen ook onzen lezers wel belang zullen inboezemen.

WEDSTRIJD VAN NEDERLANDSCHE MEUBEL-, SPIEGEL- EN TAPIJTFABRIKANTEN.

Door het Koninklijk Nederlandsch Handelsmuseum is een circulaire verzonden betreffende een tweeden wedstrijd van Nederlandsche meubel-, spiegel- en tapijtfabrikanten. Deze circulaire is gericht aan de bij het Bestuur van het Museum bekende fabrikanten, en gaat vergezeld van de voorwaarden der mededinging.

Art. 1 dezer voorwaarden luidt als volgt:

Door de Directie van het Koninklijk Nederlandsch Handelsmuseum te Amsterdam worden, uitsluitend voor Nederlandsche fabrikanten, de volgende prijsvragen uitgeschreven.

I. Een eere-diploma en een gouden medaille ter waarde van *f* 50, voor het best gekeurde Salon-ameublement, bestaande uit minstens:

een bonheur de jour (of ander dergelijk, als kast bruikbaar meubelstuk), een salontafel, een canapé-tafeltje (étagère, penant-tafel, console of dergelijke), een canapé, twee fauteuils (causeuses of dergelijke) en zes stoelen, voor den détail-verkoopprijs van *f* 600, volgens artikel 5 der algemeene voorwaarden, verkrijgbaar.

In dezen wedstrijd kan de Jury op verlangen nog beschikken over een zeker aantal diploma's eerste graad voor bijzonder verdienstelijke onderdeelen van salon-ameublementen.

II. Een eere-diploma en een gouden medaille ter waarde van *f* 50, voor het best gekeurde Huiskamer- (d. i.: eet- en woonkamer) ameublement, bestaande uit minstens: een buffet (of als zoodanig bruikbaar meubel), een uittrektafel met minstens twee inlegbladen (de constructie ter keuze der inzenders), een dressoir of aanrechttafel (dientafel, stommeknecht, enz.), twee gemakkelijke stoelen (fauteuils, voltaires, enz.) en zes gewone stoelen, voor den détail-verkoopprijs van *f* 350, volgens artikel 5 der algemeene voorwaarden, verkrijgbaar.

In dezen wedstrijd kan de Jury op verlangen nog beschikken over een zeker aantal diploma's eerste graad voor bijzonder verdienstelijke onderdeelen van huiskamer-ameublementen.

III Een eere-diploma en een gouden medaille ter waarde van *f* 50, voor het best gekeurde Tweepersoons slaapkamer-ameublement, bestaande uit minstens: een tweepersoons ledikant, een groote waschtafel, een kast (linnen- of hangkast), een nachttafeltje, een tafel en vier stoelen, voor den détail-verkoopprijs van *f* 350, volgens artikel 5 der algemeene voorwaarden, verkrijgbaar

Het staat den deelnemers vrij deze slaapkamers door inzending van een lit-jumeau, een tweede nachtkastje, een bidet, een losse spiegel, spiegels op de waschtafel en in de kastdeuren tot op *f* 450 te completeeren.

Daarenboven kan de Jury nog beschikken voor een bijzonder verdienstelijk slaapkamer-ameublement in mahoniehout, zoo dit niet reeds in deezen wedstrijd bekroond is, over een diploma en een zilveren medaille (geslagen op den stempel der gouden medaille); alsmede op haar verlangen over een zeker aantal diploma's eerste graad, voor bijzonder verdienstelijke onderdeelen van tweepersoons slaapkamer-ameublementen.

IV. Een diploma en een zilveren medaille (geslagen op den stempel der gouden medaille) voor de best gekeurde Heerenschrijftafel (cilinder-bureau, bureau-minister, of dergelijke), den détailverkoopprijs van *f* 150 niet tebovengaande.

V. Een diploma en een zilveren medaille (geslagen op den stempel der gouden medaille) voor de best gekeurde Dameschrijftafel (cilinder-bureau enz. enz.), den détail-verkoopprijs van *f* 100 niet tebovengaande.

VI. Een eere-diploma en een gouden medaille ter waarde van *f* 50.— voor den best gekeurden Salonspiegel, den détail-verkoopprijs van *f* 150 niet tebovengaande.

VII. Een diploma en een zilveren medaille (geslagen op den stempel der gouden medaille) voor den best gekeurden Huiskamerspiegel, den détail verkoopprijs van *f* 75 niet tebovengaande.

VIII. Een eere-diploma en een gouden medaille ter waarde van *f* 50, of *f* 50 in geld, voor de best gekeurde Tapijtstof met lossen rand, zoodanig gecombineerd, dat men, met behulp van de tapijtstof als fond en den daaraan genaaiden rand, in kamers van verschillende grootten en afmetingen, een smaakvol tapijt met rand kan doen leggen.

Voor deezen wedstrijd moet mitsdien ingezonden worden een volledig kleed, bestaande uit een tapijtstof, in banen verkrijgbaar, ingesloten in een daarbij passenden rand, die eveneens in banen verkrijgbaar is, welke rand weder omlijst wordt met tapijtstof als die van het fond en waarin de noodige insnijdingen (bij het leggen) voor schoorsteenen, ramen, deuren enz. gemaakt kunnen worden. De bijzondere aandacht der mededingers wordt gevestigd op de juiste keuze van het patroon voor den rand, opdat dit geschikt zij om daarmede op de hoeken eene goede aansluiting te verkrijgen.

Tevens worden monsters van stof en rand ingewacht.

Voor de op één na best gekeurde inzending voor deze prijsvraag wordt bovendien een diploma en *f* 25 in geld beschikbaar gesteld.

Aan de overige artikelen der voorwaarden ontleenen wij het volgende:

De mededingende inzendingen moeten in Nederland door Nederlandsche fabrikanten vervaardigd zijn, en de nabestellingen daarop, door denzelfden Nederlandschen fabrikant, eveneens in Nederland gemaakt worden.

In de prijzen der ameublementen mogen geen busten, vazen, bouquetten, enz., geen gordijnen, tapijten enz., geen matrassen, dekens, kamerstoelen enz., begrepen zijn, en behalve de *détail*-prijs voor het publiek, moet ook de *engros*-prijs voor tusschenhandelaren of bestellers van meerdere exemplaren tegelijk opgegeven worden. Deze prijs wordt alleen aan de Jury en *engros*-koopers medegedeeld, doch voor concurrenten en publiek geheim gehouden. Behalve deze prijs-opgaven moet ook bericht worden in hoeveel tijd bestellingen kunnen worden uitgevoerd en welke hoeveelheid gedurende een jaar tijd kan geleverd worden.

De datum van inzending zal weder op een der laatste dagen van Februari of een der eerste dagen van Maart 1887 zijn. De inzendingen moeten minstens 4 en hoogstens 8 weken voor de tentoonstelling worden afgestaan.

Ieder deelnemer deponeert bij de inzending 2½ pCt. over den opgegeven detail-prijs in de kas van het Museum, welke gelden, bij *niet*-verkoop, ten bate van de Vennootschap vervallen, doch bij verkoop van het bedrag der commissie worden afgetrokken. Hij verbindt zich verder over alle verkoopen op de *tentoonstelling*, over alle bestellingen op tentoongestelde gooderen, *daar* zoowel *als bij hem* gedaan, en over *nabestellingen*, gedurende een jaar door bemiddeling van het Handelsmuseum aan hem overgebracht, 5 pCt. commissieloon van de *détail*-prijzen aan de Vennootschap uitkeeren, terwijl voor bestellingen *engros* het commissieloon met iederen deelnemer, vóór

het begin der tentoonstelling, afzonderlijk bij onderlinge inschrijving wordt geregeld.

Ieder deelnemer ontvangt een doorloopende toegangskaart, alsmede een werkmanskaart (van 7—9 uren 's morgens en van 5—6 uren 's avonds geldig).

Het nemen van maten, het natekenen, photographeeren enz. geschiedt slechts met goedkeuring van de Directie. Bij overtreding van deze bepaling wordt men verwijderd.

Wie vóór de inschrijving inlichtingen vraagt, vindt de Directie daartoe steeds bereid. Bij niet-inzending van de in het inschrijvingsbiljet genoemde voorwerpen, moet de inschrijver $2\frac{1}{2}$ pCt. in de kas van het Handelsmuseum storten.

De Jury van 3 leden wordt door de deelnemers gekozen. Zij kan zich nog twee leden assumeeren, en, zoo noodig, een of twee deskundigen aanstellen om haar van advies te dienen. Zij zal hoofdzakelijk in aanmerking nemen:

Voor de eerste vijf prijsvragen: 1°. de intrinsieke waarde der voorwerpen in verhouding tot de opgegeven prijzen, de gebruikte houtsoort en de deugdelijkheid van bewerking; 2°. de goede en schoone vormen der afzonderlijke meubelstukken, hunne practische bruikbaarheid en juiste verhouding tot elkander.

Voor de spiegels: 1°. de schoone teekening en correcte uitvoering; 2°. het voor de lijst gebruikte materiaal, de prijs, de helderheid van den spiegel, de verzilvering enz. Daar in Nederland geen spiegelglas gefabriceerd wordt, zal dit van buitenlandsch fabrikaat mogen zijn en wordt prijs van de lijst gevraagd met en zonder spiegel.

Voor de tapijtstof en teekening: 1°. de kleuren en het smaakvolle van het geheel: 2°. de gebruikte grond- en kleurstoffen en hare verwerking, in verhouding tot den gevraagden prijs.

BOEKAANKONDIGING.

Bunzel's Nederlandsch schrijfboek voor rondschrift, met voorbeelden in methodische volgorde, voor het gebruik op school en voor eigen onderricht.

De heer H. Bunzel te Praag, die hiertelande door zijne schrijfmethode gunstig bekend is, heeft bij den heer B. Blankenberg, firma Couvée & C°., te Leiden, 2 schrijfboeken voor rondschrift uitgegeven. Wanneer men ziet hoe dikwijls plans of teekeningen met rondschrift „versierd" zijn, zal men moeten toestemmen, dat eene goede en gemakkelijke methode eene wezenlijke behoefte is. De boekjes zijn zoowel voor zelfonderricht als voor het gebruik op school zeer doelmatig. Bij eenige oefening zullen de letters als van zelf uit de pen vloeien, zij ontwikkelen zich door eenvoudige, gemakkelijke pennestreken zoodanig, dat de volgende letter uit de voorafgaande ontstaat. De voorbeelden in de schrijfboekjes zijn niet door den lithograaf vervaardigd of door middel van houtsneden gereproduceerd, maar oorspronkelijk door Bunzel zelf geschreven; dit is een waarborg, dat de verschillende vormen ook door anderen kunnen nageschreven worden.

Het net, waarin bij de oefeningen de letters geschreven moeten worden, is van nieuwe vinding. Bij andere methoden voor rondschrift is het net steeds in kwadraten verdeeld, terwijl de heer Bunzel den rechthoek tot grondslag genomen heeft. Daardoor wordt de houding van de pen vergemakkelijkt. Schrift, druk en papier laten niets te wenschen over en de goedkoope prijs van 30 cent per boekje mag doen verwachten, dat iedereen, die zich in het schrijven van fraaie ronde letters wil oefenen, zich de werkjes zal aanschaffen. Wij durven Bunzel's rondschrift-methode aan de architecten, bouwkundigen en teekenaars met gerustheid aanbevelen, terwijl ook op de ambachtsscholen het gebruik ervan niet zou schaden.

Tijdschrift van het Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap, gevestigd te Amsterdam, onder redactie van Prof. C. M. Kan en J. Æ. C. A. Timmerman, met medewerking van Dr. H. C. Rogge.

Door het Bestuur van het Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap zijn in overleg met den uitgever C. L. Brinkman te Amsterdam maatregelen genomen om het tijdschrift meer algemeen te verspreiden, en zoodoende het doel van het Genootschap te bevorderen.

Daartoe is de prijs van het tijdschrift verminderd en op *f* 11.90 gebracht per jaargang, die in maandelijksche afleveringen van 6 á 8 vel het licht ziet. Aan den geheelen jaargang, die ongeveer 100 vel druks beslaat, worden verscheidene illustratiën en kaarten toegevoegd.

Deze verminderde prijs geldt voor den derden jaargang, waarvan de twee eerste afleveringen dezer dagen verschenen zijn; de vroeger verschenen deelen zullen voor de inteekenaren, en zoolang de voorraad strekt, voor denzelfden verminderden prijs verkrijgbaar zijn.

Wij wenschen den uitgever een ruim debiet toe; daardoor toch zullen de werkzaamheden en verrichtingen van het Aardrijkskundig Genootschap in ruimeren kring gewaardeerd en zal de belangstelling in aardrijkskunde opgewekt worden. Zoowel de belangwekkende inhoud van het tijdschrift als het kleed, waarin het gestoken is, maken aanspraak op de sympathie van het publiek.

Sprookjes van Anna Lindau, door Gerard Keller.

Een keurig boekwerk met tal van illustratiën, voor eene geheel andere rubriek lezers en lezeressen bestemd, is onder bovenstaanden titel door meergenoemden heer Brinkman uitgegeven. Wij bevelen het bij alle kindervrienden aan.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van 18 November 1886.

Na het afdoen van eenige huishoudelijke werkzaamheden, worden de programma's van twee, voor de leden uitgeschreven prijsvragen gelezen en een nieuw lid aangenomen.

De vragen, in de vorige vergadering ingezonden, werden daarna aan de orde gesteld.

De eerste vaag luidt: »Na den brand van het Kurhaus is meermalen als eene der oorzaken van de spoedige en totale verwoesting genoemd het gebruik van Engelsche muren voor afscheiding en boven de groote benedenruimte. Mocht dit werkelijk zoo zijn, dan wordt gevraagd of er niet eene goedkoope constructie is te maken, die toelaat, deze afscheidingen van steen, c. q. drijfsteen, te vervaardigen?"

De heer W. C. van Goor leidt de bespreking in. Hij meent, dat het doel op twee wijzen zou te bereiken zijn, namelijk door den scheidsmuur te doen rusten: 1° op en tusschen de openingen van een gewone, van balkijzer gemaakte hangkapconstructie, en 2° op een, boven een ijzeren balk geslagen en aangevulden cementboog.

Van eerstgenoemde constructie had inleider, ter verduidelijking van zijn denkbeeld, eene schets vervaardigd, in welke vier verschillende toestanden zijn voorgesteld: 1° met geheel doorgaanden muur van eene verdieping hoog boven de benedenruimte; 2° hetzelfde voor eene hoogte van twee verdiepingen; 3° de muur, met uitsparing eener gang van 2 M. breedte in het midden, hoog eene verdieping en 4° hetzelfde voor twee verdiepingen boven de benedenruimte. Bij allen is aangenomen eene vrijdragende lengte van den balk, eene muurdikte van 0.11 M. en vrije hoogte der verdiepingen van 3 M.

Na het verband der deelen onderling te hebben beschreven, wijst de inleider erop, dat ter plaatse waar zulk een scheiding gemaakt moet worden, de draagmuren verzwaring behoeven, omdat het geheele gewicht van den scheidsmuur geheel daarop wordt overgebracht; een hardsteenen draagblok van voldoende afmetingen, waarop de constructie rust, moet ingemetseld worden, daar het anders te vreezen is, dat het onderliggende metselwerk zou verbrijzeld worden.

Bij de berekening van de afmetingen, die de verschillende deelen moeten hebben, is de inleider van het denkbeeld uitgegaan, dat ieder deel ervan het bovenliggend deel van den muur moet kunnen dragen zonder door te buigen, opdat de onderliggende deelen niet door de bovenliggende gedrukt worden.

Met al deze gegevens en ruim voldoende zekerheid zal het gewicht der constructie voor het eerste der bovengenoemde gevallen bedragen 938 K.G., voor het tweede geval 1276 K.G., voor het derde 960 K.G. en voor het vierde 1086 K.G.

Inleider acht het zeer noodig, dat de ijzeren ligger en de aangrenzende houten vloerbinten goed tegen brand verzekerd worden, opdat bij het ontstaan daarvan, het ijzer niet aangetast worde. Voor de in den scheidsmuur liggende deelen der constructie acht hij deze voorzorgsmaatregel minder dringend noodig. Hij doet ook uitkomen, dat bij toepassing van een minder dikken of van lichter materiaal gemaakten muur, de constructie naar evenredigheid minder zwaar behoeft te zijn.

Een segmentboog boven een ijzeren balk, die trouwens slechts bij geheel dichte scheidsmuren is toe te passen, acht de inleider wel goedkooper, doch bij eenigszins groote benedenruimte niet aanbevelenswaardig. Bij den gewonen huisbouw zou er misschien gebruikgemaakt van kunnen worden.

Bij de verdere bespreking van het onderwerp, wordt de vrees uitgedrukt, dat de scheidsmuur langs de hellende deelen der constructie zal afschuiven en daardoor de zijmuren zijdelings zal drukken, waarom wordt voorgesteld een gedeelte met horizontaal vlak op het hellende deel aan te brengen. De inleider zegt hierover ook gedacht te hebben, maar hij gelooft, dat daarvoor niet veel vrees behoeft te bestaan, omdat 1°. door de verzwaring, die de draagmuur behoeft, buiten het driehoekig gedeelte van den scheidsmuur een horizontaal vlak wordt gevormd, waarop het in zijn geheel trapeziumvormig gedeelte van den muur rust, en 2°. de bovenliggende vloerbinten verankerd worden. Wil men elke vrees daarvoor ontgaan, dan verandere men het hellend vlak in een trapvormig.

Ook wordt aangegeven het toepassen van een kokerbalk en het in het midden ophangen van den voorgestelden ijzeren balk aan de einden van de bovenliggende vloerbinten. Het eerste zal, meent de inleider, kostbaarder zijn, terwijl ook aan de levende krachten, die er op zullen werken, gedacht moet worden.

Met het oog op het voorkomen van brandgevaar, wordt door den heer Huink het asbest aanbevolen, waarvan hij eenige monsters ter bezichtiging geeft.

»Wat is het beste middel om roetvlekken uit muren te krijgen zonder de roetsteenen uit te hakken"?

De heer Pelt brengt zes roetsteenen ter tafel, die hij naar evenveel gegeven recepten heeft behandeld, namelijk met silicaat; ossenbloed met turfasch; teer en zand; melk en potlood; en witte verf, alle met onvoldoende uitkomst. Eene behandeling met een mengsel van 2 gewichtsdeelen pek, 3 harst, 1 gekookte lijnolie en 5 terpentijn, met grof zand bestrooid, gaf betere uitkomst. Na twee dagen werd deze proef bestreken met een specie van 2 deelen kalk en 1 deel zand, welke niet door het roet is aangetast geworden.

Als andere middelen worden genoemd: het gebruik van metaalbladen en de bestrijking met een mengsel van kalk en suiker, dat een zeer groote hardheid verkrijgt. Bestrijking met vloeibaar asphalt wordt niet aanbevolen. Van een overpleisterde glasbedekking worden goede resultaten medegedeeld. Een lid zegt een meer dan 100 jaren ouden roetmuur te hebben aangetroffen, die geheel met ankernagels was bespijkerd, welker koppen iets buiten den muur uitstaken. Hierover was een naar binnen inwaterende leibedekking aangebracht en daarover eene bepleistering. Het geheel bevond zich nog in zeer goeden toestand.

»Wat verdient de voorkeur bij het maken van deuren: het opsluiten met wiggen of nagels"?

Het opsluiten met wiggen wordt goed geoordeeld, wanneer het hout, zooals bij Zweedsche deuren geschiedt, kunstmatig is gedroogd. Wordt het hout slechts gewoon droog verwerkt, dan is die wijze van opsluiting onvoldoende. Dit gevoelen wordt door vele leden gedeeld. Een lid zegt aan een zeker werk eene partij van 300 Zweedsche deuren te hebben gebruikt, van welke slechts drie, na verloop van tijd, eenige voorziening behoefden. Er wordt ook op gewezen, dat de machinaal gemaakte deuren zuiverder in elkander sluiten, dan de door handenarbeid vervaardigde.

De bespreking der vraag: »Bevredigt ons de tegenwoordige wijze van bouwen hierterstede"? wordt door den heer C. M. Droogleever Fortuijn uitvoerig ingeleid. Aangezien de tijd reeds te ver verstreken was, stelde de Voorzitter voor, met het oog op het belangrijke onderwerp, de discussie te verdagen, waartoe wordt besloten.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING ARNHEM.

Vergadering van 17 November 1886.

Na opening der vergadering deelde de Voorzitter mede, dat bij het Bestuur waren ingekomen: 1°. het rapport der Commissie, benoemd door de Maatschappij ter beantwoording der vraag: Welke eischen dient men te stellen aan eene goede regeling van vak-onderwijs voor handwerkslieden in de bouwambachten en 2°. eene brochure betreffende een nieuw versieringsmateriaal, genaamd: „Pierre-Ornée", ter vervanging van het gewone sgraffito, dat in alle vormen en kleuren kan worden toegepast, en vervaardigd wordt door J. H. de Vries te Groningen.

Op de vraag van het Bestuur der Maatschappij om inlichtingen te verschaffen aangaande den kinderarbeid in fabrieken, enz., werd besloten te antwoorden, dat dit minder op den weg der Afdeeling ligt, en dat er onder de leden weinigen gevonden worden, die daarmede op de hoogte zijn.

Wenscht het Hoofdbestuur de namen van een drietal personen, die bevoegd zijn bij de enquête gehoord te worden, dan worden de heeren G. T. Coers alhier, Van Wijk, steenfabrikant te Renkum en Van Heukelom, steenfabrikant te Nijmegen als zoodanig aanbevolen.

Daarna werd besloten een geschreven catalogus bij de bibliotheek te voegen, in afwachting of het meerdere gebruik der bibliotheek het drukken van een uitvoeriger catalogus noodzakelijk maakt. De Penningmeester, onder wiens berusting de bibliotheek is, stelt zich des Maandags, Dinsdags en Vrijdags beschikbaar voor hen, die daarvan inzage wenschen te nemen.

De heer Scheltema werd gelukgewenscht met de behaalde akte voor middelbaar onderwijs (teekenen) en de heer J. A. Wijn, te Apeldoorn, uitte den wensch, lid van de Afdeeling te worden.

Vervolgens toonde de heer Berghuis eene ijzerconstructie voor parallelbeweging van smalle schuifdeuren of blinden enz. en twee soorten klem- of bankhaken, waarvan de eene door eene schroef, en de andere door eenen hefboom de noodige drukking teweegbrengt, waardoor het hinderlijk slaan voorkomen wordt.

Daarna gaf de heer Persijn eene kunstbeschouwing, bestaande uit eenige photographieën van Brussel en Antwerpen, benevens teekeningen en aquarellen, waarvoor hem door den Voorzitter uit naam der Leden werd dankgezegd.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

— Onder de Engelsche bouwmeesters heerscht eene levendige beweging, die zich ten doel stelt een besluit van het Parlement uit te lokken, waarbij wettelijke eischen worden vastgesteld, waaraan zij moeten voldoen, die den titel van bouwmeester willen voeren. De bouwkundigen willen een gesloten bond stichten, die zoowel voor hen van beschermend nut, als voor het publiek een waarborg moet zijn. Sedert geruimen tijd had het lidmaatschap van 't *Institute of British architects* als groote onderscheiding van jeugdige bouwmeesters gegolden, aangezien het alleen na een geslaagd examen en doorloopen practijk verkregen kon worden. Daarnaast hebben zich evenwel andere vereenigingen krachtig ontwikkeld. De samenwerking tot het bereiken eener overeenkomstige bescherming, als geneesheeren en rechtsgeleerden enz. genieten, gaat niet voortdurend op zeer vriendschappelijke wijze.

Het zou zeker voor de Nederlandsche bouwmeesters te wenschen zijn, dat ook zij door *vriendschappelijke* samenwerking een zuivering van hunne gelederen konden bewerkstelligen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-GRAVENHAGE. Door het Hoofdbestuur der Vereeniging ter bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid in Nederland is aan den Minister van Waterstaat het navolgend schrijven gericht:

»Het Hoofdbestuur der Vereeniging tot bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid in Nederland heeft de eer het volgende aan uwe aandacht te onderwerpen.

»Uwe Excellentie heeft ten opzichte van de deelneming van Nederland aan buitenlandsche wereldtentoonstellingen ter gelegenheid van de Antwerpsche tentoonstelling eenen anderen weg ingeslagen, dan totnogtoe werd bewandeld. Het Hoofdbestuur onthoudt zich van eenige opmerking ten aanzien der waardeering van den door Uwe Excellentie daarmede gedanen stap, doch het meent alleen het ernstige verzoek tot Uwe Excellentie te mogen richten, dat de nijverheid en hare vertegenwoordigers recht tijdig door Uwe Excellentie mogen in kennis gesteld worden met de wijze, waarop door Zijner Majesteits Regeering ten opzichte van de Parijsche tentoonstelling zal worden gehandeld. Meermalen geschiedde de instelling eener Rijkscommissie bij zulke gelegenheden te elfder uur, en bleven belanghebbenden tot enkele maanden voor de opening eener wereldtentoonstelling, geheel in het onzekere,

of zij op den steun der Regeering of officieele vertegenwoordiging mochten rekenen. Deze onzekerheid zal ditmaal des te grooter zijn door de afwijking van de vroeger gevolgde gewoonte, ter gelegenheid der tentoonstelling te Antwerpen, toen door Uwe Excellentie een Commissaris-Generaal met enkele heeren als medewerkers werd benoemd. Reeds werd in het nummer van 9 October 1886 van het *Nederlandsch Tuinbouwblad* de aandacht op de bestaande onzekerheid gevestigd, en nu uit de nijverheid een Comité is gevormd voor de behartiging van tentoonstellingen, onder Voorzitterschap van ons medelid den heer Jacob Duyvis te Utrecht, zal de onzekerheid wellicht nog toenemen.

»Het Hoofdbestuur hoopt daarom, dat het Uwe Excellentie moge behagen de Nederlandsche nijverheid zoo spoedig mogelijk in te lichten omtrent de voornemens der Regeering ten opzichte der te wachten Parijsche Wereldtentoonstelling".

— De *Staatscourant* vermeldt, dat door den heer Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge, lid van den Raad van State, aan het Rijk, ter plaatsing in het Rijksmuseum te Amsterdam, ten geschenke zijn gegeven eenige grafsteken, een kapittel, benevens een grafmonument, afkomstig van de oude abdij Bern bij Heusden, welke voorwerpen zich bevonden in den boomgaard van de hofstede *Het Klooster*, gemeente Herpt en Bern.

Het grafmonument is dat van Arnoldus Miles (d. i. ridder Arnold) en bestaat uit een voetstuk met nissen versierd, waarop een ridder in volle wapenrusting ligt, het hoofd met een baldakijn gedekt. Dit monument dagteekent uit het begin der XIV^de^ eeuw.

AMSTERDAM. In de avondzitting van Donderdag jl., door den Gemeenteraad gehouden, werd de heer J. Coninck Westenberg met 25 van de 27 uitgebrachte stemmen tot Wethouder van Publieke Werken benoemd. De heer Westenberg bracht den leden dank voor dit bewijs van vertrouwen en deelde daarbij mede, dat de redenen, die hem zes maanden geleden weerhouden hebben de benoeming aan te nemen, nog altijd bestaan. De welwillendheid, èn van den Voorzitter èn van de leden van den Raad in ruime mate ondervonden, noopten hem echter zich tot het voorjaar van 1887 beschikbaar te stellen.

— De gasthuisquaestie is eindelijk opgelost en na langdurige discussiën werd de voordracht van Burgemeester en Wethouders onveranderd aangenomen. Daardoor is besloten:

tot den bouw van een nieuw Buitengasthuis, bestemd voor 392 lijders aan niet-besmettelijke ziekten, dat is ongeveer 100 meer dan het grootste getal, totnutoe in het Buitengasthuis verpleegd. Voor de besmettelijke zieken zullen barakken, voldoende in getal en inrichting, aanwezig zijn; en

tot verbouwing van het Binnengasthuis, waardoor eene inrichting zal worden verkregen voor een maximum van 524 zieken; terwijl voor het onderwijs door daaraan verbonden collegezalen en laboratoria op afdoende wijze zal worden voorzien.

De kosten van een en ander zijn geraamd op ongeveer *f* 1,800,000.

AMSTERDAM. In verband met de bevordering van den ingenieur Blom tot Hoofdingenieur van den Waterstaat in de provincien Friesland en Groningen, worden met 1 Januari a. s. overgeplaatst: de ingenieur C. de Bruijn, uit het 4e rivier-arrondissement te Dordrecht, naar Amsterdam, en de ingenieur Hoogenboom uit Hoorn, naar Dordrecht.

LEIDEN. Overeenkomstig het voorstel van Burgemeester en Wethouders, heeft de Raad besloten het Gobelin-behangsel in de vergaderkamer van het College van Dagelijksch Bestuur voor de som van *f* 400 te doen herstellen door de dames Knol en Van der Kaay, oud leerlingen der Rijksschool voor kunstnijverheid, die te Amsterdam een atelier voor kunstnaaldwerk hebben opgericht.

VELP. De Heer A. van Cuijlenburgh Jr., oud-gemeente-architect te Arnhem, die zich vóór korten tijd alhier metterwoon vestigde, is na een langdurig ziekbed Zaterdag j.l. ontslapen. De overledene, die den ouderdom van 55 jaren bereikte, werd in 1858 tot adjunct-architect der gemeentewerken te Arnhem en in 1866 tot architect benoemd, uit welke betrekking hem met ingang van den eersten Januari van dit jaar op zijn verzoek eervol ontslag werd verleend.

De heer Van Cuijlenburgh ondervond in ruime mate de onaangenaamheden, aan de betrekking van gemeente-architect verbonden; de ziekte, waaraan hij berweken is, ondermijnde reeds zijn gestel, toen hem het verlangde ontslag verleend werd, zoodat hij de welverdiende rust niet naar waarde heeft kunnen genieten.

MAASTRICHT. Bij den Gemeenteraad is het plan tot uitbreiding en verbouwing van het gesticht Calvariënberg in onderzoek. Het voornemen bestaat om deze inrichting en vooral het ziekenhuis naar de eischen van den tijd in te richten, waarmede eene uitgave van ruim 2½ ton gouds gemoeid is. Het gesticht is verdeeld in drie afdeelingen, één voor zieken, één voor oude gebrekkige lieden en één voor behoeftige krankzinnigen, in welke drie afdeelingen jaarlijks gemiddeld 750 personen worden verpleegd.

— Onze stad heeft een gevoelig verlies geleden door het overlijden van den civiel-ingenieur A. E. C. Plemp, oud-leeraar der hoogere burgerschool alhier. De overledene had den ouderdom van bijna 58 jaren bereikt en maakte zich verdienstelijk in tal van vereenigingen, die bevordering van het volksonderwijs en de openbare gezondheid ten doel hebben.

— De Commissie ter beoordeeling der in 1884 door de *Nederlandsche Vereeniging voor localaalspoorwegen ed tramwagens* uitgeschreven prijsvraag voor het beste middel om de groote inspanning der paarden, bij het in beweging stellen van tramwagens, te verminderen, heeft thans haar verslag uitgebracht over de drie toestellen, die voor nader onderzoek in aanmerking kwamen. De Jury, samengesteld uit de heeren Middelberg, C. M. Verloop en J. J. Beynes had in haar eerste rapport 5 mededingers voor het nader onderzoek aanbevolen. Twee dezer trokken zich terug, zoodat drie toestellen van de heeren H. Warnsffe, te Luik, E. W. Reudler, te Haarlem, en A. Schräder, te Telgte bij Munster, nader zijn onderzocht; het toestel van laatstgenoemde werd het beste gekeurd, onder vermelding, dat het nu nog niet voor toepassing geschikt kan geacht worden; het mag een verdienstelijk ontwerp en eene proeve tot oplossing van het vraagstuk genoemd worden. Het Bestuur der Vereeniging heeft den heer Schräder dan ook den prijs van *f* 300 toegekend en hem verzocht, eene beschrijving met teekening ervan aan *De Locomotief*, het weekblad der Vereeniging, af te staan.

DEVENTER. De Raad beschikte afwijzend op de verzoeken tot het maken eener waterleiding; zoo noodig zal die leiding door de Gemeente worden aangelegd en geëxploiteerd.

VENLOO. De ingenieur Scheven te Bochum is door het Gemeentebestuur over den aanleg eener drinkwaterleiding geraadpleegd; plan en begrooting, ten bedrage van *f* 90,000, zijn ingediend en met de grondboringen is een begin gemaakt.

ROZENDAAL. De werken aan de waterleiding vorderen goed; de gebouwen voor de stoomketels en werktuigen, zoo ook de woningen voor de beambten, zijn opgetrokken en aan den watertoren wordt met kracht gewerkt.

ROTTERDAM. De som van *f* 200,000, alsnog gevorderd voor de voltooiing van den nieuwen schouwburg, is door acht particulieren bijeengebracht en tegen betaling van 3 procent rente ter beschikking van het Bestuur gesteld.

LEEUWARDEN. Door den Gemeenteraad is met elf tegen zeven stemmen de prijs van het gas met 1 cent per stere verminderd, en op 7 cent gebracht. Burgemeester en Wethouders hadden afwijzend geadviseerd op de verzoeken, daaromtrent ingekomen.

— In de *Leeuwarder Courant* is eene oproeping geplaatst voor de betrekking van gemeentearchitect in Tietjerksteradeel op eene jaarwedde van *f* 700. Er worden echter uitsluitend sollicitanten, *binnen de Gemeente woonachtig*, opgeroepen en de benoeming zal voorloopig voor den tijd van twee jaren geschieden.

BENOEMINGEN.

Bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is, met ingang van 1 Januari a. s.:

bevorderd: tot opzichter 1ste klasse C. Spoor Az., thans opzichter 2de klasse;

tot opzichter 2de klasse H. Boeree, thans opzichter 3de klasse;

tot opzichter 3de klasse A. Van Bloois, thans opzichter 4de klasse;

benoemd: tot opzichter 4de klasse J. Venema, te Enumatil, en P. R. Kok, thans tijdelijk bureelambtenaar bij den Rijkswaterstaat te Nijmegen.

ADVERTENTIEN.

KROONLEDER- en DRIJFRIEMEN-FABRIEK.

GEBRs. NAEFF, Lochem.

Agenten gevraagd tegen hooge provisie.

Wederverkoopers tegen uiterste prijsnoteering.

Aanbesteding.

Het R. C. KERKBESTUUR S. JORIS te *SPIERDIJK*, Provincie *Noord Holland*, Bisdom *Haarlem* (bij de stations *Assendam* en *Hoorn*) is voornemens op **Donderdag 9 December** a. s. des namiddags ten 1 ure in de herberg van J. DE HAAN aldaar, **aan te besteden:**

Het sloopen van het Priesterkoor en het bouwen van een gedeelte nieuwe Kerk enz. aldaar.

De bestekken à *f* 1.— bij den Boekhandelaar J. S. DE HAAS, Palestraat 14 te *Amsterdam*.

Bestekken en teekeningen liggen van af 23 November a. s., ter inzage in het lokaal van aanbesteding te *Spierdijk* en in 't lokaal d' Goelvink, Singel 530, te *Amsterdam*.

Aanwijzing en inlichtingen dagelijks van 9—5 ure bij den Bouwmeester A. C. BLEIJS te *Amsterdam* en bij den Opzichter D. SUTHERLAND op het bouwterrein te *Spierdijk*.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 29 November 1886**, des middags te 12 uren, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

a. **Het maken en stellen van een ijseren Marktoverdekking op het Waterlooplein;**

b. **Het aanplempen van een deel der Wittenburgervaart en het bouwen van een schoeiing en riool achter de Openbare Lagere School der Eerste Klasse N°. 1, aan de Kleine Wittenburgerstraat.**

De Voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.80 voor de sub **a** (met één teekening) en *f* 0.25 voor de sub **b** genoemde.

Inlichtingen worden gegeven voor de sub **a** genoemde ten Kantore van den Stads-Architect, Raadhuis kamer N°. 101 en voor de sub **b** genoemde ten Kantore van den Stads-Ingenieur, Raadhuis kamer N°. 106, des ochtends van 10—12 uur, gedurende de week welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:

VAN TIENHOVEN,
De Secretaris,
Le JOLLE.

Amsterdam, 17 November 1886.

De Notaris W. C. BOHTLINGK te *Nijmegen* zal op **Dinsdagen 23 November** en **7 December 1886**, telkens des avonds 7 uur, in het Café Restaurant van den Heer J. B. DUPPEN, aan het Valkhof aldaar **veilen** en **verkoopen:**

BINNEN NIJMEGEN.

Een aanzienlijk **GEBOUW**, waarin **Boek- en Plaathandel** en eene zeer uitgebreide **Boekdrukkerij** worden uitgeoefend, gelegen binnen *Nijmegen*, op het fraaiste en drukste gedeelte van de Groote Markt, op den hoek van de Groote straat, met annex **Heerenhuis** aan de Groote straat, kad. sectie C n°. 4377, geheel groot 3,89 Aren.

Dit Pand zal worden geveild in 5 Perceelen, Onder-Massa's en Generale Massa, bij Biljetten, waarop de plattegrondteekening, omschreven.

Aanvaarding en Betaling 1 Mei 1887.

Te bezichtigen elken Dinsdag, Woensdag en Donderdag van 2 tot 4 uur.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Vrijdag 3 December 1886**, 's voormiddags 11½ ure, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Het maken, leveren en stellen van openbare waterplaateen.

Aanwijzing Donderdag 25 November a. s., 's voormiddags 10 ure, bureau Gemeentewerken, alwaar de teekeningen ter inzage liggen; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 14^den^ December 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 450.

Het maken van de grond- en kunstwerken, het uitbreiden en wijzigen van sporen en wissels en het verrichten van eenige andere werkzaamheden ten behoeve van de uitbreiding van het station Roosendaal.

Raming *f* 83000.—.

De besteding geschiedt volgens § 52 van het bestek.

Het bestek ligt van den 1sten December 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. E. BEUNKE te *Breda* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 7^den^ December 1886, des middags ten 12 uren.

Utrecht, den 12^den^ November 1886.

Openbare Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *UTRECHT*, zijn voornemens op **Zaterdag den 27sten November 1886**, des namiddags ten **één ure**, in het openbaar ten stadhuize **aan te besteden:**

Het bouwen van eene Openbare School 3de soort, met Onderwijzerswoning en Gymnasticklokaal, op het terrein van het af te breken perceel, gelegen aan het Janskerkhof, Wijk H. N°. 506.

Het bestek met teekening ligt ter inzage aan het Bureau der Gemeente-Werken, Achter Klarenburg en is aldaar, zoomede ten Stadhuize (Afdeeling Financiën) en bij de Boekhandelaren VAN TERVEEN & ZOON, verkrijgbaar gesteld tegen betaling van *f* 1.50 per exemplaar.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Maandag den 22sten November e. k., des voormiddags ten 10½ uur.

Utrecht, den 11^den^ November 1886.

De Secretaris der Gemeente Utrecht,
DE WATTEVILLE.

TE KOOP gevraagd:

een partij U **IJZER** van ongeveer 15 Klgr. per Meter. Opgave van prijs en profil en van den kortst mogelijken tijd, waarin het geleverd kan worden, aan het bureau van dit blad onder letter A.

JAN VAN DER POT, Vischsteeg N°. 7, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Doorlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend" van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD. LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Boekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Polychroom-cement

wordt onder nevenstaand merk door den ondergeteekende in den handel gebracht en is een door de Heeren Professor VON KOCH en Dr. ADAMY te *Darmstad* uitgevonden materiaal, hoofdzakelijk bestaande uit **gemalen lava** (uitwerpsel van vuurspuwende bergen).

Polychroom-cement is het goedkoopste materiaal,

zoowel voor bepleistering, die volkomen tegen den invloed van het weer bestand is, als voor voegwerk.

Bijzondere voordeelen:

1°. De bepleistering is gelijk van toon en lichtgrijs, in de kleur van Bentheimersteen;
2°. Geen uitwaseming van kalk of silicaat;
3°. Geene bij gebruik van gewoon cement voorkomende windscheurtjes;
4°. Eene bepleistering met Polychroom-cement kan beschilderd worden 4 of 5 weken nadat zij aangebracht is. De beschildering kan het afwasschen verdragen.

Hoofddepot voor Nederland bij Theod. Ferd. Bierhorst te Haarlem.

Actieve Agenten en Vertegenwoordigers gevraagd.

☛ **Zie de uitvoerige beschrijving, voorkomende in het weekblad „De Opmerker", 1886, bladz. 330.**

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. | **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. | **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales: **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, **Amsterdam,**

Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN** voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS, TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN

in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen, Fauronval-, porphier- en basaltkeien.

De Nederlandsche

CEMENTSTEENFABRIEK,

te VRIJENBAN bij Delft,

hier te lande de oudste in dit vak, bevolt zich aan voor het **leveren van RIOLEN, BUIZEN, WATER- en BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;

Bollende en Expanseerende Steenovenkappen,

GEBOUWEN in **Scherphoek** en voor **andere** bouwwijzen, geheel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**

VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,

Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer,** voor **zijbekleeding** en **dakbedekking gaasklaar.**

Galvaniseering op Loon.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek.

SINZIG a/Rijn.

Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zooals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.

Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland

Firma **MARTIN & C°., Amsterdam.**

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239,

AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever Y. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN, Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN zal 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden ter Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling zal 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

BERICHT

Het nieuwe Genootschapsjaar vangt aan met 1 Januari 1887. Zij, die vóór dien datum als gewoon of buitenlid tot het Genootschap toetreden, zijn voor het nog loopende van de betaling der contributie vrijgesteld en ontvangen de tot 1 Januari verschijnende nommers van *De Opmerker* zonder bijbetaling. De contributie voor gewone (d. i. te Amsterdam woonachtige) leden bedraagt *f* 12.—, die voor buitenleden *f* 7.50 per jaar. Zij ontvangen daarvoor wekelijks *De Opmerker* en betalen voor het plaatwerk *De Bouwmeester*, waarvan de particuliere prijs *f* 8.— bedraagt, slechts *zes gulden* per jaargang.

HET BESTUUR.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Tot leden van de Commissie ter verificatie van de rekening en verantwoording van den Penningmeester over het jaar 1886, zijn gekozen de heeren R. A. Hey, L. J. Rijnink en J. A. van der Sluys Veer.

2°. Als buitenleden zijn toegetreden de heeren J. J. van Nieukerken, architect te 's-Hage, en R. Engelberts, te Arnhem.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 24 November 1886.

De Voorzitter opent de vergadering en na het afdoen van eenige huishoudelijke zaken deelt hij mede, dat de inzending van het Genootschap ter Jubileum-tentoonstelling te Berlijn in goede orde terug ontvangen is. Hij voegt daarbij, dat de „Technische Hochschule" te Berlijn den wensch heeft te kennen gegeven, eenige der teekeningen in eigendom te mogen ontvangen. De heer Posthumus Meyjes vindt in deze mededeeling aanleiding, om den Voorzitter dank te brengen voor zijne bemoeiingen, waardoor het groote succes, te Berlijn behaald, verkregen is (*toejuiching*).

De heer Meyjes bespreekt vervolgens de eischen, waaraan de moderne villa moet voldoen, en behandelt achtereenvolgens de distributie van het plan, de vereischten, waaraan ieder vertrek beantwoorden moet, en de inwendige decoratie, waarbij hij zeer vele behartigenswaardige wenken geeft. Daar wij weldra deze bijdrage in haar geheel zullen opnemen, kunnen wij ons van een uitvoeriger bespreking ontslagen rekenen.

De heer Di Gazar geeft daarna als kunstbeschouwing *Musterbuch für graphische Gewerbe* en *La construction moderne*, terwijl de heer Meyjes nog de ontwerpen voor de *Hasselbachbrunnen* en voor de *Kaiser-Wilhelmstrasse* te Berlijn, beide afleveringen van Wasmuth's *Sammelmappe*, ter bezichtiging stelt.

Spreker en kunstgevers ontvangen den dank der Vergadering. Tot leden der Commissie van verificatie worden benoemd de heeren Hey, Rijnink en Van der Sluys Veer.

(A. et A.) DE „ATELIERS D'ARCHITECTURE" TE PARIJS EN HUNNE INRICHTING.

Een van de eigenaardigheden van het bouwkundig onderwijs aan de *Ecole des Beaux-arts*, te Parijs, is de inrichting van zoogenaamde *ateliers d'architecture*. Deze ateliers, waarvan er drie in de school gevestigd zijn, doch de overigen, zonder eenig direct verband met de Staatsinstelling, door particuliere architecten in het leven zijn geroepen, geven den leerlingen overvloedig gelegenheid zich in het teekenen en ontwerpen te bekwamen.

Reeds vóór men examen doet om op de *Ecole des Beaux-arts* te komen, bezoekt men als kweekeling een der ateliers, en eerst als men daar vier à zes maanden gewerkt heeft, onderwerpt men zich aan het toelatings-examen. Men kan echter ook op een atelier werkzaam zijn, zonder eenig examen aan de *Ecole* af te leggen; men blijft dan echter verstoken van de kans om naar het *diplome d'architecte* mede te kunnen dingen.

Men begeeft zich naar het hoofd van het atelier zijner keuze. Is men Franschman, dan moet bij de intrede het geboortebewijs overgelegd worden; voor vreemdelingen is een consulaire verklaring of dergelijk document voldoende. Het atelier bestaat uit een

of meer behoorlijk verlichte vertrekken, soms in de bovenste verdieping van een huis gelegen. De nieuweling (*nouveau*) betaalt een entreegeld van 20 francs, waarvan 15 francs voor de bibliotheek van het atelier bestemd zijn. Hij moet zijn teekenborden, haken en driehoeken medebrengen.

Het atelier levert de teekentafels en krukken; de huur en het schoonhouden worden door den architect, die het atelier bestuurt (*patron*), betaald. De verwarming, verlichting, reparatiën aan meubelen, enz. en de overige teekengereedschappen worden betaald uit een fonds, waartoe ieder leerling 3 à 4 francs per maand moet bijdragen.

Zij, die de *Ecole* niet bezoeken, zijn verplicht, iedere maand aan den *patron* 20 francs te betalen; zij, die als *élèves* aan de school verbonden zijn, betalen 40 francs voor elk ontwerp (*projet rendu*) dat zij inzenden, daar er gemiddeld twee maanden aan ieder ontwerp gewerkt wordt.

De *nouveau* heeft het in den aanvang hard te verantwoorden en moet een bepaalden groentijd doorloopen. Hij moet de verfpotten omwasschen, het dejeuner der ouderen gaan halen en inkt wrijven, wat nog al eens voorkomt, daar men in Parijs den inkt nooit langer dan twee uur gebruikt en dan nieuwe maakt. De moeilijkste taak van den *nouveau* is echter het opspannen der vellen teekenpapier. Hij krijgt daarin eerst na lange oefening en na menig hard woord de vereischte vaardigheid, daar te Parijs voor dit doel mondlijm gebezigd wordt, met welk plakmiddel de meesten aanvankelijk slecht overweg kunnen.

Hij, die een atelier bezoekt, wordt verondersteld, voldoende in rechtlijnig en handteekenen bedreven te zijn, om reeds hier en daar de ouderen te kunnen helpen, en hij wordt dus aanstonds gebruikt om b. v. een plattegrond, die gelijnd is, in te zwarten, om naar een gegeven model vloeren in vertrekken te teekenen of tot andere, aanvankelijk zeer machinale werkjes.

Is er niets van dit alles te doen, dan mag de *nouveau* voor zichzelf een vel opspannen, en daarop de Toskaansche orde volgens Vignola kopiëeren, om zich in het wasschen in O.-I. inkt te oefenen. Zoo werkt hij alle orden door.

Hij mag eindelijk eenige eenvoudige ontwerpen maken, waarbij hij zoowel den raad van den *patron* als van al de oudere *élèves* ontvangt. Hij is echter steeds verplicht de ouderen, die aan een ontwerp voor de *Ecole* werken, bij te staan wanneer dit noodig is. Daar het op de ateliers gebruikelijk is, met de netteekeningen eerst zeer laat te beginnen, moet op het laatst van den toegestanen tijd zeer hard gewerkt worden, wat men te Parijs noemt *l'atelier est en charrette*.

Het geheele atelier is dan aan de ontwerpen, die ingezonden moeten worden, bezig; de hulpkrachten noemt men *nègres*. Dikwijls worden op het laatst ook de nachten aan den arbeid besteed. Op den laatsten morgen worden alle teekeningen op ramen gespannen, en kort voor 12 uren, den tijd van inlevering, ziet men een geheelen optocht van jonge lieden met groote teekeningen naar de *Ecole* gaan. Vele élèves is het aan te zien, dat zij dien nacht hebben doorgewerkt, ja zelfs dat zij zich geen tijd hebben gegeven zich te wasschen en te verkleeden.

Is dus op de ateliers de studie vrij, om op de *Ecole* te komen moet men een toelatings-examen afleggen, dat niet gemakkelijk is, en dat uit twee gedeelten bestaat. Om toegelaten te worden wordt allereerst verlangd, dat men een ornement of kop naar pleister kan teekenen, waarvoor 8 uur wordt toegestaan; verder, dat men een basrelief kan boetseeren, waarvoor eveneens 8 uur gegeven wordt; en eindelijk, dat men een bouwkundige teekening kan maken, waarvoor 12 uur beschikbaar is. Eerst na dit tot tevredenheid der examinatoren te hebben verricht, wordt men toegelaten tot het schriftelijk examen, dat rekenkunde, algebra (tot de vierkantsvergelijkingen en logarithmen) en meetkunde omvat. Vervolgens wordt nog, zoowel mondeling als schriftelijk, examen afgenomen in beschrijvende meetkunde en geschiedenis.

De lessen van den eersten cursus omvatten: de elementen der bouwkunst, wiskunde, constructie, ornementteekenen, boetseeren van basreliefs en teekenen naar grootpleister. Om tot de lessen van den tweeden cursus te worden toegelaten, moet men bij de *concours*, die op gezette tijden gehouden worden, een bepaald aantal punten of *valeurs* behaald hebben, waartoe een leerling gemiddeld drie jaar noodig heeft. Evenaardig is hier de inrichting, dat het uitwerken der op de *Ecole* vervaardigde schetsen (die *en loge* gemaakt worden) op het atelier mag geschieden. Het is echter niet geoorloofd van de schetsen af te wijken.

In den tweeden cursus neemt het onderwijs een veel hooger vlucht. Elk jaar worden zes prijsvragen voor de leerlingen uitgeschreven (*projets rendus*). Voorts heeft men nog zes schetsprijsvragen (*esquisses*), een prijsvraag voor ornementen, twee prijsvragen in bepaalde stijlen, twee prijsvragen voor teekenen naar model en twee prijsvragen voor modelleeren. Voor deze verschillende prijsvragen worden 1e en 2e medailles, en eerste en tweede vermeldingen als prijs gegeven.

Om aan het examen voor het *diplome d'architecte* te kunnen deelnemen is het noodig, dat men een zeker aantal dezer onderscheidingen hebbe behaald. Slechts aan die candidaten wordt een diploma uitgereikt, die op voldoende wijze een plan voor een bepaald gebouw, met details, bestek en begrooting kunnen vervaardigen, en die daarenboven blijken geven van voldoende bedrevenheid in materialenkennis, geschiedenis der bouwkunst, constructie, enz.

De wedstrijd voor den *Grand prix de Rome* staat open voor elk Franschman, die den leeftijd van dertig jaren niet bereikt heeft. Jaarlijks wordt in Maart een voorexamen gehouden, waarbij de candidaten *en loge* in twaalf uur een schetsproject moeten maken. De vervaardigers van de vijf-en-twintig beste schetsen moeten dan in vier-en-twintig uur *en loge* weder een schetsproject maken, en slechts de vervaardigers van de 10 beste projecten worden tot de definitieve prijsvraag toegelaten, waarvoor den candidaten 72 dagen *en loge* gegeven worden.

De eerstbekroonde gaat naar Rome, waar hij in de villa Medicis een slaapvertrek en een atelier gereed vindt, en met zijn makkers aan een gemeenschappelijk middag- en avondmaal aanzit. In de eerste twee jaren heeft hij slechts de verplichting, vier détailstudies van antieke gebouwen te moeten maken. In het derde jaar moet hij een stel teekeningen maken, waarop de constructieve détails met zorg moeten zijn aangegeven. In het vierde jaar worden geometrische teekeningen van een of ander antiek gebouw in Italië of Griekenland vervaardigd, van een restauratieplan vergezeld. Deze teekeningen, met de meeste zorg gekleurd, worden tentoongesteld en gaan in het bezit van den Staat over.

Zij, die den *Prix de Rome* wenschen te behalen, oefenen zich eerst op de *ateliers*. Er zijn daar natuurlijk meer en minder gevorderden, en daar, zooals op het atelier van Questel, er soms 150 jongelieden gelijk zijn, kan de *patron* zich slechts met de meestgevorderden bemoeien. Op hunne beurt onderrichten deze weer de minder gevorderden.

Al de leerlingen van één atelier voelen zich solidair met elkaar. Behaalt een der hunnen een onderscheiding, dan is het feest voor het geheele atelier.

Zooals wij reeds zeiden moeten de schetsen steeds op de *Ecole „en loge"* gemaakt worden. Daar het uitwerken daarvan op het atelier mag geschieden, helpen de oudere leerlingen de jongere dikwijls voort, daar zij er een eer in stellen, dat een van hun atelier den prijs behaalt. De ontwerpen voor den *Grand prix* mogen echter niet op het atelier vervaardigd worden.

Meestal zijn zij, die naar Rome gaan, ongeveer dertig jaar, zoodat zij eerst op vier-en-dertigjarigen leeftijd terugkomen zonder nog iets van practijk te weten. De Staat komt hen dan echter te hulp en zij worden benoemd tot *inspecteur* bij een der rijksbouwwerken, op een tractement van 2000 frs. per jaar. Daar deze betrekking gelegenheid schenkt om de practijk te leeren, en er veel vrijen tijd bestaat om voor particulieren te werken, wat door den Staat gaarne gezien wordt, kan een dergelijk architect zich weldra op eigen risico gaan vestigen, tenzij hij verkiest in Staatsdienst te blijven.

Wel wordt er dus door den Franschen Staat veel van den architect verlangd, doch hij onthoudt hem zijn loon niet. Ook bij het publiek staat in Frankrijk de architect hoog aangeschreven.

(A. et A.) BEELDHOUWKUNST.

Onlangs hebben eenige ingezetenen, onder Voorzitterschap van Jhr. de Casembroot, het initiatief genomen om in de zaal van het Rijks-museum, waar de portretten van zeehelden en de afbeeldingen van zeeslagen tentoongesteld zijn, een gedenkteeken voor deze helden te doen oprichten. Wij wenschen ons hier niet bezig te houden met de vraag, of de nagedachtenis dezer dapperen, wier heldenfeiten zelfs het kleinste schoolkind weet te verhalen, dergelijk huldebewijs van noode heeft.

Wij juichen echter het denkbeeld toe, in zooverre als daardoor aan onze beeldhouwers de gelegenheid geschonken wordt, hunne talenten tentoon te spreiden. Opdat van begunstiging van één persoon geen sprake zou kunnen zijn, hebben eenige beeldhouwers uit Amsterdam, Haarlem, 's-Hage en Rotterdam zich gezamenlijk per adres tot den Voorzitter der Commissie gewend, met verzoek een wedstrijd tusschen de Nederlandsche beeldhouwers te willen openen. Wij twijfelen niet, of dit denkbeeld zal door de Commissie overgenomen worden en een competente Jury worden benoemd, die naar billijkheid oordeelt. Worden dan de ingezonden ontwerpen openbaar tentoongesteld, dan heeft het publiek een schoone gelegenheid om te zien, wat de Nederlandsche beeldhouwkunst vermag.

ARCHITECTONISCHE TYPEN.

„Nu heb ick 't ander voorheydt op niemant in 't besonder gemunt, maer heb de kloppel in 't clocxken blindelingh gheworpen."
G. A. BREDERODE.

I.

EEN SLACHTOFFER.

Polderstad is een gemeente van een twintigduizend zielen, aan den mond van een niet onaanzienlijke rivier gelegen, ten minste volgens het oordeel van elk rechtgeaard ingezetene.

Sedert eenige jaren is de stad aan het spoorwegnet verbonden, welke aansluiting indertijd met allerlei feesten gevierd is. Thans is men het echter niet geheel eens, of de spoorwegaansluiting al dan niet een zegen voor de stad geacht moet worden; er zijn althans personen, die beweren, dat verschillende takken van nijverheid zich langzamerhand naar een nabijgelegen, grootere stad verplaatsen.

Vooral in den zomer maakt zij op de reizigers, die per spoor of per scheepsgelegenheid aankomen, een vriendelijken indruk. Een breede krans van olmen omzoomt de voormalige bolwerken; de torens der drie kerken verheffen hun sierlijke spitsen, waaruit elk kwartier een min of meer welluidende melodie weergalmt, trotsch ten hemel. Verscheidene oude gevels en poorten lokken telken zomer tal van Engelsche toeristen tot schetsen uit, en het raadhuis, dat zijn vijftiende-eeuwsche physionomie nog vrij volledig bewaard heeft, is de trots van alle oudheidminnaars, zoo buiten als binnen de veste.

De telg van een oud-adellijk geslacht neemt de betrekking van Burgemeester reeds sinds jaren waar, en zijn aristocratisch profiel past wel in de antieke burgemeesterskamer.

De wethouders, gezeten burgers, waarvan de eene jaren geleden te Leiden promoveerde, ofschoon zijn rechtskennis thans ver te zoeken is, leven met den Burgemeester op den besten voet. Ook de Raad was voorheen zeer meegaande, doch sedert een jonger geslacht daar zijn intocht heeft gehouden, wordt er nog al eens geopponeerd, en niet altijd is het College van Burgemeester en Wethouders bij machte die oppositie den kop in te drukken.

Van oudsher heeft Polderstad zijne Commissie van fabrikage gehad, een lichaam, dat er een wakend oog op hield, dat de stedelijke gebouwen, bruggen en straten, de verlichting, de rioleering en wat dies meer zij, in goede orde bleven. Een bejaard man, die den titel van hoofdopzichter voerde, was de technische uitvoerder van de bevelen dezer commissie. Toen deze echter naar zijn welverdiende rust verlangde en zijn pensioen aanvroeg, was het de vraag, wie in zijn plaats zou komen. Het Dagelijksch Bestuur wenschte de organisatie der publieke werken te laten, zooals zij was. De oppositie in den Raad wilde echter een reorganisatie tot stand zien komen en, inplaats van den vroegeren hoofdopzichter, een gemeente-architect aanstellen. Na een zeer stormachtige raadszitting zegevierde de oppositie met een kleine meerderheid.

Een oproeping van sollicitanten werd gedaan en, ofschoon de belooning niet bijster groot mocht heeten, meldden zich liefhebbers genoeg aan. Het bleek, dat menschen van zeer verschillende bekwaamheden zich in staat achtten het ambt te vervullen.

Burgemeester en Wethouders stonden dus voor een zeer moeilijke keuze. Zij slaagden echter ten slotte er in, een voordracht samen te stellen, waarop een verre neef van een der leden van het achtbaar College, die aan een Duitsch polytechnicum zijne studiën volbracht had, bovenaan stond.

Wel ontbrak het, toen de benoeming plaats zou hebben, weer niet aan oppositie, doch ten slotte smaakte het Dagelijksch Bestuur de voldoening, dat zijn candidaat zegevierde.

Wat maakte de nieuwbenoemde gemeente-architect zich veel illusiën, toen hij op vijf-en-dertigjarigen leeftijd zijn ambt aanvaardde! Grootsche plannen gingen hem door het brein, een volledige reorganisatie van zijne afdeeling stelde hij zich voor, en ach, hoe spoedig reeds werd hij ontnuchterd!

Toen hij weldra bespeurde, dat met het personeel, hem door zijn voorganger nagelaten, niet veel te beginnen was, daar het te zeer van den ouden sleur was doordrongen, stelde hij voor, dit voor een groot deel te pensioneeren. Toen echter dit voorstel de Commissie van fabrikage bereikt had, vond het een allesbehalve gunstig onthaal. Zij toch, die door den nieu-

wen maatregel getroffen zouden worden en die aan de goedgunstige bescherming van hooggeplaatste personen indertijd hunne aanstelling te danken hadden, zaten niet stil en brachten hun veelvermogende beschermers onder het oog, hoe hard het voor hen zou zijn, na een aantal dienstjaren van een deel hunner inkomsten te worden beroofd.

De heeren deden dus den gemeente-architect weten, dat zij vooralsnog niet van de noodzakelijkheid van de pensioneering overtuigd waren. Het was vroeger wel goed gegaan, waarom zou het dan thans ook niet het geval kunnen zijn?

Er viel dus niet aan te veranderen en de architect moest maar zien, hoe hij met zijn ondergeschikten het werk opknapte. Toch werden hem, van den aanvang af, verwijten niet gespaard indien er ergens een kuiltje in de straat was gevallen of bij een hevige regenbui lekkage ontstond. Van de nieuwe bouwwerken waarvan hij gedroomd had, kwam niets, want hoeveel projecten hij ook indiende, de heeren vonden ten slotte, dat het raadzamer zou zijn, de oude maar weer wat op te knappen. De burgerij klaagde toch al zoo over de drukkende lasten.

Dus moest onze gemeente-architect zijn tijd besteden tusschen het naloopen van personeel, waarmede hij niet kon opschieten, het schrijven van rapporten, die in den regel de instemming van de autoriteiten niet verwierven, het maken van plans, die voor het meerendeel onuitgevoerd bleven, terwijl een groot deel van zijn ambtsbezigheden bestond in het zich bemoeien met al die kleinigheden, waarmede zoowel leden van den Raad als andere autoriteiten hem lastig vielen. Liep het tegen den tijd, dat de jaarlijksche begrooting moest worden ingediend, dan begon het lieve leventje eerst recht. Aanmerkingen waren er bij de vleet, maar de inzichten van den technicus werden slechts schaars door de beschreven vaderen gedeeld.

Is het te verwonderen, dat zich langzamerhand een zekere onverschilligheid van den gemeente-architect van Polderstad meester maakte? Wekt het bevreemding, dat hij, na een jaar of tien, toen hem een erfenis ten deel viel, zijn eervol ontslag verzocht, om de rest zijns levens in een behaaglijk *dolce far niente* te gaan doorbrengen?

En hoevelen van zijn ambtsbroeders, wien de fortuin minder gunstig is, zijn er niet, die er nimmer hun baantje aan kunnen geven, en die gedwongen worden, zoolang hunne krachten het toelaten en de heeren het vergunnen, hunne troostelooze betrekking te blijven waarnemen? IGNOTUS.

LEVERING VAN TRAS.

De levering van tras voor de Gemeentewerken te Groningen zal weldra in den Gemeenteraad aldaar besproken worden. Uit het verslag der laatste zitting blijkt, dat de firma Switters en Terpstra, trasfabrikanten aldaar, zich bij den Raad beklaagd heeft over het feit, dat in de bestekken der Gemeentewerken steeds wordt voorgeschreven, dat de tras door den heer Mees moet worden geleverd. Aan dat verslag ontleenen wij het onderstaande advies, te dier zake door Burgemeester en Wethouders uitgebracht:

Aan den Raad.

In een adres, ons door u, bij besluit van den 18den September j.l. n°. 1*d*, om advies toegezonden, beklagen zich de heeren P. Switters en J. Terpstra, fabrikanten alhier, handelende onder de firma Switters en Terpstra, dat reeds sedert geruimen tijd bij de uitvoering van metselwerken voor de Gemeente, waartoe tras wordt gebraikt, de vaste gewoonte bestaat, om in de bestekken dier werken voor te schrijven, dat de aannemers verplicht zijn hunne tras te koopen bij den heer Mees. De adressanten zien hierin een onbillijke achteruitzetting, omdat bij hen hetzelfde fabrikaat verkrijgbaar is, dat de heer Mees levert, en zijn van oordeel, dat de Gemeente, door de concurrentie in deze uit te sluiten, niet alleen hen, maar ook zichzelve benadeelt.

In een tweede, eveneens aan uwe vergadering gericht adres, beroepen zich de heeren Switters en Terpstra nog op het feit, dat door de Jury der onlangs alhier gehouden tentoonstelling van bouwmaterialen, zoowel hunne inzendingen van tras, als die van den heer Mees met zilver zijn bekroond.

Wij hebben over deze zaak het advies ingewonnen van den heer Directeur der Gemeentewerken, wiens rapport hierbij aan u wordt overgelegd.

Daaruit zal u blijken, dat de Directeur van den eigenaar der groeve, waaruit de heer Mees de tufsteen ontvangt, die de grondstof is der door hem vervaardigde tras, de verzekering heeft gekregen, dat hij aan geen anderen te Groningen woonachtigen fabrikant tufsteen levert. Adressanten erkennen trouwens, dat zij hunne grondstof van elders betrekken. Is dus hunne bewering, dat hun fabrikaat hetzelfde is als dat van den heer Mees, minder juist te noemen, van veel meer belang is de vraag, of de qualiteit gelijkstaat. Ten einde hieromtrent een oordeel te kunnen vellen, zijn aan het bouwbureau proeven genomen met tras uit beide fabrieken, in het bezit waarvan de Directeur zich had gesteld op een wijze, welke hem de zekerheid gaf, dat noch de eene, noch de andere fabrikant kon weten, waarvoor de tras dienen zou.

Nopens deze proeven en haren uitslag deelt de Directeur het volgende mede.

„Den 29sten September l.l. werden 12 paar steenen verbonden met trasspecie van den heer Mees en eveneens 12 paar steenen met trasspecie van de heeren Switters en Terpstra; deze steenen had men allen volkomen dezelfde oppervlakte gegeven en de beide speciën waren op volkomen dezelfde wijze vervaardigd. Zes paar steenen met specie van den heer Mees, en 6 paar met specie van de heeren Switters en Terpstra, werden in eene kuip met water geplaatst en de overige 12 paar op eene en dezelfde plaats aan de lucht blootgesteld.

„Op den 13den October ll. werden, in tegenwoordigheid van den heer Wethouder voor de openbare werken, deze 24 paar steenen aan trekproeven onderworpen en de uitslag was, dat van de in het water geplaatste paren steenen, het gemiddeld weerstands- en aanhechtingsvermogen der specie, met tras van den heer Mees, stond tot dat der specie, met tras van de heeren Switters en Terpstra, als 241: 134; en dat der aan de lucht blootgestelde paren steenen als 286: 219.

„Vooral de water-, maar ook de luchtproeven, vielen dus in het voordeel van den heer Mees uit."

Is hiermede nu aangetoond, dat de tras uit de fabriek der firma Switters en Terpstra niet is van deugdelijke qualiteit? Het zij verre van ons dit te beweren. Zonder eenigermate aan de goede eigenschappen der tras uit de fabriek tekort te doen, wenschen wij alleen dit te constateeren, dat de uitslag der proefneming de voorkeur heeft gerechtvaardigd, welke dezerzijds aan de tras van den heer Mees gegeven wordt.

Met het oog op het groote belang, dat de Gemeente, voor wie solied metselwerk een eerst vereischte is, bij het gebruik van de beste, te Groningen verkrijgbare tras heeft, schijnt het ons niet geraden de aannemers van gemeentelijke werken voortaan in de keuze van dit artikel vrij te laten.

Een enkel woord nog naar aanleiding van het tweede adres der heeren Switters en Terpstra, waarin zij zich

beroepen op hunne bekroning met zilver, welke ook de heer Mees ontving. Op welke proeven de Jury, welke deze onderscheidingen toekende, hare uitspraken gegrond heeft, is ons niet bekend; dat die proeven zoo nauwkeurig en onpartijdig mogelijk genomen zijn, betwijfelen wij in geenen deele. Doch men vergete niet, dat een Jury bij hare beoordeeling gewoonlijk zekere ruimte stelt in de eischen, waaraan ter bekoming van elke der verschillende uitgeloofde onderscheidingen moet worden voldaan. Handelde de Jury der hier gehouden tentoonstelling van bouwmaterialen eveneens, dan bewijst de gelijke bekroning der trasinzendingen uit de twee fabrieken niet, dat beider qualiteit in allen deele gelijkstond, maar alleen, dat beider qualiteit viel binnen de grenzen der vereischten, aan welke moest worden voldaan, om met de toegekende bekroning te worden vereerd.

Wij hebben de eer u voortestellen, om te besluiten:

aan de heeren Switters en Terpstra, in antwoord op hun adres, te kennen te geven, dat de Raad geen termen vindt om voortaan de bestekken voor gemeentelijke metselwerken, waarbij tras gebruikt wordt, zóó in te richten, dat aan den aannemer de keus der te gebruiken tras wordt overgelaten. B. en W.

Op voorstel van den Voorzitter werd besloten het advies ter visie te leggen om nader aan de orde te worden gesteld.

Bij die bespreking zal alsdan rekening gehouden moeten worden met een nader adres van de genoemde firma, waarbij protest wordt aangeteekend tegen de wijze, waarop de proeven genomen zijn. Tot juist verband der zaak wordt dat stuk in zijn geheel hieronder medegedeeld.

Groningen, 18 November 1886.

Aan den Raad der Gemeente Groningen.

„Ondergeteekenden Switters & Terpstra veroorlooven zich nogmaals tot UEA. te komen en wel naar aanleiding eener mededeeling, hen gedaan door den heer Directeur der Gemeentewerken.

Deze mededeeling behelsde namelijk een uitslag van door hem genomen proeven van tras, volgens zijne bewering vergelijkende proeven met tras van hen en van den heer Mees. Zij zijn zoo vrij tegen deze proeven bij UEA. hun bezwaren in te brengen, omdat zij meenen dat de proeven niet op behoorlijke wijze genomen zijn. De goede trouw van den proefnemer aannemende, kunnen zij geen andere naam voor dezen proef vinden dan lichtvaardig en onverantwoordelijk. Men heeft namelijk geen tras uit hunne fabriek gehaald en dit onder behoorlijk waarmerk naar 't bureau laten bezorgen en beproefd, doch, naar men zegt, door tusschenkomst van een aannemer heeft men van hunne tras een half hektoliter gekregen.

Zij wilden ook niet de goede trouw van dien aannemer betwijfelen, doch alleen wijzen op de h. i. ongehoorde manier om zóó iemands waar te beoordeelen. De Directeur kan en mag op deze wijze niet zeggen dat hij hunne tras beproefd heeft.

Zij zijn voornemens eenige bekwame onafhankelijke bouwkundigen te verzoeken vergelijkende proeven te nemen en wel zoo, dat ieder belanghebbende zich van de juistheid en onpartijdigheid kan overtuigen.

Het verschil in de door den Directeur genomen proeven is zóó groot, dat zij geen twee soorten tras bij elkander zouden weten te zoeken, die onderling zooveel verschillen en zou reeds daarom in de oogen van deskundigen deze proef niets beteekenen.

In 't midden latende of het geoorloofd is uit eene eens genomen proef de meerdere of mindere deugd van een artikel voor altijd vast te stellen, meenen zij, nu zulks het gevoelen blijkt te zijn van den heer Directeur der Gemeentewerken, onder protest tegen dat gevoelen, UEd. Achtb. beleefd te moeten verzoeken, het verzoek, in hun vorig adres, aan te houden tot dat de bouwkundigen voornoemd met hunne proeven gereed zijn.

't Welk doende enz.

Na lezing werd besloten dit stuk te voegen bij het advies van Burgemeester en Wethouders en bij de behandeling daarvan op den inhoud van dit verzoekschrift te letten. Wij stellen ons voor de beraadslagingen over dit onderwerp en het besluit van den Raad nader mede te deelen.

BOEKAANKONDIGING.

De kunst in het daaglijksch leven, vrij naar het Engelsch van Lewis Foreman Day, door Mr. C. Vosmaer; tweede vermeerderde druk.

Toen het werkje onder bovenstaanden titel in 1884 het licht zag, wees de schrijver in zijne voorrede erop, dat het geen geleerd boek over het ornement was, waarin de veelomvattende onderwerpen wetenschappelijk behandeld worden, maar een lichte kout over zoo menig punt van versieringskunst, dat zich daaglijks aan ons voordoet. Zoowel inhoud als wijze van bewerking vonden waardeering en vandaar het heuglijk feit, dat reeds thans een tweede uitgaaf gereed ligt. Het korte voorwoord, daaraan toegevoegd luidt: „Bij de tweede „uitgaaf van dit werkje valt alleen op te merken, dat „eene verontschuldiging jegens den heer Day bijna „noodzakelijk is, omdat mijn aandeel aan het werk „weer grooter is geworden door de toevoeging van „eenige opmerkingen of hoofdstukken."

De omwerking, zooals ze door den heer Vosmaer is tot stand gebracht, heeft voor ons Nederlanders groote waarde, daar al, wat in het oorspronkelijke voor Engelsche gebruiken en begrippen geldt, vervangen is door beschouwingen, die bij ons hare toepassing mogen vinden en ook wijl daaraan door den begaafden schrijver veel is toegevoegd.

Wij vestigen de aandacht van alle bouwkunstenaars op dit werk, dat door Martinus Nijhoff te 's-Gravenhage is uitgegeven; het telt 216 bladz. in 8° formaat, bevat eenige illustratiën en is in een net kleed gestoken. De verschillende hoofdstukken, waardoor men zich een denkbeeld van den inhoud kan maken, zijn de volgende:

Over ornement.
Smaak.
Verleden en heden.
De aard der kunst.
Het toepasselijk gebruik in het ornement.
De werkman en zijne werktuigen.
De deugden en tekortkomingen der nabootsing.
Grondbeginselen.
De wedijver tusschen vorm en kleur.
De kunst van den modehandelaar.
Huis en huiselijkheid.
Hoe onze woning te versieren.
Toepassing.
Geboomte en bloemen.
Een en ander.
Dameswerken.
Iets voor de toekomst.

Als bijlage is hieraan toegevoegd het artikel, door den heer Vosmaer in den *Spectator* geschreven over de aardewerkfabriek Rozenburg te 's-Gravenhage.

VEREENIGING ARTI ET INDUSTRIAE TE 's-GRAVENHAGE.

Woensdag 24 November had te 's-Gravenhage de uitreiking plaats der bekroningen van de in Juli — Augustus gehouden vaktentoonstelling van bovenstaande Vereeniging.

De Voorzitter, de heer J. J. van Nieukerken, gaf bij de opening een kort overzicht van het ontstaan en de geschiedenis van A. et I. Hij wees op de noodzakelijkheid Kunst en Nijverheid te verbinden, omdat feitelijk beiden onafscheidelijk zijn. Dat men de waarheid daarvan inzag, bleek uit de pogingen tot verbetering, die door verschillende corporatien reeds langen tijd in het werk zijn gesteld, met dien verstande, dat meerendeels de Nijverheid daarin de hoofdrol speelt, terwijl Arti et Industriae Kunst op den voorgrond heeft geplaatst. Toen jaren geleden de oogen zijn opengegaan voor den verwaarloosden toestand, waarin de Hollandsche Kunstnijverheid verkeerde, is een strijd ontstaan om den verloren grond te herwinnen en zich weder met zusternatiën te kunnen meten, en ofschoon er geene redenen bestaan thans te gaan rusten op de verworven lauweren, noch om tevreden te zijn met de trap van volmaaktheid, die Nederland heeft bereikt in vergelijking met de voortbrengselen uit vorige eeuwen — met gerustheid kan men constateeren, dat bezieling de plaats van lauwheid heeft ingenomen en werkelijk groote vooruitgang merkbaar is. Vakken, die letterlijk reeds lang geleden waren verdwenen, worden weder beoefend; de vakken, die Arti et Industriae tentoonstelde, zijn er de bewijzen voor en in menig ander opzicht heeft de kunstnijverheid eene groote schrede op den weg van den vooruitgang gemaakt,

Ten opzichte van het gevoel voor schoonheid, dat zoowel armen als rijken in vroegere eeuwen kenmerkte, valt thans niet te roemen, als men daarmede de liefde tot de kunst bij het publiek van onzen tijd vergelijkt; de ongelukkige voorliefde voor buitenlandsch fabrikaat, is echter oorzaak, dat de kunstnijverheid zelve meer is vooruitgegaan dan hare beoefenaars.

Nu is het streven van A. et I. bevordering der kunst zelve en tevens van den kunstzin bij het publiek, en daartoe is bekendheid van het publiek met die kunst noodig. Een der middelen om dat te bereiken is het tentoonstellen van kunstwerken, opdat iedereen door bekendheid daarmede meer liefde krijge voor de voortbrengselen op dat gebied in Nederland.

Het resultaat nu van het slagen der afgeloopen tentoonstelling moge voldoende zijn, toch had men meer deelneming mogen verwachten, zoowel van het publiek als van de kunstindustrieelen zelf, wier belangen direct daarin betrokken waren. Echter valt in menig ander opzicht te roemen, want krachtigen financiëelen steun mocht men van particulieren zoowel als van den Gemeenteraad en verschillende corporatien ondervinden; bovendien waren de zalen flink gevuld en was het gehalte der inzendingen in het algemeen hoogst bevredigend.

Spreker bracht den dank der Vereeniging aan allen, die tot het slagen hadden medegewerkt; speciaal aan de Commissie van regeling en den ontwerper van het plan, de Jury, die met zooveel nauwlettendheid hare moeilijke taak had vervuld en den ontwerper van het diploma (jhr. J. W. H. Berden architect te 's-Hage), dat aan de bekroonden zou worden uitgereikt.

Nadat daarop de juryrapporten waren voorgelezen, verzocht de Voorzitter den heer jhr. Mr. Victor de Stuers, voor twee jurygroepen, en den heeren J. Ph. Koelman en Joh. Stortebeker, elk voor hunne groep, de diploma's te willen uitreiken.

De heer de Stuers hield, alvorens daartoe over te gaan, eene rede, waarin een beknopt overzicht van de geschiedenis der kunstnijverheid gegeven werd. Ofschoon werkelijk zich een nieuw leven op dit gebied openbaart, is niet te ontkennen, dat Nederland zich niet kan meten met naburige Rijken.

Nog steeds staat de *oude* kunstnijverheid in hooge eere bij vreemdelingen, terwille van den goeden smaak en de degelijke techniek. In de eerste plaats was het noodig de oorzaak op te sporen van den veranderden geest, zoowel bij het publiek als bij de kunstnijveren en vooral hoe het komt, dat vele takken van kunstnijverheid, die vroeger in de Nederlanden bloeiden, thans geheel zijn verdwenen, o.a. de gobelin-behangsels en ceramiek, waarvan de laatste thans weder eenige teekenen van leven begint te vertoonen.

Jhr. de Stuers beschreef daarop in korte woorden de oorzaak, waaraan de hooge bloei van het kunsthandwerk in vroegere eeuwen zijn ontstaan te danken had. Met de opkomst der steden, die elk hare eigen rechtspraak bezaten, hare eigen geldmiddelen beheerden, haar eigen magistraat kozen en volkomen meester waren op haar eigen territoir, en binnen wier muren dus eene nauwe aansluiting plaats vond, vereenigden zich ook de beoefenaars van verschillende vakken onderling tot de zoogenaamde gilden, wier leden niet in deze lichamen konden worden opgenomen zonder een bewijs van bekwaamheid in hun vak te hebben gegeven, en welk lidmaatschap tevens noodzakelijk was om een vak te kunnen uitoefenen. Dientengevolge beheerschten de gilden de markt en oefenden bovendien op de ontwikkeling der kunsten en wetenschappen een invloed uit, waarvan wij in de oude kunstvoortbrengselen de uitwerking kunnen waarnemen.

Toen tengevolge van vele oorzaken de Renaissance zich een baan brak en met de meerdere beschaving ook andere denkbeelden ontstonden, ontaardde tevens de oorspronkelijke opvatting der kunst. Daartoe werd nog bijgedragen door den bloei der Hollandsche en Vlaamsche schilderschool, die in menig opzicht eene scheuring tusschen de Kunst en de Nijverheid deed ontstaan. Langzamerhand ontaardde dan ook de kunstnijverheid geheel, verloren de gilden hunne macht en bleef, toen de omwenteling het hoofd ophief, slechts het spoor nog van hun bestaan over in de werken, die zij nalieten.

Dat men naderhand heeft ingezien, dat hun verlies een noodlottigen invloed op het kunsthandwerk heeft gehad, bleek voldoende toen men door het koninklijk besluit van 1817 trachtte dit te veranderen door onderwijs voor te schrijven in het teekenen, niet alleen aan de jeugd, maar ook aan den ambachtsman; men omschreef daar zelfs nog bij welk soort van teekenen men bedoelde, en dit bestond in de grondregelen der bouwkunde, het teekenen van het menschbeeld en naar pleistermodellen.

De uitvoering faalde echter, en omdat men werkelijk het bestaande gebrek begreep, volgde in 1839 een koninklijk besluit, dat onderwijs in de „nuttige kunsten" voorschreef. De wijze waarop men *nu* de verbetering poogde tot stand te brengen bewees, dat men ook toen de eischen nog niet kende, want ook nu trad het teekenen van het menschelijk lichaam weer op den voorgrond en daarneven de zoogenaamde bouworden van Vitruvius, die het fundament uitmaakten, waarop de geheele bouwkunst moest worden gegrondvest.

Neven deze orden bestond niets; van waardeering voor oude monumenten was geen sprake en niemand had in den Dom te Utrecht of het Stadhuis te 's-Gravenhage iets schoons kunnen opmerken. Spreker was zelfs eene correspondentie met het Gemeentebestuur van Utrecht bekend om den Dom op te ruimen en waarschijnlijk ware dit gelukt, indien de Utrechtsche Gemeenteraad het voordeel niet had gewaardeerd om zoo gemakkelijk te kunnen zien „hoe laat het was".

Gelukkig is grootendeels die kwade tijd voorbij, ofschoon op vele plaatsen nog heelwat te verbeteren valt. Hoofdzakelijk sedert 1877 dagteekent deze verbetering, toen tengevolge van een onderzoek naar het teekenonderwijs in België, de Rijksschool voor Kunstnijverheid te Amsterdam en de Normaalschool tot opleiding van teekenonderwijzers werden opgericht. Tevens hebben corporatiën als de Maatschappij van Nijverheid, de Vereeniging tot bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid hare krachten ingespannen om verbetering in de Nederlandsche kunstnijverheid te brengen door het oprichten van scholen, kunstnijverheid-museums en dergelijken.

Ook Arti et Industriae wil dien weg op, en zij verdient groote ondersteuning voor haar streven, waarvan wij thans de eerste vruchten hebben gezien.

Spreker bracht hulde aan de ontwerpers en de smaakvolle wijze, waarop de tentoonstelling was behandeld, en wenschte dat Arti et Ind. steeds veel bij zou dragen tot den bloei der Ned. kunstnijverheid in het algemeen en die der Residentie in het bijzonder.

Daarop werden de diploma's door de Jury uitgereikt.

Na afloop daarvan viel de firma H. P. Mutters en Zonen de eer te beurt, de medaille, die door de Vereeniging voor teekenonderwijs beschikbaar was gesteld voor het voorwerp, dat het meest blijken gaf de vruchten van goed teekenonderwijs te dragen, te ontvangen van den Eere-voorzitter dier Vereeniging, Jhr. de Stuers. Spreker wees op de moeilijkheid, waarin de Jury had verkeerd, want hadden de leden der Vereeniging in de tentoonstelling zich buiten mededinging gehouden, hier hadden allen om dien prijs gedongen. Hij waardeerde te meer het succes, dat de heer Mutters thans genoot, omdat het werk dier firma zoo duidelijk de sporen draagt van de zucht tot verbetering; groot is het verschil, wanneer men haar werk van 16 jaren geleden vergelijkt met de meubels, die thans door haar worden gemaakt en die best eene vergelijking kunnen doorstaan met het werk van Parijsche fabrikanten, zoodat Spreker niet schroomt te beweren, dat deze firma thans aan de spits staat van het meubelvak in Nederland.

De Voorzitter wenschte de heeren Mutters geluk met hun succes en bedankte hen tevens, dat zij de eer der Vereeniging Arti et Industriae op zoo roemrijke wijze hebben gehandhaafd. Hij bracht tevens een woord van dank aan allen, die medegewerkt gebben aan het welslagen der tentoonstelling en eindigde met eene dankbetuiging aan de pers, die zooveel had bijgedragen tot het behaalde succes. Bij voortduring beval hij haar de belangen der Nederlandsche kunstnijverheid en die der Vereeniging Arti et Industriae aan.

De heer Haaxman antwoordde namens de pers, bracht hulde aan het streven der Vereeniging en verzekerde, dat de pers, wier doel bevordering was der volkswelvaart, steeds alle pogingen tot bevordering der kunstnijverheid met alle kracht zou ondersteunen.

De leden der Vereeniging bleven nog eenige oogenblikken in gezellig onderhoud bijeen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-GRAVENHAGE In de laatst gehouden vergadering van het Haagsche Departement der Maatschappij ter Bevordering van Nijverheid werden aan drie leerlingen der Ambachtsschool alhier, zijnde H. Witmaar, C. Velthuizen en C. Schepp, de premie uit het D. A. Thieme-fonds uitgereikt. Uit dit fonds, gesticht ter eere van de nagedachtenis van den bekenden uitgever, wordt jaarlijks eene geldelijke premie verstrekt aan den besten leerling van de ambachts- of industrieschool in Nederland, die daartoe door het lot wordt aangewezen. De Haagsche Ambachtsschool was dit jaar de gelukkige en het Bestuur dier instelling wees het genoemde drietal aan; zij hadden met veel kunstvaardigheid een lezenaar gemaakt, die in een der kerkgebouwen is opgesteld

Voorts deelde de Voorzitter mede, dat de Commissie voor de in 1887 te houden kunsttentoonstelling het besluit genomen had de zaak niet te doen doorgaan, daar er gebleken was dat het eeuwfeest van het bestaan van het Departement niet in 1887 gevierd wordt, maar reeds 9 jaar geleden herdacht had moeten worden. Tevens was ingekomen eene missive van een aantal Haagsche ingezetenen, waarin zij zich bereid verklaarden, te trachten de tentoonstelling wel te doen doorgaan, mits het Departement opnieuw een bureel samenstelde, en zijn zedelijken steun bleef geven. Op voorstel van het Bestuur werd daartoe met algemeene stemmen besloten, nadat uitdrukkelijk was geconstateerd, dat deze opdracht niets prejudicieerde, omdat, indien het nieuw benoemde bureel onmachtig bleek, de zaak voor goed zou moeten worden opgegeven.

Het bureel voor de in 1887 te houden tentoonstelling van kunstnijverheid is nu samengesteld uit de heeren: Jhr. Mr. R. A. Klerck, Jhr. Mr. W. Th. Gevers Deynoot, A. E. van Kempen, Mr. W. Stortenbeker, Dr. L. Mulder en A. W. Stortenbeker, die allen zich bereid hebben verklaard, de benoeming aan te nemen. Deze heeren stellen zich voor zeer spoedig bijeen te komen, zich andere belangstellenden te assumeeren en de zaak misschien in eenigszins gewijzigden vorm aan te vatten. Men vertrouwde, dat de inschrijvers in het waarborgfonds hunne inschrijving in stand zouden houden, wat trouwens reeds ter vergadering van vele zijden bleek.

— Bij de bespreking der uitzonderingswetten, die Maandag jl. in de Tweede Kamer der Staten-Generaal plaatsvond, werd de quaestie over den verkoop van den beker van Maximiliaan door den heer Farncombe Sanders aan critiek onderworpen. Genoemde heer betoogde op juridische en historische gronden, dat aan de gemeente Veere de vergunning tot vervreemding niet mocht onthouden worden en voegde daaraan toe, dat de enorme koopsom, die daarvoor geboden was, haar instaat zou stellen om de financiën te regelen zonder dat het noodig zou zijn tot eene uitzonderingswet de toevlucht te nemen. De wet werd echter aangenomen en Veere kan zich op het bezit van een kostbaar voorwerp blijven beroemen, waarvoor de ingezetenen zich de betaling van plaatselijke accijnsen moeten getroosten.

— Het toekennen van medailles van metaal zal weldra tot de geschiedenis behooren. Bij de tentoonstelling van voedingsmiddelen, die in het jaar 1887 te Amsterdam gehouden zal worden, worden volgens den gebruikelijken weg diploma's voor gouden, zilveren en bronzen medailles uitgeloofd. De gelukkige bezitters dier papieren belooningen kunnen zich dan de weelde vergunnen echte medailles aan te schaffen.

ROTTERDAM. Aan de leden van den Raad is het voorstel van Burgemeester en Wethouders in druk rondgedeeld omtrent de uitbreiding van de lijnen der Rotterdamsche Tramwegmaatschappij. Volgens dit denkbeeld zou concessie worden verleend voor den aanleg en de exploitatie:

A. van eene lijn langs de Boompjes tot nabij de Nieuwe Leuvebrug, aansluitende aan de rails langs de Gelderschekade, doch uitsluitend voor het vervoer van personen,

B. van eene lijn van het Centraalstation, Kruisstraat, Kruiskade, Mauritsweg, Eendrachtsweg, aansluitende aan de rails bij de Witte-de-Withstraat, onder verplichting van de Maatschappij om, zoo Burgemeester en Wethouders dit noodig mochten achten, van de Witte-de-Withstraat, tot het Westplein (Hotel Leygraaff) dubbel spoor te leggen

Beide lijnen zouden vóór den 1 Januari 1888 in exploitatie moeten zijn gebracht.

— Aflevering 11 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese, te Utrecht) bevat:

Een weegwerktuig met automatischen weegloonontvanger van Everitt (met fig.). — Merkwaardigheden in Amerika. Naar brieven van A. Tissandier (met fig.). — Gletschers. — De klipvisschen (met fig.). — Saccharine. — Het internationaal paolonderzoek. — Het galoppeerend paard en eenige andere dieren, volgens momentphotographieën (met fig.)8 — Het lichten van Zr. Ms. ramschip „Schorpioen" (met fig.). — Het nieuwe voedingsmiddel (met fig.). — De Grieksche reus Amanab (met fig.) — Een slot zonder veeren (met fig.). — Korte mededeelingen. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Antwoorden. — Vragenbus.

BENOEMINGEN.

— Gedeputeerde Staten van Friesland hebben de heeren P. Gorter, te Hollum op Ameland, J. Terpstra, te Workum, P. S. Jansen, te Leeuwarden en F. Raadsma te Ee, belast met het toezicht op en de voorbereidende werkzaamheden tot het maken der sluis- en dijkwerken te Lemmer.

ADVERTENTIEN.

TE KOOP gevraagd:

een partij U **IJZER** van ongeveer 18 Klgr. per Meter. Opgave van prijs en profil en van den kortst mogelijken tijd, waarin het geleverd kan worden, aan het bureau van dit blad onder letter A.

Bouwterrein te Koop.

Aan den Roermondschen weg te *Venloo* zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, van verschillende **breedten** en **diepten**, zeer geschikt voor den bouw van Heerenhuizen.

Te bevragen bij den heer H. VAN GASSELT, Mr. Timmerman, aldaar.

Metrisch-eingetheiltes Skizzirpapier N°. 106,

in rollen 0.70 × 10 Meter, aus dem Fabrik der Herren **CARL SCHLEICHER & SCHÜLL** in **DÜREN**, liefert speziell

Th. J. DOBBE & ZOON in Utrecht.

Inschrijving

OP

Dinsdag 21 December 1886,

TEN KANTORE VAN DE

Gemeente-Gasfabrieken Oost-Zeedijk, naar de LEVERING van:

Getrokken IJzeren pijpen, IJzeren en Koperen Fittings, Houten Rozetten, Branders, Lantaarnruiten, Vertind Looden Buizen, Rood en Geel Koperen Pijp, Lampenglazen, Kappen, Ballons, Houtschroeven, Klinknagels, Vijlen, Bordpapier, Schoppen, Snijtangen, Pijp- en Sockettangen, gashaken, Kruansleutels, Patent-olie, Lijnolie, Zeep, Zacht Vet, Vet (roet), Kaarsen, Loodwit, IJzermenie, Kwasten, Zakken, Manden, Lampkatoen, Pootskatoen en Lappen, Sponzen, Zeemvellen, Luiwagens, Snuit van Vlas, Striktouw, Bruinwerk, Hennep, Houtskolen, Spieborstels, Bezems, Kalk, Staal, Smeé- en Plaatijzer, Rood Koperen Lantaarns, Gegoten IJzeren Lantaarnpalen, Gesmeed IJzeren Lantaarnstoeltjes, Gegoten IJzerwerk en andere Magazijngoederen; ten dienste der Gemeente-Gasfabrieken te Rotterdam.

De Voorwaarden liggen op de gewone dagen en uren, ter lezing op het kantoor der Gemeente-Gasfabrieken, Oost-Zeedijk, en zijn voor den prijs van 25 cents, verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers aan den Houttuin N°. 73, alwaar ook de gezegelde inschrijvingsbilletten tegen betaling van 22½ cents verkrijgbaar zijn.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 6 December 1886**, des middags te 12 uren, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

a. **Het leveren en stellen van ijzeren toestellen en voorwerpen in de Rundveeslachthuizen der algemeene slachtplaats in de Stads-Rietlanden;**

b. **Het maken van een vaste Houten Brug in den Haarlemmerweg over den mond van de Kostverlorenvaart, en bijbehoorende werken;**

c. **De levering van 14 ton Balkijzer voor de Brug in den Haarlemmerweg over de Kostverlorenvaart.**

De Voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.20 voor de sub **a**, *f* 0.95 voor de sub **b** (met één teekening) en *f* 0.25 voor de sub **c** genoemde (met één teekening aangeheeht).

Inlichtingen worden gegeven voor de sub **a** genoemde, op het Technisch Bureau, op het terrein in de Stads-Rietlanden, des ochtends te 11 uur, en voor de sub **b** en **c** genoemde, ten Kantore van den Stads-Architect op het Raadhuis, Kamer N°. 102 van 11 uur 's ochtends tot 1 uur 's namiddags, gedurende de week welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN,
De Secretaris,
Le JOLLE.

Amsterdam, 24 November 1886.

De Notaris W. C. BÖHTLINGK te *Nijmegen* zal, op **Woensdagen 1 en 15 December 1886**, 's middags 12 uur, ten huize van den Kastelein D. MELSEN te *Beuningen*, **vellen en zonder beraad verkoopen**:

Een Perceel **BOUWLAND**, gelegen te *Beuningen* aan de Reeksche straat, genaamd *ede Kaprees*", groot 3.70.70 H.A.

Verpacht aan diversen tot stoppelbloot 1887, voor *f* 235, waarvan koper $\frac{2}{3}$ geniet.

Betaling der koopsommingen 1 Mei 1887.

Aanwijsing doet de Heer L. W. JANSEN op de Linden te *Beuningen*.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 230,

AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

OPENBARE BESTEDING.

Op **Dinsdag den 7den December 1886**, des namiddags te één uur, zal door de WALSCHE DIACONIE te *Leiden*, in het Walschen Weeshuis en Oudelieden-huis aan het Pieterskerkhof aldaar, ten dienste van haar

HOSPITAAL

worden **aanbesteed**, in één perceel:

Het verrichten van verschillende werkzaamheden in het gebouw aan het Raponburg 12.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage en overneming in genoemd Weeshuis, op elken werkdag de bestedding voorafgaande, van 's morgens 8 uren tot 's namiddags 1 uur; afdrukken van het bestek zijn aldaar à *f* 0.25 verkrijgbaar, zoolang de voorraad strekt.

Verdere inlichtingen kunnen bij den Architect, den Heer W. C. MULDER, verkregen worden, die op Dinsdag den 30sten November 's voormiddags *te elf uren* aanwijsing in loco zal doen.

Zegt het voort.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

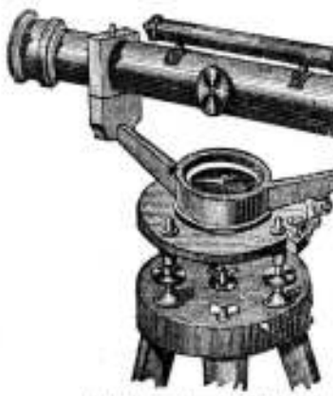

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN** voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.**

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Dzn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Vrijdag 3 December 1886**, 's voormiddags 11½ ure, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Het maken, leveren en stellen van openbare waterplaatsen.

Bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

Aanbesteding.

Het R. C. KERKBESTUUR S^t. JORIS te *SPIJKERBOOR*, Provincie *Noord Holland*, Bisdom *Haarlem* (bij de stations *Arnhem* en *Hoorn*) is voornemens op **Donderdag 9 December** a. s. des namiddags ten 1 ure in de herberg van J. DE HAAN aldaar, **aan te besteden:**

Het sloopen van het Priesterkoor en het bouwen van een gedeelte nieuwe Kerk enz. aldaar.

De bestekken à *f* 1.— bij den Boekhandelaar J. S. DE HAAS, Paleisstraat 14 te *Amsterdam*.

Bestekken en teekeningen liggen van af 25 November a. s., ter inzage in het lokaal van aanbesteding te *Spierdijk* en in 't lokaal d' Grolvink, Singel 530, te *Amsterdam*.

Aanwijzing en inlichtingen dagelijks van 9—5 ure bij den Bouwmeester A. C. BLEIJS te *Amsterdam* en bij den Opzichter D. SUTHERLAND op het bouwterrein te *Spierdijk*.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *af* of *niet* tropische producten;

Rollende en Expanseerende Stoomreskappen,

GEBOUWEN in **Schorpbouk** en naar **andere** bouwwijze, *geheel* in **ijzer** of **ijzer met hout** of **steen.**

VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,

Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijdekleeding** en **dakbedekking** pasklaar. **Galvaniseering op Loon.**

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvraag gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

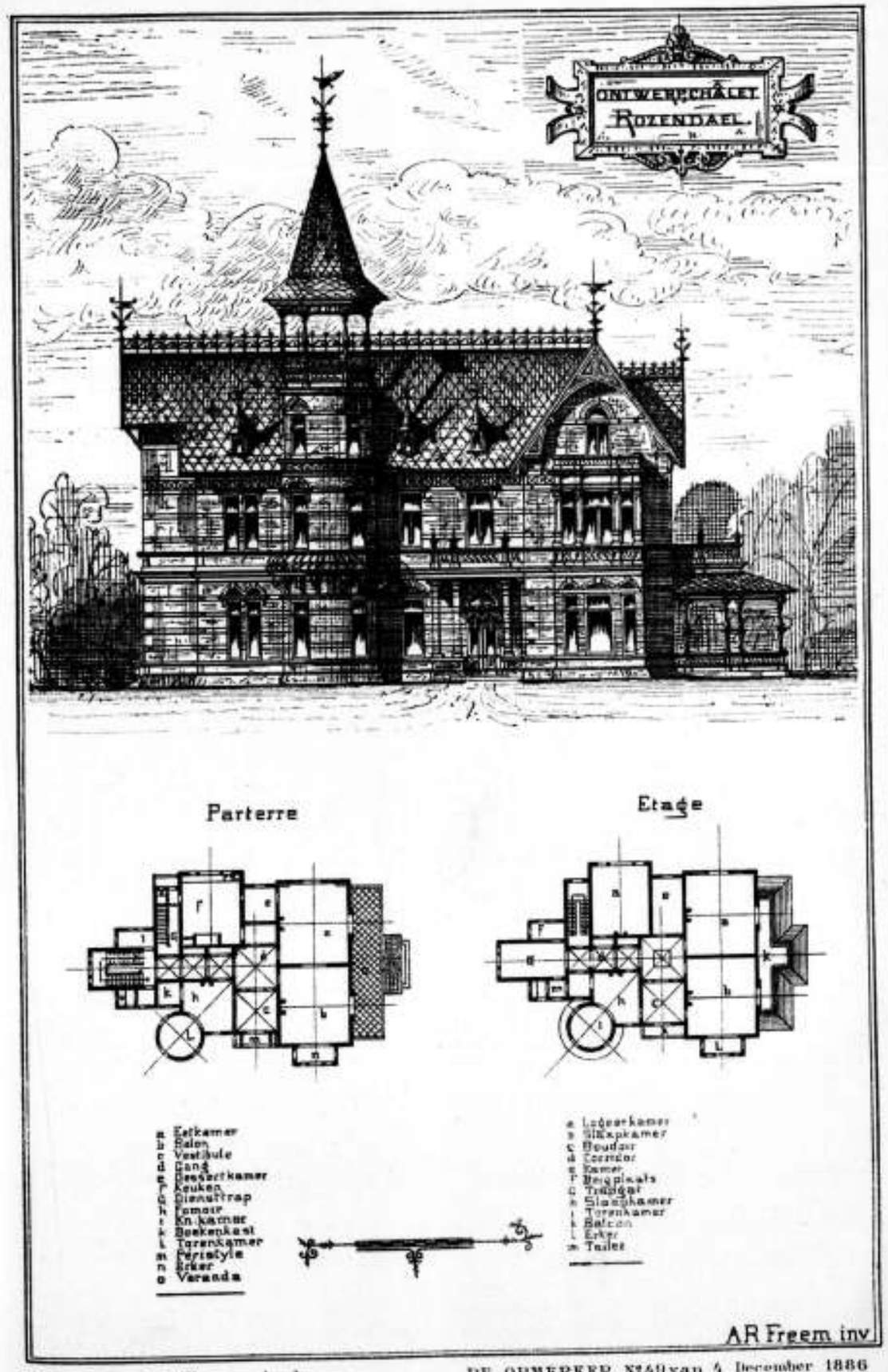

Photolith. v G. J. Thieme, Arnhem.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jlz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ten gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plant, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEHLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

BERICHT

Het nieuwe Genootschapsjaar vangt aan met 1 Januari 1887. Zij, die vóór dien datum als gewoon of buitenlid tot het Genootschap toetreden, zijn voor het nog loopende van de betaling der contributie vrijgesteld en ontvangen de tot 1 Januari verschijnende nommers van *De Opmerker* zonder bijbetaling. De contributie voor gewone (d. i. te Amsterdam woonachtige) leden bedraagt *f* 12.—, die voor buitenleden *f* 7.50 per jaar. Zij ontvangen daarvoor wekelijks *De Opmerker* en betalen voor het plaatwerk *De Bouwmeester*, waarvan de particuliere prijs *f* 8.— bedraagt, slechts *zes gulden* per jaargang. HET BESTUUR.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

De 872ste vergadering zal gehouden worden op Woensdag 8 December a. s., in een der zalen van het American Hotel alhier.

De agenda voor die vergadering is:

1°. Mededeelingen van het Genootschap.

2°. Lezing van den Heer Henri Evers, over Heinrich von Ferstel.

3°. Kunstbeschouwing, te geven door den heer Leonard A. Springer.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

BIJ DE PLAAT.

In April 1886 ontving ik de opdracht voor het maken van verschillende schetsen voor een châlet, dat in de omstreken van het door natuurschoon zoo welbekende Rozendaal (Velp) zou gebouwd worden. Daar de omgeving uit hoog hout bestaat, kwam mij het genre, op bijgaande plaat voorgesteld, zeer passend voor. De gevels zijn gedacht in kleurige baksteen met toepassing van witte Oberkirchener steen voor bekroningen, lijsten enz., en de buiten-houtwerken in blank Amerikaansch grenen.

Van uit het overdekte plateau van den toren zou men een schoon vergezicht hebben over de heerlijke omstreken.

De bouwkosten waren geraamd op ± *f* 45,000 zonder de binnenbetimmeringen voor de hoofdvertrekken van het parterre.

Door onvoorziene omstandigheden werd aan de uitvoering geen gevolg gegeven.

A. R. FREEM.

(A. et A.) DE KUNSTLEER VAN SEMPER.

Hoewel reeds in ons nummer van 3 Januari 1885 eenige mededeelingen over Semper's kunstleer voorkwamen, kan het zeker geen kwaad dit onderwerp nog eens wat uitvoeriger te behandelen. Semper is bij de Nederlandsche architecten zoo goed als onbekend; de nuchter-practische zin doet hun geen behagen scheppen in het lezen van boeken, die eenigszins speculatieve beschouwingen bevatten.

Merkwaardig vooral is hetgeen Semper omtrent de schoonheid opmerkt. De mensch is geboren met een instinctmatig verlangen om de wereld, waarin hij leeft, te begrijpen, met een gevoel van onvoldaanheid met het bestaande, met een ingeschapen drang naar verbetering, naar volmaaktheid. Wanneer hij in het volgen van dit instinct belemmerd wordt, moet hij lijden naar den geest.

Uit deze zucht naar verbetering en volmaking zijn drie belangrijke uitingen van den mensch voortgekomen: de *wetenschap*, waardoor hij in het wezen der dingen tracht door te dringen en die hem tijdelijk lafenis geeft voor zijn dorstende ziel, doch hem ten slotte onvoldaan laat; de *godsdienst*, waardoor hij zich een heilstaat hiernamaals schept, die hem het lijden van het aardsche leven zal moeten verzoeten; de *kunst*, door middel waarvan hij zich een wereld in de wereld schept.

Bij de eerste kunstwerken, die de mensch voortbracht, volgde hij de natuurwetten. De eurythmie, die men bv. in de meest primitieve kunstuitingen terugvindt, is aan de regelmatige terugkomst der dagen, jaargetijden, enz. ontleend. Deze eurythmie vond hare onmiddellijke toepassing in de bouwkunst en de toonkunst, twee kunstuitingen, waarbij van navolging der

natuur geen sprake is. Men heeft dan ook deze kunsten wel eens cosmische genoemd.

De kunsten, die op navolging van voorbeelden in de natuur berusten, zijn van deze cosmische kunsten afhankelijk. De mensch vond reeds genoegen in een rythmischen dans, lang voor hij de schoonheid van een bloem beseffe. Eerst langzamerhand kwam hij ertoe, natuurgenot te smaken. Nog thans kan men waarnemen, dat het al of niet waardeeren van natuurschoon afhangt van de mate van ontwikkeling van den beschouwer. Wie herinnert zich niet de anecdote van den matroos, die, toen hem op een schoonen zomeravond door een enthousiast gevraagd werd welke gedachten de zonsondergang in hem opwekte, ten antwoord gaf, dat hij eraan dacht, hoe aangenaam het zou wezen, indien al dit zeewater eens grog was. Wie beschaafd is, ziet, bij het aanschouwen van een grootsch natuurtafereel, allerlei, waarvoor de onbeschaafde mensch, die hetzelfde ziet, geen oog heeft. Zoo zien een schilder, een beeldhouwer, een tooneelschrijver de natuur weer anders dan een gewoon ontwikkeld mensch.

De laagste vormen der schepping, bv. de kristallen, zijn geheel volgens de waarneembare wetten van het heelal gevormd. Zij bestaan uit een centrum, waartoe alle omringende deelen op een bepaalde wijze aangetrokken zijn. Zij vertoonen dus een beeld van de *eurythmie*. Plaatst men een kristal op een zijner zijden, dan vertoont het aan beide zijden van één middenas twee gelijke helften, waarvan de eene het spiegelbeeld van de andere is, en ontstaat dus *symmetrie*.

De planten daarentegen geven ons een denkbeeld van *proportie*, omdat haar vorm gecevenredigd is aan de groeikracht. Bij de dieren eindelijk vinden wij de *directie*, die de uitwerking is van den strijd van hun wil en de middenstof, waarin zij zich bewegen. Al wat schoon *is*, moet één dezer vier eigenschappen vertoonen. Symmetrie vindt men bij deuren, vensters, omlijstingen; proportie in torens, zuilen; directie in een zeilend schip, een wapperende vlag, een wuivende pluim; eurythmie in een dans, een toonstuk, enz.

Wij hebben nu medegedeeld hoe Semper over de schoonheid dacht, laat ons nu nagaan hoe hij de architectuurvormen verklaart. Hij acht de wereld reeds te oud, dan dat men nog tot de bron der menschelijke beschaving zou kunnen opklimmen. Toch doet hij ons zien, hoe primitieve kunstvormen nog gedurende eeuwen, nadat zij voor het eerst geschapen zijn, bleven voortbestaan. De tijdrekenkunde is echter voor hem, die zich in dergelijk onderzoek verdiept, een slechte gids. De Egyptische reliefs bv., die veel ouder zijn dan de Assyrische, behooren tot een veel meer ontwikkelde kunst dan deze laatste.

Waar wij echter sporen van monumentale kunst vinden, treffen wij steeds bepaalde grondvormen aan, die op één en denzelfden oorsprong wijzen. Deze grondvormen, die tot op onzen tijd, hoe ook ontwikkeld, gebleven zijn, moeten wij bestudeeren, om ons van de oudste bouwkunst een denkbeeld te kunnen maken.

Ieder menschenwerk dankt zijn vorm aan twee oorzaken, nl. aan het doel, waarvoor het bestemd is, en aan de stof waarvan, en de werktuigen, waarmede het vervaardigd is. Daar het doel, waarvoor een voorwerp bestemd is, door alle tijden heen genoegzaam hetzelfde bleef, om reden de behoeften der menschen geen verandering ondergingen, is bv. de vorm van ons hedendaagsch drinkgereedschap slechts weinig verschillende van dat, wat in voorhistorische tijden gebruikt werd. In de wijze van vervaardigen kwam echter voortdurend verandering en nieuwe grondstoffen werden telkens ontdekt; vandaar dat, ofschoon de hoofdvorm dezelfde bleef, men toch telkens een anderen stijl waarneemt.

Een derde element heeft voorts nog invloed op alle menschenwerk, en dat is de trap van beschaving, voornamelijk ook wat betreft den godsdienst, waarop de vervaardiger staat.

Semper heeft dit derde punt echter niet uitgewerkt, hoewel hij zich voorgesteld had, dit in zijn tweede deel van *der Stil*, dat nooit verschenen is, te doen. Wel echter heeft hij zich uitvoerig met de beide andere punten beziggehouden.

Om den invloed van de grondstoffen aan te toonen, verdeelt hij ze in vier soorten, en wel:

a. die buigzaam en taai zijn, en dus een grooten weerstand tegen trekking bieden;

b. die zacht en plastisch zijn en die men, na ze in een bepaalden vorm gebracht te hebben, hard kan maken;

c. die men in groote elastische stukken, weerstand biedende tegen buiging, verkrijgen kan;

d. die in groote harde stukken, zoowel tegen drukking als tegen trekking bestand, te bekomen zijn.

De kunst om de materialen te bewerken verdeelt Semper, in overeenstemming hiermede, in vier soorten, als:

a. textile kunst (weverij, enz.)
b. ceramische kunst (pottebakkerij, enz.)
c. tectonische „ (timmermanskunst, enz.)
d. stereotomische kunst (steenhouwerskunst, enz.)

Het is natuurlijk niet altijd mogelijk de grenzen scherp te trekken, daar dikwijls voorwerpen, die oorspronkelijk bv. in aardewerk vervaardigd werden, later, met behoud van denzelfden vorm, van eenig ander materiaal werden gemaakt. Andere weer, bv. baksteenen en dakpannen, werden van klei gemaakt, ofschoon ze oorspronkelijk hun vorm aan de stereotomische kunst te danken hadden.

Semper beschouwt onder de rubriek tectonische kunst dan ook niet slechts timmerwerk alleen, maar ook constructies in steen, zooals die der Egyptenaren en Grieken, waarbij slechts van navolging van de oorspronkelijk in hout uitgevoerde architectuur sprake is. Onder stereotomische kunst verstaat hij niet slechts het behouwen van steen, maar ook het snijden in hout, enz. Textile kunst ziet Semper niet alleen in de eigenlijke weefsels, maar in alles, wat voor bekleeding dient, als vloertegels, stucwerk, houten beschotten, metalen platen, bestemd om een kern van minder aanzienlijk materiaal te bedekken, enz. Uitvoerig toont Semper aan, hoe bekleeding bij alle kunst de voornaamste rol speelt. Eerst de latere Romeinsche kunst, en in navolging daarvan de Christelijke kunst, liet de bekleeding varen, en toonde de constructie zooals zij was, doch met de Renaissance begon het systeem van bekleeden weder opnieuw te heerschen.

Semper beschouwt dan ook de Gothiek als het tijdperk van het grootste verval. Een Gothische kerk maakte op hem den indruk van iemand, die zijn beenderen buiten zijn vel draagt.

Reeds bij een vroegere gelegenheid wezen wij erop, hoeveel overeenkomst er bestaat tusschen de denkbeelden, door Semper in zijn *Stil* neergelegd, en die, welke Carlyle in zijn *Sartor Resartus* uitsprak.

(*Wordt vervolgd.*)

ARCHITECTONISCHE TYPEN.

„Nu heb ik 't'sinder waarheyd op niemant in 't'Amsander gheweent, maer heb de kluppel in 't'Hondert blindelingh ghesworpen."
G. A. Bredero.

II.

Een Practicus.

Hij is een goede vijftiger, van middelmatige lengte, met een blozende gelaatskleur en wiens haar reeds begint te grijzen, ofschoon het aan zijn bakkebaarden, die hem een voorkomen van burgerlijke deftigheid geven, nog te zien is, dat hij eens donkerblond geweest moet zijn. Zijn staalblauwe oogjes kijken schrander de wereld in, niet brutaal, soms zelfs met een zekere goedigheid, doch zelfs dan nog met een uitdrukking van slimheid.

Er is een tijd geweest, dat zijn ouders niet wisten wat ze met hem beginnen moesten. Niet dat hij in zijn jeugd zulk een losbol was, daarvoor waren hem de beginselen der deugd op een te voelbare wijze ingeprent; de wanhoop zijner ouders vond echter haar oorsprong in de ongunstige verklaringen, door zijn onderwijzer omtrent de vorderingen op school afgelegd.

Toen hij dan ook, na zich, zoo goed en zoo kwaad het ging, op een Fransche school aan de borst der wetenschap gelaafd te hebben, de wereld in moest, wist zijn ouderenpaar niet, wat met hem aan te vangen, totdat een der bloedverwanten op het lumineuze denkbeeld kwam, den knaap op timmeren te doen. Over die periode aan de schaafbank kan onze practicus thans nog met welgevallen spreken.

„Zie je, mijnheer, je wordt nooit een goed architect, als je niet eerst je tijd aan de schaafbank gestaan hebt!" is een phrase, die hij gaarne in den mond neemt. Toch schijnt het, dat hij op den timmerwinkel niet bijster veel heeft uitgevoerd. Hij bleef natuurlijk te veel heer om ooit een behoorlijk timmerman te worden. De benaming van het gereedschap, wat schaven en wat gaten hakken, ziedaar alles wat hij na zijn leertijd van twee jaar kende.

Toen had hij in het timmeren al geen zin meer, en daar het ook zijns vaders eer te na was dat hij als timmerman den kost zou verdienen, werd hij naar de Stadsteekenschool gezonden, om zijn hand te oefenen en zijn geest te beschaven. Al ging het ook hier niet vlug, hij kon toch eindelijk aan zijn verbaasde familieleden een portefeuille toonen met al de timmer- en metselverbanden en al de orden van Vignola, van de Toskaansche af tot de Composiete toe.

Wat nu? Het fortuin was onzen jongeling gunstig, en door bemiddeling van een zijner ooms werd hij in een naburige stad bij een groot burgerbaas geplaatst, om dezen bij het ontwerpen van de woon- en winkelhuizen de behulpzame hand te bieden. In deze betrekking begonnen zijn talenten zich te ontwikkelen. Al mocht hij in zijn ontwerpen geen bijzondere stijlkennis of een weelderige fantasie tentoonspreiden, dit kon zijn baas minder schelen, die al heel blij was, wanneer hij maar een plattegrond en een opstand kreeg, om naar te werken. Wat echter de patroon een benijdenswaardig talent in zijn kweekeling achtte, was de slag, die hij had, om met de klanten om te gaan. In de eerste jaren kwam dit talent den patroon ten goede, doch toen de leerling dreigde zijn chef te zullen overvleugelen, begreep deze, dat het wenschelijk zou zijn zich van hem te ontdoen. Na een vrij heftig tooneel stond onze held dus op vijf-en-twintigjarigen leeftijd weer op straat. Hij was echter niet geheel zonder middelen, want, daar hij zeer zuinig geleefd had, was het hem mogelijk geweest een groot deel van het maandgeld, dat hij bij zijn patroon boven kost en inwoning genoot, te besparen. De aanvechtingen, waaraan zoo menig jongmensch blootstaat, had hij nooit gekend; zijn eenig ideaal was geld verdienen.

Na eenigen tijd als opzichter gezworven te hebben, vond hij, door een huwelijk met een burgerjuffrouw die eenig vermogen bezat, gelegenheid zich te vestigen. Van toen af liep alles hem mede, en van het eene werk raakte hij aan het andere; meer en meer maakte hij zich naam als practicus, en werkelijk, in zekeren zin verdiende hij dien naam, als daarmede althans iemand bedoeld wordt, die aan alle geestelijke ontwikkeling volkomen vreemd is.

Een jaar of tien was hij in een provinciestad werkzaam, doch toen zag hij in, dat hij in de hoofdstad des Rijks met meer voordeel zijn vak zou kunnen uitoefenen. Hij verhuisde dan ook en richtte zich op betrekkelijk eenvoudige wijze in, want met de jaren was zijn spaarzaamheid er niet op verminderd, zoo zelfs, dat sommigen hem voor een gierigaard scholden. Toch zal men zien, dat onze vriend met het geld niet karig was, waar het gold een spierinkje uit te werpen om een kabeljauw te vangen.

Aanvankelijk had hij in de hoofdstad niet veel te doen, doch langzamerhand kwam hij ook hier aan werk, waarbij het geluk hem telkens dienstig was. Zoo was bijvoorbeeld zijn klant nog aan het peinzen of hij zijn fabriek wel verbouwen zou, toen plotseling een verwoestende brand dezen noopte op een schaal te bouwen, als hij, zonder dit ongeval, nimmer gedaan zou hebben.

Al bestond dit bouwwerk, als de meeste fabrieken, uit niet veel meer dan eenige muren met lichtopeningen en daken erop, het was voldoende om ook daar des bouwmeesters naam als practicus te vestigen, ofschoon de eer veel meer den technoloog toekwam. Toen de nieuwe inrichting geopend werd, zongen al de voorname dagbladen als om strijd den lof van den architect.

Nu was zijn naam in de hoofdstad gemaakt, en daar hij zoo verstandig was om in verschillende industriëele ondernemingen, waarvan hij vermoeden kon dat zij bouwen zouden, eenig geld te steken, had hij weldra zooveel werk, dat zijn beide, met *f* 50 's maands bezoldigde teekenaars het werk niet meer afkonden.

Daar men echter ook langzamerhand fraaie gevels begon te verlangen en onze practicus, wien het niet aan gezond verstand ontbrak, inzag, dat noch hij noch zijn twee hulpkrachten die zouden kunnen verschaffen, nam hij een jong Duitscher in dienst, die voor een minimum salaris gevelontwerpen in alle stijlen, en met de fraaiste kleuren aangewasschen, vervaardigde.

Zoo kreeg onze practicus langzamerhand ook als kunstenaar een zekeren naam, hetwelk zoolang duurde, totdat zijn Duitsche kunstenaar er genoeg van had en meende, op eigen wieken meer te kunnen verdienen. Menig vakgenoot vertelde toen aan wie het hooren wilde, dat onze held zijn gevels niet zelf had ontworpen, doch deze nam de zaak vrij kalm op, verklaarde dat deze geruchten aan *jalousie de métier* moesten worden toegeschreven, en nam een jong Franschman in dienst.

Met diens hulp maakte hij de plans voor de grootste bouwwerken, en hoewel deze allen niet even stevig bleken toen zij uitgevoerd waren, dit schaadde zijn roep niet. Practisch was hij en practisch bleef hij. Welk architect toch probeerde zooals hij, wanneer met een patroon een werk moest opgenomen worden, of elk raam wel schoof, of het knipje op de turfkist in de keuken wel gemakkelijk ging?

„Ja, ja, mijnheer", zei dan de patroon 's middags tegen zijn vrienden aan de bittertafel op de sociëteit, „dat is nog eens iemand, die op kleinigheden let

Laat hij nu zoo'n groot licht niet wezen, practisch is hij door en door."

Eindelijk, toen onze practicus zoo door de speculatiën, die hij af-en-toe met merkwaardig succes op touw had gezet, zijn koetjes op het droge had, gaf hij er de voorkeur aan op zijn lauweren te gaan rusten, en thans woont hij op een bescheiden villa in een klein dorp, waar hij met veel waardigheid de rol van notabele vervult. Zij, die hem in zijn jeugd gekend hebben, verbazen zich, dat hij het zoover gebracht heeft.

IGNOTUS.

MEUBELWEDSTRIJD,
UITGESCHREVEN DOOR HET KONINKLIJK NEDERLANDSCH HANDELS MUSEUM TE AMSTERDAM.

De onderstaande circulaire van Directeuren van het Koninklijk Nederlandsch Handels-museum, te Amsterdam, verdient in ruimen kring verspreid te worden. Zij luidt als volgt:

»Van verschillende zijden wordt ons medegedeeld, dat eene vereeniging van meubelmakerpatroons te Amsterdam pogingen in het werk stelt om eene algemeene deelneming aan onzen 2den meubelwedstrijd te verhinderen.

»Het welslagen daarvan is reeds zoo goed als verzekerd, doch juist daarom doet het ons leed, dat die vereeniging zich niet tot ons gewend heeft of openlijk hare bezwaren heeft kenbaar gemaakt: berusten deze op bepalingen onzer algemeene voorwaarden, er ware niets eenvoudiger als om tot een vergelijk te komen waarmede alle deelnemers gebaat zouden zijn en waartoe men ons ten allen tijde bereid zoude vinden; gelden zij de hoofdzaak, dan kan alleen aan een misverstand gedacht worden, daar het grondidenkbeeld den toets der kritiek doorstaan heeft. Wij vermeenden dat onze jongste meubelwedstrijd voldoende had bewezen, dat het buitenlandsch fabrikaat zoo wat teekening, vorm, afwerking en prijs betreft, door het Nederlandsche verdrongen kon worden. Komen nu echter de Nederlandsche meubelfabrikanten daartegen op en kunnen zij op den duur tegen deze prijzen niet met een billijke winst leveren, dan hebben wij ons vergist en blijft voor bescheiden middelen geen andere keus dan terugkeer tot het buitenlandsch fabrikaat. Verwonderlijk is het dan echter, dat zoovele inzenders voor de opgegeven prijzen meer geleverd hebben dan bij het programma was voorgeschreven; wij herinneren bijv. aan het met den prijs van tweehonderd vijftig gulden bekroonde slaapkamer-ameublement der Firma Bleesing met matrassen en peluw en een volledig waschgarnituur, beiden buiten programma.

»Wij erkennen dat er onderscheid bestaat tusschen meubelfabrikanten, die slechts dure en kostbare stukken leveren en anderen, die voor burgerhuishoudingen werken; tusschen hen die met eene matige winst tevreden zijn en anderen, die meer dan dit verlangen, en bijgevolg onze wedstrijden niet voor allen geschikt zijn; dat zij, die in den regel zeer dure stukken of wel hoogst ordinair werk fabriceeren, bij de deelneming geen voordeel hebben, omdat zij daarmede buiten hunne specialiteit gaan, doch deze doen dan ook beter zich te onthouden, want hij, die zijne inzending te laag in prijs stelt, is of geen man van zaken of geen eerlijk mededinger.

»Zoo lang de bedoelde bezwaren niet van persoonlijken aard zijn en te goeder trouw in het midden gebracht worden, kunnen zij niet ontspruiten uit het feit, dat een derde, staande tusschen fabrikant en publiek, de zaak in handen genomen heeft. Ware deze tusschenpersoon overbodig, wij zouden de eersten zijn om het recht te erkennen hem over boord te werpen. Doch wat wil men? een soortgelijke wedstrijd tusschen fabrikanten onderling, beheerd, ingericht, en geëxploiteerd door eenigen uit hun midden? dit is immers ondenkbaar:

1°. zou ieder deelnemer daarbij moeten beginnen om een vrij aanzienlijk bedrag te storten voor de voorloopige uitgaven van allerlei aard;

2°. zou de verkoop tot de grootste onaangenaamheden aanleiding geven.

»Meent n.l. een meubelfabrikant, dat hij daarmede een zijner concurrenten als bestuurder zou kunnen belasten? of zou niet ieder genoodzaakt zijn gedurende de tentoonstelling een vasten vertegenwoordiger bij zijne inzending te plaatsen en welke onkosten zou dit voor den buitensteedschen inzender medesleepen? waar blijft dan de waarborg voor het publiek? waar de onpartijdige behartiging der belangen van alle inzenders.

»Geen comité, samengesteld uit mannen wier hoofdbezigheid elders ligt, kan voor den inzender goedkooper en voordeeliger werken dan wij, die voor soortgelijke tentoonstellingen speciaal zijn ingericht; de vraag is niet of onze Vennootschap 2½ pCt. staangeld bij niet-verkoop en bij 5 pCt. over tot stand gebrachte bestellingen (waartegen de fabrikant het voordeel geniet van contante betaling) nog eenige verdienste maakt, doch of een ander goedkooper en minstens even goed de noodige plaatsruimte, de administratie, de bemiddeling bij den verkoop, de bewaking en het toezicht, de noodige publiciteit, de uitgeloofde prijzen enz. enz. kan en zal leveren.

»Wij ontkennen dat zulks mogelijk is en zien daarom geen anderen grond voor eene ter goeder trouw gevoerde oppositie, dan op een of meer bepalingen onzer algemeene voorwaarden; m. a. w. een of ander punt van uitvoering; welnu, wij herhalen: wij zijn niet onfeilbaar en nog nimmer hebben wij het oor gesloten voor ernstige, gegronde bedenkingen; waar het dus eenvoudig een punt van uitvoering betreft, is overeenstemming, voortvloeiende uit eene onderlinge bespreking, met ons zeer gemakkelijk te bereiken.

»Wanneer dan echter straks de groote trom geroerd en achter onzen rug betoogd wordt, dat onze wedstrijden de markt bederven en dat hij, die nu ameublementen van ƒ 350.— verkocht heeft, er anders evenveel van ƒ 500.— zou verkocht hebben, moge dan ook het gezond verstand en het welbegrepen eigenbelang een woordje medespreken en niemand zich laten medesleepen tot het nemen van een besluit, dat hoogstens aan enkelen ten goede kan komen, doch velen een billijk voordeel zal doen derven."

Zouden de ontevredenen onder de meubelmaker-patroons erin slagen om deelneming aan den wedstrijd te verhinderen? Wij betwijfelen het en vertrouwen dat het gezond verstand van de meerderheid zal zegevieren.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.
AFDEELING LEIDEN EN OMSTREKEN.

Vergadering van 26 November 1886.

Nadat de leden in de gelegenheid gesteld waren kennis te nemen van het schoone plaatwerk *Die architectonischen Formen der Renaissance und ihre Decoration*, opende de Voorzitter de vergadering en werd, na goedkeuring der notulen, aan de orde gesteld het schrijven van het Hoofdbestuur, waarin de Afdeeling wordt uitgenoodigd eenige personen aan te wijzen, om de Commissie van enquête in zake den fabriekaarbeid te dienen van advies.

Hierover ontspon zich een levendig debat, waaruit bleek, dat de meeste leden den termijn veel te kort vonden om zulk een belangrijke zaak te behandelen. Nadat besloten was die inlichtingen in eigen kring te verzamelen, en ze op aanvrage der Commissie te verschaffen, las een der leden eene novelle voor, waarin op populaire wijze aangetoond en met voorbeelden gestaafd werd, dat er waarschijnlijk van den arbeid weinig heil te verwachten was. Niettegenstaande deze bijdrage en vele bezwaren, lieten de heeren Groen, Verhoog en Looman zich de benoeming welgevallen tot leden van een comité, dat de Commissie van enquête, desgevraagd, inlichtingen zal verschaffen.

Vervolgens werd de vraag behandeld: »of de Afdeeling ook pogingen in het werk kon stellen om een nieuw uurwerk in deze Gemeente te verkrijgen". Alvorens deze zaak in discussie te brengen, bleek uit een door den Secretaris uitgebracht rapport, dat het tegenwoordig uurwerk zeer oud is, op tal van plaatsen versleten en daardoor in den gang onnauwkeurig.

Vele leden bespraken de zaak; terwijl de een beweerde, dat aan Leiden, de plaats waaruit de tijdsignalen door geheel ons land gegeven worden, zeker een beter uurwerk dan het bestaande paste, wees een ander erop, dat de beurzen der belastingschuldigen nog meer zouden getroffen worden, en was men voor 't overige van meening, dat in deze zaak de Maatschappij van Nijverheid moest voorgaan. Bij stemming bleek, dat de meerderheid der leden van meening was, dat het *niet* op den weg der Afdeeling lag in deze de noodige stappen te doen.

Alsnu wordt het woord gegeven aan den heer G. Looman, die een voordracht hield over »onze vochtige woningen". Spreker ving aan met erop te wijzen, dat de maatregelen, die kunnen dienen om de gezondheid van allen te bevorderen, in twee hoofdgroepen gesplitst kunnen worden. Ten eerste moet men zorgen voor goeden afvoer van fecaliën en hemelwater, voor eene goede verhouding van de hoogte der gebouwen tot de straatbreedte, en het reinhouden van wateren en straten. Ten tweede zal men door duidelijk omschreven bepalingen moeten zorgen, dat de inwendige bouw van iedere woning aan zekere hygiënische eischen voldoet. De voornaamste oorzaak van de vochtigheid onzer woningen moet in den bodem gezocht worden. Op zulk een onzuiveren bodem ontwikkelen zich zoogenaamde zwammen, welke onderscheiden worden in: 1° de schimmels, 2de de gistzwammen en ten 3de de splijtzwammen. Vervolgens geeft spreker verschillende middelen aan de hand om den bodem onder nieuwe gebouwen te zuiveren en zegt, dat daarbij veel aanbeveling verdient, om onder den geheelen binnenbouw eene vochtwerende cementbeton- of asphaltlaag aan te brengen. Na deze hoogst belangrijke voordracht, gaf de heer Looman, met betrekking tot elke nieuwe woning, de volgende grondregels aan.

1°. Men moet het vocht beletten naar binnen te dringen.

2°. Het is wenschelijk een isoleerlaag van lood, vet- of harsachtige stoffen, asphalt, verglaasde tegels of glas aan te brengen.

3°. Eene isoleering, in verband met goede luchtcirculatie, is het beste middel om het indringen van vocht tegen te gaan.

4°. Men moet die materialen bezigen, die het minst hygroscopisch zijn, om daarmede zoo hoog mogelijk boven den buitengrond voort te werken.

5°. Men onderzoeke vooraf op welke wijze het vocht in de woning zou kunnen komen om daarna den aard der beschermingsmiddelen en de plaatsing ervan te bepalen.

Nadat spreker deze punten breedvoerig toegelicht en aangetoond had hoe men oude vochtige wanden droog kan maken, besloot hij zijne belangrijke bijdrage met erop te wijzen, dat verschillende gevolgen ontstaan door verschillende oorzaken en dat men moet beginnen met het zoeken naar de oorzaak, voordat men het geneesmiddel bepale.

Na dankzegging aan den heer Looman, moest wegens het gevorderde uur de behandeling van eenige zaken tot een volgende vergadering worden uitgesteld.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van 2 December 1886.

Na de gewone huishoudelijke berigheden komt in behandeling de volgende vraag:

»Bevredigt ons de tegenwoordige wijze van bouwen hierterstede, meer in het bijzonder bedoeld bij het bouwen voor eigen rekening en voor particulieren, wanneer men haar beschouwt uit een esthetisch, constructief en moreel oogpunt? Zoo niet, wat is daarvan de oorzaak en hoe is er verbetering in den toestand te brengen?"

De bespreking dezer vraag was reeds uitvoerig in de vorige vergadering door den heer C. M. Drooglever Fortuijn ingeleid; hij stelt thans voor elk der onderdeelen ervan op zichzelf te behandelen. Zijn bedoeling is alleen particuliere bouwwerken te bespreken, zoodat die, door Rijk en Gemeente gesticht, buiten beschouwing blijven.

De bouwwerken uit een esthetisch oogpunt beschouwende, zegt de inleider, dat de meeste daarvan elke versiering missen, die hun eene plaats, zelfs van bescheiden aard, onder de kunstwerken kunnen doen innemen en dat zelfs daar, waar versieringen aangebracht worden, dit meestal op eene wijze geschiedt, die duidelijk doet zien, dat men eigenlijk geen begrip heeft van het doel der versiering, terwijl bovendien de verhoudingen verre van schoon zijn. Enkele goede uitzonderingen uit de laatste jaren daargelaten, zijn de gebouwen, waarop versiering is toegepast, geen kunstwerken geworden, omdat zoowel ontwerp als uitvoering veel te wenschen overlaten. Sprekers oordeel is ongunstig.

Het oordeel van den inleider wordt door verschillende leden ondersteund, doch ook tegengesproken door te wijzen op de verbetering, die in den huizenbouw, vergeleken bij vroeger, valt op te merken. Vroeger stelde men zich tevreden met een muur met gaten; dat is nu veelal anders en beter. Vestigen wij het oog op hetgeen door het voorgeslacht is daargesteld, dan vinden wij ook daarin veel, dat verre van schoon is. Die toestand zal zich steeds voordoen.

Nadat beide meeningen uitvoerig waren toegelicht en verdedigd, wordt als stotsom der discussiën gesteld, dat de vooruitstrevende richting bevredigend is, doch niet de wijze van bouwen, zooals die, op enkele gunstige uitzonderingen na, thans wordt in practijk gebracht.

Uit een constructief oogpunt beschouwd, constateert de inleider: gebrek aan soliditeit door het gebruiken van onvoldoende kwaliteit en afmetingen der bouwstoffen en te weinig zorg bij de uitvoering. Speciaal wijst hij daarbij op het gebruiken van slechte steenen en ondeugdelijk hout. Ten aanzien van het hout herinnert spreker aan den vroegeren toestand, toen men bij zijn houtkooper steeds een voldoenden voorraad goed gewaterd en vrij droog hout kon vinden. Die tijd is lang voorbij. De nu aangevoerde balken zijn onvoldoende of in het geheel niet gewaterd alhier aangevoerd en spoedig gezaagd en verwerkt. De kwade gevolgen daarvan blijven niet uit. Doch hoe dit zij, het hier gezaagde hout acht spreker altijd nog veel beter, dan het van buitenslands gezaagd aangevoerde.

Ten aanzien van de metselsteen wordt des inleiders stelling gedeeltelijk toegestemd; men ziet steenen gebruiken, welke dien naam niet verdienen; toch worden ook door hen, die voor eigen rekening bouwen, steenen van goede kwaliteit gebezigd. Een handelaar in bouwstoffen zegt, dat de slechtste steenen het meest door aannemers worden gezocht, minder door eigen bouwers. De bemerking blijft echter niet achterwege, dat ook door de bouwers voor eigen rekening zoowel slechte als goede steenen gebruikt worden.

De bemerkingen omtrent het hout worden toegestemd en als oorzaak van den slechten toestand genoemd de enorme consumptie in vergelijking met vroeger. Er is geen tijd meer om het hout behoorlijk uit te loogen. Het zou zelfs te bezien staan of er voldoende plaats voor te vinden is.

Het is niet te ontkennen, dat sommige constructiedeelen, b.v. bintlagen en muren, te zwak worden gemaakt. Zij zullen wel niet breken of vallen, maar stevig zijn ze in den regel niet. Over houtconstructien, in het algemeen, valt de vergelijking tusschen het heden en verleden veelal niet ongunstig voor het tegenwoordige uit.

Het stichten van een proefstation voor bouwstoffen wordt aanbevolen. Daardoor zal tegen het gebruik van slechte bouwstoffen een slagboom worden opgericht. Hiertegen wordt aangevoerd, dat zulk eene inrichting niet veel zal helpen. Monsters worden beproefd en goed bevonden, maar men heeft geen volkomen zekerheid, dat alles goed is; en hoeveel hangt bovendien niet van de behandeling af. Het is duidelijk, dat slechts een gering gedeelte van de te gebruiken materialen aan eene beproeving zullen onderworpen worden.

Bij de beschouwing van het onderwerp uit een moreel oogpunt, acht de inleider het eene onverantwoordelijke wijze van handelen, als de soliditeit van het gebouw te wenschen overlaat; want of men bouwt tengevolge eener opdracht of om later te verkoopen, men drijft in de meeste gevallen een handel met leeken, die den aard der koopwaar niet kennen en tegenover wie dus eene andere wijze van zaken doen gelden moet dan in den gewonen koophandel, omdat kooper en verkooper daar beiden deskundigen zijn.

Evenals de beide vorige, lokt ook dit punt eene uitvoerige gedachtenwisseling uit, waarbij het onderwerp in verband met verschillende toestanden wordt beschouwd. Waar sommigen den gewonen koopman en aannemer meer vrijheden wenscht toe te kennen dan hem, die een huis bouwt met het doel het te verkoopen, achten anderen dit niet oorbaar. Zij oordeelen, dat in alle zaken de goede trouw op den voorgrond moet staan.

Daar de tijd te ver verstreken is, wordt de verdere behandeling der vraag tot een volgende vergadering uitgesteld.

VARIA.

Suiker als middel tot het voorkomen der vorming van ketelsteen. In eene der laatste nommers van de *Rivista di Artigleria e Genio* doet de Italiaansche overste der Genie Agastino Polto eene korte mededeeling over de uitkomsten van proefnemingen met gewone suiker als middel om het vormen van ketelsteen in stoomketels te voorkomen.

Een pijpketel met 126 pijpen werd voor de proeven gebruikt. Deze ketel werd gewoonlijk om de 45 dagen (overeenkomende met 380 werkuren) schoongemaakt, waarbij het gemiddelde gewicht van den afgeklopten ketelsteen 12 K.G. bedroeg, in weerwil dat de beste middelen tegen het vormen van ketelsteen werden toegepast. Bij het nemen der proeven met suiker werd een derde deel der pijpen met voorbedachte rade niet schoongemaakt, waarna de ketel met water gevuld en daaraan eene hoeveelheid van 2 K.G. suiker toegevoegd werd; voorts werd gedurende den werktijd om de zeven dagen afwisselend 1 en 2 K.G. suiker in den ketel geworpen. Nadat op deze wijze evenals gewoonlijk 45 dagen gewerkt was, werd de ketel schoongemaakt en bleek het dat het afkloppen te eenenmale onnoodig was, terwijl de aanslag van ketelsteen in de niet schoongemaakte pijpen aanzienlijk verminderd was en de afgeklopte pijpen zuiver en blank gebleven waren. Er werd eene hoeveelheid van ongeveer 8 K.G. oude ketelsteen in poedervorm op den bodem van den ketel teruggevonden.

Het schijnt echter geene aanbeveling te verdienen om proeven met suiker te nemen, want ervaren scheikundigen ontraden dit middel. Zij zijn van meening, dat hierdoor mierenzuur ontstaat, waardoor de wanden van den ketel worden aangetast en dat men daardoor, na verloop van tijd, niet alleen de ketelsteen maar ook den geheelen ketel kwijtraakt.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN

(A. et A.) Naar de *Kölnische Zeitung* verneemt, bestaat het plan om eene prijsvraag uit te schrijven voor een ontwerp van een nieuw Centraalstation, te Keulen. Voor de uitnoodiging tot deelneming aan deze prijsvraag zouden slechts vijf of zes architecten in aanmerking komen, waaronder zich geen enkel Keulenaar bevindt. Dat de Keulsche architecten hiermede niet ingenomen zijn, is wel te begrijpen en het is daarom, dat zij aan den Minister van Openbare

Werken een adres hebben ingediend, waarbij zij verzoeken voor het nieuwe Centraalstation eene openbare prijsvraag voor alle Duitsche architecten uit te schrijven. Neemt men in aanmerking, dat door de nabijheid van den Dom, het ontwerpen van een goed plan aan groote moeilijkheden onderhevig is, dan is eene algemeene prijsvraag ongetwijfeld aan te bevelen. Het schijnt echter niet in de bedoeling te liggen de prijsvraag internationaal te doen zijn. Ofschoon de Duitsche architecten altijd in grooten getale aan internationale prijsvragen in het buitenland deelnemen, hebben zij in hun eigen land liefst geen concurentie uit den vreemde.

(A. et A.) Het Gemeentebestuur van Bayreuth heeft een prijsvraag uitgeschreven voor een gedenkteeken op het graf van den beroemden componist en virtuoos Franz Liszt. De beschikbare ruimte is 4 bij 5 meter groot. De termijn van inzending is 31 Januari 1887; de Jury zal later bekendgemaakt worden. Voor nadere bijzonderheden kan men zich tot bedoeld Gemeentebestuur wenden. Het is ons niet bekend welke prijzen uitgeloofd worden en of ook buitenlanders aan de prijsvraag kunnen deelnemen.

— Verleden week zijn de plans voor de Parijsche wereldtentoonstelling van 1889 voorgoed vastgesteld. Slechts in enkele details zal, in verband met de behoeften der inzenders, eventueel eenige verandering gebracht worden.

De tentoonstelling zal weder zoowel het *Champ de Mars* als het *Trocadéro* omvatten. In 1867 was het hoofdgebouw ellipsvormig, in 1878 rechthoekig, doch thans heeft men een U-vorm gekozen. De basis vormt een groote machine-hal evenwijdig aan de *Ecole Militaire*, die de volle breedte van het terrein beslaat, en een bekapping van 115 M. spanning zonder zuilen zal verkrijgen, wat uit een constructief oogpunt zeer merkwaardig is. In dit gebouw wordt tevens een galerij gemaakt.

Parallel met deze machine-zaal is het eigenlijke gebouw, dat op de bekende wijze in langwerpige zalen verdeeld is. De beenen van de U worden gevormd door twee symmetrieke gebouwen langs de *Avenue de Labourdonnais* en de *Avenue de Suffren*. Tusschen deze gebouwen is een tuin met waterpartijen, waarin juist tegenover de as van de *Pont d'Iéna*, de toren van 300 M. geplaatst wordt.

De *Pont d'Iéna* wordt overdekt en het *Trocadero* blijft zooals het is.

Onder den toren komt een theater met café. Op het Trocadéro zal de tuinbouwtentoonstelling gehouden worden. De hoofdingang komt tegenover de *Avenue Rapp*.

— Weldra zal de telephoondienst tusschen Parijs en Brussel, volgens het systeem van Rijsselberghe, waardoor de gewone telegraafdraden gebruikt kunnen worden in werking treden. Het tarief zal zijn 3 francs voor elke 5 minuten gebruik.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

AMSTERDAM. Een deel van het terrein, bestemd voor het houden van de tentoonstelling van voedingsmiddelen, zal herschapen worden in een marktplein eener oud-Hollandsche stad, omstreeks het midden der 17de eeuw. De heer C. Springer, die hiervoor zijne medewerking heeft toegezegd, heeft eene schets gemaakt, die nu reeds doet zien, dat dit gedeelte der inrichting al dadelijk een groot aantrekkingspunt der tentoonstelling zal worden. Binnen eenige dagen wordt deze schets voor belangstellenden aan het bureau der tentoonstelling ter bezichtiging gesteld.

— De heer A. R. Egeler, totdusverre onderdirecteur van de gasfabriek der *Imperiaal* te Rotterdam, is naar hier overgeplaatst en speciaal belast met de leiding, onder het oppertoezicht van den algemeenen directeur-ingenieur J. Pazzani, van de fabriek aan den Haarlemmerweg. De heer Egeler is wel bekend in de gaswereld. Zijn vader was ingenieur-directeur van de fabriek der Amsterdamsche Pijpgas-compagnie, voordat de heer Miltner als zoodanig optrad.

— Aan de Quellinusschool alhier is het wapenbord vervaardigd, dat bestemd is voor de gerestaureerde Koppelpoort te Amersfoort. Deze dagen zal dit wapenbord aan genoemde poort worden aangebracht, en daarmede hare restauratie als voltooid worden beschouwd.

HAARLEM. Na het slagen van de proefneming heeft deeze dagen de officieele opening plaats gehad van een nieuwe ijzeren draaibrug, in plaats van de Melkbrug. Verschillende autoriteiten waren daarbij tegenwoordig, als: het College van Burgemeester en Wethouders, de Commissie van fabricage, eenige raadsleden, de gemeente-architect Jacques Leijh, de aannemer G. P. J. Beccari, de ingenieur van de ijzergieterij »Prins van Oranje", uit Den Haag en tal van belangstellenden.

De brug voldoet uitstekend aan hare bestemming en kan met groot gemak door één man worden bediend.

In de verschillende toespraken werd groote lof toegezwaaid aan den architect, den aannemer en aan de gieterij.

ERRATUM.

In het verslag der laatste vergadering van Bouwkunst en Vriendschap wordt op bl. 380, 24ste regel v. o., gesproken van eene vrijdragende lengte van den balk, eene muurdikte van" enz.; lees hiervoor: eene vrijdragende lengte van den balk van 12 *meter*, eene muurdikte van" enz.

ADVERTENTIEN.

Bericht van Inzet.

Het perceel Bouwland **„DE KAPEREN"** te *Beerningen*, aan de Reekschestraat, groot **3.70.70 H. A.**, is **ingezet** en met 225 hoogen gebracht op . . . . . **/ 4475.**

De **toeslag** zal plaats hebben Woensdag 15 December 1886, 's middags 12 uur, ten huize van den kastelein D. MELSEN te *Beerningen*.

W. C. BOHTLINGK, *Notaris*.

LOKAALSPOORWEG-MAATSCHAPPIJ
Hollands Noorder-Kwartier.

Herbesteding,

bij inschrijving, op **Donderdag 23 December 1886**, des middags ten 12 ure, op het Koggenhuis te *Medemblik*, van:

Bestek N°. 12.

Het maken van de grond- en kunstwerken, het leggen van spoorbaan en wissels, en het uitvoeren van eenige andere werken, ten behoeve van den Lokaalspoorweg Medemblik—Hoorn.

Bestekken zijn verkrijgbaar tegen / 1.50 per stuk aan het bureau van den Ingenieur KRIEGER te *Medemblik*. Aldaar worden inlichtingen verstrekt en liggen de besteksteekeningen ter inzage.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 13 December 1886**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden**:

a. **Het maken van overdekte Standplaatsen en overdekte Hokken op de Veemarkt in de Stads Rietlanden.**

b. **Het Verbreeden van den wal langs de Lijnbaansgracht van tegenover de Cellulaire Gevangenis tot tegen den Zuid-Oostelijken vleugelmuur van den waterloop onder het Leidscheplein, met het bouwen van een steenen walmuur langs die verbreeding.**

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stads-Drukkerij, tegen betaling van / 1.40 voor de sub **a** (met 2 teekeningen) en / 1.10 voor sub **b** (met 1 teekening).

Inlichtingen worden gegeven voor de sub **a** genoemde, op het terrein aan de Directiekeet, staande bij het Exercitieterrein in de Stads Rietlanden, en voor de sub **b** genoemde, ten kantore van den Stads-Ingenieur, op het Raadhuis, Kamer n°. 106, des ochtends van 10—12 uur, gedurende de week welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN,
De Secretaris,
Le JOLLE.

Amsterdam, 30 November 1886.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Dingsdag den 21 December 1886**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden**:

Het maken van MACHINEGEBOUWEN met daarbij behoorende AAN- en AFVOERKANALEN, REINWATERKELDER, MACHINISTWONING enz., ten behoeve van de uitbreiding der Gemeente-Drinkwaterleiding, achter de Oude Plantage.

Bestek, voorwaarden en teekeningen liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn van af 4 December aanstaande voor den prijs van / 3.— verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers, aan den *Houttuin* n°. 73.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld Timmerhuis, terwijl de aanwijzing zal plaats hebben op het terrein der Drinkwaterleiding op *Dingsdag* den 14 *December* 1886, des voormiddags ten 11 ure.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTERKTEGELS.
Groote voorraden.

Aanbesteding IJzerwerk

van het leveren en stellen van IJzerwerk voor 3 Sluizen, 3 Klapbruggen en 3 Vaste Bruggen.

Bestekken en detailteekeningen liggen ten kantore van de Aannemers KLOOSTERMAN en BROUWER te *Leeuwarden*, waar de noodige inlichtingen zijn te bekomen.

Franco inschrijvingen worden ingewacht vóór of op den **22 December 1886** aan bovengenoemde Aannemers.

Prijsvraag met Monsters

VAN

222,000 Vlakke Klinkers.
338,000 Miskl. Hardgrauw.
60,000 Straatklinkers.
45,000 Rood 1ste soort.
20,000 Boeregrauw.
28,000 Gevelgrauw.

Levering franco Tjonger Grootschoepsvaartwaters. Aanbiedingen franco aan KLOOSTERMAN en BROUWER, Aannemers te *Leeuwarden*.

Ministerie van Justitie.

Openbare aanbesteding.

Op **Maandag 20 December 1886**, des namiddags ten half twee uro, zal in een der lokalen van het Departementsgebouw van Justitie te *'s Gravenhage* in het openbaar bij enkele inschrijving worden **aanbesteed**:

Het drijarig onderhoud aanvangende 1 Januari 1887 en eindigende 31 December 1889, van:
De strafgevangenis te Appingedam,
Het Huis van bewaring te Winschoten,
De strafgevangenis en het Rechtsgebouw te Groningen,
Het Huis van bewaring met adjunct-directeurswoning en het Paleis van Justitie te Leeuwarden,
De strafgevangenis te Sneek,
Het Huis van bewaring en het Rechtsgebouw te Assen,
Het Huis van bewaring en het Rechtsgebouw te Zwolle,
Het Huis van bewaring en het Rechtsgebouw te Almelo,
De Strafgevangenis en het Kantongerechtsgebouw te Deventer.

De aanbesteding geschiedt in 15 Perceelen.

Het Bestek ligt ter lezing in de bovengenoemde gebouwen, en op het bureau van den Ingenieur-Architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's Gravenhage en is tegen overmaking van / 0.70, op franco aanvrage verkrijgbaar bij de GEBROEDERS VAN CLEEF, Boekhandelaars, Hofspui 28a te *'s-Gravenhage*.

Aanwijzing zal geschieden den 13de December 1886, beginnende bij de gevangenissen ten 1½ ure des namiddags.

Inlichtingen zijn te bekomen:

Bij den Ingenieur-Architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te *'s-Gravenhage* en voorts voor de werken te *Appingedam* bij den Opzichter A. J. KNAAP aldaar, voor die te *Winschoten* bij den Opzichter J. BAUER aldaar, voor die te *Groningen* bij den Opzichter N. W. LIT aldaar, voor die te *Leeuwarden* bij den Opzichter W. C. DE GROOT aldaar, voor die te *Sneek* bij den Opzichter J. P. HOGENDIJK aldaar, voor die te *Assen* bij den Opzichter H. C. WINTERS aldaar, voor die te *Zwolle* bij den Opzichter J. L. VAN ESSEN aldaar, voor die te *Almelo* bij den Opzichter B. WITZAND aldaar en voor die te *Deventer* bij den Opzichter J. A. MULOCK HOUWER aldaar.

De Minister van Justitie,
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
P. J. VAN BEIJMA.

Inschrijving

OP

Dinsdag 21 December 1886,

TEN KANTORE VAN DE

Gemeente-Gasfabrieken Oost-Zeedijk,

naar de LEVERING van:

Getrokken IJzeren pijpen, IJzeren en Koperen Fittings, Houten Rosetten, Branders, Lantaarnruiten, Vertind Looden Buizen, Rood en Geel Koperen Pijp, Lampenglazen, Kappen, Ballons, Houtschroeven, Klinknagels, Vijlen, Bordpapier, Schoppen, Snijtangen, Pijp- en Soekettangen, gashaken, Kraanaleutels, Patent-olie, Lijnolie, Zeep, Zacht Vet, Vet (root), Kanaren, Loodwit, IJzermenie, Kwasten, Zakken, Manden, Lampkatoen, Peetskatoen en Lappen, Sponzen, Zeemvollen, Luiwagens, Snuit van Vlas, Striktouw, Bruinwerk, Hennep, Houtskolen, Spieborstels, Bezems, Kalk, Staal, Smee- en Plaatijzer, Rood Koperen Lantaarns, Gegoten IJzeren Lantaarnpalen, Gesmeed IJzeren Lantaarnstoeltjes, Gegoten IJzerwerk en andere Magazijngoederen; ten dienste der Gemeente-Gasfabrieken te Rotterdam.

De Voorwaarden liggen op de gewone dagen en uren, ter lezing op het kantoor der Gemeente-Gasfabrieken, Oost-Zeedijk, en zijn voor den prijs van 25 cents, verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers aan den Houttuin N°. 73, alwaar ook de gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van 22½ cents verkrijgbaar zijn.

De Nederlandsche
CEMENTSTEENFABRIEK,
te VRIJENBAN bij Delft,

hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER- en BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 21ste December 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 451.

Het maken van eene waterbesorging op het station Loppersum. Raming / 9.400.

De besteding geschiedt volgens § 73 van het bestek.

Het bestek ligt van den 1ste December 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur L. J. DE SONNAVILLE te *Groningen* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van / 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 14de December 1886 ten 11 ure voormiddag.

Utrecht, den 30ste November 1886.

AANBESTEDING.

Op **VRIJDAG 17 December 1886**, des voormiddags te elf uur, zal door Burgemeester en Wethouders van *Schoonebeek* ten Gemeentehuize, in het openbaar bij enkele inschrijving worden **aanbesteed**:

Het BOUWEN van twee scholen en drie onderwijzerswoningen en het doen van HERSTELLINGEN aan één school in de Gemeente Schoonebeek, met bijlevering van alle benoodigde materialen.

Inlichtingen zijn te verkrijgen bij den ingenieur C. W. SNELLEBRAND te *Dalen*, bij wien ook het bestek met bijbehoorende teekeningen, na 1 December, tegen betaling van / 3.00 te bekomen is.

Aanwijs ter plaatse zal gegeven worden op Dinsdag 14 December 1886, des morgens te 10 uur. Verzamelplaats: het Gemeentehuis.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
L. B. J. DOMMERS, *Burg.*
H. POPPEN, *Weth.*

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

JAN VAN DER POT, Vischsteeg N°. 7, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 230,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;
Rolronde en Expansieronde Stoomverkappen,
GEBOUWEN in **Scherpboek** en voor **andere** bouwwijzen, gebouwd in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**
VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,
Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer,** voor **zijbekleeding** en **dakbedekking gaaklaar.**
Galvaniseering op Loon.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Blekerstraat
AMSTERDAM.

Vloeibare O. I. Inkt.
Alléén de **echte soort**, is te verkrijgen in het Magazijn van Teeken- en Bureaubehoeften voor Bouwkundigen
van Th. J. DOBBE en ZOON te Utrecht.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-, HOEKMEET- en andere
INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers,
FABRIEK TE AMSTERDAM
Beltweg N°. 3.
TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, W. PATON WALSH.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek.
SINZIG a/Rijn.
Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zoeals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.
Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland
Firma **MARTIN & C°., Amsterdam.**

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. **Gouden Medaille Amsterdam 1883.** **Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.**
JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**
Succursales: **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

EEN-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 50. ZATERDAG 11 DECEMBER 1886.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdoksluis, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel 10 *gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit blad. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN tot 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhaalnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling tot 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

BERICHT

Het nieuwe Genootschapsjaar vangt aan met 1 Januari 1887. Zij, die vóór dien datum als gewoon of buitenlid tot het Genootschap toetreden, zijn voor het nog loopende van de betaling der contributie vrijgesteld en ontvangen de tot 1 Januari verschijnende nommers van *De Opmerker* zonder bijbetaling. De contributie voor gewone (d. i. te Amsterdam woonachtige) leden bedraagt *f* 12.—, die voor buitenleden *f* 7.50 per jaar. Zij ontvangen daarvoor wekelijks *De Opmerker* en betalen voor het plaatwerk *De Bouwmeester*, waarvan de particuliere prijs *f* 8.— bedraagt, slechts *zes gulden* per jaargang. HET BESTUUR.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als buitenlid is toegetreden de heer Adr. J. van Achterberg, Directeur der practische Ambachtsschool te Leiden.

2°. Gewone leden, die lid wenschen te worden van de Schetsclub, worden verzocht zich schriftelijk aan te melden bij den 1ste-Secretaris.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 8 December 1886.

Het eerste deel der vergadering was aan het afdoen van eenige huishoudelijke zaken, in verband met de aanstaande algemeene vergadering, gewijd.

Daarna verkreeg de heer Henri Evers het woord, die op zeer onderhoudende wijze zijn talrijk gehoor, dat zich door de hevige stormvlagen niet had laten weerhouden, het beeld van den bekenden Oostenrijkschen architect Heinrich von Ferstel schetste. Zoowel zijn hoedanigheden als kunstenaar als zijn edele gaven van hart en geest werden in het helderste licht gesteld, en een critische beschouwing van de talrijke werken, die aan hem het aanzijn danken, gegeven. In een volgend nummer zal deze lezing in haar geheel worden opgenomen.

Nadat nog zeer fraaie afbeeldingen van 's meesters voornaamste werken gecirculeerd hadden, ontving de heer Evers den hartelijken dank der aanwezigen voor zijne belangrijke bijdrage.

Hierna werd de bijeenkomst gesloten.

(A. et A.) DE KUNSTLEER VAN SEMPER.

(*Vervolg van pag.* 394.)

De textile kunst is volgens Semper de kunst, waaraan al de andere kunsten hare voorbeelden ontleenden. Weefsels worden sedert de oudste tijden reeds gebruikt als banden of in groote lappen. Als banden dienden zij om voorwerpen tot een bundel samen te voegen, ofwel tot een rythmische reeks met elkander te verbinden. Navolgingen hiervan vindt men in de architectuur bij de astragaal en de torus. De groote lappen, die oorspronkelijk in de tenten der oudste aardbewoners de tusschenwanden vormden, gaven het voorbeeld voor de eerste muurversierselen.

Zooals wij reeds opmerkten, vat Semper het begrip textile kunst zeer ruim op, en verstaat hij onder weefsel niet alleen de menschelijke huid, maar ook dierenvellen, caoutchouc, lakwerk, papier maché, enz. Het tatoueeren is volgens hem eerst in zwang gekomen nadat de verschillende volken reeds een vrij hooge trap van beschaving bereikt hadden. Overblijfselen uit den tijd, toen de menschen in dierenvellen gekleed gingen, ziet Semper in de fantastische Egyptische godenbeelden en in de dierenkoppen, die van oudsher zulk een groote rol in de architectuur gespeeld hebben.

Linnen, dat zich door zijn luchtigheid en gladde oppervlakte onderscheidt, is door alle volken, met juist begrip van stijl, steeds wit gelaten, ofwel met een koude, blauwe kleur versierd. Wollen stoffen daarentegen, die warm zijn en een ruige oppervlakte hebben, zijn steeds in warme kleuren behandeld.

De zijde is betrekkelijk laat in de Westersche maatschappij bekendgeworden; in de antieke wereld speelde deze stof slechts een zeer ondergeschikte rol. Eerst in den Byzantijnschen tijd, toen Oostersche invloed zich meer

TECHNISCHE

gelden deed, begon men de zijde te gebruiken. Aan de zijden stoffen, die uit Babylon werden ingevoerd, dankt de Byzantijnsche kunst de fantastische dierfiguren, die in haar versieringen zulk een groote plaats innemen.

Semper gaat in zijn werk den invloed na, die de verschillende weefsels op de andere kunstuitingen gehad hebben. Meer in het bijzonder behandelt hij ook de kunst van het borduren, die der beeldende kunst vaak de voorbeelden, waarnaar zij werkte, geleverd heeft.

Semper onderscheidt twee soorten van borduurwerk, en wel dat met den langen steek (*opus plumarium*) en dat met den kruissteek (*opus phrygionum.*) De eerste wijze van borduren heeft, volgens Semper, daar zij het vlak der stof met flauw verheven figuren bedekt, het voorbeeld voor de eerste bas-reliefs geleverd. Vandaar, dat deze dan ook oudtijds steeds gekleurd plachten te worden. De tweede wijze van borduren, waarbij men zich aan de draden van het weefsel moet houden, geeft tot een veel minder vrij behandeld ornement aanleiding, dat het voorbeeld voor de oudste wandversieringen geworden is. De Egyptenaren hebben dan ook steeds hun wanden, alvorens ze te versieren, in een net van ruiten verdeeld.

Het zijn de geweven stoffen, waardoor de kleurenschaal der eerste wandversieringen bepaald werd. Het verven der stoffen toch is een veel oudere kunst dan het schilderen.

De kleuren, die in de oudheid gebruikt werden, kan men in twee groepen verdeelen: 1°. die uit zeedieren bereid werden, en die den algemeenen naam van purper droegen, en 2° de kleuren, die men uit het planten- en delfstoffenrijk verkreeg. Meestal werden zij ongebroken gebruikt, een gewoonte, die haar oorsprong aan de geverfde weefsels dankte.

Het is echter niet alleen het aanbrengen van kleur op de bouwwerken, dat zijn oorsprong in de kleedingsstoffen vindt. Ook de bekleeding zelve werd reeds sedert de oudste tijden bij de bouwkunst in toepassing gebracht. De hunnebedden waren oorspronkelijk met een fijne laag van pleister voorzien. In Egypte en in Assyrië werden niet slechts de wanden, maar ook de zuilen met een rijk-versierde laag bekleed. Ook de Grieken verborgen de werkelijkheid; minder kostbare steensoorten overtrokken zij met een fijn stucwerk en zelfs bij het gebruik van marmer werden de voegen zoo nauwsluitend gemaakt, dat zij niet in het oog vielen, zoodat een muur als het ware door een dunnen sluier bedekt was, en van de constructie niets bespeurd kon worden. Bij alle volkeren der oudheid werden de gebouwen bij feestelijke gelegenheden met tapijten behangen en met guirlandes, wimpels en dergelijken versierd. Nog heden ziet men aan de Egyptische tempels de plaats, waar eens de vlaggemasten stonden.

Deze tijdelijke versieringsmiddelen werden later in steen gehouwen. Salomo's tempel was een navolging van den tabernakel; slechts waren de dierenhuiden door met goud bekleede balken vervangen. De triomfpoorten der Romeinen zijn navolgingen van tijdelijke houten eerepoorten, opgericht om een overwinnaar te verwelkomen. Het zijn juist deze tijdelijke constructies, die ons het begin der kunst te aanschouwen geven; al de sieraden, waarmede zij bekleed waren, vinden wij later in duurzaam materiaal uitgevoerd.

Semper hecht ook groote waarde aan de Chineesche kunst, waar het geldt de oorspronkelijke architectuurvormen op te sporen. Hij vindt daar nog het houten raamwerk, met tapijten bespannen, terug, zij het ook meer gestyliseerd, dan bij de oudste wereldbewoners het geval was.

Doch niet slechts bij de Chineezen speelt de bekleeding een groote rol. Ook in de antieke woningen dienden tapijten tot opluistering der vertrekken, en sloten zij de deuropeningen af. Zoo spreekt reeds Aristophanes van de tapijten uit de aula; Propertius vermeldt de tapijten van het huis van Pompejus; Martialis roemt de Egyptische tapijtwerken.

Ook in den Bijbel ontbreekt het niet aan plaatsen, waar van tapijtversieringen melding gemaakt wordt. Zoo verwijst Semper naar de beschrijving van den tabernakel, door Mozes opgericht, en naar het boek Esther.

Dat deze traditie om tempels met tapijten te versieren, tot op onzen tijd levendig gebleven is, bleek Semper, toen hij de Pieterskerk te Rome ter eere van de kroning van Pius IX met tapijten behangen zag. Eerst toen kwamen de grootsche lijnen van het gebouw en de reusachtige afmetingen der détails goed uit.

Het bekleedingsprincipe speelt in de geheele architectuur der oudheid een groote rol. De Egyptenaren beschilderden hunne wanden met dessins, die aan tapijtwerk herinneren. De Assyriërs en Babyloniërs bekleedden hun bouwwerken met albasten platen, met tegelwerk, of met platen van edel metaal, een gewoonte, die ook door de Phoeniciërs en de Israëlieten gevolgd werd.

De oudste bewoners van Klein-Azië hebben in hunne rotsgraven blijkbaar houten raamwerken, met tapijten bespannen, willen nabootsen; dat de vóórhistorische Grieken reeds metalen platen tot bekleeding aanwendden, is uit Schliemann's opgravingen gebleken. De latere Grieken polychromeerden hunne gebouwen en wendden marmer of terracotta tot bekleeding aan; ook stucwerk werd door hen gaarne toegepast.

Zelfs de Romeinen, die aan de constructie zooveel gewicht hechtten, bekleedden hunne gebouwen met bronzen platen, met mozaïeken of wendden pilasters met kroonlijsten en bogen tot bekleeding aan. In de oud-Christelijke en Byzantijnsche kunst, die nog onder antieken invloed stonden, bleef het bekleedingsprincipe bestaan; zij brachtten gaarne mozaïeken aan.

Eerst de Romaansche kunst begon langzamerhand met het onbedekt vertoonen der constructie, al kon zij zich van de muurschilderingen niet geheel losmaken. Alleen de Gothiek liet de constructiën geheel onbedekt, en in de 300 jaren, die zij geheerscht heeft, is dit beginsel, hoe de vormen zich ook wijzigden, nimmer losgelaten.

Zoodra kwam echter de Renaissance niet in zwang, of aanstonds werd de constructie weer bedekt.

Met groote scherpzinnigheid wijst Semper ons dus aan, hoe het bekleedingsprincipe door alle tijden heen, met uitzondering van de periode van 1150 tot 1450, geheerscht heeft; hij laat het aan voorbeelden niet ontbreken.

Vooral thans, nu men het maar al te vaak wil doen voorkomen, alsof er buiten de kunstrichting der latere middeleeuwen geene andere zou zijn, onze ernstige studie waard, mag Semper wel weer eens herlezen worden. Wanneer misschien zijn uitdrukkingen niet altijd onmiddellijk te begrijpen zijn, men geve den moed zoo spoedig niet op. Semper zegt zelf: „ik schrijf niet voor lezers, die op hun gemak gesteld zijn."

Het is jammer, dat het Semper niet gegeven was, zijn geheele boek te voltooien; wat hij echter over de textile kunst schreef, wettigt het vermoeden, dat ook het overige vele belangrijke gezichtspunten geopend zou hebben.

ARCHITECTONISCHE TYPEN.

„Nu dek ich 't linder voorhoofd op niemant in 't bezonder gheraent, meer heb de kloppel in 't hondert blinde slingh gheworpen."
G. A. Bredero.

III.

EEN PROFESSOR DER TOEKOMST.

Wij zijn in het jaar 1986. Er is sedert de negentiende eeuw heel wat in Europa veranderd. De spoorwegen zijn reeds tamelijk ouderwets geworden, want hoewel zij, dank zij de electriciteit een veel vlugger verkeersmiddel zijn dan een eeuw geleden, zijn zij op weg, om door de luchtpost geheel verdrongen te worden.

Alle landen van Europa zijn tot een groote republiek vereenigd; staande legers, schutterijen, grensbeambten *e tutti quanti* zijn voor goed verdwenen. Het *Volapük* is wereldtaal geworden; de vroegere talen worden nog slechts door de geleerden beoefend.

Amsterdam heeft zich op reusachtige wijs uitgebreid. Een twintigste-eeuwsche Haussman heeft een *razzia* gehouden onder de bouwwerken, in het laatst der negentiende eeuw opgericht, en, met behoud van de schilderachtigste gedeelten der oude stad, breede straten en grachten in een halven cirkel om de vroegere kern getrokken.

Zeer zwaar is hem dit werk niet gevallen, want de meeste perceelen, tijdens de uitlegging der stad in de negentiende eeuw gebouwd, waren reeds zoozeer in staat van verval, dat hun slooping dringend noodzakelijk werd.

Overal ziet men hooge torens, die tot stations voor de luchtpost dienen; pleiziertochten (in een dag heen en terug) naar Engeland zijn aan de orde van den dag, en de handelaars geven er niets om of zij per luchtpost even den Atlantischen Oceaan moeten oversteken. Fabrieken worden aan de zuidzijde van het voormalig IJ niet meer geduld; zij moesten allen naar de voorsteden Buiksloot en Nieuwendam verhuizen.

Sedert de helft der twintigste eeuw is overal een eigenaardige twintigste-eeuwsche bouwstijl heerschende, die even oorspronkelijk als schoon is. Aan het onderwijs in de bouwkunst wordt door het Bestuur der groote republiek groote zorg besteed, en ook te Amsterdam is aan het monumentale De-Keyzersplein (daar onze lezers nog te weinig *Volapük* verstaan, zullen wij den eigenlijken naam maar verzwijgen) een grootsch gebouw verrezen, dat als hoogeschool voor bouwkunstenaars dienst doet. De gevel is op die eigenaardige wijze geornneerd, waarvan de twintigste eeuw het geheim ontdekt heeft. Ruime zalen, met de uitnemendste hulpmiddelen gevuld, zijn overal in het gebouw aanwezig; voorzooverre zij niet gelijkstraats liggen, worden zij allen door lifts op een hoogst gemakkelijke wijze bereikt. Trappen worden nog slechts door die architecten gemaakt, die uit een voorbedachtelijk archaïsme den stijl van vroegere eeuwen willen volgen; men is bezig ze in de oude bestaande gebouwen gaandeweg op te ruimen.

Begeven wij ons voor eenige oogenblikken in de fraai versierde zaal, waar de professor, die de geschiedenis der bouwkunst doceert, een breede schaar weetgierige jongelingen als aan zijn lippen doet hangen. Met welk een sierlijkheid weet hij het *Volapük* te gebruiken! Wij treffen het, dat hij juist bezig is met het behandelen van de bouwkunst zooals zij begrepen werd in de negentiende eeuw, en meer bijzonder in dat deel der groote republiek, dat weleer den naam van Nederland droeg. Luisteren wij eens naar de opmerkingen, die aan 's professors mond ontvloeien, en trachten wij die zoo goed mogelijk uit het bevallig *Volapük* in het Nederlandsch te vertalen.

„In de negentiende eeuw, mijnheeren, eene periode, die zich door een volslagen gemis aan stijl in de architectuur onderscheidde, was het ook in het gedeelte der groote republiek, dat wij bewonen, met de bouwkunst treurig gesteld. In den aanvang trachtte men in het gemis aan stijlvormen te voorzien door het navolgen der voorbeelden, door de Romeinen, wier bouwkunst ik indertijd de eer had met u te behandelen, gegeven. Er werd echter toen slechts weinig gebouwd, en wij behoeven het niet te bejammeren, dat ook van deze bouwwerken thans bijn: geen spoor meer te vinden is.

„Ook de bouwkunst van 1830 tot 1870 is ons voor het grootste deel slechts uit afbeeldingen bekend, daar hare voortbrengselen, die aan de twintigste-eeuwsche eischen volstrekt niet meer voldeden, voor het grootste deel verdwenen zijn.

„Uit die afbeeldingen blijkt, dat toen een vermenging van enkele oud-Hellecnsche met sommige middeleeuwsche motieven als het ideaal van schoonheid beschouwd werd. Voornamelijk ontwikkelde deze richting zich door den invloed van de ingenieurs van het corps, dat men voorheen „Waterstaat" placht te noemen, en die in hun pogen gesteund werden door die krijgslieden, welke meer in het bijzonder belast waren met het maken van vernielingswerktuigen, beschermingswerken daartegen en gebouwen tot huisvesting van wat men toen het leger noemde (een afdeeling, die men met de oneigenaardige benaming van „genie" bestempelde).

„Onder de zonderlingste gebouwen, in dien tijd gesticht, mogen het Hooggerechtshof en het zoogenaamde Ministerie van Koloniën (beiden reeds lang geleden gesloopt) alsmede verschillende stationsgebouwen, waarvan men hier en daar nog ruïnes ziet, gerangschikt worden. Wie deze overblijfselen wat nauwkeuriger beschouwt, zal getroffen zijn geworden door het veelvuldig voorkomen van een materiaal, dat „Portland-cement" werd geheeten. Ook aan het ijzer werd toen reeds een niet onaanzienlijke plaats onder de bouwmaterialen gegeven; men zag toen nog niet in, welk een vernielenden invloed de atmospheer op deze stof heeft. De kortstondige duur van vele negentiende-eeuwsche bouwwerken moet hoofdzakelijk aan het al te overvloedig gebruik van ijzer en Portland-cement worden toegeschreven. Sedert wij het aluminium leerden kennen, hebben wij dan ook aan een zoo primitief constructiemiddel, als het ijzer was, geen behoefte meer.

„Zelfs geheele bouwwerken werden in dien tijd van ijzer en glas gemaakt. Ouden van dagen herinneren zich nog het gebouw, dat „Paleis voor Volksvlijt" heette, en waar eenigen van het volk hunne vlijt in het dansen en muziekmaken tentoonspreidden. Hoe vaak ook overgeverfd, het hield geen stand en moest eindelijk gesloopt worden. Ook de bruggen, viaducten enz., die wij thans zoo bevallig en sierlijk in aluminium maken, werden toen in ijzer vervaardigd. Hoe roekeloos deze wijze van constructie was, is in deze eeuw door de talrijke ongelukken, bij het instorten dezer bouwwerken, maar al te duidelijk gebleken.

„Daar ik echter het vak „constructie" niet met u behoef te behandelen, zal ik, na deze uitwijding, den draad van mijn betoog weer vervolgen, en eenige woorden wijden aan de bouwwerken, van 1870 tot het begin dezer eeuw in het voormalig Nederland gesticht.

„Een groot deel van die bouwwerken is door de toenmalige Regeering opgericht, die zich de verwezenlijking van de denkbeelden van den geleerden Viollet-le-Duc ten doel stelde, over wien ik u, bij het behandelen der architectuur van het voormalig Frankrijk, het een en ander heb medegedeeld.

„Verscheidene van deze bouwwerken zijn, zij het

dan ook niet meer in hunne oorspronkelijke bestemming, aanwezig, zoodat gij met de vormen die zij vertoonen, niet geheel onbekend kunt zijn. Het gebouw, dat eertijds als museum dienst deed en dat thans aan bejaarde stadgenooten een welkom tehuis biedt, en het voormalig Stationsgebouw, dat, na de oprichting der luchtpost doelloos geworden, thans na verbouwd te zijn tot een pensionaat voor bejaarde ongehuwde heeren is ingericht, zijn goede staaltjes van den bouwtrant dezer dagen. Het komt ons thans zonderling voor, dat men indertijd in allen ernst meende, dat deze gebouwen door het nageslacht met de grootste bewondering beschouwd zouden worden. Evenmin als het overige, wat de bouwkunst in de negentiende eeuw voortbracht, kunnen zij ons voldoen, daar zij volstrekt geen oorspronkelijke gedachten bevatten.

„De vormen van het voormalig museum zijn slechts een zwakke nabootsing van die, welke het kasteel te Blois, dat ik met u behandeld heb, vertoonen; van andere gevels uit het laatst der negentiende eeuw hebben wij de prototypen reeds in vele voorgaande eeuwen ontmoet. De Nederlandsche Renaissance van 1550 tot 1620 werd zoo dikwijls nagebootst, dat het voor ons, twintigste-eeuwers, maar goed is, dat wij af-en-toe jaartallen in de gevels vinden, om ons op weg te helpen.

„De trant, waarin het Rijk zijn bouwwerken deed oprichten, werd *officieele stijl* genoemd, een term, die in het *Volapük* moeilijk weer te geven is. Deze zoogenoemde „bouwstijl" vond zeer vele tegenstanders, doch minder omdat men esthetische bezwaren had, dan wel omdat men er een terugkeer tot de middeleeuwen in zag.

„Eigenaardig is de wijze, waarop men in de laatste helft der negentiende eeuw in het voormalig Nederland met de monumenten van het verledene handelde. Inplaats van, zooals wij thans doen, ze voorzoover zij kunstwaarde hebben, zoo goed mogelijk te bewaren, poogde men ze te voltooien, iets wat wij niet genoeg betreuren kunnen, daar nu voor ons de studie dezer monumenten zeer moeilijk is geworden, en het ons vaak onmogelijk is een zelfstandig oordeel te vellen.

„Ik meen u nu in korte trekken een beeld van de architectuur van het voormalig Nederland der negentiende eeuw geteekend te hebben. Indien ik er zooveel korter bij stilsta dan bij de vorige perioden, vindt dit zijn oorzaak in de weinige waarde, die de negentiende eeuw, die wij als een eeuw van zoeken en tasten kunnen beschouwen, voor ons heeft. Wij mogen er echter den bouwmeesters geen al te sterk verwijt van maken, dat zij niets beters voortbrachten; hun ontbrak een leidend beginsel.

In een volgende lezing hoop ik u met enkelen hunner eenigszins nader bekend te maken."

De les is uit, en de scholieren verlaten onder opgewekte gesprekken het gebouw. Wij echter blijven nog een oogenblik over des professors rede nadenken, nemen dan de luchtpost en gaan te Parijs theedrinken.

IGNOTUS.

DE INVLOED VAN VORST OP METSELWERK.

In de *Deutsche Bauzeitung* van 20 November wordt de invloed van vorst op metselwerk besproken en de zienswijze van de heeren Ende en Böckmann omtrent dit belangrijke vraagstuk medegedeeld. Aan deze heeren werd in den herfst van 1864 opgedragen een pakhuis te bouwen en wel met den meesten spoed, zoodat geen rekening gehouden kon worden met de omstandigheid, dat de winter voor de deur stond. In dien tijd werd het werken gedurende den winter nog zeer veroordeeld en dit gaf aanleiding den bouwheer op dit bezwaar te wijzen; niets mocht baten: de uitvoering drong en het werk werd onderhanden genomen. Bij uitzondering was de weersgesteldheid zacht en droog, maar de winter deed zich toch met al zijne afwisselingen gevoelen en met bezorgdheid werd de uitwerking van de vorst tegemoet gezien. Er werd bepaaldelijk op gerekend, dat het muurwerk hier en daar zou bevriezen, en dat het ten deele vernieuwd zou moeten worden, maar de ondervinding leerde, dat er niets beschadigd was en dat de mortel op deugdelijke wijze was opgestijfd.

Na dien tijd hebben genoemde heeren in elken winter metselwerken gemaakt en den arbeid voortgezet, totdat dit verhinderd werd door het bevriezen van het water, waarmede de steenen bevochtigd werden, en van de metselspecie in de bakken; in buitengewone gevallen werd zelfs het metselen voortgezet met warm water en versch gebluschte kalk, totdat dit door het bevriezen der materialen verhinderd werd. Het verlies aan bevrozen muurwerk, dat na de vorst moest verwijderd worden, was zoo gering, dat daarop weinig acht geslagen werd. De heeren Ende en Böckmann, die deze mededeeling doen, schrijven dit resultaat voor een groot deel toe aan den Berlijnschen kalkmortel, die in zeer korten tijd verhardt en laten in het midden of de uitslag even bevredigend zou geweest zijn als andere mortels werden gebruikt.

De beantwoording der vraag, of het metselen bij vriezend weder moet verboden worden, is in Duitschland van groot belang met het oog op de bepalingen der nieuwere politieverordeningen. Het hoofdpunt, waarop alles aankomt, kan als volgt geformuleerd worden: Loopt een bouwwerk, dat onder aanhoudende vorst wordt opgetrokken, gevaar om in te storten zoodra er dooi invalt en wordt daardoor het leven der arbeiders bedreigd? Men kan zich voorstellen, dat de vorst een bindende kracht heeft, die het gebouw tezamen houdt en dat de werking daarvan in het voorjaar vermindert, waardoor ineenstorting veroorzaakt wordt. Voor hen, die de practijk beoefenen en ervaring hebben opgedaan, ligt het voor de hand dat deze voorstelling onwaar is; wat toch is het geval? Zoodra de dooi invalt, vindt men nimmer slecht gebonden mortel, maar eene losse zandmassa tusschen de metselsteenen, die door de werking van de vorst vooruitgeschoven zijn. En daarmede houdt de beschadiging op.

Het bevroren muurwerk is op geenerlei wijze geschikt om daarop voort te bouwen; het moet verwijderd worden en de mate, waarin dit gedaan moet worden, geeft zich van zelf aan. Er bestaat geen half bevroren of door vorst verzwakt metselwerk; het muurwerk, dat op de beschreven wijze niet geleden heeft, is sterk en vast, zoodat daarmede geene ongelukken kunnen gebeuren. Het bericht, waaraan deze mededeeling ontleend is, sluit met de verklaring der meergenoemde heeren, dat zij de laatste jaren zoowel des zomers als des winters het metselen voortzetten, totdat dit hun door de vorst belet wordt en dit nimmer aanleiding tot eenig ongeluk gegeven heeft.

DE ERKER EN ZIJNE BETEEKENIS IN DE DUITSCHE BOUWKUNST.

Ieder, die Duitschland bezocht heeft, zal hebben opgemerkt, welk een rijke verscheidenheid van erkers men daar aantreft. Trouwens, de naam duidt reeds aan, dat dit bouwdeel van Duitschen oorsprong is, al ziet men het ook soms ten onzent, maar ten onrechte, als een motief der Nederlandsche Renaissance gebruikt.

Het moet erkend worden, dat aan het maken van erkers belangrijke voordeelen verbonden zijn. Niet slechts dragen zij ertoe bij, om het aanzien der straten of grachten te verlevendigen, maar zij geven ook aan de vertrekken iets zeer behaaglijks, waardoor dikwijls een hoogere huurprijs bedongen kan worden. Een erker is een goede reclame, hij springt in het oog, en wordt door de voorbijgangers, die voor de edelste architectuur vaak onverschillig blijven, opgemerkt.

Het uitwendige van den erker heeft in Duitschland in den loop der tijden groote veranderingen ondergaan, en gedurende onze eeuw heeft het zich naar al de wisselende modes moeten voegen.

In den aanvang dezer eeuw, toen naar Schinkel's voorbeeld in alle groote steden Griekſche en Romeinſche tempelfaçades gebouwd werden, had de erker slechts weinig gelegenheid zich te vertoonen. Waagde men het hem toe te passen, dan plaatste men hem op een paar streng-klassieke consoles, gaf hem maar één verdieping en bleef niet in gebreke, hem van klassieke pilasters of zuilen, met het obligate fronton te voorzien.

Alles heeft echter zijn tijd, en weldra veranderde de mode en begon de wind uit den romantieken hoek te waaien. De Romaansche en Gothische stijlen kwamen weer in eere en verooloofden aan de zucht, om erkers aan te brengen, in ruime mate toe te geven. In alle vormen, met de meest afwisselende bekroningen werden zij gemaakt; soms ziet men ze als zwaluwnesten tegen de gevels geplakt, soms verheffen zij zich bijna als zelfstandige torens.

Na eenigen tijd kreeg men echter ook van de romantiek weer zijn bekomst, en werd de Italiaansche Renaissance van 1500—1550 mode-stijl. De stijl van Raphaël, van Peruzzi, van San-Gallo werd, zij het ook op veel kleiner schaal, en in veel minder materiaalsoort dan bij de origineelen, nagebootst en ook de erker, die men niet kan missen, moet met de Italiaansche details voorzien worden. Men ziet het hem echter aan, dat dit zuidelijk kleed hem niet past.

De Italiaansche Renaissance scheen echter op den duur onzen oostelijken naburen niet te kunnen voldoen. Toen zij den erfvijand ten onder gebracht hadden en het nationaliteitsgevoel voor goed ontwaakt was, kregen zij lust in een eigen stijl, en de Duitsche Renaissance werd mode. Nu was de goede tijd voor de erkers aangebroken; in allerlei grillige vormen werden zij tegen de meest verschillende gevels aangebracht. De schilderachtigste effecten werden op deze wijze bereikt. Een jaar of tien hield de Duitsche Renaissance het uit, doch thans is zij reeds afgezaagd geworden. De mode wil thans *Spät-Renaissance*, en Barok-, Rococo- en Rocaille-stijl, eens zoo diep door al wat Duitsch was veracht, houden thans hun zegevierenden intocht. De erker is echter gebleven, en bij vele der nieuwste Berlijnsche bouwwerken is hij reeds in een modepak gestoken.

Hoeveel talent er aan zijn compositie ook besteed moge zijn, dikwijls maakt een erker aan een gebouw het effect van een *hors d'oeuvre*, al kan men niet ontkennen, dat vele architecten, vooral die, welke de Duitsche Renaissance beoefenen, er wel in geslaagd zijn hun torentje met het overige van hun gevel in harmonie te brengen.

Inwendig is echter een erker steeds van een zeer gunstig effect en, hoe ook geplaatst, het vertrek, dat er mede voorzien is, heeft iets gezelligs. Is de erker slechts klein, dan kan men er bloemen in plaatsen en dient hij als het ware tot serre. Is hij wat grooter, zoodat men er een tafel en een paar zetels in kan plaatsen, dan wordt hij een huiselijk hoekje, voor vertrouwelijk gesprek als geschapen. Welk een heerlijk plekje ook voor de vrouw des huizes, om onopgemerkt haar buren te kunnen bespieden!

Vooral tot decoratie in zoogenaamden oud-Duitschen stijl leent het erkerkamertje zich uitstekend. Onder oud-Duitsch verstaan onze naburen alle stijlvormen, die in Noord-Europa van 1500—1600 gebruikelijk waren. Met het onderscheid, dat er tusschen de kunstuitingen der verschillende landen bestaat, nemen zij het zoo nauw niet, en met een gerust geweten wordt zoowel de *Francois-premier-*, als de *Henri-deux-*stijl, de Vlaamsche en de Hollandsche Renaissance door hen bij het oud-Duitsch ingelijfd.

In de laatste jaren is ook bij ons het gebruik van erkers in zwang gekomen, hoewel onze voorvaderen slechts zelden dit versieringsmiddel hebben toegepast. Wij hebben er vrede mede, daar zij tot veel schilderachtige effecten aanleiding kunnen geven; men verzekere ons echter niet, dat de erker een nationaal motief is.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING LEEUWARDEN.

Vergadering van Vrijdag 10 *December* 1886.

Na het lezen der notulen worden de verschillende huishoudelijke zaken eener December-vergadering afgedaan. Van de aftredende Bestuursleden de heeren J. E. G. Noordendorp en S. Baron wordt de eerstgenoemde met bijna algemeene stemmen herbenoemd, terwijl inplaats van de heer Baron, die niet meer in aanmerking wenschte te komen, wordt gekozen de heer H. H. Kramer, wien tevens de functie van Secretaris der Afdeeling werd opgedragen.

In de Commissie tot het verzamelen van stukken, geschikt voor het Tijdschrift der Maatschappij, worden benoemd de leden A. T. van Wijngaarden, N. van der Hoef en P. van de Windt, terwijl tot afgevaardigden voor de Mei-vergadering worden gekozen de heeren Noordendorp en Kramer en als Voorzitter de heer Noordendorp, die zich deze benoeming liet welgevallen, op welke verklaring luide toejuiching volgde.

De rekening en verantwoording van den Penningmeester wordt door eene daartoe benoemde Commissie accoord bevonden en den heer Vonk dankgezegd voor zijn goed beheer. De begrooting voor het jaar 1887 wordt tevens goedgekeurd. Daarna wordt door het lid H. H. Kramer eene voordracht gehouden over „Het Paleis van Justitie te Brussel". Door tal van teekeningen, waaronder zeer uitvoerige, toegelicht, bespreekt genoemd lid dit interessante bouwwerk, waarvoor hij den dank der Vergadering erlangt.

Nadat nog tot de oprichting van eene leesbibliotheek wordt besloten, waartoe voorloopig eene som van *f* 50 beschikbaar wordt gesteld, sluit de Voorzitter deze bijeenkomst, met een waardeerend woord aan den heer Baron, als aftredend bestuurslid, voor zijne vele diensten als Secretaris der Afdeeling bewezen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

AMSTERDAM. Dezer dagen heeft de ingenieur W. J. Heshuijzen aan het Gemeentebestuur ingezonden een ontwerp tot overbrugging van het IJ, waartoe door hem voorloopige concessie gevraagd wordt en wel op verschillende voorwaarden, waarvan de voornaamste zijn, dat de Gemeente het eigendom van de brug zal verkrijgen tegen:

1°. Afstand van de helft der gronden in de Volewijk, en

2°. Toekenning aan den concessionaris van het recht tot tolheffing voor voetgangers en rijtuigen, gedurende 35 jaren (de scheepvaart zou vrij van tol blijven).

Ofwel tegen afstand van de geheele oppervlakte der Volewijk, groot pl. m. 150 hektare, waartegen de tolheffing zoude vervallen.

Het *Handelsblad* herinnert, dat nog eene aanvraag voor de overbrugging bij den Gemeenteraad aanhangig is, n.l. van de hh. Galman c.s.

's-GRAVENHAGE. De 101e algemeene vergadering van de Vereeniging van en voor Nederlandsche industriëelen, op Woensdag 15 December, zal een eenigszins feestelijk karakter dragen, daar de Vereeniging alsdan haar 25-jarig bestaan hoopt te herdenken. De taak der Enquête-commissie, 200 voor landbouw als voor nijverheid, het voorloopig verslag omtrent de aanhangige telephoonwet en de consulaire verslagen zullen o. a. behandeld worden.

— De heer Koelman, Directeur van de Academie van Beeldende Kunsten, wordt met het oog op zijn vergevorden leeftijd, met 1 Januaria. s. gepensioneerd, maar hij zal zijn taak niet geheel nederleggen en eenige lessen blijven geven. Op die wijze kan de heer Koelman zijn eventueelen opvolger als het ware geschikt maken en voorbereiden tot de belangrijke betrekking, door hem tal van jaren en waardiglijk vervuld. In de Haagsche bladen is geen openbaarheid aan de oproeping van sollicitanten gegeven, omdat men van oordeel was, dat zich onder de artisten tedezer stede niemand beschikbaar zou stellen." Hoewel dit een vreemdsoortig argument is, moet erkend worden dat de bezoldiging van ƒ 2000 zeer gering is.

Naar men vernoemt zijn er toch verscheidene sollicitanten en is er bij den Raad van Bestuur een oogenblik sprake geweest om een kapitein der genie bij het Oost-Indische leger tot opvolger van den heer Koelman te benoemen.

AMSTERDAM. Dezer dagen werd in een der zalen van *Artis* eene vergadering gehouden van bestuurs- en commissieleden, die zich voorstellen eene tentoonstelling te houden van voedingsmiddelen, en alles wat daarmede in betrekking staat. De Voorzitter, de heer Bergsma, zeide, dat het doel dezer bijeenkomst was, om aan de vergadering mede te deelen wat de verschillende commissieleden sedert de eerste bijeenkomst, einde October, hadden verricht.

De financieele commissie had de begrooting onderzocht en daarin aanleiding gevonden om hare taak op te vatten. Circulaires zijn verspreid en daarin financieele hulp en steun verzocht; toch heeft deze poging om een waarborgfonds van ƒ 100,000 bijeen te brengen nog geen volledig succes gehad, en deze som moet vóór 15 December bijeen zijn, wil de tentoonstelling doorgaan. Komt de som vóór 15 December niet bijeen, dan is het beter dat men de geheele zaak opgeeft.

Spreker deed daarom een krachtig beroep op de aanwezigen, om ieder in zijn kring nog eene flinke poging te doen om het ontbrekende aan de waarborgsom bijeen te brengen.

De volgende week zal het groote tentoonstellingsgebouw worden aitbesteed; de gunning houdt het Bestuur zich voor, tot 15 December, waarop de som van ƒ 100,000 moet bijeen zijn. Komt het geld er, dan zal de Maatschappij tot bevordering van Tuinbouw en Plantkunde tot 15 April het gebouw erlangen, om het op 15 Juni aan het Bestuur dezer tentoonstelling af te staan.

Verder deelde spreker nog mede dat de heer Springer zijn talent beschikbaar stelde, en reeds een plan voor een groote markt had ontworpen, waarvan reeds een deel in teekening in de zaal was opgehangen. Daarna zeide spreker, dat de Vereeniging den naam had genomen van die tot het houden van periodieke tentoonstellingen waarop rechtspersoonlijkheid was gevraagd en verkregen. Nogmaals droeg spreker bij allen aan om nu toch alles in te spannen de ƒ 100,000 voor het waarborgfonds bijeen te brengen om de tentoonstelling mogelijk te maken. Aan neringdoenden, die exposant moeten worden, zijn de circulaires verzonden. Aan belangstelling, zoowel in het binnen- als buitenland, ontbreekt het niet; zorgen wij dat de *aerarius exercus* niet ontbreke.

— Den heer Jac. Ankersmit, die de betrekking van Wethouder van Publieke Werken heeft nedergelegd, is dezer dagen een gedenkblad aangeboden door den heer Schuurman, Directeur van Publieke Werken, namens de gezamenlijke ambtenären dier Afdeeling en van den Reinigingsdienst. Het souvenir is op hoogst verdienstelijke wijze geteekend door den heer J. H. Schmöll; de opdracht luidt als volgt: »Jacob Ankersmit, Wethouder van de gemeente Amsterdam, 21 November 1883 tot 17 Nov. 1886, als bewijs van hoogachting door de ambtenaren der Afdeeling Publieke Werken en van den Reinigingsdienst." Op losse wijze zijn hieronder de namen der 42 ambtenaren gerangschikt. Het geheel is gevat in rood linnen rand en portefeuille.

BENOEMINGEN.

Door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid zijn met 1 Januari a. s. bevorderd tot opzichter van den Waterstaat 1e klasse M. F. Klaassen, thans opzichter 2e klasse; tot id. 2e klasse C. J. van Sluys, thans opzichter 3e klasse; tot idem 3e klasse N. Visser, thans opzichter 4e klasse en is benoemd tot opzichter 4e klasse J. K. de Masier.

ADVERTENTIEN.

OPROEPING VAN BELANGHEBBENDEN.

De Gedeputeerde Staten der Provincie *Zuid-Holland* roepen bij deze op de onbekende belanghebbenden in zake een berwaar van Ingelanden van den **Lagen Abtswoudschen polder** over verzwaring van den onderhoudslast van polderwerken en over de wegruiming van **de Hoppenbrug**, om, zoo zij dit nodig achten, hunne memoriën en bewijsstukken aan genoemd College in te zenden vóór den 10den Januari aanstaande.

Tot dien dag liggen de stukken iederen werkdag van des voormiddags 10 tot des namiddags 4 uur ter inzage aan het gebouw van het Provinciaal Bestuur, Korte Voorhout alhier.

's-Gravenhage, den 7 December 1886.
De Gedeputeerde Staten voornoemd,
FOCK, *Voorzitter*.
F. TAVENRAAT, *Griffier*.

Inschrijving
op
Dinsdag 28 December 1886,
in het Timmerhuis te Rotterdam,
naar de levering van:

Getrokken en Vlakke Waalklinkers, Waalhardgrauw, Waalboerengrauw, Straatklinkers uit Utrecht of van de Maas, IJssel Straatplavei en Beste harde IJssel Onderstoen, Escaussijnsch steenen Trottoirbanden, Luikschen Kluitkalk, Gries-Keien, Porphijr-Keien, Ben Ahin-Keien, Niedermendiger Lava-Keien, Steenslag van natuurlijken steen, Grof Grind, Grindzand, Eiken-, Grenen-, Dennen- en Vuren Timmerhout, Gegoten IJzeren Straatsyphons en Straatborrieranden, Staaf-, Band- en Plantijzer.

De voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren, in het Timmerhuis ter lezing en zijn, tegen betaling van 25 cents, verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers aan den Houttuin N°. 73, alwaar tevens de in te vullen gezegelde inschrijvingsbiljetten, tegen betaling van 22½ cents per stuk te bekomen zijn.

LOKAALSPOORWEG-MAATSCHAPPIJ
Hollands Noorder-Kwartier.
Herbesteding,

bij inschrijving, op **Donderdag 23 December 1886,** des middags ten 12 ure, op het Koggenhuis te *Medemblik*, van:

Bestek N°. 12.

Het maken van de grond- en kunstwerken, het leggen van spoorbaan en wissels, en het uitvoeren van eenige andere werken, ten behoeve van den Lokaalspoorweg Medemblik—Hoorn.

Bestekken zijn verkrijgbaar tegen ƒ 1.50 per stuk aan het bureau van den Ingenieur KRIEGER te *Medemblik*. Aldaar worden inlichtingen verstrekt en liggen de bestekteekeningen ter inzage.

Aanbesteding.

De Architecten C. MUYSKEN van *Amsterdam* en A. P. VAN DAM A. W. Zn. van *'s-Hage*, zijn voornemens om namens het Bestuur van de Naamlooze Vennootschap »Bouwmaatschappij Plan C." te *Rotterdam*, **aan te besteden:**

De houten en gemetselde Fundeering voor de bebouwing van het terrein, genaamd »Plan C" te Rotterdam.

Het Bestek met Teekening is van 15 December at. tegen betaling van ƒ 2.— verkrijgbaar bij de Heeren NIJGH & VAN DITMAR, Wijnhaven n°. 113. De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingeleverd op 21 December, tusschen 10 en 12 uur, aan het Notarishuis, Geldersche kade, *Rotterdam*, terwijl op dien zelfden dag te 12 uren de biljetten zullen worden geopend.

Inlichtingen worden gegeven door bovengen. Architecten, den 17 & 20 December, van 's morgens 10—1 uur in meergemeld Notarishuis.

Inschrijving
op
Dinsdag 28 December 1886,
in het Timmerhuis te Rotterdam, naar de Levering van:

Tegels, Dakpannen, Kannenbuizen, Pleister, Trass, Portland Cement, Touwwerk, Hennep, Snuit van Vlas, Teer, Bruinwerk, Mos, Strookdweilen, Blokmakerswerk, Borstelmakerswerk, Sponzen, Groen Laken, Tochtvriesch, Grijs Linnen, Behangsel-Linnen, Afneemdoeken, Wollen- en Linnen Dweilen, Gordijnlinnen, Grondpapier, Singel, Meubelkoord, Band, Gasbranders, Glazen Ballons, Lampenglazen, Zeemvellen, Leder, Patent-Olie, Groene Zeep, Kaarsen, Amerikaansche Reuzel, Vet (roet), Poetskatoen, Lampenkatoen, Turf, Houtskolen, Besems, Boenders, Manden, Zink, Lood, Looden- en Vertind Looden Buizen, Metalen Main- en Tapkranen, Spijkers, IJzerwaren, Kolenbakken, Staal, Verfwaren en Vensterglas.

De voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren, in het Timmerhuis ter lezing en zijn, tegen betaling van 25 cents, verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE & ZOON, Boekdrukkers aan den *Houttuin* n°. 73, alwaar tevens de in te vullen gezegelde inschrijvingsbiljetten, tegen betaling van 22½ cents per stuk, te bekomen zijn.

Prijsvraag met Monsters
VAN

232,000 Vlakke Klinkers.
338,000 Mixkl. Hardgrauw.
60,000 Straatklinkers.
45,000 Rood 1ste soort.
20,000 Boeregraauw.
28,000 Gevelgrauw.

Levering franco Tjonger Grootschoenmaarwaters. Aanbiedingen franco aan KLOOSTERMAN en BROUWER, Aannemers te *Leeuwarden*.

AANBESTEDING.

Op **VRIJDAG 17 December 1886**, des voormiddags te elf uur, zal door Burgemeester en Wethouders van *Schoonebeek* ten Gemeentehuize, in het openbaar bij enkele inschrijving worden **aanbesteed:**

Het BOUWEN van twee scholen en drie onderwijzerswoningen en het doen van HERSTELLINGEN aan een school in de Gemeente Schoonebeek, met bijlevering van alle benoodigde materialen.

Inlichtingen zijn te verkrijgen bij den ingenieur C. W. SNELLEBRAND te *Dalen*, bij wien ook het bestek met bijbehoorende teekeningen, nà 1 December, tegen betaling van ƒ 3.00 te bekomen is.

Aanwijs ter plaatse zal gegeven worden op Dinsdag 14 December 1886, des morgens te 10 uur. Verzamelplaats: het Gemeentehuis.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
L. R. J. DOMMERS, *Burg.*
H. POPPEN, *Weth.*

Provincie ZUID-HOLLAND.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 20sten December 1886**, des voormiddags ten 11½ ure, zal, onder nadere goedkeuring, door den Voorzitter, of een der Leden van het College van Gedeputeerde Staten der Provincie *Zuid-Holland*, en in bijzijn van den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, aan het lokaal van het Provinciaal Bestuur te *'s-Gravenhage*, worden **aanbesteed:**

Het onderhoud van het jaagpad langs den Rijn, van Leiden tot de Utrechtsche grens bij Harmelen, ingaande den 1sten Januari 1887 en eindigende den 31sten December 1888.

Raming ƒ 23300.

Deze aanbesteding zal geschieden bij enkele inschrijving, overeenkomstig § 434 tot 436 der Algemeene Voorschriften.

Het bestek ligt **van af 10 December a. s.** ter lezing aan het lokaal van het Provinciaal Bestuur van *Zuid-Holland* te *'s-Gravenhage*, en is voorts, van af gemeld tijdstip op *franco* aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij den boekhandelaar, firma GEBROEDERS VAN CLEEF, Spui n°. 28*a*, te *'s-Gravenhage* en door zijne tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen bij den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland* J. VAN DER VEGT, te *'s-Gravenhage*, terwijl aanwijzing in loco zal worden gegeven op te voren gedane schriftelijke aanvrage, door den Opzichter L. DALEBOUT, te *Bodegraven*, in de week de besteding voorafgaande.

De Gedeputeerde Staten der Provincie Zuid-Holland,
FOCK, *Voorzitter*.
F. TAVENRAAT, *Griffier*.

Openbare Aanbesteding,

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *UTRECHT* zijn voornemens op **Zaterdag den 18de December 1886**, des namiddags ten **één ure**, in het openbaar ten Raadhuize **aan te besteden:**

1°. **Het doen van eenige vernieuwingen aan en het eenjarig onderhoud van:**
de Sluis en daarbij behoorende werken te Vreeswijk, den Straatweg van Utrecht naar Vreeswijk en daarbij behoorende werken;
de Sluis te Nieuwersluis en het Jaagpad van daar naar Hinderdam;
het Jaagpad met daarbij behoorende werken van Utrecht tot nabij Woerden.

2°. **Het leveren van verschillende materialen enz. ten dienste der openbare gemeentewerken, als:**

1° Perceel. Utrechtsche Straatklinkers.
2° » IJsselstraatklinkers.
3° » Waalstraatklinkers.
4° » Harde pl. Utr. Klink. drielingen.
5° » Utrechtsche Metselsteenen.
6° » Kalk, Tras en Portl.-Cement.
7° » Lekzand.
8° » Heidezand.
9° » Hardst. Trottoirtanden.
10° » » Roosterramen.
11° » Grenen, Vuren en Dennenhout.
12° » Eikenhout.
13° » Verfwaren.
14° » Olie en Petroleum.
15° » Borstelwerk.
16° » Glas.
17° » IJzer, IJzerkramerijen en Gereedschap.
18° » Dakpannen en Tegels.
19° » Touwwerk.
20° » Boomen, Heesters, Bloemstruiken en Bloemen.

De bestekken en voorwaarden liggen ter inzage aan het Bureau der gemeentewerken achter Klarenburg en zijn aldaar, zoomede ten Raadhuize (Afdeeling Financiën) en bij de Boekhandelaren VAN TERVEEN & ZOON verkrijgbaar gesteld tegen betaling van ƒ 0.25 per exemplaar.

Monsters der te leveren materialen zijn te bezichtigen aan het Stadsmagazijn en verdere inlichtingen te bekomen aan bovengenoemd bureau.

Utrecht, 4 December 1886.

De Secretaris der Gemeente Utrecht,
DE WATTEVILLE.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Vrijdag 24 December 1886**, 's voormiddags 11½ ure, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

1°. **Het driejarig onderhoud der Openbare Pompen.**
2°. **Het onderhoud van eenige Gemeentewerken gedurende het jaar 1887.**
3°. **Het onderhoud der Bestratingen gedurende het jaar 1887, met levering van Keien, Klinkers en Ironbricks.**
4°. **Het onderhoud der Plantsoenen en beplantingen der gemeente gedurende het jaar 1887.**

Aanwijzing Vrijdag 17 December e. k., 's morgens 10 ure, bureau Gemeentewerken; bestekken met gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van ƒ 0.50 per stel ter Secretarie te bekomen.

Aanbesteding IJzerwerk
van het leveren en stellen van IJzerwerk voor 3 Sluizen, 3 Klapbruggen en 3 Vaste Bruggen.

Bestekken en detailteekeningen liggen ten kantore van de Aannemers KLOOSTERMAN en BROUWER te *Leeuwarden*, waar de noodige inlichtingen zijn te bekomen.

Franco inschrijvingen worden ingewacht vóór of op den **23 December 1886** aan bovengenoemde Aannemers.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(Voor rekening van den Staat.)

Op **Dinsdag den 21sten December 1886**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 452.

Het leggen van het tweede spoor en het verrichten van bijkomende werken op de halte Arkel ten behoeve van den spoorweg van Elst naar Dordrecht.

Raming ƒ 7500.

De besteding geschiedt volgens § 40 van het bestek.

Het bestek ligt van den 3den December 1886 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur F. SASSEN te *Nijmegen* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van ƒ 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 14den December 1886 ten 1 ure des namiddags.

Utrecht, den 1sten December 1886.

Provincie ZUID-HOLLAND.

AANBESTEDING.

Op **Maandag den 20sten December 1886**, des voormiddags ten 11½ ure, zal, onder nadere goedkeuring, door den Voorzitter, of een der Leden van het College van Gedeputeerde Staten der Provincie *Zuid-Holland*, en in bijzijn van den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, aan het lokaal van het Provinciaal Bestuur te *'s-Gravenhage*, worden **aanbesteed:**

Het Tweejarig Onderhoud van den Havendam van Ooltgensplaat. 1887—1888.

Raming ƒ 800.— per jaar.

Deze aanbesteding zal geschieden bij enkele inschrijving, overeenkomstig § 434 tot 436 der Algemeene Voorschriften.

Het bestek ligt ter lezing aan het lokaal van het Provinciaal Bestuur van *Zuid-Holland* te *'s-Gravenhage*, en is voorts, op *franco* aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij den Boekhandelaar, firma GEBROEDERS VAN CLEEF, Spui n°. 28*a*, te *'s-Gravenhage* en door zijne tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen bij den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, J. VAN DER VEGT, te *'s-Gravenhage*, terwijl aanwijzing in loco zal worden gegeven op Woensdag 15 December des namiddags ten 1 ure.

De Gedeputeerde Staten der Provincie Zuid-Holland,
FOCK, *Voorzitter*.
F. TAVENRAAT, *Griffier*.

Inschrijving

op

Dinsdag 21 December 1886,

TEN KANTORE VAN DE

Gemeente-Gasfabrieken Oost-Zeedijk,

naar de **LEVERING** van:

Getrokken IJzeren pijpen, IJzeren en Koperen Fittings, Houten Rozetten, Branders, Lantaarnruiten, Vertind Looden Buizen, Rood en Geel Koperen Pijp, Lampenglazen, Kappen, Ballons, Houtschroeven, Klinknagels, Vijlen, Bordpapier, Schoppen, Snijtangen, Pijp- en Sockettangen, gashaken, Kraansleutels, Patent-olie, Lijnolie, Zeep, Zacht Vet, Vet (roet), Kaarsen, Loodwit, IJzermenie, Kwasten, Zakken, Manden, Lampkatoen, Poetskatoen en Lappen, Sponsen, Zeemvellen, Luiwagens, Snuit van Vlas, Striktouw, Bruinwerk, Hennep, Houtskolen, Spieborstels, Bezems, Kalk, Staal, Smeé- en Plaatijzer, Rood Koperen Lantaarns, Gegoten IJzeren Lantaarnpalen, Gesmeed IJzeren Lantaarnstoeltjes, Gegoten IJzerwerk en andere Magazijngoederen; ten dienste der Gemeente-Gasfabrieken te Rotterdam.

De Voorwaarden liggen op de gewone dagen en uren, ter lezing op het kantoor der Gemeente-Gasfabrieken, Oost-Zeedijk, en zijn voor den prijs van 25 cents, verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers aan den Houttuin N°. 73, alwaar ook de gezegelde inschrijvingsbilletten tegen betaling van 22½ cents verkrijgbaar zijn.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS.

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten:

Bollende en Expanseerende Steenovenkappen,

GEBOUWEN in **Scherpboek** en naar **andere** bouwwijzen, geheel in **ijzer** of **ijzer** en **hout** of **steen.**

VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht.

Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.

Galvaniseering op Loon.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239,

AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

Lichtdrukpapier en Lichtdrukpreparaat.

Benevens uitmuntend **Calqueerpapier** voor de daarvoor benoodigde calques. Te verkrijgen bij

Th. J. DOBBE en ZOON te Utrecht.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK

TE

AMSTERDAM

Beltweg N°. 3.

NATUURL. ASPHALT

VAN

VAL DE TRAVERS

ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

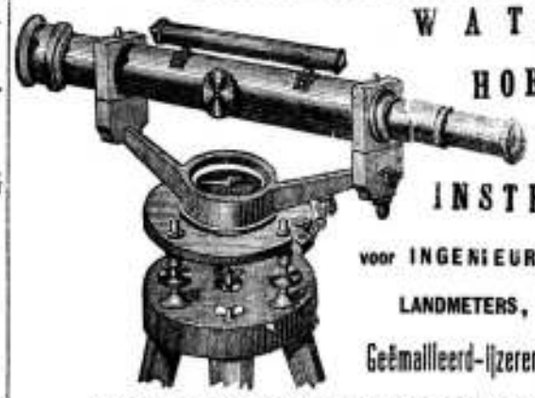

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN**

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.

Geëmailleerd-IJzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

A. H. VAN BERGEN,

FABRIKANT TE

Heiligerlee, prov. Gron.

SPECIALITEIT IN

Nieuwe Constructie

BRANDSPUITEN, TORENUURWERKEN

EN

LUIDKLOKKEN,

op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.

ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.

Gouden en Zilveren Medailles.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

Schetsontwerp voor de façade van een Tentoonstellingsgebouw achter het Rijksmuseum te Amsterdam.

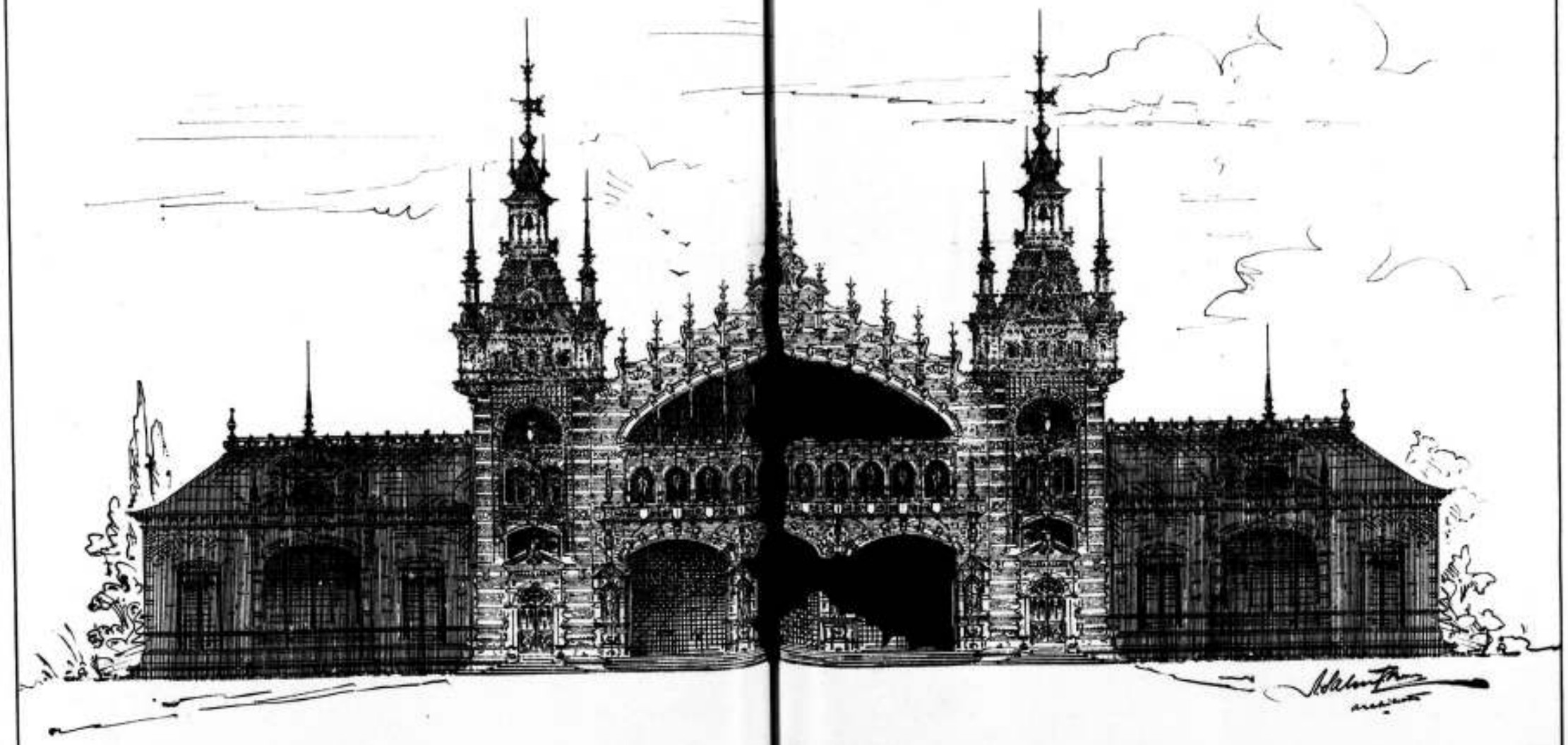

Photolith. v G. J. Thieme, Arnhem.

EEN-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 51. ZATERDAG 18 DECEMBER 1886.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

Architectura et Amicitia

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën:
Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Keizersgracht 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdokskade, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De 31ste *Algemeene*, tevens 873ste Vergadering, zal plaatshebben op *Woensdag 22 December a. s.*, des avonds te 7½ uren, in het American Hotel, alhier.

De agenda voor die vergadering is:

a. Openingsrede van den Voorzitter;
b. Mededeelingen van het Bestuur;
c. Verslag over het afgeloopen jaar van den 1ste-Secretaris;
d. Idem idem van den 2de-Secretaris;
e. Rekening en verantwoording van den Penningmeester;
f. Verslag van de Verificatie-commissie;
g. Behandeling der begrooting voor het jaar 1887;
h. Verslag van den Bibliothecaris;
i. Idem van de Lokaal-commissarissen;
k. Verkiezing van drie Bestuurders; aftredende leden: de heeren Jan Springer en F. J. Bremmer Hzn., periodiek en de heer Th. G. Strengers;
l. Verkiezing van een Redacteur, aftredend lid de heer A. W. Weissman (weder herkiesbaar);
m. Verkiezing van drie Lokaal-commissarissen; aftredende leden de heeren E. van den Bossche, R. Hey en H. G. Jansen (weder herkiesbaar);
n. Verkiezing van een Voorzitter;
o. Uitloting van 5 aandeelen der rentelooze leening ten behoeve van de Bibliotheek;
p. Mededeeling van het rapport der Commissie van beoordeeling der serie prijsvragen 1885—1886.

2°. Als gewoon lid is voorgesteld, door de heeren J. A. Rooseboom en Th. G. Strengers, de heer E. Cramer; als buitenlid is toegetreden J. Brink Evers, architect te Ellekom.

3°. Gewone leden, die lid wenschen te worden van de Schetsclub, worden verzocht zich schriftelijk aan te melden bij den 1ste-Secretaris.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

(A. et A.) GEBOUW VOOR TIJDELIJKE TENTOONSTELLINGEN TE AMSTERDAM.

Bij de plaat.

Door de vriendelijkheid van ons medelid A. Salm GBz. zijn wij in de gelegenheid gesteld onze lezers een afbeelding van den voorgevel van genoemd gebouw aan te bieden.

Overeenkomstig het karakter van het stadsplein, dat men zich voorstelt op het tentoonstellingsterrein in den trant der XVIIde eeuw te doen herleven, heeft de ontwerper van het gebouw zich ook van de pittoreske oud-Hollandsche vormen bediend.

Weldra hopen wij in staat te zijn, in *De Bouwmeester* de volledige plans van dit gebouw op te nemen.

(A. et A.) HEINRICH VON FERSTEL.

DOOR

HENRI EVERS.

Het was op den 16 Juli 1883 dat ik, na een driedaagsch uitstapje in Weenen terugkeerende, van verschillende publieke gebouwen de treurvaan zag waaien.

Hoewel het feit zelf mij minder trof, zag ik tot mijn verwondering het rouwteeken slechts aan gebouwen, door één architect ontworpen.

Een beklemmend voorgevoel maakte zich van mij meester, en inderdaad, ik had mijne woning nog niet bereikt, of het treurige nieuws was mij bekend, dat een van Weenen's meest talentvolle architecten na een kortstondige ziekte aan de kunst ontrukt was.

In den namiddag van den volgenden dag vulde zich de ruimte der Votief-kerk, waarin de inzegening van het stoffelijk overschot des overledenen zoude plaatsvinden, met de vertegenwoordigers van het keizerlijk hof, den staat, de stad, schoone kunsten en wetenschappen in den meest uitgebreiden zin. Een talrijke menschenmassa omzoomde in dichte rijen het kerkplateau. De straatlantaarns waren van de woning des overledenen af tot aan de kerk ontstoken; boven het portaal woei de treurvaan. Het altaar was in overeenstemming met de plechtigheid in 't zwart gedrapeerd, terwijl honderden vlammen het ruim verlichtten. Weldra verkondigde klokgelui de nadering van den stoet en kwam de lijkwagen voor het portaal. Talrijke kransen werden nog op de baar gelegd, waarna een

plechtige rondgang om de kerk plaatsvond. Na de ceremonie zong het *Wiener Männergesang-Verein* het koor: *Wanderer's Nachtlied*, waarop de baar naar den lijkwagen en vervolgens naar het kerkhof te Grinzing, bij Weenen, gevoerd werd. Namens verschillende corporatiën van kunstenaars en technici werden bij de groeve aanspraken gehouden; toen werd de baar in de groeve geplaatst. De vaan der Technische Hoogeschool werd als laatste groet nedergelaten, terwijl de kinderen van den overledene, tot afscheid rozen strooiden.

Weldra viel de eerste schop grond op de kist en Heinrich von Ferstel was aan de aarde teruggegeven, waarop hem een kortstondig, maar door den helderen zonneschijn des geluks bestraald leven ten deel viel.

De man, dien ik daar noemde, is mijnen lezers bekend; hij heeft toch te veel als kunstenaar gepresteerd om niet voor hen, die met Weener architectuur hebben kennisgemaakt (en wie heeft dat niet), een goede bekende te zijn.

In het jaar 1884 had ik het voorrecht een tentoonstelling der gezamenlijke werken van den overleden meester te kunnen aanschouwen, waar zijne veelzijdige talenten zich als een *Gesammtbild* aan mij vertoonden en mij een nauwkeurig denkbeeld van den grootschen werkkring des kunstenaars gaven.

Ik heb gemeend, dat eenige nadere mededeelingen hieromtrent niet onwelkom zouden zijn: ik heb deze mededeelingen ontleend deels aan personen, die in onmiddellijk verkeer met den overledene stonden, deels aan eigen herinneringen.

Heinrich von Ferstel werd den 7 Juli 1828 te Weenen geboren; hij was de zoon van den hoofdkassier der Nationale bank en genoot eene in alle opzichten voortreffelijke opvoeding. In de jaren 1849 en 50 was hij leerling van het Polytechnicum, terwijl de lessen aan de Academie voor beeldende kunsten en aan de Universiteit tevens door hem gevolgd werden; daardoor verkreeg hij die veelzijdige ontwikkeling, die op zijne breede kunstopvatting zeker van grooten invloed geweest is.

Reeds vroegtijdig openbaarden zich zijne talenten en verschillende reisstipendiën naar München en Italië zijn door hem aan de Academie behaald, zoodat hij weldra als de beste leerling van de professoren Von der Null en Siccardsburg bekendstond. Om zich tevens in de practijk te bekwamen, was hij werkzaam op het bureau van zijn oom *Baurath* Stache en ontwierp in gemeenschap met dezen verschillende projecten voor kasteelen en het St.-Barbara-altaar in den Stefansdom te Weenen.

In het jaar 1854 behaalde hij den keizerlijken prijs voor eene studiereis naar Italië.

Vóór zijn vertrek nam hij eerst nog deel aan den internationalen wedstrijd voor den bouw eener kerk, uitgeschreven door den aartshertog Max van Oostenrijk, ter herinnering aan den mislukten aanslag op het leven des keizers. Meer dan 70 architecten namen deel aan deze prijsvraag, waarin Ferstel als overwinnaar werd verklaard. In Napels ontving hij de blijde tijding en de toenmaals 27jarige kunstenaar keerde met den schoonsten prijs naar het vaderland terug. De eervolle opdracht tot den bouw viel hem weldra ten deel en in April 1856 werd de eerste steen gelegd. 23 Jaren daarna werd, bij gelegenheid van het zilveren huwelijksfeest des keizers, dit gebouw ingewijd, waarbij Ferstel uit 's keizers handen de Orde van de IJzeren Kroon 2de klasse met den titel van Freiherr of Baron ontving.

Als practisch uitvoerder werd hem bij den bouw der Votief-kerk de dombouwmeester Jozef Kranner uit Praag terzijde gesteld; na diens dood, welke 15 jaren later plaatsvond, leidde Ferstel alléén de uitvoering.

De naam, door het succes van dit concours verkregen, plaatste hem onmiddellijk in de eerste rijen der toenmalige artisten, en de overwinnaar in een wedstrijd, waaraan de meest bekende architecten hadden deelgenomen, behoefde niet naar andere opdrachten te zoeken. Integendeel ze zochten hem op en het duurde niet lang of Ferstel was met werk overladen.

Het tweede gebouw, dat hij uitvoerde, was de Nationale bank te Weenen, insgelijks de vrucht van een wedstrijd. Het gebouw is ontworpen in een eigenaardige mengeling van Romaansche en Florentijnsche motieven, die het een ernstig en tevens aangenaam karakter verleenen, en waarin men duidelijk de sporen der school van Von der Null en Siccardsburg bemerkt. De bouw duurde 4 jaren, nl. van 1856—1860.

Intusschen begon te Weenen de groote beweging, die een geheele ommekeer in de bouwkunst dezer stad moest teweegbrengen. Ferstel nam hieraan rijkelijk deel. Onder de voornaamste particuliere huizen, door hem gebouwd, kunnen die van Pollak, aartshertog Ludwig Victor, Wertheim en Ofenheim gesteld worden, terwijl verder in alle oorden des Rijks bouwwerken door hem werden uitgevoerd. We zien onder de voornaamste het slot Groszkall, in Bohemen, de villa van den aartshertog Karel, in Reichenau, het paleis van de Oostenrijk-Hongaarsche Lloyd, in Triëst, de Katholieke kerk te Schönau en de Protestantsche kerk te Brünn in de jaren 1863—1867. Bij de inwijding van deze laatste werd hem het eereburgerschap dier stad verleend.

In 1868 begon hij den bouw van het interessante Museum voor Kunstindustrie, welks interieur onder de schoonste scheppingen van den tegenwoordigen tijd mag gerekend worden. Tevens bouwde Ferstel de *Gewerbeschule*, hiermede verbonden. De plans voor een chemisch laboratorium en een centraal gebouw voor meteorologie kwamen in het jaar 1871 tot uitvoering.

Zijn laatste en meest belangrijke werk is de Weener Universiteit, waarvan in 1872 het ontwerp werd aangenomen, terwijl in 1874 met den bouw begonnen werd. De voltooiing mocht hij niet beleven.

Aan eeretitels verwierf hij nog die van *Baurath* en eereburger der stad Weenen. Talrijk zijn de onderscheidingen, die hem in het buitenland ten deel vielen. Zoo behaalde hij in het jaar 1868 de groote gouden medaille op de Tentoonstelling te Parijs en werd hij tot ridder van het Fransche Legioen van eer, en tot eerelid van de Academiën te Munchen, Weenen, Berlijn, Parijs en de Architecten-vereeniging te Londen benoemd. In het jaar 1866 aanvaardde hij de betrekking van Professor aan de Technische Hoogeschool te Weenen, waaraan hij in de laatste jaren het rectoraat bekleedde.

Eindelijk was Ferstel ontelbare malen jurylid bij prijsvragen en lid van commissiën ter oplossing van belangrijke quaestiën van kunst of techniek.

De enkele opsomming zijner werkzaamheden heeft u een klein denkbeeld gegeven van zijn rijkbegaafde natuur. En inderdaad! eerst op de tentoonstelling zijner teekeningen, waarvan ik straks sprak, werd het mij duidelijk welk een verbazende werkkracht Ferstel in zijn 30-jarige loopbaan ontwikkeld heeft. Bij het bezien van die collectie van 1500 zoo groote als kleine teekeningen, bemerkte ik veel, wat mij bij het bestudeeren zijner gebouwen ontglipt was. Ik zag menig monument, vanaf de eerste schets tot aan de voltooiing vóór mij, doorleefde de verschillende phasen van zijn wording en ontwikkeling, en bemerkte menige schoone en diepgevoelde gedachte des kunstenaars. Het leven des meesters lag daar als een lijvig foliant, waarvan

iedere pagina eene gebeurtenis vermeldt, open voor mij.

Merkwaardig was het, dat in het groote *Gesammtbild* geen enkele maal de harmonie verstoord werd. Van de eerste studiën af tot zijn laatste werk herkende ik dezelfde hand. Wel-is-waar eerst weifelend, maar steeds meer zich accentueerend; immer kenmerkt zich zijn fijn beschaafde natuur door voornaamheid. Wat ook van hem verlangd werd — hetzij speculatiebouw of paleis, kerk of monument, behangselpatroon of luchter — altijd gaf hij zich rekenschap van het *hoe* en het *waarom*. En dat hij de practische eischen niet aan de artistieke ten offer bracht — men behoeft slechts een paar zijner gebouwen te bezoeken om hiervan een bewijs te hebben.

Eenvoud in den plattegrond bij bescheidenheid in afmetingen kenmerken zijne werken. Noch in zijne ideeën, noch in de daarstelling ervan, was effectbejag zijn leus. De hoofdkenmerken van beide zijn een logische en artistieke conceptie, een fijne studie der onderdeelen en een geacheveerde uitvoering. Ferstel liet geen enkel detail aan het toeval over; van alles maakte hij grondige studiën, verscheidene teekeningen bewijzen dit; zoo b. v. de veelvuldige ontwerpen zijner binnendecoratiën welke, op groote schaal uitgevoerd, niet als schets behandeld, maar met de aanduiding der verschillende kleuren in vlakke tinten, zonder conventioneele schaduweffecten, aangelegd zijn.

Dit is de reden waarom zijn teekeningen zoowel als zijn gebouwen op het eerste gezicht niet overbluffen door veel brio, hoewel de indruk altijd gunstig is. Eerst bij het nader beschouwen ervan voelt men zich meer en meer aangetrokken; steeds merkt men een interessant motief, een fijn profiel of lijst, die men vroeger niet zag, of treffen u de edele verhoudingen van een vensterbekroning of kolom. 't Zijn als 't ware bloemen, die niet in de verte schitteren door rijken kleurentooi, maar die, van nabij gezien, u door fijne vormen, zachte tinten en aangenamen geur verkwikken.

En deze kwaliteiten, hij dankte ze niet alleen aan zijn talentvolle natuur — neen! Zijn grondige studiën als kunstenaar waren er tevens oorzaak van. Door deze verkreeg hij die fijne beschaving, dat meesterschap over den vorm, die al zijn gebouwen, in welken stijl ook ontworpen, kenmerken. Hetzij Klassiek of Gothiek, Romaansch of Italiaansch, welke periode hij ook voor de verwezenlijking zijner ideeën het meest dienstig achtte, altijd zien we dezelfde zekerheid van opvatting, die een juist begrip van het karakter van den stijl doet zien en tegen gekunsteldheid een waarborg is.

Toch ging zijn individueel karakter nooit teloor. Nimmer maakte hij zich slaaf van een dogma. Zijn talentvolle natuur kon zich niet in de knellende banden van historische stijlprincipen wringen, die alle warmte, alle gevoel verbannen en ons slechts een koude echo van 't verleden in de ooren doen galmen.

Zijn talent was redegevend — in dien zin, dat het zich van de hedendaagsche eischen der practijk rekenschap vroeg om die op ideaal-esthetische wijze uit te drukken.

Dit is de reden waarom de werken van Ferstel van zoo hooge beteekenis zijn, dewijl met den kunstenaar de denker gelijken tred houdt. Het was hem niet genoeg oppervlakkige invallen te hebben; integendeel, hij was zich van den ernst zijner opgaven steeds bewust; in elk werk verdiepte hij zich met geheel zijn wezen, bestudeerde de moeilijkheden eraan verbonden met den meesten ernst, om tot het best mogelijke resultaat te komen. Hij geeft steeds iets diepgevoelds, iets van zichzelf te aanschouwen, en legt zijn karakter bloot.

De kunstenaar, wien dit reeds bij den aanvang zijner loopbaan gelukt, mag met recht een gelukskind genoemd worden.

En dit was Ferstel!

De Votief-kerk in Weenen, zijn eerste werk, is niet alleen op zichzelf een kunstwerk van hooge waarde, zij geeft ook in hare aanvallige schoonheid een duidelijken blik in 's mans karakter. Een Gothisch gebouw toch van vriendelijke schoonheid is een even kostbare als zeldzame vrucht van bouwkunstig streven en hoewel gedurende de 23 jaren, die den bouw duurden, menige verandering in de details is aangebracht, de grondtoon en de stemming van het geheel zijn dezelfde gebleven. Deze tempel is van ideale opvatting. Hij spreekt tot ons in stralende schoonheid, verheft ons gemoed tot edele indrukken en brengt ons in milde stemming tot den evenmensch. Hij karakteriseert Ferstel niet alleen als mensch, maar ook als Weener. Hij legt de schoonste karaktertrekken van den Weener bloot, n.l. een fijne artistieke natuur en een warm hart.

De gebouwen, die uit het begin van Ferstel's loopbaan dagteekenen, hebben meestal den middeleeuwschen stijl tot grondslag. Later bedient hij zich slechts bij uitzondering van dezen stijl om zijn gedachten te verwezenlijken, en in de laatste jaren van zijn loopbaan past hij bij voorkeur de Italiaansche Renaissance toe.

Dat hij aan deze een locale tint wist te geven bewijst wel de hedendaagsche Weener stijl, welke hij, veel meer dan Hansen en Schmidt, als uitgangspunt verstrekt.

Ferstel was een vijand van wat men in de wandeling mode noemt, van de zucht naar het nieuwe. Heftig kon hij zich over dit thema uitlaten. „Niet het goede, maar wat anders, iets *nicht dagewesenes* wil men", zoo smaalde hij; „en toch wordt het schoone slechts naar eeuwige en onvergankelijke wetten geschapen, die men nooit ongestraft kan schenden. Het onvermijdelijk gevolg van dezen zinneloozen haast en drang naar het nieuwe van de bouwheeren, aan wie enkele architecten maar al te willekeurig toegeven, zal eene verwildering der architectuur zijn. Wat wij ouderen met alle kracht van ons talent en onze vlijt opgebouwd hebben, dat zal op deze wijze vernietigd worden, n.l. de goede smaak en de erkende eigenaardigheid der Weener architectuurschool. Welk een dwaasheid, het oude te verwerpen enkel omdat het oud is. Op deze wijze wordt geen *stijl* maar *stijlloosheid* geschapen."

En met recht!

Er wordt in de laatste tijden veel over deze quaestie getwist; men werpt het den architecten dikwijls naar het hoofd dat ze niet in staat zijn een nieuwen stijl te scheppen; steeds hoort men het verwijt: de architecten ontwerpen niet meer, zij kopiëeren, of, volgens een guitig criticus, zij inspireeren zich; de architecten zijn geen artisten meer, het zijn geleerden of archeologen, die zich alleen herinneren. — „Zij spreken niet, zij stamelen slechts", roept een ander.

Dergelijke verkwikkende vermaningen worden ons bijna dagelijks zoowel door kunstcriticus, liefhebber, als leek toegediend.

Valsche beschuldiging voorzeker!

De geheele geschiedenis toch spreekt voor ons! Of hebben de Grieken niet drie eeuwen noodig gehad tot vorming van hun stijl? Honderden jaren verliepen er voor de ontwikkeling van Gothiek en Renaissance.

De bouwstijlen worden niet uitgevonden, evenmin als dit met de talen het geval is.

De bouwkunst heeft hare onvergankelijke wetten, waaraan men steeds zal moeten gehoorzamen. Wat in de muziek de melodie en harmonie zijn, dat wordt in de architectuur door openingen en tusschenvlakken, dragende en gedragen deelen uitgedrukt. Ze vormen

het gronddenkbeeld der architectuur; zonder deze factoren houdt haar bestaan op.

De verschillende stijlen vinden hunne uitdrukking in de wijziging dezer elementen, aan hun respectievelijken tijdgeest getoetst. Ze vormen het karakteriseerend gedeelte van elk gebouw, welks bestemming en behoeften zich steeds hierin zullen moeten afspiegelen. Deze grondregels als basis aannemende, zal nooit een stijl uitgevonden worden in den zin, door de critici bedoeld.

Troosten wij ons daarom, bij het beschouwen van de hedendaagsche monumenten, dat ook het nageslaht hun recht zal doen wedervaren, en verheugen wij er ons in, dat de zoogenaamde Volapük-genieën, ten minste in de bouwkunst, het burgerrecht nog niet hebben verkregen. (*Wordt vervolgd.*)

ARCHITECTONISCHE TYPEN.

„Nu heb ik 't ünder voorheeft of niemant in 'Ubesonder gheraunt, maer heb de klappel in 'Ronder hünderlingh gheworpen."
G. A. Bredero.

IV.

De eerste steen.

Toen de opzichter, de onderopzichter, de door den aannemer volgens bestek „ten genoege der Directie" gestelde teekenaar en de onderbaas tusschen achten en halfnegen hun ontbijt zaten te gebruiken, dat bestond uit hetgeen ieder in een papiertje had medegebracht en uit de koffie, door den keetjongen op een sterkriekend petroleumtoestel bereid, keken zij niet zonder bezorgdheid naar den hemel, die zich met zware wolken begon te bedekken. En er was reden voor die bezorgdheid. Immers juist die dag was uitgekozen voor de plechtigheid van de eerste-steenlegging, een plechtigheid, waarop de bouwpatroon bijzonder gesteld was en die hij met den meesten luister wenschte gevierd te zien.

Dat het 's nachts reeds flink geregend had, daarvan droeg het terrein en ook de put de duidelijkste sporen. Geheel achter op het terrein, waar de heistelling spichtig oprees en de machine bij afwisseling, al naar het den stoker gewenscht voorkam, stond te gonzen of te brommen, waren een paar man uit al hun macht met een tonmolen aan het werk om het overtollige water te verwijderen.

Meer aan den voorkant hadden de fundeeringwerkers reeds een deel van hun arbeid volbracht; de spaanders lagen nog op de kanten der sleuven. Juist daar zou de feestelijkheid plaatsvinden, en een paar timmerlieden, die den schafttijd doorwerkten, waren bezig met een soort van tribune op te zetten, welk werk door het heivolk en de fundeeringwerkers, die, half in zittende, half in liggende houding, reusachtige stukken brood vermaalden, door tal van ruwe kwinkslagen begeleid werd.

Toen de bengel van halfnegen geluid werd, hervatte het werkvolk den arbeid, en weldra was de onderopzichter aan het meten der palen en dreunden de doffe slagen van het heiblok, telkens door het gesis der machine begeleid, door de lucht.

De teekenaar ging weer aan het detailleeren, en, opgewekt als hij was in het vooruitzicht der naderende feestelijkheid, floot hij een lustig lied. De opzichter, wiens humeur in gewone omstandigheden niet van het beste was, scheen ook door het vooruitzicht der plechtigheid wat beter gestemd. Hij maakte ten minste op zijn ronde slechts weinig bemerkingen; alleen het volk, dat met de tribune bezig was, zette hij in zeer krachtige taal tot meer spoed aan.

De onderbaas was naar zijn eigen heiligdom teruggegaan en hield daar een conferentie met den behangersbaas, die voor het benoodigde vlaggedoek zou zorgen.

Tegen tien uur kwam de aannemer opdagen, en met hem kwamen een kist en een mand, die in hooge mate de nieuwsgierigheid des teekenaars opwekten. Zoodra was de aannemer het werk niet op, of het jongmensch kon zijn nieuwsgierigheid niet langer bedwingen en stelde een onderzoek naar den inhoud in. De kist bleek een mahoniehouten, met zink bekleeden kalkbalk en een zilveren troffel met ivoren heft te bevatten, de mand een niet onaanzienlijk getal flesschen.

Toen tegen twaalf uren de architect eens kwam kijken of alles klaar was, vond hij de tribune voltooid, doch daar het inmiddels zachtjes was gaan regenen, kwam het vlaggedoek nu juist niet op zijn voordeeligst uit.

De plechtigheid moest echter voortgang hebben, daar eenige leden van den Gemeenteraad beloofd hadden tegenwoordig te zullen zijn.

Het was halftwee. De regen had wel opgehouden, maar de kletsnatte vlaggen hingen loodrecht terneer en de grauwe hemel spelde voor het vervolg weinig goeds.

De bouwpatroon, vergezeld van zijn driejarig zoontje, dat de plechtigheid zou verrichten, verscheen, in groot gala gekleed. Wat later zou zijn echtgenoote komen; hij had zich gehaast om de genoodigden te kunnen ontvangen.

Een paar knechts kwamen met manden, ontpakten de glazen en flesschen, daarin aanwezig, en zetten die op een paar tafeltjes in de tribune neer. Langzamerhand kwamen de genoodigden met hunne dames opzetten, de heeren allen met hoogen hoed, de dames in gracieuze wandeltoiletten. Ook de aannemer had gemeend zich in groot pontificaal te moeten steken, en zijn vol rood gezicht maakte onder den hoed van een mode of zes geleden een niet onbehaaglijk effect; de onderbaas en de opzichters hadden zich meer naar de mode uitgedost. Slechts de teekenaar, dien het aan een gala-pak ontbrak, was in zijn daagsch gewaad.

Zoo waren tegen halfdrie de genoodigden ongeveer bijeen, en nadat ook de architect, die het altijd verschrikkelijk druk had en wien de plechtigheid slechts weinig belang inboezemde, verschenen was, kon het feest een aanvang nemen.

De bouwpatroon besteeg een geïmproviseerde estrade en las van een papiertje een lange toespraak, waarvan de opstelling hem zeker veel moeite had gekost, doch die zijn gehoor slechts matig scheen te voldoen, daar men het velen kon aanzien, dat zij slechts met moeite hun gaapspieren wisten te bedwingen. Toch klonk er na het einde van de rede een luid gejuich, waarbij vooral het werkvolk, al begreep het van de toespraak niets, zich gunstig onderscheidde.

De kalkbak en de troffel werden nu door den aannemer in hoogsteigen persoon gebracht; de onderbaas volgde met een klein schootsvel. Toen men echter aanstalten maakte om den jongeheer, die de held van den dag was, het schootsvel aan te doen, begon hij op een zoo vervaarlijke manier te schreeuwen, dat men het opgaf hem met dit sieraad te tooien, terwijl al de overredingskracht van mama noodig was om hem weer wat tot bedaren te brengen. Daar hij echter ook toen ongezind bleef, de op hem rustende plichten te vervullen, lei zijn vader den eersten steen, wat hem, ondanks de hulp van aannemer en onderbaas, vrij onhandig afging.

Nu werden de flesschen door de knechts geopend, en de champagne vloot schuimend in de platte glazen. De Gemeenteraadsleden dronken op de gezondheid van den bouwpatroon, deze weder op de gezondheid der dames, en zoo volgde de eene toost op de andere,

totdat de aannemer het oogenblik gekomen achtte om ook een woordje te zeggen. Hij plaatste zich op de tribune en begon een toespraak, waarvan niemand iets begreep, doch die hijzelf heel mooi scheen te vinden. Op tamelijk ruwe wijze werd aan zijn welsprekendheid een eind gemaakt door een hevige regenbui, die zijn gehoor ijlings deed vluchten.

De feestelijkheid was echter nog niet uit; naar de meening van den teekenaar zou zij eerst beginnen als zij *intra muros*, dat wil zeggen naar de keet, verplaatst werd. En werkelijk, hij had dat zoo kwaad nog niet gezien, want toen de officieele gasten en hooge personaadjes zich verwijderd hadden, voelde men zich veel vrijer. De onderbaas had, namens den bouwpatroon, aan het volk een flinke fooi doen toekomen, en weldra zag het werk er uit of het Zondag was, en maakte het kroegje in de buurt goede zaken.

In opgewekte stemming zat het keetpersoneel, dat zich de champagne goed had laten smaken, bijeen. De aannemer, die de vergadering presideerde, was onuitputtelijk in sigaren en verhalen, de onderbaas had de mand van 's morgens geopend en werd niet moede in te schenken.

De goede gaven lieten niet na haar invloed te doen gevoelen. De aannemer werd vroolijk en zong met een niet zeer welluidende stem verschillende liederen; de opzichter werd knorrig en zou met zijn adjunct, die zich naar zijne meening te veel familiariteit veroorloofde, in twist zijn geraakt, indien het den onderbaas niet telkens gelukt ware het tweetal te verzoenen. De teekenaar was eerst recht in zijn element, noemde zijn patroon kortweg „ouwe" en gaf allerlei kwinkslagen ten beste.

Zoo bleef men bijeen, totdat de avond viel. Daar de aannemer toen minder vast ter been bleek, werd de keetjongen om een rijtuig gezonden en belastten de onderopzichter en de teekenaar zich, hem naar huis te brengen. Toen zij terugkwamen wisten zij veel te verhalen van de moeite, die zij gehad hadden, hem de trap op te krijgen. Tegen acht uren achtte men het geraden de bijeenkomst te sluiten, en verliet het viertal met eenigszins waggelende schreden het gebouw.

Den volgenden morgen moest de keetjongen haring bij het ontbijt halen. Igxorus.

DE IJZEREN TOREN VAN 300 METER TE PARIJS.

Reeds werden in ons nommer van 23 October j.l. eenige mededeelingen omtrent dit reusachtig bouwwerk gedaan. Wij wenschen dit bericht, nu het officiëel plan van den toren openbaargemaakt is, eenigszins aan te vullen.

Het heeft veel moeite gekost om de verwezenlijking van het toren-ontwerp verzekerd te krijgen, daar zich talrijke stemmen verhieven tegen het volmaakt nutteloozе van zulk een bouwwerk, dat, uit den aard der zaak, uit een esthetisch oogpunt een ongunstigen indruk maakt. Met een kleine meerderheid heeft echter de Tentoonstellings-commissie zich vóór den toren verklaard, minder wegens de kunstwaarde van een dergelijk monument, dan wel om de aantrekkelijkheid, die het voor de meeste tentoonstellingbezoekers hebben zal.

Het ontwerp, dat nu uitgevoerd wordt, is opgemaakt door de ingenieurs Eiffel, Koechlin en Nougier, terwijl de architect Sauvestre met het decoratief gedeelte belast werd. Al is misschien de toren van Babel tot een hoogte van 300 M. geprojecteerd geweest, totdusverre heeft geen monument, dat op aarde gebouwd werd, een grootere hoogte dan 169 M. bereikt. Slechts één monument brengt het tot deze hoogte, en wel de Washington-zuil, die op pag. 261 van onzen vorigen jaargang besproken werd. Slechts zeer enkele torens hebben een hoogte van meer dan 150 M.

Alleen in onze ijzeren eeuw kon men aan het oprichten van een monument van 300 M. hoogte denken. De ijzeren tralieconstructie toch biedt aan den wind slechts weinig weerstand, vereischt betrekkelijk weinig materiaal en kan, indien de vorm goed gekozen wordt, aan alle eischen, wat stabiliteit betreft, voldoen.

De toren bestaat uit vier holle traliekokers, van vierkante doorsnede en volgens een flauw gebogen lijn gekromd. Deze kokers zijn aan de onderzijde op zware steenen voetingen geplaatst en zijn door vier bogen van 50 M. straal verbonden, welke bogen voor de constructie eigenlijk niet noodig zijn, doch slechts dienen om den toren een behaaglijker aanzien te geven. Op 60 M. hoogte is een uit ijzer en glas geconstrueerde galerij aangebracht, die 15 M. breed is en 4200 M² oppervlakte heeft. Hier komen de restauratielokalen enz.

Op 150 M. hoogte is een dergelijke galerij van 900 M. oppervlakte, terwijl de top door een glazen koepel van 250 M. oppervlakte gevormd wordt, vanwaar men een prachtig uitzicht geniet, en zelfs Dijon zal kunnen waarnemen; daar wordt ook de reusachtige electrische lamp, die het tentoonstellingsterrein verlichten zal, geplaatst.

De wijze, waarop de bezoekers naar boven gebracht zullen worden, is nog niet vastgesteld. Het gewone systeem van lifts is niet toe te passen, niet alleen wegens den vorm der pijlers, maar ook wegens de groote hoogte. Reeds zijn verschillende plans voorgesteld, maar het schijnt, dat het project van een Zweedsch ingenieur, om een wagen langs een spiraalvormige baan in een der pijlers omhoog te doen gaan, op de wijze als bij een tandradbaan geschiedt, de meeste kans heeft om aangenomen te worden. Opdat de reizigers niet duizelig zouden worden door het draaien, heeft de ontwerper zijn spoorweg zoodanig geconstrueerd, dat het onderstel van den wagen alleen aan de draaiende beweging deelneemt, maar deze zelf alleen omhoog gaat. De ontwerper berekent op deze wijze in 7 minuten den top te kunnen bereiken.

De toren zal, zonder de lifts, anderhalf millioen gulden kosten.

IJZERGAAS VOOR PLAFONDS.

In eene, bij de vakmannen zeker bekende, brochure, wordt als ondergrond voor plafonds aanbevolen ijzergaas met mazen van 2 c.M., gespannen op gevernist bandijzer van ongeveer 15 m.M. breedte en door middel van kleine krammen op afstanden van 15 à 25 c.M. aan de binten bevestigd.

Bij het bouwen van een villa aan de Rozendaalsche laan te Velp, werd door mij voor een der kamers op deze verdieping, groot 5 × 5 M., dit bandijzer voorgeschreven. De prijs bedroeg voor de materialen, franco Rotterdam, *f* 0.62 per M², terwijl de totale kosten, nà de bevestiging, *f* 1. per M² beliepen.

Het bandijzer werd op afstanden van ± 0.16 M. tegen de binten aangebracht, welke laatsten 8 × 28 c.M. zwaar en 0.60 M. hart op hart waren geplaatst, en daarna het gaas zoo strak mogelijk bevestigd. Vervolgens werd alles in het ruw gezet, waarvoor 17 bakken mortel noodig waren, terwijl bij een geriet plafond 6 bakken voldoende zijn.

Vier weken later, nadat de ondergrond goed droog was, werd nu begonnen met het afwerken, waarbij ik opmerkte, dat het trekken van lijsten, hoe licht van profiel ook, groote moeilijkheden opleverde. Zoodra de stukadoor rijen plaatst om een plint of perkband

te trekken, buigt op die plaats de ondergrond door en breekt, waardoor men een ondergrond krijgt die dol is en waaraan dus bezwaarlijk lijsten kunnen hangen. De kalk hecht zich niet in en om het gaas, en breekt, wanneer men ze slechts met den vinger aanraakt.

Het is aan vele bezwaren onderhevig om voor de zwaardere lijsten rietmatten aan te brengen.

Voor geheele vlakke plafonds is, mijns inziens, het gaas wel aan te bevelen, mits men de mazen kleiner neme en de strooken bandijzer, hoogstens 0.08 à 0.10 M. uit elkander plaatse. De kleinste afstand toch zal nog gelegenheid geven om door te buigen bij het afwerken.

Bij een ondergrond van een geriet plafond kan men zonder de minste beschadiging rijen plaatsen, ja zelfs wanneer hij hard is, met den hamer ertegen kloppen.

Ik meen daarom als mijne meening te mogen uitspreken, dat men voor plafonds met lijsten geen sterk en hecht werk met dit ijzergaas zal bekomen, al moge het ook, zooals de brochure vermeldt, minder brandgevaar opleveren.

Ik deel deze proefneming mede in de hoop, dat wellicht collega's hunne ondervinding daaromtrent zullen mededeelen.

A. R. Freem,
Architect.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van 16 December 1886.

Nadat enkele huishoudelijke werkzaamheden zijn afgedaan en een nieuw lid aangenomen is, noodigt de Voorzitter den heer Henri Huinck uit, de toegezegde mededeelingen omtrent het superator te doen. De heer Huinck bespreekt eerst de grondstof — het asbest —, de streken, waar dit wordt gevonden en zijn eigenschappen en vervolgt met eene beschrijving van de bereiding der stof en de fabriekmatige bewerking van het superator en zijn toepassingen, waarna mededeeling wordt gedaan van eenige welgeslaagde proeven met dit fabrikaat. Ten slotte vertoont spreker eenige monsters asbest, zooals het in de natuur voorkomt, en van het superator. Wij stellen ons voor op deze belangrijke mededeelingen uitvoeriger terug te komen.

Door een lid worden inlichtingen gevraagd over de asbestverf. De heer Huinck zegt, dat naar zijne meening deze verf, zoolang zij versch is, eenigszins tegen brand beschermt, doch na eenigen tijd haar beschermende eigenschappen schijnt te verliezen, getuige het Ringtheater te Weenen, dat met deze verfstof behandeld was. Andere leden zijn van hetzelfde gevoelen.

Daarna voert de heer A. Dirkzwager de vergaderden mede op eene wandeling door Parijs, stilstaande bij de merkwaardige gebouwen, die men ontmoet. Van elk gebouw geeft spreker eene korte beschrijving, terwijl geschiedkundige bijzonderheden niet onvermeld blijven. Deze mededeelingen worden door een groot aantal photographische afbeeldingen toegelicht.

Een ander lid geeft daarna nog eenige oudere historische mededeelingen van enkele, door den heer Dirkzwager behandelde gebouwen.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling Arnhem.

Vergadering van 17 December 1886.

Na goedkeuring der notulen van de voorgaande Vergadering wordt de heer Wijn, van Apeldoorn, bij acclamatie tot lid aangenomen.

Het gehouden beheer wordt door eene commissie uit de leden nagezien, goedgekeurd en den Penningmeester dankgezegd voor de stipte wijze, waarop dit heeft plaatsgehad. De begrooting voor 1887 wordt goedgekeurd en besloten de verhoogde contributie te doen voortduren met het oog op eventueel uit te schrijven prijsvragen.

De Secretaris geeft kennis van de volgende ingekomen stukken: de heer Kroon zond monsters van zijn lattenweefsel voor plafonds met brochure. De heeren Hamer en C°. zonden monsters van hunne pannen, Fransch model. Daarna werd door den heer J. W. Boerbooms aan de leden ter inzage gegeven: *Architecture Funéraire*, van Cesar Daly, *Croquis d'architecture* en *Intimeclub*, waarvoor hem door den Voorzitter dankgezegd werd.

VARIA.

Statistiek van schouwburgbranden. In het jongste nommer van de *Deutsche Bauzeitung* komt eene mededeeling voor van den heer J. Gilardone te Hagenau, omtrent het getal schouwburgbranden. Met voldoening wordt erop gewezen, dat het brandgevaar aanzienlijk verminderd is, sinds het ongeval in het Ring-theater te Weenen plaatsvond, en dit moest ongetwijfeld worden toegeschreven aan de voorzorgsmaatregelen, die overal genomen werden. De statistiek van het getal branden geeft de volgende cijfers:

In 1882 — 25
„ 1883 — 22
„ 1884 — 10
„ 1885 — 8
„ 1886 — 6

Het wekt bevreemding, dat het getal branden van 1886 reeds is ingevuld, maar het schijnt, dat de statistiek tegen het einde van elk jaar is opgemaakt zonder den datum van 1 Januari af te wachten. Dat blijkt ook uit de opsomming der branden, die in 1886 hebben plaats gevonden, als:

7	December	1885, Duitsche Schouwburg te Moskau.
2	Januari	1820, Theater-White te Detroit in Michigan.
12	Maart	1886, Stedelijke Schouwburg te Lemberg.
5	Mei	1886, Schouwburg te Derby, in Engeland.
29	Juli	1886, Schouwburg te Tinnervally, in Britsch-Indië, en Schouwburg te Ravenna.

BERICHT.

Met het eerste nommer der volgende maand vangt een nieuwe jaargang van *De Opmerker* aan. Heeren geabonneerden worden opmerkzaam gemaakt op de gunstige voorwaarden, aan vooruitbetaling van het abonnement verbonden. Terwijl de gewone prijs *f* 2.25 per kwartaal bedraagt, kost het abonnement bij vooruitbetaling slechts *Zes Gulden*, mits dit bedrag vóór den eersten Februari a.s. franco wordt gezonden aan *de Administratie van De Opmerker te Arnhem.*

Het abonnement voor het buitenland bedraagt *f* 7.50 en voor Indië *f* 9.— per jaar, beiden met *verplichte vooruitbetaling.*

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

Amsterdam. Het is een verblijdende tijding, dat de nationale wedstrijd voor meubel-, spiegel- en tapijtfabrikanten, door het Kon. Ned. Handelsmuseum georganiseerd in het aanstaande voorjaar, veel uitgebreider en belangrijker zal worden dan het in dit jaar uitgeschreven concours. Tegen 26 deelnemers met 37 ameublementen in 1886, zullen in 1887 43 deelnemers tentoonstellen: 48 salon-, huiskamer- en slaapkamerameublementen, 28 heeren- en damesbureau's en ruim 75 stuks spiegels, tapijten en afzonderlijke meubelstukken. Mondelinge en schriftelijke toezeggingen, door geen inschrijvingsbiljet bekrachtigd, zijn in deze opgave niet begrepen.

Volgens de ditmaal zéér verscherpte algemeene voorwaarden zal geen enkel stuk buitenlandsch fabrikaat tot den wedstrijd worden toegelaten.

's-Gravenhage. De Raad heeft aan het bestuur der Afdeeling 's-Gravenhage van de Vereeniging tot bevordering van fabrieks- en handwerksnijverheid in Nederland, op zijn verzoek gedurende de maand September 1887 kosteloos in gebruik afgestaan het te stichten gebouw aan de Kazernestraat, bestemd voor bureelen der gasfabriek, voor het houden eener tentoonstelling van gastoestellen, en eventeens kosteloos in gebruik gegeven de gasleidingen en het gas, tot een maximumverbruik, nader in overleg met het tentoonstellingsbestuur te bepalen.

Breskens. Door commissarissen zijn op de voordracht voor directeur van de stoomtram Breskens—Maldeghem geplaatst de hh. D. E. C. de Voogt, ambtenaar voor de comptabiliteit bij de Staatsspoorwegen te Zwolle, en A. Hammacher, adjunct-commies ter prov. griffie te Middelburg.

— De ingenieur van den waterstaat Van Hooff, met ingang van 1 Januari e. k. benoemd tot hoofd-ingenieur, is als zoodanig met ingang van 1 Februari overgeplaatst van 's-Bosch (woonplaats Vecht) naar 's-Hage.

BERICHT.

Daar de eerste Kerstdag op Zaterdag valt, wordt het volgende nommer van „De Opmerker" op Vrijdag 24 December ter perse gelegd en dien dag verzonden.

ADVERTENTIEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 27 December 1886**, des middags te 12 uren, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

Het Dempen van Slooten en het Ophoogen van een deel van die Gedempte Slooten in aansluiting met de omgelegen gronden tot vorming van een terrein voor den bouw van Stallen voor den Stads-Reinigingsdienst.

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stads-Drukkerij, tegen betaling van *f* 0.15.

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Ingenieur, Raadhuis, Kamer n°. 106, des ochtends van 10—12 uur, gedurende de week welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.
Amsterdam, 15 December 1886.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Dingsdag den 4 Januarij 1887**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het BOUWEN van eene School aan de Broodestraat.

Bestek, voorwaarden en teekening liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn tevens voor *f* 1,— verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers, *Hoofdstr* n°. 73.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld Timmerhuis. De aanwijzing in loco zal plaats hebben op *Dingsdag* den 28 *December* 1886, des voormiddags ten 11 ure.

AANBESTEDING.

Fundeering voor de bebouwing van het terrein, genaamd Plan C.

Het openen der billetten voor de inschrijving van de **fundeering voor de bebouwing van het terrein, genaamd Plan C**, zal plaats hebben op **Dinsdag** den 21 December a. s. 's middags te 2½ uur in het Notarishuis *Geldersche kade*, *Rotterdam*, waar op dienzelfden dag van af 1 uur tot 2½ uur de billetten kunnen worden ingeleverd.

LOKAALSPOORWEG-MAATSCHAPPIJ
Hollands Noorder-Kwartier.
Herbesteding,

bij inschrijving, op **Donderdag 23 December 1886**, des middags ten 12 uur, op het Koggenhuis te *Medemblik*, van:

Bestek N°. 12.

Het maken van de grond- en kunstwerken, het leggen van spoorbaan en wissels, en het uitvoeren van eenige andere werken, ten behoeve van den Lokaalspoorweg Medemblik—Hoorn.

Bestekken zijn verkrijgbaar tegen *f* 1.50 per stuk aan het bureau van den Ingenieur KRIEGER te *Medemblik*. Aldaar worden inlichtingen verstrekt en liggen de besteksteekeningen ter image.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Vrijdag 24 December 1886**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

1°. **Het driejarig onderhoud der Openbare Pompen.**
2°. **Het onderhoud van eenige Gemeentewerken gedurende het jaar 1887.**
3°. **Het onderhoud der Bestratingen gedurende het jaar 1887, met levering van Keien, Klinkers en Ironbricks.**
4°. **Het onderhoud der Plantsoenen en beplantingen der gemeente gedurende het jaar 1887.**

bestekken met gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van *f* 0.50 per stel ter Secretarie te bekomen.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY L^TD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK
TE
AMSTERDAM
Beltweg N°. 3.

NATUURL. ASPHALT
VAN
VAL DE TRAVERS
ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Polychroom-cement
is het goedkoopste materiaal,

zoowel voor bepleistering, die volkomen tegen den invloed van het weer bestand is, als voor voegwerk.

Bijzondere voordeelen:

1°. De bepleistering is gelijk van toon en lichtgrijs, in de kleur van Bentheimersteen;
2°. Geen uitwaseming van kalk of silicaat;
3°. Geene bij gebruik van gewoon cement voorkomende windscheurtjes;
4°. Eene bepleistering met Polychroom-cement kan beschilderd worden 4 of 5 weken nadat zij aangebracht is. De beschildering kan het afwasschen verdragen.

Hoofddepot voor Nederland bij Theod. Ferd. Bierhorst te Haarlem.

Actieve Agenten en Vertegenwoordigers gevraagd.

Carl Schleicher & Schüll's Teekenpapieren

zijn allen voorradig en te verkrijgen voor de **Originele** prijzen zonder verhooging van vracht of rechten, in het Magazijn van Teekenbehoeften voor Bouwkundigen

van Th. J. DOBBE en ZOON te Utrecht.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK van

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN**

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Bekroond:		Bekroond:
Dusseldorp 1880.	Gouden Medaille	Frankfort a/M. 1881.
Weenen 1880.	Amsterdam 1883.	Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**

Succursales: **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam,

Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

JAN VAN DER POT, Vischsteeg N°. 7, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kunt- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

De Nederlandsche

CEMENTSTEENFABRIEK,

te VRIJENBAN bij Delft,

hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER-** en **BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al* of *niet* tropische producten;

Rollende en Expansieve Stoomverschappen,

GEBOUWEN in **Scherpboek** en voor **andere** bouwwijze, *geheel* in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**

VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,

Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer,** voor **zijbekleeding** en **dakbedekking pasklaar.**

Galvaniseering op Loon.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat

AMSTERDAM.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen, Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

Sinziger Mozaïekvloerenfabriek.

SINZIG a/Rijn.

Deze **Mozaïekvloeren** hebben zich sedert ruim 15 jaren als de **hardste, standvastigste** en, door de rijke kleuren, als de **schoonste bevloering** doen kennen. Uit **fijne klei** en **vloeibare steenmassa** bestaande, behouden zij bij het branden eene hardheid, die geheel aan geen afslijting is onderworpen, zooals door honderden getuigenissen kan gestaafd worden.

Prijzen en Dessinsboekjes gratis bij de Agenten voor Nederland

Firma **MARTIN & C°., Amsterdam.**

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Dº., te Arnhem.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.

Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.

Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.

Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*

en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer TH. G. STRENGERS, Oosterdokskade, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *10 gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIËN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-Correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De heeren Jan Springer en F. J. Bremmer Hzn. zijn tot Bestuursleden herkozen, en in de plaats van den heer Th. G. Strengers is gekozen de heer J. A. van der Sluys Veer.

2°. De Redacteur, de heer A. W. Weissman, evenals de Lokaal-commissarissen, de heeren E. van den Bossche, R. A. Heij en H. G. Jansen, zijn als zoodanig herkozen.

3°. Van de rentelooze leening, ten behoeve van de stichting der Bibliotheek, zijn uitgeloot de aandeelen N°s 17, 19, 34, 38 en 47.

4°. Als gewoon lid is voorgesteld de heer E. Cramer, door de heeren J. A. Rooseboom en Th. G. Strengers, en als kunstlievend lid is toegetreden de heer P. Tak.

5°. In dit nommer zijn opgenomen de programma's der prijsvragen, uitgeschreven door de Louisa-stichting te 's-Gravenhage en de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen, beiden het Genootschap toegezonden.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
Th. G. Strengers.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

31ste *Jaarlijksche Algemeene Vergadering, gehouden den 22 December in het American Hotel.*

De Voorzitter opent de vergadering met een toespraak, waarin hij de geschiedenis van het Genootschap in het afgeloopen jaar in groote trekken schetst. Al deed de druk der tijden zich ook in het Genootschap gevoelen, er is toch in verschillende opzichten stof tot tevredenheid; ten slotte spoort hij aan om met ijver samen te werken tot bereiking van het schoone doel, waarnaar „Architectura et Amicitia" streeft.

Hierna wordt mededeeling gedaan van ingekomen en uitgegane stukken, en het woord gegeven aan den 1e-Secretaris tot het uitbrengen van het jaarlijksch verslag, waaraan wij het volgende ontleenen.

Het aantal buitengewone eereleden werd, door de benoeming van den heer Jac. Ankersmit, Wethouder van Publieke Werken te Amsterdam, met één vermeerderd, en alzoo gebracht op 4.

In den aanvang des jaars overleed het eerelid de heer H. P. Vogel, te 's-Gravenhage, een van de oprichters van het Genootschap; het aantal eereleden daalde daardoor tot 18.

Het Bestuur was in den aanvang des jaars samengesteld als volgt: J. H. Leliman Eere-voorzitter, Jan Springer Voorzitter, C. B. Posthumus Meyjes Vice-voorzitter, Th. G. Strengers 1ste-Secretaris, Henri Evers 2de-Secretaris, E. Damen Penningmeester, Ed. Cuypers Archivaris-Bibliothecaris. De heer C. B. Posthumus Meyjes trad op de Algemeene Vergadering af en in zijne plaats werd gekozen de heer F. J. Bremmer Hz. De heeren Ed. Cuypers en Henri Evers, die periodiek moesten aftreden, werden herkozen. De heer E. Damen belastte zich nu met het Vice-voorzitterschap en de heer F. J. Bremmer Hz. trad als Penningmeester op.

De Commissie van redactie werd met een lid, de heer F. J. Bremmer Hz., vermeerderd. Het permanent bureau bleef samengesteld uit de heeren Jan Springer, C. B. Posthumus Meyjes en A. W. Weissman.

In de samenstelling der Commissie tot behandeling van bepaalde vakken en ter oplossing van vragen kwam geene verandering.

Daar de heer Joan Nieuwenhuis ontslag verzocht als correspondeerend lid voor Groningen en omstreken, werd het aantal correspondeerende leden met één verminderd. Eerstdaags zullen nieuwe correspondeerende leden benoemd worden.

Het aantal gewone leden bedraagt thans 115; het aantal buitenleden 199; dat der kunstlievende leden 17, en dat der donateurs 14, zoodat het totaal bedraagt 345.

Op 1 Januari 1886 waren Lokaal-commissarissen de hh. E. van den Bossche, Tymon Meyer en J. A. van der Sluys Veer; de twee laatstgenoemden traden af en werden vervangen door de hh. R. A. Hey en H. G. Jansen.

In het jaar 1886 werden gehouden 18 vergaderingen, die in het American Hotel plaatsvonden.

Den 17den Februari gaf de heer Jan Springer een historisch overzicht van de oude en nieuwe basilick van Sint-Pieter te Rome.

De heer J. H. T. Löning gaf op 3 Maart eene bijdrage over de Noordsche mythologie en de waarde, die zij voor de hedendaagsche beeldende kunstenaars heeft.

De fabricatie, toepassing en verbindingen van Portlandcement werden op 17 Maart door den heer L. J. Rynink uitvoerig beschouwd en door verschillende proeven toegelicht.

Den 31sten Maart deelde de heer E. Damen belangrijke bijzonderheden mede betreffende het opruimen der rotsen in Hell Gate bij New-York. Ter verduidelijking had hij eenige schetsen van het reuzenwerk vervaardigd.

De etskunst werd op 14 April door den heer E. Stark aan de leden verklaard; aan deze verklaring, door proeven toegelicht, ging een historisch overzicht der etskunst vooraf, waarna staande de vergadering een goed geslaagde ets vervaardigd werd.

Den 28sten April trad de heer A. W. Weissman op als spreker en behandelde, in een losse improvisatie, de beoordeelingen, die de pers over bouwwerken ten beste geeft, waardoor vaak de onbeduidendste bouwwerken tot meesterstukken verheven worden. Hij gaf eenige wenken, hoe men dit euvel kan bestrijden.

Het ambachtsonderwijs was het onderwerp, dat de heer J. H. Leliman den 15den September gekozen had, en dat tot eenig debat aanleiding gaf.

Op 29 September en 13 October gaf de heer J. A. van der Sluys Veer een overzicht van de eerste geschiedenis der spoorwegen, en van de systemen, thans in de verschillende landen van Europa gebruikelijk.

De heer A. N. Godefroy besprak op 27 October het Palazzo Marino te Milaan, en deelde bijzonderheden mede omtrent Alessi, den bouwmeester van dit monument.

De heer A. W. Weissman deelde op 10 November het een en ander mede omtrent de bouwkunst der Etrusken, de heer C. B. Posthumus Meyjes behandelde op 24 November „Onze villa" en den 8sten December besloot de heer Henri Evers op waardige wijze de reeks door een bijdrage over den architect Heinrich von Ferstel.

Heeft het dus aan belangrijke bijdragen dit jaar niet ontbroken, ook op de kunstbeschouwingen werd veel schoons ter bezichtiging gesteld.

Op 5 Februari *die Königliche Technische Hochschule in Berlin*, benevens *Sammlung architectonischer Entwürfe* van dezelfde school, door den heer H. J. Walle, en *l'Architecture en Toscane* door den heer Jan Springer.

Op 17 Februari *le Vatican et la Basilique de Saint-Pierre à Rome*, door den heer Jan Springer en eenige keurig uitgevoerde teekeningen van paneelen en tableaux in gekleurd glas door den heer J. N. Scheltema.

Op 3 Maart door den heer Th. G. Strengers *Documents classés par J. J. van IJsendijck*.

Op 17 Maart *Zeichnungen von Herman Götz* en *Architectonische Studienblätter* door den heer A. C. Boerma.

Op 14 April etsen van Rembrandt, Lucas van Leyden, Anton van Dyck, Ruysdael, Israels, enz., door den heer E. Stark.

Op 28 April *Studienblätter für Decorationsmalerei* door den heer J. Ingenohl.

Op 28 Juli *L'architecture Américaine* door den heer A. Salm GBz.

Op 18 Augustus door den heer J. A. van Voorthuizen eene collectie photographieën uit Egypte, Alexandrië, Caïro, Venetië, enz.

Op 5 September *Palais du Louvre et des Tuileries* door den heer E. van den Bossche.

Op 29 September *Entwürfe von Studirenden* door den heer G. van Arkel.

Op 27 October *Palazzo Marino* door den heer A. N. Godefroy.

Op 10 November *Concours d'Architecture de l'Ecole des Beaux-Arts* door den heer F. J. Bremmer Hz.

Op 24 November ontwerpen van villa's door den heer C. B. Posthumus Meyjes, en *Musterbuch für Graphische Gewerbe* en *la Construction Moderne*.

Op 8 December afbeeldingen van eenige werken van Heinrich von Ferstel door Henri Evers.

De vraagbus bevatte verschillende vragen, die allen door de daartoe bestemde Commissie zijn opgelost.

Uitgeschreven werden de volgende prijsvragen:

1°. „Een protestantsche dorpskerk", waarop 8 antwoorden inkwamen.

2°. „Een schildwachthuis", waarop 5 antwoorden.

3°. „Een Café-restaurant", waarvoor 10 ontwerpen werden ingezonden.

4°. „Een titelblad", waarop 8 antwoorden inkwamen.

5°. „Een Edentheater", waarop de antwoorden nog niet ingekomen zijn.

Als commissie van beoordeeling zijn benoemd de heeren P. J. H. Cuypers, A. N. Godefroy en W. Springer.

Op initiatief van den heer I. Gosschalk nam het Genootschap deel aan de Jubileum-tentoonstelling te Berlijn. De heeren I. Gosschalk, J. A. Schuurman en Jan Springer vereenigden zich tot eene Commissie, om de belangen der inzenders te behartigen. Dank zij hunne ijverige bemoeiingen en de deelneming, zoo van leden als van niet-leden van het Genootschap, maakte de Nederlandsche inzending te Berlijn een zeer goed figuur en werd de eer des lands in den vreemde waardig opgehouden.

De jaarlijksche excursie vond ditmaal plaats op 22 Augustus. Het doel der tocht was Edam, en dank zij het schoone weder, de vele merkwaardigheden der stad en den gezelligen geest die heerschte, was de dag hoogst aangenaam.

Ingevolge een verzoek van de Vereeniging „Bouwkunst en Vriendschap" te Rotterdam is een overeenkomst getroffen tusschen die Vereeniging en het Genootschap omtrent de medewerking aan het plaatwerk *De Bouwmeester*, zoodat met ingang van 1 Januari 1887 de Vereeniging jaarlijks een zeker aantal platen voor dit werk zal leveren.

Zoowel bij de Jury voor de prijsvraag „een grafmonument voor wijlen den heer H. P. Vogel", als bij die „een diploma der Bakkerij-Tentoonstelling" was een der leden van het Bestuur uitgenoodigd, aan welke uitnoodiging werd voldaan.

Het Bestuur ontving een uitnoodiging om zich te doen vertegenwoordigen in eene commissie, benoemd door de Maatschappij tot Bevordering van Nijverheid te Haarlem, met de opdracht om na te gaan, hoe een proefstation voor bouwmaterialen tot stand zou kunnen komen. De heer Th. G. Strengers is als zoodanig benoemd.

De 1ste-Secretaris besluit met een wensch voor den voortdurenden bloei van het Genootschap.

De 2de-Secretaris brengt nu zijn verslag uit; na een overzicht der werkzaamheden der Commissie voor het oplossen van vragen en het behandelen van verschillende vakken gegeven te hebben, deelde hij het een en ander omtrent de werkzaamheden der redactie mede.

Thans krijgt de Penningmeester het woord, en doet zijn rekening en verantwoording, die in ontvangst en uitgaaf een cijfer van *f* 4561.25 bedraagt. De Commissie van Verificatie adviseert tot décharge van den Penningmeester, met welk advies de Vergadering zich vereenigt.

De begrooting van het volgende jaar, in hoofdsom voor ontvangst en uitgaaf *f* 4537.15 bedragende, wordt daarop na discussie aangenomen.

Hierna brengt de Bibliothecaris zijn verslag uit, waaruit blijkt dat de werken voor leestafel en leeszirkel de volgende waren:

The Architect.
Architectonische Rundschau.
Christliches Kunstblatt.
Deutsche Bauzeitung.
Der Formenschatz.
L'Emulation.
De Nederlandsche Spectator.
Revue Générale d'Architecture.
Recueil d'Architecture.
Vademecum der Bouwvakken.
Wiener Bauindustrie-Zeitung.

De bibliotheek werd verrijkt met:

Geschiedenis van Amsterdam door J. ter Gouw.
De kunst in het dagelijksch leven door Mr. C. Vosmaer.
Het land van Rembrandt door Ed. Busken Huet.
De Nieuwe Gids.
l'Exposition d'Anvers par Th. Fumière.
Oud-Holland.
Maandblad voor Teekenonderwijs.
De versiering van onze woning door J. B. Kam.
De Kunst- en Letterbode.
Annales de l'Ecole Polytechnique de Delft.

Voorts werd nog dit jaar als naar gewoonte van werken geruild met:

Het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap.
Het Aachener Architecten-Verein.
The Royal Institute of British Architects.
La Société Centrale d'Architecture en Belgique.

Half Januari zal de nieuwe catalogus verschijnen.

De belooningen, bij de jongste prijsvragen toegekend, werden thans uitgereikt, voorzoover de vervaardigers tegenwoordig zijn. De heer J. H. Leliman, Eere-voorzitter, vindt hierin aanleiding tot een hartelijke toespraak.

De Voorzitter, Secretaris der commissie voor de Jubileum-tentoonstelling te Berlijn, brengt nu zijn verslag uit.

De heer Leliman betreurt, dat de gouden medaille en eervolle vermelding der Jubileum-tentoonstelling niet aan het Genootschap, maar aan twee architecten zijn ten deel gevallen. Hij is van meening, dat bij een collectieve inzending als deze, ook de belooning collectief moet zijn, en dat de bekroningen dan ook beschouwd moeten worden als aan Architectura toegekend. (toejuiching).

De Lokaal-commissarissen brengen vervolgens verslag uit. In het bezoek van het sociëteitslokaal was verbetering waar te nemen; toch bleef het sociëteitsbezoek tot een vaste club van leden beperkt. Vooral de Zaterdagavonden waren zeer gezellig. Het verslag wordt besloten met den wensch, dat het getal dezer stamgasten moge toenemen.

Thans wordt overgegaan tot de stemming over de aftredende bestuurs- en commissieleden, waarbij de heer Strengers zich, ondanks herhaalden aandrang, niet weder herkiesbaar stelt wegens drukke bezigheden.

Als Bestuurderen worden herkozen de heeren Jan Springer en F. J. Bremmer Hzn., terwijl als nieuw bestuurder wordt benoemd de heer J. A. van der Sluys Veer.

De heer A. W. Weissman wordt als Redacteur herbenoemd; ook het mandaat der Lokaal-commissarissen wordt hernieuwd.

De heer Jan Springer wordt onder daverende toejuiching als Voorzitter herbenoemd.

Uitgeloot worden de volgende nummers der bibliotheekleening: 19, 17, 47, 38 en 34.

Daar de heeren Strengers, Posthumus Meyjes en Weissman den wensch hadden te kennen gegeven, zich uit de Commissie, belast met de behandeling van vakken, terug te trekken om aan andere leden de gelegenheid te geven, hunne krachten voor Architectura beschikbaar te stellen, werden als zoodanig benoemd de heeren Henri Evers, Leonard A. Springer, R. A. Hey, L. J. Rijnink en H G. Jansen.

(A. et A.) HEINRICH VON FERSTEL.

DOOR

HENRI EVERS.

(*Vervolg en slot van bladz.* 412.)

Keeren wij echter tot ons onderwerp terug.

Ferstel was een gelukskind, maar evenmin als ieder ander bleef hem de smart gespaard en hij ondervond ze veel dieper dan menigeen, wien de gelukszon het begin der loopbaan niet zoo hel verlichtte. Hij werd reeds beroemd toen hij nauwlijks de studiejaren ontgroeid was; hij genoot algemeene erkenning, bewondering en roem op een leeftijd, waarin andere minder begunstigde en begaafde naturen het grootste deel hunner krachten moeten inspannen om de ontmoediging meester te worden, die hen bij het mislukken van zoo menig streven aantast. Bijna alles gelukte hem als 't ware spelend.

Hij was een ongewoon werkzame natuur, die feitelijk naar arbeid dorstte; terwijl hij zich nog met de oplossing van een onderwerp bezighield, was reeds een ander voor zijn geest opgedoken. Hoeveel hij ook werkte en streefde, steeds verlangde hij naar meer. En wanneer het dan gebeurde, dat zijne verwachtingen teleurgesteld werden, dan was hij diep ontstemd. Hij hield voordrachten om zich van de kwellende gedachten te bevrijden en het innerlijk evenwicht te herstellen. Dit hielp echter niet altijd!

Hij leed vaak aan zenuw-overspanning en als deze zich van hem meester maakte, beging hij, aan een onweerstaanbaren drang gehoor gevende, het allergevaarlijkste. Hij trachtte te vergeten door zich te overwerken. Dit is in zijn leven herhaaldelijk voorgekomen en eens werd hij door overspanning zijner lichamelijke en geestelijke krachten door krankzinnigheid aangetast, waarvan hij echter genas in een koudwater-inrichting.

Een nauwkeurige beschrijving van Ferstel's werken te geven, zou ons te ver voeren; bovendien kan ik naar *De Opmerker* van het jaar 1883 verwijzen, waarin sommige zijner gebouwen in détail door mij zijn behandeld. Zijn voornaamste en laatste werk, de Universiteit te Weenen, heb ik, gedurende mijn verblijf aldaar, slechts gedeeltelijk voltooid gezien.

Daar bij den bouw de grootste spaarzaamheid moest inachtgenomen worden, zijn de verschillende afmetingen tot een minimum teruggebracht, zoodat bij den reusachtigen omvang van het grondplan, het aanzien betrekkelijk niet monumentaal is. Het geheel treft dus niet door grootsche afmetingen; destemeer bekoren ons echter de verschillende partijen door haren fijnen smaak en schoone détails. Het inwendige vooral is meesterlijk; hier openbaart zich Ferstel's talent in zijn volle kracht. Als architect geeft hij ons schoone vestibules, grootsche trapzalen en, in verbinding daarmede, ruime galerijen te aanschouwen, zoodat, waar de blik zich wendt, men immer een schoon perspectief geniet, dat ons tot verdergaan uitnoodigt en een denkbeeld der aansluitende zalen geeft. *Die Macht des Raumes*, dat schoone woord in de bouwkunst, Ferstel begreep er den diepen zin volkomen van en vertolkte het op idealistische wijze in vormen.

Ook zijn talent als decorateur openbaart zich hier schitterend in de wijze, waarop de versiering is aangebracht. Die gewelven en muurvlakken spreken tot ons als sierlijke voorbeelden van ornementale en figurale kunst.

Merkwaardig is vooral de bibliotheek, aan den achtergevel van het gebouw geplaatst en die tot de grootste kan gerekend worden. Het daarbij gevolgde systeem is dat der *Bibliothèque Nationale* te Parijs, en het Britsch Museum te Londen, beide voorbeeldige oplossingen van deze moeilijke opgaaf.

In dit systeem neemt de groote leeszaal, naar omstandigheden ook boeken-depôt, het centrum in. Omdeze zaal groepeeren zich de overige boekenmagazijnen, in onmiddellijke gemeenschap ermede, waardoor de dienst met een minimum van tijdverlies plaatsheeft. De leeszaal, rechthoekig van vorm, en wier afmetingen 46.30 M. bij 17.70 M. bedragen, gaat door twee verdiepingen heen en is van bovenlicht voorzien. Op hoogst interessante wijze is de eene lange zijde, welke het middengedeelte van den achtergevel vormt, versierd. Zij is namelijk met sgraffito-decoratiën voorzien, die het algemeen karakter en de bestemming der Universiteit symboliseeren. Den schilder, hiermede belast, werd de allegoriseering der wetenschappen als programma gesteld.

In de nissen van klassieke proportie ontwierp hij voor elk der hoofdfiguren een orgineele omlijsting, door haar onder een effectvolle portiek, in het genre der Pompejaansche muurperspectieven, te plaatsen, en aan wier zuilen links en rechts nevenfiguren zitten, die de beteekenis van het beeld nader aanduiden. Boven de arcade zijn, tusschen arabesken en amouretten, medaillon-portretten, en onder de portiek schilden aangebracht. Het middelste der 9 beelden toont een zittende figuur, de triomfeerende wetenschap, in de eene hand den fakkel der kennis, in de andere den palmtak des vredes omhoog houdende. In de nissen, links en rechts hiervan, vertegenwoordigen twee andere, evenzoo zittende vrouwegestalten de exacte wetenschappen; de een peinzend voor zich uit starende, de andere een aarbol in de hand houdende. De aan beider voeten zittende jongelingen bestudeeren de hun toevertrouwde boeken. Toehoorders, in geestdrift ontstoken, stellen de nevenfiguren der volgende beelden daar; zij luisteren naar de Poëzie, een schoone vrouwefiguur met de lier, en de Retorica, met edele beweging de hand verheffend. Aan de Poëzie en de Retorica sluiten zich beiderzijds vertegenwoordigers der onderrichtende wetenschappen aan. De uiterste hoeken worden door twee mannebeelden, krachtvol en zelfbewust, als afsluiting der rij gevormd. Zij vertegenwoordigen de elementaire krachten der natuur. De een ter rechterzijde, met eene hand een vuurbundel over het hoofd zwaaiende en den blikseminde andere hand houdende, is een soort Hephaïstos, wiens begeleiders met hamer en andere werktuigen zijn uitgerust. De ander, met den drietand, is Poseidon, voorstellende het water. Als een product der zee houdt een der begeleidsters van den geweldenaar een parelsnoer in de hand. Deze cyclus van beschilderingen versiert op waardige wijze den achtergevel der Universiteit. Hij vereenigt zich volkomen met de architectuur en verhaalt ons de geschiedenis van het gebouw op even duidelijke als artistieke wijze.

Was Ferstel's beteekenis voor de architectuur van groot gewicht, ook de kunstindustrie is hem groote dank schuldig. Zijn kunstnijverheid-ontwerpen kenmerken zich door uitgelezen smaak; door zijne uitgebreide kennis van het handwerk was hij instaat elk voorwerp het eigenaardig cachet, zijn techniek eigen, te geven.

Van groot belang was zijne opvatting van de opvoeding van den kunsthandwerksman, daar hij het zwaartepunt legde niet in de school, maar in de opvoedende oefening der werkplaats, waardoor de werkman — zich dagelijks aan de practische en technische eischen van zijn vak wijdende — een grondige kennis ervan verkrijgt.

Als curator van de *Kunst-Gewerbeschule* te Weenen, eene instelling bij uitnemendheid, heeft hij door zijn invloedrijken raad groote diensten bewezen. Hij behooft met Hansen en Schmidt tot de uitgelezen trits van mannen, die de Oostenrijksche kunstindustrie hebben doen herleven en tot bloei brachten.

Zooals ik straks zeide, werd Ferstel in het jaar 1866 tot professor aan de Technische Hoogeschool te Weenen benoemd; ten bewijze dat ook daär zijne verdiensten gewaardeerd werden, dient zijne benoeming tot rector dier instelling. Bij die gelegenheid kwam de genegenheid zijner leerlingen levendig aan het licht.

De wijze waarop hij zijne taak opvatte, was hiervan de natuurlijke reden; wat hem als kunstenaar kenmerkt, karakteriseert hem ook als professor. Wars van allen dwang, trachtte hij zijne opvatting nooit aan zijne leerlingen op te dringen. Bij de oefeningen in het ontwerpen oordeelde hij niet voorbarig; hoe gebrekkig ook de eerste proeven waren, het was steeds zijn streven datgene te behouden, wat de leerling als zijn geestelijk eigendom kon beschouwen. Hij moedigde hem aan zijne ideeën uit te drukken, doch leerde hem tevens deze vooraf aan een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen, en gaf de grondregels aan, waarnaar ze beoordeeld moeten worden. De keus van den stijl werd meestentijds vrijgelaten en maakte dus ook een deel van het programma uit. Was de leerling instaat een behoorlijke reden voor zijne keuze aan te geven, dan verklaarde Ferstel zich zelden hiertegen.

Een vergrijp tegen de strenge logica der bouwkunst of tegen de wetten der rationale bouwtechniek veroordeelde hij echter ten sterkste.

Aan zijne voordrachten gaf hij bij voorkeur een actueel cachet door belangrijke quaestiën van den dag te behandelen; hij wist de attentie der leerlingen hierop te vestigen en daardoor hun blik te verruimen. Zijne kunstreizen gaven hem dikwijls aanleiding hiertoe.

Als archeoloog was hij volgeling van Semper, met betrekking tot de oudste kunstperioden in de klassieke oudheid. Hij volgde Semper daarin, dat hij in 't bijzonder den Egyptischen stijl uitvoerig behandelde om zijn leerlingen een blik in de wording der kunst te geven.

Hij legde op de grondbeginselen der bouwkunst, met betrekking tot de techniek, een bijzonder gewicht. Bij de beschouwing der monumenten strekten deze steeds tot uitgangspunt.

Het groot aantal verdienstelijke architecten en professoren, in deze school gevormd en over de geheele wereld verspreid, niet alleen in Zuid-Duitschland, Oostenrijk en Hongarije, maar ook in Amerika en Afrika, is het schoonste bewijs voor zijne vruchtbare werkzaamheid als leeraar.

Ook als schrijver mag Ferstel niet onvermeld blijven.

Het eigenlijk boekenschrijven of philosopheeren lag *niet* in zijn natuur; talrijk zijn daarentegen zijn geschriften, die bij gewichtige vraagstukken van den dag het licht zagen. Hij verstond in dergelijke gevallen de kunst zijne ideeën duidelijk bloot te leggen, anderen voor zijn meening te winnen en de toongevende kringen voor zich te stemmen. Bij de uitvoering zijner publieke gebouwen kwam hem dit talent ten goede, daar hij kleingeestige, economische bezwaren glansrijk wist te overwinnen.

In locale quaestiën, de versiering der stad betreffende, wendde hij zijn prestige en invloed aan om zijn meening te doen zegevieren.

Wilde hij iets doordrijven, dan werd hij niet moede hierover te spreken en te schrijven; hij deelde zijn meening zoowel aan hooger als lager geplaatsten mede en menig besluit van den Gemeenteraad, wat betreft den aanleg van pleinen en de plaatsing van gedenkteekenen, is door hem geïnfluenceerd.

Het is te begrijpen, dat de invloed van mannen als Ferstel, Hansen en Schmidt van gunstig effect op het prestige der architecten aldaar in 't algemeen werkte en de positie, die de Weener architect in de maatschappij inneemt, is in vergelijking met de onze werkelijk een benijdenswaardige.

Ik heb in vluchtige trekken de beteekenis van Ferstel als *kunstenaar*, als *leeraar* en als *schrijver*, geschetst; er blijft mij nog over hem als *mensch* te teekenen.

Mij dunkt, naar hetgeen ik van zijn werkkring mededeelde, kan het niet anders of deze is slechts een uitvloeisel zijner natuur. En inderdaad! zooals hij zich als kunstenaar openbaarde, zoo was Ferstel ook als mensch: degelijk, vriendelijk en gemoedelijk; een man, die bij zijne betrekkingen en vrienden steeds in herinnering blijven zal.

De gedenkteekenen, in het Oostenrijksch Museum, de Universiteit en op zijn graf onthuld, zijn hier getuigen van.

Minzaam van natuur, kende hij geen jaloezie; integendeel, hij verheugde zich in de verdienste van anderen. Een sprekend bewijs van zijn welwillendheid is wel de brief, op den laatsten dag zijns levens, onbewust van het naderend einde, aan zijn vriend, den architekt Hansen, op zijn 70sten verjaardag gericht. — Te zwak om zelf te schrijven, dicteerde hij hem aan zijn oudsten zoon. De brief is als 't ware een artistiek testament, waaruit ons zijn edele geest en welwillende persoonlijkheid te gemoet treden.

Hij luidt in hoofdzaak als volgt:

Aan mijn waarden vriend Hansen, op zijn 70ste verjaardag.

„Iederen mensch is den levensweg voorgeschreven; wat hij schept en werkt is een resultaat zijner individualiteit. Hoe zeer noopt mij mijne ondervinding u heden te zeggen, hoe juist uwe artistieke individualiteit van zoo buitengewoon groot gevolg voor onzen tijd moest worden. En ziedaar! een noodlot, zooals men het nauwelijks gruwzamer denken kan, beschikt, dat uwe jongere vak- en strijdgenooten (Ferstel en Schmidt), wier werken in de laatste tientallen van jaren met het uwe in directen samenhang staan — door ziekte aan het schoone feest geen deel kunnen nemen, terwijl juist op hen de verplichting rustte u heden op het schild te verheffen, opdat niet slechts de kunstenaarswereld, maar ook de geheele beschaafde wereld u de hulde bewijzen zal, die u zoozeer toekomt.

„Zoo zij het mij tenminste veroorloofd in vluchtige trekken samen te vatten wat ik u zeggen zou, indien ik zoo gelukkig ware heden persoonlijk tegenover u te kunnen staan. Als jong, reeds het meesterschap nabijzijnd kunstenaar kwaamt gij naar Weenen in een tijd, waarin onze bouwkunst de getrouwe uitdrukking was van de bureaucratie, die zoowel den Staat als het volksleven beheerschte. Het jaar 1848 verloste ook de bouwkunst van het juk, waaronder ze gebukt ging. In dezen tijd kwamen wij, jonge leerlingen der Academie, met u, jong architect, tezamen en wij luisterden begeerig naar uwe leeringen en opvattingen. Kunstenaars, jong en oud, meesters en leerlingen, verbonden zich om als stormram het broze, oude systeem omver te werpen, en zooals destijds alles — zoo gelukte ook het ongelooflijke.

„De publieke wedstrijd werd als eenig redmiddel om van de bureaucratie verlost te worden, erkend en uitdrukkelijk verlangd; en inderdaad bracht het jaar 1848 het eerste concours, waaruit gij, evenals de Zwitser Müller, met schitterende werken te voorschijn kwaamt. Gij waart ons werkelijk een voorbeeld, een leeraar. Deze herinnering aan '48 moge een schoone lentebloesem in den schoonen krans zijn, die uw jeugdig grijsaardshoofd siert."

Nadat hij de ontwikkeling van Hansen verder geschilderd heeft, begint Ferstel van de jaren '60 en volgende te spreken, en zegt:

„Dat was de tijd van buitengewone ontwikkeling in de bouwkunst voor Weenen; een tijd, waarin op eens alles, wat tot het bouwen noodig is, in de juiste maat voorhanden was, nl. *terrein* en ook *geld*.

„Hoe stond het echter met de bouwkunstenaars?

„Men behoefde slechts het vroeger ontstane te zien, om te begrijpen hoe het bouwwezen op dit oogenblik tot groote radeloosheid zou gebracht zijn, indien niet door enkele kunstenaars de richting aangegeven was, die heden algemeen met den naam van Weener-stijl wordt bestempeld en die aan onze profaan- en in 't bijzonder aan onze woonhuis-architectuur een geheel nieuwen grondslag gegeven heeft.

„Ik heb mij gedrongen gezien uwe werkzaamheid van een groot hervormend standpunt te schetsen. Evenals deze verandering zich in uzelven voltrokken heeft, zoo heeft zij zich ook op onze toestanden overgebracht. Dergelijke invloed heeft slechts een beperkte uitwerking.

„Terwijl toch de in den betrekkelijk korten tijd van 15 jaren uitgevoerde vernieuwing van Weenen zooveel voortreffelijks in zich heeft en door haar bijzonder karakter merkwaardig zal blijven, doen zich thans reeds geheel andere stroomingen gelden, waarover het beter is te zwijgen. Welke verandering ze ook moge ondervinden, de Weener architectuur heeft door de zoo even genoemde beweging een hechten grondslag verkregen.

„Vriend Schmidt en ik zouden een schoone gelegenheid gevonden hebben openlijk te verklaren, hoe kunstenaars verschillende richtingen toegedaan zijn en toch naar hetzelfde doel strevend, in voortdurenden geestelijken wedstrijd nooit andere, dan zuiver zakelijke belangen zullen beoogen, zoodra zij de kunst en elkaar wederkeerig achten. Onze veelbewogen artistieke werkzaamheid kan niet één geval aanwijzen, waar persoonlijke belangen den doorslag gegeven hebben; en zoo bestaat inderdaad, krachtens deze artistieke overeenstemming een vriendschapsband, waarop ik heden met trots mag wijzen.

„Terwijl ik U voor uwe vriendschappelijke gezindheid dankzeg, sluit ik met den wensch, dat gij het groote geluk van geestelijke en lichamelijke frischheid nog lang genieten, den krans van artistieke scheppingen steeds vermeerderen en u in deze nog lang verheugen moogt.

Grinzing, 13 Juli '83.

In oprechte hoogachting en vriendschap,
uwen v. FERSTEL."

En hiermede eindig ik.

Dit schrijven toch teekent Ferstel volkomen. Het geeft een helderen blik, niet alleen in zijn schoon karakter, maar het doet ons tevens zien welken gunstigen invloed eendrachtig samenwerken, het *esprit de corps*, zoowel op de ontwikkeling der bouwkunst als op de positie der bouwkunstenaars hebben kan.

PRIJSVRAGEN.

Prijsvraag voor een Kalender, uitgeschreven door den uitgever Van Ditmar te Utrecht.

Op deze prijsvraag zijn ingekomen 48 antwoorden, met de volgende motto's:

1. *Dit maar.*
2. *Verwachting.*
3. *Wandkalender.*
4. *Kalender II.*
5. *Mathieu Laensberg.*
6. *Mariënburg 2n.*
7. 1887.
8. *Fancy.*
9. *Bodegrave.*
10. *Zinco.*
11. *Philagatos.*
12. *Nil-Disperandum.*
13. *E. G. V. B. M.*
14. *Drichoek in cirkel.*
15. *Agnus.*
16. *Concis.*
17. *Flora.*
18. *Zodiak.*
19. *Oefening baart kunst.*
20. *Hora Ruit I.*
21. *De vier jaargetijden.*
22. *Hora Ruit II.*
23. *Simplex.*
24. *Huis Bellevue.*
25. *Dans mes loisirs.*
26. *Volharding.*
27. *Vrede.*
28. *Jacob Groen.*
29. *Vijf cirkels in elkander.*
30. *De Jonge.*
31. *Utrecht.*
32. 1722.
33. *Spes.*
34. *Wildeman.*
35. 261.
36. *C. B.*
37. *A. B. C.*
38. *A. W.*
39. *Amstel.*
40. *Typograaf.*
41. *36 bij 27.*
42. *Tijd.*
43. *Exempel.*
44. *Odin.*
45. *Plan Madzij.*
46. *T.*
47. *Symetrie.*
48. *(zonder motto.)*

De antwoorden waren geëxposeerd in een der zalen van het Kunstnijverheid-museum te Utrecht, eene inrichting, die zeer de belangstelling van kunstminnaars waard is, en waar de verschillende voorwerpen op hoogst artistieke wijze in rubrieken gerangschikt zijn.

Bij den eersten aanblik der kalenders bespeurden wij reeds aanstonds, althans bij de beste ontwerpen, den invloed van den bekenden Delftschen leeraar Le Comte. Zijn wijze van opvatting had verscheidene navolgers gevonden; enkelen hadden zelfs niet geschroomd, verscheidene zijner motieven zonder eenige omwerking over te nemen. Bij het meerendeel der ontwerpen constateerden wij, dat de ontwerpers hooger hadden willen vliegen, dan zij konden. Menigeen, die een behoorlijk ornement kon teekenen, was daarmede niet tevreden, doch waagde zich aan het menschbeeld en gaf een caricatuur. Zelfs den zwaksten ontwerpers heeft het menschfiguur niet afgeschrikt.

Het met den prijs van *f* 75 bekroonde ontwerp *Zodiak*, waarvan de heer A. F. Gips, leeraar aan de Hoogere Burgerschool te Bergen-op-Zoom, de vervaardiger is, kan zeer geslaagd genoemd worden. Dezelfde bekwame hand, die reeds in het diploma voor de Bakkerij-Tentoonstelling viel op te merken, is ook in dit ontwerp te herkennen. De compositie wordt gevormd door eenige meer of minder langwerpige vierkanten, die twee vakken, voor de datums bestemd, omsluiten en die elk op hoogst artistieke manier met ornement gevuld zijn. Bovenaan staat een vrouwebeeld, dat een lint met opschrift houdt; het kopje is goed geteekend. De geheele figuur is echter wat lang, en vooral de beenen zijn te zwaar van proportie. Door twaalf kindergroepjes zijn daarnaast de sterrebeelden van den dierenriem op hoogst bevallige wijs gesymboliseerd. Een cartel, met gevleugelde kinderkopjes als ornement, dient voor het opnemen der feestdagen; de verjaardagen van het Koninklijk huis zijn onder een kroon geplaatst. Het geheel verdient allen lof.

Het ontwerp *Dit Maar*, waarin wij den vervaardiger van het op de Bakkerij-Tentoonstelling met den tweeden prijs bekroonde diploma herkenden, munt uit door een sobere compositie en een met veel brio en malschheid geteekend ornement. Een hemelbol, een zandlooper en twee brandende fakkels zijn op zeer gepaste wijze als symbolen des tijds aangewend; ofschoon wat vluchtig geteekend, is deze compositie toch vol geest. Waarschijnlijk heeft de mindere geschiktheid voor photolithographie (daar de teekenaar hier en daar halve tinten gebruikt heeft) de Jury van een bekroning weerhouden.

De motieven van den heer Le Comte ziet men vooral in het ontwerp *Odin*. Zij zijn tot een aangename compositie vereenigd, doch dit is nog niet voldoende om het gemis aan oorspronkelijkheid te vergoeden. Het ornement is zeer goed geteekend, ook het vrouwefiguurtje, dat, bedriegen wij ons niet, aan een Duitsch werk ontleend is. Waar de teekenaar echter, zooals bij de figuur van Saturnus, uit zichzelf moest scheppen, is zijn werk niet van het gelukkigste.

N°. 1722 heeft als compositie wel verdienste, en zou, door een meer bedreven hand uitgevoerd, een goed effect maken. Thans is de wijze van bewerking te kriebelig en de figuren zijn niet aangenaam geteekend.

Amstel is blijkbaar werk van een lithograaf: de vuilgele tint althans, die achter de ornementen aangebracht is, wordt tegenwoordig alleen door het steendrukkersgild bij zijn scheppingen gebezigd. De figuren zijn zonder begrip van anatomie geteekend, en zeer karig; de kinderfiguurtjes zijn nog het beste; de architectonische compositie kan niet gelukkig genoemd worden.

Hora Ruit geeft ons een eenvoudigen ornementrand in kleuren en goud te zien, waarin op zeer passende wijze de teekenen van den dierenriem zijn aangegeven. Het in den geest der intarsia aangebracht ornement verdient lof; het letterschrift eveneens, al zou het nog wat strakker hebben kunnen zijn.

De vervaardiger van het ontwerp *Utrecht* heeft zich de bekende Münchener almanakken ten voorbeeld gesteld, en zijn teekening op quasi-archaïsche wijs geteekend en in kleuren aangewasschen. Om echter in dit genre succes te hebben, moet men een zeer vaste hand bezitten, en daarvan is hier nog weinig te bespeuren, zoodat dan ook het geheel niet zoo voldoet, als wel te wenschen ware. Het ontwerp geeft echter een welkome afwisseling in de reeks.

1887. Dit ontwerp maakt op een afstand een zeer gunstigen indruk; naderbij gekomen bespeurt men dat de compositie wel geslaagd is, doch dat de manier van teekenen te aarzelend is. Er was echter van deze motieven wel wat goeds te maken geweest. Bij meerdere geoefendheid zal de ontwerper zeker succes behalen.

Het ontwerp *Hora Ruit II* is flink geteekend en geestig en oorspronkelijk van opvatting. Ook hier is echter gemis van studie naar het menschbeeld waar te nemen. De arm, waarmede de tijd den datum aanwijst, is bepaald misteekend; de kinderfiguurtjes zijn lang niet onberispelijk. Het geheel heeft echter een zekere mate van frischheid.

Een benijdenswaardige vaardigheid met de pen heeft de ontwerper van *de vier jaargetijden*. Wel ontbreekt de architectonische achtergrond, die voor een kalender als deze onmisbaar is, doch de bouquetten en de vier koppen, die de jaargetijden symboliseeren, zijn zoo los en bevallig geteekend, dat dit ontwerp met genoegen gezien wordt.

Als architectonische compositie is het ontwerp *Spes* niet zonder verdienste. De uitvoering blijft echter beneden het middelmatige. *Symmetrie* scheen, zoo wat compositie als teekening betreft, wel geslaagd. Het hing echter te hoog om met juistheid gezien te kunnen worden.

De cartel van *Concis* was goed gecomponeerd, doch op eenigszins te groote schaal behandeld.

De overige ontwerpen zijn blijkbaar van nog zeer onbedreven vervaardigers. Al de verschrikkelijkheden, daarbij aanwezig, op te noemen, zou ons te ver voeren. Van stijl geen spoor; in het gunstigste geval moet een onbeholpen naturalisme als zoodanig dienst doen, of moeten de vreemdste krullen, de zonderlingste combinatiën het gemis daarvan vergoeden.

De prijsvraag is echter volkomen geslaagd te achten, daar er, zooals wij reeds zeiden, verscheidene zeer goede ontwerpen zijn ingekomen; dat er ook veel kaf tusschen het koren is, zal wel iedereen begrijpen. De uitgever Van Ditmar verdient een woord van lof voor zijn prijsuitschrijving; op Koppermaandag zal zijn kalender de beste zijn, die in Nederland vervaardigd werd.

Moge zijn voorbeeld spoedig navolging vinden.

Prijsvraag voor een Zuivelgebouw.

Op de prijsvraag, uitgeschreven door de Commissie uit Gedeputeerde Staten van Friesland, als beheerders van het door Dr. Lieuwe Annes Buma, van Makkum, aan de Provincie gelegateerde ten dienste van de landbouwkunde, en waarvan het programma in het nummer van 5 Juni jl., bladz. 188, werd opgenomen, zijn dertien antwoorden ingekomen. Deze prijsvraag had betrekking op een eenvoudig, doelmatig ingericht zuivelgebouw, waarin dagelijks tot 6000 liter melk kunnen worden verwerkt, en voor de mededinging werden teekeningen met gedetailleerde begrooting van kosten, beschrijving en hoofdbepalingen voor het bestek gevraagd.

De dertien antwoorden dragen de volgende motto's.

1°. *Coöperatie.*
2°. *Zuivelfabriek „de Coöperatie".*
3°. *Rjocht en sljocht.*
4°. *Foarwet.*
5°. *A 40.*
6°. *Friesland's toekomst.*
7°. Kruis in een cirkel (*figuur.*)
8°. *Mx^n−1dx.*
9°. *Theorie en praktijk.*
10°. *Friesland*
11°. *Fryslan boppe.*
12°. *Fortuna.*
13°. *Excelsior.*

De door Gedeputeerde Staten benoemde Commissie van beoordeeling bestaat uit de heeren:

H. Pasma Fz. te Nyehaske.

L. Broekema, directeur der Landbouwschool te Wageningen.

W. J. Tuijn, bestuurder der Edammer stoom-zuivelboerderij te Edam.

Vilh. H. S. Carstens, oud-directeur der Sneeker zuivelfabriek te Ylst en

D. D. Duursma, architect te Drachten, die uitgenoodigd zijn in Februari a.s. het rapport uit te brengen.

(A. et A.) Prijsvraag van de Louisa-stichting.

Blijkens eene in dit blad voorkomende advertentie worden heeren bouwkundigen uitgenoodigd tot het indienen van ontwerpen voor een nieuw gesticht. Het programma luidt als volgt:

Regenten der Louisa-stichting, te 's-Gravenhage, schrijven de volgende Prijsvraag uit, voor het leveren van plans voor den bouw van een gesticht, bestemd voor de verpleging van 16 jongens en 16 meisjes.

Het bouwterrein is gelegen aan het Alexandersveld te 's-Gravenhage, zooals op de bij het programma gevoegde situatie-teekening is aangegeven.

Het terrein heeft eene diepte van pl. m. 50 M. bij eene breedte van 30 M. aan de straat; deze breedte kan geheel worden volgebouwd, zonder dat men gehouden is in de rooiing te blijven (met inachtneming van de verordening op het bouwen te 's-Gravenhage).

Het gebouw moet dienen tot opvoedingsgesticht voor kinderen uit eene eenvoudige omgeving, waarin zij later terugkeeren; daarom moet alle *weelde* in de inrichting worden vermeden, maar zijn eenvoud en doelmatigheid de allereerste vereischten. Aan de eischen der gezondheidsleer moet worden voldaan. Het uitwendige en inwendige moet ernstig en sober zijn.

Het gebouw moet bestaan uit twee verdiepingen, zonder sousterrain, maar met ruimen zolder en bevatten de volgende vertrekken en inrichtingen:

a. Woonkamer en kantoor voor den Directeur.
b. Woonkamer voor de Directrice.
c. Regentenkamer met brandvrije kluis.
d. Spreekkamer naast of in de nabijheid van de Regentenkamer.
e. Leer- of werkkamer voor meisjes.
f. Leer- of werkkamer voor jongens.
g. Kamer voor huisvlijt, timmeren enz.
h. Gymnastiek-lokaal.
i. Gemeenschappelijke eetzaal in de nabijheid van de keuken.
j. Keuken met bijkeuken.
k. Provisiekamer.
l. Privaten, afzonderlijk voor meisjes en jongens, op beide verdiepingen.
m. Trappen voor meisjes en jongens afzonderlijk.
n. Strijk- en mangelkamer.
o. Waterdichte kelder.
p. Slaapkamer voor den Directeur.
q. Slaapkamer voor de Directrice.
r. Slaapzaal voor acht groote meisjes.
s. „ „ „ kleine meisjes.
t. Slaapzaal voor acht groote jongens.
u. „ „ „ kleine jongens.
v. Ziekenkamer voor meisjes en voor jongens; iedere kamer ingericht voor 3 bedden.
w. Badkamer voor meisjes en voor jongens.
x. Kamer voor vrouwelijk dienstpersoneel.
y. Bergplaats voor brandstoffen. (Deze kan buiten het gebouw worden aangebracht.)

Er moet gelegenheid bestaan twee of meer lokalen tijdelijk te vereenigen tot eene ruime zaal. De slaapzalen moeten zoo ingericht zijn, dat het toezicht gemakkelijk is.

Het gebouw moet zoo worden geplaatst, dat daarachter ruimte blijft voor een jongens- en een meisjestuin.

De volgende stukken worden verlangd:

1° de plattegronden.
2° de voorgevel.
3° de noodige doorsneden.

(op eene schaal van 1/100, uitsluitend geteekend met zwarte lijnen op wit papier.)

4° eene memorie van toelichting.
5° eene uitgewerkte begrooting

De begrooting mag niet meer dan *f* 65,000 bedragen.

Het bouwterrein is zeer gunstig gelegen; het gebouw kan zonder houten fundeering opgetrokken worden, aangezien het terrein uit zandgrond bestaat.

De muren van het nevenliggend perceel (politiebureau) hebben eene hoogte van 10 à 12.4 M, de kap is 12.70 à 14.40 M boven den grond.

Aan het ontwerp, dat door de Jury het meest geschikt geoordeeld wordt, zal eene som van *f* 500 als prijs, en aan het ontwerp, dat in de tweede plaats in aanmerking komt, eene premie van *f* 300 worden toegekend. De bekroonde ontwerpen worden eigendom van de prijsuitschrijvers. Deze zijn bevoegd één daarvan, onveranderd of met zoodanige wijzigingen als zij noo-

dig achten, door den bouwmeester hunner keuze te doen uitvoeren.

De Jury van beoordeeling zal bestaan uit de heeren: L. H. Eberson, architect-en-chef van Z. M. den Koning, te Arnhem; J. H. Kromhout, generaal-majoor, inspecteur van de Genie te 's-Gravenhage en J. C. van Wijk, architect te Rotterdam.

De ontwerpen zullen na de beoordeeling, gedurende eene week, te 's-Gravenhage worden tentoongesteld.

Het verslag der beoordeelaars zal daarbij ter lezing liggen.

Ontwerpen, die naar het oordeel der Jury niet voor de aangegeven som (*f* 65,000) kunnen worden uitgevoerd, of die op andere wijze in strijd zijn met de gegevens van dit programma, worden terzijde gelegd.

Ontwerpen, ingekomen na het verloopen van den termijn van inzending, blijven buiten beoordeeling, behalve wanneer bewezen kan worden, dat de afzending op behoorlijken tijd is geschied.

De stukken worden ingewacht vóór 15 Maart 1887, aan het adres van Regenten der Louisa-stichting, Bezuidenhout 14, te 's-Gravenhage. Zij behooren voorzien te zijn van een correspondentie-adres, opdat zoo noodig met den inzender kan worden gecorrespondeerd, zonder zijn naambrief te openen.

De stukken moeten met eene spreuk of een motto zijn gemerkt en vergezeld van een gesloten naambrief, waarop buiten het motto en binnen den naam en de woonplaats van den inzender zijn vermeld.

Het schrift op de teekeningen en bijgevoegde stukken moet van eene andere hand dan die des ontwerpers zijn.

De niet-bekroonde stukken worden binnen 14 dagen na de tentoonstelling aan het correspondentie-adres franco teruggezonden.

's-Gravenhage, December 1886.

Dit programma voldoet aan de eischen, die daaraan gesteld kunnen worden. Slechts de bevoegdheid, die de prijsuitschrijvers zich uitdrukkelijk voorbehouden, om *één der bekroonde ontwerpen door den bouwmeester hunner keuze* te doen uitvoeren, achten wij bedenkelijk. Alleen dan, wanneer de bekroonde van de uitvoering afziet, mag o. i. een ander ontwerp gekozen, of een ander bouwmeester met de uitvoering van het bekroonde project belast worden. De deur staat anders open voor willekeur. Het zou wenschelijk zijn, indien het programma zoodanig werd gewijzigd, dat deze bedenking verviel.

(A. et A.) PRIJSVRAAG, UITGESCHREVEN DOOR DE VEREENIGING TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST TE GRONINGEN.

De Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst te Groningen schrijft uit de navolgende prijsvraag:

a. Er wordt verlangd een ontwerp voor „eene kleine Villa" gelegen op een vrij terrein.

b. Ze zal moeten bevatten: een sousterrain, waarboven twee verdiepingen.

Het sousterrain zal bestaan uit: keuken, provisie- en wijnkelder, mangelkamer en bergplaats voor brandstoffen.

De beganegrond minstens uit drie vertrekken.

De verdieping eveneens uit drie vertrekken met badkamer.

c. Het verschil van binnen- en buiten beganegrond moet pl.m 0.80 meter bedragen.

d. De keuze van stijl en materialen wordt vrijgelaten.

e. Het ontwerp moet bestaan uit:

De noodige plattegrond-, opstand- en doorsnede-teekeningen op een schaal van 1 à 100, met eenige détails op $^1/_{10}$ der werkelijkegrootte.

f. De teekeningen moeten geheel met zwarten inkt bewerkt en voor photolitographie geschikt zijn.

g. Er wordt uitgeloofd het diploma der Vereeniging met een prijs van *f* 25.— voor het best gekeurde ontwerp en het diploma voor het daaropvolgende.

h. Het met den prijs bekroonde ontwerp wordt het eigendom der Vereeniging.

i. De Jury van beoordeeling zal bestaan uit 3 leden der Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst te Groningen, terwijl de namen der jury-leden vóór de inzending der ontwerpen in de vakbladen zullen worden bekendgemaakt.

k. Alle ontwerpen zullen voor de leden en belangstellenden worden tentoongesteld te Groningen, te Amsterdam en te Rotterdam.

l. De ontwerpen worden vrachtvrij ingewacht, vóór of op den 1sten Maart 1887, door den Secretaris der Vereeniging.

m. Aan deze prijsvraag kunnen deelnemen alle bouwkundigen in Nederland.

n. Elk ontwerp moet gemerkt zijn met een spreuk of teeken, en voorzien van een naambriefje, waarop dat teeken van buiten is herhaald, met een correspondentie-adres.

o. De niet-bekroonde stukken zullen worden teruggezorgd.

Namens de Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst te Groningen,

L. M. MOOLENAAR,
Voorzitter.

J. P. HAZEU,
1ste-*Secretaris.*

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING GRONINGEN.

Vergadering van 17 December 1886.

De Voorzitter wijst met blijdschap op het feit, dat zich vele leden der Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst onder de vergaderden bevinden; hij roept hun een hartelijk welkom toe, en verheugt zich in dit wederkeerig bewijs van toenadering, zoo gewenscht, omdat eendrachtige samenwerking leiden moet tot bevordering van beider doel, dat één is.

Ingekomen eene kennisgeving van den heer K. Hoekzema, die voor de benoeming tot 1ste-Secretaris bedankt, zoomede een schrijven van den heer K. Switters, die de benoeming tot Penningmeester aanneemt, welke laatste mededeeling met applaus wordt begroet. Deze benoemingen waren gedaan in eene vergadering, op 3 December gehouden en meer speciaal bestemd voor het verkiezen van Bestuursleden, bij welke gelegenheid de heer Huurman, architect, als gewoon lid en de heeren W. Jacobs, Mr. timmerman en aannemer, en H. Reijenga, fabrikant, als kunstlievende leden der Maatschappij met algemeene stemmen zijn aangenomen.

Door den heer J. Kroon Rzn, te Buiksloot, waren twee monsters ingezonden van het aan zijne fabriek gemaakte „lattenweefsel voor plafond- en wandbepleistering", met een begeleidend schrijven, waarin dit fabrikaat als beterkoop en duurzamer dan de tot dusver gevolgde constructie wordt aanbevolen. De Voorzitter vestigt de aandacht op deze, in de zaal aanwezige monsters en geeft in overweging om het z. i. doelmatig fabrikaat bij gelegenheid in toepassing te brengen.

Alsnu houdt de heer J. Molenaar, leeraar in het hand- en rechtlijnig teekenen aan 's Rijks H. B. School en de Academie Minerva, de aanwezigen bezig met eene boeiende, in phantastischen vorm gegoten lezing, getiteld „Natuur en Kunst".

Het zou een onbegonnen werk zijn deze schoone, leerrijke rede in beknopten, zaakrijken vorm terug te geven; genoeg zij het daarom, dat spreker's woorden met de grootste aandacht werden aangehoord en een indruk achterlieten, die hem, zoo bij monde van den Voorzitter als van andere leden, den dank der Vergadering deed inoogsten. Menig nuttige wenk, in verband met hetgeen tegenwoordig in vergelijking met vroeger tot vorming van ware kunstenaren wordt gedaan, werd ten beste gegeven.

Tengevolge van het bedanken van den heer K. Hoekzema voor het secretariaat, wordt tot eene nieuwe verkiezing overgegaan, waarbij de heer J. W. Sips, die krachtens de statuten niet dadelijk herkiesbaar was, met algemeene stemmen tot 1ste-Secretaris wordt herkozen. De benoemde neemt de betrekking noode aan, daar drukke bezigheden hem dit zeer moeilijk maken, maar laat zich de benoeming, waarin hij een blijk van vertrouwen meent te mogen zien, welgevallen.

Nadat nog de heer J. W. Peddemors zijn wensch heeft te kennen gegeven om als kunstlievend lid der Maatschappij toe te treden, sluit de Voorzitter met een opwekkend, passend woord deze laatste der vergaderingen in 1886.

AFDEELING ROTTERDAM.

Vergadering van Donderdag 23 December 1886.

De notulen werden onveranderd goedgekeurd. Uit de rekening van den Penningmeester blijkt, dat de Afdeeling 29 gewone en 79 plaatselijke leden telt. Over de bijdrage aan de Ambachtsschool wordt gezegd, dat die inrichting wel-is-waar haar ontstaan aan de Afdeeling te danken heeft en dus als haar kind kan worden aangemerkt, maar dat 't, bij den slechten stand der kas, toch best mogelijk zou kunnen zijn dat die bijdrage moest vervallen. Immers de Afdeeling kwijnt ten gevolge van de nieuwe wet en ook door de scheuring, ontstaan door de oprichting eener zelfstandige vereeniging tedezerstede; in dien toestand is 't haar niet mogelijk om subsidie te geven.

Tot Bestuursleden werden gekozen de heeren Nijenhuis en Dupont. De heer Voorhoeve, die aftrad, was niet herkiesbaar.

De Voorzitter brengt de bouwverordening tedezerstede ter sprake, zooals die in concept is gedrukt en leest ook de opmerkingen voor, die de Commissie uit den Gemeenteraad daaraan heeft toegevoegd naar aanleiding der vertoogen van onze Afdeeling en waarbij slechts aan een paar ondergeschikte, niet aan de voornaamste opmerkingen der Afdeeling wordt tegemoet gekomen; zoo wordt o. a. het brandgevaar der doorgaande houten veranda's aan de achterzijde van huizen niet toegestemd, evenmin het gevaar der houten afscheidingen tusschen de ingangen van beneden- en bovenhuizen, de noodzakelijkheid om de trappen van bovenhuizen of bovenwoningen, voorzoover die in benedenhuizen uitkomen, aan de onderzijde te plafonneeren, of, zooals de Vereeniging „Bouwkunst en Vriendschap" terecht verlangde, dat die trappen met brandvrije materialen zouden worden geplafonneerd. Ofschoon een der leden meende, dat er wel niet veel aan te veranderen zou zijn, en het dus 't beste was de zaak te laten rusten, was de Vergadering van een ander gevoelen; op voorstel van een ander lid werd besloten zich opnieuw te richten tot den Gemeenteraad om aan te toonen, dat de bezwaren gegrond zijn.

Door het lid E. G. A. Fol waren tentoongesteld plans van uitgevoerde, niet-uitgevoerde en bekroonde ontwerpen, welke door hem werden toegelicht.

Door den heer J. F. Metzelaar te Scheveningen was ter bezichtiging afgestaan het prachtige photographisch uitgevoerde werk: *Architektur Deutschlands*, uitgave van Ernst Wasmuth te Berlijn. Den heer Fol werd door den Voorzitter een woord van dank gebracht en de wensch uitgesproken, dat hij meermalen in de gelegenheid mocht komen een dergelijke verzameling te laten zien van opnieuw uitgevoerde of uit te voeren werken. Den heer Metzelaar zou den dank der Afdeeling schriftelijk worden betuigd. Ook den heer Voorhoeve werd een woord van hulde gebracht bij de aftreding als Bestuurslid en de hoop uitgesproken, dat hij voor de Afdeeling zou blijven, wat hij steeds is geweest, nl. een ijverig en bekwaam voorstander.

Ten slotte besprak de Voorzitter de parallel-liniaal ten gebruike bij het perspectief-teekenen, zooals ze door hem was geconstrueerd naar de opgave, voorkomende in het Duitsche werkje van J. Vollwieder. Die liniaal bleek echter niet aan het doel te beantwoorden, zoodat den leden werd verzocht over deze zaak de gedachte te laten gaan. Daarna sloot de Voorzitter de vergadering.

LEVERING VAN TRAS.

In het nommer van 27 November jl., bladz. 388 en 389, komt eene mededeeling voor omtrent de levering van tras voor de Gemeentewerken te Groningen. Aan het slot van dat artikel werd gezegd, dat de Raad het besluit nam om het nader adres van de firma Switters & Terpstra te voegen bij het advies van Burgemeester en Wethouders en bij de behandeling daarvan op den inhoud van het verzoekschrift te letten.

Dit heeft in de zitting van 4 December plaats gevonden. Het vroeger medegedeelde advies, luidende „aan de „heeren Switters & Terpstra, in antwoord op hun adres, „te kennen te geven, dat de Raad geen termen vindt „om voortaan de bestekken voor gemeentelijke metsel„werken, waarbij tras gebruikt wordt, zóó in te richten, „dat aan den aannemer de keus der te gebruiken tras „wordt overgelaten" werd in discussie gebracht en de Voorzitter bracht daarbij den inhoud van het nadere adres in herinnering. Door een der leden werd het voorstel gedaan: „het adres aan te houden, totdat den Raad kennis is gegeven van den uitslag van de door adressant te nemen vergelijkende proeven", maar dit werd door anderen bestreden. Bij de gedachtenwisseling, die hieromtrent ontstond, verklaarde een der Wethouders, dat de Directeur der Gemeentewerken het onderzoek van de tras, niet op last van Burgemeester en Wethouders, maar voor eigen verantwoordelijkheid heeft gedaan. De reden hiervoor lag in de omstandigheid, dat de Directeur der Gemeentewerken de uitsluiting van andere fabrikanten afkeurde en dat hij voor zich zelf de overtuiging wilde hebben, dat de tras van den heer Mees beter was dan die der firma Switters & Terpstra; wel hadden vroegere proefnemingen dit aan het licht gebracht, maar de Directeur wilde met eigen oogen zien en door een vertrouwd persoon werd tras van beide fabrikanten gehaald. De Wethouder van Openbare Werken verklaarde pertinent, dat het opdragen van een nader onderzoek aan eene bepaalde commissie wantrouwen in de ambtenaren van het bureau der Gemeentewerken zou aan den dag leggen; het onderzoek is onpartijdig gedaan en kan niet met een pennestreek doorgehaald worden.

Over de motie, strekkende om de zaak aan te houden, totdat de Raad in kennis is gesteld met de door de firma Switters & Terpstra te nemen proeve, staakten de stemmen, waarop de behandeling tot de volgende zitting verdaagd werd. Den 18 December j.l. werd de zaak opnieuw aan de orde gesteld, en

wederom staakten de stemmen, zoodat de motie verworpen is.

Bij het hervatten der beraadslagingen over het advies van B. en W. werd geredetwist over de vervanging van het daarin opgenomen woord *voortaan* door *voorloopig* en *vooralsnog*; de discussie, die een min of meer taalkundig karakter aannam, eindigde met het aannemen van een amendement, waarbij *voortaan* in *voorloopig* veranderd werd, waarna zonder hoofdelijke stemming de aldus gewijzigde conclusie werd vastgesteld, luidende:

„aan de heeren Switters & Terpstra, in antwoord „op hun adres te kennen te geven, dat de Raad voor„loopig geen termen vindt om de bestekken voor ge„meentelijke metselwerken, waarbij tras gebruikt wordt, „zóó in te richten dat aan den aannemer de keus der te „gebruiken tras wordt overgelaten".

HET STANDBEELD DER VRIJHEID TE NEW-YORK.

Het denkbeeld, dat Frankrijk aan de Vereenigde Staten van Noord-Amerika een kolossaal standbeeld zou aanbieden, is reeds van betrekkelijk oude dagteekening. Reeds in 1865 bracht de heer Laboulaye, lid der Fransche Academie, het ter sprake en was de Elzasser beeldhouwer Frédéric Auguste Bartholdi een van de ijverigste voorstanders van het plan.

Het duurde echter tot na den val van het tweede Keizerrijk, eer de stappen tot verwezenlijking ervan gedaan konden worden. Bartholdi had zich inmiddels een goeden naam verworven door zijn basrelief „Francesco de Rimini", en hij maakte de eerste schetsen voor het Vrijheidsbeeld. Na den Fransch-Duitschen oorlog moest hij den Elzas verlaten en toog hij naar Amerika om zijn plan nader te bestudeeren, en naar een geschikte plaats voor zijn beeld uit te zien. Hij vond deze plek op het Bedloe-eiland, dat zich in den mond van de haven van New-York bevindt, en dat zoowel uit zee als van New-York en Brooklyn te zien is.

In 1874 kwam Bartholdi in Frankrijk terug, waar zijn plan veel bijval vond, zoodat hij besloot zijn schetsen op eenigszins grootere schaal uit te werken. Na 1875 begon men de gelden, voor de oprichting benoodigd, te verzamelen, en deze vloeiden zoo ruim, dat de vereischte som weldra bijeen was. De Fransche Republiek bleek voor haar oudere zuster veel sympathie te gevoelen.

De arm met de toorts prijkte reeds in 1876 op de Tentoonstelling te Philadelphia, terwijl Bartholdi zijn roem in de Vereenigde-Staten voorgoed vestigde door zijn standbeeld van Lafayette. Het hoofd van het beeld wekte op de Parijsche Tentoonstelling van 1878 algemeene bewondering en in 1884 werd het beeld door Ferdinand de Lesseps, die de heer Laboulaye na diens dood als Voorzitter van het Comité was opgevolgd, aan het Amerikaansche volk als geschenk der Fransche natie aangeboden.

Het beeld is vervaardigd van gedreven koper. Het model werd eerst gemaakt op één zestiende der ware grootte, en nadat dit in al zijn détails voltooid was, werd het, tot op een vierde der ware grootte, langs mechanischen weg vergroot, en werden eindelijk op dezelfde wijze de détails op ware grootte vervaardigd.

De koperen platen zijn 300 in aantal, en werden op houten, met gips bepleisterde mallen in den vereischten vorm gebracht. Het inwendige bestaat uit een geraamte van getrokken ijzer, geheel als een spoorwegbrug geconstrueerd. De koperen platen zijn niet onmiddellijk met dit geraamte in aanraking, maar door zeildoek daarvan gescheiden. Het geraamte bestaat uit vier hoofdstijlen, die door dwarsverbindingen en kruizen tot één geheel zijn verbonden, en waaraan de verdere versterkingen, die voor den vorm van het beeld noodig geoordeeld werden, bevestigd zijn. Deze constructie is door den heer Eiffel, dezelfde die den toren van 300 M. zal bouwen, ontworpen en uitgevoerd.

De Amerikanen hebben voor het voetstuk gezorgd, dat door R. M. Hunt te New-York ontworpen is. Het fundament bestaat uit een blok beton, dat 20 M. in het vierkant, en 15 M. hoog is. Hierop staat het eigenlijk pedestal, dat een hoogte van bijna 25 M. heeft. Het bestaat uit een kern van beton, met gehouwen steen bekleed. Onder in het plint is aan elk der vier zijden een ingang. Boven het plint zijn cartels met de wapens der verschillende Staten, dan komt een tweede plint, waarboven een Dorische pilasterorde met kroonlijst, en eindelijk een attiek, dat als voetstuk voor het beeld zelve dienst doet. Bijzondere zorg vereischte de bevestiging van het beeld aan het voetstuk. Het geraamte staat op zes traliedraggers, die over het pedestal heengelegd zijn. Onder in het pedestal is een dergelijk raamwerk aangebracht, dat door stevige opgaande stijlen aan het bovenste raamwerk verbonden is. Op deze wijze is een onwrikbare verbinding tusschen het voetstuk en het beeld verkregen.

Men zal eenig denkbeeld van de grootte van het beeld verkrijgen door de mededeeling, dat de hoogte van den hiel tot den bovenkant der toorts ruim drieën-dertig meter bedraagt en het hoofd bijna 4 meter hoog is; om de toorts is eene galerij aangebracht, waarop vijftien personen kunnen staan. In het hoofd vinden veertig personen gemakkelijk plaats.

Het was niet gemakkelijk het beeld, dat bestemd is om als vuurbaak te dienen, behoorlijk te verlichten. De *American Electric Manufacturing Company* heeft die taak zonder eenige vergoeding op zich genomen.

Het licht bestaat uit vijf lichten van zesduizend normaalkaarsen, op de hoeken van het eiland geplaatst, die door middel van holle spiegels hun stralen op het beeld werpen, en uit 10 lichten van gelijke sterkte, in de toorts geplaatst. De machine, die de electriciteit ontwikkelt, heeft een kracht van 30 ampères of 700 volts. Hoe krachtig deze verlichting ook zij, het schijnt toch, dat zij niet aan de verwachting beantwoort. Men zint reeds op middelen om verbetering aan te brengen.

Men heeft van het platform om de toorts, dat langs een gemakkelijke trap bereikt wordt, een zeer schoon gezicht op de omgeving.

BERICHT.

Met het eerste nommer van de volgende maand vangt een nieuwe jaargang van *De Opmerker* aan. Heeren geabonneerden worden opmerkzaam gemaakt op de gunstige voorwaarden, aan vooruitbetaling van het abonnement verbonden. Terwijl de gewone prijs *f* 2.25 per kwartaal bedraagt, kost het abonnement bij vooruitbetaling slechts *Zes Gulden*, mits dit bedrag vóór den eersten Februari a. s. franco wordt gezonden aan *de Administratie van De Opmerker te Arnhem*.

Het abonnement voor het buitenland bedraagt *f* 7.50 en voor Indië *f* 2.— per jaar, beiden met *verplichte vooruitbetaling*.

NOG EENS DE EIFFEL-TOREN.

De ingenieur Coglievina te Weenen heeft onlangs het plan, om den Eiffel-toren als een groote lichtbron, ter vervanging van de Parijsche straatlantaarns, te gebruiken, aan een grondige critiek onderworpen.

Hij gaat in de eerste plaats na, hoe sterk de lichtbron zou moeten zijn, om aan den voet van den toren dezelfde uitwerking te hebben als één straatlantaarn. Hij neemt de hoogte van een lantaarn aan op 2.50 M., en de intensiteit van het licht, dat zij verspreidt, op 10 normaalkaarsen. Daar nu de sterkte van het licht omgekeerd evenredig is aan het kwadraat van den afstand, waarop het zijn werking uitoefent, zoo levert de lantaren een licht gelijk aan

$$\frac{10}{(2{,}5)^2} = 1.6 \text{ normaalkaars.}$$

Om nu ook dit licht door den toren te doen leveren, moet dit $300^2 \times 1.6 = 144{,}000$ normaalkaarsen sterk zijn, dat is ongeveer de lichtsterkte van alle straatlantaarns te Weenen.

Doch zelfs met dit licht wordt het beoogde effect niet bereikt, daar een groot deel der stralen, die door een lichtbron afgezonden worden, door de atmospheer geabsorbeerd worden. Reeds is door proeven bewezen, dat men in de atmospheer van Parijs slechts op 0.442 van de lichtsterkte zal mogen rekenen, als men een afstand van 1 kilometer tusschen lichtbron en plaats van waarneming heeft.

Bij 300 M. afstand kan men dus van de 144.000 kaarsen slechts op $144{,}000\,(0{,}442)^{0.3} = 112.694$ kaarsen rekenen.

Om dus de vereischte lichtsterkte aan den voet des torens te kunnen verkrijgen moet de lichtsterkte tot 175.306 kaarsen verhoogd worden.

Dit is echter slechts bij helder weer het geval, daar door proeven is uitgemaakt, dat men bij mist slechts op een effect van 151.367 kaarsen, in plaats van dat van 175.306, zal mogen rekenen. Om dus het verlangde licht steeds aan den voet des torens te hebben, moet het op den toren geplaatste licht $175.306 + 23.439 = 198.745$ kaarsen sterk zijn.

Er is echter nog een berwaar. De mensch heeft, om duidelijk te zien, een electrische lamp noodig, waarvan de intensiteit 1.5 maal grooter moet zijn dan die van een gasvlam. Dit wordt veroorzaakt door de meerdere blauwe stralen, die het electrisch licht bevat.

De lichtoren zou dus, om aan den voet van den toren het effect van slechts een gewone straatlantaarn te weeg te brengen, anderhalf maal meer licht moeten verspreiden, dan het laatstgevonden cijfer, en dus bijna 300.000 kaarsen sterk zijn.

Daar de afstand der uiterste punten van Parijs van den op het Champ de Mars geplaatste toren 7 kilometer bedraagt, zou een licht van 1150 millioen kaarsen noodig zijn, om Parijs, bij helder weer, overal behoorlijk te verlichten. Dat het aanbrengen van een dergelijke lichtsterkte onmogelijk is, behoeft geen betoog.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

AMSTERDAM. De regelingscommissie heeft besloten de tentoonstelling van voedingsmiddelen te doen doorgaan, aangezien het waarborgfonds alsnog volteekend is. Ingeschreven is voor: een aandeel ad *f* 10,000; 3 ad *f* 4000; 2 ad *f* 2500; 3 ad *f* 2000; 9 ad *f* 1000; 29 ad *f* 500; 1 ad *f* 350; 1 ad *f* 300; 21 ad *f* 250; 14 ad *f* 200; 2 ad *f* 150; 90 ad *f* 100 en 510 ad *f* 50.

— De Kunstkring »Arte et Amicitia', noodigt Nederlandsche beoefenaars der etskunst uit mede te dingen naar een prijs van *f* 150. (of premie van *f* 75.), uitgeloofd voor een ets, welke niet kleiner dan 18 × 30 en niet grooter dan 24 × 40 centimeter mag zijn. De winners van prijs en premie staan een afdruk aan genoemden Kunstkring af, die zich tevens het recht voorbehoudt de ingezonden etsen tentoontestellen.

De ingezonden etsen mogen niet onderteekend zijn, maar moeten een motto dragen en vergezeld zijn van een gesloten brief met den naam van den vervaardiger, en herhaling op het couvert van de kenspreuk. Inzendingen worden ingewacht tot 31 Maart 1887 bij den Secretaris F. Adama van Scheltema.

ROTTERDAM. De hypothecaire lening tot voltooiing van den nieuwen schouwburg is geheel geplaatst.

— De schildersvereeniging *St. Lucas* alhier zal van den 24sten tot den 26sten dezer in *Irene* eene tentoonstelling van het werk harer leden houden. Hare tentoonstelling werd verleden jaar goed bezocht, en wij hopen dat deze jeugdige en ijverige beoefenaars der kunst ook nu zich zullen mogen verheugen in de belangstelling van hunne stadgenooten.

'S-HERTOGENBOSCH. In de Zaterdag gehouden zitting van den Gemeenteraad werd bepaald, dat de overeenkomst met de bestaande gasfabriek, die 30 Juni 1889 eindigt, zal worden opgezegd en de exploitatie voor een nieuwe fabriek door de stad zal worden ter hand genomen. Voorts werd voor een plan met begrooting van kosten der nieuw te bouwen gasfabriek een crediet toegestaan van *f* 3000, en dit werk opgedragen aan den Heer Kalff, hoofdingenieur te Utrecht.

LEIDEN. Meldden wij onlangs dat tot de restauratie van geboiins in het raadhuis besloten was, thans is dit een sieraad rijker geworden door de herstelling van het oude vertrek van Weesmeesteren. In 1604 daartoe ingericht, is het toen voorzien van eene zeer fraaie eikenhouten betimmering, waarvan het keurige snijwerk slechts weinig door den tand des tijds geleden heeft.

Van de sierlijke zandsteenkolommen aan weerszijden van den schoorsteen daarentegen was de vorm nauwelijks meer herkenbaar door de dikke verflagen, waarmede zij herhaaldelijk bestreken waren. Thans zijn deze verwijderd en is hersteld wat beschadigd was. Tevens is het schoorsteenvak daartusschen met oude tegels, zij het dan ook geen 17de eeuwsche, bemetseld. Aanleiding tot deze restauratie was de bestemming van het vertrek tot kamer voor den gemeentearchivaris. Daarmede is dan ook haar uiterlijk vrij wat meer in overeenstemming dan met het gebruik, dat er in de laatste jaren van gemaakt werd, nl. de repetities der schutterijmuziek.

Ook het kleine vertrek, dat vóór 1604 tot Weeskamer en tot duisver voor archivariskamer dienst deed, heeft eene wellicht nog fraaier betimmering, evenwel van veel minder omvang. Door de verplaatsing der oude papieren en registers van daar is deze thans meteen in het volle licht en tot haar recht gekomen.

(*D. v. N.*)

GOUDA. De raadzaal is op waardige wijze gerestaureerd. Het eikenhouten plafonds, de parketvloer en de ouderwetsche eetels maken een zeer gunstigen indruk; het schoone behangsel komt eerst thans ten volle tot zijn recht, en het oude schilderstuk boven den schoorsteen, dat totnogtoe alleen des zomers de zaal versierde, daar het 's winters zijne plaats moest ruimen voor de kachelpijp, kan het gansche jaar blijven hangen, daar er onder den grond eene afleiding voor den rook gemaakt is.

DEVENTER. Op de prijsvraag voor een plan tot verbouwing van de Buitensociteit zijn 63 plans ingekomen. Bekroond is met den eersten prijs dat van den architect J. Verheul Dzn. te Rotterdam, met den tweeden dat van de architecten Wegerif en Huurman te Groningen.

REENEN. De proefrit langs de stoomtramverbinding Elst—Reenen had Dinsdag j.l. in tegenwoordigheid van een aantal genoodigden plaats. De lijn voldeed in alle opzichten. Dank zij de doortastende maatregelen van de directie van de Oosterstoomtrammaatschappij, is de zoo gewenschte verbinding totstandgebracht.

WOERDEN. De Gemeenteraad nam het besluit om het Staathuis niet te doen restaureeren, maar het te zijner tijd door een nieuw te doen vervangen.

— Aflevering 12 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat: Roudaire's binnenzee van Noord-Afrika en Goodridge's klimaatverandering aan de oostkust van Noord-Amerika (met fig.). — Het internationaal Poolondernoek. — De vliegende visschen (met fig.). — Wetenschappelijke vermakelijkheden: twee proeven met vier lucifers; een potlood op zijn punt in evenwicht; een muntstuk met een naald doorstoken; inkt in water veranderd; harun door een hazelnoot te steken (met fig.). — Het vervaardigen van glasplaten voor het sciopticon of de tooverlantaarn (met fig.). — De schrijfmachine van Guhl en Harbeck (met fig.). — Gletschers. — Korte modelleeringen. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Antwoorden.

BENOEMINGEN.

Tot adsistent voor de natuerkunde aan de Polytechnische School te Delft is benoemd de heer H. Doyer Dz., werktuigkundig ingenieur.

— De heer L. van Essen te Bloemendaal is door den Raad te Groningen benoemd tot leeraar in het rechtlijnig en bouwkundig teekenen aan de burger-avondschool.

ADVERTENTIEN.

Prijsvraag Louisa Stichting.

DE REGENTEN DER LOUISA STICHTING, opvoedingsgesticht voor kinderen van overleden minvermogende Vrijmetselaren, te *'s-Gravenhage*, noodigen H.H. Bouwkundigen uit tot het inzenden van een plan met teekeningen voor een nieuw Gesticht.

Het programma voor deze prijsvraag is op franco aanvraag kosteloos te bekomen aan het gebouw der LOUISA STICHTING, Bezuidenhout 14 te *'s-Gravenhage*.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Donderdag 30 December 1886**, 's voormiddags 11½ ure, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden**:

1°. **Het bouwen van een Brandspuithuisje, het doen van eenige verbouwingen aan het Politiebureau, en het maken van twee openbare Waterplaatsen, en**

2°. **Het verbeteren van eenige Wegen in de Gemeente en het uitvoeren van eenige andere werkzaamheden.**

Aanwijzing voor N°. 1 Donderdag 23 December a. s., en voor N°. 2 Dinsdag 28 December a. s., telkens 's voormiddags 10 uro, bureau der Gemeentewerken, alwaar teekeningen ter inzage liggen; bestekken met bijbehoorende gevraagde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van *f* 0.50 per stel ter Secretarie verkrijgbaar.

Aanbesteding.

Op **Donderdag 30 December 1886** zal worden **aanbesteed**:

Het bouwen van vijf Heerenhuizen op een terrein aan de Weesperzijde, te Amsterdam.

Aanwijzing in 't Oco op Dinsdag 28 December 1886, des voormiddags ten 11 uur.

Inlichtingen verstrekt de Architect A. SALM G.Bzn., Plantage Middenlaan 78, te *Amsterdam*.

Bestek en teekeningen verkrijgbaar van af heden à *f* 3.— bij de HH. ELLERMAN, HARMS en Co., Rokin 2, te *Amsterdam*.

Gemeente Ziekenhuis te 's Gravenhage.

LIFT.

TE KOOP een goed geconserveerde **LIFT met toebehooren.**

Elken Dinsdag en Donderdag tusschen 9 en 12 uur vóór den middag te bezien in het Gemeente-Ziekenhuis aan den Zuidwal te *'s-Gravenhage*.

Aanbiedingen worden vóór den 15 Januari 1887 ingewacht bij den Architect-Directeur der Gemeentewerken, aan de Gemeentewerf te *'s-Gravenhage*, bij wien tevens de noodige inlichtingen elken voormiddag tusschen 9 en 12 uur te verkrijgen zijn.

DE LINT & Co.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al* of *niet* tropische producten;

Rollende en Expanseerende Steenovenkappen,

GEBOUWEN in **Scherpbouk** en voor **andere** bouwwijze, geheel in **ijzer** of **ijzer** met **hout** of **steen.**

VAN DER LINDEN & Co., te Dordrecht,

Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer,** voor **zijdekleeding** en **dakbedekking pasklaar.**

Galvaniseering op Loon.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE

en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Grasures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stereotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvraag gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Magazijn van Teeken- en Bureaubehoeften

VOOR BOUWKUNDIGEN

van Th. J. DOBBE en ZOON te Utrecht.

Calqueerlinnen in diverse breedten **prima** kwaliteit met onze Firma gewaarmerkt.

Papier sans fin in alle soorten van **CARL SCHLEICHER & SCHüLL** te **Düren. Calqueerpapier, Lichtdrukpapier** en **Lichtdrukpreparaat.**

☞ De ruimste keuze van alle **Teeken-** en **Bureaubehoeften.**

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239,

AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kanteren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere

INSTRUMENTEN

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** **Beltweg N°. 3.**

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

Bij Gebrs. J. & H. VAN LANGENHUYSEN te *'s Gravenhage* is heden verschenen en alom te bekomen:

De Wiskundige berekening

EN

Meetkundige Samenstelling

VAN

WISSELS en KRUISINGEN

in geboge spoorbanen.

VERHANDELING

VAN **P. E. EKAMA.**

Tekst met 24 platen in atlas *f* 3.25.

Bij Gebrs. J. & H. VAN LANGENHUYSEN te *'s Gravenhage* is heden verschenen en alom tegen den prijs van *f* 2.— te bekomen:

DE ZUIDERZEE EN DE KAMPER EILANDEN C. A.

van Voorheen en Thans,

(1363—1882).

met kaart en plant, en eene Bijlage omtrent geheele of gedeeltelijke afsluiting der **Zuidersee,** toegelicht door eene Schetskaart,

door **J. SWETS Azn.,**

Oud-Directeur der Stads Waterwerken van Kampen.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 2 JANUARI 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 4 Jan.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:
1o. Bestek no. 82, de levering van wagenremises, railwagens en ijzerwerk voor loodsdeuren;
2o. Bestek no. 84, garnituur voor rijtuigen;
alles voor den dienst der Staatsspoorwegen op Java.

Leiden, te 12 uren, door het gemeentebestuur: het leveren van bouwmaterialen enz., in 16 perceelen.

Leiden, te 12 uren, door het gemeentebestuur:
1o. het inrichten van het bonhuis in de Boomgaardsteeg tot bergplaats der reddingsbuisen;
2o. de levering van 231 tweepersoonsschoolbanken en 7 schoolborden, in drie perceelen.

's-Hage, te 1 uur, door het gemeentebestuur:
1o. het leveren van gegoten-ijzeren straatkolken;
2o. het onderhoud der openbare pompen;
3o. het onderhouden en vernieuwen van de straat-, grint- schelp- en puinwegen, alles ged. '86. Inl. aan de gemeentewerf.

Assen, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. de leverantie van benoodigdheden voor het onderwijs in de nuttige handwerken aan de lagere scholen;
2o. het onderhouden van alle gemeentelijke gebouwen ged. '86.

Enschedé, te 7 uren, in het koffiehuis van Mendelaar: het bouwen van vier woningen voor Levi Spits, op een terrein gelegen aan de Alstesche straat bij de Kriss. Aanw. te 10 uren.

Dordrecht, in het koffiehuis »Nieuwe Pas-Buiten": de gedeeltelijke verbouwing van een huis, staande aan de Voorstraat bij de Pelserbrug, no. 871.

Nijmegen, door de commissie voor het Huldeblijk aan de leden der commissie voor den uitleg der stad: het maken van eene deels ijzeren, deels steenen overbrugging van den Veerweg, ablaar. Inl. bij den gemeentearchitect.

Dinsdag, 5 Jan.

Warmenhuizen, te 12 uren, door burg. en weth.: de aan- en verbouw van de bestaande openbare school, ablaar. Inl. bij den architect Da Cruz, te Alkmaar.

Puttershoek, te 1½ uren, door L. van Driel Mz., in de herberg van A. Bourman: het afbreken eener arbeiderswoning aan het Schoutenrond en het bouwen van een nieuw woonhuis, in 3 perceelen. Aanw. te 1½ uren.

Vlietjerk (Friesl.), door A. P. Snoek bij A. Visser: het bouwen van een burgerhuis.

Woensdag, 6 Jan.

Assen, 's avonds 7 uren, door den architect G. Stel, in het logement van Lambers: het bouwen van een huis met 2 woningen aan den Veneweg te Assen, met de bijlevering van eenige materialen. Inl. bij genoemden architect.

Donderdag, 7 Jan.

Rozenaalen, te 3½ uren, door burg. en weth.: het verbouwen van de onderwijzerswoning in de kom der gemeente, met bijlevering van de benoodigde bouwmaterialen. Inl. bij A. C. Kusters, bouwkundige te Berlkum. Aanw. 4 Jan., te 2 uren.

Oostermeer, door H. Eldering, in het logement van Meijer, ablaar: het bouwen van een woonhuis en schuur voor K. Kuipers. Inl. bij H. Eldering, te Sunmeer.

Vrijdag, 8 Jan.

Willemsoord, te 11 uren, door de directie der marine: het onderhouden van de dâk-, sluis- en andere waterwerken van het maritieme établissement Willemsoord. Inl. bij den hoofdingenieur der marine, te Willemsoord. Aanw. 6 en 7 Jan., te 10 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het Rijkstelegraafgebouw te Nieuwediep, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Maart '89. Inl. bij den Rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 4 Jan., te 2 uren. Raming *f* 830.

Zaterdag, 9 Jan.

Cadzand, te 2 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Tienhonderd-en-Zwarte: het uitvoeren van werken tot berestiging van het hoofd no. 3 van genoemd waterschap door rijswerk en steenbestorting. Aanw. 2 en 5 Jan., te 2 uren. Biljetten inzenden 8 Jan., bij den secretaris-ontvanger van genoemd bestuur.

Maandag, 11 Jan.

Beurne en Liessel, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener nieuwe school en onderwijzerswoning, op het gebucht Neerkant, en het leveren der daarvoor benoodigde meubelen, ieder afzonderlijk.

Groningen, 's avonds 8 uren, door den architect G. Nijhuis, bij den logementhouder H. Vos Kz., ablaar: het verbouwen van het perceel, bekend onder letter B no. 120, gelegen in de Oude Ebbingestraat. Inl. bij genoemden architect. Aanw. 7 Jan., te 1 uur.

Dinsdag, 12 Jan.

Neuzen, te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen, in het Nederlandsch logement bij F. A. Sosijn, ablaar: het maken van werken tot verdediging van den oever van den bovengenoemden calamiteusen polder, in twee perceelen. Aanw. 5 Jan., van 9—11 uren en 8 Jan., van 11—1 uren.

Utrecht, door de directie der Nederlandsche Rijnspoorwegmaatschappij: het leveren van ijzerwerk, en het doen van aanhoorig werk tot versterking van den houtenbouw der vaste gedeelten van de brug over de Gouwe, bij Gouda.

Woensdag, 13 Jan.

s-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk tot onderhoud van het vaarwater in de Koningshaven te Rotterdam, tusschen de kilometerraaien CXLI en CXLIII, behoorende tot de werken van de rivier de Nieuwe-Maas. Inl. bij den hoofdingenieur voor het 2e rivierdistrict Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den opzichter Vermij, te Feijenoord. Aanw. 6 Jan., te 12 uren.

Harlingen, te 11 uren, door het dijksbestuur van het waterschap Vijf-Deelen-Zeedijken-Buitendijks, in De Nederlanden: het aanleggen van eene steenglooiing, over eene lengte van 87.0 M. en het daarnevens verzwaren van den zeedijk, terzelfder lengte tusschen Harlingen en Surig, steen 58 à 57. Inl. bij den opzichter J. R. Posthuma, te Almenum. Aanw. 4 Jan., te 2 uren.

Harlingen, te 12 uren, ter secretarie van het waterschap Vijf-Deelen-Zeedijken-Buitendijks: het uithaggeren van 100 M. dijksvaart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., ten dienste der Staatsspoorwegen: het inrichten van den weg langs het verbindingskanaal tusschen de Heerebeug en het Voorplein van het station-Groningen tot toegangsweg naar dit station, ten behoeve van den spoorweg Groningen—Delfzijl. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur bij de Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 5 en 6 Jan., te 11 uren. Raming *f* 20,700.

Jellum, door L. Y. Kingma: het bouwen eener boerderijruiming. Inl. bij J. G. Schaafsma, te Beers. Aanw. 11 Jan., tusschen 11—1 uren.

Donderdag, 14 Jan.

Hoogeveen, te 12 uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, in het hotel Thomas bij J. de Groot: het slechten van het ravelijn Gelderland-Holland, het dempen van de daarvoor gelegen opengelaten grachtdeelen en het aanleggen van een weg tot verbinding van den buitensingel met den weg langs het Stieltjeskanaal te Koevorden. Aanw. 13 Jan., te 11 uren.

Apeldoorn, te 2 uren, door de koninklijke locaalspoorweg-maatschappij: het maken van eene poort of doorgang in den spoorweg over den straatweg van Deventer naar Zwolle, te Deventer. Aanw. Donderdag 7 Jan. te 2 uren. Begrooting *f* 12100.

Vrijdag, 15 Jan.

Bussem, door het gemeentebestuur: de levering van ongeveer 100,000 rlakke straatklinkers voor 15 Febr., '86. Opgaaf per M² met monsters van 4 stuks, vóór 15 Jan.

Zaterdag, 17 Jan.

Molkwerum, door S. Kramer: het afbreken van het nog bestaande der afgebrande boerenhuizinge te Koudum en daarterplaatse bouwen eener nieuwe stolphuizinge. Biljetten inzenden vóór 17 Jan. Inl. bij den architect L. Reitsma, te Koudum. Aanw. 14 Jan., te 2 uren.

Maandag, 18 Jan.

Kollum, te 12 uren, door burg. en weth.: het leggen van een kunstweg door de Wijgerst onder Oudwoude ter lengte van 3700 M. Aanw. 14 Jan., te 9½ uren. Samenkomst bij W. H. Fennema, bij den Kruisweg.

Woensdag, 20 Jan.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., ten dienste der Staatsspoorwegen: het leggen van sporen en wissels, met de levering van ballast, en het maken van gebouwen en verdere inrichtingen op het station Enkhuizen (lijn Zaandreek—Enkhuizen). Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur bij de Staatsspoorwegen, te Hoorn. Aanw. 19 en 18 Jan., te 11 uren. Raming *f* 228,715.

Maandag, 25 Jan.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het leveren en stellen van stoomketels, broeikuipen, een reservoir, stoom- en waterleidingen, enz., voor de algemeene slachtplaats in de Stads-Rietlanden. Inl. in de Directiekost op het terrein, dagelijks van 11 tot 12 uren.

Dinsdag, 26 Jan.

Mulenschot (N.-B.), te 2 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van de H. Anna, bij A. Bink, ablaar: het bouwen van een kerk met toren en bijbehoorende werken. Inl. bij den architect J. J. van Langelaar te Prinsenhage. Aanw. 22 Jan., te 12 uren.

Op later te bepalen datum.

Assen, door directeuren der Noordwillemskanaal-maatschappij: de levering van grenen- en vurenhoutwaren in '86. Inl. bij den opzichter Bollée, aan sluis III, onder Vries.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Utrecht, 19 Dec.: 1o. minste inschrijvers voor de verschillende onderhoudswerken aan:
eenjarig onderhoud sluis Vreeswijk, J. Krachten, Utrecht, ƒ 4421
» » straatweg Utrecht—Vreeswijk, J Barneveld, Vreeswijk, » 4700
» » sluis Nieuwersluis, W. v. Schaik, Nieuwersluis, » 2250
» » jaagpad Utrecht—Woerden, J. Krachten, Utrecht, » 1889

2o de levering van Utrechtsche straatklinkers; ingek. 4 bilj., als:

		per mille
Letter *a*. Firma Trip & Co.,	Utrecht,	ƒ 11.15
» *b*. G. v. d. Brooke,	idem	» 12.48
» *c*. H. C. v. Stuivenberg,	idem	» 11.10
» *d*. dezelfde,		» 11.10
levering IJsselstraatklinkers, A. C. v. Houweningen,	Gouderak,	ƒ 6.33
» Waalstraatklinkers, Firma P. v. Voorthuizen,	Leerdam.	» 12.10
» Utrechtsche klinkers drietingen; ingek. 2 bilj., als:		
Letter *a* en *c*. C. Menke,	Zwammerdam,	» 0.20
» *b*. dezelfde,		» 0.50
» Utrechtsche metselsteenen, Firma Trip & Co.,	Utrecht,	» 289.20
» kalk, tras en portland-cement, P. Lagendijk,	idem	» 349.50
» tekrand, P. Ket,	Vreeswijk,	» 1805.—
» beslenrand, H. Hazekamp,	De Bilt,	» 1325.—
» trottoirband, P. Jansen,	Luik,	» 806.—
» hardsteenen roosterramen, B. Fros,	Utrecht,	» 404.40
» verschillende houtwaren, M. de Wit,	idem	» 1709.65
» eikenhout, P. M.'en J. Jongeneel,	idem	» 1483.52
» verf- aren enz., Th. P. v. d. Bergh & Zn.,		» 622.90

's-Hage, 21 Dec.: 1o. de levering van Waal- en Rijnklinkers voor de gemeentewerken:

Inschrijvers en woonplaats.	vlakke Waalklinkers	Getrokken Waalklinkers perceelen groot 250,000 1	2	3	4	Rijnklinkers 300,000 st. 1	2
J. v. Meel,	Nijmegen,		ƒ 13.80				
Wolff & Co.,	Wageningen,	ƒ 13.40	13.40	ƒ 13.40	ƒ 13.15	ƒ 13.15	
F. Terwindt en Arntz,	Nijmegen,		13.19	13.19			
W. P. de Vries,	Rossem,		12.75				
E. v. Holst,	Arnhem,	14.33	13.89	13.29	13.24	13.00	
P. v. Voorthuizen,	Leerdam,		12.98				
E. v. Holst,	Arnhem,	13.28	13.28	13.28	13.28	13.28	
Wed. Post,	Gorichem,	13.35	13.35				
Wed. G. J. v. Kaik,	Zaltbommel,		13.25				
R. v. Wijk,	Heteren,	13.20	13.20	13.20	13.20	13.20	
V. d. Berg & Co.,	Montfoort,					ƒ 9.93	ƒ 9.93
J. de Koning,	Woerden,					10.31	10.31
J. Brunt,	idem					9.97	9.97
Wed. de Knijff,	idem					10.09	10.34
J. H. Meuter,	idem					10.50	
Koolemans Beijnen,	Utrecht,	16.50					11.50
Peereboom te Rijs,	Heerwaarden,	13.05	13.19	13.19			
W. Terwindt,	Westpannerden,	13.20					
Gebr. Koning,	Leiderdorp,						
D. J. v. Frankenhuizen,	Montfoort,					9.50	9.50
						9.78	

2o. het herleggen der bestratingen; ingek. 11 bilj., als:

		per M²
J. de Bruijn,	te 's-Hage,	ƒ 0.2275
P. Kraaijeveldt,	» idem	» 0.22
P. J. Meerts,	» idem	» 0.22
W. Lamkamp,	» idem	» 0.20 5/8
G. Keij,	» Rotterdam,	» 0.199
W. H. de Haan,	» Elden,	» 0.197
D. Varkevisser,	» Overschie,	» 0.195
G. J. v. d. Heijden,	» Arnhem,	» 0.192
F. W. Route,	» Amersfoort,	» 0.19
H. Jongensburger,	» Waddinxveen,	» 0.19
J. C. de Graaf,	» 's-Hage,	» 0.177

Zuiddorpe, 22 Dec.: het bouwen van eene R.-K. kerk met toren, onder beheer van den architect P. J. van Genk, te Leur; ingekomen 7 bilj., als:

C. Bleijenberg,	St.-Jansteen (Zeeland),	ƒ 31,490
M. D. de Putter,	Nouzen,	» 29,460
J. v. d. Veldo,	idem	» 28,920
A. v. d. Meer,	Zevenbergen,	» 28,910
J. v. Groenendaal,	's-Hage,	» 28,135
C. Maters,	Vlissingen,	» 27,300
C. Medders,	Baarsdonkveer,	» 25,298

gegund.

Charlois, 23 Dec.: het bouwen van 20 werkmanswoningen, onder beheer van den architect W. C. Coepijn; ingekomen 30 bilj., als:

H. v. d. Elst,	Dordrecht,	ƒ 24,425
Hoppenbrouwer en V. d. Putten,	Rotterdam,	» 24,422.75
P. Kraaijeveld,	Sliedrecht,	» 24,150
A. F. Spruijt,	Rotterdam,	» 23,350
P. Bleijenburg,	idem	» 22,880
K. Visser,	Charlois,	» 21,390
J. A. v. d. Berg,	Rotterdam,	» 21,030
A. Looimans,	idem	» 20,530
A. P. Lakerman,	Katendrecht,	» 20,329
A. H. Visser,	Dordrecht,	» 20,129
J. Geluk,	Rotterdam,	» 19,999
W. v. Veren, Capelle a/d. IJsel,		» 19,988
H. Langbroek,	Hillesluis,	» 19,845
P. Roseijn,	Kralingen,	» 19,630
A. Kruithof,	Charlois,	» 19,519
J. P. D. Loefang,	idem	» 19,495
G. v. Otterloo,	Waddinxveen,	» 19,443
W. v. Ingen,	Bodegraven,	» 19,249
W. v. Renswoude,	Charlois,	» 19,226
H. v. d. Bouwen,	Beantliet,	» 18,997
P. v. Buren,	Charlois,	» 18,995
C. Remeijn en P. Langeveld,		te Haarlem, ƒ 18,990
G. Beukelman,	Zwartewaal,	» 18,696
J. Dura,		» 18,639
J. v. d. Houwen,	IJselmonde,	» 18,500
H. Weeda,	Oudbeijerland,	» 18,495
W. J. v. Dort,	Kralingen,	» 17,675
A. v. d. Begert,	Rotterdam,	» 17,500
Jan Beaufort,	Hillesluis,	» 16,866
A. de Jong,	Ouderkerk a/d. IJsel,	» 16,460

gegund.

Haarlem, 24 Dec.: het driejarig onderhoud van den grintweg van de brug aan het einde van de Breedaan, nabij den Huigendijk, naar Ursem, uitmakende een gedeelte van den grooten weg der 2e klasse van Alkmaar naar Boorn, ged. '86—'88; ingekomen 6 bilj., als:

		per jaar
J. Bakker,	te Avenhorn,	ƒ 2295.50
P. Klap,	» Zijpe,	» 2277
J. Schuurman,	» Oterleek,	» 2235
P. Messelaar,	» Alkmaar,	» 2196
J. Oldenburg,	» Bergen,	» 2168
J. Hille,	» Ursem,	» 2086

Groningen, 24 Dec.: 1o. het leveren en opstellen van 10 overkappingen en van de overkapping en overbrugging van de ierksip op het terrein voor de nieuwe verzamelplaats van Sociën; ingek. 11 bilj.; minste inschr. was G. Homseld, te Groningen, voor ƒ 28,387.

2o. het onderhoud der gemeentewegen en voetpaden ged. '86; ingek. 8 bilj.; minste inschr. was Th. Croon, te Groningen, voor ƒ 4787.

Haarlem, 24 Dec.: 1o. het onderhoud van de werken van het Krabbersgat, behoorende tot de havenwerken in Noordholland; ingekomen 4 bilj., als:

A. v. d. Tak,	te Goedereede,	ƒ 5048
J. R. Hoom,	» Stavoren,	» 4097
T. C. Mantel,	» Enkhuizen,	» 4760
J. Mantel Sz.,	» idem	» 4693
Raming		» 5300

2o. de levering van steenkolen ten behoeve van den stoomwatermolen te Schellinkwoude, behoorende tot de werken aan het Noordzeekanaal; minste inschr. waren B. Hagedoorn & Zn., te Amsterdam, voor ƒ 5.67 per 1000 KG.

3o. het maken van een stel houten binnenvloeddeuren enz., behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal; ingek. 9 bilj., als:

T. Scharam,	te Blarikum,	ƒ 5964
F. H. Joseph,	» Hilversum,	» 5944
C. 't Hoen,	» Nieuwendam,	» 5900
P. Vermolen,	» Weesp,	» 5481
L. Kok,	» Ilmuiden,	» 5474
K. Kroon,	» Buiksloot,	» 5350
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 5300
H. Diskla,	» Buiksloot,	» 4990
L. Pott,	» idem	» 4980
Raming		» 6200

Helder, 24 Dec.: het onderhoud der gebouwen, bruggen enz., ged. '86; ingekomen 16 bilj., als:

P. Stuijaart,	te Helder,	ƒ 6674
H. Bakker,	» idem	» 6550
G. Moonman,	» idem	» 6200
J. Duinker,	» idem	» 6111
H. Peeters,	» idem	» 6100
S. Krijnen,	» idem	» 6065
A. Graaf,	» idem	» 6050
C. Schenk,	» idem	» 6031
De Waard en Wijker,	» idem	» 5800
P. Verheij,	» idem	» 5718
W. de Jong,	» idem	» 5700
A. Bels,	» idem	» 5640
J. F. Philips,	» idem	» 5600
Gebr. Klein,	» idem	» 5400
J. Korff,	» idem	» 5194
A. Korff,	» idem	» 5115

Kornjum, 25 Dec.: het bouwen van een stolphuizing te Oostre—Nijkerk, onder beheer van den architect F. Brouwer; ingek. 19 bilj.; minste inschr. was Joh. v. Dijk, te Blija, voor ƒ 8954; gegund.

IJselmonde, 28 Dec.: 1o. het onderhoud der grintwegen over de jaren '94, '97 en '98; ingek. 6 bilj., als:

P. Sliedrecht,	te IJselmonde,	ƒ 7200
G. den Breejen,	» Hardinxveld,	» 6000
R. Roodijk,	» Westmaas,	» 5795
Th. v. Loo,	» idem	» 5781
W. Verbrij,	» Werkendam,	» 5585
G. Karseboom,	» IJselmonde,	» 5340

2o. het onderhoud van alle gemeentegebouwen enz. in het jaar '86; ingekomen 5 bilj., als:

J. Kooij,	te IJselmonde,	ƒ 1333
J. Uiterlinde,	» idem	» 1200
J. v. d. Houwen,	» idem	» 1120
H. L. Hortensius,	» idem	» 1024
G. Karseboom,	» idem	» 1000

Deutichem, 28 Dec.: het bouwen van eene boek- en steendrukkerij met bovenwoning, voor rekening van C. Misset; ingek. 4 bilj., als:

J. H. Wassink,	te Amlt-Deutichem,	ƒ 10,325
H. H. Berendsen,	» Keppel,	» 8,873
T. Siebelink,	» Deutichem,	» 8,344
H. J. Masselink,	» idem	» 7,779

gegund.

Rijssen, 28 Dec.: het bouwen van een huis voor H. H. Kortebos alhaar, onder beheer van den architect J. C. Meijer, te Goor; ingek. 8 bilj., als:

A. Schreuder,	te Almelo,	ƒ 8992
K. M. Spoor,	» idem	» 8990
Eshuis,	» idem	» 8509
G. J. Bijlardt,	» Lochem,	» 7989
A. Jebbink,	» Goor,	» 7900
C. ten Zijthoff,	» idem	» 7880
A. Jalink,	» idem	» 7690
G. Kappert,	» Rijssen,	» 7500

gegund.

Arnhem, 28 Dec.: het bouwen van een huis aan den Boulevard; ingekomen 6 bilj., als:

W. Salomons,	te Oosterbeek,	ƒ 7887
F. v. Leeuwen,	» Arnhem,	» 7690
H. Gerritsen,	» Elst,	» 7490
J. Mulder,	» Arnhem,	» 7300
W. Beijer,	» idem	» 6965
Hoppof en Welling,	» idem	» 6799

Hoogezand, 28 Dec.: het afbreken eener behuizing aan de Knijpslaan, gem. Slochteren, en den wederopbouw daarvan op een open terrein te Hoogezand, zuidzijde Winschoterdiep, voor Dr. H. W. Siemens; ingek. 8 bilj., als:

J. E. Wolrich,	Hoogezand,	ƒ 7350
J. en H. Dieters,	Fotham,	» 6680
J. Raelsema,	Bellum,	» 5855
M. Bulder,	Hoogezand,	» 5325

2o. het driejarig onderhoud der schoolgebouwen enz., in vier perceelen:

Inschrijvers.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4
J. T. Verboeven,	ƒ 5700	ƒ 7040	ƒ 747	ƒ 5480
J. de Ruijter,	5413	6340	840	4106
A. Jas,	5185	6172	1038	5693
G. J. Lucassen,	4999	5990	895	6895
L. B. Hasselbach,	4969	5767	907	4987
Gebr. Van Daalen,	4700	5680	845	6000
L. F. Franck,	4635	5585	796	6174
J. T. Kaalberg,	4627	5570		4985
P. de Leeuw,	4300	6100	790	4790
H. v. d. Sand,	4285	4908	781	4998
R. Bolder,	3870			
J. Cohen Gzn.,		5146	780	5322
J. W. Janssen,				5115

Gegund aan de minste inschrijvers.

3o. het onderhoud van eenige gemeentewerken ged. '86; ingekomen 10 bilj., als:

L. B. Hasselbach,	te Arnhem,	ƒ 7345
J. W. Janssen,	» idem	» 6430
Gebr. Van Daalen,	» idem	» 5880
H. v. d. Sand,	» idem	» 5300
W. A. R. Kok,	» idem	» 5300
J. de Ruijter,	» idem	» 5100
Th. Elbers,	» idem	» 5031
W. H. de Haan,	» idem	» 4761
R. Bolder,	» idem	» 4590
M. P. Yale,	te Arnhem,	ƒ 4559

gegund.

4o. het onderhoud der plantsoenen en beplantingen der gemeente ged. '86; ingekomen 7 bilj., als:

J. J. Denier v. d. Gon,	te Hoog,	ƒ 8570
Van Zoest & Zonen,	» Arnhem,	» 8415
W. de Haan,	» idem	» 8403
G. J. Besseling,	» idem	» 8333
G. H. A. Elbers,	» idem	» 7817
M. P. Yale,	» idem	» 7689

gegund.

's-Hage, 28 Dec.: de levering van keien ten behoeve der gemeente:

Inschrijvers en woonplaats.	Porphierkeien 280,000 10 bij 12 cM.	10,000 10 bij 18	Ourthe-keien 270,000 12 bij 14	20,000 12 bij 21	Ben-Ahnkeien 180,000 12 bij 14	10,000 12 bij 21	Larskeien 20,000 10 bij 16
René Dumont,	Braine le Comte	ƒ 29.82	ƒ 48.96				
F. Botton,	Mook,		45.82	ƒ 69.—	ƒ 58.97	ƒ 89.—	
P. Langendijk,	Utrecht,		45.36	71.56	59.79	95.—	ƒ 58.48
E. Jansen en E. Burlion,	Luik,		44.—	70.—	56.—	100.—	
L. Goffin & Co.,	idem		43.99	69.—	58.17	87.49	
H. E. Troupin,	Best,		45.72[25]	79.75			59.65
R. H. Trip,	Rotterdam,						
A. Dapsens,	Yvoir,		45.93	68.69[5]			
H. J. Bosman,	Rotterdam,		45.94	72.—			
Klous en Van Limburg,	idem	30.30	ƒ 75.48				
J. B. Petit,	Breda,		50.30	70.50	62.16	103.—	
F. J. Smits,	Dordrecht,		45.98	69.96	60.17[5]	93.39	52.97

2o. het leveren, leggen en herleggen van trottoirbanden, alles per strekkende meter:

	leveren.	leggen.	herleggen
F. J. Smits, Dordrecht,	ƒ 1.08		
L. Goffin & Co. Luik,	1.855		
P. Langendijk, Utrecht,	1.859		
A. Schotel, Dordrecht,	1.89		
A. Farel, Luik,	1.805		
Verheron, Jadot & Co., Hasselt,	1.80 en 1.93		
A. Dapsens, Yvoir,	1.55		
J. P. Petit, Breda,	1.799		
H. J. Bosman, Rotterdam,	1.86		
H. Jongensburger, Waddinxveen,		ƒ 0.51	ƒ 0.32
L. Philips & Co., 's-Hage,		0.69	0.36
P. Janssen, Luik,	1.78		
J. H. Barette, Eindhoven,	1.745		
P. A. Bakker, Rotterdam,	1.98		
G. G. Reuvers Jr., 's-Hage,	0.75	0.36	

Naarden, 29 Dec.: het verrichten van verbeteringen van ondergeschikt belang aan het fort Uitermeer, onder beheer der Genie te Naarden. Raming ƒ 31,200; minste inschr. was A. Koors, te Hilversum, voor ƒ 28,990.

Gorichem, 29 Dec.: het verrichten van verbeteringen van ondergeschikt belang aan het werk op den spoorweg bij den Dieffijk en het fort aan de Nieuwesteeg; ingek. 11 bilj., als:

P. Leenders,	te Utrecht,	ƒ 60,140
A. v. d. Meijden,	» Hardinksveld,	» 56,500
R. Janse Versteeg,	» Oosterbeek,	» 53,600
N. Hoogendoorn Cz.,	» Giessendam,	» 49,200
A. de Groot Cz.,	» Heukelum,	» 48,800
T. Sweets Tz.,	» Amerde,	» 48,000
A. Kos Koelhaalder,	» Rotterdam,	» 47,888
J. Schoenmeijer,	» idem	» 47,750
M. A. Treffers,	» Gorichem,	» 46,653
C. Eckhardt,	» Abcoude,	» 44,791
J. v. Vuuren,	» Zaltbommel,	» 44,475
Raming		» 45,000

Hilversum, 29 Dec.: het verrichten van eenige herstellingen en veranderingen aan, benevens het onderhouden ged. '83 van de gemeentegebouwen, scholen en onderwijzerswoningen met aanhooren, schoolmeubelen enz.; ingekomen 8 bilj., als:

J. Bijlard,	ƒ 6277
W. Meijer,	» 5296
W. Swaan,	» 5289
H. C. Klokke,	» 5250
G. Gijzel,	» 5250
G. Seppen,	» 5150
J. N. Swaan Jr.,	» 4980
R. Mouw,	» 4444

gegund.

Assen, 29 Dec.: het vierjarig onderhoud van het Meppelerdiep in Drente; ingek. 6 bilj., als:

H. v. Dijk,	Delfzijl en J. W. de Vries,	Smilde (voor 4 jaren), ƒ 8980
R. Bruintjes,	Meppel,	» 2071
J. Otten,	idem	» 1914
K. Otten,	idem	» 1888
F. Abersen,	Steenwijk,	» 1863
R. Hunse Jr.,	Assen,	» 1862
Raming		» 2196

allen per jaar

Hillegom, 29 Dec.: het afbreken en wederopbouwen van twee woonhuizen achter de Heijen, onder beheer van den mr. timmerman C. Q. Rommerswaal; ingekomen 9 bilj., als:

W. Coppel,	Houtrijk-en-Polanen,	ƒ 4987
Joh. B. Lasschuit,	Haarlem,	» 4887
W. Boot,	Woubrugge,	» 4790
W. A. v. Zante,	Haarlem,	» 4198
J. Krieger,	idem	» 4160
Joh. Kempenaar,	Haarlemmermeer,	» 4100
W. v. d. Kraft,	Haarlem,	» 3900
Gebr. Kroon,	idem	» 3844
P. v. d. Wetering,	idem	» 3800

gegund.

Raming ƒ 3500

Groningen, 29 Dec.: 1o. het verzwaren van een gedeelte zeedijk, lang 620 M., en gedeeltelijk herleggen der daarop aanwezige steenglooiing, ruhig Termunterzijl; ingekomen 17 bilj., als:

A. J. Benninga,	te Bedum,	ƒ 16 825
R. H. de Boer,	» Stavoren,	» 16.725
H. L. Cuseller,	» idem	» 16.644
T. Bos,	» Bedum,	» 16.290
H. K. v. Buuren,	» Delfzijl,	» 16,160
D. Kramer,	» Midwolde,	» 16,100
J. Pott,	» Stedum,	» 16,036
H. de Wind,	» Zoutkamp,	» 15,965
F. Schutter,	» Termunterzijl,	» 15,935
J. Veldkamp,	» Bedum	» 15,880
H. de Herder,	» Groningen,	» 15,537
J. v. d. Berg,	» Ulrum,	» 15,499
J. N. Kruizinga,	» Groningen,	» 15,455
P. M. Lootsma,	» Stavoren,	» 14,900
C. P. Bakker,	» idem	» 14,745
G. C. M. Rottinghuis,	» Delfzijl,	» 14,630
H. v. Dijk,	Delfzijl en J. W. de Vries,	» Smilde, » 18,627
Raming		» 17,134

2o. het verzwaren en verhoogen van twee panden Dorneindijk ten N.-W. Otterdum, behoorende tot de zeewering ten Z.-O. Delfzijl, samen ter lengte van 690 M.; ingekomen 19 bilj., als:

F. Schutter,	te Termunterzijl,	ƒ 20.900
G. C. M. Rottinghuis,	» Delfzijl,	» 19,573
T. Bos,	» Bedum,	» 19,298
H. K. v. Buuren,	» Delfzijl,	» 19,140
A. J. Benninga,	» Bedum,	» 19,125
D. Kramer,	» Midwolde,	» 18,800
H. L. Cuseller,	» Stavoren,	» 18,684
H. de Wind,	» Zoutkamp,	» 18,579
J. Pott,	» Stedum,	» 18,579
R. Pathuis,	» Garnwerd,	» 18,500
J. v. d. Berg,	» Ulrum,	» 18,481
R. H. de Boer,	» Stavoren,	» 18,393
P. M. Lootsma,	» idem	» 18,000
W. Bos,	» Groningen,	» 17,593
J. Veldkamp,	» Bedum,	» 17,480
H. de Herder,	» Groningen,	» 17,437
C. P. Bakker,	» Stavoren,	» 17,357
J. N. Kruizinga,	» Groningen,	» 17,234
H. v. Dijk,	Delfzijl en J. W. de Vries,	» Smilde, » 16,785
Raming		» 19,600

Middelburg, 29 Dec.: 1o. het onderhoud van hoogieters- en leidekkerswerken ged. '86,—'88 aan de gemeentegebouwen; ingek. 3 bilj., als:

C. J. Kooman,		ƒ 630
G. v. Nederveen,		» 600
B. J. v. d. Poll,		» 590

2o. de levering van de ged. '86 voor de gemeentefabrikage benoodigde bouwstoffen:

a. plaatzand; ingek. 2 bilj., als:

P. J. v. Ouwerkerk,	à ƒ 0.89	per M³
J. F. de Rooij,	» » 0.85	» »

b. houtwaren; ingek. 2 bilj., als:

Firma I. de Brockert & Co., gemiddelde prijs		ƒ 42.3125
Firma den Bouwmeester, Borsius en v. d. Leyé, gemiddelde prijs		» 41.25

c. verfwaren; ingekomen 3 bilj., als:

Wed. Tanmermans, gem. prijs,		ƒ 0.5673
H. A. Brakman,	idem	» 0.28
W. Stoof,	idem	» 0.503

d. metaalmaterialen; ingek. 2 bilj., als:

W. v. Uje & Zonen,		
Luiksche kalk	ƒ 0.47	per Hl.
tras	» 1.35	» »
portland-cement,	» 5.—	» 100 KG.
Gebr. Beudeuijnse, Luiksche kalk,	ƒ 0.48	p. Hl.
tras,	» 1.37	» »
portland-cement	» 5.10	» »

Eelst, 29 December: het bouwen van een schoolgebouw met onderwijzerswoning en het maken van ameublement, onder beheer van den architect H. Luinge, te Vries; ingekomen 15 bilj., als:

A. Smeenge,	te Tijnaarlo,	ƒ 7130
R. Langjouw,	» Eelst,	» 6904
K. L. Hinsema,	» Pekela,	» 6600
R. v. Belden,	» Kiel-Windeweer,	» 6806
K. ter Borg,	» Zuidlaren,	» 6775
B. de Vries,	» idem	» 6750
H. Timmerman,	» idem	» 6749
H. de Vries,	» idem	» 6743
H. K. Wiegmink,	» idem	» 6730
H. Maattien,	» idem	» 6650
G. Kuiper,	» idem	» 6540
J. Pranger,	» Stadskanaal,	» 6487
H. Zondag,	» Zuidlaren,	» 6420
H. Stewstra,	» idem	» 6348
A. Sikkens,	» Noordlaren,	» 6285

's-Bosch, 29 Dec.: het maken van een rijsbosch, ter beveiliging tegen afslag van de met zoden gedekte buitenbeloopen van de Dreudijken, tusschen de kilometerraaien 32 en 41, te Engelen; minste inschr. was C. de Groot, te Sliedrecht, voor ƒ 1200.

Leeuwarden, 30 Dec.: 1o. het onderhoud en de herstellingen aan schoolgebouwen; ingek. 5 bilj., als:

D. Suwijn,	te Leeuwarden,	ƒ 3810
J. W. Fransen,	idem	» 3086
H. Arends,	idem	» 2990
A. J. de Boer,	idem	» 2980
H. Beekman,	idem	» 2580

gegund.

2o. het onderhoud en de herstellingen aan gemeentegebouwen in 3 perceelen, perc. 1 ingek. 6 bilj., als:

D. Suwijn,	te Leeuwarden,	ƒ 475
H. v. d. Heide,	idem	» 429
J. W. Fransen,	idem	» 378
A. J. de Boer,	idem	» 368
H. Arends,	idem	» 360
M. Ferwerda,	idem	» 318

gund.

b. perc. 2; ingek. 6 bilj., als:

H Suwijn,	te Leeuwarden,	ƒ 1756
A. Arends,	idem	» 1518
J. de Boer,	idem	» 1460
H. v. d. Heide,	idem	» 1336
J. W. Fransen,	idem	» 1275
M. Ferwerda,	idem	» 1264

gegund.

perc. 3; ingek. 6 bilj., als:

D. Suwijn,	te Leeuwarden,	ƒ 1080
A. J. de Boer,	idem	» 1000
J. W. Fransen,	idem	» 1865
H. v. d. Heide,	idem	» 1859
H. Arends,	idem	» 1850
M. Ferwerda,	idem	» 1666

gegund.

3o. het schoonhouden en witten van gemeentegebouwen in zes perceelen; perc. 1, ingek. 7 bilj., als:

A. v. d. Werff,	te Leeuwarden,	ƒ 215
J. H. Willers,	idem	» 210
W. v. d. Vegte,	idem	» 207
C. W. Finke,	idem	» 198
Joh. Schumacher en Joh. Fast,	idem	» 189
H. Broekstra,	idem	» 180
G. Jellema,	idem	» 175

gegund.

perc. 2; ingek. 7 bilj., als:

H. Broekstra,	te Leeuwarden,	ƒ 670
Joh. Schumacher en Joh Fast,	idem	» 593
J. H. Willers,	idem	» 593
A. v. d. Werff,	idem	» 486
G. Jellema,	idem	» 423
W. v. d. Vegte,	idem	» 393
C. W. Finke,	idem	» 348

gegund.

perc. 3; ingek. 7 bilj., als:

J. H. Willers,	te Leeuwarden	ƒ 293
H. Broeksma,	idem	» 240
Joh. Schumacher en Joh. Fast,	idem	» 235
W. v. d. Vegte,	idem	» 229
G. Jellema,	idem	» 225
A. v. d. Werff,	idem	» 220
C. W. Finke,	idem	» 198

gegund

perc. 4; ingek. 7 bilj., als:

H. Broeksma,	te Leeuwarden	ƒ 690
G. Jellema,	idem	» 625
J. H. Willers,	idem	» 598
Joh. Schumacher en Joh. Fast,	idem	» 545
A. v. d. Werff,	idem	» 472
W. v. d. Vegte,	idem	» 417
C. W. Finke,	idem	» 295

gegund.

perc. 5; ingek. 7 bilj., als:

G. Jellema,	te Leeuwarden,	ƒ 575
H. Broeksma,	idem	» 488
J. H. Willers,	idem	» 460
W. v. d. Vegte,	idem	» 440
Joh. Schumacher en Joh. Fast,	idem	» 378
A. v. d. Werff,	idem	» 366
C. W. Finke,	idem	» 320

gegund.

perc. 6; ingek. 7 bilj., als:

G. Jellema,	te Leeuwarden	ƒ 385
J. H. Willers,	idem	» 360
A. v. d. Werff,	idem	» 255
H. Broeksma,	idem	» 248
W. v. d. Vegte,	idem	» 243
Joh. Schumacher en Joh. Fast	idem	» 190
C. W. Finke,	idem	» 178

gegund.

3o. het driejarig onderhoud der gemeentegebouwen enz., in vier perceelen:

Inschrijvers,	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4
J. T. Verhoeven,	ƒ 1500	ƒ 5264	ƒ 3285	ƒ 1698
A. Jas,	1400	4798	2957	1505
Gebr. Van Daalen,	1400	5886	3656	1482
W. J. T. Werredmann,	1460	5390		
J. Cohen Gan.,	1402	4084		1238
P. de Leeuw,	1325	4678	2772	1475
G. J. Lucassen,	1215	5315	2700	1185
J. T. Kaalberg,	1179	4280	3260	
R. Bolder,	1170	3990		
J. W. Janssen,			2256	
L. B. Hasselbach,			2247	

Gegund aan de minste inschrijvers.

's-Hage, 30 Dec.: 1o. het onderhoud en herstel van de landsgebouwen, te 's-Hage, ged. '86; ingek. 14 bilj., als:

W. P. Teeuwisse,	te 's-Hage,	ƒ 37,100
J. de Haas,	» idem	» 31,800
B. Nieuwenhuijzen,	» Lisse,	» 30,675
J. J. Ravelli,	» 's-Hage,	» 33,870
A. C. Paardekooper,	» idem	» 35,100
J. L. Werder Jr.,	» idem	» 34,990
W. F. Ph. v. d. Grijp,	» idem	» 34,900
P. C. Kwist,	» idem	» 33,989
Gebr. M. en J. A. Houtman,	» idem	» 33,974
C. Ekhardt,	» Almelo,	» 33,898
H. v. Bergen Henegouwen,	» 's-Hage,	» 33,887
W. Franken,	» idem	» 32,880
L. Tromp,	» idem	» 32,800
C. W. en A. B. de Vos,	» idem	» 32,689
Raming		» 36,000

2o. het stellen van brandkranen op de binnenplaatsen en open terreinen van eenige landsgebouwen, te 's-Hage, en het aanbrengen van waterleidingen voor die brandkranen; ingek. 5 bilj., als:

A. N. de Blauw & Co.,	te 's-Hage,	ƒ 2945
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 2475
G. Wilson,	» idem	» 2332
J. Claus,	» idem	» 2325
F. Cohen,	» idem	» 2300
Raming		» 2428

Haarlem, 31 Dec.: door 's Rijks-waterstaat: *a.* het begraven van den noorder- en zuiderkanaaldijk enz., ingekomen 11 bilj., als:

J. Oldenburg, Bergen,		ƒ 4400
W. Goedkoop Dz., Amsterdam,		» 4200
C. v. Soest, Beverwijk,		» 4130
H. de Jong Pz., Ammerstol,		» 3984
A. Sonneveld, Haarlem,		» 3974
P. v. Staveren, idem		» 3919
L. Kok, IJmuiden,		» 3900
M. Hemmerse, Assendelft,		» 3844
A. Prins Thz., Sliedrecht,		» 3682
R. Schreuder, Kolhorn,		» 3680
C. J. Kalis Jz., IJmuiden,		» 3400

b. het uitvoeren van aarde- en straatwerken te IJmuiden; ingek. 5 bilj., als:

J. Oldenburg, Bergen,		ƒ 2000
G. v. Soest, Beverwijk,		» 1900
L. Kok, IJmuiden,		» 1700
W. Goedkoop Dz., Amsterdam,		» 1470
C. J. Kalis Jz.,		» 1462

c. het leveren en verwerken van stortsteen enz.; ingek. 9 bilj., als:

C. Ooms Jr., Ammerstol,		ƒ 2484
A. Prins, Sliedrecht,		» 2333
C. N. Mommer, Amsterdam,		» 2310
J. Oldenburg, Bergen,		» 2200
Erven H. Trip, Rijnsruisen,		» 2187,50
J. Visser, Ilpendaal,		» 2140
W. Goedkoop Dz., Amsterdam,		» 2119
L. Kok, IJmuiden,		» 2100
C. J. Kalis Jz., idem		» 1990

4o. het onderhoud aan openbare pompen; in ged. 3 bilj., als:

D. H. Klaasen,	te Leeuwarden,	ƒ 687
J. Arends,	idem	» 560
C. Simmer,	idem	» 460

gegund.

5o. levering van 50,000 Friesche bakklinkers 1ste soort; ingek. 7 bilj., als:

	per mille
Van Duisen en Jellema, Leeuwarden,	ƒ 10.10
J. v. Hulst, Harlingen,	» 9.68
C. G. Felingn, Leeuwarden,	» 9.25
Stinstra en Cool, Harlingen,	» 9.09
H. Cannegieter Salverda, Franeker,	» 8.89
R. J. de Ruiter, Harlingen,	» 8.69
Faber en Zoon, idem	» 8.40

gegund.

5o. levering van 70,000 Friesche gele machinale bakklinkers, ingek. 1 bilj., als:

	per mille
J. v. Hulst, Harlingen,	ƒ 11.50

gegund.

6o. levering van woudzand; ingek. 4 bilj., als:

		per stère
M. Brouwerda,	te Leeuwarden,	ƒ 0.69
F. Meijer,	idem	» 0.67
S. Landstra,	idem	» 0.64
J. Jasper,	idem	» 0.595

gegund.

Arnhem, 30 Dec.: 1o. het bouwen van eene desinfectie-inrichting aan de Kadestraat; ingek. 6 bilj., als:

J. N. Jansen,		ƒ 2182
W. J. T. Werrelmann,		» 1380
R. Bolder,		» 1290
J. W. Janssen,		» 1225
L. B. Hasselbach,		» 1137
Gebr. Van Daalen,		» 1031

in bevrad gebouden.

2o. het bouwen van eene bewaarschool aan de Nijdoffstraat; ingek. 8 bilj., als:

J. N. Jansen,	te Arnhem,	ƒ 29,090.16
W. Okkes,	» Zevenaar,	» 28,888
J. v. Bark en W. Wissing,	» Arnhem,	» 28,400
G. Liefting,	» idem	» 27,479
Gebr. Van Daalen,	» idem	» 26,771
J. v. d. Tas,	» idem	» 25,800
J. de Ruijter,	» idem	» 24,242
L. B. Hasselbach,	» idem	» 23,603

gegund.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 16 JANUARI 1886.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 18 Jan.

Beetsterzwaag, te 11 uren, door burg. en weth. van Opsterland:
1o. het verrichten van onderhoudswerken aan de dorps- en gemeente-eigendommen, van 20 Jan.—31 Dec. '86, in 24 perceelen timmerwerk en 24 perceelen verfwerk;
2o. het verrichten van onderhoudswerken aan de scholen en onderwijzerswoningen van 20 Jan.—31 Dec. '86, in 7 perceelen timmerwerk en 7 perceelen verfwerk;
3o. de levering van steen en grint ged. '86, in 2 perceelen.
Inl. bij den gemeenteopzichter J. Brouwer Lz., te Beetsterzwaag.

Kollum, te 12 uren, door burg. en weth.: het leggen van een kunstweg door de Wijgeest onder Oudwoude ter lengte van 3700 M. Aanw. 14 Jan., te 9½ uren. Samenkomst bij W. H. Fennema, bij den Kruisweg.

Nijmegen, te 2 uren, door quaestoren der weduwenbeurs in een der lokalen van den heer Faasen, in de Molenstraat: het bouwen van eene landbouwerswoning en het sloopen van het oude woonhuis, te Lunen, gem. Wichen.

Assen, 's avonds 7 uren, door L. Nathans: het bouwen van een burgerwoonhuis aan den gedempten Singel alhaar. Inl. bij den architect J. van Houten. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 19 Jan.

Maasland, te 12 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van de H. Maria Magdalena, in het legement de Pijnas: het bouwen van eene kerk met toren, enz. Inl. bij den architect E. J. Margry, te Rotterdam. Aanw. gehouden.

Reden, te 1 uur, door burg. en weth.? in het gemeentehuis te Redersteeg:
1o. het beklinkeren van den weg langs de R.-K. school; van een voetpad aan de zuidrijde van den Rijksweg en van een goot langs de Larensteinsche en Ommershofsche laan, te Velp, in 3 perceelen en in massa;
2o. het maken van een verhoogde los- en laadplaats met hazaltkasimuur op geheide fundeering aan den linker IJsseloever bij het veer, te Dieren.
Inl. bij den gemeenteopzichter te Dieren. Bilj. inzenden 18 Jan. vóór 1 uur. Aanw. 18 Jan., van perceel 1 te 10½ uren en van perceel 2 te 2 uren.

Franeker, door het R.-K. armbestuur: het afbreken van een huis met schuurtje en het bouwen van eene stelphuizing voor 20 hoornbeesten op Arkens, onder Franeker. Aanw. gehouden. Bilj. inzenden bij Vonk, president der armvoogdij.

Woensdag, 20 Jan.

Alfen a/R., te 11 uren, door het bestuur der Marthastichting, in het legement St. Joris: de bouw van een nieuw gesticht met directeurswoning. Inl. bij den architect J. Hengeveld Jr., aldaar. Aanw. 18 Jan., te 11 uren.

Dordrecht, te 11 uren, door het bestuur der bouwvereeniging Eigen Haard, in het koffiehuis Koophandel en Zeevaart: den opbouw van 36 arbeiderswoningen, op een terrein in de Toulonsche laan, in twee perceelen. Aanw. gehouden.

Wieringen, te 11 uren, door het gemeentebestuur: het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe school te Westerland

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., ten dienste der Staatsspoorwegen: het leggen van sporen en wissels, met de levering van ballast, en het maken van gebouwen en verdere inrichtingen op het station Enkhuizen (tijn Zaanstreek—Enkhuizen). Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur bij de Staatsspoorwegen, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming ƒ 238,715.

Tuil (Geld.), te 12 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict Tielerwaard, in het districtshuis: het verhoogen en verzwaren van eenige gedeelten dijk, het maken van een binnenberm, het gedeeltelijk dichten van een sloot en wiel en het maken en verzetten van basaltgoeting op den buitenkeep des dijks, alles onder Herwijnen, Helkum, Ophemert en Zennewijnen. Aanw. 18 Jan., te 8 uren, te beginnen aan den Braudaal onder Varen.

Vianen, te 1 uur, door het gemeentebestuur: het onderhoud der gemeentewerken ged. '86. Bilj. inzenden tot uiterlijk 's middags 12 uren.

Geut (Geld.), te 2 uren, in het koffiehuis van J. Milder, in den Essenpas: het wederopbouwen van het afgebrande huis van W. Peeters. Aanw. 20 Jan., te 12 uren.

Lemmer, door het dijkshestuur van het het waterschap de Zeven-Grietenijen-en-Stad-Sloten:
1o. het onderhoud van de rijwegen van het waterschap, ged. '86, in 3 perceelen;
2o. het uitvoeren van een klein perceel aardewerk, ten oosten Laaksum;
3o. de levering van palen en gordingen, in 5 perceelen.
Bilj. inzenden vóór of op 20 Jan., ter secretarie van het waterschap, te Lemmer.

Donderdag 21 Jan.

Leiden, te 12 uren, door het gemeentebestuur:
1o. het onderhouden van verschillende werken, behoorende tot de Haarlemsche Trekvaart;
2o. het onderhouden van den dijk langs de Zijl en het jaagpad terzijde van dien dijk. Aanw. van perceel 1, 13 Jan., te 9½ uren, aanvangende bij de Warmonderbrug; van perceel 2, 15 Jan., te 10 uren, aanvangende bij de Spanjaardsbrug.

Ierseke, door den burgemeester: de levering van 200 stère onderhoudsgrint. Bilj. inzenden bij den burgemeester vóór of op 21 Jan.

Vrijdag, 22 Jan.

Veenloo, te 11 uren, door burg. en weth.: het restaureeren van den oostelijken gevel van het stadhuis.

Lemmer, te 11 uren, door het dijksbestuur van het waterschap de Zeven-Grietenijen-en-Stad-Sloten, bij Hielkema, op het Huis-ter-Heide: de levering van riviergrint, brik, zeegrint, kalkkiezel enz., in verschillende perceelen.

Zuidwolde, te 11 uren, door burg. en weth.:
1o. het bouwen eener school en onderwijzerswoning te Linde;
2o. het bouwen eener school te Veeningen;
in twee perceelen en in massa.
Inl. bij den architect H. E. Boegema, te Hoogeveen. Aanw. één uur voor de besteding.

Vledder (Dr.), te 12 uren, door het gemeentebestuur: het bouwen van eene school met het vereischte meubilair te Nijensleek. Aanw. 19 Jan., te 12 uren.

Lemmer, te 12 uren, door de commissie tot werkverschaffing, bij A. Hielkema, op het Huis-ter-Heide: de levering van 150 last klapsteen, in perceelen van ongeveer 30 last, franco wal te Lemmer, vóór 15 Sept.

Blexelinge, te 4 uren, door J. Rottier: het vergrooten der graanschuur op de door hem bewoonde hofstede. Inl. bij den architect A. te Clercq, te Kruiningen. Aanw. 22 Jan., te 2 uren.

Zaterdag, 23 Jan.

Ouderamstel, te 12 uren, door het gemeentebestuur:
1o. het leggen van eene keibestrating over eene lengte van ongeveer 100 M. in het dorp Ouderkerk;
2o. het bezanden van de dorpstraat bij gladheid.

Maandag, 25 Jan.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het leveren en stellen van stoomketels, bevelkuipen, een reservoir, stoom- en waterleidingen, enz., voor de algemeene slachtplaats in de Rijksweg aan het Diemerdijkje. Inl. in de Directiekeet op het terrein, dagelijks van 11 tot 12 uren.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van de openbare lagere school der 1e klasse no. 7, in de Karthuizerstraat. Inl. bij den stadsarchitect, raadhuis kamer no. 101.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het vernieuwen van af de waterslooten en teveus verbreeden van de vaste houten brug no. 87, over de Spiegelgracht aan de Prinsengracht;
2o. het vernieuwen van de vaste houten brug no. 102, over de Looiersgracht voor de Looiersdwarsstraat, beide met de leverantie van daartoe benoodigde materialen.
Inl. aan den stadstimmertuin, 's morgens tusschen 10 en 12 uren.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraalgebouw aan het Droogbak aldaar: het leveren van ijzeren hasch- en klemplaten, haak- en schroefbouten, contrarails en steunkussen in acht perceelen. Inl. aan het bureau van den ingenieur van den weg, kamer no. 154 van bovengenoemd centraalgebouw.

Amsterdam, te 2 uren, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw der Hollandsche IJzeren-spoorwegmaatschappij, aan het Droogbak: het maken van een halfgebouw en verdere werken aan de Anna-Paulownastraat, te 's-Hage. Inl. aan het bureau van den ingenieur van den weg, in kamer no. 154 van genoemd gebouw. Raming ƒ 20,803.

Andel (Gron.), te 3 uren, door kerkvoogden der Nederl. Herv. gemeente, bij den kastelein E. Straat aldaar: het geheel annoveeren eener bestaande pastorie c. a., en het bouwen eener nieuwe pastorie met schuurtje, met bijlevering van al het benoodigde. Aanw. 25 Jan., te 1 uur.

Dinsdag, 26 Jan.

Hoogland, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een gemeentehuis. Inl. bij den architect W. H. Kam, te Amersfoort. Aanw. 23 Jan., te 2 uren.

Oosterland (Wieringen), te 12 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente, bij C. Verfaille, te Den Oever: het afbreken en bouwen van de kerk te Oosterland op Wieringen. Inl. bij den architect T. C. van der Sterr, te Hoorn. Aanw. 25 Jan., te 2 uren.

Molenschot (N.-B.), te 2 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van de H. Anna, bij A. Birk, aldaar: het bouwen van een kerk met toren en bijbehoorende werken. Inl. bij den architect J. J. van Langelaar te Prinsenhage. Aanw. 22 Jan., te 12 uren.

Woensdag, 27 Jan.

Maastricht, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een nieuw gymnasium aan de Helmstraat. Inl. bij den stadsingenieur.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van twee drie-lifts gashouders, ten behoeve der gemeentegasfabriek aan den Oostzeedijk. Inl. aan het stadstimmerhuis. Aanw. 21 Jan., te 11 uren.

Donderdag, 28 Jan.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth., ten behoeve der waterleiding:
1o. het leveren van gegoten-ijzeren buizen en hulpstukken;
2o. het leveren van afsluiters, brandkranen en reservestukken.
Bilj. inzenden 27 Jan., vóór 3 uren. Aanw. 23 Jan., te 10 uren.

Besoijen, te 11 uren, door het bestuur van het waterschap van den binnenpolder van Besoijen, de levering van ongeveer 740 stuks iepen heesters, in twee perceelen.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. bestuur: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der

Rijks-Hoogere-Burgerschool, te Alkmaar, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en bij den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 21 Jan., te 12 uren. Raming ƒ 2150.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen van het paviljoen Welgelegen, te Haarlem, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '86. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en bij den opzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 20 Jan., te 10½ uren. Raming ƒ 3000.

Vrijdag, 20 Jan.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van marine, aan het het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud, geïl. '86—'89 van- en het doen van eenige herstellingen aan de strand- en duinwerken ter bescherming van de lichttoren aan de noordpunt van het eiland Schouwen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11de district, te Middelburg, en bij den ingenieur, te Goes. Aanw. 21 en 23 Jan.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijkskweekschool voor onderwijzers to Middelburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 22 Jan., te 2 uren. Raming ƒ 3800.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. bestuur: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijks-Hoogere-Burgerschool te 's-Bosch, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en bij den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. 22 Jan., te 2 uren. Raming ƒ 2315.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan gebouw van het prov. best.:

1o. het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-Hoogere-Burgerschool te Tilburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en bij den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. 21 Jan., te 12 uren. Raming ƒ 3450;

2o. het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijks-Hoogere-Burgerschool te Helmond, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en bij den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. 20 Jan., te 1 uur. Raming ƒ 2700.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het Rijks-archiefgebouw te 's-Bosch, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. 22 Jan., te 10½ uren. Raming ƒ 1650.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-Hoogere-Burgerschool, te Zwolle, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en bij den hoofdopzichter J. F. Scheepers, te Groningen. Aanw. 22 Jan., te 12 uren. Raming ƒ 3020.

Borger, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van eene school te Buinen;

2o. het bouwen van eene school te Drouwenerveen;

3o. het bouwen van een turfschuur achter de onderwijzerswoning te Buinen, het aanbrengen van een lichtkuipje in de kamer van de onderwijzerswoning te Drouwenerveen, en het scheiden van het middelbokaal van de school te Nieuwbuinen op het vooraf van de noorderveenplaats no. 15.

Aanw. 22 Jan., te 11 uren: samenkomst te Buinen.

St.-Willebrord (N.-Br.), te 3 uren, door A. de Weert, in het koffiehuis van B. Kuijstermans: het bouwen van een hotel-restaurant met stalling, tegenover de grot te St.-Willebrord, gemeente Etten-en-Leur, met bijlevering der materialen. Inl. bij den architect P. J. van Genk, te Leur. Aanw. 25 Jan., te 9 uren.

Zaterdag, 30 Jan.

Uithuizen, te 3 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van eene onderwijzerswoning;

2o. het jaarlijksch onderhoud der gemeente-eigendommen.

Aanw. 30 Jan., te 12½ uren.

Groningen, het bouwen van een nieuwe boerenhuizing te Oldehoorn. Bilj. inzenden bij Mr. Haaksma Tresling, procureur te Groningen, vóór of op 30 Jan. Aanw. 21 Jan., te 11 uren.

Dinsdag, 9 Febr.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw waarin gevestigd zijn de kantoren der hypotheken en van het kadaster te 's-Bosch, van 1 April '86—31 Maart '89. Inl. bij den Rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en bij den hoofdopzichter voor de landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 30 Jan., te 10 uren.

Haren (N.-Br.), te 1½ uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Lambertus, bij zoej. C. van de Ven, aldaar: het bouwen van een gesticht met kapel, scholen en oude mannen- en vrouwenhuis. Inl. bij den bouwkundige H. R. Hendriks, te Os. Aanw. 3 Febr., te 11 uren.

Prijsopgaaf gevraagd van 10,000 HL. schelpkalk, 30,000 verschillende soorten van muurtegeltjes, 400,000 machinale en andere Friesche steen, 40,000 platte, gegolfde en gewone pannen en 500 M³ puin, alles franco schaapsboord. Prijsopgaven worden ingewacht aan het advertentiebureau van C. van Abs, te Leeuwarden.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

's-Hage, 6 Jan.: het onderhoud der openbare scholen en schoolmeubelen; ingekomen 4 bilj., als:

M. Elfring,	te 's-Hage,	ƒ 15,000
W. P. Teeuwisse,	» idem	» 13,000
W. Franke,	» idem	» 12,000
J. H. de Swart & Zn.,	» idem	» 11,769

Streefkerk, 7 Jan.: het bouwen van een bouwmanswoning met stal en schuur, voor rekening van J. Gelderblom, te Groot-Ammers, onder beheer van den bouwkundige C. Broere Tz.; ingek. 11 bilj., als:

F. v. d. Berg, Nieuwpoort,		ƒ 2464
N. G. Voormolen, idem		» 2299,90
J. Maasland, Goudriaan,		» 2273
J. J. C. Woudenberg, Groot-Ammers,		» 2225
J. v. d. Berg, Ammerstol,		» 2215
A. v. d. Wal, Groot-Ammers,		» 2199
A. v. d. Vliet, Nieuwpoort,		» 2122
J. Coljé Sr.,	idem	» 2120
G. Verheij, Groot-Ammers,		» 2105
W. de Bie, Goudriaan,		» 2050
P. Briedé, Nieuwpoort,		» 1975

Oostermeer, 7 Jan.: het bouwen van een woonhuis en schuur voor K. Kuipers; ingek. 3 bilj., als:

J. Bos,	te Twijzel,	ƒ 5789
G. v. d. Wal,	» Eestrum,	» 5623
S. G. Kijlstra,	» idem	» 5397

gegund.

Roomalen, 7 Jan.: het verbouwen der onderwijzerswoning in de kom der gemeente, met bijlevering der benoodigde materialen, onder beheer van den bouwkundige A. C. Kusters, te Berlikum; ingekomen 8 bilj., als:

J. F. Kusters,	te Roomalen,	ƒ 3172
F. J. v. Vugt,	» idem	» 2760
G. Pennings,	» idem	» 2726
G. Essens,	» Gewande,	» 2590
H. v. Uden,	» Roomalen,	» 2532
J. v. Kreij,	» idem	» 2453
T. H. Schippers,	» Kessel,	» 2395
W. J. Wilbers,	» 's-Bosch,	» 2168

gegund.

Willemsoord, 8 Jan.: het onderhouden van de dok-, sluis- en andere waterwerken van het maritieme etablissement; ingek. 15 bilj., als:

S. Krijnen,	te Helder,	ƒ 11,300
C. Gomes,	» idem	» 11,083
A. Bets,	» idem	» 10,800
J. Giltjes,	» Petten,	» 10,580
A. Bos,	» Helder,	» 10,496
G. Moorman,	» idem	» 10,200
F. H. Joseph,	» Hilversum,	» 9,945
Gebr. Janzen,	» Helder,	» 9,590
A. Graaf,	» idem	» 9,490
De Waard en Wijker,	» idem	» 9,100
P. Spruit,	» idem	» 8,690
Gebr. Boon,	» idem	» 8,490
P. Duinker,	» Amsterdam,	» 8,490
Gebr. Klein,	» Helder,	» 8,478
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 8,290

gegund.

Cadzand, 9 Jan.: het uitvoeren van werken tot verdediging van het hoofd no. 8 door zinkwerk en steenbestorting, in de waterkeering van het calamiteuse waterschap Tienhonderd-en-Zwarte; ingek. 10 bilj., als:

C. D. Belier,	te Scherpenisse,	ƒ 7589
K. Colijn Pz.,	» Groede,	» 7778
J. Leijs,	» 's-Heerarendskerke,	» 7680
J. Verkuijl Quakkelaar,	» Vlissingen,	» 7393
H. Hage,	» Middelburg,	» 7300
J. de Jonge,	» Biervliet,	» 7298
J. Janssen,	» Neuzen,	» 7200
P. A. v. d. Velde,	» idem	» 7146
P. Monje,	» Breskens,	» 6988
A. v. d. Beek,	» Zaamslag,	» 6511
Raming		» 8400

Hoogeveen, 11 Jan.: het bouwen van een woon- en winkelhuis voor G. v. Zuiden, onder beheer van den architect H. E. Boegema, te Hoogeveen; ingek. 4 bilj., als:

W. H. ter Stege,	te Hoogeveen,	ƒ 2579
A. Niehuis,	» idem	» 2500
J. Lanjouw,	» idem	» 2389
J. Scholtemeijer,	» idem	» 1920

gegund.

Deurne, 11 Jan. (herbesteding): 1o. het bouwen eener school en onderwijzerswoning, in het gehucht Neerkant; ingekomen 10 bilj., als:

P. v. Laarhoven, Helmond,		ƒ 8127
F. Rooijakkers, Deurne,		» 8010
P. J. v. d. Mortel, idem		» 7890
P. H. Versteijnen, Oosterwijk,		» 7867
W. v. d. Eijnden, Deurne,		ƒ 7774
F. v. Golstijn Brouwers, Asten,		» 7771
J. v. d. Tillaart, Venlos,		» 7770
J. Bosman,	idem	» 7520
F. Oliviers, Gemert,		» 7365
J. Meester Burri, Someren,		» 7350

Gegund aan F. Oliviers, te Gemert.

2o. het leveren der schoolmeubelen; ingek. 7 bilj., als:

J. Gerards, Venlos,		ƒ 740
P. Eliens, Woensel,		» 674
F. Oliviers, Gemert,		» 651
P. v. Laarhoven, Helmond,		» 649
J. Meester Burri, Gemert,		» 628
Adr. v. Hoof, Bakel,		» 599
E. H. Goossens, Deurne,		» 578

gegund.

Dordrecht, 11 Jan.: het dempen en rioleeren van eene sloot aan de noordzijde van den Van Strijsingel; ingek. 8 bilj., als:

P. v. Wijngaarden,	te Papendrecht,	ƒ 1448
Th. Kleijn,	» Sliedrecht,	» 1230
P. J. Dubbeldam,	» Dordrecht,	» 1198
A. de Boer Cz.,	» Papendrecht,	» 1179
A. de Bruijn,	» Dubbeldam,	» 1159
J. de Bruin,	» idem	» 1060
W. v. Zeijl,	» Dordrecht,	» 1049
D. I. Kwak,	» idem	» 874

gegund.

Utrecht, 12 Jan.: het leveren van ijzerwerk en het doen van aanhoorig werk tot versterking van den bovenbouw der vaste gedeelten van de spoorwegbrug over de Gouwe, bij Gouda; minste inschr. waren de firma Deprez & Co., te Tilburg, voor ƒ 2020.

Hillegom, 12 Jan.: het bouwen van zes werkmanswoningen te Weerestein, gemeente Hillegom, onder beheer van den bouwkundige Jb. Goldemond; ingek. 18 bilj., als:

H. v. Es,	te Haarlem,	ƒ 4858
M. v. Ommeren,	» idem	» 4733
R. Nieuwenhuizen,	» Lisse,	» 4689
G. v. Als,	» Haarlem,	» 4357
Joh. Kriege,	» idem	» 4350
R. v. Zanten,	» idem	» 4309
C. Romeijn,	» idem	» 4160
E. v. Luiken,	» Heemstede,	» 4128
J. J. Goldemond,	» Haarlem	» 3963
J. v. d. Bosch,	» Hillegom,	» 3955
J. Kempenaar,	» Haarlemmermeer,	» 3950
J. Gooren,	» Hillegom,	» 3930
C. v. Diest,	» Koudekerk,	» 3900
B. v. Ingen,	» Bodegraven,	» 3874
W. A. Philippe,	» Hillegom,	» 3835
J. v. d. Jagt,	» idem	» 3800
C. Kroon,	» Haarlem,	» 3700
Gebels en Serrelle,	» idem	» 3680

Gegund aan J. v. d. Jagt, te Hillegom.

Raming ƒ 3859

Borger, 12 Jan.: 1o. het bouwen van een woonhuis voor S. Boekbinder; ingekomen 5 bilj., als:

A. Zonsag,	te Zuidlaren,	ƒ 5500
G. Kuiper,	» idem	» 4370
Gebr. Pranger,	» Stadskanaal,	» 4309
K. L. Heusema,	» Onderpekela,	» 4280
J. P. Bok,	» Ter-Apel,	» 4168

2o. het bouwen van een woonhuis voor H. Boekbinder; ingek. 5 bilj., als:

J. Steenstra,	te Zuidlaren,	ƒ 4600
H. Maatties,	» idem	» 3880
K. K. Heusema,	» Onderpekela,	» 3679
J. P. Bok,	» Ter-Apel,	» 3124
Gebr. Pranger,	» Stadskanaal,	» 2800

Beide inschrijvingen zijn gegund aan J. P. Bok.

's-Hage, 13 Jan.: de uitvoering van baggerwerk tot onderhoud van het vaarwater in de Koningshaven te Rotterdam, tusschen de kilometerraaien CXLI en CXLIII behoorende tot de werken van de rivier de Nieuwe-Maas; minste inschrijvers waren A. Volker, te Gorichem en P. A. Bos, te Sliedrecht, voor ƒ 0.37 per M³.

's-Hage, 13 Jan.: het inrichten van den weg langs het verbindingskanaal tusschen de Heerebrug en het voorplein van het station Groningen tot toegangsweg naar dit station, ten behoeve van den spoorweg Groningen—Delfzijl; minste inschr. was B. H. Bakema Wz., te Groningen, voor ƒ 14,399.

Harlingen, 13 Jan.: door het dijksbestuur der Vijf-Deelen-Zeedijken-Buitendijks: 1o. het aanleggen van eene steenglooiing over eene lengte van 87.6 M. en het daarnevens verzwaren van den zeedijk tusschen Harlingen en Suriz; ingekomen 15 bilj., als:

C. Dijkstra,	te Kornwerd,	ƒ 14,747
J. Wielenga,	» Almenum,	» 14,400
F. J. Schaafsma,	» Harlingen,	» 14,368
H. L. Kuiveller,	» Staveren,	» 14,200
J. Boom,	» idem	» 13,987
A. Schaafsma,	» Lochem,	» 13,477
E. S. de Boer,	te Lemmer,	ƒ 13,400
H. Smit,	» Almenum,	» 12,830
C. P. Bakker,	» Staveren,	» 12,824
P. Leotsma,	» idem	» 12,748
G. Anema,	» Midlum,	» 12,646
J. Kuipers,	» Harlingen,	» 12,287
J. Volker,	» Dordrecht,	» 11,900
R. H. de Boer,	» Staveren,	» 11,404
dezelfde,		» 11,300

2o. het uitbaggeren van 1000 M. Dijksvaart; ingekomen 5 bilj., als:

A. Spijksma,	te Parrega,	ƒ 2786
P. de Boer,	» Kornwerd,	» 1927
J. de Lange,	» Almenum,	» 1845
H. Smit,	» idem	» 1690
J. Kuipers,	» Harlingen,	» 1647

Enschedé, 13 Jan.: het bouwen van 4 woningen voor G. Viehof; ingekomen 7 bilj., als:

E. Brandt en G. Jeunink,		ƒ 2870
J. Wilbrink,		» 2667
H. Doorenkate,		» 2437
B. J. Turin,		» 2297
J. Punte,		» 2242
G. Hofstede,		» 2227
H. Lammerink en G. Ikenrieke,		» 2200

gegund.

Hoogeveen, 14 Jan.: het slechten van het raveijn Gelderland-Holland, het dempen van grachtdeelen en het aanleggen van een weg tot verbinding van den buitensingel met den weg langs het Stieltjeskanaal; ingek. 11 bilj., als:

C. Eckhardt,	te Almelo,	ƒ 4812
J. Otten,	» Meppel,	» 3450
R. Hanse en M. J. de Bie,	» Nieuw-Amsterdam,	» 3379
R. Postma,	» idem	» 3299
J. Elveld,	» Smilde,	» 2950
K.T. Janse Versteeg,	» Oosterhesselen,	» 2878
Fokke Alberson,	» Steenwijk,	» 2845
J. D. v. d. Berg en O. Thomas,	» Nieuw-Amsterdam,	» 2272
M. Weertman,	» Koevorden,	» 1969
A. J. Woltersom,	» idem	» 1845
A. List,	» idem	» 1661

gegund.

Raming ƒ 2000

Apeldoorn, 14 Jan.: het maken van eene poort of doorgang in den spoorweg over den straatweg van Deventer naar Zwolle, te Deventer, voor de Koninklijke Nederl. locaalspoorwegmaatschappij; ingek. 22 bilj., als:

F. Schipper,	te Genemuiden,	ƒ 12,537
G. J. Bijlardt,	» Lochem,	» 12,328
P. Leenders,	» Utrecht,	» 11,713
G. Beltman,	» Deventer,	» 11,700
B. v. d. Wurp,	» idem	» 11,688
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 11,666
H. Th. Wiegerink en N. v. Haaren,	» Groenlo » Geertruidenberg,	» 11,484
W. J. Kolkert,	» Deventer,	» 11,100
A. Terwindt,	» Westpannerden,	» 10,960
R. Hanse en M. J. de Bie,	» Assen,	» 10,847
R. v. d. Spoel,	» Deventer,	» 10,780
A. P. P. Boef en G. Pelt,	» Kralingen,	» 10,380
C. Wegerif,	» Apeldoorn,	» 10,317
J. Wittéveen,	» Deventer,	» 10,220
Wed. G. J. Kerkhof,	» idem	» 10,078
G. Peteri,	» idem	» 9,878
H. Visscher,	» idem	» 9,812
C. S. Schieve,	» Boornbergum.	» 9,787
E. v. d. Waerd Jz.,	» Derenter,	» 9,596
F. Hilarius Wz.,	» Leeuwarden,	» 9,385
C. Langeveveld,	» Nieuweramstel,	» 9,334
J. Zandvoort,	» Deventer,	» 8,547

Jellum, 14 Jan.: het bouwen eener boerenhuizing, onder beheer van den architect J. G. Schaafsma, te Boers; ingek. 22 bilj., als:

K. Blanksma,	te Jorwerd,	ƒ 14,295
M. Kok,	» Wirdum	» 13,744
J. v. d. Veen,	» Augustinusga,	» 13,287
P. Westra,	» Arum,	» 13,275
R. Sybrandy,	» Wirdum	» 12,833
A. Nieuwland,	» Ibinum,	» 12,545
J. L. Eppinga,	» Lippenhuizen,	» 12,487
Y. Schuitemaker,	» Poins,	» 12,444
N. Drijfhout,	» Baard,	» 12,445
G. Landing,	» Deersum,	» 12,331,89
H. Busma,	» Boxum,	» 12,326
Y. Tuinenga,	» Ytens,	» 12,320
M. Schotanus,	» Boxum,	» 12,200
W. P. Nouta,	» Flieland,	» 11,994
J. H. Bos,	» Twijzel,	» 11,960
K. J. v. d. Schaaf,	» Terbors,	» 11,800
S. Smits,	» Berlikum,	» 11,888
F. Bruinsma,	» Achlum,	» 11,871
H. Zwart,	» Nijland,	» 11,834
C. Reidsma,	» Beetgum,	» 11,770
Tj. Gaastra,	» Britsum,	» 11,594
H. G. Brouwer,	» Stiens,	» 11,490

gegund. Raming ƒ 12,000

Deutichem, 14 Jan.: het bouwen van eene villa, onder beheer van den architect H. J. L. Ovink; ingek. 8 bilj., als:

H. J. Hasselink,	te Deutichem,	ƒ 8609
Wassink,	» Ambt-Deutichem,	» 8525
Bennink,	» Zelhem,	» 8271
Heitink en Willemse,	» Angerlo,	» 8222
H. W. Berendsen,	» Meppel,	» 7993
A. Sikkens,	» Deutichem,	» 7789
T. Siebelink,	» idem	» 7584
Bijart,	» Lochem,	» 7469

Kralingen, 15 Jan.: het bouwen van eene slachtplaats aan de Jaffakade, voor Meier Pool; minste inschr. was P. A. Roef van Pelt, alhaar, voor ƒ 30,490.

's-Hage, 15 Jan.: het inrichten van perceel no. 7, wijk E, in de Hoogstraat, tot post-en-telegraafkantoor; ingek. 9 bilj., als:

J. Plas,	te Purmerend,	ƒ 6060
L. v. Zon,	» idem	» 7980
P. de Groot,	» idem	» 5860
H. F. Westerveld,	» idem	» 5822.50
J. Westmijze,	» idem	» 5615
M. Worp,	» idem	» 5600
J. de Vries,	» idem	» 5573
J. J. Hoogh,	» idem	» 5101
S. Wit Jr.,	» Oterleek,	» 5100
Ruuing		» 5480

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 9 JANUARI 1886.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 11 Jan.

Deurne en Liessel, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener nieuwe school en onderwijzerswoning, op het gehucht Neerkand, en het leveren der daarvoor benoodigde meubelen, ieder afzonderlijk.

Groningen, 's avonds 8 uren, door den architect G. Nijhuis, bij den logementhouder H. Vos Kz., alhaar: het verbouwen van het perceel, bekend onder letter B no. 120, gelegen in de Oude Ebbingestraat. Inl. bij genoemden architect. Aanw. gehouden.

Amsterdam, door de naamloone vennootschap tot exploitatie van een gebouw, ten dienste van het centr. diamant-handelsbond: het verbouwen van perceel no. 95 aan de Nieuwe Heerengracht, te Amsterdam.

Dinsdag, 12 Jan.

Hillegom, te 11 uren, in het kollehuis het wapen van Hillegom: het bouwen van een blok huizen, ingericht tot 6 afzonderlijke werkmanswoningen, op tuingronden, gelegen te Weerestein, gem. Hillegom. Inl. bij den bouwkundige Jh. Guldemond, te Hillegom.

Houtrijk-en-Palanen, te 12 uren, door J. Scharrighuisen: het amoveeren van zijn woonhuis en het wederopbouwen en inrichten voor woon- en winkelhuis. Aanw. 11 Jan., tusschen 10 en 12 uren.

Neuzen, te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen, in het Nederlandsch logement bij F. A. Susijn, alhaar: het maken van werken tot verdediging van den oever van den bovengenoemden calamiteusen polder, in twee perceelen. Aanw. gehouden.

Utrecht, door de directie der Nederlandsche Rijnspoorwegmaatschappij: het leveren van ijzerwerk, en het doen van aanhoevig werk tot versterking van den bovenbouw der vaste gedeelten van de brug over de Gouwe, bij Gouda.

Woensdag, 13 Jan.

s-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk tot onderhoud van het vaarwater in de Koningshaven te Rotterdam, tusschen de kilometerramen CXLI en CXLIII behoorende tot de werken van de rivier de Nieuwe-Maas. Inl. bij den hoofdingenieur voor het 2e rivierdistrict Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den opzichter Verrijt, te Vrijenoord. Aanw. gehouden.

Harlingen, te 11 uren, door het dijksbestuur van het waterschap Vijf-Deelen-Zeedijken-Buitendijks, in de Nederlanden: het aanleggen van eene steenglooiing, over eene lengte van 87.6 M. en het daarvoren verzwaren van den zeedijk, tevens over eene lengte tusschen Harlingen en Surig, steen 58 à 57. Inl. bij den opzichter J. R. Posthuma, te Almenum. Aanw. gehouden.

Harlingen, te 12 uren, ter secretarie van het waterschap Vijf-Deelen-Zeedijken-Buitendijks: het uitbaggeren van 100 M. dijksvaart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., ten dienste der Staatsspoorwegen: het inrichten van den weg langs het verbindingskanaal tusschen de Beerebrug en het Voorplein van het station-Groningen tot toegangsweg naar dit station, ten behoeve van den spoorweg Groningen—Delfzijl. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur bij de Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 20,700.

Groningen, 's avonds 8 uren, door den architect G. Nijhuis, in het huis de Beurs: het bouwen van eene heerenhuizing met bovenwoning op een terrein aan den Zuidersingel te Groningen. Inl. bij genoemden architect.

Jellum, door L. Y. Kingma: het bouwen eener boerenhuizing. Inl. bij J. G. Schaafsma, te Beers. Aanw. 11 Jan., tusschen 11—1 uren.

Donderdag, 14 Jan.

Haagveen, te 12 uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, in het hotel Thomas bij J. de Groot: het slechten van het zeedijk Gelderland-Holland, het dempen van de daarvoor gelegen opengebleven grachtvakken en het aanleggen van een weg tot verbinding van den buitensingel met den weg langs het Stieltjeskanaal te Koevorden. Aanw. 13 Jan., te 11 uren.

Apeldoorn, te 2 uren, door de koninklijke locaalspoorweg-maatschappij: het maken van eene poort of doorgang in den spoorweg over den straatweg van Deventer naar Zwolle, te Deventer. Aanw. gehouden. Begroting ƒ 13160.

Bolsward, door de commissie van beheer over den weg Bolsward—Harlingen: de levering van 430 stère grint.

Vrijdag, 15 Jan.

Bussem, door het gemeentebestuur: de levering van ongeveer 100,000 vlakke straatklinkers vóór 15 Febr., '86. Opgaaf per M² met monsters van 4 stuks, vóór 15 Jan.

Zaterdag, 16 Jan.

Molkwerum, door S. Kramer: het afbreken van het nog bestaande der afgebrande boerenhuizinge te Koudum en daarterplaatse bouwen eener nieuwe stelphuizinge. Biljetten inzenden vóór 16 Jan. Inl. bij den architect L. Reitsma, te Koudum. Aanw. 14 Jan., te 2 uren.

Maandag, 18 Jan.

Beetsterzwaag, te 11 uren, door burg. en weth. van Opsterland:
1o. het verrichten van onderhoudswerken aan de dorps- en gemeentegebouwen, van 20 Jan.—31 Dec. '86, in 24 perceelen timmerwerk en 24 perceelen verfwerk;
2o. het verrichten van onderhoudswerken aan de scholen en onderwijzerswoningen van 20 Jan.—31 Dec. '86, in 7 perceelen timmerwerk en 7 perceelen verfwerk;
3o. de levering van steen en grint ged. '86, in 2 perceelen.
Inl. bij den gemeenteopzichter J. Brouwer Lz., te Beetsterzwaag.

Kollum, te 12 uren, door burg. en weth.: het leggen van een kunstweg door de Wijgaast onder Oudwoude ter lengte van 3700 M. Aanw. 14 Jan., te 9½ uren. Samenkomst bij W. H. Feenema, bij den Kruisweg.

Dinsdag, 19 Jan.

Maasland, te 12 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van de H. Maria Magdalena, in het logement de Pijnas: het bouwen van eene kerk met toren, enz. Inl. bij den architect E. J. Margry, te Rotterdam. Aanw. 12 Jan., te 12 uren.

Woensdag, 20 Jan.

Alfen a/d. R., te 11 uren, door het bestuur der Marthastichting, in het logement St. Joris: de bouw van een nieuw gesticht met directeurswoning. Inl. bij den architect J. Hengeveld Jr., alhaar. Aanw. 18 Jan., te 11 uren.

Lemmer, door het dijksbestuur van het het waterschap de Zeven-Grietenijen-en-Stad-Sloten:
1o. het onderhoud van de rijwegen van het waterschap, ged. '86, in 3 perceelen;
2o. het uitvoeren van een klein perceel aardewerk, ten oosten Laaksum;
3o. de levering van palen en gordingen, in 5 perceelen.
Bilj. inzenden vóór of op 20 Jan., ter secretarie van het waterschap, te Lemmer.

Vrijdag, 22 Jan.

Venloo, te 11 uren, door burg. en weth.: het restaureeren van den oostelijken gevel van het stadhuis.

Lemmer, te 11 uren, door het dijksbestuur van het waterschap de Zeven-Grietenijen-en-Stad-Sloten, bij Bieskenm, op het Huis-ter-Heide: de levering van riviergrint, brik, zeegrint, kalkkiezel enz., in verschillende perceelen.

Zuidwolde, te 11 uren, door burg. en weth.:
1o. het bouwen eener school en onderwijzerswoning te Linde;
2o. het bouwen eener school te Veeningen;
in twee perceelen en in massa.
Inl. bij den architect H. E. Hoegsma, te Hoogeveen. Aanw. één uur voor de bestesding.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., ten dienste der Staatsspoorwegen: het leggen van sporen en wissels, met de levering van ballast, en het maken van gebouwen en verdere inrichtingen op het station Enkhuizen (lijn Zaanstreek—Enkhuizen). Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur bij de Staatsspoorwegen, te Hoorn. Aanw. 15 en 18 Jan., te 11 uren. Raming ƒ 228,715.

Lemmer, te 12 uren, door de commissie tot verkverschaffing, bij A. Bieskema, op het Huis-ter-Heide: de levering van 150 last klopstoen, in perceelen van ongeveer 30 last, franco wal te Lemmer, vóór 15 Sept.

Maandag, 25 Jan.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het leveren en stellen van stoomketels, broeikuipen, een reservoir, stoom- en waterleidingen, enz., voor de algemeene slachtplaats in de Stads-Rietlanden. Inl. in de Directiekeet op het terrein, dagelijks van 11 tot 12 uren.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kelder no. 46 van het centraalgebouw aan het Droogbak alhaar: het leveren van ijzeren losch- en klemplaten, hank- en schroefbouten, contrarails en steunklossen in acht perceelen. Inl. aan het bureau van den ingenieur van den weg, kamer no. 154 van bovengenoemd centraalgebouw.

Dinsdag, 26 Jan.

Holenschot (N.-B.), te 2 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van de H. Anna, bij A. Bink alhaar: het bouwen van een kerk met toren en bijbehoorende werken. Inl. bij den architect J. J. van Langelaar te Prinsenhage. Aanw. 22 Jan., te 12 uren.

Woensdag, 27 Jan.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van twee drie-lifts gashouders, ten behoeve der gemeentegasfabriek aan den Oostzeedijk. Inl. aan het stadstimmerhuis. Aanw. 21 Jan., te 11 uren.

Donderdag, 28 Jan.

's-Heerk, te 10 uren, door burg. en weth., ten behoeve der waterleiding:
1o. het leveren van gegoten-ijzeren buizen en hulpstukken;
2o. het leveren van afsluiters, brandkranen en reserve-stukken.
Bilj. inzenden 27 Jan., vóór 3 uren. Aanw. 23 Jan., te 10 uren.

Op later te bepalen datum.

Assen, door directeuren der Noordwillemskanaal-maatschappij: de levering van grenen- en vuren houtwaren in '86. Inl. bij den opzichter Bolhée, aan sluis III, onder Vries.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Purmerend, 28 Dec.: het maken van eene veranda en een toneel aan, en eene stelling, muziektent enz. op het terrein van het uitspanningslokaal de Tuinbouw te Beemster, onder beheer van den architect P. Mager; ingek. 11 bilj., als:

J. Vet,	te Purmerend,	ƒ 6479
H. W. Kaspers,	» idem	» 6160
J. Band,	» idem	» 6257
M. Worp,	» idem	» 5970
H. F. Westerveld,	» idem	» 5380
L. v. Zon,	» idem	» 5290
P. de Groot,	» idem	» 5278
A. v. d. Zee,	» Beemster,	» 5000
J. de Vries,	» Purmerend,	» 4863
M. Lict en F. Bos,	» idem	» 4760
T. J. Zuiderbaan,	» Beemster,	» 4672.20

gegund.

Borger, 28 Dec.: 1o. het bouwen van een winkelhuis voor S. Boekbinder; ingekomen 4 bilj., als:

H. Bennink,	te Assen,	ƒ 4240
Joh. Kroeze,	» Borger,	» 4415
L. Vos,	» Stadskanaal,	» 4430
K. L. Hennema,	» Pekela,	» 4280

2o. het bouwen van een winkelhuis voor H. Boekbinder; ingek. 3 bilj., als:

J. Kroeze,	te Borger,	ƒ 3795
K. L. Hennema,	» Pekela,	» 3610
L. Vos,	» Stadskanaal,	» 3525

Amsterdam, 29 Dec.: het verbouwen van het perceel aan het Damrak 82, onder beheer van den architect L. van Looij; minste inschr. waren Th. van Engelen en F. Luijten, voor ƒ 18,846.

Zutfen, 29 Dec.: 1o. verschillende leveranties ged. '86, ten behoeve der gemeentewerken; minste inschr. waren:

		per M³
perc. 1,	Meskant bezaagd eiken, V. d. Loo, Zutfen,	ƒ 67.—
» 2,	Beskant eiken, dezelfde,	» 29.—
» 3,	a. Noorsch grenenhout, Schultz, Zutfen,	» 36.—
	b. Amerikaansch grenenhout, Ketjen en v. Roekel, Zutfen,	» 47.99
» 4,	Koperwijksch vuren, dezelfden,	» 27.99
		per 100 KG.
» 5,	verwerken van oud ijzer, Ten Broak, Zutfen,	ƒ 7.—
» 6,	a. verwerken en leveren van gewoon Engelsch patent, H. Wulling, Zutfen,	» 15.—
	b. verwerken en leveren van best Engelsch patent, Meenhout, Zutfen,	» 20.—
» 7,	verwerken en leveren van Zweedsch ijzer, dezelfde,	» 30.—
» 8,	gesmede nagels en krammen, dezelfde,	» 50.—
		per KG.
» 9,	a. marlijn, De Vos, Zutfen,	ƒ 0.79
	b. geteerd touw, V. d. Worp, Zutfen,	» 0.69
	c. nettengaren, De Vos, Zutfen, per streng,	» 0.35
» 10,	verfwaren, Taminian, Zutfen,	» 185.40

2o. het vervoer van asch en vuilnis, ten behoeve der gemeentereiniging ged. '86; minste inschr. waren:

perc. 1,	A. Franken, te Zutfen,	ƒ 419
» 2,	B. Brinkman, » idem	» 483
» 3,	W. A. Janssen, » idem	» 450
» 4,	G. A. Wigchers, » idem	» 403
» 5,	A. Franken, » idem	» 469
» 6,	F. Schaurman, » idem	» 449

3o. de levering van 100 privaattonnen van Amerikaansch grenenhout; minste inschr. was B. Gierbink, te Brummen, voor ƒ 228.50.

Amsterdam, 30 Dec.: het bouwen van 3 huizen met beneden- en bovenwoningen, voor P. W. Schot; minste inschr. was H. J. G. Handriksman, voor ƒ 22,987.

Haarlem, 31 Dec.: het driejarig onderhoud van de havens benoorden het Oude Schild op Texel, onder beheer van 's Rijks waterstaat; ingekomen 8 bilj., als:

Gebr. Klein, Helder,	ƒ 7000
G. Moorman idem	» 6990
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 6880
D. de Vries, Helder,	» 6830
J. Oldenburg, Bergen,	» 6800
A. Graaf, Helder,	» 6580
P. de Waard en H. Wijker,	» 6545
W. Hillenius, Texel,	» 6386

NB. De afslagen der aanbestedingen, onder beheer van 's Rijks waterstaat, gehouden te Haarlem den 31 Dec. jl. en gemerkt *a b* en *c*, werden reeds in het vorige nummer opgenomen; de bovenstaande is die, vermeld onder *d* en kan in dat nummer, wegens gebrek aan ruimte, niet geplaatst worden.

Baarn, 2 Jan.: het bouwen van een concertzaal met bijbehoorende werken aan het hotel Velaars; minste inschr. was Barends, te Vinkeveen, voor 7978.

's-Hage, 2 Jan.: het onderhouden en herstellen van het Rijks-postgebouw te Vlaardingen; minste inschr. was B. van der Boeven, te Vlaardingen, voor ƒ 1842.

Dordrecht, 2 Jan.: het bouwen eener steenhouwerij met bovengelegen expositielokaal voor A. C. Singels Az., onder beheer van den architect H. W. Veth; minste inschr. was Lt. Koopman, te Dordrecht, voor ƒ 8503.

Leiden, 4 Jan.: 1o. het inrichten van het boshuis in de Boomgaardsteeg tot bergplaats der reddingsladder; ingek. 10 bilj.;

hoogste inschr.	H. J. Sloots, Leiden,	ƒ 745
laagste »	J. B. Hoogeveen, idem	» 479

gegund.

2o. het maken en leveren van 231 tweepersoons schoolbanken en 7 schoolborden in 3 perceelen:

1e perc., ingek. 17 bilj.;		
hoogste inschr.	Kaptein den Bouwmeester en A. P. Planjer,	ƒ 2421
laagste »	W. Bost, Woubrugge,	» 1239
2e perc., ingekomen 18 bilj.;		
hoogste inschr.	dezelfde als voor perc. 1	ƒ 1239
laagste »	P. Langeveld, Overschie,	» 663
3e perc., ingek. 21 bilj.;		
hoogste inschr.	dezelfde als voor perc. 1	ƒ 12'5
laagste »	T. H. Jansen, Rumpt,	» 333

De gunning dezer drie perceelen aangehouden.

Nijmegen, 4 Jan.: door de commissie voor het oprichten van een huldeblijk aan de commissie voor den uitleg der stad: het bouwen van eene monumentale brug over den Vaerweg, volgens het plan van den architect J. J. Were; ingekomen 11 bilj., als:

A. A. v. Donsselaer, Nijmegen,		ƒ 13,200
A. Peters, Zenderen,		» 13,000
H. W. v. d. Waarden, Nijmegen,		» 12,980
J. Knoops,	idem	» 12,889.50
J. Teunissen,	idem	» 12,479
J. Gielen, Kessel,		» 12,220
W. Kreppmann, Nijmegen,		» 12,121
D. W. Bloem, Weurt,		» 11,975
G. J. Groot, St.-Anna bij Nijmegen,		» 11,400
J. Bosman, Venlo,		» 10,970
N. v. Eck, Nijmegen.		» 10,394
Raming		» 12,856

's-Hage, 4 Jan.: 1o. het onderhouden en vernieuwen der straat-, schelp-, grint- en puinwegen ged. '86; ingek. 8 bilj., als:

W. v. d. Kooij,	te Amersfoort,	ƒ 29,690
J. Langendijk,	» Nieuwhelvoet,	» 29,591
J. de Bruijn,	» 's-Hage,	» 28,143
G. H. v. d. Heijden,	» Arnhem,	» 25,100
W. H. de Haan,	» Elden,	» 24,884
G. Keij,	» Rotterdam,	» 24,700
D. Varkevisser,	» Overschie,	» 22,888
H. Jongenburger,	» Waddinksveen,	» 22,880

2o. het leveren van gegoten-ijzeren straatkolken; ingekomen 5 bilj., als:

J. de Bakker, Oosterhout,	ƒ 4448
J. Zimmer & Zonen, Amsterdam,	» 4203.50
Maats, Lzerg. de Prins v. Oranje, 's-Hage,	» 3849.96
R. N. Richter, Bergen-op-Zoom,	» 3986.10
Nederl. Stoombootmaatschappij, Rotterdam,	» 3857.85

3o. het onderhoud der openbare pompen; ingek. 2 bilj., als:

J. v. Riek,	te 's-Hage,	ƒ 1037
J. Claus,	» idem	» 999

Enschedé, 4 Jan.: het bouwen van vier woningen voor Levi Spits, op een terrein, gelegen aan de Alstesche straat bij de Krim; ingekomen 12 bilj., als:

H. te Cate,	te Enschedé,	ƒ 3200
Weijdeveld,	» idem	» 3173
H. Tonis en Derksen,	» idem	» 3158
J. Veneveld,	» idem	» 3135
G. Befstede,	» Lonneker,	» 3074
H. Lammerink en G. Ruckriede,	» Enschedé,	» 3072
B. J. Turin,	» idem	» 3047
Brand en Jeunink,	» idem	» 2997
J. W. Eggers,	» idem	» 2996
J. Wilberink,	» idem	» 2848
B. Doorskate,	» idem	» 2693
H. M. de Bank,	» idem	» 2692

's-Hage, 4 Jan., ten behoeve der Staatsspoorwegen op Java: 1o. de levering van wagenramines, rolwagens en ijzerwerk voor loodsdeuren; ingekomen 6 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2	mans
E. H. Begemann, Helmond,	ƒ 5875	ƒ 14,125	ƒ 19,300
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	2207	10,086	12,353
Soc. La Métallurgique, Brussel,	1860	10,360	12,220
Soc. Franco-Belge, Brussel,	2157	9,740	11,845
Soc. de travaux Dyle & Bacalan, Parijs,	1980	9,656	11,408
Soc. de Malines, Mechelen,		9,000	

2o. garnituur voor rijtuigen; ingekomen 5 bilj., als:

Carl. Schlöger, Remscheid,	ƒ 9150
Reucker & Zonen, Utrecht,	» 9000
Charles Remy en Bienfait, Rotterdam,	» 8305.18
Becht en Dyswinck, Amsterdam,	» 5970
J. B. Fondu-Rhoemendaal, Vilvorden (België),	» 5867.50

St.-Annaparochie, 4 Jan.: het onderhouden der schoolkachels in Het Hildt; ingekomen 3 bilj., als:

J. Mulder en Goertsma, Vrouwenparochie,	ƒ 220
H. Polstra, Ondebildtzijl,	» 169.50
R. H. Koopmans, St.-Annaparochie,	» 160

gegund.

Assen, 4 Jan.: 1o. het onderhoud van het gemeentehuis; minste inschr. was A. de Vries, voor ƒ 237.

2o. het onderhoud van het gymnasium; minste inschr. waren H. Jalving en H. Smallenbroek, voor ƒ 376.

3o. het onderhoud der schoolgebouwen; minste inschr. was H. de Vries, voor ƒ 1236.

Warmenhuizen, 5 Jan.: de aan- en verbouw van de bestaande openbare school, aldaar, onder beheer van den architect Hu Croix, te Alkmaar; ingek. 15 bilj., als:

D. Kramer,	te Schagen,	ƒ 8584
G. Diggelen,	» idem	» 7775
C. Tuinman,	» Sloten,	» 7690
G. Moorman,	» Helder,	» 7650
J. Werstra,	» Warmenhuizen,	» 7600
Vlaming,	» Schagen,	» 7178
M. Kamper,	» Warmenhuizen,	» 7157
J. Kemper,	» idem	» 7154
J. de Nijs,	» idem	» 7149
C. Grootegoed,	» Alkmaar,	» 6996
W. Vasbinder,	» idem	» 6989
J. Bos,	» Burgerbrug,	» 6671.80
J. Dekker,	» Zuidgonburg,	» 66'8
K. Krijller,	» Schoorl,	» 6540
A. Dorregreest,	» Alkmaar,	» 6198

Assen, 6 Jan.: het bouwen van 2 woningen aan den Veneweg, met bijlevering van alle materialen, onder beheer van den architect G. Stel; ingek. 5 bilj., als:

H. J. Broekema,	te Assen,	ƒ 912
Brands,	» Smilde,	» 840
A. de Vries,	» Assen,	» 833
J. & E. Lambers,	» idem	» 799
J. Seidel,	» idem	» 742

Hoogeveen, 7 Jan.: het bouwen van een schuur voor M. Rahder, te Hoogeveen, onder beheer van den architect H. E. Hoegsma; ingek. 7 bilj., als:

G. W. ter Stege,	ƒ 480
W. R. ter Stege,	» 421
J. Westerdijk,	» 417
Schulting en Sieders,	» 414
A. v. Aalderen,	» 384
J. Scholtemeijer,	» 380
A. Niehuis,	» 345

gegund.

's-Hage, 8 Jan.: het onderhouden en herstellen van het Rijkstelegraafgebouw te Nieuwediep, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Maart '89; ingek. 10 bilj., als:

A. Korff,	te Helder,	ƒ 930
C. Gomes,	» idem	» 919
J. Duimker,	» idem	» 864
A. de Graaff,	» idem	» 829
G. Moorman,	» idem	» 795
W. de Jong,	» idem	» 789
Gebr. Klein,	» idem	» 778
P. de Waard en H. Wijker,	» idem	» 777
H. Peeters,	» idem	» 715
P. Spruit,	» idem	» 696

DE OPMERKER

van ZATERDAG 23 JANUARI 1886.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 25 Jan.

Neede, te 10½ uren, in het hotel Stücker: het bouwen van loodsen enz. voor steen- en pannenlokkerij nabij Neede. Aanw. te 9½ uren.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het leveren en stellen van stoomketels, broeikuipen, een reservoir, stoom- en waterleidingen, enz., voor de algemeene slachtplaats in de Stads-Rietlanden. Inl. in de Directiekeet op het terrein, dagelijks van 11 tot 12 uren.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van de openbare lagere school der 1e klasse no. 7, in de Kasthuisstraat. Inl. bij den stadsarchitect, raadhuis kamer no. 101.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het vernieuwen van af de waterdoren en tuseus verbreeden van de vaste houten brug no. 87, over de Spiegelgracht aan de Prinsengracht;

2o. het vernieuwen van de vaste houten brug no. 102, over de Looiersgracht voor de Looiersdwarsstraat, beide met de leverantie van daartoe benoodigde materialen.

Inl. aan den stadstimmerwerf, 's morgens tusschen 10 en 12 uren.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraalgebouw aan het Droogdok aldaar: het leveren van ijzeren lasch- en klempalen, hank- en schroefbouten, contraruils en stuukklossen in acht perceelen. Inl. aan het bureau van den ingenieur van den weg, kamer no. 154 van hoofdgemeld centraalgebouw.

Amsterdam, te 2 uren, in kamer no. 46 van het central administratiegebouw der Hollandsche IJzeren spoorwegmaatschappij, aan het Droogdok: het maken van een haltegebouw en verdere werken aan de Anna-Paulowaastraat, te 's-Hage. Inl. aan het bureau van den ingenieur van den weg, in kamer no. 154 van genoemd gebouw. Raming ƒ 20,503.

Andel (Gron.), te 3 uren, door kerkvoogden der Nederl. Herv. gemeente, bij den kastelein E. Struat aldaar: het geheel amoveeren eener bestaande pastorie c. a. en het bouwen eener nieuwe pastorie met schuurtje, met bijlevering van al het benoodigde. Aanw. 25 Jan., te 1 uur.

Herrenveen, te 3 uren, bij J. J. Bosma, op de Fok: het afbreken en wederopbouwen van 2 boerenplaatsen te Nijehaûtwôle voor de erven J. J. Dijk. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 26 Jan.

Hoogland, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een gemeentehuis. Inl. bij den architect W. H. Kam, te Amersfoort. Aanw. gehouden.

Oosterland (Wieringen), te 12 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente, bij C. Verfaille, te Den Oever: het afbreken en bouwen van de kerk te Oosterland op Wieringen. Inl bij den architect T. C. van der Steer, te Hoorn. Aanw. 25 Jan., te 2 uren.

Helenaschat (N.-B.), te 2 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van de H. Anna, bij A. Rink aldaar: het bouwen van een kerk met toren en bijbehoorende werken. Inl. bij den architect J. J. van Langehaar te Prinsenhage. Aanw. gehouden.

Woensdag, 27 Jan.

Maastricht, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een nieuw gymnasium aan de Helmstraat. Inl. bij den stadsingenieur.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van twee drie-lifts gashouders, ten behoeve der gemeentegasfabriek aan den Oostzeedijk. Inl. aan het stadstimmerhuis. Aanw. gehouden.

Donderdag, 28 Jan.

's-Hage, te 10 uren, door burg. en weth., ten behoeve der waterleiding:

1o. het leveren van gegoten-ijzeren buizen en hulpstukken;

2o. het leveren van afsluiters, brandkranen en reservestukken.

Bij. inzenden 27 Jan., vóór 3 uren. Aanw. gehouden.

Besoijen, te 11 uren, door het bestuur van het waterschap van den binnenpolder van Besoijen, de levering van ongeveer 740 staks iepen hoosters, in twee perceelen.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. bestuur: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-Hoogere-Burgerschool, te Alkmaar, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en bij den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2150.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan het gebouw van het parkjaan Welgelegen, te Haarlem, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '86. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en bij den opzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3000.

Vrijdag, 29 Jan.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van marine, aan het het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud. ged. '86—'89 van- en het doen van eenige herstellingen aan de strand- en duinwerken ter bescherming van de lichttorens aan de noordzijde van het eiland Schouwen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11de district, te Middelburg, en bij den ingenieur, te Goes. Aanw. gehouden.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-Hoogere-Burgerschool te Middelburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2240.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-kweekschool voor onderwijzers te Middelburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2860.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. bestuur: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijks-Hoogere-Burgerschool te 's-Bosch, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en bij den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenheim, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2315.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijks-kweekschool voor onderwijzers te 's-Bosch, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den Rijks-bouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenheim, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2068.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan gebouw van het prov. best.:

1o. het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-Hoogere-Burgerschool te Tilburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en bij den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenheim, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3450;

2o. het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijks-Hoogere-Burgerschool te Helmond, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en bij den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenheim, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2700.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het Rijks-archiefgebouw te 's-Bosch, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenheim, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1650.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-Hoogere-Burgerschool, te Zwolle, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en bij den hoofdopzichter J. F. Scheepers, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3026.

Borger, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van eene school te Buinen;

2o. het bouwen van eene school te Drouwenerveen;

3o. het bouwen van een turfschuur achter de onderwijzerswoning te Buinen, het aanbrengen van een lichtkoepel in de kamer van de onderwijzerswoning te Drouwenerveen, en het scheiden van het middellokaal van de school te Nieuwbuinen op het vooruit van de noordervoorplaats no. 15.

Aanw. gehouden.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het Rijks-archiefgebouw te Groningen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den opzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1000.

Oldemarkt, te 12 uren, door de vereeniging tot oprichting en instandhouding van eene school met den bijbel, ten huize van H. Bijkerk: het bouwen van eene school met of zonder bovenwoning.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijks-kweekschool voor onderwijzers te Deventer, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijs-, ebouwen en den opzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2880.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijks-universiteit te Groningen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '86. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den opzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 25 Jan., te 10 uren. Raming ƒ 7243.

Leeuwarden, te 1 uur, aan het gebouw van het prov. best.: het aanvoeren en verwerken van kleigrond tot bestrooiing van den Groene-

dijk. Inl. bij den ingenieur van den prov. waterstaat, te Leeuwarden, en den opzichter J. Vegter, te Joure. Aanw. 26 Jan., te 11 uren.

St.-Willebrord (N.-Br.), te 3 uren, door A. de Weert, in het koffiehuis van H. Kuijstermans: het bouwen van een hotel-restaurant met stalling, tegenover de grot te St.-Willebrord, gemeente Etten-en-Leur, met bijlevering der materialen. Inl. bij den architect P. J. van Genk, te Leur. Aanw. 25 Jan., te 9 uren.

Groningen, 's avonds 8 uren, door den architect G. Nijhuis, in het koffiehuis van F. G. Kempkers: het bouwen van eene behuizing op een terrein, gelegen aan de verlengde Nieuwe Ebbingestraat, kadastraal bekend sectie F no. 1481, gemeente Groningen. Inl. bij genoemden architect. Aanw. 27 Jan., te 11 uren.

Zaterdag, 30 Jan.

Oudderp (Z.-H.), te 10 uren, door het bestuur van den polder het Oudland, in de raadkamer der gemeente: het leveren van 600 stère onderhoudsgrint.

Buitenpost, te 12 uren, door burg. en weth. van Achtkarspelen: het maken en leveren van een scheidschutting in de openbare school te Harkema-Opeinde. Bilj. inzenden 30 Jan. vóór 11 uren. Aanw. 27 Jan., te 11 uren.

Workum, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van 325 stère gewasschen riviergrint. Inl. bij den gemeentearchitect J. Bogtstra.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhanden van- en het doen van eenige herstellingen aan de gebouwen van de Rijks-universiteit te Utrecht van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '86. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonhein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming *f* 9250.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhanden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het Rijks-archiefgebouw te Utrecht, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonhein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming *f* 2000.

Uithuizen, te 3 uren, door burg. en weth.:
1o. het bouwen van eene onderwijzerswoning;
2o. het jaarlijksch onderhoud der gemeente-eigendommen.
Aanw. 30 Jan., te 12½ uren.

Groningen, het bouwen van een nieuwe boerenhuizing te Oldehoorn. Bilj. inzenden bij Mr. Haaksma Tresling, procureur te Groningen, vóór of op 30 Jan. Aanw. gehouden.

Maandag, 1 Febr.

Amsterdam, te 11 uren, door den aannemer L. Vlaanum: de staksdoorwerken van de gebouwen op de nieuwe veemarkt in de Stadsrietlanden, te Amsterdam.

's-Hage, te 11½ uur, door het ministerie van binnenl. zaken: aan het gebouw van het prov. best.: het onderhanden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijkskweekschool voor vroedvrouwen te Rotterdam, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 26 Jan., te 10½ uren. Raming *f* 8320.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhanden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Polytechnische school, te Delft, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 25 Jan., te 10 uren. Raming *f* 14.400.

Maastricht, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van
1o. 100,000 straatkeien van verschillende afmetingen;
2o. 150,000 trottoirsteenen van $^{12}/_{12}$;
3o. 10,000 hoeksteenen van $^{18}/_{12}$;
4o. 1,000 M. hardsteenen trottoirbanden (petit granit).
Inl. bij den stadsingenieur.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het maken van een gebouw voor twee openbare lagere scholen, le klasse, aan de Van-Swindenstraat op den hoek van de Pontanusstraat. Inl. bij den stadsarchitect, raadhuis kamer no. 101, tusschen 10 en 12 uren;
2o. het maken van dijken om de aan te leggen haven voor petroleumschepen in den Amsterdamschen polder, op 1600 M. bewesten de westelijke invaart van de houthaven. Inl. bij den stadsingenieur, raadhuis kamer no. 106, tusschen 10 en 12 uren.

Kapelle (Zeel.), te 3 uren, door A. Nijsen, in het koffiehuis van C. Markusse, alhaar: het maken van eene boerenverdieping op het woonhuis, bewoond door W. J. van Dam. Inl. bij den architect A. le Clercq, te Kruiningen. Aanw. 1 Febr., te 3 uren.

Dinsdag, 2 Febr.

Assen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhanden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-Hoogere-Burgerschool te Meppel, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den opzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hutscher, te Groningen. Aanw. 26 Jan., te 12 uren. Raming *f* 1598.

Amsterdam, te 1½ uren, door commissarissen der stadsbank van leening, in een der lokalen dier bank: het bouwen van eene bank van leening in de Marnixstraat. Inl. bij den architect W. Hauer, te Amsterdam. Aanw. 29 Jan., te 11 uren.

Amsterdam, te 2 uren, door den architect W. Langhout Gz., in het café de Roode Leeuw: het maken van een gebouw, ingericht tot kelders, kantoren enz., voor wijnhandel en tot vier woonhuizen, op een terrein aan de Keizersgracht no. 18. Inl. bij genoemden architect. Aanw. 29 Jan., te 2 uren.

Ruurlo, ten kantore van den rentmeester van het huis Ruurlo: de herbouw van een landbouwerswoning, genaamd de Haverkamp, in de Huurne, gemeente Ruurlo. Aanw. 25 Jan., te 10 uren.

Woensdag, 3 Febr.

's-Bosch, te 10 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Petrus, in het benedenlokaal der jongelingen-congregatie: het bouwen van parochiale scholen met aanhoorigheden. Inl. bij den architect Bolsius, alhaar. Aanw. 30 Jan., te 10 uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eene oeververzoorziening en het leveren en plaatsen van meerpalen langs langs het verruimde gedeelte van den Vaartschen Rijn, tusschen het huis de Liesbosch en het huis de Wierx, onder de gemeenten Jutfaas en Vreeswijk. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 27 Jan., te 11 uren, samenkomst aan de Draaibrug te Jutfaas. Raming *f* 3340.

Uskwerd, te 2 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een schoolgebouw, privaten, afraseringen, heuvems het noodige aanrukkement, op een terrein onder sectie C nos. 259 en 582, gelegen in het midden der gemeente, met bijlevering van alle daartoe noodige bouwstoffen, arbeidsloonen, transporten enz. Inl. bij den architect J. P. Hazen, te Groningen. Aanw. 25 Jan., te 12 uren.

Vrijdag, 5 Febr.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz., het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Noordwijk, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwmeester te 's-Hage en den opzichter voor de landsgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. 29 Jan., te 11 uren. Raming *f* 710.

Kampen, te 1 uur, door den architect Evert Breman, in een der lokalen van de société het Collegie: het bouwen van een societeitsgebouw aan de Ijsselkade, te Kampen, met hoofdtoegang aan de Oudestraat. Aanw. 27 Jan., te 12 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren van ijzer-, zink- en koperwerk, papierrollen enz. Inl. bij den inspecteur der Rijkstelegraaf en aan de herstellingswerkplaats, te 's-Hage.

Maandag, 8 Febr.

Oud-Vossemeer, te 2 uren, door Jac. van Acker, in het koffiehuis van P. Thoveaar, alhaar: het verbouwen van een woonhuis en bouwen van een nieuwe graanschuur, met stalling en verdere werken, op de hofstede, bewoond door A. J. Akkermans te St.-Annaland. Inl. bij den architect A. le Clercq, te Kruiningen. Aanw. 8 Febr., te 10 uren.

Dinsdag, 9 Febr.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw waarin gevestigd zijn de kantoren der hypotheken en van het kadaster te 's-Bosch, van 1 April '86—31 Maart '89. Inl. bij den Rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en bij den hoofdopzichter voor de landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 30 Jan., te 10 uren.

Haren (N.-Br.), te 1½ uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Lambertus, bij mej. C. van de Ven, alhaar: het bouwen van een gesticht met kapel, scholen en oude mannen- en vrouwenhuis. Inl. bij den bouwkundige H. R. Hendriks, te Os. Aanw. 3 Febr., te 11 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 435, het maken van een los- en ladingspoor met keilestrating achter de goederenloods te Enschedé. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectieingenieur M. J. van Duijl, te Zutfen. Aanw. 2 Febr., te 12½ uren. Raming *f* 5490.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 436, het maken van de uitbreiding van het reserve-gebouwtje op het station Heerenveen. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectieingenieur W. J. Klerk de Reus, te Meppel. Aanw. 4 Febr., te 11 uren.

Woensdag, 10 Febr.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: de aanleg van eene telegraaflijn van Ameide naar Meerkerk, en het spannen en ophangen van één draad aan de bestaande palen tusschen Meerkerk en Gorichem. Inl. bij den inspecteur der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en bij den lijninspecteur, te Utrecht. Raming *f* 700.

Donderdag 10 Febr.

Middelburg, te 10 uren door gedeputeerde staten van Zeeland: het uitvoeren van buitengewone herstellingen aan eenige waterstaatswerken en wegen, in drie perceelen, als:
1o. sluiger van Stavenisse;
2o. steigerdam aan het Catscheveer;
3o. wegen van den Rijks grooten weg bij Breskens naar Groede en van Groede naar Nieuwvliet.
Inl. voor perceel 1 bij den ingenieur te Zierikzee, en den opzichter te St.-Maartensdijk; voor perceel 2 bij den ingenieur en den opzichter, te Goes; voor perc. 3 bij den ingenieur, te Neuzen, en den opzichter, te Breskens. Aanw. 11 Febr.

Woensdag, 17 Febr.

Os, te 2 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Willebrordus, in het Kollehuis van J. van den Hoogen, alhaar: het bouwen van een congregatiegebouw met kapel en manhouwende werken, en het maken van een aanbouw aan de pastorie alhaar, met bijlevering van alle leveranties, transporten, arbeidsloonen enz. Inl. bij den bouwkundige H. R. Hendriks, te Os. Aanw. 10 Febr., te 11 uren.

Woensdag, 3 Maart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat, enz., ten behoeve der Staatsspoorwegen: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, de overgangs- en eenige andere werken voor het gedeelte van pikst 58 tot den oostelijken oever van de Hoornervliet, van den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland. Inl. bij den waarnemend eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 23 en 24 Febr., te 11 uren, aanvangende bij het beginpunt van het werk. Raming *f* 672,000.

Prijsopgaaf gevraagd van 10,000 HL. schelpkalk, 30,000 verschillende soorten van muurtegeltjes, 400,000 machinale en andere Friesche steen, 60,000 platte, gegolfde en gewone pannen en 500 M³ puin, alles franco schoepsboord. Prijsopgaven worden ingewacht aan het advertentiebureau van C. van Alts, te Leeuwarden.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Groningen, 11 Jan.: het verbouwen eener behuizing voor mej. de Wed. J. M. Gerzon, onder beheer van den architect G. Nijhuis; ingek. 15 bilj., als:

J. de Vries,	*f* 8675
T. IJ. Jelsma,	» 7898
J. Ibelings,	» 7749
B. de Jong,	» 7651
J. Haupt,	» 7596
E. W. Wiestzema,	» 7344
G. Meulink,	» 7315
H. Janssen,	» 7298
D. Dorsjes,	» 7268
D. S. Diddens,	» 7243
E. Peters,	» 7215
J. H. Mulder,	» 7198
H. Meijer,	» 7169
D. Dalmolen,	» 7147
H. J. L. Walker,	» 6987
gegund.	

Nieuzen, 12 Jan.: het maken van werken tot verdediging van den oever van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen.

Perc. 1, zinkwerk en steenbestorting; ingek. 12 bilj., als:

J. de Jonge,	te Biezelinge,	*f* 3990
G. Bolier Gz.,	» Scherpenisse,	» 3926
P. de Vriend,	» Sas-van-Gent,	» 3790
A. v. d. Beek,	» Zaamslag,	» 3640
M. Adriaansen,	» Sas-van-Gent,	» 3550
A. de Jong,	» Neuzen,	» 3340
A. Vermorcken,	» Hontenisse,	» 3309
J. v. Eek,	» Hardinksveld,	» 3270
H. Hage,	» Middelburg,	» 3268
L. Koole,	» Neuzen,	» 3276
P. A. v. d. Velde,	» idem	» 3240
J. Tollenaar,	» idem	» 3197
Raming		*f* 4030.76

Perc. steenbestorting; ingek. 9 bilj., als:

A. M. Langeveld,	te Hardinksveld,	*f* 12,590
M. Adriaansen,	» Sas-van-Gent,	» 12,000
A. v. d. Beek,	» Zaamslag,	» 11,170
J. v. Eek,	» Hardinksveld,	» 10,900
J. Tollenaar,	» Neuzen,	» 10,897
J. Verkuijl Quakkelaar,	» Vlissingen,	» 10,274
H. Hage,	» Middelburg,	» 10,700
P. A. v. d. Velde,	» Neuzen,	» 10,500
A. de Jong,	» idem	» 10,478
Raming		*f* 12,710.55

Groningen, 13 Jan.: het bouwen van eene heerenbehuizing met boerenwoning, aan den Zuidersingel onder beheer van den architect G. Nijhuis; ingek. 19 bilj., als:

Th. Hendriks,	te Groningen,	*f* 21,097
D. Dalmolen,	» idem	» 20,999
J. Ibelings,	» idem	» 20 949
B. de Jong,	» idem	» 20,280
Van Dijk,	» idem	» 19,580
E. Berkenbosch,	» idem	» 19,420
D. Dorsjes,	» idem	» 19,130
Scholtens,	» idem	» 19,122
J. Haupt en Werkman,	» idem	» 18,978
Roders,	» idem	» 18,945
E. W. Wiestzema,	» idem	» 18,940
D. S. Diddens,	» idem	» 18,841
G. Meulink,	» idem	» 18,802
Van Erp,	» idem	» 18,720
Van der Werf,	» idem	» 18,688
H. Jansen,	» idem	» 18,668
J. H. Mulder,	» idem	» 18,'90
Peters,	» idem	» 18,533
T. IJ. Jelsma,	» idem	» 18,257
gegund.		

Bolsward, 14 Jan.: het leveren van 450 stère riviergrint voor den weg Bolsward—Harlingen; de levering is gegund, aan G. Annema, te Midlum, 250 stère à *f* 2.43 en aan Van Koppenhagen & Co., te Utrecht, 200 stère à *f* 2.34.

Borculoo, 15 Jan.: het bouwen van een heerenhuis voor J. J. de Tourton Ilsinjns; ingek. 8 bilj., als:

H. J. Assink,	te Lochem,	*f* 7040
J. H. Rietman,	» Borculoo,	» 6880
H. J. Meerdink Veldhoen,	» idem	» 6780
E. Pasman,	» Vorden,	» 6429
A. J. Jansen,	» Barchem,	» 6400
J. Velthuijs,	» Borculoo,	» 6280
G. J. Bijlardt,	» Lochem,	» 5978
B. H. Blankvoort,	» Eibergen,	» 5742

Ruurlo, 15 Jan.: de levering van ongeveer 100,000 straatklinkers vóór 15 Febr.; minste inschr. was J. A. Verburgh, te Lienden, voor *f* 1.05 per M².

Zaandam, 16 Jan.: 1o. het maken en plaatsen van een ijzeren lichtopstand; gegund aan de maatschappij de IJsel, te Kampen, voor *f* 975.

2o. het maken van een houten brug, tot toegang naar het kerkhof; gegund aan A. Verlaan & Zn., te Zaandam, voor *f* 358.

3o. het maken van een houten steiger nabij den Heerendijk; gegund aan Wed. G. Gras & Zn., te Zaandam, voor *f* 1183.

4o. het verhoogen van een gedeelte der Nieuwe Stadsherberg; gegund aan F. van Santz & Co., te Koog a/d. Zaan, voor *f* 1050.

Koudum, 16 Jan.: het bouwen van eene stadhuizing voor S. Kramer, onder beheer van den architect L. Reitsma; ingek. 14 bilj., als:

T. Semeins,	te Makkum,	*f* 8307
H. Kouwstra,	» Koudum,	» 7808
A. v. Randen,	» Stavoren,	» 7801
J. Bienstra,	» Workum,	» 7786
H. Stuur,	» idem	» 7449
E. v. d. Feer,	» Sondel,	» 7271
P. Kampman en J. Smid,	» Hindeloopen,	» 6774
J. Kroes,	» Bakhuizen,	» 6675
A. Schrale,	» Warns,	» 6590
T. Faber,	» Koudum,	» 6491
H. Zwarts,	» Nijland,	» 6375
J. v. d. Meulen,	» Heeresum,	» 6338
S. de Jong,	» Koudum,	» 6048
J. de Jong,	» idem	» 5994
gegund.		

Kollum, 18 Jan.: het leggen van een kunstweg van Oudwoude tot den Woudhjk, ter lengte van 3709 M.; ingekomen 14 bilj.; minste inschr. was H. de Heerder, te Groningen, voor *f* 13,637, aan wien het werk is gegund.

Assen, 18 Jan.: het bouwen van een burgerwoonhuis aan den gedempten Singel, onder beheer van den architect J. van Houten; ingek. 7 bilj., als:

J. Lamberts,	*f* 4100
G. v. d. Grampel,	» 3987
E. Lamberts,	» 3849
I. P. Broekema,	» 3349
H. Jaleing en H. Smaltenbroek,	» 3286
O. Bouwsma,	» 3280
G. B. Broekema,	» 3150
gegund.	

Rederstoeg, 19 Jan.: het maken van een verhoogde los- en laadplaats; te Dieren, en het uitvoeren van eenige straatwerken te Velp, onder beheer van den architect M. K. Smit, te Dieren.

Perc. 1, los- en laadplaats; ingekomen 10 bilj., als:

H. J. Kaak,	te Silvolde,	*f* 5880
L. Brand Dz.,	» Gaesendam,	» 4998
S. Bekker,	» Doesburg,	» 4874
W. A. v. d. Berg,	» Panneroden,	» 4824
J. v. Harpen,	» Wijk-bij-Duurstede,	» 4687
J. Terwindt,	» Westervoort,	» 4650
W. Giesen,	» Doesburg,	» 4630
K. J. Versteeg,	» Oosterbeek,	» 4444
D. W. Bloem,	» Weurt,	» 4121
W. H. de Haan,	» Elden	» 4084
gegund.		

Perc. 2, bestratingen; ingek. 6 bilj., als:

C. Versteeg,	te Velp,	*f* 3477
D. W. Bloem,	» Weurt,	» 3111
H. J. Kaak,	» Silvolde,	» 2882
W. Vleming,	» Velp,	» 2743
Jaarsveld,	» Silvolde,	» 2553.50
W. H. de Haan,	» Elden	» 2464
gegund.		

Breda, 19 Jan.: het maken van een nieuwe winkelpui, een gebouw voor smederij met aanhooren en eenige veranderingen in een bestaand gebouw, onder beheer van den architect A. Verlegh.

Metselwerk, ingek. 7 bilj., als:

J. A. Mol,	te Breda,	*f* 868
Gebr. W. M. en J. Simons,	» idem	» 845
A. v. d. Heide,	» idem	» 831
A. C. Bom,	» idem	» 780
W. v. Bexkel,	» idem	» 746
Th. Kessels,	» idem	» 735
J. Mol,	» idem	» 710
gegund.		

Timmerwerk, ingek. 12 bilj., als:

Ant. Bielen,	te Breda,	*f* 776
J. Schoenmakers,	» idem	» 770
A. Verhagen & Zn.,	» idem	» 751
P. A. Oomes,	» idem	» 744
G. Veldkamp,	» idem	» 735
W. v. Oosterhout,	» idem	» 690
J. B. Kroes,	» idem	» 684
J. v. Dienderen,	» idem	» 660
J. J. Koopmans,	» idem	» 624
F. C. Schrauwen,	» idem	» 568
W. F. Reichardt,	» idem	» 555
L. Chabot,	» idem	» 496
gegund.		

Meeca, ingekomen 3 bilj., als:

A. Bielen,	te Breda,	*f* 1612
A. Verhagen & Zn.,	» idem	» 1569
J. B. Kroes,	» idem	» 1420

Maasland, 19 Jan.: het bouwen van eene kerk met toren, onder beheer van den architect E. J. Margry, te Rotterdam; ingekomen 9 bilj., als:

J. Slot en D. Slot,	te Maassluis,	*f* 69,200
B. Krijnen,	» Amsterdam,	» 54,940
Wed. G. Canesi & Co.,	» Rotterdam,	» 53,543
N. Pergum & Zn.,	» Berkel,	» 50,250
J. Sleuters,	» Haarlem,	» 50,070
J. v. Groenendael,	» 's-Hage,	» 49,758
C. P. W. Dessing,	» Gouda,	» 49,547
De Bont en Struijcken,	» Utrecht,	» 49,300
A. v. Meer,	» Zevenbergen,	» 47,478

Alfen, 20 Jan.: het bouwen van een nieuw gesticht en directeurswoning voor de Marthastichting, onder beheer van den architect J. Hugeveld Jr.; ingek. 15 bilj., als:

W. de Jong,	te Gouda,	*f* 24,239
P. Bosselaar,	» 's-Hage,	» 23,500
F. W. v. Vloten,	» Utrecht,	» 23,181
J. B Lueschutt,	» idem	» 22,449
A. de Boer,	» Nieuwlekkerland,	» 22,198
J. Bijlard,	» Bilversum,	» 21,943
Ph. Verheuggen,	» Waddinxveen,	» 21,424
G. Verweg,	» Utrecht,	» 20,860
S. Hollander,	» Gouda,	» 20,793
W. v. Lokhorst,	» Alfen,	» 20,273
C. J. v. Vliet en Rutgers,	» Aarlanderveen,	» 19,943
F. Stapper,	» Alfen,	» 19,589
L. Gesman,	» Oudshoorn,	» 19,563
G. H. v. d. Wilt,	» Bevaekoten,	» 19,390
C. J. Kool en Van Dorst,	» Gouda,	» 18,999
Raming		» 19,754

Gegund aan G. H. v. d. Wilt.

Vianen, 20 Jan.: het gewoon onderhoud over '86 en het doen van eenige verbeteringen en herstellingen aan de gebouwen, eigendommen en straten der gemeente, in 4 perceelen.

Perc. 1, timmerwerk; ingek. 7 bilj., als:

J. A. Dusselin,	*f* 533	
W. Lagerweij,	» 529	
L. v. Nugteren,	» 528.55	
P. v. Lith,	» 491	
J. J. Hegendoorn,	» 474	
A. C. Post,	» 459	
J. Schouten,	» 399	

Perc. 2, metselwerk; ingek. 4 bilj., als:

B. Labrie,	*f* 815	
J. Harmsen,	» 798	
A. M. Labrie,	» 650	
J. Witkamp	» 526	

Perc. 3, verfwerk; ingek. 3 bilj., als:

J. Labbers,	*f* 512	
F. v. d. Wolk,	» 503	
F. Kooijman,	» 498	

Perc. 4, bodgieterswerk;

C. Schram,	» 315.70	

Aan de minste inschrijvers gegund.

Wieringen, 20 Jan.: het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe school, te Westerland; ingek. 12 bilj., als:

P. Sprut,	te Helder,	*f* 3842
G. Moerman,	» idem	» 3795
S. Krijnen,	» idem	» 3690
Gebr. Klein,	» idem	» 3636
C. Kroon,	» Wieringen,	» 3600
De Waard en Wijker,	» Helder,	» 3548
N. Peel,	» Wieringen,	» 3420
G. Pot,	» idem	» 3395
J. Poppen,	» idem	» 3222
M. Poppen,	» idem	» 3201
R. Bijker,	» idem	» 3184
W. Hermans,	» idem	» 2958

Franeker, 20 Jan.: het afbreken van een huis met schuurtje en het bouwen van eene stelplaining voor 20 hoornbeesten op Arkens, voor het R.-K. armbestuur; ingek. 11 bilj., als:

P. Boersma,	te Tjumarum,	*f* 3852
P. Westra,	» Arum,	» 3440
W. Annema,	» Franeker,	» 3332
P. Breestra,	» Menaldum,	» 3280
J. Dijkstra,	» Weborjp,	» 3219
C. Bootsma,	» Franeker,	» 3164
E. Statema,	» Dongjum,	» 3150
W. de Graaf,	» Tjum,	» 3045
S. de Zee,	» Tjumarum,	» 2947
J. Westra,	» Franeker,	» 2929
K. Kloosterman,	» Tjumarum,	» 2869

's-Hage, 20 Jan.: het leggen van sporen en wissels, met de levering van ballast en het maken van gebouwen en verdere inrichtingen op het station Enkhuizen (bij Zaandrook—Enkhuizen); ingek. 27 bilj., als:

L. Kok, IJmuiden,	*f* 237,300
W. Westerhof, Weesp,	» 226,424
D. Zaiderbeek, Amsterdam,	» 225,785
J. J. Bekker, Lent,	» 225,499

H. v. Rhijn, Naarden,	ƒ 225,349
C. D. Kleyn, Ransdonk,	» 225,138
L. de Booy, Tilburg,	» 223,900
C. J. Mak Jz., en J. J. Boekholts, Amsterdam,	» 219,900
P. Vlasman, Utrecht,	» 218,800
E. R. Knijers, Nieuweramstel en C. v. Boven, Amsterdam,	» 218,000
J. Schoenmeijer en A. Kos Koolhaalder, Rotterdam,	» 217,188
A. J. v. Liemt, Amsterdam,	» 216,900
D. v. d. Tas, Charlois,	» 216,000
J. Koster, Amsterdam,	» 215,887
D. Volker, Dordrecht,	» 213,480
A. Vos Bz., Amsterdam,	» 213,200
M. A. J. Tatenne, 's-Hage,	» 218,073
H. G. Brouwer, Stens en Tj. Kloosterman, Hemelum,	» 212,500
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 212,480
H. J. Meekers, idem	» 204,965
J. Knap, idem	» 204,900
P. B. Mirande, Geertruidenberg en H. H. Mirande, 's-Hage,	» 202,900
W. A. G. Jansen, Utrecht,	» 202,200
K. Bleeker, Zutfen,	» 201,800
T. G. Beklaan en D. Damstra, Leeuwarden,	» 198,577
P. Verbruggen, Waddinksveen,	» 197,487
C. Eckhardt, Almelo,	» 194,765

Dordrecht, 20 Jan.: het bouwen van 36 arbeiderswoningen op een terrein in de Tonkenschelaan voor de bouwvereeniging Eigen Haard; ingek. 18 bilj., als:

	perceel 1 18 woningen	perceel 2 18 woningen
Jan Degens & Zn.,	ƒ 30,735	ƒ 30,735
J. P. T. Krans,	29,650	
Wed. de Bas,	29,130	
J. F. H. v. d. Engh,	27,500	
G. Schouten,	27,038	27,122
D. J. Kaak,	26,935	26,935
J. v. d. Vlugt Jr.,	26,390	26,960
N. Klaus,	26,300	26,500
L. Kooijmans,	26,480	
Aljes en Barto,	26,258	26,299
W. v. Zeijl,	26,078	26,108
Z. v. Schelt Dz.,	25,574	25,574
J. C. Jaukers,	25,549	25,549
J. J. Koogmans,	25,420	25,327
H. Degens Jr.,	25,393	25,423
J. v. Welsenis,	25,000	25,000
P. v. Driel,	24,900	24,900
A. du Yijn,	24,747	24,737

gegund.

Op de massa was ingeschreven door:
J. P. T. Krans, ƒ 30,230
J. v. d. Vlugt Jr., 53,160

Veulen, 22 Jan.: het restaureeren van den oostelijken gevel van het Raadhuis; ingek. 6 bilj., als:

H. de Lauer,	te Kessel,	ƒ 4094
P. Pennings,	» idem	» 4240
J. L. Girôns,	» idem	» 4050
J. Chatorie,	» Tegelen,	» 3985
J. Coppes,	» Venlo,	» 3945
J. Bosman,	» idem	» 3955
Raming		» 4000

Ierseke, 22 Jan.: de levering van 200 M³ grint, ten dienste der gemeentewerken; ingek. 14 bilj., als:

		per M³
B. den Haan,	te Workendam,	ƒ 1.84
J. Berrevoets,	» Viane (Zeeland),	» 1.85
Jacob Lavooij,	» Goriskeek,	» 1.78
G. v. Meelen,	» Harnswoerd,	» 1.78
P. A. Delk,	» Neuzen,	» 1.77
L. Diepenhorst,	» Sliedrecht,	» 1.72½
Joh Volker,	» idem	» 1.72
Jan v. d. Berg,	» Viane (Zeeland),	» 1.71
W. v. Heschijk,	» Ierseke,	» 1.70
Jacobus Bos,	» Papendrecht,	» 1.64½
J. den Haan,	» Werkendam,	» 1.64½
J. M. Dekker,	» Sliedrecht,	» 1.62
J. F. Lips,	» Nijmegen,	» 1.60
G. den Dunnen,	» Sliedrecht,	» 1.59

gegund.

Enschede, 22 Jan.: het bouwen van zes woonhuizen voor M. Spits, onder beheer van den architect H. Reijgers; ingek. 8 bilj., als:
H. Lammerink en G. Buckenrode, te Enschedé, ƒ 3231
Bolsteele, » idem » 2984
Vosselteld, » idem » 2952
E. Brand en Jannink, » idem » 2770
Wilberink, » Lonneker, » 2750
Tuerin, » Enschedé, » 2657
Punt, » Lonneker, » 2648
Doorenkate, » Enschedé, » 2383

Gegund aan E. Brand en Jannink.

Zuidwolde, 22 Jan.: het bouwen van eene school en onderwijzerswoning te Linde en eene school te Veeningen, onder beheer van den architect H. E. Boegsma, te Hoogeveen.

	school Veeningen	school en woning Linde	massa
J. Kip, Avereest,	ƒ 4850	ƒ 8260 (won.)	ƒ 12,984
J. Otten, Meppel,	4283	7603	11,886
F. Aberson, Steenwijk,			11,883
C. Tolman, Boernbergen en J. Duursma, Drachten,		7857	11,267
A. Niehuis, Hoogeveen,			11,500
A. Vriefink, Zuidwolde,	4040	7150	11,150
J. Kleinmeijer, Avereest,	4192	6979	11,171
F. J. v. Eik, Lippenhuizen,	3820	6730	10,480
J. Emmink, Meppel,	3928	6436	10,236
J. Bouwkamp, Zuidwolde,	3616	6353	10,169
H. Schotkamp, Avereest,		8143.20	
H. Bakker en J. v. d. Veen, Meppel,	4500		
W. Stappenbelt, Veeningen,	3960		

Gegund in massa aan J. Bouwkamp.

Huis-ter-Heide, 22 Jan.: de levering van 150 last klepsteen, in 5 partijen van 30 last; gegund aan de minste inschrijvers:

		per last
P. Ferwerda,	te Leeuwarden,	ƒ 4.70
A. Bronstra,	» idem	» 4.70
B. Steensma,	» Lemmer,	» 4.60
P. Ferwerda,	» Leeuwarden,	» 4.60
Jan de Jong,	» idem	» 4.60

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 30 JANUARI 1886.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 1 Febr.

Amsterdam, te 11 uren, door den aannemer L. Vlasman: de stukadoerwerken van de gebouwen op de nieuwe veemarkt in de Stadsrietlanden, te Amsterdam.

's-Hage, te 11½ uur, door het ministerie van binnenl. zaken: aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-kweekschool voor vroedvrouwen te Rotterdam, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8320.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Polytechnische school, te Delft, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 14.400.

Haastrecht, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van
1o. 100,000 straatkeien van verschillende afmetingen;
2o. 150,000 trottoirsteenen van $\frac{12}{12}$;
3o. 10,000 hoeksteenen van $\frac{12}{12}$;
4o. 1,000 M. hardsteenen trottoirbanden (petit granit).
Inl. bij den stadsingenieur.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het maken van een gebouw voor twee openbare lagere scholen, 1e klasse, aan de Van-Swindenstraat op den hoek van de Pontanusstraat. Inl. bij den stadsarchitect, raadhuis kamer no. 101, tusschen 10 en 12 uren;
2o. het maken van dijken om de aan te leggen haven voor petroleumschepen in den Amsterdamschen polder, op 1400 M. benoorden de westelijke invaart van de houthaven. Inl. bij den stadsingenieur, raadhuis kamer no. 108, tusschen 10 en 12 uren.

Noordhorn, te 4 uren, door den architect M. Viets, bij K. de Vries, alhaar: het bouwen van een woonhuis aan den Rijkstraatweg, te Zuidhorn. Aanw. 1 Febr., te 2½ uren.

Kapelle (Zeel.), te 3 uren, door A. Nijsen, in het koffiehuis van C. Markusse, alhaar: het maken van eene bovenverdieping op het woonhuis, bewoond door W. J. van Dam. Inl. bij den architect A. le Clercq, te Kruiningen. Aanw. 1 Febr., te 3 uren.

Groningen, 's avonds 8 uren, door de heeren Leek en Jacobs, in het koffiehuis van H. B. Kisch: eene aanzienlijke verbouwing aan eene winkelbehuizing aan het A-kerkhof, geteekend H 123, onder bijlevering van alle bouwstoffen, arbeidsloonen enz. Bij. inzenden 1 uur vóór de besteding bij den architect N. W. Lit. Inl. bij genoemden architect. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 2 Febr.

Assen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-Hoogere-Burgerschool te Meppel, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den opzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1598.

Dedemsvaart, te 12 uren, in het hotel Steenbergen: het bouwen eener landbouwerswoning voor mevr. de Wed. J. H. van Barneveld.

Amsterdam, te 1½ uren, door commissarissen der stadsbank van leening, in een der lokalen dier bank: het bouwen van eene bank van leening in de Mauritsstraat. Inl. bij den architect W. Hamer, te Amsterdam. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 2 uren, door den architect W. Langhout Gz., in het café de Roode Leeuw: het maken van een gebouw, ingericht tot kelders, kantoren enz., voor wijnhandel en tot vier bovenhuizen, op een terrein aan de Keizersgracht no. 18. Inl. bij genoemden architect. Aanw. gehouden.

Ruurlo, ten kantore van den rentmeester van het huis Ruurlo: de herbouw van een landbouwerswoning, genaamd de Haverkamp, in de Buurne, gemeente Ruurlo. Aanw. gehouden.

Woensdag, 3 Febr.

's-Bosch, te 10 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Petrus, in het benedenlokaal der jongelingen-congregatie: het bouwen van parochiale scholen met aanhoorigheden. Inl. bij den architect Rösius, alhaar. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eene oevervoorziening en het leveren en plaatsen van meerpalen langs langs het verruimde gedeelte van den Vaartschen Rijn, tusschen het huis de Liesbosch en het huis de Wiers, onder de gemeenten Jutfaas en Vreeswijk. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7340.

Ravel (N.-Br.), te 12 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van O. L. V. Hemelvaart, in de herberg van de Wed. G. Bruins: het leveren en plaatsen van eikenhouten zitbanken met bijbehoorende werken.

Balkward, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het leveren van 100 stère riviergrint;
2o. het leveren van 200 stère gegraven zand.

Uskwerd, te 2 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een schoolgebouw, privaten, afraseringen, beneerens het noodige aanrukken, op een terrein onder sectie C nos. 269 en 589, gelegen in het midden der gemeente, met bijlevering van alle daartoe nodige bouwstoffen, arbeidsloonen, transporten enz. Inl. bij den architect J. P. Hazen, te Groningen. Aanw. gehouden.

Deventer, 's avonds 6 uren, in het koffiehuis van J. H. van Houten: het bouwen van twee woningen op een terrein, gelegen aan de Eendrachtstraat, voor G. Buter.

Donderdag, 4 Febr.

Blesmendaal, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een onderwijzerswoning te Vogelenzang. Inl. inzenden 2 uren vóór de besteding. Inl. bij den architect Roog, te Haarlem. Aanw. 1 Febr., te 12 uren.

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.: het dagelijksch onderhoud van- en het verrichten van eenige vernieuwingen aan de stedelijke werken van 1 Jan. '86—31 Dec. '89, in 15 perceelen.

Zwolle, te 2 uren, door het kerkbestuur der Israëlietische gemeente: het verbouwen van 3 perceelen in de Voorstraat en Korte Kamperstraat. Aanw. gehouden.

Utrecht, te 2 uren, door den architect W. J. van Vogelpoel, in het Haagsche koffiehuis: het amoveeren van een winkelhuis, staande en gelegen aan de zuidzijde van de Oudegracht, bij de Bakkerbrug, wijk D no. 66, ten noorden begrensd door het hotel ende kasteel van Antwerpen, en het bouwen van een winkelhuis. Inl. bij genoemden architect. Aanw. 2 Febr., te 2 uren.

Vrijdag, 5 Febr.

Gramsbergen, te 11 uren, door burg. en weth.:
1o. het bouwen van eene school te Ane;
2o. het bouwen van eene school te Den Velde;
3o. het bouwen van eene onderwijzerswoning te Holthone;
4o. het verbouwen der school te De Krim aan de Lutterhoofdwijk;
in vier perceelen en in massa. Inl. bij den architect H. E. Boegsma, te Hoogeveen. Aanw. 4 Febr., te 10 uren.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-Hoogere-Burgerschool, te Zalt-Bommel, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenheim, te Utrecht. Aanw. 1 Febr. te 12 uren. Raming ƒ 1268.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijks-kweekschool voor onderwijzers te Nijmegen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den opzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2690.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz., het enterhouden en herstellen van het post-en telegraafgebouw te Noordwijk, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwmeester te 's-Hage en den opzichter voor de landgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 710.

Kampen, te 1 uur, door den architect Evert Breman, in een der lokalen van de société het Collegie: het bouwen van een sociëteitsgebouw aan de IJsselkade, te Kampen, met hoofdingang aan de Oudestraat. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren van ijzer-, zink- en koperwerk, papierrollen enz. Inl. bij den inspecteur der Rijkstelegraaf en aan de herstellingswerkplaats, te 's-Hage.

Zaterdag, 6 Febr.

Wonseradeel, te 10½ uren, door burg. en weth.: het onderhoud van school- en andere gemeentegebouwen ged. '86.

Maandag, 8 Febr.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de gebouwen van de Rijksuniversiteit te Leiden, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '86. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 2 Febr., te 10 uren. Raming ƒ 30.000.

's-Hage, te 11½ uren, door gedeputeerde staten van Zuid-Holland, aan het gebouw van het prov. best.: het veranderen van de Kerkbrug, liggende over de vaart tusschen het gehucht Den Hoorn en het dorp Schipluiden en het afgraven van een gedeelte der Molenwerf van den Kerkpolder langs die vaart. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. 3 Febr., te 10 uren, aan de Kerkbrug. Raming ƒ 7000.

Kollum, te 12 uren, door burg. en weth. van Kollumerland: de levering van 220 M³ grint, ten dienste der kunstwegen in die gemeente.

Tubbergen, te 1 uur, door den architect J. Moll, bij den kastelein Hollink, alhaar: het verbouwen van een woonhuis. Inl. bij genoemden architect te Hengelo (O.). Aanw. 8 Febr., te 11 uren.

Oud-Vossemeer, te 2 uren, door Jac. van Acker, in het koffiehuis van P. Tholenaar, alhaar: het verbouwen van een woonhuis en bouwen van een nieuwe graanschuur, met stalling en verdere werken, op de hofstede, bewoond door A. J. Akkermans te St.-Annaland. Inl. bij den architect A. le Clercq, te Kruiningen. Aanw. 8 Febr., te 10 uren.

Groningen, 's avonds 8 uren, door den architect G. Nijhuis, in het café de Unie: het bouwen van een heerenhuis met bovenwoning op een

terrein, gelegen aan den Zuidersingel, aldaar. Inl. bij genoemden architect. Aanw. 4 Febr., te 11 uren.

Dinsdag, 9 Febr.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:
1o. het onderhoud der bestratingen ged. '86;
2o. het leveren van 20,500 stuks grèskeien van de Ourthe.
Aanw. 2 Febr., te 10 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw waarin gevestigd zijn de kantoren der hypotheken en van het kadaster te 's-Bosch, van 1 April '85—31 Maart '89. Inl. bij den Rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en bij den hoofdopzichter voor de landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. gehouden.

Haren (N.-Br.), te 1½ uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Lambertus, bij mej. C. van de Ven, aldaar: het bouwen van een gesticht met kapel, schuiten en oude mannen- en vrouwenhuis. Inl. bij den bouwkundige H. R. Hendriks, te Os. Aanw. 3 Febr., te 11 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 435, het maken van de uitbreiding van het reservoirgebouwtje op het station Boxmeer. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectieingenieur M. J. van Duijl, te Zutfen. Aanw. 2 Febr., te 12½ uren. Raming ƒ 5400.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 436, het maken van de uitbreiding van het reservoirgebouwtje op het station Boxmeer. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectieingenieur W. J. Klerk de Reus to Meppel. Aanw. 4 Febr., te 11 uren.

Deventer, te 3 uren, in het koffi-huis van Spijker: het bouwen van een vrijstaand heerenhuis aan den Singel, op blok XIII der gesloopte vestingwerken.

Sneek, door den kassier P. H. Stienstra: het afbreken eener oude en het wederopbouwen van eene nieuwe boerenwoning op het Oudland onder Stiens, aan de Finkumerraart. Bilj. inzenden bij genoemden kassier. Inl. bij H. G. Boumstra, te Gaasga. Aanw. 6 Febr., te 11 uren.

Vrijdag, 12 Febr.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: de aanleg van eene telegraaflijn van Ameide naar Meerkerk, en het spannen en ophangen van één draad aan de bestaande palen tusschen Meerkerk en Gorichem. Inl. bij den inspecteur der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en bij den lijninspecteur, te Utrecht. Raming ƒ 700.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Hoek-van-Holland, van den der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en bij den opzichter voor de landsgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. 5 Febr., te 1 uur. Raming ƒ 810.

Zaterdag, 13 Febr.

Alkmaar, te 10 uren, door dijkgraaf en heemraden van Schermer:
1o. de levering van 400 M³ straatzand;
2o. de levering van 200,000 straatsteenen.
Bilj. inzenden 13 Febr., vóór 9 uren.

Ternaard, te 12 uren, door het bestuur van den Ternaarderpolder, in de herberg van W. Haima, aldaar: het leveren van 2,160,000 straatklinkers, in partijen van minstens 20,000 staks, het onder profiel brengen van den zeedijk enz. en het verrichten van de gelevende steenen. Inl. bij den opzichter van den prov. waterstaat T. van Veen, te Dokkum. Aanw. 12 Febr., te 11 uren.

Maandag, 15 Febr.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw aan het Droogbak, aldaar: het maken van eene goederenloods en verhoogde los- en laadplaats met bijbehoorende werken, op het stationsemplacement 's-Hage. Inl. bij den ingenieur van den weg. Raming ƒ 40,000.

Geldrop, 's avonds 6 uren, door den bouwmeester A. C. Bleijs, in de herberg van de Wed. G. van Gaal, aldaar: het bouwen van een woonhuis te Geldrop voor Vincent van den Heuvel. Inl. bij genoemden bouwmeester, te Amsterdam. Aanw. 13 Febr., te 2 uren.

Dinsdag, 16 Febr.

's-Hage, te 11 uren, door het departement van marine:
1o. het maken van een woongebouw voor den dienst der verlichting op Terschelling;
2o. het maken van een woning voor den dienst der verlichting op Vlieland.
Aanw. te Terschelling 10 Febr. en te Vlieland 11 Febr.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in het gebouw Kazernestraat no. 3:
1o. ijzeren telegraafpalen, model Henley;
2o. ijzeren haakvormige isolatordragers;
3o. zinkdraad;
4o. glazen bokes;
5o. salmoniak.

Woensdag, 17 Febr.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken, leveren en opstellen van de hydraulic-mains, afvoerbuizen, klim-, brug- en dippigen, schuiven, afsluiters, kranen, separators, lantaarnarmen ijzeren gereedschappen enz. ten behoeve van de uitbreiding der gemeente-gasfabriek aan den Oostzeedijk. Inl. aan het Stadstimmerhuis. Aanw. 11 Febr., te 11 uren.

Os, te 2 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Willebrordus, in het Koffiehuis van J. van den Hoogen, aldaar: het bouwen van een congregatiegebouw met kapel en aanbouwende werken, en het maken van een aanbouw aan de pastorie aldaar, met bijlevering van alle leveranties, transporten, arbeidsloonen enz. Inl. bij den bouwkundige H. R. Hendriks, te Os. Aanw. 10 Febr., te 11 uren.

Donderdag 18 Febr.

Middelburg, te 10 uren, door gedeputeerde staten van Zeeland: het uitvoeren van buitengewone herstellingen aan eenige waterstaatswerken en wegen, in drie perceelen, als:
1o. stoiger van Stavenisse;
2o. stoigerdam aan het Catscheuver;
3o. wegen van den Rijksgrooten weg bij Breskens naar Groede en van Groede naar Nieuwvliet.
Inl. voor perceel 1 bij den ingenieur te Zierikzee, en den opzichter te St.-Maartensdijk; voor perceel 2 bij den ingenieur en den opzichter, te Goes; voor perc. 3 bij den ingenieur, te Neuzen, en den opzichter, te Breskens. Aanw. 11 Febr.

Zaterdag, 20 Febr.

St.-Kruis, te 2 uren, door burg. en weth.: het vergrooten der bestaande onderwijzerswoning en het bouwen eener raadkamer, met bijlevering van materialen enz. Inl. bij den architect L. Noest, te Sluis. Aanw. 10 Febr., te 2 uren.

Vrijdag, 26 Febr.

Zutfen, te 12 uren, aan het bureau van den provincialen inspecteur der directe belastingen, aldaar: het onderhouden en herstellen van de Rijksgebouwen der inrotrechten en accijnzen te Lobith, Millingen en Rijnberich, van 1 April '86 tot en met 31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw 19 Febr., te 12 uren.

Woensdag, 3 Maart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat, enz., ten behoeve der Staatsspoorwegen: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, de overgangs- en eenige andere werken voor het gedeelte van paal 58 tot den oostelijken oever van de Boonervliet, van den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland. Inl. bij den waarnemend eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 23 en 24 Febr., te 11 uren, aanvangende bij het beginpunt van het werk. Raming ƒ 672,000.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Nijmegen, 18 Jan.: het bouwen van een landbouwerswoning te Lunen, gemeente Wichen; ingek. 16 bilj., als:

M. v. d. Wacht,	te Nijmegen,	ƒ 9273
W. Kropman,	» idem	» 8998
J. Knoops,	» idem	» 8340
G. Reintjes,	» idem	» 7911
J. Grandjean,	» idem	» 7621
J. v. Ewijk,	» idem	» 6839
Nelissen,	» idem	» 6666
Dannen,	» Wichen,	» 6650
J. Wagemans,	» Beers,	» 6588
J. B. Smits,	» Nijmegen,	» 6377
J. v. Tienen,	» Nederasselt,	» 6317
G. J. Groot,	» St.-Anna b/Nijm.,	» 6250
H. v. Bezouwijk,	» Grave,	» 5772
H. v. Beumen,	» Wichen,	» 5685
A. Wintjes,	» Overasselt,	» 5648
A. Centen,	» Wanroij,	» 5525

Gegund aan H. v. Beumen en A. Wintjes.

Winterswijk, 20 Jan.: het aanbouwen van eene goederenloods aan het hoofdgebouw der stations Borculo, Hauksbergen en Aalten, voor de Geldersch-Overijselsche Localaalspoorwegmaatschappij; ingek. 11 bilj., als:

	Goederenloods te: Borkeloo,	Hauksberg.,	Aalten.
B. Lichtenberg, Winterswijk,	ƒ 2348	ƒ 2469	ƒ 2171
G. Nijhuis, Hauksbergen,		2198.12½	
A. H. M. Hesselink, Almeloo,	ƒ 1990	ƒ 1940	ƒ 2000
C. ter Haar, Winterswijk,	2000	1879	1930
B. A. Ribbers, Groenloo,	1819	1819	1819
A. Ubbink, Brodevaart,	1747	1834	1864
H. J. te Siepe, Winterswijk,	1674	1694	1849
J. Overbook, Hauksbergen,		1806	
G. J. Schreihelt, idem		1598	
F. H. v. Eerden, Aalten,			1459
J. te Siethuijs, Borkeloo,	1470	1578	

Tuil, 20 Jan.: het verhoogen en verzwaren van eenige gedeelten dijk, het maken van een binnenberm, het gedeeltelijk dichten van een sloot en wiel en het maken en verzetten van eene hazalgloojing op het buitenbeloop des dijks, alles onder Herwijnen, Hellouw, Ophemert en Zennewijnen, in 3 perceelen:

Perc. 1, ingek. 22 bilj.:

hoogste inschr. B. v. d. Heuvel, Varik,	ƒ 14,800	
laagste » G. de Hoog, Gorichem,	» 9,990	
Perc. 2, ingek. 16 bilj.:		
hoogste inschr. G. Looijen, Herwijnen.	ƒ 2999	
laagste » C. v. Es, idem	» 1950	
Perc. 3, ingek. 20 bilj.:		
hoogste inschr. C. Zanen, Ammerstol,	ƒ 3979	
laagste » P. W. v. Hattem, Tuil,	» 4586	

Groningen, 21 Jan.: het bouwen van een atelier en verdere vertimmeringen in het perceel in de Groote-Kromme-Elleboog, onder beheer van den architect N. W. Lit; ingekomen 15 bilj., als:

G. Meulink,	ƒ 2216
J. v. d. Werf,	» 2080
A. v. Dijk,	» 2050
E. Berkenbosch,	» 1920
E. Peters,	» 1887
D. Dijkstra,	» 1887
A. Meijer,	» 1879
B. de Jong,	» 1763
D. Dooijes,	» 1735
E. W. Wietzema,	» 1731
S. Heft,	» 1719
J. Bedinga,	» 1717
A. Doodema,	» 1669
T. Holthuis,	» 1650
K. Fekkes en A. Berends, gegund.	» 1584

Vledder, 22 Jan.: het bouwen van eene openbare school met de levering van het meubilair; ingek. 20 bilj., als:

J. Eits Mz.,	te Noordwolde,	ƒ 7339
F. J. v. Eijk,	» Lippenhuizen,	» 7170
J. v. d. Heide,	» Zevereen,	» 6991
Firma C. v. d. Plas,	» Steenwijk,	» 6973
R. J. de Boer,	» Steggerda,	» 6950
J. Pen,	» Steenwijkerwold,	» 6947
A. de Boer Rz.,	» Steenwijk,	» 6947
J. E. Mulder,	» Noordwolde,	» 6900
J. Otten,	» Meppel,	» 6890
H. J. Pon,	» Steenwijkerwold,	» 6868
J. F. Haveman,	» Diever,	» 6850
R. A. v. d. Veen,	» Gorredijk,	» 6800
A. Th. de Boer,	» Oudeschoot,	» 6709
J. de Boer,	» Steenwijk,	» 6740
T. W. Overmeer & Zn.,	te Leeuwarden,	ƒ 182
F. ten Zijthoff & Zn.,	» Deventer,	» 171.60
F. H. v. Eerde,	» Aalten,	» 168.96
A. en S. Wijma,	» Apeldoorn,	» 162
Wed. C. Sleeswijk,	» Leunner,	» 156
Tjebbe Visser,	» Workum,	» 144
G. J. Garsen,	» Zutfen,	» 139
A. Ubbink,	» Bredevoort,	» 130.68

Perc. 5, 100 M. lichte eiken gordingen; ingek. 8 bilj., als:

T. W. Overmeer & Zn.,	te Leeuwarden,	ƒ 94
F. ten Zijthoff & Zn.,	» Deventer,	» 88.40
F. H. v. Eerde,	» Aalten,	» 86
Tjebbe Visser,	» Workum,	» 82
G. J. Garsen,	» Zutfen,	» 81
Wed. C. Sleeswijk,	» Leunner,	» 80
A. en S. Wijma,	» Apeldoorn,	» 80
A. Ubbink,	» Bredevoort,	» 67.32

Lemmer, 22 Jan.: het leveren van palen en gordingen voor het waterschap de Zeven-Grietenijen-en-Stad-Sloten:

Perc. 1, 450 grenen palen, lang 53 M.; ingek. 5 bilj., als:

Wed. C. Sleeswijk,	te Lemmer,	ƒ 1479
Adr. Foekens,	» Harlingen,	» 1434
Tjebbe Visser,	» Workum,	» 1431
Fontein en Tjallinga,	» Harlingen,	» 1431
Hubert Jans & Co.,	» idem	» 1389

Perc. 2, 300 grenen palen, lang 35 M.; ingek. 5 bilj., als:

Hubert Jans & Co.,	te Harlingen,	ƒ 716
Wed. C. Sleeswijk,	» Leunner,	» 712
Adr. Foekens,	» Harlingen,	» 709
Tjebbe Visser,	» Workum,	» 706
Fontein en Tjallinga,	» Harlingen,	» 679

Perc. 3, 140 grenen palen, lang 35 M.; ingek. 5 bilj., als:

Hubert Jans & Co.,	te Harlingen,	ƒ 290
Wed. C. Sleeswijk,	» Leunner,	» 289
Adr. Foekens,	» Harlingen,	» 287
Tjebbe Visser,	» Workum,	» 286
Fontein en Tjallinga,	» Harlingen,	» 274

Perc. 4, 120 M. zware eiken gordingen; ingek. 8 bilj., als:

T. W. Overmeer & Zn.,	te Leeuwarden,	ƒ 182
F. ten Zijthoff & Zn.,	» Deventer,	» 171.60
F. H. v. Eerde,	» Aalten,	» 168.96
A. en S. Wijma,	» Apeldoorn,	» 162
Wed. C. Sleeswijk,	» Leunner,	» 156
Tjebbe Visser,	» Workum,	» 144
G. J. Garsen,	» Zutfen,	» 139
A. Ubbink,	» Bredevoort,	» 130.68

Perc. 5, 100 M. lichte eiken gordingen; ingek. 8 bilj., als:

T. W. Overmeer & Zn.,	te Leeuwarden,	ƒ 94
F. ten Zijthoff & Zn.,	» Deventer,	» 88.40
F. H. v. Eerde,	» Aalten,	» 86
Tjebbe Visser,	» Workum,	» 82
G. J. Garsen,	» Zutfen,	» 81
Wed. C. Sleeswijk,	» Leunner,	» 80
A. en S. Wijma,	» Apeldoorn,	» 80
A. Ubbink,	» Bredevoort,	» 67.32

Bierzelinge, 22 Jan.: het vergrooten eener graanschuur voor J. Rottier, onder beheer van den architect A. le Clercq, te Kruiningen; ingek. 8 bilj., als:

F. v. d. Blick,	te Kapelle,	ƒ 1685
B. Franke,	» Baarzelinge,	» 1670
W. Bievens,	» idem	» 1655
J. J. Polrij,	» Hansweerd,	» 1500
J. M. Lammerse,	» idem	» 1479
D. v. Maris Sr.,	» Kapelle,	» 1378
L. v. Verre,	» Kruiningen,	» 1360
P. Dronkers,	» Kapelle,	» 1334

gegund.

Amsterdam, 25 Jan.: Bestek no. 375, het leveren van ijzeren lasch- en klemplaten, hank- en schroefbouten, contrarails en steunklossen, in 8 perceelen, ten behoeve van de Hollandsche IJzeren-spoorwegmaatschappij:

Naam en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5	perc. 6	perc. 7	perc. 8 per stuk.	perc. 9 per stel.
	per ton								
Hotz en Co., Rotterdam,	—	—	ƒ 86.25	ƒ 86.25	ƒ 112.25	ƒ 112.25	ƒ 112.25	—	—
Louis Soeten, Venlo,	—	ƒ 210.—	—	—	—	—	—	—	—
E. H. Begemann, Helmond,	—	—	—	—	—	—	—	ƒ 7.36	ƒ 1.20
Société anonyme des Usines Boulonnerieset Fonderies, La Louvière (België),	—	—	88.90	91.39	95.22	—	—	—	—
A. F. v. Zwet, Deventer,	—	—	—	—	—	—	—	7.74	1.29
R. S. Stokvis en Zonen, Rotterdam,	—	—	85.30	89.40	91.50	111.30	113.70	—	1.09
La Métallurgique, Brussel,	—	—	93.36	96.15	113.80	115.86	118.27	—	—
Hoerder Bergwerks und Hütten Verein, Hoerde,	ƒ 71.65	—	—	—	—	—	—	—	—
L. J. Enthoven en Co., 's-Hage,	—	208.—	—	—	—	—	—	—	—
Gebr. Figée, Amsterdam,	66.98	—	—	—	—	—	—	—	—
Société des forges et ateliers de Senelle, Senelle,	—	194.20	88.44	88.30	99.50	112.70	106.60	—	—
Union Actien Gesellschaft für Berghau und Stahl Industrie, Dortmund,	72.—	—	—	—	—	—	—	10.—	1.80
Veuve Alph Frédéric, Luik,	—	—	—	—	—	—	—	—	1.10
Fried. Krupp, Essen,	62.10	—	—	—	—	—	—	—	—
Everts en V. d. Wegden, Helmond,	—	—	119.98	119.98	124.80	141.80	137.70	—	—
Gebr. Figré, Amsterdam,	—	—	—	—	127.50	131.—	130.—	—	—
IJzergieterij Prins van Oranje, Den Haag,	—	—	—	—	—	—	—	—	1.38
Société anonyme des Boulonneries, La Croyère (België),	—	—	84.58	85.25	96.09	107.35	106.30	—	—
Maschinenfabrick »Deutschland", Dortmund,	—	—	—	—	—	—	—	12.—	—
J. G. Taphorn, Hilversum,	—	—	—	—	—	—	—	7.50	0.93
D. S. M. Kalker, Amsterdam,	—	—	147.50	147.50	—	—	—	—	—
C. Steinhaus en Co., Kabel (Westfalen),	—	207.—	—	—	—	—	—	—	—
Gute Hoffnungshütte, Oberhausen,	64.	—	—	—	—	—	—	—	—
H. B. Seissenschmidt, Plettenberg,	—	206.—	—	—	129.50	129.50	129.50	—	—
Funcke en Hueck, Hagen,	—	202.—	—	—	—	—	—	—	—
J. B. Fondu Bloemendal, Vilvorde,	—	—	86.—	90.70	108.50	108.50	—	—	—
H. J. Heusterman, Amsterdam,	—	210.—	86.75	86.75	112.25	106.25	106.25	—	—

's-Hage, 25 Jan.: ten behoeve der Staatsspoorwegen op Java:

Inschrijvers.	Bureaubehoeften en drukwerk. perc. 1	Teekenbehoeften en benoodigdheden voor lithographie en autographie perc. 2	Plaatskaarten perc. 3
De Ruijter en Meijer, Amsterdam,	ƒ 1877.80	ƒ 2348.25	ƒ 1167.—
J. Smulders & Co., 's-Hage,	1633.50	1714.10	1140.—
Wed. S. Benedictus, Rotterdam,	—	2321.48	
Van Gelder & Zonen, Amsterdam,	—	—	1320.—

Den Andel (Gron.), 25 Jan.: het aanteeren eener oude pastorie c. a. en het bouwen eener nieuwe pastorie met schuurtje, voor de Nederl. Herv. gemeente; ingekomen 24 bilj., als:

F. Bergman,	te Baflo,	ƒ 8780
G. Wolthuis,	» Bedum,	» 8105
J. Dam,	» Ruskwerd,	» 7950
H. Damhof,	» Winsum,	» 7945
J. Timmer,	» idem	» 7884
Kiel,	» Uithuizen,	» 7849
Wierngs,	» Ten Post,	» 7777
Benninga,	» Bedum,	» 7663
Nieland,	» Winsum,	» 7600
Rotschaffer,	» Stedum,	» 7500
T. Bos,	» Bedum,	» 7499
H. Poel,	» Leens,	» 7490
Gebr. Snik,	» Mokenrijge,	» 7490
Bobcher,	» Kloosterburen,	» 7380
Wieringa,	» Uitum,	» 7350
Zeldenrust,	» Warffum,	» 7290
Moerman,	» Bedum,	» 7200
Nieland,	» Warffum,	» 7050
Pot,	» Stedum,	» 6928
Iansen,	» Middelstum,	» 6840
Zoef,	» Eenrum,	» 6800
Bankof,	» Baflo,	» 6716
Dijkstra,	» Nieuwij,	» 6594
Pool,	» Ansel,	» 6287

Amsterdam, 25 Jan.: 1o. het verbouwen der openbare lagere school te klasse no. 7 in de karthuizerstraat; ingekomen 11 bilj., als:

H. C. Derks,	ƒ 10,689
Groenhoff en Haak,	» 10,470
W. L. Leilbrandt,	» 10,463
E. Sharp,	» 10,375
A. M. Grijpink,	» 10,200
D. H. Zeevat,	» 9,987
J. Koster,	» 9,973
G. Wind,	» 9,889
A. v. Wensveen,	» 9,750
F. G. Degenhardt,	» 9,742
R. Repko,	» 8,953

2o. het vernieuwen en verbreeden van de vaste houten bruggen no. 87 en 102, over de Spiegelgracht en de Leidsegracht, ingek. 12 bilj., als:

J. J. Hoekhofta,	ƒ 9890
A. Hebsen,	» 9342
A. v. Zobt,	» 8775
H. D. v. Dooren,	» 8162
J. Postma,	» 7916
G. v. Brammelen,	» 7644
L. Kok,	» 7640
D. Zuiderhoek,	» 7580
H. Rietsnijder & Zn.,	» 7545
C. Rietsnijder,	» 7490
J. P. Cornelissen,	» 7474
A. v. Wensveen,	» 6985

3o. het leveren en stellen van stoomketels, broeikuipen, een reservoir, stoom- en waterleidingen enz., voor de algemeene slachtplaats in de Staderiethanden; ingek. 15 bilj., als:

Depree & Co., Tilburg; Gebr. Figee, Haarlem; Nering Bögel & Co., Deventer; Ned. Stoomboot-maatschappij Rotterdam; A. J. Jacobs, Haarlem; de Atlas Amstelodam; J. A. F. Mouring, Amsterdam; D. v. Vliet, Amsterdam; Jonker en Zn., Amsterdam; Machinefabriek, Delftshaven; Société Anonyme, Luik; J. Renson & Co., Luik; Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam; Gebr. Stork, Hengelo; Sepp & Co., Enschedé.

Daar aan de inschrijvers het leveren der teekeningen opgedragen was en deze nog onderzocht moeten worden, kan de naam van den minsten inschrijver eerst later worden medegedeeld.

Amsterdam, 25 Jan.: Het maken van een hallegebouw en eenige werken aan de Anna-Paulownastraat te 's-Hage (Bestek no. 374), ten behoeve van de Hollandsche IJzeren-spoorwegmaatschappij; ingek. 14 bilj., als:

Gebr. M. en J. A. Boutman, 's-Hage,	ƒ 20,183
J. Koster, Amsterdam,	» 18,963
M. L. v. Spanje, 's-Hage,	» 18,731
H. v. Bergen Henegouwen, idem,	» 18,490
J. Rosmuller, idem,	» 18,310
A. J. v. Lienat, Amsterdam,	» 18,240
P. Vermeer Jz., Gouda,	» 17,943
J. P. v. Duijn, 's-Hage,	» 17,940
C. Wijbrans en Co., idem,	» 17,900
A. C. Paardekooper, idem,	» 17,870
P. C. Quist, idem,	» 17,229
A. R. Rutgers, idem,	» 17,183
P. v. d. Hoeven, idem,	» 16,960
P. R. Miranda, Geertruidenberg, en H. R. Miranda, 's-Hage,	» 16,749
Raming	» 20,500

Hoogland, 28 Jan.: het bouwen van een gemeentehuis, onder beheer van den architect W. H. Kam; ingek. 8 bilj., als:

S. v. Soest,	te Mijdrecht,	ƒ 3883
H. Heijligers,	» Amersfoort,	» 3387
J. H. Boks,	» idem	» 3246
F. de Bruin,	» Hoogland,	» 3076
W. v. d. Kooi,	» Amersfoort,	» 3060,90
J. Klarenbeek,	» idem	» 2970

J. Th. de Vos, te Hoogland, ƒ 2778
C. Bitters, » Amersfoort, » 2380

Oosterland (Wieringen), 26 Jan.: het afbreken en bouwen van de kerk aldaar, onder beheer van den architect T. C. van der Steer, te Hoorn; ingek. 15 bilj., als:

N. J. Post,	te Wieringen,	ƒ 13,478
J. Tool,	» Wognum,	» 12,700
J. Kooter,	» idem	» 12,499
A. A. Schenk,	» Warns,	» 11,800
T. D. v. d. Meer,	» Molkwerum,	» 11,800
Gebr. Klein,	» Hekler,	» 11,700
M. Poppen,	» Wieringen,	» 10,970
R. Mouw,	» Hilversum,	» 10,924
W. Hermans,	» Wieringen,	» 10,787
S. Krijnen,	» Hekler,	» 9,947
P. Spruijt,	» idem	» 9,942
R. Bijker,	» Wieringen,	» 9,900
C. Kroon,	» idem	» 9,860
G. Moerman,	te Hekler,	ƒ 9,580
P. de Waard en H. Wijker,	» idem	» 9,548
Raming		» 10,400

Molenschot (bij Breda), 26 Jan.: het bouwen van een kerk met toren en bijbehoorende werken volgens de plans en onder beheer van den architect J. J. van Langelaar te Prinsenhage; ingek. 16 bilj., als:

L. G. Jansen, Baarle-Nassau,		ƒ 21,994
W. v. d. Putten, Helmond,		» 19,500
Th. Nieuwboer, Oosterbeek,		» 19,470
J. Roodenrijs, Enschedé,		» 19,389
H. J. Tvonpin, Best,		» 19,300
J. v. Dun en M. Maas, Zevenbergschenhoek,		» 19,116.25
H. v. Asseldonk, Helmond,		» 18,800
A. Moons, Berkel,		» 17,615
J. v. Steenendaal, 's-Hage,		» 17,359
Th. Kessel, Breda,		ƒ 16,970
C. Mulders, Ruimschoknveer,		» 16,832
A. Verhagen & Zonen, Breda,		» 16,134
L. de Rooij, Tilburg,		» 16,000
N. Perquin & Zn., Berkel,		» 15,500
A. v. Meer, Zevenbergen,		» 15,178
L. Botermans, Gilze,		» 14,198

gegund.

Maastricht, 27 Jan.: het bouwen van een nieuw gymnasium aan de Helmstraat; ingek. 5 bilj., als:

P. Polman,	te St.-Pieter,	ƒ 33,533
H. Umnels,	» Maastricht,	» 33,000
J. Klijn,	» idem	» 32,743
Stevens,	» idem	» 32,060
J. Meijers,	» idem	» 31,642
Lemmens,	» Beek,	» 27,880
Landij,	» Sittard,	» 26,950
Limpens,	» Maastricht,	» 26,443

Boorn, 27 Jan.: het onderhoud van de gemeentegebouwen en werken over het jaar 1886, in 17 perceelen, als:

1. Raadhuis en bureau van politie.
2. Wang.
3. Gebouwen.
4. Werken buiten de gemeente.
5. Bruggen.
6. Pompen en zielen.
7. Steenen en houten wallen en kleine sluis.
8. Gebouwen en brug van de begraafplaats.
9. Marktbanken.
10. Schoolgebouwen L. O.
11. idem meubilement idem.
12. R. K. school en gymnastiekschool.
13. idem meubilement.
14. Muziekschool.
15. Bewaarschool.
16. Naaischool.
17. Likkantoor.

Inschrijvers.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
P. Smit,	—	ƒ 297	—	—	—	—	—	ƒ 214	—	—	—	—	—	—	ƒ 184	—	ƒ 69
P. J. Blauw,	ƒ **290**	311	ƒ **1240**	ƒ **134**	ƒ **1296**	ƒ **460**	ƒ **3532**	267	ƒ 108	ƒ **807**	ƒ **89**	ƒ 454	ƒ 63	ƒ 65	164	ƒ **29**	69
H. Kahlenbach,	384	—	—	—	—	—	—	289	125	—	—	—	—	—	223	39	81
H. Vollewens,	—	—	—	—	1440	—	4185	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
B. Lakeman,	—	—	1485	—	—	—	4187	—	—	936	57	—	—	—	183	—	—
A. Mookmaar,	—	—	—	—	1660	—	5140	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
J. v. d. Berg Sr.,	355	290	1293	208	1428	—	—	268	145	1024	—	538	—	—	—	—	—
J. Rustenburg,	330	317	1309	320	—	—	—	208	**88**	1030	75	**436**	55	78	186	32	85
K. Gleijsteen,	—	—	—	—	—	552	—	—	100	—	—	—	—	—	—	—	—
Jh. Berenbroodspot,	364	418	—	245	—	649	—	**378**	120	988	85	465	**50**	75	**151**	35	**60**
J. Gleijsteen, Jr.,	298	—	—	230	—	—	—	265	126	—	—	766	—	85	—	40	—
Cr. Woestenburg,	319.90	314	1473.63	—	1772.63	—	—	260.59	129	1052	120	—	—	—	178	31	68
P. Kaper,	—	**289**	—	188	1484	—	—	288	—	—	—	—	—	—	—	—	—
J. v. Petten,	—	—	—	—	—	495	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	62.70
J. Markus,	303	302	—	—	—	553	—	250	97	1034	—	718	—	—	—	—	—

NB. De vette cijfers stellen de inschrijvingssommen voor, waarvoor het werk gegund is. Perceel 14 is opgehouden.

Breda, 27 Jan.: het bouwen van een woning voor den doodgraver en het bouwen van een lijkenhuis, benevens het amoveeren van de bestaande woning en het lijkenhuis op de R.-K. begraafplaats, onder beheer van den architect J. Lijsman; ingek. 27 bilj., als:

G. v. d. Velde,	te Breda,	ƒ 4038
J. Chalot,	» idem	» 3790
Van Oosterhout,	» idem	» 3720
C. de Kanter,	» idem	» 3673
G. v. d. Sande,	» idem	» 3670
Simons,	» idem	» 3612
A. Dielen,	» idem	» 3598
Vermeulen	» idem	» 3520
Wiercx,	» idem	» 3500
A. Schrauwen,	» idem	» 3489
A. v. d. Heijde,	» idem	» 3456
Oomes,	» idem	» 3444
J. Mol,	» idem	» 3420
A. Wiercx,	» idem	» 3400
Th. Erkelens,	» idem	» 3340
Slechtriem,	» idem	» 3330
J. Schoenmakers,	» idem	» 3325
G. Veldkamp,	» idem	» 3315
J. A. Mol,	» idem	» 3300
T. v. Dongen,	» idem	» 3278
Kroes,	» idem	» 3211
J. P. Kleine,	» idem	» 3172
Koopman,	» idem	» 3110
Th. Kessel,	» idem	» 3095
A. v. d. Akker,	» idem	» 3019
A. v. Gils,	» idem	» 2974
Van Dienderen,	» idem	» 2925

gegund.

Rotterdam, 27 Jan.: het maken van twee drie-lifts gasbouders, ten behoeve van de gemeentegasfabriek aan den Oostzeedijk; ingek. 10 bilj., als:

Nederlandsche Stoombootmaatschappij, Rotterdam,	ƒ 162,100
Penn en Baudoin, Dordrecht,	» 161,000
Société anonyme Compagnie centrale de construction, Haine St.-Pierre in België,	» 160,272
M. v. d. Kuijl, Slikkerveer,	» 159,900
Ahsmore, Benson, Pease & Co. Limited, Stockton a/d. Tees,	» 154,000
Koninklijke fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	» 141,800
Société anonyme de construction La Metallurgique, Brussel,	» 140,900
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	» 139,779
A. Trifet, La Louvière in België,	» 134,000
C. en W. Walker, Londen,	» 126,500

Guttekoven, 27 Jan.: het bouwen van een klokkentoren voor de R.-K. kerk; ingekomen 6 bilj., als:

Jan Ubachs,	te Echt,	ƒ 3035
Nic. Canton, Opboven-Sittard, en Peter Soons,	» Geleen,	» 2985
Gerardus Beckers,	» Sittard,	» 2970
Jacob Nollmans,	» Guttekoven,	» 2495
Peter Jos. Ubachs,	» Nieuwstad,	» 2404.75
B. Corten,	» Guttekoven,	» 1919

Breda, 27 Jan.: de uitbreiding der waschinrichting van J. van Hofwegen te Breda, onder beheer van den architect-werktuigkundige J. F. Desvelder; minste inschr. was G. van der Sanden, te Breda, voor ƒ 3399.

Hoogeveen, 27 Jan.: het bouwen van een woonhuis voor F. Stroobergen, onder beheer van den architect H. E. Boegema; ingekomen 9 bilj., als:

G. W. ter Stege,	te Hoogeveen,	ƒ 3850
A. Niehuis,	» idem	» 3730
M. Spikman,	» idem	» 3633
A. v. Aalderen,	» idem	» 3618
J. Westerdijk,	» idem	» 3539
J. Scholtemeijer,	» idem	» 3480
Schulting en Sieders,	» idem	» 3442
J. Lanjou,	» idem	» 3189
W. R. ter Stege,	» idem	» 2995

gegund.

Uithoorn, 28 Jan.: het maken van een gebouw, ingericht tot woonhuis, bakkerij, winkel, veestalling en aanhoeven, onder beheer van den architect J. van der Breggen; ingekomen 16 bilj., als:

G. en C. Verweij, Uithoorn,	ƒ 9119
Buisman, a/d. Nes,	» 8990
W. v. Ingen, Bodegraven,	» 8900
P. de Bruin, a/d. Nes,	» 8850
S. v. Soest, Mijdrecht,	» 8814
H. Compier, Ouderkerk a/d. Amstel,	» 8680
M. Rijneveld, Mijdrecht,	» 8610
P. Dankloff, Uithoorn,	» 8610
C. Strijland, idem	» 8548
J. J. v. Straten, idem	» 8240
J. Burger, idem	» 8093
W. v. Kooten, a/d. Nes,	» 8210
Th. de Haas, Uithoorn,	» 8130
F. Bolle, idem	» 8083
J. v. Scheppingen, Mijdrecht,	» 8078
S. v. d. Zijde, Uithoorn,	» 7499.99

gegund. Raming ƒ 8125.78

's-Bosch, 28 Jan.: ten behoeve der hoogdrukwaterleiding:

1o. levering van gegoten-ijzeren buizen en hulpstukken;

	Volgens bestek	Met wijzigingen
Friedrich Wilhelms Hütte a/d. Ruhr, Mulheim,		ƒ 87,275.15
Van den Berg & Co., Amsterdam,	ƒ 119,631.48½	105,009.15
Rudolf Böcking & Co., «Holbergerhütte», Brebach,		141,679.09
Van den Honert en Punt, Amsterdam,	128,450.—	88,600.—
H. E. Oving, Rotterdam,		130,842.30
A. J. Terkuhle, idem		133,399.64
A. Trifet, La Louvière, België,		(121,112.— / 111,016.—
R. S. Stokvis & Zonen, Rotterdam,		137,533.30

2o. levering van afsluiters, brandkranen en reservestukken;

	Volgens bestek	Met wijziging
Deutsche Wasserwerks Gesellschaft in Höchst am Main,		ƒ 11,925.90
Bopp en Reuther, Mannheim,		12,817.—
R. S. Stokvis & Zonen, Rotterdam,		11,732.25
G. Dikkers & Co., Hengelo,		14,711.—
Friedrich Wilhelms Hütte a.d. Ruhr, Mulheim,		11,820.—
A. Trifet, La Louvière, België,		13,912.50*
Van den Honert en Punt, Amsterdam,	ƒ 14,990	(11,645.— / 13,100.— / 11,280.—
Roppe Van der Voort & Zn., 's-Bosch,	12,622.—	12,382.—
Charles Remy en Bienfait, Rotterdam,	10,965.61	
Peck & Co., Amsterdam,	11,234.25	
W. J. Stokvis, Arnhem,	11,927.—	

(*) onder deze som zijn niet begrepen de buizen, tot 6 afsluiters behoorende, als zijnde het gewicht daarvan niet bekend.

Arnhem. De uitvoering van het bouwen van een desinfectie-inrichting, aan de Kadestraat, is opgedragen aan Gebr. A. en N. W. van Daalen, te Arnhem, voor ƒ 1031.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 6 FEBRUARI 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 8 Febr.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de gebouwen van de Rijksuniversiteit te Leiden, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '86. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 30,000.

's-Hage, te 11½ uren, door gedeputeerde staten van Zuid-Holland, aan het gebouw van het prov. best.: het veranderen van de Kerklaag, liggende over de vaart tusschen het gehucht Den Hoorn en het dorp Schipluiden en het afgraven van een gedeelte der Molenwerf van den Kerkpolder langs die vaart. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7400.

Kollum, te 12 uren, door burg. en weth. van Kollumerland: de levering van 920 M³ grint, ten dienste der kunstwegen in die gemeente.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het leveren van bezaagde en onbezaagde eiken, grenen, vuren en dennen houtwaren, teer, pik en smeedijzer, ged. '86;
2o. het leveren van vijlen, spijkers, steenkolen, ijzerkramerijen, bereide en onbereide verfwaren, timmerwerk, schoenmaakgereedschappen, zink, koper, koper- en ijzerwerk, kalfzatwerk, emmers, putsen, bezems, manden, poetskatoen, kinkenzakken, strooidwelen, matten, kalk, cement, witzand en blauwe steenen, ged. '86, '87 en '88.

Tubbergen, te 1 uur, door den architect J. Mell, bij den kastelein Hollink, aldaar: het verbouwen van een woonhuis. Inl. bij genoemden architect te Hengelo (O.). Aanw. 8 Febr., te 11 uren.

Oud-Vossemeer, te 2 uren, door Jac. van Acker, in het koffiehuis van P. Tholenaar, aldaar: het verbouwen van een woonhuis en bouwen van een nieuwe granenschuur, met stalling en verdere werken, op de bufstede, bewoond door A. J. Akkermans te St.-Annaland. Inl. bij den architect A. le Clercq te Kruiningen. Aanw. 8 Febr., te 10 uren.

Noordhorn, te 5½ uren, door den architect M Viets, bij K. de Vries, aldaar: het bouwen van een woonhuis met koetshuis en stalling aan den Rijkstraatweg, te Noordhorn (herbesteding). Aanw. 5 Febr., te 3 uren.

Groningen, 's avonds 8 uren, door den architect G. Nijhuis, in het café de Unie: het bouwen van een heerenhuis met boerenwoning op een terrein, gelegen aan den Zuidersingel, aldaar. Inl. bij genoemden architect. Aanw. gehouden.

Rennebroek, door den architect W. Longhout Gz., te Amsterdam: het bouwen van een lokaal met bijbehooren, voor bewaarschool enz.

Dinsdag, 9 Febr.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:
1o. het onderhoud der bestratingen ged. '86;
2o. het leveren van 20,000 stuks grokeien van de Ourthe.
Aanw. gehouden.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw waarin gevestigd zijn de kantoren der hypotheken en van het kadaster te 's-Bosch, van 1 April '86—31 Maart '89. Inl. bij den Rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en bij den hoofdopzichter voor de landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. gehouden.

Haren (N.-Br.), te 1½ uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Lambertus, bij mej. C. van de Ven, aldaar: het bouwen van een gesticht met kapel, scholen en oude maanen- en vrouwenhuis. Inl. bij den bouwkundige H. R. Hendriks, te Os. Aanw. gehouden.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 433, het maken van een los- en ladingspoor met kolkbestrating achter de goederenloods te Enschedé. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectieingenieur M. J. van Duijl, te Zutfen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 5400.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploit. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 436, het maken van de uitbreiding van het reservoirgebouwtje op het station Heerenveen. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectieingenieur W. J. Klerk de Reus te Meppel. Aanw. gehouden.

Deventer, te 3 uren, in het koffiehuis van Spijker: het bouwen van een vrijstaand heerenhuis aan den Singel, op blok XIII der geslopte vestingwerken.

Sneek, door den kassier P. H. Stienstra: het afbreken eener oude en het wederopbouwen van eene nieuwe boerenhuizing op het Oudland onder Stiens, aan de Finkumervaart. Bilj. inzenden bij genoemden kassier. Inl. bij H. G. Beenstra, te Goëngа. Aanw. gehouden.

Woensdag, 10 Febr.

Zalt-Bommel, te 11 uren, door burg en weth.: het leveren van 100 M³ goed gewasschen riviergrint. Inl. bij den gemeentearchitect.

Enschedé, te 12 uren, door het kerkbestuur der Nederl. Israëlitische gemeente, in het hotel de Klomp: het verbouwen van een perceel, gelegen achter 't Hofje, wijk A no. 26, voor de inrichting van een badhuis. Aanw. 8 Febr., te 10 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: ten behoeve der Staatsspoorwegen: het inrichten van den weg langs het verbindingskanaal tusschen de Beerebrug en het voorplein van het station Groningen tot toegangsweg naar dit station, ten behoeve van den spoorweg Groningen—Delfzijl (herbesteding). Inl. bij den oversteunwezend ingenieur bij de Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Raming ƒ 20,700.

Zaandam, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het maken van een fundeering voor een ijzeren lichtopstand en het maken van twee houten lichtopstanden;
2o. het leggen van buizen enz. in de Voorzaan.

Gasselte, te 2 uren, bij G Jipsingh, aldaar: het bouwen van een woonhuis met schuur voor de Wed. P. Veenstra, met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen, werkloonen, transporten enz. Inl. bij L. Alfring, te Gasselternijveen. Aanw. 10 Febr., te 10 uren.

Beilen, te 3 uren, door R. Rosman, in het stationsrestauratie: het bouwen van eene groote schuur met stallingen enz., en eene vertimmering van zijn huis, met bijlevering van materialen. Inl. bij den architect G. Stel, te Assen. Aanw. 10 Febr., te 11 uren.

Donderdag, 11 Febr.

Ierseke, te 4 uren, door C. Poelman, in de Oesterbeurs: het bouwen van een nieuw woonhuis Aanw. 11 Febr., te 10 uren.

Amsterdam, door den architect A. L. van Gendt, in het American hotel: het bouwen van een nieuwe werkplaats op een terrein, gelegen aan het Rustenburgerpad, in de gemeente Nieuweramstel, met de levrantie van alle materialen en arbeidsloonen. Inl. bij genoemden architect.

Vrijdag, 12 Febr.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: de aanleg van eene telegraaflijn van Assche naar Meerkerk, en het spannen en ophangen van één draad aan de bestaande palen tusschen Meerkerk en Gerichem. Inl. bij den inspecteur der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en bij den lijnafspecteur, te Utrecht. Raming ƒ 700.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het ondethouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Hoek-van-Holland, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en bij den opzichter voor de landsgebouwen J. Bartels te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 810.

Nijmegen, door burg. en weth.: de levering van het voor den dienst van '86 benoodigde hout, ten behoeve van het overvaartveer.

Hardenbenkerke, door burg. en weth.: de levering van 200 M³ onderhoudsgrint, te leveren aan de haven voor 15 Maart.

Zaterdag, 13 Febr.

Alkmaar, te 10 uren, door dijkgraaf en heemraden van Schermer:
1o. de levering van 400 M³ straatzand;
2o. de levering van 200,000 straatsteenen.
Bilj. inzenden 13 Febr., vóór 9 uren.

Ternaard, te 12 uren, door het bestuur van den Ternaarderpolder, in de herberg van W. Haima, aldaar: het leveren van 2 160,000 straatklinkers, in partijen van minstens 20 000 stuks, het onder profiel brengen van den zeedijk enz. en het verwheren van de geleverde steenen. Inl. bij den opzichter van den prov. waterstaat T. van Veen, te Dokkum. Aanw. 12 Febr., te 11 uren.

Heerenveen, te 12 uren, bij den kerkvoogd K. W. Wierda: het afbreken eener oude en het opbouwen eener nieuwe arbeiderswoning met een houten schuurtje, naast de kerk te Tjalhiberd. Aanw. 8 en 9 Febr., tusschen 10 en 12 uren.

Leppersum, te 5 uren, door burg. en weth.: de vertimmering van het schoolgebouw te Wirdum en eenige veranderingen aan de onderwijzerswoning aldaar. Aanw. 13 Febr., te 2 uren.

Het Bildt, door burg. en weth.: het leveren en over de wegen spreiden van 1000 stère grint. Bilj. inzenden vóór of op 13 Febr.

Amsterdam, door het Kon. Zoölogisch Genootschap Natura Artis Magistra, in café Panorama: het bouwen van een etnografisch museum op het gebouw de Volharding, met de leverantie van alle materialen en arbeidsloonen. Inl. bij den ingenieur-architect A. L. van Gendt, te Amsterdam.

Oosa (bij Steenwijk), door den architect R. Rouwkema, namens de Wed. R. Bekker: het bouwen van eene nieuwe boerderij, aldaar. Inl. bij genoemden architect, te Steenwijk. Aanw. 10 Febr., te 10 uren.

Maandag, 15 Febr.

Prinsenhage, te 10 uren, door burg. en weth.: het leggen van trottoirs in de kom der gemeente.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine, het maken en leveren van een ijzeren kunstlichttoren, bestemd voor het kornaaltief den Bril.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het verbouwen van de openbare lagere school der 1e klasse no. 3, aan de Looiersgracht;
2o. het maken van een gebouwtje, inhoudende het ontmetten van besmette goederen en het maken van een verbrandingsoven, beiden op het terrein aan het Centraalpompstation, aan de kostverloren wetering. Inl. bij den stadsarchitect, raadhuis kamer no. 101, tusschen 10 en 12 uren.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw aan het Brouwhuk, aldaar: het maken van eene goederenloods en verhoogde los- en laadplaats met bijbehoorende werken, op het stationsemplacement 's-Hage. Inl. bij den ingenieur van den weg. Raming ƒ 40,000.

Best, te 3 uren, door het R.-K. kerkbestuur, bij Chr. Verhoeven, aldaar: het afbreken van het bestaande en het daarstellen van een gebouw, dienende tot gesticht met verdere aanhoorigheden, alsmede het verbouwen van het bestaande schoolgebouw met het bouwen van een overdekte speelplaats, met bijlevering van alle daarvoor benoodigde materialen. Inl. bij den architect L. Derks, te 's-Bosch. Aanw. 11 Febr., 1 uur vóór de besteding.

Geldrop, 's avonds 6 uren, door den bouwmeester A. C. Bleijs, in de herberg van de Wed. G. van Gaal, aldaar: het bouwen van een woon-

huis te Geldrop, voor Vincent van den Heuvel. Inl. bij genoemden bouwmeester, te Amsterdam. Aanw. 15 Febr., te 2 uren.

Sneek, door den architect J. Ph. Hegendijk: eene vertimmering aan het perceel wijk I no. 37, aan het Kleinzand. Inl. bij genoemden architect.

Dinsdag, 16 Febr.

Delft, te 10 uren, door den directeur der artillerie-stapel-en-constructiemagazijnen: de levering van verschillende behoeften, ten dienste van gemelde magazijnen, over '88, in 21 perceelen.

's-Hage, te 11 uren, door het departement van marine:

1o. het maken van een woningebouw voor den dienst der verlichting op Terschelling;

2o. het maken van een woning voor den dienst der verlichting op Vlieland.

Aanw. te Terschelling 10 Febr. en te Vlieland 11 Febr.

Waddinkveen, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een post- en telegraafkantoor. Inl. bij den architect G. A. Oudijk, te Gouda.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van binnenl. zaken, in het gebouw Kazernestraat no. 3:

1o. ijzeren telegraafpalen, model Henley;

2o. ijzeren hankvormige isolatordragers;

3o. zinkdraad;

4o. glazen bekers;

5o. salmoniak.

Elden (bij Arnhem), te 2 uren, bij Dueleman in de Zwaan: het bouwen van een woonhuis voor I. W. J. Vos de Wael. Inl. bij den architect S. J. H. Trooster B.Hz., te Zwolle. Aanw. 9 Febr., te 2 uren.

Woensdag, 17 Febr.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken, leveren en opstellen van de hydraulic-mains, afvoerbuizen, klim-, brug- en dippijpen, schuiven, afsluiters, kranen, separators, lantaarnarmen ijzeren gereedschappen enz., ten behoeve van de uitbreiding der gemeente-gasfabriek aan den Oostzeedijk. Inl. aan het Stadstimmerhuis. Aanw. 11 Febr., te 11 uren.

Middelburg, te 1 uur, door de commissie van bestuur der gemeentegasfabriek: de levering der in '88 benoodigde magazijngoederen.

Os, te 2 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Willebrordus, in het Koffiehuis van J. van den Hoogen, aldaar: het bouwen van een congregatiegebouw met kapel en aanhoorende werken, en het maken van een aanbouw aan de pastorie aldaar, met bijlevering van alle leveranties, transporten, arbeidsloonen enz. Inl. bij den bouwkundige H. R. Hendriks, te Os. Aanw. 10 Febr., te 11 uren.

Hoedekenskerke, te 2 uren, door burg. en weth.: het maken eener nieuwe houten beschoeiing aan de haven te Hoedekenskerke, met bijlevering van materialen. Bilj. inzenden vóór 12 uren. Aanw. 13 Febr., tusschen 8 en 9 uren 's morgens.

Donderdag 16 Febr.

Middelburg, te 10 uren door gedeputeerde staten van Zeeland: het uitvoeren van buitengewone herstellingen aan eenige waterstaatswerken en wegen, in drie perceelen, als:

1o. steiger van Stavenisse;

2o. steigerdam aan het Catscheveer;

3o. wegen van den Rijks-grooten weg bij Breskens naar Groede en van Groede naar Nieuwvliet.

Inl. voor perceel 1 bij den ingenieur te Zierikzee, en den opzichter te St.-Maartensdijk; voor perceel 2 bij den ingenieur en den opzichter, te Goes; voor perc. 3 bij den ingenieur, te Neuzen, en den opzichter, te Breskens. Aanw. 11 Febr.

Uden, te 2 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener openbare school te Uden, in de kom der gemeente, met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen, arbeidsloonen enz. Inl. bij den bouwkundige J. Frankefort, aldaar. Aanw. 18 Febr., tusschen 10 en 12 uren.

Huizum (Fr.), door den architect L. B. Wesselius: het bouwen van een heerenhuis met schuurtje op het terrein aan den Marsumer straatweg, bij Leeuwarden. Aanw. 13 Febr.

Vrijdag, 17 Febr.

s-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het Rijkstelegraafgebouw te Middelburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en bij den hoofdopzichter der landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 12 Febr., te 1 uur. Raming *f* 840.

Zaterdag, 20 Febr.

St.-Kruis, te 2 uren, door burg. en weth.: het vergrooten der bestaande onderwijzerswoning en het bouwen eener raadkamer, met bijlevering van materialen enz. Inl. bij den architect L. Noest, te Sluis. Aanw. 10 Febr., te 2 uren.

Maandag, 22 Febr.

Vessem (N.Br.), te 3 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen eener school;

2o. het leveren van schoolmeubelen.

Inl. bij W. H. Booms, te Eindhoven. Aanw. 23 Febr., te 2 uren.

Dinsdag, 23 Febr.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 437, het verlengen van het tweede spoor, het verplaatsen van de perrons en het maken van daarmede in verband staande werken op de halte Windesheim. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectieingenieur W. J. Klerk de Reus, te Meppel. Aanw. 18 Febr., te 10½ uren. Raming *f* 2982.

Donderdag, 25 Febr.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Kon. Nederl. Lokaalspoorwegmaatschappij: Bestek no. 14, het maken van gebouwen en verdere inrichtingen voor den lokaalspoorweg Apeldoorn—Hattem. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur E. H. van Brederode en den sectieingenieur C. A. Besier, te Apeldoorn. Aanw. 18 Febr.: te Vaassen te 10, Ernst te 11, Epe te 12, Heerde te 1½, Wapenveld te 2½ en Hattem te 3½ uren. Bijeenkomst te Apeldoorn aan het bureau der maatschappij, te 9 uren. Raming *f* 32,850.

Vrijdag, 26 Febr.

Zutfen, te 12 uren, aan het bureau van den provincialen inspecteur der directe belastingen, aldaar: het onderhouden en herstellen van de Rijksgebouwen der invoerrechten en accijnzen te Lohit, Millingen en Babberich, van 1 April '86 tot en met 31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen D. Fekkes, te Zwolle. Aanw. 19 Febr., te 12 uren.

Maandag, 4 Maart.

Valkenswaard, te 2 uren, door burg. en weth.: het maken van een keiweg met bijkomende werken van den provincialen weg af tot aan het inrijhek van het stationsemplacement, alsook het éénjarig onderhoud daarvan. Aanw. 1 Maart, te 11 uren.

Woensdag, 8 Maart.

's-Hage te 12 uren, door het ministerie van waterstaat, enz., ten behoeve der Staatsspoorwegen: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, de overgangs- en eenige andere werken voor het gedeelte van piket 58 tot den oostelijken oever van de Boomerrliet, van den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland. Inl. bij den waarnemend oerstaanwegrendingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 23 en 24 Febr., te 11 uren, aanvangende bij het beginpunt van het werk. Raming *f* 472,000.

Op onbepaalden datum.

Schiermonnikoog, door den architect U. van der Meulen, te Enkhuizen: het aanteeren der boerenbehuizinge, de hoekap en het machinehuis, en het bouwen van een nieuwe schuur met stalling en hooiberging voor 40 stuks vee, kaashok en nieuwe kap, op de voorhuizinge van de plaats, bewoond door K. Jensma, te Schiermonnikoog. Aanw. 19 Febr.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Middelstum, 27 Jan.: het bouwen eener behuizing voor D. Schut, onder beheer van den architect P. Tilhuesscher; ingek. 16 bilj., als:

H. Meier,	te Obergum,	*f* 1790
Cens. Munting,	» Kantens,	» 1699
H. Pot,	» Stedum,	» 1660
G. Wolthuis,	» Bedum,	» 1595
F. Welling,	» Middelstum,	» 1570
H. Moerman,	» Bedum,	» 1520
B. Jansen,	» Westerwijtwerd,	» 1497
G. v. Dijken,	» Stedum,	» 1490
A. Mars,	» Huizinge,	» 1467
W. Klei,	» Middelstum,	» 1458
K. Schuitema,	» idem	» 1445
J. Postema,	» idem	» 1439
J. B. Jansen,	» idem	» 1387
D. Olthoff,	» idem	» 1377
H. Ridder,	» Stedum,	» 1245
K. v. Kalker,	» Westeremden,	» 1243

gegund.
Raming *f* 1500

Dedemsvaart, 28 Jan.: het bouwen van een woonhuis met stal, voor H. J. M. Minke; ingek. 4 bilj., als:

G. v. Gen,	te Dedemsvaart,	*f* 6990
Jac. Kleimeijer,	» idem	» 6869
W. Koster,	» idem	» 6691
B. Kip,	» idem	» 5860

gegund.

Haarlem, 28 Jan.: 1o. het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen van het paviljoen Welgelegen, te Haarlem, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88; minste inschr. was J. P. A. Nelissen, te Haarlem, voor *f* 2678. Raming *f* 300.

2o. het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-Hoogere-Burgerschool, te Alkmaar, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87; minste inschr. was N. van der Voort, te Alkmaar, voor *f* 1842. Raming *f* 2150.

Heppel, 28 Jan.: het afbreken en opbouwen van een woonhuis voor J. van Veen Ez.; ingek. 9 bilj., als:

R. J. Geskus,	te Heppel,	*f* 1639
R. Bruintjes,	» idem	» 1469
A. Hazelaar,	» idem	» 1473
R. Bakker,	» idem	» 1330
J. Hesselingen,	» idem	» 1297
H. Lambrechts,	» idem	» 1296
P. Jans,	» idem	» 1250
J. Emmink,	» idem	» 1238
J. Withaar,	» idem	» 1163

Gegund aan J. Emmink.

Noordhorn, 28 Jan.: het bouwen van een woonhuis met koetshuis en stalling, onder beheer van den architect M. Vlets; ingekomen 3 bilj., als:

T. Beithuis,	te Groningen,	*f* 5454
B. Kooi,	» Zuidhoen,	» 5297
G. Huizinga,	» idem	» 5190

niet gegund.

Groningen, 28 Jan.: het afbreken van het hoekhuis Grootemarkt-Ebbingestraat en het bouwen van een winkelhuis met bovenwoningen, onder beheer van den architect Joh. C. Wegerif; ingek. 9 bilj., als:

De Vries,	te Groningen,	*f* 33,300
D. Edzards,	» idem	» 31,386
Swarte en Nauwann,	» idem	» 28,800
E. W. Wietsema,	» idem	» 28 730
E. Peters,	» idem	» 28 613
E. Berkenbosch,	» idem	» 27,987
J. Ibelings,	» idem	» 27,865
J. J. Toesman,	» idem	» 26,785
Jansen en Roders,	» idem	» 26,192

's-Bosch, 29 Jan.: 1o. het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het Rijksarchiefgebouw te 's-Bosch, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87; minste inschr. was F. A. van Ravesteyn, te 's-Bosch, voor *f* 1308. Raming *f* 1650.

2o. het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijks-Hoogere-Burgerschool te 's-Bosch, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87; minste inschr. was F. A. van Ravenstein, te 's-Bosch, voor *f* 1700. Raming *f* 2315.

3o. het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijkskweekschool voor onderwijzers te 's-Bosch, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87; minste inschr. was L. Burkens, te 's-Bosch, voor *f* 2500. Raming *f* 3460.

4o. het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-Hoogere-Burgerschool te Tilburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87; minste inschr. was J. C. van Pelt, te Tilburg, voor *f* 2800. Raming *f* 3450.

5o. het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijks-Hoogere-Burgerschool te Helmond, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87; minste inschr. was L. Noten, te Helmond, voor *f* 2297.50. Raming *f* 2700.

St.-Willebrord (N.-Br.), 29 Jan.: het bouwen van een hotel met stalling, onder beheer van den architect P. J. van Genk, te Leur (N.-Br.); ingek. 10 bilj., als:

C. Bouwers,	te Oudenbosch,	*f* 8690
C. Suikerbuik,	» Zevenbergen,	» 8455
P. Hegers,	» Standdaarbuiten,	» 8383
J. v. Oers,	» Sprundel,	» 8370
T. W. Bruggemans,	» Rosendaal,	» 8210
W. Bekers,	» Oudenbosch,	» 7960
Wed. Jac. Nes,	» idem	» 7850
J. v. Loon,	» Rosendaal,	» 7625
J. v. Blerk,	» Leur,	» 7490
M. Lips,	» Etten,	» 7325

gegund.

Middelburg, 29 Jan.: het driejarig onderhoud van- en het doen van eenige herstellingen aan de strand- en duinwerken ter bescherming van de lichtduinen aan de noordzijde van het eiland Schouwen, onder beheer van het ministerie van marine; ingek. 12 bilj., als:

N. Boot,	te Elkerzee,	*f* 8680
H. C. v. d. Ende,	» Zierikzee,	» 8378
deurwaarder,		» 8197
C. Bolier Cz.,	» Bruinisse,	» 7673
J. v. d. Hoek,	» Middelburg,	» 7665
H. J. Romijn,	» Burgh,	» 7623
W. Ringelberg,	» Duivendijke,	» 7186
S. Bezuijen,	» Ouddorp,	» 7349
H. Hago,	» Middelburg,	» 7340
Simon Bezuijen,	» Ouddorp,	» 7319
D. Bolier Cz.,	» Rilland-Bath,	» 7190
P. Vink,	» Noordgouwe,	» 6874
Raming		» 7950

Middelburg, 29 Jan.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-Hoogere-Burgerschool te Middelburg, tot 31 Dec. '87, onder beheer van het ministerie van binnenl. zaken; ingekomen 7 bilj., als:

P. Krijger & Zn.,	te Middelburg,	*f* 3230
P. L. v. Miert,	» idem	» 3576
J. M. v. Ditmars & Zn.,	» idem	» 2398
W. A. v. d. Harst,	» idem	» 2352
C. A. Goethals,	» idem	» 2250
M. K. Jeras & Zn.,	» idem	» 2245
H. P. v. d. Ree & Zn.,	» idem	» 2199
Raming		» 2240

Middelburg, 29 Jan.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijkskweekschool voor onderwijzers, te Middelburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87, onder beheer van het ministerie van binnenl. zaken; ingek. 8 bilj., als:

H. P. v. d. Ree & Zn.,	te Middelburg,	*f* 4190
C. A. Goethals,	» idem	» 4117
W. A. v. d. Harst,	» idem	» 4053
P. L. v. Miert,	» idem	» 3965
P. Krijger & Zn.,	» idem	» 3897
J. M. v. Ditmars & Zn.,	» idem	» 3835
M. K. Jeras & Zn.,	» idem	» 3795
W. v. Uye,	» idem	» 3787
Raming		» 3800

Groningen, 29 Jan.: 1o. het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijksuniversiteit, tot 31 Dec. '86; ingek. 14 bilj., als:

T. Holthuis,	te Groningen,	*f* 7835
B. de Jong,	» idem	» 7178
J. Werkman,	» idem	» 7094
H. J. Menge,	» idem	» 7086
A. Schreuder Jr.,	» idem	» 7027
D. S. Didkens,	» idem	» 6989
E. Berkenbosch,	» idem	» 6957
J. Elings,	» idem	» 6881
B. Franke,	» idem	» 6820
J. Poelman,	» idem	» 6580
E. Peters,	» idem	» 6498
H. J. L. Walker,	» idem	» 6388
J. H. Mulder,	» idem	» 6346
J. de Vries,	» idem	» 6188
Raming		» 7243

2o. het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan het Rijksarchiefgebouw, tot 31 Dec. '87; ingekomen 11 bilj., als:

J. Werkman,	te Groningen,	*f* 1274
D. S. Didkens,	» idem	» 1198
J. Poelman,	» idem	» 1190
J. Elings,	» idem	» 1187
G. P. v. Erp,	» idem	» 1180
H. J. L. Walker,	» idem	» 1178
B. Franke,	» idem	» 1163
E. Berkenbosch,	» idem	» 1128
H. J. Menge,	» idem	» 1060
J. H. Mulder,	» idem	» 997
J. Versteeg,	» idem	» 979
Raming		» 1000

Leeuwarden, 29 Jan.: het aanweren en verwerken van kleigrond tot bestrooiing van den Groenedijk; ingek. 6 bilj., als:

H. H. Smith,	te Almenum,	*f* 4700
H. H. Huisman,	» Ylst,	» 4645
L. Zandstra,	» Lemmer,	» 4293
A. Vallinga,	» Bolsward,	» 4100
T. A. de Vries,	» Rijs,	» 3988
C. Sterk,	» Heukelum,	» 3960
Raming		» 4100

Oldemarkt, 29 Jan.: het bouwen van een school voor de vereeniging tot oprichting en instandhouding van een school met den bijbel; minste inschrijvers waren L. en J. Brouwer, te Oldemarkt, voor *f* 2474.

Groningen, 29 Jan.: het bouwen eener behuizing voor de Wed. Visker-Muurbeek, onder beheer van den architect G. Nijhuis; ingek. 17 bilj., als:

R. Hovingh,	*f* 6536
L. Oldenburger,	» 5385
K. Fekkes,	» 5232
E. Peters,	» 4984
S. Hoft en A. Doeleus,	» 4876
J. Ibelings,	» 4827
D. Dalmolen,	» 4745
J. de Vries,	» 4738
J. v. d. Werf,	» 4689
E. W. Wietzema,	» 4615
H. Kiel,	» 4546
H. Meijer,	» 4535
H. Janssen,	» 4540
G. Meulink,	» 4528
A. v. Dijk,	» 4480
B. de Jong,	» 4293
D. Dooijes,	» 3987
gegund.	
Raming	*f* 4376

Borger, 29 Jan.: 1o. het bouwen eener school te Buinen; ingek. 8 bilj., als:

P. v. d. Berg,	te Musselkanaal,	*f* 4145
G. Hensema,	» Oude-Pekela,	» 4093
J. Pranger,	» idem	» 3994
A. Niks,	» Nieuwbuinen,	» 3940
J. Warringa,	» Buinen,	» 3925
P. Luitjens,	» Stadskanaal,	» 3900
H. Steenstra,	» Zuidlaren,	» 3893
H. Eggers,	» Nieuwbuinen,	» 3660

2o. het bouwen eener school te Drouwenerveen; ingek. 7 bilj., als:

P. v. d. Berg,	te Musselkanaal,	*f* 4540
G. Hensema,	» Oude-Pekela,	» 4165
P. Luitjens,	» Stadskanaal,	» 4110
A. Niks,	» Nieuwbuinen,	» 4000
H. Steenstra,	» Zuidlaren,	» 3993
J. Pranger,	» Stadskanaal,	» 3989
H. Eggers,	» Nieuwbuinen,	» 3825

3o. het doen van veranderingen aan de scholen en onderwijzerswoningen; ingek. 5 bilj., als:

H. Steenstra,	te Zuidlaren,	*f* 592
P. v. d. Berg,	» Musselkanaal,	» 518
J. Warringa,	» Buinen,	» 440
A. Niks,	» Nieuwbuinen,	» 430
H. Eggers,	» idem	» 407

Zwolle, 29 Jan.: het tweejarig onderhoud van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijkskweekschool voor onderwijzers, te Deventer; minste inschr. was C. Petri Cz., te Deventer, voor *f* 2777.

2o. het tweejarig onderhoud van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-Hoogere-Burgerschool, te Zwolle; minste inschr. was T. Schurink, te Zwolle, voor *f* 2648.

Uithuizen, 30 Jan.: het bouwen van een nieuwe onderwijzerswoning; ingek 10 bilj., als:

H. Nieland,	*f* 2999
J. Zekhorst,	» 2900
M. Diephuis,	» 2854
J. Siepelinga,	» 2854
T. Kremer,	» 2815
D. Olthoff,	» 2787
J. Offringa,	» 2783
B. Jansen,	» 2727
H. Leffers,	» 2644
A. Kiel,	» 2585
gegund. Raming	*f* 2999

Workum, 30 Jan.: 1o. de timmer- en metselwerken enz. aan de gemeenteeigendommen, ged. '86 in 6 perceelen:

Perceel 1, gemeentegebouwen; Perceel 4, zeehuis;
» 2, scholen en onderwijzerswoningen; » 5, nieuwering;
» 3, publieke pompen; » 6, begraafplaats.

Inschrijvers.	1	2	3	4	5	6
A. Bekema,	ƒ 477	—	—	—	ƒ 227	ƒ 43
J. Groenhof,	461	ƒ 268	ƒ 57	ƒ 274	209	40
S. Bastien,	460	215	86	**204**	—	40
D. v. d. Wal,	445	270	—	284	278	—
Fa. Honk,	444.50	—	—	—	—	—
S. S. Holtma,	435	219	**29**	227	245	49.40
L. de Jong,	424	299	37	226	206	34
B. Walta,	398	**177**	—	235	247	63
H. Stuur,	330	275	40	229	**198**	39
J. Kemker,	**319**	—	—	—	—	**26.75**
A. Yntema,	—	—	47.50	—	—	—
D. v. Dijk,	—	—	—	—	—	67
J. Dijkstra,	—	—	—	—	—	37.50

2o. de verf- en behangwerken van de gemeenteeigendommen, in 3 perceelen:

Perceel 1, gemeentegebouwen;
» 2, scholen en onderwijzerswoningen;
» 3, bruggen en afsteekkingen.

	1	2	3
Frans,	ƒ 472.50	ƒ 146.50	ƒ 201
G. v. d. Wal,	489	168	167
W. de Vries,	456.99	144.65	116
S. v. d. Werf,	449	176.40	193
P. J. Riemersma,	426	**143**	**118**
S. Postma,	**428**	184	147

NB. De vette cijfers stellen de inschrijvingssommen voor, waarvoor de werken gegund zijn.

3o. de levering van 325 stère grint; ingek. 8 bilj., als:

		per stère
Burgers,	te Zutfen,	ƒ 2.12
R. de Boer,	» Staveren,	» 2.85
J. Terpstra,	» Parrega,	» 2.68
Koppenhagen,	te Utrecht,	ƒ 2.64
Steenema,	» Leeuwer,	» 2.59
Lips,	» Nijmegen,	» 2.37
Holland.	» idem	» 2.37

Gegund bij loting aan Holland.

Utrecht, 30 Jan.: 1o. het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de gebouwen van de Rijksuniversiteit alhaar, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '86; minste inschr. was H. W. v. d. Heuvel, te Utrecht, voor ƒ 1440. Raming ƒ 2250.

2o. het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het Rijksarchiefgebouw, alhaar, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '86; minste inschr. was G. Kuhne, te Utrecht, voor ƒ 1482. Raming ƒ 2000.

Oudderp, 30 Jan.: het leveren van 600 stère onderhoudsgrint; minste inschr. was C. Bakker, te Sliedrecht, voor ƒ 1.29 per stère.

Maastricht, 1 Febr.: de levering van:
1o. 100.000 straatkeien van verschillende afmetingen;
2o. 150.000 trottoirstèen en van $^{12}/_{24}$;
3o. 10.000 hoeksteenen van $^{12}/_{24}$; en
4o. 1.000 M. hardsteenen trottoirbanden (petit granit), alles ten behoeve der gemeentewerken.

Perceel 1, straatkeien.

Inschrijvers.	10 × 16 cM. 60.000 stuks per 1000	10 × 24 cM. 4000 stuks per 1000	14 × 16 cM. 20.000 stuks per 1000	14 × 24 cM. 6000 stuks per 1000	16 × 18 cM. 10.000 stuks per 1000
E. Janssen en E. Burliot, Luik,	frs. 108	frs. 168	frs. 135	frs. 205	frs. 175
E. Maréchal Poulseur,	103.50	160	136.50	204.50	164
L. Goffin, Luik,	96.50	146	132.50	197	162.50
	30.000 stuks	2000 stuks	10.000 stuks	3000 stuks	5000 stuks
E. Humblet en P. A. Dalem, Combain au Pont,	frs. 108	frs. 168	frs. 135	frs. 205	frs. 175
Barrette en Troupin, Eindhoven,	115	172	139	208	166
F. Bodson, Luik,	ƒ 56	ƒ 86	ƒ 64.80	ƒ 97.50	ƒ 83
	30.000 stuks	4000 stuks	20.000 stuks	6000 stuks	10.000 stuks
A. Clerfayt, Poulseur,	ƒ 48.08	ƒ 81.40	ƒ 61.53	ƒ 92.79	ƒ 79.80
dezelfde,	49.52	—	63.94	—	—

Perceel 2 en 3, trottoirsteenen en hoeksteenen.

Inschrijvers.	Aantal trottoir-steenen	Aantal hoek steenen	Inschrijvingssommen per 1000 voor: trottoirsteenen	hoeksteenen
F. Bodson, Luik,	30.000 stuks	2000 stuks	ƒ 38.80	ƒ 20.—
dezelfde,	30.000 »	2000 »	40.80	21.—
A. Clerfayt, Poulseur,	30.000 »	4000 »	31.66	22.11
dezelfde,	30.000 »		37.50	
E. Maréchal, idem	75.000 »	5000 »	frs. 79.—	frs. 50.—
L. Goffin, Luik,	150.000 »	10.000 »	73.—	46.50
E. Humblet en P. A. Dalem, Combain au Pont,	60.000 »	4000 »	72.80	40.—
E. Janssen en E. Burliot, Luik,	150.000 »	10.000 »	72.80	40.—

Perceel 4, hardsteenen trottoirbanden:

		per str. M.
F. Heine, Huy,		ƒ 2.15
J. Bosman, Rotterdam,		» 2.12
D. Roquet, Vyle et Tharoul,		» 1.85
L. Goffin, Luik,		» 1.80
P. Janssen, idem		» 1.78
Ch. Petit, Breda,		» 1.78
A. Tauvel, Luik,		» 1.75
Céreseaux et fils & Co., Namèche,		» 1.68

Amsterdam, 1 Febr.: 1o. het maken van dijken om de aan te leggen haven voor petroleumschepen in den Amsterdamschen polder; ingek. 16 bilj., als:

C. J. Hartog,		ƒ 88,000
N. Hoogendoorn,		» 83,200
C. v. Boven,		» 78,000
P. A. Bos,		» 74,000
C. v. d. Pias,		ƒ 67,900
C. Bouterse,		» 67,700
J. Kooij,		» 67,460
A. v. d. Beide Az.,		» 66,486
P. Duinker,		» 65,949
W. Aanbachtsheer,		» 65,000
W. Goedkoop Dz.,		» 65,000
F. Smits Tz.,		» 64,900
G. D. v. Doorn,		» 64,880
P. Zaan,		» 64,000
A. v. Ketum,		» 62,280
D. Zuiderhoek,		» 56,490

2o. het bouwen van twee openbare lagere scholen der 1e klasse, aan de Van-Swindenstraat hoek Pontanusstraat; ingek. 16 bilj., als:

L. Vlasman,		ƒ 83,922
B. Krijnen,		» 82,763
Peters en Roelofsen,		» 80,670
A. J. v. Liemt,		ƒ 80,850
H. C. Dorlas,		» 79,987
A. Paans,		» 79,900
P. Vlasman,		» 78,438
P. S. Rijnierse,		» 76,630
H. Ouwga,		» 76,200
G. Boon,		» 75,073
W. Greeve, Buiksloot,		» 74,451
J. P. Rieke en Becker,		» 73,988
H. Rietmijder & Zn.,		» 73,815
D. Zuiderhoek,		» 72,555
G. Verweij,		» 72,222
J. Koster,		» 70,965

's-Hage, 1 Febr.: 1o. het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Polytechnische school te Delft, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87; minste inschr. was W. Franke, te 's-Hage, voor ƒ 13,750.

2o. het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijkskweekschool voor vroedvrouwen te Rotterdam, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87; minste inschr. was W. J. van Dort, te Kralingen, voor ƒ 7490.

Noordhorn, 1 Febr.: het bouwen van een woonhuis aan den Rijksstraatweg, te Zuidhorn, onder beheer van den architect M. Viets; ingek. 7 bilj., als:

A. Siekman,	te Hoogkerk,	ƒ 4515
G. Huizinga,	» Zuidhorn,	» 4200
J. Sijkens,	» Niekerk,	» 3892
H. Vogelzang,	» Oldehove,	» 3854
T. Holthuis,	» Groningen,	» 3771
R. Kooi,	» Zuidhorn,	» 3478
H. Koiter,	» idem	» 3285

gegund.

Groningen, 1 Febr.: eene aanzienlijke verbouwing aan eene winkelbehuizing aan het A-kerkhof, H 129, met bijlevering van alle bouwstoffen, arbeidsloonen enz., onder beheer van den architect N. W. Lit; ingekomen 19 bilj., als:

B. de Jong,	te Groningen,	ƒ 12,189
D. Dooijes,	» idem	» 9,998
H. Schelterus,	» idem	» 9,987
J. E. Wolrich,	» Hoogezand,	» 9,897
D. S. Dijkstra,	» Groningen,	» 9,840
J. H. Mulder,	» idem	» 9,833
J. L. Toesman,	» idem	» 9,750
G. P. v. Erp,	» idem	» 9,621
Ph. Hendriks,	» idem	» 9,497
D. Jansen,	» idem	» 9,292
D. Dalmolen,	» idem	» 9,191
J. Belings,	» idem	» 9,141
E. Peters,	» idem	» 9,133
J. v. d. Werf,	» idem	» 8,887
E. W. Wietsema,	» idem	» 8,884
F. Reders,	» idem	» 8,800
R. Oving,	» idem	» 8,738
J. Haupt,	» idem	» 8,743
H. Meijer,	» idem	» 7,978

gegund.

Heerlen, 1 Febr.: de herbouw van de landbouwerswoning de Haverkamp alhaar, voor Mr. W. baron van Heeckeren van Kell; ingekomen 9 bilj., als:

H. J. Meerdink,	te Berkelre,	ƒ 3462.50
E. J. Winschot,	» Zelhem,	» 3393.73
Jan Bol,	» idem	» 3295
P. H. J. Besnink,	» idem	» 3291
J. G. Blankvoort,	» Eibergen,	» 2883
J. H. Rietman,	» Berkelre,	» 2537
G. J. Wemmik,	» Vorden,	» 2467
C. Patman,	» idem	» 2398
G. J. Ranwenhorst,	» Haarlem,	» 2387.75

Kapelle (Zeel.), 1 Febr.: het maken van een bovenverdieping op het woonhuis, bewoond door W. J. van Dam, onder beheer van den architect A. le Clercq, te Kruiningen; ingekomen 4 bilj., als:

P. Staal,	te Hansweerd,	ƒ 1990
F. v. d. Blick,	» Kapelle,	» 1784
D. v. Maris Sr.,	» idem	» 1723
P. Dronkers,	» idem	» 1697

gegund.

Amsterdam, 2 Febr.: het bouwen van eene bank van leening in de Marnixstraat, onder beheer van den architect W. Hamer; ingek. 38 bilj., als:

A. H. Grijpink,	te Amsterdam,	ƒ 42,700
P. Groenhoff en A. G. Hunk,	» idem	» 42,470
W. Raman,	» idem	» 41,675
H. J. Jurriëns,	» idem	» 41,000
E. Slaap,	» idem	» 40,900
K. Hollander,	» Gouda,	» 40,425
D. J. Uiesberg,	» Rotterdam,	» 40,300
G. Wood,	» Amsterdam,	» 39,493
W. L. Leibbrandt,	» idem	» 39,333

C. A. Kraneveld Tz.,	te Amsterdam,	ƒ 39,100
H. J. Meekers,	» idem	» 38,585
Oosterink en Schut,	» idem	» 38,500
P. S. Rijnierse,	» idem	» 38,300
J. P. Rieken en J. Becker Jr.,	» idem	» 38,283
B. v. Bouren,	» idem	» 38,240
J. P. H. de Kruijff Jr.,	» idem	» 37,999
H. C. Dorlas,	» idem	» 37,939
Cruijff en Schouten,	» idem	» 37,968
W. Greve,	» Buiksloot,	» 37,835
A. Paans,	» Amsterdam,	» 36,900
B. Cruijff,	» idem	» 36,768
A. Aalders,	» idem	» 36,460
J. H. Hartgerink en W. Boom,	» idem	» 36,450
G. Boon,	» idem	» 36,078
Gelijn en De Haan,	» idem	» 35,826
L. C. Schrade,	» idem	» 35,790
J. v. Berne,	» idem	» 35,734
J. Koster,	» idem	» 35,462
H. Rietsnijder & Zn.,	» idem	» 35,326
B. J. R. v. Damme,	» idem	» 35,220
Peeters en Roelofsen,	» idem	» 34,975
D. Zuiderhoek,	» idem	» 34,936
Ph. A. Warners,	» idem	» 34,884
C. Eijsvogel,	» idem	» 34,814
J. H. Stokmans,	» idem	» 34,550
E. H. Helle,	» idem	» 34,000
F. Luijten en T. H. v. Engelen,	» idem	» 30,648
E. R. Kuipers,	» Nieuwecamstel,	» 29,976

Assen, 2 Febr.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-Hoogere Burgerschool te Meppel, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 December 1887; ingek. 3 bilj., als:

H. Timmer,	te Meppel,	ƒ 1622
B. Danser Hz.,	» idem,	» 1595
R. Bruintjes,	» idem,	» 1449
Raming		» 1598

Uskwerd, 3 Febr.: 1o. het bouwen van eene openbare school met zes lokalen enz., onder beheer van den architect J. P. Hazen, te Groningen; ingek. 19 bilj., als:

F. Dieters,	te Lellens,	ƒ 15,800
W. D. Rotschäfer,	» Stedum,	» 15,300
J. Sijelinga,	» Uithuizen,	» 14,951
D. Olthof en B. Jansen,	» Middelstum,	» 14,880
S. Blokzijl,	te Ten Boer,	ƒ 14,570
S. Meijers,	» Bedum,	» 14,450
B. v. Eerden,	» Ten Post,	» 14,200
H. Arends,	» Uskwerd,	» 13,680
J. Offringa,	» Uithuizermeeden,	» 13,540
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 13,398
A. H. Kiel,	» Uithuizen,	» 13,274
N. Leffers,	» Uskwerd,	» 13,272
H. Nieland,	» Warfum,	» 13,230
H. Wieringa,	» Ten Post,	» 13,200
H. Leffers,	» Uskwerd,	» 13,063
F. Welling,	» Middelstum,	» 13,009
J. Pot,	» Stedum,	» 12,986
A. J. Benninga,	» Bedum,	» 12,846
T. Bos,	» idem,	» 12,467

gegund.

2o. het voor deze school benoodigde ameublement; ingek. 16 bilj., als:

H. Wieringa,	te Ten Post,	ƒ 2900
A. J. Benninga,	» Bedum,	» 2875
W. D. Rotschäfer,	» Stedum,	» 2800
J. Pot,	» idem	» 2800
F. Dieters,	» Lellens,	» 2786
T. Bos,	» Bedum,	» 2700
J. Offringa,	» Uithuizermeeden,	» 2620
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 2600
J. v. Ham,	» Uskwerd,	» 2560
S. Blokzijl,	» Ten Boer,	» 2520
H. Nieland,	» Warfum,	» 2450
H. Leffers,	» Uskwerd,	» 2400
N. Leffers,	» idem	» 2362
F. Welling,	» Middelstum,	» 2284
E. Kool,	» Middelstum,	» 2185

gegund.

Voor de massa waren ingekomen 12 bilj., als:

F. Dieters,	te Lellens,	ƒ 18.986
W. D. Rotschäfer,	» Stedum,	» 18.650
E. Wiebenga,	» Groningen,	» 16.986
B. v. Eerden,	» Ten Post,	» 16,400
A. Pastoor,	» Stedum,	» 16,400
H. Wieringa,	» Ten Post,	» 16,150
J. Offringa,	» Uithuizermeeden,	» 15,970
J. Pot,	» Stedum,	» 15,750
N. Leffers,	» Uskwerd,	» 15,634
A. J. Benninga,	» Bedum,	» 15,500
F. Welling,	» Middelstum,	» 15,293
T. Bos,	» Bedum,	» 13,167

's-Hage, 3 Febr.: het maken van eene overvoorziening en het leveren en plaatsen van meerpalen langs het verruimde gedeelte van den Vaartschen Rijn, tusschen het huis de »Lieshoech" en het huis »de Wiers", onder de gemeenten Jutfaas en Vreeswijk; ingek. 13 bilj., als:

G. v. Beeswijk, Everdingen,		ƒ 3099
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,		» 2989
J. Vermeer, Hekendorp,		» 2973
J. Krachten, Utrecht,		» 2973
A. v. Noordennen Bz., Sliedrecht,		» 2958
D. Barneveld, Vreeswijk,		» 2940
J. v. Wamel, Wijk-bij-Duurstede,		» 2923
C. Verstoeg, Velp,		» 1828
M. Lakerveld, Utrecht,		» 2766
A. Prins Thz., Sliedrecht,		» 2733
E. Scheepbouwer, Utrecht,		» 2,20
J. v. Harpen, Wijk-bij-Duurstede,		» 2658
J. v. Straten, Jutfaas,		» 2457
Raming		» 3340

Bavel, 3 Febr.: het leveren en plaatsen van eikenhouten zitbanken met bijbehorende werken in de R.-K. kerk van O. L. V. Hemelvaart; ingek. 19 bilj.:

hoogste inschr. A. v. Gils, Breda,		ƒ 5345
minste » B. Verlegh, Ginneken,		» 1793

Bolsward, 3 Febr.: ten behoeve der gemeentewerken: 1o. de levering van 100 stère grint; ingek. 9 bilj.; minste inschr. was B. R. van der Veen, te Bergeham, voor ƒ 2.65 per stère; gegund.

2o. de levering van 200 stère gegraven zand; ingek. 15 bilj.; minste inschr. was A. Hoekstein, te Bolsward voor ƒ 0.95 per stère; gegund.

's-Hosch, 3 Febr.: het bouwen van parochiale scholen met aanhoeven, voor de R.-K. parochie van den H. Petrus, onder beheer van den architect Bolsius; ingek 10 bilj., als:

F. Boenselaars,	te 's-Hosch,	ƒ 23,348
A. Beks & Zn.,	» idem	» 23,765
A. W. v. d. Bruggen,	» idem	» 23,700
A. B. Deckers,	» idem	» 23,610
F. A. v. Ravensteijn,	» idem	» 23,700
L. Mark,	» idem	» 20,900
W. M. v. Beckum,	» idem	» 20,870
G. de Ruijter,	» idem	» 20,122
L. Hurkens,	» idem	» 20,800
J. B. Smits en J. v. d. Peppel,	» Nijmegen,	» 19,115

niet gegund.

Haarlem, 4 Febr.: het onderhoud van- en het verrichten van eenige bepaalde vernieuwingen aan de stedelijke werken, van 1 Januari 1886 tot en met 31 December 1889, in 15 perceelen, als:

1. De stadsgebouwen.
2. De 68 huurhuizen van het voormalig Oudemannenhuis.
3. De schoolgebouwen voor het Middelbaar Onderwijs.
4. Het Gymnasium.
5. De meubelen van het Gymnasium.
6. De schoolgebouwen voor het Lager Onderw.
7. De meubelen voor het Lager Onderwijs.
8. De houten en stoenen bruggen.
9. De houten wallen.
10. De steenen wallen.
11. Het Brouwershofje.
12. De Brouwersvaart.
13. De buiten de stad gelegen werken.
14. De Leidsche vaart.
15. De Amsterdamsche vaart.

Inschrijvers.	1	2	3 en 4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
W. T. Bremer Jr.	ƒ 8477	ƒ 897.—	ƒ 2488	—	—	—	—	ƒ 887	—	—	—	—	—	—
T. Erdseck Jr.	—	900.—	—	ƒ **135**	—	ƒ **475**	—	—	—	—	—	—	—	—
A. Sinkema.	7900	—	—	—	ƒ **2650**	—	—	—	—	—	—	—	—	—
J. S van Velthuijsen.	8070	1180.—	3100	210	4125	675	—	—	—	—	—	—	—	—
B. Zeithof.	—	—	—	—	—	—	ƒ **6661**	**749**	ƒ 995	—	ƒ 847	—	ƒ 1176	ƒ 306
C. Bos.	—	—	—	—	—	—	—	1000	1395	—	900	ƒ 740	1509	500
L. Hud.	8000	890.—	2480	140	3260	—	—	—	—	ƒ 240	—	630	—	—
H. Landon.	—	920.—	—	—	—	—	—	—	1040	**190**	—	614	—	—
S. R. Peijra.	—	895.—	2830	384	4000	675	—	—	—	225	—	670	—	370
F. T Maas.	—	979.50	—	—	—	—	—	838	—	220	—	645	—	—
R. Hagen.	7590	950.—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
J. van den Bogaardt.	—	—	—	—	—	—	—	—	1025	—	—	—	—	—
A. Bismont.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**999**	—
P. Tijdgat.	—	—	—	—	—	—	—	—	1103	—	—	—	—	—
J. H. Daudeij.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	943	677	1392	315
J. A. Ibensderdos.	—	994.—	—	—	—	—	—	—	—	221	—	—	—	—
C. J. Kramer.	—	998.—	—	—	—	—	—	—	—	295	—	—	—	—
G. P. J. Beccari.	7750	—	—	—	—	—	—	850	1200	—	—	—	1100	350
J. B. Lasschuit.	—	—	—	—	—	—	—	858	1190	218	780	688	1230	329
D. A. Braakenburg.	**6957**	888.—	2475	168	2949	498	6986	794	1176	209	781	553	1094	**289**
Verlagen en Van 't Wout.	—	—	—	—	—	—	7325	932	1290	—	**761**	**550**	1070	345
J. J. Guldemond.	—	**845.**—	—	—	—	—	—	—	1125	195	—	—	—	—
C. Eilers en Zoon.	7486	—	—	—	—	—	—	915	—	—	—	—	—	—
Wed. A. Reijnders.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**983**	—	—	—	—
J. P. A. Nelissen.	6900	912.—	2626	—	—	—	7240	792	1238	275	800	575	1184	330
Wed. A. Captein en Zoon.	—	943.—	**2480**	—	—	—	—	843	—	213	—	630	—	—
Raming per jaar.	ƒ 8138	ƒ 968.—	ƒ 2480	ƒ 175	ƒ 2943	ƒ 568	ƒ 6683.25	ƒ 870	ƒ 1252	ƒ 220	ƒ 791	ƒ 637	ƒ 1191	ƒ 349

De vette cijfers stellen de laagste inschrijvingssommen voor. Uitspraak der gunning op 11 Februari.

Bloemendaal, 4 Febr.: het bouwen van een onderwijzerswoning te Vogelenzang, onder beheer van den architect Boog, te Haarlem; ingek. 16 bilj., als:

J. C. v. Reijsen,	te Haarlem,	ƒ 6830
M. Ommeren,	» idem	» 6413
H. C. v. d. Velden,	» idem	» 6310
W. v. Ingen,	te Bodegrave,	ƒ 6200
C. v. Soest,	» Beverwijk,	» 6020
Koen en Braakenburg,	» Overveen,	» 5959
A. Koper,	» Zandvoort,	» 5895
Hubebosch,	» Bennebroek,	» 5900
P. H. Sieren,	» idem	» 5900
J. A. Ranneveldt,	» Haarlem,	» 5900
J. v. Tongeren,	te Vogelenzang,	ƒ 5897
J. Heemskerk,	» Haarlem,	» 5878
J. Kriegve,	» idem	» 5848
H. Kluit,	» Overveen,	» 5795
P. Rings,	» Zandpoort,	» 5750
G. Hubebosch,	» Haarlem,	» 5686

gegund.

Utrecht, 4 Febr.: het aanbesteden van een winkelhuis en het bouwen van een winkelhuis op de Oudegracht bij de Bakkerbrug, onder beheer van den architect W. J. van Vogelpoel; ingek. 13 bilj., als:

J. H. de Bosch,	te	Utrecht,	ƒ 14.078
Corn. v. Straaten,	»	idem	» 14.288
G. Kuhne,	»	idem	» 14.100
T. C. Oostveen,	»	idem	» 13.970
H. Vermeer,	»	idem	» 13.940
R. J. v. Baaren,	»	idem	» 13.810
J. H. de Vos,	»	idem	» 13.680
J. Krap,	»	idem	» 13.575
C. v. Zeeland,	»	idem	» 13.290
I. M. Wolff,	»	idem	» 12.745
J. C. Kost en L. v. Berst,	»	Gouda,	» 11.897
H. J. Stolker,	»	Utrecht,	» 11.598
F. W. v. d. Heuvel,	»	idem	» 11.200

Zwolle, 4 Febr.: het verbouwen van 3 perceelen in de Voorstraat en Korte Kamperstraat, voor de Israëlietische gemeente; ingekomen 6 bilj., als:

K. A. v. d. Berg,	ƒ 7094
L. Meijer,	» 7777
T. Disselhoff,	» 6888
H. K. Opterneerd,	» 6400
G. Schutte,	» 6540
G. J. Ernst,	» 5449

's-Hage, 5 Febr.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Noordwijk, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88; ingek. 4 bilj., als:

W. v. Schaik,	te	Noordwijk,	ƒ 644
E. Pias,	»	idem	» 560
G. v. d. Rand,	»	idem	» 555.55
C. Alkemade Jr.,	»	idem	» 544
Raming			» 710

's-Hage, 5 Febr.: het leveren van ijzer-, zink- en koperwerk, papierrollen enz., ten dienste van de Rijkstelegraaf; minste inschr. waren:

Perc.		
1. Hotz & Co., Rotterdam,	ƒ	0.159
2. denzelfden,	»	0.163
3. denzelfden,	»	0.096
4. F. Nijst, Luik,	»	0.31
5. denzelfde,	»	0.093
6. denzelfde,	»	0.782
7. denzelfde,	»	0.15
8. Nederl. Stoombootmaatschappij, Rotterdam,	»	0.53
9. denzelfde	»	0.60
10. Energieterij Prins van Oranje, 's-Hage,	»	5.925
11. denzelfde,	»	4.50
12. Firma Klijn de Jongh, Amsterdam,	»	0.0809
13. denzelfde,	»	0.0645
14. L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	»	3.90
15. L. v. Wijk & Co., idem	»	0.0408
16. Wed. S. Benedictus, Rotterdam,	»	0.081
17. Berrix en Vogels, 's-Hage,	»	0.612

Arnhem, 5 Febr.: 1o. het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de Rijkskweekschool voor onderwijzers te Nijmegen, tot 31 Dec. '87; ingek 4 bilj., als:

A. Th. Opzoomer,	te	Nijmegen,	ƒ 2329
I. Knoops,	»	idem	» 2300
J. H. Everts,	»	idem	» 1897
C. Verburgh,	»	idem	» 1884

2o. het onderhouden van- en het doen van vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijks-Hoogere-Burgerschool te Zalt-Bommel, tot 31 Dec. '87; ingek. 5 bilj., als:

W. v. d. Weiden,	te	Zaltbommel,	ƒ 990
H. A. Kaasjager,	»	idem	» 975
L. J. Metz,	»	idem	» 967
Gebr. Tennis en Van der Kuijl,	»	idem	» 941
L. A. v. Stoenis,	»	idem	» 932

Gramsbergen, 5 Febr.: 1o. het verbouwen eener school aan de Krimvaart;
2o. het bouwen van eene onderwijzerswoning, te Hoithone;
3o. het bouwen van eene school, te Den Velde;
4o. het bouwen van eene school, te Ane; alles onder beheer van den architect H. E. Hoegsma, te Hoogeveen.

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	massa
A. J. Woltersom, Koevorden,	ƒ 5450	ƒ 4489	ƒ 5998	ƒ 8298	—
J. Kleinmeijer, Averest,	5400	4250	5300	8000	ƒ 22000
J. Schulenburg, Koevorden,	—	3783	—	—	—
H. Meleuhorst, De Krim,	6794	—	—	—	—
L. Smink, Lutten a/d. Dedemsvaart,	—	3953.75	—	—	—
H. v. Dijk, idem	—	—	—	7299	—
B. Koesiag, Hardenberg,	—	—	5919.60	8824.40	—
R. Vosso, idem	—	—	6545	8137	—
L. Kleinmeijer, Averest,	—	4157	5350	—	—
A. Nielsen, Hoogeveen,	—	—	—	7800	—
W. Kosters, Dedemsvaart,	—	4300	5400	—	—
Aan de hagste inschrijvers gegund.					

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 13 FEBRUARI 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 15 Febr.

Prinsenhage, te 10 uren, door burg. en weth.: het leggen van trottoirs in de kom der gemeente.

Rosendaal, te 10 uren, door J. J. Vingerhoed, in het hotel des Pays-Bas: het bouwen van een woonhuis. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine, het maken en leveren van een ijzeren kustlichttoren, bestemd voor het koraalrif den Bril.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het verbouwen van de openbare lagere school der 1e klasse no. 3, aan de Looiersgracht;
2o. het maken van een gebouwtje, inhoudende tot het ontsmetten van beunette goederen en het maken van een verbrandingsoven, beiden op het terrein aan het Centraalpompstation, aan de Kostverloren wetering. Inl. bij den stadsarchitect, raadhuis kamer no. 101, tusschen 10 en 12 uren.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van een een nieuw draaibrugje bij de vuilnisstoep. Aanw. gehouden.

Deventer, te 2 uren, door den architect H. van Harte Mz., in het koffiehuis van A. Duijm: het bouwen van een woonhuis, gelegen in de Voorstad, voor G. Kuit.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het central administratiegebouw aan het Droogbak, aldaar: het maken van eene goederenloods en verhoogde los- en laadplaats met bijbehoorende werken, op het stationsemplacement 's-Hage. Inl. bij den ingenieur van den weg. Raming ƒ 40,000.

Best, te 3 uren, door het R.-K. kerkbestuur, bij Chr. Verhoeven, aldaar: het afbreken van het bestaande en het daarstellen van een gebouw, dienende tot gesticht met verdere aanhoorigheden, alsmede het verlengen van het bestaande schoolgebouw met het bouwen van een overdekte speelplaats, met bijlevering van alle daarvoor benoodigde materialen. Inl. bij den architect L. Derks, te 's-Bosch. Aanw. gehouden.

Geldrop, 's avonds 6 uren, door den bouwmeester A. C. Bleijs, in de herberg van de Wed. G. van Gaal, aldaar: het bouwen van een woonhuis te Geldrop, voor Vincent van den Heuvel. Inl. bij genoemden bouwmeester, te Amsterdam. Aanw. 15 Febr., te 2 uren.

Breda, 's avonds 8 uren, door den architect J. A. Oomes, in café Neuf: het bouwen van twee woonhuizen met bovenkwartieren op een terrein, gelegen aan de Middellaan. Aanw. gehouden.

Sneek, door den architect J. Ph. Hogendijk: eene vertimmering aan het perceel wijk I no. 37, aan het Kleinmarkt. Inl. bij genoemden architect.

Dinsdag, 16 Febr.

Delft, te 10 uren, door den directeur der artillerie-stapel-en-constructiemagazijnen: de levering van verschillende behoeften, ten dienste van gemelde magazijnen, over '86, in 21 perceelen.

's-Hage, te 11 uren, door het departement van marine:
1o. het maken van een woongebouw voor den dienst der verlichting op Terschelling;
2o. het maken van een woning voor den dienst der verlichting op Vlieland.
Aanw. gehouden.

Waddinkveen, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een post- en telegraafkantoor. Inl. bij den architect G. A. Oudijk, te Gouda.

Wisch, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school voor 300 kinderen, te Varseveld, met daarbijbehoorende schoolmeubelen, scheidingsmuur enz. Inl. bij den architect Ovink, te Deutichem. Aanw. 15 Febr., te 9 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in het gebouw Kneuterstraat no. 3:
1o. ijzeren telegraafpalen, model Henley;
2o. ijzeren haakvormige isolatordragers;
3o. zinkdraad;
4o. gluzen bekers;
5o. salmoniak.

Elden (bij Arnhem), te 2 uren, bij Doeleman in de Zwaan: het bouwen van een woonhuis voor I. W. J. Vos de Wael. Inl. bij den architect S. J. H. Trooster B.Hz., te Zwolle. Aanw. gehouden.

Ouderamstel, door het bestuur van het waterschap Groot-Mijdrecht, bij den secretaris K. van Deukeren: het leveren van:
1o. ongeveer 400 M³ grint;
2o. drie ijzeren vletbakken;
3o. drie houten vletbakken.

Woensdag, 17 Febr.

Den Bommel (Z.-H.), te 10 uren, door burg. en weth.: de levering van 500 stère gehorde grint.

Hengelo (O.), te 12 uren, door H. Hulshoff Pol, in het beursgebouw: het bouwen van eene tweede verdieping op zijn woonhuis. Aanw. 17 Febr., te 10 uren.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken, leveren en opstellen van de hydraulic-mains, afvoerbuizen, klim-, brug- en dippijpen, schuiven, afsluiters, kranen, separators, lantaarnarmen gieren gereedschappen enz., ten behoeve van de uitbreiding der gasfabriek aan den Oostzeedijk. Inl. aan het Stadstimmerhuis. Aanw. gehouden.

Middelburg, te 1 uur, door de commissie van bestuur der gemeentegasfabriek: de levering der in '86 benoodigde magazijngoederen.

Os, te 2 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Willebrordus, in het Koffiehuis van J. van den Hoogen, aldaar: het bouwen van een congregatiegebouw met kapel en aanhoorende werken, en het maken van een aanbouw aan de pastorie aldaar, met bijlevering van alle leveranciën, transporten, arbeidsloonen enz. Inl. bij den bouwkundige H. R. Hendriks, te Os. Aanw. gehouden.

Hoedekenskerke, te 3 uren, door burg. en weth.: het maken eener nieuwe houten beschoeiing aan de haven te Hoedekenskerke, met bijlevering van materialen. Bilj. inzenden vóór 12 uren. Aanw. gehouden.

Onderdendam, te 2½ uren, door het bestuur van het waterschap Hunsingo, in het Waterschapshuis aldaar: het herstellen en gedeeltelijk vernieuwen van de steentil over het Pieterburenstermaar.

Amsterdam, door den ingenieur-architect A. L. van Gendt, in het Amerikan hotel: het bouwen van een graanpakhuis met kantoor en woning, aan het Wittenburgerdijkje, te Amsterdam, met de leverantie van alle materialen en arbeidsloonen.

Donderdag, 18 Febr.

's-Bosch, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur, in het gebouw op den IJsseldijk: het vervangen van houten voederbakken, in de stallen te 's-Bosch, door ijzeren voederbakken. Bilj. inzenden uiterlijk 17 Febr., vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming ƒ 3000.

Middelburg, te 10 uren door gedeputeerde staten van Zeeland: het uitvoeren van buitengewone herstellingen aan eenige waterstaatswerken en wegen, in drie perceelen, als:
1o. steiger van Stavenisse;
2o. steigerdam aan het Catschevoer;
3o. wegen van den Rijks-grooten weg bij Breskens naar Groede en van Groede naar Nieuwvliet.
Inl. voor perceel 1 bij den ingenieur te Zierikzee, en den opzichter te St.-Maartensdijk; voor perceel 2 bij den ingenieur en den opzichter, te Goes; voor perc. 3 bij den ingenieur, te Neuzen, en den opzichter, te Breskens. Aanw. gehouden.

Delft, te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland, in het gemeenelandshuis, aldaar:
1o. de leverantie van 15,000 bossen riet, ten dienste der zeewering;
2o. het verzeeren en verplanten van het onder 1o. vermelde riet.
Bilj. inzenden 17 Febr., vóór 's avonds 7 uren. Inl. bij den fabrieklandmeter J. P. van den Berg Jz., te Delft.

Emmen, te 12 uren, door de directie van het Oranjekanaal, in het maatschappijhuis: het afbreken van twee oude bruggen en het bouwen van twee nieuwe houten draaibruggen over het Oranjekanaal bij Zuidbarge, gemeente Emmen. Inl. bij den hoofdopzichter J. Lokker, te Emmen. Aanw. 16 en 17 Febr., van 10 tot 4 uren.

Benschop (U.), te 12 uren, door C. Lekkerkerker, in het koffiehuis de Roode Leeuw: het afbreken van het bestaande en het wederopbouwen van een woonhuis, bevens de reparatiën aan de boerderij, aldaar. Aanw. 15 Febr., te 11 uren.

Kattendijke, te 1 uur, door burg. en weth., bij F. Feleus: de vernieuwing of het bijbouwen der school, aldaar. Inl. bij den architect J. H. Hannink, te Goes. Aanw. 18 Febr., te 10½ uren.

Uden, te 2 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener openbare school te Uden, in de kom der gemeente, met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen, arbeidsloonen enz. Inl. bij den bouwkundige J. Frankefort, aldaar. Aanw. 18 Febr., tusschen 10 en 12 uren.

Warfum, te 2½ uren, door burg. en weth.: het afbreken van het bestaande en wederopbouwen van een nieuw hulppost- en telegraafkantoor met directeurswoning, aldaar, met bijlevering van materialen, arbeidsloonen enz. Aanw. 18 Febr., te 10½ uren.

Huizum (Fr.), door den architect L. B. Wesselius: het bouwen van een heerenhuis met schuurtje op het terrein aan den Marsumer straatweg, bij Leeuwarden. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 19 Febr.

s-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het Rijkstelegraafgebouw te Middelburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en bij den hoofdopzichter der landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. gehouden. Raming ƒ 840.

Zaterdag, 20 Febr.

Den Ham (O.), te 12 uren, door J. Buddingh, bij G. Middendorp: het bouwen van een woonhuis met schuurtje. Aanw. 20 Febr., van 10 tot 12 uren.

St.-Kruis, te 2 uren, door burg. en weth.: het vergrooten der bestaande onderwijzerswoning en het bouwen eener raadkamer, met bijlevering van materialen enz. Inl. bij den architect L. Noest, te Sluis. Aanw. gehouden.

Bolsward, 's avonds 8 uren, in 't Blauwhuis: het bouwen van twee woningen op een vrij terrein, buiten de Sneekerpoort, aldaar. Inl. bij den bouwkundige J. Dijkstra Az. Aanw. 18 Febr., te 12 uren.

Nieuwerkerk, door het bestuur van den polder Vier-Flanken-in-Duiveland: de levering van 650 M³ grove onderhoudsgrint, voor den wal. Bilj. inzenden vóór 20 Febr. bij den dijkgraaf, aldaar.

Arnemuiden, door burg. en weth.: de levering van 60 M³ onderhoudsgrint. Bilj. inzenden vóór 20 Febr. aan den burgemeester.

Maandag, 22 Febr.

Vessem (N.Br.), te 3 uren, door burg. en weth.:
1o. het bouwen eener school;
2o. het leveren van schoolmeubelen.
Inl. bij W. H. Boons, te Eindhoven. Aanw. 28 Febr., te 2 uren.

Balsward, door het dijksbestuur van Wonseradeels-Zuiderzeedijken, ter secretarie van het waterschap: de levering van 2595 grenen palen van diverse afmetingen, 180 gordingen en 100 stère riviergrint. Bilj. inzenden vóór 22 Febr.

Nijlamer (Fr.), door H. K. de Boer: het verbouwen en vergrooten der openbare lagere school, alhaar. Aanw. 16 Febr., te 12 uren.

Dinsdag, 23 Febr.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 437, het verlengen van het tweede spoor, het verplaatsen van de perrons en het maken van daarmede in verband staande werken op de halte Windesheim. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectieingenieur W. J. Kleek de Reus, te Meppel. Aanw. 18 Febr., te 10½ uren. Raming *f* 2962.

Donderdag, 25 Febr.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Kon. Nederl. Lokaalspoorwegmaatschappij: Bestek no. 14, het maken van gebouwen en verdere inrichtingen voor den localspoorweg Apeldoorn—Hattem. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Brederode en den sectieingenieur C. A. Besier, te Apeldoorn. Aanw. 18 Febr.: te Vaassen te 10, Ernst te 11, Epe te 12, Heerde te 1½, Wapenveld te 2½ en Hattem te 3½ uren. Bijeenkomst te Apeldoorn aan het bureau der maatschappij, te 9 uren. Raming *f* 39,857.

Vrijdag, 26 Febr.

Zutfen, te 12 uren, aan het bureau van den provincialen inspecteur der directe belastingen, alhaar: het onderhouden en herstellen van de Rijksgebouwen der invoerrechten en accijnzen te Lobit, Millingen en Babberich, van 1 April '96 tot en met 31 Maart '99. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. 19 Febr., te 12 uren.

Birkeland, te 3 uren, door burg. en weth.: de levering van 1350 M³ grove onderhoudsgrint.

Zaterdag, 27 Febr.

Franeker, te 11 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-Deelen-Zeedijken-Binnendijks, in het stationskoffiehuis: het verhoogen en verzwaren van den zeedijk in de gemeente Harradeel, over eene lengte van 2216 M., met bijkomende werken. Aanw. 19 en 25 Febr., te 10 uren.

Staveren, te 1 uur, door het bestuur van het waterschap Hemelumer-Oldephaert-en-aanhoorige-zeedijken, in het waterschapshuis:

1o. *a.* het verbreeden van 150 M. lengte steenglooiing en het herzetten van 200 M² steenglooiing en steenenhoofden, bij Staveren;
b. 300 M¹ dijksverhooging benoiden Staveren;
c. 200 M³ grond afgraven van de contributie Fenne en verwerken van dien grond over de dijken bij Staveren;
d. verbeteren van het 2e steenenhoofd benoorden Staveren;
e. 250 M. lengte hernkist vernieuwen benoorden Staveren;
f. leveren van 640 grenen heipalen;
g. idem van 300 M³ gordingen;
h. idem van 10 last zuilenbazalt van 30 à 60 c.M.
2o. *a.* het reconstrueeren van 150 M¹ steenglooiing bewesten Staveren;
b. het leveren van 600 last zuilenbazalt van 40 à 50 c.M.
3o. het leveren van 60 M³ grint.
Aanw. 25 Febr., te 11 uren.

Anjum, te 3 uren, door het dijksbestuur van den Anjumer-en-Lioessenerpolder, bij Teake Haaksma, alhaar: het opruimen van het paalwerk, het opnemen der bestaande steenglooiing, het weder maken van eene steenglooiing met bijbehoorende werken, het maken van bestratingen, benevens het verrichten van de noodige aardewerken, een en ander ter gezamenlijke lengte van 600 M., langs den dijk van genoemden polder, onder Anjum. Inl. bij den dijksopzichter R. K. Vogel, te Exmaarijl. Aanw. 25 Febr., te 10 uren.

Maandag, 1 Maart.

Zevenbergen, te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van 440 M³ goed gewasschen en gebrande onderhoudsgrint.

Valkenswaard, te 2 uren, door burg. en weth.: het maken van een keiweg met bijkomende werken van den provincialen weg af tot aan het inrijhek van het stationsemplacement, alsook het éénjarig onderhoud daarvan. Aanw. 1 Maart, te 11 uren.

Gouderak, door burg. en weth.: het verbouwen der gemeenteschool. Inl. bij den architect P. J. Hofman, alhaar. Aanw. 23 Febr., te 11 uren.

Dinsdag, 2 Maart.

Franeker, te 10 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-Deelen-Zeedijken-Binnendijks:

1o. 200 grenen palen, lang 6.2 M.;
2o. 100 idem » 5.3 »
3o. 13 eiken gordingen, gemiddeld lang 5.6 M.;
4o. 35 last Lahsteen, zw. 4 à 6 dM.;
5o. 415 idem » 3 à 5 »
6o. 2800 onvergiaande buizen, wijd 10 cM.;
7o. 20 idem verbindingsbuizen;
8o. 20,000 turven;
9o. 250 stère grint;
10o. 6000 bos berken takken;
11o. 40,000 » eiken »

Ginneken, te 1 uur, door het bestuur van het bisschoppelijk seminarie Ypelaar, onder Ginneken, bij A. van Meer, alhaar: het bouwen van een kapel met bijbehorende werken. Inl. bij den architect J. J. van Langelaar, te Prinsenhage. Aanw. 26 Febr.

Woensdag, 3 Maart.

's-Hage te 12 uren, door het ministerie van waterstaat, enz., ten behoeve der Staatsspoorwegen: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, de overgangs- en eenige andere werken voor het gedeelte van paket 58 tot den oostelijken oever van de Roomercliet, van den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland. Inl. bij den waarnemend eerstaanwezenden ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 23 en 24 Febr., te 11 uren, aanvangende bij het beginpunt van het werk. Raming *f* 672,000.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-Deelen-Zeedijken-Buitendijks, in het koffiehuis de Nederlanden: de levering van:

1o. 228 palen, lang 7.1 M.;
2o. 400 idem » 6.2 »
3o. 25 zware eiken gordingen.

Donderdag, 4 Maart.

Haarlem, te 11 uren, door het prov. best.: het onderhoud der havens en van het buitenkanaal, zoomede van de golfbrekers en havenhoofden te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Blom, te Amsterdam. Aanw. 25 Febr.

Vrijdag, 5 Maart.

Rotterdam, ten kantore van de gemeentegasfabriek, de levering van:

1o. 15,000,000 KG. Engelsche gaskolen;
2o. 15,000,000 KG. Westfaalsche gaskolen,

ten dienste der gemeentegasfabrieken alhaar. Inl. aan bovengenoemd kantoor.

Op onbepaalden datum.

Schiermonnikoog, door den architect U. van der Meulen, te Eekhuizen: het aanvoeren der boerenbehuizinge, de hooikap en het machinehuis, en het bouwen van een nieuwe schuur met stalling en hooiberging voor 60 stuks vee, kaashok en nieuwe kap, op de voorhuizinge van de plaats, bewoond door K. Jensma, te Schiermonnikoog. Aanw. 19 Febr.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Amsterdam, 2 Febr.: het maken van een gebouw, ingericht tot kelders, kantoor enz., voor wijnhandel, en tot vier woonhuizen, op een terrein aan de Keizersgracht, onder beheer van den architect W. Langhout Gz.; ingekomen 20 bilj., als:

H. C. Dorlas,	*f* 65,329
G. Wood,	» 59,069
L. Ch. Schaafe,	» 58,850
Cerlijn en De Haan,	» 58,725
K. J. B. v. Bammen,	» 58,600
E. H. Holle,	» 58,500
H. Rietsnijder & Zn.,	» 58,395
A. Aabbers,	» 57,800
Ph. A. Warners,	» 57,300
P. S. Reijnierse,	» 57,200
J. Koster,	» 56,889
J. P. Riecken en J. Becker,	» 56,000
D. H. Zeevat,	» 55,781
J. v. Berne,	» 55,412
D. Zuiderhoek,	» 52,846
W. Greeve,	» 51,239
G. Boen,	» 49,936
F. Luijten en v. Engelen,	» 47,375
E. R. Kuipers,	» 46,378
D. W. Veneman,	» 44,744

Zuidbroek, 3 Febr.: het herbouwen eener boerenbehuizing en schuur, onder beheer van J. Mandema, te Sappemeer; ingek. 9 bilj., als:

H. Vos,	te Sappemeer,	*f* 4385
J. Beneker,	» idem	» 4089
H. Schreuder,	» Zuidbroek,	» 3736
D. Huisman,	» idem	» 3695
E. Warners,	» Sappemeer,	» 3680
A. Daanje,	te Noordbroek,	*f* 3545
J. Baarke,	» idem	» 3498
A. J. Wichertjes,	» Borgercompagnie,	» 3143
H. Reinders,	» Sappemeer,	» 3075

Kampen, 5 Febr.: het bouwen eener nieuwe sociëteit, onder beheer van den architect Evert Breman; ingek 13 bilj., als:

D. Bruins,	te Zwolle,	*f* 25,679
J. de Groot,	» Kampen,	» 23,990
D. Rekveld,	» idem	» 23,980
I. Hesselingen,	» Meppel,	» 23,744
H. Stevenbergen,	» Kampen,	» 23,725
F. Krijgsman,	» idem	» 23,690
K. IJsvogel,	» Aarlanderveen,	» 23,543
K. J. Kalt,	» Ureterp,	» 23,249
W. v. d. Werf,	» Kampen,	» 23,124
W. Fransen,	» idem	» 22,986
J. S. v. d. Werf,	» idem	» 22,844
H. v. Dijk,	» idem	» 21,080
F. Schippers,	» Genemuiden,	» 19,947

gegund.

Oosterhaule, 6 Febr.: het bouwen van een sluiswachterswoning, voor het waterschap de Trijegaansterpolder; ingek. 8 bilj., als:

A. T. v. d. Veen,	te Terwispel,	*f* 1170
R. A. v. d. Veen,	» idem	» 1088
R. v. Zinderen Bakker,	» Kortezwaag,	» 1087
D. Hoogkamp,	» Vollega,	» 990
J. Brattinga,	» Sint-Nicolaasga,	» 976
P. Sijbesma,	» Oosterhaule,	» 920
K. Iles,	» Oudehaske,	» 913
B. de With,	» Oosterzee,	» 876

gegund.

Groningen, 6 Febr.: het bouwen van eene winkelbehuizing aan de Grootemarkt, onder beheer van den architect Joh. C. Wegerif (herbesteding); ingek. 6 bilj., als:

J. Oldenburger,	te Groningen,	*f* 28,200
E. Berkenbosch,	te Groningen,	*f* 27,387
B. de Jong,	» idem	» 27,348
G. P. v. Erp,	» idem	» 26,500
J. Ibelings,	» idem	» 26,444
Jalving en Smalkenbroek,	» Aeuen,	» 26,000
J. I. Toesman,	» Groningen,	» 25,400

gegund.

's-Hage, 8 Febr.: het veranderen der Kerkbrug, te Schipluiden, en het afgraven van een gedeelte der Molenwerf van den Kerkpolder; ingek. 13 bilj., als:

C. de Groot,	te Sliedrecht,	*f* 8600
C. van 't Woud,	» Vrijenban,	» 8034
N. Roodenburg,	» Delft,	» 7645
D. Bontebal,	» Hof van Delft,	» 7171
G. v. d. Drift,	» 's-Hage,	» 7053
R. de Waerd,	» Nieuwenhoorn,	» 7000
C. v. Boven,	» Amsterdam,	» 6270
P. Verbruggen,	» Waddinxveen,	» 6882
A. Korteweg,	» Zevenbergen,	» 6693
S. v. Leeuwen,	» Leiden,	» 6649
P. Langeveld,	» Overschie,	» 6412
G. v. d. Vlugt,	» Maasland,	» 6395
J. Vermeer,	» Bekendorp,	» 6367

Noordhorn, 8 Febr.: het bouwen van een woonhuis met koetshuis en stalling aan den Rijksstraatweg, te Balmahuizen, onder beheer van den architect M. Vietz; ingek. 23 bilj., als:

J. Bakker,	te Kollum,	*f* 7989
A. J. Bevninga,	» Bedum,	» 7897
R. J. Dijkstra,	» Kollum,	» 7885
H. Westerhuan,	» Oldehove,	» 7837
H. Moorman,	» Bedum,	» 7651
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 7600
J. Timmer,	» Obergum,	» 7583
S. Blokzijl,	» Ten Boer,	» 7537
J. Pijnakker,	» Kollum,	» 7495

J. H. Bos,	te Twijzel,	*f* 7490
J. Sipkens,	» Nieuwe,	» 7464
A. Siekman,	» Boegkerk,	» 7433
H. Wieringa,	» Ten Post,	» 7380
B. v. Eerde,	» idem	» 7300
Jeltes,	» Houwerzijl,	» 7240
W. Bathschäfer,	» Bedum,	» 7231
J. Pot,	» Stedum,	» 7182
R. Wieringa,	» Ulrum,	» 7150
H. A. Eldersingh,	» Sumoser,	» 7133
R. Hovingh,	» Groningen,	» 6922
G. Huizinga,	» Zuidhorn,	» 6876
B. Kooi,	» idem	» 6874
T. Holthuis,	» Groningen,	» 6698

gegund.

Meppel, 8 Febr.: het afbreken en wederopbouwen van een pakhuis; ingek. 12 bilj., als:

A. Hazelaar,	te Meppel,	*f* 640
Hs. Zwikker,	» idem	» 636
Jac. v. Leenders,	» idem	» 623
H. Danser,	» idem	» 614
R. Geskus,	» idem	» 598
P. G. Jans,	» idem	» 594
Rm. Loos,	» idem	» 585
R. Bakker Az.,	» idem	» 575
R. Bruintjes,	» idem	» 574
W. Reijts,	» idem	» 555
H. Lambrechts,	» idem	» 548
K. Otten,	» idem	» 495

gegund.

Amsterdam, 8 Febr.: *a.* het leveren van diverse materialen ten behoeve van de gemeente, in 14 perceelen:

1e perc., vijlen; ingek. 9 bilj., als:

Dekkers en Crielaers,	*f* 164.70
L. v. Emden,	» 133.35
Landré en Glimderman,	» 130.75
Van der Meulen & Co.,	» 129.45
Ch. Remy en Bienfait,	» 126.50
Gunters en Meursen,	» 119.57
Megges en Höweler,	» 110.66
Klein de Jong,	» 108.97
G. de Haas & Zn.,	» 98.71

2e perc., Luiksche spijkers enz.; ingekomen 3 bilj., als:

L. v. Emden,	*f* 1205.64
D. S. M. Kalker,	» 1192.95
G. de Haas & Zn.,	» 1039.20

3e perc., steenkolen; ingek. 1 bilj. van:

Hagedoorn,	*f* 388.65

4e perc., ijzerkramerijen enz.; ingekomen 5 bilj., als:

Van der Meulen & Co.,	*f* 1453.91
L. v. Emden,	» 1412.20
G. de Haas & Zn.,	» 1307.65
Gunters en Meursen,	» 1247.77
Meijjes en Höweler,	» 1169.36

5e perc., verfwaren; ingek. 6 bilj., als:

J. Kist & Co.,	*f* 550.60
H. Obligs,	» 533.50
De Boer en Van der Schuit,	» 530
Boogeweg en Van Zanoren,	» 525
Hoeksma & Co.,	» 516.55
Hellings,	» 512.70

6e perc., touwwerk; ingek. 7 bilj., als:

J. H. Jansen,	*f* 1189.50
J. M. v. d. Lelie,	» 1030.53
Van der Voort & Co.,	» 1005.40
H. J. de Voogd,	» 976.95
A. de Jong,	» 968.15
G. v. d. Lee,	» 950.55
Zeilmaker & Co.,	» 863.40

7e perc., schoonmaakgereedschappen; ingek. 4 bilj., als:

Gebr. Jonker,	*f* 1010.80
C. v. d Zijl,	» 989.99
F. H. de Jong,	» 994.70
Zevenboom,	» 992.35

8e perc., zink-, koper- en ijzerdraad; ingek. 3 bilj., als:

Eitje & Co.,	*f* 251.50
G. de Haas,	» 195
L. v. Emden,	» 184.40

9e perc., kalfaatwerk; ingekomen 8 bilj., als:

Mannoury,	*f* 848
Jansen,	» 815
Meijjes en Höweler,	» 805
Van der Zijl,	» 790
K. Maks,	» 747.50
Smits & Co.,	» 701.50
Zeilmaker & Co.,	» 685
Van der Lelie,	» 592

10e perc., emmers en putsen; ingekomen 3 bilj., als:

Reinhard,	*f* 103
Beumer,	» 75
Andriessen,	» 71

11e perc., bezems; ingek. 3 bilj., als:

De Jong,	*f* 121.40
Roest,	» 111.50

Appel *f* 0.40, *f* 0.30 en *f* 0.27 per stuk.

12e perc., manden; ingek. 3 bilj., als:

De Jong,	*f* 444.75
Gebr. De Ridder,	» 254.75
Westerhof,	» 149

13e perc., matten; ingek. 3 bilj., als:

De Jong,	*f* 1283
G. C. v. d. Zijl,	» 1062
De Zeeuw,	» 944

14e perc., kalk; ingek. 2 bilj., als:

Martin & Co.,	*f* 394
Folkers & Co.,	» 364

4. houtwaren, teer, pik en smeedijzer.

1e perc., eiken en dennen zaagbalken; ingek. 2 bilj., als:

Aanbachtsheer en V. d. Meulen,	*f* 2299
J. J. Claassen,	» 2123.30

2e perc., bezaagd grenenhout; ingekomen 5 bilj., als:

Van Gelder & Co.,	*f* 2871.20
Smijff,	» 2833.30
Poort,	» 2810.20
Loos & Zn.,	» 2733
A. Slicher & Zn.,	» 2588.55

3e perc., Noreа grenenhout; ingek. 5 bilj., als:

Van Gelder & Co.,	*f* 2142.80
Van der Meulen	*f* 2073.86
Poort,	» 2059 10
A. Slicher & Zn.,	» 2053.20
Smijff,	» 1912.50

4e. perc., dennenhout; ingek. 6 bilj., als:

Langeveld,	*f* 359.77
Van der Meulen,	» 337.80
Albers,	» 330
Van Gelder & Co.,	» 323.25
Poort,	» 307.75
Loos & Zn.,	» 304

5e perc., vurenhout; ingek. 7 bilj., als:

Albers,	*f* 3000
Poort,	*f* 2626.80
Gebr. Smijff,	» 2543
Van der Meulen,	» 2510.50
Van Gelder & Co.,	» 2423.90
Smijff	» 2124.70
Van der Vliet,	» 1855.75

6e perc., buitenlandsch hout; ingekomen 8 bilj., als:

Albers,	*f* 6000
Van der Meulen,	» 5493.20
Van der Vliet,	» 5369
Van Gelder & Co.,	» 4900
Kost,	» 4890.50
Gebr. Smijff,	» 4835.50
Poort,	» 4798.80
P. v. Sitteren,	» 4789.80

7e perc., teer en pik; ingek. 5 bilj., als:

Zeilmaker,	*f* 392
De Jong,	» 371
Hellings,	» 355
Meijjes en Höweler,	» 354
Brems en Uhlenbroek,	» 344.60

8e perc., smeedijzer; ingek. 1 bilj. van:

W. Bernet & Co.,	*f* 1788

Oud-Vosmeer, 8 Febr.: het verbouwen van een woonhuis en het bouwen van een nieuwe graanschuur met stalling en verdere werken, onder beheer van den architect A. le Clercq, te Kruimingen; ingek. 16 bilj., als:

C. Wertmaas,	te Oud-Vosmeer,	*f* 10,400
M. Lindhout,	» idem	» 10,250
J. v. Hiele,	» idem	» 10,150
A. Menheere,	» Hansweerd,	» 9999
J. Boon,	» St. Annaland,	» 9320
C. de Ronde en P. Bremaar,	» Ouddorp,	» 9300
N. F. de Booij,	» Dintelsoord,	» 9099
H. M. v. Bezooijen,	» Scherpenisse,	» 8949
A. Voorheijen,	» Hansweerd,	» 8500
B. Smurland,	» Scherpenisse,	» 8499
A. v. Bezooijen,	» St. Maartensdijk,	» 8409
J. Hauffman,	» idem	» 8410
S. C. Muller,	» idem	» 8392
J. K. Krijgsv,	» Poortvliet,	» 7975
J. Koch,	» Hansweerd,	» 7875
J. L. Lindhout,	» Oud-Vosmeer,	» 7840

gegund.

Raming *f* 8049

Boxmeer, 8 Febr.: het bouwen van een huis met annexe bergplaatsen, voor de gemeente; ingek. 9 bilj., als:

A. Korting,	te Bergen,	*f* 3380
A. Janssen,	» Besigen,	» 3330
J. Hermans,	» Boxmeer,	» 3310
J. v. Boekholt,	» idem	» 3305
J. Bosman,	» Venlos,	» 3275
R. Reijnen,	» Boxmeer,	» 3216
A. de Best,	» idem	» 3207
Gebr. Hendriks,	» idem	» 3195
J. Heurkens,	» idem	» 3190

gegund.

Kollum, 8 Febr.: de levering van 920 M³ grint voor de kunstwegen in de gemeente Kollumerland; ingek. 8 bilj. De levering is gegund aan J. F. Lips, te Nijmegen.

Wageningen, 8 Febr.: het bouwen van twee winkelhuizen aan de Bergstraat, onder beheer van de architecten W. en R. de Vries; ingek. 11 bilj., als:

O. E. Nibbeling,	te Dodewaard,	*f* 4680
P. de Leeuw,	» Wageningen,	» 4348
F. v. Scharrenburg,	» Heteren,	» 4334
A. de Leeuw,	» Wageningen,	» 4225
H. A. J. Popping,	» idem	» 4180
Joh. Possen,	» idem	» 4122
J. Haar,	» idem	» 4068
T. Driever,	» idem	» 3989
Gebr. Klaassen,	» idem	» 3742
J. B. Radstake,	» idem	» 3546
J. Wolgraven,	» idem	» 3292.50

gegund.

's-Hage, 8 Febr.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de gebouwen van de Rijksuniversiteit te Leiden, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '96; minste inschr. was de Wed. P. A. Ravelli & Zn., te 's-Hage, voor *f* 28,883.

Tubbergen, 8 Febr.: het verbouwen van het woonhuis van H. H. Holtel Essink, onder beheer van den architect J. Moll, te Hengelo; ingek. 7 bilj., als:

H. J. Heupink,	te Ootmarsum,	*f* 9300
E. Boerigter,	» Tubbergen,	» 9225
F. Morselt,	» Borne,	» 9100
H. Jansen en W. Altena,	» Leeuwarden,	» 8910
H. Wassink,	» Tubbergen,	» 8699
C. Fromijn,	» Ootmarsum,	» 8650
K. Tolman en J. Duursma,	» Drachten,	» 7943

gegund.

Enschedé, 8 Febr.: het bouwen van twee woningen, voor F. Kuipers en A. te Brink; ingek. 7 bilj., als:

G. Buckriede,	*f* 1990
G. Hofstede,	» 1686
B. J. Turin,	» 1683
B. Doornkate,	» 1639
J. Vosseteld,	» 1598
A. G. Niegelvoort,	» 1579
F. H. Wijkerveld,	» 1352

gegund.

Utrecht, 9 Febr., door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen: 1o. Bestek no. 438, het maken van een los- en ladingspoor met keibestrating, achter de goederenloods te Enschedé; ingek. 14 bilj., als:

T. W. Bonte,	te Amersfoort,	*f* 6290
P. Boks,	» idem	» 5980
H. J. te Siepe,	» Winterswijk,	» 5949
G. J. Bijlardt,	» Lochem,	» 5774
A. J. Schaafsma,	» idem	» 5378
A. A. v. d. Berg,	» Hengelo,	» 5321
Wed. A. Klandermans,	» Brummen,	» 5286
K. Bleeker,	» Zutfen,	» 5190
A. Terwindt,	» Westjonnerden,	» 5100
J. Schut,	» Brummen,	» 5050
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 4981
D. W. Bloem,	» Weurt,	» 4936
T. Verhoeven,	» Deventer,	» 4800
C. Langeveld,	» Nieuweramstel,	» 4667

Raming » 5490

2o. Bestek no. 436, het maken van de uitbreiding van het reserveirgebouwtje op het station Heerenveen; ingek. 8 bilj., als:

T. Hilarius Wz.,	te Leeuwarden,	*f* 4743
R. A. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 4725
C. J. Schieve,	» Boornbergum,	» 4539
A. T. de Boer,	» Oudeschoot,	» 4280
J. G. Brouwer,	» Heerenveen,	» 4190
R. Post,	» idem	» 4184
J. G. Hofman,	» Bleese,	» 4162
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 3935

Haren (N.-Br.), 9 Febr.: het bouwen van een gesticht met kapel, scholen en ouderlmannen- en vrouwenhuis, onder beheer van den bouwkundige H. H. Hendriks, te Os; ingek. 18 bilj., als:

F. Bijlaart, Hilversum,		*f* 51,816
T. Lespenaar, Tilburg,		» 51,296
S. v. Riel,	idem	» 50,989.69
J. L. Drijvers, Oosterwijk,		» 47,800
A. de Jong, Raamsdonksveer,		» 45,875
P. Vlasman, Utrecht,		» 44,400
C. Perquin, Berkel bij Rotterdam,		» 44,000
J. Asseldonk, Tilburg,		» 43,986
A. Roodenrijs, Enschedé,		» 43,859
J. Smulders, Oosterwijk,		» 43,700
J. Snellen,	idem	» 43,624
A. Schenk,	idem	» 43,333
Struiken en De Bont, Utrecht,		» 42,840
F. v. d. Putten, Helmond,		» 42,680
A. de Rijt, Oosterwijk,		» 39,960
P. Verstrijnen, idem,		» 39,946.90
I. Okkes, Zevenaar,		» 38,680
A. v. Bent, 's-Bosch,		» 36,930

nog niet gegund.

Stiens, 9 Febr.: het afbreken eener oude en

het wederopbouwen van eene nieuwe boerenhuizing op het Oudland, onder beheer van den bouwkundige H. Boomstra, te Goëngs; ingek. 22 bilj., als:

J. L. Hiemstra,	te Hallum,	ƒ 7890
S. A. Nieuwland,	» Marsum,	» 7888
J. R. Jansma,	» Hallum,	» 7822
C. S. Reitsma,	» Beetgumermolen,	» 7727
S. Smits,	» Berlikum,	» 7726
J. C. v. Dijk,	» Blija,	» 7685
P. A. Zijlstra,	» Kollum,	» 7438
P. J. Vonk,	» Ureterp,	» 7285
J. L. Epsinga,	» Lippenhuizen,	» 7160
S. en L. J. Fokkens,	» Britsum,	» 7120
J. J. Pijnakker,	» Kollum,	» 6975
F. de Roux,	» Oudebiltzijl,	» 6972
J. H. Bos,	» Twijzel,	» 6790
T. Faber,	» Koudum,	» 6782
M. v. d. Molen,	» Buitenpost,	» 6784
IJ. Schuitemaker,	» Peins,	» 6774
F. Bruinsma,	» Achlum,	» 6742
H. Eldering,	» Suameer,	» 6679
J. S. v. d. Stoog,	» Hardegarijp,	» 6626
K. H. Reitsma,	» IJsbrechtum,	» 6540
M. A. Holwerda,	» Hijum,	» 6492
T. Gaastra,	» Britsweird,	» 6387

gegund.

Arnhem, 9 Febr.: 1o. het onderhoud der gemeentelijke bestratingen ged. '86; ingek. 9 bilj., als:

W. Varkevisser,	te Nieuweramstel,	ƒ 9548
Gebr. v. Daalen,	» Arnhem,	» 7987
G. H. A. Elbers,	» idem	» 7380
W. H. de Haan,	» Elden,	» 7199
G. J. Lucassen en C. J. Hermsen,	» Arnhem,	» 7185
D. W. Bloem,	» Weurt,	» 7168
M. P. Vale,	» Arnhem,	» 6981
J. Terwindt,	» Westervoort,	» 6950
G. H. v. d. Heijden,	» Arnhem,	» 6860

gegund.

2o. het leveren van 20,000 stuks grèskeien van de Ourthe; ingekomen 6 bilj., als:

	14 × 16	14 × 20	Totaal
J. H. Kever Barrette, Eindhoven,	ƒ 76.—	ƒ 109.—	ƒ 1553.50
J. B. Petit, Breda,	73.55		1507.77½
E. Jansen en E. Burlon, Luik,	71.50	107.—	1465.525
H. J. Bouman, Rotterdam,	69.90	98.—	1427.685
Société anonyme des Grès, marbres et petits granits d'Yvoir, Yvoir,	67.86	101.925	1392.97½
F. Bodson, Mook,	66.72	99.10	1367.24

In beraad gehouden.

Deventer, 9 Febr.: het bouwen van een vrijstaand herenhuis aan den Singel, op blok XIII der geslooptе vestingwerken; ingekomen 17 bilj.;

hoogste inschr. K. J. Kult, Ureterp, ƒ 14,926
minste » W. J. Kolkert, Deventer, » 11,762
gegund.

's-Hage, 9 Febr.: het onderhouden en herstellen van het gebouw, waarin gevestigd zijn de kantoren der hypotheken en van het kadaster te 's-Bosch, van 1 April '86—31 Maart '89; minste inschr. was S. Frankefort, te 's-Bosch, voor ƒ 1095.

Neuzen, 9 Febr.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de gebouwen en andere gemeentеeigendommen, ged. '86; ingekomen 3 bilj., als:

P. A. Mielen,	te Neuzen,	ƒ 1640
M. D. de Putter,	» idem	» 1608
J. Kolijn,	» idem	» 1286

gegund.

Amsterdam, 9 Febr.: de bouw van de op 2 dezer aanbestede bank van leening, onder beheer van den architect W. Hamer, is opgedragen aan den aannemer Ph. A. Warners, te Amsterdam, voor ƒ 34,864.

Wageningen, 9 Febr.: het bouwen van 3 woningen aan den grintweg van Wageningen naar Bennekom, onder beheer van den architect S. Bitters; ingek. 9 bilj., als:

J. Haar Hz.,	te Wageningen,	ƒ 3635
J. B. Badstake,	» idem	» 3075
J. Heiting,	» Bennekom,	» 3073
R. F. Driever,	» Wageningen,	» 3044
Gebr. Mekking,	» Bennekom,	» 2984
J. W. Welgraven,	» Wageningen,	» 2860
N. M. Klaassen,	» idem	» 2725
Th. Rigchelt,	» idem	» 2721
E. Burgers,	» idem	» 2445.54

gegund.

Nieuw-Vossemeer, 9 Febr.: het verbouwen der pastorie van de R.-K. kerk; ingek. 6 bilj., als:

C. de Booij,	te Steenbergen (Heen),	ƒ 6598
P. de Mooije,	» Steenbergen,	» 6500
Brugmolmans,	» Rosendaal,	» 6460
A. Gorren,	» Bergen-op-Zoom,	» 6443
C. Suijkerbuijk,	» Zegge,	» 6400
C. Raadts,	» Steenbergen,	» 6380

's-Hage, 10 Febr.: het inrichten van den weg langs het verbindingskanaal tusschen de Heereteeg en het voorplein van het station Groningen tot toegangsweg naar dit station, ten beheeve van den spoorweg Groningen—Delfzijl (herbesteding); ingekomen 4 bilj., als:

C. Eckhardt,	te Almelo,	ƒ 19,000
J. Werkman,	» Groningen,	» 14,782
P. H. Depheide,	» idem	» 13,948
B. H. Harkema,	» idem	» 13,897
Raming		» 20,700

Het Bilt, 10 Febr.: het onderhoud der gemeentewerken ged. het 1e halfjaar van '86, in 5 perceelen; minste inschr. waren:

perc. 1, St.-Annaparochie, P. D. Wassenaar		ƒ 261
» 2, St.-Jacobiparochie, D. K. Wetteraauw,		» 314
» 3, Vrouwebuurt, H. Boomsma,		» 91
» 4, Oudebiltzijl, W. Prins,		» 197
» 5, Oudebildtdijk, M. T. Bakker,		» 90

's-Hage, 10 Febr.: den bouw eener villa in het Scheveningsche park, onder beheer van den architect H. Wenstra Jr., te 's-Hage; ingek. 4 bilj., als:

Gebr. De Vos,	te 's-Hage,	ƒ 12,900
A. Stigter,	» idem	» 12,689
H. E. de Haan,	» Scheveningen,	» 12,630
C. Meijers,	» 's-Hage,	» 12,497
Raming		» 13,000

Gasselte, 10 Febr.: het bouwen van een woonhuis met schuur voor de Wed. P. Veenstra, onder beheer van den bouwkundige L. Altring; ingek. 7 bilj., als:

G. v. Ankum,	te Assen,	ƒ 3089
R. Wiechertjes,	» Wildervank,	» 2947.90
J. en A. Pranger,	» Stadskanaal,	» 2938.38
H. Steenstoomstra,	» Zuidlaren,	» 2875
L. Hekman,	» Gasselternijeveen-scheemond,	» 2529
H. Adams,	» Gasselternijveen,	» 2523
A. T. Huges,	» Gasselt,	» 2070

gegund.

Enschedé, 10 Febr.: het verbouwen van een perceel, gelegen achter 't Hofje, voor de inrichting van een badhuis voor de Nederl. Israëlietische gemeente; ingek. 10 bilj., als:

G. Huckriede,	ƒ 3300
G. Derksen,	» 3291
A. H. M. Wesselink,	» 3200
F. A. Wijdeveld,	» 3146
M. Geerling,	» 3138
G. W. Wegereef,	» 3133
A. Jeunink,	» 2950
E. Lasonder,	» 2887
B. Doorenkate,	» 2647
B. J. Turin,	» 2596

gegund.

Onder de aanbesteding is niet begrepen de leverantie van badkuipen, ketel, schoorsteen, waterleidingen enz.; de vervaardiging daarvan is opgedragen aan de Wed. H. W. de Bruijn, te Enschedé.

Zaandam, 10 Febr.: het maken van een houten lichtopstand enz. en het leggen van boeien in de Voorzaan, voor rekening van de gemeente, in 2 percoelen en in massa; ingekomen 11 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2	massa
C. Geils, Westzaan,			ƒ 4290
L. Kok, IJmuiden,			3138
J. de Boer, Zaandam,	ƒ 2215.89	ƒ 905	3120.89
J. Poot, Amsterdam,	2200	800	2900
C. v. Soest, Beverwijk,	1700	1060	2700
J. Leguijt Jr., Zaandam,			1740
D. Verlaan & Zn., idem			1728
R. Mouw, Hilversum,			1574
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	2370	1760	
H. J. Meekers, idem	2200	1700	
H. J. Nederhorst, Gouda,	2124		
Raming	1440	310	1780

Gegund aan R. Mouw.

Beilen, 10 Febr.: het bouwen van eene groote schuur met stallingen enz., en eene vertimmering aan het huis van R. Bosman, onder beheer van den architect G. Stel, te Assen; ingek. 6 bilj., als:

A. Niehues,	te Hoogeveen,	ƒ 2300
J. Manting,	» Beilen,	» 2196
H. Nijhring,	» Westerbork,	» 2044
R. Warringa,	» Noord-Sleen,	» 1920
H. Timmer,	» Westerbork,	» 1869
A. Padding,	» Beilen,	» 1747

gegund.

Bennebroek, 10 Febr.: het bouwen van een lokaal met bijbehooren, voor een bewaarschool, onder beheer van den architect W. Langhout Gz.; ingek. 20 bilj.

Hoogste inschr. W. J. v. Wageningen en H. Schoonerwoerd, Spaarndam, ƒ 5050
Minste » H. C. v. d. Velde, Haarlem. » 2218

Haarlem, 11 Febr.: de op 4 dezer door burgemeester en wethouders aanbestede onderhoudswerken zijn gegund aan de volgende inschrijvers:

			per jaar
perc. 1,	J. P. A. Nelisson,	te Haarlem,	ƒ 6900
» 2,	J. J. Guldemond,	» idem	» 615
» 3 en 4,	Wed. A. Captein en Zoon,	» idem	» 2450
» 5,	F. Erdtsieck Jr.,	» idem	» 135
» 6,	A. Rinkema,	» idem	» 2650
» 7,	F. Erdtsieck Jr.	» idem	» 475
» 8,	B. Zuidhof,	» idem	» 6861
» 9,	idem	» idem	» 749
» 10,	Wed. A. Reijnders Jr.,	» idem	» 983
» 11,	H. Londen,	» idem	» 190
» 12,	Verhagen en Van 't Wout,	» idem	» 761
» 13,	idem	» idem	» 850
» 14,	idem	» idem	» 1070
» 15,	D. A. Benakenburg,	» idem	» 280

Ierseke, 11 Febr.: het bouwen van een nieuw woonhuis voor C. Poelman; ingek. 7 bilj., als:

C. Ridderhof,	te Ierseke	ƒ 4410
L. Molboek,	» Krabbendijke,	» 4250
F. v. d. Blick,	» Kapelle,	» 4150
J. du Bois,	» Hansweerd,	» 3878
J. M. Lammerse,	» idem	» 3775
A. Marteijn,	» Kruiningen,	» 3700
J. G. Essenberg,	» Ierseke,	» 3503

Amsterdam, 11 Febr.: het bouwen van een werkplaats aan het Rustenburgerpad, gemeente Nieuweramstel, onder beheer van den architect A. L. van Gendt; ingek. 32 bilj., als:

J. v. Berne,	te Amsterdam,	ƒ 17,928
P. J. Visser,	» Nieuweramstel,	» 17,777
G. Boon,	» Amsterdam,	» 17,724
W. Greve,	» Buiksloot,	» 17,348
H. C. Dorlas,	» Amsterdam,	» 17,286
J. Boverhoff,	» Diemen,	» 16,928
Timmer en Furstner,	» Amsterdam,	» 16,777
Peeters en Roelofsen,	» idem	» 16,665
P. Groenhoff en A. G. Haak,	» idem	» 16,580
K. J. Baptist v. Damme,	» idem	» 16,249
J. P. Rieken en J. Becker,	» idem	» 16,200
C. Kösters,	» idem	» 16,200
C. F. Kranevelt,	» idem	» 15,600
E. Slaap,	» idem	» 15,575
W. L. Leibbrandt,	» idem	» 15,553
A. H Grijpink,	» idem	» 15,432
H. Rietsnyder & Zn.,	» idem	» 15,410
H. J. Meekers,	» idem	» 15,386
S. v. Soest,	» idem	» 15,345
R. Kroon,	» idem	» 15,250
G. Slaap,	» idem	» 15,249
R. v. Buuren,	» idem	» 15,190
Eijsvoogel,	» idem	» 14,943
J. H. Hartgerink en W. Boom,	» idem	» 14,900
J. P. H. de Kruiff,	» idem	» 14,900
D. Heijink,	» idem	» 14,900
E. H. Helle,	» idem	» 14,800
D. H. Zeerat,	» idem	» 14,799
Oosterink en Schut,	» idem	» 14,750
Gebr. IJzerman,	» Nieuweramstel,	» 14,565
D. Zuiderboek,	» Amsterdam,	» 13,330
B. Cruiff,	» idem	» 13,458

Gegund aan D. Zuiderboek.

's-Hage, 12 Febr.: door het ministerie van waterstaat enz., 1o. het aanleggen van eene telegraaflijn van Ameide naar Meerkerk en het spannen en ophangen van één draad aan de bestaande palen tusschen Meerkerk en Gorichem; ingek. 15 bilj., als:

J. Kommers,	te Raamsdonk,	ƒ 664
T. W. Wapperom,	» Gorichem,	» 658
J. de Boer,	» Zaandam,	» 615.83
C. Streefkerk,	» Ameide,	» 596
L. Kleinmeijer,	» Averoest,	» 583
C. O. Dekker,	» Sleeuwijk,	» 570
F. Diepenhorst Kz. jr.,	» Ameide,	» 555
P. Numan,	» Moerdijk,	» 549
C. Verhey Hzn.,	» Ameide,	» 547
A. W. Wildbergh,	» Bunnik,	» 546
J. L. de Jongh,	» Ameide,	» 523
K. Snelders de Vogel,	» Schiedam,	» 515
W. v. Dijk,	» Jutfaas,	» 489
E. M. Giesen,	» Amsterdam,	» 477
J. Schouten,	» Vianen,	» 443
Raming		» 700

2o. het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Hoek-van-Holland; ingek. 5 bilj., als.

W. Lalleman,	te 's-Gravezande,	ƒ 825
A. H. Lankester,	» idem	» 790
J. Varekamp,	» idem	» 789
A. v. d. Boom,	» idem	» 775
C. Vreedenburg,	» Hoek-van-Holland,	» 673
Raming		» 810

DE OPMERKER

van ZATERDAG 20 FEBRUARI 1886.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 22 Febr.

Hulst, te 11 uren, door het bestuur van den Kruispolder, in den Koning van Engeland:

1o. de levering van 150 stère onderhoudsgrint;

2o. het vervoeren dier grint langs den grintweg in den Kruispolder met zijtak tot aan het dorp Lamswonde;

3o. het bezanden van den weg door het gehucht Kruisdorp, ter lengte van 300 M.

Tzum (N.Br.), te 3 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen eener school;

2o. het leveren van schoolmeubelen.

Inl. bij W. H. Booms, te Eindhoven. Aanw. 22 Febr., te 2 uren.

Bolsward, door het dijksbestuur van Wonseradeels-Zuiderzeedijken, ter secretarie van het waterschap: de levering van 2595 groene palen van diverse afmetingen, 180 gordingen en 100 stère riviergrint. Bilj. inzenden vóór 22 Febr.

Groningen, 's avonds 8 uren, door Jac. Sanveur, in het koffiehuis Veening: eene aanzienlijke verbouwing van het perceel D 27, in de Oosterstraat, aldaar. Inl. bij den architect A. R. Kramer. Aanw. gehouden.

Nijlamer (Fr.), door H. K. de Boer: het verbouwen en vergrooten der openbare lagere school, aldaar. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 23 Febr.

Goes, te 11 uren, door M. Salberg aan het kantoor der stoommeelfabriek: het bouwen van een woonhuis.

Grave, te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. het verhoogen van de los- en laadplaats no. 5 van de vluchthaven en daarmede in-verband-staande werken;

2o. het opnemen van de bestaande en het maken van eene nieuwe bestrating in de Bagijnenstraat. Aanw. 22 Febr., te 10 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 457, het verlengen van het tweede spoor, het verplaatsen van de perrons en het maken van daarmede in-verband-staande werken op de halte Windesheim. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectieingenieur W. J. Klerk de Reus, te Meppel. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2982.

Ruvelte, door A. Bees: het bouwen van een nieuwe behuizinge bij de Lokberg, aldaar.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van 1200 moerbouten, ten dienste van de uitbreiding der gemeentegasfabriek aan den Oostzeedijk.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van:

1o. 19 stuks hardsteenen grafzerken;

2o. 550 stère duinzand, beide ten behoeve van de gemeentebegraafplaats in Crooswijk.

Woensdag, 24 Febr.

Eindhoven, te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van 75,000 stuks straatkeien, petit granit 4e soort;

2o. het leveren van 400 M. hardsteenen trottoirband van de Ourthe.

Inl. bij den gemeentearchitect J. A. van Dijck.

Helhoofdsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het uit elkander nemen van de kokervormige ijzeren loskraan op 's Rijkswerf aldaar, het vernieuwen der fundeering en het wederopstellen der kraan. Inl. bij den hoofdingenieur der marine, aldaar. Aanw. gehouden.

Boelichem, te 2 uren, door den architect H. Sagleven Jr., bij W. Wolsink: het bouwen van een villa. Aanw. 24 Febr.: te 11 uren.

Donderdag, 25 Febr.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Kon. Nederl. Lokaalspoorwegmaatschappij: Bestek no. 14, het maken van gebouwen en verdere inrichtingen voor den localspoorweg Apeldoorn—Hattem. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Brederode en den sectieingenieur C. A. Besier, te Apeldoorn. Aanw. gehouden. Raming ƒ 39,850.

Groningen, 's avonds 8 uren, door den architect G. Nijhuis, in het café van W. Rijkholt: het bouwen van een sigarenfabriek, op een terrein, gelegen aan den Zuiderbinnensingel, aldaar. Inl. bij genoemden architect. Aanw. 23 Febr., te 11 uren.

Vrijdag, 26 Febr.

's-Bosch, te 11 uren, door de firma J. Eekels & Co.: het bouwen van nieuwe woningen in de Hooge Nieuwstraat, aldaar. Inl. bij den bouwkundige A. van Liempt, aldaar. Aanw. 23 Febr., te 11 uren.

Zutfen, te 12 uren, aan het bureau van den provincialen inspecteur der directe belastingen, aldaar: het onderhouden en herstellen van de Rijksgebouwen der invoerrechten en accijnzen te Lobith, Millingen en Babberich, van 1 April '86 tot en met 31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw gehouden.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best.: het uitdiepen van eenige kanalen en vaarwaters, in onderhoud en beheer bij de provincie Friesland, in 8 perceeltjes. Inl. bij den ingenieur van den provincialen waterstaat, te Leeuwarden.

Dirkaland, te 3 uren, door burg. en weth.: de levering van 1350 M³ grove onderhoudsgrint.

Zaterdag, 27 Febr.

Franeker, te 11 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-Deelen-Zeedijken-Binnendijks, in het stationskoffiehuis: het verhoogen en verzwaren van den zeedijk in de gemeente Harradeel, over eene lengte van 2216 M., met bijkomende werken. Aanw. 25 Febr., te 10 uren.

Deventer, te 11 uren, door den aannemer W. J. Kolkert, aan de directiekeet op blok 18 der geslooptе vesting:

1o. het maken, leveren en stellen van een ijzeren hek met twee keerdraaiende gedeelten ter gezamenlijke lengte van ongeveer 50 M.;

2o. het benoodigde steenhouwwerk, bestaande hoofdzakelijk in het leveren en leggen van witmarmeren en Bremer vloeren en platen, in vestibules, gangen enz., in 7 woonhuizen op blok 16 der geslooptе vestingwerken, met het leveren van de voor het sub 1 genoemde hek benoodigde hard- en zandsteen.

Rotterdam, te 11 uren, door administrateuren van het armenfonds der familie Antheunis, in de bovenmaal van het gebouw Irene: het bouwen van twee woonhuizen aan den Coolsingel en het Slagveld. Aanw. 24 Febr., te 10 uren.

Geldermalsen, te 12 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van de school aldaar, met bijlevering van het benoodigde.

Hengelo (O.), te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van drie lokalen enz. met inbegrip van meubileering, aan het schoolgebouw aan de Oldenzaalschestraat. Inl. bij den architect J. Moll. Aanw. te 10 uren.

Staveren, te 1 uur, door het bestuur van het waterschap Hemelumer-Oldephaart-en-aanhoorige-zeedijken, in het waterschapshuis:

1o. *a.* het verbreeden van 150 M. lengte steenglooiing en het herzetten van 200 M³ steenglooiing en steenenhoofden, bij Staveren;

b. 300 M³ dijksverhooging bezuiden Staveren;

c. 200 M³ grond afgraven van de contributie Fenne en verwerken van dien grond over de dijken bij Staveren;

d. verbeteren van het 2e steenenhoofd benoorden Staveren;

e. 250 M. lengte bemuurd verzinkwerk benoorden Staveren;

f. leveren van 640 groene heipalen;

g. idem van 300 M³ gordingen;

h. idem van 50 last zuilenbazalt van 40 à 60 c.M.

2o. *a.* het reconstrueeren van 150 M³ steenglooiing bezuiden Staveren;

b. het leveren van 600 last zuilenbazalt van 40 à 50 c.M.

3o. het leveren van 60 M³ grint.

Aanw. 25 Febr., te 11 uren.

Sneek, te 1 uur, door burg. en weth., de levering van:

1o. 65,000 1e soort straatwaalklinkers;

2o. 15,000 1e soort Friesche klinkermop;

3o. 45,000 1e soort hakklinkers;

4o. 350 M³ zand voor bestrating enz.

Inl. bij den gemeentearchitect.

Utrecht, te 2 uren, door den architect Alb. Nijland, namens Jhr. Mr. B. Ph. de Beaufort, ten kantore van den notaris Mr. C. de Wilde, aan de Oude-Kamp: het aanleggen van wegen met bestratingen, trottoirs en rioleeringen op een terrein, gedeelte uitmakende van de buitenplaats de Oorsprong, nabij de Biltstraat en de Maliebaan. Aanw. gehouden.

Anjum, te 3 uren, door het dijksbestuur van den Anjumer-en-Lieseveenerpolder, bij Teake Haaksma, aldaar: het opruimen van het paalwerk, het opmetsen der bestaande steenglooiing, het weder maken van eene steenglooiing met bijbehoorende werken, het maken van bestratingen, benevens het verrichten van de noodige aardewerken, een en ander ter gezamenlijke lengte van 600 M., langs den dijk van genoemden polder, onder Anjum. Inl. bij den dijksopzichter R. K. Vagel, te Ezumazijl. Aanw. 25 Febr., te 10 uren.

Maandag, 1 Maart.

Zevenbergen, te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van 440 M³ goed gewasschen en gebrande onderhoudsgrint.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het maken van een gebouw ter vervanging van het geslooptе logement de Munt, aan het Sophiaplein en den Singel;

2o. het uitvoeren van eenige aardewerken en het maken van een houten brugje voor de Algemeene Slachtplaats en Vermarkt, in de Stadsrietlanden.

Inl. bij den stadsarchitect, Raadhuis Kamer no. 101, voor 1o. en aan de Directiekeet in de Stadsrietlanden voor 2o.

Nijkerk, te 1 uur, door den dijksteod van den polder Arkenheem, in het gemeentehuis: de levering van ongeveer 3000 HL. steenkolen (Rhurkolen). Inl. bij den secretaris van den dijkstoel.

Valkenswaard, te 2 uren, door burg. en weth.: het maken van een keiweg met bijkomende werken van den provincialen weg af tot aan het inrijhek van het stationsemplacement, alsook het dejarig onderhoud daarvan. Aanw. 1 Maart, te 11 uren.

Gouderak, door burg. en weth.: het verbouwen der gemeenteschool. Inl. bij den architect P. J. Hofman, aldaar. Aanw. 23 Febr., te 11 uren.

Dinsdag, 2 Maart.

Franeker, te 10 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-Deelen-Zeedijken-Binnendijks:

1o. 200 groene palen, lang 6.2 M.;
2o. 100 idem » 5.3 »
3o. 13 eiken gordingen, gemiddeld lang 5.6 M.;
4o. 25 last halsteen, zw. 4 à 6 dM.;
5o. 415 idem » 3 à 5 »
6o. 2000 onvergiaasde buizen, wijd 10 cM.;
7o. 20 idem verbindingsbuizen;
8o. 20,000 turven;
9o. 250 stère grint;
10o. 6000 bos berken takken;
11o. 40,000 » eiken »

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van een woongebouw voor den dienst der verlichting te Westkapelle. Aanw. 24 Febr., tusschen 12 en 3 uren.

Ginneken, te 1 uur, door het bestuur van het bisschoppelijk semi

marie Ypelaar, onder Ginneken, bij A. van Meer, aldaar: het bouwen van een kapel met bijbehoorende werken. Inl. bij den architect J. J. van Langelaar, te Prinsenhage. Aanw. 26 Febr.

Leiden, te 2 uren, door het bestuur der stedelijke gasfabriek: het leveren van p. m. 12,000 ton Duitsche gaskolen.

's-Bosch, 's avonds 7 uren, door W. Streng, in het café Plaatsoraal: het bouwen van een woenhuis. Inl. bij W. Streng. Aanw. 1 Maart, te 4 uren.

Woensdag, 3 Maart.

's-Hage te 12 uren, door het ministerie van waterstaat, enz., ten behoeve der Staatsspoorwegen: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, de overgangs- en eenige andere werken voor het gedeelte van paket 58 tot den oostelijken oever van de Beneervliet, van den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland. Inl. bij den waarnemend eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 23 en 24 Febr., te 11 uren, aanvangende bij het beginpunt van het werk. Raming *f* 672,000.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-Deelen-Zeedijken-Buitendijks, in het kraffehuis de Nederlanden: de levering van:

1o. 228 palen, lang 7.1 M.;
2o. 400 idem » 6.2 »
3o. 25 zware eiken gordingen.

Donderdag, 4 Maart.

Haarlem, te 11 uren, door het prov. best.: het onderhoud der haven en van het buitenkanaal, zoomede van de golfbrekers en havenhoofden te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Blom, te Amsterdam. Aanw. 25 Febr.

Deventer, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het hotel de Keizer: het maken van eene zwemrichting bij het voormalig hoorwerk, te Deventer. Bilj. inzenden op 3 Maart, voor 3 uren. Inl. bij den genoemden ingenieur, te Zutfen, en den hoofdopzichter van fortificatiën, te Deventer. Raming *f* 6420.

Vrijdag, 5 Maart.

Bussum, te 11½ uren, in het hotel Vlietlust: het bouwen van twee villa's met bijbehoorende werken, op een terrein aan den Meerweg, aldaar. Inl bij den architect J. P. Everts, te Bussum. Aanw. 2 Maart te 11 uren.

Rotterdam, ten kantore van de gemeentegasfabriek, de levering van:

1o. 15,000,000 KG. Engelsche gaskolen;
2o. 15,000,000 KG. Westfaalsche gaskolen,

ten dienste der gemeentegasfabrieken aldaar. Inl. aan bovengenoemd kantoor.

Dinsdag, 9 Maart.

Zutfen, door den directeur der gasfabriek: de levering van 3,800,000 KG. Westfaalsche gaskolen, in 2 percevelen. Bilj. inzenden vóór 9 Maart.

Woensdag, 10 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren van voorwerpen van gegoten en gesmeed ijzer, staal, koper en metaal benevens het bezorgen van smeden en werklieden tot het doen van herstellingen aan de Rijks-stoom- en andere vaartuigen, in gebruik bij het baggerwerk, ten behoeve van de werken van de Merwede en Killen in de provincien Zuid-Holland en Noord-Brabant, aanvangende 1 April '86 en eindigende ultimo Maart '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht, den rijkswerktuigkundige Beijerinck, te Rotterdam en den opzichter Woonink, te Werkendam. Aanw. 3 Maart.

Vrijdag, 12 Maart.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.:

1o. het bouwen van basaltmuren bij het binnensluishoofd in den oostelijken arm van het kanaal van Neuzen, te Neuzen. Raming *f* 3010;
2o. het maken van werken tot verdediging van de boorden van het kanaal van Neuzen. Raming *f* 31,880.

Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 4 en 6 Maart.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de levering van steenkolen ten behoeve van den dienst van het Zederikkanaal aan den stoomwatermolen aan den Arkelschen dam, ged. '86. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, den ingenieur in het noordelijk arrondissement van het 10e district, beiden te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. 1 Maart.

Woensdag, 17 Maart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., het maken van remmingwerken nabij de kleine draaibrug van de spoorwegbrug, te Dordrecht. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 9 en 10 Maart, te 11 uren. Raming *f* 12,930.

Hindeloopen, te 12 uren, door het dijksbestuur van Wijmbritseradeels-Contributie-Zeedijken, in de Stadsherberg:

1o. het maken van 213 M. steenglooiing, ter vervanging van paalwerk, met het verhoogen en verzwaren van den daarnevens liggenden dijk, benevens de levering der daartoe benoodigde materialen, als 1875 last zuilenbasalt en 1300 M³ brik;
2o. het maken van 55 M. kisthoofd, het benetten van het Lemsterhoofd, 1000 M. kistopvulling en 475 M. baggerwerk;
3o. de levering van Drentsche steen, brik en grint, in verschillende perceelen.

Bilj. inzenden 16 Maart aan het dijksbestuur, te Sneek. Aanw. 13 Maart, te 12 uren.

Dinsdag, 23 Maart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw te Leeuwarden, waarin de kantoren van de hypotheken en het kadaster zijn gevestigd, van 1 April '86—31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en bij den hoofdopzichter der landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. 18 Maart, te 12 uren.

Woensdag, 24 Maart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van de aardebaan, de kunst-, de overgangs- en eenige verdere werken voor het gedeelte van den oostelijken oever van de Beneervliet tot de oostelijke kade van de haven te Maassluis, van den spoorweg van Rotterdam naar Hoek-van-Holland. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen. Aanw. 15 en 17 Maart, te 11 uren. Raming *f* 131,500.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Neuzen, 11 Febr.: het bouwen van een woonhuis aan den oostelijken kanaalarm; ingek. 5 bilj., als:

C. de Smidt Cz.,	te Neuzen,	*f* 2150
J. Kolijn,	» idem	» 2115.50
P. Miclo,	» idem	» 2070
M. D. de Putter,	» idem	» 1999
C. Maters,	» Vlissingen,	» 1900

Nijmegen, 12 Febr.: de levering van het voor den dienst van '86 benoodigde hout voor het gemeentelijke overvaartveer; ingekomen 6 bilj., als:

H. G. Alberts,	te Werkendam,	*f* 1414
F. ten Zijthoff,	» Deventer,	» 1387.46
W. Giesen,	» Doesburg,	» 1381
Firma G. T. Coers,	» Arnhem,	» 1298.40
Firma Thijssen en Van der Elst,	» Nijmegen,	» 1289
G. A. Mijnlief,	» idem	» 1249

gegund.

Hoedekenskerke, 12 Febr.: de levering van 200 M³ onderhoudsgrint, vrij op den wal, ten behoeve der gemeentewerken; ingekomen 6 bilj., als:

		per M³
L. Luik,	te Hansweerd,	*f* 1.98
A. Visser,	» Sliedrecht,	» 1.95
H. Heikoop,	» Papendrecht,	» 1.88
G. v. Meelen,	» Hansweerd,	» 1.85
C. Schipper Nz.,	» Sliedrecht,	» 1.80
M. Dekker,	» idem	» 1.78

gegund.

De inschrijving van A. Stellingsma, te Neuzen, voor *f* 1.49 vóór den wal, was van onwaarde.

Tjalleberd, 13 Febr.: het afbreken eener oude en het bouwen eener nieuwe arbeiderswoning; ingek. 10 bilj., als:

K. de Jong,	*f* 883
A. Overwijk,	» 860
A. v. d. Veen,	» 684
P. Loopstra,	» 666
G. v. d. Werf,	» 634
H. v. Oostrum,	» 625
J. Kuiper,	» 594
M. Zuidersma,	» 589
K. Heidstra,	» 543
S. Hofstra,	» 539

gegund.
Raming » 800

Ternaard, 13 Febr.: 1o. het leveren van 2,160,000 straatklinkers; minste inschr. was W. Arntz, te Millingen, voor *f* 15 per mille.

2o. het onder profiel brengen van den zeedijk en het vervloeren der straatklinkers; minste inschr. was Corn. de Ruiter, te Hardinxveld, voor *f* 6170; gegund.

Steenwijk, 13 Febr.: het bouwen eener hoerderij te Oma, onder beheer van den architect R. Bouwkema; ingek 27 bilj., als:

J. Nijholt,	te Wolvega,	*f* 4094
S. Brugge,	» Spanga,	» 3992
P. Zijlstra,	» Oldeholtpade,	» 3903
E. J. de Boer,	» Noordwolde,	» 3879
P. Haveman,	» Steenwijkerwold,	» 3827
G. J. de Boer,	» Blesse,	» 3825
H. Zijlstra,	» Zonnega,	» 3820
A. M. v. Putten,	» Steenwijk,	» 3817
A. Nijk,	» Giethoorn,	» 3760
A. T. de Boer,	» Oudeschoot,	» 3735
L. Brugge,	» Oosterzijl,	» 3729
T. T. v. Eijk,	» Lippenhuizen,	» 3690
R. J. de Boer,	» Steggerda,	» 3680
B. J. Overwijk,	» 't Meer,	» 3677
M. A. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 3671
J. Eits,	» Noordwolde,	» 3577
J. de Boer & Zonen,	» Steenwijk,	» 3575
J. E. Mulder,	» Noordwolde,	» 3550
A. de Boer,	» Steenwijk,	» 3546
G. J. Abersom,	» idem	» 3540
J. G. Hofman,	» Blesse,	» 3498
W. Voerman,	» Steenwijk,	» 3470
Gebr. Elsman,	» idem	» 3464
E. Groenink,	» idem	» 3409
W. Timmerman,	» Steenwijkerwold,	» 3229
H. J. Pen,	» idem	» 3087
C. v. d. Plas,	» Steenwijk,	» 3067

gegund.
Raming » 3600

Amsterdam, 13 Febr.: het bouwen van een etnographisch museum voor het Koninklijk Zoologisch Genootschap Natura Artis Magistra, onder beheer van den ingenieur-architect A. L. van Gendt; ingek. 23 bilj., als:

J. H. Hartgerink en W. Boom,	te Amsterdam,	*f* 52,800
W. Greve,	» Buiksloot,	» 52,529
G. Boes,	te Amsterdam,	*f* 51,999
A. H. Grijpink,	» idem	» 51,765
L. C. Schade,	» idem	» 51,600
Timmer en Furstner,	» idem	» 50,500
D. Cerlijn & Zn., en A. J. de Haan,	» idem	» 49,980
K. Hollander,	» Gouda,	» 49,748
P. S. Rijnierse,	» Amsterdam,	» 49,500
P. Groenhoff en A. G. Raak,	» idem	» 48,880
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 48,282
D. Zuiderhoek,	» idem	» 48,250
H. Rietsnijder & Zn.,	» idem	» 48,193
W. L. Leibbrandt,	» idem	» 48,176
E. H. Helle,	» idem	» 48,000
R. Kroon,	» Buiksloot,	» 47,800
C. Eijvensgel,	» Amsterdam,	» 47,540
H. J. Meekers,	» idem	» 46,687
R. v. Buuren,	» idem	» 46,668
H. C. Dorlas,	» idem	» 45,887
Oosterink en Schut,	» idem	» 41,500
J. P. Rieken en J. Becker Jr.,	» idem	» 39,784
J. H. E. Stokmans,	» idem	» 37,450

Gegund aan Oosterink en Schut.

Leeuwarden, 15 Febr.: het bouwen eener nieuwe stelphuizinge op Klein Gaheema bij Warrega, onder beheer van den architect A. T. van Wijngaarden; minste inschrijver was H. Schaap, te Boordahuizum, voor *f* 8850; gegund.

Amsterdam, 15 Febr.: het maken van eene goederenloods en verhoogde kue- en laadplaats met bijbehoorende werken, op het stationsemplacement 's-Hage, Bestek no. 376, voor de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij; ingekomen 30 bilj., als:

A. v. Staveren Jz., Kralingen,	*f* 46,284
W. A. G. Jansen, Utrecht,	» 45,714
P. Vermeer Jz., Gouda,	» 45,200
J. C. Tom, Rotterdam	» 44,400
K. Hollander, Gouda,	» 44,313
H. v. Bergen Beneegouwen 's-Hage,	» 43,890
Ph. Verbruggen, Waddinxveen,	» 43,684
C. P. W. Dessing, Gouda,	» 42,942
D. J. Ulenberg, Rotterdam,	» 41,900
M. en J. A. Heutman, 's-Hage,	» 40,970
V. Ph. Braun, Beverwijk,	» 40,800
A. C. Vink, Utrecht,	» 40,578
H. J. Meekers, Amsterdam,	» 40,266
J. Schoonmeijer en A. Kos Koolhaalder, Rotterdam,	» 39,985
P. B. Miranda, Geertruidenberg en H. R. Miranda, 's-Hage,	» 39,947
A. Korteweg, Zevenbergen,	» 39,850
H. J. Nederhorst, Gouda,	» 39,800
M. Deutekom, Amsterdam,	» 39,700
C. D. Kleijn, Raamsdonk,	» 39,600
A. v. d. Meijden Az., Hardinksveld,	» 38,990
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 38,990
P. v. d. Houwen, 's-Hage,	» 38,445
H. Wienhoven, Schiedam,	» 38,300
A. C. Paardekooper, 's-Hage,	» 38,150
J. Rismolen, idem	» 38,025
J. v. Groenendaal, idem	» 37,966
M. A. J. Taverne, idem	» 37,413
P. C. Quist, idem	» 36,980
C. Wijbrans & Co., idem	» 36,350
P. v. Duijn, idem	» 35,500
Raming	» 40,000

Amsterdam, 15 Febr., voor rekening van de gemeente: 1o. het maken van een desinfectieloods enz.; ingek. 14 bilj., als:

J. Koster,	*f* 18,278
F. G. Degenhardt,	» 10,550
Peeters en Boeloffzen,	» 9,999
E. H. Helle,	» 9,500
A. Paans,	» 9,000
W. Greve,	» 8,989
H. Rietsnijder & Zn.,	» 8,784
H. C. Dorlas,	» 8,282
C. Verweij,	» 8,261
A. v. Wensveen,	» 8,025
A. H. Grijpink,	» 7,900
J. P. Rieken en Becker,	» 7,528
D. Zuiderhoek,	» 6,700
C. v. Soest,	» 6,680

2o. het verbouwen van de school der 1e klasse no. 3 aan de Loiersgracht; ingekomen 13 bilj., als:

H. de Haan,	*f* 20,000
A. Aalders,	» 17,470
G. Boon,	» 17,040
A. v. Wensveen,	» 16,880
A. Paans,	» 16,600
G. Wood,	» 16,461
E. Sharp,	» 16,400
H. C. Dorlas,	» 16,346
Rieken en Becker,	» 15,990
F. G. Degenhardt,	» 15,400
C. Verweij,	» 14,777
A. H. Grijpink,	» 13,790
J. Koster,	» 8,583

's-Hage, 15 Febr.: het maken van een ijzeren kustlichttoren voor het koraalrif den Breiminste inschr. waren Penn en Bauduin, te Dordrecht, voor *f* 15,707.

Wageningen, 15 Febr.: het bouwen van een onderwijzerswoning voor de christelijke school aldaar, onder beheer van de architecten W. en R. de Vries; ingek. 9 bilj., als:

Gebr. Klaassen,	*f* 3261
A. de Leeuw,	» 3210
Th. Righolt,	» 3196
H. A. J. Popping,	» 3190
D. Driever,	» 3189
P. de Leeuw,	» 3094
Wed. R. de Vries Rz.,	» 2950
H. Haar,	» 2934
J. Haar,	» 2923

gegund.

Harlingen, 15 Febr.: het maken van een ijzeren draaibrugje, voor rekening der gemeente; ingekomen 7 bilj., als:

J. Posthuma,	te Harlingen,	*f* 1829
F. Schaafsma,	» idem	» 1728
L. Strak en Joh. Huisman,	» idem	» 1640
W. Bonnema,	» idem	» 1550
Wed. Hamstra,	» idem	» 1559
P. Posthuma,	» idem	» 1543
Gebr. v. d. Meer,	» idem	» 1500

gegund.

Dordrecht, 15 Febr.: het dempen en rioleeren van sloten langs den Van-Strijpsingel en het Papetersgad, ter gezamenlijke lengte van ongeveer 85 M.; ingek. 10 bilj., als:

P. v. Wijngaarden,	te Papendrecht,	*f* 1258
A. de Borst,	» idem	» 1165
W. v. Zeijl,	» Dordrecht,	» 1036
A. de Bruijn,	» Dubbeldam,	» 999
J. de Bruijn,	» idem	» 997
J. J. Koopmans,	» Dordrecht,	» 958
P. P. v. d. Merwe,	» Dubbeldam,	» 950
C. in 't Veld,	» idem	» 896
D. J. Kwak,	» Dordrecht,	» 838
A. H. Visser,	» idem	» 695

gegund.

Best, 15 Febr.: het bouwen van een gesticht, het verlengen van het bestaand schoolgebouw met speelplaats, schuur en ringmuur, onder beheer van den architect L. Derks, te 's-Bosch; ingek. 15 bilj., als:

Adr. Looijmans,	te Rotterdam,	*f* 24,150
Leon. Coppens,	» Venloo,	» 22,700
Joh. de Rijt,	» Oosterwijk,	» 20,882
Corn. Schenk,	» idem	» 20,006
Mart. de Koning,	» Best,	» 19,998.60
L. v. Gaal,	» Geldrop,	» 19,639
L. de Roij,	» Tilburg,	» 19,400
P. H. Verstrijnen,	» Oosterwijk,	» 19,380
F. Smulders,	» idem	» 19,360
H. v. Asseldonk,	» Helmond,	» 19,200
J. W. v. d. Putten,	» idem	» 19,099
H. J. Troupin,	» Best,	» 18,900
P. A. Blom,	» Bokstel,	» 18,898
Joh. Boogaarts,	» Woensel,	» 18,182
Vict. Troupin,	» Best,	» 17,600

gegund.

Huizen (N.H.), 15 Febr.: het bouwen van een woon- en koffiehuis, onder beheer van den bouwkundige C. Rimes; ingekomen 5 bilj., als:

R. Mouw,	te Hilversum,	*f* 2999.99
H. Wonda,	» Huizen,	» 2970
P. Visser,	» idem	» 2815
D. J. Brasser,	» idem	» 2655.35
J. v. d. Boest & Co.,	» idem	» 2600

Sneek, 15 Febr.: eene vertimmering aan het perceel wijk I no. 67, aan het Kleinzand, onder beheer van den architect J. Ph. Hogendijk; ingek. 6 bilj., als:

C. H. Visser,	te Sneek,	*f* 4242
F. Prins,	» idem	» 3715
N. P. Molenaar,	» idem	» 3535
J. de Graaf,	» idem	» 3514
M. Rondema,	» idem	» 3402
T. J. v. d. Stoele,	» idem	» 3447

niet gegund.

St.-Annaparochie, 15 Febr.: het leveren en over de wegen spreiden van 1000 stère grint; ingekomen 7 bilj., als:

A. J. v. d. Meij,	te Berlikum,	*f* 4190
W. Prins,	» Oudebiltzijl,	» 3840
G. Anema,	» Midlum,	» 3810
H. Keijzer,	» Leeuwarden,	» 3780
T. Hilarius,	» idem	» 3730
B. J. Boetzer,	» Oudebiltzijl,	» 3699
J. A. Doelstra,	» Rinsumageest,	» 3598

gegund.

Nijmegen, 15 Febr.: het gedeeltelijk afbreken en wederopbouwen der zuothergplaats aan de Pikkengas, onder beheer van den bouwkundige J. W. Michielsen; ingek. 10 bilj., als:

V. d. Wacht,	*f* 3997
Baskers,	» 3698

V. d. Waarden,		ƒ 3694
Liefrink,		» 3566
Haspels,		» 3529
Smits en Pepping,		» 3477
Kaoops,		» 3459
Grands en Thunissen,		» 3439
Theunissen,		» 3338
Reigstjes,		» 3285
gegund.		

Geldrop, 15 Febr.: het bouwen van een woonhuis voor V. van den Heuvel, onder beheer van den bouwmeester A. C. Bleijs; ingekomen 5 bilj., als:

J. v. d. Velde,	te Helmond,	ƒ 13,447
P. H. v. Mierlo,	» Waalre,	» 12,888
L. v. Gaal,	» Geldrop,	» 12,638
J. Dieles,	» idem	» 12,335
L. Notten,	» Helmond,	» 11,187

's-Hage, 16 Febr.: 1o. het maken van een woongebouw voor den dienst der verlichting op Terschelling; minste inschr. was M. Poppe, te Wieringen, voor ƒ 7338.

2o. het maken van een woongebouw voor den dienst der verlichting op Vlieland; minste inschr. was D. Sieben, te Vlieland, voor ƒ 4250.

Waddinxveen, 16 Febr.: het bouwen van een post- en telegraafkantoor, onder beheer van den architect G. A. Oudijk; ingekomen 17 bilj., als:

W. v. Lokhorst,	te Alfen,	ƒ 11,798
C. J. Kost en L. v. Driel,	» Gouda,	» 9,999.99
W. de Jong,	» idem	» 9,663
D. Ament,	» idem	» 9,400
C. v. d. Nuij,	» Moordrecht,	» 9,385
P. A. Burghout,	» Gouda,	» 9,240
J. de Jong,	» idem	» 9,200
C. Molenaar,	» Waddinxveen,	» 8,995
C. Alblas,	» idem	» 8,900
German en Stapper,	» Oudshoorn,	» 8,547
J. Alfenaar,	» Waddinxveen,	» 8,523
C. de Ruiter,	» idem	» 8,520
P. Verbruggen,	» idem	» 8,493
M. v. d. Hoeven,	» idem	» 8,460
C. P. W. Dessing,	» Gouda,	» 8,238
C. v. Diest,	» Koudekerk,	» 7,995
G. v. Otterloo,	» Waddinxveen,	» 7,641

Varseveld, 16 Febr.: 1o. het bouwen van een gemeenteschool voor 200 kinderen, met bijbehoorende meubelen, onder beheer van den architect Ovink, te Doetichem; minste inschr. was W. H. Kreeftenberg, te Varseveld, voor ƒ 14,686.16.

2o. het maken van een scheidingsmuur; minste inschr. was H. J. te Siepe, te Winterswijk, voor ƒ 987.

Voor de massa was minste inschrijver H. H. Berendsen, te Keppel, voor ƒ 15,943.

's-Hage, 16 Febr., voor rekening van het ministerie van koloniën, het leveren van:

1o. ijzeren telegraafpalen, model Henley; minste inschr. de ijzergieterij de Prins van Oranje te 's-Hage, 9.39$^{75}/_{100}$ per stuk.

2o. ijzeren haakvormige isolatordragers in 3 perceelen; minste inschr. Nederl. maatschappij voor Electriciteit en Metallurgie, te 's-Hage, voor ƒ 0.238, ƒ 0.189 en ƒ 0.189 per stuk.

3o. zinkdraad; minste inschr. R. S. Stokvis & Zn., te Rotterdam, voor ƒ 0.289.

4o. glazen bekers; minste inschr. Nederl. maatschappij voor Electriciteit en Metallurgie, te 's-Hage, voor ƒ 0.23½ per stuk.

5o. salmoniak; minste inschr. Hoogeweg en Van Zaneren, voor ƒ 0.679.

Onderdendam, 17 Febr.: het herstellen en gedeeltelijk vernieuwen van de staantil over het Pieterburenstermaar, voor rekening van het waterschap Hunsingo; ingekomen 17 bilj., als:

H. Nieland,	te Warfum,	ƒ 2500
J. Zeldenrust,	» idem	» 2200
H. Moorman,	» Bedum,	» 2190
R. Jansen,	» Middelstum,	» 2188
R. Pathuis,	» Garnwerd,	» 2165
W. D. Rotschäfer,	» Stedum,	» 2143
T. Bos,	» Bedum,	» 2137
A. Pastoor,	» Stedum,	» 2130
A. J. Benninga,	» Bedum,	» 2124
G. Wolthuis,	» idem	» 2100
B. Jansen,	» Westerwijtwerd,	» 2097
C. v. d. Veen,	» Mensingeweer,	» 2083
H. de Wind,	» Zoutkamp,	» 2054
J. Pott	» Stedum,	» 2049
J. Timmer,	» Obergum,	» 1987
C. Kerkstra,	» Munnikezijl,	» 1964
K. Danhof,	» Ballo,	» 1889
gegund.		
Raming		ƒ 2100

Rotterdam, 17 Febr.: het maken, leveren en opstellen van hydraulic-mains, afvoerbuizen, klim-, brug- en dippijpen, enz. enz., ten behoeve van de uitbreiding der gemeentegasfabriek a/d. Oostzeedijk; ingek. 8 bilj., als:

L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,		ƒ 67,829
Charles Remy en Bienfait, Rotterdam,		» 60,200
J. Levêque & Co., Herstal (België),		» 59,488
Société anonyme des ateliers de constructions mécaniques, Fonderies en fer et Chaudronnerie des Haies de Gilly, Gilly bij Charleroi,		» 51,420
Nederlandsche Stoombootmaatschappij, Rotterdam,		» 49,750
A. Klonne Dortmund,		» 49,000
A. Trifet, Louvière (België),		» 47,000
E. H. Begemann, Helmond,		» 39,350
gegund.		

Neuzen, 17 Febr.: het leveren van 450 M³ grint voor den weg Neuzen—Hoek; minste inschr. was J. Adriaanse, te Sas-van-Gent, voor ƒ 1.67 per M³.

Enschedé, 17 Febr.: het bouwen van 2 woningen met schuur, voor H. Loeffink; ingek. 6 bilj., als:

E. Brand en G. Jeunink,	ƒ 2060
A. Jeunink,	» 2050
H. Doreskate,	» 1987
H. M. de Bank,	» 1973
A. G. Nagelvoort,	» 1886
G. Hofstede,	» 1858
gegund.	

Os, 17 Febr.: het bouwen van een congregatiegebouw met aanhoorende werken, onder beheer van den bouwkundige H. R. Hendriks; ingek. 7 bilj.; minste inschr. was P. van Binther, te Os, voor ƒ 20,500; nog niet gegund.

Bongeloo, 17 Febr.: het bouwen eener tweede verdieping enz. op het woonhuis van H. Hulsheff Pol, onder beheer van den architect J. Mell; ingekomen 4 bilj., als:

A. Sieverink,	te Groenloo,	ƒ 8987
J. H. Boonk,	» Bengeloo,	» 7980
A. H. M. Wesselink,	» idem	» 7944
J. Brunnenhuis,	» idem	» 7309
gegund.		

Kattendijke, 16 Febr.: het bouwen eener gemeenteschool, onder beheer van den architect J. H. Hamink, te Goes; ingek. 4 bilj., als:

	Plan A.	Plan B.
F. v. d. Bliek, Kapelle,	ƒ 6984	ƒ 6185
W. J. v. d. Woert & Zonen Goes.	6995	6146
L. Lenoir, Willemstad,	8121.30	6851.80
J. v. d. Linde, Kattendijke.	5999	5329

s-Bosch, 18 Febr.: het vervangen van houten voederbakken in de militaire stallen, te 's-Bosch, door ijzeren voederbakken; ingek. 7 bilj., als:

G. de Ruijter,	te 's-Bosch,	ƒ 2923
Ph. H. Birks,	» idem	» 2679
Th. Meuwese,	» idem	» 2650
Th. A. v. Ravenstein,	» idem	» 2610
G. Dufry & Co.,	» idem	» 2500
L. Burkens,	» idem	» 2500
F. Vermimmen,	» Utrecht,	» 2188
Raming		» 3000

Brunnepe, 18 Febr.: het doen van grondwerken en ophoogen aan de fabriek van H. Berk & Zn.; minste inschr. waren:

Perc. 1, A. v. 't Ende, Brunnepe, ƒ 275 gegund.

» 2, J. Wijnholt, Kampen, » 1825 niet gegund.

Uden (N.-Br.), 18 Febr.: het bouwen eener openbare school, met bijlevering van alle materialen enz.; onder beheer van den architect J. Frenkrfort; ingekomen 13 bilj., als:

A. v. d. Laar,	te Veghel,	ƒ 11,093
A. Verhagen,	» Beek-en-Donk,	» 11,074
L. Paaps,	» Veghel,	» 10,964
A. Vervoort,	» idem	» 10,590
R. Centen,	» Wanroi,	» 10,888
Jansen,	» Beugen,	» 10,270
Bloms,	» Bakstel,	» 9,895
H. v. Mill,	» Uden,	» 9,760
F. Olivier,	» Gemert,	» 9,325
G. v. Dinther,	» Os,	» 8,897
Kusters,	» Berlikum,	» 8,895
G. v. Berkel,	» Uden,	» 8,634
G. v. Roeswijk,	» Hommen,	» 8,489

Emmen, 18 Febr.: het afbreken van twee oude en bouwen van twee nieuwe bruggen, over het Oranjekanaal, voor de Drentsche Veen-en-Middenkanaalmaatschappij; ingek. 10 bilj., als:

J. Otten,	te Meppel,	ƒ 6382
R. Z. Bakker,	» Kortezwaag,	» 6206
H. Timmer,	» Meppel,	» 6185
J. Buurke,	» Noordbroek,	» 6092
J. Kleinmeijer,	» Averest,	» 5989
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 5843
H. v. Dijk,	» Delfzijl,	» 5800
R. Hunse,	» Assen,	» 5766
J. Linard,	» Stadskanaal,	» 5725
A. Niehuis,	» Hoogeveen,	» 5520

Delft, 18 Febr.: 1o. het leveren van 10.000 bos riet; minste inschr. H. de Borst, te Sliedrecht, voor ƒ 840.

2o. het van den kruwal naar het strand verroeren en aldaar verplanten van 10,000 bos riet; minste inschr. L. Boon, te 's-Gravenzande voor ƒ 549.

3o. het ten gebruike leveren eener sleepboot met toebehooren, tot het slepen der met stoenen geladen vaartuigen van den kruwal aan het Schoor naar het werk aan de dammen op het strand; minste inschr. M. Bos, te Sliedrecht, voor ƒ 230 per week.

Doornspijk, 18 Febr.: het bouwen van een veldwachterswoning; ingek. 6 bilj., als:

J. Sijbrs,	te Elburg,	ƒ 1410
W. Vlieger,	» Doornspijk,	» 1408
M. v. Putten,	» Nunspeet,	» 1379
Gebr. Wildeman,	» Oldebroek,	» 1284
J. Prais,	» Elburg,	» 1263
D. Jufior Dz.,	» Oldebroek	» 1127
gegund.		

Warfum, 18 Febr.: het afbreken van het bestaande en wederopbouwen van een nieuw Intipost- en telegraafkantoor met directeurswoning, voor rekening der gemeente; ingekomen 28 bilj., als:

R. Jansen,	te Westerwijtwerd,	ƒ 5912
R. Jansen,	» Middelstum,	» 5842
T. Welling & Nannenga,	» idem	» 5823
N. Leffers,	» Uskwerd,	» 5780
Dieters en Rotschaffer,	» Stedum,	» 5700
S. Meijens,	» Bedum,	» 5690
H. v. Eerden,	» Ten Post,	» 5620
Pastoor,	» Stedum,	» 5600
L. Lus,	» Bedum,	» 5500
H. Bus,	» Uithuizermeeden,	» 5485
J. Holtman,	» Loppersum,	» 5400
S. Blokzijl,	» Ten Boer,	» 5310
F. Dieters,	» Leelens,	» 5300
H. Moorman,	» Bedum,	» 5295
T. Bos en A. Pastoor,	» Stedum,	» 5295
P. Nieland,	» Werdum,	» 5285
A. Benninga,	» Bedum,	» 5223
W. D. en H. Rotschaffer,	» Stedum,	» 5193
J. Kerkstra,	» Ruigezand,	» 5185
J. Offringa,	» Uithuizermeeden,	» 5120
J. Pot,	» Stedum,	» 4997
J. Timmer,	» Obergum,	» 4930
K. Danhof,	» Ballloo,	» 4800
R. Zeeff,	» Eenrum,	» 4800
R. Wieringa,	» Uhum,	» 4750
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 4700
H. Leffers,	» Usquert,	» 4600
H. Nieland,	» Warfum,	» 4460
gegund.		

Hordekenskerke, 18 Febr.: het maken eener houten beschoeiing aan de haven, met bijlevering der materialen; ingekomen 11 bilj., als:

P. d. Vriend,	te Sas-van-Gent,	» 3829
M. v. d. Hoek,	» Ter Neuzen,	» 3680
F. van der Blick,	» Kapelle,	» 3486
P. J. Staal,	» Buirland,	» 3415
P. J. Visser,	» idem	» 3390
A. J. A. Hoogvliet,	» idem	» 3298
A. Mouhoere,	» Hansweerd,	» 3270
L. Peeters,	» Kwadenslamme,	» 3242
B. d. Exter v. d. Brink,	» Krabbendijke,	» 3198
C. d. Wilde Az.,	» Kattendijke,	» 3195
J. F. Chamuleau,	» Kwadenslamme,	» 3163
gegund.		

Zuidbroek, 18 Febr.: het doen van herstellingen en het onderhoud der gemeentseigendommen, ged. '86; ingek. 3 bilj., als:

S. Bergsma,	te Zuidbroek,	ƒ 852
D. J. Huisman,	» idem	» 689
L. Schreuder,	» idem	» 635
gegund.		

's-Hage, 19 Febr.: het onderhouden en herstellen van het Rijkstelegraafgebouw te Middelburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88; ingekomen 6 bilj., als:

W. A. v. d. Harst,	te Middelburg,	ƒ 998
P. L. v. Miert,	» idem	» 955
M. J. de With,	» idem	» 940
C. A. Goethals,	» idem	» 910
J. M. v. Ditmars & Zn.,	» idem	» 875
P. J. v. Nuffelen,	» idem	» 839
Raming		» 840

Haren. Het bouwen van een gesticht met kapel, schoollokalen en oude mannen- en vrouwenhuis, waarvan de uitslag in het vorig nummer werd opgenomen, is gegund aan J. Ukkes, te Zevenaar, voor ƒ 38,680.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 27 FEBRUARI 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 1 Maart.

Zevenbergen, te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van 440 M² goed gewasschen en gehorde onderhoudgrint.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het maken van een gebouw ter vervanging van het gesloopte logement de Munt, aan het Sophiaplein en den Singel;

2o. het uitvoeren van eenige aardewerken en het maken van een houten brugje voor de Algemeene Slachtplaats en Veemarkt, in de Staatslanden.

Inl. bij den stadsarchitect, Raadhuis Kamer no. 101, voor 1o. en aan de Directiekeet in de Staatslanden voor 2o.

Sijbrek, te 1 uur, door den dijkstoel van den polder Arkenheem, in het gemeentehuis: de levering van ongeveer 3000 HL. steenkolen (Ruhrkolen). Inl. bij den secretaris van den dijkstoel.

Valkenswaard, te 2 uren, door burg. en weth.: het maken van een keiweg met bijkomende werken van den provincialen weg af tot aan het inrijhek van het stationsemplacement, alsook het eenjarig onderhoud daarvan. Aanw. 1 Maart, te 11 uren.

Stadsmusselkanaal, te 3 uren, door C. E. Knijhorst, te Stadskanaal, in het logement van H. P. de Boer, te Stadsmusselkanaal: het bouwen van eene boerenbehuizing op plaats no. 3 in het Valther Zanderveen, en het afbreken van eene aldaar staande arbeiderswoning.

Gouderak, door burg. en weth.: het verbouwen der gemeenteschool. Inl. bij den architect P. J. Hofman, aldaar. Aanw. gebouden.

Dinsdag, 2 Maart.

Francker, te 10 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-Dorpen-Zeedijken-Binnendijks:

1o. 200 grenen palen, lang 6.2 M.;
2o. 100 idem » 5.3 »
3o. 13 eiken gordingen, gemiddeld lang 5.6 M.;
4o. 35 last lalsteen, zw. 4 à 6 dM.;
5o. 415 idem » 3 à 5 »
6o. 2600 onvergl aasde luizen, wijd 10 cM.;
7o. 20 idem verbindingsbuizen;
8o. 20,000 turven;
9o. 250 stère grint;
10o. 6000 bos berken takken;
11o. 40,000 » eiken »

Doetichem, te 10 uren, door J. E. J. Ankersmit, bij de Wed. Van de Weerdt:

1o. een bestaand gebouw, thans logerij, in te richten voor 8 arbeiderswoningen en 8 aan elkander te bouwen schuurtjes;

2o. het bouwen en inrichten van een woonhuis, grenzend aan het huis van bestedet.

Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van een woongebouw voor den dienst der verlichting te Westkapelle. Aanw. gehouden.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het ambacht de Vier-Noorderkoggen, in het Koggenhuis aldaar: het driejarig onderhoud van alle straatwegen van het ambacht. Inl. bij den hoofdopzichter A. Kater Jz., te Lambertschaag. Aanw. gehouden.

Zalt-Bommel, te 1 uur, door den dijkstoel van het polderdistrict Bommelerwaard-boven-den-Meidijk, in het Stadskoffiehuis: het maken van 1000 M² klinkerbestrating op een gedeelte van den Maasdijk onder Driel. Inl. bij den districtsopzichter H. Leemhuis, te Zalt-Bommel. Aanw. gehouden.

Ginneken, te 1 uur, door het bestuur van het bisschappelijk seminarie Ypelaar, onder Ginneken, bij A. van Meer, aldaar: het bouwen van een kapel met bijbehoorende werken. Inl. bij den architect J. J. van Langelaar, te Prinsenhage. Aanw. gehouden.

Leiden, te 2 uren, door het bestuur der stedelijke gasfabriek: het leveren van p. m. 12.000 ton Duitsche gaskolen.

Doetichem, te 2 uren, door de Doetichemsche bouwmaatschappij: het bouwen van vier heerenhuizen. Aanw. 3 Maart, te 9 uren.

Buitenpost, te 4 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente Buitenpost en Lutjepost, in het logement van B. de Jong, aldaar: het bouwen van een huis, te Lutjepost. Inl. bij den gemeentearchitect A. Velding. Aanw. 2 Maart, te 1 uur.

's-Bosch, 's avonds 7 uren, door W. Streng, in het café Plaatsroyaal: het bouwen van een woonhuis. Inl. bij W. Streng. Aanw. 1 Maart, te 4 uren.

Woensdag, 3 Maart.

Bleskensgraaf, te 11 uren, door burg. en weth.: het vergrooten en veranderen der gemeenteschool. Aanw. 1 Maart, te 12 uren.

's-Hage te 12 uren, door het ministerie van waterstaat, enz., ten behoeve der Staatsspoorwegen: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, de overgangs- en eenige andere werken voor het gedeelte van pket 38 tot den oostelijken oever van de Boomervliet, van den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland. Inl. bij den waarnemend eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 672,000.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-dorpen-Zeedijken-Buitendijks, in het koffiehuis de Nederlanden: de levering van:

1o. 288 palen, lang 7.1 M.;
2o. 400 idem » 6.2 »
3o. 25 zware eiken gordingen.

Haringen, te 2 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-Deelen-Zeedijken-Buitendijks, in het koffiehuis de Nederlanden: de levering van 300 M³ riviergrint. Biljetten inzenden voor 12 uren.

Oudgensplaat, door burg. en weth.: de levering van 600 stère gebrde grint. Bilj. inzenden voor 3 Maart.

Donderdag, 4 Maart.

Haarlem, te 11 uren, door het prov. best.: het onderhoud der haven en van het buitenkanaal, zoomede van de golfbrekers en havenhoofden te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Blom, te Amsterdam. Aanw. gehouden.

Deventer, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het hotel de Keizer: het maken van eene zweminrichting bij het voormalig hoornwerk, te Deventer. Bilj. inzenden op 3 Maart, voor 3 uren. Inl. bij den gemeenten ingenieur, te Zutfen, en den hoofdopzichter van fortificatiën, te Deventer. Raming ƒ 6420.

Aduard, te 11½ uren, door P. T. Wieringa, bij Wed. Themmen: het bouwen van een woonhuis aan den ouden Heereweg. Inl. bij den architect M. Viets, te Noordhorn. Aanw. 4 Maart, te 10 uren.

Lobith, te 12 uren, door het R.-K. kerkbestuur, in het logement van J. van Heezwijk: het bouwen eener kerk, met ommanteling van den toren enz. Inl. bij den architect A. Tepe, te Utrecht. Aanw. 3 Maart, te 3 uren.

Zierikzee, te 1 uur, door het dagelijksch bestuur van het waterschap Schouwen, aan 's Landskamer: de herbedelving der waterleiding langs den Ringdijk van af de vaart naar Noordwelle bij de meestoof Schouwen tot aan den weg naar den Ouddijk, en van den weg van Loopers-Kapelle tot Brijdorpe, in 3 perceelen. Aanw. 1, 2 en 3 Maart, tusschen 10 en 1 uren.

Renkum, te 3 uren, namens N. J. F. Kamperdijk, in het koffiehuis van Th. van de Water, aldaar: het verbouwen van een woonhuis op een terrein, gelegen aan den Rijksstraatweg, te Boelsum. Inl. bij den architect H. Rutstijn, te Renkum. Aanw. 4 Maart, te 10 uren.

Baarn, door het bestuur der Koudwater-geneesinrichting, in het hotel Velzaes: het bouwen van een pension met badinrichting. Inl. bij de architecten Sanders en Berlage, te Amsterdam.

Jorwerd, het afbreken eener schuur en het bouwen van een pakhuis, aldaar, voor de Wed. en erven A. K. de Groot. Inl. bij S. P. Blanksma, mr. timmerman, te Jorwerd. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 5 Maart.

Amsterdam, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur, op het bureau der genie: het maken van een gebouw voor waterplantsen op de achterplaats der kazerne Oranje-Nassau, aldaar. Inl. bij genoemden ingenieur. Bilj. inzenden 4 Maart, voor 3 uren.

Nuland, te 10 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener mestkamer en brandspuitbergplaats aan de veldwachterswoning, met bijlevering van bouwmaterialen. Aanw. gehouden.

Bussum, te 11½ uren, in het hotel Vierhuis: het bouwen van twee villa's met bijbehoorende werken, op een terrein aan den Meerweg, aldaar. Inl. bij den architect J. F. Everts, te Bussum. Aanw. 2 Maart, te 11 uren.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.:

1o. het verhoogen en verzwaren van het aardprofiel van een pand zeedijk achter Vierburen, ten noordwesten van Delfzijl;

2o. het bouwen van een draaibrug over het Reitdiep, te Wierummerschouw, met de daartoe gevorderde opritten;

3o. het bouwen van een brugwachterswoning bij de te bouwen draaibrug over het Reitdiep, te Wierummerschouw.

Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur van den prov. waterstaat, te Groningen, en den opzichter B. Harms, te Delfzijl. Aanw. gehouden.

Rotterdam, ten kantore van de gemeentegasfabriek, de levering van:

1o. 15,000.000 KG. Engelsche gaskolen;
2o. 15,000.000 KG. Westfaalsche gaskolen,

ten dienste der gemeentegasfabrieken aldaar. Inl. aan bovengenoemd kantoor.

Nijmegen, door burg. en weth.: het vergrooten der openbare school te Hees, met de levering van schoolmeubelen.

Zaterdag, 6 Maart.

Geertruidenberg, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Bosch, in het hotel Santbergen, aldaar: het vervangen van het provoostlokaal bij het wachthuis der kazerne aan de Havenkade, te Geertruidenberg, door een arrestantenlokaal met cellen. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter van fortificatiën, te Geertruidenberg. Bilj. inzenden 5 Maart voor 3 uren, op het bureau der genie, te 's-Bosch. Raming ƒ 1260.

Sliedrecht, te 2 uren, door burg. en weth., in het koffiehuis van Blom van der Vlies: het maken van den waterboren, de filters en beuinktassins en van eenige verdere werken, ten behoeve van de waterleiding. Inl. bij den ingenieur J. Schotel, te Rotterdam. Aanw. gehouden.

Pieterburen (Gr.), te 3 uren, door P. L. van den Berg, bij den kastelein Gottinger: het geheel amoveeren van zijn oude en het bouwen eener nieuwe voorbehuining. Aanw. 1, 3 en 8 Maart.

Langweer (Fr.), 's avonds 8 uren, door het bestuur van den Trijegaaster Veenpolder in Doniawerstal, ten kantore van den secretaris-ontvanger:

1o. het graven van een nieuw kanaal langs den zuidweg naar Oosterhaule;

2o. idem van een gedeeltelijk nieuw kanaal van af den straatweg

van Oosterhaule langs den polderdijk en verder het verdiepen daarvan tot aan den zandweg;

3o. het verbreeden en verdiepen van het hoofdkanaal, van den zandweg tot ongeveer de sluis;

4o. het maken van zetten en harten over het kanaal langs den zandweg;

5o. idem van eene nieuwe draadbrug;

6o. eene belangrijke herstelling en vernieuwing aan den pollermolen.

Aanw. gehouden.

Workum, 's avonds 6 uren, door den architect J. Bogtstra, in het koffiehuis Zeeburg: een belangrijke vertimmering aan het heerenhuis wijk A no. 35, aldaar. Aanw. 1 Maart, te 10 uren.

Maandag, 8 Maart.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de levering van steenkolen ten behoeve van den dienst van het Zederikkanaal aan den stoomwatermolen aan den Arkelschen dam, ged. '86. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, den ingenieur in het noordelijk arrondissement van het 10e district, beiden te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Goriehem. Aanw. 1 Maart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van ijzerwerk voor sluitboomen en barrières, en gegalvaniseerd ijzerdraad, in 2 perceelen.

Dinsdag, 9 Maart.

Leeuwarden, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het koffiehuis van H. Schaap, aldaar: het maken van een gebouw voor lijders aan besmettelijke ziekten bij het hospitaal, te Leeuwarden. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter van fortificatiën, te Leeuwarden. Bilj. inzenden 8 Maart, vóór 3 uren, bij genoemden opzichter. Raming ƒ 7300.

Stavenisse, te 10 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Stavenisse, in het gemeentehuis: het verdedigen van den onderzeeschen oever door steenbestorting, aan de waterkeering van bovengenoemd waterschap. Aanw. 2 en 6 Maart tusschen 11 en 1 uren.

Zutfen, door den directeur der gasfabriek: de levering van 3,800,000 KG. Westfaalsche gaskolen, in 2 perceelen. Bilj. inzenden vóór 9 Maart.

Woensdag, 10 Maart.

Neuzen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het hôtel Rotterdam, aldaar: het doen van voorzieningen aan de hoorden van het kanaal van Gent naar Neuzen. Bilj. inzenden 9 Maart, vóór 3 uren, op het bureau der genie, te Neuzen. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, aldaar.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren van voorwerpen van gegoten en gesmeed ijzer, staal, koper en metaal benevens het bezorgen van smeden en werklieden tot het doen van herstellingen aan de Rijks-stoom- en andere vaartuigen, in gebruik bij het baggerwerk, ten behoeve van de werken van de Merwede en Killen in de provincien Zuid-Holland en Noord-Brabant, aanvangende 1 April '88 en eindigende ultimo Maart '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht, den rijkswerktuigkundige Beijerinck, te Rotterdam en den opzichter Weenink, te Werkendam. Aanw. 3 Maart.

Rilland-Bath, door burg. en weth.: de levering van 250 M³ onderhoudsgrint. Bilj. inzenden vóór 10 Maart.

Donderdag, 11 Maart.

Gouda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw Arti-Legi, aldaar: het uitbreiden en wijzigen van de localiteit der kazerne c.a., voor de instructie-compagnie, te Schoonhoven. Bilj. inzenden 10 Maart vóór 3 uren, bij den fortificatiesopzichter, te Gouda. Inl. bij genoemden ingenieur, te 's-Hage en bij de opzichters van fortificatiën, te Gouda en Schoonhoven. Aanw. 5 Maart, te 12½ uren. Raming ƒ 15,000.

Vrijdag, 12 Maart.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.:

1o. het bouwen van bazaltmuren bij het binnenhuishoofd in den oostelijken arm van het kanaal van Neuzen, te Neuzen. Raming ƒ 3010;

2o. het maken van werken tot verdediging van de hoorden van het kanaal van Neuzen. Raming ƒ 81,880.

Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 4 en 6 Maart.

Maandag, 15 Maart.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het leggen van gegotenijzeren buizen, hulpstukken en zinkers, en het stellen van afsluiters en brandkranen, ten behoeve der gemeentelijke hoogdrukwaterleiding. Inl. bij den gemeentearchitect J. M. Nabbe. Aanw. 8 Maart, te 10 uren.

Woensdag, 17 Maart.

Tul en 't-Waal, te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van een school met onderwijzerswoning en speelplaats, te Tul en 't-Waal;

2o. het bouwen van een brandspuithuisje, aldaar.

Inl. bij den architect F. G. Wentink, te Schalkwijk. Aanw. 12 Maart, tusschen 10 en 11 uren.

s-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken en stellen van den ijzeren bovenbouw voor de draaibrug in den ongelegden grooten weg van Utrecht naar Vreeswijk, onder de gemeente Jutphaas, provincie Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kesaper, te Utrecht. Aanw. 10 Maart, te 1 uur. Raming ƒ 21,850.

s-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., het maken van remmingwerken nabij de kleine draaibrug van de spoorwegbrug, te Dordrecht. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 9 en 10 Maart, te 11 uren. Raming ƒ 12,900.

Hindeloopen, te 12 uren, door het dijksbestuur van Wijmbritseradeels-Contributie-Zeedijken, in de Stadsherberg:

1o. het maken van 215 M. steenglooiing, ter vervanging van paalwerk, met het verhoogen en verzwaren van den daarmeerens liggenden dijk, benevens de levering der daartoe benoodigde materialen, als 1875 last zuilenbazalt en 1800 M³ brik;

2o. het maken van 55 M. kisthoofd, het bezetten van het Lemsterhoofd, 1000 M. kisteprulling en 475 M. baggerwerk;

3o. de levering van Drentsche steen, brik en grint, in verschillende perceelen.

Bilj. inzenden 16 Maart aan het dijksbestuur, te Sneek. Aanw. 13 Maart, te 12 uren.

Donderdag, 15 Maart.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Kon. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij: Bestek no. 9, het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor den localspoorweg Dieren—Apeldoorn. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Brederode en den sectieingenieur C. A. Besier, te Apeldoorn. Aanw. 12 Maart, te 10 uren. Raming ƒ 122,000.

Zaterdag, 20 Maart.

Klundert, te 2 uren, door den tijdelijken rentmeester der domeinen: het leveren van dekriet, lang 1,80 à 2 M., in bossen, zwaar bij den band 64 cM. in omtrek. Bilj. inzenden 19 Maart, vóór 5 uren. Inl. bij den bouwkundige J. Mol, te Zevenbergen.

Dinsdag, 23 Maart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw te Leeuwarden, waarin de kantoren van de hypotheken en het kadaster zijn gevestigd, van 1 April '86—31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en bij den hoofdopzichter der landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. 13 Maart, te 12 uren.

Woensdag, 24 Maart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van de aardebaan, de kunst-, de overgangs- en eenige verdere werken voor het gedeelte van den oostelijken oever van de Boonervliet tot de oostelijke kade van de haven te Maassluis, van den spoorweg van Rotterdam naar Hoek-van-Holland. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen. Aanw. 15 en 17 Maart, te 11 uren. Raming ƒ 131,500.

Donderdag, 1 April.

Kapelle (Zeel.), door burg. en weth.: het leveren van 225 M³ onderhoudsgrint en 25 M³ grintzand. Bilj. inzenden vóór 1 April.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Loppersum, 13 Febr.: de vertimmering van het schoolgebouw te Wirdum en eenige veranderingen aan de onderwijzerswoning, aldaar; ingek. 19 bilj., als:

G. v. Dijken,	te Stedum,	ƒ 4725
J. Pot,	» idem	» 4560
W. D. Rottschäfer,	» idem	» 4497
P. Moorlach,	» Ten Post,	» 4394
B. Meerman,	» Bedum,	» 4350
A. Pastoor,	» Stedum,	» 4348
B. Jansen Jzn.,	» Middelstum,	» 4312
J. Holtman,	» Loppersum,	» 4253
W. Scheltens,	» Bierum,	» 4212
P. Dertien,	» Losdorp,	» 4205
B. Jansen,	» Westerwijtwerd,	» 4197
H. Baas,	» Leermens,	» 4190
H. Nieland,	» Wirdum,	» 4163
Joh. Hemmel,	» Zeerijp,	» 4108
B. v. Eerden,	» Ten Post,	» 4090
F. Dieters,	» Leliens,	» 4025
S. Blokzijl,	» Ten Boer,	» 3999
P. Nieland,	» Wirdum,	» 3885
H. Wierenga,	» Ten Post,	» 3880

gegund.

Prinsenhage, 15 Febr.: het leggen van een trottoir in de kom der gemeente; ingekomen 7 bilj., als:

J. C. v. Maaren,	te Prinsenhage,	ƒ 1350
G. W. Metsers,	» Gimeken,	» 1288
G. v. d. Sande,	» Breda,	» 1235
Th. Kessels,	» idem	» 1145
A. Sprangers,	» Prinsenhage,	» 1144
Ant. Dirven,	» idem	» 1098
A. F. v. Bongen,	» idem	» 1045

gegund.

Amsterdam, 17 Febr.: het bouwen van een granenpakhuis met kantoor en woning aan het Wittenburger dijkje, aldaar, onder beheer van den architect A. L. van Gendt; ingekomen 23 bilj., als:

L. Kok,	te IJmuiden,	ƒ 14,300
C. Rietsnijder,	» Amsterdam,	» 13,675
B. Kroon,	» idem	» 12,531
J. H. Elsevier,	» idem	» 12,400
D. Zuiderhoek,	» idem	» 12,045
B. Cruiff,	» idem	» 11,780
Rieke en Becker,	» idem	» 11,780
W. H. Struijs,	» idem	» 11,750
G. Shaap,	» idem	» 11,688
Oosterink en Schut,	» idem	» 11,600
C. Kösters,	» idem	» 11,545
Certijn en De Haan,	» idem	» 11,480
B. Rietsnijder & Zn.,	» idem	» 11,248
Groenhoff en Baak,	» idem	» 11,200
D. Reijnk,	» idem	» 10,989
B. v. Buuren,	» idem	» 10,803
D. B. Zeevat,	» idem	» 10,856
E. B. Helle,	» idem	» 10,832
W. Geeve,	» Buiksloot,	» 10,740
A. Aalders,	» Amsterdam,	» 10,728
G. Boon,	» idem	» 10,544
E. Shaap,	» idem	» 10,394
W. Boom,	» idem	» 9,092

Gegund aan G. Boon.

Neuzen, 18 Febr.: het bouwen van een woonhuis aan den oostelijken kanaalarm; ingek. 5 bilj., als:

J. Kuijn,	te Neuzen,	ƒ 2254
C. Maters,	» Vlissingen,	» 2179
M. D. de Putter,	» Neuzen,	» 2096
B. Klaassen,	» idem	» 2094
G. v. d. Prijl en P. A. Miele,	» idem	» 2085

gegund.

Middelburg, 18 Febr.: het uitvoeren van buitengewone herstellingen aan eenige waterstaatswerken en wegen, in drie perceelen:

Perc. 1, steiger van Stavenisse; minste inschr. P. Moerland, te Stavenisse, voor ƒ 747.50.

Perc. 2, steigerdam van het Catschveer; minste inschr. E. de Maat, te Hansweerd.

Perc. 3, wegen van den Rijks-grooten weg bij Breskens naar Groede en van Groede naar Nieuwvliet; minste inschr. waren voor eene bestrating met:

Quenastkeien, D. W. Bloem, Weurt,	ƒ 4194
Lessineskeien, P. Monjé Breskens,	» 3858
Ben-Ahinkeien, D. W. Bloem, Weurt,	» 3037
Foor-Wepienkeien, P. Monjé, Breskens,	» 4000

Enschedé, 19 Febr.: het bouwen van eene zaal achter het koffiehuis van T. Meijeran, onder beheer van den architect G. Beltman A.Gzn.; ingek. 3 bilj., als:

G. W. Weegereef,	ƒ 2033
A. Jeanink,	» 1878
A. G. Nagelvoort,	» 1478

niet gegund.

Oosterbeek, 19 Febr.: het bouwen van twee burgerwoningen op een terrein, gelegen aan den Utrechtschen straatweg, voor H. B. van Lantum Jr.; ingekomen 9 bilj., als:

A. Klaassen & Zn.,	te Oosterbeek,	ƒ 3432
A. Geerlings,	» idem	» 3294
J. v. Burk,	» idem	» 3109
R. Rooijer,	» idem	» 3039
J. Degen,	» idem	» 3030.80
D. Frederik,	» idem	» 2869
P. Gephart,	» idem	» 2699.50
Gebr. Langedaar,	» idem	» 2453
W. Salomons,	» idem	» 2377

gegund.

Nieuwerkerk, 20 Febr.: de levering van 650 M³ grint voor den polder Vier-Ramen-in-Duiveland is gegund aan Jan van den Berg, te Ouwerkerk.

Ierseke, 20 Febr.: het maken van een overloopschen oosterput, een en ander voor den zeedijk van den Bureenpolder, gemeente Ierseke, tusschen de dijkpalen nos. 94 en 96; ingek. 9 bilj., als:

C. Ridderhof,	te Ierseke,	ƒ 8850
L. Luik,	» Hansweerd,	» 8650
P. J. Visser,	» idem	» 8597
Jac. Dubois,	» idem	» 8530
Joh. de Jonge,	» Biezelinge,	» 8300
Joh. Lindenberg,	» Wemeldinge,	» 7868
L. Laban,	» Ierseke,	» 7799
C. de Wilde,	» Kattendijke,	» 7777
A. Mijnheere,	» Hansweerd,	» 6763

niet gegund.

Bolsward, 20 Febr.: het bouwen van twee woningen buiten de Sneekerpoort, onder beheer van den bouwkundige J. Dijkstra Az.; ingek. 6 bilj., als:

L. J. de Jong,	te Bolsward,	ƒ 2443
Joh. Jerritsma,	» idem	» 2403
F. Flaamling,	» idem	» 2375
F. R. Feenstra,	» idem	» 2250
H. A. de Jong,	» Nieuwezijl o/Oosthem.	» 2187
Sj. Ettema,	» Bolsward,	» 1968

gegund.

Raming ƒ 2400

Den Ham, 20 Febr.: het bouwen van een woonhuis met schuurtje, voor den notaris J. Boddingh; ingek. 7 bilj., als:

H. Schotkamp Az., Avereest,	ƒ 12,092
J. Hesselingen, Meppel,	» 8,779
J. Brinkhuis, Ommen,	» 7,747
J. Schuurman, Den Ham,	» 7,600
H. H. Koers Bz., Wierden,	» 7,304.45
H. J. Stoen, Den Ham,	» 7,003
E. J. v. v. Dort, Vroomshoop (Den Ham),	» 6,997

gegund.

's-Bosch, 20 Febr.: het verbouwen van het woonhuis met het daarachter gelegen pakhuis van Joh. Smulders, onder beheer van den architect L. Derks; ingekomen 8 bilj., als:

J. H. v. Toer & Zonen,	te 's-Bosch,	ƒ 6400
Firma C. v. Mierlo,	» idem	» 6400
Th. Meuwese,	» idem	» 6245
Arn. Sanders,	» idem	» 6125
L. Harkema,	» idem	» 6000
A. Deckers,	» idem	» 5988
A. v. Hout,	» idem	» 5940
G. de Ruijter,	» idem	» 5741

gegund.

Bolsward, 22 Febr.: voor het waterschap van Wonseradeels-Zuiderzeedijken, de levering van: 1o. grenen paalhout, als: 780 stuks, lang 6.3 M.; 870 stuks, lang 5.3 M.; 325 stuks, lang 4.1 M. en 920 stuks, lang 3.55 M; ingekomen 6 bilj., als:

Wed. C. Sleeswijk,	te Lemmer,	ƒ 7620.65
Ade. Feekens,	» Harlingen,	» 7450
Tjebbe Visser,	» Workum,	» 7442
Firma Hubert Jans,	» Harlingen,	» 7435
Fontein en Tjallingie,	» idem	» 7397
F. W. Overmeer & Zn.,	» Leeuwarden,	» 7378

gegund.

2o. eiken gordingen, als: 60 zware, 60 lichte en 60 ondermaatsche gordingen; ingekomen 7 bilj., als:

Wed. C. Sleeswijk,	te Lemmer,	ƒ 1374.30
F. ten Zijthoff & Zn.,	» Deventer,	» 1348.90
J. Nahuijs,	» Groenloo,	» 1258.80
F. W. Overmeer & Zn.,	» Leeuwarden,	» 1186.20
Tjebbe Visser,	» Workum,	» 1152
R. P. Alta,	» Makkum,	» 1133
F. H. v. Eerden,	» Aalten (Geld.),	» 1119.60

gegund.

3o. 100 stère grint; ingekomen 5 bilj., als:

Pietje Ferwerda,	te Drachten,	ƒ 285
H. J. v. d. Yecht,	» Hasselt,	» 279
R. G. Stoenema,	» Lemmer,	» 277
Fredirik Felsen,	» Bolsward,	» 264
J. F. Lips,	» Nijmegen,	» 261

gegund.

Groningen, 22 Febr.: het maken en leveren van schoolmeubelen voor de school aan den Boteringesingel; minste inschr. was R. Hovingh, aldaar, voor ƒ 381.

Groningen, 22 Febr.: het verbouwen van de bovenwoning van perceel D 27, in de Oosterstraat, aldaar, onder beheer van den architect A. R. Kramer; ingek. 14 bilj., als:

A. v. Dijk,	te Groningen,	ƒ 3887
R. Hovingh,	» idem	» 3842
H. Meijer,	» idem	» 3580
G. Menlink,	» idem	» 3275
E. W. Wiebenga,	» idem	» 3120
J. Haupt,	» idem	» 3065
D. Diddens,	» idem	» 3043
K. Fekkes,	» idem	» 2995
D. Dalmeijer,	» idem	» 2990
J. Dallinga,	» idem	» 2969
H. Scheltens,	» idem	» 2958
H. J. L. Walker,	» idem	» 2497
J. H. Muller,	» idem	» 2448
G. P. v. Erp,	» idem	» 2394

gegund.

Almelo, 22 Febr.: het wederopbouwen van het afgebrande perceel voor Jalink, onder beheer van den architect H. A. Witzand Bzn.; ingek. 5 bilj., als:

B. Vrieshouw,	te Almelo,	ƒ 1879
E. Eshuis,	» idem	» 1832
Schreuder en Barneveld,	» idem	» 1722
J. en H. Nijhoff,	» idem	» 1695
F. v. d. Berg,	» idem	» 1593

gegund.

Raming » 1900

Hulst, 22 Febr.: ten behoeve van den Kruispolder: 1o. de levering van 150 stère onderhoudsgrint; minste inschr. was P. A. Adriaansens, te Groenendijk, voor ƒ 1.80 per M³.

2o. het vervoeren dier grint; minste inschr. was Andries van Damme, te Hontenisse, voor 65 cent per M³.

3o. het bezanden van den weg door het gehucht Kruisdorp; niet doorgegaan.

Vessem, 22 Febr.: 1o. het bouwen eener gemeentelijke school, onder beheer van W. H. Bouws; ingekomen 11 bilj., als:

Bloem,	te Bokstel,	ƒ 3490
H. Jansen,	» Eersel,	» 3107.75
W. Himbergen,	» Netersel,	» 3093
C. Jonkers,	» Oersel,	» 3048
Tielemans,	» Gestel,	» 3039.45
H. v. Kemenade,	» idem	» 3025
J. v. Rooij,	» Woensel,	» 2977
Bullens,	» Oorschot,	» 2900.50
Jos. Heeren,	» Hilvarenbeek,	» 2893
Verstrijnen,	» Oosterwijk,	» 2889.95
P. Elsens,	» Woensel,	» 285
J. v. Rooij,	» idem	» 279

gegund.

Leek, 22 Febr.: het bouwen van een huis voor mej. S. Wichers, aldaar, onder beheer van den architect J. Siccama; ingek. 6 bilj., als:

J. Schaaf,	te Leek,	ƒ 3500
J. v. d. Schaaf,	» idem	» 3493
J. Huizinga,	» Zuidhoorn,	» 3464
H. Heek,	» Tolbert,	» 3374
A. Siekman,	» Hoogkerk,	» 3259
H. v. Houten,	» Leek,	» 3118

gegund.

Applingedam, 22 Febr.: het bouwen van een boerenhuis en schuur voor G. J. Tichelaar; ingek. 20 bilj. als:

G. v. Dijkens,	te Stedum,	ƒ 2760
A. J. Benninga,	» Bedum,	» 2628
G. Wolthuis,	» idem	» 2380
W. D. Rottschäfer,	» Stedum,	» 2375
J. v. Dam,	» Siddeburen,	» 2220
H. Meerman,	» Bedum,	» 2210
J. Pot,	» Stedum,	» 2200
K. Dallenga,	» Kreward,	» 2200
J. Postman,	» Ten Post,	» 2192
P. Dertien,	» Losdorp,	» 2155
W. Scheltens,	» Bierum,	» 2140
S. Blokzijl,	» Ten Boer,	» 2090
B. v. Eerden,	» Ten Post,	» 2080
B. Jansen,	» Westerwijtwerd,	» 2045
W. Dieters,	» Stedum,	» 2050
D. Olthof,	» Middelstum,	» 2044
P. Nieland,	» Wirdum,	» 2017
B. Jansen,	» Middelstum,	» 2014
F. Dieters,	» Leliens,	» 1975
B. Wildeboer,	» Opwierde,	» 1886

Havelte, 23 Febr.: het bouwen van een nieuw huis, bij de Lokbrug; ingek. 11 bilj.:

hoogste inschr.	Groening, Steenwijk,	ƒ 4283
minste »	De Wit, Ruinerwold,	» 3499

Grave, 23 Febr., voor rekening der gemeente: 1o. het verhoogen van de los- en laadplaats van de vluchthaven; ingekomen 4 bilj., als:

W. v. Oss,	te Nijmegen,	ƒ 527
G. Willems,	» Grave,	» 450
L. W. Bloem,	» Weurt,	» 450
G. v. Heezwijk,	» Grave,	» 448

gegund.

2o. het opnemen en het opnieuw bestraten der Bagijnestraat; ingek. 6 bilj., als:

W. v. Oss,	te Nijmegen,	ƒ 268
H. Hendriks,	» Grave,	» 189
D. W. Bloem,	» Weurt,	» 185
G. v. Heezwijk,	» Grave,	» 178
J. Ekstein,	» idem	» 151
M. v. Gemert,	» idem	» 133.60

gegund.

Utrecht, 23 Febr.: het verlengen van het tweede spoor, het verplaatsen van de perrons en het maken van daarmede in-verband-staande werken op de halte Windesheim; ingekomen 8 bilj., als:

F. Aberson,	te Steenwijk,	ƒ 3180
D. Bruins,	» Zwolle,	» 2883
D. W. Bloem,	» Weurt,	» 2699
G. J. Averdijk,	» Wije,	» 2698
A. Terwindt,	» Westpannerden,	» 2690
L. v. Nispen,	» Zwolle,	» 2589
A. v. Straten,	» idem	» 2533
Th. Verhoeven,	» Deventer,	» 2300
Raming		» 2982

Rotterdam, 23 Febr.: de levering van: 1o. 180 retortmondstukken en moerbouten, ten behoeve van de gemeentelijke gasfabriek aan den Oostzeedijk; ingekomen 20 bilj., als:

W. J. Stokvis,	Arnhem,	ƒ 8480
A. Detombay,	Marcinelle,	» 7400
A. J. Jacobs	Haarlem,	» 7260
Kölln. Maschinenbau Act. Gesellschaft,		
Bayenthal,		» 7100
R. en J. Dempster,	Manchester,	» 6444
A. Asselberg & Zn.,	Bergen-op-Zoom,	» 6023
Van den Bosert en Punt,	Amsterdam,	» 5817
Van den Berg & Co.,	idem	» 5547
J. Levêque & Co.,	Herstal,	» 5470
Soc. anonyme Liégeoise pour la constr. des machines,	Luik,	» 5200
Soc. anonyme des ateliers de constr. etc.	Gilly,	» 5180
Ned. Stoombootmaatschappij,	Rotterdam,	» 4900
Th. Roijakkers & Zn.,	Helmond,	» 4480
Léon Hiard,	Haine St.-Pierre,	» 4203
P. Fontaine,	La Hestre,	» 4147
Soc. anonyme des forges et ateliers etc.,	Bouffioulx,	» 4082.40
Soc. anonyme des ateliers de constr. de Malines,	Malines,	» 4027
A. Trifet,	La Louvière,	» 4000
R. Buissin,	Fayt by Manage,	» 3702.60
E. Henricot,	Court St. Etienne,	» 3666

2o. 19 hardsteenen grafzerken; ingekomen 8 bilj., als:

Jules Bongaerd,	te Escaussine,	ƒ 1300
Pierre Janssen,	» Luik,	» 1252.70
Van Noorden en Schwarzel,	» Rotterdam,	» 1182
P. A. Boer,	» idem	» 1149
C. v. Dorp,	» idem	» 1125.50
H. J. Bosman,	» idem	» 1060
A. Huysgaard,	» Amsterdam,	» 1038
W. v. Driel en A. v. Put,	» Rotterdam,	» 1030

2o. 550 M² duinzand; ingekomen 4 bilj., als:

		per M²
J. Velgersdijk,	te Kralingen,	ƒ 0.93
P. v. Hobst,	» Rotterdam,	» 0.89
W. Lobe,	» Kralingen,	» 0.88
J. F. Breijs,	» Rotterdam,	» 0.79

Hellevoetsluis, 24 Febr.: het uit elkander nemen van de kokervormige ijzeren loskraan op 's Rijks werf, alsmede, het vernieuwen der fundeering en het wederopstellen der kraan; ingek. 9 bilj.:

hoogste inschr.	J. v. d. Vlugt, Dordrecht,	ƒ 43.60
minste »	W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,	» 31.95

Eindhoven, 24 Febr.: de levering van 75,000 straatkeien petit granit, en 400 M. hardsteenen trottoirband, voor de gemeente; ingekomen 11 bilj., als:

	keien per 1000.	banden per M.
M. v. Roggen, Sprimont (België),	ƒ 44.45	ƒ 2.47
J. Petit, Breda,		1.85
A. Taurel, Luik,		2.23
Wed. Barette, Eindhoven,	41.35	1.89
H. Bosman, Rotterdam, voor grieskeien,	64.99	2.35
Pierre Jansen, Luik,		1.96
F. Heijne en A. Jadot, Huij (België),	52.15	2.06
E. Jansen en Bastien, Luik,	42.84	
Adesan Leroy en G. Bosteels, Brussel,	51.80	
René Dumont, Brain-le-Comte,	45.00	
F. Bolson, Mook,	43.57	

Meppel, 24 Febr.: het vergroten van een paardenstal; ingek. 7 bilj., als:

M. Lambregts,	ƒ 498
R. Bakker,	» 490
J. Emmink,	» 460
A. Aarlmar,	» 425
R. Geskes,	» 410
P. G. Jans,	» 380
J. Bosselingen,	» 374

Gegund aan P. G. Jans.

Apeldoorn, 25 Febr.: het maken van gebouwen enz. voor den localaalspoorweg Apeldoorn—Hattem, volgens Bestek no. 14; ingekomen 16 bilj., als:

B. v. d. Worp,	te Deventer,	ƒ 40,333
H. Timmer,	» Meppel,	» 38,680
Chr. Wegerif,	» Apeldoorn,	» 37,980
T. Hilarius Wzn.,	» Leeuwarden,	» 37,433
J. v. d. Braak,	» Apeldoorn,	» 36,500
G. ten Heerdt,	» Klarenbeek,	» 35,845
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 35,734
H. Mulder Jan.,	» Terwolde,	» 35,500
H. Mouw Mzn.,	» Apeldoorn,	» 35,394
F. W. Geurden,	» idem	» 34,985
F. L. Tietlhoff,	» idem	» 34,947
A. Radstaak,	» idem	» 34,779
H. ten Heerdt,	» Vaassen,	» 34,768
K. Otten,	» Meppel,	» 34,400
E. v. d. Woerd Jan.,	» Deventer,	» 34,197
J. Westerink,	» Epe,	» 33,948
Raming		» 39,850

Amsterdam, 25 Febr.: het verbouwen van het door brand beschadigde perceel no. 70, onder beheer van den architect A. Jacot; minste inschr. waren Gebr. van Beekum, voor ƒ 7490.

Oostwedde, 25 Febr.: het afbreken van het bestaande en het bouwen van een nieuw voorgebouw met schuur enz., voor rekening van E. ter Borgh; ingek. 8 bilj., als:

J. Bos,	te Blijham,	ƒ 4284
J. en A. Pranges,	» Stadskanaal,	» 3313
A. Hulselma,	» Nieuwe-Pekela,	» 3310
K. Hensema,	» Oude-Pekela,	» 3293
H. Bröring en J. Huisman,	» Oostwedde,	» 3264
J. v. d. Berg,	» Musselkanaal,	» 3250
P. Luitjes,	» idem	» 2990
G. de Ruiter,	» Wedde,	» 2885

Sappemeer, 25 Febr.: het bouwen eener heerenbehuizing met schuurtje, onder beheer van den architect A. Schreuder; ingekomen 14 bilj., als:

E. Wanders,	te Sappemeer,	ƒ 10,150
H. Schreuder,	» Zuidbroek,	» 9,360
E. Wietsema,	» Groningen,	» 9,275
J. Bolder,	» Veendam,	» 9,050
H. Jansen,	» Groningen,	» 9 048
H. Vos,	» Sappemeer,	» 8,993
A. J. Benninga,	» Bedum,	» 8,964
J. E. Wolrich,	» Hoogezand,	» 8,861
G. Haikens,	» Oostwold,	» 8,830
W. D. Rotschäfller,	» Stedum,	» 8,800
J. Pot,	» idem	» 8,588
Joh. Baarke,	» Noordbroek,	» 8,393
E. Schreuder,	» Sappemeer,	» 8,072
J. J. Benekker,	» idem	» 7,997

Gegund aan E. Schreuder.

Heerm, 25 Febr.: het bouwen van een winkel- en woonhuis voor W. Begeman; ingekomen 10 bilj., als:

J. Rustenburg,	ƒ 3981
H. v. Doorn,	» 3895
A. Mozëmaar,	» 3850
J. Markus,	» 3795
K. Bakker,	» 3730
J. C. Visser,	» 3698
P. Visser,	» 3688
P. Blauw,	» 3560
P. Kaper,	» 3486
C. Woestenburg,	» 3245

gegund.

Leeuwarden, 25 Febr.: het uitdiepen van eenige kanalen en vaarwaters, in onderhoud bij de provincie, in 8 perceelen:

Perc. 1, de Bolswarder-Harlinger zeilvaart van 300 M² ten noordwesten de Hansumatille tot den oliemolen bij Almenum; minste inschr. H. H. Smith, te Almenum, voor ƒ 16,890. Raming ƒ 22,960.

Perc. 2, de Sneeker—Bolswarder zeilvaart, a. van 600 M² ten noordwesten de Nijlander opvaart tot het Kruiswater; b. het Kruiswater; minste inschr. dezelfde, voor ƒ 1789. Raming ƒ 2504.

Perc. 3, de Harlinger—Leeuwarder trekvaart, a. van 250 M² ten oosten de ophaalbrug te Dronrijp tot 18 M² ten oosten de Bolswarderbrug; b. tegenover het dorp Deinum; c. wederzijds de Ritzumazijl; d. de Noorderstadsgracht te Leeuwarden; minste inschr. E. M. Sixma, te Wartena, voor ƒ 8734. Raming ƒ 11,240.

Perc. 4, het vaarwater van Sneek over IJlst naar Woudsend, a. in het Wijdkraai; b. in de Wijde Wijnerts, van het Beegervaz noordwaarts; c. in de Wijde Wijnerts, benuden het poeltje Greolshaven; d. in de Nauwe Wijnerts van het Beegervaz zuidwaarts; minste inschr. W. Krikke en G. Heij, te Oudehaske, voor ƒ 1495. Raming ƒ 1802.80.

Perc. 5, het kanaal van Gorredijk naar Oudeschouw, a. van Veenebuurt zuidwaarts; b. van 120 M² ten noorden Veenebuurt, noordwaarts; c. van Spaltebrug, zuidwaarts; minste inschr. IJ. IJ. Dikkerboom, te Oudehaske, voor ƒ 339. Raming ƒ 377.80.

Perc. 6, de Bolswarder—Workumer trekvaart, van 200 M² ten noorden de Workumer tolhekbrug, zuidwaarts; minste inschr. R. F. de Vries, te Koudum, voor ƒ 598. Raming ƒ 780.

Perc. 7, het vaarwater de Oudeweg en de geul door de Lanwerderwielen, van 50 M² ten westen de sluis in de Zijlroede tot de geul naar de Scharsterrien; minste inschr. A. G. Huijskes, te Hedel, voor ƒ 4814. Raming ƒ 6308.

Perc. 8, het kanaal de Zuider Ee van Kostverloren tot de Ezumazijl; minste inschr. J. A. Deelstra, te Rinsumageest, voor ƒ 474. Raming ƒ 488.

's-Heer Abtskerke, 26 Febr.: het bouwen van nieuwe woningen in de Hooge Nieuwstraat, onder beheer van den bouwkundige A. van Liempt; ingek 5 bilj., als:

F. Pennings,	ƒ 2316
A. Bex & Zonen,	» 2077
G. de Ruiter,	» 1985
Jac. v. Tour,	» 1850
C. Jansen,	» 1763

gegund,

Raming	ƒ 2093

Zutfen, 26 Febr.: het onderhouden en herstellen van rijksgebouwen der invoerrechten en accijnsen te Lobit, Millingen en Babberich, van 1 April '86—31 Maart '89; ingek. 4 bilj., als:

B. J. Wichers,	te Lobit,	ƒ 4496
H. Verborg,	» idem	» 4469
J. H. v. Heezwijk,	» idem	» 4250
J. C. S. Schoemaker,	» idem	» 3798

Zwolle, 26 Febr., voor rekening van het waterschap Mastenbroek: 1o. het vergrooten van de woning van den chef-machinist, te Genemuiden; ingek. 9 bilj., als:

C. Visscher,	te Kampen,	ƒ 1250
F. H. Noorman,	» Zwolle,	» 1094
C. Hulleman,	» Genemuiden,	» 1067
J. W. v. d. Haar,	» idem	» 1048.45
W. Riesebos,	» idem	» 973
G. J. Ernst,	» Zwolle,	» 948
H. v. Dijk Ibzn.,	» Kampen,	» 898
C. J. v. Dijk,	» Genemuiden,	» 888
A. Bekendam,	» idem	» 888

Gegund aan A. Bekendam, met het lot tegen C. J. v. Dijk;

2o. de verbouwing van den steenen duiker no. 8, in den Oosterstaalweg te Genemuiden; ingek. 9 bilj., als:

H. v. Dijk,	te Kampen,	ƒ 652
C. Visscher,	» idem	» 420
G. J. Ernst,	» Zwolle,	» 244
W. Riesebos,	» Genemuiden,	» 179
C. Hulleman,	» idem	» 174
F. H. Noorman,	» Zwolle,	» 170
A. Bekendam,	» Genemuiden,	» 163
J. Heutink,	» idem	» 157
C. J. v. Dijk,	» idem	» 118

gegund.

3o. de vernieuwing van het noodmagazijn bij de zeesluis te Genemuiden; ingek. 8 bilj., als:

H. van Dijk,	te Kampen	ƒ 285
C. Visscher,	» id	» 265
F. H. Noorman	» Zwolle,	» 235
G. J. Ernst,	» id	» 178
A. Bekendam,	» Genemuiden,	» 169
J. W. v. d. Haar,	» id	» 160,96
C. J. van Dijk,	» id	» 160
W. Riezebos	» id	» 153

gegund.

Arnhem, 22 Febr.: de levering van 20,200 stuks grieskeien van de Ourthe is opgedragen aan den laagsten inschrijver van de op 9 Febr. gehouden aanbesteding (zie »De Opmerker" van 13 dezer) F. Bodson, te Mook, en wel

de hoofdkeien voor ƒ 66.72 per 1000 stuks.
de anderhalve » » » 99.50 » » »

DE OPMERKER

van ZATERDAG 6 MAART 1886.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN

Maandag, 8 Maart.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de levering van steenkolen ten behoeve van den dienst van het Zederikkanaal aan den stoomwatermolen aan den Arkelschen dam, ged. '86. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, den ingenieur in het noordelijk arrondissement van het 10e district, beiden te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. gehouden.

Hoogland, te 11 uren, door het bestuur van het waterschap de Zeldersche Wetering, onder Hoogland en Baarn, bij C. Schimmel: het maken van eene brug in plaats van de Zelderische sluis bij het stoomgemaal.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van ijzerwerk voor sluitbomen en barrières, en gegalvaniseerd ijzerdraad, in 2 perceelen.

Arnhem, te 12 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Walburgis, in de societeit St.-Jan: het afbreken der bestaande kosterswoning en stallen c. a., het bouwen eener catechismuskamer met vergaderzaal en kosterswoning, met bijlevering der daartoe benoodigde materialen enz., volgens het ontwerp van den architect P. J. H. Cuijpers, te Amsterdam. Aanw. gehouden.

Ierseke, te 2 uren, door het kerkbestuur der Herv. gemeente:

1o. het doen van metsel-, stukadoor- en pleisterwerken, benevens het afbreken van de oude kerkbanken;

2o. het leveren en maken van kerkbanken voor 517 zitplaatsen;

3o. het maken van een nieuw kerkraam van witte steen en het restaureeren van een kerkraam;

4o. het maken van een nieuwe pastorie.

Helwierde (Gr.), te 3 uren, bij den logementhouder E. de Boer: het bouwen van een rentenierbehuizing met schuurtje voor J. Dallinga, alsmede, met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen enz. Aanw. 8 Maart, te 2 uren.

Deventer, te 4 uren, door W. Broese Dijkhof, in het koffiehuis van J. Brinksteen: het maken van een burger woonhuis aan den Zwolschen straatweg. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 9 Maart.

Leeuwarden, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het koffiehuis van H. Schaap, alsdaar: het maken van een gebouw voor lijders aan besmettelijke ziekten bij het hospitaal, in het gemeenelands ingenieur en den opzichter van fortificatiën, te Leeuwarden. Bilj. inzenden 8 Maart, vóór 3 uren, bij genoemden opzichter. Raming ƒ 7300.

Stavenisse, te 10 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Stavenisse, in het gemeentehuis: het verdeelen van den onderteekenden over door steenbestorting, aan de waterkeering van bovengenoemd waterschap. Aanw. gehouden.

Deventer, te 10 uren, door burg. en weth.: de levering van 150 privaattonnen en 3 vuilnisbakken van gegalvaniseerd plaatijzer.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van 18 partijen iepenhouten bragstrooken voor rijtveringen, te zamen 2989 stuks.

Zijldijk (Gr.), te 4 uren, bij D. Oosting: het bouwen van eene kerk, alsdaar. Aanw. 9 Maart, te 3 uren.

Zutfen, door den directeur der gasfabriek: de levering van 3,800,000 KG. Westfaalsche gaskolen, in 2 perceelen. Bilj. inzenden vóór 9 Maart.

Woensdag, 10 Maart.

Neuzen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het hotel Rotterdam, alsdaar: het doen van voorzieningen aan de boorden van het kanaal van Gent naar Neuzen. Bilj. inzenden 9 Maart, vóór 3 uren, op het bureau der genie, te Neuzen. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, alsdaar.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren van voorwerpen van gegoten en gesmeed ijzer, staal, koper en metaal benevens het bezorgen van smeden en werklieden tot het doen van herstellingen aan de lijfks-stoom- en andere vaartuigen, in gebruik bij het baggerwerk, ten behoeve van de werken van de Merwede en Killen in de provincien Zuid-Holland en Noord-Brabant, aanvangende 1 April '86 en eindigende ultimo Maart '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht, den rijkswerktuigkundige Begerinck, te Rotterdam en den opzichter Weenink, te Werkendam. Aanw. gehouden.

Wommels, te 11 uren, door burg. en weth. van Hennaarderadeel: de levering van 825 stiere grint. Inl. bij den opzichter der gemeentewerken D. T. Wijma, te Wommels.

Winterswijk, te 12 uren, in het lokaal van A. Poppink: het bouwen van zes burgerwoningen onder één dak, aan de Stationstraat, alsdaar.

Leiden, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, in het gemeenelandshuis: het onderhoud ged. '86, van de sluizen, bruggen en wachterswoningen langs den Rijn, van het gebouw voor weerkundige waarnemingen aan de Oude-Wetering en van de telegraaflijn tusschen Oude-Wetering en Boeloërendsveen. Inl. bij den ingenieur, te Leiden.

Neede, te 3 uren, door het kerkbestuur der Herv. gemeente, in het logement van G. H. ten Hoopen: het afbreken der oude en het bouwen eener nieuwe pastorie met biggebouwtje. Aanw. 10 Maart, te 10 uren.

Deventer, het lichten van een gezonken baggermachine met bok, in de stadsgracht, alsdaar. Bilj. inzenden vóór 10 Maart, bij den boekhandelaar A. F. Streober.

Gorichem, in het koffiehuis Cambrinus: het maken van een huis met schuur, voor B. van der Giessen Wz. Aanw. gehouden.

Winterswijk, door den directeur der Geldersch-Overijsselsche Localspoorwegmaatschappij: het maken van wachterswoningen bij de halten Lintelo, Silvolde en Rietmolen, bij den Slakweg tusschen Deutichem en Terborg en bij den Poortoverweg nabij Enschedé.

Rilland-Bath, door burg. en weth.: de levering van 250 M³ onderhoudgrint. Bilj. inzenden vóór 10 Maart.

Donderdag, 11 Maart.

Gouda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw Arti-Legi, alsdaar: het uitbreiden en wijzigen van de localiteit der kamrse c. a., voor de instructie-compagnie, te Schoonhoven. Bilj. inzenden 10 Maart vóór 3 uren, bij den fortificatiesopzichter, te Gouda. Inl. bij genoemden ingenieur, te 's-Hage en bij de opzichters van fortificatiën, te Gouda en Schoonhoven. Aanw. gehouden. Raming ƒ 15,000.

Mijdrecht, te 7 uren, door het bestuur der gemeente Mijdrecht en het waterschap de Derde-Bedijking, in de herberg van M. Winkel: de levering van 800 M³ grint.

Vrijdag, 12 Maart.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.:

1o. het bouwen van hazaltmuren bij het binnenshuishoofd in den oostelijken arm van het kanaal van Neuzen, te Neuzen. Raming ƒ 3010;

2o. het maken van werken tot verdediging van de boorden van het kanaal van Neuzen. Raming ƒ 31,880.

Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. gehouden.

Baarn, te 11 uren, door burg. en weth.: het leggen van p. m. 1825 M² bestrating. Inl. bij den gemeenteopzichter.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het verlagen van eenige riolen, te Scheveningen. Aanw. 10 Maart, te 11 uren;

2o. het verlagen en gedeeltelijk vernieuwen van de brug over de Houtgracht te 's-Hage. Aanw. 10 Maart, te 9 uren.

Zaterdag, 13 Maart.

Sneek, te 1 uur, door burg. en weth.: het aanleggen van nieuwe en het verbeteren van bestaande bestratingen, met bijlevering van de daartoe benoodigde materialen, als trottoirbanden, Waal- en Friesche straatklinkers, voor een oppervlakte van 4000 M². Inl. bij den gemeentearchitect.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: het leggen van een gemetselden vloer in het beurs- en waaggebouw.

Maandag, 15 Maart.

's-Hage, te 10 uren, door burg. en weth.: het leggen van gegoten-ijzeren buizen, hulpstukken en zinkers, en het stellen van afsluiters en brandkranen, ten behoeve der gemeentelijke hoogdrukwaterleiding. Inl. bij den gemeentearchitect J. M. Nabbe. Aanw. 8 Maart, te 10 uren.

Enkhuizen, te 12½ uren, door dijkgraaf en heemraden van Drechterland, in het Drechterlandsche huis, alsdaar: het leveren van 2745 kub. M. grint, 232,000 Waalstraatklinkers en 531 kub. M. zand, met het vervoeren dezer materialen naar de Drechterlandsche wegen. Inl. bij den opzichter A. Stoutjesdijk, te Boorn.

Wolfertsdijk, te 2 uren, door het bestuur van het waterschap Oud-Wolfaartsdijk, in de herberg van C. van Strien, alsdaar: de levering van 369 M³ onderhoudsgrint, vrachtvrij te leveren aan het Wolfertsdijksche veer, vóór 1 Juni.

Ursum, 's avonds 6 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente, alsdaar: het afbreken van het voorportaal en het maken van eene stelphuizing van de bestaande schuur, op zathe no. 2. Inl. bij den architect Jac. R. Nijdam, alsdaar. Aanw. 10 Maart.

Dinsdag, 16 Maart.

Zwolle, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het Oléon, alsdaar: het maken van 2 regenlukken bij de stallen en van een gemetseld waterreservoir bij den put op den Woldberg in de legerplaats bij Oldebroek. Bilj. inzenden 15 Maart, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Aanw. 12 Maart, te 11 uren. Raming ƒ 8400.

Alkmaar, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Hondsbossche-en-Duinen-tot-Petten, in het hotel de Toelast, alsdaar:

1o. het eenjarig onderhoud van de Hondsbossche zeewering en eenige binnenwerken;

2o. het driejarig onderhoud der gemeentelandsgebouwen, bruggen, sluizen enz.

Westerwolde (Fr.), door S. H. Halbersma: het bouwen eener stelphuizing, te Westergeest. Aanw. 13 Maart, te 11 uren.

Woensdag, 17 Maart.

Hensuijk, te 11 uren, door burg. en weth. van Tiel en 't-Waal:

1o. het bouwen van een school met onderwijzerswoning en speelplaats, te Tiel en 't-Waal;

2o. het bouwen van een brandspuithuisje, alsdaar.

Inl. bij den architect F. G. Wentink, te Schalkwijk. Aanw. 12 Maart, tusschen 10 en 11 uren.

s-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken en stellen van den ijzeren bovenbouw voor de draaibrug in den overgelegden grooten weg van Utrecht naar Vreeswijk, onder de gemeente Jutphaas, provincie Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Keuper, te Utrecht. Aanw. 10 Maart, te 1 uur. Raming ƒ 21,850.

s-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., het maken van remmingwerken nabij de kleine draaibrug van de spoorwegbrug, te Dordrecht. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der

Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 9 en 10 Maart, te 11 uren. Raming ƒ 12,900.

Hindeloopen, te 12 uren, door het dijksbestuur van Wijmbritseradeels-Contributie-Zeedijken, in de Stadsherberg:

1o. het maken van 213 M. steenglooiing, ter vervanging van paalwerk, met het verbeteren en verzwaren van den daarnevens liggenden dijk, benevens de levering der daartoe benoodigde materialen, als 1875 last zuilenbazalt en 1300 M³ brik;

2o. het maken van 55 M. kisthoofd, het bezetten van het Lemsterhoofd, 1000 M. kistopvulling en 475 M. baggerwerk;

3o. de levering van Drentsche steen, brik en grint, in verschillende perceelen.

Bilj. inzenden 16 Maart aan het dijksbestuur, te Sneek. Aanw. 13 Maart, te 12 uren.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden der Vier-Noorder-Koggen, in het koggenhuis, alsdaar: het uitvoeren van grond- en steenglooiingswerk aan den Nessedijk, ten zuiden van het in '85 gemaakte werk. Inl. bij den hoofdopzichter A. Kater Jz., te Lambertschaag. Aanw. 11 Maart, te 11 uren.

Moerkapelle, door burg. en weth.: het amoveeren van het bestaande schoollokaal, het bouwen van eene nieuwe school en eenige veranderingen aan de onderwijzerswoning. Inl. bij den civiel ingenieur H. Paul Jz., te Zevenhuizen. Aanw. 10 Maart, te 12 uren.

Bolsward, door burg. en weth.: het verbouwen van de groote kolenloods en bergplaats, en de uitvoering van eenige diverse werken aan de gasfabriek, alsdaar.

Heerenveen, door K. W. Wierda: eene belangrijke vertimmering aan het boerenhuis te Marssum, bewoond door M. J. Tolsma, met bijlevering van de materialen enz. Aanw. 13 Maart.

Donderdag, 18 Maart.

Delft, te 1½ uren, door de commissie van beheer der gemeentelijke gasfabriek: de levering der benoodigde gaskolen van 1 April '86 tot 31 Maart '87.

Zutfen, te 2 uren, door burg. en weth.: de levering van 80,000 Ben-Ahinkeien 12 × 14, 250,000 straatklinkers en 1300 M. Engelsche rioolbuizen.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Kon. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij: Bestek no. 9, het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor den localenspoorweg Dieren—Apeldoorn. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Brederode en den sectieingenieur C. A. Besier, te Apeldoorn. Aanw. 12 Maart, te 10 uren. Raming ƒ 122,000.

Vrijdag, 19 Maart.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van de schaderaring aan den ronden kop van den buitenmuur tusschen de Willems- en Nieuwe-Willemshaven te Harlingen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Groningen, den ingenieur, te Leeuwarden, en den buitengewoon opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. 15 Maart. Raming ƒ 698.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Elburg, van 1 April '86—31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 11 Maart, te 1 uur. Raming ƒ 725.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhouden en herstellen van het postgebouw te Harlingen, van 1 April '86—31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 10 Maart, te 12 uren. Raming 1015.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhouden en herstellen van het postgebouw te Tiel, van 1 April '86—31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 12 Maart, te 1 uur. Raming ƒ 890.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw, te Velp, van 1 April '86—31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 13 Maart, te 12 uren. Raming ƒ 715.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de werken langs het Boode Klif, met het onderhoud daarvan van 1 Mei '86—30 April '89. Inl. bij den ingenieur van den prov. waterstaat, te Leeuwarden, en den opzichter G. M. Schreda, te Koudum. Aanw. 16 Maart.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best.: het verbeteren en kanaliseeren van de rivier de Tjonger, le gedeelte, in 2 perceelen en in massa. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat. Aanw. 16 Maart, te 11 uren. Raming 1e perc. ƒ 33,550, 2e perc. ƒ 204,850.

Zaterdag, 20 Maart.

Klundert, te 2 uren, door den tijdelijken rentmeester der domeinen: het leveren van dekriet, lang 1.80 à 2 M., in bossen, zwaar bij den band 64 cM. in omtrek. Bilj. inzenden 19 Maart, vóór 5 uren. Inl. bij den bouwkundige J. Mol, te Zevenbergen.

Maandag, 22 Maart.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best.: het bouwen eener nieuwe schutsluis aan den Leidschendam. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat. Aanw. 11 en 13 Maart, te 10½ uren. Raming ƒ 100,000.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche IJzeren-spoorwegmaatschappij in kamer no. 46 van het central administratiegebouw, aan het Droogbak, alsdaar:

1o. Bestek no. 379, het onderhouden en herstellen van den spoorweg Helder—Amsterdam en Zaandam—Enkhuizen, in 5 perceelen. Raming ƒ 24,723;

2o. Bestek no. 380, idem van den spoorweg Amsterdam—Rotterdam en Haarlem—Uitgeest, in 6 perceelen. Raming ƒ 51,000;

3o. Bestek no. 381, idem van den spoorweg St.-Anthoniedijk—Wintersrijk en Hilversum—Utrecht, in 5 perceelen. Raming ƒ 29,074.28;

4o. Bestek no. 382, idem van het baanvak Amsterdam, in 2 perceelen. Raming ƒ 20,286.

Dinsdag, 23 Maart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw te Leeuwarden, waarin de kantoren van de hypotheken en het kadaster zijn gevestigd, van 1 April '86—31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en bij den hoofdopzichter der landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. 13 Maart. te 12 uren.

Grave, te 2 uren, door het algemeen burgerlijk armbestuur het St.-Catharina-gasthuis en weeshuis, in het hotel de Gouden Leeuw, alsdaar: het slechten van een gedeelte der voormalige vesting, gelegen tusschen de Brugstraat, Begrafenis- en buitengracht, en het maken van kunstwerken, als vier steenen bruggen, twee sluizen en een riool. Inl. bij den architect C. A. van Lith, alsdaar. Aanw. 22 en 23 Maart, tusschen 9 en 12 uren.

Woensdag, 24 Maart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van de aardebaan, de kunst-, de overgangs- en eenige andere werken voor het gedeelte van den oostelijken zeedijk van de Boonervliet tot de oostelijke kade van de haven te Maassluis, van den spoorweg van Rotterdam naar Hoek-van-Holland. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen. Aanw. 15 en 17 Maart, te 11 uren. Raming ƒ 131,500.

Donderdag, 25 Maart.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen en verbeteren van 's Rijks zee- en havenwerken op het eiland Urk, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Hoogenboom, te Hoorn. Aanw. 18 Maart. Raming ƒ 3200.

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.: het maken en daarstellen van een ijzeren draairbrug met gemetselde landhoofden, pijler en vleugelmuren over het Spaarne, ter vervanging van de bestaande Melkbrug alsdaar. Inl. aan het bureau der gemeentewerken van 19 Maart af, tusschen 9 en 10 uren. Aanw. 19 Maart, te 10 uren. Raming ƒ 84,700.

Vrijdag, 26 Maart.

Groningen, te 12 uren, door den prov. inspecteur der directe belastingen: het onderhouden en herstellen van de gebouwen der invoerrechten en accijnsen, te Delfzijl, van 1 April '86—31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der Landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. 19 Maart, te 12½ uren.

Dinsdag, 30 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw te Zierikzee, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en het kadaster, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Maart, '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 19 Maart, te 12 uren.

Woensdag, 31 Maart.

's-Hage te 12 uren, door het ministerie van waterstaat, enz.: het onderhoud der rivier- en bestortingswerken, behoorende tot den onderbouw der overbrugging van het Hollandsch Diep, van 1 Mei '86—1 Mei '87, met het aanbrengen van de noodige voorzieningen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter Chevalier, beiden te Dordrecht. Aanw. 23 Maart. Raming ƒ 4800.

's-Bosch, te 12 uren, door het prov. best.: het maken van de aardebaan, het bouwen van kunstwerken en het met keien bestraten van den weg van Eersel, langs het gehucht Witreit, naar de Belgische grenzen en alsdaar aansluitende aan den keiweg naar Postel, ter lengte van 8072.50 M. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, te 's-Bosch, en bij den opzichter H. S. F. Koenen, te Eindhoven. Aanw. 27 Maart, te 11 uren, beginnende te Eersel. Raming ƒ 67,085.

Donderdag, 1 April.

Kapelle (Zeel.), door burg. en weth.: het leveren van 225 M³ onderhoudsgrint en 25 M³ grintzand. Bilj. inzenden vóór 1 April.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Dirksland, 26 Febr.: de levering van 1850 M³ grove onderhoudsgrint.

Inschrijvers en Woonplaats.	Haven Dirksland. per M³	Haven Stellendam. per M³	Haven Goedereede. per M³	Haven Ouddorp. per M³
T. H. Thomassen, Nijmegen,	ƒ 1.45	ƒ 1.45	ƒ 1.60	ƒ 1.60
B. de Haan, Werkendam,	1.38	1.38	1.70	1.38
H. v. d. Bent, Nijmegen,	1.37	1.37	1.60	1.37
J. F. Lips, idem	1.34	1.34	1.55	1.40
Gebr. Peters, idem	1.27½	1.27½	1.62	1.27½
gegund.				

Groningen, 26 Febr.: het bouwen eener sigarenfabriek op een terrein aan den Zuiderhuinsingel, onder beheer van den architect G. Nijhuis; ingek. 20 bilj., als:

H. Scheltens,	ƒ 5332
F. Roders,	ƒ 5143
G. Meulink,	» 5126
J. de Vries,	» 5074
D. S. Dijkstra,	» 5049
R. Bovingh,	» 4999
A. v. Dijk,	ƒ 4995
H. Janssen,	» 4947
G. P. v. Erp,	» 4897
J. Haupt,	» 4893
H. J. L. Walker,	» 4889
J. Ibelings,	» 4849
J. H. Meijer,	» 4797
E. Peters,	» 4797
D. Dalmolen,	» 4789
L. Oldenburger,	» 4785
E. W. Wietzema,	» 4771
E. Berkenbosch,	» 4970
T. Y. Jelsma,	» 4964
H. Meijer,	» 4388
gegund.	
Raming	ƒ 4925

Vlissingen, 27 Febr.: het onderhoud der gemeentegebouwen enz. ged. '86, in 7 perceelen; minste inschr. waren:

Massa perc. 1, 2 en 3, onderhoud der gebouwen, kaaimuren, beschoeiingen, bruggen en schoolgebouwen, D. Bijl, te Vlissingen, voor ƒ 4247.

Perc. 4, baggeren van 3000 M³ slijk, dezelfde, voor ƒ 0.35 per M³.

Perc. 5, onderhoud der kachels, E. J. J. Bordon, te Vlissingen, voor ƒ 308.45.

Perc. 6, straatwerk, J. Tavenier, te Vlissingen, voor ƒ 0.13 per. M².

Perc. 7, levering van 400 M³ plaatzand, D. Bijl, te Vlissingen, voor ƒ 0.98.

Geldermalsen, 27 Febr.: het verbouwen van de gemeentelijke school; ingek. 9 bilj., als:

W. v. Lith Bz.,	te Geldermalsen,	ƒ 4195
W. Schroot,	» Deil,	» 4295
C. H. Verkuil,	» Geldermalsen,	» 4188
L. J. Metz,	» Zalt-Bommel,	» 3987
F. v. Scharrenberg,	» Beteren	» 3951
C. v. Steijnenberg,	» Geldermalsen,	» 3980
A. Michaël,	» Aalburg,	» 3999
H. Roelofs,	» Opijnen,	» 3848
B. J. v. Eldik,	» Ochten,	» 3505

Franeker, 27 Febr.: het verbouwen en vergrooten van den zeedijk in de gemeente Barradeel, over eene lengte van 1216 M., met bijkomende werken; ingek. 12 bilj., als:

Corn. de Jong,	te Hardinkswold,	ƒ 79,770
H. H. Smith,	» Almenum,	» 71,900
Jb. Kruizinga,	» Groningen,	» 71,860
E. S. de Boer,	» Lemmer,	» 69,168
R. S. Westra,	» Achlum,	» 68,880
L. Brouwer,	» Gouda,	» 68,743
F. A. de Vries,	» Mirns,	» 67,537
H. L. Cusveller,	» Staveren,	» 66,184
C. v. Boven,	» Amsterdam,	» 64,999
R. H. de Boer,	» Staveren,	» 64,724
G. Anema,	» Midlum,	» 63,747
Tj. Kloosterman, Hemelum, en		
H. Brouwer,	» Stiens,	» 63,198
gegund.		

Staveren, 27 Febr., voor rekening van het waterschap Hemelumer-Oldephaert en aanhoorige zeedijken: 1o. 135 M. steenglooiing verbreeden; minste inschr. P. J. de Boer, te Staveren, voor ƒ 93.50

2o. 300 M. dijkswerbanging; minste inschr. A. J. Nagerman, te Bakhuizen, voor ƒ 298.

3o. 200 M. grondafgraving van de contributie Feanz; minste inschr. W. Zwaan, te Staveren, voor ƒ 119.

4o. verbetering van het 2e hoofd benoorden Staveren; minste inschr. P. J. de Boer, te Staveren, voor ƒ 192.

5o. vernieuwing van 250 M. hermkist benoorden Workum, 10 M. kisthoofd aan den Nieuwlander dijk enz.; minste inschr. M. van Mokeren, te Hindeloopen, voor ƒ 1178.

6o. levering van 640 stuks palen, lang 4.10 M.; minste inschr. Hubert Jans & Co., te Harlingen, voor ƒ 1344.

7o. levering van 300 M. grenen gordingen, zwaar 10 × 25 cM.; minste inschr. Tjebbe Visser, te Workum, voor ƒ 192.

8o. levering van 50 last zuilenbazalt van 50—60 cM.; minste inschr. Gebr. Peters, te Nijmegen, voor ƒ 377.50.

9o. reconstructie van 150 M. lengte steenglooiing benoosten Staveren; minste inschr. J. R. Boon, te Staveren, voor ƒ 2157.

10. levering van 600 last zuilenbazalt van 40—50 cM. lengte; minste inschr. erven H. Trip, te Rotterdam, 4421.87.

11o. levering van 60 M³ grint; minste inschr. Jacob Groeneweud, te Staveren, voor ƒ 164.70.

Alles gegund.

Sneek, 27 Febr.: voor rekening der gemeente: 1o. 65.000 1e soort straatwalklinkers; ingek. 6 bilj., als:

	per 1000
A. Baron v. Asbeck, Arnhem,	ƒ 14.60
J. W. Conrand, Doesburg,	» 13.90
D. Beek v. Voorthuize firma Dwars, Zwolle,	» 13.48
S. A. Bottinga, Leeuwarden,	» 13.40
B. J. Feenstra, Sneek,	» 13.10
Van Dijze en Jellema, Leeuwarden,	» 12.47
gegund.	

2o. 15.000 1e soort Friesche klinkermop; ingek. 8 bilj., als:

	per 1000
J. v. Hulst, Harlingen,	ƒ 12.65
Stienstra en Cool, idem	» 12.00
J. Kuiper v. Schouwenburg, idem	» 11.90
Van Dijze en Jellema, Leeuwarden,	» 11.73
Faber & Zn., Harlingen,	» 11.40
B. J. Feenstra, Sneek,	» 11.35
E. J. de Buiter, Harlingen,	» 11.35
H. Cannegieter Salverda, Franeker, gegund.	» 10.49

3o. 48.000 1e soort Friesche bakklinkers; ingek. 8 bilj., als:

	per 1000
J. v. Hulst, Harlingen,	ƒ 8.89
J. Kuiper v. Schouwenburg, idem	» 8.75
Van Dijze en Jellema, Leeuwarden,	» 8.64
Stienstra en Cool, Harlingen,	» 8.50
Faber & Zn., idem	» 8.40
P. J. Feenstra, Sneek,	» 8.20
R. J. de Buiter, Harlingen,	» 7.68
H. Cannegieter Salverda, Franeker, gegund.	» 7.49

4o. 350 M³ zand voor bestrating; ingekomen 5 bilj., als:

		per M³
E. v. d. Kooij,	te Sneek,	ƒ 0.55
P. Hendriksma,	» idem	» 0.53
K. Nijdam,	» idem	» 0.47
C. v. d. Wal,	» Ylst,	» 0.45
J. Hemstra,	» Hasselt,	» 0.39
gegund.		

Utrecht, 27 Febr.: het aanleggen van wegen, met bestratingen, trottoirs en rijdleeringen op een terrein, gedeelte uitmakende van de buitenplaats de Oorspronk, nabij de Maliebaan te Utrecht, onder beheer van den architect Alb. Nijland; ingek. 19 bilj., als:

P. Bleks, Amersfoort,		ƒ 21,200
G. H. v. d. Heijden, Arnhem,		» 19,600
C. Bos, Haarlemmermeer,		» 19,200
A. J. Gevaert, Utrecht,		» 18,685
A. C. Vink,	idem	» 18,286
K. J. Verstoep, Oosterbeek,		» 17,717
P. Vlasman, Utrecht,		» 17,483
A. Schoutes, Alfen,		» 17,415
C. M. Bruenburg, Naaldwijk,		» 16,930
W. v. d. Koog, Amersfoort,		» 16,600
F. W. v. Vlotten, Utrecht,		» 16,289
J. Krachten,	idem	» 16,231
D. W. Bloem, Weurt (bij Nijmegen),		» 15,945
W. A. G. Jansen, Utrecht,		» 15,900
E. Scheepbouwer,	idem	» 15,728
A. M. v. Liefland,	idem	» 15,585
G. H. A. Elbers, Arnhem,		» 15,399
H. M. de Koff, Utrecht,		» 15,000
Joh. Fruijtier,	idem	» 13,700
gegund.		

Rotterdam, 27 Febr.: het bouwen van twee woonhuizen aan den Coolsingel en het Slagveld, voor rekening van het armenfonds der familie Antheunis; ingek. 26 bilj., als:

A. J. Stal,	ƒ 37,300
Mathlener, Lederus en Luijke,	» 36,286
Kröller en De Geus,	» 35,910
Muller en Droogbroer Fortuijn,	» 33,490
J. Schoenmeijer en A. Kos Koolhaakker,	» 32,996
S. Mirande Jr.,	» 32,960
Wed. G. Canesi & Co.,	» 32,927
A. Fiena,	» 32,285
J. F. Engel & Zn.,	» 32,100
Jan Gelnk	» 31,970
H. A. Lieuwens,	» 31,900
A. de Haan,	» 31,714
De Waal en Kraaijvanger,	» 31,582
B. Boeijkaas & Zn.,	» 31,485
A. Mac Lean en J. Soetermeer,	» 31,000
H. Seelen,	» 30,650
A. G. Sondermeijer,	» 30,500
H. Breur,	» 30,223
W. A. Vreijk & Zn.,	» 29,920
P. Bleijenburg,	» 29,600
A. Loeijmans,	» 29,549
L. F. Structemans Jr.,	» 29,000
J. M. Bakkus,	» 28,850
F. L. Kanters,	» 28,778
H. J. Boiman & Zn.,	» 28,594
H. W. v. d. Groen,	» 28,276

Anjum, 27 Febr.: het opruimen van het paalwerk, het opnemen der bestaande steenglooiing, het wedermaken van eene steenglooiing met bijbehoorende werken, het maken van bestratingen enz., langs den dijk van den Anjumer-en-Lioessenerpolder, onder Anjum; ingek. 11 bilj., als:

R. J. Dijkstra,	te Kollum,	ƒ 15,716
P. de Jong,	» Ameland,	» 15,320
K. Keuning,	» Ternaard,	» 14,449
J. R. Boom,	» Staveren,	» 12,767
J. A. Blom,	» Anjum,	» 11,989
H. H. Smith,	» Almenum,	» 11,589
C. P. Bakker,	» Staveren,	» 11,379
C. Bakker,	» Kollum,	» 10,989
R. H. de Boer,	» Staveren,	» 10,500
H. L. Cusveller,	» idem	» 9,979
A. S. Schaafsma,	» Lochem,	» 9,770

Assen, 27 Febr.: het bouwen van een burgerwoonhuis voor D. Schrage, te Kloosterveen, gemeente Assen, onder beheer van den architect J. van Houten; ingekomen 8 bilj., als:

H. de Vries,	ƒ 8637
C. v. Zoelen,	» 8444
G. B. Broekema,	ƒ 8424
H. Winters,	» 8339
A. J. Dieldman,	» 8330
H. Jalvingh en H. Smallenbroek,	» 8276
D. B. Wiering,	» 8266
G. v. d. Grampel,	» 8080

Wegens eene vergissing van den laagsten inschrijver is het werk aan dezen gegund voor ƒ 8100.

Assen, 27 Febr.: het bouwen van een huis met twee woningen voor W. Sonier, onder beheer van den architect G. Stel; ingekomen 9 bilj., als:

R. Hunse,	ƒ 1667
C. v. Zoelen,	» 1666
Dieldman,	» 1649
H. de Vries,	» 1587
D. B. Wiering,	» 1544
Hanco Winters,	» 1529
Smallenbroek en Jalvingh,	» 1496
A. Hukkert,	» 1485
D. Neisingh,	» 1340
gegund.	

Hengelo, 27 Febr.: het bouwen van drie lokalen met bijlevering van meubelen enz. aan de gemeentelijke school C, onder beheer van den architect J. Moll, te Hengelo; ingekomen 13 bilj., als:

H. J. Frantzen,	te Hengelo,	ƒ 9394
J. Roosenrijs,	» Enschedé,	» 9400
A. Sieverink,	» Groenlo,	» 8880
C. Frowijn,	» Ootmarsum,	» 8700
J. Reesenbrugge,	» Meppel,	» 8648
C. J. Kalt,	» Ureterp,	» 8484
F. Morselt,	» Borne,	» 8213
G. A. Bijlard,	» Lochem,	» 8180
A. J. Wilmink,	» Hengelo,	» 7990
A. H. M. Wesseling,	» idem	» 7875
L. P. Groothuis,	» idem	» 7680
J. H. Beenk,	» idem	» 7654
W. v. Leeuwen,	» idem	» 7070

Stadsmuseelkanaal, 1 Maart: het bouwen eener herenbehuizing op plants no. 3, in het Valther Zuiderveen; ingek. 6 bilj., als:

P. Luitjens,	te Stadsmuseelkanaal,	ƒ 1495
J. H. Bos,	» Ter Apel,	» 1478
W. Timmermans,	» Stadsder-Apelkanaal,	» 1336
J. Halm,	» idem	» 1313
W. Bakker,	» Valthermond,	» 1270
P. v. d. Berg,	» Stadsmuseelkanaal,	» 1175
gegund.		

Gouderak, 1 Maart: het verbouwen en vergroten van de gemeenteschool; ingek. 19 bilj.; hoogste inschr. W. Pruijt, Lekkerkerk, ƒ 1680
laagste » B. Mulhart, Gouda, » 1577
Raming » 2135

Valkenswaard, 1 Maart: het maken van een kribweg met bijkomende werken van den provincialen weg af tot aan het inrijhek van het stationsemplacement; minste inschr. was J. A. Berks, voor ƒ 1474.

Winschoten, 1 Maart: de vertimmering van een café in een galanteriewinkel staande in de Lijlhansterstraat hoek Caroliweg; ingekomen 4 bilj.; minste inschr. v.as H. Musse, te Winschoten, voor ƒ 1660.

Amsterdam, 1 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het maken van een gebouw ter vervanging van het gesloopte logement de Munt; ingek. 13 bilj., als:

Wisse en Veskuijl,	ƒ 38,275
W. L. Leibbrandt,	» 36,444
P. Verbrugge,	» 34,879
G. Verweij,	» 34,703
G. Boon,	» 34,699
A. Paans,	» 34,000
W. Greeve, Buiksloot,	» 34,000
P. C. Reijnierse,	» 33,490
H. C. Dorlas,	» 32,978
J. Koster,	» 32,938
H. v. Buren,	» 32,606
J. P. Boke en Becker,	» 31,900
E. H. Belle,	» 31,000

2o. het uitvoeren van aarderwerken enz., voor de Algemeene Slachtplaats en Veemarkt, in de Staatsrietlanden; ingek. 16 bilj., als:

W. Ambachtsheer,	ƒ 7700
G. v. Abts,	» 7185
C. Bos,	» 6995
A. v. Wenseren,	» 6870
A. Zonneveld,	» 6820
C. Zahn Hz.,	» 6800
C. J. Hartog,	» 6255
W. Goedkoop Dz.,	» 6247
E. v. Brunnenhem,	» 6149
L. Vlaanan,	» 6143
A. Klaassen,	» 6135
J. Faas,	» 6000
C. v. Boven,	» 5842
G. D. v. Doorn,	» 5740
R. Schrijders,	» 5665
G. Verweij,	» 5488

Doetichem, 2 Maart: het bouwen van vier huizen voor de Doetichemsche bouwmaatschappij:

Inschrijvers en Woonplaats.	huis no. 1.	huis no. 2.	massa 1 en 2.	huizen no. 3 en 4.	massa 1—4.
Carmiggelt Gzn., Brommen,	—	—	—	—	26,206
H. M. Berendsen, Laag-Keppel,	6992	6940	—	12,598	26,480
T. Sielselink, Doetichem,	6648	6548	—	10,900	25,829
H. J. Massolink, idem	6600	6700	—	**10,748**	25,827
E. J. Woolschot, Zelhem,	7642	7642	15,242	—	—
G. J. Averdijk, Wijhe,	—	—	—	—	24,200
H. J. Kaufman, Laag-Keppel,	5950	5950	**11,840**	—	—
G. Bot, Wijnbergen gem. Berg,	6926	6674	—	12,495	—
L. Bennink, Zelhem,	6478	6472	13,360	—	—
G. J. B. Heijtink en G. W. Willemsen, Angels,	6968	6998	13,916	12,978	—
H. J. te Zieper, Winterswijk,	6850	6800	—	11,945	25,200

Gegund no. 1 en 2 aan H. J. Kaufman; 3 en 4 aan H. J. Massolink.

Mijdrecht, 2 Maart, de levering van: 1o. ongeveer 400 M³ grint, franco ter plaatse; gegund aan J. van Vliet, te Wilnis, tegen *f* 2.25 per M³.

2o. drie ijzeren vletbakken; gegund aan Gebr. Van der Velden, te Ouderkerk a/d. Amstel, voor *f* 1965.

3o. drie houten vletbakken; niet gegund.

Zevenbergen, 2 Maart: de levering van 440 M³ grint voor de gemeente; minste inschr. was A. H. Sweers Az., te Hardinkveld, voor *f* 1.36 per M³.

Doetichem, 2 Maart, voor J. E. J. Ankersmit, onder beheer van den architect A. J. L. Ovink: 1o. de verbouwing van een woning; ingekomen 4 bilj., als:

G. Aalderink,	*f* 2990
Th. Bunner,	» 2496
H. J. Massolink,	» 2400
A. Sikkens,	» 2981

gegund.

2o. het inrichten van eene loojerij voor 8 arbeiderswoningen; ingekomen 7 bilj., als:

L. Bennink,	*f* 3097
Heitink en Willemsen,	» 3040
G. Aalderink,	» 2490
G. Both,	» 2124
H. J. Massolink,	» 2300
Wassink,	» 2288.75
A. Sikkens,	» 2129

gegund.

's-Hage, 2 Maart: het maken van een woongebouw voor den dienst der verlichting te Westkapelle; minste inschr. was F. M. de Rooij, te Dinteloord, voor *f* 4690.

Ginneken, 2 Maart: het bouwen van eene kapel met bijhoorende werken voor het bisscheppelijk seminarie Ypelaar, onder beheer van den architect J. J. van Langelaar, te Prinsenhage; ingekomen 15 bilj., als:

P. Bogaarts,	te Standdaarbuiten,	*f* 24,600
C. Siemons,	» Ginneken,	» 24,000
A. de Swart,	» idem	» 23,897
W. Beekers,	» Oudenbosch,	» 22,236
J. A. Mol,	» Breda,	» 22,200
H. v. d. Sande,	» Rotterdam,	» 21,958
Th. Kessels,	» Breda,	» 21,770
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 20,913
A. v. Meer,	» Zevenbergen,	» 20,185
J. Lensen,	» Bavel,	» 20,141
J. v. Groenendael,	» 's-Hage,	» 19,732
C. v. Bongen,	» Breda,	» 19,645
F. Bastiaansen,	» Ginneken,	» 19,524
P. Rijnaart,	» Ulvenhout,	» 16,950
G. Veulkamp,	» Breda,	» 16,800

gegund.

Sneek, 2 Maart: de levering van steenkolen ten behoeve der gemeente-gasfabriek; gegund werden:

8000 HL. Mickleykolen aan B. Hagendoorn & Zn., te Amsterdam, voor 28 2/10 cent per HL;

4000 HL. Dean's Primrosekolen aan Harmens & Zonen, te Harlingen, voor 58⅝ cent per HL;

10,000 HL. Australische Boyhendkolen aan Moes en Moens, te Rotterdam, voor *f* 35 per 1000 KG.;

30,000 KG. Lesmahayon Cannelkolen aan W. Hoven en Zn., te Rotterdam, voor *f* 22.80 per 1000 KG.

Franeker, 2 Maart, voor rekening van het waterschap Vijf-Deelen-Zeedijken-Binnendijks; minste inschr. waren: 1o. 250 nieuwe grenen palen, lang 62 dM., en 100 dito, lang 53 dM., Huilert Jans & Co., te Harlingen, voor *f* 1115.

2o. 18 eiken gordingen, gemiddeld lang 5.6 M. op de smalste plaatsen breed 22 cM. en zwaar 8 cM., Tjebbe Visser, te Workum, voor *f* 5.90 per stuk.

3o. 35 last halsteen van 4 à 6 dM. en 415 last halsteen van 3 à 5 dM., Harm Louissen, voor *f* 9.45 per last.

4o. draineerluizen, A. Draisma de Vries, te Achlum, voor *f* 310.

5o. 20,000 turven, G. Koopman, te Leeuwarden, voor *f* 3 per 1000.

6o. 250 stères grint, J. F. Lips, te Nijmegen, voor *f* 2.61 per stère.

7o. 6000 bos berkentakken, H. de Green, te Donkerbroek, voor *f* 19.55 per 1000 bos, en

8o. 40,000 bos eiken takken, F. B. Strak, te Oudemirdum, voor *f* 16.80 per 1000 bos.

Alles gegund.

's-Bosch, 2 Maart: het bouwen van een woonhuis, onder beheer van den architect W. Streng; ingek. 7 bilj., als:

A. Schellekens,	te 's-Bosch,	*f* 5400
A. B. Deckers,	» idem	» 5340
A. Beks & Zonen,	» idem	» 5241
A. Sanders,	» idem	» 5231
Th. A. v. Ravenstein,	» idem	» 5125
L. Hurkens,	» idem	» 4995
F. v. Hout,	» idem	» 4950

Buitenpost, 2 Maart: het bouwen van een huis te Lutjepost, voor de Herv. gemeente Buitenpost en Lutjepost onder beheer van den architect A. Velding; ingekomen 12 bilj., als:

W. J. Kuipers,	te Surhuisterveen,	*f* 1779
S. Zylstra,	» Rohel,	» 1730
M. Veenstra,	» Augustinusga,	» 1724
A. v. d. Meer,	» Drogeham,	» 1724
J. Bulthuis,	» Buitenpost	» 1690
Ib. S. v. d. Meer,	» Kootstertille,	» 1685
Jacob Pijnakker,	» Kollum,	» 1626
J. Oosterhoff,	» idem	» 1595
J. H. Bos,	» Twijzel,	» 1593
Jacob G. Beersma,	» Kollum,	» 1488
Douwe Walda,	» idem	» 1480
J. S. v. d. Steeg,	» Hardegarijp,	» 1455

gegund.

Raming » 1750

Harlingen, 3 Maart, voor rekening van het waterschap der Vijf-Deelen-Zeedijken-Buitendijks: 1o. 228 grenen palen lang 71 dM. en 400 dito lang 62 dM.; gegund aan Fontein en Tjallingii, te Harlingen, voor *f* 2677.44.

2o. 25 zware eiken gordingen, gemiddeld lang 56 dM.; gegund aan A. en S. Wijma, te Apeldoorn, voor *f* 177.

3o. 200 stère rivieregrint; gegund aan Gebr. Peters, te Nijmegen, voor *f* 2.25 per stère.

's-Hage, 3 Maart: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, de overgangs- en enige andere werken voor het gedeelte van pket 58 tot den oostelijken oever van de Bonnerdiet, voor den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland; ingek. 1 bijget, van H. van Rhijn, te Naarden, voor *f* 720,832. Raming *f* 672,000.

Deventer, 4 Maart: het maken van eene zweminrichting bij het voormalig Boornwerk, te Deventer, onder het beheer der genie te Zutfen; ingekomen 6 bilj., als:

H. B. Lepping,	te Deventer,	*f* 6940
G. Beltman,	» idem	» 6460
H. Visscher,	» idem	» 6357
J. Witteveen,	» idem	» 6263
A. Feberwee	» idem	» 6230
E. v. d. Woerd Jzn.,	» idem	» 6199

Baarn, 4 Maart: het bouwen van een pension met badinrichting, onder beheer van de architecten Sanders en Berlage, te Amsterdam; ingek. 9 bilj., als:

Ihrents,	te Hilversum,	*f* 64,000
Keers,	» idem	» 59,430
De Haan,	» Amsterdam,	» 53,690
Van Doornik,	» Baarn,	» 53,560
Koster,	» Amsterdam,	» 52,220
Spaans,	» Hilversum,	» 52,000
Van Vloten,	» Utrecht,	» 51,938
Mouw,	» Hilversum,	» 45,720
Hijkart,	» idem	» 40,982

Niet gegund.

Haarlem, 4 Maart: het maken van een houten wal langs de Gasthuisvest, tusschen de Groote en Kleine Houtbruggen, benevens het maken van een dito wal langs den Raamsingel tusschen de Groote Houtbrug en Raambrug, met het maken van bestratingen aldaar, in 2 perceelen:

Perc. 1, ingekomen 11 bilj., als:

C. Bos,	te Haarlem,	*f* 3900
Verhagen en Van 't Wout,	» idem	» 3596
J. B. Lasschuit,	» idem	» 3445
C. Elfers & Zn.,	» idem	» 3299
H. v. Es,	» idem	» 3277
S. B. Peijra,	» idem	» 3210
M. Mulder,	» idem	» 3099
G. P. J. Beccari,	» idem	» 2990
C. Rinnejs,	» idem	» 2974
P. Kwantes,	» idem	» 2941
B. Zuithof,	» idem	» 2798

gegund.

Raming » 2900

Perc. 2, ingekomen 11 bilj. als:

A. Prins Thz.,	te Haarlem,	*f* 9525
A. Zonneveld,	» idem	» 8175
J. B. Lasschuit,	» idem	» 7997
H. v. Es,	» idem	» 7900
C. Elfers & Zn.,	» idem	» 7899
Verhagen en Van 't Wout,	» idem	» 7777
C. Bos,	» idem	» 7765
Wed. A. Reijnders Jz.,	» idem	» 7735
G. P. J. Beccari,	» idem	» 7090
S. B. Peijra,	» idem	» 7054
C. Rinnejs,	» idem	» 6794

gegund

Raming *f* 8817.45

Zierikzee, 4 Maart: het herbedelven der waterleiding langs den Ringdijk tusschen de vaart naar Noordwelle bij de meestoof Schouwen en den Ellemeetscheweg en tusschen den weg van Kapelle en Brijdorpe, in drie perceelen:

Perc. 1, ingek. 7 bilj., als:

B. Dorresaan,	te Elkerzee,	*f* 317
L. v. d. Panne,	» idem	» 274
M. Osse,	» Serooskerken,	» 270
J. de Boer Lz.,	» Elkerzee,	» 260
J. Bosbuijer,	» Scharrendijke,	» 234
F. v. d. Bout Cz.,	» idem	» 229
J. Scherpenisse,	» Renesse,	» 158.40

gegund.

Perc. 2, ingekomen 7 bilj., als:

L. v. d. Panne,	te Elkerzee,	*f* 194
B. Dorresaan,	» idem	» 189
M. Osse,	» Serooskerken,	» 179.50
J. de Boer Lz.,	» Elkerzee,	» 172
J. Scherpenisse,	» Renesse,	» 147.25
F. v. d. Bout Cz.,	» Scharrendijke,	» 135
J. Bosbuijer,	» idem	» 114.50

gegund.

Perc. 3, ingekomen 7 bilj. als:

L. v. d. Panne,	te Elkerzee,	*f* 154
J. de Boer Lz.,	» idem	» 140
B. Dorresaan,	» idem	» 133
S. Bekker,	» Brouwershaven,	» 125
C. Kloet,	» Duivendijke,	» 119
J. Bosbuijer,	» Scharrendijke,	» 109
F. v. d. Bout Cz.,	» idem	» 108

gegund.

Renkum, 4 Maart: de verbouwing van een huis voor N. J. F. Kamperdijk, onder beheer van den architect B. Hubrijn: ingek. 4 bilj., als:

W. Bloem,	te Renkum,	*f* 8200
F. v. Scherrenburg,	» idem	» 7072
F. v. Scherrenburg,	» Heteren,	» 6843
G. Langelaar,	» Oosterbeek,	» 5925

Nog niet gegund.

Aduard, 4 Maart: het bouwen van een woonhuis voor P. T. Wiersma, aldaar, onder beheer van den architect M. Yarts, te Zuidhorn; ingek. 10 bilj., als:

L. Olthoff,	te Dorkwerd,	*f* 4697
J. H. Bos,	» Twijzel,	» 4620
J. Huizinga,	» Den Ham,	» 4586
A. Sickman,	» Hoogkerk,	» 4578
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 4560
G. Huizinga,	» Zuidhorn,	» 4548
R. Kooi,	» idem	» 4447
P. Westerbaan,	» Oldehove,	» 4375
H. Moorman,	» Bedum,	» 4332
J. Sipkema,	» Niehove,	» 4290

gegund.

Nijmegen, 5 Maart: het vergrooten der openbare school, te Hees; ingek. 8 bilj., als:

H. P. v. Heek,	te Hatert,	*f* 3923
W. v. d. Wiget,	» Nijmegen,	» 3907
H. W. v. d. Waarden,	» idem	» 3864
J. Teunissen,	» idem	» 3198
M. Balkema,	» Gasselt,	» 3112
J. B. Smit,	» Nijmegen,	» 2777
G. J. Groot,	» St.-Anna b/Nijm.,	» 2727
A. W. Janssen,	» Nijmegen,	» 2574

Nog niet gegund.

Raming *f* 8300

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 13 MAART 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN

Maandag, 15 Maart.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het leggen van gegotenijzeren buizen, hulpstukken en zinkers, en het stellen van afsluiters en brandkranen, ten behoeve der gemeentelijke hoogdrukwaterleiding. Inl. bij den gemeentearchitect J. M. Nabbe. Aanw. gehouden.

Bedemesvaart, te 12 uren, door G. H. Varwijk Jr., in het hotel Steenbergen: het bouwen van een stoomkeverandeen.

Enkhuizen, te 12½ uren, door dijkgraf en heemraden van Drechterland, in het Drechterlandsche huis aldaar: het leveren van 2745 kub. M. grint, 232,000 Waalsteenklinkers en 331 kub. M. zand, met het vervoeren dezer materialen naar de Drechterlandsche wegen. Inl. bij den opzichter A. Stoutjesdijk, te Hoorn.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van een kantoor met opzienerswoning op het terrein der nieuwe meesterzamelplaats, onder bijlevering van alle daartoe benoodigde bouwstoffen, arbeidsloonen enz.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het gedeeltelijk verlengen van de Rhijn- en het aanleggen van de Batjanstraat, aldaar. Aanw. gehouden.

Wolfertsdijk, te 2 uren, door het bestuur van het waterschap Oud-Wolfaartsdijk, in de herberg van C. van Strien, aldaar: de levering van 300 M³ onderhoudsgrint, vrachtvrij te leveren aan het Wolfertsdijksche veer, voor 1 Juni.

Helmond, te 3 uren, door Gebr. van Thiel in de herberg van de Wed. Van der Linden: het bouwen van zes woonhuizen. Aanw. 15 Maart, te 10 uren.

Irnsum, 's avonds 6 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente, aldaar: het afbreken van het voorerind en het maken van eene stelplaatsing van de bestaande schuur, op zathe no. 2. Inl. bij den architect Jac. B. Nijlans, aldaar. Aanw. gehouden.

Apeldoorn, 's avonds 7½ uren, door den ingenieur C. M. Gardenier, in het Café Van der Burg: het vergrooten van een woonhuis. Aanw. gehouden.

Baarland (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 50 stère onderhoudsgrint, vrij op den wal aan de haven.

Dinsdag, 16 Maart.

Zwolle, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het Oldeel, aldaar: het maken van 2 regenbakken bij de staffen en van een gemetseld waterreservoir bij den put op den Woldberg in de legerplaats bij Oldebroek. Bilj. inzenden 15 Maart, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Aanw. gehouden. Raming *f* 8400.

Alkmaar, te 12 uren, door dijkgraf en hoogheemraden van den Hondsbossche-en-Duinen-tot-Petten, in het hotel de Toelast, aldaar:

1o. het eenjarig onderhoud van de Hondsbossche zeewering en eenige binnenwerken;

2o. het driejarig onderhoud der gemeentelandgebouwen, teuggen, sluizen enz.

Nijkerk, te 12 uren, door den dijkstoel van den polder Arkenheem op het gemeentehuis:

1o. het maken van twee dubbele duikers door de boomkaden bij het stoomgemaal, in den polder onder Putten;

2o. eenige herstellingen aan de Langevoorsluis, aldaar;

3o. het maken van een duiker door den Arkerweg, in den polder onder Nijkerk.

Groningen, 's avonds 8 uren, door J. Bloemendaal, in het logement van H. Vos: het afbreken en wederopbouwen van een winkelhuis in de Nieuwe Kijk-in-'t Jatstraat, met de leveranție van al het daartoe benoodigde. Inl. bij den architect K. Hoekzema. Aanw. gehouden.

Groningen, 's avonds 8 uren, door den architect G. Nijhuis, bij den logementhouder H. Vos Kz.: het bouwen van een huis met bovenwoning op een terrein, aan de verlengde Nieuwe Ebbingestraat, aldaar. Inl. bij genoemden architect. Aanw. gehouden.

Wouterswoude (Fr.), door S. H. Halbersma: het bouwen eener stelplaatsing, te Westergeest. Aanw. gehouden.

Woensdag, 17 Maart.

Buurmalsen, te 10 uren, door het polderbestuur van Buurmalsen, ten huize van H. Boes: het leveren van 180 stère zuiver gewaschen grint, op den wal aan de Klomp, aldaar, en bij L. Huijgen, te Tricht.

Honswijk, te 11 uren, door burg. en weth. van Tuil en 't-Waal:

1o. het bouwen van een school met onderwijzerswoning en speelplaats, te Tuil en 't-Waal;

2o. het bouwen van een brandspuithuisje, aldaar.

Inl. bij den architect F. G. Wentink, te Schalkwijk. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken en stellen van den ijzeren bovenbouw voor de draaibrug in den omgelegden grooten weg van Utrecht naar Vreeswijk, onder de gemeente Jutphaas, provincie Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Meerwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming *f* 21,850.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., het maken van remmingwerken nabij de kleine draaibrug van de spoorwegbrug, te Dordrecht. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming *f* 12,000.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraf en heemraden van het ambacht de Vier-Noorderkoggen, in het Koggenhuis, aldaar: het driejarig onderhoud van alle straatwegen van het ambacht. Inl. bij den hoofdopzichter A. Kater Jz., te Lambertschaag (Herbestoding.).

Binderloopen, te 12 uren, door het dijksbestuur van Wijnbritsersdeels-Contributie-Zeedijken, in de Stadsherberg:

1o. het maken van 215 M. steengloiing, ter vervanging van pantwerk, met het verhoogen en verzwaren van den daarneveres liggenden dijk, benevens de levering der daartoe benoodigde materialen als 1875 Ital. zuilenbazalt en 1300 M³ breê;

2o. het maken van 55 M. kistbeschoeiing, het benetten van het Leusterbeschoeiing, 1000 M. kleiopvulling en 475 M. baggerwerk;

3o. de levering van Bentheimsche steen, breê en grint, in verschillende perceelen.

Bilj. inzenden 16 Maart aan het dijksbestuur, te Sneek. Aanw. gehouden.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraf en heemraden der Vier-Noorder-koggen, in het koggenhuis, aldaar: het uitvoeren van grond- en steenglooiingswerk aan den Nessedijk, ten zuiden van het in '85 gemaakte werk. Inl. bij den hoofdopzichter A. Kater Jz., te Lambertschaag. Aanw. gehouden.

Leiden, te 3 uren, door het bestuur der Leidsche bouwvereeniging, in het verkooplokaal van notarissen: het bouwen van 15 werkmanswoningen, op een terrein aan de Haversteegbrug aldaar. Inl. bij den architect W. C. Mulder. Aanw. 15 Maart, te 11 uren.

Hoorn-sprelle, door burg. en weth.: het moderneeren van het bestaande schoollokaal, het bouwen van eene nieuwe school en eenige veranderingen aan de onderwijzerswoning. Inl. bij den civiel ingenieur H. Paul Jz., te Zevenhuizen. Aanw. gehouden.

Bolsward, door burg. en weth.: het verbouwen van de groote kolenloods en bergplaats, en de uitvoering van eenige diverse werken aan de gasfabriek, aldaar.

Beerenveen, door K. W. Wiersma: eene belangrijke vertimmering aan het boerenhuis te Marsum, bewoond door H. J. Tolsma, met bijlevering van de materialen enz. Aanw. gehouden.

Donderdag, 18 Maart.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het maken van eene schoeiing aan den Nieuwen Rijn bij de Kaarsenmakersstraat;

2o. het leveren en plaatsen van 15 stootpalen;

3o. idem van walburries langs de Oude Vest;

4o. het leveren van 2 ballastpramen.

Zierikzee, te 1 uur, door het dagelijksch bestuur van het waterschap Schouwen, aan 's Landskamer: de herbedelving van de Brouwershavensche vaart tusschen de voormalige Hooge Hoal en den Dapperweg, bij Brouwershaven, en van de waterleiding langs de zuidrijde van den Turehoven weg, tusschen Lokkersheul en den Ringdijk, ten oosten het gehucht Nieuwerkerk, in 4 perc. Aanw. 15, 16 en 17 Maart, tusschen 10 en 1 uren.

Delft, te 1½ uren, door de commissie van beheer der gemeentelijke gasfabriek: de levering der benoodigde gaskolen van 1 April '86 tot 31 Maart '87.

Zutfen, te 2 uren, door burg. en weth.: de levering van 80,000 Ben-Ahinkeien 12 × 14, 250,000 straatklinkers en 1300 M. Engelsche riseibuizen.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Kon. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij: Bestek no. 9, het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor den locaalspoorweg Dieren—Apeldoorn. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Bredenode en den sectieingenieur C. A. Bosse, te Apeldoorn. Aanw. gehouden. Raming *f* 129,000.

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.: het leveren en plaatsen van meubelen in de in aanbouw zijnde school aan het Molenpad, hoek Wijde Gelderlaanpad. Inl. aan het bureau der gemeentewerken. Raming *f* 2800.

Sommelsdijk, door dijkgraf en gezworenen van de polders het Oudeland: de levering van 670 stère onderhoudsgrint.

Vrijdag, 19 Maart.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van de schadevorig aan den ronden kop van den havenmuur tusschen de Willems- en Nieuwe-Willemshaven, te Harlingen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Groningen, den ingenieur, te Leeuwarden, en den buitengewoon opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. 15 Maart. Raming *f* 695.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Elburg, van 1 April '86—31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming *f* 725.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhouden en herstellen van het postgebouw te Harlingen, van 1 April '86—31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming 1015.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhouden en herstellen van het postgebouw te Tiel, van 1 April '86—31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming *f* 890.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw, te Velp, van 1 April '86—31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming *f* 715.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de werken langs het Roode Klif, met het onderhoud daarvan van 1 Mei '86—30 April '89. Inl. bij den ingenieur van den prov. waterstaat, te Leeuwarden, en den opzichter G. M. Salverda, te Koudum. Aanw. 14 Maart.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best.: het verbeteren en kanaliseeren van de rivier de Tjonger, te gedeelte, in 2 perceelen en in

marsa. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat. Aanw. 16 Maart, te 11 uren. Raming 1e perc. ƒ 35,550, 2e perc. ƒ 204,850.

Zaterdag, 20 Maart.

Klundert, te 2 uren, door den tijdelijken rentmeester der domeinen: het leveren van dekriet, lang 1.80 à 2 M., in bossen, zwaar bij den band 64 cM. in omtrek. Bilj. inzenden 19 Maart, vóór 5 uren. Inl. bij den bouwkundige J. Mol, te Zevenbergen.

Leeuwarden, door Jhr. Mr. D. O. Engelen: het verdiepen der Engelenvaart en vereeniging, loopende van uit het Tjongerkanaal te Rottegoast tot de Heerensloot, te Heerenveen. Aanw. 17 Maart, te 10 uren.

Maandag, 22 Maart.

Makkum, te 11 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-Boelen-Zeedijken-Buitendijks, in de Prins, aldaar: de gewone werken aan de zeewering van het waterschap, gest. '86, in diverse percoelen. Aanw. 20 Maart, te 1 uur.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best.: het bouwen eener nieuwe schutsluis aan den Leidschendam. Inl bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat. Aanw gehouden. Raming ƒ 100,000.

Bergen-op-Zoom, te 12 uren, door burg. en weth.: het onderprofiel brengen der aardebaan van Bergen-op-Zoom naar Meerstraten, het daarna bestraten dier baan met Feluksteen en het uitvoeren van diverse daarmede in verband staande werkzaamheden. Aanw. 17 Maart, te 10½ uren, samenkomst ten Raadhuize. Inl. bij den architect H. H. C. van Someren, aldaar. Raming ƒ 32,403.

Wageningen, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren van 20,000 trottoirklinkers en 100 M. trottoirband van Luiksche steen.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche IJzeren-spoorwegmaatschappij in kamer no. 48 van het centraal administratiegebouw, aan het Droogbak, aldaar:

1o. Bestek no. 379, het onderhouden en herstellen van den spoorweg Hoorn—Amsterdam en Zaandam—Enkhuizen, in 5 percoelen. Raming ƒ 24,723;

2o. Bestek no. 380, idem van den spoorweg Amsterdam—Rotterdam en Haarlem—Uitgeest, in 6 percoelen. Raming ƒ 51,000;

3o. Bestek no. 381, idem van den spoorweg St.-Anthonisdijk—Winterswijk en Hilversum—Utrecht, in 5 percoelen. Raming ƒ 29,674.285;

4o. Bestek no. 382, idem van het hamvak Amsterdam, in 2 percoelen. Raming ƒ 20,280.

Franeker-adeel, door burg. en weth.: de levering van 500 stère grint.

Dinsdag, 23 Maart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw te Leeuwarden, waarin de kantoren van de hypotheken en het kadaster zijn gevestigd, van 1 April '88—31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en bij den hoofdopzichter der Landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. gehouden.

Grave, te 2 uren, door het algemeen burgerlijk armbestuur het St.-Catharina-gasthuis en weverdomis, in het hotel de Gouden Leeuw, aldaar: het slechten van een gedeelte der voormalige vesting, gelegen tusschen de Brugstraat, Pegelbrug en buitengracht, en het maken van kunstwerken, als vier steenen bruggen, twee sluizen en een riool. Inl. bij den architect C. A. van Lith, aldaar. Aanw. 22 en 23 Maart, tusschen 9 en 12 uren.

Woensdag, 24 Maart.

Woerden, te 11 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van het grootwaterschap van Woerden, in het gemeentehuishuis:

1o. het ophoogen van de lage gedeelten in den noorder IJsseldijk of kade tot aan 1.60 M. boven A.P.;

2o. het leggen van een aarden dam voor de Heul in den IJsseldijk vóór de Enkele Wiericke;

3o. het doen van herstellingen aan de sluis te Geerjanverwelle onder Reeuwijk;

4o. het doen van herstellingen aan de sluis te Bodegraven.

Inl. bij den fabriek-landmeter N. A. Swanenburg. Aanw. 18 Maart, te 11 uren.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie: het herstellen van den dekkingswal ten zuiden van het Roeltuit te Naarden. Bilj. inzenden 23 Maart vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming ƒ 7500.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van de aardebaan, de kunst-, de overgangs- en eenige verdere werken voor het gedeelte van den oostelijken oever van de Bonnerviet tot de oostelijke kade van de haven te Maassluis, van den spoorweg van Rotterdam naar Ibek-van-Holland. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen. Aanw. 15 en 17 Maart, te 11 uren. Raming ƒ 131,260.

's-Gravenmoer, te 1 uur, door burg. en weth., bij **M. J. de Jong**: de levering van griskeien 8e soort, ter bestrating van 536 M², en granietkantkeien, 268 M¹.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth., op het Raadhuis: het bouwen van eene school met woning aan de Boompjeskade. Inl. aan het Stadstimmerhuis. Aanw. 18 Maart, te 11 uren.

Ouderkerk, te 3 uren, door het bestuur van het waterschap Hunsingo: het uithaggeren van het kanaal Meusingeweer—Den Hoorn—Dunnen, over eene lengte van 8200 M. Inl. bij den deskundige van het waterschap H. Wint, te Ouderkerk.

Donderdag, 25 Maart.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen en verbeteren van 's Rijks noo- en havenwerken op het eiland Urk, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Hoogenboom, te Hoorn. Aanw. 18 Maart. Raming ƒ 5990.

Zierikzee, te 1 uur, door het dagelijksch bestuur van het waterschap Schouwen, aan 's Landskamer, alhaar: het leveren van 4580 schoepstan stortsteen, in 2 percoelen.

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.: het maken en daarstellen van een ijzeren draaibrug met gemetselde landhoofden, pijler en vliegelmuren over het Spaarne, ter vervanging van de bestaande Melkbrug aldaar. Inl. aan het bureau der gemeentewerken van 19 Maart af, tusschen 9 en 10 uren. Aanw. 19 Maart, te 10 uren. Raming ƒ 54,700.

Vrijdag, 26 Maart.

Groningen, te 12 uren, door den prov. inspecteur der directe belastingen: het onderhouden en herstellen van de gebouwen der invoerrechten en accijnzen, te Delfzijl, van 1 April '88—31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der Landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. 19 Maart, te 12½ uren.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het bouwen eener school voor 48 leerlingen in de buurtschap Broekland, gemeente Raalte, met daarbijbehoorend ameublement. Aanw. 24 Maart, te 12 uren.

Zaterdag, 27 Maart.

Weldam, te 11 uren, door burg. en weth. van Baarderadeel:

1o. de levering van 800 stère gewasschen riviergrint;

2o. het lossen der schepen en het vletten van de grint naar de plaatsen van opslag;

3o. het rijden van de grint langs de wegen.

Dinsdag, 30 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw te Zierikzee, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en het kadaster, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Maart, '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 19 Maart, te 12 uren.

Woensdag, 31 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk in het groot scheepvaartwater over het Zuiden en langs den linker oever van het Scheur, beneden Maassluis, met bijbehorende werken, een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Steyn Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. 24 en 27 Maart, te 11½ uren. Raming ƒ 545,000.

's-Hage te 12 uren, door het ministerie van waterstaat, enz.: het onderhoud der rivier- en bestortingswerken, behoorende tot den onderbouw der overbrugging van het Hollandsch Diep, van 1 Mei '86—1 Mei '87, met het aanbrengen van de noodige voorzieningen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter Chevalier, beiden te Dordrecht. Aanw. 23 Maart. Raming ƒ 4800.

's-Bosch, te 12 uren, door het prov. best.: het maken van de aardebaan, het bouwen van kunstwerken en het met keien bestraten van den weg van Eersel, langs het gehucht Witvrijt, naar de Belgische grenzen en aldaar aansluitende aan den keiweg naar Postel, ter lengte van 8072.50 M. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, te 's-Bosch, en bij den opzichter H. S. F. Koenen, te Eindhoven. Aanw. 27 Maart, te 11 uren, beginnende te Eersel. Raming ƒ 67,035.

Donderdag, 1 April.

Kapelle (Zeel.), door burg. en weth.: het leveren van 225 M³ onderhoudsgrint en 25 M³ grintzand. Bilj. inzenden vóór 1 April.

Vrijdag, 2 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verzinkwerk en herstellen der hoofden VI en XI op den oever voor Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 25 en 27 Maart. Raming ƒ 2000.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een basaltmuur in de binnenhaven bij de groote sluis te Wemeldinge, met bijbehoorende werken, behoorende tot de werken van het kanaal door Zuidbeveland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur te Goes. Aanw. 25 en 27 Maart. Raming ƒ 3000.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verruimen van een gedeelte der Rijkswaterleiding beoosten het kanaal van Neuzen, benoorden de Othenesche kreek. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 25 en 27 Maart. Raming ƒ 6000.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het Rijkstelegraafgebouw te Arnhem, van 1 April '88—31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en bij den hoofdopzichter der Landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. 26 Maart, te 12 uren. Raming ƒ 910.

Zaterdag, 3 April.

Utrecht, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Lekdijk bovendams, in het gebouw van kunsten en wetenschappen, aldaar: het verhoogen van het dijkvak tusschen de Rijks-hulpschuitshuis, te Vreeswijk, en het klaphek, over eene lengte van 2100 M. Inl. bij E. G. Wentink, te Schalkwijk. Aanw. 29 Maart, te 10 uren.

Vrijdag, 9 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitbreiden van de dubbele sluis en brugwachterswoning aan de binnen-, keer- en schutsluis van het kanaal door Walcheren, te Vlissingen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 1 en 3 April. Raming ƒ 4000.

Woensdag, 14 April.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, de werken tot overgang, bewaking, afdeeling, enz. en eenige verdere werken voor het gedeelte Drunen—Vlijmen van den spoorweg Zwalume—'s-Bosch. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te 's-Bosch. Aanw. 6 en 7 April, te 11 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eene douane-goederenloods met voorplein en een douanepark, benevens het leggen van sporen op het station Groningen. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 6 en 7 April, te 11 uren. Raming ƒ 50,000.

Prijsopgaaf gevraagd.

Texel, door burg. en weth.: van 80,000 straatklinkers, 1e soort, Waalvorm, op den wal aan de haven te Oudeschild.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Breda, 15 Febr.: het bouwen van twee woonhuizen met bovenkwartier voor A. Mullens, onder beheer van den architect J. A. Oomes; gegund aan Jos. Koopmans en Co., te Breda, voor ƒ 7885.

Groningen, 5 Maart: 1o. het verhoogen en verveuren van het aardprofiel van een pand zeedijk achter Vierburen, ten noordwesten van Delfzijl; ingekomen 15 bilj., als:

P. M. Kalis,	te Kralingen,	ƒ 17,900
J. v. d. Berg,	» Ulrum,	» 17,389
W. Bos,	» Groningen,	» 16,950
J. Veldkamp,	» Bedum,	» 16,750
D. Kramer,	» Midwolda,	» 15,350
A. Pastoor,	» Stedum,	» 15,000
W. de Vries,	» Garsweerd,	» 14,980
W. D. Rothschäfer,	» Stedum,	» 14,697
J. Hemmes Nz.,	» Farmsum,	» 14,690
J. N. Kruizinga,	» Groningen,	» 14,640
H. de Herder,	» idem	» 14,687
H. v. Dijk,	» Delfzijl,	» 14,484
H. K. v. Buuren,	» idem	» 14,278
C. P. Bakker,	» Staveren,	» 13,944
G. C. M. Rottinghuis,	» Delfzijl,	» 13,550
Raming		» 14,975

2o. het bouwen van eene draaibrug over het Reitdiep, te Wierummerschouw, met de daartoe gevorderde aanredes; ingek. 29 bilj., als:

A. H. Teninga,	te Grootegast,	ƒ 26,374
H. Nieland,	» Warfum,	» 25,950
B. Jansen,	» Westerwijtwerd,	» 25,920
B. de Jong,	» Groningen,	» 25,900
W. Bos,	» idem	» 25,900
J. Veldkamp,	» Bedum,	» 25,500
T. Bos,	» idem	» 25,487
L. v. Nispen,	» Zwolle,	» 24,700
W. D. Rothschäfer,	» Stedum,	» 24,633
P. M. Kalis,	» Kralingen,	» 24,600
A. Schreuder,	» Groningen,	» 24,589
G. Reekens,	» Winschoten,	» 24,300
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 24,250
P. Nieland,	» Wirdum,	» 24,100
H. Formsma,	» Grijpskerk,	» 23,870
C. v. d. Veen,	» Menaingeweer,	» 23,180
J. v. d. Berg,	» Ulrum,	» 22,881
R. Hunse,	» Assen,	» 22,766
J. N. Kruizinga,	» Groningen,	» 22,170
J. B. Pott,	» Stedum,	» 22,140
H. de Wind,	» Zuidkamp,	» 22,140
H. v. Dijk,	» Delfzijl,	» 21,998
J. Linzel,	» Stadskanaal,	» 21,942
S. H. Kremer,	» Bedum,	» 21,775
D. Kramer,	» Midwolda,	» 21,490
G. Hazelhoff,	» Oude-Pekela,	» 20,823
A. Pastoor,	» Stedum,	» 20,600
A. J. Bemmiga,	» Bedum,	» 20,323
H. de Herder, Groningen en R. Pathuis,	» Garsweerd,	» 19,937
Raming		» 27,000

3o. het bouwen van de woning bij de brug; ingekomen 11 bilj., als:

A. H. Teninga,	te Grootegast,	ƒ 2025
L. Olthoff,	» Doekwerd,	» 1890
H. de Herder,	» Groningen,	» 1887
G. Huizinga,	» Zuidhorn,	» 1819
J. P. Pott,	» Stedum,	» 1800
D. Olthoff,	» Middelstum,	» 1798
P. Nieland,	» Wirdum,	» 1777
G. Wolthuis,	» Bedum,	» 1775
W. D. Rothschäfer,	» Stedum,	» 1763
H. Mohrmann,	» Bedum	» 1759
B. Jansen,	» Westerwijtwerd,	» 1645
Raming		» 2000

Naland, 5 Maart: het bouwen eener raadkamer en brandspuitbergplaats aan de veldwachterswoning; ingek. 4 bilj., als:

F. v. Vught,	te Rosmalen,	ƒ 959
G. Essens,	» Alem,	» 953
A. v. Groenland,	» Rosmalen,	» 780
A. v. Balveert,	» Nuland,	» 695

gegund.

Bussum, 5 Maart: het bouwen van twee villa's op een terrein aan den Meerweg, onder beheer van den architect J. F. Everts, in 2 percoelen en in massa:

Perc. 1, ingekomen 2 bilj., als:

C. W. Vennenan,	te Nieuweramstel,	ƒ 9734
F. W. v. d. Heuvel,	» Utrecht,	» 8900

Perc. 2, ingekomen 2 bilj., als:

C. W. Vennenan,	te Nieuweramstel,	ƒ 9000
F. W. v. d. Heuvel,	» Utrecht,	» 8800

Massa, ingekomen 8 bilj., als:

G. Majoor,	te Bussum,	ƒ 21,000
E. v. Klaarwater,	» idem	» 19,100
P. Andriessen,	» Hilversum,	» 18,995
A. Keers,	» idem	» 18,980
C. W. Vennenan,	» Nieuweramstel,	» 18,888
E. J. Jurriëns,	te Naarden,	ƒ 17,875
F. W. v. d. Heuvel,	» Utrecht,	» 17,409
G. Wond,	» Amsterdam,	» 16,961

Gegund aan E. J. Jurriëns.

Amsterdam, 5 Maart: het maken van een gebouw voor waterplaatsen op de achterplaats der kazerne Oranje-Nassau; ingek. 9 bilj., als:

A. T. Sleeswijk,	te Amsterdam,	ƒ 1895
D. W. Vennemans,	» Nieuweramstel,	» 1886
D. Heijink,	» Amsterdam,	» 1722
J. H. Scholten,	» idem	» 1695
P. J. Vos,	» idem	» 1695
Renaud en Roeljon,	» Watergraafsmeer,	» 1685
W. L. Leibbrandt,	» Amsterdam,	» 1585
W. H. Strengs,	» idem	» 1580
B. Cruijff,	» idem	» 1460
Raming		» 1800

Bleiskensgraaf en Hofwegen, 6 Maart: het verbouwen van het schoollokaal; ingekomen 19 bilj., als:

C. Karsdorp, Molenaarsgraaf,		ƒ 5585
A. Oome, Bleiskensgraaf,		» 5579
J. v. Winkelhoff, Molenaarsgraaf,		» 5555
F. v. d Berg,	idem	» 5555
W. Bel, Brandwijk,		» 5529
A. Borsse Gz., Papendrecht,		» 5400
P. Kraaijeveld Pz., Sliedrecht,		» 5180
C. v. Seventer & Co., idem		» 5123
M. de Klee, Alblasserdam,		» 4985
J. Maasland, Goudriaan,		» 4951
H. Onderkerk, Bleiskensgraaf,		» 4849
J. H. Onderkerk,	idem	» 4816
J. v. d. Berg, Ammerstol,		» 4810.40
J. A. v. d. Pork, Alblasserdam,		» 4810.40
G. Nijhof en M. Broedveld, Oud-Alblas,		» 4777
A. den Boer, Nieuw-Lekkerland,		» 4707
G. Kreukniet, Ottoland,		» 4706
J. R. Briedé, Streefkerk,		» 4500
		» 4399

gegund.

Geertruidenberg, 6 Maart: het vervangen van het provoestelkaal bij het wachthuis der kazerne aan de Havenkade, te Geertruidenberg, door een arrestanten-lokaal met cellen; ingek. 4 bilj., als:

R. Nagtl,	te Geertruidenberg,	ƒ 1120
C. J. du Pont,	» idem	» 1090
W. Franssen,	» idem	» 900
M. Kreis,	» idem	» 880
Raming		» 1260

Sliedrecht, 6 Maart: het maken van den watertoren, de filters en bezinkbassins en van eenige verdere werken, ten behoeve van de waterleiding te Sliedrecht, onder beheer van den ingenieur J. Schotel, te Rotterdam; ingek. 15 bilj., als:

J. Schoenmeijer en A. Kos Koolhaalder, Rotterdam.		ƒ 46,382
A. Kraaijeveld, Sliedrecht,		» 64,487
J. Smit VII, Slikkerveer,		» 64,300
D. J. Uenberg, Rotterdam,		» 61,881
W. Hofman Gz. en H. Mosterd, Sliedrecht,		» 61,490
J. Visser, Papendrecht,		» 62,885
H. Degens Jr., Dordrecht,		» 61,948
C. D. Kleijn, Raamsdonk,		» 61,500
H. Schuijt, Alkmaar en C. de Ruiter, Hardinxveld,		» 61,470
H. J. Nederhorst, Gouda,		» 60,840
J. J. v. Sluisdam, Dordrecht,		» 59,320
A. v. d. Meijden, Hardinxveld,		» 57,389
K. Hollander, Gouda en W. L. Schram, Sliedrecht,		» 56,812
J. Spruijt en A. v. Staveren, Kralingen,		» 56,623
H. Wienhoven, Schiedam,		» 55,700
Raming		» 61,250

Oosterhaule, 6 Maart, voor rekening van den Trijegaester Veenpolder in Duiwenvrestal: 1o. het bouwen van een nieuwe draaibrug, herstellen en vernieuwen van den poldermolen en het maken van zetten en bartes; in massa gegund aan de minste inschrijvers Gebr. Wielinga, te Idskenhuizen, voor ƒ 2883.

2o. het verbreeden en verdiepen van het hoofdkanaal; gegund aan den minsten inschr. W. Krikke, te Oudehaske, voor ƒ 2060.

3o. het graven van een nieuw kanaal langs den Zandweg; gegund aan den minsten inschr. G. van der Meulen, te St.-Nicolaasga, voor ƒ 1139.

4o. het graven van een gedeeltelijk nieuw kanaal van den Zandweg tot den Heereweg te Oosterhaule; niet gegund.

Workum, 6 Maart: het vertimmeren van het huis, wijk A no. 55, te Workum, onder beheer van den architect J. Bogtstra; ingek. 14 bilj., als:

D. v. d. Wal,	te Workum	ƒ 3245
L. de Jong,	» idem	» 3100
Joh. Riemstra,	» idem	» 3089
Ph. Bonk,	» idem	» 3001
Mobach,	» Makkum,	» 2999
S. Borneman,	» Hindeloopen,	» 2988
S. Hobma,	te Workum,	ƒ 2895
J. en A. Schrale,	» Warns,	» 2844
H. Huur,	» Workum,	» 2827
A. Ytsma,	» idem	» 2725
A. Wacherts,	» Hindeloopen,	» 2636
P. Gerbrns,	» idem	» 2488
S. Bastian,	» Workum,	» 2450
Tj. Faber,	» Koudum,	» 2273

gegund.

Beluierde, 8 Maart: het bouwen van een rentenierswoning met schuurtje voor J. Dallinga; ingekomen 19 bilj., als:

H. Moerman,	te Bedum,	ƒ 3480
H. Bos,	» Leermens,	» 3388
D. Boving,	» Losdorp,	» 3350
J. Holtman,	» Loppersum,	» 3325
W. Wotthuis,	» Bedum,	» 3300
W. Rothschäfer,	» Stedum,	» 3284
F. Dieters,	» Leldam,	» 3220
J. Pot,	» Stedum,	» 3200
H. Wieringa,	» Ten Post,	» 3150
S. Blokzijl,	» Ten Boer,	» 3140
B. v. Essen,	» Ten Post,	» 3060
P. Dertien,	» Losdorp,	» 2895
S. Dallinga,	» Krewerd,	» 2880
P. Nieland,	» Wirdum,	» 2874
J. Dekker,	» Holwierde,	» 2715
K. Kuin,	» idem	» 2700
H. Beerta,	» Harkstede,	» 2691
W. Scheltens,	» Beerum,	» 2640
T. Wildeboer,	» Krewerd,	» 2547

's-Hage, 8 Maart: de levering van steenkolen ten behoeve van den dienst van het Zederikkanaal aan den stoomwatermolen aan den Arkelschen dam, ged. '86: minste inschr. was firma R. Smit Sohne te Rotterdam, voor ƒ 0.419 per HL.

's-Hage, 8 Maart, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java: 1o. ijzerwerk voor sluitboomen en barrières; minste inschr. waren **A. Bikkers & Zn.**, te Rotterdam, voor ƒ 1518.40.

2o. gegalvaniseerd ijzerdraad; minste inschr. was **D. S. M. Kalker**, te Amsterdam, voor ƒ 1277.20.

Arnhem, 8 Maart: het afbreken der bestaande kosterswoning, stallen enz., het bouwen eener catechismuskamer met vergaderzaal en kosterswoning, voor de R.-K. parochie van den H. Walburgis, onder beheer van den architect P. J. H. Cuijpers, te Amsterdam; ingekomen 18 bilj., als:

Primus,	te Arnhem,	ƒ 33,200
J. Mulder,	» idem	» 28,650
W. Reijer,	» idem	» 25,949
A. Flipse,	» idem	» 25,699
W. J. Werrelmann,	» idem	» 25,175
H. v. d. Sandt,	» idem	» 24,499
G. v. d. Heide,	» idem	» 24,200
J. Kaalberg,	» idem	» 23,790
J. Post en A. Gelings,	» idem	» 23,444
J. W. Jansen,	» idem	» 23,351
G. J. Lurzessen en Hermsen,	» idem	» 23,299
J. P. Weising,	» idem	» 22,898
H. Putmsn,	» idem	» 21,447
W. H. Kok,	» idem	» 21,000
B. Bolder,	» idem	» 20,220
A. N. v. Bulen,	» idem	» 19,888
W. Wissing,	» idem	» 19,500
Th. Elbers,	» idem	» 19,105

Deventer, 8 Maart: het bouwen van een burgerwoonhuis aan den Zwolschen straatweg, voor W. Broese Dijkhoff; ingek. 14 bilj., als:

Kleinbussink,	te Deventer,	ƒ 3330
Fiets,	» idem	» 3321
Geesink,	» idem	» 3287
Kieskamp,	» idem	» 3270
Hofstede,	» idem	» 3205
Pieters en Staenbergen,	» idem	» 3254
Eggink,	» idem	» 3170
Wetteveen,	» idem	» 3160
Markerink,	» idem	» 3159
Wentzel,	» idem	» 3143
Aalpoel,	» idem	» 3141
S. v. Deusen,	» idem	» 3087
H. v. d. Worp,	» idem	» 3066
J. Pot,	» idem	» 2910

gegund.

Hoogland, 8 Maart: het maken van eene brug voor de gecombineerde stoombemaling de Zehlertsche wetering; ingek. 8 bilj., als:

	houtenbrug.	steenenbrug.
H. Dekkers, Bunschoten,	ƒ 1279	ƒ 1676
G. Wassink, Amersfoort,	1380	1596
S. v. Soest, Mijdrecht,	1165	1585
E. Schoenbouwer, Utrecht,	1120	1270
J. Pommer, Hoogland,	964	1420
F. de Bruin, idem	899	1048
J. F. de Vos, idem	875	1005
H. Koenen, idem	830	960

De steenenbrug is gegund aan H. Koenen.

Ierseke, 8 Maart, voor rekening der Ned. Harv. gemeente: 1o. het doen van metsel- en

stukadoorwerk en pleisterwerken, benevens het afbreken van oude kerkbanken; ingekomen 4 bilj., als:

A. Roefs,	te Rotterdam,	ƒ 3449
M. de Leeuw,	» Tilburg,	» 3370
Goedemond,	» Hansweerd,	» 3360
L. Lalau,	» Ierseke,	» 3351

2e. het leveren van kerkbanken met Amerik. gebogen zittingen voor 315 personen; ingek. 1 bilj. gelijet van Van Dijck Stumpers, te Eindhoven, voor ƒ 5800.

2e. idem van vuurehout; ingek. 5 bilj., als:

Van Dijck Stumpers,	te Eindhoven,	ƒ 4230
W. Goeman,	» Ierseke,	» 3248
A. Martijn,	» kruiningen	» 3200
L. v. Yerre,	» idem	» 3170
F. v. d. Blick,	» Kapelle,	» 2985

3o. het maken van een nieuw kerkraam en het restaureren van een oud raam; ingek. 3 bilj., als:

Ang. v. Dijck Petit,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 1946
J. H. Kever Banet,	» Eindhoven,	» 25 0
H. J. Troupin,	» Best,	» 2400

Leeuwarden, 9 Maart: het maken van een gebouw voor lijders aan besmettelijke ziekten, bij het militaire hospitaal; minste inschr. was C. F. Swaner, voor ƒ 6663. Raming ƒ 7300.

Stavenisse, 9 Maart: het verdedigen van den onderaardschen oever door steenbestorting, aan de waterkeering van het calamiteuse waterschap Stavenisse; ingek. 5 bilj. als:

J. v. Eck,	te Hardinkveld,	ƒ 4683
P. Moerland,	» Stavenisse,	» 4614
P. A. v. d. Velde,	» Nenzen,	» 4526
A. M. Langereld,	» Hardinkveld,	» 4369
Khoss en Van Limburgh,	» Rotterdam,	» 4141.12.9
Raming		» 3612.75

Rotterdam, 9 Maart: de levering van 19 partijen ijzenhouten leugstrooken voor rijvoeringen, voor de gemeentelijke werken; ingek. 4 bilj., als:

	per M³
L. Kleijn & Zn., Botterdam,	ƒ 65.—
D. Boutenbal, Hof van Delft,	» 45.80
G. Alberts & Zn., Middelburg,	» 43.40
E. J. v. Wervelt & Zn., Rotterdam,	» 42.48

Wommels, 10 Maart: de levering van 825 stère riviergrint, voor de gemeentewerken; ingek. 4 bilj., als:

	per stère
F. Velsen, te Ilsward,	ƒ 3.125
T. Vermaak, » Utrecht,	» 2.975
B. Steensma, » Lemmer,	» 2.92
J. Lips, » Nijmegen,	» 2.84

gegund.

's-Hage, 10 Maart: het leveren van voorwerpen van gegoten en gesmeed ijzer, staal, koper en metaal, benevens het bezorgen van smeden en werklieden tot het doen van herstellingen aan de rijksstoom- en andere vaartuigen, in gebruik bij het baggerwerk, ten behoeve van de werken aan de Merwede en Kille, van 1 April '86 tot ultimo Maart '87; ingek. 3 bilj., als:

	beneden tarief
Van Dorsser en Terhorst, Dordrecht,	5 pct.
Penn en Boudain, idem	12 »
Maatschappij de IJsel, Kampen,	10 »

Leiden, 10 Maart: voor rekening van het van het waterschap Rijnland; minste inschr. waren:

Perceel

1. onderhoud Gouwershuis, C. Pannevis Jr., Oudshoorn, ƒ 472
2. onderhoud Zwietershuis, L. Verver, Leiderdorp, » 25
3. onderhoud 's-Molenaarsburg, P. v. d. Lijn, Aarlanderveen, » 330
4. onderhoud Zuanmerdamsche-brug, W. v. Lokhorst, Alfen, » 327
5. onderhoud beuggen en sluis over het kanaal Alfen, dezelfde, » 340
6. onderhoud gebouw Oudewetering, W. J. Vessaur, Oudewetering, » 109.50
7. onderhoud telegraaflijn, H. v. d. Burg, Oudewetering, » 9
8. onderhoud sluizen in Room- en Meerburger watering H. v. d. Wal, Leiderdorp, » 201
9. onderhoud Rijnbrug te Alfen, W. v. Lokhorst, Alfen, » 1068

Neede, 10 Maart: het afbreken der oude en het bouwen eener nieuwe pastorie, voor de Herv. gemeente; ingekomen 5 bilj. als:

M. Geurs Lossen, te Neede,	ƒ 6282
Lichtenberg, » Winterswijk,	» 6589
D. Markerink, » Neede,	» 6108
Rietman, » Diepenheim,	» 5773
Rietman, » Borkeloo,	» 5749

Neuzen, 10 Maart: het doen van voorzieningen aan de boorden van het kanaal van Gent naar Neuzen, onder het beheer der genie, te Breda; ingekomen 6 bilj., als:

J. de Bree,	te Hoek,	ƒ 2943
C. D. Bölier,	» Scherpenisse,	» 2898
D. de Boelder,	» Neuzen,	» 2885
L. Koole,	» idem	» 2772
A. Thielens Dz.,	» idem	» 2348
M. v. d. Hoek,	» idem	» 2248

Mijdrecht, 11 Maart: het leveren van 490 stère grint en 200 stère statels, voor het waterschap de derde Bedijking; voor de grint ingek. 5 bilj., als:

	per stère
H. Rijnbeek, te Mijdrecht,	ƒ 2.35
K. v. Lammeren, » idem	» 2.34
W. Velenturf, » idem	» 2.235
J. Velenturf, » idem	» 2.22
Gebr. Peters, » Nijmegen,	» 1.49

Voor de massa ingek. 8 bilj., als:

Jozef Visser, te Wilnis,	» 0.856
C. v. d. Dunk, » idem	» 0.89
P. Velenturf, » Mijdrecht,	» 0.89
J. v. d. Laan, » idem	» 0.89
J. Wesseling, » Oegstgeest,	» 0.87
K. v. Lammeren, » Mijdrecht,	» 0.76
H. Rijnbeek, » idem	» 0.75
P. v. Trigt, » Wilnis,	» 0.75

Mijdrecht, 11 Maart: de levering van 400 stère grint, ten behoeve der gemeentewerken; ingek. 4 bilj., als:

	per stère
K. v. Lammeren, te Mijdrecht,	ƒ 2.39
W. Velenturf, » idem	» 2.29
J. Velenturf, » idem	» 2.25
Gebr. Peters, » Nijmegen,	» 1.49

Gouda, 11 Maart: het uitbreiden en wijzigen van de localiteit der kazerne c. a. voor de instructie-compagnie, te Schoonhoven; ingek. 18 bilj., als:

G. Toornvliet, te Gouda,	ƒ 15,383
J. de Haas, » 's-Hage,	» 14,960
W. N. v. Ipenburg, » Delft,	» 14,790
G. H. Kuijlenburg, » Schoonhoven,	» 14,645
A. Woudenberg, » idem	» 14,529
P. Vermeer, » Gouda,	» 14,528
Th. A. v. Barrenstein, » 's-Bosch,	» 14,400
B. Hoogerwaard, » Gouda,	» 14,300
K. Opril, » Schoonhoven,	» 14,197
A. Gelderblom, » Krimpen a/d. Lek,	» 14,179
W. Bekhoven, » Gouda,	» 14,124
J. de Jong, » idem	» 13,970
P. A. Burgbout, » idem	» 13,857
Th. A. Birks, » 's-Bosch,	» 13,767
A. den Boer, » N.-Lekkerland,	» 13,687
C. P. W. Dessing, » Gouda,	» 13,300
K. Hollander, » idem	» 13,250
H. J. Nederhorst, » idem	» 13,176

Wolfaartsdijk, 11 Maart: het bouwen van een hoek bij den oesterput van de oestermaatschappij Wolfaartsdijk; ingek. 4 bilj., als:

A. Servaas, te Wolfaartsdijk,	ƒ 879
C. de Wilde, » Kattendijke,	» 780
J. Thoresaar, » Wolfaartsdijk,	» 755
A. Meuheere, » Hansweerd,	» 725

gegund.

Raming ƒ 896

Middelburg, 12 Maart, voor rekening van 's Rijks waterstaat: 1o. het bouwen van bazaltmuren bij het timmerhuishoofd in den oostelijken arm van het kanaal van Neuzen, te Neuzen; ingekomen 8 bilj., als:

D. Thielens, te Hoek,	ƒ 3800
C. D. Bölier, » Scherpenisse,	» 3889
M. D. de Putter, » Neuzen,	» 3846
J. Kuijn, » idem	» 3845
C. Maters, » Vlissingen,	» 3780
M. v. d. Hoek, » Neuzen,	» 3770
M. D. de Putter, » idem	» 3756
C. F. v. Fraeijenhoven, » idem	» 3744
Raming,	» 3010

2o. het maken van werken tot verdediging van de boorden van het kanaal van Neuzen; ingek. 17 bilj., als:

Ph. Verbruggen, Waddinxveen,	ƒ 33,800
C. Bölier Cz., Bruinisse,	» 32,700
J. Lijs, 's Heer-Arendskerke,	» 29,700
P. A. v. d. Volde, Neuzen,	» 29,400
M. v. d. Beek, Zaamslag,	» 29,229
D. Thielens, Hoek,	» 28,990
J. Verkuijl Quakkelaar, Vlissingen,	» 28,877
A. v. Pupering, Bruinisse,	» 28,857
J. Jansen, Neuzen,	» 28,760
Th. Volker, Dordrecht,	» 28,700
C. v. d. Plas, Hardinksveld,	» 28,176
B. den Ester v. d. Brink, Krabbendijke,	» 27,923
A. Vermorken, Hontenisse,	» 27,800
P. J. Verhist, idem	» 27,490
C. D. Bölier, Scherpenisse,	» 26,485
A. Prins, Sliedrecht,	» 25,980
J. v. d. Hoek, Middelburg,	» 25,860
Raming	» 31,880

's-Hage, 12 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het verlagen van rinlen te Scheveningen; ingek. 9 bilj. als:

J. C. de Graaf, te 's-Hage,	ƒ 6360
P. Kruijenveld, » idem	» 6790
P. Bakx, » idem	» 4650
A. Korteweg, » Zevenbergen,	» 4060
H. v. Bergen Henegouwen, » 's-Hage,	» 4490
J. v. d. Ham, » idem	» 4400
C. Wijbrands & Co., » idem	» 4300
J. de Bruijn, » idem	» 4290
G. Keij, » Rotterdam,	» 3926

2o. het verlagen der brug over de Houtgracht; ingek. 9 bilj., als:

W. Franken, te 's-Hage,	ƒ 6200
J. L. Werders, » idem	» 5630
G. Keij, » Rotterdam,	» 4050
L. v. Spanje, » 's-Hage,	» 3983
C. Wijbrands & Co., » idem	» 3900
H. v. Bergen Henegouwen, » idem	» 3700
J. M. Meijssen, » idem	» 3690
J. H. de Swart & Zn., » idem	» 3479
A. Korteweg, » Zevenbergen,	» 3240

Amsterdam, 12 Maart: het maken van een dubbele villa in het Vondelpark aan de Verl. Vondelstraat, onder leiding van de architecten W. Wilkens en G. v. Arkel; ingek. 29 bilj., als:

G. Wondt,	ƒ 38,863
F. Glasbergen,	» 38,870
B. Cruif,	» 38,600
A. Aakhes,	» 38,100
H. Rietsnijder,	» 37,950
E. H. Helle,	» 37,900
J. P. H. de Kruijff Jr.,	» 37,900
Cerlijn en De Haan,	» 37,500
D. Verbeek & Zn.,	» 37,300
J. v. Berne,	» 37,465
K. J. v. Damme,	» 37,400
C. J. Maks,	» 37,214
Peters en Roelofsen,	» 36,700
A. C. Derkes,	» 35,833
D. H. Secrat,	» 35,772
W. H. Struijs,	» 35,290
P. Kampman en Hanlerwijk,	» 35,148
G. Staap,	» 34,810
E. Staap,	» 34,740
W. L. Leibbrandt,	» 34,684
H. de Haan,	» 34,499
G. Boon,	» 33,620
W. Greve,	» 33,394
P. S. Reijnierse,	» 33,270
J. Koster,	» 31,895
R. v. Buren,	» 31,780
A. Paans,	» 31,500
H. W. Paans,	» 29,975
C. Eijsvogel,	» 28,148

Zuilen, 12 Maart: het verbouwen eener woning in de Spittaalstraat, tot rijtuigmagazijn en boerenwoning, voor P. van Gulik D.Jz.; minste inschr. waren voor:

Timmerwerk, W. Bilderbeek Warnsveld, ƒ 494.
Metselwerk, Th. Wesselink, Vianakker, ƒ 297.
Glas- en verfwerk, Wed. G. H. Voskamp, Zuilen, ƒ 107.
Behangerswerk, Th. Wensink, idem ƒ 47.50.
Lood- en zinkwerk, Tappers, idem ƒ 54.
Stukadoorwerk, F. W. ten Bobchen, idem ƒ 32.

Rijsbergen, 12 Maart: het bouwen eener nieuwe boerderij met stalling enz., voor de maatschappij van Weistand, onder beheer van de architecten P. van de Erve Jz. en A. C. Buijsers, te Breda; ingek. 9 bilj., als:

A. Dielen, te Breda,	ƒ 4697
M. Lips, » Etten,	» 4594
J. Dielen, » Prinsenhage,	» 4449
H. Bieren Az., » idem	» 4295
H. v. d. Woow, » Zundert,	» 4223
A. v. d. Woow, » Rijsbergen,	» 4200
A. de Graaf, » Etten,	» 4183
L. Franken, » Zundert,	» 3737
M. Reuters, » Oudenbosch,	» 3700

Dordrecht, 12 Maart, de uitvoering der margarine-boterfabriek der heeren Albers en het verlengen der bazaltkade, gelegen aan de Zuidoostzijde der Spieringhaven, tegenover het Wilgenbosch, aldaar, onder beheer van den architect H. W. Veth:

hoogste inschr. Js. v. d. Vlugt Jr.,	ƒ 20740
minste » J. Degens & Zn.,	» 17,910

gegund.

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 20 MAART 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN

Maandag, 22 Maart.

Makkum, te 11 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-Deelen-Zeedijken-Buitendijks, in de Prins. aldaar: de gewone werken aan de zeewering van het waterschap, grd. '86, in diverse perceelen. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best.: het bouwen eener nieuwe schuttsluis aan den Leidschendam. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat. Aanw. gehouden. Raming ƒ 100,000.

Bergen-op-Zoom, te 12 uren, door burg. en weth.: het onder profiel brengen der aardebaan van Bergen-op-Zoom naar Moerstraten; het daarna bestraten dier baan met Feluksteen en het uitvoeren van diverse daarmede in-verband-staande werkzaamheden. Aanw. gehouden. Inl. bij den architect R. H. C. van Someren, aldaar. Raming ƒ 52,403.

Appingedam, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van twee overdekte mestbergplaatsen. Aanw. 22 Maart, te 10 uren.

Wageningen, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren van 20,000 trottoirklinkers en 190 M. trottoirband van Leiksche steen.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche IJzeren-spoorwegmaatschappij in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw, aan het Droogdok, aldaar:

1o. Bestek no. 379, het onderhouden en herstellen van den spoorweg Helder—Amsterdam en Zaandam—Enkhuizen, in 5 perceelen. Raming ƒ 24,723;

2o. Bestek no. 380, idem van den spoorweg Amsterdam—Rotterdam en Haarlem—Uitgeest, in 6 perceelen. Raming ƒ 31,000;

3o. Bestek no. 381, idem van den spoorweg St.-Anthoniedijk—Winterswijk en Hilversum—Utrecht, in 5 perceelen. Raming ƒ 20,674.285;

4o. Bestek no. 382, idem van het baanvak Amsterdam, in 2 perceelen. Raming ƒ 20,286.

Deventer, te 6 uren, door de voogden van de erven W. van Riel, in het koffiehuis van J. Slettering: het maken van 3 arbeiderswoningen in de Voorstad. Aanw. gehouden.

Drachten, 's avonds 7 uren, door den architect D. D. Duursma: eenige vertimmeringen aan- en het maken eener serre achter het huis, bewoond door J. Posthuma Sz. Aanw. gehouden.

Franeker, door burg en weth. van Franekeradeel: de levering van 500 stère grint.

Dinsdag, 23 Maart.

Etten, te 10 uren, door D. de Ben, in het koffiehuis van de Wed. Roels: het bouwen van een woonhuis met stalling. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw te Leeuwarden, waarin de kantoren van de hypotheken en het kadaster zijn gevestigd, van 1 April '86—31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en bij den hoofdopzichter der landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. gehouden.

Grave, te 2 uren, door het algemeen burgerlijk armbestuur het St.-Catharina-gasthuis en weezenfonds, in het hotel de Gouden Leeuw, aldaar: het slechten van een gedeelte der voormalige vesting, gelegen tusschen de Brugstraat, Pegelbrug en buitengracht, en het maken van kunstwerken, als vier stroomen bruggen, twee sluizen en een riool. Inl. bij den architect C. A. van Lith, aldaar. Aanw. 22 en 23 Maart, tusschen 9 en 12 uren.

Woensdag, 24 Maart.

Spijk (bij Beukelom), te 10 uren, door de Herv. gemeente: eenige vernieuwingen en herstellingen aan de kerk en consistorie der Ned. Herv. gemeente. Inl. bij A. van der Haven, te Overslingeland. Aanw. gehouden.

Woerden, te 11 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van het grootwaterschap van Woerden, in het gemeentehuis:

1o. het ophoogen van de lage gedeelten in den noorder IJseldijk of kade tot aan 1.60 M¹ boven A.P.;

2o. het leggen van een aarden dam voor de Heul in den IJseldijk vóór de Enkele Wiericke;

3o. het doen van herstellingen aan de sluis te Goejanverwelle onder Hekendorp;

4o. het doen van herstellingen aan de sluis te Bodegraven.

Inl. bij den fabriek-landmeter N. A. Swanenburg. Aanw. gehouden.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie: het herstellen van den dekkingsweg ten zuiden van het Ronduit te Naarden. Bilj. inzenden 23 Maart vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming ƒ 7500.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, de overgangs- en eenige verdere werken voor het gedeelte van paal 18 tot den oostelijken oever van de Boenervliet, van den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland (herbesteding). Inl. bij den waarnemend eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 672.000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van de aardebaan, de kunst-, de overgangs- en eenige verdere werken voor het gedeelte van den oostelijken oever van de Boenervliet tot de oostelijke kade van de haven te Maassluis, van den spoorweg van Rotterdam naar Hoek-van-Holland. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 131,500.

's-Gravenmoer, te 1 uur, door burg. en weth., bij M. J. de Jong: de levering van grèskeien 8e soort, ter bestrating van 535 M², en graniet-kantkeien, 288 M¹.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth., op het Raadhuis: het bouwen van eene school met woning aan de Boomgaardstraat. Inl. aan het Stadstimmerhuis. Aanw. gehouden.

Onderdendam, te 2 uren, door het bestuur van het waterschap Hunsingo: het uitbaggeren van het kanaal Mensingeweer—Den Hoorn—Douwen, over eene lengte van 8260 M. Inl. bij den deskundige van het waterschap H. Wind, te Onderdendam.

Burgercompagnie (Gr.), te 4 uren, door H. W. Bouman, bij den logementhouder H. van Dijken: het bouwen van een heerenplaats met annexe werken, aldaar.

Donderdag, 25 Maart.

Gorkhem, te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Alblasserwaard met Arkel beneden de Zouwe: het leveren van grint, rivier- en biggelzand, waaronder een hoeveelheid grint voor den Zouwendijk, het verseeren en verspreiden van grint en zand over den Merwededijk en den dijk langs de Noord.

Ferwerd, te 10 uren, door burg. en weth. van Ferwerderadeel: de levering van 925 stère grint en 180 stère puin.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen en verbeteren van 's Rijks zee- en havenwerken op het eiland Urk, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Hoogenboom, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming ƒ 5990.

Zierikzee, te 1 uur, door het dagelijksch bestuur van het waterschap Schouwen, aan 's Landskamer, aldaar: het leveren van 4580 scheepston stortsteen, in 2 perceelen.

Zierikzee, te 1½ uren, aan 's Landskamer: 1o. door het dagelijksch bestuur van hetwaterschap Schouwen, het leveren van 1250 M³ grint, in een perceel;

2o. door de commissie voor de grintwegen in Schouwen: het leveren van 1240 M³ grint, in een perceel.

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.: het maken en daarstellen van een ijzeren draailrug met gemetselde landhoofden, pijler en vleugelmuren over het Spaarne, ter vervanging van de bestaande Melkbrug aldaar. Inl. aan het bureau der gemeentewerken van 19 Maart af, tusschen 9 en 10 uren. Aanw. gehouden. Raming ƒ 54,700.

Hemhuizen (Gr.), te 4 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente: het afbreken der oude en het wederopbouwen eener nieuwe pastorie. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 26 Maart.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie: het bouwen van een waschhoofs bij de woningen voor gebouden, naast de kazerne «Het Weeshuis", te Naarden. Bilj. inzenden 25 Maart, vóór 3 uren. Raming ƒ 1900.

Vechel, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. het maken van een riool in de Marktstraat;

2o. het bestraten der Marktstraat, a. met straatklinkers en b. met grèskeien 6e soort.

Inl. bij den opzichter L. Vervoort. Aanw. 26 Maart, te 9 uren.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.:

1o. het vernieuwen van twee draaibruggen over het kanaal van Groningen naar Ulrum, in 2 perceelen;

2o. het maken en herstellen van werken tot voorziening van wegen en jaagpaden langs kanalen tegen afslag en schuring, in 3 perceelen.

Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur van den prov. waterstaat, te Groningen.

Groningen, te 12 uren, door den prov. inspecteur der directe belastingen: het onderhouden en herstellen van de gebouwen der invoerrechten en accijnsen, te Delfzijl, van 1 April '86—31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der Landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. gehouden.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het bouwen eener school voor 48 leerlingen in de buurtschap Broekland, gemeente Raalte, met daarbijbehoorend ameublement. Inl. bij den architect G. te Riele Wz., te Deventer. Aanw. 24 Maart, te 12 uren.

Purmerend, te 12 uren, door den architect H. P. van den Aardweg, in het café van H. Droog: het bouwen van een kaasfabriek met machinegebouw en woning, brug, hek- en straatwerken enz., op een terrein bij den Zuiderweg, baak Middenweg, in de Beemster. Inl. bij genoemden architect.

Zuelen, te 3½ uren, door burg. en weth.: het bouwen eener onderwijzerswoning met schoollokaal en volledig ameublement, voor 100 kinderen. Inl. bij den architect G. A. Scholten, te Tiel. Aanw. 25 Maart, te 2 uren.

Zaterdag, 27 Maart.

Haarlem, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie:

1o. het éénjarig onderhoud van werken, gebouwen, enz. Raming ƒ 8300;

2o. het doen van herstellingen aan ramen, daken, muren, bestratingen enz. Raming ƒ 2500.

Bilj. inzenden 26 Maart, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Aanw. 22 Maart, te 2 uren.

Weidum, te 11 uren, door burg. en weth. van Baarderadeel:

1o. de levering van 800 stère gewaschen riviergrint;

2o. het lossen der schepen en het sleeten van de grint naar de plaatsen van opslag;

3o. het rijden van de grint langs de wegen.

Amsterdam, te 1 uur, door het bestuur der vereeniging ten behoeve der arbeidende klasse, in het koffiehuis de Roode Leeuw: het bouwen van 64 woningen op een terrein, gelegen aan de Jan-van-der-Heijdenstraat, tusschen de Hemony- en Van-Woustraten, aldaar. Inl. bij den architect W. Hamer. Aanw. 24 Maart, te 11 uren.

Maandag, 29 Maart.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het afdammen, droogmaken en herstellen van de kleine sluis;
2o. het maken en inhangen van een stel buitenvlaschdeuren in die sluis.

Rauwerd, 's avonds 7 uren, door A. H. van Slooten: het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe boerenhuizing met schuur op Camminga-state, te Arum. Aanw. 22 Maart, te 11½ uren.

Dinsdag, 30 Maart.

Gorinchem, te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Alblasserwaard met Arkel beneden de Zouwe: eenige perceelen aardeweg onder de gemeenten Hardinxveld, Sliedrecht, Papendrecht, Alblasserdam, Nieuw-Lekkerland, Groot-Ammers en Langerak, benevens het maken van steenglooiingen onder Langerak. Aanw. 23, 24 en 25 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het bouwen van een stevigen magazijn voor den dienst der betonning te Enkhuizen. Aanw. 25 Maart, te 2 uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw te Zierikzee, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en het kadaster, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Maart, '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en bij den hoofdopzichter der landsgebouwen J. J. G. Fenkes, te Breda. Aanw. gehouden.

Zwolle, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het Oldeel:
1o. het éénjarig onderhoud der kazerne- en andere gebouwen en werken te Zwolle. Raming *f* 2700;
2o. het éénjarig onderhoud van de gewone werken en kazernegebouwen in de legerplaats bij Oldebroek. Raming *f* 4250. Beide onder het beheer der genie, te Zwolle.
Bilj. inzenden 29 Maart, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van 6,000,000 KG. Ibutsche steenkolen voor de stoomwerktuigen, vaartuigen enz. der gemeente en 175,000 KG. grove Engelsche New-Castle hardkolen.

Woensdag, 31 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk in het groot scheepvaartwater over het Zuiden en langs den linker oever van het Scheur, benoorden Maassluis, met bijbehoorende werken, een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Steyn Parré, te Hoek-van-Holland. Aanw. 24 en 27 Maart, te 11½ uren. Raming *f* 345,000.

Dordrecht, te 11 uren, door den commandant in het 3e genie-commandement, in het lokaal van J. C. van der Horst, alhaar: het bouwen van een fort aan den nieuwen Maasmond (Hoek-van-Holland) 3e gedeelte. Bilj. inzenden 30 Maart, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden commandant. Raming *f* 33,000.

's-Hage te 12 uren, door het ministerie van waterstaat, enz.: het onderhoud der rivier- en bestortingswerken, behoorende tot den onderbouw der overbrugging van het Hollandsch Diep, van 1 Mei '86—1 Mei '87, met het aanbrengen van de noodige voorzieningen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter Chevalier, beiden te Dordrecht. Aanw. 23 Maart. Raming *f* 4800.

's-Heer Arendskerke, te 12 uren, door het provinciaal bestuur: het maken van de aardebaan, het bouwen van kunstwerken en het met keien bestraten van den weg van Eersel, langs het gehucht Witreit, naar de Belgische grenzen en alhaar aansluitende aan den keiweg naar Postel, ter lengte van 8072.50 M. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, te 's-Bosch, en bij den opzichter H. S. F. Koenen, te Eindhoven. Aanw. 27 Maart, te 11 uren, beginnende te Eersel. Raming *f* 67,035.

Hellevoetsluis, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, alhaar:
1o. het éénjarig onderhoud van de werken en gebouwen, te Hellevoetsluis. Raming *f* 4750;
2o. het éénjarig onderhoud der werken en gebouwen, te Brielle. Raming *f* 4000;
3o. het herstellen van daken en vernieuwen van goten aan gebouwen, te Brielle. Raming *f* 2150.
Alles onder beheer der genie, te Hellevoetsluis. Bilj. inzenden 30 Maart, voor 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Leiden, te 1 uur, door den architect Jacobus van der Heijden: het bouwen van een villa aan den Oegstgeester straatweg, zalig de gemeente Leiden. Aanw. 27 Maart, te 11 uren.

Donderdag, 1 April.

Arnhem, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de Harmonie: het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz. te Arnhem en dat der werken en gebouwen van het fort bij Westervoort, onder het beheer der genie te Arnhem. Bilj. inzenden 31 Maart, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming *f* 4150.

Apeldoorn, te 2 uren, door de directie der Kon. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij, volgens Bestek no. 18: het leveren, inkepen en bereiden met chloorzink van grenenbouten dwarsliggers. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Bredevode, te Apeldoorn.

Kapelle (Zeel.), door burg. en weth.: het leveren van 225 M³ onderhoudsgrint en 25 M³ grintzand. Bilj. inzenden vóór 1 April.

Vrijdag, 2 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen en herstellen der hoeden VI en XI op den oever vóór Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 25 en 27 Maart. Raming *f* 2000.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een basaltmuur in de binnenhaven bij de groote sluis te Wemeldinge, met bijbehoorende werken, behoorende tot de werken van het kanaal door Zuidbeveland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur te Goes. Aanw. 25 en 27 Maart. Raming *f* 3900.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verruimen van een gedeelte der Rijkswaterleiding benoorden het kanaal van Neuzen, benoorden de Othensche kreek. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 25 en 27 Maart. Raming *f* 6000.

Willemstad, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, alhaar, in het koffiehuis de Oranjesociëteit:
1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz. te Willemstad. Raming *f* 1470;
2o. het éénjarig onderhoud der werken enz. alhaar. Raming *f* 5080;
3o. het verrichten van baggerwerken in de Oud-Heijningsche haven en in de voorhaven te Willemstad. Raming *f* 3200;
4o. het doen van voorzieningen aan het westelijk zeeglacis te Willemstad en aan den berm van den zeedijk bij het fort prins Frederik te Oolgensplaat. Raming *f* 1600.
Bilj. inzenden 1 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

's-Heer Arendskerke, te 11 uren, door den kerkeraad der Chr. Ger. gemeente, in het logement de Engel: het bouwen eener kerk met pastorie c. a., alhaar.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het leveren, berijden tegen heiderf, vervoeren en opslaan van palen en schoorpalen, ten dienste der Rijkstelegraaf. Inl. bij den inspecteur der Rijkstelegraaf, te 's-Hage.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het Rijkstelegraafgebouw te Arnhem, van 1 April '86—31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en bij den hoofdopzichter der Landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. 26 Maart, te 12 uren. Raming *f* 910.

Neuzen, te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen, in het logement van F. A. Sasijn: het doen van vier grondboringen tot eene gezamenlijke diepte van 190 M. Aanw. 26 Maart, te 10 uren en 29 Maart, te 1 uur.

Zaterdag, 3 April.

Utrecht, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Lekdijk bovendams, in het gebouw van kunsten en wetenschappen, alhaar: het verhoogen van het dijkvak tusschen de Rijks-huijbertshuis, te Vreeswijk, en het klaphek, over eene lengte van 2100 M. Inl. bij E. G. Wentink, te Schalkwijk. Aanw. 29 Maart, te 10 uren.

Uden, te 12 uren, door burg. en weth. van Uden en Boekel: het bewerken der aardebaan, het bouwen van kunstwerken en het begrinden en wederzijds geleidelijk met keien bestraten van den bestaanden weg tusschen den provincialen weg in Volkel onder Uden en den bestaanden klinkerweg te Boekel, lang 3956 M. Aanw. 29 Maart, te 10 uren.

Maandag, 5 April.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.:
1o. het maken van paalwerk met tuinen enz. langs de kanaalboorden der Zuidwillemsvaart, in de gemeente Weert. Raming *f* 3600;
2o. het verrichten van baggerwerk tot verbetering van de Zuidwillemsvaart tusschen sluis no. 14 en de Noordbrabantsche grens bij sluis no. 13, in de gemeente Nederweert. Raming *f* 3000.
Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 29 Maart.

Westdorpe (Zeel.), te 2 uren, door burg. en weth.: het aanbrengen van eenige veranderingen aan en in de openbare school. Aanw. 29 Maart, te 2 uren.

Dinsdag, 6 April.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau:
1o. Bestek no. 458, het maken van twee wachterswoning bij K. M. 1425, tusschen Breda en Gilze-Rijen, ten behoeve van den spoorweg van Tilburg naar Breda. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectie-ingenieur H. E. Beunke, te Breda. Aanw. 30 Maart, te 10½ uren. Raming *f* 2440;
2o. Bestek no 459, het maken en stellen van afrasteringen met bijkomende werken voor het gedeelte Kesteren—Ressel van den spoorweg van Elst naar Dordrecht. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectie-ingenieur F. Sassen, te Nijmegen. Aanw. 31 Maart, te 12 uren, aanvangende te Tiel. Raming *f* 8350.

Woensdag, 7 April.

Amersfoort, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de société Concordia:
1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Amersfoort, onder het beheer der genie, alhaar. Raming *f* 7150;
2o. het éénjarig onderhoud van de werken in de Grebbelinie en de linie in de Nader-Betuwe, onder het beheer der genie, te Amersfoort. Raming *f* 2950.
Bilj. inzenden 6 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Aanw. 3 April, te 10 uren.

Vrijdag, 9 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitbreiden van de dubbele sluis- en brugwachterswoning aan de binnen-, keer- en schutsluis van het kanaal door Walcheren, te Vlissingen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 1 en 3 April. Raming *f* 4000.

Woensdag, 14 April.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van het noordelijk gedeelte van de voorhaven van het kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, in het Open IJ bij de Stadsrietlanden te Amsterdam, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 7 April, te 12 uren. Raming *f* 640.350.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van schilderwerk aan het hoofdgebouw op het Centraal-personenstation, te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 6 en 7 April, te 11 uren. Raming *f* 18,700.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, de werken tot overgang, bewaking, afsleuting, enz. en eenige verdere werken voor het gedeelte Drunen—Vlijmen van den spoorweg Zwaluwe—'s-Hoch. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te 's-Bosch. Aanw. 6 en 7 April, te 11 uren. Raming *f* 335,000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eene douane-goederenloods met voorplein en een douanepark, benevens het leggen van sporen op het station Groningen. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 6 en 7 April, te 11 uren. Raming *f* 30,000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van opritten met grondmuren naar de perrons tusschen het hoofdgebouw en de beide doorgangen op het Centraal-personenstation, te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 6 en 7 April, te 10 uren. Raming *f* 49,500.

Woensdag, 21 April.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van gebouwen en eenige verdere werken tot uitbreiding van het station Leeuwarden. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 13 en 14 April, te 11 uren. Raming *f* 125,300.

Op onbepaalden datum.

Leeuwarden, door het kerkbestuur der Ned. Israëlietische gemeente: het afbreken van twee gebouwen aan het Jacobijner kerkhof, te Leeuwarden, en het terplaatse bouwen eener school voor godsdienstonderwijs, met aangrenzend woonhuis. Inl. bij den architect H. R. Stuet Fz. Aanw. 25 Maart, te 3 uren.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Kapelle, 1 Maart: het verrichten van delfwerk, voor den Willem-Annapolder, in 3 perceelen; gegund:
Perc. 1, 785 M³ aan J. Zoeteweij, te Schore, voor 9 cent per str. M.
Perc. 2, 666 M³ aan J. Brasmse, te 's-Gravenpolder, voor 7 cent per str. M.
Perc. 3, 285 M³ aan C. van Goeverd, te Huiswoud, voor 7 cent per str. M.

Joure, 11 Maart, voor rekening der gemeente Hasserland: het opmaken van den zuidweg van Oudehaske tot de Veenscheiding; gegund aan den minsten inschr. H. F. de Jong, te Oudehaske, voor *f* 383.

Baarn, 12 Maart: het leggen van p. m. 1825 M² bestrating voor de gemeente; ingekomen 5 bilj., als:

A. Maters,	te Amersfoort,	*f* 3183
Bonte,	» idem	» 2981.25
W. v. Doornik,	» Baarn,	» 2875
Varkevisser,	» Nieuwerasmstel,	» 2785
Scheepsbouwer,	» Utrecht,	» 2595

's-Hage, 12 Maart: het sloopen van een perceel, gelegen in de Boekhorststraat no. 27 te 's-Hage, en het daarterplaatse bouwen van een winkelhuis met bovenhuis, onder beheer van den architect H. W. A. Croiset van Uchelen; ingekomen 8 bilj., als:

W. F. Teeuwisse,	te 's-Hage,	*f* 9885
P. v. Rossum,	» idem	» 8445
J. de Haas,	» idem	» 8340
C. Kranenburg,	» idem	» 8300
Gebr. M. en J. H. Houtman,	» idem	» 7972
J. G. Pietersen,	» idem	» 7450
C. J. Streef,	» idem	» 7300
J. L. Werdes,	» idem	» 6840

gegund.

Sneek, 13 Maart: het aanleggen, vernieuwen en verbeteren van bestaande bestratingen in de gemeente, met de levering der daartoe benoodigde materialen; ingek. 12 bilj., als:

G. Visser,	te Ybt,	*f* 9744
R. S. Westra,	» Achlum,	» 9440
J. A. Doekstra,	» Rinsumageest,	» 9232
G. de Boer,	» Oppenhuizen,	» 8974
H. Brisma,	» Bousum,	» 8638
F. Akerson,	» Sternwijk,	» 8473
F. v. d. Steele,	» Sneek,	» 8290
F. Bruinsma,	» Oosterzee,	» 8172
J. de Graaf,	» Sneek,	» 7964
J. Beekman,	» Leeuwarden,	» 7799
A. Bottema,	» idem	» 7790
F. J. Schaafsma,	» Harlingen,	» 7398

Leeuwarden, 13 Maart: het leggen van een gemetselden vloer in het Beurs- en Wanggebouw; ingekomen 4 bilj., als:

J. Beekman,	te Leeuwarden,	*f* 1185
J. W. Fransen,	» idem	» 1148
S. Ketelaar,	» idem	» 1085
H. de Kleijn,	» idem	» 1053

gegund.

Dordrecht, 15 Maart: het maken en stellen van schoeltafels met banken, te zamen 176 stuks, elk van twee zitplaatsen, in drie perceelen.

	perc. 1	perc. 2	perc. 3
A. W. v. Aardenne, Dordrecht,	*f* 560		
W. de Boo, idem	508.72	*f* 184.69	*f* 533.88
J. F. H. v. d. Eng, idem	132.65		
J. J. Kooijmans, idem	153	487	482
D. J. Kwak, idem in massa	*f* 1379,	aan wien het werk is gegund.	

Wolfertsdijk, 15 Maart: de levering van 322 M³ onderhoudsgrint, vrij te leveren aan het Wolfertsdijkscheveer, voor het waterschap Oud-Wolfaartsdijk; ingekomen 11 bilj., als:

		per M³
J. P. Gevijs,	te St.-Maartensdijk,	*f* 1.74
J. B. v. Aoken,	» Hansweerd,	» 1.64
J. J. Streefland,	» Dordrecht,	» 1.53
C. Kranendonk,	» Colijnsplaat,	» 1.44
A. H. Sweets Az.,	te Hardinxveld,	*f* 1.40
J. F. Lips,	» Nijmegen,	» 1.34
F. Muller,	» Breskens,	» 1.329
J. Bos,	» Papendrecht,	» 1.32
J. v. d. Heuvel,	» Sliedrecht,	» 1.30
Ad. v. d. Kloester,	» St.-Annaland,	» 1.28
A. H. A. Quack & Co.,	» Nijmegen,	» 1.25

gegund.
Twee bilj. van onwaarde.

's-Hage, 15 Maart: het verlengen van de Rijn- en het aanleggen van de Rijnstraat; ingek. 9 bilj., als:

H. v. Bergen Henegouwen,	te 's-Hage,	*f* 4389
P. Kraijenveld,	» idem	» 3797
G. Keij,	» Rotterdam,	» 3450
J. H. de Swart & Zn.,	» 's-Hage,	» 3384
H. Jongenburger,	» Wassenaarsveen,	» 3270
J. de Bruijn,	» 's-Hage,	» 3176
C. de Vreede,	» idem	» 3110
A. de Waard,	» idem	» 2916
J. C. de Graaf,	» idem	» 2550

Groningen, 15 Maart: het bouwen van een kantoor met opzaanverwoning op het terrein der nieuwe meesterzaamplaats; ingekomen 16 bilj., als:

R. Hovingh,	*f* 3358
J. Buelings,	» 3270
T. Bolthuis Sr.,	» 3196
D. Diddens,	» 2885
H. G. Janssen,	» 2857
J. Peelman,	» 2835
G. Meulink,	» 2819
B. de Jong,	» 2796
E. Peters,	» 2765
E. Berkenbosch,	» 2745
J. H. Muller,	» 2710
Ph. Hendriks,	» 2676
S. Hoff,	» 2644
F. W. Wietzema,	» 2614
A. Schreuder Jr.,	» 2367
A. de Vries,	» 2405

Irnsum, 15 Maart: het afbreken van het vooreinst en het maken van eene stelphuizing van de bestaande schuur, voor de Heer. gemeente, onder beheer van den architect Jac. R. Nijdam; ingek. 10 bilj., als:

	plan A.	plan B.
K. Reitsma, IJsbrechtum,	*f* 3460	
W. K. Burgij, Terwispel,	2970	*f* 2770
J. Gaastra, Irnsum,	2900	2675
T. v. Eik, Lippenhuizen,	2890	2620
A. Bansma, Irnsum,	2740	2525
K. J. v. d. Schaaf, Terhorne,	2735	2930
J. G. Schaatsma, Beers,	2682	2443
S. W. de Boer, Lippenhuizen,	2620	2420
J. L. Eppinga, idem	2580	2460
M. J. Kok, Wirdum,	2487	2250

Gegund aan M. J. Kok volgens plan A.

Apeldoorn, 15 Maart: het vergrooten van een woonhuis, onder beheer van den ingenieur C. M. Garsenier; ingek. 11 bilj., als:

Chr. Wegerif,	*f* 7468
J. v. d. Kraats,	» 7268
Nechof,	» 7198
J. Radstaak,	» 7140
H. J. Eijkelboom,	» 6989
J. v. d. Braak,	» 6875
H. Mouw,	» 6794
L. Wegerif,	» 6700
R. Willemsen,	» 6490
A. Radstaak,	» 6397
F. W. Geurden,	» 6189

's-Bosch, 15 Maart: het leggen van gegroefijzeren buizen, hulpstukken en ankers, en het stellen van afsluiters en brandkranen, ten behoeve der gemeentelijke hoogdrukwaterleiding; ingek. 9 bilj. als:

Frank Colson 's-Hage,	*f* 44,500
H. R. Hendriks, Os,	» 37,000
Compagnie Générale des conduites d'eau, Vernes bij Luik,	» 34,000
A. Gobbens, 's-Bosch,	» 32,487
C. J. Schuurmans, Hilversum,	» 32,412.50
George Wilson, 's-Hage,	» 31,875.75
H. Nogpodsenn Cz., Giessendam,	» 28,650
D. W. Bleem, Weurt,	*f* 27,945
Jacob de Boer, Zaandam,	» 24,486.68

Enkhuizen, 15 Maart, voor rekening van het waterschap Breedterland; minste inschr. waren:
Perc. 1, 770 kub. M. grint, J. Schoof, Boorn, *f* 3129.
» 2, 530 kub. M. grint, R. Loots, Enkhuizen, *f* 2280.
» 3, 585 kub. M. grint, J. Kramer, Oudendijk, *f* 2460.
» 4, 860 kub. M. grint, J. Zeilemaker, Hoorn, *f* 3187.
» 5, 202.040 straatsteenen, Baron van Asbeck, Arnhem, *f* 14.95 per duizend.
» 6, 581 kub. M. zand, C. Bos, Haarlemmermeer, *f* 875.

Helmond, 15 Maart: het bouwen van zes arbeiderswoningen, behalve de levering van de benoodigde steen, voor de Gebr. van Thiel, onder beheer van den architect M. Deenen, alhaar; ingekomen 12 bilj., als:

J. v. d. Velden,	te Helmond,	*f* 4191
P. v. Laarhoven,	» idem	» 4059
C. Luyben,	» idem	» 3995
H. v. Asseldonk,	» idem	» 3990
A. Schampers,	» idem	» 3985
J. v. Liesdonk,	» Mierlos,	» 3685
M. Habraken,	» idem	» 3680
J. W. v. d. Putten,	» Helmond,	» 3679
Jan Thomassen,	» Mierlos,	» 3650
L. Thijs,	» Helmond,	» 3606
J. v. Gaal,	» idem	» 3546
M. v. d. Kemenade,	» Mierlos,	» 3497

Gegund aan J. v. Gaal.

Nijkerk, 16 Maart, voor rekening van den polder Arkenheen; minste inschr. waren:
1o. het maken van twee dubbele duikers door de boezemkade bij het sloopgemaal onder Petten, G. J. Hartenink, te Nijkerk, *f* 2299
2o. herstellingen aan de Langeveesluis:
a. afdammen, drooghouden enz. » 544
b. metselwerk aan de vlengels per M³ » 24.24
c. idem » » vloer idem » 16
d. voegwerk per M² » 0.93
e. puntstuk » M³ » 116
Massa van 1o. en 2o. G. J. Hartenink, Nijkerk, » 2469
3o. het maken van een duiker door den Arkerweg, G. J. Hartenink, Nijkerk, » 359
Alles gegund.

Groningen, 16 Maart: het bouwen van een huis aan de verlengde Nieuwe Ebbingestraat, onder beheer van den architect G. Nijhuis; ingek. 19 bilj., als:

J. de Vries,	te Groningen,	*f* 9835
E. Berkenbosch,	» idem	» 8960
A. v. Dijk,	» idem	» 8956
K. Fokkes,	» idem	» 8917
D. Janssen,	» idem	» 8699
D. Dalmolen,	» idem	» 8620
J. Buelings,	» idem	» 8589
D. Doojes,	» idem	» 8523
B. de Jong,	» idem	» 8485
P. v. Erp,	» idem	» 8400
H. Kiel,	» idem	» 8388
J. Rauné,	» idem	» 8373
H. Janssen,	» idem	» 8303
H. J. L. Walker,	» idem	» 8297
E. W. Wietzema,	» idem	» 8283
G. Meulink,	» idem	» 8260
D. S. Diddens,	» idem	» 8195
J. v. d. Werff,	» idem	» 8100
L. Oldenburger,	» idem	» 7985

gegund.

Zwolle, 16 Maart: het maken van 2 regenbakken bij de stallen, en van een gemetseld waterreservoir bij den put op den Woldberg in de legerplaats bij Oldebroek, onder het beheer der genie, te Zwolle; ingek. 8 bilj., als:

J. v. d. Braak,	te Apeldoorn,	*f* 8775
D. Bruins,	» Zwolle,	» 8182
P. Boks,	» Amersfoort,	» 8000
K. A. v. d. Berg,	» Zwolle,	» 7968
J. Westerink,	» Epe,	» 7960

L. v. Nispen, te Zwolle, ƒ 7764
H. J. Buitenhuis, » Elspeet, » 7529
D. Juffer en J. Wildeman, » Oldebroek, » 7467
Ruming » 84400

Het minste inschrijvingsbiljet voldoet niet aan de bepalingen, in de Algemeene Voorwaarden vervat, en is ter zijde gelegd.

Alkmaar, 16 Maart, voor het waterschap van den Hondsbossche-en-Duinen-tot-Petten: 1o. het eenjarig onderhoud van de Hondsbossche zeewering; ingek. 14 bilj., als:

Arie Boer Wz.,	te Sliedrecht	ƒ 28,150
Jan Tool,	» Wognum,	» 27,999
C. Kreon,	» Wieringen,	» 27,900
L. A. v. Haaften,	» Sliedrecht,	» 27,400
R. Schreuder,	» Kolhorn,	» 27,391
P. Duinker,	» Amsterdam,	» 25,994
G. D. v. Doorn,	» idem	» 25,400
Gebr. Klein,	» Helder,	» 24,800
H. Schuijt,	» Alkmaar,	» 24,000
G. Moorman,	» Helder,	» 23,500
Gebr. Janzen,	» Nieuwediep,	» 22,830
Jac. Oldenburg,	» Bergen,	» 22,709
C. Bos Az.,	» Dordrecht,	» 22,570
J. Giltjes,	» Petten,	» 22,240

gegund.

2o. het drejarig onderhoud der gebouwen, bruggen, sluizen enz.; ingekomen 5 bilj., als:

H. Schuijt,	te Alkmaar,	ƒ 4650
Jac. Oldenburg,	» Bergen,	» 4500
Jan Dekker,	» Eemgouburg,	» 4444
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 4400
Jan Bos,	» Zijpe,	» 4100

Bij loting, met G. D. v. Doorn, toegewezen aan Jan Bos, voor ƒ 4100.

Westerwoude, 16 Maart: het bouwen eener stelphuizing te Westergeest, voor S. H. Halbesma, onder beheer van den architect J. W. Duijff; ingek. 17 bilj., als:

J. G. Boersma,	te Kolhum,	ƒ 3674
S. Erich,	» Dokkum,	» 3198
Douwe Walda,	» Kolhum,	» 3100
K. de Vries,	» Eestrum,	» 2988
M. H. Westra,	» Burum,	» 2985
R. J. Dijkstra,	» Kolhum,	» 2980
Jan Oosterhof,	» idem	» 2950
Anne Wiebsma,	» Bergum,	» 2931
H. P. Bos,	» Koarten,	» 2925
H. P. de Vries,	» Dokkum,	» 2897
R. Eldering,	» Suameer,	» 2887
J. S. v. d. Steeg,	» Hardegarijp,	» 2866
Joh. Bakker,	» Kolhum,	» 2841
H. de Jong,	» Dokkum,	» 2789
J. G. v. d. Veen,	» Augustinusga,	» 2755
J. J. Pijmakker,	» Kolhum,	» 2620
Pieter Schaafsma,	» idem	» 2617

gegund.

Winsum (Gron.), 17 Maart: het amoveeren der oude en het bouwen van eene nieuwe pastorie, voor de Herv. gemeente; ingek. 26 bilj., als:

B. Kooi,	te Zuidhorn,	ƒ 6323
D. Otthoff,	» Middelstum,	» 6100
P. Nieland,	» Winsum,	» 5900
J. Zekhuurst,	» Warfum,	» 5800
K. Dunhoff,	» Baflo,	» 5780
Gebr. Smit,	» Kloosterburen,	» 5750
A. Bennegs,	» Bedum,	» 5687
T. Wolfink,	» Middelstum,	» 5672
H. Nieland,	» Warfum,	» 5649
Harm Nieland,	» Winsum,	» 5620
Jurjen Holtman,	» Loppersum,	» 5600
W. Rothschäfer,	» Stedum,	» 5600
R. Pestman,	» Ten Post,	» 5600
H. Loffers,	» Uithuizerd,	» 5583
R. Jeltes,	» Houwerzijl,	» 5580
R. Wieringa,	» Uithum,	» 5560
C. v. d. Veen,	» Menningeweer,	» 5515
B. v. Eerde,	» Ten Post,	» 5499
T. Bos,	» Bedum,	» 5499
J. Hutsing,	» Winsum,	» 5483
H. Meijer,	» Obergum,	» 5460
F. Dieters,	» Leilens,	» 5429
J. Pot,	» Stedum,	» 5358
H. Moerman,	» Bedum,	» 5350
J. Postman,	» Ten Post,	» 5175
S. Blaknijf,	» Ten Boer,	» 4990
Raming		» 5700

Leiden, 17 Maart: het bouwen van 65 werkmanswoningen voor de Leidsche bouwvereeniging, onder beheer van den architect W. C. Mulder; ingek. 29 bilj., als:

Wed. Ravelli & Zn., 's-Hage,		ƒ 75,000
J. J. Ravelli,	idem	» 74,000
W. A. G. Janssen, Utrecht,		» 68,884
De Jough en Kooreman, Leiden,		» 68,000
T. Los,	idem	» 68,000
Koot en Van Dorst, Gouda,		» 66,950
G. J. v. Heek, Leiden,		» 66,800
P. Gestman,	idem	» 65,200
Ph. Verbruggen, Waddinxveen,		» 63,586
J. B. Smits, Nijmegen,		ƒ 63,200
C. Alkemade, Noordwijk,		» 63,189
J. A. Huij & Co., Amsterdam,		» 62,436
G. Camesa, Rotterdam,		» 61,900
G. H. Enrisch v. Dugteren, Utrecht,		» 61,067
A. C. Vink,	idem	» 60,967
M. N. Langezaal, Leiden,		» 60,440
C. v. Biest, Koudekerk,		» 60,000
C. Schiere, Boerenbergsma,		» 58,674
J. v. Staveren, Kralingen,		ƒ 57,999
J. Heesbingen, Meppel,		» 55,100

Gegund aan A. C. Vink, te Utrecht.

Buurmalsen, 17 Maart: de levering van 180 kub. M. grint, voor den polder Buurmalsen; ingek. 6 bilj., als:

		per M³.
H. Vermeulen,	te Varik,	ƒ 1.99
J. v. Harpen,	» Wijk-bij-Duurstede,	» 1.88
R. v. Zoelen,	» Buurmalsen,	» 1.85
W. v. Hasselt,	» Nijmegen,	» 1.61
M. v. Gelderen,	» Tricht,	» 1.61
F. v. Boessen,	» Rolhuis,	» 1.57

Bindelsoepen, 17 Maart, voor rekening van Wijnbritsveraderij c. a. Contributie Zeedijken; minste inschr. waren:

1oa. het maken van 213 M. steenglooiing, S. M. Zeldenrust, Molkwerum. ƒ 3987
b. de levering van 1875 last zinkhoudend, W. Goedkoop Dz., Amsterdam, » 13293
c. de levering van 1200 M³ brik, W. Gladdouwer, Bindeloopen, » 3507
2oa. het maken van 55 M. kistbeeld, K. A. Poeze, Bindeloopen, » 357.50
b. het herzetten van het Leunsterbeeld, J. J. Visser, Stavoren, » 103
c. 1000 M. kistgoeijen, K. A. Poeze, Bindeloopen, » 40
d. 475 M. baggerwerk, R. J. de Boer, Warns, » 570
3oa. 15 last Deutsche steen, B. Steensma, Lemmer, » 134.55
b. 200 M³ brik, diversen, » 412.50
c. 100 M³ grint, J. J. Postma, Veenwouden, » 280

Alles gegund.

Tul en 't-Waal, 17 Maart: 1o. het bouwen eener school en onderwijzerswoning, onder beheer van den architect E. G. Westink, te Schalkwijk; ingekomen 17 bilj., als:

G. Beemer,	te Utrecht,	ƒ 16,350
J. de Vos Jr.,	» idem	» 16,214
A. de Boer Jr.,	» Nieuw-Lekkerland,	» 15,486
A. C. Willemse,	» Vreeswijk,	» 15,408
A. C. Post,	» Vianen,	» 15,099
F. W. v. d. Heuvel,	» Utrecht,	» 15,060
H. A. Kaasjager,	» Zalt-Bommel,	» 14,691
C. v. Dillen,	» Schalkwijk,	» 14,598
J. A. Dumolin,	» Vianen,	» 14,225
G. v. Beeswijk,	» Everdingen,	» 14,210
D. Barneveld,	» Vreeswijk,	» 14,090
W. v. Ingen,	» Bodegraven,	» 14,050
W. J. Meilink,	» Schalkwijk,	» 14,017
A. Schenkel,	» Tul en 't-Waal,	» 13,820
C. v. d. Berg,	» Honswijk,	» 13,747
A. W. Wildberg,	» Bunnik,	» 13,689
A. Michael,	» Aalberg,	» 13,500

2o. het hunnen van een brandspuithuisje; ingekomen 8 bilj., als:

J. de Vos Jr.,	te Utrecht,	ƒ 369
G. Beemer,	» idem	» 312
A. C. Post,	» Vianen,	» 499
C. v. Dillen,	» Schalkwijk,	» 460
W. J. Meilink,	» idem	» 450
A. Schenkel,	» Tul en 't-Waal,	» 449
A. C. Willemse,	» Vreeswijk,	» 432
A. W. Wildberg,	» Bunnik,	» 419

Breda, 17 Maart: het bouwen van een concert- en conversatiezaal enz., voor H. van der Meulen, onder beheer van den architect A. Verlegh; ingek. 15 bilj., als:

J. P. Kleiner,	te Breda,	ƒ 7580
Th. Kessels,	» idem	» 6200
A. C. Bun	» idem	» 6130
R. Wierex,	» idem	» 6100
A. Wierex-Tack,	» idem	» 6000
A. v. d. Akker,	» idem	» 5999
J. Schoenmakers,	» idem	» 5888
A. v. d. Heide,	» idem	» 5868
J. A. Mol,	» idem	» 5850
G. v. d. Sande,	» idem	» 5797
F. v. Bergen,	» idem	» 5700
Gebr. W. M. en J. Simons,	» idem	» 5579
Ant. Duden,	» idem	» 5369
L. Chabot,	» idem	» 5200
G. Veldkamp,	» idem	» 4765

's-Hage, 17 Maart: het maken van remmingwerken nabij de kleine draaibrug van de spoorwegbrug, te Dordrecht; ingek. 14 bilj., als:

G. Looijen, Herwijnen,		ƒ 15,690
P. Verbruggen, Waddinxveen,		» 15,280
L. Kok Elzinga,		» 14,000
A. Visser, Papendrecht,		ƒ 14,495
A. v. d. Meyden Az., Hardinxveld,		» 14,412
G. Scherrners, Dussen,		» 14,175
J. Smit VII, Sliedrecht,		» 14,170
J. J. v. Sluisdam, Dordrecht,		» 13,895
J. Visser Gz., Papendrecht,		» 13,618
B. de Waard, Nieuwendoorn,		» 13,570
C. de Groot, Sliedrecht,		» 13,050
H. Degens Jr., Dordrecht,		» 12,845
J. B. Sjerp, Rotterdam,		» 12,420
J. v. d. Vlugt Jr., Dordrecht,		» 12,240
Raming		» 12,900

's-Hage, 17 Maart: het maken en stellen van den ijzeren hoevebouw voor de draaibrug in den ongelegden grooten weg van Utrecht naar Vreeswijk, onder de gemeente Jutfaas; ingek. 13 bilj., als:

La Métallurgique, société anonyme de construction, Brussel.	ƒ 23,500
Penn en Baudoin, Dordrecht,	» 23,500
Firma G. J. Wiepkwoy & Co., Zwolle,	» 23,100
D. A. Schrevtlen & Co., Leiden,	» 22,900
Kon. Nederl. Grofsmederij, idem	» 22,700
Maatschappij Buergerterp de Prins van Oranje, 's-Hage,	» 22,554
J. Levrijne & Co., Herstal,	» 21,000
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	» 20,500
La société anonyme des forges et ateliers de construction de la Dyle, Bouffioulx,	» 20,000
La société anonyme des ateliers de construction de Malines, Mechelen,	» 20,000
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	» 19,229
Maatschappij de IJsel, Kampen,	» 17,915
Nicaise et Delcuve, La Louvière,	» 16,973

Haarkapelle, 17 Maart: het amoveeren van het bestaande schoolhuis, het bouwen van een nieuwe school en eenige veranderingen aan de onderwijzerswoning, onder beheer van den ingenieur H. Paul Jz., te Zevenhuizen; ingek. 9 bilj., als:

P. Vermeer,	te Gouda,	ƒ 10,200
J. de Jong,	» idem	» 10,189
C. Alblas,	» Waddinxveen,	» 9,640
F. v. d. Straaten,	» Zevenhuizen,	» 9,590
A. Vente,	» idem	» 9,550
P. Saarberg,	» idem	» 9,400
J. v. d. Brink,	» idem	» 8,964
A. den Ouden,	» Moerkapelle,	» 8,495
Koot en Van Dorst,	» Gouda,	» 6,780

Zierikzee, 18 Maart: 1o. het herbedelven van de Brouwersharensche vaart, tusschen den Ringdijk en den Dupperweg te Brouwershaven, in 3 perceelen.

Perc. 1, ter lengte van 502 M., ingekomen 8 bilj., als:

F. v. d Bout Cz.,	te Scharendijke,	ƒ 176
J. v. d. Paauw,	» Elkersee,	» 171
J. H. Berrevoets,	» Zierikzee,	» 168,60
C. Kloet,	» Duivendijke,	» 154
J. Bolkenbaas,	» Brouwershaven,	» 147,10
S. Dekker,	» idem	» 140
J. Bosbooper,	» Scharendijke,	» 139
P. Bezuijen Sz.	» idem	» 128

gegund.

Perc. 2, ter lengte van 561 M.; ingekomen 8 bilj., als:

J. H. Berrevoets,	te Zierikzee,	ƒ 160
C. Kloet,	» Duivendijke,	» 151
J. v. d. Paauw,	» Elkersee,	» 147
J. Bolkenbaas,	» Brouwershaven,	» 145,50
S. Dekker,	» idem	» 145
F. v. d. Bout Cz.,	» Scharendijke,	» 139
P. Bezuijen Sz.,	» idem	» 130
J. Bosbooper,	» idem	» 115

gegund.

Perc. 3, ter lengte van 561 M.; ingekomen 7 bilj., als:

J. H. Berrevoets,	te Zierikzee,	ƒ 168
C. Kloet,	» Duivendijke,	» 159
J. v. d. Paauw,	» Elkersee,	» 147
F. v. d. Bout Cz.,	» Scharendijke,	» 147
J. Bolkenbaas,	» Brouwershaven,	» 139,30
S. Dekker,	» idem	» 130
P. Bezuijen Sz.,	» Scharendijke,	» 97

gegund.

2o. het herbedelven der waterleiding langs de zuidzijde van den Turfsluisweg, tusschen Lokkersbeul en den Ringdijk; ingek. 9 bilj., als:

J. Bosbooper,	te Scharendijke,	ƒ 224
F. v. d. Bout Cz.,	» idem	» 197
S. Dekker,	» Brouwershaven,	» 180
J. Bolkenbaas,	» idem	» 175,26
P. Bezuijen Sz.,	» Scharendijke,	» 166
C. Kloet,	» Duivendijke,	» 163
J. v. d. Paauw,	» Elkersee,	» 157
W. Berrevoets,	» Zierikzee,	» 135
J. H. Berrevoets,	» idem	» 133

gegund.

Apeldoorn, 18 Maart: Bestek no. 9, het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor de lijn Dieren—Apeldoorn, voor de Kon. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij; ingek. 23 bilj., als:

N. Hoogendoorn Cz., Giessendam,	ƒ 118,900
C. Bouterse, Amsterdam,	» 117,184
J. Kooy, idem	» 116,980
A. Kraaijeveld, Sliedrecht,	» 114,700
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 109,800
G. A. v. Hatten, Sliedrecht,	» 109,250
A. J. Schouten, Alfen a/d. Rijn,	» 108,970
L. Brand Dz., Giessendam,	» 108,900
A. v. Kekem, Gouda en Cornelis Zonen, Ammerstol,	» 108,488
F. Aberson, Steenwijk,	» 107,883
H. J. Nederhorst, Gouda,	» 107,768
C. D. Kleijn, Ramsloink,	» 104,200
J. G. Huisman, Nijmegen,	» 103,449
A. v. d. Meyden Az., Hardinksveld,	» 101,769
H. v. Rhijn, Naarden,	» 100,442
W. F. Weijers, Tilburg,	» 99,900
C. v. Boven, Amsterdam,	» 98,999
P. Vlasman, Utrecht,	» 98,488
G. Goedhart, Nijmegen,	» 97,000
B. A. Wiegerink, Groenlo en F. E. Terwindt, Panneriden,	» 96,900
Th. Verhoeven, Deventer,	» 90,900
A. Gehlens, 's-Bosch,	» 87,480
A. Terwindt, Westpanneriden,	» 85,900
Raming	» 122,000

Leiden, 18 Maart: 1o. het maken van een schoeiing aan den Nieuwen Rijn, bij de Kaarsenmakersstraat;

hoogste inschr. G. J. v. Heek, Oegstgeest, ƒ 1341
minste » P. J. Christiaanse en N. A. Zekveld, Leiden, » 897

gegund.

2o. het leveren en plaatsen van vijftien steunpalen;

hoogste inschr. G. J. v. Heek, Oegstgeest, ƒ 1298
minste » Ferd. Clercx, Bekstel, » 840

gegund.

3o. het leveren en plaatsen van walhurries langs de Oude Vest;

hoogste inschr. G. Splinter, Leiden,	ƒ 1489
minste » Jac. de Kort, Hazerswoude,	» 1173

gegund.

4o. het leveren van 2 ballastpramen;

hoogste inschr. Gebr. Reijers, Werkendam,	ƒ 1645
minste » J. v. Alles, Hasselt,	» 820

gegund aan D. Best, Zoeterwoude, voor ƒ 889.74.

Haarlem, 18 Maart: het leveren van meubelen voor de openbare school L. O. aan het Molenpad, hoek Wijde Gelderzeepad; ingek. 14 bilj., als:

M. Konijn & Zn.,	te Haarlem,	ƒ 2985
G. Tit,	» idem	» 2746
J. Gichels en J. v. Servellen,	» idem	» 2670
J. P. Strijbos,	» idem	» 2660
J. S. v. Velthuijsen,	» idem	» 2569.98
J. M. Vogelpoel,	» idem	» 2560
G. P. J. Beccari,	» idem	» 2558
J. B. Lasschuit,	» idem	» 2447
C. J. Cramer,	» idem	» 2534
F. J. v. Baars,	» idem	» 2500
C. Elffers & Zn.,	» idem	» 2490
W. C. Hubman,	» Amsterdam,	» 2324.90
Martens & Zn.,	» Haarlem,	» 2295
S. B. Pegira,	» idem	» 2219
Raming		» 2900

Gegund aan Martens & Zn.

Sommelsdijk, 18 Maart: het leveren van 670 stère onderhoudsgrint, vrij op den wal, voor de polders van het Oudeland; ingek. 4 bilj., als:

		per stère
A. H. Sweets,	te Hardinksveld,	ƒ 1.65
A. B. A. Quack,	» Nijmegen,	» 1.61
H. v. d. Bout,	» idem	» 1.53
J. F. Lips,	» idem	» 1.47

gegund.

Zutfen, 18 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 1300 Eng. rioolbuizen, franco op den Wal:

Inschrijvers en Woonplaats.	800 M. wijd 0,25 per M.	400 M. wijd 0,20 per M.	100 M. wijd 0,15 per M.	Massa.
A. Lecat, Baume, (België),	—	—	—	ƒ 1843.80
A. J. Uiterwijk, Zutfen, volgens monster A.	1,51	1,12	0,66	» 1722.—
B. Aegtsma, Godesberg,	1,40	1,00	0,70	» 1590.—
W. Klaij, Rotterdam,	1,38	1,01	0,77	» 1585.—
Folkers en Co., Amsterdam,	1,40	0,97½	0,71	» 1581.—
H. Huijink, Rotterdam,	1,34	0,94	0,54	» 1512.—
A. J. Uiterwijk, Zutfen, volgens monster B.	1,35	0,96	0,68	» 1498.—
G. J. Bauer, Deventer,	1,30	0,90	0,65	» 1465.—
H. J. Bosman, Rotterdam,	1,28	0,88	0,65	» 1441.—
Erven Trip, idem,	1,26½	0,90	0,61	» 1433.—
P. Lagerwijk, Utrecht,	—	—	—	» 1400.—
Linten, Lekkerkerk,	—	—	—	» 1398.—
A. J. Uiterwijk, Zutfen, volgens monster C.	1,25	0,90	0,65	» 1397.—
De Lint en Co., Rotterdam,	1,22	0,88	0,65	» 1393.—
Ferd. Engers, Amsterdam,	1,24	0,86	0,57	» 1391.—
Cumij. Tegelen,	1,20	0,90	0,60	» 1380.—
Keij, Rotterdam,	1,20	0,84	0,60	» 1349.—
Dijk en Oostveen, Utrecht,	1,10	0,70	0,60	» 1210.—
Hamelberg, Deventer, volgens monster A.	1,15	0,80	0,50	» 1285.—
» » B.	1,23	0,94	0,68	» 1428.—

2o. de levering van 250,000 straatklinkers, vrij op de wal; ingek. 6 bilj., als:

		per 1000	massa
A. J. Uiterwijk, Zutfen,		ƒ 12.57	ƒ 3142.50
P. Hassele, idem	230,000 st.	» 12.35	» 2100,—
dezelfde,	20,000 »	» 11,—	
D. van Walree, Brummen,	150,000 »	» 12.20	» 2000,—
dezelfde, idem,	100,000 »	» 11.50	
J. G. Walter, Arnhem,		» 11.49	» 2872.50
J. Terwindt, Westervoort,		» 11.45	» 2862.50
F. van de Loo, Westpanneriden,		» 11.34	» 2835.—

3o. de levering van 80,000 Ben-ahinkeien ad 12|14 of 10|16; ingek. 5 bilj., als:

	per 1000 12|14	per 1000 10|16
Société anonyme des Grès, Yvoir,	ƒ 59.— per waggon	ƒ 70.25 per waggon
	» 55.25 » schip	» 66.10 » schip
L. Goffin, Luik,	» 59.90	
T. Bodson, Mook,	» 55.00	
E. Janssen en E. Barliot, Luik.	» 49.00	» 60,—
C. Hintherthur, Broich,	» 48.25	

Arnhem, 19 Maart: 1o. het leveren en planten van heesters enz. langs de singels, pleinen en op de nieuwe begraafplaats bij Moskowa; ingek. 6 bilj., als:

Van Zoest & Zonen,	te Arnhem,	ƒ 428
W. C. Boer,	» Beskoop,	» 399
W. K. Schubert,	» Naarden,	» 396
Wouters en Berends,	te Diepenveen,	ƒ 345
K. C. Bischoff Tulleken,	» Heerde,	» 329
Jac. Smits,	» Naarden,	» 299

gegund.

2o. het leveren en planten van pot- en sierplanten voor de bloemperken in de gemeente en op de begraafplaats Moscowa, in twee perceelen; ingek. 6 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2
G. J. Nijvelt, Arnhem,	ƒ 1125	ƒ 1305
Wed. J. Wigman & Zn., Zutfen,	999	
Wouters en Berends, Diepenveen,	771	737
D. J. Kloezeman, Deventer,	744	586
Van Zoest & Zonen, Arnhem,	708	
Jac. Smits, Naarden,	698.20	544.90

De gunning hiervan is in beraad gehouden.

Leeuwarden, 19 Maart: het verbeteren van de rivier de Tjonger 1o gedeelte, in 2 perceelen en in massa.

Perc. 1, ingek. 8 bilj., als:

A. G. Huijskes, Hedel,	ƒ 36,520
J. W. de Vries en H. v. Dijk, Delfzijl,	» 33,200
C. de Jong en E. S. de Boer, Lemmer,	» 32,200
P. Bel en A. Bloks, Zwolle,	» 31,940
W. A. Tjalma, Oosterzee,	» 27,800
H. H. Smith, Almenum,	» 26,200
H. Bennik, Utrecht,	» 26,000
T. Volker, Dordrecht,	» 25,850
Raming	» 35,550

Perc. 2, ingekomen 13 bilj. als:

J. J. Bouma, Langezwaag,	ƒ 192,800
C. de Jong en E. S. de Boer, Lemmer,	» 192,800
H. v. Dijk, Delfzijl en J. W. de Vries, Sneek,	» 192,000
H. L. Casseller, Staveren en A. A. Schrale, Warns,	» 189,964
K. Bleeker, Sneek,	» 188,900
T. T. Kloosterman, Heuelum,	» 187,000
G. Goedhart, Nijmegen,	» 187,000
C. van Boven, Amsterdam,	» 185,700
L. Kalis Cz., Sliedrecht,	» 181,800
F. G. Bekhuis en D. Dunstra, Leeuwarden,	» 179,880
F. Sweets, Ameide en C. Sterk, Heukelum,	» 173,000
A. v. d. Meijden Az., Hardinksveld,	» 170,990
F. A. de Vries, te Rijs en A. H. v. d. Veer, Sondel,	» 162,542
Raming	» 204,850

Een biljet van onwaarde.

Massa. ingek. 6 bilj., als:

P. A. Bos, Gorichem,	ƒ 237,300
C. de Jong, en E. S. de Boer, Lemmer,	» 224,500
T. Volker, Dordrecht,	» 206,000
P. Bel en A. Bloks, Zwolle,	» 202,450
F. A. de Vries, Rijs en A. H. v. d. Veen, Sondel,	» 201,764
F. Sweets, Ameide en C. Sterk Hz., Heukelum,	» 201,000

Leeuwarden, 19 Maart: het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de werken langs het Roode Klif, met het onderhoud daarvan van 1 Mei '86—30 April '89; ingek. 11 bilj., als:

H. L. Casseller,	te Staveren,	ƒ 1619
A. D. Schellinga,	» idem	» 1497
S. T. de Vries,	» idem	» 1397
G. H. Strikwerda,	» idem	» 1396
G. B. Jousstra,	» Molkwerum,	» 1393
J. R. Bouma,	» Staveren,	» 1319
J. J. Visser,	» idem	» 1316
F. B. Strnk,	» Oudemirdum,	» 1334
P. J. de Boer,	» Staveren,	» 1249
C. P. Bakker,	» idem	» 1223
J. G. de Vries,	» Scharl,	» 1199
Raming		» 1300

's-Hage, 19 Maart: 1o. het onderhouden en herstellen van het postgebouw te Harlingen, van 1 April '86—31 Maart '89; ingek. 6 bilj., als:

J. Huisman,	te Harlingen,	ƒ 999,00
Gebr. v. d. Meer,	» idem	» 966,00
J. Postbuma,	» idem	» 940,00
J. de Jong Jr.,	» Almenum,	» 284,00
J. Tovenbeek,	» Harlingen,	» 923,00
G. S. Speelstra,	» idem	» 895,00
Raming ƒ 1015.		

2o. het onderhouden en herstellen van het postgebouw te Tiel, van 1 April '86 tot 31 Maart '89, ingek. 2 bilj., als:

E. van Zetten & Zoon		ƒ 998,99
A. F. Koch,	te Tiel,	» 870,00
Raming		» 890,—

3o. het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw, te Elburg, van 1 April '86—31 Maart '89, ingek. 2 bilj., als:

J. Sipkes,	te Elburg	ƒ 698,80
H. J. Hengeveld		» 685,00
Raming		» 725,—

4o. het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Velp, van 1 April '86—31 Maart '89; ingek. 2 bilj., als:

E. J. N. Steentjes,	te Velp,	ƒ 780,00
A. Lodeboer,	» idem	» 752,00
Raming		» 715,—

Leeuwarden, 19 Maart, voor rekening van 's Rijks Waterstaat: het herstellen van de scha-

derzaring aan den ronden kop van den havenmuur tusschen de Willems- en Nieuwe Willemshaven te Harlingen, ingek. 9 bij. Minste inschr. was J. de Lange, te Ameenum, voor ƒ 488.—. Raming ƒ 695.—.

Oosterbeek, 19 Maart: het bouwen van een woning met gruispakhuis, op een terrein nabij den Utrechtschen straatweg; ingek. 5 bilj., als:

Gebr. Langelaar,	ƒ 1770.00
A. Geerlings,	» 1632.00
W. Salomons,	» 1582.50
D. Frederiks,	» 1565.00
J. Degens,	» 1529.40

In beraad gehouden.

Uithoorn, 19 Maart: het bouwen eener landbouwerswoning, 6 roeden hoeiberg, wagenloods, karrenschuur, muren en verdere werken, onder beheer van den architect J. van der Breggen, te Uithoorn; ingek. 19 bilj., als:

M. Rijneveld, Uithoorn,	ƒ 7400
M. Scheller, Mijdrecht,	» 7239
F. Zaal, Onderamstel,	» 7214
F. H. Hendriks, Uithoorn,	» 7200
S. v. Soest, Mijdrecht,	» 7156
C. Buisman, Nieuweramstel,	» 6740
W. Vosmeer, Mijdrecht,	» 6647
F. J. de Bruin, Nieuweramstel,	» 6310
W. v. Kooten, Nieuweramstel,	» 6290
S. v. d. Zijden, Uithoorn,	» 6240
C. J. Strijland, idem	» 5880
F. de Haas, idem	» 5826
P. Dankloff, idem	» 5795
J. Burger, idem	» 5769
T. Bolle, idem	» 5744
J. v. Scheppingen, Mijdrecht,	» 5730
N. Visser, idem	» 5725
J. v. d. Helm, idem	» 5692.50
Gebr. C. en G. Verweij, Uithoorn, gegund,	» 5666
Raming	ƒ 6092.75

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 27 MAART 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN

Maandag, 29 Maart.

Delfzijl, te 12 uren, door burg. en weth.: het op de diepte brengen en daarna gedurende 5 jaren op de diepte houden van de buitenhaven te Delfzijl, en het verrichten van eenige andere werkzaamheden aan de haven aldaar. Aanw. gehouden. Raming ƒ 120.000.

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het bouwen van eene apothekerswoning met apotheek bij het gemeente-ziekenhuis;
2o. het vergrooten der school voor kostelooslager onderwijs aan het einde van de Pasbaan;
3o. het maken, leveren en stellen van drie gegoten-ijzeren pompen.
Aanw. gehouden.

Eemnes-Buiten, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een steenen duiker met houten fundeering in den Wakkeren Dijk, tegenover de Eemnesservaart, te Eemnes. Aanw. 29 Maart, te 10½ uren.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het verbreeden van een gedeelte der singelgracht langs den Noordwal, te 's-Hage, en het bouwen van een walmuur langs die verbreeding.
2o. het verlagen van eenige riolen te Scheveningen (herbesteding). Aanw. gehouden.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het afdammen, droogmaken en herstellen van de kleine sluis;
2o. het maken en inhangen van een stel buitenvloeddeuren in die sluis.

Middelstum, te 4 uren, door J. Siertsema, in het logement van J. Moorlag: het afbreken van het voor- en middelgebouw en het wederopbouwen daarvan met bijschuur. Aanw. gehouden.

Rauwerd, 's avonds 7 uren, door A. H. van Slooten: het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe boerenhuizing met schuur, op Camminga-state, te Arum. Aanw. gehouden.

Hoogeveen, door burg. en weth.: de levering van 80.000 straatklinkers.

Hoogeveen, door de straatwegcommissie Hoogeveen—Meppel: de levering van 70.000 straatklinkers.

Dinsdag, 30 Maart.

Gorichem, te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Alblasserwaard met Arkel beneden de Zouwe:
1o. eenige perceelen aardewerk onder de gemeenten Hardinxveld, Sliedrecht, Papendrecht, Alblasserdam, Nieuw-Lekkerland, Groot-Ammers en Langerak, benevens het maken van steenglooiingen onder Langerak;
2o. het leveren van grint, rivier- en biggelzand en het verspreiden van grint en zand over den Merwedijk en den dijk langs de Noord.
Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het bouwen van een steenen magazijn voor den dienst der betonning te Enkhuizen. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw te Zierikzee, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en het kadaster, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Maart, '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. gehouden.

Zwolle, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het Odeon:
1o. het éénjarig onderhoud der kazerne- en andere gebouwen en werken te Zwolle. Raming ƒ 2700;
2o. het éénjarig onderhoud van de genieme werken en kazernegebouwen in de legerplaats bij Hilversbroek. Raming ƒ 4250. Beide onder het beheer der genie, te Zwolle.
Bilj. inzenden 29 Maart, voor 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Soede, te 12 uren, door burg. en weth.: het vergrooten en verbouwen der school. Inl. bij den opzichter Bavinck, te Zutfen. Aanw. 30 Maart, te 9 uren.

Rotterdam, in het Timmerhuis: het leveren van 10 ijzeren schuttten voor urinoirs met inbegrip van het opstellen, verschillende hardsteenwerken en ongeveer 87 M³ leipbat.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van 6.000.000 KG. Duitsche steenkolen voor de stoomwerktuigen, vaartuigen enz. der gemeente en 175.000 KG. groove Engelsche New-Castle haardkolen.

Woensdag, 31 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk in het groot scheepvaartwater over het Zuiden en langs den linker oever van het Scheur, benoden Maashuis, met bijbehoorende werken, om en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Steyn Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 345.000.

Kollijnsplaat, te 11 uren, door burg. en weth., de levering van:
1o. 220 M³ onderhoudsgrint voor 1 Juli, in de haven te Cats;
2o. 400 M³ onderhoudsgrint voor 1 Juli, in de haven te Kollijnsplaat.

Zutfen, te 11 uren, door provisoren van het oude en nieuwe gasthuis, ten kantore van het gesticht: het maken van diverse timmer-, metsel-, steenhouw-, stukadoor- en smidswerken en ventilatiebuizen met geleiding, zoomede de levering van gegoten-ijzeren goten en balkijzer. Bilj. inzenden uiterlijk 30 Maart, 's avonds 7 uren. Aanw. gehouden.

Baarn, te 11 uren, door burg. en weth.: het leveren op den wal van p. m. 400 stère grint en het vervoeren van die grint op de verschillende wegen der gemeente.

Dordrecht, te 11 uren, door den commandant in het 3e genie-commandement, in het lokaal van J. C. van der Horst, aldaar: het bouwen van een fort aan den nieuwen Maasmond (Hoek-van-Holland) te gedoelte. Bilj. inzenden 30 Maart, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden commandant. Raming ƒ 270.000.

's-Hage te 12 uren, door het ministerie van waterstaat, enz.: het onderhoud der rivier- en bestortingswerken, behoorende tot den onderbouw der overbrugging van het Hollandsch Diep van 1 Mei '86—1 Mei '87, met het aanbrengen van de noodige voorzieningen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter Chevalier, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4860.

's-Heer Hendrik, te 12 uren, door het prov. best.: het maken van de aardebaan, het bouwen van kunstwerken en het met keien bestraten van den weg van Eersel, langs het gehucht Witvelt, naar de Belgische grenzen en aldaar aansluitende aan den keiweg naar Postel, ter lengte van 8072.50 M. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, te 's-Hertogenbosch, en bij den opzichter H. S. F. Koenen, te Eindhoven. Aanw. gehouden. Raming ƒ 67.035.

Egmond-Binnen, te 12 uren, door burg. en weth.: het verbeteren der gemeenteschool. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2300.

Hellevoetsluis, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar:
1o. het éénjarig onderhoud van de werken en gebouwen, te Hellevoetsluis. Raming ƒ 4750;
2o. het éénjarig onderhoud der werken en gebouwen, te Brielle. Raming ƒ 4000;
3o. het herstellen van daken en vernieuwen van goten aan gebouwen, te Brielle. Raming ƒ 2150.
Alles onder beheer der genie, te Hellevoetsluis. Bilj. inzenden 30 Maart, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Leiden, te 1 uur, door den architect Jacobus van der Heijden: het bouwen van een villa aan den Oegstgeester straatweg, nabij de gemeente Leiden. Aanw. gehouden.

Donderdag, 1 April.

Arnhem, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de Harmonie: het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz. te Arnhem en dat der werken en gebouwen van het fort bij Westervoort, onder het beheer der genie te Arnhem. Bilj. inzenden 31 Maart, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming ƒ 4350.

Houten, te 11 uren, door schout en hoofdmannen van het waterschap Houten, in het gemeentehuis: het leveren van 526 M³ grint en 100 M³ Arnhemsch rivierzand voor de wegen, onder genoemd waterschap gelegen. Aanw. gehouden.

Apeldoorn, te 2 uren, door de directie der Kon. Nederl. Localaalspoorwegmaatschappij, volgens Bestek no. 18: het leveren, inkopen en bereiden met chloorzink van grenenhouten dwarsliggers. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Brederode, te Apeldoorn.

Kapelle (Zeel.), door burg. en weth.: het leveren van 225 M³ onderhoudsgrint en 25 M³ grintzand. Bilj. inzenden vóór 1 April.

St.-Annaland (Zeel.), door het bestuur van het waterschap St.-Annaland: de levering van ongeveer 300 stère onderhoudsgrint.

Vrijdag, 2 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen en herstellen der hoofden VI en XI op den oever voor Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2000.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een basaltmuur in de binnenhaven bij de groote sluis te Westkapelle, met bijbehoorende werken, behoorende tot de werken van het kanaal door Zuidbeveland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur te Goes. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3000.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verruimen van een gedeelte der Rijkswaterleiding benoorden het kanaal van Neuzen, bewesten de Othensche kreek. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6600.

Willemstad, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het koffiehuis de Oranjesociteit:
1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz. te Willemstad. Raming ƒ 1470;
2o. het éénjarig onderhoud der werken enz. aldaar. Raming ƒ 5080;
3o. het verrichten van baggerwerken in de Oud-Heijningsche haven en in de voorhaven te Willemstad. Raming ƒ 3200;
4o. het doen van voorzieningen aan het westelijk zeeglacis te Willemstad en aan den berm van den zeedijk bij het fort Prins-Frederik te Oudgensplaat. Raming ƒ 1400.
Bilj. inzenden 1 April, voor 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Deventer, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zutfen, in het hotel de Keizer, te Deventer:
1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Deventer. Raming ƒ 3175;
2o. eene buitenverving van kazernegebouwen, enz., te Deventer. Raming ƒ 1800.
Beiden onder het beheer der genie te Zutfen. Bilj. inzenden 1 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den hoofdopzichter te Deventer.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhouden en herstellen van het Rijkstelegraafgebouw te Arnhem, van 1 April '86—31 Maart '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en bij den hoofdopzichter der Landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. gehouden. Raming *f* 910.

Neuzen, te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen, in het logement van F. A. Snijn: het doen van vier grondboringen tot eene gezamenlijke diepte van 190 M. Aanw. 29 Maart, te 2 uur.

Arnemuiden, te 3 uren, door burg. en weth.: eenige herstellingen aan den kerktoren. Aanw. gehouden.

Groningen, 's avonds 8 uren, door den architect J. P. Huzen, in het café Rijkholt: het daarstellen van een photographisch atelier op den hoek der Oude-Boteringe- en Poststraten. Aanw. 29 Maart, te 11 uren.

Hillegom, in het café Weerestein: het bouwen van een dubbel burgerwoonhuis met schuur, in de buurt Weerestein, gemeente Hillegom. Inl. bij den bouwkundige Jh. Guldemond, alsaar. Aanw. 31 Maart.

Goedereede, door het bestuur van den polder den Nieuwen Oostdijk: de levering van 410 M³ grint.

Zaterdag, 3 April.

Utrecht, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Lekdijk benedendams, in het gebouw van kunsten en wetenschappen, alsaar: het verhoogen van het dijkvak tusschen de Rijks-buitensluis, te Vreeswijk, en het kliphek, over eene lengte van 2100 M. Inl. bij E. G. Westink, te Schalkwijk. Aanw. 29 Maart, te 10 uren.

Uden, te 12 uren, door burg. en weth. van Uden en Boekel: het bewerken der aardebaan, het bouwen van kunstwerken en het begrinden en wederzijds gedeeltelijk met keien bestraten van den bestaanden weg tusschen den provincialen weg in Volkel onder Uden en den bestaanden klinkerweg te Boekel, lang 3956 M. Aanw. 29 Maart, te 10 uren.

Terborg, te 3 uren, door Mr. W. D. Bosch, in het logement van mej. Te Lenken: het bouwen van een villa met stal en koetshuis op een terrein tegenover den Stationsweg, alsaar. Inl. bij den opzichter Heeze, te Terborg. Aanw. 3 April, te 9½ uren.

Beerta (Gr.), te 5 uren, door burg. en weth.: het herstellen en verlengen der wallesbeschoeiing te Winschoterzijl.

Nijmegen, door den architect W. C. A. Hofkamp, in het hotel van P. Thonissen: het bouwen eener stoomlinkpannenfabriek met bijlevering van alle materialen enz., op een terrein nabij Nijmegen. Inl. bij genoemden architect. Aanw. gehouden.

St.-Annaparochie, door het dijksbestuur van het waterschap het Oude-Bildt: het afbreken van vier oude bruggen en een voetbrugje en het bouwen van vier vaste houten bruggen en een voetbrugje. Aanw. 31 Maart, te 1 uur.

Aaltum, door J. van der Wint: het afbreken van een stal en het bouwen van een nieuw burgerhuis, bij Bakkum. Inl. bij den architect D. Bosjengs. Aanw. 31 Maart, te 2 uren.

Maandag, 5 April.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.:

1o. het maken van paalregelwerk met tuinen enz. langs de kanaalboorden der Zuidwillemsvaart, in de gemeente Weert. Raming *f* 5000;

2o. het verrichten van baggerwerk tot verbetering van de Zuidwillemsvaart tusschen sluis no. 14 en de Noordbrabantsche grens bij sluis no. 13, in de gemeente Nederweert. Raming *f* 3000.

Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 29 Maart.

Makkum, te 12 uren, door het dijksbestuur van Wonseradeels-Zuiderzeedijken, in de Prins: de gewone onderhoudswerken aan de bezuwing van het waterschap. Inl. bij den dijkspachter, te Gaast.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van een darmenwasscherij, een stal met slachtkamer voor verdacht vee, een ketelhuis met schoorsteen, een bergplaats en afsluitingen voor de algemeene slachtplaats in de Staatsliedenbuurt. Inl. op het terrein aan de directiekeet, te 11 uren;

2o. het verrichten van eenige herstellingen en vernieuwingen, benevens het onderhouden ged. '86 aan de huizen, torens, poorten enz., de gebouwen ten behoeve van het onderwijs, de politie, de brandweer en die op de algemeene begraafplaatsen. Inl. bij den stadsarchitect aan de Stadstimmertuin tusschen 10 en 12 uren.

Tiel, te 1 uur, door de directie van de spaarbank, in de bovenzaal van het beursgebouw: het bouwen van een gebouw, ingericht voor hoorzaal, concertzaal en vergaderkamers, benevens centrierzeeuwing enz. Inl. bij den architect D. Kruijff, te Utrecht. Aanw. 30 Maart, te 12 uren.

Jaarsveld, te 1½ uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Lekdijk benedendams en van den IJseldam:

1o. het uitvoeren van aardewerken in 3 perceelen. Raming *f* 19,000, *f* 2700 en *f* 10,300;

2o. de levering van grint;

3o. het vervoeren van die grint;

4o. het maken van steenglooiingen.

Aanw. 31 Maart, te 10 uren.

Westdorpe (Zeel.), te 2 uren, door burg. en weth.: het aanbrengen van eenige veranderingen aan en in de openbare school. Aanw. 29 Maart, te 2 uren.

Rotterdam, te 3 uren, door den architect G. Vuijk, in het hotel Coomans, alsaar: het aanvoeren van eenige perceelen op een perceel aan de Tuinderstraat, en het daarterplaatse bouwen van drie woonhuizen. Inl. bij genoemden architect. Aanw. 3 April, te 2 uren.

Overtoom (N.-H.), door administrateuren van den Sloterstraatweg: de levering van 120,000 1e soort Waalstraatklinkers.

Dinsdag, 6 April.

Amsterdam, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie:

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, te Amsterdam. Raming *f* 8000;

2o. het éénjarig onderhoud van de werken in de stelling van Amsterdam. Raming *f* 3300;

3o. eene verving enz. van gebouwen en voorwerpen te Amsterdam. Raming *f* 2430.

Bilj. inzenden 5 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Schagen (N.-H.), te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. het gewone jaarlijksche onderhoud der gemeente-eigendommen;

2o. het straatwerk der gemeente (zonder levrantie).

Aanw. 5 April, te 9 uren, aanvangende aan het raadhuis. Bilj. inzenden 5 April, vóór 3 uren.

Zutfen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het logement de Zon, alsaar:

1o. het éénjarig onderhoud van de werken, kazernegebouwen, enz., te Zutfen. Raming 8500;

2o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., op de legerplaats bij Milligen.

Beiden onder het beheer der genie te Zutfen. Bilj. inzenden 5 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie:

1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, enz. en der werken. Raming *f* 16,000;

2o. eene timmerverving van de Alexanderskazerne. Raming *f* 1950.

Beiden te 's-Hage. Bilj. inzenden 5 April, vóór 3 uren. Inl. op het bureau der genie.

Hasselt, te 12 uren, door het bestuur van het waterschap Hasselt en Zwartsluis, in het logement de Herderin: het verhoogen en verzwaren van den dijk tusschen Hasselt en Zwartsluis, langs den rechteroever van het Zwartewater, Inl. bij de ingenieurs Van Hasselt en De Koning, te Nijmegen. Aanw. 30 Maart, te 10 uren. Raming *f* 87,000.

Hasselt, te 12 uren, door het bestuur van het waterschap Hasselt en Zwartsluis, in het logement de Herderin: het bouwen van een dijksmagazijn met schuttenhuis op den binnenberm van den Zwartewaterschendijk. Aanw. 31 Maart, te 11 uren.

Kampen, te 12½ uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het hotel des Pays-Bas, te Kampen:

1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Kampen. Raming *f* 4750;

2o. het doen van reparatiewerken, in verband met het verrangen der gemetselde fronnizen in de keuken van de kazerne te Kampen door Senkings-fronnizen. Raming *f* 1020.

Beiden onder het beheer der genie te Zwolle. Bilj. inzenden 5 April vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Kampen. Inl. bij genoemden ingenieur en opzichter.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau:

1o. Bestek no. 458, het maken van eene wachterswoning bij K. M. 1325, tusschen Breda en Gilze-Rijen, ten behoeve van den spoorweg van Tilburg naar Breda. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectie-ingenieur H. E. Swanke, te Breda. Aanw. 30 Maart, te 10½ uren. Raming *f* 2440;

2o. Bestek no. 459, het maken en stellen van afrasteringen met bijkomende werken voor het gedeelte Kesteren—Beesd van den spoorweg van Elst naar Dordrecht. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectie-ingenieur F. Sassen, te Nijmegen. Aanw. 31 Maart, te 12 uren, aanvangende te Tiel. Raming *f* 8350.

Haarlem te 3 uren, door W. van de Griend: het aanvoeren van de bestaande schuur en het wederopbouwen van eene nieuwe graanschuur. Aanw. 6 April, te 11 uren.

Engwier (Fr.): een belangrijke verbouwing aan de boerenhuizing, bewoond door S. S. de Witte. Inl. bij den architect F. Brouwer, te Kornjum. Aanw. 1 April, te 12 uren.

Woensdag, 7 April.

Amersfoort, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de société Concordia:

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Amersfoort, onder het beheer der genie, alsaar. Raming *f* 7150;

2o. het éénjarig onderhoud van de werken in de Grebbelinie en de linie in de Neder-Betuwe, onder het beheer der genie, te Amersfoort. Raming *f* 2600.

Bilj. inzenden 6 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Aanw. 3 April, te 10 uren.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie:

1o. het éénjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen, enz., te Helder en op Texel. Raming *f* 7820;

2o. eene verving van gebouwen te Helder. Raming *f* 1000.

Beiden onder het beheer der genie, te Helder. Bilj. inzenden 6 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Grave, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie te Grave: het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Grave, onder het beheer der genie te Nijmegen. Bilj. inzenden 6 April, vóór 3 uren. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, te Grave. Raming *f* 1950.

Leiden, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, in het gemeentehuis:

1o. de levering van verschillende houtwaren in 7 perceelen;

2o. de levering van dijk- en wegmaterialen in 5 perceelen.

Inl. bij den ingenieur, te Leiden.

Leiden, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, in het gemeentehuis: het verdiepen van de Jan-Gijzenvaart, tusschen het Noorder-Spaarne en de Delft, in de gemeente Schooten. Inl. bij den ingenieur, te Leiden.

Donderdag, 8 April.

Hoorn, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Helder, in het hotel de Doelen, te Hoorn: het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Hoorn, onder het beheer der genie, te Helder. Bilj. inzenden 7 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur Raming *f* 2570.

Vrijdag, 9 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitbreiden van de dubbele sluis- en brugwachterswoning aan de binnen-, keer- en schutsluis van het kanaal door Walcheren, te Vlissingen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 1 en 3 April. Raming *f* 4000.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.:

1o. het leveren van grint, ten behoeve van het onderhoud der provinciale grintwegen, van opbaalbrug no. 1 langs de Dedemsvaart naar Heemse en langs de Lutterhoofdwijk, in 2 perceelen;

2o. het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan den straatweg langs de Dedemsvaart tusschen de Balkbrug en de Ongelsakkige Wijk. Aanw. 1 April, te 2 uren. Raming *f* 1800;

3o. het onderhoud van het 1e, 2e en 3e perceel der provinciale grintwegen in Overijsel, van 1 Mei '86—30 April '87. Raming: 1e perc. *f* 8110, 2e perc. *f* 4620, 3e perc. *f* 1180

Zaterdag, 10 April.

Hoek (Zeel.), door burg. en weth.: het bouwen eener onderwijzerswoning, alsaar. Aanw. 3 April, te 2 uren.

Dinsdag, 13 April.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie:

1o. het éénjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen, te Gorichem, te Vuren en bij de sluis te Dalem. Raming *f* 7560;

2o. het éénjarig onderhoud van de werken van de Nieuwe Hollandsche waterlinie aan de Linge, en van daar tot de Lek. Raming *f* 7200;

3o. het éénjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen, te Woudrichem en te Leeuwestein, en de forten bezuiden de Waal en Merwede. Raming *f* 4950;

4o. het éénjarig onderhoud der werken van het inundatiekanaal uit de Waal, beneden Tiel, naar de Linge. Raming *f* 600.

Alles onder het beheer der genie, te Gorichem. Bilj. inzenden 12 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het éénjarig onderhoud van de:

1o. werken en kazernegebouwen, enz., te Utrecht en op de legerplaats bij Zeist. Raming *f* 8800;

2o. werken in de Nieuwe Hollandsche waterlinie, van af de klep tot en met Vreeswijk. Raming *f* 10,100;

3o. werken in de stelling Ilpenwijk. Raming *f* 2400;

4o. werken te Wijk-bij-Duurstede en van daar tot Odijk. Raming *f* 2400;

5o. eene verving van werken en gebouwen. Raming *f* 3500.

Alles onder het beheer der genie, te Utrecht. Bilj. inzenden 12 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Roermond, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie, te Roermond: het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, enz., te Roermond, onder het beheer der genie, te Nijmegen. Bilj. inzenden 12 April, vóór 3 uren. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, te Roermond. Raming *f* 2650.

Woensdag, 14 April.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van het noordelijk gedeelte van de voorhaven van het kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, in het Open IJ bij de Stadsrietlanden te Amsterdam, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 7 April, te 12 uren. Raming *f* 649,350.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van schilderwerk aan het hoofdgebouw op het Centraal-personenstation, te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 6 en 7 April, te 11 uren. Raming *f* 18,700.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, de werken tot overgang, bewaking, afdeeling, enz. en eenige verdere werken voor het gedeelte Brunen—Vlijmen van den spoorweg Zwaluwe—'s-Bosch. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te 's-Bosch. Aanw. 6 en 7 April, te 11 uren. Raming *f* 235,000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eene douane-goederenloods met voorplein en een douanepark, benevens het leggen van sporen op het station Groningen. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 6 en 7 April, te 11 uren. Raming *f* 40,900.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van opritten met grondhuren naar de perrons tusschen het hoofdgebouw en de beide doorgangen op het Centraal-personen-station, te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 6 en 7 April, te 10 uren. Raming *f* 49,500.

Donderdag, 15 April.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten van de verbetering van den ringvaart op het eiland Marken, behoorende tot de reconcering in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur, te Hoorn. Aanw. 8 April. Raming *f* 4500.

Breda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het koffiehuis het Hof van Holland:

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Breda. Raming *f* 11,500;

2o. het éénjarig onderhoud van de Koninklijke Militaire Academie, te Breda. Raming *f* 9700.

Bilj. inzenden 14 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den hoofdopzichter van fortificaties.

Vrijdag, 16 April.

's-Hage, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.:

1o. het oorzetten der steenglooiingen langs de dijken der Zuid-Willemsvaart, tusschen de Burgensche brug en 's-Hosch. Raming *f* 6700;

2o. de vernieuwing van de kanaalboorden der Zuid-Willemsvaart, in de provincie Noordbrabant. Raming *f* 7000.

Inl. bij den hoofdopzichter in het 6e district, den ingenieur Keurenaer en den opzichter Weehuizen, te 's-Hosch. Aanw. 9 April.

Burg, te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Burg-en-Westlandpolder, in het gemeentehuis: het herstellen, vernieuwen en onderhouden tot 30 April '87 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van genoemden calamiteusen polder. Aanw. 9 en 12 April, tusschen 10 en 12 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van de gebouwen enz., behoorende tot de herstelling-werkplaats van de Rijkstelegraaf te 's-Hage, van den dag na de kennisgeving der gunning van het werk tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den Rijksbouwmeester in het 2e district en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. A. Weinberg, te 's-Hage. Aanw. 9 April, te 10 uren. Raming *f* 1847.

Maandag, 19 April.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.:

1o. het maken van bestrate goten enz., op den Rijks-grooten-weg der 1e klasse Maastricht—Sittard. Raming *f* 2000;

2o. het leveren en verwerken van onderhoudsmaterialen op den Rijksgrooten-weg der 1e klasse Maastricht—Nijmegen. Raming *f* 5000.

Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 12 April.

Dinsdag, 20 April.

St.-Maartensdijk (Zeel.), te 12 uren, door het bestuur van het waterschap: het vernieuwen van de zoodsluis van den polder Slabbecoorne, en het maken van een vingerling. Aanw. 17 April.

Woensdag, 21 April.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van werken tot verdediging van den rechteroever der Dordtsche Kil, tusschen de kilometercijfers 123 en 125, onder de gemeente 's-Gravendeel. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, bij den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kievit, beiden te Dordrecht. Aanw. 14 April. Raming *f* 4700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het voortzetten der verdedigingswerken aan den rechteroever der doorgraving van Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg van Rotterdam naar zee. Aanw. 14 April. Raming *f* 16,800.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van gebouwen en eenige verdere werken tot uitbreiding van het station Leeuwarden. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 13 en 14 April, te 11 uren. Raming *f* 125,300.

Woensdag, 28 April.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van bijgebouwen op het station Kesteren. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem, en den sectie-ingenieur, te Amersfoort. Aanw. 20 en 21 April, te 2 uren. Raming *f* 26,100.

Op onbepaalden datum.

Dronrijp: het afbreken en opbouwen van een woonhuizing en hals, kelder enz., op de zathe Jellinga, te Idzard. Inl. bij R. Feikema, te Dronrijp. Aanw. 30 Maart, te 10½ uren.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Drachten, 14 Maart: het vergrooten van het huis van J. Posthuma Sz., bewoond door De Cesailon, aldaar; onder beheer van den architect D. D. Doorsma; ingek. 10 bilj., als:

J. T. v. Manen,	te Drachten,	ƒ 2787
H. Hendriks,	» idem	» 2672
M. Wibbelink,	» idem	» 2595
K. v. d. Veen,	» idem	» 2580
J. H. Posthuma,	» Terwispel,	» 2544
W. v. d. Velde,	» Drachten,	» 2497
R. A. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 2479
C. Schiere,	» Bozumbergum,	» 2435
P. Vonk,	» Ureterp,	» 2425
J. Wibbelink,	» Drachten,	» 2350

gegund.

Ierseke, 19 Maart: het maken van vier vloeiputten op perceel 49 der Iersche oosterbank, voor E. van den Bosch & Co., te Goes; ingek. 4 bilj., als:

M. Westdorp,	te Ierseke,	ƒ 4500
P. Dronkers,	» Kapelle,	» 4480
M. Hoogesteger,	» Ierseke,	» 4398
C. de Wilde Az.,	» Kattendijke,	» 4354

gegund.

Klundert, 20 Maart: het leveren van dekriet, lang 1.80 à 2 M.; ingek. 9 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2	massa
A. v. d. Vaart,	ƒ 320	ƒ 594.95	
J. de Graaf,	360.60	328.32	
W. Maas,	400		
J. Weeland,	297	543	
H. Dubbeldam,	369.60	670.87	
P. Lucas,	288	528	
W. Hens,		511	
J. de Graaf Lz.,			ƒ 838.12
J. Veth P.Hz., Papendrecht,			747

In massa gegund aan J. Veth.

Leeuwarden, 20 Maart: het verdiepen der Engelenvaart en Vossescheiding, loopende van uit de Tjonger tot de Heerensloot, te Beerevenen; ingek. 2 bilj.; minste inschr. was G. Anema, te Midlum, voor ƒ 11,98⅞ aan wien het werk is gegund.

Assen, 20 Maart: het bouwen van een huis aan de Singelstraat voor S. Biegenlich; ingek. 8 bilj., als:

A. Hakkert,	ƒ 5351
G. B. Brackema,	» 5150
C. v. Zoelen,	» 4747
H. Jalving en Smallenbroek,	» 4496
H. de Vries,	» 4180
Harco Winters,	» 4095
D. B. Wiering,	» 4060
A. Diehlman,	» 3900

Bergen-op-Zoom, 22 Maart: het maken van een keiweg van Bergen-op-Zoom naar Moerstraten, voor rekening der gemeente Bergen-op-Zoom, onder beheer van den architect R. H. C. van Someren; ingekomen 8 bilj. als:

J. M. Gruijters,	te 's-Hisch,	ƒ 57,774
J. v. d. Donge,	» Schijndel,	» 51,888
F. Otten,	» Helmond,	» 51,799
René du Mont,	» Braine le Comte,	» 51,589
P. Driessen,	» Dongen,	» 51,404
H. J. Horsten,	» Bergen-op-Zoom,	» 51,259
P. Bogaerts,	» Standdaarbuiten,	» 50,000
P. Verheul,	» Bergen-op-Zoom,	» 46,747

gegund.

's-Hage, 22 Maart: het bouwen eener nieuwe Schutsluis aan den Leidschendam; ingekomen 20 bilj., als:

J. B. Sjerp, Rotterdam,	ƒ 115,000
G. Keij, idem	» 114,800
J. Schoenmaijer en A. Kos Koolhaaslèr, idem	» 108,098
C. Blankevoort, Monnikendam,	» 107,803
K. Hollander, Gouda,	» 106,550
D. Volker, Dordrecht,	» 106,100
D. J. Ulenberg, Rotterdam,	» 100,000
F. Linthout en B. de Waard, Hellevoetsluis,	» 105,000
J. J. v. Sluisdam, Dordrecht,	» 104,200
Jan Smit VII, Slikkerveer,	» 103,980
C. J. Bartogh, Amsterdam,	» 101,815
C. Verweij en S. v. Soest, Mijdrecht,	» 101,100
N. Hoogendoorn Cz., Giessenbam,	» 100,000
J. Slenters, Haarlem,	» 98,000
Ch. P. W. Dessing, Gouda,	» 96,296
A. v. d. Meijden Az., Hardinkveld,	» 95,498
L. Kok, Ijmuiden,	» 93,000
Ph. Verbruggen, Waddinxveen,	» 92,400
C. Wijbrands & Co., 's-Hage,	» 91,900
M. A. J. Tarenne, idem	» 91,647
Raming	» 100,000

Applegedam, 22 Maart: het bouwen van twee overdekte mestbergplaatsen; ingekomen 14 bilj., als:

F. Dirkers,	te Lellens,	ƒ 2805
A. Bleker,	» Appingedam,	» 2844
T. Bos,	» Bedum,	» 2770
G. Wolthuis,	» idem	» 2690
G. Beikens,	» Oostwold (Oldambt),	» 2495
J. Brons Ez.,	» Wagenborgen,	» 2470
J. L. Holtman,	» Loppersum,	» 2475
R. Nieland,	» Wirdum (Gron.),	» 2474
F. Schutter,	te Termunterzijl,	ƒ 2450
P. Nieland,	» Wirdum (Gron.),	» 2428
W. D. Rotteschäfer,	» Stedum,	» 2423
H. Buitenkamp,	» Siddeburen,	» 2385
J. Pot,	» Stedum,	» 2355
J. Crone,	» Appingedam,	» 2337

gegund.

Amsterdam, 22 Maart, voor rekening der Hollandsche IJzeren-spoorwegmaatschappij: 1o. Bestek no. 379, het uitvoeren van onderhoudswerken op den spoorweg Helder—Amsterdam en Zaandam—Enkhuizen, in 5 perceelen en in massa.

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5	massa
Joost Holster Jz., Amsterdam,	—	—	—	—	—	ƒ 25,800
A. Kramers, idem	—	—	ƒ 8800	—	—	—
G. D. v. Doorn, idem	—	—	9210	—	—	—
M. Deutekom, idem	—	—	9000	—	—	—
S. Krijnen, Helder,	ƒ 6200	—	—	—	—	—
J. Bottman Gz., Bovenkarspel,	—	—	—	—	ƒ **1150**	—
P. J. Blauw, Hoorn,	—	—	—	ƒ 2480	1340	—
J. Pias, Purmerend,	—	—	—	**2450**	1340	—
C. J. Maks Jz., Amsterdam,	6700	ƒ 6510	7200	3050	2100	24,200
C. N. Vlaming, Schagen,	6173	—	—	—	—	—
V. Ph. Braun, Beverwijk,	—	**4000**	9990	—	—	—
J. Overtoom, Schagen,	6200	—	—	—	—	—
J. de Vries, Purmerend,	—	—	—	2476	—	—
L. Kok, IJmuiden,	—	—	9200	—	—	—
R. Schreuders, Kolhorn,	6290	—	—	—	—	—
L. C. Oudt, Winkel,	**5880**	—	—	—	—	—
A. Graaff, Helder,	5100	—	—	—	—	24,000
G. Moerman, idem	6100	—	—	—	—	23,900
H. J. Meekers, Amsterdam,	6500	4500	**7000**	3000	2000	23,000
P. Bonjk, Schagen,	6189	—	—	—	—	—
Ph. Verbruggen, Waddinksveen,	—	—	—	—	—	23,807
Raming						24,723

2o. Bestek no. 380, het uitvoeren van onderhoudswerken op den spoorweg Amsterdam—Rotterdam en Haarlem—IJtgeest, in 6 perceelen en in massa.

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5	perc. 6	massa
D. J. v. Ameron, Leiden,	—	—	—	—	ƒ 2137	—	—
A. v. Dijk, Noordwijkerhout,	—	ƒ **9990**	—	—	**2003**	—	—
V. Ph. Braun, Beverwijk,	ƒ 14,200	13,000	ƒ 17,900	ƒ 4900	3200	ƒ 6000	—
Th. Vos, Delft,	—	—	**15,550**	—	—	—	—
M. Meijers, idem	16,900	12,600	16,900	5000	3000	6000	ƒ 59,900
M. Wardenier Jz., Haarlem,	17,400	—	—	4900	—	6650	—
P. H. Zeeren, Bennebroek,	17,060	—	—	—	—	—	—
M. Mulder, Haarlem,	—	—	—	—	—	**3021**	—
R. Reijm, Bennebroek,	17,070	—	—	—	—	—	—
L. Kok, IJmuiden,	—	—	—	4330	—	—	—
B. Cruijff, Amsterdam,	**11,999**	—	—	**4199**	—	—	—
P. L. v. Erkel, Leiden,	—	12,250	—	—	2000	—	—
Ph. Verbruggen, Waddinksveen,	—	—	—	—	—	—	54,932
P. v. Essen, Halfweg,	17,977	—	—	—	—	6777	—
Raming							51,000

3o. Bestek no. 381, het uitvoeren van onderhoudswerken op den Oosterspoorweg en Zutfen—Winterswijk, in 5 perceelen en in massa.

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5	massa
W. v. d. Kooij, Amersfoort,	ƒ **11,484**	ƒ **3258**	ƒ 5383	ƒ 2350	ƒ 1520	ƒ 23,900
J. Klaarenbeek, idem	—	3799	5795	—	—	—
J. Fuhren, Hilversum,	14,212	—	—	—	—	29,400
J. R. Boks, Amersfoort,	—	—	5300	2300	1500	—
J. N. Suzan Jr., Hilversum,	14,200	—	—	—	—	29,400
Joost Holster Jz., Amsterdam,	—	—	6120	—	—	—
D. W. Veneman, Nieuwerkerk,	12,845	—	—	—	—	—
B. Vermolen, Weesp,	13,100	—	—	—	—	—
Bekker en Boendermaker, Amsterdam,	12,854	3698	**4806**	**2202**	1515	25,155
J. v. d. Brink, Apeldoorn,	—	—	5432	—	—	—
G. v. Lochem, Winterswijk,	—	—	—	2375	1400	—
G. Schurink, Zutfen,	—	—	5380	2380	—	—
				7599		
W. v. Willigenburg, Utrecht,	13,702	3869	—	—	—	—
	17,620					
W. v. Doornik, Baarn,	12,200	—	—	—	—	—
J. Poot, Amsterdam,	11,800	3450	5691.83	2540.39	1678.80	26,000
W. v. Dijk, Jutfaas, en K. Koenraadder, Maartensdijk,	12,500	3700	—	—	—	—
H. J. te Siepe, Winterswijk,	—	—	—	2379	**1269**	—
J. G. v. d. Geest, Amersfoort,	14,400.07	3798.28	5689.25	2370.20	—	—
C. ter Haar, Winterswijk,	—	—	—	—	1474	—
M. H. Eijsvogel, Rumpt,	12,333	3333	—	—	—	—
R. Mouw, Hilversum,	12,574	3400	5400	2470	1580	25,250
	15,850					
Raming						29,074.28½

4o. Bestek no. 382, het uitvoeren van onderhoudswerken op het baanvak Amsterdam, in 2 perceelen en in massa.

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	massa
M. H. Eijsvogel, Rumpt,	ƒ 8913	ƒ 10,133	ƒ 17,133
B. v. Buuren, Amsterdam,	9200	10,450	18,250
H. J. Meekers, idem	9450	10,000	**16,186**
F. G. Degenhardt, idem	9000	11,300	20,300
A. Kramers, idem	—	—	17,800
W. v. d. Kooij, Amersfoort,	—	—	18,200
Ph. Verbruggen, Waddinksveen,	—	—	19,688
M. Wardenier Jz., Haarlem,	—	—	21,000
C. J. Maks Jz., Amsterdam,	9400	10,650	18,240
D. W. Veneman, Nieuwerkerk,	8762	10,335	19,000
Joost Holster Jz., Amsterdam,	8700	10,920	19,500
M. Deutekom idem	—	—	19,700
C. v. Boven, idem	8990	10,250	19,190
G. D. v. Doorn, idem	—	—	16,800
W. H. Struijs, idem	8935	10,676	19,500
Raming			20,286

Nit. De vette cijfers stellen de minste inschrijvingssommen voor.

Drachten, 22 Maart: eenige vertimmeringen aan- en het maken eener serre achter het huis bewoond door J. Posthuma Sz., onder beheer van den architect D. D. Doorsma; ingek. 4 bilj., als:

J. Vonk,	te Ureterp,	ƒ 1223
K. v. d. Veen,	» Drachten,	» 1093
J. T. v. Manen,	» idem	» 1043
J. Wibbelink,	» idem	» 1040

gegund.

Doetichem, 22 Maart: het bouwen van eene villa met hijlevering van alle materialen aan de IJsselkade, onder beheer van den architect H. Sagleven Jr., aanbesteed den 27 Februari, is heden gegund aan H. J. Masselink, aannemer te Doetichem, voor ƒ 6630.

Francker, 22 Maart: de levering van ongeveer 500 stère grint voor de gemeente Franekeradeel, vrij op den wal; ingek. 8 bilj., als:

		per stère
T. H. Thomassen,	te Nijmegen,	ƒ 2.25
Van Koppenhagen & Co.,	» Utrecht,	» 2.23
Th. Vermaak,	» idem	» 2.19
H. Holland,	» Nijmegen,	» 2.18½
G. Slagter,	» Amsterdam,	» 2.13
W. v. Hasselt,	» Nijmegen,	» 2.12
J. F. Lips,	» idem	» 2.07
H. v. d. Rout,	» idem	» 2.06

gegund.

Wittem (L.), 23 Maart: het bouwen van een gemeenteschool c. a. in het dorp Mechelen; ingek. 3 bilj., als:

E. H. Dupuis,	te Wijlré,	ƒ 8651
J. Lintzen,	» Wittem,	» 8500
Joh. Prevoo,	» Margraten,	» 6840

gegund.

's-Hage, 23 Maart: het onderhouden en herstellen van het gebouw te Leeuwarden, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en het kadaster, van 1 Mei '86—31 Maart '89; ingek. 11 bilj., als:

M. Ferwerda,	te Leeuwarden,	ƒ 1688
J. Beekman,	» idem	» 1349
G. Jansen,	» idem	» 1290
J. Fraazen,	» idem	» 1285
J. Buding,	» idem	» 1187
J. Dekker,	» idem	» 1131
J. Bottema,	» idem	» 1072
J. Stoett,	» idem	» 1049
C. F. Schwaner,	» idem	» 1030
H. Arends,	» idem	» 1000
H. Ooiman,	» idem	» 980

Etten, 23 Maart: het bouwen van een huis met stalling, onder beheer van den architect P. J van Genk, te Leur; ingek. 7 bilj., als:

A. F. v. Dongen,	te Prinsenhage,	ƒ 9968
A. Bielen,	» Breda	» 9785
Joh. Claas,	» Etten,	» 8950
M. Lips,	» idem	» 8888
Joh. v. Ilerk,	» Leur,	» 8289
C. Suikerbuik,	» Zegge,	» 7900
Z. C. Kleijn,	» Roerdmal,	» 7890

gegund.

Grave, 23 Maart: de slechten van een gedeelte vestingwal en het maken van vier bruggen en twee sluizen en een riool, onder beheer van den architect C. A. van Lith; ingek. 7 bilj.:

hoogste inschr.	Weenink, Gevenloo,	ƒ 39,700
minste »	H. v. Heeswijk, Grave,	» 15,750

Naarden, 24 Maart: het herstellen van den dekkingswal ten zuiden van het Ronduit te Naarden, onder het beheer der genie; minste inschr. was J. R. Boks, te Amersfoort, ƒ 7185

Raming » 7500

's-Hage, 24 Maart: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, de overgangs- en eenige verdere werken voor het gedeelte van piket 58 tot den oostelijken oever van de Botnervliet, van den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland (herbestesling); ingek. 2 bilj., als:

H. v. Rhijn,	te Naarden,	» 849,000
G. A. v. Battem,	» Sliedrecht,	ƒ 848,000
Raming		» 672,000

's-Hage, 24 Maart: het maken van de aardebaan, de kunst-, de overgangs- en eenige verdere werken voor het gedeelte van den oostelijken oever van de Botnervliet tot de oostelijke kade van de haven te Maassluis, voor den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland; ingek. 4 bilj., als:

C. v. Boven, Amsterdam,	ƒ 159,000
C. Bos Az., Dordrecht,	» 141,480
H. Y. Wiegerink, Gevenloo en N. v. Haaren, Geertruidenberg,	» 119,900
M. C. de Jong P.Mz., Sliedrecht,	» 118,900
Raming	» 131,500

Rotterdam, 24 Maart: het bouwen van eene school met woning aan de Boomgaardslaan; ingek. 15 bilj., als:

Wed. G. Camesi & Co.,	te Rotterdam,	ƒ 44,862
I. I. v. Merkom Jr.,	» idem	» 41,660
A. D. Lucas,	» Zevenbergen,	» 39,999
I. Spruijt en A. v. Stavoren,	» Rotterdam,	» 39,978
A. P. P. Boef en G. Pelt J.Jz.,	» Kralingen,	ƒ 39,880
R. v. d. Sande,	» Rotterdam,	» 39,625
H. Seelen,	» idem	» 38,795
J. de Puij,	» idem	» 38,700
P. G. Winters,	» Kralingen,	» 38,197
W. G. C. Hilkes,	» Rotterdam,	» 37,813
R. J. Herman & Zn.,	» idem	» 37,777
C. J. v. Tussenbroek,	» idem	» 37,740
A. Looijmans,	» idem	» 37,555
J. B. Sjerp,	» idem	» 36,900
T. L. Kanters,	» idem	» 34,536

Woerden, 24 Maart: voor rekening van het grootwaterschap van Woerden: 1o. het ophoogen van de lage gedeelten in den noorder IJseldijk of kade tot 1.60 M. boven A. P.; minste inschr. C. Ouns, te Ammerstol, ƒ 5177.

2o. het leggen van een aarden dam voor de heul in den IJseldijk, voor de Enkele Wiericke; minste inschr. A. Snel, Bekendorp, ƒ 95.

3o. het doen van herstellingen aan de sluis te Goejanvermolen onder Hekendorp; minste inschr. J. de Kramer, te Haastrecht, ƒ 562.

4o. het doen van herstellingen aan de sluis te Bodegraven; minste inschr. A. Zaal, te Bodegraven, ƒ 595.

's-Gravenmoer, 24 Maart: de levering van 536 M³ grèskeien 5e soort en 288 M¹ kantkeien, voor de gemeente: ingek. 7 bilj., als:

G. Bekker, Sliedrecht,		ƒ 1627
E. Janssen en Ed. Burlon, Luik,		» 1578
F. Bolsen, Mook,		» 1481
Barette en Troupin, Eindhoven,		» 1400
Adhémar Le Roy en G. Bosteels, Brussel,		» 1397.50
L. D. Petit, Dordrecht,		» 1307
Clement Maréchal, Poulseur,		» 1274

Borgercompagnie, 24 Maart: het bouwen eener boerenplaats met annexe werken; ingek. 13 bilj., als:

H. Stewestra, Zuidlaren,		ƒ 14,385
J. Wollerich, Hoogezand,		» 14,089
Wichertjes en Olthof, Borgercompagnie,		» 13,644
J. Dieters, Foxham,		» 13,617
B. Borgers, Annevoorsch-Kanaal,		» 13,208
G. Klijhuis, Kiel-Windeweer,		» 12,919
H. v. Delden, idem		» 12,830
J. en A. Pranger, Stadskanaal,		» 11,768
H. Huizing, Wildervank,		» 11,724
Bos en Schekermans, Veendam,		» 11,368
D. Huisman, Zuidbroek,		» 11,338
J. Bourke, Noordbroek,		ƒ 10,978
Bulder en Koster, Veendam,		» 10,625

Spijk, 24 Maart: eenige vernieuwingen en herstellingen aan de kerk en consistorie der Ned. Herv. gemeente, aldaar; ingekomen 8 bilj., als:

G. Looijen,	te Herwijnen,	ƒ 1200
A. Straver,	» Spijk,	» 1199
J. Kamstoeg,	» Giessendam,	» 1145
J. Mink,	» Kedichem,	» 1070
N. v. Velzen,	» Herwijnen,	» 1032
J. Maasland,	» Goudriaan,	» 1015
J. v. Bemmel,	» Gorichem,	» 1000
M. B. Bénard,	» idem	» 865

Hengelo, 25 Maart: het bouwen van eene gietertij, timmerkamer, leutbergplaats enz. aan de fabriek van G. Dikkers & Co.; ingekomen 7 bilj., als:

J. H. Bosch,	te Hengelo,	ƒ 5788
G. J. Bijlardt,	» Lochem,	» 5666
H. Groothengel,	» Herne,	» 5498
L. P. Groothuis,	» Hengelo,	» 5490
A. Slotzenk,	» Groenlo,	» 5120
A. J. Wilsink,	» Hengelo,	» 4997
A. H. M. Wesselink,	» idem	» 4914

Haarlem, 25 Maart: het maken van eene ijzeren draairoeg met gemetselde landhoofden over het Spaarne, ter vervanging van de Melkbrug; ingek. 8 bilj., als:

F. A. Joosph, Hilversum,	ƒ 65,485
Ph. Verbruggen, Waddinksveen,	» 62,400
J. Kooij, Amsterdam,	» 61,600
Chr. P. W. Dessing, Gouda, en Jacobus Slenters, Haarlem,	» 59,359
C. Rooijs, Haarlem,	» 57,999
L. Kok, IJmuiden,	» 57,400
R. Zuithof, Haarlem,	» 53,998
G. P. J. Beezart, idem	» 54,710

gegund.

Raming ƒ 84,700

Haarlem, 25 Maart: het herstellen van 's Rijks zee- en havenwerken op het eiland Urk, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland; ingekomen 10 bilj., als:

F. G. Scholtema,	te Nes op Ameland,	ƒ 3584
A. A. de Lange,	» Leeuwar,	» 3579
A. Bos,	» Nieuwediep,	» 3475
A. v. d. Tak,	» Goeree,	» 3396
W. H. Schraal,	» Urk,	» 3360
H. J. Ibis,	» idem	» 3283
W. A. Tjalma,	» Oosterend,	» 3260
J. R. Bosch,	» Stavoren,	» 3167
C. F. Seidel,	» Stad-Vollenhoven,	» 3035
G. Beeshakker,	» Sliedrecht,	» 4848

Raming » 5000

Zierikzee, 25 Maart, voor het waterschap Schouwen: 1o. het leveren, verdeelen en storten van 2200 schoegsten steenen aan de districten Haanwers en Kondekerke; ingek. 8 bilj., als:

P. A. v. d. Velde,	te Nemen,	ƒ 5480
J. v. Strien,	» Zierikzee,	» 5160
F. Monthaan,	» idem	» 5047
Erven H. Trip,	» Rotterdam,	» 4928
A. M. Langeveld,	» Hardinkveld,	» 4894
Kloos en v. Limburgh,	» Rotterdam,	» 4686
J. v. Eck,	» Hardinkveld,	» 4589
T. J. Swets Jz.,	» Dordrecht,	» 4543

gegund.

2o. het leveren, verdeelen en storten van 2580 schoegsten steenen aan het district Zuidkoek, het Noorderstrand en het district Langendijk; ingekomen 7 bilj., als:

A. d. Jong Dz.,	te Nemen,	ƒ 6100
Erven H. Trip,	» Rotterdam,	» 5807
F. Monthaan,	» Zierikzee,	» 5796
A. M. Langeveld,	» Hardinkveld,	» 5522
Kloos en v. Limburgh,	» Rotterdam,	» 5509
J. v. Eck,	» Hardinkveld,	» 5400
T. J. Sweets,	» Dordrecht,	» 4998

gegund.

3o. het leveren van 1250 M³ grint; ingek. 5 bilj., als:

		per M³
F. H. Thomassen & Zn.,	te Nijmegen,	ƒ 1.79
H. v. d. Bout,	» idem	» 1.62
Gebr. Peters,	» idem	» 1.61
J. v. d. Berg,	» Ouwerkerk,	» 1.57
H. C. v. d. Ende,	» Zierikzee,	» 1.48

gegund.

4o. het leveren van 1240 M³ grint voor onderhoud der grintwegen in Schouwen; ingekomen 6 bilj., als:

		per M³
H. C. v. d. Ende,	te Zierikzee,	ƒ 1.75
F. H. Thomassen & Zn.,	» Nijmegen,	» 1.62
H. Berrevoets,	» Zierikzee,	» 1.49
H. v. d. Bout,	» Nijmegen,	» 1.48
Gebr. Peters,	» idem	» 1.48
J. v. d. Berg,	» Ouwerkerk,	» 1.41

gegund.

Ferwerd, 25 Maart, voor de gemeente Ferwerderadeel: 1o. de levering van 925 stère grint; ingek. 3 bilj., als:

	tot de losplaats, per stère.	storten over den weg, per stère.
J. J. Postma, Veenwouden,	ƒ 3.56	
W. P. Prins, Oudebiltzijl,		ƒ 3.08
J. A. Beelstra, Rinsumageest,		» 3.625

gegund aan J. A. Beelstra.

2o. de levering van 180 stère puin; ingekomen 4 bilj., als:

	tot de losplaats, per stère.	storten over den weg per stère.
P. Plukkel, Leeuwarden,	ƒ 3.15	
J. J. Postma, Veenwouden,	» 2.80	
W. P. Prins, Oudebiltzijl,		ƒ 3.90
J. A. Beelstra, Rinsumageest,		» 3.92

Niet gegund; herbesteding op Donderdag den 1 April e. k. voormiddags te 9 uren. De te leveren hoeveelheid wordt van 180 op 360 stère gebracht.

Hornhuizen, 25 Maart: het afbreken der oude en het wederopbouwen eener nieuwe pastorie, onder beheer van den architect P. P. Timmer, te Ulrum; ingek. 12 bilj., als:

J. v. Dijken,	te Hornhuizen.	ƒ 5857
A. Bennings,	» Bedum,	» 5592
J. Timmer,	» Obergum,	» 5430
H. Moerman,	» Bedum.	» 5380
M. Westra,	» Burum,	» 5265
L. Smit,	» Kloosterburen,	» 4692
Gebr. Smit,	» idem	» 4545
E. Reitsma,	» Leens,	» 4488
H. Roenga,	» Ulrum,	» 4449
R. Jelles,	» Houwerzijl,	» 4300
R. Wierenga,	» Ulrum,	» 4270
F. Holscher,	» Kloosterburen,	» 4257

gegund.

Raming ƒ 4800

St.-Annaland, 25 Maart: het bouwen van een stevenen beschoeiingsmuur op houten fundeering, ter vervanging van de oude houten beschoeiing langs de kade aldaar; ingek. 5 bilj., als:

J. Soeters,	te St.-Annaland,	ƒ 1375
J. Boon,	» idem	» 1352
P. v. d. Welle,	» idem	» 1338
A. Soeters,	» idem	» 1335
C. Moerland,	» idem	» 1325

gegund.

Arnhem, 26 Maart: de levering van pot- en sierplanten ten behoeve der gemeenteplantsoenen (herbestoling); ingekomen 6 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2
Wouters en Berends, Diepenveen,	ƒ 730	ƒ 700
D. J. Kloeseman, Deventer,	677	625
Jacs. Smits, Naarden,	643	519.99

gegund.

's-Hage, 26 Maart: het leggen van rioolleidingen tot voortzetting der rioleering te Scheveningen; ingek. 8 bilj., als:

J. C. de Graaff,	te 's-Hage,	ƒ 2741
P. v. Vliet,	» idem	» 2399
H. J. Wijnberg,	» Scheveningen,	» 2218
J. de Bruijn,	» 's-Hage,	» 2100
G. Keij,	» Rotterdam,	» 1985
H. Jongenburger,	» Waddinxveen,	» 1986
V. Bergen Henegouwen,	» 's-Hage,	» 1978
M. G. v. d. Leeden,	» idem	» 1942

Vechel, 26 Maart: voor rekening der gemeente: 1o. het maken van een riool in de Marktstraat; ingekomen 4 bilj., als:

L. v. d. Laar,	te Vechel,	ƒ 874
A. Vervoort,	» idem	» 839
W. v. Lee,	» idem	» 793
L. Paaps,	» idem	» 788

2o. het bestraten der Marktstraat met klinkers: ingekomen 4 bilj., als:

L. v. d. Laar,	te Vechel,	ƒ 967
L. Paaps,	» idem	» 919
A. Vervoort,	» idem	» 910
W. v. Lee,	» idem	» 865

3o. het bestraten der Marktstraat met grèskeien 6e soort: ingekomen 4 bilj., als:

L. v. d. Laar,	te Vechel,	ƒ 1363
A. Vervoort,	» idem	» 1280
L. Paaps,	» idem	» 1273
W. v. Lee,	» idem	» 1095

Groningen, 26 Maart, door het prov. bestuur: 1o het vernieuwen van 2 draaibruggen over het kanaal Groningen—Ulrum, enz., in 2 perceelen, als:

a. die te Noorder Hoogebrug, ingek. 17 bilj., als:

W. H. Rothschäfer, Stedum,	ƒ 6847
J. Zeldenrust, Warfum,	» 6800
R. Busse Jr., en J. M. de Bie, Assen,	» 6669
J. Pot, Stedum,	» 6600
A. Nieland, Wirdum,	» 6425
Tj. Bos, Bedum,	ƒ 6400
J. Timmer Jz., Obergum,	» 6380
R. Zeef, Eenrum,	» 6160
P. Nieland, Wirdum,	» 6352
G. Wolthuis, Bedum,	» 6310
R. Jansen, Westerwijtwerd,	» 6280
H. de Wind J. Kerkstra, Ruigezandsterpolder,	» 6210
J. Lupsen, Zuidwolde,	» 6100
A. Pastoor, Stedum,	» 5940
G. Hazelhof Oudepekela,	» 5919
H. v. Dijk, Delfzijl,	» 5894
A. J. Benninga, te Bedum,	» 5767
Raming	» 6486

b, die te Onderdendam, ingek. 20 bilj., als:

H. Formsma, Grijpskerk,	ƒ 7400
W. D. Rotschaffer, Stedum,	» 7267
J. Pot, Stedum,	» 7200
R. Busse Jr. en J. M. de Bie, Assen,	» 7195
J. Zeldenrust, Warfum,	» 7000
J. Timmer Jz., Obergum,	» 6990
R. Jansen, Westerwijtwerd,	» 6990
H. d. Berder, Groningen,	» 6937
Tj. Bos, Bedum,	» 6900
H. Moerman, Bedum,	» 6880
G. Wolthuis, Bedum,	» 6869
P. Nieland, Wirdum,	» 6800
H. d. Wind, Zoutkamp, en J. Kerkstra, Ruigezandsterpolder,	» 6776
J. W. d. Vries, Smilde, en H. v. Dijk, Delfzijl,	» 6658
C. Huisman, Onderdendam,	» 6580
J. Lubsen, Zuidwolde,	» 6500
C. v. d. Veen, Mensingeweer,	» 6447
A. Pastoor, Stedum,	» 6446
G. Hazelhof, Oudepekela,	» 6333
A. J. Benninga, Bedum,	» 6222
Raming	» 7080

2o. het maken en herstellen van werken tot voorziening van wegen en jaagpaden langs kanalen tegen afslag en afschuring, in 3 perceelen als:

Perc. 1, Groningen—Ulrum—Onderdendam—Uithuizen, ingek. 13 bilj., als:

R. Zeef, Eenrum,	ƒ 22.080
J. Timmer, Obergum,	» 21,080
H. Nieland, Warfum,	» 21,500
J. Lupsen, Zuidwolde,	» 21,340
H. v. Dijk, Delfzijl en J. W. de Vries, Smilde,	» 21,000
J. Zeldenrust, Warfum,	» 20 800
Tj. Bos, Bedum,	» 20,700
W. D. Rothschäfer, Stedum,	» 20,697
S. H. Kremer, Bedum,	» 20,453
W. Scheltens, Farmsum,	» 19,500
A. J. Benninga, Bedum,	» 19,120
J. Pot, Stedum,	» 19,091
J. Klippus, Bedum,	» 17,840
Raming	» 21,940

Perc 2, Groningen—Strochos, ingekomen 8 bilj., als:

Tj. Bos, Bedum,	ƒ 11,483
H. Formsma, Grijpskerk,	» 11,470
S. H. Kremer, Bedum,	» 11,450
R. J. Dijkstra, Kollum,	» 11,164
H. v. Dijk, Delfzijl en J. W. de Vries, Smilde,	» 10,800
J. Klippus, Bedum,	» 10,740
M. R. v. d. Molen, Buitenpost,	» 10,646
H. Wind, Zoutkamp en J. Kerkstra, Ruigezandsterpolder,	» 9,980
Raming	» 11,940

Perc. 3, aan het Oldehoofschekanaal, ingek. 9 bilj.; als:

H. v. Dijk, Delfzijl en J. W. de Vries, Smilde,	ƒ 2816
C. v. d. Veen, Mensingeweer,	» 2800
J. Zeldenrust, Warfum,	» 2531
H. Formsma, Grijpskerk,	» 2510
Tj. Bos, Bedum,	» 2470
S. H. Kremer,	» 2425
R. S. Dijkstra, Kollum,	» 2400
M. Boersma, Warfhuizen,	» 2360
J. Huizinga, Oldehove,	» 2347
Raming	» 2620

Zoelen, 26 Maart: het bouwen van een school met ameublement en een onderwijzerswoning, onder beheer van den architect G. A. Scholten, te Tiel; ingek. 12 bilj., als:

G. Leuven,	te Herwijnen,	ƒ 18,666
G. J. de Groot,	» St.-Anna,	» 18,639
W. Leuven,	» Herwijnen,	» 18,500
J. de Weger,	» Tiel,	» 18,206
A. J. v. Alphen, en K. W. Valstar,	» idem,	» 17,898
D. de Blank,	» idem,	» 17,329
H. Bosloh,	» Opijnen,	» 17,257
D. v. Bekkum,	» Beusichem,	» 17,144.92
R. J. v. Elkk, Ochten, en J. v. Alphen,	» Tiel,	» 16,600
H. A. Kaasjager,	» Zalt-Bommel,	» 16,387
O. E. Nibbeling,	te Dodewaard,	ƒ 16,220
T. v. Scharenburg,	» Heteren,	» 15,907

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 3 APRIL 1886.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN

Maandag, 5 April.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.:

1o. het maken van paalregelwerk met tuinen enz. langs de kanaaloorden der Zuidwillemsvaart, in de gemeente Weert. Raming ƒ 5600;

2o. het verrichten van baggerwerk tot verbetering van de Zuidwillemsvaart tusschen sluis no. 14 en de Noordbrabantsche grens bij sluis no. 13, in de gemeente Nederweert. Raming ƒ 8000.

Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en der ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. gehouden.

Hokhum, te 12 uren, door het dijksbestuur van Wonseradeels-Zuiderzeedijken, in de Prins: de gewone onderhoudswerken aan de zeewering van het waterschap. Inl. bij den dijksopzichter, te Gaast.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van een darmenwasscherij, een stal met slachtkamer voor verdacht vee, een ketelhuis met schoorsteen, een bergplaats en afsluitingen voor de algemeene slachtplaats in de Stadsrietlanden. Inl. op het terrein aan de directiekeet, te 11 uren;

2o. het verrichten van eenige herstellingen en vernieuwingen, benevens het onderhouden ged. '86 aan de huizen, torens, poorten enz., de gebouwen ten behoeve van het onderwijs, de politie, de brandweer en die op de algemeene begraafplaatsen. Inl. bij den stadsarchitect aan de Stadstimmertuin tusschen 10 en 12 uren.

Appelscha (Fr.), te 12 uren, door Y. P. Reitsma: het bouwen van een nieuwe schuur met stalling en dubbel varkenshok, en eenige vertimmering aan het huis, bewoond door Y. P. Reitsma. Inl. bij den architect H. Vrijburg, te Makkinga.

Tiel, te 1 uur, door de directie van de spaarbank, in de bovenzaal van het beursgebouw: het bouwen van een gebouw, ingericht voor leeszaal, concertzaal en vergaderkamers, benevens conciergewoning enz. Inl. bij den architect D. Kruijf, te Utrecht. Aanw. gehouden.

Jaarsveld, te 1½ uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Lekdijk benedendams en van den IJsseldam:

1o. het uitvoeren van aardewerken in 3 perceelen. Raming ƒ 19,000, ƒ 2700 en ƒ 10,300;

2o. de levering van grint;

3o. het vervoeren van die grint;

4o. het maken van steenglooiingen.

Aanw. gehouden.

Lutjegast (Gr.), te 2 uren, door de commissie der Evangelisatie, bij F. Kraaienga: het bouwen van een evangelisatiegebouw met het noodige ameublement. Aanw. 3 April, te 11 uren.

Westdorpe (Zeel.), te 2 uren, door burg. en weth.: het aanbrengen van eenige veranderingen aan en in de openbare school. Aanw. gehouden.

Rotterdam, te 3 uren, door den architect G. Vuijk, in het hotel Coomans, aldaar: het amoveeren van eenige perceelen op een perceel aan de Tuinderstraat, en het daarterplaatse bouwen van drie woonhuizen. Inl. bij genoemden architect. Aanw. gehouden.

Groningen, 's avonds 8 uren, in het koffiehuis van H. van Beemen: het bouwen van een heerenhuis in de Nieuwe-Astraat, met bijlevering van alle bouwstoffen, transporten enz. Inl. bij den architect N. W. Lit. Aanw. gehouden.

Overteam (N.-H.), door administrateuren van den Sloterstraatweg: de levering van 120,000 1e soort Waalstraatklinkers.

Joure, door C. F. Eijkelen: het bouwen van twee wachterswoningen bij de in aanbouw zijnde tramlijn Sneek—Joure, met bijlevering van alle materialen en arbeidsloonen.

Dinsdag, 6 April.

Amsterdam, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie:

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, te Amsterdam. Raming ƒ 8000;

2o. het éénjarig onderhoud van de werken in de stelling van Amsterdam. Raming ƒ 2300;

3o. eene verstevig enz. van gebouwen en voorwerpen te Amsterdam. Raming ƒ 9000.

Bilj. inzenden 5 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Schagen (N.-H.), te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. het gewone jaarlijksche onderhoud der gemeentseigendommen;

2o. het straatwerk der gemeente (zonder leverantie).

Aanw. 3 April, te 9 uren, aanvangende aan het raadhuis. Bilj. inzenden 5 April, vóór 3 uren.

Zutfen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het logement de Zon, aldaar:

1o. het éénjarig onderhoud van de werken, kazernegebouwen, enz., te Zutfen. Raming 8000;

2o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., op de legerplaats bij Milligen.

Beiden onder het beheer der genie te Zutfen. Bilj. inzenden 5 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie:

1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, enz. en der werken. Raming ƒ 16,000;

2o. eene binnenverving van de Alexanderskazerne. Raming ƒ 1950.

Beiden te 's-Hage. Bilj. inzenden 5 April, vóór 3 uren. Inl. op het bureau der genie.

Amsterdam, te 11 uren, in het café van Wed. Th. Meltzer: het verbouwen van een winkel- en woonhuis in de St.-Anthoniebreestraat no. 74.

Doetichem, te 12 uren, door A. Nijman: het amoveeren en wederopbouwen van een huis in de Hamburgerstraat. Aanw. gehouden.

Kuilenburg, te 12 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict Kuilenburg: het leveren van ongeveer 900 M³ gewasschen grint en 100 M³ ballast.

Haarlem, te 12 uren, door het bestuur van den Gecoten Ypolder, in de société Trouw moet blijken: het onderhoud der kunstwerken van den polder ged. '86. Aanw. gehouden.

Voorschoten, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een schoolkaal. Inl. bij den gemeenteopzichter D. P. Yperhaan, aldaar. Aanw. gehouden.

Hasselt, te 12 uren, door het bestuur van het waterschap Hasselt en Zwartsluis, in het logement de Herderin: het verhoogen en verzwaren van den dijk tusschen Hasselt en Zwartsluis, langs den rechteroever van het Zwartewater. Inl. bij de ingenieurs Van Hasselt en De Koning, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 87,000.

Hasselt, te 12 uren, door het bestuur van het waterschap Hasselt en Zwartsluis, in het logement de Herderin: het bouwen van een dijksmagazijn met schuitenhuis op den binnenberm van den Zwartewaterschendijk. Aanw. gehouden.

Kampen, te 12½ uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het hotel des Pays-Bas, te Kampen:

1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Kampen. Raming ƒ 4750;

2o. het doen van voorzieningen, in verband met het vervangen der gemetselde formiren in de keuken van de kazerne te Kampen door Senkings-formiren. Raming ƒ 1020.

Beiden onder het beheer der genie te Zwolle. Bilj. inzenden 5 April vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Kampen. Inl. bij genoemden ingenieur en opzichter.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau:

1o. Bestek no. 458, het maken van eene wachterswoning bij K. M. 1325, tusschen Breda en Gilze-Rijen, ten behoeve van den spoorweg van Tilburg naar Breda. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectieingenieur H. E. Beunke, te Breda. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2440;

2o. Bestek no. 429, het maken en stellen van afrasteringen met bijkomende werken voor het gedeelte Kesteren—Heesd van den spoorweg van Elst naar Dordrecht. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectieingenieur F. Sassen, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8850.

Wapenveld, te 5 uren, door het polderbestuur van Heerden, in het hotel het Zwarte Paard: het bouwen van een stevenen brug over de Groote Wetering. Aanw. 6 April, te 10 uren.

Rinsdam te 3 uren, door W. van de Griend: het amoveeren van de bestaande schuur en het wederopbouwen van eene nieuwe graanschuur. Aanw. 6 April, te 11 uren.

Enguter (Fr.): een belangrijke verbouwing aan de boerenhuizing, bewoond door S. S. de Witte. Inl. bij den architect F. Brouwer, te Koenjum. Aanw. gehouden.

Woensdag, 7 April.

Amersfoort, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de société Concordia:

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Amersfoort, onder het beheer der genie, aldaar. Raming ƒ 7150;

2o. het éénjarig onderhoud van de werken in de Grebbelinie en de linie in de Neder-Betuwe, onder het beheer der genie, te Amersfoort. Raming ƒ 2600.

Bilj. inzenden 6 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Aanw. gehouden.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie:

1o. het éénjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen, enz., te Helder en op Texel. Raming ƒ 7870;

2o. eene verring van gebouwen te Helder. Raming ƒ 1000.

Beiden onder het beheer der genie, te Helder. Bilj. inzenden 6 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Grave, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie te Grave: het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Grave, onder het beheer der genie te Nijmegen. Bilj. inzenden 6 April, vóór 3 uren. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, te Grave. Raming ƒ 1350.

Leiden, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, in het gemeenlandshuis:

1o. de levering van verschillende houtwaren in 7 perceelen;

2o. de levering van dijk- en wegmaterialen in 5 perceelen.

Inl. bij den ingenieur, te Leiden.

Leiden, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, in het gemeenlandshuis: het verdiepen van de Jan-Gijzenvaart, tusschen het Noorder-Spaarne en de Delft, in de gemeente Schooten. Inl. bij den ingenieur, te Leiden.

Donderdag, 8 April.

Hoorn, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Helder, in het hotel de Doelen, te Hoorn: het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Hoorn, onder het beheer der genie, te Helder. Bilj. inzenden 7 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming ƒ 2570.

Heusden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Bosch, in het logement het Wapen van Amsterdam: het éénjarig onderhoud van de werken en gebouwen te Heusden. Bilj. inzenden 7 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter, te Heusden. Raming ƒ 2125.

Gouda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, in het gebouw Arti-Lagi:

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Gouda, Raming *f* 2000;

2o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, enz., te Schoonhoven. Raming *f* 1250.

Bilj. inzenden 7 April, vóór 3 uren. Inl. bij den opzichter te Gouda.

Beusichem te 11 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict Buren, in het dijkhuis: het onderhoud van den Lekdijk van af de limiet van Nederbetuwe tot die van Kuilenburg, van 1 Mei '86—'89. Bilj. inzenden 7 April.

Elst, te 11 uren, d. e den dijkstoel van het polderdistrict Overbetuwe, in het Ambtshuis:

1o. het verhoogen en verzwaren van een gedeelte van den Waalbandijk onder Lent, ter lengte van ongeveer 1600 M. benevens het leggen van een berm in de kolk van den heer Ifan alldaar;

2o. het verhoogen en verzwaren van een gedeelte van den Rijnbandijk onder Driel en Heteren, ter lengte van ongeveer 5000 M., benevens het leggen van een berm in den kolk van den heer P. Meijer, te Elden.

Aanw. 6 April, te 10 uren, beginnende te Lent, en 7 April, te 10 uren, beginnende te Elden.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het verbouwen van de 2e gemeenteschool. Aanw. gehouden.

Heerenveen, te 2 uren, ten kantore der Noderl. Tramwegmaatschappij: het veranderen van bestaande bruggen in de gemeente Sneek. Aanw. door den opzichter Hoogeveen op 6 April, te 11 uren.

Twello, te 6 uren, in het logement van Van Enter: het onderhoud der waterleidingen in den dorpspolder Twello.

Vrijdag, 9 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitbreiden van de dubbele sluis- en brugwachterswoning aan de binnen-, keer- en schutsluis van het kanaal door Walcheren, te Vlissingen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. gehouden. Raming *f* 4500.

Alem (N.-Br.), te 10 uren, door burg. en weth.: het verven der schuren en onderwijzerswoningen en het schoonmaken der schoolkalken te Alem, Maren en Kessel.

Kruiningen, te 12 uren, door het bestuur van het waterschap Waarde: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van genoemd waterschap. Inl. bij den dijksopzichter J. Blok Sz., te Waarde. Aanw. 8 April. Raming 7130.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.:

1o. het vernieuwen van het hamergebint met balans op de sphaalbrug, gelegen over het verbindingskanaal Damsterdiep—Boterdiep, te Groningen;

2o. het gedeeltelijk afbreken en wederopbouwen van 60 strekkende M. walmuur aan de oostzijde der haven in het Boterdiep, te Groningen, van af de vaste brug in noordelijke richting.

3o. het vernieuwen van de draaibrug over het Boterdiep vóór den Korreweg, te Groningen, met aanhoorende beschoeiingen;

4o. het verbeteren van de trottoirs tot de voerpoort bij de Hoofdsluis, wederzijds het Reitdiep.

Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter L. Edens, te Groningen. Aanw. gehouden.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.:

1o. het leveren van grint, ten behoeve van het onderhoud der provinciale grintwegen, van opbaalbrug no 1 langs de Dedemsvaart naar Heesse en langs de Lattenhoofdwijk, in 2 perceelen;

2o. het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan den straatweg langs de Dedemsvaart tusschen de Bulkbrug en de Ongelukkige Wijk. Aanw. gehouden. Raming *f* 1800;

3o. het onderhoud van het 1e, 2e en 3e perceel der provinciale grintwegen in Overijsel, van 1 Mei '86—30 April '87. Raming: 1e perc. *f* 3110, 2e perc. *f* 4630, 3e perc. *f* 1180.

Exloo (Dr.), te 1 uur, door de Wed. Ottens en kinderen, bij Bussemaker: het bouwen van een boerenhuis te Exloo. Inl. bij B. Warringa, timmerman te Noordsloen. Aanw. 9 April, te 1 uur.

's-Hage, door het waterschapsbestuur Lage-Bemaal: het leveren van grove onderhoudsgrint van de Waal, vrij op den wal.

Zaterdag, 10 April.

Deventer, te 11 uren, in het koffiehuis van H. Duijm: het bouwen van een woonhuis voor P. Stoffel. Aanw. 7 April, te 9 uren.

Leiden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur, der genie, te 's-Hage:

1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, enz. Raming *f* 6200;

2o. het maken van een riool en dempen van de sloot tusschen de stallen in de kazerne den Doelen en het terrein van de voormalige boomkwekerij, met de daaruit voortvloeiende werken. Aanw. 6 April, te 11 uren. Raming *f* 9000.

Beiden onder het beheer der genie, te 's-Hage. Bilj. inzenden 9 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter, te Leiden.

Zwolle, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van straatklinkers, Ben-Ahin- en Oortheksteen, trottoirbanden en kantstenen. Inl. bij den gemeentearchitect.

Boxtel, door burg. en weth.: de levering van 300,000 1e soort Waalstraatklinkers. Bilj. met mousters inzenden vóór 10 April bij den gemeentearchitect.

Hoek (Zeel.), door burg. en weth.: het bouwen eener onderwijzerswoning, alhier. Aanw. gehouden.

Alkmaar, door dijkgraf en hoogheemraden van de uitwaterende sluizen in Kennemerland en Westfriesland:

1o. de levering van het benoodigde eiken-, grenen-, vuren- en beukenhout, en grove brik;

2o. het maken van een basaltsteenen kaaimuur, lang 80 M., in de zeehaven te Edam.

Inl. bij den architect A. H. D. Rups, te Edam.

Dinsdag, 12 April.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie:

1o. het éénjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen, te Gorichem, te Vuren en bij de sluis te Dalem. Raming *f* 7300;

2o. het éénjarig onderhoud van de werken van de Nieuwe Hollandsche waterlinie aan de Linge, en van daar tot de Lek. Raming *f* 3200;

3o. het éénjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen, te Woudrichem en te Loevestein, en de forten bezuiden de Waal en Merwede. Raming *f* 4800;

4o. het éénjarig onderhoud der werken van het inundatiekanaal uit de Waal, beneden Tiel, naar de Linge. Raming *f* 600.

Alles onder het beheer der genie, te Gorichem. Bilj. inzenden 12 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het éénjarig onderhoud van de:

1o. werken en kazernegebouwen, enz., te Utrecht en op de legerplaats bij Zeist. Raming *f* 8200;

2o. werken in de Nieuwe Hollandsche waterlinie, van af de Klop tot en met Vreeswijk. Raming *f* 10,100;

3o. werken in de stelling Honswijk. Raming *f* 2160;

4o. werken te Wijk-bij-Duurstede en van daar tot Odijk. Raming *f* 2400;

5o. eene verring van werken en gebouwen. Raming *f* 3500.

Alles onder het beheer der genie, te Utrecht. Bilj. inzenden 12 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Roermond, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie, te Roermond: het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, enz., te Roermond, onder het beheer der genie, te Nijmegen. Bilj. inzenden 12 April, vóór 3 uren. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, te Roermond. Raming *f* 2650.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, in het bureau van de schutterij:

1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., en der werken. Raming *f* 9200;

2o. eene verving van werken en van kazernegebouwen, enz. Raming *f* 2600.

Beiden te Delft onder het beheer der genie, te 's-Hage. Bilj. inzenden 12 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den hoofdopzichter, te Delft.

Dordrecht, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het lokaal van J. C. van der Horst: het éénjarig onderhoud van de werken en gebouwen enz., te Dordrecht, onder het beheer der genie, te Breda. Bilj. inzenden 12 April, vóór 3 uren. Inl. bij den opzichter, te Dordrecht. Raming *f* 3400.

Geertruidenberg, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage: het éénjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen, enz., te Geertruidenberg. Bilj. inzenden 12 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter, te Geertruidenberg. Raming *f* 3850.

Amsterdam, te 1½ uren, door de Nederlandsche Bouwmaatschappij, ten haren kantore: het aanleggen van een gedeelte wegbaan in den Binnendijkschen buitenvelderschen polder. Aanw. gehouden.

Woensdag, 14 April.

Nijmegen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie:

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Nijmegen. Raming *f* 6870;

2o. het éénjarig onderhoud van de werken te Nijmegen. Raming *f* 1600.

Beiden onder het beheer der genie, alldaar. Bilj. inzenden 13 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Leeuwarden, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het koffiehuis van H. Schaap: het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, enz., te Leeuwarden, onder het beheer der genie, te Zwolle. Bilj. inzenden 13 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter, te Leeuwarden. Raming *f* 4650.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van het noordelijk gedeelte van de voorhaven van het kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, in het Open IJ bij de Staatsrietlanden te Amsterdam, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 7 April, te 12 uren. Raming *f* 649.350.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van schilderwerk aan het hoofdgebouw op het Centraal-personenstation, te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 6 en 7 April, te 11 uren. Raming *f* 18,700.

Doesburg, te 11½ uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zutfen, in het logement Hof Gelria: het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, de werken enz., te Doesburg, onder het beheer der genie, te Zutfen. Bilj. inzenden 13 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter, te Doesburg. Raming *f* 6030.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, de werken tot overgang, bewaking, afsleuting, enz. en eenige verdere werken voor het gedeelte Drunen—Vlijmen van den spoorweg Zwalurw—'s-Bosch. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te 's-Bosch. Aanw. 6 en 7 April, te 11 uren. Raming *f* 335,000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eene douane-goederenloods met voorplein en een douanepark, benevens het leggen van sporen op het station Groningen. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 6 en 7 April, te 11 uren. Raming *f* 50,000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van opritten met grondmuren naar de perrons tusschen het hoofdgebouw en de beide doorgangen op het Centraal-personenstation, te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 6 en 7 April, te 10 uren. Raming *f* 49,100.

Sleen, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van eene school en onderwijzerswoning te Sleen;

2o. het bouwen van eene school en onderwijzerswoning te Erm;

3o. het bouwen van eene school en onderwijzerswoning te Schoonoord;

4o. het verbouwen van de school te Veenoord.

Inl. bij den opzichter R. Postma, te Nieuw-Amsterdam. Aanw. 12 en 13 April.

's-Gravelzuin-Kapelle, te 5 uren, door J. van der Hoeven, bij A. Oekers: het bouwen van een woonhuis met een aanbouw en een schuurgebouw te Kapelle, in de Heistraat. Aanw. 14 April, te 2 uren.

Donderdag, 15 April.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, alhaar: het verbeteren van de inundatiemiddelen bij de werken te Everdingen en aan het Spoel. Bilj. inzenden 14 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming *f* 15,500.

Gorichem, te 10 uren, door de commissie voor gemeene belangen van de hoogheemraadschappen de Alblasserwaard met Arkel benoden de Zouwe en de Vijfheerenlanden in de Doelen:

1o. het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de sluizen, duikers, bruggen, gebouwen enz., langs de Dief-, Meer- en Zuider Lingedijken;

2o. het maken van eenige belangrijke aardewerken aan den Diefdijk onder Everdingen, Schoonrewoerd en Leerdam, en aan den zuider Lingedijk, onder Spijk;

3o. het leveren van grint;

4o. het verveeren en verspreiden van grint.

Inl. bij den dijksopzichter A. A. Mink.

Groningen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle: het éénjarig onderhoud der kazerne- en andere gebouwen en werken, te Groningen, onder het beheer der genie, te Zwolle. Bilj. inzenden 14 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter, te Groningen. Raming *f* 3200.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten van de verbetering van den omringdijk op het eiland Marken, behoorende tot de zeewering in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur, te Hoorn. Aanw. 8 April. Raming *f* 4800.

Breda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het koffiehuis het Hof van Holland:

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Breda. Raming *f* 11,500;

2o. het éénjarig onderhoud van de Koninklijke Militaire Academie, te Breda. Raming *f* 5700.

Bilj. inzenden 14 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den hoofdopzichter van fortificatiën.

Woerden, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een school op den gesbechten Grooten Binnenwal. Inl. bij den gemeentebouwkundige C. Fluijt. Aanw. 9 April, te 11 uren.

Twello, te 11 uren, door burg. en weth. van Voorst: de levering van p. m. 1850 stère grove riviergrint.

Vrijdag, 16 April.

Venlo, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie:

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Venlo. Raming *f* 7300;

2o. eene verving van kazernegebouwen, enz., te Venlo. Raming *f* 1300.

Bilj. inzenden 15 April, vóór 3 uren. Inl. bij den opzichter, te Venlo.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.:

1o. het voortzetten der steenglooiingen langs de dijken der Zuid-Willemsvaart, tusschen de Dongensche brug en 's-Bosch. Raming *f* 6700;

2o. de voorziening van de kanaalboorden der Zuid-Willemsvaart, in de provincie Noordbrabant. Raming *f* 7000.

Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur Keurenaer en den opzichter Woelmiren, te 's-Bosch. Aanw. 9 April.

Burg, te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Burg-en-Westlandpolder, in het gemeentehuis: het herstellen, vernieuwen en onderhouden tot 30 April '87 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van genoemden calamiteusen polder. Aanw. 9 en 12 April, tusschen 10 en 12 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van de gebouwen enz., behoorende tot de herstellingswerkplaats van de Rijkstelegraaf te 's-Hage, van den dag na de kennisgeving der gunning van het werk tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den Rijkshouwmeester in het 2e district en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. A. Weinberg, te 's-Hage. Aanw. 9 April, te 10 uren. Raming *f* 1847.

Buren (Geld.), te 1 uur, door gecommitteerden van den gecombineerden grintweg van Tiel, door Buren, naar Kuilenburg: het vernieuwen van de brug over de Korre, te Buren. Inl. bij den opzichter B. A. Peinert, te Zoelmond. Aanw. 10 April, te 12½ uren. Raming *f* 3400.

Woerden, te 1 uur, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Utrecht: het éénjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen, enz., te Woerden en te Wierickerschans, onder het beheer der genie, te Utrecht. Bilj. inzenden 15 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter te Woerden.

Stavenisse, te 5 uren, door het bestuur van den polder Oud-Kempenshoofdede, in het logement van A. van Dalen: het verdedigen van den onderzeesschen oever door zinkwerk en steenbestorting, het maken van een strandhoofd en het verlagen van een gedeelte van een oud zinkstuk. Aanw. 12 April, te 2 uren.

Zaterdag, 17 April.

Sexbierum, te 11 uren, door burg. en weth. van Burmaleel: de levering van p. m. 800 stère grint en 80 stère mucadam.

Bergen-op-Zoom, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het koffiehuis de Draak:

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Bergen-op-Zoom. Raming *f* 6700;

2o. eene gedeeltelijke verving van kazernegebouwen, enz., te Bergen-op-Zoom. Raming *f* 1000.

Beiden onder het beheer der genie, te Breda. Bilj. inzenden 16 April, vóór 3 uren. Inl. bij den hoofdopzichter, te Bergen-op-Zoom.

Maandag, 19 April.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.:

1o. het maken van bestrate goten enz., op den Rijks-grooten-weg der 1e klasse Maastricht—Battice. Raming *f* 2000;

2o. het leveren en verwerken van onderhoudsmaterialen op den Rijksgrooten-weg der 1e klasse Maastricht—Nijmegen. Raming *f* 5800.

Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 12 April.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bestorten van den oever om de voormalige Rijks-quarantaineplaats op het eiland de Tien Gemeten, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en den opzichter Bauduin, te Dordrecht. Aanw. 12 April. Raming *f* 2600.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het leggen van 2572 M² ket- en 1368 M² klinkerbestrating. Inl. bij den gemeente-architect.

Buren (Geld.), te 12 uren, door het R. K. parochiaal kerkbestuur van den H. Gregorius, in de Reeks Leeuw.: het bouwen eener kerk met toren en pastorie. Aanw. 13 April, te 12 uren, en 19 April, te 11 uren.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw, aan het Droogdok:

1o. Bestek no. 373, het vervangen van de gegoten-ijzeren boogbouwen van drie bruggen en den houten onderbouw van één brug door phatijzeren boogbouwen, met bijbehoorende werken, in den spoorweg tusschen Amsterdam en Leiden. Raming *f* 22,600;

2o. Bestek no. 384, het maken van een beschoeiing langs het noorder landhoofd van de brug over het Noordzeekanaal, te Velzen, in den spoorweg Haarlem—IJmuiden. Raming *f* 3400.

Dinsdag, 20 April.

St.-Maartensdijk (Zeel.), te 12 uren, door het bestuur van het waterschap: het vernieuwen van de zoeslus van den polder Slabbecoorne, en het maken van een ringerling. Aanw. 17 April.

Maastricht, te 2 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen: het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, enz., te Maastricht, onder het beheer der genie, te Nijmegen. Bilj. inzenden 19 April, vóór 3 uren. Inl. bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Maastricht. Raming *f* 5080.

Vlissingen, te 2 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het Hotel de Commerce:

1o. het éénjarig onderhoud van de werken en gebouwen enz., te Vlissingen en te Ramskens. Raming *f* 4200;

2o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Middelburg. Raming *f* 3200.

Beiden onder het beheer der genie, te Breda. Bilj. inzenden 19 April, vóór 3 uren. Inl. bij den hoofdopzichter, te Vlissingen.

Woensdag, 21 April.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van werken tot verdediging van den rechteroever der Dordtsche Kil, tusschen de kilometerraaien 123 en 125, onder de gemeente 's-Gravendeel. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, bij den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 14 April. Raming *f* 4760.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het voortzetten der verdedigingswerken aan den rechteroever der doorgraving van Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg van Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den opzichter Blees, te Hoek-van-Holland. Aanw. 14 April. Raming *f* 16,800.

Neuzen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het hotel Rotterdam:

1o. het éénjarig onderhoud van de werken en gebouwen, enz., te Neuzen en te Ellewoutsdijk. Raming *f* 2000;

2o. het éénjarig onderhoud van de zeeweringen te Neuzen. Raming *f* 6350.

Beiden onder het beheer der genie, te Breda. Bilj. inzenden 20 April, vóór 3 uren. Inl. bij den opzichter, te Neuzen.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van gebouwen en eenige verdere werken tot uitbreiding van het station Leeuwarden. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 13 en 14 April, te 11 uren. Raming *f* 125,300.

Woensdag, 28 April.

's-Hage te 11 uren, door het ministerie van waterstaat, enz.: het uitvoeren van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken in de Noord, de Oude-Maas, het Mallegat, de Dordsche Kil en het Spui, behoorende tot de werken der Dordsche waterwegen, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86—30 Juni '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en bij den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kiewit, te Dordrecht. Aanw. 21 April. Raming *f* 26,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van eenige werken tot normalisering van de rivier de Waal onder Gent en Ubbergen, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 14 en 18. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Stienekker, te Nijmegen. Aanw. 21 April. Raming *f* 111,900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van elf kribben, het verlengen van een bestaande krib en het maken van glooiingen van 4 op 1 aan vier bestaande kribben, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJssel beneden Olst, tusschen de kilometerraaien 79 en 81. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 21 April. Raming *f* 13,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van grond- en baggerwerk en den aanleg van eenige oeverwerken op het havendeel der Nieuwe Merwede, tusschen de kilometerraaien 104 en 108, onder de gemeente Werkendam. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht en den opzichter Bafmer, te Werkendam. Aanw. 21 April. Raming *f* 41,800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater tusschen de beide leidammen in het Zwolsche Diep en daarbuiten in zee, in de

provincie Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Raming ƒ 0.67 per M³.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het vernieuwen, in- en uithangen van een stel vlooddeuren voor de Zeesluis aldaar, het herstellen der stelling op den berm nabij het droogdok voor het opleggen der deuren, het vernieuwen van een bouwvoegel aan een der ebdeuren, Inl. bij den hoofdingenieur der marine, te Hellevoetsluis. Aanw. 14 April van 10—12 en van 2—4 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een toegangsweg met afrasteringen en overwegafsluitingen op het station Geldermalsen. Inl. bij den oerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem, en den sectieingenieur, te Amersfoort. Aanw. 20 en 21 April, te 11 uren. Raming ƒ 7250.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van bijgebouwen op het station Kesteren. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem, en den sectie-ingenieur, te Amersfoort. Aanw. 20 en 21 April, te 2 uren. Raming ƒ 26,100.

Donderdag, 29 April.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren van brik- en stortsteen en voor het bestorten der Hehlersche Zeewering, behoorende tot de Rijks-zeewerken in de provincie Noord-Holland, in twee percelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur, te Alkmaar. Aanw. 22 April. Raming perc. 1 ƒ 1265, perc. 2 ƒ 10,735.

Vrijdag, 30 April.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten van de verbetering van het kanaal de Dieze, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, de arrondissements-ingenieur Keuchenius, te 's-Bosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 24 April. Raming ƒ 50,000.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van Vilvoordsche steenglooiing tegen den zuidwestelijken oever der haven, te Moerdijk, benevens het leveren en verwerken van stortstenen voor den kop van het zeehoofd, aldaar, behoorende tot de havenwerken in de provincie Noord-Brabant. Aanw. 24 April. Raming ƒ 3250.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der hazaltsteenglooiing tegen den Keinedijk in den Rijks-grooten-weg van Sleeuwijk naar Breda, gemeente Raamsdonk, prov. Noord-Brabant. Aanw. 24 April. Raming ƒ 2500.

Woensdag, 5 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op de Boven-, Beneden- en Nieuwe-Merwede, behoorende tot de werken der Merwede en Killen, met het onderhoud dier werken, van 1 Juli '86—30 Juni '87. Inl. bij den hoofdingenieur van Diesen, te 's-Hage, bij den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht, en bij de opzichters Van de Kreke, te Gorichem voor het 1e en 2e perc., Buitener, te Werkendam, voor het 3e perc. en Burren, te Dordrecht, voor het 4e perc. Aanw. 28 April. Raming: perc. 1 ƒ 26,200, perc. 2 ƒ 17,000, perc. 3 ƒ 30,900, perc. 4 ƒ 24,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-rivierwerken op het Zwarte water, met het onderhoud dier werken en de afhaking van het vaarwater van 1 Juni '86—30 Juni '87. Aanw. 28 April. Raming ƒ 5100.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Wageningen, 19 Maart: het bouwen van 2 woningen, onder beheer van den architect S. Ritters; ingekomen 7 bilj., als:

Th. Bosch,	te Renkum,	ƒ 2130
J. Haar Hz.,	» Wageningen,	» 1963
R. F. Driever,	» idem	» 1945
P. de Leeuw,	» idem	» 1938
A. Haar,	» idem	» 1920
E. Burgers,	» idem	» 1902
Gebr. Klaassen,	» idem	» 1853

gegund.

Makkum, 22 Maart: de gewone werken aan de zeewering van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-Buitendijks ged. '86, in 13 perceelen; aannemers waren:

perc. 1, B. E. Strandstra, Koxwerd,		ƒ 1312.12
» 2, idem	idem	» 611.80
» 3, W. Weidema, Zurich,		» 180.90
» 4, A. Zwart,	idem	» 532.—
» 5, W. Weidema,	idem	» 525.—
» 6, C. Dijkstra, Koxwerd,		» 450.—
» 7, P. B. Strandstra, Zurich,		» 113.90
» 8, idem	idem	» 375.—
» 9, C. Dijkstra, Koxwerd,		» 61.50
» 10, A. Zwart,	Zurich,	» 110.—
» 11, B. E. Strandstra,	idem	» 100.—
» 12, C. Dijkstra, Koxwerd,		» 75.—
» 13, W. Weidema, Zurich,		» 162.50

Wageningen, 22 Maart, ten behoeve der gemeentewerken, de levering van: 1o. 20,000 trottoirklinkers; ingek. 3 bilj., als:

		per 1000
Van Dam & Co.,	te Wageningen,	ƒ 12.25
Firma Wolf & Co.,	» idem	» 12
J. C. de Ridder,	» idem	» 11.50

gegund.

2o. 190 M³ trottoirband van Luiksche steen; ingek. 4 bilj., als:

	per M.
F. Heijne en A. Jadot, Huij (België),	ƒ 2.65
A. v. d. Heijde firma Hanenberg, Wageningen,	» 2.14
Pierre Janson, Luik,	» 2.00
Clément Maréchal, Poulseur bij Luik,	» 1.98

Groningen, 26 Maart: het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan de gebouwen der invoerrechten en accijnzen te Delfzijl, van 1 April '86—31 Maart '89; ingek. 6 bilj.; als:

K. S. Huijkens Cz.,	te Delfzijl,	ƒ 2375
J. Hemmes,	» Farmsum,	» 1978
J. v. Bouren,	» Delfzijl,	» 1847
J. de Muinck,	» Weiwerd,	» 1756
W. Scheltens,	» Farmsum,	» 1535
H. N. Pul,	» Delfzijl,	» 1459

Midden-Beemster, 26 Maart: het bouwen van een kaasfabriek aan den Zuiderweg hoek Middenweg, onder beheer van den architect H. P. van den Aardweg te Purmerend; ingek. 9 bilj., als:

H. F. Westerveld, Purmerend,		ƒ 7400
Jb. de Vries,	idem	» 7000
Jb. Band,	idem	» 6999
T. Zuiderbaan, Beemster,		» 6974
D. Nierop, Oostknollendam,		» 6921
P. J. Brinkman, Purmerend,		» 6713
B. Kramer, Schagen,		ƒ 6155
J. Brachman en W. de Heer, Nieuwe-Niedorp,		» 5715
R. K. Koppen, Westgraftdijk,		» 5300

gegund.

Brookland (gem. Raalte), 26 Maart: het bouwen eener school voor 48 leerlingen, onder beheer van den architect W. te Riele Gzn., te Deventer; ingekomen 8 bilj., als:

R. v. d. Berg,	te Zwolle,	ƒ 4992
G. Hofsteé,	» Deventer,	» 4820
A. Feberwee,	» Deventer,	» 4811
A. Kleinmeijer,	» Dedemsvaart,	» 4792
J. v. Keulen,	» Vorssen,	» 4365
G. J. Averwijk,	» Wije,	» 4239
G. J. Ernst,	» Zwolle,	» 4143
L. Oosterwijk,	» Wije,	» 4125

's-Hage, 26 Maart: het bouwen van een woonhuis aan de Rouwstraat, onder beheer van den architect B. Weestra Jr.; ingekomen 6 bilj., als:

Gebr. de Vos,	te 's-Hage,	ƒ 14,090
C. Meijers,	» idem	» 13,787
Firma Nater en De Baan,	» idem	» 13,640
H. E. de Baan,	» Scheveningen,	» 13,516
H. v. Bergen Henegouwen,	» 's-Hage,	» 13,014
A. Stigter,	» idem	» 12,650

Groningen, 26 Maart: het verbouwen van een huis voor L. de Vogel, onder beheer van den architect N. W. Lit; ingek. 9 bilj., als:

G. P. v. Erp,	ƒ 1948
J. Ibelings,	» 1778
K. Fekkes en H. Berends,	» 1733
G. Meulink,	» 1708
D. S. Didden,	» 1655
E. Peters,	» 1587
E. Berkenbosch,	» 1560
D. Jansen,	» 1351
E. W. Wietsema, gegund.	» 1338

Amsterdam, 26 Maart: het bouwen van 5 huizen te Nieuwendam voor Dr. Mezger, onder beheer van den architect M. Verheul; ingek. 22 bilj., als:

A. Paans,	te Amsterdam,	ƒ 22,800
J. Vissers,	» idem	» 22,472
B. Kruijff,	» idem	» 22,200
H. de Haan,	» idem	» 22,200
Hoogerbeets en Wit,	» idem	» 21,950
Bazadrikuman, Kampenaar en Harderwijk,	» idem	» 21,749
Dricke en Bekker,	» idem	» 21,543
J. Koster,	» idem	» 21,500
A. Aalders,	» idem	» 21,473
A. F. Kraaij,	» idem	» 20,984
C. Leeuw,	» Aardenwoud,	» 20,932
J. Braak,	» Nieuwendam,	» 20,810
W. H. Struijs,	» Amsterdam,	» 20,700
A. A. M. Vos,	» idem	» 20,500
G. Weud,	» idem	» 20,300
D. H. Zeevat,	» idem	» 19,991
J. Rootlieb,	» idem	» 19,933
Hartgerink en Boon,	» idem	» 19,886
B. Kroon,	» Buiksloot,	» 19,690
C. Boon,	» Nieuwendam,	» 19,575
W. Greve,	» Buiksloot,	» 19,175

Buitenpost, 26 Maart: het bouwen van eene stelphuining bij het voormalig Kollumer verlaat, onder beheer van den architect A. Velding; ingek. 9 bilj., als:

H. Meersma,	te Kollum,	ƒ 18,999
P. J. Schaafsma,	» idem	» 18,728
P. A. Zijlstra,	» idem	» 18,318
J. Oosterhoff,	» idem	» 18,298
H. de Jong,	» Dokkum,	» 18,274
T. Kats,	» Kollum,	» 18,194
B. Bos,	» Surhuisterveen,	» 17,998
B. Dijkstra,	» Kollum	» 17,990
J. J. Pijnakker,	» idem	» 17,915

gegund.

Amsterdam, 27 Maart: het bouwen van 64 woningen in de Jan-van-der-Heijdenstraat, voor de vereeniging ten behoeve der arbeidende klasse, onder beheer van den architect W. Hamer; ingekomen 29 bilj., als:

Cruijff en Schouten,	te Amsterdam,	ƒ 114,678
Knipper en Vroe,	» idem	» 110,000
W. Westerhof,	» Weesp,	» 109,640
C. Eijsvogel,	» Amsterdam,	» 107,370
H. C. Dorlas,	» idem	» 105,886
P. A. Warners,	» idem	» 105,600
W. P. Voorham en D. W. Veenemans,	» idem	» 103,889
J. Koster,	» idem	» 103,686
D. Zuiderhoek,	» idem	» 102,754
C. T. Kranevelt,	» idem	» 99,999
G. Weud,	» idem	» 98,998
P. S. Bijnèerse,	» idem	» 98,900
C. J. Maks Jr.,	» idem	» 98,900
Peeters en Roelofsen,	» idem	» 98,890
W. L. Leijbrandt,	» idem	» 98,759
H. J. Meskers,	» idem	» 98,000
B. v. Bouren,	» idem	» 97,872
B. Krijnen,	» idem	» 97,497
A. Aalders,	» idem	» 97,240
W. H. Struijs,	» idem	» 96,800
Cerlijn en De Haan,	» idem	» 96,500
H. Rietsnijder & Zn.,	» idem	» 96,393
A. Paans,	» idem	» 95,990
W. Greve,	» Buiksloot,	» 95,300
G. Boon,	» Amsterdam,	» 93,375
B. de Bruin,	» idem	» 92,000
J. H. Hartgerink en W. Boon,	» idem	» 91,474
J. H. E. Stokmans	» idem	» 90,070
L. C. Schaade,	» idem	» 89,480

gegund.

Haarlem, 27 Maart, onder beheer der genie, alhaar: 1o. het éénjarig onderhoud van werken, gebouwen enz.; ingek. 4 bilj.; minste inschr. was D. A. Braakenburg, voor ƒ 7935

Raming » 8300

2o. het doen van herstellingen aan ramen, dijken, muren enz.; ingekomen 4 bilj.; minste inschr. was dezelfde, voor ƒ 2074

Raming » 2500

Weidum, 27 Maart: de levering van 800 stère gewasschen riviergrint, voor de gemeente Baarderadeel; ingekomen 3 bilj., als:

	per M³
T. H. Thomassen & Zn., te Nijmegen,	ƒ 2.65
J. F. Lips, » idem	» 2.43
T. J. Veemaak, » Utrecht,	» 2.29

gegund.

Harlingen, 29 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het afdammen, droogleggen en herstellen van de kleine sluis; 2o. het maken en inhangen van een stel buitenvloeddeuren in de kleine sluis.

	kleine sluis	buitenvloed-deuren
Gebr. J. en J. Posthuma, Harlingen,	ƒ 15,815	ƒ 669
Johs. Langenhorst, idem	15,000	799
G. Spoelstra, idem	14,810	810
Gebr. v. d. Meer, idem	13,900	700
F. J. Schaafsma, idem	11,540	
H. Smit, Ahnenum,	11,100	
G. Anema, Midlum,	9,988	
W. Bonnema, Harlingen, gegund,		600

Groningen, 29 Maart: het afbreken eener speelschool en het opbouwen eener bewaar- en speelschool, onder beheer van den architect K. Hoekzema; ingekomen 8 bilj., als:

L. Dussel,	te Groningen,	ƒ 4797
J. H. Muller,	» idem	» 4756
E. Berkenbosch,	» idem	» 4695
D. Dalmeden,	» idem	» 4619
D. Dreijes,	» idem	» 4440
D. S. Didden,	» idem	» 4393
H. Kema,	» idem	» 4326
G. Meulink,	» idem	» 4302

gegund.

's-Hage, 29 Maart: 1o. het verlagen van eenige riolen te Scheveningen (herbesteding); ingek. 5 bilj., als:

L. J. Wendes,	te 's-Hage,	ƒ 4320
H. Jongesburger,	» Waddinxveen,	» 3920
G. Keij,	» Rotterdam,	» 3870
J. C. de Graaff,	» 's-Hage,	» 3771
H. J. Weinberg,	» Scheveningen,	» 2842

2o. het verbreeden van een gedeelte der singelgracht langs den Noordwal, en het bouwen van een walmuur langs die verbreeding; ingek. 7 bilj., als:

A. Korteweg,	te Zevenbergen,	ƒ 4685
J. C. de Graaff,	» 's-Hage,	» 4510
A. de Waard,	» idem	» 4199
G. Keij,	» Rotterdam,	» 4100
J. H. de Swart,	» 's-Hage,	» 3878
J. de Bruijn,	» idem	» 3700
C. Wijbrans & Co.,	» idem	» 3174

's-Hage, 29 Maart: het bouwen van eene fabriek met woning en bijbehooren aan de Falckstraat, voor de société anonyme continentale pour la fabrication des compteurs à gaz etc., te Parijs, onder het beheer van den architect B. Weestra Jr.; ingek. 6 bilj., als:

C. Meijers,	te 's-Hage,	ƒ 18,229
H. E. de Baan,	» Scheveningen,	» 17,660
Firma Nater en De Baan,	» 's-Hage,	» 17,240
A. Stigter,	» idem	» 16,950
Gebr. de Vos,	» idem	» 16,899
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 16,495

Eemnes, 29 Maart: het bouwen van een stenen dubber met houten fundeering in den Wakkerendijk, tegenover de Eemnesservaart, voor het waterschap Eemnes; ingek. 8 bilj., als:

J. Führen,	te Hilversum,	ƒ 1444
F. de Bruijn,	» Hoogland,	» 1380
P. Hartog,	» Hoinen,	» 1280
J. Pommer,	» Eemnes,	» 1196
J. G. Dop,	» idem	» 1170
P. Dekker,	» idem	» 1167
W. Hagen Wz.,	» idem	» 1149
E. Schoephouwer,	» Utrecht,	» 1025

gegund.

Arum, 29 Maart: het afbreken der bestaande en het bouwen van een nieuwe boerenbehuizing met schuur, voor A. H. van Slooten, te Ruinerwold, onder beheer van den architect J. van Boonen, te Arum; ingek. 24 bilj., als:

S. T. de Vries,	te Parrega,	ƒ 14,479
K. J. v. d. Schaaf,	» Terborse,	» 14,160
J. R. Jansma,	» Hallum,	» 13,700
P. M. Bonstra,	» Metslâan,	» 13,696
J. J. v. d. Leij,	» Arum,	» 13,638
J. H. Bos,	» Twijzel,	» 13,622
U. T. Wijma,	» Wommels,	» 13,495
E. P. Feenstra,	» Makkum,	» 13,350
W. H. Burgij,	» Terwispel,	» 13,349
C. Sj. Schiere,	» Boornbergum,	» 13,265
K. H. Reidsma,	» Tzbrechtum,	» 13,230
D. Flapper,	» Rijs-ward,	» 12,995
R. M. v. d. Weide,	» Wons,	» 12,944
M. R. v. d. Molen,	» Buitenpost,	» 12,943
E. E. Stratema,	» Dongjum,	» 12,939
J. S. v. d. Steeg,	» Hardegarijp,	» 12,849
W. J. Boersma,	» Richtum,	» 12,784
M. J. Schotanus,	» Boxum,	» 12,779
Y. Timmenga,	» Ytens,	» 12,566
A. A. Lettinga,	» Pietershierum,	» 12,383
F. Bruinsma,	» Achlum,	» 12,324
P. S. Westra,	» Arum,	» 11,880
S. W. de Boer,	» Lippenhuizen,	» 11,760
H. Zwarts,	» Nijland,	» 11,534
Raming		» 12,900

Breda, 29 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van een apothekerswoning met apotheek bij het gemeente-ziekenhuis; gegund aan J. A. Mol, te Breda, voor ƒ 7777.

2o. het vergroeten der school voor kostelooz lager onderwijs aan het einde der Pashaan; gegund aan Th. Kessel, te Breda, voor ƒ 5450.

3o. het maken, leveren en stellen van drie gegoten-ijzeren pompen; gegund aan de firma Klep de Bruin, voor ƒ 308.75.

's-Hage, 30 Maart: het onderhouden en herstellen van het gebouw te Zierikzee, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en van het kadaster; ingek. 5 bilj., als:

H. Bezaans	te Zierikzee,	ƒ 879
M. Paasse Jz.,	» idem	» 793
H. C. v. d. Ende,	» idem	» 793
M. Timmerman,	» idem	» 684.06
J. v. Dijk Hz.,	» idem	» 626

Gorkchem, 30 Maart, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Alblasserwaard c. a., het verrichten van: a. aardewerken; minste inschr. waren:

perc. 1, J. Elsbout, Giesen,		ƒ 1895
» 2, dezelfde,		» 9350
» 3, G. Koorevaar, Hardinkveld,		» 880
» 4, J. Kamsteeg, Giessendam,		» 850
» 5, W. 't Hoen, Alblasserdam,		» 720
» 6, dezelfde,		» 380
» 7, P. Zanen Hz., Ammerstol,		» 2470
» 8, H. de Jong,	idem	» 220
» 9, C. Zanen Hz.,	idem	» 4550
» 10, A. H. de Vroom, Ameide,		» 310

b. strengleuningen; minste inschr. waren:

perc. 1, J. Verschoor, Ammerstol,		ƒ 2275
» 2, C. Zanen Hz.,	idem	» 3075

Neede, 30 Maart: het verbouwen der bestaande openbare school met privaten en urinoirs, benevens het bijbouwen van een nieuwen vleugel in twee afzonderlijke lokalen, met gangen, enz., en het leveren van schoolameubilement; ingek. 6 bilj., als:

A. Beijers,	te Lochem,	ƒ 11,049
B. Lichtenberg,	» Winterwijk,	» 10,594
G. J. Biljardt,	» Lochem,	» 10,500
F. Rietman,	» Diepenheim,	» 9,980
C. ter Haar,	» Winterwijk,	» 9,975
D. Markerink,	» Neede,	» 8,790

Rotterdam, 30 Maart: 1o. de levering van 6,000,000 KG. Duitsche steenkolen aan de gemeente; ingek. 8 bilj., als:

		per 1000 KG.
Gebr. Hoogenberg,	te Rotterdam,	ƒ 4.90
J. F. Heusen,	» idem	» 4.64
P. W. Louwman,	» idem	» 4.57
Gebr. Buchloh,	» Middelheim,	» 4.45
G. Th. Brant,	» Rotterdam,	» 4.40
A. J. Terkuhle,	» idem	» 4.339
Van Nierelt & Co.,	» idem	» 4.33
G. Schmitz Sohne,	» idem	» 4.17

2o. de levering van 175,000 KG. Engelsche New-Castle haardkolen, aan idem; ingekomen 3 bilj., als:

	per 1000 KG.
W. Hoven & Zn., te Rotterdam,	ƒ 10.28
Van Nierelt & Co., » idem	» 8.90
J. F. Heusen, » idem	» 8.88

Zwolle, 30 Maart: 1o. het éénjarig onderhoud der kazerne- en andere gebouwen en werken te Zwolle, onder het beheer der genie, alhaar; ingekomen 4 bilj., als:

G. J. de Roode,	te Zwolle,	ƒ 2549
K. A. v. d. Berg,	» idem	» 2269
G. Kamphuis,	» idem	» 2234
A. v. Straten,	» idem	» 2117
Raming		» 2700

2o. het éénjarig onderhoud van de gewone werken en kazernegebouwen in de legerplaats bij Oldebroek, onder het beheer der genie, te Zwolle; ingek. 7 bilj., als:

J. Wildeman,	te Oldebroek,	ƒ 4550
H. J. Buitenhuis,	» Elspeet,	» 4500
J. v. d. Braak,	» Apeldoorn,	» 4444.44
P. Bras,	» Amersfoort,	» 4300
A. A. v. d. Berg,	» Zwolle,	» 4290
A. v. Straten,	» idem	» 4235
J. Bouschenbroek,	» Elspeet,	» 3648
Raming		» 4250

Rotterdam, 30 Maart: de levering van tien ijzeren schutten voor urinoirs, met inbegrip van het opstellen, verschillende hardsteenwerken en ongeveer 37 M² leglant.

1o. schutten; ingek. 10 bilj., als:

J. H. Wildeman,	Dordrecht,	ƒ 1548
J. M. Vuurpeijll,	Rotterdam,	» 1295
A. Bikkers & Zn.,	idem	» 1096.26
J. L. Smits,	idem	» 1048
M. J. Engelmann,	idem	» 1043
H. F. Landman & Zn.,	idem	» 999.50
C. J. R. Samelius,	idem	» 977
Rogier, Nerincx Richter,	Bergen-op-Zoom,	» 945
D. J. Bakslag,	Deventer,	ƒ 899
Erven J. C. Röver,	Rotterdam,	» 886

2o. hardsteenwerk; ingekomen 7 bilj., als:

H. D. Poletier,	Rotterdam,	» 539
A. Singels Az.,	Dordrecht,	» 460
G. Rapis,	Rotterdam,	» 400
Van der Meendel en Simonis,	idem	» 400
L. Sabelis,	Haarlem,	» 378.63
P. Janssen,	Luik,	» 369
Van Noorden en Schwenzel,	Rotterdam,	» 363

3o. leiplaat; ingekomen 2 bilj., als:

Van Gils en Van der Meer,	Rotterdam,	ƒ 736
Erven M. Trip,	idem	» 287.84

's-Hage, 30 Maart: het bouwen van een steenen magazijn voor den dienst der betonning, te Enkhuizen. Minste inschrijver H. Kramer, te Enkhuizen, voor ƒ 9884.

Groningen, 31 Maart: het bouwen eener bovenwoning voor Gebr. Geuns, onder beheer van den architect N. W. Lit; ingekomen 14 bilj., als:

B. de Jong,	ƒ 5254
E. Berkenbosch,	» 4937
D. S. Didden,	» 4650
E. W. Wietsema,	» 4546
J. S. Visser,	» 4490
D. Jansen,	» 4463
H. Kiel,	» 4413
J. H. Muller,	» 4326
K. Fokkes en H. Berends,	» 4283
E. Peters,	» 4323
A. v. Dijk,	» 4310
J. Haupt,	» 4274
J. Ibelings,	» 4237
J. v. d. Werff,	» 4234

gegund.

's-Hage, 31 Maart: het onderhoud der rivieren- en bestortingswerken, behoorende tot den onderbouw der overbrugging van het Hollandsch Diep, van 1 Mei '86—1 Mei '87, met het aanbrengen van de noodige voorzieningen; ingek. 3 bilj., als:

B. v. d. Lecq,	te Barendrecht,	ƒ 4790
B. de Waard,	» Nieuwenhoorn,	» 4686
D. Volker,	» Dordrecht,	» 4380
Raming		» 4860

's-Hage, 31 Maart: het verrichten van baggerwerk in het groot-schepraamwater over het Zuiden en langs den linkeroever van het Scheur, benoden Maasshuis; ingekomen 2 bilj. als:

A. G. Buyskes,	te Hedel,	ƒ 328,328
A. Volker Lz., Sliedrecht en P. A. Bos,	» Gorichem,	» 317,000
Raming		» 345,000

Baarn, 31 Maart: het leveren op den wal van p. m. 400 stère grint en het verwoeren naar verschillende wegen, ten behoeve van de gemeente; ingekomen 4 bilj., als:

		per stère
J. G. Maatkamp,	te Baarn,	ƒ 3.65
H. J. v. d. Vecht,	» Hasselt,	» 3.35
A. Dijkman,	» Baarn,	» 3.09
W. v. Boomik,	» idem	» 3.04

Kolijnsplaat, 31 Maart: 1o. de levering van 220 M³ onderhoudsgrint in de haven te Cats; ingek. 4 bilj., als:

		per M³
F. A. Cornet,	te Middelburg,	ƒ 1.64
P. v. d. Berge,	» Kolijnsplaat,	» 1.59
H. Beikoop,	» Papendrecht,	» 1.45
J. F. Lips,	» Nijmegen,	» 1.39

gegund.

2o. de levering van 400 M³ onderhoudsgrint in de haven te Kolijnsplaat; ingek. 5 bilj., als:

		per M³
P. v. d. Berge,	te Kolijnsplaat,	ƒ 1.40
J. F. Lips,	» Nijmegen,	» 1.39
A. d. Jong,	» Nenzen,	» 1.39
H. Beikoop,	» Papendrecht,	» 1.35
J. J. Streetland,	» Dordrecht,	» 1.32½

's-Bosch, 31 Maart, voor rekening der provincie: de aanleg van een keiweg van Eersel naar de Belgische grenzen in aansluiting met den in aanleg zijnden keiweg van daar naar Postel; ingek. 9 bilj., als:

J. M. v. Gasselt,	te Venloo,	ƒ 73,840
J. v. d. Dungen,	» Schijndel,	» 72,200
A. Geldens,	» 's-Bosch,	» 71,900
P. Driesen,	» Dongen,	» 71,600
J. B. Raaijmakers, Wouw en M. Heesmans,	» Eindhoven,	» 68,950
W. F. Weijers,	» Tilburg,	» 67,900
C. N. Roozenburg,	» Naaldwijk,	» 67,000
L. v. Gaal,	» Geldrop,	» 66,757
T. v. Liempt,	» Turnhout,	» 65,580
Raming		» 67,033.

Hellevoetsluis, 31 Maart, onder beheer der Genie:

1o. Het éénjarig onderhoud van de werken en gebouwen te Hellevoetsluis; minste inschrijver J. Bent, te Briëlle, voor ƒ 4300. Raming ƒ 4750.

2o. Het éénjarig onderhoud van de werken en gebouwen te Brielle; minste inschrijver J. Bont, te Brielle, voor ƒ 3243. Raming ƒ 4000.

3o. Het herstellen van daken en vernieuwen van goten aan gebouwen te Brielle; minste inschrijver A. A. E. Veenenbos, te Brielle, voor ƒ 1713. Raming ƒ 2150.

Egmond-Binnen, 31 Maart: het verbeteren der gemeentesloot; ingekomen 7 bilj., als:

Jb. Schuit, Egmond a/d. Hoef,		ƒ 2600
C. Frikkee, Alkmaar,		» 2572
A. Borregeest, idem		» 2347
M. Oorthuis, Egmond a/d. Hoef,		» 2290
J. Engering, Oudkerk,		» 2232
J. Eliëman, Alkmaar,		» 2219
G. Buitewaard, Egmond a/Zee,		» 2113
Raming		» 2350

Dordrecht, 31 Maart: het bouwen van een fort aan den nieuwen Maasmond, 3e gedeelte, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 6 bilj., als:

J. Smit VII,	te Slikkerveer,	ƒ 31,980
L. de Neef Lz.,	» Brielle,	» 31,800
B. de Waard,	» Nieuwenhoorn,	» 31,440
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 31,427
L. Kalis Kz.,	» Sliedrecht,	» 31,250
B. Voordendag Az.,	» Dordrecht,	» 28,400
Raming		» 33,000

Leiden, 31 Maart: het bouwen van een villa aan den Oegstgeesterstraatweg nabij de gemeente Leiden, onder beheer van den architect Jacobus van der Heijden; minste inschr. was M. N. Langenaal, te Leiden, voor ƒ 15,700, aan wien het werk is gegund. Raming ƒ 14,000.

Leeuwarden, 1 April: het afbreken van twee gebouwen op het Jacobijner kerkhof en het bouwen van eene school voor godsdienstonderwijs met woning; ingek. 14 bilj.; minste inschr. was J. van der Heide, te Leeuwarden, voor ƒ 11,150, aan wien het werk is gegund. Raming ƒ 14,000.

Zalt-Bommel, 1 April: het afbreken van een woonhuis en schuur, staande aan de Rietschoof, onder Nederhemert, en het daarterplaatse bouwen van een nieuwe schuur, onder beheer van den architect H. Leenhuis; ingek. 12 bilj., als:

S. v. Diggelen,	te Well,	ƒ 4289
D. v. Oosen,	» Gameren,	» 4230
J. H. v. Berghem,	» Waardenburg,	» 4100
C. Straijk,	» Brakel,	» 3990
K. v. Bijsterveld,	» idem	» 3989
W. Nieuwenhuisen,	» Sprang,	» 3975
G. v. Lopik,	» Delwijnen,	» 3960
P. W. v. Hattum,	» Tuil,	» 3914
W. Looijen,	» Herwijnen,	» 3780
G. Looijen,	» idem	» 3697
H. v. Amroij,	» Zalt-Bommel,	» 3533
H. A. Kaasjager,	» idem	» 3487

Apeldoorn, 1 April: het leveren, inkepen en beresten met chloorzink van grenenhouten dwarsliggers, volgens bestek No 18 der Kon. Nederl. Locals-spoorwegmaatschappij; ingek. 8 bilj., als:

L. Vigneron,	te Brussel,	ƒ 56,040
B. H. Clercx,	» Bokstel,	» 54,000
J. J. v. d. Eerden Pzn.,	» idem	» 53,120
L. Bennert en Fassbender,	» Antwerpen,	» 52,325
C. Gips Cm.,	» Dordrecht,	» 49,320
H. E. v. Gelder en Co.,	» Amsterdam,	» 48,446
Eindhoven en Zn.,	» Zwolle,	» 47,166
W. Boettger,	» Wesel,	» 43,776

Houten, 1 April: 1o. de levering van 826 stère grint voor het waterschap Houten, in 2 percelen; ingek. 8 bilj., als:

	perc. 1. per stère	perc. 2. per stère
J. Vermeer, Hekendorp,	ƒ 3.11	ƒ 2.65
J. v. Harpen, Wijk-bij-Duurstede,	» 2.78	
W. v. Soest, Houten,	» 2.36	
Wed. J. v. Soest, idem	» 2.53	
M. Lakerveld, Utrecht,	» 2.49	
P. Vet, Vreeswijk,	» 2.49	
H. A. v. d. Hoogen, Schalkwijk,		» 2.64
A. L. d. Kieviet, Kuilenburg.		» 2.57

gegund: perc. 1 aan P. Vet, perc. 2 aan A. L. de Kievïet.

2o. de levering van 100 stère Arnhemsch lekzand; ingek. 3 bilj., als:

		per stère
J. Vermeer,	te Hekendorp,	ƒ 2.28
P. Vet,	» Vreeswijk,	» 1.60
H. A. v. d. Hoogen,	» Schalkwijk,	» 1.39

gegund.

Arnhem, 1 April: het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Arnhem en dat der werken en gebouwen van het fort bij Westervoort, onder het beheer der genie, te Arnhem; ingekomen 10 bilj., als:

G. H. v. d. Heijden,	te Arnhem,	ƒ 6420
N. W. v. Daalen,	» idem	» 4958
G. J. Lucassen,	» idem	» 4900
L. B. Hasselbach,	te Arnhem,	ƒ 4850
H. Bolder,	» idem	» 4780
Th. Elbers,	» idem	» 4586
A. Jas,	» idem	» 4475
J. P. Welsing,	» idem	» 4212
dezelfde,	» idem	» 4208
M. Wardenier Jz.,	» Haarlem,	» 3785
Raming		» 4550

Zierikzee, 1 April: het herbedelven der waterleidingen langs den Elkenseschen weg, den Oost- of Molenweg en den Elkenseschen weg, in 6 perceelen; minste inschrijvers waren:

perc. 1, J. v. d. Pauwe,	Elkense,	ƒ 97
» 2,	idem	idem » 97
» 3,	idem	idem » 97
» 4,	idem	idem » 97
» 5, J. Bodrooper,	Duivendijke,	» 90
» 6, P. Bezaigle,	Scharendijke,	» 93

Alle perceelen zijn gegund.

Deventer, 2 April, onder het beheer der genie te Zutfen: 1o. het éénjarig onderhoud der kazerne-gebouwen te Deventer; ingekomen 6 bilj., als:

E. v. d. Woerd Jz.,	te Deventer,	ƒ 3300
W. J. Kolkert,	» idem	» 3215
G. Beltman,	» idem	» 3150
H. Korteling,	» idem	» 3099
H. B. Lepping,	» idem	» 3098
A. Febernee,	» idem	» 3089

2o. eene buitenverving van kazernegebouwen enz., te Deventer; ingekomen 4 bilj., als:

J. Bakker,	te Beilen,	ƒ 1800
M. Pot,	» Deventer,	» 1784
G. H. Ankersmit,	» idem	» 1643
B. Meibergen,	» Zwolle,	» 1547

Spanbroek, 2 April: het bouwen van een woonhuis, uitgezonderd graaf-, grond- en schilderwerk, onder beheer van den architect M. K. Smit, te Diemen; ingek. 8 bilj., als:

Firma G. J. Carmiggelt,	te Brummen,	ƒ 2586
J. de Witt,	» Diemen,	» 2529
J. Schut,	» Brummen,	» 2547
J. Maandag,	» Diemen,	» 2498
H. Stoltenberg,	» idem	» 2347
L. Enklaar,	» idem	» 2330
J. Steenvoort,	» idem	» 2325
H. Enklaar,	» idem	» 2288

gegund.

Hillegom, 2 April: het bouwen van een dubbel woonhuis en schuur in de buurt Weerestein, onder beheer van den bouwkundige Jb. Gubbenond; ingek. 10 bilj., als:

C. Pijlman,	te Haarlemmermeer,	ƒ 3954
E. v. Luiken,	» Heemstede,	» 3795
L. Zieren,	» idem	» 3760
J. Gooren,	» Hillegom,	» 3435
D. C. v. d. Velden,	» Haarlem,	» 3400
J. v. d. Jagt,	» Hillegom,	» 3350
J. Giebels en Jb. v. Sevenhuijsen,	» Haarlem,	» 3330
J. J. Guldemond,	» idem	» 3280
C. v. Diest,	» Koudekerk,	» 3174
W. v. Ingen,	» Bodegrave,	» 3170
gegund.		
Raming		ƒ 3170

Middelburg, 2 April, door het departement van waterstaat: 1o. het maken van een basaltmuur in de binnenhaven bij de groote sluis te Wemeldinge, met bijbehoorende werken, behoorende tot de werken van het kanaal door Zuid-Beveland; ingek. 5 bilj., als:

J. Lindenbergh Cz.,	te Wemeldinge,	ƒ 3663
E. de Maat,	» Hansweert,	» 3636
P. J. Visser,	» idem	» 3624
J. Bruggeman,	» idem	» 3570
W. H. de Haan,	» Elden (Elst),	» 3554
Raming		» 3600

2o. het vernieuwen en herstellen der hoofden VI en XI op den oever voor Neuzen; ingek. 6 bilj., als:

M. v. d. Hoek,	te Neuzen,	ƒ 1949
P. J. Verhist,	» Hontenisse,	» 1946
A. v. d. Beek,	» Zaamslag,	» 1793
A. Tholens Dz.,	» Neuzen,	» 1790
J. Jansen,	» idem	» 1785
C. D. Bolier,	» Scherpenisse,	» 1780
Raming		» 2000

3o. het verruimen van een gedeelte der Rijkswaterleiding benoorden het kanaal van Neuzen, benwesten de Othensche kreek; ingekomen 7 bilj., als:

P. J. Verhist,	te Hontenisse,	ƒ 5760
J. de Jong,	» Biervliet,	» 5600
C. D. Bolier,	» Scherpenisse,	» 5348
C. v. d. Hooft,	» Neuzen,	» 4960
M. v. d. Hoek,	» idem	» 4645
D. Tholens,	» Hoek,	» 4580
J. Jansen,	» Neuzen,	» 4460
Raming		» 6000

's-Bosch, 2 April: het bouwen eener kerk met pastorie c. a., voor de Chr. Ger. gemeente alhaar; ingek. 11 bilj. als:

L. de Rooij,	te Tilburg,	ƒ 19,791
Th. A. v. Ravesteijn,	» 's-Bosch,	» 19,720
M. Maas,	» idem	» 19,600
J. M. Romans,	» idem	» 19,390
L. J. Metz,	» Zalt-Bommel,	» 17,872
J. Emmink,	» Meppel,	» 17,475
F. Boeneshaar,	» 's-Bosch,	» 16,710
A. W. v. d. Bruggen,	» idem	» 16,640
J. Bessellingen,	» Meppel,	» 16,273
P. H. Verstreijne,	» Oisterwijk,	» 15,497
P. A. Bloem,	» Bokstel,	» 14,800

's-Hage, 2 April: het onderhouden en herstellen van het Rijkstelegraafgebouw te Arnhem, van 1 April '86—31 Maart '89; ingekomen 6 bilj., als:

J. Cohen Gz.,	te Arnhem,	ƒ 1882
N. W. v. Daalen,	» idem	» 1454
H. v. d. Sand,	» idem	» 1224
J. W. Janssen,	» idem	» 1198
B. Bolder,	» idem	» 1178
P. de Leeuw,	» idem	» 1143.99
Raming		» 910

Groningen, 2 April, door het prov. best.: het maken van een bepaind jaagpad, op den berm van den parallelweg langs het verbindingskanaal Winschoter—Boorsche Diep, en het aanbrengen van steunpalen om de bomen van evengenoemden weg en op den singelweg Damster—Boterdiep; ingekomen 5 bilj., als:

H. Mourman,	te Bedum,	ƒ 1390
G. Wolthuis,	» idem	» 1360
H. de Wind,	» Zoutkamp,	» 1210
T. A. J. Croon,	» Groningen,	» 1137
B. H. Harkema,	» idem	» 843
Raming		» 1060

's-Hage, 2 April; het leveren, bereiden tegen bederf, vervoeren en opslaan van palen en schoorpalen, ten dienste der Rijkstelegraaf; ingekomen 6 bilj., als:

H. Jansen, Didam,	17½ pct. beneden het tarief.	
E. v. Wermeskerken, Ede,	15%	» » » »
E. Halfmans, Well,	15 1/16	» » » »
J. H. v. Hoogerwou, Bokstel,	14 8/16	» » » »
J. J. v. d. Eerden Pz., Bokstel,	14 6/16	» » » »
B. H. Clercx, Bokstel,	12	» boven »

Neuzen, 2 April: het doen van 4 grondboringen tot een diepte van 100 M., voor de waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen; minste inschr. was A. Hoogendoorn Czn., te Giessendam, voor ƒ 1880. Raming ƒ 2314.12½.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 10 APRIL 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 12 April.

Amersfoort, te 11½ uren, door burg. en weth.:
1o. het herstellen van de Koppelpoort;
2o. het vernieuwen van den steenen duiker aan het sluisje tusschen het Havik en den Weversingel;
3o. het uitdiepen van de haven en binnengrachten.
Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. gehouden.

Groenlo, te 12 uren, door L. W. Lasonder, in het hotel de Zwaan: het gedeeltelijk afbreken, vergrooten en met een verdieping verhoogen van zijn huis. Aanw. 12 April, te 9 uren.

Stad-Delden, te 12 uren, door burg. en weth.: het vergrooten van-, benevens inwendige verbouwing en reparatiewerken aan het postgebouw. Aanw. 12 April, te 10½ uren.

Dordrecht, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het dempen en rioleeren van eene sloot tusschen particuliere terreinen, ter lengte van ongeveer 120 M., gelegen tusschen het Geldeloospad en den Van-Strijpingel, aldaar;
2o. het vergrooten en herstellen aan de openbare zwemplaats aan de Vest, aldaar. Aanw. gehouden.

Kampen, te 1 uur, door het bestuur van het stoomgemaal voor de polders Broeken-en-Maten-Buitendijks, Haatland en Onderdijks, in het Raadhuis: het verhoogen en verzwaren van p. m. 1600 M. kanaalkade en het uitdiepen van het afvoerkanaal van het stoomgemaal naar zee.

Groningen, 's avonds 8 uren, door J. Groen, in het koffiehuis van M. Prins: het verbouwen van een winkelhuis, onder bijlevering van alle transporten, bouwstoffen, arbeidsloonen enz. Inl. bij den architect N. W. Lit. Aanw. gehouden.

Dordrecht, 's avonds 8 uren, door kerkeraden der vrije Evangelische gemeente, aan den Vriesweg no 20: het bouwen eener kerk op de daarvoor bestaande fundamenten. Inl. bij den bouwkundige A. Smidt, aldaar. Aanw. gehouden.

Aalten (Geld.), bij Avenarius: het bouwen van eene bewaarschool, aldaar. Aanw. 12 April te 10 uren.

Driesum (Fr.), bij den armvoogd hoekbouder L. P. van den Wal: het bouwen van eene groote kamer aan het armhuis, te Driesum. Inl. bij den architect J. W. Duijff aldaar. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 13 April.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie:
1o. het éénjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen, te Gorichem, te Vuren en bij de sluis te Dalem. Raming ƒ 7500;
2o. het éénjarig onderhoud van de werken van de Nieuwe Hollandsche waterlinie aan de Linge, en van daar tot de Lek. Raming ƒ 3200;
3o. het éénjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen, te Woudrichem en te Loevestein, en de forten bezuiden de Waal en Merwede. Raming ƒ 4900;
4o. het éénjarig onderhoud der werken van het inundatiekanaal uit de Waal, beneden Tiel, naar de Linge. Raming ƒ 600.
Alles onder het beheer der genie, te Gorichem. Bilj. inzenden 12 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het éénjarig onderhoud van de:
1o. werken en kazernegebouwen, enz., te Utrecht en op de legerplaats bij Zeist. Raming ƒ 8600;
2o. werken in de Nieuwe Hollandsche waterlinie, van af de Klep tot en met Vreeswijk. Raming ƒ 10,100;
3o. werken in de stelling Honswijk. Raming ƒ 2100;
4o. werken te Wijk-bij-Duurstede en van daar tot Odijk. Raming ƒ 2400;
5o. eene verving van werken en gebouwen. Raming ƒ 3500.
Alles onder het beheer der genie, te Utrecht. Bilj. inzenden 12 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Roermond, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie, te Roermond: het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, enz., te Roermond, onder het beheer der genie, te Nijmgen. Bilj. inzenden 12 April, vóór 3 uren. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, te Roermond. Raming ƒ 2650.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, in het bureau van de schutterij:
1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., en der werken. Raming ƒ 2200;
2o. eene verving van werken en van kazernegebouwen, ent. Raming ƒ 2600.
Beiden te Delft onder het beheer der genie, te 's-Hage. Bilj. inzenden 12 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den hoofdopzichter, te Delft.

Amsterdam, te 12 uren, door den architect C. A. Bombach Cz., in het Panopticum: het bouwen van tien winkelhuizen, met bovenwoningen, aan de Hoedemakersstraat, gem. Nieuweramstel. Aanw. gehouden.

Schagerbrug (N.-H.), te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van de Zijpe en Hazepolder, in het Wapen van de Zijpe: het leveren, lossen, uitvletten en rijden van 3100 M³ grint in de Zijpe, ged. '86 en '87.

Dordrecht, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het lokaal van J. C. van der Horst: het éénjarig onderhoud van de werken en gebouwen enz., te Dordrecht, onder het beheer der genie, te Breda. Bilj. inzenden 12 April, vóór 3 uren. Inl. bij den opzichter, te Dordrecht. Raming ƒ 3400.

Geertruidenberg, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Bosch: het éénjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen, enz., te Geertruidenberg. Bilj. inzenden 12 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter, te Geertruidenberg. Raming ƒ 3850.

Amsterdam, te 1½ uren, door de Nederlandsche Bouwmaatschappij, ten haren kantore: het aanleggen van een geleelte weghaan in den Binnendijkschen buitenvelderschen polder. Aanw. gehouden.

Rotterdam, te 7 uren, door de Rotterdamsche Broodbakkerij, aan den Hoflijk 22: het bouwen van een directeurswoning in verband met het fabrieksgebouw. Aanw. 12 April, te 7 uren.

Woensdag, 14 April.

Nijmegen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie:
1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Nijmegen. Raming ƒ 6870;
2o. het éénjarig onderhoud van de werken te Nijmegen. Raming ƒ 1800.
Beiden onder het beheer der genie, aldaar. Bilj. inzenden 13 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Leeuwarden, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het koffiehuis van H. Schaap: het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, enz., te Leeuwarden, onder het beheer der genie, te Zwolle. Bilj. inzenden 13 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter, te Leeuwarden. Raming ƒ 4550.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van het noordelijk gedeelte van de voorhaven van het kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, in het Open IJ bij de Stadsrietlanden te Amsterdam, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 640.350.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de kazerne Oud-Molen, aldaar:
1o. het éénjarig onderhoud der werken te Naarden. Raming ƒ 3250;
2o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, enz., aldaar. Raming ƒ 4530.
Bilj. inzenden 13 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Doesburg, te 11½ uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zutfen, in het logement Hof Gelria: het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, de werken enz., te Doesburg onder het beheer der genie, te Zutfen. Bilj. inzenden 13 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter, te Doesburg. Raming ƒ 6010.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van schilderwerk aan het hoofdgebouw op het Centraal-personenstation, te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 18,700.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, de werken tot overgang, bewaking, afsluiting, enz. en eenige verdere werken voor het gedeelte Drunen—Vlijmen van den spoorweg Zwaluwe—'s-Bosch. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 335,000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eene douane-goederenloods met voorplein en een douanepark, benevens het leggen van sporen op het station Groningen. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 50,900.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van opritten met grondmuren naar de perrons tusschen het hoofdgebouw en de beide doorgangen op het Centraal-personenstation, te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 49,500.

Winterswijk, te 12 uren, door Dr. J. Hagens, in het logement de Klok: het bouwen van een woonhuis met remise en stal.

Bolsward, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. de levering van 100 vuren en 100 grenen delen van diverse afmetingen;
2o. de levering van 20,000 1e soort klinkermop en 20,000 2e soort bakklinker.

Sleen, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het bouwen van eene school en onderwijzerswoning te Sleen;
2o. het bouwen van eene school en onderwijzerswoning te Erm;
3o. het bouwen van eene school en onderwijzerswoning te Schoonoord;
4o. het verbouwen van de school te Veenoord.
Inl. bij den opzichter R. Postma, te Nieuw-Amsterdam. Aanw. 12 en 13 April.

Tiel, te 12 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict Nederbetuwe, in het Holl. koffiehuis: het verhoogen en verzwaren van een perceel dijk onder Kesteren en het gedeeltelijk dichten van een kolk, aldaar. Aanw. 12 April, te 10 uren.

Zierikzee, te 12½ uren, door burg. en weth.: het maken van een nieuwe vaste brug met ijzeren liggers en dito leuningen over de oude haven, ter vervanging van de bestaande houten dubbele valbrug. Aanw. 13 April, te 10 uren.

Onderdendam, te 12½ uren, door het bestuur van het waterschap Hunsingoo:
1o. het uitbaggeren van kanaal Mensingeweer—Douwen, lang 8260 M.;
2o. het opschoonen van het afwateringskanaal om Obergum, lang 1248 M.
Inl. bij den deskundige H. Wind, aldaar.

Assen, te 1 uur, door den architect G. Stel: eenige herstellingen en

veranderingen aan de boerderij van P. Hiddingh, te Kloosterreen. Aanw. gehouden.

's-Gravelduin-Kapelle, te 5 uren, door J. van der Heeven, bij A. Dekers: het bouwen van een woonhuis met een aanbouw en een schuurgebouw te Kapelle, in de Heistraat. Aanw. 14 April, te 2 uren.

Donderdag, 15 April.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar: het verbeteren van de inundatiemiddelen bij de werken te Everdingen en aan het Spoel. Bilj. inzenden 14 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming *f* 15,500.

Gorichem, te 10 uren, door de commissie voor gemeene belangen van de hoogheemraadschappen de Alblasserwaard met Arkel benoorden de Zouwe en de Vijfheerenlanden in de Doelen:

1o. het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de sluizen, dukers, bruggen, gebouwen enz., langs de Dieś, Meer- en Zuider Lingedijken;

2o. het maken van eenige belangrijke aanbouwen aan den Diefdijk onder Everdingen, Schoonrewoerd en Leerdam, en aan den zuider Lingedijk, onder Spijk;

3o. het leveren van grint;

4o. het vervoeren en verspreiden van grint.

Inl. bij den dijksopzichter A. A. Mink.

Groningen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle: het éénjarig onderhoud der kazerne- en andere gebouwen en werken, te Groningen onder het beheer der genie, te Zwolle. Bilj. inzenden 14 April, voor 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter, te Groningen. Raming *f* 8200.

Zetten, te 10 uren, door den directeur van het gymnasium: het bouwen, met bijlevering van alle materialen, van een dienstenwoning voor twee gezinnen, en van een tweede gymnasium, tevens kostschool, voor 40 leerlingen.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten van de verbetering van den omringdijk op het eiland Marken, behoorende tot de zeeweren in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming *f* 4500.

Breda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het kollehuis het Hof van Holland:

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Breda. Raming *f* 11,500;

2o. het éénjarig onderhoud van de Koninklijke Militaire Academie, te Breda. Raming *f* 5700.

Bilj. inzenden 14 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den hoofdopzichter van fortificatiën.

Woerden, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een school op den gedeelten Grooten Binnenwal. Inl. bij den gemeentebouwkundige C. Fluijt. Aanw. gehouden.

Twello, te 11 uren, door burg. en weth. van Voorst: de levering van p. m. 1550 stère grove riviergrint.

Lobit, te 12 uren, door het R.-K. kerkbestuur, in het koffiehuis van J. van Bezuijk: het bouwen eener kork met ommanteling van den toren enz. Inl. bij den architect A. Tepe, te Utrecht. Aanw. 14 April, te 3 uren.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: de levering van 100,000 provinciale Groninger hakstevenklinkers 1e soort, met bijlevering van alle daartoe nodige bouwstoffen, arbeidslonen, transporten enz. Inl. op het bureau der gemeentewerken. Bil. inzenden uiterlijk 14 April.

's-Hage, door het ministerie van koloniën: de ijzeren bovenbouw, met hardsteenen steunpunten, van een vakwerkliggerbrug van 80,550 M. mathematische lengte, bestemd voor de overspanning van de Progo-rivier, van den Staatsspoorweg Djokjakarta Tjilatjap op Java.

Vrijdag, 16 April.

Venlo, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie:

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Venlo. Raming *f* 7300;

2o. eene verving van kazernegebouwen, enz., te Venlo. Raming *f* 1300.

Bilj. inzenden 15 April, vóór 3 uren. Inl. bij den opzichter, te Venlo.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.:

1o. het voortzetten der steengroeningen langs de dijken der Zuid-Willemsvaart, tusschen de Bungesche brug en 's-Bosch. Raming *f* 6700;

2o. de verrijming van de kanaalbermen der Zuid-Willemsvaart, in de provincie Noordbrabant. Raming *f* 7000.

Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur Keuzenaer en den opzichter Werhuizen, te 's-Bosch. Aanw. gehouden.

Burg, te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Burg-en-Westlandpolder, in het gemeentehuis: het herstellen, vernieuwen en onderhouden tot 30 April '87 van de aarde-, kram-, rijs- en steengroeningswerken aan de waterkeering van genoemden calamiteusen polder. Aanw. 12 April, tusschen 10 en 12 uren.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in de kazerne Oud-Molen:

1o. het éénjarig onderhoud der werken langs de Vecht, van Muiden tot Hinderdam. Raming *f* 4000;

2o. het éénjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen langs de Vecht, van Kijkuit tot Maarseveen. Raming *f* 3700.

Beiden onder het beheer der genie, te Naarden. Bilj. inzenden 15 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Woldendorp (Gr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Ternaarden: de levering van 127 M³ keislag en 80 M³ grint.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het verbeteren van de toerities tot de veerpont bij de Roodehaan, wederzijds het Reitdiep. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter L. Edens, te Groningen.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van de gebouwen enz., behoorende tot de herstellingswerkplaats van de Rijkstelegraaf te 's-Hage, van den dag na de kennisgeving der gunning van het werk tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den Rijksbouwmeester in het 2e district en den hoofdopzichter der landgebouwen J. A. Weinberg, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming *f* 1847.

Buren (Geld.), te 1 uur, door gecommitteerden van den gezamenlijken grintweg van Tiel, door Buren, naar Kuilenburg: het vernieuwen van de brug over de Korne, te Buren. Inl. bij den opzichter B. A. Peijnert, te Zoelmond. Aanw. gehouden. Raming *f* 3400.

Woerden, te 1 uur, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Utrecht: het éénjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen, enz., te Woerden en te Wierickerschans, onder het beheer der genie, te Utrecht. Bilj. inzenden 15 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter te Woerden.

Amersfoort, te 1 uur, door watergraaf en heemraden van het heemraadschap Eem, Beken en aanklevende landen, in het lokaal Amicitia: het op de diepte brengen van reeds verdiepte gedeelten der Luntersche-, Barn-veldsche- en Modderbeek en den buitensingel van Amersfoort, in 5 perceelen. Inl. bij den kameraar T. J. van As, aldaar. Aanw. 13 April.

Stavenisse, te 5 uren, door het bestuur van den polder Oud-Kempenshofstede, in het logement van A. van Dalen: het verdiepen van den onderzeeschen oever door zinkwerk en steenbestorting, het maken van een strandhoofd en het verlagen van een gedeelte van een oud zinkstuk. Aanw. 12 April, te 2 uren.

Zaterdag, 17 April.

Sexbierum, te 11 uren, door burg. en weth. van Barradeel: de levering van p. m. 800 stère grint en 80 stère macadam.

Sluten, te 11 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van de Langebrug.

Bergen-op-Zoom, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het koffiehuis de Draak:

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Bergen-op-Zoom. Raming *f* 6750;

2o. eene gedeeltelijke verving van kazernegebouwen, enz., te Bergen-op-Zoom. Raming *f* 1000.

Beiden onder het beheer der genie, te Breda. Bilj. inzenden 16 April, vóór 3 uren. Inl. bij den hoofdopzichter, te Bergen-op-Zoom.

Arnhem, te 3 uren, door de architecten G. J. Van Gendt en C. M. G. Nierzad, in het Centraalgebouw: het bouwen van magazijnen voor grafmonumenten en schoorsteenmantels aan de Rietgrachtstraat, te Arnhem. Inl. bij genoemde architecten. Aanw. 15 April, te 11 uren.

Maandag, 19 April.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.:

1o. het maken van bestrate goten enz., op den Rijks-grooten-weg der 1e klasse Maastricht—Luttice. Raming *f* 3200;

2o. het leveren en verwerken van onderhoudsmaterialen op den Rijks-grooten-weg der 1e klasse Maastricht—Nijmegen. Raming *f* 5000.

Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 12 April.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het besturen van den oever om de voormalige Rijks-quarantaine-plaats op het eiland de Tien Gemeten, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en den opzichter Baumann, te Dordrecht. Aanw. 12 April. Raming *f* 2500.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het dempen van de Zijlgracht met riolecring en bijbehoorende werken. Aanw. 12 April;

2o. het leggen van 2572 M² kei- en 1308 M² klinkerbestrating. Inl. bij den gemeente architect.

Buren (Geld.), te 12 uren, door het R. K. parochiaal kerkbestuur van den H. Gregorius, in de Roode Leeuw: het bouwen eener kerk met toren en pastorie. Inl. bij den architect. G. te Riele Wz., te Deventer Aanw. 13 April, te 12 uren, en 19 April, te 11 uren.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw, aan het Droogdak:

1o. Bestek no. 373, het vervangen van de gegoten-ijzeren bovenbouwen van drie bruggen en den houten onderbouw van één brug door plaatijzeren bovenbouwen, met bijbehoorende werken, in den spoorweg tusschen Amsterdam en Leiden. Raming *f* 22,000;

2o. Bestek no. 384, het maken van een beschoeiing langs het noorder landhoofd van de brug over het Noordzeekanaal, te Velsen, in den spoorweg Haarlem—IJgvest. Raming *f* 5400.

Gorichem, door burg. en weth.: de levering, vrij voor den wal, van minstens 100,000 tot hoogstens 200,000 vlakke harde en getrokken harde straatklinkers 1e soort.

Kantens (Gr.), door burg. en weth.: het verbouwen der openbare lagere school, te Rottum. Aanw. 14 en 17 April, te 12 uren.

Dinsdag, 20 April.

Wissenkerke, te 10 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen polder Anna-Friso, in de directiekeet aan den polder: het verbeteren en onderhouden der waterkeerende werken aan genoemden polder voor den dienst '86/87. Aanw. 13 April, te 2 uren, en 16 April, te 5 uren.

's-Bosch, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op zijn bureau:

1o. het éénjarig onderhoud van de werken, gebouwen, enz., te 's-Bosch, St.-Andries, Crèvecoeur, enz. Raming *f* 9300;

2o. eene verving enz. van gebouwen en werken te 's-Bosch. Raming *f* 1000.

Bilj. inzenden 19 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Amsterdam, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op zijn bureau:

1o. het doen van verschillende voorzieningen aan kazernegebouwen en aan de militaire bakkerij te Amsterdam. Raming *f* 5135;

2o. het leveren van kazernemeubelen te Amsterdam. Raming *f* 1700;

3o. het verbeteren van het terrein der exercitiebatterij te Amsterdam. Raming *f* 1100.

Bilj. inzenden 19 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van een gebouw voor den dienst van het loodswezen, te Maassluis. Aanw. 15 April, te 1 uur.

St.-Maartensdijk (Zeel.), te 12 uren, door het bestuur van het

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-rivierwerken op het Zwarte water, met het onderhoud dier werken en de afdamming van het vuurwater van 1 Juni '86—30 Juni '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 28 April. Raming *f* 5100.

Vrijdag, 7 Mei.

's-Hoorn, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van haggerwerken tot het onder profiel landen van het kanaal de Zuidwillemsvaart, in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur Keuzenaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 30 April Raming *f* 12,400.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Middelstum, 29 Maart: het afbreken van het voor- en middelgebouw van J. Siertsema, en het wederopbouwen daarvan met bijschuur, onder beheer van den architect P. Tilhuisscher; ingekomen 24 bilj., als:

H. Meijers,	te Middelstum,	*f* 7850
R. Smit,	» Kloosterburen,	» 6900
F. Welling,	» Middelstum,	» 6355
C. v. d. Veen,	» Mensingeweer,	» 6197
N. Leffers,	» Uithuizen,	» 6178
A. Kiel,	» Uithuizen,	» 6133
R. Wierenga,	» Uhrum,	» 6100
H. Nieland,	» Warfum,	» 5979
K. v. d. Tuuk,	» Middelstum,	» 5875
B. Jansen,	» idem	» 5812
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 5680
B. Jansen,	» Westerwijtwerd,	» 5672
L. Los,	» Bedum,	» 5580
J. Boltman,	» Loppersum,	» 5530
H. Haan,	» Westeremden,	» 5500
W. Rothschäfer,	» Stedum,	» 5397
T. Bos,	» Bedum,	» 5349
H. Moorman,	» idem	» 5257
J. Pot,	» Stedum,	» 5190
P. Moorlach,	» Ten-Post,	» 5180
H. J. Leffers,	» Uskwerd,	» 5099
F. Dieters,	» Lellens,	» 5090
B. Postmus,	» Ten-Post,	» 5000
B. v. Eerden,	» idem	» 4989
gegund.		
Raming		*f* 5350

Willemstad, 2 April, onder het beheer der genie: 1o. het éénjarig onderhoud der werken, enz., aldaar; ingek. 6 bilj., als:

D. Sjerp,	te Willemstad,	*f* 5100
L. Lenoir,	» idem	» 4750
C. de Groot,	» Sliedrecht,	» 4746
C. Lodder,	» Willemstad,	» 4729
G. J. v. d. Vlier,	» idem	» 4703
A. Oosters,	» idem	» 4697
Raming		» 5080

2o. idem der kazernegebouwen, enz., aldaar; ingek. 5 bilj., als:

L. Lenoir,	te Willemstad,	*f* 1232
A. Oosters,	» idem	» 1167
G. J. v. d. Vlier,	» idem	» 1147
C. Sonneveldt Cz.,	» idem	» 1145
C. Lodder Rz.,	» idem	» 1139
Raming		» 1470

3o. het verrichten van baggerwerken in de Oud-Beijningsche haven en in de voorhaven, te Willemstad; ingek. 4 bilj., als:

C. de Groot,	te Sliedrecht,	*f* 3940
A. Volker Lz.,	» idem	» 3200
A. L. v. Wijngaarden IJz.,	» idem	» 3140
T. Volker,	» Dordrecht,	» 1900
Raming		» 3200

4o. het doen van voorzieningen aan het westelijk zeeglacis, te Willemstad, en aan den berm van den zeedijk bij het fort Prins-Frederik, te Oudgensplaat; ingek. 6 bilj., als:

M. L. Voezenbos,	te Brielle,	*f* 1650
M. Beenhakker Gz.,	» Sliedrecht,	» 1495
C. Lodder Rz.,	» Willemstad,	» 1479
G. J. v. d. Vlier,	» idem	» 1459
M. v. Houwelingen,	» Sliedrecht,	» 1430
C. de Groot,	» idem	» 1313
Raming		» 1600

Goederede, 2 April: de levering van 410 M³ grint, voor den polder den Nieuwen Oostdijk; geen inschrijvingen ingekomen.

Utrecht, 3 April: het verhoogen van het rijkvak tusschen de Rijkshulpschutsluis, te Vreeswijk, en het Klaphek, lang 2100 M., voor het hoogheemraadschap van den Lekdijk Bovendams; ingek. 11 bilj., als:

J. Stork,	te Arkel,	*f* 11,847
A. G. v. Renswoude,	» Jaarsveld,	» 9,000
P. J. de Kock,	» Utrecht,	» 9,425
P. Zanen,	» Aumerstol,	» 9,207
A. Kouwenhoven,	» Ameide,	» 9,118
P. Stork,	» Spijk,	» 8,150
D. A. v. d. Kaai,	» Hossum,	» 7,849
J. Kroon,	» Sliedrecht,	» 7,305
C. v. d. Berg,	» Heusvijk,	» 6,999
C. Pompejus,	» Strijen,	» 6,978
C. M. Rozenburg,	» Naaldwijk,	» 6,447

Beerta, 3 April: het herstellen en verlengen der walbeschoeiing te Winschoterzijl; ingek. 7 bilj., als:

R. Havinga,	te Winschoten,	*f* 700
R. J. Bosscher,	» Oude-Pekela,	» 675
H. v. Delden,	» Beerta,	» 617
W. Sterenborg,	» idem	» 614
J. Priet,	» idem	» 606
J. Koop,	» Nieuweschans,	» 568
H. Timmer,	» Beerta,	» 530
gegund.		

Wieringerwaard, 3 April: de levering van 1200 stère grint voor den polder Wieringerwaard; ingek. 5 bilj., als:

		per stère
F. H. Thomassen,	te Nijmegen,	*f* 1.65
Van Hasselt,	» idem	» 1.59½
J. Lips,	» idem	» 1.58¾
G. Slagter,	» Amsterdam,	» 1.58
H. v. d. Beut,	» Nijmegen	» 1.55
gegund.		

Aalsum, 3 April: het afbreken van een oud en het bouwen van een nieuw burgerhuis voor J. van der Wint, onder beheer van den architect D. Booijinga; ingek. 10 bilj., als:

J. v. d. Werf,	te Dokkum,	*f* 7400
S. Hoogeveen,	» idem	» 6890
G. Volmer,	» idem	» 6600
H. de Jong,	» idem	» 6349
P. Kieft,	» idem	» 6344
J. v. d. Mei,	» idem	» 6250
S. Erich,	» idem	» 6147
H. Douma,	» Metslawier,	» 5993
F. Ouinga, Aalsum en H. de Vries,	» Dokkum,	» 5969
P. Hoekstra,	» Ternaard,	» 5290
gegund		

Uden, 3 April: het maken van een grintweg met bijbehoorende werken tusschen Volkel, gem. Uden, en Boekel; ingekomen 9 bilj., als:

G. W. v. Heeswijk,	te Heesch,	*f* 19,990
Joh. v. d. Dungen,	» Schijndel,	» 18,222
P. Driessen,	» Dungen,	» 18,021
H. Gloudemans,	» Berlikum,	» 17,524
Adr. Vervoort,	» Vechel,	» 17,498
A. v. Hezik,	» Kerkdriel,	» 16,782
A. Geldens,	» 's-Bosch,	» 15,980
W. v. Lee,	» Vechel,	» 15,820
L. v. Gaal, Geldrop en F. Otten,	» Helmond,	» 14,839

Neuzen, 3 April: het bouwen van een woonhuis aan den oostelijken kanaalarm, voor L. Taat; ingekomen 5 bilj., als:

C. Maters,	te Vlissingen,	*f* 2460
J. Kolijn,	» Neuzen,	» 2386
J. L. Koole,	» idem	» 2350
M. D. de Putter,	» idem	» 2305
M. Klaassen,	» idem	» 2150
gegund.		

Terhorgh, 3 April: het bouwen van een villa met stal en koetshuis, voor Mr. W. D. Bosch, onder beheer van den architect G. J. Beenen; ingekomen 6 bilj., als:

L. Beenink, Zelhem,		*f* 20,078
J. W. v. d. Linde, Ambt-Doetichem,		» 19,800
G. B. Heijtink en Willemsen, Angerlo,		» 19,284
T. Siebelink, Doetichem,		» 19,260
G. Bolt, Wijnbergen,		» 17,410
H. J. te Sieve, Winterswijk,		» 16,984
gegund.		

Lutjegast, 3 April: het bouwen van een erfgebouw met de levering van ameublement; ingekomen 4 bilj., als:

W. J. Kuipers,	te Surhuisterveen,	*f* 1846
A. N. Nanninga,	» Niekerk,	» 1693
J. Feenstra,	» Siebaldeburen,	» 1661
M. Westra,	» Burum,	» 1625
Raming		» 1880

Appelscha, 3 April: het bouwen van een nieuwe schuur met stalling en dubbel varkenshok, en eenige vertimmering aan het huis van Y. P. Reitsma, onder beheer van den architect H. Vrijburg, te Makkinga; ingek 9 bilj., als:

G. Hoekstra,	te Appelscha,	*f* 4200
G. H. Wieberdink,	» Oosterwolde,	» 4299
C. de Vroeg,	» Terwispel,	» 4187
E. J. de Boer,	» Noordwolde,	» 3897
T. T. v. Eik,	» Lippenhuizen,	» 3690
G. Offringa,	» Haulerwijk,	» 3656
W. Bargij,	» Terwispel,	» 3580
J. L. Eppenga,	» Lippenhuizen,	» 3386
S. de Boer,	» idem	» 3370

Bij schikking gegund aan den minsten inschr. voor *f* 3200.

Rotterdam, 5 April: het bouwen van drie woonhuizen in de Tuinderstraat, onder beheer van den architect G. Vuijk; ingek. 12 bilj., als:

A. G. Sondermeijer,	te Rotterdam,	*f* 16,300
H. Seelen,	» idem	» 14,947
J. Mirande Sr.,	» idem	» 14,490
C. Hooijkaas,	» idem	» 14,367
L. F. Straetemans Jr.,	» idem	» 14,000
A. Mac Lean en J. Soeteruieer,	» idem	» 13,900
G. F. Breur,	» idem	» 13,854
S. T. Spruijt,	» idem	» 13,700
A. Looijmans,	» idem	» 13,665
Jan Gelok,	» idem	» 13,649
H. J. Heiman & Zn.,	» idem	» 13,600
P. Heijenburg,	» idem	» 13,390
gegund.		

Maastricht, 5 April, door 's Rijkswaterstaat: 1o. het maken van paalwerk met tuinen enz., langs de hoorden der Zuidwillemsvaart in de gemeente Weert; ingekomen 5 bilj., als:

J. v. Gelderp,	te Weert,	*f* 5389
J. M. v. d. Bergh,	» idem	» 5187
J. H. v. Hoogerwoud,	» Bokstel,	» 5165
N. Broons,	» Weert,	» 4994
P. J. H. Campers,	» idem	» 4965
Raming		» 5600

2o. het verrichten van baggerwerk tot verbetering van de Zuidwillemsvaart tusschen sluis no 14 en de Noordbrabantsche grens bij sluis no. 13, in de gemeente Nederweert; ingekomen 4 bilj., als:

G. Smeets,	te Maaseijck,	*f* 3450
H. Umards,	» Maastricht,	» 2915
H. Slechten,	» Neerpelt,	» 2618
G. J. Groot,	» Nijmegen,	» 2494
Raming		» 3000

Amsterdam, 5 April, voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van een darmenwasscherij, een stal met slachtkamer voor verdacht vee, een ketelhuis met schoorsteen, een bergplaats en afsluitingen voor het abattoir; ingekomen 11 bilj., als:

J. F. Prenzler,		*f* 116,100
W. L. Leibbrandt,		» 93,463
L. Vlasman,		» 92,330
A. Paans,		» 91,000
H. R. Hendriks,		» 90,800
K. J. B. v. Damme,		» 88,888
J. Koster,		» 88,486
P. S. Reijtierse,		» 87,900
B. v. Buren,		» 87,234
D. J. Uhlenberg,		» 85,200
H. C. Dorlas,		» 82,975

2o. het éénjarig onderhoud der gemeentegebouwen; ingekomen 9 bilj. als:

R. Repko,		*f* 13,880
E. Sikap,		» 13,000
J. H. Elsevier Stokmans,		» 12,250
B. Kruijff,		» 12,100
J. v. d. Hoeven,		» 11,700
W. H. Struijs,		» 11,578
G. Wond,		» 10,800
F. G. Degenhardt,		» 9,990
J. Oldigs,		» 9,721

St.-Annaparochie, 5 April: het afbreken der oude- en het bouwen van vier nieuwe bruggen en een voetbrugje, in 4 perceelen en in massa, voor het waterschap het Oude-Hildt.

Perc. 1; ingekomen 9 bilj., als:

M. Holwerda,	te Hijum,	*f* 800
M. Gros,	» Finkum,	» 760
W. Prins,	» Oudehiltzijl,	» 734
C. S. Roesma,	» Beetgum,	» 717
S. T. de Vries, en A. v. Randen,	» Staveren,	» 710
J. Smid en P. Kampman,	» Hindeloopen,	» 702
T. R. Bijlsma,	» St.-Annaparochie,	» 669
F. du Houx,	» Oudehiltzijl,	» 644
A. Nieuwland,	» Deinum,	» 596

Perc. 2; ingek. 10 bilj., als:

M. Holwerda,	te Hijum,	*f* 1100
C. S. Roesma,	» Beetgum,	» 956
H. J. Gros,	» Finkum,	» 950
W. Prins,	» Oudehiltzijl,	» 948
T. R. Bijlsma,	» St.-Annaparochie,	» 922
A. J. v. d. Meij en U. T. Nieuwenhuis,	» Berlikum,	» 898
S. T. de Vries c. s.,	» Staveren,	» 880
J. Smid c. s.,	» Hindeloopen,	» 871
F. du Houx,	» Oudehiltzijl,	» 846
A. Nieuwland,	» Deinum,	» 783

waterschap: het vernieuwen van de zeesluis van den polder Slabbecoorne, en het maken van een vingerling. Aanw. 17 April.

Maastricht, te 2 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen: het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, enz., te Maastricht, onder het beheer der genie, te Nijmegen. Bilj. inzenden 19 April, voor 3 uren. Inl. bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Maastricht. Raming ƒ 5050.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 440, het maken van eene wachterswoning op het station Zevenbergen, ten behoeve van den spoorweg van Rotterdam naar Rozendaal. Inl. aan genoemd centraalbureau en bij den sectieingenieur Jhr. W. Hoeufft, te Rotterdam. Aanw. 14 April, te 10 uren. Raming ƒ 2450.

Vlissingen, te 2 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het Hotel de Commerce:

1o. het éénjarig onderhoud van de werken en gebouwen enz., te Vlissingen en te Rammekens. Raming ƒ 4200;

2o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Middelburg. Raming ƒ 3200.

Beiden onder het beheer der genie, te Breda. Bilj. inzenden 19 April, voor 3 uren. Inl. bij den hoofdopzichter, te Vlissingen.

Woensdag, 21 April.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar: het herstellen van bruggen te Woudrichem, Loevestein en van het fort aan den Uppelschen dijk. Bilj. inzenden 20 April, voor 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den hoofdopzichter te Woudrichem. Raming ƒ 2000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van werken tot verdediging van den rechteroever der Dordsche Kil, tusschen de kilometerraaien 123 en 125, onder de gemeente 's-Gravendeel. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, bij den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kievit, beiden te Dordrecht. Aanw. 14 April. Raming ƒ 4700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst, enz.: het voortzetten der verdedigingswerken aan den rechteroever der doorgraving van Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg van Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den opzichter Blonk, te Hoek-van-Holland. Aanw. 14 April. Raming ƒ 16,800.

Neuzen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het hotel Rotterdam:

1o. het éénjarig onderhoud van de werken en gebouwen, enz., te Neuzen en te Ellewoutsdijk. Raming ƒ 2900;

2o. het éénjarig onderhoud van de zeeweringen te Neuzen. Raming ƒ 6250.

Beiden onder het beheer der genie, te Breda. Bilj. inzenden 20 April, voor 3 uren. Inl. bij den opzichter, te Neuzen.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het leggen van een aanhechtingsdam binnen strekdam no. 17, aan den linkeroever der rivier de Beven-Merwede, onder de gemeente Woudrichem, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. 14 April. Raming ƒ 9700.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van gebouwen en eenige verdere werken tot uitbreiding van het station Leeuwarden. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 13 en 14 April, te 11 uren. Raming ƒ 125,300.

Donderdag, 22 April.

Groningen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle: het vernieuwen en herstellen van vloeren, formieren, daken en goten in gebouwen, en leveren van kazernemeubels te Groningen, onder het beheer der genie te Zwolle. Bilj. inzenden 21 April, voor 3 uren. Raming ƒ 2170.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op zijn bureau: het doen van voorzieningen aan of bij militaire gebouwen in de stelling Helder. Bilj. inzenden 21 April, voor 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming ƒ 4050.

Vrijdag, 23 April.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van twee ijzeren brugschepen met schragen en dwarsbalken, voor de gemeentelijke pontbruggen te Arnhem en Westervoort. Aanw. 16 April, te 10 uren;

2o. het maken, leveren, stellen enz. van schoolmeubelen, in 2 perceelen. Aanw. 14 April, te 10 uren;

3o. het onder profiel brengen en verharden van de Gravenstraat. Aanw. 16 April, te 10 uren.

Woensdag, 28 April.

's-Hage te 11 uren, door het ministerie van waterstaat, enz.: het uitvoeren van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken in de Noord, de Oude-Maas, het Mallegat, de Dordsche Kil en het Spui, behoorende tot de werken der Dordsche waterwegen, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86—30 Juni '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en bij den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kievit, te Dordrecht. Aanw. 21 April. Raming ƒ 20,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van eenige werken tot normalisering van de rivier de Waal onder Gent en Uibergen, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 14 en 18. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 21 April. Raming ƒ 111,900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk op het benedendeel der Nieuwe-Merwede, gedeeltelijk door middel van rijks-stoombaggervaartuigen, met de bediening en het onderhoud dier vaartuigen tot en met 1 Maart '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter Borren, beiden te Dordrecht. Aanw. 21 April. Raming ƒ 139,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van elf kribben, het verlengen van een bestaande krib en het maken van sloopingen van 4 op 1 aan vier bestaande kribben, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJssel beneden Olst, tusschen de kilometerraaien 79 en 81. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 21 April. Raming ƒ 13,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van graaf- en baggerwerk en den aanleg van eenige oeverwerken op het benedendeel der Nieuwe Merwede, tusschen de kilometerraaien 166 en 168, onder de gemeente Werkendam. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht en den opzichter Bauduer, te Werkendam. Aanw. 21 April. Raming ƒ 41,800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater tusschen de beide leidammen in het Zwolsche Diep en daarbuiten in zee, in de provincie Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Raming ƒ 0.67 per M³.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het vernieuwen, in- en uithangen van een stel vleeddeuren voor de Zeedijkshuis alhier, het herstellen der stelling op den berm nabij het droogdok voor het opleggen der deuren, het vernieuwen van een bovenregel aan een der ebdeuren. Inl. bij den hoofdingenieur der marine, te Hellevoetsluis. Aanw. 14 April, van 10—12 en van 2—4 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een toegangsweg met afsteuningen en overwegafsluitingen op het station Geldermalsen. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem, en den sectieingenieur, te Amersfoort. Aanw. 20 en 21 April, te 11 uren. Raming ƒ 7250.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van bijgebouwen op het station Kesteren. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem, en den sectieingenieur, te Amersfoort. Aanw. 20 en 21 April, te 2 uren. Raming ƒ 26,100.

Donderdag, 29 April.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren van brik- en stortsteen en voor het bestorten der Heldersche zeewering, behoorende tot de Rijks-zeewerken in de provincie Noord-Holland, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur, te Alkmaar. Aanw. 22 April. Raming perc. 1 ƒ 1265, perc. 2 ƒ 10,735.

Vianen, te 11 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Vijfheerenlanden, in het hotel de Ilioe:

1o. het onderhoud tot 1 Mei '87 van het Dijkhuis, te Ameide, de magazijnen, peilhokken, dijkmuren enz. en van de Hoogstraat en Hofmuur te Leerdam, in 2 perceelen;

2o. het vierkanten van een gedeelte Lekdijk onder Lekkerland en Vianen, lang 1900 M., in 1 perceel;

3o. het maken van eene kade en muurwerken op den Noorder-Lingedijk, onder Oosterwijk en Kedichem, lang ongeveer 3600 M., in 3 perceelen;

4o. het bouwen van een dijkmagazijn te Leerdam;

5o. het leveren en lossen van 300 schoepton schraalbazalt aan de Schaardijken langs de Lek en Linge, bij inschrijving in een perceel;

6o. het leveren en vervoeren met verspreiden van ongeveer 1200 kub. M. grint langs de Lek en Noorder-Lingedijken, in 14 perceelen;

7o. het opschoppen en tommel houden van den vloer van den Zuider-Lekdijk en Noorder-Lingedijk, in 2 perceelen, gesl. 1 jaar.

Inl. bij den dijksopzichter Sweets, te Leksmond. Aanw. 20 en 21 April, te 10 uren.

Sondel (Fr.), te 11 uren, door het dijksbestuur van het waterschap de Zeven-Grietenijen-en-Stad-Sloten, aan de Tacozijl: het maken van paalwerken en kistvullingen, het versterken met beton, de vernieuwing van stekken verfwerk in 2 perceelen, het uitbaggeren van 2 perceelen dijksvaart, de herstelling aan waterrolens, de bevoering bij 6 ijzeren stekken, het uitvoeren van kleine aardewerken, benevens de levering van stroo en rijshout.

Vrijdag, 30 April.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz.: aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten van de verbetering van het kanaal de Dieze, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, de arrondissements-ingenieur Keurenaer, te 's-Bosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 24 April. Raming ƒ 50,000.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van Vlierzedsche steenglooiing tegen den zuidwestelijken oever der haven, te Moerdijk, benevens het leveren en verwerken van stortstroo voor den kop van het zeehoofd, alsmede, behoorende tot de havenwerken in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur De Jong van Beek en Donk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. 24 April. Raming ƒ 3250.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der hazaltsteenglooiing tegen den Keizerdijk in den Rijks-grooten-weg van Sleeuwijk naar Breda, gemeente Raamsdonk, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur De Jong van Beek en Donk te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. 24 April. Raming ƒ 2500.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en aanbrengen van oeververzieningen langs een gedeelte van het kanaal de Zuid-Willemsvaart, in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur Keurenaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 24 April. Raming ƒ 22,180.

Woensdag, 5 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op de Beven-, Beneden- en Nieuwe-Merwede, behoorende tot de werken der Merwede en Killen, met het onderhoud dier werken, van 1 Juli '86—30 Juni '87. Inl. bij den hoofdingenieur van Diesen, te 's-Hage, bij den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht, en bij de opzichters Van de Kreke, te Gorichem voor het 1e en 2e perc., Bauduer, te Werkendam voor het 3e perc. en Borren, te Dordrecht, voor het 4e perc. Aanw. 28 April. Raming: perc. 1 ƒ 26,200, perc. 2 ƒ 17,000, perc. 3 ƒ 30,900, perc. 4 ƒ 24,000.

Perc. 3; ingekomen 12 bilj., als:

M. Holwerda,	te Ilpum,	ƒ 1180
W. Prins,	» Oudebiltzijl,	» 1088
P. J. Nijdam,	» Tjummarum,	» 1042
D. K. Wetterauw,	» St.-Jacobiparochie,	» 1034
C. S. Roesma,	» Beetgum,	» 999
H. J. Gros,	» Finkum,	» 988
A. J. v. d. Meij c. s.,	» Berlikum,	» 921
S. T. de Vries c. s,	» Staveren,	» 920
J. Smid c. s.,	» Hindelopen,	» 914
F. du Houx,	» Oudebiltzijl,	» 874
H. Ruwalda,	» St.-Jacobiparochie,	» 880
A. Nieuwland,	» Deinum,	» 782

Perc. 4; ingek. 11 bilj., als:

W. Prins,	te Oudebiltzijl,	ƒ 1248
P. J. Nijdam,	» Tjummarum,	» 1207
D. K. Wetterauw,	» St.-Jacobiparochie,	» 1142
S. R. Smid,	» idem	» 1136
H. J. Gros,	» Finkum,	» 1126
C. S. Roesma,	» Beetgum,	» 1122
J. Smid c. s.,	» Hindelopen,	» 1017
A. J. v. d. Meij c. s.,	» Berlikum,	» 1012
S. T. de Vries c. s,	» Staveren,	» 1010
F. du Houx,	» Oudebiltzijl,	» 992
A. Nieuwland,	» Deinum,	» 949

Masa; ingek. 2 bilj. als:

S. T. de Vries c. s.,	ƒ 3480
J. Smid c. s.,	» 3385

Jaarsveld, 5 April, voor het heemraadschap van den Lekdijk benedendams en van den IJseldam: het uitvoeren van verschillende aardewerken aan den Lekdijk benedendams, in 3 perceelen; minste inschr. waren:

perc. 1, A. G. v. Renswoude, Jaarsveld,	ƒ	9,233
» 2, A. H. de Vroome, Ameide,	»	2,387
» 3, D. v. d. Plas, Hardinkveld,	»	17,549

Tiel, 5 April: het bouwen van een gebouw, ingericht voor lesmaal, concertzaal en vergaderkamers, benevens ornamentale gevelversiering enz., voor de spaarbank, onder beheer van den architect H. Kruijf, te Utrecht; ingekomen 11 bilj., als:

J. Roodenrijs, Enschedé,	ƒ	43,400
H. Degeus Jr., Dordrecht,	»	39,300
J. J. Kooijmans, idem	»	38,283
J. v. Burk, Oosterbeek en W. Wissing, Arnhem,	»	38,000
L. J. Metz, Zalt-Bommel,	»	37,987
W. A. G. Jansen, Utrecht,	»	36,894
A. F. Koch, Tiel,	»	36,227
J. A. de Bont & Co., Utrecht,	»	35,990
N. Wildeman, Tiel,	»	35,500
A. J. v. Alphen en K. W. Valstar, idem	»	33,037
E. v. Zetten & Zn. en J. de Weijer, idem	»	33,451

gegund.

Zutfen, 6 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Zutfen; ingek. 5 bilj., als:

H. J. Bessem Ez.,	te Zutfen,	ƒ 8055
A. J. Uiterwijk,	» idem	» 7752
Gebr. Landeweert,	» idem	» 7634
H. W. Douwes,	» idem	» 7460
H. Haijtink,	» idem	» 7170
Raming		» 8500

2o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz. op de legerplaats bij Milligen; ingek. 3 bilj., als:

J. v. d. Braak,	te Apeldoorn,	ƒ 2079
J. Rossenbroek,	» Elspeet,	» 1997
H. J. Buitenhuis,	» idem	» 1885
Raming		» 2100

Doetichem, 6 April: het aanvoeren en wederopbouwen van een huis in de Hamburgerstraat; ingek. 7 bilj. als:

G. Bot,	te Berg,	ƒ 5314
Heitink en Willink,	» Angerloo,	» 4916
Aalderink en Stander,	» Doetichem,	» 4438
A. Sikkens,	» idem	» 4340
H. J. Masselink,	» idem	» 4255
T. Siebelink,	» idem	» 4134
L. Bennink,	» Zelhem,	» 3771

gegund.

Kuilenburg, 6 April, voor rekening van het polderdistrict Kuilenburg: 1o. de levering van 900 M³ grint, in 3 perceelen; minste inschr. waren:

	per M³
perc. 1, 300 M³ J. Bussink, Kuilenburg,	ƒ 1.14
» 2, idem, dezelfde,	» 1.14
» 3, idem, D. Vermeulen, Kuilenburg,	» 1.12

2o. de levering van 100 M³ ballast; minste inschr. was J. Busink, voor ƒ 97.

3o. idem van 80 M³ zand; minste inschr. was D. Vermeulen, voor ƒ 44.

's-Hage, 6 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., en der werken te 's-Hage; ingek. 7 bilj., als:

J. M. Meijsen,	ƒ 17,333
W. Franke,	» 17,202
M. Houtman,	» 17,297
J. de Haas,	» 17,000
K. Hollander,	» 16,985
G. Toornvliet,	ƒ 16,849
L. J. Kleijn,	» 16,750
Raming	» 16,000

2o. eene binnenverving van de Alexanderskazerne te 's-Hage; ingek. 7 bilj., als:

J. Quast,	ƒ	1900
J. Meijers,	»	1880
J. Kippel,	»	1869
M. H. Eijvogel,	»	1749
R. M. Hoeks,	»	1672
A. M. Beemasz,	»	1666
J. Ph. Kloos,	»	1568
Raming	»	1950

Laatstgenoemde inschr. was van onwaarde.

Amsterdam, 6 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Amsterdam; ingek. 7 bilj., als:

Wout,	te Amsterdam,	ƒ 8000
Venemans,	» Nieuweramstel,	» 7536
Scholten,	» Amsterdam,	» 7450
P. J. Vos,	» idem	» 7400
Struijs,	» idem	» 7300
B. Cruijff,	» idem	» 7275
Renaud en Boeljon,	» Watergraafsmeer,	» 7245
Raming		» 8000

2o. het éénjarig onderhoud van de werken in de stelling van Amsterdam; ingek. 6 bilj., als:

Wout,	te Amsterdam,	ƒ 3300
Post,	» idem	» 3290
P. J. Vos,	» idem	» 3050
Struijs,	» idem	» 2988
B. Cruijff,	» idem	» 2905
Renaud en Boeljon,	» Watergraafsmeer,	» 2224
Raming		» 3300

3o. eene verving enz. van gebouwen en voorwerpen te Amsterdam; ingek. 5 bilj., als:

Van der Hoeven,	te Amsterdam,	ƒ 2399
De Leur,	» Utrecht,	» 2389
Eijvogel,	» Rampt,	» 2227
Heinen,	» Amsterdam,	» 2178
Dekker en Boendermaker,	» idem	» 2140
Raming		» 2830

Haarlem, 6 April: het onderhoud der kunstwerken ged. '86 van den Grooten IJpolder; ingek. 7 bilj., als:

L. Kok,	te IJmuiden,	ƒ 3174
J. Holster,	» Amsterdam,	» 3100
C. v. Reijendam,	» Spaarndam,	» 2689
G. v. Steenwijk,	» Sloterdijk,	» 2398
A. Bosch,	» idem	» 2480
L. Lievaart,	» idem	» 2170
Th. L. v. Looij,	» Houtrijk-en-Polmen,	» 2118
Raming		» 2680

Utrecht, 6 April, voor rekening der maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen: 1o. Bestek no. 438, het maken van eene wachterswoning bij K. M. 1352, tusschen Breda en Gilze-Rijen, ten behoeve van den spoorweg van Tilburg naar Breda; ingek. 12 bilj., als:

P. A. Oomes,	te Breda,	ƒ 2540
Gebr. W. M. en J. Simons,	» idem	» 2418
G. v. d. Velden,	» idem	» 2418
G. v. Riel,	» Teteringen,	» 2397
C. v. Dongen,	» Breda,	» 2346
C. Vrients,	» Wouw,	» 2240
P. H. Versteijne,	» Oosterwijk,	» 2222
J. Schuller,	» Raamsdonk,	» 2217
H. Verheijden,	» Rijen,	» 2114
A. Verhagen & Zn.,	» Breda,	» 2112
J. v. Rijt,	» Oosterwijk,	» 2039
F. D. Braglemans,	» Roosendaal,	» 1968
Raming		» 2440

2o. Bestek no. 439, het maken en stellen van afsteeringen met bijkomende werken voor het gedeelte Kesteren—Beesd van den spoorweg van Elst naar Dordrecht; ingek. 18 bilj., als:

P. A. A. v. Regenmorter,	Rotterdam,	ƒ 8060
G. v. Heeswijk,	Everdingen,	» 7515
H. W. v. d. Waarden,	Nijmegen,	» 7139
J. W. Abersen,	Deventer,	» 7104
J. Abersen,	Olst,	» 7100
J. Smit VII,	Sikkerveer,	» 6980
A. J. Schouten,	Alfen a/d. Rijn,	» 6967
L. de Rooij,	Tilburg,	» 6900
J. G. Huisman,	Nijmegen,	» 6659
F. Vermimmen,	Utrecht,	» 6658
L. J. Kappers,	Rotterdam,	» 6584
J. Billen,	Gouda,	» 6495
G. Stout,	Tiel,	» 6471
A. Machielsen,	Wagenberg,	» 6358
G. W. v. Westrhenen,	Nijmegen,	» 6193
H. F. Felet,	idem	» 5990
H. Jansen,	Dalfsen,	» 5960
P. W. v. Battum,	Tuil,	» 5727
Raming		» 8350

Kampen, 6 April, onder het beheer der genie, te Zwolle: 1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, enz., te Kampen; ingekomen 7 bilj., als:

W. Fransen,	te Kampen,	ƒ 4715
J. S. v. d. Werf,	» idem	» 4709
A. v. d. Wetering,	» idem	» 4400
J. Bruggink Gz.,	» idem	» 4300
A. v. Straten,	» Zwolle,	» 4184
C. Bruggink Gz.,	» Kampen,	» 3950
H. v. Dijk,	» idem	» 3948
Raming		» 4750

2o. het doen van voorzieningen in verband met het vervangen van de gemetselde formuiten in de keuken van de kazerne te Kampen, door Senkings-formuizen; ingekomen 6 bilj., als:

W. v. d. Werf,	te Kampen,	ƒ 1000
G. J. Bruggink,	» idem	» 990
A. v. Straten,	» Zwolle,	» 989
A. v. d. Wetering,	» Kampen,	» 987.65
H. v. Dijk,	» idem	» 950
D. Bruggink Gz.,	» idem	» 880
Raming		» 1020

Wapenveld, 6 April: het bouwen van een steenen brug over de Groote Wetering; ingek. 8 bilj., als:

L. IJzerman,	te Heerde,	ƒ 1649
De Weerd,	» Hatten,	» 1598
Averdijk,	» Wije,	» 1540
D. v. Jalk,	» Heerde,	» 1440
Wiebenmun,	» Twello,	» 1350
Berkhof,	» Epe,	» 1195
J. Westrink,	» idem	» 1148
De Jaffer,	» Oldebroek,	» 1111

Gegund aan J. Westrink.

Schagen, 6 April, voor rekening der gemeente: 1o. het vernieuwen en repareeren der gemeentegiendomzen, met alle hreeranie; ingek. 4 bilj., als:

G. Dignum,	te Schagen,	ƒ 1960
K. Visser,	» idem	» 1850
D. Kramer,	» idem	» 1785
P. Hemijk,	» idem	» 1780

gegund.

2o. het verleggen van gemeentestraten, zonder leveranie van steen en zand; ingekomen 5 bilj., als:

	per M³
J. Overtoom, te Schagen,	ƒ 0.14
B. Kroone, » idem	» 0.14
E. Krans, » idem	» 0.12½
S. Overtoom, » idem	» 0.11½
A. Koomen, » idem	» 0.10

gegund.

Voorschoten, 6 April: het bouwen van een schoolokaal met alle daartijdsbehoorende werken, voor de gemeente; ingek. 14 bilj., als:

H. J. Sloots, Leiden,	ƒ	4379
H. de Jongh en H. Koorevaar, idem	»	4216
Firma Wed. P. A. Ravelle & Zn., 's-Hage,	»	3984
Gebr. Couvee, Leiden,	»	3742
G. H. v. Diest, Voorschoten,	»	3500
Wed. Meijer, Zoetermeule,	»	3460.85
W. v. Ingen, Bodegrave,	»	3460
C. v. Diest, Oudshoorn,	»	3445
G. Kranenburg, Voorschoten,	»	3441
J. Kade, idem	»	3338
H. C. Blok, idem	»	3329
W. Bost, Woubrugge,	»	3281
A. v. Tilburg, Zoetermeule,	»	3236
P. C. Bessing, Stompwijk,	»	3183

Breda, 6 April: het afbreken en wederopbouwen van een huis in de Molenstraat, onder beheer van den architect A. Verlegh.

Timmerwerk; ingek. 6 bilj., als:

L. Chabot,	te Breda,	ƒ 1110
A. F. v. Dongen,	» Prinsenlaag,	» 1040
A. Dieben,	» Breda,	» 1024
A. v. Gils,	» idem	» 999
F. Schrauwen,	» idem	» 949
J. B. Kroes,	» idem	» 914

Metselwerk; ingekomen 4 bilj., als:

R. Wierex,	te Breda,	ƒ 950
W. v. Bossel,	» idem	» 810
G. v. d. Sande,	» idem	» 790
Gebr. W. M. en J. Simons,	» idem	» 785

Massa; ingek. 4 bilj., als:

L. Chabot,	te Breda,	ƒ 1890
Corn. v. Dongen,	» idem	» 1849
Gebr. W. M. en J. Simons,	» idem	» 1809
W. F. Reichardt,	» idem	» 1541

In massa gegund.

Hasselt, 6 April: het verhoogen en verzwaren van den dijk tusschen Hasselt en Zwartsluis, langs den rechteroever van het Zwartewater; minste inschr. was W. Tjalma, te Oosterzij, voor ƒ 63,000. Raming ƒ 87,000.

Aalten, 7 April, voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van een kantoor en twee kamers aan het telegraafkantoor; ingek. 4 bilj., als:

G. C. Luiten,	te Aalten,	ƒ 1675
S. ten Bokkel,	» idem	» 1615
L. Prins,	» idem	» 1604
H. W. Koelman,	» idem	» 1599

2o. het bouwen van eene onderwijzerswoning te Haart; ingek. 5 bilj.; als:

H. W. Koelman, te Aalten, ƒ 2978
H. J. Jansen, » idem » 2929
S. ten Bokkel, » idem » 2899
G. C. Luiten, » idem » 2780
A. Uhlink, » Bredevoort, » 2399

Amersfoort, 7 April: 1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Amersfoort, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 4 bilj., als:

J. H. Boks, te Amersfoort, ƒ 6965
P. Boks, » idem » 6885
W. v. d. Kooij, » idem » 6740
G. Prins, » idem » 6495
Raming » 7150

2o. het éénjarig onderhoud van de werken in de Grebbelinie en de linie in de Nederbetuwe, onder het beheer der genie, te Amersfoort; ingek. 7 bilj., waarvan 1 van onwaarde, als:

H. Velthuizen, te Scherpenzeel, ƒ 2450
J. H. Boks, » Amersfoort, » 2390
C. Froonhoff, » Wijk-bij-Duurstede, » 2284
J. v. Wanzel, » idem » 2186
G. Prins, » Amersfoort, » 2128
P. Boks, » idem » 2060
W. v. d. Kooij, » idem » 2060
Raming » 2600

De laagste inschrijvers zijn als aannemers voorgedragen.

Grave, 7 April: het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, onder het beheer der genie te Nijmegen; ingek. 5 bilj., als:

H. J. Berks, te Grave, ƒ 1250
J. P. Peeters, » idem » 1015
H. G. v. Heezewijk, » idem » 999
A. v. Gemert, » idem » 982
A. Abels, » idem » 980
Raming » 1350

Helder, 7 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het éénjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen, enz., te Helder en op Texel; ingek. 11 bilj.;

hoogste inschr. D. de Vries, ƒ 8845
minste » A. Bos, » 7238
Raming » 7870

2o. eene verring van gebouwen te Helder; ingek. 9 bilj.:

hoogste inschr. P. Bierenbroodspot, ƒ 1300
minste » J. Tichroy, » 847
Raming » 1000

Leiden, 7 April, voor rekening van het hoogheemraadschap Rijnland: 1o. de levering van verschillende houtwaren, dijk- en wegmaterialen, in 12 perceelen; minste inschr. waren:

perc. 1, G. Moerkens & Zn., Prinsenhage, ƒ 508
» 2, Gebr. Piek, Oudshoorn, » 408
» 3, C. Bremer & Co., Haarlem, » 348.65
» 4, J. A. v. d. Eerden, Bokstel, » 416
» 5, L. v. Dijk, Laren (N.-H.), » 835
» 6, Gebr. v. Hoeken, Leiden, » 797
» 7, J. v. d. Kamp & Co., idem » 1178.56
» 8, G. Jonkman, Oudewetering, » 233.90
» 9, W. A. de Vries, idem » 197.50
» 10, A. v. d. Wal, Gouda, » 190.40
» 11, G. Jonkman, Oudewetering, » 268.20
» 12, A. Slootweg, Leiden, » 13.90

2o. het verdiepen der Jan-Gijzenvaart, tusschen het Noorder-Spaarne en de Delft; minste inschr. was C. Pompejus, te Strijen, voor ƒ 2300.

Joure, 7 April: het bouwen van twee wachterswoningen aan de tramlijn Sneek—Joure; ingek. 4 bilj., als:

J. H. Bosma, te Joure, ƒ 4049
B. J. Overwijk, » 't-Meer, » 3980
J. Eisinga, » Korterwaag, » 3789
H. Brouwer, » Schraard bij Leeuwarden, » 3628

Heusden, 8 April: het éénjarig onderhoud van de werken en gebouwen te Heusden, onder het beheer der genie, te 's-Bosch; ingekomen 5 bilj., als:

J. J. v. Grondelle, ƒ 1595
H. v. Eggelen, » 1589
Adr. v. Eggelen, » 1580
M. Boeren, » 1490.20
A. Dankers, » 1446.44
Raming » 2125

De minste inschr. is als aannemer voorgedragen.

Broek-in-Waterland, 8 April: het bouwen van eene boerenplaats in den polder Noordmeer, onder beheer van den architect J. H. Eilmann; ingek. 5 bilj., als:

P. J. Neijzen Jr., Monnikendam, ƒ 7914
A. Waterman, Schardam, » 7400
C. Finkelenberg en K. Bakker, Broek-in-Waterland, » 6968
C. Hellings, idem » 6400
S. Groot, Watergang, » 6077

Beuningen, 8 April: het onderhoud van den weg over den Lekdijk, van af de grensscheiding van het district Neder-Betuwe tot aan die van Kuilenburg, ged. 3 jaren; ingek. 5 bilj., als:

per jaar.
J. C. v. Welie, te Beuningen, ƒ 489
L. Müller, » idem » 468
J. de Ronde, » idem » 456
G. v. Otteren, » idem » 454
D. J. Kruijsjoel, » idem » 438
gegund.

Heerenveen, 8 April: het veranderen van bestaande bruggen in de gemeente Sneek, voor de Nederl. Tramwegmaatschappij; ingekomen 9 bilj., als:

H. ten Cate, te Sneek, ƒ 8188
Y. J. Winters, » Gorredijk, » 7654
C. H. Visser, » Sneek, » 7200
J. Eijsinga, » Korterwaag, » 7188
T. J. v. d. Steele, » Sneek, » 7132
G. C. Visser, » Ylst, » 6948
J. A. de Graaf, » Sneek, » 6793
K. J. v. d. Schaaf, » Terhorne, » 6752
G. Goedhart, » Nijmegen, » 6713
gegund.

Gouda, 8 April, onder het beheer der genie, te 's-Hage: 1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, enz., te Gouda; ingekomen 4 bilj., als:

H. J. Nederhorst, ƒ 1830
W. Bokhoven, » 1735
B. Hoogerwaard, » 1695
N. Konings Wz., » 1640
Raming » 2000

2o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, enz., te Schoonhoven; ingek. 2 bilj., als:

H. J. Nederhorst, ƒ 1235
A. Karreman, » 1209
Raming » 1250

Laatstgenoemde inschr., wegens het niet teekenen der borgen, van onwaarde; een derde biljet werd, wegens te late bezorging, ongeopend vernietigd.

Harlingen, 8 April: het verbouwen van de tweede gemeenteschool; ingek. 8 bilj., als:

Jac. Posthuma, te Harlingen, ƒ 8569
H. Mooiman, » idem » 7990
G. Spoelstra, » idem » 7818
Gebr. v. d. Meer, » idem » 7485
D. Boomstra, » idem » 7385
Joh. Langenhorst, » idem » 6998
L. J. Strak en Joh. Huisman, » idem » 6648
J. de Jong, » Ahuizum, » 6100
Gegund aan L. J. Strak en Joh. Huisman.

Middelburg, 9 April: het uitbreiden van de dubbele sluis- en brugwachterswoning aan de binnenkeer- en schutsluis van het kanaal door Walcheren te Vlissingen, voor 's Rijkswaterstaat; ingekomen 4 bilj., als:

D. Bijl, te Vlissingen, ƒ 4833
C. Maters, » idem » 4595
J. v. d. Hoek, » Middelburg, » 4270
Ph. Verbruggen, » Waddinksveen, » 4184
Raming » 4000

Groningen, 9 April, voor rekening der provincie: 1o. het vernieuwen van de draaibrug over het Boterdiep vóór den Korreweg te Groningen, met aansluitende beschoeiingen; ingek. 13 bilj., als:

H. de wind, te Zoutkamp, ƒ 11.999
S. H. Kremer, » Bedum, » 11.995
R. Pathuis, » Garmerwold, » 11.800
J. Zeldenrust, » Warfum, » 11.300
J. N. Kruizinga, » Groningen, » 11.220
C. v. d. Veen, » Mensingeweer, » 11.187
H. de Herder, » Groningen, » 11.137
A. J. Benninga, » Bedum, » 10.887
J. v. d. Berg, » Uithum, » 10.856
J. Timmer, » Obergum, » 10.815
J. Pot, » Stedum, » 10.626
J. Lubsen, » Zuidwolde, » 10.600
G. Hazelhoff, » Oude-Pekela, » 9.341
Raming » 11.483

2o. het vernieuwen van het hameigebint met balans op de ophaalbrug, gelegen over het verbindingskanaal Damster—Boterdiep te Groningen; ingek. 5 bilj., als:

J. N. Kruizinga, te Groningen, ƒ 1899
J. ten Horn, » Veendam, » 1580
G. Hazelhoff, » Oude-Pekela, » 1487
J. Timmer, » Obergum, » 1346
A. E. Stijkel, » Appingedam, » 1398
Raming » 1780

3o. het gedeeltelijk afbreken en wederopbouwen van 60 str. M. walmuur, aan de oostzijde der haven in het Boterdiep te Groningen, van af de vaste brug in noordelijke richting; ingek. 9 bilj., als:

H. Formsma, te Grijpskerk, ƒ 1270
S. Meijers, » Bedum, » 1230
J. Zeldenrust, » Warfum, » 1220
R. Zeeff, » Eenrum, » 1184
J. N. Kruizinga, » Groningen, » 1155
J. Timmer, » Obergum, » 1139
H. de Wind, » Zoutkamp, » 1096
J. Pot, te Stedum, ƒ 1087
G. Hazelhoff, » Oude-Pekela, » 915
Raming » 1185

Zwolle, 9 April, voor rekening der provincie: 1o. het leveren van grint, ten behoeve van het onderhoud der provinciale grintwegen van opnaalbrug No. 1 langs de Dedemsvaart naar Heemse en langs de Lutterhoofdwijk, in twee perceelen; ingek. 3 bilj., als:

perc. 1, H. Brouwer, Reden, ƒ 1327
» 2, P. Hell, Zwolle, » 1725
» » H. Brouwer, Reden, » 1687

2o. het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan den straatweg langs de Dedemsvaart, tusschen de Balkbrug en de Ongelukkige wijk; ingek. 8 bilj., als:

B. Kip, te Avereest, ƒ 1780
J. Otten, » Meppel, » 1734
F. Aberson, » Steenwijk, » 1717
J. Nuis, » Avereest, » 1686
J. Zwiers Ez., » idem » 1620
K. A. Bakkert, » idem » 1617
H. v. d. Linde, » idem » 1592
P. Hell, » Zwolle, » 1548
Raming » 1800.

3o. het onderhoud van het 1e, 2e en 3e perceel der provinciale grintwegen in Overijssel gedurende een jaar, loopende van 1 Mei 1886 tot ultimo April 1887.

Massa perceelen 1 en 2; ingek. 1 biljet van P. Hell, te Zwolle, voor ƒ 4880.
Raming perceel 1 ƒ 3110, perceel 2 ƒ 4630.

Perc. 3, ingek. 1 biljet van C. F. Seidel, te Vollenhove, voor ƒ 1066
Raming » 1160

Massa perc. 1, 2 en 3, ingek. 5 bilj., als:

J. L. Pauwel, te Panneröden, ƒ 8104
C. F. Seidel, » Vollenhove, » 7997
P. Helle, » Zwolle, » 7974
F. Aberson, » Steenwijk, » 7863
J. Otten, » Meppel, » 7794
Raming » 8920

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 17 APRIL 1886.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN

Maandag, 19 April.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.:

1o. het maken van bestrate goten enz., op den Rijks-grooten-weg der 1e klasse Maastricht—Bettice. Raming ƒ 2000;

2o. het keeren en verzuerken van onderhoudsmaterialen op den Rijksgrooten-weg der 1e klasse Maastricht—Nijmegen. Raming ƒ 5000.

Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bestorten van den oever om de voormalige Rijks-quarantaineplants op het eiland de Tien Gemeten, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en den opzichter Baumann, te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2500.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het dempen van de Zijdgracht met rioleering en bijbehoorende werken. Aanw. gehouden;

2o. het leggen van 2572 M² kei- en 1308 M² klinkerbestrating;

3o. het maken van een brugwachtershuisje aan het Utrechtscheveer. Inl. bij den gemeente-architect.

Buren (Geld.), te 12 uren, door het R. K. parochiaal kerkbestuur van den H. Gregorius, in de Roode Leeuw: het bouwen eener kerk met toren en pastorie. Inl. bij den architect, G. te Riele Wz., te Deventer. Aanw. 19 April, te 11 uren.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het wijzigen van de privaten, urinoirs enz., in vier openbare schoolgebouwen voor lagere onderwijs;

2o. het verlengen van de Roggeveenstraat.

Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw, aan het Droogtak:

1o. Bestek no. 378, het verrangen van de gegoten-ijzeren bovenbouwen van drie bruggen en den houten onderbouw van één brug deer plaatijzeren bovenbouwen, met bijbehoorende werken, in den spoorweg tusschen Amsterdam en Leiden. Raming ƒ 22,600;

2o. Bestek no. 384, het maken van een beschoeiing langs het noorder landhoofd van de brug over het Noordzeekanaal, te Velzen, in den spoorweg Haarlem—Uitgevst. Raming ƒ 3400.

Os, te 4 uren, door A. J. van den Bergh, in het koffiehuis van N. van Alem: het bouwen van fabrieksgebouwen met kantoor en knechtswoning, met alle leveranties en arbeidsloonen, daartoe benoodigd. Inl. bij den bouwkundige J. de Beer, te Tilburg. Aanw. 19 April, te 3 uren.

Wehe (Gron.), te 5 uren, door K. Faber, bij L. Koiter: het bouwen van een woonhuis met schuurtje. Aanw. 19 April, te 1 uur.

Gorichem, door burg. en weth.: de levering, vrij voor den wal, van minstens 100,000 tot hoogstens 200,000 vlakke harde en getrokken harde straatklinkers 1e soort.

Finsterwold (Gron.), door den stadsopzichter a.d. Dollart D. H. Rodolfie:

1o. de gewone jaarlijksche graafwerken op de aanwassen van de gemeente Groningen, aan den Dollart, in 7 perceelen;

2o. het maken van 450 M. kade in de nabijheid der Buiten-Aa en het aart stroo bekrammen dier kade, in 1 perceel;

3o. het onderhoud van wegen, lanen en overreden op de polders, dijken en aanwassen, in 2 perceelen.

Dinsdag, 20 April.

Wieuckerke, te 10 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamitueusen polder Anna-Friso, in de directiekeet aan den polder: het verbeteren en onderhouden der waterkeerende werken aan genoemden polder voor den dienst '86/'87. Aanw. gehouden.

Slochteren, te 10 uren, op het Hoogehuis: het bouwen van een heerenhuis met schuur.

Zwolle, te 10 uren, door Mr. G. Wichersink: het herbouwen van een heerenwoonhuis en schuur op de Velzer, onder de gemeente Hasselte. Aanw. gehouden.

's-Bosch, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op zijn bureau:

1o. het éénjarig onderhoud van de werken, gebouwen, enz., te 's-Bosch, St.-Andries, Crèvecoeur, enz. Raming ƒ 6600;

2o. eene verving enz. van gebouwen en werken te 's-Bosch. Raming ƒ 1000.

Bilj. inzenden 19 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Amsterdam, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op zijn bureau:

1o. het doen van verschillende voorzieningen aan kazernegebouwen en aan de militaire bakkerij te Amsterdam. Raming ƒ 5135;

2o. het leveren van kazernemeubelen te Amsterdam. Raming ƒ 1760;

3o. het verbeteren van het terrein der exercitiebatterij te Amsterdam. Raming ƒ 1100.

Bilj. inzenden 19 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van een gebouw voor den dienst van het lodewezen, te Muiden. Aanw. gehouden.

St.-Maartensdijk (Zeel.), te 12 uren, door het bestuur van het waterschap: het vernieuwen van de noodsluis van den polder Stabbecoorne, en het maken van een vingerling. Aanw. gehouden.

Maastricht, te 2 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen:

1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, enz. Raming ƒ 5950.

2o. het verbeteren van vloeren en het herstellen van daken van militaire gebouwen te Maastricht. Bilj. inzenden 19 April, vóór 3 uren. Inl. bij den hoofdopzichter te Maastricht. Raming ƒ 2000.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, 2em het centraalbureau: Bestek no. 440, het maken van eene wachterswoning op het station Zevenbergen, ten behoeve van den spoorweg van Rotterdam naar Roosendaal. Inl. aan genoemd centraalbureau en bij den sectieingenieur Jhr. W. Roëll, te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2450.

Vlissingen, te 2 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het Hotel de Commerce:

1o. het éénjarig onderhoud van de werken en gebouwen enz., te Vlissingen en te Ramnekens. Raming ƒ 4200;

2o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Middelburg. Raming ƒ 3200.

Beiden onder het beheer der genie, te Breda. Bilj. inzenden 19 April, vóór 3 uren. Inl. bij den hoofdopzichter, te Vlissingen.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van 10.000 kG. gietlood, ten dienste van de socketverbinding van gegoten-ijzeren balzen.

Stedum (Gr.), door burg. en weth.: de levering van 280 stère gewasschen riviergrint en 100 stère keisteg.

Woensdag, 21 April.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar: het herstellen van bruggen te Woudrichem, Leevestein en van het fort aan den Uppelschen dijk. Bilj. inzenden 20 April vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den hoofdopzichter te Woudrichem. Raming ƒ 2000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van werken tot verdediging van den rechteroever der Dordtsche Kil, tusschen de kilometervaken 123 en 125, onder de gemeente 's-Gravendeel. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, bij den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kievit, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het voortzetten der verdedigingswerken aan den rechteroever der doorgraving van Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg van Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den opzichter Blonis, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 16,800.

Nenzen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het hotel Rotterdam:

1o. het éénjarig onderhoud van de werken en gebouwen, enz., te Nenzen en te Ellewoutsdijk. Raming ƒ 2900;

2o. het éénjarig onderhoud van de zeeweringen te Nenzen. Raming ƒ 6580.

Beiden onder het beheer der genie, te Breda. Bilj. inzenden 20 April, vóór 3 uren. Inl. bij den opzichter, te Nenzen.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het leggen van een aanhechtingsdam binnen strekdam no. 17, aan den linkeroever der rivier de Beven-Merwede, onder de gemeente Woudrichem, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. gehouden. Raming ƒ 9700.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van gebouwen en eenige verdere werken tot uitbreiding van het station Leeuwarden. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 125,300.

Bolsward, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van:

1o. 100 vaxen en 100 grenen deken van diverse afmetingen;

2o. 20,000 1e soort klinkermop en 20,000 2e soort bakklinker (herbestoling).

Meppel, te 4 uren, door de Wed. G. B. Ogterop: het bouwen van een zaal voor 600 personen. Inl. bij den architect S. H. van der Veen. Aanw. 21 April, te 9 uren.

Poortugaal: het bouwen van een bouwmanswoning voor A. van Noordt.

Donderdag, 22 April.

Groningen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle: het vernieuwen en herstellen van slooven, formiezen, daken en goten in gebouwen, en leveren van kazernemeubels te Groningen, onder het beheer der genie te Zwolle. Bilj. inzenden 21 April, vóór 3 uren. Raming ƒ 2170.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op zijn bureau: het doen van voorzieningen aan of bij militaire gebouwen in de stelling Helder. Bilj. inzenden 21 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming ƒ 4050.

Gorichem, te 11½ uren, in het koffiehuis van Moens: het bouwen van een heerenhuis voor H. de Gier, op den Visschersdijk. Inl. bij C. J. Sonnevelt, aldaar. Aanw. 21 April, te 11 uren.

Noordbroek (Gron.), door burg. en weth.: de levering van 300 last beste kwaliteit klinkoien, franco op de opslagplaats aan het Noordbroeksterdiep.

Vrijdag, 23 April.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van twee ijzeren brugschepen met schragen en doorsbalken, voor de gemeenteschipbruggen te Arnhem en Westervoort. Aanw. gehouden;

2o. het maken, leveren, stellen enz. van schoolmeubelen, in 2 perceelen. Aanw. gehouden;

3o. het onder profiel brengen en verharden van de Gravenstraat. Aanw. gehouden.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het vernieuwen van de beschoeiing ten noordoosten en ten oosten van een gedeelte stapelsteenglooiing ten zuidoosten van de draaibrug over het Hoendiep, te Emmastil. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Groningen, en den opzichter H. Veenhuis, te Zuidhorn.

Zaterdag, 24 April.

Bergum, te 10 uren, door burg. en weth. van Tietjerksteradeel: het herstellen van de Patroons- en Rietwatersbruggen in den kunstweg door Tijnsvonden en van de Kanterlandsche brug over de Mark, onder Gaskerk. Aanw. 21 April, te 9½ uren.

Oldehoorn, te 12 uren, door burg. en weth. van Utingeradeel: het vertimmeren van 2 zijden in den Leppedijk onder Akkrum. Inl. bij den gemeentesopzichter F. Hoekstra. Aanw. 21 April, te 11 uren.

Buitenpost, te 12 uren, door burg. en weth. van Achtkarspelen: het verstraten van 3124 M² klinkerbestrating en het leveren van 120 stère riviergrint.

Uskwerd (Gron.), door burg. en weth.: de levering van 150 stère gebroide schoongewasschen riviergrint, 30 stère keisteg en 50 last gezuiverde klokeien van 2000 kG. per last, vóór 1 Oct. '86, vóór den wal alhier.

Dinsdag, 27 April.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het uitvoeren van baggerwerken tot het diepbaggeren van de dokken, buitenhavens en het IJ, ged. '86;

2o. het leveren van 6 tweepersoons en één negenpersoons gedagen-ijzeren urinoirs met toebehooren, benevens 10 gegoten-ijzeren urinoirs, model Sterkman.

Inl. op het raadhuis, kamer 106, tusschen 10 en 12 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Josef, in het hotel Bouwes: het bouwen eener keek met toren, pastorie, achtergebouw enz. Inl. bij den architect E. J. Margry, te Rotterdam. Aanw. 20 April, te 12 uren.

Woensdag, 28 April.

Amersfoort, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, alhier, in de sociëteit Concordia: het bouwen van eene overdekte rijhaan en van eene smederij met bedaghoods, te Amersfoort. Bijzenden 27 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Aanw. 24 April, te 10 uren. Raming ƒ 39,700.

's-Hage te 11 uren, door het ministerie van waterstaat, enz.: het uitvoeren van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken in de Noord- de Oude-Maas, het Mallegat, de Dordsche Kil en het Spui, behoorende tot de werken der Dordsche waterwegen, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86—30 Juni '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en bij den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kievit, te Dordrecht. Aanw. 21 April. Raming ƒ 25,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van eenige werken tot normalisering van de rivier de Waal onder Gent en Ubbergen, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 14 en 18. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 21 April. Raming ƒ 111,900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk op het benedendeel der Nieuwe-Merwede, gedeeltelijk door middel van Rijks-stoomsleepbaggervaartuigen, met de bedoeling en het onderhoud dier vaartuigen tot en met 1 Maart '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter Beeren, beiden te Dordrecht. Aanw. 21 April. Raming ƒ 139,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van elf kribben, het verlengen van een bestaande krib en het maken van glooiingen van 4 op 1 aan vier bestaande kribben, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJssel benoorden Olst, tusschen de kilometerraaien 79 en 81. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 21 April. Raming ƒ 13,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van graaf- en baggerwerk en den aanleg van eenige oeverwerken op het benedendeel der Nieuwe Merwede, tusschen de kilometerraaien 105 en 108, onder de gemeente Werkendam. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht en den opzichter Bauner, te Werkendam. Aanw. 21 April. Raming ƒ 41,800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater tusschen de beide lodammen in het Zwolsche Diep en daarbuiten in zee, in de provincie Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Raming ƒ 0·67 per M³.

Nieuwkoop (Z.-H.), te 11 uren, door dijkgraaf en heemraden van den polder Nieuwkoop, in het logement van T. Heeman: het éénjarig onderhoud van- en de verzocht wordende reparatien, vernieuwingen en leveranties aan de wind- en stoommolens, bruggen, dammen, beschoeiingen, hekken, duikers, stortbedden, de sluis met sluiswachterswoning te Kattenbrug en verders getimmerten des polders, van af den dag der goedkeuring tot ult. April '87, in 5 perceelen. Inl. bij den inspecteur des polders M. Quartel, aldaar.

Scherpenisse, te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Scherpenisse, ten huize van C. Elenbaas: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan bovengenoemde waterkeering. Aanw. 20 en 24 April, te 10 uren.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het vernieuwen, in- en uithangen van een stel vloeddeuren voor de Zeedoksluis alhier, het herstellen der stelling op den berm nabij het droogdok voor het opleggen der deuren, het vernieuwen van een bovenregel aan een der ebdeuren. Inl. bij den hoofdingenieur der marine, te Hellevoetsluis. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een toegangsweg met afrasteringen en overwegafsluitingen op het station Geldermalsen. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem, en den sectieingenieur, te Amersfoort. Aanw. 20 en 21 April, te 11 uren. Raming ƒ 7250.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van bijgebouwen op het station Kesteren. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem, en den sectieingenieur, te Amersfoort. Aanw. 20 en 21 April, te 2 uren. Raming ƒ 26,100.

Rozendaal (N.-Br.), te 12 uren, door het heemraadschapsbestuur van de Mark en Dintel, ten huize van A. J. Buijsen, in het hotel de Zwaan:

1o. het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan de aarde- en rijswerken en de sluizen, de herstellingen en vernieuwingen aan de kunstwerken op en langs het jaagpad, het onderhoud dier werken van 1 Mei '86 tot ult. April '87, met bijlevering van alle materialen en de levering van 260 last stort- en zuilenbasalt;

2o. de baggerwerken in de rivier, in 3 perceelen en in massa, ter gezamenlijke hoeveelheid van ongeveer 9670 M³;

3o. het schoonmaken der rivier in 3 perceelen en in massa.

Inl. bij den waterbouwkundige F. A. H. van der Vaart, te Oud-Gastel. Aanw. 21 April, te 10 uren.

Texel, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een nieuwe en het veranderen van de bestaande school te Berg, op Texel. Aanw. 26 April, te 12½ uren.

Welsum, te 5 uren, door de commissie van toezicht van den kunstweg van het Blokhuis naar Heerde, bij G. J. de Winter: de levering van 30.0 stère zoer groen harg- of riviergrint en 25 stère keien, van aan den kant gemeten niet grover dan 2½ cM.

Donderdag, 29 April.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren van brik- en stortstoen en voor het bestorten der Heldersche zeewering, behoorende tot de Rijks-zeewerken in de provincie Noord-Holland, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur, te Alkmaar. Aanw. 22 April. Raming perc. 1 ƒ 1265, perc. 2 ƒ 10,735.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voorziening der boeden van het Noordhollandsch kanaal, in 3 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. 22 April. Raming: perc. 1 ƒ 8000, perc. 2 ƒ 13,000, ƒ 13,700.

Vianen, te 11 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Vijfheerenlanden, in het hotel de Roos:

1o. het onderhoud tot 1 Mei '87 van het Dijkhuis, te Ameide, de magazijnen, pelhokken, dijkwaren enz. en van de Hoogstraat en Hofmuur te Leerdam, in 2 perceelen;

2o. het vierkanten van een gedeelte Lekdijk onder Lekkerveld en Vianen, lang 1900 M., in 1 perceel;

3o. het maken van eene kade en muurwerken op den Noorder-Lingedijk, onder Oosterwijk en Kedichem, lang ongeveer 3600 M., in 3 perceelen;

4o. het bouwen van een dijkmagazijn te Leerdam;

5o. het leveren en lossen van 300 scheepsten schrootbasalt aan de Schaardijken langs de Lek en Linge, bij inschrijving in een perceel;

6o. het leveren en verwerken met verspreiden van ongeveer 1200 kub. M. grint langs de Lek en Noorder-Lingedijken, in 14 perceelen;

7o. het opschoppen en tonrond houden van den voet van den Zuider-Lekdijk en Noorder-Lingedijk, in 2 perceelen, ged. 1 jaar.

Inl. bij den dijksopzichter Swets, te Leksmond. Aanw. 20 en 21 April, te 10 uren.

Sondel (Fr.), te 11 uren, door het dijksbestuur van het waterschap de Zeven-Grietenijen-en-Stad-Sloten, aan de Tacozijl: het maken van paalwerken en kistvullingen, het versterken met beton, de vernieuwing van stekken, verfwerk in 2 perceelen, het uitbaggeren van 2 perceelen dijksvaart, de herstelling aan watermolens, de bevloering bij 6 ijzeren stekken, het uitvoeren van kleine aardewerken, benevens de levering van stroo en rijshout.

Arnhem, door het prov. bestuur:

1o. het van buiten verven van provinciale gebouwen, te Arnhem, in '86;

2o. het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de provinciale gebouwen, in '86.

Vrijdag, 30 April.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten van de verbetering van het kanaal de Dieze, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, de arrondissements-ingenieur Keurenaer, te 's-Bosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 24 April. Raming ƒ 50,000.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van Vilvoordsche steenglooiing tegen den zuidwestelijken oever der haven, te Moerdijk, benevens het leveren en verwerken van stortsteen voor den kop van het zuidoostelijk, alhaar, behoorende tot de havenwerken in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur De Jong van Beek en Donk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. 24 April. Raming ƒ 3250.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der basaltsteenglooiing tegen den Keizerdijk in den Rijks-grooten-weg van Sleeuwijk naar Breda, gemeente Raamsdonk, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur De Jong van Beek en Donk te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. 24 April. Raming ƒ 2900.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en aanbrengen van oeververzieningen langs een gedeelte van het kanaal de Zuid-willemsvaart, in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur Keurenaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 24 April. Raming ƒ 22,580.

Kortgene (Zeel.), te 10½ uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Ammapolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken van genoemden polder. Aanw. 22 April, te 11½ en 27 April, te 3 uren.

Zwollerkerspel, te 11½ uren, door burg. en weth.: de levering van 396 M³ grint, ten behoeve der kunstwegen.

Neuzen, te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen, in het Nederlandsch logement van F. A. Susijn: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken en van het maken van werken tot dijksverbetering enz. Aanw. 23 April, te 10 uren, en 26 April, te 12 uren.

Apeldoorn, te 7 uren, in het hotel Van der Burg: het verbouwen van een woonhuis aan het Nieuwe Marktplein, voor J. Vloei. Aanw. 22 April, te 12 uren.

Warfum, door burg. en weth.: de levering van 100 stère gebroide en gewasschen riviergrint, 25 stère fijne macadam of keisteg en 1000 Hl., klokeien, van 10—30 cM. middellijn.

Zaterdag, 1 Mei.

Amsterdam, te 11 uren, door de financiëele maatschappij voor nijverheidsonderneemingen, in het café Krasnapolsky: het maken van prise d'eau, den watertoren, het ketelhuis, de beambtenwoning en verdere tot het pompstation behoorende werken, een en ander ten dienste der Delftsche duinwaterleiding. Inl. bij den ingenieur-architect N. Bienevelt Hz., te 's-Hage. Aanw. 27 April, te 11 uren.

Franeker, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van 300 stère grint, ten behoeve der kunstwegen.

Klundert, te 2 uren, door den tijdelijken rentmeester der domeinen, op het raadhuis: het doen van timmer- en metselwerken aan domeinhoeven en andere gebouwen in het rentambt Nieuwaart, onder Klundert. Inl. bij den bouwkundige J. Mol, te Zevenbergen. Aanw. 27 April, te 9 uren.

Nurmerwoude, door burg. en weth. van Dantumadeel: de levering van 300 stère zuiver gewasschen riviergrint.

Maandag, 3 Mei.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van een weg langs de Zuid-Willemsvaart, tusschen den weg naar Smeermaas bij de overwelfde doorvaart en den Singelweg buiten de voormalige Bieschpoort, te Maastricht. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 27 April. Raming ƒ 1730.

Kampen, te 1 uur, door het bestuur van het stoomgemaal voor de polders Broek-en-Maten-Buitendijks, Hattaal en Onderdijks, in het raadhuis: het verhoogen en verzwaren van p. m. 1800 M. kanaalkade en het uitdiepen van het afvoerkanaal van het stoomgemaal naar zee (herbesteding).

Dinsdag, 4 Mei.

Haarlem, te 2 uren, door de commissie van toezicht over het gesticht Meerenberg, aan het gebouw van het gesticht: het maken van eene uitbreiding van het krankzinnigengesticht Meerenberg, en daarbij behoorende werken. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat. Aanw. 19 en 21 April, te 11 uren. Raming ƒ 318,180.

Woensdag, 5 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op de Boven-, Beneden- en Nieuwe-Merwede, behoorende tot de werken der Merwede en Killen, met het onderhoud dier werken, van 1 Juli '86—30 Juni '87. Inl. bij den hoofdingenieur van Diesen, te 's-Hage, bij den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht, en bij de opzichters Van de Kreke, te Gorichem voor het 1e en 2e perc., Bauner, te Werkendam voor het 3e perc. en Beeren, te Dordrecht, voor het 4e perc. Aanw. 28 April. Raming: perc. 1 ƒ 26,200, perc. 2 ƒ 17,000, perc. 3 ƒ 30,000, perc. 4 ƒ 24,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-rivierwerken op het Zwartewater, met het onderhoud dier werken en de afbakening van het vaarwater van 1 Juni '86—30 Juni '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 28 April. Raming ƒ 5100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van twaalf kribben tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJssel in het Veesserak, boven Wijhe, tusschen de kilometerraaien 83 en 86. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 28 April. Raming ƒ 9650.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van tien dwarskribben aan den rechteroever van den Nederrijn, in de gemeente Heenen, provincie Utrecht, tusschen de kilometerraaien 53 en 57. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, den ingenieur Castendijk, te Utrecht, en den opzichter Mann, te Heenen. Aanw. 28 April. Raming ƒ 30,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhoud en herstel der werken aan den Hoek-van-Holland, van 1 Mei '86—30 April '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Lotmans, te Rotterdam, en de opzichters Van Elwijs, Lokker en Staal, te Hoek-van-Holland. Aanw. 28 April en 1 Mei, te 12 uren. Raming ƒ 154,000.

Zuanmerdam, te 11½ uren, door den bouwkundige C. Broer Tz., in het koffiehuis de rustende Arend: het restaureeren van genoemd koffiehuis met eenige daarmede in-verband-staande werken. Aanw. 27 April, te 11 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van eenige werken tot uitbreiding en gedeeltelijke verlenging van de buitenhaven te Vlissingen. Inl. bij den hoofdingenieur in het IIe district te Middelburg. Aanw. 27 en 28 April, te 2 uren.

Donderdag, 6 Mei.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verdiepen van eenige gedeelten van het Noordhollandsch Kanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. 29 April. Raming ƒ 30,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitdiepen der haven op Terschelling, behoorende tot de Rijks-havenwerken in Noord-Holland. Aanw. 29 April. Raming ƒ 5600.

Vrijdag, 7 Mei.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van baggerwerken tot het onder profiel houden van het kanaal de Zuidwillemsvaart, in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur Keurenaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 30 April. Raming ƒ 12,400.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan gebouw van het prov. best.: het leggen van eene steenglooiing en het verrichten van eene uitdieping aan het verharende op den linker Waaloever, behoorende tot het Rijksveer te Zalt-Bommel, provincie Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur van den Santhenvel, beiden te Arnhem, en den opzichter De Vries, te Nijmegen. Aanw. 30 April. Raming ƒ 660.

Woensdag, 12 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot normalisering van de rivier de Waal onder Varik, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 69 en 72. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 5 Mei. Raming ƒ 38,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van graafwerk op het benedendeel der Nieuwe-Merwede en het maken van zinkbazaltsteenglooiing tegen het buitenbeloop van den Rijksdeem langs de polders den Oostelijken Opslag en den Louwsmeenwaard en door het Gat van den Hengst, langs den rechteroever dier rivier, tusschen de kilometerraaien 108 en 109, onder de gemeenten Werkendam en Sliedrecht. Aanw. 5 Mei. Raming ƒ 9100.

Donderdag, 13 Mei.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het planten van stroo en helm, het stellen van rietschuttingen enz. in de duinen van Texsel en aan den vasten wal van Noord-Holland, ged. '86—'89, in 3 perceelen. Aanw. 6 Mei. Raming ƒ 6130, ƒ 9000 en ƒ 8230.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Nijmegen, 3 April: het bouwen eener stoomdakpannenfabriek op een terrein nabij Nijmegen en de levering van 200 stuks pannenkasten, voor G. J. Ramer Jz., onder beheer van den architect W. C. A. Hofkamp, te Nijmegen; ingekomen 4 bilj., als:

	tijd.	kosten.	fabriek.
Smits en V. d. Peppel, Nijmegen,	1 Aug.	ƒ 2705	ƒ 15,569
J. Knoops, idem,	1 Juli	» 2100	» 16,570
A. Th. Opsomer, idem	15 Juli	» 2000	» 14,750
W. v. d. Wagt, idem,	15 Juli	» 1296	» 14,000

gegund aan W. v. d. Wagt.

Groningen, 5 April: het bouwen van een heerenhuis voor Dr. van der Werp Jansen, onder beheer van den architect N. W. Lit; ingek. 19 bilj., als:

J. Poelman,	ƒ 7180
J. de Vries,	» 7135
E. Berkenbosch,	» 7067
K. Fekkes en H. Berends,	» 6972
A. v. Dijk,	» 6789
J. Hampé,	» 6779
D. Jansen,	» 6666
H. Kiel,	» 6666
T. Holthuis,	» 6626
E. W. Wattsema,	» 6621
H. Jansen,	» 6592
I. T. Toesman,	ƒ 6584
J. Beelings,	» 6565
B. de Jong,	» 6548
H. J. L. Walker,	» 6547
H. Scheltens,	» 6432
D. S. Diddens,	» 6398
D. Dooijes,	» 6391
E. Peters,	» 6203

gegund.

Waarde, 9 April: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van het waterschap Waarde; ingek. 21 bilj., als:

G. Maertens, Hoek,	ƒ 7075
P. v. d. Bergo, Koljnsplaat,	» 7000
C. Meerland, St.-Annaland,	» 6951
L. v. Popering Brainisse,	» 6900
A. v. d. Hoek, Zaamslag,	» 6900
L. Leijs, Hansweerd,	» 6500
P. A. v. d. Velde, Neuzen,	» 6480
C. F. Fruijenboeren, idem	» 6400
J. Bruggeman, Hansweerd,	» 6400
H. Klaassen, Zaamslag,	» 6300
J. Lindenberg, Wemeldinge,	» 6230
C. Bolier, Bruinisse,	» 6190
P. J. Visser, Hansweerd,	» 6164
C. de Wilde, Kattendijke,	» 6130
E. de Maat, Hansweerd,	» 6130
J. Leijs, 's Heer-Arendskerke,	» 6121
A. v. Popering Brinisse,	» 6100
P. J. Verhoeul, Bentoeisse,	» 5980
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,	» 5962
J. v. d. Hoek, Middelburg,	ƒ 5930
D. Bolier Cz., Hülland-Bath,	» 5775

gegund.

Anna-Paulowna, 10 April: de levering van 1300 stère grint, ten behoeve van den Anna-Paulowapolder; ingek. 4 bilj., als:

		per stère
Th. J. Vermaak,	te Utrecht,	ƒ 1.69
Thomassen & Zn.,	» Nijmegen,	» 1.60
W. v. Hasselt,	» idem	» 1.59
H. v. d. Bent,	» idem	» 1.53

Hoek, 10 April: het bouwen van een onderwijzerswoning, voor rekening der gemeente; ingek. 10 bilj., als:

G. J. Balkenstein,	te Neuzen,	ƒ 4720
P. Duijvenstein en P. J. Wisse,	» Zaamslag,	» 4688
Jz. de Feijter,	» Hoek,	» 4690
J. Keijn,	» Neuzen,	» 4600
H. J. Pauwels,	» Sas-van-Gent,	» 4566
C. Maters,	» Vlissingen,	» 4525
M. D. de Putter,	» Neuzen,	» 4280
B. W. F. Kaijser,	» Zaamslag,	» 4148
J. F. v. d. Walle,	» Holst,	» 3910
D. Thoens,	» Hoek,	» 3898

Leiden, 10 April, onder het beheer der gemeente 's-Hage: 1o. het éénjarig onderhoud der kazerregebouwen; ingek. 9 bilj., als:

P. Gestuus,	te Leiden,	ƒ 5500
B. Nieuwenhuisen,	» idem	» 5177
J. de Haas,	» 's-Hage,	» 5160
G. J. » ock,	» Oegstgeest,	» 4990
J. Sieg,	» Leiden,	» 4990

P. L. v. Erkel,	te Leiden,	ƒ 4085
G. Toorenvliet,	» Gouda,	» 4080
J. J. Ressenaar,	» Leiden,	» 4786
J. Boom,	» idem	» 4650
Raming		» 5200

2o. het dempen van een sloot en maken van een riool tusschen de stallen in de kazerne den Doelen en het terrein van de voormalige boomkweekerij: ingekomen 13 bilj., als:

P. Gestman,	te Leiden,	ƒ 9770
G. J. Beek,	» Oegstgeest,	» 9570
P. L. v. Erkel,	» Leiden,	» 9510
K. Haasenoot,	» Katwijk,	» 9500
P. J. Christiaanse,	» Leiden,	» 9485
G. Splinter,	» idem	» 9482
P. Hasselbach,	» idem	» 9420
B. Nieuwenhuisen,	» idem	» 9389
N. Bink,	» idem	» 9190
J. de Haas,	» 's-Hage,	» 8700
K. den Hollander,	» Gouda,	» 7955
G. Toorenvliet,	» idem	» 7890
J. Boom,	» Leiden,	» 7777
Raming		» 9000

Amsterdam, 10 April: het opbouwen van de hofstede Pondok-Rawa, in de Haarlemmermeer, onder beheer van den architect J. van Looij: ingek. 11 bilj., als:

Koen en Brakenburg, Oosterveen,	ƒ 17,000
P. J. v. Meerle, Sloten,	» 16,889
R. Cruijff, Amsterdam,	» 16,725
A. Paans, idem	» 16,550
Willem Gerrie, Buiksloot,	» 16,344
W. H. Struijs, Amsterdam,	» 13,950
P. v. Dalen, Nieuw Vennep,	» 15,700
B. H. Zeevat, Sloten,	» 14,730
D. Ruiter, Nieuw Vennep,	» 14,456
J. Stans, Haarlemmermeer,	» 14,450
G. de Vries, idem	» 14,200

gegund.

Zwolle, 10 April, voor rekening der gemeente, de levering van:

1o. 4500 Ben-Ahinkeien; ingek. 3 bilj., als:

	per 1000
E. Janssen en E. Burlon, Luik,	ƒ 95, ƒ 85 en ƒ 78
L. Geelin & Co., idem	» 88.50
F. Bodson, Mook,	» 87.90

2o. 21.000 Ourthekeien; ingek. 6 bilj., als:

	6000	15,000
	10 × 17 p. 1000	14 × 16 p. 1000
F. Bodson, Mook,	ƒ 74.90	ƒ 84.90
E. Janssen en E. Burlon, Luik,	71.50	85.—
A. Clerfayt, Poulseur,	64.79	82.79
H. J. Bosman, Rotterdam,	67.40	81.20
In massa door C. Maréchal, Poulseur,		ƒ 1698
Barette en Toupin, Eindhoven,		» 1617

3o. 100 M. kantsteenen; ingek. 6 bilj., als:

	per M
C. Maréchal, Poulseur,	ƒ 2.24
P. B. Korst, Groningen,	» 1.34
B. H. Trooster Jr., Zwolle,	» 1.2405
J. de Bres Jz., Dordrecht,	» 0.82
H. J. Bosman, Rotterdam,	» 0.40
P. Janssen, Luik,	» 0.68

4o. 100 M. trottoirhanden; ingek. 3 bilj., als:

	per M²
P. B. Korst, Groningen,	ƒ 3.29
J. de Bres Jz., Dordrecht,	» 3.19
B. H. Trooster Jr., Zwolle,	» 3.1795
P. Janssen, Luik,	» 2.78
H. J. Bosman, Rotterdam,	» 2.64
Massa kantsteenen en trottoirbanden,	
B. H. Trooster Jr.,	» 454

5o. 280.000 Waalklinkers of IJsselsteen (Waalvorm), in 2 perceelen; massa ingek. 3 bilj., als:

	per 1000
G. Schutte, Zwolle,	ƒ 12.25
H. Lubbers, idem	» 11.65
J. L. v. Oech, idem	» 11.47½
H. Bakhuis & Co., Olst,	» 11.47
Vroom, Krel en Van Rugen, Deventer,	» 11.43½

Perceel 1 (160,000), ingekomen 1 biljet van Beek en Van Voorthuijsen, firma Dwars, Zwolle ƒ 11.70 per 1000.

Perc. 2 (120,000); ingek. 2 bilj., als:

	per 1000
Hermsen en Janssen, Zwolle, 50,000 en 70,000	ƒ 12 » 11.50
J. ter Weele Buisman, Katervoer,	» 11.95

De gunning is aangehouden.

Alkmaar, 10 April: voor het hoogheemraadschap van de uitwaterende sluizen in Kennemerland en Westfriesland: het maken van een basaltsteenen kaaimuur, lang 80 M., in de zeesluizen te Edam; minste inschr. D. Beunder, te Scharwoude, voor ƒ 4886. Raming ƒ 5600.

2o. de levering van diverse materialen; minste inschr. waren:

perc. 1 en 4, eikenhout, A. v. d. Sande, Uitenbout, ƒ 639

		per M³
» 2, grenenhout,	A. Sligcher & Zn., Monnikendam,	ƒ 30
» 3, vurenhout,	dezelfden,	» 28
» 4, berkenhout,	F. H. v. Eerden, Aalten,	» 40
» 6, grove brik,	J. Bootsman, Amsterdam,	ƒ 3.35 per last.

Kampen, 12 April: het verhoogen en verzwaren van p. m. 1800 M kanaaldijk en het uitdiepen van het afwaterkanaal van het stoomgemaal voor de polders Broeken-en-Maten-Buitendijks, Haatland en Onderdijks; ingekomen 2 bilj., als:

J. Western,	te Kampen,	ƒ 5500
J. Wijnholt,	» idem	» 4289

Niet gegund.

Groningen, 12 April: het bouwen van een winkelhuis voor J. Groen, onder beheer van den architect N. W. Lit; ingekomen 22 bilj., als:

A. v. Dijk,	ƒ 10,200
B. Hovingh,	» 9 266
H. Jansen,	» 8,632
R. J. L. Walker,	» 8,597
E. Peters,	» 8,467
E. W. Wetsema	» 8,339
H. Scheltens,	» 8,322
J. H. Mulder,	» 8,198
D. S. Dokkes,	» 8,099
G. Moulink,	» 7,985
E. Berkenbosch,	» 7,975
G. P. v. Erp,	» 7,923
D. Janssen,	» 7,855
J. Pochman,	» 7,550
T. Holthuis,	» 7,525
D. Dalmolen,	» 7,520
H. Kiel,	» 7,519
D. Droges,	» 7,486
J. Ibelings,	» 7,441
K. Fokkes en H. Berends,	» 7,344
J. Haupt,	» 7,288
B. de Jong,	» 7,220

gegund.

Driesum, 12 April: het bouwen van eene groote kamer aan het armhuis, onder beheer van den architect J. W. Duijff; ingekomen 7 bilj. als:

F. Ouinga,	te Dokkum	ƒ 843
P. Schaafsma,	» Kollum,	» 824
Joh. Bakker,	» idem	» 770
J. Boersma,	» idem	» 762
H. de Jong,	» Dokkum,	» 748
A. Hoekema,	» Damwoude,	» 674
G. v. d. Wal,	» Murmerwoude,	» 588

gegund.

Amersfoort, 12 April, voor rekening der gemeente: 1o. het restaureeren van de Koppelpoort; ingekomen 7 bilj., als:

G. B. Gijsbertse,	te Amersfoort,	ƒ 4850
J. G. v. d. Geest,	» idem	» 4750
J. B. F. Lensing,	» idem	» 4290
E. v. Achterberg,	» idem	» 4213
T. v. Daal,	» idem	» 4100
J. Klaarenbeek,	» idem	» 3775
C. Ditters,	» idem	» 3620

Nog niet gegund.

2o. het vernieuwen van den steenen duiker aan het zoogenaamde sluisje te Amersfoort; ingek. 4 bilj., als:

J. H. Boersen,	te Amersfoort,	ƒ 3000
J. F. de Vos,	» Hoogland,	» 2695
P. Boks,	» Amersfoort,	» 2690
F. de Bruijn,	» Hoogland,	» 2650

Nog niet gegund.

3o. het uitdiepen van de havenkom en al de binnengrachten te Amersfoort; ingekomen 10 bilj., als:

Joh. de Vaal,	te Gouda,	ƒ 2395
H. v. Velthuizen,	» idem	» 1980
E. Schoephouwer,	» idem	» 1885
T. W. Bonte,	» Amersfoort,	» 1880
A. de Borst,	» Papendrecht,	» 1774
P. Boks,	» Amersfoort,	» 1760
Joh. Fruitier,	» Utrecht,	» 1597
P. den Haan,	» idem	» 1550
J. v. d. Berg,	te Amersfoort,	ƒ 1190
P. Schimmel,	» idem	» 1179

gegund.

Dordrecht, 12 April: het bouwen eener kerk op de bestaande fundeering, voor de vrije Evangelische gemeente, onder beheer van den bouwkundige A. Schmidt; ingek. 9 bilj., als:

A. v. d. Vlugt,	te Dordrecht,	ƒ 6150
J. F. H. v. d. Engh	» idem	» 5740
C. Bothof,	» idem	» 5610
P. Kraaijeveld,	» Sliedrecht,	» 5618
J. J. Kooimans,	» Dordrecht,	» 5400
A. den Boer,	» Nieuwlekkerland,	» 5382
H. Dijcens,	» Dordrecht,	» 5378
L. Kooiman,	» idem	» 5310
Barto en Aljes,	» idem	» 5244

Dordrecht, 12 April, voor rekening der gemeente: 1o. het dempen en rioleeren van eene sloot tusschen particuliere terreinen, ter lengte van ongeveer 128 M., gelegen tusschen het Geldeloospad en den Van-Strijpsingel, aldaar; ingek. 6 bilj., als:

W. v. Zeijl,	te Dordrecht,	ƒ 499
D. J. Kwak,	» idem	» 478
J. de Bruin,	» Dubbeldam,	» 440
P. J. Dubbelman,	» Dordrecht,	» 438
A. de Bruin,	» Dubbeldam,	» 420
P. v. Wijngaarden,	» Papendrecht,	» 388

gegund.

2o. het vergrooten en herstellen de openbare zwemplaats aan de Vest, aldaar; ingek. 4 bilj., als:

J. v. d. Vlugt,	te Dordrecht,	ƒ 2650
D. J. Kwak,	» idem	» 2378
J. H. de Wit,	» idem	» 2287
L. Kooiman,	» idem	» 2164

gegund.

Roermond, 13 April: het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Roermond, onder het beheer der genie, te Nijmegen; ingek. 3 bilj., als:

J. Rombon,	te Roermond,	ƒ 2600
J. v. d. Wijer,	» idem	» 2460
Th. Hermens,	» idem	» 2370

De minste inschr. is als aannemer voorgedragen.

Raming ƒ 2650

Delft, 13 April, onder het beheer der genie, te 's-Hage: 1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., en der werken te Delft; ingek. 9 bilj., als:

W. Franke,	ƒ 9300
W. F. C. Schaap,	» 9250
J. de Haas,	» 8999
W. N. v. Ipenburg,	» 8969
H. H. Geers,	» 8900
D. Huurman,	» 8848
M. Houtman,	» 8745
D. J. Houtzager,	» 8739
J. F. Luxemburg,	» 8383
Raming	» 9200

2o. eene verving van kazernegebouwen, enz., en van werken te Delft; ingek. 8 bilj., als:

J. H. Houtzager,	ƒ 2710
F. A. Hansen Jr.,	» 2578
A. M. Biermasz,	» 2555
W. de Vries,	» 2548
P. Goudappel,	» 2537
R. M. Hoeks,	» 2472
J. Quast,	» 2349
J. P. Klees,	» 2178
Raming	» 2600

Het biljet van den minsten inschr. was van onwaarde.

Amsterdam, 13 April: het bouwen van tien winkelhuizen met bovenwoningen aan de Haedenmakersstraat, onder beheer van den architect C. A. Bomboch Cz.; ingek. 28 bilj., als:

G. Wolmk,	ƒ 45,100
G. Wond,	» 45,054
H. C. Dorlas,	» 45,000
C. F. Kranewveld,	» 44,700
F. Rijken,	» 42,000
J. Koster,	» 41,414
H. Rietsijder,	» 41,215
J. G. de Haart,	» 40,900
W. Greeve,	» 40,800
K. J. B. v. Damme,	» 39,990
A. Aalders,	» 39,952
A. Paans,	» 39,000
P. Groenhof en A. G. Haak,	» 38,980
P. v. Buren,	» 38,932
B. Cruiff,	» 37,999
Peeters en Beckdsen,	» 37,616
P. Kampman en Harderwijk,	» 36,523
H. de Haan,	» 36,003
D. H. Zeevat,	» 35,000
J. H. Hartgerink en W. Boom,	» 34,700
W. H. Struis,	» 34,200
D. Koskens,	» 33,460
B. de Bruin,	» 33,200
J. J. Visser,	» 32,980
G. L. Brouwer,	» 30,600
D. Hoogerbeets en P. Wit,	» 30,500
J. Happé Hz.,	» 29,750
W. Hilker en N. Brugman,	» 26,580

Nog niet gegund.

Utrecht, 13 April, onder het beheer der genie, aldaar: het éénjarig onderhoud van de:

1o. werken en kazernegebouwen, enz., te Utrecht en op de legerplaats bij Zeist; ingekomen 3 bilj. als:

H. Leemans,	ƒ 8500
G. Kühne,	» 8365
J. v. Straten,	» 7235
Raming	» 8000

2o. werken in de Nieuwe Hollandsche waterlinie, van af de Klop tot en met Vreeswijk; ingek. 6 bilj., als:

M. Lakerveld,		ƒ 10,210
E. Scheephouwer,		ƒ 10,195
C. v. d. Berg,		» 10,190
H. Leemans,		» 10,150
J. Krachten,		» 9,865
J. v. Straten,		» 8,895
Raming		» 10,100

3o. werken in de stelling Honswijk; ingek. 3 bilj., als:

C. v. d. Berg,		ƒ 2500
A. L. de Kievit,		» 2040
R. Barneveld,		» 1980
Raming		» 2200

4o. werken te Wijk-bij-Duurstede en van daar tot Odijk; ingek. 3 bilj., als:

C. Froonhoff,		ƒ 2157
J. v. Wamel,		» 2133
H. v. Oostrum,		» 1934
Raming		» 2400

5o. eene verving van werken en gebouwen; ingek. 7 bilj., als:

G. Prins,		ƒ 3458
W. v. Willigenburg,		» 3400
J. Quast,		» 3196
M. H. Eijswogel,		» 3033
Firma Kramer en Groep,		» 2990
J. Meijers,		» 2902
L. C. de Leur,		» 2877.35
Raming		» 3500

Wageningen, 13 April: het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan het hotel »De Wageningsche Berg"; minste inschrijvers waren voor:

Schilderwerk, F. Pereboom, Wageningen,		ƒ 248
Timmer- en metselwerk, E. Burgers, idem		» 155
Loodgieterswerk, F. Barbier, idem		» 124

Geertruidenberg, 13 April: het éénjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen enz. te Geertruidenberg, onder het beheer der genie, te 's-Bosch; ingek. 2 bilj., als:

W. Franssen,	te Geertruidenberg,	ƒ 3350
M. Krols,	» idem	» 3300
Raming		» 3850

De minste inschr. is als aannemer voorgedragen.

Dordrecht, 13 April: het éénjarig onderhoud van de werken en gebouwen te Dordrecht, onder het beheer der genie, te Breda; ingekomen 6 bilj., als:

D. J. Kwak,	te Dordrecht,	ƒ 3680
C. Bothof,	» idem	» 3680
C. A. Tenenti,	» idem	» 3600
J. P. F. Kraus,	» idem	» 3599
J. v. d. Vlugt Jr.,	» idem	» 3535
J. J. Kooijmans,	» idem	» 3487

Beneden was er 1 bilj. van onwaarde.

Raming ƒ 3400

Nijmegen, 14 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz.; ingek. 7 bilj., als:

K. Verburgh,	ƒ 6100
A. Benning,	» 6075
H. G. v. Herzewijk,	» 6070
A. W. Janssen,	» 5969
J. Buskens,	» 5795
J. Teunissen,	» 5133
H. W. v. d. Waarden,	» 5393
gegund.	
Raming	ƒ 6870

2o. het éénjarig onderhoud van de werken; ingek. 6 bilj., als:

A. Benning,	ƒ 1670
K. Verburgh,	» 1540
G. Buskens,	» 1497
J. Teunissen,	» 1448
H. G. v. Herzewijk,	» 1400
H. W. v. d. Waarden,	» 1393
gegund.	
Raming	ƒ 1600

Leeuwarden, 14 April: het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, enz., aldaar, onder het beheer der genie, te Zwolle; ingekomen 8 bilj., als:

L. Knigstra,	te Leeuwarden,	ƒ 4549
J. Lavermann,	» idem	» 4290
C. F. Schwaner Jr.,	» idem	» 4245
D. Suwijn,	» idem	» 4232
W. Last,	» idem	» 4088
H. Arends,	» idem	» 3990
J. W. Fransen,	» idem	» 3974
J. Beekman,	» idem	» 3842
Raming		» 4150

Naarden, 14 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, enz., te Naarden; ingekomen 4 bilj.; minste inschr. was H. van Asperen, te Naarden, voor ƒ 3100. Raming ƒ 4550.

2o. het éénjarig onderhoud der werken te Naarden; ingek. 4 bilj.; minste inschr. was H. van Asperen, te Naarden, voor ƒ 3888. Raming ƒ 4250.

Winterswijk, 14 April: het bouwen van een woonhuis met remise en stal, voor Dr. J. Hugens; ingek. 8 bilj., als:

Te Siepe,	te Winterswijk,	ƒ 10,987
Konings,	» idem	» 10,724
Ter Haar,	» idem	» 10,580
Wolfs,	» idem	» 10,296
Lichtenberg,	» idem	» 9,999
Toebes,	» idem	» 9,989
Sellink,	» idem	» 9,350
Nuijs,	» idem	» 9,357

Doesburg, 14 April: het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, de werken enz., te Doesburg, onder het beheer der genie, te Zutfen; ingek. 1 bilj. van G. B. van Ree, te Doesburg, voor ƒ 5995. Raming ƒ 6010.

Zierikzee, 14 April: het maken van eene nieuwe vaste brug over de oude haven, ter vervanging van de dubbele houten valbrug, bij het Krampkes, in 2 perceelen.

Perc. 1, ingek. 4 bilj., als:

J. v. Dijke Hz.,	te Zierikzee,	ƒ 723
C. Bartels,	» idem	» 560
H. Bezaans,	» idem	» 541
T. F. Wisse,	» idem	» 507
gegund.		
Raming		ƒ 675

Perc. 2, ingekomen 5 bilj., als:

Gebr. Coppejan	te Vlissingen,	ƒ 886
J. v. Dijke Hz.,	» Zierikzee,	» 742
C. v. d. Berge,	» idem	» 675
Wed. A. Anker,	» idem	» 659
H. J. Koemets,	» idem	» 517
gegund.		
Raming		ƒ 883

's-Hage, 14 April: de verbouwing van een perceel gelegen in de Boekhorststraat 127a, onder beheer van den architect H. W. A. Croiset van Uchelen; ingek. 6 bilj., als:

J. H. V. Benser,	te 's-Hage,	ƒ 5198
W. P. Teeuwisse,	» idem	» 5490
C. Kranenburg,	» idem	» 5410
A. v. Lith,	» idem	» 5375
P. v. Rossum,	» idem	» 5344
J. L. Werdes Jr.,	» idem	» 4973

gegund.

's-Hage, 14 April: het maken van het noordelijk gedeelte van de voorhaven van het kanaal, ter verbinding van Amsterdam met de Meerwede, in het Open IJ, bij de Stadsrietlanden te Amsterdam; ingek. 4 bilj., als:

C. Ilos Az.,	te Dordrecht,	ƒ 673,000
A. G. Huyskes,	» Bedel,	» 618,000
P. A. Bos,	» Gerichem,	» 587,000
A. Volker Lz.,	» Sliedrecht,	» 518,000
Raming		» 649,350

's-Hage, 14 April: 1o. het maken van eene douane-goederenloods met voorpleu en een douane-park, benevens het leggen van sporen op het station Groningen; ingek. 17 bilj., als:

J. de Vries, Groningen,	ƒ 54 635
L. Kalis Kz., Sliedrecht,	» 49,800
L. de Rooy, Tilburg,	» 49,300
J. v. Veen, Workum,	» 48,200
J. Werkman en J. Haupt, Groningen,	» 47,888
B. H. Harkema Wz., idem	» 47,600
A. H. Teninga, Grootegast,	» 46,900
E. Berkenbosch, Groningen,	» 46,840
F. Aberson, Steenwijk,	» 46,435
H. G. Janssen, Groningen,	» 45,500
T. G. Bekhuis en D. Damstra, Leeuwarden,	» 45,447
T. Boonstra, Assen,	» 45,368
R. Hanse Jr. en M. J. de Bie, Assen,	» 44,700
J. N. Kruizinga, Groningen,	» 44,750
A. de Vries, idem	» 44,300
K. Hoeker, Zutfen,	» 43,300
T. Hibrius, Leeuwarden,	» 39,200
Raming	» 50 900

2o. het maken van de aardebaan, de kunstwerken, den bovenbouw, de werken tot overgang, bewaking, afleiding enz., en eenige verdere werken voor het gedeelte Drunen—Vlijmen van den spoorweg Zwaluwe—'s-Bosch; ingekomen 12 bilj., als:

J. Hilen, Grave,	ƒ 329,000
L. Kalis Kz., Sliedrecht,	» 327,400
J. M. Gruyters, 's-Bosch,	» 317,843
H. v. Ilsign, Naarden,	» 316,780
A. C. Paardekooper, 's Hage,	» 313,000
D. Volker, Dordrecht,	» 306,000
A. Terwindt, West-Pannerden,	» 298,700
B. A. Wiegerink, Groenlo, en F. E. Terwindt, Pannerden,	» 297,100
J. Koor, Amsterdam,	» 294,440
C. D. Kleyn, Raamsdonk,	» 289,900
Raming	» 279,445
	» 294,000
	» 335,000

3o. het verrichten van schilderwerk aan het hoofdgebouw op het centraal personenstation te Amsterdam; ingek. 12 bilj., als:

K. Haspers, Rotterdam,		ƒ 26,300
J. Cleton, idem		» 26,000
J. J. v. Willigenburg, Maarsen,		» 25,100
W. v. Willigenburg, Utrecht,		» 24,600
Jansen en Van Dieren, Amsterdam,		» 24,500
Tj. Revenga en C. Smith, idem		» 24,377
A. H. Trautwein, idem		» 23,500
G. J. de Haas & Zn., idem		» 19,850
H. Kikke Jz., idem		» 18,999
J. C. Cramer, Haarlem,		» 18,489
J. v. d. Heeren, Amsterdam,		» 18,398
G. H. Heinen, idem		» 17,994
Raming		» 18,700

4o. het maken van opritten met grondmuren naar de perrons tusschen het hoofdgebouw en de beide doorgangen op het centraal personenstation te Amsterdam; ingek. 26 bilj., als:

A. H. Grijpink, Amsterdam,	ƒ 49,400
A. Heinen, idem	» 46,850
L. Kalis Kz., Sliedrecht,	» 46,800
L. Kok, IJmuiden,	» 46,400
S. v. Soest, Mijlrecht,	» 45,397
J. v. Veen, Workum,	» 44,980
C. v. Boven, Amsterdam,	» 44,540
W. Westerhof, Weesp,	» 43,800
K. Hollander, Gouda,	» 43,623
H. A. Wiegerink, Groenlo, en F. E. Terwindt, Pannerden,	» 43,200
L. de Rooy, Tilburg,	» 43,000
H. Hendrix, Amsterdam,	» 42,900
C. J. Maks Jz. en J. J. Boekholts, Amsterdam,	» 42,980
J. Schoenmeijer en A. Kos Koolhaalder, Rotterdam,	» 42,933
H. v. Rhijn, Naarden,	» 42,559
K. J. B. v. Damme, Amsterdam,	» 42,444
D. J. Ulenberg, Rotterdam,	» 42,400
J. v. d. Berg, Amersfoort,	» 41,900
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 41,900
Ph. Verbruggen, Waddinksveen,	» 41,647
J. Kooy, Amsterdam,	» 40,950
P. Vlasman, Utrecht,	» 40,867
J. Koster, Amsterdam,	» 40,025
F. H. Joseph, Hilversum,	» 39,980
W. Goedkoop Dz., Amsterdam,	» 39,900
J. Smit VII, Slikkerveer,	» 39,760
H. J. Meekers, Amsterdam,	» 39,453
P. Duinker, Amsterdam,	» 38,637
Raming	» 49,500

Tiel, 14 April: het verhoogen en verzwaren van een perceel dijk onder Kesteren en het gedeeltelijk dichten van een kolk aldaar, voor rekening van het polderdistrict Nederbetuwe; ingek. 11 bilj., als:

G. Lemmers, Leeuwen,		ƒ 16,80
D. A. v. d. Kaaij, Bassum,		» 13,850
J. J. de Kock en Joh. v. Hattem, Lienden,		» 13,000
Th. v. d. Boogaard, Leeuwen, en A. de Vree, Maurik,		» 12,900
E. v. Horn, Lienden,		» 12,000
D. Jager, C. A. v. Doorn en J. v. Gijtenbeek, Kesteren,		» 11,825
A. de Weijert, Ochten,		» 11,780
P. v. Zanen Hz., Ammerstol,		» 11,342
P. W. v. Hattum, Tuil,		» 11,212
J. Quint, Ochten,		» 10,861.25
G. Spiering Cz., Gameren,		» 10 198

gegund.

Onderdendam, 14 April: 1o. het uitbaggeren van het kanaal Mensingeweer—Den Hoorn—Doeuen, lang 8280 M.; ingekomen 7 bilj., als:

W. Bos,	te Groningen,	ƒ 45,150
J. Veldkamp,	» Bedum,	» 44,650
J. N. Kruizinga,	» Groningen,	» 37,920
A. Pastoor,	» Stedum,	» 37,437
H. v. Dijk,	» Delfzijl,	» 29,620
C. de Ruiter,	» Hardinksveld,	» 28,900
H. H. Smit,	» Almenum,	» 25,000

gegund.

Raming ƒ 36,000

2o. het opschoonen van het afwateringskanaal om Obergum, lang 1248 M.; ingek. 6 bilj., als:

J. W. de Vries,	te Smilde,	ƒ 6280
J. N. Kruizinga,	» Groningen,	» 5554
J. Pott,	» Stedum,	» 5475
C. de Ruiter,	» Hardinksveld,	» 5160
W. de Vries,	» Garnwerd,	» 5087
J. Timmer,	» Obergum,	» 4815

gegund.

Raming ƒ 5800

Assen, 14 April: het doen van eenige herstellingen aan de boerderij van P. Hiddingh, te Kloosterveen, onder beheer van den architect G. Stel; ingekomen 5 bilj., als:

D. B. Wiering,	te Assen,	ƒ 1100
G. Winters,	» idem	» 1085
H. de Vries,	» idem	» 977
R. Hunze,	» idem	» 968
Jabing en Smallenbroek,	» idem	» 900

gegund.

Sleen, 14 April: voor rekening der gemeente:

1o. het bouwen van eene school en onderwijzerswoning te Steen; ingek. 9 bilj., als:

T. T. v. Eyk,	te Lippenhuizen,	ƒ 15,460
J. L. Eppenga,	» idem	» 15,280
A. J. Woltersom,	» Koevorden,	» 14,809
S. W. de Boer,	» Lippenhuizen,	» 14,690
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 14,530
J. G. Hofman,	» Blesse,	» 14,409
J. H. Poutsma,	» Terwispel,	» 14,200
G. J. Ernst,	» Zwolle,	» 13,954
J. en A. Pranger, gegund.	» Stadskanaal.	» 12,998

Raming ƒ 15,281.82

2o. het bouwen van eene school en onderwijzerswoning te Eras; ingek. 7 bilj., als:

A. J. Woltersom,	te Koevorden,	ƒ 11,200
S. W. de Boer,	» Lippenhuizen,	» 11,170
T. T. v. Eyk,	» idem	» 10,920
J. H. Poutsma,	» Terwispel,	» 10,217
J. L. Eppenga,	» Lippenhuizen;	» 10,200
G. J. Ernst,	» Zwolle,	» 9886
J. en A. Pranger, gegund.	» Stadskanaal,	» 9186

Raming ƒ 11,677.199

3o. het bouwen van een school en onderwijzerswoning te Schoonoord; ingek. 9 bilj., als:

F. Aberson,	te Steenwijk,	ƒ 14,250
J. G. Hofman,	» Blesse,	» 13,763
A. J. Woltersom,	» Koevorden,	» 13,700
S. W. de Boer,	» Lippenhuizen,	» 12,730
J. L. Eppenga,	» idem	» 12,660
G. J. Ernst,	» Zwolle,	» 12,648
J. H. Poutsma,	» Terwispel,	» 12,619
T. T. v. Eyk,	» Lijp enhuizen,	» 12,417
J. en A. Pranger, gegund.	» Stadskanaal,	» 11,210

Raming ƒ 13,880.12

4o. het verbouwen van de school te Veenoord; ingek. 8 bilj., als:

J. L. Eppenga,	te Lippenhuizen,	ƒ 5690
S. W. de Boer,	» idem	» 5100
J. H. Poutsma,	» Terwispel,	» 4984
T. T. v. Eyk,	» Lippenhuizen,	» 4880
A. J. Woltersom,	» Koevorden,	» 4200
J. Oldenkamp,	» N.-Amsterdam,	» 4193
G. J. Ernst,	» Zwolle,	» 4186
A. de Bie,	» N.-Amsterdam,	» 4163

gegund.

Raming ƒ 4591.20

Yassa perc. 1, 2 en 3; ingek. 2 bilj., als:

F. Aberson,	te Steenwijk,	ƒ 39,270
J. en A. Pranger,	» Stadskanaal,	» 32,644

Massa perc. 1—4; ingek. 4 bilj., als:

A. Nachin,	te Hoogeveen,	ƒ 44,200
J. G. Hofman,	» Blesse,	» 44,100
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 43,400
G. J. Ernst,	» Zwolle,	» 40,560

Haarlem, 15 April: het leggen van een trottoir, bestrating enz. in het Florapark; ingek. 6 bilj., als:

J. R. Lasschuit,	te Haarlem,	ƒ 1190
C. Rouwin,	» idem	» 1174
H. Louden,	» idem	» 1147
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 1077
T. J. Verzijlbergh,	» Haarlem,	» 987
Wed. A. Reynders Jz., gegund.	» idem	» 983

Groningen, 15 April: de levering van 100,000 Groninger baksteenklinkers 1e soort, voor de gemeente; ingek. 2 bilj.; minste inschr. was N. Doornbos, te Krewerd, voor ƒ 1495.

Twello, 15 April: de levering van 1350 stère grint voor de gemeente Voorst; minste inschr. was H. van den Bout, te Nijmegen, voor ƒ 1.33 per M³.

Breda, 15 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Breda; ingekomen 5 bilj., als:

C. J. Marijnen,	te Breda,	ƒ 11,649
Th. Kessels,	» idem	» 11,570
J. Mol,	» idem	» 11,492
A. v. d. Heide,	» idem	» 11,473
J. A. Mol,	» idem	» 11,443

Raming » 11,500

2o. het éénjarig onderhoud van de Koninklijke Militaire Academie te Breda; ingekomen 4 bilj.; als:

J. Mol,	te Breda,	ƒ 5689
Th. Kessels,	» idem	» 5645
P. J. v. Glabbeek,	» idem	» 5609
J. A. Mol,	» idem	» 5589

Raming » 5700

Haarlem, 15 April: het voortzetten van de verbetering van den omringdijk op het eiland Marken, behoorende tot de zeewering in Noord-Holland; ingek. 10 bilj., als:

C. Blankevoort, Monnikendam,		ƒ 4660
Gebr. Janzen, Nieuwendijk,		ƒ 4389
R. Schreuders, Kolhorn,		» 4350
H. J. Buis, Urk,		» 4248
C. Hoen, Nieuwendam,		» 4170
C. Kroon, Wieringen,		ƒ 4120
G. Bevenhakker, Sliedrecht,		» 4040
D. de Jong, Edam,		» 3918
R. Boom, Staveren,		» 3850
P. Bakker, idem		» 3846

Woerden, 15 April: het bouwen van een schoolgebouw en aanhoren op een terrein der voormaligen Grooten Binnenwal, voor rekening der gemeente; ingek. 16 bilj., als:

J. d. Jong Wzn.,	te Gouda,	ƒ 27,900
C. Meijers,	» 's-Hage,	» 25,444
G. d. Hoog Wzn.,	» Driebrugge,	» 24,750
J. P. Boot,	» Waarder,	» 24,740
W. Boot,	» Woudbrugge,	» 24,734
F. W. v. Vloten,	» Utrecht,	» 24,671
G. Snel,	» Woerden,	» 24,600
K. Hollander,	» Gouda,	» 24,300
W. Bokhoven,	» idem	» 24,290
J. Hesselingen,	» Meppel,	» 24,200
W. van Ingen,	» Bodegraven,	» 23,999
V. Ph. Braun,	» Beverwijk,	» 23,900
J. Spruit en A. van Stavoren Jz., gegund.	» Kralingen,	» 23,594
L. J. Metz,	» Zalt-Bommel,	» 23,547
A. Koteres,	» Woerden,	» 21,670
J. W. Blok,	» idem	» 21,620

Groningen, 15 April: het éénjarig onderhoud van de kazerne- en andere gebouwen en werken te Groningen, onder het beheer der genie, te Zwolle; ingek 9 bilj., als:

J. I. Toesman,	te Groningen,	ƒ 3668
J. Helsigs,	» idem	» 3549
H. J. L. Walker,	» idem	» 3397
G. P. v. Erp,	» idem	» 3380
J. H. Muller,	» idem	» 3342
T. Holthuis Sr.	» idem	» 3285
J. Haupt,	» idem	» 3236
H. Kiel,	» idem	» 3209
J. Prohnan,	» idem	» 3184

Raming » 3200

Venlo, 16 April: 1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Venlo; ingek. 4 bilj., als:

L. Landy,	te Venlo,	ƒ 6714
J. Bosman,	» idem	» 6250
J. M. v. Gasselt,	» idem	» 5030
H. v. Gasselt,	» idem	» 5056

Het laatste biljet luidde: No. 3 als aannemer voorgedragen.

Raming ƒ 7300

2o. eene verving van kazernegebouwen, enz., te Venlo; ingekomen 3 bilj., als:

H. Pouhessen,	te Venlo,	ƒ 1080
C. Bloemen,	» idem	» 1022
K. Charles,	» idem	» 972

Laatstgenoemde als aannemer voorgedragen.

Raming ƒ 1300

Naarden, 16 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het éénjarig onderhoud van de werken langs de Vecht van Muiden tot Nieuwersluis; ingek. 3 bilj.; minste inschr. was N. Mühl, te Muiden, voor ƒ 2363. Raming ƒ 4000.

2o. het éénjarig onderhoud van de werken langs de Vecht, van Kijkuit tot Maarseveen; ingek. 3 bilj.; minste inschr. was J. Meijers, te Vreeland, voor ƒ 3290. Raming ƒ 3700.

Woerden, 16 April: het éénjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen, enz., te Woerden en te Wierickerschans, onder het beheer der genie, te Utrecht; ingekomen 4 bilj., als:

G. Blok,	te Woerden,	ƒ 3550
C. Fluijt,	» idem	» 3460
A. C. Bestebroer,	» idem	» 3384
A. Koteres,	» idem	» 3348

Groningen, 16 April: het verbeteren van de toeritten tot de veerpont bij de Roodehaan, wederzijds het Reitdiep, voor rekening der provincie; ingekomen 10 bilj., als:

H. de Wind,	te Zoutkamp,	ƒ 1760
J. Timmer,	» Oterzum,	» 1669
M. Boersema,	» Warfhuizen,	» 1660
J. Pott,	» Stedum,	» 1649
W. de Vries,	» Garnwerd,	» 1640
R. Zeeff,	» Eenrum,	» 1610
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 1566
H. Woldringh,	» Zoutkamp,	» 1498
H. Formsma,	» Grijpskerk,	» 1487
J. v. d. Berg,	» Uithum,	» 1474

Raming » 1430

's-Hage, 16 April: 1o. het onderhoud en herstel van het post-en-telegraafkantoor te Zierikzee, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring tot 31 Dec. '88; ingek. 5 bilj., als:

J. v. d. Linden,	te Zierikzee,	ƒ 1164
J. v. Dijke,	» idem	» 1110
H. C. v. d. Ende,	» idem	» 1097
M. Pasche,	» idem	» 1077.93
N. Timmerman,	» idem	» 1065

2o. het onderhouden en herstellen van de gebouwen, behoorende tot de herstellingswerkplaats van de Rijkstelegraaf te 's-Hage, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring tot 31 Dec. '88; ingekomen 5 bilj., als:

N. en J. A. Bontman,	te 's-Hage,	ƒ 1880
J. de Haas,	» idem	» 1837
L. J. L. Schoonenberg,	» idem	» 1825
A. R. Rutgers,	» idem	» 1776
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 1775

Raming » 1847

Amsterdam, 16 April: e. het maken van een winkelhuis met kantoorlokalen enz. op een terrein aan den hoek van den Dam en Nieuwendijk te Amsterdam; b. het bouwen van kantoren met goederenbergplaats enz., voor de algemeene expeditiondernemng. Van Gend & Loos, firma H. Colignon & Co., bezevens woning voor den directeur en twee vrije bovenhuizen op een terrein aan den Dam en de Valkensteeg te Amsterdam, onder beheer van den architect W. Langhout Gz.; ingek. 22 bilj.; minste inschr. waren W. P. Voorham en H. W. Venemans

voor perceel a. voor	ƒ 45,440
» » b. »	» 39,337
» beide perceelen te zamen voor	» 84,490

Stavenisse, 16 April: het verdedigen van den onderzeeschen oever door zinkwerk en steenbestorting, het maken van een strandhoofd en het verlagen van een gedeelte van een oud zinkstuk, voor den polder Oud-Kempenshofstede; ingek. 11 bilj., als:

J. de Rijke Jz., Sirjansland,		ƒ 13,900
A. Prins Tz., Sliedrecht,		» 13,843
G. Bolier, Scherpenisse,		» 13,737
W. Ringelberg, Duivendijke,		» 13,500
A. v. Popering, Bruinisse,		» 13,487
J. de Jonge, Biezelinge,		» 13,450
C. D. Bolier, Scherpenisse,		» 13,387
P. Moerland, Stavenisse,		» 13,180
C. Moerland, Sint-Annaland,		» 12,999
R. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,		» 12,850
J. Tollenaar, Neuzen,		» 12,800

Raming » 13,000

Burg, 16 April: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April 1887 van aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van den Calamiteusen Burg- en Westlandpolder; ingek. 9 bilj., als:

M. v. d. Linden, Zierikzee,		ƒ 7897
H. C. v. d. Ende, idem		» 7832
P. Vink, Noordgouwe,		» 7770
W. Ringelberg, Duivendijke,		» 7715
P. d. Vries, Haamstede,		» 7700
K. Zomer, Burg,		» 7644
R. d. Exter v. d. Brink, Krabbendijke,		» 7440
H. J. Bomeijn, Burg,		» 7423
C. Bolier Cz., Bruinisse,		» 7397

Buren, 16 April: het vernieuwen van de brug over de Korne, aldaar; ingek. 9 bilj., als:

D. v. Mameren, Asch,		ƒ 3320
J. v. Harpen, Wijk-bij-Duurstede,		» 3288
H. Lanjer, Beesweus,		» 3090
L. Müller, Bemichem,		» 2960
A. v. Alphen en N. Valstar, Tiel,		» 2937
Gebr. Boekhoven, Opheusden,		» 2886
Koenen, Tiel,		» 2790
A. v. Wamel, Wijk-bij-Duurstede,		» 2744
A. Gemmissen, Tiel,		» 2739

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 24 APRIL 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 26 April.

Gorredijk (Fr.), door den architect A. Kooistra: het vertimmeren van een woonhuis, aldaar.

Dinsdag, 27 April.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het uitvoeren van laggerwerken tot het diephouden van de dokken, buitenhavens en het IJ, ged. '86;

2o. het leveren van 6 tweepersoons en één zespersoons geslagen-ijzeren urinoirs met toebehooren, benevens 10 gegoten-ijzeren urinoirs, model Sterkman.

Inl. op het stadhuis, kamer 106, tusschen 10 en 12 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Josef, in het hotel Bossen: het bouwen eener kerk met toren, pastorie, achtergebouw enz. Inl. bij den architect E. J. Margry, te Rotterdam. Aanw. gehouden.

Nieuwolda (Gr.), te 3 uren, door het bestuur van het waterschap Oldambt, ten huize van den kastelein G. A. Kuiper: het maken van eene hulpbrug over het Zijldiep, bij de draaibrug 't Waar, en het herstellen van de draaibrug. Aanw. te 9 uren.

Apeldoorn, 's avonds 8 uren, door J. Grutterink, in het hotel Van der Burg: het bouwen van eene kleine villa op Maria's lust. Aanw. gehouden.

Breda, 's avonds 8 uren, door den architect J. Oomes, in het koffiehuis van A. H. Fischer: het verbouwen van een woonhuis aan de Ginnekenstraat. Aanw. gehouden.

Woensdag, 28 April.

Amersfoort, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in de sociëteit Concordia: het bouwen van eene overdekte rijbaan en van eene smederij met beslagloods, te Amersfoort. Bij. inzenden 27 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Aanw. gehouden. Raming ƒ 39,700.

's-Hage te 11 uren, door het ministerie van waterstaat, enz.: het uitvoeren van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken in de Noord, de Oude-Maas, het Mallegat, de Dordsche Kil en het Spui, behoorende tot de werken der Dordsche waterwegen, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86—30 Juni '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en bij den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kievit, te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 26,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van eenige werken tot normaliseering van de rivier de Waal onder Gent en Ubbergen, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 14 en 18. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Stienstra, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 111,900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk op het benedendeel der Nieuwe-Merwede, gedeeltelijk door middel van Rijks-stoombaggervaartuigen, met de bediening en het onderhoud dier vaartuigen tot en met 1 Maart '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter Borren, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 139,600.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van elf kribben, het verlengen van een bestaande krib en het maken van glooiingen van 4 op 1 aan vier bestaande kribben, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJssel benoden Olst, tusschen de kilometerraaien 79 en 81. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 18,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van graaf- en baggerwerk en den aanleg van eenige oeverwerken op het bovendeel der Nieuwe Merwede, tusschen de kilometerraaien 105 en 106, onder de gemeente Werkendam. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht en den opzichter Bäumer, te Werkendam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 41,800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater tusschen de beide leidammen in het Zuidsche Diep en daarbuiten in zee, in de provincie Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Raming ƒ 0.67 per M³.

Nieuwhoop (Z.-H.), te 11 uren, door dijkgraaf en heemraden van den polder Nieuwhoop, in het logement van T. Heeman: het éénjarig onderhoud van- en de verrichtt wordende reparatiën, vernieuwingen en leveranliën aan de wind- en stoommolens, bruggen, dammen, beschoeiingen, hekken, duikers, stortsteden, de sluis met sluiswachterswoning te Kattenbroek en verdere getimmerten den polders, van af den dag der goedkeuring tot ult. April '87, in 5 perceelen. Inl. bij den inspecteur des polders M. Quartel, aldaar.

Scherpenisse, te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Scherpenisse, ten huize van C. Elenbaas: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan bovengenoemde waterkeering. Aanw. gehouden.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het vernieuwen, in- en uithangen van een stel vloeddeuren voor de Zeedoksluis aldaar, het herstellen der stelling op den berm nabij het droogdok voor het opleggen der deuren, het vernieuwen van een hoevenregel aan een der sluisdeuren. Inl. bij den hoofdingenieur der marine, te Hellevoetsluis. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een toegangsweg met afrasteringen en overwegafsluitingen op het station Geldermalsen. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem, en den sectieingenieur, te Amersfoort. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7280.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van bijgebouwen op het station Kesteren. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem, en den sectieingenieur, te Amersfoort. Aanw. gehouden. Raming ƒ 26,100.

Rozendaal (N.-Br.), te 12 uren, door het heemraadschapsbestuur van de Mark en Dintel, ten huize van A. J. Buijsen, in het hotel de Zwaan:

1o. het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan de aarden rijswerken en de sluizen, de herstellingen en vernieuwingen aan de kunstwerken op en langs het jaagpad, het onderhoud dier werken van 1 Mei '86 tot ult. April '87, met bijlevering van alle materialen en de levering van 250 last stort- en zuilenbazalt;

2o. de baggerwerken in de rivier, in 3 perceelen en in massa, ter gezamenlijke hoeveelheid van ongeveer 9679 M³;

3o. het schoonmaken der rivier in 3 perceelen en in massa.

Inl. bij den waterbouwkundige F. A. H. van der Vaart, te Oud-Gastel. Aanw. gehouden.

Texel, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een nieuwe en het veranderen van de bestaande school te Burg, op Texel. Aanw. gehouden.

Zuidhorn, te 12 uren, door burg en weth.: het maken van rieten en zinkputten, het herleggen en gedeeltelijk vernieuwen van bestrating en goten. Inl. bij den architect M. Viets. Aanw. 28 April, te 9 uren.

Dordrecht, te 3 uren, door kerkvoogden der Nederl. Herv. gemeente: het vernieuwen der gedeeltelijke bekapping van de verschillende kapellen der Groote Kerk, gelegen aan de zijde der Potteskade, met de daarbij verrichte lood- en leidekkerswerken.

Welsum, te 5 uren, door de commissie van beheer van den kunstweg van het Blokhuis naar Beerde, bij G. J. de Winter: de levering van 340 stère zoor grove berg- of riviergrint en 25 stère keien, van aan den kant gemeten niet grover dan 2½ cM.

Apeldoorn, te 7 uren, in het hotel Van der Burg: het verbouwen van een woonhuis aan het Nieuwe Marktplein, voor J. Vlaei. Aanw. gehouden.

Amsterdam, 's avonds 8 uren, door R. R. de Bruijn, Achterburgwal 40, bij H. A. Pas, Prins-Hendrikkade en. 6: het bouwen van drie huizen met bovenwoningen, hoek Ita-Costa- en Kinkenstraat.

Groningen, 's avonds 8½ uren: het uitvoeren van eenige timmer-, verf- en stukadoorwerken aan en in de gebouwen van de vereeniging de Harmonie, te Groningen. Inl. bij den bouwkundige M. Raanmaker. Aanw. gehouden.

Donderdag, 29 April.

Zetten, te 10 uren, door den directeur van het gymnasium: het bouwen van een dubbel heerenhuis en eene koetschuur (herbesteding).

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren van brik- en stortsteen en voor het bestorten der Hekkersche zeewering, behoorende tot de Rijks-zeewerken in de provincie Noord-Holland, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur, te Alkmaar. Aanw. gehouden. Raming perc. 1 ƒ 1265, perc. 2 ƒ 10,735.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voorziening der boorden van het Noordhollandsch kanaal, in 3 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Wekker, te Alkmaar. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 8000, perc. 2 ƒ 13,000, ƒ 18,700.

Vianen, te 11 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Vijfheerenlanden, in het hotel de Roos:

1o. het onderhoud tot 1 Mei '87 van het Dijkhuis, te Ameide, de magazijnen, peilhokken, dijkmuren enz. en van de Hoogstraat en Hofmuur te Leerdam, in 2 perceelen;

2o. het vierkanten van een gedeelte Lekdijk onder Leksmond en Vianen, lang 1900 M., in 1 perceel;

3o. het maken van eene kade en muurwerken op den Noorder-Lingedijk, onder Oosterwijk en Kodichem, lang ongeveer 3600 M., in 3 perceelen;

4o. het bouwen van een dijkmagazijn te Leerdam;

5o. het leveren en lossen van 300 scheepston schrotbazalt aan de Schaardijken langs de Lek en Linge, bij inschrijving in een perceel;

6o. het leveren en vervoeren met verspreiden van ongeveer 1200 kub. M. grint langs de Lek en Noorder-Lingedijken, in 14 perceelen;

7o. het opschoppen en toezend houden van den vloer van den Zuider-Lekdijk en Noorder-Lingedijk, in 2 perceelen, ged. 1 jaar.

Inl. bij den dijkopzichter Sweta, te Leksmond. Aanw. gehouden.

Sondel (Fr.), te 11 uren, door het dijksbestuur van het waterschap de Zeven-Grietenijen-en-Stad-Sloten, aan de Tacozijl: het maken van paalwerken en kistvullingen, het versterken met beton, de vernieuwing van stokken, verfwerk in 3 perceelen, het uitbaggeren van 2 perceelen dijksvaart, de herstelling aan watermolens, de herlevering bij 6 ijzeren stekken, het uitvoeren van kleine aardewerken, benevens de levering van stroo en rijshout.

Twello, te 11 uren, door burg. en weth. van Voorst: het herstellen van zandwegen onder Voorst, Wilp, Twello, Terwolde en Nijbroek.

Haarlem, te 11 uren, door het prov. best.: het onderhoud van den zeedijk tusschen Naarden en Muiderberg, van de strandpalen te Muiderberg en den zeedijk benoden Naarden, van 1 Mei '86—1 Mei '87.

Lent (Geld.), te 2 uren, door H. Gerritsen, in het koffiehuis van A. Arends: het bouwen van eene geheel nieuwe boerenwoning met achterhuis, te Oosterhout. Aanw. 27 April, te 9 uren.

Ie. het bouwen van eene school en onderwijzerswoning te Steen; ingek. 9 bilj., als:

T. T. v. Eyk,	te Lippenhuizen,	ƒ 15,400
J. L. Eppenga,	» idem	» 15,280
A. J. Wolthersma,	» Kornwerden,	» 14,800
S. W. de Boer,	» Lippenhuizen,	» 14,680
F. Abersma,	» Stroobrijk,	» 14,530
J. G. Hofman,	» Blesse,	» 14,469
J. H. Postma,	» Terwispel,	» 14,200
G. J. Ernst,	» Zwolle,	» 13,954
J. en A. Pranger, gezamel.	» Stadskanaal,	» 12,298

Raming ƒ 15,281.82

2e. het bouwen van eene school en onderwijzerswoning te Ens; ingek. 7 bilj., als:

A. J. Wolthersma,	te Joeksmeden,	ƒ 13,200
S. W. de Boer,	» Lippenhuizen,	» 11,570
T. T. v. Eyk,	» idem	» 10,520
J. H. Postma,	» Terwispel,	» 10,217
J. L. Eppenga,	» Lippenhuizen,	» 10,200
G. J. Ernst,	» Zwolle,	» 9886
J. en A. Pranger, gezamel.	» Stadskanaal,	» 9186

Raming ƒ 11,877.19

3e. het bouwen van een school en onderwijzerswoning te Schoonoord; ingek. 9 bilj., als:

F. Abersma,	te Stroobrijk,	ƒ 14,250
J. G. Hofman,	» Blesse,	» 13,763
A. J. Wolthersma,	» Kornwerden,	» 13,700
S. W. de Boer,	» Lippenhuizen,	» 12,750
J. L. Eppenga,	» idem	» 12,098
G. J. Ernst,	» Zwolle,	» 12,648
J. H. Postma,	» Terwispel,	» 12,619
T. T. v. Eyk,	» Lippenhuizen,	» 12,417
J. en A. Pranger, gezamel.	» Stadskanaal,	» 11,210

Raming ƒ 13,886.12

4e. het verbouwen van de school te Veenoord; ingek. 8 bilj., als:

J. L. Eppenga,	te Lippenhuizen,	ƒ 5020
S. W. de Boer,	» idem	» 5100
J. H. Postma,	» Terwispel,	» 4984
T. T. v. Eyck,	» Lippenhuizen,	» 4880
A. J. Wolthersma,	» Kornwerden,	» 4200
J. Oldenkamp,	» N.-Amsterdam,	» 4193
G. J. Ernst,	» Zwolle,	» 4186
A. de Ber, gezamel.	» N.-Amsterdam,	» 4163

Raming ƒ 4591.20

Vijfde perc. 1, 2 en 3; ingek. 2 bilj., als:

F. Abersma,	te Stroobrijk,	ƒ 39,270
J. en A. Pranger,	» Stadskanaal,	» 32,644

Massa perc. 1—4; ingek. 4 bilj., als:

A. Nachtes,	te Hoogeveen,	ƒ 44,500
J. G. Hofman,	» Blesse,	» 44,100
F. Abersma,	» Stroobrijk,	» 43,400
G. J. Ernst,	» Zwolle,	» 40,560

Haarlem, 15 April: het leggen van een trottoir, bestrating enz. in het Florapark; ingek. 6 bilj., als:

J. B. Luschuit,	te Haarlem,	ƒ 1290
C. Romein,	» idem	» 1175
H. Louman,	» idem	» 1147
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 1077
T. J. Verzijlbergh,	» Haarlem,	» 987
Wed. A. Reigniers Jz., gegunid.	» idem	» 983

Groningen, 15 April: de levering van 100,000 Groninger baksteenklinkers, te soort, voor de gemeente; ingek. 2 bilj.; minste inschr. was N. Doornbos, te Kreweid, voor ƒ 1406.

Tuellon, 15 April: de levering van 1550 stere grint voor de gemeente Voorst; minste inschr. was H. van den Bout, te Nijmegen, voor ƒ 1.33 per M³.

Breda, 15 April, onder het beheer der genie, alhaar: 1e. het éénjarig onderhoud van de kazerne- en andere gebouwen en werken te Groningen, onder het beheer der genie, te Zwolle; ingek. 9 bilj., als:

J. L. Teesman,	te Groningen,	ƒ 3978
J. Helings,	» idem	» 3549
H. A. L. Walker,	» idem	» 3297
G. P. v. Erp,	» idem	» 3280
J. H. Muller,	» idem	» 3342
T. Holtman Sr.,	» idem	» 3285
J. Hamel,	» idem	» 3236
H. Kiel,	» idem	» 3200
J. Poelman,	» idem	» 3184
Raming		» 3200

Venlo, 16 April: 1e. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Venlo; ingek. 4 bilj., als:

L. Landy,	te Venlo,	ƒ 6714
J. Bosman,	» idem	» 6250
J. M. v. Gasselt,	» idem	» 5930
H. v. Gasselt,	» idem	» 5656

Het laatste biljet bleek foutief. No. 2 als aannemer voorgedragen.

Raming		ƒ 7300

2e. eene verring van kazernegebouwen, enz., te Venlo; ingekomen 3 bilj., als:

H. Poulussen,	te Venlo,	ƒ 1080
C. Bloemen,	» idem	» 1022
K. Charles,	» idem	» 972

Laatstgenoemde als aannemer voorgedragen.

Raming		ƒ 1300

Naarden, 16 April, onder het beheer der genie, alhaar: 1e. het éénjarig onderhoud van de werken langs de Vecht van Muiden tot Hoevelaken; ingek. 3 bilj.; minste inschr. was N. Mobil, te Muiden, voor ƒ 3263. Raming ƒ 4000.

2e. het éénjarig onderhoud van de werken langs de Vecht, van Kijkuit tot Maarseveen; ingek. 3 bilj.; minste inschr. was J. Meijers, te Vreeland, voor ƒ 3290. Raming ƒ 3700.

Woerden, 16 April: het éénjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen, enz., te Woerden en te Wierickerschans, onder het beheer der genie, te Utrecht; ingekomen 4 bilj., als:

G. Blok,	te Woerden,	ƒ 3550
C. Finijt,	» idem	» 3490
A. C. Bosschieter,	» idem	» 3384
A. Kotteres,	» idem	» 3348

Groningen, 16 April: het verbeteren van de buitenlijn tot de voerpost bij de Roodehaan, wederzijds het Reitdiep, voor rekening der provincie; ingekomen 10 bilj., als:

H. de Wind,	te Zoutkamp,	ƒ 1700
J. Timmer,	» Oterdum,	» 1602
M. Boersema,	» Warfhuizen,	» 1660
J. Pott,	» Stedum,	» 1640
W. de Vries,	» Garnwerd,	» 1640
R. Zevtl,	» Eenrum,	» 1610
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 1566
H. Woldringh,	» Zoutkamp,	» 1498
H. Formsma,	» Grijpskerk,	» 1487
J. v. d. Berg,	» Ulrum,	» 1474
Raming		» 1430

's-Hage, 16 April: 1e. het onderhoud en herstel van het post-en-telegraafkantoor te Zierikzee, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring tot 31 Dec. '88; ingek. 3 bilj., als:

J. v. d. Linden,	te Zierikzee,	ƒ 1164
J. v. Dijke,	» idem	» 1110
H. C. v. d. Ende,	» idem	» 1097
M. Pasche,	» idem	» 1077.93
N. Timmerman,	» idem	» 1065

2e. het onderhouden en herstellen van de gebouwen, behoorende tot de herstellingswerkplaats van de Rijkstelegraaf te 's-Hage, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring tot 31 Dec. '88; ingekomen 5 bilj., als:

N. en J. A. Houtman,	te 's-Hage,	ƒ 1840
J. de Haas,	» idem	» 1837
L. J. L. Schoonenberg,	» idem	» 1825
A. R. Rutgers,	» idem	» 1776
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 1775
Raming		» 1842

Amsterdam, 16 April: *a*, het maken van een winkelhuis met kantoorlokalen enz. op een terrein aan den hoek van den Dam en Nieuwendijk te Amsterdam; *b*, het bouwen van kantoren met goederenbergplaats enz., voor de algemeene expeditieonderneming, Van Gend & Loos, firma H. Colignon & Co., benevens woning voor den directeur en twee vrije bovenhuizen op een terrein aan den Ruiterkade en de Valkenierstraat te Amsterdam, onder beheer van den architect W. Langhout Gz.; ingek. 22 bilj.; minste inschr. waren W. P. Voorham en D. W. Veenemans

voor perceel *a*, voor	ƒ 45,440
» » *b*, »	» 39,537
» beide perceelen te zamen voor	» 84,470

Stavenisse, 16 April: het verdedigen van den onderzeeschen oever door zinkwerk en steenbestorting, het maken van een strandhoofd en het verlagen van een gedeelte van een oud zinkstuk, voor den polder Oud-Kempenshoeke; ingek. 11 bilj., als:

J. de Rijke Jz., Sirjansland,		ƒ 13,980
A. Prins Tz., Sliedrecht,		» 13,843
G. Bolier, Scherpenisse,		» 13,737
W. Ringelberg, Duivendijke,		» 13,500
A. v. Popering, Breskense,		» 13,487
J. de Jonge, Bezelinge,		» 13,430
C. D. Bolier, Scherpenisse,		» 13,387
P. Moerland, Stavenisse,		» 13,180
C. Moerland, Sint-Annaland,		» 12,999
H. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,		» 12,830
J. Tellenaar, Nenen,		» 12,800
Raming		» 13,080

Burg, 16 April: het herstel, de vervanging en het onderhoud tot 30 April 1887 van aarde-, kram-, rijs- en steengloeiingswerken aan de waterkeering van den Calamitueusen Burg- en Westkapelpolder; ingek. 9 bilj., als:

M. v. d. Linden, Zierikzee,		ƒ 7897
H. C. v. d. Ende, idem		» 7832
P. Vink, Scoudgeest,		» 7770
W. Ringelberg, Duivendijke,		» 7715
P. d. Vrou, Ramsdonk,		» 7700
K. Zomer, Burg,		» 7644
H. d. Exter v. d. Brink, Krabbendijke,		» 7440
H. I. Bonnijn, Burg,		» 7422
C. Bolier Cz., Brunisse,		» 7387

Buren, 16 April: het vernieuwen van de brug over de Korne, alhaar; ingek. 9 bilj., als:

H. v. Manneren, Asch,		ƒ 3320
J. v. Hurpen, Wijk-bij-Duurstede,		» 3288
H. Zeeuw, Herwijnen,		» 3090
L. Muller, Beusichem,		» 2980
A. v. Alphen en N. Valstar, Tiel,		» 2937
Gebr. Bodelier, Opheusden,		» 2888
koenen, Tiel,		» 2490
A. v. Wanrel, Wijk-bij-Duurstede,		» 2744
A. Gennissen, Tiel,		» 2739

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 24 APRIL 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 26 April.

Gorredijk (Fr.), door den architect A. Kooistra: het vertimmeren van een woonhuis, alaar.

Dinsdag, 27 April.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het uitvoeren van baggerwerken tot het diepbenden van de dokken, buitenhavens en het IJ, ged. '86;
2o. het leveren van 6 tweepersoons en één zespersoons geslagen-ijzeren urinoirs met toebehooren, benevens 10 gegoten-ijzeren urinoirs, model Sterkman.
Inl. op het raadhuis, kamer 106, tusschen 10 en 12 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Josef, in het hotel Bonsen: het bouwen eener kerk met toren, pastorie, achtergebouw enz. Inl. bij den architect E. J. Margry, te Rotterdam. Aanw. gehouden.

Nieuwolda (Gr.), te 3 uren, door het bestuur van het waterschap Oldamt, ten huize van den kastelein G. A. Kuiper: het maken van eene hulpbrug over het Zijdtief, bij de draaibrug 't Waar, en het herstellen van de draaibrug. Aanw. te 2 uren.

Apeldoorn, 's avonds 8 uren, door J. Grutterink, in het hotel Van der Burg: het bouwen van eene kleine villa op Maria's lust. Aanw. gehouden.

Breda, 's avonds 8 uren, door den architect J. Oomes, in het koffiehuis van A. H. Fischer: het verbouwen van een woonhuis aan de Gunnekestraat. Aanw. gehouden.

Woensdag, 28 April.

Amersfoort, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, alhaar, in de société Concordia: het bouwen van eene overdekte rijbaan en van eene smederij met beslagloods, te Amersfoort. Bilj. inzenden 27 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Aanw. gehouden. Raming ƒ 39,700.

's-Hage te 11 uren, door het ministerie van waterstaat, enz.: het uitvoeren van herstellingen en vernieuwingen aan de fascinerierwerken in de Noord, de Oude-Maas, het Mallegat, de Dordsche Kil en het Spui, behoorende tot de werken der Hollandsche waterwegen, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86—30 Juni '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en bij den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kiewit, te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 26,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van eenige werken tot normaliseering van de rivier de Waal onder Gent en Ubbergen, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 14 en 18. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 111,900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk op het benedendeel der Nieuwe-Merwede, gedeeltelijk door middel van Rijks-stoombaggervaartuigen, met de bediening en het onderhoud dier vaartuigen tot en met 1 Maart '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter Burren, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 139,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van elf kribben, het verlengen van een bestaande krib en het maken van glooiingen van 4 op 1 aan vier bestaande kribben, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJssel benoden Olst, tusschen de kilometerraaien 79 en 81. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 13,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van graaf- en baggerwerk en den aanleg van eenige oeverwerken op het benedendeel der Nieuwe Merwede, tusschen de kilometerraaien 105 en 108, onder de gemeente Werkendam. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht en den opzichter Baumer, te Werkendam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 41,800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater tusschen de heide leidammen in het Zwolsche Diep en daarbuiten in zee, in de provincie Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Raming ƒ 0.67 per M³.

Nieuwkoop (Z.-H.), te 11 uren, door dijkgraaf en heemraden van den polder Nieuwkoop, in het logement van T. Beeman: het éénjarig onderhoud van- en de vereischt wordende reparatiën, vernieuwingen en leveranties aan de wind- en stoommolens, bruggen, dammen, beschoeiingen, hekken, duikers, stortebedden, de sluis met sluiswachterswoning te Kattenbrug en verdere getimmerten des polders, van af den dag der goedkeuring tot ult. April '87, in 5 perceelen. Inl. bij den inspecteur des polders M. Quartel, alhaar.

Scherpenisse, te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Scherpenisse, ten huize van C. Elenbaas: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87 van de aarde-, kram-, rijs- en steengloeiingwerken aan bovengenoemde waterkeering. Aanw. gehouden.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het vernieuwen, in- en uithangen van een stel vloeddeuren voor de Zeedoksluis alhaar, het herstellen der stelling op den berm nabij het droogdok voor het opleggen der deuren, het vernieuwen van een bovenregel aan een der obdeuren. Inl. bij den hoofdingenieur der marine, te Hellevoetsluis. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een toegangsweg met afrastering en overwegafsluitingen op het station Geldermalsen. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem, en den sectieingenieur, te Amersfoort, Aanw. gehouden. Raming ƒ 7250.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van bijgebouwen op het station Kesteren. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem, en den sectieingenieur, te Amersfoort. Aanw. gehouden. Raming ƒ 26,100.

Rozendaal (N.-Br.), te 12 uren, door het bestuurschapsbestuur van de Mark en Dintel, ten huize van A. J. Buijsen, in het hotel de Zwaan:
1o. het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan de aarde- en rijswerken en de sluizen, de herstellingen en vernieuwingen aan de kunstwerken op en langs het jaagpad, het onderhoud dier werken van 1 Mei '86 tot ult. April '87, met bijlevering van alle materialen en de levering van 260 last stort- en puinbazalt;
2o. de baggerwerken in de rivier, in 3 perceelen en in massa, ter gezamenlijke hoeveelheid van ongeveer 9670 M³;
3o. het schoonmaken der rivier in 3 perceelen en in massa.
Inl. bij den waterbouwkundige F. A. H. van der Vaart, te Oud-Gastel. Aanw. gehouden.

Tessel, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een nieuwe en het veranderen van de bestaande school te Burg, op Tessel. Aanw. gehouden.

Zuidhorn, te 12 uren, door burg en weth.: het maken van riolen en zinkputten, het herleggen en gedeeltelijk vernieuwen van bestrating en goten. Inl. bij den architect M. Viets. Aanw. 28 April, te 9 uren.

Dordrecht, te 3 uren, door kerkvoogden der Nederl. Herv. gemeente: het vernieuwen der gedeeltelijke bekapping van de vreschillende kapellen der Groote Kerk, gelegen aan de zijde der Pottenkade, met de daarbij vereischte lood- en leidekkerswerken.

Welsum, te 5 uren, door de commissie van beheer van den kunstweg van het Blokhuis naar Heerde, bij G. J. de Winter: de levering van 30.0 stères zeer grove berg- of riviergrint en 25 stère keien, van aan den kant gemeten niet grover dan 2½ cM.

Apeldoorn, te 7 uren, in het hotel Van der Burg: het verbouwen van een woonhuis aan het Nieuwe Marktplein, voor J. Vlaci. Aanw. gehouden.

Amsterdam, 's avonds 8 uren, door R. R. de Bruijn, Achterburgwal 40, bij H. A. Pas, Prins-Hendrikkade ao. 6: het bouwen van drie huizen met bovenwoningen, hoek Da-Costa- en Kinkenstraat.

Groningen, 's avonds 8½ uren: het uitvoeren van eenige timmer-, verf- en stukadoorwerken aan en in de gebouwen van de vereeniging de Harmonie, te Groningen. Inl. bij den bouwkundige M. Brammaker. Aanw. gehouden.

Donderdag, 29 April.

Zetten, te 10 uren, door den directeur van het gymnasium: het bouwen van een dubbel heerenhuis en eene kostschool (herbesteding).

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren van brik- en steensteen en voor het bestorten der Heldersche zeewering, behoorende tot de Rijks-zeewerken in de provincie Noord-Holland, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur, te Alkmaar. Aanw. gehouden. Raming perc. 1 ƒ 1265, perc. 2 ƒ 10,735.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voorziening der boorden van het Noordhollandsch kanaal, in 3 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Wekker, te Alkmaar. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 8000, perc. 2 ƒ 13,000, ƒ 13,700.

Vianen, te 11 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Vijfheerenlanden, in het hotel de Roos:
1o. het onderhoud tot 1 Mei '87 van het Dijkhuis, te Ameide, de magazijnen, peilbokken, dijkmaten enz. en van de Hoogstraat en Hofmuur te Leerdam, in 2 perceelen;
2o. het vierkanten van een gedeelte Lekdijk onder Leksmond en Vianen, lang 1900 M., in 1 perceel;
3o. het maken van eene kade en muurwerken op den Noorder-Lingedijk, onder Oosterwijk en Kedichem, lang ongeveer 3600 M., in 3 perceelen;
4o. het bouwen van een dijkmagazijn te Leerdam;
5o. het leveren en lossen van 300 scheepston schrotbazalt aan de Schaardijken langs de Lek en Linge, bij inschrijving in een perceel;
6o. het leveren en vervoeren met verspreiden van ongeveer 1200 kub. M. grint langs de Lek en Noorder-Lingedijken, in 14 perceelen;
7o. het opschoppen en tourend houden van den vloer van den Zuider-Lekdijk en Noorder-Lingedijk, in 2 perceelen, gesl. 1 jaar.
Inl. bij den dijksopzichter Swets, te Leksmond. Aanw. gehouden.

Sondel (Fr.), te 11 uren, door het dijksbestuur van het waterschap de Zeven-Grietenijen-en-Stad-Sloten, aan de Tacozijl: het maken van paalwerken en kistvullingen, het versterken met beton, de vernieuwing van stekken, verfwerk in 2 perceelen, het uitbaggeren van 2 perceelen dijkvaart, de herstelling aan watermolens, de berkering bij 6 ijzeren stekken, het uitvoeren van kleine aardewerken, benevens de levering van stroo en rijshout.

Twello, te 11 uren, door burg. en weth. van Voorst: het herstellen van zandwegen onder Voorst, Wilp, Twello, Teerwolde en Nijbroek.

Haarlem, te 11 uren, door het pros. best.: het onderhoud van den zeedijk tusschen Naarden en Muiderberg, van de strandpalen to Muiderberg en den zeedijk beoosten Naarden, van 1 Mei '86—1 Mei '87.

Lent (Geld.), te 2 uren, door H. Gerritsen, in het koffiehuis van A. Arends: het bouwen van eene geheel nieuwe boerenwoning met achterhuis, te Oosterhout. Aanw. 27 April, te 9 uren.

HERHALING VAN BEELD
DUPLICATE IMAGE

Vlaardingen, te 1 uur, door het bestuur der waterkeering van den polder Vlaardingen, in het logement van Kits: het aanbesteden van het onderhoud der aarde-, kram-, rijs- en steenbekleedingswerken van genoemden polder, in 3 perceelen. Aanw. 28 April, te 10 uren.

Vlissingen, te 1 uur, door het bestuur der waterkeering van den polder Vlissingen, in het logement van Kits: het aanbesteden van het onderhoud der aarde-, kram-, rijs- en steenbekleedingswerken van genoemden polder, in 3 perceelen. Aanw. 28 April, te 10 uren.

Vlissingen, te 2 uren, door het bestuur der waterkeering van den polder Vlissingen, in het logement van Kits: het aanbesteden van het onderhoud der aarde-, kram-, rijs- en steenbekleedingswerken van genoemden polder, in 3 perceelen. Aanw. 28 April, te 10 uren.

Vlissingen, te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den polder Vlissingen, in het logement van Kits: het aanbesteden van het onderhoud der aarde-, kram-, rijs- en steenbekleedingswerken van genoemden polder, in 3 perceelen. Aanw. 28 April, te 10 uren.

Vlissingen, te 4 uren, door het bestuur der waterkeering van den polder Vlissingen, in het logement van Kits: het aanbesteden van het onderhoud der aarde-, kram-, rijs- en steenbekleedingswerken van genoemden polder, in 3 perceelen. Aanw. 28 April, te 10 uren.

Vlissingen, te 5 uren, door het bestuur der waterkeering van den polder Vlissingen, in het logement van Kits: het aanbesteden van het onderhoud der aarde-, kram-, rijs- en steenbekleedingswerken van genoemden polder, in 3 perceelen. Aanw. 28 April, te 10 uren.

Vlissingen, te 6 uren, door het bestuur der waterkeering van den polder Vlissingen, in het logement van Kits: het aanbesteden van het onderhoud der aarde-, kram-, rijs- en steenbekleedingswerken van genoemden polder, in 3 perceelen. Aanw. 28 April, te 10 uren.

Vlissingen, te 7 uren, door het bestuur der waterkeering van den polder Vlissingen, in het logement van Kits: het aanbesteden van het onderhoud der aarde-, kram-, rijs- en steenbekleedingswerken van genoemden polder, in 3 perceelen. Aanw. 28 April, te 10 uren.

Vlissingen, te 8 uren, door het bestuur der waterkeering van den polder Vlissingen, in het logement van Kits: het aanbesteden van het onderhoud der aarde-, kram-, rijs- en steenbekleedingswerken van genoemden polder, in 3 perceelen. Aanw. 28 April, te 10 uren.

Vlissingen, te 9 uren, door het bestuur der waterkeering van den polder Vlissingen, in het logement van Kits: het aanbesteden van het onderhoud der aarde-, kram-, rijs- en steenbekleedingswerken van genoemden polder, in 3 perceelen. Aanw. 28 April, te 10 uren.

Vlissingen, te 10 uren, door het bestuur der waterkeering van den polder Vlissingen, in het logement van Kits: het aanbesteden van het onderhoud der aarde-, kram-, rijs- en steenbekleedingswerken van genoemden polder, in 3 perceelen. Aanw. 28 April, te 10 uren.

Vlissingen, te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van den polder Vlissingen, in het logement van Kits: het aanbesteden van het onderhoud der aarde-, kram-, rijs- en steenbekleedingswerken van genoemden polder, in 3 perceelen. Aanw. 28 April, te 10 uren.

Vlissingen, te 12 uren, door het bestuur der waterkeering van den polder Vliss

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Buurn, 10 April, voor rekening der gemeente: de levering van 300,000 Waalsteenklinkers; ingek. 29 bilj., als:

			per 1000
C. G. L. Roodenburg Beijnen, Utrecht,	300,000	Utr. Waalstr.	ƒ 16.50
N. Paré, Druten,	200,000	Waalstr.	» 12.60
dezelfde,	100,000	id.	» 12.60
Ratering Arntz. Nijmegen,	200,000	id. vl.	» 12.10
dezelfde,	200,000	id. getr.	» 12.10
Jac. Hellenbroern, Indoornik bij Rijnlwijk,	1⁄20 000	id. vl.	» 12.20
dezelfde	id.	id. getr.	» 12.20
Wed. P. v. Voorthuizen, Leerdam,	150,000	id.	» 12.90
Firma N. Terwindt, Doornenburg,	200,000	id. masch.	» 12.21
dezelfde,	300,000	id. handv.	» 12.21
J. Zeijlemaker Jbz., Buurn,	300,000	id.	» 12.80
dezelfde,	300,000	id.	» 13.40
dezelfde,	100,000	id.	» 13.20
dezelfde,	100,000	id.	» 13.20
dezelfde,	300,000	id.	» 12.30
B. J. Stegeman Jr., Deventer,	200,000	id.	» 12.55
dezelfde,	100,000	id.	» 13.—
Van Dam & Co., Wageningen,	100,000	2½ id.	» 12.60
dezelfde,	300,000	2½ id.	» 12.20
dezelfde,	50,000	2½ id. getr.	» 11.90
E. v. Holst, Arnhem,	200,000	id.	» 13.80
dezelfde,	200,000	id.	» 12.80
J. v. Mees, Nijmegen,	100,000	id.	» 12.30
Wed. P. Post, Drenmerl bij Tiel,	100,000	id.	» 13.25
dezelfde,	200,000	id. getr.	» 13.25
Wolf & Co., Wageningen,	150,000	id.	» 12.—
dezelfde,	150,000	id.	» 11.75
dezelfde,	100,000	id.	» 12.50
dezelfde,	100,000	id.	» 12.25
Vroom, Kol en V. Roijen, Deventer,	300,000	id.	» 11.93
H. de Maas & Co., Asperen,	300,000	id.	» 12.34
D. L. v. Walree, Brummen,	50,000	id.	» 13.70
dezelfde,	115,000	id.	» 13.70
dezelfde,	75,000	id.	» 12.70
dezelfde,	60,000	id.	» 14.70
D. Baron v. Asbeck, Arnhem,	100,000	id.	» 12.75
dezelfde,	150,000	id.	» 12.85
dezelfde,	150,000	id.	» 12.65
J. W. Stevens Zijnen, Nijmegen,	66,000	id.	» 12.25
dezelfde,	50,000	id.	» 12.25
dezelfde,	17,000	id. getr.	» 12.25
H. J. Nienhuis, Ruis,	150,000	1⁄20 Rijksform.	» 13.50
dezelfde,	50,000	gewoon »	» 12.50
Gebr. Bos, Haarlemmermeer,	150,000		» 12.25
dezelfde,	150,000		» 12.15
J. v. Hulst, Harlingen,	200,000	Friesche,	» 11.85
G. J. Mijnlief, Renkum,	200,000	Waalstr.	» 12.64
dezelfde,	300,000	id.	» 12.14
Th. J. Vermaak, Utrecht,	200,000	id.	» 12.70
dezelfde,	40,000	Utr. Waalstr.	» 15.70
A. Vermeulen & Co., Dorst bij Druten,	150,000	Waalstr.	» 12.98
Bekker en Ros, Wageningen,	300,000	id.	» 12.75
C. Peters, Lobit,	150,000	id.	» 12.50
Geb. Stolk, Druten,	50,000	id.	» 12.25
dezelfde,	50,000	id.	» 12.—
Firma D. Terwindt, W.-Pannerden,	300,000	id.	» 12.15
Mr. J. E. H. baron van Nagel van Ampsen,	300,000	id.	» 11.87

Gegund aan Jan Zeijlemaker Jbz., te Buurn, voor ƒ 12.30.

Gorichem, 15 April, voor rekening der hoogheemraadschappen de Alblasserwaard met Arkel benoorden de Zouwe en de Vijf Heerenlanden; minste inschr. waren:

Perc. 1, het herstellen der huizen, kreeten, sluizen enz., A. de Groot Cz., Benkelum, ƒ 2600.

Perc. 2, het verhoogen van den bern van den Diefdijk, C. van Gent, Leerdam, ƒ 2150.

Perc. 3, het vierkanten van de krum enz. van den Diefdijk, denzelfde, ƒ 6575.

Perc. 4, het vierkanten en verhoogen van de kruin en het verwaren van den buitenloop van den Diefdijk enz., J. Sterk, Arkel, ƒ 11,600.

Perc. 5, het vierkanten van de kruin en in profiel brengen der loopen van den Diefdijk enz., P. Sterk, Beukelum, ƒ 5775.

Perc. 6, het vierkanten van de kruin enz. van den zuider Lingedijk, Joh. Vink, Spijk, ƒ 800.

Perc. 7, het vierkanten van de kruin en in profiel brengen der loopen van den zuider Lingedijk, dezelfde, ƒ 6150.

Echten, 15 April: het graven van 8000 M³ sloot en 9000 M³ greppel in den veenpolder van Echten, in 4 perceelen; minste inschr. waren:

	per str. M.
perc. 1, A. Negerman, Bakhuizen,	ƒ 0.19
» 2, M. G. Agricola, St.-Nicolaasga,	» 0.18
» 3, F. Bruinsma, Oosterzee,	» 0.26
» 4, J. Schelte, idem	» 0.17½

Beetsterzwaag, 16 April: het vergroeten van de boerenplaats in gebruik bij Jan Jongsma, te Beetsterzwaag, onder beheer van den architect L. de Goed, aldaar; ingek. 8 bilj., als:

	met riet	geheel gedekt goedverklijk gedekt.
J. K. Bargii, Terwispel,	ƒ 2437	ƒ 2240
A. T. v. d. Veen, idem	2438	2182
K. A. v. d. Veen, Drachten,	2238	1978
P. J. Vonk, Ureterp,	2224	1947
T. T. v. Egk, Lippenhuizen,	2135	1944
D. Keuning, Ureterp,	1985	1885
A. Hemminga, Beetsterzwaag,	2077	1813
J. L. Eppinga, Lippenhuizen,	1978	1785

gegund,

Raming ƒ 2250 ƒ 2000

Termunten, 16 April: de levering van 120 stère keisbag en 80 stère grint, voor de gemeente; ingek. 5 bilj., als:

H. Tammer,	to Finsterwold,	ƒ 1352.10
F. Schutter,	» Termunterzijl,	» 1340,75
H. J. Kruizinga,	» Ilijham,	» 1310.45
E. Bems,	» Wagenborgen,	» 1320
J. P. Bouwes,	» Finsterwold,	» 1131

Bergen-op-Zoom, 17 April, onder het beheer der genie, te Breda: 1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Bergen-op-Zoom; ingek. 5 bilj., als:

H. v. Loon,	to Halsteren,	ƒ 6950
M. A. v. Loon,	» Bergen-op-Zoom,	» 6820
M. J. Horsten,	» idem	» 6890
J. J. Hornstra,	» idem	» 6764
A. Gorren,	» idem	» 6745

gegund,

Raming ƒ 6750

2o. eene gedeeltelijke verving van kazernegebouwen enz., te Bergen-op-Zoom; ingekomen 3 bilj., als:

W. B. Borrie Lz.,	to Bergen-op-Zoom,	ƒ 1150
P. de Waal,	» idem	» 975
C. Borrie Lz.,	» idem	» 880

gegund.

Raming ƒ 1000

Sexbierum, 17 April, voor rekening der gemeente Barradeel: 1o. de levering van 896 stère grint; ingek. 2 bilj., als:

	per stère
J. A. Beelsma, to Rinsumageest,	ƒ 2.92
W. Prins en A. Boetser, » Oudeschoot,	» 2.92

Bij loting gegund aan W. Prins en A. Boetser.

2o. de levering van 80 stère macadam; ingek. 5 bilj., als:

	per stère
Sloeswijk, Lemmer,	ƒ 7.75
J. Postma, Veenwouden,	» 6.29
W. Prins en A. Boetser, Oudeschoot,	» 6.25
H. J. Rinsma en P. J. Vonk, Ureterp,	» 5.93
P. Plukkel, Leeuwarden,	» 5.78

gegund.

Arnhem, 17 April: het bouwen van magazijnen voor schoorsteenmantels en grafmonumenten aan de Rietgrachtstraat te Arnhem onder beheer van de architecten G. J. Van Gendt en C. M. G. Nierant; ingek. 10 bilj., als:

D. A. Roskam,	te Arnhem,	ƒ 10,016.50
J. Mulder,	» idem	» 9,365
J. de Ruijter,	» idem	» 9,360
J. v. Burk, Oosterbeek en W. Wissing,	» idem	» 9,050
J. P. Welsing,	» idem	» 9,010
Gebr. v. Dealen,	» idem	» 8,964
Joh. v. Tol,	» idem	» 8,940
B. Bolder,	» idem	» 8,880
W. Lensink & Zn.,	» idem	» 8,789
W. Beijer Jr.,	» idem	» 8,640

gegund.

Neuzen, 17 April: het bouwen van een bewaarschool met onderwijzerswoning, voor de vereeniging voor de christelijke bewaarschool; ingekomen 5 bilj., als:

J. Kuijs, Nemen,	ƒ 4244
D. W. F. Kaiser, Zaamslag,	» 4080
P. Duijvestein en P. J. Wisse, idem	» 3994
C. Maters, Vlissingen,	» 3920
M. D. de Putter, Nemen,	» 3670

gegund.

's-Hage, 19 April: het besterten van den oever langs de voormalige Rijks-quarantaineplants op het eiland de Tien-Gemeten; ingek. 3 bilj., als:

M. v. Bouweningen,	te Sliedrecht,	ƒ 2545
G. de Hoog,	» Gorichem,	» 2291
C. Roskam Jz.,	» Sliedrecht,	» 2160

Raming » 2500

Buren (Geld.), 19 April: het bouwen eener kerk met toren en pastorie, voor het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Gregorius, onder beheer van den architect G. te Riele Wz., te Deventer; ingek. 9 bilj., als:

J. H. J. Bensink, Kudemburg,	ƒ 35,000
J. v. Gevenaaal, 's-Hage,	» 31,795
Th. Nieuwboer, Oosterbeek,	» 30,480
A. Moens, Berkel bij Rotterdam,	» 29,775
C. v. Schaik, Utrecht,	» 29,700
A. v. d. Meer, Zevenbergen,	» 29,210
G. v. Rossel, Utrecht,	» 27,760
J. Roobeeryz, Enschede,	» 27,698
Firma J. A. de Bont en L. G. Struijcken Utrecht,	» 26,790

gegund.

Os, 19 April: het bouwen van fabrieksgebouwen met kantoor en knechtswoning, voor A. J. van den Bergh, onder beheer van den bouwkundige J. de Beer, te Tilburg; ingekomen 2 bilj., als:

H. R. Hendriks,	ƒ 11,448
F. v. Dinther,	» 8,908

's-Hage, 19 April, voor rekening der gemeente: 1o. het verlengen der Roggevenstraat; ingek. 7 bilj., als:

P. v. Vliet,	to 's-Hage,	ƒ 2299
P. Kruijgveld Dz.,	» idem	» 2240
G. Keg,	» Rotterdam,	» 1985
H. Jongenburger,	» Waddinxveen,	» 1970
M. L. v. Spaaije,	» 's-Hage,	» 1949
A. de Waard,	» idem	» 1798
J. de Bruijn,	» idem	» 1789

2o. het verbeteren van privaten en urinoirs in 4 gemeentescholen; ingek. 7 bilj., als:

G. v. d. Elshout,	to 's-Hage,	ƒ 11,350
Gebr. Houtman,	» idem	» 11,310
J. L. Wendes,	» idem	» 11,150
J. de Raas,	» idem	» 11,000
A. C. Paardekooper,	» idem	» 10,400
C. Wijbenga & Co.,	» idem	» 10,100
J. H. de Swart & Zn.,	» idem	» 9,878

Gorichem, 19 April: de levering van 100,000 à 200,000 1e soort harde, vlakke en getrokken straatklinkers, vrij voor den wal; ingekomen 9 bilj., als:

	per 1000 stuks.
N. Terwindt, Doornenburg,	ƒ 11.34
Wed. P. v. Voorthuijzen, Leerdam,	11.90 vlakke 11.50 getrokken } op den wal 10.90 hard getr.
M. Viruly & Zn., Varen,	10.50 voor 50,000 stuks
Janse en Meelenburgh, Gorichem,	10.25 voor den wal
dezelfden,	10.50 op den wal
dezelfden,	10.75 op het werk
Rendorp en Co., Weurt (Utr.),	11.40
V. d. Werp, idem	11.39
H. de Haas, Asperen,	11.15 gegund
Wed. J. G. v. Kuijk, Zalt-Bommel,	11.25
G. B. Versteeg, Nieuwaal,	11.24

Amsterdam, 19 April, voor rekening der Hollandsche IJzeren-spoorwegmaatschappij: 1o. Bestek no. 364, het maken van een beschoeiing langs het noorderlandhoofd van de brug over het Noordzeekanaal, te Velzen; ingek. 5 bilj., als:

C. J. Kalis Jz.,	te IJmuiden,	ƒ 3178
H. J. Moekers,	» Amsterdam,	» 2700
G. D. v. Doorn,	» idem	» 2678
V. Ph. Braun,	» Beverwijk,	» 2575
L. Kok,	» IJmuiden,	» 2440

Borrendien 1 bilj. van onwaarde.

Raming ƒ 3400

2o. Bestek no. 373, het vervangen van de gegoten-ijzeren bovenbouwen van drie bruggen en den houten onderbouw van één brug door plaatijzeren bovenbouwen, met bijbehoorende werken, in den spoorweg tusschen Amsterdam en Leiden; ingek. 10 bilj., als:

G. J. Wispelwij & Co., Zwolle,		ƒ 22,700
T. Los, Leiden,		» 22,520
A. Machiels & Co., Wagenberg bij Breda,		» 21,980
D. A. Schretlen & Co., Leiden,		» 21,970
A. Vos Rz., Amsterdam,		» 21,970
A. Korteweg, Zevenbergen,		» 21,918
V. Ph. Braun, Beverwijk,		» 21,800
H. J. Moekers, Amsterdam,		» 21,500
G. D. v. Doorn,	idem	» 21,400
L. Kok, IJmuiden,		» 21,200

Raming » 22,600

Leiden, 19 April, voor rekening der gemeente: 1o. het dempen en rioleeren der Zijlgracht en bijbehoorende werken; ingek. 14 bilj.;

hoogste inschr. J. K. Tom, Leiden,		ƒ 8269
minste » G. Splinter, idem		» 5982

gegund.

2o. het plaatsen van een brugwachtershuisje aan het Utrechtsche veer; ingek. 11 bilj.;

hoogste inschr. H. G. Kloos,		ƒ 389
minste » G. v. Tol, Leiden,		» 380

gegund.

3o. het leggen van eenige klinker- en kriehestratingen; ingek. 8 bilj.;

hoogste inschr. G. G. Keij, Rotterdam,		ƒ 11,600
minste » C. M. Rozenburg, Naaldwijk,		» 7,600

Gunning aangehouden.

Maastricht, 19 April: 1o. het maken van bestrate goten enz., op den Rijks-grooten-weg der 1e klasse Maastricht—Battice; ingekomen 4 bilj., als:

D. W. Blom,	te Weurt (Geld.),	ƒ 1945
E. B. Dupuits,	» Wijhé,	» 1883
H. Unmels,	» Maastricht,	» 1873
Jos. Kleijn,	» idem	» 1867

Raming » 2000

2o. het leveren en verwerken van onderhoudsmaterialen op den Rijks-grooten-weg der 1e klasse Maastricht—Nijmegen; ingek. 4 bilj., als:

G. Smeets,	te Maaseijk (België),	ƒ 5295
L. Landy,	» Venlo,	» 4820
H. v. Gasselt,	» idem	» 4800
G. Straatman,	» Linne,	» 4678

Raming » 5000

Assen, 19 April: het verbouwen van het huis op den hoek van den Brink en de Brinkstraat, onder beheer van den architect T. Bomstra; ingek 6 bilj., als:

G. Broekema,	ƒ 10,974
D. Neising	» 10,575.50
H. Jalving en H. Smallenbroek,	» 10,248
D. B. Wiering,	» 9,800
H. de Vries,	» 9,400
Harco Winters,	» 9,059

gegund.

Raming ƒ 9,100

Utrecht, 20 April: het maken van eene wachterswoning op het station Zevenbergen, ten behoeve van den spoorweg van Rotterdam naar Rozendaal; ingek. 3 bilj., als:

A. D. Lucas,	te Zevenbergen,	ƒ 2849
W. J. Segboer,	» idem	» 2724.85
A. v. Meer,	» idem	» 2515

Amsterdam, 20 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het verbeteren van het terrein der exercitie-batterij te Amsterdam; ingek. 8 bilj., als:

M. Greve,	te Nieuworanastel,	ƒ 1513
L. Bouwman Jr.,	» Amsterdam,	» 1338
A. Helsen,	» idem	» 1295
P. J. Vos,	» idem	» 1279
J. Faas,	» idem	» 1250
C. v. Boven,	» idem	» 1250
Renaud en Boeljon,	» Watergraafsmeer,	» 1185
J. Poot,	» Amsterdam,	» 1090

Raming » 1100

2o. het leveren van kazernemeubelen te Amsterdam; ingek. 10 bilj., als:

A. Helsen,	te Amsterdam,	ƒ 1825
J. Poot,	» idem	» 1700
L. Bouwman Jr.,	» idem	» 1686
Knipper en de Vree,	» idem	» 1686
J. Dekker Pz.,	» Zaandam,	» 1599
K. Hollander,	» Gouda,	» 1578
B. Cruiff,	» Amsterdam,	» 1560
A. T. Sloeswijk,	» idem	» 1528
Renaud en Boeljon,	» Watergraafsmeer,	» 1494
J. P. H. de Kruijff Jr.,	» Amsterdam,	» 1490

Raming » 1700

3o. het doen van verschillende voorzieningen aan kazernegebouwen en aan de militaire bakkerij te Amsterdam; ingek. 13 bilj., als:

C. v. Boven,	te Amsterdam,	ƒ 5102
A. Helsen,	» idem	» 5100
L. Bouwman Jr.,	» idem	» 4936
Knipper en de Vree,	» idem	» 4896
C. J. Maks Jz.,	» idem	» 4883
J. Poot,	» idem	» 4800
G. Wood,	» idem	» 4774
P. J. Vos,	te Amsterdam,	ƒ 4760
B. Cruiff,	» idem	» 4730
J. P. H. de Kruiff Jr.,	» idem	» 4660.60
W. L. Leibbrandt,	» idem	» 4598

Renaud en Boeljon, te Watergraafsmeer, » 4583

Raming » 5135

Vlissingen, 20 April, onder het beheer der genie, te Breda: 1o. het éénjarig onderhoud van de werken en gebouwen enz., te Vlissingen en te Rammekens; ingekomen 3 bilj., als:

D. Bijl,	te Vlissingen,	ƒ 3083
J. Meijé,	» idem	» 3000
C. Maters,	» idem	» 3875

Raming » 4200

2o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Middelburg; ingekomen 3 bilj.; als:

M. J. de With,	te Middelburg,	ƒ 3175
J. M. v. Ditmars & Zn.,	» idem	» 3105
P. Krijger & Zn.,	» idem	» 3040

Raming » 3200

's-Bosch, 20 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het éénjarig onderhoud van de werken, gebouwen, enz., te 's-Bosch, St.-Andries, Crèvecoeur, enz., ingek. 5 bilj., als:

J. M. Gruijters,	te 's-Bosch,	ƒ 8950
L. Harkens,	» idem	» 8895
Th. Mouwens,	» idem	» 8898
Th. H. Birks,	» idem	» 8597
Th. A. v. Ravenstein,	» idem	» 8097

Raming » 9500

2o. eene verving enz. van gebouwen en voorwerpen te 's-Bosch; ingek. 3 bilj., als:

W. Willemse,	te 's-Bosch,	ƒ 890
J. C. M. Beckmans,	» idem	» 881
F. H. v. Uden,	» idem	» 779

Raming ƒ 1000

De laagste inschrijvers zijn als aannemers voorgedragen.

Maastricht, 20 April, onder het beheer der genie, te Nijmegen: 1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen, enz., te Maastricht; ingek. 4 bilj., als:

J. Reggers,	to Maastricht,	ƒ 6240
H. Unmels,	» idem	» 5874
J. H. Meijers,	» idem	» 5449
J. Schenk,	» idem	» 5396

Raming » 5950

2o. het verbeteren van vloeren en het herstellen van daken van militaire gebouwen te Maastricht; ingek. 4 bilj., als:

J. Reggers,	te Maastricht,	ƒ 2288
J. H. Meijers,	» idem	» 1892
H. Unmels,	» idem	» 1887
J. Schenk,	» idem	» 1854

Raming » 2000

De minste inschrijvers zijn als aannemers voorgedragen.

St.-Maartensdijk, 20 April: het vernieuwen van de zeesluis van den polder Slabbecoorne; ingek. 7 bilj., als:

H. M. v. Bezooijen,	ƒ 1640
G. Bolier Gz.,	» 1618
A. v. Damme,	» 1272.84
A. v. Bezooijen,	» 1225
S. Muller Jr.,	» 1221
J. M. Kauffmann,	» 1206
D. Hartog,	» 1205

gegund.

Wisseekerke, 20 April: het verbeteren en onderhouden der waterkeering van den calamiteusen polder Anna-Frino, ged. '86/87; ingek. 5 bilj., als:

P. Verburg,	to Koljnsplaat,	ƒ 2400
M. Breas,	» idem	» 2336
A. v. Popering,	» Breinisse,	» 2342
P. v. d. Berge,	» Koljnsplaat,	» 2340
C. Bolier Cz.,	» Breinisse,	» 2327

Raming ƒ 2342.90

's-Hage, 20 April: het maken van een gebouw voor den dienst van het loodswezen, te Maasdam; minste inschr. was A. Rutgers, te 's-Hage, voor ƒ 14,975.

Bolsward, 20 April, voor rekening der gemeente: de levering van hout en steen: 1o. hout; ingek. 3 bilj., als:

D. v. d. Werf Gz.,	te Bolsward,	ƒ 399
H. Schoonhoff,	» idem	» 345
Schrale en Fokkes,	» Workum,	» 310

gegund.

2o. steen; ingek. 3 bilj., als:

Firma Fontein,	te Francker,	ƒ 407
D. v. d. Werf Gz.,	» Bolsward,	» 379
Faber & Co.,	» Harlingen,	» 376

Het laatste biljet was niet volgens A. V.

Gegund aan D. v. d. Werf Gz.

's-Hage, 21 April: 1o. het maken van werken tot verdediging van den rechteroever der Dortsche Kil, onder de gemeente 's Gravendeel; ingekomen 13 bilj., als:

T. Kleyn, Sliedrecht,	ƒ 4996
M. v. Bouwelingen, Sliedrecht,	ƒ 4730
B. de Waerd, Nieuwenhoorn,	» 4686
M. Bot, Vlaardingen,	» 4669
A. Boer Wz., Sliedrecht,	» 4665
C. v. d. Plas, Hardinxveld,	» 4575
C. de Groot, Sliedrecht,	» 4555
G. Beenhakker Gz., idem	» 4488
G. de Hoog, Gorichem,	» 4466
W. Volker, Sliedrecht,	» 4334
A. Prins Thz., idem	» 4272
T. de Groot, Giessendam,	» 3989
C. Roskam Jz., Sliedrecht,	» 3870

Raming » 4700

2o. het voortzetten der verdedigingswerken aan den rechteroever der doorgraving aan den Hoek-van-Holland; ingekomen 6 bilj., als:

A. Volker Lz., Sliedrecht en P. A. Bos, Gorichem,		ƒ 16,700
L. Kuijs Kz., Sliedrecht,		» 16,440
A. Boer Wz., idem		» 16,396
B. de Waerd, Nieuwenhoorn,		» 15,940
C. Roskam, Sliedrecht,		» 15,186
C. v. d. Plas, Hardinksveld,		» 14,490

Raming » 16,800

3o. het leggen van een aanbechtingsdam binnen strekdam no. 17 aan den linkeroever der zeker de Boven-Merwede, onder de gemeente Woudrichem; ingek. 6 bilj., als:

C. v. d. Plas, Hardinksveld,		ƒ 10,200
G. de Hoog, Gorichem,		» 9,599
B. v. d. Heuvel, Werkendam,		» 9,367
H. Dubbeldam, Gorichem,		» 9,348
A. kraaijeveld, Sliedrecht,		» 9,148
W. Baggerman Nederhemert,		» 8,715

Raming » 9,200

4o. het maken van gebouwen en eenige andere werken tot uitbreiding van het station Leeuwarden; ingek. 17 bilj., als:

A. Dokter, Leeuwarden,		ƒ 121,300
J. Riding idem		» 119,892
C. M. Rozenburg, Naaldwijk,		» 116,940
W. Westerhof, Wessp,		» 114,440
P. Vleeman, Utrecht,		» 113,200
A. v. d. Meer, Harlingen,		» 114,000
B. Hendrix, Amsterdam,		» 113,970
K. J. B. v. Damme, idem		» 113,670
H. T. Bosma, Bozum,		» 113,465
T. Hilarius Wz., Leeuwarden,		» 112,000
J. A. de Graaf en T. J. v. d. Steelen, Sneek,		» 109,600
F. Aberson, Steenwijk en J. Ottes, Meppel,		» 109,300
B. Veerdenaig Az., Dordrecht,		» 108,467
G. Goedhart, Nijmegen,		» 107,409
K. Bleeker, Zutfen,		» 105,800
T. G. Bekhuis en D. Bunstra, Leeuwarden,		» 104,800
Tj. Th. Kloosterman, Hensbum en H. G. Brouwer, Stiens,		» 104,700

Raming » 125,300

Neuzen, 21 April, onder het beheer der genie, te Breda: 1o. het éénjarig onderhoud van de werken en gebouwen te Neuzen en Ellewoutsdijk; ingek. 6 bilj., als:

D. v. d. Ouden,	te Neuzen,	ƒ 2815
R. Walraven,	» idem	» 2723
J. Kolijn,	» idem	» 2716
M. D. de Putter,	» idem	» 2658
C. de Smidt Cz.,	» idem	» 2615
C. Maters,	» Vlissingen,	» 2610

Raming » 2900

2o. het éénjarig onderhoud van de nezweringen te Neuzen; ingekomen 6 bilj., als:

P. de Vriend,	te Sas-van-Gent,	ƒ 6165
C. Maters,	» Vlissingen,	» 6150
D. de Boehler,	» Neuzen,	» 5696
L. Koole,	» idem	» 5538
A. Thelens Dz.,	» idem	» 5525
M. v. d. Hoek,	» idem	» 5458

Raming » 6150

Meppel, 21 April: het bouwen van een zaal voor 600 personen, voor de Wed. G. B. Ogterop, onder beheer van den architect S. H. van der Veen; ingek. 7 bilj., als:

J. Withaar,	te Meppel,	ƒ 9980
H. Tammer,	» idem	» 9798
A. Hazelaar,	» idem	» 9800
H. Zwikker,	» idem	» 9150
J. Emmink,	» idem	» 9074
B. Brantjes,	» idem	» 8998
J. Hesselingen,	» idem	» 8681

gegund.

Bedum, 21 April: eene vertimmering aan het gemeentelijk armhuis; ingek. 11 bilj., als:

G. Wolthuis,	te Bedum,	ƒ 1770
S. Kremer,	» idem	» 1752
H. Smit,	» idem	» 1726
J. Priet,	» idem	» 1690
A. Bennings,	» idem	» 1690
W. Rothschäfer,	» Stedum,	» 1499
J. Pot,	» idem	» 1470
T. Bos,	» Bedum,	» 1440

H. Moorman,	te Bedum,	*f* 1428
L. Dekker,	» idem	» 1360
L. Bos,	» idem	» 1150
Raming		» 1375

Helder, 22 April: het doen van voorzieningen aan of bij de militaire gebouwen in de stelling Helder, onder het beheer der genie, ahlaar; ingek. 7 bilj.;

hoogste inschr.		*f* 4600
minste »	A. Bos,	» 4355
Raming		» 4000

Hilversum, 22 April: eene gedeeltelijke verbouwing van het huis no. 110 aan de Groest, te Hilversum, onder beheer van den architect J. Brethergen; ingek. 5 bilj., als:

G. Seppen,	te Hilversum,	*f* 3200
J. Fuhren,	» idem	» 3053
J. N. Swaan Jr.,	» idem	» 2901
J. v. d Brul,	» idem	» 2920
R. Mouw,	» idem	» 2879

Gorichem, 22 April: het bouwen van een heerenhuis voor H de Gier, onder beheer van den architect C. J. Sonnevelt;

Perc. 1, timmer- en metselwerk; ingekomen 12 bilj., als:

J. Hoogbruin,	te Gorichem,	*f* 1700
D. Sizoo,	» idem	» 1642
H. Pellekaan,	» idem	» 1620
P. Kraaijeveld,	» Sliedrecht,	» 1565
L. Schaap,	» Gorichem,	» 1535
C. Exalto,	» idem	» 1480
J. Opstelten,	» idem	» 1474
W. Smits,	» idem	» 1420
C. Verweij,	» idem	» 1389
M. Benard,	» idem	» 1360
J. Buiteman,	» idem	» 1292
C. Muilwijk,	» idem	» 1247

Perc. 2, metsel-, stukadoor- en hardsteenwerk; ingek. 5 bilj., als:

D. J. de Joode,	te Gorichem,	*f* 1991
R. de Kriek,	» idem	» 1985
J. Buller,	» idem	» 1959
J. v. d. Laak,	» idem	» 1939
C. J. Schouwenburg,	» idem	» 1703

Perc. 3, verf- en glaswerk; ingekomen 4 bilj., als:

F. Sterkenburg,	te Gorichem,	*f* 379.75
H. Schram,	» idem	» 345
J. v. d. Hage,	» idem	» 345
L. Donken,	» idem	» 309

Perc. 4, hoedgieterswerk; ingek. 3 bilj., als:

L. de Bruin,	te Gorichem,	*f* 231
F. Weijl,	» idem	» 198
W. Bodekerke,	» idem	» 184

Massa; ingekomen 3 bilj., als:

P. Kraaijeveld,	te Sliedrecht,	*f* 4167
H. Pellekaan,	» Gorichem,	» 3825
A. Strauers,	» Spijk,	» 3550

In perceelen aan de laagste inschr. gegund.

Oosterhout, 23 April: het uithaggeren en uitdiepen der haven over eene lengte van 1638; M.; ingek. 9 bilj., als:

T. Kleijn,	te Sliedrecht,	*f* 8464
A. L. Bot,	» idem	» 6800
Joh. de Vos,	» Oosterhout,	» 5657
Joh. Oomen,	» idem	» 5650
W. Bleumus,	» idem	» 5483
J. Fasen,	» Waspik,	» 5350
H. de Groot,	» Sliedrecht,	» 5210
A. Machielsen,	» Wagenberg,	» 5160
H. Kanters,	» Waspik,	» 4999

Groningen, 23 April: het vernieuwen van de beschoeiing ten noordoosten en van een gedeelte stapelsteenglooiing ten zuidoosten van de draaibrug over het Hoendiep te Emmastil; ingekomen 14 bilj, als:

J. v. d. Berg,	te Uhrum,	*f* 4647
J. Pott,	» Stedum,	» 4640
J. Tammer,	» Obergum,	» 4630
H. d. Wind,	» Zoutkamp,	» 4597
H. Formema,	» Grijpskerk,	» 4580
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 4566
R. Dijkstra,	» Kolham,	» 4536
S. Meijers,	» Bedum,	» 4500
J. W. d. Vries,	» Smilde,	» 4479
C. v. d. Veen,	» Messingeweer,	» 4475
J. N. Kruizinga,	» Groningen,	» 4292
W. d. Vries,	» Garnwerd,	» 4240
J. Lubsen,	» Zuidwolde,	» 4050
S. H. Kremer,	» Bedum,	» 3978
Raming		» 4230

Arnhem, 23 April, voor rekening der gemeente: 1o. het leveren van 2 ijzeren brugschepen met schragen en dwarsbalken, voor de gemeente-schipbruggen te Arnhem en te Westervoort; ingek. 12 bilj., als:

G. Kool, directeur der Commercie Compagnie, Middelburg,		*f* 7400
J. Meijer, Zalt-Bommel,		» 6400
Wed. C. Boele & Zonen, Slikkerveer,		» 5980
M. v. d. Kuijl, idem		» 5760
E. J. Smit & Zn., Hoogezand,		*f* 5600
Naamlooze Vennootschap, Machinefabriek Katendrecht, Rotterdam,		» 5300
G. G. Bedaux, Martenshoek,		» 5295
P. Boele Pz., Slikkerveer,		» 5270
Maatschappij de IJsel, Kampen,		» 5200
Th. Meijer, Arnhem,		» 5092
P. Boele Pz., Slikkerveer,		» 5070
A. Vuijk, Kapelle a.d. IJsel,		» 4949

In beraad gehouden.

2o. het onder profiel brengen en verharden van de Gravenstraat; ingekomen 4 bilj., als:

M. P. Valo,	*f* 643
G. H. v. d. Heijden,	» 580
W. H. de Haan,	» 574
G. H. A. Elbers,	» 549

gegund.

3o. het maken, leveren, stellen enz. van schoolmeubelen in twee perceelen; ingekomen 9 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2
M. Wardenier Jz.,	*f* 3085	*f* 798
D. A. Roskam,	2997	350
R. Bolder,	2750	417
Gebr. v. Baalen,	2724	312
J. W. Janssen,	2690	419
W. A. R. Kok,	2592	368.50
G. J. Lacroesen,	2519	375
G. Lieftinq,	2373	389
J. de Ruijter,	1999	299

Perc. 1 gegund; perc. 2 in beraad gehouden.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 1 MEI 1886.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN

Maandag, 3 Mei.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van een weg langs de Zuid-Willemsvaart, tusschen den weg naar Smeermaas bij de overwelfde doorvaart en den Singelweg buiten de voormalige Hoschpoort, te Maastricht. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming *f* 1750.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het inrichten van 3e openbare lagere school der 1e klasse no. 5, op het voormalig Leidsche kerkhof, tot een schoot voor 600 leerlingen;

2o. het verlagen en verbreeden van de bruggen no. 20 over de Heerengracht aan de Leliegracht en no. 21 over de Leliegracht aan de Heerengracht;

3o. de levering van ruim 33 ton balkijzer voor de sub 2o. genoemde bruggen;

4o. het verrichten van baggerwerken in grachten, sloten en halkhavens binnen de gemeente Amsterdam, ged. '86.

Inl. ten kantore van den stadsarchitect, voor no. 1 in kamer no. 101 en voor no. 2 en 3 in kamer no. 96 en 102; voor no. 4 op het bureau der stadsreiniging, van 10—12 uren.

Kampen, te 1 uur, door het bestuur van het stoomgemaal voor de polders Broek-en-Maten-Buitendijks, Haatland en Onderdijks, in het raadhuis:

1o. het verhoogen en verzwaren van p. m. 1800 M. kanaalkade en het uitdiepen van het afvoerkanaal van het stoomgemaal naar zee (herbesteding);

2o. het maken van 2 duikers in den zanddijk nabij het stoomgemaal.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: de levering van bouwmaterialen, ten behoeve van de Rijksgestichten Veenhuizen, in 8 perceelen, als: houtwaren, schelpkalk, tras (inlandsch gemalen), metsel- en straatsteenen, pannen, tegels, verfwaren en staafijzer. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen W. C. Metzelaar, te 's-Hage.

Leiden, te 3 uren, door regenten van het Gev. Minne- of arme Oudemannen- en vrouwenhuis, in het verkoophkaal van notarissen, aan de Langebrug no. 18: het afbreken van het oude en het bouwen van een nieuw gesticht. Inl. bij den architect W. C. Mulder. Aanw. gehouden.

Wageningen, te 5 uren, in den Proostgeldermaoien: het graven van de watering het Hammaar. Aanw. te 2 uren.

St.-Annaparochie, te 5 uren, door het dijkabestuur van het Oude-Bildt: het slaiten van de kleine Elkvaart onder St.-Jacobiparochie, ter lengte van 2188 M. Aanw. 28 Mei, te 11 uren, Inl. bij D. Keuning, ahlaar.

Deventer, te 6 uren, door H. Veldkamp, in het hotel de Keizer: het maken van 3 arbeiderswoningen aan den Zwolschen straatweg.

Dinsdag, 4 Mei.

Zwolle, te 10 uren, door het dagelijksch bestuur van Salland, 7e dijksdistrict van Overijsel, in het logement de Pauw:

1o. het verhoogen en verzwaren van een dijkvak, uitmakende een gedeelte van den kunstweg van Zwolle naar Kampen, onder de gemeentes Zwolle en Zwollerkerspel;

2o. het veranderen, verhoogen en verzwaren van een dijkvak, uitmakende een gedeelte van den Katwolderdijk, in de gemeente Zwolle. Aanw. 2 Mei, te 9½ uren.

Kuilenburg, te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. het aanvreeren van het huis bewoond door den heer Laan, en het op dat terrein volgens teekening en omschrijving bouwen van twee woonhuizen, bestemd voor de hoofden der scholen voor gewoon en uitgebreid lager onderwijs;

2o. het doen van eenige veranderingen en verbeteringen aan het woonhuis, bestemd voor het hoofd der school voor kosteloos lager onderwijs. Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. 3 Mei, te 11 uren.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage: het vernieuwen en verbeteren van schoorsteenen en van eene ventilatiekap in en op gebouwen te Delft. Bilj. inzenden 3 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den hoofdopzichter, te Delft. Raming *f* 1350.

Arnhem, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, ahlaar, in de Harmonie: het doen van voorzieningen aan militaire gebouwen te Arnhem. Bilj. inzenden 3 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming *f* 4500.

St.-Annaland, te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Sammapolder, in het gemeentehuis: het maken van werken tot verdediging van den oever en van het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken. Aanw. gehouden.

Zevenbergen, te 11 uren, door het bestuur van het waterschap voor de stoombemaling van den Nassanpolder, den Arembergpolder en den Blokpolder, onder de gemeenten Klundert en Zevenbergen, in het koffiehuis van J. Mol:

1o. het leveren, stellen en in goede werking opleveren van een stoommachine, stoomketel, scheprad en aanhoeven;

2o. het maken der gebouwen, schoorsteen, steenkolenbergplaats enz.

Inl. bij den civiel-ingenieur H. Paal Jz., te Zevenhuizen. Aanw. gehouden.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, ahlaar, in de kazerne Oud-Molen: het doen van verbeteringen van ondergeschikt belang in het fort Nieuwershuis. Bilj. inzenden 3 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Aanw. gehouden. Raming *f* 30,500.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, in het bureel voor de schutterij: het vernieuwen en verbeteren van schoorsteenen en van eene ventilatiekap in en op gebouwen te Delft, onder het beheer der genie, te 's-Hage. Bilj. inzenden 3 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den hoofdopzichter, te Delft. Raming *f* 1360.

Ermelo (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth., ten huize van G. van den Bos:

1o. het bouwen van 2 woningen met bestuurskamer onder één dak, in 2 perc.;

2o. het uitvoeren van eenige onderhoudswerken, aan de scholen en onderwijzerswoningen te Ermelo, Telgt en Leuvenum.

Oldenzaal, te 1 uur, door burg. en weth.: het afbreken van een woonhuis en het alhaar bouwen van een schoolgebouw in zes lokalen met meubileering en verder toebehooren, op een terrein aan het kerkhof bij de H.-K. kerk. Inl. bij den architect J. Moll, te Hengelo. Aanw. 4 Mei, te 10 uren.

Deventer, te 2 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict Veluwe, bij H. J. Schmeink: de levering van een aanzienlijke partij eiken rijshout.

Haarlem, te 2 uren, door de commissie van toezicht over het gesticht Meerenberg, aan het gebouw van het prov. best.: het maken van eene uitbreiding van het krankzinnigengesticht Meerenberg, en daarbij behoorende werken. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat. Aanw. gehouden. Raming *f* 318,100.

Hasselt, te 3 uren, door het bestuur van het waterschap Hasselt en Zwartsluis, in het logement de Herderin: het schoonmaken van de hoofdwaterleidingen van het waterschap en het doen van eenige herstellingen aan de Staphorster Stouwe. Aanw. gehouden.

Werkendam, door den rentmeester van het kroondomein, op de Anna-Paulowahoeve:

1o. het daarstellen van een sluisluiker in de kade van Middelsten Kievitswaard;

2o. het verhoogen en verzwaren van de kaden rondom dezen polder, in perceelen;

3o. het daarstellen van een zes roeiische graanberg op Koning Willem II hoeve, Kroon en Zuhn, allen gelegen onder Werkendam.

Inl. bij den opzichter J. van Tuijl Gz., te Heusden. Aanw. 4 Mei, te 11 uren.

Woensdag, 5 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op de Bieren-, Bienedem- en Nieuwe-Mermede, behoorende tot de werken der Merwede en Kille, met het onderhoud dier werken, van 1 Juli '86—30 Juni '87. Inl. bij den hoofdingenieur van Diesen, te 's-Hage, bij den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht, en bij de opzichters Van de Kreke, te Gorichem voor het 1e en 2e perc., Bauwer, te Werkendam, voor het 3e perc. en Barres, te Dordrecht, voor het 4e perc. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 *f* 26,200, perc. 2 *f* 17,000, perc. 3 *f* 30,900, perc. 4 *f* 24,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-rivierwerken op het Zwartewater, met het onderhoud dier werken en de afhakening van het vaarwater van 1 Juni '86—30 Juni '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Bauwer, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming *f* 5100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van twaalf kribben tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJsel in het Veerserak, boven Wijhe, tusschen de kilometerraaien 83 en 86. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Bauwer, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming *f* 9640.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van tien dwarsdribben aan den rechteroever van den Neder-Rijn, in de gemeente Renem, provincie Utrecht, tusschen de kilometerraaien 55 en 57. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, den ingenieur Castenslijk, te Utrecht, en den opzichter Mans, te Reenen. Aanw. gehouden. Raming *f* 30,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhoud en herstel der werken aan den Hoek-van-Holland, van 1 Mei '86—30 April '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en de opzichters Van Rooij, Lokker en Staal, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming *f* 134,000.

Bruchem (Geld.), te 11 uren, door burg. en weth. van Kerkwijk, bij D. J. Sterrenburg: het verhoogen van den vluchtheuvel, te Bruchem. Aanw. te 10 uren.

Kolijnsplaat, te 11 uren, door het bestuur van den polder Oud-Noordbeveland, in het gemeentehuis:

1o. de levering van 150 scheepston geoorteerde Vlissingsche steen, 100 idem gewone Doorniksche steen en 2000 stuks eiken perkoenpalen;

2o. idem van 120 scheepston geoorteerde Vlissingsche steen, 264 idem idem Doornikssche steen, 80 idem brikken en 1975 stuks gecreosoteerde dennen perkoenpalen.

Inl. bij den waterbouwkundigen ambtenaar J. Nieuwdorp, te Kolijnsplaat.

Bolsward, te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. het maken van een regenwaterbak achter het nieuwe waaggebouw, met bijbehoorende werken;

2o. het baggeren van de nieuwe Turfgracht. Aanw. gehouden.

Wilhelminaderp (Zeel.), te 11 uren, door het dijkbestuur van den Wilhelminapolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de gewone aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken, in 1 perc. Aanw. 3 Mei.

Zwammerdam, te 11½ uren, door den bouwkundige C. Broer Tz., in het koffiehuis de rustende Arend: het restaureeren van genoemd koffiehuis met eenige daarmede in-verband-staande werken. Aanw. gebouden.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van eenige werken tot uitbreiding en gedeeltelijke verlenging van de buitenhaven te Vlissingen. Inl. bij den hoofdingenieur in het IIe district te Middelburg. Aanw. gebouden.

Wijk-bij Duurstede, te 12 uren, door burg. en weth.: het leveren van 195 stère onderhoudsgrint en 30 stère grof rivierzand.

's-Hage, te 12 uren, door het kerkbestuur der Nederlandsch Israëlitische gemeente, in een der vergaderlokalen, Wagenstraat 166: het gedeeltelijk amoveeren en wederopbouwen van een perceel no. 168, gelegen aan de Wagenstraat, aldaar. Inl. bij den architect W. B. van Liefland. Aanw. 3 Mei, te 11 uren.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: het vergrooten van de cokesbergplaats bij de gemeentelijke gasfabriek.

Staveren, te 1 uur, door het bestuur van de massale zeesluis, in de sluiswachterswoning: het verwisselen der zeesluisdeuren en het onderhoud der zeesluis, sluiswachterswoning en verdere gebouwen en werken van 1 Mei '86—30 April '87.

Kampen, te 1 uur, door het bestuur van het stadswerkhuis, bij den directeur: de levering van 1000 stuks eiken blokken en 5000 stuks beuken blokken, groot hout, te leveren franco station of wal aldaar.

Bedum, te 4 uren, door den ingezetene R. Huizinga: het doen van een belangrijke vertimmering en vergrooting zijner behuizing, met bijlevering van materialen. Aanw. 3 Mei, te 3 uren.

Donderdag, 6 Mei.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verdiepen van eenige gedeelten van vast bruggen over de Beentjesgraven en het versterken der brug over de Schotkampswijk. Raming *f* 5280;

2o. het leveren en stellen van den ijzeren bovenbouw der ophaalbruggen sub 1 genoemd. Raming *f* 4830;

3o. het maken van den onderbouw der ophaalbruggen no. 6 en no. 8. Raming *f* 3080;

4o. het leveren en stellen van den ijzeren bovenbouw der ophaalbruggen no. 6 en no. 8. Raming *f* 3420. Aanw. 7 Mei, te 12 uren.

Kampen, te 12½ uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het hotel des Pays-Bas: het maken van een gebouw voor lijders aan besmettelijke ziekten bij het hospitaal te Kampen. Bilj. inzenden 10 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter van fortificatiën, te Kampen 4 Mei, te 1 uur. Raming *f* 8700.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau:

1o. Bestek A R. de levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en eindplaten en ijzeren haakbouten, in 2 perceelen;

2o. Bestek no. 101, de levering van stalen spoorstaven, stalen laschplaten en ijzeren haak-en schroefbouten, in 3 perceelen;

3o. Bestek no. 102, de levering van metalen dwarsliggers met bevestigingsbeden.

Zijpe (Zeel.), door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Bruinisse, in het lokaal: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van bovengenoemd calamiteus waterschap. Aanw. 4 en 7 Mei.

Woensdag, 12 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot normaliseering van de rivier de Waal, onder Varik, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 69 en 72. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Stuiecker, te Nijmegen. Aanw. 5 Mei. Raming *f* 35,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van grondwerk op het bovendeel der Nieuwe-Merwede en het maken van zinkenhazaltsteenglooiing tegen het buitenbeloop van den Rijksdeken langs de polders den Oosteliiken Opslag en den Louwsmanswaard en door het Gat van den Hengst, langs den rechteroever dier rivier, tusschen de kilometerraaien 108 en 109, onder de gemeenten Werkendam en Sliedrecht. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruyn, te Dordrecht, en den opzichter Riemer, te Werkendam. Aanw. 5 Mei. Raming *f* 9100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een drijverbais, terp en gebouwtje voor een zelfregistreerende peilschaal aan den linker oever van het Oude Maasje, zuidj den mond der Dunge, tusschen de kilometerraaien LIV en LV, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. bij den ingenieur Caland, te Lage-Zwaluwe. Raming *f* 4400.

Goes, te 11 uren, door het bestuur van den polder de Broedo-Watering-bewesten-Ierseke, in het koffiehuis: de Prins van Oranje:

1o. het vernieuwen, verbeteren en herstellen der wateikeerende werken;

2o. het onderhouden der sluizen, gebouwen, booten en peilschalen aan gemelden polder, beiden voor den dienst '86/87;

3o. het ged. '86 zuiveren van de waterleidingen, binnenboezems der sluizen en van de watergangen.

Inl. bij den opzichter, te Wemeldinge.

Donderdag, 13 Mei.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het maken van eene lus- en laadplaats van vee, aan het noordwestelijk einde van den noordoostdijken of rechter kanaaldijk der Zuidwillemsvaart. Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. 10 Mei, te 11 uren.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het planten van stroo en helm, het stellen van rietschuttingen enz. in de duinen van Tessel en aan den vasten wal van Noord-Holland, ged. '86—'89, in 3 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. 6 Mei. Raming *f* 6150, *f* 9600 en *f* 8200.

Haarlem, door den architect S. Roog: het bouwen van een woonhuis, paardestal, twee zeeradige bergen enz. aan den Sloterweg bij den Bennebroekerweg in de Haarlemmermeer. Aanw. 6 Mei.

Maandag, 10 Mei.

Breda, te 10 uren, door den sectie-ingenieur van de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, ahlaar: het uitvoeren van verfwerk aan de spoorwegbrug over de Maas bij Hedel.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van een estrade op het Velperplein. Aanw. 5 Mei, te 10 uren.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het Ambacht de vier Noorder Koggen, op het Koggehuis: *a.* de leverantie van de benoodigde houtwaren, ten dienste van het Ambacht, ged. '86; *b.* de leverantie van de benoodigde spijkers en ijzerwaren, ten dienste van het Ambacht, ged. '86; *c.* de leverantie van 275 kub. M. grint, op de wegen onder Spanbroek en Opmeer in 3 perceelen. Inl. bij den opzichter A. Kater Jz., te Lambertschaag.

Zwolle, door den raad van administratie der Overijselsche Kanalisatiemaatschappij, bij den secretaris-thesaurier der maatschappij, Walstraat: het verdiepen van een kanaalvak in de 3e sectie, tusschen de vlothruggen Steenenman en Zonnebergen, onder de gemeente Diepenveen. Aanw. 6 Mei, te 12 uren.

Dinsdag, 11 Mei.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw voor kunsten en wetenschappen: het herstellen van metselwerken in het fort bij Vechten, onder het beheer der genie te Utrecht. Bilj. inzenden 10 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming *f* 3450.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van nieuwe lokalen enz. voor den dienst der semaphore te Ijmuiden. Aanw. 6 Mei, te 1 uur.

Bedemsvaart, te 12 uren, door de directie van de Bedemsvaartsche stoomtramwegmaatschappij, in het hotel Steenbergen:

1o. het maken van den onderbouw der ophaalbruggen bij den huize Rollecate, over de Buitingen- en over de Kategerwijk, het bouwen van een vast brugge over de Beentjesgraven en het versterken der brug over de Schotkampswijk. Raming *f* 5280;

2o. het leveren en stellen van den ijzeren bovenbouw der ophaalbruggen sub 1 genoemd. Raming *f* 4830;

3o. het maken van den onderbouw der ophaalbruggen no. 6 en no 8. Raming *f* 3080;

4o. het leveren en stellen van den ijzeren bovenbouw der ophaalbruggen no. 6 en no. 8. Raming *f* 3420. Aanw. 7 Mei, te 12 uren.

Kampen, te 12½ uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het hotel des Pays-Bas: het maken van een gebouw voor lijders aan besmettelijke ziekten bij het hospitaal te Kampen. Bilj. inzenden 10 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter van fortificatiën, te Kampen 4 Mei, te 1 uur. Raming *f* 8700.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau:

1o. Bestek A R. de levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en eindplaten en ijzeren haakbouten, in 2 perceelen;

2o. Bestek no. 101, de levering van stalen spoorstaven, stalen laschplaten en ijzeren haak-en schroefbouten, in 3 perceelen;

3o. Bestek no. 102, de levering van metalen dwarsliggers met bevestigingsbeden.

Zijpe (Zeel.), door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Bruinisse, in het lokaal: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van bovengenoemd calamiteus waterschap. Aanw. 4 en 7 Mei.

Woensdag, 12 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot normaliseering van de rivier de Waal, onder Varik, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 69 en 72. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Stuiecker, te Nijmegen. Aanw. 5 Mei. Raming *f* 35,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van grondwerk op het bovendeel der Nieuwe-Merwede en het maken van zinkenhazaltsteenglooiing tegen het buitenbeloop van den Rijksdeken langs de polders den Oosteliiken Opslag en den Louwsmanswaard en door het Gat van den Hengst, langs den rechteroever dier rivier, tusschen de kilometerraaien 108 en 109, onder de gemeenten Werkendam en Sliedrecht. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruyn, te Dordrecht, en den opzichter Riemer, te Werkendam. Aanw. 5 Mei. Raming *f* 9100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een drijverbais, terp en gebouwtje voor een zelfregistreerende peilschaal aan den linker oever van het Oude Maasje, zuidj den mond der Dunge, tusschen de kilometerraaien LIV en LV, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. bij den ingenieur Caland, te Lage-Zwaluwe. Raming *f* 4400.

Goes, te 11 uren, door het bestuur van den polder de Broedo-Watering-bewesten-Ierseke, in het koffiehuis: de Prins van Oranje:

1o. het vernieuwen, verbeteren en herstellen der wateikeerende werken;

2o. het onderhouden der sluizen, gebouwen, booten en peilschalen aan gemelden polder, beiden voor den dienst '86/87;

3o. het ged. '86 zuiveren van de waterleidingen, binnenboezems der sluizen en van de watergangen.

Inl. bij den opzichter, te Wemeldinge.

Donderdag, 13 Mei.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het maken van eene lus- en laadplaats van vee, aan het noordwestelijk einde van den noordoostdijken of rechter kanaaldijk der Zuidwillemsvaart. Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. 10 Mei, te 11 uren.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het planten van stroo en helm, het stellen van rietschuttingen enz. in de duinen van Tessel en aan den vasten wal van Noord-Holland, ged. '86—'89, in 3 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. 6 Mei. Raming *f* 6150, *f* 9600 en *f* 8200.

Nieuweramstel, te 12 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van de openbare lagere school aan het Tuinpad en het bijbouwen van 2 nieuwe lokalen. Aanw. 3 en 10 Mei, te 11 uren.

Vrijdag, 14 Mei.

Groningen, door den architect P. J. H. Cuypers: het bouwen eener nieuwe R.-K. kerk. Aanw. 7 Mei, te 12 uren.

Ternaard, door het dijkbestuur van Westdongeradeel: de levering van *a.* 400 Nieuwe noordsch grenen hripaden, lang 4.70 M.; *b* 370 ditto, lang 6.10 M.; *c.* 310 M³ eiken gording, zwaar 88 × 225 mM.; *d.* 175 M³ oostzeesch grenen rib, zw. 10 × 12.5 cM.; *e.* 408 M³ grenen platen zw. 8 × 13 cM.; *f* 1000 M³ oostzeesch grenen planken, zw. 38 × 326 mM.; *g.* 271 noordsch vuren planken, zw. 32 × 300 mM., lang 5.80 M. Inl. bij den dijkopziener, te Wierum.

Zaterdag, 15 Mei.

Kruiningen, te 5 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente: het vernieuwen van het dak, inbreugen van een plafond en verdere werken aan de kerk, aldaar. Inl. bij den architect A. te Cleroq, aldaar. Aanw. 15 Mei, te 11 uren.

Op onbepaalden datum.

St.-Annaparochie, door de Wed. A. P. Wassenaar: het bouwen van een voorhuizing met huis en aanverwante werken op de plaats, in gebruik bij A. Nauta. Inl. bij D. Keuning.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Hoogezand, 21 April: het afbreken van eene oude en het bouwen eener nieuwe behuizing te Hoogezand, voor Dr. Boukema, te Groningen; ingek. 8 bilj., als:

G. Kliphuis,	te Kiefwindeweer,	*f* 15,119
H. Schreuder,	» Zuidbroek,	» 14,900
J. J. IJzer,	» Winschoten,	» 14,700
Joh. Bunrke,	» Noordbroek,	» 13,495
W. D. Rotheschäfer,	» Stedum,	» 12,997
G. Heikens Gz.,	» Winschoten,	» 12,900
J. E. Wolrich,	» Hoogezand,	» 12,874
J. Pot,	» Stedum,	» 12,770

Gegund aan J. E. Wolrich.

Warfum, 22 April: het afbreken der oude en het bouwen eener nieuwe kerk voor de Chr. Ger. gemeente; ingek. 18 bilj., als:

J. Mos,	te Warfum,	*f* 7888
L. Los,	» Bedum,	» 7825
T. Bos,	» idem	» 7800
J. Pot,	» Stedum,	» 7193
R. Oosterhof,	» Eenrum,	» 7100
S. Kremer,	» Bedum,	» 7080
F. Diekers,	» Lellens,	» 7045
A. Kiel,	» Uithuizen,	» 6949
H. Moorman,	» Bedum,	» 6898
H. Nieland,	» Warfum,	» 6896
W. Rotheschäfer,	» Stedum,	» 6863
J. Timmer,	» Obergum,	» 6830
R. Wiering,	» Uhum,	» 6760
J. Heltmans,	» Leppersum,	» 6750
P. Nieland,	» Wirdum,	» 6700
R. Zeef,	» Eenrum,	» 6900
A. Leffers,	» Uskwerd,	» 6413
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 6340

gegund.

Groningen, 22 April: het vernieuwen en herstellen van vloeren, formiaan, daken en gotten in gebouwen en leveren van kazernemeubels te Groningen, onder het beheer der genie te Zwolle; ingek. 9 bilj., als:

T. Y. Jelsma,	te Groningen,	*f* 2431
H. J. L. Walker,	» idem	» 2382
H. Kiel,	» idem	» 2364
G. P. v. Erp,	» idem	» 2270
R. Hovingh,	» idem	» 2239
J. Haupt,	» idem	» 2200
P. Holthuis,	» idem	» 2177
J. L. Tasman,	» idem	» 2169
J. Poelman,	» idem	» 2165
Raming		» 2170

Assen, 22 April: het verbouwen van het woonhuis van J. Brals; ingek. 8 bilj., als:

C. v. Zoelen,	*f* 1998
A. J. Diehlman,	» 1953
R. Hunse Jr.,	» 1576
H. de Vries,	» 1477
H. Winters,	» 1467
D. Neising,	» 1460
Julsing en Smallenbroek,	» 1447
D. H. Wiering,	» 1445

gegund.

Stedum, 22 April: de levering van: *a.* 280 stère gehoede riviergrint, aan den wal van verschillende opslagplaatsen; minste inschr. J. Weesner Az., te Hasselt (Overijsel), ad *f* 3.04 per stère.

b 100 stère keislag, op dezelfde voorwaarden; minste inschr. J. Louissen, te Klijndijk (gem. Odoorn Drente), ad *f* 5.25 per stère.

Amsterdam, 23 April: het verbouwen van het stalgebouw met koetshuis en bovenwoningen aan de Keizersgracht, voor Jhr. mr. C. J. den Tex, onder beheer van de architecten Van Rijnendal & Co.; minste inschr. waren Oosterink en Schut, te Amsterdam, voor *f* 23,399.

Oldeboorn, 24 April: het vertimmeren van twee zijden in de Leppedijk, onder Akkrum; ingekomen 7 bilj., als:

G. A. Veldstra,	te Akkrum,	*f* 673
K. J. v. d. Schaaf,	» Terhorne,	» 669
B. A. Bouma,	» Akkrum,	» 667
L. J. v. Kampen,	» idem	» 665
G. G. Schaafsma,	» Terkaple,	» 625
Wed. E. W. de Jong,	» Akkrum,	» 609
A. Y. Damsma,	» Irnsum,	» 592

Bergum, 24 April, voor rekening der gemeente Tietjerksteradeel: 1o. het herstellen van de Patroons- en de Rietwalsteeberg; 2o. het herstellen van de Kanterlandscheeberg; ingek. 6 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2
F. Popma, Bergum,	*f* 840	*f* 269
G. Westra, Gierkerk,	646.50	175
R. A. de Jong, Oenkerk,	637	180
H. de Jong, Dokkum,	614	172
R. J. Gros Garija,	593	180
D. G. v. d. Werf, Dokkum,	520	143
Raming	750	213

Assen, 24 April: het bouwen van een slachthuis en eenige veranderingen en herstellingen aan het huis van J. Hiegentlich, onder beheer van den architect J. van Houtrijve; ingekomen 8 bilj., als:

Harco Wintens,	te Assen,	*f* 1147
H. de Vries,	» idem	» 1024
C. v. Zoelen,	» idem	» 800
D. H. Wiering,	» idem	» 768
R. Hunse Jr.,	» idem	» 766
R. Smallenbroek,	» idem	» 749
A. J. Diehlman,	» idem	» 699
E. Lamberts,	» idem	» 575

gegund.

Buitenpost, 24 April: het herstellen der straten in de gemeente Achtkarspelen, benevens het leveren van 180 stère grint; minste inschr. was P. Zijlstra, te Kollum, aan wien het werk is gegund.

's-Hage, 26 April: het bouwen eener kerk met toren en pastorie, achtergebouw enz., voor het R.-K. par. kerkbestuur van den H. Jozef; minste inschr. was J. Sloaters, te Haarlem, voor *f* 165,120. Gegund.

Amsterdam, 26 April, voor rekening der gemeente: 1o. het uitvoeren van baggerwerken tot het diepbonden van de dokken, buitenhavens en het Y, ged. '86; minste inschr. was W. Goedkoop Dz., te Amsterdam voor *f* 0.70 per M³.

2o. het leveren van 6 troepersons en één officiersons geslagen-ijzeren urinoirs, met toebehoren, benevens 10 gegoten-ijzeren urinoirs, model Sterkman; minste inschr. was D. J. Bokking, te Deventer, voor *f* 1429.

Gorredijk, 26 April: de vertimmering van een woonhuis met bijgebouwtje, onder beheer van den architect A. Kooistra; ingekomen 8 bilj., als:

J. A. v. d. Lonis,	te Gorredijk,	*f* 2075
D. Oosterhuis,	» idem	» 1973
W. Bergij,	» Terwispel,	» 1843
A. T. v. d. Veen,	» idem	» 1809
J. Winters,	» Gorredijk,	» 1748
J. Eppenga,	» Lijpenhuizen,	» 1705
T. v. Eik,	» idem	» 1601
H. Koelstra,	» Luxwolde,	» 1450

gegund.

Nieuwolda, 27 April: het maken van een hulpbrug over het Zijldiep, bij de draaibrug op het Waar, en het herstellen van den bestaanden brugstoel enz. met de levering der daartoe benoodigde materialen, voor rekening van het waterschap Oldambt; ingekomen 5 bilj., als:

W. Soater,	te Nieuwolda,	*f* 631
W. v. Zuilen,	» idem	» 584
C. de Jong,	» idem	» 560
F. W. Meier,	» idem	» 549
R. J. Bosker,	» Oude-Pekela,	» 548

gegund.

Apeldoorn, 27 April: het bouwen van eene kleine villa op Mariahut; ingek. 7 bilj., als:

Chr. Wegerif,	te Apeldoorn,	*f* 6555
H. Broekhuis,	» idem	» 6544
H. Mouw Mz.,	» idem	» 5993
Joh. Wegerif,	» idem	» 5989
F. W. Geurden,	» idem	» 5880
J. v. d. Braak,	» idem	» 4737.50

Scherpenisse, 28 April: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van den polder Scherpenisse; ingek. 10 bilj., als:

J. de Jonge, Biezelinge,	*f* 9080
P. Moerlandt, Stavenisse,	» 9000
A. v. Popering, Bruinisse,	» 8890
J. de Rijke, Stavenisse,	*f* 8800
J. Boot, Baamstede,	» 9750
C. de Wilde, Kattendijke,	» 9440
P. de Vriend, Sas-van-Gent,	» 9388
G. Bolier Gz., Scherpenisse,	» 9346
C. Moerlandt Mz., St.-Annaland,	» 9297
B. den Exter v. d. Brok, Krabbendijke,	» 9148
gegund.	
Raming	*f* 10,784.80

Dordrecht, 28 April: het vernieuwen der gedeeltelijke bekapping van de verschillende kapellen der Groote kerk met alle daarbij vereischte hout- en leidekkerswerken; minste inschr. was J. Schouten, te Dordrecht, voor *f* 2990.

Amersfoort, 28 April: het bouwen van eene overdekte rijbaan en van eene smederij met beslaghoek, onder het beheer der genie, ahlaar; ingek. 9 bilj., als:

T. W. Bente,	te Amersfoort,	*f* 38,500
J. G. v. d. Geest,	» idem	» 38,500
J. B. F. Lensing,	» idem	» 38,400
W. v. d. Kooij,	» idem	» 38,000
P. Beks,	» idem	» 36,750
J. B. Beks,	» idem	» 36,330
H. v. Rhijn,	» Naarden,	» 35,874
W. v. Doornik,	» Baarn,	» 35,840
G. Prins,	» Amersfoort,	» 35,000
Raming		» 39,700

's-Hage, 28 April: 1o. het maken van bijgebouwen op het station Kesteren; ingekomen 6 bilj., als:

H. Hendrix, Amsterdam,	*f* 33,333
K. J. B. v. Damme, idem	» 32,900
G. J. Carsuiggelt & Zn., Brummen,	» 29,970
F. H. Joseph, Hilversum,	» 29,488
J. v. d. Vlugt Jr., Dordrecht,	» 28,400
L. J. Metz, Zalt-Bommel,	» 26,987
Raming	» 28,100

2o. het maken van een toegangsweg met afrasteringen en overwegafsluitingen op het station Geldermalsen; ingek. 8 bilj., als:

F. H. Joseph, Hilversum,	*f* 7000
P. W. v. Rattum, Tuil,	» 6778
L. de Roer, Tilburg,	» 677[illegible]
J. v. d. Vlugt Jr., Dordrecht,	» 6640
C. v. Stuyvenberg, Geldermalsen,	» 6585
E. Scheejbeuwer, Utrecht,	» 6266
H. Jansen, Didam,	» 5980
D. W. Bloem, Weurt,	» 5772.50
Raming	» 7250

's-Hage, 28 April: 1o. de uitvoering van graaf- en baggerwerk en den aanleg van eenige oeverwerken op het bovendeel der Nieuwe-Merwede; ingek. 3 bilj., als:

A. G. Huyskes, Hedel,	*f* 41,400
G. A. v. Rattem, Sliedrecht,	» 36,800
P. A. Bes, Gorichem,	» 35,700
Raming	» 41,800

2o. de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijkswerken in de Noord, de Oude-Maas, het Mallegat, de Dordsche Kil en het Spui, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86—30 Juni '87; ingek. 6 bilj., als:

A. Boer Wz., Sliedrecht,	*f* 27,792
A. Kruijsveld, idem	» 25,780
G. A. v. Rattem, idem	» 25,200
G. Beenhakker Gz., idem	» 24,689
W. Volker, idem	» 24,374
G. de Bang, Gorichem,	» 23,320
Raming	» 26,000

3o. de uitvoering van baggerwerk op het bovendeel der Nieuwe-Merwede, gedeeltelijk door middel van Rijks-stoombaggervaartuigen, met de bediening en het onderhoud dier vaartuigen tot en met 1 Maart '87; ingek. 5 bilj., als:

A. L. v. Wijngaarden Hz., Sliedrecht,	*f* 127,970
A. G. Huyskes, Hedel,	» 119,900
H. Bennik H.Hz., Utrecht,	» 117,760
G. A. v. Rattem, Sliedrecht,	» 112,980
A. Volker Lz., idem	» 112,000
Raming	» 130,000

4o. de uitvoering van eenige werken tot normaliseering van de rivier de Waal onder Gent en Ubbergen; ingekomen 12 bilj., als:

A. L. v. Wijngaarden Hz., Sliedrecht,	*f* 108,800
H. v. Aarsen Jz., Zaltbommel,	» 108,000
A. Gubbens, 's-Bosch,	» 108,000
H. A. Pauwen, West-Pamerden,	» 107,800
J. H. Heyinck, Pamerden,	» 107,370

G. J. Mol, Kuilenburg, ƒ 106,980
G. Spiering, Gameren, » 106,888
F. F. Terwindt, Pannerden, » 106,800
J. H. v. Heeswijk, Lobit, » 106,500
W. P. de Vries, Rijsoum, » 104,400
A. G. Huyskes, Hedel, » 103,656
L. A. v. Haaften, Sliedrecht, » 94,300
Raming » 111,900

3o. het maken van elf kribben, het verlengen van een bestaande krib en het maken van glooiingen van 4 op 1 aan vier bestaande kribben, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJssel beneden Olst; ingek. 7 bilj., als:

P. Heil, Zwolle ƒ 13,300
A. Kraaijeveld, Sliedrecht, » 13,283
R. A. v. d. Bergh, Pannerden, » 12,972
G. J. Mol, Kuilenburg, » 12,943
J. H. v. Heeswijk, Lobit, » 12,900
F. E. Terwindt, Pannerden, » 12,712
J. L. Pauwen, idem » 12,290
Raming » 13,700

4o. het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater tusschen de beide leidammen in het Zwolsche Diep en daarbuiten in zee; ingek. 4 bilj., als:

	per M³
T. Volker, Dordrecht,	ƒ 0.59
P. Heil, Zwolle,	» 0.585
A. L. v. Wijngaarden Hz., Sliedrecht,	» 0.574
A. G. Huyskes, Hedel,	» 0.545
Raming	» 0.67

Rozendaal, 28 April, voor rekening van het heemraadschap van de Mark en Dintel:

Bestek no. 1, herstellingen en verniewingen aan de rijswerken, beschoeiingen en sluizen; ingekomen 11 bilj., als:

C. Vriens, Dintelboord, ƒ 8000
H. Commissaris, idem » 7725
L. Lenoir, Willemstad, » 6999
A. Oosters, idem » 6975
P. Vershuis, Fijnaart, » 6973
J. Hack, Oud-Gastel, » 6900
J. v. Tichelen, Dintelboord, » 6800
P. Bogaarts, Standdaarbuiten, » 6698
W. Segbaar, Fijnaart, » 6697
G. de Rooij, Dintelboord, » 6668
C. de Groot, Stiedrecht, » 6666
gegund.

Bestek no. 2, baggerwerk, in 3 perceelen als:

perc. 1, L. Diktus, Oudenbosch, ƒ 2144
W. Kapteijn, idem » 2125
S. Geers, Steenbergen, » 2146
C. Franken, Gastel, » 1985
M. v. Aart, Oudenbosch, » 1867
» 2, C. v. Oves, idem » 497
» 3, C. Franken, Gastel, » 375
Allen gegund.

Bestek no. 3, schoonmaken der rivier, in 3 perceelen; minste inschr. waren:

perc. 1, C. v. Ginneken, Zevenbergen, ƒ 157
» 2, C. Gijsen, Gastel, » 52
» 3, J. v. Merrienboer, idem » 170
Allen gegund.

Nieuwkoop, 28 April: het éénjarig onderhoud van- en de reparatiën, vernieuwingen en leveranties aan de wind- en stoommolens, bruggen, beschoeiingen, hekken, scheringen, duikers en verdere getimmerten van den polder Nieuwkoop tot 30 April '87, in 5 perceelen:

	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5
P. v. d. Lijn, Aarlanderveen,	ƒ 684	ƒ 564	ƒ 1618	ƒ 533	ƒ 243
W. v. Lokhorst, Alblas a/Rijn,				552	
Ph. Hakkeling, Nieuwkoop,	630			560	350
H. Jaarsma, Nieuwveen,	799	699	1125		260
C. v. d. Tanz, Ter-Aar,			1025		

Texel, 28 April, voor rekening der gemeente: het bouwen van een nieuwe en het veranderen van de bestaande school te Burg op Texel; ingek. 10 bilj., als:

J. P. Noordijk, te Texel, ƒ 21,100
W. Lammers, » idem » 20,998
K. H. Plaisier, » idem » 19,887
Gebr. Klein, » Helder, » 19,744
P. Spruijt, » idem » 19,332
A. Graaff, » idem » 19,250
C. Schierz, » Friesland, » 18,750
M. Daalder, » Terschelling, » 16,780
Gebr. Moerman, » Helder, » 16,100
De Waard en Wijker, » idem » 15,994
gegund.

Zuidhorn, 28 April: het maken van zinken en zinkputten, het herleggen en gedeeltelijk vernieuwen van bestrating en goten voor de gemeente Zuidhorn, onder beheer van den architect M. Viets; ingek. 9 bilj., als:

M. Boersema, te Warfhuizen, ƒ 1560
E. Wietzema, » Groningen, » 1327
F. Zuiderema, te Zuidhorn, ƒ 1520
J. Huizinga, » Ohlehuis, » 1509
A. Banning, » Zuidhorn, » 1480
R. de Jong, » Groningen, » 1480
H. Formsma, » Grijpskerk, » 1440
G. Huizinga, » Zuidhorn, » 1348
B. Kooi, » idem » 984
gegund.

Vianen, 29 April, voor rekening van het Hoogheemraadschap de Vijf-Heerenlanden; minste inschrijvers waren:

Perc. 1, het bouwen van een dijkmagazijn te Leerdam, G. van Beeswijk, te Everdingen, voor ƒ 1750.

Perc. 2, onderhoud van de dijkshuis te Ameide, met peilhekken, dijkmuren enz. tot 1 Mei 1887, G. van Beeswijk, te Everdingen, voor ƒ 124.

Perc. 3, onderhoud Hoogstraat en Hofmuur, te Leerdam, en de dijk- en peilschuiren langs den Noorder-Lingedijk, met dijkmagazijn te Kedichem, W. Brouwer, te Leerdam, voor ƒ 110.

Perc. 4, het vierkanten van twee gedeelten Lekdijk, onder Leksmond en Vianen, lang 1900 M., Christian Stroofkerk, te Ameide, voor ƒ 1100.

Perc. 5, het in profiel brengen van en maken eener kade, op den Noorder-Lingedijk, onder Oosterwijk, lang 886 M., T. van der Stelt, te Almkerk, voor ƒ 6850.

Perc. 6, het in profiel brengen van den Noorder-Lingedijk met zetten van 914 M. dijkmuur, onder Oosterwijk en Kedichem, P. Zanen Hz., te Ammerstol, voor ƒ 8750.

Perc. 7, het in profiel brengen van en maken eener kade op den Noorder-Lingedijk onder Kedichem, met een klein gedeelte dijkmuur en kistingkokers, samen lang 1800 M., W. Blokland, te Neder-Hardinksveld, voor ƒ 10000.

Perc. 8, het leveren en lossen van 300 scheepston schrothazalt aan de Lek en de Linge, A. M. Langeveld, te Hardinksveld, voor ƒ 2.07 per scheepston.

Perc. 9, het opscheppen en toevoed houden tot 1 Mei 1887, van den Zuider-Lekdijk, onder Ameide, Leksmond Vianen, Hagestein en Everdingen, lang 19300 M., G. Peek, te Hagestein, voor ƒ 194.

Perc. 10, idem van den Noorder-Lingedijk, onder Leerdam, Oosterwijk, Kedichem en Rietveld, gemeente Arkel, lang 16880 M., C. de Groot, te Beukelom, voor ƒ 85.

Vlissingen, 29 April: het amoveeren van bestaande gebouwen en het bouwen eener heerenplaats met bijbehoren, onder beheer van den architect A. Schotanus, te Zuidhorn; ingek. 8 bilj., als:

J. S. v. d. Steeg, te Hardegarijp, ƒ 11,880
B. J. Gros, » Garijp, » 11,200
J. H. Bos, » Twijzel, » 10,723
H. H. Meersma, » Kollum, » 10,176
H. Eldering, » Suameer, » 9,943
M. H. Westra, » Burum, » 9,875
A. H. Teninga, » Grootegast, » 9,864
B. J. Kenning, » Ureterp, » 9,567

Goes, 29 April: het verbouwen der kasteleinswoning der sociëteit «van Ongemachten vrij»; ingekomen 4 bilj., als:

A. v. d. Visse, te Goes, ƒ 4705.91
W. de Beste, » idem » 4590
M. D. Dekker, » idem » 4449
W. J. v. d. Weert & Zonen, » idem » 3898
gegund.

Arnhem, 29 April: 1o. het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de provinciale gebouwen; ingek. 7 bilj., als:

F. Simmelink, te Arnhem, ƒ 398
G. J. Lucassen, » idem » 365
J. Mulder, » idem » 148
H. v. d. Sand, » idem » 132
D. A. Roskamp, » idem » 478
Ph. de Leeuw, » idem » 464
Gebr. A. en N. W. v. Daalen, » idem » 448
gegund.

2o. het van buiten verven van provinciale gebouwen; ingek. 4 bilj., als:

Ph. de Leeuw, te Arnhem, ƒ 243
W. C. E. Berger, » idem » 199
F. Simmelink, » idem » 102.30
M. J. v. d. Berg, » idem » 185

Noordbroek, 29 April: de levering van 600.000 KG. klopkeien, 1e kwaliteit, voor de gemeentewerken; ingek. 4 bilj., als:

	per 2000 KG.
A. Oving, te Buinen,	ƒ 6.95
Gebr. Vijfschaft, » idem	» 6.92
H. Huisingh, » N.-Buinen,	» 6.90
W. Bos, » Groningen,	» 6.85
gegund.	

Haarlem, 29 April: het onderhouden van den zeedijk tusschen Naarden en Muiderberg, van de strandpalen te Muiderberg en den zeedijk beoosten Naarden; ingek. 3 bilj., als:

J. de Goeijer, te Naarden, ƒ 698
C. Wz. de Goeijer, » idem » 687
J. D. Huden Jr., » idem » 678
Raming » 650

Groningen, 30 April, voor rekening der provincie: 1o. het onderhouden en herstellen der zeeweringen wederzijds Delfzijl, van 1 Mei 1886 tot 1 Mei 1887; ingek. 5 bilj., als:

H. K. v. Bunnen, te Delfzijl, ƒ 15,160
J. N. Kruizinga, » Groningen, » 14,700
H. v. Dijk, » Delfzijl, » 14,594
J. v. d. Berg, » Ulrum, » 14,397
G. C. M. Rottinghuis, » Delfzijl, » 13,977
Raming » 15,474.

2o. het maken van een laad- en losteiger met een meerpaal aan het Eemskanaal te Wolterum en het maken van keibestrating achter dien steiger; ingek. 10 bilj., als:

A. J. Benninga, te Bedum, ƒ 858
J. N. Kruizinga, » Groningen, » 840
H. d. Herder, » idem » 837
C. v. d. Veen, » Messingeweer, » 835
W. Scheltens, » Farmsum, » 829
J. v. Buuren, » Delfzijl, » 824
P. Nieland, » Wirdum, » 795
J. Lubsen, » Zuidwolde, » 775
A. Schreuder Jr., » Groningen, » 758
J. v. d. Berg, » Ulrum, » 746
Raming » 880.

3o. het maken van een paar reservestormdeuren in de buitensluis te Farmsum, een paar benendeuren voor sluis 4 in het verbindingskanaal te Farmsum en een paar benendeuren in sluis 1 in het Slochterdiep; ingek. 10 bilj., als:

C. v. d. Veen, te Messingeweer, ƒ 2257
J. v. d. Berg, » Ulrum, » 2241
W. Scheltens, » Farmsum, » 2224
H. d. Herder, » Groningen, » 2214
J. v. Buuren, » Delfzijl, » 2197
H. v. Dijk, » idem » 2166
P. Nieland, » Wirdum, » 2150
G. C. M. Rottinghuis, » Delfzijl, » 2135
H. Nieland, » Wirdum, » 2084
J. Lubsen, » Zuidwolde, » 1925
Raming » 2410

's-Bosch, 30 April, voor rekening der gemeente: 1o. het voortzetten der verbetering van het kanaal de Dieze, provincie Noord-Brabant; minste inschr. was P. H. de Bekker, te Empel, voor ƒ 48.500. Raming ƒ 50,000.

2o. het leveren en aanbrengen van oeververzieningen langs een gedeelte van het kanaal de Zuidwillemsvaart, in de provincie Noord-Brabant; minste inschr. waren A. de Kort en H. J. Bekkers, te Baardwijk, voor ƒ 20,373. Raming ƒ 22,580.

3o. het maken eener Vilvoordsche steenglooiing tegen den zuidwestelijken oever der haven te Moerdijk, benevens het leveren en vernerken van stortstoren voor den kop van het zeedoodd ablaar, behoorende tot de havenwerken in de provincie Noord-Brabant; minste inschr. was M. van Hoewelingen, te Sliedrecht, voor ƒ 2464. Raming ƒ 3250.

4o. het voortzetten der basaltsteenglooiing tegen den Keizersdijk, in den Rijks-grooten-weg van Steenwijk naar Breda; minste inschr. was M. van Hoewelingen, te Sliedrecht, voor ƒ 2985. Raming ƒ 2500.

Zwolle-Kerspel, 30 April: het leveren van 396 M³ grint voor de kunstwegen der gemeente; ingek. 4 bilj., als:

H. J. v. d. Vegte, Hasselt, ƒ 1.74 per M³
J. Wesner Az., idem » 1.78 » »
Gebr. Peters, Nijmegen, » 1.60 » »
H. Vollenhoven, Hattem, » 1.58 » »
gegund.

Leeuwarden, 30 April: het opruimen van oneijen uit provinciale kanalen en vaarwaters, in 3 perceelen; minste inschr. waren:

perc. 1, G. C. Visser, Ylst, ƒ 9.200
Raming » 11,000
» 2, Y. Dikkerboom, Ouëhaske, ƒ 838
Raming » 961
» 3, R. de Vries, Koudum, » 180
Raming » 200

BERICHT.

Wegens plaatsgebrek mooten eenige aankondigingen en afloopen tot een volgend nommer blijven liggen.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 8 MEI 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN

Maandag, 10 Mei.

Breda, te 10 uren, door den sectie-ingenieur van de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aldaar: het uitvoeren van verfwerk aan de spoorwegbrug over de Maas bij Hedel.

Slochteren (Gr.), te 11 uren, door gecommitteerden uit het hoofdbestuur van het waterschap Duurswold, op het Hoogehuis: het éénjarig herstellings- en onderhoudswerk van de sluis met gebouwen, bruggen, enz. Aanw. gehouden.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van een estrade op het Velperplein. Aanw. gehouden.

Rederdblik, te 12 uren, door dijkgraf en heemraden van het Ambacht de vier Noorder Koggen, op het Koggehuis: a. de leverantie van de benoodigde houtwaren, ten dienste van het Ambacht, ged. '86; b. de leverantie van de benoodigde spijkers en ijzerwaren, ten dienste van het Ambacht, ged. '86; c. de leverantie van 275 kub. M. grint, op de wegen onder Spanbroek en Opmeer in 3 perceelen. Inl. bij den opzichter A. Kater Jz., te Lambertschaag.

Rederdblik, te 12 uren, door dijkgraf en heemraden der Vier Noorder Koggen, in het koggenhuis: de beraamde werken aan den Vier-Noorder-Koggen-zeedijk, het onderhoud van het rijpad en van de dijkmagazijnen enz. in verschillende perceelen, benevens de levering van 550 M³ riviergrint. Inl. bij den hoofdopzichter A. Kater Jz., te Lambertschaag. Aanw. gehouden.

Amersfoort, te 2 uren, door Mr. A. Scheeman, in het koffiehuis de Arend: het bouwen van een woonhuis met koetshuis, op een terrein gelegen aan den Utrechtschen straatweg, alhaar. Inl. bij den architect J. Moll, te Hengelo. Aanw. te 11 uren.

Zwolle, door den raad van administratie der Overijselsche Kanalisatiemaatschappij, bij den secretaris-thesaurier der maatschappij, Walstraat: het verdiepen van een kanaalvak in de 3e sectie, tusschen de vlothuggen Sterneman en Zennenbergen, onder de gemeente Diepenveen. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 11 Mei.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het herstellen van metselwerken in het fort bij Vechten, onder het beheer der genie te Utrecht. Bilj. inzenden 10 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming ƒ 3480.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van nieuwe lokalen enz. voor den dienst der semaphore te Ijmuiden. Aanw. gehouden.

Dedemsvaart, te 12 uren, door de directie van de Dedemsvaartsche stoomtramwegmaatschappij, in het hotel Steenbergen:

1o. het maken van den onderbouw der ophaalbruggen bij den huize Rollecate, over de Huiminger- en over de Kategerwijk, het bouwen van een vast hraqje over de Beentjesgraven en het versterken der brug over de Schetkampewijk. Raming ƒ 5280;

2o. het leveren en stellen van den ijzeren bovenbouw der ophaalbruggen sub 1 genoemd. Raming ƒ 4830;

3o. het maken van den onderbouw der ophaalbruggen no. 6 en no 8. Raming ƒ 3080;

4o. het leveren en stellen van den ijzeren bovenbouw der ophaalbruggen no. 6 en no. 8. Raming ƒ 3420. Aanw. gehouden.

Kampen, te 12½ uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het hotel des Pays-Bas: het maken van een gebouw voor lijders aan besmettelijke ziekten bij het hospitaal te Kampen. Bilj. inzenden 10 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter van fortificatiën, te Kampen. Raming ƒ 8700.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau:

1o. Bestek A R. de levering van staven spoorstaven, stalen losch- en eindplaten en ijzeren haakbouten, in 2 perceelen;

2o. Bestek no. 101, de levering van staven spoorstaven, stalen laschplaten en ijzeren haak-en schroefbouten, in 3 perceelen;

3o. Bestek no. 102, de levering van metalen dwarsliggers met bevestigingsdeelen.

4o. Bestek no. 441, het vergrooten van het privaat- en waterplaatsgebouwtje op het station Venlo.

Arnhem, 's avonds 8 uren, door den bouwkundige J. Post, in het hotel Dusschoten: het bouwen van elf woningen met grond- en afsluitmuren op een stuk grond, gelegen aan de Nijmeegsestraat.

Zijpe (Zeel.), door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Breskense, in het lokaal: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van bovengenoemd calamiteus waterschap. Aanw. gehouden.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van eene ijzeren klapschouw (onderlosser).

Woensdag, 12 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot normaliseering van de rivier de Waal, onder Varik, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 69 en 72. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 35,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van graafwerk op het bovenbeel der Nieuwe-Merwede en het maken van zuilsteenaltsteenglooiing tegen het buitenbeloop van den Rijksherm langs de polders den Oostelijken Opslag en den Leeuwsmeerwaard en door het Gat van den Hengst, langs den rechteroever dier rivier, tusschen de kilometerraaien 108 en 109, onder de gemeenten Werkendam en Sliedrecht. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht, en den opzichter Rümmer, te Werkendam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 9100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een drijverhuis, torp en gebouwtje voor een zelfregistreerende peilschaal aan den linker oever van het Oude Maasje, nabij den mond der Dinge, tusschen de kilometerraaien LIV en LV, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. bij den ingenieur Caland, te Lage-Zwaluwe. Raming ƒ 4400.

Goes, te 11 uren, door het bestuur van den polder de Breede-Watering-beweesten-herseke: in het koffiehuis: de Prins van Oranje:

1o. het vernieuwen, verbeteren en herstellen der waterkeerende werken;

2o. het onderhouden der sluizen, gebouwen, booten en peilschalen aan genoemden polder, beiden voor den dienst '86/'87;

3o. het ged. '86 uitvoeren van de waterkeidingen, binnenbeezems der sluizen en van de watergangen.

Inl. bij den opzichter, te Wemeldinge.

Rolsward, te 11 uren, door burg. en weth.: het baggeren van de nieuwe Turfgracht (herbestelling).

Schagerbrug (N.-H.), te 12 uren, door dijkgraf en heemraden in het logement het Wapen van de Zijpe: het éénjarig onderhoud der gebouwen, bruggen, sluis, enz. van de Zijpe, benevens eenige vernieuwingen.

Tiel, te 1 uur, door het gemeentebestuur: het bouwen eener school voor meisjes. Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. 11 Mei, te 11½ uren.

Onderdendam, te 2½ uren, door het bestuur van het waterschap Hunsingo, in het waterschapshuis: het uithaggeren van onderpten in onderscheidene kanalen. Inl. bij den deskundige H. Wind.

Donderdag, 13 Mei.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het maken van eene hen- en handplaats van vee, aan het noordwestelijke einde van den noordoostelijken of rechter kanaaldijk der Zuidwillemsvaart. Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. 10 Mei, te 11 uren.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het planten van stroo en helm, het stellen van rietschuttingen enz. in de duinen van Texel en aan den vasten wal van Noord-Holland, ged. '86—'89, in 3 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4150 ƒ 9640 en ƒ 8280.

Gouda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, in het gebouw Arti-Legi, te Gouda: het leveren van kazernemeubelen, te Schoonhoven. Bilj. inzenden 12 Mei, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Gouda. Inl. bij genoemden ingenieur en de opzichters te Gouda en Schoonhoven. Raming ƒ 4000.

Nieuweramstel, te 12 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van de openbare lagere school aan het Tuinpad en het bijbouwen van 2 nieuwe lokalen. Aanw. 10 Mei, te 11 uren.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het onderhoud van eenige pompen binnen de gemeente, van 1 Juli '86—1 Juli '87, met bijhouding van al het benoodigde.

Assen, te 1 uur, den gemeentehuize: het bouwen van eene openbare lagere school voor meisjes aan den Oostersingel. Aanw. 13 Mei, te 11 uren.

Vrijdag, 14 Mei.

Stavenisse (Zeel.), te 10 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Stavenisse, ten gemeentehuize: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van bovengenoemd waterschap. Aanw. 10 Mei, van 11—1 uur.

's-Hage, te 11 uren, door den ontvanger der successierechten en domeinen, ten huize van den hoofdwachter in het Haagsche bosch: de levering in Juni a.s. van 300 M³ gewasschen schelpen en 150 M³ onderhoudsgrint, of zooveel meer of minder als van elk nu blijken noodig te zijn, ten dienste van het genoemde bosch. Bilj. inzenden vóór 10 uren.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het herstellen van de glooiingen langs het verbindingskanaal Winschoter-Beerschediep en langs de zuidzijde van het verbindingskanaal Dunoster-Beterdiep. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterst., den ingenieur en den opzichter L. Edens, allen te Groningen.

Groningen, door den architect P. J. H. Cuypers: het bouwen eener nieuwe R.-K. kerk. Aanw. gehouden.

Ternaard, door het dijksbestuur van Westdongeradeel: de levering van *a.* 400 Nieuwe noordsch grenen beipalen, lang 4.70 M.; *b.* 320 dito, lang 6.15 M.; *c.* 310 M³ eiken gording, zwaar 88 × 225 mM.; *d.* 175 M³ oostnoesch grenen rib, zw. 10 × 12.5 cM.; *e.* 408 M³ grenen platen zw. 8 × 15 cM.; *f* 1600 M³ oostzeesch grenen planken, zw. 38 × 356 mM.; *g.* 271 noordsch vuren planken, zw. 32 × 300 mM., lang 5.50 M. Inl. bij den dijksopziener, te Wierum.

Zaterdag, 15 Mei.

Nieuwvliet (Zeel.), te 10 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Adornspolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87 van de waterkeerende werken aan dien polder voor den dienst '86/'87. Aanw. 11 Mei, te 10 uren.

Oudelande (Zeel.), te 11 uren, door het bestuur van den polder Baarland, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87 van de gewone aarde-, kram- en rijswerken, in 1 perc. Aanw. 13 en 14 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, alhaar, in het gebouw der Normaal-schietschool:

1o. het vernieuwen van vloeren, goten, afvoergroten en waterleidingen in het militaire hospitaal, de geschutgieterij en het hoofdwachthuis. Raming *f* 1690;

2o. het leveren van kazernemeubelen. Raming *f* 1800;

3o. het vernieuwen van vloeren, ghevrunen, bestratingen, deuren en latierpalen en het verbeteren van daken, in de Alexanderkazerne. Raming *f* 2950;

4o. het doen van voorzieningen in de Oranjekazerne. Raming *f* 7100;

5o. het doen van voorzieningen in de Frederikskazerne. Raming *f* 2300.

Bilj. inzenden 14 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Menaldumadeel, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van 1100 stère grint en 150 stère harde puin.

Willemsoord, te 2 uren, door den Raad van toezicht van het Koninklijk instituut voor de marine, in het instituut: het vernieuwen van 4 zinken dakgoten en een zinken plat aan het hoofdgebouw in 1 perc. Aanw. 14 Mei, te 10 uren.

Cadzand (Zeel.), te 2 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Tiendonderd en Zwarte, in het bestuurslokaal: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87 van de waterkerende werken van dit waterschap over '86/87. Aanw. 11 Mei, te 2 uren.

Bergum, te 4 uren, door burg. en weth. van Tietjerksteradeel: het verven van 4 scholen, 4 onderwijzerswoningen, 1 brugwachterswoning, 9 bruggen enz.

Kruiningen, te 5 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente: het vernieuwen van het dak, inbrengen van een plafond en verdere werken aan de kerk, alhaar. Inl. bij den architect A. le Clercq, alhaar. Aanw. 15 Mei, te 11 uren.

St. Annaparochie, door burg. en weth. van Het Bilt: het vertimmeren van de openbare school te St. Jacobiparochie. Aanw. 10 Mei, te 10 uren.

Maandag, 17 Mei.

Langweer, te 11 uren, door burg. en weth. van Doniawerstal: het verven van de nieuwe schoollokalen en onderwijzerswoningen te Oosterhaule en te Nijega bij Scharsterbrug.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bezinken en bestorten van den oever voor den kleinen Parallelduin, gelegen ten oosten van het Voornsche Kanaal aan het Haringvliet en behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en den opzichter Koeneman, te Nieuwenhoorn. Aanw. 10 Mei. Raming *f* 10.000.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het veranderen van de houten brug no. 144, over de Palmgracht aan de Brouwersgracht, in een vaste ijzeren brug en het maken van twee geankerde hoffe vlengelmuren aan de brug no. 283, over de Singelgracht voor het Weesperplein, beiden met bijlevering der daartoe benoodigde materialen;

2o. het leveren van steenen en houten wallen en het gewoon onderhoud van en het verrichten van herstellingen aan de steenen en houten wallen langs de grachten enz., de riolen onder en de gaten langs den openbaren weg, de openbare waterplaatsen en de verschwaterbakken;

3o. het verrichten der jaarlijksche stukadoor- en witwerken, ten behoeve van de gebouwen ten dienste van het openbaar lager onderwijs.

Amsterdam, te 12 uren door het bestuur van de Sloterbinnen- en Middelveldsche gemeenschevrije polders, in het Burgerweeshuis: het leveren en stellen van een nieuwen houten vijzel met toebehooren, en het dringend onderhoud van twee watermolens, twee overhalen met de polderhuizen en andere werken, aan boezemgemeende polders toebehoorende, van 1 Juni '86 tot ult. Mei '89. Inl. bij den opzichter S. G. Naat, te Nieuwerkanstel. Aanw. 14 Mei, te 10 uren.

Zierikzee, te 12½ uren, door burg. en weth.: het doen van eenige vernieuwingen aan de gebouwen en andere werken deser gemeente, met het gewoon onderhoud daarvan, in 8 perc. Aanw. 10 en 15 Mei, telkens te 10 uren.

Schermerhorn (N.-H.), te 3 uren, door dijkgraaf en heemraden van de Schermeer, in het Noorderpolderhuis:

1o. de levering van de benoodigde hout- en ijzerwaren en van kalk, cement en steenen, ten behoeve van den polder, gest. '86;

2o. de levering van 1000 M³ grint.

Veendam (Gron.), te 7 uren, door burg. en weth.: het onderhoud der gebouwen en werken der gemeente Veendam, in verschillende perceelen.

Dinsdag, 18 Mei.

Elst (Geld.), te 11 uren, door den dijk-thel van Overbetuwe, in het ambtshuis: het leveren van ongeveer 1700 M³ gewasschen of gehoordgrint op de Waal- en Rijnhuntjken, het sporen slechten en verder onderhoud der dijken, het ruimen der wetevingen, alles in perc.

Hellevoetsluis, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, alhaar, in kazerne no. 1: het veranderen van de zwem- en badplaats te Brielle. Bilj. inzenden 17 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming *f* 2250.

Bergen-op-Zoom, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het koffiehuis de Draak: het vernieuwen van kozijnen, glazeramen, vloeren en zolderbalken in- en het herstellen van daken op militaire gebouwen te Bergen-op-Zoom. Bilj. inzenden 17 Mei, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën te Bergen-op-Zoom. Inl. bij genoemden ingenieur en hoofdopzichter. Raming *f* 8900.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Kon. Nederl. Locaal-spoorwegmaatschappij: Bestek no. 19, het maken van een hoofdgebouw op het station Het Loo, met bijbehoorende werken. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur en den sectie-ingenieur C. A. Besier, te Apeldoorn. Aanw. 11 Mei, te 2 uren. Raming *f* 35,000.

Amsterdam, door den architect A. Salm G.Jz.: het bouwen van eene kweekschool voor machinisten op een terrein aan de Muidergracht, te Amsterdam. Inl. bij genoemden architect.

Woensdag, 19 Mei.

Deventer, te 10 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een ijzeren ophaalbrug met steenen landhoofden over de Buitengracht nabij de Pothoofdsluis, met bijkomend aardewerk. Aanw. 15 Mei, te 2 uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op den Gelderschen IJssel, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86—30 Juni '87, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 12 Mei. Raming: perc. 1 *f* 16,000, perc. 2 *f* 17,300, perc. 3 *f* 22,100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhoud van het kanaal met de schutsluis aan het benedeneind van Rozenburg, behoorende tot de werken aan den Hoek van Holland en het Scheur, van 1 Juni '86—30 Juni '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 12 Mei, te 12 uren. Raming *f* 4700.

Willemsoord, te 11 uren, door de directie der marine: het verrichten van eenige werkzaamheden aan de gebouwen en de afsluithekken te Wieringen. Inl. bij den hoofdingenieur der marine, te Willemsoord. Aanw. 17 en 18 Mei, te 10 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van den onderbouw der draaibrug met keersluis in de haven te Vlaardingen. Inl. bij den waarnemend eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 11 en 12 Mei, te 11 uren. Raming *f* 112,000.

Lobith, te 2 uren, in het koffiehuis van D Stokman: het bouwen van twee heerenhuizen. Inl. bij den architect G. H. Pabbekhuijsen, alhaar. Aanw. 17 Mei, te 10 uren.

Donderdag, 20 Mei.

Borsele, te 10 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk en den calamiteusen polder Borsele, in de directiekost: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van bovengenoemd waterschap en polder. Aanw. 14 en 17 Mei, te 11 uren. Raming *f* 14.4'6.12.

Vrijdag, 21 Mei.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en storten van steen tot voortzetting van de oeververdediging voor Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 13 en 15 Mei. Raming *f* 21.200.

Dordrecht, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het lokaal van J. C. van der Horst: het doen van voorzieningen aan loodsen te Dordrecht. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, te Dordrecht. Raming *f* 3500.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het gedeeltelijk veranderen van het post- en telegraafgebouw te Rozendaal, alsmede het onderhouden en herstellen van dit gebouw, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2de district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter bij de landgebouwen J. J. G. Ilinkes, te Breda. Aanw. 14 Mei, te 10 uren. Raming *f* 1910.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: de verbouw van het bestaande postkantoor en in verband daarmede den aanbouw van telegraafkantoren te 's-Hage. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1ste district, te 's-Hage. Aanw. 15 Mei, te 1 uur. Raming *f* 107.500.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: de aanleg van een rijkstelegraaflijn van Dalfsen naar Ommen. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den ijzinspecteur, te Groningen. Raming *f* 1000.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Kon. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij: het leveren van cikenhout voor wissels. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Brederode, te Apeldoorn.

Zaterdag, 22 Mei.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en commandant der marine: het herstellen van de bekleeding tusschen helling no. 1 en 2 op 's Rijks werf, alhaar. Aanw. 18 Mei, te 10 uren.

Nieuwerkerk (Zeel.), te 5 uren, door het bestuur van den polder vier Ramen van Duiveland, in de gem.-raadkamer: de vernieuwingen en het tot 30 April '87 onderhouden van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan den genoemden polder. Aanw. 19, 20 en 21 Mei, tusschen 8 en 1 uur.

Dinsdag, 25 Mei.

Woerden, te 1 uur, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Utrecht, in de voormalige infirmerie: het vernieuwen van de draaibrug bij de Wierickerschans. Bilj. inzenden 24 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter te Woerden. Raming *f* 3600.

Woensdag, 26 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op de Maas, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86—30 Juni '87, in vijf perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's Hage, den ingenieur Van Hooff, te Vught, en de opzichters Willems, te Maastricht, Broste, te Roermond, Koenraan, te Venlo, Haartsen, te Grave, en Goossen, te 's-Bosch. Aanw. 19 Mei. Raming: perc. 1 *f* 11,900, perc. 2 *f* 10,800, perc. 3 7100, perc. 4 *f* 14,650, perc. 5 *f* 21,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op den Boven-Rijn en de Waal, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86 tot en met 30 Juni '87, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 19 Mei. Raming: perc. 1 *f* 25,000, perc. 2 *f* 37,500, perc. 3 *f* 56,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk in het groot scheepvaarwater in het Scheur, tusschen Maasshuis en de Vergulde Hand, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam en den tijdelijk adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 19 Mei, te 12 uren. Raming *f* 79.975.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het vergrooten van het photographisch atelier van de topographische inrichting van het departement van oorlog, te 's-Hage. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district en den hoofdopzichter voor de landsgebouwen J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. 20 Mei, te 12 uren. Raming *f* 3284.

Vrijdag, 28 Mei.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de gedeeltelijke vernieuwing van den aanlegsteiger en de ligwallen in de Buurt Ens, ten behoeve van de zeewerken op Schokland. Inl. bij den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, beiden te Zwolle. Aanw. 20 Mei. Raming *f* 4000.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen van voorzieningen aan de kanaalbouwen en verdere werken van de Willemsvaart. Inl. bij den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, beiden te Zwolle. Aanw. 21 Mei. Raming *f* 3200.

Maandag, 31 Mei.

's-Hage te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat, enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opruimen van de bestaande houten en het maken eener ijzeren draaibrug over de schutsluis te Arkelschendam, over het Zederikkanaal, provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur in het 10e district, te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. 24 Mei. Raming *f* 9170.

Woensdag, 2 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op het Pannerdensche kanaal, den Neder-Rijn en de Lek, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86 tot en met 30 Juni '87, in vier perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Castendijk, te Utrecht. Aanw. 26 Mei. Raming: perc. 1 *f* 7300, perc. 2 *f* 7500, perc. 3 *f* 19.000, perc. 4 *f* 28.000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van verdedigingswerken aan den linkeroever van het Scheur, benoden Maasduis, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Stein Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. 26 Mei. Raming *f* 9075.

Woensdag, 9 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk langs den rechteroever van het Scheur, benoden Maasduis, ter voortzetting der opruiming van de Hoornplaat, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam en den adspirant-ingenieur Geckings, te Rozenburg. Aanw. 29 Mei en 2 Juni. Raming *f* 70,500.

Woensdag, 16 Juni.

Workum, te 12 uren, door burg. en weth.: de straatverlichting in die gemeente, door middel van loopend gas, over een tijdvak van 20 jaren, onder gunstige voorwaarden van overneming van de bestaande en in volle werking zijnde fabriek met toebehoeren.

Prijsopgaaf gevraagd, door burg. en weth. van Harderwijk, van 30,000 grijze vlakke straatklinkers, Waalformaat. Monsters met prijsopgaaf zenden voor 20 Juni a. s., bij den gemeentearchitect.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Breda, 27 April: het verbouwen eener huininge, staande en gelegen aan de Ginnekenstraat, wijk A no. 73, onder beheer van den architect J. A. Gomes; gegund aan C. van Dongen, te Breda, voor ƒ 4171.

Groningen, 28 April: het doen van diverse herstellingen aan het gebouw van de vereeniging de Harmonie, onder beheer van den bouwkundige H. Raanmaker: 1o. het doen van timmer-, metsel- en straatwerken; ingek. 13 bilj., als:

H. Janssen,	te Groningen,		ƒ 3791
J. Ibelings,	» idem		» 3064
J. Toesman,	» idem		» 2865
J. Poelman,	» idem		» 2205
H. Kiel,	» idem		» 2005
K. Fekkes en H. Berends,	» idem		» 2883
T. Y. Jelsma,	» idem		» 2823
E. Berkenbosch,	» idem		» 2795
J. de Vries,	» idem		» 2687
E. W. Wietsema,	» idem		» 2566
J. Werkman,	» idem		» 2510
J. H. Muller,	» idem		» 2493
G. H. v. Erp,	» idem		» 2365

2o. het uitvoeren van eenige verf- en lakwerken; ingek. 1 bilj. van:

H. Walstra, te Groningen, zonder uitvoering van de Alhastine-verfwerken. ƒ 899
en met Alhastine-verfwerken, » 1290

3o. het schoonmaken en witten van de lokalen en repareeren van buitenwerken; ingek. 4 bilj., als:

H. Luikinga voor alle wit- en pleisterwerken, ƒ 579
dezelfde, doch zonder het witten van de benedengang en de muren van de concertzaal, » 482
dezelfde, voor het uitsteken of opruimen van de muur- en lijstornamenten in de concertzaal » 390
J. J. D. Bolkem, voor alle wit- en pleisterwerken ƒ 515.
dezelfde, zonder het witten van de benedengang en de muren van de concertzaal ƒ 445.
dezelfde, voor het uitsteken of opruimen van de muur- en lijstornamenten in de concertzaal ƒ 330.
c. J. Chr. Gramberg, voor alle wit- en pleisterwerken, ƒ 508.
dezelfde, zonder het witten van de benedengang enz., ƒ 460.
dezelfde, voor het werk in massa, ƒ 1800.
d. Geerdes en Co., voor alle wit en pleisterwerken ƒ 490.
dezelfde, zonder het witten van de benedengang enz., ƒ 360.
dezelfde, voor het uitsteken of opruimen van de muur- en lijstornamenten in de concertzaal, ƒ 360.
gegund aan de laagste inschrijvers nl.:

Perc. 1, G. P. v. Erp,		ƒ 2365
» 2, R. Walstra, zonder uitvoering van Alhastineverfwerken,		» 899
» 3, Firma Geerdes, voor de geheele wit- en pleisterwerken, zonder uitsteken der ornementen,		» 490

Twello, 29 April: het herstellen van p. m. 30.000 M. kunstwegen; gegund aan diversen, voor ƒ 280.90.

Bergambacht, 30 April, voor rekening van den Krimpenerwaard: 1o. het gewoon onderhoud der dijken, kaden en buitenbermen; minste inschr. waren:

Bergambacht.

perc. 1, H. de Jong Pz., Ammerstol,		ƒ 1050
» 1a, H. de Man, Bergambacht,		» 1900
» 1b, J. Scholten, Ammerstol,		» 2750
» 2, J. de Jong Az, Sr., idem		» 340
» 2a, C. Zanen Hz., idem		» 2490
» 2b, P. Zanen Hz., idem		» 1200
Lekkerkerk.		
» 1, J. Scholten, idem		» 200
» 2, H. de Jong Pz., idem		» 450
Krimpen a/d. Lek.		
» 1, dezelfde, idem		» 3940
Ouderkerk a/d. IJssel		
» 1, H. de Man, Bergambacht,		» 200
» 2, G. Boer, idem		» 580
» 3, J. de Jong Az. Sr., Ammerstol, Gouderak en Haastrecht.		» 1000
» 1, H. de Man, Bergambacht,		» 2300

2o. de levering van grint; minste inschrijvers waren:

perc. 1, C. de Jong, Ammerstol.		ƒ 390
» 2, C. Mulde Ez., Lekkerkerk,		» 520
» 3, J. Speksnijder, Ouderkerk a/d. IJssel,		» 405
» 4, J. Goudriaan, Gouderak,		» 845
» 5, H. den Broejen, Haraldkerveld,		» 715
» 6, dezelfde,		» 715
» 7, dezelfde,		» 800
» 8, J. Goudriaan, Gouderak,		» 385
» 9, A. de Boom, Lekkerkerk,		» 360
» 10, J. Broodveld, Nieuw-Lekkerland,		» 380

Kortgene, 30 April: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken van den calamiteusen Annapolder; ingekomen 12 bilj., als:

J. de Jonge,	ƒ 2380
J. de Rijke,	» 2267
J. Leijs,	» 2250
L. v. Popering,	» 2225
J. Lindenberg,	» 2220
C. Bolier,	» 2197
P. Verburg,	» 2196
E. de Maat,	» 2192
A. Fourdraine,	» 2187
A. v. Popering,	» 2177
F. v. d. Berge,	» 2097
H. Blok,	» 1872

's-Hage, 1 Mei: het vernieuwen van gestlijsten en goetbekleedingen in de Alexanderskazerne te 's-Hage, onder het beheer der genie aldaar; ingek. 4 bilj., als:

M. Houtman,	te 's-Hage,	ƒ 2123
H. koning,	» Haarlem,	» 2094
J. de Haas,	» 's-Hage,	» 1989
L. Schoonenberg,	» idem	» 1899.43
J. H. Meijers,	» idem	» 1839
Firma Wed. P. A. Ravelli & Zn.,	» idem	» 1719
Raming		» 2000

Gorredijk, 1 Mei, voor rekening van het 6e en 7e veendistrict onder Oosterland en Engwierden: het éénjarig onderhoud, vernieuwingen en leveranties aan de windwatermolens, bruggen, dukers enz., in 5 perceelen:

	perc. 1	perc. 2	perc. 3
Perc. 1, molens; ingek. 4 bilj., als:			
W. Burgij, te Terwispel,	ƒ 1382		
A. Tj. v. d. Veen, » idem	» 1202		
H. Koelstra, » Luxwolde,	» 1145		
J. A. v. d. Sluis, » Gorredijk,	» 1094		
Perc. 2, bruggen; ingek. 7 bilj., als:			
J. Poutsma, te Terwispel,	ƒ 574		
D. Oosterbaan, » Gorredijk,	» 555		
A. Tj. v. d. Veen, » Terwispel,	» 485		
J. Bouma, » Langezwaag,	» 473		
W. Burgij, » Terwispel,	» 385		
H. Koelstra, » Luxwolde,	» 380		
Wed. Winters, » Gorredijk,	» 378		
Perc. 3, sluizen; ingek. 7 bilj., als:			
Wed. Winters, te Gorredijk,	ƒ 748		
J. Poutsma, » Terwispel,	» 700		
A. Tj. v. d. Veen, » idem	» 671		
D. Oosterbaan, » Gorredijk,	» 658		
H. Koelstra, » Luxwolde,	» 529		
W. Burgij, » Terwispel,	» 525		
J. Bouma, » Langezwaag,	» 371		
Perc. 4, gebouwen; ingek. 8 bilj., als:			
Wed. Winters, te Gorredijk,	ƒ 578		
J. Poutsma, » Terwispel,	» 524		
J. A. v. d. Sluis, » Gorredijk,	» 486		
D. Oosterbaan, » idem	» 445		
J. Bouma, » Langezwaag,	» 410		
W. Burgij, » Terwispel,	» 375		
P. Loogstra, » idem	» 310		
A. Tj. v. d. Veen, » idem	» 243		
Perc. 5, bekken en stekken; ingekomen 7 bilj., als:			
Wed. Winters, te Gorredijk,	ƒ 398		
D. Oosterbaan, » idem	» 330		
J. Poutsma, » Terwispel,	» 314		
A. Tj. v. d. Veen, » idem	» 194		
J. A. v. d. Sluis, » Gorredijk,	» 186		
W. Burgij, » Terwispel,	» 172		
J. Bouma, » Langezwaag,	» 143		

De perceelen zijn aan de laagste inschrijvers gegund.

Klundert, 1 Mei: het doen van timmer- en metselwerken aan domeinhoeren en andere gebouwen, in het rentambt Nieuwaart, in 3 perceelen.

	perc. 1	perc. 2	perc. 3
L. Vrins, Klundert,	ƒ 2674		
M. Clarijs, Zevenbergen,	3074	ƒ 2335	ƒ 1626
A. D. Lacus, idem	3476	2444	1664
P. v. Bonel, idem	3540	2374	1631
C. Vrins, Klundert,	3089	2187	1619
J. D. Schalekamp, idem	3135		
P. A. Huijsers, idem	3139	2375	1635
C. Matthee, Zevenbergen,	2828	2185	1501
A. L. v. Dis, Fijnaart,	3164		
J. v. Bonel, Zevenbergen,		2325	1592
W. J. Seghoer,		2381	1647
Joh. v. Aken,		2266	1578

De vette cijfers stellen de laagste inschrijvingssommen voor.

Amsterdam, 1 Mei: het maken van de prise d'eau, den watertoren, het ketelhuis, de bemalingswerktuigen en verdere tot het pompstation behoorende werken, ten dienste der Delftsche duinwaterleiding, onder beheer van den ingenieur-architect N. Biezeveld Hz.; ingek. 14 bilj., als:

W. F. Weijers, Tilburg,	ƒ 193,000
A. C. Paardekooper, 's-Hage,	» 159,000
M. L. v. Spanje, idem	» 142,351
J. Visser Gz., Papendrecht,	» 137,445
A. J. Schouten, Alfen,	» 136,000
L. Sickler, Amsterdam,	» 133,975
J. Sprujit, Kralingen,	» 131,900
J. J. v. Sluisdam, Dordrecht,	» 130,000
J. Smit VII, Slikkerveer,	» 129,700
H. Wienhoven, Schiedam,	» 129,479
N. Hoogendoorn Cz., Giessendam,	» 129,000
C. Wijbrands & Co., 's-Hage,	» 125,775
W. P. v. d. Laan, Rotterdam,	» 124,700
H. J. Nederhorst, Gouda,	» 115,800

Franeker, 1 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 300 stère grint ten behoeve van de kunstwegen; ingek. 4 bilj., als:

Van Koppenhagen,	te Utrecht,	ƒ 2.79
W. H. Holland,	» Nijmegen,	» 2.64
Gebr. Peters,	» idem	» 2.59
J. F. Lijs,	» idem	» 2.49

gegund.

2o. de levering van 60 stère tuingrint voor de wandelpaden van het gemeeskundig gesticht voor krankzinnigen; ingek. 5 bilj., als:

H. v. Hasselt,	te Hezens,	ƒ 4.25
D. v. Noord,	» Leeuwarden,	» 3.75
Van Koppenhagen & Co.,	» Utrecht,	» 3.29
J. Wenner Az.,	» Hasselt,	» 2.94
J. F. Lijs,	» Nijmegen,	» 2.50

aangenomen.

Geertruidenberg, 1 Mei: het herstellen van den ringmuur van het tuighuis, van den havenmuur en van de sluis in de buitenhaven te Geertruidenberg, onder het beheer der genie te 's-Bosch; ingek. 5 bilj., als:

P. Stal,	ƒ 7370
W. Franssen,	» 7000
M. Krols,	» 6700
R. Naglé,	» 5980
C. Rupont,	» 5910
Raming	» 7520

No. 3 gegund. No. 4 en 5 van onwaarde.

Veessen, 1 Mei: het bouwen van een woonhuis voor H. Maters, onder beheer van den architect H. Wissink; ingek. 6 bilj., als:

H. Mulder,	te Terwolde,	ƒ 8249
L. Oosterwijk,	» Wije,	» 8125
G. J. Ernst,	» Zwolle,	» 7868
G. J. Averdijk,	» Wije,	» 7700
R. J. ter Haar,	» Epe,	» 7329
Raming		» 8276

Gegund aan G. J. Averdijk, te Wije, voor ƒ 7760.

Utrecht, 1 Mei: het bouwen van eene directeurswoning nabij het terrein der gemeentereiniging; ingek. 9 bilj., als:

J. Krap,	te Utrecht,	ƒ 7748
A. C. Vink,	» idem	» 7470
J. v. Hees,	» idem	» 7420
G. J. v. Vloten,	» idem	» 7383
C. J. Ruijsch v. Dugteren,	» idem	» 7239
W. A. G. Jansen,	» idem	» 7236
G. Kühne,	» idem	» 7140
J. H. de Vos,	» idem	» 6820
J. de Vos Jr.,	» idem	» 6626

gegund.

Leiden, 3 Mei: het afbreken van het oude en het bouwen van een nieuw gesticht, voor het Gev. Minne- of arme Oudemannen- en vrouwenhuis; ingekomen 16 bilj., als:

J. B. Sjerp, Rotterdam,	ƒ 63,000
K. J. Ruijsch v. Dugteren, Utrecht,	» 62,538
A. C. Vink, idem	» 62,290
Boef en Pelt, Kralingen,	» 59,831
W. Splinter, Leiden,	» 54,200
Maas en Splinter, idem	» 52,883
B. Nieuwenhuijzen, idem	» 51,890
H. A. Kaasjager, Zalt-Bommel,	» 51,767
W. A. G. Jansen, Utrecht,	» 51,350
C. Eijsvogel, Aarlanderveen,	» 49,948
Sprujit en Van Staveren, Kralingen,	» 48,990
G. v. Rassel, Utrecht,	» 48,880
J. C. Tom, Leiden,	» 48,708
A. Verhoog Jz., idem	» 46,840
Joh. Verhoog, idem	» 46,833
H. v. Boeselen, idem	» 46,832

Kampen, 3 Mei, voor rekening van de polders Brek-en-Maten-Buitendijks, Haatland en Onderdijks: 1o. het verhoogen van 1900 M. kanaalkade en het uitdiepen van het afvoerkanaal; ingek. 5 bilj., als:

J. Wijnholt,	te Kampen,	ƒ 4094
L. Zandstra,	» Lemmer,	» 4093
J. Dragon,	» Volkenhove,	» 4150
H. W. Eenkhoorn,	» Genemuiden,	» 3669
G. Altena,	» idem	» 3397

gegund.

2o. het maken van twee dukers en een watertijner; ingek. 3 bilj., als:

H. v. Dijk Dz.,	te Kampen,	ƒ 1179
C. Visscher,	» idem	» 999
A. Bekendam,	» Genemuiden,	» 986

gegund.

's-Hage, 3 Mei: de levering van bouwmaterialen aan de Rijksgestichten Veenhuizen; minste inschr. waren:

perc. 1, houtwaren, Eindhoven, Zwolle,		ƒ 1932.39
» 2, schelpkalk, Van Duinsen Jellema, Leeuwarden,	» 1170	
» 3, tras, W. F. Stoel, Alkmaar,	» 642	
» 4, metsel- en straatstenen, J. E. H. Br. Nagell v. Anapsen, Amerongen,	» 1706.74	
» 5, pannen, C. Stolp, Valkenburg,	» 1068	
» 6, teegels, W. F. Stoel, Alkmaar,	» 41.25	
» 7, verfwaren, Van Stegeren & Co., Zwolle,	» 197.50	
» 8, ijzer, Hotz & Co., Rotterdam,	» 99	

Amsterdam, 3 Mei: 1o. de levering van 33 ton balkijzer voor de bruggen over de Leliegracht; ingekomen 4 bilj., als:

	per 100 KG.
W. Bernot & Co.,	ƒ 7.35
H. E. Oring Jr., Rotterdam,	» 6.85
D. S. M. Kalker,	» 6.76
Gebr. v. d. Vliet,	» 5.46

2o. het verhagen der bruggen over de Leliegracht; ingek. 6 bilj., als:

A. v. Wenveen,	ƒ 12,700
A. v. Zebt,	» 11,975
J. P. Cornelissen,	» 11,887
Maks en Backhaltz,	» 11,535
A. Heisen,	» 11,378
E. v. Brummelen,	» 10,765

3o. het inrichten van de openbare lagere school te klasse no. 5 op het voormalig Leidsche kerkhof, tot een school voor 600 leerlingen; ingek. 14 bilj., als:

A. Paans,	ƒ 16,400
A. v. Wenveen,	» 16,170
W. H. Struijs,	» 15,800
J. J. Vissers,	» 15,544
W. Ludwig,	» 15,474
Knipper en Vree,	» 15,400
P. Verweij,	» 14,975
A. Aalders,	» 15,284
D. H. Zeevat,	» 14,730
R. Regks,	» 14,574
Rieke en Becker,	» 14,300
B. Cruijf,	» 13,700
W. Hilkes,	» 12,500
J. P. H. de Kruijff,	» 10,450

4o. het verrichten van uitdiepingswerken; ingekomen 3 bilj. als:

	per M³
D. Zuiderhoek,	ƒ 0.49
P. Westmaas,	» 0.475
D. Goudkoop Dz.,	» 0.47

Maastricht, 3 Mei: het verbeteren van een weg langs de Zuid-Willemsvaart, tusschen den weg naar Smeermaas bij de overwelfde doorvaart en den Singelweg buiten de voormalige Boschpoort te Maastricht; ingek. 3 bilj. als:

J. Schenck,	te Maastricht,	ƒ 1580
H. Ummels,	» idem	» 1465
G. Smeets,	» Mauseijck (België),	» 1380
Raming		» 1740

Naarden, 4 Mei: het doen van verbeteringen aan ondergeschikt belang in het fort Nieuwersluis, onder het beheer der genie te Naarden; ingek. 10 bilj.; minste inschr. was A. Heisen, te Amsterdam, voor ƒ 28,895. Raming ƒ 30,500.

Oldenzaal, 4 Mei: het bouwen van een school in zes lokalen met toebehooren, onder beheer van den architect J. Moll, te Hengelo; ingek. 9 bilj., als:

De Boer en Brouwer,	te Ouderscheot,	ƒ 17,980
F. Aberson,	» Stroewijk,	» 17,886
Tolman en Duursma,	» Drachten,	» 17,753
J. Roodenrijs,	» Enschedé,	» 16,790
C. Frowijn,	» Ootmarsum,	» 16,355
A. Sieverink,	» Groenloo,	» 15,355
J. H. M. Wesselink,	» Hengelo,	» 15,020
F. Morselt,	» Borne,	» 14,975
J. ter Ellen,	» Oldenzaal,	» 14,848

gegund.

Haarlem, 4 Mei: het maken van eene uitbreiding aan het krankzinnigengesticht Meerenberg en daarbijbehoorende werken; ingek. 45 bilj., als:

J. Smit, Slikkerveer,	ƒ 358,000
J. en J. H. Vos, Almelo,	» 346,700
A. C. Paardekooper, 's-Hage,	» 331,000
P. Verbruggen, Waddinkveen,	» 327,777
Schoonenburg en Man, Amsterdam,	» 325,400
A. J. v. Lienit, idem	» 325,100
G. D. v. Doorn, idem	» 325,000
A. Paans, idem	» 324,900
Cruijff en Schouten, idem	» 323,700
W. L. Leijbbrand, Amsterdam,	ƒ 322,900
J. Koster, idem	» 322,601
H. J. Meekers, idem	» 322,000
H. Denkin, Beukel,	» 317,000
G. Wendt, Amsterdam,	» 316,800
A. P. Boef, Kralingen,	» 315,400
H. Hendriks, Amsterdam,	» 314,900
W. A. G. Jansen, Utrecht,	» 314,850
J. Sienken, Haarlem,	» 314,740
L. Kalis Cz., Sliedrecht,	» 313,800
J. Sprujit en A. v. Staveren, Kralingen,	» 313,702
Wed. G. Cameni, Rotterdam,	» 312,622
C. Wijbrands & Co., 's-Hage,	» 312,100
H. R. Hendriks, Os,	» 310,900
B. Zuithof, Haarlem,	» 309,969
A. Koen en N. H. Braakenburg, Bloemendaal,	» 309,777
J. Kooij, Amsterdam,	» 309,750
K. J. R. v. Damme, idem	» 309,284
L. Vlasman, idem	» 308,920
Oosterink en Schut, idem	» 306,700
J. J. v. Sluisdam, Dordrecht,	» 307,570
J. A. Raasveldt, Haarlem,	» 306,500
D. Cerlijn & Zn. en A. J. de Haas, Amsterdam,	» 304,800
C. Blankevoort, Monnikendam,	» 304,340
W. Westerhof, Weesp,	» 303,300
Peeters en Bodaboom, Amsterdam,	» 303,189
J. Schoonmeijer en A. Kos Koolmaalder, Rotterdam,	» 301,450
C. Meijers, 's-Hage,	» 299,912
T. Vlasman, Utrecht	» 298,700
D. A. Braakenburg, Haarlem,	» 297,979
F. G. Bekhuis en P. Damsteé, Leeuwarden,	» 297,300
J. v. Groenendaal, 's-Hage en C. P. W. Bessing, Gouda,	» 296,735
C. M. Rooseburg, Naaldwijk,	» 296,300
B. v. Buren, Amsterdam,	» 295,500
K. Blecker, Zutfen,	» 293,000
L. de Rooij, Tilburg,	» 289,777
Raming	» 318,100

Arnhem, 4 Mei: het doen van voorzieningen aan militaire gebouwen, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 9 bilj., als:

M. Wardenier Jz.,	te Arnhem,	ƒ 4698
W. Wiesing,	» idem	» 4475
N. W. v. Baalen,	» idem	» 4458
G. H. v. d. Heijden,	» idem	» 4358
A. Jas,	» idem	» 4250
J. H. v. Riel,	» idem	» 4180.75
J. P. Wesing,	» idem	» 4183
J. W. Janssen,	» idem	» 4047
R. Bohler,	» idem	» 3980
Raming		» 4500

Kuilenburg, 4 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het doen van eenige veranderingen en verbeteringen aan het woonhuis, bestemd voor het hoofd der school voor kosteloos lager onderwijs, staande aan de Zandstraat, met de levering der daartoe benoodigde materialen en hulpmiddelen; aannemer J. H. Uphof, te Kuilenburg, voor ƒ 1624.

2o. het aanvoeren van het huis in de Heerenstraat en het op dat terrein bouwen van 2 woonhuizen, bestemd voor de hoofden van het gewoon en uitgebreid lager onderwijs, met de levering der aan de afbraak te koop komende materialen en hulpmiddelen; aannemer B. van Bekkum, te Beusichem, voor ƒ 7160.

Delft, 4 Mei: het vernieuwen en verbeteren van schoorsteenen en van ons ventilatiekap in- en op gebouwen te Delft, onder het beheer der genie, te 's-Hage; ingek. 5 bilj., als:

Firma Wed. P. A. Ravelli & Zn.,	ƒ 1191
D. Huurman,	» 1188
W. N. v. Ipenburg,	» 1165
D. J. Houtzager,	» 1147
M. Meijers,	» 1109
Raming	» 1350

St.-Annaland, 4 Mei: het maken van werken tot verdediging van den oever, en het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van den calamiteusen Sammapolder; ingek. 12 bilj., als:

R. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,	ƒ 4730
H. J. Romijn, Burg,	» 4696
P. Verburgh, Kolijnsplaat,	» 4509
P. Verburgh, Kolijnsplaat,	» 4500
M. Breas, idem	» 4500
A. v. Popering, Bruinisse,	» 4440
P. v. d. Berge, Kolijnsplaat,	» 4435
J. de Rijke, Stavenisse,	» 4400
J. de Jonge, Bruinisse,	» 4382
C. D. Bolier, Scharpenisse,	» 4301
G. Bolier, idem	» 4137
P. Meerland, Stavenisse,	» 4120
C. Meerland, St.-Annaland,	» 3797
gegund.	
Raming	ƒ 5035.70

Werkendam, 4 Mei, voor rekening van het kroondomein: 1o. het daarstellen van een steenen duikershuis; minste inschr. en aannemer J. Schuller, te Haandonk, voor ƒ 1869.

2o. het stellen, enz. van een zesvoudigen korenberg; minste inschr. en aannemer J. Bijkstra, te Werkendam, voor ƒ 648.

Bedum, 5 Mei: het aanleggen van eene vertimmering en vergrooting aan het logement van H. Huizinga; ingekomen 16 bilj., als:

H. Wiesinga,	te Ten Post,	ƒ 6666
J. Postman,	» idem	» 6300
L. Los,	» Bedum,	» 6250
S. Ubels,	» idem	» 6130
W. Bothschäfer,	» Stedum,	» 5923
R. v. Eerden,	» Ten Post,	» 5900
L. Bekker,	» Bedum,	» 5890
A. J. Benninga,	» idem	» 5890
F. Dieters,	» Lellens,	» 5799
J. Pot,	» Stedum,	» 5723
H. Nieland,	» Warfum,	» 5650
S. Kremer,	» Bedum,	» 5630
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 5400
H. Meerman,	» Bedum,	» 5387
T. Bos,	» idem	» 5363
R. Leffers,	» Uskwerd,	» 5295

gegund.

Wilhelminadorp, 5 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87 van de gemeene aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan den Wilhelminapolder; ingek. 8 bilj., als:

J. Leijs,	te 's-Heer-Arendskerke,	ƒ 2830
Joh. de Jonge,	» Bergdingen,	» 2790
M. Breas,	» Kolijnsplaat,	» 2750
P. v. d. Berge,	» idem	» 2748
J. de Rijcke,	» Stavenisse,	» 2745
P. Verburg Jz.,	» Colijnsplaat,	» 2733
E. de Maat,	» Hansweerd,	» 2725
C. de Wilde Az.,	» Kattendijke,	» 2669

gegund.

Leeuwarden, 5 Mei: het vergrooten van de bergplaats voor cokes aan de gemeentelijke gasfabriek; ingekomen 5 bilj., als:

H. v. d. Beide,	te Leeuwarden,	ƒ 2479
Joh. Fransen,	» idem	» 2182
Joh. Dokter,	» idem	» 1775
K. Ketelaar,	» idem	» 1759
J. de Boer,	» idem	» 1577.55

Kolijnsplaat, 5 Mei: de levering van 150 schepston geserteerde Vlissingsche steen, 100 idem gewone Doornikesche steen en 2000 stuks eiken perkoenpalen, voor den polder Oud-Noordbeveland; ingek. 5 bilj., als:

F. Mouthaan,	ƒ 2200
J. v. d. Hoorst,	» 2130
A. M. v. Oosten,	» 2160
J. Bekker,	ƒ 2080
J. v. Eck,	» 2080

gegund.

Kolijnsplaat, 5 Mei: de levering van 150 schepston geserteerde Vlissingsche steen, 264 idem gewone Doornikesche steen, 80 idem brikken en 1975 stuks geserteerde dennen perkoenpalen, voor den polder Nieuw-Noordbeveland; ingek. 5 bilj., als:

J. Cruijmans,	ƒ 1730
F. Mouthaan,	» 1720
J. Bekker,	» 1703
A. M. v. Oosten,	» 1700
J. v. Eck,	» 1650

gegund.

Bolsward, 5 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het maken van een regenwaterbuik achter het nieuwe waggebouw; ingekomen 6 bilj., als:

R. Veltman,	te Bolsward,	ƒ 597
F. Hamburg,	» idem	» 577
D. Gerritsma,	» idem	» 595
J. S. Oosterbaan,	» idem	» 549
F. R. Feenstra,	» idem	» 575
L. Vos,	» idem	» 489

gegund.

2o. het baggeren der gracht van de Sneekerpoort tot Zandsterpoort, te Bolsward; ingekomen 1 bilject van W. S. v. d. Meer, te Bolsward, voor ƒ 623; niet gegund; herbesteding 12 Mei, te 11 uren.

Zwammerdam, 5 Mei: het restaureeren van het kraalhuis de rustende Arend, onder beheer van den bouwkundige C. Broere Tz., te Stroefkerk; ingekomen 7 bilj., als:

W. v. Ingen, Bodegraave,		ƒ 2650
H. Bieshoevel, Zwammerdam,		» 2333.33
W. Boot, Woubrugge,		» 2330
C. v. Dorst, Koudekerk,		» 2193
W. Lekhorst, Alfen,		» 2150
G. Verwoerd, Langerak a/d. Lek,		» 1924
D. A. Heezen, Alfen,		» 1893

gegund.

's-Hage, 5 Mei, onder beheer van het ministerie van waterst.: 1o. het maken van twaalf kribben tot verbetering van de rivier den

Gelderschen IJsel, in het Veersenrak boven Wijk; ingek. 8 bilj., als:

J. L. Pauwels, Pannerden,	ƒ 12,988
R. A. v. d. Bergh, idem	» 10,780
F. E. Terwindt, idem	» 10,621
J. H. v. Heuvelj, Lobit,	» 10,580
G. J. Mol, Kuilenburg,	» 10,119
P. Bell, Zwolle,	» 9,880
J. Westerink, Epe,	» 9,799
A. Kraaijeveld, Sliedrecht,	» 9,583
Raming	» 9,050

2o. de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op het Zwarte-Water, met het onderhoud dier werken en de afbakening van het vaarwater van 1 Juli '86 tot en met 30 Juni '87; ingek. 4 bilj., als:

J. W. v. d. Haar, Genemuiden,	ƒ 5600
F. E. Terwindt, Pannerden,	» 5060
J. Wesner, Hasselt,	» 5000
P. Bell, Zwolle,	» 4943
Raming	» 5100

3o. de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op de Boven-, Beneden- en Nieuwe-Merwede, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86 tot en met 30 Juni '87, in vier perceelen.

Perc. 1, ingekomen 7 bilj., als:

P. A. Bos, Gorichem,	ƒ 25,000
A. Kraaijeveld, Sliedrecht,	» 24,849
G. Bentinkbakker Gz., idem	» 24,40 0
G. de Hoog, Gorichem,	» 24,390
W. Volker, Sliedrecht,	» 24,3 0
R. Swets Tz., Hardinksveld,	» 24,100
T. Swets Tz., Ameide,	» 23,840
Raming	» 26,200

Perc. 2, ingekomen 7 bilj., als:

A. Boer Wz., Sliedrecht,	ƒ 16,700
L. Brand Dz., Giessendam,	» 16,656
G. de Hoog, Gorichem,	» 16,344
W. Volker, Sliedrecht,	» 15,668
G. Bentinkbakker Gz., idem,	» 15,345
A. Kraaijeveld, idem	» 15,426
T. de Groot, Giessendam,	» 14,878
Raming	» 17,000

Perc. 3, ingek. 4 bilj., als:

A. Kraaijeveld, Sliedrecht,	ƒ 30,147
A. L. v. Wijngaarden IJz., idem	» 29,900
P. A. Bos, Gorichem,	» 29,428
W. Volker, Sliedrecht,	» 27,978
Raming	» 30,000

Perc. 4, ingek. 3 bilj., als:

L. A. v. Haaften, Sliedrecht,	ƒ 22,980
L. Brand Dz., Giessendam,	» 22,780
W. Volker, Sliedrecht,	» 21,720
Raming	» 24,000

4o. het maken van tien dwarskribben aan den rechteroever van den Neder-Rijn, onder de gemeente Beemen; ingekomen 15 bilj., als:

J. H. v. Heezewijk, Lobit,	ƒ 29,630
A. Boer Wz., Sliedrecht,	» 29,600
J. H. Hoolsack, Pannerden,	» 29,567
C. v. d. Plas, Hardinksveld	» 27,470
A. Kraaijeveld, Sliedrecht,	» 27,456
A. L. v. Wijngaarden IJz., idem	» 27,200
G. J. Mol, Kuilenburg,	» 27,183
A. Geldens, 's-Bosch,	» 26,870
Th. v. d. Boogaard, Leeuwen en A. S. de Vree, Maurik,	» 26,700
L. A. v. Haaften, Sliedrecht,	» 26,280
W. Baggerman, Nederhemert,	» 25,460
F. E. Terwindt, Pannerden,	» 24,977
H. v. Anrooy Jz., Zalt-Bommel,	» 24,800
A. G. Buyskes, Hedel,	» 23,645
G. Spierings Cz., Gameren,	» 23,449
Raming	» 30,000

5o. het onderhoud en herstel der werken aan den Hoek-van-Holland, van 1 Mei '86 tot en met 30 April '87; ingekomen 2 bilj., als:

A. Volker Lz., Sliedrecht en P. A. Bos, Gorichem,	ƒ 149,000
C. v. d. Plas, Hardinksveld,	» 147,80 0
Raming	» 154,000

6o. eenige uit te voeren werken tot uitbreiding en gedeeltelijke verlenging van de buitenhaven te Vlissingen; ingek. 1 bilj., van P. Verburggen, te Waddinxveen, voor ƒ 59,889.

Stavoren, 5 Mei: het verwisselen der zeesluisdeuren en het éénjarig onderhoud der sluis, sluismachinerie-woning en verdere gebouwen en getimmerten der massale zeesluis; ingekomen 6 bilj., als:

P. Gerbens,	te Hindeloopen, ƒ 455
Y. J. Visser,	» Stavoren, » 411
A. A. v. Randen,	» idem » 398
G. Strikwerda,	» idem » 370
J. R. Bouma,	» idem » 367
S. T. de Vries,	» idem » 357

Haarlem, 6 Mei, voor rekening van 's Rijks waterstaat: 1o. het verdiepen der haven op het eiland Terschelling; ingek 4 bij., als:

M. Baakhof,	te Terschelling. ƒ 5400
A. Dros & Co.,	» Makkum, » 4484
C. Bos Az.,	te Dordrecht, ƒ 4400
D. Volker,	» idem » 4250
Raming	» 5600

2o. het verdiepen van eenige gedeelten van het Noord-Hollandsch kanaal; ingek. 6 bilj., als:

W. Goedkoop Dz.,	te Amsterdam, ƒ 27,747
G. B. v. Baarn,	» idem » 27,746
A. G. Buyskes,	» Hedel, » 27,720
P. Dunker,	» Amsterdam, » 27,709
H. Bennink H.Rz.,	» Utrecht. » 26,849
C. Bos Az.,	» Dordrecht, » 21,276
Raming	» 10,000

's-Hage, 6 Mei: het bouwen van twaalf enkele en acht dubbele woonhuizen voor minvermogenden, onder beheer van den architect W. B. van Liefland; ingekomen 10 bilj., als:

P. v. d. Rouwen,	ƒ 50,244
C. Meijers,	» 48,987
G. v. Rassel,	» 48,966
A. Moons,	» 45,977
Gebr. Houtman,	» 45,847
J. C. Hoek,	» 45,725
C. Wybrands & Co.,	» 42,810
J. C. Dierks en A. de Waard,	» 39,000
A. C. Paardekooper,	» 37,500
J. Bouwsen,	» 36,150

Zierikzee, 6 Mei: het vernieuwen, herstellen en onderhoud der gewone aarde-, kram-, rijs- en steengloeiingswerken met leverantie aan de zeedijken van het waterschap gem. '86 in 6 perc, bij inschrijving en opbod volgens bestek No. 117.

Perc. 1, District Zuidhoek; ingek. 13 bilj., als:

L. v. Popering Dz.,	te Bruinisse, ƒ 4050
D. Bolier,	» Rilland-Bath, » 4000
H. J. Bouwijn,	» Burgh. » 3825
P. Verburgh Jz.,	» Koljnsplaat, » 3800
J. d. Rijke Jz.,	» Sirjansland, » 3800
M. v. d. Linden,	» Zierikzee, » 3800
C. Bolier Cz.,	» Bruinisse, » 3797
H. C. v. d. Ende,	» Zierikzee, » 3780
A. v. Popering,	» Bruinisse, » 3774
J. v. Strien,	» Zierikzee, » 3710
C. d. Wilde Az.,	» Kattendijke, » 3690
M. Brens,	» Koljnsplaat, » 3623
J. v. Eck	» Hardinksveld, » 3600
P. v. d. Berge,	» Koljnsplaat, » 3399
J. d. Rijke Jz.,	» Stavenisse, » 3340
Gemijnd door J. v. Strien, te Zierikzee, voor ƒ 3200.	

Perc. 2, District Borssenlamme; ingekomen 15 bilj., als:

A. v. Popering	te Bruinisse, ƒ 24 000
H. C. v. d. Ende,	» Zierikzee, » 24,000
J. d. Rijke Jz.,	» Stavenisse, » 24,000
J. d. Rijke,	» Sirjansland, » 23,500
W. Ringelberg,	» Duivendijke, » 23,300
C. D. Bolier,	» Scherpenisse, » 23,400
S. Bemijen,	» Ouddorp, » 23,300
D. Bolier Cz.,	» Rilland Bath, » 23,000
J. v. Eck,	» Hardinksveld, » 23,000
J. v. Strien,	» Zierikzee, » 23,000
C. Bolier Cz.,	» Bruinisse, » 22,645
M. v. d. Linden,	» Zierikzee, » 22,500
C. de Wilde,	» Kattendijke, » 22,490
H. J. Bouwsijn,	» Burg. » 22,070
B. den Exter v. d. Brink,	» Krabbendijke, » 21,944
Gemijnd door J. van Strien, te Zierikzee, voor ƒ 20,400.	

Perc. 3, district Flaauwers; ingekomen 16 bilj., als:

J. de Rijke, Jz.,	te Sirjansland. ƒ 6700
K. Zanier,	» Burg. » 6610
W. Ringelberg,	» Duivendijke, » 6600
S. Bemijen,	» Ouddorp, » 6500
H. C. v. d. Ende,	» Zierikzee, » 6500
M. v. d. Linden,	» idem » 6500
L. v. Popering Dz.,	» Bruinisse, » 6400
J. v. Strien,	» Zierikzee, » 6400
A. v. Popering,	» Bruinisse, » 6380
C. de Wilde Az.,	» Kattendijke, » 6370
C. Bolier Cz.,	» Bruinisse, » 6300
P. v. d. Berge,	» Koljnsplaat, » 6000
B. den Exter v. d. Brink,	» Krabbendijke, » 5994
M. Brens,	» Koljnsplaat, » 5900
H. J. Bouwijn,	» Burg. » 5870
D. Bolier Cz.,	» Rilland-Bath, » 5780
Gemijnd door J. v. Strien, te Zierikzee, voor ƒ 5400.	

Perc. 4, district Koudekerke; ingekomen 15 bilj., als:

C. de Wilde Az.,	te Kattendijke, ƒ 4200
W. Ringelberg,	» Duivendijke, » 4200
L. v. Popering Dz.,	» Bruinisse, » 4100
S. Bemijen,	» Ouddorp. » 4000
M. v. d. Linden,	» Zierikzee, » 4000
H. C. v. d. Ende,	» idem » 4000
D. Bolier Cz.,	» Rilland-Bath, » 3990
A. v. Popering,	» Bruinisse, » 3978
J. de Rijke Jz.,	» Sirjansland, » 3900
C. Bolier Cz.,	» Bruinisse, » 3900
B. den Exter v. d. Brink,	» Krabbendijke, » 3747
J. v. Strien,	» Zierikzee, » 3700
P. Verburg, Sz.,	te Koljnsplaat, ƒ 3329
K. Zanier,	» Burg. » 3400
H. J. Bouwijn,	» idem » 3270
Gemijnd door J. van Strien, te Zierikzee, voor ƒ 3150.	

Perc. 5, district Scharendijke; ingekomen 11 bilj., als:

C. Kappers,	te Brouwershaven, ƒ 9740
M. v. d. Hoek,	» Neuzen, » 9508
M. v. d. Linden,	» Zierikzee, » 9500
H. C. v. d. Ende,	» idem » 9500
S. Bemijen,	» Ouddorp, » 9300
H. J. Bouwijn,	» Burg. » 9290
W. Ringelberg,	» Duivendijke, » 9200
C. Bolier Cz.,	» Bruinisse, » 9200
J. v. Strien,	» Zierikzee, » 9200
D. Bolier Cz.,	» Rilland-Bath, » 8750
P. Vink,	» Noordgouwe, » 8420
Gemijnd door D. Bolier Cz., Rilland-Bath, voor ƒ 8100.	

Perc. 6. Districten Langendijk en Brouwershaven; ingek. 11 bilj., als:

H. C. v. d. Ende,	te Zierikzee, ƒ 5500
J. d. Rijke Jz.,	» Stavenisse, » 5400
M. v. d. Linden,	» Zierikzee, » 5200
C. Bolier Cz.,	» Bruinisse, » 5157
N. Boot,	» Elkersee, » 5000
W. Ringelberg,	» Duivendijke » 4950
S. Bemijen,	» Ouddorp, » 4900
D. Bolier Cz.,	» Rilland-Bath, » 4900
J. v. Strien,	» Zierikzee, » 4900
P. Vink,	» Noordgouwe, » 4820
C. Kappers,	» Brouwershaven, » 4800
Gemijnd door H. C. v. d. Ende, te Zierikzee, voor ƒ 4550.	

Alle perceelen zijn toegewezen.

Arnhem, 7 Mei: het leggen van eene steengloojing en het verrichten van eene uitdieping aan het veerhaventje op den linker Waalsever, behoorende tot het dijksveer te Zalt-Bommel; ingekomen 6 bilj., als:

J. G. Kalis Pz.,	te Sliedrecht, ƒ 680
J. Vermeulen,	» Beusden, » 655
D. W. Bloem,	» Weurt, » 595
C. v. Anrooy Jz.,	» Nieuwaal » 195
P. W. v. Hattum,	» Tuil. » 176
H. v. Anrooy Jz.,	» Zalt-Bommel, » 500
Raming	» 660

Neuzen, 6 Mei: het rioleeren en dempen van het nog open gedeelte der gemeente-waterleiding nabij de Westschutkolk; ingek. 2 bilj., als:

D. de Boelder,	te Neuzen, ƒ 340
M. D. de Putter,	» idem » 313.33

's-Bosch, 7 Mei: het uitvoeren van baggerwerken tot het ander profiel houden van het kanaal de Zuid-Willemsvaart, in de provincie Noord-Brabant. (Raming ƒ 12,400). Minste inschr. was H. Bennink Hlzn. te Utrecht, voor ƒ 8589.

Baarn, 7 Mei: het bouwen van een brugwachterswoning, onder beheer van den bouwkundige J. D. F. van der Veen; ingekomen 8 bilj., als:

F. Limper,	te Baarn, ƒ 3025
C. Cuijpers,	» idem » 2997
P. J. v. Garderen,	» idem » 2985.50
J. Barends,	» Vinkeveen, » 2950
P. Pas,	» Baarn, » 2360
W. Hagen,	» Eemnes, » 2460.50
J. Mantkamp,	» Baarn, » 1982
E. Scheepsbouwer,	» Utrecht, » 1788

gegund.

Arnhem. De levering van 2 ijzeren bruggschragen met schragen en dwarsbalken voor de gemeente-schipbruggen te Arnhem en Westervoort, aanbesteed den 23 April j.l., is gegund aan den minsten inschr. A. Vuijk, te Kapelle a/d. IJsel, voor ƒ 4949. De uitslag dezer aanbesteding werd opgenomen in *de Opmerker* van 24 April j.l.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 15 MEI 1886.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN

Maandag, 17 Mei.

Langbroek (Utr.), te 10 uren, door het bestuur van het waterschap Langbroek, ter secretarie der gemeente: het leveren van ongeveer 400 stère riviergrint op verschillende wegen, in dit waterschap gelegen; eerst in 5 perc. en daarna in massa

Zierikzee, te 11 uren, door het polderbest. van Oester- en Sirjansland: de vernieuwingen, herstellingen en het onderhoud der aarde-, kram-, rijs- en steengloeiingswerken, aan de zeeweringen des polders, ged. '86—'87. Aanw. gehouden.

Langweer, te 11 uren, door burg. en weth. van Doniawerstal: het verven van de nieuwe schoollokalen en onderwijzerswoningen te Oosterhaule en te Nijega bij Scharsterbrug.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bezinken en bestorten van den oever voor den kleinen Parallelldam, gelegen ten oosten van het Voornsche Kanaal aan het Haringvliet en behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en den opzichter Kooreman, te Nieuwenhoorn. Aanw. gehouden. Raming ƒ 10 000.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het veranderen van de houten brug no. 144, over de Palmgracht aan de Brouwersgracht, in een vaste ijzeren brug en het maken van twee gemetselde hulle vleugelmuren aan de brug no. 263, over de Singelgracht voor het Weesperplein, beiden met bijlevering der daartoe benoodigde materialen;

2o. het bouwen van steenen en houten wallen en het gewoon onderhoud van- en het verrichten van herstellingen aan de stenen en houten wallen langs de grachten enz., de ridon onder en de gaten langs den openbaren weg, de openbare waterplaatsen en de verschwaterbakken;

3o. het verrichten der jaarlijksche stukadoor- en witwerken, ten behoeve van de gebouwen ten dienste van het openbaar lager onderwijs.

Amsterdam, te 12 uren door het bestuur van de Sloterbinnen- en Middelveldsche gecombineerde polders, in het Burgerweeshuis: het leveren en stellen van een nieuwen houten rijzel met toebehooren, en het driejarig onderhoud van twee watermolens, twee overhalen met de polderhuinen en annexe werken, aan bovengenoemde polders toebehoorende, van 1 Juni '86 tot ult. Mei '89. Inl. bij den opzichter S. G. Nout, te Nieuweramstel. Aanw. gehouden.

Delfzijl, te 12 uren, door burg. en weth.: het onderhoud der haven en havenwerken ged. '86. Aanw. gehouden.

Zierikzee, te 12½ uren, door burg. en weth.: het doen van eenige vernieuwingen aan de gebouwen en andere werken dezer gemeente, met het gewoon onderhoud daarvan, in 8 perc. Aanw. gehouden.

Schermerhorn (N.-H.), te 3 uren, door dijkgraaf en heemraden van de Schermeer, in het Noorderpolderhuis:

1o. de levering van de benoodigde hout- en ijzerwaren en van kalk, cement en stcenen, ten behoeve van den polder, ged. '86;

2o. de levering van 1000 M³ grint.

Veendam (Gron.), te 7 uren, door burg. en weth.: het onderhoud der gebouwen en werken der gemeente Veendam, in verschillende perceelen.

's-Hage, door Kolenbrander c. s.: het bouwen van 2 winkelhuizen met bovenwoningen in de Bankastraat. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 18 Mei.

Elst (Geld.), te 11 uren, door den dijkstoel van Overbetuwe, in het ambtshuis: het leveren van ongeveer 1700 M³ gewasschen of gebrde grint op de Waal- en Rijnbandijken, het sporen slechten en verder onderhoud der dijken, het ruimen der weteringen, alles in perc.

Hellevoetsluis, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in kazerne no. 1: het veranderen van de zwem- en badplaats te Brielle. Bilj. inzenden 17 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming ƒ 2250.

Bergen-op-Zoom, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het koffiehuis de Draak: het vernieuwen van kozijnen, ghiseramen, vloeren en zelderbalken in- en het herstellen van daken op militaire gebouwen te Bergen-op-Zoom. Bilj. inzenden 17 Mei, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën te Bergen-op-Zoom. Inl. bij genoemden ingenieur en hoofdopzichter. Raming ƒ 2200.

Oldetrijne (Fr.), te 12 uren, door het bestuur van den grooten Veenpolder in Weststellingwerf, ten huize van J. Bovenkamp, bij de Schoenenhuis: het doen van eenige vernieuwingen aan de schutsluis in de Scheene, in genoemden Veenpolder. Aanw. gehouden.

Zalt-Bommel, te 12 uren, door de commissie van den grintweg van Zalt-Bommel naar Nederhemert, ten huize der kinderen van Van der Aa: het baggeren, aanvoeren en opruijen van de benoodigde grint voor dien weg en voor het embranchement tusschen Kerkwijk en Ammerzoden.

Doesburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: het maken van een vaste loopbrug over het Broekhuizerwater.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Kon. Nederl. Local-spoorwegmaatschappij: Bestek no. 19, het maken van een hoofdgebouw op het station Het Loo, met bijbehoorende werken. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur en den sectie-ingenieur C. A. Besier, te Apeldoorn. Aanw. gehouden. Raming ƒ 35,000.

Lemmer (Fr.), door het bestuur van den veenpolder van Echten, aan het stoomgemaal of bij den secretaris: het onderhoud der molens, bruggen, sluizen enz., in 11 perc. Aanw. gehouden.

Amsterdam, door den architect A. Salm G.Bz.: het bouwen van eene kweekschool voor machinisten op een terrein aan de Muidergracht, te Amsterdam. Inl. bij genoemden architect.

Woensdag, 19 Mei.

Deventer, te 10 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een ijzeren ophaalbrug met steenen landhoofden over de Buitengracht nabij de Pothoofdsluis, met bijkomend aardewerk. Aanw. gehouden.

Hoogezand, te 10½ uren, door burg. en weth.: het herstellen van een gedeelte van den straatweg, loopende van af Hoogezand naar de Drentsche grens, lang 2094 M.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op den Gelderschen IJsel, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86—30 Juni '87, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 16,000, perc. 2 ƒ 17,300, perc. 3 ƒ 22,100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhoud van het kanaal met de schutsluis aan het benedeneind van Rozenburg, behoorende tot de werken aan den Hoek-van-Holland en het Scheur, van 1 Juni '86—30 Juni '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4700.

Willemsoord, te 11 uren, door de directie der marine: het verrichten van eenige werkzaamheden aan de gebouwen en de afsnijbekken te Wieringen. Inl. bij den hoofdingenieur der marine, te Willemsoord. Aanw. 17 en 18 Mei, te 10 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van den onderbouw der draaibrug met keersluis in de haven te Vlaardingen. Inl. bij den waarnemend oerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 112,000.

Epe (Geld.), te 12 uren, door Mr. W. J. L. Umbgrove, te Zutfen, in het hotel het Wapen van Epe: eene belangrijke verbouwing van een heerenhuis, gelegen wijk E no. 138. Aanw. gehouden.

Lobit, te 2 uren, in het koffiehuis van D Stekman: het bouwen van twee heerenhuizen. Inl. bij den architect G. H. Puldiekuijpen, alhaar. Aanw. 17 Mei, te 10 uren.

Donderdag, 20 Mei.

Borsele, te 10 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk en den calamiteusen polder Borsele, in de directiekeet: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kram-, rijs- en steengloeiingswerken aan de waterkeering van bovengenoemd waterschap en polder. Aanw. 17 Mei, te 11 uren. Raming ƒ 14,416.12.

Medemblik, te 12 uren, door de directie der Locaalspoorwegmaatschappij Hollands Noorderkwartier, op het Koggenhuis: Bestek no. 2, het maken van eene locomotiefloods, met aanbouw voor waterbezorging en eene bergplaats voor brandstoffen op het station, aldaar. Inl. bij den ingenieur Krieger, aldaar.

Enkhuizen, (N.-H.), te 12½ uren, door dijkgraf en heemraden van Drechterland, in het Drechterlandsche Huis: het verbeteren van de steengloeiing en der aan den Drechterlandschen West-Frieschen omringdijk ged. '86 te maken en te onderhouden werken.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het baggeren en vervoeren van minstens 35,000 M³ slik uit de havens. Inl. bij den gemeentearchitect.

Vrijdag, 21 Mei.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en storten van steen tot voortzetting van de oeververdediging voor Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 21 200.

's-Bosch, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw op den Uilenburg: het inrichten van een portaal tot privaat bij stallen en het doen van herstellingen aan vloeren in kazernegebouwen te 's-Bosch. Bilj. inzenden 20 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming ƒ 3200.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het Rijkshuis: het doen van voorzieningen aan of bij militaire gebouwen in de stelling Helder. Bilj. inzenden 20 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming ƒ 4050 (herbesteding).

Dordrecht, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het lokaal van J. C. van der Horst: het doen van voorzieningen aan loodsen te Dordrecht. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, te Dordrecht. Raming ƒ 3200.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het gedeeltelijk veranderen van het post- en telegraafgebouw te Roosendaal, alsmede het onderhouden en herstellen van dit gebouw, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2o district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter bij de landgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. gehouden Raming ƒ 1910.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: de verbouw van het bestaande postkantoor en in verband daarmede den aanbouw van telegraafkokers te 's-Hage. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1ste district, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 107,500.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: de aanleg van een rijkstelegraaflijn van Dalfsen naar Ommen. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den lijninspecteur, te Groningen. Raming ƒ 1060.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Kon. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij: het leveren van eikenhout voor wissels. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Brederode, te Apeldoorn.

Doetichem, te 6 uren, door den architect D. Semmelink te Nij-

megen, in het Heerenlogement: het bouwen van eene boerderij te Braanst bij Zeddam. Inl. bij genoemden architect. Aanw. 21 Mei, te 10 uren.

Haagezand (Groningen), te 7 uren, door J. Reding, firma B. Reding, in het hotel Roelfsema: het verbouwen van zijne achterbehuizing tot beneden- en bovenvertrekken. Aanw. te 10 uren.

Groningen, door J. Verhagen, in het koffiehuis van Veening: het verbouwen van zijn winkelhuis met bovenwoning aan de Kijk-in-'t-Jatstraat. Inl. bij den architect Joh. C. Wegerif.

Zaterdag, 22 Mei.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en commandant der marine: het herstellen van de bekading tusschen helling no. 1 en 2 op 's Rijks werf, aldaar. Aanw. 18 Mei, te 10 uren.

Leiden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, op het bureau der genie: het vernieuwen en verbeteren van vloeren en binnenschotten in kazernegebouwen te Leiden, onder het beheer der genie te 's-Hage. Bilj. inzenden 21 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter te Leiden. Raming f 3540.

Drachten, te 11 uren, door burg. en weth. van Smallingerland: het vernieuwen van den boerenhoew der Posterij onder Boornbergum. Aanw. 21 Mei, te 6 uren.

Amsterdam, te 2 uren, door den architect G. W. Visscherus, in het verkooplokaal Frascati: het bouwen van het perceel aan de Keizersgracht no. 96, met de daartoe benoodigde materialen, arbeidsloonen en transporten, voor rekening van mevr. de Wed. S. Natanra e.v. Inl. bij genoemden architect. Aanw. 20 Mei, te 10 uren.

Amsterdam, te 3 uren, door den architect G. W. Visscherus, in het verkooplokaal Frascati: het bouwen van twee huizen met bouwlinnen op een terrein aan de Kerkhaan in de Plantage, met inlevering van de daartoe benoodigde materialen, arbeidsloonen en transporten. Inl. bij genoemden architect. Aanw. 20 Mei, te 11 uren.

Nieuwerkerk (Zuid.), te 5 uren, door het bestuur van den polder vier Ramen van Duivenland, in de gemeenschamer:

1o. de verrichtingen en het tot 30 April '87 onderhouden van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan den gemelden polder;

2o. het uitleggen aan de kil der Schuddesluis over eene lengte van 65 M.

Aanw. 19, 20 en 21 Mei, tusschen 8 en 4 uur.

Maandag, 24 Mei.

Zuidhorn, te 11 uren, door burg. en weth.: het verbeteren van het Hamstrepad. Inl. bij den architect M. Viets. Aanw. 24 Mei, te 9 uren.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van een gebouw voor twee openbare lagere scholen der 1e klasse op een terrein in de Plantage-Doklaan. Inl. bij den stadsarchitect, raadhuis kamer no. 101 tusschen 10 en 12 uren.

Dinsdag, 25 Mei.

Breda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het Hof van Holland:

1o. het herstellen van daken, vloeren enz. van de gebouwen der Koninklijke Militaire Academie, te Breda. Raming f 3500;

2o. het verbeteren van vloeren in- en daken op kazernegebouwen, alsmede het vernieuwen van latierpalen en voederbakken in stallen te Breda. Raming f 5000;

3o. het leveren van kazemmaterialen te Breda. Raming f 2000.

Inl. bij den hoofdopzichter van fortificatiën te Breda. Bilj. inzenden 24 Mei, vóór 3 uren.

Maarsseveen (Utr.), te 11 uren, door het bestuur van het waterschap Maarsseveen, in het gemeentehuis: het maken eener steenen watergang met paalfundeering en verdere werken in den bestaanden watermolen. Inl. bij den bouwkundige Joh. Pannevis, te Utrecht.

Woerden, te 1 uur, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Utrecht, in de voormalige infirmerie: het vernieuwen van de draailerag bij de Wierickerschans. Bilj. inzenden 24 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter te Woerden. Raming f 3000.

't Zandt (Groningen), door burg. en weth.: de levering van 220 stère riviergrint, 120 stère gebrande keisteg en 60 last klokkeien van 2000 kilo per last.

Woensdag, 26 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksriverwerken op de Maas, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86—30 Juni '87, in vijf perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hoolf, te Vught, en de opzichters Willems, te Maastricht, Bvoste, te Roermond, Koureman, te Venlo, Haarsten, te Grave, en Groenen, te 's-Hosch. Aanw. 19 Mei. Raming: perc. 1 f 11,900, perc. 2 f 16,800, perc. 3 7100, perc. 4 f 14,650, perc. 5 f 21,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op den Boven-Rijn en de Waal, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86 tot en met 30 Juni '87, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 19 Mei. Raming: perc. 1 f 25,000, perc. 2 f 37,500, perc. 3 f 50,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk in het groot scheepvaarwater in het Scheur, tusschen Maashuis en de Vergulde Hand, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam en den tijdelijk adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 19 Mei, te 12 uren. Raming f 79,975.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het vergroeten van het photographisch atelier van de topographische inrichting van het departement van oorlog, te 's-Hage. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district en den hoofdopzichter voor de landsgebouwen J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. 20 Mei, te 12 uren. Raming f 3284.

Helleveetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine:

1o. eenige werkzaamheden aan gebouwen en inrichtingen van het marine-etablissement, alhier;

2o. het uitvoeren van werkzaamheden aan het loshoofd, wagenhuis, de spoorbaan en de gebouwen der marine op het eiland de Tienhoeten.

Aanw. 18 Mei te Tien-Gemeten, en 20 Mei te Hellevoetsluis, van 2—4 uren.

Bergen-op-Zoom, te 2 uren, door burg. en weth.: de levering van 55,000 stuks grieskeien.

Rotterdam, te 2½ uren, door het bestuur der Rotterdamsche manege, aan den Binnenweg: het amoveeren der bestaande manege aan den Binnenweg en het daarterplaatse bouwen van eene nieuwe manege, het maken van tuig- en zadelkamers en andere werken ten behoeve de manege. Inl. bij den architect A. van Ameijden van Duijm Dz. Aanw. 22 Mei, te 10 uren.

Donderdag, 27 Mei.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen, schoonmaken, herstellen enz. van deuren in de sluizen te Ijmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Blom, te Amsterdam. Aanw. 20 Mei.

Vrijdag, 28 Mei.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de gedeeltelijke vernieuwing van den aanbesteiger en de ligualiën in de Ijssel Eos, ten behoeve van de zeewerken op Schiekland. Inl. bij den ingenieur Labrijn en den opzichter Rijtmeester, beiden te Zwolle. Aanw. 20 Mei. Raming f 4000.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen van voorzieningen aan de kanaalboorden en verdere werken van de Willemsvaart. Inl. bij den ingenieur Labrijn en den opzichter Rijtmeester, beiden te Zwolle. Aanw. 21 Mei. Raming f 3200.

Zaterdag, 29 Mei.

Nenzen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het hotel Rotterdam: het herstellen van bruggen te Nenzen. Bilj. inzenden 28 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij den opzichter te Nenzen. Raming f 3170.

Maandag, 31 Mei.

's-Hage te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat, enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opruimen van de bestaande bouten en het maken over ijzeren draainbrug over de schutsluis te Arkelsehenslaus, over het Zederikkanaal, provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur in het 10e district, te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. 24 Mei. Raming f 9170.

Dinsdag, 1 Juni.

Goedereede (Z.-H.), door den voorzitter van het bestuur der dijkage, L. W. Kooman: het leveren van 350 last Duitsche stortsteen, ten behoeve van den polder de generale dijkage van Stellendam.

Zuidbroek (Groningen), door het burgerlijk armbestuur, bij H. Vorver Jz.: de levering van 100 last versch gemoide klopkeien, te leveren in de maand Juni e.k., op de opslagplaats aan het Vaarwater.

Woensdag, 2 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op het Pannerdersche kanaal, den Neder-Rijn en de Lek, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86 tot en met 30 Juni '87, in vier perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Casterdijk, te Utrecht. Aanw. 26 Mei. Raming: perc. 1 f 7500, perc. 2 f 7500, perc. 3 f 19,000, perc. 4 f 28,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van verdedigingswerken aan den linkeroever van het Scheur, beneden Maashuis, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Stein Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. 26 Mei. Raming f 9075.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het éénjarig onderhoud en herstel der werken aan de Nieuwe Maas, het Scheur en den Hartel, van 1 Juli '86 tot en met 30 Juni '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en de buitengewoon-opzichters Verzijl, te Feijenoord en Durieux, te Maashuis. Aanw. 22 Mei, voor afd. I on 26 Mei, voor afd. II en III. Raming f 36,100.

Vrijdag, 4 Juni.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het spannen en ophangen van een draad aan de bestaande palen tusschen Amersfoort, Zutfen en Hengelo. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage, en de lijninspecteuren te Arnhem en Utrecht. Raming f 768.

Dinsdag, 8 Juni.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van voorzieningen en verdere herstellingen aan het langs de Aa strekkende pagpad, tusschen Nieuwe-Statenzijl en Nieuwe-Schans, behoorende tot de werken van de Bunnen-Aa, provincie Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Ruwer, allen te Groningen. Aanw. 1 Juni. Raming f 2250.

Woensdag, 9 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk langs den rechteroever van het Scheur, beneden Maashuis, ter voortzetting der opruiming van de Hoornplaat, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl, bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam en den adspirant-ingenieur Gockinga, te Rozenburg. Aanw. 29 Mei en 2 Juni. Raming f 70,400.

Donderdag, 10 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanleggen en verlengen van hoofden op- en het afsdechten en overwerken van een gedeelte dam langs het Noorderstrand van het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Boogenboom, te Hoorn. Aanw. 4 Juni. Raming f 57,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van baggerwerken in het Noordzeekanaal en voor de sluizen te Spaarndam, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Aanw. 4 Juni.

Vrijdag, 11 Juni.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van buitengewone vernieuwingen en herstellingen aan de werken der schiphering over de Maas bij Hedel, behoorende tot den dienst der vereen in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur Keuvenaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 4 Juni. Raming f 3700.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van gewone storm- en winterschade aan den Rijks-graaten-weg der 2e klasse no. 4, van 's-Bosch naar de rivier de Maas in de richting van Utrecht. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur Keuvenaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 4 Juni. Raming f 600.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van storm- en winterschade aan de Rijkswerken, behoorende tot de Zuidwillemsvaart in Noord-Brabant. Aanw. 4 Juni. Raming f 3360.

Woensdag, 16 Juni.

Workum, te 12 uren, door burg. en weth.: de straatverlichting in die gemeente, door middel van hoepend gas, over een tijdvak van 20 jaren, onder gunstige voorwaarden van overneming van de bestaande en in volle werking zijnde fabriek met toebehooren.

Prijsopgaaf gevraagd, door burg. en weth. van Harderwijk, van 30,000 grijze vlakke straatklinkers. Waalformaat. Monsters met prijsopgaaf inzenden vóór 20 Juni a. s., bij den gemeentearchitect.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Brunnebrock, 8 Mei: het bouwen van een woonhuis, paardenstal enz., in de Haarlemmermeer, onder beheer van den architect S. Rang, te Haarlem; ingekomen 14 bilj., als:

J. Stands, (exemplaats niet opgegeven),	f	24,850
G. de Vries, Haarlemmermeer,	»	23,400
D. Ruiter, Nieuw-Vennep,	»	22,864
W. Bost, Wonbrugge,	»	20,950
J. W. de Bruj, Haarlemmermeer,	»	20,138
G. Bulschosch, Haarlem,	»	19,990
C. P. W. Dessing, Gouda,	»	19,280
W. A. v. Amstel, Heemstede,	»	18,852
J. Barends, Vinkeveen,	»	18,840
R. C. v. d. Velden, Haarlem,	»	18,000
W. H. Straijs, Amsterdam,	»	17,980
J. Krügerj Haarlem,	»	17,800
C. Pijlman, Haarlemmermeer,	»	16,927
J. Poelman, Haarlem,	»	16,580

gegund.

Kruiningen, 8 Mei: het verbeteren en onderhouden der aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken ged. '86, van den polder Kruiningen; ingek. 13 bilj., als:

P. Verburg Jz.,	f	8978
P. v. d. Berge,	»	8925
J. v. Eck,	»	8700
J. v. Popering,	»	8667
B. den Exter v. d. Brink,	»	8650
C. de Wilde,	»	8580
L. Luik,	»	8500
G. Bolier,	»	8487
J. Bruggeman,	»	8190
E. de Maat,	»	8170
P. J. Visser,	»	8168
A. de Jong,	»	7600
J. Leijs,	»	7440

gegund.

Neuzen, 8 Mei: het bouwen van een woonhuis aan den oostelijken kanaalarm, voor J. A. van Roosm: ingek. 8 bilj., als:

H. v. d. Velde,	te Neuzen,	f	5074
R. Harte,	» idem	»	4739
M. D. de Putter,	» idem	»	4644
P. A. Miele,	» idem	»	4573.65
C. Maters,	» Vlissingen,	»	4300

Breda, 8 Mei: het afwerken van de kazerne op het fort de Ruijter, te Willemstad, onder het beheer der genie, te Breda; ingekomen 5 bilj., als:

L. Lenoir,	te Willemstad,	f	29,900
J. Smit VII,	» Sikkerveer,	»	27,734
D. Sjerp,	» Rotterdam,	»	26,490
A. Oosters,	» Willemstad,	»	26,857
M. L. Veenenbos,	» Briello,	»	25,809
Raming		»	26,600

Vlissingen, 8 Mei: eenige bestorting met grondwerk om en bij het badhotel; ingekomen 5 bilj., als:

W. Lock,	te Stoenbergen,	f	6300
D. Bijl,	» Vlissingen,	»	6084
J. v. d Vree,	» idem	»	5999
J. Monjé,	» idem	»	5875
C. Maters,	» idem	»	5849
Raming		»	6053

Zaamslag, 8 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van de calamiteuse Margaretha-, Kleine Huisseme- en Eendrachtpolders; ingek. 11 bilj., als:

E. P. v. Praeyenhove,	te Neuzen,	f	9297
A. Foudraine,	» Goes,	»	8588
M. v. d. Hoek,	» Neuzen,	»	8080
J. Tollenaar,	» idem	»	8060
L. D. Bolier,	» Scherpenisse,	»	8299
L. Koole,	» Neuzen,	»	8278
E. de Maat,	» Ranswoord,	»	8200
P. J. Verkist,	» Hontenisse,	»	8245
A. Thobens Dz.,	» Neuzen,	»	8190
A. v. d. Beek,	» Zaamslag,	»	7986
B. Klaassen,	» idem	»	7800

gegund.

Breda, 10 Mei: het verfwerk aan de spoorwegbrug over de Maas bij Hedel, onder beheer der maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen; ingek 12 bilj., als:

Fr. de Vries, Dinslaken (Duitschl.),	f	7687.50	
H. v. Tour, 's-Bosch,	»	4980	
P. J. Chapel, idem	»	4175.75	
B. A. Hocks, Dordrecht,	»	3987	
L. Ekelmans, Zalt-Bommel,	»	3855	
A. Cee, Os,	»	3386.25	
J. Meijers, Woerden,	»	3328.75	
A. Jansen, Hedel,	»	2953.125	
M. H. Eijsvogel, Rumpt,	»	2887	
W. Willemse & Co., 's-Bosch,	»	2880	
J. H. Everts, Nijmegen,	»	2850	
J. C. H. Bickmann & Co., 's-Bosch,	»	2580	
P. W. v. Hattum, Tiel,	»	2560	

Arnhem, 10 Mei: het bouwen van eene estrade op het Velperplein; ingek. 15 bilj., als:

J. Mulder,	f	1381
G. Laefling,	»	1318
J. H. v. Riel,	»	1280
D. A. Boskamp,	»	1250
J. W. Janssen,	»	1243
H. Bolder,	»	1199
W. J. T. Wervelmann,	»	1180
Gebr. v. Dualen,	»	1170
G. H. A. Ebbers,	»	1095
J. de Ruijter,	»	1080
W. Wissing,	»	1075
L. B. Hasselbach,	»	1067
W. A. B. Kok,	»	1047

De gunning is in beraad gehouden.

Slochteren, 10 Mei: het éénjarig herstellings- en onderhoudswerk van de sluis met gebouwen, bruggen enz., van het waterschap Buinerwold; ingekomen 9 bilj., als:

J. Brons,	te Wagenborgen,	f	3870
L. Scheltens,	» Schildwolde,	»	3840
W. Scheltens,	» Farmsum,	»	3695
G. C. M. Rottinghuis,	» Delfzijl,	»	3680
H. Eedler,	te Sikkeburen,	f	3638
B. Sjalzes,	» Farmsum,	»	3624
J. v. Bonren,	» Delfzijl,	»	3596
H. v. Dijk,	» idem	»	3194
J. Reaanes,	» Farmsum,	»	2780

gegund.

Amersfoort, 10 Mei: het bouwen van een woonhuis met koetshuis, onder beheer van den architect J. Moll, te Hengelo: ingekomen 11 bilj., als:

P. Boks,	te Amersfoort,	f	17,777
J. H. Boks,	» idem	»	17,655
J. H. Boessen,	» idem	»	17,400
W. Westerhof,	» Weesp,	»	17,148
T. H. Joseph,	» Hilversum,	»	16,977
J. Barends,	» Vinkeveen,	»	16,700
G. B. Gijsbertsen,	» Amersfoort,	»	16,200
J. B. F. Loseing,	» idem	»	15,850
L. v. Achterbergh,	» idem	»	15,600
J. Bloedemijs,	» Enschedé,	»	15,540
P. Vlaanan,	» Utrecht,	»	14,778

gegund.

Zwolle, 10 Mei: het verdiepen van een kanaalvak in de de sectie, tusschen de clothingen Stemmaan en Zonneberges, onder de gem. Diepenveen; niet gegund.

Arnhem, 10 Mei: het bouwen van elf woningen met grond- en afdeelmuren, onder beheer van den bouwkundige J. Post; ingekomen 10 bilj., als:

W. A. B. Kok,	f	12,620
C. H. Regal,	»	11,854
J. Mulder,	»	11,840
A. A. v. Boeschoten,	»	11,597
P. Mulhart,	»	11,560
G. J. Lucassen,	»	11,395
J. Rikken,	»	11,100
J. v. d. Staa,	»	10,520
G. T. Egging,	»	10,489
J. A. Koenders,	»	10,484

gegund.

Utrecht, 11 Mei, voor rekening der maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen: 1o. Bestek no. 101. de levering van stalen spoorstaven, stalen laschplaten en gleven lasch- en schroefbouten, in 3 perceelen.

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3
Georgs Marien Bergwerks und Hütten Verein, Osnabrück,	f 150,218.—	—	—
Caramin & Co., Thy-le-Chateau,	146,000.—	—	—
J. Cockerill, Seraing,	123,383.—	—	—
Hörder Bergwerks und Hütten Verein, Hörde,	135,000.—	—	—
Gute Hoffnungshütte, Oberhausen II,	138,323.43	—	—
Société Anonyme des Acièries d'Angleur, Angleur,	128,863.62	—	—
Aachener Hütten Verein, Rothe Erd b/Aken,	131,507.60	—	—
Merrem en La Porte, Amsterdam,	—	f 3520.—	—
Hotz & Co., Rotterdam,	—	3008.—	—
N. Nicaise, Marcinelle,	—	3243.28	f 4855.54
Société Anonyme de la Louvière, La Louvière,	—	3291.87	4612.21
Société Anonyme de la Croyère, La Croyère,	—	2894.—	5000.—
R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	—	3468.80	5942.925
C. W. Hasenclever Söhne, Düsseldorf,	—	3840.—	5540.—
J. P. G. Verweij, Utrecht,	—	—	5490.—

2o. Bestek no. 102, de levering van metalen dwarsliggers met bevestigingsdeelen.

Inschrijvers en Woonplaats.	Dwarsliggers. Voorwonden.	Zutfen	Tilburg.	klembouten	kleinplaten	verringen
J. Cockerill, Seraing,	f 17,836.—	f 9639.—	f 51,026.—	f 6904.—	f 4422.20	f 1780.—
Société Anonyme des Acièries d'Angleur, Renory,	16,878.40	9332.—	49,380.—	6120.84	4291.90	1416.80
Hörder Bergwerks und Hütten Verein, Hörde,	61.54 per 1000 KG.	60.34 per 1000 KG.	61.88 per 1000 KG.	190.— per 1000 KG.	110.— per 1000 KG.	16.— per 1000 st.
Gute Hoffnungshütte, Oberhausen II,	f 66.06 per 1000 KG.	56.86 per 1000 KG.	57.69 per 1000 KG.	196.08 per 1000 KG.	107.28 per 1000 KG.	13.97 per 1000 st.

3o. Bestek A H, de levering van ijzeren spoorstaven, stalen lasch- en eindplaten en ijzeren haakbouten, in 2 perceelen. perc. 1

Georgs Marien Bergwerks und Hütten Verein, Osnabrück,		ƒ 22.926
Carnman & Co., Thy-le-Chateau,		21,600
Société Anonyme des Aciéries d'Angleur, Renory,		18,287.59
J. Cockerill, Seraing,		17,488
Hörder Bergwerks und Hütten Verein, Hörde,		20,136
	perc. 2	
Hotz & Co., Rotterdam,		ƒ 775.60
C. W. Hasenclever Söhne, Dusseldorf,		1010
Société Anonyme des Boulonneries de la Croyère, La Croyère,		760
N. Nicaise, Marcinelle,		817.20
Société Anonyme des Usines la Louvière, La Louvière,		791.05
R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,		894.30
Merren en La Porte, Amsterdam,		982.25

4o. Bestek no. 441, het vergrooten van het privaat- en waterplaatsgebouwtje op het station Venlo; ingek. 7 bilj., als:

G. Beckers,	te Blerick,	ƒ 3120
L. Coppes,	» Venlo,	» 2965
J. W. v. d. Putten,	» Helmond,	» 2930
J. Bosman,	» Venlo,	» 2825
J. L. Gielen,	» Kessel,	» 2765
A. Schreiber,	» Venlo,	» 2630
G. Mestrum,	» Maasbracht,	» 2490

Zijpe, 11 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kraan-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkering van het calamiteuse waterschap Bruinisse; ingekomen 13 bilj., als:

J. v. Strien, Zierikzee,		ƒ 14,471
W. Ringelberg, Duivendijke,		» 14,420
P. v. d. Berg, Kolijnsplaat,		» 14,400
M. Breus,	idem	» 14,356
J. de Rijcke, Stavenisse,		» 14,347
P. Verburg Jz., Kolijnsplaat,		» 14,325
A. v. Popering, Bruinisse,		» 14,151
C. Bolier Cz.,	idem	» 14,127
M. v. d. Linde, Zierikzee,		» 14,049
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,		» 13,990
H. C. v. d. Ende, Zierikzee,		» 13,955
J. de Rijcke Jz., Sirjansland,		» 13,950
L. v. Popering Dz., Bruinisse,		» 13,725

Dodemsvaart, 11 Mei: het maken van 5 ophaalbruggen en een vast beugje, zoomede de versterking van de brug over den mond der Schotkampswijk, volgens Bestek A; ingeschreven als volgt:

perc. 1, geen inschr.		
» 2, A. E. Strijkel, Appingedam,		ƒ 4400
C. Maij, Hardinksveld,		» 4580
G. B. Meijer, Stadsmussel-kanaal,		» 4740
» 3, K. A. Hakkert, Averest,		» 3359
» 4, G. B. Meijer, Stadsmussel-kanaal,		» 2984
A. E. Strijkel, Appingedam,		» 2989
C. Maij, Amsterdam,		» 3245.85

Perc. 1 en 3 in massa (onderbouw); ingek. 3 bilj., als:

A. Blocks,	te Zwolle,	ƒ 10,900
L. v. Nispen,	» idem	» 9,870
J. Otten, Meppel en F. Aberson,	» Steenwijk,	» 8,344

gegund.

Perc. 2 en 4 in massa (bovenbouw); ingek. 6 bilj., als:

G. J. Wispelwey & Co., Zwolle,		ƒ 8255.50
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,		» 7950
C. Maij,	idem	» 7825.85
G. B. Meijer, Stadsmusselkanaal		» 7724
Th. Reijkkers & Zonen, Helmond,		» 7400
Maatsch. de IJsel, Kampen,		» 5650

gegund.

Kampen, 11 Mei: het maken van een gebouw voor lijders aan besmettelijke ziekten, nabij het hospitaal te Kampen, onder het beheer der genie, te Zwolle; ingek. 9 bilj., als:

H. Steenbergen,	te Kampen,	ƒ 7990
D. Bruins,	» Zwolle,	» 7988
A. v. Straten,	» idem	» 7983
A. v. Dijk,	» Kampen,	» 7959
D. Bakveld,	» idem	» 7939
H. v. Dijk,	» idem	» 7850
F. Schipper,	» Genemuiden,	» 7746
G. J. Bruggink Gz.,	» Kampen,	» 7649
L. v. Nispen,	» Zwolle,	» 7246

Raming: » 8700

's-Hage, 11 Mei: het maken van nieuwe lokalen enz., voor den dienst der semaphore, te IJmuiden; minste inschr. was J. G. ten Brock, te Bolder, voor ƒ 2485.

Utrecht, 11 Mei: het herstellen van metselwerken in het fort bij Vechten, onder het beheer der genie, te Utrecht; ingek. 5 bilj., als:

R. Barneveld,		ƒ 3580
C. Froonhoff,		» 3560
M. Lakerveld,		» 3598
C. v. d. Berg,		» 3580
J. v. Straten Jz.,		» 3590
Raming		» 3650

's-Hage, 12 Mei, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. de uitvoering van werken tot normalisering van de rivier de Waal, onder Varik; ingekomen 10 bilj., als:

A. Boer Wz., Sliedrecht,		ƒ 34,548
F. E. Terwindt, Pannerden,		» 33,000
A. Geldens, 's-Bosch,		» 31,980
W. P. de Vries, Rossum,		» 31,890
A. L. v. Wijngaarden IJz., Sliedrecht,		» 31,800
G. J. Mol, Knilenburg,		» 30,283
J. H. v. Hezewijk, Lobit,		» 29,900
L. A. v. Haaften, Sliedrecht,		» 29,375
A. G. Huyskes, Bedel,		» 28,581
H. v. Anrooy Jz., Zalt Bommel,		» 25,344
Raming		» 35,400

2o. het uitvoeren van graafwerk op het boreneind der Nieuwe-Merwede en het maken van zuilenbasaltsterrebeiing tegen het buitenbeloop van den Rijksdeem, langs de polders de Oosteliike Opslag en den Louw-Simonswaard en door het Gat van den Bengst, langs den rechteroever dier rivier; ingek. 14 bilj., als:

L. Brand Dz., Giessendam,		ƒ 8854
W. A. Swets, Hardinksveld,		» 8840
C. Boelhouwer, Giessendam,		» 8742
W. Volker, Sliedrecht,		» 8590
W. H. Swets, Hardinksveld,		» 8569
L. A. v. Haaften, Sliedrecht,		» 8420
P. A. Bos, Gorichem,		» 8400
T. Swets Tz., Ameide,		» 8350
A. Bot, Sliedrecht,		» 8225
B. v. d. Heuvel, Werkendam,		» 8177
G. Beenhakker Gz., Sliedrecht,		» 8144
J. de Jong Az., Ammerstol,		» 8090
J. G. Kalis Pz., Sliedrecht,		» 7794
A. Prins Thz., idem		» 7682
Raming		» 9100

3o. het maken van een drijverbuis, terp en gebouwtje voor een zelfregistreerende peilschaal aan den linkeroever van het Oude Maasje, nabij den mond der Donge; ingek. 2 bilj., als:

J. Lagendijk Jz., Nieuwhelvoet,		ƒ 4728
J. Schuller, Ruinsdonk,		» 4671
Raming		» 4400

Tiel, 12 Mei: het bouwen eener meisjesschool met bijlevering der materialen, onder beheer van den gemeentearchitect C. van Weerden; ingek. 8 bilj., als:

L. J. Metz, Zalt-Bommel,		ƒ 12,621
G. Looijen, Herwijnen,		» 12,570
L. Beuteuer, Tiel,		» 12,436
A. J. v. Alphen en K. Falstar, idem		» 12,043
H. Boelof, Opijnen,		» 11,966
A. F. Koch, Tiel,		» 11,422
J. v. Alphen en D. de Blank, idem		» 10,999.65
J. H. Janssen en H. Janssen, idem		» 9,800

gegund.

Bolsward, 12 Mei: het uitbaggeren der nieuwe Turfgracht; minste inschrijver was S. Wiersma, te Bolsward, voor ƒ 400.

Vlissingen, 12 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het maken van een nieuwen toegangsweg van af de Aagje-Dekenstraat naar het Glacis (gereserveerd militair terrein); ingek. 3 bilj., als:

Exs. de Maat,	te Hansweerd,	ƒ 1350
J. v. d. Vrie,	» Vlissingen,	» 1300
J. Monjé,	» idem	» 1200
Raming		» 1000

Ouderdendam, 12 Mei: het uitbaggeren van onderpten in onderscheidene kanalen van het waterschap Hunsingo; ingekomen 2 bilj., als:

		per stère
J. Timmer,	te Obergum,	ƒ 0.89
J. de Jong,	» Driesum,	» 0.60

gegund.

Goes, 12 Mei: het vernieuwen, verbeteren en herstellen der waterkeerende werken, en het onderhoud der sluizen, gebouwen, booten en peilschalen, aan den polder de tweede Wateringbewesten-Ierseke, gol. '86/'87; ingekomen 12 bilj., als:

J. Leijs,		ƒ 11,598
Bruggeman,		» 10,140
Volker,		» 10,000
De Jonge,		» 9,947
P. v. d. Berge,		» 9,495
Meneere,		» 9,385
De Maat,		» 9,346
Luiks,		» 9,340
J. P. Visser,		» 9,149
Bakker,		» 9,094
V. d. Broeke,		» 8,900
C. de Wilde Cz., Kattendijke,		» 8,895

Haarlem, 13 Mei: het planten van stroo en helm, het stellen van rietschuttingen enz., in de duinen van Tessel en aan den vasten wal van Noord-Holland, ged. '86—'89, in drie perceelen, onder beheer van 's Rijks waterstaat.

Perc. 1, ingekomen 4 bilj., als:

W. Lammers en J. P. Nods,	te Oudeschp,	ƒ 6744
K. B. Plavier,	» Tessel,	» 6617
G. Moerman,	» Helder,	» 6190
W. Hillenius,	» Tessel,	» 5390

Perc. 2, ingek. 7 bilj., als:

Gebr. Klein,	te Helder,	ƒ 9660
R. Schreuder,	» Kolhorn,	» 9650
G. Moerman,	» Helder,	» 9620
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 9560
W. Ambachtsheer,	» Nieuwermastel,	» 9555
J. Giltjes,	» Petten,	» 9520
J. Oldenburg,	» Bergen,	» 9440

Perc. 3, ingek. 6 bilj., als:

Gebr. Klein,	te Helder,	ƒ 8300
R. Schreuder,	» Kolhorn,	» 8300
G. Moerman,	» Helder,	» 8280
S. Ilsen,	» Schoorl,	» 8195
J. Giltjes,	» Petten,	» 8160
J. Oldenburg,	» Bergen,	» 7996

's-Bosch, 13 Mei: het maken van eene losen laadplants van vee aan het noordwestelijk einde van den noordoostelijken of rechter kanaaldijk der Zuidwillemsvaart; ingek. 8 bilj., als:

G. Looijen, Herwijnen,		ƒ 9232
G. Kloetwijk, Papendrecht,		» 8134
G. Schermers, Dussen,		» 3019
Th. A. Dirks, 's-Bosch,		» 2997
A. Geldens, idem		» 2948
A. J. D. Bernsen, idem		» 2892
A. Verschuren, Vroomwijk,		» 2870
G. J. Groot, St.-Anna bij Nijmegen en J. Knoops, Nijmegen,		» 2834

gegund.

Nieuwermastel, 13 Mei: het verbouwen der openbare lagere school aan het Tuinpad; ingek. 12 bilj., als:

F. Rijke,	te Amsterdam,	ƒ 14,850
P. Kemperman,	» idem	» 14,510
A. Paans,	» idem	» 13,400
J. J. Vissers,	» idem	» 13,390
Knipper,	» idem	» 13,380
H. de Haan,	» idem	» 13,350
B. Cruiff,	» idem	» 13,320
N. Onns,	» Nieuwermastel,	» 13,107
A. Aahlers,	» Amsterdam,	» 12,830
W. H. Struijs,	» idem	» 12,650
W. Lijbbrandt,	» idem	» 12,612
D. B. Zeevat,	» idem	» 12,267

Groningen, 14 Mei: het herstellen van de glooiingen langs het verbindingskanaal Winschoter—Hoornsche diep en langs de zuidzijde van het verbindingskanaal Damster—Boterdiep; ingek. 4 bilj., als:

B. H. Harkema,	te Groningen,	ƒ 888
J. N. Kruizinga,	» idem	» 870
S. H. Kremer,	» Bedum,	» 799
J. v. d. Galie,	» Ferwerd,	» 780
Raming		» 720

Groningen, 14 Mei: het bouwen van eene R.-K. kerk met toren, dakruiter, sacristie en pastorie te Groningen, onder beheer van den architect P. J. H. Cuijpers, te Amsterdam, ingek. 7 bilj., als:

	a.	b.	c.	d.
Hendriks, Meugen en Nasman, Groningen,	ƒ 103.920	ƒ 170,380	ƒ 140,983	ƒ 168,924
Wed. Cannesi & Co., Rotterdam,	143,870	120,550	127,300	—
Th. Nieuwhoor, Oosterbeek,	134,280	111,060	95,880	118,080
C. v. Schaik, Utrecht,	129,844	109,069	93,342	114,117
A. v. d. Meer, Harlingen,	121,700	102,000	88,500	107,300
J. v. Groenendaal, 's-Hage,	119,375	99,135	87,339	107,537
De Bont en Struijken, Utrecht,	116,300	95,403	82,843	102,420

Dovenstaande inschrijvingen hebben betrekking op:
a voor het gehoorde werk; *b* voor de kerk met sacristy en toren; *c* voor de kerk met sacristy, pastorie en toren, tot aan den nok van het middenschip opgetrokken en met een noodlak afgedekt; *d* voor de kerk met sacristy, pastorie en toren, als onder *c* bedoeld.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 22 MEI 1886.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN

Maandag, 24 Mei.

Zuidhorn, te 11 uren, door burg. en weth.: het verbeteren van het Hanestergad. Inl. bij den architect M. Vriets. Aanw. 24 Mei, te 9 uren.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van een gebouw voor twee openbare lagere scholen der 1e klasse op een terrein in de Plantage-Dokkaan. Inl. bij den stadsarchitect, raadhuis kamer no. 101 tusschen 10 en 12 uren.

Dordrecht, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het uitdiepen van het achtergedeelte der Kalkhaven;
2o. het maken van het de perceel ridevering door de polderstad te Dordrecht met de gedeeltelijke leverantie van de daartoe benoodigde materialen.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het schoonmaken en invoegen der gemetselde leugwerken enz. binnen de stad en langs de singels met eenige vernieuwingen;
2o. het schoonmaken, invoegen en herstellen van de gemetselde wallen binnen en buiten de stad, in drie perceelen;
3o. het verven van eenige schoolbokalen, in 2 perc.

Geertruidenberg, te 2 uren, door den rentmeester van het kroondomein, residerende Oosterhout, op de Aana-Paulowna-Hoeve: het voltooien der verhooging en verwering der kaden van Middelsten Kievitswaard, over eene lengte van 1800 M. Aanw. 24 Mei, te 11 uren.

Ulrum (Gron.), te 4 uren door K. Wierenga op Houw, ten huize van de Wed. K. van der Borgh-Grosthuis: de her- en verbouw zijner boerderij. Aanw. gehouden.

Birkeland (Z.-H.), de levering van omstreeks 65 M³ Escaussijnsche hardsteen in 32 stukken, ter gezamenlijke oppervlakte van 21.4 M², allen dik 15 cM.

Dinsdag, 25 Mei.

Breda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het Hof van Holland:
1o. het herstellen van daken, vloeren enz. van de gebouwen der Koninklijke Militaire Academie, te Breda. Raming ƒ 5500;
2o. het verbeteren van vloeren in- en daken op kazernegebouwen, alsmede het vernieuwen van latierplaten en voederbakken in stallen te Breda. Raming ƒ 1000;
3o. het leveren van kazernemeubelen te Breda. Raming ƒ 2000.
Inl. bij den hoofdopzichter van fortificatiën te Breda. Bilj. inzenden 24 Mei, vóór 3 uren.

Maarsseveen (Utr.), te 11 uren, door het bestuur van het waterschap Maarsseveen, in het gemeentehuis: het maken eener steenen watergang met paalfundeering en verdere werken in den bestaanden watergang. Inl. bij den bouwkundige Joh. Pannevis, te Utrecht.

Kuilenburg, te 12 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict, ten raadhuize: het verg- en baggerwerk in den polder.

Woerden, te 1 uur, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Utrecht, in de voormalige infirmerie: het vernieuwen van de dekstrijking bij de Wierickerschuns. Bilj. inzenden 24 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij gemeenten ingenieur en den opzichter te Woerden. Raming ƒ 3000.

Haarlem, te 1 uur, door dijkgraaf en heemraden van den Haarlemmermeerpolder, ter secretarie des polders, in de Jansstraat: het vervangen door twee gemetselde bruggen met ijzeren traqplaten, van de houten bruggen over den Nieuwerkerkertocht en den Kagertocht, in den westelijken en den oostelijken Hoofdweg, nabij de Leegwater. Inl. bij den hoofdopzichter te Haarlem en den opzichter J. van der Kamp Pz., aan de Leegwater. Aanw. gehouden.

Assen, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van eene openbare lagere school voor meisjes aan den Oosterwingel. Inl. bij den stadsbouwmeester (herbesteding).

Beurningen (Or.), te 4 uren, door burg. en weth. van Weerselo, ten huize van B. Polster:
1o. het bouwen van een schoolgebouw in twee lokalen te Rossum—Volthe;
2o. het bouwen van een schoolgebouw in twee lokalen te Hasselo;
3o. het leveren van schoolbanken te Rossum—Volthe en te Hasselo, een en ander in perceelen en in massa;
4o. afzonderlijke levering van 20 banken te Lemselo.
Aanw. 25 Mei. Inl. bij den architect J. Moll, te Hengelo.

Hoeselerdijk (Z.-H.), te 7 uren, door M. J. Nederpelt, in het Westlandsche Roomhuis: de verbouwing van het roomhuis met huis enz. Aanw. gehouden.

't Zandt (Gron.), door burg. en weth.: de levering van 220 stère riviergrint, 120 stère gebrande keisteg en 60 last klopkeien van 2000 kilo per last.

Woensdag, 26 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op de Maas, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86—30 Juni '87, in vijf perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hoeff, te Vught, en de opzichters Willems, te Maastricht, Droste, te Roermond, Kooreman, te Venlo, Haartsen, te Grave, en Groenen, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 11,900, perc. 2 ƒ 16,800, perc. 3 7100, perc. 4 ƒ 14,650, perc. 5 ƒ 21,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op den Boven-Rijn en de Waal, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86 tot en met 30 Juni '87, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 25,000, perc. 2 ƒ 37,500, perc. 3 ƒ 16,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk in het groot scheepvaartwater in het Scheur, tusschen Maasluis en de Yerguide Hand, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam en den tijdelijk adjunct-ingenieur François, te Hoek van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 79,975.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het vergrooten van het photographisch atelier van de topographische inrichting van het departement van oorlog, te 's-Hage. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district en den hoofdopzichter voor de landsgebouwen J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3284.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine:
1o. eenige werkzaamheden aan gebouwen en inrichtingen van het marine-etablissement, alhier;
2o. het uitvoeren van werkzaamheden aan het loshoofd, wagenhuis, de spoorbaan en de gebouwen der marine op het erfland de Tien-Gemeten. Aanw. gehouden.

Bergen-op-Zoom, te 2 uren, door burg. en weth.: de levering van 25,000 stuks grijskeien.

Rotterdam, te 2½ uren, door het bestuur der Rotterdamsche manege, aan den Binnenweg: het aanvoeren der bestaande manege aan den Binnenweg en het daarteplaatse bouwen van eene nieuwe manege, het maken van tuig- en zadelkamers en andere werken ten behoeve de manege. Inl. bij den architect A. van Ameijden van Duijm Dz. Aanw. gehouden.

Donderdag, 27 Mei.

Werkhoven (Utr.), te 10 uren, door het bestuur van het waterschap Rijn en Lijk, ten huize van de Wed. F. Steiner: het leveren van p. m. 600 stère grove lokgrint, in 3 perceelen.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verzwikken, schoonmaken, herstellen enz. van deuren in de sluizen te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Blom, te Amsterdam. Aanw. gehouden.

St.-Jacobiparochie, te 11 uren, door het dijkbestuur van het waterschap het Nieuwhûlt, aan het strandhuis: het afdammen, droogmaken en slatten van de Nieuwehildtdijksterraart, over een lengte van 1260 M. Aanw. 26 Mei, te 12 uren, te beginnen bij de Zwarte Haan.

Middelburg, te 1 uur, door het polderbestuur van Walcheren, aan het polderhuis in de Abdij: de uitvoering der gewone onderhouds- en vernieuwingswerken aan de vier waterpassen des polders, met bijlevering van de noodige materialen, in 4 perceelen. Aanw. 24, 25 en 26 Mei.

Vianen, te 1 uur, door het bestuur van den polder Uiterwaarden, gemeenten Vianen en Hagestein, in het Zwijnshoofd:
1o. het verbeteren en herstellen der kade, in 2 perceelen;
2o. het onderhoud van de Kanaalstoot gol. '86, in 3 perceelen. Aanw. gehouden.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het vernieuwen van een gedeelte wallebeschoeiing langs den Trekweg.

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.: het doen van eenige veranderingen en vernieuwingen aan het gebouw op het kleinheiligland en het maken en leveren van meubelen voor de daarin te vestigen burgerschool. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3810.

Vrijdag, 28 Mei.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het naar aanwijzing uitbaggeren van p. m. 18,000 M² grond uit de marinehaven buiten- en p. m. 5000 M³ lossen de zeedokluis, alsmede p. m. 500 M³ baggerwerk met den beugel op aan te wijzen plaatsen. Aanw. gehouden.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de gedeeltelijke vernieuwing van den aanlegsteiger en de ligwallen in de Buurt Enz, ten behoeve van de zeewerken op Schokland. Inl. bij den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, beiden te Zwolle. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4000.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen van voorzieningen aan de kanaalbeoeden en verdere werken van de Willemsvaart. Inl. bij den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, beiden te Zwolle. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3200.

Geertruidenberg, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Bosch in het hotel Santbergen: het herstellen van den ingang en het tuinhuis, van den havenmuur en van de sluis in de buitenhaven te Geertruidenberg. Bilj. inzenden 27 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter van fortificatiën, alhier. Raming ƒ 7520 (herbesteding).

Gouda, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het vernieuwen van den steiger met het wachthuisje aan den Gouderaksehen dijk onder Gouderak;
2o. het maken van 840 M. dennen perkoenbeschoeiing langs de Kattensingelgracht te Gouda;
3o. het maken van 75 M. schoeiing te Boskoop en 20 M. schoeiing te Gouwsluis;
4o. het maken en stellen van den ijzeren bovenbouw der vaste brug in de Vest bij het Verloren Kost, te Gouda.
Inl. bij den gemeentearchitect.

Dieren, te 7 uren, door den architect M. K. Smit, alhier, in de Kroon: het bouwen van een heerenhuis aan de Stationsstraat, alhier. Aanw. 24 Mei, te 3 uren.

Wieringen (N.-H.), door dijkgraaf en heemraden van 't Heemraadschap Wieringen: het maken van 200 M. steenglooiing, het leggen van een vangdam en verwaren der dijken.

Zaterdag, 29 Mei.

Neuzen, te 11 uren, door den eerstaanwezenden ingenieur der genie, te Breda, in het hotel Rotterdam:

1o. het herstellen en verbeteren van de uitwateringswerken, behoorende tot het kanaal van Neuzen in Zeeland, en verrichten van baggerwerk in de Oost- en Westwaterloding in de vestinggracht te Neuzen. Raming *f* 224.

Bilj. inzenden 28 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij den opzichter te Neuzen.

Buitenpost, te 3 uren, door kerkvoogden der Nederl. Herv. gem., in het logement van R. de Jong: het vernieuwen van 100 M³ metselwerk, gedeeltelijk van nieuwe steen, benevens eenig voeg-, hout-, lei- en ijzerwerk aan den toren. Inl. bij den gemeente-architect A. Veldhig. Aanw. te 2 uren.

Maandag, 31 Mei.

Wieck (Gebl.), te 11 uren, door het gemeentebestuur: de levering van 350 M³ grint ten behoeve der grindwegen, in 3 perc. en massa.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het besorgen van de Hoornsche hoofden aan den Oudenhoornschen zeedijk, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Briello, en den opzichter Kooreman, te Nieuwenhoorn. Aanw. 24 Mei, raming *f* 10.000.

's-Hage te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat, enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opruimen van de bestaande honten en het maken eener ijzeren draisberg over de schutsluis te Arkelschenkeu over het Zederikkanaal, provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur in het 10e district, te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. 24 Mei. Raming *f* 9170.

Kantens, te 5 uren, door burg. en weth.: het leveren van 285 stere grint, 7 stere steenpan en het vervoer van 45 stere kreslag.

Dinsdag, 1 Juni.

Goedereede (Z.-H.), door den voorzitter van het bestuur der dijkage, L. W. Lowman: het leveren van 350 last Duitsche steurbreen, ten behoeve van den polder de generale dijkage van Stellendam.

Zuidbroek (Groen.), door het burgerlijk armbestuur, bij H. Vorver Jr.: de levering van 160 last ersch gebrande kloksteen, te leveren in de maand Juni e. k., op de opslagplaats aan het Vaarwater.

Groningen, het bouwen van eene R.-K. kerk met woonhuis, ten dienste der Jezuieten, alhaar. Inl. bij den architect Nic. Molenaar, te 's-Hage. Aanw. 24 Mei.

Woensdag, 2 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op het Pannerdensche kanaal, den Neder-Rijn en de Lek, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86 tot en met 30 Juni '87, in vier perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Castendijk, te Utrecht. Aanw. 26 Mei. Raming: perc. 1 *f* 7500, perc. 2 *f* 7500, perc. 3 *f* 19.000, perc. 4 *f* 28.000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van verdedigingswerken aan den linkeroever van het Scheur, benoden Maassluis, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Stem Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. 26 Mei. Raming *f* 9075.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het dringend onderhoud en herstel der werken aan de Nieuwe Maas, het Scheur en den Hartel, van 1 Juli '86 tot en met 30 Juni '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en de buitengewoon opzichters Verzijl, te Feijenoord en Durieux, te Maassluis. Aanw. 22 Mei, voor afd. I en 26 Mei, voor afd. II en III. Raming *f* 36.100.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het maken van trotters met trotbanden van Mendigerstoen, klinkersteen en rollagen in diverse straten der gemeente. Aanw. 26 Mei, te 10 uren, aan het bureau van publieke werken.

Vrijdag, 4 Juni.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het spannen en ophangen van een draad aan de bestaande palen tusschen Amersfoort, Zutfen en Hengelo. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage, en de lijninspecteuren te Arnhem en Utrecht. Raming *f* 768.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van twee scholen aan de Vlietkade. Inl. aan het Stadtimmerhuis. Aanw. 27 Mei, te 11 uren.

Zaterdag, 5 Juni.

Schagen, te 12 uren, door het bestuur van den lanne en polder Schagen: het doen van metsel-, timmer- en schilderwerken.

Dinsdag, 8 Juni.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van voorzieningen en verdere herstellingen aan het langs de Aa strekkende jaagpad, tusschen Nieuwe-Statenzijl en Nieuwe-Schans, behoorende tot de werken van de Binnen-Aa, provincie Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, d.m. ingenieur en den opzichter Haner, allen te Groningen. Aanw. 1 Juni. Raming *f* 2450.

Woensdag, 9 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk langs den rechteroever van het Scheur, benoden Maassluis, ter voortzetting der opruiming van de Hoornplaat, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adspirant-ingenieur Gockinga, te Rozenburg. Aanw. 29 Mei en 2 Juni. Raming *f* 70.500.

Donderdag, 10 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanleggen en verlengen van hoofden op- en het afdekken en overwerken van een gedeelte duin langs het Noorderstrand van het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Hoogenboom, te Hoorn. Aanw. 4 Juni. Raming *f* 37.000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van baggerwerken in het Noorderzeekanaal en voor de sluizen te Spaarndam, behoorende tot de werken van het Noorderzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur te Haarlem, en den ingenieur Blom, te Amsterdam. Aanw. 4 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het wegruimen van een wrak in de Zuiderzee. Aanw. 4 Juni.

Vrijdag, 11 Juni.

's-Hosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van buitengewone vernieuwingen en herstellingen aan de werken der schipbrug over de Maas bij Hedel, behoorende tot den dienst der veren in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur Keurenaer, beiden te 's-Hosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 4 Juni. Raming *f* 3700.

's-Hosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van storm- en winterschade aan de Rijkswerken, behoorende tot de Zuidwillemsvaart in Noord-Brabant. Aanw. 4 Juni. Raming *f* 3300.

's-Hosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van winterschade aan de beloopen van den Rijksweg 's Hosch—Tilburg, tusschen 's-Hosch en Vught en het voorzien met puinbooning van het oostelijk beloop van het verlegde gedeelte van dien weg, onder de gemeente Vught, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur Keurenaer, beiden te 's-Hosch, en den opzichter Brouwer, te Vught. Aanw. 4 Juni. Raming *f* 4150.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van telegraaflijnen in Noord-Holland. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den lijninspecteur te Hoorn. Raming *f* 675.

Woensdag, 16 Juni.

Workum, te 12 uren, door burg. en weth.: de straatverlichting in die gemeente, door middel van koperd gas, over een tijdvak van 20 jaren, onder gunstige voorwaarden van overneming van de bestaande en in volle werking zijnde fabriek met toebehoren.

Op onbepaalden datum.

Harlingen, door dukenen van de doopsgezinde gemeente: het uitvoeren van verschillende metsel-, timmer-, stukadoor- en verfwerken aan de kerk. Aanw. gehouden.

Prijsopgaaf gevraagd, door burg. en weth. van Harderwijk, van 30.000 gegen vlakke straatklinkers, Waalformaat. Monsters met prijsopgaaf inzenden voor 20 Juni a.s., bij den gemeentearchitect.

Nagekomen Afloopen.

Harlingen. 20 Mei: het baggeren en vervoeren van ministens 35.000 M³ slik uit de havens; ingek. 5 bilj., als:

	per kub. M.
Corn. Bos Az., Dordrecht,	*f* 0.28
Volkers, idem	» 0.22
A. G. Huiskes, Hedel,	» 0.18⁹/₁₀
D. Volkers, Dordrecht,	» 0.17
L. Kalis Kz., Sliedrecht,	» 0.15½

gegund.

Middelburg. 21 Mei: het leveren en storten van steen tot voortzetting van de oeververdediging voor Neuzen; ingek. 6 bilj., als:

A. Prins Thz., Sliedrecht,	*f* 22.200
A. de Jong Iz., Neuzen,	» 22.000
C. D. Bolier, Scherpenisse,	» 21.210
J. Verkuijl Quakkelaar, Vlissingen,	» 21.200
A. M. Langeveld, Hardinksveld,	» 21.194
P. A. v. d. Velde, Neuzen,	» 21.100
Raming	» 21.200

Helder, 21 Mei: het doen van voorzieningen aan militaire gebouwen, onder het beheer der genie, aldaar; ingekomen 3 bilj., als:

G. Moerman,	*f* 4500
D. de Vries,	» 4180
A. Bos,	» 4048
Raming	» 4050

Apeldoorn, 21 Mei: het leveren van eikenhout voor wissels, volgens bestek no. 21 der Kon. Ned. Locaalspoorwegmaatschappij; ingek. 8 bilj., als:

H. E. Orink Jr.,	te Rotterdam,	*f* 12.190
F. Clerex,	» Bokstel,	» 12.000
R. L. Buijsrogts,	» Ambt-Almelo,	» 9.829
J. B. Grootheus & Zn.,	» Deventer,	» 9.789
J. Nahuis,	» Groenlo,	» 9.690
W. Boettger,	» Wesel,	» 9.283
J. J. v. d. Eerden, Pz.,	» Bokstel,	» 8.800
J. A. v. d. Eerden Wz.,	» idem	» 8.740

Dordrecht, 21 Mei: het doen van voorzieningen aan loodsen te Dordrecht, onder het beheer der genie, te Breda; ingekomen 9 bilj., als:

C. Bekhof,	te Dordrecht,	*f* 3666
J. J. Koopmans,	» idem	» 3647
J. C. Jonkers,	» idem	» 3525
P. Kraaijevold,	» Sliedrecht,	» 3485
A. de Vijn,	» Dordrecht,	» 3469
J. P. F. Krans,	» idem	» 3349
H. Degens Jr.,	» idem	» 3269
J. v. d. Vlugt Jr.,	» idem	» 3140
D. J. Kwak,	» idem	» 3078
Raming		» 3500

's-Hage, 21 Mei: 1o. het verbouwen van het bestaande postkantoor; minste inschr. was C. Eijsvogel, te Aarlanderveen, voor *f* 95.935. Raming *f* 107.500.

2o. het gedeeltelijk veranderen van het post- en telegraafkantoor te Rozendaal; minste inschr. was A. de Rooij, alhaar, voor *f* 1728. Raming *f* 1910.

3o. het aanleggen van eene telegraaflijn van Dalfsen naar Ommen; minste inschr. was E. M. Giesen, te Amsterdam, voor *f* 689. Raming *f* 1000.

(NB. de uitvoerige opgave volgt in het eerstverschijnende nommer.)

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Gouda, 13 Mei: het leveren van kazernemeubelen te Schoonhoven, onder het beheer der genie te 's-Hage; ingek. 9 bilj., als:

H. J. Nederhorst,	*f* 934
C. P. W. Dessing,	» 898
H. Beekhof,	» 897
J. F. Welten,	» 893
W. C. Bouhl,	» 890
C. Groenendijk,	» 879
W. Bökhoven,	» 858
C. J. Koot en L. v Borst, (afgekeurd omdat deze twee personen geen vennootschap vormen),	» 849
B. Hoogewaard,	» 700
Raming	*f* 1000

Bovenden 1 biljet uit Schoonhoven te laat ingekomen.

Delfzijl, 13 Mei: het onderhoud der sluizen enz. van het waterschap Fivelingo; ingekomen 6 bilj., als:

R. N. Pul,	te Farmsum,	*f* 2989
P. Nieland,	» Wirdum,	» 2759
Joh. Hemmes,	» Farmsum,	» 2670
W. M. v. Buuren,	» Delfzijl,	» 2620
W. Scheltens,	» Farmsum,	» 2575
J. v. Buuren,	» Delfzijl,	» 2460

gegund.

Stavenisse, 14 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van het calamiteuse waterschap Stavenisse; ingek. 13 bilj., als:

C. Moerland,	te St.-Annaland,	*f* 8000
J. v. Eck,	» Hardinksveld,	» 7995
M. Bevas,	» Koljnsplaat,	» 7980
A. Foudraine,	» Goes,	» 7977
H. C. v. d. Ende,	» Zierikzee,	» 7809
P. v. d. Berge,	» Koljnsplaat,	» 7798
W. Jüngelberg,	» Duivendijke,	» 7790
G. Bolier,	» Scherpenisse,	» 7790
M. v. d. Linden,	» Zierikzee,	» 7787
P. Verburg Jz.,	» Koljnsplaat,	» 7785
J. de Jong,	» Stavenisse,	» 7700
C. D. Bolier,	» Scherpenisse,	» 7650
P. Moerland,	» Stavenisse,	» 7500
Raming		*f* 7932.50

Menaldum, 15 Mei: 1o. de levering van 1100 stère grint; gegund aan J. A. Beelstra, te Rinsumageest, voor *f* 2.97 per stère.

2o. de levering van 150 stère harde puin; gegund aan denzelfde, voor *f* 2.74 per stère.

Raamsdonk, 15 Mei: het bouwen van een woonhuis, onder beheer van den architect J. van Laarhoven; ingek. 5 bilj., als:

J. Schaller,	te Raamsdonk,	*f* 4080
J. v. d. Put,	» idem	» 4000
G. Tempelaars,	» Waspik,	» 3885
A. Migchels,	» Loonschendijk,	» 3880
M. A. de Jongh,	» Kapelle,	» 3700

gegund.

's-Hage, 17 Mei, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het vernieuwen van vloeren, goten, afvoerrieten en waterleidingen, in het militaire hospitaal, de geschutgieterij en het hoofdwachthuis; ingekomen 4 bilj., als:

J. Claus,	*f* 1690
W. N. v. Ipenburg, Delft,	» 1645
J. de Haas,	» 1503
Firma Wed. P. A. Ravelli & Zn.,	» 1421
Raming	» 1600

2o. het leveren van kazernemeubelen; ingek. 3 bilj., als:

J. F. Luxemburg, Delft,	*f* 1437
W. N. v. Ipenburg, idem	» 1410
J. M. Meijsen,	» 1399
Raming	» 1500

3o. het vernieuwen van vloeren, glasramen, deuren, bestratingen en latierpalen en het verbeteren van daken in de Alexanderskazerne; ingekomen 8 bilj., als:

A. R. Rutgers,	*f* 5880
W. N. v. Ipenburg, Delft,	» 5830
J. v. d. Vlugt, Dordrecht,	» 5810
C. Wijbrans & Co.,	» 5730
Firma Wed. P. A. Ravelli & Zn.,	» 5719
J. M. Meijsen,	» 5555
J. de Haas,	» 5466
M. Boutman,	» 5323
Raming	» 5950

4o. het vernieuwen en verbeteren van vloeren, trappen, bestratingen, daken enz. in de Oranjekazerne; ingek. 8 bilj., als:

A. R. Rutgers,	*f* 6887
Firma Wed. P. A. Ravelli & Zn.,	» 6819
C. Wijbrans & Co.,	» 6729
J. de Haas,	» 6640
W. N. v. Ipenburg, Delft,	» 6522
J. v. d. Vlugt, Dordrecht,	*f* 6500
M Boutman,	» 6349
J. M. Meijsen,	» 6490.90
Raming	» 7100

5o. het vernieuwen van glasramen, deuren, plafonds, stalsloeven en bestratingen en het verbeteren der inigenkamers enz. in de Frederikskazerne; ingek 7 bilj., als:

A. R. Rutgers,		*f* 2050
Firma Wed. P. A. Ravelli & Zn.,		» 1959
J. M. Meijsen,		» 1548
W. N. v. Ipenburg, Delft,		» 1910
M. Houtman,		» 1906
J. v. d. Vlugt, Dordrecht,		» 1890
J. de Haas,		» 1850
Raming		» 2100

Kruisdingen, 15 Mei: het vernieuwen van het dak der kerk en het plafonneren van den koepel der Herv. gem., onder beheer van den architect A. le Clercq; ingekomen 6 bilj., als:

J. Okker,	te Krommgen,	*f* 4799
E. Koch,	» idem	» 4487
A. Goedemond,	» idem	» 4470
J. M. Lammerse,	» idem	» 4425
L. v. Yerre	» idem	» 4333.33
P. H. de Moll,	» Bergen-op-Zoom,	» 3899
gegund aan L. van Yerre.		
Raming		*f* 3939

Nieuwvliet, 15 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van den calamiteusen Adornspolder; ingek. 2 bilj., als:

J. Leijs,	te 's Heer-Arendskerke,	*f* 1111.11
P. Meijé,	» Breskens,	» 979
Raming		» 1060

Cadzand, 15 Mei: de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeerende werken van het calamiteuse waterschap Tienhoofden-en-Zwarte; ingek. 3 bilj., als:

J. Leijs,	te 's Heer-Arendskerke,	*f* 6666.66
A. v. d Beek,	» Zaamslag,	» 6245
P. Meijé,	» Breskens,	» 5988
Raming		» 6278

St.-Annaparochie, 15 Mei: het vertimmeren van de openbare school te St.-Jacobiparochie; ingek. 10 bilj., als:

P. Vonk,	te Ureterp,	*f* 2129
C. Reisma,	» Beetgum,	» 2096
F. Stateman,	» Dongjum,	» 2060
A. Gras,	» Finkum,	» 1884
P. Reisma,	» Menaldum,	» 1878
S. Smidt,	» St.-Jacobiparochie,	» 1819
M. Helwerda,	» Hijum,	» 1795
W. Prins,	» Oudebildtzijl,	» 1547
F. Dubonx,	» idem	» 1436
S. Smits,	» Berlikum,	» 1398

Langbroek, 17 Mei: het leveren van 405 stère grint en 16 stère rivierzand op de wegen, bij het waterschap Langbroek in onderhoud; in 6 perceelen ingezet op *f* 1118.40 en in massa afgenijnd door C. Werkhoven, te Koten, voor *f* 845.40, aan wien de levering gegund is.

Amsterdam, 17 Mei: het leveren en stellen van een nieuwen houten vijzel en het driejarig onderhoud der verschillende werken van de Sloterlinnen en Middelveldsche gecombineerde polders; ingek. 7 bilj., als:

A. Bosch, Sloterdijk,	*f* 13.900
Peppink, Amsterdam,	» 13.450
P. J. v. d. Lijn, Aarlanderveen,	» 13.312
G. v. Steenwijk, Sloterdijk,	» 13.250
T. Peters, Amsterdam,	» 12.100
Nieuwkerk Hoijtlagen, idem	» 11.784
K. Kant, Buiksloot,	» 11.198

Nog niet gegund.

Zierikzee, 17 Mei: het doen van eenige vernieuwingen aan de gebouwen en andere werken der gemeente, met het gewoon onderhoud daarvan, in 8 perceelen; minste inschr. waren:

perc. 1, openbare gebouwen, H.	Besaans,	*f* 1792
» 2, kaaimuren, M. Paasse,		» 800
» 3, beschoeiingen en paalwerken,	A. Geers,	» 793.10
» 4, bruggen, Th. F. Wisse		» 415
» 5, het Sas en Sasdmisje, H.	Besaans,	» 222
» 6, rioolen, putten en waterleidingen, H. C. v. d. Ende,		» 514
» 7, schoolgebouwen van het middelbaar onderwijs, J. N.	Timmerman,	» 853
» 8, schoolgebouwen voor het lager en meer uitgebreid lager	onderwijs, M. Paasse,	» 673

Alles gegund.

's-Hage, 17 Mei: het beninken en besterten van den oever voor den kleinen Paralleldam, gelegen ten oosten van het Voornsche Kanaal aan het Haringvliet; ingekomen 7 bilj., als:

A. Th. Volker, Sliedrecht,	*f* 10.200	
W. Schaddelee, Goedereede,	» 9.882	
Ph. Verheuggen, Waddinksveen,	» 9.848	
C. v. d. Plas, Hardinksveld,	» 9.695	
R. de Waard, Nieuwenhoorn,	» 9.485	
J. Lagendijk Jr., idem	» 9.444	
C. Boskam Jr., Sliedrecht,	» 9.250	
Raming	» 10.000	

Amsterdam, 17 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. de vernieuwing van de bruggen aan het Weesperplein en de Palingbrecht; ingek. 5 bilj., als:

C. v. Brummelen,	*f* 5432	
D. J. Uienberg,	» 4000	
L. Kok,	» 4249	
A. v. Wersveen,	» 4200	
W. Anbachtsheer,	» 4120	

2o. het maken van muimuren en het onderhoud en herstel aan de wallen, rieten, goten enz.; ingekomen 8 bilj., als:

D. J. Uienberg,	*f* 46.870	
P. Dunker,	» 45.900	
Maks en Boekholts,	» 45.140	
R. Rijke,	» 44.746	
H. J. Merkens,	» 44.186	
M. Doetekom,	» 42.700	
W. Anbachtsheer,	» 42.000	
L. Vlasman,	» 36.700	

3o. het verrichten der jaarlijksche stukadoor- en witwerken aan de openbare lagere scholen; ingek. 8 bilj., als:

		beneden het tarief.
H. W. Molman,	6	%
D. J. C. Rijpkes,	10	»
H. v. Essen,	11	»
F. L. Cornet,	12	»
J. Oldigs,	13	»
A. Koelman,	13½	»
A. v. Thijnen & Zn.,	20½	»
J. v. d Beuvel,	25	»

Veendam, 17 Mei: het onderhoud der gebouwen en werken der gemeente, gegund aan: perc. 1a, A. Hofman en L. Kemper.

	Veendam,	*f* 274
4, P. Bos en J. P. Bos,	idem	» 497
» 2 a, L. L. Vos,	idem	» 95
4, G. Mulder,	idem	» 666
» 3 a, A. Hofman en L. Kemper,	idem	» 99.40
3, J. Dopper,	idem	» 79.50
» 4 a, A. Hofman en L. Kemper,	idem	» 43.80
4, J. Dopper,	idem	» 19.50
» 5 a, A. Hofman en L. Kemper,	idem	» 39
5, J. Dopper,	idem	» 575
» 6 a, A. Hofman en L. Kemper,	idem	» 92.70
5, G. Mulder,	idem	» 114
» 7, A. Hofman en L. Kemper,	idem	» 19.80
» 8, K. Bieze en A. Sweringa,	idem	» 18
» 9, A. Hofman en L. Kemper,	idem	» 7.60
» 10, K. Bieze en A. Sweringa,	idem	» 8
» 11, sub *a*, A. Hofman en L. Kemper,	idem	» 64.90
» A. H. Keuning,	idem	» 93.75

Zierikzee, 17 Mei: de vernieuwingen, herstellingen en het onderhoud der aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken, aan de zeeweringen van den polder Oester- en Sirjansland; ingek. 7 bilj., als:

C. Bolier,	te Brunisse,	*f* 3437
A. v. Popering,	» idem	» 3282
J. de Rijke,	» Sirjansland,	» 3217
M. v. d. Linde,	» Zierikzee,	» 3196
L. v. Popering Dz.,	» Brunisse,	» 3175
M. Onderdijk,	» Sirjansland,	» 3118
P. Verburg,	» Koljnsplaat,	» 2968

Delfzijl, 17 Mei: het onderhoud der haven en havenwerken te Delfzijl tot ultimo Dec. '86 en het doen van eenige herstellingen; ingek. 7 bilj., als:

J. Hemmes,	te Farmsum,	*f* 4450
G. C. M. Rottinghuis,	» Delfzijl,	» 4437
H. K. v. Buuren,	» idem	» 4380
H. N. Pul,	» idem	» 4360
W. Scheltens,	» Farmsum,	» 4298
H. v. Dijk,	» Delfzijl,	» 4290
J. v. Buuren,	» idem	» 4166

gegund.

Raming	*f* 4500
minste » G. Wood, Amsterdam,	» 8700

Leiden, 17 Mei: het leggen van 2572 M² keien 1208 M² klinkerbestrating; ingek. 6 bilj.; hoogste inschr. Th. W. Bento, Amersfoort, *f* 9897.60 Gunning aangehouden.

Amsterdam, 18 Mei: het bouwen van een kweekschool voor machinisten, onder beheer van den architect A. Salm G.Bz.; ingekomen 32 bilj., als:

P. Vlasman,	*f* 109.800
J. Rooderijs,	» 108.500
Timmer en Forstner,	» 103.421

Hartgerink en Boom,		ƒ 103,050
V. Rassel,		» 102,958
Aalders,		» 99,900
W. Gnevre,		» 99,521
H. Hendrix,		» 98,900
Kampman en Harderwijk,		» 98,842
C. H. Zeevat,		» 97,000
W. H. Struijs,		» 96,800
K. v. Damme,		» 96,736
E. H. Kuipers,		» 95,765
L. Leibbrand,		» 95,695
L. C. Schade,		» 95,337
Kuipper en Vree,		» 95,300
A. Paans,		» 95,200
D. H. v. Barteken,		» 95,140
P. J. Reijnierse,		» 94,796
W. Veskuijl,		» 94,550
Rietsnijder,		» 94,530
Oosterink en Schut,		» 94,020
P. A. Warners,		» 93,878
Rietsnijder & Zn.,		» 93,550
Peters en Beelofs,		» 92,595
Schoonenberg en Maks,		» 91,985
J. Koster,		» 91,947
D. Cerlijn en De Haan,		» 89,900
Cruijff en Schouten,		» 89,760
G. Wood,		» 86,268
Maks en Boekholt,		» 86,220
H. J. Meekers,		» 85,986
B. v. Buren,		» 85,959

Apeldoorn, 18 Mei: het maken van een hoofdgebouw op het station Het Loo, volgens Bestek no. 19 der kon. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij; ingekomen 28 bilj., als:

J. H. Boks,	te Amersfoort,	ƒ 34,595
H. J. Eijkelboom,	» Apeldoorn,	» 33,580
J. v. d. Brink,	» idem	» 33,444
A. P. P. Boef en G. Pelt J.Jz.,	» Kralingen,	» 33,150
G. J. Ackerstaff,	» Deventer,	» 32,880
G. Beltman,	» idem	» 32,880
J. Zandvoort,	» idem	» 32,509
F. H. Joseph,	» Hilversum,	» 32,488
B. Bolder,	» Arnhem,	» 32,375
C. M. Bouwenberg,	» Naaldwijk,	» 32,300
H. v. Rhijn,	» Naarden,	» 31,947
K. J. Kalf,	» Heerenveen,	» 31,867
H. Huijtink en J. A. Garvelink,	» Zutfen,	» 31,760
G. J. Carmiggelt & Zn.,	» Brummen,	» 31,640
H. Eldering,	» Sumveer,	» 31,543
R. Willemsen,	» Apeldoorn,	» 31,400
H. Timmer,	» Meppel,	» 30,999
K. Otten,	» idem	» 30,946
A. Feberwee,	» Deventer,	» 30,787
E. v. d. Woerd Jz.,	» idem	» 30,688
F. W. Geurden,	» Apeldoorn,	» 30,645
J. Roodenrijs,	» Enschedé,	» 29,999
H. ter Heerdt,	» Vaassen,	» 29,910
H. Mouw Mz.,	» Apeldoorn,	» 29,584
A. Radstaak,	» idem	» 29,380
F. L. Fietheff,	» idem	» 28,880
L. Wegerif,	» idem	» 25,300
C. Wegerif,	» idem	» 24,932
Raming		» 35,000

Hellevoetsluis, 18 Mei: het veranderen van de zwem- en badplaats te Brielle, onder het beheer der genie, te Hellevoetsluis; minste inschr. was J. Lagendijk Jr., te Nieuwerkerk, voor ƒ 1987
Raming » 2250

Doesburg, 18 Mei: het maken van eene vaste loopbrug tusschen de weiden Oni en Koppel, voor rekening der gemeente; ingek. 4 bilj., als:

H. de Goede,	te Doesburg,	ƒ 747
B. Tysseling,	» idem	» 735
W. Giesen,	» idem	» 724
G. J. Oostens,	» idem	» 621
gegund. Raming		ƒ 780

Bovendien twee biljetten van onwaarde.

Bergen-op-Zoom, 18 Mei: het vernieuwen van kozijnen, glasramen, vloeren en zolderbalken in- en het herstellen van daken op militaire gebouwen te Bergen-op-Zoom, onder het beheer der genie, te Breda; ingek. 1 biljet van A. Geeren, te Bergen-op-Zoom, voor ƒ 3382
Raming » 3990

Kapelle, 18 Mei: het bouwen van een woonhuis te Krabbendijke; ingek. 8 bilj., als:

P. de Ronde,	te Ouhorp,	ƒ 4340
M. Lameree,	» Ransweerd,	» 4150
A. Meneere,	» idem	» 4090
P. Dronkers,	» Kapelle,	» 4000
F. v. d. Blirk,	» idem	» 4000
J. Lindenberg,	» Wemeldinge,	» 4000
C. Koch,	» Ransweerd,	» 4431
J. W. Koch,	» idem	» 4287

gegund.

Weststellingwerf, 18 Mei: het doen van eenige vernieuwingen aan de schutsluis te Scheene; ingek. 14 bilj.:

hoogste inschr. L. Brugge, Ossenzijl,		ƒ 3687
minste » T. Nooi, Mansveldsturen,		» 2573

Niet gegund.

Zalt-Bommel, 18 Mei: het leveren en oprijden van 788 stère grint voor den grintweg van Zalt-Bommel naar Nederhemert en Ammerzoden, in 4 perceelen.

		per stère
perc. 1. voor den weg onder Rossichem,	W. Wilkense,	ƒ 2,—
» 2. onder Delwijnen,	J. v. Geffen,	» 1,88
» 3. onder Kerkwijk,	J. v. Tiel,	» 1,88
» 4. onder Ammerzoden,	dezelfde,	» 1,77½

Willemsoord, 19 Mei: het onderhoud van de werken op Wieringen, onder beheer van de directie der marine ingek. 7 bilj., als:

P. de Vries Jz.,	te Wieringen,	ƒ 1300,70
J. Poppen,	» idem	» 1130
Gebr. Klein,	» Helder,	» 997
C. Kroon,	» Wieringen,	» 892
P. Spruijt,	» Helder,	» 879
R. Dijker,	» Wieringen,	» 854
G. Moerman,	» Helder,	» 828

gegund.

Deventer, 19 Mei: het bouwen van een gieren ophaalbrug op steenen landhoofden met aarden dammen enz., over de Buitengracht nabij de Pothoofdsluis; ingek. 6 bilj., als:

T. Aberson,	te Steenwijk,	ƒ 13,583
W. J. Kolkert,	» Deventer,	» 11,980
J. L. Nering Bögel & Co.,	» idem	» 11,790
J. Wittenveen,	» idem	» 11,378
D. Bruins,	» Zwolle,	» 10,995
A. Bleks,	» idem	» 10,742

gegund.

's-Hage, 19 Mei, voor rekening van 's Rijks waterstaat: 1o. de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op den Gelderschen IJssel, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86—30 Juni '87, in drie perceelen.

Perc. 1, ingek. 7 bilj., als:

H. A. Pauwen, West-Pannerden,		ƒ 17,300
A. Kraaijeveld, Sliedrecht,		» 16,225
J. H. v. Hezewijk, Lobit,		» 15,690
J. H. Hovinck, Pannerden,		» 14,980
G. J. Mol, Kuilenburg,		» 14,878
R. C. Kortleever, Westervoort,		» 14,345
F. E. Terwindt, Pannerden,		» 14,330
Raming		ƒ 16,100

Perc. 2, ingek. 7 bilj., als:

A. Kraaijeveld, Sliedrecht,		ƒ 18,380
J. L. Pauwen, Pannerden,		» 17,750
J. H. v. Hezewijk, Lobit,		» 16,990
R. A. v. d. Berg, Pannerden,		» 16,950
F. E. Terwindt, Pannerden,		» 16,748
P. Bell, Zwolle,		» 16,640
H. A. Pauwen, West-Pannerden,		» 16,053
Raming		» 17,500

Perc. 3, ingek. 7 bilj., als:

A. Kraaijeveld, Sliedrecht,		ƒ 21,700
J. H. v. Heuewijk, Lobit,		» 21,700
G. J. Mol, Kuilenburg,		» 21,171
H. A. Pauwen, West-Pannerden,		» 20,575
P. Bell, Zwolle,		» 20,298
A. v. d. Tak, Goederede,		» 19,900
F. E. Terwindt, Pannerden,		» 19,300
Raming		» 22,100

2o. het onderhoud van het kanaal met de schutsluis aan het benedeneind van Ijzendoorn, aanvangende 1 Juli '86, eindigende ultimo Juni '87; ingek. 4 bilj., als:

A. Volker Lz., Sliedrecht en P. A. Bos, Gorcheni,		ƒ 4040
Ph. Verbruggen, Waddinxveen,		» 4040
A. v. d. Tak, Goederede,		» 4390
H. de Waerd, Nieuwenhoorn,		» 4224
Raming		» 4700

3o. het maken van den onderbouw der draaibrug met keersluis in de haven te Vlaardingen; ingekomen 18 bilj., als:

F. W. Bekker, Sliedrecht,		ƒ 116,850
A. L. v. Wijngaarden IJz., idem		» 116,800
C. Bos Az., Dordrecht,		» 116,777
H. Volker, idem		» 113,000
P. R. Mirnade, Geertruidenberg,		» 110,500
G. A. v. Spanje, idem		» 109,847
G. A. v. Hattem, Sliedrecht,		» 109,000
J. Roey, Amsterdam,		» 108,800
J. J. v. Sluisdam, Dordrecht,		» 107,885
J. J. Bekker, Leut,		» 107,000
A. P. P. Boef en G. Pelt J.Jz., Kralingen,		» 105,720
J. Smit VII, Slikkerveer,		» 104,900
J. Scheenmaejer, en A. Kos Koolhaalder, Rotterdam,		» 104,854
B. Voordendag Az., Dordrecht,		» 104,435
P. Verbruggen, Waddinxveen,		» 104,300
M. L. v. Spanje, 's-Hage,		» 103,442
W. P. de Vries, Rossum,		» 102,486
J. P. v. Duyn, 's-Hage,		» 99,845
Raming		» 112,600

Lobit, 19 Mei: het bouwen van twee herenhuizen, voor rekening der firma W. F. d'Harvant, onder beheer van den architect G. H. Publickhuijsen; ingekomen 9 bilj., als:

H. A. v. d. Sand, Arnhem,		ƒ 17,981
J. Besseling, Lobit,		» 17,600
J. Mulder, Arnhem,		» 17,580
S. C. S. Schoemaker, Lobit,		» 17,400
B. J. Wachers, idem		» 16,497
G. Rijpers en H. Verborg, idem		» 15,981
J. B. Smits en J. v. d. Peppel, Nijmegen,		» 14,875
J. M. Muskens, Herwen,		» 13,509
G. Buskens, Nijmegen,		» 13,417

Nieuwkoop, 19 Mei: de levering van 600 M³ grint en 300 M³ kooltasch, voor den polder Nieuwkoop; ingek. 8 bilj., als:

		per M³
A. Offers, Alfen a/d. Rijn, grint		ƒ 2,15
	kooltasch	» 0,74⅝
Joh. Wesseling, Oegstgeest,	idem	» 0,74
G. J. ten Haken, Nieuwkoop,	idem	» 0,84⅝

Zuidwolde, 19 Mei, door het gemeentebestuur: het bijtimmeren van 5 vertrekken aan de burgemeesterswoning, staande achter het gemeentehuis te Zuidwolde, onder beheer van den architect H. Boegsma, te Hoogeveen; ingek. 4 bilj., als:

Luijen en Ouwher,	te Hoogeveen,	ƒ 1289
J. Bouwkamp,	» Zuidwolde,	» 1259
Jacs. Kleinmeijer,	» Dedemsvaart,	» 988
Vrieling,	» Zuidwolde,	» 985

gegund.
Raming ƒ 1000

Nenzen, 19 Mei: het leveren van 1100 M³ grint voor den ondren Zeeuwsandpolder; minste inschr. was A. Thijssens, te Nenzen, voor ƒ 2.— per stère.

Borsele, 20 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de calamiteuse waterkeering Ellewoutsdijk—Borsele; minste inschr. was E. de Maat, te Hansweerd, voor ƒ 12,712. Raming ƒ 14,486.12.

Hoogeveen, 20 Mei: het bouwen van eene boerenbehuizinge te Stuifzand, gemeente Ruinen, met bijlevering van een gedeelte materialen, onder beheer van den architect H. Boegsma, te Hoogeveen; ingek. 4 bilj., als:

A. Niehuis,	te Hoogeveen,	ƒ 1400,50
J. Schotteneijer,	» idem	» 1401
J. Mees,	» Pesse,	» 1397,99
Luijen en Ouwher,	» Hoogeveen,	» 1211

gegund.
Raming ƒ 1300

Assen, 20 Mei: het doen van verf- en behangwerken aan het gouvernementsgebouw te Assen; ingekomen 4 bilj., als:

J. Beijer, Meppel en J. Bakker, Beilen,		ƒ 2267
A. Barza, Groningen en T. Manak, Assen,		» 1980
S. J. v. Beek, Assen,		» 1865
H. Inema, idem		» 1679

gegund.

Medemblik, 20 Mei: het maken van een locomotiefloods c. a. voor de Localspoorwegmaatschappij Holland's Noorderkwartier; ingek. 5 bilj., als:

P. Verbruggen, Waddinxveen,		ƒ 10,778
E. Franssen,		» 10,347
Wed. E. Boers,		» 9,799
W. N. Vlaming,		» 9,786
J. de Vries,		» 9,500

Arnhem, 21 Mei: het maken van negen kleine en vijf groote ladderwagens met toebehoren, ten behoeve van de brandweer; ingek. 11 bilj., als:

G. B. v. 't Gulf,		ƒ 1689
Gebr. v. Dralen,		» 1540
F. Spangler,		» 1333
P. H. Meijer,		» 1278
G. Thomassen,		» 1262
W. J. Stokvis,		» 1178
A. Haak & Zn.,		» 1133
L. F. Frenck,		» 1014
J. H. v. Riel,		» 963
S. Franken Jr.,		» 950
H. J. Simons Jr.,		» 920

In bernad gebonden.

s-Bosch, 21 Mei: het inrichten van een portaal tot privaat bij de stallen en het doen van herstellingen aan vloeren in kazernegebouwen te 's-Bosch, onder het beheer der genie, aldaar; ingekomen 6 bilj., als:

Th. Meuwese,	te 's-Bosch,	ƒ 2998
A. R. Deckers,	» idem	» 2726
G. de Ruijter,	» idem	» 2785
L. Burkens,	» idem	» 2749
Th. A. v. Ravenstein,	» idem	» 2565
Th. H. Dirks,	» idem	» 2379
Raming		» 3200

De laagste inschrijver is als aannemer voorgedragen.

DE OPMERKER

van ZATERDAG 29 MEI 1886.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 31 Mei.

Wisch (Geld.), te 11 uren, door het gemeentebestuur: de levering van 350 M³ grint ten behoeve der grintwegen, in 3 perc. en massa.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het besorten van de Hoornsche hoofden aan den Ouddorpschen zeedijk, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en den opzichter Koeveman, te Nieuwenhoorn. Aanw. gehouden. Raming ƒ 10.000.

's-Hage te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat, enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opruimen van de bestaande houten en het maken eener ijzeren draaibrug over de schutsluis te Arkelschendam, over het Zederikkanaal, provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur in het 10e district, te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. gehouden. Raming ƒ 9270.

Winterswijk, te 12 uren, in het hotel De Klok: het bouwen van een woonhuis en schuur, voor J. Veerman.

Utrecht, te 2 uren, door de directie der tweede maatschappij tot verbetering der woningen voor arbeidenden en minvermogenden, in de kofliekamer van het gebouw voor kunsten en wetenschappen:

1o. het afbreken en opruimen van 20 woningen, gelegen bij en in de Jan-Meijenpoortsteeg, wijk C. nos. 240/259;

2o. het verrichten van eenige daarmede in verband staande metselwerken.

Raalte (Ov.), te 4 uren, door J. D. Jansen, in het hotel de Zwarte Arend: het bouwen van een heerenhuis. Aanw. te 11 uren.

Kantens, te 5 uren, door burg. en weth.: het leveren van 288 stère grint, 7 stère steenpuin en het vervoer van 45 stère keislag.

Voorst (Geld.), te 6 uren, in het Wapen van Gelderland: het schoon en schouwbaar maken der waterleiding in den Voorsterbeekpolder, en onder Beekbergen. Aanw. te 2½ uren.

Dinsdag, 1 Juni.

Steenderen, te 10 uren, door burg. en weth.: de levering van 275 stère grint.

Dinxperloo (Geld.), te 12 uren, door kerkvoogden der Ned. Herv. gem., in het logement de Zon: het doen van binnenverfwerk, witten enz., aan de kerk alhaar. Aanw. 1 Juni, te 10 uren.

Druten (Geld.), te 3 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict Maas-en-Waal, in het Ambtshuis:

1o. het verhoogen en verzwaren van een gedeelte Waalbandijk;

2o. het verbreeden van de binnen- en buitenzijde van den dijk;

3o. het maken van eenen berm in een kolk aan de binnenzijde van den dijk boven, tusschen en beneden de hektometerpalen 153 en 163 onder Wamel. Inl. bij den opzichter C. Kooijmans, te Dreumel. Aanw. 31 Mei, te 11 uren.

Deventer, te 6 uren, door J. Hoering, in het logement van L. Dummers: het gedeeltelijk verbouwen van zijn woon- en pakhuis. Aanw. gehouden.

Warfum, door burg. en weth.: de levering van 120,000 KG. klopkeien van 10 tot 40 cM. middellijn en 25 stère ligue macadam of keislag, te leveren voor den wal aan de opslagplaats, alhaar.

Goedereede (Z.-H.), door den voorzitter van het bestuur der dijkage, L. W. Koonsan: het leveren van 350 last Duitsche stortsteen, ten behoeve van den polder de generale dijkage van Stellendam.

Zuidbroek (Geen.), door het burgerlijk armbestuur, bij H. Verver Jr.: de levering van 150 last versch gebroide klopkeien, te leveren in de maand Juni e. k., op de opslagplaats aan het Vaarwater.

Groningen, het bouwen van eene R.-K. kerk met woonhuis, ten dienste der Jezuieten, alhaar. Inl. bij den architect Nic. Molenaar, te 's-Hage. Aanw. gehouden.

Woensdag, 2 Juni.

's-Bosch, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw op den Uilenburg: het doen van voorzieningen aan het voormalig arsenaal op het St.-Jacobskerkhof, te 's-Bosch. Bilj. inzenden 1 Juni vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming ƒ 2060.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op het Pannerdensche kanaal, den Neder-Rijn en de Lek, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86 tot en met 30 Juni '87, in vier perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Castendijk, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 7500, perc. 2 ƒ 7500, perc. 3 ƒ 19.000, perc. 4 ƒ 28,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van verdedigingswerken aan den linkeroever van het Scheur, beneden Maasdam, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Stein Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 9075.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het éénjarig onderhoud en herstel der werken aan de Nieuwe Maas, het Scheur en den Hartel, van 1 Juli '86 tot en met 30 Juni '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en de buitengewoon-opzichters Verrijt, te Feijenoord en Duriexx, te Maasluis. Aanw. gehouden. Raming ƒ 36,100.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het maken van trottoirs met trottoirbanden van Mendigersteen, klinkergoten en rollagen in diverse straten der gemeente. Aanw. gehouden.

Onderdendam (Geen.), te 12 uren, door het bestuur van het waterschap Hunsingoo, in het Waterschapshuis: het vernieuwen van de Stolummerniouwtil over het Westerwijtwerdermaar. Aanw. gehouden.

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.: het doen van eenige veranderingen en vernieuwingen aan het gebouw op het Kleinheiligland en het maken en leveren van meubelen voor de daarin te vestigen burgerschool. Aanw. 31 Mei, te 6 uren. Raming ƒ 8420, (herbesteding).

Berchem (N.-Br.), te 4 uren, door burg. en weth.: het maken der aardebaan en het met klinkers bestraten van het zogenaamde Molenstraatje in die gemeente, ter lengte van 320 M. Aanw. te 1 uur.

Sneek, aan de kandijfabriek van M. W. Vermeer: het uitvoeren van eenige werken. Inl. bij den architect A. Bleeuwsen Troost.

Vrijdag, 4 Juni.

Gorichem, te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Alblasserwaard met Arkel benoden de Zouwe, in den Doelen:

1o. het repareeren en vernieuwen van rijswerken en steenen bermen, alsmede het zetten, herstellen en onderbinden van steenglooiingen tegen de kopen en het maken van ongeveer 1100 vierkante ellen basalt-steenen bermen en het leveren van ongeveer 620 ton basalt-stortsteenen;

2o. e. het opmaken en onderhouden der sluis met toebehooren van de rijswerken, gelegen in den nieuwen dijk onder Hardinkveld en Giessenburg; 3. het herstellen van het magazijngebouw en de metselwerken der keermuurtjes te Hardinkveld.

Cats (Zeel.), te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Loendert-Abrahampolder, in zijn vergaderlokaal: het bouwen van een magazijn en dagverblijf aan genoemden polder. Aanw. 31 Mei, te 10 uren. Raming ƒ 1158,40.

Arnhem, te 12 uren, door den dijk-toel van het Arnhemsche en Velpsche Broek: het leveren van 250 M³ gewasschen grint voor den Arnhemschen Broekdijk.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het spannen en ophangen van een draad aan de bestaande palen tusschen Ansersfort, Zutfen en Hengeloo. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage, en de lijninspecteuren te Arnhem en Utrecht. Raming ƒ 748.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van twee scholen aan de Vlietkade. Inl. aan het Stadstimmerhuis. Aanw. gehouden.

Bokstel, te 2 uren, door burg. en weth.: het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe openbare school te Genoende. Aanw. 4 Juni, te 9 uren.

Zaterdag, 5 Juni.

Bussum (N.-H.), te 11½ uren, in het hotel de Rozenboom: het bouwen van een villa op een terrein, gelegen aan de Vlietlaan te Bussum. Inl. bij den architect J. F. Everts, alhaar. Aanw. 4 Juni, te 11 uren.

Delft, te 12 uren, door het bestuur der Delftsche cooperatieve winkelvereeniging: het afbreken van een pand aan de Voldersgracht te Delft en het alhaar bouwen van een dubbel winkelhuis, ten dienste der genoemde vereeniging. Aanw. te 9 uren.

Schagen, te 12 uren, door het bestuur van den bunao in polder Schagen: het doen van metsel-, timmer- en schilderwerken.

Sluis (Zeel.), door het uitvoerend bestuur van het waterschap der sluis a/d. Wielingen: het afbreken en opnieuw opmetselen der beide landhoofden van de brug over de Lini bij Waterlandkerkje. Aanw. gehouden.

Paasdag, 7 Juni.

Zuidhorn, te 11 uren, door gecommitteerden uit het hoofdbestuur van het waterschap Westerkwartier, bij J. van Bruggen: de vernieuwing van de draaibrug over het Hoendiep te Enumatil. Aanw. 5 Juni, te 9 uren.

't Loo (Geld.), te 1 uren, door den rentmeester van het kroondomein, ten zijnen kantore: het doen van eenige herstellingen aan de bouwhuizen, bruggen en slagboomen, tot het kroondomein behorende.

's-Bosch, te 2½ uren, door het kerkbestuur der Israëlietische gemeente, in de Moutelstraat: de verbouwing van het bestaande kerkgebouw met overwelving van een gedeelte der Diene. Aanw. 4 Juni, te 3 uren.

's-Bosch, te 7 uren, door Th. Heutman, in het koffiehuis de Place Royale: het bouwen van een sigarenfabriek met heerenhuis op de voormalige esplanade te 's-Bosch. Inl. bij den bouwkundige F. Hoenselaars. Aanw. 3 Juni, te 11 uren.

Dinsdag, 8 Juni.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het Rijkshuis: het slechten van voorwerken in de stelling van Helder. Bilj. inzenden 7 Juni, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Aanw. 4 Juni, te 10 uren. Raming ƒ 28,750.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van voorzieningen en verdere herstellingen aan het langs de Aa strekkende jaagpad, tusschen Nieuwe-Statenzijl en Nieuwe-Schans, behoorende tot de werken van de Binnen-Aa, provincie Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Hauer, allen te Groningen. Aanw. 1 Juni. Raming ƒ 2550.

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: het leveren van 52,000 greskeien (zoogen. retailles).

Puttershoek (Z.-H.), door Joh. Maasdam Az., in de herberg van A. Buurman: het bouwen eener bouwmanswoning met graanschuur en steenenhuis onder Nieuwendorp, in den polder Groot Kromstrijen, op een perceel bouwland, gelegen tegen den Kortenweg en den Middelweg. Inl. bij den architect H. Beljers, te Puttershoek. Aanw. te 11 uren.

Amsterdam, door J. Cahen Jr.: het verbouwen der magazijnen aan de Kalverstraat nos. 35 en 36, en in verband hiermede, het amoveeren en wederopbouwen van een perceel op het Rokin no. 34. Inl. bij den architect A. Salm G.Bz.

Woensdag, 9 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk langs den rechteroever van het Scheur, beneden Maassluis, ter voortzetting der opruiming van de Hoornplaat, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam en den adspirant-ingenieur Gockinga, te Rozenburg. Aanw. 2 Juni. Raming ƒ 70,500.

Donderdag, 10 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanleggen en verbeegen van hoofden op- en het afslechten en overwerken van een gedeelte duin langs het Noorderstrand van het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Roggenbouw, te Hoorn. Aanw. 4 Juni. Raming ƒ 57,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van baggerwerken in het Noordzeekanaal en voor de sluizen te Spaarndam, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem en den ingenieur Blink, te Amsterdam. Aanw. 4 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het wegruimen van een wrak in de Zuiderzee. Aanw. 4 Juni.

Leiden, te 12 uren, door het bestuur der bouwmaatschappij Vreewijk, in het hôtel den Burg: het bouwen van 12 woonhuizen op het terrein der maatschappij aan den Vliet en Witten Singel, bij Leiden. Inl. bij den architect W. Kok. Aanw. 1 Juni, te 11 uren.

Kloosterharen (Gron.), door burg. en weth.: de levering van 200 stere goed gehorde, grove grint en 100,000 S.G. klopkeien à 2000 KG. per het.

Vrijdag, 11 Juni.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van buitengewone vernieuwingen en herstellingen aan de werken der schiphrug over de Maas bij Hedel, behoorende tot den dienst der veren in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur Keurenaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 4 Juni. Raming ƒ 5700.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van gewone storm- en winterschade aan den Rijks-grooten-weg der 2e klasse no. 4, van 's-Bosch naar de rivier de Maas in de richting van Utrecht. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur Keureraer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 4 Juni. Raming ƒ 600.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van storm- en winterschade aan de Rijkswerken, behoorende tot de Zuidwillemsvaart in Noord-Brabant. Aanw. 4 Juni. Raming ƒ 3360.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van winterschade aan de beloopen van den Rijksweg 's-Bosch—Tilburg, tusschen 's-Bosch en Vught en het voorzien met puinbloting van het oostelijk beloop van het verlegde gedeelte van dien weg, onder de gemeente Vught, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur Keurenaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Brouwer, te Vught. Aanw. 4 Juni. Raming ƒ 4150.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van telegraaflijnen in Noord-Holland. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den lijninspecteur te Hoorn. Raming ƒ 675.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best.: het verbeteren van de Pier-Christiaansbot en het maken van eene geul in het Tjeukemeer. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, te Leeuwarden. Aanw. 8 Juni, te 10 uren. Raming ƒ 10,175.

Dinsdag, 15 Juni.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: Bestek no. 386, de levering van 20,000 stuks halfronde eikenhouten dwarsliggers.

Woensdag, 16 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot normalisering van de rivier de Waal, onder Leeuwen, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 50 en 52, Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Stienaker, te Nijmegen. Aanw. 9 Juni. Raming ƒ 17,200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Oude Maas tusschen de kilometerraaien 120 en 121, onder de gemeenten Dordrecht, behoorende tot de werken der Hollandsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kievit, beiden te Dordrecht. Aanw. 9 Juni. Raming ƒ 13,385.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: a. verbouwingen in- en b. herstel en verbetering van het gebouw van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en aangrenzende gebouwen te 's-Hage. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district en den hoofdopzichter J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. 9 Juni, te 10 uren. Raming ƒ 17,371.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het inrichten van de bestaande houtmagazijnen tot overdekte sleepschellingen en bergplaatsen voor torpedobooten. Aanw. 9 Juni, te 2 uren.

Werkum, te 12 uren, door burg. en weth.: de straatverlichting in die gemeente, door middel van loopend gas, over een tijdvak van 20 jaren, onder gunstige voorwaarden van overneming van de bestaande en in volle werking zijnde fabriek met toebehooren.

Vrijdag, 18 Juni.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het graven van een uitwateringskanaal van de gasfabriek te 's-Hage tot in zee, ten behoeve van de watervoorziening, met de bruggen, sluizen en andere kunstwerken, daartoe behoorende, in 2 perceelen en in massa. Aanw. 8 en 11 Juni, te 10 uren. Raming perc. 1 ƒ 270,000, perc. 2 ƒ 100,000.

Maandag, 21 Juni.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de verbetering van de sluatie door de haven van Goedereede, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, en den opzichter Dalebout, te Goedereede. Aanw. 15 Juni. Raming ƒ 2820.

Dinsdag, 22 Juni.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van plankbeschoeiingen met en zonder steenstapeling langs den kanaalboord van den Rijks-grootenweg van Groningen naar Delfzijl. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur, den opzichter Raamsmaker, allen te Groningen, en den opzichter Stratingh, te Delfzijl. Aanw. 15 Juni. Raming ƒ 12,160.

Woensdag, 23 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het opruimen van gronden aan den linkeroever van den Amer en in het bed dezer rivier, benevens het aanbrengen van eene oeververdediging, onder de gemeente Hooge- en Lage-Zwaluwe, provincie Noord-Brabant, beneden kilometerraai 65, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch, en den ingenieur Caland, te Lage-Zwaluwe. Aanw. 16 Juni. Raming ƒ 9000.

Donderdag, 24 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van 's Rijks zeewerken op het eiland Wieringen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Boogerboom, te Hoorn. Aanw. 17 Juni. Raming ƒ 11,300.

Prijsopgaaf gevraagd van 110 stuks dennen heipalen lang 2.50 M., op 1 M. van het stameind 60 cM. in omtrek. Prijsopgaaf inzenden bij C. Bakker, aannemer te Kollum.

Nagekomen Afloopen.

Geertruidenberg, 28 Mei: het herstellen van den ringmuur om het tuighuis, van den havenmuur en van de sluis in de buitenhaven te Geertruidenberg, onder het beheer der genie, te 's-Bosch (herbesteding); ingek. 5 bilj., als:

P. B. Miranda,	te Geertruidenberg,	ƒ 6375
W. Franssen,	» idem	» 6250
M. Krols,	» idem	» 6187
A. v. Seters Jr.,	» idem	» 6177
H. C. G. Dieckman,	» idem	» 6080
Raming		» 7520

Dieren, 28 Mei: het bouwen van een hoevenhuis, schuur, onder beheer van den architect M. K. Smit; ingek. 13 bilj.:

hoogste inschr.	H. M. Berendsen, Lang-Keppel,	ƒ 5092
minste »	J. Schut, Brummen,	» 4723

gegund.

A. v. Raaij,	te Elft.	ƒ 10,916
G. Ditters,	» idem	» 9,895
G. Bolt,	» Wijnbergen,	» 9,110
G. J. Ernst,	» Zutfle,	» 8,968

Gegund aan G. Bolt, te Wijnbergen.

Amsterdam, 22 Mei: het bouwen van het perceel no. 96 aan de Rapenburgerstraat, onder beheer van den architect G. W. Vixseboxse; ingekomen 14 bilj., als:

H. de Haan,	te Amsterdam.	ƒ 11,000
H. J. en G. Haandriksman,	» idem	» 10,900
P. Kaapman en J. v. Harderwijk,	» idem	» 10,218
W. Raman,	» idem	» 10,051
Peeters en Roelofsen,	» idem	» 9,950
A. Aalders,	» idem	» 9,899
W. H. Struijs,	» idem	» 9,850
W. Tinman,	» idem	» 9,661
J. Koster,	» idem	» 8,970
F. Rijke,	» idem	» 8,780
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 8,542
J. v. Beene,	» idem	» 8,380
J. de Kruif,	» idem	» 8,200
W. Schimmel,	» idem	» 7,870

Gunning aangehouden.

Leiden, 22 Mei: het vernieuwen en verbeteren van vloeren en trechtschotten in kazernegebouwen te Leiden, onder het beheer der genie, te 's-Hage; ingek. 9 bilj., als:

C. E. Verhoeff,	te Leiden.	ƒ 3920
J. Sloots,	» idem	» 3425
G. Splinter,	» idem	» 3383
J. de Haas,	» 's-Hage,	» 3303
N. Bink,	» Leiden,	» 3239
G. Toornvliet,	» Gouda,	» 3235
J. J. Rosemaar,	» Leiden,	» 3229
H. v. Es,	» Haarlem,	» 2981
J. Boon,	» Leiden,	» 2977

Nieuwerkerk, 22 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, der aarde-, kram-, rijs- en steendossingswerken aan de waterkeering van den polder de vier-Hannen van Duivelnd; minste inschr. was J. de Rijke, te Sirjansland, voor ƒ 4995, terwijl het werk afgemijnd werd door J. v. Strien, te Zierikzee, voor ƒ 4800.

Leiden, 24 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het verven enz. van eenige schoolbkalen, in 2 perceelen;

hoogste inschr. perc. 1,	C. J. A. N. v. d. Geest,	Leiden,	ƒ 1246
»	2, D. J. v. Ameram,	idem	» 490
laagste »	1, L. W. J. v. d. Drift,	idem	» 993
»	2, H. N. la Bros, id.,		» 330

Aan de minste inschr. gegund.

2o. het schoonmaken en invoegen der gemetselde beugwerken enz. binnen de stad en langs de singels met eenige vernieuwingen;

hoogste inschr.	J. J. Planjer, Leiden,		ƒ 1298
minste »	P. Hasselbach, idem		» 829.75

gegund.

3o. het schoonmaken, invoegen en herstellen van de gemetselde wallen binnen en buiten de stad, in drie perceelen;

hoogste inschr. perc. 1,	P. L. Neuteboom, Leiden.		ƒ 1200
»	2, A. Smittenaar, id.		» 1245
»	3, J. J Planjer, id.		» 1020
laagste »	1, W. H. Neuteboom, idem		» 949
»	2, P. L. v. Erkel Jz., idem		» 981
»	3, W. H. Neuteboom, idem		» 660

Aan de minste inschr. gegund.

Het leggen van 2372 M² hei- en 1308 M² klinkerbestrating (zie het vorige nommer) is thans gegund aan G. Wood, te Amsterdam, voor ƒ 8700.

Ulrum, 24 Mei: de her- en verbouw van de boerderij van K. Wiesinga; ingek. 10 bilj., als:

L. Smit,	te Kloosterhaven,	ƒ 12,000
A. Lap,	» Zuurdijk,	» 8 850
H. Jeltes,	» Houwerzijl,	» 8,650
R. Wiersinga,	» Ulrum,	» 8,597
R. Zeef,	» Eenrum,	» 8,532
W. Rotschalk,	» Stedum,	» 8,447
J. Pot,	» idem	» 8,351
H. Marman,	» Loem,	» 8,340
E. Reitsma,	» idem	» 7,885
H. Poel,	» idem	» 7,869

gegund.

Amsterdam, 24 Mei: het maken van een gebouw voor twee openbare lagere scholen in de Plantage-Doklaan; ingek. 12 bilj., als:

A. v. Wenveen,	ƒ 68,400
P. S. Rijnierse,	» 66,900
A. Paans,	» 66,400
G. Verweij,	» 65,388
G. Boon,	ƒ 65,000
W. Voskuijl,	» 64,854
J. Koster,	» 64,767
Peeters en Roelofsen,	» 64,615
W. Greeve	» 63,932
H. R. Hendriks,	» 62,939
R. Repko,	» 62,422
K. J. B. v. Damme,	» 62,376

Breda, 25 Mei, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het herstellen van daken, vloeren enz. van de gebouwen der Koninklijke Militaire Academie, te Breda; ingek. 9 bilj., als:

A. Verhagen & Zn.,	te Breda,	ƒ 5285
Th. Kessels,	» idem	» 5195
J. W. H. Brandt,	» Oosterhout,	» 5164
J. Willemse,	» Breda,	» 5152
G. v. d. Sande,	» idem	» 5135
J. Schoenmakers,	» idem	» 5130
J. A. Mol,	» idem	» 4881
J. M. Marijnen,	» idem	» 4837
P. J. v. Glabbeek,	» idem	» 4817

Raming » 5000

2o. het verbeteren van vloeren in- en daken op kazernegebouwen, alsmede het vernieuwen van latierpalen en ooseterbakken in stallen te Breda; ingek. 10 bilj., als:

A. Verhagen & Zn.,	te Breda,	ƒ 4867
J. Willemse,	» idem	» 4844
J. W. H. Brandt,	» Oosterhout,	» 4720
G. v. d. Sande,	» Breda,	» 4717
J. Mol,	» idem	» 4585
J. A. Mol,	» idem	» 4552
P. J. v. Glabbeek,	» idem	» 4532
J. M. Marijnen,	» idem	» 4468
Th. Kessels,	» idem	» 4454
A. v. d. Heide,	» idem	» 4376

Raming » 5000

3o. het leveren van kazernemeubelen te Breda; ingekomen 7 bilj., als:

A. Verhagen & Zn.,	te Breda,	ƒ 2160
J. Kraes,	» idem	» 1960
P. A. Oomen,	» idem	» 1943
A. v. Gils,	» idem	» 1888
G. v. d. Sande,	» idem	» 1875
J. W. H. Brandt,	» Oosterhout,	» 1725
J. v. Dienderen,	» Breda,	» 1690

Raming » 2000

Maarseveen, 25 Mei: het maken eener steenen watergang met paalfundeering voor het waterschap Maarseveen; ingek. 9 bilj., als:

	in Waulsteen in Vechtache steen	
E. Geerwig, Breukelen,	ƒ 3560	ƒ 3581
H. Griffioen, idem	3231	3161
G. Loogen, Herwijnen,	3200	3700
A. Krook, Loenen,	3454	3586
Hageman, Maarsen,	2790	2990
Gebr. Walterveen, Maarseveen,	2800	2840
K. Bol, Tienhoven,	2349	2659
Van Hulst en de Meij, Maarsseteen,	2456	2618
G. Pos, Maarsen,	2484	2614

Gegund aan G. Pos, voor ƒ 2484.

Woerden, 25 Mei: het vernieuwen van de draaibrug bij de Wierickerschans, onder het beheer der genie, te Utrecht; ingekomen 2 bilj., als:

Ph. Verbruggen,	te Waddinsveen,	ƒ 2886
P. H. Börman,	» Utrecht,	» 2500
Raming		» 3000

Assen, 25 Mei: het bouwen van eene openbare lagere school voor meisjes, aan den Oostersingel (herbesteding); ingek. 9 bilj., als:

G. Winters,	te Assen,	ƒ 11,987
H. Hunse Jr.,	» idem	» 11,867
D. B. Wiering,	» idem	» 11,760
G. B. Broekema,	» idem	» 11,558
H. Jalvingh en Smallenbroek,	» idem	» 11,523
C. Schiere,	» Boornbergum,	» 11,495
A. J. Biehlman,	» Assen,	» 11,465
D. Nesingh,	» idem	» 11,290
J. P. Bok,	» Borger,	» 10,490

Haarlem, 25 Mei: het verrangen door twee gemetselde bruggen met trogplaten, van de houten brugg-n over den Nieuwerkerkertocht en den Kagertocht, in den westelijken en oostelijken hoofdweg, nabij de Leegwater, voor rekening van het waterschap Haarlemmermeerpolder; ingek. 16 bilj., als:

F. Diepenhorst Hz. Jr.,	Ameide,	ƒ 7098
G. Blees, Sloten (N.-H.),		» 7064
P. J. v. Mierlo,	idem	» 6900
H. C. v. d. Velden,	Haarlem,	» 6800
P. v. Vliet,	Woubrugge,	» 6720
D. v. Essen,	idem	» 6600
Jb. Reenskerk,	Haarlem,	» 6589
W. Hulsbosch,	Bennebroek,	» 6486
F. L. Looij,	Halfweg	» 6219
J. L. de Jongh,	Ameide,	» 6045
B. Zuithof,	Haarlem,	» 5945

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Groningen, 19 Mei: het verbouwen eener behuizing voor J. Hendriks, onder beheer van den architect G. Nijhuis;

hoogste inschr.	Z.W. Wietsema, Groningen	ƒ 4188
minste »	J. Haupt, id.	» 2872

gegund.

Groningen, 21 Mei: het bouwen van een woonhuis voor J. Meijer, onder beheer van den architect G. Nijhuis;

hoogste inschr.	A. v. Dijk, te Groningen	ƒ 2880
minste »	T. Holthuis, id.	» 2074

Niet gegund.

's-Hage, 21 Mei: 1o. het verbouwen van het bestaande posthuistoor en in verband daarmede den aanbouw van de telegraafkabinetten te 's-Hage; ingek. 19 bilj., als:

K. J. Buysch v. Dugteren, Utrecht,		ƒ 119,483
A. C. Vink, idem		» 118,798
J. Groenendaal, 's-Hage,		» 107,999
L. de Boer, Tilburg,		» 107,970
W. F. P. v. d. Grijp, 's-Hage,		» 106,000
G. v. Russel, Utrecht,		» 105,990
B. Nieuwenhuysen, Leiden,		» 105,443
C. Meijers, 's-Hage,		» 104,000
Gebr. Manes en J. H. Houtman, idem		» 103,000
P. Verbruggen, Waddinksveen,		» 102,623
L. Bleeker, Zutfen,		» 101,800
W. A. G. Jansen, Utrecht,		» 101,770
J. Rosmolen, 's-Hage,		» 101,[illegible]
C. M. Roozenburg, Naaldwijk,		» 99,9[illegible]
J. Schoenmeijer en A. K. Koolhaalder, Rotterdam,		» 99,700
W. P. Teunisse, 's-Hage,		» 99,540
A. C. Paardekooper, 's-Hage,		» 96,800
C. Wijbrans, idem		» 96,445
C. Eijsvogel, Aarlanderveen,		» 94,935
Raming		» 107,500

2o. het gedeeltelijk veranderen en het onderhoud van het post- en telegraafkantoor te Rozendaal; ingekomen 5 bilj., als:

P. Stevens,	te Rozendaal,	ƒ 2187
H. A. de Bruyn,	» idem	» 1849
P. J. P. de Bruyn,	» idem	» 1825
J. C. Stinterheim,	» idem	» 1800
A. de Booij,	» idem	» 1728
Raming		» 1910

3o. het aanleggen van eene telegraaflijn van Dalfsen naar Ommen; ingek. 7 bilj., als:

F. Aberson, Steenwijk,		ƒ 923
G. v. Unen, Zwolle,		» 888
A. v. Seters Jr., Raamslenkseer,		» 833.25
C. v. Boven, Amsterdam,		» 797
L. Kleinsorger, Avereest,		» 779
A. Machielsen, Wagenberg,		» 718
E. M. Giesen, Amsterdam,		» 689
Raming		ƒ 1000

Amsterdam, 22 Mei: het bouwen van twee huizen met bovenhuizen op een terrein aan de Kerklaan in de Plantage, onder beheer van den architect G. W. Vixseboxse; ingek. 28 bilj. als:

F. v. Lingen,	te Amsterdam,	ƒ 33,900
P. S. Rijnierse,	» idem	» 32,400
A. Aalders,	» idem	» 32,264
Hartgerink en Boom,	» idem	» 31,900
H. de Haan,	» idem	» 31,800
Ph. A. Warners,	» idem	» 31,500
P. Groenhoff en A. G. Haak,	» idem	» 31,435
P. Kaapman en J. v. Harderwijk,	» idem	» 31,413
W. Greve,	» Buiksloot,	» 31,300
H. J. en G. Haandriksman,	» Amsterdam,	» 31,150
J. Koster,	» idem	» 30,978
J. v. Berne,	» idem	» 30,640
H. Rietsnijder & Zn.,	» idem	» 30,260
D. Beijink,	» idem	» 30,200
Knipper en Vree,	» idem	» 30,200
W. H. Struijs,	» idem	» 29,900
Peeters en Roelofsen,	» idem	» 29,858
A. Paans,	» idem	» 29,809
G. Verweij,	» Uithoorn,	» 29,559
W. Raman,	» Amsterdam,	» 29,406
B. Krijnen,	» idem	» 29,400
E. R. Kuipers,	» Nieuweramstel,	» 28,975
F. Rijke,	» Amsterdam,	» 28,790
F. Raaijmakers,	» idem	» 28,789
R. de Bruin,	» idem	» 28,280
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 27,945
E. H. Helle,	» idem	» 26,800
W. Schimmel,	» idem	» 24,440

gegund.

Deutichem, 22 Mei: het bouwen van eene boerderij te Braamt bij Zeddam, onder beheer van den architect D. Semmelink, te Nijmegen; ingekomen 6 bilj., als:

J. W. v. d. Linde,	te Ambt-Deutichem,	ƒ 13,900
A. Sikkens,	» Deutichem,	» 12,230

G. v. Essen, Haarlemmermeer,		ƒ 5400
J. Hulshosch Lz., idem		» 5324
S. Guldemond, Hillegom,		» 5150
J. C. Guldemond, Sassenheim,		» 4965
W. Bokhoven, Gouda,		» 4438

Bruxtehem, 25 Mei: het maken van een steenen duiker in de Zoelmondsche Broekstoep; ingek. 4 bilj., als:

A. Verkuil,	te Benzichem,	ƒ 430
L. Mulder,	» idem	» 424
H. v. Bekkem,	» idem	» 417
A. Prins,	» idem	» 368

gegund.

Gulpen, 25 Mei: het inrichten van een bestaand gebouw tot postkantoor, directeurswoning en raadhuis; ingek. 3 bilj., als:

J. J. Royerd,	te Meer,	ƒ 4310
E. H. Dupuits,	» Wijlré,	» 4307
J. Preuss,	» Margraten,	» 4240

Rotterdam, 26 Mei: het amoveeren der bestaande manege aan den Binnenweg en het daarterplaatse bouwen van eene nieuwe manege, onder beheer van den architect A. van Ameijden van Duijm; ingekomen 16 bilj., als:

L. F. Stroetemans, Rotterdam,		ƒ 31.690
Kroller en De Geus, idem		» 29.700
A. P. P. Bosf en G. Pelt Jz., Kralingen,		» 29.300
G. v. Rossel, Utrecht,		» 27.987
J. Gelok, Rotterdam,		» 26.989
H. Seelen, idem		» 26.979
J. Spruijt en A. v. Staveren, idem		» 26.878
A. G. Sondermeijer, idem		» 25.999
Muller en Droogleever Fortuyn, idem		» 24.975
H. J. Beeman & Zn., idem		» 24.444

gegund.

's-Hage, 26 Mei: 1o. de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op de Maas, met het onderhoud dier werken, van 1 Juli '86 tot en 30 Juni '87, in vijf perceelen.

Perc. 1, ingek. 5 bilj., als:

G. Smeets,	te Maeseyck,	ƒ 11.413
J. A. H. v. d. Venne,	» Dreé,	» 10.980
G. Straatman,	» Linne,	» 10.878
J. Cortenraad,	» Meersen,	» 10.819
H. Pernot,	» Obbicht,	» 8.600
Raming		» 11.900

Perc. 2, ingek. 3 bilj., als:

Th. Verhoeven,	te Deventer,	ƒ 10.990
G. Smeets,	» Maeseyck,	» 10.740
G. Straatman,	» Linne,	» 10.236
Raming		» 10.800

Perc. 3, ingekomen 2 bilj., als:

G. Straatman,	te Linne,	ƒ 7680
Th. Verhoeven,	» Deventer,	» 7640
Raming		» 7100

Perc. 4, ingek. 4 bilj., als:

P. v. Hoften,	te Deventer,	ƒ 12,480
J. Hillen,	» Grave,	» 12,470
G. W. v. Heezwijk,	» Hennen,	» 11.987
A. Geldens,	» 's-Bosch,	» 11,840
Raming		» 14,620

Perc. 5, ingek. 6 bilj., als:

J. Hillen,	te Grave,	ƒ 20.980
L. Kalis Kz.,	» Sliedrecht,	» 20.880
W. Baggerman,	» Nederhemert,	» 19.990
A. Geldens,	» 's-Bosch,	» 18.940
A. L. Bot,	» Sliedrecht,	» 18.935
G. J. Mol,	» Kuilenburg,	» 18.000
Raming		» 21.400

2o. de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op den Boven-Rijn en de Waal, met het onderhoud der werken, van 1 Juli '86 tot en met 30 Juni '87, in drie perceelen.

Perc. 1, ingek. 5 bilj., als:

G. J. Mol,	te Kuilenburg,	ƒ 24.800
H. A. Pauwen,	» Westpannerden,	» 23,170
F. E. Terwindt,	» Pannerden,	» 22,855
R. A. v. d. Bergh,	» idem	» 22,298
J. H. v. Heezwijk,	» Lobit,	» 21,438
Raming		» 25.000

Perc. 2, ingek. 9 bilj., als:

H. A. Pauwen,	te Westpannerden,	ƒ 35.650
A. Boer Wz.,	» Sliedrecht,	» 35,290
G. J. Mol,	» Kuilenburg,	» 34,983
A. Geldens,	» 's-Bosch	» 34,300
W. Baggerman,	» Nederhemert,	» 34,280
A. G. Huyskes,	» Hedel,	» 34.000
H. v. Antooy Jz.,	» Zalt-Bommel,	» 33,888
F. E. Terwindt,	» Pannerden,	» 32,790
J. H. v. Heezwijk,	» Lobit,	» 31,823
Raming		» 37,500

Perc. 3, ingek. 5 bilj., als:

H. A. Pauwen,	te Westpannerden,	ƒ 56,800
F. E. Terwindt,	» Pannerden,	» 56,600
A. G. Huyskes,	» Hedel,	» 55,200
H. v. Antooy Jz.,	» Zalt-Bommel,	» 54,554
A. Boer Wz.,	» Sliedrecht,	» 52,780
Raming		» 56.000

3o. het verrichten van baggerwerk in het groot scheepvaartwater in het Scheur, tusschen Maasluis en de Vergulde Hand; ingekomen 6 bilj., als:

A. Volker Lz., Sliedrecht en P. A. Bos, Gorichem,		ƒ 74,000
L. Kalis Kz., Sliedrecht,		» 71.880
G. A. v. Hattem, idem		» 71.800
A. L. v. Wijngaarden IJz., idem		» 67,750
A. G. Huyskes, Hedel,		» 64,803
M. C. de Jongh P.Mz., Sliedrecht,		» 59,780
Raming		» 70.975

4o. het vergrooten van het photographisch atelier van de topographische inrichting van het Departement van Oorlog, te 's-Hage; ingek. 6 bilj., als:

H. v. Bergen Henegouwen, 's-Hage,		ƒ 3229
Gebr. Manes en J. A. Boutman, idem		» 3149
W. Franke, idem		» 3100
J. de Haas, idem		» 3090
C. W. de Vos en A. H. de Vos, idem		» 2984
A. C. Paardekooper, idem		» 2975
Raming		» 3284

Bergen-op-Zoom, 26 Mei: de levering van 54,000 grèskeien voor de gemeente; ingekomen 7 bilj., als:

Joh. de Bres Jz., Dordrecht,		ƒ 2938.20
F. v. Wylick, Luik,		» 2889.90
Barette en Troupin, Eindhoven,		» 2734.57
F. Bodson, Monk,		» 2445.50
C. L. Asselbergs Wz., Bergen-op-Zoom,		» 2441
E. Janssen en E. Burlon, Luik,		» 2430
J. B. Petit, Breda,		» 2405.50

gegund.

Utrecht, 27 Mei: het leveren van bouwstoffen voor eene loods voor materieel en werkplaatsen in de legerplaats bij Zeist, onder het beheer der genie, te Utrecht; ingek. 8 bilj., als:

J. Krab,	te Utrecht,	ƒ 2145
P. M. en J. Jongeneel,	» idem	» 1980
J. v. Harpen,	» Geldermalsen,	» 1888
C. Froonhoff,	» Wijk-bij-Duurstede,	» 1803
H. Boks,	» idem	» 1787
R. Barneveld,	» Vreeswijk,	» 1780
P. Lagendijk,	» Utrecht,	» 1747
P. Boks,	» Amersfoort,	» 1699
Raming		» 2000

Haarlem, 27 Mei: het verbouwen der school aan het Kleinheiligland voor de daarin te vestigen burgerschool; ingek. 16 bilj., als:

B. J. v. Lienat,	te Haarlem,	ƒ 5561
M. v. Ommeren,	» idem	» 5548
Van der Velden,	» idem	» 5420
Gebr. v. Kampen,	» idem	» 5350
P. Brinkman Pz.,	» idem	» 5340
G. v. Abs,	» idem	» 5280
F. Erdtsieck,	» idem	» 5275
L. Blad,	» idem	» 5247
J. P. A. Nelissen,	» idem	» 5170
J. C. Cramer,	» idem	» 5047
C. Elfers & Zn.,	» idem	» 4990
J. S. v. Velthuijsen,	» idem	» 4888
J. Kriege,	» idem	» 4868
S. B. Peijra,	» idem	» 4780
Wed. A. Carteijn & Zn.,	» idem	» 4622
A. Rinkema,	» idem	» 4305
Raming		ƒ 5420

Edam, 27 Mei: het doen van eenige werkzaamheden aan den Zuidpolder-zeedijk; ingek. 11 bilj., als:

J. de Groot,	te Scharwoude,	ƒ 4300
P. Kammelk,	» Monnikendam,	» 4000
P. Blankevoort,	» idem	» 4000
D. Beunder,	» Scharwoude,	» 4000
L. de Oude,	» Zuiderwoude,	» 3700
W. Slot,	» Katwoude,	» 3725
G. Bonyk,	» Purmerend,	» 3600
K. Zwartbeed,	» Volendam,	» 3570
Js. de Vries,	»	» 3500
P. de Lange,	» Volendam,	» 3400
D. Beunder Pz.,	» Scharwoude,	» 3350

gegund.

Harlingen, 27 Mei: het vernieuwen van een gedeelte walbeschoeiing langs den Parkweg, over eene lengte van 84 M., voor de gemeente; ingek. 7 bilj., als:

K. Hagedoorn,	te Harlingen,	ƒ 1815
Gebr. v. d. Meer,	» idem	» 1650
W. Bonnema,	» idem	» 1580
G. Spoelstra,	» idem	» 1570
J. de Jong Jz.,	» Almenum,	» 1465
De Lange,	» idem	» 1463
Gebr. Posthuma,	» Harlingen,	» 1439

gegund.

Werkhoven, 27 Mei: het leveren van 650 stère grint voor het waterschap Rijn en dijk, in 3 perceelen; minste inschr. waren:

perc. 1, 206 stère, te Werkhoven, H. van Rooijen, Koten, voor ƒ 1.90 per stère.
» 2, 110 stère, te Odijk, C. Werkhoven, idem voor ƒ 1.95 per stère.
» 3, 334 stère, te Bunnik, G. de Bruin, Wijk-bij-Duurstede, voor ƒ 2.25 per stère.

Middelburg, 27 Mei: de uitvoering der gewone onderhouds- en vernieuwingswerken van de vier wateringen van den polder Walcheren, met lijflevering van de noodige materialen, in 4 perceelen.

Perc. 1, Noordwatering; ingek. 2 bilj., als:

J. Verkuijl Quakkelaar, Vissingen,		ƒ 23,473
J. v. d. Hoek, Middelburg,		» 23,325
Raming		» 26,480

Perc. 2, Oostwatering; ingek. 8 bilj., als:

J. de Rijke, Sirjansland,		ƒ 8650
A. v. Popering, Bruinisse,		» 8597
C. Bolier Cz., idem		» 8577
C. D. Bolier, Scharpenisse,		» 7963
J. v. d. Hoek, Middelburg,		» 7940
P. v. d. Berge Kolijnsplaat,		» 7847
P. Verburg Jz., idem		» 7794
J. de Rijke Jr., Stavenisse,		» 7480
Raming		» 8740

Perc. 3, Zuidwatering; ingek. 5 bilj., als:

A. v. Popering, Bruinisse,		ƒ 7592
C. Bolier Cz., idem		» 7574
J. v. d. Hoek, Middelburg,		» 6840
A. Fondraine, Goes,		» 6390
J. de Rijke Jr., te Stavenisse,		» 6270
Raming		» 7810

Perc. 4, Westwatering; ingek. 6 bilj., als:

A. v. Popering, Bruinisse,		ƒ 5717
C. Bolier Cz., idem		» 5694
D. Bijl, Vlissingen,		» 5579
J. Verkuijl Quakkelaar, idem		» 5477
J. v. d. Hoek, Middelburg,		» 5299
J. de Rijke Jr., Stavenisse,		» 4974
Raming		» 6090

Edam, 27 Mei: het aanleggen eener steenglooiing, het herstellen van de dijkskruin, magazijnen enz., van den polder de Zeevang; minste inschr. was P. van Doornik, te Warder, voor 16,250, aan wien het werk is gegund.

Edam, 27 Mei: het maken van 17 M. schoeiing en het beginnen en begrinden van 300 M. dijk, voor rekening van het heemraadschap van den Schardammer Keukendijk; gegund aan J. Kramer, te Oudendijk, voor ƒ 925.

Edam, het doen van eenige werken aan den Katwouder zeedijk; gegund aan W. Slot, te Katwoude, voor ƒ 3750.

Haarlem, 27 Mei: het verwisselen, schoonmaken, herstellen enz. van deuren in de sluizen te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal; ingek. 6 bilj., als:

M. Deutekom,	te Amsterdam,	ƒ 11,440
L. Pott,	» Buiksloot,	» 10,050
C. J. Kalis Jz.,	» IJmuiden,	» 9,970
A. Vos Rz.,	» Amsterdam,	» 9,620
L. Kok,	» IJmuiden,	» 9,494
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 9,473

Kuilenburg, 27 Mei: het wederopbouwen van een huis in den polder Parijen onder Kuilenburg, voor rekening van het Elisabeth's weeshuis; ingek. 5 bilj., als:

P. v. Glabbeek,	te Kuilenburg,	ƒ 1170
G. Balvers Rz.,	» idem	» 1119
J. P. Aswens,	» idem	» 1114
G. v. Heeswijk,	» Everdingen,	» 1090
J. H. Uphoff,	» Kuilenburg,	» 950

gegund.

's-Bosch, 27 Mei: voor rekening der provincie: 1o. het vernieuwen van den bovenbouw van de brug over de Beerse en den prov. weg van Eindhoven naar Reusel; minste inschr. was J. M. van Gemert te Venbos, voor ƒ 684. Raming ƒ 770.

2o. het vernieuwen van den bovenbouw van de brug over de Vlist, in den prov. weg van Made naar Wagenberg; minste inschr. was J. van Gurp, te Made, voor ƒ 810. Raming ƒ 1065.

Zwolle, 28 Mei, voor rekening van 's Rijkswaterstaat: 1o. de gedeeltelijke vernieuwing van den aanlegsteiger en de ligwallen in de haven Enz, ten behoeve van de zeewerken op Schokland; ingek. 7 bilj., als:

G. Beenhakker Gz.,	te Sliedrecht,	ƒ 3720
F. G. Scheltema,	» Nes op Ameland,	» 3649
A. v. d. Tak,	» Goedereede,	» 3648
P. M. de Vries,	» Lemmer,	» 3576
A. S. de Jong,	» idem	» 3554
H. J. Bots,	» Urk,	» 3532
C. F. Seijdel,	» Vollenhove,	» 3443
Raming		» 4000

2o. het aanbrengen van voorzieningen aan de kanaalboorden en verdere werken van de Willemvaart; ingek. 3 bilj., als:

H. H. Visser,	te Lemmer,	ƒ 3700
G. Kamphuis,	» Zwolle,	» 3322
L. v. Nispen,	» idem	» 2979
Raming		» 3200

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 5 JUNI 1886.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN

Maandag, 7 Juni.

Zuidhorn, te 11 uren, door gecommitteerden uit het hoofdbestuur van het waterschap Westerkwartier, bij J. van Bruggen: de vernieuwing van de dreumbrug over het Hoendiep te Enumatil. Aanw. gehouden.

Dordrecht, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van het 1e, 3e en 5e perceel der rioleering door de Polderstad met gedeeltelijke leverantie van de daartoe benoodigde materialen. Aanw. gehouden.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het verrichten van herstellingen en vernieuwingen aan eenige bruggen, in 5 perceelen. Aanw. gehouden.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth. op het raadhuis: het bouwen van schoollokalen enz. bij de burgerschool in de Violenstraat, met bouwstoffen enz. Aanw. gehouden.

't Loo (Geld.), te 1 uren, door den rentmeester van het kroondomein, ten zijnen kantore: het doen van eenige herstellingen aan de bouwhoeven, bruggen en slagboomen, tot het kroondomein behoorende.

's-Bosch, te 7 uren, door Th. Houtman, in het koffiehuis de Place Royale: het bouwen van een sigarenfabriek met heerenhuis op de voormalige esplanade te 's-Bosch. Inl. bij den bouwkundige F. Roemelaars. Aanw. gehouden.

Kollumerzwaag, het afbreken en wederopbouwen, met bijlevering van de noodige bouwstoffen, van een woonhuis in de Buurt. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 8 Juni.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het Rijkshuis: het slechten van voorwerken in de stelling van Helder-Bij, inzenden 7 Juni, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Aanw. gehouden. Raming ƒ 28,750.

Nijeveen, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een vaste houten brug over de Koldervoensche Westergrift in den Bovenboer. Aanw. te 9 uren.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van voorzieningen en verdere herstellingen aan het langs de Aa strekkende jaagpad, tusschen Nieuwe-Statenzijl en Nieuwe-Schans, behoorende tot de werken van de Binnen-Aa, provincie Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Bauer, allen te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2350.

Rotterdam, te 12½ uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Schieland, in het gemeentelandshuis:

1o. het verzanden van 320 M. schoeiing onder de gemeente Moordrecht door eene steenglooiing en het met steen bekleeden van het Maashoofd no. 11, onder Kralingen. (De totale oppervlakte steenbekleeding is 697 M².)

2o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan Schielands hoogen zeedijk in 3 perceelen;

3o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan de molens, sluizen enz. van den hoogen boezem, benevens het onderhouden dier werken, ged. één jaar.

4o. het verbeteren van het buitentalud van een gedeelte van den hoogen boezemdijk en het maken van een rietbeslag op de binnentaluds van den hulpboezem;

5o. het leveren van eenige beimaden en timmerhout, in één perceel.

6o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan- en het ged. één jaar onderhouden van het schotverlaat, te Overschie;

7o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan de Maashoofden onder de gemeente Kralingen en het vernieuwen van het hoofd no. 11.

Inl. bij den fabriek-landmeter en den opzichter J. Oudijk, te Nieuwerkerk a d. IJssel. Aanw. gehouden.

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: het leveren van 52,000 grèskeien (mogen. retailles).

Apeldoorn, te 2 uren, in het logement „het Wapen van Gelderland": het doen van dakbedekkingen, lood- en koperwerken aan het station Het Loo.

's-Bosch, te 2½ uren, door het kerkbestuur der Israëlietische gemeente, in de Mortelstraat: de verbouwing van het bestaande kerkgebouw met overwelving van een gedeelte der Dieze. Aanw. gehouden.

Wildervank (Gr.), te 6 uren, door H. R. van der Veen, ten huize van den kasteelen E. Lottering: het bouwen van een burgerbehuizing. Aanw. te 10 uren.

Puttershoek (Z.-H.), door Joh. Maaslam Az., in de herberg van A. Buurman: het bouwen eener bouwmanswoning met graanschuur en steenenheul onder Numansdorp, in den polder Groot Kromstrijen, op een perceel bouwland, gelegen tegen den Kortenweg en den Middelweg. Inl. bij den architect H. Beljers, te Puttershoek. Aanw. te 11 uren.

Amsterdam, door J. Cohen Jr.: het verbouwen der magazijnen aan de Kalverstraat nos. 35 en 36, en in verband hiermede, het amoveeren en wederopbouwen van een perceel op het Rokin no. 34. Inl. bij den architect A. Salm G.Bz.

's Gravenpolder (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 140 M³ onderhoudsgrint, vrij op den wal te Hoedekenskerke.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering in 3 perc. van:

1o. stalen spoorstaven, stalen laschplaten en metalen dwarsliggers;

2o. stalen tongbewegingen, gegoten stalen ouwendharo puntstukken en kruisstukken, ijzeren excentrieken en stalen contrarails;

3o. stalen onderlegplaten, ijzeren klemplaten en haakbouten, stalen veerringen, gegoten ijzeren sluit- en steunklossen, steunschoenen, ijzeren muur- en dookbouten; alles ten dienste van de uitbreiding der gemeente-gasfabriek aan den Oostzeedijk.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering in 3 perc. van:

1o. eikenhouten dwarsliggers;

2o. eiken wisselhout, brugliggers en hoofplanken;

3o. meeskant bezaagd grenen ribhout en planken; alles ten dienste van de uitbreiding der gemeente-gasfabriek aan den Oostzeedijk.

Woensdag, 9 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk langs den rechteroever van het Scheur, beneden Maasluis, ter voortzetting der opruiming van de Hoornplaat, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam en den adspirant-ingenieur Gockinga, te Ruimberg. Aanw. gehouden. Raming ƒ 70,500.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-Buitendijks, in het koffiehuis „de Nederlanden": het vervoer van 200 M³ aarde van Sotterum tot op den Slaperdijk bij Zurich. Inl. bij den opzichter Posthuma, te Almenum.

Assen, te 12 uren, door W. A. baron van der Feltz, in het hotel De Jonge: het gedeeltelijk afbreken van het huis wijk A no. 683, aan de Groningerstraat, en het wederopbouwen van een heerenhuis, met de levering der materialen. Inl. bij den architect G. Stel. Aanw. gehouden.

Donderdag, 10 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanleggen en verlengen van hoofden op- en het afdekken en voorwerken van een gedeelte duin langs het Noorderstrand van het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Hoogenboom, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming ƒ 67,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van baggerwerken in het Noordzeekanaal en voor de sluizen te Spaarndam, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Blom, te Amsterdam. Aanw. gehouden.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het wegnemen van een wrak in de Zuiderzee. Aanw. gehouden.

Dubbeldam (Z.-H.), te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een woning voor den gem.-geneesheer, met keetsluis en stalling, en het maken van enkele bijkomende werken alhaar, op een terrein aan den Dubbeldamschen weg, no. 1856. Bilj. inzenden vóór 11 uren. Aanw. 7 Juni, te 11 uren.

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het rioleeren van de Lange Markstraat met het leveren en leggen van trottoirbanden, benevens het beginnen en begrinden van die straat en het leveren en leggen van trottoirbanden aan den singel, van af de Lange Markstraat tot de voormalige Ursulinessluis;

2o. het voltooien der rioleering met het leveren en leggen van trottoirbanden, benevens het beginnen, begrinden enz. van het laatste gedeelte der Middenlaan en van de Gasthuisstraat;

3o. het vervangen der keien door ijzersteentegels op het trottoir aan de haven, het verwerken van de uitkomende keien in den rijweg met het vervangen der oude onbehakte keien door nieuwe behakte en het verwerken der oude keien aan de Oude Vest, benevens het veranderen der steenen watertrappen aan de haven;

4o. het leveren van de voor de gemeente benoodigde straatkeien voor den dienst van '86;

5o. het leveren van voor de gemeente benoodigde ijzersteentegels tot bestrating van trottoirs.

Aanw. gehouden.

Schiedam, te 12 uren, door burg. en weth. op het raadhuis: het onderbouw van de Appelmarktbrug en het, in verband daarmede afbreken en weder stellen der bestaande brug.

Leiden, te 12 uren, door het bestuur der bouwmaatschappij Vreewijk, in het hotel den burg.: het bouwen van 12 woonhuizen op het terrein der maatschappij aan den Vliet en Witten Singel, bij Leiden. Inl. bij den architect W. Kok. Aanw. gehouden.

Zaandam, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van den zeedijk, in het heerschap: de uitvoering van eenige werken aan- en het onderhoud van den zeedijk tot 1 Maart '87, met bijlevering der benoodigde materialen.

Medemblik, te 12 uren, door de Local-spoorwegmaatschappij, op het Koggenhuis:

1o. het maken van het stations-emplacement en de aardebaan van pk; 4 tot pk. 8 × 5.0 M. der havenlijn te Medemblik, enz. (Bestek no. 4).

2o. het maken van een hoofdgebouw met aanbouw, benevens verhoogde los- en ladingsplaats en een retirade-gebouwtje met magazijn op het station Medemblik (Bestek no. 5).

Inl. bij den ingenieur Krieger, te Medemblik.

Grijpskerk, te 7½ uren, door D. Zetsema, in het gemeentehuis: het grootendeels amoveeren en vergroot herbouwen zijner boerderij met al het daartoe benoodigde. Inl. bij den architect M. Vuets, te Zuidhorn. Aanw. 10 Juni, te 2½ uren.

Kloosterhuren (Gron.), door burg. en weth.: de levering van 200 stère goed gebarde, grove grint en 100,000 K.G. klopkeien à 2000 K.G. per last.

Vrijdag, 11 Juni.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van buitengewone vernieuwingen en herstellingen aan de werken der schipbrug over de

Maas bij Hedel, uitvoerende tot dien dienst der veren in de provincie Noord-Brabant, ltd. bij den hoofdingenieur in het 4e district, den ingenieur Kraemaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. gehouden. Raming *f* 5700.

's-Bosch, te $10^{\frac{1}{2}}$ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van gemene storm- en winterschade aan den Rijks-grooten-weg der 2e klasse no. 4, van 's-Bosch naar de rivier de Maas in de richting van Utrecht, ltd. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur-Kraemaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. gehouden. Raming *f* 600.

's-Bosch, te $10^{\frac{1}{2}}$ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van storm- en winterschade aan de Rijkswerken, behoorende tot de Zandvoltsche-waart in Noord-Brabant. Aanw. gehouden. Raming *f* 3300.

's-Bosch, te $10^{\frac{1}{2}}$ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van winterschade aan de beloopen van den Rijksweg 's Bosch—Tilburg, tusschen 's-Bosch en Vught en het voorzien met puinbossing van het oostelijk beloop van het verlegde gedeelte van dien weg, onder de gemeente Vught, prov. Noord-Brabant. Ltd. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur Kraemaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Brouwer, te Vught. Aanw. gehouden. Raming *f* 4250.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van telegraaflijnen in Noord-Holland. Ltd. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den lijninspecteur te Boxtel. Raming *f* 675.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best.: het verbeteren van de Peer d'Interstansbrug en het maken van eene geul in het Tjenkemeer. Ltd. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, te Leeuwarden. Aanw. 8 Juni, te 10 uren. Raming *f* 10,175.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best.: het uitdiepen van een gedeelte der Sneeker—Leeuwarder trekvaart, ter lengte van 900 M. ltd. bij den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter G. M. Salverda, te Koudum. Aanw. 9 Juni, te 11 uren.

Vlissingen, te 2 uren, door den overtuinwezendsingenieur, in het stadhuis de Oranjeveer: het verbeteren van de woningen voor gehuwde militairen in het achtergebouw bij de kazerne, in de korte Noordstraat te Middelburg. Ltd. bij den opzichter van Bethuizen, te Vlissingen. Raming *f* 5400.

Zaterdag, 12 Juni.

Wissenkerke, te $10^{\frac{1}{2}}$ uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen polder Vliete, in de directiekeet: het verbeteren en onderhouden der waterkeerende werken aan genoemden polder voor den dienst '86-'87. Aanw. 9 Juni, te 1 uur, te beginnen aan de directiekeet.

Zonnemaire, te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Nieuw Bommenede, in de Raadkamer der gemeente: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van het bovengenoemde waterschap. Aanw. 8 Juni, van 11 tot 1 uren, bijeenkomst in de Raadkamer.

's-Hage, te 12 uren, door den architect W. H. van Lidtaal: het bouwen van vijf woonhuizen, koetsstalling, wagenschuur en aanhoorigheden op een terrein aan de Hoefkade naast de R.-K. bewaarschool. Aanw. 7 Juni, te 11 uren.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: het verrichten van eenige werken aan de gemeentelijke gasfabriek, aldaar.

Vlissingen, te 2 uren, door burg. en weth., ten raadhuize: het ophalen van de leer-, asch- en mestgeulen enz., in de gemeente Vlissingen, van 1 Juli '86 tot ultimo Mei '92. Ltd. bij den gemeentebouwmeester.

Andel, te 5 uren, door H. Bosman: het bouwen van een woonhuis. Ltd. bij den architect H. Bosmer, te Woudrichem. Aanw. te 4 uren.

Bergum, te 5 uren, door burg. en weth. van Tietjerksteradeel: het bouwen van een bergplaats bij de onderwijzerswoning, te Giekerk, en eenig timmerwerk in gemelde woning. Aanw. 10 Juni, te 10 uren.

Dinsdag, 15 Juni.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: *a.* het gewone onderhoud van- en het verrichten van herstellingen geld. '86 aan sluis- en waterwerken, schroefpaalrichtingen enz.; *b.* het bouwen van een schroefsteiger in het Westerdok.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: Bestek no. 386, de levering van 20,000 stuks halfronde eikenhouten dwarsliggers.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau:

a. de levering van eikenhouten dwarsliggers, in rijf perceelen (Bestek no. 104);

b. de levering van eiken wisselhout en eiken beugliggers, in zes perceelen (Bestek no. 104).

Ltd. aan het centraalbureau en bij de ingenieurs W. J. Klerk de Reus, te Meppel en H. E. Benike, te Breda.

Woensdag, 16 Juni.

Cats (Zeel.), te 10 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Lewedert-Abrahampolder, in de gemeenteraadskamer: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kram-, steenglooiing- en andere werken aan genoemden polder. Aanw. 9 en 12 Juni, te 10 uren. Kaming *f* 7812.50.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot normalisering van de rivier de Waal, onder Leeuwen, provincie Gelderland, tusschen de kilometermaten 80 en 92. Ltd. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 9 Juni. Raming *f* 17,200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Oude Maas tusschen de kilometermaten 120 en 121, onder de gemeenten Dordrecht, behoorende tot de werken der Dord-sche waterwegen. Ltd. bij den hoofdingenieur Van Diessen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kuwit, beiden te Dordrecht. Aanw. 9 Juni. Raming *f* 13,385.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: *a.* verbouwingen in- en 4. herstel en verbetering van het gebouw van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en aangrenzende gebouwen te 's-Hage. Ltd. bij den rijksbouwmeester in het 2e district en den hoofdopzichter J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. 9 Juni, te 10 uren. Raming *f* 17,871.

Hellevoetsluis, te $11\frac{1}{2}$ uren, door de directie der marine: het inrichten van de bestaande houtmagazijnen tot overdekte sleephellingen en hergebruiken voor torpedobooten. Aanw. 9 Juni, te 2 uren.

Warkum, te 12 uren, door burg. en weth.: de straatverlichting in die gemeente, door middel van koepel gas, over een tijdvak van 20 jaren, onder gunstige voorwaarden van overneming van de bestaande en in volle werking zijnde fabriek met toebehoren.

Middelstum, te 4 uren, door burg. en weth.: de levering van 80 stère grint en 40 stère keislag, langs de wegen.

Donderdag, 17 Juni.

Groningen, te $12\frac{1}{2}$ uren door burg. en weth.: het verven en beslangen van de heerenbehuizing op de plaats no. 1 en het bijverven van de boerenbehuizingen op de plaatsen no. 2, 3, 4 en 5 in den nieuwen Buitengraniddepolder.

Vrijdag, 18 Juni.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het graven van een uitwateringskanaal van de gasfabriek te 's-Hage tot in zee, ten behoeve van de waterverversching, met de leuggen, sluizen en andere kunstwerken daartoe behorende, in 2 perceelen en in massa. Aanw. 8 en 11 Juni, te 10 uren. Raming geve. 1 *f* 230,000, geve. 2 *f* 580,000.

Maandag, 21 Juni.

's-Hage, te $11\frac{1}{2}$ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de verbetering van de saatse door de haven van Goedereede, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Ltd. bij den hoofdingenieur in het 3de district, te 's-Hage, en den opzichter Dijkhout, te Goedereede. Aanw. 15 Juni. Raming *f* 2820.

Dinsdag, 22 Juni.

Haarlem, te 10 uren, door het bestuur van den Groeten IJsselder, in de sociëteit: «Trots moet blijken»: het verzwaren van een gedeelte van den zuidelijk buiten rijkszand F, bij Halfweg. Aanw. 16 Juni, te 9 uren, bij Halfweg.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van planksbeschoeiingen met en zonder steenstapeling langs den kanaalboord van den Rijks-grooten-weg van Groningen naar Delfzijl. Ltd. bij den hoofdingenieur, den ingenieur, den opzichter Grasmaker, allen te Groningen, en den opzichter Stratingh, te Delfzijl. Aanw. 15 Juni. Raming *f* 14,100.

Philippine, te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Stad-Philippinepolder in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van bovengenoemden polder. Aanw. 14 en 18 Juni, telkens van 10 tot 12 uren, waartoe het bestuur op de haven zal bijeenkomen.

Woensdag, 23 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het opruimen van gronden aan den linkeroever van den Amer en in het bed dezer rivier, benevens het aanbrengen van eene oeververdediging, onder de gemeente Hoogen en Lage Zwaluwe, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding van de rivier de Maas. Ltd. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch, en bij den ingenieur Caland, te Lage-Zwaluwe. Aanw. 16 Juni. Raming *f* 70,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud der werken, behoorende tot de leidammen in het Zwolsche Diep met de verlichting en afbakening van dat vaarwater, van 1 Juni '86 tot en met 30 Juni '87. Ltd. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 16 Juni. Raming *f* 17,180.

Donderdag, 24 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van 's Rijks zeewerken op het eiland Wieringen. Ltd. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Hoogenboom, te Hoorn. Aanw. 17 Juni. Raming *f* 11,300.

Apeldoorn, te 2 uren, ten kantore der Kon. Nederl. Locaal-spoorwegmaatschappij: Bestek no. 15, het maken van gebouwen en inrichtingen voor den locaalspoorweg Apeldoorn—Deventer. Ltd. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Brederode, te Apeldoorn, en den sectie-ingenieur M. E. de Wilde, te Deventer. Aanw. 17 Juni. Raming *f* 13,130.

Maandag, 28 Juni.

Groningen, te 12 uren, door den prov. inspecteur der directe belastingen, aan zijn bureau: de bouw van eene woning en kantoor voor een kommies-ontvanger te Nieuweschans. Ltd. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 21 Juni, te 1 uur.

Vrijdag, 2 Juli.

's-Bosch, te $10^{\frac{1}{2}}$ uren, door het ministerie van waterstaat, enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en leveren van drie nieuwe beugschepen en het uitvoeren van bijbehoorende werken, ten behoeve van de schuiptuig over de rivier de Maas te Hedel. Ltd. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissements-ingenieur Kraemaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 25 Juni. Raming *f* 7200.

Op onbepaalden datum.

Oldeboorn, het bouwen van een brugge en het vergrooten eener boerenhuizing, aldaar. Aanw. 10 Juni, te 11 uren.

Prijsopgaaf gevraagd voor de levering van circa 30,000 KG. gegotenijzer aan buizen, ten behoeve der Locaal-spoorwegmaatschappij Holland's Noorderkwartier. Adres den ingenieur Krieger, te Medemblik.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Dordrecht, 24 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het maken van het 4e perceel rivering door de polderstad; ingrk. 12 bilj., als:

W. v. Zeijl,	Dordrecht,	*f* 13,000
A. de Bruin,	Dubbeldam,	» 9,899
A. De Bont Cz.,	Papendrecht,	» 9,648
C. de Groot,	Sliedrecht,	» 9,393
C. v. d. Meijde,	Hardinxveld,	» 9,150
A. du Vijn,	Dordrecht,	» 8,993
J. v. d. Vlugt,	idem	» 8,889
N. Claus,	idem	» 8,877
D. J. Kwak,	idem	» 8,100
C. Hartog,	Sliedrecht,	» 8,067
G. Keij,	Rotterdam,	» 7,995
P. J. Dubbelman,	Dordrecht,	» 7,888

gegund.

2o. het deupen der sloot in het Geldkoespad; ingrk. 12 bilj., als:

A. de Bont Cz., Papendrecht,	*f* 1243
N. Claus, Dordrecht,	» 1197
P. Reserv. Krimpen a/d. Lek,	» 1025
G. Keij, Rotterdam,	» 998
C. de Groot, Sliedrecht,	» 966
A. du Vijn, Dordrecht,	» 939
J. v. d. Vlugt, idem	» 889
A. de Bruin, Dubbeldam,	» 709
P. J. Dubbelman, Dordrecht,	» 708
P. v. Wijngaarden, Papendrecht,	» 688
D. J. Kwak, Dordrecht,	» 130
W. v. Zeijl, idem	» 626

gegund.

3o. het uitdiepen van het achtergedeelte der Kalkhaven; ingrk. 6 bilj., als:

C. in 't Veld,	Dubbeldam,	*f* 187 in 6 weken
M. v. Heijere,	Ouderkerk a/d. IJssel	» 950 » 8 »
P. Volker,	Sliedrecht,	» 825
P. Kleijn,	Sliedrecht,	» 795 » 3 »
P. Reserv.	Krimpen a/d. Lek,	» 795 » 6 »
D. K. Buis,	Sliedrecht,	*f* 786 in 2 maanden

Gegund aan P. Kleijn, voor *f* 795.

Raten, 25 Mei, door het gemeentebestuur, de levering van: 1o. *a.* 70 stère grint op den gemeenteweg in het dorp; H. van Rooijen, te Raten, *f* 2.10 per stère.

b. 7 schuiten grof bekzand, te leveren op de voetpaden: J. Olijk, idem à *f* 4.25 per schuit inhoudende $3\frac{1}{2}$ M³.

2o. door het waterschap Gemeenland van Raten:

a. 75 stère grint, op den weg naar den Ossenweerd; C. Werkhoven, te Raten, à *f* 2.30.

b. 65 stère grint, op den Geeneweg en gedeelte Trekweg; H. van Rooijen, idem à *f* 2.35.

c. 50 stère grint, op den Kapelleweg, C. Werkhoven, idem à *f* 2.45.

d. 95 stère grint, op Tuindijk, Nachtdijk en Pappelenbouwschen weg; H. van Rooijen, idem à *f* 2.45.

e. 40 stère grint, op Trekweg eerste gedeelte; C. Werkhoven, idem à *f* 2.25.

f. zand op voetpaden, te leveren 15 Oct.—15 Nov. J. van Olijk, à *f* 6 per schuit, inhoudende $3\frac{1}{2}$ M³.

3o. onderhoud van de Oude kromme Rijn bij Hardenbroek 2maal maken, éénc doorsnijden en landen afsteken, ophalen enz., J. van Wijk, idem *f* 70.

4o. onderhoud van sloten; G. van Beusekom en W. Weerthof, voor *f* 15 en *f* 16.

Ginneken, 27 Mei: het bouwen van 4 boerenhuizen, onder beheer van den architect L. A. A. Ballintijn, te Breda.

Timmerwerk; ingrk. 5 bilj., als:

B. Verlegh,	te Ginneken,	*f* 9060
A. de Swert,	» idem	» 8100
J. v. Wijk,	» idem	» 7929
C. Kleijn,	» idem	» 7864
A. Dielen,	» Breda,	» 7371

Metselwerk; ingrk. 5 bilj., als:

Rijnvert,	te Breda,	*f* 10,900
M. de Kort,	» Ginneken,	» 10,897
C. de Kanter,	» Breda,	» 10,675
C. v. Gelder,	» Ginneken,	» 9,524
C. Simons,	» idem	» 9,160

In massa; ingrk. 3 bilj., als:

Lucas,	te Zevenbergen,	*f* 21,200
A. Dielen,	» Breda,	» 18,246
A. de Swert,	» Ginneken,	» 17,260

Gegund aan C. Simons, te Ginneken en A. Dielen, te Breda.

St.-Jacobiparochie, 27 Mei: het afdammen, droogbouden en slatten van de Nieuwebildtjiersvaart is ingehouden.

Hellevoetsluis, 28 Mei: het uitbaggeren van 18,000 M³ grond uit de marinehaven buiten- en binnen 5000 M³ binnen de zeedoksluis, alsmede 300 M³ baggerwerk met den beugel; minste inschr. was C. Beetz, te Dordrecht, resp. voor *f* 0.14, *f* 0.16 en *f* 0.60 per M³.

Gouda, 28 Mei, voor rekening der gemeente:

1o. het vernieuwen van den vlonder met het wachthuisje aan den Goudsche-kanaalschen dijk onder Gouderak; ingrk. 9 bilj., als:

As. Verheij	te Gouda,	*f* 910
C. Groenendijk,	» idem	» 896
P. Vermeer,	» idem	» 728
L. v. Borst,	» idem	» 717
J. de Jong Jz.,	» idem	» 656
W. Bakhoven,	» idem	» 628
H. J. Nederhorst,	» idem	» 624
C. v. d. Berg,	» Boskoop,	» 575
C. P. W. Dessing,	» Gouda,	» 519

2o. het maken van 540 M. dennen perkoenbescheoiing langs de kattensingelgracht, te Gouda; ingrk. 12 bilj., als:

C. Groenendijk,	te Gouda,	*f* 3190
As. Verheij,	» idem	» 3161
C. J. Kost,	» idem	» 3158
L. Brouwer,	» idem	» 3038
M. Both,	» Vlaardingen,	» 2875
J. de Jong Jz.,	» Gouda,	» 2868
J. de Jong Az. Jr.,	» Ammerstol,	» 2680
G. v. d. Bergh,	» Gouda,	» 2674
P. Verbruggen,	» Waddinxveen,	» 2626
W. Bakhoven,	» Gouda,	» 2600
P. Vermeer,	» idem	» 2585
H. J. Nederhorst,	» idem	» 2573
C. P. W. Dessing,	» idem	» 2220

3o. het maken van 75 M. schoeiing te Boskoop en 20 M. schoeiing te Gouwsluis; ingrk. 10 bilj., als:

G. v. Oudshoorn,	te Waddinxveen,	*f* 2256
P. Vermeer,	» Gouda,	» 2234
As. Verheij,	» idem	» 2060
C. Groenendijk,	» idem	» 1978
Ph. Verbruggen,	» Waddinxveen,	» 1977
K. de Bruijn,	» Boskoop,	» 1875
L. v. Borst,	» Gouda,	» 1852
W. Bakhoven,	» idem	» 1786
C. v. d. Berg,	» Boskoop,	» 1593
C. P. W. Dessing,	» Gouda,	» 1285

4o. het maken en stellen van den ijzeren hoezeboom der vaste brug in de Vest bij het Verloren Kost, te Gouda; ingrk. 5 bilj., als:

C. P. W. Dessing,	te Gouda,	*f* 495
Prins van Oranje,	» 's-Hage,	» 450
J. J. Verdries,	» Gouda,	» 400
H. L. v. Gelder,	» idem	» 390
Maatsch. de IJssel,	» Kampen,	» 390

Nenzen, 29 Mei, onder het beheer der genie, te Breda: 1o. het herstellen van bruggen, te Nenzen; ingrk. 3 bilj. als:

C. Maters,	te Vlissingen,	*f* 3299
D. v. d. Ouden,	» Nenzen,	» 3128
M. D. de Potter,	» idem	» 3021
Raming		» 3170

2o. het herstellen en verbeteren van de uitwateringswerken, behoorende tot het kanaal van Nenzen in Zeeland, en verrichten van baggerwerk in de oost- en westwaterbeding in de vestinggracht te Nenzen; ingrk. 4 bilj., als:

C. Hijer,	te Scherpenisse,	*f* 2840
C. Maters,	» Vlissingen,	» 2160
M. D. de Potter,	» Nenzen,	» 2002
L. Kosse,	» idem	» 1986
Raming		» 2245

Buitenpost, 29 Mei: het vernieuwen van 100 M³ metselwerk, benevens eenig voeg-, houtwerk en ijzerwerk aan den toren der Ned. Herv. gem., onder beheer van den architect A. Veldhuis; ingekomen 14 bilj., als:

K. J. Pijnakker,	Kollum,	*f* 2555
H. H. Meersma,	idem	» 2435
J. M. v. d. Molen,	Buitenpost,	» 2400
J. N. Balthuis,	idem	» 2350
M. Westra,	Burum,	» 2265
H. de Jong,	Dokkum,	» 2232
P. A. Zijlstra,	Kollum,	» 2140
F. M. Oranga,	Dokkum,	» 2134
J. v. d. Steeg,	Hardegarijp,	» 2117
K. T. Beversma,	Kollum,	» 2111
C. Schiere,	Boornbergum,	» 2079
J. J. Pijnakker,	Kollum,	» 2015
J. H. Bos,	Twijzel,	» 1967
H. Eldering,	Suameer,	» 1872

gegund.

Raalte, 31 Mei: het bouwen van een heerenhuis voor J. D. Jansen; ingekomen 6 bilj., als:

W. Gerrits,	te Zwolle,	*f* 7670
G. J. Ernst,	» idem	» 7379
H. Pronk,	» Hellendoorn,	» 6989
B. J. Schuppert Gz.,	» Zwolle,	» 6962
A. v. Straten,	» idem	» 6424
L. Oosterwijk,	» Wijs,	» 5445

gegund.

Dordrecht, 31 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het verrichten van verfwerk aan het veerhuis te Papendrecht; ingekomen 7 bilj. als:

H. Zwang,	te Papendrecht,	*f* 856
H. Quast & Zn.,	» Dordrecht,	» 840
J. Eshes,	» idem	» 839
F. A. de Kort & Zs.,	» idem	» 800.75
F. C. v. Beek,	» idem	» 690
J. Groen,	» Papendrecht,	» 580
N. Kosthals,	» Dordrecht,	» 490

gegund.

2o. het herstellen van kaaimuren; ingrk. 6 bilj., als:

		per M³ metselwerk	per M³ voegwerk
P. A. v. Rijn,	Dordrecht,	*f* 35.70	*f* 1.05
J. v. d. Vlugt,	idem	34.00 waalsteen	0.48
		36.00 Doitsche	
K. v. Doegen,	idem	36.70	0.95
D. J. Kwak,	idem	40.00	1.10
C. J. Schertel,	idem	34.84	1.00
N. Klaus,	idem	27.90	0.50

gegund aan N. Klaus.

's-Hage, 31 Mei, voor rekening van 's Rijks waterstaat: het herstorten van de Boortsche hoofden aan den Oudenhoornschen reedijk; ingrk. 4 bilj., als:

Erven H. Trip,	te Rotterdam,	*f* 9037.50
C. Rekans Jz.,	» Sliedrecht,	» 9250
A. A. Langereld,	» Hardinxveld,	» 8988
J. Lagendijk Jr.,	» Nieuwerkerk,	» 8590
Raming		» 10,000

2o. het maken van een ijzeren draailrug over de sluis te Arkelsendam; ingrk. 10 bilj., als:

Van Dorsser en Terherst,	Dordrecht,	*f* 8495
E. H. Begeman,	Helmond,	» 8363
G. Looijen,	Hersijnen,	» 8484
D. A. Schretlen,	Leiden,	» 8326
Prins en Bandum,	Dordrecht,	» 8196
T. W. Wappenaar,	Gorichem,	» 8113
Th. Royakkers & Zn.,	Helmond,	» 7890
J. S. de Jongh,	Acmoie,	» 7693
Maatsch. Prins v. Oranje,	's-Hage,	» 7386
Maatsch. de IJssel,	Kampen,	» 7060
Raming		» 9150

Utrecht, 31 Mei: het afbreken en opruimen van 20 woningen, staande en gelegen bij en in de Jan-Meijenpoortsteeg te Utrecht; gegund aan W. Leen, slooper en aannemer te Amsterdam, voor *f* 580.

Groningen, 1 Juni: het bouwen eener R.-K. kerk en woonhuis der Eerw. Paters Assisten te Groningen, onder beheer van den architect Nic. Molenaar, te 's-Hage; ingekomen 14 bilj., als:

Inschrijvers en Woonplaats.	gehecle werk	kerk	woonhuis
Wed. G. Cameste & Co.,	*f* 96,980	*f* 79,320	*f* 17,430
W. Westerhof,	93,500	71,700	21,850
T. G. Bekhuis en D. Damstra,	93,600	73,900	20,500
Hendriks, Nouman en Mrugge,	92,777	74,497	18,943
A. v. d. Meer,	93,000	73,456	20,060
P. Vlasman,	90,500	68,300	22,200
L. G. Struycken, L. de Bont en J. A. de Bont,	90,440	69,380	21,850
H. v. Rhijn,	89,549	69,600	23,300
J. H. de Vos,	89,513	69,064	21,600
J. v. Groenendael,	87,170	69,370	17,700
J. Rodenrijs,	87,170	66,895	21,775
Th. Nieuwboer,	88,770	66,850	20,420
B. Krijnen,	88,120	66,440	19,680
W. v. Schaik,	83,980	64,930	19,050

Het laatste biljet niet geldig zijnde, werd het werk aan B. Krijnen, te Amsterdam, gegund.

Sneek, 2 Juni: het uitvoeren van eenige werken aan de kandij-fabriek van M. W. Verwer, onder beheer van den architect A. Brouwissen Troost, alhaar; ingek. 4 bilj., als:

N. P. Molenaar,	te Sneek,	ƒ 3408
J. de Graaf,	» idem	» 3420
F. Prins,	» idem	» 3390
M. Roukema,	» idem	» 2500

gegund.

's-Hage, 2 Juni: 1o. de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op het Pannerdensch kanaal, den Neder-Rijn en de Lek, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '86 tot en met 30 Juni '87, in vier perceelen.

Perc. 1, ingek. 4 bilj., als:

J. H. v. Heeswijk, Lobit,	ƒ 7400
H. A. Pauwen, Westpannerden,	» 7100
J. H. Hoijinck, Pannerden,	» 6952
F. E. Terwindt, idem	» 6868
Raming	» 7460

Perc. 2, ingrk. 7 bilj., als:

R. Geurtsen, Arnhem,	ƒ 9687
R. A. v. d. Bergh, Pannerden,	» 9171
A. Kraaijeveld, Sliedrecht,	» 7057
B. C. Kortleever, Westervoort,	» 7487
J. H. v. Heeswijk, Lobit,	» 7400
H. A. Pauwen, Westpannerden,	» 7380
F. E. Terwindt, Pannerden,	» 7050
Raming	» 7420

Perc. 3, ingrk. 4 bilj., als:

R. A. v. d. Bergh, Pannerden,	ƒ 18,670
F. E. Terwindt, Pannerden,	» 17,376
A. Kraaijeveld, Sliedrecht,	» 16,248
G. J. Mol, Kuilenburg,	» 16,183
Raming	» 18,920

Perc. 4, ingekomen 4 bilj., als:

A. G. Buyskes, Bedel,	ƒ 26,200
A. Kraaijeveld, Sliedrecht,	» 23,849
G. J. Mol, Kuilenburg,	» 21,479
T. Swets Tz., Ameide,	» 21,460
Raming	» 27,900

2o. het onderhoud en herstel der werken aan de Nieuwe-Maas, het Scheur en den Hartel, van 1 Juli '86 tot en met 30 Juni '87; ingekomen 12 bilj., als:

C. v. d. Plas, Hardinksveld,	ƒ 35,800
R. de Waerd, Nieuwenhoorn,	» 35,400
A. Boer Wz., Sliedrecht,	» 34,800
G. de Hoog, Gorichem,	» 34,480
A. L. Bot, Sliedrecht,	» 33,960
G. Beenhakker Gz., idem	» 33,672
dezelfde,	» 33,444
A. Geldens, 's-Bosch,	» 32,800
Ph. Verbruggen, Waddinxveen,	» 32,166
C. Bos Az., Dordrecht,	» 31,986
G. A. v. Battum, Sliedrecht,	» 31,450
L. Kalis Kz., idem	» 31,370
Raming	» 36,100

4o. het maken van verdedigingswerken aan den linkeroever van het Schour, beneden Maassluis; ingek. 8 bilj., als:

M. Bot, Vlaardingen,	ƒ 9275
Ph. Verbruggen, Waddinxveen,	» 8764
L. Kalis Kz., Gorichem,	» 8619
A. Geldens, 's-Bosch,	» 8600
J. de Jong Az. Jr., Ammerstol,	» 8232
C. v. d. Plas, Hardinksveld,	» 8190
R. de Waerd, Nieuwenhoorn,	» 7800
J. G. Kalis Pz., Sliedrecht,	» 7758
Raming	» 9075

's-Bosch, 2 Juni: het doen van voorzieningen aan het voormalig arsenaal op het St. Jacobskerkhof, te 's-Bosch, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 4 bilj., als:

Th. Meuwese,	te 's-Bosch,	ƒ 1689
G. de Ruijter,	» idem	» 1545
Th. A. v. Ravenstein,	» idem	» 1495
Th. H. Dirks,	» idem	» 1469
Raming		» 2000

Amsterdam, 2 Juni: het bouwen van een magazijn met kantoor en twee bovenwoningen aan de De-Ruijterkade te Amsterdam, voor S. H. Bonak, onder beheer van den architect Y. Buysoets Gz.; ingek. 21 bilj., als:

W. G. v. Berkum,	te Amsterdam,	ƒ 24,360
G. ter Braaker,	» idem	» 23,587
T. H. Kiks,	» idem	» 22,500
J. Koster,	» idem	» 22,260
H. Hendriks,	» idem	» 22,250
P. Kampman en J. v. Harderwijk,	» idem	» 21,995
A. Paans,	» idem	» 21,901
H. de Haan,	» idem	» 21,850
H. J. Markers,	» idem	» 20,999
B. v. Buuren,	» idem	» 20,840
K. J. R. v. Damme,	» idem	» 20,800
P. L. Reijnierse,	» idem	» 20,700
H. J. en G. Haandriksman,	» idem	» 20,700
W. L. Leitbrandt,	» idem	» 20,670
E. H. Kuipers,	» Nieuweramstel,	» 20,380
W. Gieveze,	te Buiksloot,	ƒ 20,303
A. Aalders,	» Amsterdam,	» 20,180
W. Raman,	» idem	» 20,176
R. Tinman,	» idem	» 19,883
B. de Bruin	» idem	» 19,200
P. Groenhoff en A. G. Raak,	» idem	» 18,980

gegund.

Onderdendam, 2 Juni: het vernieuwen van de Stedummernieuwtil over het Westerwijtwerd, voor het waterschap Hunsingoo; ingekomen 11 bilj., als:

F. Dietors,	te Lellens,	ƒ 2388
T. Bos,	» Bedum,	» 2254
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 2080
E. A. Stijkel,	» Appingedam,	» 1958
K. R. Dunhof,	» Badlo,	» 1925
R. Jansen,	» Westerwijtwerd,	» 1920
C. v. d. Veen,	» Mensingeweer,	» 1874
H. Moerman,	» Bedum,	» 1804
A. Pastoor,	» Stedum,	» 1707
W. D. Rotschäfer,	» idem	» 1743
J. Pott,	» idem	» 1835

gegund.

Raming ƒ 1800

Arnhem, 2 Juni: het maken van trottoirs met trottoirbanden van Mendigerstroom, klinkergoten en rolhagen in diverse straten der gemeente; ingek. 12 bilj., als:

Gebr. v. Daalen,	ƒ 25,275
J. v. Burk en W. Wissing,	» 23,350
B. Rölder,	» 23,060
J. W. Janssen,	» 22,800
L. B. Hasselbach,	» 22,773
G. J. Lucassen en G. Hermsen,	» 22,643
M. P. Vale,	» 22,270
G. H. v. d. Heijden,	» 21,570
W. H. de Haan, Elden,	» 21,460
J. de Ruijter,	» 20,780
G. H. A. Elbers,	» 20,600
J. Terwindt, Westervoort,	» 20,450

De gunning is in beraad gehouden.

Haarlem, 2 Juni: het verbouwen der school voor lager onderwijs aan het Kleinbeiligland, in te richten voor burgerschool, alsmede het maken en leveren van meubelen voor die school (herbesteding); ingek. 3 bilj., als:

Wed. A. Capteijn & Zn.,	te Haarlem,	ƒ 4432
A. Rinkema,	» idem	» 3905
Giebels en v. Servellen,	» idem	» 3707
Raming		» 3420

gegund.

Bokstel, 4 Juni: het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe openbare school te Gemonde; ingekomen 10 bilj., als:

T. Schippers, Kessel (N.-Br.),		ƒ 5385
J. v. d. Donk, St. Michielsgestel,		» 5339
L. Paaps, Vechel,		» 5336
P. H. Verstreijne, Oosterwijk,		» 5125
L. v. Breugel, St. Michielsgestel,		» 4947
F. J. v. Wordragen,	idem	» 4924
T. Schello,	idem	» 4907.06
P. A. Bloem, Bokstel,		» 4899
P. Vervoort & Co., Gemonde,		» 4895
J. v. Rijt en J. F. v. d. Struijk, Oosterwijk,		» 4758

Arnhem, 4 Juni: het leveren van 250 kub. M. gewasschen grint voor den Arnhemschen Broekdijk; aangenomen door J. van Toll, te Arnhem, voor ƒ 1.18⅝ per kub. M.

Gorichem, 4 Juni, voor rekening van het hoogheemraadschap de Alblasserwaard met Arkel benoorden de Zouwe: 1o. het repareeren en vernieuwen van rijswerken en steenen bermen, alsmede het zetten, herstellen en onderhouden van steenglooiingen tegen de kopen het maken van ongeveer 1100 M³ basaltsteenen bermen en het leveren van ongeveer 620 ton basaltbortstoen, in 12 perceelen; minste inschr. waren:

perc. 1, onder Harderdinksveld,	C. Boelhouwer, Giessendam,	ƒ 3000
» 2, idem, dezelfde,		» 450
» 3, onder Sliedrecht,	J. Kraaijeveld, Sliedrecht,	» 510
» 4, onder Papendrecht,	C. Boelhouwer, Giessendam,	» 2375
» 5, onder Alblasserdam,	J. de Jong Az. Jr., Ammerstol,	» 2300
» 6, onder Nieuw-Lekkerland,	dezelfde,	» 700
» 7, idem,	J. Verschoor, Ammerstol,	» 550
» 8, onder Streefkerk,	A. Schoonderwoerd, Streefkerk,	» 400
» 9, idem,	Chr. Streefkerk, Ameide,	» 300
» 10, onder Groot-Ammers en Langerak,	J. de Jong Az. Jr., Ammerstol,	» 250
» 11, onder Langerak,	P. Zanen Hz., idem	» 500
» 12, Tienhoven en Ameide,	Chr. Streefkerk, Ameide,	» 300

2o. het doen van herstellingen enz. aan de rijswerken en de waterkeering in den Nieuwendijk, onder Hardinksveld en Giessendam, met het onderhoud tot 1 Mei '87; minste inschr. was Joh. Kunsterg, te Giessendam, voor ƒ 69.

3o. het herstellen van het magazijngebouw en de metselwerken der koornaartjes te Hardinksveld; minste inschr. was H. Kreukniet, te Hardinksveld, voor ƒ 54.50.

's Hage, 4 Juni: het spannen en ophangen van een draad aan de bestaande palen tusschen Amersfoort, Zutfen en Hengelo; ingekomen 12 bilj., als:

P. J. de Kock, Utrecht,	ƒ 697
P. J. Rooding & Co., idem	» 676
C. J. Tierolff, Roermdaal,	» 617.60
Th. Troost, Arcen,	» 580
L. Evermann, Zutfen,	» 579
A. W. Wildberg, Bunnik,	» 564
C. v. Boven, Nieuweramstel,	» 560
E. M. Giesen, Amsterdam,	» 539
W. v. Dijk, Jutfaas,	» 538
A. v. Seters Jr., Baarnsdenk,	» 525
A. Machielsen, Wagenberg,	» 509
P. Boks, Amersfoort,	» 499
Raming	» 709

Rotterdam, 4 Juni: het bouwen van twee openbare scholen aan de Vlietlaan; ingek. 19 bilj., als:

C. Meijers, 's-Hage,	ƒ 89,973
M. L. v. Spanje, idem	» 89,947
D. J. Ulenberg, Rotterdam,	» 84,000
G. v. Rassel, Utrecht,	» 79,705
C. Wybrans, 's-Hage,	» 79,700
H. Seelen, Rotterdam,	» 76,250
A. Meekemans, idem	» 76,219
J. v. Groenendaal 's-Hage,	» 75,591
C. J. v. Tussenbroek, Rotterdam,	» 74,000
P. G. Winters, Kralingen,	» 74,444
H. J. Heiman & Zn., Rotterdam,	» 73,945
J. Schoenmeijer en A. Kos Koolhaalder, idem	» 73,778
J. Spruijt en A. v. Staveren Jr., Kralingen,	» 72,889
A. Loogmans, Rotterdam,	» 72,143
A. D. Lucas, Zevenbergen,	» 71,989
Wed. G. Camesie & Co., Rotterdam,	» 71,591
A. P. P. Boef en G. Pelt, Kralingen,	» 71,495
J. de Puij, Rotterdam,	» 69,500
J. B. Sjerp, idem	» 68,000

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 12 JUNI 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN

Dinsdag, 15 Juni.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: *a.* het gewoon onderhoud van- en het verrichten van herstellingen ged. '86 aan sluis- en waterwerken, scheepvaartinrichtingen enz.; *b.* het bouwen van een scheepssteiger in het Westerdok.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: Bestek no. 386, de levering van 20,000 stuks halfronde eikenhouten dwarsliggers.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau:

1o. de levering van eikenhouten dwarsliggers, in vijf perceelen (Bestek no. 103);

2o. de levering van eiken wisselhout en eikenbeugliggers, in zes perceelen (Bestek no. 104).

Inl. aan het centraalbureau en bij de ingenieurs W. J. Kloek de Reus, te Meppel en H. E. Beunke, te Breda.

's-Bosch, 's avonds 8½ uren, door J. Schumaker, in het koffiehuis het Parlement: het maken van een hovenhuis en een kantoor met bijlevering van de daarvoor noodige materialen. Inl. bij den architect L. Berks, alhaar. Aanw. gehouden.

Uithoorn (N.-H.), ten kantore van den opzichter J. van der Breggen: de levering van ongeveer 400 M³ onderhoudsgrint ten dienste van de wegen in den Noorder Legmeerpolder.

Rilland-Bath (Zeel.), door het bestuur van den Reigerbergschen polder, bij den dijkgraaf: 8000 bos Beulantsch eiken rijshout, 440 bos eiken gaarden, 660 idem eiken staken, 200 stuks masten perkoenpalen, 300 M³ recht masten gloeinghout, alles te leveren voor den wal te Bath, vóór 1 Aug.

Woensdag, 16 Juni.

Cats (Zeel.), te 10 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Leendert-Abrahampolder, in de gemeenteraadskamer: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kram-, steenglooiings- en andere werken aan genoemden polder. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7812.30.

Goes, te 10 uren, door de oestermaatschappij Wolfaartsdijk op het slot Ostende: het doen van metselwerk en herlegging in den oesterput, liggende voor den zeedijk van den Oosterlandpolder te Wolfaartsdijk.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot normalisering van de rivier de Waal, onder Leeuwen, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 30 en 32 Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 17,200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Oude Maas tusschen de kilometerraaien 120 en 121, onder de gemeenten Dordrecht, behoorende tot de werken der Dordsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Braijn en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 13,385.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: *a.* verbouwingen in- en ā. herstel en verbetering van het gebouw van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en aangrenzende gebouwen te 's-Hage. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district en den hoofdopzichter J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 17,871.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het inrichten van de bestaande houtsnijzolders tot overdekte sleephellingen en bergplaatsen voor torpedobooten. Aanw. gehouden.

Werkum, te 12 uren, door burg. en weth.: de straatverlichting in die gemeente, door middel van loopend gas, over een tijdvak van 20 jaren, onder gunstige voorwaarden van overneming van de bestaande en in volle werking zijnde fabriek met toebehooren.

Bolsward, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van eene klinkerbestrating langs de Kerkstraat en het Grootzand, in 2 perc.

Weel (Geld.), te 2 uren, door burg. en weth.: het maken van eenige verbeteringen in het schoolhūsaal. Aanw. te 11 uren.

Hiddelstum, te 4 uren, door burg. en weth.: de levering van 80 stère grint en 40 stère keislag, langs de wegen.

Vollenhove, door den dijkgraaf van het 1e dijksdistrict in Overijsel: de levering van 300 M³ grove geborde riviergrint, vóór 1 Oct., 150 M³ franco wal Blokzijl en 150 idem te Kuinre.

Nieuwendam, in het koffiehuis de Zon: het bouwen van een graanpakhuis buiten op den Waterlandschen zeedijk, aldaar. Aanw. gehouden.

Donderdag, 17 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: de levering van 510 stuks tonsteenen, en wel: 20 1e soort, 20 2e soort, 60 3e soort, 150 4e soort, 100 5e soort en 150 6e soort.

Woerden, te 11 uren, door het collega van commissarissen van den Kamerikschen zandweg, in een der lokalen bij A. Buys: de levering van 300 stère fijne grint ten behoeve van gemelden weg. Bilj. inzenden tot 1 uur vóór de besteding.

Linden (N.-Br.), te 12 uren, door burg. en weth.: het verhoogen, verzwaren en verleggen van een gedeelte Maasdijk onder Linden, van af den dijk beneden de spoorwegbrug te Katwijk, door het Rijk aangelegd tot aan het zogenaamde Dijmsche sluisje, aldaar. Inl. bij den architect H. A. Achterbergh, te Boxmeer. Aanw. 17 Juni, te 9 uren.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het verven en behangen van de boerenbehuizing op de plaats no. 1 en het bijverven van de boerenbehuizingen op de plaatsen no. 2, 3, 4 en 5 in den nieuwen Ruigenaarderpolder.

Reden (Geld.), te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren en aanbrengen van straatnaamborden met toebehooren te Velp. Bilj. inzenden 17 Juni, voor 12 uren.

Bergen-op-Zoom, te 1 uur, in het koffiehuis de Draak: het maken van een steenen duiker met leiding voor den aanvoer van versch en den afvoer van gebruikt water met daarmede in-verband-staande werkzaamheden, ten dienste van den oesterput der firma C. Hartog & Co., te Bergen-op-Zoom. Aanw. 16 Juni, te 10 uren.

Steenbergen, te 3 uren, door burg. en weth.: het veranderen der drie bestaande schoollokalen in de kom der gemeente en het bijbouwen van drie nieuwe lokalen, met lijfverering van alle benoodigde materialen, en de boeden, banken, kasten en kachels, geverfverf voor zes lokalen. Aanw. gehouden.

Dragehaan, door J. Veenstra: eene vertimmering der boerenwoning, bewoond door J. G. Veenstra. Inl. bij R. A. de Jong. Aanw. 15 Juni, te 1 uur.

Vrijdag, 18 Juni.

Bussum (N.-H.), te 11½ uren, in het koffiehuis de Valkenier: het bouwen van een winkelhuis en verdere werken op een terrein aan de Nassaulaan, alhaar. Inl. bij den bouwkundige T. B. Vrakking, te Bussum. Aanw. te 10 uren.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het graven van een uitwateringskanaal van de gasfabriek te 's-Hage tot in zee, ten behoeve van de waterverversching, met de bruggen, sluizen en andere kunstwerken, daartoe behoorende, in 2 perceelen en in massa. Aanw. gehouden. Raming perc. 1 ƒ 230,000, perc. 2 ƒ 400,000.

Maastricht, te 4½ uren, door het burgerlijk armbestuur in het gesticht Calvariënberg: het afbreken en verbouwen van eenige bestaande gebouwen, alsmede het daarstellen van een nieuw gebouw in de nabijheid van het gesticht Calvariënberg in de Abtstraat. Aanw. gehouden.

Zaterdag, 19 Juni.

Wemeradeel, te 10½ uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van eenig laggerwerk in de havengeul te Makkum. Aanw. 15 Juni, te 11 uren.

Workum, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van 100 M. nieuw kistwerk met steenen voeting nabij den muurtoren, met gedeeltelijke lijfverering der benoodigde materialen. Inl. bij den gemeentearchitect.

Maandag, 21 Juni.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de verbetering van de snatie door de haven van Goedereede, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, en den opzichter Dalebout, te Goedereede. Aanw. 15 Juni. Raming ƒ 2820.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het verzwaren van de bestaande kade en het voortzetten dier omkading van het binnenterrein, bestemd voor asch- en tuinsbelt, gelegen in de Sloter-binnen- en Middelveldsche gecombineerde polders, aan de Kostverloren Wetering onder de gemeente Sloten. Het ophoogen van het binnenterrein enz. Inl. bij den stadsingenieur, raadhuis kamer no. 106.

Dinsdag, 22 Juni.

Haarlem, te 10 uren, door het bestuur van den Grooten IJpolder, in de societeit: «Trouw moet blijken": het verzwaren van een gedeelte van den ringdijk, langs zijkanaal F, bij Halfweg. Aanw. 16 Juni, te 9 uren, bij Halfweg.

Alkmaar, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het Ambacht van Westfriesland, ges. Geestmer-Ambacht, in het Logement Noordholland: het gewoon onderhoud der Westfriesche dijkswerken met de levering van alle materialen enz. Inl. bij den opzichter A. Fraij, te St. Maarten. Aanw. 19 Juni, te 10 uren.

Alkmaar, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het Ambacht van Westfriesland, ges. Geestmer-Ambacht, in het logement Noordholland: het gewoon onderhoud van den Geestmer-Ambachtsdijk met aanhorigheden.

Sneek, te 12 uren, door burg. en weth. van Wymbritseradeel:

1o. het maken van een walbeschoeiing langs den Waagswal met bijbehoorende werken, het verstraten van dien wal, de Koemarkt, de Wijdesteeg enz., te Woudsend;

2o. het verstraten van een gedeelte van den weg ten noorden van het dorp Heeg.

Aanw. 19 Juni, te Heeg te 11 uren en te Woudsend te 1 uur.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van plankbeschoeiingen met en zonder steenstapeling langs den kanaalboord van den Rijks-grootenweg van Groningen naar Delfzijl. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur, den opzichter Raammaker, allen te Groningen, en den opzichter Stratingh, te Delfzijl. Aanw. 15 Juni. Raming ƒ 12,160.

Philippine, te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Stad-Philippinepolder in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van bovengenoemden polder. Aanw. 15 en 16 Juni, telkens van 10 tot 12 uren, waartoe het bestuur op de haven zal bijeenkomen.

Woensdag, 23 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het opruimen van gronden aan den linkeroever van den Auer en in het bed dezer rivier, benevens het aanbrengen van eene oeververdediging, onder de gemeente Hooge- en Lage-Zwaluwe, provincie Noord-Brabant, beneden kilometerraai 65, behoorende tot de werken voor het verleggen

van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Hosch, en den ingenieur Caland, te Lage-Zwaluwe. Aanw. 16 Juni. Raming ƒ 9000.

s-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het opruimen van gronden aan den linkeroever van den Anser en in het bed dezer rivier, benevens het aanbrengen van eene oeververdediging, onder de gemeente Hooge- en Lage-Zwaluwe, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding van de rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Hosch, en bij den ingenieur Caland, te Lage-Zwaluwe. Aanw. 16 Juni. Raming ƒ 79.000.

s-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud der werken, behoorende tot de leidammen in het Zwolsche Diep, met de verlichting en afbakening van dat vaarwater, van 1 Juni '86 tot en met 30 Juni '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Rinnooy, te Kampen. Aanw. 16 Juni. Raming ƒ 17,180.

s-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het wegruimen van riet in de Benedenlek-Merwede, onder de gemeente Sliedrecht, gronden vaarwijd. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. 16 Juni. Raming ƒ 612.

Delfshaven, te 2 uren, in het societeitsgebouw Concordia: het maken van 3 pakhuizen aan de Voorhaven W.-Z., te Delfshaven. Inl. bij den architect H. M. Lemmen Jz., aldaar. Aanw. 19 Juni, te 11 uren.

Donderdag, 24 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verleggen van 's Rijks zeewerken op het eiland Wieringen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Hoogenboom, te Hoorn. Aanw. 17 Juni. Raming ƒ 11,900.

Middelburg, te 12 uren, door den directeur der registratie en domeinen: het doen van herstellingen aan den spuidijker in de kade van den spuikom, gelegen voor den Vergaertpolder in den Brakman, bij Philippine. Aanw. 17 en 18 Juni, te 10 uren.

Oosterwolde, te 12 uren door burg. en weth. van Ooststellingwerf: 1o. het afbreken van de bestaande en bouwen van nieuwe scheien te Feshiebrug en Haulerwijk en van een onderwijzerswoning te Langedijke;

2o. het verbouwen en vergroeden van de scheien te Appelscha (no. 1), Donkerbroek en Haule.

Inl. bij den gemeentearchitect H. Vrijburg, te Mokkinga.

Rotterdam, te 2 uren, door de architecten J. Stok & Zn., in het Hotel du Passage: het bouwen van een pand, ingericht tot paarden- en wagenstal, bovenwoning en loswoningen. Inl. bij genoemde architecten. Aanw. 21 Juni, te 2 uren.

Apeldoorn, te 2 uren ten kantore der Kon. Nederl. Locaal-spoorwegmaatschappij: Bestek no. 15, het maken van gebouwen en inrichtingen voor den locaal-spoorweg Apeldoorn—Deventer. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Brederode, te Apeldoorn, en den sectie-ingenieur M. E. de Wildt, te Deventer. Aanw. 17 Juni. Raming ƒ 14,1[illegible].

Vrijdag, 25 Juni.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het leveren en leggen van een gietijzeren riool met aanverwante werkzaamheden. Aanw. 18 Juni, te 10 uren, aan het bureau van publieke werken.

s-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in twee percoelen. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en bij den lijninspecteur, te Utrecht. Raming: perc. 1 ƒ 1070, perc. 2 ƒ 1.40.

Zaterdag, 26 Juni.

Wilhelminaoord (Zeel.), te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Oost-Ierelandpolder, in het gemeentehuis: het gezamenlijk onderhoud met vernieuwing der werken tot 30 April '87, aan de waterkeering van bovengenoemden polder, in een perceel. Aanw. 19 en 22 Juni, te 10 uren.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van twee lokalen bij de gemeenteschool no. 9.

Maandag, 28 Juni.

Groningen, te 12 uren, door den prov. inspecteur der directe belastingen, aan zijn bureau: de bouw van eene woning en kantoor voor een kommies-ontvanger te Nieuweschans. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 21 Juni, te 1 uur.

Nijmegen, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van bouwterrein, ten haren kantore in de Van-Welderenstraat 14: het bouwen van twee villa's aan het keizer-karelsplein, aldaar. Inl. aan gemeld kantoor. Aanw. 28 Juni, te 11 uren.

Woensdag, 30 Juni.

s-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk langs den linkeroever van het Scheur, buiten Maasdijk, ter voortzetting der opruiming van de Beschdaat, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 23 Juni, te 12 uren. Raming ƒ 185,000.

Donderdag, 1 Juli.

's-Hosch, te 10½ uren, door het bestuur van den polder Van der Eijem, op het raadhuis: het afdammen droogmaken en herstellen van de Rosendaelsche sluis, gelegen in den ouden dijk, nabij Ottho, tusschen het nieuwe en het voormalige stoomgemaal des polders. Aanw. 24 Juni, te 10 uren.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.:

1o. het maken en leveren van 160 betonblokken voor de zeeberäwer van de havenhoofden te Ijmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Raming ƒ 16.000;

2o. de uitvoering van eenige onderhoudswerken ten behoeve van de Koolsche Vaart, in Noord-Holland. Raming ƒ 1457.

Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Blom, te Amsterdam. Aanw. 24 Juni.

Vrijdag, 2 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een peilput, terp en gebouwtje voor een regenstroomenden getijmeter op den Westhavendijk bij het hoofd te Zierikzee. Inl. bij den hoofdingenieur in het 1le district, te Middelburg, en den ingenieur te Goes. Aanw. 24 en 25 Juni. Raming ƒ 8000.

's-Hosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat, enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en leveren van drie nieuwe brugschepen en het uitvoeren van bijbehoorende werken, ten behoeve van de schipbrug over de rivier de Maas te Hedel. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissements-ingenieur Keurenaer, beiden te 's-Hosch, en den opzichter Vreeg, te Crevecoeur. Aanw. 25 Juni. Raming ƒ 7250.

Woensdag, 7 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het opruimen van gronden in het bed van den Anser en het maken van daarmede in verband staande werken onder de gemeente Made en Drimmelen, provincie Noord-Brabant, tusschen de kilometermales 60 en 63, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond te 's-Hosch en bij den ingenieur Caland, te Lage-Zwaluwe. Aanw. 30 Juni. Raming ƒ 168.000

Vrijdag, 9 Juli.

's-Hosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van storm- en winterschade aan de werken, behoorende tot het kanaal de Diese. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur Keurenaer, beiden te 's-Hosch, en den opzichter Vreeg, te Crevecoeur. Aanw. 2 Juli. Raming ƒ 4450.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van bestratingen op den Rijksweg van Leeuwarden naar de Overijselsche grens, in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur te Groningen, den ingenieur te Leeuwarden en den opzichter Koorevaar, te Beerenveen. Aanw. 5 Juli. Raming ƒ 4651.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van strookepotingen en helmbeplanting, benevens het maken van afrasteringen op en naast de beide geboeiden van den Stuifdijk, tusschen de Kore- en Oerderdunnen op het eiland Ameland, behoorende tot de zeewerken in Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur te Groningen, den ingenieur te Leeuwarden en den opzichter Ten Busschate te Leeuwarden. Aanw. 5 Juli. Raming ƒ 2800.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en inlangen van een paar buitenverbeteren in den zuiderkeker van de zeesluis de Nauwezijpen, onder Engwierum, behoorende tot de zeewerken in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur te Groningen, den ingenieur te Leeuwarden en den opzichter Ten Busschate te Leeuwarden. Aanw. 5 Juli. Raming ƒ 1444.

Prijsopgaaf gevraagd voor de levering van circa 80.000 KG. gegoten-ijzer aan buizen, ten behoeve der Locaal-spoorwegmaatschappij Holland's Noorderkwartier. Adres den ingenieur Krieger, te **Medemblik**.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Wieringen, 28 Mei: het maken van 200 M. steenglooiing, het leggen van een rangdam en verzwaren van dijken, voor het heemraadschap Wieringen; ingekomen 12 bilj., als:

Gebr. Klein,	te Nieuwediep,	ƒ 9050
G. Moorman,	» idem	» 9023
Gebr. Jansen,	» idem	» 8720
Joh. Gijselaar,	» Medemblik,	» 6990
R. M. de Boer,	» Staveren,	» 6780
S. Tool,	» Wognum,	» 6450
R. Schreuder,	» Kolhorn,	» 6300
N. Heijblok,	» Wieringen,	» 6075
J. G. Kalis,	» Sliedrecht,	» 5992
P. J. de Vries,	» Wieringen,	» 5900
J. Poppen,	» idem	» 5910
C. Kroon,	» idem	» 5260

gegund.

Bussum, 5 Juni: het bouwen van een villa, gelegen aan de Vlietlaan alhaar, onder beheer van den architect J. F. Everts; ingekomen 10 bilj., als:

G. Majoor, Bussum,	ƒ 13.750
G. Tuenissen, Hilversum,	» 13.540
J. Mulder, Arnhem,	» 12.765
Van Norren en Schipper, Bussum,	» 11.557
H. R. Hendriks, Os,	» 11.490
H. J. G. Haendriksman, Amsterdam,	» 11.228
K. J. H. v. Damme, idem	» 10.930
A. Keers, Hilversum,	» 10.790
E. v. Klaarwater, Bussum,	» 10.450
E. J. Jurriens, Naarden,	» 10.275

Delft, 5 Juni: het afbreken van een pand aan de Voldersgracht en het bouwen van een dubbel winkelhuis voor de Delftsche coöperatieve wikelvereeniging; ingek. 11 bilj., als:

W. N. v. Ipenburg,	te Delft,	ƒ 10,945
C. v. d. Boom,	» idem	» 10,270
Gebr. J. J. en J. Lucas,	» idem	» 10,179
W. Franke,	» 's-Hage,	» 9,850
W. F. C. Schaap,	» Delft	» 9,589
D. Hoorman,	» idem	» 9,794
N. Rodenburg,	» idem	» 9,784
J. R. Vos,	» idem	» 9,775
J. Luxemburg,	» idem	» 9,548
H. Beijer,	» Hof v. Delft,	» 9,538
J. H. Valk,	» Rijswijk,	» 8,900

's-Hosch, 7 Juni: het bouwen van een sigarenfabriek met heerenhuis op de voormalige esplanade, onder beheer van den bouwkundige F. Roosenlaars; ingekomen 8 bilj., als:

L. Burkens,	te 's-Hosch,	ƒ 17,695
Frankefurt,	» idem	» 15,855
Th. Dirks,	» idem	» 15,779
L. J. Metz,	» Z.-Bommel,	» 15,767
J. v. Eerd,	» 's-Hosch	» 15,747
J. v. Rijt en P. Versteijnen,	» Oosterwijk,	» 15,510
A. B. Beckers,	» 's-Hosch,	» 14,970
G. de Ruijter,	» idem	» 14,130

gegund.

Groningen, 7 Juni: het bouwen van schoollokalen enz. bij de burgerschool in de Violenstraat; ingek. 16 bilj.; minste insche. was A. de Vries, te Groningen, voor ƒ 9697.

Groningen, 7 Juni: het witten, wasschen der glasruiten, verrichten van verfwerken enz. aan het beursgebouw; ingek. 3 bilj.; minste insche. was M. O Olthoff, te Groningen, voor ƒ 627.

Apeldoorn, 7 Juni: het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de bouwhoeven, de slagbomen in het Soerensche bosch, en de brug bij de Zendekooi en in den weg naar Wassed, behoorende tot het kroondomein; ingek. 8 bilj., als:

H. L. v. Loenen,	te Apeldoorn,	ƒ 687
Wed. A. Keegman,	» idem	» 673.69
H. v. d. Brink,	» idem	» 649
W. L. Smit,	» idem	» 628
A. Radstaak,	» idem	» 589
J. v. Essen,	» idem	» 544
G. Buurman,	» idem	» 543.80
J. Baitenhuis,	» idem	» 489

gegund.

Leiden, 7 Juni: het verrichten van herstellingen aan- en vernieuwing van eenige gemeentelijke bruggen.

Perceel

1, hoogste inschr.	D. Ouwerkerk,	Leiden,	ƒ 667
minste »	G. de Vink,	idem	» 383
2, hoogste »	J. Mosten,	idem	» 823
minste »	M. Langemal & Zn.,	idem	» 767
3, hoogste »	T. Los.	idem	» 1444
laagste »	Gebr. Smittenaar,	idem	» 4060
4, hoogste »	P. L. Neuteboom,	idem	» 1283
minste »	P. Hasselbach,	idem	» 999
5, hoogste »	T. Los,	idem	» 767
minste »	A. P. Planjer,	idem	» 567

Zuidhorn, 7 Juni: de vernieuwing van de draaibrug over het Hoendiep te Emmastil; ingek. 17 bilj. als:

R. J. Dijkstra,	te Kollum,	ƒ 8400
P. R. Dijgheide,	» Groningen,	» 7490
A. H. Teninga,	» Grootegast,	» 7847
A. Schreuder Jr.,	» Groningen,	» 7827
J. N. Kruizinga,	» idem	» 7793
J. Timmer Jr.,	» Obergum,	» 7755
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 7697
S. H. Kremer,	» Bedum,	» 7670
O. Kerkstrate,	» Munnekezijl,	» 7666
J. Pot,	» Stedum,	» 7660
W. H. Rottschäfer,	» idem	» 7597
T. Bos,	» Bedum,	» 7540
C. v. d. Veen,	» Meeuingeweer,	» 7395
H. Formsma,	» Grijpskerk,	» 7390
J. Lubsen,	» Zuidwolde,	» 6810
Th. Ceron,	» Groningen,	» 6687
A. J. Benningn,	» Bedum,	» 6589

gegund.

Amsterdam, 8 Juni: het verbouwen der magazijnen van J. Cohen Jr., in de Kattenstraat, onder beheer van den architect A. Salm Gilz.; ingek. 18 bilj., als:

H. de Haas,	ƒ 28.653
Maks en Rochholst,	» 28.220
K. J. B. v. Damme,	» 27.900
R. Timmm,	» 27.449
A. Paans,	» 27.390
H. W. A. Paans,	» 27.273
C. Rietsijder,	» 26.680
W. L. Leliëvandt,	» 26.555
B. v. Buuren,	» 26.500
Cruijff en Schouten,	» 26.480
H. Rietsijder & Zn.,	» 26.250
J. Koster,	» 25.450
Cerlijn en de Haan,	» 25.200
W. Voskuijl,	» 24.740
W. Groen,	» 24.500
P. S. Reijnierse,	» 24.400
E. R. Kuipers,	» 23.390
B. de Bruin,	» 20.350

Rotterdam, 8 Juni, ten behoeve van de gemeente-gasfabriek aan den Oosteeedijk, de levering van: 1o. eikenhouten dwarsliggers; ingek. 5 bilj., als:

M. Kronberger & Sohn, Budapest (Hongarije),	ƒ 3250
J. R. v. Brogerwen, Bokstel,	» 2265
J. J. v. d. Eerden Pz., idem	» 2120
J. Nahuijs, Groenlo,	» 2118
B. H. Clercx, Bokstel,	» 1980

2o. eiken wisselhout, brugliggers en loopplanken; ingekomen 8 bilj., als:

J. en A. v. Yollenhoven, Rotterdam,	ƒ 9909
L. W. Verspille, Nijmegen,	» 9427
G. T. Coers, Arnhem,	» 9448.20
B. H. Clercx, Bokstel,	» 9000
A. v. Stolk & Zn., Rotterdam,	» 8678
J. Nahuijs, Groenlo,	» 8402
J. A. v. d. Eerden Wz., Bokstel,	» 8234
M. Kronberger & Sohn, Budapest,	» 6540

3o. meskant bezagd grenen ribhout en planken; ingek. 3 bilj., als:

A. v. Stolk & Zn., Rotterdam,	ƒ 1649
J. en A. v. Vollenhoven, idem	» 1577
W. S. v. d. Wetering & Co., idem	» 1495.16

Rotterdam, 8 Juni, ten behoeve van de gemeente-gasfabriek aan den Oosteedijk, de levering van: 1o. stalen spoorstaven, stalen hechtplaten en metalen dwarsliggers; ingek. 3 bilj., als:

Société anonyme des Aciéries d'Angleur, Remery (België),	ƒ 12,879
Hoerder Bergwerks Hütten verein, Hoerde (Westfalen),	» 12,325
Gevoke & Co., Amsterdam,	» 10,975

2o. stalen tongbewegingen, gegoten-stalen omwendbare puntstukken en kruisstukken, ijzeren excentrieken en stalen contrarads, een en ander met toebehooren; ingek. 1 biljet van de Machinefabrik «Deutschland", Dortmund, voor ƒ 9220.

3o. stalen onderlegplaten, ijzeren klemplaten en haakbouten, stalen voerringen, gegoten-ijzeren sluit- en steunkussen, steunschoenen, ijzeren moer- en dookbouten; ingekomen 2 bilj., als:

H. E. Oving Jr., Rotterdam,	ƒ 4674
Gevoke & Co. Amsterdam,	» 3892

's-Hosch, 8 Juni: de verbouwing van het bestaande kerkgebouw der Israëlietische gemeente met overwelving van een gedeelte der vloer is gegund aan L. Frankefurt, te 's-Hosch.

Puttershoek, 8 Juni: het bouwen eener nieuwe bouwmanswoning met annexe graanschuur en steenenhuis onder Nunansdorp, voor Joh. Maasdam Az, onder beheer van den architect H. Beljers.

Perc. 1, het timmer-, fundeur-, lood-, zinkwerk, gemeesd-, getrokken- en fabrieksijzerwerk; ingek. 6 bilj., als:

H. Weesla Johz.,	te Oud-Beierland,	ƒ 6444
J. Snoep,	» Mijnsheerenland,	» 5998
J. Visser,	» Zuid-Beierland,	» 5870
A. Weijers,	» idem	» 5850
C. Verboom,	» Nunanshorp,	» 5825
J. Ph. Beukema,	» idem	» 5690

Perc. 2, het aarde-, metsel-, hardsteen- en marmer-, cement- en stucadoorwerk met den gangvloer; ingek. 8 bilj., als:

D. 't Hooft,	te Nunanshorp,	ƒ 5110
Th. v. Loo,	» Westmaas,	» 4968
R. v. d. Berg,	» 's Gravendeel,	» 4965
L. v. Oudheusden,	» Maaskim,	» 4964
J. 't Hooft,	» Nunanshorp,	» 4960
D. v. d. Berg,	» idem	» 4950
W. 't Hooft,	» idem	» 4947
G. Pijl,	» idem	» 4930

Perc. 3, het riet-dekkerswerk; ingekomen 4 bilj., als:

T. de Vries,	te Strijen,	ƒ 625
A. v. d. Sijde,	» Groote-Lindt,	» 622
P. Kalis,	» Puttershoek,	» 498
P. v. d. Sijde,	» Mijnsheerenland,	» 420

Wildervank, 8 Juni: het bouwen van een burgerbehuizing, voor H. R. van der Veen; ingek. 5 bilj., als:

F. Kaanenga,	te Wildervank,	ƒ 2200
R. Wiebertjes,	» idem	» 2049
D. de Groot,	» idem	» 2044
H. Huizing,	» idem	» 2222
E. Bulder,	» idem	» 2137

gegund.

Helder, 8 Juni: het slechten van voorwerken in de stelling van Helder, onder het beheer der geniedienst, alhaar; ingek. 16 bilj., als:

J. Kooij	te Amsterdam,	ƒ 28,000
Gebr. Klein,	» Helder,	» 28,150
P. Dunsker,	» Amsterdam,	» 27,908
C. J. Hartog,	» idem	» 27,550
B. Boon,	» Helder,	» 27,088
A. Vos,	» Amsterdam,	» 26,800
S. Krijnen,	» Helder,	» 26,500
P. Spruit,	» idem	» 26,500
A. Graaff,	» idem	» 26,420
G. Moorman,	» idem	» 26,330
Gebr. Jansen,	» idem	» 26,256
W. H. Sweis,	» Hardinkveld,	» 25,896
H. v. Rijn,	» Naarden,	» 25,849
C. Bos Az.,	» Dordrecht,	» 25,700
A. Bos,	» Helder,	» 24,749
K. J. Verstoeg,	» Oosterbeek,	» 23,777

Raming: » 28,750

Middelburg, 8 Juni: de levering van 52.000 greiskeien voor de gemeentewerken; ingekomen 11 bilj., als:

		per 1000
A. Leroij en G. Basteels, Molenbeek (Brussel),		ƒ 64.65
Joh. de Bres Jz., Dordrecht,		» 62.69
A. Dupeens en H. Jeenen, Yvoir,		» 55.95
F. J. Smit, Dordrecht,		» 54.94
Barette en Troupin, Eindhoven,		» 53.47
A. Clerfajt, Esneux,		» 52.48
Wed. J. C. Massée & Zn., Goes,		» 51.94
J. B. Petit, Breda,		» 51.30
F. Bodson, Mook,		» 49.40
E. Janssen en E. Burlin, Luik,		» 47.30
Neef en De Lavleije, idem		» 46.97

Gegund aan F. Bodson, Mook.

's-Hage, 9 Juni: het verrichten van baggerwerk langs den rechteroever van het Scheur benoden Maasdijk, ter voortzetting der opruiming van de Hoompland; ingek. 2 bilj., als:

A. G. Huvskes, Hedel,	ƒ 74,300
A. L. v. Wijngaarden Dz., Sliedrecht,	» 64,980
Raming	» 70,100

Assen, 9 Juni: het gedeeltelijk afbreken van een huis aan de Groningerstraat en het wederopbouwen van een heerenhuis voor W. A. baron van der Feltz, onder beheer van den architect G. Stel; ingek. 9 bilj., als:

A. Hakkert,	te Assen,	ƒ 6129
J. F. Broekema,	» idem	» 4963
B. Bunse,	» idem	» 4940
D. B. Wiering,	» idem	» 4869
Schimmelpenninck en Brals,	» idem	» 4786
B. Broekema,	» idem	» 4705
D. Noteng,	» idem	» 4735
C. v. Zoelen,	» idem	» 4687
Smallenbroek en Jalving,	» idem	» 4590

gegund.

Assen, 9 Juni: het 4jarig onderhoud van het gebouw der bouwvereeniging Eigen Haard, onder beheer van den architect G. Stel; ingek. 1 bilj. van G. v. d. Grampel, te Assen, voor ƒ 273.

Medemblik, 10 Juni, door het bestuur der Locaal-spoorwegmaatschappij, Holland's Noorderkwartier: 1o. volgens Bestek no. 4, het stationsemplacement en de aardebaan enz.; ingek. 4 bilj., als:

H. L. Cusveller,	te Staveren,	ƒ 6791
P. Berkhout,	» Medemblik,	» 5549

J. Gijzeinar, te Medemblik, ƒ 3390
A. Lak, » Midwoud, » 4778
Niet gegund.

2o. volgens Bestek no. 5. het stationsgebouw enz.; ingekomen 3 bilj., als:
J. Schoenmeijer en A. Kos Kroesbalder, te Rotterdam, ƒ 28,681
J. Hoogendijk, » Medemblik, » 18,128
H. R. Hendriks, » Os, » 17,499
Niet gegund.

Rijnsburg, 10 Juni: het onder proföl brengen van eenige gedeelten ringkade, van het groot-waterschap de Ronde Venen, in 10 perc.; minste inschr. waren:
perc. 1. J. v. d. Kroef, ƒ 159
» 2. dezelfde, zand 200 M³ à 44 ct. ƒ 88,
dezelfde, steigeraarde 150 M³ à 69 ct. ƒ 103,50,
dezelfde, koolasch 30 M³ à 70 ct. ƒ 21, » 212,50
» 3. T. de Rooy, » 150
» 4. J. Visser, » 270
» 5. A. de Zwart, » 197
» 6. J. v. d. Kroef, steigeraarde 1000 M³ à 69 ct. » 690
» 7. J. v. d. Laan, koolasch 1000 M³ à 71 ct. » 710
» 8. D. de Rang en T. v. d. Kleij, ballaststand 1000 M³ à 48 ct. » 480
» 9. J. Visser, grove puin 700 M³ à ƒ 1.48 » 1036
» 10. J. Kuijten, klei 300 M³ à ƒ 0.80 » 240
Alles aan de minste inschr. gegund.

Haarlem, 10 Juni, voor rekening van 's Rijks waterstaat: 1o. het aanleggen en verlengen van hoofden op- en het afslechten en overwerken van een gedeelte duin langs het Noorderstrand van het eiland Vlieland, Bestek no. 108; ingek. 14 bilj., als:
G. Klein, Helder, ƒ 35,300
A. Vos Hz., Amsterdam, » 35,195
G. Moorman, Helder, » 35,000
C. v. d. Plas, Hardinkveld, » 34,000
W. Ambachtsheer, Nieuweramstel, » 33,000
A. Bos, Nieuwediep, » 32,960
D. Volker, Dordrecht, » 31,960
L. A. v. Haaften, Sliedrecht, » 31,400
J. Oldenburg, Bergen, » 30,160
R. Schreuders, Kolhorn, » 48,995
L. Kalis Kz., Sliedrecht, » 48,920
C. Bos Az., Dordrecht, » 48,800
T. Volker Tz., Sliedrecht, » 47,990
M. Daalder, Terschelling, » 47,581
Raming » 57,600

2o. het uitvoeren van baggerwerken in het Noordzeekanaal en voor de sluizen te Spaarndam, Bestek no. 107; ingek. 7 bilj., als:
C. Bouterse, Amsterdam, ƒ 44,600
G. D. v. Doorn, idem » 43,000
W. Goedkoop Hz., idem » 42,700
J. v. Rouwelingen, idem » 41,200
H. Benaik Hz., Utrecht, » 39,710
C. Bos Az., Dordrecht, » 36,860
C. J. Kalis Jz., Hasselden, » 27,960

3o. het wegruimen van een wrak in de Zuiderzee, Bestek no. 109; ingekomen 6 bilj., als:
A. Fischer, 's-Hosch, ƒ 3950
A. J. Smit, Rotterdam, » 2900
H. J. Buis, Urk, » 2500
T. C. Mantel, Enkhuizen, » 1470
H. Kaat, Hoorn, » 1260
A. v. d. Tak, Goedereede, » 968

Zaandam, 10 Juni: 1o. het uitvoeren van eenige onderhoudswerken aan den Westzaner zeedijk; ingek. 10 bilj., als:
J. Pool, te Amsterdam, ƒ 2500
K. Vens, » Zaandam, » 2420
R. Schreuder, » Koltern, » 2300
C. Kouken, » » 2257
M. W. Schreuder, » Amsterdam, » 2248
P. Vens, » Zaandam, » 2215
H. de Jong, » Ammerstol, » 2190
P. v. Staveren, » Haarlem, » 2180
D. Verlaan & Zn., » Zaandam, » 2150
J. Leguit Jr., » idem » 2059
gegund.
Raming ƒ 2247,75

2o. het bouwen van een sluiswachterswoning; ingekomen 7 bilj., als:
P. Hazeberg, te Krommenie, ƒ 2196
C. Geils, » Westzaan, » 1860
J. v. Sante, » Zaandam, » 1857
P. de Vries Gz., » idem » 1856
D. Verlaan & Zn., » idem » 1847
C. v. Soest, » Beverwijk, » 1840
K. Brugman, » Zaandam, » 1735
gegund.
Raming ƒ 1963

Dubbeldam, 10 Juni: het bouwen van een woning voor den gemeente-gemeenslaer, met koetshuis en stalling, en het maken van enkele bijkomende werken; ingek. 10 bilj., als:
C. Bakker, te Papendrecht, ƒ 13,349
A. Bijl, » 's-Gravendeel, » 13,320
H. Beijens, » Dordrecht, » 13,187
R. v. d. Berg, » 's-Gravendeel, » 13,000
G. Rothof Hz., » Zwijndrecht, » 12,375
J. Kooij, » Dubbeldam, » 12,350
F. J. Wulfse, » Zwijndrecht, » 12,270
C. v. d. Wiel, » Dubbeldam, » 12,259
Z. v. Schelt, » Dordrecht, » 11,973
B. H. v. Iperen, » 's-Gravendeel en
C. Tempelaar, » Dubbeldam, » 10,726

Wageningen, 10 Juni: de verbouwing van de villa Veluvia, onder beheer van den architect S. Bitters; gegund aan P. de Leeuw, te Wageningen, voor ƒ 1697.

Schiedam, 10 Juni: het vernieuwen van den onderbouw in ijzer van de Appelmarktbrug; ingek. 3 bilj., als:
A. Kortewerg, te Zevenbergen, ƒ 3680
Penn en Baudoin, » Dordrecht, » 3580
H. Wiemhoven, » Schiedam, » 3444
gegund.

Zuidhorn, 10 Juni: de herbouw der hoeverij van Zetsema, te de Waarden, onder beheer van den architect M. Viets; ingek. 10 bilj., als:
J. S. v. d. Steeg, te Hardegarijp, ƒ 6729
H. Formsma, » Grijpskerk, » 6214
J. Sipkens, » Niehove, » 6129
R. Wieringa, » Uhum, » 5950
J. Pot, » Stedum, » 5900
B. Kost, » Zuidhorn, » 5884
A. H. Tenninga, » Grootegast, » 5878
M. H. Westra, » Baflum, » 5776
W. Rotschäfer, » Stedum, » 5643
H. Moorman, » Bedum, » 5430
gegund.

Breda, 10 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het rioleeren van de lange Marktstraat met het leveren en leggen van trottoirbanden, benevens het bepuinen en begrinden van die straat en het leveren en leggen van trottoirbanden aan den singel van af de Lange Marktstraat tot de voormalige Inundatiesluis; minste inschr. G. W. Metsers, te Ginneken, voor ƒ 3478.

2o. het voltooien der rioleering met het leveren en leggen van trottoirbanden, benevens het bepuinen, begrinden enz. van het laatste gedeelte der Middenlaan en van de Gasthuisstraat; minste inschr. dezelfde, voor ƒ 6122.

3o. het vervangen der keien door ijzersteentegels op het trottoir aan de Haven, het verwerken der uitkomende keien in den rijweg met het vervangen der oude en onbehakte keien door nieuwe behakte en het verwerken der oude keien aan de Oude Vest, benevens het veranderen der steenen watertrappen aan de Haven; minste inschr. Th. Kessel, te Breda, voor ƒ 1915.

4o. het leveren van voor de gemeente Breda benoodigde ijzersteentegels tot bestrating van trottoirs; minste inschr. M. Luijten, te Lokkerkerk, per 1000 stuks ƒ 85.98.

5o. het leveren van voor de gemeente benoodigde straatkeien; ingek. 8 bilj., als:

	per 1000
Kloos en Van Limburgh, Rotterdam,	ƒ 57,00
Neef en De Laredeije, Luik,	» 47,00
Barotte en Troupin, Eindhoven en F. Bodson, Luik,	» 43,88
E. Janssen en Ed. Burlon, idem	» 43,85
A. Dapsens, Yvoir,	» 43,60
L. Goffin & Co., Luik,	» 43,45
C. Ph. Petit, Breda,	» 42,97
H. J. Rosman, Rotterdam,	» 38,40

Wamsum, 10 Juni: het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning met bijlevering van alle benoodigde materialen; ingek. 5 bilj., als:
P. M. Freulich, Broekhuizenvorst, ƒ 3747
W. Wijnhoven, Venraij, » 3677
M. Reijntjes, Arjen gem. Bergen, » 3202
Joh. v. d. Ven, Wanssum, » 3203
J. Schreven, Broekhuizen, » 2847
gegund.

's-Hosch, 11 Juni, voor rekening van 's Rijks waterstaat: 1o. het herstellen van winterschade aan de beloopen van den Rijksweg 's Hosch—Tilburg, tusschen 's-Hosch en Vucht en het voorzien met paingbooiing van het oostelijk beloop van het verlegde gedeelte van dien weg onder de gemeente Vucht; minste inschr. D. A. van der Kaaij, te Rosmen, voor ƒ 3800. Raming ƒ 4150.

2o. het herstellen van gewone storm- en winterschade aan den Rijks-grooten-weg der 2e klasse no. 4, van 's-Hosch naar de rivier de Maas, in de richting van Utrecht; minste inschr. P. J. de Kok, te Utrecht, voor ƒ 455. Raming ƒ 600.

3o. het uitvoeren van buitengewone verrichtingen en herstellingen aan de werken der schijbrug over de Maas bij Hedel, behoorende tot den dienst der veren in de provincie Noord-Brabant; minste inschr. A. van der Tak, te Goedereede, voor ƒ 4974. Raming ƒ 5700.

4o. het herstellen van storm- en winterschade aan de Rijkswerken, behoorende tot de Zuid-Willemsvaart, in de provincie Noord-Brabant; minste inschr. A. de Kort, te Haarlwijk, voor ƒ 2788. Raming ƒ 3360.

's-Hage, 11 Juni: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in Noord-Holland; ingekomen 5 bilj., als:
E. M. Giesen, te Amsterdam, ƒ 656
J. v. d. Noll, » Alkmaar, » 563
C. v. Buren, » Nieuweramstel, » 500
A. Machielsen, » Wagenberg, » 498
K. Moen, » Purmerend, » 475
Raming » 675

Rotterdam. Het bouwen van twee openbare scholen aan de Vlietkade, waarvoor bij openbare aanbesteding de minste inschr. was J. B. Sperp, te Rotterdam, voor ƒ 68,000, is gegund aan den volgenden inschr. J. de Puij, te Rotterdam, voor ƒ 69,300.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 19 JUNI 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 21 Juni.

Pannerden (Geld.), te 10½ uren, aan het Veerhuis: het afbreken van twee oude en het weder bouwen van een nieuwe schuur, op de boerderij in pacht bij A. Reijmer. Aanw. 2 uur vóór de besteding.

Tessel, te 11 uren, door het bestuur van het waterschap de 30 Gemeenschappelijke Polders op Tessel, ten raadhuize:

1o. de levering van 300 stère onderhoudsgrint, middelsoort, vrij op den wal of wagen in de haven, alhaar;

2o. idem 60 last basaltsteetsteen, zwaar van 150 tot 300 KG. vrij op den wal in de haven.

Inl. bij Jh. W. Hellenius, te Oosteschild.

Utrecht, te 11 uren, door het bestuur der vereeniging van den H. Vincentius à Paulo, in het huis aan den Springweg, no. 278: het bouwen van eene spijskokerij etc. en het verbouwen van gemeend huis. Inl. bij den architect W. J. van Vegelpoel. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de verbetering van de sluitie door de haven van Goedereede, behoorende tot de powerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, en den opzichter Dalebout, te Goedereede. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2820.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het verwaren van de bestaande kade en het voortzetten dier ommading van het binnenterrein, bestemd voor asch- en vuilnisbelt, gelegen in de Sloter-binnen- en Middelveldsche gecombineerde polders, aan de Kostverloren Wetering onder de gemeente Sloten. Het ophoogen van het belitterrein enz. Inl. bij den stadsingenieur, raadhuis kamer no. 106.

Borne (Ov.), te 12 uren, namens de firma S. J. Spanjaard, in het hotel Eresink: het vergrooten van hare weverij, alaar. Aanw. te 11 uren.

Borkeloe, te 12 uren, door burg. en weth.: het repareeren, vernieuwen en vergrooten van bruggen, tollen, tolgaarderswoningen, veldwachterswoning en den toren der Herv. kerk, alaar, in 5 perceelen. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het verharden van een gedeelte van de Laan-van-Meerdervoort, alaar.

Wageningen (Gron.), te 5 uren, door H. van Tiddens bij T. Prenger: het wederopbouwen zijner afgebrande boerenplaats. Aanw. te 3 uren.

Maasluis, door M. Wuister: het bouwen van 3 houten keeten, op de Ruige Plaat gem. Rozenburg, tegenover Zwartewaal.

Dinsdag, 22 Juni.

Haarlem, te 10 uren, door het bestuur van den Grooten IJpolder, in de societeit: »Trouw moet blijken": het verzwaren van een gedeelte van den ringdijk, langs zijkanaal F, bij Halfweg. Aanw. gehouden.

Alkmaar, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het Ambacht van Westfriesland, gen. Geestmer-Ambacht, in het Logement Noordholland: het gewoon onderhoud der Westfriesche dijkswerken met de levering van alle materialen enz. Inl. bij den opzichter A. Fraij, te St. Maarten. Aanw. gehouden.

Alkmaar, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van 120,000 straatklinkerwaalnoppen of Vechtsteen (Waalvorm) voor straten.

Alkmaar, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het Ambacht van Westfriesland, gen. Geestmer-Ambacht, in het logement Noordholland: het gewoon onderhoud van den Geestmer-Ambachtsdijk met aanhoorigheden.

Sneek, te 12 uren, door burg. en weth. van Wijnbritseradeel:

1o. het maken van een wallebeschoeiing langs den Waagwal met bijbehoorende werken, het verstraten van dien wal, de Koemarkt, de Wijdesteeg enz., te Woudsend;

2o. het verstraten van een gedeelte van den weg ten noorden van het dorp Beetg.

Aanw. gehouden.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van plankbeschoeiingen met en zonder steenstapeling langs den kanaalhoord van den Rijks-grootenweg van Groningen naar Delfzijl. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur, den opzichter Raasmaker, allen te Groningen, en den opzichter Stratingh, te Delfzijl. Aanw. gehouden. Raming ƒ 12,100.

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: het afbreken van de werkplaats met toebehooren, gemerkt A no. 67, in de St.-Pieterstraat, en het terzelfder plaats bouwen van een gebouw, bevattende twee lokalen, ten behoeve van de burgeravondschool.

Philippine, te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Stad-Philippinepolder in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kraan-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van bovengenoemden polder. Aanw. gehouden.

Breda, te 8 uren, door den architect J. A. Gomes, voor A. A. Vlamings, in het koffiehuis van J. Kwisthout: het bouwen van een woonhuis met twee bovenkwartieren, op een terrein gelegen aan de Langestalling. Aanw. gehouden.

Kuinre (Ov.), door het bestuur van het waterschap de Buitenpolder achter Kuinre: de levering van 840 stuks noordsche grenen palen, lang 6.20 M., en 34 stuks meskant bezaagde eiken gording, lang 6 M., zwaar 12 × 22 cM.

Woensdag, 23 Juni.

Deventer, te 10 uren, door burg. en weth.: het aanplempen en egaliseeren van het vestingterrein buiten den Noordenberg, alaar; grondverzet p. m. 46,500 M³. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het opruimen van gronden aan den linkeroever van den Amer en in het bed dezer rivier, benevens het aanbrengen van eene oeververdediging, onder de gemeente Hooge- en Lage Zwaluwe, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding van de rivier de Maas, Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Hosch, en bij den ingenieur Cabaut, te Lage-Zwaluwe. Aanw. gehouden. Raming ƒ 79,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud der werken, behoorende tot de heidammen in het Zwolsche Diep, met de verlichting en afbakening van dat vaarwater, van 1 Juni '86 tot en met 30 Juni '87. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Rauzer, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 17,180.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het wegruimen van een in de Beneden-Merwede, onder de gemeente Sliedrecht, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. gehouden. Raming ƒ 610.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden der Vier Noorder Koggen, in het Koggenhuis: het vernieuwen van de bruggen over de Nieuwe Gouw en de Oude Gouw in den Oostwouder Kerkweg. Inl. bij den hoofdopzichter A. Kater Jz., te Lambertschaag. Aanw. gehouden.

Delfshaven, te 2 uren, in het societeitsgebouw Concordia: het maken van 3 pakhuizen aan de Voorhaven W.-Z., te Delfshaven. Inl. bij den architect M. M. Louwes Jz., alaar. Aanw. gehouden.

Donderdag, 24 Juni.

Krimpen a/d. Lek, te 10 uren, door A. Scheer: het afbreken van de bestaande en het wederopbouwen van vier woningen. Aanw. gehouden.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van 's Rijks nieuwerken op het eiland Wieringen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Hoogenboom, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming ƒ 11,300.

Gouda, te 11 uren, door dijkgraaf en heemraden van Rhoonendaal, in de Rousein: het herstellen van 200 M. schoeiing en het verleggen van 500 M. glooiing van de kade langs de rivier de Gouwe.

Middelburg, te 12 uren, door den directeur der registratie en domeinen: het doen van herstellingen aan den spuidoiker in de kade van den spuikoetzen, gelegen voor den Vergaertpolder in den Brakman, bij Philippine. Aanw. gehouden.

Oosterwolde, te 12 uren door burg. en weth. van Ooststellingwerf:

1o. het afbreken van de bestaande en bouwen van nieuwe scholen te Fochtelo en Haulerwijk en van een onderwijzerswoning te Langedijke;

2o. het verbouwen en vergrooten van de scholen te Appelscha (no. 1), Donkerbroek en Haule.

Inl. bij den gemeentearchitect H. Vrijburg, te Makkinga.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van een openbaar privaat met vuilnishak aan den Noorderbinnensingel, met bijlevering van al het benoodigde. Bilj. inzenden vóór 24 Juni.

Haarlem, te 1 uur, door dijkgraaf en Leemraden van den Haarlemmermeerpolder, ter secretarie den polders in de Jansstraat: het onderhoud van gebouwen, bruggen en beschoeiingen, rol-, mijl- en zijpalen in genoemden polder, ged. '86 en de drie eerste maanden van '87, in 7 perc. Inl. bij den hoofdopzichter te Haarlem.

Rotterdam, te 2 uren, door de architecten J. Stok & Zn., in het Hotel du Passage: het bouwen van een pand, ingericht tot paarden- en wagenstal, hooizolder en bovenwoningen. Inl. bij genoemde architecten. Aanw. 21 Juni, te 2 uren.

Scherpenzeel (Fr.), te 2 uren, door het bestuur van den grooten Veenpolder in Weststellingwerf, ten huize van de Wed D. S. de Vries: het maken van eene nieuwe draai met bijbehoorende landhoofden en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de bruggen, draaien enz. in dien Veenpolder. Aanw. 21 Juni, te 2 uren, te beginnen bij H. Raterman, te Spanga.

Apeldoorn, te 2 uren, ten kantore der Kon. Nederl. Locaal-spoorwegmaatschappij: Bestek no. 15, het maken van gebouwen en inrichtingen voor den locaalspoorweg Apeldoorn—Deventer. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Brederode, te Apeldoorn, en den sectie-ingenieur M. E. de Wildt, te Deventer. Aanw. gehouden. Raming ƒ 13,130.

Winneweer (Groe.), te 3 uren, door gecommitteerden uit het hoofdbestuur van het waterschap Fivelingo, bij den logementhouder Germs:

1o. het verven en teeren der objecten, bij 't waterschap in onderhoud, als: sluizen, bruggen enz., in 2 perc.;

2o. het ruiden en opschoonen van het Damsterdiep, van het Nieuwediep ten zuiden van Appingedam, van het Kattendiep en de Groeve, in in één perc.;

3o. van de Maren, in 14 perc.

Vrijdag, 25 Juni.

Willemsoord, te 11 uren, door de directie der marine: het verrichten van eenige werkzaamheden aan de gebouwen enz. van het maritieme etablissement, alaar. Inl. bij den hoofdingenieur der marine. Aanw. 23 en 24 Juni, te 10 uren.

Ermelo (Geld.), te 11 uren, door kerkvoogden der Ned. Herv. kerk, in de Consistoriekamer: het wegbreken van een houten plafond en het maken van een gepleisterd plafond, benevens het uitvoeren van schilder-, timmer- en metselwerken in het kerkgebouw. Inl. bij Van der Made, te Harderwijk. Aanw. gehouden.

Arnhem, te 11 uren, door de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nieraad, in het Centraalgebouw: het ophoogen, ingraven, egaliseeren en verharden van de nieuwe wegen tusschen de Amsterdamsche en Zijpendaalsche wegen, voor rekening van Th. Ettij, te Arnhem. Aanw. 23 Juni, te 9½ uren.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het leveren en leggen van een cementen riool met aanverwante werkzaamheden. Aanw. gehouden.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het verbouwen van een rand nabij het ziekenhuis te Groningen tot soetingebouw. Inl. bij den Rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den opzichter J. C. Hutscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7850.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in twee perceelen. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en bij den lijninspecteur, te Utrecht. Raming: perc. 1 ƒ 1070, perc. 2 ƒ 1740.

Arnhem, te 1 uur, door den architect A. R. Freem, in het café de Harmonie: het bouwen van een landhuis aan de Rozendaalsche allee te Velp. Aanw. 22 Juni, te 10 uren.

Tiel, te 2 uren, door den architect G. A. Scholten, namens N. J. van Luttervelt, in het koffiehuis van A. Engelestein: het bouwen van een woonhuis en koetshuis. Aanw. 23 Juni, te 3 uren.

Ijnsum, door E. M. Hoekstra: het vergrooten der boerenhuizing te Geingahuizen, in gebruik bij P. J. Wiersma. Inl. bij den timmerman J. G. Brouwer.

Zaterdag, 26 Juni.

Wilhelminadorp (Zeel.), te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Oost-Bevelandpolder, in het gemeentehuis: het gewoon onderhoud met vernieuwing der werken tot 30 April '87, aan de waterkeering van bovengenoemden polder, in een perceel. Aanw. 22 Juni, te 10 uren.

Strijen (Z.-H.), te 12 uren, door het bestuur van den polder het Ouderland van Strijen, ten huize van de Wed. M. de Nagtegaal: het begrinden der aardebaan van een gedeelte van den Molenweg in genoemden polder onder Strijen, ter lengte van 1200 M. met het maken van 24 gedeeltelijk houten grindbakken. Inl. bij den fabriek T. Lammers D.Hz, te Strijen. Aanw. te 9 uren.

Wierden (Ov.), te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een nieuw lokaal bij en het verbouwen van de bestaande school. Aanw. te 9 uren.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van twee lokalen bij de gemeenteschool no. 9.

Maandag, 28 Juni.

Groningen, te 12 uren, door den prov. inspecteur der directe belastingen, aan zijn bureau: de bouw van eene woning en kantoor voor een kommies-ontvanger te Nieuweschans. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 21 Juni, te 1 uur.

Nijmegen, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van bouwterrein, ten haren kantore in de Van-Welderenstraat 14: het bouwen van twee villa's aan het Keizer-Karelsplein, alhaar. Inl. aan genoemd kantoor tusschen 10 en 2 uren. Aanw. 28 Juni, te 11 uren.

Dinsdag, 29 Juni.

Nieuwepekela (Gron.), te 4 uren, door burg. en weth.: het afbreken eener oude- en het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning. Aanw. te 10 uren. Bilj. inzenden één uur vóór de besteding.

Rotterdam, in het Timmerhuis: het uitvoeren van verfwerken aan gebouwen, bruggen enz., in 15 perc.

Woensdag, 30 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk langs den linkeroever van het Scheur, boven Maassluis, ter voortzetting der opruiming van de Boschplaat, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Loeman, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 23 Juni, te 12 uren. Raming ƒ 188,000.

Echten (Fr.), te 12 uren, door Jhr. H. N. Speelman, bij H. de Boer: het gelijkmaken of slechten van ongeveer 38 hekt. vergraven en onvergraven ondergrond, gelegen in den Veenpolder, aldaar, in 7 perc. Inl. bij den opzichter G. Bunt, te Echten.

Gilze (N.-Br.), te 12½ uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van de H. Petrus-banden, in de herberg Dorpzicht: het bouwen van een Zusterhuis met bijbehoorende werken. Inl. bij den architect J. J. van Langelaar, te Prinsenhage. Aanw. 25 Juni, te 11½ uren.

Veere, door burg. en weth.: de levering van p. m. 100 stère fijn gebrande grint. Bilj. inzenden vóór 30 Juni.

Donderdag, 1 Juli.

's-Bosch, te 10½ uren, door het bestuur van den polder Van der Eigen, op het raadhuis: het afdammen, droogmaken en herstellen van de Rosmalensche sluis, gelegen in den ouden dijk, nabij Orthen, tusschen het nieuwe en het voormalige stoomgemaal des polders. Aanw. 24 Juni, te 10 uren.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.:

1o. het maken en leveren van 100 betonblokken voor de zeebrekers van de havenhoofden te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Raming ƒ 16,000;

2o. de uitvoering van eenige onderhoudswerken ten behoeve van de Keulsche Vaart, in Noord-Holland. Raming ƒ 1487.

Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Blom, te Amsterdam. Aanw. 24 Juni.

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.:

1o. het leggen van bij de gemeente voorhanden zijnde trottoirbanden en het maken van klinkerbestratingen en zinkputten aan de Leidschevaart. Raming ƒ 1350;

2o. het maken van klinkerbestratingen in het Waaigat en in de Lange-Begijnenstraat. Raming ƒ 2700;

3o. het maken van keibestratingen op den Zijlweg, in de Spaarnwouderstraat en in de Doelstraat, met het maken van trottoirs met koplagen en zinkputten in genoemde straten. Raming ƒ 7000.

Aanw. 25 Juni.

Vrijdag, 2 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een peilput, terp en gebouwtje voor een registreerenden getijmeter op den Westhavendijk bij het hoofd te Zierikzee. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur te Goes. Aanw. 24 en 25 Juni. Raming ƒ 6000.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat, enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en leveren van drie nieuwe bragschepen en het uitvoeren van bijbehoorende werken, ten behoeve van de scheepvaart over de rivier de Maas te Hedel. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissements-ingenieur Keunenaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 25 Juni. Raming ƒ 7200.

Workum, door het dijksbestuur van het waterschap het Workumer-Nieuwland:

1o. de levering van 319 groenen zeedijkpalen, lang 6.2 M., en 95 M³ groenen gording, zwaar 10 × 25 cM.;

2o. het vernieuwen van 75 M. hoofdpaalrogge en herstelling der achterkist.

Zaterdag, 3 Juli.

Utrecht, te 2 uren, door het prov. best.: de uitvoering van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de memoriegoederen te Montfoort. Aanw. 28 Juni, te 11 uren.

Dinsdag, 6 Juli.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 442. het maken van drie wachterswoningen tusschen Breda en Tilburg, ten behoeve van den spoorweg van Venloo naar Rotterdam. Inl. aan genoemd bureau en bij den sectie-ingenieur H. E. Beunke, te Breda. Aanw. 28 Juni, te 10½ uren. Raming ƒ 7700.

Woensdag, 7 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het opruimen van gronden in het bed van den Amer en het maken van daarmede in verband staande werken onder de gemeente Made en Drimmelen, provincie Noord-Brabant, tusschen de kilometerraaien 60 en 68, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond te 's-Bosch en bij den ingenieur Caland, te Lage-Zwaluwe. Aanw. 30 Juni. Raming ƒ 168,000.

Prijsopgaaf gevraagd voor de levering van circa 50,000 KG. gegoten ijzer aan buizen, ten behoeve der Local-spoorwegmaatschappij Holland's Noorderkwartier. Adres den ingenieur Krieger, te Medemblik.

Prijsopgaaf gevraagd van p. m. 180.000 straatklinkers en 15,000 trottoirklinkers. Aanbiedingen vóór 24 Juni bij den architect H. J. L. Ovink, te Doetichem.

Nagekomen Afloopen.

's-Hage, 17 Juni: de levering van 110 stuks tuinsteenen, en wel: 20 van de eerste, 30 van de tweede, 60 van de derde, 150 van de vierde, 100 van de vijfde en 150 van de zesde soort, voor het departement van marine; minste inschr. H. J. Bosman, te Rotterdam, voor ƒ 2499.

Bergen-op-Zoom, 17 Juni: het maken van een stenen duiker met leiding voor den aanvoer van versch en den afvoer van gebruikt water met daarmede in verband staande werkzaamheden, ten dienste van den oesterput der firma C. Hartog & Co.; ingek. 3 bilj., als:

A. Gorren,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 4920
J. Hornstra,	» idem	» 6659
J. Hillen,	» Grave,	» 5175
Raming		» 5370

Leenen, 17 Juni: het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan het timmer- en metselwerk van de brug en de sluis nabij het dorp, voor rekening van het waterschap Loenderveen; ingek. 6 bilj.; minste inschr. was F. van Veeren, te Leenen, voor ƒ 1470, aan wien het werk gegund is.

's-Hage, 18 Juni: het graven van een uitwateringskanaal van de gasfabriek te 's-Hage tot in zee, ten behoeve van de waterverversching, met de bruggen, sluizen en andere kunstwerken daartoe behoorende; minste inschr. waren:

Perc. 1, G. Keij, Rotterdam, voor ƒ 198,900. Raming ƒ 230,000.

Perc. 2, G. H. v. Hattem, Sliedrecht, voor ƒ 530,000. Raming ƒ 590,000.

Mass, G. Keij, Rotterdam, voor ƒ 698,900.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Dordrecht, 7 Juni: 1o. het maken eener stoep bij de Snellenhuis; ingek. 4 bilj., als:

J. v. d. Vlugt,	te Dordrecht,	ƒ 770
D. J. Kwak,	» idem	» 730
P. J. Dubbelman,	» idem	» 699
P. v. Wijngaarden,	» Papendrecht,	» 658

gegund.

2o. het dempen van een gedeelte sloot aan den Vrieseweg; ingekomen 8 bilj., als:

G. Verduin,	te Dordrecht,	ƒ 840
G. Keij,	» Rotterdam,	» 750
J. v. d. Vlugt,	» Dordrecht,	» 399
P. v. Wijngaarden,	» Papendrecht,	» 374
D. J. Kwak,	» Dordrecht,	» 355
P. J. Dubbelman,	» idem	» 343
A. de Bruin,	» Dubbeldam,	» 333
C. in 't Veld,	» idem	» 300

gegund.

Dordrecht, 7 Juni: de rioleering door de polderstad der gemeente Dordrecht, in drie perceelen.

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	massa
J. v. d. Vlugt, Dordrecht,	ƒ 12,680	ƒ 15,840	ƒ 16,760	ƒ 45,400
J. H. v. Sluisdam, idem	—	—	—	44,825
G. Keij, Rotterdam,	11,700	15,800	17,650	44,150
B. Voordendag, Dordrecht,	12,215	16,248	18,953	47,416
N. Kluis, idem	12,783	16,775	18,991	48,549
A. du Vijn, idem	13,997	16,167	17,987	48,151
P. Kleijn, Sliedrecht,	13,643	—	17,697	—
D. J. Kwak, Dordrecht,	9,702	14,455	15,951	39,994
P. J. Dubbelman, idem	—	15,943	—	—
H. A. Blok, 's-Gravendeel,	14,320	17,960	20,090	53,000
A. de Borst, Papendrecht,	13,768	18,270	20,830	52,868
C. v. d. Meijde Cz., Hardinksveld,	10,300	13,800	15,500	39,600

Gegund aan D. J. Kwak.

Purmerend, 10 Juni, voor rekening van het waterschap de Beemster: 1o. het leveren en leggen van 3900 M³ Waalklinkerstraat; ingek. 7 bilj., als:

L. v. Zon,	te Purmerend,	ƒ 6300
D. W. Bloem,	» Weurt,	» 6270
J. Bakker Az.,	» Avenhorn,	» 6200
G. Honijk,	» Purmerend,	» 6087
Zuiderhaan en Swart,	» Beemster,	» 5928
P. Oster,	» Wognum,	» 5755
J. de Vries,	» Purmerend,	» 5353

gegund.

2o. het maken van een paardenpad in den grintweg; ingek. 6 bilj., als:

D. W. Bloem,	te Weurt,	ƒ 1999
J. Bakker,	» Avenhorn,	» 1680
G. Honijk,	» Purmerend,	» 1665
J. de Vries,	» idem	» 1664
P. Oster,	» Wognum,	» 1423
Zuiderhaan en Swart,	» Beemster,	» 1384

gegund.

3o. de tuitenwerken van de Beemster; ingek. 3 bilj., als:

A. Bleeker,	te Oudendijk,	ƒ 1870
J. de Groot,	» Scharwoude,	» 1079
J. Bakker Az.,	» Avenhorn,	» 1035

gegund.

4o. het maken van een brug in den Hobrederweg; ingek. 9 bilj., als:

M. v. d. Lippe,	te Beemster,	ƒ 2369
G. Hoogis,	» Purmerend,	» 2294
L. v. Zon,	» idem	» 2294
J. de Vries,	» idem	» 2165
J. Rop,	» Oudendijk,	» 2130
J. de Groot,	» Scharwoude,	» 2119
D. v. d. Molen,	» Beemster,	» 1977
Zuiderhaan en Swart,	» idem	» 1940
J. Bakker Az.,	» Avenhorn,	» 1880

gegund.

Leiden, 10 Juni: het bouwen van 12 woonhuizen op het terrein der Bouwmaatschappij Vreewijk, onder Zoeterwoude bij Leiden, onder beheer van den architect W. Kok; ingekomen 12 bilj., als:

K. J. Bosjsch v. Dugteren, Utrecht,	ƒ 69,540
A. C. Vink, idem	» 68,760
Wed. G. Camesie & Co., Rotterdam,	» 64,690
W. A. G. Jansen, Utrecht,	» 64,287
J. C. Tom, Leiden,	» 63,583
L. Maas, idem	» 61,475
G. v. Rassel, Utrecht,	» 59,300
P. Gestman, Leiden,	» 56,340
B. Nieuwenhuijsen, idem	» 53,350
C. J. v. Vliet, Aarlanderveen,	» 52,980
C. Eijwogel, idem	» 52,973
J. Schoenmeijer en A. Kos Koolhaalder, Rotterdam,	» 52,482

gegund.

Vlissingen, 11 Juni: het verbeteren van de woningen voor gehuwde militairen in het achtergebouw bij de kazerne in de Korte Noordstraat te Middelburg; ingek. 6 bilj., als:

P. J. v. Puffelen,	te Middelburg,	ƒ 3373
Krijger & Zn.,	» idem	» 3293
Van Ditmars & Zn.,	» idem	» 3205
Jeras & Zonen,	» idem	» 3145
J. de Bock,	» idem	» 3141
J. C. van Miert,	» idem	» 3099

Laatstgenoemde is als aannemer voorgedragen.

Leeuwarden, 11 Juni, voor rekening der provincie: 1o. het verbeteren van de Pier-Christiaanshoet en het maken van een geul in het Tjeukemeer; ingekomen 3 bilj., als:

H. H. Smith,	te Almenum,	ƒ 11,000
A. G. Huijskes,	» Hedel,	» 2,564
T. Volker,	» Dordrecht,	» 6,699
Raming		» 10,175

2o. het uitdiepen van de Sneeker-Leeuwardertrekvaart; ingek. 3 bilj., als:

H. H. Smith,	te Almenum,	ƒ 1160
Y. Dikkerboom,	» Oudehaske,	» 1028
W. Krikke en G. de Beij,	» idem	» 945
Raming		» 1200

Dordrecht, 11 Juni, voor rekening van het hoogheemraadschap de Zwijndrechtsche Waard: 1o. het afdammen, droogmaken en drooghouden van de Oostendamsche sluis; ingekomen 8 bilj., als:

H. de Boest,	ƒ 1948
P. Labrijn Az.,	» 1595
G. H. Lodders,	» 1394
J. in 't Veld,	» 1390
G. Schermers,	» 1380
W. 't Hoen,	» 1088
P. Broeren,	» 960
Jan Smit VII,	» 950

gegund aan Jan Smit VII.

2o. het herstellen van de rijswerken aan Nederhoven en aan de Develsluissche, Heerjansdamsche en Oostendamsche haven; ingek. 5 bilj., als:

P. v. Wijngaarden,	ƒ 415
W. Kool Az.,	» 339
C. de Borst,	» 299
H. de Borst,	» 294
Adr. Buitendijk,	» 279

gegund.

3o. het vernieuwen van een gedeelte rijzenberm en het herstellen van de rijswerken aan de Oostendamsche losplaats; ingekomen 4 bilj., als:

P. v. Wijngaarden,	ƒ 376
W. 't Hoen,	» 348
H. de Borst,	» 346
Corn. de Borst,	» 319

gegund.

4o. het vierkanten van den dijk op verschillende plaatsen in de gem. Hendrik-Ido-Ambacht en Zwijndrecht; ingek. 2 bilj., als:

Corn. de Borst,	ƒ 220
Adr. Buitendijk,	» 208

niet gegund.

5o. het vernieuwen van de koning langs de Lindewegstoep aan Develsluis; ingek. 1 biljet van Jan Hooghart, voor ƒ 93; gegund.

6o. het leveren van 700 M³ grint op de verschillende losplaatsen in den Zwijndrechtschen Waard; ingekomen 2 bilj., als:

	per kub. M.
H. Heikoop,	ƒ 1.30
H. den Broejen,	» 1.27

gegund.

7o. en 8o. het leveren van 1550 hekt. steenkolen in de bergplaats van het stoomgemaal op den hoezem de Waal te Heerjansdam en 1000 hekt. idem op het terrein bij het stoomgemaal op den hoezem de Devol te Heerjansdam; ingek. 5 bilj., als:

	per HL.
F. J. Mijnlieff,	ƒ 0.64½
M. J. Masien & Zonen,	» 0.64
J. Leenheer,	» 0.59½
W. Barendregt,	» 0.52½
A. C. Hofman,	» 0.50½

Gegund aan J. Leenheer.

's-Hage, 12 Juni: het bouwen van vijf woonhuizen, koestal, wagenschuur en aanhoorigheden, onder beheer van den architect W. B. van Liefland; ingek. 9 bilj., als:

P. B. Mirande en H. Mirando,	te 's-Hage,	ƒ 38,200
G. v. Rassel,	» Utrecht,	» 37,500
J. Rosmalen,	» 's-Hage,	» 34,195
P. v. d. Houwen,	» idem	» 33,850
P. v. Vliet,	» idem	» 34,733
J. Vos,	» idem	» 33,500
M. L. v. Spanje,	» idem	» 33,972
C. Meijers,	» idem	» 32,797
J. Rondemijs,	» Enschedé,	» 31,591

Andel, 12 Juni: het bouwen van een woonhuis voor B. Bouman, onder beheer van den architect R. Bosmer; ingekomen 3 bilj., als:

A. v. Seters,	te Raamsdonk,	ƒ 2676
G. Struik,	» Woudrichem,	» 2324
P. Paukens,	» Andel,	» 2179

gegund.

Wieringerwerf, 12 Juni: het verbeteren en onderhouden der waterkeerende werken aan den calamiteusen polder Vlieter; ingek. 17 bilj., als:

A. de Jong Dz.,	te Nauaen,	ƒ 20,165
J. Janse,	» idem	» 20,100
P. v. d. Berge,	» Kolijnsplaat,	» 20,100
A. M. v. Popering,	» Brunisse,	» 20,073
H. J. Rousijn,	» Borg,	» 20,000
H. C. v. d. Ende,	» Zierikzee,	» 19,990
M. Breas,	» Kolijnsplaat,	» 19,980
J. de Rijke,	» Sirjansland,	» 19,920
C. Bolier Cz.,	» Bruinisse,	» 19,900
P. A. v. d. Velde,	» Nauaen,	» 19,900
M. v. d. Linde,	» Zierikzee,	» 19,899
P. Verburg,	» Kolijnsplaat,	» 19,823
W. Ringelberg,	» Duivendijke,	» 19,800
J. de Jonge,	» Biezelinge,	» 19,780
H. Blok,	» Kortgene,	» 19,760
J. v. d. Band,	» Wissekerke,	» 19,671
J. Leijs, te 's-Heer-Arendskerke,		» 19,290
Raming		» 20,073.25

Leeuwarden, 12 Juni: het verrichten van eenige werken aan de gemeentelijke gasfabriek, het maken van een gemetselden kolder voor de zuiverkisten en van overdekkingen bij de kolenlocis; ingek. 6 bilj.; minste inschr. was J. Dekter, te Leeuwarden, voor ƒ 4995.

's-Bosch, 15 Juni: het maken van een bovenhuis en een kantoor voor J. Schumaker, onder beheer van den architect L. Derks; ingekomen 6 bilj., als:

A. v. Mierlo,	te 's-Bosch,	ƒ 2300
A. R. Deckers,	» idem	» 2211
A. Schellekens,	» idem	» 2098
J. v. Eerd,	» idem	» 1945
J. v. Rosmalen,	» idem	» 1913
Ant. Beks,	» idem	» 1870

gegund.

Rilland-Bath, 15 Juni: de levering van 8000 bos eiken Brabantsch rijs, 440 bos eiken garden, 300 bos eiken staken, 200 stuks masten perkoenpalen en 300 M³ masten glooiinghout, voor den Reigerbergschen polder; ingekomen 4 bilj., als:

D. Bolier,	te Rilland-Bath,	ƒ 1560
C. v. Veldhoven,	» Ossendrecht,	» 1535
J. Hack,	» Oud-Gastel,	» 1502
C. Zander,	» Rilland-Bath,	» 1376

Bovendien waren 2 bilj. van onwaarde.

Amsterdam, 15 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het gewoon onderhoud van- en het verrichten van herstellingen ged. '86, aan sluis- en waterwerken, scheepvaartinrichtingen enz.; ingek. 5 bilj., als:

L. Kok, Duiniden,	ƒ 61,400
G. D. v. Doorn,	» 47,000
A. Kramers,	» 46,000
M. Deutekom,	» 44,000
H. J. Meekers,	» 39,940

2o. het bouwen van een scheepsteiger in het Westerdok; ingekomen 12 bilj., als:

K. J. v. Damme,	ƒ 14,972
G. Schermers, Dussen,	» 14,745
W. Aanbachtsheer,	» 14,300
A. Kramers,	» 14,000
C. Vermeij, Mijdrecht,	» 13,775
H. J. Meekers,	» 13,693
L. Kok, Duiniden,	» 13,140
L. Vlaanan,	» 12,714
G. D. v. Doorn,	» 12,440
A. v. Wensum,	» 12,440
P. Duinker,	» 12,410
M. Deutekom,	» 11,240

Utrecht, 15 Juni, voor rekening der maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen: 1o. Bestek no. 103, de levering van vierkante en halfronde eikenhouten dwarsliggers, in 5 perceelen.

Inschrijvers en Woonplaats.	Inlandsch of Westfaalsch hout.	Oostzeesch hout.	Herkomst niet vermeld.
Eerste perceel.			
Moritz Kronberger & Sohn, Budapest,	—	ƒ 10,667.50	—
J. H. v. Hoogerwou, Bokstel,	—	8,388.40	—
W. Boettger, Wesel,	ƒ 8,483.—	7,178.—	—
Ferd. Clercx, Bokstel,	8,207.70	—	—
B. L. Buijvoets, Almelo,	7,002.90	—	—
B. H. Clercx, Bokstel,	—	—	ƒ 8,788
Tweede perceel.			
M. Kronberger & Sohn, Budapest,	—	10,667.50	—
J. H. v. Hoogerwou, Bokstel,	—	8,508.90	—
W. Boettger, Wesel,	8,483.—	7,178.—	—
Ferd. Clercx, Bokstel,	8,207.70	—	—
J. B. Groothuis, Denekamp,	7,161.80	—	—
B. H. Clercx, Bokstel,	—	—	8,785
Derde perceel.			
M. Kronberger & Sohn, Budapest,	—	6,475.—	—
W. Boettger, Wesel,	4,947.—	—	—
J. Nahuis, Groenloo,	4,804.—	—	—
J. B. Groothuis, Denekamp,	4,276.—	—	—
Vierde perceel.			
M. Kronberger & Sohn, Budapest,	—	15,081.25	—
J. H. v. Hoogerwou, Bokstel,	—	12,147.50	—
Schoenberg, Danzig,	—	9,413.25	—
W. Boettger, Wesel,	11,345.—	9,374.—	—
J. J. v. d. Eerden Pz., Bokstel,	—	8,934.—	—
B. L. Buijvoets, Almelo,	12,627.75	—	—
Ferd. Clercx, Bokstel,	10,944.50	—	—
B. H. Clercx, idem	—	—	11,775
Vijfde perceel.			
M. Kronberger & Sohn, Budapest,	—	15,081.25	—
Schoenberg, Danzig,	—	9,413.25	—
W. Boettger, Wesel,	11,345.—	9,374.—	—
J. J. v. d. Eerden Pz., Bokstel,	—	8,934.—	—
J. Nahuis, Groenloo,	11,510.25	—	—
F. Clercx, Bokstel,	10,944.50	—	—
B. H. Clercx, idem	—	—	11,775

2o. de levering van eiken wisselhout en bruggliggers, in 6 perceelen.

Perceel 1, ingekomen 5 bilj., als:			
Eindhoven & Zn., Zwolle,	ƒ 5411.16		
Moritz Kronenberger & Sohn, Budapest,	» 5041		
W. Boettger, Wesel,	» 4244		
J. J. v. d. Eerden Pz., Bokstel,	» 4120		
J. B. Groothuis, Denekamp,	» 3943		
Perceel 2, ingek. 5 bilj., als:			
Eindhoven & Zn., Zwolle,	ƒ 4960.90		
Moritz Kronberger & Sohn, Budapest,	» 4167		
W. Boettger, Wesel,	» 3761		
J. J. v. d. Eerden Pz., Bokstel,	» 3660		
B. L. Buijvoets, Almelo,	» 3463		
Perc. 3, ingekomen 4 bilj., als:			
Moritz Kronberger & Sohn, Budapest,	ƒ 1507		
M. J. v. d. Mee, Haaren (N.-Br.),	» 1223		
J. Nahuis, Groenloo,	» 1172.70		
W. Boettger, Wesel,	» 1154		
Perc. 4, ingek. 5 bilj., als:			
Moritz Kronberger & Sohn, Budapest,	ƒ 4021		
H. F. v. d. Eerden, Bokstel,	» 3740		
W. Boettger, Wesel,	» 3398		
J. J. v. d. Eerden Pz., Bokstel,	» 3300		
J. Nahuis, Groenloo,	» 3280		
Perc. 5, ingek. 8 bilj., als:			
L. W. Verspille, Nijmegen,	ƒ 6443		
Moritz Kronberger & Sohn, Budapest,	» 6196		
F. Clercx, Bokstel,	» 5535.77		
W. Boettger, Wesel,	» 5334		
J. J. v. d. Eerden Pz., Bokstel,	» 5300		
H. F. v. d. Eerden, idem	» 4917		
B. H. Clercx, idem	» 4880		
L. A. Spierings, idem	» 4387		
Perc. 6, ingek. 5 bilj., als:			
Moritz Kronberger & Sohn, Budapest,	ƒ 4353		
B. H. Clercx, Bokstel,	» 4876.91½		
W. Boettger, Wesel,	» 4269		
J. J. v. d. Eerden Pz., Bokstel,	» 4100		
H. F. v. d. Eerden, idem	» 4011		

Amsterdam, 15 Juni: de levering van 20,000 eikenhouten halfronde dwarsliggers, voor de Holl. ijzeren-spoorwegmaatschappij; ingek. 13 bilj., als:

	Prijs per stuk	Massa
Moritz Kronberger & Sohn, Budapest,	ƒ 3.35	
J. N. de Haas & Söhne, Wesel,	2.25	ƒ 45,000
Ferd. Clercx, Bokstel,	2.23	
J. A. v. d. Eerden, idem	2.15	43,000
P. Hanssan, Antwerpen,	2.12	42,400
J. H. v. Hoogerwou, Bokstel,	ƒ 2.05	
T. Ganshof, Brugge,	2.—	
W. Boettger, Wesel,	1.964	
J. Nahuis, Groenloo,	1.94½	ƒ 38,885
L. Vigneron, Brussel,	1.94	38,800
B. H. Clercx, Bokstel,	1.919	
J. J. v. d. Eerden Pz., idem	1.88	
Schoenberg Domansky, Danzig,	1.85	

Wolfertsdijk, 16 Juni: het verbeteren van een oesterput met bijkomende werken, voor de oestermaatschappij Wolfaartsdijk; ingekomen 8 bilj., als:

S. Blok,	te Kortgene,	ƒ 3100
J. C. Bentfoet,	» Wemeldinge,	» 3000
J. du Bois,	» Hansweerd,	» 2995
J. B. v. Akker,	» idem	» 2973
J. M. Lammerse,	» idem	» 2925
A. Menheere,	» idem	» 2915
C. de Wilde,	» Kattendijke,	» 2910
A. Goedemond,	» Hansweerd,	» 1960
gegund.		
Raming		ƒ 2815

Kampen, 16 Juni: het bouwen van 19 woningen, voor rekening der vereeniging Patrimonium's Bouwlust; ingekomen 12 bilj., als:

H. v. Dijk Hz.,	te Kampen,	ƒ 23,310
R. H. Frank,	» idem	» 21,106
H. Steenbergen,	» idem	» 20,750
F. Krijgsman,	» idem	» 20,690
D. J. Schuppert,	» Zwolle,	» 19,119
M. de Groot,	» Kampen,	» 19,000
D. Rekveld,	» idem	» 18,992
W. Franssen,	» idem	» 18,890
F. Schipper,	» Genemuiden,	» 18,886
J. S. v. d. Werf,	» Kampen,	» 18,187
C. Visscher,	» idem	» 16,800
F. H. Noorman,	» Zwolle,	» 16,130

Nieuwendam, 16 Juni: het bouwen van een graanpakhuis buiten op den Waterlandschen zeedijk; ingek. 20 bilj.;

hoogste inschr. H. de Haan, Amsterdam,		ƒ 16,000
minste » A. v. Wensveen, idem		» 12,800

's-Hage, 16 Juni: 1o. het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Oude-Maas, tusschen de kilometerraaien 120 en 121, onder de gemeente Dordrecht; ingek. 2 bilj., als:

G. A. v. Hattem, Sliedrecht,	ƒ 10,870
A. G. Huyskes, Bedel,	» 11,614
Raming	» 13,385

2o. de uitvoering van werken tot normaliseering van de rivier de Waal onder Leeuwen; ingek. 7 bilj., als:

A. G. Huyskes, Bedel,	ƒ 15,720
J. H. v. Heeswijk, Lobit,	» 15,515
W. Baggerman, Nederhemert,	» 15,490
R. A. v. d. Bergh, Pannerden,	» 14,948
F. E. Terwindt, Pannerden,	ƒ 14,861
A. Geldens, 's-Bosch,	» 14,244
H. v. Amroy Jz., Zaltbommel,	» 13,300
Raming	» 17,200

3o. verbouwingen in- en herstel en verbetering van het gebouw van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en aangrenzende gebouwen, te 's-Hage; ingek. 5 bilj., als:

H. v. Bergen Henegouwen, 's-Hage,	ƒ 17,899
P. B. Miranda, Geertruidenberg en H. R. Miranda, 's-Hage,	» 17,180
A. C. Paardekooper, 's-Hage,	» 16,680
C. W. de Vos en A. B. de Vos, idem	» 16,398
M. Houtman en J. A. Houtman, idem	» 16,379
Raming	» 17,371

Cats, 16 Juni: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kraan-, steenglooiings- en andere werken aan den calamiteusen Leendert-Abrahampolder; ingekomen 12 bilj., als:

J. de Jonge, Biezelinge,	ƒ 6898
C. D. Bölee, Scherpenisse,	» 6621
W. Ringelberg, Duivendijke,	» 6570
M. v. d. Linde, Zierikzee,	» 6513
H. Roosen, Burg,	» 6500
P. Verburg, Kolijnsplaat,	» 6322
J. Schrier, idem	» 6195
S. Blok, Kortgene,	» 6153
C. Meerland, St.-Annaland,	» 6100
P. v. d. Berge, Kolijnsplaat,	» 6022
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,	» 5948
C. de Wilde, Kattendijke,	» 5947
gegund.	
Raming	ƒ 7312.30

Vollenhove, 16 Juni: de levering van 300 M³ grove gebrande riviergrint, voor het 1e dijksdistrict in Overijsel; minste inschr. waren Gebr. Peterr, voor ƒ 1.40 pes M³.

Weel, 16 Juni: het maken van eenige verbeteringen aan de openbare school; ingekomen 4 bilj., als:

P. Hermsen,	te Weel,	ƒ 319
B. Kamps,	» idem	» 306
G. Eijt,	» idem	» 276.40
B. v. Raaij,	» idem	» 245.70

Rokkengen, 17 Juni: het verbouwen van een gedeelte van het gemeentehuis; ingek. 9 bilj., als:

B. Koren,	te Langnieuwkoop,	ƒ 1285
Fr. Koren,	» Vleuten,	» 1284
F. Jansen,	» Kokkengen,	» 1277
R. Koren,	» Langnieuwkoop,	» 1259
F. Bolle,	» Uithoorn,	» 1212
J. Burger,	» idem	» 1111
P. Berghoef,	» Kokkengen,	» 1075
A. v. Soest,	» idem	» 1045
G. Dijkers,	» idem	» 940
gegund.		

Groningen, 17 Juni: voor rekening der gemeente: 1o. het verven en behangen van de beerenbehuizing op de plaats no. 1 en het bijverven van de boerenbehuizingen op de plaatsen nos. 2, 3, 4 en 5 in den Nieuwen Ruigezandsterpolder; ingek. 10 bilj.; minste inschr. was F. de Haan, te Maarsbag, voor ƒ 348.

2o. het witten der stukadoorwerken, verrichten van verfwerken enz. aan het beursgebouw te Groningen; ingek. 2 bilj.; minste inschr. was H. O. Olthof, te Groningen, voor ƒ 627.

Nieuwolda, 17 Juni, voor rekening van het waterschap Oldambt: 1o. het herstellen der uitgeslagen steenglooiingen langs het Ternunterzijdiep; minste inschr. W. Snater, Nieuwolda, voor ƒ 223.

2o. het herstellen der uitgeslagen glooiingen langs het Ternunterzijdiep; minste inschr. M. Kamphuis, Nieuwolda, voor ƒ 162.

3o. het herstellen der glooiingen ter westerzijde van het Munterdammerdiep; minste inschr. J. van der Veen, Noorddijk.

a	voor 74 ct.	per M³.
b	» 48	» »
c	» 34	» »
d	» 2	» »

4o. het verroeren van grond van het verbindingskanaal naar de Lutjemaarskaai; minste inschr. J. Bareman, Soldeburen, voor 44 ct. per M³.

Alles gegund.

Linden, 17 Juni: het verhoogen, verzwaren en verlengen van een gedeelte Maasdijk, onder Linden, van af den dijk beneden de spoorwegbrug tot aan het zoogenaamde Oijensche sluisje; ingek. 6 bilj., als:

H. A. v. d. Berg, Boksmeer,	ƒ 3373
G. Thoonsen, Mook,	» 2999
H. Vos, Beugen,	» 2990
A. Machielsen, Wagenberg,	» 2580
W. v. Osch, Nijmegen,	» 2500
J. P. Vierboom, Ooi bij Nijmegen,	» 2147.50
gegund.	

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 26 JUNI 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 28 Juni.

Breda, te 10 uren, door den architect J. A. Ouwes, namens B. F. Luyckx, te Zundert, in het koffiehuis van J. Jansens: het bouwen van een winkelhuis met beroenkwartier op een terrein, gelegen aan den Nieuwen-Haagdijk, aldaar. Aanw. gehouden.

Bongen (N.-Br.), te 12 uren, door het bestuur van het R.-K. Pensionaat, in de herberg Looijersheurs, bij C. Sprangers: het veranderen van de westaande en het bijbouwen van 3 schoollokalen met het daarstellen van 2 gebouwen, in te richten voor verschillend huishoudelijk gebruik. Aanw. gehouden.

Groningen, te 12 uren, door den prov. inspecteur der directe belastingen, aan zijn bureau: de bouw van eene woning en kantoor voor een kommies-ontvanger te Nieuweschans. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. gehouden.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het wegruimen van den Beterngroeberg en het maken van twee brughoofden met bijlevering van alle benoodigde materialen. Aanw. gehouden.

Nijmegen, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van bouwterrein, ten haren kantore in de Van-Welderenstraat 14: het bouwen van twee villa's aan het Keizer-karelsplein, aldaar. Inl. aan genoemd kantoor tusschen 10 en 2 uren. Aanw. gehouden.

Beek-en-Donk (N.-Br.), te 3 uren, door M. P. J. van Thiel, bij Mej. de wed. A. Boerdonk op de Donk: het bouwen van een woonhuis nabij sluis no. 6. Inl. bij den architect M. Droesen, te Helmond. Aanw. gehouden.

Enschedé, te 6½ uren, door burg. en weth.:

1o. het schoonmaken, witten en sausen der eerste en tweede openbare school, benevens eenig timmer- en metselwerk aan de eerste openbare school;

2o. het schoonmaken, witten en sausen der derde, vierde en vijfde openbare school. Aanw. gehouden.

Aalten (Geld.), te 7 uren, ten huize van J. Vreede: het veranderen der onde school tot woon- en winkelhuis.

Dinsdag, 29 Juni.

Nijmegen, te 11 uren, door de directie der christelijke normaalschool, in het gebouw op den Klokkenberg: het afbreken en wederopbouwen van het schoolgebouw op den Klokkenberg. Aanw. gehouden.

Nieuwepekela (Gron.), te 4 uren, door burg. en weth.: het afbreken eener onde- en het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning. Aanw. te 10 uren. Bilj. inzenden één uur vóór de besteding.

Lonneker (Ov.), te 4 uren, door burg. en weth.: het verbouwen der onderwijzerswoning in de buurtschap Lonneker. Aanw. te 10 uren.

Rotterdam, in het Timmerhuis: het uitvoeren van verfwerken aan gebouwen, bruggen enz., in 15 perc.

Woensdag, 30 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk langs den linkeroever van het Schuur, boven Maassluis, ter voortzetting der opruiming van de Beschplaat, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 185,000.

Maastricht, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van 150 tuinstoelen.

Echten (Fr.), te 12 uren, door Jhr. H. N. Speelman, bij H. de Boer: het gelijkmaken of slechten van ongeveer 38 hekt. vergraven en ontvergraven ondergrond, gelegen in den Veenpolder, alsaar, in 7 perc. Inl. bij den opzichter G. Bunt, te Echten.

Gilze (N.-Br.), te 12½ uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van de H. Petrus-banden, in de herberg Dorgezicht: het bouwen van een Zustershuis met bijbehoorende werken. Inl. bij den architect J. J. van Langelaar, te Prinsenhage. Aanw. gehouden.

Nieuwerkluis (Z.-H.), te 1 uur, in het koffiehuis van C. Leenvelt: het amoveeren van een bouwschuur en het bouwen van een klein landhuis, waaraan verbonden een bouwmanswoning met schuur.

Middelburg, te 1½ uren, door de directie der stoomtram-maatschappij Breskens-Maldeghem, in het hotel Nieuwen Doelen:

1o. de levering van stalen spoorstaven met laschplaten, schroefbouten en haakbouten te zamen 1,408.000 KG.;

2o. de levering van 30,000 met chloorzink bereide grenenhouten dwarsliggers en 26 M³ bereid groenen wisselhout;

3o. de levering van 20,000 M³ hallast en 2000 M³ grove grint.

Inl. bij den ingenieur J. Scheltel, te Rotterdam.

Kollum, te 2 uren, bij den logementhouder H. Houwink: het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan een boerenhuizing en schuur onder Oudwoude, in gebruik bij W. D. Kloppenburg. Aanw. 28 Juni, te 10 uren.

Dokkum, te 3½ uren, door het polderbestuur van Oost- en Westdengeradeel, in het hotel Lijbering: a. het onderhoud der werken, behoorende tot de polder- en Ezumazijls-administratie, in 2 perc.; b. de levering van het benoodigde hout voor een paar nieuwe buitenvloeddeuren in de zeesluis te Ezumazijl. Aanw. gehouden. Biljetten inzenden uiterlijk 29 Juni, te 8 uren.

St.-Jacobiparochie, te 5 uren, door den secretaris-ontvanger van het waterschap het Oud-Bildt: het afbaggeren, droogmaken en uitdiepen van de Westervaart van St.-Jacobiparochie, ter lengte van p. m. 3200 M. Aanw. 29 Juni, te 11 uren.

Veere, door burg. en weth.: de levering van p. m. 100 stère fijn gebrande grint. Bilj. inzenden vóór 30 Juni.

Donderdag, 1 Juli.

's-Bosch, te 10½ uren, door het bestuur van den polder Van der Eijen, op het raadhuis: het afdammen, droogmaken en herstellen van de Rosmalensche sluis, gelegen in den ouden dijk, nabij Orthen, tusschen het nieuwe en het voormalige stoomgemaal des polders. Aanw. gehouden.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.:

1o. het maken en leveren van 100 betonblokken voor de zeebrekers aan de havenhoofden te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Raming ƒ 16,000;

2o. de uitvoering van eenige onderhoudswerken ten behoeve van de Keulsche Vaart, in Noord-Holland. Raming ƒ 1457.

Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Blom, te Amsterdam. Aanw. gehouden.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.:

1o. het bestraten van de 10 stuks mestputten op de nieuwe mestvermaelplaats;

2o. het uitvoeren van bestratings- en rioleeringswerken ten behoeve der nieuwe vermaelplaats van fecaliën onder bijlevering van alle daartoe noodige bouwstoffen, enz. Bilj. inzenden 30 Juni. Aanw. 28 Juni, te 10½ uren.

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.:

1o. het leggen van bij de gemeente voorhanden zijne trottoirbanden en het maken van klinkerbestratingen en zinkputten aan de Leidschevaart. Raming ƒ 1350;

2o. het maken van klinkerbestratingen in het Waaigat en in de Lange-Begijnenstraat. Raming ƒ 2760;

3o. het maken van keibestratingen op den Zijlweg, in de Spaarnwouderstraat en in de Doelstraat, met het maken van trottoirs met kopiagen en zinkputten in genoemde straten. Raming ƒ 7090.

Aanw. gehouden.

Dieren, (Gelderland), te 5½ uren, door den architect Brink Evers, namens H. F. baron van Heeckeren van Wassenaer, op het kantoor op het Hof: het gedeeltelijk amoveeren en wederopbouwen van de bouwhoeve Kistinghouwing in den Fraterwaard. Aanw. 28 Juni, te 10 uren. Bilj. inzenden 1 Juli, vóór 4 uren, bij genoemden architect, te Ellekom.

Langweer (Fr.), door het bestuur van den Trijegaaster Veenpolder in Doniawerstal, ten kantore van den secretaris-ontvanger: het verlengen en verbreeden van het kanaal in dien veenpolder, loopende langs den polderdijk van af den straatweg van Oosterhaule tot de in aanbouw zijnde brug. Aanw. gehouden.

Leeuwarden, door den architect A. Hoekstra: het bouwen van drie woonhuizen. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 2 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een pelput, benevens gebouwtje voor een registreerenden getijmeter op den Westhavendijk bij het hoofd te Zierikzee. Inl. bij den hoofdingenieur in het IIe district, te Middelburg, en den ingenieur te Goes. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8000.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat, enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en leveren van drie nieuwe brugschepen en het uitvoeren van bijbehoorende werken, ten behoeve van de scheepvaart over de rivier de Maas te Hedel. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissements-ingenieur Kraemaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7200.

Kapelle (Zeel.), te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Willem-Anna-polder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kraan-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van den bovengenoemden polder. Aanw. 28 Juni, te 10 uren.

Steenbergen te 10 uren, door burg. en weth.: het veranderen der drie bestaande schoollokalen in de kom der gemeente en het bijbouwen van drie nieuwe lokalen, met bijlevering van alle materialen en de banken, banken, kasten en kachels, gevorderd voor 6 lokalen (herbesteding). Aanw. 29 Juni, te 2 uren.

Workum, door het dijksbestuur van het waterschap het Workumer-Nieuwland:

1o. de levering van 319 groenen zeedijkpalen, lang 6.2 M., en 95 M³ groenen gording, zwaar 10 × 25 cM.;

2o. het vernieuwen van 73 M. hoofdpaalregel en herstelling der achterkist.

Zaterdag, 3 Juli.

Jaarsveld (Utr.), te 10 uren, door J. Schep, in het koffiehuis van A. Gelderblom aan het Schoonhovensche Veer: het bouwen van eene hofstede aan het Schoonhovensche Veer, gemeente Groot-Ammers. Aanw. 28 Juni, te 10 uren.

Nieuw-Lekkerland (Zuid-Holl.), te 11 uren, door voorlitter en hoofmraden van het waterschap de Overwaard, in het Gemeentelandshuis: het verrichten van basaltgloeiings- en aardewerken aan de Hooge Boezemkade van voormeld waterschap. Aanw. gehouden. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Juli, bij den secretaris te Gerichem.

Rotterdam, te 1 uur, door C. en J. C. de Breij, in het Zuid-Hollandsch koffiehuis: het bouwen van vijftien woonhuizen op een terrein aan de Linker-Rotteknde, aldaar, op gereed zijnde paalfundeering.

Utrecht, te 2 uren, door het prov. best.: het maken van beschoeiingen langs het smal- en jaagpad van Breukelen naar Ouderkerk, benaden de Heinkuitenbrug te Abkoude. Aanw. 30 Juni, van 11 tot 1 uren.

Utrecht, te 2 uren, door het prov. best.: de uitvoering van eenige verzwaringen en herstellingen aan de memoriegedeelten te Montfoort. Aanw. 28 Juni te 11 uren.

Sneek, te 2 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener woning enz. bij den gasbrander aan den toegangsweg naar het spoorwegstation. Inl. bij den directeur der gemeente-gasfabriek.

Baflo (Gron.), te 4 uren, door burg. en weth.: het maaseeren eener behuizing met schuurtje en het daarvoor in de plaats houwen eener onderwijzerswoning te Andel. Aanw. te 1 uur.

Dinsdag, 6 Juli.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 442, het maken van drie wachterswoningen tusschen Breda en Tilburg, ten behoeve van den spoorweg van Venlo naar Rotterdam. Inl. aan genoemd bureau en bij den sectie-ingenieur H. E. Beunke, te Breda. Aanw. 28 Juni, te $10^{1}/_{2}$ uren. Raming *f* 7700.

Woensdag, 7 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het opnemen van gronden in het bed van den Amer en het maken van daarmede in verband staande werken onder de gemeente Made en Drimmelen, provincie Noord-Brabant, tusschen de kilometerraaien 60 en 63, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond te 's-Bosch en bij den ingenieur Caland, te Lage-Zwaluwe. Aanw. 30 Juni. Raming *f* 168,000.

Leiden, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, in het gemeentehuis: het maken van eene vaste ijzeren brug nabij Warmond over het Oegstgrester kanaal, lang ongeveer 45 M., in plaats van de bestaande Leebrug. Inl. bij den ingenieur te Leiden.

Donderdag, 8 Juli.

Wamel (Geld.), te 2 uren, door den architect J. W. Boerboom, te Arnhem, in het koffiehuis van J. van Wychen: het bouwen van een buiten, aldaar, voor rekening van Mej. H. Schouten.

Haarlem, te $2^{1}/_{2}$ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van het teekenlokaal en het daaraan grenzende terrein van de Rijkskweekschool voor onderwijzers te Haarlem. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 1 Juli, te 1 uur. Raming *f* 800.

Berg-en-Terblijt (Limb.), te 8 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eenige ontbrekende bijgebouwen aan het schoolhuis, aldaar.

Vrijdag, 9 Juli.

's-Bosch, te $10^{1}/_{2}$ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van storm- en winterschade aan de werken, behoorende tot het kanaal de Dieze. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur Keurenaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 2 Juli. Raming *f* 4650.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van bestratingen op den Rijksweg van Leeuwarden naar de Overijselsche grens, in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur te Groningen, den ingenieur te Leeuwarden en den opzichter Koorevaar, te Heerenveen. Aanw. 5 Juli. Raming *f* 4021.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van stroobepotingen en heiwerk, benevens het maken van afrasteringen op en vanaf de beide gedeelten van den Stuifdijk, tusschen de Kooi- en Oosterduinen op het eiland Ameland, behoorende tot de zeewerken in Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur te Groningen, den ingenieur te Leeuwarden en den opzichter Ten Doesschate te Leeuwarden. Aanw. 5 Juli. Raming *f* 2805.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en inhangen van een paar buitenvloeddeuren in den zuiderkoker van de zeesluis de Nieuwezijlen, onder Engwierum, behoorende tot de zeewerken in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur te Groningen, den ingenieur te Leeuwarden en den opzichter Ten Doesschate te Leeuwarden. Aanw. 5 Juli. Raming *f* 1444.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van den uitloop van de Rijksduikersluis te Zwartsluis, behoorende tot de werken van het Meppelerdiep in Overijsel. Inl. bij den ingenieur Labrijn, te Zwolle, en den opzichter Dijk, te Meppel. Aanw. 2 Juli. Raming *f* 8860.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken, benoodigd voor het veranderen van eenige dienstlokalen en voor eenige herstellingen in het post- en telegraafkantoor te Rotterdam, benevens het onderhanden van dat gebouw, van af den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 December '88. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den opzichter voor de landsgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. 2 Juli te 10 uren. Raming *f* 13,800.

Leeuwarden, door het prov. best.: het maken en inhangen van een paar buitenvloeddeuren in den zuiderkoker van de zeesluis de Nieuwezijlen, onder Engwierum.

Maandag, 11 Juli.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van justitie: het verbouwen van de cellulaire gevangenis te Gorichem tot strafgevangenis voor vrouwen en het verrichten van eenige onderhoudswerken aan dat gebouw, in 2 perceelen. Aanw. 3 en 10 Juli, van 11—2 uren. Raming perc. 1 *f* 6000, perc. 2 *f* 1420.

Dinsdag, 12 Juli.

Breskens, te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Oud-en-Jong-Breskens, in de directiekeet aan de Nieuwesluis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot en met 30 April '87, van de aarde-, kram-, rijs-, steenglooings- en paalwerken aan de waterkeering van genoemd waterschap. Aanw. 5 en 9 Juli, te 10 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 443, het verrichten van eenige herstellingen aan gebouwen en kunstwerken, behoorende tot den spoorweg van Leeuwarden naar Sneek. Aanw. 6 Juli. Raming *f* 3675.

Donderdag, 15 Juli.

Apeldoorn, te 2 uren, door de directie der Kon. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij, ten kantore der maatschappij: Bestek no. 16, het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor den locaalspoorweg Apeldoorn—Hattem. Aanw. 8 Juli, te 10 uren. Raming *f* 193,400.

Zutfen, te 2 uren, aan het bureau van den sectieingenieur der maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen: het in '86 uit te voeren onderhoudswerk op de lijnen Arnhem—Deventer, Zutfen—Gronau en Almelo—Salzbergen, in 20 perceelen. Aanw. 6, 7, 8, 9, 10 en 12 Juli.

Vrijdag, 16 Juli.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verhoogen van een laag en buitendijks gelegen gedeelte van den straatweg van Deventer naar Zwolle, nabij tol no. 1, behoorende tot de Rijkswegen in de provincie Overijsel. Inl. bij den ingenieur Loke, te Zwolle. Aanw. 9 Juli, te 11 uren, te beginnen bij tol no. 1. Raming *f* 4268.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verbetering van de traversen en het vernieuwen van verschillende vakken klinkerbestrating, ter instandhouding van de Rijkswegen in Overijsel. Inl. bij den ingenieur Loke, te Zwolle. Raming *f* 15,420.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van telegraaflijnen in de afdeeling Leeuwarden. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage en den ijkinspecteur te Leeuwarden. Raming *f* 700.

Woensdag, 21 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrijnen van den bovenmond van de Botlek, tusschen de kilometervaaien 147 en 149 ter verbetering van de Nieuwe-Maas, benoodigd de oostpunt van Rozenburg. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam en den tijdelijk adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 14 Juli, te 11 uren. Raming *f* 12,800.

Woensdag, 28 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van het zuidelijk deel der werken binnen den Merwededijk te Gorichem, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Escher, te Gorichem. Aanw. 21 Juli. Raming *f* 1,535,000.

Op onbepaalden datum.

Sneek, door M. H. Kingma: eene herstelling aan den molen van de Goenkooster-Hempolder, te Sneek. Inl. bij K. Reidsma, te Ysbrechtum, en Hedse Boersma, te Sneek. Aanw. 1 Juli, te 11 uren.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Steenbergen, 17 Juni: het veranderen van drie bestaande lokalen en het bijbouwen van drie nieuwe lokalen aan de openbare school in de kom der gemeente, met bijlevering van het noodige ameublement voor zes lokalen; minste inschr. was Chr. Raats, te Steenbergen, voor *f* 11,784. Niet gegund; herbesteding op 2 Juli.

Dragehaan, 17 Juni: eene vertimmering der boerenwoning, bewoond door J. G. Veenstra, onder beheer van den architect R. A. de Jong; ingek. 10 bilj., als:

J. v. d. Steeg,	te Hardegarijp,	*f* 3220
W. Kuipers,	» Surhuisterveen,	» 2512
H. Eldring,	» Suameer,	» 2092
G. v. d. Wal,	» Koten,	» 2010
L. Eldring,	» Oosterneer,	» 2032
A. v. d. Meer,	» Dragehaan,	» 2702
P. Bos,	» Koten,	» 2449
K. de Vries,	» Eestrum,	» 2443
B. Gras,	» Garijp,	» 2320
J. Bos,	» Twijzel,	» 2209

gegund.

's-Hage, 18 Juni: de aanleg van een uitwateringskanaal van de gasfabriek te 's-Hage tot in zee ten behoeve van de waterverversching met de bruggen, sluizen en andere kunstwerken daartoe behoorende, in twee perceelen en in massa.

Perc. 1, ingek. 12 bilj., als:		
J. Smit VII,	te Sliekerveer,	*f* 249,000
W. Th. Weijers,	» Tilburg,	» 227,000
B. Voordendag,	» Dordrecht,	» 223,000
G. A. v. Spanje,	» Geertruidenberg,	» 215,000
M. L. v. Spanje,	» 's-Hage,	» 214,982
A. v. d. Meijden,	» Hardinkveld,	» 211,980
H. v. Rhijn,	» Naarden,	» 211,800
P. Verbrugge,	» Waddinksveen,	» 209,234
J. J. v. Sluisdam,	» Dordrecht,	» 207,800
J. Rosmolen,	» 's-Hage,	» 204,900
A. Boef en G. Pelt,	» Kralingen,	» 204,800
G. Keij,	» Rotterdam,	» 198,900
Perc. 2, ingekomen 5 bilj., als:		
P. A. Bos,	te Gorichem,	*f* 618,000
J. J. v. Sluisdam,	» Dordrecht,	» 571,900
H. v. Rhijn,	» Naarden,	» 569,600
J. Rosmolen,	» 's-Hage,	» 545,670
G. A. v. Hattum,	» Sliedrecht,	» 530,000
Massa, ingek. 7 bilj., als:		
J. J. Bekker,	te Lent,	*f* 826,000
J. Kooij,	» Amsterdam,	» 796,900
H. v. Rhijn,	» Naarden,	» 789,700
J. J. v. Sluisdam,	» Dordrecht,	» 777,000
G. A. v. Hattum,	» Sliedrecht,	» 752 000
J. Rosmolen,	» 's-Hage,	» 745,500
G. Keij,	» Rotterdam,	» 698,900

Bussum, 18 Juni: het bouwen van een winkelhuis en verdere werken op een terrein aan de Naarderlaan, onder beheer van den bouwkundige T. B. Vrakking; ingek. 4 bilj., als:

G. Majoor,	*f* 7680
Schipper en Van Norren,	» 7423
J. Wolfjens, Bussum,	» 6800
G. Teunissen, Hilversum,	» 6660

gegund.

Ierseke, 18 Juni: het maken van een toegangsweg van de Damsche straat naar de Nieuwe kerkstraat; ingekomen 4 bilj., als:

W. Geeman,	*f* 675
A. Laban,	» 670
H. Snijder,	» 650
A. Foudraine, Goes,	» 629

De gunning is aangehouden.

Zaamslag, 18 Juni: het bouwen van een steenen duiker in den Zaamslagpolder; ingek. 4 bilj., als:

M. D. de Putter,	te Nesmen,	*f* 369
H. Klaassen,	» Zaamslag,	» 345
A. Klaassen,	» idem	» 335
D. Kuijper,	» idem	» 330

gegund.

Amsterdam, 18 Juni: het vergrooten der godsdienstschool, het maken van een badinrichting en het gedeeltelijk vernieuwen der dakbedekking op de nieuwe synagoge, onder beheer van den architect G. H. Salm; ingekomen 24 bilj., als:

Voskuijl,	*f* 55,994
Aalders,	» 55,100
Reijnierse,	» 54,400
Ryzko,	» 52,985
Paans,	» 51,900
Van Berkum,	» 51,880
J. Maks,	» 51,580
E. R. Kuipers,	» 50,840
Meekers,	» 49,686
Cruijf en Schouten,	» 49,680
Leiblrandt,	» 48,948
G. Wand,	*f* 48,284
Raman,	» 47,875
Timman,	» 47,749
H. de Haan,	» 47,220
Strijs,	» 47,200
W. Jansen,	» 47,100
B. v Buren,	» 47,000
Knipper en Vree,	» 46,840
J. Koster,	» 46,767
W. Greeve,	» 46,697
Rietsnijder & Zn.,	» 45,830
Cerlijn en De Haan,	» 44,860
Becker en Rieke,	» 43,600

Groningen, 18 Juni: het bouwen eener heerenbehuizing voor E. Noaik, onder beheer van den architect N. W. Lit; ingekomen 23 bilj., als:

A. v. Dijk,	*f* 13,498
J. Poelman,	» 13,410
H. Scheltens,	» 13,340
H. Kiel,	» 13,284
E. Berkenbosch,	» 12,998
D. Dijkens,	» 12,640
H. Jansen,	» 12,464
T. Holthuis,	» 12,407
J. de Vries,	» 12,397
T. Y. Johma,	» 12,293
K. Fokkes en H. Berends,	» 12,271
E. Peters,	» 12,227
D. Jansen,	» 12,150
J. Raupt,	» 11,999
B. de Jong,	» 11,998
D. Bulsuiden,	» 11,998
E. W. Wietzema,	» 11,941
J. Puelings,	» 11,841
H. Meijer,	» 11,728
D. Douges,	» 11,698
R. Hovingh,	» 11,337
G. P. v. Erp,	» 11,220
Ph. Hendriks,	» 10,297

gegund.

Philippine, 19 Juni: het gewone onderhouds- en vernieuwingswerk aan de zeewering en oeververdediging van den Philippinepolder, gesl. '86—'87; ingek. 5 bilj., als:

L. Kooi,	te Nouzen,	*f* 999
J. Meertens,	» Hoek,	» 805
J. de Bree,	» idem	» 795
A. Thoens Dz.,	» Nouzen,	» 678
D. de Doelder,	» idem	» 597

gegund.

Workum, 19 Juni: het maken van een kistwerk met steenen voeting, voor rekening der gemeente; ingekomen 6 bilj., als:

A. Wicherts,	te Hindeloopen,	*f* 1665
P. Gerbsma,	» idem	» 1488
R. H. de Boer,	» Stavoren,	» 1415
P. Kaaspman en Smit,	» Hindeloopen,	» 1341
H. v. Meeckeren,	» idem	» 1294
D. v. d. Wal,	» Workum,	» 1185

gegund.

Witmarsum, 19 Juni: het uitroeven van eenige baggerwerken in de havengeul te Makkum, voor rekening der gemeente Wonseradeel; ingek. 3 bilj., als:

T. Semeina,	te Stavoren,	*f* 1667
R. H. de Boer,	» idem	» 1658
J. J. Roede,	» Makkum,	» 999

Behoudens goedkeuring van Gedeputeerde Staten van Friesland, gegund.

's-Hage, 21 Juni: het verharden van een gedeelte van de Laan-van-Meerdervoort, in 2 perceelen.

	perc. 1	perc. 2
M. Joris, Noordwijk,	*f* 9681	*f* 4927
H. Jongenburger, Waddinksveen,	8060	4900
P. Kraijenveld, 's-Hage,	8080	5266
M. L. v. Spanje, idem	8849	4998
P. A. Coelwijk, idem	8500	5200
G. Keij, Rotterdam,	8425	4950
A. de Waard en J. C. Biercks, 's-Hage,	8360	5050

J. de Bruijn, idem in massa *f* 12,800

Utrecht, 21 Juni: het bouwen van een spijskokerij en het verbouwen van het huis aan den Springweg E 273, voor de vereeniging van den H. Vincentius à Paulo, onder beheer van den architect W. J. van Vogelpoel; ingekomen 13 bilj., als:

Th. C. Nieuwboer,	te Oosterbeek,	*f* 9260
J. v. Rees,	» Utrecht,	» 9180
G. v. Rassel,	» idem	» 8926
A. M. v. Liefland,	» idem	» 8888
H. J. Stolker,	» idem	» 8778
Th. Oostveen,	» idem	» 8100
L. v. Dorst,	» Gouda,	» 7948
J. H. de Borst,	» Utrecht,	» 7760
Corn. v. Straaten,	» idem	» 7640
D. C. v. Kent,	» idem	» 7640
C. v. Zeeland,	» idem	» 7500
J. H. de Vos,	» idem	» 7225
H. Heijman,	» idem	» 7122

Gegund aan J. H. de Vos.

Borne, 21 Juni: het vergrooten van de weverij der firma S. J. Spanjaard; ingekomen 8 bilj., als:

J. en H. Nijhof,	te Almelo,	*f* 4517
A. H. Wesselink,	» Hengelo,	» 3980
A. Geurtsengel,	» Borne,	» 3894
A. Schrijder en L. Barneveld,	» Almelo	» 3891
A. Jennink,	» Enschedé,	» 3849
G. J. Braakhuis,	» Borne,	» 3630
F. Menselt,	» idem	» 3548
A. A. Witzand,	» Almelo,	» 3349

's-Hage, 21 Juni: de verbetering van de sluatie door de haven van Goedereede, behoorende tot de peuwerken in Zuid-Holland; ingek. 9 bilj., als:

M. Bot,	te Vlaardingen,	*f* 2810
C. Bokker,	» Goedereede,	» 2742
J. Lagendijk,	» Nieuwhelvoet,	» 2727
A. v. d. Tak,	» Goedereede,	» 2612
C. Roskam Jr.,	» Sliedrecht,	» 2395
Ph. Verbruggen,	» Waddinksveen,	» 2360
B. de Waard,	» Nieuwenhoorn,	» 2170
W. Ringelberg,	» Dubrendijke,	» 2150
S. Bezuijen,	» Ouddorp,	» 1985

Amsterdam, 21 Juni: het verzwaren van de bestaande kade en het voortzetten dier aanleiding van het binnenterrein, bestemd voor ruche- en ruilmobelt, gelegen in de Sloter-binnen- en Middelveldsche geconbinneerde polders, aan de Kostverloren Wetering onder de gemeente Sloten; het ophoogen van het bolterrein enz., voor rekening der gemeente; ingek. 7 bilj., als:

H. J. Meekers,	*f* 67,886
C. J. Maks en Boekholst,	» 66,800
W. Amlachtsheer,	» 66,300
W. Goedkoop Dz.,	» 66,000
C. v. Boven,	» 64,500
F. W. Dekker,	» 55,990
J. v. Rouwelingen,	» 47,800

Alkmaar, 22 Juni: de levering van 120,000 straatklinkerwalmuren of Vechtsteen (Waalvorm) voor de gemeente; ingek. 12 bilj., als:

per 1000

P. Messelaar, Alkmaar, Vechtsteen

	Waalvorm	*f* 14.35
	Rijnsteen »	» 13.75
	Waalsteen	» 13.25
M. H. de Wild, idem		» 13.39
		» 14.25
		» 15.05
Obster steenfabriek,		» 12.20
Janssen en Molenburg, Gorkum,		» 12.60
Elan J. Bemmel,		» 12.10
Wed. P. v. Voorthuisen, Leerdam,		» 12.35
C. G. Koolemans Beijnen, Utrecht,		» 16.80
N. de Wolf, Beverwijk,		» 14.30
C. Kamp, Linschoten, Vechtst. Waalv.		» 15.70
W. J. Mijnlieff, Jutfaas, » »		» 14.10
G. J. Keijser, IJsselstein, » »		» 14.25
Robbert Heenbrugge & Co., Olst,		» 12.45

Gegund aan G. J. Keijser, te IJsselstein.

Middelburg, 22 Juni: het afbreken van de werkplaats met toebehooren, gemerkt A no. 67, in de St.-Pieterstraat, en het terneffer plaats houwen van een gebouw, bevattende twee lokalen, ten behoeve van de burgeravondschool; ingek. 8 bilj., als:

P. J. v. Pufflelen & Zn.,	*f* 7370
J. M. v. Ditmars & Zn.,	» 6540
J. C. v. Miert,	» 6457
W. A. v. d. Harst,	» 6395
C. A. Goethals,	» 6171
Ws. v. Uje & Zn.,	» 5797
H. P. v. d. Bve & Zn.,	» 5740
M. K. Jeens & Zn.,	» 5635

Alkmaar, 22 Juni: voor rekening van het Ambacht van Westfriesland, genaamd Geestmer-Ambacht: 1o. het gewoon onderhoud der Westfriesche dijkswerken met de leverantie van alle benoodigde materialen en arbeidsloonen, minste inschr. waren:

perc. 1 en 4, J. Klerk, Haringkarspel, *f* 130 en *f* 200

» 2, Jb Oldenburg, Bergen, » 35

» 3, K. J. Bais, Koedijk, » 4060

» 5, J. Bekker, Sint-Maarten, » 148

» 6, T. Otto, Wognum, » 33

» 7, J. Hille, Ursem, » 275

2o. het gewoon onderhoud van den Geestmer-Ambachtsdijk met aanhoorigheden; minste inschr. waren:

perc. 1, D. Kriller, Oude-Niedorp, *f* 100

» 2, J. Klerk, Haringkarspel, » 19

Haarlem, 22 Juni: het verzwaren van een gedeelte van den ringdijk van den Grooten IJpolder, langs zijkanaal F, bij Halfweg; ingek. 18 bilj., als:

F. H. Joseph, Hilversum,	*f* 7333
H. Vosse, Heemskerk,	» 6645
Joh. de Vaal, Gouda,	» 5378
F. L. v. Looij, Boutrijk-en-Polanen,	» 5068

L. L. D. Zaiderhoek, Amsterdam,		ƒ 4550
G. Beenhakker, Sliedrecht,		» 4545
R. Schreuders, Kothorn,		» 4206
J. Faas, Amsterdam,		» 4195
M. W. Schreuders, idem		» 4158
C. v. Boven, Nieuweramstel,		» 3654
C. Hobster, Amsterdam,		» 2450
A. Bosch, Slobendijk,		» 2345
Joh. Hobber, Haarlem,		» 1950

gegund.

Groningen, 22 Juni: het maken van plankbeschoeiingen met en zonder steenstapeling langs den kunstdoord van den Rijks-grooten-weg van Groningen naar Delfzijl: ingek. 12 bilj., als:

H. Nieland,	te Warfum,	ƒ 11,162
A. Schreuder Jr.,	» Groningen,	» 11,674
C. v. d. Veen,	» Menssingeweer,	» 11,355
M. H. Westra,	» Burum,	» 11 488
J. N. Kruizinga,	» Groningen,	» 11,472
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 11,180
J. H. Pot,	» Stedum,	» 10,823
W. Rottschäfer,	» idem	» 10,793
A. S. de Jong,	» Lemmer,	» 10,753
H. Nieland,	» Wirdum,	» 10,623
W. Schelteus,	» Farmsum,	» 10,598
P. Nieland,	» Wirdum,	» 10,582

Bwingeloo, 22 Juni: het vertimmeren van de onderwijzerswoning alhaar; ingekomen 4 bilj., als:

C. v Zoelen,	te Assen,	ƒ 1118
G. Mos. Leuster en A. Padding,	» Beilen,	» 963
J. Eenink Az.,	» Meppel,	» 815
A. Neeman,	» Dwingeloo,	» 814
Raming		» 870

's-Hage, 23 Juni: 1o. het onderhoud der werken, behoorende tot de leidammen in het Zwolsche Diep, met de verlichting en afbakening van dat vaarwater, van 1 Juli '86 tot en met 30 Juni '87; ingekomen 5 bilj., als:

C. v. d. Plas, Hardinksveld,		ƒ 16,779
J. W. v. d. Haar, Genemuiden,		» 15,820
T. Mol, idem		» 15,780
A. Kraaijeveld, Sliedrecht,		» 15,563
F. E. Terwindt, Pannerden,		» 15,545
Raming		» 17,180

2o. het wegruimen van een in de Benedenmerwede, onder de gemeente Sliedrecht, gronken vaartuig; ingek. 2 bilj., als:

A. J. Smit, Rotterdam,		ƒ 884
J. v. Gelder, Goedereede,		» 524
Raming		» 610

3o. het opruimen van gronden aan den linkeroever van den Amer en in het bed dezer rivier, benevens het aanbrengen van eene oeververdediging, onder de gemeente Hooge- en Lage Zwaluwe; ingekomen 6 bilj., als:

C. Bos Az., Dordrecht,		ƒ 77,900
L. Kalis Kz., Sliedrecht,		» 75,500
W. P. de Vries, Rossum,		» 72,408
A. Volker Lz., Sliedrecht,		» 69,000
G. A. v. Hatten, idem		» 64,300
A. G. Buyskes, Bedel,		» 55,800
Raming		» 79,000

Breda, 23 Juni: het bouwen van een winkelhuis met aparte bovenwoning en een winkelhuis met 2 aparte bovenwoningen op een terrein aan het einde der Boschstraat, onder beheer van den architect J. Lijbsman.

Timmerwerk, ingek. 8 bilj., als:

P. A. Oomes,	te Breda,	ƒ 5206
G. v. d. Velden,	» idem	» 4980
T. C. Schrauwen,	» idem	» 4747
Van Oosterhout,	» idem	» 4635
A. Bielen,	» idem	» 4437
T. Rooyers,	» idem	» 4325
J. v. Gils,	» idem	» 4300
A. v. Gils,	» idem	» 4219

Metselwerk, ingek. 3 bilj., als:

A. Voogd,	te Breda,	ƒ 4385
C. de Kanter,	» idem	» 4311
Th. Erkelens,	» idem	» 3473

Massa, ingek. 6 bilj., als:

G. v. d. Velden,	te Breda,	ƒ 9600
C. de Kanter,	» idem	» 9570
T. C. Schrauwen,	» idem	» 9068
W. v. Oosterlaut,	» idem	» 8960
A. Bielen,	» idem	» 8740
A. v. Gils,	» idem	» 7862

Neuzen, 23 Juni: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, aan de waterkeering van den Piersens-polder; ingekomen 4 bilj., als:

J. Meertens,	te Hoek,	ƒ 920
J. de Bree Tz.,	» idem	» 935
D. de Doelder,	» Neuzen,	» 812
J. Jansen,	» idem	» 770

gegund.

Delfshaven, 23 Juni: het maken van 3 pakhuizen aan de Voorhaven W.-Z., onder beheer van den architect M. M. Lourens Jz., aldaar; ingek. 19 bilj., als:

L. Koreman,		ƒ 22,040
C. Haak,		» 18,499
A. Boef en G. Pelt,		» 18,447
K. v. d. Slaig,		» 17,744
J. B. Sjerp,		» 17,700
P. Wreblenburg,		» 17,445
Wed. G. Camesie & Co.,		» 17,294
B. Bosjkaas & Zn.,		» 16,885
A. T. Spruijt,		» 16,860
G. A. v. d. Wilde,		» 16,595
J. Spruijt en A. v. Staveren,		» 16,379
C. Seelen,		» 16,250
G. v. Rassel,		» 16,240
P. Bleijenburg,		» 16,000
P. Gosalt,		» 15,869
A. de Haan,		» 15,600
H. Brese,		» 15,583
Jan Geluk,		» 14,487
L. F. Stractemans,		» 13,200
Raming		» 18,600

Deventer, 23 Juni: het aanbrengen en egaliseeren van het vestingterrein buiten den Noordenberg, voor rekening der gemeente; ingek. 7 bilj., als:

Fokke Abersen,	te Steenwijk,	ƒ 30,900
Wiegersma & Van Haaren,	» Deventer,	» 23,999
A. Kraaijeveld,	» Sliedrecht,	» 22,250
W. H. Smets,	» Hardinksveld,	» 21,973
C. Verstreg,	» idem,	» 19,720
D. Smits,	» Sliedrecht,	» 18,470
A. Blacks,	» Zwolle,	» 17,870

gegund.

Apeldoorn, 24 Juni: het maken van gebouwen enz. voor den Locaalspoorweg Apeldoorn—Deventer, volgens bestek no. 15 der kon. Nederl. Locaalspoorweg-maatschappij; ingekomen 15 bilj., als:

J. te Wechel,	te Twello,	ƒ 12,850
A. Bokhorst,	» Deventer,	» 12,300
W. Deneskamp,	» Wilp,	» 12,000
D. Bruins,	» Zwolle,	» 11,995
A. Feberwee,	» Deventer,	» 11,989
B. v. d. Worp,	» idem	» 11,888
H. W. Douwes,	» Zutfen,	» 11,400
E. v. d. Woerd Jz.,	» Deventer,	» 11,395
G. v. d. Berg,	» idem	» 11,028
H. Visscher,	» idem	» 10,996
H. Mulder,	» Terwolde,	» 10,990
J. Westerink,	» Epe,	» 10,986
H. L. Hamer,	» Zutfen,	» 10,985
A. Radstaak,	» Apeldoorn,	» 10,960
H. Mouw Mz.,	» idem	» 10,547
Raming		» 13,130

Rotterdam, 24 Juni: het bouwen van een pand, ingericht tot paarden- en wagenstal, hooizolder en bovenwoningen, onder beheer van de architecten J. Stok & Zn.; ingek. 15 bilj., als:

H. v. d. Sande,		ƒ 24,286
Wed. G. Camesie & Co.,		» 22,610
Smit en Muesson,		» 22,300
H. Cramer,		» 20,995
B. Bosijkaas & Zn.,		» 19,075
A. Mac-Lean en Soetemeer,		» 18,290
P. W. Blanken,		» 17,888
J. Mirande,		» 17,816
J. M. Bakkus,		» 17,629
P. Blijenburg,		» 17,370
Muller en Droogleever		» 17,200
A. F. Spruijt,		» 16,900
H. J. Heiman & Zn.,		» 16,184
A. Heukemans,		» 16,979
A. Boef en G. Pelt,		» 16,980

Middelburg, 24 Juni: het doen van herstellingen aan den spuidoiker in de kade aan den spuisluizen, gelegen voor den Vergaertpolder in den Brakman bij Philippine; ingekomen 4 bilj., als:

J. Tollenaar,	te Neuzen,	ƒ 14.100
A. v. d. Beek,	» Zaamslag,	» 13.960
P. A. v. d. Velde,	» Neuzen,	» 13,675
C. D. Bolier,	» Scherpenisse,	» 11,965
Raming		» 8400

Haarlem, 24 Juni: het verbeteren van 's Rijkswerven op het eiland Wieringen; ingekomen 15 bilj., als:

A. Prins, Tz.,	te Sliedrecht,	ƒ 11,980
J. de Groot Cz.,	» Scharwoude,	» 11,275
C. Bos Az.,	» Dordrecht,	» 11,200
J. Poppe,	» Wieringen,	» 11,070
J. Tool	» Hoorn,	» 10,995
H. Hartman, L. Lieuwers Cusveller,	» Staveren,	» 10,982
L. A. v. Haaften,	» Sliedrecht,	» 10,800
J. Hermans,	» Wieringen,	» 10,780
R. Schreuders,	» Kolhorn,	» 10,690
G. Beenbakker,	» Sliedrecht,	» 10,565
J. Oldenburg,	» Bergen,	» 10,548
J. Gijselaar,	» Medemblik,	» 10,480
C. Kroon,	» Wieringen,	» 10,460
M. Poppe,	» idem	» 10,448
N. Heijblok,	» idem	» 10,438
Raming		» 11,300

Gouda, 24 Juni: eenige herstellingen aan de oostelijke Gouwekade, voor het hoogmaadschap Bloemendaal; ingek. 2 bilj., als:

J. de Jong Az.,	te Amsterdam,	ƒ 1945
P. Verbrugge,	» Waddinkveen,	» 1926

gegund.

Groningen, 24 Juni: het bouwen van een openbaar privaat met vuilnishok, aan den Noorderbinnengracht; ingek. 8 bilj.; minste inschr. was H. L. Walker, te Groningen, voor ƒ 247.

's-Hage, 25 Juni: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in twee perceelen.

Perc. 1, ingekomen 5 bilj., als:

E. M. Giesen, Amsterdam,		ƒ 969
A. W. Wildbergh, Bunnik,		» 941
K. Snevders de Vogel, Schiedam,		» 915
W. v. Dijk, Jutfaas,		» 887
C. v. Boven, Nieuweramstel,		» 875
Raming		» 1070

Perc. 2, ingek. 5 bilj., als:

A. W. Wildbergh, Bunnik,		ƒ 1402
K. Snevders de Vogel, Schiedam,		» 1473
C. v. Boven, Nieuweramstel,		» 1421
E. M. Giesen, Amsterdam,		» 1313
W. v. Dijk, Jutfaas,		» 1294
Raming		» 1740

Arnhem, 25 Juni: het leveren en leggen van een cementen riool met aanverwante werkzaamheden, voor rekening der gemeente; ingek. 8 bilj., als:

H. Jongenburger,	te Waddinkveen,	ƒ 9800
J. Terwindt,	» Westervoort,	» 8075
J. de Ruijter,	» Arnhem,	» 7989
M. P. Vale,	» idem	» 7600
W. H. de Haan,	» Elden,	» 7600
Gebr. v. Daalen,	» Arnhem,	» 7536
H. Bölder,	» idem	» 7069
G. H. v. d. Heijden,	» idem	» 6647

gegund.

Tiel, 25 Juni: het bouwen van een woonhuis en koetshuis voor N. J. van Lutteveit, onder beheer van den architect G. A. Scholten; ingek. 8 bilj., als:

W. A. Beijnen,	te Tiel,	ƒ 30,600
N. Wildeman,	» idem	» 29,600
F. v. Scharrenburg,	» Heteren,	» 28,937
L. H. Beutener,	» Tiel,	» 28,361
H. A. Kaasjager,	» Zalt-Bommel,	» 26,202
A. F. Koch,	» Tiel,	» 25,532
A. J. v. Alphen en K. W. Valstar,	» idem	» 25,319
E. v. Zetten & Zn., en J. de Weijer,	» idem	» 24,984

gegund.

Willemsoord, 25 Juni: het verrichten van eenige werkzaamheden aan de gebouwen enz. van het maritieme établissement; ingekomen 11 bilj., als:

De Waard en Wijker,	te Helder,	ƒ 10,844
G. D. v. Boern,	» Amsterdam,	» 10,400
Gebr. Klein,	» Helder,	» 10,278
F. H. Joseph,	» Hilversum,	» 9,880
S. Krijnen,	» Helder,	» 9,400
J. Bunker,	» Amsterdam,	» 9,111
G. Moorman,	» Helder	» 8,890
P. Spruit,	» idem	» 8,888
A. Graaf,	» idem	» 8,885
J. F. Philips,	» idem	» 8,400
B. Boon,	» idem	» 7,820

gegund.

Ermelo. 25 Juni: het wegbreken van een houten plafond en het maken van een gepleisterd plafond, benevens het uitvoeren van schilder-, timmer- en metselwerken in het kerkgebouw der Ned. Herv. gemeente; ingek. 7 bilj., als:

H. Timmer, Meppel,		ƒ 2218
J. v. Lunteren, Woudenberg,		» 1784
G. v. d. Brink, Putten,		» 1660.50
J. v. Westeren, idem		» 1650.30
D. v. Bruggen, Harderwijk,		» 1568
D. Doorhof, idem		» 1500
C. Rikken, Ermelo,		» 1325

's-Hage: het verbouwen van de Stadsdoelen te Delft (onderlands); ingek. 12 bilj.; minste inschr. waren Gebr. Bruinan, te 's-Hage, voor ƒ 24,189, aan wie het werk is gegund.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 3 JULI 1886.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 5 Juli.

Deventer, te 10 uren, door M. J. Breshauer, in het koffiehuis van P. L. D. Spijker, aan den Brink: het verbouwen van een woon- en winkelhuis aan de Groote Overstraat. Aanw. gehouden.

Amersfoort, te 11 uren, door burg. en weth.:
1o. de levering van 150 stère gewassehen riviergrint;
2o. het vernieuwen van eenige straten;
3o. het witten en schoonmaken van het gebouw van het gymnasium;
4o. idem der hoogere burgerschool;
5o. idem van vier lagere scholen.
Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. gehouden.

Middelburg, te 11½ uren, door het bestuur der godshuizen, in het burgerweeshuis:
1o. de uitvoerig van eenig schilderwerk;
2o. het verrichten van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het verrichten van herstellingen aan de Morschpoort;
2o. het leveren en plaatsen van een ijzeren hek langs het Ruinepark.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het maken en leveren van schoolmeubelen enz. voor een lokaal in het schoolgebouw aan den Boteringsingel.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van ongeveer 668,000 KG. gegoten-ijzeren gasbuizen.

Dinsdag, 6 Juli.

Arnhem, te 11 uren, door burg. en weth.: het maken van trottoirs met trottoirbanden van Mosdigersteen, klinkergoten en rollagen in diverse straten der gemeente. (Herbesteding).

Zalt-Bommel, te 1 uur, door den dijkstoel van Bommelerwaard boven den Meidijk, in het Stadskoffiehuis:
1o. het met Luikschen steen of bazalt bezetten van een gedeelte der buitenglooing van den Maasbandijk onder Nederhemert, ter oppervlakte van 1000 M²;
2o. de levering van olie, vet enz., ten dienste der stoomgemalen in '86—'87.
Inl. bij den districtsopzichter H. Leenhuis, te Zalt-Bommel.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 442. het maken van drie wachterswoningen tusschen Breda en Tilburg, ten behoeve van den spoorweg van Venlo naar Rotterdam. Inl. aan genoemd bureau en bij den sectie-ingenieur H. E. Beunke, te Breda. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7700.

Woensdag, 7 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het opruimen van gronden in het bed van den Amer en het maken van daarmede in-verband-staande werken onder de gemeente Made en Drimmelen, provincie Noord-Brabant, tusschen de kilometerraaien 60 en 53, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond te 's-Bosch en bij den ingenieur Caland, te Lage-Zwaluwe. Aanw. gehouden. Raming ƒ 168,000.

Leiden, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, in het gemeenelandshuis: het maken van eene vaste ijzeren brug nabij Warmond over het Oegstgeester kanaal, lang ongeveer 45 M., in plaats van de bestaande Leebrug. Inl. bij den ingenieur te Leiden.

Nieuw-Amsterdam, te 12 uren, door het bestuur van 't waterschap Barger-Westerveen, ten huize van Jan van Dalen: het vernieuwen van drie houten draaibruggen, gelegen in 't waterschap. Aanw. 6 Juli, te 10 uren.

Donderdag, 8 Juli.

Neuzen, te 10 uren, door het bestuur van den De Loosepolder, in het Nederlandsch logement: het maken der gewone onderhoudswerken en van werken tot dijksverbetering aan de waterkeering van voornoemden polder over '86—'87. Aanw. 6 Juli, van 2 tot 10 uren.

Wageningen, te 12 uren, door burg. en weth.: het verbeteren van de haven van genoemde gemeente, het maken van nieuwe loskaden en bijbehoorende werken. Inl. bij de ingenieurs Van Hasselt en De Koning, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 54,000.

Zevenaar, te 3 uren, in het koffiehuis van E. Peters: het bouwen van een woonhuis aan den Rijksweg in voornoemde gemeente. Inl. bij den architect G. H. Publiekhuijsen, te Lobit. Aanw. 6 Juli, te 11 uren.

Wamel (Geld.), te 2 uren, door den architect J. W. Boerbooms, te Arnhem, in het koffiehuis van J. van Wychen: het bouwen van een buiten, aldaar, voor rekening van Mej. H. Schouten.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van het toekenlokaal en het daaraan gronzende terrein van de Rijkskweekschool voor onderwijzers te Haarlem. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 800.

Berg-en-Terblijt (Limb.), te 8 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eenige ontbrekende bijgebouwen aan het schoollokaal, aldaar.

Vrijdag, 9 Juli.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van storm- en waterschade aan de werken, behoorende tot het kanaal de Dieze. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur Keurenaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4650.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van strooiepotingen en helmbeplanting, benevens het maken van afrasteringen op en naast de heide gedeelten van den Stuifdijk, tusschen de Kooi- en Oerderduinen op het eiland Ameland, behoorende tot de zeewerken in Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur te Groningen, den ingenieur te Leeuwarden en den opzichter Ten Doesschate te Leeuwarden. Aanw. 5 Juli. Raming ƒ 2800.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en inhangen van een paar buitendeuddeuren in den zuiderkoker van de zeesluis de Nieuwezijlen, onder Engwierum, behoorende tot de zeewerken in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur te Groningen, den ingenieur te Leeuwarden en den opzichter Ten Doesschate te Leeuwarden. Aanw. 5 Juli. Raming ƒ 1444.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van den uitloop van de Rijksduikersluis te Zwartsluis, behoorende tot de werken van het Meppeldiep in Overijsel. Inl. bij den ingenieur Lubrijn, te Zwolle, en den opzichter Dijk, te Meppel. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3880.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken, benoodigd voor het veranderen van eenige dienstlokalen en voor eenige herstellingen in het post- en telegraafkantoor te Rotterdam, benevens het onderhouden van dat gebouw, van af den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 December '88. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den opzichter voor de landsgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 13,200.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het aanleggen van een riool in de Papestraat, de Nobelstraat, de Geest en het Slijkeinde, te 's-Hage. Aanw. 7 Juli, te 10 uren.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van eene zweminrichting in het Vestwater nabij de Goudsche Wagenstraat. Inl. aan het Stadsimmerhuis. Aanw. 6 Juli, te 10 uren.

IJhorst (Ov.), te 1 uur, door burg. en weth. van Staphorst: a. het verbouwen en vergrooten van de onderwijzerswoning; b. het verbouwen en vergrooten van de school alhaar. Aanw. 9 Juli, te 10 uren.

Utrecht, door de directie der Ned. Rijnspoorwegmaatschappij: het leveren van 1600 stuks eikenhout voor wissels, in 4 perceelen.

Leiden, door concessionarissen der droogmaking onder Ter Aar: het zwart maken van ongeveer 70 hekt. droogevallen gronden in den Rijnlandschen polder.

Leeuwarden, door het prov. best.: het maken en inhangen van een paar buitendeuddeuren in den zuiderkoker van de zeesluis de Nieuwezijlen, onder Engwierum.

Zaterdag, 10 Juli.

Zwolle, te 1 uur, door burg. en weth.: het gedeeltelijk rioleeren van de Sassenpoortenvoorstad. Aanw. 6 Juli, te 2 uren.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: het doen van verfwerken aan het meubilair van genoemde schuren.

Bergum, te 5 uren, door burg. en weth. van Tietjerksteradeel: verschillende herstellingen aan de kerk en den toren te Bergum. Aanw. 7 Juli, te 10 uren.

Maandag, 12 Juli.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van justitie: het verbouwen van de cellulaire gevangenis te Gorichem tot strafgevangenis voor vrouwen en het verrichten van eenige onderhoudswerken aan dat gebouw, in 2 perceelen. Aanw. 10 Juli, van 11—2 uren. Raming perc. 1 ƒ 6600, perc. 2 ƒ 1420.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het rioleeren enz. van de algemeene slachtplaats en veemarkt in de Staatsrietlanden;
2o. het bestraten van de algemeene slachtplaats in de Staatsrietlanden;
3o. het maken van wegbanen in den Stads- en Godshuispolder.

Amsterdam, te 2 uren, door het bestuur der bouwmaatschappij tot verkrijging van eigen woningen, in het gebouw van de Amsterdamsche Workmansband, Spuistraat no. 2: het bouwen van 36 perceelen met 144 woningen, op een terrein buiten de voormalige Raambarrière, begrensd door de Frederik-, Hendrik-, 2e en 3e Hugo de Groot- en Van Houweningerstraat.

Dinsdag, 13 Juli.

Breskens, te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Oud-en-Jong-Breskens, in de directiekeet aan de Nieuwesluis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot en met 30 April '87, van de aarde-, kram-, rgs-, steenglooiings- en paalwerken aan de waterkeering van genoemd waterschap. Aanw. 5 en 9 Juli, te 10 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 443. het verrichten van eenige herstellingen aan gebouwen en kunstwerken, behoorende tot den spoorweg van Leeuwarden naar Sneek. Aanw. 6 Juli. Raming ƒ 3675.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: de levering van eikenhouten dwarsliggers, en van eikenhout voor wissels en kruisingen, ten behoeve van het tweede spoor tusschen Bergen-op-Zoom en Kruinigen. Inl. aan het centraalbureau en bij den ingenieur Beunke, te Breda.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: de levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en eindplaten, ijzeren haak- en schroefbouten, ten behoeve van het tweede spoor tusschen Bergen-op-Zoom en Kruiningen. Inl. aan het centraalbureau en bij den ingenieur Beunke, te Breda.

Woensdag, 14 Juli.

's-Hage, op het stations-emplacement: het leidgietwerk der goederenloods. Inl. bij den aannemer.

Donderdag, 15 Juli.

Montfoort, te 10 uren, door burg. en weth.: het maken van p. m. 40 75 M. kaaimuur, het afbreken van 38 M. vestingmuur en vervangen door een nieuwen muur, het metselen van een waterstoep, het verven van het buitenwerk der openbare school, het vernieuwen van ongeveer 96 M² klinkerbestrating. Aanw. 9 Juli, te 10 uren.

Ruurlo (Geld.), te 12 uren, ten kantore van den rentmeester: de herbouw van de landbouwerswoning, genaamd het Keekwijk, gemeente Ruurlo. Bilj. inzenden 14 Juli, voor 12 uren. Aanw. gebouden.

Apeldoorn, te 2 uren, door de directie der Kon. Nederl. Localspoorwegmaatschappij, ten kantore der maatschappij: Bestek no. 16, het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor den localspoorweg Apeldoorn—Hattem. Aanw. 8 Juli, te 10 uren. Raming ƒ 191.400.

Zutfen, te 2 uren, aan het bureau van den sectieingenieur der maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen: het in '86 uit te voeren onderhoudswerk op de lijnen Arnhem—Deventer, Zutfen—Gronau en Almelo—Salzbergen, in 20 perceelen. Aanw. 6, 7, 8, 9, 10 en 12 Juli.

Vrijdag, 16 Juli.

Hoogwoud (N.-H.), te 10 uren, door burg. en weth.: het gedeeltelijk afbreken, herstellen en vernieuwen van den toren der gemeente, alhaar. Inl. bij den architect T. C. van der Steur, te Hoorn.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verhoogen van een laag en buitendijks gelegen gedeelte van den straatweg van Deventer naar Zwolle, nabij tol no 1, behoorende tot de Rijkswegen in de provincie Overijsel. Inl. bij den ingenieur Loke, te Zwolle. Aanw. 9 Juli, te 11 uren, te beginnen bij tol no. 1. Raming ƒ 4363.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verbetering van de traversen en het vernieuwen van verschillende vakken klinkerbestrating, ter instandhouding van de Rijkswegen in Overijsel. Inl. bij den ingenieur Loke, te Zwolle. Raming ƒ 15.430.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van telegraadlijnen in de afdeeling Leeuwarden. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage en den lijninspecteur te Leeuwarden. Raming ƒ 700.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van strekdammen langs den linker Maasoever en het verrichten van baggerwerken in de rivier de Maas. Inl. aan het Timmerhuis. Aanw. 6 Juli, te 11 uren op den Katendrechtschen veerdam.

Dinsdag, 20 Juli.

Amsterdam, te 12 uren, door Mr. H. S. van Leuvep en de Sarphatibouwmaatschappij, in het café Zomerveld: het ophoogen van bouwterreinen in den Rijnsburgschen Buitenveldertschen polder, onder de gemeente Amsterdam. Aanw. 15 Juli, te 2 uren.

Hoofdplaat, te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Hoofdplaat-polder, in de directiekost: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kraan-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van genoemden polder. Aanw. 13 en 14 Juli tusschen 10 en 12 uren.

Nieuwolda (Gr.), door het burgerlijk armbestuur, bij den secretaris L. W. Kunst: de levering van 320 last klapkeien of een gedeelte daarvan, met opgave van prijs per last van 2000 kilo.

Woensdag, 21 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verruimen van den bovenmond van de Botlek, tusschen de kilometerraaien 147 en 149 ter verbetering van de Nieuwe-Maas, benoden de oostpunt van Rozenburg. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam en den tijdelijk adjunct-ingenieur Francois, te Hoek-van-Holland. Aanw. 14 Juli, te 11 uren. Raming ƒ 12,500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen van een dwarsdam binnen strekdam no. 5, in de rivier de Boven-Merwede, onder de gemeente Vuren en Dalen, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorcheem. Aanw. 14 Juli. Raming ƒ 8100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot reservoirvorming en verbetering der rivier de Maas onder de gemeente Wessem, tusschen de kilometerraaien 66 en 67, en tot verbetering van het lijnrad onder de gemeente Kessel, tusschen de kilometerraaien 90 en 91 in het hertogdom Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hoolf, te Vucht en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. 14 Juli. Raming ƒ 12,250.

Rotterdam, door de commissie van fabrikage der Ned. Herv. gemeente: het doen van eenig verfwerk aan de kerken en verdere gebouwen. Aanw. 14 Juli, te 10 uren, aan de Grootekerk.

Donderdag, 22 Juli.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Kon. Nederl. Localspoorwegmaatschappij: Bestek no. 20, het maken van gebouwen en verdere inrichtingen voor den localspoorweg Deventer—Almelo. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur, te Apeldoorn, en den sectie-ingenieur M. E. de Wildt, te Deventer. Aanw. 16 Juli. Raming ƒ 31,985.

Maandag, 26 Juli.

Dordrecht, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het ophalen van asch, vuilnis, gruis, puin enz., voor den tijd van 3 of 6 jaren, ingaande 1 Oct. '86;

2o. het ophalen der fecaliën voor den tijd van één jaar, mede ingaande 1 Oct. '86.

Inl. aan het bureau der gemeentewerken.

Woensdag, 28 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van het zuidelijk deel der werken binnen den Merwededijk te Gorichem, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Escher, te Gorichem. Aanw. 21 Juli. Raming ƒ 1,515,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk in en nabij den Amer en het herstellen en onderhouden van de werken op deze rivier en aan de monden van het Oude Maasje en de Bonge, van den dag der gunning van het werk tot en met 30 Juni '87. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 21 Juli. Raming ƒ 10,000.

Vrijdag, 30 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het op diepte brengen van de haven te Breskens, behoorende tot de havenwerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 22 en 24 Juli. Raming ƒ 3130.

Op onbepaalden datum.

Harlingen: het verrichten van eenige herstellingen aan de zoutketel van D. Tjallingii. Inl. bij den architect A. van der Meer. Aanw. 5 Juli, te 11 uren.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Breda, 22 Juni: het bouwen van een woonhuis met twee bovenkwartieren, onder beheer van den architect J. A. Oomes; aangenomen door J. Kleiner, te Breda, voor ƒ 3215.

Oosterwolde, 24 Juni: het afbreken van bestaande en bouwen van nieuwe schoren te Fochteloo en Haulerwijk en van een onderwijzerswoning te Langendijke, en het verbouwen en vergrooten van de schuren te Appelscha, Donkerbroek en Haule; minste inschr. waren:

Onderwijzerswoning te Langendijke, W. K. Burgij, Terwispel, ƒ 2944

School te Fochteloo, dezelfde, » 4865

School te Haulerwijk, O. P. Offinga, Donkerbroek, » 4520

School te Haule, P. J. Vonk, Ureterp, » 3552

School te Donkerbroek, S. W. de Boer, Lippenhuizen, » 8960

School te Appelscha, B. J. Overwijk, 't Meer, » 9680

Alles gegund.

Haarlem, 26 Juni: het maken van vier schoollokalen aan de bestaande school in de St.-Antoniestraat, te Haarlem, voor het locaal bestuur van de »Unie, déne school met den Bijbel", onder beheer van den architect A. van der Steur Jr.; ingekomen 7 bilj., als:

P. Brinkman,	te Haarlem,	ƒ 7945
B. Hagen,	» idem	» 7780
J. P. Nelissen,	» idem	» 7629
D. A. Brakenburg,	» idem	» 7544
C. J. Cramer,	» idem	» 7498
J. A. Raasveldt Jr.,	» idem	» 7260
M. v. Ommeren,	» idem	» 7312

Gegund aan J. A. Raasveldt Jr.

Arnhem, 26 Juni: het bouwen van een landhuis aan de Rozendaalsche allee te Velp, onder beheer van den architect A. R. Freese; ingek. 9 bilj., als:

W. Vleeming,	te Velp,	ƒ 24,580
J. v. Riel,	» Arnhem,	» 22,960
E. J. N. Steentjes,	» Velp,	» 22,274
A. Jas,	» Arnhem,	» 21,864
J. A. G. Teegel,	» idem	» 21,046
W. Salomons,	» Oosterbeek,	» 20,274
G. Liefting,	» Arnhem,	» 18,974
J. Mulder,	» idem	» 18,620
W. Beijer,	» idem	» 17,895

Gegund aan G. Liefting, nadat in de plans eenige veranderingen gemaakt zijn.

Wilhelminadorp, 26 Juni: het gewone onderhoud met vernieuwing der werken tot 30 April '87 aan de waterkeering van bovengenoemden polder; ingek. 12 bilj., als:

L. v. Popering,	te Breinisse,	ƒ 2630
M. Blok,	» Kortgene,	» 2300
Joh. de Jonge,	» Biezelinge,	» 2270
A. v. Popering,	» Breinisse,	» 2256
M. Brees,	» Koljesplaat,	» 2200
E. de Maat,	» Hansweerd,	» 2198
J. P. Visser,	» idem	» 2190
J. de Rijke,	» Stareniese,	» 2187
P. Verburg,	» Koljesplaat,	» 2157
G. Butier,	» Scherpenisse,	» 2149
C. de Wilde,	» Kattendijke,	» 2140
P. v. d. Berge,	» Koljesplaat,	» 1923

gegund.

Amsterdam, 26 Juni: het bouwen van twee villa's te Hilversum, 's Gravelandsche weg hoek Schuttersheide, onder beheer van den architect J. v. Looij; ingek. 18 bilj.; minste inschr. waren G. J. en H. Nieuwenhuijzen, te Hilversum, voor ƒ 15.250.

Hoek-en-Donk, 28 Juni: het bouwen van een woonhuis, zonder bijlevering van het ijzerwerk, voor M. P. J. van Thiel, onder beheer van den architect M. Dreesen, te Helmond; ingek. 6 bilj., als:

A. v. d. Ven,	te St.-Oedenrode,	ƒ 8534
H. H. Verhagen,	» Hoek-en-Donk,	» 8390
L. Paaps,	» Vechel,	» 8368
L. v. Gaal,	» Geldrop,	» 7730
F. Roejakkers,	» Deurne,	» 7094
J. v. d. Velden,	» Helmond,	» 6797
Th. Schippers,	» Kessel,	» 6747
F. Oliviers,	» Gemert,	» 6430

gegund.

Groningen, 28 Juni: de bouw van eene woning en kantoor voor een kommiès-entranger te Nieuweschans; ingekomen 10 bilj., als:

P. H. Hendriks,	te Groningen,	ƒ 5969
G. P. v. Erp,	» idem	» 5894
M. J. H. Plus,	» Winschoten,	» 4220
J. J. Beenker,	» Sappemeer,	» 4187
H. Veninga,	» Nieuweschans,	» 4110
P. Ravensberg,	» Winschoten,	» 4009
H. Timmer,	» Beerta,	» 3997
K. Hessema,	te Oude-Pekela,	ƒ 3896
K. de Groot,	» Winschoten,	» 2967
J. Koop,	» Nieuweschans,	» 2719

Groningen, 28 Juni: het wegruimen van den Boteringeboog en het maken van twee brughoofden, onder bijlevering van alle daartoe noodige bouwstoffen; ingekomen 6 bilj.; minste inschr. was J. N. Kruizinga, te Groningen, voor ƒ 13.244.

Arnhem, 28 Juli: het ophoogen, ingraven, egaliseeren en verharden van nieuwe wegen op de gronden tusschen de Amsterdamsche- en Zijpendaalsche wegen, voor rekening van Th. Ettij, te Arnhem, onder beheer van de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nierstad; ingek. 14 bilj. (één van onwaarde) als:

J. de Ruijter,	te Arnhem,	ƒ 18,667
R. Geurtsen,	» idem	» 17,419
J. Terwindt,	» Westervoort,	» 11,369
J. P. Welsing,	» Arnhem,	» 11,031
D. Smits Rzn.,	» Sliedrecht,	» 10,978
Gebr. v. Daalen,	» Arnhem,	» 10,930
L. Brouwer, dezelfde,	» Gouda,	» 10,843
J. v. Burk, Oosterbeek en W. Wissing,	» Arnhem,	» 10,793
W. M. Nijenes,	» idem	» 10,700
W. H. de Haan,	» idem	» 10,647
M. P. Valk,	» idem	» 9,700
G. H. v. d. Beijden,	» idem	» 9,632

gegund.

Nijmegen, 28 Juni: het bouwen van twee villa's aan het Keizer-Karelsplein; ingekomen 2 bilj., als:

W. Kroijman en J. Bijkens, Nijmegen,	ƒ 34,943
N. v. Eck, idem	» 33,824

Dongen, 28 Juni: het veranderen van de bestaande en het bijbouwen van 3 schoollokalen alsmede het daarstellen van 2 gebouwen, in te richten voor huishoudelijk gebruik, zonder leverantie der benoodigde houtwaren, onder beheer van den architect J. J. van Langelaar, te Prinsenhage; ingek. 5 bilj.; gegund aan A. Koenen Az., te Dongen, voor ƒ 11.970.

Lonneker, 29 Juni: het verbouwen der onderwijzerswoning in de buurtschap Lonneker; ingek. 10 bilj., als:

H. Eggink,	te Enschedé,	ƒ 1331
H. Vosselbelt,	» idem	» 987
P. en A. Tijstra,	» idem	» 934
J. Koster en A. G. Nagelvoort,	» idem	» 867
W. Boonkate,	» idem	» 847
H. ten Cate,	» idem	» 838
G. Huckriede,	» idem	» 837
E. Brandt en G. Jennink,	» idem	» 746
F. H. Wijdeveld,	» idem	» 685
A. Jennink,	» idem	» 640

Kampen, 29 Juni: het verbouwen van een winkelhuis tot woonhuis, voor J. C. H. Gluijsteen, onder beheer van den architect H. de Graaf; ingek. 10 bilj., als:

J. P. Lehr,	te Kampen,	ƒ 3197
R. H. Frank,	» idem	» 2893
F. C. Krijgsman,	» idem	» 2720
H. Steenbergen,	» idem	» 2721
H. Hoogeland,	» idem	» 2718
H. v. Dijk Dz.,	» idem	» 2648
M. de Groot,	» idem	» 2550
D. Rokveld,	» idem	» 2503
H. v. Dijk Hz.,	» idem	» 2298
J. Gerrits,	» idem	» 2228

gegund.

Raming ƒ 2854

Nijmegen, 29 Juni: het afbreken en wederopbouwen van de christelijke normaalschool op den Klekkenberg; ingekomen 12 bilj., als:

J. J. Haspels,	ƒ 19.886
G. Bijkes,	» 19.498
G. Reintjes,	» 18.850
J. v. d. Peppel,	» 18.772
H. Jansen,	» 18,074
J. Theunissen,	» 18,674
J. v. Ginkel,	» 18,560
A. T. Opsomer,	» 18,465
A. Beumer,	» 18,460
H. W. v. d. Waarden,	» 18,347
Granjan,	» 17,999
J. Bijkes,	» 17,971

gegund.

's-Hage, 30 Juni: het verrichten van baggerwerk langs den linkeroever van het Scheur boven Maasshuis, ter voortzetting der opruiming van de Boschplaat; ingekomen 4 bilj., als:

H. Th. Wiegerink, Groenloo,	ƒ 199,800
M. C. de Jong P.Mz., Sliedrecht,	» 183,500
G. A. v. Hattem, idem	» 179 900
A. G. Huyskes, Bodel,	» 179,300
Raming	» 185,000

Zalt-Bommel, 30 Juni: het amoveeren van het bestaande en bouwen van een nieuw woonhuis voor H. M. Gritzschalk, onder beheer van den architect H. Leenhuis; minste inschr. was H. van Boort, te Zalt-Bommel, voor ƒ 2739. Gegund.

Gilze, 30 Juni: het bouwen van een zusterhuis met bijhoorende werken, onder beheer van den architect J. J. van Langelaar te Prinsenhage; ingekomen 5 bilj., als:

C. M. Rouenburg,	te Naaldwijk,	ƒ 9900
H. R. Hendriks,	» Os,	» 9540
L. Botermans,	» Gilze,	» 9193
P. H. Versteijnen,	» Oosterwijk,	» 9118
J. v. Grevenendael,	» 's-Hage,	» 8753

gegund.

Middelburg, 30 Juni, voor rekening der stoomtramwegmaatschappij Breskens—Maldeghem:

1o. de levering van stalen spoorstaven met laschplaten, schroefbouten en haakbouten te zamen 1.408 000 KG.; ingekomen 7 bilj. als:

Gute-Hoffnungshütte Actien-Verein für Bergbau, Oberhausen, voor ½, gedeelte van het benoodigde material, levering Breskens, ƒ 89.578.	
Société anonyme des Aciéres Remory, levering Breskens, ƒ 52.56 per ton, levering Maldeghem, ƒ 52.64 per ton.	
Bochumer Verein für Bergbau, Bochum, ƒ 85.188.	
Merrem en La Porte, Amsterdam, voor F Krupp, Essen, ƒ 49.83 per ton, levering Breskens, en ƒ 56,08 per ton, levering Maldeghem.	
Société anonyme de la fabrique de fer d'Ougrée, ƒ 72 417.	
Cesmaris & Co., Thy-le-Chateau, ƒ 84.000.	
Hoerder Bergwerks und Hütten-Verein, Hoerde, (voor ½,) ƒ 58.990.	

2o. de levering van 30,000 meet chloorzink bevolde grenenbouten dwarsliggers en en 26 M³ bereid grenen wisselhout; ingek. 3 bilj., als:

Merrem en La Porte, te Amsterdam,	ƒ 35,700
W. Boettger,	» Wezel,	» 28,923
C. Gips Uz.,	» Dordrecht,	» 27,476

3o. de levering van 20.000 M³ ballast en 2000 M³ grove grint; ingekomen 5 bilj. (1 van onwaarde), als:

H. Wienhoven, Schiedam, ballast ƒ 1.94, grint ƒ 2.06,		
T. Volker, Dordrecht, ballast ƒ 2.10, grint ƒ 2.60,		
W. de Jong, Breda, ballast ƒ 2.14, grint ƒ 2.74,		
A. Foudraine, Goes en J. Volker, Sliedrecht, ballast ƒ 2.49, grint ƒ 2.79.		

Alles per kub. M.

Maastricht, 30 Juni: de levering van 150 tuinstoelen voor de gemeente; ingekomen 8 bilj., als:

M. J. Wishaupt,	te Maastricht,	ƒ 268
N. Dupuis,	» idem	» 260.64
F. v. Wijlick,	» Luik (België),	» 253.50
Jos. Tijssen,	» Maastricht,	» 238.50
H. Scherijnemakers,	» idem	» 238.50
J. C. Dickhaut,	» idem	» 231
Nijst-Vleugels,	» idem	» 216
H. Meese-Teuwen,	» idem	» 195

Dokkum, 30 Juni: het onderhoud der werken behoorende tot de polder- en Ezumazijlsadministratie en de levering van het benoodigde hout voor een paar buitenvlobdeuren in de zeesluis te Ezumazijl; minste inschr. waren:

prov. L. S. Erich, Dokkum,	ƒ 330
» 2. M. J. Zijlstra, Ee,	» 487
» 3. J. v. d. Wint, Aalsum,	» 1150

Alles gegund.

Haarlem, 1 Juli: voor rekening van het ministerie van waterstaat enz.: 1o. de uitvoering van eenige onderhoudswerken ten behoeve van de Keulsche vaart in Noord-Holland; ingek. 6 bilj., als:

W. Amlachtsheer,	te Nieuweramstel,	ƒ 1437
Bernard en Boeljon,	» Watergraafsmeer,	» 1379
J. Booth,	» Amsterdam,	» 1312
K. Groenewegen,	» Weesp,	» 1219
A. Ver Ijzr.,	» Amsterdam,	» 1197
Raming		» 1457

2o. het maken en leveren van 100 betonblokken voor de zeeherkers van de havenhoofden te IJmuiden; ingek. 10 bilj., als:

C. A. Schelling,	te Velsen,	ƒ 16.370
G. D. v. Boorn,	» Amsterdam,	» 15.220
H. Jongensburger,	» Waddinxveen,	» 14.880
C. J. Kalis Jr.,	» IJmuiden,	» 14.774
H. Voordendag,	» Dordrecht,	» 14.559
C. H. v. Buiten,	» Leeuwarden,	» 14,485
Gebr. Jansen,	» Nieuwediep,	» 14.168
L. Kok,	» IJmuiden,	» 14,097
C. J. Maks & Zn.,	» Amsterdam,	» 13,638
C. Bos Az.,	» Dordrecht,	» 13.300
Raming		» 16.000

Groningen, 1 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het bestraten van de 10 stuks mestputten op de nieuwe mestverzamelplaats; ingek. 3 bilj., als:

P. H. Dophuide,	te Groningen,	ƒ 5020
B. H. Harkema Wz.,	» idem	» 4993
Th. Croon,	» idem	» 4629

2o. het uitvoeren van bestratings- en rioleringswerken, ten behoeve der nieuwe verzamelplaats van fecaliën; ingek. 4 bilj., als:

J. N. Kruizinga,	te Groningen,	*f* 8282
P. H. Dophemle,	» idem	» 7880
Th. Croon,	» idem	» 7537
B. H. Barkema Wz.,	» idem	» 6982

Dieren, 1 Juli: het gedeeltelijk ontoevoeren en wederoprichten van de bouwhoeve »Kistingbouwing" in den Frateruaard, voor F. H. baron van Heeckeren van Wassenaer, onder beheer van den architect Brink Evers, te Elbkoms; ingek. 16 bilj., als:

Heijtink,	te Angerlo,	*f* 11,893
Welsink,	» Brummen,	» 11,649
J. Kleinhout Hz.,	» Elleboom,	» 11,589
L. Enklaar,	» Dieren,	» 11,371
J. Steinvoort,	» idem	» 11,333
R. Schoonman,	» idem	» 11,296
Koots en Bloemendaal,	» Doesburg,	» 11,270
H. Stoltenberg,	» Dieren,	» 11,269
R. Enklaar,	» idem	» 11,225
J. de Witt,	» idem	» 10,988
Jur. Maandag Tz.,	» idem	» 10,978
Berendsen,	» Keppel,	» 10,873
G. J. Carsuiggelt	» Brummen,	» 10,776
A. v. Dijk,	» Steeg,	» 10,744
G. Baerstoel,	» Brummen,	» 10,649
J. Dekker,	» Doesburg,	» 9,887
Raming		» 11,000

's-Bosch, 1 Juli: het afdammen en droogmaken van de Rosmalensche sluis, voor rekening van den polder Van der Eigen; ingekomen 6 bilj. als:

A. W. Groot,	te Hintham,	*f* 3457
G. Looijen,	» Herwijnen,	» 2750
G. Schermers,	» Bussen,	» 2701
J. M. Gruijters,	» Orthen,	» 2350
M. Visser,	» Papendrecht,	» 2260
A. Geldens,	» 's-Hosch,	» 2040
Raming		» 2400

Haarlem, 1 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het leggen van bij de gemeente voorhanden zijnde trottoirbanden en het maken van klinkerbestratingen en zinkputten aan de Leidschevaart; ingek. 7 bilj., als:

H. C. v. d. Velden,	te Haarlem,	*f* 1640
Th. J. Verzijlbergh,	» idem	» 1626
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 1474
C. Bouwejn,	» Haarlem,	» 1450
B. J. v. Leent,	» idem	» 1420
B. Zuithof,	» idem	» 1420
Wed. A. Reijnders Jz.,	» idem	» 1321
Raming		» 1350

2o. het maken van klinkerbestratingen in het Wanigat en in de Lange Begijnestraat; ingek. 7 bilj., als:

Th. J. Verzijlbergh,	te Haarlem,	*f* 3124
H. C. v. d. Velden,	» idem	» 3124
B. J. v. Leent,	» idem	» 2650
C. Bouwejn,	» idem	» 2650
B. Zuithof,	» idem	» 2625
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 2593
Wed. A. Reijnders Jz.,	» Haarlem,	» 2498
Raming		» 2700

3o. het maken van keibestratingen op den Zijlweg, in de Spaarnwouderstraat en in de Doelstraat met het maken van trottoirs met koplagen en zinkputten in genoemde straten; ingekomen 6 bilj., als:

Th. J. Verzijlbergh,	te Haarlem,	*f* 9415
H. C. v. d. Velden,	» idem	» 9294
C. Bouwejn,	» idem	» 9190
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 8688
B. Zuithof,	» Haarlem,	» 8158
Wed. A. Reijnders Jz.,	» idem	» 6738
Raming		» 7000

Het werk is voor de drie perceelen gegund aan de Wed. A. Reijnders Jz.

Echten, 1 Juli, door Jhr. H. M. Speelman, te 's-Hage: het egaliseeren van 38 hekt. ondergrond in den veenpolder te Echten (Friesland), in 7 perceelen; aangenomen als volgt:

Perc. 1, K. v. d. Linde Volkenhove, voor *f* 90.
» 2 en 5, J. Bentink, Havelte, voor *f* 98.
» 3, J. Akkerman, Tjallert, *f* 98.
» 4 en 6, P. Muurling, Oosterzee, perc. 4 *f* 99.43, perc. 6 *f* 108.
Perc. 7, H. Schippers, Echten, *f* 115.
Alles per hekt.

Wageningen, 2 Juli: het oplossen van de afgebrande boerderij van J. Wegenaar, onder beheer van de architecten W. en H. de Vries; ingek. 6 bilj., als:

J. Haar,	te Wageningen,	*f* 1558
A. Haar,	» idem	» 1511
E. Burgers,	» idem	» 1505
F. Driever,	» idem	» 1469
H. J. Alberts,	» Bennekom,	» 1460
Gebr. Mekking,	» Wageningen,	» 1238

Het werk Weesperstraat 62 en 64, voor rekening van P. J. ten Veldhuijs, onder beheer van den architect J. van Looij, is gegund aan G. Boon.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 10 JULI 1886.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN

Maandag, 12 Juli.

Zwolle, te 10 uren, door het dagelijksch bestuur van Salland, bij Testhuf in de Pauw: het verhoogen en verzwaren van een dijkvak, uitmakende een gedeelte van den IJsseldijk tegen den Spoolderzanmaard in de gemeente Zwollerkerspel, ter lengte van ongeveer 272 M. Aanw. gehouden.

Appingedam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het leggen van 1629 M² klinkerbestrating;
2o. het verbouwen van eene school, alsmede.
Aanw. te 10 uren, samenkomst bij de school.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van justitie: het verbouwen van de cellulaire gevangenis te Gorcum tot strafgevangenis voor vrouwen en het verrichten van eenige onderhoudswerken aan dat gebouw, in 2 perceelen. Aanw. gehouden. Raming perc. 1 *f* 6600, perc. 2 *f* 1420.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het rioleeren enz. van de algemeene slachtplaats en veemarkt in de Staatsliedenbuurt;
2o. het bestraten van de algemeene slachtplaats in de Staatsliedenbuurt;
3o. het maken van weghanen in den Staats- en Gobbiuspolder.

Kampen, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. de uitvoering van verschillende gemeentewerken in 7 perceelen. Raming *f* 4735;
2o. het maken van een rasterwerk en een duiker. Raming *f* 300;
3o. eenige perceelen straatwerk en het leveren van 165,000 klinkers. Raming *f* 3360;
4o. het herstellen, vernieuwen en schoonmaken van verschillende gemeentegebouwen in 14 perc. Raming *f* 866.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het bouwen van een school voor onvermogenden met gymnastiekgebouw en onderwijzerswoning aan de Lijnbaan, alhaar;
2o. het bouwen van een school voor onvermogenden aan de Korte Lombardstraat, alhaar.

Amsterdam, te 2 uren, door het bestuur der bouwmaatschappij tot verkrijging van eigen woningen, in het gebouw van de Amsterdamsche Werkmansbond, Spuistraat no. 2: het bouwen van 36 perceelen met 144 woningen, op een terrein tusschen de vroegere Raambarrière, begrensd door de Frederik-, Hendrik-, 2e en 3e Rijn- de Groot- en Van Houwningenstraat.

Epe, te 3 uren, door J. Westerink, ten huize van Essenberg: het staakdoerwerk van de stationsgebouwen der lijn Apeldoorn—Hattem.

Dinsdag, 13 Juli.

Breskens, te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Oud-en-Jong-Breskens, in de directiekeet aan de Nieuwesluis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot en met 30 April '87, van de aarde-, kram-, rijs-, steenglooiings- en paalwerken aan de waterkeering van genoemd waterschap. Aanw. gehouden.

Delden (Ov.), te 12 uren, door M. Gewin, in het logement van Meijer: het doen van eenige bij- en verbouwing aan een woonhuis met toebehooren, aldaar. Aanw. te 9 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 445, het verrichten van eenige herstellingen aan gebouwen en kunstwerken, behoorende tot den spoorweg van Leeuwarden naar Sneek. Aanw. gehouden. Raming *f* 3675.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: de levering van eikenhouten dwarsliggers, en van eikenhout voor wissels en kruisingen, ten behoeve van het tweede spoor tusschen Bergen-op-Zoom en Kruiningen. Inl. aan het centraalbureau en bij den ingenieur Benike, te Breda.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: de levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en eindplaten, ijzeren haak- en schroefbouten, ten behoeve van het tweede spoor tusschen Bergen-op-Zoom en Kruiningen. Inl. aan het centraalbureau en bij den ingenieur Benike, te Breda.

Oude-Pekela (Gron.), te 5 uren, door G. Dresth, in het hotel Feijen: het bouwen eener herenhuizing, aldaar. Aanw. te 3 uren.

Woensdag, 14 Juli.

Leiden, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland: het schoonmaken van wateren en het onderhoud van sloten en greppels in 25 perceelen.

Maasland (Z.-H.), te 12 uren, door het bestuur van den Foppenpolder in Delfland, onder de gemeente Maasland, in de Pijnas: het maken van een machinegebouw met vorderen bijbehoorende werken, aan de Noordkade, langs den Middelsluis. Aanw. gehouden.

Leeuwarden, te 12 uren, door commissarissen van de Coöperatieve Boekdrukkerij: het verbouwen van het huis no. 63 in de Groote Kerkstraat.

Groningen, 's avonds 8 uren, door den architect G. Nghuis, in het koffiehuis van F. G. Kempers: het bouwen van een sigarenfabriek op een terrein, gelegen aan den Boerhinnesingel te Groningen. Inl. bij genoemden architect. Aanw. 12 Juli, te 11 uren.

's-Hage, op het stations-emplacement: het hoogtieterwerk der Staatsspoorwegen. Inl. bij den aannemer.

Donderdag, 15 Juli.

Montfoort, te 10 uren, door burg. en weth.: het maken van p. m. 4675 M. kaainuur, het afbreken van 88 M. vestingmuur en vervangen door een nieuwen muur, het metselen van een waterstoep, het verven van het buitenwerk der openbare school, het vernieuwen van ongeveer 96 M² klinkerbestrating. Aanw. gehouden.

Dedemsvaart, te 11 uren, door de directie der Dedemsvaartsche Stoomtramwegmaatschappij, in het hotel Keuken: het bouwen van een rijtuigremise met wachtkamer, bureau, magazijn, en goederenwerfplaats, het bouwen eener locomotiefremise met werkplaats, bureau, waterreservoir, enz., met alle bijbehoorende werken, alsmede het maken van afsteviugen, alles op het stationsemplacement alhaar. Aanw. 12 Juli, te 12 uren.

Ruurlo (Geld.), te 12 uren, ten kantore van den rentmeester: de herbouw van de landbouwerswoning, genaamd het Kerkwijk, gemeente Ruurlo. Inl. inzenden 14 Juli, voor 12 uren. Aanw. gehouden.

Dedemsvaart, te 12 uren, door de directie der Dedemsvaartsche Stoomtramwegmaatschappij, in het hotel Keuken:
1o. het maken van den onderbouw der ophaalbruggen over de Kalkwijk en over de Kruisinga'swijk bij sluis no. 6. Raming *f* 3030;
2o. het leveren en stellen van den ijzeren bovenbouw der in het 1e perc. genoemde bruggen en het verwerken van die over de Lutterheidijk. Raming *f* 4680;
3o. het maken van den onderbouw der ophaalbruggen bij Minke, over de Ongelukkige wijk en bij het Jachthuis. Raming *f* 4500;
4o. het leveren en stellen van den ijzeren bovenbouw der drie laatstgenoemde ophaalbruggen. Raming *f* 4820. Aanw. 12 Juli, te 1 uur.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van eene valhoscheiding enz. aan het Franekervinde. Aanw. 12 Juli, te 11 uren.

Apeldoorn, te 2 uren, door de directie der Kon. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij, ten kantore der maatschappij: Bestek no. 16, het maken van de aanbouw, de kunst- en andere werken voor den locaalspoorweg Apeldoorn—Hattem. Aanw. gehouden. Raming *f* 191.400.

Zutfen, te 2 uren, aan het bureau van den sectiongenieur der maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen: het in '86 uit te voeren onderhoudswerk op de lijnen Arnhem—Deventer, Zutfen—Gronau en Almelo—Salzbergen, in 20 perceelen. Aanw. 12 Juli.

Nijmegen, door de commissie voor den uitleg der stad Nijmegen: de levering van beste harde buinen, 320 M. à 38 ct., wijdte en 360 M. à 25 ct., wijdte.

Groot-Ammers (Z.-H.), door burg. en weth., in het raadhuis: het bouwen van een raadhuis met woning voor den concierge, bij, bij den architect J. J. Mulder, te Ammers. Aanw. 12 Juli, te 9½ uren.

Vrijdag, 16 Juli.

Hoogwoud (N.-H.), te 10 uren, door burg. en weth.: het gedeeltelijk afbreken, herstellen en vernieuwen van den toren der gemeente, alhaar. Inl. bij den architect T. C. van der Starr, te Hoorn.

Huizum, te 11 uren, door burg. en weth. van Leeuwarderadeel: het van binnen verven van de openbare lagere school te Wirdum (dorp) en het van binnen en buiten verven van de openbare lagere school te Wirdum (Wijtgaard). Inl. bij den gemeentegeschter L. B. Wesselius, te Huizum.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeugen van een lang en buitendijks gelegen gedeelte van den straatweg van Deventer naar Zwolle, nabij tot no. 1, behoorende tot de Rijkswegen in de provincie Overijsel. Inl. bij den ingenieur Loke, te Zwolle. Aanw. gehouden. Raming *f* 4995.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verbetering van de traverseu en het vernieuwen van verschillende vakken klinkerbestrating, ter instandhouding van de Rijkswegen in Overijsel. Inl. bij den ingenieur Loke, te Zwolle. Raming *f* 15.420.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van strekdammen langs den linker Maasoever en het verrichten van baggerwerken in de rivier de Maas. Inl. aan het Timanhuis. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van telegraaflijnen in de afdeeling Leeuwarden. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage en den lijninspecteur te Leeuwarden. Raming *f* 750.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: de verlegging van het bestaande postkantoor te Utrecht en het onderhoud van het gebouw tot en met 31 Maart '88. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming *f* 17.730.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het Rijkspost- en telegraafgebouw te Breda, van den dag der koninklijke goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. gehouden. Raming *f* 1080.

Zaterdag, 17 Juli.

Nieuwerwoude, te 11 uren, door burg. en weth. van Barradeel:
1o. het gedeeltelijk van de Vierwoudstervaartsvaartsvaart c. a., hebbende eene lengte van p. m. 1900 M.;
2o. het verstraten van straatwegen in de gemeente: *a.* van dien loopende van het Smidshuis over Jannum tot de grens van Ferwerderadeel; *b.* van dien loopende van Birdaard naar Wijns; *c.* van dien loopende over Zwaagwesteinde naar Kolhamerzwaag.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van 2 lokalen bij de gemeenteschool no. 9 en de levering en plaatsing van schoolmeubelen.

Maandag, 19 Juli.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het maken van den onderbouw van twee draaibruggen met waterkeeringen over de monden van het kanaal langs het pompstation bij de Kostverloren wetering;
2o. het maken en stellen van den metalen bovenbouw van eene

draainbrug over de monden van het kanaal langs het pompstation bij de Kostverloren wetering, en bijbehorende werken.

Buitenpost, door den gemeentearchitect A. Veldhuis: het bouwen van eene nieuwe boerenplaats aan den grintweg bij Kollum. Aanw. 19 Juli, te 10 uren.

Dinsdag, 20 Juli.

Amsterdam, te 12 uren, door Mr. H. S. van Lennep en de Sarphatibouwmaatschappij, in het café Zomerveld: het ophoogen van bouwterreinen in den Binnendijkschen Buitenveldschen polder, onder de gemeente Amsterdam. Aanw. 15 Juli, te 2 uren.

Hoofdplaat, te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Hoofdplaat-polder, in de directiekeet: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kraan-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van genoemden polder. Aanw. 15 en 16 Juli, tusschen 10 en 12 uren.

Nieuwolda (Gr.), door het burgerlijk armbestuur, bij den secretaris L. W. Kunst: de levering van 350 last kloinkeren of een gedeelte daarvan, met opgave van prijs per last van 2000 kilo.

Woensdag, 21 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verruimen van den bovenmond van de Botlek, tusschen de kilometerraaien 147 en 149 ter verbetering van de Nieuwe-Maas, benoorden de oostpunt van Rozenburg. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Lovmans, te Rotterdam en den tijdelijk adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 14 Juli, te 11 uren. Raming *f* 12,800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen van een dwarsdam binnen strekdam no. 5, in de rivier de Boven-Merwede, onder de gemeente Vuren en Baden, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. 14 Juli. Raming *f* 8100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot overvoorziening en verbetering der rivier de Maas onder de gemeente Wessem, tusschen de kilometerraaien 66 en 67, en tot verbetering van het lijnpad onder de gemeente Kessel, tusschen de kilometerraaien 90 en 91 in het hertogdom Limburg. Inl bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hooff, te Venlo en den opzichter Dresto, te Roermond. Aanw. 14 Juli. Raming *f* 12,250.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van graaf- en baggerwerk en den aanleg van een gedeelte oeverbeen op het benedeneind der Nieuwe-Merwede, langs den polder de Oostelijke Oaglap, tusschen de kilometerraaien 108 en 109, onder de gemeenten Werkendam en Sliedrecht. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht en den opzichter Baimer, te Werkendam. Aanw. 14 Juli. Raming *f* 3700.

Hontenisse, te 12 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Walsoorden in het logement van Jan Francies Adriaansens: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87 van de aarde-, kraan-, rijs- en glooiingswerken aan de waterkeering van het waterschap. Aanw. 14 en 17 Juli, te 10 uren.

Rotterdam, door de commissie van fabrikage der Ned. Herv. gemeente: het doen van eenig verfwerk aan de kerken en verdere gebouwen. Aanw. 14 Juli, te 10 uren, aan de Grootekerk.

Donderdag, 22 Juli.

Zutfen, te 11 uren, door den oversten-aanwezend ingenieur der genie, in het logement de Zon: het verrichten van werkzaamheden in verband met het oprichten van een remonte-depôt in de legerplaats bij Milligen, onder het beheer der genie, te Zutfen. Aanw. 19 Juli, te 11 uren. Raming *f* 14,000.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Kon. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij: Bestek no. 20, het maken van gebouwen en verdere inrichtingen voor den locaalspoorweg Deventer—Almelo. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur, te Apeldoorn, en den sectie-ingenieur H. E. de Wildt, te Deventer. Aanw. 16 Juli. Raming *f* 31,765.

Vrijdag, 23 Juli.

Breda, te 10 uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, in het koffiehuis het Hof van Holland: het aanleggen van een weg te Breda met keibestrating en bijkomende werkzaamheden en het ophoogen van een deel van blok 27 ten oosten van de Nieuwe-Ginnekenstraat. Inl. bij den hoofdopzichter voor de ontmantelingswerken, P. van de Erve Jzn., te Breda. Aanw. 20 Juli, te 12 uren.

Gorichem, te 10 uren, door den oversten-aanwezend-ingenieur der genie, op het stadhuis: het verbeteren van het inundatiekanaal van de Wal benoorden Tiel naar de Linge. Aanw. 20 Juli, te 12 uren. Raming *f* 36,000.

's-Hage, te 10½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-hoogere-burgerschool te Bergen-op-Zoom, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Bz., te Leiden. Aanw. 16 Juli, te 1 uur. Raming *f* 2400.

Leeuwarden, te 12 uren, door burg. en weth. van Leeuwarderadeel:

1o. het uitvoeren van diverse metsel-, timmer- en aardewerken, ten behoeve der dorpsvereeniging te Ihaizum;

2o. het aanleggen van eene kunstbaan van de Buurt te Huizum, langs den Tijnjedijk naar het te maken asphalt, over de strekkende lengte van 1244 M. Inl. bij den gemeentearchitect L. B. Wesselius, te Huizum. Aanw. 19 Juli, te 11 uren.

Zaterdag, 24 Juli.

Beerenveen, te 12 uren, door burg. en weth. van Schoterland:

1o. het verbouwen der school te Bovenknijpe;

2o. het verbouwen der school te Jubbega Schurega, aan den straatweg van Jubbega, naar Gorredijk;

3o. het verbouwen der school te Jubbega Schuraga, aan de Compagnonsvaart.

Aanw. 19 Juli, te 9 uren, aanvangende te Bovenknijpe.

Utrecht, te 1 uur, door burg. en weth.: het vervangen der bestaande houten ophaalbrug over de Vecht te Nederhorst-den-Berg, door eene ijzeren hefbrug met gemetselde landhoofden. Aanw. 19 Juli, te 12 uren.

Maandag, 26 Juli.

Dordrecht, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het ophalen van asch, puinis, gruis, puin enz., voor den tijd van 3 of 6 jaren, ingaande 1 Oct. '86;

2o. het ophalen der fecaliën voor den tijd van één jaar, zoode ingaande 1 Oct. '86.

Inl. aan het bureau der gemeentewerken.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van het ijzerwerk voor 29 bruggen, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Dinsdag, 27 Juli.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 447, het wijzigen en uitbreiden van de verlading te Buitenpost, ten behoeve van den spoorweg van Harlingen naar de Pruisische grenzen. Aanw. 19 Juli, te 1 uur. Raming *f* 2000.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: het leggen van de tweede spoorlaan tusschen Bergen-op-Zoom en Kruisingen, het wijzigen en uitbreiden der stationsterreinen te Woensdrecht, Rilland-Bath, Krabbendijke en Kruisingen en het verrichten van bijkomende werken, ten behoeve van den spoorweg van Roosendaal naar Vlissingen. Aanw. 19 Juli, te 8 uren.

Woensdag, 28 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van het zuidelijk deel der werken binnen den Merwededijk te Gorichem, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Escher, te Gorichem. Aanw. 21 Juli. Raming *f* 1,535,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk in en nabij den Amer en het herstellen en onderhouden van de werken op deze rivier en aan de monden van het Oude Maasje en de Bouge, van den dag der gunning van het werk tot en met 30 Juni '87. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 21 Juli. Raming *f* 10,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot normaliseering van de rivier de Waal, onder Gent, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 13 en 14. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Stieltjes, te Nijmegen. Aanw. 21 Juli. Raming *f* 35,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verdiepen van den mond van de rivier de Dordtsche Kil, tusschen de kilometerraaien 129 van de Dordtsche Kil en 126 van het Hollandsch Diep, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kiewiet, beiden te Dordrecht. Aanw. 21 Juli. Raming *f* 17,570.

Donderdag, 29 Juli.

Zutfen, te 2 uren, door provoosten van het Oude- en Nieuwe gasthuis: het bouwen van een nieuw ziekenhuis bij den geprojecteerden Coehoornsingel te Zutfen. Inl. bij de architecten D. Lijsen en F. H. van Etteger. Bilj. inzenden 28 Juli, vóór 's avonds 7 uren. Aanw. 29 en 22 Juli, te 2 uren.

Vrijdag, 30 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het op diepte brengen van de haven te Breskens, behoorende tot de havenwerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 22 en 24 Juli. Raming *f* 3130.

Vrijdag, 6 Aug.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van vier gueren brugvallen en twee balansen, benevens het uitvoeren van leveranciën en bijkomende werken voor eenige bruggen over de Zuid-Willemsvaart, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissements-ingenieur Keurvanzer, den opzichter Weehuizen, allen te 's-Bosch, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 30 Juli. Raming *f* 9000.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Zutfen, 28 Juni: het bouwen van een pakhuis met waterdichte kelders voor Vetter & Co., alhier, onder beheer van den architect J. Uiterwijk Wz.; ingek. 12 bilj., als:

J. Altevon,	te Brummen,	*f* 4489
H. W. Bouwes,	» Zutfen,	» 4454
H. Langenberg,	» idem	» 4410
J. A. Pasman,	» idem	» 4387
Landeweert,	» idem	» 4374
L. Eszerman,	» idem	» 4338
Mulderije	» Vierakker,	» 4316
R. v. d. Velden.	» Zutfen,	» 4309
L. Nijland,	» idem	» 4244
W. Helderbeek.	» Warnsveld,	» 4229
G. J. Koordeman,	» Zutfen,	» 4225
H. L. Huner,	» idem	» 3869

Breda, 28 Juni: het bouwen van een winkelhuis met boerenkwartier en een aanbouw voor eene smederij, onder beheer van den architect J. A. Ouwes; aangenomen door L. Chabot-Rijpaart, te Breda, voor *f* 4425.

Dordrecht, 29 Juni: het verbouwen van een pakhuis tot slachtplaats met ijskelder en stalling, met drie bovenwoningen, voor A. de Jonge, onder beheer van den bouwkundige J. Smit; ingekomen 14 bilj., als:

J. Kranendonk,	te Dordrecht,	*f* 5270
Barto en Aljes,	» idem	» 5191
C. Bakker,	» Papendrecht,	» 4589
Schulders en Tas,	» Dordrecht,	» 4564
J. Kraus,	» idem	» 4540
J. Kooiman,	» idem	» 4526
T. Rijkhoek,	» idem	» 4444
A. Waals,	» idem	» 4384
L. Kooiman,	» idem	» 4199
P. A. v. Rijn,	» idem	» 4182
F. L. Jonkers,	» idem	» 4147
K. v. Bongen,	» idem	» 4120
J. v. Schelt,	» idem	» 3923
C. Bothof,	» Zwijndrecht,	» 3785

gegund
Raming *f* 5000

St.-Jacobiparochie, 30 Juni: het afnemen, droogmaken en middepen van de Westerraart van St. Jacobiparochie; ingekomen 3 bilj., als:

P. de Kant c.s.,	*f* 3100
A. v. d. Bol,	» 2780
J. de Groot,	» 2284

Utrecht, 1 Juli: het sloopen van en het wederophouwen van de machinistwoning aan het stoomgemaal en onderscheidene onderhoudswerken op verschillende plaatsen in het waterschap Maartensdijk; ingek. 3 bilj., als:

K. Koorwinder,	*f* 2680
J. Verschuur,	» 2528
T. C. Wildberg,	» 2200

gegund.
Raming *f* 2700

Langweer, 1 Juli: het verdiepen en verbreeden van het kanaal van af den zogenaamden Heerenweg langs den polderdijk tot de in aanbouw zijnde brug in den Trijegaester veenpolder; minste inschr. waren:
perc. 1 en 2 in massa, F. W. Westink, 't Meer, *f* 640
» 5, dezelfde, » 875
» 3, J. v. Dijk, Terhaal, » 475
» 4, dezelfde, » 483
» 6, P. D. Wanjer, Oudehaske, » 668

Maastricht, 2 Juli: het afbreken en verbouwen van eenige bestaande gebouwen, alsmede het daarstellen van een nieuw gebouw in de nabijheid van het gesticht Catharinenberg in de Abtstraat (herbesteding); ingek. 2 bilj., als:

J. Klijn,	te Maastricht,	*f* 8849
H. H. Stevens,	» idem	» 7989

Steenbergen, 2 Juli: het verbouwen en vergrooten der school in de kom der gemeente (herbesteding); ingek. 8 bilj., als:

A. de Jong,	te Steenbergen,	*f* 13,500
P. G. de Rijk,	» idem	» 12,800
Jac. de Rijk,	» idem	*f* 12,725
G. de Mooij,	» idem	» 12,700
A. D. Lucas,	» Zevenbergen,	» 12,594
J. Tiberius,	» Steenbergen,	» 12,500
W. Lock,	» idem	» 12,374
Chr. Raats,	» idem	» 11,484

gegund.

Kapelle, 2 Juli: het herstel de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kraan-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van den calamiteusen Willem-Annapolder; ingek. 13 bilj., als:

M. Breen, Kolijnsplaat,	*f* 5423
L. Luik, Hansweert,	» 5400
P. v. d. Berge, Kolijnsplaat,	» 5399
P. Verburg, idem	» 5397
E. de Maat, Hansweert,	*f* 5321
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,	» 5288
A. v. Popering, Bruinisse,	» 5239
H. Klaassen, Zaamslag,	» 5230
S. Blok, Kortgene,	» 5221
C. de Wilde, Kattendijke,	» 5188
A. v. d. Beek, Zaamslag,	» 5170
P. J. Visser, Hansweert,	» 5147
J. de Jonge, Biezelinge,	» 4788

gegund.

Bergen-op-Zoom, 3 Juli: het afgraven van een deel van bastion Bekaf, voor rekening der gemeente; ingekomen 3 bilj., als:

P. H. de Rijke,	te Bergen-op-Zoom,	*f* 1868
A. J. Hermsen,	» idem	» 1642
A. Gerren,	» idem	» 1037

gegund.

Sneek, 3 Juli: het bouwen van eene woning met verwarmingstoestel enz., op een terrein aan de gasfabriek, onder beheer van den architect A. Brunnissen Troost; ingek. 4 bilj., als:

Th. Visser,	te Sneek,	*f* 2971
J. Blok,	» idem	» 2790
J. de Graaf,	» idem	» 2276
F. Prins,	» idem	» 2129

gegund.

Neuzen, 3 Juli: het bouwen van een woonhuis met kantoor enz., aan den oostelijken kanaaldam, voor J. Sturm; ingek. 3 bilj., als:

G. J. Balkenstein,	te Neuzen,	*f* 8600
M. D. de Putter,	» idem	» 7849
C. Maters,	» Vlissingen,	» 7746

gegund.

Rotterdam, 3 Juli: het bouwen van 15 woonhuizen op een terrein aan de Linker-Rottekade, voor J. en Jan C. de Breij; ingek. 13 bilj., als:

H. Cramer,	te Rotterdam,	*f* 64,332
Th. Stolwagen,	» idem	» 61,875
Wed. G. Cazesi,	» idem	» 61,077
A. de Haan,	» idem	» 59,850
W. Verheese Pz.,	» Dordrecht,	» 59,810
J. J. v. Stuisdam,	» idem	» 59,770
N. Penpin,	» Berkel,	» 58,829
R. W. Blanken,	» Rotterdam,	» 57,000
R. Hooijkaas,	» idem	» 56,288
A. Looijmans,	» idem	» 56,800
W. G. C. Hilkes,	» idem	» 56,260
Spruijt en Van Staveren,	» Krullingen,	» 49,714
J. B. Sjerp,	» Rotterdam,	» 47,800

Nieuw-Lekkerland, 3 Juli: het verrichten van basaltgloeing- en aardewerken aan den hoogen boezem van het waterschap den Overwaard; ingek. 8 bilj.; minste inschr. C. Zanen Hz., te Aunemiddel, voor *f* 1575; gegund.

Baflo, 3 Juli: het amoveeren van een huis met schuurtje en het daarvoor in de plaats bouwen eener onderwijzerswoning, te Andel; ingek. 13 bilj., als:

F. Weltink,	te Middelstum,	*f* 5742
D. v. Dam,	» Baflo,	» 5500
R. Wierenga,	» Uhrum,	» 5150
R. Zeef,	» Eenrum,	» 5025
J. Post,	» Andel,	» 4987
J. Pot,	» Stedum,	» 4900
R. Meijer,	» Obergum,	» 4900
B. Jansen,	» Middelstum,	» 4897
K. Dunhof,	» Baflo,	» 4890
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 4850
W. D. Rottschäfer,	» Stedum,	» 4797
B. Bathuis,	» Warfum,	» 4585
B. Nieland,	» idem	» 4495

Assen, 3 Juli: het bouwen van een nieuwe werkplaats en het veranderen van het huis van J. Sauer, onder beheer van den architect J. van Houten; ingek. 8 bilj., als:

G. v. d. Gramped,	te Assen,	*f* 1696
A. Diethman,	» idem	» 1569
D. B. Wiering,	» idem	» 1553
J. Brals & Co.,	» idem	» 1486
C. v. Zoelen,	» idem	» 1485
E. Lamberts,	» idem	» 1445
J. P. Broekema,	» idem	» 1343
G. B. Broekema,	» idem	» 1251

Gegund aan J. P. Broekema.

's-Hage, 3 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 32,000 illumineerglazen; ingek. 3 bilj., als:

	per 100 gebroken glazen.
P. P. Sors, Gouda,	*f* 4.70 per 100 *f* 2.00
J. C. Olfiers, Delft,	» 4.50 » » » 1.00
C. H. v. Draanen, 's-Hage,	» 4.25 » » » 1.25

2o. de levering van ongeveer 668,000 KG. gegoten-ijzeren gasbuizen; minste inschr. waren Van den Bosert en Punt, te Amsterdam, voor *f* 4.99 per 100 KG.

Nieuwepekela, 5 Juli: het amoveeren eener oude- en het wederopbouwen eener nieuwe onderwijzerswoning, voor rekening der gemeente; ingekomen 5 bilj., als:

H. J. Kruizinga,	te Blijham,	*f* 2645
H. P. Geertsema,	» Nieuwepekela,	» 2565
K. H. Holthuis,	» idem	» 2555.55
H. Huizing,	» Wilderrank,	» 2487
P. J. Hugel,	» Onderpekela,	» 2344

gegund.

Groningen, 5 Juli: het maken en leveren van schoolmeubelen enz. voor een lokaal in het schoolgebouw aan den Boteringesingel; ingek. 8 bilj.; minste inschr. was H. Kiel, aannemer te Groningen, voor *f* 370.

Leiden, 5 Juli, voor rekening der gemeente:

1o. het verrichten van herstellingen aan de Morschpoort; ingek. 10 bilj.;

hoogste inschr. B. Nieuwenhuijzen, Leiden, *f* 1987
minste » Ch. E. Verhauif, idem » 1528

aangenomen.

2o. het leveren en plaatsen van een ijzeren hek langs het Rijnespark; ingek. 16 bilj.;

hoogste inschr. W. Groen, Scheveningen, *f* 3350
minste » M. Langemal & Zn., Leiden, » 1078.50

gegund.

Dordrecht, 5 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het afbreken en weder nieuw opbouwen van een gebouw, bestemd tot politiepost, in de Kleine Kalkstraat, te Dordrecht; ingek. 8 bilj., als:

N. Klaus,	te Dordrecht,	*f* 3187
J. v. d. Vlugt Jr.,	» idem	» 2850
J. T. H. v. d. Eng,	» idem	» 2755.90
Schulders en Tas,	» idem	» 2728
L. Kooiman,	» idem	» 2698
J. P. F. Kraus,	» idem	» 2689
G. J. te Velthuis,	» idem	» 2480
J. Rijkhoek,	» idem	» 2464

gegund.

2o. het verrichten van eenige reinigings- en stukadoorswerken in verschillende schoolgebouwen der gemeente; in 5 perceelen:

Perc. 1, gymnasium; ingekomen 7 bilj., als:

C. A. Tenenti,	te Dordrecht,	*f* 80
Jurgens & Co.,	» idem	» 78
C. W. Uhlhorn,	» idem	» 64
P. Eddes,	» idem	» 62
H. D. Gerdes,	» idem	» 55
M. den Ouden,	» idem	» 49
J. Wouters,	» idem	» 49

gegund aan J. Wouters.

Perc. 2, lagere burgerschool; ingekomen 4 bilj. als:

Jurgens & Co.,	te Dordrecht,	*f* 225
C. A. Tenenti,	» idem	» 220
C. W. Uhlhorn,	» idem	» 200
H. D. Gerdes,	» idem	» 126

gegund.

Perc. 3, middelbare meisjesschool; ingek. 5 bilj., als:

P. Eddes,	te Dordrecht	*f* 93
C. A. Tenenti,	» idem	» 90
Jurgens & Co.,	» idem	» 75
H. D. Gerdes,	» idem	» 73
C. W. Uhlhorn,	» idem	» 61

gegund.

Perc. 4, 1e gemeenteschool; ingekomen 7 bilj., als:

C. W. Uhlhorn,	te Dordrecht,	*f* 58
Jurgens & Co.,	» idem	» 55
C. A. Tenenti,	» idem	» 50
H. D. Gerdes,	» idem	» 43
P. Eddes,	» idem	» 42
J. Wouters	» idem	» 33
M. den Ouden,	» idem	» 30

gegund.

Perc. 5, burger-avondschool; ingekomen 6 bilj., als:

C. A. Tenenti,	te Dordrecht,	*f* 75
M. den Ouden,	» idem	» 68
Jurgens & Co.	» idem	» 65
C. W. Uhlhorn,	» idem	» 58
H. D. Gerdes,	» idem	» 46
J. Wouters,	» idem	» 45

Amersfoort, 5 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 150 M³ gewasschen riviergrint; ingekomen 4 bilj., als:

H. C. v. d. Hoeven,	te Vreeswijk,	*f* 487
J. v. d. Berg,	» Amersfoort,	» 427.50
F. W. Bonte,	» idem	» 396
J. L. Burgers,	» Zutfen,	» 371

gegund.

2o. de aanleg van eenige bestratingen; ingek. 2 bilj. als:

F. W. Bonte,	te Amersfoort,	*f* 3127
A. Maters,	» idem	» 2782

gegund.

3o. het schoonmaken enz. van de volgende schoolgebouwen, in 3 perceelen:

Perc. 1, gymnasium; ingek. 4 bilj., als:

D. A. Stover,	te Amersfoort,	*f* 99.50
A. v. Daal,	» idem	» 85

P. H. Smit,	te Amersfoort,	ƒ 76
J. Hulst,	» idem	» 48

gegund.

Perc. 2, hoogere burgerschool; ingekomen 3 bilj., als:

A. v. Dual,	te Amersfoort,	ƒ 190
D. A. Stöver,	» idem	» 179.50
G. Ruitenberg,	» idem	» 160
J. Hulst,	» idem	» 127
P. H. Smit,	» idem	» 118

gegund.

Perc. 3, vier lagere schoolgebouwen; ingek. 4 bilj., als:

D. A. Stöver,	te Amersfoort	ƒ 488,60
P. H. Smit,	» idem	» 446
J. Hulst,	» idem	» 334
G. Ruitenberg,	» idem	» 284,60
A. v. Dual,	» idem	» 203

gegund.

Deventer, 5 Juli: het verbouwen van een woon- en winkelhuis aan de Groote Overstraat, voor M. J. Breshauer; ingek. 16 bilj., als:

Kolkert,	ƒ 1987
Witteveen,	» 1867
Thiet,	» 2038
Heimeriks,	» 2087
Eskes,	» 2085
Visscher,	» 2027
Hissl,	» 2038
Van Lennep,	» 2057
Van der Sped,	» 2041
Korteling,	» 2021
Pieterse,	» 2017
Van der Woerd,	» 2012
Van der Worp,	» 2589
Pott,	» 2549
Markenink,	» 2537
Aalpoel,	» 2525

gegund.

Zalt-Bommel, 6 Juli, voor rekening van het waterschap van den Bommelerwaard beoen den Meidijk: 1o. het maken van 1000 M³ steenbezetting op de buitenglooiing van een gedeelte dijk onder Nederhemert; minste inschr. Cath. van Anrooij, te Nieuwaal, voor ƒ 980; gegund.

2o. de levering van machinebehoeften; minste inschr. waren:

M. v. d. Vegte, te Zalt-Bommel, voor:

gaspetdolie,	ƒ 0.37	per liter
raapolie,	» 0.25	» »
gekookte lijnolie,	» 0.28	» »
petroleum,	» 0.07	» »
olieverf,	» 0.29	» KG.
wit peetskatoen,	» 0.42	» »
lampkatoen,	» 0.90	» »
nuvas,	» 0.25	» »
lootwit,	» 0.26	» »
rijzen bezems,	» 0.66	» stuk
smeril,	» 0.40	» KG.
lampglazen,	» 0.06	» stuk
lunen mikhelm. van draad,	» 0.44	» M.

Swenker, te Utrecht, voor:

machineolie	ƒ 0.20	per liter.

J. Meijer, te Zalt-Bommel, voor:

talk of tet,	ƒ 0.34½	per KG.
Hollandsch Schiemansgaren,	» 0.39	» »
lang uitgedekelde Hollandsche hennep,	» 0.44	» »

Breda, 6 Juli: het gedeeltelijk verbouwen van het huis van G. Hendrikx en het bouwen van 4 woonhuizen, onder beheer van den architect J. M. Marijnen.

Timmerwerk, ingekomen 5 bilj., als:

A. v. Gils,	te Breda,	ƒ 2189
A. v. Oosterhout,	» idem	» 2058
J. B. Kraes,	» idem	» 1925
A. Schraauwen,	» idem	» 1886
J. v. Dienderen,	» idem	» 1875

Metselwerk, ingekomen 4 bilj., als:

A. Wierex-Tack,	te Breda,	ƒ 2600
J. A. Mol,	» idem	» 2497
C. de Kanter,	» idem	» 1800
A. C. Bom,	» idem	» 1760

Rasa, ingek. 2 bilj., als:

Dielen,	te Breda,	ƒ 4075
A. v. d. Velden,	» idem	» 3787

Gegund: het timmerwerk aan J. van Dienderen, het metselwerk aan A. C. Bom.

Utrecht, 6 Juli: het maken drie wachterswoningen tusschen Breda en Tilburg, ten behoeve van den spoorweg van Venlo naar Rotterdam; ingek. 10 bilj., als:

A. Jansen,	te Hedel,	ƒ 7427
A. H. Visser,	» Dordrecht,	» 7407
F. Driessen,	» Bergen,	» 7328
Ph. v. d. Heijden,	» Bokstel,	» 7298
Z. C. Klein,	» Rozendaal,	» 6930
J. v. d. Vlugt Jr.,	» Dordrecht,	» 6900
C. de Kanter,	» Breda,	» 6889
F. D. Bruglemans,	» Rozendaal,	» 6666
P. H. Versteijne,	» Oosterwijk,	» 6417
A. Verhagen & Zonen,	» Breda,	» 6397

Arnhem, 6 Juli: het maken van trottoirs met trottoirhanden van Mendigerstreen, klinkergoten en rollagen in diverse straten der gemeente (herbesteding); ingek 12 bilj., als:

J. v. Burk en W. Wissing,	te Arnhem,	ƒ 26,130
Gebr. v. Daalen,	» idem	» 20,010
W. E. Verhoeven,	» idem	» 20,830
M. P. Vahe,	» idem	» 25,300
G. J. Lunssen en G. Hermsen,	» idem	» 24,850
J. W. Janssen,	» idem	» 24,630
R. Bohler,	» idem	» 24,500
G. H. v. d. Heijden,	» idem	» 24,250
J. P. Welsing,	» idem	» 24,010
J. de Ruijter,	» idem	» 23,850
W. H. de Ram,	» idem	» 23,763
J. Terwindt,	» Westervoort,	» 23,730

De gunning is in beraad gehouden.

's-Hage, 7 Juli: het opruimen van gronden in het bed van den Amer en het maken van daarmede in verband staande werken, onder de gemeente Made en Drimmelen; ingekomen 5 bilj., als:

A. G. Buyskes, Hedel,	ƒ 162,715	
T. Volker, Dordrecht en H. Bennink H.Bz., Utrecht,	» 154,900	
A. Volker Lz., Slidrecht,	» 152,000	
G. A. v. Haltem, idem	» 149,000	
L. Kalis Kz., idem	» 144 440	
Raming	» 168,000	

Leiden, 7 Juli: het maken van eene vaste ijzeren brug nabij Warmond over het Oegstgeester kanal, lang ongeveer 45 M., in plaats van de bestaande Leerbrug, overeenkomstig het aangehouden raadsbesluit van het hoogheemraadschap Rijnland; ingekomen 16 bilj., als:

L. Kok, IJmuiden,	ƒ 10,640	
G. D. Buitenrijk, Leiden,	» 9,800	
Ned. Stoombootmaats., Rotterdam,	» 8,300	
Maats. Prins v. Oranje, 's-Hage,	» 8,326	
D. A. Schretlen & Co., Leiden,	» 8,252	
T. Los, idem	» 8,174	
Penn en Bandain, Dordrecht,	» 7,950	
C. E. Verhauff, Leiden,	» 7,950	
Société anonyme, Mechelen,	» 7,470	
Kon. Ned. Grofsmederij, Leiden,	» 7,400	
G. B. Meijer, bij Groningen,	» 7,340	
G Spinster Leiden,	» 7,270	
E. K. Begemann, Helmond,	» 7,180	
G. J. Wispelwij & Co., Zwolle,	» 7,120	
Th. Regtkloys & Zn., Helmond,	» 6,760	
Maats. De IJssel, Kampen,	» 6,560	

gegund.

Eindhoven, 7 Juli: het bouwen van pakhuizen met loswoning, met levering van alle materialen, voor F. H. Baptist; ingekomen 4 bilj., als:

J. v. Rooij,	te Woensel,	ƒ 6665
Afr. Bogaerts,	» idem	» 6089
J. Bogaerts en P. Eliens,	» idem	» 6037
P. Kluijtmans,	» Eindhoven,	» 5925

gegund.

Lobit, 8 Juli: het bouwen van een woonhuis te Zevenaar, onder beheer van den architect G. H. Publikhuijsen, te Lobit; ingekomen 8 bilj., als:

W. Beijer,	te Arnhem,	ƒ 8196
H. A. v. d. Sant,	» idem	» 6985
G. Gerritsen,	» Milligen,	» 5465
J. W. Otten,	» Arndt,	» 5459
M. Kortlians,	» Zevenaar,	» 5350
J. Muskens,	» Herwen,	» 5180
H. Verberg,	» Lobit,	» 5161
H. J. Wachers, Lobit en G. Pelman,	» Zevenaar,	» 5158

gegund.

Wageningen, 8 Juli: het verbeteren der haven, het maken van nieuwe loskaden en bijbehoorende werken, voor rekening der gemeente; ingek. 9 bilj., als:

N. Boegenhorn, Giesendam,	ƒ 55,700	
H. Schut en C. de Ruiter, Zuffen,	» 53,153	
K. Ibeker, idem	» 53 400	
W. H. de Raan, Elten (gem. Elst),	» 52,910	
L. Brand Dz., Giesendam,	» 52,886	
A. P. P. Bief en G. Pelt, Kralingen,	» 52,749	
J. v. Burk, Oosterbeek en W. Wissing, Arnhem,	» 52,000	
H. Kranijenbelt, Slichrecht,	» 49,980	
Jb. v. Tas, Charlois (bij Rotterdam),	» 49,800	

Wemel, 8 Juli: het bouwen van een buiten, voor rekening van mej. H. Schouten, onder beheer van den architect J. W. Boerbooms, te Arnhem; ingek. 6 bilj., als:

Van Hellemondt, Wamel en Kock,	te Tiel,	ƒ 18,435
Reinder,	» Rossum,	» 18,328,40
Van Rassel,	» Utrecht,	» 16,990
Beutener,	» Tiel,	» 16,524
Van Hussen,	» Druumel,	» 15,480
Heijnen,	» Tiel,	» 14,460

Neuzen, 8 Juli: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud van de zeeweringen aan den Ile-Loosepolder; ingek. 6 bilj., als:

A. Bolier,	te Neuzen,	ƒ 2690
D. de Doebler,	» idem	» 2179
L. Koole,	» idem	» 2280
J. de Bree Fz.,	» idem	» 1970
Jb. Thelens,	» Hoek,	» 1920
J. Meertens,	» idem	» 1860

gegund.

Zwolle, 9 Juli: het verbeteren van den uitloop van de Rijks-duikersluis te Zwartsluis, behoorende tot de werken van het Meppelerdiep in Overijsel; ingekomen 4 bilj., als:

F. Alberson,	te Steenwijk,	ƒ 3720
J. Otten,	» Mepped,	» 3674
L. v. Nispen,	» Zwolle,	» 3555
A. S. de Jong,	» Lemmer,	» 3227
Raming		» 3860

Rotterdam, 9 Juli: het maken van een zweminrichting in het Vreewater nabij de Goudsche Wagenstraat; ingekomen 12 bilj., als:

W. Bokhoven, Gouda,	ƒ 7595	
A. Looijmans, Rotterdam,	» 7178	
M. v. Luschoten, Kralingen,	» 6874	
C. Bruijkaas, Rotterdam,	» 6479	
A. Boef en G. Pelt Jz. Kralingen,	» 6347	
H. v. Oosterom, Onderkerk a/d. IJssel,	» 5925	
A. Mac-Lean en J. Sostermeer, Rotterdam,	» 5840	
Wed. G. Cannes & Co., idem	» 5568	
J. de Puij, idem	» 5490	
P. G. Winters, Kralingen,	» 5273	
J. J. v. Sluistam, Dordrecht,	» 4992	
H. Seelen, Rotterdam,	» 4990	

Leeuwarden, 9 Juli, voor rekening van den Staat:

1o. het doen van bestratingen op den Rijksweg van Leeuwarden naar de Overijselsche grens; ingek. 5 bilj.; minste inschrijver was F. J. Schaafsma te Harlingen voor ƒ 3880, Raming ƒ 4921.

2o. het doen van steenbepoting en beplantingen, benevens het maken van afrasteringen op en naast de beide gedeelten van den Stiffdijk, tusschen de Kooi- en Oosterbuinen op het eiland Ameland; ingek. 3 bilj.; minste inschrijver was F. P. de Jong, te Nes op Ameland voor ƒ 1758. Raming ƒ 2800.

3o. het maken en inhangen van een paar buitendeuren in den Zuiderkeker van de zeesluis de Nieuwegracht onder Engwierum; minste inschrijver was A. Sikkema, med. A. J. van der Werff, te Dokkum voor ƒ 1200. Raming ƒ 1444.

's-Hage, 9 Juli: de verbouwing en het onderhoud van het post- en telegraafgebouw te Rotterdam; ingek. 12 bilj., als:

A. Heukemans,	te Rotterdam,	ƒ 14,970
J. Mazade & Zn.,	» idem	» 14,920
J. v. d. Vlugt Jr.,	» Dordrecht,	» 13,400
A. Ph. Spruijt,	» Rotterdam,	» 13,080
A. Pieta,	» idem	» 12,967
P. Blijenburg,	» idem	» 12,749
H. Seelen,	» idem	» 12,745
J. J. Gort,	» idem	» 12,581
W. J. v. Dort,	» idem	» 12,275
W. v. d. Boeven,	» idem	» 12,160
J. H. Hendriks,	» idem	» 11,980
J. Cleton,	» idem	» 11,977
Raming		» 13,900

's-Bosch, 9 Juli: het herstellen van storm- en winterschade aan de werken, behoorende tot het kanaal de Dieze; minste inschr. Ant. Geldens, te 's-Bosch, voor ƒ 4620. Raming ƒ 4650.

's-Hage, 9 Juli: het aanleggen van een riool in de Papestraat, de Nobelstraat, de Geest en het Slijkerode, voor rekening der gemeente; minste inschr. was G. Keij, te Rotterdam, voor ƒ 1850.

Middelburg: het verbeteren en herstel van den Spuidijker in de kade voor den Vergaertpolder bij Philippine, den 24 Juni ll. publiek aanbesteed en waarvoor alsnog de hagste inschrijver was C. D. Bolier, Scherpenisse, voor ƒ 11,345, is onderhands aangenomen door B. Thelens, te Hoek en C. van der Boelt, te Neuzen, voor ƒ 10,800.

Amsterdam: bij onderhandsche aanbesteding is het verbouwen van het perceel no. 227 aan den Oude-Zijds Voorburgwal, onder beheer van den architect W. Langhout Jr., opgedragen aan G. J. van Steeden, voor ƒ 7980.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 17 JULI 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN

Maandag, 19 Juli.

Woensel, (N.-Br.), te 11 uren, door burg. en weth. van Woensel en Eckart, ten raadhuize: het verven van 180 nieuwe schoolbanken en schoolmeubelen, in de school op Broek te Woensel, benevens het bijverven der onderwijzerswoning. Aanw. te 9 uren.

Leiden, te 12 uren, door het gemeentebestuur: het verrichten van diepwerken in de stadsgrachten.

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het maken, leveren en stellen van meubelen en het uitvoeren van verschillende werken in- en aan de aanbachtsschool;

2o. het leveren van steenkolen ten dienste van het gemeentehuis, de openbare scholen en het bureau van politie. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het maken van den onderbouw van twee draaibruggen met waterkeeringen over de monden van het kanaal langs het pompstation bij de Kostverloren wetering;

2o. het maken en stellen van den metalen bovenbouw van eene draaibrug over de monden van het kanaal langs het pompstation bij de Kostverloren wetering, en bijbehoorende werken.

Deventer, te 4 uren, door het bestuur van de nieuwe Deventer badinrichting, in het hotel de Keizer: het bouwen van een badhuis op een gedeelte van blok XIII der voormalige vestingwerken.

Den Ham (Gron.), te 7 uren, door wed. K. M. Wieringa, ten huize van Vogelzang: het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan hare boerderij te Fransum. Aanw. te 4 uren.

Buitenpost, door den gemeentearchitect A. Velding: het bouwen van eene nieuwe boerenplaats aan den grintweg bij Kollum. Aanw. 19 Juli, te 10 uren.

Munnekezijl, het ter lengte van 700 en ter breedte van 2.15 M. met klinkersteen bevloeren van den reed, van af den kunstweg Warfstermolen-Munnekezijl tot de boerenplaats, bewoond door J. G. Siccama, op Nittersheek. Aanw. gehouden.

Oldehaak (Geld.), door Boerée: het doen van herstellingen en vernieuwingen aan metsel- en timmerwerken in een woonhuis in het dorp, aldaar. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 20 Juli.

Amsterdam, te 12 uren, door Mr. H. S. van Lennep en de Surphatibouwmaatschappij, in het café Zomenveld: het ophoogen van bouwterreinen in den Binnendijkschen Buitenvelderschen polder, onder de gemeente Amsterdam. Aanw. gehouden.

Vorden (Geld.), te 2 uren, door T. Eggink G.Jz., in het logement van G. J. Ensink: het bouwen van een woonhuis met slagerij in het dorp Vorden. Aanw. te 10 uren.

Hoofdplaat, te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Hoofdplaat-polder, in de directiekeet: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kraus-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van genoemden polder. Aanw. gehouden.

Groningen, te 7 uren, door het bestuur der vereeniging 'Werkmanslust' aldaar: het bouwen van 17 woningen aan de Driehovensteeg, den Achterweg en den weg langs 't spoor, onder bijlevering van al het daartoe benoodigde. Inl. bij den architect K. Hoekzema. Aanw. gehouden.

Kralingen, te 8 uren, door het bestuur van den polder Kralingen, in het Waterschapshuis, in twee perceelen: het gewoon onderhoud en het verfwerk van de gebouwen, bruggen en verdere eigendommen van den polder. Aanw. gehouden.

Nieuwolda (Gr.), door het burgerlijk armbestuur, bij den secretaris L. W. Kunst: de levering van 35⁰ last kloßeien of een gedeelte daarvan, met opgave van prijs per last van 2000 kilo.

Slijkpad (Fr.), door J. W. Scheenstra: het graven eener opvaart. Aanw. gehouden.

Woensdag, 21 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verruimen van den bovenmond van de Botlek, tusschen de kilometerraaien 147 en 149 ter verbetering van de Nieuwe-Maas, benoden de oostpunt van Rozenburg. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam en den tijdelijk adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 12,800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen van een dwarsdam binnen strekdam no. 5, in de rivier de Boven-Merwede, onder de gemeente Vuren en Dalen, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot oeververzieving en verbetering der rivier de Maas onder de gemeente Wessem, tusschen de kilometerraaien 66 en 67, en tot verbetering van het ijmuid onder de gemeente Kessel, tusschen de kilometerraaien 90 en 91 in het hertogdom Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hooff, te Vucht en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. gehouden. Raming ƒ 12,250.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van graaf- en baggerwerk en den aanleg van een gedeelte oeverherm op het bovendeel der Nieuwe-Merwede, langs den polder de Oostelijke Oosdag, tusschen de kilometerraaien 108 en 109, onder de gemeenten Werkendam en Sliedrecht. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht en den opzichter Haimer, te Werkendam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8700.

Drachten, te 11 uren, door het gemeentebestuur van Smallingerland: het witten der muren en plafonds in de verschillende scholen der gemeente.

Baarsen (Utr.), te 11 uren, in het hotel de Harmonie: het bouwen van drie hofsteden met schuren en hooibergen in het waterschap de Bethune onder Maarsseveen en Tienhoven. Inl. bij den architect E. G. Wentink, te Schalkwijk. Aanw. gehouden.

Willemsoord, te 11 uren, door de directie der marine: het verrichten van werkzaamheden in en nabij het fort Oosterer. Aanw. 19 en 20 Juli, te 10 uren.

Hontenisse, te 12 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Watoorden in het logement van Jan Francies Adriaansens: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87 van de aarde-, kraus-, rijs- en glooiingswerken aan de waterkeering van het waterschap. Aanw. gehouden.

Kruiningen, te 2 uren, door het gemeentebestuur: het restaureeren en vernieuwen van den dorpstoren. Inl. bij den architect A. le Clercq te Kruiningen. Aanw. 21 Juli, te 10 uren.

Spijkenisse (Z.-H.), te 2 uren, door burg. en weth.: het amoveeren van het tegenwoordige gemeentehuis enz. en het daarterplaatse opbouwen van een raadhuis met secretarie en veldwachterswoning. Inl. bij den architect Fop Smit, te Oud-Beierland. Aanw. 21 Juli, te 10 uren.

Bregeham, het verbouwen van het voorste gedeelte der pastorie, aldaar. Inl. bij den gemeentearchitect A. Velding. Aanw. 21 Juli, te 10 uren.

Rotterdam, door de commissie van fabrikage der Ned. Herv. gemeente: het doen van eenig verfwerk aan de kerken en verdere gebouwen. Aanw. gehouden.

Donderdag, 22 Juli.

Zuffen, te 11 uren, door den eerstaanwezend ingenieur der genie, in het logement de Zon: het verrichten van werkzaamheden in verband met het opzichten van een remonte-depôt in de legerplaats bij Milligen, onder het beheer der genie, te Zuffen. Aanw. 19 Juli, te 11 uren. Raming ƒ 14,000.

Utrecht, te 11 uren, door het bestuur tot christelijke verzorging van krankzinnigen, in het Militaire Tehuis: het bouwen van 2 paviljoens voor ongustigen op het landgoed Veldwijk, bij Ermelo. Aanw. gehouden.

Hedemblik, te 12 uren, door de directie van de Locaalspoorwegmaatschappij Hollandsch-Noordbrabantsche, op het stationsgebouw:

1o. Bestek no. 4, het maken van het stations-emplacement, de aardebaan en eenige verdere werken van pk. 4 tot pk 8 + 5.0 M. der havenlijn te Medemblik;

2o. Bestek no. 5, het maken van een hoofdgebouw met aanbouw, loos- en ladingsplaats en een retiradegebouwtje op het station Medemblik. Inl. bij den ingenieur Krieger, te Medemblik.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Kon. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij: Bestek no. 20, het maken van gebouwen en verdere inrichtingen voor den locaalspoorweg Deventer—Almelo. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur, te Apeldoorn, en den sectie-ingenieur M. E. de Wildt, te Deventer. Aanw. gehouden. Raming ƒ 31,785.

Teefelen, te 5 uren, door Benedictus van den Brand, bij J. van Teefelen: het bouwen van een landbouwerswoning, met bijlevering van alle benoodigde materialen. Aanw. 22 Juli, te 10 uren.

Spanbroek (Geld.), te 6 uren, door het bestuur van den Soevenschen Broekpolder, aan de Luchte: het onderhoud van de waterleidingen. Aanw. te 9 uren.

Vrijdag, 23 Juli.

Breda, te 10 uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, in het koffiehuis het Hof van Holland: het aanleggen van een weg te Breda met keibestrating en bijkomende werkzaamheden en het ophoogen van een deel van blok 27 ten oosten van de Nieuwe-Ginnekenstraat. Inl. bij den hoofdopzichter voor de ontmantelingswerken, P. van de Erve Jzn., te Breda. Aanw. 20 Juli, te 11 uren.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het stadhuis: het voltooien van het inundatiekanaal van de Waal beneden Tiel naar de Linge. Aanw. 20 Juli, te 12 uren. Raming ƒ 30,000.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de rijks-hoogere-burgerschool te Bergen-op-Zoom, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2400.

Leeuwarden, te 12 uren, door burg. en weth. van Leeuwarderadeel:

1o. het uitvoeren van diverse metsel-, timmer- en aardewerken, ten behoeve der dorpsreiniging te Huizum;

2o. het aanleggen van eene kunstbaan van de Buurt te Huizum, langs den Tijnjedijk naar het te maken aschland, over de strekkende lengte van 1244 M. Inl. bij den gemeentearchitect L. B. Wesselius, te Huizum. Aanw. 19 Juli, te 11 uren.

Zaterdag, 24 Juli.

Beerenveen, te 12 uren, door burg. en weth. van Schoterland:

1o. het verbouwen der school te Bovenknijpe;

2o. het verbouwen der school te Jubbega Schurega, aan den straatweg van Jubbega, naar Gorredijk;

3o. het verbouwen der school te Jubbega Schurega, aan de Compagnonsvaart.

Aanw. 19 Juli, te 9 uren, aanrangende te Bovenknijpe.

Utrecht, te 1 uur, door burg. en weth.: het verraagen der bestaande houten ophaalbrug over de Vecht te Nederhorst-den-Berg, door eene ijzeren hakombrug met gemetselde landhoofden. Aanw. 19 Juli, te 12 uren.

Utrecht, te 1 uur, door burg. en weth.: het aanbouwen van lokalen, en maken van inwendige veranderingen aan het schoolgebouw voor middelbaar onderwijs aan de Van-Wijckskade. Inl. aan het bureau der gemeentewerken. Aanw. 20 Juli, te 10½ uren.

Noordbroek (Gron.), te 2 uren, door burg en weth.: het afbreken van twee woonhuizen en het bouwen van een gemeentehuis en van een woonhuis, aldaar. Aanw. te 10 uren, samenkomst in 't gemeentehuis.

Maandag, 26 Juli.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en plaatsen van eenige meubels en het uitvoeren van verschillende werkzaamheden aan het Rijks-archiefgebouw te Maastricht. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den opzichter der rijkskweek- en leerschool J. S. Strik, te Maastricht. Aanw. 20 Juli, te 3 uren. Raming *f* 3000.

Amsterdam, te 12 uren, door het bestuur van den Noorder-IJpolder, op het raadhuis: het bardmaken van een gedeelte ringweg in genoemden polder. Aanw. 21 Juli, te 2 uren.

Dordrecht, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het ophalen van asch, vuilnis, gruis, puin enz., voor den tijd van 3 of 6 jaren, ingaande 1 Oct. '86;

2o. het ophalen der fecaliën voor den tijd van één jaar, mede ingaande 1 Oct. '86.

Inl. aan het bureau der gemeentewerken.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van het ijzerwerk voor 29 bruggen, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Haarlem, te 1½ uren, namens het bestuur der Remonstrantsche gemeente in het lokaal «Weten en Werken": het bouwen van een nieuwe kerk met conciergewoning op den hoek van de Wilhelmina- en Prins-Hendrikstraat. Inl. bij den architect A. van der Steur Jr., te Haarlem. Aanw. 21 Juli, te 9 uren.

Haarlem (L.), te 3 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen eener nieuwe school voor 300 kinderen;

2o. het bouwen van een bijgebouw voor privaten en bergplaatsen, met al de daartoe benoodigde materialen enz.

Inl. bij den architect Corbeij, te Bouwer. Aanw. 22 Juli, te 3 uren.

's-Bosch, te 7 uren, door E. L. de Jongh, ten zijnen huize: het afbreken van gebouwen, het maken van ringmuren met de daarmede in verband staande werken, gelegen langs den Westwal. Inl. bij den architect A. v. Lenqt, te 's-Bosch. Aanw. 22 Juli, te 7 uren.

Dinsdag, 27 Juli.

Erp, te 11 uren, door burg. en weth.: het vergrooten van de openbare school in de kom der gemeente Erp. Inl. bij den bouwkundige J. Beijkants, aldaar. Aanw. 27 Juli, te 10 uren.

Tolen, te 12 uren, door het dijksbestuur van den polder Deurloo, in het logement van A. Hoek: het verhoogen van de kruin en het verzwaren van het buitenbeloop der zeedijks tusschen de dijkpalen no. 12 en 14.

Utrecht, te 12 uren, door de Centraalspoorwegmaatschappij, aan de Catharijnekade no. 759: het maken van een remise voor zes locomotieven met smeerg. magazijn en kantoor, een reservoir en stoomverwarmingsgebouw en een kolenpark, alles te Zwolle. Inl. bij den ingenieur van den weg, te Utrecht. Aanw. 21 Juli, te 11½ uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 447, het wijzigen en uitbreiden van de verlading te Buitenpost, ten behoeve van den spoorweg van Harlingen naar de Pruisische grenzen. Aanw. 19 Juli, te 1 uur. Raming *f* 2000.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: het leggen van de tweede spoorbaan tusschen Bergen-op-Zoom en Kruiningen, het wijzigen en uitbreiden der stationsterreinen te Woensdrecht, Rilland-Bath, Krabbendijke en Kruiningen en het verrichten van bijkomende werken, ten behoeve van den spoorweg van Roosendaal naar Vlissingen. Aanw. 19 Juli, te 8 uren.

Woensdag, 28 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van het zuidelijk deel der werken binnen den Merwededijk te Gorichem, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Escher, te Gorichem. Aanw. 21 Juli. Raming *f* 1,835,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk in en nabij den Amer en het herstellen en onderhouden van de werken op deze rivier en aan de monden van het Oude Maasje en de Denge, van den dag der gunning van het werk tot en met 30 Juni '87. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 21 Juli. Raming *f* 10,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot normaliseering van de rivier de Waal, onder Gent, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 13 en 14. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 21 Juli. Raming *f* 35,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verdiepen van den mond van de rivier de Dordtsche Kil, tusschen de kilometerraaien 129 van de Dordtsche Kil en 126 van het Hollandsch Diep, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kiewiet, beiden te Dordrecht. Aanw. 21 Juli. Raming *f* 17,570.

Nijmegen, te 11 uren door den architect D. Semmelink, in het café Beurs: het bouwen van 2 woningen aan de Betouwstraat.

Donderdag, 29 Juli.

Zutfen, te 2 uren, door provinciën van het Oude- en Nieuwe gasthuis: het bouwen van een nieuw ziekenhuis bij den geprojecteerden Cadzandsingel te Zutfen. Inl. bij de architecten D. Lijsen en F. H. van Ettegen Bilj. inmeden 28 Juli, vóór 's avonds 7 uren. Aanw. 29 en 22 Juli, te 2 uren.

Hoogeloon (N.-Br.), te 2 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van een nieuw raadhuis met alle levering, behalve steen en kalk en ophooging van het terrein;

2o. het verbouwen van de school te Hoogeloon, van de onderwijzerswoning aldaar en van de onderwijzerswoning te Casteren.

Inl. bij den architect A. van Hinbergen, te Woensel. Aanw. 29 Juli, te 10 uren.

Vrijdag, 30 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het op diepte brengen van de haven te Breskens, behoorende tot de havenwerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 22 en 24 Juli. Raming *f* 3130.

Maandag, 2 Aug.

Enkhuizen, te 1 uur, door burg. en weth.: het vergrooten en verbeteren der Zuiderhaven. Inl. bij den ingenieur B. Boegenboom, te Hoorn en den opzichter der gemeentewerken te Enkhuizen. Aanw. 26 Juli. Raming *f* 100,000.

Donderdag, 5 Aug.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Koninkl. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij ten haren kantore: het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor het gedeelte Apeldoorn—Bandijk (Twello) van den Locaalspoorweg Apeldoorn—Deventer volgens bestek no. 17. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Brederode, te Apeldoorn en den ingenieur M. E. de Wildt, te Deventer. Aanw. in loco op 29 Juli, te 11 uren, aanvangende te Apeldoorn. Raming *f* 103,200.

Vrijdag, 6 Aug.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van vier ijzeren brugwallen en twee bakunsen, benevens het uitvoeren van leveranciën en bijkomende werken voor eenige bruggen over de Zuid-Willemsvaart, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissements-ingenieur Keurvenaer, den opzichter Weeheizen, allen te 's-Bosch, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 30 Juli. Raming *f* 9000.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het verbouwen van een pand aanbij het zaalenhuis te Groningen tot sectiegebouw. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 30 Juli, te 11 uren. Raming *f* 7850 (herbesteding).

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in Friesland en Overijsel. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den lijninspecteur te Leeuwarden. Raming *f* 980.

Maandag, 9 Aug.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: Bestek no. 86, het ijzerwerk voor eene aanlegplaats te Tjilatjap, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java, in 5 perceelen.

Woensdag, 11 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een gebouw voor sluispersoneel bij Utrecht (prov. Utrecht), behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 4 Aug., te 1 uur. Raming *f* 14,470.

Op onbepaalden datum.

Bolsward: het maken van twee werkmanswoningen bij de zathes, bewoond door Anema, onder Pingjum. Inl. bij den bouwkundige J. Dijkstra Az., te Bolsward. Aanw. 31 Juli, te 2 uren.

Nagekomen Afloopen.

Hoogwoud, 16 Juli: het gedeeltelijk afbreken, herstellen en vernieuwen van den toren der gemeente, onder beheer van den architect T. C. van der Starr, te Hoorn; ingek. 8 bilj., als:

S. v. Soest, Mijdrecht,	*f* 13,198
A. Moll, Hoogwoud,	» 13,731
J. U. v. d. Meulen, Heemskerk,	» 13,363
J. N. Vlaming, Hoogwoud,	» 13,437
J. Kooter, Wognum en G. Kooter, Spanbroek,	» 12,840
H. Volkwens, Hoorn,	» 12,480
H. R. Hendriks, Os,	» 12,190
N. Pesquin & Zn., Berkel,	» 11,550
Raming	» 12,500

Rotterdam, 16 Juli: het maken van strekdammen aan den linker Maasoever, benevens de baggerwerken in die rivier; ingek. 3 bilj., als:

Volker,	te Sliedrecht,	*f* 139,800
Bos,	» Dordrecht,	» 125,800
Van Hattem,	» Sliedrecht,	» 113,700

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

's-Hage, 5 Juli: de leverantie van 665,000 KG. gegoten-ijzeren gasbuizen voor de gemeente; ingek. 6 bilj., als:

Mesrem en La Porte, Amsterdam,		*f* 31,024.44
A. J. Terkuhle, Rotterdam,	*f* 5.885 p. 100 KG.	
R. S. Stokvis & Zn., idem	5.145 » »	
H. A. Kampers, Amsterdam,	5.14 » »	
Van den Berg & Co., idem	5.09 » »	
Van den Honert en Punt, idem	4.935 » »	

Hoofddorp (Haarlemmermeer), 7 Juli: het bouwen van een graanstaseng, rund- en paardenstal, knechtshuis en dorsch op de hofstede Wildenhorst; ingek. 8 bilj., als:

P. J. v. Meeth, te Sloten,		*f* 7570
J. den Oude,	» Haarlemmermeer,	» 6979
G. Pijlman,	» idem	» 6790
A. Languis,	» idem	» 6555
J. Stuns,	» idem	» 6420
G. de Vries,		» 6404
F. L. v. Looij,	» Houtrijk-en-Polanen,	» 6178
A. de Winter,	» Haarlemmermeer,	» 5367

Nadat in de plans eenige veranderingen zijn gemaakt, is het werk gegund aan J. L. van Looij.

Berg-en-Terblijt, 8 Juli: het bouwen van eenige onbrekende bijgebouwen aan de gemeenteschool; ingek. 2 bilj. Daar beiden boven de raming waren, zal aerlang eene herbesteding gehouden worden.

Gouderak, 9 Juli: het bouwen van een brandspuithuis met bergplaats en bijlevering der benoodigde materialen ten behoeve van de gemeente; ingekomen 5 bilj., als:

A. de Zeeuw,	te Gouda,	*f* 1099
B. Mullaart,	» idem	» 1097
L. Scheijgrond,	» Gouderak,	» 838
C. Coms,	» idem	» 748
J. de Kramer,	» Haastrecht,	» 725

's-Hage, 9 Juli: de rioleering der Pape- en Noheistraten, de Geest en het Slijkeinde; ingek. 5 bilj., als:

M. L. v. Spanje,	te 's-Hage,	*f* 13,119
J. de Bruijn,	» idem	» 11,700
H. J. Wijnburgh,	» Scheveningen,	» 11,166
H. Jongenburger,	» Wadlinkseen,	» 10,780
G. Keij,	» Rotterdam,	» 9,950

Bergum, 9 Juli: het doen van herstellingen aan den toren te Bergum, voor rekening der gemeente Tietjerksteradeel; ingek. 4 bilj., als:

T. Popma,	te Bergum,	*f* 410
K. A. v. d. Veen,	» Drachten,	» 380
B. J. Gros,	» Garijp,	» 369
A. S. Visser,	» Tietjerk,	» 357

gegund.

Stapherst, 9 Juli: het verbouwen der openbare school en onderwijzerswoning te Ilherst; ingekomen 17 bilj., als:

H. Labberts,	te Zwolle,	*f* 6490
A. Nijk,	» Giethoorn,	» 5476
H. Schotkamp,	» Avereest,	» 5428
P. G. Jans,	» Meppel,	» 4677
E. Groenink,	» Steenwijk,	» 4489
R. Braintjes,	» Meppel,	» 4440
A. v. Straten,	» Zwolle,	» 4381
J. Hanb,	» De Wijk,	» 4314
J. de Boer & Zonen,	» Steenwijk,	» 4266
J. Eisinga,	» Kortezwaag,	» 4192
W. Gerrits,	» Zwolle,	» 4100
J. Bruh Jr.,	» Assen,	» 4089
L. Poortman,	» De Wijk,	» 3980
E. Poortman Hz.,	» idem	» 3966
A. T. de Boer,	» Oudeschoot,	» 3875
J. Emmink Az.,	» Meppel,	» 3583
J. G. Hofman,	» Blesse,	» 3334

Oosthuizen, 10 Juli: het bouwen van een achtkanten rijzelwatermolen voor de Etersheimer Braak; ingekomen 8 bilj., als:

Jan Kirk, Wijdewormer,		*f* 9800
Jb. Nieuwstad, Beets,		» 9000
G. Yskor, Oudendijk,		» 8570
D. Polant, Beer-Hoogwaard,		» 8590
J. ten Zijthof, Deventer,		» 8293
J. v. d. Bussen, Oudkarspel,		» 8200
R. Bard, Wijdewormer,		» 7676
Wed. G. Gras & Zn., Zaandam,		» 6993

gegund.

Raming *f* 7500

Deventer, 10 Juli, voor rekening der gemeente:

Perc. 1, het vernieuwen en herstellen van gsbrekers en langsliggers van de IJsselbrug; minste inschr. J. de Goede, voor *f* 813.

Perc. 2, het vernieuwen van palen en balken langs de Welle; minste inschr. J. de Goede, voor *f* 287 en J. Wittewoen, voor *f* 297.

Perc. 3, het leveren van grenen brugdekschroeten; minste inschr. P. Stoffel, voor *f* 227.50.

Perc. 4 en 5, het doen van witwerken in eenige schoolgebouwen; minste inschr. voor beiden te zamen, G. J. Bakeman, voor *f* 113.

Perc. 6, het verven van 2 schoollokalen; minste inschr. G. H. Ankersmit, voor *f* 108.

Allen te Deventer; nog niet gegund.

Leusdrecht, 10 Juli, voor rekening der gemeente: het bouwen van een onderwijzerswoning te Nieuw-Leusdrecht; ingekomen 8 bilj., als:

J. v. d. Beul,	te Hilversum,	*f* 5690
B. Kuiper,	» idem	» 5349
W. Swaan,	» idem	» 5348
G. Gijsel,	» idem	» 5160
R. Meew,	» idem	» 4776
D. Raas,	» idem	» 4490
G. Pos,	» Leusdrecht,	» 4190
J. Streefkerk Jz.,	» idem	» 4125

gegund.

Zwolle, 10 Juli: voor rekening van de gemeente: het rioleeren van een gedeelte der Sassenpoortenvoorstad; ingek. 9 bilj., als:

L. v. Nispen,	te Zwolle,	*f* 3765
G. Kamphuis,	» idem	» 3684
D. Bruins,	» idem	» 3597
F. H. Noorman,	» idem	» 3540
H. Lubbers,	» idem	» 3450
J. Grollenaar,	» idem	» 3350
G. v. Unen,	» idem	» 3315
H. G. Trip,	» idem	» 2923
A. v. Straten,	» idem	» 2879

gegund.

Leeuwarden, 10 Juli: het doen van verfwerken aan het meubilair van eenige gemeentescholen; gegund werden:

Middelbare school voor meisjes, J. W. Kieffer, te Leeuwarden, voor *f* 193.

Burgeravondschool, F. W. van der Ploeg, idem voor *f* 48.

School no. 5, A. Hendriks, idem voor *f* 272.
School no. 6, H. Koolstra, idem voor » 213.
» » 8, F. W. v. d. Ploeg, idem voor » 175.
» » 9, J. Westerhof, idem voor » 160.
» » 10, S. R. Kijlstra, idem voor » 185.
» » 11, W. Grasman, te Boxum, voor *f* 189.

Bewaarschool no. 5, S. G. v. Dijk, te Hardegarijp, voor *f* 79.

's-Hage, 12 Juli, door het ministerie van justitie: het verbouwen van de cellulaire gevangenis te Gorichem tot strafgevangenis voor vrouwen en het verrichten van eenige onderhoudswerken, in twee perceelen; ingekomen 2 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2
J. v. d. Laak, Gorichem,	*f* 6100	*f* 1125
M. B. Bénard, idem	4990	1300
Raming	6600	1420

Amsterdam, 12 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het rioleeren enz. van de algemeene slachtplaats en veemarkt in de Staatsrietlanden; ingek. 20 bilj., als:

C. Bos,	te Haarlemmermeer,	*f* 92,500
H. J. Meekers,	» Amsterdam,	» 70,300
J. Koster,	» idem	» 69 670
A. H. Grijpink,	» idem	» 66,600
G. Verweij,	» Uithoorn,	» 63,333
C. J. Hartog,	» Amsterdam,	» 64,090
H. C. Deelen,	» idem	» 62,949
D. Heijink,	» idem	» 60,822
K. J. R. v. Damme,	» idem	» 59,900
P. Verbeggen,	» Waddinsveen,	» 59,887
W. Westerhof,	» Weesp,	» 59,800
W. H. de Haan,	» Elden,	» 59,500
J. v. Burk,	» Oosterbeek,	» 59,353
W. v. d. Kooij,	» Amersfoort,	» 58,270
W. Ambagtsheer,	» Nieuweramstel,	» 58,000
P. Vleeman,	» Utrecht,	» 57,624
Maksen Boekholts,	» Amsterdam,	» 56,869
G. D. v. Doorn,	» idem	» 56,300
B. Voordendag Az.,	» Dordrecht,	» 56,300
D. J. Ulenberg,	» Rotterdam,	» 56,000
P. Duinker,	» Amsterdam,	» 55,946
E. v. Brummelen,	» idem	» 53,700
A. Klaasen,	» idem	» 54,400
M. Deutekom,	» idem	» 53,300
F. Raaijmakers,	» idem	» 53,155
L. Vlasman,	» idem	» 49,315

2o. het bestraten van de algemeene slachtplaats en veemarkt in de Staatsrietlanden; ingek. 23 bilj., als:

Maksen Boekholts,	te Amsterdam,	*f* 113,800
H. J. Meekers,	» idem	» 110,700
K. J. R. v. Damme,	» idem	» 109,700
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 97,400
W. Ambagtsheer,	» Nieuweramstel,	» 96,000
C. J. Hartog,	» Amsterdam,	» 93,940
A. H. Grijpink,	» idem	» 93,800
J. J. Bekker,	» Lent,	» 88,700
J. de Vries,	» Purmerend,	» 88,543
P. Duinker,	» Amsterdam,	» 87,476
G. D. v. Doorn,	» idem	» 86,749
B. Voordendag Az.,	» Dordrecht,	» 86,200
W. Goedkoop Hz.,	» Amsterdam,	» 84,000
J. Oldenburg,	» Bergen,	» 81,000
L. Vlasman,	te Amsterdam,	*f* 79,747
P. Verteuggen,	» Waddinksveen,	» 78,564
G. H. v. d. Heijden,	» Arnhem,	» 78,400
W. Arntz,	» Millingen,	» 77,600
Van Baak en Wissing,	» Arnhem,	» 76,710
W. H. de Haan,	» Elden,	» 76,666
D. W. Bbem,	» Weurt,	» 75,943
W. v. d. Kooij,	» Amersfoort,	» 75,500
Van Wijck en Reijmer,	» Renkum,	» 72,300

3o. het maken van wegbanen in den Stads- en Godshuispolder; ingek. 11 bilj., als:

C. v. Boven,	te Amsterdam,	*f* 28,900
A. Klaassen,	» idem	» 23,740
G. P. Zanen & Co.,	» idem	» 23,080
J. Post,	» idem	» 23,432
F. W. Dekker,	» idem	» 22,389
J. v. Bouwdingen,	» idem	» 22,178
G. D. v. Doorn,	» idem	» 22,000
P. Duinker,	» idem	» 21,500
W. Ambagt-heer,	» Nieuweramstel,	» 20,940
Maks en Boekholts,	» Amsterdam,	» 20,087
W. Goedkoop Dz.,	» idem	» 19,400

Amsterdam, 12 Juli: het bouwen van 36 perceelen met 144 woningen, op een terrein buiten de voormalige Raambarrière, voor rekening van de Bouwmaatschappij tot verkrijging van eigen woningen; minste inschr. was W. Greeve, te Buiksloot, voor *f* 150,990.

's-Hage, 12 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van een school voor lager onderwijs met woning en gymnastiekgebouw, aan de Lijnbaan; ingek. 13 bilj., als:

G. v. Rassel,	te Utrecht,	*f* 69,600
C. Meijers,	» 's-Hage,	» 67,300
J. Rosenden,	» idem	» 64,800
A. Stichter,	» idem	» 60,100
M. L. v. Spanje,	» idem	» 58,271
W. P. Teeuwisse,	» 's-Hage,	» 58,400
Gebr. Houtman,	» idem	» 57,349
C. Wijbrans,	» idem	» 56,000
A. C. Paardekooper,	» idem	» 55,200
B. Nieuwenhuizen,	» Leiden,	» 53,200
P. B. Mirandé,	» Geertruidenberg,	» 51,900

2o. het bouwen eener school voor lager onderwijs in de Lombardstraat; ingek. 12 bilj., als:

P. v. Vliet,	te 's-Hage,	*f* 48,780
F. Roest,	» idem	» 45,400
C. Wijbrans,	» idem	» 43,000
J. Rosenden,	» idem	» 41,100
C. Meijers,	» idem	» 40,427
B. Nieuwenhuizen,	» Leiden,	» 40,333
W. P. Teeuwisse,	» 's-Hage,	» 39,999
A. Stichter,	» idem	» 38,495
T. P. de Haas,	» idem	» 37,749
Gebr. Houtman,	» idem	» 36,879
A. C. Paardekooper,	» idem	» 36,050
P. B. Mirandé,	» Geertruidenberg,	» 30,349

Appingedam, 12 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het verbouwen van eene school te Appingedam; ingek. 8 bilj., als:

J. Crone,	te Appingedam,	*f* 1780
J. Heikens,	» idem	» 1775
K. Bareman,	» Solwerd,	» 1680
K. Remeus,	» Delfzijl,	» 1648
W. Scheltens,	» Farmsum,	» 1573
H. Nieland,	» Wirdum,	» 1569
D. Offhof,	» Middelstum,	» 1568
S. Buitenkamp,	» Siddeburen,	» 1385

gegund.

2o. het leggen van p. m. 1020 M² klinkerbestrating; ingek. 15 bilj., als:

F. Dieters,	te Lollens,	*f* 2444
W. D. Rottschäffer,	» Stedum,	» 2347
B. Jansen,	» Middelstum,	» 2185
S. Buitenkamp,	» Siddeburen,	» 2132
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 2120
M. Beersma,	» Warfhuizen,	» 2080
H. Nieland,	» Wirdum,	» 1997
P. Nieland,	» idem	» 1976
P. B. Duphuis,	» Groningen,	» 1894
J. Crone,	» Appingedam,	» 1888
K. Bareman,	» Solwerd,	» 1830
A. Pastoor,	» Stedum,	» 1826
B. Wildeboer,	» Opwierde,	» 1797
W. Scheltens,	» Farmsum,	» 1765
J. Heikens,	» Appingedam,	» 1675

gegund.

Oudepekela, 13 Juli: het bouwen van een heerenhuis voor G. Drenth; ingek. 10 bilj., als:

H. Musse,	te Winschoten,	*f* 8625
H. Bik,	» idem	» 8500
S. Strating,	» Nieuwepekela,	» 8243
B. Huising,	» Wildervank,	» 7681
K. de Grooth,	» Winschoten,	» 7659
J. Winter,	» Oudepekela,	» 7569
J. IJzer,	» Winschoten,	» 7536
Gebr. Plus,	» idem	» 7466
H. Holtman,	» Nieuwepekela,	» 7396
K. Remsema,	» Oudepekela,	» 6999.99

gegund.

Utrecht, 13 Juli, voor rekening der maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen: 1o. de levering van eikenhouten dwarsliggers, en van eikenhout voor wissels en kruisingen, ten behoeve van het tweede spoor tusschen Bergen-op-Zoom en Kruiningen, in 3 perc.:

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3
B. H. Clercx, Bekstel,	f 1.97	f 2.12	—
J. Nahuis, Groenlo,	31,680	28,080	—
F. Clercx, Bekstel,	38,000	38 000	f 1150
Lambiotte Vigneron, Brussel,	27,984	27,984	—
W. Boettger, Wesel,	1.79	1.83	32 per M³
J. J. v. d. Eerden, Bekstel,	27,100	27,100	1510
J. H. v. Hoogerwou, idem	1.77	1.77½	30 per M³
H. F. v. d. Eerden, idem	—	—	1237

2o. Bestek A. C. de levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en eindplaten, ijzeren haak- en schroefbouten, ten behoeve van het tweede spoor tusschen Bergen-op-Zoom en Kruiningen, in 2 perceelen:

Perc. 1, ingekomen 12 bilj., als:

Gutehoffnungshütte Actien Verein für Bergbau und Hüttenbetrieb, Oberhausen,	f 166,622.45
Camarin & Co., Thy-le Chateau,	» 130,000
Société John Cockerill Seraing,	» 121 419
The Barrow Hoematite Steel Company Limited, Barrow in Twiness,	» 117,777.50
Société anonyme des Acieres d'Angleur, Rogery,	» 116,027
J o'ckow Vaughan & Co. Middlesbrough-on-Tees,	» 115,453
Gesellschaft für Stahlindustrie, Bochum,	» 111,888
Boerder Bergwerks und Hüttenverein, Hoerde,	» 110,686
Société anonyme de la Fabrique de Fer d'Ougrée, Ougrée,	» 108,639
Rheinische Stahlwerke, Meidrich b/Ruhrort,	» 103,800
Bochumer Verein für Bergbau und Gusstahlfabrikation, Bochum,	» 100,624
Fried. Krupp, Essen,	» 99,406.75

Perc. 2, ingekomen 7 bilj., als:

C. W. Hunsche er Sohne, Dusschlorf,	f 4500
Geveke & Co., Amsterdam,	» 4333
Merreen en La Porte, Amsterdam,	» 5033.18
Société anonyme de construction la Métallurgique Brussel,	» 5807
R. S. Stokvis & Zonen, Rotterdam,	» 5858.47
Nic. Nicaise, Marcinelle,	» 5425
Rotz & Co., Rotterdam,	» 5241.81

3o. Bestek no. 443, het verrichten van eenige herstellingen aan gebouwen en kunstwerken, behoorende tot den spoorweg van Leeuwarden naar Sneek; ingek. 15 bilj., als:

J. H. Bosma, Joure,	f 3894
W. F. Nauta, Rijhard,	» 3782
J. Eisenga, Korterwaag,	» 3765
W. P. Molenaar, Sneek,	» 3698
P. E. v. d. Werf, idem	» 3550
C. S. Schieve, Boornbergum,	» 3545
J. G. Schaafsma, Beers,	» 3525
J. A. de Graaf, Sneek,	» 3580
H. Keizer Jz., Leeuwarden,	» 3574
J. Schotanus, Sneek,	» 3557
F. J. v. d. Steede, idem	» 3490
R. Post, Heerenveen,	» 3484
R. v. Zinderen Bakker, Korterwaag,	» 3456
H. F. Bierma, Bozum,	» 3238
G. C. Visser, Ylst,	» 3234

Broekens, 13 Juli: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, krams-, rijs-, steenglooiings- en paalwerken aan de waterkeering van het calamiteuse waterschap Oud-en-Jong-Broekens; ingek. 9 bilj., als:

Jz. Colijn, Groede,	f 11,848
E. de Maat, Ramsweerd,	» 11,299
P. J. Visser, idem	» 10,890
A. v. d. Broek, Zaamslag,	» 10,860
C. F. Fraaijenhove, Neuzen,	» 10,713
B. E. v. d. Brink, Krabbendijke,	» 10,710
C. B. Bolier, Scherpenisse,	» 10,660
P. Monji, Breskens,	» 10,576
M. v. d. Hoek, Neuzen,	» 9,430
Raming	» 10,723.45

Maasland, 14 Juli: het maken van een gebouw voor een stoommachine en centrifugaalpomp, voor den Foppenpolder in Delfland; 1o. gebouw; ingek. 11 bilj. als:

J. Uleman, Maasluis,	f 6974
A. B. Lucas, Zevenbergen,	» 6666
J. C. Maassens, Vlaardingen,	» 6462
K. v. d. Shaa, Ilselmonde,	» 6453
E. Blok, Vlaardingen,	» 6290
L. v. d. Endt, Maasluis,	» 6127
J. P. Wimmers, idem	» 5888
A. Rijnveld, Vlaardingen,	» 5720
D. Kloetwijk en A. Visser, Papendrecht,	» 5650
G. v. d. Vlugt, Maasland,	» 5399.38
J. de Baan, idem	» 5273

2o. stoomwerktuig; ingekomen 4 bilj., als:

Maatschappij Atlas,	f 8800
Prins v. Oranje, 's-Hage,	» 6996
De Jong & Co., Oudewater,	» 6850
L. Smalders, Utrecht,	» 5600

Leeuwarden, 14 Juli: het verbouwen van het huis no. 63 in de Groote Kerkstraat, voor de Coöperatieve Handelsdrukkerij; minste inschr. was H. Dijkhuut, te Leeuwarden, voor f 7648. Gegund.

Apeldoorn, 15 Juli: het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor den Localspoorweg Apeldoorn—Hattem, volgens bestek no. 14; ingek. 16 bilj. als:

Th. Verhoeven,	te Deventer,	f 186,000
M. Verhoeven,	» Prinsenhage,	» 185,000
W. A. Sweets,	» Hardinkveld,	» 173,000
H. v. Rhijn,	» Naarden,	» 172,800
J. G. Huisman,	» Nijmegen,	» 172,000
J. Kooij,	» Amsterdam,	» 169,400
A. Terwindt,	» Westpannerden,	» 166,666
B. A. Wiegerink,	» Groenlo en	
A. Terwindt,	» Pannerden,	» 159,000
L. Brand Dz.,	» Giesendam,	» 152,000
W. F. Weijers,	» Tilburg,	» 147,000
Raming		» 191,400

Zutfen, 15 Juli: het onderhoudswerk op de lijnen der Staatsspoorwegen Arnhem—Deventer, Zutfen—Groenlo en Almelo—Salzbergen; ingekomen te zamen 154 bilj.; minste inschr. waren:

perc. 1,	J. Altena, Brummen,	f 548
» 2,	G. J. Boezewinkel, idem	» 112
» 3,	J. Altena, idem	» 4 3
» 4,	dezelfde,	» 3 1 7
» 5,	Aug. Grotz, Bentheim,	» 90
» 6,	M. R. Evers, Zutfen,	» 117
» 7,	dezelfde,	» 218
» 8,	dezelfde,	» 767
» 9,	dezelfde,	» 230
» 10,	E. J. P. Veenhuizen, Zwolle,	» 444
» 11,	G. Steenweg, Bentheim,	» 765
» 12,	J. Schut, Brummen,	» 215
» 13,	Wed. A. Klinderman, idem	» 614
» 14,	dezelfde,	» 529
» 15,	J. ter Elken, Oldenzaal,	» 1841
» 16,	J. Steenweg, Bentheim,	» 1400.99
» 17,	M. R. Evers, Zutfen,	» 1267
» 18,	E. J. P. Veenhuizen, Zwolle,	» 146
» 19,	N. Breijder, Almelo,	» 679
» 20,	A. Groothengel, Borne,	» 960

Montfoort, 15 Juli, voor rekening der gemeente; minste inschr. waren: 1o. het bouwen van een kaaimuur en waterstoep, H. van Vliet, te Montfoort, voor f 1219.

2o. het bouwen van den muur aan de Achterhaan, dezelfde, voor f 209.

3o. het verfwerk der openbare school, J. Duffart, te Linschoten, voor f 65.

Groot-Ammers, 19 Juli: het bouwen van een raadhuis met woning voor den concierge, onder beheer van den architect J. J. Mulder, te Ameide; ingek. 14 bilj., als:

A. L. Koelekoop, Bodkoop,		f 5998
J. F. v. Rijnsbergen, Oud-Alblas,		» 5597
A. L. Schippers, Nieuwpoort,		» 5523
Diepenheest & Co., Ameide,		» 5412
D. Broere, Giessen-Oudkerk,		» 5310
F. Maclaniël, Groot-Ammers,		» 5290
Chr. Keutie,	idem	» 5290
J. J. C. Woudenberg		» 5284.25
H. Oosterom, Oudekerk a/d. IJssel,		» 5095.50
G. Kreukniet, Ottoland,		» 5049
J. R. Briedée, Streefkerk,		» 5035
J. v. d. Berg, Ammerstol,		» 4999
B. v. d. Wal, Groot-Ammers,		» 4972
A. v. d. Wal,	idem	» 4899

gegund.

Bedemesvaart, 15 Juli, voor rekening der Dedemsvaartsche Stoomtramwegmaatschappij: 1o. het bouwen van een rijtuigremise met wachtkamer, bureau, magazijn en goederenbergplaats, het bouwen eener locomotiefremise met werkplaats, bureau, waterreservoir enz. en het maken van afrasteringen, alles op het stationsemplacement; ingek. 16 bilj., als:

R. Bruintjes,	te Meppel,	f 12,880
K. A. Hakkert en Gebr. Nuis,	Avereest,	» 12,700
B. Kip,	idem	» 12,380
H. A. Witzand,	Almelo,	» 10,990
A. v. Straten,	Zwolle,	» 10,743
R. Hunse Jr.,	Assen,	» 10,653
H. Timmer,	Meppel,	» 10,555
G. Goedhart,	Nijmegen,	» 10,500
J. Eisinga,	Korterwaag,	» 10,125
J. Eenmink,	Meppel,	» 10,118
Jac. de Boer & Zonen,	Steenwijk,	» 9 969
F. de Herder,	Zwolle,	» 9,765
K. J. Kalt,	Heerenveen,	» 9,548
K. Bleeker,	Zutfen,	» 9,495
F. Aberson, Steenwijk en J. Otten, Meppel,		» 9,489
E. Groenink, Steenwijk en J. Brals, Assen,		» 9,476

2o. het maken van den onderbouw der ophaalbruggen over de Kalkwijk en de Kruizinga 's-wijk; ingekomen 3 bilj., als:

J. de Boer & Zn.,	Steenwijk,	f 4900
J. Eisinga,	Korterwaag,	» 4474
E. Groenink, Steenwijk en J. Brals, Assen,		» 4190.32
Raming		» 4050

3o. het leveren en herstellen van den ijzeren hoevenbouw der in het vorige perceel genoemde bruggen en het versterken van die over de Lutterhoofdwijk; ingek. 1 bilj. van G. B. Meger, te Stadsmusselkanaal, voor f 4760

Raming » 4580

3o. het maken van den onderbouw der ophaalbruggen bij Minke, over de Ongelukkige wijk en bij het Jachthuis; ingek. 4 bilj., als:

J. de Boer & Zn.,	Steenwijk,	f 5440
J. Eisinga,	Korterwaag,	» 5120
F. Aberson, Steenwijk en J. Otten, Meppel,		» 4977
E. Groenink, Steenwijk en J. Brals, Assen,		» 4962
Raming		» 4500

5o. het leveren en stellen van den ijzeren hoevenbouw der drie laatstgenoemde ophaalbruggen; ingekomen 2 bilj., als:

J. Aberson,	Oost,	f 4087
G. B. Meger,	Stadsmussetkanaal,	» 3798
Raming		» 4820

Massa der perceelen 2 en 4; ingekomen 6 bilj., als:

H. Timmer,	Meppel,	f 10,222
F. Aberson, Steenwijk en J. Otten, Meppel,		» 9,460
E. Groenink, Steenwijk en J. Brals, Assen,		» 9.220
R. Hunse Jr.,	Assen,	» 8,855
K. A. Hakkert, en Gebr. Nuis,	Avereest,	» 8.444
G. Goedhart,	Nijmegen,	» 7,750

Massa der perceelen 3 en 5; ingek. 1 bilj. van de Maatschappij de IJsel, te Kampen, voor f 7400.

's-Hage, 18 Juli, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. de ver- en aanbouw van dienst- en woonlokalen in het postgebouw te Utrecht, en het onderhoud van het gebouw tot en met 31 Maart '88; ingek 16 bilj., als:

J. W. de Leur,	te Utrecht,	f 21,220
R. Beers,	» idem	» 20,990
G. v. Rassel,	» idem	» 20,888
F. W. v. Ysten,	» idem	» 20,660
J. H. de Bont,	» idem	» 20,748
G. Kime,	» idem	» 20,285
J. G. Tukkink,	» idem	» 20,089
J. de Kruif,	» idem	» 20,046
K. J. Ruijsch v. Dugteren,	» idem	» 19,929
H. Vermeer,	» idem	» 19,944
C. v. Straten,	» idem	» 19,890
W. A. G. Jansen,	» idem	» 19.770
J. H. de Vos,	» idem	» 19,527
B. J. v. Baaren,	» idem	» 19,287
R. Pou,	» idem	» 18,979
C. M. Roomenburg,	» Naaldwijk,	» 16,840
Raming		» 17,720

2o. het onderhouden en herstellen van het Rijks post- en telegraafgebouw te Breda tot en met 31 Dec. '88; ingekomen 5 bilj., als:

J. F. Ruijens,	te Breda,	f 1078
C. de Kanter,	» idem	» 1039
A. v. d. Heide,	» idem	» 1030
G. v. d. Sande,	» idem	» 980
J. v. Duenderen,	» idem	» 960
Raming		» 1080

3o. het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Leeuwarden; ingekomen 5 bilj., als:

F. Aberson,	te Steenwijk,	f 723
M. Feruerda,	» Leeuwarden,	» 708
V. Hagendoorn,	» Purmerend,	» 560
K. Moen,	» idem	» 535
B. Strik,	» Smilde.	» 524
Raming		» 750

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 24 JULI 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 26 Juli.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en plaatsen van eenige meubels en het uitvoeren van verschillende werkzaamheden aan het Rijks-archiefgebouw te Maastricht. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den opzichter der rijkswerk- en herschot J. S. Strik, te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming f 3000.

Loosduinen (Z.-H.), te 11 uren, door het bestuur der Westlandsche Stoomtramwegmaatschappij, aan het kantoor der maatschappij: het bouwen van een wachthuis te 's-Gravenzande. Inl. bij den ingenieur J. Schatel, te Rotterdam.

Nunspeet (Geld.), te 11 uren, door burg. en weth. van Ermelo, in het gemeentehuis: het verrichten van eenige onderhoudswerken en vernieuwingen aan:

1o. de school en onderwijzers-woning te Vierhouten;
2o. het huis van den gemeenteer en de school te Elspeet;
3o. de onderwijzerswoning te Nunspeet.
Aanw. gehouden.

Terborg (Geld.), te 11 uren, door de Terborgsche Bouwmaatschappij: het bouwen van twee villa's. Aanw. te 10 uren.

Amsterdam, te 12 uren, door het bestuur van den Noorder-IJpolder, op het raadhuis: het hardmaken van een gedeelte ringweg in genoemden polder. Aanw. gehouden.

Dordrecht, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het ophalen van asch, vuilnis, gruis, puin enz., voor den tijd van 3 of 6 jaren, ingaande 1 Oct. '86;
2o. het ophalen der fecaliën voor den tijd van één jaar, mede ingaande 1 Oct. '86.

Inl. aan het bureau der gemeentewerken.

Dordrecht, te 12 uren, door burg. en weth.: het wegbreken der bestaande en het maken en stellen eener nieuwe vaste brug over de Papengatshaven, alhaar. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van het ijzerwerk voor 20 bruggen, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Nijmegen, te 1 uur, door den dijkstoel van het polderdistrict Rijk-van-Nijmegen, op het raadhuis:

1o. het leveren van het volgend getal vinnnen noodhout met 2 palen per bos op den Waalbijk: te Weurt 4, Beuningen 4, Ewijk 4, Winssen 3;
2o. het leveren van het volgend getal vinnnen noodhout met 1 paal per bos en hessen groen dennenhout op den Maasdijk: te Heumen 2 en 100 bos, Overasselt 2 en 100 bos, Nederasselt 2 en 100 bos, Balgoai en Kerent 2 en 100 bos, Wichen 2 en 100 bos, Niftrik 2 en 100 bos;
3o. het leveren van de volgende kub. M. grint, als: a. op den Waaldijk: te Hees 50, Weurt 100, Beuningen 70, Ewijk 50 en Winssen (aanleg) 100; b. op den Maasdijk: te Heumen 40, Overasselt 20, Nederasselt 40, Kerent 30, Wichen 20 en Niftrik 70; c. op den Teersdijk 35 en alhaar 25 kub. M. keisteen en 10 kub. M. leem.

Nijmegen, te 1 uur, door den dijkstoel van het polderdistrict Rijk van Nijmegen, op het raadhuis:

1o. het ophoogen der buiten- en binnenkruin van den Waaldijk onder Hees, Beuningen en Winssen;
2o. het maken van een grintberm te Weurt aan de kolk, genaamd de Pabakker;
3o. het maken van een grintberm te Balgoai aan de kolk, gelegen tegenover de kamp genaamd de Neerwinster, bij hektometerpaal 190—191.

Haarlem, te 1½ uren, namens het bestuur der Remonstrantsche gemeente in het lokaal »Weten en Werken": het bouwen van een nieuwe kerk met conciergewoning op den hoek van de Wilhelmina- en Prins-Hendrikstraat. Inl. bij den architect A. van der Steur Jr., te Haarlem. Aanw. gehouden.

Slaterdijk (N.-H.), te 2 uren, in het Rechthuis: het bouwen van eene loerderij, in den Grooten IJpolder aan den middelweg kavel 31 en 32. Inl. bij den architect J. van Looij, te Amsterdam.

Haelen (L.), te 3 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen eener nieuwe school voor 200 kinderen;
2o. het bouwen van een bijgebouw voor privaten en bergplaatsen, met al de daarvoor benoodigde materialen enz.

Inl. bij den architect Corbeij, te Rouver. Aanw. gehouden.

Oeffelt (N.-Br.), te 5 uren, voor rekening van F. J. Remmen, in de herberg van M. Moeren: het bouwen van een nieuw huis, stalling en schuur alhaar.

Doetichem, te 6 uren, door kerkvoogden en notabelen der Herv. gemeente: het binnenverfwerk der kerk.

's-Bosch, te 7 uren, door E. L. de Jongh, ten zijnen huize: het aftenken van gebouwen, het maken van ringmuren met de daarmede in-verband-staande werken, gelegen langs den Westwal. Inl. bij den architect A. v. Liempt, te 's-Bosch. Aanw. gehouden.

Breda te 8 uren, door den architect A. Verhagh, in het koffiehuis van P. van Miert: het bouwen van een heerenhuis op een perceel grond in de Mauritsstraat.

Harlingen, te 8 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente: eenige herstellingen in de groote of nieuwe kerk, alhaar. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 27 Juli.

Erp, te 11 uren, door burg. en weth.: het vergrooten van de openbare school in de kom der gemeente Erp. Inl. bij den bouwkundige J. Heijkants, alhaar. Aanw. 27 Juli, te 10 uren.

Tolen, te 12 uren, door het dijksbestuur van den polder Deurloo, in het logement van A. Hoek: het verhoogen van de krans en het verzwaren van het buitenbeloop der zeedijks tusschen de dijkpalen no. 12 en 14.

Utrecht, te 12 uren, door de Centraalspoorwegmaatschappij, aan de Catherijnesingel no. 759: het maken van een remise voor ten locomotieven met smederij, magazijn en kantoor, een reservoir en stoomverwarmingsgebouw en een kolenpark, alles te Zwolle. Inl. bij den ingenieur van den weg, te Utrecht. Aanw. gehouden.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 447, het wijzigen en uitbreiden van de overlading te Buitenpost, ten behoeve van den spoorweg van Harlingen naar de Pruisische grenzen. Aanw. gehouden. Raming f 2600.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: het leggen van de tweede spoorbaan tusschen Bergen-op-Zoom en Kruiningen, het wijzigen en uitbreiden der stationsterreinen te Woensdrecht, Hilland-Bath, Krabbendijke en Kruiningen en het verrichten van bijkomende werken, ten behoeve van den spoorweg van Rozendaal naar Vlissingen. Aanw. gehouden.

Delft, door den architect B. Schelling Az.: het bouwen eener fabriek van producten uit beenderen, alhaar.

Woensdag, 28 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van het zuidelijk deel der werken binnen den Merwedesluis te Gorichem, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellas, te Utrecht, en den ingenieur Escher, te Gorichem. Aanw. gehouden. Raming f 1,535,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk in en nabij den Amer en het herstellen en onderhouden van de werken op deze rivier en aan de monden van het Oude Maasje en de Donge, van den dag der gunning van het werk tot en met 30 Juni '87. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming f 10,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot normalisering van de rivier de Waal, onder Gent, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 13 en 14. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming f 35,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verdiepen van den mond van de rivier de Oostsche Kil, tusschen de kilometervermen 129 van de Oostsche Kil en 128 van het Hollandsch Diep, behoorende tot de werken der Oostsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kiewiet, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming f 17,570.

Nijmegen, te 11 uren, door den architect D. Semmelink, in het café Beurs: het bouwen van 2 woningen aan de Betouwstraat.

Deventer, te 11 uren, door den aannemer W. J. Kolkert, aan de directiekeet op bouwblok no. 18 der gesloopte vesting:

1o. het doen van hout- en zinkwerken met de zinken dakbedekking, pompen enz.;
2o. het stukadoorwerk voor 10 woonhuizen. Aanw. 28 Juli, te 10 uren.

Brachten (Fr.), te 11 uren door burg. en weth. van Smallingerland: het verven van onderscheidene schuren, onderwijzerswoningen, bruggen, draaien, lijkhuisjes enz.

Zevenaar, te 5 uren, in het koffiehuis van H. Janssen: het verbouwen van het woonhuis van W. A. Gerritsen. Aanw. te 2 uren.

Hoogeveen, 's avonds 8 uren, door den architect H. Hoogsma, in het hotel Lainge: het bouwen van eene groote bergplaats voor rooien, voor rekening van H. Post.

Donderdag, 29 Juli.

Rozendaal (N.-Br.), te 10 uren, door A. W. Braat, in het koffiehuis van Van Gaalen: het bouwen van een winkelhuis aan de Markt, alhaar. Aanw. gehouden.

's-Bosch, te 12 uren, door het prov. best.: het herstellen en met eene puinbestrooiing bezetten van het gedeelte provinciale weg van Os naar Oeien, loopende over de Meerkade. Raming f 2010.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.:

1o. het aanbouwen van vier lokalen bij het gymnasium;
2o. het leveren van eenige gegoten ijzerwerken, ten dienste van de afwateringsriolen.

Bilj. inzenden uiterlijk 28 Juli.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: a. het maken van eene wallenschoeiing langs de Stadsgracht; b. het herstellen, schoonmaken en verwisselen van sluisdeuren. Aanw. 26 Juli, van a te 11 en b te 12 uren.

Zutfen, te 2 uren, door provisoren van het Oude- en Nieuwe gasthuis: het bouwen van een nieuw ziekenhuis bij den gegraveerden Coehoornsingel te Zutfen. Inl. bij de architecten D. Lijsen en F. H. van Etteger. Bilj. inzenden 28 Juli, voor 's avonds 7 uren. Aanw. gehouden.

Hoogeloon (N.-Br.), te 2 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van een nieuw raadhuis met alle levering, behalve steen en kalk en ophooging van het terrein;
2o. het verbouwen van de school te Hoogeloon, van de onderwijzerswoning alhaar en van de onderwijzerswoning te Casteren.

Inl. bij den architect A. van Hinbergen, te Woensel. Aanw. 29 Juli, te 10 uren.

Arnhem, door den architect A. R. Froom, in het societeitshuis der manege: het maken van eene zinkbekleeding op de manege, met bijkomende werken. Aanw. 26 Juli, te 10 uren.

Vrijdag, 30 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het op diepte brengen van de haven te Breskens, behoorende tot de havenwerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het IIe district, te Middelburg en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3130.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van een peilput, terp en gebouwtje voor een registreerenden getijmeter op den Westhavendijk bij het hoofd te Zierikzee. Inl. bij den hoofdingenieur in het IIe district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8000. (Herbesteding).

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van de gebouwen der Rijkslandbouwschool te Wageningen, en het daaraan uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen en van verschillende werken, van den dag der gunstkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '86. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7980.

Dedemsvaart, te 12 uren, door de directie der Dedemsvaartsche stoomtramwegmaatschappij, in het hotel Steenbergen, bestek D: het bouwen van een station met woning, waterreservoir enz. op het terrein voor het station van den Staatsspoorweg. Aanw. 27 Juli, te 12 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: de bouw van lokalen ten behoeve van den postdienst op het stationsterrein te Arnhem. Inl. bij den rijksbouwmeester in het Ie district, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 15,100.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: de inrichting van de gewezen oude Katholieke kerk en pastorie te Egmond-aan-Zee tot vereenigd post- en telegraafkantoor. Inl. bij den rijksbouwmeester in het Ie district, te 's-Hage. Aanw. 26 Juli, te 2 uren. Raming ƒ 2350.

Zaterdag, 31 Juli.

Langerak (Z.-H.), te 11 uren, door burg. en weth., in het Rechthuis: het bouwen van een raadhuis met woning voor den conciërge. Inl. bij den architect J. J. Mahler, te Ameide. Aanw. 28 Juli, te 10 uren.

's-Hage, te 2 uren, in het Zuid-Hollandsch koffiehuis: het bouwen van 14 woonhuizen ten dienste der coöperatieve Bouwvereeniging, tot het bekomen eener eigen woning. Inl. bij den architect Nic. Molenaar.

Nijkerk (Geld.), te 9 uren, door den dijkstoel van den polder Arkenheem, in het gemeentehuis: de levering van hoogstens 80 last harde, grove, nieuwe puin (Bochumer) volgens monster.

Maandag, 2 Aug.

Enkhuizen, te 1 uur, door burg. en weth.: het vergrooten en verbeteren der Zuiderhaven. Inl. bij den ingenieur B. Boogenboom, te Hoorn en den opzichter der gemeentewerken te Enkhuizen. Aanw. 26 Juli. Raming ƒ 100,000.

Haarlem, te 2½ uren, door den architect J. Wolters, in het koffiehuis van Gobe: Brinkman: het bouwen van twee woonhuizen op een terrein, gelegen aan de Dreef, te Haarlem. Aanw. 29 Juli, te 10 uren.

Steen, door kerkvoogden der Herv. gemeente, op het raadhuis: de herstelling van den kerktoren met bijlevering van materialen. Aanw. 28 Juli.

Maren (N.-B.), door het bestuur van den polder het Lang-Hensaal, bij Swinkels, aan de Blauwe sluis: het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de werken, behoorende tot de Roode sluis en aan die behoorende tot het stoomgemaal des polders. Aanw. 29 Juli, te 10 uren.

Woensdag, 4 Aug.

Appingedam, te 12 uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, ten zijnen kantore: het verleggen van de bestaande en het maken van nieuwe aardebanen op geschikte vestinggronden te Delfzijl. Aanw. 2 Aug., te 10 uren.

's-Hage, te 3 uren, door de commissie voor den bouw eener zesde kerk voor de Ned. Herv. gemeente, in de consistorie der Groote Kerk: het bouwen van een kerk met klokkentoren op een terrein, gelegen aan de Falckstraat en Hoefkade, te 's-Hage. Inl. bij den architect H. W. A. Croiset van Uchelen, te 's-Hage. Aanw. 31 Juli, te 11 uren, in Café-neuf.

Donderdag, 5 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken en leveren van een ijzeren kustlichttoren, bestemd voor het eiland Sapoedi. Inl. bij den bouwkundige bij den dienst van het loodswezen enz., te 's-Hage.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Koninkl. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij ten haren kantore: het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor het gedeelte Apeldoorn—Bandijk (Twello) van den Locaalspoorweg Apeldoorn—Deventer volgens bestek no. 17. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Brederode, te Apeldoorn en den ingenieur M. E. de Wildt, te Deventer. Aanw. in loco op 29 Juli, te 11 uren, aanvangende te Apeldoorn. Raming ƒ 103,260.

Vrijdag, 6 Aug.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van vier gietren bruggevallen en twee bahuisen, benevens het uitvoeren van leveranciën en bijkomende werken voor eenige bruggen over de Zuid-Willemsvaart, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissements-ingenieur Kouvenaer, den opzichter Weehuizen, allen te 's-Bosch, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 30 Juli. Raming ƒ 9090.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het verbouwen van een pand nabij het ziekenhuis te Groningen tot sectiegebouw. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Bubscher, te Groningen. Aanw. 30 Juli, te 11 uren. Raming ƒ 7820 (herbesteding).

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in Friesland en Overijsel. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den lijninspecteur te Leeuwarden. Raming ƒ 980.

Zaterdag, 7 Aug.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en aanbrengen van leidingen voor waterverbruik en brandblussching in de gebouwen van het prov. bestuur van Utrecht, met alle daartoe behoorende werken en in aansluiting met het huisennet der waterleiding te Utrecht. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. 31 Juli, te 3 uren. Raming ƒ 1400.

Kampen, te 3 uren, door de vereeniging tot droogmaking van den Koekoek en vereeniging van het Zwijnsleger, in de Buitensocieteit: het maken van het IIe perceel van de bedijking langs den Koekoek, lang 300 M. Aanw. 3 Aug., te 1 uur.

Maandag, 9 Aug.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: Bestek no. 86, het ijzerwerk voor eene aanlegplaats te Tjilatjap, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java, in 5 perceelen.

Woensdag, 11 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een gebouw voor sluispersoneel bij Utrecht (prov. Utrecht), behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 4 Aug., te 1 uur. Raming ƒ 16,470.

Vrijdag, 13 Aug.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Amsterdam. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer, te 's-Hage en bij den lijninspecteur, te Amsterdam. Raming ƒ 1200.

Maandag, 16 Aug.

's-Hage, door burg. en weth.: het leveren, stellen en onderhouden van een pompwerktuig voor de ruiloering van het zuidoostelijk gedeelte der gemeente 's-Hage.

Dinsdag, 17 Aug.

Rotterdam, ten kantore van de gemeentegasfabrieken Oostmoezijk: de levering van gegoten-ijzeren buizen en hulpstukken tot een gezamenlijk gewicht van 517,147 KG., ten dienste der gemeente-gasfabrieken.

Woensdag, 25 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van verschillende kunstwerken en een gedeelte kanaal met bijbehoorende werken bij den Leidschen Rijn, onder de gemeenten Utrecht en Ouden-Rijn, provincie Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 18 Aug., te 11 uren. Raming ƒ 201,600.

Op onbepaalden datum.

Bolsward: het maken van twee werkmanswoningen bij de zathes, bewoond door Anema, onder Pingjum. Inl. bij den bouwkundige J. Dijkstra Az., te Bolsward. Aanw. 31 Juli, te 2 uren.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Zwolle, 16 Juli: 1o. het verhoogen van een lang en buitendijks gelegen gedeelte van den straatweg van Deventer naar Zwolle, nabij tot no. 1, behoorende tot de Rijkswegen in de provincie Overijsel; minste inschr. D. Sul, te Kampen, voor ƒ 3843.

2o. het voortzetten der verbetering van de traverses en het vernieuwen van verschillende vakken klinkerbestrating ter instandhouding van de Rijkswegen in de provincie Overijsel; minste inschr. W. Arntz, te Millingen, voor ƒ 16,540.

Bloemendaal, 17 Juli: het bouwen van een stal en remise aan de Baljeweisan voor de tramwegmaatschappij Bloemendaal—Overveen—Haarlem; ingek 20 bilj., als:

Tom	ƒ 14,884
Van Soest,	» 14,400
H. v. Es,	» 13,983
De Waal Maletijt,	» 13,898
Elfers,	» 13,620
A. Koen,	» 13,390
Halsebosch,	» 12,960
Cramer,	» 12,924
Hendriks,	» 12,900
Brakenhoe,	» 12,864
Heemskerk,	» 12,592
Brinkman,	» 12,445
Kluit,	» 12,400
Robbens,	» 12,211
Schenkel	» 11,800
Van Kampen,	» 11,628
Raaveld,	» 11,400
Zuijdhoff,	» 11,300
Van Ommeren,	» 10,813
Van der Velden,	» 10,475

Leeuwarden, 17 Juli, voor rekening der gemeente (herbesteding): 1o. het bouwen van twee lokalen bij de gemeenteschool no. 9; ingek. 3 bilj., als:

L. Kniepstra,	te Leeuwarden,	ƒ 4489
J. Bottema,	» idem	» 4471
K. Ketelaar,	» idem	» 3985

gegund.

2o. het leveren der meubelen in die twee lokalen; ingekomen 3 bilj. als:

L. Kniepstra,	te Leeuwarden,	ƒ 668
B. de Vries,	» Britsum,	» 627
K. Ketelaar,	» Leeuwarden,	» 625

gegund.

Murmerwoude, 17 Juli, voor rekening der gemeente Dantumadeel: 1o. het middelpen der Voornoordsterwalsterraart, ter lengte van 1300 M.; minste inschr. was Y. Dikkerboom, te Oudeluske, voor ƒ 1749.

2o. het verstraten van de straatwegen over Jinum naar Ferwerderadeel, van Birdsard naar Wijns en van Zwaagwesteinde naar Kollumerzwaag; minste inschr. was P. Zijlstra, te Kollum, perc. 1 ƒ 738, perc. 2 ƒ 233, perc. 3 ƒ 148; samen ƒ 1119.

Leeuwarden, 17 Juli: het verbouwen van een huis in de Groote Kerkstraat, ten behoeve der Coöperatieve Handelsdrukkerij, onder beheer van den architect A. T. v. Wijngaarden; ingek. 7 bilj., als:

D. C. Burg,	te Leeuwarden,	ƒ 10,460
Jansen en Altena,	» idem	» 10,175
J. Bottema en Hoekstra,	» idem	» 9,520
C. F. Schwaner,	» idem	» 9,549
Bruinsma en Ruiterschild,	» idem	» 9,200
G. Jansen,	» idem	» 7,975
H. Drijfhout,	» idem	» 7,648

gegund.

Amsterdam, 19 Juli: voor rekening der gemeente: 1o. het maken van den onderbouw van twee draaibruggen met waterkeeringen over de monden van het kanaal langs het pompstation bij de Kostverloren wetering; ingekomen 11 bilj., als:

E. v. Brummelen,	ƒ 42,850
P. Vlasman,	» 39,800
G. D. v. Doorn,	» 39,800
M. Deutekom,	» 39,000
B. Voordendag Az.,	» 37,751
C. J. Muks en Boekholts,	» 35,979
L. Kok, IJmuiden,	» 35,200
Steeden en Van Soest,	» 34,995
D. J. Uhlenberg,	» 34,700
C. Verwij,	» 31,480
A. v. Zelst,	» 30,560

2o. het maken en stellen van den metalen bruglouw van eene draaibrug over de monden van het kanaal langs het pompstation bij de Kostverloren wetering, en bijbehoorende werken; ingek. 10 bilj., als:

Société Anonyme Metallurgique, Brussel,	ƒ	6816
J. Levisque, Herstal,	»	5995
C. J. Muks en Boekholts, Amsterdam,	»	5980
Kon. Grofsmederij, Leiden,	»	5850
G. H. Broekman Lz., Amsterdam,	»	5842
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	»	5800
Maatsch. de IJsel, Kampen,	»	4950
Penn en Baudain, Dordrecht,	»	4885
Ned. Stoombootmaatschappij, Rotterdam,	»	4720
A. Emmerich, Wildervank,	»	3850

Kollum, 19 Juli: het bouwen van eene nieuwe boerenplaats aan den grintweg, onder beheer van den architect A. Velding; ingek. 23 bilj., als:

	a	b
A. H. Feninga, Grootegast,	ƒ 11,648	
J. U. v. d. Meulen, Hemelum,	10,332	ƒ 10,532
J. H. Jansma, Blija,	10,467	10,617
D. A. Kenning, Ureterp,	10,200	10,400
K. T. Broersma, Kollum,	9,962	10,502
M. Schotanus, Bozum,	9,850	9,900
M. H. Westra, Bursum,	9,490	9,540
H. Meesma, Kollum,	9,379	9,829
P. Zijlstra, idem	9,290	9,390
H. Eldering, Sexbierum,	9,220	9,620
G. H. Vollmer, Dokkum,	9,161	9,450
R. Wieringa, Ulrum,	9,000	9,090
R. J. Gros, Garijp,	9,000	9,200
J. v. d. Steeg, Hardegarijp,	8,977	9,485
W. D. Rottschäfer, Stedum,	8,893	9,073
D. Walda, Kollum,	8,653	9,053
R. M. v. d. Weide, Wons,	8,644	9,000
J. Oosterhof, Kollum,	8,630	9,000
J. H. Ros, Twijzel,	8,482	8,702
H. de Jong, Dokkum,	8,416	8,666
R. Dijkstra, Kollum	8,229	8,589
J. J. Pijnakker, idem	8,100	8,400
A. v. d. Meer, Drogeham,	7,878	8,078

a. vrije concurrentie, *b.* met verplichting, dat de steen geleverd wordt door een aangewezen fabrikant.

Leiden, 19 Juli: het verrichten van diepwerken in de stadsgrachten; ingek. 7 bilj.:

		per M³
hoogste inschr.	R. Schreuders, Kolhorn,	ƒ 1.01
minste »	W. v. Meijeren, Onderkerk a/d. IJsel,	» 0.60

aangehouden.

Kollum, 19 Juli: het ter lengte van 700 en ter breedte van 2.15 M. met klinkers beleeren van den reed, van af den kunstweg Warfstermolen—Munnekezijl tot de boerenplaats, bewoond door J. G. Siccama; ingek. 15 bilj., als:

A. H. Veninga,	te Groningen,	ƒ 2064
H. de Boer,	» Groningen,	» 2064
J. Blauw,	» Munnekezijl,	» 2615
J. J. Pijnakker,	» Kollum,	» 2595
W. de Vries,	» Zoutkamp,	» 2510
W. D. Rottschäfer,	» Stedum,	» 2493
J. Oosterhof,	» Kollum,	» 2469
M. Boersma,	» Warfhuizen,	» 2419
R. Dijkstra,	» Kollum,	» 2388
M. Westra,	» Bursum,	» 2365
H. H. Meersma,	» Kollum,	» 2308
Wed. v. d. Werf,	» Dokkum,	» 2300
A. A. Nicolai,	» Munnekezijl,	» 2247
J. A. Nicolai,	» idem	» 2126
P. Zijlstra,	» Kollum,	» 1988

gegund.

Deventer, 19 Juli: het bouwen van een badhuis voor de nieuwe Deventer badinrichting; ingek. 20 bilj., als:

G. Beltman,	te Deventer,	ƒ 9700
J. Zandvoort,	» idem	» 9292
A. J. Eggink,	» idem	» 9117
A. Feberwee,	» idem	» 8936
W. J. Kolkert,	» idem	» 8897
R. v. d. Spoel,	» idem	» 8878
H. P. Lepping,	» idem	» 8780
E. v. d. Weerd Jz.,	» idem	» 8591
H. Korteling,	» idem	» 8520
J. E. Hood,	» idem	» 8396
G. W. Pietersen en H. Steenbergen,	» idem	» 8395
W. A. Korteling,	» idem	» 8240.99
H. v. d. Worp,	» idem	» 8136
J. Wittevrem,	» idem	» 8146
H. Visscher,	» idem	» 8123
H. Lammers,	» idem	» 8078
A. J. Fiet,	» idem	» 7963
A. J. Markerink,	» idem	» 7910
K. v. Leusen,	» idem	» 7829
J. Pot Jz.,	» idem	» 7790

gegund.

Vorden, 20 Juli: het bouwen van een woonhuis met slagerij, voor T. Eggink J.Gz.; ingek. 4 bilj., als:

G. J. Biljard,	te Lochem,	ƒ 4100
H. J. Mulderij,	» Vierakker,	» 3526
C. Pasman,	» Vorden,	» 3343
D. W. Kremer,	» Hengelo (G.),	» 2989

Houtdijkplaat, 20 Juli, het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '87, van de aarde-, kruis-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van den calamiteusen Houtdijkplaatpolder; ingek. 10 bilj., als:

Ia. Cdijn,	te Groede,	ƒ 9238
A. v. d. Beak,	» Zaamslag,	» 6123
C.A. Franjeshove,	» Nouzen,	» 5999
J. Jansen,	» idem	» 5955
P. Meijer,	» Breskens,	» 5936
A. Thelens,	» Nouzen,	» 5900
C. D. Bolier,	» Scherjenisse,	» 5748
J. Leijs,	» 's-Heer-Arendskerke,	» 5698
E. de Maat,	» Hansweerd,	» 5300
P. J. Visser,	» idem	» 5270
Raming		» 6594

Groningen, 20 Juli: het bouwen van zeventien woningen, langs 't spoor, den Achterweg en de Driehoeksteeg, voor rekening der vereeniging Werkmanslust, onder beheer van den architect K. Beekenna; ingek. 22 bilj., als:

E. Beekenbosch,	te Groningen,	ƒ 20,970
D. Dalmeijer,	» idem	» 19,320
J. Ibelings,	» idem	» 19,049
G. Meulink,	» idem	» 19,045
D. Janssen,	» idem	» 19,019
B. de Jong,	» idem	» 18,998
E. Peters,	» idem	» 18,991
H. Scheltens,	» idem	» 18,765
J. Werkman,	» idem	» 18,744
G. P. v. Erp,	» idem	» 18,737
T. Y. Jelsma,	» idem	» 18,606
H. J. L. Walker,	» idem	» 18,597
J. Poelman,	» idem	» 18,200
B. Kiel,	» idem	» 18,189
E. W. Wietsema,	» idem	» 18,145
J. H. Muller,	» idem	» 18,111
J. de Vries,	» idem	» 17,993
D. Dooges,	» idem	» 17,922
D. S. Dijkstra,	» idem	» 17,888
H. Janssen,	» idem	» 17,697
R. Huizingh	» idem	» 16,479
S. Hoff,	» idem	» 15,985

gegund.

Smilde, 20 Juli: het vernieuwen van de Teutingsvdraai over de hoofdvaart; ingek. 3 bilj., als:

H. Vissinga,	te Smilde,	ƒ 356
P. F. Geertsema,	» idem	» 316
R. Bos en R. Strik,	» idem	» 275

Amsterdam, 20 Juli: het ophoogen van bouwterreinen in den Bimmendijkschen-Buitenvelderschen polder, onder de gemeente Amsterdam; ingek. 12 bilj.; minste inschr. was C. van Boven, te Nieuweramstel, voor ƒ 20,485.

Willemsoord, 21 Juli: het verrichten van werkzaamheden in en nabij het fort Oosterer, onder het beheer der marine; ingekomen 18 bilj., als:

A. Bos,	te Helder,	ƒ 9700
R. Schreuders,	» Kolhorn,	» 9550
A. Bels,	» Helder,	» 9490
A. Graaff,	» idem	» 9240
P. Stuijzaart,	» idem	» 9050
A. Korff,	» idem	» 9035
W. de Jong,	» idem	» 9000
de Waard en Wijker,	» idem	» 8990
S. Krijnen,	» idem	» 8589
D. de Vries,	» idem	» 8118
P. Spruit,	» idem	» 7925
P. Duinker,	» Amsterdam,	» 7884
Gebr. Klein,	» Helder,	» 7878
Gebr. Jansen,	» idem	» 7690
G. Duinker,	» idem	» 7500
G. D. v. Doorn,	» Haarlem,	» 7267
G. Moorman,	» Helder,	» 7249
R. Boon,	» idem	» 6900

gegund.

's-Hage, 21 Juli, voor rekening van den Staat: 1o. de verruiming van den boremond van de Botlek, tusschen de kilometerraaien 147 en 149; ingek. 6 bilj., als:

Ph. Verteuggen,	te Waddinksveen,	ƒ 14,000
G. A. v. Bastem,	» Sliedrecht,	» 13,000
A. G. Huyskes,	» Bedel,	» 12,777
H. Bennik H.Hz.,	» Sliedrecht,	» 12,500
B. de Waard,	» Nieuwenloorn,	» 12,370
J. H. v. Slinsdam,	» Dordrecht,	» 11,989
Raming		» 12,800

2o. leggen van een dwarsdam binnen strekdam no. 5, in de rivier de Boven-Merwede, onder de gemeente Vuren en Dalem; ingek. 7 bilj., als:

G. Beenhakker Gz.,	te Sliedrecht,	ƒ 7878
W. A. Swets,	» Hardinkveld,	» 7790
P. Pannekoek,	» Herwijnen,	» 7780
L. A. v. Haaften,	» Sliedrecht,	» 7680
H. Dubbeldam,	» Gorichem,	» 7578
T. Swets Tz.,	» Ameide,	» 7540
G. de Hoog,	» Gorichem,	» 7338
Raming		» 8100

3o. de uitvoering van werken tot onderhoud-

ziening en verbetering der rivier de Maas, onder de gemeente Wessem, en tot verbetering van het kinpad, onder de gemeente Kessel; ingek. 4 bilj., als:

M. Tegels.	te Wessem,	ƒ 11,634
Th. Verhoeven,	» Deventer,	» 11,310
J. Eykelberg,	» Maasbracht,	» 11,345
G. Straatman,	» Linne,	» 11,318
Raming		» 12,250

4e. het uitvoeren van graaf- en baggerwerk en den aanleg van een gedeelte oeverbeum op het bovenstuk der Nieuwe-Merwede langs den polder de Oostelijke Opslag; ingek. 3 bilj., als:

H. de Waard,	te Nieuwenhoorn,	ƒ 3625
P. A. Bos,	» Gorichem,	» 3200
P. Nederlof en D. Smits Bz.,	» Sliedrecht,	» 3039
Raming		» 3700

Kruiningen, 21 Juli: het restaureeren en vernieuwen van den dorpstoren, onder beheer van den architect A. le Clercq; ingekomen 5 bilj., als:

M. Barees,	ƒ 1999
P. J. Staal,	» 1960
J. M. Lunenburg,	» 1950
J. Okker,	» 1894
L. v. Verre,	» 1886,21

Voorlopig gegund.

Neuzen, 21 Juli: het maken van eene steenglooiing aan den zuidkant van den Serlippenspolder; ingek. 9 bilj., als:

A. Vermeulen,	te Hontenisse,	ƒ 7682
M. v. d. Hoek,	» Neuzen,	» 7360
C. D. Bolier,	» Scherpenisse,	» 6988
E. de Munt,	» Hansweerd,	» 6869
J. de Boer,	» Hoek,	» 6666
D. Thoma,	» idem	» 6516
D. de Doelder,	» Nemen,	» 6449
H. Klaassen,	» Zaamslag,	» 6329
L. Koole,	» Neuzen,	» 6100

gegund.

Spijkenisse, 21 Juli: het uitvoeren van het tegenwoordige gemeentehuis en het daartoeplaatse opbouwen van een stadhuis met secretarie en vele achterkamers, onder beheer van den architect Fop Smit, te Oud-Beierland; ingek. 22 bilj., als:

M. v. Driel, Nieuw-Beierland,		ƒ 4000
J. Lagendijk, Nieuwerkerk,		» 3962
P. H. den Dunnen, Dirksmeden,		» 3779
Wijhands en Cornaat, Vlaardingen,		» 3625
W. Hofman, Stiedrecht,		» 3500
L. v. Oudheusden, Maasdam,		» 3396
J. Benkelman, Numansdorp,		» 3250
J. H. v. Gent, Spijkenisse,		» 3250
G. Keizerwaard, idem		» 3240
K. Visser, Katendrecht,		» 3215
G. Pijl, Numansdorp,		» 3182
H. Weeda, Oud-Beierland,		» 3085
M. v. d. Wulp, Hekelingen,		» 3050
R. Benkelman en J. Meuldijk, Abbenbroek,		» 3007
G. M. Louter, Geervliet,		» 3000
W. Louter, Spijkenisse,		» 2999
C. Warner, Hoogvliet,		» 2994
A. v. Bodegom, Spijkenisse,		» 2979
C. Kwaktyfeijn, Rebroek,		» 2895
L. Bakker, Hekelingen,		» 2800
C. v. Dijk en C. Warner, Spijkenisse,		» 2745
J. v. Rees, Giessendam,		» 2353

Gegund aan C. v. Dijk en C. Warner.

Maarsen, 21 Juli: het bouwen van 3 hofsteden met schuren en hooibergen in den polder Bethane onder Maarsetveen en Tienhoven; ingek. 21 bilj.; minste inschr. was C. Verweij, te Mijdrecht, voor ƒ 16,000. Gegund.

Winsum, 21 Juli, voor rekening van het waterschap Hunsingoo: 1o. het opgraven en zooveel noodig verwijden en verdiepen van het Startenhuistermaar; ingek. 4 bilj., als:

J. Pot,	te Stedum,	ƒ 6026
G. C. Bottinghuis,	» Delfzijl,	» 5944
J. Veldkamp,	» Bedum,	» 5650
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 5620
Raming		» 3588

2o. het gedeeltelijk verdiepen van de uitwateringsgreul en het graven eener scheidingsloot met aanhoorige werken op den aanwas te Zoutkamp; ingekomen 6 bilj., als:

J. de Jong,	te Drassum,	ƒ 4750
J. Timmer,	» Obergum,	» 3875
H. de Wind,	» Zoutkamp,	» 3240
W. de Vries,	» idem	» 2830
M. Woldringh,	» idem	» 2830
A. Woldringh,	» idem	» 2772
Raming		» 1650

3o. het plaatsen van richelingen enz. op den dijk en het doen van herstellingen aan de sluis c.a. te Zoutkamp; ingekomen 6 bilj., als:

J. Timmer,	te Obergum,	ƒ 1474
M. Woldringh,	» Zoutkamp,	» 1347
W. de Vries,	» idem	» 1250
A. Woldringh,	» idem	» 1113
Ch. v. d. Veen,	te Zoutkamp,	ƒ 1057
H. de Wind,	» idem	» 1030
Raming		» 900

Geen der werken gegund.

Apeldoorn, 22 Juli: het maken van gebouwen en verdere inrichtingen voor den localspoorweg Deventer—Almelo, volgens bestek no. 20; ingek. 10 bilj., als:

Ch. Wegerif,	te Apeldoorn,	ƒ 29,998
G. Groothengel,	» Borne,	» 29,920
H. A. Witzand,	» Almelo,	» 29,700
H. W. Bouwes,	» Zutfen,	» 29,200
H. Mouw Mz.,	» Apeldoorn,	» 28,974
A. Schreuder en L. Barneveld,	» Almelo,	» 28,700
G. Kappert,	» Lijsen,	» 28,500
H. L. Ramer,	» Zutfen,	» 28,388
E. v. d. Woord Jz.,	» Deventer,	» 28,811
B. v. d. Worp,	» idem	» 28,648
Raming		» 31,085

Zutfen, 22 Juli: het verricht van werkzaamheden, in verband met het oprichten van een remontedepôt in de legerplaats bij Milligen, onder het beheer der genie te Zutfen; ingek. 7 bilj., als:

P. Ibks,	te Amersfoort,	ƒ 16,000
H. W. Bouwes,	» Zutfen,	» 16,000
H. L. Ramer,	» idem	» 15,200
G. J. Boerdeman,	» idem	» 14,826
H. Haijtink,	» idem	» 14,590
H. J. Buitenhuis,	» Nunspeet,	» 14,420
F. W. Geurden,	» Apeldoorn,	» 14,300

Utrecht, 22 Juli: het bouwen van 2 paviljoens voor ongesteldheden op het landgoed Ermelo, onder beheer van den architect E. G. Wentink, te Schalkwijk; ingek. 7 bilj., als:

J. Bekema, Woudenberg,		ƒ 36,225
J. v. Lunteren, idem		» 35,824
Arie de Neef, Vianen,		» 35,000
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,		» 34,486
H. Timmer, Meppel,		» 28,774
G. v. Rossel, Utrecht,		» 27,579
J. de Boer & Zn., Steenwijk,		» 26,964

gegund.

Medemblik, 22 Juli, voor rekening van de Localspoorwegmaatschappij Hollands-Noorderkwartier (herbesteding): 1o. Bestek no. 4 het maken van het stationsemplacement en de aardebaan van pik 4 tot pik 8 + 5.0 M. der spoorweglijn naar de Oosterhaitenhaven, te Medemblik, en overige andere werkzaamheden; ingek. 8 bilj., als:

G. Nobel,	te Andijk,	ƒ 7600
S. Tod,	» Hoorn,	» 5140
J. Sijbdaar,	» Medemblik,	» 5100
J. Fransen,	» idem	» 4900
A. Lak,	» Midwoud,	» 4848
R. Vollewens,	» Hoorn,	» 4680
A. Machielse,	» Wagenberg (N.-Br.),	» 4480
A. J. Schouten,	» Alfen a/d. Rijn,	» 3890

gegund.

2o. Bestek no. 5, het maken van een stationsgebouw met aanbouw voor bureau en goederenloods, benevens verbouwde los- en ladingsplaats en een retiradegebouwtje met magazijn, te Medemblik; ingekomen 5 bilj., als:

S. Tod,	te Hoorn,	ƒ 17,678
R. Vollewens,	» idem	» 17,440
J. Hoogendijk,	» Medemblik,	» 17,172
H. R. Houdriks,	» Os,	» 17,068
W. N. Vlaming,	» Medemblik,	» 16,661

gegund.

Terfelen, 22 Juli: het bouwen van eene landbouwerswoning voor B. van den Brand; ingek. 10 bilj., als:

Brocks,	te Os,	ƒ 2345
Van Bearden,	» Rossum,	» 2290
Schuppers,	» Kessel,	» 2193
Verhoeven,	» Os,	» 2175
J. Wagemakers,	» idem	» 2174
F. Wagemakers,	» idem	» 2148
L. Emans,	» Oeien,	» 1888,88
Ch. Berks,	» Alfen,	» 1705,77
C. Berks,	» idem	» 1704
J. C. Buishroek,	» Oeien,	» 1673

gegund.

Gorichem, 23 Juli: het voltooien van het inundatiekanaal van de Waal, benoden Tiel, naar de Linge, onder het beheer der genie te Gorichem; ingekomen 14 bilj., als:

P. Pannekoek, Herwijnen,		ƒ 34,987
W. L. Schram, Sliedrecht,		» 34,509
G. de Hoog, Gorichem,		» 34,400
A. v. d. Meijden Az., Hardinksveld,		» 34,148
D. v. d. Plas, idem		» 33,989
L. Brand Dz., Giessendam,		» 33,950
P. Nederlof en D. Smits Bz., Sliedrecht,		» 33,400
C. de Ruiter, Hardinksveld,		» 32,769
A. W. v. d. Linde, 's-Bosch,		» 31,974
G. Beenhakker, Sliedrecht,		» 31,744
H. R. Sweets, Hardinksveld,		» 31,380
C. Stork Hz., Heukelum,		» 30,544
J. v. Vuuren, Zalt-Bommel,		ƒ 30,460
H. v. Amrooy Jz., idem		» 28,868
Raming		» 26,000

Breda, 23 Juli: het aanleggen van een weg te Breda met bestrating enz. en het ophoogen van een deel van het blok 27 ten oosten van de Nieuwe Ginnekenstraat; ingek. 7 bilj., als:

M. Verhoeven, Prinsendage,	ƒ 16,700
T. Kessel, Breda,	» 16,298
G. W. Metsers, Ginneken,	» 15,653
A. Oerlemans, Vrijhoeven-Kapelle,	» 15,185
W. Bouwens, Breda,	» 15,041
A. W. v. d. Linde, 's-Bosch,	» 14,974
A. Machielsen, Wagenberg,	» 14,458

Het minste inschrijvingsbiljet ongeldig, daar het bedrag der aannemingssom niet in letters vermeld was.

's-Bosch, 23 Juli: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-Hoogere-Burgerschool te Bergen-op-Zoom, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot 31 December 1887; minste inschrijver J. J. Hoestra, te Bergen-op-Zoom, voor ƒ 1880. Raming ƒ 2490.

Nagekomen Afloopen.

Groningen, 14 Juli: het houtwerk van een sigarenfabriek met kantoor en pakhuis voor J. A. Brouwer, onder beheer van den architect G. Nijhuis;

hoogste inschrijver H. Hovingh,	ƒ 5555
laagste inschrijver E. W. Wietzema,	» 3850

gegund.

Groningen, 17 Juli: het bouwen van een woonhuis voor J. Pieters, onder beheer van den architect G. Nijhuis;

hoogste inschrijver P. v. d. Werff,	ƒ 3444
laagste inschrijver D. Th. Dalmolen,	» 3000

gegund.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 31 JULI 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 2 Aug.

Enkhuizen, te 1 uur, door burg. en weth.: het vergrooten en verbeteren der Zuiderhaven. Inl. bij den ingenieur B. Hoogenboom, te Hoorn en den opzichter der gemeentewerken te Enkhuizen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 100,000.

Haarlem, te 2½ uren, door den architect J. Wolbers, in het koffiehuis van Gebr. Brinkman: het bouwen van twee woonhuizen op een terrein, gelegen aan de Droef, te Haarlem. Aanw. gehouden.

Sleen, door kerkvoogden der Herv. gemeente, op het raadhuis: de herstelling van den kerktoren met bijlevering van materialen. Aanw. gehouden.

Haren (N.-B.), door het bestuur van den polder het Laag-Hemaal, bij Swinkels, aan de Bluwe sluis: het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de werken, behoorende tot de Bluwe sluis en aan die behoorende tot het stoomgemaal des polders. Aanw. gehouden.

Groningen, door de commissie van toezicht over het ziekenhuis: de levering van 20 ijzeren bedsteden.

Dinsdag, 3 Aug.

Venlоo, te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van 300 M³ Maaskiezel. Nadere inlichting ter secretarie.

't Meer (Fr.), te 8 uren, ten huize van A. W. Schoppen: het bouwen van een nieuw woonhuis met winkel en schuurtje aan den straatweg aldaar. Aanw. 2 Aug., te 10 uren.

Woensdag, 4 Aug.

Deventer, te 10 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene overdekte botermarkt op het daartoe bestemde terrein aan de Stroomarkt.

Appingedam, te 12 uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, ten zijnen kantore: het verleggen van de bestaande en het maken van nieuwe aardebanen op geslechte vestinggronden te Delfzijl. Aanw. 2 Aug., te 10 uren.

Apeldoorn, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leggen van een klinkerbestrating met bijlevering der daartoe benoodigde klinkers te 't Loo, over eene lengte van ongeveer 285 M.;

2o. het verharden van denzelfden weg met puin en grint;

3o. het leggen van een klinkerbestrating in het paardenspoor van den grintweg te 't Loo ter breedte van 75 cM., over eene lengte van ongeveer 550 M.

Aanw. 3 Aug., te 10½ uren.

Bergen-op-Zoom, te 2 uren, door burg. en weth.: het maken van een kraalmuur van baksteen tot vervanging van een deel bekleedingsmuur der voormalige vesting, het plaatsen van meerpalen en diverse werkzaamheden. Aanw. 2 en 3 Aug., te 11½ uren.

's-Hage, te 3 uren, door de commissie voor den bouw eener zesde kerk voor de Ned. Herv. gemeente, in de consistorie der Groote Kerk: het bouwen van een kerk met klokkentoren op een terrein, gelegen aan de Falckstraat en Hoefkade, te 's-Hage. Inl. bij den architect H. W. A. Croiset van Uchelen, te 's-Hage. Aanw. gehouden.

Slochteren (Gron.), te 3 uren, door burg. en weth.: het belangrijk verbouwen der bestaande, benevens het bijbouwen van een schoolhuis met privaten en waterplaatsen aan en bij de openbare lagere school te Siddeburen. Aanw. gehouden.

Drachten (Friesl.), door burg. en weth. van Smallingerland: het vernieuwen van de draai over de vaart vóór het armhuis in het gebaurte aldaar. Bilj. inzenden 4 Aug., te 11 uren.

Donderdag, 5 Aug.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het verbeteren van het privaatgebouw c. a. bij de Willemskazerne te Gorichem. Inl. bij genoemden ingenieur. Bilj. inzenden uiterlijk 4 Aug., vóór 3 uren. Raming ƒ 1370.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken en leveren van een ijzeren kustlichttoren, bestemd voor het eiland Sapoedi. Inl. bij den bouwkundige bij den dienst van het loodswezen enz., te 's-Hage.

Nieuweramstel, te 12 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van de openbare lagere school te Amstelveen. Aanw. 3 Aug., te 10 uren.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het Ambacht de Vier Noorder Koggen, op het Koggenhuis:

1o. de levering van 500,000 S.G. steenkolen, ten dienste van het stoomgemaal;

2o. de levering van 14 nieuwe molenzeilen, benevens het onderhoud voor den tijd van één jaar, van alle zeilen en het touwwerk der molens van het Ambacht, in twee perceelen;

3o. de levering der vette wuren enz., in twee perceelen, Oostuit en Westuit ieder afzonderlijk, voor den tijd van één jaar, bij al de molens van het Ambacht benoodigd;

4o. het uitvoeren van verfwerken aan de molens en sluizen;

5o. het uitvoeren van verfwerken aan de gebouwen, bruggen enz.;

6o. het maken van schoeiingswerken, het uitvoeren van eenige werken aan het stoomgemaal en aan het Koggenhuis, in verschillende perceelen.

Inl. bij den hoofdopzichter A. Kater Jz., te Medemblik.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het verven van eenige bruggen, binnen de gemeente. Inl. aan het bureau der gemeentewerken. Bilj. inzenden uiterlijk 4 Aug.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Koninkl. Nederl. Localspoorwegmaatschappij ten haren kantore: het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor het gedeelte Apeldoorn—Bandijk (Twello) van den Localspoorweg Apeldoorn—Deventer volgens bestek no. 17. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Brederode, te Apeldoorn en den ingenieur M. E. de Wilde, te Deventer. Aanw. gehouden. Raming ƒ 103,260.

Vrijdag, 6 Aug.

Delft, te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland, in het gemeenlandshuis:

1o. het verrichten van eenige aarde-, rijsberm- en rietbeschagwerken, aan de hooge boezemkaden van het stoomgemaal „Van der Goes" aan de Vijf-sluizen;

2o. het vernieuwen van een gedeelte paalwerk in de voorhaven der Vijf-sluizen;

3o. het leveren, maken en inhangen van 4 stuks nieuwe deuren, in de sluis aan het Haantje nabij Delft, benevens het verrichten van herstellingen aan de ijzerwerken der deuren en der muurwerken dezer sluis.

Inl. bij den fabriekhandmeter J. P. van den Berg Jz., te Delft.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van vier ijzeren bruggrollen en twee halsters, benevens het uitvoeren van leveranciën en bijkomende werken voor eenige bruggen over de Zuid-Willemsvaart, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissements-ingenieur Heurneman, den opzichter Wechuizen, allen te 's-Bosch, en den opzichter Pouwels, te Aarle-Rixtel. Aanw. gehouden. Raming ƒ 9000.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het verbouwen van een pand nabij het ziekenhuis te Groningen tot sectiegebouw. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Bubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7850 (herbesteding).

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in Friesland en Overijsel. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den ijkinspecteur te Leeuwarden. Raming ƒ 980.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het verrichten van verfwerken aan verschillende stedelijke gebouwen, bruggen enz., te 's-Hage. Aanw. 4 Aug., te 10 uren.

Zaterdag, 7 Aug.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: het dom van verschillende werken tot verbetering van den toestand op Olde-Galileën. Bilj. inzenden 6 Aug. vóór 5 uren.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en aanbrengen van leidingen voor waterverbruik en brandblussching in de gebouwen van het prov. bestuur van Utrecht, met alle daartoe behoorende werken en in aansluiting met het buizennet der waterleiding te Utrecht. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1400.

Kampen, te 3 uren, door de vereeniging tot droogmaking van den Koekoek en vereeniging van het Zwijnsleger, in de Buitensociëteit: het maken van het 11e perceel van de bedijking langs den Koekoek, lang 300 M. Aanw. 3 Aug., te 1 uur.

Amsterdam, door C. O. Roelofs Jz.: het bouwen van een sigarenfabriek met kantoor en pakhuis, op een terrein aan de N.Z. Voorburgwal, hoek Armsteeg. Inl. bij den architect A. Salm G.Bz.

Maandag, 9 Aug.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: Bestek no. 86, het ijzerwerk voor eene aanlegplaats te Tjilatjap, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java, in 5 perceelen.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van Andernachsche keien;

2o. de levering van de turf, vereischt voor de gemeente-administratie en de kantoren van de publieke werken der gemeente, en van gascokes, ten dienste van de stoomboot der haven-politie.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw, aan het Droogbak:

1o. Bestek no. 387: het maken van één eenvoudige en vier dubbele wachterswoningen, allen van drijfsteen regelwerk aan den spoorweg Amsterdam—Rotterdam, met bijbehoorende werken. Raming ƒ 25,100;

2o. Bestek no. 388: de levering van circa 647 M³ eikenhout voor wissels;

3o. Bestek no. 389: het vergrooten van de goederenloods aan de Nieuwe Vaart op het goederenstationsemplacement Amsterdam (Oostenburgergracht.) Raming ƒ 10,000.

Inl. bij den ingenieur van den weg, kamer no. 154 van genoemd administratiegebouw.

Dinsdag, 10 Aug.

Houtrijk-en-Polanen (N.-H.), te 9½ uren, bij W. Coppes: het verdiepen van tochten in den Grooten IJpolder, over eene lengte van omstreeks 3800 M. Aanw. 6 Aug., te 10 uren.

Zalt-Bommel, te 1 uur, door den dijkstoel van het polderdistrict Bommelerwaard, in het Stadskoffiehuis: het vernieuwen van p. m. 200 M. paalwerk tusschen de hect. palen no. 231 en 234 onder Nederhemert. Inl. bij den districtsopzichter R. Leenhuis, te Zalt-Bommel.

Dokkumer-Nieuwezijlen (Fr.), te 4 uren, door het dijksbestuur van den Engwierumerpolder, bij den logementhouder Jors. Meiriuk: het maken van basaltgeloningen en dito hoefden, benevens het maken van beschuttingen en bijbehoorende werken. Aanw. 10 Aug., te 10 uren.

Woensdag, 11 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een gebouw voor sluispersoneel bij Utrecht (prov. Utrecht), behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 4 Aug., te 1 uur. Raming *f* 16,470.

Donderdag, 12 Aug.

Apeldoorn, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het leveren van ongeveer 1025 M³ grint;
2o. het vervoer van ongeveer 1025 M³ grint, liggende aan het kanaal te Apeldoorn, bij de Loobrug, bij de Papegaaibrug te Beekbergen en te Loenen.

Vrijdag, 13 Aug.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Amsterdam, Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer, te 's-Hage en bij den lijninspecteur, te Amsterdam. Raming *f* 1200.

Maandag, 16 Aug.

's-Hage, door burg. en weth.: het leveren, stellen en onderhouden van een pompwerktuig voor de ridsering van het zuidoostelijk gedeelte der gemeente 's-Hage.

Dinsdag, 17 Aug.

Rotterdam, ten kantore van de gemeentegasfabrieken Oostzeedijk: de levering van gegoten-ijzeren buizen en buisstukken tot een gezamenlijk gewicht van 517,147 Kil., ten dienste der gemeente-gasfabrieken.

Woensdag, 18 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk op het bovenstendeel der Nieuwe-Merwede, tusschen de kilometervaanen 116 en 118 onder de gemeente Dubbeldam. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter Berren, beiden te Dordrecht. Aanw. 11 Aug. Raming *f* 48,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de vernieuwing van een gedeelte van het rijs-torteibed in den Baardwijkschen overlaat, behoorende tot de werken van de Maas, in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hooff, te Vucht, en den opzichter Van der Kallen, te Geertruidenberg. Aanw. 11 Aug. Raming *f* 6470.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren van 2 meerbooien met toebehooren en het plaatsen van 7 meerpalen bij de Buskruithaven benoden Maassluis, behoorende tot de werken van de Nieuwe Maas, het Scheur en aan den Hoek-van-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, de ingenieurs Leemans te Rotterdam en Steijn Parvé, te Hoek-van-Holland, en den opzichter Durieux, te Maassluis. Aanw. 11 Aug., te 11½ uren. Raming *f* 8470.

Donderdag, 19 Aug.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Kon. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij: Bestek no. 22, het maken van toegangen naar de brug over de rivier den IJssel, bij Deventer. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Sredenrode, te Apeldoorn, en den sectieingenieur M. E. de Wildt, te Deventer. Aanw. 12 Aug., te 2 uren. Raming *f* 97,200.

Vrijdag, 20 Aug.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bestorten van een gedeelte zeewering te Vlissingen, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het IIe district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 12 en 14 Aug. Raming *f* 4000.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den lijninspecteur te Utrecht. Raming *f* 600.

Woensdag, 25 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van verschillende kunstwerken en een gedeelte kanaal met bijbehoorende werken bij den Leidschen Rijn, onder de gemeenten Utrecht en Oosten-Rijn, provincie Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 18 Aug., te 11 uren. Raming *f* 201,600.

Vrijdag, 27 Aug.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het wegruimen van een wrak en een hoop steen, gelegen in de krumme Balg in de Zuiderzee, tegenover de gemeente Het Hâlt, prov. Friesland, in 2 perceelen. Aanw. 23 Aug.

Nagekomen Afloopen.

Leiden, 28 Juli: het moderneren van twee huizen aan de Haarlemmerstraat en het nederopbouwen van een herenhuis, onder beheer van den architect G. Bleumenstein; ingekomen 14 bilj., als:

J. C. Verhoeven,	*f* 8058
C. E. Verhaaf,	» 7812
J. Christiaanse Jr.,	» 7720
J. Ruusjaar,	» 7638
M. Kapteijn den Bouwmeester en A. P. Pluijer,	» 7487
H. J. Boos,	» 7398
W. v. d. Drift.	» 7300

Middelburg, 30 Juli, voor rekening van den Staat: 1o. het op diepte brengen van de haven te Breskens behoorende tot de havenwerken in de provincie; ingek. 3 bilj., als:

M. C. de Jong P.Mz.,	te Sliedrecht,	*f* 3600
T. Volker,	» Dordrecht,	» 2990
J. Jansen,	» Neuzen,	» 2870
Raming		» 3130

2o. het maken van een peilput, terp en gebouwtje voor een registreerenden getijmeter op den Westhavendijk bij het hoofd te Zierikzee (herbesteding);
ingek. 2 bilj., als:

C. de Groot,	te Sliedrecht,	*f* 13,881
M. v. d. Linden,	» Zierikzee,	» 13,390
Raming		» 8,000

Enschedé, 30 Juli: het bouwen van een woonhuis voor F. Kreijnborg, onder beheer van den architect G. Beltman A.Gz.; ingekomen 12 bilj., als:

G. Huckriede,	te Enschedé,	*f* 11,439
A. Schreuders en Barneveld,	» Almelo,	» 11,265
G. W. Wegereef,	» Enschedé,	» 10,673
B. J. Turin,	» idem	» 10,380
A. Sieverink,	» Groenlo,	» 10,350
H. ten Cate,	» Enschedé,	» 10,297
F. H. Wijleveld,	» idem	» 10,256
A. Jessink,	» idem	» 10,227
P. A. Tijstra,	» idem	» 10,209
J. G. Tonis en D. Brudink,	» idem	» 9,940
W. Lasonder,	» idem	» 9,237
H. Tonis en G. Derksen,	» idem	» 9,176
C. v. Diest, Kostkerke en P. de Graaf, Zoetermeode,		» 7195
M. N. Langezaal,		» 7148
J. C. de Nie,		» 6990

's-Hage, 30 Juli, voor rekening van den Staat: 1o. de verbouwing der gewezen oude katholieke kerk en pastorie te Egmond-aan-Zee tot vereenigd post- en telegraafkantoor; ingek. 9 bilj., als:

Gebr. J. en C. v. d. Plas, Egmond-aan-Zee,		*f* 2410
N. v. d. Voort, Alkmaar,		» 2302
D. Tromp, Zand-Zijpe,		*f* 2299
S. Brouwers, Alkmaar,		» 2260
D. Kramer, Schagen,		» 2255
M. Oosthuis, Egmond-aan-den-Hoef,		» 2189
K. Wijker, Egmond-aan-Zee,		» 2164
G. Ringewaard,	idem	» 2130
J. Groot,	idem	» 2070
Raming		» 2580

2o. de bouw van lokalen ten behoeve van den postdienst, op het stationsterrein te Arnhem; ingek. 14 bilj., als:

A. A. Flipse,	te Arnhem,	*f* 15,400
W. Beijer Jr.,	» idem	» 14,935
A. Jas,	» idem	» 14,593
J. H. v. Riel,	» idem	» 14,420
J. de Buyter,	» idem	» 14,300
Gebr. A. en N. W. v. Daalen,	» idem	» 14,265
W. Okkes,	» Zevenaar,	» 14,200
G. H. v. d. Heijden,	» Arnhem,	» 14,135
H. v. d. Sand,	» idem	» 13,900
R. Bolder,	» idem	» 13,711
J. P. Welsing,	» idem	» 13,490
A. Lestrade,	» idem	» 13,149
L. R. Hasselbach Jr.,	» idem	» 12,977
J. v. Burk, Oosterbeek en W. Wissing,	» idem	» 12,930
Raming		» 15,100

Winschoten: het bouwen van eene villa voor J. P. Rüedel; minste inschr. H. Dik, te Winschoten, voor *f* 17,425, aan wien het werk is gegund.

Sneek: het maken van een verwarmingstoestel in school no. 4. Gegund aan A. Bikkers & Zn., te Rotterdam, voor *f* 1541.50.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Ierseke, 23 Juli: het maken en leveren van 2 vloedpalen en 10 eiken meerpalen; ingekomen 1 bilj. van W. Goeman, te Ierseke, voor *f* 223.95, gegund.

Rotterdam, 24 Juli: het uitvoeren van verschillende werken voor de Heinekens Bierbrouwerijmaatschappij; ingek. 13 bilj., als:

H. Stelwagen,	te Rotterdam,	*f* 49,670
Camesie & Co.,	» idem	» 48,143
A. de Haan,	» idem	» 47,900
E. Breuer,	» idem	» 47,883
P. Bleijenburg,	» idem	» 45,869
M. Zanjer,	» idem	» 44,750
H. Seelen,	» idem	» 44,389
D. J. Ulenberg,	» idem	» 43,800
J. Spruijt en A. v. Staveren,	» Kralingen,	» 43,971
A. Boef en G. Pelt,	» Rotterdam,	» 42,877
H. Lagerwaard,	» idem	» 41,849
J. J. Gort,	» idem	» 41,132
K. Hollander,	» Gouda,	» 39,700
Raming		» 42,100

Appingedam, 24 Juli: het bouwen van een heerenhuis voor J. E. Takens, onder beheer van den architect B. Harms, te Delfzijl; ingek. 18 bilj., als:

H. Stevens, Appingedam,		*f* 11,.80
H. Nieland, Warfum,		» 11,489
J. Heltman, Loppersum,		» 11,390
H. Nieland, Wirdum,		» 11,373
J. Heikens, Appingedam,		» 11,290
J. Postman, Ten-Post,		» 11,240
A. H. Tenenga, Grootegast,		» 11,230
P. Bertien, Loodorp,		» 11,200
J. Pot, Stedum,		» 11,190
H. Wieringa, Ten-Post,		» 11,000
T. Bos, Bedum,		» 10,989
J. Zeldenrust, Warfum,		» 10,963
B. v. Eerden, Ten-Post,		» 10,900
W. D. Rottschäfer, Stedum,		» 10,837
H. Haan, Westeremden,		» 10,510
L. Los, Stedum,		» 10,425
K. Buruma, Solwerd bij Appingedam,		» 9,482
W. Schultens, Farmsum,		» 9,460
gegund.		
Raming		*f* 9,430

Heerenveen, 24 Juli, voor rekening der gemeente Schoterland: 1o. het verbouwen der school te Bovenknijpe; ingek. 27 bilj.; minste inschr. K. F. Brouwer, te Bovenknijpe, voor *f* 2347.

2o. het verbouwen der school te Jubbega Schurega aan den straatweg; ingek. 28 bilj.; minste inschr. K. A. v. d. Veen, te Drachten, voor *f* 3090.

3o. het verbouwen der school te Jubbega Schurega aan de vaart; ingek. 27 bilj.; minste inschr. T. T. van Eijk, te Lippenhuizen, voor *f* 4520.

Alles gegund.

Noordbroek, 24 Juli: het afbreken van twee oude gebouwen en het bouwen van een gemeentehuis en een woonhuis; ingekomen 5 bilj., als:

	volgens Bestek I.	volgens Bestek II.
J. Kloester, Noordbroek,	*f* 4700	*f* 5500
T. Holthuis Jr., Groningen en H. Holthuis, Zuidbroek,	4676	5488
Joh. Baarke, Noordbroek,		4856
A. Ihanje, idem	4198	4576
A. Penninga & Zn., idem	3840	4699

Gegund aan A. Ihanje, volgens Bestek II.

Utrecht, 24 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het vervangen der bestaande houten ophaalbrug over de Vecht te Nederhorst-den-Berg, door eene ijzeren ophaalbrug; ingekomen 14 bilj., als:

M. D. Schreuder,	te Arnhem,	*f* 12,100
S. v. Soest,	» Mijdrecht,	» 10,400
H. J. Baitenhuis,	» Nunspeet,	» 9,880
G. B. Meijer,	» Groningen,	» 9,845
G. H. v. d. Wilde,	» Breukelen,	» 9,748
F. Verminnen,	» Utrecht,	» 9,500
E. Scheepbouwer,	» idem	» 9,428
R. Barneveld,	» Vreeswijk,	» 9,150
J. Barends,	» Vinkeveen,	» 9,200
J. Krachten,	» Utrecht,	» 9,173
W. v. Schaik,	» Nieuwersluis,	» 9,102
F. H. Joost,	» Hilversum,	» 8,968
F. Lem,	» Kralingen,	» 8,876
R. Vermaas,	» Weesp,	» 8,800
gegund.		

2o. de vergroting van het schoolgebouw voor middelbaar onderwijs aan de Van-Wijckskade; ingek. 13 bilj., als:

J. W. de Leeuw,	te Utrecht,	*f* 17,150
J. H. de Borst,	» idem	» 17,060
K. Koers,	» idem	» 17,000
F. v. Vloten,	» idem	» 16,668
H. Vermeer,	» idem	» 16,640
B. J. v. Baren,	» idem	» 16,520
J. Krap,	» idem	» 16,225
J. H. de Vos,	» idem	» 15,820
J. de Vos Jr.,	» idem	» 15,771
A. C. Vink,	» idem	» 15,598
G. J. v. Vloten,	» idem	» 15,431
C. J. Ruine,	» idem	» 15,376
W. A. G. Janson,	» idem	» 14,788
gegund.		

Assen, 24 Juli: het verven en behangen van drie woningen voor J. Wildeboer aan de Houtstraat te Assen, onder beheer van den architect J. van Houten; ingek. 5 bilj., als:

J. Ernens,	te Assen,	*f* 178
S. J. v. Beek,	» idem	» 158
G. Dekker,	» Rolde,	» 158
J. Stoter,	» Assen,	» 140
K. Dekker,	» idem	» 139

Gegund aan J. Stoter.

Haarlem, 26 Juli: het bouwen van eene nieuwe kerk voor de Remonstrantsche gemeente, onder beheer van den architect A. van der Steur Jr.; ingekomen 12 bilj., als:

J. Kooij,	te Amsterdam,	*f* 34,400
N. Brugman,	» idem	» 30,200
Gebr. v. Campen,	» Haarlem,	» 30,150
W. Westerhof,	» Weesp,	» 29,888
D. A. Graakenburg,	» Haarlem,	» 29,166
A. Paans,	» Amsterdam,	» 28,990
H. J. Geijl, firma Martens & Zn.,	» Haarlem,	» 27,990
H. Kluijt,	» Overveen,	» 27,945
J. Verkoren,	» Voorschoten,	» 27,757
A. Aalders,	» Amsterdam,	» 27,674
J. A. Raaveldt Jr.,	» Haarlem,	» 27,200
B. Zuithof,	» idem	» 26,693
gegund.		

Nunspeet, 26 Juli, voor rekening der gemeente Ermelo: het verrichten van eenige onderhoudswerken en vernieuwingen aan: 1o. de school en onderwijzerswoning te Vierhouten; minste inschr. H. J. Baitenhuis, Nunspeet, voor *f* 170.

2o. het huis van den gemeesteer en de school te Elspeet; minste inschr. dezelfde, voor *f* 270.

3o. de onderwijzerswoning te Nunspeet; minste inschr. W. Juffer, Nunspeet, voor *f* 1439.

Haelen, 26 Juli: het bouwen van eene nieuwe gemeenteschool voor 200 kinderen en het bouwen van een bijgebouw met privaten en bergplaatsen, onder beheer van den architect E. Corbeij, te Heuver; ingek. 10 bilj., als:

N. Nijskens,	te Roermond,	*f* 8210
W. Verstraelen,	» Odiliënberg,	» 7990
H. Frenken,	» Haelen,	» 7798
J. Bosman,	» Venlo,	» 7740
M. Reijnders,	» Horn,	» 7210
E. Meelems,	» Weert,	» 6990
P. J. Ubachs,	» Nieuwstad,	» 6920.25
J. L. Leonards,	» Roermond,	» 6500
H. H. Groenendaal,	» Nederweert,	» 6375
M. Pelthert,	» Maasniel,	» 5860

Terborg, 26 Juli: het bouwen van twee villa's alsdaar, met de levering der materialen, voor de Terborgsche Bouwmaatschappij; minste inschr. H. J. te Siepe, te Winterswijk, voor *f* 15,787, aan wien het werk is gegund.

Oeffelt, 26 Juli: het bouwen van een nieuw huis, stalling en schuur voor P. J. Beumer; ingek. 5 bilj., als:

J. Bosman,	te Venlo,	*f* 3730
C. v. Bergen,	» Gennep,	» 3285
K. Korting,	» Aaier (Bergen),	» 4482
J. Nijssen,	» Oeffelt,	» 4330
A. Jansen,	» Bergen,	» 4240
gegund.		

's-Bosch, 26 Juli: het afbreken van gebouwen, en het maken van ringmuren met daarmede in verband staande werken, langs den Westval, voor E. L. de Jongh, te 's-Bosch, onder beheer van den architect A. v. Lieshout; ingek. 6 bilj., als:

H. Heers, 's-Bosch,		*f* 1465
Jansen, idem		» 1299
A. B. Deckers, idem		» 1180
J. v. Roosmalen,		» 1168
P. v. Hout,		» 1066
M. Brands,		» 983
gegund.		

Nijmegen, 26 Juli, voor rekening van het polderdistrict Rijk-van-Nijmegen: 1o. het uitboegen der buiten- en binnenkruin van den Waaldijk, onder Ress, Beuningen en Winssen; minste inschr. J. van Gaalen, voor *f* 1357.

2o. het maken van een grintberm te Weurt aan de kolk, genaamd de Pelsakker; minste inschr. W. v. Hasselt, te Nijmegen, voor *f* 1154.

3o. het maken van een grintberm te Balgoi aan de kolk tegenover de kamp, genaamd de Noorwinter, bij hectometerpaal 190—191; minste inschr. W. Cloosterman, te Niftrik, voor *f* 799.

's-Hage, 26 Juli, voor rekening van den Staat: de levering van het ijzerwerk voor negenen-dertig bruggen, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java; ingek. 14 bilj., als:

Ned. Stoombootmaatschappij, Rotterdam,	*f* 15,800
Kon. Ned. Grofsmederij, Leiden,	» 14,650
Deprez & Co., Tilburg,	» 14,600
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	» 14,000
Société internationale, Braine-le-Comte,	» 13,982
E. H. Begemann, Helmond,	» 13,900
Nicaise en Delcuve, La Louvière,	» 13,830
Veuve Alphonse Frederix, Luik,	» 13,290
La Métallurgique, Brussel,	» 13,178
A. Germain, Charleroi,	» 12,908
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	» 12,475
Société de Moshouwely, Moshouwely,	» 12,367
Société de la Hestre, Bassac,	» 12,349
Société Dyle en Bacalan, Parijs,	» 11,573

Breda, 26 Juli: het bouwen van een heerenhuis in de Mauritsstraat, onder beheer van den architect A. Verhegh.

Timmerwerk, ingek. 8 bilj., als:

Ant. Bielen,	te Breda,	*f* 3081
J. J. Koopmans,	» idem	» 3021
A. v. Gils,	» idem	» 2874
W. v. Oosterhout,	» idem	» 2419
J. B. Kroes,	» idem	» 2390
G. v. d. Velden,	» idem	» 2388
F. C. Schrauwen,	» idem	» 2340
W. F. Reichardt,	» idem	» 2279

Metselwerk, ingek. 6 bilj., als:

A. Wiewers-Tack,	te Breda,	*f* 2990
J. A. Mol,	» idem	» 2900
G. v. d. Sande,	» idem	» 2823
C. de Kanter,	» idem	» 2800
W. v. Bussel,	» idem	» 2370
C. Hop,	» idem	» 2345

Massa, ingek. 5 bilj., als:

J. J. Koopmans,	te Breda,	*f* 5360
F. Rovers,	» Teteringen,	» 5284
J. B. Kroes,	» Breda,	» 4744
A. C. Bom,	» idem	» 4650
G. v. d. Velden,	» idem	» 4458

Gegund in massa aan G. v. d. Velden.

Maastricht, 26 Juli: het leveren en plaatsen van eenige meubels en het uitvoeren van verschillende werkzaamheden aan het Rijksarchiefgebouw te Maastricht; ingek. 6 bilj., als:

J. C. Bickhaut,	te Maastricht,	*f* 3578
J. Meijers,	» idem	» 3444
J. Schenk,	» idem	» 3260
L. Dresseus,	» idem	» 3260
J. Klijn,	» idem	» 2999
J. Beggers,	» idem	» 2978
Raming		» 3000

Dragehaan, 26 Juli: het verbouwen van het voorste gedeelte der pastorie, onder beheer van den architect A. Velding; ingek. 12 bilj., als:

S. en A. Zijlstra, Bozhol,		*f* 1750
W. J. Knipers, Surhuisterveen,		» 1739
H. Eldering, Suameer,		» 1740
G. v. d. Wal, Eestrum,		» 1722
K. A. v. d. Veen, Drachten,		» 1687
L. H. Eldering, Bergum,		» 1668
B. J. Gros, Garijp,		» 1624
B. Ros, Surhuisterveen,		» 1489
J. H. Bos, Twijzel,		» 1473.80
R. D. de Vries, Eestrum,		» 1431
D. S. v. d. Meer, Dragaham,		» 1390
M. Veenstra, Augustinusga,		» 1331

Sloterdijk, 26 Juli: het bouwen van een boerderij in den »Groote Hpolder" onder beheer van den architect J. van Loor; ingek. 18 bilj.; minste inschr. C. van Soest, te Beverwijk, voor *f* 11,598.

Amsterdam, 26 Juli: het hardmaken van een gedeelte ringweg in den Noorder-Ypolder; ingek. 9 bilj.; minste inschr. J. de Jong, te Ammerstol, voor *f* 3750.

Erp, 27 Juli: het vergrooten der openbare school in de kom der gemeente Erp; ingek. 6 bilj., als:

W. v. Lieshout, Erp,	*f* 1807
A. Kusters, Berlikum,	» 1378
L. Paaps, Vechel,	» 1354
H. Lambers, Boerdonk gem. Erp,	» 1295
Fr. Oliviers, Gemert,	» 1278
H. H. Verhagen, Beek-en-Donk,	» 1193.90
Raming	» 1293.67

Baarn, 27 Juli: het bouwen van een dubbel woonhuis aan de Oranjestraat, voor J. Oostveen, onder beheer van den architect H. Baggelaar Jr.; ingek. 5 bilj.; minste inschr. was G. C. Kerkhof, te Baarn, voor *f* 5998.

Spierdijk (N.-H.), 27 Juli: het vergrooten der R.-K. pastorie te Spierdijk met aanhoorende werken, onder beheer van den bouwmeester A. C. Bleijs, te Amsterdam; gegund aan den minsten inschr. H. R. Hendriks, te Os.

Utrecht, 27 Juli, voor rekening der Maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen: 1o. Bestek no. 444: het leggen van de tweede spoorbaan tusschen Bergen-op-Zoom en Kruiningen, het wijzigen en uitbreiden der stationsterreinen te Woensdrecht, Rilland-Bath, Krabbendijke en Kruiningen en het verrichten van bijkomende werken, ten behoeve van den spoorweg van Roosendaal naar Vlissingen; ingek. 13 bilj., als:

F. E. Terwindt, Pannerden,	ƒ	159,420
C. de Wilde Az., Kattendijke,	»	148,000
J. B. Raaijmakers, Wouw,	»	147,000
J. G. Ihnsman, Nijmegen,	»	145,000
G. A. v. Rattem, Sliedrecht,	»	144,000
H. v. Rhijn, Naarden,	»	141,400
J. Hilkes, Grave,	»	139,906
W. F. Weijers, Tilburg,	»	135,900
C. D. Bolier, Scherpenisse (Z.-B.),	»	134,800
A. Terwindt, Westpannerden,	»	134,000
L. Kalis Kz., Sliedrecht,	»	131,800

2o. Bestek no. 447: het wijzigen en uitbreiden van de verlading te Buitenpost, ten behoeve van den spoorweg van Harlingen naar de Pruisische grenzen; ingek. 9 bilj., als:

H. Formsma, Grijpskerk,	ƒ	3240
M. H. v. d. Molen, Buitenpost,	»	2986
G. H. Vollmer, Dokkum,	»	2569
H. Eldering, Sumeer (Friesl.),	»	2553
F. Hilarius Wz. Leeuwarden,	»	2543
H. de Jong, Dokkum,	»	2490
F. Ahersen, Stavoriji,	»	2443
H. F. Biesma, Buum,	»	2373
C. S. Schieve, Boornbergum,	»	2258

Delft, 27 Juli: het bouwen eener fabriek van producten uit beenderen, onder beheer van den architect B. Schelling Az.; ingek. 21 bilj., als:

C. v. 't Woudt, Vrijenban,	ƒ	52,300
W. P. Teeuwisse, 's-Hage,	»	51,980
Gebr. Lucas, Delft,	»	51,000
W. N. v. Ipenburg, idem	»	52,470
Gebr. Bruigom, idem	»	51,700
C. v. d. Boon, idem	»	51,150
H. Beijer, Hof-van-Delft,	»	51,110
W. F. C. Schaap, Delft,	»	48,300
D. J. Houtzager, idem	»	47,740
J. P. Remmerswaal, idem	»	47,639
W. P. v. d. Laan, Rotterdam,	»	46,518
J. Rosmoden, 's-Hage,	»	45,950
W. A. G. Jansen, Utrecht,	»	45,680
Gebr. Houtman, 's-Hage,	»	45,250
N. Roodenburg, Delft,	»	44,448
M. L. v. Spange, 's-Hage,	»	43,983
P. Vlasman, Utrecht,	»	43,428
J. F. Luxemburg, Delft,	»	43,400
C. Meijers, 's-Hage,	»	43,045
J. Visser Gz., Papendrecht,	»	41,845
Wed. G. Camesie & Co., Rotterdam,	»	38,413

Utrecht, 27 Juli, het maken van: 1o. eene remise voor zes locomotieven, met magazijn en kantoor; 2o. een reservoir- en stoomverwarmingsgebouw; 3o. een kolenpark; alles te Zwolle, voor rekening der Centraalspoorwegmaatschappij; ingekomen 13 bilj., als:

G. Groothengel,	te Borne,	ƒ 20,980
H. A. Witzand,	» Almelo,	» 20,912
H. Timmer,	» Meppel,	» 19,990
K. J. Kalt,	» Heerenveen,	» 19,984
A. v. Straten,	» Zwolle,	» 19,797
L. v. Nispen,	» idem	» 19,218
F. de Herder,	» idem	» 19,197
D. Bruins,	» Naarden,	» 18,945
H. v. Rhijn,	» Naarden,	» 18,745
G. v. Rassel,	» Utrecht,	» 18,575
K. Bleeker,	» Zutfen,	» 17,490
C. Schieve,	» Boornbergum,	» 17,387
W. Westerhof,	» Weesp,	» 16,840

Breda, 26 Juli: het bouwen van een woonhuis in de Korte Markstraat te Breda, onder beheer van den architect A. Verlegh.

Timmerwerk, ingekomen 7 bilj., als:

F. Rovers,	te Teteringen,	ƒ 860
F. C. Schrauwen,	» Breda,	» 771
J. P. Kleiner,	» idem	» 767
J. J. Koopmans,	» idem	» 765
W. v. Oosterhout,	» idem	» 730
P. Balijaers,	» idem	» 699.81
W. F. Reichardt,	» idem	» 649.85

Metselwerk, ingek. 5 bilj., als:

M. de Kort,	te Ginneken,	ƒ 868
W. v. Bossel,	» Breda,	» 850
C. de Kanter,	» idem	» 728
W. de Kanter,	» Teteringen,	» 643
H. v. Meel,	» Breda,	» 639

Mans, ingek. 5 bilj., als:

J. P. Kleiner,	te Breda,	ƒ 1680
J. J. Koopmans,	» idem	» 1586
F. Rovers,	» Teteringen,	» 1493
A. Nuijten,	» Breda,	» 1483
G. v. d. Velden,	» idem	» 1447

Gegund: het timmerwerk aan W. F. Reichardt en het metselwerk aan H. van Meel.

Roosendaal (N.-Br.), 28 Juli: het bouwen van een winkelhuis aan de Markt, voor A. W. Braat, onder beheer van den architect M. Vergouwen; ingek. 7 bilj., als:

P. de Bruijn,	te Roosendaal,	ƒ 9977
L. Suijkerbuijk,	» idem	» 9863
Jos. v. Loon,	» idem	» 9200
M. v. Overveld,	» idem	» 9100
P. Stevens,	» idem	» 8830
A. Koch,	» idem	» 8700
F. B. Bruglemans,	» idem	» 8642

gegund.

's-Hage, 28 Juli, voor rekening van den staat: 1o. het maken van het zuidelijk deel der werken binnen den Merwedelijk te Gorichem.

a. voor het geval de schutsloskamuren en buitenfront-sleugelmuren van metselwerk in baksteen worden gemaakt; ingekomen 5 bilj., als:

D. Volker, Dordrecht en A. Volker Lz., Sliedrecht,	ƒ	1,508,000
J. J. Bekker, Lent,	»	1,443,000
G. A. v. Rattem, Sliedrecht,	»	1,417,000
S. H. Fermin, Scheveningen,	»	1,392,000
H. v. Rhijn, Naarden,	»	1,374,800

b. voor het geval de sub *a* gemeende muren van metselwerk in basalt worden gemaakt; ingek. 3 bilj., als:

D. Volker, Dordrecht en A. Volker Lz., Sliedrecht,	ƒ	1,508,000
J. J. Bekker, Lent,	»	1,443,000
G. A. v. Rattem, Sliedrecht,	»	1,420,000
H. v. Rhijn, Naarden,	»	1,383,000
S. H. Fermin, Scheveningen,	»	1,380,000
Raming	»	1,535,000

2o. het verdiepen van den mond van de rivier de Dorstsche Kil tusschen de kilometerraaien 129 van de Dorstsche Kil en 126 van het Ijsselsandsch Diep; ingek. 2 bilj., als:

H. Benuk H.Rz., Utrecht,	ƒ	16,895
G. A. v. Rattem, Sliedrecht,	»	15,900
Raming	»	17,870

3o. de uitvoering van werken tot normalisering van de Waal onder Gent; ingekomen 8 bilj., als:

J. L. Pauwen, Pannerden,	ƒ	38,999
R. A. v. d. Bergh, idem	»	36,960
A. Geldens, 's-Hoch,	»	36,400
A. G. Huyskes, Bedel,	»	36,300
J. H. v. Beusekom, Lobith,	»	33,958
F. E. Terwindt, Pannerden,	»	35,600
H. v. Arnooy Jz., Zalt-Bommel,	»	35,400
L. A. v. Haaften, Sliedrecht,	»	35,150
Raming	»	35,700

4o. het verrichten van baggerwerk in en nabij den Amer en het herstellen en onderhouden van de werken op deze rivier en aan de monden van het Oude-Maasje en de Donge, van den dag der gunning van het werk tot en met 30 Juni '87; ingek. 5 bilj., als:

A. de Kort, Baardwijk,	ƒ	9879
S. v. Donges, Raamsdonk,	»	9164
J. Hilken, Grave,	»	8980
A. Geldens, 's-Hosch,	»	8900
B. de Waard, Nieuwenhoorn,	»	8690
Raming	ƒ	10,000

Hoogeloon, 29 Juli, voor rekening der gemeente, onder beheer van den architect A. van Himbergen: 1o. het bouwen van een raadhuis zonder leverantie van steen en kalk; minste inschr. J. Boellens, te Bladel, voor ƒ 1934.80

Raming » 2300

2o. het verbouwen van de school en onderwijzerswoning te Casteren; minste inschr. P. Hellemans, te Bladel, voor ƒ 975

Raming » 1700

Beide gegund.

Zutfen, 29 Juli: het bouwen van een nieuw ziekenhuis bij den geprojecteerden Coehoornsingel; ingek. 29 bilj., als:

K. J. Ruijsch v. Dugteren, Utrecht,	ƒ	76,842
A. C. Vink, idem	»	75,017
H. Timmer, Meppel,	»	73,353
H. Jansen, Nijmegen,	»	72,054
A. v. Dommelen, idem	»	71,988
M. Rozenburg, Naaldwijk,	»	71,522
A. v. d. Meer, Harlingen,	»	71,500
L. Nijland, Zutfen,	»	69,526
H. Rood, Gorsel,	»	69,508
D. Bruins, Zwolle,	»	67,395
J. v. Rassel, Utrecht,	»	66,989
G. Boerstoel, Brummen,	»	66,900
C. ter Haar, Winterswijk,	»	65,250
T. G. Bekhuis en D. Damstra, Leeuwarden,	»	64,954
K. J. Kalt, Heerenveen,	»	63,889
J. v. Burk, Oosterbeek en W. Wissing, Arnhem,	»	63,300
G. v. Ginkel, Nijmegen,	»	63,290
A. J. Uiterwijk, Zutfen,	»	62,290
J. Zandvoort, Deventer,	»	61,266
G. J. Koordeman, Zutfen,	»	61,247
H. Hagtink, idem	»	60,876
C. Revelman, Zutfen,	ƒ	60,400
J. v. Groenendael, 's-Hage,	»	60,130
K. Bleeker, Zutfen,	»	59,608
G. J. Carmiggelt & Zn., Brummen,	»	58,800
E. v. d. Woerd, Deventer,	»	58,561
G. Schorink, Zutfen,	»	57,777
H. L. Hamer, idem	»	56,120
H. W. Douwes, idem	»	55,990

gegund.

Arnhem, 29 Juli: het maken van eene zinkbedekking op de manege, met bijkomende werken, onder beheer van den architect A. R. Freem; ingekomen 16 bilj., als:

J. P. Welsing,	te Arnhem,	ƒ 2788
C. B. Bopaf,	» idem	» 2784
J. G. Brum,	» idem	» 2780
A. Knoops,	» idem	» 2651
S. Nijdam,	» idem	» 2585
A. Jan,	» idem	» 2395
J. H. v. Riel,	» idem	» 2348
A. Flipse,	» idem	» 2280
E. A. Loeffen,	» idem	» 2224
F. W. Braat,	» Delft,	» 2205
G. H. v. d. Heijden,	» Arnhem,	» 2200
A. Lestrafle,	» idem	» 2150
H. Onck,	» idem	» 2079
A. Pitlo,	» idem	» 2050
W. Wissing,	» idem	» 1815
Gebr. v. Dalen,	» idem	» 1793

gegund.

Schiedam, 29 Juli: het vernieuwen der exercitieschuur met ijzeren kap, voor rekening der gemeente; ingek. 4 bilj., als:

Wouterlood en Berkelaar, Schiedam,	ƒ	9625
W. P. v. d. Laan, Rotterdam,	»	8679
W. Schuurhagel, Schiedam,	»	8585
H. v. Wienhoven, idem	»	8160

gegund.

Harlingen, 29 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het herstellen, schoonmaken en verwisselen van sluisdeuren; ingek. 7 bilj., als:

Gebr. v. d. Meer,	te Harlingen,	ƒ 1000
H. Mosiman,	» idem	» 925
G. Spoelstra,	» idem	» 788
Joh. Langenhout,	» idem	» 727
F. J. Schaafsma,	» idem	» 676
W. Bonnema en J. Kramer,	» idem	» 640
J. Posthuma,	» idem	» 619

gegund.

2o. het maken van eene walbeschoeiing langs de stadsgrachten, over eene lengte van 400 M.; ingek. 7 bilj., als:

J. de Jong,	te Harlingen,	ƒ 968
W. Bonnema en J. Kramer,	» idem	» 820
F. J. Schaafsma,	» idem	» 816
G. Bauritius,	» idem	» 766
Gebr. v. d. Meer,	» idem	» 750
J. Posthuma,	» idem	» 724
J. de Lange,	» idem	» 684

gegund.

Groningen, 29 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het leveren van eenige gegoten ijzerwerken ten dienste der afwateringsriolen; ingekomen 3 bilj., als:

R. Hunse, (Assen),	ƒ	160
J. Gorter,	»	157.75
D. M. v. d. Loeff & Co.,	»	147

2o. het aanbouwen van vier lokalen bij het gymnasium; ingekomen 18 bilj., als:

G. P. v. Erp,	ƒ	11,300
E. Berkenbosch,	»	11,250
H. Meijer,	»	10,694
J. N. Kruizinga,	»	10,374
J. Ibelings,	»	10,381
R. Boovingh,	»	10,109
H. Scheltema,	»	9,937
A. Schneider Jr.,	»	9,926
H. Janssen,	»	9,874
T. Holthuis Sr.,	»	9,814
A. de Vries,	»	9,648
Fa. Hendriks,	»	9,497
E. W. Wietzema,	»	9,332

's-Bosch, 29 Juli: het herstellen en met eene puinglooiing bezetten van het gedeelte provincialen weg van Os naar Oisen, loopende over de Meerkade; minste inschr. van C. Kooijmans, te Dreumel, voor ƒ 1799. Raming ƒ 2010.

Arnhem, 30 Juli: het onderhouden van de gebouwen der rijkslandbouwschool te Wageningen en het daaraan uitvoeren van verschillende vernieuwingen en herstellingen; ingekomen 4 bilj., als:

J. Haar Hz.,	te Wageningen,	ƒ 797
H. A. J. Popping,	» idem	» 795
Wed. H. de Vries,	» idem	» 774
J. Goossen,	» idem	» 769
Raming		» 79

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 7 AUGUSTUS 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 9 Aug.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: Bestek no. 86, het ijzerwerk voor eene aanlegplaats te Tjilatjap, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java, in 5 perceelen.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van Andernachsche keien;

2o. de levering van de turf, vereischt voor de gemeente-administratie en de kantoren van de publieke werken der gemeente, en van gascokes, ten dienste van de stoomsloot der havenpolitie.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het dempen van de sloot tusschen de Binnenkade en de Trekvliet, aldaar, benevens het leggen van een riool door die demping.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw, aan het Broedplak:

1o. Bestek no. 387: het maken van vóór eenvoudige en vier dubbele wachterswoningen, allen van drijfsteen regelwerk aan den spoorweg Amsterdam—Rotterdam, met bijbehoorende werken. Raming ƒ 25,100;

2o. Bestek no. 388: de levering van circa 647 M³ eikenhout voor wassels:

3o. Bestek no. 389: het vergrooten van de goederenloods aan de Nieuwe Vaart op het goederenstationsemplacement Amsterdam (Oostenburgergracht.) Raming ƒ 10,000.

Inl. bij den ingenieur van den weg, kamer no. 154 van genoemd administratiegebouw.

Biervliet (Zeel.), te 4 uren, door het bestuur van den Elisabethpolder, in de directiekeet: het vernieuwen van de houten beschoeiing aan het buitenfront der wachtshuis van genoemden polder. Aanw. te 3 uren.

Jislum (Fr.), door kerkvoogden der Herv. gemeente: het gedeeltelijk afbreken der kerk met toren en het wederopbouwen der kerk met nieuwen toren, te Jislum. Aanw. gehouden. Bilj. inzenden bij den kerkvoogd H. D. Roorda, aldaar.

Dinsdag, 10 Aug.

Houtrijk-en-Polanen (N.-H.), te 9½ uren, bij W. Coppoe: het verdiepen van tochten in den Grooten IJpolder, over eene lengte van omstreeks 3800 M. Aanw. gehouden.

Willemsoord, te 11 uren, door de directie der marine: het uitdiepen van het zuidelijk gedeelte van het natte dok. Aanw. 9 Aug., te 10 uren.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-stapel-en-constructiemagazijnen, op het bureau zijner directie in de Houttuinen: de levering van 800 KG. koper, gegoten in blokken, 30 KG. koper, staafrond, D. 0,032 M.

Zalt-Bommel, te 1 uur, door den dijkstoel van het polderdistrict Bommelerwaard, in het Stadskoffiehuis: het vernieuwen van p. m. 200 M. pakwerk tusschen de heet. palen no. 231 en 234 onder Nederhemert. Inl. bij den distrietsopzichter H. Loenhuis, te Zalt-Bommel.

Dokkumer-Nieuwezijlen (Fr.), te 4 uren, door het dijksbestuur van den Engwierumerpolder, bij den logementhouder Jors Meirink: het maken van basaltgroeningen en dito hoofden, benevens het maken van beschuttingen en bijbehoorende werken. Aanw. 10 Aug., te 10 uren.

's-Bosch, te 7 uren, door de firma Eckels & Co., ten haren kantore: het bouwen van een veestal, met bijlevering der materialen. Inl. bij den bouwkundige A. van Liempt. Aanw. gehouden.

Oosterbeek, door den bouwkundige H. A. Klaassen, inhet koffiehuis Hoogvelde: het bouwen eener kleine villa, met bijkomende materialen en arbeidsloonen.

Woensdag, 11 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een gebouw voor sluispersoneel bij Utrecht (prov. Utrecht), behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 16,470.

Stompwijk, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener openbare school met onderwijzerswoning aan den Veenweg. Inl. bij den architect W. A. de Zwart, te Voorburg.

Bijkerhoek (Or.), te 11 uren, door burg. en weth. van Holten, ten huize van E. Jansen in 't Bonte Paard: het bouwen eener onderwijzerswoning met schuurtje, te Bijkerhoek. Aanw. te 10 uren.

Zwolle, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van de meisjesschool in de Bloemendalstraat. Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. 9 Aug., te 2 uren.

Donderdag, 12 Aug.

Apeldoorn, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van ongeveer 1025 M³ grint;

2o. het vervoer van ongeveer 1025 M³ grint, liggende aan het kanaal te Apeldoorn, bij de Loobrug, bij de Papegaaibrug te Beekbergen en te Loenen.

Bolsward, te 7 uren, door het college van gasthuisvoogden: het bouwen van twee woningen te Pingjum (herbesteding).

Vrijdag, 13 Aug.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Amsterdam. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer, te 's-Hage en bij den lijninspecteur, te Amsterdam. Raming ƒ 1200.

's-Bosch, te 7 uren, door het college van regenten over de godshuizen en den algemeenen armen, in het Oudemannen- en vrouwenhuis: het maken van een gebouw tot verpleging van zieken in het geneeskundig gesticht voor krankzinnigen, te 's-Bosch. Aanw. 9 Aug., te 10 uren.

Zaterdag, 14 Aug.

Rhenen (Geld.), te 10 uren, door directeuren van den Rhenenschen-Eteschedèschen kunstweg, in het logement van Bimbergen: het vernieuwen der brug in genoemden weg over de Vordersche beek. Aanw. 9 Aug., te 2 uren.

Zutfen, te 2 uren: het bouwen van een steenkolenbergplaats bij de gasfabriek. Aanw. 11 Aug., te 2 uren.

Bergen-op-Zoom, te 2 uren, door burg. en weth.: het leveren van van 750 M³ hardsteenen trottoirband.

Heerenveen, door den architect L. de Goed te Beetsterzwaag: het doen van eene belangrijke verbouwing aan een heerenhuis te Heerenveen.

Maandag, 16 Aug.

's-Hage, door burg. en weth.: het leveren, stellen en onderhouden van een pompwerktuig voor de ridoering van het zuidoostelijk gedeelte der gemeente 's-Hage.

Dinsdag, 17 Aug.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 448, het wijzigen van het plankier langs de spoorwegbaven en uitbreiding van sporen op het stationsemplacement te Hoogstraat—Soppenoer. Aanw. 10 Aug., te 10 uren.

Rotterdam, ten kantore van de gemeentegasfabrieken, Oostzeedijk: de levering van 246 KG. carnatiekmeringen, ten dienste der gemeentegasfabrieken.

Rotterdam, ten kantore van de gemeentegasfabrieken Oostzeedijk: de levering van gegotenijzeren buizen en hulpstukken tot een gezamenlijk gewicht van 517,147 KG., ten dienste der gemeente-gasfabrieken.

Woensdag, 18 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk op het benedendeel der Nieuwe-Merwede, tusschen de kilometerraaien 116 en 118 onder de gemeente Bubbelham. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter Boeren, beiden te Dordrecht. Aanw. 11 Aug. Raming ƒ 45,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de vernieuwing van een gedeelte van het rijksoeverhoofd in den Haarsteegschen overlaat, behoorende tot de werken van de Maas, in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hoeff, te Vucht, en den opzichter Van der Kallen, te Geertruidenberg. Aanw. 11 Aug. Raming ƒ 6470.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren van 2 meerbooien met toebehooren en het plaatsen van 7 meerpalen bij de Bosch'sche Kil, het Scheur en aan den Hoek-van-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, de ingenieurs Leemans te Rotterdam en Stegin Parvé, te Hoek-van-Holland, en den opzichter Durieux, te Maasstuis. Aanw. 11 Aug., te 11½ uren. Raming ƒ 3470.

Donderdag, 19 Aug.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het drijarig onderhoud van den straatweg van 's-Bosch naar Best, eindigende 30 Juni '89. Bilj. inzenden 18 Aug. vóór 3 uren. Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. 16 Aug., te 9 uren.

Jaarsveld (Utr.), te 12 uren, door het bestuur der gecombineerde uiterwaarden, op het raadhuis:

1o. het maken van aardewerk aan eerers dier uiterwaarden;

2o. het droogmaken van den duiker aan het benedeneind dier uiterwaarden. Aanw. 18 Aug., te 10 uren.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Kon. Nederl. Localaalspoorwegmaatschappij: Bestek no. 22, het maken van toegangen naar de brug over de rivier den IJsel, bij Deventer. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Breederode, te Apeldoorn, en den sectieingenieur M. E. de Wilde, te Deventer. Aanw. 12 Aug., te 2 uren. Raming ƒ 97,200.

Vrijdag, 20 Aug.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het besturten van een gedeelte zeewering te Vlissingen, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 12 en 14 Aug. Raming ƒ 4000.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den lijninspecteur te Utrecht. Raming ƒ 990.

Woensdag, 25 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het opruimen van een gedeelte der Ruigtephat en van gronden in het bed der rivier de Amer, onder de gemeente Hooge- en Lage-Zwaluwe, prov. Noord-Brabant, beneden kilometerraai 63, behoorende tot de werken voor het verlegyen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch, en bij den ingenieur Calmé, te Lage-Zwaluwe. Aanw. 18 Aug. Raming ƒ 80,500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van verschillende kunstwerken en een gedeelte kanaal met bijbehoorende werken bij den Leidschen Rijn, onder de gemeenten Utrecht en Ouden-Rijn, provincie Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 18 Aug., te 11 uren. Raming ƒ 201,600.

Donderdag, 26 Aug.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een paalscherm op het eiland Wieringen, behoorende tot de Rijks-zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem en den ingenieur Hoogenboom, te Hoorn. Aanw. 19 Aug. Raming ƒ 3700.

Vrijdag, 27 Aug.

Cats (Zeel.) te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van den Leendert-Abrahampolder, in het vergaderlokaal: het maken, zinken en bestorten van 12 zinkstukken, onmiddellijk voor de bestaande oeverwerken van voormelden polder. Aanw. 20 Aug., te 11 uren en 23 Aug., te 2 uren. Raming ƒ 121,300.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het wegruimen van een wrak en een hoop steen, gelegen in de kromme Balg in de Zuiderzee, tegenover de gemeente Het Bildt, prov. Friesland, in 2 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur te Groningen, den ingenieur te Leeuwarden en bij den buitengewoon-opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. 23 Aug.

Woensdag, 29 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het omleggen van den Oosterspoorweg tusschen de Muider-trekvaart en het station Weesp, met bijbehoorende werken, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellam, te Utrecht en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 22 Sept., te 11 uren.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Kamperland (Zeel.), 30 Juli: het verrichten van aard- en kramwerken aan den Onrustpolder; ingekomen 5 bilj., als:

A. Bakker,	te Wissekerke,	ƒ 1740
C. Bolier,	» Bruinisse,	» 1549
P. v. d. Berge,	» Koljnsplaat,	» 1512
S. Blok,	» Kortgene,	» 1500
P. Verburg,	» Koljnsplaat,	» 1299

Hoogeveen, 30 Juli: het bouwen van eene hergplaats voor rozen, onder beheer van den architect H. Hoogsma; ingekomen 5 bilj., als:

M. Spikman,	te Hoogeveen,	ƒ 1459.50
J. Westerdijk,	» idem	» 1268
J. Scholtemeijer,	» idem	» 1235
A. Niehuis,	» idem	» 1190
Jac. Kleinmeijer,	» Dedemsvaart,	» 1079

gegund.

's-Hage, 31 Juli: het bouwen van 10 woonhuizen aan de Chasséstraat en vier woonhuizen aan de Laan-van-Meerdervoort, onder beheer van den architect Nic. Molenaar; ingekomen 11 bilj., als:

	10 huizen	4 huizen	massa
J. Steffens en Wijnekus, 's-Hage,	ƒ 27,300	ƒ 18,100	ƒ 45,400
A. D. Lucas, Zevenbergen,		18,162	
C. Meijers, 's-Hage,	27,300	17,100	44,400
J. H. Houtman en M. Houtman, 's-Hage,	25,579	17,681	43,260
Fr. Roest, idem	26,130	17,100	43,000
J. Rosmolen, idem	25,527	15,643	42,100
P. v. Vliet C.Jz., idem	21,921	14,314	35,535
W. v. d. Grijp, idem	21,000		
J. v. d. Ham, idem	20,800	14,400	35,200
C. J. Kool en L. v. Dorst, Gouda,			35,100
J. v. Groenendaal, 's-Hage,	19,500	12,300	31,879

Langerak, 31 Juli: het bouwen van een raadhuis met woning voor den concierge, onder beheer van den architect J. J. Mulder, te Ameide; ingek. 18 bilj., als:

E. v. d. Vlist,	te Driel,	ƒ 3500
C. de Bruin,	» Jaarsveld,	» 3333
N. G. Voormolen,	» Nieuwpoort,	» 3297
F. de Bie,	» Goudriaan,	» 3200
G. Verwoerd,	» Langerak,	» 3189
J. Maasland,	» Goudriaan,	» 3173
A. v. d. Vlist,	» Nieuwpoort,	» 3150
J. Celjée,	» idem	» 3149
G. den Besten,	» idem	» 3085
P. Boef,	» Jaarsveld,	» 3060
C. Verheij,	» Ameide,	» 3047
Chr. Kentie,	» Groot-Ammers,	» 3000
H. Schippers,	» Ameide,	» 2992
F. Diepenhorst,	» idem	» 2987
J. L. de Jongh,	» idem	» 2973
A. L. Schippers,	» Nieuwpoort,	» 2939
P. Briedé,	» Langerak,	» 2937
J. v. d. Berg,	» Ammerstol,	» 2880

gegund.

Maassluis, 31 Juli: het rioleeren en dempen van sloten;

hoogste inschr.	F. Binnendijk, Vlaardingen,	ƒ 15,155
minste »	Van Luijpen en Voogd, Maassluis,	» 12,733

Amsterdam, 31 Juli: het verbouwen van perceel no. 4 op de Raamgracht, aldaar, tot zetel van het genootschap Liefdadigheid naar Vermogen, onder beheer van de architecten J. P. P. van Bossem en W. J. Vuijk; minste inschr. D. Cerlijn & Zn. en A. J. de Haan, voor ƒ 10,500, aan wien het werk is gegund.

Haarlem, 2 Aug.: het bouwen van twee woonhuizen op een terrein aan de Dreef, te Haarlem, onder beheer van den architect J. Welbers, te Heemstede; ingek. 6 bilj., als:

Gebr. v. Campen,	te Haarlem,	ƒ 23,800
G. v. Abs,	» idem	» 22,830
P. Brinkman Pz.,	» idem	» 19,466
Verhagen en Van 't Woud,	» idem	» 18,888
M. v. Ommeren,	» idem	» 18,013
P. J. v. Liemt,	» idem	» 17,948

gegund.

Enkhuizen, 2 Aug.: het vergrooten en verbeteren der Zuiderhaven, voor rekening der gemeente; ingek. 11 bilj., als:

H. Bennik, Utrecht,	ƒ 108,000
D. Volker, Dordrecht,	» 102,000
C. Eckhardt, Almelo,	» 99,900
J. de Groot Cz., Scharwoude,	» 99,000
J. Kofman en J. Mantel, Enkhuizen,	» 98,477
C. Blankenoort, Monnikendam,	» 94,595
C. de Ruijter, Bardinksveld en H. Schuijt, Alkmaar,	» 93,939
P. Verbruggen, Waddinxveen,	ƒ 93,777
N. Hoogendoorn, Giessenlanden,	» 90,800
G. Beenhakker Gz., Sliedrecht en W. H. Sweets, Hardinksveld,	» 83,896
J. Kooij, Amsterdam,	» 83,675
Raming	» 100,000

St.-Annaparochie, 2 Aug.: het onderhoud der gemeentewerken ged. het 2e halfjaar van '86, in 6 perceelen; minste inschr. waren:

St.-Annaparochie, T. Bijlsma,	ƒ 288.99
St.-Jacobiparochie, Wed. M. Bakker,	» 173
idem (Oudedijk), dezelfde,	» 99
L.-Vrouwenparochie, F. Dubbeux,	» 169
Oudebildtzijl, dezelfde,	» 87

Alles gegund.

Sleen, 2 Aug.: de herstelling van den kerktoren met bijlevering van materialen; ingek. 5 bilj., als:

G. B. Broekema,	te Assen,	ƒ 4048
C. v. Zoelen,	» idem	» 3978
S. J. Weg,	» Onderdendam,	» 3900
J. en A. Prangor,	» Stadskanaal,	» 3698
A. J. Woltersom,	» Koevorden,	» 3688

gegund.

Raming ƒ 3750

Appingedam, 4 Aug.: het verleggen van bestaande en het maken van nieuwe aardetaluds op geslechte vestinggronden te Delfzijl; ingek. 7 bilj., als:

K. Burema,	te Schweid,	ƒ 1380
K. S. Hajkens,	» Delfzijl,	» 1489
H. K. v. Buuren,	» idem	» 1439
J. Hemmes,	» Farmsum,	» 1420
H. v. Dijk,	» Delfzijl,	» 1324
G. C. M. Bottinghuis,	» idem	» 1300
J. v. Buuren,	» idem	» 1198

Bergen-op-Zoom, 4 Aug.: het maken van een kasimuur van baksteen tot vervanging van een deel bekloedingsmuur der voormalige vesting, het plaatsen van meerpalen en diverse werkzaamheden, voor rekening van de gemeente; ingekomen 14 bilj., als:

J. Visser Gz., Papendrecht,		ƒ 28,744
M. A. v. Loon, Bergen-op-Zoom,		» 28,400
C. Bastiaansen,	idem	» 27,079
H. J. Horsten,	idem	» 26,995
Mees Visser, Papendrecht,		» 26,800
J. J. Hoenstra, Bergen-op-Zoom,		» 26,447
P. J. Visser Pz., Hansweerd,		» 25,352
J. Gündenberg Cz., Wemeldinge,		» 25,282
W. de Jong, Breda,		» 24,800
W. Lok, Stoombergen,		» 24,510
C. D. Bolier, Scherpenisse,		» 24,500
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,		» 21,445
J. Smit VII, Ridderkerk,		» 20,900
P. Wittouck, Brussel,		» 19,474
gegund.		
Raming		ƒ 22,000

Nijmegen, 4 Aug.: het bouwen van twee woonhuizen aan de In-de-Betouwstraat, onder beheer van den architect D. Semmelink; ingek. 7 bilj., als:

G. Rijntjes,	te Nijmegen,	ƒ 14,600
J. Teunissen,	» idem	» 13,598
W. v. d. Wagt,	» idem	» 13,497
A. Beuning,	» idem	» 13,278
J. B. Smits en J. v. d. Peppel,	» idem	» 12,985
H. W. v. d. Waarden,	» idem	» 12,983
L. M. Benthem,	» idem	» 12,740

Apeldoorn, 4 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. het leggen van eene klinkerbestrating te 't Loo, ter breedte van 3.50 M²; ingekomen 5 bilj., als:

	per str. M.
D. W. Bloem,	ƒ 5.19
W. H. de Haan,	» 4.99
C. Wegerif,	» 4.93
H. Mouw,	» 4.78
A. Vulink,	» 4.73

2o. het maken van een grintweg te 't Loo, ter breedte van 3.50 M²; ingek. 2 bilj., als:

	per str. M.
H. Mouw,	ƒ 3.58
A. Vulink,	» 3.24

3o. het leggen van een klinkerbestrating in het paardenspoor te 't Loo, ter breedte van 75 ctM., met bijlevering van puin en grint; ingek. 5 bilj., als:

	per str. M.
W. H. de Haan,	ƒ 1.39
H. Mouw,	» 1.34
D. W. Bloem,	» 1.33
A. Vulink,	» 1.34
C. Wegerif,	» 1.22

Maassluis, 4 Aug.: het uitvoeren van baggerwerk in de haven, voor rekening der gemeente; ingek. 3 bilj., als:

D. M. Smits,	te Sliedrecht,	ƒ 3800
C. v. d. Vliet,	» Dordrecht,	» 3630
A. G. Huyskes,	» Bedel,	» 3445

Oostwolde, 4 Aug., voor rekening van den polder Huninga-Meerland: 1o. het bouwen van machinegebouw, schoorsteen, kolenloods enz.; ingek. 6 bilj., als:

M. en C. Pins,	te Winschoten,	ƒ 2890
J. Ilmer,	» idem	» 2798
G. Heikens,	» Oostwolde,	» 2725
K. de Groot,	» Winschoten,	» 2629
H. H. Timmer,	» Beerta,	» 2590
N. J. Kruizinga,	» Oostwolde,	» 2435

gegund.

2o. het leveren en stellen van een horizontaal werktuig, stoomketel, drijfwerk enz.; ingek. 2 bilj., als:

D. H. Landeweer,	te Martenshoek,	ƒ 4350
E. J. Smit & Zn.,	» Hoogezand,	» 3996

gegund.

Deventer, 4 Aug.: het bouwen van een overdekte botermarkt, voor rekening der gemeente; ingekomen 12 bilj., als:

H. Lammers,	te Deventer,	ƒ 6095
F. de Herder,	» Zwolle,	» 5929
J. Witteveen,	» Deventer,	» 5843
A. J. Eggink,	» idem	» 5841
W. J. Kolkert,	» idem	» 5820
K. v. Leusen,	» idem	» 5787
H. Visscher,	» idem	» 5760
J. E. Rood,	» idem	» 5674
H. Steenbergen en G. W. Pieters,	» idem	» 5625
J. Zandvoort,	» idem	» 5605
R. v. d. Spoel,	» idem	» 5598
E. v. d. Woerd,	» idem	» 5572

gegund.

Berenden 1 biljet van omvaarde.

's-Hage, 4 Aug.: het bouwen van een kerk met klokkentoren, voor de Ned. Herv. gemeente, onder beheer van den architect H. W. A. Croiset van Uchelen; ingekomen 13 bilj., als:

W. v. Leeuwen,	te Hellevoetsluis,	ƒ 88,888
J. v. Groenendael,	» 's-Hage,	» 64,600
P. Verhuggen,	» Waddinxveen,	» 63,950
M. A. J. Taverne,	» 's-Hage,	» 63,826
J. L. Werdes Jr.,	» idem	» 63,140
H. v. Bergen Benegouwen,	» idem	» 61,795
A. Stigter,	» idem	» 59,680
C. Meijers	» idem	» 58,967
Gebr. Rostman,	» idem	» 58,637
W. A. G. Jansen,	» Utrecht,	» 57,100
G. v. Rossel,	» idem	» 55,777
K. Rooker,	» Zuilen,	» 52,600
J. Rosmolen,	» 's-Hage,	» 52,564

gegund.

's-Hage, 5 Aug.: het maken en leveren van een ijzeren kustlichttoren, bestemd voor het eiland Sapoedi, onder beheer van het dep. van marine; ingek. 9 bilj., als:

Enthoven & Co., 's-Hage,	ƒ 27,023
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, te Amsterdam,	» 26,000
Maatschappij de IJsel, Kampen,	» 24,350
Kon. Ned. Grobsmederij, Leiden,	» 24,300
Maatschappij de Maas, Rotterdam,	» 22,430
Nering Bögel & Co., Deventer,	» 20,798
C. Deprez, Tilburg,	» 18,850
Penn en Banduin, Dordrecht,	» 18,480
Ned. Stoombootmaatschappij, Rotterdam,	» 18,460

gegund.

N'euweramstel, 5 Aug.: de verbouwing der openbare school te Amstelveen; ingekomen 7 bilj., als:

W. J. v. Kooten, Nesser-Zwaluwehaart,	ƒ 4200
F. de Koning, Amstelveen,	» 3737
P. J. v. Mierlo, Sloten,	» 3600
N. Brugman, Amsterdam,	» 3245
C. de Graaf, Zoeterwoude,	» 3126,50
J. Burger, Uithoorn,	» 3050
D. W. Diepenbroek, Nieuweramstel,	» 2929

Ned. Mettray, 5 Aug.: het bouwen van een nieuw woonhuis op de kolonie; ingek. 7 bilj.:

hoogste inschr.	G. J. Averdijk, Wijs,	ƒ 5000
laagste »	W. Bilderbeek, Warnsveld,	» 3816
Raming		» 4600

Apeldoorn, 5 Aug.: het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor het gedeelte Apeldoorn—Bandijk (Twello) van den Localspoorweg Apeldoorn—Deventer, volgens bestek no. 17; ingek. 12 bilj., als:

H. Th. Wiegerink, Groenlo,	ƒ 112,000
W. F. Weijers, Tilburg,	» 99,779
J. G. Huisman, Nijmegen,	» 98,750
L. Brand Dz., Giessendam,	» 96,600
W. A. Sweets, Hardinksveld,	» 94,500
B. A. Wiegerink, Groenlo en F. E. Terwindt, Pannerden,	» 93,950
F. H. Joseph, Hilversum,	» 93,000
M. Verhoeven, Prinsenhage,	» 92,600
H. v. Rhijn, Naarden,	» 92,545
A. Terwindt, Westpannerden,	» 91,270
A. Geldens, 's-Bosch,	» 84,800
Th. Verhoeven, Deventer,	» 82,894
Raming	» 103,200

Gorichem, 5 Aug.: het verbeteren van het privaatgebouw c. a. bij de Willemskazerne te Gorichem, onder het beheer der genie, aldaar; ingekomen 3 bilj., als:

A. G. de Pater,	te Gorichem,	ƒ 1273
J. J. Buller Jz.,	» idem	» 1218
E. Muilwijk,	» idem	» 1111
Raming		» 1375

Onderdendam, 5 Aug., voor rekening van het waterschap Hunsingo: 1o. het opgraven van het Startenhuistermaar, lang 6750 M; ingek. 6 bilj., als:

H. v. Dijk,	te Delfzijl,	ƒ 6184
J. Zelderust,	» Warfum,	» 5980
C. de Ruiter,	» Hardinxveld,	» 5290
G. Sneek,	» Raskwerd,	» 4968
C. de Jong,	» Nieuwolda,	» 4890
J. B. de Jong,	» Driesum,	» 4368

gegund.

2o. *a.* het gedeeltelijk van de uitwateringsgeul c. a. en *b.* het daarstellen van beschoeiingen en richelwerk en het doen van herstellingen aan de sluis te Zoutkamp; ingekomen 8 bilj., als:

	a.	*b.*
J. Timmer, Obergum,		ƒ 2267
W. de Vries, Zoutkamp,	ƒ 2085	1886
M. Woldringh, idem	2100	1800
K. R. Danhof, Baflo,		1875
A. Woldringh, Zoutkamp,	1970	1754
H. de Wind, idem		1724
Ch. v. d. Veen, Mensingeweer,		1685
J. B. de Jong, Drieum,	1498	

Gegund, doch *sub a*, behoudens goedkeuring van Ged. Staten.

Groningen, 5 Aug.: het verven van eenige bruggen binnen de gemeente; ingek. 6 bilj., minste inschr. H. R. Wildervanr, te Groningen; voor ƒ 438.

Arnhem, 6 Aug.: de levering van brandstoffen, in vier percoelen, voor rekening der gemeente; ingekomen 5 bilj., als:

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1 korte turf	perc. 2 lange turf	perc. 3 beukenhl.	perc. 4 dennenhl.
H. S. Straker, firma W. Hubertus & Co.,	ƒ **0.60**½	ƒ **0.60**½	—	—
Gebr. Riemer,	0.65	0.65	ƒ 0.90	ƒ **0.54**
P. Riemer & Zn.,	0.67	0.62	**0.89**	0.54
H. Bengers,	0.68	0.68	0.95	0.58
R. G. Rutgers,	0.77½	0.645	0.90	0.60

Alles per 100 stuks.

Nfl. de volle cijfers zijn de minste inschrijvingssommen. Alles gegund, het de perceel nr. 1 loting met P. Riemer & Zn.

's-Hage, 6 Aug.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in Friesland en Overijsel; ingek. 3 bilj., als:

J. A. Brenia,	te Hardegarijp,	ƒ 949
M. Fernerda,	» Leeuwarden,	» 888
R. de Jong,	» Dokkum,	» 860
Raming		» 980

Groningen, 6 Aug.: het verbouwen van een pand nabij het ziekenhuis te Groningen, tot sociëtijgebouw, onder beheer van het dep. van binnenl. zaken; ingekomen 5 bilj., als:

J. Verstegh,	te Groningen,	ƒ 9690
E. Berkenbosch,	» idem	» 9586
H. Janssen,	» idem	» 9312
T. Hilarius Wz.,	» Leeuwarden,	» 9100
R. Bosingh,	» Groningen,	» 9085

Nagekomen Afloopen.

Diemen, 31 Juli: het wijzigen van het buitentalud van den zeedijk vanaf den steenen beer bij de Diemerdammerhuis tot op ongeveer 90 M. oostwaarts van deze sluis; minste inschr. L. Wouda, voor ƒ 12,900, aan wien het werk gegund is. Raming ƒ 13,433.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 14 AUGUSTUS 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 16 Aug.

Zierikzee, te 12½ uren, door burg. en weth.: het leggen van 1050 M² winterkrammat, met het hijleveren en verwerken van 200 M² schorgrond op de buitenbeloopen van den Oost- en Westhavendijk, den Scheepstimmerdijk en den Visschersdijk, en het leveren van 25,000 stuks masten of eiken staken, 500 bos Brabantsch rijs en 50 bos haringband. Aanw. gehouden.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het verven van eenige bruggen binnen de gemeente (herbesteding).

Sliedrecht, te 3 uren, door den architect A. Vermaes Mz., in het koffiehuis van G. Blom van der Vlies: het bouwen van een sociëteitslokaal met woning, aldaar. Aanw. gehouden.

's-Hage, door burg. en weth.: het leveren, stellen en onderhouden van een pompwerktuig voor de riolering van het midoostelijk gedeelte der gemeente 's-Hage.

Dinsdag, 17 Aug.

Willige-Langerak (Utr.), te 11 uren, door burg. en weth.: *a.* het leveren en verweren van grint ten behoeve van de wegen bij deze gemeente in onderhoud, in perc.; *b.* het vergrooten van de algemeene burgerlijke begraafplaats door middel van zand, in één perc. Aanw. *sub b.* te 8 uren, op het terrein achter de Herv. kerk, aldaar. Bilj. inzenden voor *sub a.* daags vóór de besteding, te 4 uren, te Lopik, de overigen een half uur vóór de besteding.

Goes, te 12 uren, door het bestuur van den Nieuwen Westkraaiertpolder: het maken van een steenen duiker in de houten snatieschuis van bovengenoemden polder. Aanw. gehouden.

Haarlem, te 1 uren, door dijkgraaf en heemraden van den Haarlemmermeerpolder, ter secretarie des polders, in de Jansstraat: het maken van een gemetselden duiker in den ringdijk nabij de Vijfhuizerbrug en van twee duikdalven in de ringvaart bij Aalsmeer, in twee percoelen. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van ongeveer 35,406 KG. ijzeren hulpstukken.

Arnhem, te 2 uren, door den architect A. E. Froom, in het Centraalgebouw: het aanmeeren van een perceel aan de Molenkom en Langstraat en het daarterplaatse bouwen van een pakhuis met bovenwoningen.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 448, het wijzigen van het plankier langs de spoorweghaven en uitbreiding van sporen op het stationsemplacement te Boxtel—Suppenoer. Aanw. gehouden.

Nijbroek (Geld.), te 3 uren, door den opzichter M. Ihurenkamp, voor den landbouwer B. ten Have, bij H. Veldhoen: de herbouw van de boerenhofstede de Adelaardhof met bijbehorende schuur, onder Vaassen. Aanw. gehouden.

Noordhorn, te 5 uren, door de besturen van het 4e en 5e onderdeel van het waterschap Westerkwartier, bij K. de Vries: het slaan van de Onde- of Balmahuisterrijte, van af den Kolk- of Balmahuisterweg tot aan de Kommerzijlsterbinnenrijte, ter lengte van pl. m. 2500 M. Inl. bij den architect M. Vaets, te Zuidhorn. Aanw. 17 Aug., te 1½ uren.

Rotterdam, ten kantore van de gemeentegasfabrieken, Oostzeedijk: de levering van 246 KG. caoutchoucringen, ten dienste der gemeentegasfabrieken.

Rotterdam, ten kantore van de gemeentegasfabrieken Oostzeedijk: de levering van gegoten-ijzeren buizen en hulpstukken tot een gezamenlijk gewicht van 517,147 KG., ten dienste der gemeente-gasfabrieken.

Woensdag, 18 Aug.

Haarlem, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het bureau aan de Kinderhuisvest:

1o. het maken van een fort bij IJmuiden, 4e gedeelte. Raming ƒ 1600;

2o. het doen van voorzieningen aan de groote kazerne te Haarlem. Raming ƒ 2100.

Bilj. inzenden 17 Aug., vóór 3 uren. Inl. bij den officier der genie, te IJmuiden en genoemden ingenieur te Haarlem.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk op het benedendeel der Nieuwe-Merwede, tusschen de kilometerraaien 116 en 118 onder de gemeente Hubbeldam. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter Barres, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 45,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de verzieuwing van een gedeelte van het rijksterrein in den Baardwijkschen overlaat, behoorende tot de werken van de Maas, in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hoff, te Vucht, en den opzichter Van der Kallen, te Geertruidenberg. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6470.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren van 2 meerboeien met toebehooren en het plaatsen van 7 meerpalen bij de Beskraithaven benoorden Maassluis, behoorende tot de werken van de Nieuwe Maas, het Schaur en aan den Hoek-van-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, de ingenieurs Leemans te Rotterdam en Steijn Parvé, te Hoek-van-Holland, en den opzichter Duriaux, te Maassluis. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3470.

Enschede, te 12 uren, door J. Merkens, in het hotel de Graaff: het bouwen van een verlenging op zijn woonhuis. Aanw. te 10 uren.

Middelburg, te 2 uren: het maken en inrichten van een tentoonstellingsgebouw op het terrein van het Schuttershof ede Edele Handboog", benevens het verrichten van eenige andere werkzaamheden.

Engwirden (Fr.), door het polderbestuur van het 4e en 5e veendistrict, ter secretarie, aldaar: het gedeeltelijk afbreken en vergrooten van de herberg aan de Veenssluis onder Tjalleberd. Aanw. 16 en 17 Aug., te 10 uren.

Donderdag, 19 Aug.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het driejarig onderhoud van den straatweg van 's-Bosch naar Best, eindigende 30 Juni '89. Bilj. inzenden 18 Aug. vóór 3 uren. Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. 16 Aug., te 9 uren.

Schoonoord, te 11 uren, door het bestuur van het waterschap Odoorn, ten huize van T. Kemfer: het maken van een hoofdraai of draaiwender over het Oranjekanaal te Odoorn-veen, gemeente Odoorn.

Wolvega, te 11½ uren, in de zaal van Pijl: het maken van ongeveer 7000 M. wintendijk te Oldelamer, in 2 perceelen en in massa. Inl. bij Mr. J. Sickenga, te Wolvega. Aanw. 17 en 18 Aug.

Jaarsveld (Utr.), te 12 uren, door het bestuur der gecombineerde uiterwaarden, op het raadhuis:

1o. het maken van aardewerk aan oevers dier uiterwaarden;

2o. het droogmaken van den duiker aan het benedeneind dier uiterwaarden. Aanw. 18 Aug., te 10 uren.

Zierikzee, te 1 uur, door het dagelijksch bestuur van het waterschap Schouwen, aan 's Landskamer: het verbeteren van den zeedijk tusschen de dijkpalen 1 en 6, van het district Borssenlamme. Aanw. 16, 17 en 18 Aug., te 10 uren.

Menaldum, te 1 uur, door burg. en weth. van Menaldumadeel: het uitnemen en vernieuwen van 62 M. walbeschoeiing langs den Kleinendijk te Menaldum.

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen en restaureeren van een gedeelte van den voorgevel van het raadhuis. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4000.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Kon. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij: Bestek no. 22, het maken van toegangen naar de brug over de rivier den IJssel, bij Deventer. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Brederode, te Apeldoorn, en den sectieingenieur M. E. de Wilde, te Deventer. Aanw. gehouden. Raming ƒ 97,200.

Vrijdag, 20 Aug.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van een gedeelte zeewering te Vlissingen, behoorende tot de werkeren in de prov. Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het IIe district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4000.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den lijninspecteur te Utrecht. Raming ƒ 580.

Lemmer, door het bestuur van den Veenpolder van Echten, bij den secretaris: het uitnemen van een gebroken ijzeren bovenas uit molen no. 3, staande aan de Middenvaart, en het weder inbrengen van een nieuwe ijzeren as, met inbegrip van alle daartoede in-verband-staande werkzaamheden, in één perceel. Aanw. 18 Aug., te 10 uren.

Zaterdag, 21 Aug.

Utrecht, te 11½ uren, door de commissie van administratie der gezangenissen: de levering van ongeveer 7000 bos, meerendeels fijne, Overijsselsche bies, van den nieuwen oogst.

Haarlem, te 11½ uren, door den architect A. van der Steur Jr., in het Kanaal Weten en Werken: het bouwen van drie-en-zestig arbeiderswoningen, op een terrein, gelegen in het westelijk gedeelte der stad, nabij de Leidsche Vaart. Aanw. 18 Aug., te 10 uren.

Vlist, bij W. H. Oppedijk: de herbouw der afgebrande huizinge Wigmana, onder Ammerstol. Aanw. 20 Aug., te 10 uren.

Maandag, 23 Aug.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en kommandant der marine: het maken der gebouwen en bijbehoorende werken voor een central-magazijn voor torpedo's met bureel, laboratorium en werkplaatsen, aan de N.-W. zijde van 's Rijkswerf, aldaar. Inl. bij den hoofdingenieur der marine, te Amsterdam. Aanw. 17 Aug., bijeenkomst te 10 uren, aan het bureau van genoemden hoofdingenieur.

Lochem, te 1 uur, door den architect J. Bosch, in het hotel Bak, voor rekening van de R.-K. gemeente: het bouwen van eene kerk met pastorie. Aanw. 20 Aug., te 1 uur.

Dinsdag, 24 Aug.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het leggen der sporen en wissels naar en op de viaduct op het terrein der gasfabriek aan den Oostzeedijk. Inl. aan het Stadstimmerhuis. Aanw. 19 Aug., te 11 uren.

Woensdag, 25 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het opruimen van een gedeelte der Ringsplaat en van gronden in het bed der rivier de Amer, onder de gemeente Hooge- en Lage-Zwaluwe, prov. Noord-Brabant, benoden kilometerraai 63, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch, en bij den ingenieur Caland, te Lage-Zwaluwe. Aanw. 18 Aug. Raming ƒ 86,500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van verschillende kunstwerken en een gedeelte kanaal met bijbehoorende werken bij den Leidschen Rijn, onder de gemeenten Utrecht en Ouden-Rijn, provincie Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, nl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 18 Aug., te 11 uren. Raming ƒ 201,000.

Heerenlijk (N.-Br.), te 3 uren door burg. en weth.: het verbouwen der openbare school in de gemeente. Aanw. 24 Aug., te 3 uren.

Donderdag, 26 Aug.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een paalscherm op het eiland Wieringen, behoorende tot de Rijks-zeewerken in Noord-Holland. Bij. inzenden 30 Aug., vóór 3 uren. Inl. bij genoemden kommandant en bij den opzichtlebbenden officier te Hoek-van-Holland. Aanw. 28 Aug., te 1 uur. Raming *f* 29,700.

's-Heer Arendskerke, te 12 uren, door het prov. best.:

1o. het verhoogen en met keien bestraten van een gedeelte van den provincialen weg van Geldrop naar Helmond, te Geldrop. Raming *f* 1815.

2o. het uitvoeren der noodige werken tot 't verzanden van de grintbaan door eene keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Eindhoven naar Leusd, te Gestel. Raming *f* 2570;

3o. het uitvoeren der noodige werken tot het verzanden van de grintbaan door eene keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Boksmeer naar St.-Anthonis, nabij Boksmeer. Raming *f* 3210;

4o. het uitvoeren der noodige werken tot het vervangen van de grintbaan door eene keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Best naar Oirschot, te Best. Raming *f* 1320.

5o. het opruimen der houten brug over de Lei op de scheiding der gemeenten Tilburg en Hilvarenbeek in den provincialen weg van Tilburg naar Moergestel, en het terzelfder plaatse leggen van ijzeren duikers. Raming *f* 1083.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van bruggiggers en schroefpalen.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van afvoerdenpompkokalen enz., en het uitvoeren van verschillende werken aan het Rijks-krankzinnigengesticht te Medemblik. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage. Aanw. 19 Aug., te 2 uren. Raming *f* 18,000.

Vrijdag, 27 Aug.

Cats (Zeel.), te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van den Leenhert-Abrahampolder, in het vergaderlokaal: het maken, zinken en bestorten van 12 zinkstukken, onmiddellijk vóór de bestaande zeewerken van voormelden polder. Aanw. 20 Aug., te 11 uren en 23 Aug., te 2 uren. Raming *f* 121,300.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het wegruimen van een wrak en een hoop stenen, gelegen in de kromme Balg in de Zuiderzee, tegenover de gemeente Het Bildt, prov. Friesland, in 2 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur te Groningen, den ingenieur te Leeuwarden en bij den buitengewoon-opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. 23 Aug.

Lochem, te 1 uur, door Mr. C. J. Sickesz: eene verbouwing van „de huize de Cleese", bij Lochem. Inl. bij den architect Nic. Molenaar, te 's-Hage. Aanw. 23 Aug., te 10 uren.

Dinsdag, 31 Aug.

Breda, te 11 uren, door den kommandant in het 3e genie-kommandement, in het kollishuis het Hof van Holland: het bouwen van een magazijn voor torpedo's bij de Berghaven, te Hoek-van-Holland. Bij. inzenden 30 Aug., vóór 3 uren. Inl. bij genoemden kommandant en bij den opzichtlebbenden officier te Hoek-van-Holland. Aanw. 28 Aug., te 1 uur. Raming *f* 29,700.

Sneek, te 12 uren, door burg. en weth. van Wijmbritseradeel: het verbouwen van de openbare lagere school te Gaastmeer en andere daartoe behoorende werken, met bijleetering van alle daartoe benoodigde materialen. Aanw. 27 Aug. te 11 uren.

's-Hage, te 7 uren, door het bestuur der cooperatieve winkelvereeniging Eigen Hulp, ten haren kantore: den bouw van een winkelhuis met toebehooren aan de nieuwe Prinsenstraat, te 's-Hage. Inl. bij den architect H. J. Mondt. Aanw. 26 Aug., te 2 uren.

Woensdag, 1 Sept.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het verbouwen van de Rijkskweek- en leerschool en het stichten van een nieuw gymnastieklokaal te Maastricht. Aanw. 26 Aug., te 10 uren. Raming *f* 47,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van graaf- en baggerwerk langs den linkeroever van den Neder-Rijn, in de gemeente Maurik, provincie Gelderland, tusschen de kilometermaten 64 en 66. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, den ingenieur Castendijk, te Utrecht, en den opzichter Mann, te Beesen. Aanw. 25 Aug. Raming *f* 4000.

Vrijdag, 3 Sept.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen tusschen Haarlem en het Hollandsch Diep. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer, te 's-Hage, en bij den lijninspecteur, te Rotterdam. Raming *f* 2700.

Zaterdag, 4 Sept.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen en herstraten van eenige vakken klinkerbestrating van den grooten Rijksweg der 1e klasse no. 3, in de provincie Utrecht. Aanw. 28 Aug. Inl. bij den hoofdingenieur te Haarlem en den ingenieur Blackmann, te Utrecht. Raming *f* 7330.

Maandag, 6 Sept.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de overstorting van de zinkstukken oostwaarts van den kop van het hoofd A, gelegen benoorden de Goereesche haven aan de noordkust van Goedereede en behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur te Brielle en den opzichter Dalebout, te Goedereede. Aanw. 30 Aug. Raming *f* 5000.

Woensdag, 29 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het omleggen van den Oosterspoorweg tusschen de Muider-trekvaart en het station Weesp, met bijbehoorende werken, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wollan, te Utrecht en den ingenieur Klnit, te Amsterdam. Aanw. 22 Sept., te 11 uren.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Dordrecht, 26 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het ophalen van asch, vuilnis, gruis, puin enz., voor den tijd van 6 jaren, en van fecaliën voor den rijd van 1 jaar; ingekomen 3 bilj., als:

	asch en vuilnis	fecaliën
C. v. d. Vlies, Dordrecht,	*f* 21,000	
C. Hartog, Sliedrecht,	18,760	*f* 3760
T. Klein, idem	20,350	

Gegund aan C. Hartog, perc. 1 *f* 17,500, perc. 2 *f* 3760.

2o. de vernieuwing der brug over de Papegaatshaven; ingek. 2 bilj., als:

J. v. d. Vlugt,	te Dordrecht,	*f* 2760
Penn en Bandsma,	» idem	» 1992

gegund.

3o. de verbouwing van de gemeenteschool no. 2; ingekomen 2 bilj., als:

L. Kooiman,	te Dordrecht,	*f* 1648
A. W. van Aardenne,	» idem	» 1460

gegund.

Slochteren, 4 Aug.: het verbouwen der bestaande school en het bijbouwen van een schoollokaal met privaten en waterplantsen aan de openbare school te Siddeburen; ingekomen 20 bilj., als:

E. v. d. Laan,	te Scharmer,	*f* 4886
M. Pluis,	» Winschoten,	» 4420
H. Schreuder,	» Zuidbroek,	» 4375
J. IJzer,	» Winschoten,	» 4278
Reinders en Klaassens,	» Sappemeer,	» 4250
Joh. Baarke,	» Noordbroek,	» 4164
J. Roelfsema,	» Bellum,	» 4120
W. v. Zuilen,	» Nieuwwolde,	» 4102
T. L. Kuiper,	» Siddeburen,	» 4100.42
T. Holthaus,	» Groningen,	» 3986
H. Haan,	» Westeremden,	» 3888
P. v. Dijk,	» Schildwolde,	» 3875
S. Buitenkamp,	» Siddeburen,	» 3849
H. Nieland,	» Windum,	» 3799
h. Spithof,	» Bellum,	» 3798
W. Bottschäfer,	» Stedum,	» 3797
H. Edeler,	» Siddeburen,	» 3795
A. Pontenga,	» Noordbroek,	» 3854
H. Wieringa,		» 3800
R. v. Eerden,		» 3560

gegund.

Delft, 6 Aug., voor rekening van het hoogheemraadschap Delfland: 1o. het verrichten van eenige aarde-, rijsberm- en riethoslagwerken aan de hooge boezemkaden van het stoomgemaal Van der Goes, aan de Vijfsluizen; minste inschr. B. de Waard, te Nieuwenhoorn, voor *f* 709.

2o. het vernieuwen van een gedeelte paalwerk in de voorhaven der Vijfsluizen; minste inschr. A. van der Loo, te Ketel c.a., voor *f* 3310.

3o. het leveren, maken en inhangen van 4 stuks nieuwe deuren, in de sluis aan het Haantje, nabij Delft, benevens het verrichten van herstellingen aan de ijzerwerken der deuren en muurwerken; minste inschr. P. Langeveld, te Overschie, voor *f* 800.

Amsterdam, 7 Aug.: het bouwen van een sigarenfabriek met kantoor en pakhuis, op een terrein aan den N.-Z. Voorburgwal, hoek Amsteeg, onder beheer van den architect A. Salm (Bz.); ingek. 19 bilj., als:

E. R. Kuijpers,	*f* 37,645
H. R. Hendriks, Os,	» 36,969
Cerlijn en De Haan,	» 33,540
P. S. Rijnierse,	» 33,400
Corn. Rietmijder,	» 33,160
J. J. Vissers,	» 32,600
H. Rietmijder & Zn.,	» 32,429
P. Kampman,	» 32,310
R. Kruijff,	» 32,270
W. Raman,	» 32,110
P. A. Warmes,	» 31,980
A. T. Heeswijk,	» 31,970
B. v. Buren,	» 31,964
W. L. Leliman,	» 31,698
Kruijf en Schouten,	» 31,693
J. Koster,	» 31,218
Boom en Struijs,	» 31,200
R. Timman	» 29,411
W. Veskuijl,	» 28,747

Leeuwarden, 7 Aug.: het doen van grafwerken, het leggen van rieten en banen, het maken van schuttingen en andere afscheidingen, benoodigd voor en voortvloeiende uit de voortzetting der werken tot demping der sloten op Oldegalileën, voor rekening der gemeente; ingek. 4 bilj., als:

T. Bijkersma,	te Leeuwarden,	*f* 5078
J. Dokter,	» idem	» 5750
A. Braaksma,	» idem	» 5636
L. Knopstra,	» idem	» 4698
J. Beekman,	» idem	» 4549

gegund.

St.-Annaparochie, 7 Aug.: 1o. eene vertimmering aan de onderwijzerswoning te L.-Vronenpanschie; ingekomen 5 bilj., als:

H. Bijlsma	te Beetgum,	*f* 567
S. Smits,	» Berlikum,	» 553
W. Pyns,	» Oudebildtzijl,	» 477
F. Dubnez,	» idem	» 469
W. Boersma,	» L.-Vronenpar.,	» 467

gegund.

2o. het uitvoeren van verfwerken aan de school, aldaar; gegund aan K. van Wijk, te Berlikum, voor *f* 197.

Amsterdam, 9 Aug., voor rekening der Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij: Bestek no. 387, het maken van drievoudige en vierdubbele wachterswoningen, alleen van drijfstoomwerk, aan den spoorweg Amsterdam—Rotterdam, met bijbehoorende werken; ingekomen 16 bilj., als:

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	massa
H. J. Meekers, Amsterdam,	*f* 7000	—	—	—
H. v. Es, Haarlem,	5934	*f* 8,958	*f* 8,730	—
B. v. Buuren, Amsterdam,	7400	—	—	—
T. Los, Leiden,	—	9,495	—	—
H. London, Haarlem,	7750	11,000	10,500	—
C. Alkemade Jz., Noordwijk-Binnen,	—	9,380	—	—
C. Elffers & Zn., Haarlem,	6950	10,880	10,400	—
P. J. v. Mierlo, Sloten (N.-H.),	6797	—	—	—
M. Meijers, Delft,	—	—	9,745	—
P. Leenders, Utrecht,	—	—	—	*f* 24,500
L. Kok, IJmuiden,	6800	9,150	9,150	23,400
Th. Vos, Delft,	—	—	9,850	—
W. Raman, Amsterdam,	6300	—	—	—
Raming				25,100

2o. Bestek no. 388, de levering van ongeveer 647 kubieke M. eikenhout voor wissels; ingek. 6 bilj., als:

	per kub. M.
Ferd. Clercx, te Bokstel,	*f* 42
M. Kronberger & Schn., » Budapest,	» 41
B. H. Clercx, » Bokstel,	» 34.80
L. Spierings, » idem	» 34
W. Hoettger, » Wesel,	» 33.70
J. J. v. d. Eerden Pz., » Bokstel,	» 30.70

3o. Bestek no. 389, het vergrooten van de goederenloods aan de Nieuwe-Vaart op het goederenstationsemplacement Amsterdam—Oosterburgergracht; ingek. 12 bilj., als:

C. J. Maks Jz.,	te Amsterdam,	*f* 9,880
H. J. Meekers,	» idem	» 9,790
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 9,675
W. A. Ver'ruggen,	» Waddinxveen,	» 9,588
F. Hilarius Wz.,	» Leeuwarden,	» 9,553
B. v. Buuren,	» Amsterdam,	» 9,482
W. Raman,	» idem	» 9,398
G. Woud,	» idem	» 9,339
A. Dorregeest,	» Alkmaar,	» 9,297
A. Aalders,	» Amsterdam,	» 9,180
W. Boon,	» idem	» 9,113
F. Ruijmakers,	» idem	» 8,880
Raming		» 10,000

's-Hage, 9 Aug.: de levering van ijzerwerk voor eene aanlegplaats te Tjilatjap, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java (bestek no. 86.)

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5	Gecombineerd de percenten 1 en 2	1, 2 en 3	4 en 5	1, 2, 3, 4 en 5
J. L. Nering Bögel, Deventer,	—	—	—	—	*f* 3852	—	—	—	—
F. Kloos & Zonen, Alblasserdam,	—	—	—	*f* 89,365	3248	—	—	*f* 94,613	—
Société Dyle & Bacalan, Parijs,	—	—	—	36,700	3043	—	—	39,743	—
» de la Providence, Marchiénne au Pont,	*f* 8645	*f* 8456	*f* 10,253	—	—	—	*f* 22,354	—	—
De Maas, Rotterdam,	—	—	—	34,300	—	—	—	—	—
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	—	—	—	32,180	2202	—	—	35,282	—
Union, Dortmund,	8245	2970	10,352	30,800	3175	—	—	—	*f* 74,700
kon. fabr. van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	—	—	—	65,000	3250	—	—	68,000	—
Harkort, Duisburg,	—	—	—	68,684	3548	—	—	72,232	—
Société de Seneffe, Seneffe,	—	—	—	30,400	2160	—	—	32,400	—
G. B. Meijer, Stadenmasselkanaal (Onstwolde),	—	—	—	—	3644	—	—	—	—
Société internationale, Braine-le-Comte,	—	—	—	63,620	2710	—	—	—	—
Petits fils de F. de Wendel & Co., Hajingen,	8628	2650	—	—	—	*f* 9275	—	—	—
E. H. Begemann, Helmond,	—	—	—	48,900	3300	—	—	52,350	—
Société anonyme de Malines, Mechelen,	—	—	—	52,500	2300	—	—	54,800	—
D. A. Schretlen, Leiden,	—	—	—	—	3746	—	—	—	—
Bothe Erde, Aken,	—	—	—	—	—	10,780	—	—	—
Naderl. Stoombootmaatschappij, Rotterdam,	—	—	—	97,200	2700	—	—	30,900	—

De gunning heeft plaats gehad ieder perceel aan den minsten inschrijver.

's-Hage, 9 Aug.: het dempen der sloot, tusschen de Ruigekade en de Vliet, voor rekening der gemeente; ingekomen 9 bilj., a ls

M. L. v. Spanje,	te 's-Hage,	*f* 1692
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 1645
J. de Bruijn,	» idem	» 1600
G. v. d. Drift,	» idem	» 1585
G. J. v. d. Horst,	» idem	» 1583
G. Keij,	» Rotterdam,	» 1520
A. de Waard,	» 's-Hage,	» 1432
H. Jongenburger,	te Waddinxveen,	*f* 1388
J. H. de Swart Sr.,	» 's-Hage,	» 1348

Amsterdam, 9 Aug.: het leveren van 15,000 Amberwaksche keien, in 2 perceelen, voor rekening der gemeente; ingekomen 5 bilj., als:

	per M³	
Kampf en Hollander,	*f* 1.818	eerste 7500 M³
dezelfden,	1.891	tweede »
Michels,	1.715	eerste »
dezelfde,	1.765	tweede »
W. Goedkoop Dz.,	1.885	eerste »
W. Goedkoop Dz.,	*f* 1.79	tweede 7500 M³
Josué Lvels,	1.84	geheele partij
P. Langendijk,	1.89	» »

Oosterbeek, 10 Aug.: het bouwen eener villa, onder beheer van den bouwkundige H. A. Klassen; ingek. 8 bilj., als:

J. v. Burk,	te Oosterbeek,	*f* 4484
H. W. Oldenhave,	» idem	» 4285
A. Gielings,	» Arnhem,	» 4245
D. Frederiks,	» Oosterbeek,	» 4200
W. Salomons,	» idem	» 3997

H. Gerritsen, te Elden, ƒ 3990
W. Degen, » Oosterbeek, » 3974
Gebr. Geerlings, » idem » 3839
gegund.

Zalt-Bommel, 10 Aug.: het verruimen van p. m. 200 M. pakwerk tusschen de hektometerpalen 231 en 234, onder Nederhemert, voor rekening van het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk; ingek. 4 bilj., als:

P. W. v. Hattum,	te Tuil,	ƒ 3260
D. de Kok,	» Heerza Driel,	» 3228
G. Spoering,	» Gameren,	» 3189
A. Pippel,	» Bruchem,	» 3150

gegund.

's-Bosch, 10 Aug.: het bouwen van een veestal met hijlevering der materialen, voor de firma Eekels & Co., onder beheer van den architect A. van Lienapt; ingek. 6 bilj., als:

J. v. Rossum,	te 's-Bosch,	ƒ 1644
A. Bex & Zonen,	» idem	» 1596
G. Rondam,	» idem	» 1580.75
F. v. Rest,	» idem	» 1485
C. Jansen	» idem	» 1417
A. Kusters,	» Berlikum.	» 1374

gegund.

Willemsoord, 10 Aug.: het uitdiepen van het zuidelijk gedeelte van het natte dok, onder het beheer der marine, alhaar; ingekomen 7 bilj., als:

A. Vos Hz.,	te Amsterdam,	ƒ 4400
A. Bos,	» Helder,	» 4197
R. Boon,	» idem	» 4050
Gebr. Klein,	» idem	» 3790
C. Bos Az.,	» Dordrecht,	» 3200
W. Goedkoop Dz.,	» Amsterdam,	» 3400
G. D. v. Doorn,	» idem	» 2990

Engwierum, 10 Aug.: het maken van basaltgloovingen en dito hoofden, benevens het maken van bestratingen en bijbehoorende werken, voor den Engwierumerpolder; ingek. 15 bilj., als:

W. de Vries,	te Zoutkamp,	ƒ 23,300
J. Bakker,	» kollum,	» 21,780
H. de Herder,	» Groningen,	» 21,637
A. Woldringh,	» Zoutkamp,	» 21,578
J. J. Meirink,	» Engwierum,	» 21,140
C. Bakker,	» kollum,	» 21,000
G. Bleeker,	» Stavoren,	» 20,996
R. de Boer,	» idem	» 20,940
H. Cuperller,	» idem	» 20,900
B. Dijkstra,	» Kollum,	» 20,800
F. Schaafsma,	» Harlingen,	» 20,450
P. de Vries,	» Leeuwer,	» 20,357
J. de Lange,	» Harlingen	» 20,100
E. de Boer,	» Leeuwer,	» 19,900
H. Meersma,	» Kollum,	» 18,999

Breda, 11 Aug.: het bouwen van 3 woonhuizen met aanhoorigheden in den Terh. Hoek, gemeente Teteringen, onder beheer van den architect A. Verlegh.

Metselwerk, ingek. 5 bilj., als:

F. Beekers,	te Prinsenhage,	ƒ 1475
C. de Kanter,	» Breda,	» 1373
J. v. Bussel,	» Terheijden,	» 1309
W. v. Bussel,	» Breda,	» 1304
C. Hop,	» idem	» 1040

Timmerwerk, ingekomen 8 bilj., als:

A. v. Gils,	te Breda,	ƒ 1653
Ant. Bielen,	» idem	» 1550
J. J. Koopmans,	» idem	» 1513
F. C. Schrauwen,	» idem	» 1498
F. Roovers,	» Teteringen,	» 1493
J. v. Donderen,	» Breda,	» 1450
C. Cornelissen,	» Terheijden,	» 1395.20
W. F. Reichardt,	» Breda,	» 1255.80

Massa, ingek. 5 bilj., als:

J. W. H. Brandt,	te Oosterhout,	ƒ 3608
G. v. d. Velden,	» Breda,	» 2228
F. C. Schrauwen,	» idem	» 2842
A. Vermeijs,	» Oosterhout,	» 2775
J. J. Koopmans,	» Breda,	» 2553

Aan de minste inschrijvers van metsel- en timmerwerk is het werk gegund.

's-Hage, 11 Aug.: het maken van een gebouw voor sluispersoneel bij Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede; ingek. 10 bilj., als:

J. Bekema,	te Woudenberg	ƒ 19,999
J. v. Lunteren,	» idem	» 19,839
Ph. Verbruggen,	» Waddinxveen,	» 16,848
A. C. Willemse,	» Vreeswijk,	» 16,520
P. Bos,	» Amersfoort,	» 15,996
K. J. Ruijsch v. Dugteren,	» Utrecht,	» 15,862
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 15,644
G. v. Rossel,	» Utrecht,	» 15,567
J. A. Dumolin,	» Vianen,	» 15,339
F. H. Joseph,	» Hilversum,	» 14,990
Raming		» 16,470

Stompwijk, 11 Aug.: het bouwen eener openbare school met onderwijzerswoning, onder beheer van den architect H. A. de Zwart, te Voorburg; ingek. 17 bilj., als:

H. v. Bergen Henegouwen,	's-Hage,	ƒ 10,809
C. Meijers,	idem	» 9,963
G. v. Rossel,	Utrecht,	» 9,176
J. Steffens en Wijnekus,	's-Hage,	» 8,999
C. v. Eijk,	Stompwijk,	» 8,970
C. v. d. Boom,	Delft,	» 8,470
H. Beijer,	Hof-van-Delft,	» 8,270
J. P. Hoogman,	Stompwijk,	» 8,195
L. v. Dorst,	Gouda,	» 8,189
A. Kleijngeld,	Veur,	» 8,158
A. v. d. Regnard,	Stompwijk,	» 8,140
P. C. Dessing,	idem	» 7,995
W. J. Spruijt,	Wilsveen,	» 7,969
J. J. Balm,	Veur,	» 7,698
A. A. Groenewegen,	Noordwijk,	» 7,520
A. v. Tilburg,	Leidschendam,	» 7,495
W. F. Schmal,	Voorburg,	» 7,483

Nog niet gegund.

Maastricht, 11 Aug.: het bouwen van een badhuis in de Bagardestraat, voor de Badhuisvereeniging; ingekomen 5 bilj., als:

E. Banken en P. Lustermans,	te Maastricht,	ƒ 7847
J. Klijn,	» idem	» 7724
H. H. Stevens,	» idem	» 7690
J. Limpens,	» idem	» 7388
P. Banken, Heer en J. H. Kommans,	» idem	» 6986

Zwolle, 11 Aug.: het verbouwen der meisjesschool in de Bloemendalstraat; ingekomen 11 bilj., als:

H. K. Op de Woerd,	ƒ 8593
K. A. v. d. Berg,	» 8849
J. L. v. Och,	» 8393
G. v. Unen,	» 7500
W. Gerrits,	» 6865
D. Bruins,	» 6480
B. H. Troester Jr.,	» 6467
J. Teunis,	» 6097
F. de Herder,	» 5912
J. Pellenkoft & Zn.,	» 5868
G. Schutte,	» 5769

gegund.

Harlingen, 12 Aug.: het maken van een gemetseld riool, voor rekening der gemeente; ingekomen 8 bilj., als:

L. Strak en Joh. Huisman,	Harlingen,	ƒ 1098
J. Posthuma,	idem	» 1093
G. Anema,	Midlum,	» 1082
F. J. Schaafsma,	Harlingen,	» 1019
W. Bonnema en J. Kramer,	idem	» 951
J. de Jong,	Ahuemum,	» 927
D. Mulder,	Harlingen,	» 888
G. Speelstra,	idem	» 720

gegund.

Holten (Ov.), 12 Aug.: het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning in de buurtschap Dijkerhoek, voor rekening der gemeente; ingek. 11 bilj., als:

G. Tuinert,	Goreel,	ƒ 3960
E. J. Klosters,	Diepenveen,	» 3770
G. Kappert,	Rijssen,	» 3575
F. Bottman,	Diepenheim,	» 3489
H. Mulder,	Terwolde,	» 3480
H. J. Koopman,	Holten en J. E. Rodes, Rijssen,	» 3447
D. H. Rossum en G. Lonaar,	Goreel,	» 3333
H. Stoverenkl.	Holten,	» 3294
T. Verkink,	idem	» 3280
J. W. Veltkamp,	Markelo,	» 3200
H. H. Koers,	Wierden,	» 3249

Nog niet gegund.

Apeldoorn, 12 Aug.: het leveren van 1025 M³ grint, voor rekening der gemeente; ingek. 5 bilj., als:

		per M³ berggrint	per M³ riviergrint
G. J. Scevelt,	Beekbergen,	ƒ 2.87	
H. Mouw Mz.,	Apeldoorn,	2.29	ƒ 2.09
J. Lankhorst,	idem	2.19	
M. A. de Bok,	Nijmegen,		2.05
J. L. Burgers,	Zutfen,		1.89

Gegund aan J. L. Burgers,

's-Hage, 13 Aug.: het herstellen en verbeteren van Rijksstelegraaflijnen in de afdeeling Amsterdam; ingek. 6 bilj., als:

W. v. Dijk,	te Jutfaas,	ƒ 1060
A. W. Wildberg,	» Bunnik,	» 1046
E. M. Giesen,	» Amsterdam,	» 989
B. S. Bos,	» Smilde,	» 980
A. Machielsen,	» Wageningen,	» 974
K. Sneyders de Vogel,	» Schiedam,	» 888
Raming		» 1200

Amsterdam, 13 Aug.: het verbouwen van twee perceelen aan de Langste Kadijk, onder beheer van den architect S. G. Vleeken; ingek. 18 bilj.; minste inschr. D. M. Bremer, voor ƒ 10,800.

's-Hage, 12 Aug. De bouw van een kerk met klokkentoren voor de Ned. Herv. gemeente, is *niet* gegund aan den laagsten inschrijver, zooals in ons vorig nommer werd gemeld, maar aan K. Bleeker, te Zutfen.

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 21 AUGUSTUS 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 23 Aug.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en kommandant der marine: het maken der gebouwen en bijbehoorende werken voor een centraal-magazijn voor visch-torpedo's met bureel, laboratorium en werkplaatsen, aan de N.-W. zijde van 's Rijks-werf, alhaar. Inl. bij den hoofdingenieur der marine, te Amsterdam. Aanw. gehouden.

Delfzijl, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van steenen voetpaden in en onder het dorp Heveskes.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het dempen van de Kool- en Brandewijnsgrachten met rioleering en bijbehoorende werken. Aanw. gehouden.

Dordrecht, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van een gemetseld riool op eene betonbestorting en beharing, tot verbinding van het riool in den Spuiweg en de ijzeren kokers door den spoorweg, alhaar. Aanw. gehouden.

Lochem, te 1 uur, door den architect J. Bosch, in het hotel Bak, voor rekening van de R.-K. gemeente: het bouwen van eene kerk met pasterie. Aanw. gehouden.

Baflo (Gr.), te 7 uren, door het bestuur van het waterschap Hunsingoo, ten huize van van den kastelein Dijkinga: het graven en schoonen der wateren, gelegen in het 4e Onderdeel Baflo.

Olst (Ov.), voor mej. J. G. van Doorninck, aan den Rozenvonde: het verbouwen van drie boerenwoningen en schuur en het bouwen van twee bakhuisjes onder het buitengoed Bexbergen, gemeente Olst. Aanw. te 10 uren, te beginnen met het erf De Meger.

Dinsdag, 24 Aug.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het leggen der sporen en wissels naar en op de viaduct op het terrein der gasfabriek aan den Oostzeedijk. Inl. aan het Stadstimmerhuis. Aanw. gehouden.

Lochem (Geld.), te 1 uur, door burg. en weth.: het met klinkers bestraten van den nieuwen weg enz.

Arnhem, te 8 uren, door den bouwkundige J. Post, in het hotel Duschoten: het bouwen van een blok huizen, bestaande in 4 eenedens en 4 bovenwoningen, aan de Nijboffstraat.

Woensdag, 25 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het opruimen van een gedeelte der Ringsteiaat en van gronden in het bed der ririer de Amer, onder de gemeente Hooge- en Lage-Zwaluwe, prov. Noord-Brabant, beneden kilometerraai 63, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch, en bij den ingenieur Calaul, te Lage-Zwaluwe. Aanw. gehouden. Raming ƒ 86,500.

s-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van verschillende kunstwerken en een gedeelte kanaal met bijbehoorende werken bij den Leidschen Rijn, onder de gemeenten Utrecht en Ouden-Rijn, provincie Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, nl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 201,000.

Deventer, te 11 uren, door den aannemer en bouwondernemer W. J. Kolkert, aan de directieketel: het leveren van de benoodigde spiegelruiten en de ruiten dubbele dikte voor 10 stuks woonhuizen, samen 288 stuks.

Beesweijk (N.-Br.), te 3 uren door burg. en weth.: het verbouwen der openbare school in de gemeente. Aanw. 24 Aug., te 3 uren.

Nieuzen, te 3 uren, door het bestuur van den polder Nieuw-Othene, in het Nederl. logement: het maken van werken tot dijksverbetering en aanleg van steenglooiing aan den genoemden polder. Aanw. 24 Aug., te 3 uren.

Arnhem, te 8 uren, door den bouwkundige J. Post, in het café van D. Horning, aan de Groote Markt: de belangrijke verbouwing van perceel no. 75 aan de Ondekruin. Aanw. gehouden.

Groningen, 's avonds 8 uren, door W. R. Casparie, in het koffiehuis van H. Veening: het afbreken van eene behuizing en het daarstellen van een gebouw voor eene stoomsteendrukkerij met de leverantie van materialen, aan den Nieuweweg, alhaar. Inl. bij den architect K. Boeksema. Aanw. gehouden.

Donderdag, 26 Aug.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een paalscherm op het eiland Wieringen, behoorende tot de Rijks-zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem en den ingenieur Hoogenboom, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3700.

Amersfoort, te 11 uren, door den architect W. H. Kam, in het koffiehuis het Valkje: het bouwen van een woonhuis voor J. W. Doyer, Jzn., aldaar. Aanw. 25 Aug., te 11 uren.

's-Bosch, te 12 uren, door het pros. best.:

1o. het verhoogen en met keien bestraten van een gedeelte van den provincialen weg van Geldrop naar Helmond, te Geldrop. Raming ƒ 1815.

2o. het uitvoeren der noodige werken tot 't vervangen van de grintlaan door eene keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Eindhoven naar Reusel, te Gestel. Raming ƒ 2570;

3o. het uitvoeren der noodige werken tot het vervangen van de grintlaan door eene keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Boksmeer naar St.-Anthonis, nabij Boksmeer. Raming ƒ 3210;

4o. het uitvoeren der noodige werken tot het vervangen van de grintlaan door eene keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Best naar Oorschot, te Best. Raming ƒ 1360.

5o. het opruimen der houten brug over de Lei op de scheiding der gemeenten Tilburg en Hilvarenbeek in den provincialen weg van Tilburg naar Moergestel, en het terzelfder plaatse leggen van ijzeren duikers. Raming ƒ 1063.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van bruggiegers en schroefpalen.

Hemrik (Fr.), te 12 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente: het maken van een nieuw dak met aanverwante werken op en aan de kerk te Hemrik. Bij. inzenden bij den administrateur-kerkvoogd J. P. van der Slais, alhaar. Aanw. 24 Aug., te 10 uren.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van afzonderingslokalen enz., en het uitvoeren van verschillende werken aan het Rijkskraamverpleegtehuis te Medemblik. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 18,000.

Leuneker (Ov.), te 3 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener school en onderwijzerswoning op een terrein gelegen aan den Kuipersdijk, gem. Leuneker. Aanw. te 10 uren.

Vrijdag, 27 Aug.

Cats (Zeel.), te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van den Leendert-Abrahampolder, in het vergaderlokaal: het maken, zinken en bestorten van 12 zinkstukken, benoodigd voor de bestaande oeverwerken van 10 voorzanden polder. Aanw. 23 Aug., te 2 uren. Raming ƒ 121,300.

Zegwaard, (Z.-H.), te 11½ uren, door burg. en weth.: het opmaken en begrinten van den Zegwaardschen weg binnen de gemeente, over eene lengte van 3043 M. Aanw. 23 Aug., te 11½ uren.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het wegruimen van een wrak en een hoop steen, gelegen in de kromme Balg in de Zuiderzee, tegenover de gemeente Het Bildt, prov. Friesland, in 2 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur te Groningen, den ingenieur te Leeuwarden en bij den buitengewoon-opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. 23 Aug.

Lochem, te 1 uur, door Mr. C. J. Sickesz: eene verbouwing van de huize de Cheese", bij Lochem. Inl. bij den architect Nic. Molenaar, te 's-Hage. Aanw. 22 Aug., te 10 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: de verbouw van het perceel C no. 356, te Brouwershaven, ten dienste van den post- en telegraafdienst. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en bij den hoofdopzichter voor de landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Raming ƒ 2880.

Schoonhoven, te 6 uren, door C. de Pater, te Willige-Langerak, in het koffiehuis van J. van Vliet: het wegbreken van het bestaande gebouw en op die plants bouwen van een bouwmanswoning. Aanw. 25 Aug., te 2 uren.

Zaterdag, 28 Aug.

Makkum, te 10 uren, door burg. en weth. van Wonseradeel:

1o. het herstellen en gedeeltelijk vernieuwen van wallen en bestratingen te Makkum;

2o. het vervangen van het bruggje in de Molenlaan te Pingjum door een pomp, en het uitvoeren van werken aan de brug tusschen Witmarsum en Pingjum;

3o. het verbeteren en gedeeltelijk vernieuwen van bestrating te Pingjum;

4o. idem te Exmorra en Bedgum;

5o. het herstellen van wallen en een bruggje te Arum;

6o. het maken van een gedeelte paalbeschoeiing te Burgwerd.

Aanw. 23 Aug., te Makkum te 10 uren, Pingjum te 2 uren en Arum te 4 uren, en 24 Aug., te Exmorra te 10 uren en te Burgwerd te 1 uur.

Kollum, te 6 uren, bij H. Eskes: het wederopbouwen der afgebrande boerenplaats op het Kollumer Nieuwkruisland, bewoond door J. W. van Dijk. Inl. bij F. Bakker, alhaar. Aanw. 25 Aug., te 1½ uren.

Zaamslag (Zeel.), te 1 uur, door het bestuur der waterkeering van de calamiteuse Margaretha-, Kleine Huisseus- en Eendragtpolders, ten kantore van den secretaris-ontvanger: het uitvoeren van werken tot verdediging van den oever van den calamiteusen Eendragtpolder. Aanw. 24 Aug., te 11 uren.

Haarlem, te 1½ uren, door den architect A. van der Steur Jr., in het lokaal Weten en Werken: het bouwen van 48 arbeiderswoningen op een terrein, gelegen in het oostelijk gedeelte der stad, nabij de Amsterdamschepoort. Aanw. 25 Aug., te 10 uren.

Ede (Geld.), te 2 uren, door burg. en weth.: het gedeeltelijk uithreken van den grindweg van af het dorp Ede tot aan het station van den Nederlandschen Rijnspoorweg en het beklinkeren van dit gedeelte. Inl. bij den gemeente-opzichter. Aanw. te 10 uren.

Maandag, 30 Aug.

's-Hage, te 12 uren, door den architect W. R. van Lielland, in het Grand hotel en café Central, Lange Poten: het bouwen van 16 dubbele arbeiderswoningen op een terrein gelegen aan de Van Ostadestraat, aldaar. Inl. bij genoemden architect. Aanw. 23 Aug., te 11 uren. Raming ƒ 30,000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van muur- en handseinlantarens, rolvormige hanglantarens, kwartjeskasten en locomotiefvijzels, in 4 perceelen.

Zalt-Bommel, bij Van der Vlies: het maken van een directieketel met een halven steen beklampt, lang ongeveer 18, breed 5 M., op het eiland Ruumburg. Inl. bij den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland en bij Van der Vlies, te Zalt-Bommel. Aanw. 25 en 27 Aug., te 12 uren.

Dinsdag, 31 Aug.

Amersfoort, te 10 uren, door den oerstaanwezend-ingenieur der genie, in de tuinkamer van de société Concordia: het verbeteren van den voerkanten stal te Amersfoort. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter van fortificatiën, Aanw. 26 Aug., te 10 uren. Raming *f* 6900.

Breda, te 11 uren, door den kommandant in het 3e genie-kommandement, in het koffiehuis het Hof van Holland: het bouwen van een magazijn voor torpedo's bij de Berghaven, te Hoek-van-Holland. Bilj. inzenden 30 Aug., vóór 3 uren. Inl. bij genoemden kommandant en bij den opzichthebbenden officier te Hoek-van-Holland. Aanw. 28 Aug., te 1 uur. Raming *f* 29,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het verdiepen van het noordelijk gedeelte van het rijkskanal, gaande uit het Noordzeekanaal naar Halfweg. Inl. bij den arrondissementsingenieur van den waterstaat, te Amsterdam. Aanw. 24 Aug., te 11 uren.

Sneek, te 12 uren, door burg. en weth. van Wijmbritseradeel: het verbouwen van de openbare lagere school te Gaastmeer en verdere daartoe behoorende werken, met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen. Aanw. 27 Aug., te 11 uren.

's-Hage, te 7 uren, door het bestuur der coöperatieve winkelvereeniging Eigen Hulp, ten laren kantoore: den bouw van een winkelhuis met toebehooren aan de nieuwe Prinsenstraat, te 's-Hage. Inl. bij den architect H. J. Mondt. Aanw. 26 Aug., te 2 uren.

Woensdag, 1 Sept.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het verbouwen van de Rijks-kweek- en leerschool en het stichten van een nieuw gymnastieklokaal te Maastricht. Aanw. 26 Aug., te 10 uren. Raming *f* 47,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van graaf- en baggerwerk langs den linkeroever van den Neder-Rijn, in de gemeente Maurik, provincie Gelderland, tusschen de kilometerrainen 64 en 66. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, den ingenieur Castendijk, te Utrecht, en den opzichter Mann, te Renen. Aanw. 25 Aug. Raming *f* 4000.

Vrijdag, 3 Sept.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen tusschen Haarlem en het Hollandsch Diep. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer, te 's-Hage, en bij den lijninspecteur, te Rotterdam. Raming *f* 2700.

Zaterdag, 4 Sept.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen en herstraten van eenige vakken klinkerbestrating van den grooten Rijksweg der 1e klasse no. 3, in de provincie Utrecht. Aanw. 28 Aug. Inl. bij den hoofdingenieur te Haarlem en den ingenieur Bleckmann, te Utrecht. Raming *f* 7550.

Maandag, 6 Sept.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de overstorting van de zinkstukken oostwaarts van den kop van het hoofd A, gelegen beoosten de Goereesche Javen aan de noordkust van Goereeveede en behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur te Brielle en den opzichter Didebout, te Goereeveede. Aanw. 30 Aug. Raming *f* 5000.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best.: het maken van een basaltmuur langs de aanlegplaats der haven te Stellendam. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. 1 Sept., te 12½ uren. Raming *f* 4330.

Woensdag, 29 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het omleggen van den Oosterspoorweg tusschen de Muider-trekvaart en het station Weesp, met bijbehoorende werken, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 22 Sept., te 11 uren.

Prijsopgaaf gevraagd voor de levering van 40,000 harde straatklinker (Waalmop). Monsters met prijsopgave inzenden vóór 25 Aug., aan de Secretarie, te Gaasterland.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Jislum, 9 Aug.: het bouwen van een kerk en toren aldaar; ingek. 8 bilj., als:

H. Eldering,	te Suameer,	*f* 5448
H. J. de Vries en F. Ozinga,	» Dokkum,	» 5425
J. R. Jansma,	» Hallum,	» 5384
S. D. Gaastra,	» Britsweerd,	» 5376
J. Gros,	» Wijns,	» 4975
J. v. d. Steeg,	» Hardegarijp,	» 4972
M. Holwerda,	» Hijum,	» 4940
G. H. Volmer,	» Dokkum,	» 4739

Gegund aan M. Holwerda.

Gouda, 12 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. het afbreken en wederopbouwen van het achtergedeelte van het gebouw Arti-Legi; ingek. 6 bilj., als:

W. de Jong Wz.,	te Gouda,	*f* 9060
J. de Jong Wz.,	» idem	» 7894
W. Bokhoven,	» idem	» 7625
C. J. Koot,	» idem	» 6498
H. J. Nederhorst,	» idem	» 6443
B. Hoogerwaard,	» idem	» 4899

Gegund aan H. J. Nederhorst.

2o. het verrichten van eenige buitenverfwerken aan gemeentegebouwen, in twee percoelen,

		perc. 1	perc. 2
W. v. Soest,	Gouda,	*f* 360	*f* 630
B. Brouwer,	idem	350	630
J. Vos,	idem	340	611
J. Rost,	idem	249	449

gegund.

Bolsward, 12 Aug.: het bouwen van twee werkmanswoningen bij de zatte Anema, behoorende onder het dorp Pingjum, onder beheer van den architect J. Dijkstra Az.; ingekomen 7 bilj., als:

P. Gerbsma,	te Hindeloopen,	*f* 1975
R. Boschma,	» Pingjum,	» 1886
K. Roedsma,	» Longerhou,	» 1884
P. Kampman,	» Makkum,	» 1875
F. Brunsma,	» Achlum,	» 1844
D. v. Ketel,	» Bolsward,	» 1667
R. M. v. d. Weide,	» Wons,	» 1643

gegund.

Hoek, 13 Aug.: het maken van werken tot zeewering enz., aan den polder Loven en Walenskerke; ingekomen 5 bilj., als:

J. Meertens,	te Hoek,	*f* 2009.80
L. Koole,	» Neuzen,	» 1811
J. de Bree Fz.,	» Hoek,	» 1805
D. Tholens,	» idem	» 1777
D. de Boehler Jacz.,	» Neuzen,	» 1624

Waalre, 13 Aug.: het bouwen van een brug over de rivier de Dommel, in den weg van Waalre naar Zesbet, voor rekening der gemeente; ingekomen 4 bilj., als:

K. J. Verstoep,	te Oosterbeek,	*f* 840
J. Bots,	» Valkenswaard,	» 781
S. v. Kuijk,	» Leende,	» 739.90
P. H. v. Mierlo,	» Waalre,	» 789.80

gegund.

Zutfen, 14 Aug.: het bouwen van een steenkolenbergplaats bij de gasfabriek; ingekomen 10 bilj., als:

H. Meijer,	te Warnsveld,	*f* 4782
A. Beijers,	» Lochem,	» 4496
J. C. Carsmiggelt,	» Brummen,	» 4480
H. J. Mulderije,	» Vierakker,	» 4461
L. Nijland,	» Zutfen,	» 4420
B. G. Landeweert,	» idem	» 4350
G. J. Koerdeman,	» idem	» 4267
G. J. Kerkmeijer,	» idem	» 4137
M. v. d. Klip,	» idem	» 4099
Wed. Klandermans,	» Brummen,	» 3819

Leiden, 14 Aug.: het maken van eene dwarsbelling; ingekomen 10 bilj., als:

P. J. Christiaanse en N. Zekveld,	Leiden,	*f* 10,780
W. P. v. d. Laan,	Rotterdam,	» 7,388
Plaijer en Kaptein den Bouwmeester,	Leiden,	» 7,167
J. C. Tom,	idem	» 7,095
Adr. Visser Gz.,	Papendrecht,	» 5,482
M. Visser,	idem	» 5,475
Trumis Lzn,	Leiden,	» 5,444
G. Splinter,	idem	» 5,383
Ch. E. Verhaaff,	idem	» 5,275
J. Visser Gz.,	Papendrecht,	» 5,183

Winschoten, 14 Aug.: voor rekening der gemeente: 1o. het maken van p. m. 70 M. walbeschoeiing ten noorden van Engels Til; het maken van eene klinkerbestrating aldaar en het verlengen van genoemde til; ingekomen 10 bilj., als:

R. Busse,	te Winschoten,	*f* 4587
G. Beikens Gz.,	» idem	» 3980
J. Ik,	» idem	» 3745
M. Plus,	» idem	» 3720
H. Timmer,	te Beerta,	*f* 3654
J. J. IJzer,	» Winschoten,	» 3602
IJ. Hazelhoff,	» Oudepekela,	» 3517
P. Ravensberg,	» Winschoten,	» 3490
R. Havinga,	» idem	» 3239
K. de Grooth,	» idem	» 3111

2o. het uitvoeren van onderhoudswerken aan den klinkerweg op de Garste en aan dien bij de Hafkelte, nabij den overweg; ingek. 5 bilj., als:

H. Timmer,	te Beerta,	*f* 576
B. Tuin,	» Ekamp,	» 560
M. Plus,	» Winschoten,	» 554
R. Havinga,	» idem	» 540
K. de Grooth,	» idem	» 498

Bergen-op-Zoom, 14 Aug.: het leveren van 750 M³ hardsteenen trottoirband voor rekening der gemeente; ingek. 6 bilj., als:

H. J. Beeuan, Rotterdam,	*f* 1275
E. Janssen en Ed. Burton, Lmk,	» 967.50
B. J. Godeau, Bergen-op-Zoom,	» 740
F. Bolson, Mosle,	» 682.50
J. B. Petit, Breda,	» 637
Aug. v. Dijk-Petit, Bergen-op-Zoom,	» 580

Sliedrecht, 16 Aug.: het bouwen van een scheepstimmerlokaal met woning, aldaar, onder beheer van den architect A. Vermaes Mz.; ingek. 14 bilj., als:

B. v. d. Wiel en B. Visser, Sliedrecht,	*f* 17,295
K. Visser, Katendrecht,	» 17,000
J. Beverloo, Sliedrecht,	» 16,950
F. Streefland, idem	» 16,873
Cs. Bakker, Papendrecht,	» 16,750
A. Bonjer, Sliedrecht,	» 16,595
J. den Engelse, idem	» 16,300
J. de Bouwe, idem	» 16,118
C. Bouhuijd, idem	» 16,000
H. v. Oosterom, Ouderkerk a/d. IJsel,	» 15,988
F. H. Meijer, Sliedrecht,	» 15,950
W. Hofman, idem	» 15,750
C. v. Seventer en Co., idem	» 15,484
B. J. en J. v. Riemsdijk, idem	» 14,899

Zierikzee, 16 Aug.: het leggen van 1500 M² winterkrammat, met het bijleveren en verwerken van 200 M³ schorgrond op de buitenbeloopen van den Oost- en den Westhavendijk, den Schoeptimmerdijk en den Visschersdijk, en het leveren van 25,000 masten of eiken staken, 500 bos Brabantsch rijs en 50 bos haringband; ingek. 12 bilj., als:

J. den Boer,	*f* 1124
N. Bout,	» 1120
A. v. Popering,	» 1120
A. Timmerman Cz.,	» 1010
W. Ringelberg,	» 990
P. Vink,	» 966
H. C. v. d. Ende,	» 850
B. Berrevoets,	» 850
M. Bege,	» 800
M. v. Straen,	» 799
J. Lammers,	» 794
J. v. Strien,	» 791

Nijmegen, 16 Aug.: de levering van 1600 M³ puin, franco op den waggen te 's-Bosch, voor rekening der Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen; ingekomen 4 bilj., als:

		per M³
Koppenhagen en Co.,	te Utrecht,	*f* 2.50
Joh. de Bres Jz.,	» Dordrecht,	» 2.20
A. Geldens,	» 's-Bosch,	» 1.78
J. Hilkes,	» Grave,	» 1.75

Groningen, 16 Aug.: het verven van eenige bruggen binnen de gemeente (herbesteding); ingek. 7 bilj.; minste inschr. was H. Alsema, voor *f* 488.

Arnhem, 17 Aug.: het maneeren van een perceel aan de Molenkamp en Langstraat en het daarterplaatse bouwen van een pakhuis met bovenwoningen; ingek. 9 bilj., als:

A. A. Flipse,	te Arnhem,	*f* 7080
Gebr. v. Baalen,	» idem	» 6091
B. Bolder,	» idem	» 5690
J. Th. Retten,	» idem	» 5194
M. Horstink,	» idem	» 4978
G. J. Barenbrug,	» idem	» 4943
H. v. d. Sand,	» idem	» 4900
A. Jas,	» idem	» 4860
J. H. v. Riel,	» idem	» 4794

gegund.

Willige-Langerak, 17 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. het vergrooten van de algemeene begraafplaats met bijlevering van de benoodigde materialen; minste inschr. A. G. van Renswoude, te Jaarsveld, voor *f* 148.

2o. de levering van grintzand voor de openbare wegen.

Perc. A; minste inschr. G. J. Smrij, te Groot-Ammers, voor *f* 1.34 per stère.

Perc. B; minste inschr. P. Visser, te Groot-Ammers, voor *f* 1.73 per stère.

Utrecht, 17 Aug.: het wijzigen van het plankier langs de spoorwegharen en uitbreiding van sporen op het stationsemplacement Hoogezand—Sappemeer, voor rekening der Maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen; ingekomen 9 bilj., als:

J. E. Wolrich,	te Hoogezand,	*f* 11,940
H. Formsma,	» Grijpskerk,	» 10,186
L. Abus,	» Hoogezand,	» 9,989
J. N. Kruizinga,	» Groningen,	» 9,836
E. Schreuder,	» Sappemeer,	» 9,172
R. Bunse Jr. en M. J. de Bie,	» Assen,	» 9,130
A. Schreuder Jr.,	» Groningen,	» 9,126
T. Croon,	» idem	» 8,957
G. P. v. Erp,	» idem	» 8,887

Nijbroek 17 Aug.: de herbouw van de boerenbehuizing de Adelaarshof, met inbegrip der onde steenen en zonder rietbedekking, onder beheer van den opzichter M. Havenkamp; ingek. 8 bilj., als:

W. A. Kortcling,	te Deventer	*f* 8490
R. v. d. Spoel,	» idem	» 8075
W. Deuskamp,	» Wilp,	» 7885
H. v. d. Bold,	» Apeldoorn,	» 7767
J. G. Hurenkamp,	» Twello,	» 7710
T. v. Essen,	» Vaassen,	» 7698
H. Mulder,	» Terwolde,	» 7670
J. Westerink,	» Epe,	» 7219

gegund.

Raming *f* 7810

Rotterdam, 17 Aug., ten behoeve der gemeentegasfabrieken: 1o. de levering van gegoten-ijzeren buizen en hulpstukken tot een gezamenlijk gewicht van 317,147 KG.; ingek. 5 bilj., als:

	per 100 KG. met buisbeslek.	zonder buisbeslek.
La société anonyme des ateliers de construction & forges de la Biesme, Bouffioulx (België),		*f* 6.81
La Blanc Georgi & Co., Parijs,	*f* 6.78	6.70
Van den Berg & Co., Amsterdam,	6.11⅝	5.99⅝
Van den Honert en Punt, idem	7.10	6.95
H. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	6.08	5.94

2o. de levering van 246 KG. caoutchoucringen; ingek. 17 bilj., als:

	per KG.
Hollander en Vinken, Rotterdam,	*f* 9.85
Van der Kolf en Molijn, idem	» 9.76½
Kübler en Willecke, Hanover, extra Para rood	» 9.30
enkel » »	» 8.75
C. v. Dorp, Rotterdam,	» 9.48½
Ch. Remy en Boerlat, idem	» 9.25
H. F. Krantz & Co., idem	» 8.90
Van Rietschoten en Houwens, idem	» 8.80
H. S. Stokvis & Zonen, idem	» 8.70
Amsterd. Caoutchouc Comp., Amsterdam,	» 8.24
J. W. Kraemer, Rotterdam,	» 7.82
A. Bikkers & Zn., idem	» 6.51
W. Boven & Zn., idem	» 6.14
F. v. Wijlick, Lmk,	» 6.06
A. Triflet La Louvière,	» 5.70
Bakker & Zn., Ridderkerk,	» 5.25
Gebr. Pellissier, Rotterdam,	» 5.10

Gors, 17 Aug.: het maken van een steenen duiker in de houten suatesduis van den nieuwen Westkraniertpolder; ingek. 8 bilj., als:

F. de Ruijter,	te 's-Heerarendskerke,	*f* 1375
A. Dalleman,	» idem	» 1228
Nic. Steenblok,	» idem	» 1224
Em. de Maat,	» Hansweerd,	» 1088
Joh. de Jonge,	» Biezelinge,	» 1051
Adr. Goedman,	» Hansweerd,	» 963
P. Bronkers,	» Kapelle,	» 935
I. v. d. Blick,	» Klootingo,	» 844

Haarlem, 17 Aug.: het maken van een gemetselden duiker in den ringdijk nabij de Vijfhuizerbrug en van twee dukdalven in de ringvaart bij Aalsmeer, in 2 percoelen.

Perceel 1, ingekomen 11 bilj., als:

H. Bakker, Haarlemmermeer,	*f* 1995
G. de Vries, idem	» 1945
J. v. d. Heuvel Az., idem	» 1868
G. Blees, Sloten,	» 1800
J. L. de Jongh, Amstde,	» 1778
J. Heemskerk, Haarlem,	» 1750
Th. L. v. Looij, Halfweg,	» 1741
W. Hulsbosch, Bennebroek,	» 1673
P. J. v. Mierlo, Sloten,	» 1605
W. A. v. Amstel, Heemstede,	» 1515
B. Zuithof, Haarlem,	» 1442

Perceel 2, ingekomen 4 bilj., als:

J. Heemskerk, Haarlem,	*f* 405
G. Blees, Sloten,	» 450
B. Zuithof, Haarlem,	» 339
J. v. d. Heuvel Az., Haarlemmermeer,	» 295

Bunde, 17 Aug.: het bouwen van eene openbare school en onderwijzerswoning; ingek. 3 bilj., als:

W. Cals,	te Zierikzee,	ƒ 12,000
C. Jadoul,	» Bunde,	» 11,496
H. Phijnakers,	» idem	» 10,743

Gegund onder voorbehoud der ministeriele goedkeuring.

Almelo, 18 Aug.: het doen van eenige verbouwing aan de bestaande weverij van de kon. stoomweverij Nijverdal; ingek. 13 bilj., als:

B. Vinckenoog Bz.,	te Almelo,	ƒ 8124
E. Scholten & Zn.,	» idem	» 7979
G. Kappert,	» Rijssen,	» 7749
D. Bruins,	» Zwolle,	» 7742
C. Eckhardt,	» Almelo,	» 7699
K. M. Spoor,	» idem	» 7588
J. Eshuis,	» idem	» 7584
M. Westenberg,	» idem	» 7361
F. de Breder,	» Zwolle,	» 7340
J. en H. Nijhof,	» Almelo,	» 7452
A. Schreuders en L. Barnevelt,	» idem	» 7442
F. Jansen,	» Nijverdal,	» 7314
K. A. v. d. Berg,	» Zwolle,	» 6992

gegund.

's-Hage, 18 Aug.: de levering van ongeveer 38,406 KG. gegoten-ijzeren hulpstukken ten dienste der gemeente-gasfabriek; minste inschr. de Nederlandsche Stoombootmaatschappij, te Rotterdam, voor ƒ 7.21 de 100 KG.

Bolsward, 18 Aug.: het verbouwen van de stachtplaats aan de gedempte Wortelhaven, voor M. Boersma, onder beheer van den architect J. Dijkstra Az.; ingekomen 10 bilj., als:

Sj. Ettema,	te Bolsward	ƒ 1325
F. Hamburg,	» idem	» 1195
L. Vos,	» idem	» 1172
L. de Jong,	» idem	» 1050
Joh. Jorritsma,	» idem	» 1050
H. Lammersma,	» idem	» 102
D. v. Ketel,	» idem	» 967
D. Tamsma,	» idem	» 958.23
F. Feenstra,	» idem	» 884

gegund.
Raming » 1400

Uitwijk (N.-Br.), 18 Aug.: het bouwen van een woonhuis met schuur, voor Z. van Hemrijnen; ingekomen 11 bilj., als:

J. F. Huigens, Bubbenmenbroek (N.Br.),	ƒ 4200
H. Kleinhag, Genderen (N.-Br.),	» 4160
D. G. de Graaf, Almkerk (N.-Br.),	» 4075
A. v. Gool,	» 3960
J. C. Otteranger, idem	» 3293
G. Struick, Woudrichem,	» 3208
P. Bouck, Giessen-Nieuwkerk,	» 3200
J. Dijk-tra, Werkendam,	» 3279
Gebr. Krenknist, Bardinksveld,	» 3278
K. A. v. Rijswijk, Heusden,	» 3200
J. Straver, Andel (N.-Br.),	» 2949.99

gegund.

's-Hage, 18 Aug.: 1o. de uitvoering van baggerwerk op het benedendeel der Nieuwe-Merwede; ingekomen 3 bilj., als:

H. Bosnik H.Rz.,	te Utrecht,	ƒ 47,500
G. A. v. Hattem,	» Sliedrecht,	» 44,960
A. Volker Lz.,	» idem	» 42,000
Raming		» 45,700

2o. het leveren van meerbomen, ankers enz. en het verrichten van eenige werkzaamheden ten dienste eener ligplaats voor schepen bij de Buiskruithaven, benoorden Maasdiuis; ingekomen 6 bilj., als:

B. C. Weltevreden,	te Maasdiuis,	ƒ 3515
G. Schermers,	» Dussen,	» 4870
J. Visser Gz.,	» Papendrecht,	» 4340
R. de Waard,	» Nieuwenhoorn,	» 4184
C. de Groot,	» Sliedrecht,	» 4024
A. Volker Lz., Sliedrecht en P. A. Bos,	» Gorichem,	» 3460
Raming		» 3470

3o. de vernieuwing van een gedeelte van het rijsstortebed in den Baardwijkschen overlaat; ingek. 3 bilj., als:

A. Geldens,	te 's-Bosch,	ƒ 6530
J. v. Tuyl Gz.,	» Heusden,	» 6467
J. J. v. Grondelle,	» idem	» 6465.40
H. J. Dekkers,	» Baardwijk,	» 6390
D. de Kok,	» Kerkdriel,	» 6190
Raming		» 6470

Haarlem, 18 Aug., onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het maken van een fort bij Ijmuiden (4e gedeelte). Te verwerken som ƒ 18,600; minste inschr. C. J. Kalis Jz., voor 3% boven de prijzen van het tarief.

2o. het doen van voorzieningen aan de groote kazerne te Haarlem. Raming ƒ 2100; minste inschr. M. Mulder, voor ƒ 1770.

Egmond-Binnen, 18 Aug.: het bouwen eener onderwijzerswoning, voor rekening der gemeente; ingek. 11 bilj., als:

A. Dorregeest, Alkmaar,	ƒ 2850
J. Groot, Egmond-aan-Zee,	» 2638.40
N. Bolten, Heiloo,	» 2627
J. Schuit, Egmond-Binnen,	» 2625
A. Hosmans, Limmen,	ƒ 2570
J. Ellesman, Alkmaar,	» 2560
M. Oorthuis, Egmond-Binnen,	» 2538
J. Biesterbos, Limmen,	» 2520
G. Ruigenaard, Egmond-aan-Zee,	» 2468
P. de Graaff Az., idem	» 2330
G. Gaartlmis Gz., Egmond-Binnen,	» 2319

gegund.

Middelburg, 18 Aug.: het maken en inrichten van een tentoonstellingsgebouw, op het terrein van het Schuttershof «de Edele Handboog", te Middelburg, benevens het verrichten van eenige verdere werkzaamheden; ingek. 8 bilj., als:

A. Barentsz,	ƒ 9194
J. C. v. Meert,	» 8760
H. P. v. d. Ree & Zn.,	» 8242
J. M. v. Ditmars & Zn.,	» 8139
W. A. v. d. Harst,	» 8098
M. K. Jeras & Zn.,	» 7979.79
C. A. Goetluis,	» 7658
W. v. Uye & Zn.,	» 7389

gegund.

's-Bosch, 19 Aug.: het driejarig onderhoud van den straatweg van 's-Bosch naar Best, eindigende 30 Juni '89; ingekomen 7 bilj., als:

W. v. Oss,	te Nijmegen,	ƒ 6704
H. F. v. d. Eerden,	» Bokstel,	» 5490
P. A. Ilbeni,	» idem	» 5486
P. v. Exel,	» idem	» 5385
A. v. Heesel,	» idem	» 5310
A. Scheffelaers,	» Vucht,	» 5064
A. de Groot,	» idem	» 4955

Haarlem, 19 Aug.: het gedeeltelijk vernieuwen van den voegvloer van de voormalige justitiekamer van het raadhuis; ingekomen 12 bilj., als:

J. E. Luschnit,	te Haarlem,	ƒ 4409
D. A. Brankenburg,	» idem	» 4444
H. v. Es,	» idem	» 4420
Martens & Zn.,	» idem	» 4360
P. Tijdgaat,	» idem	» 4355
J. P. A. Nelissen,	» idem	» 4333
G. P. J. Bezzari,	» idem	» 4275
C. Elfers & Zn.,	» idem	» 4200
S. R. Peijrz,	» idem	» 4123
B. Leuden,	» idem	» 4107
P. Bruikman,	» idem	» 4100
P. C. Groenings,	» idem	» 3825

gegund.
Raming » 4000

Apeldoorn, 19 Aug.: Bestek no. 22, het maken van toegangen naar de brug over de rivier den IJssel, bij Deventer voor rekening der Kon. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij; ingek. 9 bilj., als:

W. F. Weijers, Tilburg,	ƒ 115,000
W. A. Swets, Bardinksveld,	» 114,980
A. Terwindt, Westpannerden,	» 113,333
A. Geldens, 's-Bosch,	» 113,300
J. G. Huisman, Nijmegen,	» 113,000
B. A. Wiggerink, Groenloo en F. E. Terwindt, Pannerden,	» 112,600
G. A. v. Hattem, Sliedrecht,	» 112,400
Th. Verhoeven, Deventer,	» 112,100
H. Th. Wiggerink, Groenloo en N. v. Haaren, 's-Bosch,	» 111,850
Raming	» 97,200

Enschedé, 19 Aug.: het bouwen van eene machinekamer en verdere lokalen voor S. Menko; ingek. 9 bilj., als:

G. W. Wegmeef,	te Enschedé,	ƒ 4444
P. en A. Fijlstra,	» idem	» 3992
J. Vosscheid,	» idem	» 3850
W. Lasonder,	» idem	» 3766
H. J. Turin,	» idem	» 3697
H. ten Cate,	» idem	» 3688
H. Lamoerink en G. Huckriede,	» idem	» 3538
A. Jeninck,	» idem	» 3525
F. H. Wijdeveld,	» idem	» 3433

gegund.

Harlingen, 19 Aug.: het herstellen van diverse metselwerken enz., aan de Noorder- en Zuidersluisinen; ingek. 8 bilj., als:

Y. v. d. Wal,	te Harlingen,	ƒ 769
W. Bonnema en J. Kramer,	» idem	» 670
Joh. Langenhorst,	» idem	» 645
G. Speelstra,	» idem	» 644
J. Postlauma,	» idem	» 598
L. Strak en Joh. Huisman,	» idem	» 590
J. de Jong,	» Almenum,	» 579
P. Posthuma,	» Harlingen,	» 497

gegund.

Zierikzee, 19 Aug.: het verhoogen en verbeteren van den zeedijk tusschen de dijkpalen 1 en 6 van het district Borrendamme; ingek. 11 bilj. als:

H. J. Bonneijn,	te Burg,	ƒ 6000
N. Bost,	» Elkersee,	» 5000
D. Bolier Cz.,	» Rilland-Bath,	» 4900
C. Bolier Cz.,	» Bruinisse,	» 4780
N. Timmermans,	» Zierikzee,	» 4738
A. Machielsen & Co.,	te Wagenberg,	ƒ 4568
M. v. d. Linden,	» Zierikzee,	» 4469
H. C. v. d. Ende,	» idem	» 4391
W. Berrevoets,	» idem	» 4365
J. Strien,	» idem	» 3600
P. Vink,	» Noordgouwe,	» 3444

gegund.

's-Hage, 20 Aug.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht; ingekomen 7 bilj., als:

N. Hagedoorn,	te Purmerend,	ƒ 490
K. Sneerders de Vogel,	» Schiedam,	» 485
W. v. Dijk,	» Jutfaas,	» 483
K. Moen,	» Purmerend,	» 480
J. Schouten	» Vianen,	» 475
Th. Troost,	» Arcen,	» 473
A. W. Wildbergh,	» Bemmk,	» 447
Raming		» 500

Middelburg, 20 Aug.: het bestorten van een gedeelte zeewering te Vlissingen, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland; ingek. 7 bilj., als:

A. M. Langevéld,	te Hardinkeveld,	ƒ 4336
C. Maters,	» Vlissingen,	» 4299
C. F. v. Fraijenhove,	» Nenzen,	» 4189
M. v. d. Hoek,	» idem	» 4090
P. A. v. d. Velde,	» idem	» 4036
J. Tollenaar,	» idem	» 3977
Ph. Verbruggen,	» Waddinkereen,	» 3881
Raming		» 4000

Utrecht, 20 Aug.: het bouwen van een woonhuis en vier heuthuisjes aan de Hoogstraat, onder beheer van den architect C. A. Bomhach Cm., te Amsterdam, ingek. 10 bilj., als:

Gebr. van Leeuwen,	te Utrecht,	ƒ 11,200
Gebr. IJzerman,	» Nieuwer-Amstel,	» 10,100
De Bast,	» Utrecht,	» 9,612
G. v. Rassel,	» idem	» 9,359
Stoker,	» idem	» 8,240
H. Hageman,	» Maarsen,	» 8,210
Gerwich,	» Breukelen,	» 8,130
Van Vloten,	» Utrecht,	» 7,990
K. koors,	» idem	» 7,960
C. v. Zeeland,	» idem	» 7,877

Utrecht, het leggen van de tweede spoorbaan tusschen Bergen-op-Zoom en Kruiningen, het wijzigen en uitbreiden der stationsterreinen te Woensdrecht, Rilland-Bath, Krabbendijke en Kruiningen en het verrichten van bijkomende werken, ten behoeve van den spoorweg van Rozendaal naar Vlissingen, is toegewezen aan L. Kalis, te Sliedrecht, voor ƒ 131,800. Raming ƒ 122,600.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 28 AUGUSTUS 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 30 Aug.

's-Hage, te 12 uren, door den architect W. B. van Liefland, in het Grand hotel en café Central, Lange Poten: het bouwen van 16 dubbele arbeiderswoningen op een terrein gelegen aan de Van Ostadestraat, aldaar. Inl. bij genoemden architect. Aanw. gehouden. Raming ƒ 30,000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van maur- en handseinlantarens, rolvormige hanglantarens, kaartjeskasten en locomotiefvijzels, in 4 perceelen.

Apeldoorn, te 12 uren, door burg. en weth.: het metselen van voetingsmuren voor en het plantsoen van den ziekenbarak, op het terrein achter het ziekenhuis. Aanw. gehouden.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het uitvoeren van verschillende herstellingen aan den Leeuwarder Harlinger Trekweg. Aanw. gehouden.

Zalt-Bommel, bij Van der Vlies: het maken van een directieketel met een halven steen beklamp, lang ongeveer 18, breed 5 M., op het eiland Rozenburg. Inl. bij den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland en bij Van der Vlies, te Zalt-Bommel. Aanw. gehouden.

Deventer, in het koffiehuis van Spijker, voor Nooij en Van der Lande: het afbreken van den bestaanden en het bouwen van een geheel nieuwen stoomschoorsteen met rookkanalen enz. aan hunne fabriek. Inl. bij den architect J. ten Zijthoff.

Dinsdag, 31 Aug.

Amersfoort, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de tuinkamer van de société Concordia: het verbeteren van den vierkanten stal te Amersfoort. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter van fortificatiën. Aanw. gehouden. Raming ƒ 0900.

Breda, te 11 uren, door den kommandant in het 3e genie-kommandement, in het koffiehuis het Hof van Holland: het bouwen van een magazijn voor torpedo's bij de Berghaven, te Hoek-van-Holland. Bilj. inzenden 30 Aug., voor 3 uren. Inl. bij genoemden kommandant en bij den opzichthebbenden officier te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 29,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het verdiepen van het noordelijk gedeelte van het zijkanaal, gaande uit het Noordzeekanaal naar Halfweg. Inl. bij den arrondissementsingenieur van den waterstaat, te Amsterdam. Aanw. gehouden.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het onderhoud van school no. 13 (2e overgangschool) van 1 Sept. '86—31 Dec. '88. Aanw. gehouden.

Sneek, te 12 uren, door burg. en weth. van Wijmbritseradeel: het verbouwen van de openbare lagere school te Gaastmeer en verdere daartoe behoorende werken, met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 2 uren, door het bestuur der coöperatieve winkelvereeniging Eigen Hulp, ten haven kantoor: den bouw van een winkelhuis met toebehooren aan de nieuwe Prinsenstraat, te 's-Hage. Inl. bij den architect H. J. Mondt. Aanw. gehouden.

Workum, bij A. Feenstra, in het Heidenschap: het bouwen van een lokaal aldaar. Aanw. gehouden.

Woensdag, 1 Sept.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het verbouwen van de Rijkskweekeu heerschool en het stichten van een nieuw gymnastieklokaal te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 47,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van graaf- en baggerwerk langs den linkeroever van den Neder-Rijn, in de gemeente Maurik, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 64 en 66. Inl. bij den hoofdingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, den ingenieur Casteudijk, te Utrecht, en den opzichter Mann, te Roenen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4000.

Deventer, te 11 uren, in het koffiehuis van G. J. Slotering: het verbouwen van een heerenwoonhuis aan de Korte Bisschopstraat tot winkelhuis met bovenwoning, voor B. J. Hemmelder. Aanw. gehouden.

Maasluis, te 11 uren, door M. Wuister: het uitvoeren van baggerwerk tot bevordering der zeevischerij «Graaf van Bylandt" in de Briclsche Maas tegenover Zwartewaal.

Raamsdonk (N.-Br.), te 11 uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van eenige werken tot plaatsing van een uurwerk en het aanbrengen van een torenklokje in het gemeentehuis, aldaar.

Nijmegen, te 1 uur, door den dijkstoel van het polderdistrict Circul van de Ooy, in het Geerfdenhuis:

1o. het onderhouden der wegen van af 1 Sept. '86—30 Juni '87, met bijlevering van daarvoor benoodigde 545 stère grint, in 3 perceelen;

2o. het maaien van riet en stroeisel, in 4 perceelen;

3o. het knoten van wilgenboomen per vim, in 2 perceelen;

4o. het reinigen der tochtslooten, in 7 perceelen.

Zevenhuizen te 4 uren, namens kerkvoogden der Herv. gemeente, bij E. Brou: het bouwen van een nieuw pasturiegebouw, met bijlevering van alle benoodigde bouwstoffen enz. Inl. bij den architect J. Siccama, te Leek. Aanw. 1 Sept., te 12½ uren.

Arnhem, 's avonds 8 uren, in het café van J. Eich: het afbreken van eenige oude woningen en wederopbouwen van negen onder- met bovenwoningen. Inl. bij Gebr. van Daalen. Aanw. 30 Aug.

Groningen, 's avonds 9 uren, in het hotel de Unie: het bouwen van een burgerhuis, op een terrein, gelegen aan den Oosterweg, voor H. D. Delgorge. Inl. bij den architect S. van Veen, te Groningen.

Schoonhoven, bij den gemeente-architect: de levering van p. m. 120 stère grint en p. m. 100 stère grintzand, franco op den wal.

Donderdag, 2 Sept.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: de vergroeting van het gebouw der Zuiderbewaarschool, onder bijlevering van alle bouwstoffen, enz. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Sept. Aanw. 30 Aug., te 10½ uren.

Enschede, te 1 uur, door Mr. H. ter Kuile Ez., in het logement De Graaff: het bouwen van een koetshuis met stalling en 2 woningen op 't buitengoed het Woolderik, nabij Enschedé. Aanw. te 10 uren.

Leeuwarden, 's avonds te 8 uren, door de firma Swildens en Kuipers, alhier: het bouwen van een fabriksgebouw en pakhuis aan de Harlinger trekvaart. Aanw. 31 Aug., te 11 uren.

Vrijdag, 3 Sept.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen tusschen Haarlem en het Hollandsch Diep. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer, te 's-Hage, en bij den lijnaspecteur, te Rotterdam. Raming ƒ 2700.

Zaterdag, 4 Sept.

Wolvega, te 10 uren, bij M. Bijl: het maken en stellen van een nieuwen windwaterrnolen in den nieuwen polder te Oldehaver, van Mr. J. Sickenga, te Wolvega.

Murmerwoude, te 11 uren, door burg. en weth. van Dantumadeel: het bouwen van een tweede schoollokaal bij het bestaande schoolgebouw te Roodkerk. Aanw. 2 Sept., te 11 uren.

Havelte (Dr.), te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene onderwijzerswoning te Uffelte. Aanw. 31 Aug., te 12 uren.

Middelburg, te 1½ uren, door de stoomtramwegmaatschappij Breskens-Maldeghem, in het hotel de Nieuwe Doelen: het aanbrengen van een ballastbed, het leggen der sporen en wissels en eenige verdere werken, voor de lijn Breskens—Maldeghem en den zijtak naar Sluis. Inl. bij den ingenieur J. Schottel, te Rotterdam, en den hoofdopzichter J. Wind Gz., te Breskens. Aanw. 1 Sept., te beginnen te Breskens, na aankomst van de boot uit Vlissingen, te 7.30 uren.

Leiden, te 2 uren, in het café de Gouden Leeuw: eene belangrijke verbouwing van het perceel aan de flotersmarkt no. 8. Inl. bij den architect W. A. van Lith.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen en herstraten van eenige vakken klinkerbestrating van den grooten Rijksweg der 1e klasse no. 3, in de provincie Utrecht. Aanw. gehouden. Inl. bij den hoofdingenieur te Haarlem en den ingenieur Blecksmuns, te Utrecht. Raming ƒ 7350.

Maandag, 6 Sept.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de overstorting van de zinkstukken oostwaarts van den kop van het hoofd A, gelegen benoorden de Goereesche haven aan de noordkust van Goedereede en behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur te Brielle en den opzichter Dalebout, te Goedereede. Aanw. 30 Aug. Raming ƒ 5000.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best.: het maken van een toegangsweg langs de aanlegplaats der haven te Stellendam. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. 1 Sept., te 12½ uren. Raming ƒ 4530.

Dinsdag, 7 Sept.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het herstellen van de bouwvrije kazerne in het fort op de Biltstraat, onder het beheer der genie, te Utrecht. Bilj. inzenden uiterlijk 6 Sept., voor 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming ƒ 1600.

Haaren, te 11 uren, het uitvoeren der schilderwerken aan het inaanbouw-zijnd gesticht met gasthuis, schoollokalen enz.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 449, het verrichten van herstellingen en het uitvoeren van daarmede in-verband-staande werken aan de gebouwen, kunstwerken en verdere inrichtingen van den spoorweg Zwolle—Almelo. Aanw. 2 Sept., na aankomst van trein 463, te Almelo. Raming ƒ 12,460.

Woensdag, 8 Sept.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het maken van een regenbak met bijbehoorende werkzaamheden bij het marinewoonhuis no. 1. Aanw. 1 Sept., te 2 uren.

Steenwijk, door den architect H. Bouwkens, namens IJ. Veurman: het bouwen van een nieuw woonhuis aan den Cornputsingel. Aanw. 1 Sept., te 3 uren.

Donderdag, 9 Sept.

Duisterwoorde (bij Deventer), te 12 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Martinus, in het koffiehuis van B. Arends: het bouwen eener kerk met toren en sacristie. Inl. bij den architect G. te Riele Wz., te Deventer. Aanw. 8 en 9 Sept., te 11 uren.

Neuzen, te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwe Neuzen, in het Nederlandsch logement: het maken van werken tot verdediging van den oever van den bovengenoemden calamiteusen polder. Aanw. 2 Sept., te 11 uren en 6 Sept., te 2 uren.

Dinsdag, 14 Sept.

Beek-en-Donk, te 4 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van de brug over de Lieskoep, in den grintweg Postelnt-Donk. Inl. bij het gemeentebestuur. Aanw. 14 Sept., te 1 uur.

Woensdag, 15 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van verdedigingswerken langs den God-zij-dankpolder, aan den

linkeroever van het Scheur, benoorden Maasshuis, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Steijn Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. 8 Sept. Raming ƒ 4561.

s-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk langs den rechteroever van het Scheur, benoorden Vlaardingen, ter opruiming van de plaat bij de Vergulde Hand, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam en den tijdelijk adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 8 Sept., te 11½ uren.

s-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot voorziening van den rechteroever der rivier de Maas, in de gemeente Elsloo, hertogdom Limburg, tusschen de kilometerranien 27 en 28. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hoëll, te Vucht, en den opzichter Willems, te Maasluis. Aanw. 8 Sept. Raming ƒ 14,000.

Maandag, 20 Sept.

s-Hage, te 11½ uren, door het prov. best.: het maken van den ijzeren beenderbouw voor de brug over de Oude Maas, nabij de haven van Barendrecht. Inl. bij den hoofdingenieur J. van der Vegt, te 's-Hage, en den ingenieur J. A. Beijer, te Barendrecht. Raming ƒ 290,000.

Dinsdag, 21 Sept.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 446, het verrichten van grondwerken, het leggen en wijzigen van sporen en wissels, en het uitvoeren van eenige bijkomende werken, ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle. Aanw. 11 Sept., te 12½ uren. Raming ƒ 98,000.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 445, het maken van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle. Aanw. 11 Sept., te 12½ uren. Raming ƒ 263,500.

Vrijdag, 24 Sept.

s-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het herstellen en verbeteren van lijkstelegraaflijnen in de afdeeling Arnhem. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer, te 's-Hage, en den lijninspecteur, te Arnhem. Raming ƒ 1477.

Woensdag, 29 Sept.

s-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het toemleggen van den Oosterspoorweg tusschen de Muider-trekvaart en het station Weesp, met bijbehoorende werken, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 22 Sept., te 11 uren.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

's-Bosch, 13 Aug.: het bouwen van een ziekenzaal in het krankzinnigengesticht te 's-Bosch; ingek. 10 bilj., als:

J. B. v. Wolfsbergen,	te 's-Bosch,	ƒ 8080
W. v. Beckum,	» idem	» 8260
A. Schellekens,	» idem	» 7928
F. A. v. Ravensteijn,	» idem	» 7849
J. v. Roosmalen,	» idem	» 7845
M. v. d. Bunthuijzen,	» idem	» 7400
P. H. Verstijnen,	» Oosterwijk,	» 7345
F. v. Hout,	» 's-Bosch,	» 6888
J. A. Streng,	» idem	» 6845
A. Deckers,	» idem	» 6698

gegund.

Engwirden, 18 Aug.: het gedeeltelijk afbreken en vergrooten van de herberg de Veenshuis, onder Tjalleberd; ingek. 14 bilj., als:

J. Nijholt,	te Woltega,	ƒ 1334
B. Overwijk,	» 't Meer,	» 1293
K. J. Kalt,	» Beerenveen,	» 1123
J. Eisinga,	» Korterzwaag,	» 1088
G. v. d. Werf,	» Heerenveen,	» 1044
J. de Buiter,	» idem	» 1028
R. A. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 1019
K. H. Bles,	» Oudehaske,	» 999
A. T. de Boer,	» Oudeschoot,	» 993
E. S. Westra,	» Heerenveen,	» 968
G. F. Brouwer,	» Oranjewoud,	» 948
R. W. v. d. Burg,	» 't Meer,	» 880
J. Bosma,	» Heerenveen,	» 875
W. Miedstra,	» 't Meer,	» 835

gegund.

Oud-Beierland, 19 Aug.: het bouwen van een woonhuis met loodsen enz. aan de Voorstraat te Nieuw-Beierland, voor den hoofdonderwijzer A. Jongejan.

Perc. 1, timmerwerk; ingekomen 3 bilj., als:

C. Visser,	te Katendrecht,	ƒ 1050
J. Leymes,	» Nieuw-Beierland,	» 1043
H. v. d. Griend,	» Heinenoord,	» 986

Perc. 2, metselwerk; ingekomen 3 bilj., als:

A. v. 't Zelfde,	te Standwaard,	ƒ 1101
Van Driel,	» Nieuw-Beierland,	» 798.40
J. Pijl,	» idem	» 797
G. Pijl,	» Oud-Beierland,	» 796.70
W. Stoker,	» idem	» 754

Massa, ingekomen 4 bilj., als:

J. Beukema,	te Numansdorp,	» 1880
T. v. Loo,	» Westmaas,	» 1780
J. Sneep,	» Mijnsheerenland,	» 1777
W. Stoker,	» Oud-Beierland,	» 1714

Gegund in massa aan W. Stoker.

Enschedé, 20 Aug.: het bouwen van 2 woningen op een terrein, gelegen aan den binnenweg naar Lonneker, voor H. J. Heutink; ingek. 7 bilj., als:

H. ten Cate,	ƒ 1675
Turin,	» 1666
G. Hofstede,	» 1494
Vossenbeld,	» 1395
Rijgers,	» 1368
A. G. Nagelraest,	» 1234
G. Jessink,	» 1180

gegund.

Utrecht, 21 Aug.: het herbouwen der afgebrande hofstede, bewoond door J. van Oostrum, te Jutfaas, onder beheer van den architect E. G. Wentink, te Schalkwijk; ingek. 22 bill.:

hoogste inschrijving	ƒ 10,619.45
laagste »	» 5,820
Gegund aan A. de Keiner, Jutfaas,	» 6,133

Utrecht, 21 Aug.: het verrichten van vernieuwingen en herstellingen aan eenige gemeentegebouwen; ingek. 2 bilj., als:

H. Vermeer,	ƒ 9140
G. Kuhne,	» 7662

gegund.

Goes, 21 Aug.: het onderhouden en schoonmaken der gemeente-nuerwerken; gegund aan A. J. Stokmans, te Goes, voor ƒ 212.50.

Haarlem, 21 Aug.: het bouwen van 68 arbeiderswoningen op een terrein nabij de Leidschevaart, onder beheer van den architect A. van der Steur Jr.; minste inschr. J. Verkoren te Voorschoten, (zonder beschoten kap) voor ƒ 65,627; C. Elffers & Zn., te Haarlem, (met beschoten kap) voor ƒ 66,300.

Dordrecht, 23 Aug.: het maken van een gemetseld riool op eene betonbestorting en beheining, tot verbinding van het riool in den Spuiweg te Dordrecht en de ijzeren kokers door den spoorweg aldaar, met de leverantie van al de daartoe benoodigde materialen; ingekomen 9 bilj., als:

C. de Groot,	te Sliedrecht,	ƒ 6056
P. J. Dubbelman,	» Dordrecht	» 5450
A. Blok,	» 's-Gravendeel,	» 5421
A. Prins Thz.,	te Sliedrecht,	ƒ 5188
N. Kluis,	» Dordrecht,	» 4948
W. v. Zeijl,	» idem	» 4111
J. v. d. Vlugt Jr.,	» idem	» 3890
G. Pannevis,	» idem	» 3492
M. Visser,	» Papendrecht,	» 3280

De gunning is aangehouden.

Leiden, 23 Aug.: het dempen van de Kool- en Brandewijngrachten met rioleering en bijbehoorende werken; ingekomen 18 bilj.:

hoogste inschr. P. Sanz, Amsterstel,		ƒ 8845
laagste » Ir. van der Kamp, Leiden,		» 5397

aan wien het werk is gegund.

Amsterdam, 23 Aug.: het maken der gebouwen en bijbehoorende werken voor een centraal visschersgebouwmagazijn enz. op 's Rijkswerf te Amsterdam, onder het beheer der marine, alsmr; ingekomen 22 bilj., als:

De Zwaan Jr. en Koper,	Amsterdam,	ƒ 117,373
P. Groenhoff en A. G. Hak,	idem	» 98,926
B. v. Buren,	idem	» 98,810
H. C. Dorlas,	idem	» 98,476
B. Tasman,	idem	» 95,440
H. Hendrix,	idem	» 94,500
K. J. B. v. Damme,	idem	» 93,873
W. Aanbagtsheer,	Nieuwerantsed,	» 88,600
H. J. Meekers,	Amsterdam,	» 88,425
B. Kroon,	Buiksloot,	» 88,069
A. Paans,	Amsterdam,	» 85,260
J. J. Boekholts,	idem	» 84,840
C. J. Maks Jz.,	idem	» 83,999
W. L. Leibbrandt,	idem	» 81,728
G. D. v. Down,	idem	» 81,000
P. Bunker,	idem	» 80,200
L. C. Schaade,	idem	» 79,990
W. v. Leeuwen,	Hellevoetsluis,	» 79,990
J. Koster,	Amsterdam,	» 79,344
B. Cerlijs & Zn. en A. J. de Haan,	idem	» 77,480
Ph. Verbruggen,	Wadinkeeren,	» 77,470
T. Hilarius Wz.,	Leeuwarden,	» 76,469

Lochem, 23 Aug.: het bouwen van een R.-K. kerk met pastorie, onder beheer van den architect J. Bosch; ingekomen 13 bilj., als:

A. Beijers,	te Lochem,	ƒ 20,279
G. J. Bijlardt,	» idem	» 18,780
T. G. Bekhuis en B. Bansstra,	» Leeuwarden,	» 18,200
G. Scharink,	» Zutfen,	» 17,383
B. Rood,	» Gorsel,	» 17,370
G. J. Koordeman,	» Zutfen,	» 17,302
G. J. Kerkmeijer,	» idem	» 17,301
J. Zandvoort,	» Deventer,	» 17,275
J. Olthof,	» Lochem,	» 16,999
G. J. Carsnijgelt & Zn.,	» Brummen,	» 16,700
G. Bevelman,	» Zutfen,	» 16,920
F. de Herder,	» Zwolle,	» 15,898
A. J. Reerink & Zn.,	» Lochem,	» 15,885
D. Bruins,	» Zwolle,	» 15,860
E. M. Giesen,	» Amsterdam,	» 13,989
Raming		» 16,100

Nog niet gegund.

Lochem, 24 Aug.: het met klinkers bestraten van den nieuwen weg enz., voor rekening der gemeente; ingek. 9 bilj., als:

A. Beijers,	te Lochem,	ƒ 3819
J. Zandvoort,	» Deventer,	» 3690
D. W. Bloem,	» Weurt,	» 3466
G. J. Bijlardt,	» Lochem,	» 3460
H. J. Haak,	» Silvolde,	» 3330
G. J. Jaarsveld,	» idem	» 3322
H. G. ter Schegget,	» Lochem,	» 3000
H. J. Broekhuizen,	» idem	» 2963
J. Holland,	» idem	» 2938

gegund.

Rotterdam, 24 Aug.: het leggen van sporen en wissels naar en op de viaduct op het terrein der gasfabriek aan den Oostzeedijk; ingekomen 3 bilj., als:

A. Roef en G. Pelt Johz.,	te Kralingen,	ƒ 5687
G. A. v. Spanje,	» Rotterdam,	» 5440
G. Keij,	» idem	» 5420

gegund.

Amersfoort, 24 Aug.: het afbreken van drie woningen achter Davidshof en het wederopbouwen van vijf woningen; ingek. 8 bilj., als:

G. R. Gijsbertsen,	ƒ 3050
C. Dieters,	» 2840
J. W. Boshuizen,	» 2487.40
H. Heiligers,	» 2478
F. v. Sloten,	» 2320
F. v. Daal,	» 2275
J. v. Bottenburg,	» 2273
J. Klarenbeek,	» 2260

gegund.

s-Hage, 25 Aug.: 1o. het maken van verschillende kunstwerken en een gedeelte kanaal met bijbehoorende werken bij den Leidschen Rijn, onder de gemeenten Utrecht en Oudenrijn; ingek. 13 bilj., als:

A. Geldens, 's-Bosch,	ƒ 244,000
F. H. Joseph, Hilversum,	» 234,000
L. Kalis Kz., Sliedrecht,	» 229,800
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,	ƒ 223,900
G. A. v. Batten, Sliedrecht,	» 218,000
H. Th. Wiegerink, Groenlo en N. v. Haaren, 's-Bosch,	» 218,000
G. J. Hartog, Amsterdam en F. W. Dekker, Sliedrecht,	» 217,900
J. Kooy, Amsterdam,	» 214,800
B. A. Wiegerink, Groenlo en F. E. Terwindt, Papendrecht,	» 214,000
J. J. Bekker, Leut,	» 211,500
J. Smit VII, Slikkerveer,	» 206,000
G. Goedhart, Nijmegen,	» 205,000
C. Blankevoort, Monnikendam,	» 197,000
Raming	» 201,000

2o. het opruimen van een gedeelte der Rhigtoplaat en van gronden in het bed der rivier de Amer, onder de gemeente Hooge- en Lage-Zwaluwe; ingek. 10 bilj., als:

L. Kalis Kz.,	te Sliedrecht,	ƒ 90,000
J. Hillen,	» Gorinchem,	» 85,000
T. Volker,	» Dordrecht,	» 81,000
C. Bos Az.,	» idem	» 77,000
J. J. Bekker,	» Leut,	» 74,800
P. A. Bos,	» Gorichem,	» 74,500
G. A. v. Batten,	» Sliedrecht,	» 73,900
A. G. Buyskes,	» Hed.-L.	» 73,800
H. Bronk H.Hz.,	» Utrecht,	» 69,000
A. Volker Lz.,	» Sliedrecht,	» 66,000
Raming		» 86,500

Groningen, 25 Aug.: het afbreken van een huis en het daarstellen van een gebouw voor een stoomdrukkerij aan den Nieuwen weg te Groningen, voor W. H. Casparie, onder beheer van den architect K. Hoekzema, te Groningen; ingek. 19 bilj., als:

L. Oldenburger,	te Groningen,	ƒ 5245
D. Dahmsen,	» idem	» 4419
B. Janssen,	» idem	» 4394
B. de Jong,	» idem	» 4380
E. Berkenbosch,	» idem	» 4280
K. Vekkus en Berends,	» idem	» 4284
Ph. Hendriks,	» idem	» 4222
J. Hanpt,	» idem	» 4165
F. Rodens,	» idem	» 4164
T. Y. Jelsma,	» idem	» 4147
H. J. Meenge,	» idem	» 4115
G. Meulink,	» idem	» 4112
G. P. v. Erp,	» idem	» 4088
D. S. Biddens,	» idem	» 4046
E. Peters,	» idem	» 3997
D. Bumps,	» idem	» 3976
J. Bultings,	» idem	» 3969
H. Meijers,	» idem	» 3797
H. Janssen,	» idem	» 3646

gegund.

Scheveningen, 25 Aug.: het bouwen van eene school met den bijbel; ingek. 8 bilj.; minste inschr. W. C. Kuijer, voor ƒ 9725.

Heeswijk, 25 Aug.: de verbouw der openbare school; ingek. 5 bilj., als:

Th. v. Ravensteijn,	te 's-Bosch,	ƒ 2170
H. C. Kusters,	» Berlikum,	» 1749
Th. Schippers,	» Kessel,	» 1705
G. v. d. Ven,	» Berlikum,	» 1415
H. Vorstermans,	» Heeswijk,	» 1400

gegund.

Tull, 25 Aug., voor rekening van het polderdistrict Tielerwaard: 1o. het vierkanten van een gedeelte dijk te Hanften in 2 perceelen; het 1e perceel, ter lengte van 1160 M², aangenomen door H. Stork, te Heukelum, voor ƒ 853; het 2e perceel, ter lengte van 737 M², door denzelfde, voor ƒ 480.

2o. het gedeeltelijk dichten van een wiel en sluit onder Hellouw, aangenomen door C. van Es, te Herwijnen, voor ƒ 1857.

Zuilichem, 25 Aug.: het maken van een nieuwe kap, nieuwe ramen en verdere bijbehoorende werken aan de kerk der Herv. gemeente, met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen; ingekomen 13 bilj., als:

P. Bijl, Herwijnen,	ƒ 2469
E. J. Bakker, Vuren,	» 2380
H. v. Amroy Jr., Zaltbommel,	» 2377
K. W. Valstar, Tiel	» 2368
G. J. Rexwinkel, Rossum,	» 2323
W. v. Velzen, Herwijnen,	» 2272.66
G. Looijen, idem	» 2230
W. Looijen, idem	» 2197
N. v. Beurden, Rossum,	» 2164
C. Struijk, Brakel,	» 1998
K. v. Ijpstervld, idem	» 1995
A. P. Timmers, Zuilichem,	» 1955
K. A. v. Rijswijk, Beusden,	» 1916

Neuzen, 25 Aug.: het maken van werken tot dijksverbetering en aanleg van steenglooiing aan den polder Nieuw-Ostbene; ingek. 11 bilj., als:

D. de Boelder, Neuzen,	ƒ 14,960
Joh. de Jonge, Biezelinge	» 14,435
E. de Maat, Ramswoerd,	» 14,100
R. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,	» 13,880
C. D. Bolier, Scherpenisse,	» 13,853

H. Klaassen, Zaandam,		ƒ 13,406
L. Kools, Neuzen,		» 13,147
A. v. d. Beek, Zaandam,		» 13,138
J. de Rijke, Sirjansland,		» 12,850
J. de Bree Fz., Boek,		» 12,295
D. Tholens, idem		» 12,288

Lemmer, 26 Aug.: het bouwen eener school en onderwijzerswoning aan den Kuiperslijk te Zuid-Eschmarke, voor rekening der gemeente; ingekomen 15 bilj., als:

	school	woning	massa
E. Groenink, Steenwijk en J. Bralz, Assen,	ƒ 5774	ƒ 3419	ƒ 8989
A. Sievewink, Groenlo,	5149	3657	8806
B. Doornkate en A. G. Nagelvoort, Enschedé,	4820	3225	7090
W. Lasonder, idem	4330	3014	7344
H. ten Cate, idem	4370	2954	7324
B. J. Turin, idem	4322	2874	7296
G. J. Wagelaar, Lemmer,	4043	2247	7139
H. Beggers, Enschedé,	4212	2888	7100
G. Huckriede, idem			6780
G. W. Wegereef, idem	4234	2677	6777
P. en A. Fijlstra, idem	3752	2995	6680
T. H. Wijdeveld, idem	3869	2482	6381
B. H. Blankvoort, Eibergen,	3124	2751	5875
J. Vosselaar, Enschedé,	3021	2111	5492
A. Jeninik, idem	3318	1941	5289

Haarlem, 26 Aug.: het maken van een paalscherm op het eiland Waeringen, behoorende tot 's rijks zeewerken in Noord-Holland; ingekomen 11 bilj., als:

R. Schreuders,	te Kolhorn,	ƒ 3030
J. Gijselaar,	» Medemblik,	» 3440
P. Berkhout en Y. Franse,	» idem	» 3464
Gebr. Jansen,	» Nieuwediep,	» 3459
C. Kroon,	» Waeringen,	» 3406
S. Tool,	» Hoorn,	» 3395
H. J. Buis,	» Urk,	» 3343
J. Hobster,	» Amsterdam,	» 3360
J. Hermans,	» Waeringen,	» 3094
M. Peppe,	» idem	» 3082
J. Peppe,	» idem	» 2954
Raming		» 3700

's-Bosch, 26 Aug., voor rekening der provincie: 1o. het spuimen der houten brug over de Lei en het leggen van ijzeren duikers in den provincialen weg van Tilburg naar Moergestel; ingekomen 3 bilj., als:

H. F. v. d. Eerden,	te Bokstel,	ƒ 1248
W. G. v. Best,	» Tilburg,	» 1179
J. v. Empel,	» idem	» 1122
Raming		» 1083

2o. het verhoogen en met keien bestrates van een gedeelte van den provincialen weg van Geldrop naar Helmond, te Geldrop; ingekomen 5 bilj., als:

H. J. Dekkers,	te Baardwijk,	ƒ 1776
L. Spierings,	» Bokstel	» 1700
J. de Laat,	» Woensel,	» 1679
T. v. Lee,	» Vechel,	» 1685
L. v. Gaal,	» Geldrop,	» 1546
Raming		» 1815

3o. het vervangen der grintbaan door keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Best naar Oorschot, te Best; ingek. 5 bilj., als:

H. F. v. d. Eerden,	te Bokstel,	ƒ 1404
T. v. Lee,	» Vechel,	» 1469
J. de Laat,	» Woensel,	» 1443
J. v. Empel,	» Tilburg,	» 1397
H. J. Trompin,	» Best,	» 1359
Raming		» 1520

4o. het vervangen der grintbaan door keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Eindhoven naar Heusel, te Gestel; ingek. 5 bilj., als:

T. v. Lee,	te Vechel,	ƒ 2515
L. v. Gaal,	» Geldrop,	» 2459
J. de Laat,	» Woensel,	» 2349
F. Niessen,	» Roermond,	» 2345
J. M. v. Gasselt,	» Venloo,	» 2247
Raming		» 2570

5o. het vervangen der grintbaan door keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Boksmeer naar St.-Antonis, te Boksmeer; ingek. 6 bilj., als:

A. v. Henik,	te Korkdriel,	ƒ 2996
T. v. Lee,	» Vechel,	» 2969
J. M. v. Gasselt,	» Venloo,	» 2967
F. Niessen,	» Roermond,	» 2860
dezelfde,		» 2860
H. A. v. d. Berg,	» Boksmeer,	» 2833
Raming		» 3210

Al de werken zijn aan de minste inschrijvers gegund.

Breda, 26 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. het maken van trottoirs in de Zoutstraat en het verbeteren der bestratingen in die straat, het afbreken van het brandspuithuis op den hoek der Leuvenaarstraat, het doen van verbouwingen aan het voormalig belastingkantoor op den hoek der Prinsenkade, benevens het maken van een trottoir aan de Gasthuisvelden vanaf den Haagdijk tot de Roomanjestraat; minste inschr. G. van der Sanden, te Breda, voor ƒ 2190.

2o. het leveren en leggen van trottoirbanden in de St.-Annastraat en het vervangen der klinkerbestrating door bestrating met ijzersteentegels op de trottoirs in die straat; minste inschr. W. Bouwens, te Breda, voor ƒ 422.

3o. het het bestraten met ijzersteentegels, door de gemeente te leveren, van trottoirs in de nieuwe straten; minste inschr. W. Bouwens, te Breda, voor ƒ 273.

4o. het oplnaken van gedeelten der keibestrating in de Frederikstraat, het verwerken der uitkomende keien in de Nieuwe-Ginnekenstraat en het begrinden van de uitgebroken gedeelten in de Frederikstraat; minste inschr. G. W. Metsers, te Ginneken voor ƒ 317.

's-Hage, 26 Aug.: de levering van ijzeren dubbel T-vormige brugliggers en van schroefpalen, voor het ministerie van koloniën; minste inschr. waren voor de brugliggers de Akener Hutte Actien Verein, te Rothe Erde, voor ƒ 37,690.40 en voor de schroefpalen de Société anonyme des ateliers de construction de Malines, te Mecheln, voor ƒ 52,486.77.

Hemrik, 26 Aug.: het maken van een nieuw dak met aanverwante werken op en aan de kerk der Herv. gemeente; ingek. 17 bilj., als:

J. Eisinga,	te Kortezwaag,	ƒ 2188
Tj. A. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 2130
H. K. Meek,	» Hemrik,	» 2070
B. Oosterlaan,	» Drachten,	» 2064
C. S. Schaver,	» Boornbergum,	» 2060
B. J. Beek,	» Drachten,	» 2053
J. H. Postuma,	» Terwispel,	» 2044
R. van Z. Bakker,	» Kortezwaag,	» 2026
K. H. Bles,	» Oudehaske,	» 1999
H. Bender,	» Beetsterzwaag,	» 1994
J. A. v. d. Sluis,	» Gorredijk,	» 1988
R. A. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 1977
O. P. Offringa,	» Hanke,	» 1970
D. J. Oosterlaan,	» Gorredijk,	» 1882
C. J. Kalt,	» Heeresweer,	» 1826
J. T. van Manen,	» Drachten,	» 1779
J. L. Eppinga,	» Lippenhuizen,	» 1751

's-Hage, 27 Aug.: reno verbouwing van »de luize de Cloese" bij Lochem, onder beheer van den architect Nic. Molenaar; ingek. 14 bilj., als:

G. J. Kerkmeijer,	te Zutfen,	ƒ 29,700
G. J. Carmiggelt,	» Brummen,	» 29,600
G. Beltman,	» Deventer,	» 28,400
C. Beverdam,	» Zutfen,	» 27,900
G. Scharink,	» idem	» 27,398
G. v. Rassel,	» Utrecht,	» 26,629
H. Brons,	» Zwolle,	» 26,593
G. J. Bijlardt,	» Lochem,	» 25,990
C. ter Haar,	» Winterswijk,	» 25,500
J. Zandvoort,	» Deventer,	» 25,321
J. v. Ginkel,	» Nijmegen,	» 24,600
G. J. Koordeman,	» Zutfen,	» 24,199
A. J. Reesink & Zn.,	» Lochem,	» 22,879
J. Otthof,	» idem	» 22,786

's-Hage, 27 Aug.: het verbouwen van het perceel C no. 356 te Bronwershaven, ten behoeve van den post- en telegraafdienst; ingekomen 7 bilj., als:

H. K. v. d. Ende,	te Zierikzee,	ƒ 3426
G. Goddermans,	» Elkenzee,	» 3248
M. Pausse Jr.,	» Zierikzee,	» 3182
R. v. Verre,	» Noordgouwe,	» 3180
J. v. d. Werff,	» idem	» 2937
P. Vink,	» idem	» 2926
J. Vink,	» Brouwershaven,	» 2656
Raming		» 2880

Zuilichem, 27 Aug.: het onder profiel brengen van en het maken van steenglooiing enz. aan de los- en ladingplaats te Zuilichem, voor rekening der gemeente; ingek. 7 bilj., als:

J. de Ruiter,	te Hardinkveld,	ƒ 670
L. Pannekoek,	» Herwijnen,	» 585
A. F. v. Houkelum,	» Haaften,	» 575
C. v. Es,	» Herwijnen,	» 567
D. A. v. d. Kaaij,	» Roozen,	» 510
C. Hobo Jr.,	» Zuilichem,	» 470
C. Hobo Sr.,	» idem	» 460

gegund.

Zegwaard, 27 Aug.: het opmaken en begrinden van den Zegwaardschen weg alhaar te lengte van 3043 M., voor rekening der gemeente; ingek. 11 bilj., als:

W. Lobe,	te Kralingen,	ƒ 17,700
T. de Waard,	» Lekkerkerk,	» 16,700
H. Jongenburger,	» Waddinxveen,	» 11,733
A. Prins Az.,	» Sliedrecht,	» 11,500
D. Varkevisser Jz.,	» Overschie,	» 10,900
C. Zanen Hz.,	» Ammerstol,	» 10,380
A. de Borst Cz.,	» Papendrecht,	» 10,348
R. Schreuders,	» Kolhorn,	» 10,249
J. de Vaal,	» Gouda,	» 9,977
P. Stek,	te Henkelum,	ƒ 9,855
A. Muchielse,	» Wagmberg,	» 2,160

Cats, 27 Aug.: het maken, zinken en bestorten van 12 zinkstukken, onmiddellijk vóór de bestaande oeverwerken van den Leendert-Abrahampolder; ingek. 13 bilj., als:

J. de Rijke Jz.,	te Sirjansland,	ƒ 137,850
D. Volker,	» Dordrecht,	» 134,000
C. Bolier Cz.,	» Bruinisse,	» 128,300
J. de Jonge,	» Bleiswijk,	» 127,500
C. v. d. Plas,	» Hardinkveld,	» 127,500
W. A. Swets,	» idem	» 122,000
M. v. d. Hoek,	» Nieuwe,	» 120,830
A. A. v. d. Velde,	» idem	» 120,800
C. J. Hartog, Amsterdam, en F. W. Dekker,	» Sliedrecht,	» 120,000
C. de Wilde,	» Kattendijke,	» 119,880
C. D. Bolier,	» Scherpenisse,	» 117,997
A. M. van Oosten,	» Koltjespluat,	» 115,300
P. Langeveld,	» Hardinkveld,	» 113,746
H. Hek,	» Kortgene,	» 112,997
C. Roskam,	» Sliedrecht.	» 111,380
Raming		» 121,300

Behoudens nadere goedkeuring is het werk aan den laagsten inschrijver gegund.

Leeuwarden, 27 Aug., voor rekening van den Staat: het wegruimen van een wrak en een hoop steen, gelegen in de kromme Balg in de Zuiderzee, tegenover de gemeente Het Bilt; minste inschr. waren:

perc. 1. F. P. de Jong, Nes (Ameland),		ƒ 788
» 2. dezelfde,		» 127

Nagekomen Afloopen.

Haarlem, 21 Aug.: het bouwen van 63 woonhuizen voor de cooperatieve bouwvereeniging »de Voorzorg", te Haarlem, onder beheer van den architect A. van der Steur Jr.; ingekomen 23 bilj., als:

	met gestreken dak	met beschoten dak
R. Zuithof Haarlem,	ƒ 79,990	ƒ 82,990
H. A. Kaaspager, Zaltbommel,	81,701	84,558
A. Rinkema, Haarlem,	80,000	83,600
A. Brukel Jr., idem	78,941	81,376
E. Groenink, Assen,	78,220	81,100
C. Muldevs, Ruimsloterkeerr,	78,500	80,850
G. v. Rassel, Utrecht,	77,150	79,050
C. P. W. Dessing, Gouda,	76,179	
F. Aberson, Steenwijk,	74,181	77,281
W. Boom en W. H. Struijs, Amsterdam,	73,300	75,800
A. T. Stoowijk, idem	72,864	75,364
W. Raman, idem	72,697	
D. A. Braakenburg, Haarlem	70,900	73,888
G. P. J. Beccari, idem	70,300	71,700
J. A. Raasveldt Jr., idem	70,000	73,000
J. C. Diercks en C. v. d. Vlugt, 's-Hage,	69,976	70,776
Firma Martens & Zn., Haarlem,	69,780	71,080
B. Hagen, idem	68,255	70,106
J. Giebels en J. v. Servellen, idem	67,755	70,206
J. Verkoren, Voorschoten,	65,637	67,937
C. Elfers & Zn., Haarlem,	65,300	66,300

Gegund met beschoten dak aan C. Elfers & Zn., te Haarlem.

Markelo, 23 Aug.: het maken eener nieuwe brug over de Schipbeek »de Ensinkgoorsbrug" in 't Stukkumerbroek en 't herstellen van 2 in de nabijheid liggende bruggen; ingekomen 7 bilj., als:

J. H. Krabbenhos, Markelo,	ƒ 1985
Kooijmans en Oems, idem	» 1689
G. Sanders, Delden,	» 1650
B. L. Buijsoets, Ambt-Almelo,	» 1632
A. J. Jansen, Borchem,	» 1580
J. Nossent, Lochem,	» 1325
A. Beijers, idem	» 887.98

Gegund aan Kooijmans en Oems, voor ƒ 1680.

Amersfoort, 26 Aug.: het bouwen van een woonhuis voor J. W. Doyer Jz., onder beheer van den architect W. H. Kam; ingekomen 13 bilj., als:

J. Bekema, Woudenberg,	ƒ 18,500
J. v. Lunteren, idem	» 16,200
P. Vlasman, Utrecht,	» 13,980
L. v. Achterberg, Amersfoort,	» 13,949
F. de Bruijn, Hoogland,	» 13,790
F. v. Scharrenburg, Heteren,	» 13,491
G. B. Gijsbertse, Amersfoort,	» 13,248
J. B. F. Lensing, idem	» 12,440
J. Klaarenbeek, idem	» 12,113.68
W. v. d. Kooi, idem	» 11,900
J. H. Boks, idem	» 11,670
J. D. T. v. d. Veen, Baarn,	» 11,430
C. Ditters, Amersfoort,	» 11,300

Gegund aan J. H. Boks.

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 4 SEPTEMBER 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 6 Sept.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de overstorting van de zinkstukken oostwaarts van den kop van het hoofd A, gelegen beoosten de Goereesche haven aan de noordkust van Goereeroede en behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur te Brielle en den opzichter Dalebout, te Goedereede. Aanw. gehouden. Raming ƒ 5000.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best.: het maken van een baalmuur langs de aangelegde kade der haven te Stellendam. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4550.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het maken van een ijzeren afsluithek voor de nieuwe verzamelplaats van fecaliën, met bijlevering van alle benoodigde bouwstoffen enz.

Helmond, door A. H. v. Baeck: het bouwen van een woonhuis met kelders, putten en bijbehooren, tot aanleg eener bierbrouwerij, op een terrein tegenover de R. H. B. school. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 7 Sept.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het herstellen van de bouwvallige kazerne in het fort op de Biltstraat, onder het beheer der genie, te Utrecht. Inl. inzenden uiterlijk 6 Sept., voor 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming ƒ 1600.

Baarn, te 11 uren, het uitvoeren der schilderwerken aan het inaanbouw-zijnd gesticht met gasthuis, schoolkokaken enz.

Amsterdam, te 11 uren, door de architecten W. Wilkens en G. v. Arkel, samens G. Oosten, in het Amsterdamsch koffiehuis, Kalverstraat 5: het maken van een winkelhuis met vier bovenhuizen op het terrein der gedeeltelijk gedemonteerde perceelen Nieuwendijk nos. 91 en 93.

Harderwijk, te 1 uur, in het hôtel Kamm: het bouwen eener villa nabij het station Ermelos, Inl. bij den architect E. G. Wentink, te Schalkwijk. Aanw. 7 Sept., te 10 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 449, het verrichten van herstellingen en het uitvoeren van duurzame in-tertand-staande werken aan de gebouwen, kunstwerken en verdere inrichtingen van den spoorweg Zwolle—Almelos. Aanw. gehouden. Raming ƒ 12,450.

West-Pannerden (Geld.), te 4 uren, door den architect Puldékuijsen, namens H. A. Pauwen, bij W. Beerbaan: het aanmeuren en wederopbouwen of vernieuwen van een- en paard-stallen, graanschuur, remise, bergplaatsen enz., zonder bijlevering van materialen. Aanw. te 10 uren.

Woensdag, 8 Sept.

Helleveetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het maken van een regenbak met bijbehoorende werkzaamheden bij het marinewoonhuis no. 1. Aanw. gehouden.

Heerenveen, te 12 uren, door het polderbestuur van het 4e en 5e veendistrict onder Engwierden: de levering van p. m. 60 stère zuiver gewassehen riviergrint.

Hoedekenskerke (Zeel.), te 1½ uren, door het polderbestuur der waterkeering Hoedekenskerke, in het gemeentehuis: het leveren en lossen van 500 scheepsten afval van Lessinasche of Doornikasche steen. Bilj. inzenden uiterlijk te 1 uur.

Deventer, te 6 uren, door G. J. Hollebrom, in het koffiehuis van P. L. D. Spijker: het bouwen van 4 burgerwoonhuizen op voormaligen vestinggrond. Aanw. te 5 uren.

Middelstum, te 6 uren, door burg. en weth.: het herleggen van p. m. 250 M² straat, alhaar. Aanw. 8 Sept., te 4 uren.

Steenwijk, door den architect B. Bouwkamp, namens Jd. Veurman: het bouwen van een nieuw woonhuis aan den Compuitsingel. Aanw. gehouden.

Donderdag, 9 Sept.

Dalfservoorde (bij Deventer), te 12 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Martinus, in het koffiehuis van B. Arends: het bouwen eener kerk met toren en sacristie. Inl. bij den architect G. te Riele Wz., te Deventer. Aanw. 8 en 9 Sept., te 11 uren.

Folsgare (Fr.), te 2 uren, door den secretaris der schoolcommissie E. van der Gaast: het bouwen eener school, alhaar. Aanw. 6 Sept., te 10 uren.

Neuzen, te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwe Neuzen, in het Nederlandsch logement: het maken van werken tot verdediging van den oever van den bovengenoemden calamiteusen polder. Aanw. 6 Sept., te 2 uren.

Vrijdag, 10 Sept.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het wegruimen van een in de Zuiderzee beneden het eiland Urk gezonken vaartuig, genaamd »de Hoop". Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Rit-meester, allen te Zwolle.

Langweer (Fr.), ten gemeentehuize van Doniuwerstal: het leveren van p. m. 350 stère grint en 135 stère mozalam. Bilj. inzenden onder Litt. G.

Purmerend, door burg. en weth.: de levering van 30,000 Waalsche straatklinkers.

Zaterdag, 11 Sept.

Maastricht, te 11 uren, door de Maastrichtsche Bouwmaatschappij, ten kantore van J. J. Jessi, Linkelestraat: het bouwen van 3 aaneengesloten villa's op een perceel vestinggrond buiten de voormalige St.-Pietersporte te Maastricht. Inl. bij den ingenieur Brender à Brandis. Aanw. 7 Sept. van 11—12 uren.

Cats (Z.), te 11 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente in de consistorie: het afbreken van de bestaande en het bouwen eener nieuwe pastorie. Inl. bij den architect J. H. Hannink, te Goes. Aanw. 9 Sept., te 11½ uren.

Borger (Dr.), te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het maken van de aardebaan en het bouwen van eene vaste brug over het ten oosten van Borger loopend rivertje;

2o. het bestraten met klinkers van de aardebaan;

3o. het bouwen van 4 telhuisen.

Aanw. 6 Sept., te 11 uren.

Maandag, 13 Sept.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best.: het leveren en stellen van 2 ijzeren ophaalbruggen over de nieuwe schutsluis aan den Leidschendam. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, te 's-Hage, en den ingenieur H. de Mol van Otterloo, te Leidschendam. Raming ƒ 8600.

Oostzaan (N.-H.), te 3½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van 3 lokalen aan de school in de Kerkbuurt. Aanw. gehouden. Raming ƒ 12,500.

Dinsdag, 14 Sept.

Amsterdam, te 11 uren, door regenten van het R.-K. Maaglehuis: het ophoogen van een terrein groot 11,510 M², gelegen te Amsterdam in den Over-Amstelschen polder aan de Mauritskade bij de Oosterbegraafplaats, tusschen de Muider- en Weesperpoorten. Inl. bij den makelaar C. Wiegand.

Beek-en-Donk, te 4 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van de brug over de Lieskoop, in den grintweg Postelnd-Donk. Inl. bij het gemeentebestuur. Aanw. 14 Sept., te 1 uur.

Woensdag, 15 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van verdedigingswerken langs den God-zij-dijkspolder, aan den linkeroever van het Scheur, benoden Maassluis, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam en den tijdelijk adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 8 Sept., te 11½ uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot voorziening van den rechteroever der rivier de Maas, in de gemeente Elsloo, hertogdom Limburg, tusschen de kilometervanen 27 en 28. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hooff, te Vucht, en den opzichter Willems, te Maassluis. Aanw. 8 Sept. Raming ƒ 14,000.

Maandag, 20 Sept.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best.: het maken van den ijzeren boombrug voor de brug over de Oude Maas, nabij de haven van Barendrecht. Inl. bij den hoofdingenieur J. van der Vegt, te 's-Hage, en den ingenieur J. A. Roijer, te Barendrecht. Raming ƒ 190,000.

Medemblik, te 12 uren, door de directie der Locaalspoorwegmaatschappij Hollandsch Noorderkwartier op het Keggenhuis: Bestek no. 6, het maken van gebouwen en verdere inrichtingen langs het gedeelte Oppenhuis—Hoorn van den Locaalspoorweg Medemblik—Hoorn. Inl. bij den ingenieur Krieger, te Medemblik.

Ohee en Laak (L.), te 2 uren, door burg. en weth.: de verbouwingswerken tot uitbreiding der openbare school en onderwijzerswoning alhaar. Aanw. 20 Sept., te 12 uren. Inl. bij den architect J. Speetjens, te Roermond.

Dinsdag, 21 Sept.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 446, het verrichten van grondwerken, het leggen en wijzigen van sporen en wissels, en het uitvoeren van eenige bijkomende werken, ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle. Aanw. 11 Sept., te 12½ uren. Raming ƒ 98,000.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 445, het maken van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle. Aanw. 11 Sept., te 12½ uren. Raming ƒ 263,300

Woensdag, 22 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van dertien dwarsdijkjes aan den rechter oever van de Lek onder de gemeente Wijk-bij-Duurstede, provincie Utrecht, tusschen de kilometervanen 74 en 77. Inl. bij den ingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, den ingenieur Custenlijk, te Utrecht, en den opzichter Mann, te Beesen. Aanw. 15 Sept. Raming ƒ 23,100.

Donderdag, 23 Sept.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Kon. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij: Bestek no. 21, het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor het gedeelte Deventer—Wierden van den Locaalspoorweg Deventer—Almelos. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Brederode, te Apeldoorn, en den sectie-ingenieur M. E. de Wildt, te Deventer. Aanw. 16 Sept., te 10 uren, bijzonderheden aan het sectiebureau te Deventer, te 9 uren. Raming ƒ 284,000.

Vrijdag, 24 Sept.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het herstellen en verbeteren van lijkstelegraaflijnen in de afdeeling Arnhem. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer, te 's-Hage, en den lijninspecteur, te Arnhem. Raming *f* 1477.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het herstellen en verbeteren van lijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in twee perceelen. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der lijkstelegraaf, te 's-Hage, en den lijninspecteur te Utrecht. Raming: perc. 1 *f* 1000, perc. 2 *f* 830.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van lijkstelegraaflijnen in Gelderland en Overijsel. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der lijkstelegraaf, te 's-Hage, en den lijninspecteur te Arnhem. Raming *f* 1350.

Woensdag, 29 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het aanleggen van den Oosterspoorweg tusschen de Muider-trekvaart en het station Weesp, met bijbehoorende werken, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 22 Sept., te 11 uren.

Zaterdag, 2 Oct.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het bouwen van eene kazerne c. a. voor een regiment vestingartillerie te Utrecht, onder het beheer der genie, alhaar. Inl. bij genoemden ingenieur. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Oct., vóór 3 uren. Aanv. 21 Sept., de 11 uren. Raming *f* 466,000.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Haarlem, 26 Aug.: het bouwen van afrasteringsdokken enz. en het uitvoeren van verschillende werken aan het Rijks-krankzinnigengesticht te Medemblik; ingekomen 6 bilj., als:

C. Blaauw,	te Midwoud,	*f* 18,992
A. Lak,	» idem	» 18,024
H. Yollewens,	» Medemblik,	» 18,171
P. Berkhout,	» idem	» 17,862
E. Fransen en J. Hoogendijk,	» idem	» 17.748
A. Derregoest,	» Alkmaar,	» 17,348
Raming		» 18,000

Velp, 26 Aug.: het bouwen van een woon- en winkelhuis te Velp, onder beheer van den architect F. Kortlang J.Lz.; minste inschr. E. J. N. Steentjes, te Velp, voor *f* 2900. Gegund.

Zaamslag, 28 Aug.: het uitvoeren van werken tot verdediging van den oever van den ringmiddelen Eendrachtspolder; ingekomen 13 bilj., als:

G. Bolier, Scherpenisse,	*f* 23,700
D. Thelens, Hoek,	» 23 000
C. F. v. Fraijenhoven, Neuzen,	» 22.939
J. de Jonge, Biezelinge,	» 22,640
J. Tollenaar, Neuzen,	» 22,447
P. J. Yorbist, Bontenisse	» 22,300
J. Janse, Neuzen,	» 22 250
B. Klaassen, Zaamslag,	» 22.190
M. v. d. Hoek, Neuzen,	» 22.180
A. v. d. Hoek, Zaamslag,	» 21.980
P. A. v. d. Yekle, Neuzen,	» 21.970
C. B. Bolier, Scherpenisse,	» 21.531
C. v. d. Plas, Hardinxveld,	» 21.000
gegund. Raming	*f* 22,086

Ede, 28 Aug.: het gedeeltelijk uitbreken van den grintweg van het dorp Ede af tot aan het station van den Noderl. Rijnspoorweg en het beklinkeren van dit gedeelte, voor rekening der gemeente; ingek. 9 bilj., als:

J. v. Wamel,	te Wijk-bij-Duurstede,	*f* 11.979
J. Terwindt,	» Westervoort,	» 9,850
W. Arends,	» Milligen,	» 9,300
dezelfde,		» 8,950
J. H. Vos,	» Almeloo,	» 9 254
D. W. Hoem,	» Weurt,	» 9,200
H Jansen,	» Didam,	» 9,114
W. H. de Haan,	» Arnhem,	» 8,861
H. Mulder,	» Ede,	» 8,649
H. D. Gideonse,	» Wageningen,	» 7,820

Nog niet gegund.

Utrecht, 28 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. het aanleggen van rioleeringen, bestratingen en trottoirs op verschillende plaatsen in de gemeente; ingekomen 10 bilj., als:

P. Verbruggen,	te Waddinksveen,	*f* 14.889
W. A. G. Jansen,	» Utrecht,	» 14,[illegible]
P. Leenders,	» idem	» 13.400
A. M. v. Liefland,	» idem	» 13.230
C. v. Zeeland,	» idem	» 14 900
H. M. de Kolf,	» idem	» 14,700
L. Keers,	» idem	» 14 600
J. Fruitier,	» idem	» 14 500
E. Schoephouwer,	» idem	» 14.334
J. Krachten,	» idem	» 13,748

gegund.

2o. het vernieuwen van schoeiingen, kaaimuren enz.; ingek. 4 bilj., als:

A. M. v. Liefland,	te Utrecht,	*f* 6630
P. Leenders,	» idem	» 5600
J. Krachten,	» idem	» 5143
E. Schoephouwer,	» idem	» 4956

gegund.

Haarlem, 28 Aug.: het bouwen van 48 woningen voor de Coöperatieve Bouwvereeniging »de Vooruitgang", onder beheer van den architect A. v. d. Steur Jr.; ingek. 17 bilj., als:

A. Paans, Amsterdam,		*f* 71,970
W. H. Leibbrandt, idem		» 71,871
G. P. J. Bezuur, Haarlem,		» 69,900
W. Boon en W. H. Struijs, Amsterdam,		» 69,350
J. R. Lasschuit, Haarlem,		» 68,500
H. A. Kasegaar, Zalt-Bommel,		» 68.432
J. C. Biercks en C. v. d. Vlugt, 's-Hage,		» 66,986
B. Zuithof, Haarlem,		» 64.992
W. Raman, Amsterdam,		» 63,550
A. T. Sloeswijk, idem		» 61,200
J. Gielsels en J. v. Servellen, Haarlem,		» 62,425
P. J. v. Mierlo, Sloten,		» 62,400
Firma Martens & Zn.,	Haarlem,	» 60,8[illegible]0
B. Hagen,	idem	» 59,900
J. A. Raaveldt Jr.,	idem	» 58,900
Verhagen en Van 't Wout,	idem	» 58,000
D. A. Brakenburg,	idem	» 56,947

Lochem, 29 Aug.: het bouwen van eene R.-K. kerk met pastorie, waarvan de uitslag in het vorig nommer opgenomen werd, is gegund aan den laagsten inschrijver E. M. Giesen, te Amsterdam, voor *f* 13,969.

's-Hage, 30 Aug.: voor den dienst der Staatsspoorwegen op Java.

Inschrijvers en Woonplaats.	muur- en handgeleidestaarns, perc. XI	S-hormige hangkontaarns, perc. XII	kattjeskasten, perc. XIII	locomotiefrijwiels, perc. XIV
J. C. Stelling, Amsterdam,	*f* 1144.99	*f* 1405.40	—	—
Breuker & Zonen, Utrecht,	678.—	867.30	—	—
Becht en Dyserinck, Amsterdam,	790.70	824.92	—	—
Firma H. Heijnen, 's-Hage,	1217.60	1654.20	—	—
A. Bikkers & Zn., Rotterdam,	—	1379.12	—	*f* 970.40
Gebr. Vogel, Amsterdam,	—	—	*f* 1488	—
C. H. Eckhardt, Rotterdam,	—	—	1250	—
H. Degens, Dordrecht,	—	—	2034	—
H. H. Bayer, Rotterdam,	—	—	2175	992.40
J. Smulders & Co., 's-Hage,	—	—	3255	—
J. H. Dupont, Rotterdam,	—	—	2185	—
W. Heren & Zn., 's-Hage,	—	—	—	862.40
Landré en Glinderman, Amsterdam,	—	—	—	776.—
Gebr. Figee, idem	—	—	—	693.60
R. S. Stokvis & Zonen, Rotterdam,	—	—	—	844.—
Van Rietschoten en Houwens, idem	—	—	—	824.—

De definitieve toewijzing heeft plaats gehad aan de laagste inschrijvers.

's-Hage, 30 Aug.: het verleggen van het noordelijk gedeelte van het zijkanaal, gaande uit het Noordzeekanaal naar Halfweg, onder beheer van het ministerie van marine; minste inschr. C. Ilsa Az., te Dordrecht, voor *f* 50,700.

's-Hage, 30 Aug.: het bouwen van 16 dubbele arbeiderswoningen, te bouwen op een terrein gelegen aan de Van Ostadestraat te 's-Hage; minste inschr. P. van der Houwen, te 's-Hage, voor *f* 28,741.

Zalt-Bommel, 30 Aug.: het bouwen van een directiehuis te Rozenburg; ingek. 17 bilj., als:

J. Blok,	te 's-Gravendeel,	*f* 4195
C. v. Stuijvenberg,	» Geldermalsen,	» 3937
S. Kamstreg,	» Giessendam,	» 3865
F. Streefland,	» Sliedrecht,	» 3669
J. Lagendijk,	» Nieuwhelvoet,	» 3662
C. Bakker,	» Papendrecht,	» 3499
K. Lalleman,	» Rozenburg,	» 3330
Broerzart,	» idem	» 3305
K. Oosterloo,	» idem	» 3294
J. Bijkstra,	» Werkendam,	» 3202
G. v. d. Vlugt,	» Maasland,	» 3270
C. v. Serooter & Co.,	» Sliedrecht,	» 3258
S. v. d. Lelie,	» Rozenburg,	» 3250
K. Visser,	» Rotterdam,	» 3199.99
A. v. Seters,	» Raamsdonk,	» 3040
A. Rijneveld,	» Vlaardingen,	» 2876.54
C. F. Bavel,	» Zevenbergen,	» 2795

Harlingen, 30 Aug.: het uitvoeren van verschillende herstellingen aan den Leeuwarder—Harlinger trekweg; ingek. 8 bilj., als:

J. de Lange,	te Harlingen,	*f* 2986
F. Schaafsma,	» idem	» 2468
J. Posthuma	» idem	» 2427
Joh. Huisma en L. Strak,	» idem	» 2390
W Bonsema en J. Kramer,	» idem	» 2298
K. Hagedoorn,	» idem	» 2295
J. Boersma,	» Rijtsum,	» 2256
A. Jonstra,	» Baard,	» 2184

gegund

Deventer, 30 Aug.: het afbreken van den bestaanden en het bouwen van een nieuwen stoomschoorsteen met kanalen enz., voor Noury en Van der Lande, onder beheer van den architect J. ten Zijthoff; ingek. 11 bilj., als:

J. H. Lucas,	te Deventer,	*f* 5174
W. J. Kolkert,	» idem	» 4850
J. Wittevoen,	» idem	» 4767
J. Zandvoort,	» idem	» 4739
G. v. d. Berg,	» idem	» 4717
G. J. Arkerstaff,	» idem	» 4695
H. J. Zweers,	» idem	» 4630
E. v. d. Woerd,	» idem	» 4583
G. Peteri,	» idem	» 4339
G. J. Korteling,	» idem	» 4130
Wed. Kerkhof,	» idem	» 4035

gegund.

Amsterdam, 31 Aug., voor rekening der marine: de levering van: 1o. blokken; minste inschr. de Wed. R. C. Feijnt & Zn, te Amsterdam, voor *f* 3121.80.

2o. vaatwerk; minste inschr. P. Abrams, te Amsterdam, voor *f* 3278.25.

3o. vaatwerk; minste inschr. P. J. Stigter & Zn., te Delft, voor *f* 3325.

4o. kruis- of voorsteven, minste inschr. C. van Heemstede Obelt, te Amsterdam, voor *f* 2270.

5o. gesmoed ijzerwerk; minste inschr. P. Keegen, te Rotterdam, voor *f* 4985.82.

Sneek, 31 Aug.: het verbouwen der openbare lagere school te Gaastmeer, voor rekening der gemeente Wijmbritseradeel; minste inschr. C. Kamerling, te Heeg, voor *f* 1921, aan wien het werk is gegund.

's-Hage, 31 Aug.: de bouw van een winkelhuis met toebehooren aan de Nieuwe Prinsenstraat, voor rekening der Coöperatieve Winkelvereeniging van het district 's-Gravenhage, der vereeniging »Eigen Hulp"; ingek. 10 bilj., als:

A. Stigter,	te 's-Hage,	*f* 37,900
J. C. Pietersen,	» idem	» 36,250
J. L. Werdes,	» idem	» 36,164
W. Westmaas,	» idem	» 35,000
B. Nauwenhuijsen,	» idem	» 34.540
A. C. Paardekooper,	» idem	» 34,300
Stellens en Wijnekus,	» idem	» 34.063
C. Reijers,	» idem	» 33,977
Gebr. Houtman,	» idem	» 31,564
F. H. v. Hulten,	» idem	» 30,300

gegund.

Breda, 31 Aug.: het bouwen van een magazijn voor torpedo's bij de Berghaven te Hoek-van-Holland, onder het beheer der genie, te Breda; ingek. 11 bilj., als:

C. de Groot,	te Sliedrecht,	*f* 28,995
B. Voordendag Az.,	» Dordrecht,	» 28,000
J. B. Raaijmakers,	» Weurt,	» 27,000
M. Verkenaar,	» Maasluis,	» 27,000
A. B. Rutgers,	» 's-Hage,	» 26,700
J. v. v. Vlugt,	» Dordrecht,	» 26,320
J. Lagendijk,	» Nieuwhelvoet,	» 26,490
L. de Neef,	» Brielle,	» 26,347
M. L. Vermeulen,	» idem	» 26,298
N. Hoogendoorn,	» Giessendam,	» 25,860
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 23 289
Raming		» 29,700

Hilversum, 31 Aug.: het bouwen van 2 woonhuizen aan den Krakeberweg, onder beheer van den architect J. Rietbergen, te Hilversum; ingek. 7 bilj., als:

B. B. Smidt,	te Hilversum,	*f* 6600
J. Brundel,	» idem	» 6423
W. Swaan,	» idem	» 6210
B. Kuijer,	» idem	» 6000
B. Mous,	» idem	» 5968
J. v. d. Brul,	» idem	» 5800
J. N. Swaan Jr.,	» idem	» 5780

Amersfoort, 31 Aug.: het verbeteren van den vierkanten stal te Amersfoort, onder het beheer der genie, alhaar; ingek 6 bilj., als:

W. v. d. Kooij,	te Amersfoort,	*f* 6490
E. Wouda,	» Naarden,	» 6390
G. Prins,	» Amersfoort,	» 6140
A. Maters,	» idem	» 6350
J. H. Boks,	» idem	» 6260
P. Boks,	» idem	» 5800
Raming		» 6900

Arnhem, 31 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. het leveren en planten van bomen en heesters langs de buitenwegen enz.; ingek. 6 bilj., als:

W. K. Schubert,	te Naarden,	*f* 992.40
A. v. Elzik,	» Ophemden,	» 929
W. C. Boer,	» Beskoog,	» 840
Jans Smits,	» Naarden,	» 788.40
Van Zoest & Zonen,	» Arnhem,	» 786
K. C. B. Tulleken,	» Heerde,	» 588

gegund.

2o. het onderhoud van school no. 15, ged. 2 jaar en 4 maanden; ingek. 8 bilj., als:

M. Wardenier,	te Arnhem,	*f* 3285
Gebr. v. Daalen,	» idem	» 2975
J. P. Wolsing,	» idem	» 2922
B. Bolder,	» idem	» 2520
H. v. d. Sand,	» idem	» 2498
J. de Ruijter,	» idem	» 2492
J. T. Verhoeven,	» idem	» 1945
G. J. Lucassen,	» idem	» 1682

gegund.

Nijmegen, 1 Sept.: het onderhoud der wegen, met bijlevering van de daartoe benoodigde grint,

over '86/'87, voor rekening van het polderdistrict Circul van de Ooij; ingekomen 6 bilj., als:

G. J. Groot,	te St.-Anna,	ƒ 1944
P. Kroes,	» Ooi,	» 1797
Wilh. Engelaar,	» Nijmegen,	» 1782
G. Teessen,	» idem	» 1795
J. H. Engelaar,	» idem	» 1453,50
W. v. Oss,	» idem	» 1395

gegund.

's-Hage, 1 Sept.: het uitvoeren van graaf- en baggerwerk langs den linkeroever van den Nieuwe-Rijn, in de gemeente Maurik; ingekomen 5 bilj., als:

J. v. Wanrooij,	te Wijk-bij-Duurstede,	ƒ 3889
A. S. de Vree,	» Maurik,	» 3800
H. Bennik H.Hz.,	» Utrecht,	» 3800
E. v. Harn,	» Lienden,	» 3800
G. J. Mol,	» Knilenburg,	» 3673
Raming		» 4000

Schoonhoven, 1 Sept.: de levering van 120 stère grint en 100 stère grintzand, voor de gemeente; geen inschrijvingen ontvangen.

Arnhem, 1 Sept.: het afbreken van eenige oude woningen en nederopbouwen van negen andere met benenwoningen te Arnhem, voor Gebr. van Daalen; ingekomen 11 bilj., als:

H. Wentink,	te Arnhem,	ƒ 11.990,25
A. Jas,	» idem	» 11.232
A. Gielings,	» idem	» 10.998
H. A. v. d. Sand,	» idem	» 10.780
G. Polhof,	» idem	» 10.689
J. Th. Rutten,	» idem	» 10.394
D. Stik en W. Jansen,	» idem	» 10.272
B. Oostein en H. Hartenink,	» idem	» 9.844
D. A. Broksma,	» idem	» 9.697
A. A. v. Boeschoten,	» idem	» 9.378
G. J. F. Barenbrug,	» idem	» 8.887

Groningen, 1 Sept.: het bouwen van een burgerlerhuizing op een open terrein gelegen aan den Oosterweg, voor H. D. Belgraaf, onder beheer van den architect S. van Veen; ingek. 15 bilj., als:

G. A. Mertens,	te Groningen,	ƒ 2249
N. v. Huizen en G. Mulder,	» idem	» 2030
P. Zijlstra,	» idem	» 1978
K. Fekkes,	» idem	» 1968
D. Dooijes,	» idem	» 1856
D. Janssen,	» idem	» 1886
D. Dalmolen,	» idem	» 1877
J. Bellingw.	» idem	» 1876
R. Hoving,	» idem	» 1869
E. Berkenbosch,	» idem	» 1866
D. S. Bouma,	» idem	» 1793
S. Hoff,	» idem	» 1746
P. Zeedijk,	» idem	» 1742
H. Meijer,	» idem	» 1627
N. Kuiper,	» idem	» 1580

gegund.

Enschedé, 2 Sept.: het bouwen van een koetshuis met stalling en 2 woningen op het buitengoed het Wooldrik, nabij Enschedé; ingek. 8 bilj., als:

W. Lasonder,	te Enschedé,	ƒ 8067
B. J. Tuin,	» idem	» 7933
Sauerwald,	» idem	» 7914
G. W. Wegereef,	» idem	» 7646
G. Budkriele,	» idem	» 7159
J. Brals Jr.,	» Assen,	» 6874
Wesselink,	» Hengelo,	» 6760
P. en A. Fijlstra,	» Enschedé,	» 6392

gegund.

Waalwijk, 2 Sept.: het bouwen van een stalling, koetshuis en woning, onder beheer van den architect Jos. van Bree; ingek. 7 bilj., als:

M. Verhoeven,	te Drunen,	ƒ 3558
E. Maas,	» Waalwijk,	» 3482
G. G. v. Hulten,	» idem	» 2985
Jos. v. d. Lee,	» idem	» 2946
G. v. Dijck,	» idem	» 29 0
G. de Rooij,	» idem	» 2816
P. v. Hulten Pz.,	» idem	» 2802

Groningen, 2 Sept.: de vergrooting van het gebouw der Zuiderbewaarschool, voor rekening der gemeente; ingek. 18 bilj.; minste inschr. Ph. Pendriks, te Groningen, voor ƒ 3089.

Eindhoven, 2 Sept.: het maken van de zinken dakbedekkingen enz., benoodigd voor de uitbreiding van het station Eindhoven; minste inschr. W. A. Frijmersberg van Etten, te 's-Bosch, voor ƒ 1948,30. Gegund.

's-Hage, 3 Sept.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen tusschen Haarlem en Hollandsch-Diep; ingekomen 3 bilj., als:

P. v. Essen, Haarlemmerkade,	ƒ 2487
Snuyders de Vogel, Schiedam,	» 2445
W. v. Dijk, Jutfaas,	» 2255
Raming	» 2700

Zwolle, 3 Sept.: het verhoogen en verzwaren van een gedeelte Weteringsdijk achter het landgoed Soerseho, ter lengte van ruim 500 M., voor rekening van het 6e dijksdistrict der provincie Overijsel; ingek. 4 bilj., als:

J. Driezen,	te Vollenhove,	ƒ 674
A. v. Straten,	» Zwolle,	» 444
B. Rientjes,	» Heino,	» 344
B. J. Schrijver,	» Zwollerkerspel,	» 338

gegund.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 11 SEPTEMBER 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 12 Sept.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best.: het leveren en stellen van 2 gieren ophaalbruggen over de nieuwe schutsluis aan den Leidschendam. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, te 's-Hage, en den ingenieur H. de Mol van Otterloo, te Leidschendam. Raming ƒ 8600.

Apeldoorn, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het verven van schuilgebouwen enz., in 4 perceelen;
2o. het leveren van steenkolen, gascokes en hout.
Aanw. gehouden.

Delft, te 7 uren, in het Bourskofhuis van J. M. Eterman, Hypolitasbuurt: het bouwen van 9 woonhuizen en blw. op een terrein, gelegen aan den Parallelweg, hoek Rusnestraat, nabij de opentare school. Aanw. gehouden.

Oostzaan (N.-H.), te 3½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van 3 lokalen aan de school in de Kerkbuurt. Aanw. gehouden. Raming ƒ 12,500.

Dinsdag, 14 Sept.

Amsterdam, te 11 uren, door regenten van het R.-K. Maagdenhuis: het ophoogen van een terrein groot 11,510 M², gelegen te Amsterdam in den Over-Amstelschen polder aan de Mauritskade bij de Oosterbegraafplaats, tusschen de Muider- en Weesperpoorten. Inl. bij den makelaar C. Wiegand.

Beek-en-Donk, te 4 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van de brug over de Liesloop, in den grintweg Peeleind-Donk. Inl. bij het gemeentebestuur. Aanw. 14 Sept., te 1 uur.

Woensdag, 15 Sept.

Gorichem, te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Alblasserwaard met Arkel benoeden de Zouwe, in den Dreelen: het leggen, onderhouden en opruimen van beslagwerken tegen de buitenbeloopen der hulpgaten, onder Papendrecht en Alblasserdam. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van verdedigingswerken langs den God-zij-dankpolder, aan den linkeroever van het Scheur, benoeden Maasshuis, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Steijn Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4361.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk langs den rechteroever van het Scheur, benoeden Vlaardingen, ter opruiming van de plaat bij de Vergulde Hand, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Leemans, te Rotterdam en den tijdelijk adjunct-ingenieur Francois, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot voorziening van den rechteroever der rivier de Maas, in de gemeente Elsloo, hertogdom Limburg, tusschen de kilometerraien 27 en 28. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hoolf, te Vucht, en den opzichter Willems, te Maasshus. Aanw. gehouden. Raming ƒ 14,000.

Arnhem, te 6 uren, door de architecten H. en R. de Vries, te Wageningen, in de Harmonie: het wederopbouwen van de boerderij de Notenboom, te Oud-Zevenaar. Inl. bij genoemde architecten. Aanw. 15 Sept., te 11½ uren.

Donderdag, 16 Sept.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.:
1o. het doen van verstevigingen en herstellingen aan de brug in den toegangsweg naar het spoorwegstation;
2o. het doen van herstellingen aan den bekleedings- of voormaligen vestingmuur aan de buitenlaarden, nabij het zoogenaamde Waaigat.
Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. 13 Sept., te 10 uren.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en commandant der marine:
1o. het herstellen van 3 meerstoelen in het marinedok;
2o. het verrichten van eenige onderhoudswerken aan enkele gebouwen;
3o. het verrichten van eenig schilderwerk aan gebouwen;
4o. het wijzigen van inrichtingen in het grootmagazijn tot victualiebergplaatsen. Inl. bij den hoofdingenieur der marine, alhaar.

Haaksbergen (Ov.), te 12 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Pancratius, in het logement en koffiehuis van Eijsink alhaar: het bouwen eener pastorie met bijkeuken en schuur, met de levering der materialen. Inl. bij den architect G. te Riele Wz., te Deventer. Aanw. 16 Sept., te 10 uren.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het uitbaggeren van een gedeelte stadsbuitengracht vanaf de Franekerpoortsbrug, over eene lengte van p. m. 525 M. Aanw. 13 Sept., te 12 uren.

Vrijdag, 17 Sept.

Rotterdam, te 10 uren, in het Visschershuis aan de Kolkkade: het verlengen der bestaande vischkade en het doen van aard- en beschoeiingwerken, met bijlevering van de benoodigde materialen en gevolgen, op de zalmvisscherij «Oranje-Nassau», onder de gemeente Persis. Aanw. dagelijks. Inl. bij A. Oskam, te Ammerstol en J. P. Mahlsede, te Bergambacht.

Utrecht, te 11 uren, door den architect L. v. d. Tas Dzn.: het bouwen van 8 heerenhuizen aan de Maliebaan te Utrecht, met gedeeltelijke bijlevering der benoodigde materialen. Aanw. 14 Sept., te 11 uren.

Woldendorp, te 11 uren, door burg. en weth. van Tormunten: het maken van 21 tafels en banken, 4 leesborden en een boekenkast, benevens de levering van een kachel, turfbak, tang, pook en kolenlepel, voor een in 't gebruik te stellen schoollokaal te Woldendorp.

Dordrecht, te 12 uren, door het bestuur der Vier Polders, in het koffiehuis Koophandel en Zeevaart: het leveren van 1300 kub. M. grint, op verschillende loeplaatsen.

Laren (Geld.), door poldermeesters der afd. Bussdon-Berkel: het schoonmaken van de waterleidingen.

Zaterdag, 18 Sept.

Leiden, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, in het gemeentehuis: het verhuren van enige weteringen in 3 perceelen. Inl. bij den ingenieur te Leiden en den opzichter te Katwijk.

Laag-Soeren, te 2 uren, door den architect M. K. Smit, in het Hotel: het bouwen van vijf woningen met schuurtje, enz. genaamd het Vijfhuis. Bilj. inzenden 17 Sept. bij genoemden architect. Aanw. 15 Sept., te 9½ uren.

Maandag, 20 Sept.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best.: het maken van den ijzeren buivenbouw voor de brug over de Oude Maas, nabij de haven van Barendrecht. Inl. bij den hoofdingenieur J. van der Vegt, te 's-Hage, en den ingenieur J. A. Roger, te Barendrecht. Raming ƒ 290,000.

Arnhem, te 11½ uren, door den architect D. Geijsbeek Molenaar, in het Centraalgebouw: het verbouwen eenes villa aan den Velperweg no. 6b. Inl. bij genoemden architect.

Medemblik, te 12 uren, door de directie der Locaalspoorwegmaatschappij Hollandsch Noordekwartier op het Koggenhuis: Bestek no. 6, het maken van gebouwen en verdere inrichtingen langs het gedeelte Oppenhoos—Hoorn van den Localspoorweg Medemblik—Hoorn. Inl. bij den ingenieur Krieger, te Medemblik.

Ober en Laak (L.), te 2 uren, door burg. en weth.: de verbouwingswerken tot uitbreiding der openbare school en onderwijzerswoning alhaar. Aanw. 10 Sept., te 12 uren. Inl. bij den architect J. Speetjens, te Beermond.

Amsterdam, te 3 uren, door de architecten Karel Muller en Js. Ingenohl, in café Kremapolsky: het maken van de houten en steenen fundeering enz., voor een turngebouw met aangrenzende woningen aan de Marnixstraat en Leidschekade. Bilj. inzenden één uur voor de bestedingbij den architect Js. Ingenohl.

Kapelle (Zeel.), te 5 uren, door D. J. van der Have, in het koffiehuis van C. Markusse: het bouwen van een nieuw woonhuis op de kweekerij Eureka. Inl. bij den architect A. le Clercq, te Kruiningen. Aanw. 20 Sept., te 4 uren.

Dinsdag, 21 Sept.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en commandant der marine: het verrichten van eenige onderhoudswerken aan de marinierskazerne. Aanw. 16 Sept., te 10 uren.

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: het bekrammen van een gedeelte der noderzijdsche dijken van het afgesneden gedeelte der voormalige Middelburgsche haven.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 446, het verrichten van grondwerken, het leggen en wijzigen van sporen en wissels, en het uitvoeren van eenige bijkomende werken, ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle. Aanw. gehouden. Raming ƒ 98.000.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 445, het maken van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle. Aanw. gehouden. Raming ƒ 263,500.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek A W, de levering van eikenhouten dwarsliggers en van eikenhout voor wissels en kruisingen ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectieingenieur W. J. Klerk de Reus, te Meppel.

Woensdag, 22 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van dertien dwarskribben aan den rechteroever van de Lek onder de gemeente Wijk-bij-Duurstede, provincie Utrecht, tusschen de kilometerraien 74 en 77. Inl. bij den ingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, den ingenieur Custenaij, te Utrecht, en den opzichter Mann, te Roenen. Aanw. 15 Sept. Raming ƒ 29,100.

Donderdag, 23 Sept.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Kon. Nederl. Localspoorwegmaatschappij: Bestek no. 23, het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor het gedeelte Deventer—Wierden van den Localspoorweg Deventer—Almelo. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Brederode, te Apeldoorn, en den sectie-ingenieur M. E. de Wildt, te Deventer. Aanw. 16 Sept., te 10 uren, bijeenkomst aan het sectiebureau te Deventer, te 9 uren. Raming ƒ 284,000.

Vrijdag, 24 Sept.

Wissenkerke (Zeel.), te 10½ uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen polder Anna-Fries, in de directiekost: het uitvoeren van buitengewone werken tot oeververdediging (steenbestorting) aan genoemden polder in '86. Aanw. 17 en 21 Sept., te 2 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Arnhem. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer, te 's-Hage, en den lijninspecteur, te Arnhem. Raming ƒ 1477.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in twee perceelen. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch be-

heer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den lijninspecteur te Utrecht. Raming: perc. 1 ƒ 1000, perc. 2 ƒ 850.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in Gelderland en Overijssel. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den lijninspecteur te Arnhem. Raming ƒ 1380.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het verbouwen van een perceel op den hoek van de Limburchter en Begijnenhofstraat te Sittard, ten behoeve van den postdienst. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 17 Sept., te 1 uur. Raming ƒ 3815.

Maandag, 23 Sept.

Kampen, te 12 uren, door bestuur van den grintweg van Kampen naar Genemuiden, in het Raadhuis: de levering, vrachtvrij voor den wal, deels te Lutterzijl, Genemuiden en Grafhorst, van p. m. 250 stère goede, grove beyggrint, volgens monster.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek A V, de levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en eindplaten, ijzeren haak- en schroefbouten, ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station te Zwolle, in 2 perceelen. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectieingenieur W. J. Klerk de Reus, te Meppel.

Woensdag, 29 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het omleggen van den Oosterspoorweg tusschen de Muiden-trekvaart en het station Weesp, met bijbehoorende werken, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Meerwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 22 Sept., te 11 uren.

Donderdag, 30 Sept.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het uithaggeren van de Rengracht, over eene lengte van p. m. 300 M. Aanw. 27 Sept., te 12 uren.

Vrijdag, 1 Oct.

Lage-Zwaluwe (N.-Br.), te 12 uren, door de rentmeester der domeinen in het rentamlt Zwaluwen, in het logement de Korenbeurs: het maken der gebouwen en aardewerken voor een stoomgemaal in den polder Schuddebeurs, onder Lage-Zwaluwe. Inl. bij genoemden rentmeester, den ingenieur Van Geuldt, te Arnhem, en den hoofdopzichter Van de Erve, te Breda. Aanw. 28 Sept. en 1 Oct., te 9 uren.

Zaterdag, 2 Oct.

Utrecht, te 10 uren, door den oerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het bouwen van eene kazerne c. a. voor een regiment vestingartillerie te Utrecht, onder het beheer der genie, aldaar. Inl. bij genoemden ingenieur. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Oct., voor 3 uren. Aanw. 21 Sept., de 11 uren. Raming ƒ 401,000.

Maandag, 4 Oct.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van het ijzerwerk en de hartsteen voor loodsen en pakhuizen, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Woensdag, 6 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het aanleggen van een stroomleidenden dam tusschen het Onderplaatje en het Amerpeldertje, met aan de Kinnum aansluitenden verbindingsdam, aan den rechteroever van den Amer, en het opruimen van gronden in het bed dier rivier, onder de gemeente Made en Drimmelen, provincie Noord-Brabant, tusschen de kilometerraaien 57 en 59, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 29 Sept. Raming ƒ 208,000.

Vrijdag, 8 Oct.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van buitengewone bestratingen op den Rijksweg van Arnhem naar Nijmegen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Van den Santheuvel, te Arnhem, en den opzichter De Vries, te Nijmegen. Aanw. 1 Oct., te 10 uren, te beginnen bij hektometerpaal 4.6. Raming ƒ 2993.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

's-Hage, 30 Aug.: het bouwen van 16 dubbele arbeiderswoningen, onder beheer van den architect W. B. van Liefland; ingek. 9 bilj., als:

W. P. Teeuwisse,	ƒ 37,980
W. Westmaas,	» 37,025
C. Meijers,	» 36,870
J. P. Bierkse en C. v. d. Vlugt,	» 32,998
J. Roodenrijs,	» 32,790
J. C. Mook,	» 31,545
C. E. Verhaaf,	» 31,109
A. C. Quist,	» 28,899
P. v. d. Bhuwen,	» 28,741

Gegund aan P. C. Quist.
Raming ƒ 30,000

Leeuwarden, 2 Sept.: het bouwen van een fabrieksgebouw en pakhuis aan de Harlinger trekvaart, voor de firma Swildens en Kuipers; niet gegund, daar alle inschrijvingen boven de raming waren.

Hoogeveen, 3 Sept.: het bouwen van eene drogerij voor de Hoogeveensche fabriek van houtproducten, onder beheer van den architect H. E. Hoegsma, te Hoogeveen; ingek. 2 bilj., als:

A. Niehuis,	te Hoogeveen,	ƒ 885
Jac. Kluinmeijer,	» Dedemsvaart,	» 590

Gegund.
Raming ƒ 600

Workum, 3 Sept.: het bouwen van een lokaal tot het houden van godsdienstoefeningen in het Heidenschap; minste inschr. A. P. Wiersma, te Gaastmeer, voor ƒ 1640
Raming » 1750

Leiden, 4 Sept.: eene belangrijke verbouwing aan het perceel aan de Botermarkt no. 8, onder beheer van den architect W. A. van Lith, te Leiden; ingek 9 bilj., als:

J. B. Hoogeveen,	te Leiden,	ƒ 5895
G. Splinter,	» idem	» 5893
J. Christiaanse,	» idem	» 5821
J. Planjer,	» idem	» 5374
H. de Jongh,	» idem	» 5355
M. Langenaal,	» idem	» 5338
C. J. Verhaaff,	» idem	» 5019
T. Los,	» idem	» 4994
J. W. v. d. Steen,	» idem	» 4807

Gegund aan T. Los.

Middelburg, 4 Sept.: het aanbrengen van het ballastbed, het leggen der sporen en wissels en eenige verdere werken voor de tramlijn Breskens—Maldeghem en den zijtak naar Sluis; ingek. 13 bilj., als:

M. J. Visser,	te Amsterdam,	ƒ 97,080
B. den Exter v. d. Brink,	» Krabbendijke,	» 92,820
J. Lindenbergh Cz.,	» Wemeldinge,	» 88,888
P. Verheuggen,	» Waddinksveen,	» 88,800
G. v. d. Drift,	» 's-Hage,	» 88,700
P. J. Visser Pz.,	» Hansweerd,	» 88,200
D. Bolier Cz.,	» Jülland-Bath,	» 87,900
W. de Jong,	» Breda,	» 85,590
H. J. Schouten,	» Gouda,	» 85,350
K. Hollander,	» idem	» 84,960
L. Brand Dz.,	» Giesendam,	» 84,240
P. Mongé,	» Breskens,	» 83,600
F. Barsen,	» Brugge,	» 83,339
J. Hillen,	» Grave,	» 82,900
H. Wienhoven,	» Schiedam,	» 82,840

Utrecht, 4 Sept.: het vernieuwen en herstellen van eenige vakken klinkerbestrating van den grooten rijksweg der 1e klasse; minste inschr. D. W. Bloem, te Weurt, voor ƒ 5549.

Ravelte, 4 Sept.: het bouwen van een onderwijzerswoning te Uffelte, voor rekening der gemeente, onder beheer van den architect B. Rouwkema, te Steenwijk; ingek. 17 bilj., als:

J. E. Mulder, Noordwolde,	ƒ 4540
K. J. Kalt, Heerenveen,	» 4398
J. Ets, Noordwolde,	» 4375
R. J. de Roer, Staggerda,	» 4360
H. J. v. d. Plas, Steenwijk,	» 4313
R. A. v. d. Veen, Terwispel,	» 4312
R. Geskus, Meppel,	» 4300
J. K. v. d. Meer, Nijholtwolde,	» 4200
R. Bruintjes, Meppel,	» 4199.99
T. Bruls, Ruinerwold,	» 4184
J. Nijholt, Wolvega,	» 4184
W. N. Mijnstra, 't Meer,	» 4075
J. G. Hofman, Blesse,	» 4014
G. J. Aberson, Steenwijk,	» 3873
E. Groenink, idem	» 3873
A. E. Noorman, Dwingeloo,	» 3832
J. L. de Vries, Oldeholtpade	» 3697

gegund.
Raming ƒ 4050

Dantumadeel, 4 Sept.: het bouwen van een nieuw schoollokaal bij de bestaande school te Roodkerk; ingekomen 8 bilj., als:

P. W. de Vos,	te Oudkerk,	ƒ 1812
M. W. Bottema,	» Roodkerk,	» 1800
R. A. de Jong,	» Oenkerk,	» 1798
A. S. Visser,	» Tjetjerk,	» 1786
J. K. v. Dijk,	» Blija,	» 1787
G. Westra,	» Giekerk,	» 1880
D. B. Boonstra,	» Bergum,	» 1624
H. de Jong,	» Dokkum,	» 1562

gegund.
Raming ƒ 1803.99

Helmond, 6 Sept.: het bouwen van een woonhuis met kelders, putten enz., voor den aanleg eener bierbrouwerij, onder beheer van den architect M. Deenen; ingek. 8 bilj., als:

L. Pangs,	te Veghel,	ƒ 10,458
J. v. d. Velden,	» Helmond,	» 10,215
J. W. v. d. Putten,	» idem	» 10,187
Ph. Versteijnen,	» Oosterwijk,	» 10,093
H. v. Asseldonk,	» Helmond,	» 10,030
C. Luijben,	» idem	» 9,900
L. v. Gaal,	» Geldrop,	» 9,769
F. Oliviers,	» Gemert,	» 9,427

gegund.

Groningen, 4 Sept.: het maken van een ijzeren afsluithek voor de nieuwe verzamelplaats van fecaliën; ingek. 2 bilj.; minste inschr. B. H. Lupkes, te Cromiagen, voor ƒ 255.

Venlo, 6 Sept.: het bouwen van een kantoor, woonhuis en opzichterswoning ten behoeve der gemeente-gasfabriek; ingek. 6 bilj.; minste inschr. M. van Gasselt, te Venlo, voor ƒ 5320.

's-Hage, 6 Sept.: de overstorting van de zinkstukken oostwaarts van den kop van het hoofd A, gelegen benoorden de Goereesche haven aan de Noordkust van Goedereede en behoorende tot de zeeweringen in de provincie Zuid-Holland; minste inschr. T. J. Smits, te Dordrecht, voor ƒ 4645. Raming ƒ 5000.

's-Hage, 6 Sept.: het maken van een basaltmuur langs de aanlegplaats der haven te Stellendam, voor rekening der provincie Zuid-Holland; minste inschr. T. de Baat, te Sliedrecht, voor ƒ 5784.

Utrecht, 7 Sept.: Bestek no. 449, het verrichten van herstellingen en het uitvoeren van daarmede in-verband-staande werken aan de gebouwen, kunstwerken en verdere inrichtingen van den Staatsspoorweg Zwolle—Almelo; ingek. 17 bilj. als:

J. Schuurman,	te Den Ham,	ƒ 13,992
C. Eckhardt,	» Almelo,	» 13,900
S. M. Krabshuis,	» idem	» 13,800
D. Bruins,	» Zwolle,	» 13,867
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 13,268
N. Breijder,	» Almelo,	» 12,899
H. Post,	» Heerenveen,	» 12,650
K. M. Speer,	» Stad-Almelo,	» 12,335
A. Scheender en R. Barneveld,	» idem	» 12,325
R. Hunse Jr.,	» Assen,	» 11,467
E. Eshuis,	» Stad-Almelo,	» 11,339
L. v. Nieuwe,	» Zwolle,	» 11,169
A. H. M. Wesselink,	» Hengelo,	» 10,970
B. Meibergen,	» Zwolle,	» 10,630
A. v. Straten,	» idem	» 10,333
E. Groenink, Steenwijk, en J. Brals Jr.,	» Assen,	» 9,974
G. v. Uden,	» Zwolle,	» 9,969

Raming » 12,450

Utrecht, 7 Sept.: het herstellen van de bomvrije kazerne in het fort op de Biltstraat, onder beheer der genie te Utrecht; ingekomen 9 bilj., als:

C. v. Straaten,	te Utrecht,	ƒ 1348
C. v. d. Berg,	» Bunswijk,	» 1400
J. de Vos Jr.,	» Utrecht,	» 1467
B. Lorette,	» idem	» 1464
R. Barneveld,	» Vreeswijk,	» 1450
F. W. v. Vinten,	» Utrecht,	» 1449
R. Keers,	» idem	» 1423
C. Froonhoff,	» Wijk-bij-Duurstede,	» 1387
J. v. Straten Jz.,	» Utrecht,	» 1270

Raming » 1500

Harderwijk, 7 Sept.: het bouwen eener villa nabij het station Ermeloo, onder beheer van den architect E. G. Westink, te Schalkwijk; ingek. 10 bilj.; minste inschr. waren W. Salomons, te Oosterwijk en E. van der Vlist, te Briel, voor ƒ 7211.

Amsterdam, 7 Sept.: het verbouwen der perceelen Nieuwendijk nos. 91 en 93, onder beheer van de architecten W. Wilkens en G. van Arkel; ingek. 28 bilj., als:

J. v. Berne,	ƒ 28,982
F. O. Lokhorn,	» 25,110
P. Kampman,	» 24,980
H. J. en G. Haandrikman,	» 24,800
A. Pama,	» 21,980
W. G. v. Berkum,	» 21,980
K. J. B. v. Damme,	» 21,744
J. G. de Haart,	» 21,492
J. Koster,	» 21,455
P. Groenhoff en A. G. Haak,	ƒ 21,280
E. H. Helle,	» 20,500
H. de Haan,	» 20,100
D. H. Zeerat,	» 19,949
J. Bode en H. Rauch,	» 19,920
J. J. Vissers,	» 19,898
J. P. Rieken en J. Becker,	» 19,789
C. Eijsvogel,	» 19,664
B. v. Bussen,	» 19,630
B. Cruijf,	» 19,590
B. Verberk & Zn.,	» 19,400
T. H. v. Engelen en Lauten,	» 19,384
R. Tamman,	» 19,219
W. H. Struijs,	» 18,970
H. Rietmulder & Zn.,	» 18,825
W. Ranaan,	» 18,713
W. L. Leibbrandt,	» 18,518
J. T. Steenwijk,	» 18,270
H. Brenner,	» 16,982

Gegund aan W. L. Leibbrandt, te Amsterdam.

Steenwijk, 8 Sept.: het bouwen van een woonhuis aan den Compulsingel, onder beheer van den architect R. Rouwkema; ingekomen 14 bilj., als:

J. de Ruiter,	te Heerenveen,	ƒ 5800
H. Zijlstra,	» Zonnega,	» 5800
R. A. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 5390
J. de Boer & Zonen,	» Steenwijk,	» 4930
Firma C. v. d. Plas,	» idem	» 4898
K. J. Kalt,	» Heerenveen,	» 4834
A. de Boer,	» Steenwijk,	» 4797
R. de Boer,	» Steggerda,	» 4720
J. L. de Vries,	» Oldeholtpade,	» 4600
W. Voerman,	» Steenwijk,	» 4588
J. Nijholt,	» Wolvega,	» 4584
J. G. Hofman,	» Blesse,	» 4478
G. J. Aberson,	» Steenwijk,	» 4373
E. Groenink,	» idem	» 4351

Raming » 4600

Deventer, 8 Sept.: het bouwen van 4 burgerwoningen op voormaligen vestinggrond, voor G. J. Hollebosch; ingek. 15 bilj., als:

A. J. Ezgink,	te Deventer,	ƒ 6152
H. Korteling,	» idem	» 5892
H. Lammers,	» idem	» 5889
G. W. Pietersen en H. Steenbergen,	» idem	» 5872
H. H. Lubbing,	» idem	» 5705
A. J. Fiet,	» idem	» 5748
J. Pot Jz.,	» idem	» 5742
H. Visscher,	» idem	» 5603
A. J. Markerink,	» idem	» 5668
K. v. Leusen,	» idem	» 5619
J. Aalpoel,	» idem	» 5901
J. Wittevoen,	» idem	» 5596
W. J. Kolkert,	» idem	» 5565
R. v. d. Spoel,	» idem	» 5479
G. Hofstee,	» idem	» 5476

gegund.

Nieuweschans, 8 Sept.: het bouwen van een boumaanwoning met schuur, onder beheer van den architect A. Veenenbos, te Heerenlist; ingek. 17 bilj., als:

J. Lagendijk,	te Nieuwenhoorn,	ƒ 20,187
A. Reineveld,	» Vlaardingen,	» 19,724
G. Louter,	» Geervliet,	» 19,673
R. Beukelman,	» Alblasserdam,	» 19,665
A. A. E. Veenenbos,	» Brielle,	» 19,550
J. v. d. Vlugt,	» Dordrecht,	» 19,440
J. E. Tijvelgn,	» Brielle,	» 19,007
J. Bout,	» idem	» 18,900
E. Wevels,	» Heenvliet,	» 18,888
P. de Man,	» Vierpolders,	» 18,632
J. v. d. Beglen,	» Brielle,	» 17,799
N. Lelle,	» Zwartewaal,	» 17,620
A. Oostdijk,	» Nieuweschans,	» 17,240
H. v. d. Houwen,	» idem	» 17,211
A. Breevaart,	» Rozenburg,	» 16,575
K. Oosterloo,	» idem	» 16,500
C. Beukelman,	» Zwartewaal,	» 16,487

Leiden, 9 Sept.: het maken van twee bruggen en drie jaeven inrijhekken op een perceel land aan den Marendijk; ingek. 14 bilj., als:

M. M. Langenaal,	ƒ 1884
Van der Drift,	» 1763
Kerkvliet,	» 1660
De Nie,	» 1654
Bink,	» 1600
Planjer,	» 1591
Cobet,	» 1588
Christiaanse,	» 1580
Brunelkamp,	» 1576
Hanf,	» 1540
Langenaal & Zonen,	» 1498
Splinter,	» 1465
Buitendijk,	» 1344
Kaptein den Bouwmeester,	» 1344

Gegund aan Kaptein den Bouwmeester en Buitendijk.

Buitenveerde (gem. Twellen), 9 Sept.: het bouwen van eene R.-K. kerk met toren en

sacristie, onder beheer van den architect G. te Riele Wz., te Deventer; ingek. 21 bilj., als:

	kerk met toren geheel	kerk met toren gedeeltelijk	kerk zonder toren en in plaats daarvan kerkgevel
B. Krijnen, Amsterdam,	ƒ 91,268	ƒ 86,600	ƒ 73,770
R. v. d. Spoel, Deventer,	86,000	79,500	67,000
H. J. Zweers, idem	86,200	79,700	67,300
S. Horstink, Twello,	87,749	80,782	71,100
J. de Witt, Dieren,	85,088	81,588	77 288
A. v. d. Meer, Harlingen,	85,500	78 800	66,000
Struijcken en De Bont, Utrecht,	84,770	78,103	68,740
J. v. Groenendaal, 's-Hage,	84,753	78,753	63,800
C. v. Schaik, Utrecht,	84,400	78,900	64,100
W. Okkers, Zevenaar,	81,000	74 630	62.912
J. Roosenzijs, 's-Hage,	80,997	74,311	64,418
T. L. Nieboer, Oosterbeek,	80,962	73,789	61,969
G. J. Akkerstaff, Deventer,	80,200	74,800	63,800
E. v. d. Woerd, idem	80,188	74,088	63,688
G. v. Rossel, Utrecht,	79,227	69,595	62,253
J. Wittevoen, Deventer,	77,938	72,688	65,305
G. Peteri, idem	77,913	72,688	65,305
C. Mulders, Ramsdonksveer,	76,799	69,500	59,978
G. L. Sluf, Twello,	75,000	70.000	60.00
W. J. Kolkert, Deventer,	75,518	71,370	63,305
L. A. de Haan, Twello,	70,627	66,083	54,698

Het geheele werk met toren geheel gegund aan L. A. de Haan.

Neuzen, 9 Sept.: het maken van werken tot verdediging van den oever van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen; ingek. 12 bilj., als:

C. F. v. Fracijehuwe, Neuzen,	ƒ 23,778
A. M. Langevéld, Harlingveld,	» 23,100
P. J. Verhist, Hontenisse,	» 22,900
S. Blok, Kortgene,	» 22,884
D. Tholens, Hoek,	» 22,600
J. Jansen, Neuzen,	» 22,310
J. Tollenaar, idem	» 22,150
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,	» 22,149
A. v. d. Beek, Zaamslag,	» 21,890
M. v. d. Hoek, Neuzen,	» 21,840
C. D. Bolier, Scherpenisse,	» 21,748
P. A. v. d. Velde, Neuzen,	» 21,270

Tilburg, 9 Sept.: het bouwen van een pakhuis voor de firma F. A. Swagemakers & Zonen; minste inschr. E. de Beer, te Tilburg, voor ƒ 4200.

's-Hage, 10 Sept.: het vernieuwen van den walmuur langs het Zieken, voor rekening der gemeente; ingek. 16 bilj., als:

M. Bleeker,	te Zutfen,	ƒ 16,275
J. Hobster,	» Amsterdam,	» 15,310
J. Hobster,	» Haarlem,	» 14,900
G. v. d. Drift,	» 's-Hage,	» 14,800
J. de Bruijn,	» idem	» 14,695
J. v. d. Hass,	» idem	» 14,000
A. de Waard,	» idem	» 13,924
J. C. Pietersen,	» idem	» 13,800
M. Denk,	» idem	» 14,510
A. Korteweg,	» Zevenbergen,	» 13,500
C. Meijers,	» 's-Hage,	» 13,398
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 13,000
B. Jongenburger,	» Waddinksveen,	» 11,900
G. P. J. Beccarie,	» Haarlem,	» 11,700
J. H. de Swart & Zn.,	» 's-Hage,	» 11,668
C. Wijbrans	» idem	» 10,900

Gouderak, 10 Sept.: het bouwen van een brandspuithuis, voor rekening der gemeente; ingek. 5 bilj., als:

C. Onnes Cz.,	te Gouderak,	ƒ 1236
C. v. d. Kuij,	» Moordrecht,	» 1180
Wed. A. Schuijgrond,	» Gouderak,	» 1104
C. J. Koot,	» Gouda,	» 984
J. F. Welter,	» idem	» 973
Raming		» 1015

Zwolle, 10 Sept.: het wegruimen van een in de Zuiderzee, benoorden het eiland Urk gezonken vaartuig, genaamd »de Hoop", voor rekening van het Rijk; ingek. 6 bilj., als:

E. v. Goor,	te Kampen,	ƒ 1920
B. Schepman,	» idem	» 1428
J. v. Gelder,	» Goudereede,	» 1296
A. v. d. Tak,	» idem	» 1295
Van der Wal,	» Harlingen,	» 1250
J. v. Aller,	» Hasselt,	» 820

Purmerend, 10 Sept. de levering van 10000 Waalsche straatklinkers, voor de gemeente; ingek. 14 bilj. als:

D. C. van Walree, Brummen,	ƒ 13.50
dezelfde (onderwetsche)	» 12.50
dezelfde (trottoir)	» 14.50
Slijpstra & Wattersom, Arnhem,	» 13.—
B. den Ouden, Opijnen,	» 13.—
E. van Holst, Arnhem,	» 13.—
dezelfde (trottoir)	» 12,40
J. Verwaagen Dz., Arnhem	» 12.65
H. van Bouweningen & Comp. Gorichem	» 12.50 (gr. soort.)
Ternoldt & Arntz, Nijmegen,	» 12.49
Jn. Pins, Purmerend,	» 12.40
Wed. P. van Voorthuizen Jzn., Leerdam,	» 12.45
Gebr. van Hasselt, Kampen,	» 12.15
Carel Peters, Lobit,	» 12.—
Beek & Van Voorthuijsen, Zwolle	» 12,— met 2% korting bij contante betaling.
Ratering Arntz, Nijmegen,	ƒ 11.90
Janse en Modenburgh, Gorichem,	» 11.—

Gegund aan C. Peters wegens kleurken verm.

Enschede, 10 Sept.: het bouwen eener concertzaal in den tuin achter den Hosberg; minste inschr. W. Lazonder, te Enschede, voor ƒ 2021.

Nagekomen Afloopen.

Groningen, 1 Sept.: de verbouwing van het huis van R. Goeree, onder beheer van den architect N. W. Lit; ingekomen 15 bilj., als:

M. Scheen,	ƒ 2344
D. S. Dijkstra,	» 2197
S. Mertens,	» 2179
A. v. Dijk,	» 2178
D. Boutes,	» 2168
E. Berkenbosch,	» 2088
J. Belings,	» 1976
E. Peters,	» 1943
D. Jansen,	» 1885
K. Fokkes en H. Berends,	» 1860
J. W. Bakker,	» 1850
P. v. d. Werff,	» 1783
R. Hoving h,	» 1744
H. Meijer,	» 1744
Swarte en Nuisman,	» 1683

gegund.

Hoedekenskerke, 8 Sept.: de levering van 600 scheepston afval Lossin, of Doorn-steen voor de watering Hoedekenskerke; ingek. 5 bilj., als:

M. van den Hoek,	te Terneuzen,	ƒ 1225
B. den Exter van den Brink,	» Krabbendijke,	» 1085
J. Verkuijl Quakkelaar,	» Vlissingen,	» 1067
P. A. van de Velde,	» Terneuzen,	» 1032.50
L. Keulemans,	» Nieuwdorp,	» 1000

Gegund.

Zaandam, 9 Sept.: het rioleeren van 3 gedempte sloten, voor rekening der gemeente; ingek. 7 bilj., als

J. Post,	te Amsterdam,	ƒ 574
D. Verhaar & Zn.,	» Zaandam,	» 548
E. de Groot	» Beverwijk,	» 484
J. Boon	» Zaandam,	» 479
J. Dekker Pz.	» idem	» 462
A. Siertsma	» idem	» 459
K. van Leeuwen	» idem	» 358
Raming		» 475

Gegund.

Deventer, 10 Sept.: het bouwen van eene nieuwe kosterij met consistoriekamer bij de Bergkerk;

hoogste inschr. E. v. d. Woerd Jz., te Deventer ƒ 4250

minste » J. Aalpoel te Deventer, ƒ 3737

Gegund.

DE OPMERKER

van ZATERDAG 18 SEPTEMBER 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 20 Sept.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best.: het maken van den ijzeren bovenbouw voor de brug over de Oude Maas, nabij de haven van Barendrecht. Inl. bij den hoofdingenieur J. van der Vegt, te 's-Hage, en den ingenieur J. A. Rojer, te Barendrecht. Raming ƒ 290,000.

Arnhem, te 11½ uren, door den architect D. Gejsbeek Molenaar, in het Centraalgebouw: het verbouwen eener villa aan den Velperweg no. 65. Inl. bij genoemden architect.

Medemblik, te 12 uren, door de directie der Locaalspoorwegmaatschappij Hollandsch Noorderkwartier op het Koggenhuis: Bestek no. 6, het maken van gebouwen en verdere inrichtingen langs het gedeelte Opperdoes—Hoorn van den Locaalspoorweg Medemblik—Hoorn. Inl. bij den ingenieur Krieger, te Medemblik.

Ober en Laak (L.), te 2 uren, door burg. en weth.: de verbouwingswerken tot uitbreiding der openbare school en onderwijzerswoning aldaar. Aanw. 20 Sept., te 12 uren. Inl. bij den architect J. Speetjens, te Roermond.

Utrecht, te 2 uren, door directeuren der tweede maatschappij tot verbetering der woningen voor arbeidenden en minvermogenden, in de koffiekamer van het gebouw van Kunsten en Wetenschappen: het afbreken van een bestaanden muur en het bouwen van een nieuwen, aan de oostzijde van de Jan Meijenpoortsteeg, wijk C. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 3 uren, door de architecten Karel Muller en Js. Ingenohl, in café Krasnapolsky: het maken van de houten en steenen fundeering enz., voor een huurgebouw met aangrenzende woningen aan de Marnixstraat en Leidschekade. Bilj. inzenden één uur vóór de besteding bij den architect Js. Ingenohl.

Oosterhout (N.-Br.), te 4 uren, voor A. van Nieuwkuijk, bij J. van Vugt, te Oosteind: het sloopen van een huis en halven stal en het bouwen van een woonhuis.

Kapelle (Zeel.), te 5 uren, door D. J. van der Have, in het koffiehuis van C. Markusse: het bouwen van een nieuw woonhuis op de kweekerij Eurekà. Inl. bij den architect A. le Clercq, te Kruiningen. Aanw. 20 Sept., te 4 uren.

Rotterdam, door de firma Baartz & Zn.: de opbouw van eenige kelders, ter vergrooting harer brouwerij aan de Nassaukade te Rotterdam. Inl. bij den architect A. W. van Dam.

Dinsdag, 21 Sept.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en kommandant der marine: het verrichten van eenige onderhoudswerken aan de marinierskazerne. Aanw. gehouden.

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: het bekrammen van een gedeelte der noderzijdsche dijken van het afgesneden gedeelte der voormalige Middelburgsche haven.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 446, het verrichten van grondwerken, het leggen en wijzigen van sporen en wissels, en het uitvoeren van eenige bijkomende werken, ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle. Aanw. gehouden. Raming ƒ 98.000.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 445, het maken van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle. Aanw. gehouden. Raming ƒ 263.500.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek A W, de levering van eikenhouten dwarsliggers en van eikenhout voor wissels en kruisingen ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectieingenieur W. J. Klerk de Reus, te Meppel.

Assen, door burg. en weth.: het verven van het brandspuithuisje in de Gymnasiumstraat, richelwerk langs de gracht en de tolhuizen en bruggen aan den Beilerstraatweg enz.

Woensdag, 22 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van dertien dwarskribben aan den rechter oever van de Lek onder de gemeente Wijk-bij-Duurstede, provincie Utrecht, tusschen de kilometerraaien 74 en 77. Inl. bij den ingenieur Van der Toorn, te 's-Hage, den ingenieur Castendijk, te Utrecht, en den opzichter Mans, te Reenen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 29,100.

Donderdag, 23 Sept.

Neuzen, e 1 uur, door het bestuur van den polder van Lijnden, ten kantore van den ontvanger-griffier: het aanvullen en bijwerken met schorgrond van het beloop van den buiten- en van dat van den binnenberm van den zeedijk en het maken van kramwerk, enz. Bilj. inzenden vóór 12 uren. Aanw. 21 Sept., van 1 tot 2 uren; bijeenkomst aan den zeedijk van den polder.

Apeldoorn, te 2 uren, door de Kon. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij: Bestek no. 23, het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor het gedeelte Deventer—Wierden van den Locaalspoorweg Deventer—Almelo. Inl. bij den hoofdingenieur-directeur K. H. van Brederode, te Apeldoorn, en den sectie-ingenieur M. E. de Wildt, te Deventer. Aanw. gehouden. Raming ƒ 284,000.

Vrijdag, 24 Sept.

Wissenkerke (Zeel.), te 10½ uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen polder Anna-Frisso, in de directiekaret: het uitvoeren van buitengewone werken tot oeververdediging (steenbestorting) aan genoemden polder in '86. Aanw. 21 Sept., te 2 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Arnhem. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer, te 's-Hage, en den lijninspecteur, te Arnhem. Raming ƒ 1477.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in twee perceelen. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den lijninspecteur te Utrecht. Raming: perc. 1 ƒ 1000, perc. 2 ƒ 830.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in Gelderland en Overijsel. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den lijninspecteur te Arnhem. Raming ƒ 1360.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het verbouwen van een perceel op den hoek van de Lindrichter en Begijnenhofstraat te Sittard, ten behoeve van den postdienst. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3315.

Maandag, 27 Sept.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het normaliseeren van een deel der Mauritskade en het aanleggen van een gedeelte wegbaan in den Overamstelschen polder. Inl. bij den stadsingenieur, raadhuis kamer 106.

Kampen, te 12 uren, door bestuur van den grintweg van Kampen naar Genemuiden, in het Raadhuis: de levering, vrachtvrij voor den wal, deels te Lutteszijl, Genemuiden en Graf horst, van p. m. 250 stère goede, grove berggrint, volgens monster.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek A V, de levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en eindplaten, ijzeren haak- en schroefbouten, ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle, in 2 perceelen. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectieingenieur W. J. Klerk de Reus, te Meppel.

Dinsdag, 28 Sept.

Nuland (N.-Br.), te 10 uren, door de Wed. A. Hanegraaf, in de herberg van J. van den Bosch: het bouwen van eene boerenwoning en schuur met bijlevering van materialen. Aanw. 24 Sept., te 10 uren.

Woensdag, 29 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het ontleggen van den Oosterspoorweg tusschen de Muider-trekvaart en het station Weesp, met bijbehoorende werken, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 22 Sept., te 11 uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in het Hellegat onder de gemeente Fijnaart gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter Chevalier, te Dordrecht. Aanw. 22 Sept.

Donderdag, 30 Sept.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het uitbaggeren van de Rozengracht, over eene lengte van p. m. 300 M. Aanw. 27 Sept., te 12 uren.

Vrijdag, 1 Oct.

Lage-Zwaluwe (N.-Br.), te 12 uren, door de rentmeester der domeinen in het rentambt Zwaluwen, in het logement de Korenbeurs: het maken der gebouwen en aardewerken voor een stoomgemaal in den polder Schuddebeurs, onder Lage-Zwaluwe. Inl. bij genoemden rentmeester, den ingenieur Van Gendt, te Arnhem, en den hoofdopzichter Van de Erve, te Breda. Aanw. 28 Sept. en 1 Oct., te 9 uren.

Zaterdag, 2 Oct.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het bouwen van eene kazerne c.a. voor een regiment vestingartillerie te Utrecht, onder het beheer der genie, alhaar. Inl. bij genoemden ingenieur. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Oct., vóór 3 uren. Aanw. 21 Sept., te 11 uren. Raming ƒ 466,000.

Maandag, 4 Oct.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van het ijzerwerk en de hardsteen voor loodsen en pakhuizen, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:

Perceel 15, vensterglas;
» 16, gegolfd gegalvaniseerd ijzeren platen;
» 17, dubbel verglaasd aarden buizen;

voor den dienst der Staatsspoorwegen op Java.

Woensdag, 6 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het aanleggen van een stroomluidenden dam tusschen het Onderplaatje en het Amerpoldertje, met aan de Kinnaen aansluitenden verbindingsdam, aan den rechteroever van den Amer, en het opruimen van gronden in

het bed dier rivier, onder de gemeente Made en Drimmelen, provincie Noord-Brabant, tusschen de kilometerraaien 37 en 39, behoevende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 29 Sept. Raming ƒ 208,000.

Vrijdag, 8 Oct.

Binnen-Moerdijk (N.-Br.), te 10 uren, door het bestuur van het waterschap Rogalen Polder, in de herberg van J. Sprangers: de levering van 20,000 bossen rijs, 2000 bossen palen en 2000 bossen latten. Inl. bij den secretaris-penningmeester W. E. Becking, te Hooge-Zwaluwe.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst, enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van buitengewone bestratingen op den Rijksweg van Arnhem naar Nijmegen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Van den Santheuvel, te Arnhem, en den opzichter De Vries, te Nijmegen. Aanw. 1 Oct., te 10 uren, te beginnen bij hektometerpaal 4.6. Raming ƒ 2963.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Harderwijk, 7 Sept.: het bouwen van een villa nabij het station Ermelo, onder beheer van den architect E. G. Wontink, te Schalkwijk; ingek. 10 bilj., als:

J. Dekema, Woudenburg,		ƒ 9675
J. v. Lunteren, idem		» 9654
A. Hartenink, Nijkerk,		» 8969
D. Barnetveld, Vreeswijk,		» 8380
L. Wegerif, Apeldoorn,		» 8275
J. de Boer & Zn., Steenwijk,		» 8218
J. v. d. Brink, Apeldoorn,		» 7964
F. de Horder, Zwolle,		» 7914
J. Kok, Harderwijk,		» 7495
W. Salomons, Oosterbeek en E. v. d. Vliet, Driel,		» 7211

gegund.

Haarem, 7 Sept.: het uitvoeren der schilderwerken aan het in-aanbouw-zijnd gesticht met gasthuis, schoollokalen enz.:

hoogste inschr. Schatjes, Bokstel,		ƒ 2887
minste » De Haan, Eindhoven,		» 824
Raming		» 1900

Folsgare (Fr.), 9 Sept.: het bouwen eener school voor christelijk onderwijs; ingek. 13 bilj.; de minste inschrijving bedroeg ƒ 1945; gegund aan R. M. van der Weide, te Wons, voor ƒ 2167.

Maartensdijk (U.), 10 Sept.: de levering van 36 schoolbanken, voor rekening der gemeente; ingek. 6 bilj., als:

C. Koning en W. Boot,	te Zuilen,	ƒ 393.80
P. J. v. Gardeven,	» Baarn,	» 360
P. J. G. v. Rijkvreld,	» De Meern,	» 340
T. C. Wildbergh,	» Groenekan,	» 330
K. Koorenwinder,	» Maartensdijk,	» 275
J. Verschuur,	» Groenekan,	» 198

gegund.

Spijk, 10 Sept., voor rekening der Ned. Herv. gemeente: reusge vernieuwingen en herstellingen aan de pastorie, in twee percecllen.

Perc. 1, ingek. 14 bilj.: minste inschr. A. Stravers, te Spijk, voor ƒ 1484.

Perc. 2, ingek. 10 bilj.: minste inschr. D. Beems, te Meerkerk, voor ƒ 358.

Middelburg, 11 Sept.: het bouwen van eene remise en van zeven woningen te Draaibrug (gem. Aardenburg), voor rekening der stoomtramwegmaatschappij Breskens—Maldegliem; ingek. 15 bilj., als:

J. A. Boogaard,	te Aardenburg,	ƒ 49,500
P. Oomen,	» idem	» 49,010
A. Risseeuw,	» Groede,	» 48,996
A. v. Male,	» Schoondijke,	» 48,980
A. J. Scholten,	» Gouda,	» 44,900
H. J. Nederhand,	» idem	» 44,000
M. D. de Putter,	» Neuzen,	» 43,700
J. Lindenberg,	» Wemeldinge,	» 40,838
P. Monjé,	» Breskens,	» 39,986
J. B. Koch,	» Hansweerd,	» 39,000
H. Lagerwaard,	» Rotterdam,	» 38,900
K. Hollander,	» Gouda,	» 38,750
H. Wienhoven,	» Schiedam,	» 38,659
A. Goedesond,	» Hansweerd,	» 37,600
P. J. Staal,	» idem	» 37,499

Borger, 11 Sept., voor rekening der gemeente: 1o. het maken van de aardebaan en het bouwen van eene vaste brug over het ten oosten van Borger loopend riviertje; ingek. 8 bilj., als:

E. Groenink, Steenwijk en J. Brals Jr., Assen,		ƒ 20,167
H. A. Zondag, Zuidlaren,		» 14,439
H. de Horder, Groningen,		» 14,000
A. Woldringh, Zoutkamp,		» 13,982
H. Bennink, Assen,		» 7,940
L. Venmink, idem		» 7,740
W. Dumon, Nieuwbuinerf,		» 7,073.84
J. Linzel, Stadskanaal en J. W. de Vries, Smilde,		» 6,354

2o. het bestraten met klinkers van de aardebaan; ingek. 11 bilj., als:

J. Lubsen, Zuidwolde,		ƒ 49,948
H. Bennink, Assen,		» 42,940
A. Woldringh, Zoutkamp,		» 47,382
H. Steenstra, Zuidlaren,		» 45,464
F. Aberson, Steenwijk en J. Otten, Meppel,		» 44,780
J. N. Kruizinga, Groningen,		» 43,440
A. Schreuder Jr., idem		» 42,387
Th. Croon, idem		» 42,170
J. Linzel, Stadskanaal en J. W. de Vries, Smilde,		» 41,897
P. H. Dopheide, Groningen,		» 39,829
E. Groenink, Steenwijk en J. Brals Jr., Assen,		» 38,240

3o. het bouwen van 4 tolhuizen; ingekomen 9 bilj., als:

H. Schimmelpenning, Assen,		ƒ 8100
E. Groenink, Steenwijk en J. Brals Jr., Assen,		» 6323
P. Bok, idem		» 5588
H. Steenstra, Zuidlaren,		» 5400
P. Luitjens, Stadskanaal,		» 4949
J. Linzel, Stadskanaal en J. W. de Vries, Smilde,		» 4900
K. Heuscma, Oudo-Pekela,		» 4596
A. Nijs, Nieuwbuinen,		» 4339
H. Eggens, idem		» 4254

Behoudens nadere goedkeuring van Gedeputeerde Staten van Drenthe, zijn alle werken gegund.

Maastricht, 11 Sept.: het bouwen van 3 aaneengesloten villa's op een perceel vestinggrond buiten de voormalige St.-Pietersport, onder beheer van den ingenieur Brender à Brandis; ingekomen 7 bilj., als:

J. Reggers,	te Maastricht,	ƒ 29,910
H. Ummels,	» idem	» 29,400
P. L. Pelman,	» St.-Pieter,	» 28,6?2
J. H. Meyers,	» Maastricht,	» 27,989
C. J. Halkin,	» Luik,	» 26,500
J. Limpens,	» Maastricht,	» 26,470
J. Bosman,	» Venlo,	» 23,906

Kats, 11 Sept.: het afbreken van de bestaande en het bouwen eener nieuwe pastorie voor de Herv. gemeente, onder beheer van den architect J. H. Hannink, te Goes; ingek. 6 bilj., als:

D. de Jonge,	te Kolgesplaat,	» 5000
W. v. d. Moer,	» idem	ƒ 4900
Corn. Kievit,	» idem	» 4660
J. Schreevers,	» Kats,	» 4583
L. D. v. d. Linde,	» Kortgene,	» 4560
M. D. de Putter,	» Neuzen,	» 4540

gegund.

's-Hage, 13 Sept.: het leveren en stellen van twee ijzeren ophaalbruggen over de nieuwe schutsluis te Leidschendam, voor rekening der provincie; ingek. 11 bilj., als:

Société Anonyme International de Construction d'Entreprise de travaux publics, Braine le Comte,		ƒ 9170
D. A. Schretlen & Co., Leiden,		» 8500
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,		» 8399
Kon. Ned. Grofsmederij, Leiden,		» 8200
Prins v. Oranje, 's-Hage,		» 8175
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,		» 7980
M. A. J. Taverne, 's Hage,		» 7972
Ned. Stoombootmaatschappij, Rotterdam,		» 7700
Penn en Baudoin, Dordrecht,		» 7600
Maatschappij de IJsel, Kampen,		» 7000
G. B. Meijer, Oostwedde,		» 6785

Oostzaan, 13 Sept.: het bouwen van drie lokalen aan de school in de Kerkbuurt te Oostzaan; ingek. 10 bilj., als:

J. Hesselingen, Meppel,		ƒ 13,475
L. Lievaart, Groote IJpolder (Sloten),		» 12,888
J. Pias, Purmerend,		» 12,763
D. Verhaas & Zn., Zaandam,		» 12,600
F. Rijke, Amsterdam,		» 12,475
Jb. de Vries, Purmerend,		» 12,242
J. Onrust Pz., Oostzaan en E. de Groot, Beverwijk,		» 11,949
V. Ph. Braun, Beverwijk,		» 11,890
A. v. Seters, Raamsdonk,		» 11,726
Jb. Burger, Uithoorn,		» 11,700

gegund.

Raming ƒ 12,500

Neuzen, 13 Sept.: het maken van nieuwe en het vernieuwen van oude bestratingen enz.; ingek. 5 bilj., als:

M. Klaassen,	te Neuzen,	ƒ 2310
C. Maters,	» Vlissingen,	» 2290
M. D. de Putter,	» Neuzen,	» 2090
D. de Boelder,	» idem	» 2081
J. Kolijn,	» idem	» 1998

gegund.

Beek-en-Donk, 14 Sept.: het vernieuwen van de brug over de Liesloop, in den grintweg Peeleind-Donk, voor rekening der gemeente; ingek. 4 bilj., als:

H. Dillen,	te Beek-en-Donk,	ƒ 524
H. H. Verhagen,	» idem	» 489
A. v. d. Boogaard,	» idem	» 454
L. Paaps,	» Vechel,	» 436

Amsterdam, 14 Sept.: het ophoogen van een terrein aan de Mauritskade bij de Oosterbegraafplaats, voor het R.-K. Maagdenhuis; ingek. 18 bilj., als:

C. Bos, Haarlemmermeer,		ƒ 53,379
P. Duinker, Amsterdam,		» 53,000
A. J. Bos, idem		» 52,975
P. Verbruggen, Waddinxveen,		» 48,639
G. D. v. Doorn, Amsterdam,		» 48,546
J. Helster, Haarlem,		» 47,700
L. Vlasman, Amsterdam,		» 41,499
H. W. Schreuders, idem		» 40,100
J. Post, idem		» 39,983
A. Kramers, idem		» 39,000
P. Zanen, Ammerstol,		ƒ 38,860
P. Mees, Amsterdam,		» 38,475
Schmidt en Hermans, idem		» 38,450
N. Klaassen, idem		» 38,449
W. Goedkoop, idem		» 37,447
W. Ambachtsheer, Nieuweramstel,		» 34,500
G. J. Hartog, Amsterdam,		» 33,315
C. v. Boven, Nieuweramstel,		» 30,000

's-Hage, 15 Sept.: het verrichten van baggerwerk langs den rechteroever van het Scheur, benoden Vlaardingen, ter opruiming van de plaat bij de Vergulde Hand, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee; ingek. 3 bilj., als:

		per M³
H. Bosmik H.Rz., Utrecht,		ƒ 0.45[1]
A. Volker Lz., Sliedrecht en P. A. Bos, Gorichem,		» 0.40
M. C. de Jong P.IJz., Sliedrecht,		» 0.35[2]

2o. het maken van verdedigingswerken langs den God-zij-dankpolder, aan den linkeroever van het Scheur, benoden Maassluis, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee; ingek. 5 bilj., als:

W. Volker,	te Sliedrecht,	ƒ 4880
B. de Waard,	» Nieuwenhoorn,	» 4865
A. Prins Thz.,	» Sliedrecht,	» 4479
P. Visser Gz.,	» idem	» 4260
J. G. Kalis Pz.,	» idem	» 4245
Raming		» 4361

3o. de uitvoering van werken tot voorziening van den rechteroever der rivier de Maas, in de gemeente Elsloo, hertogdom Limburg, tusschen de kilometerraaien 27 en 28; ingekomen 5 bilj., als:

J. Schenk,	te Maastricht,	ƒ 11,256
G. Smeets,	» Maeseyck,	» 11,200
J. A. H. v. d. Venne,	» Bree,	» 10,989
G. Struatman,	» Linne,	» 10,212
H. Pernet,	» Obbicht,	» 9,500
Raming		» 14,000

Onderdendam, 15 Sept.: het doen van herstellingen aan sluizen, bruggen en andere objecten van het waterschap Hunsingoo, in 2 percoelen en in massa; ingek. 16 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2	massa
R. Wieringa, Ulrum,	ƒ 3400		
H. de Wind, Zoutkamp,	1246		
B. Jansen, Westerwijtwerd,		ƒ 3087	
F. Welving, Middelstum,		2979	
J. Zeldenrust, Warfum,	2837	2900	
J. Pott, Stedum,	2868	2700	
L. Los, Bedum,	2775	2900	ƒ 5575
T. Bos, idem	2698	2705	5490
H. Moerman, idem	2795	2700	
G. Wolthuis, idem	2725		
S. Meijer, idem		2690	
K. Danhof, Baflo,	2694		
J. Timmer Jr., Obergum,	2690	2700	3350
W. Rotschäfer, Stedum,	2797	2597	
Ch. v. d. Veen, Mensingeweer,	2685	2950	
Raming	2800	2700	3500

Gegund: perceel 1, met goedkeuring van J. Timmer Jr., aan Ch. v. d. Veen, voor ƒ 2000; perceel 2 aan W. Rotschäfer.

's-Bosch, 16 Sept., voor rekening der gemeente: 1o. het doen van vernieuwingen en herstellingen aan de brug in den toegangsweg naar het spoorwegstation; ingek. 5 bilj., als:

J. M. Gruijters,	te Orten,	ƒ 2258
L. v. Dijk,	» idem	» 1730
M. v. d. Bouwhuijsen,	» 's-Bosch,	» 1526
Th. M. Dirks,	» idem	» 1267
A. Sanders,	» idem	» 1231

gegund.

2o. het doen van herstellingen aan den bekloedings- of voormaligen vestingmuur aan de buitenhaven nabij het zoogenaamde Waaigat; ingek. 8 bilj., als:

J. M. Gruijters,	te Orten,	ƒ 1792
L. v. Dijk,	» idem	» 1580
H. Schuurmans,	» 's-Bosch,	» 1485
A. W. v. d. Braggen,	» idem	» 1460
J. v. Rosmalen,	» idem	» 1396
Th. H. Dirks,	» idem	» 1379
J. Hurkens,	» idem	» 1286
A. Beks & Zonen,	» idem	» 1167

gegund.

Harlingen, 16 Sept.: het uithaggeren van een gedeelte Stadsbuitengracht, vanaf de Franekerpoortsbrug, over eene lengte van p. m. 525 M.; ingek. 5 bilj., als:

J. Kuipers,	te Harlingen,	ƒ 1297
F. Schaafsma,	» idem	» 1156
H. Smit,	» Akkrum,	» 1147
J. de Lange,	» Harlingen,	» 1069
G. Anema,	» idem	» 1060

gegund.

Amsterdam, 16 Sept., onder het beheer der marine, alsnaar: 1o. het herstellen van drie

meerstoelen in het marinedok; minste inschr. G. D. van Doorn, te Amsterdam, voor ƒ 4265.

2o. het verrichten van eenige onderhoudswerken aan enkele gebouwen; minste inschr. C. J. Maks Jz., te Amsterdam, voor ƒ 6960.

3o. het verrichten van eenig schilderwerk aan gebouwen; minste inschr. Ram en Ouwerkerk, te Amsterdam, voor ƒ 2014.

4o. het wijzigen van inrichtingen in 't groot-magazijn tot victualie-bergplaatsen; minste inschr. J. Post, te Amsterdam, voor ƒ 4863.

Haaksbergen, 16 Sept.: het bouwen eener pastorie met bijkeuken en schuur voor de R.-K. gemeente, onder beheer van den architect G. te Riele Wz., te Deventer; ingek. 12 bilj., als:

A. Peters, Zenderen,	ƒ 17.700
J. H. Boonk, Hengelo,	» 17,495
J. B. Eijsink en A. H. Overbeek, Haaksbergen,	» 17.029.49
B. A. Hilbers, Groenlo,	» 16,992
A. Sieverink, idem	» 16,900
G. Jansen, Deventer,	» 16.200
J. Wittevoen, idem	» 16.140
A. H. M. Wesseling, Hengelo,	» 15,750
E. v. d. Woerd, Deventer,	» 15,580
H. Blankvoort, Eibergen,	» 13,975
M. G. Lensen, Noode,	» 13,110
J. de Wit, Dieren en G. J. Ernst, Zwolle,	» 12,968

gegund.

DE OPMERKER

van ZATERDAG 25 SEPTEMBER 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 27 Sept.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het normaliseeren van een deel der Mauritskade en het aanleggen van een gedeelte wegbaan in den Overamstelschen polder. Inl. bij den stadsingenieur, raadhuis kamer 106.

Kampen, te 12 uren, door bestuur van den grintweg van Kampen naar Genemuiden, in het Raadhuis: de levering, vrachtvrij voor den wal, deels te Lutterzijl, Genemuiden en Grafhorst, van p. m. 250 stère goede, grove berggrint, volgens monster.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek A V, de levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en eindplaten, ijzeren haak- en schroefbouten, ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle, in 2 perceelen. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectieingenieur W. J. Kleek de Raus, te Meppel.

Dinsdag, 28 Sept.

Nuland (N.-Br.), te 10 uren, door de Wed. A. Hanegraaf, in de herberg van J. van den Bosch: het bouwen van eene hoeenwoning en schuur met bijlevering van materialen. Aanw. gehouden.

Woensdag, 29 Sept.

Harlingen, te 10 uren, door den opzichter aan den zeedijk J. R. Posthuma: het uithaggeren van 389 M. opvaart en houtkolk, van af de Bolwardervaart tot aan en langs den zeedijk achter de steenglooiing, steen 58 à 57.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het omleggen van den Oosterspoorweg tusschen de Meider-trekvaart en het station Weesp, met bijbehoorende werken, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellen, te Utrecht en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in het Hellegat onder de gemeente Fijnaart gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter Chevalier, te Dordrecht. Aanw. gehouden.

Donderdag, 30 Sept.

Delft, te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland in het Gemeenlandshuis:

1o. de levering van 400,000 KG. of 200 lasten zuilenbasalt-kopstukken;
2o. 400,000 KG. of 200 lasten lichte basalt-stortsteen.

Inl. bij den fabrieklandmeter J. P. van den Berg Jz., te Delft.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het uithaggeren van de Rozengracht, over eene lengte van p. m. 300 M. Aanw. 27 Sept., te 12 uren.

Vrijdag, 1 Oct.

Amstelveen (N.-H.), te 11 uren, door het bestuur van de Noordveenderij de Middelpolder, gemeente Nieuweramstel, in het dorpje Hert: het ophoogen van 3 perc. dijk in de Veenderij langs de Ringsloot.

Lage-Zwaluwe (N.-Br.), te 12 uren, door de rentmeester der domeinen in het rentambt Zwaluwen, in het logement de Korenbeurs: het maken der gebouwen en aardewerken voor een stoomgemaal in den polder Schaddebeurs, onder Lage-Zwaluwe. Inl. bij genoemden rentmeester, den ingenieur Van Gendt, te Arnhem, en den hoofdopzichter Van de Erve, te Breda. Aanw. 28 Sept. en 1 Oct., te 9 uren.

Zaterdag, 2 Oct.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het bouwen van eene kazerne c. a. voor een regiment vestingartillerie te Utrecht, onder het beheer der genie, aldaar. Inl. bij genoemden ingenieur. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Oct., vóór 3 uren. Aanw. gehouden. Raming ƒ 466,000.

Gorredijk, te 11 uren, door het polderbestuur van het 6e en 7e veendistrict onder Opsterland en Engwirden, in het logement de Korenbeurs:

1o. het bouwen van een nieuw ketelhuis met aanverwante werken in den polder onder Gersloot;
2o. het leveren en stellen aldaar van eene machine met hevelcentrifugaalpomp en 2 ketels.

Inl. voor de machinerieën bij den hoogleeraar Heräet, te Delft, en voor de gebouwen bij den opzichter A. Kooistra, te Gorredijk. Aanw. 30 Sept., te 11 uren.

Maandag, 4 Oct.

Gemonde, te 10 uren, door den burg. van Bokstel, in het schoollokaal: het afbreken en wederopbouwen van de onderwijzerswoning, aldaar, met levering van de benoodigde materialen. Aanw. 4 Oct., te 9 uren.

Waalwijk, te 11 uren, door het bestuur van het waterschap "de binnen- en buitenpolder van Baardwijk": de levering van 880 zepen beesters, in 2 perceelen.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van het ijzerwerk en de hardsteen voor loodsen en pakhuizen, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:

Perceel 15, vensterglas;
» 16, gegolfd gegalvaniseerd ijzeren platen;
» 17, dubbel verglaasd aarden buizen;

voor den dienst der Staatsspoorwegen op Javen.

Dinsdag, 5 Oct.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie, ten behoeve van de rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen:

Bestek no. 11, de leverantie van hardsteenwerken;
» » 12, » » » getrokken ijzer, plaatijzer, schroefbouten en staafijzer;
» » 13, » » » verfwaren, kalk en tras in drie perc.;
» » 14, » » » houtwaren in 2 perc.

Inl. bij den ingenieur-architect der gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Hage.

Woensdag, 6 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het aanleggen van een stroomleidenden dam tusschen het Onderplaatje en het Amerpoldertje, met aan de Kinnnen aansluitenden verbindingsdam, aan den rechteroever van den Amer, en het opruimen van gronden in het bed dier rivier, onder de gemeente Made en Drimmelen, provincie Noord-Brabant, tusschen de kilometerraaien 87 en 89, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 29 Sept. Raming ƒ 203,000.

Vrijdag, 8 Oct.

Binnen-Moerdijk (N.-Br.), te 10 uren, door het bestuur van het waterschap Roijalen Polder, in de herberg van J. Sprangers: de levering van 20,000 bossen rijs, 2000 bossen palen en 2000 bossen latten. Inl. bij den secretaris-penningmeester W. E. Bocking, te Hoege-Zwaluwe.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van buitengewone bestratingen op den Rijksweg van Arnhem naar Nijmegen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Van den Santheuvel, te Arnhem, en den opzichter De Vries, te Nijmegen. Aanw. 1 Oct., te 10 uren, te beginnen bij hektometerpaal 4.6. Raming ƒ 2998.

Zaterdag, 9 Oct.

Nijmegen, te 1 uur, door den dijkstoel van het polderdistrict "de Circul van de Ooij", in het gasrifféenhuis aan den Voerweg: het maken en inhangen van vier ijzeren deuren, ter vervanging van de bestaande houten deuren, in de Meersluis, te Nijmegen. Aanw. 9 Oct., te 11 uren.

Maandag, 11 Oct.

Enkhuizen, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken en stellen van eene ijzeren draaiteug aldaar. Inl. bij den opzichter der gemeentewerken. Aanw. 5 Oct. Raming ƒ 29,700.

Dinsdag, 12 Oct.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van twee havendammen en de havengeul, voor de verbetering van de haven te Lemmer. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden. Aanw. 6 Oct. Raming ƒ 488,000.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best.: het uitvoeren van de sluis- en dijkwerken te Lemmer. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterst. te Leeuwarden. Aanw. 7 Oct., te 12 uren. Raming ƒ 430,575.

Vrijdag, 15 Oct.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van herstellingen aan sluisdeuren der kleine sluizen van het kanaal door Zuid-Beveland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur te Goes. Aanw. 7 en 9 Oct. Raming ƒ 10,500.

Donderdag, 21 Oct.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der duinen op het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem en den ingenieur Hoogenboom, te Hoorn. Aanw. 14 Oct Raming ƒ 2000 per jaar.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Zutfen, 14 Sept.: het vergrooten van den stal bij de veemarkt, aldaar, voor rekening der gemeente; ingek. 7 bilj., als:

G. J. Boesewinkel,	te Brummen,	ƒ 4820
J. B. Ruijsink,	» Zutfen,	» 4678
B. G. Landeweert,	» idem	» 4587
A. J. Uiterwijk,	» idem	» 4480
G. J. Koerdeman,	» idem	» 4323
L. G. Nijhuis,	» idem	» 4225
H. v. d. Klip,	» idem	» 4099

gegund.
Raming ƒ 4990

Gorkchem, 15 Sept., voor rekening van het hoogheemraadschap van den Alblasserwaard met Arkel benoden de Zouwe:

Perc. 1, het maken van beslagwerken tegen het huispat te Papendrecht; aangenomen door J. G. Kalis, te Sliedrecht, voor ƒ 198.

Perc. 2, het maken van beslagwerken tegen het huispat te Alblasserdam; aangenomen door denzelfde, voor ƒ 175.

Utrecht, 17 Sept.: het bouwen van zes heeveshuizen in de Maliebaan te Utrecht, met gedeeltelijke bijlevering der benoodigde materialen, onder beheer van den architect L. van der Tas Dz.; ingek. 5 bilj., als:

Gebr. v. Leeuwen,	te Utrecht,	ƒ 40,050
H. Vermeer,	» idem	» 39,600
H. M. de Kuff,	» idem	» 39,000
F. W. v. Vloten,	» idem	» 38,700
K. Keers,	» idem	» 38,453

Hoemse, 17 Sept.: het bouwen van een station met rijtuig- en locomotiefremise, waterreservoir enz., op het tramemplacement Hoemse, voor de Dedemsvaartsche Stoomtramwegmaatschappij; ingekomen 9 bilj., als:

A. Eppink en W. Wilmers, Lutten (Ov.),	ƒ 7800
H. v. Dijk J.Nz. & Co., idem	» 7672
D. J. Schuppert, en S. Wientelt, Zwolle,	» 6442
W. Kosters, Dedemsvaart,	» 3810
H. Brouwer, Huizum (Friesl.),	» 3750
J. Schoorman, Ham (Ov.),	» 3520
J. Kleinmeijer, Averest, »	» 3380
F. de Heeder, Zwolle,	» 3170
E. Groenink en J. Brals Jr., Steenwijk,	» 4919

gegund.
Raming ƒ 5198

Enschedé, 17 Sept.: het bouwen van 2 woonhuizen onder één dak, voor G. Wilmink; minste inschr. J. Vosselelt, te Enschedé, voor ƒ 2993.

Rotterdam, 17 Sept.: het verlengen der bestaande vischkade en het doen van aarde- en schoeiingswerken, op de ontwateringsvisscherij Oranje-Nassau, onder de gemeente Pernis; ingek. 4 bilj., als:

J. Lagendijk,	te Nieuwhelvoet,	ƒ 10,688
Corn. v. Seventer & Co.,	» Sliedrecht,	» 9,287
Corn. Donres Jr.,	» Ammerstal,	» 8,688
Corn. Zanen Hz.,	» idem	» 7,760

Groningen, 18 Sept.: het bouwen eener winkelbehuizing met verdieping en tabaksfabriek, voor H. Smit Jr., onder beheer van den architect S. van Veen; ingekomen 26 bilj., als:

D. Eizards,	te Groningen,	ƒ 10,430
E. W. Wietsema,	» idem	» 10,188
N. v. Huizen,	» idem	» 10,123
Z. Hofft,	» idem	» 9,987
E. Berkenbosch,	» idem	» 9,975
B. de Jong,	» idem	» 9,930
F. Rosers,	» idem	» 9,777
D. Dojes,	» idem	» 9,754
H. Kiel,	» idem	» 9,749
H. Janssen,	» idem	» 9,746
H. Scheltens	» idem	» 9,661
G. Meulink,	» idem	» 9,179
R. Hoving,	» idem	» 9,499
K. Fekkes,	» idem	» 9,215
H. Meijer,	» idem	» 8,980
M. M. Scheen,	» idem	» 8,888
L. Oldenburger,	» idem	» 8,888
J. H. Muller,	» idem	» 8,840
J. Haupt,	» idem	» 8,839
E. Peters,	» idem	» 8,777
D. Janssen,	» idem	» 8,715
J. Ibelings,	» idem	» 8,671
F. Jelsema,	» idem	» 8,593
Th. Holthuis,	» idem	» 8,585
L. Hendriks,	» idem	» 8,497
J. Reiskamp,	» idem	» 8,215

Leiden, 18 Sept.: het verdiepen van eenige wateringen, in 3 perceelen, voor rekening van het hoogheemraadschap Rijnland; aannemers waren:

perc. 1, A. Aandewiel, Katwijk[a/Z.,		ƒ 375
» 2, P. Sterk, Heukelom,		» 2400
» 3, Joh. Holster, Haarlem,		» 6100

Laag-Soeren, 18 Sept.: het oplmuwen van vijf woningen etc., genaamd het »Vijfhag", onder beheer van den architect M. K. Smit, te Dieren; ingekomen 13 bilj., als:

H. M. Berendsen,	te Keppel,	ƒ 3700
J. Steinvoort,	» Dieren,	» 3477
G. Gerbrands,	» Soeren,	» 3449
H. Enkhuur,	» Dieren,	» 3430
H. Stoltenberg,	» idem	» 3415
B. Voorderman,	» Brummen,	» 3409.88
J. F. Stoltenberg,	» Dieren,	» 3406.38
A. R. Schoemman,	» idem	» 3376
L. Enkhuur,	» idem	» 3374
H. v. d. Burg,	» Eerbeek,	» 3197
H. v. d. Velde,	» Halle,	» 3137.49
G. Boerstoel,	» Brummen,	» 3078
H. A. Weising,	» idem	» 3076

gegund.

Slochteren, 18 Sept.: de ver- en aanbouw van het Hoogehuis te Slochteren, onder beheer van den architect W. van der Heide; ingek. 21 bilj., als:

J. Wolrich,	te Hoogezand,	ƒ 3994
G. Wolthuis,	» Bedum,	» 3880
W. Woldendorp,	» Stedum,	» 3850
D. Rotschäfer,	» idem	» 3800
J. Pot,	» idem	» 3767
H. Schreuder,	» Zuidbroek,	» 3734
H. Waslander,	» Noordbroek,	» 3667
K. Lentz,	» Ruinesenerbrug,	» 3623
K. v. Timmeren,	» Slochteren,	» 3590
A. Daanje,	» Noordbroek,	» 3565
E. v. d. Laan,	» Groningen,	» 3559
B. v. Eerde,	» Ten Post,	» 3549
J. Beikens,	» Solwerd,	» 3520
K. Fekkes,	» Groningen,	» 3458
L. Oldenburger,	» idem	» 3445
S. Buitenkamp,	» Siddeburen,	» 3437
J. Boelfsema,	» Hellum,	» 3410
P. v. Dijk,	» Schildwolde,	» 3396
Joh. Buurke,	» Noordbroek,	» 3368
H. Kampen,	» Hellum,	» 3200
H. Edeler,	» Siddeburen,	» 3185

gegund.

Apeldoorn, 18 Sept.: het wijzigen en herstellen van een woonhuis, gelegen aan het kanaal en den Deventerweg, onder beheer van den ingenieur C. M. Gardenier; ingekomen 9 bilj., als:

A. Radstaak,	ƒ 3200
J. W. Wassink,	» 3188
H. J. Eijkelboom,	» 3099
H. Mouw,	» 3089
F. W. Geurden,	» 2999
C. Wegerif,	» 2995
J. v. d. Braak,	» 2989
F. Eijbers,	» 2958
G. J. v. d. Braak,	» 2221

gegund.

's-Hage, 20 Sept.: het maken van den metalen bovenbouw voor de brug over de Oude Maas; ingek. 15 bilj., als:

L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	ƒ 279,500
Utrechtsche ijzergieterij, firma Smulders, Utrecht,	» 279,400
Société anonyme de Selessico, Tilleur (België),	» 266,000
Société anonyme de Travaux Dyle et Bacalan, Parijs,	» 263,700
Ned. Stoombootmaats., Rotterdam,	» 260,000
La société anonyme de construction la Metallurgique, Brussel,	» 257,970
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	» 249,000
Kon. Ned. Grofsmederij, Leiden,	» 245,000
Le Bruce Pille et Daydé, Creil (Frankrijk),	» 244,002
Eisenwerk Kaiserslautern, Kaiserslautern,	» 239,680
Gutehoffnungshütte, Actienverein für Bergbau und Hüttenbetrieb, Oberhausen,	» 234,900
Société anonyme internationale de constructions et d'Entreprise de travaux publics, Braine le Comte (België),	» 228,900
F. Kloos & Zonen, Alblasserdam,	» 224,150
Société John Cockerill, Seraing (Luik),	» 224,130
Actien Gesellschaft für Eisenindustrie und Brückenbau vormals J. C. Harkort, Duisburg,	» 218,974
Raming	» 290,000

Arnhem, 20 Sept.: het verbouwen van een villa aan den Velperweg, onder beheer van den architect D. Geijsbeek Molenaar; ingekomen 10 bilj., als:

D. A. Roskam,	ƒ 9985
W. Lensink & Zn.,	» 9338
G. Lieftink,	» 8920
J. P. Welsink,	» 8001
L. Hasselbach,	» 7890
Wissink en Van Burk,	» 7700
J. de Ruiter,	ƒ 7680
Gebr. v. Daalen,	» 7659
A. Jas,	» 6980
Th. Rutten,	» 6979

Rotterdam, 20 Sept.: de oplmuw van eenige kelders, ter vergrooting van de brouwerij der firma Baartz & Zn., onder beheer van den architect A. W. van Dam; ingek. 9 bilj., als:

H. Seelen,	te Rotterdam,	ƒ 78,967
J. Smit VII,	» Slikkerveer,	» 77,000
L. Hollander,	» Rotterdam,	» 67,850
H. Stelwagen,	» idem	» 66,506
A. de Haan,	» idem	» 66,000
E. Breur,	» idem	» 64,400
W. J. v. Dort en Van der Lecq,	» idem	» 62,685
H. Crauwe,	» idem	» 61,333
H. Degens Jr.,	» Dordrecht,	» 59,933

Amsterdam, 20 Sept.: het maken van de houten en steenen fundeering voor een turngebouw met aangrenzende woningen, aan de Marnixstraat, onder beheer van de architecten Karel Muller en Js. Ingenohl; ingekomen 37 bilj. als:

S. Wouda,	te Naarden,	ƒ 17,380
T. v. Engelen en F. Roovers,	» Amsterdam,	» 14,200
K. O. Lockhorst,	» idem	» 13,999
C. Rietsnijder,	» idem	» 13,890
C. J. Maks Jr.,	» idem	» 13,880
M. Deutekom,	» idem	» 13,847
A. T. Sloeswijk,	» idem	» 13,800
H. J. en G. Haandriksman,	» idem	» 13,780
R. Repko	» idem	» 13,700
J. Visser Gz.,	» Papendrecht,	» 13,643
B. v. Buuren,	» Amsterdam,	» 13,640
W. Yoskuji,	» idem	» 13,550
J. J. Boekholts,	» idem	» 13,480
H. Ozinga,	» idem	» 13,480
Oosterink en Schut,	» idem	» 12,990
E. R. Kuipers,	» Nieuweramstel,	» 12,989
H. J. Meekers,	» Amsterdam,	» 12,936
J. P. Cornelissen,	» idem	» 12,843
P. S. Reinsorse,	» idem	» 12,800
D. Beijink,	» idem	» 12,739
E. H. Helle,	» idem	» 12,600
Cruijff en Schouten,	» idem	» 12,554
Schoonenburg en Maks,	» idem	» 12,460
J. Koster,	» idem	» 12,360
K. J. v. Damme,	» idem	» 12,350
H. Bijsnijder & Zn.,	» idem	» 12,270
A. H. Grijpink,	» idem	» 12,250
H. C. Dorlas,	» idem	» 11,989
W. L. Leibbrandt,	» idem	» 11,975
G. Woud,	» idem	» 11,846
B. Creijff,	» idem	» 11,780
Creijn en De Haan,	» idem	» 11,000
B. Schotten,	» idem	» 11,400
G. D. v. Doorn,	» idem	» 11,100
Schmidt en Hermans,	» idem	» 10,990
W. Boons,	» idem	» 10,779
W. H. Struijs,	» idem	» 10,666

Ohee en Laak (Limb.), 20 Sept.: de verbouwingswerken tot uitbreiding der openbare school en onderwijzerswoning, onder beheer van den architect J. Speetjens, te Roermond; ingek. 10 bilj., als:

Simons,	te Roosteren,	ƒ 8270
Lenaerts,	» Roermond,	» 8199
Mestreux,	» Maasbracht,	» 7625
W. Reijnders,	» Maasniel,	» 7577
Cleve,	» Nieuwstad,	» 7311
Ubachs,	» Echt,	» 7198
W. Baeten,	» Roermond,	» 7025
H. Langs,	» Ohee en Laak,	» 6980
Ubachs,	» Nieuwstad,	» 6849
Bekkers,	» Sittard,	» 6353

Behoudens goedkeuring van den Minister van Binnenlandsche Zaken, aan den minsten inschr. gegund.

Eindhoven, 20 Sept.: het bouwen van eene fabriek, pakhuis en kantoor voor de firma Van Zeeland & Van Dam; ingek. 6 bilj., als:

L. Bockholtz,	te Eindhoven,	ƒ 7000
H. v. Kemenade,	» Gestel,	» 6410
P. H. Versteijnen,	» Oosterwijk,	» 6133
A. v. d. Berk,	» Stratum,	» 6000
W. v. Vlokhoven,	» idem	» 5890
M. Heesmans,	» Eindhoven,	» 5395

Bergen-op-Zoom, 20 Sept.: het verbouwen van een woonhuis voor W. Asselbergs, onder beheer van den architect C. P. van Genk; ingek. 7 bilj., als:

C. v. Loon,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 1353.20
C. D. Scheffelaar,	» idem	» 1346
P. Weijts,	» idem	» 1195
D. N. Scheffelaar,	» idem	» 1135
C. de Nijs,	» idem	» 1098
A. Gorren,	» idem	» 1034
M. v. Loon,	» idem	» 830

gegund.

Bergen-op-Zoom, 20 Sept.: het bouwen van drie arbeiderswoningen voor J. B. Houbaer, onder beheer van den architect C. P. van Genk; ingek. 3 bilj., als:

A. Gorren,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 1484
C. de Nijs,	» idem	» 1378
H. v. Loon,	» idem	» 1343

gegund.

Bergen-op-Zoom, 20 Sept.: het bouwen van een fabriecksgebouw met loodsen voor de Bergen-op-Zoomsche houtskolen briquettenfabriek, voor de firma Asselbergs & Co., onder beheer van den architect R. H. C. van Someren; ingekomen 3 bilj., als:

C. Bastiaansen,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 7876
M. A. v. Loon en D. N. Scheffelaar,	» idem	» 7058
C. de Nijs,	» idem	» 6139.92

gegund.

Allen zonder levering van metselsteen.

Breda, 20 Sept.: het timmerwerk, lood- en ijzerwerk, verf-, ijzer- en hardsteenwerk voor een nieuw te bouwen heerenhuis in den Teteringschen dijk bij Breda, onder beheer van den architect A. Verlegh; ingek. 5 bilj., als:

A. Verhagen & Zn.,	te Breda,	ƒ 3362
F. Roovers,	» Teteringen,	» 2985
W. v. Oosterhout,	» Breda,	» 2880
M. v. Sevenbergen,	» idem	» 2780
G. v. d. Velden,	» idem	» 2754

gegund.

Medemblik, 20 Sept.: Bestek no. 6, het maken van gebouwen en verdere inrichtingen langs het gedeelte Opperdoes—Hoorn, van den locaalspoorweg Medemblik—Hoorn; ingeschreven als volgt:

perc. 1, J. Hagenaar, Medemblik,	ƒ 8,286
» 1, E. Fransen, idem	» 7,875
» 2, D. Kramer, Schagen,	» 10,349
» 2, J. Hagenaar, Medemblik,	» 7,696
» 2, P. Berkhout, idem	» 7,314
» 4, K. Leeuw, Sijbekarspel,	» 8,300
» 5, dezelfde,	» 7,987
» 6, M. Bodenburg, Wognum,	» 7,824
» 7, J. Bot, Andijk,	» 8,526
in massa, S. Tool, Hoorn,	» 61,225
idem H. Koorn, Bennebroek,	» 54,127
idem A. J. Schooten, Gouda en J. de Vries, Medemblik,	» 52,640
idem S. Krijnen, Helder,	» 52,400
idem J. Hoogendijk, Medemblik,	» 50,924

Gegund aan den minsten inschr. in massa J. Hoogendijk, te Medemblik.

Amsterdam, 20 Sept.: het voltooien van 4 woonhuizen aan de Nassaukade, onder beheer van den architect Evert Breman; minste inschr. Buttermans & Co., voor ƒ 34,665.

Oosterhout, 20 Sept.: het sloopen van een huis en halven stal en het bouwen van een woonhuis voor A. van Nieuwkuijk; ingekomen 10 bilj., als:

Jac. Remigius,		ƒ 4135
C. v. d. Avoirt,	te Oosterhout,	» 4105
C. de Rooij,	» idem	» 4000
P. Schellekens,	» Dongen,	» 3970
N. Wildenberg,	» idem	» 3964
P. Driessen,	» idem	» 3858
J. W. A. Brandt,	» Oosterhout,	» 3685
M. v. Dongen,	» Dongen,	» 3610
C. Lichtvoet,	» Oosterhout,	» 3600
Ch. v. d. Berk,	» Dongen,	» 3597

gegund.

Kapelle, 20 Sept.: het bouwen van een woonhuis, voor D. J. van der Have, onder beheer van den architect A. le Clercq, te Kruiningen; ingek. 10 bilj., als:

J. A. Goedemond, Hansweerd,		ƒ 5050
P. J. Staal,	idem	» 5040
J. C. Beaufort, Wemeldinge,		» 4982
G. v. Nieuwenhuize, idem		» 4880
F. v. d. Bliek, Kapelle,		» 4210
J. M. Lammeree, Hansweerd,		» 4147
P. Dronkers, Kapelle,		» 4139
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,		» 3985
J. B. Koch, Hansweerd,		» 3878
D. v. Maris, Kapelle,		» 3838

gegund.

Middelburg, 21 Sept.: het bekrammen van een gedeelte der waterzijdsche dijken van het afgeweiden gedeelte der voormalige Middelburgsche haven; ingek. 4 bilj., als:

G. Boller,	te Scherpenisse,	ƒ 997
P. Verburg Jr.,	» Koljnsplaat,	» 944
L. Kaland,	» Westkapelle,	» 915
E. de Maat,	» Hansweerd,	» 838

Bovendien was 1 biljet van onwaarde.

Amsterdam, 21 Sept.: het verrichten van eenige onderhoudswerken aan de marinierskazerne; minste inschr. C. J. Maks, te Amsterdam, voor ƒ 2690.

Utrecht, 21 Sept., onder beheer van de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen:

1o. Bestek no. 445, het maken van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle; ingek. 29 bilj., als:

C. M. Roosenburg, Naaldwijk,	ƒ 253,360	
H. C. Derkas, Amsterdam,	» 249,989	
L. de Rooij, Tilburg,	» 249,800	
J. J. Bekker, Lent,	» 248,000	
J. P. Rieken en J. Becker Jr., Amsterdam,	» 242,900	
J. Kooij, idem	» 242,800	
J. Smit VII, Slikkerveer,	» 242,000	
A. de Haan, Rotterdam,	» 239,580	
J. J. v. Sluisdam, Dordrecht,	» 234,780	
J. H. Vos Sr., Almeloo,	» 228,700	
L. Kalis Kz., Sliedrecht,	» 228,600	
J. B. Haaijmakers, Wouw,	» 227,000	
J. v. Burk, Oosterbeek en W. Wissing, Arnhem,	» 226,500	
K. J. Kalt, Heerenveen,	» 224,449	
B. Voerdendag Az., Dordrecht,	» 224,400	
C. Eckhardt, Almeloo,	» 223,920	
K. J. B. v. Damme, Amsterdam,	» 220,000	
A. v. d. Meer, Harlingen,	» 219,750	
C. ter Haar, Winterwijk,	» 219,600	
G. A. v. Spanje, Rotterdam,	» 219,300	
Th. G. Bekhuis en D. Damstra, Leeuwarden,	» 215,776	
F. Aberson, Steenwijk,	» 213,733	
D. Bruins en L. v. Nispen, Zwolle,	» 209,743	
A. Terwindt, Westpannerden,	» 209,000	
Th. Verhoeven, Deventer,	» 207,000	
H. Timmer, Meppel,	» 201,330	
P. Heil en A. Blocks, Zwolle,	» 200,900	
G. J. Carmiggelt & Zn., Brummen,	» 199,800	
K. Bleeker, Zutfen,	» 182,700	
Raming	» 263,500	

2o. Bestek no. 446, het verrichten van grondwerken, het leggen en wijzigen van sporen en wissels, en het uitvoeren van eenige bijkomende werken, ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle; ingekomen 10 bilj., als:

K. Bleeker, Zutfen,	ƒ 129,000
A. Geldens, 's-Bosch,	» 124,000
A. Terwindt, Westpannerden,	» 123,500
P. Heil en A. Blocks, Zwolle,	» 109,000
P. W. v. Hattem, Tuil,	» 98,000
Th. Verhoeven, Deventer,	» 97,999
W. F. Weijers, Tilburg,	» 97,000
J. v. Burk, Oosterbeek en W. Wissing, Arnhem,	» 94,100
T. G. Bekhuis en D. Damstra, Leeuwarden,	» 92,600
T. T. Kloosterman, Hemelum en H. G. Brouwer, Stiens,	» 92,300
Raming	» 98,000

3o. Bestek A W, de levering van eikenhouten dwarsliggers en van eikenhout voor wissels en kruisingen ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle; ingekomen 8 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2
W. Boettger, Wesel,	ƒ 2.14 p. stuk	ƒ 32 p. M³
J. J. v. d. Eerden, Bokstel,	10,230	3290
Schoenberg en Demansky, Dantzig	9,900	3100
A. Ubbink, Broederoort,	11,577	
B. H. Clercx, Bokstel,	9,330	2995
H. E. Oving Jr., voor de firma Moritz Kronberger & Sohn., Budapest,		3289
F. Clers, Bokstel,	2.19 oostzee-hout 2.09 inlandsch hout	37.40 p. M³
J. Nahuijs, Groenloo,	9449	3039

's-Hage, 23 Sept.: het maken van dertien dwarskribben aan den rechteroever van de Lek, onder de gemeente Wijk-bij-Duurstede; ingek. 7 bilj. als:

A. S. de Vree,	te Maurik,	ƒ 28,949
F. E. Terwindt,	» Pannerden,	» 28,906
G. J. Nol,	» Kuilenburg,	» 27,483
W. P. de Vries,	» Rossum,	» 27,337
A. L. v. Haaften,	» Sliedrecht,	» 24,850
H. v. Anrooy Jz.,	» Zalt-Bommel,	» 24,440
G. Spiering Cz.,	» Gameren,	» 24,437
Raming		» 29,100

Meppel, 22 Sept.: het bouwen van 4 woonhuizen met werkplaats, voor J. Engberts; ingek. 8 bilj., als:

G. de Wit,	te Ruinerwold,	ƒ 7490
H. Timmer,	» Meppel,	» 7285
P. G. Jans,	» idem	» 7103
J. Hesselingen,	» idem	» 6966
R. Bruintjes,	» idem	» 6500
R. Gerkus,	» idem	» 6414
J. Emmink,	» idem	» 6398
H. Lambrechts,	» idem	» 6343

Apeldoorn, 23 Sept.: het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor het gedeelte Deventer—Wierden van den Localspoorweg Deventer—Almeloo, volgens bestek no 23; ingek. 17 bilj., als:

C. v. d. Plas Jz., Hardinksveld,	ƒ 298,000
A. v. d. Meijden, idem	» 296,000
J. J. Bekker, Lent,	» 284,000
H. v. Rhijn, Naarden,	» 283,849
W. F. Weijers, Tilburg,	» 283,000
J. Kooij, Amsterdam,	» 279,200
G. Goedhart, Nijmegen,	» 277,000
G. A. v. Hattem, Sliedrecht,	» 276,280
W. A. Sweets, Hardinksveld,	» 275,000
L. Brand Dz., Giessendam,	» 270,400
H. Th. Wiegerink, Groenloo en C. v. Haaren, Kerkdriel,	» 269,000
J. G. Bussman, Nijmegen,	» 266,000
W. Arntz, Milligen,	» 264,880
J. v. Oijen Pz., Nijmegen en A. Geldens, 's-Bosch,	» 236,885
B. A. Wiegerink, Groenloo en F. E. Terwindt, Pannerden,	» 235,000
A. Terwindt, Westpannerden,	» 223,400
Th. Verhoeven, Deventer,	» 225,000
Raming	» 284,600

Zevenaar, 23 Sept.: het bouwen van een woonhuis en stalgebouw voor W. van Open, onder beheer van den architect G. H. Publiekhuijsen, te Lobit; ingek. 8 bilj., als:

J. W. Okkes,	te Zevenaar,	ƒ 5780
H. Verborg,	» Lobit,	» 5519
H. M. Berendsen,	» Laag-Keppel,	» 5317
M. Rabin,	» Didam,	» 5243
J. M. Moskens,	» Herwen,	» 4997
Th. Korthaus,	» Zevenaar,	» 4752
H. Segers,	» Didam,	» 4680
B. J. Wichers, Lobit en G. A. Polman,	» Zevenaar,	» 4385

gegund.

Haaften, 23 Sept.: het verbouwen van de openbare school voor g. l. onderwijs te Haaften, met bijlevering van eenig ameublement, onder beheer van den architect A. M. A. Gulden, te Zalt-Bommel; minste inschr. D. van Ooijen, te Gameren, voor ƒ 3600.

's-Hage, 24 Sept.: 1o. het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Arnhem; ingek. 5 bilj., als:

L. Eszerman,	te Zutfen,	ƒ 1210
D. v. Well,	» Arcen,	» 1195
W. v. Dijk,	» Jutfaas,	» 1190
Th. Troost,	» Arcen,	» 1187
K. Sneyders de Vogel,	» Schiedam,	» 965
Raming		» 1477

2o. het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in twee perceelen.

Perc. 1, ingek. 4 bilj., als:

W. v. Dijk,	te Jutfaas,	ƒ 894
A. W. Wildberg,	» Bunnik,	» 837
H. Berkhof,	» Oudewater,	» 807
K. Sneyders de Vogel,	» Schiedam,	» 742
Raming		» 1000

Perc. 2, ingek. 4 bilj., als:

A. W. Wildberg,	te Bunnik,	ƒ 710
C. v. Boven,	» Nieuweramstel,	» 689
W. v. Dijk,	» Jutfaas,	» 684
K. Sneyders de Vogel,	» Schiedam,	» 635
Raming		» 830

3o. het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in Gelderland en Overijsel; ingek. 5 bilj., als:

G. v. Otterloo,	te Waddinksveen,	ƒ 1136
A. Jalink,	» Goor,	» 998
W. v. Dijk,	» Jutfaas,	» 987
L. Eszerman,	» Zutfen,	» 903
K. Sneyders de Vogel,	» Schiedam,	» 875
Raming		» 1350

4o. de verbouwing van een perceel te Sittard, ten behoeve van den postdienst; ingekomen 3 bilj., als:

J. Willems,	te Sittard,	ƒ 2930
F. M. Lahaye,	» idem	» 2852
J. Landy,	» idem	» 2598
Raming		» 3315

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Zutfen, 14 Sept.: het vergrooten van den stal bij de veemarkt, aldaar, voor rekening der gemeente; ingek. 7 bilj., als:

G. J. Bossewinkel,	te Brummen,	ƒ 4820
J. B. Ruijsink,	» Zutfen,	» 4678
B. G. Landeweert,	» idem	» 4587
A. J. Uiterwijk,	» idem	» 4480
G. J. Koerdeman,	» idem	» 4323
L. G. Nijland,	» idem	» 4225
H. v. d. Klij,	» idem	» 4099

gegund.
Raming ƒ 4090

Gorichem, 15 Sept., voor rekening van het hoogheemraadschap van den Alblasserwaard met Arkel beneden de Zouwe:

Perc. 1, het maken van beslagwerken tegen het hulpgat te Papendrecht; aangenomen door J. G. Kalis, te Sliedrecht, voor ƒ 188.

Perc. 2, het maken van beslagwerken tegen het hulpgat te Alblasserdam; aangenomen door denzelfde, voor ƒ 175.

Utrecht, 17 Sept.: het bouwen van zes heerenhuizen in de Maliebaan te Utrecht, met gedeeltelijke hijlevering der benoodigde materialen, onder beheer van den architect L. van der Tas Dz.; ingek. 5 bilj., als:

Gebr. v. Leeuwen,	te Utrecht,	ƒ 40,050
H. Vermeer,	» idem	» 39,600
H. M. de Koff,	» idem	» 39,000
F. W. v. Vloten,	» idem	» 38,700
K. Keers,	» idem	» 38,453

Heemse, 17 Sept.: het bouwen van een station met rijtuig- en locomotiefremise, waterreservoir enz., op het tramexplacement Heemse, voor de Bedemsvaartsche Stoomtramwegmaatschappij; ingekomen 9 bilj., als:

A. Eppink en W. Wilmers, Lutten (Ov.),		ƒ 7800
H. v. Dijk J.Nz. & Co., idem		» 7672
D. J. Schuppert, en S. Wiembelt, Zwolle,		» 6449
W. Kosters, Dedemsvaart,		» 5810
H. Brouwer, Huizum (Friesl.),		» 5740
J. Schuurman, Ham (Ov.),		» 5520
J. Kleinmeijer, Averest,	»	» 5390
F. de Herder, Zwolle,		» 5170
E. Groenink en J. Brals Jr., Stoenwijk,		» 4919

gegund.
Raming ƒ 5198

Enschedé, 17 Sept.: het bouwen van 2 woonhuizen onder één dak, voor G. Wilmink; minste inschr. J. Vosselelt, te Enschedé, voor ƒ 2393.

Rotterdam, 17 Sept.: het verlengen der bestaande vischkade en het doen van aarde- en schoeiingswerken, op de zalmvangenvisscherij Oranje-Nassau, onder de gemeente Pernis; ingek. 4 bilj., als:

J. Lagendijk,	te Nieuwehoret,	ƒ 10,088
Corn. v. Seventer & Co.,	» Sliedrecht,	» 9,287
Corn. Oomes Jr.,	» Ammerstol,	» 8,663
Corn. Zanen Hz.,	» idem	» 7,700

Groningen, 18 Sept.: het bouwen eener winkelbehuizing met verdieping en tabaksfabriek, voor H. Smit Jr., onder beheer van den architect S. van Veen; ingekomen 26 bilj., als:

D. Edzards,	te Groningen,	ƒ 10,430
E. W. Wietsema,	» idem	» 10,188
N. v. Huizen,	» idem	» 10,123
Z. Hoftt,	» idem	» 9,987
E. Berkenbosch,	» idem	» 9,975
B. de Jong,	» idem	» 9,930
F. Roders,	» idem	» 9,777
D. Dijes,	» idem	» 9,764
H. Kiel,	» idem	» 9,749
H. Janssen,	» idem	» 9,746
H. Scheltens	» idem	» 9,651
G. Meulink,	» idem	» 9,579
R. Hoving,	» idem	» 9,499
K. Fekkes,	» idem	» 9,215
H. Meijer,	» idem	» 8,980
M. M. Scheen,	» idem	» 8,888
L. Oldenburger,	» idem	» 8,888
J. H. Muller,	» idem	» 8,840
J. Haupt,	» idem	» 8,839
E. Peters,	» idem	» 8,777
D. Janssen,	» idem	» 8,715
J. Ibelings,	» idem	» 8,671
F. Johsema,	» idem	» 8,593
Th. Holthuis,	» idem	» 8,585
L. Hendriks,	» idem	» 8,497
J. Reiskamp,	» idem	» 8,215

Leiden, 18 Sept.: het verdiepen van eenige wateringen, in 3 percoelen, voor rekening van het hoogheemraadschap Rijnland; aannemers waren:

perc. 1, A. Aandewiel, Katwijk a/Z.,		ƒ 375
» 2, P. Sterk, Heukelom,		» 2400
» 3, Joh. Holster, Haarlem,		» 6100

Lang-Soeren, 18 Sept.: het opbouwen van vijf woningen etc., genaamd het »Vijfslag", onder beheer van den architect M. K. Smit, te Dieren; ingekomen 13 bilj., als:

H. M. Berendsen,	te Keppel,	ƒ 3700
J. Steinvoert,	» Dieren,	» 3477
G. Gerbrands,	» Soeren,	» 3449
H. Enklaar,	» Dieren,	» 3430
H. Stoltenberg,	» idem	» 3425
H. Voorderman,	» Brummen,	» 3408.88
J. F. Stoltenberg,	» Dieren,	» 3408.36
A. R. Schoonman,	» idem	» 3376
L. Enklaar,	» idem	» 3374
H. v. d. Berg,	» Eerbeek,	» 3197
H. v. d. Vohle,	» Halle,	» 3137.40
G. Boerstoel,	» Brummen,	» 3078
H. A Welsing,	» idem	» 3076

gegund.

Slochteren, 18 Sept.: de ver- en aanbouw van het Hoogehuis te Slochteren, onder beheer van den architect W. van der Heide; ingek. 21 bilj., als:

J. Wolrich,	te Hoogezand,	ƒ 3994
G. Wolthuis,	» Bedum,	» 3980
W. Woldendorp,	» Stedum,	» 3880
D. Rotschäfer,	» idem	» 3800
J. Pot,	» idem	» 3767
H. Sefsreuder,	» Zuidbroek,	» 3724
H. Waslander,	» Noordbroek,	» 3667
K. Lentz,	» Ruinesenerburg,	» 3633
K. v. Timmeren,	» Slochteren,	» 3590
A. Daanje,	» Noordbroek,	» 3665
K. v. d. Laan,	» Groningen,	» 3569
B. v. Eerde,	» Ten Post,	» 3549
J. Heikens,	» Solwerd,	» 3520
K. Fekkes,	» Groningen,	» 3458
L. Oldenburger,	» idem	» 3445
S. Buitenkamp,	» Siddeburen,	» 3437
J. Roelfsema,	» Helium,	» 3410
P. v. Dijk,	» Schildwolde,	» 3396
Joh. Bourke,	» Noordbroek,	» 3358
H. Kampen,	» Helium,	» 3350
H. Edeler,	» Siddeburen,	» 3185

gegund.

Apeldoorn, 18 Sept.: het wijzigen en herstellen van een woonhuis, gelegen aan het kanaal en den Deventerweg, onder beheer van den ingenieur C. M. Gardenier; ingekomen 9 bilj. als:

A. Radstaak,	ƒ 3200
J. W. Wassink,	» 3188
H. J. Eijkelboom,	» 3099
H. Mouw,	» 3089
F. W. Geurden,	» 2999
C. Wegerif,	» 2995
J. v. d. Braak,	» 2989
F. Eijbers,	» 2988
G. J. v. d. Braak,	» 2221

gegund.

's-Hage, 20 Sept.: het maken van den metalen bovenbouw voor de brug over de Oude Maas; ingek. 15 bilj., als:

L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	ƒ 279,660
Utrechtsche ijzergieterij, firma Smulders, Utrecht,	» 279,400
Société anonyme de Seleseice, Tilleur (België),	» 266,000
Société anonyme de Travaux Dyle et Bacalan, Parijs,	» 263,700
Ned. Stoombootmaats., Rotterdam,	» 260,000
La société anonyme de construction la Metallurgique, Brussel,	» 257,970
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	» 249,000
Kon. Ned. Grofsmederij, Leiden,	» 245,000
Le Bruce Pille et Daydé, Creil (Frankrijk).	» 244,002
Eisenwerk Kaiserslautern, Kaiserslautern,	» 239,880
Gutehoffnungshütte, Actienverein für Bergbau und Hüttenbetrieb, Oberhausen,	» 234,900
Société anonyme internationale de constructions et d'Entreprise de travaux publics, Braine le Comte (België),	» 228,900
F. Kloos & Zonen, Alblasserdam,	» 224,150
Société John Cockerill, Seraing (Luik),	» 224,130
Actien Gesellschaft für Eisenindustrie und Brückenbau vormals J. C. Harkort, Duisburg,	» 218,974
Raming	» 260,000

Arnhem, 20 Sept.: het verbouwen van een villa aan den Velperweg, onder beheer van den architect D. Geijsbeek Molenaar; ingekomen 10 bilj., als:

D. A. Roskam,	ƒ 9986
W. Lensink & Zn.,	» 9338
G. Lieftink,	» 9220
J. P. Welsink,	» 8001
L. Hasselbach,	» 7890
Wissink en Van Burk,	» 7700
J. de Ruiter,	ƒ 7680
Gebr. v. Daalen,	» 7659
A. Jas,	» 6990
Th. Rutten,	» 6979

Rotterdam, 20 Sept.: de opbouw van eenige kelders, ter vergrooting van de brouwerij der firma Baartz & Zn., onder beheer van den architect A. W. van Dam; ingek. 9 bilj., als:

H. Seelen,	te Rotterdam,	ƒ 78,947
J. Smit VII,	» Slikkerveer,	» 77,000
L. Hollander,	» Rotterdam,	» 67,850
H. Stelwagen,	» idem	» 65,506
A. de Haan,	» idem	» 65,000
E. Breur,	» idem	» 64,400
W. J. v. Dort en Van der Loop,	» idem	» 63,685
H. Cramer,	» idem	» 63,333
H. Degens Jr.,	» Dordrecht,	» 59,933

Amsterdam, 20 Sept.: het maken van de houten en steenen fundeering voor een turngebouw met aangrenzende woningen, aan de Marnixstraat, onder beheer van de architecten Karel Muller en Js. Ingenhid; ingekomen 37 bilj., als:

S. Wouda,	te Naarden,	ƒ 17,380
T. v. Engelen en F. Linten,	» Amsterdam,	» 14,200
K. O. Lockhorst,	» idem	» 13,999
C. Rietsnijder,	» idem	» 13,890
C. J. Maks Jr.,	» idem	» 13,880
M. Deutekom,	» idem	» 13,847
A. T. Sleeswijk,	» idem	» 13,800
H. J. en G. Haandriksman,	» idem	» 13,789
R. Repko	» idem	» 13,700
J. Visser Gz.,	» Papendrecht,	» 13,643
B. v. Buuren,	» Amsterdam,	» 13,640
W. Voskuijl,	» idem	» 13,550
J. J. Boekholtz,	» idem	» 13,480
H. Oninga,	» idem	» 13,480
Oosterink en Schut,	» idem	» 12,990
E. R. Kuipers,	» Nieuweramstel,	» 12,989
H. J. Meekers,	» Amsterdam,	» 12,936
J. P. Cornelissen,	» idem	» 12,843
P. S. Reinierse,	» idem	» 12,800
D. Heijink,	» idem	» 12,789
E. H. Helle,	» idem	» 12,600
Cruijff en Schouten,	» idem	» 12,554
Schoonenburg en Maks,	» idem	» 12,460
J. Koster,	» idem	» 12,360
K. J. v. Damme,	» idem	» 12,350
H. Bi-tsnijder & Zn.,	» idem	» 12,270
A. H. Grijpink,	» idem	» 12,250
H. C. Dorlas,	» idem	» 11,999
W. L. Leibbrandt,	» idem	» 11,975
G. Wout,	» idem	» 11,846
B. Cruijff,	» idem	» 11,780
Cerlijn en De Haan,	» idem	» 11,600
B. Scholten,	» idem	» 11,400
G. D. v. Doorn,	» idem	» 11,100
Schmidt en Hermans,	» idem	» 10,980
W. Boom,	» idem	» 10,779
W. H. Straijs,	» idem	» 10,666

Ober en Laak (Limb.), 20 Sept.: de verbouwingswerken tot uitbreiding der openbare school en onderwijzerswoning, onder beheer van den architect J. Speetjens, te Roermond; ingek. 10 bilj., als:

Simons,	te Roosteren,	ƒ 8270
Lemaerts,	» Roermond,	» 8190
Mestrom,	» Maasbracht,	» 7625
W. Reijnders,	» Maseniel,	» 7577
Cleve,	» Nieuwstad,	» 7211
Ubachs,	» Echt,	» 7198
W. Baeten,	» Roermond,	» 7025
H. Langs,	» Obee en Laak,	» 6980
Ubachs,	» Nieuwstad,	» 6849
Bekkers,	» Sittard,	» 6333

Behoudens goedkeuring van den Minister van Binnenlandsche Zaken, aan den minsten inschr. gegund.

Eindhoven, 20 Sept.: het bouwen van eene fabriek, pakhuis en kantoor voor de firma Van Zeeland & Van Dam; ingek. 6 bilj., als:

L. Bockholtz,	te Eindhoven,	ƒ 7000
H. v. Kemenade,	» Gestel,	» 6410
P. H. Verstijnen,	» Oosterwijk,	» 6133
A. v. d. Berk,	» Stratum,	» 6000
W. v. Vlokhoven,	» idem	» 5890
M. Heusmans,	» Eindhoven,	» 5393

Bergen-op-Zoom, 20 Sept.: het verbouwen van een woonhuis voor W. Asselbergs, onder beheer van den architect C. P. van Genk; ingek. 7 bilj., als:

C. v. Loon,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 1353.20
C. D. Scheffelaar,	» idem	» 1246
P. Weijts,	» idem	» 1198
D. N. Scheffelaar,	» idem	» 1135
C. de Nijs,	» idem	» 1066
A. Gorren,	» idem	» 1034
M. v. Loon,	» idem	» 830

gegund.

Bergen-op-Zoom, 20 Sept.: het bouwen van drie arbeiderswoningen voor J. B. Houbaer, onder beheer van den architect C. P. van Genk; ingek. 3 bilj., als:

A. Gorren,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 1454
C. de Nijs,	» idem	» 1378
H. v. Loon,	» idem	» 1343

gegund.

Bergen-op-Zoom, 20 Sept.: het bouwen van een fabrieksgebouw met loodsen voor de Bergen-op-Zoomsche houtsloten briquettenfabriek, voor de firma Asselbergs & Co., onder beheer van den architect R. H. C. van Someren; ingekomen 3 bilj., als:

C. Bastiaansen,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 7876
M. A. v. Loon en D. N. Scheffelaar,	» idem	» 7068
C. de Nijs,	» idem	» 6132.92

gegund.

Allen zonder levering van metselsteen.

Breda, 20 Sept.: het timmerwerk, lood- en zinkwerk, verf-, ijzer- en hardsteenwerk voor een nieuw te bouwen heerenhuis in den Tetesingschen dijk bij Breda, onder beheer van den architect A. Verlegh; ingek. 5 bilj., als:

A. Verhagen & Zn.,	te Breda,	ƒ 3362
F. Roovers,	» Teteringen,	» 2933
W. v. Oosterhout,	» Breda,	» 2880
M. v. Sevenbergen,	» idem	» 2780
G. v. d. Velden,	» idem	» 2754

gegund.

Medemblik, 20 Sept.: Bestek no. 6, het maken van gebouwen en verdere inrichtingen langs het gedeelte Opperdoes—Hoorn, van den localaalspoorweg Medemblik—Hoorn; ingeschreven als volgt:

perc. 1, J. Hagenaar, Medemblik,		ƒ 8,286
» 1, E. Fransen, idem		» 7,875
» 2, D. Kramer, Schagen,		» 10,349
» 2, J. Hagenaar, Medemblik,		» 7,696
» 2, P. Berkhout, idem		» 7,314
» 4, K. Leeuw, Sijbekarspel,		» 8,300
» 5, dezelfde,		» 7,987
» 6, M. Ridenburg, Wognum,		» 7,824
» 7, J. Bot, Andijk,		» 6,526
in massa, S. Tool, Hoorn,		» 61,225
idem R. Koren, Bennebroek,		» 54,127
idem A. J. Schouten, Gouda en J. de Vries, Medemblik,		» 52,640
idem S. Krijnen, Helder,		» 52,400
idem J. Hoogendijk, Medemblik,		» 50,324

Gegund aan den minsten inschr. in massa J. Hoogendijk, te Medemblik.

Amsterdam, 20 Sept.: het voltooien van 4 woonhuizen aan de Nassaukade, onder beheer van den architect Evert Bremer; minste inschr. Hulterman & Co., voor ƒ 34,665.

Oosterhout, 20 Sept.: het sloopen van een huis en halven stal en het bouwen van een woonhuis voor A. van Nieuwkuijk; ingekomen 10 bilj., als:

Jac. Reniguis,		ƒ 4135
C. v. d. Avoirt,	te Oosterhout,	» 4100
C. de Roij,	» idem	» 4000
P. Schellekens,	» Dongen,	» 3970
N. Wildenberg,	» idem	» 3954
P. Driessen,	» idem	» 3838
J. W. A. Brandt,	» Oosterhout,	» 3655
M. v. Dongen,	» Dongen,	» 3610
C. Lichtvoet,	» Oosterhout,	» 3600
Ch. v. d. Berk,	» Dongen,	» 3597

gegund.

Kapelle, 20 Sept.: het bouwen van een woonhuis, voor D. J. van der Have, onder beheer van den architect A. le Clercq, te Kruisingen; ingek. 10 bilj., als:

J. A. Goedemond, Hansweerd,		ƒ 3080
P. J. Staal, idem		» 3040
J. C. Beaufort, Wemeldinge,		» 4582
G. v. Nieuwenhuize, idem		» 4580
F. v. d. Blek, Kapelle,		» 4210
J. M. Lammerse, Hansweerd,		» 4147
P. Dronkers, Kapelle,		» 4139
R. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,		» 3988
J. B. Koch, Hansweerd,		» 3873
D. v. Maris, Kapelle,		» 3838

gegund.

Middelburg, 21 Sept.: het bekrammen van een gedeelte der wederzijdsche dijken van het afgemeden gedeelte der voormalige Middelburgsche haven; ingek. 4 bilj., als:

G. Bolier,	te Scherpenisse,	ƒ 997
P. Verburg Jr.,	» Koljnsplaat,	» 944
L. Kaland,	» Westkapelle,	» 915
E. de Maat,	» Hansweerd,	» 826

Bovendien was 1 biljet van onwaarde.

Amsterdam, 21 Sept.: het verrichten van eenige onderhoudswerken aan de mariniers-kazerne; minste inschr. C. J. Maks, te Amsterdam, voor ƒ 6920.

Utrecht, 21 Sept., onder beheer van de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen:

1o. Bestek no. 445, het maken van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle; ingek. 29 bilj., als:

C. M. Roosenburg, Naaldwijk,		ƒ 253,300
H. C. Dorlas, Amsterdam,		» 249,999
L. de Rooij, Tilburg,		» 249,300
J. J. Bekker, Lent,		» 248,000
J. P. Rieken en J. Becker Jr., Amsterdam,		» 242,900
J. Kooij, idem		» 242,800
J. Smit VII, Slikkerveer,		» 242,000
A. de Haan, Rotterdam,		» 239,350
J. J. v. Sluisdam, Dordrecht,		» 234,780
J. H. Vos Sr., Almelo,		» 228,700
L. Kalis Kz., Sliedrecht,		» 228,600
J. B. Smaijmakers, Wouw,		» 227,000
J. v. Burk, Oosterbeek en W. Wissing, Arnhem,		» 226,500
K. J. Kalt, Heerenveen,		» 224,449
B. Voordendag Az., Dordrecht,		» 224,400
C. Eckhardt, Almelo,		» 223,920
K. J. B. v. Damme, Amsterdam,		» 220,000
A. v. d. Meer, Barlingen,		» 219,780
C. ter Haar, Winterswijk,		» 219,600
G. A. v. Spanje, Rotterdam,		» 219,300
Th. G. Bekhuis en D. Damstra, Leeuwarden,		» 215,776
F. Aberson, Steenwijk,		» 213,753
D. Bruins en L. v. Nispen, Zwolle,		» 208,743
A. Terwindt, Westpannerden,		» 208,000
Th. Verhoeven, Deventer,		» 207,000
H. Timmer, Noppel,		» 203,330
P. Bell en A. Blocks, Zwolle,		» 200,900
G. J. Carmiggelt & Zn., Brummen,		» 199,800
K. Bleeker, Zutfen,		» 189,700
Raming		» 263,500

2o. Bestek no. 446, het verrichten van grondwerken, het leggen en wijzigen van sporen en wissels, en het uitvoeren van eenige bijkomende werken, ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle; ingekomen 10 bilj., als:

K. Bleeker, Zutfen,		ƒ 129,000
A. Geldens, 's-Bosch,		» 124,000
A. Terwindt, Westpannerden,		» 123,500
P. Bell en A. Blocks, Zwolle,		» 109,000
P. W. v. Hattem, Tuil,		» 98,000
Th. Verhoeven, Deventer,		» 97,999
W. F. Weijers, Tilburg,		» 97,000
J. v. Burk, Oosterbeek en W. Wissing, Arnhem,		» 94,100
T. G. Bekhuis en D. Damstra, Leeuwarden,		» 92,600
T. T. Kloosterman, Hemelum en H. G. Brouwer, Stiens,		» 92,300
Raming		» 98,000

3o. Bestek A W, de levering van eikenhouten dwarsliggers en van eikenhout voor wissels en kruisingen ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle; ingekomen 8 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2
W. Hoetjger, Wissel,	ƒ 2.14 p. stuk	ƒ 32 p. M³
J. J. v. d. Eerden, Bekstel,	10,290	3290
Schoenberg en Domanesky, Duntzig	9,900	3100
A. Ubbink, Brederoort,	11,577	
B. H. Clercx, Bekstel,	9,830	2995
H. E. Oving Jr., voor de firma Moritz Kronberger & Söhn., Budapest,		3589
F. Clerx, Bekstel,	2.10 oostzee-hout 2.69 inlandsch hout	37.40 p. M³
J. Nahuijs, Groenloo,	9449	3039

's-Hage, 22 Sept.: het maken van dertien dwarskribben aan den rechteroever van de Lek, onder de gemeente Wijk-bij-Duurstede; ingek. 7 bilj., als:

A. S. de Vree,	te Maurik,	ƒ 28,949
F. E. Terwindt,	» Pannerden,	» 28,906
G. J. Mol,	» Kuilenburg,	» 27,462
W. P. de Vries,	» Rossum,	» 27,337
A. L. v. Haaften,	» Sliedrecht,	» 24,850
R. v. Anroov Jz.,	» Zalt-Bommel,	» 24,440
G. Spiering Cz.,	» Gameren,	» 24,437
Raming		» 29,100

Meppel, 22 Sept.: het bouwen van 4 woonhuizen met werkplaats, voor J. Engberts; ingek. 8 bilj., als:

G. de Wit,	te Ruinerwold,	ƒ 7490
H. Timmer,	» Meppel,	» 7285
P. G. Jans,	» idem	» 7103
J. Hesselingen,	» idem	» 6956
R. Bruintjes,	» idem	» 6500
R. Gerkus,	» idem	» 6414
J. Emmink,	» idem	» 6326
H. Lambrechts,	» idem	» 6343

Apeldoorn, 23 Sept.: het maken van de aardebaan, de kunst- en andere werken voor het gedeelte Deventer—Wierden van den Localspoorweg Deventer—Almelo, volgens bestek no 23; ingek. 17 bilj., als:

C. v. d. Pias Jz., Hardinksveld,		ƒ 298,000
A. v. d. Meijden, idem		» 296,000
J. J. Bekker, Lent,		» 284,000
H. v. Rhijn, Naarden,		» 283,849
W. F. Weijers, Tilburg,		» 283,300
J. Kooij, Amsterdam,		» 279,200
G. Goedhart, Nijmegen,		» 277,000
G. A. v. Hatten, Sliedrecht,		» 275,280
W. A. Sweets, Hardinksveld,		» 275,000
L. Brand Dz., Giesendam,		» 270,400
H. Th. Wiegerink, Groenloo en C. v. Haaren, Kerkdriel,		» 269,000
J. G. Huisman, Nijmegen,		» 266,000
W. Arntz, Milligen,		» 264,880
J. v. Ojen Pz., Nijmegen en A. Geldens, 's-Bosch,		» 236,885
H. A. Wiegerink, Groenloo en F. E. Terwindt, Pannerden,		» 235,000
A. Terwindt, Westpannerden,		» 223,400
Th. Verhoeven, Deventer,		» 225,000
Raming		» 284,600

Zevenaar, 23 Sept.: het bouwen van een woonhuis en stalgebouw voor W. van Ooyen, onder beheer van den architect G. H. Publikhuijsen, te Lobit; ingek. 8 bilj., als:

J. W. Ökes,	te Zevenaar,	ƒ 5780
H. Verburg,	» Lobit,	» 5519
H. M. Berendsen,	» Lang-Keppel,	» 5317
M. Rabin,	» Didam,	» 5243
J. M. Muskens,	» Herwen,	» 4997
Th. Korthaus,	» Zevenaar,	» 4732
H. Segers,	» Didam,	» 4680
H. J. Wichers, Lobit en G. A. Pohman,	» Zevenaar,	» 4385

gegund.

Haaften, 23 Sept.: het verbouwen van de openbare school voor g. l. onderwijs te Haaften, met bijlevering van eenig ameublement, onder beheer van den architect A. M. A. Gulden, te Zalt-Bommel; minste inschr. D. van Ooijen, te Gameren, voor ƒ 3600.

's-Hage, 24 Sept.: 1o. het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Arnhem; ingek. 5 bilj., als:

L. Eisenman,	te Zutfen,	ƒ 1210
D. v. Well,	» Arcen,	» 1195
W. v. Dijk,	» Jutfaas,	» 1190
Th. Tresot,	» Arcen,	» 1187
K. Snoyders de Vogel,	» Schiedam,	» 965
Raming		» 1477

2o. het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in twee percoelen.

Perc. 1, ingek. 4 bilj., als:

W. v. Dijk,	te Jutfaas,	ƒ 896
A. W. Wildberg,	» Bunnik,	» 837
H. Berkhof,	» Oudewater,	» 807
K. Snoyders de Vogel,	» Schiedam,	» 743
Raming		» 1000

Perc. 2, ingek. 4 bilj., als:

A. W. Wildberg,	te Bunnik,	ƒ 710
C. v. Boven,	» Nieuweramstel,	» 689
W. v. Dijk,	» Jutfaas,	» 684
K. Snoyders de Vogel,	» Schiedam,	» 635
Raming		» 830

3o. het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in Gelderland en Overijsel; ingek. 5 bilj., als:

G. v. Otterloo,	te Waddinxveen,	ƒ 1136
A. Jalink,	» Goor,	» 995
W. v. Dijk,	» Jutfaas,	» 987
L. Eisenman,	» Zutfen,	» 903
K. Snoyders de Vogel,	» Schiedam,	» 875
Raming		» 1350

4o. de verbouwing van een perceel te Sittard, ten behoeve van den postdienst; ingekomen 3 bilj., als:

J. Willemis,	te Sittard,	ƒ 2930
F. M. Lahaye,	» idem	» 2852
J. Laudy,	» idem	» 2595
Raming		» 3315

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 2 OCTOBER 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 4 Oct.

Gemonde, te 10 uren, door den burg. van Bekstel, in het schoollokaal: het afbreken en wederopbouwen van de onderwijzerswoning, aldaar, met levering van de benoodigde materialen. Aanw. 4 Oct., te 9 uren.

Dordrecht, te 10 uren, ten kantore van den administrateur H. Vriesendorp Jr., aan de Binnenwatervest: het maken van een overlaat in de kade van den Helpolder, onder Sliedrecht, over het Middlenveer. Aanw. gehouden.

Waalwijk, te 11 uren, door het bestuur van het waterschap «de binnen- en buitenpolder van Baardwijk": de levering van 650 stepen heesters, in 2 perceelen.

Delfzijl, te 12 uren, door burg. en weth.: het verandeven van het oude schoolgebouw aldaar, tot andere doeleinden. Aanw. gehouden.

Apeldoorn, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van een brandput. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van het ijzerwerk en de hardsteen voor loodsen en pakhuizen, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:
Perceel 15, vensterglas;
» 16, gegolfd zegalvaniseerd ijzeren platen;
» 17, dubbel verglaasd aarden buizen;
voor den dienst der Staatsspoorwegen op Java.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het leggen van een riool met inkputten in de Oosterhavenstraat, onder bijlevering van alle bouwstoffen enz.

Dinsdag, 5 Oct.

Nieuweramstel (N.-H.), te 1½ uren, door de besturen van den Oostbinderpoelpolder en den Noorder-Legmeerpolder, ten kantore van den secretaris-penningmeester J. F. Herbschleb: het in goeden staat brengen en onderhouden van den Legmeerdijk, aldaar. Bilj. inzenden bij genoemden secretaris penningmeester, te Nieuweramstel. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie, ten behoeve van de rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen:
Bestek no. 11, de leverantie van hardsteenwerken;
» » 12, » » » getrokken ijzer, plaatijzer, schroefbouten en staalijzer;
» » 13, » » » verfwaren, kalk en tras in drie perc.;
» » 14, » » » houtwaren in 2 perc.
Inl. bij den ingenieur-architect der gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Hage.

Woensdag, 6 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het aanleggen van een stroomleidenden dam tusschen het Onderplaatje en het Amerpoldertje, met aan de Kinnen aansluitenden verbindingsdam, aan den rechteroever van den Amer, en het opruimen van gronden in het bed dier rivier, onder de gemeente Made en Drimmelen, provincie Noord-Brabant, tusschen de kilometerraaien 57 en 59, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Mass. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming *f* 203,000.

Groningen, te 1 uur, namens Dr. J. Raart de la Faille, in het koffiehuis van H. Veening: het wederopbouwen der boerenbehuizing met schuur te Wittewierum, nabij Ten Post, onder bijlevering van alle daartoe benoodigde bouwstoffen, transporten, arbeidsloonen, enz. Inl. bij den architect N. W. Lit. Aanw. gehouden.

Donderdag, 7 Oct.

Geriehem, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap van de Linge-uitwatering in den Doelen: het aanbrengen, onderhouden en op nader te bepalen tijd wegnemen van een rietbeslag met palen en latten langs de kanaaldijken, op nader aan te wijzen plaatsen.

Elburg, te 12 uren, door den dijkstoel van den polder Oosterwolde, in de polderkamer: het maken van drie schuifschotten.

Arnhem, in het café van J. Eich, Jansplaats: het bouwen van twee onder- en bovenwoningen, op een terrein aan de Nijboldstraat. Inl. bij den bouwkundige G. J. Bussink. Aanw. 5 Oct., te 10 uren.

Vrijdag, 8 Oct.

Binnen-Moerdijk (N.-Br.), te 10 uren, door het bestuur van het waterschap Rijnalen Polder, in de herberg van J. Sprangers: de levering van 20,000 bossen rijs, 2000 bossen palen en 2000 bossen latten. Inl. bij den secretaris-penningmeester W. E. Becking, te Hooge-Zwaluwe.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van buitengewone bestratingen op den Rijksweg van Arnhem naar Nijmegen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Van den Santheuvel, te Arnhem, en den opzichter De Vries, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming *f* 2993.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het afbreken en herbouwen van den ringmuur langs den pastorietuin te Onderdendam en het verbreeden van den provincialen kunstweg, aldaar. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur van den provincialen waterstaat, beiden te Groningen, en den opzichter H. Bos, te Loppersum. Aanw. gehouden.

Vogelenzang (N.-H.), te 12 uren, door het R.-K. kerkbestuur van de H. Maria-Hemelvaart, in het koffiehuis van Brock: het bouwen eener pastorie met catechismuskamer. Inl. bij den architect E. J. Margry, te Rotterdam. Aanw. 5 Oct., te 12 uren.

Zaterdag, 9 Oct.

Nijmegen, te 1 uur, door den dijkstoel van het polderdistrict «de Circul van de Ooij", in het geerfdenhuis aan den Voerweg: het maken en inhangen van vier ijzeren deuren, ter vervanging van de bestaande houten deuren, in de Meershuis, te Nijmegen. Aanw. 9 Oct., te 11 uren.

Maandag, 11 Oct.

Arnhem, te 11½ uren, door den architect D. Gerjsbeek Mulenaar, in het koffiehuis de Harmonie: het verbouwen der perceelen nos. 61 en 62 in de Koningstraat, aldaar.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het maken en op de plaats in elkander stellen van een vaste ijzeren brug, ter vervanging van den Boteringeboog, met bijlevering van alle bouwstoffen enz. Bilj. inzenden uiterlijk 9 Oct.

Enkhuizen, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken en stellen van eene ijzeren draaibrug aldaar. Inl. bij den opzichter der gemeentewerken. Aanw. 5 Oct. Raming *f* 29,700.

Dinsdag, 12 Oct.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van twee havendammen en de havengeul, voor de verbetering van de haven te Lemmer. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden. Aanw. 6 Oct. Raming *f* 488,000.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best.: het uitvoeren van de sluis- en dijkswerken te Lemmer. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterst. te Leeuwarden. Aanw. 7 Oct., te 12 uren. Raming *f* 430,875.

Donderdag, 14 Oct.

Groningen, te 1 uur, door den architect J. P. Baaru, in het café Prins: het bouwen van een badhuis op het eiland Schiermonnikoog. Inl. bij genoemden architect. Aanw. 9 Oct., te 2 uren.

Vrijdag, 15 Oct.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van herstellingen aan sluisdeuren der kleine sluizen van het kanaal door Zuid-Beveland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur te Goes. Aanw. 7 en 9 Oct. Raming *f* 10,500.

Woensdag, 20 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de rivier den Gelderschen IJsel, nabij Dommerholt, onder de gemeente Gorsel, tusschen de kilometerraaien 60 en 61, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 13 Oct.

Donderdag, 21 Oct.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der duinen op het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem en den ingenieur Hoogenboom, te Hoorn. Aanw. 14 Oct. Raming *f* 2900 per jaar.

Tiel, te 12 uren, door het gecombineerd waterschapsbestuur Rijk-van-Nijmegen en Maas-en-Waal, in het café Bellevue: het aanmerkelijk verbreeden en verdiepen der zoogenaamde Oude Wetering van de Rijksche sluis tot het Hoekgraafsche Schutlaken, lang 13275 M. Inl. bij den dijkopzichter C. Kooijmans, te Dreumel. Aanw. 15 Oct., te 10 uren, te beginnen bij de Rijksche sluis te Appeltern.

Maandag, 25 Oct.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitbiepen van een gedeelte van den Hollandschen IJsel, provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, de ingenieur in het noordelijk arrondissement van het 10e district, beiden te 's-Hage, en den opzichter Van Echten, te Gouda. Aanw. 18 Oct. Raming *f* 1800.

Dinsdag, 26 Oct.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der als zeewering dienende voormalige vestingwallen te Delfzijl, behoorende tot de zeewerken in de provincie Groningen. Inl. bij den arrondissementsingenieur, te Groningen, en den opzichter Stratingh, te Delfzijl. Aanw. 19 Oct. Raming *f* 880 per jaar.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de Rijkswaterkeeringen bij Ter Apel en Bourtange, behoorende tot de werken der Binnen-Aa, in de provincie Groningen. Inl. bij den arrondissements-ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. 19 Oct. Raming *f* 514 per jaar.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Wissekerke, 24 Sept.: het uitvoeren van buitengewone werken tot oorverdediging aan den calamiteusen polder Anna-Friso.; ingek. 9 bilj., als:

P. v. d. Berge,	Koljensplaat,	ƒ 11,985
Khoo en Van Limburgh,	Rotterdam,	» 11,680
C. Bolier Cz.,	Bruinisse,	» 11,340
S. Blok,	Kortgene,	» 11,325
A. M. Langeveld,	Hardinksveld,	» 11,195
J. v. Eck,	idem	» 11,170
B. den Exter v. d. Brink,	Krabbendijke,	» 10,983
P. A. v. d. Velde,	Neuzen,	» 10,693
M. v. d. Hoek,	idem	» 10,680
Raming		» 11,685

Amsterdam, 25 Sept.: het maken van een schoolgebouw voor 112 kinderen met schoolmeubelen en onderwijzerswoning voor de vereeniging voor Geref. schoolonderwijs voor Buiksloot en omstreken, onder beheer van den architect T. E. Kuipers, te Nieuweramstel; ingek. 22 bilj., als:

P. Kampman,	Amsterdam,	ƒ 10,900
J. Morison,	idem	» 10,176
H. J. en G. Haandrikman,	idem	» 10,150
F. Bijke,	idem	» 9,800
J. Nieuwp Dz.,	O.-Knolkendam,	» 9,800
W. Raman,	Amsterdam,	» 9,725
A. v. Seters Jr.,	Ransdonk,	» 9,620
F. H. v. Engelenen F. Luijten,	Amsterdam,	» 9,470
W. Baaksma,	idem	» 9,111
B. Cruijff,	idem	» 8,998
J. P. Rieken en J. Becker,	idem	» 8,750
A. F. Sleeswijk,	idem	» 8,650
P. Karmelk,	Monnikendam,	» 8,542
C. Baen,	Nieuwendam,	» 8,300
J. Plas,	Purmerend,	» 8,144
Zwang & Co.,	Amsterdam,	» 8,100
G. H. v. d. Wilt	Broekelen,	» 7,975
H. v. Lent,	Watergraafsmeer,	» 7,917
J. Brack,	Nieuwendam,	» 7,877
J. de Vries,	Purmerend,	» 7,773
L. Lievaart,	Groote-IJpolder,	» 7,651
W. Boom,	Amsterdam,	» 7,640

Leerdam, 25 Sept.: het bouwen van een woonhuis nabij de glasfabrieken van Jeekel Mijnssen & Co., onder beheer van den architect E. Wiggelinkhuizen; ingek. 10 bilj., als:

A. v. Leer,	te Leerdam,	ƒ 4200
K. E. v. Wijnen,	» idem	» 3915
E. Wiggelinkhuizen,	» Leerbroek,	» 3890
G. J. de Klein,	» Arkel,	» 3813
A. de Groot,	» Houkelom,	» 3800
F. Diepenhorst,	» Ameide,	» 3787
A. A. v. Eck,	» Leerdam,	» 3769
B. J. Rietveld,	» Blokland,	» 3498
M. Sprong,	» Everdingen,	» 3425
C. J. v. Wijnen,	» Leerdam,	» 3332

Utrecht, 27 Sept.: de levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en eindplaten, ijzeren haak- en schroefbouten, ten behoeve van de uitbreiding van de werkplaats van het station Zwolle, volgens bestek A V der Staatsspoorwegen, in 2 perceelen.

Perc. 1, ingek. 6 bilj., als:

Société anonyme des Aciéries d'Angleur,		
Rémery,		ƒ 20,656.20
F. Krupp,	Essen,	» 20,405
Bochumer Verein für Bergbau und Gusstahlfabrikation,	Bochum,	» 20,240
Société John Cockerill,	Seraing,	» 20,050
Rhainische Stahlwerke,	Meidrich bei Ruhrort,	» 19,520.81
Boerder Bergwerks und Hütten Verein,	Horde,	» 19,480

Perc. 2, ingekomen 4 bilj., als:

Société anonyme des Boulonneries de la Croyère,	La Croyère,	ƒ 1249
N. Nicaise,	Marcinelle,	» 1220.40
Société anonyme des Forges et Ateliers de Seneffe,	Seneffe,	» 1197
Hetz & Co.,	Rotterdam,	» 1168.22[illegible]

Amersfoort, 27 Sept.: het dienstdoen maken tot water-af- en ver van de 3e opening van de groote schottalkssluis aan de Koppel, voor rekening van het hoogheemraadschap de rivier de Eem; ingek. 1 bilj. van W. Veltkuizen, te Woudenberg, voor ƒ 625. Wegens gebrek van mededinging is de inschrijving niet aangenomen.

Amersfoort, 27 Sept.: het vernieuwen van eenige straten in Waalkinkers; ingekomen 2 bilj., als:

T. W. Bonte,	te Amersfoort,	ƒ 2110
A. Maters,	» idem	» 2085

gegund.

Assen, 27 Sept.: het maken, verven en plaatsen van 16 schoolbanken in het benedenlokaal van het cathechisatiegebouw van de Herv. gemeente; ingek. 10 bilj.; minste inschr. C. van Zoelen, voor ƒ 108.95, aan wien het werk is gegund.

Garmerwolde, 27 Sept.; het bouwen van een logement met doorrit enz., te Ten-Boer, voor G. Mulder; ingekomen 26 bilj., als:

K. Fekkes,	te Groningen,	ƒ 3176
H. Meger,	» idem	» 3175
G. Wolthuis,	» Bedum,	» 3070
H. Bolhuis,	» Warfum,	» 2932
H. Roelfsema,	» Hellum,	» 2930
L. Scheltens,	» Schildwolde,	» 2895
T. Bos,	» Bedum,	» 2838
W. Rötschäfer,	» Stedum,	» 2816
W. Weldendorp,	» idem	» 2790
J. v. Dam,	» Sidlebuuren,	» 2790
L. Los,	» Bedum,	» 2755
P. Nyland,	» Wirdum,	» 2750
J. Roelfsema,	» Hellum,	» 2742
S. Buitenkamp,	» Sidlebuuren,	» 2706
K. Lentz,	» Noordlijk,	» 2680
H. Edeler,	» Sidlebuuren,	» 2596
J. Pot,	» Stedum,	» 2592
F. Dieters,	» Lellens,	» 2384
R. v. Eerden,	» Ten-Post,	» 2325
R. Postman,	» idem	» 2468
J. Postman,	» idem	» 2387
P. Moerlach,	» idem	» 2354
S. Blaksijl,	» Ten-Boer,	» 2342
R. Kluin,	» Thesinge,	» 2139
D. Groeneveld,	» Garmerwolde,	» 2115
H. Voerna,	» Thesinge,	» 2094

gegund.

Amsterdam, 27 Sept.: de normaliseering van een gedeelte der Muraltskade en het aanleggen van een gedeelte wegbaan in den Overamstelschen polder, voor rekening der gemeente; minste inschr. Faas, voor ƒ 11,365.

Breda, 28 Sept.: het verbouwen en vergrooten eener remise, staande en gelegen aan de Zoutstraat te Breda, onder beheer van den architect J. A. Oomen; aangenomen door A. Bonn en Jos. Koopmans, te Breda, voor ƒ 3081.

Nuland, 28 Sept.: het bouwen van eene boerenwoning met schuur voor de Wed. A. Hagenaar; ingekomen 3 bilj., als:

Th. Schippers,	te Kessel,	ƒ 2945
G. Essens,	» Gemonde,	» 2579
W. Th. Brocks,	» Os,	» 2494
A. v. Balkesert,	» Nuland,	» 2344
G. v. d. Ven,	» Berlikum,	» 2250

gegund.

's-Hage, 29 Sept.: to. het ontleggen van den Oostersporweg tusschen de Mudder trekvaart en het station Weesp, met bijbehoorende werken, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede; ingekomen 7 bilj., als:

C. J. Hartog, Amsterdam en F. W. Dekker, Sliedrecht,		ƒ 1,190,000
A. Volker Lz., Sliedrecht en D. Volker, Dordrecht,		» 1,110,000
H. v. Rhijn,	Naarden,	» 1,100,000
J. Kooy,	Amsterdam,	» 1,088 000
J. J. Bekker,	Lent,	» 1,039,000
zi. A. v. Hatteu,	Sliedrecht,	» 806,000
G. Goedhart,	Nijmegen,	» 868,000

2o. het wegruimen van [illegible] in het Hellegat onder de gemeente Fijnaart gezonken vaartuig; ingek. 3 bilj., als:

A. Fischer,	te 's-Bosch,	ƒ 4633
A. v. d. Tak,	» Goedereede,	» 2843
K. v. d. Linde,	» Brouwershaven,	» 1919

3o. het maken en stellen van eene perronoverkapping langs den zuidelijken gevel van het hoofdgebouw op het station Enkhuizen, ten behoeve van den spoorweg Zaanstreek—Enkhuizen; ingek. 1 bilj. van de Maatschappij de IJsel, te Kampen, voor ƒ 5750. Raming ƒ 6600.

4o. het maken van den onderbouw voor waterkranen en het leggen van waterleidingen op het station Kesteren, ten behoeve van den spoorweg Amersfoort—Nijmegen; ingek. 1 bilj. van L. J. Metz, te Zalt-Bommel, voor ƒ 6347. Raming ƒ 6900.

's-Hage, 29 Sept.: het verbouwen van het magazijn en werkplaatsen van Ph. Simons, op de Stille Veerkade no. 20, onder beheer van den architect Joh. Mutters Jr., alhaar; minste inschr. Gebr. Houtman, voor ƒ 16,346. Gegund.

's-Hage, 29 Sept.: het verbouwen van het perceel Z.-Binnensingel no. 7, voor D. J. van Bijsterveld Jr., onder beheer van den architect Joh. Mutters Jr., alhaar; minste inschr. Gebr. Houtman, voor ƒ 9636. Gegund.

Harlingen, 29 Sept.: het uitbaggeren van 180 M. spreart en hoofkolk van af de Bolswardervaart tot aan den zeedijk achter de steenglooiing; ingek. 6 bilj., als:

A. Kool,	te Harlingen,	ƒ 237
G. Kool,	» Almenum,	» 187
W. Zondervan,	» Harlingen,	» 149
Jac. Kupers,	te Harlingen,	ƒ 145
P. de Boer,	» Kornwerd,	» 147
Joh. de Lange,	» Harlingen,	» 138

gegund.

Raming ƒ 186

Zevenbergen, 29 Sept.: het bouwen van eene woning voor A. G. Holtzer; ingek. 6 bilj., als:

J. v. Aken,	te Zevenbergen,	ƒ 5782
C. Clarijs,	» idem	» 5767
N. D. Scheffelaar,	» Bergen-op-Zoom,	» 5700
A. Lucas,	» Zevenbergen,	» 4963
P. Stevens,	» Rosendaal,	» 4770
A. v. Meer,	» Zevenbergen,	» 4455

gegund.

Haarlem, 29 Sept.: het bouwen van een ijzer- en metaalgieterij met bijbehoorende werken op een terrein aan den Schoolerweg, onder beheer van den architect K. Reigers; ingek. 7 bilj.; minste inschr. P. H. Ronnijs, te Haarlem, voor ƒ 11,989.

Delft, 30 Sept., voor rekening van het hoogheemraadschap Delfland: 1o. de levrantie van 400,000 KG. of 200 last zuilenbasalt kopstukken; 2o. de leverantie van 400,000 KG. of 200 last lichte basaltstortsteen; minste inschrijver voor beide perceelen P. Bergers, te Alkmaar, voor ƒ 2345.

Amsterdam, 30 Sept.: het bouwen van een boordery in de Legmeer, voor rekening van Mr. H. C. Backe, te Amsterdam, onder beheer van de architecten Van Rossem en Veijk; ingek. 21 bilj., als:

D. W. Diepenbrock,	Nieuweramstel,	ƒ 9448
Rieken en Becker,	Amsterdam,	» 9334
D. Verbeek & Zn.,	idem	» 8887
W. G. v. Berkum,	idem	» 8581
G. en S. Bodegraven,	Nieuwkoop,	» 8300
S. H. Hendrikse,	Uithoorn,	» 8055
L. Bouman Jr.,	Amsterdam,	» 7400
C. Pijlman,	Haarlemmermeer,	» 7346
D. H. Zevrat,	Amsterdam.	» 7330
J. Rijneveld,	Mijdrecht,	» 7150
W. H. Struijs,	Amsterdam,	» 7130
Reinard en Bodjan,	Watergraafsmeer,	» 7124
H. Krons,	Hasd naar Leiden,	» 7065
P. J. v. Mierlo,	Sloten,	» 6990
B. Cruijff,	Amsterdam,	» 6960
A. T. Sleeswijk,	idem	» 6950
T. L. v. Looy,	Houtrijk-en-Polanen,	» 6921
D. Semeins,	Kolham,	» 6900
W. Spijker,	Aalsmeer,	» 6440.50
S. v. d. Zijden,	Uithoorn,	» 6376
J. Turkenburg,	Aalsmeer,	» 5949

Zalt-Bommel, 30 Sept.: het maken en zinken van 1080 M³ Meerlaag in de rivier de Maas nabij de Rietschoof onder Nederhemert, voor rekening van het polderdistrict Rammelerwaard boven den Meidijk; minste inschrijver C. van Amrooij, te Nieuwaal, voor ƒ 1970, aan wien het werk is gegund.

Lage-Zwaluwe, 1 Oct.: het maken der gebouwen en aanbewerken voor een stoomgemaal in den polder Schuddebeurs, onder Lage-Zwaluwe; ingek. 14 bilj., als:

W. P. de Vries,	Rossum,	ƒ 19,940
J. v. Tetering,	Zevenbergen,	» 18,000
A. W. v. d. Linde,	's-Bosch,	» 17,660
H. Hoppenbrouwer,	Steenbergen,	» 17,400
W. J. Segboer,	Zevenbergen,	» 16,800
W. H. Segboer,	Fijnaart,	» 16,710
A. D. Lucas,	Zevenbergen,	» 16,389
D. de Kok,	Kerkdriel,	» 15,980
J. v. d. Vlugt Jr.,	Bordrecht,	» 15,510
A. Visser,	Papendrecht,	» 15,148
A. v. Hezik,	Kerkdriel,	» 15,100
M. Visser,	Papendrecht,	» 14,650
J. Visser Gz.,	idem	» 14,543
J. W. H. Brandt,	Oosterhout,	» 13,889

Meppel, 1 Oct.: het bouwen van zes woningen, voor het fonds Hulp in Lijden; ingek. 6 bilj., als:

J. Essmink,	te Meppel,	ƒ 4635
P. Jans,	» idem	» 4500
H. Timmer,	» idem	» 4389
R. Geskes,	» idem	» 4200
J. Benselingen,	» idem	» 4191
H. Lambrechts,	» idem	» 4185

gegund.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 9 OCTOBER 1886.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 11 Oct.

Jaarsveld (Utr.), te 11 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Lekdijk Benedendams en van den IJseldam, in het Dijkhuis: het leveren der noodrijmaterialen voor den winter van '86/'87.

Arnhem, te 11½ uren, door den architect D. Geijsbeek Molenaar, in het koffiehuis de Harmonie: het verbouwen der perceelen nos. 61 en 62 in de Koningstraat, alhaar.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het maken en op de plaats in elkander stellen van een vaste ijzeren brug, ter vervanging van den Boteringeboog, met bijlevering van alle bouwbehoeften enz. Bilj. inzenden uiterlijk 9 Oct.

Enkhuizen, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken en stellen van eene ijzeren draaibrug alhaar. Inl. bij den opzichter der gemeentewerken. Aanw. gehouden. Raming ƒ 26,700.

Arnhem, te 5 uren, door den architect J. Kossink, in het café Rutkenhoven: het bouwen van een woning met pakhuis op het Nieuweland. Aanw. gehouden.

Assen, 's avonds 8 uren, bij W. Koops: het bouwen van een woonhuis aan de Veenestraat, met bijlevering van de benoodigde materialen. Aanw. gehouden.

Koudum, door de familie De Carpentier: het bouwen van een kleine stelphuizing terphatse der afgebrande boerenhuizing te Roigahuizen. Inl. bij den architect L. Reitsma. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 12 Oct.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van twee havendammen en de havengeul, voor de verbetering van de haven te Lemmer. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 488,000.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-stapel-en-constructiemagazijnen, in de Houttuinen: het leveren van 23,500 KG. zink in blokken, ten behoeve van genoemde magazijnen.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best.: het uitvoeren van de sluis- en dijkswerken te Lemmer. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterst. te Leeuwarden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 430,875.

Steenbergen, door den rentmeester der domeinen in het rentambt Steenbergen: het leggen van 7800 M³ winterkruunmat op den zeedijk van den Prins-Willem-Frederik-Karelpolder in het Sluak. Aanw. gehouden. Inl. bij genoemden rentmeester, te Breda.

Woensdag, 13 Oct.

Tilburg, te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van 1250 M. gegoten-ijzeren buizen van 175 mM. en van eenige hulpstukken. Inl. aan de gasfabriek.

Donderdag, 14 Oct.

Groningen, te 1 uur, door den architect J. P. Hazen, in het café Prins: het bouwen van een badhuis op het eiland Schiermonnikoog. Inl. bij genoemden architect. Aanw. gehouden.

Stroobos, te 5 uren, door Gebr. P. en D. Hoeksema, bij de erven Veenstra: het bouwen van een stoomkunstververij en chemische wasscherij, onder bijlevering van alle materialen enz. Inl. bij F. Nauta, te Nieuwkerk. Aanw. 14 Oct., te 2 uren.

Vrijdag, 15 Oct.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van herstellingen aan sluisdeuren der kleine sluizen van het kanaal door Zuid-Beveland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur te Goes. Aanw. gehouden. Raming ƒ 10,300.

Gorkhem, te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Alblasserwaard met Arkel beneden de Zouwe en de Vijfheerenlanden, in den Doelen: de levering van 70,000 bossen Hollandsche rijs, 7000 bossen Walchersche palen en 2000 bossen tuinhatten, op 14 verschillende plaatsen langs de Diez-, Meer- en Zuider Lingedijken.

Gorkhem, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Alblasserwaard met Arkel beneden de Zouwe, in den Doelen: de levering van 4400 bossen Hollandsche rijs, 65 bossen palen en 630 bossen tuinlatten, in 7 perc.

Zuidhorn, te 2 uren, door gecommitteerden uit het hoofdbestuur van het waterschap Westerkwartier, bij J. van Bruggen: het verrichten van baggerwerk in de Matslobt, het Nieuwediep en in de buitenrijte te Aduardezijl, zoomede het opruimen van twee beschoeiingen te Aduardezijl, in 3 perceelen. Aanw. 13 Oct., te 2 uren.

Maandag, 18 Oct.

Geuzimeer, te 12 uren, door Ds. H. de Jong: het bouwen van een schoolgebouw met onderwijzerswoning te Geuzimeer. Aanw. 15 Oct., te 10 uren.

Woensdag, 20 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de rivier den Gelderschen IJsel, nabij Dommerholt, onder de gemeente Gorsel, tusschen de kilometerraaien 60 en 61, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 13 Oct.

Hindeloopen, te 11 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van het schoolgebouw, thans bestaande uit drie, in vier lokalen en het bijbouwen van een vijfde lokaal. Aanw. 13 Oct., te 12 uren.

Holtum (L.), te 3 uren, door het R.-K. par. kerkbestuur, in de herberg van Ant. Esser: het bouwen eener nieuwe kork alsmede het verhoogen van den toren. Inl. bij den architect J. Kayser, te Venlo. Aanw. 20 Oct., te 10 uren.

Donderdag, 21 Oct.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der duinen op het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem en den ingenieur Hoogenboom, te Hoorn. Aanw. 14 Oct Raming ƒ 2900 per jaar.

Ambt-Hardenberg (Ov.), te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een school voor 270 leerlingen, in de buurtschap Slagharen. Aanw. 20 Oct., te 11 uren.

Tiel, te 12 uren, door het gecombineerd waterschapsbestuur Rijk-van-Nijmegen en Maas-en-Waal, in het café Bellevue: het aanmerkelijk verbreeden en verdiepen der zoogenaamde Oude Wetering van de Rijksche sluis tot het Hoekgraafsche Schuthaken, lang 13275 M. Inl. bij den dijksopzichter C. Kooijmans, te Dreumel. Aanw. 15 Oct., te 10 uren, te beginnen bij de Rijksche sluis te Appeltern.

Vrijdag, 22 Oct.

Burg (Zeel.), te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Burgh- en Westlandpolder, in het gemeentehuis: het maken van werken tot oorverdediging tusschen de raaien XLVI en XLVIII van bovengemelden calamiteusen polder. Aanw. in de directiekeet op 15 en 18 Oct., telkens van 10 tot 12 uren.

Maandag, 25 Oct.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitdiepen van een gedeelte van den Hollandschen IJsel, provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, den ingenieur in het noordelijk arrondissement van het 10e district, beiden te 's-Hage, en den opzichter Van Echten, te Gouda. Aanw. 18 Oct. Raming ƒ 1800.

Dinsdag, 26 Oct.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der als zeewering dienende voormalige vestingwallen te Delfzijl, behoorende tot de zeewerken in de provincie Groningen. Inl. bij den arrondissementsingenieur, te Groningen, en den opzichter Stratingh, te Delfzijl. Aanw. 19 Oct. Raming ƒ 830 per jaar.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de Rijkswaterkeeringen bij Ter Apel en Bourtange, behoorende tot de werken der Binnen-As, in de provincie Groningen. Inl. bij den arrondissements-ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. 19 Oct. Raming ƒ 514 per jaar.

Woensdag, 27 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Oude-Maas, tusschen de kilometerraaien 121 en 123, onder de gemeenten Dubbeldam en Groote Lindt, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 20 Oct. Raming ƒ 17,200.

Donderdag, 28 Oct.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van eenig baggerwerk in het Noordzeekanaal vóór de zoogenaamde Maanhuis te Spaarndam, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Blom, te Amsterdam. Aanw. 21 Oct.

Vrijdag, 29 Oct.

Borsele (Zeel.), te 10 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk en den calamiteusen polder Borsele, in de directiekeet: het maken van werken tot verdediging van de oevers van bovengenoemd waterschap en polder. Aanw. 22 en 25 Oct., te 10 uren, samenkomst bij de haven van Ellewoutsdijk. Raming ƒ 31,167.75.

Zaterdag, 6 Nov.

Amsterdam, te 11 uren, aan de Rijkswerf der marine, de levering van:

1o. 74,000 KG. noordschen hennep, in 8 perceelen.
2o. 1580 KG. verzinkt ijzerdraad.

Op onbepaalden datum.

Leeuwarden: het bouwen van een café aan de Willemskade. Inl. bij den architect A. Hoekstra. Aanw. 11 Oct., te 11 uren.

Prijsopgaaf gevraagd van 60,000 vlakke harde mondsteen, 14,000 3e soort bleekrood, 12 000 miskleurig boerengrauw, 28,000 kleurig boerengrauw, alles Waalwarm. 96,000 2e soort IJselbovensteen en 28,000 IJselboerengrauw. Alles franco wal Rotterdam. Adres onder no. 29050 *Nieuwe Rott. Ct.*

Prijsopgaaf gevraagd van nieuwe en oude IJselsteen, als 40,000 boerengrauw, 50,000 groote ondersteen, 60,000 kromme straatklinkers en 13,000 harde ondersteen. Aanbiedingen bij den timmerman A. van der Loo, te Waddinksveen.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Oosenisse, 30 Sept.: het plaatsen van een zinkstuk, het maken van rijsbeslag en het doen van de bijbehoorende bestortingen, voor de vereenigde polders van Ossenisse; ingekomen 15 bilj., als:

A. v. Popering, Bruinisse,		ƒ 14,980
H. Chassen, Zaamslag,		» 14,900
J. de Jonge, Biezelinge,		» 14,490
C. v. d. Plas, Hardinxveld,		» 14,483
M. v. d. Hoek, Neuzen,		» 14,340
J. Tollenaar,	idem	» 14,310
J. Jansen,	idem	» 14,300
A. v. d. Beek, Zaamslag,		» 14,300
P. J. Visser, Hasselt,		» 14,254
C. de Wilde, Kattendijke,		» 14,130
C. D. Bolier, Neuzen,		» 13,995
A. de Jonge Dz.,	idem	» 13,900
P. A. v. d. Velde,	idem	» 13,582
B. E. v. d. Brink, Krabbendijke,		» 13,790
P. J. Verhist, Kloosterzande,		» 13,590

gegund.
Raming ƒ 12,900

Harlingen, 30 Sept.: het baggeren der Rozengracht, over eene lengte van 500 M.; ingek. 6 bilj., als:

G. T. Praanstra,	te Veenwouden,	ƒ 1097
F. W. Westink,	» 't Heer (Schoterl.),	» 987
H. Smit,	» Almenum,	» 964
J. Kuipers,	» Harlingen,	» 775
J. de Lange,	» idem	» 787
P. P. de Boer,	» Kornwerd,	» 696

gegund.

Someren, 30 Sept.: het bouwen van een woonhuis met bijgebouw; ingek. 3 bilj., als:

P. H. Versteijnen,	te Oosterwijk,	ƒ 8533
J. v. Gaal,	» Helmond,	» 8489
J. Meester Burrie en J. Meeuwis,	» Someren,	» 7995

gegund.

Heusden, 2 Oct., voor rekening van het waterschap de Hooge Maasdijk van stad en lande van Heusden: 1o. het met bladriet en rijshout beslaan van dijkvakken, in 4 perceelen; minste inschr. waren:

perc. 1, C. Blankers, Wijk,		ƒ 468
» 2, J. v. Rijswijk, Aalburg,		» 739
» 3, C. Blankers, Wijk,		» 491
» 4, dezelfde,		» 191

2o. het ter plaatse op schelft leveren van 6000 bos bladriet; minste inschr. J. J. van Grondelle, te Heusden, voor ƒ 295.

3o. het ter plaatse op schelft leveren van 19,400 bos Hollandsche rijs, 400 bos Geldersche rijs, 1400 bos hoesiatten en 300 bos Walchersche palen; minste inschr. N. v. Rijswijk, te Heusden en P. Hieschop, te Aalst, voor ƒ 1090.

Gorredijk, 2 Oct., voor rekening van het 6de en 7e veendistrict onder Opsterland en Engwierden: het bouwen van een nieuw ketelhuis met aanverwante werken in den polder onder Gersloot; ingek. 20 bilj., als:

D. Hoogkamp, Follega,		ƒ 15,000
A. Feninga, Grootegast,		» 14,258
W. Burgij, Terwispel,		» 12,500
S. de Boer, Lippenhuizen,		» 12,280
K. J. Kalt, Heerenveen,		» 11,752
K. Tolman en Doorsma, Drachten,		» 11,336
K. Schiere, Boornbergum,		» 11,089
M. Visser, Heerenveen,		» 10,950
B. Overwijk, 't Meer,		» 10,677
J. Eisinga, Kortezwaag,		» 10,280
R. v. Zonderen Bakker,	idem	» 9,888
K. A. v. d. Veen, Drachten,		» 9,780
J. L. Eppinga, Lippenhuizen,		» 9,709
C. de Vroeg, Terwispel,		» 9,325
A. T. v. d. Veen,	idem	» 9,186
D. J. Oosterbaan, Gorredijk,		» 9,097
J. Poutsma, Terwispel,		» 8,994
B. A. v. d. Veen,	idem	» 8,686
H. Koelstra, Luxwolde,		» 8,080
J. A. v. d. Sluis, Gorredijk,		» 7,037

gegund.

2o. het leveren en stellen van eene machine met heselcentrifugaalpomp, 2 ketels en aanhooren; ingek. 14 bilj., als:

W. C. en K. de Wit, Amsterdam,		ƒ 40,710
C. Bok Rz., Rotterdam,		» 31,900
Prins van Oranje, 's-Hage,		» 30,800
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,		» 29,500
Firma D. H. Landeweer & Zonen, Martenshoek,		» 25,000
De Atlas, Amsterdam,		» 25,000
Gebr. Stork & Co., Hengelo,		» 25,929
Machinefabriek Katendrecht, Rotterdam,		» 23,370
J. L. Nering Bögel & Co., Deventer,		» 23,285
E. H. Begemann, Helmond,		» 23,200
La société anonyme les Ateliers du Brubant, Brussel,		ƒ 21,774
Utrechtsche Machinefabriek,		» 21,500
Prins Rudolph, Dulmen,		» 17,000
H. Bollinckx, Brussel,		» 17,000

Nijmegen, 2 Oct.: het verbouwen der villa Oud-Bergzicht te Ubbergen, onder beheer van den architect D. Semmelink, te Nijmegen; ingek. 7 bilj., als:

J. B. Smits en J. v. d. Peppel,	te Nijmegen,	ƒ 7423
A. Th. Opsomer,	» idem	» 7387
T. Huskens,	» Ubbergen,	» 6425
A. Beuning,	» Nijmegen,	» 6424
L. H. v. Benthem,	» idem	» 6178
J. S. Grandjean en W. H. Theunissen,	» idem	» 5800
W. Vierboom,	» Ubbergen,	» 5792

gegund.

Utrecht, 2 Oct.: het bouwen van eene kazerne c. a. voor een regiment vestingartillerie, te Utrecht, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 14 bilj., als:

B. Voordendag Az., Dordrecht,		ƒ 478,445
J. J. v. Sluisdam,	idem	» 468,780
K. Keers, Utrecht,		» 461,500
A. Keers, Hilversum,		» 459,900
J. Boshouwers, Haarlem,		» 451,000
S. H. Fernim Scheveningen,		» 449,500
P. Duinker, Amsterdam,		» 439,247
D. Dansstra, Leeuwarden,		» 439,200
H. v. Rhijn, Naarden,		» 433,320
W. A. G. Jansen, Utrecht,		» 425,400
H. Stolwagen, Rotterdam,		» 424,500
Ph. Verbruggen, Waddinxveen,		» 419,300
J. H. Vos Sr., Almelo,		» 417,700
J. Smit VII, Slikkerveer,		» 409,000
Raming		» 466,000

Dordrecht, 4 Oct.: het maken van een over'aat in den Helpolder over Sliedrecht; ingek. 16 bilj., als:

B. aan de Wiel,	te Sliedrecht,	ƒ 688
A. Borsje,	» idem	» 687
H. Brand Lz.,	» Giessendam,	» 674.74
C. Bakker,	» Papendrecht,	» 669
G. v. d. Wiel,	» Sliedrecht,	» 668
J. Dijkstra,	» Werkendam	» 648
J. Beverloo,	» Sliedrecht,	» 648
T. G. de Geus,	» Hardinxveld,	» 642
F. Stroesland,	» Sliedrecht,	» 597
W. Hofman,	» idem	» 596
J. den Engelse,	» idem	» 595
K. Prins Tz.,	» idem	» 560
A. Visser,	» Papendrecht,	» 555
J. A. Prins,	» Sliedrecht,	» 552
J. Kamsteeg,	» Giessendam,	» 549
Baan Visser,	» Sliedrecht,	» 547

gegund.

Gemonde, 4 Oct.: het afbreken en wederopbouwen van de onderwijzerswoning; ingek. 7 bilj., als:

J. Aarts, Schijndel,		ƒ 1750.70
H. Vervoort, Gemonde,		» 1682.55
F. Bekkers, St.-Michielsgestel,		» 1580
L. v. Breugel,	idem	» 1498
F. v. Wordragen,	idem	» 1481
P. H. Versteijne, Oosterwijk,		» 1451
P. Vervoort en J. v. d. Wiel, Gemonde,		» 1480.70

Delfzijl, 4 Oct.: het veranderen van het oude schoolgebouw tot andere doeleinden; ingek. 6 bilj., als:

G. Bakker en P. Zuidema, Delfzijl,		ƒ 848
K. Heesens en B. de Vries,	idem	» 834
W. Scheltens en J. Hemmes, Farmsum,		» 815
H. Bos en J. v. Scheindel, Delfzijl,		» 809
H. Lammers en J. Kuipers,	idem	» 760
J. Rietema en J. Rietema,	idem	» 615

gegund.

Apeldoorn, 4 Oct.: het maken van een brandput, voor rekening der gemeente; ingek. 7 bilj., als:

F. W. Geurden,		ƒ 499
J. v. d. Braak,		» 496
F. L. Tiethof,		» 479
H. Mouw Mz.,		» 470
C. Wegerif,		» 462
H. Wegerif,		» 444
Js. Wegerif,		» 430

Doniawerstal, 4 Oct.: het baggeren van een gedeelte der dorpsvaart te St.-Nicolaasga; ingek. 10 bilj., als:

H. T. de Jong,		ƒ 1119
J. Stint,		» 1025
K. Koornstra,		» 971
J. v. Dijk,		» 925
B. Rijssen,		» 770
P. Wagjer,		» 733
J. Kattekamp,		» 598
W. Boetje,		» 525
R. Kingma,		» 397
H. Peerjes,		» 274

gegund.

's-Hage, 4 Oct., ten dienste der Staatsspoorwegen op Java: 1o. het ijzerwerk en de hardsteen voor loodsen en pakhuizen; ingekomen 17 bilj., als:

Société de la Bestie, Baume,		ƒ 26,150
Société de Malines, Mechelen,		» 24,449.80
Société de Marlanwelz, Marlanwelz,		» 23,684
Kon. Ned. grofsmedery, Leiden,		» 23,000
Penn en Baudoin, Dordrecht,		» 22,800
Union, Dortmund,		» 22,030
Société la Metallurgique, Brussel,		» 21,980
Gute Hoffnungshütte, Oberhausen II,		» 21,950
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,		» 21,475
Société internationale, Braine le Comte,		» 21,300
Société de Raumes et Marpent, Haine St.-Pierre		» 19,890
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,		» 19,299
D. A. Schreiber, Leiden,		» 18,868
Nicaise en Delcuve, La Louvière,		» 18,440
E. H. Begemann, Helmond,		» 18,200
Société Dyle en Bacalan, Parijs,		» 15,400
A. Germain, Charleroi,		» 13,953

2o. vensterglas; minste inschr. J. J. Bouvy, te Dordrecht, voor ƒ 1062.15.

3o. gegolfd gegalvaniseerd-ijzeren platen; minste inschr. Van den Berg & Co., te Amsterdam, voor ƒ 7275.57.

4o. dubbel verglaasd-sarden huizen; minste inschr. H. F. Hamelberg & Co., te Deventer, voor ƒ 3420.

Groningen, 4 Oct.: het leggen van een riool met zinkputten in de Oosterhavenstraat; ingek. 8 bilj.; minste inschr. J. N. Kruizinga, te Groningen, voor ƒ 418.

Goes, 5 Oct.: het maken van een steenen heul, en zeven houten heulen onder Ierseke en Schore, voor den polder de Reede-watering bewesten Ierseke; minste inschr. P. Brenkers, te Kapelle, voor ƒ 863. Gegund.

Nieuweramstel, 5 Oct.: het in goeden staat brengen en onderhouden van den Legmeerdijk; hoogste inschr. M. W. Schreuders, te Amsterdam, voor ƒ 4000.

Gegund aan J. van den Heuvel Az., te Haarlemmermeer, van af de gunning tot ult. Dec.

'87, voor		ƒ 1400
Over '88,	»	» 1124
» '89,	»	» 1124
» '90,	»	» 1124
	Samen	ƒ 4672

's-Hage, 5 Oct.: het leveren van diverse materialen ten behoeve van de rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen; minste inschr. waren:

Bestek no. 11, handsteenwerken,	H. J. Bonman, Rotterdam,		ƒ 2887
» » 12,	ijzerwerken, Wed. Bolte, Zwolle,		» 3717
» » 13, perc. 1,	verfwaren, Van Stegeren & Co., Zwolle,		» 309.50
» » 13, »	2, kalk, Westerdijk en Sluis, Assen,		» 3102
» » 13, »	3, tras, Duis en Jellema, Leeuwarden,		» 1980
» » 14, »	1, houtwaren, Loos & Zn., Blokzijl,		» 8180
» » 14, »	2, houtwaren, B. Timmer, Meppel,		» 1094

's-Hage, 6 Oct.: 1o. het aanleggen van een stroomleidenden dam tusschen het Onderplaatje en het Amerpoldertje, met aan de Kimmen aansluitenden verbindingsdam, aan den rechteroever van den Amer, en het opruimen van gronden in het bed dier rivier, onder de gemeente Made en Drimmelen; ingekomen 11 bilj., als:

A. Boer Wz., Sliedrecht,		ƒ 192,700
C. Bos Az., Dordrecht,		» 187,247
J. v. Oijen Pz., Nijmegen en A. Geldens, 's-Bosch,		» 179,880
A. L. v. Wijngaarden Hz., Sliedrecht,		» 178,600
J. Hillen, Grave,		» 171,000
L. Kalis Kz., Sliedrecht,		» 173,740
A. Volker Lz.,	idem	» 169,000
T. Volker, Dordrecht en H. Bennik H.Rz., Utrecht,		» 168,900
A. G. Huyskes, Hedel,		» 164,946
L. A. v. Haaften, Sliedrecht,		» 162,850
G. A. v. Huttem,	idem	» 162,500
Raming		» 203,000

2o. het maken van eene goederenbergplaats met verhoogde los- en laadplaats op het station Kesteren; ingekomen 8 bilj., als:

P. v. Vliet C.Jz., 's-Hage,		ƒ 9878
J. G. Bruggeman, Haarlem,		» 9763
L. J. Metz, Zalt-Bommel,		» 9487
Raming		» 9500

Wierden, 6 Oct.: het vergrooten der weverij van de firma Arntzenius Jannink & Co., onder beheer van den architect G. Baltman A.Gz., te Enschedé; ingek. 15 bilj., als:

F. Schippers,	te Genemuiden,	ƒ 5947
H. H. Koers,	» Wierden,	» 5689
H. Tonis en Reudink,	» Enschedé,	» 5350
C. Eckhard,	» Almelo,	» 5230
J. Schuurman,	» Den Ham,	» 4942
F. de Herder,	» Zwolle,	» 4750
C. Eshuis,	» Almelo,	» 4690
A. Schreuder en Barneveld,	» idem	» 4682
J. A. ter Beek,	» idem	» 4602
J. H. Krabshuis,	» idem	» 4550
E. Scholten,	» idem	» 4508
J. Kamphuis,	» idem	» 4500
K. M. Spoor,	» idem	» 4497
G. Groothengel,	» Borne,	» 3748
A. Jalink,	» Goor,	» 3695

Roosendaal, 6 Oct.: het bouwen van een winkelhuis in de Vaghtstraat, voor rekening van Jos. Raaijmakers, onder beheer van den architect M. Vergouwen; ingek. 7 bilj., als:

A. Amee,	te Roosendaal,	ƒ 5216
M. v. Overveldt,	» idem	» 5150
L. Suikerbaik,	» idem	» 4691
T. Brugkemans,	» idem	» 4660
A. Koch,	» idem	» 4575
J. v. Loon,	» idem	» 4510
P. Stevens,	» idem	» 4377

gegund.

Groningen, 6 Oct.: het bouwen eener boerenplaats te Wittewierum, onder beheer van den architect N. W. Lit, te Groningen; ingek. 29 bilj., als:

B. de Jong,	te Groningen,	ƒ 4680
K. v. d. Laan,	» idem	» 4659
E. W. Wietsema,	» idem	» 4610
P. Zijlstra,	» idem	» 4465
H. v. Dijken,	» idem	» 4360
J. Steenbergen,	» idem	» 4236
H. Leffers,	» Bedum,	» 4200
T. Y. Jelsma,	» Groningen,	» 3998
B. Kooi,	» Zuidhorn,	» 3948
G. Wolthuis,	» Bedum,	» 3890
K. Dieters,	» Lellens,	» 3887
T. Bos,	» Bedum,	» 3829
J. Moorman,	» Ruischebrug,	» 3820
W. Woldendorp,	» Stedum,	» 3785
L. Los,	» Bedum,	» 3750
P. Nieland,	» Wirdum,	» 3680
H. Nieland,	» idem	» 3679
S. Blokzijl,	» Ten-Boer,	» 3595
W. Botschäfer,	» Stedum,	» 3577
A. Siekman,	» Hoogkerk,	» 3574
J. Reikens,	» Appingedam,	» 3570
J. Pot,	» Stedum,	» 3565
K. Fokkes,	» Groningen,	» 3535
H. Haan,	» Westeremden,	» 3510
J. Pestman,	» Ten-Post,	» 3460
B. v. Eerden,	» idem	» 3449
K. Lentz,	» Ruischebrug,	» 3434
P. Moorlach,	» Ten-Post,	» 3424
B. Pestman,	» idem	» 3369

gegund.

Everdingen, 7 Oct.: het amoveeren der bestaande en het bouwen van een nieuwe pastorie, voor de Ned. Herv. gemeente, ingekomen 11 bilj., als:

R. v. Bekkum,	te Bensichem,	ƒ 6394
W. J. Meilink,	» Tul-en-'t Waal,	» 6350
R. Barneveld,	» Vroomwijk,	» 6300
L. Muller,	» Bensichem,	» 6100
J. A. du Moulin,	» Vianen,	» 1997
J. Witkamp,	» idem	» 1990
J. Schouten,	» idem	» 1729
D. v. Manneren,	» Asch,	» 1706
J. J. Hoogendoorn,	» Vianen,	» 1688
G. v. Beeswijk,	» Everdingen,	» 1786
A. Sprong,	» idem	» 1765

Nog niet gegund.

Wageningen, 7 Oct.: het bouwen van eene stoomhoutzaagerij en zagerij, onder beheer van den architect S. Bitters; ingek. 6 bilj., als:

J. Haar Hz.,	te Wageningen,	ƒ 4167
P. de Leeuw,	» idem	» 3984
Gebr. Mekking,	» Bennekom,	» 3784
F. Barbiers,	» Wageningen,	» 3490
G. v. Triest,	» idem	» 3474
A. de Leeuw,	» idem	» 3399.50

Arnhem, 7 Oct.: het bouwen van twee ondermet bovenwoningen aan de Nijmeegsestraat, onder beheer van den bouwkundige G. J. Bussink; ingek. 4 bilj., als:

H. Garritsen,	ƒ 5130
J. N. Jansen,	» 4777
A. A. v. Boeschoten,	» 4672
D. A. Roskam,	» 3880

Arnhem, 8 Oct.: het uitvoeren van buitengewone bestratingen op den rijksweg van Arnhem naar Nijmegen; ingek. 11 bilj., als:

J. v. d. Vlugt Jr.,	te Dordrecht,	ƒ 2930
H. Gerritsen,	» Elden,	» 2811
L. Müller,	» Beusichem,	» 2650
J. H. Hoijinck,	» Pannerden,	» 2648
Th. Span,	» Elst,	» 2455
W. v. Oss,	» Nijmegen,	» 2444
D. W. Bloem,	» Weurt,	» 2350
P. W. v. Hattum,	» Tuil,	» 2349
J. B. Beijer,	» Elst,	» 2324
W. H. de Haan,	» Elden,	» 2247
J. Terwindt,	» Westervoort,	» 2245

Raming » 2993

Arnhem, 8 Oct.: de levering van brandstoffen (steenkolen en gruis) in twee perceelen; ingek. 4 bilj., als:

	per 100 stuks. perc. 1	perc. 2
G. W. Ringeling,	ƒ 1.30	ƒ 0.62½
R. G. Rutgers,	0.90	0.69½
J. P. Bax,	0.80	0.60
H. S. Straker firma W. Hubertus & Co.,	0.75	0.58½

gegund.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 16 OCTOBER 1886.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN

Maandag, 17 Oct.

Gaastmeer, te 12 uren, door Ds. H. de Jong: het bouwen van een schoolgebouw met onderwijzerswoning te Gaastmeer. Aanw. gehouden.

Enkhuizen, te 1 uur, door burg. en weth.: het herstellen en ondermetselen van walmuren en slatten van grachten in de Karnemelkbuis en het Wegje, benevens het doen van verstratingen, aldaar. Aanw. gehouden.

Echten (Friesl.), te 1 uur, door Jhr. H. M. Speelman, te 's-Hage, bij H. de Boer: het verveeren, leveren en aanvullen van een ontgraven bouwterrein met zand, in den Veenpolder aldaar, in 2 perc. en in massa. Inl. bij den opzichter G. Bunt, te Echten. Aanw. te 11 uren.

Dinsdag, 19 Oct.

Woudrichem (N.-Br.), te 11½ uren, door het waterschapsbestuur van 't Oudland van Altena, ten huize van M. Rijke: de levering van 10,000 bos Hollandsche rijs, 1000 bos paken, 500 bos tuinlatten en 2000 bos kliekriet.

Tiel, te 12 uren, door het gecombineerd waterschapsbestuur Rijk-van-Nijmegen en Maas-en-Waal, in het café Bellevue: het aanmerkelijk verbreeden en verdiepen der zoogenaamde Oude Wetering van de Rijksche sluis tot het Boekgraafsche Schuitlaken, lang 13275 M. Inl. bij den dijksopzichter C. Kooijmans, te Brummel. Aanw. gehouden.

Steenbergen, door den rentmeester der domeinen in het rentambt Steenbergen: het leggen van 7500 M² winterkrammast op den zeedijk van den Prins-Willem-Frederik-Karelpolder in het Slaak. Aanw. gehouden. Inl. bij genoemden rentmeester, te Breda.

Elburg, door de commissie der gasfabriek: het vergrooten der woning voor den fitter met bijbehoorende werken en het bouwen van een lokaal voor het plaatsen van een meter en regulateur.

Woensdag, 20 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de rivier den Gelderschen IJssel, nabij Dommerholt, onder de gemeente Gorssel, tusschen de kilometeruren 60 en 61, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. gehouden.

Hindeloopen, te 11 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van het schoolgebouw, thans bestaande uit drie, in vier lokalen en het bijbouwen van een vijfde lokaal. Aanw. gehouden.

Opmeer (N.-H.), te 12 uren, door het bestuur der banne Opmeer, op het raadhuis: het uitvoeren van eenige bestratingswerken, aldaar. Aanw. te 9½ uren.

Groningen, te 1 uur, door den architect J. P. Hazen, in het café Prins: het bouwen van een badhuis op het eiland Schiermonnikoog. (Herbesteding.)

Holtum (L.), te 3 uren, door het R.-K. par. kerkbestuur, in de herberg van Ant. Esser: het bouwen eener nieuwe kerk alsmede het verhoogen van den toren. Inl. bij den architect J. Kayser, te Venlo. Aanw. 20 Oct., te 10 uren.

Donderdag, 21 Oct.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der duinen op het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem en den ingenieur Hoogenboom, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2900 per jaar.

Ambt-Hardenberg (Ov.), te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een school voor 270 leerlingen, in de buurtschap Slagharen. Aanw. 20 Oct., te 11 uren.

Vianen, te 11 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Vijfheerenlanden, in het hotel de Roos: de levering van 32,000 bos rijs, 3200 bos palen, 3200 bos latten en 30,000 stuks kruisbanden, benoodigd op de Lek- en Noorder-Lingedijken, onder hun beheer. Inl. bij den dijksopzichter Sweets, te Leksmond.

Sneek, het éénjarig onderhoud van de gebouwen van het old-burgerweeshuis te Sneek over '87 en het uitvoeren van eenige verfwerken daaraan.

Oud-Beierland, door den notaris Mr. A. van Weel: de levering van ongeveer 60 last stortsteen van 10 à 25 KG. zwarte.

Vrijdag, 22 Oct.

Burg (Zeel.), te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Burgh- en Westhandpolder, in het gemeentehuis: het maken van werken tot oeververdediging tusschen de raaien XLVI en XLVIII aan bovengemelden calamiteusen polder. Aanw. in de directiekeet 18 Oct., van 10 tot 12 uren.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het aanleggen en rioleeren van straten in het Prinsessinkenpark, te 's-Hage. Aanw. 20 Oct., te 10 uren.

Zaterdag, 23 Oct.

Middelburg, te 11 uren, in het hotel de Flandre: het bouwen van eene villa in de gemeente Oostkapelle. Aanw. 18 Oct., te 10 uren.

Oude-Pekela (Gr.), te 5 uren, door burg. en weth.: a. het bouwen eener school; b. het bouwen van een onderwijzerswoning. Aanw. te 11 uren.

Maandag, 25 Oct.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitdiepen van een gedeelte van den Hollandschen IJssel, provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, den ingenieur in het noordelijk arrondissement van het 10e district, beiden te 's-Hage, en den opzichter Van Echten, te Gouda. Aanw. 18 Oct. Raming ƒ 1800.

Haren (Gr.), door burg. en weth.: het bouwen van een gemeentehuis met veldwachterswoning, aldaar. Inl. bij den architect A. R. Kramer, te Groningen. Aanw. 22 Oct., te 11 uren.

Dinsdag, 26 Oct.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drejarig onderhoud der als zeeweering dienende voormalige vestingwallen te Delfzijl, behoorende tot de zeewerken in de provincie Groningen. Inl. bij den arrondissementsingenieur, te Groningen, en den opzichter Stratingh, te Delfzijl. Aanw. 19 Oct. Raming ƒ 830 per jaar.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drejarig onderhoud van de Rijkswaterkeeringen bij Ter Apel en Bourtange, behoorende tot de werken der Binnen-Aa, in de provincie Groningen. Inl. bij den arrondissements-ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. 19 Oct. Raming ƒ 514 per jaar.

Woensdag, 27 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Oude-Maas, tusschen de kilometerraaien 121 en 128, onder de gemeenten Dubbeldam en Groote Lindt, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 20 Oct. Raming ƒ 17,200.

Donderdag, 28 Oct.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van eenig baggerwerk in het Noordzeekanaal vóór de zoogenaamde Muidsluis te Spaarndam, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Blom, te Amsterdam. Aanw. 21 Oct.

Vrijdag, 29 Oct.

Borsele (Zeel.), te 10 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk en den calamiteusen polder Borsele, in de directiekeet: het maken van werken tot verdediging van de oevers van bovengenoemd waterschap en polder. Aanw. 22 en 25 Oct., te 10 uren, aanmekomst bij de haven van Ellewoutsdijk. Raming ƒ 31,167.75.

Middelburg, te 11 uren, door den directeur der registratie en domeinen: het maken van eene aardebaan in den Ramspolder op den zuidelijken berm van den spoorwegdam in de Oosterschelde. Bij inzenden een uur voor de besteding. Aanw. 25 Oct., te 11½ uren.

Scheveningen, te 2½ uren, door den architect A. van Ameijden van Duijm Dr., in het hotel Bouwhuis: het bouwen van eene villa, dienstkoetshuis en koetserswoning op het terrein, genaamd Olanda, aan den Van-Stolkweg, in het Scheveningsche park. Inl. bij genoemden architect, te Rotterdam. Aanw. 23 Oct., te 2½ uren.

Maandag, 1 Nov.

Medemblik, te 12 uren, door de locaalspoorwegmaatschappij Hollands Noorderkwartier, op het Koggenhuis: bestek no. 12, het maken van de grond- en kunstwerken, het leggen van spoorbaan en wissels, het maken en plaatsen van afsluitingsteekens en afsluitingen en het uitvoeren van eenige andere werken, ten behoeve van den locaalspoorweg Medemblik—Hoorn. Inl. bij den ingenieur Krieger, te Medemblik.

Zaterdag, 6 Nov.

Amsterdam, te 11 uren, aan de Rijkswerf der marine, de levering van:

1o. 74,000 KG. noordschen hennep, in 8 perceelen.
2o. 1580 KG. verzinkt ijzerdraad.

Woensdag, 1 Dec.

Amsterdam, te 1 uur, vanwege het ministerie van koloniën, in het zoogenaamd West-Indisch slachthuis: het onderhouden van en het aanbrengen van eenige verbeteringen benevens het doen van eenige herstellingen aan het koloniaal établissement, gedurende de jaren '87, '88 en '89. Inl. bij den hoofdopzichter der landsgebouwen G. D. Wijndels de Jongh, te Amsterdam. Aanw. 24 Nov., te 10 uren.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maerdijk, 8 Oct.: de levering van 20.000 bos rijs, 2000 bos palen en 2000 bos latten, voor den Royalen Polder; minste inschr. H. T. Volker, te Sliedrecht, als:

	per 100 bos
de rijs,	ƒ 2.20
» palen,	» 11.86
» latten,	» 10.45

De leveranlie is gegund.

Vogelenzang, 8 Oct.: het bouwen eener pasterie met catechismuskamer, onder beheer van den architect E. J. Margry, te Rotterdam; ingek. 12 bilj., als:

H. E. Radenaker, Amsterdam,	ƒ 29.898
C. v. Alkemade, Noordwijk-Binnen,	» 27.273
A. Peryain & Zn., Berkel,	» 27,100
A. Moons, idem	» 25.755
C. P. W. Dessing, Gouda,	» 23.823
C. P. J. Beccari, Haarlem,	» 23.325
J. Slenters, idem	» 22.990
G. v. Russel, Utrecht,	» 21.990
Wed. Cassen & Co., Rotterdam,	» 21.439
J. v. Grevenendael, 's-Hage,	» 21.357
J. W. Buisbosch, Bennebroek,	» 20.050
W. v. Tongeren, Vogelenzang,	» 19,925

gegund.

Gorichem, 8 Oct.: het aanbrengen, onderhouden en wegnemen van een rietbeslag met palen en latten langs de kanaaldijken van het waterschap van de Linge-uitwatering; ingek. 12 bilj.; minste inschr. A. Koorevaar, te Hardinksveld, voor ƒ 0.58 per str. M.

Bij opbod gemijnd door H. Dubbeldam, te Gorichem, voor ƒ 0.57 per str. M.

Groningen, 8 Oct.: het bouwen van drie woonhuizen en hloc, onder beheer van den architect S. van Veen; ingek. 14 bilj., als:

K. Fokkes,	ƒ 2192
E. Berkenbosch,	» 2085
D. Janssen,	» 2081
N. Kuper,	» 2061
N. v. Huizen,	» 2049
R. Hovingh,	» 1949
E. W. Wietrema,	» 1918
J. Ibelings,	» 1918
P. v. d. Werff,	» 1834
M. J. Schoen,	» 1823
H. Meijer,	» 1803
T. Y. Jelsma,	» 1776
T. Holthuis,	» 1754
P. Zijlstra,	» 1688

Nijmegen, 9 Oct.: het maken en inhangen van vier ijzeren deuren, ter vervanging van de bestaande houten deuren in de Meersluis, voor rekening van het polderdistrict 4de Circul van de Ooij"; ingekomen 9 bilj., als:

Joh. Aberson,	te Olst,	ƒ 2825
Maatschappij de IJssel,	» Kampen,	» 2650
G. W. v. Westrhenen,	» Nijmegen,	» 2630
J. v. Oijen Pz.,	» idem	» 2475
L. F. Franck,	» Arnhem,	» 2388.90
P. H. Meijer,	» idem	» 2374.88
De Vries Robbé & Co.,	» Gorichem,	» 2370
A. J. Stijkel,	» Appingedam,	» 2300
Wed. S. Grenier & Zn.,	» Stadskanaal,	» 1960

Voorlopig nog niet gegund.

Maastricht, 9 Oct.: het bouwen van twee villa's buiten de voormalige St.-Pieterspoort, voor rekening der Maastrichtsche bouwmaatschappij; ingek. 4 bilj., als:

H. Lemmens,	te Maastricht,	ƒ 21.700
C. J. Hulkin,	» Luik (België),	» 19.500
J. Bosman,	» Venlo,	» 18,870
J. Limpens,	» Maastricht,	» 18,380

gegund.

Groningen, 11 Oct.: het maken en op de plaats in elkander stellen van eene vaste ijzeren brug, ter vervanging van den Boteringeboog, met bijlevering van al het benoodigde; ingek. 5 bilj.; minste inschr. Th. Reijakkers, te Helmond, voor ƒ 6100.

Jaarsveld, 11 Oct.: het leveren van noodzakelijke materialen voor den winter '86/'87, voor den Lekdijk benedendams, in 4 perceelen; minste inschr. waren:

perc. 1, A. G. v. Renswoude, Jaarsveld,		ƒ 429
» 2, T. Sweis Tz., Ameide,		» 425
» 3, A. G. v. Renswoude, Jaarsveld,		» 390
» 4, dezelfde,		» 410

gegund.

Leiden, 11 Oct.: het afbreken en wederopbouwen van het perceel aan de Hoogracht, no. 55, onder beheer van den architect Jacobus van der Beijden; ingek. 10 bilj., als:

J. C. Tom,	ƒ 6674
A. v. 't Riet,	» 6279
H. J. Sloots,	» 6049
P. J. Christiaanse,	» 6000
M. N. Langemal,	ƒ 5848
W. v. d. Drift,	» 5740
Koorenhof en Peerebeom,	» 5500
H. de Jong,	» 5460
N. v. Renswou,	» 5349
C. E. Verhaaff,	» 5249

Gegund aan N. v. Renswou, voor » 5249

Enkhuizen, 11 Oct.: het maken en stellen van een ijzeren draaibrug; ingek. 17 bilj., als:

	met stremming van de scheepvaart	zonder stremming; alleen 14 dagen voor 't stellen der draaibrug
M. Taverne, 's-Hage,		ƒ 28,689
A. J. Schouten, Gouda,	ƒ 27,708	28,208
Joh. Dekker, Leeuwarden,	28,500	29,000
J. Kofman en Van Veen, Enkhuizen,	28,000	29,000
J. v. Marle en R. Kramer, idem	28,180	28,627
B. W. Bleeour, Almelo,	28,970	
K. v. d. Sluis, Ijselmonde,		26,761
J. v. Waardt, Enkhuizen,	25,800	26,400
A. Korteweg, Zevenbergen,		26,440
F. Abersen, Stevenwijk en J. Otten, Meppel,	25,583	25,753
H. L. Ouwehand, Staveren,	25,424	26,124
H. Vollewensch, Hoorn,	25,520	25,900
A. v. Herik, Kerkdriel,	25,300	26,000
M. J. de Bie, Assen,	25,000	25,600
G. H. Bleeker, Staveren,		25,483
R. Hunse, idem	23,730	24,130
H. Schuit, Alkmaar en C. de Ruiter, Hardinksveld,		23,729

gegund.

Arnhem, 11 Oct.: het verbouwen der percelen no. 61—62 in de Koningstraat, onder beheer van den architect D. Geijsbeek Molenaar, ingek. 9 bilj., als:

H. Bolder,	ƒ 12,358
G. Lieftink,	» 12,219
H. v. Riel,	» 11,975
Gebr. v. Dualen,	» 11,809
J. de Ruijter,	» 11,777
J. v. Burk en W. Wessink,	» 11,550
J. W. Wolsing,	» 11,133
L. Hasselbach,	» 10,987
D. A. Roskam,	» 10,469

Assen, 11 Oct.: het bouwen van een woonhuis aan de Veenestraat, met bijlevering der noodige materialen, voor W. Koops; ingek. 10 bilj., als:

C. v. Zoelen,	ƒ 1945
D. Nijsingh,	» 1925
Deelhman,	» 1854
J. P. Broekema,	» 1854
D. B. Wezing,	» 1810
E. Lammers,	» 1799
Schimmelpenning,	» 1780
G. P. Broekema,	» 1744
G. v. d. Grampel,	» 1690
J. P. Bok,	» 1536

gegund.

Amsterdam, 12 Oct.: het bouwen van elf perceelen, te zamen 13 woningen, aan de Hoedemakersstraat, onder beheer van den architect C. A. Bombach Cz.; onderhands gegund aan de firma Hoogenbeets en Wit, te Amsterdam, voor ƒ 53,000.

Leeuwarden, 12 Oct.: het maken van twee havendammen en de havengeul voor de verbetering van de haven te Lemmer, voor rekening van den Staat; ingek. 8 bilj., als:

G. A. v. Hattum,	te Sliedrecht,	ƒ 480,000
D. Volker,	» Dordrecht,	» 458,000
A. v. d. Meijden,	» Hardinksveld,	» 451,000
L. Kalis Kz.,	» Sliedrecht,	» 446,880
J. J. Bekker,	» Lent,	» 438,400
W. P. de Vries,	» Rossum,	» 421,725
S. H. Fermin,	» Scheveningen,	» 415,700
P. A. Bos,	» Gorichem,	» 397,000

Raming » 488,000

Leeuwarden, 12 Oct.: het uitvoeren van de sluis- dijkswerken te Lemmer, voor rekening der provincie; ingekomen 8 bilj., als:

D. Volker,	te Dordrecht,	ƒ 460,000
W. P. de Vries,	» Rossum,	» 430,875
J. J. Bekker,	» Lent,	» 429,400
G. A. v. Hattum,	» Sliedrecht,	» 423,000
A. v. d. Meijden,	» Hardinksveld,	» 413,000
S. H. Fermin,	» Scheveningen,	» 398,500
L. Kalis Kz.,	» Sliedrecht,	» 397,440
P. A. Bos,	» Gorichem,	» 397,000

Raming » 480,875

's-Hage, 13 Oct.: het verbouwen van het perceel Verlengde Frederikstraat no. 139, onder beheer van den architect Joh. Mutters Jr., aldaar; ingek. 4 bilj., als:

H. v. Bergen Hoogeuwen,	ƒ 5794
M. Meijsen,	ƒ 5670
A. Stigter,	» 5663
Gebr. Houtman,	» 5447

gegund.

Tilburg, 13 Oct.: de levering van gegoten-ijzeren gasbuizen en hulpstukken ten behoeve der gasfabriek; ingek. 9 bilj., waarvan een van onwaarde, als:

		per 100 KG.
Merrem en La Porte, Amsterdam,		ƒ 5.88
H. E. Oving, Rotterdam,	buizen met ring	» 5.55
	buizen	» 5.50
	hulpstukken	» 10.35
A. J. Torkuhlen, idem	buizen,	» 5.47½
	hulpstukken	» 10.89½
Van den Berg & Co., Amsterdam,	buizen	» 5.27
	hulpstukken	» 9.27
Gewerkschaft Schalker Bruben und Hütten-Verein, Gelsenkirchen,	buizen	» 5.80
	hulpstukken	» 10.86
Société anonyme des ateliers de construction de la Meuse, Luik,		» 5.90
R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	gew. buizen	» 5.15
	met ringen	» 5.30
	ringen p. stuk	» 0.70
	hulpstukken	» 7.65
Van den Honert en Punt, Amsterdam,	buizen	» 5.12
	met ringen	» 5.265
	hulpst. gew.	» 9.08½
	met ringen	» 9.27
	ringen p. stuk	» 0.67

gegund.

Groningen, 14 Oct.: het bouwen van een badhuis op het eiland Schiermonnikoog, onder beheer van den architect J. P. Hanen; ingek. 37 bilj., als:

J. E. Wolrich, Hoogezand,	ƒ 61,325
B. J. Gos, Garijp,	» 56,800
J. H. Bos, Twijzel,	» 55,000
R. Wiersinga, Ulrum,	» 54,300
E. W. Wietsma, Groningen,	» 53,822
J. R. Jansma, Blija,	» 53,500
H. Scheltens, Groningen,	» 52,534
H. de Wind, Zoutkamp,	» 52,460
D. Edzards, Groningen,	» 51,778
M. Woldringh, Ulrum,	» 51,200
J. de Graag, Sneek,	» 50,110
L. Los, Bolsum,	» 49,898
Swarte en Nusmann, Groningen,	» 49,800
S. H. Kremer, Bedum,	» 49,800
H. J. Meuge, Groningen,	» 49,400
K. A. Telma, Boerdergum,	» 49,000
T. Bos, Bedum,	» 49,000
P. Hendriks, Groningen,	» 48,90.0
A. Pastoor, Stedum,	» 48,600
E. Peters, Groningen,	» 48,595
A. Woldringh, Zoutkamp,	» 48,386
Gebr. v. d. Meer, Harlingen,	» 47,950
J. H. Muller, Groningen,	» 47,640
K. S. Schiere, Boornbergum,	» 46,985
D. J. Keuning, Ureterp,	» 46,960
Werkman en Haspt. Groningen,	» 46,828
E. Schreuder, Sappemeer,	» 45,860
M. H. Westra, Burum,	» 45,300
A. Schreuder Jr., Groningen,	» 45,096
S. Hoogeveen, Dokkum,	» 45,000
J. Huizinga, Oldehove,	» 44,810
G. Beikens Gz., Winschoten,	» 43,680
K. Keuning, Tersaard,	» 42,949
A. H. Tenings, Groningsst,	» 42,860
J. Heikens, Appingedam,	» 42,350
T. Y. Jelsma, Groningen,	» 40,976
K. J. Kalt, Heeresweer,	» 39,289

Niet gegund.

Middelburg, 15 Oct.: het uitvoeren van herstellingen aan sluisdeuren der kleine sluizen van het kanaal door Zuid-Beveland; ingekomen 13 bilj., als:

F. v. Beers, Hansweerd,	ƒ 10,999
L. v. Verre, Kruiningen,	» 10,425
J. Elenbaas, Brainisse,	» 10,350
P. J. Staal en A. Goedenbout, Hansweerd,	» 10,336
W. H. de Haan, Elden,	» 10,333.33
J. v. d. Vlugt Jr., Dordrecht,	» 10,100
J. B. Koch, Hansweerd,	» 10,090
C. Koch, idem	» 10,080
L. Luijk, idem	» 10,074
L. Luijk, idem	» 9,990
Ph. Verbruggen, Wuddinksveen,	» 9,876
Gebr. Koggejan, Vlissingen,	» 9,718.50
J. Bruggeman, Hansweerd,	» 9,000

Raming » 10,500

Friesch-Veen: 1o. het maken der gebouwen en verdere inrichtingen voor een stoomgemaal; gegund aan J. G. Sluiter, te Bellingwolde, voor ƒ 5490.

2o. het leveren en stellen der machine; gegund aan Landeweer, te Martenshoek, voor ƒ 8250.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 23 OCTOBER 1886.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 25 Oct.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitdiepen van een gedeelte van den Hollandschen IJsel, provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, den ingenieur in het noordelijk arrondissement van het 10e district, beiden te 's-Hage, en den opzichter Van Echten, te Gouda. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1800.

Winterswijk (Geld.), te 12 uren, ten huize van den kastelein Van de Riet: het bouwen van een woonhuis aan de Spoorstraat, aldaar.

Polsbroek (Z.-H.), te 1 uur, door het bestuur van het waterschap, het slechten der Oostsde en het graven eener sloot. Aanw. te 9 uren, te beginnen aan den Tiendenweg.

Amersfoort, in het hotel Muller aan de Varkensmarkt: het bouwen van een woonhuis buiten de St.-Andriespoort. Aanw. gehouden.

Baren (Gr.), door burg. en weth.: het bouwen van een gemeentehuis met veldwachterswoning, aldaar. Inl. bij den architect A. R. Kramer, te Groningen. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 26 Oct.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der als zeewering dienende voormalige vestingwallen te Delfzijl, behoorende tot de zeewerken in de provincie Groningen. Inl. bij den arrondissements-ingenieur, te Groningen, en den opzichter Stratingh, te Delfzijl. Aanw. gehouden. Raming ƒ 830 per jaar.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de Rijkswaterkeeringen bij Ter Apel en Bourtange, behoorende tot de werken der Binnen-Aa, in de provincie Groningen. Inl. bij den arrondissements-ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 514 per jaar.

Dordrecht, te 12 uren, door de firma Voth & Co.: het bouwen van een pakhuis en fabriek op een terrein, gelegen achter het pakhuis van genoemde firma, Nieuwstraat 1, aldaar. Aanw. gehouden.

Amersfoort, te 12½ uren, in het hotel de Zwaan: het bouwen van een heerenhuis met stalgebouw aan den weg van Amersfoort naar Oud-Leusden. Inl. bij de ingenieurs F. M. L. Kerkhoff, te Delft, en P. de Rieu Fz., te 's-Hage. Aanw. gehouden.

Woensdag, 27 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Oude-Maas, tusschen de kilometerraaien 121 en 123, onder de gemeenten Dubbeldam en Groote Lindt, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 17,200.

Ierseke, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van eenen nieuwen toren aan de hervormde kerk, aldaar. Inl. bij den gemeente-architect J. H. Hunnink, te Goes. Aanw. gehouden.

Donderdag, 28 Oct.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van eenig baggerwerk in het Noordzeekanaal voor de zeegrenzaamde Maalsluis te Spaarndam, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofd-ingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Blom, te Amsterdam. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 29 Oct.

Borsele (Zeel.), te 10 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk en den calamiteusen polder Borsele, in de directiekoet: het maken van werken tot verdediging van de oevers van bovengenoemd waterschap en polder. Aanw. 25 Oct., te 10 uren, samenkomst bij de haven van Ellewoutsdijk. Raming ƒ 31,187.75.

Middelburg, te 11 uren, door den directeur der registratie en domeinen: het maken van eene aardebaan in den Damespolder op den zuidelijken beem van den spoorwegdam in de Oosterschelde. Bilj. inzenden één uur voor de besteding. Aanw. 25 Oct., te 11½ uren.

Scheveningen, te 2½ uren, door den architect A. van Ameijden van Duijm Dz., in het hotel Huwaldt: het bouwen van eene villa, stal, koetshuis en koetserswoning op het terrein, genaamd Olanda, aan den Van-Stolkweg, in het Scheveningsche park. Inl. bij genoemden architect, te Rotterdam. Aanw. gehouden.

Zaterdag, 30 Oct.

Cadzand (Zeel.), te 2 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Tienhendeed-en-Zwarte, in het Bestuurslokaal: het uitvoeren van werken tot verdediging van den oever van dit waterschap door ziskwerk en steenbestorting. Aanw. 26 Oct., te 2 uren.

Maandag, 1 Nov.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van vier landhoofden met ijzeren afbeuibalken, voor de nieuwe petroleumhaven, in den Amsterdamschen polder;

2o. het bouwen van een steenen walmuur langs de Nieuwe Prinsengracht, ter vervanging van de beschreiing aan de zuidzijde van het armenhuis;

3o. het rioleeren van eenige straten in de gemeente.

Inl. ten kantore van den stadsingenieur, raadhuis, kamer no. 106.

Medemblik, te 12 uren, door de locaalspoorwegmaatschappij Hollands Noorderkwartier, op het Koggenhuis: bouw no. 12, het maken van de grond- en kunstwerken, het leggen van spoorbaan en wissels, het maken en plaatsen van afleedingsteekens en afsluitingen en het uitvoeren van eenige andere werken, ten behoeve van den localespoorweg Medemblik—Hoorn. Inl. bij den ingenieur Krieger, te Medemblik.

Dinsdag, 2 Nov.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-stapel-en-constructiemagazijnen, in de Houttuinen: de levering van eiken-, esschen-, dennen-, grenen-, suren- en iepenhout, in 9 perc., ten behoeve van gemelde magazijnen.

Woensdag, 3 Nov.

Schiedam, te 2 uren, door het R.-K. par. armbestuur, in de société Harmonie, buiten de Vlaardingerpoort: het afbreken van een pakhuis-pand aan de Korte Haven, wijk A no. 133, en van eene mouterij en eene branderij aan de Westmolenstraat, wijk A no. 170, te Schiedam, en het op die plaats daarstellen van een zustergesticht en schoollokalen. Inl. bij den architect T. L. Kanters, te Rotterdam. Aanw. 28 Oct., te 11 uren.

Zaterdag, 6 Nov.

Amsterdam, te 11 uren, aan de Rijkswerf der marine, de levering van:

1o. 74,000 KG. noordschen hennep, in 8 perceelen.

2o. 1580 KG. verzinkt ijzerdraad.

Maandag, 8 Nov.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer 46 van het centraal administratiegebouw: Bestek no. 390, het maken van een verhoogd perron met abri en de fundeeringen voor eene ijzeren overkapping, met het lossen, stellen en gedeeltelijk verven dezer overkapping en het uitbreiden van de spoorinrichtingen op het stationsemplacement Baarn, met bijbehoorende werken. Inl. bij den ingenieur van den weg, te Amsterdam. Raming ƒ 16,500.

Dinsdag, 9 Nov.

Zalt-Bommel, te 1 uur, door het polderdistrict van den Bommelerwaard boven den Meidijk, in het Stadskoffiehuis: de levering van noodhout. Inl. bij den opzichter H. Leemhuis, te Zalt-Bommel.

Woensdag, 10 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het wegruimen van een in de Nieuwe Maas onder de gemeente Ridderkerk, nabij het huis ten Donck, tusschen de kilometerraaien CXXXII en CXXXIII getonken vaartuig. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leenaars en den opzichter Verzijl, beiden te Rotterdam. Aanw. 3 Nov., van 9—12 uren.

Enschedé, te 1 uur, door burg. en weth.: de verbouwing en bijbouwing der industrie- en handelsschool, het bouwen van een gymnastiekgebouw en het maken van meubelen, een en ander ten dienste der Nederlandsche school voor Nijverheid en Handel, te Enschedé. Bilj. inzenden uiterlijk 9 Nov., voor 3 uren. Inl. bij den architect J. Moll, te Bergeijk. Aanw. 8 en 9 Nov., te 10 uren.

Vrijdag, 12 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de Rijkswerken op de binnenwevede en van den zelfregistreerenden getijmeter te Brouwershaven, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 4 en 6 Nov. Raming ƒ 609 per jaar.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van den Rijksdam, de terp en den zelfregistreerenden getijmeter te Bath, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofd-ingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 4 en 6 Nov. Raming ƒ 670 per jaar.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van twee wisselhaatsen op de Zuid-Willemsvaart, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofd-ingenieur in het 6e district, den ingenieur Keurenaar, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Pennaire, te Aarle-Rixtel. Aanw. 5 Nov. Raming ƒ 2940.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verhooging van den Rijks-grooten weg der 2e klasse no. 4, van 's-Bosch naar de rivier de Maas, in de richting van Utrecht, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissementsingenieur Keurenaar, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 5 Nov. Raming ƒ 12,650.

Maandag, 15 Nov.

's-Hage, te 11½ uur, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de Lingewerken te Asperen, provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur in het 10 district, beiden te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. 8 Nov. Raming ƒ 1800 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van het Zederikkanaal met bijbehoorende werken en het Rijksstoomgemaal aan den Arkelschen dam, provincie Zuid-Holland, ged. '87. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur in het 10e district, beiden te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. 8 Nov. Raming ƒ 33,000.

Dinsdag, 16 Nov.

Utrecht, door de directie der Ned. Rijnspoorwegmaatschappij: het leveren van 25,000 stuks eikenhouten dwarsliggers, in 7 perceelen. Inl. bij den ingenieur van den weg, te Utrecht.

Woensdag, 17 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk in het vaarwater der Nieuwe Maas, boven Brielle, tusschen de kilometerraaien 157 en 158, ter verbetering van de

Nieuwe-Maas, beneden de Oostpunt van Rozenburg. Inl. bij den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adspirant-ingenieur Gockings, te Rozenburg. Aanw. 10 Nov., te 11½ uren. Raming ƒ 6800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der verruiming van den bovenmond van de Botlek, tusschen de kilometerraaien 147 en 149, ter verbetering van de Nieuwe Maas, beneden de oostpunt van Rozenburg. Inl. bij den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 10 Nov. Raming ƒ 0.44 per M³.

Donderdag, 28 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het prov. best.: het herstellen of vernieuwen van eenige provinciale waterstaatswerken en wegen, met hun onderhoud gedurende drie jaren, in te gaan 1 Januari '87, in 17 perceelen. Bilj. inzenden uiterlijk 17 Nov., te 3 uren. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en de opzichters.

Vrijdag, 29 Nov.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz.: aan het gebouw van het prov. best.: het beplanten van eenige gedeelten der dijken langs de Zuid-Willemsvaart, met bijbehoorende grondwerken, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissementsingenieur Keurenaer, den opzichter Woehnines, allen te 's-Bosch, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 12 Nov. Raming ƒ 2580.

Woensdag, 1 Dec.

Amsterdam, te 1 uur, vanwege het ministerie van koloniën, in het zogenaamd West-Indisch slachthuis: het onderhanden van en het aanbrengen van eenige verbeteringen benevens het doen van eenige herstellingen aan het koloniaal établissement, gedurende de jaren '87, '88 en '89. Inl. bij den hoofdopzichter der landsgebouwen G. D. Wijndels de Jongh, te Amsterdam. Aanw. 24 Nov., te 10 uren.

Prijsopgaaf gevraagd voor de levering van 40 stère klapkrien, franco voor den wal te Welsrijp en Rien. Adres den burgemeester van Hennaarderadeel.

Prijsopgaaf gevraagd voor de levering van 1000 à 1200 stère sintels, franco aan het water te Giekerk. Adres den administreerend kerkvoogd alhaar.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Koudum, 11 Oct.: het bouwen van een kleine stelphuizinge te Ruigahuizum, onder beheer van den architect L. Reitsma; ingek. 5 bilj., als:

J. Kunst,	te Bakhuizen,	ƒ 2868
J. Haarsma,	» Balk,	» 2545
J. A. Schrale,	» Warns,	» 2688
J. U. v. d. Meulen,	» Hemelum,	» 2516
E. v. d. Veer,	» Sondel,	» 2239

gegund.

Nieuwolda, 12 Oct.: het schoonen van het Zijldiep, het Nieuwe kanaal en het Koediep, benevens het uitbaggeren van eenige ondiepe plaatsen in laatstgenoemd kanaal, in vier perc.; minste inschr. waren voor:

perc. 1, J. Edens	ƒ 109	niet gegund.
» 2, M. Kampsis,	» 35	gegund.
» 3, F. Hassing,	» 38	»
» 4, J. Edens,	» 275	»

Stroobos, 15 Oct.: het bouwen van een stoomkunstververij en chemische wasscherij, voor P. en D. Boeksema; ingek. 9 bilj., als:

K. J. Pijnacker,	te Kollum,	ƒ 1683
H. de Jong,	» Dokkum,	» 1647
D. S. v. d. Meer,	» Kootstertille,	» 1600
J. G. v. d. Veen,	» Augustinusga,	» 1579
J. H. Bos,	» Twijzel,	» 1557
B. Kooi,	» Zuidhorn,	» 1487
M. J. Veenstra,	» Augustinusga,	» 1444
M. Westra,	» Burum,	» 1434
K. v. Duinen,	» Oldekerk,	» 1423

gegund.

Zuidhorn, 15 Oct.: het verrichten van baggerwerk in de Matsloot, het Niesloterdiep en in de buitenrijte te Aduarderzijl, benevens het opruimen van twee beschoeiingen te Aduarderzijl, in 3 perceelen.

Perc. 1, ingek. 4 bilj., als:

Tj. Bos,	te Bedum,	ƒ 1850
S. H. Kremer,	» idem	» 1815
J. Smit,	» Groningen,	» 799
J. Kats,	» Tolbert,	» 375

gegund.

Perc. 2, ingekomen 3 bilj., als:

Tj. Bos,	te Bedum,	ƒ 3100
S. H. Kremer,	» idem	» 3018
H. H. Schimdt,	» Alkmenum (Friesl.),	» 2178

Niet gegund, als zijnde hoven de begroting.

Perc. 3, ingek. 9 bilj., als:

Tj. Bos,	te Bedum,	ƒ 1450
S. H. Kremer,	» idem	» 1432
H. H. Schimdt,	» Alkmenum (Friesl.),	» 1351
J. Kerstra,	» Ruigezand,	» 1059
W. de Vries,	» Zoutkamp,	» 999
J. v. d. Galis,	» Ferwerd,	» 962
A. Woldring,	» Zoutkamp,	» 916
J. Smit,	» Groningen,	» 669
H. de Vries,	» Wierumerschouw,	» 415

gegund.

Vlissingen, 10 Oct.: Io. het leggen van 160 M. cementriool in de Badhuisstraat; ingek. 1 biljet van J. Monjé, te Vlissingen, voor ƒ 1235. Gegund.

Io. het leggen van een trottoir enz., op den Noorderzeeboulevard; ingek. 2 bilj., als:

C. Maters,	te Vlissingen,	ƒ 2649.50
J. Monjé,	» idem	» 2474

gegund.

Kloosterburen, 16 Oct.: het vergrooten der school te Hornhuizen en het leveren van het benoodigde ameublement; ingek. 7 bilj., als:

	gebouw.	meubilair.
P. v. Dijk, Den Hoorn,	ƒ 1450	ƒ 318
R. Wierenga, Ulrum,	1420	325
J. Bolscher, Kloosterburen,	1415	306
H. Rozenga, Ulrum,	1290	282
G. Struivenga, Warfum,	1185	
J. Snik, Kloosterburen,		310
J. Huizinga, Oldehove,	1143	240

Beide perceelen gegund aan J. Huizinga.

Kampen, 18 Oct.: het maken van een brug en het verruimen en verdiepen van eenige waterleidingen ten behoeve van het stoomgemaal voor de polders Broeken-en-Maten, Onderdijks, Haatland en Buitendijks, in 5 perceelen.

Perc. 1, ingek. 7 bilj.;

hoogste inschr. E. Londo, Kampen,		ƒ 570
minste » C. Visscher, idem		» 436

gegund.

Perc. 2, ingek. 5 bilj.;

hoogste inschr. J. Wijnholt, Kampen,		ƒ 1780
minste » H. J. v. Dalfsen, Genemuiden,		» 692

gegund.

Perc. 3, ingek. 6 bilj.;

hoogste inschr. J. Wijnholt, Kampen,		ƒ 635
minste » Joh. Hoek, idem		» 247
gegund aan G. J. Lucassen, idem voor		» 387

Perc. 4, ingek. 3 bilj.;

hoogste inschr. B. J. Koops, Kampen,		ƒ 720
minste » H. J. v. Dalfsen, idem		» 309
gegund aan G. J. Lucassen, idem voor		» 487

Perc. 5, ingek. 6 bilj.;

hoogste inschr. J. Wijnholt, Kampen,		ƒ 687
minste » P. Westera, idem		» 394

gegund.

IJzendijke, 16 Oct.: het bouwen van eene kamer bij het post- en telegraafkantoor; ingek. 5 bilj., als:

J. A. Hochart,	ƒ 630
J. Heijenbergh,	» 624
F. v. d. Weijde,	» 620.30
D. Bruggeman,	» 618.24
T. de Rijcke,	» 546

Bergen-op-Zoom, 16 Oct.: het verlengen van den duiker, verbindende de voormalige vestinggracht met het Pilrekenawater en van dien, verbindende genoemde gracht met het reservoir van de suikerfabriek der firma Laane, Regier, Duyverveldt en verdere werkzaamheden, een en ander ten dienste van het aan te leggen park, onder beheer van den architect R. H. C. van Someren; ingekomen 3 bilj., als:

J. J. Horsten,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 2780
C. Bastiaanse,	» idem	» 2709
A. Gorren,	» idem	» 1937

Niet gegund.

Enkhuizen, 18 Oct.: het herstellen en ondermetselen van walmuren en slatten van grachten in de Karnemelkbuis en het Wegje, benevens het doen van verstratingen aldaar, voor rekening der gemeente; ingek. 11 bilj., als:

A. Bijl & Zn.,	te Enkhuizen,	ƒ 3605
J. Kofman en Van Veen,	» idem	» 3600
J. Mantel Sz.,	» idem	» 3548.74
J. v. Waardt,	» idem	» 3245
W. Rienderhoff,	» idem	» 3106
T. v. Dam,	» idem	» 3064
C. de Wit,	» Bovenkarspel,	» 3032
J. v. Marle en E. Kramer,	» Enkhuizen,	» 2763
C. Liefhebber,	» idem	» 2630
Z. de Vries,	» idem	» 2529.99
E. de Groot,	» Beverwijk,	» 2239

gegund.

Raming ƒ 3061.925

Tiel, 19 Oct.: het verdiepen en verbreeden van de zogenaamde Oude-Wetering aan de Rijkssluis tot het Hoekgraafsche Schutlaken; minste inschr. L. Brand Dz., te Giesendam, voor ƒ 15.243, aan wien het werk is gegund.

Steenbergen, 19 Oct.: het aanleggen van 7500 M³ winterkrammat, op den zeedijk van den Prins-Willem-Frederik-Karelpolder, in het Slaak; minste inschr. J. L. Geluk, te Tholen, voor ƒ 670.

's-Hage, 20 Oct.: het wegruimen van een in de rivier den Gelderschen IJssel, nabij Dommerholt, onder de gemeente Gorssel, tusschen de kilometerraaien 60 en 61 gemaakt vaartuig; ingek. 9 bilj., als:

E. v. Goor,	te Kampen,	ƒ 3830
A. v. d. Tak,	» Goedereede,	» 3640
F. ten Zijthoff & Zn.,	» Deventer,	» 3470
A. Fisscher,	» 's-Bosch,	» 3460
J. v. Aller,	» Hasselt,	» 2448
J. v. d. Wal,	» Harlingen,	» 2423
B. v. Tilborn,	» Leeuwen,	» 2219
B. Schepman,	» Kampen,	» 1674
Th. Meijer,	» Arnhem,	» 1649

Holtum, 20 Oct.: het bouwen eener nieuwe parochiale kerk en het verhoogen van den toren, onder beheer van den architect J. Kayser, te Venloo; ingekomen 12 bilj., als:

Perquin,	te Berkel (Z.-H.),	ƒ 14,537
Meijs,	» Put-Schinnen,	» 14,545
Verstraalen,	» Odiliënberg,	» 13,900
Groendael,	» 's-Hage,	» 13,357
Coppes,	» Venloo,	» 12,992
Coster,	» Guttekoven,	» 12,490
Mestrom,	» Maastracht.	» 12,239
Bekkers,	» Sittard,	» 11,735
Gielen,	» Kessel,	» 11,694
Pollaart,	» Maasniel,	» 11,286.50
Ubags,	» Echt,	» 10,185
Ubags,	» Nieuwstad,	» 9,949.44

gegund.

Hindeloopen, 20 Oct.: het verbouwen der bestaande openbare school in vier lokalen en het bijbouwen van een vijfde lokaal; ingekomen 8 bilj., als:

F. Hamburg,	te Bolsward,	ƒ 6940
J. A. Smit,	» Hindeloopen,	» 6094
S. W. de Boer,	» Workum,	» 5644
A. S. Wiggerts,	» Hindeloopen,	» 5600
P. Kampman,	» idem	» 5557
J. A. Schrale,	» Warns,	» 5245
P. T. Gerkema,	» Hindeloopen,	» 4845
S. Bornemann,	» idem	» 4578

Behoudens goedkeuring van den minister van binnenlandsche zaken, gegund.

Groningen, 20 Oct.: het bouwen van een badhuis op het eiland Schiermonnikoog, onder beheer van den architect J. P. Hazeu, te Groningen, ingek. 18 bilj.; als:

J. A. de Graaf,	te Sneek	ƒ 50,500
J. D. Gansterland,	» Schiermonnikoog	» 49,000
W. C. Schaafsma,	» idem.	» 47,447
D. J. Keuning,	» Ureterp	» 46,800
S. Hoogeveen,	» Dokkum	» 45,000
J. Huizinga,	» Oldehove	» 44,018
M. Westra,	» Burum	» 43,427
K. G. Keuning,	» Ternaard	» 42,919
J. Heikens,	» Appingedam	» 42,350
T. Y. Jelsma,	» Groningen	» 40,976
K. J. Kalt,	» Heeresvoen	» 38,889
S. Erich en G. H. Vollmer,	» Dokkum	» 38,591
F. P. de Jong,	» Nes	» 37,500

gegund aan S. Erich en G. H. Vollmer.

Haarlem, 21 Oct.: het driejarig onderhoud der duinen op het eiland Vlieland, onder beheer van het ministerie van waterstaat, handel en nijverheid; ingek. 7 bilj., als:

		per jaar.
Andries Bos,	te Terschelling,	ƒ 3095
A. C. Zwart,	» idem	» 2725
J. J. Bakker,	» idem	» 2685
Anne Bos,	» Nieuwediep,	» 2596
C. Bos Az.,	» Dordrecht,	» 2530
K. F. Bakker,	» Vlieland,	» 2474
J. Reedeker,	» idem	» 2370.50

Raming » 2900

Haarlem, 21 Oct.: het doen van eenige veranderingen en vernieuwingen aan de woning van het hoofd der burgerschool aan het Klein-Heiligland; ingek. 13 bilj., als:

Gebr. v. Campen,	te Haarlem,	ƒ 2922
P. Brinkman Pz.,	» idem	» 2745
H. London,	» idem	» 2743
B. Hagen,	» idem	» 2695
A. Rinkema,	» idem	» 2690
C. Cobedens,	» idem	» 2669
J. S. v. Velthuijsen,	» idem	» 2615
J. P. A. Nelissen,	» idem	» 2588
Wed. A. Capteijn & Zn.,	» idem	» 2563
J. B. Peijra,	» idem	» 2543
A. Koen en N. H. Braakenburg,	» Overveen,	» 2402.70
J. B. Lasschuit,	» Haarlem,	» 2485
L. Blad,	» idem	» 2456

gegund.

Raming ƒ 2760

Oud-Beierland, 21 Oct.: de levering van 60 last steenstoen voor den polder Zuid-Beierland; ingek. 7 bilj., als:

	franco boord	franco wal
E. Jansen, Luik,	ƒ 4.70	
C. Maréchal, idem	7.50	ƒ 11.20
T. J. Smits Jr., Dordrecht,	4.44	
A. M. Langereld, Hardinksveld,	3.95	
Erven H. Trip, Rotterdam,	3.73	
Soc. anonyme des carrières, Antoin (bij Doornik),	0.869	

Alles per last van 2000 K.G.

Haaften, 21 Oct.: het maken van basaltglooiing met bijbehoorende leveranliën, langs een gedeelte van den oever aan den Ambtswaard, onder Opijnen, beslaande ongeveer 1620 M²; ingek. 20 bilj.; minste inschr. P. W. van Hattum, te Tuil, voor ƒ 3.37 per M², aan wien het werk is gegund.

Ambt-Hardenberg, 21 Oct.: het bouwen van eene openbare school voor 270 leerlingen in de buurtschap Slagharen; ingek. 20 bilj., als:

H. J. Pin,	te Stoonwijk,	ƒ 11,700
E. v. d. Plas Lz.,	» idem	» 11,600
C. Eckhard,	» Almelo,	» 10,840
M. in 't Hout,	» Averoest,	» 10,831
H. Schotkamp Hz.,	» idem	» 10,495
L. Smink,	» Lutten,	» 10,450
H. Schotkamp,	» Averoest,	» 10,400.95
H. Brouwer,	» Huinen,	» 10,400
E. Groenink,	» Stoonwijk,	» 10,349
H. Schimmelpennink,	» Assen,	» 10,250
A. Niehuis,	» Hoogeveen,	» 10,150
J. Boerwkamp,	» Zuidwolde,	» 9,999
B. Kip,	» Averoest,	» 9,845
W. Kosters,	» idem	» 9,780
H. Melenhorst,	» Gramsbergen,	» 9,770
J. Kleinmeijer,	» Averoest,	» 9,700
F. de Herder,	» Zwolle,	» 9,698
A. Eggink en W. Welmers,	» Lutten,	» 9,200
H. v. Dijk,	» idem	» 9,092
J. P. Bock,	» Assen,	» 8,781

's-Hage, 22 Oct.: het aanleggen en rioleeren van straten in het Princevinkenpark; minste inschr. A. de Waard en J. C. Biereks, te 's-Hage, voor ƒ 19,398.

Brakel, 22 Oct.: het leveren van 18 dikke timmen noodhout met de noodige latten en palen, voor den Bommelerwaard boven den Meidijk; minste inschr. waren:

P. Pannekoek, 2 timmen	ad	ƒ 40	ƒ 80
Corn. Hobo, 8	»	» 39	» 312
T. A. v. Dalen, 2	»	» 39	» 78

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 30 OCTOBER 1886.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 1 Nov.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het bouwen van vier landhoofden met ijzeren afdrukhalken, voor de nieuwe petroleumhaven, in den Amsterdamschen polder;
2o. het bouwen van een steenen walmuur langs de Nieuwe Prinsengracht, ter vervanging van de beschoeiing aan de zuidzijde van het armenhuis;
3o. het rioleeren van eenige straten in de gemeente.
Inl. ten kantore van den stadsingenieur, raadhuis, kamer no. 106.

Medemblik, te 12 uren, door de locaalspoorwegmaatschappij Hollands Noorderkwartier, op het Koggenhuis: bestek no. 12, het maken van de grond- en kunstwerken, het leggen van spoorbaan en wissels, het maken en plaatsen van afdeelingsteekens en afsluitingen en het uitvoeren van eenige andere werken, ten behoeve van den locaalspoorweg Medemblik—Hoorn. Inl. bij den ingenieur Krieger, te Medemblik.

Groningen, 's avonds te 8½ uren, door het bestuur der naamlooze vennootschap »de Groninger volksgaarkeukens en kosthuizen", in een zijner lokalen: het afbreken van eene behuizing en daarvoor in plaats bouwen van eene nieuwe behuizing aan het gedempte Zuiderdiep, met bijlevering van alle bouwstoffen, transporten, enz. Inl. bij den architect N. W. Lit. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 2 Nov.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-stapel-en-constructiemagazijnen, in de Houttuinen: de levering van eiken-, eschen-, dennen-, grenen-, vuren- en lepenhout, in 9 perc., ten behoeve van gemelde magazijnen.

Enschedé, te 12 uren, in het hotel de Graaff: het bouwen van 3 woonhuizen op een terrein aan den Berkenkamp, alaar, voor W. G. Kromhout van der Meer. Aanw. te 10 uren.

Woensdag, 3 Nov.

Schiedam, te 2 uren, door het R.-K. par. armbestuur, in de société Harmonie, buiten de Vlaardingerpoort: het afbreken van een pakhuispand aan de Korte Haven, wijk A no. 133, en van eene mouterij en eene branderij aan de Westmolenstraat, wijk A no. 170, te Schiedam, en het op die plaats daarstellen van een zustergesticht en schoolbokalen. Inl. bij den architect T. L. Kanters, te Rotterdam. Aanw. gehouden.

Donderdag, 4 Nov.

Arnhem: het maken van kribben langs den linkeroever der rivier den Nedre-Rijn, voor de stadswaarden, te Arnhem. Aanw. 2 Nov., te 10 uren.

Vrijdag, 5 Nov.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het beplanten van provinciale wegen en het onderhouden daarvan tot 1 Dec. '89, in 7 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur van den prov. waterstaat, te Groningen.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het dempen en rioleeren van een sloot in het terrein, gelegen langs de Hoefkade tusschen de Falck- en Fannius-Scholtenstraat, te 's-Hage. Aanw. 3 Nov., te 10 uren.

Zaterdag, 6 Nov.

Amsterdam, te 11 uren, aan de Rijkswerf der marine, de levering van:
1o. 74,000 KG. noordschen hennep, in 8 perceelen.
2o. 1380 KG. verzinkt ijzerdraad.

Oosterlerp (Fr.), te 12 uren, namens de erven Van Boelens: het afbreken van de bestaande en het bouwen van eene geheel nieuwe boerenplaats, in gebruik bij J. Boersma, alaar. Inl. bij den architect L. de Goed, te Beetsterzwaag. Aanw. 4 Nov., te 3 uren.

Maandag, 8 Nov.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer 46 van het centraal administratiegebouw: Bestek no. 100, het maken van een verhoogd perron met abri en de fundeeringen voor eene ijzeren overkapping, met het lossen, stellen en gedeeltelijk verven dezer overkapping en het uitbreiden van de spoorinrichtingen op het stationsemplacement Haarn, met bijbehoorende werken. Inl. bij den ingenieur van den weg, te Amsterdam. Raming ƒ 16,500.

Dinsdag, 9 Nov.

Zalt-Bommel, te 1 uur, door het polderdistrict van den Bommelerwaard boven den Meidijk, in het Stadskoffiehuis: de levering van noodhout. Inl. bij den opzichter H. Leenhuis, te Zalt-Bommel.

Woensdag, 10 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het wegruimen van een in de Nieuwe Maas onder de gemeente Ridderkerk, nabij het huis ten Donck, tusschen de kilometerraaien CXXXII en CXXXIII gezonken vaartuig. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans en den opzichter Verzijl, beiden te Rotterdam. Aanw. 3 Nov., van 9—12 uren.

Enschedé, te 1 uur, door burg. en weth.: de verbouwing en bijbouwing der industrie- en handelsschool, het bouwen van een gymnastiekgebouw en het maken van meubelen, een en ander ten dienste der Nederlandsche school voor Nijverheid en Handel, te Enschedé. Bij. inzenden uiterlijk 9 Nov., voor 3 uren. Inl. bij den architect J. Mell, te Hengelo. Aanw. 8 en 9 Nov., te 10 uren.

Vrijdag, 12 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de Rijkswerken op de binnenwateren en van den zelfregistreerenden getijmeter te Brouwershaven, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 4 en 6 Nov. Raming ƒ 609 per jaar.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van den Rijksdam, de terp en den zelfregistreerenden getijmeter te Bath, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 4 en 6 Nov. Raming ƒ 670 per jaar.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van twee wisselplaatsen op de Zuid-Willemsvaart, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur Keurenaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 5 Nov. Raming ƒ 2940.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verhooging van den Rijks-grooten weg der 2e klasse no. 4, van 's-Bosch naar de rivier de Maas, in de richting van Utrecht, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissementsingenieur Keurenaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 5 Nov. Raming ƒ 12,650.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbouwen van de Rijks-lagere-school te Willemsoord, gemeente Steenwijkerwold, en het doen van herstellingen aan de onderwijzerswoning, alaar. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen, J. C. Hulscher, te Groningen. Aanw. 5 Nov., te 1 uur. Raming ƒ 10,200.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best.: het kanaliseeren van de Tjonger (2e gedeelte). Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat te Leeuwarden. Aanw. 9 en 10 Nov.; op 9 Nov. aanvangende te Heerenveen te 8½ uren. Raming ƒ 414,200.

Maandag, 15 Nov.

's-Hage, te 11½ uur, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de Lingewerken te Asperen, provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur in het 10 district, beiden te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. 8 Nov. Raming ƒ 1800 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van het Zederikkanaal met bijbehoorende werken en het Rijkssteenge maal aan den Arkelschen dam, provincie Zuid-Holland, ged. '87. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur in het 10e district, beiden te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. 8 Nov. Raming ƒ 33,000.

Rotterdam, te 11 uren, namens C. Jamin, in het hotel Van Setten, alaar: het maken van eene fabriek van banket-, chocolaad- en suikerwerken, met woonhuis en stalgebouw aan de Hage-de-Groeistraat, te Rotterdam. Inl. bij den architect J. S. C. van de Wall.

Dinsdag, 16 Nov.

Utrecht, door de directie der Ned. Rijnspoorwegmaatschappij: het leveren van 25,000 stuks eikenhouten dwarsliggers, in 7 perceelen. Inl. bij den ingenieur van den weg, te Utrecht.

Woensdag, 17 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk in het vaarwater der Nieuwe-Maas, boven Brielle, tusschen de kilometerraaien 157 en 159, ter verbetering van de Nieuwe-Maas, benoden de Oostpunt van Rozenburg. Inl. bij den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur Gockinga, te Rozenburg. Aanw. 10 Nov., te 11½ uren. Raming ƒ 6800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der verruiming van den buitenmond van de Botlek, tusschen de kilometerraaien 147 en 149, ter verbetering van de Nieuwe Maas, benoden de oostpunt van Rozenburg. Inl. bij den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 10 Nov. Raming ƒ 0.44 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitmeren van baggerwerk, tot onderhoud van de bodemliepte in de berghaven voor Rijkswerfpaigen te Hoek-van-Holland, behoorende tot het onderhoud en herstel der werken aan den Hoek-van-Holland. Inl. bij den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den opzichter Van Hoorn, te Hoek-van-Holland. Aanw. 10 Nov., te 12 uren. Raming ƒ 0.37 per M³.

Donderdag, 18 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het prov. best.: het herstellen of vernieuwen van eenige provinciale waterstaatswerken en wegen, met hun onderhoud gedurende drie jaren, in te gaan 1 Januari '87, in 17 perceelen. Bij. inzenden uiterlijk 17 Nov., te 3 uren. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en de opzichters.

Emmen (Dr.), te 12 uren, door de directie van het Oranjekanaal, in het Maatschappijhuis: *a.* het bouwen van een houten schuthuis in het Oranjekanaal bij Zuidbarge, gem. Emmen; *b.* het bouwen van een steenen woning bij de sluis; *c.* het bouwen van een houten draaibrug, in de onmiddellijke nabijheid van de sluis. Inl. bij den hoofdopzichter J. Lakker, te Emmen. Aanw. 16 en 17 Nov., van 10—4 uren.

Arnhem, te 2 uren, door den directeur van de gemeentelijke gasfabriek, te zijnen kantore: de levering van 150 stuks Engelsche-ijzeren

gasbuizen, wijd 40.5 cM., en 166 stuks idem, wijd 25.5 cM., zoomede eenige hulpstukken en waterbakken.

Vrijdag, 29 Nov.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz.: aan het gebouw van het jrot. best.: het beplanten van eenige gedeelten der dijken langs de Zuid-Willemsvaart, met bijbehoorende grondwerken, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissementsingenieur Kemmeraer, den opzichter Wechsiaen, allen te 's-Bosch, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 12 Nov. Raming ƒ 2280.

Woensdag, 24 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken en stellen van den ijzeren boogenbouw voor de draaibrug in den omgelegden grooten weg van Utrecht naar Leiden, onder de gemeente Utrecht, provincie Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Welkin, en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 17 Nov., te 1 uur. Raming ƒ 19,990.

Woensdag, 1 Dec.

Amsterdam, te 1 uur, vanwege het ministerie van koloniën, in het zoogenaamd West-Indisch slachthuis: het onderhouden van en het aanbrengen van eenige verbeteringen benevens het doen van eenige herstellingen aan het kolonial établissement, gedurende de jaren '87, '88 en '89. Inl. bij den hoofdopzichter der landsgebouwen G. D. Wijsdels de Jongh, te Amsterdam. Aanw. 24 Nov., te 10 uren.

Prijsopgaaf gevraagd van straatklinkers. Adres letter S, boekhandelaar A. C. de Mooij, te Zierikzee.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Gaastmeer, 18 Oct.: het bouwen van een schoolgebouw met onderwijzerswoning voor de Chr. Nat. Hulpvereeniging; ingek. 7 bilj.; minste inschr. A. P. Wiersma, te Gaastmeer, voor ƒ 4340, aan wien het werk is gegund.

's-Hage, 22 Oct.: het aanleggen en rioleeren van straten in het Prinsenrivierenkenpark; ingek. 11 bilj., als:

T. Hutchins,	's-Hage,	ƒ 24,650
G. Keij,	Rotterdam,	» 23,700
A. Korteweg,	Zevenbergen,	» 23,500
G. v. d. Drift,	's-Hage,	» 23,000
Van Bergen Henegouwen,	idem	» 22,749
A. de Borst,	Papendrecht,	» 21,974
T. Langerak,	's-Hage,	» 21,100
J. v. d. Ham,	idem	» 20,750
J. de Bruijn,	idem	» 20,585
H. Jongenburger,	Waddinxveen,	» 19,860
A. de Waard en J. C. Dierks,	's-Hage,	» 19,398

Burg, 22 Oct.: het maken van werken tot verdediging der waterkeeringen van den calamiteusen polder Burg-en-Westland; ingek. 7 bilj., als:

W. Volker,	Sliedrecht,	ƒ 9450
C. v. d. Plas,	Hardinxveld,	» 8900
P. Vink,	Noordgouwe,	» 8862
C. Bolier Cz.,	Bruinisse,	» 8667
B. den Exter v. d. Brink,	Kralkendijke,	» 8403
H. J. Romeijn,	Burg,	» 8120
J. Tollenaar,	Nieuwe,	» 8000

Oude-Pekela, 23 Oct., voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van eene nieuwe school; minste inschr. S. Strating, aldaar, voor ƒ 7880.74.

2o. het bouwen van eene onderwijzerswoning; minste inschr. K. Heneema, aldaar, voor ƒ 2999.99.

Middelburg, 23 Oct.: het bouwen eener villa in de gemeente Oostkapelle, nabij Domburg; ingek. 9 bilj., als:

W. Lock,	te Steenbergen,	ƒ 52,000
C. A. Goethals,	» Middelburg,	» 48,980
A. Goedeman,	» Ransweerd,	» 48,000
P. Sonius,	» Middelburg,	» 47,500
B. v. Vorre,	» Noordgouwe,	» 44,444
M. K. Joras & Zn.,	» Middelburg,	» 45,900
P. L. v. Mierl,	» idem	» 43,000
J. M. v. Ditmars & Zn.,	» idem	» 42,940
C. Maters,	» Vlissingen,	» 37,100

Haren 25 Oct.: het bouwen van een gemeentehuis met veldwachterswoning, onder beheer van den architect A. R. Kramer, te Groningen; ingek. 29 bilj.; minste inschr. H. Steenstra, te Zuidlaren, voor ƒ 5890. Gegund.

Amersfoort, 25 Oct.: het bouwen van een woonhuis voor S. van Heulen; ingekomen 14 bilj., als:

W. R. v. d. Burg,	te Amersfoort,	ƒ 6350
C. v. Hemert,	» idem	» 6190
B. Lensing,	» idem	» 5969
J. v. d. Geest,	» idem	» 5950
Eijbergen,	» idem	» 5900
T. de Bruijn,	» Hoogland,	» 5859
Gijsberts,	» Amersfoort,	» 5782
Chr. Lensing,	» idem	» 5488
J. W. Bosbuizen,	» idem	» 5290
Klaarenbeek,	» idem	» 5200.60
C. Diters,	» idem	» 5100
L. v. Achterberg,	» idem	» 4959
H. Heijligers,	» idem	» 4923
P. Vlasman,	» Utrecht,	» 4886

's-Hage, 25 Oct.: het uitdiepen van een gedeelte van den Hollandschen IJsel, provincie Zuid-Holland; ingek. 5 bilj., als:

J. de Vahl,	te Gouda,	ƒ 3000
L. Brouwer,	» idem	» 2940
J. Zahnen,	» Ammerstol,	» 2500
J. de Jong Az.,	» idem	» 2476
T. Kleijn,	» Sliedrecht,	» 2398
Raming:		» 1800

Winterswijk, 25 Oct.: het bouwen van een woonhuis aan de Spoorstraat, voor J. H. Kimmels; ingekomen 5 bilj., als:

Odink,	ƒ 2427
Toeben,	» 2309
M. Siepe,	» 2297
Ter Haar,	» 2254
Sellink,	» 2220

gegund.

Amersfoort, 26 Oct.: het bouwen van een heerenhuis met stalgebouw aan den weg van Amersfoort naar Oud-Leusden, onder beheer van de ingenieurs F. M. L. Kerkhoff en P. du Rieu Fz.; ingek. 3 biljetten;

hoogste inschr.	G. Prins, Amersfoort,	ƒ 37,900
minste »	A. van Doornik, Baarn,	» 31,924

's-Hage, 27 Oct.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Oude-Maas, onder de gemeenten Dubbeldam en Groote Lindt; ingek. 7 bilj., als:

L. A. v. Haaften,	Sliedrecht,	ƒ 15,890
A. L. v. Wijngaarden Hz.,	idem	» 15,800
D. Volker,	Dordrecht,	» 14,800
P. A. Bos,	Gorichem,	» 14,480
T. Volker,	Dordrecht,	ƒ 12,900
J. Hillen,	Grave,	» 12,500
H. Bennink H.Rz.,	Utrecht,	» 12,500
Raming		» 17,300

Oosendrecht, 27 Oct.: het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan het kerkgebouw en de pastorie der Ned. Herv. gemeente, onder beheer van den architect A. C. Baijaerd, te Breda; ingek. 2 bilj., als:

C. Bastiaanse,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 2020
P. C. Baerents,	» Ossendrecht,	» 1997

Hengelo, 27 Oct.: het bouwen van eene tuinmanswoning met loods en tuinmuur, voor D. W. van Wulfften Palthe, onder beheer van den architect J. Moll, aldaar; ingekomen 11 bilj., als:

F. Marselt,	te Borne,	ƒ 3575
A. J. Wilmink,	» Hengelo,	» 3514
W. v. Leeuwen,	» idem	» 3413
A. H. M. Wesselink,	» idem	» 3354
H. J. Scholten,	» Delden,	» 3319
C. J. Louw,	» Hengelo,	» 3294
W. ten Dam,	» idem	» 3290
J. H. Boink,	» idem	» 3286
J. Brummelhuis,	» idem	» 3027
H. J. Frantsen,	» idem	» 2955
A. Sieverink,	» Groenlo,	» 2739

gegund.

Ierseke, 27 Oct.: het bouwen van een nieuwen toren aan de Herv. kerk, aldaar, onder beheer van den architect J. H. Hannink, te Goes; ingek 11 biljetten;

hoogste inschr.	Beaufort, Wemeldinge,	ƒ 16,200
minste »	Goeman, Ierseke,	» 11,975

Haarlem, 28 Oct.: het uitvoeren van eenig baggerwerk, in het Noordzeekanaal voor de sluizen te Spaarndam; ingek. 11 bilj., als:

C. Bos,	te Haarlemmermeer,	ƒ 8900
C. J. Bartog,	» Amsterdam,	» 8000
R. Schreuders,	» Koihoren,	» 7999
C. J. Kalis Jz.,	» IJmuiden,	» 7960
L. Pot,	» Buiksloot,	» 7400
J. J. Bekker,	» Leut,	» 7293
J. v. Houwelingen,	» Amsterdam,	» 7200
W. Goedkoop Dz.,	» idem	» 6900
Y. de Vaal,	» Gouda,	» 5427
F. H. Thomasse,	» Nijmegen,	» 5310
C. Bos Az.,	» Dordrecht,	» 4650

Haarlem, 28 Oct.: het dempen van de Rustenburgersloot, het transporteeren en leggen van een bij de gemeente voorhanden riool van portland-cement, het opbrengen van het terrein en plaatsen van schoeiingen, aldaar; ingekomen 3 bill., als:

J. R. Lasschuit,	te Haarlem,	ƒ 1480
C. J. Koolmeij,	» idem	» 1399
H. London,	» idem	» 1387
gegund.		
Raming		ƒ 1400

Zevenaar, 28 Oct.: het bouwen van een dijksmagazijn met heemraad- en dijkwachtkamer onder één dak, op het binnenbeloop van den Leuvenschendijk, bij hectometerpaal no. 108, onder de gemeente Groessen, met lijfrevering der benoodigde materialen, arbeidsloonen enz., uitgenomen de grond of aarde tot aanberming en ophooging; ingek. 8 bilj., als:

H. J. Musselink,	Doetinchem,	ƒ 3877
W. J. Otten,	Herwen-en-Aerdt	» 3686
W. Okkes,	Zevenaar,	» 3588
B. J. Wichers en G. Pelman,	idem	» 3569
H. Jansen,	Didam,	» 3543
J. H. Verheijen,	Pannerden,	» 3469
H. Segers,	Didam,	» 3344
M. Raben,	idem	» 3088

gegund.

Katwijk, 28 Oct.: het uitbaggeren van het Prins-Hendrikkanaal; ingek. 2 bilj., als:

D. K. Boes,	te Sliedrecht,	ƒ 530
Z. v. Duijn,	» Katwijk-aan-Zee,	» 296.75

Scheveningen, 29 Oct.: het bouwen van eene villa, stal, koetshuis en koetsierswoning op het terrein, genaamd Olanda, aan den Van-Stolkweg, in het Scheveningsche park, onder beheer van den architect A. van Ameijden van Duijm Az., te Rotterdam; ingekomen 13 bilj., als:

J. S. Wennekes,	te 's-Hage,	ƒ 85,000
W. Leder,	» idem	» 82,343
H. v. Jaarsveld,	» idem	» 82,197
A. C. Paardekooper,	» idem	» 81,000
C. Meijers,	» idem	» 79,987
G. v. Rossel,	» Utrecht,	» 77,948
H. v. Bergen Henegouwen,	» 's-Hage,	» 78,200
A. Stigter,	» idem	» 76,189
H. E. de Baan,	te Scheveningen,	ƒ 72,344
Muller en Drooglever Fortuijn,	» Rotterdam,	» 72,000
A. de Haan,	» idem	» 70,900
H. J. Heiman & Zn.,	» idem	» 69,984
A. P. Boef,	» Kralingen,	» 69,590

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 6 NOVEMBER 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 8 Nov.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer 46 van het centraal administratiegebouw: Bestek no. 390, het maken van een verhoogd perron met abri en de fundeeringen voor eene ijzeren overkapping, met het lossen, stellen en gedeeltelijk verven dezer overkapping en het uitbreiden van de spoorinrichtingen op het stationsemplacement Baarn, met bijbehoorende werken. Inl. bij den ingenieur van den weg, te Amsterdam. Raming ƒ 16,500.

Groningen, te 8 uren, door H. F. Broekman, in het logement van H. Vos Kz.: het bouwen van een magazijn met bovenwoning in de Nieuwe-Ebbingestraat, op het perceel kadastraal bekend sectie F no. 1448, met de leverantie van alle daartoe benoodigde materialen. Inl. bij den architect K. Hoekzema, alhaar. Aanw. gehouden.

Enschedé, te 8 uren, door F. W. Ameling, bij F. A. Ameling: het bouwen van een woonhuis op een terrein aan den Noorderhagen. Aanw. te 10 uren.

Dinsdag, 9 Nov.

Zalt-Bommel, te 1 uur, door het polderdistrict van den Bommelerwaard boven den Moidijk, in het Stadskoffiehuis: de levering van noodhout. Inl. bij den opzichter H. Leemhuis, te Zalt-Bommel.

Woensdag, 10 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het wegruimen van een in de Nieuwe Maas onder de gemeente Ridderkerk, nabij het huis ten Donck, tusschen de kilometerraaien CXXXII en CXXXIII gezonken vaartuig. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans en den opzichter Verrijt, beiden te Rotterdam. Aanw. gehouden.

Enschedé, te 1 uur, door burg. en weth.: de verbouwing en bijbouwing der industrie- en handelsschool, het bouwen van een gymnastiekgebouw en het maken van meubelen, een en ander ten dienste der Nederlandsche school voor Nijverheid en Handel, te Enschedé. Bilj. inzenden uiterlijk 9 Nov., voor 8 uren. Inl. bij den architect J. Moll, te Hengelo. Aanw. 8 en 9 Nov., te 10 uren.

Donderdag, 11 Nov.

Delft, te 11 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland, in het gemeenlandshuis: de levering van a. diverse rijsmaterialen en b. 10,000 bos riet, ten dienste der zeewering. Bilj. inzenden 10 Nov., vóór 7 uren. Inl. bij den fabrieklandmeter J. P. van den Berg Jz., te Delft.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.:
1o. de levering van gesneed ijzer, ged. '87;
2o. idem van steen, kalk, cement enz., ged. '87;
3o. idem van lood, zink enz., ged. '87;
4o. idem van hardsteen enz., ged. '87;
5o. idem van ruggen, spijkers enz., ged. '87.
Bilj. inzenden uiterlijk 10 Nov.

Oosterbeek, te 6 uren, door den bouwkundige H. A. Klaassen, in het koffiehuis Rozande: het bouwen eener villa met bijlevering van alle materialen en arbeidsloonen. Inl. bij genoemden bouwkundige. Aanw. 9 Nov., te 10 uren.

Groningen, te 8 uren, door het bestuur der vereeniging de Harmonie: de levering van 600 zaalstoelen van notenboomenhout. Inl. bij den bouwkundige van genoemde vereeniging H. Raammaker.

Vrijdag, 12 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de Rijkswerken op de binnenreede en van den zelfregistreerenden getijmeter te Brouwershaven, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. gehouden. Raming ƒ 609 per jaar.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van den Rijksdam, de terp en den zelfregistreerenden getijmeter te Bath, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. gehouden. Raming ƒ 670 per jaar.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van twee wisselplaatsen op de Zuid-Willemsvaart, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den ingenieur Keuremer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2940.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verhooging van den Rijks-grooten weg der 2e klasse no. 4, van 's-Bosch naar de rivier de Maas, in de richting van Utrecht, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissementsingenieur Keuremer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. gehouden. Raming ƒ 12,620.

Amsterdam, te 11 uren, door Gilhuijs & Co., ten hunnen kantore aan de Rozengracht 78: de levering van eene partij blikken lak- en vernisbussen van verschillenden inhoud.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbouwen van de Rijks-lagere-school te Willemsoord, gemeente Steenwijkerwold, en het doen van herstellingen aan de onderwijzerswoning, alhaar. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen, J. C. Hulscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 10,200.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best.: het kanaliseeren van de Tjonger (2e gedeelte). Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat te Leeuwarden. Aanw. 9 en 10 Nov.; op 9 Nov. aanvangende te Heerenveen te 8½ uren. Raming ƒ 414,280.

Maandag, 15 Nov.

's-Hage, te 11½ uur, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de Lingewerken te Asperen, provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur in het 10 district, beiden te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. 8 Nov. Raming ƒ 1800 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van het Zoeterikkanaal met bijbehoorende werken en het Rijkstoezeegenaal aan den Arkelschen dam, provincie Zuid-Holland, ged. '87. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur in het 10e district, beiden te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. 8 Nov. Raming ƒ 33,000.

Rotterdam, te 11 uren, namens C. Jamin, in het hotel Van Setten, alhaar: het maken van eene fabriek van banket-, chocolaad- en suikerwerken, met woonhuis en stallegebouw aan de Hugo-de-Grootstraat, te Rotterdam. Inl. bij den architect J. S. C. van de Wall.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het aanplempen van een watervlakte in den Kwakerspoel bij de Potgieterstraat en het terrein van den houtzaagmolen „de Rotterton", voor den bouw van twee openbare lagere scholen 1e klasse;
2o. het leveren van hardsteenwerk.
Inl. op het raadhuis.

Dinsdag, 16 Nov.

Alkmaar, te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van: a. 150,000 straatklinkers, Waalmoppen of Vechtsteen Waalvorm; b. 7000 Ben-Ahinkeien, voor het onderhoud der straten, alhaar.

Utrecht, door de directie der Ned. Rijnspoorwegmaatschappij: het leveren van 25,000 stuks eikenhouten dwarsliggers, in 7 perceelen. Inl. bij den ingenieur van den weg, te Utrecht.

Woensdag, 17 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk in het vaarwater der Nieuwe-Maas, boven Brielle, tusschen de kilometerraaien 157 en 159, ter verbetering van de Nieuwe-Maas, benoorden de Oostpunt van Rozenburg. Inl. bij den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adspirant-ingenieur Geckinga, te Rozenburg. Aanw. 10 Nov., te 11½ uren. Raming ƒ 6900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der verruiming van den bovenmond van de flotiek, tusschen de kilometerraaien 147 en 149, ter verbetering van de Nieuwe Maas, benoorden de oostpunt van Rozenburg. Inl. bij den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 10 Nov. Raming ƒ 0.44 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van baggerwerk, tot onderhoud van de hoofddiepte in de berghaven voor Rijksvaartuigen te Hoek-van-Holland, behoorende tot het onderhoud en herstel der werken aan den Hoek-van-Holland. Inl. bij den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den opzichter Van Hoois, te Hoek-van-Holland. Aanw. 10 Nov., te 12 uren. Raming ƒ 0.37 per M³.

Arnhem: het maken van pakwerken, stroomlagen, rijshestagwerken, met bijlevering van alle materialen, aan den rechter Rijnoever boven en benoorden de spoorwegbrug, bij Ruurlo.

Donderdag, 18 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het prov. best.: het herstellen of vernieuwen van eenige provinciale waterstaatswerken en wegen, met hun onderhoud gedurende drie jaren, in te gaan 1 Januari '87, in 17 perceelen. Bilj. inzenden uiterlijk 17 Nov., te 3 uren. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en de opzichters.

Emmen (Dr.), te 12 uren, door de directie van het Oranjekanaal, in het Maatschappijhuis: a. het bouwen van een houten schutsluis in het Oranjekanaal bij Zuidbarge, gem. Emmen; b. het bouwen van een stenen woning bij de sluis; c. het bouwen van een houten draaibrug, in de onmiddellijke nabijheid van de sluis. Inl. bij den hoofdopzichter J. Lokker, te Emmen. Aanw. 16 en 17 Nov., van 10—4 uren.

Arnhem, te 2 uren, door den directeur van de gemeentelijke gasfabriek, te zijnen kantore: de levering van 150 stuks Engelsche gasretorten, wijd 40.5 cM., en 165 stuks idem, wijd 25.5 cM., benevens eenige hulpstukken en waterbakken.

Vrijdag, 19 Nov.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz.: aan het gebouw van het prov. best.: het beplanten van eenige gedeelten der dijken langs de Zuid-Willemsvaart, met bijbehoorende grondwerken, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissementsingenieur Keuremer, den opzichter Wesbouwen, allen te 's-Bosch, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 12 Nov. Raming ƒ 2580.

Puttershoek (Z.-H.), door den dijkgraaf van den polder Mookhoek en Trokdam G. A. van Driel: de levering van 500 scheepslast basaltstortsteen, zwaar van 15 tot 35 KG.

Maandag, 22 Nov.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer 46 van het administratiegebouw aan het Droogdok:
1o. Bestek no. 391, de levering van grèskeien, in 2 perceelen;
2o. Bestek no. 392, het maken van den onderbouw en het maken, leveren en opstellen van den bovenbouw eener draaischijf van 13.50 M. middellijn, met bijbehoorende werken op het terrein van de werkplaats te Haarlem, in 2 perceelen. Raming perc. 1 ƒ 2000, perc. 2 ƒ 4200.
Inl. bij den ingenieur van den weg, in kamer 154 van genoemd administratiegebouw.

Woensdag, 24 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken en stellen van den ijzeren bovenbouw voor de draaibrug in den omgelegden grooten weg van Utrecht naar Leiden, onder de gemeente Utrecht, provincie Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 17 Nov., te 1 uur. Raming ƒ 19,990.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhoud van de schutsluizen en bijbehoorende werken te Nigtevecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 17 Nov., te 12 uren. Raming ƒ 2600.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het doen van eene zandstorting op het Open IJ te Amsterdam, ter plaatse van den te bouwen syphon nabij Zeeburg, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit te Amsterdam. Aanw. 17 Nov., te 12 uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhoud van de schutsluis en bijbehoorende werken nabij den Groenendijk, bewesten Utrecht, en het onderhoud van het verruimde en het omgelegde gedeelte van den Vaartschen Rijn onder de gemeenten Jutfaas en Vreeswijk, provincie Utrecht, ged. '87, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 17 Nov., te 11 uren, aan de draaibrug te Jutfaas. Raming perc. 1 ƒ 530, perc. 2 ƒ 5500.

's-Hage, te 11 urrn, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van voorzieningen aan de oevers van de Nieuwe Merwede, tusschen de kilometerranien 104 en 120, onder de gemeenten Werkendam en Sliedrecht. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht, en den opzichter Badmeer, te Werkendam. Aanw. 17 Nov. Raming ƒ 9050.

Donderdag, 25 Nov.

Medemblik, te 12 uren, door de localaalspoorwegmaatschappij Hollands Noorderkwartier, op het Koggenhuis: bestek no. 11, het vervaardigen, leveren en stellen van den ijzeren bovenbouw van 12 vaste bruggen in den localaalspoorweg Medemblik—Hoorn. Inl. bij den ingenieur Krieger, te Medemblik.

Vrijdag, 26 Nov.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opruimen van ondiepten in het kanaal de Dieze, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissements-ingenieur Keurenaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 19 Nov. Raming ƒ 2000.

Woensdag, 1 Dec.

Amsterdam, te 1 uur, vanwege het ministerie van koloniën, in het zoogenaamd West-Indisch slachthuis: het onderhouden van en het aanbrengen van eenige verbeteringen benevens het doen van eenige herstellingen aan het koloniaal établissement, gedurende de jaren '87, '88 en '89. Inl. bij den hoofdopzichter der landsgebouwen G. D. Wijndels de Jongh, te Amsterdam. Aanw. 24 Nov., te 10 uren.

Op onbepaalden datum.

Deniaga (Fr.): het afbreken der oude en wederopbouwen van eene nieuwe huizing met schuur c.a., op de zathe, bewoond door J. H. Hepkema. Inl. bij den architect M. E. Hettinga, te Langweer. Aanw. 13 Nov., te 10 uren.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Ierseke, 27 Oct.: het bouwen van een nieuwen toren aan de Herv. kerk; ingek. 11 bilj., als:

J. C. Benfort, Wemeldinge,	ƒ 16,200
P. J. Staal, Hansweerd,	» 15,118
P. W. v. d. Houwen, Ierseke,	» 15,025
Q. W. v. Nieuwenhuijs, Wemeldinge,	» 15,000
W. v. Leeuwen, Bellevoetsluis,	» 14,900
C. Bastiaanse, Bergen-op-Zoom,	» 14,672
A. Marteijn, Kruiningen,	» 14,310
F. v. d. Bliek, Kapelle,	» 14,000
P. Deonkers, idem	» 13,880
A. Laban, Ierseke,	» 13,050
W. Goeman, idem	» 11,975

Niet gegund.

Borssele, 29 Oct.: het maken van oeverwerken voor de waterkeering van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk—Borssele; ingekomen 15 bilj., als:

L. Luijk,	te Hansweerd,	ƒ 36,000
P. J. Visser,	» idem	» 35,800
J. Lindenbergh,	» Wemeldinge,	» 34,444
W. Volker,	» Sliedrecht,	» 31,800
J. de Jongs,	» Biesdinge,	» 31,180
C. v. d. Pias,	» Hardinksveld,	» 31,000
A. Prins Tz.,	» Sliedrecht,	» 30,762
L. Kalis Kz.,	» idem	» 30,700
F. W. Dekker,	» idem	» 30,674
C. F. v. Fraeijenhoven,	» Nesuren,	» 30,500
C. Roskam,	» Sliedrecht,	» 29,400
J. Tollenaar,	» Nesuren,	» 29,220
B. den Exter v. d. Brink,	» Krabbendijke,	» 28,997
C. D. Bolier,	» Scherpenisse,	» 28,197
P. A. v. d. Velde,	» Nesuren,	» 27,285
Raming		» 31,167.75

Zeven biljetten volleden niet aan de voorschriften.

Groningen, 29 Oct.: het verbouwen van het heerenhuis E 48, aan de Heerenstraat, tot winkelhuis, onder beheer van de architecten Wegerif en Hmurman; ingek. 11 bilj., als:

Van Ery,	te Groningen,	ƒ 4300
Menge,	» idem	» 4260
Oldenburger,	» idem	» 4700
Jelsema,	» idem	» 4186
Meulink,	» idem	» 4099
Wietsma,	» idem	» 4087
De Jong,	» idem	» 3920
Berkenbosch,	» idem	» 3884
Walker,	» idem	» 3820
Haupt,	» idem	» 3742
Zwart en Nauman,	» idem	» 3669

gegund.

Middelburg, 29 Oct.: het maken van eene aardebaan in den Dames polder, op den zuidelijken berm van den moerwegdam in de Oosterschelde; ingekomen 7 bilj., als:

P. Deonkers, Kapelle,	ƒ 3180
C. de Wilde Az., Kattendijke,	» 2650
L. Kalis Kz., Sliedrecht,	» 2340
J. de Jongs, Biesdinge,	» 2000
J. Lindenbergh, Wemeldinge,	» 1900
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,	» 1435
J. Hack, Oud-Gastel,	» 1195

gegund.

Bemburg, 30 Oct.: het bouwen van eene villa voor Aldenbrück, te Brühl, onder beheer van den bouwkundige J. Scheele Dz., te Neuzen; ingek. 9 bilj., als:

P. Sonius,	te Middelburg,	ƒ 13,100
P. L. v. Miert,	» idem	» 12,999
J. M. v. Ditmars,	» idem	» 12,948
C. A. Goethals,	» idem	» 12,784
R. v. Verre,	» Noordgouwe,	» 11,943
C. Maters,	» Vlissingen,	» 11,916
M. K. Jeras & Zonen,	» Middelburg,	» 10,975
L. Luijk,	» Hansweerd,	» 10,670
P. J. Staal en Adr. Goedement,	» idem	» 10,660

Gegund aan M. K. Jeras en Zonen.

Cadzand, 30 Oct.: het uitvoeren van werken tot oeververdediging der zeewering van het calamiteuse waterschap Tien-Honderd-en-Zwarte; ingekomen 6 bilj., als:

M. v. d. Hoek,	te Neuzen,	ƒ 7340
P. Monje,	» Breskens,	» 7338
J. Tollenaar,	» Neuzen,	» 7220
A. v. d. Berk,	» Zaamslag,	» 7197
P. A. v. d. Velde,	» Neuzen,	» 6881
C. F. v. Fraeijenhoven,	» idem	» 6600
Raming		» 6400

Haaksbergen, 30 Oct.: het bouwen eener villa voor D. B. H. Jordaan, onder beheer van den architect G. Beltman A.Gz., te Enschedé; ingek. 14 bilj., als:

A. Groothengel, Borne,	ƒ 14,584
H. A. Witzand, Almelo,	» 14,528
H. J. Schotten, Delden,	» 14,324
A. H. Jalink, Goor,	» 14,200
G. W. Wegerif, Enschedé,	» 13,973
J. G. Tönis en D. Reudink, idem,	» 13,513
L. Bennink, Zelhem,	» 13,371
A. Jalink, Goor,	» 12,998
M. G. Leussen, Neede,	» 12,869
G. ter Haar, Winterswijk,	» 12,184
B. Langezaal, Haaksbergen,	» 11,650
J. B. Eijsink en H. Overbeke, idem	» 10,222
B. H. Blankvoort, Eibergen,	» 9,847
G. J. Ernst en J. de Wit, Zwolle,	» 9,268

Haaksbergen, 30 Oct.: het verbouwen van het woonhuis van H. G. van Boost, onder beheer van den architect G. Beltman A.Gz.; ingek. 8 bilj., als:

B. Langezaal Haaksbergen,	ƒ 5320
J. G. Tönis en D. Reudink, Enschedé,	» 5280
M. G. Leussen, Neede,	» 5269
G. Hückriede, Enschedé,	» 5226
F. H. Weijdeveld, idem	» 4988
J. B. Eijsink en H. Overbeke, Haaksbergen,	» 4850
G. J. Ernst en J. de Wit, Zwolle,	» 4765
B. H. Blankvoort, Eibergen,	» 4674

gegund.

Wissekerke, 30 Oct., voor rekening van den Vlietepolder: 1o. het maken tot zeedijk van een dam, die den zeedijk met een daarachterliggenden inlagdijk verbindt; ingek. 3 bilj., als:

P. v. d. Berge,	te Kolijnsplaat,	ƒ 14,300
P. Verburg,	» idem	» 14,227
J. v. Band,	» Wissekerke,	» 14,108

gegund.

2o. het afplakken van den weggevallen dijk en het beslaan daarvan met noodbeslag; gegund aan P. van den Berge, te Kolijnsplaat, voor ƒ 3472.50.

Amsterdam, 1 Nov., voor rekening der gemeente: 1o. Bestek no. 33, het rioleeren van eenige straten in de gemeente; ingekomen 18 bilj., als:

J. J. Bekker, Lent,	ƒ 52,000	
H. Schröder, Kolborn,	» 49,900	
W. Amhagtsheer, Nieuweramstal,	» 47,900	
J. D. Uhlenberg, Rotterdam,	» 46,000	
Ph. Verbraggen, Waddinxveen,	» 45,390	
H. Jongenburger, idem	» 45,300	
A. Paans, Amsterdam,	» 45,100	
H. C. Dorlas, idem	» 44,500	
E. v. Brummelen, idem	» 44,344	
A. H. Grijpink, idem	» 44,000	
A. Kramers, idem	» 43,300	
P. Duinker, idem	» 42,790	
G. D. v. Doorn, idem	» 42,539	
B. Voordendag Az., Dordrecht,	» 42,400	
J. Koster, Amsterdam,	» 40,972	
L. Vlasman, idem	» 40,813	
J. P. Cornelissen, idem	» 37,643	
M. Deutekom, idem	» 37,500	

2o. Bestek no. 34, het bouwen van een steenen walmuur langs de Nieuwe Prinsengracht ter vervanging van de beschoeiing aan de zuidzijde van het Armenhuis; ingek. 16 bilj., als:

C. v. Soest, Beverwijk,	ƒ 9998
A. Helsen, Amsterdam,	» 9977
E. v. Brummelen, idem	» 9876
L. Kok Ilsmieden,	» 8940
J. P. Cornelissen, Amsterdam,	» 8196
L. Vlasman, idem	» 7760
D. J. Uhlenbergh, Rotterdam,	» 7700
H. Osinga, Amsterdam,	» 7156
W. Ambagtsheer, Nieuweramstel,	» 7145
A. Kramers, Amsterdam,	» 7000
D. H. Zeevat, idem	» 6998
M. Deutekom, idem	» 6940
C. Rietsnijder, idem	» 6880
H. Rietsnijder & Zn., idem	» 6879
G. D. v. Doorn, idem	» 6789
P. Schmidt en Hermans, idem	» 6740

3o. Bestek no. 35, het bouwen van vier landhoofden met groene afschaitbalken voor de Nieuwe Petroleumhaven in den Amsterdamschen polder; ingekomen 10 bilj., als:

J. Kooij, Amsterdam,	ƒ 98,980
G. D. v. Doorn, idem	» 98,746
F. W. Dekker, Sliedrecht,	» 98,450
P. Duinker, Amsterdam,	» 98,074
L. Kok, Ilsmieden,	» 95,200
M. Deutekom, Amsterdam,	» 94,947
J. J. Bekker, Lent,	» 93,900
J. Visser Gz., Papendrecht,	» 92,200
B. Voordendag Az., Dordrecht,	» 91,400
P. Schmidt en Hermans, Amsterdam,	» 80,900

Medemblik, 1 Nov.: het maken van de grond- en kunstwerken, het leggen der spoorbaan en wissels, het maken en plaatsen van afscheidingstoekens en afsluitingen en het uitvoeren van eenige verdere werken aan den localaalspoorweg Medemblik—Hoorn; ingekomen 19 bilj., als:

W. P. de Vries, Rossum,	ƒ 231,000
A. Terwindt, Westpannerden,	» 229,500
B. Voordendag Az., Dordrecht,	» 195,000
P. Berkhout, Medemblik,	» 192,200
C. Bos, Haarlemmermeer,	» 191,700
A. J. Schouten, Gouda,	» 191,000
W. A. Swets, Hardinksveld,	» 190,880
L. Brouwer, Gouda,	» 188,743
J. G. Huisman, Nijmegen,	» 188,500
J. Gijsbaar, Medemblik,	» 187,895
A. v. d. Meijden, Hardinksveld,	» 187,890
H. Cuseller en G. Bleeker, Staveren,	» 186,654
J. Hoogendijk, Medemblik,	» 186,375
L. Brand Dz., Giessendam,	» 185,895
N. Hoogendoorn, idem	» 185,000
J. Tool, Wegwam,	» 184,775
B. Volleweus en M. Zuidweg, Hoorn,	» 183,250
B. A. Wiegerink, Groenlo,	» 178,760
J. v. Oijen Pz., en A. Geldens, Nijmegen,	» 178,400

Leiden, 1 Nov.: het bouwen van een woonhuis op Frederikslust, aan de Haagsche trekvaart, onder beheer van den architect Jacobus van der Heijden; ingek. 8 bilj., als:

P. Geetman,	ƒ 3400
N. v. Rijnsoen,	» 3303
J. Christiaanse,	» 3135
M. N. Langezaal,	» 2948
W. v. d. Drift,	» 2884
H. J. Sloots,	» 2865
C. E. Verhaaff,	» 2734
J. C. Verhoeven,	» 2723
Gegund aan C. E. Verhaaff, voor	» 2575

Groningen, 2 Nov.: het afbreken eener behuizing en het bouwen van een nieuw huis aan het gedempte Zuiderdiep, voor de naamlooze vennootschap „de Groninger volkswarmkeukens en kosthuizen", onder beheer van den architect N. W. Lit; ingek. 22 bilj., als:

H. Scheltens,	te Groningen,	ƒ 4590
J. de Vries,	» idem	» 4465
R. Bovingh,	» idem	» 4413
B. Koo,	» Zuidhorn,	» 4152
E. W. Wietsma,	» Groningen,	» 4126
J. Haupt,	» idem	» 4065
Ph. Hendriks,	» idem	» 3997
A. Siekman,	» Hoogkerk,	» 3947
E. Berkenbosch,	» Groningen,	» 3947
G. Meulink,	» idem	» 3945
J. H. Muller,	» idem	» 3920
D. Jansen,	» idem	» 3884
K. Fekkes,	» idem	» 3879
E. Peters,	» idem	» 3878
T. Y. Jelsma,	» idem	» 3858
J. Bolings,	» idem	» 3845
A. Schreuder,	» idem	» 3726
J. E. Toesman,	» idem	» 3656
D. Dooijes,	» idem	» 3648
T. Bolthuis,	» idem	» 3636
A. v. Dijk,	» idem	» 3575
H. Meijer,	» idem	» 3387

gegund.

Utrecht, 2 Nov.: het bouwen van drie woningen in Jan-Meijenpoortssteeg, voor rekening der Derde Maatschappij tot verbetering der woningen voor arbeidenden en minvermogenden; ingekomen 7 bilj., als:

C. Th. Nibbeling,	te Utrecht,	ƒ 5781
M. de Leur,	» idem	» 5610
H. J. v. Vloten,	» idem	» 5115
J. H. de Borst,	» idem	» 4867
D. de Leur,	» idem	» 4664
J. J. v. Leeuwen,	» idem	» 4650
A. v. Schaik,	» idem	» 4534

Enschedé, 2 Nov.: het bouwen van 3 woonhuizen op een terrein aan den Berkenkamp, voor W. G. Kromhout van der Meer, onder beheer van den architect G. Beltman A.Gz.; ingek. 8 bilj., als:

	woonhuizen	schuurtjes	beschoten kap
W. Lasonder, Enschedé,	ƒ 5831	ƒ 103	ƒ 900
F. W. Wijdeveld, idem	5300	213	180
G. Doornkate en G. Nagelvoort, idem	5280	240	massa 5455
G. W. Wegerif, idem	5273	135	225
G. Huckriede, idem	5116	250	243
A. Jeunink, idem	4867		massa 5180
A. Tönis en G. Derksen, idem	4608	219	139
J. G. Tönis en D. Reudink, idem	4547	207	141.12

Aan de minste inschrijvers Tönis en Reudink gegund in massa.

Delft, 2 Nov.: ten behoeve der artilleriestapel- en constructiemagazijnen; minste inschr. waren:

Perc. 1, 70 stuks eikenbalken, H. G. Albers, Werkendam, voor ƒ 926.

Perc. 2, 37,905 kubieke M. of 245 stuks eiken platen, J. E. Wolff, Delft, voor ƒ 4220.76½.

Perc. 3, 1000 stuks eiken spoeken, H. van Hoggerwou, Bokstel, voor ƒ 390.
Perc. 4, 2000 M. eiken wagenschot, Eindhoven & Zn., Zwolle, voor ƒ 1780.
Perc. 5, 19,238 kubieke M. of 150 stuks eschen planken, J. F. Wolff, Delft, voor ƒ 1335.
Perc. 6, minstens 2000, hoogstens 6000 dennen vlotdelen, Eindhoven & Zn., Zwolle, voor ƒ 0.62 per stuk.
Perc. 7, 3000 dennen delen, 3000 bossen grenen latten, 1800 M. grenen ribben, 300 grenen sparren, 15 grenen spieren, 200 M. linden- en 500 M. vuren delen, Eindhoven & Zn., Zwolle, voor ƒ 3420.50.
Perc. 8, 1000 eiken duigen, 50 beuken handen, 1060 heepen bossen, J. Stout, Delft, voor ƒ 570.
Perc. 9, 600 M. iepen delen, 26,184 M³ of 120 stuks iepen planken, 25 M³ iepen stammen, J. F. Wolff, Delft, voor ƒ 2521.30½.

Haarlem, 4 Nov.: het leggen van rioolen van portland-cement in het Nieuwe-Kerkplein, de Kerkhofstraat, de Ravelingsteeg en de Comedie-steeg; alsmede kruiskaarden buiten in de Beek-steeg; ingekomen 3 bilj., als:

H. Londen,	te Haarlem,	ƒ 1387
J. B. Lasschuit,	» idem	» 1348
Th. J. Verzijlbergh,	» idem	» 1270
gegund.		
Raming		ƒ 1300

Vlissingen, 4 Nov.: het leggen van 100 M. cementriool in de Badhuisstraat, (herbesteding); ingek. 3 bilj., als:

J. Monje,	te Vlissingen,	ƒ 1060
P. Huijbrechtse,	» idem	» 999
D. Bijl,	» idem	» 997
Niet gegund.		

's-Hage, 5 Nov.: het rioleeren en dempen van de sloot langs de Hoefkade; ingekomen 13 bilj., als:

C. Vermeulen, 's-Hage,		ƒ 1534
A. de Waard en J. C. Diercks,	idem	» 1520
M. Bot, Vlaardingen,		» 1490
P. v. Vliet, 's-Hage,		» 1465
P. Kruijenvöl,	idem	» 1399
Van Bergen Henegouwen,	idem	» 1259
G. Keij, Rotterdam,		» 1250
A. Korteweg, Zevenbergen,		» 1239
T. Langerak, 's-Hage,		» 1180
J. de Bruijn,	idem	» 1120
F. Ruert,	idem	» 1120
F. Hutchins,	idem	» 1100
H. Jongenburger, Waddinxveen,		» 958

Schiedam, 5 Nov.: het afbreken van een pakhuis aan de Korte haven, enz., en het bouwen van een zustergesticht en schoollokalen, onder beheer van den architect T. L. Kanters; ingek. 12 bilj., als:

F. Raaijmakers, Amsterdam,		ƒ 48,400
C. P. W. Bessing, Gouda,		» 54,554
C. Zuidgeest en E. Dorsman, Vlaardingen,		» 54,333
J. C. Maassen,	idem	» 54,210
H. v. d. Sande, Rotterdam,		» 49,975
A. G. Sondermeijer,	idem	» 49,855
G. v. Rossel, Utrecht,		» 49,239
J. Roosendijs, 's-Hage,		» 48,238
J. v. Groenendael,	idem	» 47,915
N. Peeynin & Zn., Berkel,		» 46,950
Wed. G. Cauwerie & Co., Rotterdam,		» 41,502
M. A. J. Taverne, 's-Hage,		» 36,400

Groningen, 5 Nov.: het beplanten van provinciale wegen en het onderhoud daarvan tot 1 Dec. '87, in 7 perceelen:

Perc. 1, op den weg Bijlham—Nieuweschans; ingek. 7 bilj.; minste inschr. E. van der Bendt, Hoogezand, voor ƒ 5.40
Raming » 900

Perc. 2, op den weg Groningen—Zuidkamp—Friesche grens; ingek. 4 bilj.; minste inschr. A. M. Prins, Groningen, voor ƒ 2832
Raming » 3300

Perc. 3, op den weg Onderdendam—Warfum; ingek. 4 bilj.; minste inschr. A. M. Prins, Groningen, voor ƒ 1057.50
Raming » 1360

Perc. 4, op den weg Appingedam—Loppersum; ingek. 7 bilj.; minste inschr. C. Swaghuisen, 't Zandt, ƒ 3000
Raming » 4265

Perc. 5, op den weg Martenshoek—Winschoten; ingek. 5 bilj.; minste inschr. W. van Essen, Meeden, voor ƒ 1030
Raming » 1155

Perc. 6, op den weg Middelstum—Loppersum; ingek. 7 bilj.; minste inschr. J. Eringa, Loppersum, voor ƒ 446
Raming » 590

Perc. 7, op den weg Appingedam—Noordbroek; ingek. 5 bilj.; minste inschr. R. Schaltens, Veendam, voor ƒ 1030
Raming » 1370

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 13 NOVEMBER 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 15 Nov.

's-Hage, te 11½ uur, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de Lingewerken te Asperen, provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur in het 10 district, beiden te 's-Hage, en den opzichter La Frontijn, te Gorichem. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1800 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van het Zederikkanaal met bijbehoorende werken en het Rijkstoomgemaal aan den Arkelschen dam, provincie Zuid-Holland, ged. '87. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur in het 10e district, beiden te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. gehouden. Raming ƒ 33,000.

Rotterdam, te 11 uren, namens C. Jamin, in het hotel Van Setten, aldaar: het maken van eene fabriek van banket-, chocolaad- en suikerwerken, met woonhuis en stalgebouw aan de Hugo-de-Grootstraat, te Rotterdam. Inl. bij den architect J. S. C. van de Wall.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het aanplempen van een waterplakte in den Kwakerspoel bij de Potgieterstraat en het terrein van den houtzaagmolen «de Boterton», voor den bouw van twee openbare lagere scholen 1e klasse;
2o. het leveren van hardsteenwerk.
Inl. op het raadhuis.

Hengelo (Geld.), te 8 uren, ten huize van J. W. van Wezel: het bouwen van zes woonhuizen op een terrein, gelegen aan den Woltersweg, aldaar. Aanw. te 10 uren.

Apeldoorn, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van eene afrastering, tusschen de Overwegen op de Eendracht.

Dinsdag, 16 Nov.

Alkmaar, te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van: a. 180,000 straatklinkers, Waalsoppers of Vechtsteen Waalvorm; b. 7000 Ben-Ahinkeien, voor het onderhoud der straten, aldaar.

Almelo, te 8 uren, ten huize van de Wed. H. J. Beverdam: het bouwen van een koffiehuis met bovenhuis op een perceel grond, gelegen tegenover het station. Aanw. te 9 uren.

Amsterdam, door het bestuur der naamloos vennootschap Overtoom: het ophoogen van gronden enz. in den Stads- en Gasthuispolder.

Utrecht, door de directie der Ned. Rijnspoorwegmaatschappij: het leveren van 25,000 stuks eikenhouten dwarsliggers, in 7 perceelen. Inl. bij den ingenieur van den weg, te Utrecht.

Woensdag, 17 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk in het vaarwater der Nieuwe-Maas, boven Brielle, tusschen de kilometerraaien 157 en 159, ter verbetering van de Nieuwe-Maas, benoorden de Oostpunt van Rozenburg. Inl. bij den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur Gockinga, te Rozenburg. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der verruiming van den bovenmond van de Botlek, tusschen de kilometerraaien 147 en 149, ter verbetering van de Nieuwe Maas, benoorden de oostpunt van Rozenburg. Inl. bij den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 0.44 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van baggerwerk, tot onderhoud van de bodemdiepte in de berghaven voor Rijksvaartuigen te Hoek-van-Holland, behoorende tot het onderhoud en herstel der werken aan den Hoek-van-Holland. Inl. bij den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den opzichter Van Ilsois, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 0.37 per M³.

Arnhem: het maken van pakwerken, stroodagen, rijsbeslagwerken, met bijlevering van alle materialen, aan den rechter Rijnoever boven en beneden de spoorwegbrug, bij Rozande.

Oldehoorn, te 11 uren, door burg. en weth. van Utingeradeel: het dempen van de oude haven te Akkrum. Inl. bij den gemeentesopzichter F. Hoekstra, te Akkrum. Aanw. 15 Nov., te 11 uren.

Hof-van-Delft, door het bestuur van den Noordkethelpolder: het verzwaren en verhoogen van den kruiskruweg, teneinde waterkeering van den polder, langs de zuidwestzijde der Schie, van tegenover de noordwestzijde der Mandjeskade tot het reeds verzwaarde gedeelte, ter lengte van p. m. 1200 M., met kleispecie. Inl. bij den fabrieklandmeter van Delfland J. P. van den Berg, te Delft.

Donderdag, 18 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het prov. best.: het herstellen of vernieuwen van eenige provinciale waterstaatswerken en wegen, met hun onderhoud gedurende drie jaren, in te gaan 1 Januari '87, in 17 perceelen. Bij. inzenden uiterlijk 17 Nov., te 3 uren. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en de opzichters.

Woubrugge (Z.-H.), te 11 uren, door burg. en weth.: het afbreken van eenige gebouwen en het daarterplaatse maken van een raadhuis enz. in het dorp Woubrugge, alsmede het onderhoud daarvan gedurende zes maanden na de finale oplevering. Aanw. gehouden.

's-Bosch, te 12 uren, door het prov. best.: het uitvoeren der noodige werken tot het vervangen van de grintbaan door eene keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Rozendaal, over Oud-Gastel, naar Ouderbosch, te Oud-Gastel. Inl. aan het bureau van den waterstaat, te 's-Bosch, en bij den opzichter J. J. M. Geri, te Bergen-op-Zoom. Aanw. 15 Nov., te 11 uren. Raming ƒ 2315.

's-Bosch, te 12 uren, door het prov. best.: het opbreken der grintbaan en het met keien bestraten van twee gedeelten van den provincialen weg van Oudenbosch naar Standdaarbuiten. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, en den opzichter A. Kloppert, te Fijnaart. Aanw. 15 Nov., te 12 uren. Raming ƒ 8190.

Emmen (Dr.), te 12 uren, door de directie van het Oranjekanaal, in het Maatschappijhuis: a. het bouwen van een houten schutsluis in het Oranjekanaal bij Zuidbarge, gem. Emmen; b. het bouwen van een stenen woning bij de sluis; c. het bouwen van een houten draaibrug, in de onmiddellijke nabijheid van de sluis. Inl. bij den hoofdopzichter J. Lokker, te Emmen. Aanw. 16 en 17 Nov., van 10—4 uren.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.:
1o. het verrichten van verfwerken ged. '87;
2o. de levering van grenen- en vurenhout, ged. '87;
3o. het verrichten van voerwerken, ged. '87;
4o. onderhoud van kachels in gebouwen, ged. '87;
5o. de olieverlichting, ged. '87.
Bij. inzenden uiterlijk 17 Nov.

Middelburg, te 1 uur, door het polderbestuur van Walcheren aan het polderhuis, in de Aldij: a. het verbeteren en uitbreiden van de basaltglooiing en de staketwerken, en het verzwaren van het dijksprofiel tusschen de dijkpalen 8 en 16 op den Westkapelschen zeedijk; b. het bestorten van den onderzeeschen oever, tusschen de dijkpalen 23 en 25 der Noordwatering; c. idem tusschen de dijkpalen 37 en 39 der Zuidwatering; d. het leveren van 350,000 stuks straatklinkers. Aanw. 15, 16 en 17 Nov.

Assen, te 7 uren, in het hotel De Jonge: het annexeeren van het huis, hoek Stationsstraat, en het bouwen van een burgerwoonhuis. Inl. bij den architect T. Bosmstra. Aanw. 16 Nov., te 10 uren.

Vrijdag, 19 Nov.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz.: aan het gebouw van het prov. best.: het beplanten van eenige gedeelten der dijken langs de Zuid-Willemsvaart, met bijbehoorende grondwerken, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissementsingenieur Koevenaer, den opzichter Woelmans, allen te 's-Bosch, en den opzichter Pennaks, te Aarle-Rikstel. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2580.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het maken van een paar reserve-hoogeroeiboeien voor de buitendeuren van het Eemskanaal te Delfzijl. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter L. Edens, te Groningen.

Zeist, te 2 uren, door den architect P. J. Houtzagers, in het hotal Schneider: het bouwen eener villa aan den straatweg van Zeist naar Driebergen, voor rekening van dr. A. Ernerins, te Zeist.

Groningen, te 3 uren, door den architect G. Nijhuis, in het koffiehuis van H. Veening: het verbouwen van het perceel, bekend onder letter S no. 34, in de Zwanenstraat. Inl. bij genoemden architect. Aanw. 17 Nov., te 11 uren.

Putterhoek (Z.-H.), door den dijkgraaf van den polder Hookhoek en Trekdam G. A. van Driel: de levering van 500 scheepslast basaltstortsteen, zwaar van 15 tot 35 KG.

Maandag, 22 Nov.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer 46 van het administratiegebouw aan het Droogdok:
1o. Bestek no. 391, de levering van grieskeien, in 2 perceelen;
2o. Bestek no. 392, het maken van den onderbouw en het maken, leveren en opstellen van den bovenbouw eener draaischijf van 13.50 M. middellijn, met bijbehoorende werken op het terrein van de werkplaats te Haarlem, in 2 perceelen. Raming perc. 1 ƒ 2000, perc. 2 ƒ 4200.
Inl. bij den ingenieur van den weg, in kamer 154 van genoemd administratiegebouw.

Dinsdag, 23 Nov.

Delft, te 10 uren, door den directeur der artillerie-stapel-en-constructiemagazijnen, in de Houttuinen: de levering van verschillende metalen enz., ten behoeve van verschillende diensten in Nederl.-Indië, in 7 perceelen.

Noordwijk (Z.-H.), te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een nieuw raadhuis. Inl. bij den architect Nic. Molenaar, te 's-Hage. Aanw. 15 Nov.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 109, de levering van eiken wielhout. Inl. bij den sectie-ingenieur Ch. Renson, te Luik.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 110, de levering van eikenhouten dwarsliggers, in 3 perceelen. Inl. bij den sectie-ingenieur Ch. Renson, te Luik.

Woensdag, 24 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken en stellen van den ijzeren bovenbouw voor de draaibrug in den omgelegden grooten weg van Utrecht naar Leiden, onder de gemeente Utrecht, provincie Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 17 Nov., te 1 uur. Raming ƒ 12,980.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhoud van de schutsluizen en bijbehoorende werken te Nigtevecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 17 Nov., te 12 uren. Raming ƒ 2600.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het doen van eene zandstorting op het Open IJ te Amsterdam, ter plaatse van den te bouwen syphon nabij Zeeburg, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit te Amsterdam. Aanw. 17 Nov., te 12 uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhoud van de schutsluis en bijbehoorende werken nabij den Groenendijk, bewesten Utrecht, en het onderhoud van het verruimde en het omgelegde gedeelte van den Vaartschen Rijn onder de gemeenten Jutfaas en Vreeswijk, provincie Utrecht, ged. '87, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 17 Nov., te 11 uren, aan de draaibrug te Jutfaas. Raming perc. 1 *f* 530, perc. 2 *f* 5560.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van voorzieningen aan de oevers van de Nieuwe Merwede, tusschen de kilometerrassen 104 en 120, onder de gemeenten Werkendam en Sliedrecht. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht, en den opzichter Bammer, te Werkendam. Aanw. 17 Nov. Raming *f* 9050.

Dordrecht, door het bestuur der Dordrechtsche zwem- en badinrichting: het leveren en plaatsen eener degrende zwem- en badinrichting in de Oude-Maas.

Sliedrecht, het doen van eene belangrijke verandering aan een stoomaggeregaten. Inl. bij B. Zuiderbaan, te Sliedrecht.

Donderdag, 25 Nov.

Medemblik, te 12 uren, door de locaalspoorwegmaatschappij Hollands Noorderkwartier, op het Koggenhuis: bestek no. 11, het vervaardigen, leveren en stellen van den ijzeren bovenbouw van 12 vaste bruggen in den locaalspoorweg Medemblik—Hoorn. Inl. bij den ingenieur Krieger, te Medemblik.

Vrijdag, 26 Nov.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opruimen van andiepten in het kanaal de Dieze, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissements-ingenieur Keurenaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 19 Nov. Raming *f* 2000.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en kommandant der marine: de levering van: eiken balken, eiken kromming, wagenschot, roosterlatten enz., dennen masten, vuchten en vuren masten en spieren, Noordsche houtwaren, grenen balk-, Noordsche en Pruisische delen, enz., dakdelen, grenen ribben, schroten en latten, dennen delen, dennen ribben, schroten en latten, vuren delen, ijzen-, esschen-, linden-, perebooms- en wilgenhout, riemen, azijn-, pik-, bulletree-, rood- en paardevleeschhout, duigen en bodemstukken, alles aan de directie der marine, te Amsterdam, en 2o. Rijnsche masten aan de directie der marine, te Willemsoord.

Maandag, 29 Nov.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best.: het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan het gebouw van het prov. gouvernement van Zuid-Holland, te 's-Hage, ged. 2 jaren, ingaande 1 Jan. '87 en eindigen 1 Dec. '88. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterst. J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. 25 Nov., te 10 uren.

Dinsdag, 30 Nov.

Bodegrave, te 11 uren, door commissarissen van den straatweg van Gouda naar Bodegrave, in het logement Illem: het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan gezegden straatweg met de daartoe behoorende kunstwerken, voor 3 jaren, aanvangende 1 Jan. '87. Inl. bij notaris De Ridder, te Bodegrave. Aanw 25 Nov., te 11½ uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalgebouw: Bestek no. 107, de levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en onderleggplaten, stalen schroefbouten en ijzeren haakbouten, in 3 perceelen. Inl. bij den sectie-ingenieur Ch. Reesen, te Luik.

Woensdag, 1 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de levering van ballaststeen voor de Rijksrivierswerken op de Maas, in 2 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hooff, te Vucht, en de opzichters Wilkens, te Maastricht, Droste, te Roermond, Kooreman, te Venlo, Groenen, te 's-Bosch, en Van Erst, te Heusden. Aanw. 24 Nov.

Amsterdam, te 1 uur, vanwege het ministerie van koloniën, in het zoogenaamd West-Indisch slachthuis: het onderhouden van en het aanbrengen van eenige verbeteringen benevens het doen van eenige herstellingen aan het koloniaal établissement, gedurende de jaren '87, '88 en '89. Inl. bij den hoofdopzichter der landgebouwen G. D. Wijndels de Jongh, te Amsterdam. Aanw. 24 Nov., te 10 uren.

Donderdag, 2 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der Rijkswerken op het riland Wieringen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Hoogenboom, te Haarn. Aanw. 25 Nov. Raming *f* 7500 per jaar.

Zaterdag, 4 Dec.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van Keulsche vaart, in de provincie Utrecht, ged. '87. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Bleckmann, te Utrecht. Aanw. 27 Nov. Raming *f* 2900.

Woensdag, 8 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel der landsgebouwen te 's-Hage, ged. '87. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. 1 Dec. te 9 uren. Raming *f* 40,500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verdiepen van de bedding der rivier de Amer, onder de gemeenten Hoogo- en Lage-Zwaluwe, provincie Noord-Brabant, beneden kilometerrai 63, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 1 Dec. Raming *f* 40,500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van herstellingen en verzwaringen aan de werken van den Baardwijkschen overlaat met de Rijksduin in de oostelijke vaartkade van Waalwijk, behoorende tot de werken van de Maas, met het onderhoud van die werken van 1 Januari tot en met 31 Dec. '87, benevens voor het zoo noodig leggen in '87 der zomersluiting in genoemden overlaat. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hooff, te Vucht, en den opzichter Van Erst, te Heusden. Aanw. 1 Dec. Raming *f* 2970.

Maandag, 13 Dec.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: het maken en leveren van den ijzeren bovenbouw van drie koffiepakhuizen, ten dienste van het departement der burgerlijke openbare werken in Nederl.-Indië.

Dinsdag, 14 Dec.

Nieuwerkerk (Zeel.), door kerkvoogden der Herv. gemeente, bij D. Lukker: het amoveeren der bestaande pastorie met nevenstaand gebouw, A no. 59 en het daarterplaatse bouwen van eene nieuwe pastorie. Inl. bij den bouwkundige W. Brouwer Jobz., aldaar. Aanw. 7 Dec., van 11—2 uren.

Op onbepaalden datum.

Doniaga (Fr.): het afbreken der oude en wederopbouwen van eene nieuwe huizing met schuur c.a., op de zathe, bewoond door J. H. Heykema. Inl. bij den architect M. E. Hettinga, te Langweer. Aanw. gehouden.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Leiden, 2 Nov.: het bouwen van 25 woningen aan den Morschweg, gemeente Oegstgeest, onder beheer van den architect P. G. Lancel, in 7 perceelen:

Perc. 1, timmerwerk; ingek. 5 bilj., als:		
W. v. d. Drift,	te Leiden,	*f* 11,800
C. v. Ingen,	» Bodegraven,	» 10,990
J. Christiaanse en A. Zekveld,	» Leiden,	» 10,600
C. E. Verhaaff,	» idem	» 10,312
J. Blangaar,	» idem	» 8,194
Perc. 2, steenhouwwerk; ingek. 3 bilj., als:		
D. Onnercoet,	te Leiden,	*f* 127
C. v. d. Horst,	» idem	» 128
J. C. v. Venetie & Zn.,	» idem	» 95
Perc. 3, smidswerk; ingek. 4 bilj., als:		
W. Doppert,	te Leiden,	*f* 375
W. L. de Nie,	» idem	» 315
W. L. Langenaal,	» idem	» 305
J. Nooten,	» idem	» 302
S. Smit,	» idem	» 295
Perc. 4, loodgieterswerk; ingek. 2 bilj., als:		
W. Hoogstraaten,	te Leiden,	*f* 1040
J. v. d. Heijden,	» idem	» 996
Perc. 5, stukadoorswerk; ingek. 5 bilj., als:		
A. D. Wempe,	te Leiden,	*f* 1790
A. Boekwijt,	» idem	» 1749
J. v. d. Kaai,	» idem	» 1737
C. J. Blankwaard,	» idem	» 1350
C. J. v. d. Drift,	» idem	» 1350
Perc. 6, verfwerk en glas; ingek. 9 bilj., als:		
G. H. de Jong,	te Wassenaar,	*f* 2240
L. W. J. v. d. Drift,	» Leiden,	» 1800
J. H. v. d. Drift,	» idem	» 1600
J. A. M. v. d. Geodt,	» idem	» 1594
A. v. d. Berg,	» idem	» 1370
A. Schaft,	» idem	» 1335
A. N. la Bree,	» idem	» 1082
J. P. Verhoeven,	» idem	» 1050
P. v. d. Blom en M. Bregman,	» idem	» 1040
Perc. 7, behangerswerk; ingek. 6 bilj., als:		
J. v. Benmelen,	te Leiden,	*f* 510
M. H. A. Starrenburg,	» idem	» 496
A. den Bouwmeester,	» idem	» 495
H. J. Glenjaar,	» idem	» 385
H. J. Cartier,	» idem	» 340
H. Pander,	» idem	» 325

Aan alle minste inschr. gegund.

Deventer, 5 Nov.: het bouwen van 2 woonhuizen buiten den Noordenberg, voor H. Locht, onder beheer van den architect Van Harte; ingek. 14 bilj., als:

Markevink,	*f* 3829
Hofstee,	» 3804
V. d. Spoel,	» 3800
J. Pot,	» 3800
Witteveen,	» 3889
Rood,	» 3792
Lammers,	» 3780
Pieters,	» 3770
Eskes,	» 3760
Fiet,	» 3730
Korteling,	» 3660
Tuitert,	» 3640
Eggink,	» 3610
Emerks,	» 3585

Amsterdam, 6 Nov., voor rekening der marine: 1o. de levering van 74,000 KG. Noordsche hennep in 8 kavelingen; minste inschr. J. M. van der Leije, te Maassluis, voor *f* 41.38 per 100 KG.

2o. de levering van 1580 KG. verzinkt ijzerdraad; minste inschr. Van den Honert en Punt, te Amsterdam, voor *f* 323.06½.

Olterterp, 6 Nov.: het afbreken der bestaande en het bouwen van eene nieuwe boerenplaats voor de erven Boukma, onder beheer van den architect L. de Goed, te Beetsterzwaag; ingek. 18 bilj., als:

D. J. Beek, Drachten,	*f* 5189
D. J. Keuning, Ureterp,	» 5180
K. J. Kalt, Heerenveen,	» 4999
T. T. v. Eijk, Lippenhuizen,	» 4985
K. Tolman, Boxenbergum en Doarsma, Drachten,	» 4853
J. L. Eppinga, Lippenhuizen,	» 4768
R. A. v. d. Veen, Terwispel,	» 4754
J. H. Postsma, idem	» 4734
J. H. Bos, Twijzel,	» 4720
C. de Vroeg, Terwispel,	» 4685
A. T. v. d. Veen, idem	» 4671
Y. J. Wanders, Gorredijk,	» 4544
S. H. Kielstra, Drachten,	» 4528
W. K. Burgij, Terwispel,	» 4393
W. Mienstra, 't Meer bij Beerenroam,	» 4375
A. v. d. Meer, Dragsham,	» 4164
A. Hemminga, Beetsterzwaag,	*f* 4088
D. Oosterbaan, Drachten,	» 3794

Daar de laagste inschrijver vóór de opening der biljetten verzocht niet in aanmerking te komen, wegens vergissing in zijne berekening, is het werk gegund aan A. Hemminga.

De raming was *f* 4552.

Hengelo (O.), 6 Nov.: het bouwen van vier woningen aan den kleinen Deijenboschweg, voor H. T. Arends, onder beheer van den architect J. Moll; ingek. 10 bilj., als:

H. J. Frantsen,	te Hengelo,	*f* 4830
J. H. Boonk,	» idem	» 4563
A. A. van den Berg,	» idem	» 4148
G. ter Meulen,	» Delden,	» 4100
J. Brummelhuis,	» Hengelo,	» 3967
W. ten Dam,	» idem	» 3735
A. J. Wilmink,	» idem	» 3684
A. H. M. Wesselink,	» idem	» 3680
H. J. Scholten,	» Delden,	» 3493
W. v. Leeuwen,	» Hengelo,	» 3447

gegund.

Groningen, 6 Nov.: het bouwen van eene behuizing op een terrein aan de verlengde Nieuwe Ebbingestraat, te Groningen, onder beheer van den architect K. Hoekzema; ingek. 16 bilj., als:

J. de Vries,	te Groningen,	*f* 6078
A. v. Dijk,	» idem	» 5897
E. W. Wietsema,	» idem	» 5780
E. Peters,	» idem	» 5666
J. H. Muller,	» idem	» 5639
H. Meijer,	» idem	» 5359
F. Rodders,	» idem	» 5322
D. Dooijes,	» idem	» 5296
D. Janssen,	» idem	» 5197
J. Beelings,	» idem	» 5169
H. Janssen,	» idem	» 5151
T. Y. Jelsma,	» idem	» 5086
H. Scheltens,	» idem	» 4990
H. Leffers,	» Bedum	» 4935
D. Dalmolen,	» Groningen,	» 4899
H. Berends,	» idem	» 4883

Gegund aan D. Dalmolen.

Groningen, 8 Nov.: het bouwen van een magazijn met bovenwoning op een terrein in de Nieuwe Ebbingestraat, te Groningen, voor H. F. Broekman, onder beheer van den architect K. Hoekzema; ingek. 20 bilj., als:

J. Haupt,	te Groningen,	*f* 5533
P. Zijlstra,	» idem	» 5480
H. Scheltens,	» idem	» 5444
E. W. Wietsema,	» idem	» 4989
D. Edzards,	» idem	» 4838
T. Holthuis Jr.,	» idem	» 4830
H. Janssen,	» idem	» 4823
D. Dalmolen,	» idem	» 4739
G. Meulink,	» idem	» 4747
F. Rodders,	» idem	» 4066
D. S. Dahlens,	» idem	» 4633
A. v. Dijk,	» idem	» 4629
J. H. Muller,	» idem	» 4590
E. Peters,	» idem	» 4561
D. Dooijes,	» idem	» 4553
D. Janssen,	» idem	» 4492
H. Leffers,	» Bedum,	» 4485
J. Beelings,	» Groningen,	» 4461
T. Y. Jelsma,	» idem	» 4193
H. Berends,	» idem	» 3974

Gegund aan T. Y. Jelsma.

Enschede, 8 Nov.: het bouwen van een woonhuis op een terrein aan den Noorderhagen, voor F. W. Ameling; ingekomen 9 bilj., als:

Hofstede,	te Enschedé,	*f* 1659
Meijer,	» idem	» 1480
Turin,	» idem	» 1457
Reigers,	» idem	» 1420
Jeunink,	» idem	» 1374
Wegereef,	» idem	» 1333
Vosseheld,	» idem	» 1257
Wijdeveld,	» idem	» 1222
Huckriede,	» idem	» 1170

gegund.

Amsterdam, 8 Nov.: het maken van een verhoogd perron met abri en de fundeeringen voor eene ijzeren overkapping met het lossen, stellen en gedeeltelijk verven dezer overkapping en het uitbreiden van de spoorinrichtingen op het stationsemplacement Baarn, met bijbehoorende werken, voor de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij; ingekomen 16 bilj., als:

A. Keers, Hilversum,	*f* 16,940
M. A. J. Taverne, 's-Hage,	» 16,146
C. Bos, Haarlemmermeer,	» 16,145
H. J. Meekers, Amsterdam,	» 15,993
K. J. Ruijsch v. Dugteren, Utrecht,	» 15,963
J. Visser Gz., Papendrecht,	» 15,943
A. v. d. Meijden Az., Harlinksveld,	» 15,860
L. Kok, Ijmuiden,	» 15,700
J. v. d. Berg, Amersfoort,	» 15,628
D. J. Uenberg, Rotterdam,	» 15,490
E. Wonda, Naarden,	» 14,993
A. J. Schouten, Gouda,	*f* 14,990
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 14,899
F. H. Joseph, Utrecht,	» 13,658
W. v. Doornik, Baarn,	» 13,487
W. v. d. Kooij, Amersfoort,	» 13,195

Breda, 9 Nov.: het bouwen van een werkplaats, bergplaats, winkelpui en eenige verbeteringen bij de huizinge, gelegen in de Telbrugstraat, onder beheer van den architect A. Verlegh.

Timmerwerk; ingek. 5 bilj., als:

W. v. Oosterhout,	te Breda,	*f* 1080
Ant. Dielen,	» idem	» 1063
M. v. Sevenbergen,	» idem	» 1054
J. J. Kooijmans,	» idem	» 1052
W. F. Reichardt,	» idem	» 1005

Metselwerk; ingekomen 9 bilj., als:

R. Wierex,	te Breda,	*f* 1500
C. de Kanter,	» idem	» 1399
P. Rijnaart,	» Ulvenhout,	» 1310
W. v. Bressel,	» Breda,	» 1305
G. v. d. Sande,	» idem	» 1280
J. A. Mol,	» idem	» 1279
A. v. d. Heide,	» idem	» 1233
J. Mol,	» idem	» 1227
J. P. Kleiner,	» idem	» 1200
Massa;		
J. P. Kleiner,	» idem	» 2313

Aan de minste inschr. is het werk gegund.

Zalt-Bommel, 9 Nov.: de levering van 28 dikke vinnen noodhout op verschillende plaatsen in het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk; aangenomen gemiddeld voor *f* 34 per dikke vin.

's-Hage, 10 Nov.: het wegruimen van een in de Nieuwe-Maas, onder de gemeente Ridderkerk, nabij het huis «Ten Donk", tusschen de kilometerrassen 132 en 133 gezonken vaartuig; ingek. 8 bilj., als:

B. v. Tiffelen,	te Leeuwen,	*f* 3330
G. C. Weltevrede,	» Maasluis,	» 3200
P. Hoebee,	» Dordrecht,	» 2850
A. Fisscher,	» 's-Bosch,	» 2643
J. T. Metzelaar & Co.,	» Harlingen,	» 2500
A. v. d. Tak,	» Goedereede,	» 2474
J. v. d. Wal,	» Harlingen,	» 2370
A. J. Smit,	» Rotterdam,	» 2240

Utrecht, 11 Nov.: het amoveeren van een huis genaamd «Hôtel Neuf" op het Vroeburg, te Utrecht, en het bouwen van 2 winkel- en 2 bovenhuizen, onder beheer van den architect W. J. van Vegelpoel; ingekomen 11 bilj., als:

J. M. Wolf,	te Utrecht,	*f* 25,942
G. v. Rassel,	» idem	» 23,777
J. H. de Borst,	» idem	» 20,998
B. J. v. Baaren,	» idem	» 23,990
H. Vermeer,	» idem	» 23,400
K. J. v. Dugteren,	» idem	» 22,939
J. Krupp,	» idem	» 22,824
C. v. Straaten,	» idem	» 21,978
J. H. de Vos,	» idem	» 20,975
M. v. Zeeland,	» idem	» 20,077
H. J. Stolker,	» idem	» 19,977

Enschede, 11 Nov.: de verbouwing en lijfbouwing der industrie- en handelsschool, het bouwen van een gymnastiekgebouw en het maken van metselwerk, een en anderen dienende der Ned. school voor nijverheid en handel, onder beheer van den architect J. Moll, te Hengelo; ingek. 9 bilj., als:

	gebouwen	meubelen	noaas	met stoomen afvoerlijnwerk
J. Bakkerijn, 's-Hage,	*f* 33,000			*f* 56,550
A. Sevenhuijsen, Gorinchem,	40,975			55,438
A. H. M. Wesselink, Hengelo,	45,150			52,300
Tolman en Doarsma, Drachten,	43,744			50,022
J. Brals Jr., Meppel,	42,893	7111	49,189	49,959
J. E. J. Kalt, Heerenveen,	43,817	5109	48,977	49,759
J. v. d. Wierd Jz., Beverwijk,	42,500	5389	47,889	48,540
H. Timmer, Meppel,	42,270	5560	47,770	48,320
P. Fijlstra, Enschedé,	39,700	5360	45,060	46,750

Delft, 11 Nov., voor rekening van het hoogheemraadschap Delfland: 1o. de leverantie van

eenige zware rijsmaterialen; minste inschr. C. J. Visser, te Sliedrecht, voor *f* 1590.

2o. de levering van 10,000 bos riet; minste inschr. T. Kleijn, te Sliedrecht, voor *f* 697.

Groningen, 11 Nov.: de levering van diverse materialen voor de gemeente, in 5 perceelen; minste inschr. waren:

Perc. 1, gesmeed ijzer, Th. W. Eising, voor 6½ % beneden tarief.

Perc. 2, steen, kalk, cement enz., H. D. Henkers, voor 4½ % beneden tarief.

Perc. 3, lood, zink enz., J. van der Woude, voor 8 % boven tarief.

Perc. 4, hardsteen, M. Derksema, voor 7 % boven tarief.

Perc. 5, roegen, spijkers enz., firma Holthuis, voor 28 % beneden tarief.

Oosterbeek, 11 Nov.: het bouwen van eene villa met bijlevering van alle materialen en arbeidsloonen, onder beheer van den bouwkundige H. A. Klaasses; ingek. 7 bilj., als:

Firma Wed. R. de Vries, Wageningen,	*f* 5170
Gebr. Geerlings, Oosterbeek,	» 4372
H. Langelaar en R. Busser, idem	» 4350
H. A. v. d. Zande, Arnhem,	» 4330
A. A. v. Baeschoten, Velp,	» 4218
H. Gerritsen, Elden,	» 4215
W. Degen, Oosterbeek,	» 4170

Groningen, 11 Nov.: de levering van 600 zaalstoelen van notenboomenhout voor de Harmonie, onder beheer van den architect H. Raammaker; ingek. 13 bilj.; als:

			per stuk.
C. G. Kühn,	te	Groningen,	*f* 5.80
J. P. Billing,	»	Amsterdam,	» 5.40
S. de Waard,	»	Groningen,	» 5.35
Brongers & Co.,	»	Rotterdam,	» 5.14
Firma Bruin,	»	Groningen,	» 4.90
H. v. d. Veen,	»	idem	» 4.85
P. Kunst,	»	idem	» 4.83
J. Bleeker en A. v. d. Berg,	»	idem	» 4.33
B. v. Bolhuis,	»	idem	» 4.30
Van Gilse en Van der Meer,	»	Rotterdam	» 4.25
C. G. Kühn Jr.,	»	Groningen,	» 4.16
J. Tuineke,	»	idem	» 3.35
J. J. v. Schaik,	»	Utrecht,	» 2.92½

Omtrent de gunning is nog geen besluit genomen.

Middelburg, 12 Nov., onder beheer van het departement van waterstaat: 1o. het driejarig onderhoud van den Rijksdam, de terp en getijmeter te Bath; ingek. 1 bilj., van D. Belier Cz., te Rilland-Bath, voor *f* 595 per jaar

Raming » 670 » »

2o. het driejarig onderhoud der Rijkswerken op de binnenreede en van den getijmeter te Brouwershaven; ingek. 2 bilj., als:

J. Vink, Brouwershaven,	*f* 600 per jaar
C. Kappers, idem	» 1815 in 3 jaren
Raming	» 609 per jaar

's-Bosch, 12 Nov., voor het ministerie van waterst. enz.: 1o. het voortzetten der verhooging van den Rijks-grootenweg der 2e klasse no. 4, van 's-Bosch naar de rivier de Maas, in de richting van Utrecht; minste inschr. A. Geldres, te Nijmegen, voor *f* 11,639. Raming *f* 12,650.

2o. het maken van twee wisselplaatsen op de Zuid-Willemsvaart; minste inschr. D. K. Boss, te Sliedrecht, voor *f* 2800. Raming *f* 2940.

Leeuwarden, 12 Nov.: het kanaliseeren van de Tjonger, 2e gedeelte, voor rekening der provincie Friesland; ingek 9 bilj., als:

D. Cramer, Midwolda,	*f* 448,000
P. Heil en A. Bloks, Zwolle,	» 427,300
B. Voordenag, Dordrecht,	» 426,900
W. P. de Vries, Rossum,	» 426,100
J. N. Kruizinga, Groningen,	» 425,600
J. Dekter, Leeuwarden en J. H. Bos Tuijzel,	» 425,400
C. de Jong en C. de Ruitor, Hardinksveld,	» 425,000
F. Swets, Amside,	» 424,900
Y. F. Kloosterman, Hemelum, en H. G. Brouwer, Stiens,	» 358,800
Raming	» 414,260

Zwolle, 12 Nov.: het verbouwen der Rijkslagere school te Willemsoord, gemeente Steenwijkerwold, en het doen van herstellingen aan de woning van den onderwijzer alsdaar, voor rekening van den Staat; ingek. 19 bilj.; minste inschr. C. L. Schriere, te Bosschraggie bij Joure, voor *f* 8668; gegund. Raming *f* 10,200.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 20 NOVEMBER 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 22 Nov.

Zutfen, te 11 uren, door Barend M. Heertjes, in het hotel het Zwijnshoofd: het verbouwen en inrichten tot tapijt- en beddenmagazijn van het perceel E 4 aan het Rijkenhage bij den manufacturenwinkel. Aanw. gehouden.

Delft, te 11½ uren: het maken van eene beschoeiing van dompplanken, ten behoeve der fabriek van producten uit beenderen, alhaar. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het afgraven van een gedeelte duin achter de Naald te Scheveningen. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer 46 van het administratiegebouw aan het Droogdok:

1o. Bestek no. 391, de levering van grèskeien, in 2 perceelen;

2o. Bestek no. 392, het maken van den onderbouw en het maken, leveren en opstellen van den bovenbouw eener draaischijf van 13,50 M. middellijn, met bijbehoorende werken op het terrein van de werkplaats te Haarlem, in 2 perceelen. Raming perc. 1 *f* 2000, perc. 2 *f* 4200.

Inl. bij den ingenieur van den weg, in kamer 134 van genoemd administratiegebouw.

Dinsdag, 23 Nov.

Delft, te 10 uren, door den directeur der artillerie-stapel-en-constructiemagazijnen, in de Houttuinen: de levering van verschillende metalen enz., ten behoeve van verschillende diensten in Nederl.-Indië, in 7 perceelen.

Noordwijk (Z.-H.), te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een nieuw raadhuis. Inl. bij den architect Nic. Molenaar, te 's-Hage. Aanw. gehouden.

Haarlem, te 12 uren, in het benedenlokaal van de société «Trouw moet blijken»: het verdiepen van verschillende wegsloten in den Grooten IJppolder. Aanw. gehouden.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 109, de levering van eiken wisselhout. Inl. bij den sectie-ingenieur Ch. Ronson, te Lusk.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 110, de levering van eikenhouten dwarsliggers, in 3 perceelen. Inl. bij den sectie-ingenieur Ch. Ronson, te Lusk.

Woensdag, 24 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken en stellen van den ijzeren bovenbouw voor de draaibrug in den ongelegden grooten weg van Utrecht naar Leiden, onder de gemeente Utrecht, provincie Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming *f* 19,990.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhoud van de schutsluizen en bijbehoorende werken te Nigtevecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming *f* 2000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het doen van eene zandstorting op het Open IJ te Amsterdam, ter plaatse van den te bouwen syphon nabij Zeeburg, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit te Amsterdam. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhoud van de schutsluis en bijbehoorende werken nabij den Groenendijk, benoorden Utrecht, en het onderhoud van het vervuimde en het omgelegde gedeelte van den Vaartschen Rijn onder de gemeenten Jutfaas en Vreeswijk, provincie Utrecht, ged. '87, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming perc. 1 *f* 130, perc. 2 *f* 3560.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van voorzieningen aan de oevers van de Nieuwe Merwede, tusschen de kilometervuren 104 en 120, onder de gemeenten Werkendam en Sliedrecht. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn, te Dordrecht, en den opzichter Baumer, te Werkendam. Aanw. gehouden. Raming *f* 9050.

Dordrecht, door het bestuur der Dordrechtsche zwem- en badinrichting: het leveren en plaatsen eener drijvende zwem- en badinrichting in de Oude-Maas.

Sliedrecht, het doen van eene belangrijke verandering aan een stoomsleepveer.

Inl. bij B. Zuiderhoek, te Sliedrecht.

Donderdag, 25 Nov.

Oosterbeek, te 11 uren, door burg. en weth. van Renkum: het verbouwen, eene verdieping verhoogen en het verder inrichten van een bestaand winkelhuis voor post- en telegraafkantoor, te Oosterbeek. Aanw. 22 Nov., te 12½ uren.

Medemblik, te 12 uren, door de localspoorwegmaatschappij Hollands Noorderkwartier, op het Koggenhuis: bestek no. 11, het vervaardigen, leveren en stellen van den ijzeren bovenbouw van 12 vaste bruggen in den localspoorweg Medemblik—Hoorn. Inl. bij den ingenieur Krieger, te Medemblik.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.:

1o. het verrichten van eenige verfwerken aan het raadhuis, ged. '87;

2o. het stoffen, wasschen, bijwerken en witten der stukadoorwerken aan het raadhuis, ged. '87;

3o. het leveren van nieuwe glasgordijnen, het wasschen en verlijmen van alle glasgordijnen enz. in het raadhuis, ged. '87;

4o. het onderhouden van kachels in het raadhuis, ged. '87.

Bilj. inzenden uiterlijk 24 Nov.

Vrijdag, 26 Nov.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opruimen van ondiepten in het kanaal de Dieze, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissements-ingenieur Keurenaer, beiden te 's-Bosch, en den opzichter Vrueg, te Crevecoeur. Aanw. gehouden. Raming *f* 2000.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en kommandant der marine: de levering van: eiken balken, eiken krommers, wrangschot, roosterlatten enz., dennen masten, vuchten en ruren masten en spieren, Noordsche houtwaren, groenen balk-, Noordsche en Pruisische delen, enz., dakdelen, grenen ribben, schroten en latten, dennen delen, dennen ribben, schroten en latten, vuren delen, iepen-, esschen-, lindem-, pereboomen- en wilgenhout, riemen, azijn-, pok-, bulletree-, rood- of paardevleeschhout, duigen en bodemstukken, houten hoepels, grenen en vuren duigen en bodemstukken, alles aan de directie der marine, te Amsterdam, en 2o. Rigasche masten aan de directie der marine, te Willemsoord.

Zaterdag, 27 Nov.

Wormerveer (N.-H.), te 12 uren, door de commissie voor het maken van een wandelweg, in de Nieuwe Société: het maken van een wandelweg in de gemeente Wormerveer van den Stationsweg naar de Wormerstraat, alhaar, met inbegrip der in dien weg vallende vaste bruggen, de bestrating enz. Inl. bij den bouwkundige D. Stam Mz., te Wormerveer. Aanw. 24 Nov., te 11 uren.

Utrecht, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van eene openbare school 3e soort met onderwijzerswoning en gymnastieklokaal op het terrein van het af te breken perceel, gelegen aan het Jaarsbergerhof wijk H no. 305. Aanw. 22 Nov., te 10½ uren.

Verwolde (Geld.), te 1 uur, ten huize van den werkbaas Leman: het bouwen van een karmanswoning en van een dagloonerswoning, beiden te Verwolde. Aanw. 27 Nov., te 10 uren.

Maandag, 29 Nov.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan het gebouw van het prov. gouvernement van Zuid-Holland, te 's-Hage, ged. 2 jaren, ingaande 1 Jan. '87 en eindigen 1 Dec. '88. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterst. J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. 25 Nov., te 10 uren.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het vernieuwen der brug in het jaagpad langs de Delftsche Vliet, over den voorwaterkeep van het stoomgemaal van den Plaspoelpolder. Inl. bij den hoofdingenieur J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. 23 Nov., te 10 uren. Raming *f* 1300.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het maken en stellen van een ijzeren marktoverdekking op het Waterlooplein;

2o. het aanplempen van een deel der Wittenburgergracht en het bouwen van een schoeiing en riool achter de openbare lagere school der 1e klasse no. 1, aan de Kleine Wittenburgerstraat.

Inl. voor de werken, sub 1 genoemd, bij den stads-architect, raadhuis kamer no. 101, en voor de werken, sub 2 genoemd, bij den stadsingenieur, raadhuis kamer no. 106.

Dinsdag, 30 Nov.

Bodegraven, te 11 uren, door commissarissen van den straatweg van Gouda naar Bodegraven, in het logement Blom: het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan gezegden straatweg met de daartoe behoorende kunstwerken, voor 3 jaren, aanvangende 1 Jan. '87. Inl. bij notaris De Ridder, te Bodegraven. Aanw. 25 Nov., te 11½ uren.

Rotterdam, te 11 uren, in het café Frascati: het bouwen van twee enkele en drie dubbele panden. Inl. bij den architect W. C. Coepijn. Aanw. 26 Nov., te 11 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 107, de levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en onderlegplaten, stalen schroefbouten en ijzeren haakbouten, in 3 perceelen. Inl. bij den sectie-ingenieur Ch. Ronson, te Lusk.

Utrecht, door de Ned. Rijnspoorwegmaatschappij: het maken van een houten brug en schoeiing over- en langs de zuidelijke hermsfoot nabij de Overamstelstraat, ten dienste van een spoor voor de Delihierbrouwerij, te Nieuweramstel. Bilj. inzenden uiterlijk 29 Nov. Aanw. 24 Nov., te 11 uren.

Woensdag, 1 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de levering van hallaasteen voor de Rijksrivierwerken op de Maas, in 2 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hooff, te Vucht, en de opzichters Willems, te Maastricht, Droste, te Roermond, Kooreman, te Venloo, Groenen, te 's-Bosch, en Van Enst, te Heusden. Aanw. 24 Nov.

Amsterdam, te 1 uur, vanwege het ministerie van koloniën, in het zoogenaamd West-Indisch slachthuis: het onderhouden van en het aanbrengen van eenige verbeteringen benevens het doen van eenige herstellingen aan het koloniaal établissement, gedurende de jaren

'87, '88 en '89. Inl. bij den hoofdopzichter der landsgebouwen G. D. Wijndels de Jongh, te Amsterdam. Aanw. 24 Nov., te 10 uren.

Donderdag, 2 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der Rijkszeewerken op het eiland Wieringen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Hoogenboom, te Hoorn. Aanw. 25 Nov. Raming *f* 7500 per jaar.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best: het uitvoeren van eenig baggerwerk in het Noordzeekanaal vóór de zoogenaamde Muidsluis te Spaarndam, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 25 Nov.

Buitenpost, door den mr. timmerman J. van der Molen: het bouwen van eene nieuwe stelplaatsing, met wegneming van het oude gebouw c.a. op Sijteburen, onder Grouw. Bilj. inzenden 1 Dec. Aanw. 24 Nov., te 12 uren.

Vrijdag, 3 Dec.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het maken, leveren en stellen van openbare waterpleinbuizen. Aanw. 25 Nov., te 10 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het vergrooten en verbouwen van het postkantoor met directeurswoning te Hellevoetsluis, ten behoeve van den vereenigden post- en telegraafdienst. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den opzichter der landsgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. 26 Nov., te 12 uren. Raming *f* 6205.

Zaterdag, 4 Dec.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van Keulsche vaart, in de provincie Utrecht, ged. '87. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Heckmann, te Utrecht. Aanw. 27 Nov. Raming *f* 2890.

Zutfen, door den directeur der gemeente-gasfabriek, de levering van de in '87 benoodigde Eng. gietijzeren buizen en fittings, koperen fittings en compositiebuis, alles 1e qualiteit.

Woensdag, 8 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel der landsgebouwen te 's-Hage, ged. '87. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. 1 Dec. te 9 uren. Raming *f* 40,500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verdiepen van de bedding der rivier de Amer, onder de gemeenten Hooge- en Lage-Zwaluwe, provincie Noord-Brabant, beneden kilometerraai 65, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Hosch. Aanw. 1 Dec. Raming *f* 40,500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van herstellingen en verniewingen aan de werken van den Baardwijkschen overlaat met de Rijkssluis in de oostelijke vaartkade van Waalwijk, behoorende tot de werken van de Maas, met het onderhoud van die werken van 1 Januari tot en met 31 Dec. '87, benevens voor het zoo noodig leggen in '87 der zomersluiting in genoemden overlaat. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hoorn, te Vucht, en den opzichter Van Enst, te Heusden. Aanw. 1 Dec. Raming *f* 2970.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Oude-Maas, tusschen de kilometerraaien 118 en 119, onder de gemeente Dordrecht, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 1 Dec. Raming *f* 6280.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in het gebouw der Maatschappij Tot Nut van 't Algemeen N.-Z. Voorburgwal no. 212: de levering van verschillende benoodigdheden, in 32 perceelen.

Donderdag, 9 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het 'prov. best.: het driejarig onderhoud der Pettemer zeewering, behoorende tot de Rijkszeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. 2 Dec. Raming *f* 14,000 per jaar.

Spierdijk, te 1 uur, door het R.-K. kerkbestuur St. Joris, in de herberg van J. de Haan: het sloopen van het priesterkoor en het bouwen van een gedeelte nieuwe kerk, enz., alsaar. Inl. bij den bouwmeester A. C. Bleys, te Amsterdam, en bij den opzichter D. Sutherland, op het bouwterrein, te Spierdijk.

Oudenbosch, te 3 uren, door burg. en weth., ten huize van P. J. Boerkamp: bestek no. 1, het afbreken der bestaande brug over de Mark in de strekking van den provincialen grintweg Oudenbosch—Standdaarbuiten en het wederopbouwen van stevenen pijlers en landhoofden; bestek no. 2, het leveren en stellen eener plaatijzeren draaibrug op den bij bestek 1 aanbesteden onderbouw; bestek no. 72 het afbreken der brug bij bestek no. 1 bedoeld, het wederopbouwen van stevenen pijlers en landhoofden, het vervoeren, plaatsen en verleggen met bijkomende werken eener plaatijzeren draaibrug uit Antwerpen. Inl. bij den architect F. A. H. van der Vaart, te Oud-Gastel. Aanw. 4 Dec., te 10 uren.

Vrijdag, 10 Dec.

Assen, te 11 uren, door het prov. bestuur van Drente: het vierjarig onderhoud van den provincialen weg van Assen over Rolde en Gieten naar de Hilte, aanvangende 1 Jan. '87 en eindigende 1 Dec. '90. Inl. bij den hoofdingenieur, te Assen.

Maandag, 13 Dec.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: het maken en leveren van den ijzeren bovenbouw van drie koffiepakhuizen, ten dienste van het departement der burgerlijke openbare werken in Nederl.-Indië.

Dinsdag, 14 Dec.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van eenige buitengewone werken aan den weg van Groningen naar de Drentsche grens. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Bauer, te Groningen. Aanw. 7 Dec. Raming *f* 2850.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 450, het maken van de grond- en kunstwerken, het uitbreiden en wijzigen van sporen en wissels en het verrichten van eenige andere werkzaamheden ten behoeve van de uitbreiding van het station Rozendaal. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectie-ingenieur H. E. Beunke, te Breda. Aanw. 7 Dec., te 12 uren. Raming *f* 82,000.

Nieuwerkerk (Zeel.), door kerkvoogden der Herv. gemeente, bij D. Lokker: het amoveeren der bestaande pastorie met het nevenstaand gebouw, A no. 19 en het daarterpl'satse bouwen van eene nieuwe pastorie. Inl. bij den bouwkundige W. Brouwer Johz., alsaar. Aanw. 7 Dec., van 11–2 uren.

Woensdag, 15 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot verbetering der rivier de Maas, tusschen de kilometerraaien 89 en 96, onder de gemeente Bossel, hertogdom Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hooff, te Vucht, en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. 8 Dec. Raming *f* 29,200.

Donderdag, 16 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der Heldersche zeewering, behoorende tot de Rijkszeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. 9 Dec. Raming *f* 7200.

Vrijdag, 17 Dec.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vervangen van een houten door een ijzeren draaibrug over het Apeldoornsche kanaal, provincie Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Arnhem, den ingenieur Van Manen, te Zutfen, en den opzichter Van Enst B.Jz., te Apeldoorn. Aanw. 9 en 11 Dec. Raming *f* 3840.

Nagekomen Afloopen.

Assen, 18 Nov.: het amoveeren van het huis, hoek Stationsstraat en het bouwen van een burgerwoonhuis, onder beheer van den architect T. Boonstra; ingek. 13 bilj., als:

J. Jonker,	te Assen,	*f* 5749
J. P. Broekema,	» idem	» 5540
A. de Vries,	» idem	» 5295
H. Smallenbroek,	» idem	» 5253
J. Brals Jr.,	» idem	» 5169
J. B. Broekema Jr.,	» idem	» 4948
H. Winters,	» idem	» 4889
A. J. Diehlman,	» idem	» 4871
C. v. Zoelen,	» idem	» 4858
J. P. Bok,	» idem	» 4831
D. B. Wiering,	» idem	» 4680
T. Holthuis,	» Groningen,	» 4677
H. Schimmelpenning,	» Assen,	» 4180
Raming		» 4600

's-Hosch, 19 Nov.: het beplanten van eenige gedeelten der dijken langs de Zuid-Willemsvaart, met bijbehoorende grondwerken, voor rekening van den Staat; ingrk. 1 biljet van A. van Halsvoort, te Nuland, voor *f* 2645. Raming *f* 2980.

's-Hage, 19 Nov.: het aanleggen van een riool in een gedeelte van de Laan-van-Meerdervoort, de Chaussëstraat en de Koningin-Emmakade, alsaar; minste inschr. J. de Bruijn, te 's-Hage, voor *f* 4465.

Groningen, 19 Nov.: het maken van een paar reserve-hoogeloodsdeuren voor de buitensluis van het Eemskanaal te Delfzijl; ingek. 5 bilj., als:

J. Heikens,	te Appingedam,	*f* 4690
J. v. Buuren,	» Delfzijl,	» 4380
G. Ch. M. Rottinghuis,	» idem	» 4115
G. Hazelhof,	» Oude-Pekela,	» 3882
N. v. Dijk,	» Delfzijl,	» 3794

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Zwolle, 12 Nov.: het verbouwen van de Rijkslagere school te Willemsoord, gemeente Steenwijkerwold, en het doen van herstellingen aan de onderwijzerswoning, alsaar; ingekomen 19 bilj., als:

R. Post,	te Heerenveen,	*f* 10,800
A. F. de Boer,	» Oudeschoot,	» 10,795
J. Nijtolt,	» Wolvega,	» 10,584
J. de Boer,	» Steggerda,	» 10,333
J. E. Mulder,	» Noordwolde,	» 10,180
S. Brugge,	» Spanga,	» 10,157
L. S. Brugge,	» Oosterzijl,	» 10,040
R. Braintjes,	» Meppel,	» 9,898
J. Ets Mz.,	» Noordwolde,	» 9,613
J. Pen,	» Steenwijkerwold,	» 9,468
E. Groenink,	» Steenwijk,	» 9,444
J. de Boer & Zn.,	» idem	» 9,415
B. v. d. Plas,	» idem	» 9,365
H. Smallenbroek,	» Assen,	» 9,199
J. G. Hofman,	» Blesse,	» 9,180
H. Jalvingh,	» Assen,	» 8,977
J. Otten,	» Meppel,	» 8,888
G. J. Abersan,	» Steenwijk,	» 8,753
C. S. Schieve,	» Boornbergum,	» 8,686

's-Hage, 13 Nov.: het gedeeltelijk amoveeren van 3 villa's te Scheveningen en het verbouwen dezer tot een hotel, voor rekening van J. de Jongh & Co., onder beheer van den architect Joh. Mutters Jr.; ingek. 15 bilj.; als:

A. C. Paardekooper,	te 's-Hage,	*f* 44,320
Gebr. Vos,	» idem	» 44,200
J. C. Pietersen,	» idem	» 43,700
A. Stigter,	» idem	» 43,640
Steffens en Wijnekus,	» idem	» 42,900
H. E. de Baan,	» Scheveningen,	» 42,855
J. v. Lith,	» 's-Hage,	» 42,500
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 42,200
P. C. Quist,	» idem	» 42,080
F. H. v. Malsen,	» idem	» 41,880
Gebr. Boutman,	» idem	» 41,668
Heijenbourg,	» Rotterdam,	» 41,200
A. Pauptit,	» Scheveningen,	» 40,900
J. Schiferli,	» idem	» 40,600
S. M. Fernim,	» idem	» 39,670

Nog niet gegund.

Wisselkerke, 13 Nov.: het maken eener verhooging en verzwaring van den inlaagdijk en het maken van een verbindingsdam in de waterkeering van den calamiteusen Vlietepolder; ingek. 12 bilj., als:

Joh. de Jonge, Biesslingo,		*f* 26,200
Corn. Bolier Cz., Bruinisse,		» 25,800
Joh. Lindenbergh, Wemeldinge,		» 23,300
P. J. Visser, Hansweerd,		» 22,900
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,		» 22,200
C. de Wilde, Kattendijke,		» 21,900
C. v. d. Plas, Hardinksveld,		» 19,600
A. v. d. Beek, Zaamslag,		» 19,000
M. v. d. Hoek, Neuzen,		» 18,940
Jac. Jansen,	idem	» 18,230
C. Versteeg, Hardinksveld,		» 18,850
C. D. Bolier, Scherpenisse,		» 17,299
gegund.		
Raming		*f* 17,300

Doetichem, 15 Nov.: het bouwen van een huis aan den straatweg naar Terborg, onder beheer van den architect Orink; ingekomen 8 bilj., als:

W. H. E. Meijer,	te Zelhem,	*f* 1248
F. Siebedink,	» Doetichem,	» 1158
F. P. Maanding,	» idem	» 1146
H. Rozier,	» idem	» 1127
H. J. Mussink,	» idem	» 1097
J. H. Wassink,	» Ambt-Doetichem,	» 1074
J. Stenden,	» Doetichem,	» 1072
Th. Bleumen,	» Ambt-Doetichem,	» 959
gegund.		

Rotterdam, 14 Nov.: het maken van eene fabriek van banket-, chocolaad- en suikerwerken, met woonhuis en stalgebouw, aan de Hugo-de-Grootstraat, onder beheer van den architect J. S. C. van de Wall; ingrk. 9 bilj., als:

C. J. v. Tusschenbroek, Rotterdam,		*f* 95,700
P. G. Winters, Kralingen,		» 94,884
A. Pieza, Rotterdam,		» 92,750
G. A. v. Spanje,	idem	» 92,200
H. Dekker,	idem	» 91,500
J. J. v. Sluisdam, Dordrecht,		» 89,370
B. H. Beijerwellen, Rotterdam,		» 88,990
W. P. v. d. Laan,	idem	» 84,729
K. v. d. Sluijs, Ijsselmonde,		» 82,989

's-Hage, 15 Nov.: 1o. het onderhoud van het Zederikkanaal en Rijksstoomgemaal te Arkelschendam, ged. '87, onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.; ingekomen 8 bilj., als:

J. Schouten en J. J. de Gilde, Vianen,		*f* 36,500
H. Schuijt en C. de Ruijter, Hardinksveld,		» 35,379
G. de Hoog, Gorichem,		» 34,490
J. L. de Jongh, Ameide,		» 33,123
A. A. E. Veenenbos, Brielle,		» 32,800
A. de Groot, Heukelum,		» 32,600
A. Kraaijevelt, Sliedrecht,		» 31,980
A. Prins Thz., idem		» 31,722
Raming		» 33,000

2o. het driejarig onderhoud der Lingewerken te Asperen; ingrk. 3 bilj., als:

		per jaar
J. L. de Jongh, Ameide,		*f* 1886
A. de Groot Cz., Heukelum,		» 1770
J. v. Wassel, Wijk-bij-Duurstede,		» 1629
Raming		» 1800

Amsterdam, 15 Nov., voor rekening der gemeente: 1o. het aanplempen van een gedeelte van den Kwakerspoel bij de Potgieterstraat en het terrein van den houtaangroden »de Botertien"; ingrk. 7 bilj., als:

G. D. v. Doorn,	te Amsterdam,	*f* 25,500
J. Kooij,	» idem	» 29,000
C. J. Hartog,	» idem	» 29,450
C. v. Boven,	» idem	» 25,900
W. Ambachtsheer,	» idem	» 19,300
Rijkers,	» Kolham,	» 14,994
P. Westmaas,	» Amsterdam,	» 13,874

2o. het leveren van hardsteenwerk (trottoirband); ingrk. 7 bilj., als:

		per M¹
L. Piron en F. Parmentier, Huy,		*f* 1.96
Hagedoorn en Bergendahl, Amsterdam,		» 1.95
E. Jansen en Ed. Burlion, Luik,		» 1.87
L. Goffin & Co.,	idem	» 1.85
H. J. Bosman, Rotterdam,		» 1.85
P. Lagendijk, Utrecht,		» 1.79½
L. Chainaije, Luik,		» 1.69

Maastricht, 15 Nov.: het onderhoud van het provinciaal gouvernementsgebouw te Maastricht, ged. '87/'88; ingekomen 4 bilj., als:

J. Schenk,	te Maastricht,	*f* 2985
J. H. Meijers,	» idem	» 2843
H. Bordan,	» idem	» 2797
W. Wittelings,	» idem	» 2600

Hengelo (Geld.), 16 Nov.: het bouwen van zes woonhuizen, op een terrein, gelegen aan den Woltersweg; ingek. 13 bilj., als:

W. v. Leeuwen,	te Hengelo,	*f* 5790
J. G. Meijer,	» Enschedé,	» 5350
B. J. Grosthengel,	» Borne,	» 5345
H. J. Brummelhuis,	» Hengelo,	» 5250
W. ten Dam,	» idem	» 5190
H. H. M. Wesselink,	» idem	» 5189
F. Morselt,	» Borne,	» 5084
C. J. Louw,	» Hengelo,	» 5000
J. H. Boonk,	» idem	» 4965
A. J. Wilmink,	» idem	» 4890
E. Rademeijer,	» idem	» 4880
H. J. Scholten,	» Stad-Delden,	» 4739
H. J. Frantzen,	» Hengelo,	» 4700
gegund.		

Almelo, 16 Nov.: het bouwen van een koffiehuis met bovenhuis op een perceel grond, tegenover het stationsgebouw; minste inschr. C. Eckhardt, te Almelo, voor *f* 5704.

Amsterdam, 16 Nov.: het ophoogen van gronden enz. in den Stads- en Gasthuispolder; minste inschr. P. Zonn, voor *f* 6432.

Groningen, 16 Nov.: het bouwen van een loods, lang 30 breed 16 M., onder beheer van den architect W. van der Heide; ingekomen 22 bilj., als:

J. J. Toonsen,	te Groningen,	*f* 5050
D. Edzards,	» idem	» 4662
M. Schoen,	» idem	» 4542
E. Berkenbosch,	» idem	» 4468
H. Kiel,	» idem	» 4400
T. Y. Jelsma,	» idem	» 4333
J. Werkman,	» idem	» 4331
D. Jansen,	» idem	» 4315
H. J. Walker,	» idem	» 4314
E. Peters,	» idem	» 4197
D. Boeijes,	» idem	» 4187
J. Beelings,	» idem	» 4141
J. de Vries,	» idem	» 4050
H. Berends,	» idem	» 3995
E. W. Wiebenga,	» idem	» 3884
T. Bos,	» Bedum,	» 3870
P. v. d. Werf,	» Groningen,	» 3797
R. Fekkes,	» idem	» 3787
A. v. Dijk,	» idem	» 3748
T. Holthuis,	» idem	» 3704
J. Wiltinis,	» Bedum,	» 3580
A. Sickman,	» Hoogkerk,	» 3305
K. Lenz,	» Ruischerbrug,	» 3125

gegund.

Alkmaar, 16 Nov., voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 130,000 straatklinkers, Waalmoppen; minste inschr. G. H. Keijzer, te Ijsbrechtum; voor *f* 15.15 per duizend.

2o. de levering van 7000 Ben.-Ahinkeien; minste inschr. E. Janssen en Burlion, te Luik, voor *f* 109 per duizend.

's-Hage, 17 Nov., onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.: 1o. het voortzetten der verruiming van den bovenmond van den Botlek, ter verbetering van de Nieuwe-Maas, benden de oostpunt van Rozenburg; ingekomen 4 bilj., als:

		per M³
A. L. v. Wijngaarden IJz., Sliedrecht,		*f* 0.45⁹/₁₀
T. Volker, Dordrecht,		» 0.43
A. G. Huyskes, Hedel,		» 0.41
H. Bennink H.Rz., Utrecht,		» 0.37⁸/₁₀
Raming		» 0.44

2o. de uitvoering van baggerwerk tot onderhoud van de bodemdiepte in de Berghaven voor Rijksvaartuigen te Hoek-van-Holland; ingek. 1 bilj., van A. Volker Lz., Sliedrecht en P. B. Bos, Gorichem, voor *f* 0.37 per M³

Raming » 0.37 » »

3o. het verrichten van baggerwerk in het vaarwater der Nieuwe-Maas, boven Brielle; ingek. 4 bilj., als:

A. L. v. Wijngaarden IJz., Sliedrecht,		*f* 6480
P. Nederhof en D. M. Smits, idem		» 6170
T. Volker, Dordrecht,		» 5900
H. Bennink H.Rz., Utrecht,		» 5237
Raming		» 6800

Delft, 17 Nov.: het verhoogen en verzwaren van den kruisschweg, tevens waterkeering van den Noordkethelpolder, langs de Z.-W. zijde der Schie, van tegenover de N.-W. zijde der Handjeskade tot het reeds verzwaarde gedeelte, ter lengte van p. m. 1200 M., met kleispecie; minste inschrijvers J. Velgersdijk en G. J. de Leeuw, te Kralingen, voor *f* 3400.

Utrecht, 17 Nov.: de levering van 25,000 duwdraggers in 7 perceelen, voor den Nederlandschen Rijnspoorweg, waarvan perceel 1 2500 stuks, perceel 2 3000 stuks, en de overige perceelen elk 4000 stuks.

Woonplaats en Inschrijvers.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5	perc. 6	perc. 7	massa
B. H. Clercx, Bokstel,	*f* 4700	*f* 6800	*f* 8,888	*f* 8,700	*f* 8,800	*f* 8,700	*f* 8,800	*f* 54,321
C. F. Eggerding, Wiedenmühl bei Stadtlohnen,	5000	7500	—	9,580	8,999	—	—	—
J. J. v. d. Eerden Pz., Bokstel,	—	—	9,159	—	9,079	—	8,999	—
Schoenberg en Domansky, Dantzig,	—	—	9,250	9,500	—	—	—	—
W. Hoettger, Wesel,	—	—	9,300	—	9,200	—	9,088	—
Wilh. Backhaus Jr., Saarn a/d. Ruhr,	—	—	10,360	9,500	—	9,160	—	61,750
J. Nabuijs, Groenlo,	5080	—	11,160	—	—	—	—	—
Schoenberg en Domansky, Dantzig,	—	—	—	—	9,250	—	9,250	—
Wilh. Backhaus Jr., Saarn a/d. Ruhr,	5280	7520	—	—	10,160	—	9,999	—
W. Hoettger, Wesel,	—	—	11,178	9,880	11,000	9,580	10,538	65,500
B. L. Buijsaets, Almelo,	—	—	—	10,320	—	—	—	—
J. Nabuijs, Groenlo,	—	—	—	—	—	—	10,760	66,740
F. Clercx, Bokstel,	5450	8800	11,300	11,100	11,200	10,780	10,950	—
H. F. v. d. Eerden, Bokstel,	—	—	—	11,200	—	11,400	11,000	—
W. Hoettger, Wesel,	5648	8448	11,178	—	—	—	—	—
M. Kranberger & Sohn, Budapest,	5580	8520	11,360	12,000	11,360	12,000	12,000	—
H. F. v. d. Eerden, Bokstel,	6000	8850	11,600	—	11,500	—	—	—
Math. Geenen, Weeze bij Sevelaer,	—	—	—	15,000	—	—	—	—

Oldeboorn, 17 Nov.: het dempen der »Oude haven" te Akkrum, met aanverwante werken, voor rekening der gemeente Utingeradeel; ingek. 10 bilj., als:

J. Beekman,	te Leeuwarden,	f 1295
G. de Jong,	» Terband,	» 875
H. Sterk,	» Goingarijp,	» 850
F. Bruinsma,	» Oosterzee,	» 845
W. Mienstra,	» 't Meer,	» 748
Y. v. d. Veer,	» Marsum,	» 689
W. Beitje,	» Oudehaske,	» 628
L. v. Kampen,	» Akkrum,	» 610
B. Bouma,	» idem	» 592
R. Kingma,	» Terband,	» 572.05

's-Bosch, 18 Nov., voor rekening der provincie: 1o. het vervangen der grintbaan door keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Roosendaal over Oud-Gastel naar Oudenbosch, te Oud-Gastel; ingek. 12 bilj., als:

A. D. Lucas,	te Zevenbergen,	f 2793
A. v. Meer,	» idem	» 2550
J. B. Raaijmakers,	» Wouw,	» 2500
J. Hack,	» Oud-Gastel,	» 2400
P. Versluis Wz.,	» Fijnaart,	» 2400
L. Beternams,	» Gilze,	» 2313
F. N. de Rooij,	» Dinteloord,	» 2309
J. A. v. Meer,	» Fijnaart,	» 2300
P. Bogaarts,	» Standdaarbuiten,	» 2300
W. H. Segboer,	» Fijnaart,	» 2297
F. Nassen,	» Boermond,	» 2290
G. W. Metsers,	» Ginneken,	» 2181
Raming		» 2315

2o. het vervangen van de grintbaan door eene keibestrating op twee gedeelten van den provincialen weg van Oudenbosch naar Standdaarbuiten; ingek. 12 bilj., als:

A. v. Meer,	te Zevenbergen,	f 8700
J. B. Raaijmakers,	» Wouw,	» 8649
F. N. de Rooij,	» Dinteloord,	» 8414
J. Hack,	» Oud-Gastel,	» 8400
P. Versluis Wz.,	» Fijnaart,	» 8260
J. A. v. Meer,	» idem	» 8240
W. H. Segboer,	» idem	» 8099
A. D. Lucas,	» Zevenbergen,	» 8093
P. Bogaarts,	» Standdaarbuiten,	» 7947
F. Nassen,	» Boermond,	» 7800
L. Beternams,	» Gilze,	» 7670
G. W. Metsers,	» Ginneken,	» 7519
Raming		» 8140

Beide werken zijn aan de minste inschrijvers gegund.

Groningen, 18 Nov., voor rekening der gemeente: 1o. het verrichten van verfwerken; minste inschr. G. Noordhof, te Groningen, voor 10% beneden tarief.

2o. de levering van grenen- en vurenhout; minste inschr. A. E. Bonnema, te Groningen, voor 2% boven tarief.

3o. het verrichten van voerwerken; minste inschr. J. Ph. Imelman, te Groningen, voor 10% boven tarief.

4o. het onderhoud van kachels in gebouwen; minste inschr. G. Hommold, te Groningen, voor f 54.

5o. de olieverlichting; minste inschr. J. Wind, te Groningen, voor 1387.

Haarlem, 18 Nov.: het stellen van 10 bij de gemeente voorhanden portland-cementputten, het leveren en leggen van 275 M. hardsteenen trottoirband, het leggen van 70 M. riool van portland-cement, welke door de gemeente zal worden gelevera, het maken van zinkputten met spuiten en het leggen van bestratingen in de Wilhelminastraat, Maaritsstraat en langs de Oranjekade; ingek. 13 bilj., als:

J. B. Lasschuit,	te Haarlem,	f 7389
J. P. A. Nelissen,	» idem	» 7097
H. C. v. d. Velden,	» idem	» 7080
Th. J. Verrijdergh,	» idem	» 7075
J. J. Guldemond,	» idem	» 7003
S. B. Peijra,	» idem	» 6987
J. Verkoren,	» Voorschoten,	» 6963
C. Romeijn,	» Haarlem,	» 6945
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 6740
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 6740
B. Zuithof,	» Haarlem,	» 6660
G. P. J. Beccari,	» idem	» 6647
H. London,	» idem	» 6565
gegund.		
Raming		» 7200

Haarlem, 18 Nov.: het leggen van een riool van portland-cement, het maken van bestratingen, het zetten van kopjagen en kantsteenen enz. in de Leidschestraat, te Haarlem; ingekomen 9 bilj., als:

J. P. A. Nelissen,	te Haarlem,	f 2625
S. B. Peijra,	» idem	» 2600
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 2597
T. J. Verrijdergh,	» Haarlem,	» 2580
J. J. Guldemond,	» idem	» 2575
C. Romeijn,	» idem	» 2548
H. C. v. d. Velden,	te Haarlem,	f 2500
J. Verkoren,	» Voorschoten,	» 2484
H. London,	» Haarlem,	» 2379
gegund.		
Raming		f 2660

Middelburg, 18 Nov.: het herstellen en vernieuwen van eenige waterstaatswerken en wegen in Zeeland en hun onderhoud ged. 3 jaren, ingaande 1 Jan. '87, in 17 perc.

1e Perc., straatweg Zierikzee—Zijpe; ingek. 10 bilj., als:

J. Elenbaas,	te Bruinisse,	f 6980
N. Timmerman,	» Zierikzee,	» 5517
J. v. d. Vlugt,	» Dordrecht,	» 5460
J. van Strien,	» Zierikzee,	» 5386
C. Bolier Cz.,	» Bruinisse,	» 5185
A. van Popering,	» idem	» 5181
C. Bolier Cz.,	» idem	» 5137
M. v. d. Linden,	» Zierikzee,	» 5099
D. W. Bloem,	» Weurt,	» 4895
H. C. v. d. Ende,	» Zierikzee,	» 4891
Raming		» 6264

2e Perc., veerdam en steiger Zijpe; ingek. 4 bilj., als:

M. v. d. Linden,	f 772
H. C. v. d. Ende,	» 726
J. Elenbaas,	» 725
A. van Popering,	» 655
Raming	» 784

3e Perc., steiger en toegangsweg bij Stavenisse; ingek. 6 bilj., als:

M. v. d. Linden,	te Zierikzee,	f 599
J. Elenbaas,	» Bruinisse,	» 520
J. de Rijke Jr.,	» Stavenisse,	» 510
J. Sunrland,	» idem	» 509
P. Moerland,	» idem	» 508
B. J. van Bessoyen,	» St.-Maartensdijk,	» 459
Raming		» 580

Massa perc. 1—3; ingek. 4 bilj., als:

J. Elenbaas,	f 7180
J. v. d. Vlugt,	» 6080
C. Bolier Cz.,	» 6378
A. van Popering,	» 6378

4e Perc., grintweg langs Wolfertsdijk; ingekomen 4 bilj., als:

G. Bolier,	te Scherpenisse,	f 2849
J. Leijs,	» 's-Heer-Arendskerke,	» 2700
M. v. d. Linden,	» Zierikzee,	» 2649
J. B. v. d. Acker,	» Hansweerd,	» 2625
Raming		» 2710

5e Perc., veerdam, steiger enz. te Wolfertsdijk; geen bilj. ingekomen. Raming f 1020.

6e Perc., straatweg Goes—'s-Gravenpolder; ingekomen 4 bilj., als:

G. Bolier,	f 2179
J. B. v. d. Acker,	» 2285
J. v. d. Vlugt,	» 2070
D. W. Bloem,	» 1895
Raming	» 2283

7e Perc., steiger enz. te Ihoekenskerke; geen bilj. ingekomen. Raming f 198.

8e Perc., veerdam, steiger enz. Catsche Veer; geen bilj. ingekomen. Raming f 700.

Massa (percelen 4—8; ingekomen 7 bilj., als:

A. Goedemoed,	te Haansweerd,	f 6900
P. J. Visser,	» idem	» 6900
H. den Exter v. d. Brink,	» Krabbendijke,	» 6820
J. Lindenberg Cz.,	» Wemeldinge,	» 6888
D. Bolier Cz.,	» Rilland-Bath,	» 6830
C. de Wilde Az.,	» Kattendijke,	» 6840
J. v. d. Vlugt,	» Dordrecht,	» 6400

9e Perc., veerdam, steiger enz. Camperland; ingek. 2 bilj., als:

H. C. v. d. Ende,	te Zierikzee,	f 625
A. Bakker,	» Camperland,	» 529
Raming		» 675

10e Perc., steiger, veerdam enz. Kortgene; geen bilj. ingekomen. Raming f 1086.

Massa perc. 9 en 10; ingek. 5 bilj., als:

P. Verburg Jz.,		f 1823
S. Blok,	te Kortgene,	» 1761
P. v. d. Berge,	» Kolijnsplaat,	» 1740
J. de Rijke Jr.,	» Stavenisse,	» 1630
P. v. d. Berge,	» Kolijnsplaat,	» 1620

11e Perc., straatweg ter wederzijde Sluis; geen bilj. ingekomen. Raming f 1470.

12e Perc., straatweg 's-Heer-Arendskerke groote weg Breskens—Nieuwvliet; geen biljetten ingekomen. Raming f 7317.

Perc. 13, weg Schoondijke—Biervliet; geen bilj. ingekomen. Raming f 4885.

Perc. 14, weg Oostburg—Zuidzande; geen biljetten ingekomen. Raming f 1886.

Massa perc. 11 tot en met 14; ingek. 4 biljetten, als:

J. Colijn Cz.,	te Groede,	f 14,800
P. Monjé,	» Breskens,	» 13,668
A. van Male,	» Schoondijke,	» 13,370
D. W. Bloem,	» Weurt,	» 13,330

Perc. 15, weg Terneuzen—Aksel; ingekomen 3 bilj., als:

M. v. d. Hoek,	te Neuzen,	f 4990
M. D. de Putter,	» idem	» 4114
C. v. d. Hoeft,	» idem	» 3988
Raming		» 4741

Perc. 16, weg Walsoorden—Hulst; ingekomen 5 bilj., (1 terzijde gelegt als niet overeenkomstig het bestek) als:

C. v. d. Hoek,	te Neuzen,	» 8900
W. Staal,	» Hontenisse,	» 7998
P. A. Adriaanssens Pz.,	» idem	» 7993
M. D. de Putter,	» Neuzen,	» 7945
C. v. d. Hoeft,	» Neuzen,	» 7520
Raming		» 8427

Perc. 17, steigerdam met steiger enz. te Walsoorden; ingek. 4 bilj., als:

M. v. d. Hoek,	te Neuzen,	f 1200
W. Staal,	» Hontenisse,	» 960
P. A. Adriaanssens Pz.,	» Hontenisse,	» 951
M. D. de Putter,	» Neuzen,	» 890
Raming		» 1084

Massa perc. 15—17; ingek. 3 bilj., als:

M. v. d. Hoek,	te Neuzen,	f 14,940
D. W. Bloem,	» Weurt,	» 13,160
C. v. d. Hoeft,	» Neuzen,	» 12,488

Middelburg, 18 Nov., voor rekening van den polder Walcheren: 1o. het verbeteren en uitbreiden van de basaltgoting en de staketwerken, en het verzwaren van het dijkspoelof, tusschen de dijkpalen 8 en 16, op den Westkapelschen zeedijk; ingek. 12 bilj., als:

C. de Wilde, Kattendijke,		f 71,800
C. D. Bolier, Scherpenisse,		» 69,570
J. Lindenberg Cz., Wemeldinge,		» 68,968
J. Verkuijl Quakkelaar, Vlissingen,		» 68,030
P. J. Visser, Haansweerd,		» 68,886
A. v. d. Meijden, Hardinksveld,		» 67,794
C. Verstoep, Middelburg,		» 67,500
C. de Ruijter, idem		» 65,879
W. de Jong, Breda,		» 64,760
C. v. d. Plas, Hardinksveld,		» 63,500
J. v. d. Hoek, Middelburg,		» 62,900
dezelfde,		» 61,870

2o. het bestorten van den onderzeeschen oever tusschen de dijkpalen no. 23 en 25 der Noordwatering; ingek. 3 bilj., als:

J. Verkuijl Quakkelaar, Vlissingen,		f 4097
M. v. d. Hoek, Neuzen,		» 4060
J. Tollenaar, Middelburg,		» 4000

3o. idem tusschen de dijkpalen no. 37 en 38 der Zuidwatering; ingek. 5 bilj., als:

A. M. Langereid, Hardinksveld,		f 27,287
J. v. Ek,	Middelburg,	» 26,800
J. Tollenaar,	idem	» 25,960
M. v. d. Hoek,	Neuzen	» 25,850
J. Verkuijl Quakkelaar,	Vlissingen,	» 25,000

4o. het leveren van 350.000 stuks straatklinkers; ingekomen 9 bilj., als:

E. v. Holst, Arnhem,	(f 13.88 p. m.)	f 4755
J. E. C. baron v. Nagel,			
Amerongen,	» 12.88	»	» 4508
F. K. Koch, Groessen,			» 4509
M. Luijten, Lekkerkerk,			» 4348
J. Terwindt, Westervoort,	» 12.25	»	
J. B. v. Acker, Hansweerd,	» 12.15	»	
Gebr. v. d. Loo, Lobith,	» 12.08	»	» 4228
J. v. Ek, Hardinksveld,	» 11.93	»	
Gebr. Buijs, Ilpen,	» 11.45	»	

Woubrugge, 18 Nov.: het bouwen van een raadhuis, onder beheer van den architect J. Goltberg, te Hazerswoude; ingek. 14 bilj., als:

P. Hasselbach,	te Leiden,	f 9626
J. Mertens,	» Krimpen a/d. IJssel,	» 9200
Joh. de Jong Wz.,	» Gouda,	» 8800
W. Bokhoven,	» idem	» 8790
W. Porquin,	» Berkel,	» 7778
F. Stapper,	» Alfen,	» 7620
D. v. Essen,	» Woubrugge,	» 7450
Verbij en Colijn,	» idem	» 7421
E. Stichter,	» idem	» 7412
W. Stroobman,	» idem	» 7300
W. v. Ingen,	» Bodegraven,	» 7240
L. Gesman,	» Oudshoorn,	» 7217
W. Boot,	» Woubrugge,	» 7078
P. v. Vliet,	» idem	» 7080
gegund.		
Raming		f 7407

Emmen, 18 Nov., voor rekening der Orangekanaalmaatschappij: 1o. het bouwen van een schutsluis met draaibrug over het Oranjekanaal; minste inschr. F. de Herder te Zwolle, voor f 18,878.

2o. het bouwen van de daarbij behoorende woning; minste inschr. O. Pepping, te Noordbergo gemeente Emmen, voor f 2225.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 27 NOVEMBER 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 29 Nov.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan het gebouw van het prov. gouvernement van Zuid-Holland, te 's-Hage, ged. 3 jaren, ingaande 1 Jan. '87 en eindigen 1 Dec. '88. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterst. J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het vernieuwen der brug in het jaagpad langs de Delftsche Vliet, over den vorwaterloop van het stoomgemaal van den Plaspoelpolder. Inl. bij den hoofdingenieur J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming f 1300.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het maken en stellen van een ijzeren marktoverdekking op het Waterlooplein;

2o. het aanplempen van een deel der Wittenburgervaart en het bouwen van een schoeiing en rooi achter de openbare lagere school der 1e klasse no. 1, aan de Kleine Wittenburgerstraat.

Inl. voor de werken, sub 1 genoemd, bij den stads-architect, raadhuis kamer no. 101, en voor de werken, sub 2 genoemd, bij den stadsingenieur, raadhuis kamer no. 109.

Groningen, te 12 uren, op de bovenzaal van het R.-K. Jongensweeshuis: het leveren van eikenhouten kerkbanken.

Dinsdag, 30 Nov.

Bodegrave, te 11 uren, door commissarissen van den straatweg van Gouda naar Bodegrave, in het logement Ilkon: het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan gegeslen straatweg met de daartoe behoorende kunstwerken, voor 3 jaren, aanvangende 1 Jan. '87. Inl. bij notaris De Ridder, te Bodegrave. Aanw gehouden.

Rotterdam, te 11 uren, in het café Frascati: het bouwen van twee enkele en drie dubbele panden. Inl. bij den architect W. C. Coepijn. Aanw. gehouden.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalgebouw: Bestek no. 107, de levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en onderlegplaten, stalen schroefbouten en ijzeren haakbouten, in 3 perceelen. Inl. bij den sectie-ingenieur Ch. Reusen, te Luik.

Utrecht, door de Ned. Rijnspoorwegmaatschappij: het maken van een houten brug en schoeiing over- en langs de zuidelijke bermsloot nabij de Overvechtsestraat, ten dienste van een spoor voor de Delftsche Aardewerkfabriek, te Nieuwerasstel. Bilj. inzenden uiterlijk 29 Nov. Aanw. gehouden.

Woensdag, 1 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de levering van ballaststeen voor de Rijkswerken op de Maas, in 2 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hooff, te Vucht, en de opzichters Willems, te Maastricht, Deviste, te Boermond, Kooreman, te Venlo, Groenen, te 's-Bosch, en Van Erst, te Beusden. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 1 uur, vanwege het ministerie van koloniën, in het zoogenaamd West-Indisch slachthuis: het onderhouden van en het aanbrengen van eenige verbeteringen benevens het doen van eenige herstellingen aan het koloniaal établissement, gedurende de jaren '87, '88 en '89. Inl. bij den hoofdopzichter der landsgebouwen G. D. Wijndels de Jongh, te Amsterdam. Aanw. gehouden.

Gouda, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren en planten van het voor de gemeente ged. '87 benoodigde plantsoen en boomgewas. Bilj. inzenden uiterlijk 30 Nov., te 5 uren.

Roden (Dr.), te 3 uren, in het gemeentehuis: het bouwen eener behuizinge te Roden. Inl. bij den architect C. Hillebrands, Aanw. 1 Dec., te 4 uren.

Donderdag, 2 Dec.

Bleskensgraaf (Z.-H.), te 10 uren, door het bestuur van den polder:

1o. het zesjarig onderhoud van het timmer-, smids-, metsel-, verf-, teer- en dekwerk aan de watersluizen, bruggen, gysten enz. van de polders Zuidzijde en Noordzijde, onder Bleskensgraaf, alsmede van de beulen en bruggen in de Tolsteeg, zijlen, duikers, en verder alle werken, voormelde polders toebehoorende;

2o. de levering van grintzand, benoodigd op de Tolsteeg;

3o. het tonroad houden en opscheppen van den weg;

4o. het vervoeren en verspreiden van de grint.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der Rijkszeewerken op het eiland Wieringen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Hoogenboom, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming f 7400 per jaar.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best: het uitvoeren van eenig baggerwerk in het Noordzeekanaal vóór de zoogenaamde Maasluis te Spaarndam, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. gehouden.

Eelten (Fr.), te 12 uren, door jhr. Speelman, bij G. de Boer: het bouwen van een boerenwoonhuis met schuur, alhaar, bij de Middenvaart. Bilj. inzenden tot 1 Dec. bij G. baron Sloet van Marxveld, te Vollenhove.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.:

1o. het onderhouden en vernieuwen der bestratingen binnen de gemeente Groningen, ged. '87;

2o. het onderhouden van verschillende gemeentewegen en voetpaden, ged. '87, onder bijlevering van alle daartoe benoodigde bouwstoffen, arbeidsloonen, transporten, enz.

Bilj. inzenden uiterlijk 1 Dec.

Oldenzaal, te 7 uren, door de Oldenzaalsche Bouwmaatschappij, in de Gouden Leeuw: het bouwen van twaalf arbeiderswoningen op een terrein te Oldenzaal, achter de ververij van H. P. Geldersman & Zonen. Aanw. 29 Nov., te 3 uren.

Buitenpost, door den mr. timmerman J. van der Molen: het bouwen van eene nieuwe stelplaatsing, met wegneming van het oude gebouw c. a. op Sijteburen, onder Grouw. Bilj. inzenden 1 Dec. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 3 Dec.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het maken, leveren en stellen van openbare waterplaatsen. Aanw. gehouden.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-stapel-en-constructiemagazijnen, de levering van:

1o. 14,300 KG. messingplaat D. 0.0023;

2o. 2950 liter **traan**.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het vergrooten en verbouwen van het postkantoor met directeurswoning te Hellevoetsluis, ten behoeve van den vereenigden post- en telegraafdienst. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den opzichter der landsgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming f 6395.

Arnemuiden (Zeel.), te 3 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener onderwijzerswoning. Aanw. gehouden.

Groenlee (Geld.), te 3 uren, door den ingenieur-architect Ar. H. Witkop, namens E. H. Huijskes H.Gz., in het hotel De Zwaan: het afbreken van twee gebouwen en het bouwen van een woonhuis daarterplaatse, met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen, transporten, arbeidsloonen enz. Aanw. te 10 uren.

Wolvega (Fr.), voor het departement Tot Nut van 't Algemeen, ten huize van den voorzitter Mr. J. Sickenga: het doen van eenige verbeteringen tot inrichting eener bewaarschool in het vorige schoolgebouw, aldaar. Aanw. 30 Nov., te 11 uren.

Zaterdag, 4 Dec.

Utrecht, te 3 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van Keulsche vaart, in de provincie Utrecht, ged. '87. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Blockmann, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming f 2890.

Zutfen, door den directeur der gemeente-gasfabriek, de levering van de in '87 benoodigde Eng. getrokken-ijzeren buizen en fittings, koperen fittings en compositiebuis, alles 1e qualiteit.

Maandag, 6 Dec.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren en stellen van ijzeren toestellen en voorwerpen in de rundveeslachthuizen der algemeene slachtplaats in de Stads-ruitlanden;

2o. het maken van een vaste houten brug in den Haarlemmerweg, over den mond van de Kostverlorenvaart, en bijbehoorende werken;

3o. de levering van 14 ton balkijzer voor de brug in den Haarlemmerweg over de Kostverlorenvaart.

Inl. voor de werken sub 1 genoemd, aan het technisch bureau op het terrein der Stadsrietlanden, en voor de werken sub 2 en 3, ten kantore van den gemeentearchitect, raadhuiskamer no. 102.

Groningen, te 6½ uren, door de commissie voor de gemeentelijke gasfabriek: de leverantie van onderstaande goederen en werkzaamheden ten dienste van genoemde fabriek, ged. '87:

1o. drukwerken;

2o. schrijf- en kantoorbehoeften;

3o. steen, kalk, cement, dakpannen, vloeren, estrikken, enz.;

4o. verfwerken;

5o. grenen- en vurenhout;

6o. zongen, spijkers enz.;

7o. lood, zink, soldeersel, leien, enz., met loodgieters- en leidekkersarbeidsloonen;

8o. voerwerken.

Bilj. inzenden vóór of op 6 Dec., te 12 uren.

Dinsdag, 7 Dec.

Leiden, te 1 uur, door de Walsche diaconie, in het Walsche weeshuis: het verrichten van verschillende werkzaamheden in het gebouw aan het Rapenburg 12. Inl. bij den architect W. C. Muider, te Leiden. Aanw. 30 Nov., te 11 uren.

Woensdag, 8 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel der landsgebouwen te 's-Hage, ged. '87. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. 1 Dec. te 9 uren. Raming f 40,500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verdiepen van de bedding der rivier de Amer, onder de gemeenten Hooge- en Lage-Zwaluwe, provincie Noord-Brabant, beneden kilometerraai 63, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 1 Dec. Raming f 40,500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de werken van den Baardwijkschen overlaat, met de Rijksduin in de oostelijke vaartkade van Waalwijk, behoorende tot de werken van de Maas, met het onderhoud van die werken van 1 Januari tot en met 31 Dec. '87, benevens voor het zoo noodig leggen in '87 der remersluiting in genoemden overlaat. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den

ingenieur Van Hoeff, te Vucht, en den opzichter Van Erst, te Heusden. Aanw. 1 Dec. Raming ƒ 2970.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Oude-Maas, tusschen de kilometerraaien 118 en 119, onder de gemeente Dordrecht, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 1 Dec. Raming ƒ 6220.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in het gebouw der Maatschappij Tot Nut van 't Algemeen N.Z. Voorburgwal no. 212: de levering van verschillende benoodigdheden, in 32 perceelen.

Donderdag, 9 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der Pettemer zeewering, behoorende tot de Rijkszeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. 2 Dec. Raming ƒ 14.000 per jaar.

Spierdijk, te 1 uur, door het R.-K. kerkbestuur St. Joris, in de herberg van J. de Haan: het sloopen van het priesterkoor en het bouwen van een gedeelte nieuwe kerk, enz., alaar. Inl. bij den bouwmeester A. C. Bleijs, te Amsterdam, en bij den opzichter D. Sutherland, op het bouwterrein, te Spierdijk.

Oudenbosch, te 3 uren, door burg. en weth., ten huize van P. J. Boerkamp: bestek no. 1, het afbreken der bestaande brug over de Mark in de strekking van den provincialen grintweg Oudenbosch—Standdaarbuiten en het wederopbouwen van steenen pijlers en landhoofden; bestek no. 2, het leveren en stellen eener phaatijzeren draaibrug op den bij bestek 1 aanbesteden onderbouw; bestek no. 72 het afbreken der brug bij bestek no. 1 bedoeld, het wederopbouwen van steenen pijlers en landhoofden, het vervoeren, plaatsen en verleggen met bijkomende werken eener phaatijzeren draaibrug uit Antwerpen. Inl. bij den architect F. A. H. van der Vaart, te Oud-Gastel. Aanw. 4 Dec., te 10 uren.

Vrijdag, 10 Dec.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten van de bestorting voor en langs den kop van het zeehoofd te Moerdijk, behoorende tot de havenwerken in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur De Jong van Beek-en-Donk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. 3 Dec. Raming ƒ 1300.

Assen, te 11 uren, door het prov. bestuur van Drente: het vierjarig onderhoud van den provincialen weg van Assen over Rolde en Gieten naar de Hilte, aanvangende 1 Jan. '87 en eindigende 1 Dec. '90. Inl. bij den hoofdingenieur, te Assen.

Zaterdag, 11 Dec.

Breskens, te 10½ uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Oud-en-Jong-Breskens, in de directiekeet aan de Nieuweshuis: het verdedigen van den ondermetsen oever door zinkwerk en steenbestorting. Aanw. 4 en 7 Dec., van 10—12 uren.

Maandag, 13 Dec.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: het maken en leveren van den ijzeren bovenbouw van drie koffiepakhuizen, ten dienste van het departement der burgerlijke openbare werken in Nederl.-Indië.

Dinsdag, 14 Dec.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van eenige buitengewone werken aan den weg van Groningen naar de Duitsche grens. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Bauer, te Groningen. Aanw. 7 Dec. Raming ƒ 2850.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 450, het maken van de grond- en kunstwerken, het uitbreiden en wijzigen van sporen en wissels en het verrichten van eenige andere werkzaamheden ten behoeve van de uitbreiding van het station Rozendaal. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectie-ingenieur H. E. Beunke, te Breda. Aanw. 7 Dec., te 12 uren. Raming ƒ 82,000.

Nieuwerkerk (Zeel.), door kerkvoogden der Herv. gemeente, bij D. Lukker: het annexeeren der bestaande pastorie met het nevenstaand gebouw, A no. 19 en het daarterplaatse bouwen van eene nieuwe pastorie. Inl. bij den bouwkundige W. Brouwer Jdz., alaar. Aanw. 7 Dec., van 11—2 uren.

Woensdag, 15 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot verbetering der rivier de Maas, tusschen de kilometerraaien 89 en 90, onder de gemeente Beesel, hertogdom Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hoeff, te Vucht, en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. 8 Dec. Raming ƒ 24,200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk en daarmede in-verband-staande werken in de rivier de Maas, tusschen de kilometerraaien 104 en 108, onder de gemeente Maasbree, hertogdom Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hoeff, te Vucht, en den opzichter Kooreman, te Venlo. Aanw. 8 Dec. Raming ƒ 13,050.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van vier kribben tot verbetering van de rivier de Geldersche IJsel boven den Brink, gemeente Ruden, tusschen de kilometerraaien 7 en 8. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 8 Dec. Raming ƒ 3200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot normalisering van de Waal onder Millingen, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 12 en 14. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 8 Dec. Raming ƒ 19,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van twee dwarskribben onder de gemeente Tull-en-'t Waal, provincie Utrecht, aan den rechteroever der rivier de Lek, tusschen de kilometerraaien 84 en 85. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Castendijk, te Utrecht, en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw. 8 Dec. Raming ƒ 5800.

Donderdag, 16 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der Heldersche zeewering, behoorende tot de Rijkszeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. 9 Dec. Raming ƒ 7200.

Gouda, te 12½ uren, door dijkgraaf en heemraden van den Zuidplaspolder in de Zalm: het uitvoeren van vernieuwingen en reparatiën aanbenevens het onderhouden van de machinegebouwen, woningen, sluizen, bruggen, duikers, scheringen en verdere getimmerten des polders, ingaande 1 Jan. '87 en eindigende 31 Dec. '90. Inl. bij den eerstaanwezend-opzichter des polders, L. Exalto, te Moordrecht. Aanw. 11 Dec.

Vrijdag, 17 Dec.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vervangen van een houten door een ijzeren draaibrug over het Apeldoornsche kanaal, provincie Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Arnhem, den ingenieur Van Manen, te Zutfen, en den opzichter Van Erst B.Jz., te Apeldoorn. Aanw. 9 en 11 Dec. Raming ƒ 2840.

Zaterdag, 18 Dec.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud en het uitvoeren van eenige vernieuwingen aan de Rijkshulpschutsluis te Vreeswijk, behoorende tot de werken van de vaart tusschen Amsterdam en Vreeswijk. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Bleckmann, te Utrecht. Aanw. 11 Dec. Raming ƒ 4860.

Woensdag, 22 Dec.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van werken tot normalisering van de rivier de Maas boven en benedea de spoorwegbrug bij Hoensen tusschen de kilometerraaien CLXIV en CLXVII en van eenige bijkomende werken. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem, en den sectie-ingenieur, te Nijmegen. Aanw. 14 en 15 Dec., te 1 uur.

Woensdag, 29 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van het noordelijk deel der werken te Gorichem, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellas, te Utrecht, den ingenieur Escher, te Gorichem, en voornoveel de militaire werken betreft, bij den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Gorichem. Aanw. 22 Dec., te 11 uren, te beginnen bij café Concordia, aan de Steenenhoekache kanaalsluis. Raming ƒ 672,000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, de overgangs- en overige andere werken voor het gedeelte van 's-Gravenhaasche kade nabij Schiedam tot den oostelijken oever van de Boomersluis, van den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland, in twee perceelen en in massa. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 21 en 22 Dec., te 11 uren, aanvangende te Schiedam. Raming perc. 1 ƒ 303,300, perc. 2 ƒ 460,900.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

's-Hage, 19 Nov.: het rioleeren der Laan-van-Meerdervoort, Chasséstraat en Koningin-Emmakade; ingek. 14 bilj., als:

C. Vermeulen,	te 's-Hage,	ƒ 6374
P. v. Vliet C.Jz.,	» idem	» 6249
T. Langerak,	» idem	» 5400
A. de Waard,	» idem	» 5300
G. A. v. Spanje,	» Rotterdam,	» 5200
H. Jongenburger,	» Waddinxveen,	» 5185
F. Roest,	» 's-Hage,	» 5179
P. Kraaijeveld,	» idem	» 5156
Van Bergen Henegouwen,	» idem	» 5118
C. F. Bazel,	» Zevenbergen,	» 4998
S. v. Leeuwen,	» Leiden,	» 4990
F. Hutchins,	» 's-Hage,	» 4790
G. Kaij,	» Rotterdam,	» 4775
J. de Bruijn,	» 's-Hage,	» 4465

Groningen, 20 Nov.: het verbouwen van het perceel K. no. 34, ten dienste van F. van Bolhuis, onder beheer van den architect G. Nijhuis; ingek. 15 bilj., als:

H. Meijer,	te Groningen,	ƒ 11,487
B. de Jong,	» idem	» 10,994
H. Janssen,	» idem	» 10,993
D. S. Diddens,	» idem	» 10,945
A. v. Dijk,	» idem	» 10,923
E. W. Wietzema,	» idem	» 10,884
D. Dooijes,	» idem	» 10,838
D. Edzards,	» idem	» 10,747
H. Scheltens,	» idem	» 10,333
G. Moulink,	» idem	» 10,257
J. Haupt,	» idem	» 9,999
J. Ibelings,	» idem	» 9,714
E. Peters,	» idem	» 9,617
D. Janssen,	» idem	» 9,449
E. Beekenbosch,	» idem	» 9,390

gegund.

Zeist, 20 Nov.: het bouwen van eene villa voor rekening van dr. A. Ermerins, te Zeist, onder beheer van den architect P. J. Houtzagers; ingek 5 bilj., als:

W. A. G. Jansen,	te Utrecht,	ƒ 13,800
J. A. v. Nie,	» Zeist,	» 13,730
J. v. d. Brink Jr.,	» idem	» 13,700
F. H. Joseph,	» Utrecht,	» 13,643
M. C. A. Meischke,	» Soesterberg,	» 13,090

gegund.

Dordrecht, 20 Nov.: het verbouwen van het achterwoonhuis der dames Delber, aan de Groenmarkt, onder beheer van den architect H. W. Veth; minste inschr. Lt. Kooijman, te Dordrecht, voor ƒ 3589, aan wien het werk is gegund.

's-Hage, 22 Nov.: het afgraven van een gedeelte duin achter de Naald, te Scheveningen, voor rekening der gemeente 's-Hage; ingek. 11 bilj., als:

M. Bot, Vlaardingen,	ƒ 8200
A. Borst, Papendrecht,	» 7788
J. C. de Graaff, 's-Hage,	» 6666
G. A. v. Spanje, Rotterdam,	» 5978
H. J. Nederhorst, Gouda,	» 5910
P. Boks, Amersfoort,	» 5777
J. de Bruijn, 's-Hage,	» 5185
H. Jongenburger, Waddinxveen,	» 5060
G. Kaij, Rotterdam,	» 4000
T. Langerak, 's-Hage,	» 3700
F. Roest, idem	» 3563

Zutfen, 22 Nov.: het verbouwen en inrichten tot tapijt- en beddenmagazijn van perceel E 4, aan het Rijkenhage, onder beheer van den architect D. Loijsen.

Timmerwerk; ingek. 4 bilj., als:

B. Landeweert,	te Zutfen,	ƒ 450
Nijland,	» idem	» 426
Van der Velde,	» idem	» 405
Bilderbeek,	» Warnsveld,	» 377

Metsel- en steenhouwwerk; ingek. 6 bilj. als:

Broekman,	te Zutfen,	ƒ 260
Kerkmeijer,	» idem (*)	» 260
Ten Bolscher,	» idem (*)	» 237
Rood,	» Goesel,	» 231
Huijtink,	» Zutfen,	» 210
H. Wesselink,	» Warnsveld,	» 159

(*) Hieronder is ook het stukadoorwerk begrepen.

Schilder- en glaswerk; ingek. 5 bilj., als:

Bosboom,	te Zutfen,	ƒ 179
G. Kolbolt,	» idem	» 175
Douwers Sr.,	» idem	» 152
Douwers Jr.,	» idem	» 151
Steffens,	» idem	» 140

Lood- en zinkwerk; ingek. 3 bilj., als:

W. Blom	te Zutfen,	ƒ 23
Van Eldik,	» idem	» 22
Toppers,	» idem	» 19

Stukadoorswerk; ingek. 1 bilj. van Hilbers, te Zutfen, voor ƒ 20.

Smidswerk; ingek. 2 bilj., als:

Ten Brink,	te Zutfen,	ƒ 32
Wullink,	» idem	» 28

Alles is gegund, uitgezonderd schilder- en glaswerk, als zijnde boven de begroting.

Amsterdam, 23 Nov., voor rekening der Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij: 1o. Bestek no. 391, de levering van grinskeien, in 2 perceelen (perceel 1 10.000 M³ keien 6e soort en

» 2 5,000 M³ » 4e » ½ ingekomen 13 bilj., als:

	perc. 1 p. M³	perc. 2 p. M³
Ed. de Laveleije, Luik,	ƒ 1.89	ƒ 2.02
dezelfde,	2.38	2.73
A. L'hoest, Mülheim a/d. Ruhr,	3.03	2.67
F. Bodson, Mook,	2.29½	2.63
E. Jansen en E. Burlon, Luik,	2.24	2.64
F. J. Smits Jz., Doetrecht,	2.35⅝	2.75
F. v. Wijlick, Luik,	2.63²⁰/₁₀₀	2.90
L. Goffin, idem	2.38	2.79
J. B. Petit, Breda,	2.38	2.79
L'Chainaije L'hoest & Co., Luik,	2.49	3.05
H. J. Hensternan, Amsterdam,	2.38	2.72
H. J. Bosman, Rotterdam,	2.38	2.74
A. Dapsens Yvoir (België),	2.18	3.10

2o. Bestek no. 392, het maken van den onderbouw en het maken, leveren en opstellen van den bovenbouw eener draaischijf van 13.50 M. middellijn, op het terrein van de werkplaats te Haarlem, in 2 perceelen.

	perc. 1 onderbouw	perc. 2 bovenbouw	massa
Société anonyme de Selestin, Tilleur bij Luik,	ƒ 4700		
C. Depree, Tilburg,	4850		
Veuve A. Frélérix, Luik,	5485		
Maschinenfabrik »Deutschland" Dortmund,	4710		
F. Raaijmakers, Nieuweramstel,	ƒ 1870	4110	ƒ 5980
Maatschappij »de IJsel" Kampen,	3780		
Alliaisar le Roy, Brussel,	3880		
G. B. Meijer, Stadsmuseelkanaal,	3694		
D. A. Schretlen & Co., Leiden,	4006	5946	
Société anonyme des ateliers de construction, Malines,	3470		
Union Actien Gesellschaft für Berghau, Eisen-und Stahlindustrie, Dortmund,	4005		
A. E. Stijkel, Appingedam,	3449		
C. F. Bazel, Zevenbergen,	3197		
V. Ph. Braun, Beverwijk,		5549	
L. Kok, IJmuiden,		5860	
Ned. Stoombootmaats. Rotterdam,	3666		
M. Mulder, Haarlem,	1821.84		
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	3676		
Kon. Ned. Grofsmederij, Leiden,	3980		
Raming	3000	4200	

Utrecht, 23 Nov., voor rekening der maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen: 1o. Bestek no. 109, de levering van eiken wisselhout; ingekomen 5 bilj., als:

Lambiotte Vigneron, Brussel,	frs. 83.94 per M³
L. Spierings, Bokstel,	» 105 » »
Chèvau frères, Jupille,	» 98.50 » »
F. Clercx, Bokstel,	» 138 » »
J. Bursotte, Luik,	» 2858

2o. Bestek no. 110, de levering van eikenhouten dwarsliggers; ingek. 3 bilj.; als:

	perc. 1 p. stuk	perc. 2 p. stuk	perc. 3 p. stuk
Lambiotte Vigneron, Brussel,	frs. 5.50 massa	frs. 5.50 massa	frs. 5.50 massa
Chèvau frères, Jupille,		frs. 5570	frs. 5570
F. Clercx, Bokstel,	frs. 5889	» 5949	» 5989

Delft, 23 Nov., ten behoeve der artillerie-stapel- en constructiemagazijnen; minste inschr. waren:

Perc. 1, 2 KG. koperplaat, 3013 KG. messingplaat, 760 KG. messingstaaf, 12.5 KG. staalplaat, 10 KG. koperpiaat; J. Louwenberg, te Delft, voor ƒ 3402.06.

Perc. 2, 17 KG. koper, 5470 KG. messingplaat, 885 KG. messingstaaf, 37.5 KG. staal; dezelfde, voor ƒ 3702.39.

Perc. 3, 1700 KG. koper; R. S. Stokvis & Zn., te Rotterdam, voor ƒ 1343.65.

Perc. 4, 3130 KG. antimoon regulus; dezelfden, voor ƒ 1204.32.

Perc. 5, 1000 KG. ijzer; Hotz & Co., te Rotterdam, voor ƒ 378.

Perc. 6, 172.03 KG. antimoon regulus, 1469 KG. tinsoep, 1027.30 KG. tin, 280 KG. zink, 286 bladen blik, 41.25 antimoon regulus, 388 KG. messing. 246.70 KG. tin in blokken, 70 KG. zink in blokken, 61 bladen blik; J. Leeuwenberg, te Delft, voor 2708.89½.

Perc. 7, diverse kleine leverisgen; G. C. Drabbe, te Delft, voor ƒ 83.16.

Noordwijk, 23 Nov.: het bouwen van een nieuw raadhuis, onder beheer van den architect Nic. Molenaar, te 's-Hage; ingek. 15 bilj., als:

A. v. d. Born,	te Noordwijk,	ƒ 23,000
A. Switzer,	» idem	» 23,500
B. Nieuwenhuizen,	» 's-Hage,	» 18,813
C. Verhaaf,	» Leiden,	» 17,912
P. Hasselhoch,	» idem	» 17,475
F. Raijmakers,	» Nieuweramstel,	» 17,350
J. Rodenrijs,	» 's-Hage,	» 16,648
J. v. Groenendaal,	» idem	» 15,397
J. v. d. Ham,	» idem	» 14,078
W. Jansen,	» Utrecht,	» 14,916
A. v. d. Boogaard,	» Stompwijk,	» 14,819
C. Alkemade,	» Noordwijk,	» 13,484
W. v. Schaik,	» idem	» 13,440
M. Joris,	» idem	» 12,883
Overmeer,	» idem	» 12,666
Raming		» 15,100

's-Hage, 24 Nov., onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.: 1o. het maken en stellen van den ijzeren bovenbouw voor de draaibrug in den ongelegden grooten weg van Utrecht naar Leiden, onder de gemeente Utrecht; ingek. 10 bilj., als:

D. A. Schretlen & Co., Leiden,	ƒ 21,900
Ned. Stoombootmaatschappij, Rotterdam,	» 20,790
Société anonyme de construction La Métallurgique, Brussel,	» 20,055
Maatschappij Utrechtsche Prins van Oranje", 's-Hage,	» 19,618
Koninklijke fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	» 19,600
Société anonyme des grosses forges et usines de la Hestre, Baume,	» 19,450
Kon. Ned. Grofsmederij, Leiden,	» 18,400
Nicaise en Delcuve, La Louvière,	» 18,100
A. le Roy, Brussel,	» 17,561
Société anonyme de Selestin, Tilleur,	» 16,790
Raming	» 19,999

2o. het doen van eene zandstorting in het open IJ te Amsterdam, ter plaatse van den te bouwen asylum nabij Zeeburg; ingekomen 7 bilj., als:

C. J. Hartog, Amsterdam en F. W. Dekker, Sliedrecht,	ƒ 628,700
W. Goedkoop Dz., Amsterdam,	» 611,000
C. Bos Az., Dordrecht,	» 449,800
G. A. v. Hattem, Sliedrecht,	» 430,000
P. A. Bos, Gorichem,	» 429,000
A. Volker Lz., Sliedrecht,	» 369,000
J. J. Bekker, Lent,	» 309,000

3o. het uitvoeren van voorzieningen aan de oevers van de Nieuwe-Merwede, onder de gemeenten Werkendam en Sliedrecht; ingekomen 5 bilj., als:

M. Bot, Vlaardingen,	ƒ 10,893
B. v. d. Heuvel, Werkendam,	» 9,740
T. de Groot, Giessendam,	» 9,500
G. de Hoog, Gorichem,	» 9,485
W. Volker, Sliedrecht,	» 8,975
Raming	» 9,050

4o. het onderhoud van de schutsluis en bijbehoorende werken te Nichterecht; ingekomen 6 bilj., als:

M. Lakerveld, Utrecht,	ƒ 619
C. v. Seventer & Co., Sliedrecht,	» 598
C. Blankevoort, Monnikendam,	» 572
B. C. Kortlever, Westervoort,	» 525
A. de Groot Cz., Heukelum,	» 497
P. Leenders, Utrecht,	» 487
Raming	» 520

Perc. 2, ingek. 10 bilj., als:

M. Bot, Vlaardingen,	ƒ 5655
P. Leenders, Utrecht,	» 5600
J. Monster, Vreeswijk,	» 5290
J. Hillen, Grave,	» 5187
B. C. Kortleever, Westervoort,	» 5123
E. v. Bentum, Jutfaas,	» 4995
D. Barneveld, Vreeswijk,	» 4930
J. v. Wamel, Wijk-bij-Duurstede,	» 4887
A. de Groot Cz., Heukelum,	» 4840
J. v. Straten, Jutfaas,	» 4827
Raming	» 5500

5o. het onderhoud van de schutsluizen en bijbehoorende werken te Nichterecht; ingekomen 6 bilj., als:

J. v. Straten, Jutfaas, f 2735
E. Fluyt, Loenen, » 2690
J. v. Harpen, Geldermalsen, » 2647
P. Leenders, Utrecht, » 2600
A. de Groot Cz., Heukelum, » 2340
R. Barneveld, Vreeswijk, » 2280
Raming » 2600

Dordrecht, 24 Nov.: het leveren en plaatsen van een drijvende zwem- en badinrichting in de rivier de Oude-Maas; ingek. 9 bilj.; minste inschr. Ad. v. d. Ruit, te Hendrik-Ido-Ambacht, voor f 6730.

Sliedrecht, 24 Nov.: het veranderen van een stoomhaggermolen; ingek. 10 bilj., als:

T. Figee, Haarlem, f 17,500
H. de Ridder, Delfshaven, » 16,514.45
Kon. Ned. Stoomboomtsch.-mij, Fijenoord, » 13,800
J. en K. Smit, Slikkervoer, » 13,100
Burgerhout & Zn., Rotterdam, » 12,630
J. Meijer, Zalt-Bommel, » 12,318
Penn en Bauduin, Dordrecht, » 12,256
C. Gips & Zonen, idem » 12,258
Kon. Ned. Grofsmederij, Leiden, » 11,700
J. F. Mensing, Amsterdam, » 10,520

Groningen, 25 Nov., voor rekening der gemeente: 1o. het verrichten van eenige verfwerken in het raadhuis; ingek. 3 bilj.; minste inschr. H. O. Olthoff, te Groningen, voor f 219.

2o. het stuffen, wasschen, bijwerken en witten der stukadoorwerken, in het raadhuis; ingekomen 3 bilj.; minste inschr. J. H. Wachtendorp, te Groningen, voor f 240.

3o. het leveren van nieuwe glasgordijnen en het wasschen en onderhouden van alle glasgordijnen in het raadhuis; ingek. 4 bilj.; minste inschr. G. Meijer, te Groningen, voor f 130.

4o. het onderhouden der kachels in het raadhuis; minste inschr. A. J. Swarte, te Groningen, voor f 129.

Oosterbeek, 25 Nov.: het verbouwen, eene verdieping verhoogen en het verder inrichten van een bestaand winkelhuis voor post- en telegraafkantoor te Oosterbeek, voor rekening der gemeente Renkum; ingek 7 bilj., als:

Gebr. Geerlings, te Oosterbeek, f 4329
W. Salomons, » idem » 4316
A. A. v. Boeschoten, » Velp, » 4075
H. A. v. d. Sande, » Arnhem, » 3985
H. W. Oldenhove, » Oosterbeek, » 3923
J. H. v. Riel, » Arnhem, » 3677
J. v. Burk, » Oosterbeek, » 3650
gegund.

Medemblik, 25 Nov.: Bestek no. 12, het vervaardigen, leveren en stellen van den ijzeren bovenbouw van 12 vaste bruggen in den tocal-spoorweg Medemblik—Hoorn; ingekomen 13 bilj., als:

A. E. Stijkel, Appingedam, f 11,991
H. Sombroek, Zaandam, » 11,867
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam, » 11,470
Maatschappij de IJsel, Kampen, » 11,100
Nicaise en Delcuve, La Louvière (België), » 10,700
D. A. Schretlen, Leiden, » 9,988
A. Leroy, Brussel, » 9,980
J. Levique, Herstal (België), » 9,700
Maatsch. De Prins van Oranje, 's-Hage, » 9,696
L. J. Enthoven & Co., idem » 9,289
Kon. Ned. Grofsmederij, Leiden, » 9,200
Ned. Stoomboomtsch., Rotterdam, » 9,086
Rosmolaum en Co., Cleve, » 8,490

's-Bosch, 26 Nov.: het opruimen van ondiepten in het kanaal de Dieze, provincie Noord-Brabant; minste inschrijvers P. Nederlof en M. Smits, te Sliedrecht, voor f 1940. Raming f 2000.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 4 DECEMBER 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 6 Dec.

Stadskanaal (Gron.), te 11 uren, ten Verhaatshuize Huizinga: de levering der onderhoudsmaterialen voor de waterwerken en gebouwen van de gemeenten Groningen, te Kiel-Windewijk, Anner- en Exterveensche Kanaal, Wildervank, Stadskanaal, Pekela en Ter-Apel, ged. '87. Bilj. inzenden vóór of uiterlijk 4 Dec. bij den ingenieur van de Staats Venen, R. Reijnders Sz.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren en stellen van ijzeren toestellen en voorwerpen in de rundveeslachthuizen der algemeene slachtplaats in de Staats-rietlanden;

2o. het maken van een vaste houten brug in den Haarlemmerweg, over den mond van de Kostverlorenvaart, en bijbehoorende werken;

3o. de levering van 14 ton halkijzer voor de brug in den Haarlemmerweg over de Kostverlorenvaart.

Inl. voor de werken sub 1 genoemd, aan het technisch bureau op het terrein der Staatsrietlanden, en voor de werken sub 2 en 3, ten kantore van den gemeentearchitect, raadhuiskamer no. 102. *(Zie advert. in nr. 48).*

Assen, te 5 uren, bij G. Geerts: het afvoeren van 3 woningen aan den Groningerstraatweg.

Groningen, te 6½ uren, door de commissie voor de gemeentelijke gasfabriek: de levermatie van onderstaande goederen en werkzaamheden ten dienste van genoemde fabriek, ged. '87:

1o. drukwerken;
2o. schrijf- en kantoorbehoeften;
3o. steen, kalk, cement, dakpannen, vloeren, estrikken, enz.;
4o. verfwerken;
5o. grenen- en vurenhout;
6o. rongen, spijkers enz.;
7o. hoed, ijnk, soldeersel, leem, enz., met hoedgieters- en leidekkersarbeidslieden;
8o. roerwerken.

Bilj. inzenden vóór of op 6 Dec., te 12 uren.

Groningen, te 6½ uren, ten behoeve van het badhuis op het eiland Schiermonnikoog, in café Prins: de levering van het benoodigde meubilair enz. Inl. bij den architect J. P. Hazes.

Maastricht, door burg. en weth.: de levering van vergfraad-aarden huizen (fraaiaart en gris) als: 700 M. van diverse afmetingen en 105 stuks volgens teekening. Bilj. inzenden 6 Dec., te 12 uren.

Dinsdag, 7 Dec.

Leiden, te 1 uur, door de Walsche diaconie, in het Walsche weeshuis: het verrichten van verschillende werkzaamheden in het gebouw aan het Rapenburg 12. Inl. bij den architect W. C. Mulder, te Leiden. Aanw. gehouden. *(Zie advert. in nr. 48).*

Assen, te 7 uren, in het hotel Kuipers: eenige verbeteringen aan het huis van H. Remmelts, alhier. Aanw. 6 Dec., te 10 uren.

Woensdag, 8 Dec.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, alhier: het bouwen van een waschlokaal bij de Willemskazerne, te Gorichem. Bilj. inzenden uiterlijk 7 Dec., vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming f 3200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel der landgebouwen te 's-Hage, ged. '87. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 3e district en den hoofdopzichter der landgebouwen J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming f 40,500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verdiepen van de bedding der rivier de Amer, onder de gemeenten Hooge- en Lage-Zwaluwe, provincie Noord-Brabant, beneden kilometerraai 65, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming f 40,500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de werken van den Haarlwijkschen overlaat met de Rijkeluis in de oostelijke vaartkade van Waalwijk, behoorende tot de werken van de Maas, met het onderhoud van die werken van 1 Januari tot en met 31 Dec. '87, benevens voor het zoo noodig leggen in '87 der zomersluiting in genoemden overlaat. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hoof, te Vucht, en den opzichter Van Erst, te Heusden. Aanw. gehouden. Raming f 2970.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Oude-Maas, tusschen de kilometerraaien 118 en 119, onder de gemeente Dordrecht, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur De Bruijn en den opzichter De Kievit, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming f 6280.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in het gebouw der Maatschappij Tot Nut van 't Algemeen N.-Z. Voorburgwal no. 242: de levering van verschillende benoodigdheden, in 32 perceelen.

Donderdag, 9 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drejarig onderhoud der Pottumer zeewering, behoorende tot de Rijkswerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. gehouden. Raming f 14,000 per jaar.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.:

1o. Bestek no. 251, het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen of vernieuwingen aan tien schoolgebouwen, ged. '87;

2o. Bestek no. 252, het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen of vernieuwingen aan tien schoolgebouwen, ged. '87;

3o. Bestek no. 253, het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen of vernieuwingen aan tien schoolgebouwen, ged. '87;

4o. het maken en stellen van 17 stuks aanplakborden binnen de gemeente.

Bilj. inzenden uiterlijk 8 Dec.

Spierdijk, te 1 uur, door het R.-K. kerkbestuur St. Joris, in de herberg van J. de Haan: het sloopen van het priesterkoor en het bouwen van een gedeelte nieuwe kerk, enz., alhier. Inl. bij den bouwmeester A. C. Bleijs, te Amsterdam, en bij den opzichter D. Sutherland, op het bouwterrein, te Spierdijk. *(Zie advert. in nr. 48).*

Oudenbosch, te 3 uren, door burg. en weth., ten huize van P. J. Boerkamp: bestek no. 1, het afbreken der bestaande brug over de Mark in de strekking van den provincialen grintweg Oudenbosch—Standdaarbuiten en het wederopbouwen van steenen pijlers en landhoofden; bestek no. 2, het leveren en stellen eener plaatijzeren draairing op den bij bestek 1 aanbestede onderbouw; bestek no. 72 het afbreken der brug bij bestek no. 1 bedoeld, het wederopbouwen van steenen pijlers en landhoofden, het vervoeren, plaatsen en verleggen met bijkomende werken eener plaatijzeren draairing uit Antwerpen. Inl. bij den architect F. A. H. van der Vaart, te Oud-Gastel. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 10 Dec.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten van de bestorting voor en langs den kop van het zuidsoffl te Moerdijk, behoorende tot de havenwerken in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur De Jong van Beek en Donk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. gehouden. Raming f 1500.

Assen, te 11 uren, door het prov. bestuur van Drenthe: het vierjarig onderhoud van den provincialen weg van Assen over Eelde en Gieten naar de Hilte, aanvangende 1 Jan. '87 en eindigende 1 Dec. '90. Inl. bij den hoofdingenieur, te Assen.

Diepenheim (O.), te 12 uren, vanwege jhr. Mr. G. J. C. Schimmelpenninck, bij den ingezetenhouder W. Oomes: het in '87 maken eener nieuwe bekapping met daarbijbehoorende werken op den huize Diepenheim. Inl. bij den architect J. Moll, te Hengelo. Aanw. 10 Dec., te 10 uren.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het onderhouden der zeewaterkeering tusschen de Hunsingosluis te Zoutkamp en den Nittershoek in Friesland, met bijbehoorende werken, ged. '87. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Groningen, en den opzichter B. Wertmulder, te Winsum.

Zaterdag, 11 Dec.

Breskens, te 10½ uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Oud-en-Jong-Breskens, in de directiekeet aan de Nieuwesluis: het verdedigen van den zeeschen zoom door zinkwerk en steenbestorting. Aanw. 7 Dec., van 10—12 uren.

Monnikendam, te 11 uren, door den gecommitteerde tot de directie over de wegen en vaarten tusschen de zes Noord-Hollandsche steden, op het raadhuis: het bouwen van eene woning, bij de sluisdeering aan den Jaagweg tusschen Broek en Monnikendam. Inl. bij den algemeenen opzichter H. P. van den Aardweg, te Purmerend.

Maandag, 12 Dec.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: het maken en leveren van den ijzeren bovenbouw van drie koffiepakhuizen, ten dienste van het departement der burgerlijke openbare werken in Nederl.-Indië.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van hardsteenen neuten, ten dienste der burgerlijke openbare werken in Nederl.-Indië.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het maken van overdekte stadplaatsen en overdekte hokken op de veemarkt in de Staatsrietlanden;

2o. het verbreeden van den wal langs de Lijnbaansgracht van tegenover de collaire gerangeuis tot tegen den zuidoostelijken vlugelmuur van den waterloop onder het Leidscheplein, met het bouwen van een steenen walmuur langs die verbreeding.

Inl. voor de werken sub 1, aan de directiekeet in de Staatsrietlanden, en voor de werken sub 2, bij den stadsingenieur, raadhuiskamer no. 106. *(Zie advert.)*

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van de benoodigde magazijngoederen, ged. '87, voor de gemeente-gasfabriek, als: Limburgsche klurkalk, steen, vuurvaste kalk, tras, cement, machinesmeerbehoeften, verfwaren, boestelwerk, zeemlippen enz., compositiepijp en tin, smeedijzer, diverse ijzerwaren, gegoten voorwerpen, smidswerk, houtwaren, getrokken-ijzeren pijpen en fittings, koperen kranen, glas en diverse lantaarnruiten, tuwaan- en teekenbehoeften, drukwerken, gegoten-ijzeren buizen, gegoten-ijzeren beijpstukken, lantaarns en lantaarndragers, in 19 perceelen.

Ransdonk (N.-Br.), te 5 uren, door A. J. de Boer, in de herberg van J. van Sas: het bouwen van een woonhuis. Inl. bij den bouwkundige C. H. de Bruijn, te Waspik. Aanw. 13 Dec., te 2 uren.

Amsterdam, door den architect W. Langhout Gz.: het tot een winkelhuis en tot twee bovenhuizen en magazijnen verbouwen van de perceelen aan den hoek van de Keizersgracht en Vijzelstraat te Amsterdam, gemeenteved aan de Keizersgracht 691, en aan de Vijzelstraat 81. Inl. bij genoemden architect. Aanw. 9 Dec., te 1½ uren.

Dinsdag, 14 Dec.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en kommandant der marine: het maken van een overdekten steiger met verbindingsbrug, remming enz. in het zijkanaal F van het Noordzeekanaal, en het aanmaken van een terrein daarterplaatse. Aanw. 7 Dec., te 10 uren, door den hoofdingenieur der marine, aan 's Rijks werf.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van eenige buitengewone werken aan den weg van Groningen naar de Drentsche grens. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Bauer, te Groningen. Aanw. 7 Dec. Raming *f* 2850.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het leveren van brandstoffen voor de stoomwerktuigen te 's-Hage, ged. '87;

2o. het leveren van Waal- en Rijnsteenen, ten behoeve der gemeente 's-Hage, ged. '87.

Klaaswaal (Z.-H.), te 1 uur, door de commissie tot wegverbetering in den Hoekschen Waard, in de herberg bij P. Bakker: het driejarig onderhoud der grintwegen van Gobbelsluisseerd over Mijns-Heerenland en Maasdam tot 's-Gravendeel; en van Cillaarshoek over Klaaswaal tot den grintweg tusschen Oud- en Zuid-Beierland, met een zijtak naar Westmaas, in één perceel, lang circa 27,000 M.; jaarlijks benoodigd 1000 M³ grint. Inl. bij den architect H. Beljers, te Puttershoek.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 450: het maken van de grond- en kunstwerken, het uitbreiden en wijzigen van speeren en wissels en het verrichten van eenige andere werkzaamheden ten behoeve van de uitbreiding van het station Boxmeer. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectie-ingenieur H. E. Stenke, te Breda. Aanw. 7 Dec., te 12 uren. Raming *f* 82,000. (*Zie advert. in n°.* 47).

Nieuwerkerk (Zeel.), door herkwogden der Herv. gemeente, bij D. Lokker: het amoveeren der bestaande pastorie met het woonhuis, A no. 39 en het daarterplatse bouwen van eene nieuwe pastorie. Inl. bij den bouwkundige W. Brouwer Joh.z., aldaar. Aanw. 7 Dec., van 11—2 uren.

Woensdag, 15 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot verbetering der rivier de Maas, tusschen de kilometerraaien 89 en 90, onder de gemeente Beesel, hertogdom Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hoff, te Vucht, en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. 8 Dec. Raming *f* 20,200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk en daarmede in verband staande werken in de rivier de Maas, tusschen de kilometerraaien 104 en 106, onder de gemeente Maasbree, hertogdom Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hoff, te Vucht, en den opzichter Kooreman, te Venlo. Aanw. 8 Dec. Raming *f* 13,050.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van vier kribben tot verbetering van de rivier de Geldersche IJssel boven den Brink, gemeente Bedum, tusschen de kilometerraaien 7 en 8. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 8 Dec. Raming *f* 3300.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot normalisering van de Waal onder Millingen, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 12 en 14. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 8 Dec. Raming *f* 19,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van twee dwarskribben onder de gemeente Tull-en-'t Waal, provincie Utrecht, aan den rechteroever der rivier de Lek, tusschen de kilometerraaien 84 en 85. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Casteraijk, te Utrecht, en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw. 8 Dec. Raming *f* 5800.

Echten (Fr.), door jhr. Speelman, bij H. de Boer: het bouwen van een heerenwoonhuis met schuur te Echten, bij de Middenvaart, met bijlevering van alle materialen. Inl. bij den opzichter G. Bont, aldaar.

Donderdag, 16 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der Helderse zeewering, behoorende tot de Rijkswerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Wekker, te Alkmaar. Aanw. 9 Dec. Raming *f* 7200.

Woerden, te 11 uren, door burg. en weth.,: het afgraven van een gedeelte van den grooten binnenwal, het dempen van een gedeelte der binnengracht en andere daarmede in verband staande werken, benevens het maken van een brandput met gebidingen, het verlengen van een riool enz., in 2 perceelen. Inl. bij den gemeentebouwkundige Fluit. Aanw. 10 Dec., te 11 uren.

Gouda, te 12½ uren, door dijkgraaf en heemraden van den Zuidplaspolder in de Zalm: het uitvoeren van vernieuwingen en reparatiën aanbenevens het onderhouden van de machinegebouwen, woningen, sluizen, bruggen, duikers, scheyingen en verdere getimmerten des polders, ingaande 1 Jan. '87 en eindigende 31 Dec. '90. Inl. bij den ontvangopzichter des polders, L. Exalto, te Moordrecht. Aanw. 11 Dec.

Gouda, te 1 uur, door burg. en weths.: a. de levering van de ten dienste der gemeente, ged. het jaar '87 benoodigde materialen, als: eikenhout, Amerikaansch grenenhout, grenenhout, dennenhout, delen, rondhout, gaarwerk, spijkers en lichte ijzerwaren, lood, zink en soldeer; verfwaren en glas, kalk, grint, zand, b. 1000 M² fijne puin in 2 perc.; c. 50,000 Ben-Ahinkeien 14 × 16 cM.; d. 100,000 blauwe IJsselsteenklinkers; e. 30,000 IJsselmeldelpikvoi; f. 20,000 Vechtsche straatklinkers, Vechtsche vorm; g. 25,000 Vechtsche straatklinkers, Waalvorm; h. 440 strekkende M. trottoirband en i. het onderhoud der straten ged. '87. Bilj. inzenden uiterlijk 15 Dec., vóór 5 uren.

Vrijdag, 17 Dec.

Schoonebeek, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van twee scholen en drie onderwijzerswoningen en het doen van herstellingen aan één school, in de gemeente Schoonebeek, met bijlevering van alle benoodigde materialen. Inl. bij den ingenieur C. W. Snellebrand, te Dalen. Aanw. 14 Dec., te 10 uren. (*Zie advert.*)

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vervangen van een houten door een ijzeren draaibrug over het Apeldoornsche kanaal, provincie Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Arnhem, den ingenieur Van Manen, te Zutfen, en den opzichter Van Erst B.Jz., te Apeldoorn. Aanw. 9 en 14 Dec. Raming *f* 3540.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het Rijksarchiefgebouw te Arnhem, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonheim, te Utrecht. Aanw. 8 Dec., te 11 uren. Raming *f* 2550.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijkslandbouwschool te Wageningen, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonheim, te Utrecht. Aanw. 10 Dec., te 11 uren. Raming *f* 8344.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijkshoogere burgerschool te Winterswijk, van 1 Januari '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den Rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonheim, te Utrecht. Aanw. 9 Dec., te 12 uren. Raming *f* 1000.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het bouwen van een opzichterswoning bij de nieuwe sluis no. 7 der Dedemsvaart. Aanw. 8 Dec., te 2 uren. Raming *f* 3500.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het uitvoeren van vernieuwingen, herstellingen, verf- en teerwerk aan de kunstwerken, gebouwen enz. der Dedemsvaart en haren zijtakken, ged. '87, in 3 perc. Raming: perc. 1 *f* 1200, perc. 2 *f* 885, perc. 3 *f* 2000.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het onderhoud van de aarde- en verdiepingswerken van de Dedemsvaart en haren zijtakken, ged. '87, in 3 perc. Raming: perc. 1 *f* 1910, perc. 2 *f* 1200, perc. 3 *f* 1840.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het verbreeden en verdiepen van een gedeelte der Dedemsvaart tusschen de sluizen no. 6 en 7. Aanw. 8 Dec. te 3 uren.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het leveren en stellen van een ijzeren hamerbeslagen voor ophaalbrug no. 4 en het uitvoeren van herstellingen aan de ophaalbrug over sluis no. 6 der Dedemsvaart, benevens het leveren en inhangen van een paar ijzeren boomleuren voor sluis no. 3 der Lutterhoofdwijk. Raming *f* 1885.

Bronrijp, door dijkgraaf en heemraden van den polder Oostmaas, in het Boursgebouw: het vijfjarig onderhoud van de drie watermolens en de beide zeesluizen des polders en van eenige binnenwerken.

Brouwershaven, door den notaris A. T. Haagsma: het afbreken der oude en het bouwen eener nieuwe stelphuizing enz., met bijlevering der materialen, te Ypecolsga. Inl. bij den architect F. Brouwer, te Kerkpunt. Aanw. 14 Dec., te 12 uren. Bilj. inzenden vóór 18 Dec., bij genoemden notaris.

Dinsdag, 21 Dec.

Nieuwerkerk (Zeel.), te 12 uren, door F. Bosman, in de herberg de Wereld: a. het bouwen van een nieuw woonhuis, wagenhuis, varkenshok en gevolgen; b. het bouwen van eene nieuwe graanschuur en meerdere werken. Inl. bij den bouwkundige W. Brouwer Jz., aldaar. Aanw. 21 Dec., te 9½ uren.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van machinegebouwen met daarbijbehoorende aan- en afvoerkanalen, reinwaterkelder, machinistwoning enz., ten behoeve van de uitbreiding der gemeentedrinkwaterbeiding achter de Oude Plantage. Inl. aan het Stadstimmerhuis. Aanw. 14 Dec., te 11 uren. (*Zie advert.*)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 451, het maken van eene waterbemaling op het station Loppersum. Inl. aan genoemd centraalbureau en den sectieingenieur L. J. de Sonnaville, te Groningen. Aanw. 14 Dec., te 11 uren. Raming *f* 9400. (*Zie advert.*)

Rotterdam, ten kantore van de de gemeente-gasfabrieken, Oostzeedijk: de levering van: getrokken-ijzeren pijpen, ijzeren en koperen fittings, houten roosttes, branders, lantaarnruiten, vertind-koolen buizen, rood- en grelkeperen pijp, lampenglazen, kappen, ballons, houtschroeven, kliknagels, vijlen, boedpapier, schoppen, engtangen, pijp- en socketangen, gashakes, kraansleutels, patentolie, lijnolie, zeep, nicht vet, vet (roet), kaarsen, hoedwat, ijzermenie, kwasten, zakken, manden, lampkatoen, poetskatoen en lappen, sponzen, zeemvellen, huiswagens, snoit van vlas, striktouw, bruinwerk, hennep, houtskolen, spiebosstels, bezems, kalk, staal, smee- en plaatijzer, roedkeperen lantaarns, gegoten-ijzeren lantaarnpalen, gesmeed-ijzeren lantaarnstoeltjes, gegoten ijzerwerk en andere magazijngoederen; ten dienste der gemeente-gasfabrieken, te Rotterdam. (*Zie advert.*)

Woensdag, 22 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een woninglok voor stoombootveer-personeel, tijdelijk ingericht voor directieverblijf, onder de gemeente Raamsdonk, provincie Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 15 Dec. Raming *f* 9800.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van werken tot normalisering van de rivier de Maas loven en beneden de spoorwegbrug bij Heumen tusschen de kilometerraaien CLXIV en CLXVII en van eenige bijkomende werken. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem, en den sectie-ingenieur, te Nijmegen. Aanw. 14 en 15 Dec., te 1 uur.

Leeuwarden, door de aannemers Kloosterman en Brouwer: het leveren en stellen van ijzerwerk voor 3 sluizen, 3 klapbruggen en 3 vaste houten bruggen. Inl. bij genoemde aannemers. (*Zie advert.*)

Donderdag, 23 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren van meerpalen langs het Noordhollandsch kanaal, in 2 perceelen en in massa. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Wekker, te Alkmaar. Aanw. 16 Dec. Raming: perc. 1 *f* 3850, perc. 2 *f* 4860.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van de werken van het Krabbersgat, behoorende tot de havenwerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Boogenboom, te Buren. Aanw. 16 Dec. Raming *f* 8800.

Medemblik, te 12 uren, door de localespoorwegmaatschappij Hollands-Noorderkwartier, op het Keggenhuis: Bestek no 12, het maken van de grond- en kunstwerken, het leggen van spoorbaan en wissels en het uitvoeren van eenige andere werken, ten behoeve van den localespoorweg Medemblik—Hoorn (herbesteding). Inl. bij den ingenieur Kroeger, te Medemblik. (*Zie advert.*)

Vrijdag, 24 Dec.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van de Rijkswerken en het uitvoeren van onderscheidene werken op het eiland Schokland, provincie Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Rötneester, allen te Zwolle. Aanw. 17 Dec. Raming *f* 27,550 per jaar.

Middelburg, te 12 uren, door den directeur der registratie en domeinen: het uitvoeren der bedijking van buitengronden, gelegen in het Arnesche gat onder Neuzen. Bilj. inzenden te 11½ uren. Aanw. 15 Dec., te 11 uren.

Woensdag, 29 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van het noordelijk deel der werken te Gorichem, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellam, te Utrecht, den ingenieur Escher, te Gorichem, en voorzooveel de militaire werken betreft, bij den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Gorichem. Aanw. 22 Dec., te 11 uren. te beginnen bij café Concordia, aan de Steenenhoekesche kantalbuis. Raming *f* 673,000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, de overgangs- en eenige andere werken voor het gedeelte van 's-Gravenlandsche kade nabij Schiedam tot den oostelijken oever van de Boomervliet, van den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland, in twee perceelen en in massa. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 21 en 22 Dec., te 11 uren, aanvangende te Schiedam. Raming perc. 1 *f* 360,300, perc. 2 *f* 460,500.

Op onbepaalden datum.

Leeuwarden, door den architect J. D. Brons: het amoveeren van een wagenhuis, bloemkas enz., en het bouwen van eene loods, bloemkas enz. Aanw. 6 Dec., te 11 uren.

Prijsopgaaf gevraagd voor de levering van diverse steensoorten. Adres de aannemers Kloosterman en Brouwer, te Leeuwarden. (*Zie advert.*)

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Groningen, 25 Nov.: het bouwen eener behuizing op een terrein, gelegen aan de Zuidersingelstraat ten dienste van meerroure de Wed. Mulder-Everts, onder beheer van den architect G. Nijhuis:

hoogste inschr. A. v. Dijk,		*f* 7998
minste inschr. E. Peters,		» 6212
gegund.		

Wormerveer, 27 Nov.: het maken van een wandelweg in de gemeente Wormerveer van den Stationsweg naar de Warmoesstraat, aldaar; ingekomen 17 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2	massa
P. Langendijk, Beverwijk,	*f* 8160		
A. J. Schouten, Gouda,			*f* 19,873
L. Kok, IJmuiden,			18,700
C. J. Maks en Beekheltz, Amsterdam,			17,790
P. Zanne, Ammerstol,			17,702
R. Schreuder, Kolhorn,			16,900
S. v. Soest, Mijdrecht,			15,520
G. Zaiderbeek, Amsterdam,			15,320
N. Pott, Bulkshot,			14,550
B. de Jong, Ammerstol,			14,530
B. K. Koppen, West-Graftdijk,			13,300
B. Vollewens, Hoorn,			12,670
V. P. Braun, Beverwijk,			12,300
Jh. de Vries, Purmerend,	7130		12,000
P. Stelling & Zn., Wormerveer,	*f* 4310	7689	11,999
Gebr. Gorter, idem	4300	7672	11,972
P. Veus, Zaandam,			11,870

Lang-Soeren, 27 Nov.: het doen van eenige verbouwingen aan Sprengenoord etc., onder beheer van den architect M. K. Smit, te Dieren; ingek. 8 bilj., als:

J. Altena,	te Brummen,	*f* 3763
M. v. d. Burg,	» Eerbeek,	» 3097
G. v. d. Velde,	» Hall,	» 2977
G. Boerstoel,	» Brummen,	» 2929
M. Stoltenburg,	» Dieren,	» 2847
L. Enklaar,	» idem	» 2679
J. A. G. Teegel,	» Arnhem,	» 2780
Wed. A. Klanderman,	» Brummen,	» 2749
gegund.		

Utrecht, 27 Nov.: het bouwen van eene openbare school 4e soort met onderwijzerswoning en gymnastieklokaal op het Janskerkhof; ingek. 20 bilj., als:

L. v. Dordt,	te Gouda,	*f* 39,990
Groenendijk,	» Utrecht,	» 39,000
Gebr. v. Leeuwen,	to Utrecht,	*f* 52,900
A. M. Vevenenburg,	» Brielle,	» 51,987
J. Hesseling,	» Meppel,	» 48,588
F. W. v. Vloten,	» Utrecht,	» 46,700
J. Krap,	» idem	» 45,855
L. J. Metz,	» Zalt-Bommel,	» 44,647
G. v. Rossel,	» Utrecht,	» 44,384
B. J. v. Buren,	» idem	» 42,840
C. J. Buijsch s, Buchteren,	» idem	» 42,530
J. H. de Boest,	» idem	» 42,500
W. v. Vloten,	» idem	» 42,498
A. C. Vink,	» idem	» 41,970
G. J. v. Vloten,	» idem	» 41,963
J. de Vos Jr.,	» idem	» 40,089
W. A. G. Jansen,	» idem	» 39,670
H. Vermeer,	» idem	» 39,140
J. H. de Vos,	» idem	» 38,920
C. v. Straaten,	» idem	» 38,690
gegund.		

Amsterdam, 29 Nov., voor rekening der gemeente: 1o. het maken van een marktoverdekking op het Waterlooplein; ingek. 18 bilj., als:

Bincker en Zonen, Amsterdam,		*f* 8898
W. A. Scholte & Co., idem		» 8825
Nering Bögel, Deventer,		» 7747
Société anonyme de la construction métallique de Malines, Malines,		» 7340
A. F. Smulders, Utrecht,		» 6450
La société de construction métallique, Brussel,		» 6375
L. Vlasman, Amsterdam,		» 6345
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, idem		» 5927
Wispelwey & Co., Zwolle,		» 5900
L. J. Enthoven, 's-Hage,		» 5899
L. E. Dupont, Amsterdam,		» 5847
J. Loriaque, Herstal,		» 5753
W. Tillmans, Rennscheid,		» 5645
A. Pauws, Amsterdam,		» 5600
F. Engers, idem		» 5405
Pons en Ranhuis, Dordrecht,		» 5189
A. v. Wensveen, Amsterdam,		» 5162
D. J. Bokslag, idem		» 4977

2o. het aanplempen van een gedeelte der Wittevrouwergracht achter school no. 1; ingek. 6 bilj., als:

W. J. Pot,	te Amsterdam,	*f* 2230
M. W. Schreuder,	» idem	» 2090
J. P. Cornelissen,	» idem	» 1506
A. v. Wensveen,	» idem	» 1500
H. J. Meekers,	» idem	» 1486
G. D. v. Doorn,	» idem	» 1200

Ierseke, 29 Nov.: het bouwen van een toren aan de Herv. kerk, onder beheer van den architect J. H. Hannink, te Goes, (herbesteding); ingek. 5 bilj., als:

C. Bastiaanse,	te Bergen-op-Zoom,	*f* 11,200
F. v. d. Blink,	» Kapelle,	» 10,975
W. Goeman,	» Ierseke,	» 10,960
P. Dronkers,	» Kapelle,	» 10,790
A. Laban,	» Ierseke,	» 10,660
Raming		» 10,500

Nog niet gegund.

's-Hage, 29 Nov., voor rekening der provincie Zuid-Holland: 1o. het onderhoud van het gebouw van het prov. best., ged. 2 jaar; ingek. 9 bilj., als:

A. Stigter,	te 's-Hage,	*f* 4290
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 4275
W. Franke,	» idem	» 4199
J. C. Pietersen,	» idem	» 4072
M. en J. A. Houtman,	» idem	» 4050
A. J. Biermast,	» idem	» 3998
A. W. v. Vlijmen,	» idem	» 3800
J. L. Werder Jr.,	» idem	» 3675
H. L. Zalmé & Zonen,	» idem	» 3633

2o. het vernieuwen der brug in het jaagpad langs de Delftsche vliet, over den voorwaterloop van het stoomgemaal van den Pijnpoelpolder; ingek. 14 bilj., als:

C. Klapwijk, Rijswijk,		*f* 1898
A. Korteweg, Zevenbergen,		» 1580
J. J. Valk, Rijswijk,		» 1549
J. Vermeer, Hekendorp,		» 1543
A. J. Vollebregt, Delft,		» 1529.80
Th. Langerak, 's-Hage,		» 1500
P. Langevöl, Overschie,		» 1403
H. v. Bergen Henegouwen, 's-Hage,		» 1390
J. H. Vos, Delft,		» 1338
A. P. P. Boef, Kralingen,		» 1305
J. H. de Swart & Zonen, 's-Hage,		» 1228
L. den Hoed, Delft,		» 1225
C. v. d. Boom, idem		» 1210
N. Rodenburg, idem		» 1111

Bodegrave, 30 Nov.: het 3jarig onderhoud van den straatweg Gouda—Bodegrave, met de daarin liggende kunstwerken, aanvangende 1 Jan. '87; ingek. 13 bilj.; als:

J. F. Zwijnenburg,	te Bodegrave,	*f* 3200
W. v. d. Poll,	» idem	» 3193
P. Vermeer,	» Gouda,	» 2918
C. P. W. Dessing,	» idem	» 2880
L. den Hoed,	» Delft,	» 2800
C. Groenescher,	» Reeuwijk,	» 2795
W. Bokhoven,	» Gouda,	» 2772
J. v. d. Vlugt,	» Dordt,	» 2690
W. v. Ingen,	» Bodegrave,	» 2675
D. Varkevisser,	» Overschie,	» 2999
J. F. de Boer & Zn.,	» Oegstgeest,	» 2427
H. Jongenburger,	» Waddinxveen,	» 2320
P. Verbruggen,	» idem	» 2148

Utrecht, 30 Nov.: Bestek no. 107, de levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en onderlegplaten, stalen schroefbouten en ijzeren haakbouten, voor rekening der maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen; ingekomen 12 bilj., als:

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3
Société anonyme de la Fabrique de fer d'Ougrée, Ougrée,	*f* 23.400	—	—
Caramin & Co., Thy-le-Chateau,	23,198	*f* 4650	—
Société Cockerill, Seraing,	21,770	4385	—
Société anonyme des Aciéries d'Angleur, Benory,	22,740	4550	—
Fr. Krupp, Essen,	27,500	4960	—
Rheinische Stahlwerke, Rshrort,	29,150		—
Hotz & Co., Rotterdam,	—	—	*f* 1319.25
F. Boseret, Herstal,	—	—	1276.70
R. S. Stoksis & Zn., Rotterdam,	—	—	1313.50
N. Nicaise, Marcinelle,	—	—	1088.20
Société anonyme des forges et ateliers de Sceneffe, Seneffe,	—	—	1050
Hoerder Bergwerks & Hutten Verein, Hoerde.	24.204.37	4631.98	—

Utrecht, 30 Nov.: het maken van een houten brug en schoeiing voor de Deli-brouwerij te Nieuwersluis, voor de Ned. Rijnspoorwegmaatschappij: minste inschrijver H. J. Meekers, te Amsterdam, voor *f* 3038.

Amsterdam, 1 Dec.: het onderhouden en herstellen van het Koloniaal établissement, ged. '87, '88 en '89; ingek. 7 bilj., als:

H. W. Pauss,	te Amsterdam,		*f* 4967
D. H. Saurland,	»	idem	» 4314
G. D. v. Boom,	»	idem	» 4100
W. F. Gmirrep,	»	idem	» 4098
P. Groenhoff en A. G. Rank,	»	idem	» 3995
G. Wenk,	»	idem	» 3883
J. Obligs,	»	idem	» 3857
Raming			» 4180

's-Hage, 1 Dec.: de levering van hollaststeen voor de Rijkswaterwerken op de Maas, in twee perceelen.

Perc. 1, ingek. 3 bilj., als:

H. Pernot,	te Obbicht,	*f* 23,500
H. Veets,	» Maeseyck,	» 21,950.25
G. Smeets,	» idem	» 21,950

Perc. 2, ingek 3 bilj., als:

J. Bilkes,	te Grave,	» 7781
H. Veets,	» Maeseyck,	» 7593.75
E. Haffmans,	» Well,	» 6807

Roden, 1 Dec.: het bouwen van een woonhuis, onder beheer van den architect C. Hillebrands, te Nieuwe; ingek. 5 bilj., als:

O. Offringa,	te Hauderwijk,	*f* 1398
H. v. Houten,	» Leek,	» 1225
Corn. v. Zoelen,	» Assen,	» 1144
J. L. v. d. Schaaf,	» Leek,	» 1110
H. M. de Vries,	» Roden,	» 999

gegund.

Raming *f* 1080

Haarlem, 2 Dec., onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.: 1o. de uitvoering van baggerwerk in het Noordzeekanaal, voor de zogenaamde Madduis te Spaarndam; ingek. 7 bilj., als:

A. Prins Tz., Sliedrecht,		*f* 7900
L. Pot, Buiksloot,		» 7699
H. Bokla, idem,		» 7480
J. v. Bouwlingen, Amsterdam,		» 6980
W. Goudkoop,	idem	» 6900
R. Schreuders, Kolhorn,		» 6560
C. Bos Az., Dordrecht,		» 5140

2o. het driejarig onderhoud der Rijkszeewerken op het eiland Wieringen; ingek. 9 bilj., als:

F. v. Doornink, Warker,		*f* 7840
P. Spruijt, Helder,		» 7348
R. Schreuders, Kolhorn,		» 7300
G. Moerman, Helder,		» 7248
S. Tool, Hoorn,		» 7149
C. Kroon, Wieringen,		» 6910
N. Hesbink, idem		» 6832
M. Peppen, idem		» 6660
J. Hermans, idem		» 6079

Raming *f* 7500 per jaar.

Oldenzaal, 2 Dec.: het bouwen van twaalf arbeiderswoningen op een terrein achter de verwerij van Gelderman & Zonen, voor rekening der Oldenzaalsche bouwmaatschappij; ingek. 9 bilj., als:

J. op de Weegh,	te Oldenzaal,	*f* 11,875
A. Schoo,	» idem	» 11,399
C. Froegn,	» Ootmarsum,	» 11,177
J. Brummelhuis,	» Hengelo (O.),	» 10,670
J. ter Ellen,	» Oldenzaal,	» 10,564
A. H. M. Wesselink,	» Hengelo (O.),	» 10,055
G. Grasthengel,	» idem	» 10,032
F. Meeselt,	» Bierze,	» 9,408
F. B. Kamerich,	» Oldenzaal,	» 9,958

gegund.

Groningen, 2 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het onderhouden en vernieuwen der bestratingen binnen de gemeente, ged. '87, ingek. 8 bilj.; minste inschr. J. I. Tuesman, te Groningen, voor *f* 6079.

2o. het onderhouden van verschillende gemeentewegen en voetpaden, ged. '87; ingek. 6 bilj.; minste inschr. P. H. Dopheide, te Groningen, voor *f* 4458.

Oude-Pekela, 2 Dec.: het annoveren van een bestaand en het bouwen van een nieuw huis, voor J. O. Staal; minste inschrijver van S. Strating te Oude-Pekela voor *f* 993, aan wien het werk is gegund.

's-Hage, 3 Dec.: het verhanden enz., van twee wegen door het terrein van het R.-K. armbestuur aan de Hoefkade; ingek. 14 bilj., als:

J. de Waal,	te Gouda,	*f* 5790
J. C. de Graaff,	» 's-Hage,	» 5721
P. Bas,	» Amersfoort,	» 5488
P. v. d. Houwen,	» 's-Hage,	» 5400
P. Langenrak,	» idem	» 5300
G. Keij,	» Rotterdam,	» 5050
P. v. Vliet,	» 's-Hage,	» 4994
P. Kraijenveld,	» idem	» 4946
F. Roest,	» idem	» 4860
G. v. d. Drift,	» idem	» 4400
A. de Waard,	» idem	» 4384
H. Jongenburger,	» Waddinxveen,	» 4270
J. Badenrijs,	» 's-Hage,	» 4249
J. de Bruijn,	» idem	» 4175

Arnhem, 3 Dec.: het maken, leveren en stellen van openbare waterplaatsen; ingek. 9 bilj., als:

J. W. Janssen,	*f* 2041
G. Lucassen,	» 2020
P. R. Meijer,	» 1995
R. Bebler,	» 1970
W. A. R. Kok,	» 1886
J. de Buijter,	» 1722
H. v. d. Sand,	» 1687
Gebr. v. Daalen,	» 1417
L. Hasselbach Jr.,	» 1364

gegund.

Groenlo, 3 Dec.: het bouwen van een woonhuis voor E. H. Huyskes H.Gz., onder beheer van den ingenieur-architect Ar. R. Witkop, alhaar; ingekomen 7 bilj., als:

H. J. te Siepe,	te Winterswijk,	*f* 17,887
C. ter Haar,	» idem	» 17,330
H. Halfers,	» Groenlo,	» 17,120
J. H. Aalbers,	» idem	» 16,952
A. Sieverink,	» idem	» 16,550
H. R. Nales,	» idem	» 16,188
R. A. Hilbers,	» idem	» 15,934

gegund.

's-Hage, 3 Dec.: het vergrooten en verbouwen van het postkantoor met directeurswoning te Hellevoetsluis, ten behoeve van den vereenigden post- en telegraafdienst; ingekomen 6 bilj., als:

A. A. C. Veenenbos,	te Brielle,	*f* 6,145,00
J. Korteuhout,	» idem	» 5,980,00
W. van Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 5,892,00
J. Lagendijk,	» idem	» 5,787,00
J. Bout,	» Brielle,	» 5,700,00
C. Kwak,	» Hellevoetsluis,	» 5,485,80
Raming		*f* 6,295,00

Delft, 3 Dec.: voor de artillerie- magazijnen en constructie-magazijnen 1e. de levering van 14,300 KG. messingplaat D 0,0023; minste inschrijver E. Jupsen te Amsterdam, à *f* 55 per 100 KG.; 2e. de levering van 2600 liter lijnolie; minste inschrijver J. G. D. J. Vlek te Delft, à *f* 0,23[3]5 per liter.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 11 DECEMBER 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 13 Dec.

Bretsterzwaag (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Opsterland: het verrichten van onderhoudswerken aan de gemeente- en dorpseigendommen, ged. '87, bestaande in timmer-, verf-, smids- en koperslagerswerk.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: het maken en leveren van den ijzeren bovenbouw van drie koffiepakhuizen, ten dienste van het departement der burgerlijke openbare werken in Nederl.-Indië.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van hardsteenen neuten, ten dienste der burgerlijke openbare werken in Nederl.-Indië.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van overdekte standplaatsen en overdekte hokken op de veemarkt in de Stadsrietlanden. Inl. aan de directiekeet in de Stadsrietlanden. (*Zie advert. in* n°. 49.)

Dordrecht, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. de leverantie aan de gemeente, van de volgende benoodigdheden, voor den dienst van '87, als: dennen- of turen-, grenen-, eiken-, iepen- en gecreosoteerd dennenhout, verfvaren, spijkers en draadnagels, hardsteenen trotbanden, kalk, tras, cement, tegels, pannen, teer, touwwerk, smidswerk, vlakke Waalkliskers, gegoten-ijzeren straatsyphons en riviergrint; olie, brandhout, takkenbossen, turf, poetskatoen en talk;

2o. het vervoer van riviergrint;

3o. het onderhouden der openbare drinkfonteinen en eene pomp.

Kampen, te 1 uur, door de directie der gemeente-gasfabriek, ten gemeentehuize: de levering van:

1o. ijzeren en koperen fittings, benoodigd voor gasleidingen in huur enz., ged. '87;

2o. diverse soorten ruiten voor onderhoud van de gaslantaarns der publieke verlichting, ged. '87;

3o. diverse chemicaliën etc., ten behoeve van voormelde fabriek, ged. '87. Bilj. inzenden tot 11 uren.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van de benoodigde magazijngoederen, ged. '87, voor de gemeente-gasfabriek, als: Laaksche kluitkalk, steen, puinspecie, kalk, tras, cement, machinekamerbenoeftten, verfwaren, houtwerk, zeemlappen enz., compositiepijp en tin, smeedijzer, diverse ijzerwaren, gegoten voorwerpen, smidswerk, houtwaren, getrokken-ijzeren pijpen en fittings, koperen kranen, glas en diverse lantaarnruiten, bureau- en teekenbenoeftten, drukwerken, gegoten-ijzeren buizen, gegoten-ijzeren hulpstukken, lantaarns en lantaarndragers, in 19 perceelen.

Havelte (Dr.), te 2 uren, door mej. F. Eppinga: het bouwen van een boerenhuis. Aanw. 13 Dec., te 12 uren.

Nieuwe-Pekela (Gron.) te 4 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van den bovenbouw eener ijzeren draaibrug.

Raamsdonk (N.-Br.), te 5 uren, door A. J. de Bont, in de herberg van J. van Son: het bouwen van een woonhuis. Inl. bij den bouwkundige C. H. de Bruijn, te Waspik. Aanw. 13 Dec., te 2 uren.

Amsterdam, door den architect W. Langhout Gz.: het tot een winkelhuis en tot twee benedenhuizen en magazijnen verbouwen van de perceelen aan den hoek van de Keizersgracht en Vijzelstraat te Amsterdam, gezamenlijk aan de Keizersgracht 605, en aan de Vijzelstraat 81. Inl. bij genoemden architect. Aanw. gehouden.

Groningen, door de architecten Wegerif en Hunr ..., voor J. J. van Beeten, te Leiden, ten huize van M. Prins, aan de Groote Markt: het bouwen van vier heerenhuizen onder een dak, aan den Zuidersingel, alhaar. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 14 Dec.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en kommandant der marine: het maken van een overdekten steiger met verbindingsbrug, remming enz. in het zijkanaal F van het Noordzeekanaal, en het aanaarden van een terrein daarterplaatse. Aanw. gehouden.

Bussum (N.-H.), te 11½ uren, in het hotel de Rozenboom: het bouwen van een villa op een terrein, gelegen aan de Naardaan, alhaar.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van eenige buitengewone werken aan den weg van Groningen naar de Duitsche grens. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Bauer, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming *f* 2850.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het leveren van brandstoffen voor de stoomwerktuigen te 's-Hage, ged. '87;

2o. het leveren van Waal- en Rijnstraatstroomen, ten behoeve der gemeente 's-Hage, ged. '87.

Klaaswaal (Z.-H.), te 1 uur, door de commissie tot wegverbetering in den Hoekschen Waard, in de herberg bij P. Bakker: het driejarig onderhoud der grintwegen van Godschalkoord over Mijns-Heerenland en Maasdam tot 's-Gravendeel; en van Cillaarsbosch over Klaaswaal tot den grintweg tusschen Oud- en Zuid-Beierland, met een zijtak naar Westmaas, in één perceel, lang circa 27,000 M.; jaarlijks benoodigd 1000 M³ grint. Inl. bij den architect H. Beijers, te Puttershoek.

Amsterdam, te 1 uur, namens W. F. Z. Wijking, in café Maas, aan Schollenburg: het bouwen van twee woonhuizen aan de Weesperzijde, te Nieuweramstel. Inl. bij C. H. Wesser Jr., Weesperzijde, 60.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 420, het maken van de grond- en kunstwerken, het uitbreiden en wijzigen van sporen en wissels en het verrichten van eenige andere werkzaamheden ten behoeve van de uitbreiding van het station Boxtel. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectie-ingenieur H. E. Benske, te Breda. Aanw. gehouden. Raming *f* 82,000. (*Zie advert. in* n°. 47).

Amsterdam, te 3 uren, door het bestuur der vereeniging tot het houden van periodieke tentoonstellingen, in het café Panorama, plantage Middellaan: het maken van een tentoonstellingsgebouw met een voorgebouw, groot tezamen p. m. 4650 M². Inl. bij den architect A. Salm G.fz., alhaar. Aanw. 13 Dec., te 10 uren.

Nieuwerkerk (Zeel.), door kerkvoogden der Herv. gemeente, bij D. Lokker: het aanbouwen der bestaande pastorie met het nevenstaand gebouw, A no. 49 en het daarterplaatse bouwen van eene nieuwe pastorie. Inl. bij den bouwkundige W. Brouwer Jobz., alhaar. Aanw. gehouden.

Groningen, door het ministerie van binnenlandsche zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan het gouvernementsgebouw, bestemd tot woning van 's Konings commissaris, te Groningen, van 1 Jan. '87—31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter N. W. Lit, te Groningen. Aanw. gehouden.

Woensdag, 15 Dec.

Utrecht, te 10 uren, door den oorlaatwezend-ingenieur der genie, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het verbeteren van toegangen tot regenbakken in verschillende forten om Utrecht, onder het beheer der genie, alhaar. Inl. bij genoemden ingenieur. Bij. inzenden uiterlijk 14 Dec., voor 3 uren. Raming *f* 1480.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot verbetering der rivier de Maas, tusschen de kilometerraaien 89 en 90, onder de gemeente Bessel, hertogdom Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hoeff, te Vucht, en den opzichter Broste, te Roermond. Aanw. gehouden. Raming *f* 29,280.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk en daarmede in-verband-staande werken in de rivier de Maas, tusschen de kilometerraaien 104 en 106, onder de gemeente Maasbree, hertogdom Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Van Hoeff, te Vucht, en den opzichter Koevoaun, te Venlo. Aanw. gehouden. Raming *f* 13,050.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van vier kribben tot verbetering van de rivier de Geldersche IJssel boven den Brink, gemeente Roden, tusschen de kilometerraaien 7 en 8. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Rauwer, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming *f* 3350.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot normalisering van de Waal onder Millingen, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 12 en 14. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stumcker, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming *f* 19,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van twee dwarskribben onder de gemeente Tull-en-'t Waal, provincie Utrecht, aan den rechteroever der rivier de Lek, tusschen de kilometerraaien 84 en 85. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Castendijk, te Utrecht, en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw. gehouden. Raming *f* 3800.

Pernis (Z.-H.), te 11 uren, ten huize van J. Struijk: het bouwen van een timmerhuis en schuur onder Charlois aan de Hei, bij B. Rozbol.

Stratum (N.-Br.), te 3 uren, door F. Keuten, in het koffiehuis van Roos van Rout: het bouwen van een boerenhuis, alhaar. Aanw. te 2 uren.

Bergentheim (gem. Ambt-Hardenberg), bij J. van der Sanden: het uitnemen en sloopen van de bestaande, en het maken en inhangen van 14 nieuwe sluisdeuren, benevens het uitvoeren van belangrijke vernieuwingen aan de hoofden der sluizen, op het kanaal van de erven Mr. J. van Rojen.

Echten (Fr.), door jhr. Speelman, bij H. de Boer: het bouwen van een boerenwoonhuis met schuur te Echten, bij de Middenvaart, met bijlevering van alle materialen. Inl. bij den opzichter G. Bant, alhaar.

Donderdag, 16 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der Heldersche zeewering, behoorende tot de Rijkszeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Wolcker, te Alkmaar. Aanw. gehouden. Raming *f* 7200.

Woerden, te 11 uren, door burg. en weth.: het afgraven van een gedeelte van den grooten binnenval, het dempen van een gedeelte der binnengracht en andere daarmede in-verband-staande werken, benevens het maken van een brandpat met geleidingen, het verlengen van een riool enz., in 2 perceelen. Inl. bij den gemeentebouwkundige Thait. Aanw. gehouden.

Langweer (Fr.), te 12 uren, door burg. en weth. van Boniwerstal: het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning, te Langweer. Inl. bij den gemeentopzichter E. B. Meijer, te St. Nicolaasga. Aanw. 14 Dec., te 10 uren.

Gouda, te 12½ uren, door dijkgraaf en heemraden van den Zuidplaspolder in de Zalm: het uitvoeren van vernieuwingen en reparatiën aanbelangende het onderhouden van de machinegebouwen, woningen, sluizen, bruggen, duikers, scheringen en verdere getimmerten des polders, ingaande 1 Jan. '87 en eindigende 31 Dec. '90. Inl. bij den eersteopzichter des polders, L. Exalto, te Moerdrecht. Aanw. gehouden.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van eenige veranderingen aan het gemeentelijke gebouw in de Oude-Boteringestraat, onder bijlevering van alle bouwstoffen enz. Bij. inzenden uiterlijk 15 Dec. Aanw. gehouden.

Gouda, te 1 uur, door burg. en weth.: *a.* de levering van de ten dienste der gemeente, ged. het jaar '87 benoodigde materialen, als: eikenhout, Amerikaansch grenenhout, grenenhout, dennenhout, delen, randhout, ijzerwerk, spijkers en lichte ijzerwaren, lood, zink en soldeer; verfwaren en glas, kalk, grint, zand, 3. 1000 M³ fijne puin in 2 perc.; *c.* 50,000 Ilen-Ahinkeien 14 × 16 cM.; *d.* 100,000 blauwe IJsselsteenklinkers; *e.* 30,000 IJsselmutselplaten; *f.* 25,000 Vechtsche straatklinkers, Vechtsche vorm; *g.* 25,000 Vechtsche straatklinkers, Waalvorm; *h.* 440 strekkende M. trottoirband en *i.* het onderhoud der straten ged. '87. Bilj. inzenden uiterlijk 15 Dec., vóór 5 uren.

Zwaigen-Tienraai (Limb.), door het R.-K. kerkbestuur: het bouwen van een nieuwen toren met transept, grot en sacristie, aan de kapel van Klein-Lourdes, te Tienraai. Bilj. inzenden vóór 3 uren, bij den koster. Inl. bij den architect J. Kayser, te Venlo. Aanw. te 11 uren.

Vrijdag, 17 Dec.

Schoonebeek, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van twee scholen en drie onderwijzerswoningen en het doen van herstellingen aan één school, in de gemeente Schoonebeek, met bijlevering van alle benoodigde materialen. Inl. bij den ingenieur C. W. Snellebrand, te Buinen. Aanw. 14 Dec., te 10 uren. (*Zie advert.*)

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrangen van een hoeken door een ijzeren draaibrug over het Apeldoornsche kanaal, provincie Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Arnhem, den ingenieur Van Manen, te Zutfen, en den opzichter Van Elst B.Jz., te Apeldoorn. Aanw. gehouden. Raming *f* 4840.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het Rijksarchiefgebouw te Arnhem, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonbein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming *f* 2550.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijkshandbouwschool te Wageningen, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonbein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming *f* 8344

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijkshoogere burgerschool te Winterswijk, van 1 Januari '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den Rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonbein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming *f* 1660.

Arnhem, te 12 uren, door het prov. best.: het onderhouden van het gebouw van het prov. best. van Gelderland, ged. '87 en '88. Inl. bij den opzichter van den prov. waterstaat A. J. Gewenus, te Arnhem. Aanw. 13 Dec. te 8 uren.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het bouwen van een opzichterswoning bij de nieuwe sluis no. 7 der Dedemsvaart. Aanw. gehouden. Raming *f* 3500.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het uitvoeren van vernieuwingen, herstellingen, verf- en toerwerk aan de kunstwerken, gebouwen enz. der Dedemsvaart en hare zijtakken, ged. '87, in 3 perc. Raming: perc. 1 *f* 1360, perc. 2 *f* 885, perc. 3 *f* 2000.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het onderhoud van de aarde- en verdiepingswerken van de Dedemsvaart en hare zijtakken, ged. '87, in 3 perc. Raming: perc. 1 *f* 1910, perc. 2 *f* 1300, perc. 3 *f* 1800.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het leveren en stellen van een ijzeren hameigebindt voor ophaalbrug no. 4 en het uitvoeren van herstellingen aan de ophaalbrug over sluis no. 6 der Dedemsvaart, benevens het leveren en inhangen van een paar ijzeren bovendeuren voor sluis no. 3 der Lutterhoofdwijk. Raming *f* 1185.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het verbreeden en verdiepen van een gedeelte der Dedemsvaart tusschen de sluizen no. 6 en 7. Aanw. gehouden.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best. van Groningen:

1o. het onderhouden van onderscheidene kanalen en de de daarbijbehoorende werken, in 5 perceelen, ged. '87, '88 en '89;

2o. het onderhouden van de rijhanen op de Eemskanaalbijken, ged. '87, '88 en '89. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Groningen.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het rioleeren en herbestraten van de Verlengde-Falckstraat, te 's-Hage. Aanw. 15 Dec., te 10 uren.

Dronrijp, door dijkenen der Ben. gemeente: het afbreken der bestaande voorhuizing met schuur en wederopbouwen eener nieuwe stelphuizing op de zathe, in gebruik bij J. T. Annema, te Tzum. Inl. bij A. Venstra, te Dronrijp. Bilj. inzenden vóór of op 17 Dec., bij den dijken B. W. Agema, adjunct. Aanw. 14 Dec., te 11 uren.

Zaterdag, 18 Dec.

Utrecht, te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van de benoodigde materialen, ten dienste der stedelijke gasfabriek in '87, als: gietrokken-ijzeren pijpen, fittings enz., smeedijzer, bouten, gietijzer, glaswerk, lantaarns, Luikesche kluitkalk, verfwaren, borstelwerk, jatentolie, poetskatoen, touwwerk, mvelaardsteenen en houtwaren, in 15 perc.

Delden (Ov.), te 12 uren, door J. M. Martens, bij den logementhouder Meijer: het doen van eenige verbouwing en bijbouwing aan een woonhuis aldaar, en zulks tot inrichting van een bakkerij met winkel. Aanw. te 9 uren.

Zaandam, te 12 uren, door dijkgraaf en hoofmraden van den polder Oostzaan, in het Beursgebouw: het vijfjarig onderhoud van de drie watermolens en de beide zeesluizen des polders en van eenige binnenwerken.

Utrecht, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het doen van eenige vernieuwingen aan- en het eenjarig onderhoud van: *a.* de sluis en daartoebehoorende werken te Vreeswijk, den straatweg van Utrecht naar Vreeswijk en daarbijbehoorende werken; *b.* de sluis te Nieuwersluis en het jaagpad van daar naar Hindendam; *c.* het jaagpad met daarbijbehoorende werken van Utrecht naar Woerden;

2o. het leveren van verschillende materialen, als: Utrechtsche straatklinkers, IJsselstraatklinkers, Waalstraatklinkers, harde pl. Utrechtsche klinkerdriezlingen, Utrechtsche metselsteenen, kalk, tras en portlandcement, Lekzand, hoolzand, hardsteenen trottoirbanden, hardsteenen rooiterramen, grenen-, vuren- en dennenhout, eikenhout, verfwaren, olie en petroleum, borstelwerk, glas, ijzer, ijzerkramerijen en gereedschap, dakpannen en tegels, touwwerk, bomen, heesters, hloemstruiken en bloemen.

Inl. aan het bureau der gemeentewerken. (*Zie advert.*)

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud en het uitvoeren van eenige vernieuwingen aan de Rijksbuitensluis te Vreeswijk, behoorende tot de werken van de vaart tusschen Amsterdam en Vreeswijk. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Bleckmann, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming *f* 4560.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijkshoogere burgerschool te Utrecht, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonbein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming *f* 3313.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijksveeartsenijschool te Utrecht, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonbein, te Utrecht. Aanw. 13 Dec., te 10 uren. Raming *f* 12,000.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de gebouwen van de Rijks-universiteit te Utrecht, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonbein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming *f* 8020.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen van het prov. best. van Utrecht, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonbein, te Utrecht. Aanw. 13 Dec., te 2 uren. Raming *f* 8000.

Leeuwarden, door den notaris A. T. Haagsma: het afbreken der oude en het bouwen eener nieuwe stelphuizing enz., met bijlevering der materialen, te Ypecolga. Inl. bij den architect F. Brouwer, te Koenjum. Aanw. 14 Dec., te 12 uren. Bilj. inzenden vóór 18 Dec., bij genoemden notaris.

Maandag, 20 Dec.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijkshoogere burgerschool te Roermond, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonbein, te Utrecht. Aanw. 14 Dec., te 1 uur. Raming *f* 3722.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het tweegang onderhoud van den Invendam van Oeltgensplaat. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterst. J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. 15 Dec., te 1 uur. Raming *f* 860 per jaar. (*Zie advert.*)

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het onderhoud van het jaagpad langs den Rijn, van Leiden tot de Utrechtsche grens bij Harmelen, van 1 Jan. '87—31 Dec. '88. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterst. J. van der Vegt, te 's-Hage. Raming *f* 23,300. (*Zie advert.*)

Helleoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het verlengen en uitbreiden van de spoorbaan, het plaatsen van lantaarns en het repareeren van beschoeiing op 's Rijks werf te Helleoetsluis. Aanw. 13 Dec., te 10 en 2 uren.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:

1e. het onderhoud van de gebouwen en meubelen der openbare scholen, in 7 perc.;

2e. het onderhoud van het raadhuis;

3e. het onderhoud van onderscheidene gebouwen en verhuurde huizen, in 2 perc., voor den tijd van vijf jaren.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.:

1e. het leveren van bakspte straatkeien, ten dienste der gemeente 's-Hage, ged. '87;

2e. het leveren van eenige materialen, ten behoeve der gemeente 's-Hage, ged. '87.

Inl. aan de gemeentewerf.

's-Hage, te 1½ uren, door het ministerie van justitie: het leveren van houtwaren aan de rijkswerkinrichtingen Veenhuizen, in een perceel. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, te 's-Hage.

's-Hage, te 1½ uren, door het ministerie van justitie: het driejarig onderhoud, van 1 Jan. '87—31 Dec. '89 van:

De strafgevangenis, te Appingedam;
Het huis van bewaring, te Winschoten;
De strafgevangenis en het rechtsgebouw, te Groningen;
Het huis van bewaring met adjunct-directeurswoning en het paleis van justitie, te Leeuwarden;
De strafgevangenis, te Sneek;
Het huis van bewaring en het rechtsgebouw, te Assen;
Het huis van bewaring en het rechtsgebouw, te Zwolle;
Het huis van bewaring en het rechtsgebouw, te Almelo;
De strafgevangenis en het kantongerechtsgebouw, te Deventer.

Aanw. 13 Dec., te 1½ uren, beginnende bij de gevangenissen. (*Zie advert.*)

Arnhem, te 2 uren, door den directeur der gemeente-gasfabriek: de levering van:

1o. gegoten-ijzeren gaspijpen, hulpstukken en syphons;
2o. idem van magazijngasdraven in 12 perceelen;
3o. het onderhoud der fabriekgebouwen enz.;
4o. het hossen en vervoeren van Duitsche en Engelsche gesteden alsmede van kluitkalk, ged. '87;
5o. het maken van een hoswal tegen de gloeiing van den Westervoortschen dijk.

Aanw. 14 Dec., te 10 uren.

Ruurlo (Geld.), door den rentmeester van den huize Ruurlo: het bouwen van 4 woningen nabij het station Ruurlo. Aanw. gehouden. Bilj. inzenden bij voornoemden rentmeester, vóór of op 20 Dec.

Dinsdag, 21 Dec.

Rotterdam, te 12 uren, door de architecten C. Muijsken, te Amsterdam, en A. P. van Buss A.Wz., te 's-Hage, in het Notarishuis, Gelderschekade: de houten en gemetselde fundeering voor de bebouwing van het terrein, genaamd plan C, te Rotterdam. Inl. 17 en 20 Dec. in genoemd Notarishuis. (*Zie advert.*)

Alkmaar, te 12 uren, door burg. en weth.: de uitvoering der volgende werken, dienst '87:

1o. het onderhouden van alle gemeentegebouwen en werken in 6 afdeelingen. Raming 4618;
2o. het doen van eenige vernieuwingen aan de gebouwen. Raming *f* 1504;
3o. het doen van eenige vernieuwingen aan de bruggen. Raming *f* 1893;
4o. het leveren en verweren der materialen voor de huiiwegen, voetpaden enz. Raming *f* 3073;
5o. het vernieuwen van een gedeelte walmuur aan de Sandersbuurt. Raming *f* 1125.70;
6o. het onderhouden van den Hoorneherhoofdweg. Raming *f* 1934;
7o. het uitvoeren van eenige baggerwerken. Raming *f* 2927.

Bilj. inzenden uiterlijk 20 Dec., vóór 12 uren.

Nieuwerkerk (Zeel.), te 12 uren, door F. Bouman, in de herberg de Wereld: *a.* het bouwen van een nieuw woonhuis, wagenhuis, varkenshok en gevolgen; *b.* het bouwen van eene nieuwe graanschuur en meerdere werken. Inl. bij den Bouwer Jz., aldaar. Aanw. 21 Dec., te 9½ uren.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van machinegebouwen met daarbijbehoorende aan- en afvoerkanalen, reinwaterkelder, machinistwoning enz., ten behoeve van de uitbreiding der gemeentedrinkwaterleiding achter de Oude Plantage. Inl. aan het Stadstimmerhuis. Aanw. 14 Dec., te 11 uren. (*Zie advert. in nr.* 49.)

Leeuwarden, te 1 uur, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-hoogere-burgerschool te Heerenveen, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 14 Dec., te 12 uren. Raming *f* 2713.

Leeuwarden, te 1 uur, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-hoogere-burgerschool te Leeuwarden, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 15 Dec., te 10 uren. Raming *f* 2850.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 451, het maken van eene waterbezorging op het station Loppersum. Inl. aan genoemd centraalbureau en den sectieingenieur L. J. de Sommaville, te Groningen. Aanw. 14 Dec., te 11 uren. Raming *f* 9400. (*Zie advert. in nr.* 42.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 452, de leggen van het tweede spoor en het verrichten van bijkomende werken op de halte Arkel, ten behoeve van den spoorweg van Elst naar Dordrecht. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectieingenieur F. Sassen, te Nijmegen. Aanw. 14 Dec., te 1 uur. Raming *f* 750.0. (*Zie advert.*)

Rotterdam, ten kantore van de de gemeente-gasfabrieken, Oostzeedijk: de levering van: gietrokken-ijzeren pijpen, ijzeren en koperen fittings, houten rozetten, branders, lantaarnruiten, vertind-loden buizen, rood- en geelkoperen pijp, lampenglazen, kappen, ballons, lontschroeven, klinknagels, vijlen, hordpapier, schoppen, snijtangen, pijp- en sockettangen, gashaken, kraanslenteis, patentolie, lijnolie, zeep, zacht vet, vet (roet), kaarsen, bodwit, ijzermennie, kwasten, zakken, manden, lampkatoen, poetskatoen en lappen, spanen, zeemvellen, huiwagens, smit van vlas, strikbouw, bruinwerk, hennep, houtskolen, speehoerstoh, beezems, kalk, staal, snee- en plaatijzer, roolkoperen lantaarns, gegoten-ijzeren lantaarnpalen, gesmeed-ijzeren lantaarnstoeltjes, gegoten ijzerwerk en andere magazijngoederen; ten dienste der gemeente-gasfabrieken, te Rotterdam. (*Zie advert.*)

Woensdag, 22 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een woninghlok voor stoomhoolweer-personeel, tijdelijk ingericht voor directieverblijf, onder de gemeente Raamsdonk, provincie Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 15 Dec. Raming *f* 9800.

's-Bosch, te 12 uren, door het prov. best. van Noord-Brabant: het leveren van gegoten-ijzeren leuningstijlen en voetstukken. Inl. op het bureau van den prov. waterstaat. Raming *f* 1270.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van werken tot normaliseering van de rivier de Maas boven en benoden de spoorwegbrug bij Hemmen tusschen de kilometerraaien CLXIV en CLXVII en van eenige bijkomende werken. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem, en den sectie-ingenieur, te Nijmegen. Aanw. 14 en 15 Dec., te 1 uur.

Leeuwarden, door de aannemers Kloosterman en Brouwer: het leveren en stellen van ijzerwerk voor 3 sluizen, 3 klapbruggen en 3 vaste houten bruggen. Inl. bij genoemde aannemers. (*Zie advert.*)

Donderdag, 23 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren van meerpalen langs het Noordhollandsch kanaal, in 2 perceelen en in massa. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Wedsker, te Alkmaar. Aanw. 16 Dec. Raming: perc. 1 *f* 3850, perc. 2 *f* 4860.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van de werken van het Krabbersgat, behoorende tot de havenwerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Hoogenboom, te Hoorn. Aanw. 16 Dec. Raming *f* 8400.

Hedemblik, te 12 uren, door de localespoorwegmaatschappij Hollands-Noorderkwartier, op het Koggenhuis: Bestek no 12, het maken van de grond- en kunstwerken, het leggen van spoorbaan en wissels en het uitvoeren van eenige andere werken, ten behoeve van den localespoorweg Medemblik—Hoorn (herbesteding). Inl. bij den ingenieur Krieger, te Medemblik. (*Zie advert.*)

Zierikzee, te 1 uur, door het dagelijksch bestuur van het waterschap Schouwen, aan 's Landskamer: het leveren en verwerken van 2750 scheegsten sbortsteen voor de onderzeesche oeververdediging tusschen de ranken X en XI van het district Herkenmmo.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan 's Rijks kweekschool voor vroedvrouwen te Amsterdam, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Bier Hz., te Leiden. Aanw. 16 Dec., te 1 uren. Raming *f* 2235.

Vrijdag, 24 Dec.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1e. het driejarig onderhoud der openbare pompen;
2e. het onderhoud van eenige gemeentewerken, ged. '87;
3e. het onderhoud der bestratingen, ged. '87, met levering van keien, klinkers en ironbricks;
4e. het onderhoud der plantsoenen en beplantingen der gemeente, ged. '87. (*Zie advert.*)

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van de Rijkswerken en het uitvoeren van onderscheidene werken op het eiland Schokland, provincie Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Rötmeester, allen te Zwolle. Aanw. 17 Dec. Raming *f* 27,550 per jaar.

Middelburg, te 12 uren, door den directeur der registratie en domeinen: het uitweren der bedijking van buitengronden, gelegen in het Axelsche gat onder Nieuwen. Bilj. inzenden te 11½ uren. Aanw. 15 Dec., te 11 uren.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van de tolhuizen no. 1 onder Huizum en no. 2 onder Roordahuizum aan den Rijksweg van Leeuwarden naar de Overijselsche grens. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den opzichter Koorevaar, te Heerenveen. Aanw. 17 Dec. Raming *f* 3000.

Oldehove, te 5 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een gemeentehuis, met bijlevering van alle materialen. Inl. bij den architect A. Schotanus, te Zuidhorn. Aanw. 24 Dec., te 2 uren.

Maandag, 27 Dec.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het onderhouden van verschillende werken, behoorende tot Zijldijk en Leidendorpschen weg, ged. 4 achtereenvolgende jaren;
2o. het onderhouden van de Spanjaardsweg met de pachterswoning, ged. 3 achtereenvolgende jaren. Aanw. 13 Dec., te 10 uren.

Dinsdag, 28 Dec.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van getrokken en vlakke Waalkluikers, Waalhardgraauw, Waalboerengraauw, straatklinkers uit Utrecht of van de Maas, IJsselstraatplavei en beste harde IJsselmondsteen, Escaussijnsch-steenen trottoirbanden, Luiksche kluitkalk, grieskeien, porphierkeien, Ilen-Ahinkeien, Niedermendiger-lavakeien, steenslag van natuurlijke steen, grove grint, grintzand, eiken-, grenen-, dennen- en vuren timmerhout, gegoten-ijzeren straatputplons en straatberrieraanden, staal-, hand- en jenatijzer. (*Zie advert.*)

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van tegels, dakpannen, kammenhuizen, pleister, tras, portland-cement, touwwerk, hennep, smit van vlas, teer, bruinwerk, mos, strookdraden, blokmakerswerk, borstelmakerswerk, spanzen, groen laken, tochtries, grijs linnen, belangsellinnen, affeemdoeken, wollen- en linnen dweilen, gordijnlinnen, grondpapier, singel, meubelkoord, band, gasbranders, glazen ballons, lampenglazen, zeemvellen, leder, patentolie, groene zeep, kaarsen, turf, houtskolen, bezems, bieuders, manden, zink, lood, looden- en vertind-loden buizen, metalen mans- en tapkranen, spijkers, ijzerwaren, kolenbakken, staal, verfwaren en vensterglas. (*Zie advert.*)

Woensdag, 29 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van het noordelijk deel der werken te Gorichem, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, den ingenieur Escher, te Gorichem, en voorzoover de militaire werken betreft, bij den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Gorichem. Aanw. 22 Dec., te 11 uren, te beginnen bij café Concordia, aan de Steenenhoekesche kanaalsluis. Raming *f* 673,000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, de overgangs- en eenige andere werken voor het gedeelte van 's-Gravenlandsche kade nabij Schiedam tot den oostelijken oever van de Boonervliet, van den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland, in twee perceelen en in massa. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 21 en 22 Dec., te 11 uren, aanvangende te Schiedam. Raming perc. 1 *f* 260,300, perc. 2 *f* 460,300.

Vrijdag, 31 Dec.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der werken van de Zuid-Willemsvaart, voor het gedeelte in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissementsingenieur Keuremeer en den opzichter Weehuizen, allen te 's-Bosch, en den opzichter Pennaire, te Aarle-Rixtel. Aanw. 24 Dec. Raming *f* 39,000 per jaar.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het

gebouw van het prov. best.- het vierjarig onderhoud van het Apeldoornsche kanaal, prov. Gelderland, ged. '87—'90. Inl. bij den hoofdingenieur, te Arnhem, den ingenieur Van Manen, te Zutfen, den opzichter Van Enst, te Apeldoorn en den buitengewoon-opzichter Meulemans, te Dieren. Aanw. 23 en 24 Dec. Raming ƒ 23,000 per jaar.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen eener beplanting met opgaande lindebomen langs het 10de perceel der Rijks-grootte-wegen in Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Arnhem, den ingenieur Van Manen, te Zutfen, en den opzichter Schreuder, te Doesburg. Aanw. 23 Dec. Raming ƒ 750.

Op onbepaalden datum.

Franeker, door vroeden van het Khaarkampster weeshuis: het afbreken van een heerenhuis aan de Voorstraat, T. W. no. 61, en van een wagenhuis aan het Noord, E. V. no 37, aldaar, en het terplaatse bouwen van een weeshuis, ingericht voor 32 kinderen, waarbij een afzonderlijk ziekenhuisje. Inl. bij den architect H. R. Stoett Fz., te Leeuwarden. Aanw. 15 Dec., te 10 uren.

Prijsopgaaf gevraagd voor de levering van diverse steenwaren. Adres de aannemers Klooterman en Brouwer, te Leeuwarden. *(Zie advert.)*

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Rotterdam, 30 Nov.: het bouwen van twee enkele en drie dubbele panden, onder beheer van den architect W. C. Coepijn; ingekomen 7 bilj., als:

J. Spruijt en A. v. Staveren,	te Kralingen,	ƒ 29,900
G. A. v. d. Wilde,	» Rotterdam,	» 29,387
D. v. Meer,	» idem	» 28,695
J. J. Gort,	» idem	» 28,367
A. Looijmans,	» idem	» 27,588
W. Mosmee,	» idem	» 26,000
H. Breur,	» idem	» 24,114

gegund.

Arnemuiden, 3 Dec.: het bouwen eener onderwijzerswoning; ingek. 11 bilj., als:

P. v. d. Blick,	te Kapelle,	ƒ 5214
J. F. Koeleman Jz.,	» Middelburg,	» 4800
C. A. Goethals,	» idem	» 4193
P. L. v. Miert,	» idem	» 4180
M. J. de Witt,	» idem	» 4150
Jac. Willemse,	» Oost-Souburg,	» 4027
J. A. v. Ditmars & Zn.,	» Middelburg,	» 4010
H. de Pagter,	» Vlissingen,	» 3997
P. v. Hemert,	» Arnemuiden,	» 3731
A. H. Arentse,	» Middelburg,	» 3589
H. P. v. d. Ree,	» idem	» 3570

gegund.

Utrecht, 4 Dec.: het onderhoud der Keulsche vaart, in de prov. Utrecht, ged. '87; minste inschr. P. Boks, te Amersfoort, voor ƒ 2740
Raming » 2890

Stadskanaal, 6 Dec.: de levering der onderhoudsmaterialen voor de waterwerken en gebouwen van de gemeente Groningen, te Kiel-Windeweer, Anser- en Exterveensche Kanaal, Wildervank, Stadskanaal, Pekela en Ter-Apel, ged. '87.

		beneden tarief, hout	steen	ijzer
Perc. 1, ingek. 3 bilj., als:				
Wed. R. Vervelд, Kiel-Widenweer,	6	9/10	2 9/10	10 %
R. v. Dobben, idem	4	9/10	tarief	3 %
A. P. Riepma, Wildervank,				7 1/2 %
Perc. 2, ingek. 3 bilj., als:				
J. M. Meijhuizen, Wildervank,	10	9/10	tarief	10 %
Wed. R. Vervelд, Kiel-Winkeweer,	6	9/10	2 9/10	10 %
A. P. Riepma, Wildervank,				7 1/2 %
Perc. 3, ingek. 3 bilj., als:				
Firma Wilkens, Veendam,	3	9/10	3 9/10	3 %
Wed. Nieuwerjer, Stadskanaal,				16 %
H. L. de Wijbe, O.-Pekela,				16 %
Landweer en Sonser, Stadskanaal,	13	9/10	tarief	20 %
Mulder, idem				10 %
Perc. 4, ingek. 6 bilj., als:				
Firma Wilkens, Veendam,	3	9/10	3 9/10	3 %
Wed. Nieuwerjer, St.-kanaal,				16 %
W. Timmerman, Ter-Apel,	9 1/2	9/10	1 9/10	20 %
H. L. de Wijbe, O.-Pekela,				16 %
Landweer en Sonser, Stadskanaal,	10 1/2	9/10		
Mulder, idem				10 %
Perc. 5, ingek. 2 bilj., als:			boven tarief	
J. J. Koers, O.-Pekela, hout steen en ijzer				5 %
J. G. Pot, idem » » » »				6 1/2 %

Amsterdam, 6 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het maken van een vaste houten brug in den Haarlemmerweg, over den mond der kostverlorenvaart; ingek. 20 bilj., als:

C. v. Soest,	te Amsterdam,	ƒ 23,382
Maks en Boekholtz,	» idem	» 20,800
J. P. Cornelissen,	» idem	» 19,991
A. Kramers,	» idem	» 19,990
W. Ambachtsheer,	» idem	» 19,400
H. J. Meekers,	» idem	» 19,386
G. J. F. Zuiderhoek,	» idem	» 19,255
A. v. Wensveen,	» idem	» 18,700
J. v. Berne,	» idem	» 18,690
F. Ligthart,	» idem	» 18,532
N. C. Pot,	» idem	» 18,300
H. Ozinga,	» idem	» 18,236
L. Vlaeman,	» idem	» 18,200
G. D. v. Doorn,	» idem	» 17,936
E. v. Brummelen,	» idem	» 17,871
B. Vermolen,	» idem	» 17,850
M. Schreuder,	» idem	» 17,500
H. Dinklaar,	» idem	» 17,396
P. Duinker,	» idem	» 16,997
L. Kok,	» idem	» 16,714

2o. het leveren en stellen van ijzeren toestellen en voorwerpen in de rundveeslachthuizen der algemeene slachtplaats in de Staatsietlanden; ingek. 17 bilj., als:

A. Heydanus, Amsterdam,	ƒ 28,092
A. P. J. Haalmeijer, idem	» 25,278
B. Gorris, idem	» 24,986
F. Verster, idem	» 23,666
Ned. ver. voor metaalfabrik, idem	» 19,267
J. v. Vuuren, idem	» 17,880
M. N. Cornelissen Jr., idem	» 17,739
J. J. Meijer, idem	» 16,916
Koninkl. Ned. Grofsmederij, Leiden,	» 16,700
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	» 16,500
H. Burgers, Deventer,	» 15,380
J. Wezenburg, idem	» 14,720
J. W. Abersen, idem	» 14,574
F. J. Bijlaard, Hilversum,	» 14,480
Ned. Stoombootmaatschappij, Rotterdam,	» 14,450
Maatschappij de Atlas, Amsterdam,	» 13,568
Maatschappij de Prins v. Oranje, 's-Hage,	» 11,088

3o. de levering van 14 ton halkijzer voor de brug in den Haarlemmerweg, over de Kostverlorenvaart; ingek. 6 bilj., als:

		per 100 KG.
Gebr. v. Vliet,	te Amsterdam,	ƒ 10.81
D. Glazener & Zn.,	» idem	» 7.00
Gerreke & Co.,	» idem	» 6.71
D. S. M. Kalker,	» idem	» 6.16
Gebr. v. Vliet,	» idem	» 5.99
W. Bernet & Co.	» idem	» 5.95

Groningen, 6 Dec.: de levering van het meubilair van het badhotel te Schiermonnikoog, in 3 perceelen en in massa; minste inschrijvers waren: 1o. de tafels, ledikanten, stoelen, waschtafels enz., A. Lijbering, te Groningen, voor ƒ 3611,

2o. de springveeren- en kapokmatrassen en pelauwen, E. J. van Hasselt, te Groningen, voor ƒ 1947.

3o. de spiegels, Jobs. Plaat, te Groningen, voor ƒ 415.

Groningen, 6 Dec.: de levering van diverse benoodigdheden ten behoeve der gasfabriek; minste inschr. waren:
perc. 1, drukwerken, H. Schut Az., te Groningen, 6 1/2 % beneden tarief.
» 2, schrijf- en kantoorbehoeften, B. Jacobs, te Groningen, voor 10 % beneden tarief.
» 3, steen, kalk, cement, dakpannen, vloeren, estrikken enz., H. D. Benkers, te Groningen, voor 30 % beneden tarief.
» 4, verfwerken, B. van Heuveln, te Groningen, voor 29 1/2 % beneden tarief.
» 5, grenen- en vurenhout, A. Bonnema, te Groningen, voor 18 1/2 % beneden tarief.
» 6, ringen, spijkers enz., A. J. Holthuis, te Groningen, voor 35 1/2 % beneden tarief.
» 7, lood, zink, soldeer, leien enz., met loodgieters- en leidekkersarbeidslonen, B. Loor, te Groningen, voor 6 1/2 % boven tarief.
» 8, voerwerken, L. Kuipers, te Groningen.

Maastricht, 6 Dec.: de levering van verglaasd-aarden buizen (tuyaux en grès), 700 M. van diverse afmetingen en 106 stuks volgens teekening; ingek. 3 bilj., als:

			per M'
S. Decrompet, Luik (België),			
200 M. van	10 cM. middl. à		ƒ 0,3125
500 » »	14 » » »		» 0,4225
40 stuks ellebogen	10 » » »		» 0,3125
60 » »	14 » » »		» 0,4225
20 » buizen	14 » » met vertakkingen van	10 » » »	» 0,8725
H. Houtappel, Maastricht,			
a. de geheele levering van Belgische buizen,			ƒ 395.10
b. » » » » Duitsche buizen (volgens ingezonden monster) van 10 en 15 cM. middl.			» 460
Wed. H. Stassen Marres, Maastricht, rechte buizen per M' na aftrek der mof:			
10 cM. middl. à			ƒ 0.48
14 » » »			» 0.55
ellebogen per stuk volgens teekening:			
10 cM. middl. à			ƒ 0.65
14 » » »			» 0.75
verbindingsbuizen per stuk, van 14 cM. middl. à ƒ 1.20.			

Assen, 7 Dec.: eenige vertimmeringen aan het huis van H. Remmelts; ingek. 12 bilj., als:

E. Lamberts,	ƒ 736
A. de Vries,	» 734
O. Bouwsma,	» 720
J. P. Broekema,	» 694
R. Hunse Jr.,	» 680
H. Bennink,	» 676
H. Jabrink en Smalbroek,	» 674
J. Timmermans,	» 647
D. Postema,	» 631
G. B. Broekema,	» 624
A. Diekman.	» 579
C. v. Zoelen,	» 578.90

gegund.

Gorichem, 8 Dec.: het bouwen van een waschhokaal bij de Willemskazerne te Gorichem, onder beheer der gosie, aldaar; ingekomen 9 bilj., als:

G. v. d. Ree,	te Ammerstol,	ƒ 3340
A. G. de Pater,	» Gorichem,	» 3173
C. A. v. Spall,	» Hardinxveld,	» 3139
Chr. Verzijl Hz.,	» Woudrichem,	» 3100
B. A. Kentie,	» idem	» 2980
C. Meulwijk,	» Gorichem,	» 2844
J. J. Blöker,	» idem	» 2816
M. A. Treffers,	» Hem	» 2741
F. A. de Joode,	» Woudrichem,	» 2696
Raming		» 3200

Delft, 8 Dec.: het gedeeltelijk ameveren en verbouwen van een winkelhuis aan de Groote-markt, voor J. A. A. en A. J. M. Tonino, onder beheer van den architect H. G. Waanders; ingek. 12 bilj., als:

H. F. W. Schaap,	te Delft,	ƒ 7800
D. Schalle,	» idem	» 7500
J. H. Valk,	» Rijswijk,	» 6890
D. Buurman,	» Delft,	» 6885
T. Geers,	» idem	» 6883
Gebr. J. J. J. Lucas,	» idem	» 6872
H. Beijen,	» idem	» 6566
J. C. Koning,	» idem	» 6556
J. J. v. Vondele,	» idem	» 6500
J. Luxemburg,	» idem	» 6483
C. v. d. Roos,	» idem	» 5550
A. Z. Vollebregt,	» idem	» 5500

's-Hage, 8 Dec., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het verdiepen van de bedding der rivier de Amer, onder de gemeente Hooge- en Lage-Zwaluwe; ingek. 6 bilj., als:

H. Bennink H.Rz.,	te Utrecht,	ƒ 35,990
G. A. v. Hattem,	» Sliedrecht,	» 35,500
A. Volker Lz.,	» idem	» 34,000
A. G. Huvskes,	» Heijel,	» 33,333
A. L. v. Wijngaarden Hz.,	» Sliedrecht,	» 32,740
T. Volker,	» Dordrecht,	» 32,400
Raming		» 40,500

2o. het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Oude-Maas, onder de gemeente Dordrecht; ingek. 3 bilj., als:

T. Volker,	te Dordrecht,	ƒ 11,500
J. Hilles,	» Gravo,	» 6,995
D. Volker,	» Dordrecht,	» 6,890
Raming		» 6,230

3o. de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de werken van den Baardwijkschen overlaat met de Rijkssluis, in de oostelijke vaartkade van Waalwijk, met het onderhoud van die werken van 1 Jan. tot en met 31 Dec. '87, benevens voor het zoo noodig leggen in '87 der zomersluiting in genoemden overlaat; ingek. 2 bilj., als:

A. Oosterman,	te Vrijhoevenkapel,	ƒ 2950
H. J. Dekkers,	» Baardwijk,	» 2543
Raming		» 2970

4o. het onderhoud en herstel van de Landsgebouwen te 's-Hage, ged. '87; ingekomen 8 bilj., als:

M. A. J. Taverne,	te 's-Hage,	ƒ 39,465
M. L. v. Spange,	» idem	» 39,230
J. L. Werdes Jr.,	» idem	» 39,200
M. Boutman en J. A. Boutman,	» idem	» 38,780
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 38,750
W. Franke,	» idem	» 38,200
C. Kranenburg,	» idem	» 37,900
C. W. de Vos en A. B. de Vos,	» idem	» 36,989

Leiden, 8 Dec.: het verrichten van verschillende werkzaamheden in het gebouw het aan Rapenburg no. 12, voor de Walsche diakonie, onder beheer van den architect W. C. Mulder; ingek. 12 bilj., als:

P. Gestman,	te Leiden,	ƒ 5975
T. J. Teekman,	» idem	» 5862
W. A. G. Jansen,	» Utrecht,	» 5182
W. Splinter,	» Leiden,	» 5087
H. J. Sloots,	» idem	» 4989
K. J. Ruijsch v. Dugteren,	» Utrecht,	» 4965
G. Splinter,	» Leiden,	» 4947
A. Korenhoff en P. Peereboom,	» idem	» 4900
A. Verhoog Jr.,	» idem	» 4636
C. J. de Nie,	» idem	» 4360
C. E. Verhaaff,	» idem	» 3999
P. Hasselbach,	» idem	» 3966

Gegund aan C. J. de Nie, te Leiden, voor ƒ 4360.

Amsterdam, 8 Dec.: de levering van verschillende benoodigdheden in 32 perceelen, voor rekening van het ministerie van koloniën; minste inschr. waren:

Gegolfd en ongegolfd gegalvan. plaatijzer, W. Horen & Zn., 's-Hage, ƒ 6887.90;
800 gegalv. ijzeren emmers, C. Willemse, Amsterdam, ƒ 300;
divers ijzer en staal, Hotz & Co., Rotterdam, ƒ 7551.47 1/2;

ijzer- en staaldraad, R. S. Stokvis en Zn., Rotterdam, ƒ 2126;
metalliek- en ijzergaas, Van den Berg & Co., Amsterdam, ƒ 547.10;
28,000 KG. gietijzer, Gebr. Van der Vliet, idem ƒ 752.50;
gegoten-ijzeren neuten, H. H. Baijer, Rotterdam, ƒ 136;
1000 balusters en 25 plafondrosetten, J. Engelmann, Kampen, ƒ 272.50;
600 getrokken-ijzeren gasbuizen, Van der Meulen & Co., Amsterdam, ƒ 1008;
draad- en andere nagels, dezelfden, ƒ 980.32;
houtschroeven, Van den Heuvel en Punt, Amsterdam, ƒ 328.71;
2200 bladen blik, H. J. Klijn de Jongh, idem ƒ 253;
lood en zink, A. D. Hamburger, Utrecht, ƒ 1126.61;
soldeer en koper, dezelfde, ƒ 445.20;
hang- en sluitwerk, C. Willemsz., Amsterdam, ƒ 2941.50;
gereedschap, dezelfde, ƒ 1686.30;
grasmessen, kapmessen, patjols enz., W. Beien & Co., Amsterdam, ƒ 1088.10;
singelband, D. v. Baatselaar, Woudenberg, ƒ 1628.50;
200 rol asphaltrilt, G. Briegleb, Amsterdam, ƒ 2498.50;
diverse papiersoorten, A. Palm & Zn., idem ƒ 325.11;
diverse lakens, Gebr. Diepen, Tilburg, ƒ 14,374.08;
engebleekte katoenen, Gebr. Scholten & Co., Almelo, ƒ 6841.90;
springzeildoek, Van Leiden en Dekker, Kromme-nie, ƒ 1668.80;
550 M. kalmuk en 40 M. lijmlinnen, J. Elias, Strijp, ƒ 245.50;
3150 KG. pakwerk, W. Hoven & Zn., 's-Hage, ƒ 1071;
diverse haken en oogen, C. Willemsz, Amsterdam, ƒ 206.70;
4000 postoplaatjes tot helmhoeden, P. Manavelt & Zn., 's-Hage, ƒ 96;
600 dozijn gevulcan-caoutchouc-ringetjes, voor helmhoeden, C. v. Heemstede Obelt, Amsterdam, ƒ 16.80;
7000 stormbanden voor helmhoeden, I. F. Segers & Zn., Breda, ƒ 731.50;
1400 paar wollen handschoenen, H. J. Klijn de Jongh, Amsterdam, ƒ 980;
sarongs en hoofddoeken, geen inschrijvers;
diverse kooopen, Broekman & Co., Amsterdam, ƒ 509.62.

Spierdijk (N.-H.), 9 Dec.: het bouwen van een gedeelte nieuwe kerk, onder beheer van den bouwmeester A. C. Bleijs, te Amsterdam; ingek. 6 bilj., als:

T. Ranijmakers,	te Amsterdam,	ƒ 49,000
Corn. Sluiders,	» Ransdoorpkweer,	» 45,498
J. v. Groenendaal,	» 's-Hage,	» 43,100
N. Perquin,	» Berkel,	» 42,930
W. Okkes,	» Zevenaar,	» 41,880
H. R. Hendriks,	» Os,	» 41,549

gegund.

Oudenbosch, 9 Dec., voor rekening der gemeente Oudenbosch en Standdaarbuiten: bestek no. 1, het afbreken der bestaande brug over de Mark in de strekking van den provincialen grintweg Oudenbosch—Standdaarbuiten en het wederopbouwen van stenen pijlers en landhoofden; bestek no. 2, het leveren en stellen eener plaatijzeren draaibrug op den bij bestek 1 aanbesteden onderbouw; bestek no. 72, het afbreken der brug bij bestek no. 1 bedoeld, het wederopbouwen van stenen pijlers en landhoofden, het vervoeren, plaatsen en verleggen met bijkomende werken eener plaatijzeren draaibrug uit Antwerpen, onder beheer van den den architect F. A. H. van der Vaart, te Oud-Gastel; ingeschreven als volgt:

Inschrijvers en Woonplaats.	no. 1	no. 2	massa no. 1 en 2	no. 72
Van der Linde, 's-Bosch,	ƒ 9,175	—	—	ƒ 15,925
P. Bogaarts, Standdaarbuiten,	9,165	—	—	17,113
F. v. d. Flier, Willemstad,	10,197	—	—	—
F. N. de Rooij, Dinteloord,	13,600	—	ƒ 22,900	24,390
A. Kortsweg Zevenbergen,	11,980	—	—	21,840
C. de Groot, Sliedrecht,	9,698	—	—	19,233
W. H. Segboer, Fijnaart,	10,570	—	—	20,390
A. D. Lukas, Zevenbergen,	11,999	—	—	20,740
H. A. Blok, 's-Gravendeel,	11,986	—	—	—
Jan Visser, Papendrecht,	11,943	—	—	20,943
C. W. Wispelweij, Zwolle,	—	ƒ 9,847	—	—
A. v. Henk, Kerkdriel,	—	—	21,782	20,882
Kon. Ned. Grofsmederij, Leiden,	—	9,990	—	—
D. A. Schretlen & Co., idem	—	9,945	—	—
A. E. Stijkel, Appingedam,	—	6,600	—	—
A. de Ridder, Delfshaven,	—	12,071	—	—
Penn en Boubein, Dordrecht,	—	7,884	—	—
Maatschappij Prins v. Oranje 's-Hage,	—	10,894	—	—
L. J. Enthoven & Co, idem	—	8,435	—	—
Joh. Hark, Oud-Gastel,	13,610	—	—	24,310
A. Oosters, Willemstad,	—	—	—	20,200
W. Segboer, Zevenbergen,	—	—	—	20,487

Onderbouw voorloopig gegund aan P. Bogaarts.
Bovenbouw » » » A. E. Stijkel.

Groningen, 9 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het onderhouden en het doen van eenige herstellingen of vernieuwingen aan tien schoolgebouwen (bestek no. 251); minste inschr. J. I. Toesman, te Groningen, voor ƒ 2828.

2o. het onderhouden en het doen van eenige herstellingen of vernieuwingen aan tien schoolgebouwen (bestek no. 252); minste inschr. J. I. Toesman, te Groningen, voor ƒ 3179.

3o. het onderhouden en het doen van eenige herstellingen of vernieuwingen aan tien schoolgebouwen (bestek no. 253); minste inschr. J. I. Toesman, te Groningen, voor ƒ 2913.

4o. het maken en stellen van 17 stuks aanplakborden binnen de gemeente; minste inschr. Th. Holthuis, te Groningen, voor ƒ 1426.

Haarlem, 9 Dec.: het driejarig onderhoud der Petteraer zeewering, behoorende tot de Rijkswerken in Noord Holland; ingekomen 15 bilj., als:

R. Schreuders, Kolhorn,	ƒ 13,800
A. Vos Hz., Amsterdam,	» 13,700
L. Pott, Buiksloot,	» 13,560
A. Prins Tz., Sliedrecht,	» 13,400
Gebr. Jansen, Nieuwediep,	» 13,400
H. Dinkla, Buiksloot,	» 13,370
H. Schuit, Alkmaar,	» 13,351
P. Danker, Amsterdam,	» 13,300
v. d. Plas, Hardinxveld,	» 13,200
Gebr. Klein, Helder,	ƒ 13,200
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 12,900
C. Bos Az., Dordrecht,	» 12,668
Gebr. Meerman, Helder,	» 12,160
J. Oldenburg, Bergen,	» 11,360
J. Giltjes, Petten,	» 11,300

Raming ƒ 14,000 per jaar.

Hilversum, 9 Dec.: het bouwen van een huis met aanbeuren aan de Groest, hoek Heuvelstraat, voor G. Huis in 't Veld; ingek. 8 bilj.; als:

Van den Brink,	te Hilversum	ƒ 6059
W. Meijer,	» idem	» 5709.99
G. Gijzel,	» idem	» 5587
J. v. d. Brul,	» idem	» 5495
J. W. Zwaan,	» idem	» 5495
D. Kuiper,	» idem	» 5215
W. Zwaan,	» idem	» 5209
R. Mouw,	» idem	» 4579

gegund.

Assen, 10 Dec.: het vierjarig onderhoud van den provincialen weg van Assen over Rolde en Gieten naar de Hilte; ingek. 4 bilj.; als:

H. Jalvingh en H. Smallenbroek, Assen,	ƒ 24,527
F. Abersen, Steenwijk,	» 22,960
J. Otten, Meppel,	» 22,860
R. Bunse Jz., Assen,	» 21,926

Diepenheim, 10 Dec.: het verbouwen van het winkelhuis van H. Mansveld; ingekomen 5 bilj., als:

M. Pongert, Diepenheim,	ƒ 1279
J. B. Welmers, Gelselaar gem. Borkeloo,	» 1250
Kooijmans en Ooms, Markeloo,	» 1193
F. Bletman, Diepenheim,	» 995
A. Loeferink, Goor,	» 978

gegund.

Groningen, 10 Dec.: het onderhouden der zeeweringen tusschen de Hunsingosluis te Zoutkamp en den Nittershoek in Friesland c. a. ged. '87, voor rekening der provincie; ingekomen 13 bilj., als:

G. Wolthuis,	te Bedum,	ƒ 8980
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 8960
S. H. Kremer,	» Bedum,	» 8200
T. Bos,	» idem	» 8150
J. Klippus,	» idem	» 8000
J. N. Kruizinga,	» Groningen,	» 8000
H. Formsma,	» Grijpskerk,	» 7980
J. Kerkstra,	» Ruigezand,	» 7640
H. de Wind,	» Zoutkamp,	» 7480
J. Putt,	» Stedum,	» 7280
W. de Vries,	» Zoutkamp,	» 7200
J. v. d. Berg,	» Uhrum,	» 7148
A. Woldringh,	» Zoutkamp,	» 6685

Raming » 7250

BIJVOEGSEL VAN DE OPMERKER

van ZATERDAG 18 DECEMBER 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 20 Dec.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijkshoogere burgerschool te Roermond, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8722.

Hoogezand (Gron.), te 10½ uren, door burg. en weth.: het 1jarig onderhoud der gemeentegebouwen enz.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het tweejarig onderhoud van den havendam van Oudtgenplaat. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterst. J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 800 per jaar. (*Zie advert. in nº.* 50.)

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het onderhoud van het jaagpad langs den Rijn, van Leiden tot de Utrechtsche grens bij Harmelen, van 1 Jan. '87—31 Dec. '88. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterst. J. van der Vegt, te 's-Hage. Raming ƒ 23,300. (*Zie advert. in nº.* 50.)

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het verlengen en uitbreiden van de spoorbaan, het plaatsen van lantaarns en het reparceren van beschoeiing op 's Rijks werf te Hellevoetsluis. Aanw. gehouden.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het onderhoud van de gebouwen en meubelen der openbare scholen, in 7 perc.;
2o. het onderhoud van het raadhuis;
3o. het onderhoud van onderscheidene gebouwen en verhuurde huizen, in 2 perc., voor den tijd van vijf jaren.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het leveren van bekapte straatkeien, ten dienste der gemeente 's-Hage, ged. '87;
2o. het leveren van eenige materialen, ten behoeve der gemeente 's-Hage, ged. '87.
Inl. aan de gemeentewerf.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van justitie: het leveren van houtwaren aan de rijkswerkinrichtingen Veenhuizen, in een perceel. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, te 's-Hage.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van justitie: het driejarig onderhoud, van 1 Jan. '87—31 Dec. '89 van:
De strafgevangenis, te Appingedam;
Het huis van bewaring, te Winschoten;
De strafgevangenis en het rechtsgebouw, te Groningen;
Het huis van bewaring met adjunct-directeurswoning en het paleis van justitie, te Leeuwarden;
De strafgevangenis, te Sneek;
Het huis van bewaring en het rechtsgebouw, te Assen;
Het huis van bewaring en het rechtsgebouw, te Zwolle;
Het huis van bewaring en het rechtsgebouw, te Almelo;
De strafgevangenis en het kantongerechtsgebouw, te Deventer.
Aanw. gehouden. (*Zie advert. in nº.* 49.)

Arnhem, te 2 uren, door den directeur der gemeente-gasfabriek: de levering van:
1o. gegoten-ijzeren gaspijpen, hulpstukken en syphons;
2o. idem van magazijngoederen in 12 perceelen;
3o. het onderhoud der fabriecksgebouwen enz.;
4o. het lossen en vervoeren van Duitsche en Engelsche gaskolen alsmede van kluitkalk, ged. '87;
5o. het maken van een loswal tegen de gloeiing van den Westervoortschen dijk.
Aanw. gehouden.

Scheemda (Gr.), te 4½ uren, door kerkvoogden der Ned. Herv. gemeente, ten huize van E. E. Pauman:
1o. het bouwen van een nieuwe schuur aan de pasterie;
2o. het gedeeltelijk afbreken en herbouwen van den toren;
3o. het herstellen en verven van de kerk binnenwerks. Aanw. te 10 uren.

Noorder-Hoogebrug (Gron.), te 6 uren, door H. Woltil, ten zijnen huize: het afbreken en wederopbouwen zijner herberg, aldaar. Aanw. te 11 uren.

Ruurlo (Geld.), door den rentmeester van den huize Ruurloo: het bouwen van 6 woningen nabij het station Ruurloo. Aanw. gehouden. Bilj. inzenden bij voormelden rentmeester, vóór of op 20 Dec.

Dinsdag, 21 Dec.

Alkmaar, te 12 uren, door burg. en weth.: de uitvoering der volgende werken, dienst '87:
1o. het onderhouden van alle gemeentegebouwen en werken in 6 afdeelingen. Raming ƒ 4616;
2o. het doen van eenige vernieuwingen aan de gebouwen. Raming ƒ 1304;
3o. het doen van eenige vernieuwingen aan de bruggen. Raming ƒ 1893;
4o. het leveren en vervoeren der materialen voor de buitenwegen, voetpaden enz. Raming ƒ 3073;
5o. het vernieuwen van een gedeelte walmuur aan de Sandersbuurt. Raming ƒ 1185.70;
6o. het onderhouden van den Hoeverschelpweg. Raming ƒ 1934;
7o. het uitvoeren van eenige baggerwerken. Raming ƒ 2927.
Bilj. inzenden uiterlijk 20 Dec., vóór 12 uren.

Nieuwerkerk (Zeel.), te 12 uren, door F. Bouman, in de herberg de Wereld: a. het bouwen van een nieuw woonhuis, wagenhuis, varkenshok en gevolgen; b. het bouwen van eene nieuwe graanschuur en meerdere werken. Inl. bij den bouwkundige W. Brouwer Jz., alaar. Aanw. 21 Dec., te 9½ uren.

Weesp, te 12 uren, door het bestuur van den Gemeenschapspolder, in het logement de Roskam: het doen van de jaarlijksche werken aan de molens en aan den Stammerdijk, ged. '87. Aanw. gehouden. Bilj. inzenden bij den secretaris L. Harshagen.

Assen, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het opruimen van den bestaanden en het maken van een nieuwen draaivonder over de Hoofdvaart bij den ouden zaagmolen;
2o. de onderhoudswerken van alle gemeentegebouwen, draaivonders, bergplaatsen enz., ged. '87.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van machinegebouwen met daarbijbehoorende aan- en afvoerkanalen, reinwaterkelder, machinistwoning enz., ten behoeve van de uitbreiding der gemeentedrinkwaterleiding achter de Oude Plantage. Inl. aan het Stadstimmerhuis. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in nº.* 49.)

Leeuwarden, te 1 uur, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-hoogere-burgerschool te Heerenveen, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2713.

Leeuwarden, te 1 uur, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-hoogere-burgerschool te Leeuwarden, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3850.

Boesburg, te 11½ uren, door burg. en weth.: het onderhouden enz. der gemeentesschip- en Driekoningenbrug, ged. '87, en het leveren van een brugschip, in 4 perceelen. Aanw. 20 Dec., te 2 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 451, het maken van eene waterbezorging op het station Loppersum. Inl. aan genoemd centraalbureau en den sectieingenieur L. J. de Sennaville, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 9700. (*Zie advert. in nº.* 49.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 452, de leggen van het tweede spoor en het verrichten van bijkomende werken op de halte Arkel, ten behoeve van den spoorweg van Elst naar Dordrecht. Inl. aan het centraalbureau en bij den sectieingenieur F. Sassen, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7800. (*Zie advert. in nº.* 50.)

Nijmegen, te 2 uren, door burg. en weth.:
1o. het leveren van 1480 strekkende M. boord- of handsteenen van Niedermendiger steen, voor trottoirs, benevens 24,000 gewone Luiksche keien (Pavés ordinaires bien trapézoïdes);
2o. het leveren van 300,000 hoevenoetsche grijze machinaal gevormde vlakke straatklinkersteenen en 25,000 miskleurige vlakke klinkers.

Nijmegen, te 2 uren, door burg. en weth.:
1o. het leveren van het benoodigde steenkolengruis en turf;
2o. idem van petroleum en lampenglazen;
3o. de onderhouds- en andere werken aan de gemeente-pompen;
4o. het onderhoud der kachels in de gemeente-gebouwen;
5o. het verrichten van eenige verf- en witwerken aan de gemeentegebouwen;
6o. het doen van de benoodigde karvrachten ten dienste der gemeentewerken.

Rotterdam, te 2½ uren, door de architecten C. Muijsken, te Amsterdam, en A. P. van Dam A.Wz., te 's-Hage, in het Notarishuis, Geldersche kade: de houten en gemetselde fundeering voor de bebouwing van het terrein, genaamd plan C, te Rotterdam. Inl. 20 Dec. in genoemd Notarishuis. (*Zie advert. in nº.* 50.)

Rotterdam, ten kantore van de de gemeente-gasfabrieken, Oostzeedijk: de levering van: getrokken-ijzeren pijpen, ijzeren en koperen fittings, houten rozetten, branders, lantaarnruiten, vertind-koden buizen, rood- en geelkoperen pijp, lampenglazen, kappen, hallons, heutschroeven, klinknagels, vijlen, hordpapier, schoppen, snijtangen, pijp- en socketangen, gasbaken, kraanskeutels, patentolie, lijnolie, zeep, zacht vet, vet (roet), kaarsen, loodwit, ijzermenie, kwasten, zakken, manden, lampkatoen, poetskatoen en lappen, sponzen, zeemvollen, luiwagens, smuit van vlas, striktouw, bruinwerk, hennep, houtskolen, spaarsteen, hennas, kalk, staal, smee- en pinaijzer, roodkoperen lantaarns, gegoten-ijzeren lantaarnpalen, gesmeed-ijzeren lantaarnstoeltjes, gegoten ijzerwerk en andere magazijngoederen; ten dienste der gemeente-gasfabrieken, te Rotterdam. (*Zie advert. in nº.* 50.)

Woensdag, 22 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een woninghlok voor stoombootveer-personeel, tijdelijk ingericht voor directieverblijf, ander de gemeente Raamsdonk, provincie Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 9800.

's-Bosch, te 12 uren, door het prov. best. van Noord-Brabant: het leveren van gegoten-ijzeren leuningstijlen en voetstukken. Inl. op het bureau van den prov. waterstaat. Raming ƒ 1270.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het

maken van werken tot normaliseering van de rivier de Maas boven en beneden de spoorwegbrug bij Heumen tusschen de kilometerraaien CLXIV en CLXVII en van eenige bijkomende werken. Inl. bij den oerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem, en den sectie-ingenieur, te Nijmegen. Aanw. gehouden.

Leeuwarden, door de aannemers Kloosterman en Brouwer: het leveren en stellen van ijzerwerk voor 3 sluizen, 3 klapbruggen en 3 vaste houten bruggen. Inl. bij genoemde aannemers. *(Zie advert. in nº. 50.)*

Kampereen (Ov.), door kerkvoogden der Ned. Herv. gemeente: het maken van een brug over de Leidijksloot, nabij de begraafplaats te Kampereen.

Donderdag, 23 Dec.

Gorichem, te 10 uren, door den oerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het doen van verbetering aan de Willemskazerne te Gorichem. Bilj. inzenden uiterlijk 22 Dec., vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming *f* 22,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren van meerpalen langs het Noordhollandsch kanaal, in 2 perceelen en in massa. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 *f* 3850, perc. 2 *f* 4800.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van de werken van het Krabbergat, behoorende tot de havenwerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Hoogenboom, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming *f* 8400.

Amsterdam, te 11 uren, door de directie der marine: het leveren van: 150,000 KG. hennep in 5 kavelingen, brandspuitslangen en vlaggendoek.

Medemblik, te 12 uren, door de locaalspoorwegmaatschappij Hollands Noorderkwartier, op het Koggenhuis: Bestek no 12, het maken van de grond- en kunstwerken, het leggen van spoorbaan en wissels en het uitvoeren van eenige andere werken, ten behoeve van den locaalspoorweg Medemblik—Hoorn (herbesteding). Inl. bij den ingenieur Krieger, te Medemblik. *(Zie advert.)*

Hilversum, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het schoonmaken van straten en pleinen en het ophalen van haardasch en vuilnis aan de woningen der ingezetenen voor den tijd van 5 achtereenvolgende jaren;

2o. het onderhouden van de gemeente-gebouwen, benevens scholen en onderwijzerswoningen, schoolmeubelen enz., ged. '87. Inl. bij den gemeentearchitect J. Riethergen. Aanw. 22 Dec., te 10 uren.

St.-Maartensdijk (Zeel.), te 12 uren, door het bestuur van het waterschap St.-Maartensdijk, in het gemeentehuis: de levering van dijkmaterialen voor gezegd waterschap, ged. 7 jaren.

Grouw, te 12 uren, door burg. en weth. van Idaarderadeel:

1o. het inrichten van een gebouw te Warga voor bergplaats van asch, vuilnis en fecale stoffen;

2o. het maken van eene overdekte bergplaats voor asch, vuilnis en fecale stoffen te Roordahuizum, en het maken van eene bewaarplaats van asch en vuilnis te Idsard.

Inl. bij den gemeentebouwkundige, te Groningen. Aanw. 25 en 26 Dec., te $10^{1}/_{2}$ uren.

Zierikzee, te 1 uur, door het dagelijksch bestuur van het waterschap Schouwen, aan 's Landskamer: het leveren en verwerken van 2750 schorpoten stortsteen voor de onderzeesche oeververdediging tusschen de raaien X en XI van het district Borrendamme.

Haarlem, te $2^{1}/_{2}$ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan 's Rijks kweekschool voor vroedvrouwen te Amsterdam, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming *f* 2225.

Haarlem, te $2^{1}/_{2}$ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de leerschool en het teekenlokaal, behoorende bij de Rijkskweekschool voor onderwijzers te Haarlem, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming *f* 1910.

Haarlem, te $2^{1}/_{2}$ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen van het Paviljoen »Welgelegen" te Haarlem, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming *f* 5450.

Zuid-Broek (Fr.), te 7 uren, door L. de Graaf: het bouwen van een woonhuis, aldaar. Inl. bij den architect D. D. Dunrsma, te Drachten.

Groningen, te 8 uren, door G. T. J. de Jongh, bij Prins, Groote Markt: het doen van eenige verbeteringen en herstellingen aan het perceel Boteringestraat A 245. Inl. bij de architecten Wegerif en Huurman. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 24 Dec.

's-Bosch, te 10 uren, door den oerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw op den Uilenburg: het doen van verbeteringen aan de schietbanen op de legerplaats bij Vucht. Inl. bij genoemden ingenieur. Bilj. inzenden uiterlijk 23 Dec., vóór 3 uren. Raming *f* 2000.

Arnhem, te $11^{1}/_{2}$ uren, door burg. en weth.:

1o. het driejarig onderhoud der openbare pompen;

2o. het onderhoud van eenige gemeentewerken, ged. '87;

3o. het onderhoud der bestratingen, ged. '87, met levering van keien, klinkers en ironbricks;

4o. het onderhoud der plantsoenen en beplantingen der gemeente, ged. '87. *(Zie advert.)*

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van de Rijkswerken en het uitvoeren van onderscheidene werken op het eiland Schokland, provincie Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, allen te Zwolle. Aanw. gehouden. Raming *f* 27,550 per jaar.

Middelburg, te 12 uren, door den directeur der registratie en domeinen: het uitvoeren der bedijking van buitengronden, gelegen in het Axelsche gat onder Neuzen. Bilj. inzenden te $11^{1}/_{2}$ uren. Aanw. gehouden.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van de tolhuizen no. 1 onder Huizum en no. 2 onder Roordahuizum aan den Rijksweg van Leeuwarden naar de Overijsselsche grens. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, belast te Leeuwarden, en den opzichter Kooreman, te Heerenveen. Aanw. gehouden. Raming *f* 5090.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-hoogere-burgerschool te Sappemeer, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 20 Dec., te 1 uur. Raming *f* 2995.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-hoogere burgerschool te Warfum, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming *f* 1281.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de Rijkskweekschool voor onderwijzers te Groningen, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming *f* 1500.

Groenmuiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het verrichten van onderhoudswerk aan de eigendommen van de gemeente en van het Provoosr- en Armhuis ged. '87, bestaande in timmer-, metsel- en verfwerken. Inl. bij den opzichter der gemeentewerken L. Jongedijk.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het afbreken van het voormalige tolhuis aan het kanaal te 's-Hage;

2o. het leveren, leggen en herleggen van hardsteenen trottoirbanden, ten dienste der gemeente 's-Hage, ged. '87.

Aanw. 22 Dec., te 10 uren.

Winschoten, te 4 uren, door burg. en weth.: het doen van eenige bijplanting met opgaand hout langs sommige wegen, met het onderhoud daarvan tot primo Juli '88.

Oldehove, te 5 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een gemeentehuis, met bijlevering van alle materialen. Inl. bij den architect A. Schotanus, te Zuidhorn. Aanw. 24 Dec., te 2 uren.

Oosterbeek, nazaten G. van Kraanen, in het café van D. A. D. van Gils: het bouwen van een woon- en winkelhuis met alle daarbijbehoorende arbeidsloonen, materialen enz. Inl. bij den aannemer J. van Burk, aldaar. Aanw. 22 Dec., te 11 uren.

Ierseke (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 300 stère grove onderhoudsgrint van 2 tot 4 cM., voor de gemeente Ierseke, vrij op de los- en laadplaats aan de haven in die gemeente.

Maandag, 27 Dec.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het onderhouden van verschillende werken, behoorende tot Zijldijk en Leiderdorpschen weg, ged. 4 achtereenvolgende jaren;

2o. het onderhouden van de Spanjaardsbrug met de pachterswoning, ged. 3 achtereenvolgende jaren. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het dempen van sloten en het ophoogen van een deel van de gedempte sloten in aansluiting met de omgelegen gronden, tot vorming van een terrein voor den bouw van stallen voor den stadsreinigingsdienst. Inl. bij den stadsingenieur, raadhuiskamer no. 106. *(Zie advert.)*

Arnhem, te 1 uur, door de commissie voor de gemeentevereeniging, Eusebiusplein no. 11: de levering van magazijngoederen voor '87, bestaande in zinken deksels, privaatkeitlen, ruggo, borstel- en touwwerk, verfstoffen, gemeene goederen, klein gereedschap, petroleum, kaarsen, olie, hout- en ijzerwerk.

Dinsdag, 28 Dec.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en kommandant der marine: het vernieuwen van een gedeelte der houten loopbrug in het marinedok van 's Rijkswerf. Aanw. 22 Dec., te 10 uren.

Assen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-hoogere-burgerschool te Assen, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 22 Dec., te 10 uren. Raming *f* 1282.

Middelburg, te $1^{1}/_{2}$ uren, door burg. en weth.: de levering van de ged. '87 voor de gemeente benoodigde bouwstoffen, als: plaatzand, houtwaren, verfstoffen, kalk, tras en cement.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van getrokken en vlakke Waalklinkers, Waalhardgrauw, Waalboerengrauw, straatklinkers uit Utrecht of van de Maas, Boelstraatplavei en beste harde IJselsteenen, Ecrassijnsch-steenen trottoirbanden, Luiksche kluitkalk, grèskeien, porphierkeien, Ben-Ahinkeien, Niedermendiger-lavakeien, steenslag van natuurlijke steen, grove grint, grintzand, eiken-, grenen-, dennen- en vuren timmerhout, gegoten-ijzeren straatsyphons en straatherrieranden, staaf-, band- en plaatijzer. *(Zie advert. in nº. 50.)*

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van tegels, dakpannen, kannenbuizen, pleister, tras, portland-cement, touwwerk, hennep, smeet van vlas, teer, bruinwerk, mos, strookdweilen, blekmakerswerk, borstelmakerswerk, spenzen, groen laken, tochtvries, grijs linnen, behangsellinnen, afbeeldsloeken, wollen- en linnen dweilen, gordijnlinnen, grondpapier, singel, meubelkoord, band, gasbranders, glazen ballons, lampenglazen, zeemvellen, leder, patentolie, groene zeep, kaarsen, turf, houtskolen, bezems, bloenders, manden, zink, lood, looden- en vertind-looden buizen, metalen main- en tapkranen, spijkers, ijzerwaren, kolenbakken, staal, verfwaren en vensterglas. *(Zie advert. in nº. 50.)*

Margraten (L.), door burg. en weth.: het maken van de aardebanen en verschillende kunstwerken ten behoeve van drie aan te leggen kiendwegen in de gemeente Margraten. Aanw. 21 Dec., te 12 uren. Raming *f* 6300.

Woensdag, 29 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van het noordelijk deel der werken te Gorichem, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, den ingenieur Escher, te Gorichem, en voorzoover de militaire werken betreft, bij den oerstaanwezend-ingenieur der genie, te Gorichem. Aanw. 22 Dec., te 11 uren, te beginnen bij café Concordia, aan de Steenenhoeksche kanaalsluis. Raming *f* 673,000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, de overgangs- en eenige andere werken voor het gedeelte van 's-Gravenlandsche kade nabij Schiedam tot den oostelijken oever van de Boonervliet, van den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland, in twee perceelen en in massa. Inl. bij den oerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 21 en 22 Dec., te 11 uren, aanvangende te Schiedam. Raming perc. 1 *f* 360,300, perc. 2 *f* 469,500.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het onderhoud van- en het doen van herstellingen aan de schoolgebouwen, schoolmeubelen en onderwijzerswoningen;

2o. het onderhoud van- en het doen van eenige herstellingen aan verschillende gemeentegebouwen en meubelen;

3o. het schoonhouden en witten van verschillende gemeentegebouwen;

4o. het onderhoud der openbare pompen;

5o. de levering van zand;

6o. de levering van 30,000 Friesche bakklinkers, 1e soort, en 50,000 Friesche gele machinale bakklinkers.

Bilj. inzenden uiterlijk 28 Dec., vóór 5 uren.

Ruinerwold, te 1 uur, door burg. en weth.: de vergrooten en vertimmeren van het gemeentehuis en van eene woning. Inl. bij den architect S. H. van der Veen, te Meppel. Aanw. 24 Dec., te 10 uren.

Hoogezand (Gron.), te 3 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van een perceel tot gemeentehuis. Inl. bij den architect J. P. Hazes, te Groningen, en den gemeentesopzichter Alons. Aanw. 27 Dec., te 10 uren.

Leeuwarden, door jonkvr. C. baronesse du Tour van Bellinchave, bij L. Harmensen: het bouwen eener stelphuizing onder Marrum. Inl. bij den architect H. R. Stoett Fz., te Leeuwarden. Aanw. 20 Dec., te 1 uur.

Vrijdag, 31 Dec.

's-Bosch, te $10^{1}/_{2}$ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der werken van de Zuid-Willemsvaart, voor het gedeelte in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissementsingenieur Keurenaer en den opzichter Wechuizen, allen te 's-Bosch, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 24 Dec. Raming *f* 39,000 per jaar.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud van het Apeldoornsche kanaal, prov. Gelderland, ged. '87—'90. Inl. bij den hoofdingenieur, te Arnhem, den ingenieur Van Manen, te Zutfen, den opzichter Van Enst, te Apeldoorn en den buitengewoon-opzichter Meulmans, te Dieren. Aanw. 23 en 24 Dec. Raming *f* 23,000 per jaar.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen eener beplanting met opgaande linieboomen langs het 10de perceel der Rijks-groote-wegen in Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Arnhem, den ingenieur Van Manen, te Zutfen, en den opzichter Schreuder, te Doesburg. Aanw. 23 Dec. Raming *f* 750.

Dinsdag, 4 Jan. 1887.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van eene school aan de Breedestraat. Inl. aan het stadstimmerhuis. Aanw. 28 Dec., te 11 uren. *(Zie advert.)*

Donderdag, 6 Jan.

Nieuweramstel, (N.-H.), door het bestuur der maatloose vennootschap Overtoom: het bouwen van een ijzeren ophaalbrug en den onderbouw van een 2e brug over het kanaal in den Stads- en Gedshuispolder.

Woensdag, 12 Jan.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in een der lokalen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen: de levering van diverse benoodigdheden, in 41 perceelen.

Prijsopgaaf gevraagd voor de levering van diverse steensoorten. Adres de aannemers Kloosterman en Brouwer, te Leeuwarden. *(Zie advert. in nº. 50.)*

Nagekomen Afloopen.

Zwolle, 17 Dec.: voor rekening van het prov. best. van Overijsel: 1o. het leveren en stellen van een ijzeren hamergeheint voor ophaalbrug no. 4 en het uitvoeren van herstellingen aan de ophaalbrug over sluis no. 6 der Dedemsvaart, benevens het leveren en inhangen van een paar ijzeren bovendeuren voor sluis no. 3 der Lutterhoofdwijk; ingek. 3 bilj., als:

A. Emmerich,	te Stadskanaal,	*f* 1977
Schuurman & Helmich,	» Zwolle,	» 1398
G. J. Wispelweij,	» idem	» 1314.45
Raming		» 1585

2o. Het bouwen van eene opzichterswoning bij de nieuwe sluis no. 7 der Dedemsvaart, ingek. 9 bilj., als:

Lucas Smink,	te Lutten,	*f* 4445
H. v. Dijk en Co.,	» idem	» 4320
E. Groenink,	» Steenwijk,	» 3900
K. A. Hakkert,	» Avereest,	» 3892
J. Kleinmeijer,	» idem	» 3799
H. v. Dijk Dz.,	» Kampen,	» 3598
F. Abersen,	» Steenwijk,	» 3573
J. Brals Jr.,	» Assen,	» 3369
J. Nuis,	» Avereest,	» 3217
Raming		» 3500

3o. Het verbreeden en verdiepen van een gedeelte der Dedemsvaart, tusschen de sluizen no. 6 en 7; ingek. 8 bilj., als:

J. Brals Jr.	te Assen,	*f* 6720
W. Havercort,	» Avereest,	» 4745
F. Abersen,	» Steenwijk,	» 4320
A. Blocks,	» Zwolle,	» 3980
J. Nuis,	» Avereest,	» 3666
K. A. Hakkert,	» id.	» 3652
B. van der Linde	» id.	» 3366
H. H. Smith,	» Almenum	» 2930

4o. het uitvoeren van vernieuwingen, herstellingen, verf- en teerwerk, aan de kunstwerken, gebouwen enz. der Dedemsvaart en hare zijtakken, ged. 1887, in 3 perc.;

Perc. 1 ingek. 3 bilj., als:

J. Nuis,	te Avereest,	*f* 1303
H. Snijders,	» idem	» 1100
H. T. Naarding,	» idem	» 981
Raming		» 1360

Perc. 2, ingek. 3 bilj., als:

J. Nuis,	te Avereest,	*f* 697
H. Snijders,	» idem	» 650
H. T. Naarding,	» idem	» 550
Raming		» 885

Perc. 3, ingek. 2 bilj., als:

K. A. Hakkert,	te Avereest,	*f* 1940
J. Nuis,	» idem	» 1666
Raming		» 2000

5o. het onderhouden van de aarde- en verdiepingswerken van de Dedemsvaart en hare zijtakken over '87, in 3 perc.;

Perc. 1, ingek. 3 bilj., als:

B. van der Linde,	te Avereest,	*f* 1800
K. A. Hakkert,	» idem	» 1747
W. Bosman,	» Nieuwleusen,	» 1683
Raming		» 1910

Perc. 2, ingek. 1 bilj., van:

W. Havercort,	te Avereest,	*f* 1145
Raming		» 1200

Perc. 3, ingek. 2 bilj., als:

K. A. Hakkert,	te Avereest,	*f* 1718
B. van der Linde,	» idem	» 1714
Raming		» 1840

Groningen, 17 Dec., voor rekening der provincie: 1o. het onderhouden van onderscheidene kanalen en de daarbijbehoorende werken, in vijf perceelen, ged. de jaren 1887, 1888 en 1889.

Perc. 1, het kanaal van Groningen naar Stroobos; ingek. 5 bilj., als:

J. Kerkstra,	te Ruigezand,	*f* 22,118
B. Formsma,	» Grijpskerk,	» 21,880
A. H. Teninga,	» Grootegast,	» 20,894
A. Woldringh,	» Zoutkamp,	» 18,550
H. van Dijk,	» Delfzijl,	» 16,224

1 biljet van onwaarde.

Raming *f* 18,900.

Perc. 2, het kanaal van Groningen naar Delfzijl (Damsterdiep); ingek. 12 bilj., als:

G. Wolthuis,	te Bedum,	*f* 2650
J. Bakker,	» Loppersum,	» 2520
J. Pott,	» Stedum,	» 2500
A. Pastoor,	» idem	» 2416
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 2400
W. D. Rothschäfer,	» Stedum,	» 2360
H. van Dijk,	» Delfzijl,	» 2324
P. Moerlag,	» Ten-Post,	» 2250
H. Nieland,	» Wirdum,	» 2249
W. Scheltens,	» Farmsum,	» 2200
P. Nieland,	» Wirdum,	» 2180
B. de Wind,	» Zoutkamp,	» 2120

Raming *f* 2361.

Perc. 3, het Rietdiep, van Groningen naar Zoutkamp; ingek. 3 bilj., als:

O. Kerkstra,	te Munnekezijl,	*f* 2138
E. Pathuis,	» Garnwerd,	» 2080
A. Woldringh,	» Zoutkamp,	» 1944

2 biljetten van onwaarde.

Raming *f* 2010.

Perc. 4, het Eemskanaal; ingek. 15 bilj., als:

S. H. Kremer,	te Bedum,	*f* 49,000
J. Post,	» Stedum,	» 48,800
W. D. Rothschäfer,	» idem	» 48,330
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 48,480
W. de Vries,	» Zoutkamp,	» 48,412
H. Nieland,	» Wirdum,	» 48,000
J. v. d. Berg,	» Ulrum,	» 48,510
B. de Boerder,	» Groningen,	» 46,487
A. Schreuder Jr.,	» idem	» 46,484
J. N. Kruizinga,	» idem	» 46,183
G. Hazelhoff,	» O.-Pekela,	» 46,121
G. C. M. Rottinghuis,	» Delfzijl,	» 45,818
A. Woldringh,	te Zoutkamp,	*f* 44,350
J. Hemmes,	» Farmsum,	» 44,340
H. van Dijk,	» Delfzijl,	» 42,324

Raming *f* 45,771.

Perc. 5, werken om Groningen, ingek. 5 bilj., als:

H. Nieland,	te Wirdum,	*f* 24000
T. Croon,	» Groningen,	» 22937
J. N. Kruizinga,	» idem	» 21789
G. Hazelhoff,	» O.-Pekela,	» 21313
H. van Dijk,	» Delfzijl,	» 20024
Raming		» 21615

3o. het onderhouden van de rijbanen op de Eemskanaaldijken ged. '87, '88 en '89; ingek. 4 bilj., als:

H. P. Nienhuis,	te Delfzijl,	*f* 1188
A. van Agteren,	» Woltersum,	» 1180
H. van Dijk,	» Delfzijl,	» 984
J. v. d. Duim,	» Garrewoer,	» 929

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Diepenheim, 10 Dec.: het maken van eene nieuwe hokapping met toebehooren op den huize Diepenheim, onder beheer van den architect J. Mol, te Hengelo; ingekomen 8 bilj., als:

A. v. Dijk, te Elleker,	ƒ 10.939
L. Beunink, » Zelhem,	» 9.873
G. J. Biljardt, » Lochem,	» 8.566
A. Sieverink, » Groenlo,	» 8.118
A. Jalink, » Goor,	» 6.979
G. J. Koordeman, te Zutfen,	» 6.849
F. Rietman, te Diepenheim,	» 5.918
J. B. Welmus, » Gelselaar gem. Borkeloe,	» 5.900

gegund.

Monnikendam, 11 Dec.: het bouwen van een woning bij de ophaalbrug tusschen Broek en Monnikendam, onder beheer van den architect H. P. van den Aardweg, te Purmerend; ingek. 16 bilj.; als:

P. Bijl, Oosthuizen,	ƒ 2492.86
J. de Wijs, Monnikendam,	» 2125
A. Kok, Wormerveer,	» 2124
M. Abels, Monnikendam,	» 2100
J. Peereboom, Berkhout,	» 1950
J. de Groot, Scharwoude,	» 1947
K. Klaver, Monnikendam,	» 1920
P. Karmelk, idem	» 1889
L. v. Zon, Purmerend,	» 1886
H. Dona, Ilpendam,	» 1848
J. Pias, Purmerend,	» 1840
B. Boon, Broek,	» 1829
H. Finkelenberg, idem	» 1800
Jb. de Vries, Purmerend,	» 1747
Jb. Band, idem	» 1730
C. Blankevoort, Monnikendam,	» 1722

gegund.

Breskens, 11 Dec.: het verdiepigen van den onderzeeschen oever van het calamiteuse waterschap Oud-en-Jongh-Ireskens; ingekomen 11 bilj., als:

P. Monjé, Breskens,	ƒ 36.700
C. D. Bolier, Scherpenisse,	» 36.500
J. Leijs, 's Heer-Arendskerke,	» 36.000
A. v. d. Beek, Zaamslag,	» 35.700
J. Tollenaar, Neuzen,	» 35.300
Ant. Foudraine, Goes,	» 34.900
J. Tollenaar, Neuzen,	» 33.800
A. M. Langeveld, Hardinxveld,	» 33.560
J. C. v. Eck, idem	» 33.400
B. E. v. d. Brink, Krabbendijke,	» 32.890
M. v. d. Hoek, Neuzen,	» 32.340

Raamsdonk, 13 Dec.: het bouwen van een woonhuis voor A. J. de Bont, onder beheer van den bouwkundige C. H. de Bruijn, te Waspik; ingekomen 16 bilj., als:

G. Tempelaars, Waspik,	ƒ 14.500
J. v. Riel, Tilburg,	» 14.215
J. Teunen, Waspik,	» 13.999
J. v. d. Wildenberg, Dongen,	» 13.959
H. Willems, Tilburg,	» 13.915
P. v. Riel, idem	» 13.945.50
J. v. d. Put, Raamsdonk,	» 13.865
P. Leijten, idem	» 13.500
Jos. v. Bee, Waalwijk,	» 13.080
C. Mulders, Raamsdonksveer,	» 12.700
M. J. de Jong, 's Gravenmoer,	» 12.549
G. v. d. Velden, Breda,	» 12.480
J. M. de Jong, 's Grav.-Kapelle,	» 12.345
S. P. Zijlmans, Raamsdonksveer,	» 11.990
Th. v. Beek, idem	» 11.750
J. v. Laarhoven, Raamsdonk,	» 11.654

gegund.

Nieuwe-Pekela, 13 Dec.: het vernieuwen van den bovenbouw eener draaibrug, voor rekening der gemeente; ingekomen 3 bilj., als:

H. J. Oling, te Veendam,	ƒ 513
H. J. Heijer, » idem	» 425
G. Wertelboer, » Oude-Pekela,	» 419

gegund.

Dordrecht, 13 Dec.: de levering van benoodigdheden voor den dienst '87, aan de gemeente, minste inschr. waren:

Perc. 1, dennen- of vurenhout, M. en A. M. van der Kloet, te Dordrecht, voor ƒ 720.

Perc. 2, grenenhout, F. en A. v. d. Linden, idem voor ƒ 124.

Perc. 3, eikenhout, A. de Groot en Zonen, idem voor ƒ 666.

Perc. 4, gecreosoteerd dennenhout, W. en M. v. d. Weg, idem voor ƒ 384.

Perc. 5, iepenhout, A. de Groot & Zonen, idem voor ƒ 629.

Perc. 6, verfwaren, firma J. Krim Jr., idem als: zinkgroen ƒ 0.54, gem. Hollandsch loodwit ƒ 0.25½, loodmenie ƒ 0.19, ijzermenie ƒ 0.12, bruine oker ƒ 0.12, licht zinkgroen ƒ 0.35, donker chroomaatgroen ƒ 0.33, best vermiljoenrood ƒ 2.80, paarse doodenkop ƒ 0.18, roode doodenkop ƒ 0.16, siccatief (vloeibare) ƒ 0.44, puimsteen ƒ 0.14, muurzwart ƒ 0.04½, alles per KG.; gedempt touwwerk voor ƒ 0.86 per hom.

Perc. 7, spijkers, Yeth & Co., Dordrecht, als: zoommagels 40 pd. (20 KG.) ƒ 0.20½, idem 30 pd. (30 KG.) ƒ 0.21, idem 6 pd. (15 KG.) ƒ 0.29½, idem lang 100 mM. (20 KG.) ƒ 0.19, idem lang 160 mM. (20 KG.) ƒ 0.18½, idem lang 183 mM. (20 KG.) ƒ 0.18½, alles per KG.; Duitsche tuinz 2 pd. (1000 stuks) ƒ 0.09½, idem 4 pd. (1000) ƒ 0.12½, idem 6 pd. (1000) ƒ 0.15½, idem 10 pd. (2000) ƒ 0.20, idem 15 pd. (2000) ƒ 0.25½, idem 20 pd. (1000) ƒ 0.31, idem 30 pd. (500) ƒ 0.38½, idem 40 pd. (500) ƒ 0.52, bandnagels, lang 38 mM. (500) ƒ 0.25½, idem 51 mM. (500) ƒ 0.31, idem 64 mM. (500) ƒ 0.38½, idem 77 mM. (500) ƒ 0.52, idem 103 mM. (500) ƒ 1.08, alles per 100 stuks; draadnagels, lang 25 mM. (5 KG.) ƒ 0.15 idem 32 mM. (10 KG.) ƒ 0.15, idem 38 mM. (10 KG.) ƒ 0.11½, idem 51 mM. (50 KG.) ƒ 0.10, idem 58 mM. (25 KG.) ƒ 0.10, idem 64 mM. (25 KG.) ƒ 0.09, idem 77 mM. (125 KG.) ƒ 0.08½, idem 103 mM. (100 KG.) ƒ 0.08, idem 116 mM. (25 KG.) ƒ 0.08, idem 128 mM. (25 KG.) ƒ 0.08, idem 154 mM. (25 KG.) ƒ 0.08, alles per KG.

Perc. 8, ijzer (bewerkt), P. Romijn, Dordrecht, als: Engelsch patentijzer grofwerk (300 KG.) ƒ 0.11, idem gewoon werk (300 KG.) ƒ 0.20, idem fijn werk (400 KG.) ƒ 0.22, best Zweedsch ijzer, grof werk (200 KG.) ƒ 0.13, idem gewoon werk (200 KG.) ƒ 0.22, idem fijn werk (300 KG.) ƒ 0.30, hoekijzer (107 KG.) ƒ 0.12, T-ijzer, (25 KG.) ƒ 0.12, plantijzer (100 KG.) ƒ 0.20, gegalvaniseerd ijzer (100 KG.) ƒ 0.25, gerikt plantijzer (50 KG.) ƒ 0.20, alles per KG.

Perc. 9, Luiksche kalk (40 HL.), J. Knijff, te Dordrecht, ƒ 0.02.

Perc. 10, schrijkalk (40 HL.), dezelfde, ƒ 0.93.

Perc. 11, gemalen tras (30 HL.), dezelfde, ƒ 1.34, alles per HL.

Perc. 12, cement (30 vaten), gunning aangehouden.

Perc. 13, blauwe tegels (150 stuks), J. Knijff, ƒ 0.03½, roode tegels (100) dezelfde, ƒ 0.03, verglaasde tegels (50) dezelfde, ƒ 0.06, dubbelbak stroomen (100) dezelfde, ƒ 0.15, harddstroomen (50) dezelfde, ƒ 0.05, roode pannen (100) dezelfde, ƒ 0.02½, alles per stuk.

Perc. 14, Waalklinkers (150,000), firma J. Verwaaijen Dz., te Arnhem, ƒ 11.69 per 1000 stuks.

Perc. 15, wit touw (200 KG.), W. J. de Voogd, Dordrecht, ƒ 0.50.

Perc. 16, geteerd touw (200 KG.), dezelfde, ƒ 0.40.

Perc. 17, verslagen touw (50 KG.), dezelfde, ƒ 0.32.

Perc. 18, te verslaan touw (50 KG.), Wed. Gerardus 't Hooft & Zonen, ƒ 0.18.

Perc. 19, schimmengaren (20 KG.), dezelfde, ƒ 0.40.

Perc. 20, bendel (40 KG.), W. v. Loon, Ammerstol, ƒ 0.60.

Perc. 21, poetskatoen (400 KG.), firma J. Krim, te Dordrecht, voor ƒ 0.44½.

Perc. 22, Stokholmerteer (1500 KG.), Wed. Gerardus 't Hooft & Zonen, idem ƒ 0.68½, alles per KG.

Perc. 23, Friesche turf (6000 stuks), D. Kooijman, idem ƒ 0.92.

Perc. 24, Hollandsche turf (7500), P. v. d. Sande, idem ƒ 0.58, beide per 100 stuks.

Perc. 25, eikenhout (10 M³), C. Arbouw, idem ƒ 4.80.

Perc. 26, kachelblokken (5 M³), dezelfde, ƒ 6.60, beide per M³.

Perc. 27, kachelhout (100 HL.), dezelfde, ƒ 0.42 per HL.

Perc. 28, takkenbossen (1400 stuks), T. v. d. Graaf Jacobsz., te Papendrecht, ƒ 4.37 per 100 stuks.

Perc. 29, patentolie (350 liter), W. N. van Dooren, te Dordrecht, ƒ 0.26.

Perc. 30, raapolie (100 liter), Hello en Wolff, idem ƒ 0.23.

Perc. 31, gekookte lijnolie (450 liter), dezelfde, ƒ 0.25.

Perc. 32, ongekookte lijnolie (50 liter), dezelfde, ƒ 0.22½, alles per liter.

Perc. 33, talk (700 KG.), P. Recourt, idem ƒ 0.33 per KG.

Perc. 34, gegoten-ijzeren straatsyphons (15 stuks), Penn en Bauduin, idem ƒ 11.80 per stuk.

Perc. 35, rechte hardsteenen trottoirbanden (150 M.), J. D. Pelletier, te Rotterdam, ƒ 2.28.

Perc. 36, gebogen dito (10 M.), dezelfde ƒ 2.60, beide per M.

Perc. 37, riviergrint (600 M³), P. Donkersloot, ƒ 1.27.

Perc. 37½, het vervoer dier grint, H. v. Pelt Az., te Dubbeldam, voor ƒ 0.37½, beide per M³.

Perc. 37c, het onderhouden van openbare drinkfonteinen en één pomp aan de Mijl. J. W. v. Schelt, te Dordrecht, voor ƒ 247.

Bussum, 13 Dec.: het leveren van 150,000 Waalsorm-straatklinkers, franco wal; ingek. 9 bilj.; minste inschr. H. M. J. G. Verstegen, te Driel, voor ƒ 12.20 per 1000, aan wien de levering is gegund.

Amsterdam, 13 Dec.: het tot een winkelhuis en twee bovenhuizen en magazijn verbouwen van de perceelen aan den hoek van de Keizersgracht en Vijzelstraat, onder van den architect W. Langhout Gz.; ingek. 7 bilj., als:

Rijnzerse,	te Amsterdam,	ƒ 34.400
Cruijff en Schouten,	» idem	» 32.774
Greve,	» idem	» 31.690
Voorham en Veneman,	» idem	» 28.395
E. H. Kuijpers,	» idem	» 28.380
G. Boon,	» idem	» 28.279
Van Engelen en Luijten,	» idem	» 27.900

Bij nadere concurrentie met tijdsverlenging gegund aan G. Boon, te Amsterdam.

's-Hage, 13 Dec.: het maken van den ijzeren bovenbouw van drie koffiepakhuizen voor de burgerlijke openbare werken in Ned.-Indië; ingek. 26 bilj., als:

Benteyer en Billet, Parijs,	ƒ 53,625
Julius Schäfer, Dusseldorf-Oberbilt,	» 50,500
Gute Hoffnungshütte, Oberhausen II,	» 47,500
Rijkel & Co., Rotterdam,	» 46,100
J. C. Harkort, Duisburg,	» 46,498
Soc. anon. de la Hestre, Haume,	» 46,203
Wilhelm Tillmann, Remscheid,	» 44,850
Soc. anon. de Malines, Mechelen,	» 44,288
Kon Ned. Grofsmederij, Leiden,	» 44,000
Soc. anon. internationale, Braine le Comte,	» 43,700
E. J. Halot & Co., Brussel,	» 43,400
Soc. la métallurgique, Brussel,	» 42,850
D. A. Schretlen & Co., Leiden,	» 42,615
E. H. Begemann, Helmond,	» 42,490
Soc. anon. de Marcinelles, Couillet,	» 42,400
Kon. fabr. van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	» 41,930
Joseph Levoque & Co., Herstal,	» 40,940
Moorwood Limited, Birmingham,	» 40,180
John Cockerill, Seraing,	» 39,800
John Lysaght, London,	» 39,000
Nicaise en Delcuve, La Louvière,	» 38,400
Soc. anon. de Sclessin, Tilleurs,	» 37,608
A. en V. Halot, Leuven,	» 36,800
Soc. anon. de travaux Dyle et Bacalan, Parijs,	» 36,200
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	» 35,979
A. Germain, Charleroi,	» 33,980

Amsterdam, 13 Dec.: het maken van overdekte standplaatsen en overdekte hokken op de veemarkt in de Staatsriethallen, voor rekening der gemeente; ingek. 9 bilj., als:

H. C. Dorlas, Amsterdam,	ƒ 89,500
Maatschappij de Atlas, idem	» 86,000
Technisch Bureau Nierstrasz, idem	» 79,316
Maks en Bokholts, idem	» 77,900
J. Koster, idem	» 76,782
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	» 76,719
Penn en Bauduin, Dordrecht,	» 75,000
Ned. Stoombootmaatschappij, Fijnoord,	» 69,400
L. Vlasman, Amsterdam,	» 68,822

Amsterdam, 14 Dec.: het maken van een tentoonstellingsgebouw op een terrein achter het Rijksmuseum te Amsterdam, onder beheer van den architect A. Salm G.lz.; ingekomen 14 bilj., als:

	met teruggave van het gebouw	zonder teruggave van het gebouw
Cruijff en Schouten,	ƒ 115,000	ƒ 132,000
H. J. Meekers,	108,123	113,123
Warners,	107,660	114,180
E. H. Kuijpers,	107,443	108,443
Koster,	106,623	111,623
C. J. Maks,	105,980	122,000
B. v. Bunren,	103,479	112,879
Dorlas,	99,865	110,000
D. Heijink,	97,200	113,900
Oosterink en Schut,	94,790	113,400
Van Deutekom,	93,800	112,000
A. Vos,	88,900	107,300
Fernim,	84,650	107,880
Cerlijn en De Haan,	84,490	103,480

Winschoten, 14 Dec.: het bouwen van eene nieuwe belsuing voor H. Bondrager; ingek. 8 bilj., als:

H. Dik,	te Winschoten,	ƒ 2100
Eikens,	» idem	» 2065
H. Mus,	» idem	» 1985
P. Ravenburg,	» idem	» 1959
M. en K. Pluis,	» idem	» 1934
K. Emsma,	» Oude-Pekela,	» 1920
IJzer,	» Winschoten,	» 1811
G. Emsma,	» Oude-Pekela,	» 1707

gegund.

's-Hage, 14 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. de levering van brandstoffen voor de stoomwerktuigen.

Inschrijvers en Woonplaats.		Koningstraat. Ruhrkolen	Duitsche kolen	Takkebossen	Haagbrug. Ruhrkolen	Duitsche kolen	Takkebossen
G. v. Galen, 's-Hage,		ƒ 0.47	ƒ 0.78	ƒ 0.09	ƒ 0.49	ƒ 0.78	ƒ 0.09
N. S. Perquin, idem	a.	0.44	0.55	0.10	—	—	—
	b.	0.46[1]	—	—	0.46	0.47[1]	0.10
		voor beide machines					
	c.	0.45	0.55	0.10	—	—	—
	d.	0.47	—	—	—	—	—
J. F. Perquin, idem	a.	0.50	0.60	0.10	—	—	—
	b.	0.46	—	0.08	—	—	—
	c.	0.44	—	—	—	—	—
W. B. Berkhout, idem		0.45	0.50	0.08	—	—	—

2o. het leveren van Waal- en Rijnsteenklinkers, ged. '87.

Inschr. en Woonplaats	Een weinig getrokken Waalklinkers 150,000 1	Getrokken grijze Waalklinkers. 250,000 2	250,000 3	250,000 4	250,000 5	250,000 6	Vlakke Rijnklinkers. 250,000 7	250,000 8	250,000 9
J. Brant, Woerden,	—	—	—	—	—	—	ƒ 9.48	ƒ 9.48	ƒ 9.48
J. Verwaaijen Dz., Arnhem,	ƒ 13.59	—	—	—	—	—	—	—	—
W. Arntz, Milligen,	—	ƒ 12.80	—	—	—	—	—	—	—
W. P. de Vries, Rossum,	13.25	12.60	ƒ 13.35	—	—	—	—	—	—
R. v. Wijck, Heteren,	13.25	13.15	13.15	ƒ 13.15	ƒ 13.15	ƒ 13.15	—	—	—
J. M. Ginjaelen, 's-Hage,	14.50	14.45	—	—	—	—	—	—	—
A. N. de Lint, Delft,	13.45	12.95	—	—	—	—	—	—	—
Mr. J. E. U. baron van Nagel van Ampsen, Amerongen,	—	12.25	—	—	—	—	—	—	—
Terwindt en Arntz, Milligen,	12.40	12.40	12.89	—	—	—	—	—	—
B. den Ouden, Opijnen,	13.24	13.34	—	—	—	—	—	—	—
Gebr. de Koning, Leiderdorp,	—	—	—	—	—	—	10.—	—	—
S. Wolff, Wageningen,	12.15	12.15	12.15	—	—	—	—	—	—
J. J. Bekker en A. J. Bos, idem	—	12.50	12.50	—	—	—	—	—	—
D. baron van Asbeck, Arnhem,	13.10	13.10	—	—	—	—	—	—	—
C. S. G. v. d. Poll, Eck en Wiel,	—	12.62[1]	12.28	—	—	—	—	—	—
E. v. Holst, Arnhem,	13.24	13.59	12.09	11.84	—	—	—	—	—
J. W. v. d. Elst, Zaltbommel,	13.05	12.92	—	—	—	—	—	—	—
Firma D. Terwindt, Westpannerden,	12.35	12.85	12.60	—	—	—	—	—	—
Van Belden & Co., Leiderdorp,	1.—	—	—	—	—	—	9.14	—	—
Wed. Knijff & Zn., Woerden,	—	—	—	—	—	—	9.49[5]	9.49[5]	9.49[5]
Firma J. de Koning, idem	—	—	—	—	—	—	9.44[5]	9.44[5]	9.44[5]
Wed. P. Post, Gorichem,	13.05	12.95	—	—	—	—	—	—	—
Peereboom le Zn, Heerenwaarden,	13.00	12.85	12.85	—	—	—	—	—	—

Groningen, 14 Dec.: 1o. het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan het gouvernementsgebouw; ingek. 10 bilj., als:

H. J. Menge,	te Groningen,	ƒ 2710
D. Janssen,	» idem	» 2482
A. Schreuder Jr.,	» idem	» 2436
J. Werkman,	» idem	» 2431
L. Dussel,	» idem	» 2424
J. Bulings,	» idem	» 2423
E. W. Wietsema,	» idem	» 2421
J. H. Muller,	» idem	» 2296
J. Verstaeg,	» idem	» 2260
T. Y. Jelsma,	» idem	» 2177

2o. idem van het gebouw, bestemd tot woning van 's Konings commissaris te Groningen, van 1 Jan. '87—31 Dec. '88; ingek. 9 bilj., als:

H. J. Menge,	te Groningen,	ƒ 2313
A. Schreuder Jr.,	» idem	» 2222
E. W. Wietsema,	» idem	» 2151
G. P. v. Erp,	» idem	» 2100
L. Dussel,	» idem	» 2068
J. Verstoeg,	» idem	» 1920
J. Werkman,	» idem	» 1904
J. H. Muller,	» idem	» 1854
T. Y. Jelsma,	» idem	» 1877

Nieuwerkerk (Zeel.), 14 Dec.: het annexeeren der bestaande pastorie met het nevenstaand gebouw en het bouwen van eene nieuwe pastorie voor de Herv. gemeente, onder beheer van den bouwkundige W. Brouwer Johz.; ingekomen 13 bilj., als:

K. Deurloo,	te Nieuwerkerk,	ƒ 6010
Ph. F. Wisse,	» Zierikzee	» 5267
H. C. v. d. Ende,	» idem	» 5254
M. Panase,	» idem	» 5849
J. v. d. Linde,	» idem	» 5747
H. Bezaans,	te Zierikzee	ƒ 5550
J. v. d. Werff,	» Noordgouwe,	» 5500
P. Vink,	» idem	» 5452
W. Lemsom,	» Kerkwerve,	» 5427
A. Remeeuwse,	» Noordgouwe,	» 5398
Anth. Padmos,	» Dreischor,	» 5389
H. J. Bunnegin,	» Burg,	» 5346
J. F. de Later,	» Nieuwerkerk,	» 4560

gegund.

Klaaswaal, 14 Dec.: het ijzerij onderhoud der begrinte dijken en wegen van Godschalkscord, over Mgnebeerenland en Maasdam, tot 's Gravendeel en van Cillaarshoek, over Klaaswaal, tot den grintweg tusschen Oud- en Zuid-Beierland met een zijtak naar Westmaas, van 1 Januari 1887—1890, onder beheer van den architect H. Beljers te Puttershoek; ingek. 10 bilj., als:

W. van Hasselt, Nijmegen,	per jaar	ƒ 4390.50
G. de Hoog, Gorichem,	» » »	» 4150
P. Bakker, Klaaswaal,	» » »	» 4010
Th. van Loo, Westmaas,	in 3jaren	» 12000
J. J. Kooymans, Dordrecht,	per jaar	» 3984
Adr. Maaten, Klaaswaal,	» »	» 3970
Joost Maaten, idem,	» »	» 3963
C. Reedijk, Maasdam,	in 3jaren	» 11690
C. Vogel, Hardinkveld	» »	» 11580
R. Reedijk, Westmaas,	» »	» 11490

Bussum, 14 Dec.: het bouwen van eene villa aan de Nassaulaan, onder beheer van den architect J. F. Everts; ingek. 9 bilj., als:

E. Woods,	te Naarden,	ƒ 9220
E. Jurriëns,	» idem	» 8000
G. A. P. de Kort,	» Bussum,	» 7941
C. v. Narren,	» idem	» 7809
E. v. Klaarwater,	» idem	» 7808.55
G. Teunissen,	» Hilversum,	» 7800
W. Schipper,	te Bussum,	ƒ 7498
M. v. d. Beijden,	» idem	» 6955
J. Krijnen Jz.,	» idem	» 6677

Gegund aan W. Schipper.

Groningen, 14 Dec.: het doen van eenige buitengewone werken aan den weg van Groningen naar de Drentsche grens voor rekening van den Staat; ingekomen 8 bilj., als:

J. I. Toesman,	te Groningen,	ƒ 3112
R. Hunse,	» Assen,	» 2997
J. R. Muller,	» Groningen,	» 2990
H. Tolsman,	» Grijpskerk,	» 2885
B. H. Harkema,	» Groningen,	» 2875
A. Schreuder Jr.,	» idem	» 2854
P. H. Dopheide,	» idem	» 2778
H. Staenstra,	» Zuidlaren,	» 2670
Raming		» 2850

Utrecht, 14 Dec.: Bestek no. 480, het maken van de grond- en kunstwerken, het uitbreiden en wijzigen van sporen en wissels en het verrichten van eenige andere werkzaamheden, ten behoeve van de uitbreiding van het station Rozendaal, der Staatsspoorwegen; ingekomen 19 bilj., als:

M. Verhoeven, Prinsenhage,		ƒ 80,000
C. v. Boom, Nieuwerasmstel,		» 83,200
G. A. v. Hattem, Sliedrecht,		» 81,950
J. B. Ruijmakers, Wouw,		» 81,900
W. Lock, Steenbergen,		» 81,700
J. G. Huisman, Nijmegen,		» 81,500
W. F. Weijers, Tilburg,		» 80,900
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,		» 80,900
G. W. Meesers, Gameren,		» 80,500
M. L. Veenenbos, Briele,		» 80,480
P. W. v. Hattem, Tiel,		» 80,400
Th. Verhoeven, Deventer,		» 80,000
F. H. Joseph, Utrecht,		» 79,800
J. v. Oijen en A. Geldens, Nijmegen,		» 77,400
W. de Jong, Breda,		» 76,700
J. Hillen, Grave,		» 76,332
A. Terwindt, West-Pannerden,		» 75,900
G. A. v. Spange, Rotterdam,		» 75,800
B. A. Wiegerink, Groenlo en F. E. Terwindt, Pannerden,		» 74,494

Amsterdam, 14 Dec., het maken van een overdekten steiger met verbindingsbrug, ruiming, enz. in het zijkanaal F van het Noordzeekanaal, en het aanmarden van een terrein daartegenaan. Minste inschrijver W. A. Verbruggen, te Waddinxveen, voor ƒ 20,686.

Amsterdam, 14 Dec.: het bouwen van twee woonhuizen aan de Weesperzijde, te Nieuwer-amstel, onder beheer van den architect C. H. Wesser Jr.; ingek. 21 bilj., als:

W. Greve,	te Bukslost,	ƒ 25,890
H. W. A. Paans,	» Amsterdam,	» 25,250
H. de Haan,	» idem	» 25,000
A. Aalders,	» idem	» 24,900
B. Cruijff,	» idem	» 23,900
Groenhoff & Haak,	» idem	» 22,748
Cruijff en Schouten,	» idem	» 22,600
D. H. Zeevat,	» idem	» 22,188
W. H. Struijs,	» idem	» 22,100
H. J. en G. Haandrikman,	» idem	» 21,149
F. Raaymakers,	» Nieuwer-Amstel,	» 20,200
Diepenbrook en Van Lent,	» idem	» 19,985
Reumol & Boeljen,	» Watergraafsmeer,	» 19,984
H. Bremer,	» Amsterdam,	» 18,849

minste inschrijver gegund.

Utrecht, 15 Dec.: het verbeteren van toegangen tot regenbakken in verschillende forten om Utrecht, onder beheer der genie, alhaar; ingekomen 2 bilj., als:

C. Krachten,	te Utrecht,	ƒ 2360
C. Froonhoff,	» Wijk-bij-Duurstede,	» 1873
Raming		» 1480

's-Hage, 15 Dec., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken van vier kribben, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJssel boven den Brink, gemeente Reden; ingek. 7 bilj., als:

H. A. Paauwen,	te Westpannerden,	ƒ 4450
J. H. Heyinck,	» Pannerden,	» 4399
F. E. Terwindt,	» idem	» 4051
J. de Haan,	» Arnhem,	» 3871
J. H. v. Heerwijk,	» Lobit,	» 3825
G. J. Mol,	» Kuilenburg,	» 3697
B. C. Kortleever,	» Westervoort,	» 3500
Raming		» 3900

2o. de uitvoering van werken tot normaliseering van de Waal, onder Milligen; ingekomen 9 bilj., als:

H. A. Paauwen,	te Westpannerden,	ƒ 22,400
R. A. v. d. Bergh,	» Pannerden,	» 20,549
J. H. v. Heerwijk,	» Lobit,	» 19,190
F. E. Terwindt,	» Pannerden,	» 18,000
J. v. Oijen Pz.,	» Nijmegen,	» 18,000
W. P. de Vries,	» Rossum,	» 16,968
L. A. v. Haaften,	» Sliedrecht,	» 16,800

H. v. Anrooy Jz.,	te Zalt-Bommel,	ƒ 13,898
A. G. Buyskes,	» Bedel,	» 13,815
Raming		» 19,700

3o. het maken van twee dwarskribben onder de gemeente Tull-en-'t-Waal (prov. Utrecht), aan den rechteroever der rivier de Lek; ingek. 8 bilj., als:

A. Boer Hz.,	te Sliedrecht,	ƒ 6450
G. Spiering Cz.,	» Gameren,	» 6425
T. Swets Tz.,	» Amelde,	» 6400
B. C. Koetleveer,	» Westervoort,	» 6200
H. v. Anrooy Jz.,	» Zalt-Bommel,	» 5648
J. H. v. Heteren jk.,	» Lobit,	» 5360
F. E. Terwindt,	» Panneréen,	» 5286
G. J. Mol,	» Kuilenburg,	» 5279
Raming		» 5600

4o. de uitvoering van werken tot verbetering der rivier de Maas, onder de gemeente Beesel; ingekomen 12 bilj., als:

F. v. Wijlick,	te Luik,	ƒ 28,100
H. Umnacht,	» Maastricht,	» 27,600
J. v. Vuuren,	» Zalt-Bommel,	» 26,850
L. A. v. Haaften,	» Sliedrecht,	» 25,640
W. P. de Vries,	» Rossum,	» 26,468
J. A. H. v. d. Venne,	» Bree,	» 26,000
A. Geldens,	» Nijmegen,	» 25,900
J. Hillen,	» Grave,	» 25,900
H. v. Anrooy Jz.,	» Zalt-Bommel,	» 25,512
G. Straatman,	» Limo,	» 24,580
A. G. Buyskes,	» Bedel,	» 24,469
H. Pernot,	» Obbicht,	» 24,000
Raming		» 29,200

4o. de uitvoering van baggerwerk en daarmede in-verband-staande werken in de rivier de Maas, onder de gemeente Maasbree; ingek. 6 bilj., als:

H. Pernot,	te Obbicht,	ƒ 15,250
A. Geldens,	» Nijmegen,	» 13,060
G. Straatman,	» Limo,	» 12,580
J. A. H. v. d. Venne,	» Bree,	» 11,000
A. G. Buyskes,	» Bedel,	» 10,888
J. Hillen,	» Grave,	» 8,700
Raming		» 13,050

Echten (Fr.), 15 Dec.: het bouwen van een boerenwoonhuis met schuur, bij de Middenvaart, voor jhr. Speelman, te 's-Hage; ingekomen 12 bilj., als:

L. Leeuw, Echten.	ƒ 9420
A. Wielsma, Bergum,	» 7797
D. v. d. Meer, Kloosterlille,	» 7300
H. Schotkamp, Averest,	» 6600
K. Tolman, Boornbergen,	» 6451
P. M. de Vries, Lemmer,	» 6200
J. K. v. d. Meer, Nijeholtwolde,	» 6174
S. Brugge, Spange-Weststellingwerf,	» 6145
J. Weis, Vollenhove,	» 6135
D. Hoogkamp, Vellegenbrug,	» 6097
L. Brugge, Ossenzijl,	» 5956
W. Mientstra, 't Meer bij Heerenveen,	» 5388

Stratum, 15 Dec.: het bouwen van een heerenhuis, met bijlevering van eenige materialen, voor F. Keunen, onder beheer van den architect J. de Boer, te Tilburg; ingek. 4 bilj., als:

J. Habraken, Eindhoven,	ƒ 17,500
W. v. Vlokhoven, Stratum,	» 15,400
J. W. v. d. Wildenberg, idem	» 15,220
M. Heremans en J. v. Rooij, Eindhoven,	» 14,187

gegund.

Zaandam, 16 Dec.: het doen van vernieuwingen aan- en het driejarig onderhoud van de voormalige hanshuizen enz., van den polder Westzaan; ingek. 5 bilj., als:

J. Leguit Jr.,	te Zaandam,	ƒ 4980
Gebr. Geils,	» Westzaan,	» 4856
J. Otter,	» Koog,	» 4885
Gebr. Vredendaal,	» Zaandijk,	» 4844
D. Verlaan & Zn.,	» Zaandam,	» 4834
Raming		ƒ 4849.98½

Haarlem, 16 Dec.: het driejarig onderhoud van de Heldersche zeewering, behoorende tot de Rijkszeewerken in Noord-Holland; ingekomen 8 bilj., als:

A. Bos,	te Nieuwediep,	ƒ 8400
P. Spruit,	» Helder,	» 6783
G. D. v. Duurs,	» Amsterdam,	» 6666
G. Moorman,	» Helder,	» 6469
J. Giltjes,	» Petten,	» 6320
De Waard en Wijker,	» Helder,	» 6300
Gebr. Jansen,	» Nieuwediep,	» 6258
D. de Vries,	» Helder,	» 6226

Raming ƒ 7200 per jaar.

Gouda, 16 Dec.: het uitvoeren van vernieuwingen en reparatiën aan- benevens het onderhouden van de machinegebouwen, woningen, sluizen, bruggen, duikers, schevingen en getimmerten van den Zuidplaspolder, van 1 Jan '87—31 Dec. '90, in drie perceelen en in massa.

Perc. 1 en 2 afzonderlijk, geene inschrijvers.
» 3, ingek. 3 bilj., als:

L. v. Beeuwijk Pz., Nieuwerkerk a/d. IJssel,	ƒ 1234	
J. Klosterman, Waddinxveen,	» 1187	
J. J. Tanse, Rietveld,	» 1157	

Massa perc. 1 en 2, ingekomen 4 bilj., als:

W. Bekhoven,	te Gouda,	ƒ 16,666
A. Luijendijk en C. Molenaar,	» Waddinxveen,	» 14,700
H. Jongenburger,	» idem	» 14,350
P. Verbeuggen,	» idem	» 14,279

Groningen, 16 Dec.: het uitvoeren van eenige veranderingen aan het gemeentelijk gebouw in de Oude-Boteringestraat; ingek. 20 bilj.; minste inschr. J. Ibelings, te Groningen, voor ƒ 13,233.

Gouda, 16 Dec.: de levering van de gvd. '87 voor de gemeente benoodigde materialen, enz.; minste inschr. waren:

	beneden tarief
Eikenhout, K. v. d. Torren, Waddinxveen,	12½%
Amer. gr. hout, W. Hoogendijk Wz., Gouda,	16⅔%
Grenenhout, idem	13⅓%
Dennenhout, idem	13⅓%
Delen, A. de Jong en Za., idem,	18⅓%
Rondhout, W. Hoogendijk Wz., idem,	13⅓%
IJzerwerk, J. J. Verdries, idem,	15%
Spijkers enz. idem,	13⅓%
Lood, zink en soldeer, idem,	4%
Verfwerk en glas, M. Neuts, idem,	10%
Teer, J. Ypelaar, idem,	30%
Kalk, A. Jonker en Zn., idem,	15%
Grint, W. J. Vermeulen, idem,	22½%
Zand, L. Bruere,	5%
Fijne pain, 1000 M³, D. v. Kleef, Waddinxveen, ƒ 985,	
Ben-Ahinkeien, 50,000 stuks ¹⁵/₁₆ E. Jansen en Ed. Burlien, Luik, ƒ 18 p. m.;	
440 M. trottoirlanden ¹⁵/₁₆ Louis Goffin en Co., idem, ƒ 1.84;	
100,000 blauwe IJsselmuatklinkers, Schaly en Bekker, Schoonhoven, ƒ 3.98 p. mille;	
20,000 IJsselmuetselpijlers, F. van Lange Lz., id ƒ 5.75 p. m.;	
50,000 Vechtsche straatklinkers, V-vorm, Wed. J. Brunt, ƒ 13.68 p. mille;	
25,000 Vechtsche str. klinkers W-vorm, Van Delden en Co., ƒ 14.74 p. mille;	
het onderhoud der straten, H. Lamers, Elten, ƒ 0,10¢ per M².	
Alles gegund.	

Woerden, 16 Dec.: het afgraven van een gedeelte van den Groeten Binnenwal en andere daarmede in verband staande werken, benevens het maken van een brandpad met geleidingen enz., in 2 perceelen, voor rekening der gemeente.

Perc. 1, ingek. 13 bilj., als:

W. Lohe,	te Kerkdriel,	ƒ 4944
C. Krachten,	» Utrecht,	» 4472
P. Boks,	» Amersfoort,	» 3800
J. de Jong Sr.,	» Ammerstol,	» 3782
M. Bot,	» Vlaardingen,	» 3780
L. van Zon,	» Purmerend,	» 3500
Joh. de Vaal,	» Gouda,	» 3490
J. Fruitier,	» Utrecht,	» 3333
P. Sterk,	» Heukelom,	» 2820
N. S. Pott,	» Buiksloot,	» 2749
J. Radix,	» Woerden,	» 2500
M. van Meyeren,	» Oudekerk a/d. IJssel,	» 2470
A. van Henik,	» Kerkdriel,	» 1982

Perc. 2, ingek. 6 bilj., als:

G. Snel,	te Woerden,	ƒ 536
L. van Zon,	» Purmerend,	» 545
P. Sterk,	» Heukelom,	» 538
J. W. Blok,	» Woerden,	» 535
A. van Henik,	» Kerkdriel,	» 512
J. Radix,	» Woerden,	» 486

Massa, ingek. 1 bilj., van:

N. S. Pott,	te Buiksloot,	ƒ 3300

Langweer, 16 Dec.: het bouwen van een onderwijzers woning, voor rekening der gemeente Donnerstal; ingek. 8 bilj., als:

F. B. Haven,	te Idskenhuizen,	ƒ 3523
T. K. Brouwer,	» Beerenkijpe,	» 3144
J. Haarsma,	» Balk,	» 2732
S. Veltman,	» St.-Nicolaasga,	» 2720
D. Hoogkamp,	» Follega,	» 2687
C. de Vroeg,	» Terwispel,	» 2638
D. Wielinga,	» Idskenhuizen,	» 2474
M. E. Hettinga,	» Langweer,	» 2127
gegund.		
Raming		ƒ 2425

Zwalgen-Tienraai, 16 Dec.: het bouwen van een nieuwen toren met transept, grot en sacristie aan de kapel van Klein-Lourdes, te Tienraai, onder beheer van den architect J. Kayser, te Venlo; ingek. 7 bilj., als:

J. v. Groenendaal, 's-Hage,	ƒ 9173	
H. de Is Boij, Kessel,	» 8048	
A. Korting, Bergen,	» 7989	
P. M. Freulich, Broekhuizen,	» 7767	
J. Schreven, idem	» 7699	
A. Lichtenveld, Bergen,	» 7625	
J. Schaterjé, Tegelen,	» 5619	

Arnhem, 17 Dec., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het vervangen van een houten door een ijzeren draaibrug over het Apeldoornsche kanaal; ingek. 10 bilj., als:

F. Aberson,	te Steenwijk,	ƒ 3887
H. A. v. d. Bergh,	» Pannerden,	» 3800
D. A. Schretlen & Co.,	» Leiden,	» 3796
De Vries Robbé & Co.,	» Gorichem,	» 3750
G. J. Wispelwij & Co.,	» Zwolle,	» 3728
R. Hunse Jr.,	» Assen,	» 3685
T. Rooijakkers & Zonen,	» Helmond,	» 3665
J. v. d. Braak,	» Apeldoorn,	» 3635
P. H. Hörmann:	» Utrecht,	» 3534
H. J. Buitenhuis,	» Nunspeet,	» 3450
Raming		» 3840

2o. het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het Rijksarchiefgebouw te Arnhem, van 1 Jan. '87—31 Dec. '88; ingekomen 11 bilj., als:

J. H. de Vries,	te Arnhem,	ƒ 2400
A. en N. W. v. Daalen,	» idem	» 2326
A. Jas,	» idem	» 2285
B. Bolder,	» idem	» 2269
J. H. v. Riel,	» idem	» 2266
Ph. de Leeuw,	» idem	» 2260
H. v. d. Sand,	» idem	» 2253
L. B. Hasselbach Jr.,	» idem	» 2240
J. de Ruijter,	» idem	» 2199
J. P. Welsing,	» idem	» 2188
J. W. Janssen,	» idem	» 2188
Raming		» 2550

3o. het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijkslandbouwschool te Wageningen, van 1 Jan. '87—31 Dec., '87; ingek. 5 bilj., als:

J. Baar Hz.,	te Wageningen,	ƒ 8320
P. de Leeuw,	» idem	» 8296
H. A. J. Fopping,	» idem	» 8290
Wed. H. de Vries Rz.,	» idem	» 8218
J. Goossen,	» idem	» 8156
Raming		» 8344

4o. het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de Rijks-lagere-burgerschool te Winterswijk, van 1 Jan. '87—31 Dec. '88; ingek. 3 bilj., als:

H. J. te Siepe,	te Winterswijk,	ƒ 1329
G. J. Toebes,	» idem	» 1320
C. ter Haar,	» idem	» 1240
Raming		» 1600

Arnhem, 17 Dec.: het onderhouden van het gebouw van het prov. best. van Gelderland; ingek. 11 bilj., als:

A. Jas,	te Arnhem,	ƒ 1645
A. en N. W. v. Daalen,	» idem	» 1542
J. de Ruijter,	» idem	» 1480
F. Simmelink,	» idem	» 1449
J. H. de Vries,	» idem	» 1423
J. P. Welsing,	» idem	» 1396
H. v. d. Sand,	» idem	» 1391
J. W. Janssen,	» idem	» 1380
Ph. de Leeuw,	» idem	» 1379
B. Bolder,	» idem	» 1340
J. H. v. Riel,	» idem	» 1296

Schoonebeek, 17 Dec.: het bouwen van twee scholen en drie onderwijzerswoningen en het doen van herstellingen aan één school met bijlevering van alle materialen, onder beheer van den ingenieur C. W. Snellebrand, te Daken; ingek. 9 bilj., als:

A. de Bie, Nieuw-Amsterdam,	ƒ 39,962	
A. v. Dijk, Groningen,	» 37,539	
W. Timmerman, Stadskanaal,	» 36,799	
A. J. Woltersom, Koevorden,	» 36,700	
R. Postma, Nieuw-Amsterdam,	» 36,547	
J. L. de Vries, Oldeholtpade,	» 35,999	
J. Kleinmeijer, Averest,	» 34,939	
S. J. Kalt, Beerenvoen,	» 32,988	
Raming		» 35,310

's-Hage, 17 Dec.: het rioleeren en herbestraten van de Verlengde-Falckstraat, alsmede; minste inschr. J. C. de Graaf, te 's-Hage, voor ƒ 5149.

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 25 DECEMBER 1886.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 27 Dec.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het onderhouden van verschillende werken, behoorende tot Zijhlijk en Leiderdorpschen weg, ged. 4 achtereenvolgende jaren;
2o. het onderhouden van de Spanjaardsbrug met de pachterswoning, ged. 3 achtereenvolgende jaren. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het dempen van sloten en het ophoogen van een deel van die gedempte sloten in aanbinding met de omgelegen gronden, tot vorming van een terrein voor den bouw van stallen voor den stadsreinigingsdienst. Inl. bij den stadsingenieur, raadhuiskamer no. 106. (*Zie advert. in n°.* 51.))

Arnhem, te 1 uur, door de commissie voor de gemeentereiniging, Eusebiusplein no. 11: de levering van magazijngoederen voor '87, bestaande in zinken deksels, privaatbellen, roggie, borstel- en touwwerk, verfstoffen, gewone goederen, klein gereedschap, petroleum, kaarsen, olie hout- en ijzerwerk.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het onderhouden der openbare pompen, ged. '87;
2o. het leveren van verschillende houtwaren, ged. '87;
3o. het leveren van gegoten-ijzeren straatkolken;
4o. het verbreeden van een gedeelte der Singelgrachten langs den Noordwal en den Zuid-Hinnensingel, benevens het bouwen van een walmuur langs die verbreedingen en langs een gedeelte van de Veenkade.

Wageningen, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het leveren der brandstoffen voor de gemeentegebouwen, ged. '87;
2o. het vollaggeren der gaten aan den Nieuwen Weg in 1 perc. Aanw. te 11 uren;
3o. het onderhoud der gemeentegebouwen over '87, in 4 perc. en in massa;
4o. het in deugdelijken staat brengen en onderhouden der stadspompen, voor den tijd van 3 jaren, ingaande 1 Jan. '87;
5o. het maken van 2 bergplaatsen van pain en vuil, afkomstig van de meshuis en eene afscheiding met latwerk van de overdekte speelplaats bij school no. 1.

Arnhem, te 6 uren, door Schaffer & Co.: eenige veranderingen aan het café Royal, in de Kortestraat, no. 27. Aanw. 27 Dec., te 11 uren.

Veendam, te 7 uren, door burg. en weth.:
1o. de levering van de gvd. '87 benoodigde bouwmaterialen;
2o. idem van de in '87, '88 en '89 benoodigde drukwerken, schrijf- en kantoorbehoeften;
3o. idem van de in '87, '88 en '89 benoodigde schoolboeken, schoolbehoeften en leermiddelen ten behoeve der openbare lagere scholen in de gemeente Veendam.

Rozendaal (N.-Br.), door burg. en weth.: het onderhouden der openbare zandwegen onder Rozendaal en Nispen, in 11 perc.

Dinsdag, 28 Dec.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en kommandant der marine: het vernieuwen van een gedeelte der houten loopbrug in het marinewerk van 's Rijkswerf. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en kommandant der marine: het maken van eene werkplaats met ketelhuis en eene wachterswoning met bijbehoorende werken aan het zijkanaal F, van het Noordzeekanaal. Aanw. gehouden.

Assen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-lagere-burgerschool te Assen, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1282.

Middelburg, te 11½ uren, door burg. en weth.: de levering van de gvd. '87 voor de gemeente benoodigde bouwstoffen, als: plantzand, houtwaren, verfstoffen, kalk, tras en cement.

Groningen, te 8 uren, door den architect J. P. Hazen, in 't huis de Beurs: het verbouwen van het pakhuis, bekend onder lett. P no. 642, staande en gelegen noordzijde aan den Nieuwen Weg.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van getrokken en vlakke Waalklinkers, Waalhardgrauw, Waaloerengrauw, straatklinkers uit Utrecht of van de Maas, IJsselstraatplavei en beste harde IJsselondersteen, Escausijnsch-steenen trottoirbanden, Luiksche kluitkalk, grieksteen, porphierkeien, Ben-Ahinkeien, Niedermendiger-lavakeien, steenslag van natuurlijke steen, grove grint, grintzand, eiken-, grenen-, dennen- en vuren timmerhout, gegoten-ijzeren straatsyphons en straatherrieranden, staaf-, band- en plantijzer. (*Zie advert. in n°.* 50.)

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van tegels, dakpannen, kannenbuizen, pleister, tras, portland-cement, touwwerk, hennep, smit van vlas, teer, baanwerk, mos, strookdweilen, blikmakerswerk, borstelmakerswerk, sponzen, groen laken, tochtvries, grijs linten, behangsellinnen, affeemdseken, wollen- en linnen dweilen, gordijnlinnen, grondpapier, singel, meubelkoord, band, gasbranders, glazen ballons, lampenglazen, zeemvellen, leder, patentolie, groene zeep, kaarsen, turf, houtskolen, bezems, boenders, manden, zink, lood, looden- en vertind-looden buizen, metalen main- en tapkranen, spijkers, ijzerwaren, kalenbakken, staal, verfwaren en vensterglas. (*Zie advert. in n°.* 50.)

Amsterdam, door den architect J. B. Wijnstok Jr.: het bouwen eener stoomdiamantslijperij met bijkomende werken op een terrein, e legen aan de Prinses-Wilhelminastraat, gemeente Sloten. Inl. bij genoemden architect.

Margraten (L.), door burg. en weth.: het maken van de aardebanen en verschillende kunstwerken ten behoeve van drie aan te leggen kiezelwegen in de gemeente Margraten. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6300.

Woensdag, 29 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van het noordelijk deel der werken te Gorichem, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, den ingenieur Escher, te Gorichem, en voorzoover de militaire werken betreft, bij den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Gorichem. Aanw. gehouden. Raming ƒ 673,000.

Drachten (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Smallingerland: het maken eener houten dakbekleeding op het achtergebouw der huizinge, bewaard door Baert. Aanw. 28 Dec., te 12 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, de overgangs- en eenige andere werken voor het gedeelte van 's-Gravenhaagsche kade nabij Schiedam tot den oostelijken oever van de Boomervliet, van den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland, in twee perceelen en in massa. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 360,000, perc. 2 ƒ 460,000.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het onderhoud van- en het doen van herstellingen aan de schoolgebouwen, schoolmeesters en onderwijzerswoningen;
2o. het onderhoud van- en het doen van eenige herstellingen aan verschillende gemeentegebouwen en meubelen;
3o. het schoonhouden en witten van verschillende gemeentegebouwen;
4o. het onderhoud der openbare pompen;
5o. de levering van zand;
6o. de levering van 50,000 Friesche bakklinkers, le soort, en 50,000 Friesche gele machinale bakklinkers.
Bilj. inzenden uiterlijk 28 Dec., voor 5 uren.

Ruinerwold, te 1 uur, door burg. en weth.: de vergrooten en vertimmeren van het gemeentehuis en van eene woning. Inl. bij den architect S. H. van der Veen, te Heppel. Aanw. gehouden.

Arnhem, te 2 uren, door de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nierstad, in het Centraalgebouw: het verbouwen van een woonhuis aan de Utrechtschestraat, te Arnhem. Aanw. 28 Dec., te 11 uren.

Hoogezand (Gron.), te 3 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van een perceel tot gemeentehuis. Inl. bij den architect J. P. Hazen, te Groningen, en den gemeentesecretaris Alons. Aanw. 27 Dec., te 10 uren.

Wemeldinge (Zeel.), te 3 uren, door Corn. Duune: het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe herberg en stalling. Inl. bij den architect A. le Clercq, te Kruiningen. Aanw. te 11 uren.

Leeuwarden, door jonker C. baronesse du Tour van Bellinchave, bij L. Harmsma: het bouwen eener stelphuizing onder Marrum. Inl. bij den architect H. R. Stoett Fz., te Leeuwarden. Aanw. gehouden.

Drachten (Fr.) door burg. en weth. van Smallingerland:
1o. het doen van timmerwerk, metselaarswerk, koperslagerswerk, kachelmakerswerk, smidswerk, verf- en glazenmakerswerk aan de gemeente- en dorpsgebouwen;
2o. het voor '87 benoodigd gewoon dagelijksch onderhoud van: *a.* den kunstweg Nijtap—Rottevalle; *b.* den kunstweg Nijegasterhoek—Oudega met den sintelweg te Oudega; *c.* het bestaande gedeelte der Folgerhaan met den nieuwen zandweg door Drachtster Compagnie; *d.* den sintelweg van af de Postbrug tot en door Boornbergum;
3o. het grind- en macadam nemen over den weg Nijegasterhoek—Oudega.

Donderdag, 30 Dec.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:
1o. het bouwen van een brandspuithuisje, het doen van eenige verbouwingen aan het politiebureau en het maken van twee openbare waterplaatsen;
2o. het verbeteren van eenige wegen in de gemeente en het uitvoeren van eenige andere werkzaamheden. (*Zie advert.*)

Ruurlo (Geld.), te 3 uren, het afbreken eener behuizing en het bouwen van een koffiehuis en eene schuur, alhier. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 8 uren, door het best. van de Cooperatieve Winkelvereeniging, district Amsterdam der vereeniging Eigen Hulp, in het koffiehuis de Roode Leeuw: het verbouwen van de perceelen aan den Singel no. 211 en de Spuistraat no. 170, alhier.

Drachten (Fr.), te 3 uren, voor rekening en ten huize van W. van Blom, notaris alhier: het bouwen eener étage op zijn woonhuis. Inl. bij den architect D. D. Duursma. Aanw. 28 Dec., te 12 uren.

Vrijdag, 31 Dec.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., van het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der werken van de Zuid-Willemsvaart, voor het gedeelte in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, den arrondissementsingenieur Keuremer en den opzichter Weehuizen, allen te 's-Bosch, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. gehouden. Raming ƒ 32,600 per jaar.

Gouda, te 11 uren, door L. Elberveld: het bouwen van een bouwmanswoning met aanhoeren in den polder Willens bij Gouda. Inl. bij den bouwkundige C. P. W. Dessing Pz., te Gouda. Aanw. 27 Dec., te 10½ uren.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud van het Apeldoornsche kanaal, prov. Gelderland, gvd. '87—'90. Inl. bij den hoofdingenieur, te Arnhem, den ingenieur Van Manen, te Zutfen, den opzichter Van

Enst, te Apeldoorn en den buitengewoon-opzichter Meulemans, te Dieren. Aanw. gehouden. Raming ƒ 23.000 per jaar.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen eener h. planting met opgaande lindebomen, langs het 10de perceel der Rijks-groote-wegen in Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Arnhem, den ingenieur Van Manen, te Zutfen, en den opzichter Schreuder, te Doesburg. Aanw. gehouden. Raming ƒ 750.

Sneek, te 1 uur, door burg. en weth.: de onderhoudwerken aan gebouwen enz., ged. '87. Inl. bij den gemeente-architect.

Zaterdag, 4 Jan. 1887.

Oudkerk (Fr.), door K. S. Miedema: het afbreken eener oude- en wederopbouwen eener nieuwe boerenhuizing met schuur, tabij Hartkiemn onder Oudkerk. Inl. bij den architect K. van der Meulen, alhaar. Aanw. 28 Dec., te 10 uren.

Maandag, 3 Jan.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-hoogere-burgerschool te Gouda, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hzn., te Leiden. Aanw. 27 Dec., te 1 uur. Raming ƒ 2310.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van een gedeelte wahnuur langs de haven ten zuiden der Hangbrug te Scheveningen. Aanw. 31 Dec., te 11 uren.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van steenkolen ten behoeve van stoomwerktuigen der gemeente, ged. '87;

2o. het stellen van trottoirbanden en leveren van steenhouwerswerk ged. '87.

Inl. bij den stadsingenieur, raadhuiskamer no. 106.

Dinsdag, 4 Jan.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van eene school aan de Breedestraat. Inl. aan het stadstimmerhuis. Aanw. 28 Dec., te 11 uren. (*Zie advert. in* n°. 51.)

Woensdag, 5 Jan.

Maasluis, te 12 uren, door burg. en weth.: het met zand ophoogen van een terrein en de verder uit te voeren aardewerken, tot het maken van een algemeene begraafplaats. Aanw. 30 Dec., te 11½ uren.

Ter-Apeler-Veenen (Grom.), te 12 uren, door het bestuur van het waterschap Ter-Apeler-Veenen, ten Verhaatshuize: het maken en leggen van een grondp op onderlangs den 2en Valtermond, in de ter weerszijden liggende wegen. Bilj. inzenden 4 Jan., ten Verhaatshuize Ter-Apeler-Verhaat. Aanw. 29 Dec., te 12 uren.

Leiden, te 1 uur: het bouwen van vier burgerwoonhuizen aan den Soeterwoudschen singel. Inl. bij den architect Jacobus van der Heijden. Aanw. 4 Jan., te 12 uren.

Roden (Geld.), te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het verbreeden en verharden van den weg, loopende uit den Harkerwijkerweg naar de loopplaats en het station van den Kon. Ned. Locaalspoorweg te Lang-Soeren, benevens het dichten der sloten langs genoemden weg;

2o. het leveren der brandstoffen voor de openbare scholen en het gemeentehuis, in 3 perceelen en in massa;

3o. het leveren der grint voor de wegen, in 3 perceelen;

4o. het onderhoud der schoolgebouwen met meubilair en der onderwijzerswoningen; het schoonmaken der schoolgebouwen en meubilair en het leveren van schoolbanken en eenig meubilair, in 9 perceelen. Bilj. inzenden te 12 uren.

Donderdag, 6 Jan.

Grouw, te 11½ uren, door burg. en weth. van Idaarderadeel:

1o. het bouwen eener openbare lagere school met 3 lokalen te Roordahuizum;

2o. het bouwen eener openbare lagere school met 1 lokaal te Friens;

3o. het leveren van de voor boengenoemde nieuwe schoolvertrekken benoodigde meubels.

Aanw. 30 Dec. Inl. bij den gemeentebouwkundige.

Nieuweramstel, (N.-H.), door het bestuur der naamloze vennootschap Overtoom: het bouwen van een ijzeren ophaalbrug en den onderbouw van een 2e brug over het kanaal in den Stads- en Godshuispolder.

Haarlem, te 2½ uren, door het departement van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 December 1888. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hzn., te Leiden. Aanw. 30 Dec., te 11 uren. Raming ƒ 3200.

Vrijdag, 7 Jan.

Kornjum (Fr.), door den architect F. Brouwer: het afbreken der oude boerenhuizing op Indijk onder Boazum, bewoond door de Wed. Yeanstra, en het bouwen eener stelphuining enz., aldaar, met lijferering der materialen. Aanw. 3 Jan., te 1 uur.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-hoogere-burgerschool te Groningen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 31 Dec., te 12 uren. Raming ƒ 3540.

Dinsdag, 11 Jan.

Hoofdplaat (Zeel.), te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Hoofdplaatpolder, in de directiekeet: het maken van werken tot verdediging van den oever in polrazi 1. Aanw. 4 en 7 Jan. van 10—12 uren. Raming ƒ 36.385.

Woensdag, 12 Jan.

Schalkwijk (Utr.), te 11 uren, door het best. van het waterschap Schalkwijk, in het Gemeentehuis: het leveren en planten van 286 eikenbomen.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in een der lokalen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen: de levering van diverse benoodigdheden, in 41 perceelen.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Breda, 14 Dec.: het bouwen van een woonhuis met stalling en schuur op een terrein onder Prinsenhage, onder beheer van den architect J. A. Oomes; aangenomen door A. Sprangue, te Prinsenhage, voor ƒ 2291.

's-Hage, 17 Dec.: de riolecring en herbestrating van de Verlengde-Fahkstraat; ingekomen 11 bilj., als:

G. A. v. Spanje,	Rotterdam,	ƒ 4812
G. v. d. Drift,	's-Hage,	» 4800
H. v. Bergen	Benegouwen, idem	» 4700
A. Korteweg,	Zevenbergen,	» 4574
J. de Bruijn,	's-Hage,	» 4495
P. Kruijswelt,	idem	» 4470
F. Roest,	idem	» 4300
G. Keij,	Rotterdam,	» 4196
J. Broekerijs,	's-Hage,	» 4190
H. Jongenberger,	Waddinxveen,	» 3840
J. C. de Graaff,	's-Hage,	» 3194

Leeuwarden, 18 Dec.: het afbreken der oude en het bouwen eener nieuwe stelphuizing met bijlevering der materialen, te Ypecolsga, onder beheer van den architect F. Brouwer, te Kornjum; ingek. 14 bilj., als:

W. J. Gijsen,	te Woudsend,	ƒ 14.708
S. A. v. Randen,	» Elahuizen,	» 13.660
K. J. v. d. Schaaf,	» Terhorne,	» 13.638
K. Tolman,	» Boornbergum,	» 13.467
L. R. Rijnja,	» Woudsend,	» 12.993
G. Landing,	» Deersum,	» 12.904
J. R. Jansma,	» Hallum,	» 12.855
J. v. d. Steeg,	» Hardegarijp,	» 12.872
D. K. Wielenga,	» Idskenhuizen,	» 12.868
E. H. v. d. Veer,	» Sondel,	» 12.700
J. H. v. d. Meulen,	» Hemelum,	» 12.648
J. A. Konst,	» Bakhuizen,	» 12.548
D. L. Hoogkamp,	» Follega,	» 11.984
M. J. Schotanus,	» Bozum,	» 11.880

Broekrijp, 18 Dec.: het bouwen van eene nieuwe stelphuizinge te Tzum, voor rekening der Herv. gemeente; ingek. 17 bilj., als:

U. Schuitemaker,	te Peins,	ƒ 7904
S. T. de Vries,	» Parraga,	» 7595
W. F. Annema,	» Franeker,	» 7388
H. v. d. Valk,	» Cuhaard,	» 7250
J. en S. Timmenga,	» Oosterend,	» 7243
G. A. v. d. Wal,	» Eestrum,	» 7223
P. Westra,	» Arum,	» 6972
S. de Zee,	» Tjummarum,	» 6936
J. Boersma,	» Baijum,	» 6788
F. Bruinsma,	» Achlum,	» 6776
A. S. Visser,	» Tietjerk,	» 6762
J. v. d. Leij,	» Arum,	» 6475
T. Gaastra,	» Britsweird,	» 6380
H. Eldering,	» Suameer,	» 6297
R. v. d. Weide,	» Wons,	» 6246
S. Smits,	» Berlâum,	» 6194
W. T. de Groot,	» Tzum,	» 5580

Utrecht, 18 Dec.: voor rekening der gemeente, 1o. het eenjarig onderhoud van de sluis te Vreeswijk; ingek. 4 bilj., als:

P. Leenders,	te Utrecht,	ƒ 3100
E. Scheepbouwer,	» idem	» 2685
J. Krachten,	» idem	» 2623
J. Barneveld,	» Vreeswijk,	» 2180

gegund.

2o. het eenjarig onderhoud van den straatweg Utrecht—Vreeswijk; ingek. 5 bilj., als:

P. Boks,	te Amersfoort,	ƒ 6900
J. Fruitier,	» Utrecht,	» 6041
E. Scheepbouwer,	» idem	» 5890
J. Barneveld,	» Vreeswijk,	» 5450
J. Krachten,	» Utrecht,	» 5371

gegund.

3o. het eenjarig onderhoud van de sluis Nieuwersluis, enz.; ingek. 3 bilj., als:

E. Fluijt,	te Loenen,	ƒ 2595
G. H. v. d. Wildt,	» Breukelen	» 2310
W. v. Schaik,	» Nieuwersluis,	» 2260

gegund.

4o. het eenjarig onderhoud van het jaagpad, enz., Utrecht—Woerden; ingek. 6 bilj., als:

J. Fruitier,	te Utrecht,	ƒ 2115
P. Leenders,	» idem	» 2000
J. Krachten,	» idem	» 1923
E. Scheepbouwer,	» idem	» 1854
J. Barneveld,	» Vreeswijk,	» 1780
F. de Wit,	» Harmelen,	» 1760

5o. het leveren van verschillende materialen; minste inschr. waren: per mille.

Utr. straatklinkers, Th. J. Vermaak, Utrecht,	ƒ 11.09 en 11.98
Id. id., H. C. v. Stuivenberg, idem,	» 11.98
IJsel idem, A. C. v. Houweningen, Gouderak,	» 6.48
en P. v. 't Hof, Stolk-Ouderkerk,	» 6.48
Waal id., Th. J. Vermaak, Utrecht,	» 11.38 en 11.89
Utr. klink drielingen Van Oostveen, Copijn & Co., Jutfaas,	ƒ 9.19
Idem idem, G. L. Menso, Zwammerdam,	» 9.50 en 9.40 de massa.
Utr. metselsteenen, Th. J. Vermaak, Utrecht,	ƒ 282
Kalk, Tras en Portl. cement, J. Schillemaze, idem,	» 349.90
Lekzand, P. Kat, Vreeswijk,	» 1750
Heidezand, H. Hazekamp, de Bilt,	» 1250
Hardst. trottoirband, V. d. Pol Vink en Co., Utrecht,	» 1031.40
Id. Roosterramen, P. Lagendijk, idem,	» 388.20
Versch. houtwaren, M. de Wit, idem,	» 1886.12½
Elkenhout, G. J. Garsen, Zutfen,	» 1546.39
Verfwaren en carbolzuur, firma Th. R. v. d. Bergh en Zoon, Utrecht,	» 601.80
Olie en petroleum, H. C. Visser, Leiden,	» 222.20
Boenlverk, T. R. de Jong, Amsterdam,	» 173.15⅝
Glas, firma H. Huinck & Co., Rotterdam,	» 196.22½
IJzer, ijzerwaren en gereedschap, firma Wed. Fokkenberg—Rijman & Co., Utrecht,	» 2160.18⅝
Dakpannen en tegels, Van Oostveen Copijn & Co., Jutfaas,	» 76.34
Touwwerk, H. de Gruijter, Bodegraven,	» 172.09
Boomen, heesters, bloemstruiken en bloemen, Perc. a en c, J. Smits en König, Naarden,	ƒ 198 en ƒ 37
Perc. b, T. de Loos en Zoon, Boskoop,	» 89.75
Perc. d en e, Jac. Smits, Naarden,	» 494.75 en » 209.49
Perc. f, H. v. Straalen, Utrecht,	» 135.95
» g, W. G. J. Verweij, idem,	» 47.30

Goes, 18 Dec.: de uitvoering van diverse onderhoudswerken aan gemeente-eigendommen; minste inschrijvers waren:

1o. het timmerwerk en de levering van touwwerk, W. J. v. d. Weert & Zn., 3% beneden tarief.

2o. het metsel-, stukadoor- en steenhouwwerk, A. Smit, 8% beneden tarief.

3o. het leidekkers-, lood-, zink- en pompenmakerswerk, T. A. v. d. Bell, 8⅛ beneden tarief.

4o. het smidswerk, A. Nanneles, 7% boven tarief.

5o. het schilder-, behang- en glazenmakerswerk, W. Gingnagel, 8⅛ ben. tarief.

6o. het stoffeerderswerk, M. D. Ramsolt, tegen tarief.

7o. het aard-, kraan-, rijs- en gloeiingswerk, A. Okkes, 8% beneden tarief.

8o. de levering van grint en grintzand, Adr. v. d. Klooster, 10% beneden tarief.

9o. de levering van borstel- en mandenwerk, J. Koeman 11% beneden tarief.

Utrecht, 18 Dec.: het driejarig onderhoud van- en het uitvoeren van eenige vernieuwingen aan de Rijks-hulpschuitsluis te Vreeswijk, behoorende tot de werken van de vaart tusschen Amsterdam en Vreeswijk; minste inschr. was J. Barneveld, te Vreeswijk, ƒ 3500
Raming » 4560

Utrecht, 18 Dec., onder beheer van het ministerie van binnenl. zaken: 1o. het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijks-hoogere-burgerschool, te Utrecht, van 1 Jan. '87—31 Dec. '88; minste inschr. R. I. van Baaren, te Utrecht, ƒ 2940
Raming » 3313

2o. het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de Rijks-veeartsenijschool, te Utrecht, van 1 Jan. '87—31 Dec. '88; minste inschr. denzelfde, ƒ 9,314
Raming » 12,000

3o. het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de gebouwen van de Rijks-universiteit, te Utrecht, van 1 Jan. '87—31 Dec. '87; minste inschr. G. J. v. Vloten, Utrecht, ƒ 6472
Raming » 8020

4o. het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen van het provincial best. van Utrecht, van 1 Jan. '87—31 Dec. '88; minste inschr. R. J. v. Baaren, Utrecht, ƒ 3690
Raming » 5000

Hellevoetsluis, 20 Dec.: het verlengen en uitbreiden van de spoorbaan en het herstellen van beschoeiing op 's Rijks werf; minste inschr. C. Bos Az., Dordrecht, voor ƒ 5400.

's-Hage, 20 Dec., voor rekening der provincie Zuid-Holland: 1o. het 2jarig onderhoud van het jaagpad langs den Rijn, van Leiden tot de Utrechtsche grens; ingek. 9 bilj, als:

J. de Vaal,	Gouda,	ƒ 22.700
L. den Hoed,	Delft,	» 22.650
W. Boot,	Woubrugge,	» 22.500
C. Leenders,	Utrecht,	» 22.000
M. W. Schevaders,	Amsterdam,	ƒ 21,880
Ph. Verbruggen,	Waddinxveen,	» 21,794
De Rooy en Zonen,	Oegstgeest,	» 21,447
C. Pannevis Jr.,	Oudshoorn,	» 21,424
J. Vermeer,	Hekendorp,	» 20,285
Raming		» 23,300

2o. het 2jarig onderhoud van den havendam te Ooltgensplaat; ingekomen 6 bilj., als:

	per jaar
F. Klein, Sliedrecht,	ƒ 888
B. de Waard, Nieuwenhoorn,	» 885
C. de Groot, Sliedrecht,	» 782
C. Lodder Hz., Willemstad,	» 755
P. Vink, Noordgouwe,	» 733
A. Oostevs, Willemstad,	» 724.50
Raming	» 800

Leiden, 20 Dec., voor rekening der gemeente:

1o. het onderhoud der schoolgebouwen voor 5 achtereenvolgende jaren, in 7 perceelen; ingek. 9 bilj.;

hoogste inschr. voor de massa M. Kapteijn den Bouwmeester, Leiden, ƒ 7025
minste » S. v. Leeuwen, idem » 6850
gegund.

2o. het onderhoud van het raadhuis, voor 5 achtereenvolgende jaren; ingek. 10 bilj.;

hoogste inschr. W. v. d. Drift, Leiden, ƒ 1040
minste » S. v. Leeuwen, idem » 900
gegund.

3o. het onderhoud der gebouwen voor 5 achtereenvolgende jaren, in 2 perceelen.

Perc. 1, ingek. 10 bilj.;

hoogste inschr. M. Kapteijn den Bouwmeester, Leiden, ƒ 3810
minste » S. v. Leeuwen, idem » 3240
gegund.

Perc. 2, ingek. 10 bilj.;

hoogste inschr. W. P. J. Verhaar, Leiden, ƒ 950
minste » J. J. Planjer, idem » 547
gegund.

De aanneemingssommen zijn allen per jaar.

Hoogezand, 20 Dec.: het onderhoud van diversen, voor rekening der gemeente.

Perc. 1, brandspuithuisjes; timmerwerk, ingek. 5 bilj., als:

M. Bolder en G. Reinders,	ƒ 25
B. H. Koning en H. Posthuma,	» 24
J. J. en G. A. Boenker,	» 17
J. Wilbrink en G. Reinders,	» 15
J. Rotting en J. Klein,	» 12

verfwerk, ingek. 5 bilj., als:

H. Posthuma en B. Koning,	ƒ 24
G. Reinders en J. Wilbrink,	» 20
J. Reiziger en K. v. d. Ark,	» 17
W. F. Lentz en T. Veenma,	» 15
R. Leutscher en R. Ratsma,	» 14.50

Perc. 2, telegraaf- en postkantoor en directeurswoning; timmerwerk, ingek. 5 bilj., als:

B. H. Koning en H. Posthuma,	ƒ 70
J. Rotting en J. Klein,	» 65
M. Bulder en G. Reinders,	» 42
J. J. en G. A. Boenker,	» 35
J. Wilbrink en G. Reinders,	» 33

verfwerk, ingek. 5 bilj., als:

J. en R. J. Coops,	ƒ 70
G. Reinders en J. Wilbrink,	» 60
J. Reiziger en K. v. d. Ark,	» 49.50
R. Leutscher en R. Radsma,	» 38.80
W. F. Lentz en T. Veenma,	» 33

Perc. 3, school en woonkamer voor m. u. l. o. en de daarnaast staande behuizing, scholen en woningen, noord- en zuidzijde te Hoogezand en die voorzaan de Kalkwijk; timmerwerk, ingek. 4 bilj., als:

M. Bulder en G. Reinders,	ƒ 405
J. Rotting en J. Klein,	» 397
J. J. en G. A. Boenker,	» 347.50
J. Wilbrink en G. Reinders,	» 330

verfwerk, ingek. 4 bilj., als:

J. Reiziger en K. v. d. Ark,	ƒ 330
J. en R. J. Coops,	» 304
R. Leutscher en R. Radsma,	» 278
W. F. Lentz en T. Veenma,	» 195

Perc. 4, scholen en woningen te Boven-Kalkwijk en Kielwindeweer; timmerwerk, ingek. 3 bilj., als:

M. Bulder en G. Reinders,	ƒ 242
J. J. en G. A. Boenker,	» 217
J. Rotting en J. Klein,	» 194

verfwerk, ingek. 3 bilj., als:

H. Posthuma en B. H. Koning,	ƒ 86
R. Leutscher en R. Radsma,	» 81
W. F. Lentz en T. Veenma,	» 54

Perc. 5, scholen en woningen te Kropswolde, Foxhol en Westerbroek; timmerwerk, ingek. 6 bilj., als:

M. Bulders en G. Reinders,	ƒ 192
J. Rotting en J. Klein,	» 179
J. Wilbrink en G. Reinders,	» 170
J. J. en G. A. Boenker,	» 167
R. H. v. Delden en H. Dreyer,	» 165
J. Veerma en R. Hamminga,	» 128.90

Haarlem, 23 Dec., onder beheer van het ministerie van binnenl. zaken: 1o. het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan de gebouwen van het Paviljoen »Welgelegen", aldaar, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88; minste inschr. J. S. v. Veldhuizen, Haarlem, voor ƒ 4872.90. Raming ƒ 5400.

2o. het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan 's Rijkskweekschool voor vroedvrouwen te Amsterdam, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88; minste inschr. J. Oldigs, Amsterdam, voor ƒ 1753. Raming ƒ 2225.

3o. het onderhoud van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de leerschool en het teekenlokaal, behoorende bij de Rijks-kweekschool voor onderwijzers, aldaar, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88; minste inschr. B. Hagen, Haarlem, voor ƒ 1725. Raming ƒ 1910.

Gorichem, 23 Dec.: het doen van verbeteringen aan de Willemskazerne te Gorichem; ingek. 4 bilj., als:

F. A. de Jonge,	te Woudrichem,	ƒ 2103
J. M. Bither,	» Gorichem,	» 2020
C. Mudwijk,	» idem	» 1960
A. G. de Pater,	» idem	» 1950
Raming		» 2235

Hilversum, 23 Dec.: 1o. het straatreinigen en ophalen van haardasch en vuilnis; ingek. 4 bilj., als:

H. v. d. Brink,	te Hilversum,	ƒ 7350
L. v. d. Brink,	» idem	» 7248
R. Mouw,	» idem	» 4620
L. v. d. Brul,	» idem	» 4450

Niet gegund.

2o. het onderhoud van gebouwen, schuren en onderwijzerswoningen, ged. '87; ingekomen 5 bilj., als:

G. Seppen,	te Hilversum,	ƒ 4190
R. Mouw,	» idem	» 3667
W. Sukkel,	» idem	» 3570
J. v. d. Brul,	» idem	» 3552
J. N. Swaan,	» idem	» 3480

gegund.

Haarlem, 23 Dec.: onder beheer van het ministerie van waterstaat, enz.: 1o. het leveren van meerpalen langs het Noordhollandsch kanaal in 2 perceelen en in massa.

Perc. 1, ingek. 6 bilj., als:

H. Dinkla,	te Buiksloot,	ƒ 3820
N. S. Pot,	» idem	» 3800
P. Duinker,	» Amsterdam,	» 3095
F. Scheran,	» Blarikum,	» 3474
B. Vermolen,	» Weesp,	» 3350
J. Oldenburg,	» Bergen,	» 3300
Raming		» 3850

Perc. 2, ingek. 7 bilj., als:

N. S. Pot,	te Buiksloot,	ƒ 4840
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 4746
P. Duinker,	» idem,	» 4711
P. S. Jansen,	» Nieuwediep,	» 4597
F. Scheran,	» Blarikum,	» 4520
B. Vermolen,	» Weesp,	» 4074
J. Oldenburg,	» Bergen,	» 3900
Raming		» 4880

Massa, ingek. 17 bilj., als:

M. W. Schreuders,	te Amsterdam,	ƒ 10,000
C. Bos Az.,	» Dordrecht,	» 9600
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 9000
P. v. Essen,	» Halfweg,	» 8977
H. Schuit,	» Alkmaar,	» 8880
P. S. Jansen,	» Nieuwediep,	» 8808
H. Dinkla,	» Buiksloot,	» 8500
L. Kok,	» Ijmuiden,	» 8494
P. Duinker,	» Amsterdam,	» 8295
H. Dinkla,	» Buiksloot,	» 8260
D. A. Schretlen,	» Leiden,	» 8133
G. Moerman,	» Helder,	» 8110
F. Scheran,	» Blarikum,	» 7900
W. H. de Raan,	» Elden,	» 7897
B. Kroon,	» Buiksloot,	» 7800
B. Vermolen,	» Weesp,	» 7600
J. Oldenburg,	» Bergen,	» 6917

2o. het onderhoud van de werken van het Krabbersgat; ingek. 6 bilj., als:

A. v. d. Tak,	te Goedereede,	» 8550
R. H. de Boer,	» Staveren,	» 8427
G. Boonbakker,	» Sliedrecht,	» 8069
J. Mantel,	» Enkhuizen,	» 7638
J. v. d. Plas,	» Hardinksveld,	» 7590
H. Vollewens,	» Hoorn,	» 7394
Raming		» 8400

Zierikzee, 23 Dec.: het leveren en verwerken van 2750 schoepen stortstem voor de verdediging van den onderzeeschen oever tusschen de ramen X en XI van het district Ierendamme; ingek. 7 bilj., als:

Erven Trip,	te Rotterdam,	ƒ 6710.
T. J. Smits Jz.,	» Dordrecht,	» 6490.
M. van der Hoek,	» Ternemuen,	» 6400
J. van Strien,	» Zierikzee,	» 6300.
J. van Eck,	te Hardinksveld,	ƒ 6240.
A. M. Langewolf,	» idem	» 6118.
Klees & V. Limburgh,	» Rotterdam,	» 5871.25

gegund.

Grouw, 23 Dec.: voor rekening der gemeente Idaarderadeel. 1o. het in zichten van eene fecaliën-berggplaats te Warga: ingekomen 3 biljetten als:

M. J. Kok,	te Wirdum,	ƒ 612
M. A. Bouma,	» Grouw,	» 609
B. W. de Boer,	» Warga,	» 601.60

2o. Het maken van eene fecaliën-berggplaats te Roordahuizum en Haard; ingekomen 8 biljetten als:

L. Bakker,	te Grouw,	ƒ 798.50
M. J. Kok,	» Wirdum,	» 797
B. de Boer,	» Warga,	» 704.50
J. H. Hagedoorn,	» Roordahuizum,	» 685
A. J. Damsma,	» Irnsum,	» 680
M. A. Bouma,	» Grouw,	» 669
H. Schaap,	» Roordahuizum,	» 624
C. de Vroeg,	» Terwispel,	» 548

Deze werken zijn aan de minste inschrijvers gegund.